

LaP. D
L 7436 sl

Linde Samuela Bogumiła

S Ł O W N I K

JĘZYKA POLSKIEGO

PRZEZ

L. 47

(V)

M. SAMUELA BOGUMIŁA LINDE.

WYDANIE DRUGIE, POPRAWNE I POMNOŻONE

STARANIEM I NAKŁADEM

ZAKŁADU NARODOWEGO IMIENIA OSSOLIŃSKICH.

Tom V.

R - T.

504731

28. 2. 50

LW Ó W

W DRUKARNI ZAKŁADU OSSOLIŃSKICH.

1859.

«Voltaire avait déterminé l'Académie Française, à faire son Dictionnaire sur un nouveau plan. Ce plan consistait à suivre l'histoire de chaque mot, depuis l'époque, où il avait paru dans la langue, de marquer le sens divers, qu'il avait eu dans les différents siècles, les acceptions différentes, qu'il avait reçues; d'employer, pour faire sentir ses différentes nuances, non des phrases faites au hasard, mais des exemples choisies dans les auteurs, qui avaient eu le plus d'autorité. On aurait eu alors le véritable Dictionnaire littéraire, et grammatical de la langue; les étrangers, et même les Français y-auraient appris à en connaître toutes les finesses.

Ce Dictionnaire aurait offert aux gens de lettres une lecture instructive, qui eut contribué à former le goût, qui eut arrêté le progrès de la corruption. Chaque Académicien devait se charger d'une lettre de l'alphabet.»

Vie de Voltaire par Condorcet.

JAŚNIE OŚWIECONEMU XIAŻĘCIU JMCI

JÓZEFOWI

PONIA T O W S K I E M U,

MINISTROWI WOJNY, GENERAŁOWI DYWIZJI, NACZELNEMU DOWÓDZCY WOJSK POLSKICH,
ORDERÓW WIELKIÉJ WSTĘGI LEGIONU HONOROWEGO, WIELKIEGO KRZYŻA WOJSKOWEGO
POLSKIEGO, NEAPOLITAŃSKIEGO, ORŁA BIAŁEGO I INNYCH KAWALEROWI.

Plemiennikowi Króla *Stanisława Augusta*, rycerzowi, który powierzoną sobie obronę, wskrzeszonej potężnym Wielkiego *Napoleona* ramieniem ojezyny, świetniejszym nad wszelkie nadzieje, skutkiem uwieńczył; opiekunowi młodzieży kształcącej się w umiejętnościach sztukę woj-skową doskonalących; Mężowi ozdobionemu darami serce ujmującemi i zdobiącemi rozum, przypisując to dzieło, korzystam z dawno upragnionój, a teraz dopiero zdarzonój sposobności, złożenia Mu holdu tego uszanowania, które Mu się od każdego chwałę i pomyślność ojezyny kochającego obywatela należy.

Panowanie *Stanisława Augusta* zaszczyt ten przyniosło krajowi i jego rodakom, że stanowi epokę wskrzeszenia nauk w Narodzie. Za Niego część majątku po zgasłym, równie zamożnym jak uczonym zakonie, uratowana, obrócona szczęśliwie na posag edukacyi publicznej, ustanowiona owa w wiecznej wdzięczności narodu zachowana Komisya Edukacyjna, wyższe i niższe szkoły do prawdziwego celu swego zwrócone, światło w kraju upowszechnione, życie publiczne i prywatne uprzyjemnione, gust wydoskonalony, język oczyszczony, upiękniony, ubogacony, dzieła w różnych naukach dla młodzieży i kraju prawdziwie użyteczne rozkrzewione; kunszt malarstwa, rzeźby, budownictwa ożywione; otoż pomniki podziś dzieł świadczące, czém było to panowanie dla oświaty publicznej.

Szczególniej mi zaś wspomnieć tu należy ustanowioną przez *Stanisława Augusta* szkołę rycerską w stolicy; tej albowiem kraj winien ukształcenie tylu mężów w cywilnym i wojskowym stanie najznakomitszych. Pod opieką dobroczynnego Króla i dzielnym sterem Męża naukom całkowicie oddanego, dla uczonych wylanego, i dziś jeszcze każdą chwilę literaturze mianowicie ojczystej poświęcającego, kształciły się owe umysły, które światłem na obradach wiecznie pamiętnego Sejmu, męstwem w obronie jego ustaw, i poświęceniem się w powstaniu przeciw gwałtom sąsiedzkim z największym zaszczytem Narodu celowały.

Uczcić pamięć ostatniego przed nieszczęsnym rozbiorem kraju Króla Polskiego, poczytałem sobie za tém miłszą powinność, że nie tylko krwi związek, lecz też wysokie cnoty i dary *Jaśnie Oświeconej Waszej Xiążęcej Mości* wszystko nam to przypominają, co Naród w *Stanisławie Augustcie* považał i kochał.

Przekonany o koniecznej potrzebie nauk dla stanu wojskowego, zaprowadziłeś *Wasza Xiążęca Mość* zaraz po odzyskaniej części ojczyzny, z znacznym swoim kosztem szkołę, w której się przyszli obrońcy kraju uczą, na czém dzielność broni i przemyślne prowadzenie wojska zależy. Oby ten instytut, jak i wszystkie inne kształceni młodzieży na obywatelów i obrońców poświęcone, wydawał dla kraju owoce jak najobfitsze i najużyteczniejsze. Ta albowiem jest najmilsza nagroda dla mężów, którzy staranną swoją opiekę szkołom poświęcają.

Hołd ten najgłębszego uszanowania, považam się zakończyć wyrażeniem wdzięczności, że *Jaśnie Oświeconu Wasza Xiążęca Mość* łaskawie mi pozwolił raczył, bym do palm, które poprzedzające tomy Słownika mojego już zdobią, przydał laury, tom ten wysokiem Imieniem Pańskiem zaszczycając, i uczcił w Osobie Naczelnika stan mężnych naszych obrońców.

Jaśnie Oświeconej Waszój Xiążęcój Mości

w Warszawie w miesiącu
maju 1812 roku.

najniższy sługa

L I N D E.

DALSZY CIĄG PRENUMERANTÓW.

- Sąd *Apelacyjny* Xięstwa Warszawskiego.
Besson, xięgarz w Lipsku.
Antoni *Byszewski*.
Kajetan hrabia *Dzieduszycki*.
Antoni *Garczyński*, Pref. Kaliski.
Maciej Xże *Jabłonowski*, Prefekt Lubelski.
Kaliskie gimnazyum.
Izba administracyjna dóbr *koronnych*.
Józef *Karśnicki*, Rada Departamentu Kaliskiego.
Biblioteka uniwersytetu *Krakowskiego*.
Anna z Cetnerów Xżna *Lotaryńska*.
Prefektura *Lubelska*.
Jan *Młodzianowski*.
Franciszek *Nakwaski*, Prefekt Warszawski.
Wojciech *Pekalski*, Sekretarz szkoły prawa w Warszawie.
Józef *Poniński*, Prefekt Poznański.
Sąd kryminalny *Poznański*, i Bydgoski.
- Trybunał pierwszej Instaneyi *Poznański*.
Szkoła prawa Warszawska.
Wojciech *Pustowski* Marszałek Słonimski.
Karol Xże *Sangusko*.
Herman *Schilling*, kupiec w Warszawie.
Kancelarya *Senatu* Xięstwa Warszawskiego.
Trybunał pierwszej Instaneyi *Siedlecki*.
Julian *Sierawski*, Pułkownik.
Euzebiusz *Słowacki*, Profesor wymowy w uniwersytecie Wileńskim.
Bióro Ministra *Sprawiedliwości*.
X. Michał *Symonowicz*.
Gimnazyum *Szczecińskie*.
Szeptycka, Starościna Stanisławowska.
Biblioteka *Wallenrodska* w Królewcu.
Szkoły XX. *Pijarów Warszawskie*.
Ignacy *Wojnowski* w Poznaniu.
Biblioteka *Wrocławska* św. Bernarda.
-

R.

- R. *litera szesnasta abecadła Łacńskiego; Polskiego osmnasta.* Kras. Zb. 2, 436. *Dla warezającej swojej twardości u Łacinników canina psia litera zwana; Słowianie miękczą ją dodaniem z, rz, Boh. ř, n. p. dwór, na dworze; raz, rzezać, rznąć; stąd nazwiska rzemieślnicze, z Niemieckiego przejęte, r Niemieckie przemieniają na-Polskie — rz: n. p. Gerber, garbarz; Schlosser szlosarz; Rtemer rymarz etc. — Do ciężkości wymowy przytyk: «Przedtym a b ledwo mówił rzezać, Teraz r łącno mówi, nie się nie rzezczo» Jabł. Ez. A 4.*
- R, abrewiaacya; a) Rok, daś Żabr. n. p. Dnia 18go sierpnia 1812go r. (= roku). R. P. = roku pańskiego, im Żabr. des Herrn. Kpecz. Gr. 1, p. 30. — b) R., X., § = rozdział, xiega, paragraf. Kpecz. Gr. 1, p. 30.

R A.

- RAB, *ob. Rob.*
- RABA, y, ż., rzeka w Krak: *Dykc. Geogr. 2, 527, ein Fluss im Sraufauschen. Gońezym psom dają miana i od rzek, n. p. wiśla, dunaj, raba, skawa. Byd. — Ż. Raba, niewolnica, ob. Rob.*
- RAB, *ob. Ręby, rąbanie. RABAĆ, rąbał, rąbie, rąbić cz. niedok., raba, rąbam cont. pr., porąbać, zrąbać, dok.; Boh. raubati, (raubjm obrebjuje, obszywam; szczenie; wrzynam); Slov. raubám; Sorab. 1. rubacz, rubam, rub-neno; Sorab. 2. rubasch; (Carn. rōbēm, robiti; Vind. robiti, obrobiti, sarobiti = obrebnować, obszyć; Croat. rubim, rubam lignum praescindo, limbum intorqueo); Ross. рубить, изрубить, срубить, срубать, парубить, (obsol. рубленикъ ciesła; рубанъ, рубанокъ hebel ciesielski, Goll. rabot; cf. рубчикъ blizna męła, cf. rubel; cf. рубцы flaki); — siec las, drwa, mieso, wołu, jesiolra, wieloryba. Cn. Th., haucu, bađen. W drwalni ustawicznie robią około drzew, rzezać, rąbiąc, układając. Star. Dw. 22. Drwa rąbać (Vind. druvariti, druve napraulati). Izali będzie się pochwałać siekiera nad tym, co nią rąba? Budu. Jes. 10, 15. Rąbanie drew actio, daś Holz-haueu; cf. wrab, Vind. fekanje (cf. siec), druvaritje, druvaritje, druv napraulenje; Ross. рубка, парубка, вапка. Rąbanie drew, manus, caudicatis provincia, daś Holzfalleramt. Ciebie czynię drewniczym, dając-é urząd nade drwy, abyś je rąbał. Cn. Th. Ułożył Eliasż drwa, i zrąbał na sztuki wołu, i układował na drwa. 1 Leop. 3 Reg. 18, 34. Jesliby starsi rzeźnicy u kogo mięso podejżrzane należli, a rozkazaliby, aby go nie rąbano, potymby uznano, że ono mięso porąbano... Szczerb. Sz.*

581. — §. Rąbać mieczem, siekać, machać; um sich bauen, drein bauen, loßbauen mit dem Schwerte. Filoktet z swęj strony, siekl, rąbał, wojował. Jabł. Tel. 285. Gdyby przynajmniej duszę wyzionął waleczną, Rąbiąc na krwawym plaću szabłą obosieczną. *Dmoch. Sąd. 57.* Rąbiemy i goleni nadstawiamy wzajem Ciosom; tym się na świecie żyje obyczajem. *Słon. Pers. 28.* — *Fig. tr. n. p.* Rąbie wieloryb silnym ogonem ocean głęboki. *Dmoch. Sąd. 51.* bije, tucze, przecina, cr ścłdgt. — *Aliter:* Zaczęłam mu wręcz prawdę rąbać. *Teat. 51, 68.* — Ż. Rąbić, rąbił, rąbi *cz. niedok.*, obrebnować szatę, befaumen. RĄBACZ, *ob. Rębacz.* — (RABANDY, ów, m., plur., sznurki u brzegu żaglu, któremi się do rei przywieszuje. *Magier. Mskr.* Raahänder, Edmüre, daś Seigel au daś Raaju binden. Rabandy, sznurki niżej do żaglu przyszyte, któremi pod czas gwałtownego wiatru żagiel do rei przywieszują, aby wiatr nie dał tak ostro. *ib.*) — RABANINA, y, ż., siekanina, rzoż; ein Blutbad, eine Megeley. *Tr.* — (RABARBARUM, *ob. Rum Turecki.*) — RABCZYCE, ye, plur., starostwo w Sandomir. *Dykc. Geogr. 2, 527, eine Starostey im Sandemirischen.* — RABEK, lka, m., RABECZEK, czka, m. *zdrbn.*, podwika, płótno cienkie, szata cienka. *Cn. Th., cf. Boh. rub, rubjk wewętrzna strona skóry, cf. na reby, na reby; rubaš indium inferius; Slov. raub tradux; Sorab. 1. rub, plachta linteum, rubczk chustka, blindé rub, klebné rub = obrus, rubané płócienny; Sorab. 2. rub, rubik, rubz, rubzik chusta, rubaž płótno; Carn. rōb, rōbz fimbria, obrabeł, reby, 2) rōbz = chustka do nosa; robazha = koszula gruba; Vind. rob, pram-branowanie; rob, shiu = szew; rob = kofmierz, rob, meja = miedza; roba = materyjka; robazha = koszula; robek = chustka; Croat. rub 1) linteum, 2) ściierka, 3) obrabeł, rubácha = koszula, rúbécz, rubchéc = chustka, vratni rubecz = alsztuk, szekuvatni rubecz = chustka do nosa, ruhje = chusty, bielizna, rubni, rubji, platnen = płócienny, rubjár, platnár = płóciennik; Rag. rub, ruub fimbria; Bosn. porúb limbus; Slav. rúbac = chusta; Ross. рубаха, рубашка, рубашечка, рубашенька = koszula; рубь, рубище smat; рубезь granica (cf. krajać, kraj, ukraina), прирубежний pograniczny, покраинный, порубежный pograniczny, порубежье pogranicze; (cf. Graec. *gias*) sutura). Rábek, Edleyerzeug, Edleyerleinwand, Edleyerfler; Carn. paizholán; Hung. patiolat; (cf. Carn. pajk = pajak, cf. pajeczyna); Ross. серпанка, хрящ, хрящикъ. Lny, płótna, więc i które zawsze krosna robią Rabki, nad śmieć piękniejsze, pana swego zdobną. *Gaw. Siel. 558.* Widząc synaczka*

nagiego, Zakryła rąbcekiem człowieństwo jego. *Pieśń. Kat.* 112. Na godach małżeńskich, wkładając rąbek, bywamy. *Hrbst. Art.* 156. *tectae velamine*, (cf. kwef). Odejście pan córkom Syońskim ozdobę trzewiczków i zaponki, i czapki, i rąbceki i pończoszki. 1 *Leop. Jez.* 5, 18. Zadnym wytworem nie była ozdobna, Ani jej emiła zastłona, Lecz letki rąbek białe przykrywał ramiona. *Niemc. P. P.* 122. Rąbki Kolońskie każą sobie wozic. *Lek. D. Prov.* Jak z rąbka wywinał. *Zegl. Ad.* 98. jak najdosko-nalej, wie gefühnigeli. — *Ż. Fig.* Noc na się była rąbek z gwiazd włożyła, A niebo jasne świeciło pogodnie. *P. Kchan. Jer.* 161. — *Aliter*: Nigdy powietrze nie było piękniejsze, Niebo bez rąbku i nad zwyczaj świetne Chciało na dzieła patrzeć tak pamiętne. *P. Kchan. Jer.* 527. — (RABIAĆ ob. RABIEĆ). — RABIEĆ, RABIE, ob. Rabać.

Pochodz. *dorąbać, narąbać, obrebować, obrąbać, obrąb, obrebek, porąb, porąbać, porębniczy, przerąbać, przerąbł, przerebła, rozrąbać, rębacz, rębca, rębny; rubel, rublowy; wrąbać, wrąb, wrębny; wyrąbać, wyrębtak, zarąbać, Zareba.*

*RABIEC, bea, m. [z rusk. riabec; *Etym.* riabyj = jarzęb-ty; kobiec, *Sperber* 2]. *Czack. Pr.* 2, 244, ob. Krogulec.

RABIEZ, y, ż., rabunek, rabowanie, Raß Rauben; *Sorab.* 1. rubeni, rubenstwo, rubeżnicztwo; *Sorab.* 2. rubnene; *Carn.* rôp; *Vind.* rop, rub, plenj, opip, roparia, ropastvu, porop, obrop, isrop; *Hung.* rablás; *Croat.* poroblenye; *Dal.* poroblenie; *Bosn.* grabsa, (cf. grabić); *Rag.* porob, pljen, (ob. Plon); *Ross.* grabeż, grabiteľstwo, хищничество. On się z rzeczy moich weseli rabieży. *Pot. Arg.* 725. et 764.

RABIN, a, m., nauczyciel żydowski, ein jüdischer Rabiner. RABINOWY, a, e, od rabina, Raßbner. Rabinowe *Subst. neutr.*, płaca na rabina, n. p. Zygmunt I żydów Łuckich od płacenia rocznego dochodu dwunastu kop groszy Litewskich za Rabinowe i Karaimowe uwolnił. *Czack. Pr.* 109.

RABKOWY, a, e, od rąbka; *Carn.* pajzholanast, Schleyer. Słuszną chodzić mężatce, W tkanej z wiatru szacie, i świecić przezroczyście przez obłok rąbkowy! *Min. Petr.* 25. Rąbkową chustkę matki piorąc rozdarła; ś. Antoni wzięwszy on rąbek krzyżem go żegnał, wnet się spoiła nie do nici. *Sk. Żyw.* 285.

RABOWAC, -aś, -uje cz. *contin.*; (*Sorab.* 1. rubu, rubieź, rubiu, rubiem, rubuju, rubujem, wurubu; *Sorab.* 2. rub-nusch; *Stov.* wyrabugi; *Carn.* ropam, puliti; *Vind.* ropati, robiti, rubati, pljeniti, plenjati, ropuvati, robuvati; *Croat.* robim, porobbljujem, tolvajiti; *Hung.* rabo-lom, rablanni, rablok; *Dal.* robiti, porobiti; *Rag.* porobbitti, gusariti (cf. huzar), pljeniti, pljeniti, zapljēni-ti; *Bosn.* robiti, pljeniti, porobiti, popliniti; *Slav.* ro-biti, plinjati; *Ross.* грабительствовать, расхитить, расхитять, хитить, хищу, хищничать); (cf. rwać; *Lat.* rapio; *Graec.* ἀπαύω; *Gall.* ravir; cf. *Hebr.* ַרַבּ *insidiatus est*; *Ger.* rauben); plundrować, plündern. Bawiąc się z nim, rabują go. *Teat.* 8, 74, (cf. *rob, robota). — (RABSZTYN, u, n., miasto w Krak. *Dyk. Geogr.* 2, 527, eine Stadt im Straußischen, cf. *Ger.* Rabenstein). — RA-

BUNEK, nku, m., rabieź, plondrowanie, plon, der Raub; *Sorab.* 1. rubenstwo, rubeżnicztwo, rubeni, wurubki; *Sorab.* 2. rubeni, rubnene; *Carn.* rôp; *Vind.* roparia, ropanie, ropastvu, resboja (ob. Rozbój), obrop, isrop, rop, rub, opip, opipenga; *Hung.* rablás; *Croat.* poroblenye; *Ross.* хищение (ob. Chwycić), хищничество, расхищение. — Rabunku ebcwy (*Vind.* ropashelen, smekliu, odertliu). Rabunku ebcwość *Vind.* ropashelnost, odertlvost, derzhlvost. RABUŚ, ia, m., RABOWNIK, a, m., który rabuje, rozbójnik, der Räuber; *Boh.* Jaupežnik (ob. Łupieżca), drač, (ob. Drzeć); *Sorab.* 2. rubežnik, wurubnik, kraja rubiežer, f. rubeżnica, rubiežerka; *Carn.* ropar, pulësh, tolovaj, (tol pharaetra), hostněk, (bosta *virgultum*, ob. Gęstwa, Gąszcz); *Vind.* ropar, ropavez, rubar, bostnik, tolovai, otimavez, filno-jemauz, resboinik (ob. Rozbójnik), opipnik, f. rozparza, ropauka; *Hung.* rabló; *Croat.* porobitel, tolvaj, f. porobitelica; *Bosn.* grabitegl, pólnitegl, f. poplinateglja; *Rag.* porobitegl, gusâr, gûsa, (cf. huzar); *Ross.* грабитель, хищник, расхититель, f. грабительница. Widać z twarzy tych rabusiów ochotę spotkania się z wiejskimi kokoszami. *Mon.* 65, 425. RABOWNIČZY, a, e, od rabusiów, Räuber; *Boh.* berný, (cf. bierny); *Carn.* ropanske; *Vind.* ropanski, resboinski, derezh, omekliu; *Ross.* грабежный, хищный (ob. Chwytny), грабительский (ob. Grabić), хищниковъ, хищнический.

RACA, y, ż.; *Ital.* raggio, raggetto, razzi, z *Łac.* radius; *Rag.* rokette; *Sorab.* 1. racheta; *Boh.* rakeyle, rakey-tlička; *Croat.* regetliu; *Dal.* roketta; *Vind.* rageta, ognienu vershilu; *Ross.* ракета, ракетка; *Ger.* die Rakete. Raca z szermelami *Ross.* шутиха. W krotofilnych ogniach rurka zrobiona z papieru wielokrotnie obwinionego, nabitą mieszaniną złożoną z siarki, z saletry i węgli, nazywa się raca. *Jak. Art.* 5, 515. Raca do góry wyniosła się pięknie, A jakież konie? zabłyśnie i pe-knie! *Kniaź. Poez.* 1, 215. Zamysły ludzkie są do rac podobne, które bystro w górę lecąc, cieszą na jaką chwilę oczy patrzących; lecz połym zgasnąwszy, nie od-syłają im nazad tylko kije, do których były przywią-zane. *Mon.* 70, 182. Lotem go wyprawia, jakoby pod nim zapalił kto race. *Pot. Syl.* 512.

RACHANIE, ia, n., miasto w Bełzkim. *Dyk. Geogr.* 327. etne Stadt in der Weim. Bełz.

*RACHEMBERG, a, m., [Henryk pobożny poruczając Hau-gwitzowi obronę zamku lignickiego, odezwał się: «Hau-gwiß, räche den Berg! i od niego biorą początek Rachen-bergowie na Szląsku. *Hammer-Purgstall, Gesch. der goldn. Nord.* 115 — 2]; n. p. Nie brój RacheMBERGU przed czasem, bo zginiessz. *Rys. Ad.* 45.

RACHIMANNY, ob. Rochmanny.

*RACHMERSKI, a, ie, rachowniczy, liczbowy, rachunkowy, Rechen. Rachmierska i ziemiomierska nauka. *Rog. Doś.* 1, 285, Rechenkunst; *Sorab.* 1. rachnuwarska wëdomnośc. RACHMISTRZSKI, *RECHMISTRZSKI, a, ie, do rachmi-strza należący, rachowniczy, Rechenmeister, Rechen. *Petr.* Et. 105. Abacus, stół rechmistrzski. *Mącz. Arithmetica*, rechmistrzaska nauka. *Mącz.*; rachmistrska. *Cn. Th., Boh.*

počítařstwĭ, (cf. 'czeić); *Croat.* brojsojnane. Rachmistrz-ska szkoła; *Vind.* razhunska škola. RACHMISTRZ, a, m., 'RECHMISTRZ, z *Niem.*, der Rechenmeister, co uczy rachować. *Cn. Th.* Rechemistrz, a *calculus*. *Macz.*, 'poczetnik. *Murmel.* 178; *Boh.* počítář, počtař; *Slov.* početnjik, rentmistr; *Sorab.* 1. rachnuwár; *Carn.* zhislar, razhunar; *Vind.* raitar, razbunar, raitavez, razhunavez, zhislar, razhunski mister, razhunasnanez; *Slav.* raesunexia, brojsojnane; *Croat.* računar, brojsojnanez, rachunomester, f. računarica, rachunomestria, računaria; *Ross.* числослѡбъ, смѣтчикъ, смѣтливый; *Eecl.* числитель. [Rachownik, 'rechmistrz, *rationator*. *Macz.* 2]. 'Liczman, abo rachownik, który przyjęcie i wydatek statecznie ma rachować. *Groick. Obr.* 150. W rodz. żeńsk. Rachmistrzyni, die Rechenmeisterin. — (RACHOW, a, m., miasto w Sandomirskim. *Dyke. Geogr.* 2, 527, eine Stadt im Sandomirischen). — RACHOWAĆ, cz. *contin.*, 'Rachowywać *jednł.*, liczbować, liczbami dochodzić. *Ger.* rechnen; (*Arab.* raekaeem *arithmeticae*); *Boh.* počtati, (ob. Poczyść, poczet); *Sorab.* 2. rachnowasch; *Sorab.* 1. rachnuyu; *Carn.* shteti, shtejem (ob. 'Czeić), zhislam, razhunam, rajtam, bôtam, *Vind.* raitati, razhunati, botati; *Croat.* računati, računam, razbrajam, broiti; *Dal.* broiti; *Bosn.* brojiti, esapiti; *Rag.* broitti, zbroitti, zbrajam, razbrájati, uzbroitti, pobroitti; *Ross.* считать, считать, считать (cf. seísty), не считать, не считать, сосчитать, сосчитать. Rachowanie, daś Rechen; (*Boh.* počtánj, počtařstwĭ; *Carn.* zhislenost; *Vind.* razhunasnanez, razhunstvu, zhislanastvu; *Croat.* računstvo). Rachowania jest pięć sposobów: liczenie, przydawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie. *Solsk. Geom.* 5, 81. Rachować co, liczyć co; rechnen, zăhlen. Zapatrzali się na gwiazdy, i rachowywali kieżyce, aby z nich praktykowali. I *Leop. Sez.* 47, 15. (rachowali. 3 *Leop.*). Mało chować, wiele rachować, niepożytek. *Gost. Gor.* 22. Swe zwycięstwa na palcach rachuje. *Jabl. Buk. M.* 2. er zăhlt sie auf den Fingern her. Inszą chasę dlugoby rachować z umiony. *Zebr. Ow.* 111; (*nomina eorum dicere*). Rachować co pospołu, rachować co z czym = policzać. *Cn. Th.* zusammenzăhlen. Nie spuścił oka z niego, każdy krok rachując jego. *Jabl. Tel.* 554. podstrzegając, er zăhlt jeden jeiner Schritte. — Rachować sobie = roztrząsać, rozważać; bey sich berechnen, untersuchen, überlegen. Kiedy to rozbił i sobie rachował, Królowną winną śmierci brata być znajdował. *P. Khan. Orł.* 1, 128. — Rachować za co = poczytywać za co, für etwas anrechnen, für etwas halten. Im tego ludzie za grzech nie rachują. *Otw. Ow.* 406. Chcia, aby na ich wołę góry się zmniejszały, Ludzi wszystkich rachują, jak za proszek mały. *Jabl. Tel.* 551. Wszystkom za sen jeden i bajki rachował. *ib.* 25. — Rachować się z kim = rachunek odbierać od kogo, rachunku słuchać, liczyć słuchać; Rechnung von jemanden abnehmen, sich mit jemanden berechnen. Pan chciał się rachować z sługami swoimi. *Bibl. Gd. Math.* 18, 27. (chciał liczbę kłase z sługami. *Wujek*). Rachować się wzajemnie, mit einander genaue Rechnung halten. Młujmy się jako bracia, a ra-

chujmy się jako żydzi. *Cn. Ad.* 505. — Rachować się z czym, wchodzić w liczbę tego; sich mit etwas berechnen, einen Ueberschlag machen; (cf. piędzia się mierzyć). Rachowałem się z zbożem, ledwo mi go na trzy dni stannie. *Warg. Cz.* 196. Masz-li co zacząć, wprzód się rachuj z mieszkim. *Bratk. N 4 b. Jez. Ek. E 1.* Raebuj się z swą kondycją, a tak syna postanów, żeby górnio nie latał myślami. *Opal. Sat.* 27. — Rachować się sam z sobą, wchodzić w się, mit sich selbst Rechnung halten. Niechaj się rachują same Ateny, jeśli mają dla Alcibiadesa płakać, czyli się nim chlubić. *Warg. Wal.* 75. Rachować się z sumnieniem, mit seinem Gewissen rechnen. Rachuję się, jak nigdy na spowiedź, z sumnieniem, a gdy żadnej przyczyny w sobie nie znajduje, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuję. *Zab.* 14, 222. Rachować się komu, rachunek oddawać, liczbę dać, jemanden Rechnung ablegen. Bedziesz się bogu rachował z każdego dnia, któryś stracił, nie nie uczyniwszy ludziom dobrego. *Stas. Num.* 2, 167. RACHOWNICZY, a, e, do rachownika lub rachowania należący, rachmistrzski; Rechenmeister, Rechen. *Boh. et Slov.* početnj. Rachownicza tablica abo liczmanica, abacus. *Cn. Th., Boh.* početnica. Rachownice litery, znaki. *Cn. Th., RACHOWNICZY Subst.*, m. = RACHOWNIK, a, m., co rachunki odbiera. *Cn. Th., der Rechnungsführer.* Rachownik, 'rechmistrz, *rationator*. *Macz.* RACHUBA, y, ż, kalkuł, kalkulacya, obrachowanie się z czym; die Berechnung, daś Berechnen; *Ross.* сложность, смѣта, смѣтка. Głupich liczba bez rachuby. *Kras. List.* 2, 55. bez liku, niezrachowana. RACHUBNY, ob. Rachunkowy. RACHUNEK, nku, m., RACHUNEKZEK, ezka, dem., *Boh.* počet (ob. Poczet), aučet; *Sorab.* 1. rachnuwano; *Sorab.* 2. rachnowane; *Carn.* razhun, rajtenga; *Vind.* razhun, raitinga, razhunanje, raitanje, zhislenost; *Croat.* račun, računicz; *Dal.* razbroj; *Slav.* eszap, broj; *Bosn.* esáp, broj, razlogh; *Rag.* razbroj; *Ross.* счетъ, отчетъ, сосчитание, сочтение; *Eecl.* расчетение, разчисление, расчетъ; rachowanie, liczba, die Rechnung. Komisarz objeżdża dobra dla słuchania rachunków ekonomów, podstarościch. *Kras. Pod.* 2, 25. *Ross.* учесть, учитывать, учтисать. Z każdej sprawy, myśl, mowy, Czynie rachunek surowy. *Groch. W.* 594. (liczbę daje). Tak bez porachunku unierać mi przyjdzie, Ponieważ czas stracony w rachunek nie idzie. *Mon.* 70, 854. Rachunki, które oddają ci, co złożyli urząd, sprawowanie się z urzędu złożonego; *rationum relatio*. *Cn. Th.* Rachunek spisany, rejestr; die geschriebene Rechnung, der Auszug. Kiedy pani każe sobie oddać kasę i przejrzeć racy rachunekzek? *Teat.* 16, b, 17. RACHUNKARZ, a, m., kalkulator, w rachowaniu biegły; *Slov.* početnjik; *Vind.* razhunavifar, raitingpelauz; *Rag.* broitegl, ein Rechner, der im Rechnen geübt ist. Niektórzy wiele rachunkarze bez oszczędzenia króty tego dowiedli. *Zab.* 7, 126. RACHUNKOWY, a, e, od rachunków, rachownicy; Rechen = Rechnung; *Boh.* početowy, početnj; *Slov.* početnj; *Carn.* razhunske; *Rag.* broini, zbrojni, broiv; *Croat.* brojni, zbrojni; *Ross.* счетный, отчетный. Kupiec siedzi za kramem, rachunkowe prze-

glądając księgi. *Teat.* 49. d. 7. Księgi rachunkowe albo rachubne, *rationarii. Macz.*

Pochodz. *do rachować, dorachowywać, narachować, obrachować, obrachunek, odrachować, porachować, przerachować, przyrachować, rozrachować, wrachować, wyrachować, zrachować.*

RACIAŻ, a, m., a) miasto w Płockim. *Dykc. Geogr.* 2, 528. eine Stadt in der Voiv. Ploß. — b) W wojew. Kujawskim. *ib.* in Kujawien. RACIBOROWICE, ie, plur., w księstwie Oświęcimskim, gniazdo Raciborowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 528. *ib.* im Fürstenthum Oswiecim, das Stammbaus der Raciborowicer. RACIBORZ, a, m., miasto nad Odra, w górnym Szląsku. *Wyrw. Geogr.* 258. *Nar. Hst.* 5, 125. Rügenburg. RACIBORSKI, a, ie, n. p. Raciborskie miastwo. *Wyrw. Geogr.* 258.

RACICA, y, ż, RACICZKA, i, ż, dem.; (*Eecl.* racina skrzyńka; die geiraltne Klauue des Hindeš, der Шафе и.; *Vind.* rug, kloje, pulherka, palherk, partel; *Rag.* pápak, pápzi. Stopa rogowa, gdzie się dzieli, nazywa się racicami, jak n. p. u wołu. *Zool.* 57. Miał na prawym biodrze znak racicy Iosia. *Kniaź Poez.* 2, 250.

RACKI, [Raców się tyozacy, Racicid, die Raciter betreffend 2], ob. Husarski.

RACŁAWICE, ie, plur., dobra w Krakowsk. *Dykc. Geogr.* 2, 528, sławne wygrana Racławicka Kościuszki, 1791 r.

RACOWY, a, e, od racy. *Raciter*; *Ross.* рацетный

RACYA, yi, ż, RACYJKA, i, ż, dem., z *Lat.* ratio: powód, dowód, przyczyna; *Grund, Bewegungsgrund, Urjache, Beweis.* Nie mógł mu nikt drogi onój odradzić żadną racyą, poruszeniem, wiatrami i przyczynieniem choroby z niewczasów podróżnych. *Sk. Żyw.* 2, 552. Piata racyą dajesz, mówiąc, że... *Pam. Kam.* 157. Filozof wszystko racyami chce wywieść. *Lub. Roz.* 14. Żadna racye już nie waży u mnie. *Morszt.* 511. Już do tego dawno chce pana namówić, i pięknym dał racyjki i moralę. *Teat.* 22, 107. Racya moeniejszego, zawsze lepsza bywa. *Zab.* 15, 272. *Treb.* Racya racyą, a szkoda szkoda. *Fredr. Ad.* 7. (nie tu po rozumowaniu, co się stało, nie odstanie się: swarzą się, a wilk w owce). — § Masz racyą: masz słuszość, masz przyczynę, słuszenie robisz, mówisz; *Croat.* tisi prav imal, du baš urjache. Już-ci i Jegomość miał racyą często gadać. *Teat.* 19. b. 16. Dziś papież ma racyą stękać pod temi pociskami. *Gaz. Nar.* 196. *St. Aug.* — *Aliier:* Masz racyą, przy tobie jest racya: prawdę mówisz, przy tobie prawda, nie mylisz się, du baš Redr. Masz racyą, masz racyą, niemasz co na to mówić. *Teat.* 19. e. 5. Powiadali starzy, iż najlepszym przysmakiem, chleb z solą z dobrą wolą: i mieli racyą. *Kras. Pod.* 2, 94. Pan zawsze ma racyą. *Teat.* 19. b. 55. Miała śmierć racyą, i jam zdania tego, że człek dożywszy wieku tak długiego. Powinien jeszcze pięknie podziękować i iść za nią. *Jabl. Et.* 149. Szezerze powiedz, kto ma racyą, córka moja, czy ja? *Teat.* 7, 26. Największa część ludzi rozumieją, że przy nich wszelka prawda i racya, a różnie się od nich jest to błędnie. *Gaz. Nar.* 1, 185. — § *Milit.* Racya, porcyą, chleba lub furaju, którą dają żoł-

merzowi. *Pap.* W. 1, 468. Ration und Portion. RACYOCYNACYA, yi, ż, rozumowanie, *Raisonnement, Raisonnement.* Już tu racyonacyi więcej nie potrzeba. trzeba zgody. *Gaz. Nar.* 1, 340. RACYONAL, ob. Napierśnik kapłana w starym zakonie. RACYONALISTA, y, m., rozumiejący, ciu *Raisonneur.* Być zbyttem racyonalistą, nie dobrze. *Lub. Roz.* 21.

RACZ, ob. Oburącz. RACZE ob. Raczę.

RACZE, ecia, n, RACZEK, czka, m., dem. nom. rak; *Boh.* raček; *Vind.* rakizh, razhei; *Carn.* rakék; *Hung.* rakatska; *Ross.* рачекъ, das Rrebschen, ein kleiner Rrebs. Rak, młode ucyz krok stawiać raczeta, sam opak idzie. *Mon.* 71, 794. — Wej jakiego raczka upiekła! *Teat.* 27, 61. raki piec: wstydzic się, z wstydu czerwień się, rumienić się, vor Schaam rotz werden. — Raczkiem leżę, raczkować, rakiem leżę, na bałuku; *Eecl.* ракомъ, по примѣру рака, когда человекъ наклоняся въ низъ головою на рукахъ и ногахъ ползеть, auf allen Vieren kriechen. Przelekli się, wznak padli, raczkiem z kościoła uciekli. *Warg. Wól.* 50.

RACZE, ecia, n., i plurali RACZETA, raczki, Randschen; dem. nom. reka; n. p. Daj mi raczę. *Teat.* 18. b. 12. Kupidyna choć małe raczeta, daleko rzucają strzałę. *Kras. List.* 97. Spieszę ucałować raczeta W. Pani Dobr. *Teat.* 24. 157. *Chart.* Dzieci moje będą ku tobie wyciągać niewinne raczeta swoje. *Teat.* 18, 72.

RACZEJ, RADZIEJ, adverb. Comparat. Positivi rad, rado; (*apud veteres* radniej; *qu. cf.*); (*Slov.* radněg, radšeg; *Sorab.* 1. radschi, radscho, nairadscho; *Carn.* rajshi; *Vind.* ratšai, mari, buil; *Bosn.* pria, priabil; *Ross.* лучше, *Eecl.* лучше (cf. pak), пачеже, множае, множайше; cf. *Ger.* rätlich, rätlicher, gerätner); a) ochotniej, z większym ukontentowaniem, lieber. Szatę tę najraczej (*Superlat.*) w sługach swoich Chrystus przyjmuje. *W. Post.* W. 5, 72 — b) Z większą racyą, potius, wielmebr. Łaskawość bez miary słabością jest raczej duszy, niżeli enoty. *Nar. Hst.* 4, 76. Żadnemu się nie godzi własną mocą, albo raczej swym uporem kościoła zwyczajowi odmieniać. *Kucz. Kat.* 2, 115. (albo radniej *edit. sec.*) Z boginią nie zadzieraj, daj się jej raczej. *Zabr. Ow.* 127. Szalony lekarza nie cierpi, chcąc go radziej gwałtem od siebie odradzić, niżby lekarstwo jego przyjąć chciał. *Eraz. Jęz.* 6 b. — §. Staranność zaostrzyć, albo co raczej jest, dobroczynność wzruszyć. *Mon.* 71, 271. co więcej jest, więcej znaczy, większa jest rzecz; maš noš mebr ist, maš gerätner ist.

RACZKA, i, ż, dem. Nom. ręka; *Boh.* rucička, ručka; *Sorab.* 1. ruczka; *Sorab.* 2. ruzka, ruzizka; *Vind.* roki-za; *Bosn.* rucica; *Croat.* rucheica; *Rag.* rucizza; *Eecl.* ручка, ручина; *Ross.* ручка, das Randschen. Coż to za pulehna i delikatna rączka? *Teat.* 20. b. 205. Patrz jak się chwytą rączkami różanej Szyi matuchny swój niepokalanej. *Groch.* W. 511. *Jag. Wyb. C 5 b.* Pewniejsza z rączki do rączki, aniż przez rączki. *Haur.* Sk. 257; *Slov.* z rúčki do rúčki; *des, dabo.* — §. Rączka u zegara, index. *Cn. Th.* der Weijer an der Uhr; *Bosn.* rucica, drisgjak: dzierzak, trzonek. W drukach rączka głose

znaczy. *Szerb. Sax. przed.*, (cf. odsyłacz). — *Ż. Rączka*, *masc.* człowiek rękę złą mający, *ancus. Cn. Th.*, (cf. łokietek), *der im Arme einen Fehler hat.* — *Ż. Botan.* Rączki, Krystusowa dłoń, *palma Christi*, korzenie ma szerokie jak dłoń z paley. *Sienn. 157, Carn. zépétz; Bosn. gljubdrag* trava, *Strucyblume, ob. Rącznik.* RĄCZKOWY, a, e, od rączki, *Händchen*. Przepisują nam przeciwnicy jakieś mordy, walki; aleć wie świat, zkąd te mordy i walki idą; świadczą konspiracye Francuzkie, mordy Angielskie, hasła sznurkowe, rączkowe, i insze tym podobne praktyki. *Żurn. Post. 3, 700.*

RĄCZKOWAĆ *intr. contin.*, na baloku leżeć, rączkiem czyli rakiem iść, auf allen Stieren frieden. Człowiek w dzieciństwie swoim rączkuje. *Bals. Niedz. 1, 528.* Szczęśliwy, kto w ojezystych niwach wiek swój strawił, Tenże go starcem widzi dom, co chłopcem bawił, Co się kijem wspierając, na którym przed laty Rączkował gruncie, długi wiek swój liczy chaty. *Min. Ryt. 3, 80.* Ledwom przestał rączkować, zaczęła mi mama z sobą włożyć po teatrach. *Pam. Warsz. 3, 526. Czart.* Schwytano na łowach człowieka, co na podobieństwo bestyi czworonogięj rączkował. *Bals. Niedz. 1, 411.*

RĄCZNIK, a, n., *vicinus*, *der Wunderbaum*, drzewo średniej wielkości w Azji i w południowej Europie; u nas tylko roślina roczna. *Kluk. Dyko. 3, 20.*

RĄCZO *adverb.*; *Boh. rauče*; rzeźwo, żwawo, prędko, chyżo; *flinf, frifd, gefdwind.* Pójdź, pójdź rączo, nie baw się długo. *Bardz. Triag. 420.* **RĄCZOBIEGŁY**, n. p. *chart. Bielaw. C 2 b, schnellfüßig.* **RĄCZOLOTNY**, a, e, n. p. Rączolotna strzała. *Otw. Ow. 484.* *schnellfliegend.* **RĄCZOPIÓRY**, n. p. *jastrzab. Otw. Ow. 209.* Strzały rączopióre. *Otw. Wirg. 419.* *schnell befördert.* **RĄCZOŚĆ**, *sci, z.*, prędkość, żwawość, chyżość; *die flinfheit, Gefdwindigkeit.* *Cn. Th.*; *Vind. hitrust, jadernust, bersnust, rozhnost.* **RĄCZOSKOKI** a, ie, n. p. Rączoskokie zwierzęta. *Bielaw. A 2 b.* *schnell springend.* **RĄCZOSKRZYDŁY**, n. p. *Pegazus. Otw. Ow. 177.* rączolotny, rączopióry, *schnell geflügelt.*

RĄCZY, a, e, (*Compar. rączszy, rączszy*); *Boh. rauči*; rzeski, rzechwy, prędkki, szybki, żwawy, chyży; (*Carn. rozhn, rozlnu*, (cf. rączny); *Vind. liter (ob. Chytry), bersen (ob. Barzy), rozhen*; (cf. *Sorab. 1. ruczi wnet*); *Germ. rasch*; (*Svec. rask, rysk; Angl. rash; cf. Arab. raaschan*), *flinf, schnell.* Konia miał tak prędkiego, że piasku po ziemi ledwie się tykał nogami rączemi. *P. Kchan. Jer. 414.* Konia rączego chłostać nie trzeba. *Cn. Ad. 357.* (koniowi bystremu monszuka, nie ostrog trzeba). Jam był rączszy jego (*Compar. prędszy od niego*). *Otw. Ow. 516.* Czas rączszym nad Pegaza leci kołowrotem, Co w momencie upływie, gonić próżno potym. *Tward. Misc. 51.* Uprzedza wszystkich, bo konia rączszego miał, niż drudzy. *P. Kchan. Orl. 1, 230. Birk. Podz. 14.* Przez równiny morskie rące wiosła gnali. *Otw. Ow. 131.* Wyprawiał król rączy list do swych generałów, żeby mu w poszuki przybyli. *Tward. W. D. 178.* (nagły, pilny). Tonący ratunku, miłosierdzia rączego pragnęli. *Papr. Koł. P 3.* (śpiesznego). Mam gdzie uciec, będzie-li potrzeba, i mam rączego. *Star. Ryc. 45.* (t. j. konia). Han królo-

wi tak przez rączego odpisał. *Tward. W. D. 2, 127.* przez gońca, kuryera, *Gilboto.* Niech ich do kościoła Zarazem do nas kto rączo zawoła. *Past. Fid. 511.* — *Ż.* Rączego zacina w nogi! uciecka, er reißt aus. *Tr.*

RĄCZY, a, e, rąkowy, od raka; (*Boh. račj*), *Strébs*. Kamienne serce, umysł i oczy ma rące, kto dzisiaj na Chrystusa patrzac, nie zapłacz. *Pot. Zac. 51.*

RĄCZYĆ, -ył, -y, *med. cont.*; (*Boh. račiti; Slov. racit vel le, non gravari; Croat. rachisze lubet; Bosn. et Rag. racitise; Ross. рачить* = pilnie chodzić koło czego, *Ross. et Eccl. рачитель, amator* czego, *f. рачительнина; Eccl. рачительный* żądający, *златорачитель* złotolubnik; *Ross. рачительность* staranność; *distng. Vind. razhiti, rake loviti* = raki łowić); — a) rączyć, godnym rozumieć, osadzić; *würdigen, für würdig achten.* Nie tak-ci się bardzo rące, abo godną takiej czei rozumiem; *haud equidem tali me dignor honore. Cn. Th.* Prokuratorów w wielkiej poezliwości mają, czezą, wazą, rączą, by więc pany kasztelany. *Glicz. Wych. N 4.* — b) *In secunda et tertia persona, usitatum cum infinitivo, ut: Raczo abo rączcie siedzieć, rączcie pić, rączcie dać, i. e. chciej siedzieć, abo proszę siedź. Cn. Th.; Ross. пожадуй, пожадуйте, belieben, geruben, z. B. belieben sie sich niedersitzen; Boh. ljubiti se, (cf. lubić); Vind. se povriedeti, dopokojatife, nchati febe dopasti; Ross. изволить, изволю, соблаговолить, соблаговолять; Eccl. благоизволити, произволити, произволати, изволяется.* Rącz to nam zdarzyć ojczę litościwy. *Groch. W. 105.* Przecię kiedy znajde kobietę, która mię będzie rączyła kochać. *Teat. 5. c, 68.* Jest teraz ten obyczaj wszystką mowę rączeniem abo wasćnościami nadziewać. *Modrz. Baz. 257.*

Inepte utuntur hoc verbo, dicentes: rące iść, nie rące jeść etc. Cn. Th. — *Ż.* Rączyć, chcieć, wolić; *wollen, belieben, lieber wollen, geruben.* Bóg wszystko może uczynić, jako jedno rączy. *Niej. Zw. 206 b.* Czuj, co rączysz. *Bzow. Roż. 66.* Będzie-li pan rączył, abo da-li nam bóg zdrowie, uczynimy to abo owo. *1 Leop. Jac. 4, 15.* Polaka nago malują, a z nożycami, a postaw sukna przed nim; krajże sobie, jako rączysz. *Rej. Zw. 57 b.* (jakoć rzewnie podoba). Rączenie, łaska, łaskawy wzgląd; *Onade, Guld.* Jakie to rączenie było Twoje, co nasz grzech nosiło. *Groch. W. 77.* *Vind. dopadenje, lubnost, dolubnost.* — c) *Transitiv: Rączyć kogo, czeić, szanować, urączyć go czym; einen ehren, ihm eine Ehre memit antbum.* Iż była wielkiej u ludzi sławy i czei, nawiedzania zaenych osób i rączenia świeckie wielkie były około niej. *Sk. Żyw. I, 98.* *große Ehrenbezeugungen.* — *§.* Rączyć kogo czym, czestować go czym, być mu rad czym, *ob. Urączyć; einen memit aufnehmen, tractiren, bewirthen; Boh. hostiti; Ross. подчиваю, подчую, поподчивать, уподчивать.* Jakie rączenie, takie płacenie. *Cn. Ad. 298, Eccl. урждение, угощение;* (jakie czestowanie, takie podziękowanie, dzięk za węc). Oną kałużą dobrowolnie się rączył. *Alb. z Woj. 11.* (czestował, złopał błoko). Rączący kogo *Eccl. чреждатель, чреждитель.*

RĄCZYNA, y, z, **RĄCZYŃKA**, **RĄCZYŃKA**, i, z, *dem. nom.* ręka; *daß Händchen.* (*Rag. rucina, rucetina manus*

ingens, łączyisko). Ręczynki ma króciuchne Amor, lecz niemi szeroko Zasiąga, i pod ziemię przenika głęboko. *Simon. Siel. 22.* Małemi ręczynami. *P. Kchan. Jer. 308.* *Tward. Misc. 166.*

RAD, rada, rade, - o; (*Boh. rad; Slov. rad lubens; Sorab. 1. rad, -a, -o, -e; Sorab. 2. rad, -a, -o, radnj; Carn. rad, (radovoln = dobrowolny, radovolz = ochotnik); Vind. rad; Comp. raifhi; (radovolen, dobrovolen = dobrowolny, radovolnost = dobrowolność), voln, volno, (cf. wolny, wolno), (radliu = wdzięczny, radlivost = wdzięczność; radi-meti, raduvatife = pożądać); Croat. rad, Comp. rajshi, (rad, radi, zarad, zaradi propter = dla, z przyczyny; rád-dim = nalegam, cf. radzić); Rag. ràd; (rad, radi = dla, n. p. radi tebbé = dla ciebie; ràditi operam dare; (Bosn. rad, voseo, (cf. wesoły), (radi = dla); (raditi, nastojati = pilnować); Slav. rad; (radi, poradi = dla; ráditi = pracować); Ross. радъ, (ради dla, радивый staranny, радивость staranność, порадѣть chętnie stręczyć); Eccl. радивый, радитель diligens, прирадѣтель curator, прирадью, Graec. ἐπιμελοῦμαι; Ottfried. reit, redi = łączy, gotowy; Isl. radan, cf. Germ. bereit, cf. gerathen, rätlich; Graec. ἔειδω); rad co czynić, adverb. ochotnie, z ochota; germ. bereitwillig. Co muszę, to rad uczynię. *Birk. Ob. L. Zegl. Ad. 42;* (*Slov. co musim, rád učinim; z musu enota*). Każdy radniejszy (*Compar.*) służyć ojczyźnie, niż obcy. *Czack. Pr. A 4.* Bardzo rad; *Eccl. прѣусерднѣй, (cf. serce). Nie radby, ale musi. Cn. Ad. 656.* Nie rady (cf. *Not. sub. Adj. powinny*), kury na wesela, ale muszą; nie rada koza na targ, ale musi. *Rys. Ad. 45.* *Slov. Má ho rád, gako koza nóž; ma go rád, gako pes kočku.* Radaby dusza do nieba, by jako przed grzechami. *Cn. Ad. 988.* Rad nierad, radzi nieradzi = chce niechce, nad wola, bez dzięki, gern oder ungern; *Sorab. 1. rad nerad. Musiałem rad nierad słuhać napomnienia. Kras. Dos. 26.* — §. Rad co widzieć, słyszeć, czynić = lubić, kochać się w tym, podobać się w tym, z ukontentowaniem widzieć etc.; gern sehen, gern hören, mit Vergnügen, ein Vergnügen daran finden. Rad widzę kogo, nawidzę (*qu. v.*). Gdzie go nie radzi widza, ktoż ztamtąd nie spieszy? *Morszt. 296.* Co ludzie radzi słyszą, temu łatwo wierzą. *Fredr. Ad. 15. Pot. Arg. 364.* Kto mówi co chce, usłyszysz coby nie rad. *Rej. Zw. 80, (scil. słyszał).* Radniejszy jeszcze umarł. *W. Post. W. 263.* Czego sam nierad widzisz, nie czynźże też i drugim. *Radz. Job. 4, 16.* Bardzo w podłej sukni rad chadzał. *Birk. Dom. 74.* (lubił w niej chodzić). Słowo radzi trzymają, ale sami sobie. *Pasz. Dz. 122.* Kąkole bywają w pszenicy rade. *ib. 78.* zwykle, gewöhnlich, gern. Kamień, którego często z miejsca poruszają, nierad mehem obrasta rydło. *Glicz. Wyeh. L 2 b.* niełatwo, nicht leicht. Kamień choroba bywa też dzieciom rad i z tego, kiedy pługawa mamka złym mlekiem karmi. *Oczk. Przym. 124.* (łatwo, zwykle). — *Cum Dativ.* Rad czemu, rad co mieć, widzieć, nawidzieć, cieszyć się z czego, lubić co etc.; gern sehen, gern haben. Rad nowinie król. *Odym. Sw. 2 F f b.* (cieszył się, gdy to słyszał). Rad złemu, rad szkodzie drugim; *Ross. злорадный, злорадливый, (schaden-**

fröh; *Subst.* злорадство, Schadenfreude; *Verb.* злорадствовать rad być szkodzie drugim. Czemuś sam nie rad, tego nie czyni drugiemu. *Sk. Żyw. 2, 334.* Przytomnej enocie zawiść nierada, A znikłej troskliwie szuka. *Hor. 2, 159. Nar.* Nie tak rad grzmieniu, zkaąd nadzieją sięgał Dżdża nędzny oracz zgorzałem zbożu; Jako ci byli radzi i weseli, Kiedy wojenne muzyki słyszeli. *P. Kchan. Jer. 21.* — *Iron.* Tak temu rad, jakby mu psi obiad zjedli, albo: jak gdyby mu nogę uciął. *Rys. Ad. 67.* — *Quamquam* rad non nisi in casibus rectis *Sing. et Plur. usitatum esse solet; habes hic unum exemplum casus obliqui:* Niebezpieczna była pomoc sąsiadów, radych zawsze rozerwaniu Polski. *Nar. Hst. 4, 47.* — §. Rad być komu u siebie, ob. Raczyć go = częstować go, podejmować go czym; eimen bey sich gut aufnehmen, traktiren, ihn bewirthen; (*Boh. hostili; Ross. отпочивать, cf. gościć, cf. odpocząć*). Był nam rad bardzo, tysiąc grzeczności czynił. *Teat. 56. b, 80.* Będą ci tam radzi, i winem cię tam starym poczestują. *Teat. 7, 56.* Rad pan gospodarz, każe miodu nosić. *Bratk. B 2.* Tak mu był rad, że go i od rozumu odpoił. *Gorn. Dw. 204.* Chcemy sobie być radzi, Rozkaż panie czeladzi, Niechaj na stół dobrego wina przynaszają. *J. Kchan. Dz. 210.* Byli sobie radzi, i popili się. *Pap. Gn. 1257.* Dobrze się opatrzywszy w amunicy piwną, miodową i winną, zacząłem być rad w domu moim. *Kras. Dos. 25. t. j.* częstować, ich feng an zu traktiren.

Pochodz. rado, radniej; raczej, raczyć, uraczyć; radość, radosny, radować się.

RADA, y, ż: *Boh. rada, radda; Slov. rada, năvēstj; Sorab. 1. rāda, rada; Sorab. 2. rada; Carn. svjet (cf. wiece), pomenitva, (ob. Pomnieć); Vind. rath, rat, svit, rāthuvanje, svituvanje; Croat. svjet, svjetuvanje, tolnach, (cf. Hōmacz); Hung. tanács; Dal. szvith; Bosn. vječije, svjet, svjetovanje, odvit, odgovor na svit; Slav. viche, svit; Rag. vječije, svjet, odluka; Ross. совѣтъ, совѣтованіе, совѣтовательство; Eccl. рада, съ Польскаго значить совѣтъ. (Syr. אָדְמוֹנִיט admonuit; Arab. corroboravit animum; ob. Germ. der Rath, ap. A d l g.; cf. Lat. ratus sum, reor, cf. rzad; cf. Germ. Geräthe, cf. gierada); — §. 1) rada, którą od kogo bierzem albo komu dajem, pomocne zdanie udzielone; der Rath, den man jemanden giebt, oder von ihm erhält. Dobrze mówisz, pójdę za twoją radą. *Teat. 50. b, 11.* Ich will deinem Rath folgen. Przykazanie a rada tym są od siebie różne, iż przykazanie potrzebne jest, aby pod summieniem było chowane, ale rada, jest wolna, przyjąć ją albo nie przyjąć. *Gil. Post. 521 b. 1* nad tym się nam zastanowie zdaje, Choć rada dobra, zważyć, kto ją daje. *Zab. 12, 507, Ross. благосовѣтіе.* Zdrowa rada, gotowa majątność. *Kosz. Lor. 6 b.* Wszędy zła a bardzo mdła rada około ciebie. *Rej. Post. S s 2, Ross. злосовѣтіе.* Rada źle dana najbardziej radzącego zawstydzą. *Teat. 51. b, 150.* Gdy szukasz rady, strzeż się pilno zdrady. *Rys. Ad. 15.* Rada zła na poradnika często się obraca. *Cn. Ad. 990.* Rady sobie dać nie mogę. *Teat. 8, 67.* poradzić sobie nie umiem, Ich weiß mir nicht zu rathen, nicht zu helfen. Owoż mi pan całego świata*

wielowładny, który samemu sobie dać nie trafi rady. *Nar. Dz.* 3, 70. My sobie nie możemy dać rady sami. *Pam.* 84, 747. Tobie moje życie wmiennem; jaby nie dał rady téj srogiej bestyi, gdyby nie ty. *Teat.* 54, *CB* i j. (nie obroniłbym się). Przelekniemy wszystkie rady sobie dać nie umieli; jedno schyliwszy głowy, słowa jeden do drugiego nie rzekł. *Sk. Zyw.* 2, 557. — §. Rada = porada, radzenie, dawanie rady; daß Rathgeben, Rathen. Ziota to głowa! do rady, nie do parady! *Teat.* 12, 5. Do rad język, do boju ręce dały nieba. *Dmoch. II.* 2, 119. Ani do rady, ani do zwady. *Żegl. Ad.* 4. (ani żak, ani dworak; *neque ad chorum, neque ad forum*). Gdy starsi bracia już byli w leciecej zaszli, i więcej do rady domowej, niż do zwady wojennej sposobni, obrano najmłodszego wielkim księciem. *Stryjk.* 512. Poźna rada po szkodzi. *Simon. Siel.* 85. (łyżka po obiedzie, kadzidło po śmierci). Niechawszy Roboam rady starców, która mu podali, przypuścił ku sobie w radę młodzienczyki. *1 Leop.* 3 *Reg.* 12, 8. — §. Rada, poradność, *subjectiv.*; die Rathigkeit guten Rath zu geben, Weisheit, Klugheit. Miał ostry i jasny rozum, i mądrą w sobie nad lata radę. *Sk. Zyw.* 2, 529. Kogo bóg pokarać chce, dobrą mu radę odbiera. *Zimor. Siel.* 255. Gniecki ezłowiek większego serca, a niżli rady. *Kram.* 714. Moc bez rady (*expers consilii*) swą samą wielkością upada, Moc bogowie wspierają, którą wspiera rada. *Hor.* 2, 58. *Min.* Na radzie i prawach warowniej całość powszechna stoi, niż na orężu i zastepach. *Dyar. Grod.* 7. Gdzie namysł i rada, tam dobrze. *Teat.* 21, 195. Lepszą radę wojny nadeń nikt prowadzić nie może. *Warg. Cez.* 167. — §. b) Rada, miejsce obrad, akt obrad, akt radziecki, cf. ratusz; *Rag.* vjeelije, vjeelniza; *Ross.* zackanie (*ob. Zasieć*), coumme, соумъ, (*cf. sejm*); der Rath, der Ort der Rathsverammlung. Do rady nas wołają. *Jabl. Ez.* 114. Chociam ja jest żeńska płeć, w podwike zawita, gdy do rady mąż idzie, mnie o wszystko pyta. *Biel. S. N.* 4. Do rady nie ma nikt przystępować, aż go wezwą. *Gorn. Dz.* 117. Będą was wydawać do rady, a w boźnicach będą was bieżować. *5 Leop. Math.* 10, 16. (będą was wydawać na swych synodziech albo sejmiech. *1 Leop.*). *Slov.* Po radę biwagu pani mudregsi; po radzie, po obradach mądrzejsi; z ratusza medrzemi schodzą, cf. po szkodzi mądry. — §. c) Rada, radziecki urząd, stan, radziectwo; die Würde eines Rathmannes, der Rathsherrenstand, der Rath. Wyrzueić z rady, *senatu eieere. Cn. Th.* Pozłoeistego, by też nie nie umiał, alić go na urzedy sadzają, alić go już z rady nie wygnają. *Roj. Zw.* 70 b. — §. d) Osoby radę składające, radni panowie *collect.*; die Rathsmänner, Rathsherren, der Rath. Słowo rada, które senatowi naddziady nasze dawały, było na północy w tym samym znaczeniu. *Czack. Pr.* 247, (*ob. 11 d 1 g.*). Król, które winniejsze być nalazł, kazał je pojmać, a gdy je być winne naleziono, z foldrowania starcj rady, pościano je. *Biel. Św.* 287 b. senatu; (*Rag.* vjeeechnik, starovjeeechnik = senator). Słuszna rzecz była, żeby król przy panaeh radach, gdy o Rzpltej radzą, osoba swą był. *Modrz. Baz.* 101. Wy, co się radą być mienicie, przy-

znajcie mi się, jeśli tak, jak przystoi sądziecie? *Ryb. Ps.* 109. Rada niestajaca przy boku królewskim. *Vol. Leg.* 8, 84. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 274; *le conseil permanent*, der immerwährende Rath. — §. *In Singulari* Rada = radny, etner auß dem Rathe, ein Rath. Senator do króla podpisuje się: wierna rada. *Leszcz. Gł.* 46. — *Budny* konsula tłumaczy, najwyższa rada. *Budn. Cyc.* Publius Scypio, najwyższa rada w Rzymie. *Kosz. Lor.* 80 b. RADCA, ob. Radzca, Rajca.

Pochodz. sub *radzić*.

RADELNE, ob. Poradlne. RADLIĆ *cz. niedok.*, przeorywać, odwracać rolę, zwiębraßen; *Croat.* oračium (*ob. Orać*), plusim, *ob. Pług, hafenpflügen*. Radlenie roli rozumie się dobra uprawa ziemi na przednie ziarno. *Haur. Sk.* 24. RADLANKA, RADLONKA, i, ż., radlenie, grunt przeorany; daß Zwiębraßen, daß hafenpflügen, hafenstreifen, daß Rührren, der gezwiebrachte Acker. Radlanka służy tylko na ezasy pogodne, na mokry czas lepiej pługiem odwracać. *Haur. Sk.* 24. Na żytnisku zaraz radlic, choć bez pokładania; którą radlanke bronami zawlec. *Haur. Sk.* 9. RADLICA, y, ż.; *Boh.* radlice, čertadlo; *Sorab.* 1. radliceza; *Sorab.* 2. rahza; *Carn.* rahliza rastrum, sucula; *Croat.* ralnik *vomer*, lemès, lemische, (*ob. Lemiesz*); *Bosn.* raenik, lemise; *Rag.* raonik, (*ralliza arati manubrium*): krój, żelazo u radła; (*die Radlig*), die hafenflaar. *Cn. Th.* Kłek, drzewo krzywe, w którego szrodek wprawione bywa ciężadło lub dyszel, a w końcu radlica, t. j. żelazo, którym radlą ziemię. *Urs. Gr.* 589. RADLICE, dobra nie daleko Kalisza, na których się pisze Radlickich familia. *Dyke. Geogr.* 2, 528. RADLNO, pod Tarnowem, gniazdo Radlińskich. *Dyke. Geogr.* 2, 528. RADEŁO, a, n.; (*Boh.* radlo, pluh, (*ob. Pług*); *Sorab.* 1. radlo, radwo; *Vind.* ralu, oralu, oravo, pluh, plug; *Rag.* rallo; *Croat.* rallo, ral, orača, plüg, (*ral = 1*) oranie, 2) staj, lan, *ob. Rola*); *Dal.* ralo, plugh; *Bosn.* rallo, pluggo; *Ecl.* рало; *Ross.* рало, орацо, косуля, косулька, *cf. Lat.* rallum; *Chald. Syr.* ܐܪܘܬܐ *aravit*; *Graec.* ῥοδέω); 1) der hafenpflug, der Rührflaten. Radlo służy w tęgich gruntach do poprzecznego ziemi przewrócenia; składa się z podługowatego drzewa, na końcu ostrym żelazem obwodzonego, z dyszla i rekojeści. *Kluk. Rosł.* 5, 419, (*cf. socha*). — 2) *Anat.* Radło, *vomer*, przegroda kościana nosa, podobna radłu pługowemu. *Krup.* 1, 68. *et* 2, 555. daß Pflugflaarbeit. RADEŁÓW, w Krak., w kościele jest nagrobek areybiskupa Maciejowskiego. *Dyke. Geogr.* 2, 528. RADEŁOWY, a, e, od radła, hafenpflugs = *Tr.*

*RADNIEJ *adverb.*, *Compar. positivi* rad = raczej, radziej; 1) lubiej, milej; lieber, gern. Każdy radniej bierze, niżeli daje. *Jag. Gr. A* 4. Z jednymi ludźmi radniej, niż z drugimi przestać wolimy. *Gorn. Dw.* 15. — §. Radniej = lepiej, mądrzej; besser, klüger. Ażaj nie radniej jest szukać, jakby krzywdę zatrzeć, niżli jakby się jej zemścić. *Pilch. Sen. gn.* 548. Czemu się nie radniej o to staramy, żebyśmy między kłamstwem prawdę poznać mogli? *Żarn. Post. a* 5. — 2) Raczey, z większą racją, *plutót*, *vichtębr.* Nie stanie się tak; ale radniej posłuchaj, co mówię. *1 Leop. Genes.* 25, 40.

RADNIK, a, m., rajca, radca; der Rathmann, Rathsberr. (*Boh.* radnice ratusz). W niektórych Rzpltych jest naznaczony pewny sędziak, pewny radnik. *Petr. Pol.* 197. **RADNY**, a, e; *Boh.* radnj, radný; *Sorab.* 1. radné; *Ross.* совѣтнѣй, совѣтовательнѣй; od rady, do rady należący, radzący; Rath's, zum Rathgeben und Berath'sflagen gehö'rig, Rath gebend. Był on mądrym abo radnym. *Rej. Post. C 4.* (ob. do rady). Nie sama Helena cudza żona Ogniem na złe radnym zniewolona. *Petr. Hor.* 2, L 4. na złe radzącym, zwodzającym; zum Bösen rathend, verleitend; *Eccl.* злосовѣтнѣй, *Graec.* κακόβουλος; *Subst.* злосовѣтникъ. — §. Radny *subst.* = radny pan, rajca, radzieciel; der Rathgeber, Rathmann, Rathsberr.; *Slov.* radný pán; *Carn.* ratne gospud; *Vind.* ratni gospued, svitnik, svitni družnik, svitni gospud, posvituvauz; *Ross.* ратманъ, ратгеръ; *Eccl.* думный, (ob. Dumny, ob. Dumać). Miej spokojnych wielu, ale radnego miej jednego z tysiąca. 1 *Leop. Syr.* 6, 6. Szkodliwy radny, który wiele gada, a mało mówi. *Mon.* 64, 220. Radnego pana nie umieciece obrać. *Warg. Wal.* 321. Co to za radni panowie? *Teat.* 26, d, 6. Przyzwał Absalon Achitofela, radnego pana Dawidowego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 13, 12.

RADO, *Adverb. adj.* rad = lubo, miło; geru, sieb. Z jego śmierci tak było rado w Rzymie, iż w tych czapkach chodzili, które znaczyły wielkie wesele po wszystkich mieście. *Weresz. Reg.* 48. Gdziec nierado, lepiej tam z daleka omijać. *Simon. Siel.* 45. (gdzie ci nie radzi, gdzie cie nie radzi widza). — §. Po smętku wesele, a po wielkim zaburzeniu rado jasno bywa. *Rej. Post. S 6.* zwykle, gewöhnlich, gemeinlich. **RADOGAST**, **RADOGOST**, a, m., u starych Słowian bożek gościnności, niby to rad gościom. *Star. Ref.* 69. *Krom.* 56. *Sarn. Ann.* 963. bey den alten Slaven, der Gvtt der Gastfreundschaft; *Carn.* Radagost, *Radegastus*, *idolum Slavorum = Mars*; *ob. Frenzel in Westphal. manum.* 2, 2409, (cf. radowist). Radogost i Dobrogost pospolite są starych Słowaków nazwiska. *Stryjk.* 42. ein alter Name; cf. Radosta, Radzyn. — **RADOGAST**, gród w Anhalt Dessau; rzeka w Meklenburskim. *Dykc. Geogr.* 2, 528. **RADOLEWICE**, dobra w Inowrocławskim, od których Radolewscy. *Dykc. Geogr.* 2, 529. **RADOLIN**, miasto w Poznańsk., gniazdo Radolińskich. *Dykc. Geogr.* 2, 529. **RADOM**, ia, m., miasto w Sandomierskim. *Dykc. Geogr.* 2, 529. (*Sorab.* 2. Radom wieś w Luzacy; *Germ.* Radensdorf). **RADOMSKI**, n. p. powiat. *ib.* Kasza Radomska, ob. Gryka. **RADOMSKO**, a, n., miasteczko w województwie Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 529. **RADOMYŚL**, a, m., a) miasto w województwie Wołyńskim, gniazdo Radomyskich. *Dykc. Geogr.* 2, 529. — b) W wojew. Sandomierskim, niedaleko Dąbrowy. *ib.* — c) W wojew. Lubelsk. *ib.* **RADOSTA**, y, m., **RADZYN**, a, m., [RADYM 2], imię staropolskie, *Gaudentius. Jabl. Her.*; cf. *Eccl.* радостноименный, который въ своемъ имени заключаетъ радостное знаменованіе. **RADOŚĆ**, ści, ż.; *Boh. et Slov.* radost; *Sorab.* 1. hradofeż, lożt (cf. luszyk), fradowani (hradofeż 2) rozkosz); *Carn.* radost; *Vind.* radost, radovanje, veselnost, shelje, hotenje, nasladnost, luftit (2. radost, dobrovolnost = dobra

wola); *Croat.* radozt, (radoszt *jucunditas, delictum*; *radohotnoszt lubentia, appetentia*); *Bosn.* radost, usgivanje, (cf. użyć); *Rag.* radós, radost, (radós, arajdanje = rozkosz); *Eccl.* радоща; *Ross.* радость; **RADOŃKA**, i, ż., *dem.* = wesele, uciecha, die Freude. Radość jest z jakiego dobra, lub cudzego złego, ile to komu pożyteczne. *Zab.* 12, 277. Obietnica głupiemu radość. *Mon.* 74, 10. Zła to radość, po której żal chodzi. *Kras. Sat.* 59. Drobne radoŃki dzieciństwa. *Teat.* 50, b, 68. — §. RadoŃka, *botan.*, Wrotycz Włoska, *heliochrysos, Sonnengoldblume. Syr.* 576. **RADOŃSLAW**, a, m., imię storopolskie. *Jabl. Her.* **RADOSNY**, a, e, **RADOŃNIE** *adverb.*; *Boh.* et *Slov.* radostný; *Sorab.* 1. hradofeżiwé = rozkoszny; *Rag.* radostan; *Bosn.* radostan, veseo; *Ross.* радостный; *Eccl.* радованевъ, радостотворный, (радостотворецъ wesołek, радостотворити cieszyć, радостотворство *urbanitas*); wesoły, pełen radości; frühlich, froh, voll Freude, erfreut. Ponieważ nadechodzą takie okoliczności, prawdziwie, że jestem radoŃnym. *Teat.* 26, 75. RadoŃny wieniec, w nim hetman Rzymski wjeżdżał, z lekkim jakim nieprzyjacielem szczęśliwie wojowawszy. *Warg. Wal.* 61. RadoŃny, tryumfujący *Eccl.* любовраздствєнный. **RADOSZCZEWICE**, dobra w Sieradzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 529. **RADOSZCZ**, królewszczyzna w Brzeskim Lit. *ib.* **RADOSZYCE**, miasto w Sandomirskim, sławne hutami żelaznemi. *Dykc. Geogr.* 2, 529. eine Stadt im Sandomir, durch seine Eisenhütten berühm. **RADOSZKOWICE**, miasto w województwie Mląskim. *Dykc. Geogr.* 2, 529. **RADOWAĆ** się, -ał, -uje *rec. niedok.*, uradować się *dok.*; *Boh.* radowat se, zradowati se; *Slov.* radowat se, radugi se; *Sorab.* 1. raduyu szo; *Carn.* radam, radujem; (*Vind.* raduvatife, radimetit = rad mieć, pożądać); *Croat.* raduvatisze, araydavam, naszladujemsze, radujem *lactifico*, radujemsze *gratulor, gestio*, raduvatisze komu *gratulari*, raduvanye = powinszowanie, (2) radujemsze *alludo, blandior*); *Rag.* radovatise, arajdatti, (radovati, *frui*); *Bosn.* radovatise, radovati, obradovati, (arajdatti, nasladiti *oblectari*; uzradovati, obveseliti); *Ross.* радоваться, возрадоваться, (*activ.* радонать cieszyć kogo), красоваться; *Eccl.* веселовати, радоватися, ликовствєвати, ликєвати, (радуїєся, здраветвуй; *Graec.* χαίρει, cf. pomaga bóg, szczęść boże; cf. witaj, cf. radowist); weselić się, cieszyć się, sich freuen. Radujecie się z radującemi się, a płaczeć z płaczącemi. *Budn. Rom.* 12, 15. Niechaj się raduje albo weseli Izrael w stworzycielu swoim. *Gil. Kat.* 48. Temi ludźmi, którzy się ochrzezili, wiele się radowano. *Baz. Sk.* 50. Uradowałem się przyjemnym tym widokiem. *Kras. Pod.* 2, 55. Radujący się, tryumfujący *Eccl.* ликовственникъ, ликующій, веселящийся, торжествующій. (*Rag.* radovalaz, radovaonik *gratulor*, cf. Wit, radowist). Radowanie się, *Sorab.* 1. fradowani; (*Rag.* arajdanje *oblectatio*). Radować się czemu = z czego, sich über etwas freuen. Przywitał go, radując się jego zdrowiu. *Ezap.* 25. Niechaj się zapłoną, którzy się radują memu złemu. *Wróbl.* 81. Nie raduj się złemu gościowi. *Hrbst. Nauk. n.* Oto temu zwycięzcy nad tymi sprzeciwniki swemi wszystek świat się raduje. *Rej. Post. T 1.*

Moskwa, radując się strzelcom, którzy im nowo przybyli, popili się byli. *Gwagn.* 119. Raduje się pies komu, ogonem macha, zaleca się; der Hund wedelt vor Freunden über jemandes Ankunft, schmeichelt ihm. Pies liże tego, komu się raduje. *Petr. Hor.* 2. D b. Uradowany, ucieszony, ukontentowany, erfrent. Idź Echo głosząc co mówi ojczyzna uradowana. *Kniaż. Poez.* 1, 195. Niezmiernie był uradowany z tej grzeczności. *Teat.* 19. b, 17. RADOWIST, u, m., (cf. Wit, witać), którego radzi widzą. *Dudz.* 19. ein gern Gesehener, den man gern sieht. U Rzymian, gdy dobry człowiek na schadzkę przyszedł, z radości okrzyk uczynili, zaś gdy kto nieradowist, ksykali na niego. *Petr. Hor.* D 3. (Boh. Radon, Radun Charon). RADUN, miasto w wojew. Wileńskim. *Dyke. Geogr.* 2, 550. eine Stadt in Litthauen. RADUNIA, i, ż., rzeka, łączy się z Motławą pod Gdańskiem. *Dyke. Geogr.* 2, 550. der Fluß Radame bey Danzig. RADWAN, a, m., herb; chorągiew żółta kościelna o trzech polach, u każdej u dołu franzle; na wierchu jej krzyż, w hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 45, ein Wappen. RADWANOWICE, dobra w Krakowskim, gniazdo Radwanowskich. *Dyke. Geogr.* 2, 330. RADWANKÓW, dobra szlacheckie w Poznańskim. *Dyke. Geogr.* 2, 350. RADYKI ziele, ob. Mnich ziele, Papawa. *Urząd.* 268. RADYMNO, a, n., miasto w Przemyskim. *Dyke. Geogr.* 2, 551.

RADZANÓW, a, m., miasto w Płockim, gniazdo zgasłej rodziny Radzanowskich. *Dyke. Geogr.* 2, 550.

RADZCA, RADCA, RAJCA, y, m., radzieli, radny pan; Boh. radce, radič, konsel (ob. Konsyliarz, radota przelozony rady); Slav. rádčc, rádon, obs. radota, raddota; Sorab. 1. radźičeč, radnik; Carn. svjetuvavz, posvjetuvavz; Vind. fvitnik, polvituvauz, fvitni gospud, fvitni drushnik; Croat. szvetnik, tolnáchnik (cf. tołmacz), tolnach; f. tolnachnieza, szvetnieza; Dal. viehnik, (ob. Wiecie); Slav. viehnik; Bosn. vjecehnik; Rag. svjetnik (= radzieli), vjechnik (konsyliarz, vjecehnik, starovjecehnik senator, ob. stara rada); (f. svjetniza = radzielielka, rádílaz operarius); Ross. патманъ, патерерь, совѣтникъ, f. совѣтница; (Eecl. прирадітель curator); der Rathsherr, Rathmann, Rathgeber. Consules po Polsku właśnie radzcy, że radzić o ojczyźnie powinni byli. *Falis. Fl. preef.* Mieszczanie dla porządku obierają sobie wolnie kilka radzcie, i jednego jakoby zwierzchnego burmistrza, którym oddawają rząd miejski. *Żarn. Post.* 3, 652. (Ross. первосовѣтникъ burmistrz). Radzca stanu. *N. Pam.* 22, 42. der Staatrath. RADZIĆ, -ić, -i, cz. dok., RADZĄĆ cont.; (Boh. raditi; Slav. radjm; Sorab. 1. radźič, radžu; Sorab. 2. ražisch; Carn. svjetijem, svjetujem; Vind. rathoval, rathat, ratati, fvit dati, fvetuvat, fvituvati, namarnivati, nagovarjati; Croat. szvetujem, tolnáchim, tolnacha dajem, (rádim incumbu, operam do, ob. Rad); Rag. svjettovali, posvjettovali, (ráditi operam dare, curare, doráđiti peragere; Slav. ráditi = robić, pracować); Bosn. svitovati, svjetovati, (raditi, nastojati incumbere, operam dare, attendere); Eecl. думаю (ob. Dumać; прирадію, Græc. ἐπιμελοῦμαι pilnuję czego); Ross. совѣтовать, совѣщать, совѣщавать, наразумить, надоразумить, надо-

умить, надоумливать; радѣть, поради́ть staranie mieć, pieczołowac się, radźnie staranność; cf. Syr. ܐܪܕܐ admonit, cf. rata); — §. a) radę dawać komu, einem ratthen, einen Rath geben. Łatwiej radzić, niżeli dobre pełnić rady. *Zab.* 11, 255. *Zabl.* Łacwiej mądrymu radzić. *Cziach. Przy.* 91. Staralem się, radzić nie na szkodę, ale na dobro ojczyzny mojej. *Gaz. Nar.* 1, 191. Na rzeczy dobre, o cokolwiek idzie, mamy radzić, a od złych i od grzechu, zawždy odradzać. *Hrbst. Nauk.* 17 b. W ten czas radą bywamy winni cudzego grzechu, gdy na złe radzimy. *ib.* 17. Dobrze radzę, *Eecl.* доброеоубствую, *Græc.* εὐβουλέω; dobrze radzacy, *Eecl.* допросвѣтитель. Zle radzić Ross. прирадіть. Cieżej winien, co złe radzi. *Rys. Ad.* 6. Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi. *Rys. Ad.* 10. — §. Radzić co komu doradzać, radą zalecać, (oppos. odradzać, rozradzać); antathen, zu etwas ratthen. Już mi dobrze nachylony radził na pokój wiek w podeszłym lecie. *P. Kchan. Jer.* 508. Radzi Wilno Radziwiłł, żąd na czasy wieczne lmię wziął, że mianował miasto to stołeczne. *Kchow.* 548. *Gwagn.* 255. et 519. Posłowie nie radzili królowi do polpolitogo ruszenia. *Biel.* 560. — §. Radzić, absolute, spólnie o czym radę składać, zdania znosić; ratshlagen, Rath halten. Tymeście dziś podobno Połocko stracili, Bo kiedy się było bić, toście wy radzili. *J. Kchan. Dz.* 58. Niech tylko razem czterech, pięciu radza, I me nie zrobia, i pewnie się zwadza. *Kras. Mysz.* 71. — §. b) Radzić o kim, pieczę mieć, pieczołowac się kim, für jemanden sorgen, ihn in seine Obhut nehmen, Rath für ihn schaffen; [cork. радити curare; ilir. raditi 2]. Niech pan bóg radzi o swojej czeladzi. *Rys. Ad.* 49. Jak bóg was zawsze w swęj opiece chował, Tak w tych trudnościach teraz o was radzi. *P. Kchan. Jer.* 151. Ociec złe radzi o córce swojej, który ją za człowieka złej sławy dawa. *Gorn. Sen.* 295. Mniej uważni rodzice złe radzą o dziećkach swoich. *Mon.* 71, 555. Nerozum i przed czasem złe o sobie radzi, I po zgubie na wątych otuchaech się sadzi. *Simon. Siel.* 69. Prosiła boga, aby o nięj radził. *Sk. Żyw.* 2, 58 b. Ponieważ ja was ratować nie mogę, radzcie o sobie. *Warg. Cez.* 183. Czas też i mnie radzić o sobie, otom już wyzwolił pana. *Gorn. Sen.* 187. — *Praepos. cum Accusativo:* Pan ten każdego z sług swoich jak syna swojego miłował, o sługi swe radził, o każdego się starał, aby od niego pocziwie wyszedł. *Orzech. Tar.* 102. — §. c) Radzić komu, radzić ezemu, radę dawać ezemu, zdoływać, wydoływać jakiej sprawie, (cf. poradzić); Rath schaffen, gewadhen seyn, sich mit jemanden, oder womit zu helfen wissen. Nikt mu nie zdołał, żaden mu nie radził, Nikt nie porównał z nim między naszem. *P. Kchan. Jer.* 65. Niektórym białymgłowom męzowie nie radzą, a one są zgubą męzów swoich. *Star. Ref.* 42. Holendrowie do takiej potęgi przyszli, że im straszna wielom siła króla Hiszpańskiego, dotąd nie radzić nie mogła. *Star. Ref.* 22. Mądrym się ten darmo zowie, co nie umie radzić sobie. *Cn. Ad.* 462. Gdy sam nie umiesz radzić sobie, radź się drugiego. *Petr. Et.* 11, *Eecl.* невѣдѣтися. — RADZIĆ się kogo recipr..

Boh. raditi se; *Carn.* posvjetijem se; *Vind.* obrathuvat, obrath barat, polvituvafse, fe posuetvati, fvit dershati, fuituvati, obfvituvati, fe pomenvati; *Dal.* szvitovati; *Rag.* svjettovatise, svjetovatisse; *Bosn.* svjetovatisse; *Ross.* совѣтоваться, совѣщать, совѣщавать, справитсья, справляться (cf. sprawić), sprositсья, sprashivatsья; rady ezyjéj zasięgać, dokładać się kogo; einem um Rath fragen, einem zu Rathe ziehen. On czasem mnie się radzi. *Boh. Kom.* 4, 51. Mój wódz, któregom ja się radzał. *Ryb. Ps.* 104. Ludzie, gdzie tylko przechodzę, kłaniają mi się, i radza, jak doktora. *Teat.* 23, b. 44. Radz się inszego, a przecię patrz swego. *Rys. Ad.* 60. Radz się samego siebie, bo nad cię nikt ei nie jest wierniejszy. *Radz. Syr.* 57, 17. RADZICIEL, a, m., doradnik. *Włod.* poradnik, który komu radę daje, der Rathgeber; *Boh.* radíč; *Sorab.* 2. ražischel; *Sorab.* 1. naradnik; *Ross.* совѣтовальщикъ, совѣтникъ, совѣтователь, (радѣтель opiekujący się czym). Zły radzieciel *Ross.* злосовѣтникъ. Dobry radzieciel *Écel.* благосовѣтникъ. RADZICIELKA, i, fem; *Boh.* rád kyně; *Rag.* svjetniza; *Ross.* совѣтовательница, совѣтовальница, совѣтчица, (радѣтельница opiekująca się). Zła radziecielka *Ross.* злосовѣтчица. RADZICE, starostwo w wojew. Sandomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 550. RADZIECHÓW, a, m., miasto w cyrkułe Brodzkim. *Dykc. Geogr.* 2, 550. RADZIECKI, a, ie od radzców, Rathsherren; Rathsmänner; *Boh.* radnický; *Croat.* vechnicki, tolnáchni, tolnachnicki, szvetnikov; *Vind.* fvitnogospoden; *Ross.* рагманскій, рагмановъ, совѣтничей, совѣтничій, совѣтническій. Radzieckie postanowienie. *Sax. Porz.* 9. Przysięga radziecka. *ib.* 10. Starsi radni panowie nowo obranym niechaj dadza moc radziecką, i niechaj je w swe radzieckie ławy puszcza. *Chebn. Pr.* 2. Radzieccy sładzy noszą znaki zwierzchności. *Mon.* 70, 655, (ob. sługa miejski, woźny, eeklarz). Radziecki czyli publicznych obrad dom. *Pilch. Sall.* 56. Radziłna izba. *Eur. F.* (radziecka), ob. Ratusz. — *Aliter:* Radziecki dom, gdzie radea jaki mieszka, ein Rathsherren-Haus. RADZIECTWO, a, n., urząd radziecki, die Rathswürde, Rathsherrenwürde; *Sorab.* 1. radziczerstwo; *Croat.* vechnichtvo; *Ross.* совѣтовательство. Za trzeciego radziecstwa Maryusowego. *Lat. Kom. B* 5 b. za konsulatu trzeciego, unter dem dritten Consulat deß... U Rzymian nikt radziecstwa nie mógł trzymać przed 45 rokiem. *Petr. Pol.* 191.

Pochodz. verbi radzić: rada, radnik, rajca, (raic, i t. d.), doradzić, naradzić, odradzić, obrada, obradować, poradzić, poradnik, porada, paradny, rozradzić, uradzić, zaradzić. — *NB.* Insequentia variorum locorum nomina aut a radzić, aut a rad, radość derivanda: RADZIEJÓW, a, m., a) miasto w Brzeskim Kujawskim. — b) W Rawskim, dziedzictwo Radziejowskich. — c) Dobra w Krakowskim. *Dykc. Geogr.* 2, 550. RADZIEJOWICE *plur.*, wieś z zamkiem w ziemi Sochaczewskiej, gniazdo Radziejowskich. *Dykc. Geogr.* 2, 550. *RADZIEJ, ob. Raczój, Radniój. RADZIEŁÓW, a, m., miasto w Mazowieckim. *Dykc. Geogr.* 2, 550. RADZIWIŁISZKI, a) miasto w wojew. Trockim. — b) W Księstwie Zmudz-

kim. *Dykc. Geogr.* 2, 550. RADZIWIŁŁÓW, a, m., a) miasto w Mińskim, fundowane od Książat Radziwiłłów. — b) W wojew. Mścisławskim. — c) W województwie Wołyńskim. *Dykc. Geogr.* 2, 550. RADZYMIN, a, m., miasto w ziemi Warszawskiej. *Dykc. Geogr.* 2, 550. RADZYN, a, m., 1) Radosta, imię Staropolskie, *Gaudentius. Jabł. Her.* Oto kreował arcybiskupem Gnieźnieńskim Radzyna, czyli Gaudeneyusza, towarzysza ś. Wojciecha *Nar. Hst.* 2, 89. — 2) Radzyn, Raden, miasto królewskie w wojew. Chełmińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 528. RAFA, RAFINA, y, ż., Niedersächsl. daß Raff; (cf. *Svec.* ribe; *Lat.* ripa); §. 1) szkopał, skała pod wodą, statkom niebezpieczna, ein Felsen unter dem Wasser. Rafa zowie się kamień pod wodą. *Magier. Mskr.* Rafa jest kamień, co siedzi pod wodą, i tego szkuta niech nie traci brodą. *Klon. Fl. E* 4. Rapy są owe kamienie na rzekach, na których więdną szkuty, komegi. *ib.* E 5. Rafin aby rotman i sternik pilnie przystrzegli dla szwankowania. *Haur. Ek.* 171. Często statek uwięźnie na haku abo na rafinie. *ib.* 174. Gdzie rafina jaka, lub się prąd nawinał. Potok z ogromnym szumem i pienisto płynął. *Żebr. Ow.* 72; *trabes obstructaque saxa.* Ni szkuta na hak fortunę i zdrowie Wniósłszy, nie bez swój rusza się ruiny, Na wart popławny z prądu lub z rafiny. *Wud. Dan. pr.* Czestokroć rzecz osadzona na rafie więźnie. *Modrz. Baz.* 588. in salebra haeret; nie może do skutku przyjsć. — §. 2) Rafa w stajni, drabina nad łobem, za którą koniom siano przekładają. *Krumbh. die Raufe im Stalle.*

RAFFLE, ów, *plur.*, sieć, nieco podobna do żaków, z obu stron otwory i serea w środku mająca. *Kluk. Zu.* 5, 245, eine Art Fischernetz.

RAGUZA, y, ż., (*distig.* Rakusy), stolica Rzpłtėj Raguzauskiej. *Dykc. Geogr.* 2, 551, *Rag.* Dubróvnik, (ob. Dąbrowa), *Epidaurus; vetus Rag.* Zapát; *Bosn. et Croat.* Dubrovnik; *Hung.* Ragúza, die Stadt und Republik Ragusa. RAGUZANIN, a, m., który z Raguzy rodem, der Ragusaner; *Rag. et Basn.* Dubróvcjanin; *Rag.* Raguzanecz. RAGUZANKA, i, ż., die Ragusanerin; *Rag.* Dubrovkigna, Dubrovka. RAGUZANSKI, a, ie, od Raguzy, Ragusanisch; *Rag.* Dúbrováchi; *Bosn.* Dubrovački.

RAHODOSZCZ, a, m., dobra w wojew. Pińskim. *Dykc. Geogr.* 2, 551.

RAIC cz. niedok.; (*Vind.* narajati; narządzić, nastroić; rajati, pletati = pisać, cf. rej); stręczyć, nastreczać, osobliwie: raic komu żonę, raic której męża, (cf. radzić, cf. radea, rajca); einem etwas zuschauen, zuweifen, einem oder einer eine Partlie zuschauen; *Boh.* dohoditi, (cf. dochodzie). Ś. Ambroży żadnemu żony nie raic, żadnemu na żonierstwo nie radził, do żadnego na ucztę nie szedł. *Sk. Dz.* 292. Wydać jój nie chce, za tego, kogo mi We Pan raisz. *Teat.* 12, 20. Ze stem tysięcy żonę mu raic obiecał. *Falib. L* 5. Pięknie panienka zbywała tych, co ją za mąż raic. *Sk. Żyw.* 2, 51. Do Lwowa jeździ na kontrakty, raic sumy paniezom, co się w karty zgrali. *Teat.* 24, 153. *Jag. Wyb.* A 3. RAICIEL, a, m.,

który raj, (cf. rajfura), der Zufallser; *Boh.* dohazowač; *Eecl.* сводитель; *f.* raicielka, *Boh.* dohazowačka.

Pochodz. *rajfura*, *rajfurka*; *narajać*, *niewyraisty*.

RAJ, ju, m.; *Boh. et Slov.* rag; *Sorab.* 1. et 2. paradis; *Carn.* raj, rěj, (cf. kraj), (ranke, ranze + nieboszczyk), paradish, (raj Turecki *Carn.* koshtomaja); *Vind.* paradish, vefeljavert, (raj, raja, plefs + plas, tance, ob. Rej; *Ger.* Reigen; *Vind.* rajishe + tanceznica sala; rajati, plefati + plasać, tańczyć; rajavez, rajar + tanceznik, *f.* rajauka, rajaviza, rajarza; raini (+ nieboszczyk); *Croat.* rây, paradisush, (ryssiszem malo, cf. raczěj); *Rag. et Bosn.* raj; *Slav.* rāj; *Ross.* pañ; (cf. *Arab. et Pers.* irem hortus in *in Arabia celeberrimus*); a) daš Paradieš. Ogród rozkoszy, w którym Adam z Ewą mieszkali, der Garten Eden. Nasadził bóg sad w Edenie. *Budn. Genes.* 2, 8, (* not. abo raj; ale to słowo już stare). Miejsce kwitające było wszelkim majem Rozkosz i ozdób, a ztąd mianowane rajem. *Kulig. Her.* 50. Raj według sensu literalnego jest ogród kosztowny. *Galat. Alf.* 48. Raj to innemają być, kedy kto ma miejsce rozkoszne bez pracy. *Biel. Św. F.* 2. — 2. Rajem nazywa się niebo, i w niebie cerkiew tryumfująca; bo w raju było drzewo żywota, od którego, eo kto zjadł, na wieki żyje. *Galat. Alf.* 49. der Himmel nad dem Erde, das Paradieš. Raj i królestwo niebieskie jest jedno, w którym święci zażywają dóbr onych niebieskich doskonałego uczestnictwa. *Smotr. Ex.* 57. Nie raj niebem nazywają, ale niebo rajem. *Smotr. Ex.* 58; (appos. ad, i. e. piekło). Radaby dusza do raju; ale grzechy nie puszezają. *Rys. Ad.* 60. — *Transl.* Zda mi się, że przechodzę do raju z otchłani. *Teat.* 45. b. 99. Dobrze i spokojne sumnienie, jest rajem w tym życiu. *Lach. Kaz.* 4, 78. — b) Najwyższy rząd dla spektatorów na teatrach rajem nazwany. *Teat.* 24, 57. *Czart., Ross.* паекъ. Utrzymuje, że z raju najlepiej widać: bo kto z góry patrzy, wszystko widzi. *Teat.* 22. c, 15. W teatrze są różnego gatunku spektatorowie; jest łoża, jest parter, jest i raj. *N. Pam.* 4, 85.

Pochodz. *rajski*, *rajowy*.

RAJCA, y, m., radea; *Boh.* radce, končel, konšel; *Croat.* véchnik, (ob. Wiee, sówietnik); *Ross.* совѣтникъ; radny pan, rada czyja, od porady, konsyliarz; der Rathmann, Rathsherr, Rathgeber, Rath. To co się złego staje, nie królowi młodemu ale starym rajcom jego przypisują. *Sk. Dz.* 1157. **RAJCZANKA**, i, ż., córka rajcy, konsyliarżówna, deš Rathš Tochter. **RAJCZYNA**, y, ż., rajcy żona; *Croat.* tolnachieza, (ob. Tłómacz); die Rathinn, która rady daje, die Rathgeberinn. Ciekawość swoją dosyć drogą najpierwsza na świecie rajczyzna Ewa przypłacała. *Mon.* 70, 677. **RAJCZYC**, a, m., rajcy syn, deš Rathš Sohn. **RAJCZY**, a, e, do rajcy należący, Rathš :

RAJEWISZCZE, w wojew. Brzeskim Lit. *Dykc. Geogr.* 551.

RAJFURA, y, m., który jedna sposobu rozmaitych rozrywek i bawienia panom. *Zabl. Fir.* 50. (*Etym.* raic); der Zufallser, Zuweiser, komisant; (*Boh.* dohazowač; *Ross.* сводчикъ; *Eecl.* сводитель, cf. zwodziciel). Sam prze-

wódzca amantów, sam byłem rajfura. *Hul. Ow.* 246. **RAJFURKA**, i, ż., **RAJFURCZYNA**, y, ż., die Zuweiserinn; *Boh.* dohazowačka. Inaczěj się dzieje z temi, których albo same amantki albo rajfurki łudzą. *Mon.* 74, 515. Dystyngwowańsza jakaś rajfurzanka. *Teat.* 15, 43.

RAJGRAS, u, m., z *Niem.*, daš Riechgras, kąkol trwały, na łąkach rosnący, do formowania kunsztownych łąk zalecany. *Jundz.* 125; owsik. *Pam.* 84, 907.

RAJOWIEC, owca, m., w raju żyjący, obywatel rajski, (cf. niebianin); der Paradiesbewohner. Tych rajowców dwoje. *Przyb. Milt.* 119. **RAJOWY**, a, e, rajski, od raju; Paradies-, deš Paradieseš. Drzewa rajowe. *Bial. Post.* 245.

RAJSKI, a, ie; *Boh.* rajský; *Rag. et Bosn.* rajski; *Croat.* rajszi; *Ross.* райский; rajowy, od raju, Paradies: . Nam Jewina pierwsza wina Rajskie wrota zawarła. *Groch. W.* 150. Gdzie z kim miło, tam rajskie mieszkanie. *Jag. Wyb. B.* 2. — *Botan.* Rajska trawa, wielbłądowa plewa, wonna trawa, sitowie wonne, trzcina wonna, *juncus adoratus*, Samelben. *Sienn.* 155. Rajskie drzewo, orle drzewo, aloe drzewko, *agallachium*, Paradiesbelz. *Sienn.* 192. Rajskie jabłko, *citrus Decumana*, Paradiesäpfel, owoc ma wszystkie przymioty pomarańczy, nazywają je też Świętojańskie. *Kluk. Rosl.* 1, 155. *Kluk. Dykc.* 1, 156. *Cresc.* 414. Rajskie ziarno, *amomum grana paradisi*, gatunek amomku: ziarna zażywają się zamiast pieprzu. *Kluk. Dykc.* 1, 50. *Szleszk. Ped.* 419. Paradiesfern, *Sorab.* 1. zerehwa. Rajska figa, *musa paradisiaca*, die Paradiesfeige. *Kluk. Dykc.* 2, 151. — Rajski ptak, *pica paradisi*; *Carn.* rajske tził. der Paradiesvogel, wielkości szpaka, pióra stęrowe długie, z których dwa najdłuższe cienkie, na kształt nici. *Zool.* 269.

RAJTAR, a, m.; *Boh.* reythar; *Sorab.* 2. rejtär; *Ross.* пейтаръ; z *Niem.* der Reiter, a) Cavalier auf Deutschen Kriegsjah. Bywała jazda sposobem Niemieckim ubrana i uzbrojona, która nazywano rajtarami i dragonami. *Skrzet. Pr. Pol.* 4, 590. Rajtar z strzelbą i palaszem. *Star. Ryc.* 14. Zburzyli zamek Santok, żeby się na nim więcej rajtarzy nie przechowywali. *Biel.* 155 t. j. knechty Krzyżackie. — b) *In malam partem*; Rajtar, odpowiednik jawny, zbójca, *perduellis*. *Macz.* ein Reiber, Straßeräub. Kto się dzieli z złodziejem, albo w domu złodzieja i rajtara chowa, u pana boga sam jest takowym. *Hrbst. Nauk.* m 2. **RAJTARKA**, i, ż., die Reiterinn; *fig. tr.*, n. Melonów ostrożnie zażywać; by zaś kogo do samej nie ochłodziły febry, aby rajtarki nie nabył. *Haur. Ek.* 47. trzesienia ziemnicznego, Ziebershütteln, Ziebershauer. **RAJTARSKI**, a, ie, do rajtara należący, Reiters-, Reiter-; *Ross.* пейтарыи. Zawodniki jedne kmieccy, drugie rajtarskie. *Cresc.* 525. **RAJTARSTWO**, a, n., **RAJTARYA**, yi, ż., rajtarowie, kiryśniki; Reiter, Cuirassier. — §. Rajtarstwo, rozbój, Straßerraub, (ob. Rajtar, ob. Kozak, kozaetwo). Przez niebytność Ludwika w Polsce, łupiestwa, rozboje, rajtarstwa wielkie były. *Biel. Św.* 225 b. Kacerstwo, rajtarstwo i zbijanie, fałszowanie bul papieżkich kławą karzą. *Hrbst. Nauk.* m 7. **RAJTUZY** plur., szarawary, spodnie do jazdy, z *Niem.*

Reithofen. W kurtce i rajtuzach po podróżnemu ubrany. *Teat.* 52. e, 65.

RAK, a, m., RACZEK, czka, m., dem.; *Boh. et Slov.* rak; *Sorab.* 1. rak; *Carn. et Vind.* rak; (*Carn.* rake aquae ductus); *Croat.* rak, rakek; (rakia rak Arabski; rāka, temno poehivalische mertveh = pieczary); *Hung.* rāk, raak; *Dal. Bosn. et Slav.* rak; *Hag.* rāk; *Ross.* ракъ, (cf. Ger. Rükfen); (*distng.* *Ross.* paka okowitka, cf. arak); *Svec.* krabba; *Holl.* kreef; *Angl.* crevice; *Gall.* ecrevisse; *Lat.* cancer; *Graec.* καρκίος; §. 1) *Ger.* der Krebs. Rak skorupą cały pokryty, tył kadłuba zakończy się ogonem stawowatym, nóg ma dziesięć, z których pierwsza nazywa się nożycami. *Zool.* 111. Sięgnąć trzeba do dziury, kto chce łowić raki. *Pot. Arg.* 554. (bez prace, nie będą kołające). Raki łapać; *Vind.* rake loviti, razbiti, (*distng.* raezye), frebsen. Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, (ob. Iść). Rak w nowej skorupie; *Boh.* kabatnjk, (cf. kabat). Straciłiśmy tyle, a przecię to nas nie boli, jakby to rak z kobieci wypadł. *Star. Ref.* 5. *Falib. U.* (cf. grzyb). Chęć skarać raka, w wodę go wrzucić. *Mon.* 74, 51. (dogodził mu). (*Prov. Vind.* Rakam flviflugati, bob v' stieno mitati = rakom świstać, groch na ścianę rzucać, głuchemu śpiewać). Raki pieć = ze wstydu czerwienić się, rumienić się, wstydem płonać, pełznąć, fšaaumrotš merden. Napięklabyś raków, słysząc o tym. *Teat.* 42. c, 64, *Slov.* gako rak očerwenel; *Vind.* erjaviza je oblije; od sramote erdezh, saparjen, oparjen, sakuban. — Rakiem, raezkiem leżę: na bałuku, auf allen Vieren frieden. Cisnąłem się chyłkiem, włożyłem rakiem przez opadły i wązki ganek. *Ossol. Str.* 5. Zbiore me dziatki, wnuczki, z prawnuczka orszakim, I te, co są w pieluchach, i co pełzną rakiem. *Zab.* 1, 186. *Nar.* — *Aliter:* Na raku się wleka. *Pot. Arg.* 714. na żółwiu, powoli albo nawet opak idzie; *Vind.* rakou hod, nasahoja; es geht den Krebsgang, oder auch langsam, wie mit der Schneckenpost. — §. Rak morski, der See-frebs. — *Aliter:* Rak morski okrągły, pajak morski, mazinot, macinet. *Cn. Th.* die Krabbe, der Tausendfress; (cf. *Carn. et Vind.* koshak; *Bosn.* koska, kozica, jastóg; *Ross.* жуželница; *Hag.* rakovnica moja). — §. 1r. fig. Rak biały: jaje, cin Cy. Przyniosłam państwu na darowiznę pięć białych raków, a z szóstym jeszcze kura chodzi. *Teat.* 16. c, 68. — §. 2) Rak na niebie, znak niebieski czerwcowy. *Zebr. Zw.* 25. der Krebs am Himmel, das Himmelszeichen, der Krebs. *Gorn. Sen.* 150. *J. Kchon. Dz.* 6. Upały ośmionogiego raka niebieskiego. *Zab.* 10, 42. *Koss.* — §. Raki na statkach. *Haur. Ek.* 171. Raki, są jak pacierze drewniane nawleczone, i do rej przywiązane, któremi, gdy mają żagiel podnosić, maszt opasują, aby po nich żagiel się do góry posuwał. *Magier. Mskr.* Pölsjerne Sogelch an der Maststange. — §. 3) Rak, cancer, wrzód ciała wyjadający; das Geschwür, der Krebs; *Carn.* mramor, shén; *Bosn.* kankar; *Slav.* rak, xivina; *Eecl.* каркинь, солъзь раковая. Choroba ta straszna ma od raka swoje imię, ponieważ mu jest bardzo podobna. *Haur. Sk.* 459. W najwyższym stopniu bolesna i zapalona nabrzmałość, która z czasem rozpukać się

zwykła. *Perz. Cyr.* 120. *Comp. Med.* 459. Rak szeroko się rozchodzić zwykł na różne strony, I do skażonych części zdrowe przymieszować. *Otw. Ow.* 98. — Drzewa rak mają, kiedy kora jak krostami obsypana będzie; zle to zaraz dalej postępuje, i drzewo gubi. *Kluk. Rośl.* 1, 154. RAKAJCZE, starostwo w wojew. Trockim. *Dykc. Geogr.* 2, 352. RAKANCISZKI, królewszczyzna w wojew. Wileńsk. *Dykc. Geogr.* 2, 551. RAKARZ, a, m.; (*Carn.* rakar; *Croat.* rákar, rakolovecz; *Hung.* rakfogó), co raki łowi, przedaje; der Krebsler, Krebsfänger, Krebsbändler, (*distng.* *Ger.* Kader hysel, apud Adlg.). W rodz. żeńsk. Rakaika.

RAKIETA, y, ż., *Gall.* raquette; *Ital.* racheta, das Raet; siatka rozpięta do odbijania piłki, n. p. Rakieta tak jeden drugiemu piłkę podaje, żeby nie upadła. *Gorn. Sen.* 87. Rakiety do grania bywają leszczowe, czeremchowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164; (*distng.* *Hag.* rakitta siler, ob. Rokita, rokiecina). RAKISZKI, dobra w powiecie Wilkomirskim. *Dykc. Geogr.* 2, 551.

*RAKOSZ, ob. Rokosz.

RAKÓW, a, m., §. a) miasto w Sandomierskim, wybudowane od Steniuskiego, kasztelana Lwowskiego, od raka, herbu żony jego tak nazwane; sławne siedlisko Aryanów, którzy tu i szkołę i drukarnia swoje mieli; od miasta katechizm Rakowski ma nazwisko. *Dykc. Geogr.* 2, 551. Die durch die Societäner beschäftigte Stadt Rakau, woher sich der Rakauer Catechismus schreibt. — §. b) Rakow, miasto w wojew. Muńskim. — §. c) Miasto w wojew. Braclawskim. *Dykc. Geogr.* 2, 552. (*Sorab.* 2. Rakow wieś Racke w Luzacyi). RAKOWATY, a, e. — o *adverb.*, na raka pochodzący, frebsartig, wie ein Krebs. Brodawki coś w sobie rakowatego mające. *Perz. Cyr.* 2, 142. RAKOWIANIN, a, m.; §. a) z Rakowa rodem, cin Rakauer. — §. b) *Transl.* Rakowianin, Aryanin, Soeymanin, nowo-chrześcieniec, cin Socianianer. Ty nie wierzysz bóstwa Chrystusowego, Rakowianinie! *Bud. Post.* 259. RAKOWSKI, a, ie, od Rakowa, von Rakau, n. p. Katechizm Rakowski. *Dykc. Geogr.* 2, 551. RAKOWY, a, e, od raka, raezy; *Vind.* rakou, razhji; *Croat.* rakov; *Hung.* rákas; *Sorab.* 1. rakowé, rakowski; *Ross.* раковий, Krebs; Rakowe oczy, Krebsaugen; *Hoh.* raej oko; *Morav.* rakůwka; *Ross.* жерповия; są dwa wapiaste kamyczki, znajdujące się w żołądku raka przed każdym zrzućciem skorupy. *Zool.* 111. W lekarniach robią też z raków do wewnętrznego zażycia masło rakowe. *Kluk. Zw.* 4, 541. Rakowój i Wroclawskiej maści żadnemu choremu nie żalować. *Haur. Ek.* 118. Rakowe nogi, *Vind.* razhje kliefhe, rakove noge, flzhpalke; (cf. kleszcze, cf. szczyprawki). (*Ross.* раковина, раковинка muszla; жемчужная раковина perłowa macica).

RAKUSY *plur.*: *Boh.* Rakausko, Rakausy; *Slov.* Rakuse; (cf. *Boh.* rakosy = rogoz, rogozina); *Austria,* Oesterreich. *Gwagn.* 454, ab arce Röß, antiquitus Rakez, Rakouz. Weißfern Oest. Topogr., *Durich.* 1, 9. [od ludu germańskiego Rakatów 2]. (*Boh.* Rakausy miasto Röß w Austrii). RAKUSKI, a, ie; *Boh.* Rakausky; *Austryacki,* Oesterreichisch. Wina Rakuskie, Morawskie, Ryńskie. *Vol.*

Leg. 5, 227. Można dom Rakuski. *Gorn. Dz.* 9. RAKUSZANIN, a, m.; *Boh.* Rakušan; *Slov.* Rakusan; *Austrjak*, der Oesterreicher. *Cn. Th.* RAKUS. *Kniaz. Poez.* 1, 127. RAKUSZANKA, i, ż.; *Boh.* Rakušanka; *Slov.* Rakusanka; *Austrjaczka*, die Oesterreicherin.

RAMA, y, ż, RAMKA, RAMECZKA, i, ż, dem.; *Boh.* ram, ramec, ramček; *Slov.* rām; *Hung.* rāma; *Sorab.* 2. ram; *Carn.* remel; *Croat.* rama; *Vind.* rema, remel, pokrajek, postraniza, (rema = listwa, ob. Brama, bramowanie); *Bosn.* pama, ramka; *Ger.* der Rahmen, das Rahmenfen. Oprawa czyli osada okien, obrazów etc; Fensterahmen, Bilderrahmen u. i. w. Okna każde osadzają się w ramach. *Swiåk. Bud.* 252. Ramy do okien bywają debowe, sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 264. Ramy od obrazów z włoskiego orzecha. *ib.* Ramy bez tablicy, jakby krosnka albo listwy drzewiane do obrazów, papierowych, płóciennych, (ob. Blejtramy); ramy z deską do obrazów, albo deska z ramami. *Cn. Th.* Rysunki w ramki oprawne. *N. Pam.* 19, 54. Stroje wykwitne, na kształt ram wytwornych złego obrazu, bardziej oznaczają defekta, jakie są duszy. *Mon.* 72, 736. Chowają mię, jak w ramach, takiego tylko ze mnie szukając pożytku, jak z malowanego obrazka. *ib.* 74, 14. Co ramy robi, stolarz; *Ross.* рамочник ramkarz. — Sukna w ramy rozpinają. *Grod. Dis. E.* Indrahmit, Rahmen der Tuffsteiner. Rama u smuklerza, pięć łokci długa, na której się osnowa nasnuwya. *Magier. Mskr.* Rama w prasie drukarskiej, żelazna, utrzymuje szrubami forme na fundamencie. *Magier. Mskr.* Ramka w formie drukarskiej u dekla, do zamykania arkusza na kłamek. *ib.* Rama w piłach, ma w środku piłę osadzoną. *Solsk. Arch.* 100. Sägerahmen in den Schneidenmühlen. Szparagi jak najprzedziej przy piecu na ramie suszone być mają. *Kluk. Rośl.* 1, 250. auf einem Gestelle. Rama na suficie, na środku sultu gzyms okrągło lub czworograniasto obciążniety. *Magier. Mskr.*

RAMIĘ, ienia, n.; (*Boh.* ramě, rameno, paže (= cała ręka, paźdź pacha); *Slov.* rameno, plece armus, brachium, (ob. Plecy, ob. Bark); *Sorab.* 1. ramo; *Sorab.* 2. ramč = bark, plecy; *Carn.* rama, ramma, ramme; *Vind.* rama, rame, ramma, ramme, kramcz, narozh; (u bydła, plezhe ob. Plecy); *Croat.* rāme; *Rag. et Bosn.* ramme; *Slav.* rame-nak, mishiee; *Dal.* mišieca; *Ross.* кортынку; *Eecl.* ramo); §. 1) cała ręka od łopatkowego stawu do paleców, der ganze Arm; (*Isl.* ram; *Goth.* arms; *Kero* arame, *Ottfr.* i *Nokter* arim, arum; *Græc.* ἀρμός; *Lat.* armus; cf. *Hebr.* ram, elatus, excelsus). Ramię górne, kość długa, złączona w górze z łopatką, w dole z dolnym ramieniem. *Wejch. Anat.* 47. der Oberarm und Unterarm. — §. Ramię samo górne, na którym n. p. co nosimy, cf. barki, die Schulter. Na ramie brać (*Vind.* na ramo djati, naramati). Na ramionach noszę *Eecl.* ramošny, плечамы ношы. Wzruszał ramionami, najgrywając się ze mnie. *Teat.* 22, 25, (cf. zżymac). Na nasze zagadnienie albo śmiechem albo podniesieniem ramion odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 255. Woda głęboka człeku po ramiona. *Warg. Radz.* 127. Na ramiona go swoje wziął i podniósłszy, obwołał go królem. *Stryjk.* 538. Głupi to postepek, zo-

stawić głowę na ramionach temu, który nasze po chwili z karków postraca. *Kluk. Turk.* 18. (zostawić przy życiu, żywić). — *Fig.* Już dusze nasze na ramionach bydy. *Teat.* 45. b, 84. mebezpieczeństwo życia, dusze ulatywały; unjere Seelen jaßen uns ichen auf der Jüngerbüge, die Lebengefähr war groß. Pogram z toba w tę gre, w której czasem serce na ramieniu bywa. *Teat.* 47, 21. — §. Z mina poważną patrzy nań z góry przez ramie. *Teat.* 54. b, 57. okiem, bokiem, dumno nań patrzy, er sieht ihn über die Achsel an. — §. *Fig. tr.* Ramię, symbol mocy, władzy; Arm, Symbol der Macht, Gewalt. Ramiony swemi zaszczyca ciebie; a pod skrzydłami jego ufać będziesz. *1 Leop. Ps.* 90, 4. (barkami swemi. *5 Leop.*). Wszystek świat chrześcijański wojka swe na jedno słowo jego, stawić był gotów pod ramie jego. *Zygr. Ep.* 59. (dowództwo, komenda). Kłasię ciało ramieniem swoim, pokładając nadzieję swoje w samych ludzkich siłach swoich, bez ratunku mocy bożej. *Salim.* 2, 554. Z ramienia czyjego, imieniem czym, mocą czyją; in jeman des Ramen, auf seinen Gehelß, auß seiner Macht. Wojne wam zapowiadam z Porseny ramienia. *Teat.* 45, 7. Cezar wysłał sługę królewskiego, by z ramienia pańskiego zgromił chłopstwa zbuntowane. *Baráz. Luk.* 187. Z ramienia mego uczyni ten statut. *Gorn. Wl. U* 2 b. Henryk, wypędziwszy Paschaziusza, mszego papieża gwałtem z ramienia swego podał. *Krom.* 144. Papież im dał tę moc z ramienia apostolskiego. *Sk. Dz.* 889. — §. Anat. Ramię, staw w ciele, ut cum dicimus, łól w ramieniu. *Cn. Th.* das Achselbein, die Achsel. — §. 2) *Tr. vario modo*: Math. Linie, które nachylemem swoim kąt czynią, zowią się ramionami jego, crura. *Geom.* 1, 6. die Schenkel das Dreiecks. — Ramiona młyńskiego koła, są sztuki, które przechodząc przez szrodek, oboma końcami trzymają obwód jego. *Solsk. Arch.* 49. das Streng im Mühlrad. Ramię osi, wrzeziono, część osi stożkowa, na której obraca się koło wozowe. *Jak. Art.* 5, 515. die Schulter oder Spindel der Achse am Wagen. — *Mechan.* Ramię drąga od punktu podpory aż do końca. *Jak. Art.* 5, 515. der Arm des Hebels. — *Mil.* Ramię narażnika, część wału z swoim przedpiersieniem, przytkająca jednym końcem do zasłony, a drugim do czoła narażniczego. *Jak. Art.* 5, 515. et 291. die Schulter einer Bautey. RAMIENICA, y, ż. bot. Chara, rodzaj z pół odzielonemi płeciami; u nas jest kosmata, pospolita, szczeciłowata. *Kluk. Dykr.* 1, 118. RAMIENISTY, a, e; *Boh.* ramenty; *Slov.* ramenitý; z ramionami, armig. — §. Wielkich ramion, barezysty, großschulterig. *Cn. Th.* — Botau. Gałęzie ramieniste, brachiati, naprzeciwległe, pod prostym kątem krzyżujące się. *Jundz.* 2, 11. RAMIENIOWY, RAMIENNY, a, e; *Ross.* ramenный; od ramion, Schulter, Achsel. Kość ramieniowa, pod wyrostkiem łopatkowej kości. *Krup.* 1, 154. et 208. ossa humeri, das Schulterbein, Achselbein. Kąty ramienne narażnikowe w fortyfikacyi, flanques de paule. *Jak. Art.* 5, 515. et *Jak. Mat.* 1, 18. der Achselwinkel, Schulterwinkel. RAMIONKO, a, n., dem. nom ramie, das Armden, das Schulterdhen. *Cn. Th.* *Boh.* raměnko, ramynko.

Pochodz. *rzemiesło, rzemieślnik etc.*

RAMKARZ; *Ross. рамщикъ*, co rany robi, *ob. Rama.*

RAMOTA, **RAMOTA**, **HRAMOTA**, **GRAMOTA**, *y, z*; *Ross. грамота*; z *Greek. γραμμα*; §. 1) pismo, skrypt, diploma etc.; *cine Schrift, Urkunde.* Ramoty miękka jedwabnica zawite, które przed królem niósł referendarz Litewski, oddano stojącej Moskwie. *Chelch. Poprz. A 4.* (traktat pokoju). Ramoty przymerne. *Tward. Wł. 35.* Mianowania i tytuły z obu stron opisane być mają w ich hosudarskich hramotach i we wszelkich pismach. *Vol. Leg. 6, 749. Smotr. Lav. 175.* — On sam z Bonfinem w pokoju zamknięty Ostatniej woli spisuje ramotę. *Pot. Syl. 81.* (testament). — Wszakóż insze narody o nich w swęj hramocie Piszą o wielkim męstwie i o wielkiej enocie. *Papr. Gn. 5.* w dziejach, w pisanęj historyi, w historycznych pismach, in ibren Geschichtbüchern. Ja się z tym zatrzymam do inszej hramoty, Gdzie szczeręj pisać będę tych družynów enoty. *Papr. Gn. 77.* do inszego pisma, dzieła; *Schrift, Werk.* Nie wchodzą w dalsze o dawnęj historyi rhamoty *Tward. Wł. 9.* (pisanie). — §. 2) *Hodie non nisi in malam partem apud nostros usurpatur*: Ramota - bazgranina, *Schmiererey, Schmieralien.* Wyborne pisma, wiekować będą, Kiedy niekzemne ramoty znikną. *Zab. I. b, 59.* Izah mało najdzie się wybornych wierszów między ramotami kuglarskimi. *Pulch. Sen. hist. 1, 51.* Nad przepisanem cudzěj męczy się ramoty. *Węg. List. 5.* Ten pozew, co to za gramota! *Teat. 45. c, 45.* *Wyb.* Nie rozciągam się dalej z ramotą moją. *Mon. 76, 471.* **RAMOTAĆ** *cz. niedok.*, uczenie pisać, dzieło jakie pisać, *ein Werk schreiben. Tr. RAMOTNIK, a, m.*; (*Ross. грамотникъ* pismienny człowiek); autor, *ein Schriftsteller. Tr.*

RAMOWAĆ, -ać, -uje, *cz. niedok.*, w ramę osadzać, na ramach rozpinać; *rahmen, in Rahmen setzen, auf Rahmen spannen* Owi, co im ramować sukna nie wolno, bo tego niektórym miastom urząd broní. *Grod. Dis. E 5* — §. *Contigno,* ramuje, pofacam, tramy albo dyle wspolek stawiam. *Mecz. dielen, mit Dielen belegen.* **RAMOWY**, **RAMKOWY**, *a, e,* od ram czyli ramek, *Rahmen*; *Rahmen*; *Ross. рамочный.* **RAMUDEL**, dla, *m., n. p.* Weź ramudel krzywy, i włóż w zapal, aby poszedł na dół ku nizkości duszy armaty, kierując i ciągnąc go w górę, aż się zatrzyma na spży, a uczynisz znak nożem w mianowany ramudel, równo ze spży działa; zdejmiesz go, i pójdziesz do gęby, mierząc, i jak wiele będzie dłuższa miara ramudła od gęby, tak wiele grubsza będzie spża. *Aqua. Mscr. 4, 5, 1. der Maßstab, die Metalldicke des Annonenlaufs zu messen; cf. rasznudlo.*

RAMULT, *herb*; w polu czerwonym pięć róż białych, w środku piąta; na hełmie pawi ogon. *Kurop. 5, 44. ein Wappen.*

RANA, *y, z*; *Boh. rana; Sorab. 1. et 2. rana; Vind. rana, bolezhina; Croat. rana; Bosn., Slav. et Rag. ranna; Ross. rana* *cf. Graec. τραύμα,* porzwać (*ob. Porzwać*), *пришибъ, язва; Eccl. язъа, язъа, die Wunde.* Rana jest trafunkowe rozłączenie tego, co z przyrodzenia całym być powinno. *Perz. Cyr. 1, 66. Perz. Lek. 292.* Rana w

Słowiańskim języku znaczy wszelkie skazy większe na ciele, jako wrzody, guzy; w Polskim znaczy przerwana skórę, lub ciało. *Klecz. Zdan. 48.* Rany lekkie, ciężkie, czyli niebezpieczne, i śmiertelne. *Perz. Cyr. 1, 67.* Szlachcice ma żydowi rany płacić, jak szlachcicowi. *Czack. Pr. 94,* (*cf. basarunek*). U chrześcian rany boże i inne rzeczy lekce wspominają. *Eraz. Jęz. R 5.* (rany Chrystusowe). Poprzysięga przez pięć ran. *Kosz. Lor. 91.* Z rany umierać. *Tward. Wł. 96.* an einer Wunde sterben. Wszystkie rany mają swe plastry, mają swe maści. *Pot. Pocz. 575.* (każda choroba ma swoje lekarstwo). *Croat. Prov. Rad-sze vszaki pipa, gde ga rana tizka,* (*cf. gdzie boli, tam ręka*). Rany za rany, a wróćny sobie barany. *Rys. Ad. 59.* (co kto oberwał, to oberwał). Cnotliwy, bez żółci, mógłby go na ranę przyłożyć. *Żegl. Ad. 59.* (barszczyk). Rana się zgoi, słowo się nie zgoi. *Cn. Ad. 10. corpus gladius, at verba mentem vulnerant.* — *Fig.* Zbyt wiele gadał o charakterze owego człowieka, zadając śmiertelne rany jego honorowi. *Mon. 65, 522.* Rana umysłu, ból, żal, żałość; *Schmerz, Wunde, Herzenstift.* Widzisz żalem serc naszych zakrwawione rany. *Teat. 46, 54.* **RANECZKA**, *i, z, dem., cine kleine Wunde.* Przydeptał mu nogę, i małą raneczką obraził. *Sk. Dz. 562.*

Pochodz. *ranić, ranny, ranka, poranić, zranić.*

RANEK, *ob. Poranek, ob. Rano.*

RANGA, *i, z,* z *Franc., der Rang,* dostojność; *Ross. чинъ; Eccl. прасло [gradus 2], чинъ [ordo 2], степень, состо- яние жизни, достоинство.* Różnego stanu, wieku, rangi i urody Te były, którym swoje pałtem ofiary. *Zab. 14, 147. Teat. 46, 47.* Ranga wysoka *Ross. санъ, сановитость.* Wysokiej rangi będący *Ross. сановный, сановникъ.* Pierwszej rangi *Ross. первостепенный, перво- степенный.* Równa ranga *Eccl. равночестье.* Wyższa ranga *Eccl. мѣстничество.* O wyższość rangi się kłócić; *Ross. мѣстничаться, (ob. Miejsce, mieścić).* Porzucenie rangi swojej *Eccl. чинооставление.* Rangę mający *Eccl. чи- новный.*

RANGIFER, *ob. Ren, Renifer.*

RANIĆ *cz. niedok., poranić, zranić dok., Raniać cont.,* 'Raniwać frequ., ranę zadać, obrazić, ciąć kogo, *cf. kalé- czyć, einen verwunden; Boh. raniti, zraniti; Sorab. 1. ranu; Carn. raniti; Vind. raniti, oraniti; Croat. raniti, rá- nim, izranujem, izraniti; Bosn. ranniti, izranniti; Slav. ranniti, (2. raniti do zore, ob. Poranić się, ob. Rano); Rag. ranniti, izranniti, (raniti, podraniti, uraniti ante- lucare); Ross. ранить, изранить, пришибить, пришибать, язвить; Eccl. оуранити; (cf. Graec. τραννε cor- rumpere, frangere; Aeth. ἄῤῥα ramaja, vulneravit); pr. et fig. Robaczy ci mają moc spryszczać ciało, i wrzedzić gdy ich wiele w lekarstwo weźmie, i raniają bardzo. *Spicz. 45.* Upadłeś na ziemię, któryś więc raniwał narody. *1 Leop. Jes. 14, 12.* Serce mi to i duszę zraniło. *Past. Fid. 242.* Oddał się od niej, nie rań więcej jej serca przytomnością swoją. *Teat. 55, 47.* Przestań, nie rań ucha. *Teat. 45. d, 95.* *Wyb.* Raniający, który rani, 'raniel, der Verwunder; *Vind. ranik, oranovez; Rag. rannitegl, f. rannitegliza; Croat. ranitel, f. ranitelicza;**

Ross. язвительный, (язвительность jadowitość); *Eccle.* уязвитель, *f.* уязвительница. Raniouy, *ob.* Ranny.

RANIUCHNO, RANIUSIENKO, RANIUCHNY, ob. Rano, Rany.

RANKA, i, ż., dem. nom. rana; *Rag.* rannizza; *Bosn.* ranića, eine kleine Wunde. Z ranki często będzie rana. *Haur.* Sk. 548. z szkódki szkoda.

RANKOR, u, m., z Łac., przekor, chrap, gniew; *Orell,* Merger. Haß, Streit. Polska z dawnych lat wrodzona miała z pogaństwem rankory. *Tward. Wł.* 56. Rodziców przeciwko synom jakie teraz są rankory; już i w aktach tego pełno. *Star. Ref.* 49. W przyjacielskich rankorach on gładko i mile Do zgody i przyjaźni dyrygował rzeczy. *Tward. Misc.* 155. Tam ty Amorze wnośisz zaloty, tam rankor prowadzisz, i twarda pijatyka godowników wadzisz. *Zimor. Siel.* 220. Niech nas bóg w swym nie karze rankorze. *Min. Ryt.* 5, 45.

RANNIK - ranne ziele, *ob.* Zankieiel. **RANNY, a, e, ż.** 1) do ran należący, *vulnerarius.* *Cn. Th.,* Wund -, zu Wunden. Ranny plastr, ranne ziele. *Syr.* 251. Po zranieniu w kilka dni wpadł w wielką ranną febrę. *Perz. Cyr.* 5, 168. Wundfieber. — 2) Ranny - zraniony, verwundet. *Cn. Th.; Boh.* ranný; *Rag.* rannav (*ulceratus*), ragnen; *Bosn.* rannavi; *Ross.* раненый, раненный. Żadnej się rany i nieszczęśliwości Nie boi, strząła kto ranny młodości. *Past. Fid.* 195. Poorane biciem boskie ciało Nie ranne, lecz się jedną raną stało. *Ody. Św.* 2, Ff 4 b. *Subst.* Ranny, *Rag.* ragnenik, rannavaz; *Carn.* ranik, ein Bleifütter, Vermundeter. Rannych było 500. *Tr.* NB. ranny powinienoby znaczyć tego, co może być ranionym, *vulnerabilis,* verwundbar; nieranny, *invulnerabilis,* unverwundbar.

RANO adverb., Ranićj compar., Raniuchno, Raniuczko, Raniutko, Raniusienko, Rannuteńko, Raniusieneczko intensiv.; Boh. raně, raničko, (rano poranek; gitro, gitro mane, tempus matutinum; *observes quantopere* jutro et rano confusa apparent in dialectis; *cf. Germ.* Morgen - czas et mane); *Slov.* ráno mane; *Sorab.* 1. rano; *Sorab.* 2. jutseho, fajutscho, rano; *Croat.* rano, za vremena (* za wezasu, wcześniej); jutro, juternicza - rano, poranek; *Carn. obsol.* rano; jutru, saitro, sgodai, sgudei, objutru; *Vind.* jutri, sjutro, objutro, siutra, sjutra, zgoda, sguda, sgu-dai (*cf.* przygoda, zgoda), pergodi, sagoda; *Bosn.* rano, na vrijeme (* wcześniej, w czas); jutro, izutra; *Star.* jutro, u jutro, ranno; (dobro jutro - dzień dobry); *Rag.* jutro, ranno; *Ross.* рано, раненько, ранехонько, утро, завтра; *Eccle.* poranu, poutru, zautra, sutra, zarano, zarapće, utrennikъ, oутриница, oутро, утренное время, утренняя (*cf.* jutrznia), oутрие, утрѣ; rano, (*oppos.* późno); na początku dnia, wcześniej, rychło; *deß* Morgené, früh, zeitig, früh zeitig. Kto rano wstaje, temu bóg daje. *Cn. Ad.* 395. *Rys. Ad.* 24 (nie dospać trzeba, kto chce dostać chleba). Nie ranos wstał, nie będziez miał. *Rys. Ad.* 48. Nazajutrz raniuczko wstali. *Gwogv.* 609. Raniuczko były u grobu jego. *Rej. Post. T u 1.* Bardzo rano *Carn.* sjutrej sgodej Trzeba rano wstać, żeby go oszukać. *Pot. Jow.* 117. *Teat.* 10. b, 38, (*cf.* kos). Ranićj było się urodzić. *Cn. Ad.* 519. (nie wylataj, jeszcze-ć

skrzydła nie urosły: jeszcze-ć broda nie urosła). Raniuchno wstawał do modlitwy. *Birk. Zyg.* 46. Zasiadłszy raniusieneczko na dywanie, aż do południa sprawy rozmaite odprawują. *Star. Dv.* 22. Rozkazał się dziś raniuteńko obudzić. *Teat.* 48, 10 (*Eccle.* oутричникати, *cf.* poranić się). Rano czas przejeździć gdzie *Eccle.* oбутрити. Dzisiaj rano, tego poranka; *Carn.* davi, (*cf.* dzień); *Vind.* dave; *Croat.* jutrosz; *Slav.* jutros; *Rag.* jutros, sega jutra, ovoga jutra; *Bosn.* jutros, sega jutra. Jeździł ramutko na kawę. *Teat.* 15, 45. Dnia trzeciego szli raniusienko. *Zab.* 5, 79. Śniadanie dają raniusienko. *Star. Dv.* 25. Po rano - z rana; *Sorab.* 2. zajtscha; *Vind.* sjutra, deß Morgens, am Morgen, in der Frühe. Gdy w wieczór słońce gaśnie, gdy wschodzi poranu, Wszysey się niechaj kłaniają panu. *J. Kehan. Ps.* 45. Obarujcie po rano ofiary wasze przez trzy dni. *Leop. Amos.* 4, 4. — Za rano, za rychło, za przedko, przed czasem, zawezśnie: zu gehwinde, zu früh. Byłyby za rano, w dzień pierwszego poznania zrobić wesele. *Teat.* 45. b, 59. **RANOCZUJNY, a, e, n p.** Ranoczujne nauki. *Bielaw. C l* quibus aurora amica. **RANOŚĆ, ści, ż.,** ranne rodzonic, *praecca motuitas.* *Cn. Th.* die frühzeitigkeit; *cf.* weczesność, zawczesność.

RANOTWORNY, a, e, — *ie adverb.,* raniący, ranę zadający; wundenbringend, verwundend. Już też miał ranotwornym pierś jej szyć żelazem. *Zebr. Ow.* 45.

RANUUCH, a, m, RANTUSZEK, szka, m., dem. chusta długa, której kobiety w płaszczyka używają. *Boh.* loktushka, loktuse, loketka, (*ob.* Łokieć, loktusza); *Carn.* ran-toha; *Bosn.* konopljica; ein greßes Adfeltuch der Weiber, ein Schwel. Poważne matrony w ranuuchach do ziemi ozdobynech. *Tward. Misc.* 156. Odejnie Jan córkom Syon-skim płaszczyki, ranuszki i igłce. *Leop. Jes.* 5, 21. Wziawszy ranuuch, przykryła się. *Rudz. Genes.* 24, 65. Ranuszkiem ją przyodział. *Rej. Post. F ff 2.* Kupisz jej dziś koszulkę, jutro chce ranuszka. *Rej. Wł.* 57, (*cf.* dano kurówi grzędę, *cf.* pozwolisz na palec, chce na łokieć). Żeby krwi w nim utrzymać, ranuuch zerwie z głowy. *Tward. Pasq.* 86. (chustka z głowy).

RANY, a, e, Raniuczki, Raniuchny, Raniutki, Raniusienki intensiv.; Boh. ranj et raný, gitnj, (*cf.* jutrzejszy); *Carn.* jutern, jutren, (jutreshně erastinus), sajtrén, sgudn; *Sorab.* 1. ranischi, pzezrale, pzezrawe, zażne; *Croat.* jut-terni; (*Hung.* hajnali, *ob.* Hajnal); *Rag.* raani *praecca;* *Bosn.* jutarni, intrigni; *Ross.* ранний, заутренний, утренний, утренний; porankowy, od rana, do poranku należący, Morgen-. Czas rany jest do wszystkiego sposobniejszy, niż poobiedni. *Boh. Kom.* 2, 509 die Morgenstunden. Którego rany dzień widział pysznego, Tego dzień mrokiem ujrzy leżącego. *Bardz. Trag.* 521. — *Jurid.* Podarunek rany, die Morgengabe, który zwyczajnie mąż swojej nowej małżonce pierwszego rana po ślubie dawał. *Gal. Cyw.* 5, 154. — §. Rany, weczesny, rychły, prędki, (*oppos.* późny); früh, zeitig. Ranego wstania, weczesnego zasiania a młodego ożenienia nikt nie żałował. *Rys. Ad.* 59. My nie mamy zwyczaju być tak ranemi. *Teat.* 14, 19. Od tego dnia, jak pomnę, najpierwszy do lasu, Zawsze

rańszy ode mnie przybiegał zawczasu. *Zab. 12, 59. Gaudz.* Nikt nie był z mężów, z niewiast, tak rany, tak czuły. *Dmoch. II. 2, 548.* Spuszcze na ziemię wasze deszcz czasu swego, rany i późny. *Radz. Deut. 11, 14.* *Грибъ и мѣдъ Спатрегетъ. Ентѣ.* Syn księcia Glogowskiego, dosyć ranego wieku młodzieńca, zabity duszy pozbywa. *Krom. 500.* W raniuchnym wieku krew' z siebie wylewasz. *Groch. W. 365.* Rany owoc, rano doźrzały, skorozrzy. *Cn. Th. Aliter:* Rany owoc niedoźrzały, zawczesny. (*Boh.* ranaušek dziecię przed weselem, lub krótko po nim urodzone).

RAPA, y, ż., §. 1) ryba, *Cyprinus rapar;* *Ross.* раяпа, раяпка, *der Rappc, ein Raupfisch,* tak żarłoczna, jak szczupak. *Kluk. Zw. 5, 180.* należy do ryb białych. *Magier. Mskr. — §. 2)* Rapa, *ob.* Okolnik, ziele.

*RAPCIE *plur.,* żyka, pęta; *Bande, Jesseln.* Imańców naszych, którzy się poddali, Tym ręce opak rapcami związali. *Petr. Hor. 2, E 4. — §.* Rapcie, paski, z taśmy albo sznurków do szabli i karabeli Polskiej; n. p. Nawiązać rapcie. *Magier. Mskr., Säbelsänder, Säbelschnüre.* Ładownica od rzemienia, szabla na rapciach. *Teat. 5, 27.*

RAPIR, a, m., z *Franc.* rapière = szpada do fechtowania; *Vind.* gumpamezh, tumpazh, vuzhodarda, bojorskufhanik; *das Rappir, ein Raupdegen.* Wpadają z strzelbą, ostremi rapirami, szabłami. *Czachr. Tr. E 4.* Gdzie jest mój rapir piorunujący? *Teat. 11, b, 12.*

RAPONTYK, rum Moskiewski. *Urzed. 265, a flumine Rha.* Wolga, *dictum,* Rapontie, *Купище Рабартер.*

RAPÓWAĆ tabakę *cz. niedok.,* trzeć tabakę do zazywania, *den Schumpitabak rappiren.* Tabaki w rurkach, w kijach, rapowane. *Mon. 65, 285.*

RAPT, u, m., z *Łac.,* porwanie kogo, uwięzienie; *der Raub, die Entführung.* U nas z szród rynku raptu czynią, z kościółka dziewczki na swowola biorą. *Petr. Ek. 155.* RAPTEM, RAPTOWNIE *adverb.,* nagle, porwannie, porywając, zrywając się, jak z bicia, z trzaskiem; *raptim, plötzlich.* Boję się, żeby nas tu kto nie zszedł raptem. *Teat. 29, 59.* Raptem zład zniknął. *ib. 50, b, 95.* Biegnie ku nić, a poznawszy swój błąd, wstrzymuje się raptem. *Teat. 52, d, 22.* Przewyciężył się na koniec, i rzekł raptownie... *Teat. 9, c, 10.* RAPTOWNY, a, e, nagły, porwanny, *plötzlich.* Począł raptowna serca swego rozważać odmianę. *Niemc. Król. 2, 107.* RAPATURA, y, ż., RAPTULARZ, a, m., księga predkich konotetek, od napisania z pierwszego pustu; *das Raupbuch, Conceptbuch.* Raptularz ten służyć ci będzie, do ułożenia lepszego porządku dzieła. *Jak. Mat. 1, 275.* Rejestra są, ale to w raptularzu, na karteczkach. *Teat. 19, b, 49.* Samych raptur Strykowskiego nie zabrałbyś na wielki furmański wóz. *Stryjk. pracf.* RAPUS, u, m., szus waryacki, *ein Raptus, ein plötzlich Anfall von Verwirrung.* Ma czasem raptusy, i waryacya mu momentami przychodzi do głowy. *Teat. 55, b, 19.*

RAROG, a, m.; *Boh.* raroh; ptak *falco buteo,* *der Blaufuß,* wielkości jastrzębia, koło błot się tułający. *Kluk. Zw. 2, 505.* (*cf. Boh.* roroye, rorcyk jerzyk, jaskółka: rarach, rarášek dyabel; *Carn.* rarashik = zły duch; *Bosn.*

roraj, rorais, bregula, ciopa = jerzyk). Kukułkę biją, obawiając się, aby się za czasem rarogiem nie stała. *Kłok. Turk. 99.* Rarog ptak myśliwy. *Stat. Lit. 594.* Rarog kwili. *Banial. J 5 b.* Ptak rarog, po Włosku laniero, po Niem. *Сфeymer,* po Franc. lanier, lanneret, należy do największych osobliwości w innych krajach. Buffon wyznaje o tym ptaku niewiadomość. U nas rarogi z błękitnym dziobem i nogami, używane bywały do polowania od czasu żniwa aż do późnej jesieni. Opaliński, nauczyciel Zygmunta Augusta, usprawiedliwia niedanie pozwolenia wychowawcowi swemu polowania rarogami, że te ptaki są najokrutniejsze w swoim rodzaju, porwane ptaki rozdzierają; a tak samego tylko okrucieństwa w tym polowaniu uczyć się można. *Czach. Pr. 2, 245.* Stoją jak rarodzy, dziwijąc się. *Haur. Sk. 95.* Poglądali na mię, jak na raroga jakiego. *Teat. 19, 50.* (jak na cudaka, dziwolęga). RAROŻY, a, e, od rarogów, *Blaufuß =* Raroże skrzydła. *Pot. Arg. 7. Zab. 14, 258.*

*RARYTECA, y, ż., rzadkość, *cine Rarität, Selteneit.* Jest to rzecz, którą za wielką rarytece mają. *Teat. 56, c, 52. et 29, 84.*

RASA, RASZA, y, ż., *ARAS, *HARAS, *HARASZ, u, m., gatunek letkiej materyjki wełnianej; od miasta Franc. Arras; (*Boh.* raus; *Carn.* aras, rash; *Vind.* rafovina; *Bosn.* raz, svjeta od svjele; *Rag.* svila, sviona tkaniza; *Ross.* capжа; *Angl.* rash; *Gall.* ras; *Ital.* rascia, raso, *cf. Graec. óvov pannus;* *Germ.* der Raß, Raß, Arraß, Harraß. Wziął na siebie rasę podszyta, t. j. palendre. *Sieb. 2, 574.* [*z rusk.* riasa = habit mniejszy, i wyraz ten tu należy 2]. Towary cudzoziemskie, muchairy, saje, arasy. *Vol. Leg. 4, 81.* Aras na pasy, sztuka po zł. 4. *Gost. Gor. 111.* Sztuka arasu szerokiego różnej farby. *ib. 4, 558.* RASOWY, a, e, Arasowy, Araszowy, *von Raß;* *Ross.* саражевыя. Rasowe woreczki. *Jak. Art. 1, 560.* Ś. Jadwiga w szaręj sukience zawżdy, rzadko w święta w harasowię i to prostę chodziła. *Sk. Żyw. 2, 261.* Był Pruski Mistrz w ubierze białym harasowym. *Biel. 257.*

RASINIEC, ńca, *herb, ob.* Rosiniec.

RASTRUM, pióro z blachy mosiężnej, do ciągnięcia ryg do nót muzycznych, po pięć linii razem. *Magier. Mskr.,* *das Raßral.*

RASZKA, i, ż., ptak czerwonogardł. *Tr. das Rotbäckchen.* RASZMUDŁO stolarskie, pewny instrument stolarski, *ein gewisses Werkzeug der Tischler. Tr., cf. ramudel.*

RASZPLA, i, ż., §. 1) gatunek pilników do raszpławiania; *Ger.* die Raßpi; *Ital.* raspa; *Angl.* rasp; *Gall.* rape; *Stov.* rašple, teradło, treice, (*cf. trzcę*); *Hung.* reszelő; *Sorab.* 2. ražpa; *Vind.* strushile, strugalu, strugazha, strugazhni-za, (*ob. Strugač*); *Bosn.* strugaceja, rzurpia; *Croat.* zubace, zubezi, (*cf. zębacz*); *Rag.* zubaceja; *Ross.* терпугъ, терпужекъ. Raszple różne do rozczłonkowania trupa. *Czerw. 59. — §. 2)* Raszpla, ryba, pistuga, dla szorstkiej skóry raszplą nazwana, bardzo podobna do czecezugi, *der Raßpelfisch, eine Art Sterlet,* z morza do Dniepru wychodzi. *Kluk. Zw. 5, 62;* *Ross.* рашпья *squalus squatina;* *Ecll.* рашпья, пила. RASZPLOWAĆ *cz. niedok.,* zraszpłować *dok.,* raszplą piłować; *Vind.* stru-

shiti, strugati, strizhi, (cf. strugać, strzydz), rašpeln. Raszpla do zraszplowania kości. *Czerw.* 18. Rozmarynowego korzenia na tarle raszplowanego i utartego. *Syr.* 164.

*RAT, u, m., 1. RATA, y, ź., ratunek, pomoc wybawiająca; (*Germ.* Rath), Rettung, Hülfē; (cf. *Carn.* ratam provenio, succedo); (*distng.* Croat. rāt : śpica, ostrze, 2. bój wojna; *Ross. et Eccl.* рать wojna, bój, wojsko). Nie mając nigąd sobie ratu, każe i w kotły i bełny uderzyć. *Jabl. Ez.* 204. Rady, raty, wszem dodawał. *Pieśń. Kat.* 149. Dzieło to Pedemontana na pospolita radę i ratę potrzeb i zdrowia ludzkiego, na Polski język przełożyłem. *Steszk. Ped. dcd.* Niech doznam, sprzyjająca iż jest w tym twa rata. *Chodk. Kost.* 64. RATA! RETY! *Interjectio auxilium implorantis.* *Germ.* rittet! zu Hülfē! *Boh.* reta! (*Syr.* 877 admonuit; *Arab.* 727 clamorem excitavit). Rata wołać, gwałtu. *Dudz.* 53. Co tam u kata Tak strasznie woła: gwałtu, gwałtu, rata! *Jabl. Ez.* 27. *Mat. z Pod.* A 5. Znalazszy go umarłego, zawołał głosem wielkim: przebóg rata! *W. Post. W.* 5, 156. Upior straszny! gwałtu! rety! *Teat.* 55. b, 71. *et Teat.* 11, 111.

Pochodz. ratować, poratować, zratować, wyratować, ratunek, uratować, zaratować; ratownik, ratny.

2. RATA, y, ź., z *Lat.* rata pars; termin płaćenia, die Rate, der Zahlungstermin; *Ross.* срокъ (ob. Zrok), парокъ; *Eccl.* срокъ, опредѣленное, уреченное, назначенное время. Ratę opuścić *Ross.* просрочить, просрочивать. Opuszczenie raty *Ross.* просрочка. Ratami płaćić, abo na raty. *Cn. Th.*, terminoweje, ratemwieje. Pobór uelwalony na dwie racie (*dual.*, = raty). *Biel.* 528. Kto wdzięcznie dobrodziejstwo przyjął, ten już pierwszą jego zapłaćil ratę. *Gorn. Sen.* 105. *Item* rata, pecunia condicto die danda, ut: rate mam dziś płaćić. *Cn. Th.* die Zahlungspost, Geldpost.

RATAFIA, ii, ź., z *Franc.* lub *Włosk.*, gatunek likworu, Ratafia. Z Gdańska przywieziono mi persykę i ratafią w flaszach i puzdrach. *Forz. Śkl.* 146.

RATAJ, aja, m.; *Voce* rataj agricolam ac militem opinor ea ratione signari, qua nobilium homines liberi, pro sua facultate, pacis tempore negotia domus domini sui curabant, in bello eadem armis protegebant. *Dur.* 1, 299. ein jun Ariegädienst verpflichteter Landmann; *Boh.* ratag rolnik, ratage, ratega majetność, rateyna cubiculum villiei vel famulare, ratagnjk, rategnjk, šallār szafarz, włodarz; *Sorab.* 1. bur (ob. Gbur, Bauer), ratař (ob. Radło, Oracz); ratarstwo rolnictwo; *Sorab.* 2. rataj rolnik; (*Sorab.* 1. nukniczař włodarz); *Carn.* ratar, oratar = oracz; *Rag.* rataj, ratagl agricola; *Bosn.* rataj, orac; *Croat.* rataj, orach, (ratajentye, oranye = oranie); *Dal.* rataj operarius; *Ross.* орать, оратель, оратай, ратай; *Eccl.* рати, ратынникъ, рагователь, рагоборень, кониць воjak; (*Ross. et Eccl.* рать wojna, boj, wojsko; *Croat.* rāt : śpica, ostrze, 2. boj, wojna; cf. rota). Rataj, włodarz. *Ceru. Farr.*, ein Gutsverwalter. — *Aliis:* Kmieć, rolnik. *Cn. Th.*, ein Gutsbauer, Gutsbühner. Rataje, każdy z nich, którzy kopezyne orzą, z każdego pługą po złotemu. *Vol. Leg.* 2, 1502. Trzykroć po ziemi nie lubęj wyskoczy Rataj ochoczy. *Hor.* 2, 128. Czasem i klecha Salomonem bywa między rata-

jami. *Zab.* 12, 84. Może przebrzakać komor nad muchami, Klecha najmędrszy między ratajami. *Mon.* 71, 549. między gburami; (cf. głupi znajdzie głupszego, co mu się dziwuje). RATAJSKI, a, e, od rataja, Verwalter's, Gutsbühner's. Szlachcic, który swym pługiem orze albo ratajskim... *Vol. Leg.* 3, 50.

RATNY, a, e, ratujący, ratunek, pomoc dający; *Germ.* retten, helfen. Byłbyś wziął Smoleńsk, by ratna reka była przyskoczyła na czas naznaczony, którego przybyć miała. *Birk. Kaz. Ob. G b.* RATOWAĆ *cz. cont.*, uratować *dok.*, ratunek dawać, wybawiać; *Slov.* retugi; *Sorab.* 2. retto-wasch; *Vind.* riesniti, obraniti; (cf. *Carn.* ratam provenio, succedo); *Germ.* retten; (*Svec.* reddo; *Angl.* red; *Isl.* rya; cf. *Graec.* ῥύσσειν; *Germ.* Rath), helfen; (*distng.* *Ross.* ратовать bojować, walczyć). Ratować kogo w złym razie. *Cn. Th.* Nie miał nikogo tonący, kto by go miał ratować. *Chelm. Pr.* 142. Prędzej bracia ku tej stronie, Dajcie liny abo laka, Aeli ratujmy nieboraka, Inaczęj pewno utonie. *Teat.* 55. b, 4. Choć może bez niebezpieczeństwa ratować, nie ratuje. *Czech. Tr. C 1.* Siedzą pod pozorem ratowania zdrowia za granicą. *Gaz. Nar.* 1, 514. (dla kuraeyi). Lekarz nie zawsze ratuje. *Cn. Ad.* 451. (nie zawsze ozdrowia, wylęczy). Ratujcie, ratujcie. *Sk. Żyw.* 1, 48, ob. Rata! Rety! zu Hülfē! Ciesz się, już są uratowani. *Teat.* 55. d, 45, *Ross.* отстоянный. — 2. Ratować, wspomagać kogo, pomagać komu; retten, helfen, beystehen. Terazby to ich prosić, by was ratowali, Niechby wam dziś w potrzebie jaką pomoc dali. *Groch. W.* 17. Ratuj drugiego w potrzebie, Tym samym wspomagaś siebie. *Jak. Baj.* 219. Widzisz potrzebę bliźniego, a onęj nie ratujesz. *Sk. Kaz.* 500. Przepamiętałeś bliźniego swego pomocą i jałmużną ratować, co toż waży, jakobyś jego własne wziął. *Żarn. Post.* 2, 555. Jałmużną nedzę człowieczą ratuje. *Herbst. Odp. R r* 6. Pieniędźmi ich darował, i strawnymi rzeczami na drogę ratował. *Baz. Sk.* 58. (opatrywał ich w nie). Fryderyk miał syny Kazimierzowe w dostąpieniu Węgierskiego i Czeskiego królestw, ratować i dopomagać, adjuvare. *Krom.* 697. Odważnych bóg ratuje. *Boh. Ossol.* 517. Wieśniak Ruski nigdy swych wozów nie smaruje, Żadna mazia koł swoich w drodze nie ratuje. *Gaw. Siel.* 550 (nie ulżywa im). Co stracimy na zbytkach, chcemy tego gorzałką lub browarem ratować. *Falib. P.* odwetować, wieder einbringen. Czemu nie mówisz? darmo się frasujesz i gryziesz młęcząc, nie tym nie ratujesz. *Past. Fid.* 102. poprawisz, du machst damit nicht's besser. — Ratować się *recipr.*, sich helfen, sich zu helfen suchen, sich zu retten suchen, sich helfen, sich retten. Potrzeba ich gwałtowna ciśnie, muszą brać, aby się wzdry jako ratowali. *Wary. Radz.* 511. Kraina ta ratuje się, osobliwie z owoców rozmaitych, z win wybornych, aez ich tam niewiele się rodzi. *Boter.* 52. Tamie płatny żołnierz ratuje się jak może przeciw niedostatkowi. *Koll. List.* 1, 87. (rata się). Z nieszczęścia cudzego onby się rad ratował. *Klon. War.* 56. Meżowi ładną żonę mającemu, chociażby najbardziej podupał, jest jeden sposób ratowania się niezawodny. *Teat.* 16. b, 106. RATOWNIK, a, m., ratunek dający; *Vind.* riesnlik, obranik, odtetnik;

der Retter. Pokój tobie, pokój też ratownikom twym, bo ratunek twój bóg twój. *Budn. 1 Chron. 12, 18.* Niemasz ratownika. *ib. Ps. 7, 2.*

Pochodz. *ob. pod rata!*

RATSYMOR, u, m., gatunek materyi, Ratšmor, ein Zeug, n. p. Kontusz z ratsymoru. *Mon. 74, 566.* ratsymorowy.

RATULD, herb; półpiersiemia złotego do góry rogami, w środku krzyż, w hełmie trzy pióra strusie. *Kurop. 5, 44.* ein Wappen.

RATUNK, RATUNEK, RETUNEK, nku, m.; *Boh.* ratunk; *Sorab.* 2. rettowane; *Vind.* riehhenje, obranva, oetje; *Ross.* раштановка, *Ger.* die Rettung, wybawienie. Gdy cię puzna być w ostateczności, przypadnie na ratunek tobie. *Rej. Ap. 22.* Już jej tak miłość głowę zawróciła, że i ratunku niemasz. *Teat. 1, 10.* sposobu niemasz. Dusze ratunku wołające. *Teat. 29, c, 67.* (w czysen). Choremu retunek wszelaki okazować, nawidzać go, cieszyć, opatrować, karmić, leczyć, każdy powinien według przeżożenia. *Damb. 459.* Nie żada-ć owea od wilka ratunku. *Brath. 1, 4* — §. Ratunek = środek czyli sposób ratowania, Hülfsmittel, Rettungsmittel. Naród chce się brać dziś szczerze do tych ratunków, które mu jeszcze zostawiła opatrzność. *Koll. List. 1, 8.* — §. Ratunek, pomoc, ratunek wojenny, posiłek wojenny, posiłek, Hilfe. Jestem po wszystkie dni opiekun prawy, Aż do skończenia świata. ratunkami Memi wspierając wszystkie wasze sprawy. *Ody. Św. 2, An 4.* Przywiódł im na pamięć ratunki boskie, które oddawał ojeom ich. *1 Leop. 2 Mach. 8, 19.* Którychby pićwój najechali, do tych na ratunek bieżć kazał. *Warg. Cez. 56.* Jeśli przemagają moję stronę nieprzyjaciele, przybędziesz mi na ratunek; a jeśli też przemagali ciebie, pomogę też ja tobie. *1 Leop. 2 Reg. 10, 11.* *Budn. 1 Chron. 19, 12.* Resztę żołnierzy prawie sobie Skanderbeg jako na ratunek zachował. *Baz. Sk. 76.* (cf. odwód). Na odparcie Konrada chce Bolesław sobie ratunku, *auxilium*, przyczynić, do Beli posłów wysłał. *Krom. 259.* Książęta Ruscy mieli to za ciężkie jarmzo, iż Bolesław częste ratunki i pomocy przeciw nieprzyjaciołom od nich wyciągał. *Stryjk. 186.* Wojewoda, widząc, że go Bolesław z ratunkiem odbiegł, *ope destitutus*, zamek poddaje. *Krom. 247.* Hülfstruppen. Sąsiadom swoim wojenne ratunki dawał. *Otw. Ow. 256.* Ohwarował obóz częścią posiłków albo ratunków obcych. *Warg. Cez. 55.* — Ratunek pieniężny, wsparcie; Geldhilfe, Beyhilfe, Unterstützung, Hülfsgelder. Duchowni Polsey, prócz pospolitych podatków jeszcze łaskawy ratunek, czyli *subsidium charitativum* płacą. *Skrzet. Pr. Pol. 2, 28.* Wojsku zapłaćć inaczej nie możemy, jedno daniem poborów łanowych, szosowych i innych ratunków. *Vol. Leg. 5, 252.* Ratunki albo podatki te... *Vol. Leg. 5, 556.*

RATUSZ, a, m.; *Boh.* radnice; *Slov.* ratůž, radnica, radnj dům; *Sorab.* 1. radně dom; *Sorb.* 2. rattuseh, rada; *Carn.* rotovsh, sodnishe (cf. sądy), svjetvalishe, (cf. wiec); *Vind.* rotaush, rathna hifha, fvitna hifha, fvitvalishe, svietvalishe; *Croat.* vechnieza, palacha za tolnachenye, tolnáchnieza, (cf. Hónacz; *Hung.* tanátsház; *Rag.* vjê-

chje, vjechniza; *Slav.* varoshkà kucha; *Ross.* ратуша, ратушъ; *Ecc.* совѣтовательнице; dom obrad magistratowych, radziecki dom, das Rathaus. Dom sadowy, z Niemieckiego zowią ratuszem *Klec. Zdan. 57.* Dom pospolity albo ratusz miejski. *Boter. 85.* Z ratusza, już nie zwyczaj na radę. *Pot. Zac. 58.* (już kłamka zapadła). Nie wołaj, boć wezmą gębę na ratusz. *Rys. Ad. 50.* Do kościoła kiedy cheesz, a na ratusz musisz. *ib. 12.* RATUSZNIK, a, m., komendat, der Rathshaber. *Ern. 95.* RATUSZNY, RATUSZOWY, a, e, od ratusza, Rathhaus; *Ross.* ратушникъ. Zaprowadzili go do sieni ratusznej. *W. Marc. 15, 16.* Szóstą na dzień godzinę zegar był ratuszny. *Pot. Zac. 122.* Pacholek ratuszny przynosi księgi z aktami. *Teat. 15, 142.* (cf. woźny, sługa miejski). Ratuszowy świadku, hultaju niepocześciwy! *Teat. 3, 108.* — §. Juliusz Cesar był ratusznym Rzymskim. *Biel. Św. 56 b,* [t. j. senatorem 2], dyktator.?

RATYFIKACYA, RATYFIKACYA, yi, ż, za dobre mienie, uznanie; die Ratification, Bestätigung; akt prawny, przez który potwierdzać się zwykły inne akta poprzedzające. *Kras. Zb. 2, 442.* RATYFIKOWAĆ, za dobre uznawać, potwierdzać.

RATYSBONA, y, ż, Regensburg; *Boh.* Řezno; wolne miasto Niemieckie cyrkulu Bawarskiego. *Wyrv. Geogr. 503.* RATYSBONSKI, a, ie, od Ratysbony, Regensburger; *Boh.* Řezenský; n. p. Ratysbońskie biskupstwo. *Dyke. Geogr. 2, 555.*

RAWELIN, u, m, z *Franc.*, zewnętrzny okop; *Slav.* ichisâr, das Ravelin.

RAWICZ, a, m., herb; ein Wappen, Ursyn, panna na niedźwiedziu siedząca, rozczesana, w koronie na głowie, ręce do góry; w hełmie między dwiema jeleniami rogami półniedźwiedzia, w prawej łapie różę trzymającego. *Kurop. 5, 44.*

RAWIOŁA, y, ż, *Ital.* ravinolo = gatunek klósek Włoskich, eine Art Italiänischer Klöße. Pirogi Włoskie albo rawioły, w cieplej szpinakiem nadziewają; potrawa dobra i lekka. *Haur. Ek. 47.*

1. RAZ, u, m.: (*Boh.* ráz wyciśnienie, *nota*, też eios, rznicie; *Vind.* res, ries, rös, ros, oistru = os rze (*ob. Roz* -), ries, vres = rzniecie, wrzynanie; *Sorab.* 1. raz, deično ictus, uderzenie; *Croat.* réz, rédecz, vudárecz = uderzenie; *Hung.* rész, reesz, reszeckke *sectio*, *pars*, *particula*; *Bosn.* raz, poraz, riz, urizak, udorać; *Rag.* rjez *incisura*; *Slav.* ris portio; *Ross.* разъ, раза, разокъ, разикъ = raz, eios, uderzenie, *obs.* рѣзень zraz; *Ecc.* изречець przykład, (cf. wyraz, wyrażenie, cf. obraz); cf. *Germ.* Riß, cf. rys, reißen; *Gracc.* δράσσω, cf. drasnąć; *Chald.* resas; *Arab.* raetz, ratza, ress; *Pers.* ris-rana; *Hebr.* רָצַע *ciał*); — §. 1. *Substant.* raz, eios, cieciecie, uderzenie, sztych; der Hieb, Stoß, Schuß, Schlag; *Sorab.* 1. puk (*ob.* Puk), puki, raze; *Carn.* gumpa; *Vind.* vdarac, vstiek, vdarik; *Croat.* vudárecz; *Dal.* udarec; *Slav.* udarac; *Ross.* ударъ, колотокъ, тумакъ *vulg.* вѣха; *Ecc.* сръбъ. Szabli jego raz nigdy daremny nie był. *P. Kchan. Orł. 1, 249.* (machnienie, zamachnienie, zamach, cięcie). Pićwwszy grot rzuca Fegi; ale raz był

mylny. Bo nad ramię bez szwanku przeleciał grot silny. *Dmoch. II. 111.* Kazał wantuchy plewami natkane z muru zwieszać, aby rogi baranie tłukących nie mogły dochodzić do kamienia murowego; albowiem miękkie rzeczy ustępują twardym, i raz im psują. *Jer. Zb. 70.* (siłę w uderzeniu odejmują). Mlezenie najmniejszym poszeptem przerwane, twardemi razami przypłacić potrzeba. *Pilch. Sen. list. 547.* (plagami, kijami, batami, batogami). Mocny raz zadawać *Ross. намять*. Raz na głowę; *Ross. нахлобучка*, (cf. kłobuk). Słozem uderzyć zerznąć, dmuchnąć, świni raz dać, *tractim tangere aliquem. Cn. Th.,* cūten Seitenhieb verjengen. Plaga albo raz od bicia czyni siność; ale raz od języka łamie kości. *1 Leop. Syr. 28, 21.* Mów zaraz hullaj! daje mu raz. **R.** O joj joj! *Teat. 51, 29.* Od dyrektura zjadłego częstokroć niewinne a ciężkie razy odbierał. *Boh. Ossol. 18.* (jak na psie raz, ob. Pies). Śmiertelnemu umknął się razowi. *Past. Fid. 208.* Nasi także ku nieprzyjacielowi nie liniwiej skoczą, i raz razem odraża. *Tward. Wz. 79.* Ten owego dogania, ten tego dościga, Wisi stangret na razy, rusza, fuka, śmiga. *Nar. Dz. 1, 121.* (wspięty, by lepiej koniom docinać). Suche razy, (ob. Suchy). I cięte mu i kłóte razy zadawają. *P. Kchan. Orł. 1, 551,* (i sieką i kołają). Każdy raz był lub sztychowy, lub cięty. *ib. 249.* Dziecię kiedy na stół wlezie a spadnie, dwoje szkodę odniesie, bo go i raz słączoney potka, i oćie go jeszcze różgą ubije. *Zarn. Post. 5, 515 b. (guz).* Razy swoje od nieprzyjaciół octem przemycwał. *Pot. Arg. 8.* Co to są za razy albo za blizny w rekach twoich? **R.** Temi jestem poraniony w nich domnie. *Gd. Kat. 225.* Chore leżą, razy pokazują, i żeś je pobіл, jawnie powiadają. *Zabł. M. 104.* — **Ż.** Dobyl noża, pełnał go w brzuch, a w tym chciał się schromić, ale go na gorącym razie uchwyciono. *Pasz. Dz. 24.* na gorącym uczynku, auf frischer That. — *Aliter:* Po roztrząsaniu wszystkich dowodów, o rade prosiłem senatu, co czynić w tak gorącym razie. *Nag. Cyc. 67.* w tak nagłym niebezpieczeństwie, (ob. zły raz); bey so dringender Gefahr. — *Fig.* Śmiertelny raz, co mi zadały Zabójcze wargi, gdy mię całowały. *Past. Fid. 74.* Śmiertelną ranę, eine tödliche Wunde. Ten, który srogiej fortuny razy cierpi, bardziej przyjaciela potrzebuje. *Warg. Wal. 157.* ciosy, die Streiche deß Unglücks. Zbytki i utraty, w każdej Rzpltej raz bardzo szkodliwy i niebezpieczny. *Falib. A 1.* — **Ż.** Zły raz: niebezpieczeństwo, Gefahr. Będą mówić poganie, że ty nie nie możesz, Kiedy swym chwaleom w tak złym razie nie pomożesz. *P. Kchan. Orł. 410.* W złym razie bogu czynią śluby. *P. Kchan. Orł. 1, 42 i.* Trafił na zły raz. *Cn. Ad. 1470.* (trafił na prask i na sek). Na raz trafić, ob. Natrącać się, narażać się. *Cn. Th. 447.* Sromota, kto odbieży w zły raz przyjaciela. *Ryb. Gesl. C 5 b.* Prosił go, aby go nie opuścił, i z tak ciężkiego razu wyprowadził. *Nar. Hst. 5, 165.* Złego razu uszedł; jego szczęście. *Cn. Ad. 1555.* *Gorn. Dw. 272.* W najgorszych raziech, tak to powiadają, Najmilsze rady najlepsze bywają. *P. Kchan. Jer. 155.* *Star. Ryc. 57.* W bitwie tej z Słezakami, nie

było nie tak szkodliwego do końca, tylko iż spólny raz był. *Biel. 109.* (spólna strata). On opatruje jako gdzie łódź bieży, strzeże aby na razie kiedy nie stanęła. *Prot. Kont. C 5 b.* (na haku). — **Ż.** Raz, przypadek, okaza, położenie sprawy; der Verfall, die Gelegenheit, die Lage. Jakbyś ty w podobnym razie postąpił sobie? *Pir. Pow. 120.* Ofiarował mu pokój, jeżeliby z nim po przyjaźnielsku chciał się zachować, a groził wojną w przeciwnym razie. *Nar. Hst. 2, 192.* — **H.** Raz substant. masculini et nonnunquam femini generis; praesertim in instrumentali; ta razą, pierwszą razą. *Cn. Th. 692.* dießmal, daß erste mal; insza razą, cū andermal; et adverb. kroć; mal. — **Ş.** Raz, dwa, trzy, jeden, dwa, trzy; einmal, einß, zwey, zweymal), drey; *Boh. gednau; Slov. geden raz, dwarazi, trirazi; Sorab. 2.* krot, mol, rahs, jeden rahs, dwa rahsa; *Sorab. 1.* krocz, mol, już, junu, yomu, dwoizy, zi krocz; *Carn. krat, fait, bart; Vind. krat, barta, enkrat, enobart; Croat. krat, put, enkrat, jednóch, jedenkrat, jenput; Slav. pát, (ob. Putny, pátnik); Ross. единожды, однажды, однова, (cf. jeden).* Kto na cię patrzy, całować musi raz, dwa, trzy. *Groch. W. 546.* Z tysiąca razów, raz się tak trafił. *Gorn. Dw. 280.* unter tausend mal, einmal. Dzieciół tylko raz w twardej dąb uderzy, i rozumie, iż dziurę w nim uczynił, trzeba by nieboże drugi raz i setny i tysięczny. *Birk. Kaz. Ob. K 5 b, (cf. gutta cavat lapidem)* Raz, dwa, trzy nie pomoże, dziesięć pomoże. *Cn. Ad. 995.* (bij jeno, poczuje-c). Nie dość raz wilka spłoszyć od obory. *Jabl. Buk. J 4 b.* Raz, jako nie *Cn. Ad. 995.* Nie to, kiedy raz. *Cn. Ad. 859.* pierwsze potknięcie, miewa odpuszczenie; einmal tñ fcimmal. Raz dość omył się; raz dość na wojnie szwankować. *Cn. Ad. 992.* Drugi raz na jednymże się potknąć, nie rozum. *Cn. M. 214.* W kogo dyabeł raz wstąpi, kogo raz usidli, i na śmierć i na żywot oczy mu zamydli. *Pot. Zie. 7.* A to dyabelna rzecz, że jak człowiek raz umrze, już więcej nie wstanie. *Teat. 15, 56.* (skoro tylko umrze, aby jedno umarł). Arz sparzył się i nieraz, na zimno nie chłociał. *Zab. 14, 55.* (po szkodzie niemadry). Nauczę cię ostrożności na drugi raz. *Teat. 29, e, 81.* Daremnie wymówki, już więcej i razu nie przepuszczę. *Teat. 5, e, 55.* Już też więcej i razu noga moja w tym domu nie postanie. *Teat. 29, 4.* (nigdy a nigdy). — *Wetna,* którą raz farba pomaluje, Farby swej dawnej już nie okazuje. *Lib. Hor. 68.* Pierwszy a ostatni raz ci to mówię. *Pot. Arg. 122.* zum ersten und letzten Male. Zabraniam ci tego raz na zawsze. *Teat. 14, e, 45.* einmal für allemal. Leniwy dwa razy robi. *Cn. Ad. 455.* Skapy dwa razy płaci; podwójnie, sowie; zweymal, zweifach, doppelt. Ja nie kaznodzieja, po dwa razy jedno bajać. *Teat. 22, b, 109.* Kto się mści, dwa razy bywa bitym. *Jabl. Ez. 145.* Jeżeli łokieć sukna kosztował 20 zł., 50 łokci tego sukna kosztować będzie 50 razy więcej. *Łesk. 2, 16.* Wiele razów widziałem go. *Wys. Kat. 580.* (częstokroć). Wspaniałe miasto, od nagłego pochłonięte ognia, jedną razą wali się z kretezem. *Nag. Cyc. 95.* (razem, od razu). — Raz ten, drugi raz ów; raz to, drugi raz owo: na przemian-

ny, to to, to owo; einmal daß, ein andermal jeneß. Na świecie powinno być raz tak, drugi raz inaczej. *Teat.* 56. b, 95. Tak ci na świecie, raz radość, drugi raz smutek. *J. Kchan. Dz.* 66. Nie trzeba samym tylko czytaniem albo pisaniem się bawić; ale raz tym, drugi raz owym przeplatując. *Pilch. Sen. list.* 2, 575. 'Drażą raz, (drugi raz, lub drugą razą), znowu, *denuo. Macz.*, zum zweytenmal, wiederum, noch einmal. *Recudo*, znowu kuje, 'drugą raz kuje. *Macz.* — *Sed.* drugi raz; *duplicem sensum habet, ut:* drugi raz dam, *vel: iterum, aut secundo dabo, ut modo dedi*, zum zweytenmal, *aut alia occasione, tempore, adventu*, inszą razą; *Vind.* enodrugobart, endrugikrat, drugomau, ein andermal, dießesmal nicht. Tą razą, teraz, ten raz, (*Boh.* tenkrát; *Carn.* sasdej; *Vind.* sedai, sdai, tebart, tobart, tekrat, te dobe, v' teh dub). *Pleonast.* Jowisz pięć kroć razów świat obszedł. *Biel. Hst.* 25. (pięć razy, pięćkroć). Raz po raz, po razu: ciągle po sobie, mał auß mal. Srogie a częste raz po raz wewnętrzne rosterki. *Stryjk.* 175. Skanderbeg po raz u wszystkie swoje miasta objeżdżał. *Baz. Sk.* 278. (każde raz jedno po drugim). Cztery patryarchowie po raz u ojczyźnie naszej byli. *Smotr. El.* 55. (następnie). Raz w raz, w raz: wciąż, int einem fort; *Slov.* raz za razem *sensim, pedetentim.* Heraklit płacze ustawicznie: Demokryt się raz w raz śmieje. *Kras. List.* 107. — Co raz: zawsze, na każdy raz, jedcßmal. Laurze, na co raz nowe wdzięki się zdobywasz. *Zab.* 14, 154. *Kras.* — Od razu, do razu, w razie, w raz, natychmiast, zaraz; jeglicß, gleich auß erste mal. Papiery tak wszystkie ułożyć, iżby się każdy od razu znalazł. *Kras. Pod.* 2, 208. Rzeczy zawikłane nie mogą być do razu ułaczone. *Mon.* 74, 155. Gdy się gniewem zapali, chociaż się na ten czas wstrzyma, w razie nie zaszkodzi. Znajdzie potym sposobność i zemście dogodzi. *Dmoch. Il.* 6. W raz być nie możemy, ale za godzinke zjeździemy się tam. *Teat.* 19. c, 50. (teraz zaraz). Od pierwszego razu, poznanie się, pokochanie, oświadczenie, przyrzeczenie, i skutek. *Teat.* 22. b, 65. — Do razu uciąć, zgadnąć, przeskoczyć, wypić jednym zamachem. *Cn. Ad.* 125. Do razu go zabil. *Boh. Kom.* 1, 185. Do trzeciego, czwartego razu przeskoczył: za trzecim, czwartym razem; *tertio impetu. Cn. Th.* 912. — Z razu, na razie: z początku, na początku; anfänglicß, vom Anfang, anfangß. Zdanie to z razu zdawało mi się niesprawiedliwe, a później weale inaczej. *Gaz. Nar.* 1, 185. Ozdobne pióra pawia z razu podobają się; lecz rychło nikt nie to upodobał. *Zab.* 1, 195. *Alb.* Młode kurczeta bywają na razie białe. *Haur. Sk.* 151. — *Aliter:* Na razie: na stręcie, *obviam, sub ietu. Cn. Th.* 447; jest tuż, nie z drogi, w gębie. *Włod.* na dorędziu, bey der Hand, beinem gclagen, gleich auf den ersten Anlauf. — Na raz będzie wina, farby, wapna: na jeden raz jeszcze. *Cn. Th.* 447. für einmal noch, auß einmal. Mniej a długo lepiej jest, jak wiele tylko na raz. *Kluk. Zw.* 4, 228. Na raz, rodzaj daniny w przywilejach książąt naszych. *Nar. Hst.* 2, 86, (*ob. Naraz*). — Z raz: by raz, choć jeden raz, (*ob. Z*); einmal, wenigstens einmal. Niech z raz tych pociech przed śmiercią

zażyje. *Pust. Fid.* 104. — Razem, oraz, jednym razem, jednego czasu; auf einmal, zugleich, (auf einen Stieb); *Slov.* nagednuc, spolu, (*ob. Spół*); *Sorab.* 2. frahfom; *Sorab.* 1. sobu (z sobą), zpowu (pospołu), romadze (*ob. Gromada*), jeno dobo, (*ob. Doba*); *Carn.* skup, skupiej (*ob. w Kupie*), shtriz, v' shtriz; *Vind.* vkup, skup, vkupe, eden f drugem, f edendrugem, vred (*ob. Rzęd*), f red, k'mału, fraven, (*ob. Równo*); *Croat.* vjedno, na jen put, ukup, zkup, zkupa, kupno, udershbi, szkup; *Rag.* zajedno, skuppa, skuppo; *Slav.* skupa; *Bosn.* jedino, zajedno, objedno, enokupno, skupno; *Ross.* разом, заразъ, съ разу, купно, совокупно, вмѣстѣ, (*cf. miejscu*); *Eccel.* коупно, заедно, соборно. Nie wszystkie razem, schowaj na drugi raz. *Cn. Ad.* 720. (nie na dziś tylko trzeba). Onby chciał, żeby nie razem dom przybierać; ale po kawalku, żeby jednego roku pudło do karety, drugiego wasąg. *Teat.* 19. b, 48. Wszystko razem zbudować chciał. *Pilch. Sall.* 75. — *Aliter:* Razem, pospołu, z sobą; mit einander, bey einander. Strzeżmy się, żeby nas razem nie postrzeżono. *Teat.* 54, 5. Razem ze mną przcz lat sześć do szkół chodził. *Mon.* 68, 1029. Uciążliwych panów, niekiedy pojedynkiem, niekiedy razem panujących okrutne jarzmo. *Pilch. Sen. list.* 292. Razem być; *Vind.* fravenbiti, ravensnaitie; *Eccel.* обити, съемъ, (*cf. spółjesteŭto*). Razem stać; *Eccel.* совогати, совогатаю, (*cf. się, z sobą*). Razem wstawać, *Eccel.* совогатаи, совогатаю; razem wychodzę, совохожду, вхожу съ кѣмъ куда; razem wychodzę, совхожду. Razem chwalić *Eccel.* совохваляти, вмѣстѣ съ кѣмъ хвалить. Razem zamykać *Eccel.* созаключаю. Wszysey razem; *Ross.* сопомъ, (*cf. zegnać, cf. zgón*).

Pochodz. razić, dorazić, narazić, narażać, obrazić, obrażać, obraz, obrazek, obraza, odrazić; oraz: porazić, porażka, przerazić, przeraźliwy, urazić, uraza, wyrazić, wyobrażać, wyobrażenie, wyrazić, wyraźny, wyraz, zrazić, zarazić, zaraza, zaraźliwy, porażać, zarażać, zaraźny, naraźny, narażny; rys, rysować, rysunek etc. — §. 2) rżać, rżać, rzeź, rzeźba, rzeźnik, rżać, rżaniec; dorżać, narżać, obrzeźać, obrzeżanie, obrzeżka, obrzeżaniec, odrzeźać; rżymieszek. — §. 5) rżnąć, rżynać; dorżnąć, dorżynać, narżynać, obrżynać, oberżnąć, oderżnąć, porżnąć, poderżnąć, przerżnąć, przyrżnąć, rozrżnąć, urżnąć, werżnąć, wrżynać, wyrżnąć, wyrżynać, zarżnąć, zerżnąć, zrżynać; rżysko. — §. 4) rżęży, rżężność, dorżężyć, orżężyć. — §. 5) *cf. roz* -, *Ross.* разъ. — §. 6) *cf. żrzcć, żrzenia, poźrzcć, poźierać.*

2. RAZ, u, m., z Niem. der Raßen; daru, ein Stüß Raßen. Sztuka ziemi mehem lub trawa obrosłej, którą kurczak mielerz po wierzeju obkłada, aby ogień nie palił się płomieniem. *Os. Żel.* 82, *ob. Razować.*

RAZIĆ, -i, -i, cz. niedok., raz zadawać, ranić, verwunden; (*Sorab.* 1. ražu, ražam, razem; *Hebr.* רצו ratza, perforavit; *Tal.* רצו contudit, contrivit; *Hung.* rázom decutio; *Ross.* разить, ражу porażać; *Sorab.* 1. szo rafyč kalcęć się). Uchodzi z pola bisurmańska dzieza Na wstęp rżący męstwa Chodkiewicza. *Kras. Woj. Ch.* 57. On

stał za tarczą wojsku walecznemu, Gdzie stąpi razię wsząd, krew się leje. *Kras. Oss. C 5*. Razię mię mogą, zwyciężyć nie mogą. *Zab. 1, 174. Alb.* — Razięno piorunem. *Pilch. Sen. gn. 559*. uderzony, vom Blitz getroffen, gerührt. — *Transl.* Oko, uszy, zmysł etc., razię, przenikać, przerażać; durchdringen, rühren, reizen. Niech pobłysk świetności oko ludu razi, To najskuteczniej ducha poddaństwa mu wrazi. *Teat. 15. d. 19. Wyb.* Napoje rozum raziące. *Pociej. 220.* (kaziące, tłumące). Razię ich gorącemi słowy. *Groch. W. 248.* Przystojny mężczyzna, ma coś w sobie raziącego i pociągającego. *Teat. 9, 25.* We Pani masz fizyognomię tak szlachetną, coś tak raziącego, że nie może tylko uszanowanie wzniecać. *Teat. 5. d. 65.* Raziący, bijący, frapujący *Ross. разительный, уразительный.* RAZIK, u. m., dem. nom. raz; mały cios, mała ranka; ein kleiner Stich, eine kleine Wunde. Nie wiesz co razię, jak dolega kula. *Bratk. C 5.*

RAZLIWY, a, e, raziący, przenikliwy, durchdringend. Na jej blask raziły tepe oko mruży. *Zab. 5, 522.* RAZŹNY, a, e, RAZŹNO, RAZŹNIE *adverb.*, na razie będący, na stręcie, na doręczu, opportunus. *Cn. Th., zur Hand, bey der Hand, beuam, gelegen.* Rzeczy nieraznie spikniomych nasienia; non bene junctarum. *Żebr. Ow. 1.* (nie-składnie). (*Ross. разн крепы*). — 1/2. Raziły, żwawy, rzeźwy, rzeski, racy; (*Carn. rozbne; Ger. rüch, raich, flinf, munter; Arab. raasehan; Svec. et Sax. Inf. rask; Anglsax. rash; cf. Gall. risque; Ital. ratto; (Vind. ries-bezh, resezh, resajozh = ostry, rznący).* Jelec, ryba tak razi, że w naczynie wody włożona, gotowa z niej wyskoczyć. *Lad. II. N. 56.* Młodzian raziły, wysmukły, pełen korwetów. *Boh. Kom. 1, 50.* Razię i wysmukłe chłopcy lektykę noszące. *Pilch. Sen. list. 4, 51.* Do Cypru przyszedli zdrowo raziń. *Jabl. Tel. 48.* Nie razię z dołu do góry rzuceć broń. *Warg. Cz. 65.* Konie w tyle zostawili, aby razińiej na szaniec one nizkie wskakiwali. *Birk. Chodk. 24.* Poezynań rzezy odważnie, Leez je wykonywaj razińiej. *Jak. Baj. 188.* Demofant, człek we wszystko raziń. *Jabl. Tel. 271.* RAZŹNOŚĆ, sci, 2, rzeźwość, die Munterkeit, Hurtigkeit, Raichkeit. Synu mój wdzięczny, latorośli młoda, Gdzież twoja razińość, gdzie twoja uroda? *Kras. Oss. F 5 b.*

RAZOWAĆ, -ał, -uje, *cz. dok.* obrażować n. p. mielerz *dok.*, einen Kohlenmeiher beflüchten, beiraten, mit Raifen und Zweigen bedecken. Razowanie, mielerza darnią obkładanie. *Os. Zel. 82.* Nie biegli są ci węglarze, którzy mielerza nie przysypują naprzód ścięgami albo trawą, ale go zaraz razią. *Os. Rud. 75.*

RAZÓWY, a, e, Szrotowe maki u nas zowią razowemi. *Kluk. Rosl. 5, 259.* geistreichen Mehl. Razowy chleb *Dal. rasen; Croat. hersen,* (cf. rżany, cf. reż).

RAZURA, y, 2, z *Franc.*, u cyrulika, trzymać razurę, t. j. trzymać sklep czyli izbę do golenia. *Magier. Mskr., golarnia. X. Biel. Barbierstube.*

R D.

RDEST, u, m.; *Boh. rdesno; Croat. ermén; Dal. arman;*

Słownik Lindego wyd. 2. Tom V.

*Ross. чередникъ, почечуйная трава, почечуйникъ, сердечной корень, горлецъ, придорожникъ, спорышъ; 1) ziele, wodny pieprz, kerzenie smaku pieprznego. Polygonum persicaria, Jlobfrant, Dürnmur, Wasserpfeffer. Syr. 1248. Kluk. Dyke, 2, 211. — 2) Rdest wodny, ewiklany list, rdestnica, potamogeton. Urzed. 254. Kluk. Dyke, 2, 225; Ross. наплавъ, Samenfrant, Jweidlatid. — 1/2. Rdest chwast, Unfrant. Jak nieorana rola w próżnowaniu poroślem rdestem mnogim *Kuliy. Her. 150.* Rdesty niecnot, i różnych postępów pokrzywy. *ib. 240.* RDESTOWY, a, e, von Wasserpfeffer. Liścia rdestowego i nasienia przedtym, niżli pieprz był w pospolitym używaniu, do zaprawiania potraw używali: ztąd go Polskim pieprzem mianują. *Syr. 1245.**

RDZA, y, 2; (*Boh. rez, reze, G. rze, rdjiti, rdjm czerwienieć, ob. Rudy, rusy; Slov. rez, G. rdza; Sorab. 1. zra, zertz, zertzawofez (cf. żrzec), rfa, terlaw; Sorab. 2. fars. rfa; Carn. arja, erja; (erjav aeruginosus, rufus, erdezh, erdezhe, ardezhe = czerwony, ob. Rudy; Erdelje [z wegyer. 2] Siedmiogrodz; Vind. erja, erjavina, arja, erjavinst, ria; (erjavost, eijava = brunatność, ardezh, razh = czerwony); Croat. argya, ergya, hergya. Dal. argya, arja, argbia; Hung. rogya, rosda, ragya; röz; Rag. arghja; Bosn. righja arghja, righja; Ross. ржа, рѣзь czerwienieć, rja, (cf. röz); Evcl. заржаина, ржа; cf. Lat. aerugo, ferrugo, cf. rudo; Hung. ragom; cf. Lat. ardeo; Ital. ruginę, ruggine; Ger. Rost; Finl. ruoste; Angl. Dan. et Sax. rust; Kl. rid; Wallis. rhwd, rhydni; Græc. ερωσιδη, cf. ερωθωδ; Ger. rotb; 1) der Rost; rdza żelazna, der Rost am Eisen. Miecz zazyty do boju blaskiem przeraża oczy; ale gdy próżno leży, rdzy nabywa. *Teat. 46. c. 12.* 1 szefelny rdza rudawa *Straw.* i ziemna butwiałość plugawa. *Pasz. Bell. B 4.* Nie-trwale to dobra, co ich rdza i mól gryzie. *Falib. R 5.* — Rdza miedziana, grysipan. *Sienn. 265. Urzed. 401. Grünspan.* — Co dziś borasem zowią, starzy złotą rdzą zwali. *Sienn. 592, et 595. Berar, Berggrün.* — 2) Rdza w zbożu, *Vind. roshda; Hung. ragya; Bosn. righja* od sgitta, glavnića; *Croat. pikecz, zapek, pripek; Ross. ролонья, der Brand im Getreide.* Czasu gorąca, gdy słońce świeci, spada z góry deszcz drobny gorący bardzo a jałowity, który włosi mójumen, i u nas rdza albo ruda zowią. *Cresc. 527. der Mehltau, der Rost im Getreide, cf. śnieć.* — 3) Rdza miodowa, w plastrach; das Honigreß, das Rost, das Gewirt, die Waben; gatunek miodu, podobny do chleba startego z miodem, znajduje się w ulach między komorkami na skład miodu służącemi. *Zool. 121.* — RDZAWKA, i, 2, n. p. Często ostrzy, jeśli kto stare kosi rdzawki. *Pot. Jow. 1, 12; Ross. ржавень = bagnisko, cf. trzesawisko, Mebrgrund.* RDZAWY, a, e, rudawy, pożółkły, a zatym dojrzały; reißgelb, gelbreif. Opadł kwiat powarzony, i frukt z nich nierdzały. *Tward. Misc. 55.* Ztąd w cieniu długim bez słońca i rosy Kwiat zarażony, i nierdzałe kłosy, Na wszystkie koronne kraje Głód przyniosły, i nieurodzaje. *ib. 100.* RDZAWOŚNIADY, a, e, n. p. Rdzawośniade *Hyaecinty. Otaw. Wirg. 461; rudawy, śmiade = refutarny. RDZAWY, RDZYSTY, a, e, rudawy, rdzy pe-**

len, rdza zaszły; roſtig, voll Roſt; *Boh.* rzywý, rezowý, rezowatý, zezawý, (= 2. *rufus*); *Slov.* zezawelý; *Hung.* rez - rosdàs; *Sorab.* 1. ferlawy, zezawé, zezoyité; *Carn.* arjave, erjav, (erjav, erjavz *rufus*, erdezh; *Graec.* ἐρυθρός; czarwony); *Vind.* erjau, riast, erjavinast, erjavo; (arjau, arjava farba *fuscus*, erjavkast, arjavkast, erjavasten: brunatnawy; *Croat.* hêrgyav, hergyav; *Dal.* arjau, arghjau, erjau; *Hung.* rosdàs, ragyás; *Bosn.* rrighjiv, zarrighjivgljen; *Rag.* arghjiv; *Ross.* ржавый, ржавистый. Rdzawe rzeczy, *Vind.* erjavina; *Carn.* arjovina, erjovina. Woda rdzawa, rudawa, z rudą spiże niejakiéj zmieszana. *Cresc.* 11. eisenhaltiges Wasser, worin Eisenstücke sind. — Rdzawe zboże; *Carn.* sentjav, brandiges Getreide. Rdzawy kolor, rudawy, śmiady, roſtfarbig; cf. rusy, rydzy. **RDZAWIEĆ, RDZEWIEĆ** *neutr. niedok.*, zardzewieć, zrdzewieć, *dok.*; *Boh.* rzywěti, zezawěti, zrzawěti, (rdj-ti, rdjm ezerwienieć); *Sorab.* 1. zezawu; *Carn.* erjoveti, orjovim, arjovim; *Vind.* erjati, erjavinati, riati, erjaviti; *Croat.* hergyaveti; *Dal.* arjavim; *Bosn.* rrighjaviti, uzrighjaviti; *Ross.* ржавѣть, изржавѣть, (рѣтъ, рѣтъся ezerwienieć); rdza zachodzić, roſten, roſtig werden. Jak miedź rdzewieje. *W. Syr.* 12, 10. Rdzewieje: rdza obchodzę, *rubiginor. Macz.* Szabla w pokoju zrdzewiała. *Bardz. Trag.* 519. Czuję waleczny miecz nasz przytepiony, który niedawno sływał na wsze strony, Oto zaś z naszą sromotą rdzewieje Nad ich nadzieje. *Groch. W.* 559. Zeby zależałe pokojem rycerstwo zwykłą po wsiach gnusnością nie rdzawiało, uczynił król wyprawę na Prusaków. *Nar. Hist.* 5, 198. Stara miłość nie rdzewieje. *Teat.* 19. c. 76. alte Liebe roſtet nicht.

RDZEBINA, y, ż., ogrodzenie ostremi koły. *Dudz.* 55, ostrożenie, ostrog. *Cn. Th.* die Verpallistadtung, ein verpallistadter Ort.

RDZEN, RDZENISTY, RDZENNY, *ob.* Drzeń.

R E.

REAKCYA, yi, ż., oddziaływanie, przeciwne na wzajem skutkowanie, die Gegenwirkung; *Ross.* противодействие, *Verb.* противодействовать.

REAL, REPAŁ, a, m., z *Lacińskohiszp.* reale; moneta srebrna: gr. 70 r. 1650. *Ostr. Pr. Czw.* 2, 505, der Real.

REALISTA, y, m., rzetelny człowiek. **REALNY**, *ob.* Rzetelny.

REBACZ, RABACZ, a, m., **REBCA**, y, m., *Ern.* 65; *Boh.* drwoſtêp; *Slov.* drevostêp; *Vind.* druvar, (cf. drwal); *Croat.* drevocetêp; (*Ross.* obs. рубленникъ cieśla): *Ross.* рубачъ; co drwa rąbie, der Holzhafter. — *Transl.* Co się rąbie z drugimi, junak; ein Käufer, Geschäftiger; *Ross.* драчунъ, драчъ; *Ecel.* вишца; *Sorab.* 1. rubawez. Sejmikowy rebacz. *Ust. Konst.* 1, 141. Szlachcic w domu swoim wolny Bezpiecznie przemieszkiwa, Rabacz uciekł już swowolny, Wiecej czaty nie miewa. *Kehow.* 157.

REBELIZATOR. *Krom.* 282; **REBELIZANT**, *ob.* Buntownik. **REBELIZOWAĆ** komu: powstawać, buntować się, odpadać, wybijać się z pod kogo, wider jemandem rebelliren. Chłopstwo królowi panu swemu dziedzicznemu dla

swejwoli rebelizowało. *Birk. Chodk. A 5 b. Krom.* 175. *Gwagn.* 597. *Sk. Żyw.* 1, 420.

RĘBNY n. p. las, las do rąbania. *Włod.*; *Croat.* poszechlyiv, szechlyiv, (*ob.* Posieć, sieć); ein Gehaue, ein Wald der gehauen wird. **RĘBY**, -ów *plur.*, Rąb, Ręb, *sing.*, a) obrębowanie, der Saum, die Befäimung; (*Boh.* rub kůže, rubjk wewnętrzna strona skóry; *Carn.* rób, róbz *fimbria*, robát *fimbriatus*, (2. róbz: chustka do nosa, *ob.* Rąbek; robiti, robem: obrębować); *Vind.* rob, pram. okrajek, okrajik, fhkriz, priem, obfhiu, podfhiu, stranik, sare, sarob; (sarobiti, obdjati: obrębować; *distng.* zarobić, cf. zarabać); *Rag.* rúb limbus, lista intorno alla veste, ruub, obók *fimbria*; (rúbiti, zarúbiti, porúbiti; *Croat.* rubiti *extremitatem terminare*); *Bosn.* porúb limbus, (porubiti *limbum consuere*; *Ross.* рубецъ laskowanie, żłobkowanie, blizna, szrama; ślaz, czwarty żołądek; bramowanie, obrębowanie; обрубъ, обрубецъ ocembrowanie, *ob.* Obręby; рубежний украины, рубежникъ ukraińczyk). Ręby kolo czego szyć. *Tr.* Rąb u kassa, in tyle talli kallowej przyprawiony. *Magier. Mskr.* — b) Ręby: nice, druga strona sukna, die linke äbthie Seite des Tuches. Na ręby, na wywrót, na nice szatę oblec. *Cn. Th.* 447. *Dudz.* 46. — *Fig.* Wywracać na ręby, okazywać fałsz, odpór czynić, *confutare. Macz.*, umföhren. Prave, źle, opak, na ręby, *ib.*, verdrcht; *Boh.* na ruby, na opak obratili; *Slov.* na rubi prewrátit. Zawrzeć świętych przyczynie chciał gęby, i zasługi ich wywrócić na ręby. *Miask. Ryt.* 404. *Haec sententia bona est, si dextere intelligatur*; dobra jest, kto ją dobrze rozumie, kto jęj nie wywraca na ręby. *Macz.* przekręca, przewraca.

RĘCE, *ob.* Ręka.

RĘCEPTA, y, ż., przepisanie lekarza na lekarstwo, opis lekarstwa, formuła. *Krup.* 5, 224; *Ecel.* рецептъ, pocemne, das Recept. I temi czasy doznają ludzie skutku tej recepty, i chorzy jej zażywając wolni od febry zostają. *Sk. Żyw.* 1, 91. Niemasz teźszej recepty na miłość, jak miłować. *W. Post. Mn.* 551. (do wznieccenia w drugim miłości).

RECES, *ob.* Odstęp.

RECHOT, u, m., n. p. Nasycales okopy, fosy, rechoty, kwią nieprzyjacielską. *Swad.* 1, 155. [*franc.* réchaud de rempart, Wallampe 2].

RECHIMISTRZ, *ob.* Rachmistrz. **RECHWA**, *ob.* Refa.

RECYDYWA, y, ż., odpadnienie w chorobę; das Recidiv, der Rückfall in eine Krankheit. *Krup.* 5, 570. et 416, *Ross.* отрывка. Pospolicie bywa Gorsza niżli choroba pierwsza, recydywa. *Pot. Arg.* 51. *Teat.* 10, 105, cf. wilk chowany, żyd chrzczony, przyjaciel jednany.

RECYTOWAĆ *cz. dok.*, mówić z pamięci, czego się nauczył, na pamięć mówić. *Cn. Th.* herjagen, recitiren.

RĘCZ, w ręcz, *ob.* Wrecz. **RĘCZE**, *ob.* Ręczyć. — **RĘCZKA**, *ob.* Hreczka, Gryka.

RĘCZNIK, a, m., **RECZNICZEK**, czka, *m. dem.*; *Boh.* ručnjk, ručniček; (*Slov.* ručnjček, šatka chustka do nosa); *Slav.* rucník, peshkir; *Croat.* rucnik, peskir, obriszach, (cf. obrus); *Bosn.* rucimik, ubrus, (ruciça, drri-sgjak: dzierzak, *manubrium* trzonek, *ob.* Rączka; ruci-

nik, ruciaciech za otritti nos, ubrusceieh : chusika do nosa); *Vind.* brifauka, obrifalu, obrifjak, antvela, han-
teh; *Carn.* robāzli (ob. Rābek), antela; *Sorab.* 2. hand-
wal; *Sorab.* 1. twelka: *Ecl.* ручникъ, ручный платъ,
оуброуст, ширинка, ленте; *Ross.* утиральникъ, поло-
тенно, платъ, платише (ob. Płat, płótno, płócienkô,
cf. ucierać); sztuka płótna do ucierania rak, das Hand-
tuch. Cztery mu rącznik dzierża, a trzej wody leja. *Rej.*
Wiz. 14 b. Rącznik biały z czerwonymi szrafami. *Kłok.*
Turk. 180. RĘCZNOŚĆ. *Tr.*, ob. Zreczność. RĘCZNY, a,
e, RĘCZNIĘ *adverb.*; *Boh.* ruční; *Sorab.* 1. rucznic; *Croat.*
ručni; *Vind.* rozhen, roken; (*disting.* *Carn.* rozhn, roz-
zhuu rączy; *Ross.* ручный, (2) ручmanny); *Ecl.* рѣ-
чѣнь, рѣчнѣнь; od ręki, do ręki należać; Hand, vru
der Hand, zur Hand gehörig, für die Hand. Obieci mu
wielkie palce ręczne i nożne. *Budn.* i *Jud.* 1, 6. Pod-
niosłszy ręczny wielki palec. . . . *Pasz.* *Dz.* 79. Dna no-
żna i ręczna. *Sienn.* 107. (podgra i chiragra; *Star.* ru-
koboljaj). — Ręczna broń. *Teat.* 44, b, 17. Handgewehr.
(*oppos.* armaty). Ręczne granaty, albo z ręki albo z rę-
cznych możdzierzów rzucają się. *Jak.* *Art.* 2, 67. Gdy
widzą ciężki wszystkie u kusz porzucane, porwają się do
broni ręcznej, roboty, mieczów. *Biel.* 177. — Ręczna
wiązka; *Vind.* rozbné buquize, (cf. pañares). Pierścienki,
sponki albo ręczne ośledostwa. *Szczec.* *Sax.* 154, (ob.
Manele). Ręczna robota. *Sk.* *Dz.* 175; *Ross.* рукодѣіе,
Handarbeit. Potrzeby dziecka ręczną pracą obmyślają. *Pasz.*
Dz. 96. Jednemu podobają się nauki, drugiemu ręczne
prace. *Zab.* *Roz.* 62. Bóg zakazuje nie tylko ręcznego
złodziejstwa, ale i wszelkiej zdrady i łotew. *Kat.* *Gd.*
45. (ręka się dziejącego). Tak w kościele ręcznym, jak
w kościele serc naszych. . . . *Bial.* *Post.* 2. rękami wy-
stawionym, mit Händen gebant. Mieszka pan w domu al-
bo w kościele ręcznie zbudowanym. *ib.* 172. *Oppos.* *Ecl.*
перуконплетенный; *Ross.* перукотворенный ręka nie zro-
biony. — Odbierz od niego siebie, oddawszy kartę jego
ręczną. *Teot.* 42, d, B. (cyrograf, Handſchrift, Zeicn). —
§. Ręcznie być zapewnionym. *Ostr.* *Pr.* *Cyw.* 2, 50. po-
ręka, rekojmia; durtſ Canton, Bürgſchaft geſetzt. — (RĘ-
CZUSZKI, ob. Ręczuski). — RĘCZYĆ, -yſi, -y *intr.* *nie-*
dok., ręczyć za kogo albo za kim, przyrzekać za kogo;
Boh. ručiti, gistiti, (ob. lscić, ob. lscić); *Sorab.* 1. ru-
kuyu; *Carn.* porokujem; *Vind.* porokuvati, saobežluvati
(ob. Obievať), sa koga statí (ob. Stać), se saloshiti, (ob.
Założyć); *Croat.* poruknjemsze, jamehimsze, zarucham
(ob. Zaręczyć), rukuvatiše, rukujemsze, (2 *salutare se*
porrectione manus); *Bosn.* poruciti (ob. Poruczyć), poro-
citi, isporuciti, oporuciti, uporucitise, bitti poruk, bitti
jamac, izjameciti, jameciti, ujamecise, okladitise; (*Rag.* ru-
citi, rukovatti *matrimonio conjungere*, ob. Rękowiny: ru-
citiše *impalmare*, zaruciti, xenitise *spondere conjugium*);
Ecl. изпоручаю; *Ross.* ручаться, поручаться, für einen
oder für etwas bürgen, gut sagen, gut stehen, Bürge sein.
Bezrozumny jest, kto daje rękę ręcząc za drugiego. *Budn.*
Prov. 17, 18. Ręczysz-li za przyjaciela twego, uwiązi-
leś innemu rękę twoję, usidliś się sam słowy ust two-
ich, a jętyś swemi własnymi słowy. 1 *Leop.* *Prov.* 6,

1-2. *Slov. Prov.* Kdo sa ruči, ten sa muči. Kto za ko-
go ręczy, tego dyabeł męczy. *Rys.* *Ad.* 25; tego Kłopot
męczy. *Cn.* *Ad.* 594. Kto ręczy, ten jęczy. *Ein.* 445. (sie-
bie zawodzi, kto drugiego swobodzi. Ręczy za jego przy-
wiązanie. *Teat.* 1, 96. — §. *Transit.* Ręczyć kogo : rę-
czyć zastępować kogo, cincu verbürgen. Gdy kilka rękaj-
mich społecznie kogo ręczą *Chelm Pr.* 146. Obiecałem
ręczyć kogo, lecz w pewnej sumie *Gorn.* *Sen.* 522. RĘ-
CZYCIEL, ob. Rękojmia. RĘCZYNA, RĘCZYŃKA, i, ż,
Rączyna, Rączka *dem.* *Nom.* ręka, das Handchen. Niech
na twą ręczynie słodkie serca uczucie przez usta ocalne.
Zab. 14, 574. *Zab.* Dziecinny małe kleszcza swemi ręczy-
nami. *Banial.* *C* 5 b. Ręczynkami zdżymano. *Groch.* *W.*
558, et 565. RĘCZYSKO, a, n., ręka wielka szpetna,
niezgrabna, cincu maćdładte Hand; *Boh.* ručisko.

REDUKOWAĆ *cz.* *niedok.*, zredukować *dok.*, ob. Sprowadzić.
N. *Pam.* 6, 518.

REDUTA, y, ż, z *Lac. franc.*, 1) fortyfikacya mała kwa-
dratowa obwiedziona fossa, majaca wał i parajet, a lu-
dzimi 50 osadzana *Pap.* *W.* 1, 479. *Twind.* *W.* 160;
ob. Straszyniec, cincu Reroute, cincu Heine Verſchanzung. 2)
Reduta; *Ital.* ridotto. Jed maskowany; *Vind.* reduta, sa-
graja, ograiſtvu; cincu Reroute, cincu Maſtenball. Jednego
wieczora poszedłem przez ciekawość na reduty. *Zab.* 12,
512. Posel koment był z reduty, która dla niego w Gra-
cu odprawiono. *Pam.* 85, 2, 52. *Boh.* Dyab. 159. RE-
DUTNY, REDUTOWY, a, e, Reduten; Noena redutna
tużaczka. *Teat.* 50, b, 112. Sale redutowe. *Id.*

REDZINA, i, ż, ziemia tłusta ilowata, fetter Boden, fetter
Gründ; *Ross.* пычевина. (*Russ.* obs. правецъ bagno, ka-
luża). Takowe sianie na tejiej służy ziemi, jak na rę-
dzinach. *Haur.* *Sk.* 9. Co nawykło psinie, Nie pomoże w
najlepszej uprawie rędzinie *Po.* *Pecz.* 51. Już na Edeń-
skich rędzin najduje się bżęgo. *Przyb.* *Mat.* 106. (pól
Edeńskich). REDZINNY, a, e, tłusty, tegi, ilowaty, (o
ziemiach), fett (nem Gründ). Niech uważają, ziemia jeśli
rędzinna czyli nieurodzajna? sali też w niej lasy, albo nie-
masz? 1 *Leop.* *Num.* 15, 21. (tłusta. 5 *Leop.*). Role rę-
dzinne. *Haur.* *Ek.* 19. Czerwone proso na rędzinnach
rolach dobrze się sprawuje. *Haur.* *Sk.* 17. Kaluża pełna
rędzinnego łota. *Ossol.* *Str.* 2 (gestego, tłustego).

REEMPCYONALNY, ob. Odkupeczy, wyderkałowcy.

REFA, RYFA, RECHWA, y, ż. REFKA, i, ż, *dem.* olrecz.
Stroj. *B* 5. *Dudz.* 29; *Germ.* der Reif, der Ring mit etwas
berum; (cf. *Arab.* ra-fion -ruk; *Star.* rif - łokieć; *Graec.*
ῥαβός krzywizna); *Boh.* zdřt, (ob. Dzierżec, zdzierżec);
Sorab. 1 (żowmiski zadk. Pal zaciosany, opatrzony ryfą
żelazną. *Polsk.* *Arch.* 147. *Archel.* 2, 105. Refy, które są
tak dla ozdoby, jak i mocy działa, zowią pospolicie krań-
cami. *Archel.* 5, 60. (cf. pas, klejnet). Refa u kopci, u
kosturka, strzały, dla utwierdzenia grotu. *Cn.* *Th.* Refa
obić, ob. Refować.

REFĘKTARZ, a, m., stołowa izba u zakonników, i u in-
szych w pospolitości żyjących. *Cn.* *Th.*; *Slov.* godarna, (ob.
Jadalnia); *Ross.* столовая, (ob. Stół, der Speisſaal in den
Klöſtern und andern Gemeinbeiten. Potajemnego jedzenia
zakonnicy się wiecej wystrzegają; dlatego bowiem jest

pospolicity dla wszystkich refektarz, aby żaden nigdzie nie nie jadt, jedno tam gdzie miejsce tego jest. *Pim. Kam.* 557. Po skończeniu liturgii ś. idziemy do 'trapezy, t. j. do refektarza. *ib.* 541. *Chmiel.* 1, 253. Janczarowie wszyscy jadają po refektarzach, jak u nas zakonnicy w klasztorach, albo studenci po kolegiach. *Kłok. Turk.* 227. REFERENDARZ, a, m.; *Vind.* priedpernefnik; *Ross.* докладчик; der Referendarinś. Referendarz w Polsce trzymał drugie z pierwszych miejsc między koronnymi urzędnikami; jego obowiązek, donosić wszelkie sprawy królowi, supliki i memoriały odbierać. *Kras. Zb.* 2, 444. Na dworze królewskim mają być dwaj referendarze, duchowny z świeckim, którzy skargi przesłuchane kancelaryi odnosić mają. *Herb. Stat.* 51. REFERENDARSKI, a, ie, den Referendarinś betreffend. REFERENDARSTWO, a, n., godność referendarska, daś Amt eines Referendarinś. *Cn. Th.*

REFKA, dem. Nom. refa.

REFLEXYA, yi, ż., uwaga, zastanowienie, rozważanie; die Betrachtung, Erwägung. Reflexya jest działaniem duszy, rozciągającym się na rozmaite objekta. *Kras. Zb.* 2, 445. Duchownymi reflexyami go skruszył. *Sk. Żyw.* 2, 45. REFLEKTOWAĆ się *rec. niedok.*, zreflektować się *dok.*, zastanawiać się, betradhten, erwägen. Przebóg, eo mówisz, zreflektuj się przecie. *Teat.* 44, 20. Reflektując się na długie swoje lata. . . . *Sk. Żyw.* 2, 45.

REFORMA, y, ż., REFORMACYA, yi, ż., odnowienie z poprawą, poprawa; *Vind.* refurmanje, isfurmanje, snoulenje, die Reform, die Verbesserung. Niech was w sposobie uczenia nastąpią reformy nie przestraszy. *Zab.* 16, 169. — 2. Reformacya posagu, (*ob.* Oprawa). *Czack. Pr.* 2, 7. REFORMAT, a, m., 1) Reformaci, zakonniki ś. Franciszka ścisłej obserwancy; razem z Bernardynami kapitułę generalną składają. *Kras. Zb.* 2, 445. ein Reformat, ein Ordensbruder von der strengen Observanz der Regel des h. Franziscus. — 2) Reformat, reformowany, ein Reformirter, ein Salvator. Reformaty, tytuł uzurpowany od sekty Kalwińskiej. *Kras. Zb.* 2, 445. REFORMATACKI, a, ie, od Reformatów zakonników, Reformaten. Po reformacku - jak u Reformatów, wie bey den Reformaten, auf Reformaten Art. Wasz pokój po reformacku coś umeblowany. *Teat.* 55, d, 14. (*po kapucyńsku*). REFORMATOR, a, m., poprawiciel, odnowiciel, der Verbesserer. Boże, reformatorem sam bądź domu tego. *Groch. W.* 179. *W rodz. Żeńsk.* Reformatorka. *Mon.* 70, 254. REFORMOWAĆ, *cz. dok.*, zreformować, odnawiać z poprawą; *Vind.* refurmati, isfurmati, snoviti, verbessern. Reformować klasztor, kościół, *cleri disciplinam corrigere.* *Cn. Th.*

REFOWAĆ, RYCHFOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*, refa obić, bereifen, mit Reifen einlassen. Kofa powinny być obodziašte, dobrym żelazem należycie buksowane i rychfowane. *Torz.* 28.

REFUTOWAĆ *cz. niedok.*, odpierać, zbijać dowodami, widerlegen. Anzeln na konevlium Greków mocno zbił i refutował. *Sk. Żyw.* 1, 257.

REGAŁ, a, m., 1) pewny rząd piszczałek w organach lub też gatunek mniejszych organków, pozytywka; daś Regal,

in den Orgeln, eine kleine Orgel, ein Positiv. Odejm ode mnie zgiełk pieśni twoich, ani piosnek regałów twoich będę słuchał. 1 *Leop. Amos.* 5, 25. Regały będą nam skocznie grały. *Dwor. K.* 5. Zaniechaj regała, jeżeli i na dudach zabeczceć nie umiesz. *Opal. Sat.* 6. — 2) Regał = REGAŁOWY arkusz, papier regałowy. *Cn. Th. Dasyp.* H h 5; *Sorab.* 1. regalpapera; *Vind.* kralouski popir, veliki, regalski popir; *Ross.* Александрійская бумага; arkusz największego formatu, Regalpapier, Regalbogen. Ma na regałowym papierze okazale drukowane z kopersztychami historie wszystkich sarajów. *Mon.* 69, 40. Tafla tak wielka, jak półarkusza rygałowego papieru. *Torz.* 172. REGALIA *plur.*, prawa i prerogatywy samym królom własciwe, Regalia *Sk. Dz.* 1156. REGENCYA, yi, ż., jurydykcyja najwyższa, sprawująca interesa państwa w niebytności lub małoletności udzielnego pana. *Kras. Zb.* 2, 445. die Regentenschaft, Reichsverwesung. Regenya mieć bezdzie miejsce w małoletności króla. *Gaz. Nar.* 1, 182, (*Konst.* 5 maja). REGENT, REGIENT, REJENT, a, m., 1) urzędnik najwyższy, zastępujący miejsce monarchy w państwie. *Kras. Zb.* 2, 445; *Ross.* правитель, (*ob.* Sprawa); der die Regentenschaft führt, der Reichsverweser. *W rodz. Żeńsk.* Regentka, i, die Reichsverweserin; *Ross.* правительница. Nieboszczka królowa, umierając naznaczyła regentkami swoich państw dwie wróżki. *Teat.* 57, 8. — 2) Regent kancelaryi, pewien urząd, n. p. Regent kancelaryi ma obowiązek, strzedz aktów kancelaryi, w nie dekreta i przywileje ingrosować, formularze i treści układać. *Kras. Zb.* 2, 416. A *Zamoj.* 59. der Regent einer Kanzley, der Actuarinś. *W rodz. Żeńsk.* Regentowa, y, żona regenta, die Frau des Actuarii. — 3) Muzyk regent, *chori magister.* *Cn. Th.* 458. przełożony nad kapelą muzyczną, kapelmajster; der Capellmeister, Musikdirector. — (REGIEL, *ob.* Rygiel). — REGIESTR, u, m., REJESTR, *Kpec. Gr.* 1, p. 57, REGIESTRZYK, a, m., dem.; *Boh.* registra, registriřk; *Slov.* registř, registřik, ukazatel; *Sorab.* 1. register, zapisano; *Sorab.* 2. registar; *Hung.* laistrom; *Carn.* listrom; *Vind.* register, registrar, listrom, sarifs, sasnamin, kasavez; *Croat.* register, legister, broynieza; *Rag.* upis, razlogh, (*ob.* Rozkład, rozłożyć); *Slav.* vřstopis; *Ecel.* реестръ, оглавление, причеть, сочленение, правлища; *Ross.* списокъ, росписъ, прогъ, оглавление, переписка; *Lat. med.* registrum; *Gall.* registre; *Ital.* registro; *Germ.* daś Register; 1) spisek rozmaitych rzeczy, dla snadniejszego pamietania, należienia, przypomniania; u. p. Rejestr rachunkowy, rachunek, die Rechnung. Na rejestr u kupców towary biorą. *Teat.* 54, b, G 2. *Opal. Sat.* 115. na borg, na kręde; auf Rechnung, auf Credit. Panowie na rejestra robić każą; a gdy się o zapłatę upomina, to rzemieślnika wypychają. *Teat.* 29, e, 81. Jesteż to sprawiedliwość, na rejestr nabrać przez lat kilka w sklepach kupieckich, w piwnicach, w jatkach, i żadnym sposobem nie chcieć płacić! *Mon.* 70, 272. U kupców w towary tego roku podrożeją, zwłaszcza dla tych, którzy je na rejestr biorą. *Mon.* 68, 111. Ausenři kupieckie niektórych towarów z rejestrów ich wyjęte, tu położy. *Gost. Gor.* 107. z rachunkowych ksiąg ich, anđ

den Rechnungsbüchern. Kazał mi registr podać. *Teat.* 19, 75. Na regiestrzyk kręski przypisował. *Birk. Sk.* 25. *Teat.* 22, 11. Ten dar, który karbuja, albo na regestr pisza, traci wszystkie wdzięczność. *Gorn. Sen.* 82. Alexander Cesarz zwykł spisany regiestrzyk mieć, komuby co dał. *Kosz. Lor.* 112. Lichwiarz dobrodziejstwa swoje pisze w regiestra. *Gorn. Sen.* 12. — Rejestr dóbr, dochodów, majątności, inwentarz. *Cn. Th.*, daß Inventarium. Co było, a nie jest, nie pisać tego w regestr. *Mon.* 71, 707. *ib.* 75, 151, (cf. przypadek). Rejestr sądowy, gerichtliches Registerbuch, Proceßregister. Regiestra sądowe trybunalskie, 1) apelacyjny, 2) sprawiedliwości, 3) officii t. j. spraw z oficyalistami, 4) *incarceratorum*, 5) takto- wy. *Vol. Leg.* 7, 598. Regiestr w naszym ziemstwie i grodzie tak zageszczony, iż nim sprawa dojdzie, można tym czasem i umrzeć. *Mon.* 64, 190. — Regiestr osób, lista, rzed, eine Liste von Personen. Na regiestrze spisany, kazał zamordować. *Bardz. Trag.* 557. Chcać wiedzieć wiele tych studentów było, kazał ich sobie na regiestrze podać. *Star. Dw.* 17. Włóż brata do tego regiestru. *Bardz. Trag.* 452. Kiedy towarzysz zaciągał się pod znak czyj, nazywało się to przyjęciem regiestru. *Czart. Myśl.* 157. Na stryju moim wykłócił, że mi rejestr ustąpił pod tym znakiem, pod którym teraz zostaje. *Teat.* 24, 89. *Czart.* (miejsce czyli rangę wojskową). Długi regiestr czego: długi szereg, długa lista, długi rzed, litania; eine lange Reihe, lange Liste. Długim i szerokim wyliezyć co regiestrem. *Krom.* 5. Długie regiestra odniesionych pod pawilonami tryumfów wylieżają. *Teat.* 21, 81. — Z regiestru, według regiestrowanego porządku, porządkiem: nach dem Verzeichniß, nach der Reihe. Pozwy sędzię mają porządnie z regiestru: który się pierwaj wpiszał, ten naprzód sądzon być ma. *Stat. Lit.* 168. — Grzechy drugiego, jakoby z regiestru liczą. *Sekl.* 54. (jak na palcach, auf den Fingern herzählen). — *Aliter*: Jak z regiestru, ściśle, akuratnie, ani chybi; wie auf den Schürden, ganz genau. Wszystko jako z regiestru, każda rzecz w swym trybie, że najeelniejszy Zoil eo zganić nie zdybie. *Żegl. Ad.* 98. Tak wszystko jak z regiestru, co tylko powiedział, Gdyby nie był mym bratem, nigdyby nie wiedział. *Zabl. Amf.* 28. so genau, so auf Haar, so baarflein. Jako z regiestru chwila tuż za chwilą płynić, Godzina hasło daje następnej godzinie. *Zimor. Siel.* 215. (w takt, w raz). — *In malam partem*: Z regiestru: przesadzając zbytnią akuratnością, delikatnością, wybornością: jak z partesów, gar zu accurat, übertrieben. Tam dobra myśl nigdy nie postoji, Gdzie z regiestru patrzy, eo przystoi. *J. Kchan. Dz.* 225. Dajcie panu pokój, wszystko tu z regiestru. *Gorn. Dw.* 151. I ów rozumem nie bardzo przesadził, eo mi owo do panny przyszedłszy, z regiestru słówka stawia. *Gorn. Dw.* 505. Młodzieńcy, którzy z regiestru się zalecają, niech płacą złotych dwa, którzy na pamięć złoty jeden. *Lek. D.* Delikat, wszystko z regiestru spać, jeść, ubierać się. *Falib. R.* Z regiestru stapa: buczno. *Cn. Th.* 1552. jak z partytury, nach der Tabulatur einberedreiten, gravitürlich. Z regiestru robi; nad powinność nie nie robi; czeka aż rozkaza. *Cn. Ad.* 1575. er

ihut auch nicht das Geringste mehr, als was er notwendig muß. Teini ezasy żaden inaezej nie służy, chyba z rejestr. *Opal. Sat.* 51. Nie z regiestru trzeba panu służyć. *Rys. Ad.* 50. — *Ż.* *Transl.* Jak mię już z prostego wiał regiestru... *Teat.* 45, 122. Wyb. ostatniemi słowami mię lajał, z błotem pomieszzał; er hat mir die niedrigen Titel beigelegt, hat mich auf schmutzichte herabgeriffen. — *Ż.* Rejestr w księgach wszelakich, ukazujący, gdzie eo w nich leży, ukaziciel. *Cn. Th.* skorowidz, der Index, daß Register eines Buchs. — *Aliter*: Rejestr jedwabny, nieciany do ksiąg, *offendices; nodi, quibus libri signantur.* *Cn. Th.*, Aufschlagbänden in den Büchern, Zeichen, Markbänder. — 2) Regiestr u organ, rzed pewny piszczałek organowych, regał, daß Register in einer Orgel. *Cn. Th.* Regestr w organach lub pozytywie, służy do odmiany głosów. *Magier. Mskr.* — 3) Regiestr u konia, rzedy zębów; die Zähne, daß Gebiß eines Pferdes. Końskie lata z regiestru poznać. *Tr. REGIESTROWAĆ cz. niedok.*, zregiestrować, uregiestrować *dok.*, spisywać eo; *Vind.* registrarati, narednu sapifuvati, registrirten, in ein Verzeichniß bringen. Rozwód u Turków zapisuje się i regiestruje w księgi. *Kłok. Turk.* 188. Zregiestrowane tych wszystkich imiona tam możesz czytać. *Zab.* 5, 284. *Kłok. Turk.* 54. — *Ż.* Układać, uregulować, uszykować, in Ordnung bringen. Przeczcie powoli tu nie uregiestrujesz tych oinylnych spraw twoich? *Rej. Post. Fj* 4. REGIESTROWY, a, e: *Ross.* nepennemii; od rejestr, według rejestr, regiestrowany; registrirt, Register. Rejestrowi Kozacy. *Tward. W. D.* 55. spisani. REGIESTRATURA, REGISTRATURA, y, z, spisywanie w regiestra, układanie i skład regiestrów, die Registrarat; *Boh.* spisowna, spisownice; *Vind.* registrarunga, narednu sapifuvanje, registrarata. REGISTRATOR, REGISTRATOR, a, m., pisarz od układania regiestrów, der Registrarer; *Vind.* registrarat, naredni sapifavez, svituvalni sapifar, lodenski sapifuvauz. REGIMENT, REIMENT, u, m., 1) panowanie, rząd; die Herrschaft, die Regierung. Po śmierci Zygimunta, Zygmunt August na regiment królestwa Polskiego wstąpił. *Gorn. Dz.* 4. Nie wiesz, eo to jest królowa być, aż dopiero w ten ezas dowiedziałyś się, gdybyś pod cudzy regiment przyszła. *Gorn. Dz.* 122. Siła to narodów, które były pod regimentem Rzymu. *W. Post. Mn.* 498. (pod władzą). Przełożony ma umieć rozkazywać; pod regimentem będący, spełnić rozkazy. *Petr. Pol.* 49. — *Ż.* Regiment, komenda, dowództwo, das Kommando. Król mu wielki regiment dawał morskiej armaty. *Tward. W. D.* 5. — 2) Regiment, das Regiment, korpus wojska, złożony z jednego lub więcej batalionów albo szwadronów. *Papir. W.* 1, 479, *Slav.* regiment; *Vind.* shounirska vkupilina, regament; *Eecl.* noamime. — *Ż.* Idź do regiment dyabłów! *Teat.* 16. c, 46. ob. Cma, beczka, tura, tysiąc dyabłów. REGIMENTARKA, i, z, komendantka, die Kommandierende, Kommandantinn. Te wszystkie panny wojska tak ślicznego regimentarki były przyozdobne. *Auszp.* 105. REGIMENTARSKI, a, ie, od regimentarza, den Befehlshaber betreffend. REGIMENTARSTWO, a, n., regimentarska władza, das Kommando, die Befehlshabermürde. Teraz majątności doby-

wamy, kiedy się na jakie wojenne regimentarstwo zdo-
bedziemy. *Star. Ref.* 18. REGIMENTARZ, a, m., a) ko-
menderujący wojskiem, osobliwie zastępując wakujące
hetmaństwo; der Generalregimentarier, der während einer
Zeldberrenvacanz kommandirt. *Tr.* — b) Komenderujący, do-
wódzca, ein Kommandirender. Regimentarz generalny, albo
jednej partyi wojska. *Chmiel.* 1, 81. REGIMENTOWAĆ
cz. *cont.*, komenderować, kommandiren. Nad posiłkiem
Wołochom przydanym Karnkowski regimentował; *prae-
sult.* *Krom.* 745. Sześciu set Słowakom przeciwko Wan-
dalom regimentował *Nies.* 1, 52. *Birk. Chmiel.* C 4 b.
REGIMENTSFEŁCZER = cyrulik regimentowy. *Perz. Cyr.*
5. A 2. REGIMENTSKWATERMISTRZ, ob. Oboźny. RE-
GINA, y, ż., REGINKA, i, ż., *dem.*, imię białogłowskie,
Regina, ein Weibername; n. p. Zkądżoś się tak rano wzięła
Reginko? *Teat.* 1 b.

REGUŁA, y, ż., REGUŁKA, i, ż., *dem.*, wyraz łaciński,
w Polsceżynie już utarty i używany, lubo mamy ojeży-
sty na to wyraz prawidło; znaczy ustawę, według któ-
rój postępować należy. *Kpec. Gr.* p. 1, 6. die Regel, Richt-
schmur; (*Vind.* redba, naredba (ef. narządzić), viřha. na-
mera, narauana; *Tag.* vprava, uprava, put, izgled, na-
ein, narednos; *Eecl.* правило; *Ross.* наравление). Każdy
kunszt reguły własne, któremilby się rządził, mieć musi.
Men. 65, 204. Excepcye od reguły. *Krás. Pod.* 2, 245.
(wyjątki). Piękna regułka. *Boh. Kom.* 1, 57. Reguła od
kościola do wierzenia podana. *Kucz. Kat.* 120. (prawi-
dło. *edit.* 5). Plebani żeby według tej reguły boskiej
sądzili o ludziach. *ib.* 5, 5. (według tego prawidła.
edit. 5). Ś. Bazyl z ś. Grzegorzem spólnie ustawy albo
reguły napisali. *Sk. Żyw.* 1, 291. *Star. Ben. B.* Postano-
wienie życia albo reguła. *Sk. Żyw.* 1, 21; *Boh.* řehola,
(řeholnik; *Slov.* řeholnik zakonnik, mnich); *Carn.* na-
redba. — *Math.* Reguła trzech, reguła złota; *Ross.* зо-
лотое правило, тройное правило, die Regel de tri; spo-
sób wyrachowania z trzech hezb wiadomych czwartą nie-
wiadomą. *Solsk. Geom.* 5, 79. Reguła towarzystwa albo
spólności. die Gesellschaftsregel, dzieł hezbę wiadomą na
części niewiadome proporcjonalne wiadomym. *Solsk. Geom.*
5, 157. Reguła z pięciu, *regula de quinque.* *Łesk.* 2, 82.
— 2. Reguła, regułka, ob. Linia, linijka, ein Yntial.
Tr. Węgielnica miernicza składa się z dwóch regul dre-
wnianych spojenych z sobą na krzyż. *Zabor. Geom.* 47.
REGULAMENT, u, m., zbiór regul czyli przepisów jak-
kiego ustanowienia, rozrządzenie, das Reglement; *Eecl.*
правильник. REGULARNOŚĆ, ści, ż., foremność, wed-
ług regul; *Vind.* ponarednost, naredhivost, perlichnost,
napraunost, ponaraunost, naraunost, porednost, ponavi-
řnost, smernost; *Ross.* правильность, prawidłność; die
Regelmäßigkeit. REGULARNY, a, e; REGULARNIE *ad-
verb.*, foremny, regelmäßig; *Vind.* ponareden, narednu,
poreden, narauni, ponameren, ponaviřhen, redoun, sme-
ren; *Reg.* sredan, redoxivuuchi; *Ross.* правильный,
'prawidłny. Regularna figura, która ma wszystkie ściany
i kąty równe. *Solsk. Geom.* 6. *Jak. Mat.* 1, 55. Regular-
ne i nieregularne choroby. *Perz. Lek.* 55. (*Slov.* prawi-
delné słowo foremne słowo). REGULOWAĆ cz. nie-

dok., uregulować *dok.*, urządzić, reguliren; *Vind.* reguli-
rati, raunati (ob. Równać), viřhati, po naredbi, po po-
dubi delati.

REHABITOWAĆ, ob. Odzyskać. *Gorn. Dw.* 45. REHAŁ ob.
Real.

1. REJ, ju, m., rej w tańcu, *Niem.* der Reifen, Reifentanz;
Sorab. 1. reja, reya taniec, reyuyu tańcuje, reiwač tań-
cować; *Sorab.* 2. reja; *Carn.* raja, (2 raja, rida = rzed,
ef. *Germ.* Radel; *Ital.* ridda; *Angl.* ridye; *Est.* ridda;
Hebr. רֶדְיָה erech, *dispositio*; *Graec.* ῥέζω; *Lat.* rego;
Carn. rajam = tańcuje: rej, raj, ob. Raj); *Vind.* raj,
raji, rāja, pleřs = taniec; rajati, pleřati = tańcować;
raini mouster = tanemistrz, rajilhe = taneczna sala, raini,
odvıerti, povmerti = zmarły, (ob. Raj); (*Ross.* паеръ па-
радъ на театре, prysma, latarnia magiczna); przodko-
wanie albo marszałkowanie w tańcu, pierwsza para; *Ross.*
хороводъ, короводъ, (ef. korowody): die Güßring des
Reifen, das Vertanzen, der Vertanz. Władysław samój
Cesarzowej napród dał rej wodzić, w tańcu. *Tward. Wł.*
149. Rej wiedzie, *choragum agit.* *Rys. Ad.* 60. Wie-
dzenie reju *Sorab.* 1. reyerna. — *Transl.* Rej = przodek,
przednie miejsce, czoło; Verrang, Verrug. Na reju = na
czele, an der Spitze. Srogi Rhamnus na reju Herników
na Samieczyki uderzył. *Stas. Num.* 1, 86, à la tête. —
Transl. Rej wodzić, przewodzić; den Anführer machen,
anführen. Judasz jeden z uczniów pana reju wodzi na
czele swawolnej kupy. *Zach. Kaz.* 1, 509. Horsztom nie
zawsze trzeba wierzyć, gdyż rozumieja, że mają nad in-
sze rej wodzić. *Gost. Gor.* 118. Zaczyna przed swojemi
sąsiedkami wszystkie reje wywodzić. *Mon.* 71, 111. Du-
sza powinna rej wodzić nad ciałem. *Pleř. Sen. list.* 1,
99. panować nad nim, über ihn herrschen. Rej między in-
szemi dzierżeć. *Glicz. Wych.* K 6, (ob. Pym). — 2. REJ,
ja, m., rej wodzący, *prop. et impr.*, przewodzca; der
Vertänzer, Anführer; (*Sorab.* 1. reyow wednik, (reyowař
tanecznik; *Vind.* rajavuz, rajavez, rajar); *Croat.* kolo-
vod, pleszovod; *Bosu.* kollovogljja). Za dawnych przod-
ków tego rejem zwano, kogo do jakiejż zaenej sprawy
pierwszym znano; To jawnie pokazuje, iże ci rejuowie
byli wielu poczciwych spraw dawni wodzowie. *Pap. Gr.*
705. *Croat.* redovod, ob. *Niem.* Radelshführer.

REJA, ei, ż.; *Ross.* рея, раина, die Raß, (Rdlg.), die
Zegelstange; (*Cern.* rej *sagenae partes externae, disting.*
reja = karmia); drzewo w przek masztu wiszące, które ża-
giel nosi. *Otw. Or.* 585. et 452, (*Slov.* żęzlo; *Sorab.* 1.
tżowniska preezna žerdž k pżiwazwanu teye pwachte;
Carn. lantina; *Vind.* jadreniza, lantina, jadreni drog, ja-
drou tram; *Croat.* lantina, prikarsztak od arbora, jadreni-
nieza). Reja zowie się długi drag, do którego jest żagiel
rabandami przywiązany. *Magier. Mskr.* Maszt sterczy k nie-
bu z zawieszają reja, Gdzie wiatry wieja. *Klon. Fl. E* 1.

REJE, ob. Rej. REJENT, REJESTR, ob. Regient, Regiestr.
REJTSZUL, u, m., REJTSZULA, i, ż., szkoła jezdziecka,
żywcem z *Niem.* die Reitřhule; *Vind.* pojessilhe, jesdna
ograja; *Ross.* манежъ, manež, 'jezdniea. X. *Kam.*

REKA, i, ż., in Plurali, aut potius Duali: ręce, *Gen.* rąk,
Instr. rękoma, rękami; *Loc.* w rękach, w ręku; — (Rą-

czka, Ręczyna, Ręczynka *dem.*); *Boh., Slov., Sorab.* 1. *et Sorab.* 2. ruka; *Carn.* róka; *Vind.* roka, (narozh, narozhje = ramie); *Croat.* rúka; *Slav.* rúka; *Bosn.* ruka; *Ross.* pyka; (Na wieki poniesie pamięć mojej ruki. *J. Kehan. Dz.* 149); §. 1) ręka po staw, albo po przegub pierwszy, die Hand; ręka po łokieć, der Vorderarm; ręka cała po ramię, der Arm, die ganze Hand. Ręka człowieka, der ganze Arm; *Boh.* paže, (*inde* pažď pachá); złożona jest z łopatek, barków, łokciów, zakończona łapą pięć palczystą albo właściwą ręką, Hand. *Zool.* 285. Długie ręce mający, długoreki, *Slov.* rukač; *Eecl.* рукодолгій, долготрукий, рукастый. Wewnętrzna część ręki, ob. Dłoń; zewnętrzna, grzbiet ręki. *Krup.* 1, 142. Odwrotna ręka *Vind.* sadniflika roka. (*Prov. Slov.* Kam nola, kam ruka, kam ocaš, kam hlawa; *scopae dissolutae*, cf. konie za wozem). Ręka zgarbiona, pełna czego, garść, cf. przygarść; *Ross.* ручня Bierze Julią pod rękę: odchodzą oboje. *Teat.* 50. b, 116. untr den Arm. Bierze ją w tym za rękę, przytula ją do siebie. *Zab.* 44, 516. bey der Hand. Całowanie ręki; *Ross.* рукопоцлованіе, der Handkuß. Chcąc uderzyć, za uchyleniem głowy, po nad głowę ręką machnie. *Teat.* 22. b, 10. er schielte mit der Hand oder mit dem Arme über seinem Kopfe. Za rękę prowadzić, ręką prowadzić *Eecl.* ручествовати, руководити. Rękę kładzie na szpadzie, wyzywając go. *Teat.* 42. b, 66. er legt die Hand an den Degen. Gdzie kogoś tam boli, tam rękę kładzie. *Petr. Hor. pr.* Gdzie boli, tam ręką; czego człek żałuje, o tym rad mówi. *Eraz. Jez. D d b.* *Croat.* Radsze vszaki pipa, gde ga rana tiszka; *Slov.* Kdè bolest, tu ruka, kdè milost, tu oči. Kręci w oba ręcz oszczep. *Miask. Ryt.* 2, 106. w obu rękę. ob. Oburącz. Pęta na ręce, cf. panna, *Sorab.* 1. rėnka. prenkelska rėnka; *Carn.* prerozhniiza; *Eecl.* рукопуты. Prawa ręka, ob. Prawica; lewa ręka, ob. Lewica, Mańka. Lewej ręki za prawą używający, ob. Mańkut, ob. Wardawy. Świećąc kogo, ręce nań kładą. *Sk. Dz.* 446. t. j. na głowę jego, cinem die Hände anlegen, ihn einweisen; *Ross.* рукоположить, рукополагать; *Eecl.* проручествую, рукополагаю, посвящаю. Rak wkładanie duchowne. *Weryf.* 52. chirotonia; *Ross.* рукоположение. Fletnie swe w drżącym niesie rękę (*observ. adject. in Sing.*) *Zab.* 1, 104. Nar. Koń wodzion na ręce, wedle drugiego konia. *Cresc.* 521. na powodzie, powodny koń; daß Reitpferd, daß man nicht fer am Reiricmen führt. Każdy z Tartarów oprócz tego konia, co na nim siedzi, drugiego po ręce prowadzi, i tak się przesiadując z jednego na drugiego, ujeżdżają bardzo wiele za krótki czas. *Boter.* 165. Dziecię na rękę nosić, piastować. *Ern.* 66. Na rękę kogo nosić = bardzo szacować sobie, piastować, jak żrzeniec w oku pilnować, einen auf den Händen tragen. Od senatu wszystkiego Skarga był niemal na rękę noszony. *Birk. Sk. D 4 b, Ross.* носить кого на тѣмчѣхъ, (cf. ciemię). — *Varia locutiones, demonstrantes praecipuos usus et respectus manuum;* §. Ręka, *quoad laborem, negotia etc.*, Hand, Hände, Arme, in Rücksicht der Arbeit, der Beschäftigung. Boga wzywaj, a ręki przykładaj. *Cn. Ad.* 50; (*ora et labora*, bez

prace nie będą kołacze). Ręką tu trzeba; ręki tu trzeba przykładać, nie wiele próżno gadać. *Cn. Ad.* 994. Umrzeć głodem równa się najstraszliwszej mece, Ale rachujno dobrze, mamy cztery ręce. *Treb. S. M.* 67. (możemy pracować). Dwie ręce mniej niż cztery zrobią. *Haur. Ek.* 29. (więcej ludzi, przedsza robota). Taniósć ręki, obfitósć produktów, napełniają kraj rekodzielami. *Pam.* 85, 574. (taniósć roboty, robotników, cf. *Ross.* пыломство ремесло). Względem wykonania człowiek to dobry na obie ręce. *Nag. Uyc.* 70. (do wszystkiego). Dawui Rzymianie jedną ręką orali, a drugą walczyli. *Zab.* 1, 41. *Ab.* Co ręka zbudowała, ręka zepsowała. *Birk. Kant. C 4 b.* ręka ludzka = człowiek, (cf. *Eecl.* перукноплетенный; *Ross.* перуктворанный nie ręką zrobiony, ob. Ręczny; *Eecl.* перукочувный nie ręką sieczony). Lekkie cudze ręce, ale nieżyteczne. *Falib. P.* (cudze oko niebystre). Z założonemi rękoma chodzić. *Mon.* 65, 98. (próżnować, die Hände in den Schoos legen; *Sorab.* 2. bèle ruze noszisch = białe ręce mieć. Na ręce komu patrzeć. *P. Kehan. Orl.* 1, 85. (na palec, żeby nie wziął, czego nie położył, żeby mu co nie przygłębło, cinem auf die Finger setzen; złodziej smole ma w rękę, lgnie mu wszystko do rękę). Pan jeżeli będzie miał sługę, co w kullu języka nie moczy, tedy na to miast będzie miał ręce magnesein natarte. *Mon.* 76, 770. (będzie zmykał). — §. *Quoad vim:* Ręka = siła, moc, władza; Hand, Arm, Macht, Straft, Gewalt. U każdego grotem opatrzony oszczep w potężnym rękę. *Zebr. Ow.* 199. Upewnił, że rękę jego zbrojna miasto poczuję. *Warg. Ces.* 92. Całą niesprawiedliwą rękę przesładowcy uczuli wierni. *Si. Dz.* 269. Nad samym wierzchem głowy twojej dźierz obronną, pocieszliwą a nieomylną rękę swoje. *Rej. Post. O o 2* I nogami i rękoma, jak mówią, ze wszystkich sił o to się starał, żeby brata zgubić. *Strijk.* 555; *Slov.* rukami i nobami, nechtami i zubami. Rękami obiema i zębami, radby się dodrapać do tego, czego żada. *Mon.* 71, 516. Moskwę częstą ręką ploszał. *Zbil. Dr. C 1.* Kto na kleryka ręką się rzuci, tego wyklinają. *Sk. Dz.* 1155. porywa się, ihn mit der Hand angreifen. Ręka rozumu nie ma. *Rys. Ad.* 59. (co ręką grzeszy, za to głowę karzą). Heretyki do świeckiej ręki na karanie podawał. *Sk. Dz.* 515. *brachio saeculari*, er übergab sie dem weltlichen Arme, (Gerichte). *Sk. Dz.* 1162. Wojska daleko silniejsze małą zaprawdę ręką pogromił. *Birk. Dom.* 95. (*parva manu*, małą garstką). Rzym do ręki przyszedł Wandalów. *Sk. Dz.* 419. in die Hände, in die Gewalt jemandes kommen. Jakom nieprzyjaciela zoczył, dał mi go bóg w ręce zaraz. *Birk. Chmiel. B b.* er gab ihn in meine Hände, in meine Gewalt. *Sk. Dz.* 1161. Ja dam to wszystko mnóstwo ludzi tak wielkie dziś w rękę twoję, abys wiedział, zem ja jest pan. *I Leop. 5 Rieg.* 20, 15. Gdy mur obalono, blisko tego, iż zamek w ręce przyjdzie nieprzyjacielowi. *Birk. Zyg.* 47. Czasem szczęście samo w ręce lezie. *Boh. Kom.* 1, 291. es kommt von selbst in die Hände. Samo szczęście zewsząd do rak mu ciśnie się. *Teat.* 22. b. 5 Widzę, że ptaszek do ręki sam leci. *Wad. Dan.* 228. Bardzo też przebieracie; wszak się

wam kłaniano, A ledwie, iż tak rzekę, do rękę nie tkano. *Simon. Siel.* 18. Jak się która owieczka obłakała, a na ręce jej przysła, chodziła tak długo około zbawienia jej, aż ją pozyskała bogu. *Birk. Żyg.* 60. w jej moe, jej oddana była, wenn sie in ihre Hände kam. Kredytorowi swemu dług w drugiego rękę zlecił gwozi zapłać. *Chehn. Pr.* 159. odkazał, er verweis ihn an einen andern. — W rękę naszych, w moey naszej; in Händen, in unsern Händen, in miserer Gewalt. Bisurmani rozumieli, że już obóz nasz w rękach swoich mieli. *Birk. Chodk.* 1. Wszystkich tych miał w ręce swojej, t. j. pod władzą swoją. *Smotr. Ex.* 54. Mam cię w rękę, poczekaj jeno. *Teat.* 54 c, D 41. (nie wymkniesz się). Abym ja to próżno abo pożytecznie odprawił, w waszych jest rękę. *Pileh. Sall.* 171. (od was zależy). W rękę mamy zwycięstwo. *Pileh. Sall.* 41. *Biel.* 101. Niegdy i królowie jakiegokolwiek rzemiosło w rękę miewali dla uchodzenia próżnowania. *Sk. Żyw.* 1, 174. (umieli robić rzemiosło jakie). Boże wszechmogący, u ciebie w rękę potęga, z twojej ręki idą zwycięstwa. *Birk. Chodk.* 12. Dwa królestwa w jednym rękę (*obser. adject. singulare*) dzierżane. *Nar. Ist.* 7, 2. Unikaj pieniactwa, i raczej oddaj wszystko, dla uwolnienia się z rąk sprawiedliwości. *Teat.* 56. b, 66. Mistrzów zbyt, z których ręki bodaj był nigdy nie wychodził. *Sk. Dz.* 875. (z pod których dozoru). Póki masz w rękę, zażywaj tej trochy życia marnego, bo jutro niepewne. *Hor.* 1, 58. *Nar.* Boga mieć w rękę, a zbawienia nie uprosić. *Rys. Ad.* 5. (okazywa opuszczenia: *non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Genes.* 52. 26). — Z rąk upuścić *active*, z rąk wypaść *neutr.*; *de occasione omissa*; aus den Händen lassen, aus den Händen fallen, von einer veräumten Gelegenheit. Wielkiego szczęścia z rąk nie puszczaj. *Warg. Cez.* 149. Zachęcali ich, aby korzyści spodziewanej z rąk nie upuszczali. *Warg. Cez.* 152. Wszystko mu szczęście z ręki wypadło. *Sk. Dz.* 451. Prostacy nasi posłowie, jak sejm im z rąk wypadł, abo czemu co innego nam z sejmu przynoszą, tego powiedzić nie umieją. *Orzech. Qu.* 21. — Na rękę kogo wyzywać: na pojedynkę, zum Zweifampf ansetzen. Goliat wyzywał lud boży na rękę. *Psalmod.* 62. *Sk. Dz.* 512. Potępił wyzywania na rękę. *Sk. Dz.* 806. Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzywania, godne szranków i i znacznej pomsty. *Weresz. Reg.* 119. Królik jeden Niemiecki wywabił Lecha na rękę, chcąc czynić z nim sam a sam, a Lech zabił go w pojedynku. *Biel.* 20. Jesliby kto dekret naganił, a wzięłby na swą prawą rękę, albo w szranki, z większą częścią tych, którzy na to zezwalają, tedy się ma bić samosiodm przeciwko także wielom: a którzy bitwę wygrają, ci dekret odniosą. *Szczerb. Sax.* 71. Prosił króla, aby mu dopuścił rękę czynić, chcąc się potykać o wyznanie wiary. *Baz. Ist.* 18. (bić się, pojedynkować się; cf. *Ross. ружьё русница, cf. орёз; къ ружью do broni!*). — Ręce od czego umywać, jak Piłat. *Teat.* 19. b, 91. deklarować się niewinnym, seine Hände in Unschuld waschen. Czyńcie co chcecie; ja od tego ręce umyвам. *Teat.* 26, 94. — §. *Quoad aurilium,*

adjumentum, adjutorium, subsidium: Reka dająca, wspierająca, pomagająca pomoc, wsparcie, hojność; *Hülfsreife Hand, Hilfe, Beystand.* (*Rag. dobraruka strenna, dobrorūciti strenam dare*). Widząc, że bóg więcej mu dóbr przysporzył, Tym hojniej rękę swą otworzył. *Prot. Jaf.* 18. Ustawiała rękę jego szczodra. *Prot. Jaf.* 24. Podać rękę nędznym. *Lach. Kaz.* 1, 451, *Slov.* podał ruku někomu. Proszą go, aby upadłej ojczyźnie rękę podał. *Sk. Dz.* 4014. *Pileh. Sen.* 10. (*Slov.* Podagmē si ruki, *ob. Ratować*). Wołę na wsi wesoło przy robocie nikomu z rąk nie patrzyć. *Teat.* 52, 41. *Pileh. Sal.* 112. eu-dzego wsparcia czekać, auf fremde Hilfe warten. Za ręce się brać. *Gaz. Nar.* 1, 186. Łączyć się do wspólnej pomocy; *Vind.* rokodati, rokopoliti; *jid.* bey den Händen nehmen, mit einander gemeine Sache machen, sich verbinden. Póki w tej złości zostawać będzie, póty użalowania się bożego, i ręki pomocy jego nad sobą nie doznacie. *Smotr. Ex.* 46. Danie ręki, pomoey; *Vind.* rokomolenje, rokodanje, *Hülfsleistung.* W ucisku dawali żydzi ręce buntownikom a śpiegom nieprzyjacioł. *Czech. Pr.* 101. (dopomagali). Nie będziesz przyjmował powieści omyłnej, i ręki swęj na to nie dasz. 1 *Leop. Exod.* 25. (nie przyłożysz się, nie przyczynisz). Ręka rękę myje. *Jag. Gr. A* 4. *Sk. Dz.* 284. jeden potrzebuje drugiego, eine Hand wäscht die andere; *Croat.* Ruka jedna drugu omiva, Obe obraz, pomoeh biva; *Slov.* ruka ruku umiwa. Dawne przysłowie: rękę rękę myje, Nie dla samego siebie człowiek żyje, Jak ja dla drugich, tak i dla mnie drudzy, Wszyscy jesteśmy wzajem sobie słudzy. *Teat.* 54. c, C 2. Ręka rękę umywa, noga wspiera nogi, Przy wojnym przyjacielu żaden nie ubogi. *Simon. Siel.* 82. — Hojnie majetność na ubogich, obiema rekoma, jak mówią, szafowała. *Sk. Żyw.* 1, 451. mit beyden Händen, mit vellen Händen. Dostatki nasze mamy wedle możności naszej nieskurezoną rękę, obracać na chwałę bożą. *Zarn. Post.* 2, 554. Udzielę ci nie skąpa, ale pełną rękę. *Pileh. Sen. list.* 270. *Ecel.* скати руку, быть скупу, неподатливу; отверзати руку, быть щедру, благотворительствовать. — Na swoje rękę, na swoje konto, na swoje stronę, na siebie, für sich, auf sein eigen Risiko. Młody ten doktor, niedawno zaczął na swoje rękę kurować. *Perz. Lek.* 528. — Z próżną rękę, z gołą rękę: bez podarunku; mit leeren Händen, leer, unbedient. Daj pieniądze; bo to do tych lekmościów przyjsć z gołą rękę, to kważno patrzy i półgębkiem gada. *Teat.* 15, 85. Witold, porzucając Prusy, aby do Jagiella z próżnemi rękami nie przyszedł, dobył Pruskich zamków trzech na granicy Litewskiej. *Biel.* 220. Zebraka z próżnemi rękami nie wypelnie. *Psalmod.* 54. Zawzdy do kościoła dary przynosił, i z gołą się rękę bogu nie ukazał. *Sk. Dz.* 875. — Płaca mi dobrze towary, wracam z miasta z tłustą rękę. *Zab.* 16, 545. pieniądze, mit viel Geld. — *De homine, personif.* Ręka to jego, sprawa, pomocnik. *Cn. Ad.* 994. er ist seine rechte Hand, seine Stütze, sein Hauptgehilfe. Hetman polny był rękę wielkiego hetmana po wszystkie dni chorowania jego. *Birk. Podz.* 4. (zastępcą, wykonawą woli, rozkazów jego). Bez tego kano-

nika biskupowi, jak bez reki trudno było. *Sk. Żyw. 2, 116.* Przyjaciel prawy, jako trzecia reka. *Rej. Zw. 90.* — *§. Manus, dextra, pignus fidei:* Reka ręczy, Hand, Rechte, Handſchlag, Zeichen des Vertragſ, Symbol auf Treue und Glauben. (cf. *Vind.* porozhiti: zaślubić sobie; ob. Zrekwiny, ob. Ręczyc, zareczyć). Kiedy kto obiecuje ustnie, ma to potwierdzić podaniem reki, i zowią taka obietnicę reka i usta uczynioną. *Sax. Tyl. 59.* Wszyscy rekę na to dajem, że tego czynić nie będziem. *Sk. Dz. 729.* Dane słowo, ściśniona reka, wiele u niego waży. *N. Pam. 16, 57.* Na-ć rekę na to, bądź serca ufnego. *Past. Fid. 277.* Bijąc reka w reka, rzekli: słowo! *Teat. 56, c, 99, Vind.* navdarik, rokni vdarik, rozni povdarik: *Sorab.* l. rucezawdani, rukowzawdani: *Ross.* pykoboutie danie reki na co, bicie reka, der Handſchlag, (cf. przysięga; a verbo sięgnąć, ob. Ręczyc). Na zgodę dawszy ręce wzajem, rozeszli się. *Żab. 14, 71.* Dał mu na to reka, dali ręce drugim rozjąc. *Budn. Apoph. T 2.* Dajże mi reka, że będziesz moja żoną. *Teat. 55, c, 47.* Naści reka, a reka jest serca zakładem. *Jag. Wyb. B 5 b.* Córko! teraz Jegomości oddaj reka swoje. *Teat. 54, c, 107.* Przez reka te ciebie proszę, którą Dejotarowi, gość gościowi podałeś! *Siem. Cyc. 550.* Dali nam ręce prawe, na znak towarzystwa. *1. Leop. Galat. 2, 9.* Zadał od Simona, aby im dał prawa reka, t. j. pokój z nimi uczynił. *1. Leop. 1 Mach. 15, 45.* A tak teraz dajny sobie ręce z temi ludźmi, i uczynny sobie z nimi pokój. *1. Leop. 1 Mach. 6, 58.* — *Similiter:* Ręce dać: poddawać się, sich ergeben. Nędza nieprzyjaciol zwyciężyła, że ręce dać musieli. *Tward. Wl. 45.* Ręce wznosząc, poddawanie oznaczali. *Warg. Cez. 178.* — *§.* Do rak oddać, wręczyć komu, einbändigen; *Vind.* v roke dati, vrozhiti, sarozhiti (ob. Zareczyć), isrozhiti, (cf. wyrezyć): *Croat.* zruchiti, zrucham. — *Aliter:* Do wiernych rak co dać, w dobre ręce pokładać co u kogo. *Cn. Th. 126.* Icy cinnem deventim. Skarb ten będziesz miał jako w skrzyni ku wiernęj ręce schowanej. *Rej. Zw. 15 b.* (tobie na uczeiwość twoję powierzonych). Edwiga aparaty królewskie na kolegium, polecila Piotrowi biskupowi, k wiernęj ręce szafować. *Biel. Św. 250 b.* powierzyła mu zarządzenie funduszami akademickimi. — Na reka dać: zadatek dać, Handgeld geben, auf die Hand geben. — *§.* Varie: Z reki do reki, po rękach, po reku: od jednego do drugiego, von einem auf den andern. Porządne położenie dobrodziejstw, z reki do reki idąc, wraca się tam zaś, z kąd wyszło. *Gorn. Sen. 15.* Przywary pospolicie jeden zaprowadza; wraz nasładowa inni i jedni drugim, jakby z rak do rak podają. *Pilch. Sen. list. 4, 82.* Nikt w szperanie prawdy nie wszedł, ale jeden drugiemu ni by z rak do rak bań podał. *ib. 4, 42.* Handel, podając rzeczy po reka, dogadza mieniającym: bo nikt swego za cudze bez zysku nie da. *Pam. 85, 590.* Trzymali o Mesyaszu żydowie, będąc w tym prawie po rękach od swoich przodków z pisma prorockiego utwierdzeni. *Zurn. Post. 5, 768,* (cf. tradycya). Przodkowie jego to dziedzietwo, jako z reki w reka, jeden drugie-

mu zostawowali. *Sk. Żyw. 2, 552.* Niegodziwy zbiór do trzeciej się reki nie posunie. *Mon. 69, 1044.* Z wolné reki, n. p. kupić, nie publicznie, nie na licytacyi, aus freyer Hand. — *Jurid.* Sprawa po umarłej ręce, mortua manu, kiedy kto dziedzicow pociąga o dług zmarłego, po którym spadek biora. *Sax. Tyl. 15.* ein Schuldennrecher nach Erblassers Tode. Gdy kto po umarłej ręce długu dochodzi... *Sax. Art. 21.* Dowód po zmarłej ręce, przedtym był 72 świadkami, ale dziś stanął na siedmiu. *Szezerb. Sax. 108.* Od przewidzionych długów po zmarłej ręce, potomkowie powinni przesad płacić. *Stat. Litt. 121.* *Oppos.* Ciepła reka: za życia, bey Lebzeiten, n. p. Nie ciepła reka udzielić nie chce, na śmierć swoje każąc czekać. *Mon. 71, 582.* Dar stu tysięcy, ciepła reka przed ślubem będzie wyliczony. *Teat. 42, c, 64.* (posag gotowy, ob. Ciepły). — Od reki co robić: lekko, byle odbyć, leda jako, niedbale. *Cn. Th. 496.* byle zbýć; *Boh.* halabala, bęzně; *Vind.* po sverlinein, po verhi, kakerbodir, po tem vezhem, nemarnu, saſpanu, telku da je june, eben bin, daß man nur fertig wird, ichländernd, nachlässig arbeiten. *Perfantorie.* predko a nierządnie co czynić, od reki puszczać. *Macz. Slov.* přes plevca něco robít; *Vind.* po verhi delati, prehitati, delu odersniti, na pou omesti, omekniti, bituvati, pohitati, ponemarati; *Ross.* докранать, покранать. Od reki robiacy, *Vind.* bituvauz, prehitavez, pohitavez, ponemarnik; *Ross.* кропранвать. Od reki zrobiony, *Vind.* prehiten, ponemarn; *Ross.* аляповатый. — *Aliter:* Od reki: przygodnie, trafem, nemuysłnie, zufälligerweise. Kto psa umysłnie, a nie od reki zabił, powinien go zapłacić; wszakże, jeśli by zabił od reki kijem siebie broniac, nie pociskiem, ani strzelbą, za psa nie nie zapłaci. *Stat. Lit. 596.* — Przez ręce dać, per interpositam personam. *Cn. Th. 864.* pośredniczo, durch die dritte Hand. — *Transl.* Przez ręce, ociągając się, nierychło, zwłaczając, mitręźnie. *Cn. Th. 586.* zaudern. — *§.* Pod reka, nieznasznie, z niechęcienia, unter der Hand. Te ustawy poznoszono, albo też pod reka w zapomnienie puszczone. *Pam. 85, 1, 725.* Pod reka koń zaprzężony. *Pot. Jow. 2, 25.* na prawej stronie, auf der rechten Seite. Pod reka pisać, litery pod lewą reka stawiać. *Dudz. 52.* curth schreiben. — Po ręce, na reka: dogodnie, dogadzając, cf. na doredziu: zur Hand, becom, gelegen, bebitlich; *Vind.* per rozi, per naredi, per rokah, pred rokami, gotovu, perpraunu, (rozhuu statim); *Ecel.* na pyku mań cie, уродно или въ пользу, (предручный на doredziu ledacy). Wiele na tym należy mieć po ręce przyjaciela, gdy kto co chce sprawować. *Macz.* Ta znajomość z nią bardzo nam jest po ręce. *Teat. 14, 156.* Zdarzyło im się to, co zamysłom ich na reka było. *Pasz. Dz. 25.* Krzak ten, jeżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiej strony jest bardzo na reka, bo nas nikt widzieć nie może. *Teat. 10, b, 70.* Śmierć brata bardzo na reka była Dowmontowi. *Biel. 128.* Cesarz zaniechał wojny Polskiej, co było nie na reka drugim sasiadom. *Biel. 95.* Kes nie na reka mu to było. *Pot. Syl. 171.* Na strzeleżą reka przyjsz, ob. Strzeleży. — *Similiter:* Wszyscy ekonomowie na re-

kę mu padli, Wiernie służą. *Zab.* 1, 106. *Nar.* zdarzyli mu się dobrze, sie sind ihm geglückt, er ist in ihrer Wahl glücklich gewesen. *Similiter:* Idzie eo ręką, dobrą ręką - szczęści się, powodzi się, idzie smarownie; *Vind.* gre od rok, is rok od rok jiti, frezhnu jiti, vrezhatise, es geht etwas gut von der Hand, gut von Statten. Patron, szerekacz obrzydły z wyprawą paszczęka, Co mu krzywoprzysięstwo każde idzie ręką. *Weg. List.* 3. Rodzice skarżą się, że dzieci nie tak im ręką poszły, jak się spodziewano po kosztach łożonych. *Zab.* 11, 406. Niech ci kupno idzie dobrą ręką. *Min. Ryt.* 1, 310. — §. 2) Ręka, charakter pisania, pismo czyje; die Schriftzüge, die Hand, die jemand schreibt; *Ross.* почеркъ. Najwięcej się pisaniem, mając na to prędką i piękną rękę, żywił. *Sk. Żyw.* 1, 52. Pismo jest podobne do jego ręki. *Mon.* 76, 512. Porównując ręce. *ib.* Podpis ten był twój ręki. *Tward.* *Wł.* 109. Ani styl, ani ręką mojego syna. *Teat.* 55, 21. Własnej ręki, własnoręczny, własnoręcznie, eigenhändig; *Vind.* f lastno roko, lastnorozhen; *Ross.* саморучный, саморучно, своеручный, своеручно, поручный, н. р. поручный записъ, собственоручный. — §. 5) Ręka, strona, bok, po którym co; die Hand, die Seite, auf der etwas ist. Czausz zawsze po prawej ręce Emirowi stał, gdyż ta strona u Turków podlejsza. *Warg. Radz.* 172, *Vind.* defna roka, defniza. — We grze: ręką - kolej przypadająca, der Vorzug im Spiele, die Vorhand, die Reihenordnung, die Reihe, die einen trifft. Pierwszą rękę ma. *Tr.*, *Vind.* predroka, predrozhje, priedlhma, predpraviza, pobolna praviza, popriedlhma, predversta. — (REKAPITULACJA), powtórzenie głównych działów; *Eecl.* возглавление, означивание. REKAPITULUJE; *Eecl.* означиваю). — REKAW, a, m., REKAWEK, wka, m., dem.; *Boh.* rukaw, rukawek, rukawijk; *Sorab.* 1. et 2. rukaw; *Carn.* rokava, (rokavnek - suknia z rekawami; rokavz - mankieta); *Vind.* rokau; *Croat.* rukáv; *Rag.* rukáv; *Bosn. et Slav.* rukav; *Ross.* рукавъ, рукавокъ, (рукавъ pytel młyński, odnoga rzeki); §. 1) cześć sukni rękę okrywająca, der Ärmel an einem Rocke. Zawsze lepiej stracić rekaw, niżli suknie. *Rej. Wis.* 192 b. Dla zdrowia pieniędzy nie wazyć, lepiej rekawem zasłonić, niżli suknią. *Ezap.* 56. (lepsza szkodka, niż szkoda). Co mogli rekawem zaprawić, teraz i suknią nie wystarczą. *Nar. Chodk.* 2, 54. et 66. (*Vind.* je femi febi rokau safhivan - bicz na siebie dał). — Nie da sobie rekawa urwać. *Rys. Ad.* 49. nie da się wiele prosić, przymuszać; er läßt sich nicht den Ärmel andreißen, nicht lange nöthigen, zwingen. Nie dadzą sobie rekawa urwać, przed pełną uchodzącą. *Gwagn.* 214. — *Aliter:* Nie da sobie rekawa urwać, nie da się ukrzywdzić, er läßt sich keine Sürze thun. *X. Kam.* Nie tam idzie, gdzie rum chce; ale tam, gdzie go swowolne przyrodzenie nie inaczej jedno jako za rekaw ciągnie. *Rej. Zw.* 18 b. Dzierzał go za rekaw. *Rej. Post. R r* 4. (mocno go trzymał, nie chciał go puścić). — Jak z rekawa - jak z bieża, hürmem; wie aus dem Ärmel geschüttelt, hanfemweise, schaaemweise. Jak z rekawa z kątów ciemnych na nas wypadają nieprzyjaciele. *Tward.* *Wł.* 155. et 185. Nie z rekawa co wytrząsnąć; z pra-

cą co zrobić. *X. Biel.*, es nicht aus dem Ärmel schütteln. — *Transl.* Komu rekawy Marsowe nie ciężały, Wszysey się pod chorągwie wojenne garnęli. *Tward.* *Wł.* 75. zbroje, Rüstung. — §. 2) Rękaw, rekawek, do chronienia rąk od zimna, der Äuß, (S b d. der Stußen); *Vind.* shtuz, rokovtekniza, shtuza; *Ross.* муфта. Rękaw niedźwiedzi. *Tr.* REKAWICA, y, ż., REKAWICZKA, i, ż., dem.; *Boh.* rukawice, rukawicka; *Sorab.* 2. rukajza; *Sorab.* 1. rukayeza, rukawez; *Carn.* rokoviza; *Vind.* rokaviza, rokoviza; *Croat.* rukavieza; *Slav.* rukavica; *Bosn.* rukavica; *Rag.* rukovniza; *Ross.* рукавица, рукавичка, перчатница (cf. napatstek, *perst - palee), перчатка, перчаточка, der Handschuh. Przynieś mi rekawiczki psie, bo mi się ręce padają. *Teat.* 22. c, 42. Rękawiczki wofniane; *Ross.* вязанки, вязенцы, вареги, (cf. wiazanka). Rękawiczka dziecinna *Ross.* волада. Rękawiczka bez paleców *Ross.* голица. REKAWICZNIK, a, m.; *Boh.* rukawicnjik, (rukawnjček piesek mały rekawkowy); *Carn.* rokovizhar; *Vind.* rokovizar; *Croat.* rukovichar; *Rag.* rukaviejar, rukavizza; *Ross.* перчаточникъ, рукавичникъ; rzemieślnik od rekawiczek, der Handschuhmacher. REKAWICZNICA, y, ż., REKAWICZNICZKA, i, ż., dem.; *Boh.* rukawicnice; *Ross.* перчаточница; die Handschuhmacherinn. REKAWICZNICZEK, czka, m., czeladnik rekawicznicy, der Handschuhmachergesell. REKAWICZNICZY, a, e, do rekawicznika należący, Handschuhmacher -; n. p. Rękawicznicy - rzemieślnik REKAWICZNICTWO, a, n.; *Vind.* rokavizaria; das Handschuhmacherhandwerk. REKAWICZNY, REKAWICZKOWY, a, e; *Ross.* рукавичный, перчаточный; od rekawiczek, Handschuh-, Handschuhe betreffend. Komisarze ci żadnej nagrody mieć będą, jak tytuło rekawicznego, jeden od sta. *Vol. Leg.* 8, 159. Handschuhgeld. Frzy kontraktei wyplaca panu chłop rekawiczne, które się równa z czynszem. *Pam.* 85, 2, 72. REKAWOWY, REKAWKOWY, a, e, od rekawa, Ärmel-, Äuß-; *Ross.* муфтоный. Ma ta dama upodobanie w pieskach rekawkowych. *Mon.* 71, 187, (*Boh.* rukowniček). Rękawowy, z rekawami, mit Ärmeln; *Sorab.* 1. rukawczwaté manicatus. REKOCZYN, u, m., *Chirurgie.* operacya. *Perz. Cyr.* 1, 154, *Carn.* rukodjellanje, djellovanje, die Operation. — *Milit.* Rękoczyny, manewry, ewolucye, różne obroty i ćwiczenia żołnierskie. *Jak. Art.* 5, 515. et 501. et 291, Manewros. REKOCZYNNIK, a, m., *Chirurg.* operator, operacyą czyniący. *Perz. Cyr. praef.*, der eine Operation macht. Cyrulik czyli rekoczynniki oczny. *Perz. Cyr.* 2, 174. okulista. REKODAJNY, a, e, REKODAJNIE *adverb.*, dawaniem ręki obowiązany, qui fidem dedit; auf Treue und Glauben verpflichtet, mit dem Handschlag angelobt. Poddanych i niewolnikków inaczej trzymać trzeba, niżli rekodajnych sług i wolnych. *Petr. Ek.* 10. Pańska łaska ma zabiegać niedostatkwowi, z dobrej woli służącemu więcej, niżliby miał nagradzać posługi ujednanemu i rekodajnemu. *ib.* 115, (*ob.* Rękomaniee). Królowa uczyniła rzecz do królewica, oddając mię partykularnie z rąk swoich; i tak przystałem za rekodajnego sługę i pokojowego. *Boh. Ossol.* 41. Do pomagania najazdów się ofiarują, i najmują, rekodajnie nikomu słu-

żyć nie chce. *Vol. Leg.* 3, 13. Prosty i rekodajny dług. *Dyar. Grod.* 582. REKODAJSTWO, a, n., *fides manu data. Cn. Th.* die Handſchlagverbindlichkeit, die Verpflichtung, die Fehnerverbindlichkeit, feudatoryszostwo. *Włod. Pileh. Sen. list.* 290, ob. Maństwo, lenność. REKODZIELNIA, i, ż., manufaktura, fabryka, miejsce, gdzie w kupie robią towary rekodzielne; die Fabrik, Manufaktur; *Vind.* rokodelauzhnia; *Ross.* заводъ, (cf. завод). Z Algieru brano bardzo wiele wełny, w rekodzielniach Langwedoku używanój. *N. Pam.* 13, 30. Mają pozakładać w wielu miejscach rekodzielnie, końcem wytrobienia materiałów surowych. *N. Pam.* 3, 369. REKODZIELNIK, a, m., fabrykant, der Fabricant, Manufakturist; (*Croat.* rukotvorčez; *Ross.* заводчикъ; *Carn.* rokodelz; *Vind.* rokodelauz, rokar; *Sorab.* 1. ruczne dzelnik, hantwarski; *Ross.* рукодѣльникъ, fem. рукодѣльница - rzemieślnik). Część pieniędzy Europejskich dostaje się biednym rolnikom i rekodzielnikom Chińskim. *N. Pam.* 22, 11. REKODZIELNY, REKODZIELNIANY, a, e, od rekodzielni lub rekodziel; Fabrik, Manufaktur; (*Rag.* rukodjezlni, rukotvorni; *Ross.* заводчикъ, подзаводчикъ. (*Vind.* rokodelni - rzemieślnicy; *Ross.* рукодѣльный рѣка robiący, pracowity, рукодѣльничать рѣка robić; *Ecel.* рукодѣльствоваць, рукодѣльный manus opera indigens, manuali, (cf. перуколетенный; *Ross.* перуколотворенный nie rѣka zrobiony, ob. Ręczny). Naród rolnictwem i rekodzielnym przemysłem bogaty. *N. Pam.* 14, 245. Rekodzielniane towary. *Gaz. Warsz.* REKODZIELNO, a, n., rzecz rѣka zrobiona, manufaktura; Manufakturwaare, Fabrikwaare; *Bosn.* rukodilje, djello, rukotvorje; *Croat.* rukotvor; *Rag.* rukotvor, rukotvorstvo, rukotvorje; *Ross.* рукодѣлие, надѣлие. (*Sorab.* 1. ruczne dzewo, hantwark; *Star.* rukotvorje, *Vind.* rokodelstvu, rekardhina, antvarh; *Carn.* rokodelnost, rokodelstvu - rzemieślnio. Rekodzieła, roboty ręczne, manufaktury. *Mon.* 75, 391. — §. Tanieść rѣki, obfitość produktów, ułatwiają drogę do napelnienia kraju temi rekodzielami. *Pam.* 85, 377. rekodzielniami, fabrykami.

Contin. derivator. *rekojmia, rekojemswo, rekoješć, rekojismo; rączka, ręczyna, rączela, ręcznik; czwororęki, długoreki; na doreczu; stręczyć, nastroczyć; narecze, poręcze; ręczyć, zareczyć, zarecznik, zrekowiny; wyreczyć; — §. rzemieślnio, Ross. рукодѣлие; — §. poruczyć, porucznik; rochmanny, Ross. et Ecel. ручной; rucznic, ruznica; fortassis adhuc rzucie cum derivatis.*

REKOGNICJA, yi, ż., §. 1) cyrograf iśców od dłużnika podpisany i jemuż oddany. *Cn. Th.* 95. cine vom Schuldner unterzeichnete, vom Gläubiger auf sich gestellte Verbindlichkeit. — §. 2) Rekognicya - wdzięczność. REKOGNOSKOWAC ez. niedok., dochodzić, śledzić, n. p. położenie jakie; recognoscieren, auf Randschaft ausgehen. Polowy inżynier powinien poznać czyli rekognoskować położenie. *Łesk.* 2, 238.

REKOJEMSKI, a, ie, *fideijussorius. Cn. Th.*; *Boh.* rukogemský; *Sorab.* 1. rukwarski; do rekojemstwa należący. *Włod.* die Bürgschaft betreffend, Bürgschafts. REKOJEMSTWO, a, n., 1. REKOJMIA, REKOJMIA, i, ż.; *Boh.* rukogemstw; *Carn.* porokujanje, porozhanstvu; *Sorab.*

1. rukuwano, ruki; *Vind.* poroknia, porokujanje, poroflatvu, saobezhanstvu; *Croat.* poruchánsztvo; *Dal.* jamasztvo; *Bosn.* poructvo, jamstvo, oklada, zaklada, ozakladghjenje, oklada; *Rag.* jamstvo, poructvo; *Ross.* поручительство, ручанье, ручательство; *Ecel.* емство; obowiązek, obietnica stawienia się za kogo u sądu, *radimonium*, Bürgschaft für die Stellung vor Gericht. Nazywają rekojemstwo *satisfactio*, upewnienie dosyć uczynienia temu, który po kim rekojemstwa żada; zowią też *cautionem, fideijussionem. Croat.* Obr. 56. Moczyńce sędzia na rekojemstwa nie ma dawać, bo gdyby go na rekojemstwo dawał, srogosć prawa nad nim ustaje, gdy rekojmia głowę płaci, jeśli moczyńca zbieży. *Sar. Porz.* 14. Rekojmia czyli fideijusya za drugiego czyniący, to wszystko dotrzymać ma, co ten, za którego reczył, sam z swój osoby, uczynić powinien. *A. Zamoj.* 164. *Vol. Leg.* 2, 950. et 697. Trzeba więzienie podjąć, aby się jakim rekojemstwem albo istnościami wyprawić. *Rej. Post.* 1 1 4. — 2. REKOJMIA, iego, m.; *Boh.* rukogme gıstec, (cf. iście); *Star.* poručnik, (cf. porucznik); *Sorab.* 1. rukowař, rukownik; *Sorab.* 2. rukij; *Carn.* porok; *Vind.* porok, porozhnik, saobezchavez; *Croat.* poruk; *Dal.* jamacz, (ob. lamać); *Rag.* jamaz, poruk; *Bosn.* poruk, porok, jamaz; *Ross.* ручатель, obs. поруччикъ, таль; *Ecel.* непоручникъ, емецъ, порука, пословъ; зарęcznik, ręczytel, poręcznik, zabezpieczający daną obietnicę, z obowiązkiem dopełnienia jej przez się, w przypadku nie uszcząjącego się dłużnika. *Gstr. Pr. Cym.* 1, 287. *Sar. Porz.* 72. Miał na to rekojmiego, żeby albo on sam, albo rekojmia on dług miał zapłacić. *Chelm. Pr.* 153. *Vol. Leg.* 2, 916. Rekojmiego stawić *Ecel.* опослудити, поруку въ чель даць кого, опоручить. REKOJESĆ, sei, ż.; *Boh.* rukowět, rukowjtká; *Star.* rukowět; *Sorab.* 1. rucznicza, dzerzel, pıwadwo; *Carn.* rozl, rozhiza; *Vind.* rozhiza, topar, toparilhe, dershalu, primik, segai, rozhnik, balanga; *Croat.* ruciciza, preruch, balangya; *Rag.* rucizza, ruciciza, rukobran; *Dal.* ruciciza; *Bosn.* rucica, rucicica; *Ross.* рукоятка, рукоятка, ухватъ, ухватнѣ, ухваторъ, (cf. uchwyć); *Ecel.* рукоятка, рукоятіе, рукояточна, рукоятце; (*rukoyatъ, rukoyatne* sporek; *Elym.* jać); cześć u narzędzia, za którą rѣka chwycá, der Griff, Handgriff, (cf. jelca, ansa, antaba, malon, trzonek, dzierzak). Molyka nad rzeká robiac, upuść ją w wodę, że mu się z rekoješci zemknęła. *Star. Ben. B. A. t. Mon.* 75, 391. Bękoješć u krzyża od pałasza, za którą się ujmuje pałasz. *Magier. Mkr.* Ujawszy za rekoješć pompy, nacisniesz ją na dół, tym samym podniesie się preł w pompie do góry, a z nim waderko z wodą. *Switk. Bud.* 319. *Aripere ansam*, dochwyć się rekoješci albo uszka, t. j. przyczyny; czasu nie opuszczać, pochoch brać. *Mgez.* — *Pior.* Uchodzi w rekoješci. *Rys. Ad.* 70. wykrecá się sianem, sły heraus wıfeln, les wıfeln. Nie ujdiesz z rekoješci, wszedy ci się stawię; *nunquam hodie effugies. Rag.* Wirg. 495 REKOMANIEC, ňea, m., n. p. Sładzy dwojacy są, jedni rekoமானey i niewolnicy, drudzy wolni. *Szererb. Sar.* 412, ob. hmaniec; cf. rekodajny, cf. rekopuszczony.

REKOLEKCJA, yi, ż., pomiarkowanie się, zastanowienie

- się nad sobą, upamiętywanie; in der Mystik, die innerliche Einsehr, das geistige Bestimmen, Inridgehen. Nim do kapłaństwa przystąpił, udał się na rekolekcyę, gdzie cały miesiąc, przy ustawicznych umartwieniach na błaganie majestatu boskiego strawił. *Sk. Żyw. 1, 506.* Zaprosili go na rekolekcyę do kozy. *Teat. 22, 155.* REKOLIGOWAĆ się *recipr. niedok., ob.* Upamiętywać się.
- REKOMENDACYA, yi, ż., zalecanie, zaleta; die Empfehlung, Empfehlung. Rekomendacye uważane być mają jak akty warunkowe. *Zab. 5, 125.* REKOMENDÓWAĆ, *ob.* Zalecać, polecać. REKOMENDACYJNY, a, e, polecający, n. p. list, Empfehlung; *Vind.* perporozhnu pismu; *Ross.* препоручительный, одобрительный; *Ecel.* прощжая грамота.
- *REKONCYLIOWAĆ kościoł : poświęcać znowu kościoł sprofanowany, wieder einweihen. Dla pewnego wielkiego grzechu kościoł musiał być rekonceyliowany albo znowu przeżegnany. *Sk. Żyw. 570.* cf. odklinać.
- REKONWALESCENT, *Krup. 5, 571.* ozdrowiejący.
- REKONWENCYA : obwinienie od pozwanego, zadanie wady powodnej stronie. *Cn. Th. 814.* die Gegenklage.
- REKOPISM, u, m., REKOPISMO, a, n.: *Vind.* roknu pismu, rozlnu pismu; *Bosn. et Rag.* rukopis; *Ross.* рукопись; manuskrypt, die Handschrift. (*Ross. et Ecel.* рукописные cyrograf). REKOPISNY, REKOPISANY, REKOPISMOWY, REKOPISOWY, a, e, ręką pisany, od rekopism; geschrieben, Handschrift, Manuscripten; *Vind.* srokopisan; *Ross.* рукописный. Są takowe modlitwy w trebnikach starych rekopisnych. *Pim. Kam. 572.* Czytamy to w nomokanonach dawnych, tak rekopisanych, jako i terażniejszych drukowanych. *ib. 40.* Zbiór rekopismowy. *Ld.* REKOPOŁOZENIEC, Ńca, m., duchowny mający prawo święcenia drugich, kładąc na nich rękę, ein Geistlicher, der das Recht hat, andere zu weihen. W jego dycezyi rekoపోලေးဏ်ဦး są zupełnej władzy biskupowie. *Weryf. 52.* REKOPUSZCZONY, a, e, podług *Lac.* manumissus, frei gelassen; (cf. rekomaniec). Rekopuszczeni albo wolnością darowani *Szczerb. Sax. 267.* Stosunki pana do sługi rekopuszczonego. *ib. 415.* REKORUCH, u, m.; *Ecel.* rukodwizanie; gestykulacya, die Gesticulation; *Verb. Ecel.* rukodwizaju, rukodwizaju gestykuluje. REKOTWOR, *ob.* Rekoczyn, rekodziło. REKOTWORNY, *ob.* Rekodzielny. REKÓWIDZ, a, m.: *Boh.* rukowjd, rukohled; *chiromanta*; *Ecel.* rukowrazhiteľ, rukosmotritel, rukowshewnik; *Boh.* rukohledstwj, rukowiděnj chiromaneya. REKOWINY plur., zrekowiny, zareczyny, (*ob.* Zrekwować); *Rag.* ruciti, rukovatti, zaruciti *spondere conjugium*, (*ob.* Ręczyć, *ob.* Ręka); das Verlobniß, Veripreden; *Slov.* oddávki, oddávani, prstěnkování, zaslubeni, prepigáni. Rekowiny albo slubiny są obietnicą przyszłego małżeństwa. *Hrbst. Nauk. 18.* Przyjechał, aby to małżeństwo kończył, jakoż się już były rekowiny stały. *Biel. 486.* Koroną go ukoronowała matka w dzień rekinin jego. *Budn. Cant. 5, 11.* REKOWÓDZCA, y, m., manuductor. *Klecz. Zdan. 74;* *Ross.* руководитель, f. rukowoditel'nicza. REKOWÓDZTWO, manuductio; *Boh.* ziwod; *Carn.* rokowodnost; *Ross.* rukowodstvo, rukowod-
- дательство, *Verb.* rukowodstvovaj; *ob.* Przewodnik, przewodnictwo, przewodniczyć.
- REKORDACYA, yi, ż., zebranie uczeiwe sług kościelnych z spiewaniem od domu do domu. *Cn. Th.*, die Currente, das Currentsingen der Kirchenglieder. — *Transl.* Rekordacya : zebrane na rekordacyi pieniądze, das Einkommen von der Currente. Dobraśmy rekordacyą mieli. *Cn. Th.*
- REKREACYA, yi, ż., posiedzenie ucieczne, rozmowa ucieczna, przyjacielska, towarzyska; przechadzka; przerywanie zabaw poważnych; pogadanie poobiedne, powieczerne; odpocznienie, uciecha, krotofila, wakacya szkolna. *Cn. Th.*, eine Recreation, Erholung, Unterhaltung, Zeitvertreib, Belustigung. U naszych dawnych Polaków słowo rekreacya znaczyło rozerwanie umysłu przez wymiarkowany od zabaw i pilnego uczenia odpoczynek. *Mon. 74, 548.* Na rekreacyach każdodziowych zawsze były rozmowy o rzeczach duchownych. *Wys. Aloj. 500.* Dworskich błazeństw, psów, ptaków mieć nigdy nie chciał; ani się uciechą albo rekreacyą taką, lub jaką inną, nie podług stanu swego bawił. *Sk. Żyw. 2, 124.* REKREOWAĆ się *recipr. niedok.,* urekreować się *dok.,* rozrywać się, się zestrzeć, erholen. Zycia przybywa, gdy się człowiek ma czym w domu zabawić i urekreować. *Haur. Sk. 165.*
- REKRUT, a, m., nowo zaciągany żołnierz; *Vind.* novak, regrut; *Ecel.* новобранный, (cf. wybraniec). Ktoby był bezpieczn od zaciagu, kiedy nawet kobiety idą na rekrut? *Teat. 24, c, 98.* REKRUTNIK, a, m., werbownik, zaciągacz rekrutów, der Werber. Byli to rekrutnicy, którzy mię do sędziego zaprowadzili. *Zab. 5, 184.* REKRUTOWAĆ *cz. niedok.,* zarekrutować, zrekrutować *dok.,* na żołnierkę zaciagać, anwerben. Mówią, że teraz nawet rekrutują dziewczęta. *Teat. 24, c, 97.* Rekrutowanie, zaciąganie rekrutów; *Ross.* солдатщина, наборъ, (cf. nabrać).
- REKTANGUŁ, *ob.* Prostokat. REKTOR, a, m., rzadca szkoły, akademicki; *Sorab. 2.* rehtar; *Ecel.* правитель, стронитель, der Rector. Studenci w Krakowie mają mieć swego rektora, któryby ich sadił i jurydykcyą miał nad niemi. *Herb. Stat. 587.* REKTORSKI, a, ie, od rektora, Rector. Rektorski urząd : REKTORSTWO a, n., das Amt eines Rectoris, das Rectorat; *Slov.* rectorstvo. REKTYFIKOWAĆ, *ob.* Sprostować, sprawdzić, poprawić, naprawić; w chemii czyścić, przeczyszczyć; *Ross.* передвонть, передванвать. Rektyfikacya chemiczna *Ross.* передвонка.
- REKUPEROWAĆ. *Biel. 111. Kulig. Her. 140, ob.* Odzyskiwać.
- REKWIALNY, a, e, z *Lac.* requies : dla odpoczynku dusz się dziejący, n. p. Msza rekwialna. *X. Kam.,* zadusznia, Requiem.
- REKWIROWAĆ : urzędownie żądać, wymagać. REKWIZICYA : urzędownie nazad żądanie, wymaganie, wyciąganie; *Ecel.* возлизстваніе.
- RELACYA, yi, ż., §. a) doniesienie, odpowiedź; *Ross.* доклад, докладка, der Bericht, die Berichtserstattung. Relacya o pozwie, zaświadczenie woźnego, jako pozw tam, gdzie należał, położył. *Ostr. Pr. Cyw. 2, 45.* — §. b) Relacya do czego, z czym : stosunek, Verhältnis; *Ross.* относительность, касательность. Szczęjemy się relacyą

do samych świętych; mieli i oni pokrewieństwo z familią Chrystusową. *Lach. Kaz.* 1, 218. RELACYJNY, a, e, Relations; *Ross.* докладный, (cf. dokładny). Sejmik relacyjny, der Relationslandtag, wo nach geendigtem Reichstage von den zurück gefehrten Landboten dem Landadel Bericht erstattet wurde; na którym posłowie czynili relacyą o całym dziele sejmu. *Sejm. Grodz.* 2, 18, (cf. sejmik). Sady relacyjne, Relationsgerichte, nazwisko ztąd biorą, że przed tym królowie poruczyli sprawy niektóre senatorom do poznawania, którzy wiadomość o nich dawać byli powinni królowi, a dopiero ten wydawał wyrok ostatni. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 357.

RELIGIA, RELIA (*Cn. Th.*), ii, z.; *Vind.* bogazhastvu, boguflushnost, religionstvu; *Sorab.* 1. bohuszwožowność; *Rag.* boggosetownos, boggosetovje, boggoljubnos, boggomillos, bogocjastenje; *Bosn.* bogomillost; *Ross.* законъ, (ob. Zakon); wiara, sposób chwaleńia boga, ut której religii jesteś? *Cn. Th.* (die Religion, cf. wyznanie). Religia jest poznanie prawe boga, i czei jemu należytej. *Kras. Zb.* 2, 446. Masz powinności, któremi nas bóg obowiązać raczył; a od tego obowiązania wszystek postępek nabożeństwa chrześciańskiego jest nazwany religią, t. j. obowiązaniem. *Żarn. Post.* 3, 583. W tobie religia straciła obronę. *Zab.* 8, 191. Religia, umiejętność służeńia bogom, u pogan. *Zab.* 3, 8. Religia subjective, która kto ma, n. p. Pełen religii, cf. sumnienie, bogobożność; *Sorab.* 1. bohuszwožowne; *Rag.* boggosetovni, bogoxiv, bogoxivaz; *Bosn.* bogomilli religiosus. Człowiek bez religii, ob. Ateusz, bezbożnik. RELIGJNY, a, e, od religii, tycejący się religii, Religions.

RELIKWIA, i, z., die Reliquie. Relikwie, kości świętych ludzi ku czei ich wystawione kościelnym zdaniem. *Cn. Th. Jabl. Tel.* 53, *Rag.* suete moechi; *Croat.* mōchi szvete; *Ross.* мощи; *Ecl.* останки. Moszczy albo relikwie. *Sak. Dusz.* 144. Relikwie, słowo Łacińskie, rozumie się ostatki, co nam święci zostawili. *Żarn. Post.* 3, 534 b. — Ż. Macaja go przez stolec dziurawy, czy ma relikwie domowe. *Biel. Św.* 81. (części rodzajne). RELIKWIALNY, a, e, od relikwij, do relikwij należący, Reliquien. RELIKWIARZ, a, m, kości świętych schowanie, skrzyneczka etc.; *Rag.* moechu, shranja od moechij, svetomoehiza, Reliquienverwahrung, Reliquienkästchen. Relikwiarz ozdobiony bajorkami. *Teat.* 24 b, 53.

REMA, ob. Ryma. REMANENTY, ob. Reszta.

REMIS, u, m., REMISYA, yi, z., odłożenie sprawy na inszą sesyą, na inszy sejm, die Verlegung einer Sache auf eine andere Sitzung, auf einen andern Reichstag.

REMISZ, REMIZ, a, m.; (*Ross.* ремезъ; *Germ.* die Rebrmeise; *Niederr.* Reutmesken, Reibmeise, in einigen Gegenden Remiz); sikorka Wołyńska, *parus pendelinus*, die Benfelmeise, zawieszta gniazdo na końcu cienkiej gałązki drzewa, pospolicie nad wodami; gniazdo podobne do worka; materyał jego bawełnisty z puchu ostowego i kotek wierzbowych; sikorki te tylko Włochom, Węgrom i Polsce właściwe. *Kluk. Zw.* 2, 273, *Zool.* 229. *Razcz. II. N., Titii diss.* *parus minimus.* Lips. 1755. 4. REMISZO-

WY, a, e; *Ross.* ремезовый, ремезиный; *Benfelmeisen* = Remiszowe gniazdo lekarstwem dla bydła. *Haur. Sk.* 58. REMONSTRACYA, yi, z., przekładanie, zastanawianie kogo nad czym; die Remonstrafion, Gegenverstellung, Erwiderung. Nie już nie pomagaly żadne remonstracye, ani upomnienia. *Sk. Żyw.* 1, 306.

1. REN, u, m., § 1) rzeka Niemce od Francji dzieląca. *Gwagn.* 441, *Boh.* Reyn; *Vind.* Rainski potok, Rain; *Germ.* der Rhein, Rheinstrom, (cf. *Graec.* ῥέειρ płynąć, cf. rzeka). Cyrkuł Renu górnego, der Oberrheinische Kreis; cyrkuł Renu dolnego, der Niederrhein. Kreis. *Wyrw. Geogr.* 207. — §. 2) Meton. Ren = Reńskie wino, Rheinwein, n. p. Szampan, Ren, Wegrzyn, dodaje wesołej miny. *Zab.* 8, 310. 2. REN, RENN, a, m., RENIFER, RANGIFER, RONIFER; (*Boh.* rentar; *Succ.* ren; *Norr.* reensdyr, hreindyr; *Lapp.* raingo; *Angl.* raindeer; *Call.* rangier; *Germ.* das Reunthier; (*Carn.* sedlön; *Vind.* fedlon; *Ross.* елень сѣверной, (ob. Jeleń); *Ecl.* елень заморскій; *Sybir.* прѣстѣ). Renifer młody bezrogi *Ross.* нырникъ. Rangifer albo ronifer, po Polsku ronifer. *Chmiel* 1, 585. W Laponii jest zwierz jak koń podługowaty, zowią go ranifer albo renn, ma skórę jak na osle kosmatą, nogi jak u jelenia, rogi długie gadeziówate; kiedy go w samie zaprzęga, przez 24 godzin ubiega na nim 30 mil Niemieckich. *Gwagn.* 453, *Cervus tarandus.* *Kluk. Zw.* 1, 296. *Zool.* 571. Co dawni Polacy nazywali łosiem zamorskim, to zupełnie inszy od łosia gatunek jest; najlepiej zachować cudzoziemskie nazwisko renn. *Stas. Buff.* 214. Renifer raczy. *Bonial. A.* 3. Lasy Lapońskie pełne reniferów. *Wyrw. Geogr.* 546. Na górach jest dosyć zajaców, renów i wszelkiego ptactwa. *N. Pam.* 15, 52. Samica renifera *Syber.* важенка. Skóra młodego renifera *Ross.* пыжь. RENOWY, RENIFEROWY, a, e, Reniflier = Reniferowe skóry garbowane, *Ross.* ровдуга; *Sybir.* полдуга. Reniferowe skóry nożne *Sybir.* кнѣы, камасы.

RENDEZ-VOUS, ab. Zrok. RENEGAT = poturczony. *Mik. Obs.* 310; *Ross.* въроотступникъ; (*Turc.* mamluk).

RENETKA, i, z., z *Franc.* reinette, reine; *Angl.* renneting; die Renette, gatunek jabłek.

RENOWACYA. *Sk. Żyw.* 1, 599. ob. Odnowa, odnowienie.

RENSKI, a, ie, od Renu rzeki, Rhein; *Boh.* Reynský, Reynj; *Carn.* Rajnsh. Między winami Niemieckimi pierwsze otrzymuje miejsce wino Reńskie. *Krup.* 3, 106. cf 107, *Vind.* Rainsku wina; *Ross.* Ренское, реншвейнъ; *Ecl.* Ренское вино, (ob. Ren). Reński, ryński = złote Polskie; *Vind.* rainith, goldinar; *Croat.* ranyichki, čin Nren.

REPARACYA, yi, z., naprawa; *Ross.* чинка, die Reparatur, Ausbesserung. Potrzebował zamek, od nieprzyjaciół nadpsuty. reparacyi. *Nar. Hist.* 3, 248. REPAROWAĆ cz. niedok., zreparować, wyreparować dok., naprawiać, ausbessern. Drogi reparowane. *Kras. Pod.* 2, 125.

REPETOWAC, ob. Powtarzać. REPETYCYA, ob. Powtórzenie, powtarzanie. Zegar z repetycyami, eine Reperiruhr; *Slor.* opakugice hodini. W muzyce repetycy, znak położony na końcu części, która się ma powtarzać, znak powtórzenia. *Magier. Mskr.*, Wiederholungszeichen.

REPLIKA : odpór słowny, zbijanie albo zbiecie mowy czyjś.
Cn. Th. 605, *Ross.* оговаривание.

REPREZENTACYA, *yi, ź.*, 'przedstawienie, przekładanie przed oczy, okaz; *Rag.* prikazanje, skàza; *Croat.* peldokaza, die Repräsentation, Verstellung. W sakramencie tu, onego co się tam działo, jakaś reprezentacya albo wyrażenie, albo okazanie bywa. *W. Post. W.* 227. Reprezentacya sztuki jakiej na teatrze, dawanie jej, granie jej. — §. Upominanie, przełożenie; die Grimmerung, Verstellung. Stało się to przeciwko wszelkim reprezentacyom. *Sk. Żyw.* 2, 147. — §. Reprezentacya, reprezentowanie drugiego, das Repräsentiren. Niepodobieństwo znajdowania się wszystkim na obradach krajowych, zastąpiła reprezentacya narodu. *Gaz. Nar.* 1, 101. Cała reprezentacya narodu Polskiego była w sejmie. *Ust. Konst.* 2, 268. — §. Reprezentacya czyja powierzchwa, postawa, figura; das Aeußere, die Figur. Powagę przyzwoitą urzędowi zachować ma; ale tak, iżby zbytecznością reprezentacyi podległych sobie nie zrażał. *Kras. Pod.* 2, 203, cf. prozopopeja. **REPREZENTOWAĆ** *cz. cont.*, 'przedstawiać; *Rag.* slikkovati; *Croat.* pelduvati, verstellen. Nigdy tak śmieszna rzecz być nie może, opowiedziana jak reprezentowana. *Zab.* 12, 261. *Duds.*

REPUBLIKANIN, *a, m.*, członek wolnej Rzpltej, der Republikaner; *Vind.* republikanar, vkopslohtvenik; *Rag.* skupnovládacz; *Ross.* республиканецъ. **F. Republikantka.** **REPUBLIKANTSKI**, *a, ie.*, od wolnej Rzpltej, republicanski; *Vind.* republikanarski, vkopslohtveni; *Ross.* республиканский.

REPUGNANCYA, *n. p.* Miałem od tego wielka repugnancya : wzdryganie, hydzenie, brzydkość, odwrócenie, niechęć. *Cn. Th.*, wstret, Widerwillen, Abscheu, Abneigung.

REPŪTACYA, *i, ź.*, dobra sława, imię, słynienie; *Vind.* poshtenje, Ruhm, guter Ruf. Kłameca jest magazynem wiatru i nieprzyjacielem swojej reputacyi. *Zab.* 3, 32, cf. słuch. **REPŪTOWANY**, *a, e.*, sławny, słynący; *Vind.* poshtvatliu, berübm.

REŚCIK. **RESZCIK**, *a, m.*, *dem. nom.* reszt, ciu Reßfchen, Heiner Reß. *Haur. Sk.* 161.

RESPEKT, *u, m.*, poważanie, uszanowanie; die Achtung, Hochachtung. Przebaczyć pięci piękna zbyt śmiałym wyrazom, Macie nas swoimi podległych rozkazom, Leez respekt prawdziwie nie może przeszkadzać. *Kras. Mysz.* 40. Cicho Waści! miej na respekt baczność. *Teat.* 3, d, 20. Gdy gaszek umie szafirkować, już w respektach, i jest upragniony za męża. *Mon.* 75, 592. już w znaczeniu, już ma łaskawe względy. — §. Respekt na co : względ, oglądanie się na co, die Rücksicht auf etwas. Przełożeni respekt na słabe jego zdrowie mieli. *Sk. Żyw.* 1, 557. Respektami się uwodzić; na ludzi się oglądać. *Cn. Ad.* 553. auf das Ansehen der Person achten. Respektów u boga nie masz. *Cn. Ad.* 27. bóg ludźmi nie brakuje, bey Gott gilt kein Ansehen der Person. **RESPEKTOWAĆ** na co *med. niedok.*, względować, oglądać się na co, Rücksicht nehmen. Bez ręki i bez oczu sędzięgo malują, Rzkomo tym respektować i brać zakazują. *Jag. Gr. A* 3. Bynajmniej na urodzenie swoje nie respektując. *Sk. Żyw.* 1, 593. —

§. Respektować kogo, czczyć, poważać, szanować, w uszanowaniu mieć.

RESPIRACYA, *ob.* Dech, oddech, oddychanie, technienie. **RESSORY**, *ob.* Sprężyny.

RESTAUROWAĆ, *n. p.* Po onym upadku restaurowany jest rodzaj ludzki. *Salin.* 4, 1. na nowo naprawić, poprawić, odnowić. **RESTAURACYA**, *ob.* Odnowa, Poprawa, Naprawa. **'RESTY plur.**, *n. p.* Jagiello po wszystkich królestwie mandaty sznurami pozawleczone, które Polacy od tych sznurów *restami* z Łacińska zowią, rozesał. *Krom.* 445, cf. wiei; die alten königlichen Mandate, die mit Schnüren (Lat. restis) zusammen gefunden waren.

'RESTITUCYA, wrócenie cudzych rzeczy. *Sak. Persp.* 9.

RESZT, *u, m.*; *Gall.* reste; *Ital.* resto; *Lat.* residuum, restantia; *Germ.* der Rest; *Boh.* ostatek, zbytek, *(ob.)* Zbytek, zbywa co; *Sorab.* 2. rest; *Sorab.* 1. zbótk, powostabniki; *Vind.* ostajezha, ostanik, ostalu, shresostava, zhresostanik, ostanstvu, pobrank (cf. pobierki), sadostanik; *Croat.* rest, zashtavek, oshtanek, oshtala, oshtali; *Dal.* ostalo; *Bosn.* ostalo, ostatak, ostak, ostaci, ostavci, mrrive, *(ob.)* Mierzwa; *Rag.* ostatak, ostanak; *Ross.* досталь, осталь, остатокъ, остаточекъ, поскребокъ, поскребокъ, поскребышь, поскребышекъ, одонье, одонлице, недоборъ, недоника, недонючка, прочий, (cf. dojąc, dojmować, cf. prócz); *Ecel.* остатки, остатокъ, останцы, (останки, мощи relikwie); ostatnia, ostateczny ostatek; das Aeußere, das Letzte, was man noch übrig hat. Widzą, że źle, i o reszt im idzie. *Leszcz. Class.* 57. na ostatnią przyszli, przywiedzeni na łak, auf Aeußerste gebracht. *Pasz. D.* 121. Ci, co nazbyt buczno i hojnie żyją, przedko do resztu przychodzą. *Budn. Apoph.* 53. Resztem czynić, resztem gonić : ostatnim gonić, ostatnie ważyć; das Letzte daran setzen, das Aeußerste wagen. *Rys. Ad.* 61. Jeszcze nie zginię, choć kto resztem goni. *Wad. Dan.* 266. Wioski skaczą galardy, aż my przedko resztem goniemy. *Falib. P* 2. Nie trzeba się dźwować onym wiekom, wszystko resztem goniącym, otworzyła się droga przez morze nawet. *Warg. Kure.* 12. (na wszystko odważnym). Ojczyzno utrapiona, nie mogłaś się bronić, Aże-ć przyszło tym resztem ostatcznym gonić. *Tward. W. D.* 184. **RESZTA**, *y, ź.*, **RESZTKA**, *i, ź.*, *dem.*, ostatek, co się zostało, co z czego zływa, nadmiar; der Rest, der Ueberrest. Przynies mi tę resztkę wina. *Teat.* 53, e, 20. Proszę do siebie, tam mi We Pan resztę z łaski swojej dopowiesz. *Teat.* 26, 62. (koniec historyi). Na borg nie ma rozdawać urzędnik, bo reszty szkodliwe są. *Haur. Ek.* 14. (resztując długi, remanenta, niedobory). — *Arith.* Reszta, hezba pozostła po wyjęciu mniejszej liczby z większej *Soisk. Geom.* 5, 79. *Łę.k.* 2, 6. *Jak. Mat.* 1, 19. — §. *Adverb:* Do reszty, ze szczeniem, doszczętnie, zgoła, zupełnie; vollenđ, gänzlich. Pożyteza od imaginacyi tego, czymby do reszty zepsuł tych troche przymiotów, któremi go przyrodzenie obdarzyło *Mon.* 70, 750. — Na resztę : na koniec, endlich. Niechże się na resztę dopytam, o co chodzi. *Teat.* 52, 19. Na reszcie, w reszcie, z resztą : co do reszty; *Sorab.* 2. wo fbutnem; *Vind.* ostanezhnu, ostanu, sa ostalu, poostau-

- nem, zhes tu; *Croat.* odosztaloga; *Bosn.* odostaloga, ūbrigenā. To wyjawszy, z resztą ezłowiek bez porównania. *Teat.* 17, 40. Ten, który się najbardziej zaklina, największy jest oszust, zwodzieciel, odwrwisz, i nie wiem co na reszcie. *Teat.* 15, 65. A na reszcie, za kogo mnie We Pan bierziesz? *Teat.* 15, 64. O nieboszezyku zapomnieć, to z resztą niema się czego turbować. *Teat.* 15, c, 4. Gdy nie zmiękcysz serca w niewieście, Ten jej ode mnie powiedz wiersz w reszcie. *Zab.* 14, 229. W reszcie co mi się tam w eudze wdawać raelunki? *Teat.* 55, 24. W reszcie chochy i przyszedł, jaż mniej dbam o niego. *Teat.* 56, c, 105. (nawet, dajmy, mniejsza o to). Nie śmiejeież się proszę, Śmiejeież w reszcie, mimo wasze śmiechy, Przecież ja powiem, co robiły mnielchy. *Kras. Mon.* 11. RESZTOWAĆ eo komu *med. niedok.*, resztę winnym zostawać komu, *restiren, einen Rest schuldig bleiben.* Dziesięć talarów resztuje. *Tr.* Resztujący, pozostały jeszcze, *restirend; Sorab.* 1. zbótni, (cf. zbytni); *Vind.* zbriesen, ostanezhen, ostan, saostan, zhriesztan, ostajezh, sadostanezhen; *Bosn.* ostali, ostajni; *Ross.* достальный, должочный, недоимочный.
- RETA ziele. *Brzost. Duch.* 29. *Pam.* 85, 568. *ib.* 85, 4, 2012. *N. Pam.* 12, 289, ob. Marzana.
- RESENTA, ów, plur., długów ostatki, niedopłacone sumy; *Rüdfstände, rüdfständige Gelder.* Sposób dochodzenia retent Rzpltej należacych. *Vol. Leg.* 5, 5. RETENTOWY, a, e, resztujący, niedopłacony, rüdfständig. Retentowe pieniądze. *Tr.* remanent.
- RETOR, a, m., ob. Mowca, wymowca, krasomowca; *Eecl.* речеточель, cf. rzecznik. Retorykiem jestem *Eecl.* риторствую. RETORYCZNY, a, e, RETORYCKI, a, ie, *Sk. Dz.* 274, ob. Krasomowczy. RETORYKA, i, z., sztuka porzadku i ozdoby mowy ludzkiej. *Pir. Wym.* 105: die Redefunst; *Slov.* wymluwnost; *Sorab.* 1. retźniwofcze hutźwa; *Vind.* govorna viednost; *Croat.* leposzlovka; *Ross.* красорѣіе; *Eecl.* риторство, риторичество, вѣтїіство. Augustyn posłany był do Medyolanu, aby tam czytał retorykę, t. j. naukę ozdobnej rzeczy. *Biel. Hst.* 160. — 2. Pewna klasa szkolna, die Classe in der Schule, wo die Meterie dicit wird. Jest w retoryce. *Tr.*
- RETORTA, y, z., naczynie chemiczne do przepędzania spiryтусów. *Kluk. Kop.* 2, 516, *Vind.* gufliba; *Ross.* роплянка, die Retorte; bania zakrzywiona. *Kruml. Chym.* 51.
- RETSZY, ob. Raczy.
- RETY! *Teat.* 55, b, 71. et 41, a, 5: ob. Rata!
- RETYRADA, ob. Odwrót, Odwód. *Jak. Art.* 5, 505. — 2. Przechód, przewet, dwór, ganek; *Ross.* захоу, Abtritt. Rejtyraty. *Haur. Ek.* 7.
- REUBARBARUM, ob. Rum Turecki.
- REWANZ, ob. Odwet. REWANZOWAĆ. *Gorn. Dw.* 45, powetować, odwetować.
- REWELACYA, ob. Objawienie, Zjawienie.
- REWERENDA, y, z., żupan księży, suknia księża, cf. sutana; der Pfieffernd, die Reverende. Księża Rzymsey w palendrach i rewerendaeh chodzą. *Sak. Okul. Gil. Post.* 44 b. Nie są u boga płatniejsze fałszury, a niżli uzeiwe rewerendy. *Zarn. Post.* 2, 566 b. Bóg go ehciał mieć
- żołnierzem, i położył na ramiona jego, miasto rewerendy, karacnę. *Birk. Chodk.* 57. Czemu się wstydamy kaptura mistrzowskiego, albo bakałarskiej rewerendy? *Falib. O 5.* — 2. Dziś wolno żydowi ubrać się w rewerendę, za doktora się udawać i lęczyć. *Petr. Pol.* 414. w doktorską suknią, Doctorrod. — *Meton.* Tak dziś zły wiek wszędy, Zwykl potwarz na niewinne rzucac rewerendy. *Teat.* 42, c, 7. na duehownych.
- REWERS, u, m., 2. 1 a) zaświadczenie na piśmie, że co uiszczono, kwit, der schriftliche Rewers. — b) Powtórnym rewersem oddaje We Panu uniżoność ezolobitna. *Boh. Kom.* 4, 528. drugi raz, zum zweiten Male. — 2) Rewers, gatunek materyi; žričs, ein rether Zeug zum Unterjutter. *Tr.* Czerwone materye, rewersy, kuczbaie. *Haur. Sk.* 520.
- REWIA wojska. *Pam.* 85, 2, 59. ob. Popis. REWIZYA, ob. Przejieranie, przegładanie, przetrząsanie; *Ross.* перепись, переборъ, пересмотръ. Rewizya, druga korekta *Ross.* свода. Rewizya procesu *Eecl.* поужденіе, пересудъ. REWIDOWAĆ, ob. Przejierać, przegładac, przetrząsac.
- REWOKACYA, Rewokowanie. *Mon.* 71, 244, ob. Odwoływanie, ob. Odwołać.
- REWOLUCYA, yi, z., przerzut, eine Revolution. — *Polit.* Znaczna odmiana rządu, albo wzruszenie narodu. *Kras. Zb.* 2, 449. *Ust. Konst.* 2, 229. Wszelka znaczna odmiana bądź względem stanu rządu, bądź względem stanu narodu, jest rewolucya. *Ust. Konst.* 2, 429.
- REŻ, G. rzy, z.: *Boh.* rež, reyž; *Sorab.* 1. rož; *Sorab.* 2. rejsch, G. rsehi, dem. rejschka; *Carn.* ersh, G. shy, sorshęza; *Vind.* erlh, herflh, gerflh; *Croat.* hers, ers, (pira = zboże, cf. pirog); *Dal.* arx, raax; *Hung.* roz, ros, rozs; *Bosn.* rasg, suit; *Rag.* raax; *Slav.* rás, rás, brás; *Ross.* рожъ; (obs. пира, ob. Pirog); (*Ross.* ружный оброczyny); *Eecl.* [рожь 2] pyra (Obrok qu. v.); *Svec.* rog; *Esthon.* ruchit, roet; *Wallis.* rhyg; *Lat. med.* rogga; *Angl.* rye; *Germ.* der Reffen; (cf. *Germ.* Gerste, žiric; [*Sanscr.* rāgi *Cynosurus corocanus*, rodzaj zboża 2]; *Pers.* erzen milum, cf. wrzos, cf. ryż; *Germ.* Reif; *Lat.* oryza; *Arab.* araz); — żyto, das Reffenferu. Rež, jest to żyto (= zboże) każdemu znajome, od którego rżany chleb zowią. *Cresc.* 160. Czasem z pszenicy bywa rež, a ze rży kostrzewa. *Cresc.* 78. *Vol. Leg.* 2, 1291. Pszenica na wilgotnym miejscu wyradza się, tak że za trzecim sianiem obraca się w rež abo w żyto. *Syr.* 928. — *Prov.* Nie będzie z tej rży mąka. *Cn. Ad.* 554. (nie będzie z tego nie). *Pot. Pocz.* 452. *Rys. Ad.* 49. *Slov.* ne bude s teg reži muka. — 2. Krowia rzež, ob. Krowi.
- Pochodz. narežyc, ržany.
- REZA, ob. Ryza.
- REZERWA = zachowywanie sobie, warunek, das Verbehalten. — *Milit.* Odwód; *Slav.* ostavak. REZERWOWAĆ sobie = zachowywać sobie, warować sobie.
- REZOLUCYA, yi, z., postanowienie u siebie, umyślenie; *Vind.* sklenitje, doflozhik, dollozhenje, der Entschluß. Rezolucya jest obrana z rozsądku droga do dokończenia swych zamysłów. *Lub. Roz.* 462. Czasem bywa pierwej

w gabinecie rezolucya, niż w senacie deliberacya. *ib.* 455. W przytomności rodziców dam ostatnią rezolucyą, za kogo pójdę. *Teat.* 6. b, 66. — Rezolucya, 'REZOLUTA, y, ż.; *Ross.* рѣшительность; odwaga, der Mut. Żołnierzowi mężstwa trzeba i rezolucyi wielkiej. *Star. Ryc.* 10. Ze ślepą rezolutą ruszywszy się w głowę Moskwa w górę uderzy na piechotę owę. *Tward. Misc.* 22. Rezoluty jego się lękał. *Birk. Zbar. D* 2. REZOLUT, a, m., niedługo się namysławiający, odważny, gotowiec; *Ross.* хватъ, (*ob.* Chwyćcie); ein resoluter Mensch, der nicht viel mit sich scherzen läßt. Na razy niebezpieczne i fortuny obie jednakowo rezolut. *Tward. Wł.* 97. REZOLUTNY, a, e, — je *adverb.*, determinowany, prędko umysławiający; resolut, entflohen; *Ross.* хватекій, рѣшительный. Dyskurs ten miał w umyśle nasze wpoić zdania rezolutne i filozoficzne. *Mon.* 76, 451. REZOLWOWAC się *re- cipr. niedok.*, namyslić się, postanowić u siebie, odważać sobie, sich zu etwas entschließen. — 2. Rezolwować jaką kwestyą, jakie problema. *Ustrz. Alg.* 50. rozwiązać, eine Frage auflösen. *Ustrz. Alg.* 5, *Vind.* skleniti, resolvirati. REZONOWAC *cz. niedok.*, rozumować, raionieren. Każdy rezonuje nad rzeczą podług swego pojęcia. *Gaz. Nar.* 1, 524. *Teat.* 59, 251. REZON, n. p. Tak dobry rezon każde. *Mon.* 75, 679, *Gall. raison*; cf. rozum, cf. racya. REZYDENCYA, yi, ż, pomieszkanie pańskie, cf. dwór; *Rag.* stanovanje, stán, (*cf.* stanowisko, stanęya); die Residenz, der Wohnort, die Wohnstadt eines großen Herrn. Rezydencya królewska = stolica, die königliche Residenz, Residenzstadt. Miasta wielką liczbą ludzi i rezydentami pańskimi sławne. *Sk. Żyw.* 1, 595. REZYDENT, a, m., poseł pewnej rangi przy dworze zagranicznym, ein Resident. Rezydent Cesarski zawsze zwyczajnie u Porty mieszka. *Kłok. Turk.* 105. — 2. Senator krajowy przy boku królewskim urzędownie bawiący, ein Senator, der sich beim Könige gegenwärtig aufhalten muß. Rezydenci przy boku naszym na dwa lata. *Vol. Leg.* 5, 674. REZYDOWAĆ *med. niedok.*, mieszkać gdzie, pomieszkanie swoje mieć; *Rag.* stanovatti, pribivati, residiren. Przejeżdżał przez dobra, w których rezydujesz przez lato. *Teat.* 58, 295. REZYGNACYA, *ob.* Zrzeczenie się, ustąpienie; *Boh.* wzdawek, (*cf.* wzdawać).

R O.

ROB, u. m., sok zgęstwiony, aptekarskie powidło. *Kłuk. Rosł.* 2, 225. *Cresc.* 447, in der Apothek: eine Salbe, szalsza. *ROB, 'RAB, a, m., niewolnik, der Sklave. 1. 'ROBA, y, ż, niewolnica, die Sklavinn; *Slov.* rab *captivus*, rabstwy *captivitas*; *Morav.* roba dziewczka służąca, robisko dziewczysko; *Boh.* robě, dítě dziecko, otroczę; poroba, poddanost niewolstwo; *Croat.* rob *mancipium*, f. robinya; *Croat.* robstvo = niewola; *Dal.* rob = niewolnik, rabiti *ancillari*; *Hung.* rab *captivus*, rabsagh *captivitas*; *Bosn.* rob, susgagn = poddany, niewolnik, f. robinga *capitiva*, raba *ancilla*, zarobiti = zabrać w niewolę, cf. zaroba-

bić; *Rag.* rab *famulus*, raba *ancilla*, rabùgljak *verna*, ròbinga *serva*, robstvo *captivitas*, rabětna *vilissima famularum*; *Slav.* raba *ancilla*; (roba = towar; *Vind.* roba, riezle = rzecz; *Sorab.* 1. parob wyrzut, brak); *Ross.* рабъ, f. раба, рабыня; ребенокъ, робенокъ, ребенокъ, ребенокъ dziecko niskiego urodzenia, раболѣпность, раболѣбие, раболѣпство niewolstwo, робѣть, обробѣть tchórzec, робость tchórzliwość; *obs.* робить niewolnikiem uczynić, podbić sobie, *ob.* Рабować, *ob.* Рубиць; *Eecl.* рабичиць syn niewolnika, работа *servitudo*, работаю robotuje *servio*). — Niewolnica. *Budn. Genes.* 16, 1, *not.* «Właściwie: roba; ale nie wiem, czemu tego słowa już Polacy nienajrzą, ano jest cudne, od roboty rzezonę». Rab boży, t. j. sluga boży. *Pim. Kam.* 7. Roby i niecnój niewiasty nie pojmie sobie za żonę. 1 *Leop. Levit.* 21, 7. (szkortu. 5 *Leop.*).

Pochodz. robić, robota, roboczy, robotny, robotnik, robotnica, parobek; dorobić, dorobek, narobić, obrobić, odrobić, porobić, przerobić, urobić, rozrobić, zarobić, zarobek, zrobić, wyrobić, wyrobek, wyrobnik, cf. rabować; rubież. 2. ROBA, y, ż, z *Franc.*, suknia osobliwie damska, eine Robe, ein Kleid, Damenkleid. Sama sobie garniruje nową złotą robe. *Teat.* 48. b, 15. ROBACZEK, 'CHROBACZEK, czka, m., *dem. nomin.* robak, das Würmchen; *Sorab.* 2. wazka. Słyszcie mnie małe robaczki, Co oblatujecie krzaczki. *Goch. W.* 515. S. Jana chrobaczki. *Syr.* 1544. Młodziehu robaczek, a drzewo toczy. *Birk. Chodk.* 57. Dla nas nędznych chrobaczeków. *W. Post. W.* 44. Ludzie, nędzne robaczki. *Teat.* 6, 51. — *Blande:* Nie, robaczku, ja tylko chciałem tak żartować, To się ciebie nie tyczy, bądź uspokojoną. *Niemc. P. P.* 69. (*Boh.* robátko, dítětko dzieciatko, *ob.* Rob). ROBACTWO, 'CHROBACTWO, ROBÁSTWO, a, n., *collect.*, robaki, Gewürm; *Boh.* žizala, žizalka; *Ross.* гады, гады, (*ob.* Gadzina); robaćtwo przewięziste, nacinane, łączące, latające, *insecta.* *Cn. Th.* Puszczę na domy twoje chrobaćtwo. *Budn. Exod.* 8, 21. Chrobaćtwo i szarańczę. *Pap. Ryc. Strijk.* 521. *Biel.* 164. Rybitw kładł na wędę robaczki. *Pap. Kol. J* 2. (netę, ponet). Nigdy się nie przewłoczyła, robaćtwo się nie bardzo sprzeciwiając. *Sk. Żyw.* 1, 112; wszom się nie bardzo sprzeciwiając. *Zygr. Pap.* 152. Ungejefer. ROBACZKOWATY, a, e, — o *adverb.*, robaczkom podobny, *vermiculatus.* *Cn. Th.* wie kleine Würmer, wurmartig. ROBACZLIWY, 'CHROBACZLIWY, a, e, od robaków toczony, ezerwiwy, wurmartig. Nasienie do siana stare lepsze bywa, by tylko nie chrobaczliwe. *Syr.* 450. Kto by się nie oszukał pięknym kolorem owocu, wewnątrz robaczliwego. *Teat.* 19. c, 56. Robaczywe jabłko. *Zaw. Gosp.* ROBACZYWIEĆ *neutr. niedok.*, robaczywym być, od robaków być toczonym, wurmartig werden. Jeżeli na związki strąków grochowych miodowa padnie rosa, robaczywieją. *Kłuk. Rosł.* 5, 212. ROBACZNY, a, e, pełen robaków, voll Würmer. Przyjechał do wody bardzo śmierdzącej i robacznej. *Biel.* 572. Kwas robaczny, *acide bombique*, Raupensäure, otrzymuje się z brzuszka jedwa-

bników, przez wyciśnięcie, lub przez alkohol. *Mier. Mskr.* ROBACZY, a, e, od robaków, Würmer. Achilejskie córy, gdy z Muzami pocierać się śmiały, Ujrza po sobie pluski robacze i węzowe skóry. *Tward. Daf.* 80. ROBACZYNA, y, ż, biedny nędzny robak, ein elende Würmchen. ROBACZYNSKO, a, n., szpetny, ohydny robak, ein häßlicher Wurm. Robaczysko sprosne. *Pap. Kol.* J 2. ROBACZYWOŚĆ, ści, ż, toczenie od robaków, vermiculatio. *Cn. Th.*, die Würmstidigkeit. ROBAK, CHROBAK, a, m.; *Boh.* chrobak; *Slov.* chrobak, masni čerw termes; *Sorab.* 2. waka, lužanz (cf. gąsienica), sehtabl; *Croat.* kukčez, glizta, (cf. glista); *Bosn.* robak, emogl, červ; *Slav.* červ, červak; *Ross.* червь, червякъ; ezerw, der Wurm. Robaki są zwierzęta mało bardzo ruchawe, miękkie, żadnych kości, chrząstek, ani ości nie mające; częściej im jaka odcięta, odrasta nazad albo osobnym staje się robakiem. *Zool.* 85. *Kluk. Zw.* 4, 405. Z orzechów robaczywych wyluszczywszy jądra schować na olej, boby ich chrobaey dojedli, gdyby w skorupkach były. *Cresc.* 405. *Pasz. Dz.* 8. Chrobak pogryzie je. *Kadz. Jes.* 51, 8. *Sax. Porz.* 158. Robacy w brzuchu, w żołądku, kiszkach, ob. Glista. Robacy w mięsie, ob. Pandry. Robacy w sukniach, książkach, ob. Mól. Robacy w brzuchu końskim, (ob. Rupie). Uszny robak (*Vind.* vultetnjak, fltrigla, fltrigalza, fltrigaviza). Liszki albo gąsienice owadu, niewłaściwie nazywamy robakami. *Kluk. Zw.* 4, 406. Robak w wielogrochu (*Bosn.* srgsgjach). Robak w drzewie, ob. Czerw. — *Fig.* Każde drzewo ma swego robaka. *Kras. List.* 55. (każdy ma swego móla). Ży robak, co ściany psuje, ale nie lepszy, który winnice. *Kosz. Lor.* 95 b. Myśl ci mą odkryje, Robak sumnienia w sercu mojem wierci, ryje. *Mon.* 76, 809. (niespokojność sumnienia). Człowiek próchno i syn człowieczy chrobak. *1 Leop. Job.* 25, 6. — *Transl. fig.* Wolało się okupić miasto, żeby nie poszło wszystko w drobniuchne robaki. *Zimor. Siel.* 250. (żeby nie było rozprószone, rozwalone, roztoczone).

*ROBDYSZAN, u, z *Franc.*, suknia nocna, szlafrok, der Schlafrock. Kamizole, robdyszany. *Comp. Med.* 705.

ROBIĆ, -il, -i, cz. *niedok.* Rabiać *frequ.*; *Boh.* robiti, dělati, (ob. Działać); *Sorab.* 1. robotžu, želaseh, žewaseh; *Carn.* delam, sturim, (cf. stworzyć); *Vind.* deliti, sdelati, djati, diem, opraulati (cf. oprawić), storiiti; *Croat.* delati, poszluvati, poszlujem, tésam, tésim, (robim, poroblyujem *populo, vasto*; *Hung.* rablok, rabować; *Dal.* rabiti ti ancillari); *Raq.* rabiti, rabotatti, opravgljati, poslovatti, (robitti *incursare, robovatti captivum delinere*); *Bosn.* robiti, pljeniti praedari, robovati esse in captivitate); *Bosn.* rabiti, poslovatti, djellovati, truditi opus ficere; *Slav.* ráditi, pracować, (robiti, plundrować); *Ross.* рабогать, сработать, дѣлать, сдѣлать, дѣлаю, (obs. робить niewolnikiem uczynić). (*Etym.* рабъ, ob. Rob, cf. *etymologice Germ.* arbeiten. *Ud 19.*); — §. *absolute*; Robić, pracować, działać; *Escl.* дѣлати дѣю дѣлати, тропити, содѣяти, содѣвати, сдѣлати, сдѣловати, arbeiten. Robić jest trudnić się pracą. *Pam. Warsz.* 5, 515. *Niemc.* Kto nie robi, darmo się cudzym potem tuczy.

Pot. Jaw. 1, 18. Kto nie robi, niech nie je. *Cn. Ad.* 389. Jeden robi, a drugi zażywa. *Cn. Ad.* 284. Co nie robią, tym mięso; co robią, tym gnaty. *Burl. A.* 5. Kto robi, pójdź do stołu, a kto próżnuje, za piec. *Bzow. Roz.* 15. Jak kto robi, tak mu płaca. *Bardz. Boet.* 49. (jaka praca, taka płaca). Kto robi, ten się dorobi. *Cn. Ad.* 920. Siedzieć mi musi, robić, modlić się. *Teat.* 50. b, 16. (dukwić, duleżeć). Żadnego innego dnia nie zna być świętego, jedno niedziela, której nie nie rabiał. *Baz. Ist.* 94. (świętkował). *Slov.* Kdo nie rad robi, temu wzdicki swátek (hodi su) gest; kto nie rad robi, temu zawsze niedziela. — Robiąc uziebnie, jedząc się spoeci. *Cn. Ad.* 995 przy robocie, bez der Arbeit. Robić, wstydzicie się nie trzeba, ktokolwiek zażywa chleba. *Cn. Ad.* 995. — §. Ja przędę i robie koło bieleziny. *Teat.* 58, 28. Robię koło ziemi, sprawuję ziemię. *Cn. Th.*, ſalbarbeit thun. Rzemieślnik ten dobrze, mocno i pięknie robi. *Teat.* 29. c, 53. Do wielkich dworów ten szewc rabia. *Teat.* 29. c, 54. Jak poznać, czy nieprzyjaciel w podkopach robi. *Jak. Art.* 2, 425. kopie, arbeiten, graben. Robię dla zdrowia, przerabiam się, ſich mit Arbeit Notien machen. Huta robi. *Torz.* 10. (nie próżnuje, cf. piec idzie). — §. Robię co, cmasz maßen. Pończochy robię. *Teat.* 27, 23, ob. Dzieć, ſtricken. Robię chleb, taczę bochny, formuję z ciasta bochny, placki, kukle. *Cn. Th.* Bret ferren, den Teig wirfen, zu Bretten ſetzen. Człowiek dobrze zrobiony, składny, wóbl gebaut; *Ross.* молодцоватий. Sami łuki rabiają, i z łukami na koni wsiadają. *Star. Dw.* 55. Sama się robota w palcach robi, kiedy się z ochotą pracuje. *Teat.* 52, 6. Robiony, nie samorodny, nie taki, jaki był z natury, przetworzony ręką ludzką, sztuczny; umgearbeitet, bearbeitet. Gdybym darować miał, radziejbym dał robione srebro, jako kubek albo nalewkę i miednicę, niżli chociaż tak wiele, w blachach. *Gorn. Sen.* 57. — §. Robię komu, robić na kogo; für einen arbeiten, auf ihn arbeiten. Pan, na którego poddani robia. *Falib. M.* 5. Każdy na się płuć robi, niż na drugiego. *Sk. Kaz.* 575. (cf. cudze ręce lekkie). Ręka nie jedno sama sobie robi. *Rej. Post.* B b b 1. Człowiek musi sobie robić, bo gęba chce jeść. *Buda. Prov.* 16, 26. Jeden grzech na drugi robi. *Sk. Żyw.* 2, 457. (drogę toruje drugiemu). — §. Robić rzemiosło, ein Handwerk treiben. Któryby rzemieślnik zabił psa, ten rzemieślnik musi przestać robić. *Modrz. Baz.* 25. Bekartowie rzemiosła nie mogą robić. *Glicz. Wych. B.* 4 b. Jeśliby rzemiosło mąż robił, i tym się żywił, tedy naczynie dziedzictwem będzie. *Szczerb. Sar.* 141. Justynus robił ciesielstwo, wszedł na cesarstwo. *Strzyk. Gon.* J 5. Tkaczki, sukienniczki, jeśliby same z dziewczkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie do gierady należy. *Szczerb. Sar.* 141. Robić fortunę. *Teat.* 7. c, 6; substancyą. *ib.* 17. c, 51. zbierać, zbijać, zgromadzać bogactwa, dorabiać się; ſich ein Vermögen machen, Reichthümer zuſammen bringen. Rob majątek uczeiwie. *N. Pam.* 14, 265. Człowiek poczciwy nie robi wielkiej fortuny. *Mon.* 76, 181. — Komplumenta robić. *Teat.* 51. c, 23. Żart sobie z ludzi ro-

bić. *Zab.* 12, 121, *ob.* Stroić, sich einen Spaß mit jemanden machen, Scherz mit ihm treiben. — §. Robić biłę, zrobić biłę, w grze bilaru, t. j. wpędzić ją do dziury. *Magier. Mskr.*, einen Ball machen. — §. Robić czym, mit etwas arbeiten. (Robiżże z zyskiem memi pieniądzmi? *Teat.* 7. c. 41. (obróciżże je zyskownie?). Jak się tylko dziesiątka czerwonych dorwie, eo tchu dzień i noe niemi robi. *Teat.* 7. c. 42. Talentem robić trzeba, gdyż mało różności Zakopany depozyt od skrytej mądrości. *Kchow. Fr.* 155. 1 *Leop. Math.* 25, 16. Biletami bankowemi wszystko jest ukryto, i nikt nie może dojść, czym bank robi, i jak wiele na czym zarabia. *Pam.* 84, 870. Głowa robić. *Cn. Th.* mit dem Kopfe arbeiten. Kiedy myślą robię, wpadł mi ten koncept nie najgorszy w głowę. *Past. Fid.* 105. Pomiędzy samych namietności tłumem Robim na szczęście cnota a rozumem. *Zab.* 16, 181. W znakomitej sztuce jakiej biegłością, na sławę robi. *Pileh. Sall.* 5. (sławy się dorabia). Szczerze gębą robiemy bo nikomu nie trzeba wstydić się u stołu. *Teat.* 52. *D. a.* jemy, wir arbeiten mit dem Maule = essen. Darmo z tobą słowy robiemy, trzeba cię dać na mękę. *Birk. Gl. Kon.* 45. (dysputujemy się z tobą). Pożytku niemasz, acz charty robiemy. *Bielaw. Mysl. D.* Szablą albo kopią robić. *Karp.* 4, 16. fektować, szermować, den Säbel führen. Uczą rekrutów, jak robić bronia. *Pam.* 85, 1, 122. (jak używać broni). Od dzieciństwa się uęza robić strzelbą. *N. Pam.* 14, 185. Niezmordowana robi oszczepem prawica. *Dmoch. II.* 2, 86. Robili wiosłami, by się przybić do ładu. 1 *Leop. Joan.* 1, 15. sie rüberten. Rozbójce się zageścili, bo szlachty wiele się znajdowało, eo tym robili. *Biel* 554. eo się parali, ite sich damit abgaben. Namawiał go, aby opuścił grzechiń cieleśny, którym robił. *Ezop.* 125. (który pełnił). Ludzie ci są animuszów odmiennych, podejrzeniem robią, ebytrzy, niewierni. *Boter.* 255. (podejrzeniem nadrabiają). Ludźmi robią jak bydłem. *Biel.* 118. (używają ich jak bydła do roboty, *ob.* Haru!). Nie dba, aby mu w czym folgował, jedno jakim karwem albo grubym osłem, tak im ustawicznie robi. *Rej. Żyw.* 157. Egipt i Assur, jak chce nami robi, Za to, że ehleba kawałek udrobi Na pożywienie mizerne nasze. *Chrośc. Job.* 202. — *Aliter:* Robić piersiami, bokami = pracować niemi, dychać, dyszyć, mit der Brust u. s. w. arbeiten. Gdy koń często dyszy, a wnątżem bardzo często robi, znak dychawicy. *Crese.* 555. Więcej nie może, pot z krwią z niego ciecze, Bokami robi i tehnie w onej chwili. *P. Kehan. Jer.* 249. Piersi jego robią gestym oddechem. *Pileh. Sen. gn.* 265. Oddech zły, z wielkim gwałtem i piersi robieniem. *Krup.* 5, 487. — §. *Ogólnie:* Dobrze lub źle robić, handeln, verfahren. Kto dobrze robi, śmierci się nie boi. *Rys. Ad.* 27. Wszystko źle, wszystko niegodziwie robi, że taką przy sobie trzyma hultajkę. *Teat.* 7. c. 4. Jak się robi, tak się i za zwyczaj płaci. *Zab.* 15, 197. — Coż tu robić? *Stas. Num.* 1, 164. eo tu poezynać, jak tu postępować? *Croat.* kaj chu? maš ist pier zu thun, zu machen? Ej eoż tu robić, kto mi doda rady? *Zab.* 16, 551. Z radości nie wiedziałem eo robić. *Niemc. P. P.* 46. A eoż

będziem robili w tej sprawie? *Jabl. Tel.* 57. I eoż ja teraz będę robił bez pieniędzy? *Teat.* 22, 107. Co to z takim ezłowikiem robić? *Boh. Kom.* 1, 18. Róbże, eo ci się podoba. *Teat.* 24. c. 41. Róbeie sobie eo chcecie. *Niemc. P. P.* 98. Nie dbał na to odecie i kolery liebe, Swoje robił. *Jabl. Tel.* 185. — Coż choremu na tę chorobę robicie, i od kogo eo zażywa? *Perz. Lek.* 515. eo mu dajecie, jak z nim postepujecie? — §. *Med.* Robi wino, piwo = burzy się, ein Getränk arbeiten, gährt. Wino mutuje, musuje, robi, przewraca się, jest w robocie. *X. Kam.* Zadać piwu, żeby robiło, młodzie, pomłode, drożdże zadawać. *ib., Ross.* молодить, подмолодить. Piwo zaczyna robić *Ross.* замалаживается. Dlaczego trunki robią, burzą się, dlaczego się z nich płyn sprężny wydobywa. *N. Pam.* 1, 15. Najlepsze wina Szampańskie nie robią i nie pienia się. *Wyru. Geogr.* 519. ROBOCIZNA, y, ż., §. 1) robota ciężka i podła, eine schwere und niedrige Arbeit. Nie wezdrgnął się od tak podłej robocizny. *Pot. Zac.* 22. Mnoga w pracach zaciągnął siwiznę i bezwzględna swą widział krwawą robocizną. *Zab.* 9, 256. *Ejssym.* Chłop najlepiej się zna na takiej robociznie. *Pot. Jow.* 115. — §. 2) Robocizna, pańszczyzna ręczna, *ob.* Robotą; Handfröhndienst, Großarbeit mit der Hand. Ubogie poddane zdzieramy, i robociznami wielkimi uciemieżamy. *Star. Ryc.* 45. Nie będe wyciągał robocizny, prócz małego podatku z gruntu. *Teat.* 54. c. C 2. Gdy zobaczył pracujących około równania drogi, aeli rzekł: otoż i robocizna. *Weg. Marm.* 5, 282. ROBOCZOŚĆ, ści, ż., robotność, pracowitość, Arbeitamkeit. Młodzież wiejska zaraz od lat pierwszych w wieloraką roboczość i w ogólną pracowitość zaprawiana bywała. *Mon.* 67, 156. ROBOCZY, a, e; *Boh.* dělný, *ob.* Dziełny; *Sorab.* 1. dzelný; *Ross.* рабочий, рабочий; od roboty, robotny, Arbeit; . Roboczy ludzie = robotnicy. *Tr.* Arbeitente. Własność przełamała ów przyrodzony wstręt do pracy; własność uczyniła ezłowika roboczym. *Przestr.* 144. Rozkosznik pieśliwy, ezłeka roboczego i obrotnego, godnym być politowania sądzi. *Pileh. Sen. list.* 2, 175. — (ROBORACYA, yi, ż., urzędowe potwierdzenie, gerichtliche Befätigung. Od roboraeyi przedażnego kontraktu, obiedwie strony płaca po 5 zł. *Sejm. Grodz.* 2, 176. ROBOROWAĆ *cz. niedok.*, urzędownie potwierdzać, gerichtlich befräftigen. Wolno wszelkie pismo roborować, czym się oznacza urzędownie przyznanie, które kancelarya z podpisem susceptanta na podanym piśmie zapisuje. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 254). — ROBOTA, y, ż., ROBOTKA, ROBOTECZKA, i, ż., *dem.*; (*Boh.* robota pańszczyzna); *Boh.* prace, dilo, (*ob.* Praca, dzieło); *Sorab.* 1. robota, robotka, żelo; *Carn.* delu, naredba, (rabot = pańszczyzna); *Vind.* delu, delanje, opravitiu, muja (ef. zmuda), (rabot, rabota, tlaka = pańszczyzna, tlaka); *Croat.* delo, (robota labor colonarius, robsztvo captivitas); *Rag.* rabotta, tégh (ef. eiag, 'ciachły, ciężki); (róbstvo captivitas, róbgna, robià incurso); *Bosn.* robota, tégh, tég, djellowanje; *Ross.* rabota; *Ecll.* тажанин, (rabota servitudo); robota, robienie, pracowanie, praca; daß Arbeiten, die Arbeit. Bez roboty

cheemy przyjsć do zapłaty. *Sk. Żyw.* 1, 19. Robota ni-
komu nie smota. *Cn. Ad.* 995. Do roboty bóg rece
człękowi sposobi, Niech nie je, kto próżnuje, kto
niemi nie robi. *Pot. Pocz.* 595. Roboty dość, a pożytku
mało. *Cn. Ad.* 997. Roboty nigdy się nie przebierze;
zawsze jest co robić. *ib.* Nie ma się do niczego, śmier-
dzi mu robota. *Klon. Wor.* 55. Jednych robota nie wa-
ży więcej nad próżnowanie. *Lub. Roz.* 502. Chusteczki
mu jakoby swęj roboty posyłały; przymówił im, cudza
się robota chełpicie. *Sk. Dz.* 62. Ręczną robotą się ba-
wić. *Sk. Dz.* 58. Nietylko robotę dobrego hetmana, ale
i meźnego żołnierza odprawował. *Birk. Kaz. Ob. G. b.*
funkcya, obowiązki; daß Geschäft, die Arbeit. Drewnia-
nemi pałaszami do roboty mieczowej przyuczano się. *Nar.*
Tac. 1, 241. do robotenia pałaszem, daß Juchtelu mit dem
Pallasch, daß Jühren des Pallasches. Kij dyabelnie będzie
w robocie. *Teat.* 55, 78. będzie-c on co miał do czy-
nienia, der Stof wird was zu thun kriegen. — 2. Robota,
co się robi, dzieło; daß, was man macht, die Arbeit, daß
Werf. Dwie robotcie (*dual.*) razem robić trudno. *Cn. Ad.*
219. Siedzieć nad robotą. *Teat.* 45. b. 5. (dukwić, dul-
czyć, ślepić, faldów przysiedzieć). W kramach złotnicy
srebrną robotę swoje sprzedają. *Star. Dw.* 12. Zła robo-
ta źle się płaci. *Rys. Ad.* 79. *Bratk.* O 2. Jeśli dobra
robota, dobra i zapłata. *Hrbst. Nauk.* H 8. (jaka praca,
taka płaca). — 2. Robota, kształt rzeczom przez pracę
dany; die Sache, die Arbeit, die Art und Gestalt der Ar-
beit. Manele złote daki sobie robić jednakię roboty.
Chełm. Pr. 128. Robota wyborna leda materya zaleci,
zdroży. *Cn. Ad.* 995. Robota wytworna najdroższa ma-
terya przejdzie. *ib.* Zapłata od roboty, Arbeiterlohn,
Arbeitslohn; *Slov.* mzda, (ci. myto); *Sorab.* 1. dzielna zda.
— 2. *Ogólnie:* Robota, robotka, sprawa, sprawka, n.
p. Jej robotka nas zgubiła. *Mon.* 65, 98. ibre Arbeit hat
uns gestürzt. Wiesz, że to zdradziecka robotka. *Teat.* 1.
b. 66. (sztuczka, psikus). Pycha ich dnie; szczęścia to
robotka. *Zab.* 9, 107. *Zabl.* Czyja to robotka? kto
tego chudnie tak przystroił, kto go ogłuszył? *Damb.*
160. Jak mają dobrze czynić, złych nauczywszy się ro-
bot. *Birk. Zyg.* 17. Już po całej robotcie. *Teat.* 52. b.
70. (już po wszystkim, już koniec). Jeszcze ta rzecz
w robotcie. *Teat.* 24, 99. (robi się jeszcze, nie ist noch in
der Sache). Wielki projekt otworzenia komunikacyi mo-
rza północnego jest w obrocie. *Pam.* 85, 2, 65. ist in
der Arbeit. Dajno pokój, mój to zleć robotcie. *Jabl. Tel.*
145. mej sprawności. *Operula*, robotki, roboteczki. *Marz.*
Ross. подѣлае, подѣлка. — 2. Pracą osadników dla pa-
na Słowiańskie narody zwały rabota czyli robota, od
słowa rab ('rob) sługa, niewolnik. *Nar. Hist.* 6, 555.
robotczna, pańszczyzna, żrehdienjt (Roboty). — 2. Wi-
no mutuje, musuje, przewraca się, jest w robotcie. *X. Kam.*
robi, der Wein ist in der Arbeit, in der Gährang. —
Młodzie, robota, drożdże zwierzelne, n. p. Zadać mło-
dzia, roboty, t. j. drożdży, piwu. *X. Kam.* Oberhefen,
Gährhefen. — 3. Robotki, kurzenie węgla proste, któ-
rego kowale po wsiach używają; robotki zowią także ku-
rzenie węgla z drzewa albo okrągłego, albo na powowe

przelupanego. *Os. Żel.* 82. verschiedene Arten des Kohlen-
brennens. ROBOTNIA, i, ż., pracownia, miejsce do
roboty, warsztat; der Arbeitsort, die Arbeitsstube; *Boh.*
djlna, djlnice; *Slov.* djlna, warstat; *Sorab.* 1. dzewan-
cza, hantwarska dzewaneza; *Carn.* delovnishe; *Vind.*
dellarna; *Croat.* delovnicza; *Eecl.* дѣлательница, лавка.
Robotnia, laboratorium, miejsce wyznaczone do jakiej
roboty. *Jak. Art.* 5, 515; n. p. Robotnia bombardyerska.
ib. 2, 515. ROBOTNICA, y, ż., ROBOTNICZKA, i, ż.,
dem.; *Boh.* robotnice, dělnice; *Sorab.* 1. dzelnicza;
Vind. delaviza, delauka; *Rag.* rabotniza; *Ross.* работни-
ца; *Eecl.* дѣлательница; pracownica, die Arbeiterinn. Pa-
na robotnica. *Bies.* D 1. Wyrażony tam był cały bóg
Minerwy sztuką i jej robotnicę cudowną nauką. *Suszye.*
Pieśn. 5 1, 2 b. Robotniczki. 4 *Leop.* 4 *Reg.* 25, 12.
ROBOTNICZY, a, e; (*Ross.* работничий; *Sorab.* 1. ro-
buczanszki servilus, labori adstrictus); od robotników,
Arbeiter. Chłopska albo robotnicza uporność nie się
więcej nie boi jak pańskiej obliczności. *Cresc.* 655. —
Substant. Robotniczy, mistrz, najmacz robotników. *Cn.*
Th. 920. der Arbeiter meister, bált. ROBOTNIK, a, m.;
Boh. robotník, robotjř, robotěnc, dělnik; *Sorab.* 1.
dzielaecer, dzelnik; (robotczan operarius, servus); *Sor-
rab.* 2. želasher; *Carn.* delavice, delovz; *Vind.* delauz,
delavez, tabahar; (robotnik = pańszczyznę odbywający);
Rag. rabotnik, rabilaz, opravitegl; *Croat.* tesliak; (ro-
bitel, porobitel; *Hung.* rabló praedator, ob. Rabus, ra-
bownik); *Bosn.* poslovar, tesgjak; *Ross.* работникъ, дѣ-
тель, дѣятель, дѣйствователь; *Eecl.* дѣлатель, тѣл-
тель, тѣлательникъ; który co robi, czyniciel, sprawca,
działający, der etwas macht, thut. Dzieł i tych bóg sam
sprawca jest i robotnikiem. *Birk. Dom.* 105. Zdradca
robotnik nieprawości. *Birk. Chodk.* 14. — 2. Robotnik,
od roboty jakiej, der Arbeiter. Robotnik, który rekoma
abo bydlęciami robi, jako orze, kopie, młoci, sieje.
Petr. Ek. 10. Nie w każdym czasie robotnika za pie-
niądze mieć można. *Mon.* 61, 24; (*Vind.* delauni ljudi,
Arbeitsleute). Godzin jest robotnik zapłaty swęj. *Modrz.*
Baz. 551. Jaki robotnik, taka i robota. 4 *Leop.* 4 *Ezdr.*
9, 17. Pierwszy robotnik, naczelny *Ross.* передовщикъ.
ROBOTNOSĆ, ści, ż., robozość, pracowitość, die Ar-
beitsamkeit. Nierobotność, inertia laboris. *Cn. Th.* 521.
ROBOTNY, a, e; *Boh.* robotny, dělny. (ob. Dzielný);
Slov. robotni; *Ross.* работный, рабочий, работливый;
pracowity, lubiący pracować, arbeitfam. (*Eecl.* рабѣтьль,
который служитъ, поворецъ служебный). Człowiek pra-
cowity, spokojny, robotny. *W. Post.* W. 5, 551. Nie-
robotny, pies na robotę. *Cn. Th.* 521. Włoży za nadra
gouśny rece nierobotne. *Klon. Wor.* 54. Miał chłop zo-
nę, okrutnie nierobotna. *Pot. Juv.* 151. Tułaczę leni-
we i nierobotne. *Sk. Dz.* 29. — 2. Robiaczy, pracujący,
arbeitend. Past niewygodny pospółstwu i ludziom robo-
tym. *Kłok.* *Turk.* 191. Więcej powinno dostawać ro-
botnemu, niżli próżnującemu. *Petr. Pol.* 152. Robotny,
zabawny człowiek nie choruje, nie ma czasu chorować.
Cn. Ad. 995 — 3. Robotny, od roboty, do roboty; Ar-
beits-, zur Arbeit. Robotny wół, bydlę do roboty, od

roboty. *Cn. Th.* Chłoptwa, oraczów i robotnych ludzi wiele z Polski w niewolęabrał. *Stryjk.* 159. Nierobotne woły, nieużywane do pługów. *Lib. Hor.* 118. Robotny dzień w którym robia, *der Arbeitstag, Werfeltag; Carn.* delovnek; *Vind.* delaunik, delaun den, delouni dan, delounek; *Croat.* delatni dan. — §. Dzieła robotne. *Birk. Chodk.* 57. pracowite, pracę kosztujące, *Arbeit forstend.* **ROBOTOWAĆ** *cz. niedok.; Boh.* robotovati; *Sorab.* 1. roboczū, roboczim; *Vind.* rabotovati, rabot storiiti; (*Rag.* rabotatti, rabottatti robić, robovatti *captivum detineri*; *Bosn.* robovati *esse in captivitate*; *Ecll.* paborajo *servio*); ciężko pracować, robociznę lub pańszczyznę odbywać; *šhver* arbeiten, (roboten), *šrobnienšte tšun, šur šrobn* arbeiten. Ci, którzy robotują, bez przy czyny robia; bo pożyczki a zarobki ich cudzoziemcy po żną. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 46. Póďtecie do mnie wszyscy, którzy robotujecie, i którzyście obciążeni, a ja was posiłę. 1 *Leop. Math.* 11, 28. (którzy pracujecie. 3 *Leop.*). Ustaną dzieci, a będą robotować, i młodzieńcy w niemocy swęj padną. 1 *Leop. Jez.* 40, 50. (spracuja się. 3 *Leop.*, zmęczą się. Opowiadano mu walki i ich prace, ktorými robotowali. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 15. W robotowaniu, w czujnościach, w cierpliwości. *W. Post. W.* 111, (*Sorab.* 1. roboczanstwo; *Rag.* robstvo *servitus*). Majętność jego, i wszystko robotowanie jego, i wszystkie skarby jego dam w ręce nieprzyjaciół. 1 *Leop. Jer.* 20, 5. (wszystke prace jego. 3 *Leop.*). *ib. Jez.* 53, 2.

ROBRAN, ROBRÓN, ROBRONT, *u. m., z Franc.*, gatunek sukni kobiecej, eine Art von Frauenröcken. Za ojców naszych, nie zamiatały długimi ogony z kupnych krwią kmiotków lam sute robrony. *Nar. Dz.* 1, 44. *Teat.* 50. b, 25. Tak były godne śmiechu żużmanty i szamerłuki, jak terazniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511. Żonki krotofilne na swe adryany, Na wolonty, ażusty, saki i robrany, Wyciągnęły z szpichlerzów korce, z stodoł snopy. *Mon.* 70, 79.

1. **ROCH,** *a, m.,* raja, rodzaj drugi gadu pływającego, pod szyją mają pięć otworów do oddychania. *Kluk. Zw.* 5, 41. *der Roché, eine Art Echide*; (*Angl.* roach, ray; *Dan.* rokke); tu należy: dręt wik, kolec, strzałogon.

2. **ROCH,** *u. m.,* w szachach, ston, *der Roché oder Stephan* im *Šchachspiele*. W szachach rochowie z brzegów stoją. Roch ma tę własność i nadane prawo, Przedkiem i zadkiem, w lewą białe i w prawą. *J. Kchan. Dz.* 86.

3. **ROCH,** §. a) *herb*; ein *Wappen*, roch taki, jakich w szachach używają. — §. b) Na tarczy trzy gradusy, ku górze coraz większe, na nich lilia; takąż na hełmie. *Kurop.* 5, 45.

4. **ROCH,** *a, m.,* imię świętego, n. p. Špital s Rocha, ein *Heiligennane*.

ROCHMANIC *cz. dok.,* urochmanić, obrochmanić *dok., z* Arabskiego *Czart. Mskr.,* ołaskawić, ugłaskać, rochmannym czynić; *Vind.* opohleuniti; *Rag.* pitomitti, pitomivati; *Croat.* pitomim, jābmen, jābm mađen. Snadniej bywa lew obrochmaniony, niż zła baba. *Pot. Syl.* 50. Ob-rochmaniwszy stada. *Faliss. Fl.* 172. Spodziewasz się, żeć się zaraz urochmani ilipolit! *Morszl., Boh.* zpitométi. **ROCHMANNOŚĆ,** *sci, ż.,* niedzikłość, łaskawość,

potulność, die *Jābmeit*. Jelenie, w domach naszych uchowane, gdy do lasa zasię przyjdą, nieco przecię rochmanności przy nich zostaje. *Gorn. Sen.* 545. **ROCHMANNY,** *a, e,* słowo używane najbardziej na pograniczu Turcekim; oryginalnie Arabskie, (*Arab.* rahman) niedziki, łaskawy, ugłaskany. *Czart. Mskr., (sed cf. Ross. et Ecll.* ручный, недвнй ugłaskany, 2. ręczny; *Elym.* ręka), jābm, gęzābmt; (*Croat.* pitom; *Slav.* pitom; *Vind.* pervaden, krotliu). Bez dozoru drzewo ogrodne w lesne się obraca, a zwierzę rochmanne w dzikie. *Gorn. Dw.* 18. Muzyka i zwierzęta dzikie czyni rochmanne. *Gorn. Dw.* 69. Słonia tak rochmannym czyni pokarm, iż służy wodzowi swemu. *Gorn. Sen.* 15. Rozumowi żadne zwierzę nie jest powolne, ani dzikie, ani swojskie i rochmanne; przyrodzenie bowiem ich głuche jest na wszelki głos rady. *Pulch. Sen. list.* 2, 587. — §. Rochmanny człowiek, potulny, łatwo do konfidencyi przechodzący, ludzki; leutšeliq, human. Rochmanny, ludzki, grzeczny. *Pot. Arg.* 624. Łakomstwo opatrności ozdobią kobiercem, Wszetceństwo rochmannym i przystępnym sercem. *ib.* 401. Dawid, subtelny robaczek, a taka się w nim moc zjawia; taka się w tych rochmannych i ubogich i wzgardzonych na świecie, w przyszłym żywocie zjawi. *Sk. Kaz.* 84. Już wojskowych pieśni mógł słuchać, już czynił się rochmanny, Tęskniczy swojej pozbywając panny. *Pot. Syl.* 585. Pokupniejsze, niż pisma nasze, rochmańskie bajki owe, co na świat wychodzą z Paryża. *Pot. Zac. praef.*

ROCZEK, *czka, m., dem. nom. rok, §. 1)* ein *Jābrden*; *Sorab.* 2. lętko, (*cf. lato*). (*Ecll.* срълокъ, *придълъ intervalum*). Roczec piętnasty wieku. *Teat.* 16. b, 8. Ledwie dwunasty roczek zaczyna. *Teat.* 29, 46. Pobądź tylko roczek w Warszawie, inaczęj będziesz gadała. *Teat.* 19, 49. Umarł nie roczek. *Brud. Ost. B.* (dawno). — §. 2) *Jurid.* Roczki grodzkie. *Stat. Lit. 8.* (*cf. roki ziemskie*), terminu sadu grodzkiego; *Ecll.* прирочный день, спрочный, *der Termin eines Bürgergerichts*. Roczki ku odprawowaniu sądów grodzkich, mają być każdego miesiąca. *Stat. Lit.* 154. **ROCZEN,** *cznia, m., ROCZNIK, *a, m.; Boh.* roček, ročnč, ročnátko; *Slov.* gednoročak; *Vind.* lietnjak; *Ross.* годовиць, ярьць, (*ob. Jarki*); zwierzątko roczne, ein *Jābrling*. Barana doskonałego, rocznia, na całopalenie. *Budn. Levit.* 25, 12. Laponeczkowie ramiferów roczniaków walaśza. *Wyrw. Geogr.* 546. **ROCZNICA,** *y, ż.,* **ROCZYŻNA,** *y, ż., (Zimor. Siel.* 152); §. 1) obchód roczny, daš *Jābršest*; (*Sorab.* 1. roczné džen lubo tžas; *Croat.* letnica; *Carn.* obletnica; *Vind.* cšletnica, letni den). Rocznicza pogrzebu *Ross. et Ecll.* годовины, годовищны, годовищна. Rocznicza poświęcenia kościoła, *ob. Kiermasz.* — §. 2) *Astrologia.* rocznica, przepowiada całego roku przypadki. *Zebr. Zw.* 145. — §. 2) Rocznicza kokosz, rok mająca; eine *Jābrlinginn*, eine *Henne*, die ein *Jābr alt ist*. Ku nasiedzeniu, kokosze najlepsze, rocznice albo dwuletnie. *Cresc.* 581. **ROCZNE** *adverb.,* co rok przypadający, jābrlich; *Sorab.* 2. k' lętu; *Ross.* погодно. **ROCZNIK,** *a, m.,* wiega rocznych dziejów, roczne dzieje, daš *Jābrbuch*. Roczników zaniam ten jest, żeby ludzkie sprawy, warte pamięci, uszły zapomnienia. *Czart.**

Mysl. 20. Roczniki Królewskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie. *Ld.* ROCZNIKRAĞ, egu, m., obieg roczny, der jährliche Umlauf. Słońce cały rocznikrağ (*ecliptica*) przechodzi w ciągu jednego roku. *Hub. Wst.* 295. *Hub. Mech.* 510. *ib.* 517. ROCZNY, a, e; *Boh.* ročnj, ročnij, weyročnj; *Slov.* ročnj, do roka trwagicy, každoročnj; *Sorab.* 2. letni; *Sorab.* 1. lietni, (*ob.* Letni); *Carn.* lejtnske, lejtnéske, lejtn, perlejtn, oblejtné, oblejtnéske; *Vind.* lietni, léta star; *Croat.* letni; *Dal.* godischni, (*cf.* gody); *Slav.* godishnji, (*cf.* godzinny); *Rag.* godisetni, ljetni, (ročni dan - umówiony dzień, *cf.* rok, roczek, zrok); *Bosn.* godisetni, litgni; *Ross.* годичный, годовый, годовалый, полѣтний; od roku, rok trwajacy, majęcy, doroczny, co rok przypadający, jährlich. Rośliny corocznego siania potrzebujące, rocznemi nazywamy. *Kluk.* *Rosl.* 1, 6. Działki roczne będą mówić głosy swojemi. *3 Leop.* 4 *Ezdr.* 6, 21. (jednoroczne. 1 *Leop.*) Kiedy wino ma więcej, niż trzy lub cztery miesiące, nazywają go winem roczném. *N. Pam.* 4, 17. Matieżństwo jest interesem nie dziennym, nie rocznym, ale dożywotnim. *Bals.* *Niedz.* 1, 48. Dzień ten w biegu rocznym ze wszystkich najuroczystszy. *Zab.* 14, 175. Roczne dzieje (*annales*) n. p. Baroniusza, przełożone przez *Skargę*, (*Vind.* lietne bukve; *Bosn.* godisegna pisma). Roczne wylewy Nilu. *Weg. Marm.* 1, 109. Roczny dochód (*Carn.* lejtnéze). *Subst. nijak.* Roczne, n. p. Musi być jeszcze u pana moje miesięczne, strawne, moje roczne, moje zasługi i t. d. *Teat.* 52, b, 11, *cf.* jurgielt, (*cf.* obrok), Zabrgehalt. ROCZNYC *cz. niedok.*, wyrok czynić, (*cf.* rzec, wyrzec), einen Ausspruch thun. (*Boh.* sročim zapozywam; *Croat.* rochimsze; *Bosn.* ročitise, sročitise pacšci, rocenje, sroecenje *conventio*; *Ross.* срочная позев; *Ecll.* ро́тний са, рочуся przysięgać się, роченіе przysięganie, *cf.* rota). Aby po myśli jego senat rozyczył, Zbrojenia ludźmi sąd w izbie otoczył. *Chrośe. Luk.* 16. Czy rozum nie dobrego, lecz złe samo roczy? *Przyb. Ab.* 54. ROCZNYNY *plur.*, rocznica, das Zabrššjeft. Łącziny razem w tak pomyślne pory Roczyny także jej najstarszej córy. *Zab.* 9, 149.

RÓD, u, m.; *Boh.* rod; *Slov.* rod, rodna; *Sorab.* 2. rod, schlakta, (*ob.* Szlachta; *Germ.* Geschlecht); *Sorab.* 1. zplahwano, zplahw, (*cf.* spław, *cf.* plemię); *Carn.* rod, rodovina, shlahita; *Vind.* rod, rued, pleme, shlahita, otrozi (*ob.* Otrók), roistvo, rojenje, porodstvu, porrojenstvu, podrodstvu, podrodhlina; *Croat.* ród, narod, (*cf.* naród); *Dal.* rood; *Slav.* národ; *Rag.* rood, poród, rodstvo, plemie; *Bosn.* ród, ročbina, rodbina, (poród, poroghij *posteritas*); *Ross.* родъ, рождение, (родство, pokrewieństwo, родникъ, родничекъ zdroj); *Ecll.* ро́дъ, поро́дъ, поро́дъ, родъ (*ob.* Narów), полъ (*cf.* pól, *cf.* pleć); (*Hebr.* דור, *generatio*); ród, plemię, z którego się kto rodzi, z kąd pochodzi; der Stamm, das Geschlecht, die Abstammung, Herkunft. Z Adamowego idziem wszyscy rodu. *Nar. Dz.* 2, 192. Kruk z rodu złodziej. *Jabl. Ez.* 158. (*Croat.* Kakov rod, takov plod; *cf.* niedaleko jabłoni jabłko pada). Bądźmy i z zbójców rodu, bylebyśmy byli Takimi, byśmy nasz ród enotą uszla-

cheili. *Kras. W.* 51. Dobrego rodu, *Ross.* породный, породистый; *Ecll.* добродынѣ, блгородынѣ; *Subst.* dobry ród, *Ecll.* добродынѣ, блгородынѣ, *Graec.* εύγένεια; *oppos.* zlorodie, zlorodnyj. Lepsze szlachectwo z enotliwych spraw, niż z rodu samego. *Cn. Ad.* 456. Wysoki ród mało nada, gdy nie jest w enoty właściwe bogaty. *Zab.* 12, 57. — Ród, familia, dom, pokrewieństwo; die Familie, das Geschlecht. Pytał nas porzadnie o rodzie naszym, jeśli ociec żyw, jeśli mamy brata? *W. Genes.* 45, 7. Pojął Bolesław córkę Swatopełka, która że mu była w rodzie, otrzymał sobie u papieża rozgrzeszenie. *Biel.* 70. zpokrewniona, verwandt. — *Transl.* W rodzie pierwszemu rzczeniu jest i to drugie. *Gorn. Dw.* 190. (podobne). — *De brutis:* Dobrego rodu, stada, n. p. koń. *Cn. Th.* von einer guten Race. Nie macie jeśe kalandra według rodu jego, i jastrzeba wedle pokolenia swego. 1 *Leop. Levit.* 11, 18. (wedle rodzaju ich. 3 *Leop.*). — Ród, pokolenie; Stamm, Geschlecht, nach einander lebende Menschen. Ten bój strawi kilku wieków rody. *Bardz. Luk.* 119. Dni na dni mu bóg przyczyni, a lata jego jako ród a ród. *Budn. Ps.* 61, 6. *not.* «na dwa wieki.» — *Poet.* Fale wzruszają wielorybie rody. *Bardz. Trag.* 169. — *Adverb.* Po rodzie rodem - od przodków przyrodzono, angestammt. Błądzić, a błędu swego końca nie znaleźć żadnego, po rodzie z przodków to mamy. *Dar. Lot.* 8. Nie wiem zwyczajem, czy to idzie rodem. *Pot. Jow.* 155. Dzielni z dzielnych się ródza, dobroć idzie rodem, Znać w ciółkach, znać ojcowska enotę w źrzebeu młodém. *Mon.* 75, 519. *Hor.* 2, 226. *Kniaź.* — Rodem z kąd, n. p. z Krakowa, z Warszawy - Krakowianin, Warszawianin, weber gebürtig. W tej mierze nie powinno się uważać, z kąd kto rodem, lub jakiej religii. *Pam.* 81, 68. — *Prov.* Nie będziesz wiedział, z kądś rodem, tak cię uczestuje. *Cn. Ad.* 554. du sollst vergetten, wo du hergekommen bist, je wilt ich ród. . . . Tak baba go osiodła, że nie wie, z kąd rodem. *Pot. Pocz.* 182. Tak ją w pole wywiedziemy, że nie będzie wiedziała, z kąd rodem. *Teat.* 1, c, 56. RODACKI, a, ie; (*Vind.* rodjaken, rodbinstven - krewny); krajowy, nie obcy, obywatelski; eingeboren, einheimisch. Zapalem obywatelstwa, duchem rodackim prowadzony. *Vst. Konst.* 1, 6. Rodackiej chodząc sukience, niby obywatelską okazują postać. *Mon.* 65, 188. RODACZKA, i, z; *Slav.* rodjaca; (*Vind.* rodjaniza, rodjanka - krewna; *Croat.* rodyakinja); obywatelka, w kraju urodzona; *Rag.* mjesetanka, (*cf.* mieszczanka, *cf.* miejsc), eine Angeborne. Śmiem pochlebiać sobie, że moje rodaczki i rodacy z łagodnością sądzić mię będą. *Glaiz. Pienu. pr.*, ziomki moje, meinc Landsleute. Rodaczki Rzymskie. *Nar. Tac.* 2, 255. RODAK, a, m.; *Vind.* rejak, desheln vlehtnik; (rodjak, rodjanik, pollatnik, vshlahtnak, shlahita - krewny; *Croat.* rodyak, rogyak cognatus; *Dal.* rodyaczi - krewni; *Rag.* rodjak cognatus; *Slav.* rodjak - krewny; *Bosn.* rodjak, svoj; *Ross.* obs. родичъ krewny); z tego kraju, krajowiec, obywatel w tym kraju urodzony; *Rag.* mjesetanin, (*cf.* mieszczanin); *Ross.* уроженецъ; *Ecll.* вассалникъ; ein Angeborner. Einheimischer. Ledwie jaką ziemię znajdziesz, którąly do dziś

dnia rodacy uprawiali, *indigenae*. *Ossol. Sen.* 10. *Indigetes*, rodacy, którzy z ludzi tu urodzonych na ziemi, dla cnot swoich od pogan bywali poliezeni między bogi. *Otw. Ow.* 657. Śmieszna rzecz, gdy się rodak z urzędów kraju swego naśmiewa. *Teat.* 25. d. 11. — §. Rodak, rodowie, rodzic czyj, tegoż rodu; *gentilis, eodem genere natus*. *Cn. Th.*, ein Geschlechtsverwandter, Stammbruder; *Eecl.* свосплеменный, который единого съ кѣмъ племени или рода.

Pochodz. *rodny, rodopis, rodowity, rodowie, rodzaj, rodzajny, rodzic, rodzicielka, rodzeństwo, rodzina, rodzic, rodzony; bogarodzica, bożenarodzenie; dziworól, kaziról; dorodny, narodzić się, narodzenie, naról, narodowy, narodziny, obrościć, odrodzić się, odrodny, odrodek, porodzić; jednorodny, pierworodny, pierworództwo; przyrodny, przyrodzony, przyrodzenie, nadprzyrodzony, rozrodzić się; samorodny; urodzić, urodziny, urodzaj, urodzajny, uroda, urodziwy, urodzić, urodzony, wyrodzić, wyrodek, zrodzić; — §. zródło, zdroj. — 2) Neutr. rość, rosnąć, rastać; dorastać, dorosnąć, dorostek, narastać, narosł, nadrastać, obrosnąć, obrośły, odrost; latorośl; porosnąć, porośły, poroślina, przerosnąć, przerastały, przyrosnąć, rozrosnąć, urosnąć, wrosnąć, wyrosnąć, wyrostek, wzrastać, wzrost, zarastać, zarosły, zaroślina; rościć. — §. roić, roić się, uroić, rój.*

RODAŁ, u, m., n. p. Ustawiamy, aby żaden żąd nie przysięgał na rodła ich, jedno o wielkie sprawy; o mniejsze ma przysięgać przed szkołą u drzewi. *Herb. Stat.* 369. Ja ciebie żądzie napominam, iż te księgi albo ten rodła jest prawdziwy i sprawiedliwy, na który ty przysięgać masz. *ib.* 377. Żąd przysięgający, na świnięj skórze abo na rodale stoi. *Sax. Tyl.* 152?

RODATNY, a, e, rodacki, eingeboren, einheimisch, inländisch. Tarnowski domem rodatnym w Polsce, a nie przychodnim jest. *Orzech. Tar.* 15.

RODELA, i, ż., **RONBELA**, *Cn. Th.* 925; *Gall.* rondel; *Ital.* rondazza, (cf. daś Rondel. *Ид(г.)*); puklerz, cf. paiza, pawęża, ein runder Schild. Puklerze albo rodele drewniane skórą powleczone. *Szezerb. Sax.* 458. Porwij tarcz i rodele, a powstań na ratunek mój. *Rdz. Ps.* 53, 2. (puklerz. *Bibl. Gd.*) Skoczywszy hetman z konia, a rodele wziąwszy, poszedł sam do szturm. *Biel.* 704. Nie myślący wiele Skoczą z siodeł, cisnąwszy od siebie rodele. *Pot. Arg.* 669. Szlachcic powinien mieć rysztunek wszystek, kopia, zbroję, rodele, szablę, koncerz abo pałasz, i wszelkie do konia potrzeby. *Petr. Pol.* 451. — §. ob. Rondel.

RODGISER, ob. Rutgiser.

RODNY, a, e; (*Vind.* rodjan, rodjanski = krewny; *Carn.* rodne = zrzeczny, rodnost = zrzeczność; *Croat.* rōden fertilis, rodnost; *rodlyivoszt fertilitas; Bosn.* rodan, plōdan fertilis; *Rag.* rodjen, rodni nativus, rodni foetidus, rōdan, rodgliv foecundus, rōdnos, rodglivost foecunditas; *Ross.* родный ojezysty, родный urodziwy); §. 1) rodzajny, rodzający; erzeugend, hervorbringend. Góra pańska jest góra rodna i obłita. *J. Kehan. Ps.* 93. Tak leda co człowieka trapi, i bez zbroi, Już mól skryty, już lotnych liszek ro-

odne gnojce. *Kmit. Spyt. A 5 b.* Drzewo nierodne każdy do pieca miece. *Kanc. Gd.* 262. Drzewa nie ma las takiego W owoc i kwiat rodnieszego. *Groch. W.* 70. — §. Topor w odległym lesie Wali buk smagły i rodne deby. *Miask. Ryt.* 81. urodziwe, wzrosłe, schön gewachsen. §. 2) Rodny; *Ross.* родный, rodzony, leiblich. Jan Tarnowski miał dwa braty rodne. *Orzech. Tar.* 20. Brat nierodny. *Falib. M.* przyrodny, Halbbruder. — §. 3) Cześci rodne, partes genitales. *Krup.* 2, 155. die Geburtsglieder, Zeugungsglieder. — §. 4) *Pass.* Prosię w lesie rodne. *Bielaw. D 5.* zrodzone, erzeugt. (*Bosn.* rodivi, koji se mogse roditi). **RODOBÓJCA**, y, m., Rodzieobójca, ojeobójca, der Vatermörder. Srogi rodobójca, ojeu wmieszał truciżnę w potrawę. *Przyb. Ab.* 214. Prawo Rzymskie długo parricidas rodzicobójców imię dawało zabójcom każdego wolnego człowieka. *Czack. Pr.* 2, 125. **RODONACZELNIK**, a, m.; *Ross.* родоначалник; patryarcha, plemiennik, Stammvater; *adj. Eecl.* родоначалный. **RODOPIS**, a, m., rodu czyjego pisarz. *Cn. Th.* 921, *Croat.* rodoròd; *Ross.* родословъ, der Genealogist, Geschlechtschreiber. **RODOPISARSKI**, a, ie; *Ross. et Eecl.* родословный; genealogiczny, genealogisch. **ROBOPISARSTWO**, **RODOPISMO**, a, n.; *Ross.* родословие, родословная; genealogia, rodu czyjego opisanie; die Genealogie, Geschlechtsbeschreibung, daś Geschlechtsregister. *Tr.* Rodopisarstwem się trudnie *Eecl.* родословно. **RODOTRWOGI** cyprys. *Zab.* 9, 218. **RODOWIC**, a, m., plemię rodu jakiego, syn; der Sohn, Abstammung. Rodowie niewolnicy, vern. *Cn. Th.*, einer Sclavinn Sohn. **RODOWIE SZCZKOWIE**; *Eecl.* rožannici; wieszczą przy czym rodzeniu się, Nativitätsfieller. **RODOWITOŚĆ**, sei, ż.; (*Carn.* rodovitnost = urodzajność); §. 1) szlachetność rodu, znaczne pochodzenie; vornehmer Abkunft, Vornehmheit. Nadawano dostojęństwa za Jagiełła osobom klejnotem nauki, lubo nie rodowitości szlachetnym. *Zab.* 6, 94. Nie odstąpi słusności i prawa dla żadnych względów i rodowitości. *P. Kehan. Jer.* 120. — §. 2) Rodowitość, rodowa własność, przyrodzony przymiot, eine angeflammte Eigenthümlichkeit. Tak tych pisarzy przełożył, że, co najtrudniejsza, wszystkie rodowitości w obcą mowę przeniosły się, omnes virtutes. *Ossol. Sen.* 45. — §. 3) *Collect.* Rodowitość, rodacy, Eingeborne. Mieczysław Wielkopolanów na urzędy w Małej Polsce, rodowitość tameczną (*indigenas*) upośledzając, wysadzał. *Kram.* 208. **RODOWITY**, a, e; (*Carn.* rodovita = urodzajny, rodovitnèk = poprzednik, przodek; *Vind.* rodoviten = płodny); §. 1) wiele rodowiców w swym rodzie mający, z wielkiej zacnej familii, familiant, wysoko urodzony; von hoher Abkunft, großer Familie. Syn człowieka zacnego, dobrze rodowitego. *Petr. Hor.* 2, F 4. *Falib. J 5.* Jaxa i Świętosław, oba możni i rodowici, wiechrzył nie przestali. *Biel.* 98. Za zacniejszego, rodowitszego, bogatszego człowieka, córki swęj nigdy dać nie mogła. *Garn. Dz.* 157, (cf. familiant). — §. 2) Rodowity, krajowy; *Rag.* rodjen, rodni, eingeboren. Swój tylko rodowity język umie. *Karp.* 4, 56. ojezysty, macierzyński, Mutterprache. Rodowity Włoch, rodowity Francuz = rodem z Włoch, rodem z

Francyi, ein geborner Italiäner, Franzose. "RODOWODNY, a, e, n. p. Rodowodne poniki. *Nar. Tac.* 2, 541. wodorodne, wasserzeugend. **RODOWY**, a, e; *Sorab.* 4. brodzenski; *Ross.* родовый; z roku poszły, rodowi, domowi należyty, *gentilitius. Cn. Th.* Geschlecht, zmu Geschlecht gehörig. Wyrazy rodowe n. p. Sobieski. *Kpecz. Gr.* 5, 2. — §. *Natalis.* Rodowy; *Rag.* radjeu, rodni; n. p. Miejsce rodowe, Geburtort. "RODOZASZCZYTNIK; *Eccel.* родозаштитник, родопредстатель. *Graec.* γινώζος, generis propagator; *ἄνθρωπος*. — **RODY**, in compositionibus; rodny, n. p. palmorody, wodorody. **RODZAJ**, ju, m.; *Slov.* rod; *Vind.* rod, spol, plemę, sarod, rodovina; *Rag.* porodjaj; *Ross.* порода; *Eccel.* рождение; 1) ród, pokolenie, dom, familia; *Star.* pokolénje; *Bosn.* plemen, vrista, varsta, (ob. Warsta); das Geschlecht, der Stamm, die Familie. Z rodzaju w rodzaj będziemy chwałę twoję objawiać, *generatio. Wróbl.* 195. (wieki wieków). Wszystkich rodzajów od Abrahama aż do Dawida, rodzajów czternaście. 1 *Leop. Math.* 4, 47. Rozszykowani Izraelici na hufy, według domów i rodzajów ich. 5 *Leop. Num.* 2, 52. (według familij swoich. 4 *Leop.*). Z Palemonem były cztery rodzaje albo familie Rzymskie. *Stryjk.* 57. Bolesław pobrawszy skarły i wszystek rodzaj Piotrów, jechał z Danii nazad do Polski. *Bicl.* 85. Prawa część, nie zależy w załości rodzaju, ale w enotach. *Medrz. Baz.* 54. I tak stanął Adam, żadnego z ojca i matki rodzaju nie mając. *Sk. Żyw.* 4, 155. Coż jest rodzaj i szlachectwo bez enoty? larwa bez twarzy, piana bez piwa, czapka bez głowy. *Sk. Kaz.* 28. Świat rodzaj sobie za nic ma, gdy dostatków nie widzi. *Sk. Żyw.* 2, 472. Rodzaju albo roku czyjego pisarz, ob. Rodopis. — Pierwsze księgi Mojżeszowe, *Genesis*, albo księgi rodzaju. 4 *Leop.*; *Eccel.* бытия, (cf. byt, bycie), *adject.* бытєвскій. — 2) Rodzaj, różnica rodzajowa, ut jednego albo różnego rodzaju rzeczy albo jednej natury różnice, *genus. Cn. Th.* das Geschlecht, die Gattung, die Art; *Carn.* spol (ob. Spół, spółka, społeczność, ob. Pół), shara, sela; *Croat.* zpol, szpól; *Bosn.* spol, razlika muscka i sgenska, (cf. rozliczność); *Rag.* spool; *Ross.* полъ, ороде. Rodzaj jest objęcie cząstkowe tego co jest w gatunkach. *Cyank. Log.* 92. Układ roślin dzieli się na gromady *classes*, rzędy *ordines*, rodzaje *genera*, gatunki *species. Bot. Nar.* 144. Niechaj zrodzi ziemia dusze żywiące w rodzaju swoim, bydło, robaetwo, gadzine i wszelkie zwierzęta ziemskie w rodzajach ich. 5 *Leop. Genes.* 4. (niechaj ziemia wywiedzie dusze żywiące w narodzie swoim, i zwierzęta wszelkie w osobach ich. 4 *Leop.*). Gotowa narazić się na szturmę całego rodzaju męzkiego. *Mon.* 64, 48. (całej pfcie męskiej). Jest pewny rodzaj ludzi, eo zawsze sami się chwają. *Mon.* 64, 185. et 498. Powiedz mi, jaki był rodzaj życia twego dotąd. *Teat.* 57, 404. sposób życia, Lebenšart. W gramatyce ucza o trzech rodzajach, które są męzki, żeński, i nijaki, ob. Rodzajować. — 3) Rodzaj • rodzenie, die Geburt, das Gebären. Dziełek przed ósmym dniem rodzaju ich nie chrzezą. *Sk. Dz.* 1026. Olejek ten paniom długo rodzajem się pracującym, pomocny. *Syr.* 402. et 407. Białęglowy po rodzaju z dzia-

teczkami idą do kościoła, aby bogu za rodzaj dziękowały. *Sk. Kaz.* 524. Pierwsza krewność przyrodzona, która pochodzi z rodzaju, i według której dziedzictwa i opieki idą. *Szczerb. Sax.* 184. Jak dusza ludzka w ciało przychodzi, jeśli rodzajem z Adama idzie, czyli znowu każda od boga bywa stworzona. *Sak. Dusz.* 54. (spadkiem, zlewkiem). Jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. *Salin.* 4, 387. — 4) Rodzaj, rodzajność, die Fruchtbarkeit. Pan bóg deszcz hojny na odnowienie i rodzaj ziemi spuścił. *Sk. Dz.* 848. — §. Wody stojące, są rodzajem wszystkich gadzin. *Kulig. Her.* 148. żywołem rodzajem, gniazdem, das Element. **RODZAJNIE** *adverb.*, rodzajem, według rodzaju, *generatim. Cn. Th.* dem Geschlechte nach, der Art nach. **RODZAJNOŚĆ**, ści, ż.; *Carn.* rodovitnost; *Vind.* rodnost, rodovitnost, fadovitnost, fadhvost; *Rag.* rōdnos, rodghivost; *Croat.* rodnost, rodghivost; *Ross.* плодотворіе, плодородіе; плодност, уроджайност, жыност, die Fruchtbarkeit. **RODZAJNY**, a, e, żywny, urodzajny, oblicie rodzący, plodny, fruchtbar; *Carn.* rodovitn; *Vind.* rodoviten, rēden, fadovit, fadhiv, faden, (cf. sad); *Croat.* rōden; *Sorab.* 1. zplahwanitę, (brodzenski rodowy); *Rag.* rodni, rōdan, rodghiv, porodni; *Bosn.* rodan, plodan; *Ross.* плодотворный, плодородный, плодотворный. Zawsze rodzajniejsze stado u sąsiada. *Pot. Arg.* 568, (cf. cudze rzeczy lepsze nad swoje sądzimy). Lata nierodzajniejsze corok nam się stawia i coraz cięższe do żywności następują. *Falb. R.* 5. Niepłodny, nierodzajny. *Bals. Niedz.* 4, 155. — §. Narodzeniu służący, rodny, *Croat.* porodni; (*Bosn.* rodivi, koji se mošę roditi *generabilis*), Zeugungsfähig. Preciki i słupki, ponieważ służą do upłodnienia ziarna w zarodku zawartego, zowią się częściami rośliny rodzajnymi, *partes generationis. Bot. Nar.* 95. **RODZAJOWAĆ** *cz. niedok.*, w gramatyce, odmieniać zakończenia słów, stosownie do rodzajów, nach dem grammatischen Geschlechte abwandeln. *Kpecz. Gr.* **RODZAJOWY**, a, e, do rodzaju należący, Geschlechtlich, generique, obejmujący ogólne własności ciał w jednym wydziale objętych. *Mier.*, generisch. Wyraz rodzajowy znaczy kilka gatunków pod jednym rodzajem zamkniętych, n. p. zwierz. *Kpecz. Gr.* 5, 4, (cf. gatunkowy). — §. Registr rodzajowy ród ich ukazuje. *Bink. Dem.* 151. rodowy, genealogiczny, Geschlechtsregister. **RODZENIETA** *plur.*, młode rodzeństwo, junges Geschwister. W okresie tym rodzeństwa wezasy zażywały. *Auszp.* 81. — (RODZENKA, ob. Rozynka). — **RÓDZENSKI**, a, ie, od rodzeństwa, Geschwister. Rodzeńskie obmowy. *Przyb. Ab.* 108. **RODZENSTWO**, a, n., bracia i siostry rodzone, rodzina; (*Slov.* rod, rodina *progenies*; *Carn.* rodovina, rōd; *Vind.* rodjanstvu, rodjanost, perrod, rodovina, sarod, porodstvu, perrojenstvu, podrodflina, brater inu sestra; *Croat.* rodbina, rodbinstvo; *Dal.* rodyaczi; *Rag.* rodbina, rōdstvo, stōjta, poroghjaj, urodjāenje; *Bosn.* rodbina, ročbina, rodbina, svoita, porod, poroghjaj; *Ross.* родство, еродство, родня; *Eccel.* рождение, порожнение, полъ, (ob. Pół, spół). Familia, krewni, pokrewieństwo; *Blutverwandten*, inwendigkeit Geschwister. Już w przyszłości poszło: rzadka młodość rodzeń-

stwa. *Ossol. Baj. 2.* RODZIĆ, -i, -i *transit. niedok.*, "Rodziwać [reçu., (zrodzić, urodzić *dok.*); *Boh.* roditi, rodjm, zrodjm; *Slov.* roditi; *Sorab.* 1. rodźicz; *Carn.* rodim, porodim; *Vind.* roditi, povrizh, na sviet perpraviti; *Croat.* roditi, rodim; *Bosn.* roditi, raghjati, kako sgena ragja; roditi, uciniti djeto kakoti ejovjek (*ob.* Płodzić), ploditi; *Rag.* roditti, rädjati, rähjati; *Ross.* рождаѣ, родить; (*cf.* *Hung.* arad *crescit*); plód z siebie wydawać, gebären, zeugen, zur Welt bringen. Rodzić, nie innego nie jest, jeno z istności swojej plód wywodzić. *Kat. Gd. 71.* Kiedy się plód od matki odłącza i na świat wychodzi, nazywa się to rozwiązaniem matki albo rodzeniem. *Zool. 76.* *Vind.* rojenje, roditje, roistvu; (*cf.* zlegnąć). Zwyczajnie dziewiątego miesiąca po poczęciu rodzi matka. *Kluk. Zw. 1, 56.* Był ściśniony wielkim żalem jak białogłowa, która rodzi, a urodzić nie może. *Zal. II. T. 244.* We Włoszech klacze rodzują do lat dwudziestu. *Hipp. 16.* (żrzebią się, *cf.* cielić się, kocić się, szczenić się; *Carn.* pouzešli, povershen; *Bosn.* zaverechi, zavrichi). Niechaj zrodzi ziemia dusze żywiące w rodzaju swoim, i zwierzęta ziemskie. 5 *Leop. Genes. 1.* (niechaj wywiedzie ziemia dusze żywiące. 1 *Leop.*); *Vind.* fadovititi, fad pernesti, pridpernesti, fadovati, *cf.* sadowić, (*cf.* sad). — § Rodzić, zamiast plodzić, o ojcach; zeugen, erzeugen. Rodzić służy ojcowi, być rodzonym synowi. *Pociej. 564.* Abraham zrodził Izaaka. 1 *Leop. Math. 1, 2.* Ten jest syn mój jednorodzony, któremu ja dziś urodził. *Bzow. Roz. 68.* — §. Ta a ta tego i tego rodzi — pochodzi od niej, urodził się od niej, rodzi się od niej, jest jego matką; *praesens loco praeteriti*, (*ob.* Rodzić się). — *Fig. transl.* Wojna ludzi nie rodzi, ale gubi. *Birk. Podz. 10.* *Pot. Arg. 275.* Szturmi ludzi nie rodzi. *Rys. Al. 65.* Z czystego źródła metny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosieźny podłych ptaków rodzi. *Zab. 9, 7.* Rzeki, które do morza swym biegiem uchodzą, Smakowite na pokarm ludziom ryby rodzą. *Kulig. Her. 148.* Próżnowanie rodzi wszystkie występki. *Gaz. Nar. 1, 246.* plodzi, wyłoga; erzeugen, hervorbringen. — W gramatyce, drugi przypadek, *Genitivus*; *Slov.* roditlivi, priwlastangičeni, roditlivoce, priwlastinnee; *Ross.* родительная мать. — §. *Absolute*: Rodziły pola, lasy — obfity plon wydawały, urodzaj był wielki; die Juren, Wälder u. waren ergiebig, haben viel Frucht gegeben. Rodzi nam nad innsze kraje plenniejsza ziemia. *Kirp. 1, 168.* Gdy przez te trzy lata nie rodziły lasy. Szlachcica minie prowent za świnie opasy. *Pot. Jow. 109.* — *Passiv.* Gospodarz z niego dobry, rodzi mu się szumnie. *Pot. Pocz. 214.* rośnie, es wächst, geräth ihm trefflich. RODZIĆ się *rec. niedok.*, być wydanym na świat; *Vind.* roditfe, geboren werden. Rodzić się zowie się czym inszym pozysnać być, niż czym "drzewięd rosło; mrzeć zaś, tym przestawać być. *Zebr. Ow. 585.* Ludzie w ten czas rzeczeni bywają najwłaśnieję przychodzie na świat, kiedy się z żywota matek swoich na świat rodzą. *Salin. 26.* Kto się nie rodzi, ten nie umiera; każdy co się rodzi, umrzeć musi. *Rys. Ad. 53.* Nikt się mądrym nie rodzi, ale staje. *Pilch. Sen. gn. 200.* Głupich nie orzą, nie sieją, sami

się rodzą. *Mon. 70, 200.* Pytaj Pryama, pytaj Antenora, Co niedopiero rodzili się wczora. *Chrosc. Ow. 62.* bywali, doświadczeni, niewczorajsi, niedzisiejsi. Z wielkiego zadumienia do siebie przychodzę, Właśnie na ten świat nowy dopiero się rodzę. *Teat. 44. c, 78.* odrodziłem się, es ist mir, als wenn ich erst auf die Welt käme, als würde ich neu geboren. Wiersze spore, lecz podłe, rodzą się jak grzyby. *Hor. Sat. 141.* (leją się, sypią się na papier). — *Fig.* Z przezorności bojaźni, z śmiałości zuchwałość pospolicie się rodzi. *Pilch. Sall. 129.* wynika, pochodzi. — Rodzić się od kogo, pochodzić od kogo, osobliwie ze strony macierzyńskiej; abflammen, bejonders mütterlicher Seit; (*Vind.* od koga roditife, isroditife, isbahatife, isplemenitife, poroduvatife). On się rodzi od kasztelanowej N. N., (*obs. praesens loco praeteriti*). — Rodzić się w kogo, pochodzić na kogo, wdać się w kogo, *cf.* wrodzić się; *Vind.* gratati, einem nachschlafen. — §. *Absolute*: Rodziło się — plenny rok był, obfite żniwo, urodzaj, ein fruchtbarer Jahr. RODZIĆ, RODZICIEL, a, m., 1) ociec; *Boh. et Slov.* roditel, rodič; *Sorab.* 1. hrodźiczel; *Bosn.* roditegl, otac; *Croat.* roditel; *Rag.* roditegl; *Ross.* родитель, (сродичъ, сродникъ, сродственникъ, *obs.* родиль крeвны), der Vater (im böhern Style). Najpierwszy nasz rodzic Adam. *Star. Ref. 9.* Nieuk młody więcej nie potrafi, chyba isć ślepo za torem równie tepego rodzica. *Mon. 65, 47.* Rodzicielowi i wychowywacielowi swemu tak wielką łaskę uczynił. *Wys. Kat. 286.* A godny rodzic We Pana w jakim zdrowiu? *Teat. 27, 55.* — 2*) Rodzic zkad, rodowic, rodak, *indigena*; ein Zvänder, ein Eingeborner, ein woher Gebürtiger. Wykorzeniony będzie, tak gość, jak rodzic onej ziemi. *Radz. Ecod. 12, 19.* Tak rodzic ziemski, jako i gość, mieszkający z wami. *Radz. Levit. 18, 26.* Przypłynęli do Japonu; ztamąd rodzic był jeden z nich, i w dom ich swoich powinnych wprowadził. *Sk. Żyw. 2, 585.* (rodem ztamąd, von da gebürtig). Kardynał Hozyusz, rodzic z Krakowa. *Biel. 536,* (*cf.* urodzeniec). Maurus, biskup Krakowski, rodzic z Rzymu. *patria Romanus. Kron. 145. Sk. Dz. 259. Ow. Ow. 594.* *RODZICA, y, ż., *RODZICZKA, RODZICIELKA, i, ż., 1) matka; *Boh.* rodička, roditelkyně; *Sorab.* 1. hrodźiczelka; *Slov.* rodička; *Rag.* roditegliza, porodiza, (rodiglja, cedorodna mulier quae peperit); *Carn.* porodniza genitric; *Vind.* rodniza, porodniza; *Croat.* rodica, roditelica, majka, mati; *Bosn.* roditegliza; *Ross.* родительница, (родильница, роженница ролюница, сродница, сродственница крeвна; *Ecl.* первородица, первородильница, *Græc.* πρωτοτοκος *primipara*, die Gebärende, die Mutter. Mówi z świętą dziewosłab dziewicą, By pozwołała bożą być rodzicą. *Groch. W. 104.* (*ob.* Bogarodzica). Mówił z dziewicą, że będzie boską rodzicą. *Pieśn. Kat. 9.* Boga rodzicielka. *Kat. Gd. 86.* Tyś mę w żywocie tworzył moję rodzicy. *J. Kaban. Ps. 201.* Otom rodzica wasza, was dwojkiem stojąca. *Zebr. Ow. 145.* Wiodę go do domu rodziczki mej. 1 *Leop. Cant. 3, 4.* (rodzicielki mojej. 3 *Leop.*). *ib.* 6, 8. *Smotr. Lim. 2. et 17.* Syn głupi smętkiem rodzicielec swojej. *Budn. Prov. 17, 25.* Szkoła stoicka,

rodzicielka dziwów. *Gorn. Sen.* 122. — 2) Która żkał rodem, rodowita; eine Gebärtige, Gingeberne. *Civis Attica*, rodziczka Atenieńska. *Mącz.* RODZICE, ów plur., ociec z matką; *Boh.* rodicové; *Slov.* rodiči, rodicové; *rodič*; *Rag.* roditegli; *Croat.* rogyeniki; *Slav.* rodbina; *Bosn.* roghjenici, roditegli; *Carn.* starshi, (ob. Starsi); *Vind.* stareilhi, starilhi; die Aelter, Vater und Mutter. Wiele się ze złych rodziców dobrych dzieci, a z dobrych złych rodzi. *Sk. Żyw.* 1, 205. *W. Post. W.* 57. Po-
 czeziwi rodzicowie (poczeziwe rodzice) mają to sobie iście pilnie uważać, w jakie sprawy działki swe wprawować mają. *Rej. Żw.* 14 b. Hozysz z Krakowa był miejskich rodziców. *Petr. Et.* 507. von Bürgerlichen Aelter. RODZICIELSKI, a, ie, od rodziców, ojezysty i macierzyński; älterlich, Aelter; *Ross.* родителевъ, родителский. RODZICIELSTWO, a, n., genealogia, pochod; die Abiamung, der Stammbaum. Krótkość mniemanego rodzicielstwa. *Nar. Tac.* 2, 512. RODZIENIEC, ica, m.; *Eecl.* рожденецъ; 1) ziele, czyniód, pódisz, dziecinnik, dziecinie, że do płodu pomaga, phylum. *Syr.* 758, Waldfrühdfrant, Wäldh Bingsfrant. — 2) Rodzieniec, ob. Barszez Włoski. RODZICOBÓJCA, ob. Rodebójca, zabójca rodziców, der Aeltermörder. RODZICOBÓJNY, a, e, RODOBÓJNY, rodzice, rodzeństwa zabijający; Aelter mordend, Geidwüjeren mordend. Rzymianie nakoniec sami między sobą rodzicobójną wojnę wiedli, tak iż obywateli z obywatelami harce zwodzili. *Faliss. Fl.* 175. RODZINA, y, ż., powinowaci, powinowactwo, krew; *Boh.* rodina liberi, familia, genus; *Slov.* rod, rodina progenie; *Carn.* rodovina, ród, (= ród, urodzenie); *Vind.* rodojanstvu, rodjanost, perrod, porodstvu, perrojenstvu, podrodslbina, podrodstvo, roistvenilhe, sarod, rodovina; *Croat.* rodbina, rodbinstvo; *Dal.* rood, rodyaczi; *Bosn.* rodbina, rogbina, rodybina, svoita (cf. swój), (porod, poroghjay = potomstwo); *Hag.* ródstvo, rodbina, svoita, urodjaceenje; *Ross.* родство, родство, родня, (родня ojeczyzna); *Eecl.* порождение, полк, die Verwandten, die Verwandtschaft. Aby szła przykładem siostr i rodziny swojej. *Otw. Ow.* 159. — §. Rodzina, ród, familia, die Familie. Znalazszy pokolenie, w nim przez rodziny winnego szukali. *Leszcz. H. S.* 177. Z synów Asy według rodzajów i familij i domów rodzin ich, naliczeni są 40000. *W. Num.* 1, 40. Narodziło się narodów, i pokolenia, ludzi i rodzin tak wiele, że im liczby nie masz. *I Leap.* 4 *Ezdr.* 5, 7. — §. Rodzina, ród, płód; Geburt, Erzeugter, kind. Ręcza rodzinu Astrei macierze. snu (synu) sprawiedliwości. *Bardz. Trag.* 56. — §. Rodzina, miejsce, gdzie się kto urodził, ojezyzna; *Vind.* rodna hisba, roistvenilhe, roistvenu ishodilhe, der Geburtort. Z żalem opuszczał rodzinę. *Stas. Num.* 1, 45. — §. Rodziny, urodziay; *Vind.* rostveni den, der Geburtstag. Dzień to jest wesela, królewskie rodziny. *Piesn. Kat.* 29. Skoro przy rodzinach swych ten świat witamy, Natychmiast dziadkami różnych bied bywamy. *Kulig. Her.* 229. RODZINNY, a, e, od rodzenia, od rodziny, Geburt; Miasto rodzinne. *Nar. Tac.* 2, 516. Dlaczego rodzinna ziemia miła? iż w niej pierwszych owoców życia sko-

sztowaliśmy. *Mon.* 69, 119. Orle, gdy gniazdo rzuca rodzinne... *Zab.* 10, 410. *Zabl.* (w którym się wyległ). Ktoby pień, jeszcze w korzeniu nietknięty, Można rydlem z rodzinnej osady wygładza... *Zab.* 12, 252. Jam też Apulezyk, blizki Tyreńskiego morza, Gdzie dni moje rodzinna zapaliła zorza. *Hor. Sat.* 157. Dzień rodzinny. *Nar. Dz.* 2, 157. RODZISTY, a, e, n, p. Tyś rada gościom, twój żywot jest czysty, Ręce niewinne, i brzuch twój rodzisty. *Petr. Hor.* 2, 0 4 b, not., «który często rodzi, partumetus venter». RODZIWY, poczesny, świebodny, liberalis. *Mącz.*, roll Aufwand; cf. urodziwy. RODZODZIEŃ, G. rodzodnia, m., n, p. Aspekty twe szczęścia płodne, Są z moim rodzodniem zgodne. *Petr. Hor.* 2 c, 5 b, not., «rodzodzień, dzień, który kogo rodzi, dies natalis». RODZONY, a, e. 1) partie. Verbi rodzić, gebere; *Vind.* rojen; *Slav.* rodjeni; (*Eecl.* рождественный, который рождается, рождеством, образом рождества, какь родится принадлежт cf. przyrodzony, przyrodzony. W tym kraju rodzony, tu mlekiem karmiony, tu hodowany. *Mon.* 65, 195. Świeżo rodzony. *Tward.* Wl. 115. — §. Rodzony Polak: rodowity, ein geborner Pole. — 2) Rodzony, oppos. przyrodny; feillich. Rodzony ociec, brat, dziad. *Cn. Th.* — Rodzony: rodzony brat, feilliche Bruder. Rodzona: rodzona siostra, feilliche Schwester; *Boh.* żywotny, (cf. żywotny); *Slav.* brat własni, własny, z gednoho żywota; *Vind.* pristni brati; *Eecl.* сахобратный, самобратъ; (*Ross.* vulg. прирожденный родак: двоюродный брат стрыецны). Radziwiłłowie. Bracia królowej Parbary, Mikłaj Kancelarz stryjeczny, a Wojewoda Trocki rodzony, ten ostatni starał się przez rodzorą swoją u króla, żeby Podludowskiemu biskupstwu Krakowskie dano. *Gorn. Dz.* 55. Bracia i siostry rodzeni, biorą spadek dziedziczny po braci albo siostrach swych rodzonych, przed bracią albo siostrami nierodzonymi. *Szczerb. Sar.* 416. Rodzonych braci dzieci od dziedzictwa równi są nierodzonym. t. j. półbraciej. *ib.* 416. Brat przyrodzony bliższy jest do sukcesji, niż dzieci od brata rodzzonego zmarłego. *Chelm. Pr.* 76. Rodzony rodzony nie lubi, kiedy się ubogo ma na świecie. *Star. Ref.* 84. Rodzeni bracia. *Mon.* 65, 561. — *Intensive:* Rodzoniuteńki brat wielu naszych fraczkowych pamezów. *Teat.* 29, 21. (podełniuteńki do nich). RODZYWAĆ frequ. Verbi rodzić

RÓG, u, m., RÓZEK, żka, m., dem.; (*Boh. et Slav.* roh; *Sorab.* 2. rog; *Sorab.* 1. roh, rohk; *Vind.* rog, rag, rüch; *Carn.* rog, róg; *Bosn.* rog; *Croat.* róg; *Slav.* róg; *Rag.* roogh; *Ross.* рога; cf. *Lat.* rigidus; *German.* ragen, rebe, rag, Rdlg.); a) Róg: Rogi są części galaretowate zwierząt, zjad stwardniałe, że dla małości wilgoci ziemne cząstki ścisłe z sobą są spojone. Takowe są rogi u niektórych na głowach, jak u wołów, die Hörner, u jeleni, sam; (*Carn.* rogovole), daš Geweibe, luskki niektórych okrycia, kopyta, Śuf, (*Hipp.* 12), racie etc. *Kluk. Żw.* 1, 51. Byzek młodziechny, któremu się dopiero i rogi i kopyta puszczejają. *I Leap. Ps.* 68, 52. Rogami się bić; *Bosn.* rogoberittise, bittise rozima, ob. Boś, ob. Tryksać. Bijący rogami, boday *Eecl.* por-

erbyuimii, budouciii rogamii. Słoneczne rogi na czole Mojżesza. *Pot. Zac.* 65, (ob. rogaty Mojżesz). — *Jocose*: Przez rogi Belzebuba, coż się to znaczy! *Teat.* 29, b, 14. — *Meton*. Z bydła mi rogu nie zostało. *Zimor. Siel.* 255. (ani jedna sztuka, ani kopyto; auch nicht eine Klaue, nicht daß Öringst). Wół się na pięć łokci w plugu rozciągnął, a po chwili alié mu w róg siekierką szpetnie kołacą. *Rej. Zw.* 105. między rogi, w łeb mu biją, zabijają go. — 2. Byk rogami bodzie; *inde plurima adagia et dicteria, nomine hoc arrogantem, audaciam, superbiam, vim, experimentia*: Róg poroże, zuchwałość; Uebermutß, Stolz, Stöckheit, Vermeessenheit. Mężny Tezeusz mieszańca srogiego (Minotaura) Obalił, rogi na wiatr próżno miedzącego. *Papir. Ryc.* 24. Wół gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami trząsał, piasek rogami rozmietował. *Weresz. Reg.* 125. Nie podnoście wysoko rogów waszych. *Wróbl.* 176. *Lib. Hor.* 116. *Budn. Ps.* 75, 4. Za Juliana pogaństwo znowu rogi podniosło. *Sk. Żyw.* 192. Ci co dopiero rzec nie śmieli słowa, śmiałość i ostre pokazują rogi. *P. Kehan. Jer.* 184, (cf. żeby wyszczerzają). Ty nie obraziłeś ludzi ani bogów, Nigdyś nie pokazała ty nikomu rogów. *Zub.* 10, 192. *Toł. Saut.* 5. Pięte podnieś i rogi nastawie. *Smotr. Apol.* 40. (wierząc). Złe kiedy pospólstwo rogi poczyna brać, i wiele o sobie rozumieć. *Petr. Pol.* 158. Przez pospolitowanie się panów, słudzy stają się pysznemi, rogi na się przeciwko panom biorą. *Petr. Ek.* 104. Tak hardość na łbie rosta rogi, Co w niebie szukasz miejsca między bogi. *Past. Fid.* 10. Haftły mu róg do nieba wyrasta, zgwałciwszy prawo. *Pot. Syl.* 87. Poloczanom w wolności rogi rosły, tak że poczeli sąsiadów na wojnę wyzywać. *Stryjk.* 252. Wino ubogiemu przyprawuje rogi, Że mu ani król, ani hetman srogi. *Hor.* 2, 158. *J. Kehan.* Już była swawola wystawiła rogi, Już przed się pokryjomu myśl bierze srogi. *Pot. Arg.* 41. — Chleb ma rogi: rozbodzie, swawolnych czyni, pysznych. *Petr. Et.* 268. *Lub. Roz.* 42. niełacno człowiek szczęście znosi, dostatek rozpycha, szczęście podnosi; Gut macht Uebermutß, der Haber sticht. Chleb ma rogi; nęła rogi. *Zegl. Ad.* 27. *Rys. Ad.* 59. (Stov. Ma welké rohi, nimium elatus. *Slov.* Dobře že swina rohow ně má; do-brze že swinia rogów nie ma; *vana sine viribus ira*; *Sorab.* 1. Starschi kofol, twerdshi roh; *Sorab.* 2. starschi kofol, twaržeischi rog; cf. im kot sztarszy, tym ogon twardszy, cf. młodą gałązkę przeginać). — Spuścić rogi: spuścić z kwinty, den den herabstücken, kleiner werden, von seinem Stöße nachlassen. Katylna, gdy o śmierci buntowników wielu usłyszał, spuścił rogi. *Kosz. Cyc. B.* 5. Kłania nam się poganin tak srogi, Spuściwszy na dół swe wyniosłe rogi. *Paszk. Chor.* 15. Za czasu unyknąć rogów trzeba. *J. Kehan. Dz.* 75. Zwieścił rogi, z którymi hardzie się wynosił. *Paszk. Dz.* 57. — Utrzcć komu rogów, t. j. pod posłuszeństwo go wyprawić; *in ordinem redigere. Maes.*, *Rag.* svitti tkomu roghe, skarseitti tkomu noghe; *Slov.* musim mu zbit rohi. Utarto mu rogów. *Cn. Ad.* 1219. (obcięto mu skrzydła, ponizono go, man hat ihn gedemüßigt). Gdyby Giedy-

min, człowiekiem prostym będąc, miał państwo Lite-wskie osieść, utarliby mu rogi insi panowie. *Stryjk.* 540. *Biel. Hst.* 297. Król odpiera Moskwę, przycierając tych rogów, którymi zdawała się nieba samego dosięgać. *Kur. Pet.* 17. Cesarzowi swemu sługa boży Rogów ucierał, wielobny Ambroży. *Groch. W.* 261. Wszystkie rogi niebożników połamię; wywyższą się rogi sprawiedliwego. *Budn. Ps.* 75, 10, *not.*, «pospolicie rogiem pismo moc zowie; bo u zwierząt rogatych wszystka moc i obrona w rogach». *Budn. Ps.* 148, 14. Natura nasza szumne i nieutarte rogi krnabrnego nieposłuszeństwa przeciw tobie wznosiła. *Bzow. Roz.* 42. (niezbite, wyniosłe, harde, śmiałe). — §. *Prov.* Aboć rogi na mnie widzą *Cn. Ad.* 5. wszyscy na mnie jadą, na mnie kraczą, jak wróble na sówkę biją, alleß macht sich über mich her. — §. Rogi, jelenie rogi, symbol rogalów, mężów, którym się żony przენiewierają; Hörner, Hörstügeweiße, die die untreue Frau dem Mann anhängt. Inaczej mi się być nie zdaje, Że z łaski kochanej żony już Już rogów dostaje. *Teat.* 55, b, 60. Bożek miłości żeniacyim się w starości rogiem na czole pogroził. *Teat.* 54, b, 79. Mężon przy niepewnej żonie z czol rogi wyrastają. *Pot. Pocz.* 559. Nie wielki dziw, jelenie u nas rogi. *ib.* 229. Rogi komu przypinać. *Teat.* 15, c, B. einem Hörner anhängen. — 2. Róg, symbol żyzności, obfitości; daß Rißhorn, Fruchtborn, Horn des Ueberflusses. Amalte z żyznym ukaże się rogiem. *Tward. Misc.* 105. Tuż przy niej Amaltea zaraz z drogiim Onym wszystkich żyzności i rozkoszy rogiem. *ib.* 144; (*cornu copiae*). Dom jego, jako sad w lecie rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielenem rozlicznym napłodzony okaże się, i nie inaczej by z onego rogu kozy Amaltei, która Jowisza karmiła, łacno będzie dosiądz, czego by zamysłil jedno. *Gliez. Wych.* N 4. Ameltei róg Flora przewraca, A ziemię różnym kwieciem piększy i zbogaca. *Przyb. Luz.* 56. Pełnym rogiem leje swe dary dostatek. *P. Kehan. Orł.* 4, 165. — b) *Similitudinis*: Róg na którym trąbią, bądź przysposobiony naturalny róg, bądź też z kruszcem i t. d.; *Rag.* rozniza, ein Bläßhorn. Róg do wdzwiewania trzewików używa się, gdy te są ciasne. *Magier. Mskr.*, ein Schußhörn, ein fläßes Horn. Rogi łuku, kuszy, gdzie są wręby do cięciwy; der Bogen einer Armbrust, infonderheit dessen Endspitzen. Wyciągnij zuchwały łuk dobrze, żeby się oba zbiegły rogi. *Burdz. Trag.* 465. Bolt Kupidyna z pieszczonech wypuszczony rogów Przejmie ciebie i twoieli przechwalonych bogów. *Zimor. Siel.* 275. — 3. Róg, anguś, kat, węgiel. *Solsk. Geom.* 6, *Croat.* vogel; *Vind.* vogue, die Gefe. Róg, narożnica, ut na rogu mieszka. *Cn. Th.*, an der Gefe. Stojąc na rogach ulicznych. *Kuezb. Kat.* 5, 271. Barki tamtędy nie idą, żeby się nie rozbiły o ten róg abo klin pałacu. *Siar. Du.* 57. Róg stołu, ołtarza; die Tischede, Altarede. Zmówilbym paierz u rogu ołtarza. *Jabl. Es.* 122. Uciekł do namiotu Jehowy, i uchwycił się za rogi ołtarza. *Budn. 1 Reg.* 2, 28. Róg tronu na ołtarzu wspiera się. *Karp.* 2, 71. Krzyż ośmiokątny albo o rogach ośmiu. *Chmiel.* 1, 1054. (o ośmiu końcach). Czapka z czterma rogami. *Mon.* 68,

222. Cbeiała się zabić, nie poduszki rogiem, ale żelazem. *Jabl. Ez.* 194. nicht mit dem Kopffijensijfel. Rogi księżycowe. *Otw. Ow.* 58, die Mendshörner. *ib.* 71. — 2. *Strat.* Róg, skrzydło; die Flaufe. Masz skrzydło swoje lewe albo róg odłożył opodal. *Biel. Spraw.* 506. — 2]. Uderzyli się mocno z obu stron na lewym rogu. *Biel.* 104, z *Lae.* na lewym skrzydle, auf dem linken Flügel. Pierwszy róg w wojsku trzymał starosta Dybowski. *Biel. Hst.* 244. — Rzeka tak się rozdarła rogami, Ze las na koło wielki oteczyła. *P. Kchan. Jer.* 432. (odnogami, Arm eines Flüßes; *Ross.* отрогъ odnoga góry). — 3. Na śmierć, by nie być jak w rogu Cheę w mym myślenia sposobie, Miec ostatnia myśl o bogu, A przedostatnia o tobie. *Zab.* 8, 125. jak w lesie, zablakany, lub jak w cieśninie, (*ob.* Rożek, kozi rożek, ciasny kąt). — c) Róg wielorybi, Wjßbein. Z rogu wierzelmiej szczeki wieloryba mamy fiszbejn, który do sznorówek, parasolów etc., bywa używany. *Zool.* 595. Sznorówki z rogów. *Comp. Med.* 705. ROGACIEĆ *neutr. niedok.*, (*cf.* rogowacieć), zrogacieć *dok.*; *Ross.* рогаѣтъ; rogów dostawać, Hörner bekommen. *Cornesco*, rogi mi rosta, twarde dzieje, rogacieje, bywa też mówiono. *Macz.* Kojskie niewiasty zrogacieć musiały, Kiedy Herkulesowe wojska odchadzały. *Otw. Ow.* 269. *not.* «Juno te niewiasty w krowy rogate obróciła». *ib.* 270. *ROGACINA, *ob.* Rogatyna. ROGACIZNA, *y, z.*, było rogate, woły, krowy, daß Hörner; *Vind.* govedje, govedu, govedna shivina; *Bosn.* govedo *bos et vacca*; *Ross.* рогаѣто, рогаѣтѣо скотъ. ROGACZ, ROGAL, *a, m.*, 1) wielkie rogi majacy, wielkoróg; *Vind.* rogazh, rozgazhnik, rogat, rogenofezh; *Croat.* rogach, ein Großhorn, großehörner Eiter u. Pędzi przed sobą jeden brytan ze stu rogaczów, huczae po Herceyńskiej dziezy. *Mon.* 71, 168. Wenus okrutników tych w woły przemieniła, które od wielkości rogów rogaczami nazwano. *Otw. Ow.* 401. — 2. Rogacz u myśliwców = jelen samiec, der männliche Hirsch. *A. Kam.* — 3. Co mają nad głową po dwu rogu, rogaczami ich zowią, *cerastae*. *Zabr. Ow.* 250, gatunek węzów, Hörnerlange; *Slov.* rohač; *Carn. et Vind.* rogazh, klefhar; *Ross.* рогачь *scarabaeus cornutus*, jelenek, der Hirschfäßer. — 2) Rogacz, rogál, ptak, *buceros*, ma na dziobie wyrostek rogowy. *Kluk. Zw.* 2, 27. der Hornadler. — 3) Rogacz, siódmy rodzaj gadu pływającego, *balistes*; kształt ciała jest ściśniony, twarda rogowa skóra pokryty. *Kluk. Zw.* 3, 48, *lyra*. *Plin., Cn. Th.* der Hornfisch. — 4) Miejscami nazywają rogaczami rekojeści, za które trzymając rolnik, pługiem rządzi. *Kluk. Rosl.* 5, 117. die Pfugstutzen, die Eterzen. (*Carn.* rogazh-hebel z dwiema rekojeściami). Rogacz u sochy bywa olszowy. *Kluk. Rosl.* 2, 164. Wielki rogacz u sochy nazywa się dyszel, do którego się woły przyprzegają. *Kluk. Rosl.* 5, 118. — 5) Rogál, rogála, *i, z.*, w *fortyfikacyi*: twierdza zewnętrzna, złożona z dwóch półnarożników, z jednej zasłony i z dwóch pobocznych skrzydeł, od postaci niby dwóch rogów wyskakujących, tak nazwana. *Jak. Art.* 5, 315. daß Hörnerwerk in der Befestigungskunst. — 6) Rogála, *herb*; tarcza, na dwie części podzielona, po prawej róg jeleni, po le-

wej róg bawoli; na hełmie też same rogi. *Kurop.* 5, 45. ein Wappen. — 7) Rogál, rożek, bochenek czyli bułka na kształt rogu pieczona; eine Art Brot, in der Gestalt eines Horns; Desjerr. ein Stück. Rogal, *panis corniculatus*. *Cn. Th.* 1409; *cf.* szczodrak. — 8) Rogacz, rogál, rogála, *i, m.*, któremu żona rogi przypieła, (*hanrej. Mon.* 75, 741.); *Bosn.* jarac, (*ob.* Jaracz), der Hörnerträger. Meżowie na rogaczów wystrychnieni. *Teat.* 25, b, 94. Obawiam się, abym przez to małżeństwo nie został rogaczem. *Teat.* 54, c, 52. Będiesz wpisany pomiędzy rogale. *Teat.* 52, d, 76; w metrykę rogaczów. *Mon.* 76, 419. Pyszna bogatym z posagu zbiorem gnuśnym rogalem włada. *Hor.* 2, 159. *Nar.* Przyjęto mię szczęśliwie do bractwa rogálów. *Treb. S. M.* 118, *Vind.* rogatnia, rogazhnost, Hörnerichast. ROGALICA, *y, z.*, trawa rogata, *gramen aculeatum*, *cf.*ig Oraz. *Syr.* 1514. ROGATEK, *tku, m.*, *botan.* *ceratophyllum*, Heugraß, Hornblatt, rodzaju tego są dwa gatunki: podwodny, rosnący w stawach pod wodą, i ponurzony, podobnie w wodach. *Kluk. Dyk.* 1, 116. 1. ROGATKA, *i, m.*; *n. p.* Bolesława księcia Lignickiego Łysym i rogatką przezywano. *Krom.* 286; dla złości i gwałtownych obyczajów. *Nar. Hst.* 4, 566; dla złych a krzywych obyczajów. *ib.* 5, 159, ein Weich von verkehrten Sitten. 2. ROGATKA, *i, z.*, *in plur.* ROGATEK, *tek*; *Vind.* savara, sadjanski hlod; *Slav.* torklje; *Ross.* рогаѣтка, параточка; kobylene u mostów, u bram etc.; der Schlagbaum, Spanische Reiter. Rogatki, tyczki drewniane ostro okute, któremi piechota wstrzymuje natarczywość kawaleryi, zastawując się nimi. *Jak. Art.* 5, 514. Władza marszałkowska zawiera się w okręgu miłi jednej od rogateg rezydencyi. *Sejm. Grodz.* 2, 85. Przy każdych rogatkach trzeba cokolwiek płacić na utrzymywanie dróg. *Pam.* 85, 1, 7. (*cf.* myto, mytnica). ROGATY, *a, e*; *Boh. et Slov.* rohaty; *Sorab.* 1. rohaté; *Carn.* rogat, -a, -u, (*Carn.* roglät, rogovilast, rogovilzast *tuberosus*); *Vind.* rogat; *Croat.* rogazt; *Rag.* rogát; *Bosn.* rogat; *Ross.* рогаѣтѣ, рогаѣтѣи; rogi na głowie majacy, *cf.* porożysty; gehörnt, mit Hörnern auf dem Kopfe. Nad dyabła rogatego gorsza zła kobieta. *Teat.* 45, c, 84. Wyb. Po ślubie dopiero mają się kochać, a przed ślubem i dotykać się Jejności nie można, ale też często za to złapie nie jeden rogatego dyabła. *Teat.* 22, 115. (prawdziwa dyal-heę). Rogaty Jowisz Ammon. *Bardz. Luk.* 165. (rogonoszy). *Prov. Vind.* Lete hode bogat, kaker pefs rogat = będzie on bogatym, jak pies rogatym = t. j. nigdy). — Rogaty Mojżesz. *Chrośc. Job.* 5; *cf.* *Hebr.* יָרֵךְ jaśmieć rogato sło z promieniami; przetoż Wulgata właśnie chcąc wyrazić, przekładała twarz rogata; to się znaczy: światłość z twarzy jego w promieniach jak rogi wychodziła; zjad obyczaj; zjad Mojżesza z rogami malują. *W. Exod.* 55, 29. — (*Prov. Carn.* Selém je meszeez rogatei, Tem je menye vsze szvetlei im (miesiące) xiężye rogatszy, tym mniej światła daje; im kto hardszy, tym mniej użyteczny). Rogate tarany mur bily. *P. Kchan. Jer.* 285. *arietes*, barany, die gebörnten Mauerbrecher. — 3. Rogaty, węglasty, węgły, rogi, kąty majacy; *cf.*ig,

Esien habend. Czapka rogata. *Tr.* Męczennik kijmi rogatemi był bity. *Sk. Dz.* 107. (ostre kąty mającemi, scharfckig). — §. *Transl.* Pijany, i bogaty i rogaty. *Dwor. D.* zuchwały; (cf. róg, poroże, zuchwałość), feff, vermessen. — §. Podszczewali niektórego szczekarza, aby Husa swemi kwestyami rogatemi zabawił. *Baz. Hst.* 7; w logice *cornutae quaestiones*. — *Aliter:* Rogata w nim dusza. *Cn. Ad.* 998; (*de eo qui difficulter moritur: ex hat ein jähres Leben*). ROGAWIEC, weca, m., n. p. Rogawiec Numik, *corniger*. *Zebr.* 556. Rogawiec wskok Wenery wolą wykonywa, Cokolwiek śmiertelnego z Aeneasza zmywa. *ib.* 566, ob. Rogacz, rogonosz. ROGOBODZIEC, dźca, m., wół, byk rogami bodzący; *Eecl.* porobiiina, porobodenъ, porobodirelъ, der mit Hörnern stößt. *W. Exod.* 21, 29. *ROGODZIEC, ja, m., który rogi robi, wyrabia; *Rag.* rogodjellaz, ob. Rogownik, der Hörnermacher, Hörnarbeiter. ROGOKRUSZ, u, m., Hörnerg, kruszec do rogu podobny. *Kluk. Kop.* 2, 165. ROGONOGL, a, ie; *Croat.* rogonog; *cornipes*. *Urs. Gr.* 161; o rogowych nogach. *Mecz.*, hornfüßig, kopyta mający; *Sorab.* 1. rohané nohawcz. ROGONOS, ob. Nosorożec. ROGONOSZY, a, e; *Vind.* rogenofezh; *Croat.* rogonosz, *Ross.* poroносецъ; rogi noszący, Hörnertragend, gehörnt. Ammon rogonoszy. *Otw. Ow.* 180. Rzēki rogonosze, że się czasem na kilka przechodźsk dziela, albo że różne strumienie do nich z boków płyną, podobne rogom. *Otw. Ow.* 587. ROGOWACIEC, (cf. rogaciec); *neutr. niedok.*, w róg się obracać. *Cn. Th.*, rogowatym się stać, bornig werden, zu Horn werden. ROGOWATY, a, e, — o *alverb.*; *Ross.* rokamii; na kształt rogu, hornartig, wie ein Horn; *Sorab.* 1. rožkoyitē graniasty, węgelnj. ROGOWIEC, weca, der Hornstein; *corneus*, kamień podobny do pospolitego krzemienia; wydaje się, jakby był rogowy. *Kluk. Kop.* 2, 99. ROGÓWKA, i, ż., suknia białogłowska rogiem wielorybim podstawiona; *Ross.* бѣлая, der Bügelrock, Meißrock. *Zib.* 12, 555. *Ejssym.* ROGO- WNIK, a, m., co z rogu robi. *Włod.*, der Hornarbeiter; cf. *rogodziej. ROGOWY, a, e; *Boh.* et *Slav.* rohový, *Ross.* роговой; *Eecl.* rokamii; z rogu, von Horn, Horn-, hornen. Grzebień rogowy *Ross.* роговицъ. — §. Błonka rogowa w oku, cała źrenicę otaczająca, tunica cornea. *Zool.* 48. *Kluk. Zw.* 1, 15. *Kirch.* 82. et 85. *Krup.* 2, 288; błonka jest jasna i przezroczysta, na kształt rogu wyciągniętego. *Sak. Probl.* 26, die Hornhaut im Auge. — *Botan.* Rogowe ziele, *cerastium*, Hornfrucht, rodzaju tego u nas jest kilka gatunków. *Kluk. Dyke.* 1, 114. — §. Rogowe, rogowy podatek = myto od rogacizny, die Abgabe vom Hornvieh. Podatek rogowy, pługowy. *Vol. Leg.* 4, 786. Uwolnienie od hiberny, od pługownego, podymnego, czopowego, rogowego, i t. d. *Vol.* 6, 62. *Tward.* W. D. 57.

1. ROGOŹ, y, ż., ROGOŹA, y, ż., ROGOZINA, y, ż.; *Boh.* rakoš, rakošy; *Morav.* palech; *Sorab.* 2. rogošch; *Croat.* rogoz; *Bosn.* rogosg, papir; *Rag. et Slav.* rogoz; *Eecl.* porożъ, (cf. rokita, rokičina); palki ziele, *juncus*, Bienen. Włożyła dzieciątko między rogoż, w brzegu rzeki. *3 Leop. Exod.* 2, 4. (między rogożinę. *1 Leop.*). Zaż

się może zielenić sitowie bez wilgotności, albo rość rogożina bez wody? *1 Leop. Job.* 8, 11. (rogoż. *3 Leop.*). — §. Rogozina, miejsce rogożi zarosłe, *Rag.* rogozisce; *Croat.* rogozische, ein mit Bienen verwaßener Ort. Wstawiła skrzyneczkę z dzieckiem w rogożinę w przekopu. *Budn. Exod.* 2, 5. Ujrzała koszyk w rogożinie. *1 Leop. Exod.* 2, 5. — 2. ROGOŹ, ROGOZA, ROGOZINA, ROGOŹKA *dem.*, *Boh.* rohož, rohožka, rakoška; (cf. Rakuzy); *Rag.* rogōxa; *Bosn.* rogosgja, sturra, asurra; *Carn.* storijsa; *Croat.* sztura, rogoznica; *Turc. et Slav.* aszurra *Ross.* poroжа, porozina, porožka; mata, deka rakitowa. *Mecz.*, die Decke, Bienenmatte, die Matte. Zakon przyjąwszy, w teże komóree, i na teże rogoży, na której córka jego legala, żywota dokonał. *Sk. Zyw.* 1, 12. Ciało plecioną z palm rogoża pokrywał. *ib.* 56. Owoce na czystej rogoży wysypaue. *Hor. Sat.* 101. Rybołów siedzi na swej rogożinie. *Chrośc. Luk.* 156. Modła się w zagrodzie, rogożkami otoczonej. *N. Pam.* 11, 151. Rogoża podwójna *Ross.* циновка, циновочка. — Z nieba na ten padół wygnani, Izaliż nie zstąpiłi na rogoż z kobierec? *Zab.* 14, 65 (poprawili się z pieca na łeb; z deszczu pod rynnę, anż dem Regen in die Traufe). ROGOŹI, ia, ie, z rogoży, von Bienen, Bienen-. Wstał rybołów z złoza rogożiego. *Bardz. Luk.* 84. ROGOŹNIK, a, m., co robi rogoże. *Cn. Th.*, *Croat.* rogoznichar; *Ross.* рожицъ, der Mattemacher, Bienendeckenmacher; (*Boh.* rakošnjk gatunek wróblów; *Croat.* rogosar = kobialka). [ROHATYN, a, m., miasto w ob. brzeż. eine Stadt in Gal. *Kurop. Geogr.* 91 — 2]. ROHATYNA, *ROGACINA, y, ż.; (*Boh.* rohatina *perlica aucupatoria*); *Ross.* poratina; *Eecl.* poratina, рятине, (palt = wojna); włócznie, do ciskania nią na nieprzyjaciela. *Włod.*, szefelin, der Wurffpieß. Na niedźwiedzie i dziki trzeba mieć włócznie mocnego a szerokiego żelaza, które rogacinami albo rohatynami zowią. *Crese.* 657. *Star. Rye.* 40. Bielski utrzymuje, że Polacy używali pierwój rohatyn, które na prawym boku konia wspierali; jeden koniec dosięgał ziemi, drugi był wsparty na łeku u siodła, a od włóczenia po ziemi, nazwano je włóczniami. *Czack. Pr.* 216. ROHATNIK, a, m., (*Mecz.*) ein mit dem Wurffpieß Bewaffneter; *Ross.* poratennikъ. [ROHATYNIEC, Ńca, m., z Rohatyna pochodzący, ein Rohatiner 2]. Wybięgliście od Rohatynów onych. *Birk. Exorb.* C 4 b.

Contin. deriv. Nom. rog: rożek, rożkowy, rožen; *bez- rogi*, *dwurogi*, *jednurogi*, *jednorożec*, *nosorożec*, *nosorog*; *porože*, *porožysty*, *narožny*, *narožnica*; *koziorożec*, *krętorog*. ROIC się *rec. niedok.*, odroić się *dok.*; *Boh.* rožiti se; *Sorab.* 2. sze rojsch; *Sorab.* 1. szo royacz; *Vind.* rojiti, (rojenje, roistvu = rodzenie, *Etym.* ród); *Bosn.* rojittise peelle; *Croat.* roimsze, rojesze pehele; *Ross.* роиться, опроиться, отроиваться; rojami wylatywać, (o pszczołach), schwärmen, (von den Bienen). Roja się pszczoły, die Bienen schwärmen; (cf. rój). Czas rojenia pszczoł, u nas w czerwcu i lipcu. *Zool.* 125. Pod odrojeniem pszczoł co robić zostaje. *Kęck. Pas.* 27. — §. *Transl.* Roja się ciekliżny, mokre rzeczy, burzą się, robią; *Getränke*, Flüssigkeiten gähren, arbeiten. Wody średniosolne od octu nie

się nie roja. *Kluk. Kop. 1, 136.* Angielska kreda, gdy nalejesz wody, tak się roi i rozgrzewa, iż w tym cieple jaja ugotować się mogą. *Kluk. Kop. 1, 248.* Deszczowe wody wysmienite do wszystkich rzeczy, które kisać i roić się mają. *Kluk. Kop. 1, 118.* — § *Fig.* Roi mu się eo w głowie, snuje się, uwija się przez głowę; es geht ihm etwas im Kopfe herum, es schwärmen seine Gedanken, es steigen ihm mancherley Gedanken durch einander auf; (cf. *Slov.* Gako wčeli sa motagu, non conveniunt). Dziwne się koncepty w głowie jego roja. *Falib. D 5.* Tysiąc myśli w głowie mi się roi. *Teat. 51, 12.* Co się w głowie jej roi? *Teat. 45. c, 29.* Wyb. — ROIĆ, *activ.* roić eo, przasć, uprasć, ubrdać sobie, (*Carn.* Rojnèze *Parcae*, Prządki); schwärmen, mancherley Gedanken durch einander in sich erzeugen; *Rag.* roitti; *Vind.* rojit; *Carn.* rojiti, rojil, rojim, (2. rojiti, rojem = balasować); *Slov.* uperti ù namet, uzeti ù glavu? *Ross.* мечтатъ, мечтаться. Czemu w tak krótkim życiu wiele roim. Ze się w swej nawet ziemi nie ostoim! *Hor. 1, 285.* Zaden chiory tak dzikiej rzeczy nie roi sobie w głowie, którejby nam filozof jaki w rzeczy samej nie rozpowiadał. *Pilek. Sen. list. 5, 29.* Chciwy zawsze odmiany człowiek póki żywie Gani co ma, rojąc coś w dalszej perspektywie. *Nar. Dz. 1, 104.* Im więcej roju, tym bywa nie miodno. Gdy głowa roi, gębie bywa głodno. *Bratk. F 4.* RÓIK, a, m., *dem.* Nóm. rój, ein kleiner Bienenschwarm. Na małe roiki trzeba małych ulików. *Kack. Pas. 16.* ROIŠTY, a, e, — o *adverb.*, pełen rojów, voll Schwärme; *Ross.* роистый. RÓJ, G. roju, m., Roik *dem.*; *Boh.* et *Slov.* roj; *Sorab.* 1. roy, roi; *Sorab.* 2. roj; *Carn.* rój; *Vind.* roi, roj, (rojenje, roditje = rodzenie, ob. Róil); *Croat.* roj, roy, pehelec; *Hung.* roj; *Dal.* roy; *Rag.* rooj, grooz; *Slov.* rój; *Bosn.* roj od pečla; *Ross.* рои, der Bienenschwarm. Gdy młode pszczoły nie mają dostatecznego miejsca w ulu, wylatują rojem, obrawszy jedne z kilku młodych matek. *Zool. 122. Kluk. Zw. 4, 255.* Pszczoły dwa kroć przez lato, drugie trzykroć roje wypuszczają. *Cresc. 608.* Im więcej roju, tym bywa nie miodno. *Bratk. F 4.* — *Transl. fig.* Sług nieprzeliczone roje. *Teat. 46. c, 21.* orszaki, rzęszki; großer Schwarm, großer Gefolge. Roje młodzian do wojny obite. *Star. Vat. C.* — §. *Aliter:* Wino, panny i muzyki na melankolki, wybijają ze łba roje. *Dwor. K 5.* urojenia, Grillen, Hirngespinnne. ROJNIK, a, m., ziele, sempervivum, rodzaj. *Kluk. Dyke. 5, 71.* daš Hanšlaub, Summergrün. ROJNY, a, e, — ie *adverb.*, rojący, rojem wylatujący, schwärmend wie die Biene; (*Rag.* rojni saepe in examen erumpens). Zbił nieprzyjacioly, jak rojne pszczoły. *Stryk. Gon. 1 2.* ROJOWISKO, a, n., *contemn.* rój, tr. rzesza, tłum, hałastrą, Rók; ein Schwarm, ein Haufen. Paniebnii niewolnicy wszechmocej fortuny, Drzećie się wśród natrętnych tłumów rojowiska. *Zab. 16, 197.* RÓJOWNIK, a, m.; *Boh.* rogowink; *Sorab.* 1. rojownik, rozkolnik; *Ross.* мать, матица, маточная трава, маточникъ; 1) pszczelnik, ziele od pszczoł rzezone, jak rojownik od rojenia pszczoł, bo gdy ule sobiem jego potrze, rojom uciekać broni. *Syr. 691. Chmiel. 1, 645.* *Kluk. Dyke. 2, 115.* Melisse. 2) Rojownik pieprzny przy-

szejący, ob. Rozehodnik. ROJOWY, a, e, od roju, Bienenschwarm, den Bienenschwarm betreffend. *Tr.; Ross.* роиный. Rojowy kosz, którym roje przykrywają *Ross.* роeverka.

Pochodz. uroić, wyroić.

ROK, u, m.; *Boh.* rok; *Slov.* rok, leto, (ob. Lato); *Sorab.* 1. leto, leto; *Sorab.* 2. leto, letko; *Vind.* letu, godilhe, plur. hete; *Croat.* leto, leito. (1. aestas, 2. annus), godische, godina, (cf. godzina); *Dal.* godische; *Bosn.* godina, godisete 1. annus, 2. tempus, tempestas. (litto, gjetto aestas, annus); *Slov.* godine; *Rag.* gódina, godisete, ljetto; *Carn.* lejténa, lejtú annus, aestas; *Ross.* годъ, (ob. Gody); *Eccl.* годъ, година; *bsol.* Lato qu. v.); czas dwunastu miesięcy. *Zelr. Zw. 15. Solsk. Geom. 5, 155.* daš Jahr. Rok jest czas ten, przez który słońce 12 znaków zodyaku niebieskiego obelodzi. *Kal. 59, m 1.* Rok pospolity, to jest, ani przybyszowy, ani przestępny, (qu. v.). — Rok gwiazdowy, powrót ziemi do jakiej gwiazdy. *Suid. Jeog. 127.* Rok zwrotnikowy, odnawiający pory swoje. *ib. 129.* Rok gdzie przebyć; *Ross.* годоваль, (cf. godować). Roku nie móż przebyć *Ross.* нездодать. Inni poczynał rok od miesiąca marca, jak stara synagoga; inni od septembra; chrześciane od oktawy narodzenia Chrystusa. *Sk. Kaz. 507.* Nowy rok, — *bsol.* nowe lato; *Vind.* novu letu; *Slov.* mlado lito; *Croat.* novo leto; *Eccl.* новый годъ, новогдье. Ten = Jahr. Biegają dziatki po nowym lecie, i przyjaciele dają sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, bogaci ubogim, winszując sobie na nowy rok wszęgo dobra. *Herbst. Naul. N 5.* Dziś w wigilią bożego narodzenia winszujemy sobie siebiego roku. *Id.* — Rok święty, ob. mlodo we lato, daš siebjahr, Jubelium. — O roku łaski, Gnadnjahr. n. p. Benedicium mający, jeśli umrze w pierwsze trzy miesiące roku, niech ma czwarta część dochodów, jeśli w trzech wtorych, połowie; jeśli w trzecich trzech, trzecia część; jeśli w ostatnich wszystko. *Herb. Stat. 119.* — 2. Phrases: Zjedliśmy za kwartał, co na cały rok dostarczać miało. *Teat. 19. b, 45.* Drugiemu na rok stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. *Teat. 19. b, 7.* Roku cztery części, pory, ćwierci, czasy: wiosna, lato, jesień, zima, die vier Jahreszeiten. Roku pańskiego = od narodzenia pana Chrystusa, im Jahr des Herrn. Godzina ta jej się rokiem widzi. *Garn. Dw. 505.* Die Stunde wird ihr zum Jahre. Tak rok, rok teraz, rok temu, es ist jetz ein Jahr. Rok temu, jak umarł. *Cn. Th.* es ist ein Jahr. daš er starb. Na bez rok = na przez rok = za rok, na przyszły rok, fñfers Jahr, fünftiges Jahr. Zwiódł był na to wielkie wojsko; o większym myśli na przez rok. *Birk. Kaz. Ob. E b.* Co rok, alle Jahre. Co drugi rok, eo trzeci rok, eo czwarty rok etc., alle zwey, drey, vier u. Jahre. Chowają to w naczyniach od roku do roku. *Star. Dw. 50.* von Jahr zu Jahr. Rok od roku; *Boh.* zrok do roka = eo rok, alljährtig, alle Jahre. Chodził on rok od roku ośiarować Jehowie do Szylou. *Budn. 1 Sam. 1, 5.* — 2. In Plurali: Lata (qu. v.) usitatus, quanquam et roki, rarius quidem hoc significatu, usurpantur, di: Jahre. Światła niebieskie będą na znaki, na czasy, na dni i na roki, aby świeciły na utwierdzeniu nieba. 1 *Leop. Genes. 1*

(na lata. 3 *Leop.*). Latopiszcowie Litewscy lat albo roków, którego się czasu co działa, nie kładą. *Stryjk.* 254. Nadab dwa tylko roki panował. *Zał. H. T.* 206. Starość liczy się liczbą roków. *Birk. Zbar. D 5 b.* — §. 2. *Jurid.* Rok w prawie, termin, kadencya, (cf. zrok); ein gerichtlicher Termin, Verladungstermin, Eröffnungsstermin, Gerichtsstermin. (*Boh.* srocjm • zapozywam; *Vind.* rok, narok, narzhen rok, napoveden den • termin; *Croat.* rok 1. *spatium, terminus, 2. dies determinata, 3. fatum, fatalis dies.* (ob. Wróg); rochimsze paciscor, zrokuвати • przyczyną być; *Bosn.* rok, váda *dies constituta*, rocenje, sroćenje *conventio*, rocitise, srocitise *pacisci*; *Rag.* rook *tempus statutum*, roeni dan *dies dicta*, roccitise, urocciti dán *diem statuere*, roeenje *conventio de re aliqua*; *Ross.* рокъ • wróg, los; срокъ termin, rata, срочная pozew, роковий wrogowy, losowy, присрочить, присрочивать termin naznaczyć, просрочить, просрочивать termin opuścić, просрочка opuszczenie terminu, пересрочить, пересрочивать prolongować termin, пересрочка prolongaeya terminu; отсрочка, отсрочение odroczenie, odwłoka; *Ecccl.* сѣрокъ, прѣдѣль *intervallum*, нарокъ, опредѣленное, уреченное, назначенное время rata; присроочный день, срочный termin). *Jurydyka*, poroczki, roki, *Tagfahrt.* *Ern.* 1140. Po oddaniu pozwu, trzeba, żeby go wpisano w księgi, dwie niedziele przed rokiem, tak iż pozwany nie tylko z pozwu rok wiedzieć będzie, ale i w księgach urzędnika najdzie, od kogo i na który dzień rok mu dano. *Gorn. Wł. Q 4 b.* Gdyby oskarżony rzekł, że mu o to nie jest rok albo termin przedtym oznaczon, ma mu być do bliższego sądu odłożono. *Szczerb. Sar.* 10. Na rok naznaczony przed sędziego stanął. *ib.* 520. Sprawa nie przenocowana zaraz ma być sądzona, a w przenocowanej, ma być rok złożon do dwu niedziele. *ib.* 5. Sędzia musi kilka kroć roki sędzić do roku. *Rej. Zu.* 94 b. Trzy razy w roku mają się roki ziemskie, *Randgerichtstermine*, sądzić, a czwarta część roku na sądzenie wieców niech będzie obrócona. *Herb. Stat.* 420. Na recech (rokach) sędzia ziemski będzie sądził o wszelką sumę. *Herb. Stat.* 28. Roki, sądy ziemskie, poroczki. *Cn. Th.* (cf. roezki). Wojewodowie roki wielkie sądzić mają; a to gdy wyjdą dwoje poroczki, tedy po nich trzeci rok mają być sadzone. *Tarn. Ust.* 70. Apelacya ma być na wielkie roki albo na sejm walny. *ib.* 74. Roki, sądy grodzkie, ob. Roczki, die *Burggerichtstermine*. Roki skargowe • kwerele, podstarości i pisarz grodzki sądzą. *Vol. Leg.* 5, 75. das *Quatember • Gericht zu kleinen Streitfachen*. Rok zawity, ob. Zawity. Rok nadworny, pozwanie do dworu królewskiego. *Włod.* Verladung vor das *Hofgericht*. Rozpisuje rok, pomykam roku, zwołuje sprawę. *Cn. Th.* 950. den *Termin weiter hinaussetzen*. Rok daje • pozywam, ich lade vor *Gericht* vor. Rok przepadły • *translaps, verjämter Termin*. — §. Pozwanie słowne, ustne • rok, *mündliche Ladung*. Gdy kogo sąd rokować każe, wożny pozwem słownym, rokiem zwanym, zapozywa go. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 20.

Pochodz. sub verbo: *rzec*.

ROKAMBUE, u, m., z *Franc.*, die *Rocambe*, der *Chälan-*

genfuehlauch, allium scordoprasum, rodzaj delikatniejszy czosnku. *Kluk. Rosl.* 1, 212.

ROKICINA, y, ż., *salix pumilla*, die *Zwergweide*; *Ross.* тальшикъ; rodzaj wierzby małej, kępami po łąkach i lasach rosnać; zda się ubogim na wiązki do palenia. *Kluk. Rosl.* 2, 61. (*Slov.* rakyta *carex*, rokyti *juncus*, *siler*; *Hung.* rekettye-fa *siler*; *Slav.* rakita; *Bosn.* rakitta *salix helix*, ob. Rokita); *Carn.* rakita *salix*, rakitje *salicetum*, rokitje *cannetum*; *Vind.* rokitje • trzeznisko; *Rag.* rakitta *siler*). Skrył się w rokiecie. *P. Kchan. Jer.* 212, (cf. a nasi w chrósti). Żołnierze ukryci wypadli hurmem z rokićiny. *Pot. Syl.* 507. ROKICINOWY, a, e, od rokićiny, von der *Zwergweide*. *Cn. Th.*

ROKIETA, y, ż., (*Lat. med.* *rochetum*; *Ital.* *rochetto*; *Bosn.* roket; *Croat.* rokéć, roketa, kamieza; *Rag.* nadkoscjegliza, cf. *Germ.* *Reč*); gatunek komży kanoniczej lub biskupiej, eine *Art Chorherden der Bisthölfe und Domherren*. Biskup zdjawszy dalmatykę i podawszy ją dyakonowi, stanął w płóciennej komży albo rokiecie. *Sk. Żyw.* 2, 188. Pięcaze i ryczae, rokięte biskupia z siebie zdzierał. *Sk. Żyw.* 2, 226. Chciał mnie ozdobić krzyżykiem, używaniem rokiety i mantoletu. *Niędz.* 157.

ROKITA, y, ż.; (*Boh.* rokyty *carex*; *Rag.* rakitta *siler*, ob. Rokicina); *salix arenaria*; *Carn.* wéka, die *Sandweide*, gatunek wierzby, nie wyrasta wysoko, ale gęsto, na błotach i piaskach. *Kluk. Dykc.* 5, 42. Na góbkiej się zwiesiwszy rokiecie Pięcaze swej krzywdy słowieczek obficie. *Zab.* 16, 519. Udatne sosny drobne rokitki przemieśli. *Pot. Poez.* 2. ROKITOWY, a, e, z rokitki, von *Sandweiden*. Trzezniana lub rokitowa deka, mata. *Macz.* Tam po wyspać ludzie Wiek w rokitowej prowadzą budzie. *Miask. Rył.* 78.

ROKOSZ, u, m., z *Węgiersk.* *rokosz* • zjazd powszechny. *Łubien.* 68, (*Slov.* *rákoš comitia*). Słowo *rokosz* hasłem było w Polsce, na którego wydanie każdy szlachcic obowiązany był stawać zbrojno dla zabezpieczenia powszechnego przeciw przemocy króla i senatu. *Skrzct. Pr. Pol.* 1, 518. ein *Auflauf des Adels wider den König und Senat*. (*Ecccl.* pokoruk bunt, zdrada). Dawniej używano *rokoszu* dla publicznej potrzeby, w czasie trwogi wojennej, na zawołanie szlachty do króla. Ostatni tego był przykład za *Zygm. I.*, 1557 pod Lwowem; tam szlachta opuściwszy króla i senat, zrobiła sobie osobne koło, i poczęła się dopominać o zdanie sobie rachunku z rządu Rzpltej. O *rokoszu* Gliniańskim 1580 przeciw *Ludwikowi*, napisał uczona dysertacya *Nze Jabłonowski. Nar. Chodk.* 1, 204. *Piaseck.* 254. Lata 1557 rycerstwo korony Polskiej, będąc we Lwowie, zjeżdżając się na osobne miejsca w polach, potem w klasztorze we Lwowie, w radę wstępowali; co zowiemy *rakosze*; tam wolno mówili z osobna, kto chciał widzenie swoje powiadał, domagając się tego na królu, aby ich artykułom *exekucyą* uczynił. *Biel. Św.* 291 b. — §. Król miał *rokosz* z onemi, którzy byli w *Betsurze*. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 15, 22. (rokował z niemi. 3 *Leop.*, traktował, czynił z niemi, *Unterhandlung pflegen*; cf. *Etym. rzec*). — 2) W zna-

ezieniu zjazdu, Zusammenkunft, Versammlung. Rymunt wszystkich panów Litewskich obelśawszy, uczynił sejm albo rokosz, i tam się wszystkiego prawa dziedzicznego wyrzekł. *Stryjk.* 316. — 5) Rokosz, bunt; Aufstand, Aufstand, *Ross.* междоусобіе, междоусобство; *Eecl.* смута. Lentulus z innymi, którzy rokoszony (obs. femininum), czołem byli. *Pilch. Sall.* 75. et 72. Zofia od wszystkich Piotra nieprzyjaciół była ulubiona, przeto naturalnie oddaneby jej były rządy, gdyby rokosz udała się była pomysłnie. *Pam.* 85, 4, 802. Na rokosz zawołać, ad libertatem proclamare. *Cn. Th.* — 4) Rokosz, albo Hibrada, herb; półkonia z ogonem rybit. *Kurop.* 5, 43. ein Wappren. ROKOSZANIN, a, m., do rokoshu należący, ein Mitverbündeter, in den Abelsaufstand mit Verflechtener. ROKOSZANSKI, a, ie, od rokoshan, buntowniczy; *Ross.* междоусобный, die Abelsverbündeten belangend. Odwagi rokoshzańskie. *Bardz. Luk.* 94. ROKOSZOWAĆ *med. niedok.*, ROKOSZYĆ się *zaimk.*, bunt podnosić, powstawać; wider jemand auftreten, sich wider ihn auflehnen, verbünden; *Ross.* междоусобствовать. Lucyper i czarci rokoshowali z bogiem i z kościółem niebieskim. *Birk. o Exorb.* 7. (przeciw bogu). Ambieya nadęty waży się przeciwko swemu rokoshyć monarsze. *Mon.* 71, 795. — 2. *Active:* Nic to, choć na cie świat monstra rokoshy, Więcej się jednej obawiaj rokoshy. *Mon.* 71, 896. buntuje, burzy, podusza, aniwieglu. Porokoshyć. *Mon.* 225. ROKOSZÓWKA, i, ż., gatunek gruszek. *Groch. W.* 581. eine Art Birnen. ROKOSZOWY, a, e, od rokoshu, den Abelsaufstand betreffend.

ROKOWAĆ, -ał, -uje *med. niedok.*, 1) odrokować *dok.*, (*Etym.* rzec, rzekę); *Boh.* rokowati *deliberare*; radzić, radę składać; rather, beratshlagen. Ty panie mój, mając władzę rozdawania poważnej radzie głosów pod czas rokowania. *Star. Vol. A 2 b.* Pierwej szlachta, na sejm przyjechawszy, jednego dnia wszystko, stanawszy w polu, odrokowali. *Star. Ref.* 161. przedelberowali, (cf. rokosh), sie thaten alles in einem Tage ab. Niewiasty do grobu idąc, o tym na drodze z sobą rokowały, kto nam odwali kamień tak niemały? *Odyt. Św.* 2. L 15. — 2) Rokować, wnosić, konkludować. *Ern.* 65. sich befehlen, Eschlüsse machen. *ratiocinari. Cn. Th.* (rozumować). Powiedz mi, co w tobie sprawuje tę bojaźń, i to złe względem nas rokowanie? *Teat.* 25. b, 4. Jeśli na chęć spojrzysz, z jaką się sposobie, że i mile to przyjmiesz, tak rokuje sobie. *Zab.* 9, 4. (prorokuje, wróże). Najłatwiej o tym rokować, co już pomineło. *Fredr. Ad.* 14. prorokować, weissagen. Prosty wniosek rozumu godzi się przewidywać, i mitem niepróżnej nadziei rokować uczuciem. *N. Pam.* 14, 242. Z odwagi żołnierzy rokuje o wygranej lub przegranej. *Boh. Dyab.* 5, 116. Co ty rokować sobie możesz zład rozumnie? *Dmoch. II.* 2, 218. Głos imperatora wskazuje i słodka rokuje nadzieję. *N. Pam.* 14, 241. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie Rokujesz, Kłoto dzisiaj może ci nie przetrnie. *Toł. Saut.* 62. (*Croat.* zrokovati: przyczyną być). — 3) Rokować kogo, ustnie go pozywać, rok mu dawać; einem mündlich verladen, citiren; *Boh.* sročim. Gdy kogo sąd rokować każe, wożny pozvem słownym,

rokiem zwanym, go zapożywa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 20. — 4) Rokować, rzekać, mówić, rozprawić; reden von etwas, sich davon unterhalten, darüber sprechen. Co kto mówi, o tym rad rokuje. *Cn. Ad.* 94. (co na sereu, to i na języku). Mogły być one słowa od Zamojskiego rzezone, Któremi kiedyś Ajax sam z sobą rokował, Gdy się nad morzem chodząc, do śmierci gotował. *Groch. W.* 519. — 2. Rokować z kim o co, traktować, negocjować, czynić z kim o co; mit jemanden unterhandeln, Unterhandlung pflegen; (*Croat.* rochimse, zochimsze pacišcor; *Bosn.* ročitise, sročitise, dogovoritiše pacišci, roćenje, sročenje *conventio*; *Rag.* roccittise *dicm statuere, convenire de re aliqua*; *Slav.* pogadjatiše cf. pogodzie). Król rokował z onymi, którzy byli w Betsurze. *5 Leop.* 2 *Mach.* 15, 22. (miał rokosh. 1 *Leop.*). Przyjechał do Troi Usses rokować o wydanie Heleny. *J. Kekan Dz.* 54. Cesarz tajemnie począł z Witołdem rokować, i osobliwe schadzki miewać, obiecując mu koronę Litewską. *Stryjk.* 528. Halezanie, gdy im żywności już nie stawało, jeli rokować z wojewodą, i zamek poddać cheich. *Biel.* 105. Książęta Ruscy z starostą zamku obleżonego rokuja, aby się poddał; *agunt eum eo. Krom.* 270. Wyszli obadwaj hetmani na rokowanie wspólne; ale nie nie sprawili. *Warg. Cz.* 1, (*Boh.* rokowanj; *Vind.* pogodjenje, spraulenje, spraulistvu; *Dal.* dugovanye; *Rag.* uvjet, ugovor). Na rokowanu obiecali, że bramy otworzą. *Warg. Wal.* 479. ROKOWY, a, e, roczny, jährlich. Pamiętki za umarłe albo pomniki trzeciiodniowe, czterdziestodniowe i rokowe. *Smotr. Apol.* 147. (coroczne). — 3. Rokowy, terminowy *Ross.* срочный.

1. ROLA, i, ż., z *Frane.*, die Stelle in einem Theaterstücke; (*Sorab.* 2. rulla; *Ross.* лице, cf. lice.; 1) cześć sztuki, którą każdy aktor udawa z osobna. *Teat.* 24, 26. Trudnej podjął się roli. *Teat.* 52. b, 15. Granie roli *Eecl.* лицеисхождение. — 2) Rola, lista, Regieistr. *qu. v.*
2. ROLA, i, ż., ROLKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* rolj, role, popluž; *Slav.* rola, rolička; *Sorab.* 1. rolila, rola; *Sorab.* 2. rolila; (*Carn.* rol, orolje *jagerum, ob. Radlo, ob. Orać*; *Slav.* oranje; *Croat.* ztern (*ob. Ściern*), (rol - fan); *Ross.* поля, пашня, пашенка; *Eecl.* бразда (cf. brózd), ецо, (*ob. Śiefo*); *Carn.* kmetje, kmetya, (cf. kmieć; 2. 1) pole zasiewne, Ackerfeld, Ackerland, Feld. Jaka rola, takie też są i nasiona. *Budn. 4 Ezdr.* 9, 17. Rola koczem mierz, nie sznurem abo stajem. *Cn. Ad.* 458. (lepiej maczno, niż łaczno). To ieli wszystka była rola, na galerach wojować. *Pasz. Dz.* 59. (cała ieli gospodarstwo). Pola abo role są trojake, jedne na oziminę, drugie na jarzynę, trzecie na ugor, według kadencyi, jako na który rok przypadną *Haur. Ek.* 18. Rolą uprawiać *Ross.* земледельствовать. Uprawna rola; *Sorab.* 1. podwor, podworano, (*ob. Podorac*). — 2. 2) Rola, herb; róża, a koło niej trzy kroje; w hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 5, 45. ein Wappen. ROLNICA, y, ż., *botan.* rodzaj rośliny, *sherardia. Kluk. Dyke.* 5, 76. ROLNICTWO, a, n., ziemiańskie gospodarstwo; *Boh.* polnost; *Slav.* oranj; *Sorab.* 1. ratarstwo, (*ob. Ratajstwo*); *Carn.* kmetuvanye, kmetztvu, (*ob. Kmiectwo*); *Vind.* orastvu, ora-

nje, kmetnia, polsku obdelanje; *Rag.* tēxarje, trūd (*ob.* Trud), tēgh, mukka; *Croat.* ratajenje, oranje; *Ross.* земледѣліе, земледѣлство (*cf.* pačaé), хлѣбопашество; *Eecl.* земледѣланіе, *der* Ackerbau, *der* Feldbau, Landbau. Rolnictwo jest znajomość przyzwoitej roli uprawy. *Kluk. Rosl.* 5, 2. Narod bez rolnictwa jest głucha pustynią. *Gaz. Nar.* 1, 244. Lubiacy rolnictwo *Eecl.* любоземледѣльствъ. ROLNICZY, a, e, od rolnictwa, Ackerbau, Landbau, Feldbau; *Boh.* poplužnj; *Ross.* пахатный, земледѣльческій, пахаревъ, хлѣбопашный, сѣльный, сѣльскій; *Eecl.* иицль, (*ob.* Niwa. ROLNICZYC *med. niedok.* rolnictwem się lawie, gospodarować; *der* Ackerbau treiben, *der* Landwirthschaft obliegen. Trzeba połączyć z teorią praktykę, żeby dobrze rolniczyć. *Kluk. Rosl.* 5, 66. ROLNIK, a, m., ROLNICZEK, czka, m., *zdrobn.*; *Boh.* rolník, niwař, sedlak, (*ob.* Siedlak); *Sorab.* 1. ratař, rataj, (rataj); (*Carm.* rojāk *adscriptitiu*); *Vind.* kmet (*ob.* Kmieć), polski złowek, pauer, arazh. (*ob.* Gbur, oracz); *Croat.* rataj, oraeh, polyak (*cf.* Polaki, delopolecz, tesak; *Dal.* ratay; *Rag.* tēxak, trūdnik, rataj, zemgljak. (*ob.* Ziemianin); *Bosn.* pogljar, tesgljak (*cf.* ciężki, *cf.* ciągnąć, ciężki), rataj, korac; *Rag.* pogljar, rataj, ratagl; *Slav.* tēxak; *Ross.* роляникъ, земледѣлецъ, земледѣлецъ, хлѣбопашецъ, орачъ, орачель, орачъ, ратай; *Eecl.* пахотникъ, *f.* пахотница, образодерещъ, пахаръ, содѣлованикъ, иицль; §. 1) chodzący koło uprawy roli, *der* Ackermann, *der* Feldbauer, *der* Feldmann. Rolnicy nasi, jedni mają znaczne gospodarstwo, jak to sołtysi, okupnicy, kmiećcie; drudzy mają połowę mniejsze, jak to półrolnicy, zagrodnicy; inni ledwie mają jakie, jak chałupnicy i komornicy. *Switk. Bud.* 441. Dziwuje się rolniczek (*arator*), gdy się w jarznie woły chodzą wala, i kładą na ziemi w bród poły. *Żebr. Ow.* 177. *ib.* 579. — §. 2) Rolnik skowronek, *ob.* Skowronek rolnik. — §. 3) Rolnik, kwaki, rzepa podługowata słodka, karpiele. *Steinf. Krop.* 5, 59. ROLNY, a, e, od roli, Feld, Acker; *Boh.* rolaj; *Sorab.* 1. robliny. Rolne gospodarstwo. *Warg. Wal.* 151. *der* Feldbau. (*Croat.* polyobden *agrusus*). *ROLOPORCA, y, m., wół pługiem orząc rolę porzacy. *Otw. Ow.* 610. *der* Feldpflüger, Ruloackerer. *ROLOSPIRAWNY, a, e, n. p. Wyzabiała z kmiotkami rolosprawne cielee; *ruricolae loves.* *Żebr. Ow.* 120. *feldbauer*.

ROMAN, u, m., *botan.*, gatunek Euforbii, *Euphorbia Cyparissias*, rośnie na gruntach kamienistych. *Kluk. Dyke.* 1, 215. *cine* Arr Cyparbitien. (*Croat.* raman, komenika monacella). ROMANA, y, z., w drukarni, gatunek pisma mniejszego od kanonu. *Magier. Mskr.* ROMANEK, nku, m., *botan.*, gatunek Euforbii, *Euphorbia Helioscopia*. *Kluk. Dyke.* 1, 212. Romanek mały obrotny, kołowrot, Sonnenwende, Selbstmild. *Syr.* 1489. (*Boh.* rmen; *Ross.* помашка *chamomilla* rumianek). ROMANOWY, a, e, n. p. Romanowe ziele wielkie, *denaroides*, *Steinflet.* *Syr.* 1490. ROMANS, *ROMAN, u, m., z *Franc.*; *Vind.* resvefeleozhi smilniki; *der* Roman. Zmyślone historie, co się romanami nazywają. *Lub. Roz.* 81. Dobre są i romanse, które bawiąc nauczają; ale nie wiele mamy *Doświadczyńskich*

i *Podstolich.* *Gal. Wym.* 92. O fatalne romanse, romanse niestety. Wyście nam pokazyły młodzież i kobiety. *Zabl. Firc.* 78. ROMANSISTA, y, m., autor romansowy, ein Romanenichtreiber. Wielu utrzymuje, że dawne rycerstwo bajecznych romansistów było wymysłem. *Niemc. Krol.* 1, 155. Według pospolitego romansistow zdania, już tam miłość znajdować się nie zwykła, gdzie żadnego odmówienia obawiać się nie trzeba. *N. Pam.* 11, 194. ROMANSOWY, a, e, Romanen. Miłości romansowe. *Teat.* 48. b, 50.

RONDEL, dla, m., RONDLIK, a, m., *dem.*, okrągłe naczynie do smażenia, *cine* Bratpfanne; *Boh.* rendljk, rendlíek. Rondel, naczynie miedziane, z rączką, w kuchni używane, które powinno być dobrze ubielone, ponieważ potrawa, gdy długo w rondlu stoi, zaraz miedzią przechodzi. *Wiel. Kuch.* 425. Nie zjećie czego? czyja będzie wola Przystap' ku temu rendlowi. *Kniaź. Poez.* 2, 204. — RONDELA, *ob.* Rodela. RONDOWAĆ, wyrondować; u blacharza, blachę okrągłą zgietą wyrównać, aby zupełnie była okrągła. *Magier. Mskr.*, rendíven, ründer.

RONIĆ, URONIAĆ, URANIAĆ *cz. niedok.*, zronić, uronić *dok.*; *Ross.* ровить, ровять, сронять, сронить, сроняю, сроню, срапываю, обронить, уронить; upuszczać co z siebie, utracać; fallen lassen, verlieren, verdrücken, *pr. et fig.* (*Sorab.* 1. ronu piso; *Croat.* rivam, rinuti *trudere*, *cf.* runać; *Bosn.* roniti *dejicere*). Roni ptak: pierze mu pada, *der* Vogel läßt die Federn fallen, maniert ſich, (pierzy się). I ptak tam lecąc pióro uroni. *Rys. Ad.* 76. — *Fig.* Buntownik będzie musiał z tej pychy i pierza uronić, skoro króla zobaczy. *Tward. W. D.* 82. Roni koń: żeby mu padają, daß Pferd verliert die Zähne. Jeleń roni: rogi mu padają, *der* Hirsch wirft die Geweihe ab. Wąż się roni: łmi się, die Schlange wirft die Haut ab. — Róża przedko roni kwiat swój. *Hor.* 1, 205. *Nar.* Już w pierści czyste uderzają dłonia, Już włosy na wiatr wytargnione ronia. *Zimor. Siel.* 194. W zawody konie wypuszczają Ze wszystkich siły je zacinają, Chyląc się nazbyt woźniki swe ronia, Potym zronione własnym lotem gonią. *Ustrz. Troi.* 54. (złaują z nich, spadają). Łzy ronić. *Tr.*; *Sorab.* 1. feldze ronu; *Croat.* ronim szuze; *Bosn.* roniti suze *profundere lacrimas*; *Eecl.* cleziti, clezju, clezotociti. Próżno słowa twoje ronisz. *Teat.* 42. d, B. Wielką cześć dnia gnuśnym spaniem marnotrawnie uraniasz. *Krom.* 551. Czcym wielomowstwem uroniać drogie momenta czasu. *Dyar. Grod.* 14. Jednego z całego dyskursu nie uroniła słowa. *Weg. Marm.* 5, 7. (nie straciła). Zaniedbanie wiele pięknych rzeczy roni. *Simon. Siel.* 70. Uchodzi zima, ziemia śniegi roni. *Hor.* 1, 29. *Nar.* Łakomy człowiek i chwytą i roni, Lejae w ten przetak, wnet woda wycieknie. *Hor.* 2, 120. Wielkie miał Pompej majetności, lecz więcej uronił, niżli schował. *Bardz. Luk.* 155. (strwonil). O nią zdrowie swoje i krew' ronił. *Smotr. El.* 15. (na szanie puścił, odważył). Pieści córkę, pielęgnuje, nad nią serce roni. *Zab.* 15, 16. *Kniaź.* serce wylewa, sein Herz ergießen. Do twojej łaski ustawnie wdycham, Uroni tę znanęj ducha pokorze. *Kniaź. Poez.* 1, 4. (wylewaj, świadez ją choć mniej godnemu).

Zebrane tam było, co ziemia schronić może w łonie swym najskrytszego, i słońce uronić z prześwietnych swych promieni. *Tward. Wł.* 149. (utworzyć). Żaden z twych poddanych przeciw tobie wiary nie uroni. *Pot. Arg.* 155. (nie przyniewierzy się). Obym się był nie rodził, abo swym rodzeniem. Aby mię matka była zroniła kamieniem. *Kulig. Her.* 24 poroniła, mißgebären, verwerfen. RONIENIE, ia, n., "RON, u, m., = das Jallenlassen, Verschütten, Bergleßen. (Ross. уронъ strata, utrata). Czci Portugalezcyk ronem płaczu swego straszego Albukierka. *Przyb. Luc.* 5. (wylewem).

Pochodz. poronić, poranić, wyronić, oronuc, uronić, zaronić; sron, srenisty, srenieć, osrenieć.

RONT, u, m., militar., obchód, objazdźka. *Jak. Art.* 5, 514; *Rag.* obhoda; *Ross.* дозоръ, (cf. dozór); die Runde, Ronde. Trzeba nam było nylinkować katem. Chcąc się wybiegać przed czujnym rontem. *Zab.* 9, 516. *Zubł.* Nocowłóckieh przestrzegam, że teraz po nocy ehodzą ronty. *Mon.* 70, 156.

ROPA, y, ż.; *Ross.* рона, еукровица; otok, Citer, Citermaterie. (*Sorab.* 2. roppa, ziarszezek). Ropa białożółta-wa materya, która się staje z występującej krwi, i pomieszania się z nitkami miesistemi w ranacli lub wrzodach. *Kluk. Zw.* 1, 56; *Boh.* hnüg, hnoge (ob. Gnoj), hnidina, hnis, talów; *Slov.* hnüg wiedè; *Hung.* genyetség; *Vind.* gnnui, hötter; *Croat.* gnöy, gnyoj, gnylad; *Dal.* gnój; *Bosn.* gbnój; *Slav.* gnej; *Sorab.* 2. talog; *Sorab.* 4. yedmo. Obmywa z ropy ubrozone ciało. *Barcz. Luk.* 106. — §. Ropa, bitumen. *Syat. Schl.* 140. Bergwachs, Judenpech. Cieplice te mają w sobie siarke abo hałun; drugie klej abo ropę, jako ją nazywają ci, którzy za Drobobyczą kopią tę ropę. *Syat. Schl.* 82. Słone wody gorzkiego smaku nabywają z kleju albo ropy jeziora. *ib.* 105. ROPCZYCE, miasto w Sandomierskim. *Dyke. Geogr.* 2, 555. eine Stadt in der Woj v. Sandomir.

ROPIĆ med. niedok.; (*Sorab.* 2. ropisz marszezyć); czynić, aby się zebrało, zropiło; citeru madcu, citeru lassen; *Boh.* zgitriti, zgitrowati, (cf. jatzyć); *Sorab.* 2. jetschisch; *Ross.* рипить. *Emarginare*, ropić, rozgnoić abo rozszczyć wrzód abo ranę. *Macz.* Ropiący, *suppuratorius*. *Cn. Th.* ROPIC się recipr.; *Boh.* gitriti se, gitrijm se; *Sorab.* 2. sze talużisz; *Sorab.* 4. podycetzu szo, noyu szo, yedniu szo, zaečekam, hnieč, (ob. Gnie); *Vind.* otezhi, otvuriti, otikuvat, otiekuvat, se gnojit, heitriti; *Bosn.* gnojitiše; *Rag.* ghnottise, oghnottise; *Croat.* ognajam-sze; *Ross.* рипиться, нарвать, нарывать; ropę wypuszczać, ropą ciec, citeru. *Cn. Th.* ROPIEĆ njak. niedok, zropić dok., ropą zająć, w ropę przejść, zu Citer werden. Wnet jego sadło, ciało, jego miazga cała Od gnusności z pijaństwem złączonej zropiała. *Zab.* 8, 95. *Tręb.* Z dołków, gdzie były oczy, żaby wyglądały, Po twarzą zaś zropiałej jaszczurki biegaly. *Łącz. Zw.* 12. ROPISTOŚĆ, ści, ż., ropienie, *purulentia*. *Macz.*, *Sorab.* 1. yetžno, yedmnytofeč, *Vind.* tvurnóst; *Croat.* gnoina, gnoinoszt; *Hung.* genetség. das Citeru, wenn etwaß voll ist von Citermaterie. ROPISTY, a, e, ROPISTO adverb, ropiący się, pełen ropy, *purulentus*. *Macz.*, *Boh.* hniso-

waty; *Slov.* zahnogený; *Hung.* genyetséges; *Sorab.* 1. yedmoiytè, yedmoyieczne; *Vind.* höttrau, gnojan, tvuren, tvuroviten, gnijlast, gnoimoranast; *Croat.* gnoien, gnojni; *Ross.* гноеватый, гнойный, гноетый (cf. gnojny), паривный, вередливый; *Eecl.* рипетый, гноеточивый, citerud, voll Citer. Do Łazarza psi przychadzali. A wrzody jego ropiste lizali. *Olym. Sw.* 2, D b. — §. Ropisty, ropie podobny. *Cn. Th.*, citeratig. ROPSKO, a, n., paskudna ropa, häßlicher Citer. Ropsko i otok smrodliwy. *Boh. Dyab.* 2, 54.

ROPUCHA, y, ż.; (*Boh.* ropanch sopel, cf. *Sorab.* 1. žkropawé chropawy; *Ross.* прыуха, прыухка *salmo marisula*; cf. *Gall.* crapaud; *Ital.* rospo; parchata żaba, die Kröte; *Slov.* zemská žaba, gedowatá žaba; *Boh.* žaba zahradj, zemská, gedowatá, chrastavá; *Sorab.* 2. schkrodawa; *Sorab.* 1. krökawa, fymečizha; *Vind.* krasstova shaba, krofa, fhatornza; *Croat.* krasztava saba, krasztacha; *Carn.* puf; *Bosn.* sgjabbá zapuhaceja, rugnava; *Rag.* xabba zapuhaceja, gubhaviza; *Slav.* krastava xabba; *Ross.* коростовая лягушка, жаба; §. 1) ranu bufo, daleko większa od po-pohłtj żaby, ciemnoszarawa, ma na sobie brodawki obrzydliwe. *Zool.* 205. Żabę krostawą Ruśniacy jedném słowem zowią ezerpacha, t. j. żabą leśną. *Urs. Gr.* 144. §. Ropucha, *rocemus hominem vel animal aliquod parvum, quando ultra modum suae corporaturae inflatur ut vel superbia, eine böse Kröte, eine selte, aufgeblahene Kröte Aliqui tamen dicunt esse ranae majoris nomen, et seve nectus loquendi: Ody-ma sie jak ropucha, er bläst sich auf wie eine Kröte, wie ein Frosch. Cn. Ad 4, (cf. nadął się jak półtora mieszczka; gdy konia kują, żaba nogi nadstawia); *indicat trinitum esse ab aliquo proprio. Cn. Th.* 925. — §. 2) *Milit.* Ropucha, koze żelazne mózdzarzewo. *Jak. Art.* 5, 514. eine eiserne Mörterlaefte. ROPISZY, a, e, od ropuchy; *Carn.* krötne, Kröten. Czart ukryty w barwie czai się ropuszj. *Przyb. Milt.* 129.*

RORATY *plur.*, nabożeństwo adwentowe, die Adventandacht in der Römischen Kirche bey sieben brennenden Lichtern. U nas w Polsce oznacza się adwent roratami, to jest mszą przed wschodem słońca odprawianą, w której *introit* od słowa: *Rorate* zaczyna się; pod czas tej mszy stawiają siedm świec gorejących na ołtarzu. *Cerem.* 1, 189. *Kras. Zb.* 2, 56. *Zain. Post.* 4 b. — Na roraty wstają pobożni. *Dwor. J.* 4. mówi się czasem o szulerach, pijaniach, którzy całą noc nie śpią do świtu, Nachtjüwärmer. — §. Roraty: Adwent *qu. v.* RORATNY, a, e, od rorat; n p. Zwiastowanie anielskie do panny Maryi wspominajac, roratną mszą spiewamy. *Hrbs. Nauk.* 5.

ROS — Roz — *qu. v.*

ROSA, y, ż.; (*Boh.* rosa, rosyčka; *Slov.* rosa; *Sorab.* 1. rosza, rôlla, rôsa; *Sorab.* 2. rosza; *Carn.* rósa; *Vind.* rota, rofsa; *Croat.* rôsza; *Slav.* rossa; *Roy.* rossa, rossizza; *Bosn.* rosa; *Ross.* poca; *Lat.* ros; *Gall.* rosée, *Graec.* ῥοση, ῥόσος, cf. *Hebr.* רוֹסִים *rasas, aspersit, apud Chaldaeos stillavit; cf. Germ.* riechen; der Thau, owa niewidoma wilgoć, która po zachodzie słońca w ciepłe ezassy, rośliny znacznemi kroplami okłada. *Kluk. Rosl.* 5, 90.

Hub. Wst. 162. Na zaraniu rosa z wiatru spuszczonea bywa. *Birk. Zbar. C b.* Rosa kroplista. *Bardz. Luk. 99.* Skropcie już pola perłową rosą O górne zdroje. *Miask. Hyt. 1.* Rosa pada. *Cn. Th., Vind.* rofsa pada, rofsi; *Sorab. 1.* rosza pada. Płodnoczynna rosa. *Zab. 8, 255.* *Nar. et 10, 55.* *Koss.* Rosa miodowa; *Ross.* медяная роса, *ob.* Miodowy.

Pochodz. *rosić, obrosić; obraszać, porosić; rosisty, rosaty.*

ROSADA, *ob.* Rozsada.

ROSAJDA, y, ż, w bucie skłanej, taśla skła ordynaryjnego zielonego, których 120 sztuk idzie na skrzynią. *Magier. Mskr.,* cine ordinäre grüne Glasstafel.

ROSATY, a, e, na kształt rosy, wie *ῥῆαν, ῥῆαν*. Do wina używają cukru rosatego, w aptece przyprawnego, dla uczynienia go łagodnym. *Cresc. 555.*

ROŚĆ, *ob.* Rosnąć. ROŚCIAĆ, *ob.* Rozciąć. ROŚCIAGŁOŚĆ, ROŚCIAGŁY, ROŚCIAGNAĆ, *ob.* Rozciągnąć.

1. ROŚCIC, rościł, rościł, roszeze *cz. niedok.* urosić *dok.*, robić, żeby co rosło; *Bosn.* vrjesgiti (cf. wrzos), cimit rasti; *Ross.* растить, рошцу, возрастить, возращать, (роща, рощина gaj); *Eecl.* paucy, (растительный vim augendi habens), wachsen machen. Mysze łajno na głowie oblaźły włosy rości. *Sienn. 175.* Ziele smolnik dobre jest w gnojeniu ran, roszeze w nich ciała. *Spicz. 9.* — *Transl.* Rościć, *fig.* wzkrzeszać, wzbudzać; rege machen, entstellen machen. Państwo miał w ręku, gdyby chciał rościć W półryнку wojnę. *Chrośc. Luk. 185.* Twój gniew mi paucie codziń zgubę rości. *Morszt. 95.* Oprzeć nie mogłem się skłonności, alem nadziei nie rościł nigdy. *Teat. 1, 69.* idź nährtke feine Hoffnung. Widzaj jej portret u mego, nie miałem rościć podejrzzenia? *Teat. 9, 21.* Argwohn schöpfen, Argwohn nähren. Pretensye rościć, zmyślać sobie pretensye, Präensionen machen.

2. ROŚCIĆ, *ob.* Roszcieć. ROSCIEC, ROSCIEK, *ob.* Rozciek. ROSCIETY, ROSCINAC, ROSCINEK, *ob.* Rozciąć. ROSFORNY, *ob.* Rozworny.

ROSIATA, y, ż, mlęko gęste warzone z jajkami, dieß gejettene Milch mit Eiern. *Wiel. Kuch. 425.*

ROSIĆ, -d, -i, rosze *cz. niedok.* urosić *dok.*; *Boh.* rositi, rausam; *Vind.* rošiti, narofuvati; *Carn.* rosim; *Croat.* rošitiu; *Slav.* rositi; *Rag.* rossiti; *Ross.* рошить, рошцу; *ῥ.* 1) na kształt rosy pokrapiać, wie mit ῥῆαν beneßen, besprengen, bebaugen. Twarz łzami rosi. *Jabl. Tel. 79.* Mirtyl wzrok w ojeu utopiony czasem w niebo wznosił, I radosnem łzami piękne licę rosił. *Chod. Gesn. 18.* Rumienieć jej policzków łzami uroszony. *Przyb. Luz. 47.* Oczy łzami uroszone. *Min. Hyt. 1, 148.* Kwią swoja własna ramie czlonki rosi. *Past. Fid. 41.* Wonia uroszone miała po barkach włosy rozpuszczone. *Hor. 2, 155.* *Mon.* Kapłan trzymając w ręce kropidło, Naprzód rosi święconą wodą ono bydło. *Pot. Arg. 125.* — *ῥ.* 2) Rosić len: pod niebem na rosie go blechować, den ῥῆαν im ῥῆαν liegen lassen und so bleichen. Roszenie lnu; po wyciagnieniu go z wody rozściela się na łacie skoszonej rzędami, jak najcieńej, aby się wyblechował, czyli uro-

sił. *Przędz. 15.* Niektórzy rosą len przez 3 lub 4 niedziele podług czasu. *ib. 15. et 107.* ROSICZKA; i, ż, ROSNIK, a, m., ros solis; *Ross.* солнечная роса, Sonnenstau; listeczki tego ziela, im bardziej słońce przypala, tym więcej wilgoci abo rosy w sobie mają. *Syr. 550.* *Kluk. Rosl. 2, 249.* *Chmiel. 1, 645,* *drosera Linn.* wilgoć na liście występująca, ma gubić brodawki. *Kluk. Dykc. 1, 196.* ROSINIEC, herb; *idem* quod Ślepowron. *Kurop. 5, 45.* ROSISTY, a, c, ROSISTO adverb.; *Boh.* rosnať, plny rosy; *Sorab. 1.* roszyoit; *Carn.* rosliv, rosnat; *Vind.* rošliu, rofen, rofoviten; *Bosn.* rosni; *Croat.* rošlyiv; *Ross.* рошстый; pełen rosy, rośny; wół ῥῆαν, ῥῆαν, bebaugen. Rosista noc. *Groek. W. 158.* Zmrok rosistemi kropi cie perłami. *Suszye. Pieśn. 2, B 2 b.* Obłok rosy. *W. Jes. 18, 4.* Wiatr rosisty. *W. Don. 3, 50.* Dmą rosistą Zefir wiejąc zgoła, Z ziemi na wiosnę wyprowadza ziola. *Bardz. Trag. 121.* Rosistym być *Eecl.* росоточим.

ROSKARACZYĆ, ROSKAZAĆ, ROSKIDAĆ, ROSKLEPAĆ, ROSKOCZOWAĆ, ROSKOSZ, ROSKOSZOWAĆ, ROSKUGLOWAĆ, ROSKURCZYĆ, ROSKWILIĆ, ROŚLAPAĆ, ROŚLAWIAĆ, *vid. sub.* Roz —, suis in locis.

ROŚL, i, ż, rośnienie, rost, pód, pódność; *Carn.* rast; (*Ross.* pacht żrzałość, dożrzałość), Wachstum. Roła bujna w swój rośli uszczęśliwiła dobytki. *Chodk. Kost. 12.* — *ῥ.* Roślina, ein Erdgewächs, eine Pflanze. Natura wywodzi z wód łona rosle. *Przyb. Luz. 524.* Kazala dobrothwie łonu pódnej ziemi Roslam dla mieszkanców kwitnąć leczącemi. *Przyb. Ab. 111.* Tym porostom, tym gumom, kapieym kroplisto, niewidzialne gładkie rosle chropowaca. *Przyb. Mitt. 125.* ROŚLEK, sika, m., wyrostek, młodzieniaszek. *Tr.* (cf. rostek); ein junger Mensch, ein Aufzichling. ROŚLINA, y, ż, die Pflanze, das Erdgewächs; *Boh.* rostlina, zrostlina, zrostlinka, wyrostlina, zolina (cf. ziele), bylina, bylinka, (cf. bylina, byle); *Vind.* rast, rastje, semelska rast, semlorastje, vladza, safad, lanza, mladziza; *Carn.* sasajanza; *Rag* strak (cf. strak), tars, tarstak, (biglje heria medicu); *Ross.* былье, былина, былника, растение, пронзрачение, прозябение, земле, трава; *Eecl.* сдхъ (cf. sad), змль, (быльню, былемъ porastao herbesco). Rośliny są ciała organiczne bezduszne, wyrastające z ziemi: drzewa, krzewiny, zioła są rośliny. *Bot. Nar. 5.* *Tournafort* rozłożywszy rośliny na drzewa, krzewiny, podkrzewiny, i zioła, podzielił je na gromad 22. *Bot. Nar. 155.* ROŚLINNY, ROŚLNY, a, e, od roślin, Pflanzen; *Boh.* bylenny; *Eecl.* былный, былный. Oleje i żywice roślinne. *Kruml. 96.* Klój roślinny, gumi. *ib. 96.* *N. Pam. 6, 316.* Gdzie gniją materye roślinne, zwykła się pokazować saletra. *Jak. Art. 1, 47.* ROŚLINIARNIA, i, ż, krzewodom. *Pam. 85, 451;* *Ross.* теушна, das Treibhaus, Gewächshaus. ROŚLINISTY, a, e, — o adverb., pełen roślin, zielisty; pflanzenreich, frantreich; *Eecl.* былный. ROŚLINONOSNY, a, e, noszący rośliny, pflanzentragend; *Eecl.* закононосць; (*Verb.* законошцу, *Græc.* χορηγοέω; законоситель, *Græc.* χοαγής virenter splendens). ROŚLINOPISARZ, a, m., botaniczny autor, Pflanzenbeschreiber.

Najslawniejsi roślinopisarze w Polskim języku Marcin z Urzędowa i Syreniusz. *Bot. Nar.* 4. ROŚLINOPISMO, a, n., botanika, mówi o roślinach. *Bot. Nar.* 2, die *Aräuterlehre, Pflanzenkunde*. ROŚLOŚĆ, sci, ż., sporośe, großer Wuchß. Hippiasz w siłach i roślości olbrzymom równy. *Ter. Tel.* 511. — (ROSLITOWAĆ się, ob. Rozlitować się). — ROSEY, a, e, spory, groß gewachsen, groß. (Boh. rośliwy rosnaący; *Rag. raastgliv vegetabilis*). Rosły na kształt wieży. *Przyb. Mitt.* 178. Rosłe cedry Libańskie. *Ryb. Ps.* 50. Na rosłe góry srogi piorun bije. *Bardz. Trag.* 244. Katechizm dla roślejzych. *Ryb. Ps. praef. für die Erwachnenen*. Wszysejśmy teraz pošli Za światem mali i rośli. *J. Kehan. Dz.* 299. W młodych i roślych leciech. *Glicz. Wych. E.* 5. — (ROŚMIAĆ się, ob. Rozśmiać się. ROŚMIESZYĆ, ob. Rozśmieszyć). — ROSNAĆ, ROŚĆ, rośl, rośnie, roście, rosne, roste verb. med. niedok., urosnąć, zrosnąć, dok.; Boh. růsti, zrůsti, zrostl; *Slov.* rostu, rostnu; *Sorab.* 2. rolež, rosł, rostu; *Sorab.* 1. rostu, zrostu; *Carn.* rasti, rāstem; *Vind.* rasti, rafel, rastem, rastin, odstulat; *Croat.* raszti, razti, raztem, raszelszem; *Dnl.* reezti; *Rag.* raasti, rāstjeti, rattjeti; *Bosn.* rasti, uzmostgitiše; *Ross.* pocru, pocry, pacry; (cf. *Hung.* arad; *Ger.* Reiß ut Wippreiß, cf. *Lat.* cresco; *Aeol.* *χεσσω*); większym się stać, wadźfen. Jeżeli zwierz przez pokarm odbiera więcej nowych części, niż utracza, wtedy rośnie. Lecz wielkie podobieństwo, iż rośnienie nie czyni nowych części, tylko rozszerza te, które już są. *Kluk. Zw.* 1, 121. Ziółka te tylko, które u nas rośta, będe wypisywał. *Urzed.* 16. O kwiatki! co na inszj niż zrośnienie ziemi. *Przyb. Mitt.* 555. Rosnące płoty i ogrodzenia z witywy. *Mon.* 74, 760. żywe, lebendige Zäume. Piotr rośnie, Jan urósł, a ja nie urosnę? *Kras. W.* 22. Ciasto zaczynione poczyna ruszać i rośe. *Syr.* podnosić się, wadźfen, aufsteigen, aufquillen. Ta miłość, jak ciasto na drożdżach rośnie. *Teat.* 10, 76. Odległość opinia roście. *Fredr. Ad.* 298. Rosną pieniądze, frasunku przyhywa. *Lib. Hor.* 76. pomnażają się, sich vermehren. Książęta Litowscy przez zgodę w sławę, w możność i w potężne panowanie rośli. *Štryjk.* 228. Światłość słoneczna, gdy słońce wchodzi, pomału roście. *Sk. Kaz.* 45. Boże daj, abyśmy od posłuszeństwa twego nie odstepowali, rośtae w mądrości i w pobożności. *Sk. Kaz.* 45. Gdy choroba rośta, był znacznej cierpliwości. *Birk. Dom.* 58. Serce rośnie z radości, das Herz wadźft, schwillt vor Freude. Aż serce rośnie, kiedy się to pokazują na dal skutki stokrotne. *Teat.* 25, e, 77. One dziewice, one bujne młodyce, aż serce patrzącym na nie roście. *Gwagn.* 512. — *Math.* Rzedy, których wyrazy tym bardziej rosna, im bardziej oddalają się od początku, nazywają się rzedy rosnae; series divergentes. *Jak. Math.* 2, 168. steigende Folgezeiten. — 2. Rosnąć z czego, wyrastać z czego, pochodzić z czego; auß etwas erwachsen, entspringen, herkommen. Z małych rzeczy wielkie rośta. *Opal. Sat.* 148. Z głupstwa wszystkie nieprawości rośta. *Gorn. Dw. ded.* Nie mniemaj, gdzie cię ogień popali, woda potopi, na polu zginię, w oborze pozdycha, aby to tobie zkad inąd

rosło, jedno z prawdziwych dekretów pana twego. *Rej. Post. Uu.* 3. ROŚNIK, ob. Rosiczka.

Pochodz. sub nomine ród.

ROŚNY, a, e, rosisty, pełen rosy, *rosidus*; Boh. rosnj, rosný, rosnaty, plny rosy; *Sorab.* 1. roszyoté; *Carn.* roshiv, rosnat; *Vind.* rofluu, rofen, rofoviten; *Croat.* rōszen, roslyiv; *Bosn.* rośni; *Rag.* rōsni; *Ross.* pocuñ; n. p. Rośna noc. *Macz.*, thauig, voll Thau. Wiatr rośny przewiewa. *1 Leap. Dan.* 5, 50.

ROSOCHA etc, ob. Rozsocha.

ROSOJAJNY, a, e; *Ecol.* *посоделательный*; thaugehend.

ROSOŁ, u, m., ROSOLEK, tku, m., dem.; Boh. rosol; *Sorab.* 2. rosol (słona woda); *Sorab.* 1. rosow, roszel; *Vind.* founa vloga, flana vloga, founi fok; *Croat.* rāszol *salsilago*; *Bosn.* rasó, salamura; (*Ital.* salamoja; *Rag.* rāsoo, rāsoglje *salsilago*; *Ross.* *посоля*, *посоля*, *засоля*, (cf. *Germ.* *Salze*, *Salze*); rosól warzonych rzeczy, n. p. z sztuki mięsa wywarzony, die *Steifbrühe*, (cf. *bulion*). Rosol z mięsa warzonego, z pietruszką, selerkiem, porami, marchwią, który na pierwszą potrawę wszędzie dają. *Wiel. Kuch.* 426. Rosol Włoski, meneztra. *ib.* 416. Żył skapo, to też nie woła! Dał gotować do rosolu, Płaska przyszła z supą rzadką miską. *Jak. Baj.* 55. Jarząbek w rosole. *Banial. B.* 5. Podobno bez łyżki rosolu jeśe nie można. *Teat.* 8, 59. — 2. Rosol, albo rosolowa przyprawa do potraw omaczana, salsa. *Cn. Th.* die *Junfe*, die *Zaunc*. — 3. Rosol do surowych rzeczy, ryb, mięsa etc., lak, dla chowania długiego, *Carn.* *slanamürja*; *Ross.* *изыркь*, die *Salzlake*, die *Salte*. Kablion solą przelożony lepiej dochowuje się, niż rosolem zalany. *Wyw. Geogr.* 425. Dla takowego bydlę trzeba sieczkę zaparzać, rosolkkiem zasolonym kraść. *Haur. Sk.* 52. — 4. *Fig.* Topią go bezbożnie w morskich wód rosole. *Vol. Saut.* 50. (w wódach morskich). Przygorzłom krwawych łez rosole. *Ustrz. Klaud.* 67. *Ustrz. Tró.* 12. et 45. przy strumieniu łez, płaczu, *bittere Thränenfluth*. — *Transl.* W rosole być, leżeć, w smutku, frasunku, w dolegliwościach, w ambarasie, w biedzie, w obertasach; in der Suppe sein, liegen, in Bedrängnisse, in Gedränge, in Noth, Kummer. Słuchaj siostra, gdybym ja w tym rosole była, Zapewnebym swe serce ojeu otworzyła. *Mia. Rył.* 1, 22. Już drugi dzień mija, Jak w tym rosole maño jada, sypia, pija. *Pol. Arg.* 229. Coż mi to powiadacie, jakoby w tej szkole Nie był i ja, i w tymże nie leżał rosole! *Zimor. Sed.* 229. Kiedy tak chcą, niechajże zostaną w swym rosole. *Gorn. Dw.* 65. O której białogłowie raz sława rozpusty wyjdzie, już ta nieboga zawady w tym rosole zostać musi. *Gorn. Dw.* 219. Zadzierżyli Polacy postów Czeskich dla cesarza, aby go w rosole dla Prus trzymali. *Biel.* 275. et 457. *Birk. Zhar. D.* — (ROSOLIS, u, m., Włoska wódka, *Roselli*. Za kwartę gorzałeczki oćiee po dwa grosza płacił; a pan ndody *rosam solis* po dwa czerwone złote. *Falib. E.* 5). — ROSOŁOWY, a, e, od rosola, die *Brühe*, *Steifbrühe*, *Salzlake* betreffend; *Ross.* *посоленный*. Rosolowa strawa; sucha, mokra, mięso, ryby do rosolu, *salsamentum*. *Cn. Th.*; (*Bosn.* *salum*,

- stvari osogljene; *Croat.* poszölje). Rosołowy, nasalany, słony, sucho, mokro. *Cn. Th.* Eingepöfeltes, 3. B. Zleifch, Zjide u. f. w. Rosołowych rzeczy, zwłaszcza ryb przekupień, nasalacz, *salsamentarius. Cn. Th.* der Eimpöfler, der eingepöfelte Sachen verkauft. Rosołowe mięso, *ob.* Pekielniejszy. Rosołowy statek, solanka. *Cn. Th.* 1058, ein Gefäß zum Einfallen. (*Slov.* rosołowaljm, kysljm mucco, *mucesco*).
- ROSOMAK**, a, m.; *Ross.* ро́сомаха; *Lat. med.* rosomacus; zwierzę wielkości psa dużego, ze wszystkich zwierząt najobżarcsze. *Zool.* 524, *mustella gulo*, der Vielfraß. *Gwagn.* 429. Rosomak, zwierzę żarłoczny; objadłszy się idzie między podwójne gałęzie, tam się gwałtem póty ciśnie, póki żołądka obepchanego, nie wypróżni, i znowu na nowo swojej obżarłości czyni zadosyć. *Chmiel.* 1, 585. Tuczylbrzuchowie, którzy zawsze jak rosomaki obetkawszy się, i jak bacy opiwszy się, idą spać. *Pam. Kam.* 538, *Vind.* sbertovez, oshertnik, preshertnik, velikuje-dez, posheruh: *Ross.* ненажда. — *Transl.* Łacniej się było tobie zgadzać z nami, niżliby rosomacy mieli władać nami. *Biel. S. M. A 5 b.* żarłoki, żarłoczni, łakomi sąsiedzi. **ROSOMASZY**, a, e, od rosomaka, Vielfraß; *Ross.* ро́сомаший, ро́сомашечий.
- ROSONOŚNY**, n. p. księżyc. *Otw. Wirg.* 454, *roseida luna*, ihainbringend; *Carn.* rosanosne; *Vind.* rofonofni; *Ecll.* ро́соношый. **ROSORODNY** id. *Tr.*
- ROSOSZKA**, *ob.* Rozsoszka.
- ROSPA**, y, ż., **ROZSPA**, rozsyпка, rozsypanie, daß zerstreuen, zerstreuen. Nie chciał Febus żałosny swego poleolenia, na rospe w popioł puścić; *in cineres labi.* *Zebr.* *Ow.* 46.
- ROSPACZ**, *ob.* Rozpacz **ROSPADAĆ**, *ob.* Rozpaść. **ROSPADLINA**, *ob.* Rozpadlina. **ROSPAK**, *ob.* Rozpak. **ROSPALIĆ**, *ob.* Rozpalić. **ROSPAMIĘTAĆ**, *ob.* Rozpamiętać. **ROSPAR**, *ob.* Rozpar. **ROSPARAĆ**, *ob.* Rozpróc. **ROZPASAC**, **ROSPĘCZNIĆ**, **ROSPĘDZIC**, **ROSPĘTAĆ**, **ROSPIAC**, **ROSPIĆ**, *vide sub.* Rozp —. **ROSPIERĄĆ**, *ob.* Rozzperzc. **ROSPIERZCHNAĆ**, **ROSPIEŚCIĆ**, *sub.* Rozp —. **ROSPIJAĆ**, *ob.* Rozpić.
- ROSPIKAMIEN**, ia, m., ziele, biedzeniec, *saxifragia*, *Etin* pimpinell. *Sleszk. Ped.* 420.
- ROSPISAC**, **ROSPISY**, **ROSPĘSZAĆ**, **ROSPĘATAĆ**, **ROSPŁATAĆ**, **ROSPLEŚĆ**, **ROSPŁOSZYĆ**, **ROSPŁYNAĆ**, **ROSPŁYWAĆ**, **ROSPUSTA**, **ROSSADZIC**, **ROSSIEŚĆ**, etc., etc.; *ob. sub.* Rozp —, Rozs —, *suis in lovis*.
- ROST**, u. m.; *Ross.* ро́стъ; wzrost, der Wuch. *Zab.* 8, 550. *Kyck*, cf. rośl.
- ROSTAĆ** się, **ROSTAINIA** etc., *ob.* Rozst —. **ROSTĘ** *Rosne*, *ob.* Rosnąć. **ROSTEK**, stka, m.; *Ross.* ро́стокъ, (*distig.* rostok); latorośl, der Zweig, der Sprosse. *Tr.*, (cf. rostek). Wypalenie lasów niszczy aż do korzeni puszczające się młode rostki. *Pam.* 85, 555. Korzonki przykrywa ziemia, a rostki puszczają się z korzonków. *Brzost. Duch.* 26. *ib.* 20.
- ROSTERK** etc., *ob.* Rozterk. **ROSTFARKI**, *ob.* Rozstfarki. **ROSTNICA**, *ob.* Spółnica ryba. **ROSTOCZYĆ**, **ROSTOK**, *ob.* Rozłoczyć. **ROSTOP**, *ob.* Roztop. **ROSTOPAŚĆ** zie-
- le, *ob.* Jaskółcze ziele. **ROSTOPIĆ**, **ROSTROIĆ**, **ROSTROPNY**, **ROSTRUCHAN**, *ob. sub.* Rozt —.
- ROSTRUCHARZ**, ***ROZTRUCHARZ**, a, m., z *Niem.* der Roßtäufcher. §. 1) Rostucharz, który końmi trybuje, *hippocomos. Macz.* (*Boh.* konjř, koniř; *Carn.* kojnar; *Vind.* koinski kupez, klusatni barantavez). Rostrucharz, który na przedaj konie stawia, chowa je bardzo rozkosznie, iżby je jak najlepiej sprzedał. *Gorn. Sen.* 420. Rostrucharze, co końmi kupeza, płacą od osoby po złt. dwa. *Vol. Leg.* 2, 984. Frasował się na rostrucharza, że zbyt drogo zaciął konia. *Gorn. Dw.* 167. — §. 2) Rostrucharz, co ludźmi kupezy, martauz; ein Seelenverläufer, Seelenhändler. Nicený rostrucharz z uczciwemi ciału kupezy dzień cały. *Klon. Fl. C 2.* (*not. mango*, kupice co ludźmi kupezy). Za ucznia cię Judasz pan przyjął, nie za rostrucharza. *Pet. Zac.* 11. — §. 2) Rostrucharz, jednac kupeca, kupi, stręczyciel. *Cn. Th.* 242. rajfura, der Zuweiser, Zuhänger. — §. *Transl.* Słuchajcież jakie życie było rostrucharza onego, (bogacza przed którego drzwiami biedny Łazarz leżał). *W. Post. W.* 2, 59. Rozkosze rostrucharza tego. *ib.* 62. **ROSTRUCHARZTWO**, a, n., rostrucharzkie rzemiosło, trudnienie się przedawaniem koni; Roßhandel, Roßtäufch; *Boh.* koniřstwj. **ROSTRUCHABSKI**, a, ie; *Boh.* konjřský.
- ROSTRYHA**, y, m., [**ROZSTRYHA**, *qu. v. z. russk.*; *Etym.* strzydz 2], rozstrycha, rozstrychnienie, *ob.* Rozstrychnąć. — *§. Rostryha, (odszcepienie, cf. rozkolnik), [*Ross.* па́спира, wyświęcony, z kapłaństwa złożony, ein Entweibter 2], ein Abtrümmiger. Przez apostołów i rostrybów to się dzieje. *Pam. Kam.* 62. Niebożny rostryho, niedosyć na tym masz, iż ceremonie sakramentalne ganisz, ale i na samego sakramentów podawcę bluźnisz. *ib.* 62. Niewstydlivy rostryho. *ib.* 58. Stulżę rostryho pysk, a niepotrzebnie nie gdakaj. *ib.* 225.
- ROSTRYSK**, **ROSTRZASNAĆ**, **ROSTRZELIĆ**, **ROSTRZĘSYWAĆ**, **ROSTRZĘŻWIC**, **ROSTRZYGNAĆ**, *ob.* Roztrysk, Roztrząsać, Rozstrzelić, Roztrzęsywać, Roztrzęzić, Rozstrzygnąć.
- ROSTUCHARZ**, *ob.* Rostrucharz, **ROSTUCZNIĆ**, **ROSTUCZYĆ**, **ROSTWARTY**, **ROSTWARZAĆ**, **ROSTWORZYC**, **ROSTYKAĆ**, **ROSTYRAĆ**, **ROSTYRK**, *vid. sub.* Rozt —.
- ROSunąć**, *ob.* Rozsunąć, **ROŚWIECIĆ**, *ob.* Rozświecić.
- ROSYA**, yi, ż., (cf. Rus); *Vind.* Ruska semla, Rutenska dëshela, Ruňansku zharstvu, Mořkovitsku zetarstvu; *Ross.* Россія; Moskwa, wielkie cesarstwo częścią w Azji, częścią w Eupocie. *Dyke. Geogr.* 2, 558. Ruňland. Tytuł Imperatorowej całej Rosyi, aller Reußen, Rzplta uznawa. *Vol. Leg.* 7, 25. **ROSYANIN**, ***ROS**, a, m., Moskalk. *Dyke. Geogr.* 2, 558, der Russe; *Bosn.* Rus; *Vind.* Rusfanz, Rufiak, Mořkovit, Mořkovitar; *Croat.* Moskov; *Ross.* Россіянинъ, *vulg.* Рускарь, (*ob.* Rusy); *Ecll.* Россъ. Apostoł Andrzej postawił krzyż na górach Kijowskich, i ochrzcił niektórych Rosów. *Fund.* 1. *Rosy nie byli z Rzymianami w jedności wiary. *ib. pr.* **ROSYANKA**, i, ż., Moskiewka, die Russinn; *Ross.* Россіянка. **ROSYJSKI**, a, ie, Moskiewski, Russisch; *Boh.* Ruský, (*ob.* Ru-

ski); *Vind.* Ruski, Rufianski, Rutenski; *Ross.* Рощицкіи, Рощицкіи. Posłowie Rosysey. Vol. Leg. 7, 674.

ROSYPAĆ, ROSYPKA, *ob.* Rozsypać.

ROSZCIC, ROZCIC, -i, -i, roszei, roszezę, rozezę, *cz. niedok.*, na roszeie suszyć; *Carn.* rōshtam, rōrten, rōfien. Zboże wodą nalane, gdy napęcznieje, pocnie się pukać, toż go roszezę, a potem na słońcu susza. *Syr.* 944. O roszeniu siodu. *Kluk. Rosl.* 3, 268. vem Malz; dōrren. Jęczmień na siod rozczony, za przystąpieniem ciepła innego smaku nabiera. *Bot. Nar.* 156. Kupa rozczanego się siodu. *ib.*

ROSZCZE, rošeisz, *ob.* Rošeić. **ROSZCZEPIC, ob. Rozszczepić. **ROSZCZEPERZYĆ, ob. Rozszczepierzyć.****

RÓSZCZKA, i, z, RÓZDZKA, RÓZECZKA, *demin. Nom.*, różga; [*ob.* Rōždze 2]; pracie, gałazka, *Boh.* rōztkka; *Vind.* Rūbiza, rucetza; [*cf. Ross.* poua gaj 2]; ein Rūthden, eine fleine Rūthe, ein Zweig. Młuje różeczka swoje gałazki, i gałazka swój pniak, bo wie, że bez niego ginie. *Sk. Kaz.* 565. Dobrego korzenia dobra różeczka. *Sk. Żyw.* 1, 165. et 2, 155. (jaka matka, takie córki; nie daleko jabłoni jabłko pada). Nazaret wykłada się różeczka albo latorośl. *Damb.* 619. Wszędzie po różeczkach wisi drobny owoc. *Toł. Saut.* 78. Szezęłwa latorośl, z której różeczki tak wielki rodzaj na świat wypłynął. *Birk. Dom.* 41. Rōždżki oliwne. *W. Post. W.* 211, (*Vind.* oliska vejiza, olikna mladiza). Rōszezki do szczepienia. *Sk. Dz.* 527. — §. Rodzice mają zwyczaj, dziatki swe karać, albo różeczką wzbierać. *Glicz. Wych.* F 6. mit einer fleinen Rūthe jōslagen.

ROSZCZYTYWAĆ, ob. Rozczytywać. **ROSZE, ob. Rošeić.**

ROSZPONA, ob. Rozspona.

ROSZT, RUSZT, u, m, ROSZCIK, a, m, demin.; Boh. et Slov. rošt; *Sorab.* 2. roscht, (roscht-rdza); *Carn.* rōsh; *Vind.* rofih, rofhterz. (rosh, rashin-rožen); *Croat.* rošter, prasilnica, (*ob.* Prażyć); *Slav.* rostilj, roshit; *Hung.* rostélyotska, (rostély-kraty); *Rag.* roox, peechme, pikarstje; *Dal.* pechme; *Bosn.* rosc, rosetigl, krata, graticula za pecehi riblu; *Ross.* решетка, решотка, решоточка (2 sztakiety, *cf.* rzeszoto), обжигальная печь; *Germ.* der Rošt; §. 1) kratka kuchenna żelazna, der Bratrost. Ruszt robią z pretów żelaznych graniasto słupiastych, których obadwa końce osadzają się w bokach pieca. *Krumł.* 22. Urobił do ołtarza roszt miedziany, jako kratę. *Radz. Evod.* 58. 4. Chlób na roszeie przypiekłszy. *Syr.* 925. Na roście pieczony tort. *Gil. Post.* 519. Gron winnych nakładłszy na roszt, wstawił do pieca. *Crese.* 550. *Haur. Ek.* 106. Święty Wawrzyniec na roście upieczony koronę wieczną otrzymał. *Gil. Post.* 282 b. — Roszt konopny *Ross.* копань — W butach roszt, wiązanie, podobne do kraty, które pod piec dają. *Os. Zel.* 82. ein Flechtwerk von Ruten unter dem Schmelzofen in den Eisenbüthen. — §. Winniczne rosztzy, szragi, drążki, po których się pnie wino. *Włod. Weinlatten*, an denen der Wein ordentlich herauf wāhst. — §. 2) Roszt, miara pewna rudy, dziesięciu garców, ein Erzmaß. *Tr.* miara 24 niceek. *Czech. Pr.* 2, 199. — 1. **ROSZTOWAĆ** rudę, Rusztować, *cz. niedok.*, przepalać rudę z

drzewem. *Os. Zel.* daš Erz rosten, abbrennen, abfōrmelzen. Przepalanie rudy, po naszymu rosztowanie. *Os. Rud.* 52. Regulus najwięcej w rudach przeskadza, gdy go pierwój nie wypędzą przez wolne rusztowanie. *Torz. Skł.* 252.

2. **ROSZTOWAĆ, RUSZTOWAĆ**, -ał, -uje, *cz. niedok.*, urosztować *dok.*, pietrować, rosztowanie stawieć; ein Gerüst bauen, rüsten. *Cn. Th.*; *Vind.* rōfhtati, perpraviti, perpraulati, napraulati, rōfhtuvati; *Ross.* примостить, примостить, подмостить, подмостить, взмостить. Rusztować, podrusztować, u cieśli i mularzy, z belek i tarcie robić pietrowanie przy budowlu gmachów, lub do reparaacyi ich. *Magier. Mskr.* — *Transl. fig.* Doszli, jak stawić siadła na zwierza, i jaki Na głupiołeczne żeru lep rosztować ptaki. *Płch. Sen. list.* 5, 55. Pająk siateczki swoje na one seiane zapuścił, i dziurę onę urosztował. *Sk. Żyw.* 1, 42. zabudował, verbaun. Dowiep autora przez subtelne spoje i wiązania tak dzieło całe urosztował, iż nie wykuwać bez ruiny całego gmachu nie można. *Płch. Sen. list.* 4, 270. ubudował, urobił, aufbauen. **ROSZTOWANIE**, ia, *n.*, mularskie rosztowanie, z Niem., daš Gerüste der Maurer; *Boh.* lešenj; *Sorab.* 1, et 2. rusta; *Vind.* rōfht, perpra, rōfhtu, małhna, małhinstvu (*cf.* machina), goder, podrōfht, podrōfhtu; *Carn.* vodri; *Croat.* rust; (*Sorab.* 1. rīzt, rīztunka machina, *cf.* ryszstunek); *Ross.* подвязи, подмости, ябца, (*cf.* leż, leziwo). Rosztowania wielkie. *P. Kchan. Orł.* 1, 427. — §. Wygubił ich wielu na śmiertelnym rusztowaniu. *N. Pam.* 18, 525. (na szalocie) Rusztowania śmiereci, stopy zapalone, podziemne więzienia i katusze, przestały oburzać ludzkosci. *N. Pam.* 9, 505.

ROSZTOWISKO, a, n., miejsce od rosztowania rudy, der Roštfligel, wo daš Erz abgebraut und abfōrmelzen wird. *Tr.* **ROSZTOWNY, RUSZTOWNY, a, e.** od rosztowania rudy, Schmelz-, zum Abbrennen, Abfōrmelzen gehörig. Arsenik letko ulatuje przed rusztownym ogniem. *Torz. Skł.* 255. **ROSZTOWY, a, e.** od rosztu, Rošt-. Prety rosztowe. *Krumł.* 27. Rosztowa pieczenia, na roszeie upieczona, ein Roštbraten; *Carn.* bershole, vershole; *Croat.* bersohze; *Vind.* roshna pezhenska, bershole.

1. **ROTA, y, z;** (*Boh.* rota, llūza, spolek; *Slov.* rota; *Sorab.* 1. rotta, roy, (*cf.* roj, roie); *Ross.* rota; *Svec.* rote; *Angl.* rout et rot; *Finl.* routu; *Arab.* روتوت rotot, tumultum excitavit; *cf.* *Croat.* rāt-hój, wojna; *Ross.* рать wojna, ратаи, ратникъ wojak (*cf.* rataji, ратовать walczyć; *Ecl.* рату клōтна, spōr). — *Milit.* Rota nazywa się rząd ludzi jeden za drugim stojących. *Łesk.* 2, 210. *Germ.* die Rette, eine Reihe Soldaten; *Carn.* zhveternik; *Vind.* zveternik; *Vind.* zveternik, versta, shop; *Croat.* chetta, sereg, (*cf.* cetno, szereg); *Rag.* cetta; *Ross.* еподъ, (*cf.* spōd); *Ecl.* уета, плькъ, рота, толпа людеи. Rota tedy, i rotmistrz i służebnicy żydowsey poj-mali Jezusa. 1 *Leop. Joan.* 18, 15. Niemalą rotę ludzi na pomoc mu posłał. *Baz. Sk.* 55. Rotami, turmatim. *Cn. Th.*; *Ross.* нопино, rettenweise, in Reihen. — §. Rota, sekta, haeresis. *Mag.* eine zusammen gerettete Menge, eine Rette, seferrette; *Ross.* маіка. — §. *Transl.* Im kto dostatniejszy, tym większą rotę sług wiezie. *Petr. Ek.* 109.

- orszak, zgraje, Gefolge. — §. Gdy go z roty dobrych wyrugowano, udał się do góry Libanu. *Glicz. Wych. E 2.* ze społeczeństwa, auß der Gemainschaft.
2. ROTA, y, ż.; (cf. *Sorab. 1.* szo roeżič, szo rohežič, szo pšizahacž przysięgać; *Boh.* rotjm se buntuje się, sprzysięgam się, (*Germ.* sich zusammen rotten); *Boh.* rotjik, *Germ.* Rottirer buntownik; *Vind.* rotenje, rotitje, perlega = przysięga; fe sarotit jurare; *Carn.* rötim adjurare, rotivz imprecator, rotnik incantator; *Rog.* rotta, kleetva; prisega = przysięga; rötitise = przysięgać; rotnik jurator; *Dal.* rotta; *Croat.* rota adjuratio, roten adjuratus, rotim adjuro, rotnik adjurator; *Bosn.* rotta, rotenje, zakletva juramentum; rotitise, kletise = przysięgać; urotta, okletva conspiratio, urottitise, okletise conspirare, urotnici, okletnici conspiratores; rotno, tescko, zlo male, graviter; *Eecl.* ротъ przysięga, ротиться, рочуся przysięgać, рочение przysięganie, ротитель, клятвенпреступникъ, cf. roczyć, cf. rokować, ob. Rzecz; sed cf. etiam *Gracoli.* rotula; cf. *Durich. 1.* 309); rota, formula juramenti; *Vind.* viſha sa perlege, perlegua viſha, Gidesformel, Gidcätrel. Wszelka rota zakłać się gotów jestem. *Teat. 42. c. 8.* — §. Rota wiary, Glaubensformel. Zeno biskupom roty do wiary wydawał. *Sk. Dz. 342.*
- ROTGISER, ob. Rutgiser.
- ROTMAN, a, m., wotman, przewodnik statku wodnego. *Wzd. Chmiel. 1.* 80. *Ross.* лодманъ, спущикъ, der Lothmann, der Lotse. Rotman bywa tylko idąc na dół, który przed statkiem czolnym płynie, i wiosłem pokazuje sternikowi złą lub dobrą wodę. *Magier. Mskr.* Flis na Wisle pływa za swoim rotmanem, Jak za hetmanem. *Klon. Fl. C 4.* „percentator vadi in Vistula”. *Vol. Leg. 3.* 60. Sam niewiadom drog wodnych biegłem bez rotmana. *Kulig. Her. 158.* Żeglarze i wszyscy rotmanowie morscy na ziemi stana. *W. Ezech. 27.* 29. ROTMANCZUK, a, m., dobijacz; bywa na pomocy rotmanowi, kiedy ten kilka statków prowadzi. *Magier. Mskr.*, der Unterlotse. ROTMAŃSKI, a, ie, od rotmana; *Ross.* лодманскій, den Lotßen betreffend. ROTMANSTWO, a, n., funkcyja rotmańska, daß Generle einest Lotßen.
- ROTMISTRZ, a, m., nad rotą żołnierzy pieszych, nad szwadronem kawaleryi przełożony, der Rittmeister; *Ross.* ротмистръ; *Eecl.* чеповодитель. Rotmistrz pułku przedniej straży zatrudnia się całym gospodarstwem chorągwi. *Kau. Nar. 114.* Nie może być dobrym rotmistrzem, który nie był nigdy żołnierzem. *Petr. Ek. 96.* — §. Rotmistrz, rotoik, wódz której sekty, haeresiarcha. *Ma z.*, ein Sectenführer, cf. herszt. ROTMISTRSTWO. *Cn. Th.*, ROTMISTRZOWSTWO, a, n., ranga rotmistrza, die Rittmeisterstelle. ROTMISTRSKI, ROTMISTRZOWSKI, a, ie, od rotmistrza, Rittmeister; *Ross.* ротмистрскій, ротмистровъ. ROTOWY, a, e, od roty, Ketten; *Ross.* ротный.
- ROTUŁY *Mikolaja Kochanowskiego*: w dziełach. *J. Kchan. p. 297*; z *Łac.* rotulae; mniejsze elegie, kleine Elegien; (cf. *Lat.* rotulus mortuorum). — §. Jesliby kto wniósł apelacya z onego miejsca, dokad był apelował, tedy ona apelacya albo rotuł, nie indziej ma być otworzon, jedno w ławiey u sądu. *Szerzb. Sar. 77.* pismo apelujące.
- RÓW, u, m., ROWEK, wka, m., dem.; (*Boh.* row, hrob Grób, qu. v.; *Vind.* rou = ryna); *Croat. barb.* rón fovea ingens; *Ross.* ровъ, ровикъ, копань, прокопъ, копанецъ; *Eecl.* [ровъ 2], копъ, ровенникъ, ровикъ; (ровенникъ studnia, staw, rybnik, cf. ryć); *Sorab. 1.* row 2. grob), hrebieza, pžihrow, hrebiežka; *Sorab. 2.* row, grobla, (ob. Grobla); *Slov.* prékopa, prikopa; *Carn.* grabnjarek; *Vind.* grabin, jamina, jamovina, (cf. jama); *Slaw* graba, berek, (cf. gruba, cf. brać); cf. *Lat.* rivus, cf. ryć, cf. grzebać, (cf. grób); rów, równo wykopany przekop, przekopa, ein Graben. Rów do sprowadzenia wody z roli, z ogroda, z drogi, albo na przywiedzenie wody na ogród, łakę, rola. *Cn. Th.* Kopanie rowów dla osuszenia pola. *Budn. Cyc. 27.* Rów bić, ob. Bić. — *Fig.* Trzeba przeskoczyć rów. *Teat. 3. d.* 86. (przebyć, przewalczyć trudność). Rowek wykarbowany w czym, rynienka; eine Kerbe, ein Gräbnitt. Tr.
- RÓWIENNICA, RÓWIEŚNICA, y, ż., RÓWIENNICZKA, i, ż., dem.; *Carn.* verstoiza; *Rog.* varsnizza; *Ross.* сверстница, ровесница; która drugiey równa, co do wieku, co do stanu; Nie mit der andern gleichen Alterž, gleichen Standes ist. Jest nas dwieście rówieśnic, wszystkie zażywamy Jednakich zabaw, wszystkie za krasne się mamy. *Simon. Siel. 118.* Gępiłtunen. Io wszystkie rówieśnice swoje krasą przechodziła. *Otw. Ow. 55.* Znalazszy swoje rówieśnice Myśliwa znowu gromiony zwierz bije. *Tward. Dif. 50.* (towarzyszki). RÓWIENŃCTWO, a, n.; *Ross.* ровесничество, сверстничество, равнолѣтіе; *Eecl.* ровесность, еднолѣтіе; równość wieku, stanu; Gleichheit des Alters, des Standes. Tr. RÓWIENNICZY, a, e, jedynego wieku i t. d., gleichen Alterž u. j. w. Wy przed wieki obie Rówieśnice uciechy sprawiście sobie. *Przyb. Młt. 211.* RÓWIENNIK, RÓWIEŚNIK, a, m.; *Boh.* wstewnik; *Carn.* verstnik; *Croat.* versnyak, versnyak, tekmez; *Bosn.* verisnik; *Rog.* varsnik, jednovarstan, (cf. warsta); *Ross.* ровня, ровесникъ, равнолѣтний, однородни, сверстникъ; *Eecl.* ровесникъ; równego wieku, stanu etc., z drugim będący. der gleichen Alterž, Standes u. j. w. ist. Wieku, wrody, fortun rówieśniki. *Wad. Dan. 7.* Żle kiedy rówieśnikom nierówne roboty, albo nierówieśnikom równe nakazują. *Birk. Dom. 148.* Przyjaciel i rówieśnik nieboszczykowski. *Zab. 6.* 217. towarzysz, Gefährte, Gefirtel. Przyjaciel, który wytrwa statecznie z tobą, będzie tobie jako rówieśnik. *W. Syr. 6.* 11. W noey dobrze, a miesiąc świecił już z gwiazdami, Gdym holdował Bachowi z spół rówieśnikami. *Gaw. Siel. 384.* Wszysey chcecie być rówieśnikami, A wszyscy rzadzić jednakowo chcecie, A wzajem sobie nie ustepujecie. *P. Kchan. Jer. 10.* równemi sobie, einander gleich. Występnosć obowiazuje człowieka czolgać się u nóg rówieśnika swego, i znosić jego pogardę. *Węg. Marm. 3.* 155. — §. Rówieśnik, tegoż wieku żyjący, choć lat nierównych. *Cn. Th.* der Zeitgenosse. — §. Rówieśnik, równik, aequator. *Rog. Dos. 2.* 328. der Gleichmesser, der Aequator.
- ROWISKO, a, n., rów brzydki, nieczysty, ein häßlicher Graben. *Krom. 717.* ROWISTY, a, e, — o adverb.;

Ross. ровный; rowów pełny, roll Graben. U nas pola bywają rowiste. *Hipp.* 40. ROWKOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen rowków, roll Einschnitte, Serben. Liście rowkowane, *f. canaliculatum*, ułożone w podłuż w ry-nienki. *Bot. Nar.* 61.

RÓWNAĆ, -ał, -a, *cz. niedok.*; *Boh.* rovnati, planiti, (srownawati pogodzie się); *Slov.* rovnam, srownawati; (srownawám, smetugi pogadzam; *Sorab.* 1. runoležiwé podobny); *Carn.* rovnám; *Vind.* raunati, rauna storiti, vraunati, sraunati, obraunati; *Rag.* ravniti, raavniti, izravniti, sravniti, poravniti; *Bosn.* ravniti, izravniti, sra-vniti, ravno uciniti, ujednaciti, siednaciti, spodobiti; *Croat.* zravnati, zravnávam, tekmić (cf. tak), ravnati; (ravnati - panować, rządzić); *Dal.* ravnati, yednaesiti, syednaesiti, (cf. jednoczyć); *Ross.* равнять, ровняю, сравнять, сравнивать, уравнивать, уравнивать, верстать, уверстать, уверстывать, сверстать, сверстывать, укаать, укаы-вать; *Ecl.* свышнати, сравнивати; równać co, wyró-wnywać ziemię, ścianę; eben, eben und gleich machen. *Cn. Th.* Równać po sznurze albo pod sznur. *ib.*, gleich und gerade richten. Na słowo komenderującego: równaj się! batalion na przód występuje trzy kroki, i z sztandarami, co przed nim maszerowały, równa. *Kaw. Nar.* 290. Nie więcej tamej, niż ci przemagali. Jako na wadze strony się równają, Tak zabijają, jako umierają. *P. Kchan. Jer.* 256. balansują, cf. równowagę, mit einander balanciren. — Równać różnych i równymi ich sobie czynić, gleich machen. Dwa znaki, waga i skop, równają noc dniowi. *Żebr. Zw.* 56. O jakoż wszystkich równa niezbe dna śmierć w grobie. *Pot. Pocz.* 51. Śmierć możnych bohaterów równa z żebrakami, Miłość potężnych królów równa z prostakami. *Tol. Saut.* 40. — §. Równać jedno z drugim i przyrównywać, przypodobywać, komparować; vergleichen, gegen einander halten. Równać jedne rzeczy z drugimi, jest, uważać, które rzeczy są to samo, co i drugie; albo jakim sposobem jedne stać się mogą to samo, co i drugie znaczącemi. *Suid. Alg.* 1, 28. Algebraiczne równanie pier-wszego stopnia, drugiego stopnia. *Aly. Nar.* Równanie, *Vind.* raunanje, cnaukuranje; *Ross.* сверстывание, впрестка, уверстывание, споровка. O jakoż prorok dobrze trawie równa człowieka. Sławę jego kwiatkowi, który kosy czeka. *Pot. Pocz.* 401. Równać różne osoby, obraza jednej strony; *omnis comparatio odiosa. Cn. Al.* 1002. Równanie rzeczy wszelkie, czyni małe albo wielkie. *ib.*, szale pokażą, co rzeczy ważą, die Vergleichung. — §. Ró-wnać się komu, równać komu *neutr.*, równym być ko-mu, wyrównywać komu; gleich kommen, gleich sein. Równa się to złotu, *certat auro. Cn. Th.* Śmierci się to równa. *Łącz. Zw.* 5. Każdy, który stanem Przedtym się z toba równał, a teraz cześć musi, Nim powie: najjaśniejszy, pierwej się zakrzusi. *Kras. Sat.* 5. Przyjaźni związek spo-łeniu krownemu z każdej miary równa. *Warg. Wal.* 157. — *Activ.* Równać się komu i równym się czynić komu, ebcieć mu być równym; *Croat.* tekmić, sjeć einem gleich stellen. Na swoim stanie nie przestając, a wyższym zajrząc, równać się z niemi chce. Mieszczanin równać się chce szlachcicowi, szlachcic wojewodzie, wojewoda

królowi. Równych intrat nie mając równym mu być chce. *Sk. Kaz.* 20. — *Aliter:* Mądrze to Jezus wyrzekł, ró-wnając się światu. *Biał. Posi.* 202. zniżając się do świa-ta, sich zur Welt herablassend. RÓWNA, i, z., §. 1) ró-wne miejsce, równina: eine gleiche Fläche, eine Ebene. Ró-wnia jest powierzchnia, na którą linia prosta doskonale przystaje. *Jak. Mat.* 1, 157. *Grzep. Geom.* C 2 b. Zwierz-chność nierówna, która od linii do linii nie wszędzie jed-nako idzie na prost; tę jednym słowem zowieć nierównia. *Grzep. Geom.* C 2 b. Nierównia, nierównina. *Włod.* Równia pochyla, nachloniona, *planum inclinatum. Os. Fiz.* 126. *Hog. Dos.* 2, 66. — §. *Transl. fig.* Kto na równi padnie, nie bardzo poczuje, i wstanie snadnie. *Cn. Ad.* 197. nizkie rzeczy bezpieczniejsze, dołem lepiej, wysokie rzeczy niebezpieczne; podleż, gdzie nie prze-skoeczysz; auf der Erde steht man am sichersten. Każdy, co go wyżj fortuna wysadza, gaudzi równia. *Pot. Pocz.* 655. wylatuje, podnosi się, górnio lata, wyżj nosa gę-ba; er will hoch hinaus, schwingt sich empor. — Równia i równowaga, balance, równowaga, das Gleichgewicht, *pr. et tr.* Trzeba nam w równi trzymać szale. *Pilch. Sen.* list 4, 105. Wielka fortuna wielkiego umysłu potrzebuje; co jeśli on nie może w równi z nią stać, owszem przewyższy, tedy one wespół z sobą do ostatniej po-dłości zmija. *Pilch. Sen. Uesk.* 20. Uderzyli na siebie, długo trzymając na równi zwycięstwo, póki Businowie góry nie wzięli. *Nar. Hist.* 2, 427. Nie próżno się trwo-żą, Two i swe siły, gdy w równi położą. *Suszye. Pieśn.* 2, F 4. na szale, na wagę Madac porównywają; auf die Wage legen, gegen einander abwägen. — Równia, równość, równy stan, równa moc; Gleichheit, gleicheit, gleicheit. Równia najlepsza w Rzeczypospolitej. *Petr. Pol.* 515. Równia i nierównia najprzedniejsza są przy-czyną niezgód w Rzpliej. *Petr. Pol.* 11 6. Ani ród mój z Tantalą redem w równi idzie, Ni się mogę porównać z Achillesa sławą. *Hul. Or.* 156. Nierównia to i nie ró-wne rzeczy. *Cn. Ad.* 610. Ungleichheit, wenn einš dem an-dern nicht gewachsen ist. Nie równia miłe z toba, albo to-lbie ze mną. *Cn. Ad.* 658. (nie zrównamy sobie, insza mnie, insza tobie; nie mieć się kotku na niedźwiedzia). Patrzcież co czynicie, wojnę zaczynacie, z nierównią wa-szą przypłacicie tego sowito. *Bra. o Leorb.* 25. z szko-dą, strą, przegrana waszą, mit einem Nachtheil. Nieró-wnia nasza i góra drugiej strony, przemoc nieprzyjaciel-ska; ungleichē Straß, Obmacht auf unsrer Seite, Uebermacht auf der andern. Potykali się mężnie, jednak baczac nie-równia sobie, ustąpić musieli. *Gorn. Dz.* 162. Umiał, gdzie bitwę zwodzić, Gdzie w nierówni lud uwodzić. *Groch. W.* 508. Nierównia walczyć mający, z strony miej-sca poznali. *Warg. Cz.* 165. — *Aliter:* Obawia się ka-żdy karać tak z przestępków pana, jakoby swoje równia karał. *Gorn. Dz.* 525. rówienników swoich, sobie ró-wnych, seines Gleichē. — §. 2) Niemasz mu równia i równego, nikt mu nie równa; keiner ist ihm gleich, er hat nicht seines Gleichē. (*Sorab.* 1. runa consimilis, instar; indeclinabile). Nie wiecie, że mi niemasz równia w na-uce wiedźbiarskiej? *Leop. Genes.* 41, 15. *Radz.* 1 *Sam.*

40, 24. On był tak swemi kunsztami wślawiony, że równia nie miał swemu dowiejpowi. *P. Kehan. Jer.* 459. Gdy bywa opisane, równia żadnego nie ma. *Żarn. Post.* 2, 268 b. Równia mu w tej mierze nie najdowno. *Birk. Zamoj. 24. Biał. Post.* 151. Trudno przybrać równia tej dziewczicy w rozumie i w urodzie. *Pot. Arg.* 15. Królestwo Chrystusowe tak się rozmnożyło, że nigdy równia nie miało na świecie. *W. Post. W.* 100. — *Aliter:* Jeśliśmy się zbyt ków, rozpusty, łakomstwa, i temu równia. *J. Kehan. Dz.* 180. i tym podobnych rzeczy, i tam dalej, und dergleichen. [Jestto *Adject. abstr.* Równien, -a, -e, i tu nie należy 2]. RÓWNIANKA, i, ż., RÓWNIANE-CZKA *dem.*, słoma prosta, równa, *oppos.* mierzwa, mierzwianka. *X. Kam.*, geradeš Stroš. — 2. Wiązanka czyli snopeczek kwiatów, bukiet. *Włod;* pek kwieci. *Dudz.* 55: garšé kwiecia do wiania, *fasciculus. Marz.*, ein Blumenstranš; *Boh.* kýtka, (cf. kitka); *Slov.* kitka, kitečka, kitička; *Morav.* wonička, (cf. wonia); *Corn.* germizhk; *Vind.* povejak, vensližhek, puštelz, veneza; *Bosn.* kitta; *Boss.* пучокъ, пучекъ. Kwiaty bywają w równianeczke awite. *Birk. Chodk. A* 5. Równianka miły wonnej. *Birk. Syn. Kor. A* 2. *Birk. Krz. Kaw.* 7. Zwičaj równianki, usypuj ich szaty wonnemi kwiaty. *Nar. Dz.* 1, 115. *Nag. Wirg.* 489. Równiankę rozmarynu tobie niöse. *Tward. Daf.* 41. RÓWNIĘ *adverb.*; *Boh. et Slov.* rovně; *Sorab.* 1. rune, runi, peruno; *Vind.* raunu, li (*ob.* -Li), verstnu, poredi; *Ross.* равнѣ, образно, слово; *Ecll.* образнѣ; zároveň, gleich, anj gleiche Art, eben so sehr. Wiem o tym, że cie koeha równie z życiem swoim. *Teat.* 54, 96. Równie jak, *aeque ac;* fo sehr, als. Nie nas równie nie zadziwia, jak człowiek, który mężnie swoje nieszczęście znoši. *Ossol. Sen* 20. RÓWNIK, a, m; (*Boh.* rovnáć pogodziel; *Slov.* srownawatel; *Rag.* ravnitegl, izravnitegl. *f.* ravnitegliza; *Croat.* ravnačec. *f.* ravnak, ravnachica). — Równik, *aequator. Geom.* 2, 208. Równik ziemi. *Hub. Wst.* 29; *Carn.* dvojnik, der Gleichmesser, Quadrantmesser, Aequator. Wszystko było blaskiem, jak kiedy z równika Słońce w samo południe promieniami dotyka Mjejs ległych pod linia. *Przyb. Mill.* 91. RÓWNIANA, y, ż.; *Boh. et Slov.* rovnina; *Sorab.* 2. plon, (cf. plon); *Carn.* ravnek, ravnizza, ravnishe; *Vind.* raunina, raunu pole, rauniza, raunishe; *Croat.* ravnina, ravnica, barb. meghdan, (cf. majdan); *Rag.* ravnina, ravnizza, ravnica; *Bosn.* ravnina, ravniča; *Ross.* равнина, ровнина; *Ecll.* равнина, рѣто равное; (cf. *Hebr.* Araba, imię równy w Chanaan. *Hobac.* 12, 1., cf. *Hebr.* arawot - pola); wielka ziemi równej rozległość. *Wyrw. Geogr.* 15, (cf. płaszczyna); die Ebene. Jak serc ludzkich prostote, tak i pól Sarmackich równiny z dawna ukochałem. *Psalmod.* 22. RÓWNIUCZKI, RÓWNIUCHNY, RÓWNIUTENKI, *ob.* Równy. RÓWNO *adverb.*, RÓWNIUCZKO, RÓWNIUTKO, RÓWNIUSIENKO, RÓWNIUTENKO *intensiv.*; *Boh.* zrowna; *Slov.* rovná, zrowna; (*Sorab.* 2. rovnó prosto; *Vind.* rauno, fraven, raven, fräunu, poleg, spoleg *juxta*); *Ross.* ровно, равно; nie pochodzisto, prosto leżae, pod jedna wysokością; eben, gleich. Deska nierówno heblwana. *Tr.* — Równo, w jednakić linii, po

sznurze, in gleichę Linie. *Birk. Kant.* 2 b. Wszędzie rozliczne kwiecie rozsadzono, Wszystkie równiuczko rostać, pięknie przystrojono. *Rej. Wiz.* 25 b. Lazurowany półsetek mocno przypiąć, aby jak najrówniej wysechł; bo gdyby się na nim pozostały garby, w maglowaniu zakładki porobiłoby się musiały. *Przedz.* 91. (jak najgładziej). — Równo, ile jednemu tyle drugiemu; gleich, gleichmäßig, in gleichem Maße. Równo za równo oddać, wetować. *Petr. El.* 589. Gleiches mit Gleichem verachtet. Równo, jednako wszystkich ważyć. *Cn. Ad.* 1003. Równo czestować. *ib.* — Za równo, jednaka miarą, gleichmäßig. Dwie liczy równe, powiększwszy lub zmniejszwszy zarówno, zawsze równe zostaną. *Łęsk.* 2, 15. — Równo, nie dłużej, nie krócej; gleich, von gleichę Länge. — 2. *De tempore:* Równo ze dniem wstań. *Teat.* 58, 49. z samym świtem, w jednym czasie z początkiem dnia; mit Tagesanbruch, zu gleichę Zeit mit dem Aufbruch des Tages. Przykazal służącym, aby równo ze dniem wszystko było na pogotowiu do podróży. *Kras. Pod.* 2, 15. — 2. Równo mi: równia, równa siła; gleiche Macht, Gleichheit, wenn man einander gewählet ist. Nieprzyjaciele obaczywszy, że im już nie równo, jeli uciekać. *W. Jud.* 20, 56. (widząc, że byli porażeni. *Bibl. Gd.*) Mieczysław widząc, że mu nie równo, rzucił się sam do Wielkiej Polski po lud. *Biel.* 105. Zebrał się przeciwko Świdrygałowi Zygmut; ale że mu było nierówno, przeto posłał do Władysława, prosząc o pomoc. *Biel.* 509. — 2. Równo, jednakowo, przecięż, gleichwohl. Brzydka była jak dyabeł; równo się musiał do niej umizgać. *Teat.* 50, b, 56. RÓWNOBARWY, a, e, jednej farby, gleichfarbig; *Vind.* enakeflne farbe. RÓWNOBOCZNY, a, e, — ie *adverb.*, gleichförmig; *Vind.* enakostranen; *Ross.* равнобокий, равнободий. Trójkąt, którego trzy boki są sobie równe, nazywa się równoboczny, *aequilaterum. Jak. Mat.* 1, 45. *Śniad. Alg.* 2, 70. *Łęsk.* 17. RÓWNOBOK, u, m.; *Ecll.* равнобокие; równoboczna figura, eine gleichförmige Figur. RÓWNOBRZMIĄCY, a, e, jednakowego brzmienia, gleichförmend, gleichlautend; *Vind.* enakoglaflsch. RÓWNOCIĄGŁY, a, e, jednostajny, stateczny, wciąż równo idący, gleichmäßig. Już nas pięknym otucha karmiła początkiem, Wszystko isę poczynało równociągłym wątkiem. *Nar. Dz.* 2, 51. RÓWNOĆZCZONY, a, e, czei równej, gleich verchrt; *Ecll.* эпокаонемый. RÓWNOCZŁONKOWATY, a, e, — o *adverb.*, równych członków, gleichgliedrig; *Ross.* равночленный. RÓWNOBUSZNY, a, e, — ie *adverb.*, równej duszy, jednoluszy, gleichgemüthet; *Ecll.* равнодушный; *Graec.* ισόμυχος, *unanimis.* RÓWNOODZIEN, dnia, m.; *Ross.* равноденствие; *Carn.* enakouzhnost; *Boh.* rovnodennost; nocorównia, dzienorównia, die Tagęgleichę, die Nachtgleichę. Punktek śrzedniego równodnia. *Zebr. Zw.* 98. RÓWNONOCNY, RÓWNOODZIENNY, a, e, nocorówny, *aequinoctialis.* Równonocne punkta, w których ekliptyka przecina równik. *Śniad. Jeog.* 102. *N. Pam.* 17, 191. *ib.* 19, 75, Aequinoctial; *Carn.* enakouzhe. Już trzykroć równonocną linią okrążył. *Przyb. Mill.* 261. RÓWNOIMIENNY, a, e, imienia równego, gleichnamig; *Ross.* равноименный; *Subst.* Równoimienność; *Ecll.* равноиме-

nie, *isonomia*, Gleichnamigkeit. RÓWNOKĄT, a, m., równokątna figura, która ma kąty równe. *Solsk. Geom.* 6. eine rechtwinkelige Figur; *Vind.* enakovoglen; *Ross.* равноугольный, równowęgielny. RÓWNOKRĘTNY, a, e, równo kręcony, gleichgeschleitet. Wieniec u niej na głowie zawieszono złoty, A ten wiąże ozdobić równokrętne płoty. *Zab.* 6, 166. *Min.* RÓWNOKSZTAŁTNY, a, e, — ie *adverb.*, kształtu równego, gleichgestaltet; *Vind.* enak, podoben, enofurmen, enakellne podube; *Ross.* равнообразный; *Subst.* Równokształtność, równokształt; *Vind.* podobnost, enofurmnost, enakovillnost; *Ross.* равнообразие, равнообразность. RÓWNOLEGŁOBOCZNY, a, e, n. p. Równoległoboczne ściany, *parallelogrammice.* *Geom.* 2, 125. RÓWNOLEGŁOBOK, u, m., *parallelogramma*, czworokąt, w którym przeciwne boki są sobie równoległe. *Jak. Mat.* 1, 98. ein gleichseitiges Viereck. *Łesk.* 29. *Geom.* 1, 45. RÓWNOLEGŁOŚCIAN, u, m., *parallelo-pipedum*, bryła zakończona 6 ścianami parzysto równoległymi. *Geom.* 2, 85. et 107; wielościan czworokątny, w którym podstawy, a ztym i wszystkie ściany są równoległobokami. *Jak. Mat.* 1, 152. *Łesk.* 2, 176. RÓWNOLEGŁY, RÓWNOODLEGŁY, a, e, *parallel*, gleichlaufend. Dwie linie na płaszczyźnie poprowadzone, gdy się z żadnej strony zejść z sobą nie mogą, zowią się równoodległe, *parallelae.* *Geom.* 1, 59. *Solsk. Geom.* 9. *Łesk.* 8. Równoległe. *Rog. Doś.* 2, 116. *Jak. Mat.* 1, 25. *Hub. Mech.* 107; równosworne. *Tr.* RÓWNOLEŻNIK, a, m., Koła równoodległe od równika, nazywają się równoleżnikami, *paralleli circuli.* *Łesk.* 2, 187. *Hub. Wst.* 50. *Parallelcircel.* RÓWNOLICZNY, a, e, — ie *adverb.*, co do liczby równy, gleichmäßig; *Ross.* равночисленный. RÓWNOMOCNY, a, e, — o *adverb.*, równej mocy, gleichmächtig; *Ross.* равномошный; *Subst.* równomocność, równomoc. RÓWNOMYŚLNY, a, e, RÓWNOMYŚLNIĘ *adverb.*, cf. równoduszny; *(Ross.* равнодушный; *Sorab.* 1. zprahnomošně; *Vind.* raunovolen, enakoumen, enakovolen, enakomienezhen); równy z drugim myśli, gleichgesinnt; z sobą zawsze równy myśli, cierpliwy, obojętny, gleichmüthig. Na wszelką równomyślnie idę straszną burzę. *Nyb. Geś. C* 2 b. — *Subst.* Równomyślność; *Sorab.* 1. zprahnomošně; *Vind.* raunomnost, raunovolnost, enakovolnost, enakomienezhnost. RÓWNONOCNY, ob. Równodzienny. RÓWNONOGI, a, ie; *Croat.* ravnogog; *pl.* nipes, flachfüßig. RÓWNOOBWODNY, a, e, n. p. Równobwodne figury, których równy jest obwód, choćby pole nie było równe, stojące w takim obwodzie. *Solsk. Geom.* 18. von gleichem Umfang. RÓWNOBAMIENNY n. p. trójkąt, dwa boki równe mający; *isocetes*, *aequirurum.* *Geom.* 1, 18. *Jak. Mat.* 1, 45. *Łesk.* 17. gleichschenkelig; *Ross.* равнобедренный. RÓWNOBODNY, a, e, — ie *adverb.*, rodzaju równego; *Eecl.* выаородный, *Graec.* ὁμογενής, gleichbürtig, ebenbürtig. RÓWNOBZUTNIA, i, ż., parabola. *Alg. Nar.* A 5. Ciało ciężkie w próżni rzucone równorzutnią kreśli. *Hub. Mech.* 52. die Parabel. RÓWNOŚĆ, ści, ż.; *Boh. et Slov.* rovnost, stegnost, stegnodilnost; *Sorab.* 1. runošeć, porunošeć; *Vind.* raunost, enakellnost; *Carn.* sravnost (= okoliečność), ravnost, ghhóba;

Dal. yednastvo; *Bosn.* sravnost, sravgljenje; *Rag.* takmenos; *Ross.* равенство, равенство, сходство, сходственность, случие; jednakowość, die Gleichheit. Równość ulicy. *Tr.*, prostota, die Geradheit. Równość jednego drugiemu, gleiche Größe etc., Gleichheit. Ta w oczy wpada mierzoność, która z pod miary i strychu znacznie w górę wysadza. *Pilech. Sen. list.* 267. Nierówność jest trzeźwą wolności. *Ozech. Turu.* 56. Równość w pospolitosci bardzo potrzebna. *Ca. Ad.* 1095. Światła brz. ba nierówność, (ungleichheit), i dumie wygładzić, Co się wyżej nad równych sama chce wysadzić. *Zib.* 15, 506. Równość u nas była z dawna najczelniejszym szlachty zaszczytem, a zależała na tym, iż wszyscy mieć jednę przywidę i pod jedynymże zostawał prawem. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 50, (cf. bracia). Urzędy rozdane podług różności talentów; a ztąd się ukazuje nierówność. *Zali. Roz.* 59. — *Math.* Równość dwóch figur ściaga się tylko do ich wielkości, nie zaś do ułożenia boków. *Geom.* 1, 176. — $\frac{1}{2}$. Równość umysłu we wszystkich okolicznościach, stateczność nieprzełamana, etc. *Zab.* 15, 75. równomyślność; *Ross.* равнодумие, die Gleichmüthigkeit. RÓWNOŚCIENNY, a, e, n. p. Równościenna figura, która ma ściany równe. *Solsk. Geom.* 6. gleichseitig. RÓWNOŚCIENNOKĄTNY n. p. kwadrat, doskonały kwadrat, mający wszystkie ściany równe i kąty krzyżowe. *Solsk. Geom.* 17. RÓWNOŚILNY, a, e, — ie *adverb.*, siły równej, gleich stark; *Ross.* равносильный; *Eecl.* тождесильный. RÓWNOSTRONNY, a, e, — ie *adverb.*, stron równych, gleichseitig; *Vind.* enakostranen; *Ross.* равносторонный. RÓWNOTWAŻEY, a, e, n. p. Kołysania w małych łukach kołowych są widocznie równotwałe *isochronica*, odbywające się każde w równym przeciągu czasu. *Jak. Mat.* 1, 119; równoczesne. *Hub. Mech.* 118. RÓWNOUSZY, a, e uszu równych; *Eecl.* равноухий, gleichhörig. RÓWNOWAGA, i, ż., narzędzie rozmaitego gatunku do prowadzenia linii poziomych; *libella.* *Zabor. Geom.* 527. *Rog.* utézallo, die Horizontalwaage. Równowaga wodna. *Jak. Mat.* 1, 500. *Zabor. Geom.* 557. Równowaga powietrzna. *Zabor. Geom.* 557. — §. Równowaga, położenie poziome; horizontale Lage, Gleichgewicht, Balanz. Dwa miejsca są do równowagi *ad levitatem*, gdy równą mają od środka ziemi odległość. *Geom.* 1, 544. Równowaga jest taki stan ciała, kiedy to ciało nagalane jest od wielu sił, które się psują wzajemnie jedna drugą. *Jak. Mat.* 5, 228. Armate ustawić pod równowagę, t. j. tak, żeby oś armaty i oś czopów znajdowały się poziomie położone. *Jak. Art.* 1, 114. et 194. RÓWNOWAŻENIE, ia, n., *libellatio.* *Geom.* 1, 545. *Ross.* разубѣць, разубуманіе; odrywanie pochyłości i zgórzystości na powierzchni ziemi znajdujących się. *Zabor.* 556. *Jak. Mat.* 1, 293. *Łesk.* 2, 163. Przez równoważenie wyznacza się różnica, która zachodzi między odległością od środka ziemi dwóch punktów. *Geom.* 1, 546. das Horizontalwaage, Balanciren. RÓWNOWAŻNOŚĆ, ści, ż.; *Sorab.* 1. runawažnošeć; *Carn.* enakopęšnost; *Vind.* enakovelajozhnost, enakellina vaga, enaka tesha, rauna mera, enaka vilha; *Croat.* pravomernost; *Bosn.* mjerra, mirra, (cf. miara); *Rag.* pravomjernost, pravomjerje, umjerja;

Eecl. равномѣрие, равноважество, мѣрило равное; *Ross.* равновѣсїе, *aequilibritas*. *Hub. Wst.* 125. daš Gleichgewicht. Dwie siły sobie równe, a zupełnie sobie w kierunku przeciwnym, zostawiają pedzoną bryłę w równoważności. *Hub. Mech.* 68. et 85. Oby Zygmunt August był ustanowił równoważność senatu z izbą peselską! *Czack. Pr.* 255. RÓWNOWAŻNY, a, e, — *ie adverb.*; *Sorab.* 1. runawažně; *Carn.* enakopēsne; *Vind.* raunomeren, raunovifhen, ene mere, enakovelajozh, enakefhen; *Eecl.* равноважный; *Ross.* равновѣрный, равновѣсный; jednakowej wagi, gleichwägend, gleichwichtig. Ty z każdą z nich obcuje codziennie poufale, Kładziesz na równoważną ich szacunek szale. *Weg. List* 1. RÓWNOWAŻYC *cz. niedok.*, wynajdować, nie jedna bryła jest więcej oddalona od środka ziemi, niż druga. *Jak. Mat.* 1, 296. Die horizontalförmige abwärts. RÓWNOWCZESNY, *ob.* Równotrwały. RÓWNOWIEKI, a, ie, wieku równego, gleichem Alters, gleichem Zeitalter; *Boh. et Slov.* rovnověký, gednoweký, rovného věku, spoluvěký; *Sorab.* 1. yenaik staré, yenaikyo starobe; *Ross.* сверетный. RÓWNOWAJĄCA, RÓWNOWAJĄDZCA, y, m.; *Ross.* равнодѣлительный; jednakowej władzy będący, Gleichberechtigt, gleich gewaltiger Mitherrichter. Ociec wszystkim władający, syn z nim równowajaca. *Griech. W.* 21. Równowajaca ojcu. *ib.* 145. RÓWNOWYSOKI, a, ie, jednej wysokości, gleich hoch. Równowysokie galezie, *fastigialt*, z różnych miejsc wyrastają; dolne jednak od górnych są dłuższe, tak iż wszystkie jednej dosięgają wysokości. *Jundz.* 2, 11. RÓWNOWZGLEDNY, a, e, n. p. Równowzględna proporcya. *Ustrz. Mj.* 6. jednakowego stosunku, gleichem Verhältniſſe. RÓWNOZIARNISTY, a, e, — *o adverb.*, ziarn równo wnych, gleichförmig. Piasek drobny równoziarnisty. *Torz. Szl.* 4. RÓWNOZNACZNY, a, e, jednakowego znaczenia; *Vind.* enakokashez, enakopomenesh, gleichbedeutend. Równoznaczne słowa. *Vst. Kłst.* 1, 119. (*ob.* Bliskoznacznym). *Subst.* Równoznaczność, Gleichbedeutendheit; *Vind.* enakokashezlnost, enakopomeneshnost. RÓWNY, RÓWIEN, *f.* równa, *n.* równe [*Genit. misc. et neutr.* równia 2]. RÓWNIUCHNY, RÓWNIUCZKI, RÓWNIUTENKI, a, ie, *owcas*; *Boh.* rovný, stěgny; *Slov.* rovný; *Sorab.* 1. ran, rana, poruna, runá, porané; (*Sorab.* 2. równa małżonek; *Carn.* ravn, ravne, rovne, gllh; *Vind.* ravn, ravēn, rauno, rauninast, ravan; *Croat.* raven; *Dal.* ravan, yednak, prikladan; *Riz.* raavn, raavan; *Bosn.* ravn, jednak, prirok, takman, (et taki, takutenki); *Slav.* ravan, jednak; *Ross.* равный, ровный, сходный, схожий, схожий, плавный, плавный; *Eecl.* сървенъ; (*cf. Lat.* rinalis, *cf. nvs.* cf. rów); niedokłowały, niegórzysty, niepochyły, niezłoczysty: eben, gleich, grade. Równieżka łaka. *Rej. Wz.* 179 b. Droga równa, gładka *Ross. vulg.* гладь. — Sobie równy, jednakowy co do siebie, n. p. Las nierówny, t. j. na niektórych miejscach gęsty, a na drugich rzadki. *Mon.* 74, 751. — Równy drugiemu czym, abo w czym, wagą, miarą, abo równej wagi, miary, siły etc.; dem andern gleich, von gleicher Maß, Gewicht ic. Zegary słoneczne starożytnie, od godzin 12, na które starożytność dzień

każdy dzieliła, i nazywała nierównymi, że godziny te w krótsze dni wszystkie musiały być krótsze etc. *Solsk. Geom.* 3, 42. Równych części *Eecl.* равночасти. Równymi częściami *Ross.* равночастнѣ. Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie równymi, ale różnymi być w jednakiem spraw i niejednakim sposobem wykonywaniu. *Salin.* 2, 585. Sakramenta starozakonne z sakramentami nowego zakonu nie są równe, i nie zgadają się z sobą. *ib.* 6, 105. Wyznawanie to jest onemu wyznawaniu pospolitego ludu równe i podobne. *ib.* 2, 8. Nierówne są marności a występki twoje ku występkom onego ubiegłego Piotra. *Rej. Post. G g* 5. Równe figury, których powierzchnie są jednakowe, chociaż kąty i boki rozmaite. *Łesk.* 18. Mając wyrazić, iż dwie ilości są sobie równe, oddziela się jedna od drugiej tym znakiem =; n. p. a = b, wymawia się a równe b. *Jak. Mat.* 2, 140. Którzy sięgają równym stopniem zmarłego, równym prawem też biorą części sukcesyi. *Chelm. Pr.* 77. Następca Eduarda rowien ojcu z cnoty, nie był mu rowien z szczęścia. *Przyb. Luc.* 127. Równy apostołom (*Ross.* равноапостольнѣ, święty dla nawrócenia pogan apostołom porównany). Sławny Apelles, w jego rzemieśle, równego świat nie miał. *Falib. A* 1, (*ob.* Równia 2). Równiśmy sobie; nie ma nie jeden nad drugiego. *Cn. Ad.* 1005. (o ja taki pan, jak ty). Równyś pan, posłużysz sobie sam. *Cn. Ad.* 1004. Człowiek pyszny równymi gardzi. *Teat.* 6, b, 44. Równego pana gniew gotowie nie szczęście. *Rys. Ad.* 59. Stan szlachecki w Polsce równy wszelkim stopniom szlacheckim gdziekolwiek używanym. *Gar. Nar.* 1, 151. Równe prawo *Eecl.* равнозаконенїе, равное устанавленїе Równy z równym się towarzyszy, *Cisus Cascom dicit. Maz.* (trafiła Marti na Gotartą). Równy z równego się weseli. *Rys. Ad.* 59. Gleich nad Gleich gleich ist ihr gart; *Boh.* doba k' době, rovný k' sobě; *Slov.* rovní rovného hledá; *Sorab.* 2. równo k' rovnemu sze namaka rado. Starą mamy przypowieść, iż równy równego Zawzły bardzo rad widzi do spółku swojego. *Rej. Wz.* 156 b. et 64 b. *Gaw. Szl.* 575. Nierówni niezgodni. *Rys. Ad.* 46. Pomoc nierówna niepowna. *Rys. Ad.* 56. Przyszło na Jozafata wojsko pogańskie jemu nierówna. *Rej. Post. H* 8, mocniejsze nał niego, silniejsze. — *Gramm.* Stopień równy, *Positivus*, *Slov.* položitivi; *Ross.* положительной степени. — Równym sposobem, podobnym sposobem *Eecl.* прикреннѣ. (*Slov.* Równé za podobne stogi; *cf.* nie kijem, lecz pałką, *in an idempne*). Nierówna nierówna rzecz, sprawa, *ob.* Nierównia, czemu nie zdołamy, (*cf.* nie jest mi z to, *cf.* nie staje mi); etwas über unſre Kräfte, ungleich; *Vind.* on njem. i ni kufs; *Ross.* онъ не рѣбъ чера. O nierówną się nie kuś. *Rys. Ad.* 55. *Petr. Hor.* 2, M b. To zgubiło Władysława, że się o nierówną rzecz pokusił, prosto się rzucił z motyką na słońce. *Corn. Wz.* 6. *Star. Rys.* 12. Kuś się o nierówną, równa cię zawsze potkać może. *Rys. Ad.* 25. — Równa rzecz, nienadzwyczajna, której zdołamy, etwas nicht übergröſſe. Piekło zdało się za rzecz równą Orfeuszowi. *Zbil. Lam.* A 5. — Równa miara, równowaga, Gleich-

gewidht. Trwała nieco w równej mierze Litwa. *Warg. Cz. 225.* — *Aliter*: Równy, prawy, nie złytni, nie-dłuższy, niekrótszy, jaki powinien być; grade daß recht Maß haltend, grade recht. Równa miara, *oppos.* spora miara. — Cztery mile Włoskie, jakoby równa miła nasza Polska. *Star. Dw. 22.* Będąc od miasta w równej mili. *Żyw. Jez. 24.* Dziękował Antyoch Rzymianom, że go z wielkich zbyteń rządów wyjęli, a w równych granicach panować rozkazali. *Warg. Wal. 117.* Król sam wolał na równej rzeczy przestać, a w dostatku wszystko rycerstwo swe mieć. *Biel. 45.* (na ordynaryjnej, gewöhnlich, ordinär). Ocieski, człowiek familii równej, ale wymowy i godności wielkiej. *Biel. 557.* niewysokiej familii, nicht vernehm. Kto chce co rychlej rozprzedać, na równy zysk godzi. *Alb. na Woj. 11.* mierny, maßig. Pilniejsze rzeczy dla równiejszych opuszczają, niepotrzebne fundacye zakładają, a szpitalu dla miernych ludzi nie-masz. *Schl. 53.* (dla obojętniejszych, mniej ważnych). Oba się zarazem zdumieni, mówiąc, żeśmy tej równiej rzeczy nie wiedzieli. *Popr. Kol. Ź.* (łabój, pospolitej, geringfügig). Grać grę równą, niezaradkową. *Teat. 19. c. 78.* (obojętną). — *Ż. Moral.* Nie mógł on znieść równym umysłem zbytków wieku swego. *Nau. Fil. 81.* obojętnie, równomyślnie, gleichgültig. — ROWOWY, a, e, od rowu, Graben; *Ross.* ровный.

Dalsze pochodz. dorównywać, dorównać, narównać, obrównać, porównać, porównanie, przynównać, wzrównać, zrównać, zarównać

ROXOLAN, ROXOLANIN, a, m. [Alani mieszkający nad rzeką Rą czyli Wołgą, die Rherolanen 2]. Alani, złączeni się z Rusią, nazwani są Roxolani, jakoby Rus i Alani. *Biel. 15.* *Gwagn. 658.* [Ż. Roxolani, R. die Ruffen 2]. My Roxolanie mamy 88. oo. doktorów cerkiewnych. *Tand. 82. ob. Rus.* ROXOLANKA, i, ż. [ime Rherolanin, tr. Rusinka, eine Ruffin 2]. n. p. Roxolanki to jest, Ruskie panny, tytuł elegii jednej *Zimorowca*; *Siel. 268.*

ROZ —: *Boh.* roz-; *Slov.* roz-, roze-; *Sorab.* 1. rof-, rofno-, n. p. rofpuschežu, rofnofuschežu; *Sorab.* 2. roshl-, (cf. rozdzielić); *Carn.* res-, n. p. resdejł, resdejłm; *Vind.* ras-, raf-, res-, ars-, ref-; cf. ries, rös, ostru- ostrze, (cf. raz, rzniecie, rzaz); *Ross.* раз-, (cf. raz), cf. разъ oprócz, cf. pac-, (n. p. pacnoibъ expor, złożony, wyświęcony pop); roz-: *propost. inseparabilis, significatione respondentis latinae dis-*; n. p. Rozj-rószyc, dispergere, zerstrucu. Roz-, zawsze podział jakiś znaczy. *Kpez. Gr. 2, p. 261.* *Smilliter*: Rozprzedać, rozkupić; tak przedać, kupić, że się już nie towarów nie zostaje, alleß verpfändentlich verkauft, so daß nichts mehr übrig und besammten bleibt. — *Ż.* Godne jest zastanowienia, że władze duszy, którym człowiek przewyższa zwierzęta, znamionują się słowami, składanymi z przymkiem roz-, n. p. rozum, (cf. um), rozsądek, roztropność, rozważa; (cf. *Lat.* discernere: *Gall.* discernment; cf. rozbiór, cf. rozgarnienie, roztrząsanie). Niższe władze duszy, wspólne nam ze zwierzętami, mają imiona składowane z przymkiem po-, n. p. pojęcie, pojętność, pomnienie, (zład pamięć, wspomnieć, przepomnieć). W

innych dyalektach Słowiańskich ta różnica mniej jest do-chowana. — *Ż. Cum reciprocis* Rozbiegać się, rozizgrać się, rozpić się - tak się wdawać w bieganie, igranie, picie, że się już nie wstrzymasz; ins laufen gerathen, ins Spielen gerathen, ins Saufen gerathen, so daß man nicht wieder heraus kommen kann. — *Ż. Observ.* Często roz-, dla następujących kilku zgłosek, przybiera po sobie e, n. p. rozegnać, rozebrać. *Kpez. Gr. 2, p. 261.* Zwyczajnie roz-, przed literą e, k, p, t, pisza ros-, rospalić, rospychać, rościagnąć, roskupić, roskosz, rostropny. *Dud. 14.* Nawet przed sm, sw, sy, st, często z opuszczają n, p. rośmieszyc, roświecić, rosytać, rostać się. *ib.* Jednostajność wywodu źródłowościowego tu wymagała pisać wszystko według liter pierwiastkowych; hoły się nie bardzo zgadzało pisać: rozepelnić a rospychać, rozeprzeć a rospierać, rozejść a roselkodzić, rozetkać a rostykać, rościergać a rozetrzeć.

RÓŻA, y, ż, RÓŻYCZKA, i, ż. *dem.*: (*Boh.* růže, růžicka; *Slov.* růža; *Sorab.* 1. roža; *Sorab.* 2. roža, rožica; *Carn.* rōsha, gartrosha (2. rosha, roshōza: kwiat, kwiatek); *Vind.* rosha, gartosha (2. rosha, zviet: kwiat, roshu, zvetizhiza: kwiatek); *Hung.* róza, rusa; *Great róza*: *Dal.* rōsa; *Reg.* rōsa, rōsa; *Star. ruxica*; *Bosn.* rosa, rusija, rosgja; *Ross.* роза; *Ecc.* роза, рѳога, (роза, розе hec, twarz); *Lat.* rosa; *Græc.* ῥόδον; (cf. *Germ.* roth, cf. rudawy, rusy); 1) *Germ.* die Rōse. Róża prócz znajomej pospolitej wieloletnia jest: Holenderska, cyprionowa, Turrecka, żółta, niesięczna etc. *Aph. Hist. 1, 269.* Róża nierozwita, *ob.* Paček, *ob.* Klobuk, Klobuzek. Róża polna, dzika, żółtoje. *Klub. Ist. 2, 62.* (cf. glóg); *Sorab.* 1. polna róża, schaplenka, (cf. Szypulka); *Vind.* vogloyje, Pljok, thpezhje; *Ross.* червоуица, мушкетъ, роза; *Ecc.* рѳога, рѳога. Róża pszczelna, *ob.* Psia róża *Uzjed. 98.* die Rōserē. Róża lolkowa, *ob.* Hochowice. Róża czarna, czarna, słazowa, słoneczna, *maira roca*, słaz Włoski *Græc.* 286. *Uzjed. 21.* Pappfrosē. Lilia róża, *ob.* Omieg — W potoczym mowieniu, róża: czerwona róża zwyczajna, królowa kwiatów, piękny kwiat; die gewöhnliche Rōse, die köuigim der Blumen. Wiesz, że przy róży cōre ciernie aż się rodzi, dla róży zaś rozkosznej i namę się godzi. *Zimor. Sal. 119.* Piękna róża, sło baro. *Pol. A. 501.* Ciernie, a przede piękna róży rodzi. *Ar. 17, 28.* Sięgam róży, a chwytam za ciernie. *Teat. 12 c. 11.* Niasz się głęciem zakłóć, alys róży urwał. *Kodak. Wiek. 11.* Róża rade rwiecie, a tania tykać się nie chcecie. *Plt. Lk. 86.* Prawdziwe dobro, co się z enoty rodzi, i wprzód po cierniach, niż po róży chodzi. *Tust. Fil. 551.* — *Prov. Slov.* Nemi teg růze, která nē zwola; nie-masz tej róży, któraby nie zwiedla; wszystko prze-mija. *Slov.* Wtedy růze tlagu, kōd kwitnu; w ten czas růze iwać, kiedy kwitną; cf. lya drzeć, kiedy się dają; cf. żelazo kać, kiedy rozpalone. — Aluzye do koloru, do czerwoności, do piękności; Rōse, mit Rōs-sicht auf Jerte, Rōtze, Edelmheit. Dziewczeta, jak růze i hle. *Teat. 50, 68.* Taka ładna, mleko i róża. *Teat. 50, 27.* (cf. krew'). Tak mi się ładna zdajesz, gdyby

róża rozkwitająca. *Teat.* 10. b, 59. Róże przedziwne, jako gdy się żarzy W mleku krew' purpurowa, pałyły z jej twarzy. *Tward. Wł.* 6. Przyjemna róża zakrwawiła natychmiast jej czoło. *Zab.* 11, 95. *Pias.* (rumieniec, wstyd; cf. raki piec). Gdzież ów alabaster czoła? gdzie jagód róże? *Mon.* 70, 585. (rumieniec?). — *Blande:* Adieu, róża w pełni, kwiecie mój najdroższy. *Teat.* 52. b, 60. Dobry dzień, różyczko wszystkich dziewczyn. *Teat.* 52, 55. — 2) Rzeczy na podobieństwo czyli wzór róży zrobione; *Reifen*, *Reifen* in *Geſtalt* einer *Rose*. Chustka w róże szyta. *Pot. Jow.* 181. Różyczki na trzewikach pięknie przyszyte. *Teat.* 56. c, 54. Róża na podniebieniu sklepów. *Tholus. Cn. Th.* — Gdy się do cyny Angielskiej dodają trzy pięćdziesiąte części ołowiu, powstaje cyna, którą róża naznaczają, i ztąd jej nazwisko dają. *Kruidl.* 192. *daß* *Reifen* *im.* — 3) Róża, choroba *crispelias*, puchły ogień, *Vind.* shena, shen; *Croat.* verbaneč; *Bosn.* rosgjag, poganač; *Rag.* roxà-niza; *Slav.* zalesina, poganesina, cèrni prisheli; *Ross.* paska, die *Rose*, der *Reiblanz*, *daß* *heilige* *Neur*, eine *Entzündung* der *Oberhaut*, zapalenie skóry, zagnienie różowy niby kolor wyłajace. *Perz. Lek.* 271. *Perz. Cyr.* 1, 122. *Syr.* 901. — 4) Róża, herb; *ob.* Poraj. — 5) Róża, Róża, Ruzia, mię balogłowskie; *Rose*, *Reifen*, ein *Reibemant*. Pod czułym Róża wychowana okiem. *Zab.* 12, 56. Pirog, co go robi Ruzia. *Zab.* 8, 122. RÓŻAŃCOWY, a, e, od różańca, der *Reifen* *frau* *betend*; *Boh.* růženecový. Oltarzyki najświętszej panny różańcowej i szkaplerznej. *Njads.* 215. Klótnia urosła o precedencya i cactwa szkaplerznego i różańcowego. *ib.* 215. RÓŻANIEC, niea, m., różany wianek, rozmyślania albo modlitwy z żywota i spraw bogarodnicy zebrane; *Boh.* růženec, pateřo, pateřký; *ob.* Pacierze, paciorki; *Slav.* ruženec; *Sorab.* 1. řěwanske pawčere; *Vind.* roshenkrienz, paternalliter; (*Carn.* roshanz = ogrodnik kwiatowy); *Croat.* ehiszlo *Bosn.* eslo (*ob.* 'Czić, rachować, brojenica, kralice, krunica; *Slav.* roxàrje; *Rag.* rusnar, sořjeer; *Lat.* rosarium, § 1) *Germ.* der *Reifen* *frau*. Różańce, święty rachunek paciorków albo 100 pozdrowienia anielskich, przy każdym dziesiątku modlitwę pańska przyłączawszy. *Luk. Dom.* 18. Różaniec święty, nie innego nie jest, jedno pewny sposób modlitwy. *Bzow. Roż.* 1. — Różaniec albo koronka panny Maryi. *Cn. Th.* Różaniec zowie się korona albo wianek. *Bzow. Roż.* 7. Ślepe bywa ich przywiązanie do prywatnych nabożeństw, szkaplerza, różańca, paska, sznurka i t. d. *Mon.* 76, 577, (*ob.* Braetwo). — Nie nie umie, do czego go użyć nie można, ani do tańca, ani do różańca. *Mon.* 74, 109, cf. ni bogu świeczki, ni dyabłu ożoga; cf. ani do rady, ani do zwady. — 2') Różaniec = ogród różany, ein *Reifen* *garten*; *Carn.* roshnishe; *Vind.* roshni vert, roshnu lekoulhe, roslinjak, roshliche; *Rag.* ruxisete. (*Croat.* rosoczet, veliki traven = maj miesiąc). Okna te się otwierają na rozkoszne ogrody i różańce Włoskie. *Tward. Pasq.* 5. Bujal sobie po wonnych różańcach Palady, Róże po jasnym zbierając Helikonie. *Tward. Misc.* 45. — 3) Różaniec, różany kolor, rumieniec; *Reifen* *farbe*.

Röthe. Nim błysnie swoim jutrenka różańcem. *Chrośc. Luk.* 98. Wiecznym różańcem jagody jej kwitna. *Tward. Misc.* 145. Zapalą się różańcem mu jagody. *Tward. Pasq.* 94. Pierwszej zakwitajac różańcem młodości, potrzebował przewodnika. *Tward. Wł.* 44. "RÓŻANOREKI, a, ie, n. p. Różanoreka zorza. *J. Kchan. Ps.* 82. różopalca, die *rosenfingrige* *Mirra*. "RÓŻANOUSTY, a, e, n. p. Różanousta Gryzelda. *Groch. W.* 454. roicmündig. RÓŻANY, a, e, od róży, z róży, *ob.* Różowy, *Reifen*; *Boh.* růžený; *Slav.* ružovi; *Sorab.* 1. rožane, rožaczé; *Vind.* roshni, (roshni, roshnasty, roshast, zvetni = kwiatowy, kwiecisty); *Croat.* rósichni, rosni; *Hung.* rosábólvaló; *Rag.* rúšni; *Eecl.* умробилі. Wiance różane na głowy kładą. *Birk. Zyg.* 27. Wiele rzeczy przyprawują z kwiatów różanych: miodek różany, cukier różany, syrop różany, olejek różany, wódka różana. *Sienn.* 145. *Cresc.* 496. *Kluk. Koř.* 2, 249. Różana wódka (*Carn.* roshna woda). Mój ty kwiateczku różany! *Teat.* 10. b, 41. (różyczko!) Wdowa jest jako kierz różany: póki róża kwitnie, póty go szanują, a jak prędko zginie, to już nikt oń nie dba. *Dambr.* 457. Różane jagody, *ob.* Głóg. Różany wianek. *Zab.* 9, 548, (*ob.* Różaniec). Zupały różany wianek składa się z 150 zdrowych Maryj, i z 15 paciery rozdzielenych na dziesiątki. *Bzow. Roż.* 19. *Prov.* Stał mi za różany wianek. *Hys. Ad.* 641 (dobry czyn stoi za modlitwą). Ratował ich, i stawał im, jako mówicie, za różany wianec; bo modlitwa, jako kwiatem najwonnejszym, ubiegał boga. *Birk. Zyg.* 47. — Rosenkreuz, sławny chłinek, ustanowił sekte adeptów, t. j. towarzystwo braci różanego krzyża. *Mon.* 69, 65. — Różany = różanej maści, rumienicy; *Vind.* roshnofarbast, rumen, roifenfarb. Korony dziewęze kochane, Twe lice z młkiem różane. *Zab.* 16, 177. Tyś nas odkupił krwią swoją różaną. *Groch. W.* 66.

Pochodzi: *róženiec*, *różnik*, *rożowy*, *rożopalec*, *różowac*, *urożawać*, *poróżować*, *naróżować*.

ROZBACZYĆ, ROZBACZYĆ sobie, ROZBACZYĆ się *dok.*; Rozbacać *niedok.*, Rozbaczyc się *frequ. et cont.* rozważać, bacznie rozbiierać, roztrząsać: *prüfen*, *durchbilden*, *untersuchen*, *die* *einzelnen* *theile* *nach* *einander* *prüfen*. Dowcipy nigdy nie próżnowały, ale okazały wszelką pilnie rozbaczyci. *Warg. Cz.* 1 5. Nie gniewam ci się, ale rozbaczam, mam-li się gniewać. *Budn. Apoph.* 42. Skarał go, aczkolwiek mógł rozbaczyć, że to się przypadkiem stało. *Warg. Wal.* 188. W kilka dni sobie rozbaczył, iż te słowa nazbyt śmiecie mówił. *Gwagn.* 520. Rozbacze się człowiecze, któryś marnie rozszafował dobra pana swęgo. *W. Post. Mn.* 516. (upamiętajże się, gęte in *die*). Ty się na to tam dobrze rozbacza. *Biel. S. N.* 56. Trzeba abyś się na wszystko dobrze rozbaczył. *Baz. Sk.* 162. (bacznie oglądał). Niech się rozbaczą, że kżyż ten będzie ich zaszczytem. *Biel. Post.* 27. Na to się pilnie rozbac, jakbyś się nieprzyjacielom bez nas obronił. *Biel.* 289. *Chrysz. Nin. A* 4 b. Uważne rozbaczywanie. *Krom.* 508. ROZBACZNY, a, e, ROZBACZNIĘ *adverb.*, rozważny, roztropny, *überlegt*. Nierozbacznie, *inconsulte*. *Mącz.*

1. ROZBADAĆ, *ob.* Rozbósć. 2. ROZBADAĆ *cz. dok.*, badając rozbierać, rozważać, rozbaczać; überlegen, erörtern. Nieba mi nie pozwoliły, abym uważał braci byt nieszczęśliwy, Abym rozbadał myśla, jak mizernie żyją. *Kulij. Her.* 49. To sam tylko sobie był rozbadał, nie mając za sobą żadnego przykładu. *Budin. Cyc.* 22.

ROZBECIĄĆ, *rozbechee cz. niedok.*, poduszcząć, rozjątrzać; reizen, mgeßtüm machen. Twoja cię Nimfo własna chce rozbechee. *Chrośc. Ow.* 581.

ROZBECZEĆ się *recipr. niedok.*, głośno rozplakać się, in lautes Weinen gerathen, recht ins Weinen hinein kommen. Porzucona, w żaloszne rozbeczysz się szlochły. *Przyb. Ab.* 405. Rozbeczała się, niewiedząc dla czego. *Teat.* 54, 26.

ROZBESTWIĆ kogo, *cz. dok.*, mocno podburzyć, do furji go przyprowadzić, einen ganz wild machen; *Ross.* расстравить, растравливать; *Ecel.* развѣрряю, развѣрряю, раздражаю, возвѣрряю, уинить суровымъ, безчеловѣчнымъ. Niektóre wody rozbestwiają do cielesności. *Otw. Ow.* 619. Lew posoka rozbestwiony. *Zab.* 15, 285. Ty królu tak dalece Litwę rozbestwileś, że już na twoje władze upornie biją; *audaciam provexit.* *Krom.* 624. ROZBESTWIĆ się, *ob.* Bestwić się, rozwydzic; *Ross.* расвѣррять.

ROZBIĆ, *f.* rozbije *cz. dok.*, Rozbijać *niedok.*; *Boh.* rozbiti, rozbigeti; *Sorab.* I. rozbiyu, rozczęru, rozczepu, rozczępem; *Vind.* resbiti, resklati, ubiti, resossiti, reskresati; *Croat.* razbiati, razliam; *Rag.* razbiti, razbiti; *Slav.* razbiti; *Bosn.* razbiti, razbiati; *Ross.* разбить, разбить, раскокать, перекокать, расхлпать, расхлпывать, разинбить, разинбить; rozbijając eo, roztrącać; zerfchlagen, zerfchmettern. Rozbić dzban o pal. *Tr.* Rozbić jajka (*Vind.* gorstrupiti jajce). Rozbić grudę (*Bosn.* razgruniti, razbiti grumenja, zavlačiti). Rozbijając okręt, nawę, cin Schiff zerfchmettern lassen. Rozbił się okręt, das Schiff ist zerfchmetert; *Vind.* ladja se je njemu resbika. Rozbił się z okrętu. (*Boh.* tápati; *Vind.* ladje lom terpeti. U barko naydari ti; *Rag.* razbittise). Tak wielki szturm powstał, że się one galery wszystkie rozbiły, i ludzie wszystkie potoneli. *Biel.* 579. Zobaczył rozbitego kawalca okrętu, Deszczki, dyle i wiosła złamane do szczetu. *Jabl. Tel.* 5. Na rozbitéj deszce Wał tonącego popchnął ku lizogowi. *Morszt.* 28. Rozbicie się okrętu, der Schiffbruch; *Sorab.* I. łowma rozstorożżeno; *Carn.* ladje lom; *Vind.* ladje lom, ladiouni potup, barkouski lom; *Ross.* разбика; *Ecel.* кораблекрушение, иронение, поронение. Rozbity na wodzie, (*ob.* Rozbit, Rozbitek). Rozbiły się fundamenta. 5 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 8. (rozrażały się. 1 *Leop.*). — *Fig.* Rozbijając eo, przecinać, niszczyć, przeszkadzać; vernichten, zerfchlagen, zerfchören, vernichten. Baliśmy się ich, by przedsięwzięcie naszych nie rozbił. *Przyb. Luz.* 157. Gwałt uczyniony w sejm, to jest rozbiecie sejmów, sejmików, trybunałów. *Vol. Leg.* 5, 68. Świecie ciemność rozbijają. *Sk. Żyw.* 1, 87. (rozganiają). Koncylium dobrze rozpoczęte, sromotnie się rozbiło. *Sk. Dz.* 242. rozprószyło się, es zerfchlug sich; *Ross.* разлазиться, разлаживаться. — 2. Rozbijając na drodze, zbijając, odzierając na polu, na morzu; Straßenraub treiben, See-

räuberei treiben, ein Straßenräuber, Seeräuber sein; *Slav.* laupim na cestach, (*ob.* lupić); *Rag.* robitti, porobivati, (*ob.* Rob, el, robic); *Bosn.* harati; *Croat.* tolvaun; *Ross.* разбѣивать. Albo to tu Mospanie pod Bieszczadem, Takli się to rozbijając godzi bez sromoty? *Pot. Jow.* 410. Czyniliście im wielkie kizwydy, łupicie ich ledwie nie ze skóry, rozbijając ich z majątnostek ich. *Birk. Kant.* C 2 b. (jak rozbójcy wyplondrować, Straßenräuberisch berauben). Parobek w karczmie mnie rozbił. *Teat.* 52, b, 54. jak rozbójnik mnie opadł, er fiel mich Straßenräuberisch an. — *Aliter:* Dwa cesarze o państwo się rozbijają. *Sk. Dz.* 709. na umor z sobą walczą, sie schlugen sich mit einander auß äußerste ferum. — *Aliter:* Cały dom pomieszaony, nicma i jednego z służących, ktoby się od żalu nie rozbił. *Teat.* 58, 246. nie zabijał, gwałtu jakiego sobie nie czynił, der sich nicht cine Gewalt antun müßte. — 3. Rozbijając, rozciągając przybić, ausbreiten und aufschlagen. Na krzyżu Jezusa rozbił. *W. Post. W.* 4. Dla mnie Jezus się dał na drzewie rozbić. *Bzow. Roz.* 85, (*ob.* Rozpnięcie). Rozbijając namoty, rozwijając postawić, przyręcować, przytwierdzić, cin Zeit aufschlagen. Od miasta w mili Swe obozy i gęste namoty rozbił. *Tward. W.* 191. Baldakin w jej pokoju rozbił, aby pod nim siedała. *Star. Dw.* 48. Namiotek żółkowy rozbił. *Birk. Ghmel.* A 5. den Bettverlang anmachen, aufstecken, aufschlagen. Rozbijając szpalery, koberece. *Cn. Th.* aufhängen, aufschlagen, aufschlagen. Rozbił swój kram między Weneckiem. *Budin. Apoph.* U 1. rozwarować, er öffnete seinen stam auf. Sieć rozbijając, rozwieszając, das Netz aufstellen. Obaczył, jak chytrze na świat tę sieć rozbiła. *Reg. Wiz.* — *Aliter:* Wyrok ten we wszystkich miastach miech będzie obwołany i rozbity. 1 *Leop. Esther.* 16, 19. przy bramach różne przybyły, verchiedentlich angefchlagen, an verschiednen Orten. Kazał to rozbić i głosić u wszech narodów. 1 *Leop. Esther.* 1, 22. Rozbijając obrazy: tu i tam przybić, verchiedentlich aufhängen, hier und dort. — 4. *Uwsem.* Rozbić n. p. wieprze, rozeprzeć, rozepchać, rozluźnić, feißt machen. Rozbuezył się, utył i stał się rozbitym. 1 *Leop. Deut.* 52, 15.

ROZBIEDZ się, rozbiegl się, *f.* rozbiegnie się *recipr. dok.*, Rozbieżać się, *f.* rozbieżę się *contin.*, Rozbiegać się, Rozbiegiwać się *fregu*; *Boh.* rozběhnuti se, rozbihati se; *Slav.* rozběhugi se, rozbiham se; *Sorab.* I. rozbieżacz, rohbju, rohbzim, rohbjam, rozběžu szo; *Rag.* rozbieghutise; *Croat.* razbegujemsze; *Ross.* разбѣжаться, разбѣжаться; w rozsypkę iść, rozstrzelać się, rozpraszać się, rozpierzchać, pouciekać w różne strony; anš einander laufen, verchiedentlich sich verlaufen. Zgromadzenie rozbieżanych stad. *Hipp.* 4. Widać tam stada niezliczone i trzody rozbiegłe i tu i owdzie po łąkach. *Boter.* 515. Ciężko mi sciagać myśli rozbiegnięone i w jarzmo wiersza je wprawić. *Karp.* 1, 176. Po tej kłesce rozbiegli się po lasach. *Tr.* Rozbieżenie gromady jakiej, rozpierzchnienie. *Cn. Th.* Zakonnicy rozbiegli się byli, tu i owdzie po królestwie. *Boter.* 4, 250. Jad rozbieżany po członkach. *Bards. Luk.* 105. rozszerzony, verbreitet, ausgebreitet. Gdy się to między ludźmi rozbieża-

ło, że jeden drugiego na pojedynkę wyzywał... *Vol. Leg. 2, 1214.* gdy się rozchodziło, roznosiło między ludem, gdy gruchnęło, da es ruckbar wurde. W cyrkule, co się do środka przywiąże, rozlega się i rozbiegiwać przestaje. *Bardz Boel. 157.* — Idziecie na rozbieżenie dróg. *Rej. Post. R r b.* na rozstajnie, *Эwidweg.* — 2) Rozbieżać się, zawodzić się, den Aufsaß zum Laufen nehmen; niewstrzymanie biec, im Laufen kommen, in den Aufsaß geraten, unaußhaltfam hinrennen, hinjähren. Szkap na staniu próżnując, rozbieży się, kopa, basa. *Petr. Ek. 112.* Mając dół przeskakiwać, sztucznie skakać będą; cofając się nieco w tył, i nakoniec rozbiegając się. *Mon. 70, 168.* Dzielnia woźnikom nie dasz rady; mnie samemu ledwie się nadażą, A jak się rozbiegają i na lec nie dadzą. *Zelr. Ow. 29.* Jeśli koła wczas nie zahamujesz, z góry rozbieżą się wszystkie. *Czech. Tr. C 2.* — *Fig.* Rozbiegały się koła; już tu nierząd. *Cn. Ad. 1004* es geht drunter und drüber. Ani słów znajdzie wypowiedzieć usta, Jako się w zlytku rozbiegały koła. *Pol. Syl. 259.* W ten czas jeszcze się były koła tak bardzo nie rozbiegały, jeszcze żołnierze nie chadzali w bławatach. *Star. Dyc. 44.* Co czynić, gdy się koła rozbieżą, a wolność wyzdana w swawolę i szaleństwo pójdzie? *Birk. Syn. C. Talib. P.* Rozbiegały młodzieńców na munsztuk wzięć. *Teat. 19, 95.* (rozpuszczonych, rozpustnych, anagelajne junge Leute). Pewne wdowy, czystość bogu posłubowały, zaśie rozbiegawszy się, za mąż chodzą chętni. *W. Post. Mn. 612.* Rozbiegłe serce wciąga, a zkurezone wspiera. *Ryh. Gesl. C 4.* Teraz tak się łakomstwo rozbieżało, że uzędnicy daleko nielutościwsi są, niż sami panowie. *Kosz. Lor. 161 b.*

ROZBIEG, u, m., rozbieganie się, rozbieżenie, rozpięczenie, rozsyпка; das Beneinanderlaufen, Zerstreuen, die Zerstreung. Zwykło się używać jazdy na rozbiegi po kraju nieprzyjacielskim. *Jak. Art. 2, 456.* (Streitjähge). W rozbiegu, ciemnotach, a powszechnym rzeczy zamieszaniu: *in discar-u, tnebi s. Nar. Tac. 5, 95.* Rozbieg żył kruszcowych, die Zertrummung, Zerlegung der Erzadng. *Mier.* — §. Rozbieg, *Bob.* rozbiejka; *Ross.* разбегъ; zapęd, zawód biegania; *der Aufsaß zum Laufen, der Schlauf.*

ROZBIERAC, ob. Rozbrać. **ROZBIERACZ**, a, m., który co rozbiera na części, rozkłada; *der Zerleger, Zerlegender; Rag.* razbiralaz, razberitel; *f.* razberiteglza; *Ross.* разбиратель, разборникъ. Rozbiera z zwierząt sztuczny = anatomik. *Cn. Th.*

ROZBIERALNY, a, e, do rozbierania, auseinander nehmen; *Rag.* razbiriv; *Ross.* разборный.

ROZBIEŻEC się, ob. Rozbieżać się. **ROZBIJAC**, ob. Rozbić.

ROZBIOR, u, m., **ROZBIORKA**, i, z., rozbieranie, rozkładanie, rozejmowanie; *das Zerlegen, Auseinandernehmen, Zertheilen;* (*Croat.* razlóg; *Rag.* razlogh; *Ross.* разборъ; *Carn.* rasbor, resbór = skromność, rozumujący wniosek; *resbern discretus, prudens, ob.* Roztropny; *resbornost discretio;* *Croat.* rászbor discretio, prudentia; *Rag.* razbor, razbornos, rászboritos sagacitas, prudentia, rozgarnienie; *Bosn.* razbor, razborstvo *rationis usus, rozborit discretus.* Oddał służalcem sprzęty domowe do rozbiorki. *Nar. Tac. 2, 596.* (żeby każdy sobie wziął, żeby się niemi dzielili, sie sellten sich drein theilen). W drukarni rozbiorka,

rozbieranie pisma, po wydrukowanym arkuszu, i rozłożenie każdej litery do swęj krupki. *Magier. Mskr.* Pismo takie czeze i bez żadnego objęcia, że nawet rozbioru jego uczynić nie można. *Ust. Konst. 2, 259.* (*analysis*). — Rozbior matematyczny, *analysis. Eesk. 2, 112.* *Alg. Nor. A 2.* **ROZBIOROWY**, a, e, *analyticus. Alg. Nar.,* außlösend, zerlegend, analytisch. Sposób rozbiorowy *methodus analytica,* od szczególnych do powszechnych rzeczy postępuje. *Kpec. Gr. 2, p. 2.* Tor rozbiorowy. *Pir. Wym. 119.* Trygonometrya rozbiorowa. *Alg. Nar. 6.* Rachunki rozbiorowe. *Jak. Mat. 5, 56.*

ROZBIT, a, m., **ROZBITEK**, tkz, m., 1) który się na wodzie z okrętem rozbił; *Rag. et Slav.* razbien, *ein Schiffstrücker, der Schiffbruch gelitten hat.* Corok będziecie mieli w tym miejscu rozbita. *Przyb. Luc. 156.* *Pol. Arg. 229.* Krzyżacy zabierali na brzegach morskich majątki nieszczęśliwych rozbitków, które burza wodna na ląd wyrzucała. *Nar. Hist. 5, 562.* — 2) Rozbit = rozbitcie nawy. *Tr., der Schiffbruch.* — §. Rozbitki, *Croat.* razbitki; *Bosn.* razbitki; obłupki od sędu rozbitego, *fragmenta vasis,* ułamki, Brudnitsche. **ROZBITKA**, i, z., die Schiffstrücker. Usta nieszczęśliwej rozbitki, mimo srogości pograżającej ją na dno fali, wzywać się nas jeszcze konając zdawały. *Mon. 71, 870.* *Pol. Syl. 457.* **ROZBITNY**, a, e, do rozbitcia, mogący być rozbitym, zerstückbar; *Croat.* razbitliv *frangibilis;* *Rag.* razbitni; *Bosn.* razbitivi, koji se mogu razbiti; *Ross.* разбитный, разбивчивый; *Subst.* разбитничество rozbitność. **ROZBITY**, ob. Rozbić.

ROZBLAKAC się *rec. niedok.*, ze wszystkim się zabliakać, zawićić; *sich gänzlich verirren, verwirren, verwickeln.* Onych galezami uplatanych i rozblakanych otoczają. *Pdch. Sall. 269.* — Rozblakali się = różnie się zabliakali, jeden tu, drugi tam, od siebie się odblakali: sie haben sich von einander weg verirrt, zerirent. — §. *Transl.* Sprawność z włosami rozblakaniem. *Knioz Poez. 5, 157.* rozprószonemi, rozczochranemi, mit zerirenter, zerzaufem Haar.

ROZBLYSKIWAĆ się, rozblysłkować się *rec. cont.*, i tu i owdzie zabłyskać *verschiedentlich schimmern, hier und dort herverblitzen.* Mistrz Pruski wzruszony paleniem miasteczek swych, zewsząd się pożoga rozblyskujących, dać bitwę *pragnal Krom. 559.*

ROZBOD, u, m., rozbodzenie, hodzenie w różne strony; *das Hin- und Hergehen, Pflegen, Etuden.* Wódz rogatęj trzody, sobą się jednym za wszystkie gminy składa, Czyni po piasku porożem rozbody. *Mon. 71, 550.*

ROZBOGACIC się *rec. dok.* Rozbogacać się *niedok.*; *Ross.* разбогатеть; niezmiennie zbogacieć, sich vermehren be-reichern, sich reich werden. Tak się on mąż wznógl, i tym się więcej ustawicznie zbogacał, tak iż się stał wielkim człowiekiem. *Radz. Genes. 26, 15.*

ROZBÓJ, ju, m., **ROZBÓJSTWO**, a, n.; *Boh.* zbojnetwj, zbůjnetwj, (cf. zbój); *Slav.* laupeztwj, (cf. lupiestwo); *Carn.* resvoj = mord, zamordowanie, zabójstwo; *Vind.* rasboi, mord; *Croat.* razbòj, pomor *caedes, strages;* *Bosn.* razboj; *Rag.* razbojstvo; *Ross.* разбой, разбойничество, rozbijanie na łądzie; *Croat.* tolváysztvo; *Vind.*

resboi, resboja, rop, rub, plenj (*ob.* Rabunek, plon), opip, opipenga; *der Straßenraub*; na wodzie, na morzu, die See räuber. (*Bosn.* gusarstwo *piratica*). Rozbój od zabójstwa różni się; tamten końcem zyskania majątku za bitego, najezdziej w lasach lub po drogach dzieje się; zabój zaś powszechniej z przypadku, z zemsty, zwady popelnia się. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 554. Gwałty, najazdy, rozbojstwa. *Petr. Pol.* 2, 460. Rozruchy, rozbojstwa, bezprawia. *Sk. Dz.* 804. Rozbojstwo łotrowskie. *Sk. Dz.* 815. Wasza ewangelia uczy kościoły burzyć, łupić, i rozbojstwa czynić. *Twor. Okul. G.* 1. *Ross.* разбойничать; *Eccel.* разбойничеству. — *Algier*, *Tunis* i *Trypol* bawia się rozbojem morskim. *Wyw. Geogr.* 271. *Rag.* et *Bosn.* gusariti *piraticam* *exercere*, sic *trübten* See räuber. Tego czasu rozbój najbardziej panował na morzu. *Warg. Radz.* 14. ROZBÓJCA, *y, m.*, ROZBÓJNIK, *a, m.*; *Boh.* zbojnjak, nakařnjak, (*cf.* zbój, kierz); *Slav.* laupęznjck, poccstnyj złodęc, (*ob.* Łupieżca); *Carn.* tolovaj, (*tol pharetra*), hostněk, (*hosta virgultum*, *ob.* Gąszcz; *Carn.* resvojnec = zabójca); *Vind.* rásbonik, resbonik, kostnik, zestni ropavez, potni rabar, ropar, rubar (*ob.* Rabas, tolovai [z *tur.* tulwaj, *latro. Men.* 1, 921 - 2], otimavez, filnojemauz, (*rasboinik*, *kostnik*, *merdnar* = zabójca; *Croat.* tolvaj, tolvayehich, *razbojnik*, *razbojnik*; *Dal.* guszar, *cf.* huzar, (*Croat.* guszar *anserarius*, gęsarz); *Bosn.* razbojnik, lupesg, haramia, kesegia; *Hung.* łator; (*cf.* *Lat. latro*; *Pol.* łotr); *Rag.* razbojnik; *Slav.* rásbojnck, pustaja, pustajja; *Ross.* разбойник, który rozbija, zbójca; *der Straßenräuber*, *der Räuber*. Rozbojnik na życie i majątek razem, napastnik na samą własność człowieka dybie. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 554. Wód-wództwo Podolskie wielkie krzywdy od rozbojców Wołoskich poniosło. *Vol. Leg.* 5, 468. Widzimy, jako nam wiele sprzeciwików, a jako wiele rozbojce zastąpiło na tej drodze. *Rej. Poet. G.* 6. — Rozbojnik morski *P. Kolan. Orl.* 1, 466. ein See räuber; (*Carn.* et *Vind.* łopěh; *Hug.* pomorski zboimaz, gusa, gusar; *Bosn.* gusar, (*cf.* *Lat. corsaro*); *lupesg*; *Ross.* каперъ, набауникъ). — §. *Tig.* Czemu tak ostrym językiem Stajesz się cudzej sławy jawny rozbojnikiem? *Hor. Sat.* 52. zabójca, morderca cudzej sławy; *der Mörder fremden Ruhms*, *der den guten Namen des andern tödtet*. ROZBÓJCZYNA, *y, ż.*; *Ross.* разбойница, która rozboja, die Räuberin. Coż czynić tej powszechniej święta rozbojczyni? *Pot. Jow.* 2, 77. ROZBÓJNIA, *i, ż.*, gdzie rozbijają, odzierają. *Cn. Th.*, die Räuberhöle, Mördergrube, Mörderhöle, das Raubnejt, Raubnejt, Raubhöleß; *Croat.* razboische; *Ross.* притиць. Z światu czynią rozbojnie. *N. Pem.* 21, 564. ROZBÓJNICZY, *a, e*, ROZBÓJSKI, *a, ie*; *Boh.* beraň; *Rag.* razbojncki, gusarski; *Vind.* resboinski, rasbojni, ropith, tatliu, derezh, omekliu; *Croat.* razbojni, razbojnichki; *Ross.* разбойнический, разбойничей, набауничи; od rozbojników, od rozboju; Raub-, Räuber-. Na rozbojniczym gardle ja usiędę, Abo dziś waszej śmierci towarzyszem będę. *Ow. Ow.* 101. Rozbojski, nabrawszy do siebie niemało mężobójców, żywot wiodł. *Sk. Dz.* 1108. Rozbojska gospoda. *Sk. Kaz.* 267. Stacki rozbojnicze. *Min. Fars.* 51. Raub-

schiffe, See räuber schiffe; *Boh.* beraun, (*cf.* brać, bierny); *Bosn.* gusarića.

ROZBOLEĆ się *rec. dok.*; *Boh.* rozboleť; *Ross.* разболеться, разболываться; wielkie bole cierpieć, iebr große Schmerzen bekommen. (*Slav.* razboliti se = rozehorować się; *Rag.* razbogljen = chore). Góra się raz rozbolała. Wielkie jęki wydawała. *Jak. Baj.* 265. On rozboleje się bardzo. *Budn. Zich.* 9, 5. (wielec żalosny będzie. *Bibl. Gd.*). Załem rozbolała. *Przyb. Luc.* 40. (przejęta, przenikniona boleśnie).

ROZBOSAĆ, rozboď, *f.* rozboďcie *cz. dok.*, Rozbadać *nedok.*; rogami i t. d. bodae rozbić, zerstoßen mit den Hörnern, zerstoßen; (*Boh.* roztrkali *cf.* rozterka, Wól, gdy się urwie, ostremi rozbada rogami, kto mu się nawinie. *Tward. Wł.* 70. — *Impr.* Szalę przypasuje i powietrze rozbada. *Zebr. Ow.* 99. rozcina, darobauen. — §. Rozboďszczy koma, potkał się z nieprzyjacielem; *instituto equo. Macz. Baz.* 88. ostrogami rozpedziwszy konia, daš pšed aniverem. — §. *Transl.* Rozbadać, rozpychać, rozrzucać, rozrywać; zerstoßen, zerstoßen, zerstreuen. Dziś strumyk, jutro tany łonne i groble rozbada. *Pot. Arg.* 599. — *Simil.* Poganin w kraje dalekie wypada, I one rozbada. *Leszcz. Class.* 55. niszczy, zerstören. — *Aliter:* Rozbadać, rozpychać, rozdymać, nadymać; aufblähen, aufblähen. Chleb bez pracy przedko rozboďcie slugę. *Petr. Ek.* 15. chleb ma rogi, Cui maht Hebermut, der Haber ist ihm). — §. Rozbadać *intrensit.*: dokazywać, seinet Muth anlassen, ich mit seiner Braue hervortun, große Dinge unternehmen. Każdy na wojnę woła, choć wiec nie będzie, każdy rozbada, choć bez ostróg. *Gies. Wych.* II 7. Sława o nim rętszym leci rumorem, niż komem skrzydlatym Bellerofona rozbada po polu Erytejskim. *Tward. Wł.* 146. Potym Eneasza wód cie przeciw Nifeowi I przeciwko, na którym rozboďł, wozowi. *A. Kchan.* 289. Komiecpolski wielkiego nieodrorny dziada, Widzieć, jak po karkach Tareckich rozbada. *Leszcz. Class.* 79. W płochym sereu złość rozbada. *Hor. Sat.* 499. — *Aliter:* Głód zatym wielki po szykach rozbada. *Chrośc. Fars.* 556. daje się we znaki, dokucza; die Hungernöth ist ihm zu, wird emfindlich. Obłudnik pełny wilgoci i rosy, Niżeli Febus wznijdzie złotowłosy, A skoro Febus światłem po niebie rozbada, Obłudnik z swym zaraz nasieniem upada. *Chrośc. Job.* 54. skoro dogrzeje, doparzy, dopiecze: wrum mađau, heiß brennen. §. *ob.* 2. Rozbadać.

ROZBRACIĆ się z kim *rec. dok.*, Rozbratać się *nedok.*, rozbrat z kim uczynić, poźegnać się z kim, wypowiedzieć przyjaźń, towarzystwo, rozróżnić się z kim. *Cn. Th.*; cinnem die Freundschaft aufhündigen, mit ihm brechen, sich von ihm trennen; *Boh.* rozkarofiti; *Vind.* resbratum, resdrushti, vuns-drushti, reslozhiiti; *Carn.* resbratem, lozheti, lözhem, (*cf.* łęczyć); *Bosn.* razdrusgiti; *Ross.* раззнакомиться, раздружить, раздружать; (развратничать = rozpuszczać); *Eccel.* разкаторовати ся, развратиться, разэртиться, (развратить, развращать, zwiesić). ROZBRAT, *n, m.*, odstąpienie od przyjaźnielstwa, towarzystwa. *Cn. Th.*; Aufhündigung der Freundschaft, Bruch mit cinnem; (*Bosn.* razmirje, razdigljenje od priateglstva, (*cf.*

'mir), (razmirica, boj = wojna); (Ross. развратъ niezgoda, kacerstwo, rozpusta; развратъ niezgoda, nieprzyjaźń; развратность, развращенность rozpustność, razvratnii rozpustny, razvratnikъ zwodziciel, przerywacz). Rozbrat, rozwód uczynić. *Cn. Ad.* 1005. Przyszłoby było do rozbratu między niemi, gdyby w sam czas nie trafiła się była śmierć męża. *Pam.* 85, 1, 682. Rozbrat wieczysty światu wypowiada, I sam się w dzikiej pustyni zamyka. *Kras. Wój. Ch.* 90. Rozbrat z wami! *Birk. o Exorb.* 4. Rozbrat ciała z duszą. *Puszk. Dz.* 59, *Teat.* 46. c, 107. rozłączenie, die Trennung.

*ROZBRECHNAĆ [cz. *jedn.*, Rozbrechać *czest.*, rozszechkać, beßen; *rusk.* brechaty (2. Mannać); *tr.* rozgłosić, laut werden 2]. n. p. Lecz któż wie, oni co będą myśleli, Jak ich nadzieja odsieczy rozbrechnie? *Jabl. Buk.* Q 5 b.

ROZBROCZYĆ *cz. dok.*, rozlać, vergrößern, vergrößern. Królu, marnie tak wiele krwi rozbroczyłeś. *Stas. Nam.* 2, 16.

ROZBRODZIĆ *cz. dok.*, rozbroconą ziemię wozami rozjechać i rozbić, nasse Erdreich zerfahren, zerreißen. (Ross. разбродъ rozsyпка, разбродиться, разбрасываться rozchłodzić się). Grobla była rozbrodzona umyślnie i grzązka. *Tward. W. D.*

ROZBROIĆ się *rec. dok.*; (Boh. rozbrog bunt; *Croat.* razbroiti, razbrajam *diminuerare*); rozsławolić się, rozsialić się, rozhlukać się, rozbestwić się, ins Tebta gerathen. W stołowej izbie rozbroił się pluton z pokurezem. *Teat.* 19. b, 54.

ROZBROIĆ, ROZBROIĆ *cz. dok.*, Rozbrajać *niedok.*, broić, zbroję odbierać; *Slov.* zbrog odgati; *Sorab.* 1. brone woberu; *Carn.* resrosłiti; *Vind.* odoroshjati, oroshje odvseti; *Croat.* odorusujem, razoklopim, razpancezerim; *Rag.* razoruchatti; *Ross.* обезоружить, обезоруживать; *Ecel.* изоружаю, оружие отлагаю; изоружение, оружия отложение, einen entwaffnen. Anglia, zyskawszy pokój, przygotowaną flotę rozbraja. *Gaz. Nar.* 1, 2 b. ROZBRONIĆ *cz. dok.*, obronić bijących się, jednych od drugich napasć, n. p. Rozbronić psy gryzące się. *X. Kam.*, Streifen de aus einander bringen. Bież co tehu, rozbroń ich, niech nie pojedynkują. *Teat.* 21, 20. Spotkawszy dwóch pojedynkujących z sobą, chciał ich rozbronić. *Nieme. Krol.* 2, 144. Nie będzież to nikogo przy tym pojedynku, ktoby rozbraniał ichnościów? *Teat.* 29, 125.

ROZBRYKAĆ się *rec. dok.*, w swywola się zapędzić, rozhlukać się; in Uebermuth gerathen, übermüthig werden. Przeciwi bogu bluźniemy, kiedy się w nas owiesek rozbryka. *Falib. H.* 2. wenn uns der Haber sticht. Gdy się miecz rozbryka w publicznym gwałcie, ci biją, a inni Nie wiedzieć z czyich rąk giną niewinni. *Chrośc. Fars.* 1.

ROZBUJAĆ *cz. dok.*, rozhlukać kogo, uczynić go swywołym, rozbestwić go, einen übermüthig machen. Rozbujając konie. *Przyb. Luz.* 141. Bardzo nas rozbujają W grzechach naszych marne ciało. *Pieśń. Kat.* 71. ROZBUJAĆ się = rozsławolić się, in Uebermuth gerathen, übermüthig werden. (*Ecel.* разбуявати, ошалѣть oszaleć). Kto się bardzo rozbujają w pogodę, Ten zasie skrzydła powiesi w przygodę. *J. Kahan. Dz.* 101. Pszezoły młode źle opa-

trzone, rozbujawszy się, rady przez uciekają. *Cresc.* 604. (zjątrzywszy się). Rozbujany rozbujają, rozhlukany; anisgelaßen, übermüthig, tobend. Pasał się w morze, I był wany rozbujając porze. *Kras. Oss. D.* 3. Rozbujana rozpusta. *Ilor.* 2, 294. *Min.* Rozbujana wolność nasza zgubi nas. *Tward. W. D.* 2. Sejm dla narowu wolności szlacheckiej nadto rozbujany. *Tward. W. D.* 2, 122. Gminęsi rozbujany po polu, których przetrzymała w zamknięciu gospodyni. *Tward. Wz.* 142. Czasby cudzołożniku ścierw twój rozbujany wystudzić. *Pot. Jow.* 69. Pedzi rymopis w zapachach rozbujając weny. *Kniaź. Poez.* 1, 114. Rozbujają umysł mniemanych medrów. *Mon.* 72, 416. Rozbujają i bezkarna swowola. *Mon.* 74, 47.

ROZBURZYĆ *cz. dok.*; *Boh.* rozbořiti, rozbauřiti, wybořiti; *Bosn.* razoriti; *Vind.* resmotiti, smotiti, resdreti, reskonzhati, resdirati; *Ross.* разворотить, разворачивать, разорить, разорать; rozwałić, zerführen, zertrümmern, zerführen. Bułowanie folwarkowe rozburzone, i rozmiotane. *Szczerb. Sar.* 160. Rozburzywszy Brzeście dawne, w miejscu obronniejszym założyli go. *Krom.* 359. Rozburzenie, rozwalenie *Vind.* resmota, resdretje, reskonzhanje. — *Transl.* Ku bitwie wzbudzają, konie rozburzone Rozpuszcza, one jak wichry bystre lecą. *A. Kahan.* 549. rozhlukane, rozjuszone; erbittert, erbigt, aufgebracht. ROZBURZYCIEL, a, m., rozwałacz, der Zertrümmerer, Zerführer; *Vind.* razorovez, resmotivez, resdertnik, resdiravez; *Ross.* разоритель; *f. Vind.* resmotniza; *Ross.* разорительница.

*ROZBYWAĆ *med. niedok.*, n. p. Nie rozbywał o łasce królewnej, Nietylko miał nadzieję, ale jej był pewny. *P. Kahan. Orł.* 1, 407. nie powatpiewał, er zweifelte nicht.

ROZCHADZAC, ROZCHODZIĆ, *ob.* Rozejść.

ROZCHEĆCIEĆ *cz. dok.*, bardzo zachęcić, pobudkami rozpałać, sehr anspornen, anreizen. Rozchecony. *Krom.* 127.

ROZCHECHOTAC się *rec. dok.*; *Ross.* разохотаться; mocno się rozśmiać, ins Laßen gerathen. Bezmiernie rozchechotanie, risus solutus. *Maerz.*

ROZCHEŁZNAĆ, ROZKIEŁZNAĆ, *f.* rozchełznie *cz. jedn.*, Rozchełznać, Rozchełzać *niedok.* (*Elym. Kief*); unie czyli munsztuk zdjąć, rozuzdać, cugłów popuścić, *pr. et fig.*; entzäumen, den Zügel lösen lassen. Samego Sokratesa mogłaby rozweźla zgraża z czasem rozchełzać. *Pileh. Sea. list.* 1, 41. Bez praw wszystkoby się na wola rozchełznaną sędzię puścić miało. *Gorn. Sen.* 148. Rozkiełznana swawola. *Ossol. Mow.* 25. ROZCHEŁZNAĆ się *rec.*, rozpuścić się, rozwieźdym się stać; anisgelaßen seyn, anisgelaßen werden. Skoro im w Azji, potem w Afryce nieco cugłów puszczone, zaraz się ona swoboda wojsko rozchełzało. *Pileh. Sall.* 18. — ROZCHEŁZNANO *adverb.*, rozpustnie, anisgelaßen. Ani płocho, ani rozchełznano, choć w największej miłości, nie poczył nie sobie. *Gorn. Dw.* 298.

POZCHLIPAC się *rec. dok.*, rozbeczeć się, rozplakać się, ins Weinen und Schluchzen gerathen. Na te jego słowa Rozchlipał się, że mu się aż zamknęła mowa. *Jabl. Tel.* 556. (*Ross.* pacxлебать zjeść co rzadkiego).

ROZCHŁODZIĆ *cz. dok.*, chłodzić wystudzić, ganz ausfüh-

len; *Vind.* reshladiti; *Croat.* razhlagujem; *Bosn.* rashladiti; *Rag.* rashladiť; *Ross.* расхолодить, расхолождать; *Ecll.* расхлаждаю. ROZCHŁODZICIEL, a, m.; *Ecll.* разхладитель; der Erfäller.

ROZCHŁOSTAĆ cz. *dok.*, chłostą rozbić, zerhaufen (mit Ruthen); *Rag.* razhgljstati; *Ross.* расхлестать, расхлыстать.

ROZCHÓD, u, m.; *Boh.* rozchod; *Ross.* разходъ; rozchodzenie, rozejście; daß Beneinandergeben, Auseinandergeben.

Rozstanie, rozstajna droga; Echeidung, Echeidungsweg. Wyidź na ulice i na rozchody miejskie. *W. Post. W. 2, 75. Hef. Post. D d 5.* — § Członki nie mając właściwej sobie bujności i rozchodu, nabędą złąd niekieształu i niezgrabności. *Mon. 69, 811.* ruchu, agitacyi, komoeyi, Bewegung. — § Wino, piwo, zboże na rozchód; *oppos.* na chowanie. *Cn. Th.*: Abſaß, Verbrand, Gebrauch.

Dla Sultana powinni szafarze na każdy dzień dawać na ich rozchody, sto baranów, 800 kur. *Star. Dw. 52* Gdzieby taki rozchód był, żelby drobiu z folwarku i od kmienci nie stawało, tedy kupować w lecie, kiedy najtaniej. *Haur. Ek. 74.* gdzieby tyle wypotrzebowano, gdzieby taki odbył był. — § Rozchód, expens, wydatek; *Vind.* gorhod, gorijte; *Rag.* izhódał, tratgna; *Born.* potrašček, tratgna; *Croat.* potrošček; *Dal.* tratra, (cf. straćić, strata); *Ross.* трата, die Ausgabe. Niema być większy rozchód, niż dochód. *Rys. Ad. 45.* Gdzie wielki dochód, wielki rozchód. *Cn. Ad. 240.* Rozchody publiczne. *Kłok. Turk. 82.* Przy biesiadach medruje, rozchody, percepty rachuje. *Gil. Post. 28 b.* ROZCHODNIK, a, m;

Boh. rozchodník, netřesk; *Sorab.* 1. rozkolnik, roskodnik; *Sorab.* 2. roskwodnik, roschlodnik, roschornik; *Carn.* natřsk, hěrzhög; *Vind.* natřfs, homulize, homulje; *Croat.* netřesk; *Star.* netřesk; *Bosn.* netřesák, vazdasgij, Źludobar; *Ecll.* роходникъ; *Ross.* походиль, походило, скрыпиль, зайчя бануся; *sedum*, Handwurj, ziele. Mały rozchodnik rośnie po piaszczystych miejscach, z którego wieśniaczki na boże ciało wianki wija; wielki na dachach, o którym zabobnie nie ma, że gdzie rośnie, tam piorun nie bje. *Kłok. I. 2, 249.* Rozchodnik przyszczyca. *ob.* Pryszczenia. *Spr. 1514.*

Rozchodnik trzeci, *ob.* Wojownik ROZCHODOWY, a, e, od rozchodu, Gebrauch, zum Verbrand; o p. Rozchodowe rzeczy. *Cn. Th.* (*Boh.* rozchodný; rozlaczny). — § Rozchodowy, wydatkowy, Ausgabe; o p. Ustawy rozchodowe. *Cn. Th.*; *Boh.* rozchodný; *Ross.* расходный, расходный.

Ross. расходчикъ znajdujący się rozchodem sądowem) ROZCHODZIC, *ob.* Rozejść ROZCHODZISTY, ROZCHODLIWY, a, e, ROZCHODZISTO, ROZCHODLIWIE *adverb.*, rozchodzący się, rozłożyły; aß einander gehend, sich verbreitend, sich ausbreitend. Grunt rozładza deszcz rozchodliwy. *Zub. 15, 551* Laur tam stł rozchodzisty, zrosły. *A. Kehan. 185.* Księżyca rega rozchodziste. *Brod. Ost. 78* (rozochlate). Rozchodziste powietrze, diffusilis, qui frivillime diffunditor. *Cn. Th. 952.* Rozchodzisto *adverb.* *Cn. Th.* ROZCHODZISTOŚĆ, *sci. z.*, przymiot rozchodzenia się, rozszerzenia. *Tr.*, nie ausbreitende Straft.

ROZCHORZEC się *recipr. dok.*, Rozchorować się *niedok.*, w wielką i długą chorobę wpaść, mocno zachorować, roznieomodz się, schwer krank werden; (*Boh.* rozstonať se, rozstúnj se; *Star.* razbolitise; *Rag.* razbolitise; *Bosn.* razbolitise; *Croat.* razbolyujemsze). Kiedy się cesarz Turcki rozchoruje, wszyscy jego medycy idą razem nawiedzić go. *Star. Dw. 54.*

ROZCHUKAĆ, *ob.* Rozhukać.

ROZCHWIAĆ cz. *dok.*, Rozehwiewać *niedok.*; *Ross.* размахивать; robić że się chwiewie, rozkołysać, tr., manfend machen. Wszystkie jego rozmyśli rozchwiał. *Mes. 1, 425.* Nie spodziewał się rozchwiać go w postanowieniu jego. *Zub. 10, 179.* Spodziewała się, że pewnie rozchwiać to wesele miała. *Past. Fid. 100.* ROZCHWIAĆ się *recipr.*, zacząć się chwiać, stracić z swojej mocy, *propri. et fig.*, manfend werden, zu manfen anfangen, seine Festigkeit und Stärke verlieren. Obawiam się, aby się ta świętobliwość przy przewrotnym me rozchwiała towarzystwie. *Pociej. 525.* Pokój się rozchwiał. *Sk. Dz. 757.* (rozbił się). Czuję jeszcze nadzieje, że on się upamięta, i że się ta miłość rozchwiewe, która go wzięła w swe pęta. *Teat. 54, 54.* *Węg. Maim. 5, 57.* Sejm się rozchwiał, tak iż król musiał go po drugi raz złożyć. *Biel. 496.* rozszedł się). Sejm ten, nie tak się dokończył, jako rozchwiał, nie-swora szlachty. *ib. 470.* Rozchwiane nasze systema rządowe, przyprowadził do nowego porządku. *Pam. 84, 747.* ROZCHWIAŁOŚĆ, *sci. z.*, n. p. Przedsięwzięciem parobozą rozchwiałość zanajeni na skromne i przystojne ukazywanie się w każdym posiedzeniu. *Pam. Warsz. 4, 55.* *Chart.* rozlazłość, opuszczenie się powierchowne, Unanstaad.

ROZCHWYCIĆ, / rozehwyć cz. *dok.*, Rozehwytać, Rozehwatać *niedok.*, Rozehwatywać *czestl.*; *Boh.* rozchwatati; *Sorab.* 1. rozepadam; *Vind.* resmukniti; *Croat.* razhitavam; *Ross.* разхвалить, расхвалать, расхвалить, расхвалать rabować, расхвалитель rabus); rozszarpać, chwicie porwać, polnąć; wegaffen, gterig weggreiffen, zerhauen, zerhauen an sich reißen. Meso sztukana by deszcz padało z obłoków, którego większą część plastwo rozehwytało. *Waj. Wal. 16.* Jedni granice przenosili, rozehwytywali trzody i pasali je. *1 Leop. Jul. 21, 2.* (rozehwyć, 5 Leop.). Obóz Wołoski nasi rozehwyćeli. *Gwagn. 617.* wypłondrowali, anstlindern. Zostawił wielkie skarby; ale je brał z innymi powinnem nie wzięć jako, między sobą rozehwyćeli. *Biel. 269.* (cf. rozkrasć). Bieda wieńładowie ich na rozehwatani i mnostwo dobyków na wydarłki. *1 Leop. Jer. 49, 52.* Przyszli na drapstwo, a nie jest ten, kto by wyrwał w rozehwatanie, a kto by wrócił wróć! *1 Leop. Jer. 12, 22.* *Opłona.* (*Ross.* расхищение plondrowanie, rabunek; *parxuan.* odbyt towarów, rozkup). ROZCHWYTAĆ, a, m; *Ross.* расхищение; plondrownik, rabus, der Räuber. Złapał te, którym był łupem, i rozehwycał rozehwytaće swe. *W. Ezech. 59, 10.* Dał ich bóg do rak rozehwytarzów, i rozehwyćeli ich. *Budn. 4 Judic. 2, 41.* ROZCHWYTYNY, a, e, — *ie adverb.*, do rozehwyecenia, mogący być rozehwyconym; *Ecll.* расхищаемый, zerhauubar, zerhauubar.

ROZCIĄĆ, / rozetnie cz. *jedn.*, Rozcinać *niedok.*; *Boh.*

Stownik Liniego wyd. 2. Tom V.

rozłtiti, rozetnu; *Ross.* растапать, изтегать; *Ecll.* растити, растиваю, расколоть, разщепать; cięciem rozbić, przeciąć; *entzwey bauen, von einander bauen.* Z siekierą idę do lasu na dzień cały, tam podeinam, ścinam, rozcinam. *Teat.* 54. b, 8. Cielec rozcięli na dwie części, i przyszli między one rozdziały jego. 1 *Leop.* Jer. 54, 18. Sroższy to psimiec, co rozciął, niż co ma rozciętą głębę. *Bies. Roz. B 4.* — *Transl.* Rozdzielić, zerthēilen, abthēilen. Ocean przerywa i rozcina ziemię królestwa Siam. *Boter.* 5, 105. Papięz ziemię Pruską na trzy dyeczezye rozciął. *Krom.* 251. Ta część Sławaków, co od bosforu Cymeryjskiego wyszli, na dwa narody, Czechy i Polaki rozcięła się. *Krom.* 28. Stał się rozruch Faryzeuszów i Saduceuszów, i rozcięło się mnóstwo. *Budn. Act.* 23, 7. (rozerwało się. *Bibl. Gd.* lud się rozdzielił na dwie partye). **ROZCIĘCIE** *subst. verbi*, §. a) daß Zerbauen, Zertheilen. — §. b) Rozcięcie rana rozcięta, cios, der Stieb, die Stiebwunde, die Wunde. Wejrzyj na te srogie rany grzechów moich; polej winem i olejem te srogie rozcięcia moje. *Sk. Kaz.* 566. **ROZCIĘTY** *part.*, zerbauen.

ROZCIĄG, ROZCIĄG, u, m., die Ausdehnung. Rozciąg ciała, *volumen corporis*, miejsce od ciała zajęte. *Hub. Wst.* 579. *Hub. Mech.* 15. Rozciąg kuli, *volumen.* *Hub. Wst.* 5. — Rozciąg, *spatium.* *W. Genes.* 1, 6. der Raum, przestrzeń, rozległość. **ROZCIĄGADŁO**, a, n., narzędzie od rozciągania; *Rag.* raztexallo, raztexje, ein Werkzeug, um etwas damit auszudehnen, auszudehnen. (*Vind.* über restegnilu = tortury, pytki). Obłak garbarski na rozciąganie skór, *tentpellium*, rozciągadło. *Cn. Th.* 566. **ROZCIĄGLE, ROZCIĄGLÓ** *adverb.*, rozwlekle, ausgedehnt, gedehnt. **ROZCIĄGŁOŚĆ**, sei, ż., *extensio*, rozległość, die Ausdehnung, jest nieoddzieloną każdego ciała własnością. *Os. Fiz.* 12. Trzy rozciągłości, długość, szerokość i grubość lub wysokość. *Łęsk.* 5. Pojać nie możemy istności rozciągłości, tak nieustającej, ziarnka mاکowego, plewy i t. d., jako też następnej, jako to godziny, kwadransu, z jakich to wszystko cząstek z osobna się składa? *Mon.* 76, 520. Rozciągłość jednego półkregu nie wystarcza chęwym jego pragnieniom. *Zab.* 15, 291. die Weite, der Raum, die Ausdehnung. — Rozciągłość w mówieniu, rozwlekłość. *Cn. Th.*, die Weitläufigkeit. **ROZCIĄGNAĆ, ROZCIĄGNAĆ**, f. rozciągnę cz. *jedn.*, Rozciągać *niedok.*; *Boh.* roztahnauti, roztahowati; *Slov.* roztahnauti; *Sorab.* 1. rozežahayu, rozežaham, rofežaham, rofežanu, rofnoczahan, rofnoczahan; *Vind.* restegniti, arstegniti, istegniti, arspret, trositi, resteguvati, restesati; *Croat.* raztesem, raztegnenye; *Carn.* dalsham; *Rag.* rastězati, raztēghnuti; *Bosn.* rasteghnuti, prostriti; *Ross.* разтапать, разтагивать: wyciągając rozkładać, rozpościierać, rozkurczać; *ausstrecken, ausdehnen, ausreden.* Bóg rozpostrza niebiosa jako nić, a rozciąga je jako namiot. 1 *Leop.* Jer. 40, 22. *Odym. Św.* 2, K k 5. Rozciągnął i zmierzyl się nad dziecicęciem trzy kroć. 1 *Leop.* 5 Reg. 17, 24. (położył się nad nim rozcepierzywszy). Wieżcie nas, na koła rozciągiacie, z urzędów rugujecie. *Śmotr. El.* 29. Rozciąga się po soszkach na błęchu płótno. *Przędz.* 91. die Leinwand wird an Pfloßen aufgespannt. Rozciągnąć

siłła. *Teat.* 45. d, 45. *Wyb.* rozbijać, rozstawić; *ausdehnen, ausstrecken.* Garbarz skóry rozciąga. *Cn. Th.* 566. daß Leder ausreden. Masć ta piegi na obliczu zgładza, i zmarski rozciąga. *Spicz.* 158. (wygładza). Bacznie nade mną matko rozciągałaś skrzydła. *Toł. Saut.* 65. (wzięłaś pod opiekę twoję). Proporce, chorągwie rozciągać, rozwijać, die Fahne fliegen lassen. — *Transl.* Proporce rozciągać, rozpościierać. *Cn. Ad.* 950. potęgę swoją rozszerzać, rozmnażać; seine Gewalt mehr ausbreiten, weiter ausdehnen. Gdzie cnoty na sądzie niemasz, tam rozciągają szeroko źli prokuratorowie swoje proporce. *Gorn. Dur.* 375. W pociechach swoich tak się sprawować, jak ten święty, nie się nie chlubiąc przed światem tym nędznym, a nie rozciągając marnych skrzydeł swoich w możliwościach swoich. *Rej. Post. D d d 5.* (nie panoszyć się, wzbijać się, wynosić się). — Snem zmorzony Na zielonej murawie leżał rozciągniony. *Zab.* 1, 98. *Nar.* ausgestreckt da liegen. Rozciągają się w łózku. *Tr.* Przyjmuje ich rozciągnięniemi rękami. *Sk. Dz.* 284. rozpostartemi, mit ausgestreckten Armen. Gdy rozciągnięcie ku mnie ręce wasze, a będziecie ku mnie rozmnażać prosby wasze, nie wysłucham was. *Rej. Post. M m m 2.* gdy podniesiecie, wyciągniecie ręce; *ausstrecken die Hände, die Arme.* — Rozciągałiście nań paszczęki swoje. *Rej. Post. H h h 6.* (rozwieraliście; cf. *Croat.* razchelyusztujem fauces resero, ob. Czeluść). — Rozciągać prawo, moe swoje, na kogo, *ausdehnen, erstrecken über jemanden.* Na cały świat rozciąga śmierć swój wyrok bystry, Waląc króle, hetmany, książęta, ministry. *Nar. Dz.* 2, 67. Prawo jednakie na wszystkie miasta rozciągnione. *Ust. Konst.* 1, 168. *Gaz. Nar.* 1, 122. Rozciąga się to daleko. *Cn. Th.* cß erstreckt sich weit. — §. Rozciągać się nad czym, mówiąc szerzyć się, rozwozić się; *weitläufig seyn, sich umfänglich über etwas ausbreiten.* Nadto pono się rozciągnęłam nad tym przypadków moich początkiem. *Nieme. Król.* 4, 72. Nie rozciągam się dalej z ramotą moją. *Mon.* 76, 471. Nie chciał się rozciągać szerokimi słowy. *P. Kehan. Orl.* 1, 245. Rozciągly, rozciągniony *partic.*; (*Vind.* restegnien; *Bosn.* rasteghnut); rozwlekly, rozlegly; *weitläufig, gedehnt.* W obozie rozciąglym wojsko stawia się w pojedynczej linii. *Jak. Art.* 2, 447. Rozciąganie, daß Ausdehnen; *Croat.* raztegnenye; *Vind.* restegnene. (*Croat.* raztezavieza, raztezanye = przeciąganie się).

ROZCIĆ słód, *ob.* Roszeić.

ROZCIEC się, f. rozciecze się, rozcieknie się *recipr. dok.*, Rozciekać się *niedok.*; *Boh.* roztecey se, roztekati se; *Slov.* roztekati se *diffuere*; *Sorab.* 1. rozczekam *diffugio*; *Rag.* raztecehi, raztecehise, razteceemse; *Bosn.* raztecehi; *Ross.* растечь (mocno napuchnąć, *ob.* Ociekłość); разтечься, разтекается; rozplynać się, rozlać się, zerfleßen. Wszyscy umieramy, a jako woda rozciekamy się w ziemię. *W. 2 Reg.* 14, 14. — (**ROZCIECIE**, *ob.* Rozciąć). — **ROZCIECZ**, y, ż., **ROZCIEK**, u, m., §. 1. rozciekanie, rozplynie; daß Zerfleßen, Zerströmen. (*Boh.* rosteč spacyum na kole mlyńskim; *Sorab.* 1. rozczek *diffugium*; *Ross.* растеокъ odnoga rzeki; cf. imię miasta

Rostok, *diffuentia aquarum*. Frenzel in *Westphal. monum.* 2, 2419). Szyje Tureckie szablą sieczone, z wielkiem krwią rozciekaniem trzeszczały. *Baz. Sk.* 225. — 2. Rozciecz, rozciek. roztajenie śniegów, lodu, odwilż, odmięcz; daß Aufthauen, Thaumaffe, Thaumetter; *Boh.* gih, rozgizenj. Most tam zbudowano na wiosenne rozcieczy. *Bardz. Luk.* 55. Wiosenne śniegów rozcieki, któremi rzezne wody nabrzmiały, uczyniły przeprawę trudną. *Nar. Hst.* 2, 591. Toneli w śnieżnych rozciekach. *Nar. Tac.* 5, 90. Niezmierne wód wylanie z rozcieczy śniegów i lodów. *Krom.* 551. Dżdżyste rozciecze. *Przyb. Milit.* 527. — *Fig.* Ulżył sobie ciężar, też rozcieczą. *Przyb. Milit.* 565. Dostatek tam był w potrawach i trunkach, Wszystkiego było prawie do rozcieczy. *Pot. Syl.* 220. do rozlewu, do zbytku, bis zum Ueberfließ. — 2. Rozciek, ein flüchtiger Körper. Gdy części ledwo się siebie trzymają, nazywamy takie ciała rozciekiem, fluidum, jak dym, powietrze etc. *Rog. Doś.* 1, 66, (cf. rozplyn). Tłuszcz przez ciepło obraca się w rozciek. *Kruml.* 155. Powietrze jest rozciekiem twardym. *Jak. Math.* 3, 592. *Scheidt.* 12. **ROZCIECZNY, ROZCIEKŁY, a, e,** płynny, flüßig. Rozcieczna materya. *Jak. Art.* 1, 89. Nie jest nam wiadomo, jaki jest stopień subtelności w cząstkach rozciecznych. *Jak. Math.* 3, 554. Ziemia, kiedy brała swój kształt, musiała się składać z materyi rozciekłej. *Stas. Buff.* 54.

ROZCIENCZYĆ *cz. dok.*, cięszym uczynić, verdünnen. Gruba wilgotność melankoliczną rozcieńczyć, rozrzedzić i rozprawić trzeba. *Syr.* 412.

ROZCIERACZ, ob. Roztrzeć. **ROZCIERACZ, a, m,** który co rozciera, der Zerreiber; *Eecl.* pazruparecz. **ROZCIERALNY, a, e,** do rozcierania, zerreibbar; *Boh.* roztritedlný.

ROZCIETÝ, ROZCINAC, ob. Rozeić.
Na **ROZCIEZ, ob. na Oścież, na ścieża.**

ROZCINEK, nku, m, odeinek, der Abdmitt, daß Abdmittel.
Daną linią tak rozdzielić, żeby jej rozemki były proporcjonalne danym figurom. *Solsk. Geom.* 2, 141.

ROZCIOSNAĆ, ROZCIOSAC, ob. Rozczosnąć.

ROZCISNAĆ, f. rozeisnie *cz. jednł.* Rozcisnąć *niedok.*, *Rozcisnąć (*Męcz.*) *frequ.*, *Sorab.* 1. rozcziskam, rozmetam; *Ross.* pazrupacra; rozrzuceć, rozmistać; zerwerfen, auß einander werfen, zerbrechen, zerbrechen. On tak ugodził, że wszystkich zarazem rozcisnął kości i krew jednym razem. *P. Kchan. Jer.* 482. Obarze rozcisnął. *Zebr. Ow.* 222. (zburzył). Pięknieć się dyamenty żarzą. Drogie iskrzysto rozcisnął blaski. *Mon.* 71, 74. Fortuna Portugaliów na Iupież rozcisną. *Przyb. Luz.* 91. Pan bóg zdrowia nieprzyjaciół twoich rozcisną przez jako z procy. *Hadz. 1 Sim.* 25, 29. (jak z procy wyrzuci. *Bibl. Gd.*). Co oćciec zgromadził, to syn rozcisną. *J. Kchan. Dz.* 228. Po groszu zbierając zbierzesz; po szelagu ciskając rozcisnąsz. *Lys. Ad.* 58.

ROZCWIERTOWAĆ, ob. Ćwiertować.

ROZCYGANIĆ *cz. dok.*, po cygańsku przeszechrować, przemarnować, (auf Zigeunerfuß) vergenden. Proboszcz ten

kielichy i krzyże, owszem kościelne grunty rozcyganił. *Zygr. Pap.* 529. (*Ross.* pacuparamuť przeszydzić).

ROZCZAĆ, f. rozecznie *cz. jednł.* Rozczynać *niedok.*, rozpocząć, zacząć; anfangen, anbeben. Jakośmy te prace rozcząć śmieli, tak jej trzeba dokończyć. *P. Kchan. Jer.* 9. Przeciw tobie szaleni buntować się śmieli, Rozczęli radę, ale miną się z nadzieją. *J. Kchan. Ps.* 27. Począł przedświadcie swe rozczynąć. *Leszcz. Class.* 59. Bóg da sześciu do wszystkich spraw, które jedno rozecznieisz. *Hadz. Deut.* 50, 9. *Rej. Zw.* 114. Penelope fryjerzom termin odpowiedzi dała dotąd, aż skończy w krosnach rozczęte zawoje. *Zab.* 15, 225. Żołnierz dla głodu rozczętej roboty Oddiedz i murów myśli obłożonych. *P. Kchan. Jer.* 150.

ROZCZE słów, *ob. Rozzeić.*

ROZCZEPIERZYĆ, ROZSZCZEPIERZYĆ, ROZCZEPIC *cz. dok.* Rozczepierać, Rozczepiać *niedok.*; *Boh.* rozczepýřiti, rozczepýřovati; *Vind.* resapeti, reskopzhati; *Rog.* rozczepáchjati, rasecpáliti, raskrlitise; *Bosn.* ra-kriliti krila; *Croat.* razkriliti, razkrilyujem, razkriliszem; *Ross.* растопырить, растопыривать, топыривъ, топырю, топыривъ, (на)топырь, нетопырь nietoperz, *Ross. et Eecl.* возперять взбіе się na powietrze), расцѣпиль, расцѣпиль, расцѣпнуть, расцѣтеть, расцѣтывать. (*ob. Rozeić-gugó*): (*Etym.* pióro, cf. przepierzenie); skrzydła, ręce, nogi rozposierać, rozkrzyżować ręce; die Flügel, Hände. Flüße ansprechen, anstreifen. Kiedy się ptak chciał porwać, Skrzydła rozszepierzył, On weń żariko buława z ręki chyłkłej mierzył. *Pap. G.* 905. Alści czarne rozczepiera Smierć skrzydła nad wylżywym. *Mn. Hyt.* 2, 295. Skoro słońce nad ziemskie podłogi Złotopromienne skrzydło rozczepierzy. *Pot. Syl.* 446. Obie ku ojcu ręce rozczepierzy. *Pot. Syl.* 489. Ręce rozczepierzywszy, udłaje. *Bardz. Luk.* 52, (*Corn.* steshaj exponsis manus pedibusque, cf. na ścieżę. Rozczepierzyć nogi, *ob. Rozkrzyżać.*

ROZCZŁONKOWAĆ *cz. dok.*, ra członki rozłozić, rozbić; anatemare; zergludern; *B. l.* rozziłowati, rezauđjm; *Carn.* resuđeti; *Bosn.* razgluban; *Croat.* razlandavam, razkotrism, landam; *Ross.* разрѣзать, разорвать тѣло по частямъ, расцѣпать тѣло по составамъ. Rozczłonkowanie, porozrywanie. *Pez. Cyr.* 2, 262. *Ross.* трупоразытіе. Narzeźnia do rozczłonkowania trupa. *Czev.* 58. Nauka rozczłonkowania; anatomia, die Zerstückungskunst. Rozczłonkujący, *Ross.* трупоразытательный; *Sabst.* трупоразытатель, anatomista, (*ob. Trupa*).

ROZCZOCHNAĆ, ob. Rozczosnąć.

ROZCZOCHRAĆ *cz. dok.*; *Boh.* rozczehrati; *Ros.* ерошить, взерошить, расчепать, (*ob. Roztrzeć*); rozkućać włosy, die Haare zerhaufen, vernichten. *Croat.* razcheszavati carmano, dšermino, razcheszavecz carminator, *f. razcheszraskaj.* Mieszkają długo w górach, stargane i rozczochrane włosy, zarosła głowę miał. *Sk. Zygr.* 1, 15, *ib.* 2, 7. Sprośnie mu się żadośne włosy rozczochrały. *Bardz. Traq.* 576, et 10. Niezgoda z piekła rozczochrały też ku mebu podnosiła. *Bardz. Luk.* 2, 8. Rozczochrały kometa. *Tward. W. D.* 5. Rozczochrały,

rozczoehraniec, *Carn.* kushtrast, smershén, (cf. mierzwić); *Vind.* zhydroglavazh, kofhmider; *Croat.* razkoszman; *Bosn.* razkossan, s raspletenimi kosami; *Ross.* хохлатый, хохлачь, пастрена.

ROZCZOSAC, ROZCZESAC, *f.* *dok.*, rozczesuje, rozczesuje *niedok.*; *Boh.* rozčesati, rozčesawati; (*Sorab.* 1. rozčzasu *discutio*, ob. Roztrzasac); *Carn.* reszheshlém; *Ross.* razčesegljati; *Croat.* razchessűjem, razcheszalszem; *Hag.* razčesegljati, (2. *discutere rem aliquam*); *Ross.* расчесать, расчесывать; *Eccel.* расчесываю; na różne strony, czyli różnemi razami poczesac; außfammen, auß einander fammen, die Haare abtheilen. Włosy, jak śnieg bisie różno czesane. *Prot. Kont.* A 5. Tobie włos z pokornych ramion płynie rozczosany. *Tward. Daf.* 25. Tobie w kosztowną szatę świetną się ubrała, Tobie włosy ozdobne swoje rozczosala. *J. Kahan. Dz.* 158. *P. Kahan. Jer.* 492. Słów jego jadowitych nie powtarzam, abym smrodliwego tego strupu nie zdał się rozczosować i jatrzyć. *Smotr. Apol.* 62. Rozczesanie *Ross.* расческа, расческа. **ROZCZOSNAC, ROZCZIOSNAC, ROZCZOCINAC** *cz. jedak.*, rozczosuje *pr.*, rozszepięć, aufspalten; *Croat.* razcheshnujem *discerpo, dilacero*; *Carn.* reszheshmit; *Eccel.* расчесати, расчесывати. Parchowały kozieć, rozczosnawszy kopyto, niechaj nam dalej straszny nie będzie. *Psalmod.* 71. Rozczosnac się, rozłamac się, spadać się. *Wzd.* Rozwiera się dziewo, kopyto, rozczosuje. *Cn. Th.* 956. Podczas gładkich łodów źle jest do wozów zażywać wołów, mogą się rozczochnać. *Kluk. Rosl.* 5, 115. *Kluk. Zw.* 1, 215. — *Fig.* Piekło się otworzyło, i rozczosnęło wrota. *Koss. Lor.* 120 b. (rozszadło). Gdy łóg tych, co lubuje, uciskami przebada, czym to, aby tak rozczośnieni świecie mogli znaćniej. *Chodk. Kost.* 21. Jest z kazywym rozczośnieniem wadoł między goćy na rękę ku chytreimu zasadzemu. *A. Kahan.* 521; *curio unjactu rallis*). W ostatnim rozczośnieniu lasem boch przyćmiony. *in ecclesio. Zehr. Gv.* 59.

ROZCZULIC *cz. a. l.*, Roz zulać *n. 54*, przejąc czułość, wzruszyć, einen innigst mißren. Z dobroci wypływa liłość, która nas rozcula nad cudzą dolegliwością. *N. Pam.* 21, 526.

ROZCZYN, *u. m.*, **ROZCZYNA**, *g. z.*, ciasto, z którego chleb czynią, *meis. i. Mj. z.* Rozczyna, ciasto, zagniecienie na placki. *Mez. einzerstreyt Teig, Saureteig.* (*E. d.* pacumienie rozczadzenie, rozłożenie). Z ciasta kwaszonego, to jest rozczyny, zrobi placki cienki. *Perz. Lek.* 567. Do ciast pazy rozczynach przydawszy nieco potażu, bardzo dobrze jest. *Kluk. Rosl.* 5, 262. *Haur. Sk.* 581. — *Ż.* Każdy gatunek roślin ma sobie właściwy swój rozczyn, *fermentum, Bot. Nar.* 25. et 157. *Sauerjess*, kwasoród. **ROZCZYNIĆ**, *f.* rozczyn *cz. dok.*, Rozczyniac *niedok.*; *Sorab.* 1. rozczinić; ciasto, wapno, gips rozrobić, rozgnieść, przegnieść, zacząć; durdfribren, durfarbeiten, einribren, einfrucen, durdfribren. (*Croat.* razchimiti, razhinjam *eventerare, evescerare*; *Bosn.* razciniti *abolere, vastare, disturbare*; *Hag.* razciniti, razcignati *irritum jacere* (ob. Odczynić), *distingere, fugare*). **Rozczy-**

niac mąkę, miesić. *Cn. Th.* 408, *Bosn.* umisciti kruh; *Vind.* resdjati; *Ross.* творить хлебны, (ob. Tworzyć). Mąka w naczyniu rozprawi się, abo, jak mówią, rozczyni letnią wodą i kwasem lub drożdżami. *Kluk. Rosl.* 5, 262. Sposób rozczynienia mąki jest rozmaity; są ciasta, które bardzo rzadko rozczyniają się, inne twardo do walcowania, niektóre drożdżami się podpuszczają. *Wiel. Kuch.* 426. Wziawszy trzy miarki mąki, rozczyn ją, a napiecz podpłomyków. *Radz. Genes.* 18, 6. Rozczyniają ten chleb mlekiem kozim. *Star. Dw.* 51. Rozczynić wapno *Ross.* творить известь. Największa część rzeczy twardych w wodzie rozczyni i rozpuścić się nie może. *Stas. Buff.* 10. auflösen im Wasser.

ROZCZYTAĆ, *f.* rozczyta *cz. dok.*, Rozczytawac *niedok.*, Rozczytywac *czestotl.*, rozważać, pilnie rozbierać; *mehrmals erwagen*, überlegen, relegere. (*Ross.* расчесть, разочыту, расчитатъ, расчитывать *obrachować, расчесть* 1. *obrachunek*, 2. *rozwaga, rozmysl*). W piśmie swym miłość swoje do akademii Krakowskiej potomnym czasem podał ku rozczytaniu. *Birk. Sk. B* 4. Pilnie sobie rozczytaj pamiętkę ojców twoich. *1. Leap. Job.* 8, 8. Rozczytajcie pilnie sprawy wasze w sereach swoich. *W. Post. W.* 2, 122. Będę ja tobie rozczytywał wszystkie lata moje; rozczytywać wszystkie lata, jest osolliwie grzechy uważać, abysmy ich z serea żałować mogli. *Kucc. Kat.* 2, 522. *Jej. Zw.* 205 b. *Rij. Post. P* 5. *Weresz. Reg.* 115. Nie przemyślajcie, eobyście przed sędzią mówić mieli, ani sobie rozczytajcie, ale eoby wam było dane onej godziny od ducha ś, to mówcie. *Sekl. Math.* 15. *W. Post. W.* 256. et 208. Wiele rzeczy wedle sposobu nieprzyjaciela, z którym się wojna toczy, rozczytać trzeba. *Modrz. Baz.* 416. Iż potrzeba nam jest strzedz się grzechów, musimy o tój powinności nieco szerzej jeszcze sobie wziąć rozczytanie. *Gil. Post. A* 4. (dokładniej rozważyć ją trzeba).

ROZDAC, *f.* rozda *cz. dok.*, Rozdawac *niedok.*, rozdaje *pr.*; *Boh.* rozdati, rozdawati; *Sorab.* 1. rozdač, rozdahawam; *Vind.* rozdati, *Croat.* rozdajem; *Ross.* раздати, раздавать; różnie wylawać, różnym udzielać, rozdzielać; *vertheilendly außtheilen, vertheilen, vertheben*. Zaczynam karty rozdawać, każdemu przed rozdawszy, wyrzucę jedną... *Boh. Kom.* 2, 279. Zetrzali pieniądze, aby je tam rozdano rzemieśnikom za robotę kościelną. *5 Leap. 4 Reg.* 22, 9. (aby je tam szafowali rzemieśnikom. *1 Leap.*). Drugim rozbijając, na się pomnij. *Cn. Ad.* 216. Nie mam ja pieniędzy na rozdanie. *Teat.* 8, 15. I głupi mądry, gdy wielom rozdaje, I mądry głupi, gdy w mieszkaniu staje. *Bratk. B* 2 b. (rozdarować). Na zysk bogu daje, Który ubogim ludziom dobra swe rozdaje. *Prot. Jał.* 11. Wiecej łóg ma, niż rozdał. *Rys. Ad.* 71. *Gol. Wyw.* 175. Nie był przy rozdawaniu. *Rys. Ad.* 48. (kto nie wezas przychołzi, sam sobie szkodzi; *tarde venientibus ossa*). — Urzędy rozdawać. *Kluk. Turk.* 52. *Amter vergebent*. Rozdanie, rozdawanie, *Ross.* раздавание, раздание; *Eccel.* раздавание, раздача. — *Ż.* W małżeństwo Władysława z Edwigą wstąpił, które im rozdawał arcybiskup Gnieźnieński. *Biel. Sw.* 228. (ślub im dawał).

ROZDAĆ, rozdał, *f.* rozedmie, rozednę *cz. jednł.*, Rozdymać *niedok.*; *Boh.* rozdymati, rozdymugi, rozdymám; *Sorab.* 1. rozduhuu, rozduju, rozdujem, roznoduju, roznodujem; *Ross.* раздуть, раздувать; mocno nadymać, wzdymać; starł aufblasen, sehr aufschwellen machen. Piersi rozgniewanego robią gestym oddechem, a chropawy wżask szyje rozdyma. *Pch. Sen. gn.* 265. Piekarki ciasto drożdżami tak rozedma i puchłym uczynią, że jak parchawica będzie. *Syr.* 957. — §. Rozdymać ogień, wzdymać, wzniecać, *pr. et fig.*, Feuer aufblasen. Umie on z iskiarki płomienie rozdymać. *Plech. Sen. gn.* 275. Pycha nasza, jak silny wiatr rozdeła ogień gniewu twojego. *Psalmod.* 45. Gdy Notus południowe rozedmie upały... *Hul. Ow.* 148. Tłum żniwiarzów lekce waży rozdełe kanikuły pożary. *Zab.* 8, 57. *Alb.* — Pospółstwo na senat rozdełe, na górę z Rzymu ustąpiło. *Zab.* 9, 115. *Zabł.* rozdasane, rozsapane, aufgebracht, ergrimmt; *Ross.* пачеченились. **ROZDAJBIEDA**, *y, m.*, mało mający, lub resztą goniący, a rozdający *Mon.* 75, 591. ein freugebiger Rothleider.

ROZDANIE, ROZDANY, *ob.* Rozdać.

ROZDARCIE, ROZDARTY, *ob.* Rozedrzeć. **ROZDARKI, ROZDARKI**, *ów, plur.*, **ROZDARCINY** *plur.*, szarpanina, rozdarte kawałki, zerrißene, abgerißene Stücke. Rozdarł płaszcz swój na dwanaście sztuk. *Budn.* 1 *Req.* 11, 50, *not.* «właściwiej: na 12 rozdarcia albo rozdarków». Bedzie on na rozdarki narodom 1 *Loop. Ezech.* 26, 5. (*Bosn.* razdertinne, razdritinne; gałgany, łaty). **ROZDARLINA**, *y, z.*, rozdarcie, rozszarpanie, rozzerwanie; Riß, Spalte, Trennung. Na te w narodzie Ruskim opiekana rozdarcinę pogładając, braci radziłem, aby się tej nieszezęsnej rozzerwaninie przedtem zabiegło. *Smotr. Nap.* 45. Oby prace swoje obrócił do zposzycia rozdarciny tej między wschodnią i zachodnią cerkwią! *Smotr. Apol.* 121.

ROZDAROWAC *cz. dok.*, w podarunku rozdawać, austheilen, verschiedenlich verschieden; *Sorab.* 1. rozdarowayu; *Vind.* resdariti, resdeliti, sadaruvati, sadariti; *Croat.* razprikasujem; *Ross.* раздарить, раздаривать, передарить, передаривать. Wiele cegły rozdarował, po kilkunastu tysięcy na gospodarza jednego rozdajac. *Stw. Dw.* 75.

ROZDASAC kogo *cz. dok.*, rozgniewać mocno, pozbuzzyć; aufgebracht machen, aufbringen, in Harnisch jagen. Wtedy Jowisz, by dumną Junone rozdasac, Chytre czyniac stosunki, zaczął ją puzekasać. *Dmoeh. P.* 87. Rozdasac się *recipr.*, rozszrożyć się, rozsapać się; aufgebracht sein, jduuben, braunen vor Aerger. Nie masz żadnego zwierza tak straszego, w którymbys, skoro się rozdasą, nie postrzegł na nowo pomnożoną dzikość i zjadłość. *Plech. Sen. gn.* 111. Rozdasal się na niego. *ib.* 174. Rozdasany. *Nar. Tac.* 2, 457. Rozdasanie, gniew; Branien, Schwauben, Zerrn, Wuth. Jij cierpliwosc i łagodnosć dokonaja twego rozdasania. *Teat.* 18, 69.

ROZDATNY, *a, e.* §. 1) rozdawający, hojny, freugebig. Meżowie nie są rozdatni, chyba przed słubem. *Teat.* 41, e, 25. — §. 2) *Pass.* Rozdatny, **ROZDAJNY**, *co* rozdawają, austheilen, was ausgetheilt wird. Gdyby sami godni brać mieli, nie razby rzecz rozdajna dosć długo by-

ła wstrzymana, nimby przeczorne dawcy oko upatrzyło, komu dać należy. *Kras. List.* 2, 45. **ROZDAWACZ**, *a, m.*, **ROZDAWCA**, *y, m.*; *Boh.* rozdawac; *Stor.* rozdawatel; *Ross.* раздачникъ; *Ecol.* раздаватель; który rozdaje, rozdziela, der Aushtheiler. Rozdawca jałmużny zebrakom. *Sk. Dz.* 759. Rozdawca, der Bergausbeiler, wypłaca górnikom. *Kluk. Kop.* 2, 286. **ROZDAWNICTWO**, *a, n.*, rozdawanie, szalunek; das Aushtheilen, Verteilen; *Boh.* rozdawka. Rozdawnictwo walansów. *Vol. Leg.* 7, 615. Vergebung der vacanten Stellen. Masz w twych reku rozdawnictwo najwyższych urzędów. *X. Lam.* 15, 557. Król domawiał się o rozdawnictwo kaduków. *Przestr.* 259. Starostwa, które nie weszły do rozdawnictwa, kazano puszczać więcej dającym. *Czark. Pr.* 251. **ROZDAWNI-CZY**, *a, e.*, od rozdawnictwa, rozdawania; Verteilungsg., Vergebungsg.. Komisji rozdawniczej r. 1775 poruczone było rozządzenie dobrami pojedynczkiem. *Vol. Leg.* 8, 647. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 257.

ROZDECIĆ, ROZDETY, *ob.* Rozdać.

ROZDEPTAĆ, *f.* rozdepee *cz. dok.*, depece; rozgnieść, zerretten; *Sorab.* 1. rozdeptam, rostopeu, rostojcem; *Vind.* restaptati; *Croat.* raztepsiti, razteplyem; *Ross.* пачептать, пачептывать. Rozdeptać obuwie, bity, trzewiki, rozchodzić, austretten; *Ross.* разносить. (*ob.* Roznieść).

ROZDEJNICA, *ob.* Rozjemca.

ROZDEJNAC *cz. dok.*, dźlubac wydziżyć, zerflauen, austhauben, austheilen; *Bosn.* razdubsti; *Croat.* razdukujem; *Ross.* разрознить.

ROZDEJNYC *cz. dok.*, bardzo pod'żyć, i. z. verlaugern. *Productio*, rozemgnięcie, rozdłużenie. *Mars.*

ROZDMUCHAC, *f.* rozdmuchnie *cz. jednł.*, Rozdmuchac *niedok.*; *Boh.* rozdmuchati; *Slov.* rozfukny; rozdymać, rozdmuchac, wiajac, dac rozproszyć, zerflauen, zerreiben, warrchen. **ROZDMUCHACZ**, *a, m.*, który rozdmuchuje, der Zerflaer, Zerweber. Rozdmuchacz ognia. *Ross.* пачдмучивать.

ROZDNEWAC, *s. e.*, *ob.* Rozednąć się.

ROZDOBRECHAC *s. e.* **ROZDOBRYC** się *recipr. dok.*, rozłaskawieć się, rozływać się serca doł'nością; ver Güte und Liebe gütlichen, in lauter Gnade überreichen, überaus gut und gütlich sein; a cuore con una mentemque benignam in alterum. *Un. Tr.* (*Ross.* партобителен стаć się szezodrohlwym). — §. Znowu udobrichac się, opłonać po gu wie, milder gut werden. Co mi za obucha, Chyba że mi gubehwy los się rozdobricha. *A. J.* 4, 147. — §. Noeuj tu, a niech się rozdobrzy serce twoje. *Budn. J. G.* 19, 9. (Paź dobręj myśli. *B. G.* 61). niech się rozvesch serce twoje, sey gut, freyem Muths.

ROZDOŁ, *m.*, głęboka dziura, wydożenie, eine tiefe Höhlung; *Ecol.* раздоліе, ядина, пачкое ялето. Góra ta w czole ma murze, po lokach rozdoły. *Marszt.* 50.

ROZDRABIAĆ, *ob.* Rozdrobić.

ROZDRAPAC, *f.* rozdrapie *cz. dok.*; *Boh.* rozdrapati, rozdrapati; *Slov.* rozdrapati; *Sorab.* 1. rohdrapacz; *Vind.* respraskati, spraskati; *Rag.* razdrapiti; *Bosn.* razderpiti, razdripiti, razdripiti; *Croat.* razdrapati, razdraplyujem; *Ross.* расцарапать, царапать, царапывать, па-

ковырять, расковырывать, растеребить, растеребивать; rozszarpać, drapiąc rozdrzeć; zerfegen, zerreiben. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje. *Rej. Post. Y y 3*. Radby się zębami rozdrapał. *Rej. Ap. 80*. Od lwa był rozdrapany. *Śk. Dz. 65*. Groził nam ostatnim nieszczęśliwym matki rozdrapaniem. *Pam. 85, 464*. "ROZDRAPIEŻ, y, ż, rozdrapanie, rozszarpanie, rozdarlina; daß Zerreiben, Zerfleihen. Matce wewnątrz synowskie na rozdrapięć podać; *luceranda viscera. Zebr. Ow. 92*. ROZDRAPIEZYĆ *cz. dok.*, rozchwyć, rozszarpać, aufsplündern. Gdzie niemasz płotu, będzie rozdrapieżono imię jego. *1 Leop. Syr. 56, 27*.

ROZDRAŻNIĆ *cz. dok.*, Rozdrażniać *niedok.*; *Boh.* rozdraždjm, rozdraždugi, rozškádljm; *Carn.* resdrashiti, resdráshem; *Vind.* resdrashiti; *Croat.* rasdrásujem; *Bosn.* razdrasgiti; *Rag.* razdráxiti, dráxiti; *Ross.* раздразнить, раздраживать, растравить, растравливать; *Ecccl.* расви-рѣблю, раздражаю; rozjázrzyć, poduszczać; aufbringen, entriüßen, reifen. Ja go o to nie pytałem, bojąc się rozdrażnić moim sprzeciwieniem. *Teal. 41, 112*. Co to za rozum, rozdrażnić tego, komuśmy sła uczynili dobrego. *Gorn. Sen. 574*. Dałeś przyczynę grzechu ludowi memu, abyś mnie zruszył, a rozdrażnił w grzechach ich. *1 Leop. 5 Reg. 16, 2*. Wszak się smutnym ta prawda często skutkiem iść, że rozdrażniona miłość równa niewiści. *Szym. Ś. W. 66*. Takim lekarstwem niemoc rozdrażniwszy, mało dobrego sprawi, owszem zatrudni. *Oczk. Przym. 4*. Z wielkiego przymuszenia i rozdrażnienia mówiłem dotąd. *Budn. 1 Sam. 1, 16*. (myślenia i fransunku. *Bibl. Gd*), *Croat.* rozdrasnenye. ROZDRAŻNICIEL, a, m, rozjázrzyciel, der Reizer, Aufbringer; *Croat.* razdrasitel; *Ecccl.* раздражитель. W *rodz. żeńsk.* Rozdrażnielka; *Croat.* razdrasitelceza. "ROZDRAŻNOSĆ, ści, ż, wielka drażliwość, große Reizbarkeit; *Ross.* раздражительность, раздражимость. ROZDRAŻNY, a, e, łacny do rozdrażnienia, leicht aufzubringen, sich schnell entriüßend. Rozdrażne sąjki. *Banial. 1 5 b*.

ROZDROBIĆ, ROZDROBNIĆ *cz. dok.*, Rozdrobnić, Rozdrabiać *niedok.*; *Boh.* rozdrobiti; *Sorab.* 1. rozdrebu; *Carn.* resdrobin; *Rag.* razdrobitti; *Bosn.* razdrobiti; *Croat.* razdrobiti, rozdrobljujem; *Ross.* раздробить, раздроблять, мелить, размелить, (ob. Miel, mialki); w drobne części rozłożyć, rozdzielić, rozkruszyć; in kleine Theile zerstückeln, zerbröckeln, auflösen. Boska reka wstrzymuje obłoki, i nie dopuszcza tylko w krople rozdrobnionym padać, jakoby je kto przepuszczał nalewką. *Zab. 6, 112*. *Min.* Im bardziej woda w ciepłe spokojnie stoi, tym bardziej ciepło rozdrobnia jej cząstki, obraca w wapory, i na powietrze unosi. *Kluk Kop. 1, 82*. Te lepianki z gliny (ciała nasze) w proch nieznacznym rozdrobi śmiertelna łotrzyń. *Zamor. Siel. 281*. Kwas w gromadę maki wlany, rozciera się, rozdrabia się, rozprasza się, i wszystkie się rozpusza, aby rozróżnione ono maki mnóstwo jedną mocą ogarnął. *Smotr. Lam. 151*. Gdy kapłan w cerkwi hostya rozdziela, tak mówi: rozdrabia się i rozdziela baranek boży, który zawsze się rozdrabia, a nie rozdziela, którego zawsze jedzą, i nigdy nie zjada-

ją. *Pim. Kam. 74*. Rzplta w rozdrobnieniu swoim. *Nar. Hst. 5, 259*.

ROZDROGA, i, ż, ROZDROŻE, a, n., droga rozstajna, rozstajnia, der Scheidweg; *Boh. et Slov.* rozcestj; *Sorab.* 1. rozpuez, rozpueze; *Carn.* respotje; *Vind.* dvoipotje, dvoipotifhe, respotje, krishoi pot, raskrish; *Dal.* razkri-sye, razkrisje, razkarsztieza; *Croat.* razkrisje, krisopotje, kriseputje; *Rag.* razkrixje, rāzkarstia, tripūtniza; *Slav.* kērstopūtje; *Ross.* распутие, перекрестокъ; *Ecccl.* крестецъ, трепытие, дорога на три стороны раздѣляющая. Stojąc na rozdrożu, nie wiedział, w którą się udać stronę. *Jak. Baj. 165*. Na rozdrogi me ciało smrotnie rzucaja. *Pol. Saut. 100*. — *Fig.* Rozdroże myśli • wątpliwość, Zweifel. W tym myśl rozdrożu zostająca Jadwiga, przyjmowała Jagiełłę za męża słowami, myślą była z Wilhelmem. *Nar. Hst. 7, 285*. Względem politycznym puszczały na rozdroże myśl jego. *Nar. Hst. 5, 570*. — §. Rozdroga, błędna droga, (cf. zdrożność), ein Irrweg. Nie uprawiać enoty w błędne rozdrogi. *Zab. 1, 156*. Ażebyś nie padł na rozdroże, Od nieprawości sam się strzeż nieboże. *Chrośc. Job. 140*. Pokazuje nam uatorowaną drogę, którą idąc, wszelkiego nam się należy chronić rozdroża. *Mon. 69, 257*. Na niebezpiecznym bóg widząc rozdrożu Człeka, chorobą kieruje na łożu. *Chrośc. Job. 125*. "ROZDROŻNY, a, e, od rozdroża, uboczny, błędny; *Scheidweg*, *Irrweg*, *Irr*. Nikt nie zbłądzi, który po twym torze Z uwagą chodzi, wielki Monitorze, Nie zboczy, wpadłszy na rozdrożne widła, Trzymający się twójgo prawidła. *Mon. 74, 58*.

ROZDRZYMAC się *recipr. dok.*, rozespąć się, inß Schlämmern gerathen. Rozdrzymala się dusza moja przed tęsknością. *dormitavit. Wróbl. 280*.

ROZDWOIĆ, f rozdwoi *cz. dok.*, Rozdwajać *niedok.*; *Boh.* rozdwogiti, rozdwogowati; *Slov.* rozdwogugi; *Vind.* resdvojiti, nadvojiti, na dvoje resdehtu; *Croat.* razdvajam, prepovolvyujem; *Rag.* razdvoitti; *Bosn.* pripoloviti, razdiliti na pol; *Ross.* раздвоить, раздваивать, преполовить, преполовлять; *Ecccl.* раздвою; na dvoje rozdzielić, rozszepić, rozróżnić, *pr. et fig.*; zertheilen, zerpalten, entzweyen. Świnia ma kopyto rozdwójone. *Radz. Deut. 14, 5*. U koni przytrafia się, że zęby rozdwójone bywają, to jest, dwa z jednego wyrosłe. *Uesc. 514*. Rozdwójenie, rozdzielenie wody za kim płynącym, brodzie podobne. *Cn. Th., sulcus*, der Streif, die Jurde im Wasser hinter dem Schiffe. Krzyk mężów, trzask z dzieł, echo w lesiech i po górach rozdwajał. *Snyjk. 745*. Familia Abrahamowa rozdwoiła się na dwie odnodze, t. j. Izmaela i Izaaka. *Zarn. Post. 5, 675 b*. Krew ich wspólna zaczęła, zysk własny rozdwoił. *Jak. Baj. 147*. (poróżnił). Jesliby szatan powstał sam przeciwko sobie, toć się już rozdwoił, i nie będzie mógł stać. *1 Leop. Marc. 5, 26*. Nigdy się od ojcowskięj twa części nie rozdwoi. *Przyb. Milt. 87*. nie rozłączy, abjondern, trennen. Daj mi się rozdwoić z ciałem moim, abym był rychło z tobą. *Rej. Post. II h h 5*. (rozstać, się, rozbratać się). ROZDWOICIEL, a, m., który rozdwaja, der Trenner, Scheider; *Vind.* resdvoinik. W *rodz. żeńsk.* Rozdwoicielka. ROZDWOINY

plur., ROZDWÓJ, *ju, m.*, rozdwojenie, rozróżnienie, rozechód; *die Trennung, Abfonderung*; *Ross. раздой, раздвоѣнка*. Zdroje dwóch rzek przez rozdwoj koryst półwysp działają. *Przyb. Luz. 206*. Tłum przez rozdwoiny. W krąg pafacowc otacza filady. *Chrośc. Luk. 547*. ROZDWOJENIEC; *Boh. rozdwogēnec*; dysydent. ROZDWÓJNY, *a, e*, — *ie adverb.*, do rozdwojenia, trennbar, scheidbar; *Rag. razdvoiv, razdvoinj*.

ROZDYMAC, *ob. Rozdąc*. ROZDYMIĆ *się zaimk. dok.*, dymem się rozejść, in Rauch zergehen. Twoja teologia, jeśli się tam rozdymi, aby i nas tymże swym smrodliwym dymem jeszcze bardziej nie zaraziła. *Smotr. Apol. 121*.

ROZDYSPONOWAĆ. *Niędz. 128*, rozrządzić, przyrzadzić.

ROZDZE, *a, n.*; *Boh. roždj*; *collect. różgi, gałęzie, Reifer, Rutherford*. Koza rada się pasie różdżem i gałązkami z drzewa. *Sienn. 275*. Z różdża wierzbowego czynią jakoby wierszą na ptaki. *Cresc. 656*. ROZDZANY, *a, e, ferulaceus. Dasy. U 2 b. Gerben, Rutherford*.

ROZDZIAĆ, *f. rozdzieje cz. dok.*, Rozdziewać *niedok.*; *Ross. раздѣть, раздѣвать*; rozbiierać z odzienia, aufheben, entheben. Mars Kupidynowi pierś rozdzieje, Strzelec łuk zawodzi, I grotom go ugodzi. *Anakr. 47*.

ROZDZIAŁ, *u, m.*; *Boh. rozdlj*; *Slov. rozdlj distinctio, differentia, discrimen*; *Sorab. 1. rozdlcel comna, rozdlcelba divisura*; *Carn. resdelj*; *Vind. rasdell pars*; *Croat. rāzdel secta*; *Ross. раздѣль; §. 1) rozdzialanie, rozróżnianie; das Abtheilen, Theilen, Abfondern, die Theilung, Abfonderung*. Rozdział z kim = rozbrat, rozstanie się, der Bruch mit jemanden, Freundschaftsbruch. Żywot bogomyślny rozdziału z światem i z jego zabawkami potrzebuje. *Sk. Żyw. 1, 12*. — Rozdział, niezgoda, fakeja; *die Spaltung, Uneinigheit*. Rozdziałów kościół ś. nie miłuje. *Sk. Dz. 1025*. — *Alter*: Rzecz krótko namieniona wyłuszczenia i rozdziału dokładniejszego wyciąga. *Zab. 6, 221*, rozszereżólnienia, rozeżłonkowania, rozkładu; *Auseinanderſetzung, Zerſiedernung*. — §. Rozdział, dystynkcyja, różnica, rozgraniczenie, rozróżnienie, rozkład; *der Unterschied, die Unterſcheidung, das Unterſcheiden*. Jan chrześciel zawsze rozdział czynił chrztu swego od Chrystusowego. *Biał. Post. 57*. Pod czas wojny rozdział żaden w rzeczach nie zostaje, ale boskie i ludzkie prawa podeptane bywają. *Gorn. Sen. 29*. Sprawiedliwi i niesprawiedliwi tu na świecie i po śmierci rozdział mają; bo tu tym tak, a owym inak; ale po śmierci zasię będzie każdemu opak. *Gil. Post. 256 b*. Niemasz rozdziału żydowina albo greczyzna; bo tenże bóg jest wszystkich, bogaty nad wszelmi, którzy jego wzywają. *Gil. Post. 78 b*. Abyśmy rozdział zawsze chowali w rozmowach, inaczéj się w potocznych, a inaczéj i uceziwéj w boskich usługach sprawowali. *Gil. Post. 78*. Nie ma rozdziału w statucie, która akeya kryminalna, a która cywilna. *Gorn. Wł. M 2 b*. — §. 2) *Pass.* Rozdział, to, co rozdzielono, rozdzielone części; *die Abtheilung, das Abgetheilt*. Cielca rozeieli na dwie części, i przeszli między one rozdziały jego, i szli między rozdziałami onego cielca. *1 Leop. Jer. 54, 48*. — §. Leopolda zowie *capita bibiorum* kapotami; a Brzesey tłumacze kapitulami; ja je zwałem rozdziałami. *Budn. Bibl. praeſ.*, das Capitel;

Sorab. 1. staw, (ob. Staw); *Sorab. 2. stawě*; *Vind. stawa, kapitel, glavitek, glavitje, poglavje, (cf. głowa)*; *Slav. poglavje*; *Bosn. poglavje od koje kgnighe*; *Rag. poglavje, poglavak*; *Ross. главизна, (cf. głowizna)*; *Eecl. заглаво, (cf. zacząć)*. Ewanielia u Mateusza w ósmym rozdzieleniu. *W. Post. W. 72. Kosz. Lor. 27 b.* = rozdziele. Podzielony na rozdziały *Eecl. главизный*. Rejestr rozdziałów *Eecl. оглавление, краткое главъ книжныхъ позкание, роспевъ, главизна*.

ROZDZIAŁYWAĆ, rozdzielają *cz. contin.*, rozeienezać, rozrzedzać; *aufheben, verdrängen*. (*Boh. rozdelati = rozezyniac*; *Sorab. 1. rozdljlam, rozdljwam, roznodzjlam = rozrabiam*). Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziałuje abo rozprawuje. *Syr. 1287*. Mikołajek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuje, rozwodnia i wywodzi. *ib. 684*.

ROZDZIAWIĆ, *ob. Rozdziewić*.

ROZDZICZEĆ *nijk. dok.*, dzikim się stać, vermindern. Rozdziczełicie, w dól niedbalstwa wpadłicie. *Smotr. Lam. 11*.

ROZDZIELCA, *y, m.*, ROZDZIELICIEL, *a, m.*, rozdzielca, dzielnik, partitor. *Mącz. Podzielca, rozdzielca, distributor. ib.*; *Sorab. 1. rozdlceler*; *Carn. resdeljivz, resdeljnik*; *Vind. resdeliuz, deliuz, resdelnik, resdelnik, resdajauz, reslozbnik, resjemauz*; *Croat. razdelitel*; *Rag. razdjeteglj*; *Ross. раздѣлитель, раздѣлчик, der Abtheiler, Zertheiler*. Mojżesz rozdzielciel wody. *Pim. Kam. 251*. W *rodz. żeńsk.* Rozdzielecielka, *die Zertheilerinn*; *Rag. razdjetegljiza*. ROZDZIELIĆ, *f. rozdzeli cz. dok.*, Rozdzilać *niedok.*; *Boh. rozdeliti, rozdliti, rozdelowati, rozbitowati, rozwrey, rozwrlnauti, rozwrhowati*; *Slov. rozdelit, rozdelugj*; *Sorab. 1. rozdlcelam, rozdlceli*; *Carn. resdeljin*; *Vind. resdeliti, resdliti, resdeliati, sdeliti, sdelivati, arsdellit, arsdolit, arstallat, arsdievat, resdvojiti*; *Croat. razdeliti, razdyelyajem, razdelenye, razjedmanye*; *Rag. razdjeliti, razdjegivati*; *Bosn. razdjeliti, rasdliti, podiliti, dliti*; *Ross. раздѣлить, раздѣлять*; *Eecl. расчлѣванъ, разположить, раздѣлить на части*; między różnych podzielić, eintheilen, unter verſchiedene auftheilen.

Rozdzielić co między syny = *absol. rozdzielić syny czym, obdzielić ich czym*. — Giedymin miał 7 synów, a tych wszystkich za żywota swego porządnie księstw i państw rozdzielił. *Stryjk. 564*. Wacław pobrawszy skarby opackie, rozdzielił swe służelne memi. *Biel. 216*. Rzecz biatu mojemu, aby ze mną dziedzictwem rozdzielił. *Sekl. Luc. 12*. taby się ze mną dzielił dziedzictwem). Pożycie mi sta grzywien, bo mam iść za góry, Może się tam pozyskać potym tysiac który, A ja z tobą na połę rozdzielić się zyskiem. *Pap. Kol. C. (podzielić się)*. — §. Rozdzielić, rozłączyć, oddzielić, abfondern. Tego dnia jeszcze rozdzielony z ciałem do wiecznego żywota poszedł. *Sk. Żyw. 2, 176*. umarł, vom Körper getrennt. Po mnisku na ziemi położony, z ciałem się rozdzielił. *Sk. Dz. 1111*. — *Chem.* Powinnowactwo rozdzielające, *affinitas diellens*, które dawne zwiazki rozerwać, i nowe utworzyć usiluje. *Sniad. Ckem. 25*. ROZDZIELIŃY *plur.*, rozdział, rozdzielenie, *die Abtheilung*; *Slov. rozdelenj*, (*rozdelhka diaeresis*; *Sorab. 2. rostil-, roz-, rozdzielnie*); *Croat. razdelenye*; (*Ross. раздѣлка запѣта, кара*).

Nad Rubikonem, gdzie z Francyi Włoskie rozdzieliły. *Chrośc. Fars.* 118. granica. ROZDZIELNIK, a, m., rozdziela, który rozdziela: der Abtheiler, Theiler. Kto mię nad wami sędzią i rozdzielnikiem postanowi? *Sk. Dz.* 40, ob. Rozjemca. ROZDZIELNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* rozdlnost; *Vind.* delitlivost, reslozhlivost, resdelnost, resjemlivost; *Ross.* раздѣльность, раздѣлимость; możność dzielenia, możność być podzielonym, die Theilbarkeit. W ś. trójcy rozdzielnosc jest osób taka, że żadna nie jest druga. *Kat. Gd.* 57. Chrystus ciało nasze wziął w nierozdzielność bóstwa swego. *Biał. Post.* 94. Theilbarkeit. Nie chce, aby bóg był wieczny przez swoje wieczność, mądry przez swoje mądrość etc., ale wszystko sam przez się, a to żeby nie przypuścić w bogu rozdzielnosci. *Kłk. Turk.* 155. ROZDZIELNY, a, e, ROZDZIELNE *adverb.*; *Boh.* rozdlny; *Slov.* rozdlny, rozdlně, rozdělitiwi, rozdělitedlny, co se odděliti dá; *Sorab.* 1. rozdzelně; *Caru.* resdejan; *Vind.* delthu, resdelthu, reslozhhu, resjemlu, odrusldhu, resdelien; *Croat.* razdelni, razdeljiv; *Rag.* razdjegliv; *Bosn.* razdjegliwi, koji se mogu razdjeliti; *Ross.* раздѣльный, раздѣлимый, раздѣляемый; § 1) rozdzielony, abgetheilt, abgeteilt. W rzekach z bulogłowami spólnie i nierozdzielnie się kąpią. *Warc. Cz.* 159. (nie każde osobno). Języki apostołom się pokazały rozdzielnie. *Odym. Św.* 2. O o 2. (rozdzielone). Rozdzielnie Syneon mówi o sprawie ewangeli, osobno o poganach, osobno o żydach. *Biał. Post.* 267. Mocliwé mówi rozdzielnie, i jakoby po członku, z słowy się nie kwapiąc. *Eraz. Ob. Eij.* Rozdzielny, rozłożny, rozkładny, rozszczególniony; aus einander gehend, unverständlich, zerlegt. Teraz rozdzielniej o tym będziemy mówić. *Petr. Et.* 250. Nauczał ich biskup, aby wynowé rozdzielną i rozmyślną mieć. *Sł. Żyw.* 1, 5. Wszystkie sprawy swoje masz porządnie i rozdzielnie, nie mieszając, nie gmatwając wszystkich zaraz, odprawować. *Petr. Et.* 12 Około tych rzeczy rozdzielnie racz We Pan mówić. *Gora. Dw.* 28. — §. 2. Rozdzielny, snadny do rozdzielenia, mogący być rozdzielonym, theilbar. *Ca. Tk.* Nierozdzielny (nierozdzielny). *Marszt.* 40.

ROZDZIERAC, ob. Rozdrzeć. ROZDZIERACZ, a, m, ROZDZIERCA, y, m., który co rozdziera, der Zerreißer; *Et.* раздиратель, раздиратель; раздираникъ, раздираникъ одсшептенец. [Bo jeśli oni lubouczadny, toż i ciekwie Chrystusowej rozdzierze. *Ent. Gol.* 109 — 2].

ROZDZIERGNAĆ, ROZDZIERZGNAĆ *cs. jedn.*. Rozdziergać *nedok.*; *Vind.* arsdreit; *Bosn.* razdjegsciti, razvezati; *Ross.* раздирать, раздирать; раздиратьонного co rozwiązać, rozpleść; aufbinden, aufbinden, auflofen. *Dissolvo.* rozwiązuje, rozdziergam *Mącz. Dudz.* 75 ROZDZIERZGEY, a, e, do rozdziergnięcia, mogący być rozwiązany; auflösbar, aufknüpbar. Spina mi poboczem nierozdzierzgłym nogi. *Chrośc. Job.* 50. W siodła nierozdzierzgłych pleci Nogi swe wprawiał i umotał w sieci. *Chrośc. Job.* 64. Wpadł do jego nierozdzierzgłej matni. *ib.* 60

ROZDZIEW, ROZZIEW, u, m., rozdziewianie, rozdzieranie geby; das Aufreissen, Aufreißen des Rauchens, des Mantels.

Lew trwoży ich rozdziewem fatalnej paszezy. *Przyb. Mill.* 115. Kto w przestronnej czezości stawi kroki, Rozdziew bezistnej noey schłoni go szeroki. *Przyb. Mill.* 50. paszeżka, der aufgerperrte Rauchen. U rodzaju jaskółczego rozdziew pyska w miarę głowy wielki. *Zool.* 251. ROZDZIEWIĆ, ROZZIEWIĆ, f. rozdziewi, rozdziewi *cs. dok.*, Rozdziewiać *nedok.*; *Vind.* arsdreit. ozhitno storit; *Ross.* раздвинуть, раздвигать; *Et.* rozdziewiam; (*Elym.* ziew, cf. jaw); rozdzierać paszeżkę, rozdzierać gebę; *Boh.* rozdzawjm; *Et.* rozdzawiam, rozdzawiam, den Rauchen, das Mantl aufperrren, aufreißen. Lwica prosto do mnie bieży, Gebę rozdziewia, a grzbiet ostry jeży. *P. Kchan. Jer.* 507. *P. Kchan. Orl.* 1, 71. Z śmiejącami się śmieje, a z poziewającami gebę rozdziewia. *Pileh. Sen. Łask.* 101. Wracałem się z bałów rozdziewany, rozspany, rozepelany. *Pam. Warsz.* 5, 526. *Czart.* (w ustawicznym poziewaniu). Z dalka idąc gebę jako suk rozdziewi, aż do śmiechu przywodzi. *Suk. Persp.* 22. Już o sobie nie wie, tylko czeka, jak młody gawron, gebę rozdziewiwszy, rychłoli mu co w nią wtekają. *Rej. Zw.* 159 b. Rycerz na stronę odszedł zawstydzony, Ani rozdziewił zasromanej geby. *P. Kchan. Jer.* 558. *Stryjck.* 147. Na to słowo i geby rozdziewić nie umiał. *Kuźb. Dis. II.* Coż ty tu robisz? gebę rozdziewił, i stoisz jak wryty? *Teat.* 5, 51. Nie śmieli geby rozdziewić. *Smotr. Ex.* 9. (ani pisać). Panowie, chociaż wiele brzydkich złości pfozda, jednakly każdy zginął, kłoby śmiał co przerzeć, a najumięj gebę rozdziewić. *Kosz. Lor.* 114 b. Jak zacznie swoje opowiadać przypadki, to my gebę rozdziewiwszy słuchamy. *Boh. Kom.* 1, 249. Usta rozdziewia na te słowa moje. *Otu. Ow.* 68. (zdumiewa się). Rozdziewiaś gebę, i siedzisz. *Teat.* 59, k. Usta rozdziewiwszy pędnie ducha wypuścił. *Sł. Dz.* 212. — *Ej. poet.* Ziemia żarłocznie rozdziewiła szczeżkę, i krew' Abła żłopała. *Przyb. Ab.* 258. Rozdziew ziemia brzech obżarty, Pożryj serec kamienne. *Brud. Ost. C. I.* Łakomcom na podłomienie dostatków rozdziewione paszeżki zawrzeć. *Good K 5 b.* — *Transl.* Trupy zrabane na ćwierci Łeżyły, w rozdziewionych ranach żupem śmi rei. *Przyb. Ab.* 91. ROZDZIEWIĆ, a, e, rozdziewiony, rozziwany, aufgerperrt. Pale wskróż przez człowieka bte, i aż przez rozdziewne usta wykniżone. *Pileh. Sen. list.* 101. Grób rozdziewny. *Przyb. Mill.* 526.

ROZDZIEWIĆ się *recipr. dok.*, mocno zdziwić się, zdumiewać się, sich bestürzt verwundern; *Ross.* раздвигаться.

ROZDZEWONIC się *recipr. dok.*, w dzwonieme się zapędzić, ins Rauchen hinein kommen; *Ross.* раздвониться, раздвониваюсь.

ROZEBRAĆ, f. rozbrze, rozbiore *cs. dok.*, Rozbierać *nedok.*; *Boh.* rozbrati, rozbrati; *Sorab.* 1. rozberu; *Croat.* razbram; *Dil.* razabiram, razbrati; *Rag.* razabratti, razbrati; *Bosn.* razabratti, razbrati; *Ross.* разобрать, разобрать; rozkładać na części, na członki, aus einander nehmen, zerlegen. Rozbierać pismo w drukarni, ablegen. Zwerz rozbiera pismo do kaszy, Kładąc każdą literę w swą krupkę. *Magier. Mskr.* Wiernych pańskich męzono, na sztuki rozbierano. *Kanc. Gd.* 128. man bat sic zerstückt. Rozbierać pieczenie. *Eraz. Dw. G.* rozkrając porządnie,

zerlegen, zerlegen. Inaczéj trzeba rozebrać kokosz, inaczéj zajaca. *ib. G.* Potrafié ja kapłuna na powietrzu rozebrać. *Teat. 52. b, 47.* Nieszczęsny, który na to jedynie żyje, aby kształtnie plastwo rozbiarał. *Pulch. Sen. list. 549.* — *Erdorsuare piscem*, sprawić, rozebrać rybę, na sztukę zrzczać. *Maz. ansewiden, ausnebmen einen Fisch.* Rozbierać trupa użenie = rozczłonkować; rozbieranie na członki = anatomia. — Rozebrano kraj na różne wydziały. *Przyb. Luc. 211.* rozdzielono, podzielono: einteilen, abtheilen, zerlegen. Rozbierzeie między się te osterociące dziateczki. *Birk. Kant. A 4.* podzielić, umier sich verteilen. — §. Rozbierać ubior, szaty z kogo, zwłoczyc, rozbierać kogo, (*oppos.* ubierać); *Vind. flezhu, odlflezhi, vni-flazhiti; Croat. szlachiti, razpravlyati,* (cf. rozprawić); *Slav. raspraviti, svúchi; Ross. razboobnaczyć, razboobnaczyć, razboobnaczyć, razboobnaczyć, einen ansewiden.* Wychodzi w pół rozebrany. *Teat. 15, 86.* Niech się nie chwah, kto się we zbroję ubiera, jako kto się rozbiara. *Budn. I Reg. 20, 11.* (kto ją z siebie złoży). Rozbieranie się z sukien *Eecl. nazydwanie.* — Rozbierać ciężary, burdy z muła, z osła, składać. *Cn. Th. 1005.* rozpakować, odpakować; abpacen, abnemmen. — §. *Metaph.* Rozbierać eo u siebie = rozważać, rozbaezać, roztrząsać; bey sich in Erwägung ziehen, zergliedern, unterjuchen, prüfen; *Rag. razbirati, razabrati; Ross. umeobovat.* (*Eecl.* nepazyobno bez rozgarnienia, nierozsądnie). Rozbierajcie te rzecz, a dajcie tu poradę. *Budn. Judic. 20, 7.* Co noé to rozbierajcie dnia przeszlego sprawy, Tom przystojnie uczynił, tum bogu nieprawy. *J. Kahan. Ps. 3.* Dziwne mowę tę u siebie rozbiarali. *Biel. 455.* Słowa te słusznie pamiętać, pókiśmy żywi, rozbierać i uważać mamy. *Damb. 220.* Pominj to, co rzekę, rozbierać więc z sobą. *Groch. W. 552.* Dwa kroć na każdy dzień rozbieranie summienia swojego czynił. *Birk. Sk. 22. Groch. W. 568,* cf. rachunek summienia.

ROŻECZKA, Rószeczka, *ob.* Rózga.

ROŻECZNE, *ob.* Rozezać.

ROZEDNIC *cz. dok.*, rozświecić, Żag maßen, brll maßen. Noey ogniami rozednione. *Nar. Tac. 2, 248.* ROZEDNIC się, Rozednieć *dok.*, Rozedniować się, Rozdniwać się *nie dok.*; *Boh. rozednjiti se, rozednjawali se,* rozbrzeskugé se (*ob.* Brzuski), switati počjna; *Slav. rozednjiti se; rozświtać się, Żag werden, licht werden.* Na samym rozdniewaniu, gdy jeszcze wszyscy spali... *Krom. 542.* mit Tagesanbruch. Pozezło się rozdniewać i trache światła zajrzało. *P. Kahan. Ort. 5, 76.* Gdy się poeznie rozdniewać, zabijemy go. *Bibl. Gł. J. d. 16, 2.* Skoro się rozdniewa... *Warg. Cz. 42.* Zabito go z wioecerzy powracającego: jeszcze nie rozdniewało, już się o tym w Ametyi dowiedziano. *Siem. Cyc. 110.* W sobotę wieczor, który się rozdniewa w piérwszy dzień sobotni, przyszły oglądać grób. *I Leop. Math. 28, 1.* — §. Oto niekiedy dla mnie ten czas rozdniewa. *Nag Wing 513.* (zawita, przyjdzie ten czas, die Zeit wird kommen).

ROZEDRZEĆ, rozdarł, *f.* rozedreć *cz. dok.*, Rozdzierać *nie dok.*; *Boh. rozedruti, rozedrjan;* *Sorab. I. rozdrü;* *Vind.*

resdrüt, resdrjat, resdreti; *Carn. resdrüm, resdrüti; Croat. razdrüti, razdiram; Rag. razdrjüti, razadrjüti, razdiram; Bosn. razdrjeti, raskinnuti; Ross. разодрать, разодрать, разодрать, разодрать, разодрать, разодрать; serceifen, von einander reißen.* Z rozpaczszaty na sobie rozdziera, rwie włos... *Bardz. Trag. 549.* Jak sledzia rozdrzeć: *de imbecilli, qui facile laedi potest. Cn. Ad. 295.* Rozdzieraniem rozdziran jestem, rozdzieraniem, rozdzieraniem, rozdzierany, rozdzarty. *Budn. Genes. 44, 28.* (od zwierza rozdzarty jest. *Bibl. Gł. ib).* Opetanego zły duch ciężko rozdzierał. *Sekl. Marc. 9, noi.* (wzłaził abo włzamał), er rüß ihn (für be-rum. Gdy go popada zły duch, buczę go, i rozdziera, i zaledwie odstepuje natarzawszy się go. *I Leop. Luc. 9, 58.* Na jego widok sree się me rozdziera. *Teat. 49, 67.* *Bogusł. (serce mi się kraje, das Herz brüdt mir).* — Gardło, paszezękę rozdzierać: rozdziewać, das Maul aufreissen, aufreissen. Darmo się glos, darmo gardło swe rozdzieram, ściany głuche, z nich wieści żadnej nie odbieram. *Min. Byt. 1, 162.* Rozdzierały geby swe kapłani Różne potwarze na jana wkładali. *Odym. Sw. 2, E e 4 b.* Tak ten srogi gardło swe chciwie rozdziera. Jak ci rozdarli na mnie straszliwe paszezęki swoje. *Byt. Ps. 57. Psalm. 66.* Ziemia się otworzyła, tak strasznie, iż zdoła się, jakby pakto paszezękę rozdarła. *Boter. 97.* — Rozdzierać oczy, od snu obudziwszy się; die Augen aufreissen, sich ans dem Schlafe ermuntern; *Ross. tapamity, tapamityca.* A rozdzrzyjcie te ślopie, sowo przekleta, patrzaj, że już dzień jak wól, a ty śpisz jeszcze. *Teat. 52 a, 9.* — *Transl.* Rozdzierać oczy na eo, na kogo = obracać oczy, ostro patrzyc na logo; ibarü aufpassen, die Augen recht aufreissen. Głupia to, patrzec na swoje występkę zamrużona żrenicę, a pa cudze lystro rozdzierać oczy. *Zab. 45 65.*

ROZEGNAC, [*f.* rozżenie *cz. dok. 2], ROZGONIC, [*f.* rozgoni jedni 2], ROZZONAC *cz. dok.*, Rozżenić *nie dok.*; *Boh. rozehnat, rozehenu, rozehneti; Slov. rozehanim; Carn. resgonam; Croat. razganyati, razognati; Bosn. razagnati, Rag. razagnati, razognati; Ross. разогнаць разогнаць, разогнаць, (cf. разогнаць: Eecl. разогнаць, разогнаць, auseinander treiben, auseinander jagen.* Rozpłoszył ich pan z onego miejsca, i ztamtąd rozognął ich po wszystkich krainach. *I Leop. Genes. 11, 8.* Wano rozgnat: trasunki troskliwe. *Petr. Ib. 2, B 5, Hor. 1, 214.* I samych i ich brom, Amó pański mech i zagona. *Byt. Ps. 61.* Gwiedź z plien rozżona Turcki. *Kahan. Wad. 51. Głoso: Oie 579.* O lok ten grubý cada, smere rozżenie. *Min. Byt. 5, 116.* — Mogly się ten ich dym rozognąć, choć tylko samem: teni słowy. *Zagr. Gm. A 1 b.* (mogłby być rozpedzony). — Rozegnac się, rozpedzić się, bardzo zapędzić się; nie zojen, Nennen gerathen, mit aufbaham hinführen. Każdy gnął się w ziwolnie swoim, jak koni rozegnany ku bitwie. *Biel. J. 8, 6.**

ROZEGRAĆ się *rec. dok.*, w grę się zapędzić, nie Spielen gerathen. Możesz go wyzwać w karty i rozegrać się o pretensya. *Teat. 19 b, 86.* *Ross. razkomyzryatsya,* (*ob.* Kozera)

ROZEGRZAĆ, *ob.* Rozgrzać.

ROZEGZIĆ się *rec. dok.*, rozpalic się, rozruszyć się, rozswywołic się; inß Feuer gerathen, übermüthig, luftig werden. Ta, mówi, niedza końcem gomitw była, Gdy się ruchawa Chloe rozegziła *Karp. 4, 51.*

ROZEJM, *ob. Rozjem*, ROZEJMOWAĆ, *ob. Rozjać*. ROZEJMY, a, e, od rozjemu, zawieszenia broni, Waffenstillstand; *Ross. nepemynati.* Przeciwno ustawom rozejmowym Krzyżacy mieszczony nasze do odpadnienia nagabywali. *Krom. 626; contra id quod in induciis convenerat.*

ROZEJSĆ się, rozszedł się, *fem. rozeszła się*, *f. rozejdzie się* *rec. dok.*, Rozchodzie się *niedok.*, Rozchadzać się *frequ.*, (*Simon. Siel. 106*); *Boh. rozgjt se, rozchoditi se, rozchazet se; Slov. rozist; Sorab. 2. rozhiseh, rofehiseh, rofejsch; Sorab. 1. rofenhdu, rofenhdzem; Carn. regneti, regneia; Croat. razhajamsze; Ross. razitise, rashoditise; Hag. razahise, razitise, razhoditise; Slav. razicelise; Ross. разоидица, разоидеца, разоидеть, разоидиваеца; odelhodit* na różne strony, von einander gehen, auß einander gehen. Rozchodza się z gromady, *Cu. Th. 910.* Srogie rozterki między sobą mieli, W krótkim czasie z gromady rozejść się musieli; Rozchodząc się ten przykład ludziom pewny dali, By się nigdy enotliwi z zlymi nie muszali. *Pupr. Kol. C b, (ob. Rozbratać się).* Tu się rozchodza trakty do Saksom, Austrii i do innych prowincyj. *Teat. 11. b, 6.* (rozdzielają się, się zerzbiten). — Rozchodzie się z kim, odelhodit od kogo, rozstawać się z kim, von einem gehen. Dopierom się rozeszła z tą osobą. *Teat. 38, 125.* — Rozchodzi się co na stronę, różnie na bok odelhodzi; es wird zerrent, zerfiebendlich auß die Seite gethan. Pełność mmożyła obory, spżarnie. Nie się na stronę nie rozeszło marnie. *Nar. Ds. 1, 44.* — Rozchodzi się co = rozlaja, rozlāja, w mwece się obraca, nie przychodzi do skutku; es geht auß einander, temmt nicht zu Stande, zerföhigt sich; *Ross. разоидица, разоидиваеца.* Gdyby to wesele miało się rozejść, nigdyby nie była uspokojona. *Teat. 38, 298.* Pobowanie rozeszło się, gwałtowna nawalnica przerwała nam tę uiechę. *Teat. 11. c, 27.* — *Ż.* Rozchodzie się, w chodzenie zapędzie się; *Ross. разоидица, разоидиваеца, разоидеть, разоидиваеца.* gdy się rozejść nie chce . . . *Pers. Cyr. 87.* rozdzielić się i mknąć, sich vertheilen und verdrwinden, wie eine Gefährniß, ein Gefährniß. — *Ż.* Alter: Rozchodzie się = rozszerzać się, rozpościerać się; sich verbreiten, ausbreiten. Strach mówić, mroz po ciełe zimny się rozchodzi. *Bards. Trag. 190.* Róże się rozeszły po gładkich jej jagodach. *P. Khan. Orf. 1, 71.* Zmysłu naczyniem sa żyły, po wszystkich ciełe rozeszły. *Sak. Probl. 90.* (rozbiegłe, rozciągnione, rozgałęzione). Niech się po równinach Polskich tubadne echo rozchodzi, a odgłos wesolego wiatu niechaj nieliosa przelija. *Psalmud. 26.* Rozchodzi się w całej gromadzie pogłos o śmierci jego. *Zab. 9, 214.* Od dwóch dni rozchodzi się wiadomość o wzieciu Ismajlowa. *Cu. Nar. 1, 74.* gruchnie. — *Ż.* *Ativ.* Rozchodzie gławie, trzewiki, łoty, chodząc rozprzestrzenie je, rozdeptać; anstreten, durchs Gehen erweitem; (*Ross.*

разносить, разнашивать, cf. roznieść). Rozchodzie nogę zmlkła, zdrętwiała. *Cu. Th. 940.* stuporem ambulatione discutere, (crgeben), mit Gehen zu sich bringen. — *Ż.* Rozchodzi mię co = przechodzi przeze mnie, skutkuje we mnie; es durchdringt mich, wirft in mir. Gdy Tatarzyna miód rozszedł, oczy wytrzeszczywszy bez przestanku na ten blask patrzył. *Gorn. Dw. 155.* Zapidego człowieka, gdy go wino rozejdzie a rozmarzy, trudno trzeźwieć. *Glicz. Wych. 1 5 h.* Stajem się, jakoby maż pijany, którego wino rozeszło. *1 Leop. Jer. 25, 9.* — *Distentus*, rozłyły, rozeszły. *Macz. voll gestöpft, jrogeno.*

ROZEK, *żka, m., dem. Nom. róg; Boh. růzek; Slov. rožek; Sorab. 1. et 2. rožk; Vind. roshiz, roshei; Croat. rosich; Bosn. rossicel; Ross. рожек, рожекъ, рождоитца; daß Hörndten.* Zwierzatko nie ma jedno kęs skórki, a kęs niektóre roszków (rožków), a kopytka słabo zasadzone. *Hcj. Zw. 156.* Wsadzono go w kozi rozek. *Hys. Ad. 75; (ob. moja jak rozkowa), przyparto go w ciasny kat, inß Seßborn jagcn.* — Przyprawie meżowi różki. *Treb. S. M. 128; ob. rogi przypiac, einem Hörner aufjegen.* — *Ż.* Rožek, rzeż kształtu różka, eine Saße in Fern eines Hörndens. Słaby słuch mający, miewają rožek lub liję, podobna poetarskiej trabce, która przy rozmowie w ucho kładą. *Pers. Cyr. 2, 182.* ein Hörndtler. Rožek, trabka muzyczna, (gędziebna); ein Bläßhorn, eine kleine Trompete, ein Waldhorn ec. Krzyk i huk różków i trab. *Budn. 1 Chron. 15, 28.* Rožek, rogat, bochenek czyli bulka, kształt małego rogu mająca, Dscherr, ein Stöpfel. Nazywają różki Turckie, których używają do niektórych potraw; także inne ogórki małeńkie kwaszone różkami zowią. *Wiel. Kuch. 426.* (*Ross. рожики бапки балвierskie*).

ROZEKIER, n. p. Lać w gardło one soki wilpachery, one rožekery, one rywaly, mahmazye, muszkatele a jakoż tu chlap zgorzeć nie ma? *Hcj. Zw. 59.*

ROZEKRZYĆ się *recipr. dok.*, w kierz rozrosnąć, zu einem Bunde verwaschen, luftig werden, die auseinander waschen.

Zszekując hób, więcej jeszcze rožekrzy, i owoc da wiekzszy. *Crese. 170.* W tłustej roli po tegiej zime, gdy wiosna przyjdzie, złote rožekrzy się, i uczyni pożytek wielki swą plennoscia. *Crese. 96.*

ROZEMKNAĆ *cz. jedntl.*, Rozmykać *niedok.*, rozsunąć, otworzyć; (*Boh. rozsmeknauti rozerwać*); *Vind. resmekneti; Hag. rasmaknutti; Bosn. razmickati, razmaknuti; Croat. razmeknujem; Ross. разоидица, разоидиваеца, разоидеть, разоидиваеца, von einander jstichen, von einander thun, aufstun.* Mglu mu śmiertelna czy zamroczyła; czasem się na światło rozmykały, ale go zcierpieć nie mogły. *Tr. Tel. 85.*

ROZEN, *żna, m., ROZENEK, nka, m., dem.*; *Boh. rožen, rožnjk, rožniček; Sorab. 2. rožon; Sorab. 1. rožen, pe- czeńe žpiesz; Carn. rashn, rashen, «a verbo razić, quia ad transfigendum olim in usu erant bellantibus»;* (rashnik = żępar kuchenny); *Vind. rashin, rosh, prot-pies; Croat. rasen, rashin, raseny, rasnyoec, (rasm macto, rzeżać); Hag. raxagn, raxgniz, raxgnich; Bosn. rasjagn, rasjgnich; Slav. raxnaji; Ross. роженъ, (= pal zaostrozony, oścień, żądło, роженъ hak żelazny); a) narzędzie kuchenne do obracania pieczeni służące; *Ross. вертеть;**

schlagen. Przez co dziś rozrywają sejmy, przez to wkrótce rozerwiem się i my. *Tward. Misc.* 115. — Od śmierci Leszka czarnego aż do odnowienia królestwa przez Przemysława, *interregnum* albo rozerwaniem zdało mi się mianować, iż państwem Krakowskim statecznie nikt jeden nie zawiadywał. *Krom.* 299. (bezkrólewie, bezrząd). — Rozerwać między się, rozszarpać, rozchwycić, rozerbrać, rozdzielić między się; unter sich verteilen, (zerstreuen). Miasteczko miało blisko 20000 zł. intraty; ale starsi rozrywali to między sobą. *Gas. Nar.* 1, 20. — Rozrywać zgodnych rozróżniać, veruntzigen, entzweyen. Słuchać go nie chciały, a lud i senat rozrywali. *Sk. Dz.* 842. W rozerwaniu, zdrowia i szczęścia nie bywa. *Warg. Cz.* 111 (w niezgodzie, Zwietradt). Rozerwać się ojcem przeciwko synowi, a syn przeciwko ojcu swemu. *Leop. Luc.* 12, 55. (powstanie ojcem przeciwko synowi. *Bibl. Gd.*) — 2. On na wszystkie części myśl biegła swą rozrywa, i na rozlezne zdania w sobie jej dobywa. *A. Kehan.* 97. rozdziela, rozpościera na wszystkie strony, rozszerza; er verbreitet sein Nachdenken über alle Theile der Erde. — 3. *Aliter:* Rozerwać myśl, smutek, żal; rozwesolic, zerstreuen, die Gedanken, denummer. Wielki żal nie łatwo rozerwać. *Teat.* 5, b, 27. Rozrywanie frasunku, odwodzenie od żalu. *Cn. Th.* 950. Rozrywać kogo, przeskądzać mu od czego. *Cn. Th.* 950. cina sčobren, ibn unterbrechen, ibn von etwas abhalten. — Rozerwac kogo; bawić kogo, rozweselać go, cinen unterhalten. Rozerwac się; bawić się, sich unterhalten, zerstreuen. Spracowany idzie do przyjaciela, aby się z nim rozerwał. *Zab.* 3, 257. Ja lubię się czasem rozerwać. *Weg. Marm.* 1, 179. Raz się filozof z swemu sługami Poczaj rozrywał gesto kichszkami. *Jabl. Er. B.* 4. Szezęśliwi co się użać sami rozrywają. Co w polozie dowcipów szezęście zakładają. *Jabl. Tel.* 21. Że mna byś się do woli rozerwał. *Weg. Marm.* 1, 179. *Teat.* 56 b, 129. ROZERWANINA, y, 2, rozrywanie; (Ross. разрывъ zlamanie), das Zerreißen. Entzweyreißen, Abreißen. Powiaty Poznański i Kaliski od Polski odłączyły się; i tać to rozerwanina sprawia, że zaraz Władysław koronowany nie był. *Krom.* 515. Na tę w narodzie Ruskim opłakana rozdarline poglądajac, braci radziłem aby się tej nieszczęsnej rozerwaninie przedtym zabiegło. *Smotr. Nap.* 45. ROZERWANY, a, e, ROZERWANSIE, ROZERWANIE, *adverb.*, mogący być rozerwanym, rozlarygany, zerreißbar. Nierozerwanie, unzerreißlich. Wzłędem konfederacyi generalnej nierozerwaniem spojem *Vol. Leg.* 8, 852. Twa ojcowski dobroć ciebie z niemi nierozerwanie spaja. *Modl. Gd.* 89. Pana jednorodzonego we dwu naturach niezmięszanie, nierozerwanie wyznawamy. *Kat. Gd.* 87. ROZERZNAĆ, j, rozerznie *cz. jedn.*, Rozrzynać *niedok.*; Boh. rozřiznauti, rozřezati; Slov. rozřezugi; Sorab. 2. rozřefasch; Sorab. 1. rozřezuyu, rozřezu, rozřiefacz, rozřeznu, rozřizu, rozřizem, rozřizam; Vind. resreisati; Rag. razřezati; Croat. razresujem; Ross. разрывать, разрывать, разрывать, разрывать; rozkrajac, entzwey idneiden, von einander idneiden. Mają czapki na podobieństwo infuły, ale nierozrzynane. *Star. Dw.* 56. (nie-

rozszczepione). Do rozrzynania, mogący być rozerzniętym, *Ecel.* разрѣшмый, разрѣшительный; (Ross. разрѣшмый rozporowy, разрѣзъ rozpor). Rozerznięcie (Croat. rãrez). — *Fig.* Licza bystrym nurtem Xant rozrzyna. *Dmoch. II.* 128. rozdziela, przepływa.

ROZEŚCIE, ROZEJŚCIE, *ob.* Rozejść. ROZESCHNAĆ się, *f.* rozeschnie się *cz. jedn.*, Rozsychać się *niedok.*; Boh. rozeschnauti se; Croat. razszehnijem-sze; Ross. разохнуться, разсыпаться; rozpadać się z suchości, vor Trockenheit aus einander fallen, verledigen. Rozsechl się statek. *Cn. Th.* 952. ROZESCHŁY, a, e; Boh. rozeschly; rimosus, geßrunnen vor Dürre, led.

ROZESKLIĆ się *zaimk. dok.*, w skło się przemienić, przglać. Tylko rozeszklła się przysada, że się da robić, zaraz ją rozrabiają; przez co części niektóre solne zostają się w pół tylko zeszkłone. *Torz.* 162.

4. ROZEŚLAĆ, *f.* rozślecie *cz. dok.*, Rozślecać *niedok.*, na posłanie rozpostrzeć, ausbreiten, hinbetten, auf der Erde hin ausbreiten; Sorab. 1. roßlaju, roßlajem, roßceulu, roßceclam; Ross. разостлать, разстлать. Gdy mają jeść, rozślecają rogoże na ziemi. *Pasz. Dz.* 125. Czarny po jej śnieżnej szyi włos się rozśleca. *Hul. Ow.* 124. Korzeń rozślany, repens, poziomo na ziemi leży, i tak na wszystkie strony się rozchodzi, nowe z siebie puszcza-jac rośliny. *Jundz.* 2, 19. Łodyga seicłaca się, rozślana, repens, na ziemi całkowiec leży, i ze spodka korzonki w ziemię puszcza. *ib.* 2, 15. Rozślanie, rozślecanie *Ross.* разстилка, разостланье, разстланье.

2. ROZEŚLAĆ, *f.* rozśle *cz. dok.*, Rozsyłać *niedok.*; Boh. rozslati, rozslati; Slov. rozslat; Ross. разослать, разсылать; *Ecel.* разослати, разослать послать въ разныя стороны; różnie wysłać, verchiedentlich außschicken, außsenden. Rozślanie apostołów Boh. rozslanaj apošto-liw. ROZESLANIEC, ica, m, apostoł, der Apostel; Vind. dvanastla, dvanaster, dvanastnik, apostel. (Ross. разсылщикъ woźny). Rozgromił Prusaków Jagiełło w dzień 55 apostołów, które zowią rozesłańcy. *Biel.* 260. am Aposteltage. *Strygh.* 495.

ROZESPAC się *recipr. dok.*; Boh. rozespaci se; Ross. разочатся; ze smu łętego nie móżdź przyjsć do przytomności; nicht aus dem Schlafe kommen können, recht tief in den Schlaf gerathen sein, ganz verfallen sein, noch voll Schlaf sein. Rozespany wpada raptem na niego, i gasi mu świecę. *Teat.* 52, d, 5. Zastąłem go tak rozespanego, że ciężko było słowa na nim dopytać się. *Teat.* 16, c, 15. ROZESZKLIĆ się, *ob.* Rozešklić się. ROZESZŁY, *ob.* Rozejść.

ROZETA, y, 2, ROZETKA, i, 2, *dem.* 1) imię biadogłowskie, ein Weisername. Capiemz sobie Rozetę z dobrym posagiem. *Teat.* 45, c, 150. Wyb. — 2) Dyamenty szlifują się na rozetki u spodu płaskie, na wierzchu się ostro kończące, z kilka rzędami polek. *Kluk. Kop.* 2, 28. eine Art geßliffener Diamanten.

ROZETKNAĆ *cz. jedn.*, Rozetkać *niedok.*, Roztykać *cont.*; Rag. razatkati; Ross. разогнуть; Boh. rozstrkati; rozpierac, rozpychać, rozłazac, rozmezac; von einander sprengen, von einander pressen. Dziecię ma być posilone ra-

dniej często a po trosze, niż po wielu na raz, żeby się bez miary nie rozetkało. *Erazm. Dw. P.* Winem ciała roztykają. *Modrz. Baz.* 214. Piciem i jedzeniem brzuchy roztykają. *Zarn. Post.* 102 b. Wieprze naprzód roztykać chwastem. *Haur. Ek.* 81. *Zaw. Gosp.* Do młyna wieprze dawać, co by ich dokarmiwać, które już będą w dwarze pierwój rozetkane w karmniku. *Haur. Ek.* 42. Staranie mają, aby sutym pokarmem tego roztykali Którego stada wodzem i mężem obrali. *Otw. Wyr.* 425. Ow co go fawor fortuny roztyka, zapomni, jako był chudym derwiszem. *Mon.* 71. 551. — 2. Roztykać *niedok.*, poroztykać *dok.*, na różnych miejscach zatykać, vertheidendlich einstecken; *Ross.* расстыкать, расстыкивать. (*Sorab.* 1. roztkayu; *Croat.* razetkavam; *Bosn.* razatkati, raseiniti platno *retexere.*).

ROZETNIE, *ob.* Rozetniać.

ROZETRZEC, rozetrzał, *f.* rozetrze, rozetre *cz. dok.*, Rozcierać *niedok.*; *Boh.* rozetřiti; *Slov.* roztrjam, rozetřjvam; *Hung.* megőrööm; *Sorab.* 1. rozteru, rozetzeram; *Vind.* gorsretli, gorsribati; *Croat.* ryztiravam, raztrupavam, izmörulyujem; *Rag.* rastjerati, ractjerati; (*Slav.* rastirati, porazić); *Bosn.* rastarti, rastriti, rasterti, rastirati; *Ross.* растереть, растрепать; traie rozdzielit, zerreiben. Nie rozcieraj, będzie bardziej śmierdziało. *Cn. Ad.* 640. (daj złemu pokój).

1. ROZEWRZEĆ, rozewrzał, *f.* rozewie *med. dok.*, Rozwierać *niedok.*; rozgotować się, rozwarzyć się; jid zerfuchen, fodend zerfallen. Kurczę młode uwarzyć z patroszka, aż dobrze rozewre. *Spicz.* 252. Mieszanie te tak długo warzyć trzeba, aż rozewre dobrze w wodzie. *Haur. Sk.* 555. Warz żyto w wodzie, aż porznie na kaszę rozwierać. *Syr.* 915.

2. ROZEWRZEĆ, rozwarł, ROZTWÓRZYĆ, rozwarł, *f.* rozewrze, roztworzy. *cz. dok.* Rozwierać *niedok.*; *Boh.* rozewřiti; *Ross.* растворить, растворить, разварь, разожму, разжывать; *Eecl.* разверзнути, разкряжати; *Capos.* zawierać; otwierać, roztykać, rozdziwiać, roztykać; animachen, auffipern, öffnen. Z onego trzęsienia ziemi, rozwierały się domy, iż w co tam wewnątrz były, wierzchem dachów swych niebo widzieć mogli. *Podw. Wiad.* 41. Przybliżyć gestem rozwarł rozwarłi. *Wary. Wal.* 82. — *Math.* Kąt rozwarły, obtusus, większy od kąta prostego. *Jak. Mat.* 4. 45. *Lesk.* 10. *Geom.* 1. 12. (*ob.* rozwartokątny trójkąt) — Rozwierać gębę, paszczekę, rozdziewiać. *Cn. Th.* das Maul aufreissen. Rozwiera się drzewo, kopyta, rozczoskuje. *ib.* zerberiten, anberiten; *Sorab.* 1. rozeceřa szo, kweka szo. Rozwiera się co budowanego, jako wóz, łoże, ganek. *hiat;* es spaltet sich, befennt Risse. *ib.* — *Fig.* Oko, skoro się rozwarł, ciężka wody swej szargą wszystko zalad. *Otw. Ow.* 455. — 2. Rozwierać konia, rozpúszezać konia; ein Pferd idtügen lassen, es recht anspannen und ihm den Jügel schießen lassen. Rozwarł konie, i między nie wbieżał. *Wary. Cz.* 79.

ROZEZNAĆ, *f.* rozezna *cz. dok.*, Rozeznawać *niedok.*; *Boh.* rozeznati, rozeznawati; *Slov.* rozeznať, rozeznavam; *Vind.* ressesnati, resviditi, reslozhiti; *Dal.* odluesiti; *Rag* razaznatti; (*Bosn.* raznattise, znattise svuda *publicari, divulgari*);

Eecl. разознати, разознавая, разликовати, различить; a) poznawszy różnicę rzeczy rozsądzać, rozważać, rozróżniać, untercheiden. Człowiek przyrodzonym rozumem może rozeznać dobre od złego, sromotne od uczciwego. *Karn. Kat.* 291. *Budn. Apoph.* 1. Człowiek nie różni się od innego stworzenia, tylko przez rozeznanie między złym a dobrym. *Leszcz. Gl.* 135. Rozeznawać między rzeczami, samiej tylko rozumnej istoty jest własność. *Boh. Dyab.* 144. Nie mają tyle rozeznania, aby rozróżnili, kto ich żywi. *Przestr.* 45. Untercheidungsfraß, Urtheilsfraß, (cz. rozsądek, rozgarnienie). Nie można rozeznąć w rysiaci organisty od senatora, ani w bławacie rzemieślnika od szlachcica. *Star. Byc.* 45. — Gdy się już inne dziecie jeść, trzeba mu i pokarmy rozeznawać według przyrodzenia jego. *Rej. Zw.* 6 b. rozróżniać, rozdysponować, vertheidendlich anordnen. Osądź nas boże, i rozetnij sprawę naszą od narodu poświętego. *Smotr. Ex.* 45. (odłącz rozstrzygnię) — Rozeznany *partic.* rozróżniony, untercheiden. (*Bosn.* raznan *divulgatus*). Ociec, syn i duch s. mają swoje własne i rozeznane osoby. *Salin.* 65. Tego nigdy by nam było nie rozkazano tak dokładnie i rozeznanie (*z. distacte, adverb.*), kiedyby w jednej istności ociec nie miał być pierwszą osobą, od syna i od ducha s. osoby rozeznana. *Salin.* 55. — b) Śnadny do rozeznania, mógłby ju untercheiden. Nierozeznany, nieróżny. *Cn. Th.* 521. niđt ju untercheiden. — c) Rozeznany człowiek: rozgarniony, rozsądny, rozważny, roztropny; vernünftig, überlegt, bedächtig. Strój We Pańcy wie co mówi, jest to rozeznany człowiek. *Teat.* 9, 24. *et* 54. b. 102. Rozeznany nauczyciel nie często znajduje się w potrzebie karamia. *Pir. Pow.* 58. Gdyby kto rozeznany to miejsce był zoczył, Pewnieby na sto kroków od niego odskooczył. *Jak. Baj.* 489. Nie jestem tak głupi i nierozeznany, jak sądzono o mnie. *Teat.* 41. b. 295. nierozgarniony. ROZEZNAWACZ, a, m., ROZEZNAWCA, y, m., rozsądca; *Slov.* rozeznawateľ *arbiter*; *Vind.* reslozhnik, resbounik, der Unterdecker, Beurtheiler, Richter. Gost doły jest rozeznawaczem pewnym i szybko stanowczym sędzią piękności. *Pir. Wym.* 551. Będzie Jehowa rozeznawcą i rozsądzi między mną i tobą. *Budn.* 1 *Sam.* 24. 16. Postanowił sędzie i rozeznawco po wszelkiej Syryi 1 *Leop.* 5 *Ezdr.* 8. 26.

ROZEZWAĆ *cz. dok.*, rozgryzłszy żwac, zerfauen. Orzecha tego jądra rozżwac w ustach, a przyłożyć na bolączkę. *Spicz.* 121.

ROZFAEDOWAĆ *cz. dok.*, faldy rozglądzić, einfallen, entrunzeln; *Sorab.* 1. rozbawduyu, wotbawduyu. Rozfaeduj to czelo. *Treb. S. M.* 54. *ob.* Rozmarszczyć.

ROZFLAZYĆ, ROZFLARZYĆ *cz. dok.*, Rozflarzać *niedok.*, roztrwonić, durdbringen, vertbum. Wiem że nie rozflazysz ozdoby mej chudoby. Raczej ja na kościelne obrócisz ozdoby. *Zamor. Sied.* 267. Pieniądze, które ku ozdobie domu być miały, na same nieliczoty rozflarzał. *Wary. Wal.* 97. Bogaetwa albo marnie rozflarżają, albo z skąpstwa użyć ich nie umieją. *Gil. Post.* 281

ROZFORYNY, ROZFOROWAĆ, *ob.* Rozworny.

ROZGA, i, ż, Rószeczka, Rózdźka, Rózeeczka, dem.; *Ross.* pozra; (*Lat.* rutis; *Græc.* ῥαῖδος; cf. *Germ.* Reis, Rütter, Ruthe; cf. rosnać); die Ruthe, lęda gałązka drzewa, der Zweig, die Ruthe an einem Baume, ein dünnes Astchen, ein Reiß; *Rag.* rjež, różga *palmas*; *Bosn.* rozga, prút od loze, seibika, seibieica, prút, (ob. Gibki, ob. Pręt); *Croat.* rozgva, rosgye *sarmentum*, sibje; *Vind.* rueta, thiba, thibiza, thibje, protje; *Carn.* sliba; *Sorab.* 2. rofdže *sarmentum*, (rosga wieha piwna); *Ross.* лоза, лозка, лозочка (ob. Łoza); *Ecel.* жезлець, жезликъ; (рождиче łoza, maciea winna). Pniak puszczał z siebie gałązki, z których pochodzily różgi, a z różg latorośle piodae. *Crese.* 575. Gdy na drzewie różgi suche, korzeń jego nie zdrów. *Sk. Żyw.* 1, 122. Wezmę sobie dwie rozdze (*dual.*), i będę pasł owce. *Radz. Zach.* 11, 6. laski, prety; *Etecten.* *Gerren.* Owee, które patrzyły na one różgi, rodzily srokate jagnięta. *5 Leop. Genes.* 50. (na one prety. i *Leop.*). Sędzia potwierdzając kupno imienia jakiegoś, zieloną różgę kupującemu w ręce daje. *Sax. Porz.* 45. *Orzech. Qu.* 150. Przedał wieś, wyrzekł się tedy, i pol zieloną różgą zdał, i to litkupem popili. *Akta ws. Star. r.* 1584, *eadem bona resignavit sub ramo viridi, sub viridi nemore. ib.* — *Prov.* Nie jedna różga w lesie rośnie. *Simon. Siet.* 18. (przyjdzieć znowu okaza, powetuje-ć drugi raz). — *Fig.* Na nim dum cesarski z strony onej idacej różgi ustał. *St. Dz.* 886. (lnii, von jenem Zweige, Stamme). — *§.* Różga do bicia, die Ruthe zum Schlagen; *Boh.* metla, methka, (ob. Miotła); *Slov.* ferule, prút detiński; *Sorab.* 1. pritža; *Croat.* ferla, paczka, sibje, devesil; *Ross.* vulg. дубень. Różga bić, cf. merskać, chłostać, smagać; (*Vind.* tepsti, thibati, ofhibati; *Carn.* sheshkam; *Croat.* pączkam, sibram, sibjem, tepem). Bił ociec różgę dziecicę, ze się nie uczyło, Gły odszedł, dziecicę różgę ze złości spalił, W króćce znowu Jaś krnąbrny na plagi zarobił, Ociec różgi nie znalazł, i kijem go obil. *Kras. Ba.* 64. Nie kocha ten dziecicę, kto różgi oszczędzca, Różga bowiem przywary złe z dzieci wypędza. *Mon. Ryt.* 4, 192. Kogo rozdzie różgą nie karzą, tego kat mieczem kurze. *Rys. Al.* 50. Będzie różga w robocie. *Ca. Al.* 15. (będzie kij w robocie, weźmiesz ty). Na się różgę dał. *Ca. Al.* 540. (na swe złe to uczynił, cf. bicz na siebie dał). Wyrósł z różgi. *Ca. Al.* 595. wyrósł z dziecinstwa, er ist der Ruthe entwichen. Cezko już słowy karcieć dzieci wyszłe z różgi. *Zab.* 14, 27. — *Milit.* Przez różgi biegac. *Teat.* 8, 57. Spießruthen laufen, Saßer laufen. Jan już 99 razy przez różgi biegal, a najmniejszy spacer był sześć razy. *Teat.* 8, 91. Będzie musiał pójść przez różgi 40 razy przez trzech set ludzi. *Teat.* 47, 66. Dobry żołnierz biegajac przez różgi, na to tylko żdi się, iż mu fajfer piszczy nad uchem. *Boh. Dyt.* 5, 95. Kazać go przepędzić przez różgi, a to 12 razy dobrej monety przed wachtparadą. *Teat.* 15, 55.

ROZGADAĆ się *recipr. dok.*, w gadanie się się zapędzić, ins Flandern kommen; *Ross.* разовратъся, развиратъся, разгрезнись, разговориться, разкалягься, размоютъся; (разгадать rozmyślic, rozważyć, zgadywać). Strasznie

wiele mówi, i jak się rozgada, słowa nie dopuści drugiemu wymówić. *Boh. Kom.* 1, 15. Jaka taka rozgadawszy się mocno, trzepie, bluzga, co jej tylko wpadnie na język. *Mon.* 74, 141. A nie mogłabyś się uczyć i zawrzeć tę rozgadana buzię? *Teat.* 6, 9. Plappermaul. W momencie ujrzałbyś ją wesołą, ponurą, rozgadana i niema. *Teat.* 25, 9. schwägend, schwägend.

ROZGAŁĘZIĆ *cz. dok.*, w gałęzie rozimnożyć, in Zweige verbreiten; rozgałęzić się, w gałęzie rozrosnąć, sich in Zweige verbreiten. Bądź pokrewienstwo, bądź pobratymstwo, albo oboje, pokazują rozgałężone pokolenia. *Czech. Pr.* 7.

ROZGANIAC, **ROZGONIC**, ob. Rozegnać.

ROZGARDYAS *indecl.*, biesiada rozpustna, hojne nazbyt biesiady; rozlej, nalej, lój, nalěj; *vivamus, edamus, bibamus. Cu. Ad.* 1006, (cf. gardłować, gardłowa sprawa, gardło), Schwelgerey, drunter und drüber, Völlerey. Rozgardyas ledwie wstawszy, Duszkiem idą kurowe, Brzuch natkawszy, mózg zagrzawszy, Drażnisz strony stalowe. *Bul. Sen.* 98. Tu rozgardyas, rwetes, kto tylko w dom wpadnie kradmie. *Zab.* 8, 94. *Treb.* — Rozgardyas stroje, używam, bonuje, *commesor. Max.* schwärmen, schwärmen, zbytkuje; *Vind.* pianzhuvati; *Ross.* забудыжничать. Gdy na uczcie rozgardyas stroić poezniemy, wtedy sługa pozrucane od pijanych odrobiny zbiera. . . . *Pileh. Sen. list.* 549.

ROZGARNAC *f. rozgarnie cz. jednal.*, Rozgarnywać *nielok*, garścią czyli ręką rozjać, rozebrać; aus einander scharren, aus einander bringen; (*Boh.* rozhrnauti; *Raj.* razgarnutti, razgartati; *Croat.* razgernuti, razgrinyam *dispando, distendo*; *Vind.* resgerniti; rozpostrzedz; *Carn.* resgerniti, resgernóm *delegere*). Rozgarnij węgle. *Tr.* Ręk potrzebowały do rozgarnywania Rószeczek z nieużytego w węzły powikłania. *Przyb. Milt.* 148. — *§.* *Transl.* Rorgarnac, rozeznac, rozważyć, rozsądzić; unterrichten, unterrichten. Ty w tym wszystkim nas rozgarnac możesz umiętnie, powiedz proszę. . . . *Pot. Arg.* 109. należyćcie oświecić). Rozgarnac się, przytomność mieć, przytomnym sobie być, sich gegenwärtig seyn. On nie zaraz w onym strachu się rozgarnie. *Pot. Pocz.* 151. *Nig. Cye. praef.* 16. — Rozgarnienie, rozeznawanie, rozwaga, rozsądek; Ueberlegung, Unternehmungsfahrt; (*Boh. et Slov.* rozsádnost; *Carn.* resbör, resbornost, (cf. rozbiór); (*Croat.* rozgarněnye *distentio, dispansio*); *Croat.* razbor; *Ross.* разборчивость. Nie mają tyle rozgarnienia, aby rozróznili osobistość od narodu. *Przetr.* 29. Gdzież tyle nastolek jeden rozgarnienia. Tyle oczu mieć może do państwa rządzenia? *Pot. Arg.* 102. Rozgarniony człowiek, rozeznany, rozsądny, rozważny, ein bedachtamer, überlegter Mann; *Boh. et Slov.* rozsádný; *Carn.* resborn; *Rag.* rázboran, razborit, rázborni; *Croat.* razbören, razborit; *Bosn.* raslogit; *Slav.* razloxi; *Ross.* разборчивый. Był to człowiek obrotny, rozgarniony, miły, na ludziach się znający. *Pot. Arg.* 99. Nieraz tyle czyni mądry, ile drugić cale nierozgarniony, który się czasem i dosadnie i lepijć sprawi. *Pileh. Sen. list.* 5, 75. Nierozgarnienie *adverb.*, nierozsądnie; *Ecel.* неразборно.

ROZGASZCZAC, ob. Rozgościć.

ROZGATUNKOWAĆ, *cz. dok.*, na gatunki rozdzielić, nach

Gattungen abtheilen, fortiren; *Vind.* resloziti, resfortati, resmuřati, fortirati; *Rag.* rastrjebiti.

ROZGDAKAĆ, *f.* rozgdacze *cz. dok.*, niepotrzebnie rozgłosić, rozplatać, roznosić; ansparrern, ansführen; *Gracc.* περισσώζει. *Cn. Th.* 956; *Ross.* pacKyдaxтaть.

ROZGĘSICIEĆ *cz. dok.*, Rozgęszczać, Rozgęszczać (*Geb. Hym.* 550), *niedok.*, gęsto rozmnożyć, dość mańcen, durch farße Vermehrung zahlreich mańcen. Na Kazimierzu i po dziś dzień żydzi w rozgęszczonym motłochu mieszkają. *Krom.* 755.

ROZGLAĆ *cz. jednł.*, Rozginać *niedok.*, na różne strony wyginać, anś cinander biegnę; *Ross.* pazornыть, pazrnбaть. Rozgiętny, do rozgięcia, dający się rozgiąć, anś cinander biegnę; *Ross.* pazrnбый.

ROZGŁOBIĆ *cz. dok.*, Rozglabiać *niedok.*, rozglabiam, odginam, *refsgo.* ślać; (ct kluby, kluby); anś cinander nehmen, auflesen; (*Slov.* rozhlбogи dilamino; *Rag.* razglobiti slogare, d'un esso, che si muove, dal suo luogo), *Dissolutio*, rozglóbiecie, rozblucie, *ib.* Organy nadobnie piszcza, kiedy je dobrze uniańkuje; ale jako się też roztrzesza a rozglóbia z onego porządku swego, to też już będzie więcej sapu, niżli cudnego piskania. *Ierj. Zw.* 71. O nędzna Rzplta i na wszem rozglóbiła, która takie potwory na swe zle chwowa. *Medrz. Baz.* 256. Rozglóbiła się bardzo karność zakonna. *Birk. Dom.* 45. Cudo od dełciyi rozglóbiłone. *Bork. Chmiel.* 1 2 b. Rozglóbiłonych obyczajów poprawa. *Mon.* 70, 115. (obyczajów z klubów wypadłych).

ROZGŁOŚ, *u. m.*, **ROZGŁOŚEK** *sku. m. dem.*; *Carn.* resglās fuma; (*Vind.* resglāje, ponlanje i oddźwigh, Ansfang; *Rag.* razglas, razgłasa edictum; *Ross.* pazračka pogłoska; (*Ross.* pazraćcie; *Ecel.* azoracjie dysharmonien); — rozgłoszenie na różne strony, rozszerzenie odgłosu, rozleganie się głosu; das Verbreiten der Schalle, Widerhall. Gdy śmiałym rozgłosem powietrze rozlega, Jest to jęk Nimfy, która za Narcysem biega. *Dmoch. Szl.* II. 58. Ow spisek był zmiesiony, śmiercią kilku winowajców, bez najmniejszego rozgłosu, zatargu, i buntu powrotu. *Mon.* 75, 622. (bez zgiełku, hałasu, rozruchu). — 2. Pogłoska rozszczona, rozpowiadana, cin ansgöruntca Gwřndr. Różność rozgłosek zawsze podejrzana. *Krom.* 569.

ROZGŁOŚCIEĆ, *f.* rozgłosci *cz. dok.*, Rozgłaszać *niedok.*, Rozgłoszywać *progu*; *Boh.* rozhlasyti, rozhlasowati; *Slov.* rozhlāstati; *Carn.* resglāsim; *Vind.* resglāiti; *Creat.* razglasiti, razglāssujem; *Dal.* proglāzivam; *Rag.* razglāstiti; *Bosn.* razglāsti, proglāsti, oocitovati; *Sorab.* 1. bez lud wuwowano; *Ross.* pazraćiti, pazraćati; różnie ogłaszać, puszczać między ludzi, rozwoływać, rozpowiadać; anś breiten cin Gwřndr, furd mańcen, rufbar mańcen. Wszystkie łaje skřości rozgłosieć ci pozwalam. *Teat.* 6. r. 14. Dobrodziejstwa swoje po wszystkich miejscach rozgłoszują. *Gorn. Sen.* 554 (roztrebują, anśveřanec).

ROZGŁOSICIEL, *a. m.*; *Carn.* resglāsuavaz; *Creat.* razglasitel; *Dal.* razglāsnik; *Rag.* razglāsitegl; *Ecel.* pazraćitel, pazraćitel, vozraćitel; który eo rozgłasza, der Ansfreiter, Befanntmacher. O szeregławy młodzieńcze, który dzielności swojej rozgłosiciela i ważnego znalazłeś Homera! *Stryk. prof.* **ROZGŁOSICIEL-**

KA, *i. z.*; *Rag.* razglāsitegliza; *Croat.* razglāsiteleca.

ROZGŁOŚNOŚĆ, *sci. z.*, die Ansfbarkeit; *Vind.* resglāfnost, ozltnost. **ROZGŁOŚNY**, *a. e.*, do rozgłoszenia, mogący być rozgłoszonym, lufbar, anś breiten, befamt, rufbar; rozgłoszony, wiadomy, befamt, rufbar; *Vind.* resglāfen, ozlten; *Slov.* razglāšen; *Rag.* razglāsnī, oocit; publiczny; (*Ecel.* pazraćitel dysharmonien, pazraćitelny *discordialis*; *Ross.* pazraćitel dysharmoniovać). Lepšie ukryćie, niżli tak rozgłóśne imię. *X. Pam.* 21, 555. (słynące, osławione, rozslawione).

ROZGNIĆ się, *f.* rozgnije się *rec. dok.*, Rozgniwać się *niedok.*; *Ross.* pazrnыть, pazrnыteln; zupełne przegnić, gniliżną rozpadać się; gan; zerfallen, turdfallen, ref. rozgnoić. Gnój do ogrodów ma być taki, coby dopiero prawie poczynał rozgniwać się i bucznieć. *Cresc.* 76. et 659. Wrząd się ropi albo rozgniwą, *putrescit.* *Marz.*

ROZGNIEŚĆ *cz. dok.*, rozgniecie, rozgnięty *f.* Rozgnietać *niedok.*, gnioć rozdzielić, zerłecien; *Boh.* roznaćknanti, roznaćkati, (cf. rozniekezyć); *Vind.* resgnjesta, resgniel, resgnjeteu; *Bosn.* razgnjescgiti; *Ross.* pazraćiti, pazraćivatъ. Rozgnieciony klęj, wosk *Ross.* жсмогъ.

ROZGNIEWAĆ *cz. dok.*, gniew czyj wzbudzić, rozjatrzyć kogo, rozjuszyć; cinen czürnen, erbitern; *Boh.* rozhněwati; *Sorab.* 1. rozhněwam; *Vind.* resgnjevati, razgnjevati, razgnenkati, refardati, resjesiti, arsesiti, resjesati, sjesati, sdrashiti, resdrashati; *Bosn.* razgnjivati, rasrzditi, zaguseiti; *Rag.* razghniviti, razghnjěviti; *Ross.* pazrnыть, pazrnыvatъ, pazraćivatъ, prognjěvatъ, prognjěvatъ, oocitěvatъ. — Wszyscy rozgniewania twojego żalują, i już chcą się z tobą zżalować. *Stryk.* 191. (żalują, że cie rozgniewali). Fihstyncezyki zjad žal, zjęło rozgniewanie. *Groch.* W. II. (*Vind.* sdrashiba). Gniew a rozgniewanie są od siebie różne, jakoby pijany a odepłec. *Reg. Zw.* 75 b. skłanność czyli predkość do gniewu, (cf. zapalezywość). Rozgniewać się *rec.*, nś trunnen; *Creat.* lyntise; *Ross.* oocitvatъ, revnovatъ, revnuju oolobnyca. Rozgniewać się nieco *Ecel.* призмативатен. Im kto nie tak jest pozywezy do gniewu, tym się srońj gniewa, kiedy się rozgniewa. *Zab.* 12, 279. *Dadz.* Rozgniewawszy się, rzekł... 5 *Leop.* *Genes.* 50, 2. osunąwszy się, 1 *Leop.*). Rozgniewa się, by mu na nos męcha padła. *Cn. Al.* 269. (jak esa palowity, sterdzisty, kokotłowy). Zbyt rozgniewany, od jadu się pění, Gęz się w inszą farbę twarzy mieni. *Zęgl.* Al. 81.

ROZGNÓC *cz. dok.*, Rozgnoiwać *niedok.*, robić, że się eo rozgnije; *Ross.* pazrnыть, pazraćivatъ; 1. o pazrnбoju, fanien mańcen. *Putrefacio*, gnoje, rozgnowam. *Marz.* Zgnieła jagoda zdrową rozgnoi jagode, Chlona owa zamieć cała może tżode. *Zęgl.* Al. 595. — *Pass.* Rozgnoiły się i pokazyły blizny moje przez głupotę moje. 1 *Leop.* *Př.* 57, 6. (pęgnęły, 5 *Leop.*), rozgnudy.

ROZGON, *u. m.*; *Ross.* pazronъ; rozpodzenie, rozgonienie, rozpięzanie, raz Veremanderjagen. Jam miała cześ w powszechnij klasce rozgone. *Przjb.* Mlt. 61. *Croat.* razgon i brozla; (*Ross.* pazronъ pogoń, pazronnyj pogony). **ROZGÓNIC**, **ROZGANIAC**, *ob.* Rozegnać, rozżonać. **ROZGONICIEL**, **ROZGANIACZ**, *a. m.*, rozpędz-

ciel, der Außeinanderjäger; *Rag.* razgonitegl. *W* *rodz.* zeńsk. Rozgonicielka; *Rag.* razgonitegliza.
ROZGONÓŚ, ia, m., profos. *Teat.* 8, 2. *Croat.* pandur.
ROZGORLIĆ się, ob. Gorlic, Gorgolic się.
ROZGORSZYĆ *cz. dok.*, rozjatrzyć, rozgniewać, erbittern.
 Co się to za przyczyny na mnie rozgorszyły? *Falib.* D 2.
ROZGORZEĆ się, *f.* rozgore się *rec. dok.*, Rozgarzać się *niedok.*, Rozgorywać się, Rozgorewać się *contin.*; *Boh.* rozhořeti se, rozhořowati se; *Ross.* razgorbъtса, razgorarbъtса; rozpałic się, sich entzünden, entbrennen, erbisen. Gdy się już ogień dobrze rozgore, lać oną wodę. *Syst. Skł.* 242. W jedną dobę ucichał ogień, by nie wygorzało wszystko, a o drugiej dobie ogień nad moe swą zewsząd się rozgorywał, aby wszystko wytracił. *1 Leop. Sap.* 16, 18. W zbiorze grzeszących rozgore się ogień, a w ludu niewiernym będzie pałal gniew. *1 Leop. Syr.* 16, 7. Gniew Jehowy rozgorewa się na naród uporny. *Budn. Sap.* 16, 7. Za późno Faeton postrzega, że się wóz pod nim rozgorywa srodze. *Otw. Ow.* 65. Im dalej cięższym się ogniem rozgorywa. *Otw. Ow.* 408. W tym co dalej tym się większe okrucieństwo na chrześcijani rozgorywa. *Sk. Dz.* 78. Skoro mój duch ich ociępli, Rozgoreją się, co byli okrzepli. *Chrośc. Job.* 150. W węgle ogniste włożone złoto, nie rychło się rozpałi; a gdy w plewach rozpalonych, wnet się rozgore. *Urzel.* 596. Rozgorzają się miłością boga. *Baš. Niedz.* 1, 529. Ona mogła zwyciężyć przeważnemi słowy Młodzieńca, cielesnością swą rozgorzałego. *Groch. W.* 277. Nie ejuje się rozgorzałym być miłością. *Mon.* 70, 825. Lubieżnie rozgorzała klacz. *Hul. Ow.* 50. Wiek młody, namiętnościami rozgorzały. *Nar. Hst.* 6, 105. Rozgorzenie *Ecll.* rozdżenie, rajdżenie.
ROZGOŚCIĆ kogo *cz. dok.*, Rozgaszczać *niedok.*, przyjmować kogo u siebie, dogadzając jego wygodom, jak gdyby był w domu, nie w gościnie; einen bey sich gut aufnehmen, ihm bey sich die Bequemlichkeiten machen, als wenn er zu Hause wäre. Rozgaszcza go matrona, zdejmując płaszcz i czapkę. *Pot. Arg.* 748. **ROZGOŚCIĆ** się; *rec. dok.*; (*Ross.* razroczimъtса rozgospodarować się, rozpostrzedz się; *Boh.* rozhořtiti se discedere). Rozgościć się *deponere hospitium, sarcinas, res allatas disponere, requiescere ab itinere, refici cibo, potu, colloquio, lectu et apud veteres lotionem, unctionem, oblivisci itineris. Cn. Th.*; sich wo bequem machen, als ob man zu Hause wäre; sich nach seiner Ankunft an einem Orte einrichten, seine Sachen auspacken, sich von der Meise erhohlen, stärken. Rozgościwszy się kazał jeść dawać, do stołu siadał. *Falib. J* 2. Apartament wyznaczono mi w austeryi wygodny; tam rozgościłem się natychmiast. *Kras. Doś.* 88. Rozgościł się. *Zab.* 15, 558. legen sie ab, thun sie wie zu Hause. — *Transl. fig.* Ubezpiecząć się gdzie, zasadzać się; sich wo fest setzen, festen Fuß fassen. Parki nie dopuściły tym książętom rozgościć się w państwie swoim. *Koluk. Cat. B* 1. Już się teraz buntownik bezpiecznie rozgaszcza, Tytułu królewskiego tylko nie przywłaszcza. *Pot. Arg.* 258. Polacy w nadaniu sześlhwym przedko się rozgaszczać i ubezpiecząć zwykli; securi esse solent. *Krom.* 670. **ROZGOSPODAROWAĆ**

się gdzie *rec. dok.*, rozlokować się, rozpostrzedz się, zupełnie jak u siebie rozgościć się i rządzić się; *Ross.* razroczimъtса, sich wo so einquartieren, wie zu Hause, sich wo bequem machen. Rozgospodarować się i rozłożyć z drogi. *Nadz.* 61. Ci lichmość w domu naszym tak się rozgospodarował, jak u siebie. *Teat.* 7, c, 55. U siebie zastał nas rozgospodarowanych. *Teat.* 55, d, 71.
ROZGOTOWAĆ *cz. dok.*, Rozgotowywać *czestl.*, gotując rozwarzyć, gotować aż się rozlatuje, zerfuchen; *Bosn.* razkuhati; *Croat.* razkuhavam.
ROZGOWOR, ROZHOWOR, ROZGWAR, ROZGWAR, u, m.; (*Bosn.* razgovor solatio, razgovoriti solari); [*Ecll.* разговоръ 2]; *Ross.* razgovorъ, cf. gwar, gaworzyć); rozmowa, daš Gespräch. Rozhowor damy z ochmistrzynią. *Kchov.* 184. Rozhowor poety z kochanką o przeszłych miłostkach. *Mon.* 69, 502. Spiewać będę, jakowe Demian z Panasem Kobeźnicy rozgwary czynili pod lasem. *Zimor. Siel.* 128. Poeichu szeptała smutne rozhowory. *Przyb. Ab.* 107. Godził się czas na próżnym trać rozgowerze? *Dmoch. II.* 2, 119. Nasze rozhowory trwały krótko, i najgrzeźniejsz rozehodziłmy się zawsze. *Pam. Warsz.* 5, 527. *Czart.* — §. Negocyaeya, traktowanie z kim, die Unterhandlung. Zabezpieczeni obłudnym Rusinów rozgoworem. *Nar. Hst.* 5, 60. Nieprzyjaeiel z codziennych razów mdy i chory Wda się w traktaty, wda w rozgwary. *Tward. Misc.* 25. Przybył pod obóz nasz Wezyr na rozhowor. *Boh. Ossol.* 4, 475. Tak bywało u starzych, że nim w się zawadza Wojska, czas rozhoworu wzajem sobie dadzą. *Pot. Pocz.* 569. *Tward. Wz.* 18. *Chrośc. Fars.* 51. — §. Krzyk, hałas, gwar, garmen. Trąb ani słyhać w srogim rozgowerze. *Chrośc. Luk.* 2, 68. **ROZHOWORCA**, y, m., herald, arald, der Herald. Rozhoworce krzyczą o głos do Numy. *Stas. Num.* 2, 240. *les heraults.*
ROZGOWY, a, e, od różgi, Ruten, von der Ruthe. Gałęzie różgowe, virgati, są słabe a długie. *Jundz.* 2, 11. Karał ich dyscyplinami różgowemi. *Bark. Dom.* 154.
ROZGOŹDZIĆ, Rozgwoździć *cz. dok.*, gwoździami rozbić, mit Nägeln auseinander sprengen. Ciało Chrystusowe na krzyżu rozgoźdzone i dziurawione. *St. Kas.* 205.
ROZGRABIĆ *cz. dok.*, grabić rozehwycić, wegaffen; *Ross.* razgrabitъ. Dla wiary swęj na rozgrabienie i śmierć wydać się powinni. *Smotr. Apol.* 99. na rabunek, Mündelung, Raub.
ROZGRADZAĆ, ob. Rozgrodzić. **ROZGRAMIAĆ**, ob. Rozgromić.
ROZGRANICZYĆ, *f.* rozgranieczy *cz. dok.*, Rozgraniezać *niedok.*; *Sorab.* 1. rozmezuyu; *Croat.* razkotarítjem; *Ross.* razgranichitъ, razgranichivatъ; dzieł, rozdzielać; abgränzen, abtheilen. Każde rzeczy muszą być od siebie wzajem rozeznane i rozgraniezone. *Salin.* 4, 5. Marszem rozgraniejącą z Moskałem Litwiany. *Jaq. Gr. B* 2 b. Rozgraniezenie *Vind.* obmejenje, obmenitje, okraienje. (*Croat.* razkotaritel agrimensor). — §. Przy używaniu kąpieli, z żoną rozgraniezyć się łożem. *Petr. Wod.* 43. oddzielić, rozłączyć, absonderu.
ROZGRÓDZIĆ, *f.* rozgrodzi *cz. dok.*, Rozgradzać *niedok.*;

Sorab. I. rozhródzam; *Rag.* razgráđiti; *Croat.* razgragajem; *Ross.* разгородить, разгораживать; *Eecl.* разграждаю; ogrodzenie rozrzucić, rozbrać; aufeinander den Zaun auseinander nehmen. Kto rozgradza płot, ukasi go waz. *Radz. Eccles.* 10, 8. (rozrzuci. *Bibl. Gd.*) Pustoszye a rozgradzacie te świętą winnicę pańską. *Rej. Post.* II h 6. Chee rozgrodzić, abo często rozgradza te winnicę swoje. *ib.* K 6. Prawo z czasem zły związek rozgradza. *Teat.* 45, 110. Rozgrodzenie *Eecl.* разграждение, разграда, прграда.

ROZGRÓM, *n, m*; *Ross.* разгромъ; rozbitie nieprzyjaciela, rozprószenie, die Zerstreung des Feindes. Wezry był przyczyna rozgromu wojska, kazawszy pułkom na odwod. *Kłob. Turk.* 245. Po onym rozgromie Moskiewskim, powrócił hetman do króla. *Pap. Gn.* 1185. **ROZGRÓMIĆ**, *f.* rozgromić *cz. dok.*, Rozgramiać *niedok.*; *Ross.* разгромить, разгромить; rozprószyć nieprzyjaciela, pobiwszy go rozpedzić; den Feind schlagen und zerstreuen, ihn auf Haupt schlagen. Rozgrom swe nieprzyjaciela. *Kane. Gd.* 177. Przemysł nieprzyjaciół rozgromił. *Krom.* 59. Kazał one chłopcy przeciw zwierzości pobudzone, rozgromić. *Zygr. Pap.* 509. **ROZGRÓMBENIEC**, *śca, m.*, rozprószone, rozgromiony, uciekający; ein Zerstreuter, ein Flüchtling, ein Aufrichter. Wziawszy od swoich rozgromienieców wiadomość kleski, smiętny odjechał; a fugentibus suis. *Krom.* 550. Potrwożeni Krzyżacy wielkością rozgromienieców, cisnących się między szeregi ich. *ib.* 557.

ROZGRUBIEĆ *nijk. dok.*, grubym się stać, roztyć się, dick werden. Utywszy i rozgrubiawszy. *Smotr. Lam.* 6. (*Bosn.* razdeboliti *crassum facere*).

ROZGRYZĆ, **ROZGRYZNAĆ**, *f.* rozgryzie *cz. dok.*, Rozgryzać *niedok.*; *Vind.* gorgrisniti; *Croat.* razgrizitiem; razbrusztávam; *Rag.* rozhrustati; *Bosn.* razgristi; razgristi; zubima razbiti; *Ross.* разгрызть, разгрызати, раздавить, раздавленны; gryzając rozdzielić, rozłupać; zerbeißen, aufbeißen. Rozgryzając orzech. *Mapz.* (el. orzech). Orzech rozgryzając wrzód muisisz, chcieszli w nim smak uzcąć. *Styjk. Gón. B.* — *Transl. fig.* Zaden roztropny tajemnicy wiary naszej rozgryzając się nie wazy. *Sk. Káz.* 350.

ROZGRZAĆ, **ROZEGRZAĆ**, *f.* rozgrzeje *cz. dok.*, Rozgrzewać *niedok.*; *Boh.* rozhríti, rozhrívati, rozhrégi, rozehregi, uhřiti, uhřil, uhřegi; *Vind.* svrezheti, resvrezhiti, opariti, respariti; *Croat.* razvruchiti, razvruchijem; *Bosn.* razgrjati; *Ross.* разогреть, разогрывать, разогрывать; *Eecl.* разгрываю, растеплю; moeno zagrzewać, erwärmen. Gdy się już ogień dobrze rozgorze, i kociel dobrze rozgrzeje, będzie one wodę. *Syxl. Skł.* 242. Przemarzłego w śnieg zagrzebać, aż się sam rozgrzeje i ruszać się pocznie. *Perz. Lek.* 283. Zbiele ciała bieganiem rozgrzewają. *Bardz. Luk.* 56. Wosk rozgrzany taje. *Auszp.* 73. Kuj żelazo, dopokąd rozgrzane. *Teat.* 45, c, 160. Wyb. (póki rozpalone). Własną chciwością rozegrzany. *Krom.* 705. Za lekkim krwi przez trunek rozegrzaniem, bystrzej pojmują. *Pileh. Sen. list.* 2, 568. — 2. Nigdy nie był dobry obiad rozgrzewany. *Węg. Org.* 4. (znowu przygrzany, odegrzany, wieder aufgewärmt.)

ROZGRZEŚĆ, rozgrzebić, *f.* rozgrzebie *cz. dok.*, Rozgrzebać *niedok.*; *Boh.* rozhrabati; *Sorab.* I. rozhreram, rohrëbaž; *Croat.* razgrëblyem; *Ross.* разгрести, разгрести, разгребать; grzebiąc rozrzucić, zerbarren, aus einander barren. W ogrodzie nam grzed kilka kury rozgrzebały. *Kniaż. Poez.* 5, 185. Kokosz zboże rozgrzeba, a w śmieciach ziarna szuka. *Rys. Ad.* 29. *Gn. Ad.* 532. Wszystko tu znajdziesz, rozgrześć tylko i roztrząsnąć trzeba. *Hbst. Nauk.* C 7 b.

ROZGRZESZYĆ, *f.* rozgrzeszy *cz. dok.*, Rozgrzeszać *niedok.*; *Boh.* rozhršiti, rozhršovati; *Eecl.* razgršitiu, razgršitiu; grzechy odpuszczać, entündigen, die Sünden erlassen. Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwiązał, rozgrzeszał. *Gul. Kat.* 269. Nie uczyniwszy ubogim nagrody krzywdy, nie może być od żadnego kapłana rozgrzeszony. *Star. Ryc.* 52. *Sk. Dz.* 891. Rozgrzeszający *Ross.* разгрішительный. Rozgrzeszenie (*Caru.* odvesa) — *Fig. transl.* Kijem wziął rozgrzeszenie. *Zygr. Pap.* 521. (odprawę dobową, pożegnanie kijowej). **ROZGRZESZALNY**, *a, e*, od rozgrzeszenia, rozgrzeszający, entündigend; *Eecl.* проматерилный. Modlitwe rozgrzeszalna przeczytał. *Sak. Persp.* 11. *Pam. Kam.* 56. **ROZGRZESZNY**, *a, e*, — *ie adverb.*, do rozgrzeszenia, mogący być rozgrzeszonym; zu entündigen, erlöshlich, verzeihlich. Nierozgrzeszny *Ross.* неразгрішанный.

ROZGRZEWA, *y, ż*, rozgrzewanie, das Erwärmen. Jawor w zimie, za odpadaniem liścia, rozgrzewa od słońca przepuszcza śnalnie. *Otw. Otw.* 591.

ROZGRZMEĆ się *recipr. dok.*, na różne strony zagrznieć, auf verschiedene Seiten hin ins Donnern fommen; *Ross.* разгрімься. **ROZGRZMOTNAĆ** *cz. jekt.*, Rozgrzmocić *dok.*, z grzmotem rozbić, zerdemern, zerdrücken, zertrümmern; *Ross.* разможнить, разможсать, разможнати, разможнать.

ROZGWAR, **ROZGWOR**, *el.* Rozgower.

ROZGURTOWAĆ *cz. dok.*, odgurtować, gurt rozpiąć, aufgürten. *Tr.*

ROZHARDZIEĆ *neutr. dok.*, przehardym się stać, sehr fest werden; *Ross.* разропирчен; *Eecl.* разропирчен. Podniosło się serce jego, a duch jego mocno rozhardzał. *Budz. Dan.* 5, 20.

ROZHÓJNIC *cz. dok.*; *Słow.* rozhojniti, rozmnožiti; hojnie rozmnożyć, bis zum Ueberflus vermehren. Obłitostrami opatrzył a rozhojnil stół twój. *Rej. Post. M m u i* Podług bujności ziemi swojej rozhojnil a rozmnożył się Izrael w bałwanach. *Lep. Ozei.* 10, 1. (oblitował. *5 Lep.*.)

ROZHUK, *n, m*, rozhukanie, wielki rozlegający się huk, trzask; Getöse, Lärm. W najszerszym rozhuku. *Stas. Num.* 1, 149. **ROZHUKAĆ** kogo *cz. dok.*, rozbestwić go, einen teufel machen. Oryon wistry zbroił i rozhukał. *Przyb. Milt.* 16. Rozhukać się, wild werden, toben. Dostę komara na to, aby się wół rozhukał. *Zab.* 5, 154. Rozbukany, rozhukany, rozbestwiony; wild gemacht, teufel. Narod swawolą rozhukany. *Nar. Ist.* 2, 266. Głoszą, że to rozhukana dziez sprzysięgła się przeciw samemu namiestnikowi królewskiemu. *Pam.* 84, 982 Uskramiać roz-

hukaną i rozpuszczoną młodzieź. *Teat.* 49. b, 55. Namiętności rozhukałe nieszczęśliwe skutki sprawują. *Bals. Niędz.* 1, 62. Ledwie zapęd rzeki wstrzymał rozhukanej. *Hul. Ow.* 61.

ROZHULAĆ kogo *cz. dok.*, hulając go uczynić, krzykliwe wesołym, einen unständig lustig machen. Rozhulać się *rec.*, unständig lustig sein; *Ross.* разгуль wesoliś, trefniś, расгулка przechadzka, (cf. расгулка nagana, расхулить, расхуливать naganie); разгуливать, разгуливаться (cf. расхуливать) rozpić się. Królowa wpośród zgiełku rozhulanego żołnierstwa, ledwie znalazła spoczynek. *Nieme. Król.* 2, 429. Miasta się rozhulały. *Tward. W. D.* 151.

ROZHULTAĆ kogo *cz. dok.*, hultajem go uczynić, rozpuścić kogo; einen ganz jägelles machen. liederlich machen. Rozhultali na Jezusa okrutne żydostwo. *Pot. Zac.* 169. Rozhultali się *rec.*, liederlich werden. Rodzice bezczynnym życiem są pobudka dzieciom do rozhultajenia się. *Mon.* 75, 545. On się chłopiec rozpije, rozhultaj *ib.* 71. 111

ROZIEWIĆ, *ob.* Rozdziwić.

ROZIGRAĆ się *recipr. dok.*, Rozigrawać się *niedok.*; *Ross.* разиграться, разигриваться; w grę się zapędzić, ins Spielen und Schâfern kommen, nicht aufhören kommen zu spielen, zu schâfern. (*Evel.* wstrparmen z radości podskakiwać; *Ross.* разиграть, разигривать grać jaką grę). Rozigrać się by ciele. *Rys. Al.* 60 Skaczą sarny wesoło rozigrane. *Tward. W.* 149. Nie to u naszych, kiedy się rozigrają, jeden drugiemu oczy zalać, kumpusteni gebe zamazać. *Rej. Zv.* 72 b. (kiedy się rozswywolają). Kiedy się rozigra morze, to okretowi służy wnet do wszystkiego przedy. *Gorn. W.* (Q b.) (swywolowac). — §. Rozigravaju się dwa - we grze się dobijają, ostatnie waży; sie heren nicht auf zu spielen. Jegen die letzten Stritte auf's Spiel. *Cu. Th.*

ROZISKRZYĆ *cz. dok.*, rozpić, tak że się aż iskrzy, jurefeln machen, entzünden, daß die Jaufen irrtzen, anzünden, anbrennen. Głównie z ognia porwała, a z reka ją spolem Połniószy, roziskrzyła obracając kołem. *A. Kehan.* 156. Wzrok jego groźliwie palał roziskrzony. *Przyb. Mlt.* 15.

ROZIUCHNA, ROZIULA! *Teat.* 15. c, 50. *Wyb. demin. nom. prop.* Rôza, Rôâden, liebtes Rôâden, Jungfer Rôâden.

ROZJAĆ, rozjał, *f.* rozejmie, rozejnąć *cz. dok.*, Rozejmować *niedok.*; *Boh.* rozemnanti, rozemnu; (rozginati *contemplari*); *Croat.* razjagmujem, razjagmilszem; *Ross.* разнять, разнимать; rozebrać, rozłożyć; zerlegen, aus einander nehmen, zertheilen. Nim dział między synami będzie, mają długi ojcowskie między się na równe części rozjać, i tak każdy z części swjej te długi odłożyć. *Stat. Lit.* 242. Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwieć, a tak całe wojsko rozjać. *Warg. Ces.* 146. (rozczłonkować). — Był go był winnym znalazł, pewnie-bym był z nim powinnowaetwo rozjał. *Warg. Wal.* 261. byłbym się rozbratał, rozbrat uczynił, die Freundschaft abbrechen, aufgeben. — §. Rozejmować spór, niezgodnych, wadzących się, bijących się - rozsądzić, rozstrzygnąć, rozwadzić; *Vind.* obraunati, sraunati, poraunati, popravit, opraviti; *Ross.* перемирить, einen Streit entzünden,

Streitende aneinander bringen. Spory i zwady około udziałów między niemi rozejmowali. *Steb.* 185. Nie śmiał bitwy stoczyć, ale żądał królów Czeskiego i Węgierskiego, aby między niemi rozjeli na zgodę do czasu naznaczonego. *Biel. Św.* 215 b. Niechaj Nimfy rozejmą ten spór między nami. *Otw. Ow.* 195. Ja rozejmować sporu tego nie będę. *Krom.* 29. Nie trzeba nam wiele o wierze gadać, snadnieby bowiem prawda spór rozstrzygnęła i rozjęła. *Zarn. Post.* 2, 444 b. Ociec ś. sam te kontrowersya rozjał. *Tward. W.* 167. *Chelm. Pr.* 44. Legat od papieża ku rozjęciu tej wojny zesłany. *Herb. Stat.* 718. — §. Rotmistrz nie odszedł złamtd, aż się ona bitwa rozjęła i dokończyła. *Baz. Sk.* 679. rozstrzygła. — §. Konrad widział, że obleżenie zamku tego długi czas rozjać miało. *Krom.* 248. zabrać. wegnębnem. — Rozjęty, nierozjęty, *ob.* Rozjętych.

ROZJACHAĆ, *ob.* Rozjechać.

ROZJAD, u, *m.*, rozjuszemie, Jurginum, großer Grimm und Zorn; *Rag.* jęd, jedovitos furor. Z obu stron bitne pułki gwałtownym napadem Okazywały mestwo z niezgłoszonym rozjadem. *Przyb. Mlt.* 182. ROZJADAĆ, *ob.* Rozjesić. ROZJADEY, a, e, — *dlc. adverb.*, rozjuszony, rozjątrzony, srodze rozgniewany; ergrimmt, erboft. *Rabiosus*, bardzo gniewliwy, jadowity, rozjadły. *Mqes.*; *Rag.* jedovat, razjeodjen furibundus. ROZJADOWIĆ kogo *cz. dok.*, rozżłoczyć, (gütig), być maßen, erzürnen; *Boh.* rozliti; *Vind.* resjesiti; *Rag.* rasjediti, razjedivati, razjedijvam; *Bosn.* razjediti, razjidiwati. Rozjadowieni kaci, wszystkie nań okrucieńskie narzędzia obrócili. *Pilch. Sen. Ist.* 2, 285. — Rozjadowieć się *recipr. dok.*, srodze rozgniewać się, rozjuszyc się; ich sehr erbofen, ergrimmen. Tak gdy się Neptun rozjadowi szumny, Thukac aż w niebo mokremi tarany. . . . *Nar. Ds.* 1, 117. *Furoribus inflammari*, rozjadowić się. *Mqes.* Sroźj się jeszcze teraz rozjadowić. *Nar. Tac.* 2, 451.

ROZJAŚNIĆ, *f.* rozjaśni *cz. dok.*, Rozjaśnić *niedok.*; *Sorab.* 1. rozjasnu; *Vind.* resjafniti, gorsjafniti, resbistriti, gorsbistriti (*ob.* Bystry), reslegati, reskladati; *Croat.* razbistrujem, razvedriujem, razvedriuszem, razvedriti; *Bosn.* razjaziti, razbistriti; *Rag.* razbistriti; (*Ross.* разъясниваться wypogadza się; na różne strony objaśnić, bardzo wyjaśnić; ganz leuchtend, licht machen. Niech rozjaśni twarz swoje pan bóg nad nami. *Kanc. Cd.* 548. (er lasse sein Angejcht leuchtend über uns. *Entf.*; cf. świeć duszy jego). Wino uwesela serce, rozjaśniając oblicze więcej, niż oliwa *Budn. Ps.* 104, 45. Rozjaśnić się *recipr.*, ROZJAŚNIEĆ *neutr.*, jasnym się stać, hell oder licht werden, leuchteten, glänzen; *Vind.* resjafnitife, vedretife; *Ross.* разъясниться. Rozjaśniła się skóra na twarzy Mojżeszowej z onych rozmów z bogiem. *Radz. Exod.* 50, 29, (cf. rogaty Mojżesz). Jak wiele wraz z Rzymskich orłów rozjaśniło. Tak wiele trąb zagrało. *Bardz. Luk.* 94.

ROZJĄTRZYĆ, *f.* rozjątrzy *cz. dok.*, Rozjątrzać *niedok.*; *Boh.* rozgřititi, rozhorçiti, rozkyseliti; *Sorab.* 1. rozzwobu; *Carn.* reskazliti, reskazhem; *Vind.* reshaliti, oshaliti, referditi; *Croat.* razlyutujem; *Bosn.* razjiditi, razjidiwati, razgljtititi; *Ross.* разгнотить, разгнаивать (*ob.* Rozgnocić),

растравить, растравливать, разъярить, разъярять, возъярить, возъярение, раздосадовать; *Eecl.* распыхати (*ob.* Rozpychać). — Rozjatrzyć fizycznie, rozgnoić, robić, żeby się co ropiło, jatrzyło; eitem machen, jchwären machen. Jąd ranę bardziej rozjatrza niż goi. *Kras. Ant.* 15. — §. *Transl.* Rozjatrzyć, rozjuszyć, rozżarzyć, jatrzyć, drażnić; reigen, erbittern. Zamast, abys ją wiecj rozjatrzał, słodka postacią ułagodać ją powimenes. *Teat.* 50, 76. Nie trzeba mu rozjatrzać jego biedy, dosć on nie-szczęśliwy. *Teat.* 34. c, D 2.

*ROZJAWIAĆ: Rozdziawiać, Rozdziewiać, Rozdziewić *qu. v.*; *Dudz.* 29. ROZJAWIĆ, *ob.* Wyjawić.

ROZJAZD, *u, m.*, §. 1) rozjeżdżanie; *Boh.* rozgezd; *Ross.* разъездъ, das Auseinanderfahren, Auseinanderreiten, Davonreiten. Wszystkie szlachta do domu rozjechała się; które-ego rozjazdu jęj był początkiem Ostrowiecki. *Krom.* 620. — §. *Milit.* Rozjazd, podjazd, eine Streipartie. Rozjazdy na hetmana stawia, chcąc go żywcem pojąć. *Chrośc. Fars.* 503. Na rozjazdy lekojejszych ludzi przebrane wybory. *Jall. Buk.* 1) 5. — §. 2) Rozjazd, sieć na kuro-patwy, płahta, ein Netz für die Rebhühner, (*ob.* rozjeżdżać sieć); jeżeli ma być pieszo ciągniona, dosyć jest 50 łokci długa; dla konnych większa być może. *Klak. Zw.* 2, 546. Myśliwiec wieczorkiem i rano Biegalem wolnie z rozjazdem lub siatką, Chwytając to rybki, to skowronki gładko. *Nar. Dz.* 5, 216. ROZJĘCHAC się, *f.* rozjeździe, rozjacie się *recipr., dok.* Rozjeżdżać się *niedok.*; *Boh.* rozjet se, rozgezditi se, rozjzděti se; *Ross.* разъехаться, разъезжаться, разъезжаться; odjeżdżając różne zostawać się, ans einander fahren, von einander wegfahren, jeter einen andern Weg nehmen, von einander jcheiden, jch trennen. Wszystkie szlachta z rozerwanego sejmu do domów rozjechała się. *Krom.* 620. Nazajutrz niektórzy się z gości rozjechali. *Kras. Pod.* 2, 240. Rozjechać się musieli, i tak już tego dnia widzieć się z sobą nie mogli. *Lub. Ros.* 259. — §. Rozjeżdżać *co activ.* jazdą robić, rozprzeźstrzenie; jerfahren, ans einander fahren. Rozjeżdżać sieć u rybaka znać, sieć na czolnach rozstawiać, rozkładać. *Magier. Mskr.*, (*ob.* Rozjazd), das Streidnetz hin und wieder aufstellen. ROZJĘCHALEY, *a, e.* rozstały, rozdzieleny, rozprószony; von einander weg geschieden, getrennt, abgetrennt. Lubieszowski z ostatkami rozjechłego żołnierza poszedł na odsiecz; *von reliquis dissipati exercitus.* *Krom.* 616. Jarosław na lud Bolesława, chociaż bez sprawy idący i rozjechali, jawnie nacierać nie śmie. *Krom.* 71.

ROZJĘCIE, *ob.* Rozjnąć.

ROZJĘDRZNIĆ *cz. dok.*, *Rozjeźdrzniawać *niedok.*, jedynym uczynić, rozrzesznić, rozkrzepić; fernig machen, fest machen, festig machen. Kadzenie rajskim drzewem wszystkie duchy w człowieku rozjeźdrzniawa. *Sienn.* 192. Oeć morskij cebuli ludzie młode a upadłe rozjeźdrzniawia. *ib.* 628. Guście rany jak rozjeźdrznąć, a zgnilość wytrawić. *ib.* 590. ROZJĘDRZNIĘĆ *neutr. dok.*, rozkrzepić się, znowu jedynym stać; wieder fernig werden, festig werden. Chrzan nie rad się przyjmuje; ale trzeba go pićwój w chłodnej wodzie poinozyć, żeby rozjeźdrzniał. *Grisc.* 256.

*ROZJĘDYCZYĆ, Rozjedyczyć kogo *cz. dok.*, rozjuszyć jak indyka, einen jö toll und böse machen, wie einen Trathahn. Rozjedyczyć się, być, aufgebracht werden. Kloys, chociaż tak rozjedyczona, Już się dozwala Sersnąć za ramiiona. *Zab.* 15, 195. rozjatzona, aufgebracht.

ROZJEDZONY, *ob.* Rozjęś się.

ROZJEM, RÓZEM, *u, m.*; *Ross.* разъемъ: rozjeje sporu, jedname, ugodę. *Cn. Th.* das Schlichten. Beylegen des Streits, der Vertrag. — §. Żeby pretensye te, bez dohycia oręża być mogły zgodnie zaspokojone, zawieszme bronie czyli rozejm oliarował. *Nar. Ist.* 2, 110. *ob.* Stanie; *Slav.* odkład, piestój od logowanj; *Sorab.* 1. wotkwad; *Carn.* 1. th; *Ross.* перемирие, (of. przymierze), der Waffenstillstand. ROZJEMCA, ROZJEMCA, *y, m.*, który spór rozejmuje, jedname, pogodźiel, *cz.* Obemian; der Besieger eines Streits, der Schlichter; *Sorab.* 1. rozsudznik; *Carn.* rozsuznik; *Vod.* odwołnik, reslozlnik, spostanski mosb, resdvojez; *Russ.* paznumatel, paznumnik, *f.* paznumnita, pbinitel. Postanów sedzie i rozejmce, coby sądzili wszystkich lud. *Hudz. Ezdr.* 7, 23. Ja rozejmę tego sporu być nie chce. *Krom.* 60. — §. Czyste dni wiecznej jasności Noenych rozejmce ciemności. *Grub.* W. 71. rozpedziłob, Verreiber, Verjager. ROZJEMCÓW, RÓZJEMCOWY, *a, e.* od rozejmcy, Schlichter; *ob.* Obemianiski. ROZJEMCZY, ROZJEMNY, *a, e.* §. 1) rozejmowi nakładcy. *Cn. Th.* den Vertrag, den Waffenstillstand herstellend. — §. 2) Rozejmny, Rozejmność, *ob.* Rozjęty. ROZJEMSTWO, *a, n.* moe rozejmowa, das Schlichteramt. — *Transl.* Rozejmstwo prawdy od fałszu. *Zall. Roz.* 161. rozcznawanie, *ib.* 117. das Unterdrücken. Abfenden.

ROZJĘŚĆ, rozjadł, *f.* rozje, rozjem *cz. dok.*, Rozjadać *niedok.*; *Boh.* rozjadati; *Bosn.* rajsti; *Carn.* rosjadam; *Ross.* pazъеть pazъьати: rozgyzać, rozczuć, bardzo przegryzać; zerissen, genj wegissen. Wrzody złe, ciudo rozjadające. *Syr.* 261. *Sienn.* 86. et *Syr.* 152. — §. *Transl.* Rozjęś kogo, rozjadować, rozjuszyć, moćnym gniewem wiszyć, heftig abtun; *Bag.* rozjěć, rozjedjati; *Vind.* resjesati; *Croat.* razmijem; *Boh.* rozjiti. Śmierć towarzysza strasznie Ulśa rozjada. Wice zemsta zapalony na jazdęk wypada, Kiwawym polyska wzięciem, groźnym ciocem godzi. *Duch. I.* 106. ROZJĘŚĆ się *recipr., dok.*, rozlakomić się jedząc, ins Gjen bimle gerathen, recht ins Gjen bimle fennen, nicht aufessen fennen. *Cn. Th.* W Sabays tak się byli mieszczanie rozjegli a rozpili, że na ostatek rozumu i siły pozbyli. *Koz. Lor.* 5 b. — §. Rozjęś się, rozjatrzyć się, moćno rozgiewać się; *Bosn.* rjzaditise, rozjuntise, razgabivitiise, ergünnen, jehr erkümt werden, gütig jenn anj jemanden. Wnet się okrutnik rozjadł, i w gniewie swym zapalił. *Wisn.* 517. Jako miedziedzica, gdy jęj niedowiedzieta zabiora, rozje się w lesie. ... 1 *Leop.* 2 *Reg.* 17, 8. W Argancie czyż płomiennu palają. Rozjadł się jak pies. ... *P. Kolon.* *Jen.* 141. Rozjadłszy się jak siarka, rzeze. ... *Pat. Jow.* 116. Tak się rozjadł, że ledwie co mu kazał nas z pałacu wygnąć. *Warg. Hudz.* 548. Tak się tym rozjadł, jakby go kto sztyłem ukłof. *Zab.*

12, 269. *Dudz.* Był on na niego moeno rozjedzonym. *Leszcz. H. T.* 577. *Pol. Zac.* 45. *Rabies*, jadowitość, rozjedzenie, szaleństwo. *Macz.*

ROZJĘTNY, ROZJĘTY, ROZJEMNY, a, e, — ie *adverb.*, mogący być rozjętym, rozobranym, rozłożonym, rozdzielonym; zerlegbar, trenbar; *Sorab.* 1. wowoszobnitě, (cf. odosobnić); *Vind.* resjemliu, reslozhliu, resdelitliu; *Ross.* разъемный. Nawa rozjętna, *solutis. Cn. Th.* 482. Nierozjętnie, *insolubilitate, unaniflöslich, unzertrēmlich. Groch. W.* 77. O towarzyski w biedzie nierozjętne. *Bardz. Trag.* 186. Wznosi się kurzawa W górę, i nierozjęta pod obłoki wstawa. *Bardz. Luk.* 161. Wąż ziemię będzie żarł, trwając w nierozjętej Z niewiastą waśni. *Odym. Sw. B.* 5. nie do pogodzenia, unzerföhlich; *Vind.* obraunailiu, obraunavitliu do pogodzenia. **ROZJĘTNOŚĆ, ROZJEMNOŚĆ**, sci, z, sposobność być rozjętym, die Zerlegbarkeit, Trennbarkeit; (*Vind.* resjemlivost, reslozhlivost). Filozofio! przedziwny jakiś, boskiej nierozjętności wijesz klebek. *Bardz. Boet.* 105.

ROZJĘDZĄC, ob. Rozjęchać.

ROZJUCH, u, m, rozjuszenie, die Erbitterung, der Grimm. Ow lew z jeźystą grzywą i tygrys z prążkami Groźnym — rozjuchem w ślepiach błysnęły przed nami. *Przyb. Ab.* 47.

ROZJUCZYĆ *cz. dok.*, Rozjuczać *niedok.*, jaki rozpakować; *Croat.* raztovoritjem; *Ross.* разъучить, разъучиваю, den Sammtitel abjurten, von Sammtstücken abpacken. Muly rozjuczyszwy z podróznych tłumeków, Bośe w tak obszer-nym mieście mieliśmy obroków. *Hor. Sat.* 82.

ROZJURZYĆ *cz. dok.*, Rozjurzać *niedok.*, do jurności pobu-zić, robestwić, rozpaść; ган; гел маѣн, zur Weibheit entflammen. Tam trzymaj stadnika opodal od klaczy, aż się rozjurzą. *Hipp.* 18. Zanurzaj pełne na przedaj polciopnych do rozjurzenia towarów; *irritamenta luxus. Var. Tur.* 2, 254. Dziś psy rozpadza i skołących kłem leżwym płasza rozjurzony. *Zotr. Ow.* 199. (rozjuszony, zjuszony, rozgniewany). Owczarze powiedzą, że wilk owce porwał, a rozjurzyszwy psem owce, szydłem zakłówszy zjadają. *Haur. Ek.* 126.

ROZJUSZYĆ *cz. dok.*, Rozjuszac *niedok.*, w juchę obrócić, juchę mać. Tredownika rozjuszonego przyłożyć, wy-wodzi hemoroidy. *Spicz.* 56. (na miazgę sfluzowego). — 2. Rozjuszyc, rozbestwić, ergrimmit mać; *Boh.* rozky-selit, rozhorciti; *Sorab.* 1. rozzyobu, (ob. Rozzłość); *Carn.* roskazhati, roskazhem; *Vind.* resjesiti, refariliti, arsesit, resjesati, sjesati, reshahiti, oshahiti; *Croat.* rozlyutujem; *Bosn.* rasgljuti, razjiti, razjidivati, zagu-seiti, rasriditi; *Ross.* разъярить, разъярять, остервенить, разтоадовать. Rozjuszyc się *recipr.*, ergrimmen. Rozjuszony *Orland. Teat.* 53, 79. (rozjadły). Comkol-wiek uczynił, szaleństwo to było; piekielnemi rozjuszo-ny byłem funjami. *Siru. Qu.* 268.

ROZKAJĄC się *recipr., dok.*, Rozkajac się *niedok.*; *Ross.* раз-каяться, разкаиваться; żalować obietnicy danego słowa, sich etwas gereuen lassen, sein Versprechen bereuen. Przy-siągi Jehowa, a nie rozkajac się. *Budn. Ps.* 110. 4. Aby się nie rozkał lud, gdy ujrzą bitwę, i wrócił się do Meraimu. *Budn. Exod.* 15, 17. Było postanowienie

między Jadwigą a Wilemsem, warowne zakładem 200000 złotych, ktoby się rozkajac miał. *Krom.* 407; *ni pactis statum esset.* (*Ross.* неразкаянный nie pokutujący, za-twardziały).

ROZKAPTURAĆ niewiastę. *Mat. z Pod. B.* 5. rozczepić, jakoby rozzenie, w eudzołstwo wprowadzić, eine Ver-beirathete zum Ehebruche verleiten, (cf. dzieweczke zawię).

ROZKARBOWAĆ *cz. dok.*, rozciąć, rozbić; zerföhren, zer-hanen. Okrutnie go siekierami rozkarbowali, rozkarbo-wawszy do studni wrzucili. *Gwagn.* 550.

ROZKAŚIĆ *cz. dok.*, Rozkaśac *niedok.*; *Boh.* rozkausnati, rozkausati; *Sorab.* 1. roskuszacz, roskufam, roskuszam; *Bosn.* rashusnati, razhustati; *Ross.* разкусить, разкусы-вать; rozgryżć, aufbeißen, zerbeißen. Orzech rozkaśic, niżli w nim smak uczuć, wprzód trzeba. *Zebr. Zw.* 150.

ROZKAZ, u, m, **ROZKAZANIE**, ia, n., rozkazanie komu czego, abo rozkazanie dane od kogo, orędzie, to, co rozkazano. *Cn. Th.*; *Boh. et Slov.* rozkaz; *Sorab.* 2. pschil-lafn; *Carn.* ukasa, ukasiliu; *Vind.* vkasa, vkasanje, sa-povedenje, sapoved (cf. zapowiedź), sapoved, porozhe-nje, pefilih; *Croat.* zapoved; *Ross.* et *Eecl.* приказъ, приказъ [остенсіо 2], повеление (cf. wola), веление, за-поведь, повелительство, der Befehl, das Aufbefehlen, Ge-bieten, das Gebot, ukaz, (apjoss. zakaz). Sluchajcie, wbićcie w pamięć, ten mój rozkaz drogi. *Pol. Saut.* 60. Nie ten nędzny, który z rozkazu co czyni; ale ów, któ-ry ponieważ czyni. *Pilch. Sen. list.* 2, 51.

ROZKAZAĆ, f, rozkazać *cz. dok.*, Rozkazować, rozkazuje *niedok.*, Rozkazywać *freq.*; *Boh.* rozkazati, rozkazowati; *Slov.* rozkazugi, poručit, (cf. porzucić); *Sorab.* 1. rozkazuyu; *Vind.* vkasati, sapovediti, sapovedati (cf. zapowiedzieć), sarozliti, vkasluvati, hisluvati; *Carn.* ukasati; *Croat.* zapovedati, zapovedalszem, zapovedam; *Slov.* zapoviditi; *Ross.* повелѣть, повелѣвать, повелительствовать, на-казати кому, показати, наказывать караć, ukazać; раз-казати, разказывать опowiadać; *Eecl.* повелѣвати, за-повѣдати, повелѣти, заповѣдати, (казати, разказа-ти, приповѣдати przypowiadac); kazac co komu czynac, einem etwas befehlen, anfechten, gebieten. Co pan rozka-zał, słudzy uczyni. *Pieśn. Kut.* 76. Rozkazując We Pani wolno, co jej się podoba, a do mnie należy peł-nie jej wola. *Teat.* 54. 24. *Sk. Kz.* 462. Łacniej jest rozkazać, niż zakazać. *Lub. Rz.* 254. Rozkazał hetman jednej rozie po wieczni. *Pepr. Ryc.* 665, (ellipt. sc. isć = wykomenderował ich po wieczni). Bez rozkazania to uczyni. *Cn. Ad.* 21. (nie trzeba go wiele namawiac). Posyla do niego z takim rozkazaniem, żeby do niego przyjechał. *Krom.* 577. z takim rozkazem, mit dem Be-fehle. Dał im pan to rozkazanie do synów Izraelskich. 5 *Leop. Exod.* 6, 15. (to pornezeństwo. 1 *Leop.*; cf. zlecenie). — Rozkazany *Ross.* указный. Rozkazujący, *Vind.* vkashezhen, vkasajozhen, sapovedezhen; *Ross.* за-повѣдательный. W gramatyce tryb rozkazujący, *modus imperativus*; *Slov.* poručitelni, poručanliwi, poručanliwee. — *Absol.* Rozkazuje sobie, jak chan Tatarski. *Teat.* 9, 41. dokazuje rozkazując, imponuje; ferrjderich befehlen, Befehle aufheffen. Rozkazując abo pod rozkazaniem, gro-

žno, ostro, surowie. *Cn. Th.* Befehlsbacherisch, gebietersch. — $\%$. Rozkazować komu, gdzie: panować, rządzić; herrschen, gebieten. Nie podobna umieć rozkazywać, kto wprzód nie umie posłusznym być. *Kłok. Turk.* 54. Bolesław w ten czas Śmiały rozkazywał. *Groch. W.* 251. Kto źle rozkazuje, niedługo panuje. *Cn. Ad.* 405. Frankom pod czas panowania Krakusa w Polsce, Pipinus rozkazywał. *Krom.* 55. Wszystkich jedno zdanie jest, że Czech i Lech, rodzeni bracia, ten u Polaków, a ów zaś drugi u krewnych swych, Czechów, rozkazowali. *ib.* 28. *Sk. Żyw.* 77. Piętnastego roku rozkazowania Tyberysza. *Sekl.* 111. (not. «sprawowania albo rządzenia»). Herrschaft, Regierung. *Biał. Post.* 111. (Sorab. I. rozkazarstwo dyktatura). Wojenne prawo, aby zwycięzca zwyciężonym rozkazywał. *Warg. Cz.* 25. Rozkazać sobie. *Sk. Dz.* 58. (władać sobą). W Majdeburgu panny mieszkaly, rozkazyując i zamkowi onemu i wszystkiemu powietrzu tam przyległemu. *Szererb. Sar.* 220. Rozkazyjący; *Eecl.* владычествитель, (ob. Władca, władca). — $\%$. Rozkazuje co do kogo: wskazuje. *Cn. Th.* 926. Aufräge an jemanden geben. Tak do niej temi słowy rozkazała. *Popr. Kol. P. b.* ROZKAZCA, y, m., rozkazujący, der Befehlende, Gebietende, der Gebieter; *Sorab. I.* rozkazwar, f. rozkazwarka; *Corn.* ukasnik; *Vind.* vkasavez, sarpovedavez, sarpovednik, f. vkasaniza, sarpovedniza; *Croat.* zapovednik, f. zapovedavka; *Ros.* повелитель, f. повелительница, (razkaznik opowiadacz); *Eecl.* велитель, влдатель, влдатель, (ef. władca). Oto Świadkiem narodom dalem go, sprawę i rozkazę ludziom. *Buda. Jez.* 55. 4. Rozkazca najwyższy. *Smotr. Lam.* 177. Rozkazić. *Cn. Th.* «durum est hoc nomen.» *ib.*

ROZKIDAĆ *cz. dok.*; *Ross.* раскидать, разкидывать; rozrzucić, ańs einander werfen. (*Rag.* rozkidi, rozkidati, rozkidujem *lacerare, disrumpere*; *Bosn.* raskinuti *dilacerare*). Śmierci twój wkrótce pamiątka zaginie. Czas sam nie długo grób ci ten rozkida. *Chroś. Luk.* 277. ROZKINAC, f. rozknie *cz. jednpl.*, Rozkiwać *niedok.*; *Ross.* разкинуть; rozchwywać, wamfend maßen. Rozkiwać się, rozchwywać się *recipr.*, wamfend werden. Rozkiwał się pochlebstwy temi leniwy umysł. *Nac. Tac.* 5. 64.

ROZKIEŁZNAĆ, *ob.* Rozkieżnąć.

ROZKISNAĆ *cz. jednpl.*, Rozkisać *niedok.*; *Ross.* разкиснуть, разкисать; robić, żely co przekisło, przekwasić, kwasem rozczynić: gäbren maßen, in Gährung bringen. — *Fig.* Kiedy się pijanie zbytnio pićem rozkisa, tedy co poezivego czynić nie mogą. *W. Post. W.* 5, 256. ROZKISIEĆ *nijk. dok.*, ROZKISIĆ się *recipr.*, kwasem wzburzonym być, *pr. et fig.* gäbren von Säure. Ziemia tłusta od deszczu prawie była rozkisała. *Biel.* 702. Wzdęły się i rozkisały wsie, i zrodziły się myszy. *I Leop. I Rag.* 5, 6. — $\%$. Rozkisy, tr. lejbowaty, rozlaży, lejba. *Gem.* 147. ein saurer, sämmerfälliger Wein.

ROZKŁAD, u, m, rozkładanie, rozłożenie, rozjęcie, rozdzielenie: das Zerlegen, Auseinandernehmen, Zertheilen; (*Corn.* resklada *expositio*); *Vind.* reslog; *Croat.* razlog; (*Rag.* razlogh; rejestr; *Rag.* rązkład *propago, vivradix*, szczep; *Bosn.* rasklad, loza *rozkladna propago, raskla-*

dnost *propagatio*); *Ross.* расклад, оглавление; *Eecl.* разлогъ, расположение, расчнение, возглавление. Dekompozycja, rozkład. *N. Pam.* 6, 518. Skład i rozkład sił. *Hub. Mech.* 67. Rozkład chymiczny, *analyse chimique*, odkrywanie pierwiastków, ciało jakie składających. *Mier. Mskr.* ROZKŁADAĆ, *ob.* Rozłożyć. ROZKŁADNY, a, e, do rozkładania, mogący być rozłożonym, zerlegbar. Chaos, ogrom nierozkładny, gruby; *rudis indigestaque moles.* *Zebr. Ow.* 1. Król wszechmoeny, okryty jasnością, Z przepaści ciemnej i nierozkładnego Ogronu, zdał się, z tą swiata wielkością Początki składać stworzenia wszelkiego. *Odym. Sw.* 2, 9 5. ROZKŁADACZ, a, m, rozłożyciel, co rozkłada jakie rzeczy, rozporządca. *Włst. Eecl.* расположитель, der Zerleger, Auseinandernehmer.

ROZKLEIĆ, ROZKLIĆ *cz. dok.*; *Croat.* razkelyijem; *Ross.* разклеить; rozlepić, rozwiązać, rozjać, rozebrać, *pr. et tr.*; ven einander kleben, auflehen, trennen. Te rzeczy tym się posilniejszymi stają, im się lepiej polączą z wodą, i w niej rozkleją. *N. Pam.* 5, 285. Wesoło tej noccy rozklejmy, Sroga pania w lożnicy na łóżku zabijmy. *Bards. Luk.* 185. Niech niezgody wojna się domowa rozkli. *Bards. Luk.* 79. Wszystko się rozkli. *Bards. Boet.* 145. Rozkleiciel *Croat.* razkeliel.

ROZKLEKAC, ROZKLEKOTAC *cz. dok.*, złytnim gawędziarstwem, kielotaniem łolu głowy nabawić, einen dumr Schwagen den Kopf ganz warm maßen. Tym lepiej że poszedł, nie rozklekeć We Panu głowy. *Teat.* 21, c, 49. Ci wozni głowy We Panu rozklekotali. *ib.* 5, 67. Rozklekotać się *recipr.*, rozgadać się kielkocąc; *Ross.* расклямачься, ins Schwaz a redt einem Irrmen.

ROZKLEPAC *cz. dok.*, Rozklepywać *niedok.*; *Slov.* razklopiti; *Ross.* разкляпать, разкляпывать, раскляпать, расхлопывать; klepać rozbijając, rozszerzać, ańs einander klopfen. (*Croat.* rozkloplicem, razkloplicem *szungo*). Srebro, iż jest rzecz ciągła, łatwo się rozklepać da. *Stann.* 258. Między Węgierska jest kucnia, do rozklepania nie sposobna. *Wym. Geogr.* 496. Noge tę koniovi ołowiem rozklepnym przywinać. *Naur. Sk.* 472. Były żelazną piły kija, poki cała nie rozklepia. *Os. Rud.* 500.

ROZKŁOC, ROZKŁUC *cz. dok.*, Rozkładać *jednpl.*, Rozkłać, Rozkłać *contin.*, koląc rozbie, zerfassen, zerfassen; *Sorab. I.* rozklocz, rozkalcz, rozklu, rozkawaem; (*Sorab. I.* rozklojsch *rozszczepać*; *Vind.* arsklat, gorskluvati; *Croat.* rozklatam, raskahlszem; *Ross.* разклатъ, разкляпывать *rozszczepać*; *Ross.* взлолотъ, раскляпывать, раскляпать, раскляпывать. (ef. *Ross.* расклатъ *schizma, odszczepienie*, раскляпывать *odszczepienie*).

ROZKŁOCIĆ *cz. dok.*, roznieść; *Ross.* разболтать, разбалтывать, ańs einander mißhen, zerfassen. We dwie części wody trzecia część miodu rozklobić. *Kę. Pas.* 50.

ROZKŁOPOTAĆ, f. rozklopotać *cz. dok.*, kłopotem roztrągnąć, kłopotliwie rozzerwać kogo, einen mit Grillen ganz einfüß maßen. Balibóg, tak mam głowę rozklopotaoną, że... *Teat.* 10, b, 15. Gdyś mi dowodami rozklopotał głowę, Otdad myśli i zlamia przedsiębiore nowe. *ib.* 45, b, 45.

ROZKOCHAĆ się *recipr. dok.*, Rozkochawać się *contin.*, mocno zakochać się, sich sehr verliehen; *Vind.* salubifite,

sasiatife; *Ross.* влюбляется, влюбляюсь, влюбчиваюсь. Narcys tak się bardzo rozkochał sam w sobie, że z zbytniej miłości ku samemu sobie wiednąć począł. *Otw. Ow.* 117. Rozkochanie się. *Vind.* saluba, salublenie; *Ross.* влюбчивость. Rozkochany part., jebr in etwaš verliebr; *Slav.* zalubljen; *Vind.* salublenik, sasiauz; *Ross.* влюбленный, влюбчивый, воздыхатель, (cf. wzdychać). Pamiętki rozkochane są lekliwe. *Teat.* 21. b, 17. — §. *Transl.* Płonki sadzone na zagrodzie rozkochały się. *Cresc.* 115. dobrze się przyjęły, die Bäumechen kommen gut fort, heftesten, der Boden istlagt ihnen an. Bania wsadzona około sosny, rozkochawszy się od czestego deszczu, zaczęła się rozrastać. *Ezop.* 49. Kostki rozsądzi w przegrodzie, aby się tam rozkochały. *Cresc.* 146. — *Active:* Ciepłe dni zboża pięknie rozkochały, iż już kłosy kwitnęły. *Strzyk.* 598. *Gwagn.* 585. bujnemi uczyniły, die warmen Tage machten daß Getreide üppig wachsen. — §. Rozkochać się w czym, wielkie upodobanie mieć, delectować się, jeb weran jebr ergehen. Pójde a rozkocham się oficie w rozkoszy, a używać będę lubych rzeczy. *3 Leop. Eccl.* 2, 1. (pólubie sobie w rozkoszy. *1 Leop.*). Jako się pan nasz rozkochał w tym narodzie ludu swego. *Rej. Post.* L 1. — 2. Rozkochać się z czego, moeno się ucieczy, jeb bödfidit errenen. Jakoż się z tej wdzięcznej nowiny rozkochać nie mamy? *Rej. Post.* Z : 6.

ROZKOCZOWAĆ się *recipr. dok.*, obóz rozbić, z obozem rozgościć się: jeb mit dem Lager niederlassen, jeb lagern. Widzi nieprzyjaciel rozkoczowanych na miejscu zuchwałym. *Chrośc. Luk.* 171. W Ematyj się potym rozkoczował. *ib.* 184.

ROZKOKOSZYĆ się *recipr. dok.*, rozpyścić się, rozdać się, gar strelj und ausgeblafen werden. Tak się rozkokoszą, że lepszych i zaniejszych oczyma przenoszą. *Pat. Arg.* 521.

ROZKOŁATAĆ, *f.* rozkołace *cz. dok.*, kołając rozbijając; *Ross.* расколотить, расколачивать, von einander hieffen, auß einander hieffen, *pr. et tr.* Konie jeły z wozem uciekać, tak iż nie tylko się jalka rozsuły, ale i wóz się rozkołatał. *Glicz. Wyh. J I b.* Szlasko wewnetrznem wojnami rozkołatane i wyniszczone. *Krom.* 524. rozszarpane. zerhissen. — Pan mój muzykę lubi, jak mu głowę rozkołacą w mieście, to tu sobie j-żdzi śpiewać. *Teat.* 1, 75. rozgrzeją, den Reij wari machen.

ROZKOLNIK, *a, m.*; *Ross.* разкольникъ, разкольщикъ; odszczepieniec, heretyk, (ob. Rozkłóć): w szczołności zaš, jedna pewna sekta w Rosyi rozkolnikami jest nazwana. (*Sorab.* 1. rozkolnik rojownik ziele).

ROZKOŁYSAC, *f.* rozkołysze *cz. dok.*, rozehwiać, rozmachać; *Ross.* раскодебать, раскодыхать, раскачать, раскачивать: *Ec l.* раскачиваю, in eine wiegende Bewegung bringen, schwäufen, schaukeln machen, hin und her bewegen. Duże jesiony, od wiatru rozkołysane. *Tward.* Wł. 251. Dziwują się trzeini, od wiatru rozkołysanej. *Rej. Post.* B 2. Dzwon rozkołysany ustanowie trudno. *Mon.* 75, 651. Tryton zpięzione rozkołysze morze. *Hul. Ow.* 150. Upadłby był mur, bo rozkołysany. *Tram* wielki raz mu zadawał śmiertelny. *P. Kchan. Jer.* 285. Dał on w po-

dwoje raz nie wytrzymały Rozpuściwszy w nie tram rozkołysany. *ib.* 498. "ROZKOŁYS, *u, m.*, rozkołysanie, daß Schaukeln, die schaukelnde Bewegung. Ziemia sama się ważąc w rozkołysie Osiedzie na swym miejscu, i ustanowi się. *Przyb. Milt.* 259.

ROZKOMOSIĆ *cz. dok.*, rozbestwić, rozjurzyć, rozpuścić, rozhukać; wild machen, ausgelassen machen. Twój pan i panią nasze rozkomoši, i to niewiniatko za nią się zhała. *Teat.* 10, 19. Jakże ja rozkomoši do kochańia. *ib.* 22. c, 40. **ROZKOMOSIĆ** się *recipr.*, rozhukać się, wild werden, ausgelassen werden; *Ross.* расчечениться, расчохориться. Kon zbrukany w iaych sankach tak się rozkomoši, że leciał ze mną gdzie chciał. *Teat.* 46. b, 26. Góki panowie na głowie takie rogi noszą, Zaden ich król nie strzyma, gdy się rozkomošą. *Pat. Arg.* 518. Zbyteš się rozkomoši. *Zab.* 10, 101.

ROZKOPAC, *f.* rozkopie *cz. dok.*, Rozkopywać *niedok.* et *frequ:* Boh. rozkopati, rozkopawati; *Sorab.* 1. roskopacz, rozkópam; *Vind.* reskopati, flithati; *Croat.* razkópam; *Hag.* raskopatti; *Ross.* раскопать, раскапывать; kopiąc rozrucić, durch Graben auß einander werfen, auß einander graben, zergraben, abheben (z. B. einen Wall, Grób z gruntu rozkopie. *Bardz. Trag.* 215. Rozkopywając lasy gwałtowne, pola czynili. *Pap. Rye.* 118. Ktoby groble albo stawy rozkopywał, ma być spalony. *Szererb. Sax.* 177. Rozkopywanie, rozkopanie *Ross.* раскопка. **ROZKOPACZ**, *a, m.*, który co rozkopuje, der Schleifer eines Walles, der Aufgräber, Gräber. *Tr.*

ROZKORZENIĆ *cz. dok.*, Rozkorzeniać *niedok.*, korzenie rozszerzyć, rozkrzewić, Wurzeln verbreiten. Rozkorzenie się *recipr.*, moeno się zakorzenie, rozszerzyć się, *pr. et tr.*; jeine Wurzeln jebr verbreiten, jeb jebr ausbreiten. Rozkorzeniony pień. *Groch. W.* 415. Aby tylko ten ból w cieło dalej się nie rozkorzenił. *Falib. R.* Marnotactwo dziś szeroko się rozkorzeniło. *ib.* 111. Opuszczone nauki, nie wsparte od rządu i panów, przez kogo się miały rozkorzeniać? *Zab. Zab. ded.* W zaslepionym człowieku już mały grzech rozkorzeni się, a rozwija gniazdo swoje. *Rej. Post.* H h h 6.

ROZKOSIĆ *cz. dok.*, kosząc rozdzielić, auß einander maßen, im Maßen abheben; *Ross.* раскосить, раскашивать.

ROZKOSZ, **ROSKOSZ**, *y, z*; *Boh.* rozkoš; *Bosn.* raskosee *delicino*, naslaghenje, arajlanje; *Hag.* raskoseje, radös, arajlanje, naslada (cf. słodzie), gooj, (cf. gody): (raskoza, raskoseno *commolun*); *Dal.* rozkosse, nasladynje; *Croat.* naszlada, naszlalnoszt; *Sorab.* 1. lošt (ob. Luszyk, *Germ.* Luht), bradolež, (ob. Radość); *Ross.* раскомь, раскомество; *Eccl.* раскомество, раскомность, сласть, оутехъ [consolatio 2], забава, раскомь; (*Etym.* kosztować, mby to: rozkosztowanie się); największy stopień uciechy, ukontentowania; der bödfste Grad des Vergnügens, die Wellust. Rozumiemy przez rozkosz wszelkie ukontentowanie wielkie zkađkolwiek pochodzące. *Cyank. Log.* 59. W tym kraju mają za pokarm podpłomyki, zaprawy mleko, rozkosze ich oliwa. *Bater.* 198. Zawždy lepszej rozkoszy używa, co sobie w cieplej izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraje, niż ten co po szelinie

bieg. *Rej Zw.* 67. Rozkosz bólu nabawia; przychodząc smakuje, odchodząc katuje; rozkosz krótka rzecz; nęta do złego; rozkoszy się masz wiarować, jeśli enoty cheesz dochować. *Cn. Ad.* 1000. Rozkoszy skromno zażywaj. *ib.* (słodkości nie dobieraj do gorzkości, nie dobieraj do dna, nie garścią cukier jedzą). Rozkosza narodu ludzkiego Tytus. *Teat.* 46. d. 1. *deliciae generis humani.* Rozkoszy mało na świecie, przykości pełno. *Cn. Ad.* 1000. — Rozkosz, rozkoszność, skłonność do rozkoszowania, cf. lubieżność, cielesność: die Wellüftigkeit, die Wellüft; *Rag.* raskosenes; *Vind.* natladnost, lotroshelnost; *Bosn.* bludnost; *Ross.* сластолюбие; *Ecel.* любовластие, сладоуластие, сласть, плотолюбие. Rozkosz zwyciężyć, wielka jest rozkosz. *Sk. Żyw.* 2, 190. ROZKOSZKA, i, ż., *Wiśn.* 129; ROZKOSZKI plur. *demin.*, Ergößlichkeit. Z młodości swój rozkoszek nie zażywał. *Falib. G* 5 Wolniej trochę żył w młodym wieku; bez cielesności wprawdzie, ale przecie nie bez rozkoszek. *Warg. Wal.* 217. Ludzie tym więcej rozkoszek zażywają, im więcej dóstatków mają. *Petr. Pol.* 109. Rzecz zła i szkodliwa, dla doczesnych rozkoszek; pożytków wieczne opuszczać. *Wiśn.* 275. — ½ *Personif.* Rozkoszki, córki Wenery. *Przyb. Ab.* 158. ROZKOSZNICZA, y, ż., *dem.*, rozkosze lubiąca kobieta. eine Wellüftige, den Vergnügungen Ergebene. (*Rag.* raskoseniça, zberiza; galerya obrazowa. Bada glądkim rozkosznicom, panom duszkom upstrzonym. *Brud. Ost. E* 8. Niewiasta przeszezoła i rozkosznica. *W. Deut.* 28, 56. Rozkoszniczka w bezpieczeństwie mieszkająca. *Radz. des.* 47, 8. ROZKOSZNICZY, a, e, delikaćki, rozkosznikom służący; Vergnügung, Wellüft. Rozkosznicza nauka, voluptuaria disciplina. *Cn. Th.* ROZKOSZNICZNY subst., uzędnik od wynajdowania i przyprawy rozkoszy. voluptuarius, a i voluptuos. *Cn. Th.* maître des plaisirs, (cf. rajtura). ROZKOSZNIK, a, m., ROZKOSZNICZEK, ezka, m., *dem.*, ROZKOSZNIŚ, a, m., ½ a. p. eśdliwy, delikat, w rozkoszach się kochający; Boh. rozkošnjik, rozkošnjek; *Bosn.* bludnik; *Ross.* сластолюбец, плотоугодникъ, шапетверникъ; *Ecel.* плотолюбецъ, любовластень, ein Wellüftling, ein den Vergnügen Ergebener. Rozkosznik nieczysty. *Sk. Dz.* 579. Niewstydlwi rozkosznicy. *Bals. Niedz.* 1, 150. Cesarzów Rzymskich, zwłaszcza onych rozkoszników, lekce sobie poważał. *Budn. Apoph.* 159. Rozkosznik nabyć być nie może; rozkosz przeciwna mądrości. *Cn. Ad.* 466. Pan, albo rozkoszniczek jaki, albo głupi. *Birk. Zbar. C* 1 b. Chellden, jeden z psotliwych rozkoszników Kleopatry. *Pileh. Sen. list.* 2, 450. — ½ Rozkoszników obowiązkiem było, najdować się przy biesiedzie, dla rozweselenia biesiadujących. *Pileh. Sen. list.* 2, 450, *ob.* Rozkosznicy subst., maître des plaisirs. §. b'') Rozkosznik, tempe, miejsce uciészne, przez które rzeki płyną, wielość ptaków wodnych, i lasy z obu stron z łąkami mające. *Otw. Ow.* 54. ein irrthühes Paradies, eine angenehme Gegend. ROZKOSZNY, ROZKOSZLIWY, a, e, ROZKOSZNIE, ROZKOSZNO adverb.; *Boh.* rozkošny; *Bosn.* raskosejan, bludan, (cf. błędny); *Rag.* raskosejan; *S'br.* nasladjiv; *Croat.* naszladen; *Vind.*

natladen, lotroshelen, telogriessen, reshluden; *Sorab.* 1. lożtowne, lożtarski (*ob.* Luszt), hradofoziwe, (cf. rado-sny); *Ross.* раскошный, плотоугодникъ, сластолюбивый, сластолюбивый, любовластный; *Ecel.* сладоуластень, раскошный; ½ a) rozkoszy oddany, uciecha lubiący; wellüftig, den Vergnügungen erachen. Epikurowie, ludzie rozkoszni, mieszkanie w cieniu sobie ulubili, a filozofowanie na biesiedzie. *Goin. Sen.* 227. Niech się tym cieszą dusze rozkoszliwe. *Zab.* 14, 120. Rozkosznie żyć, bonować, labować, dogadzać sobie, rozgardyas stroić. *Cn. Th.* — ½ Pieschwy, delikatny; jartlich, delifat, jart. Rozkoszny, który wnet i bardzo każdą rzecz czuje, wnet się obrazi, leda co mu wadzi, obraźliwy. *Cn. Th.* Członeczki dziecięcia tak rozkosznie, subtelne, młodziuchne. *Groch. W.* 568. — ½ b) A tere: Rozkoszny, uciészny, ukontentowanie wielkie sprawujący; utrenügend, im bedüßen Erade ergögend. Winna macera rozkoszna gronami. *Kalak. Wiek. B* 5. Przerozkosznie cenne. *Przyb. Ab.* 215. Synaczkę drogi, rozkoszna dziecię. *Groch. W.* 552. Rozkoszno pocieszyleś mię w stworzeniu twym. *Wiek.* 220. ROZKOSZOWAĆ kogo cz. dok., urozkoszować dok., (*ob.* Rozkoszować się); ½ 1) rozkosz komu czynić, uciészyc go, rozkoszy go nabawić; cuden im bedüßen Erade utrenüggen, erägen. Anna używała tych rozkoszy, które rozkoszują duszę. *Bald. Post.* 154. Królestwo boże, im częściej o nim słyszymy, tym więcej nam się podoba, nas rozkoszuje i uwesela. *Hbst. Nauk. L* 5. Co cię pierwej rozkoszowało w ciebie, to cię teraz trapi na umyśle. *W. Post.* W. 55. Młode niewiasty pełnej ledzie rozkoszowała matka swego, i kocha jego rozluży. *Leop. Syr.* 26, 17. (uciesz. *Bibl. Gd.*) Nie więcej me rozkoszuje, nie bardziej me chłodzi, jedno pniądzie mied. *Glicz. Wych. M* 5. — ½ 2) Rozkoszować *med.*, rozkoszować sobie; rozkoszować się *rec.*; *Bosn.* nasladitise, nassgivatise, nasszuritise, unjdlitise; *Rag.* uraskosenii recerates; *Dal.* szladitise, (cf. śladzić); *Croat.* naszladujem, naszladujem-sze; *Ross.* насладивши, раскошествоую, шапетвовать; *Ecel.* сладоуластествоую, сладоуластествовати, сластолюбествовати, раскошествоую; zażyć rozkoszy, uciészyc się wiele, sich sehr erägen. Bóg stworzywszy człowieka, rozkoszował sobie nad nim. *Rej. Ap.* 1. Rozkoszuje się Jehowa w bojących się go. *Budn. Ps.* 117, 14. Duch: 8 me odwodzi od kościelnych zehadzek, i owszem się w nich rozkoszuje. *Bial. Post.* 264. Racz to w nas sprawie, w czymbyś się ty z nas urozkoszował. *Kinc. Gd.* 149. Aż tu sobie nie może urozkoszować stan przedłożonych, jeśli się będą zachowywać wedle woli bożej? *Rej. Post. G* 9 5. Bardzo się sami między sobą rozkoszują i z tego wielczą, rozumiejąc, iż bóg na nich łaskaw jest. *Glicz. Wych. C* 1 b. Ziele to zowią pszczelnik, bo bardzo się z nim pszczoły rozkoszują. *Urząd.* 206. W niebieskiej szezeliwości będziesz rozkoszował na wieki. *W. Post.* W. 578. Nie masz nic lepszego człowiekowi z pracy jego, jedno jeść, pić, a rozkoszować sobie. *Radz. Ecel.* 2, 21. Bonować, lusztynkować, używać). ROZKOSZOWANIE: bonowanie, zażywanie rozkoszy, rozkosz, uciecha, lusztynk; *Ross.* плотоугодие, бѣд-

feß Vergnüßen, höchster Genuß, Wohlust. Na stole pańskim nie jedzenie, ale rozkoszowanie. *Dwor. B* 4. Na rozkoszowaniu dzień przetrwonię. *Pileh. Sen. list. 121.* Złoto, szarłat i Tarentyńskie rozkoszowania. *Faliss. El. 44.* Każdy święty na najpiękniejszych rzeczach żądze swoje i smaku rozkoszowanie umartwił. *Sk. Żyw. 1, 26.* ROZKOSZTOWAĆ się w czym, zasmakować, Geschmack gewinnen. Jeszcze się nie rozkoszował był dobrze w swoim szczęściu. *Mon. 67, 84.*

ROZKOWAĆ, *ob.* Rozkuć.

ROZKOWATY, a, e, ROZKOWY, na kształt rożka, (*ob.* Rożek, róg), wie ein Hörnchen. Na wierzebi ziela tego głabia wyrasta, jakoby z główki jaka pochwa rozkowata. *Syr. 627.* — *Ż. Prov.* Moja jak rożkowa. *Rys. Ad. 49. Cn. Ad. 1557.* złe koło mnie, przyparto mi w ciasny kąt, wsadzono w kozi rożek, *cf. Germ.* in's Becken jaggen, in die Enge treiben.

ROZKRACIĆ, *ob.* Rozkrecić.

ROZKRACZYĆ *cz. dok.*, Rozkracać *niedok.*, (*Etym.* krok); (*Boh.* rozkrčiti se; *Sorab.* 1. rozczeraam; *Croat.* razkrečiti, razkrečujem; *Rag.* razkrčeti nogghe, razkrčeti-se; *Bosn.* raskoraciti; *Vind.* arskorazhit); rozczepierzyć nogi, die Beine von einander spreizen. Stać nogi rozkraczuwszy darmochlubom przystoi. *Erazm. Ob. D.* Postać człowieka, trzymającego się pod boki, i rozkraczone nogi mającego. *Kpec. Gr. 5, p. 29.* Rozkracać się, n. p. Rozkraczuwszy się, kraczając się chodzą, *cosim incedunt. Cn. Th. 945.* breitbeinig einher gehen. Rozkroczenie się *Ross.* раскраса. — *Similit.* Weź cyrkiel, rozkracze go, jak rozumiesz. *Grzep. D.* rozłoż, otwórz go.

ROZKRASĆ, rozkradł, *f.* rozkradnie *cz. dok.*, Rozkradać *niedok.*; *Boh.* rozkrasti; *Ross.* раскрасить, раскрасывать, расщепить, разворовать; kradnac rozehwyć, verschäufendlich wegstellen, alles nach einander entwenden. Przy ogniu, miasto gaszenia, wszystkie rzeczy ludziom ubogim rozkradną, i większą niżli ogień szkodę uczynią. *Star. Dn. 74.*

ROZKRECIĆ *cz. dok.*, Rozkręcać *niedok.*; *Boh.* rozkrautiti; *Bosn.* rasukivati; *Croat.* razzukavam; *Ross.* раскрутить, раскручивать, расучить, расучивать; odkręcając rozpleść, zerbrechen, aufbrechen, von einander drehen. Robota haftarska a tym jest użyteczniejsza od rozkręcania złota, iż przywieszuje do siebie atenę. *Mon. 72, 655.*

ROZKROIĆ, *f.* rozkroi *cz. dok.*, Rozkrojać *niedok.*, Rozkrawać *freq.*; (*Boh.* rozkrogiti, rozkrogowati, rozkrageți, rozkragowati; *Sorab.* 1. roskraju, roskrajam; *Croat.* rafalátam); krajać przedzielić, von einander scheidet. Kosztowne ptastwa rozkroja, i misternie na cząstki płata. *Pileh. Sen. list. 549.* — *Fig.* Łzy twoje matce serce rozkrawały. *Groch. W. 565.* przenikały boleśnie, zraniły, daß Herz schwer verumden.

ROZKRUSZYĆ, *f.* rozkruszy *cz. dok.*, Rozkruszać *niedok.*; *Croat.* raztrupavam; *Ross.* раскрошить, раскрошивать; na odrobiny rozbić, [serfbröckeln 4], gaus zertrümmern. Głębokość morską wiatrami porusza Neptun; a o skały jej wawy rozkrusza. *Lib. Hor. 20.* Zorana rola zostanie bez bronowania przez zimę; a gdy mróz i śnieg rozkrusza ją,

tedy się poczyna bronować. *Pam. 84, 1, 256.* W twych ręku życia i mój śmierci losy, Jutro się nędzna popiołem rozkrusze. *Pot. Syl. 44.* rozsypię się, rozprósze.

ROZKRWAWIĆ *cz. dok.*, do krwi kogo poranić; *Rag.* razkarvaviti; (*Ross.* расквашить, n. p. нося); einen blutig schlagen, blutig machen. Jaka winę płaca za rozkrwawienie, jaką za siną ranę... *Sax. Porz. 15.* Ozdoba świętych, głowo uwielbiona, Więc ty tak ostrym cierniem rozkrwawiona! *Groch. W. 565.* Skrzepłe i sklepiące się rany, na nowo rozkrwawiają. *Pileh. Sen. list. 2, 598.* — *Fig.* Bojaźń, wzdarda, zazdrość z miłością srogo serce me rozkrwawia. *Teat. 52. d, 107.* Bóg będzie tego nie-najrzał, który rozkrwawia czyje serce. *Wróbl. 9.* ROZKRWAWIĆ się *recipr.*, blutig werden. Złe zgojona rozkrwawiła się rana. *Teat. 45. c, 24.* ROZKRWAWIĆ, u, m., rozkrwawienie, daß Blutigmachen. Z rany płyn nektarowy lał się taki prawie Jaki z duchów niebieskich płynalby w rozkrwawie. *Przyb. Mlt. 187.*

ROZKRYĆ *cz. dok.*, Rozkrywać *niedok.*; *Boh.* rozkryti; *Ross.* раскрыть, раскрывать; *Ecll.* раскрываю; odkryć, aufdecken, entfüllen. Noe pił wino, i upił się, i rozkrył się. *Budn. Genes. 9, 14.*

ROZKRZESAC *f.* rozkrzesze *cz. dok.*, krzeszać rozbić, wzkrzesić; zerbanen, zerfchlagen, aufschlagen, schlagend aufreissen; *Boh.* rozkrzesati. (*Croat.* razkrisiti, razkrisujem decusso; *Bosn.* raskristiti, odjeliti segregare, raskristitise rozstać się).

ROZKRZEWIĆ *cz. dok.*, Rozkrzewiać *niedok.*, (*Etym.* [krzew 2], kierz); rozkorzenie, rozplemie, rozplodzić, rozszerzyć, rozmnożyć, *pr. et fig.*; fertpflanzen, vermehren, verbrüten. Na rozkrzewioną chorobę ostrego lekarstwa zażywają. *Falib. F 2.* ROZKRZEWIĆ, a, e, rozprzestrzeniony, rozrosły, anagebreitet. Najrozkrzewitsza złotowierzbiła. *Gwagn. 531.*

ROZKRZYCZEC *cz. dok.*; *Boh.* rozkřičeti; *Ross.* раскричать; różnie wykrzyzeć, zerbrechen, verschäufendlich aufschreuen. Rozkrzyzeć się, *recipr. dok.*; *Boh.* rozkřičet se; *Ross.* раскричаться, in's Schreuen gerathen. W szloch się rozkrzyczy najlżawszy. *Przyb. Mlt. 555.*

ROZKRZYŻOWAĆ, n. p. rece, *cz. dok.*, rozezepierzyć rece, die Arme ausstrecken. Matka biedne rece rozkrzyżowała. *J. Kahan. Ds. 8.* Upadła ujrza, rece rozkrzyżowane, miecz we krwi zbroczony. *A Kahan. 111; sparsas manus.*

ROZKSZTAŁCIĆ *cz. dok.*, kształtu pozbawić, entfallen. Rozkształcenie i wybijanie ze stawów konstrukcyj i obrotów mowie przyrodzonych. *Czart. Mysl. 211.*

ROZKUĆ *cz. dok.*, Rozkować *niedok.*; *Boh.* rozkauti; *Rag.* raskovatti; *Ross.* расковат, расковывать; młotem rozbić, zerfchmieden, zerhämmern, von einander schlagen. Rozkuja mierze swoje na lemieszce. *I Leop. Mich. 4, 5.* Czy was Wulkan młotem swoim rozkuł? *Teat. 17. b, 57.* Z kruszcza tego poczynili blachy rozkowane, na okowanie ołtarza. *Budn. Num. 16, 58.* Rozkowane wszystkie Eola chlapieta, miotają z wód głębi rozpienione balwany. *Stas. Num. 2, 102.* rozpuszczone, z pętów uwolnione, losgelassen. Rozkowanie, rozkucie *Ross.* расковка.

ROZKUDLIĆ *cz. dok.*, Rozkudlać *niedok.*, rozezoehrać włosy,

- die Haare ganz zerzaunten; *Boh.* rozkostrbatiti. Rozkudławszy włosy Niezgoda łeb wysunie z Stygu pod niebiosy. *Min. Rył.* 2, 319. Narzekające okrutnie ręce wyciągała, i rozkudławszy włosy swe głosem wołała. *Ótw. Ów.* 505. Rozkudłana głowa. *Ótw. Ów.* 542.
- ROZKUGLOWAĆ** się *recipr. dok.*, kuglując rozigrzać się, imē Zündeln und Poffenmachen hincin fommen, nicht aufbrenn fommen Poffen zu reifen. Patrz jeno ci panowie, gdy się rozkuglują. Jako więc by szermierze sztuki wyprawują. *Rej. Wiz.* 150.
- ROZKUPIC**, *f.* rozkupić *cz. dok.*, Rozkupować *niedok.*; *Boh.* rozkupiti; *Ross.* раскупить, раскупать; różnie pokupić, wykupić, kupując rozchwycić, alles weglaufen. Rozkupiono co, albo wszystko. *Cn. Th.* Rozkupowanie, rozkupienie, **ROZKUP**, *u, m.*; *Ross.* раскупа, раскупание, расхватъ, (cf. rozehwyt); guter Waarenabfaß.
- ROZKURZYĆ** *cz. dok.*; *Ross.* раскорчить, раскорчивать; rozciągnąć, rozprościć, rozpostzeć; anstrecken, anstrecken. Niewiasta ta była skurezona, a nie mogła się rozkurezyć żadnym obyczajem; a skoro Jezus na nią włożył rękę, natychmiast rozprościła się. *Budn. Luc.* 15, 11. Uschła królowi ręka, którą na proroka rozciągnął, a nie mógł jej przykurezyć do siebie; a prosił prorok boga, a rozkurezyła się ręka królewiska, i była jak przedtem. *Radz.* 1 *Rej.* 15, 4. Na niedźwiedzia podług wielkości jego, nie dając mu zbytniego rozkurezenia, zbija się mocno klatka. *Klak. Zw.* 1, 411. Ścisnięcie sznorówka, jest tamą do dostatecznego rozkurezenia serwa. *Mon.* 69, 1089. — *Fig.* Pogadamy z sobą, dozna, czy mi się rozkurezył język na wędrówce? *Teat.* 59, 61. — *Transl.* Rozkurezać, rozprzeźstreniać, rozkrzewiać, rozszerzać; anstrecken, anstrecken. Zabiegajmyż, póki się nieprzyjacieli mały jeszcze w sobie, nie rozkureżył. *Tward. Wł.* 179. Bezkarność na sprawiedliwość szturmuje, i nie da jej się rozkurezyć. *Gorn. Wł. II* 2 b.
- ROZKURZYĆ** *cz. dok.*, Rozkurzać *niedok.*; *Ross.* раскурить, раскуривать; rozprościć, w kurz obrócić, zerfichten. Gdy mi się będzie zdać, wszystko to bóg zburiży. Człek obraz jego prochem się rozkurzy. *Chrośc. Job.* 429.
- ROZKUSIĆ**, *f.* rozkusić *cz. dok.*, Rozkuszać *niedok.*, pokusami zwieść, cinen verführen, verleiten. *Tr.*
- ROZKWIECIĆ** *cz. dok.*, robić, żeby co rozkwitło, (od kwiatu), aufblühen machen. (*Ross.* расцветить, расцветать, jasno pomalować, popstrzyć). Ziemia pod nami wesoła Rozkwieci po łąkach zioła. *Kniaź. Pocz.* 5, 57.
- ROZKWILIĆ** *cz. dok.*, Rozkwilać *niedok.*, rozrzewnić; *Bosn.* rasqvjeliti; *Croat.* razcvilyujem, žrtličy rübren. Miłosierdzie serce jego rozkwili. *Przyb. Mtł.* 541. Ptaszki w krzakach miłosnym rozkwilają pieniem, Lasy wabia odgłosem, strumyki mruzeniem. *Szym. S. W.* 2. Rozkwilona dusza, jego ledwie się pojmuje z radości. *Stas. Num.* 2, 151. Rozkwilić się *recipr.*, rozkwilić *medium*; rozrzewnionym być, žrtličy gerührt werden. W domu, kiedy dziatki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się wnet rozkwili, i wnet się utulić mogą. *Dambr.* 590. Żegnając go, z afektu się aż rozkwilił. *Tward. Wł.* 175. Rozkwilenie, zachwycenie, Entzücken. Wpada w to słodkie ducha roz-

- kwilenie, w którym choć nie cierpiemy, płakać nam miło, *douce melancholie. Stas. Num.* 2, 187.
- ROZKWITNAĆ**, Rozkwitnąć się *jednł.*, Rozkwitać. Rozkwitać się *niedok.*, Rozkwitawać się *contin.*; *Boh.* rozkwist; *Ross.* расцвети, расцветать; kwitnąć rozwijać się, aufblühen. Drzewo przez noc się rozkwitło, a nazajtrz zielone było. *Sk. Żyw.* 1, 255. Drzewa się rozkwitają w pięknej zieloności. Dawając wdzięczny owoc ku ludzkiej żywności. *Rej. Zw.* 5. Jako oliwne gałazki rozkwitnie się potomstwo twoje. *Rej. Post. F y 2.* Ładna, gdyby róża rozkwitająca. *Teat.* 10. b. 59. Rozkwitły, *Boh.* rozkwetły; *Eecl.* расцветованный, уоранъ цвѣтани, расписавъ красками. — *Ż.* *Fig.* Rozkwitnąć się, się vermehren, zunehmen, anstrecken. Nicelaj co dalej w rozumie się rozkwita. *Groch. Wł.* 268. W trzydziastym wieku poczęła rozkwitać w Pruszech wiara chrześcijańska. *Nar. Hst.* 1, 174. Wielkie się złodziejstwa teraz między ludźmi rozkwitnęły. *Sk. Kuz.* 551. (zagęściły się). Gdy się złe rozkwitawa w rozkosznej hojności, Na dobrego przypadła rozliczne trudności. *Rej. Wiz.* 127 l. — Wiek rozkwitły. *P. Kahan. Orł.* 1, 251. dożywały, das reife Alter.
- ROZKWOKAĆ** się *recipr. dok.*, kwocząc rozkrzyżować się, imē Gaderu hincin gerathen, sich zerquadern; *Rej.* rozkużować, ob. Rozgdakać.
- ROZŁAĆ**, *f.* rozleje *cz. dok.*, Rozlewać *niedok.*; *Boh.* rozliti, rozliti; *Slov.* rozljevati; *Serab.* 1. rozlhwam; *Vind.* resliti, resljati; *Carn.* isliti; *Croat.* razlčvam; *Bosn.* razljevat; *Rej.* rozliti, razljevam, razljevati; *Ross.* разлиль, разливать; *Ż.* 1) rozlewać co, przelewać ze szkoda; vergießen, verdrüßen. Mleko rozlane na ziemi. *Teat.* 51. c. 52. Co potrawy jakie przyprawne miosa, Łoża się, by czego nie upuścił albo nie rozlał. *Kosz. Lor.* 4 b. Rozlane, rozlew *Ross.* разлива. — Lój rozlej, rozgardyas, pijatyka; Zaufrey, Söllerey, Edlennerrey. Noż o pijatykach, bankietach, lój rozlej, jak prawi tak prawi. *Opal. Sat.* 159. Alie dostatki, biessady, alie lój rozlej, aż wioski leca. *Valib. P* 2. — Rozlewać *absolute*, rozgardyas stroić, jclenmen, praßen. Żeby pacholców mieć za sobą jak najwięcej, żeby czestowała i rozlewać, jak najładziej. *Star. Rej.* 26. — *Ż.* Rozlewa rzeka, morze, wylewa. *Cn. Th.*, überflutommen, aus dem Ufer ratten. — *Ż.* 2) *Transl. fig.* Rozlewać, rozpuszczać, rozszerzać, rozpościerać; verbreiten, anstrecken, ergießen. Rozlał a prawie rozsypał bastwo swoje, a wola swa święta, po wszystkim świecie. *Rej. Post. A x 4.* Jakis powab po ciele rozlały twarzy, czyni ją przedziwna. *Teat.* 49. b. 20. Rozlewać się *recipr.*, rozpuszczać się, rozchodnić się, rozszerzać się; sich verbreiten, ergießen. Radz na przykład pana, zródłem opływającym, a na potrzeby braci twojej rozlewającym się. *Zaru. Post.* 2, 551. Rozlałeś się morzem w słowach na exageracya występku mego. *Obr.* 41. Siedzieli tam smutni, bo się były nie po mału rozlały na nie złe rzeczy. *1 Leop. 1 Mach.* 2, 50. Wojska nieprzyjacielskie rozlawszy się po Mazowszu, wielkie szkody poczyniły. *Nar. Hst.* 5, 85. Prawda jego wszędzie się rozlała. *Żygr. Gon.* 250.
- ROZŁĄCZKA**, *i, ż.*; *Carn.* lozbitva, reslözlik; *Vind.* lozbi-

tje, lozhenje, reslozhik; *Croat.* razluka *discrimen*, (razluhenje - rozróznienie); *Ross.* разлука; rozłączenie, separacya; *die Trennung, Abfunderung.* Gdy się pokaże krewność, małżonkowie będą rozłączeni; a po takowej rozłączone, wolno im będzie w insze małżeństwo oddawać się. *Stat. Lit.* 240. ROZŁĄCZNY, a, e, — *ie adverb.*

1) oddzielny, co łatwo może być rozsadzono, *separabilis.* *Maec.*, trennbar; ROZŁĄCZYSTY, rozłączeniu podległy. *Cn. Th.* 943; *Boh.* rozčedlny; *Slov.* rozlučitedlny; *Carn.* lozhita, resložhn; *Vind.* resložhku, lozhliu, resjemliu, resdrushlu, resrasen, narasen; *Rag.* razluuciv, razluuciv, razdrůxni; *Bosn.* razluuciv, koje se mosge razluociti; *Sorab.* 1. rozwožité; *Ross.* разлучный; *Eecl.* разлучительный. — 2) *Grammat.* Wyraz rozłączony jest rzeczownik z przymiotnika zrobiony, czyli przymiot wzięty za rzecz n. p. płodność. *Kpec. Gr.* 5, 4: (*oppos.* złączny), abstract. ROZŁĄCZNOŚĆ, ści, ż, sposobność być rozłączonym, *die Trennbarkeit; Croat.* razlučnoszt; *Vind.* resložhivost, resjemlivost; *Ross.* разлучность. ROZŁĄCZYĆ, ROZŁĄCZYĆ *cs. dok.*, Rozłączać *niedok.*; *Boh.* rozlučiti, odlučiti; *Slov.* rozlučit, rozlučugi, rozlučeni, rozlučowati; *Carn.* lozhiti, lozhem; *Vind.* resložhiti, vunsložhiti, lozhiti, arslložhiti, arslložhut, resparati, odparati; *Croat.* lučim, razlučujem, razlučihšem, razdrusiti, razdrusijem, raztreblyujem; *Dal.* razlučiti; *Bosn.* razlučiti; *Rag.* razlučiti, razlučivati, rozdrůxiti; *Sorab.* 1. rozwožam; *Ross.* разлучить, разлучать; *различить, различать* rozróznić, различествовать różnić się; oddzielić, rozdzielić; abfundern, trennen. Co bóg złączył, człowiek niechaj nie rozłącza. *Sehl. Marc.* 10. 1 *Leop. ib. Teat.* 29, 69. Czasu gorącości w gromadzie owcom chodzić pasterz nie ma dopuszczać, ale po trosze je rozłączać. *Ceres.* 557. Morze nas rozłącza, nie droga, nie góry, Trocha nas wody, że się nie schodzim, hanuje. *Ow. Ov.* 122. Małżeństwo rozłączać się, *quoad thorum et mensam*, memo sądu nie powinni. *A. Zamaj.* 52. separować, się zbliżyć von Tisch nad Bart, sich separiren. Wyrwij stal ostrą, a duszę mizerną Rozlaez z tym światem ręką miłosierną. *Zamor. Rox.* 143. Gdy już widział blizkie swe z ciałem rozstanie, prosił boga, aby w dzień wniebowzięcia N. P. jego rozłączenie było. *Sk. Żyw.* 2, 152. (rozwiązanie, Auflösung). ROZŁĄCZYCIEL, ROZŁĄCZNIK, a, m., który rozłącza, *der Abfunderer, Zertheiler; Vind.* lozhnik, resložhnik, resbornik, (*Vind. et Carn.* resložhnik, odfođnik - rozjemca, polubowiny sedzia); *Croat.* razlučitelj, f. razlučitelica; *Rag.* razlučitegl, f. razlučitegliza; *Ross.* разлучитель; *Eecl.* разлучитель. ROZŁĄCZYSTY, ob. Rozłączny.

ROZŁADOWAĆ *cs. dok.*, rozpakować, odladować; abladen, abladen. Równia nachylona użyteczna jest przy ładowaniu lub rozładowaniu wozów. *Rog. Doś.* 2, 345.

ROZŁAKOMIĆ, ROZŁAKNIĆ kogo na co *cs. dok.*, łakomym go na co uczynić, rozehwyć go, oskome mu czynić; cimen wernaß hűtern maben, jeinen Appetit reizen *pr. et tr.*; *Boh.* rozmlsati. Wynaleziono tysiączne zaprawy i przysmaki, któremi obżarstwo rozłakomiono. *Pilch. Sen. list.* 5, 190. Cukiernicy, kucharze rozum swój na dogodzenie

i rozłaknienie rozkoszy wysilają. *ib.* 2, 15. Chciwość tym będzie żarciejsza, im większych rzeczy nadzieja rozłakniona będzie. *ib.* 2, 588. Krzyżacy okwitością zdobywszy rozłakomieni, świeży lud dla dobywania miejsca posyłają. *Krom.* 554. Rozłakomić się na co, nadę ctwas hungern sich gelűten lassen, hűtern seyn.

ROZŁAMAĆ, ROZŁOMIĆ *cs. dok.*, Rozłamywać *frequ.*, rozłamuje *pr.*; *Boh.* rozlomiti, rozlomowati, rozlamati, rozlamowati; *Slov.* rozlomugi; *Sorab.* 1. roflamacz, rozwawam; *Vind.* arslomit; *Croat.* razlamlyujem, razlomilshem; *Bosn.* razlomiti, lomiti; *Ross.* разломить, разламывать, разшибить, разшибать, раздавить, раздавливать; na dwoje przelamać, zerbrechen, entweybrechen, von einander brechen. Rozłomienie. *W. Post. Mn.* 274, *Ross.* разшубка, разшубь. ROZŁAMACZ, a, m., który rozłamuje, *der Zerbrecher, Entweybrecher; Rag.* razlomitegl.

ROZŁANY, ob. Rozlać.

ROZŁATAĆ się, ob. Rozlecieć się.

ROZŁATWIĆ *cs. dok.*, Rozłatwiać *niedok.*, ułatwić, ein Gefűhlt abtűn, damit ferrig werden, es abmachen. Wynaleziono sposób, jakimby trudność onę rozłatwić. *Krom.* 550.

ROZŁAZIĆ, ob. Rozleźć. ROZŁAZEY, ROZŁAZISTY, a, e, niesłoczony, nietęgi, nietrwaly. *Cn. Th.* rozpelzły; *Vind.* resbafen, leidt von einander gehen, nicht fest, nicht dauerhaft, aus einander fallend. — §. *Transl.* Człowiek rozlazły, lejbowaty, rozkisły, lejba. *Gem.* 147. ein langamer, fűwerfűlliger Mensch. Dalej, ruszaj, nie bądź rozlazła. *Teat.* 52. c, 27. Płazek, ciolek, rozlazły, mazgajowaty, niezgrabny. *X. Kam.* ROZŁAZIŁOŚĆ, ROZŁAZIŁOŚĆ, ści, ż, nietęgość, die Unfestigkeit, Weckerheit, wenn etwas leidt zerfällt. Rozmoezenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, rozlazłość, rozmoezki. *Cn. Th.* 948. — §. Rozlazłość człowieka, lejbowatość, fűwerfűlligkeit.

ROZŁEZCZAC, ob. Rozłączać.

ROZŁEĆCIEC się *rec. dok.*, Rozlatać się *niedok.*; *Ross.* разлететься, разлетаться; różnie odlecieć, von einander fliegen, sich verfliegen. Rozlatują się ptacy. *Cn. Th.* 946. Rozleciały *Boh.* rozletily. — *Fig.* Skoro fortuna przestaje służyć, rozlatują się wszyscy, *devolant.* *Maec.* — §. Rozlatać się, w latwie się rozpuszczać, inß zűtegen binciu gerathen. Ptaszę, kiedy się już bezpiecznie rozlata, Samo wzgórze się wzbija. *Haj. Wiz.* 7. — §. *Transl.* Rozlecieć się, rozpaść, rozbić się; zerfallen, von einander fallen, sich zerfliegen. Już się rozlata ta Rzplta; *jam dilabitur.* *Maec.* Ach jak małą chłapkę kleca płochę dzieci, która dziś zbudowana, dziś się i rozleci. *Tol. Saut.* 96.

Trup, jako proch, po wietrze się rozleciał. *Riej. Post. E e 5* Upuścił zwierciadło, które na tysiąc rozleciało się kawałków. *Nieme. Król.* 4, 73. Siedząc na tej przeklętej kobyłe, rozumiałem, że mi się łeb na dwoje rozleci. *Teat.* 41, 4.

ROZLEGAĆ się *rec. dok.*; *Boh.* rozljhati se; *Carn.* reslega se, slega se; *Vind.* fe reslega; *Rag.* razljgatisie; *Ross.* разлегать; rozehodzić się głosem, rozgłosić się; erűfallen, sich erűfallend verbreiten. Sklepienia były podawane tak sztucznie, że co tylko w nich mówiono, rozlegało się wyraźnie w jednym gabinecie, gdzie on się zasadzał,

aby przejął rozmowę. *Pam.* 85, 2, 286. Rzeka szumiem tak po wszystkich stronach się rozlega. Aż głos dalej niż w kraje sąsiedzkie zabiega. *Otw. Ow.* 55. Płacz się rozlega wszędzie po Kruszwicy, Ta włosy targa, a ta gryzie palce. *Kras. Mysz.* 54. Powszechnie pochwały rozlegać się zaczęły po sali. *Teat.* 57, 119. Rozleganie się głosu; *ob.* Rozgłos, cf. odgłos. — *Ogólniej:* Rozlegać się, szerzyć się, rozejść się, rozszerzać się, rozprzestrzenić się; *řid* verbreiten, *řid* ausbreiten. Ostatni cykuł, im dalej od średniego innym wspólnego odstepuje punktu, tym większą rozpościera się rozłożystością; cokolwiek zaś do owego się przyłączy i przywiąże środka, do prostoty należy, a rozlegać się i rozbiegiwać przestaje. *Bardz. Boet.* 157. ROZLEGŁOŚĆ, *řei, ř.*, rozłożystość, rozciągłość, przestrzeń, *der Raum.* Z każdej odległości osobnej formuje się wyobrażenie rozległości. *Cyank. Log.* 52. Każła rozległość *extensio* rozeiaga się wzdluż, wszcz i wglab. *Geom.* 2, 1. *Jak. Mat.* 1, 5. Ógromne drzewo zasłania cieniem swoim wielką rozległość. *Gaz. Nar.* 1, 108. obszar, *Weitläufigkeit, weiter Raum.* ROZLEGŁY, a, e, rozległość mający, rozciągly; *cine Ausdehnung habend, ausgedehnt.* Cokolwiek pod zamysł nasze podpada, wszystko to jest rozległym. *Geom.* 2, 4. — §. Rozległy, rozłożysty, rozwekły, *weitläufig.* Dobrze rozległa Warszawa. *Zab.* 9, 146.

ROZLEISTY, *ob.* Rozlewny.

ROZLENIC się *rec. dok.*, zgnuszyć, rozleżeć się, *gan; faul und träge werden.* Próznowaniem się rozlenili. *Budn. Erod.* 5, 8.

ROZLEW, u, m.; *Ross.* разливъ, разливка; rozlewanie, rozlanie, *das Ausgießen, Vergießen;* wylew, *das Uebergießen, Uebertreten, Austreten eines Flüsses.* Cieżka była przeprawa dla rozlewu rzeki. *Nar. Hist.* 2, 175. Niespodziany rozlew wielu na ulicach zagarnął. *Nar. Tac.* 5, 98. Na bezdennym morza rozlewie, Ułomna łódka chwicie się. *Nar. Dz.* 2, 197. *Zab.* 15, 256. *Nar.* (na wodnej przestrzeni). — Rozlew krwi, *Blutergießen.* Może już blizka godzina do rozlewu krwi ojca mojego. *Teat.* 48, 18. ROZLEWAĆ, *ob.* Rozlać. ROZLEWACZ, a, m., ROZLEWCA, y, m., który co rozlewa, *der Vergießer.* Cyrus wielki rozlewacz krwi ludzkiej. *Gwagn.* 465. Nero krwi ludzkiej rozlewca. *Pot. Zac.* 75. *P. Kehon. Jer.* 217. *Sk. Dz.* 69. ROZLEWACZKA, i, ż., *die Vergießerinn.* Rozlewaczka krwi. *Budn. Ezech.* 16, 58. ROZLEWNY, ROZLEISTY, a, e, płynny, mogący być rozlanym. *Tr.*, *flüßig, das řid ausgießen läßt.* Woda rozleista, nie otzymająca się, rozplywająca się. *Cn. Th.* 851. Szeroko rozlewnych rzek poniki i źróźdła malucikie. *Pileh. Sen. list.* 515. (*Ross.* разливаемый, разливный, n. p. разливал ложка ложка do rozdawania n. p. supy).

ROZLEŻEĆ się *rec. dok.*, Rozdzić się *niedok.*; *Ross.* разлѣться, разлѣзаться, разлѣзться, разлѣзывать; *řazac rozchodzić się, aus einander fieden.* Rozleża się raki, mrówki, żaby, żółwie. *Cn. Th.* 946. — *Fig.* Nie wiedzieć, gdzie się rozleżą pieniądze. *Teat.* 16, b, 412. Wszystko się ładajako tu i owdzie rozleziło. *Kosz. Lor.* 150. Wielka część podatków między poborcami samemi się rozlezie, a bardzo się mała cząstka panu dostawa.

ib. 129 b. — *Transl.* Sukno się rozlezi. *Tr.* rozlata się, pada się, drze; *řas řud reißt, řst nicht řeß, hält nicht.*

ROZLEŻEĆ się *rec. dok.*; *Rag.* razlexattise; *Bosn.* razle-sgattise, odveceh lesgatt; *Ross.* разлежаться: rozlenić się, *faul und träge werden, zum Värenbänter werden, ins řiegen und řaullenzen hincin kommen.* Młodzi w saraju mają tyle do czynienia, że się nie mają czasu rozleżeć. *Kłok. Turk.* 56. Tam się każdy rozleży, że czysty wół z niego, Już mu wszystko omerźnie, co jest przystojnego. *Rej. Wiz.* 28 b. Maryus czekał, aż się Cymbrowie w rozkoszach rozleżeli i zlenili. *Strijk.* 56. ROZLEŻAŁY, zgnusiali, *faul, träge, Värenbänterřid.* Rozleżały i odwykły pracować. *Ow. Ow.* 575.

ROZLICZNOŚĆ, *řei, ř.*; *Boh.* rozličnost; *Vind.* mnogoter-nost, drugofortnost, rozložnost; *Rag.* rãzlienost, rãzlika, rãzlika; *Bosn.* razlienost, rãzlika *discrimen, differentia,* (rãzlika muscka i řgenska rodzãj meżki i żeński); *Ross.* различность, различие, многоразличность, многоразличность, (отлича różnica); rozmaitość, mnogość różnego gatunku, *die Mannigfaltigkeit.* U nas ta rozliczność strojów nie dobrego nie przyniesie. *Gorn. Dw.* 111. Jaka rozliczność grzechów naszych, taką rozliczność pomsty nad sobą widzimy. *Rej. Ap.* 51. Aryanie wierzą w jednego boga, ale nie wierzą rozliczności osób. *W. Post. Ma.* 265. W rzeczach wolnych nie jest żadna niezgodna, ale piękna rozliczność i rozmaitość drogi, do jednegoż końca wiodącej. *Sk. Żym.* 1, 579. Wprzód niż rozsadek dojrzeje, rozliczność xigg, szczególną sprawuje mieszanię obrazów w głowie pozostałych z różnego czytania. *Nar. Cyc. pr.* 8. ROZLICZNY, a, e, ROZLICZNIŁ, *adverb.*; *Bok.* rozličny; *Stor.* rozlični; *Vind.* rozložhen, rozložhliu, mnogotern, mnogofurmast, drugoforten, rozličhen; *Rag.* razljejan, rãzlik, rãzlieni; *Bosn.* razljejan, rãzlik, musak; *Star.* rãzliesiti; *Ross.* различный, многоразличный, (отличий różny; mnogi w różnyh gatunkach, rozmaity, wieloraki; *mannigfaltig, verschiedenřid.* Apostołowie mówili rozlicznymi języki w dzień świąteczny. *Bial. Post.* 12. Balsam gwozdźkowy jest narozliczniejszej mocy. *Spicz.* 16. ROZLICZYĆ *cz. dok.*, Rozlezać *niedok.*; *Stor.* rozčutugi, gedno po druhem počutugi; *Ross.* различить, различать, рещиселить, рещислять; *řazac rozdzielić, abřãplen.* Póg rozmiędzył czasy, i rozliczył wieki. *Budn. 4 Ezdr.* 4, 56. Czas żywota pańskiego był rozliczon, przez dni, księżycy i lata. *Bial. Post.* 175. Kogut godziny noene rozleża. *Sienn.* 295.

ROZLITOWAĆ się *recipr. dok.*, uzalić się, *řid erbarmen.* Serdecznie się rozlitował nad memi i uzdrowił ich. *Sekl. Math.* 14.

ROZŁOG, u, m.; 1) (*Rag.* rãzlogh; dowód, cf. rozbiór; *Croat.* rãzlóg *discretio, ratio, diaeta;* *Bosn.* rãzlogh *ratio, justitia, argumentum,* rãzloghe od broja *calculus;* *Eccel.* разлогъ, расположение rozkład, rozłożenie; *Ross.* разлогъ, поchyłość). Rozłog, rozległość miejsca, obszar, przestrzeń; *cine weiter Raum, großer Platz, Gerãumigfeit, weite řlur.* Znalazłszy miejsce łakami i rozłogami wdzięcznymi okraszony, począł tam miasto budować. *Strijk.* 84, (cf. řeg). Rozłogi, podzielone w rozkoszne ogrody, w

zielone łąki, żyzne pola. *Mon.* 65, 50. *Krom.* 19. Litwa szerokim rozłogiem pustyni rozrosłych utajona, bezpiecznie siedziała. *Krom.* 528. Siedziały od Wisły do Dźwiny i dalej, w rozłogu ziem bliższych morza Bałtyckiego różne hordy Sarmackie. *Nar. Hst.* 4, 145. Wiesz jaki jest przedział i rozłog gwiazd? *Pilch. Sen. list.* 2, 10, (cf. rozkład). Duch madrego cały filozofii przestronny rozłog ogarnywa. *ib.* 5, 52. Im powszechniejsze będą prace nasze, tym obszerniejszym rozłogiem sława pójdzie. *Mon.* 70, 494. — 2) *Botan.* Rozłog, *cotyledon*, rodzaj rośliny, rośnie na starych murach. *Kluk. Dykc.* 1, 161. das Nabelkraut, der Venusnabel; *Croat.* klobuzbecz; *Dal.* bosarak. ROZŁOGOWY, a, e, n. p. Korzeń rozłogowy, r. *stolonifera*, odrosłe z siebie wypuszcza. *Jundz.* 2, 8. wurzelsprossend. — 3. Oł ziela rozłog, n. p. Liście rozłogowe, Nabelkraut.

ROZŁOM, u, m. ROZŁOMEK, mku, m., dem; *Ross.* разломъ, разломка; odlamek, ein abgebrochenes Stück, ein Bruchstück. Za Długosza ledwie już drobne szczątki zostały ładźwignow; a ci rozłomkowie mieli wielkie podobieństwo z Litwinami. *Nar. Hst.* 4, 85. ROZŁOMIC ob. rozłamać. ROZŁOMNY, a, e, rozłamany, mogący być rozłamany; zerbrochen, zerbrochlich. Co za taran tam z Etay rzuca szkopyły rozłomne. *Zub.* 15, 20. *Kniaź.*

ROZŁOSCIC, ob. Rozzłosić.

ROZŁOT, u, m; *Ross.* разлетъ; rozlatanie się, rozłecenie, das Auseinanderfliegen. Niestatek przedkum zniknął rozłotem *Kniaź. Poes.* 5, 128. trozsykaj. ROZŁOTEY, a, e, na różne strony rozlatający, rozpiertelmony, rozpiertelony, zerflutet herumfliegend; *Boh.* rozletlý. Dłacie i czarne jej włosy po nad ramiona rozłotłe. *Stas. Nam.* 2, 50. Jeży rumak grzywe rozłotły. *ib.* 1, 88; *oatlagante*.

ROZŁOŻYĆ, f. rozłożyć *cz. dok.* rozkładać *niedok.*; *Boh.* rozložiti, rozkládati; *Sorab.* 1. rozloža, rozložim; *Urn.* reskladan, reslagam, resganem, resganiti; *Vind.* resloshit, reskladat, reslagati, resdjati, gorresdjati, arshlosit; *Croat.* razlagati, raslósom, razlósoszem; *Rag.* razkládati; (*Boss.* raskladiu, rasplodjiti *propagare*, razlósiti *colligi*, *dissere*, *argumentari*); *Slav.* nerázložit = bezrozumny, (cf. rozgarniony); *rasklopiti*; *Ross.* разложить, расположить, распологать, раскласть, раскладывать, развертѣть, развернуть, развертывать; po częściach osobno co klasé, rozebrawszy różne klasé; zerlegen, theilweise aus einander nehmen, zertheilen. Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich mnejsach żywioły niegdyś zmieszane. *Otw. Ow.* 5. Ty panie wszystkiesz rzeczy pod miarą, pod liczbą i pod wagą rozłożył. *1 Leop. Sap.* 11, 21. (rozrządzał. *5 Leop.*). Po wydrukowaniu arkusza, litery w swe krupki rozłożyć, nazywa się w drukarni, rozbić pismo. *Magier. Mskr.*, (ob. Rozbiór, rozbiórka). Odplacenie sumy na terminu rozłożyliśmy. *Teat.* 19, b, 8. Roczne dochody pańskie będą długo trwać, ani się na każdy rok tak przedko rozłożą, jeśli się będą powiększać. *Kosz. Lor.* 109. (nie wyczerpna się, nie wydadzą się). Żołnierze rozłożeni po kwaterach. *Teat.* 50, b, 50. (różnie rozkwatrowani). Wtargneli Filistynowie, i rozłożyli się po padole. *1 Leop. 1 Paral.* 14, 12. (rozbiłi

obóz). Na większy postrach więcej męczarskich narzędzi rozkłada. *Pilch. Sen. list.* 1, 102. (wykłada, dobywa). Rozgospodarować się i rozłożyć z drogi. *Nadz.* 61. rozpakować, rozgościć się; *slav.* einrichten, seine Sachen in Ordnung stellen. Po wydobyciu z moczydła konopi, rozwijają się z pęczków i rozkładają się na słoię. *Jak. Art.* 5, 219. Mapy rozkładała po stole. *Teat.* 27, 24. rozwinęła, aus einander schlagen, aus einander wickeln. — §. Rozłożyć, rozwlec, rozciągnąć, rozszerzyć; ausbreiten, ausdehnen, ausstrecken. Co w sześciu wierszach mógł zwieźle złożyć, To wołał na dwieście daremnych rozłożyć. *Hor. Sat.* 141. Co to za głupstwo, na przyszły wiek się rozkładać. *Pilch. Sen. list.* 5, 298. ROZŁOŻYCIEL, ob. Rozkładacz. ROZŁOŻYSTOŚĆ, ści, ż., roległość, die Ausdehnung, der Raum; *Ross.* пазарочность. Ostatni cyrkol, im dalej od średniego punktu odstepuje, tym większa rozpościera się rozłożystością. *Bardz. Boet.* 157. Każde ciało ma pewną rozłożystość, czyli wielkość pewnymi granicami określona. *Rog. Dos.* 1, 21. ROZŁOŻYSTY, a, e, — o *adverb.*, szeroko rozłożony, rozezpierzony; weit ausgebreitet, ausgebreitet; *Boh.* rozkladitý; *Ross.* разложитый, разложивший (2). pologi, pochodzisty, okladnetyj; (*Boss.* rozlogit *rectus*, *aquus*, *moderatus*; *Slav.* nerázložit = nierozumny, ob. Nierozgarniony). Tytyrze w rozłożystym tybukowym cieniu dmiesz w fojarę; *patula. Nag. Wirg.* 485. Palmy ku niebu pną się rozłożyste. *Leszcz. Class.* 6. Dab ów rozłożysty przewyższa wszystkie drzewa. *Jabl. Tel.* 4. *Bardz. Luk.* 45. *Teat.* 54, e, A 2. Gąździe rozłożyste, *dwaricati*, tak są na pnium osadzone, iż z góry kąt rozwarto, z dołu nieco ostry formują. *Jundz.* 2, 11. Pawi ogon rozłożysty. *Ustrz. Klauel.* 28 (rozkładający się, rozsuwający się). Suknie rozłożyste. *Mon.* 65, 569. *buchstaben*. Pospolicie słabi są na daszy, których rozłożystym barkom i plecóm wydziwić się nie można. *Pilch. Sen. list.* 2, 506, (cf. szęnisty).

ROZŁUDNIC, *cz. dok.* w ludność rozmnożyć, besser bevölkern. Rozludnienie kraju zawisło między innymi przyczynami od dobrego wychowania dzieci. *Pir. Pow.* 65. Niewola tamtej pracowitości, urodzaje i rozludnienie narodu. *Przestr.* 12 et 216.

ROZŁUPIĆ, u, m, 1) rozszczep, rozpadlina, die Spalte. Otwarły się w przyjemnym rozłupie. *Przyb. Mlt.* 225. — 2) Rozchwyccenie, rabowanie; das Plündern, Wegraffen. Chęć zbliżyć nasze flotę, żeby razem Napadli na jej rozłup z ogniem i z żelazem. *Przyb. Luz.* 258. — 3) *Botan.* Rozłup, ziele, ob. Łomikamięć. ROZŁUPIĆ f. rozłupi *cz. dok.*, Rozłupać *niedok.* rozłupuje *pr.*; *Rag.* rozlupiti; *Ross.* разлопнуть, разлопать, расколотуать, расколупывать; *Boh.* rozlausknaviti, rozkorcepiti; łupinę rozbić, rozgrvzć; *eine* *Stußballe* *re.* aufspalten, aufmachen, aufreissen. Nadobayé będzie kasztan albo orzech Włoski, A kiedy go rozłupisz, ali w nim ni troszki. *Rej. Wis.* 91. — 4. Rozłupać = rozszczepać, aufspalten, zerpalten. Luzytańcy z potężnym ramieniem rycerze, Rozłupują szyszaki, pła-tają panczerze. *Przyb. Luz.* 85. Klin największą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. *Chmiel.* 1, 225.

ROZMACHAĆ *cz. dok.*; *Ross.* размахать, размахивать, раскачать, раскачивать, размахать; rozkołysać, rozehwiać; in die Schwinge bringen, schwingen. Dość mu było rozmachać ramie z mieczem, a strach równie w rycerzach serca trwożył. *Przyb. Luc.* 258. Przedzej się ja wydzwignę, im żywiej bieg rozmachasz. *Zab.* 15, 257. Twój język świegotliwy za bardzo się rozmachał. *Teat.* 1. b. 25. Każdy z osobna żołnierz, gdy był rozmachaniem, Choć wodzony, zdawał się być pierwszym hetmanem. *Przyb. Milt.* 185. Rozmachanie, rozmachnienie; *Ross.* размахъ, (размахистый nierówny, nieczytelny).

ROZMACIĆ, ROZMECIĆ *cz. dok.*, rozpuścić w wodzie; *Rag.* razmutit, in Wasser auflösen, emulsiiren. Proch roznieć w trzech mętyach wódki. *Sienn.* 540. — ½. Rozmacić wodę mętną uczynić, Wasser trübe machen. Z wody rozmacionej ziemia opadała. *Kluk. Kop.* 1, 22. **ROZMACICIEL**, a, m., który rozmaca, der Einrübrer, Auflöser; *Rag.* razmutitegl, f. razmutitegliza.

ROZMACZAĆ *ob.* Rozmoczyć. W ROZMACZKI jaje, jaje miękkie, które razem albo dwiema wyłknąć można, *ovum sorbibile.* *Macz.*, *Włod.* weiche Eier, (cf. rozmozczy); *Slav.* jaja na umäk. (*Ross.* razmazna rzadka kaszka).

ROZMAGAĆ się, *ob.* Rozmódz się.

ROZMAITOŚĆ, *ści.* ż; (*Etym.* mieć, jać): rozliczność, odmienność, mnogość, die Mannigfaltigkeit; *Vind.* mnogoter-
nost, drugofortnost, reslozność, velikulność; *Ross.* многоразличность, многоразличие. Rozmaitość słodzi rzeczy. *Cn. Ad.* 766, (cf. przeplatać mlj). — ½. Rozmaitość była między Łacińskim a Greckim narodem. *Smotr. Nap.* 71. różność. *ib.* Unterschied. **ROZMAITY**, a, e, **ROZMACIE** *adverb.*, odmienne bezny, rozliczny; verschiedenheit, mannigfaltig; *Slav.* rozmagati, rozmanity; *Sorab.* 1. mnohowoschnów; *Vind.* mnogotern, drugoforten, reslozhen, reslizhen, velikulhen; *Ross.* многоразличный; *Eccl.* разноситъ, въ разнь раздѣльный. Tam było się wiele ludu rozmaitego naszło. *Baz. Sk.* 185. Gdy na te cjadowne patrze widowiska. Tysiac ynsh rozmaitych w mój umysł się wciska. *Chod. Gesn.* 55. Podział rozmaity i niewyłożny zły jest. *Petr. Ek.* 50. niejednostajny.

ROZMAMAĆ *cz. dok.*, obnażyć piersi, jak matka, gdy daje ssad dziecku: die Brüst entblößen, wie eine Zangamme. Jażem się śniał w tak nieprzyzwoitych sukniach, tak rozmamany w oczach jego stawił. *Teat.* 59, 18.

ROZMARNOWAĆ *cz. dok.*, roztrwonić; *Sorab.* 1. rofwadaez; *Carn.* safajdrain; *Vind.* satrazhati, sanemaratı, sapraviti, sadegati; *Ross.* расточить, расточать (cf. roztozczyć), промытарить, разматарить, verschwenden, durchbringen. Kaligula tak cały skarb rozmarnował, że nie miał potym co na kuchnię wydawać. *Star. Ref.* 74.

ROZMARSZCZYĆ *cz. dok.*, Rozmarszczać *niedok.*; *Bosn.* razmršiti; *Rag.* razmarsiti, (razmarsiv explicabilis); *Ross.* разморщить, разморщивать, расправить, расправлять (cf. rozprawić), разглядить, разглаживать, раздошить, разлаживать; zmarszczki rozkładować, wygładzić; entzungen, entfallen. Rozmarszczyć czoło czasem nie zawadzi. *Mon.* 65, 95.

ROZMARYN, u, m., *rosmarinus Linn.*, der Rosmarin; *Böh.* rozmarjyn; *Sorab.* 1. roszmarin; *Carn.* roshmarin, (rosmarinem se udblandiri; *Vind.* roshmarin; *Croat.* rosmarin; *Bosn.* rosmarin, rusmarin; *Kaz.* rüsmarin; *Slav.* rozmarin; *Ross.* розмаринъ; ziele na podobieństwo drzewka, zawsze zielone. *Cresc.* 268; koelia się w ciepłych krajach, zwłaszcza przy morzu; przeto z Łac. wyklada się jakoby róża morską. *ib.* *Kluk. Rośl.* 1, 282. Dawna przypowieść, jak od ludzi słyszym, że i rozmaryn zły z złym towarzyszem. *Zab.* 12, 507. — §. Rozmaryn polny, dziki, Czeski, bagno świcie, rozmarynek, szmer, podobny do rozmarynu ogrodowego. *Syr.* 171. *Kluk. Dyke.* 1, 55. Mutterkraut, Feß. **ROZMARYNOWY**, a, e, Rosmarin; *Ross.* розмаринный.

ROZMARZNAĆ, rozmarzło *neutr. jednli.*; *Ross.* rozmerznutise, rozmrznutise; *Böh.* rozmrznauti; odtajeć, aufthauen, aufgeben; Rozmarznie ziemia, puszcza. *Cn. Th.*

ROZMARZYĆ *cz. dok.*, maćno odurzyć, dummi und trüme-
riß machen, den Kopf einnebeln, betäuben; (cf. *Böh.* rozmarhdy gnušny, rozmarhlost gnušnosć; cf. *Ross.* размарить, размаривать wymazać, zamazać. Trudno jest zapiego człowieka, gdy go piwo albo wino rozejdzie a rozmarzy, trzeźwie. *Głecz. Wyeh.* 1 5 b. Rozmarzył chmielny trunek ukraińskiego Spartaka, że i Rzymowi groził. *Psalm.* 41. Uderzył na nieprzyjacieli snem i pijalstwem rozmarzonych. *Krom.* 59, et 555. Leży sobie Ba-
chem rozmarzonym. *Anakr.* 58. *Zab.* 12, 509. *Hul. Ow.* 252.

ROZMAWIAĆ, *ob.* Rozmówić.

ROZMAZAC *cz. dok.*; *Böh.* rozmazati, rozmazovati; *Sorab.* 1. rofmažu, rofmažem, rofmažatu, *Bosn.* rozmazam (perung), 2. eff-mino; *Slav.* rozmazaný (debeatus); *Croat.* razmasajem; *Ross.* размазать, размазывать; mażac rozcierać, aneinander schmeren. **ROZMAZYSTY**, a, e, co się rozmazuje daje, śmieciły, zum Verschmieren. *Tr.*

ROZMECIĆ, *ob.* Rozmacić. **ROZMET**, u, m, sposób czynienia żelaza miękkim, aby się nie łamało. *Włod.*, fer-
rum molle et flexile, quo cultri, gladii temperantur, ne fragiles fiant. *Cn. Th.* weiches Eisen, daß spode, geschmeidiger zu machen.

ROZMELANCHOLIZOWAĆ się *recipr. dok.*, zapędzić się w melancholię, ins Melancholien gerathen. Długom się w myślach zanurzony rozmelancholizował. *Mon.* 71, 249.

ROZMIAĆ *cz. jednli.*, miąć rozgnieść, zerfuitern; *Ross.* размять, разомы, размываю.

ROZMIANY, n, p. Nierozmiana mowa. *Żebr. Ow.* 1, 47, nierozumiana, niezrozumiała, *ob.* Rozumieć.

ROZMIAR, u, m.; *Vind.* resmir; *Croat.* razmerenje; *Hung.* megmérés; (*Rag.* razmérje; proporeya, pomiar; razmér-
ni; pomierny; *congruus*); *Ross.* размѣръ; 1) rozmierzanie, wymierzenie; das Abmessen, Anmessen. (*Ross.* размѣрность, соразмѣрность pomierność, proporejonalność, размѣрный, соразмѣрный pomierny, stosowny). Rozmiary wojenne. *Łesk.* 12. Z odprawionych rozmiarów karta całego kraju się układa. *Łesk.* 541. — §. Rozmiar, statek, konew, garniec, miara. *Cn. Th.*; ein Maß, Trinf-
maß. — ½. Rozmiar, pomierność, proporeya, das ver-
hältniß. Mali ludzie mogą być wdzięczni, przystojny

mając rozmiar członków. *Petr. Et.* 526. — 2) Ciało Chrystusowe w sakramencie jest bez rozmiaru; *sine quantitate. Zygr. Ep.* 82. — 2) Rozmiar, *herb*; tryangulu trzy, na wierzchu krzyż, w helmie pięć piór pawich. *Kurop.* 5, 45, ein Wappen. ROZMIARKOWAĆ *cz. dok.*, wymiarkowawszy rozsądzić, entſcheiden, beſtimmen. Posłał król do Spiza, dla rozmiarkowania granic z Węgrami; *ad regundos fines cum Ungaris. Krom.* Niepiérwój dom swój i całe obejście swoje ustanawiać ma, aż obrachuje się pilno z dochodami, czyli te na całe tak rozmiarkowane obejście wystarczyć mu mogą. *Mon.* 67, 452.

ROZMIE, Rozumie, *ob.* Rozumieć.

ROZMIEŚĆ, rozmiotł, *f.* rozmieccie *cz. dok.*, Rozmiałać *niedok.*; *Boh.* rozmetati, rozmeccy, rozpřemjati; *Sorab.* 1. rozmetani, rozeziskam; *Bosn.* razmechjati, razmetnuti; *Rag.* razmćnuti, razmetati; *Croat.* razmetati, razmechem; *Eecl.* размераю, размещу; *Ross.* размерять; 1) rozrzucić, von einander werfen. Kazali im, aly domy one rozmiotali. *Kosz. Cye.* 205. Budowanie folwarkowe dla tój przyczyny rozburzone i rozmiotane być nie ma. *Szczerb. Sax.* 160. Drogi wybite wyrównywali, pagórki rozmiatowali, i przechody na prost działali. *Jer. Zbr.* 57. Rozmiatują góry, burza mury. 1 *Leop.* 5 *Ezdr.* 4, 4. (rozmiatają. 5 *Leop.*). Chcieli go rozsiekać, i jak złego w lesie po sztuce rozmiatać. *Papr. Kol. Q 4 b.* Wystrzały się z narzędzi wojennych rozmiotły. *Przyb. Luž.* 224. Jak dym, gdy go wichur porwie i rozmieccie, zginął zdrajca. *Teat.* 45, 65. *Wyb.* Jagiello kazał ogień, który (Litwini) za święty mieli, zgasić i rozmiatać. *Stryjk.* 443. Do rozmieccania, rozmiotny *Ross.* разметный. Dąb wierzchołkiem pysznyim obłoki rozmiata. *Kniaz. Pocz.* 2, 95. Czas czynić Jehowo, rozmiotah zakon twój. *Budn. Ps.* 419, 426. — 2) Ptasznik, chce gołębia ułowić, rozmiatał nań siatki nauką swoją. *Ezop.* 56. (rozmiacie rozstawiał, rozwieszał). — 3) Stomach, gniewam, rozmiatam się, niecierpliwy jestem. *Macz. Stomachosus*, łatwie się rozmieccie od gniewu, niecierpliwy. *Macz. Egone debacchatus sum in te, an tu in me*; izalim się ja na cie rozmiotah, czyli ty na mnie? *Macz.* — 2) Rozmieść, rozmiatać miotłą, zmiatając rozrzucić, zerſeć; *Boh.* rozmeſti; *Ross.* разметь. Rozmiotę, com zmiotł. *Cn. Th.* 947.

ROZMIĘKZYĆ *cz. dok.*, Rozmiekęczyć *czestotl.*, miękkością przejać, zerweichen, durcheinweichen; (*Boh.* rozmačknauti, rozmačkati = rozgnieść); *Croat.* razmekchavam; *Ross.* размягнуть, размягчать, размягчивать; *Eecl.* размягчати. Dla wrzodów w gardle syrkosć przypada, bo wilgotności z nich pochodzące rozmiekęcząją częścią one głosowi służące. *Sok. Probl.* 98. ROZMIĘKNAĆ *neutr. jedntl.*, Rozmiekać *niedok.*; *Boh.* rozmečknauti, rozmečkati; *Ross.* размякнуть; *Eecl.* размякнваю; wilgocią przeniknąć, miękkim się stać; ganz weich werden, erweichen. Świeża grunt żywny wilgocią rozmieka. *Kniaz. Pocz.* 1, 151. Krzyczą zwycięzcy, smutnie wyją zwyciężeni, Ziemia płynie od krwawych rozmiekle strumieni. *Dmoch. Il.* 104.

ROZMIENIĆ *cz. dok.*, Rozmieniać *niedok.*; *Croat.* rozmenyam; *Bosn.* razminiti, prominiti; *Ross.* размьнить, размьнять,

размьвывать; zamienić, umwechſeln, verwechſeln, einwechſeln. Wszystko złoto mam w samych imperyałach; a najciężej tylko rozmieniać, to niewiedzieć, gdzie rozleża się pieniądze. *Teat.* 16. b, 112. Rozmienienie, rozmiarna; (*Ross.* размьвая = list zamienny, Tauschbrief). Do rozmienienia (*Bosn.* razminiv, setose mosge razminiti). Rozmieniacz, *Bosn.* razminilac, koji razminiva pjenezę; *Croat.* razmenitel.

ROZMIERCA, *y, m.*, ROZMIERZACZ, *a, m.*, rozmierzający *co*; *Vind.* resmernik; *Croat.* razkotaritel, der Ausmęffer, Abmęffer. Spólną przedtym ziemię, Rozmierca granicami poznaćzył długiem. *Otw. Ow.* 11. O rozmierzaczach ziemi. 1 *Leop. Hier.* 6. ROZMIERZYĆ *cz. dok.*, Rozmierzać *niedok.*; *Boh.* rozmeřiti, rozmeřowati; *Sorab.* 1. rozmeřam, rořmiriu, rořmirim; *Rag.* razmjerriti; *Vind.* resmeriti; *Croat.* razmeriti, razmerjam, razmerujem, razkotarujem; *Hung.* megmeřam; *Ross.* размьрить, размьрять, размьривать, размежевать, размежевывать; pomierzyć, wymierzyć, ausmeřen. Każdy znajdzie, umie kto rozmierzyć chwile, Czas do poważnych zabaw, czas do krotosile. *Min. Ryt.* 5, 549. Nie śmiemy się przyrównać do niektórych, co się sami zalecają; ale my siebie sami w sobie rozmierzając, przyrównawamy się sami sobie. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 10, 12. Rozmierzenie, wymierzenie, das Ausmeřen. — 3) Rozmiar, rozmierność, rozciągłość, die Ausdehnung. Bóg nie ma rozmierzania, ani wielkości. *Kat. Gd.* 63.

ROZMIERZWIĆ *cz. dok.*, mierzwiąć rozprószyć, malmen zerſtieben, zermalmen; *Sorab.* 1. rozmeřwu; *Bosn.* razmeriviti, razmerriviti; *Croat.* razmervlytjem.

ROZMIESZAĆ *cz. dok.*; *Sorab.* 1. rořmischeu, rořmischeam, *Rag.* izmjesejati; *Ross.* размьшать, размьшивать, разболтать, разбалтывать; rozmacie mieszając, einmischen, zerreiben, vermischen. Placek chleba oliwą rozmieszanego. *Budn. Exod.* 29, 52. Ług gdy ochłodnie, z rybią rozmieszać żółcią i tam gdzie są pechły kropić. *Haur. Ek.* 415. (*Boh.* rozmiška = zniszczenie).

ROZMIŁOWAĆ się, kogo, w kim *recipr. dok.*, rozkochać się w kim, sich in einen sehr verlieben. Salomon rozmiłował się niewiast cudzego rodu mnogich. *W.* 5 *Reg.* 9. 4. Dawid rozmiłował się drugieć córki Saulowej. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 18, 20. Nasz język Polski rychłoby urósł, gdybyśmy się go rozmiłowali. *Gorn. Dw.* Król się Olimpii rozmiłował. *P. Kchan. Orł.* 1, 522. Rozmiłowała się bardzo urodziwego młodzieńca. *Sk. Dz.* 1009. Korydon się w Alexie pasterz rozmiłował. *Nag. Wirg.* 488; *ardebati*. — *Absol.* Rozmiłować się, rozkochać się, pałać miłością; verliebt sein, sich verlieben. Mnie kiedy która kobieta odważy się kochać, to szalenie się rozmiłuje. *Teat.* 28, 45. Serec rozmiłowane poświęca wszystko swojej miłości. *Stas. Num.* 2, 65. — 2) Oby się go pan bóg rozmiłował; by się bóg nad nim zmiłował. *Cn. Ad.* 1069. *de improbis vel extreme miseris moribundis*; daß sich unser Herr Gott seiner erbarme.

ROZMINAĆ się z kim *recipr. jedntl.*, Rozmijać się *niedok.*, różną drogą idąc ominać kogo, einen verfehlen, nicht auf ihn treffen, nicht mit ihm zusammen treffen. Biegnę *co* pre-

- dziej, aby się z nim nie rozminąć. *Teat.* 24. c. 99. Myśli ich się zgadzają, o czas tylko rozmięły się. *Teat.* 55. d. 15. Szczęście, gdy komu w młodości sprzyja, Z tym się czestokroć we grze rozmią. *Teat.* 48. b. 42.
- ROZMIOTAC**, *ob.* Rozmieść. **ROZMIOT**, *u, m.*, rozrzut, rozrzucenie, rozpróśnienie; daß Auseinanderwerfen, Zerstreuen. Położył na drugiej stronie przeciwko Gilliuszowi skrzynie z kłótkami, na wszelkie prośby głuche, nie osadzisz, że jego rozmiot poniekąd jest lepszy, niżeli ta straż? *Warg. Wal.* 140.
- ROZMLEC** *cz. dok.*, Rozmlecać *niedok.*, mieląc rozetrzeć, sernablent; *Boh.* rozemliti, rozemtel, rozemeli; *Ross.* размолоть, размалывать.
- ROZMŁÓCIC** *cz. dok.*, Rozmłacać *niedok.*, młócić rozbić, zerdręcić; *Ross.* размолотить.
- ROZMŁODZIC** *cz. dok.*, Rozmładzać *niedok.*, zupełnie odmłodzić, verjungen, jung machen. Uczył ich, w którą ziemię latorośl i jako ją wsadzać, W jakiej winną macieć dziedzinie rozmładzać. *Gaw. Siel.* 562.
- ROZMNOŻYC** *cz. dok.*, Rozmnażać *niedok.*; *Boh.* rozmnožiti, rozmnožovati; *Slov.* rozmnožugi, rozlhognugi; *Sorab.* I. womnohofezam; *Ross.* размножить, размножать, приусугубить, приусугублять; *Eecl.* многоусугубити, разблагити, разблагаю; leźniejszym uczynić, rozwieliczyć, mnogości pryezynić; vermehren, vermehrlätigen. Stworzenie jest z niezegoś; rodzenie, gdy się jedna rzecz z drugiej wypuszcza; rozmnożenie, gdy też jedna rzecz się sama rozszerza i mnoży. *Sk. Kaz.* 517. Rozmnożyć się *Eecl.* размножити. Rozmnażanie się, die Vermehrung, ziarn niektórych roślin, jest niewypowiedzianie wielkie. *Bot. Nar.* 158. Abrahama bóg obiecał rozmnożyć i uczynić go ojcem wielu narodów. *Sk. Kaz.* 508. Każde dziesięcie nie zaraz mówi, jedno za rozmnożeniem lat; bóg przystojnie z rozmnażaniem lat rozmnażanie mądrości przyłączył. *Biał. Post.* 157. Dzieciatko rosło a rozmnażało się. *Rej. Post. D d d. A.* Im dalej, tym się więcej rozmnażał w nauce swojej. *Zarn. Post.* 5, 551. — *Arithm.* Rozmnażać liczbę jedną przez drugą, multipliciren. Aby potrafić każde mnożenie odprawić, trzeba umieć na pamięć wszystkie produkta z rozmnożenia pojedynczych cyfer wypadające; te znajdują się w tablicy rozmnożenia czyli Pytagoresowej. *Lesk.* 2, 7. Multiplicationstafel, Ein mal Ein. **ROZMNOŻYCIEL**, *a, m.*, **ROZMNOŻCA**, *y, m.*; *Boh.* et *Slov.* rozmnožitel; *Eecl.* размножитель; rozszerzyiciel, der Vermehrer, Verbreiter, Ausbreiter. Boże rozmnożyicieli światłości. *Kanc. Gd.* 526. Bóg jest rozmnożcą zbawienia naszego. *Wróbl.* 155. Methodus wiary Chrystusowej w narodzie Słowiańskim rozmnożyiciel. *Krom.* 51. — *W rodz. żeńsk.* **ROZMNOŻYCIELKA**, *i, u, p.* Dziwaetw rozmnożyicielka. *Mon.* 72, 591. die Vermehrin. **ROZMNOŻYSTY**, *a, e*; *Sorab.* I. womnohofezenité; rozmnażający się, mogący być rozmnożonym, sich vermehrlätigend, vermehrlar, multiplicabilis. *Cn. Syn.* 586. Ogórek ptaszy jest rzecz rozmnożyista. *Syr.* 1475.
- ROZMNOŻYSTO** *adverb.*, bardzo leźnie, jebr załreidh. Rozmnożę rozmnożyisto potomstwo twoje. 1 *Leop. Genes.* 16, 10.
- ROZMOCZYĆ** *cz. dok.*, Rozmaczać *niedok.*; *Boh.* rozmociti; *Vind.* resmozhit, arsmozhit, resmakat; *Carn.* resmákam; *Bosn.* raskisnuti, *Ross.* размочить, размочивать; moczeniem rozmieczyć, rozpuścić, rozmacić; anfweciden, einweciden, zerweciden. Rozmocz dwa łoty gumy w wodzie. *Pers. Lek.* 568. Jednorożec rozmacza róg swój w wodzie. *Wróbl.* 61. Który siega, a rozmacza ze mną rękę w misie, ten mię zdradzi. 1 *Leop. Math.* 26, 25. (który macza ze mną rękę w misie. *Bibl. Gd.*) — Weź na niektóre farby od razu w się bierz; a innych nie wiaęga inaczęj, chyba za wielokrotnym rozmaczaniem i warzeniem. *Pdch. Šen. list.* 2, 178. Rozmoczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, rozlazłość, **ROZMOCZKI**. *Cn. Th.* 948, das Anfweciden, Durchweciden z. B. des Erdreids vom Regen; cf. rozmaczki, jaja w rozmaczki; *Star.* jaja na umak. **ROZMOKNĄC**, rozmokł, *f.* rozmoknie *neutr. jednt.*, Rozmakać *niedok.*; *Boh.* rozmoknauti, rozmokati; *Sorab.* I. rofmoknu, rofmoknam; *Ross.* размокнуть; rozpuścić się od wody, aufgewecidit sein, durchweciden. Nogi im przez wodę, w której przez pięć dni wiaęz stali, rozmokły zupełnie. *Gaz. Nar.* 1, 77. Drogi rozmokle. *Hor. Sat.* 88. Owi ludzie bez gawewu, są ani ciepli ani zimni, ale rozmokli, jako zmokła kokosz, tak się ruszają, nie nie sprawią. *Sk. Kaz.* 515.
- ROZMODZ** się, rozmógł się, *f.* rozmoże się, rozmożę się *recipr. dok.*, Rozmagać się *niedok.*; *Boh.* rozmoey se, rozmohl se, rozmahati se; *Slov.* rozmáhám se; wzmagać się, w moc rozrastać, (cf. rozmemodz się, *ob.* Rozmożenie; jebr starf werden, an Stärke und Mächt zunehmen. Rozmagał się, a dzięło wszystko przed nim. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 5 (zmacmał się. *Bibl. Gd.*) Tyś się królu rozwiemożył i rozmógł; władza twoja dosięga do granic ziemi. *W. Dan.* 3, 19. Po potopie, gdy się lud począł rozmagać na świecie, Nemrot począł panować. *Biel. Św.* 5 b. Gdy się bałwochwalstwo rozmożło, wstepowali ezari w one obrazy. *Biel. Hist.* 25. (gdy górę wzięło). Francę do Polski z Rzymu przyniosła jedna niewiasta, aż się rychło rozplodziła i rozmogła u nas. *Biel. Św.* 255. Pobożni przesławowani będą, a zleświ rozmoga się na gorsze. *Fund.* 75. Nienawisnik mój, co się na mnie rozmogł. *Budn. Ps.* 55, 12. **ROZMOCNIC** kogo *cz. dok.*, Rozmacniać *niedok.*, bardzo mocnym uczynić, jebr starf machen. Nasi na pomoc swoim już natracowanym przypadną, i bitwę znowu rozmocnią. *Krom.* 524.
- ROZMOTAC** *cz. dok.*, zmotane odmotać, einwären, ané einander wirren; *Bosn.* razmotati; *Rag.* razmotatti; *Croat.* razmotávam; *Ross.* размотать, разматывать.
- ROZMOWA**, *y, z.*; *Boh.* rozmlauwanj; *Sorab.* I. rozřetřwano; *Carn.* pogovar, krémel; *Vind.* podgovor, podgovarjenje, befeduvanje, govorenje, szovor, maraji, maranje, pomenitva, kremel; *Croat.* razgovor, dogovor, zgovor; *Bosn.* dogovor, razgovor, govor, besjedenje; *Rag.* razgovör, dvořovorje, govör, razgovoranje; *Star.* razgovor; *Ross.* разговоръ, (переговоръ, переговорка negociacya; размова kłótnia); *Eecl.* разговорствение, словесие, принятая бесѣда; rozprawa ustna, daß Ge-

spräch, die Unterredung. Wiedli rozmowy o rzeczach poważnych. *Zab.* 14, 298. Rozmowa, gdy jest nieczna, droga przy niej śpieszna. *Cn. Ad.* 1006. Rozmowa ucieczna przy stole, leda potrawy okraśi. *ib.* 1007. Rozmowy złe psują najlepsze obyczaje. *Petr. Ek.* 99. *Sk. Żyw.* 2, 125. *Modrz. Baz.* 48. Rozmowy o dworzaniach, Łuk. *Gornickiego*; tegoż rozmowa o elekeji; Rozmowy Artaxerksesa z Ewandrem, *Stan. Lubomirskiego*. ROZMOWCA, *y. m.*, osoba rozmawiająca, die sich unterredende Person, die Person des Gesprächs; *Vind.* podgovernik, podmarnuauz, podbefednik; *f.* podgoverniza, podmarnuauka, podbefedniza; *Croat.* razgovoritel; *Bosn.* razgovoritegl, razlogsnik dobar, koji ljepo besjedi; *Rag.* razgovoritegl *consolator*, *f.* razgovoritegliza; *Ross.* разговорчикъ; *Eecl.* разлаголственникъ, *f.* разлаголствница. *Quincunx* pierwszy; rozmowce etc. *Orzech. Qu.* Rozmówcy, actores. *Nar. Tac.* 2, 245, ob. osoby sztuki jakiej teatralnej. ROZMÓWIC med. dok., Rozmawiać niedok.; *Boh.* rozmluviti, rozmluovati; *Sorab.* 2. rofgronisch, sze rofgranaseh; *Vind.* podmarnuavat, podgovorit, vkup govorit, se podgovoriti, se podmarnuavati, se podgovarjati, poumati, narezli, kremłati, pomeniti; *Carn.* kremłam; *Croat.* razgovarjamsze, dogovariansze, dogovoritisze, zpomenkujemsze; *Bosn.* govoriti, razgovaritisze, besjediti, razlogiti, (cf. rozłożyc, rozłog); *Rag.* razgovorittise, razgovaratise; *Ross.* разговаривать, разговориться, (2. разговарить, разговаривать rozgadzić, odradzić); переговорыль, переговорывать, переговариваться, собесѣдывать, (cf. biesiadować, biesiada); *Eecl.* разлаголзати, разлаголзествовати; (*Ross.* размовить rozradzić, kłócić się), размовиться; 1) rozprawać, dżęniti, reden von etwas. Rad rozmawia. *Cn. Th.* Rozmawiać z kim, mit einem sprechen. A to kto, ta pani, coś z nią tak długo rozmawiała? *Teat.* 7. c. 10. Rozmawiać się z kim o czym, sich mit einem über etwas besprechen. — *In molan partem*: Rozmawiny się, niewdzięczniku! *Teat.* 54. b, 52. (zobaczmy się z sobą). Wziął to za urazę swego honoru, i chce rozmówić się z W. Panem. *Teat.* 14. b, 20. — 2) Rozmawiać komu sługę etc. + przemawiać, odmawiać; abrenflig machēn, abwendig machēn, abreden. Amazony od ojców syny rozmówily, że szli z niemi w tamte strony. *J. Kechan. Dz.* 172. ROZMOWNY *plur.*, rozmawianie, rozmowy; Unterredungen, Gespräche. Alexander miewał rozmówny z medreami, co ich pierwszych w Persyi znaja. *Chlośe. Fars.* 52. Miewał z sobą wzajemne rozmówny. *ib.* 105. ROZMOWNICA, *y. z.*, gadalnia, lokutarcz. *X. Biel.* parlatorium, w klasztorach panieńskich. *X. K. n.* daś Gesprächzimmer. ROZMOWNOŚĆ, *ści. z.*, spadność do rozmawiania, rozprawność, die Gesprächigkeit; *Boh.* umlownost; *Vind.* podgovornivost; *Sorab.* 1. lesznofez. Dla osobnej ludzkości, rozmowności, był bardzo wziętym. *Sk. Żyw.* 567. Układność obyczajów i rozmowność panom przystoi. *Petr. Ek.* 105. ROZMOWNY, *a, c.* — ie *adverb.*, rozprawny, spadny do rozmowy; Gesprächig, leutlich; *Boh.* umlowný, boworny, přívětivý; *Slov.* přívětivý; *Sorab.* 1. leszné; *Vind.* podgovorniu; *Croat.* razgovorniv; *Dal.* razgovoran, rassgovoran; (*Rag.* razgovorni *consolatorius*);

Ross. разговорчивъ, бесѣдний, (cf. biesiadny). Każdemu łaskawym się i rozmownym stawał. *Sk. Żyw.* 2, 28. (*affable*). Panujący powinieli się okazać dla poddanych przystępnym i rozmownym. *Zabł. Roz.* 75. — 2. Rozmowny, rozmowie służący, Gesprächig. Gry rozmowne, zabawa pożyteczna. *Gorn. Dw.* 5. ROZMOŻENIE, *ia, n.*, wielka zamożność, zamożenie się znaczne, (ob. Rozmódz się); starke Vermehrung, Vermehrung. Bóg takiego szezęcia i takiego rozmożenia nie raczył dać jemu. *Rej. Post. A a a 6*, cf. rozmnożyć. ROZMROCZYĆ *cz. dok.*, Rozmroczywać *contin.*, mrok czyli ciemność rozpedzić, rüddämmern, die Finsterniß verschenden. Na pierwszym rozmroczywaniu; *summo diluculo*. *Krom.* 557. — *Fig.* Wino ci z trosków przepaści swobodna myśli słodko rozmroczy. *Hor.* 2, 275. *Kniaź.* ROZMROZIĆ *cz. dok.*, Rozmrażać *niedok.*; (*Boh.* rozmraziti, rozmrazovati; *Slov.* rozmrazám; *Sorab.* 1. rozlahyu; *Croat.* odmerzavam, razmerzavam); rozpuścić zmarzłego co. *Cn. Th.* aufthauen, Eis schmelzen machēn. ROZMRUZYĆ *oczy cz. dok.*, rozemknąć na pół oczy, die Augen halb aufmachēn. Budzi się wylekły objawieniem, Lecz wkrótce przekonał się oczu rozmrożeniem, że go tylko sen ludzi marą wystawiona. *Przyb. Luz.* 247. ROZMYKAĆ, ob. Rozemknąć. ROZMYŚL, *u, m.*; *Boh.* rozmysl; *Slov.* rosmislelka *deliberatio*, *addubitatio*; *Ross.* расчесть, (размысль miernicy, ziemniemca); *Eecl.* размысль (2. rozumi), вмышление; rozmyślanie się, namysłanie, rozwaga, rozważanie; daś Bedenken, Ueberlegen, Erwägen, Besinnen, der Bedacht. Wyszył one dziesięć dni dane Focyszowi na rozmysł. *Sk. Dz.* 855. (Bedenkzeit). — Nierozmysł. *Kosz. Cye.* 49. rozwaga, Unbedachtamkeit. — 2. Rozbierając swe przytoczone sobie słowa brał przed się rozmysł w onej dobre. *P. Kechan. Jer.* 252. zamysł, determinacya, Gespräch. ROZMYŚLIĆ *cz. dok.*, Rozmyślać *niedok.*; *Slov.* rozmysljim; *Boh.* rozmysletli se, rozgijmati, (cf. rozjać); *Sorab.* 1. rozmoszlu, rosmylliu, rosmyllim, tam a tam mylliu, rozpominam, wopominam; *Carn.* resmislam; *Vind.* resmisliti, resmislhuvati, resmisllicim, premisliti, premisluvati, preiresmisliti, poumati, napoumati, naposhlujati; *Croat.* razmisljavam; *Dal.* razmisljati; *Rag.* razmisliti, razmissegljati, razmishvati; *Bosn.* razmisliti, razmissegljati, promissegljati, proumisliti; *Slov.* promotriti; *Ross.* размыслить, размышлять, обмыслить, обмыслять, умыслевать, разгадать, погадать, обдумать, обдумывать, одуматься, одумываться, смегнуть, смекаль; *Eecl.* поглупити ся, подумлюся, разсудать, размышлять, подумать съ собою; rozważać, rozbiierać u siebie; erwägen, in Betrachtung ziehen, durchdenken. Rozmyślanie o czym, rozważanie; daś Nachdenken, Erwägen, Betrachten; *Sorab.* 1. rozpomnetžo, wopomnetžo; *Croat.* razmishlyavanye; *Eecl.* вмышление. Kiedy rozum wyobrażeniom w nas się snującym długo się przypatruje z pilnością, jest to rozmyślanie. *Cyank. Log.* 18. Dwadzieścia lat rozmyślałem na puszczy, i przekonał mnie rozum, że nie może być tylko jeden bóg. *Stas. Num.* 2, 117. Wierz, nie rozmyślaj. *Pot. Jow.* 2, 56. Rozpomnieć sobie rozlicność do-

brodziejstw, a rozmyślić sobie strach pogroźek pańskich. *Rej. Ap.* 49. Człowiek rozmyśla sprawy swoje w sercu swoim; ale pan sprawuje język jego. *Rej. Post. D d d 6.* Rozmyślanie rozumne, kontemplacya. *Gorn. Dw.* 562. Rozmyślanie nabożne, duchowne, medytacya. *Cn. Th.* 249. geistliche Beschauung, Betrachtung. Rozmyślanie komu uczynione • uwagi, przekładania; *Verstellungen, Betrachtungen, Bemerkungen.* Rozmyślania od ciebie uczynione dowodza, że człowiek jest dziełem boskim. *Zabl. Roz.* 29. — 2. Rozmyślać się *rec.*; *Boh.* rozmysliti se; namyslać się, rady u samego siebie szukać; *sich besinnen, bedenken, bey sich überlegen, zu Rathe gehen.* Rozmyślić się, namyslić, poradzić na wszystko dobrze potrzeba; namysł się wolno, a śpieszno czyni. *Cn. Ad.* 1008. — *Aliter:* Rozmyśliłem się już na to dobrze • udeterminowałem się, idę habe beschloffen, idę bin entschlossen. *Cn. Th.* — *Aliter:* Rozmyślił się zaś, odmienił zdanie, radę, przedsięwzięcie, er hat sich anders besonnen, (cf. upamiętać się, zrezygnować się). Z początku nie chciał, ale potem rozmyśliwszy się i żałując tego, co uczynił, poszedł. *Sekl. Math.* 21. RÓZMYŚLACZ, a, m., ten, który się rozmyśla, *deliberator. Magz.,* der Erwäger, Betrachter; *Bosn.* razmisesgljalac, f. razmisesgljalica; *Rag.* razmisesgljalaz, f. razmisesgljaliza, razmisliteghiza; *Vind.* poumlavez; *Ecl.* размыслитель. RÓZMYŚLNY, a, e, RÓZMYŚLANIE, RÓZMYŚLANIE *adverb.*, rozważający, roztropny; überlegt, bedachtfam; *Boh. et Slov.* rozmyslny; *Sorab.* 1. wopominaczné, poważuyné; *Vind.* napomiflu, pomifliu, penafliu; *Rag.* razmisesgliv; *Ecl.* вымышленый Co czynisz, czyni rozmyślnie, skora rada szkodzi. *Kehow. Fr.* 152. Mówić z przedka a nie rozmyślanie, o rzeczy ważnej, nie jest to lada co. *Gorn. Dw.* 16. Nie mów nie nierozmyślnie. *W. Eccles.* 5, 4. Nierozmyślnie rzeczy ledajakie; nierozmyślny pisarz, nie będzie wyborny. *Cn. Ad.* 641. Nierozmyślny, (*vitiose*), porywczy, niebaczny, *inconsideratus.* *Cn. Th.* 522. unüberlegt. Z nierozmyślniej zrobiłeś kobietę rozsądną. *Teat.* 41, 8. (*sine vitro*) Nierozmyślny, mienogotowany, *immeditatus. Magz.* unüberdacht, unverberitet, *extemporalis, ex nunc.* Tybryusz lepszy był na przedkie odpowiedzi, niżli na rozmyślnie. *Skl. Dz.* 67. W nagłych przypadkach lepsza radę potrafią białogłowy, niżli mężczyzay. *Petr. Ek.* 19. — 2. Rozmyślny, nieprzypadkowy, umysłay, *perfectib.* Może to się stało przez zapomnienie? *B.* Nie papo, rozmyślnie. *Teat.* 59, 16. RÓZMYŚLNOŚĆ, ści, ż, baczność, rozważa; *Boh.* rozmyslnost; *Vind.* pomiflvost, premiflvost, die Ueberlegung, die Bedachtfamkeit. Nierozmyślność, niebaczność, *temeritas.* *Cn. Th.* 522. Unüberlegtheit, Mangel der Ueberlegung.

RÓZMAROWIĆ, ROZMOROWIĆ *cz. dok.*, rozpuścić kogo, einen ganz unartig machen. Spanoszeniem rozmarowiona swawola. *Krom.* 459; *opibus aucta licentia.*

RÓZNASZAC, *ob.* Roznieść.

RÓZNIATA, y, ż, różność, różnica, spor, kłótnia; *Spad.* Streit. Wojna z wojny rosła, i nie było końca Morców, płaczu, różniaty i krwawego tańca. *Klon. Wor.* 50. RÓZNIC *cz. niedok.*; *Vind.* reslozhiti, ressesnati, resviditi, arslzhiti; *Rag.* razvidjeti; *Bosn.* sejarat; *Ross.* познать,

отличить, отличать; różnemi czynić, różnicę robić, nie równać; unterscheiden, einen Unterschied machen. Słoneczne promienie dnia od nocy nie różna, wszystkie miesza rzeczy posępna niepogoda, sama ciemność panuje. *Bardz. Luk.* 55. Jako układ części tej porcelany wewnętrznych, różni ją od szkła, tak równie ten układ rozróżnia ją od innych rodzajów porcelany. *Torz.* 179. Różny ubiór, języki zróżniono narodów. *Bardz. Luk.* 2, 47. Zdawało mi się, że mię różnił od innych, i że wejrzenia jego mowy do mnie. *Teat.* 9, b, 61. — 2. Różnić się od kogo, niezgadzać się, *dissentio;* *sein einem abgehen, nicht seiner Meinung sein.* *Cn. Th.* RÓŻNIC *się rec.*, różnym być, *sich unterscheiden, verchieden sein;* *Sorab.* 1. schelakofczu szo z druhim; *Ross.* отличаться, разнествовать, различествовать. Za czasów Temistoklesa młodość własna od dzisiejszej tym się tylko różniła, iż była otwartszą. *Mon.* 64, 295 — 2. Różnić się z kim, nie zgadzać się, w niezgodzie być, kłócić się; *untüchtig sein, zanken, streiten.* Zkąd spólne waśni rosta między wami, Zkąd to, że z sobą różnicie się sami? *P. Kehan. Jer.* 10. RÓŻNICA, y, ż; *Slov.* rozdiel, (cf. rozdział); *Curn.* resložik, sdrašba; *Sorab.* 1. schelakofczeno, (cf. wszelaki); *Vind.* resložik, reslozhenje, resbor, reslozhnost, reslizhnost, reshika, mejniš, mōja; *Croat.* razlika, različnoszt; *Rag.* rāznizaze; *Bosn.* razlika, razlicnost; *Slov.* rāzhka; *Ross.* познана, разнана, отлича, раздоръ, разгъ; 1) różność, czym się co od drugiego różni; *der Unterschied, die Verschiedenheit.* W rumieńcach, które natura twarzom udziela, jest wielka różnica. *Mon.* 64, 271. Między człowiekiem jednym a drugim niemała różnica. *Teat.* 52, 22. — *Arithm.* Różnica, różniczka, nadmiar, reszta, lezba po odeignieniu mniejszej od większej wyznika. *Česk.* 2, 6. *Jak. Mat.* 5, 15. die Differenz. — 2) Różnica; *Ross.* разнь, разнь; *Boh.* různice; mezgoda, kłótnia; *Spad.* Streit, Spader, Untüchtigkeit. Między niemi urosła wielka różnica i spór. *Warg. Cez.* 109. Rzecz wszystkie, o która różnicę mamy, na twoje uznanie podaje. *Skl. Dz.* 1169. Gdzie masz jaką wojnę albo różnicę, jak możesz do zgody i pokoju, chęć przywodzić. *Skl. Znac.* 2, 440. Po wyjechaniu Ryxy były u nas wielkie różnice, swary, rozboje. *Biel.* 49. faksyo. RÓZNICZKOWY n. p. rachunek. *Jak. Mat.* 5, 5 *calculus differentiar,* die Differentielformung. Hość różniczkowa. *Jak. Mat.* 5, 84. RÓZNIĘ, RÓZNO *adverb. Adject.*; różny; mejednakowo, różnym niejednakiem sposobem, (*oppos.* równo); *verchiedentlich, auf mancherley Art;* *Slov.* různy, narůžno; *Sorab.* 1. rufno. Nieróżno *Ecl.* неразно, неразметвенно. Zawždy o królu są odmienne meba, i szczęście różnie koło swe prowadzi. *P. Kehan. Jer.* 261. Każdego się pytał, a różno, każdego odwiędłszy na stronę. *Warg. Radz.* 558. To prawem nie może być, co od sprawiedliwości różno idzie. *Baz. Modrz.* 405. stroni, oddala się RÓZNIĘĆ *nijak. niedok.*, zróżnić *dok.*, różnym się stać, cf. różnić się, *verchieden werden, sich abändern.* Oh jak z pierwszą Niobą Niobe zróżniała. Gdy od ofiar Latony ludzi rozganiła. *distabat. Zebr. Ow.* 145.

RÓZNIĘCIĆ *cz. dok.*, Rozniecać *niedok.*; *Boh.* roznititi, roz-

nęcowali; ogień wzkrzesić, rozpalic, ogień rozszerzyć, *pr. et tr.*; *ſener anmachen, aufmachen, entzündeu, entflammen.* (*Vind.* resnietiti + zapalic w piecu). Idź moja Kachno, a roznieć ogień. *Teat.* 8, 20. Ja rozniecam w tobie ogień. *Budn. Ezech.* 21, 5. Przez gniew zawziętej Junony Troję w popioł obrócił pożar rozniecony. *Min. Ryt.* 2, 278. Lekarstwo to oczy obrażone ratuje, i nie daje się rozniecać zlemu. *Syr.* 925. Moment rozniecił we mnie płomienie. *Teat.* 52. b, 79. Wojna na on czas na samym roznieceniu zgasła; *inter initia extincta.* *Krom.* 275.

ROZNIENIE, *ob.* Różnić.

ROZNIEMÓDZ się, *f.* rozniemoże się, rozniemogę się *rec. dok.*; *Boh.* rozniemoey se; *Ross.* разнемоюся, разнемогаться, (*cl.* rozniemódz się); zachorzeć, moeno się rozehorować, (*cl.* niemoc); *ſehr krank werden, ſchwer erkranken.* Jeſli się kto rozniemogł, albo w niebezpieczeństwo jakie przyszedł, to się do krzyża obiecał. *Dambr.* 759. Byli tam na jednej biesiedzie, tamże się rozniemogł, takżeć charłał charłał, ażci poszedł. *Rej. Zw.* 64. Wielu ich było, którzy się nagle od onego pokarmu rozniemogali na biegunki. *Bac. Sz.* 22. Powiedziano mu, iż się rozniemogł ociecie jego. *Leop. Genes.* 48, 1. (iż zaniemogł. *5 Leop.*). Na śmierć się rozniemogł, chciał tedy przed niemi testament uczynić. *Biel.* 29. Rozniemogł się na gorączkę okrutną. *Wys. Aloj.* 428. Bardzo się rozniemogła. *Pot. Arg.* 825. Rozniemogł się na nogi swoje, a niemoc jego była bardzo ciężka. *Budn. 2 Chron.* 16, 12. Rozniemoże się wół komu, wnet szuka gospodarz lekarstwa. *W. Post. W.* 2, 242.

ROZNIESĆ, rozniósł, roznieśli, *f.* rozniesie, rozniosę *cs. dok.*. Roznosić *niedok.*, Roznaszac *frequ.*; *Boh.* roznesti, roznosyti, roznaſeti; *Sorab.* 1. rozneszu, roznoſelcu, roznoſchu, rofnecz, rofneszam, rofnoschem; *Sorab.* 2. rofnalež; *Urn.* resnâsham; *Vind.* resnaesti, resneisti, arsnesti; *Croat.* raznâssam; *Rag.* raznjêti, raznosistiti; *Bosn.* raznesti, razniti, raznositi; *Ross.* разнести, разносить, разношивать; w różne strony zanosić, rozpraszać; *aus einander tragen, verſchiedentlich herum tragen, zerstreuen.* (*Ross.* разносить, разношивать rozehodzić czyli rozdeptać obuwie, hóty). Ziarna tak drobne, że je wiatry wszędzie roznosza. *Bot. Nar.* 158. Wiatry ich koncepty roznoszą, jak liście w jesieni wieher zwykł roznosić. *Opal. Sat.* 79. Roznoszenie, roznieſienie *Ross.* разноска, разнось. Góre roznieś kazał. *Sk. Ds.* 498. rozkopać, er ließ den Berg abtragen. Słężacy dziedzictwo swoje na subtelne cząstki podziałem gestym roznieśli. *Krom.* 544. (rozdziełli, rozczłonkowali). Rozbił przez swoje madrośe tę burzę, któraby była całe państwo rozniosła. *Klok. Turk.* 92. zertrüben. Dobytemi szablami grozili mu, że go mieli na nich roznieść. *Warg. Wal.* 171. na kawalki rozbić, in Eſtſche zerbauen. Ktoby drugiego odstępował, aby na szablach był rozniesiony. *Birk. Chodk.* 10. Bycy mnie zewsząd srodzy otoczyli, Aby nędznika w sztukach roznosili Na swych rogach. *Ryb. Ps.* 57. — §. Roznosić kawę, potrawami, herum tragen, herum reiben. Zaczynają lokaje potrawy roznosić, Siedziałem w piérwszym miej-

scu, zaczęli ode mnie. *Zabl. Zab.* 2. — §. Roznosić pogłoskę etc., rozgłosić, rozszerzyć, rozgadać, rozpaplać etc.; *Ross.* пронести, проносить, разболтать, разболтываю, рудбар machen, außplaudern, außtragen, fund machen. *In bonam et malam partem:* Jaka wierność owych pasterzy! co slyszeli, to mówią, to rozsławiają o dzieciatku Jezusie i roznoszą. *Dambr.* 46. Muzy darem rozniosłes sławę Augusta, August cie Muzy odmiarem podaje w potomne usta. *Zab.* 12, 51. *Knioż.* Już się nie małe głosy roznosiły o możności jego. *Rej. Post. S s 4.* Dworsej pogłoskę tę po całym mieście roznieśli. *Teat.* 4, 28. Zawsze miano za najniepoczeiwsze plemie tych ludzi, którzy cudze słowa i mowy roznaszali; a teraz należli się tacy, którzy roznaszają zbrodnie. *Pilch. Sen. list.* 4, 215. Wzorki zbierać jeden z drugiego, i potym z przydatkiem jeszcze roznosić je po mieście. *Teat.* 22, 105. Józef, mąż jej, będąc człowiekiem sprawiedliwym, nie chciał jej roznosić a sławić. *Leop. Math.* 1, 19. (osławiając). Rzecz cała wprzód już gwarem współstwa roznieſioną, senatowi donosi. *Pilch. Sall.* 55.

ROŻNIK, *ob.* Rośnik.

ROŻNINA, *v. ž.*, miejsc różne, rozróznione, różnica; ein ſuß unterſchiedener Ort, ein Unterſchied. Już i drogi nie widać, nie widać różniny żadnej w ziemi. *Bardz. Luk.* 162. **RÓŻNO**, *ob.* Różnie, Różny. **ROŻNOBARWY**, **RÓŻNOBARWNY**, **ROŻNOBARWIENNY**, **ROŻNOBARWISTY**, *a, e*; *Ross.* разноцветный; różnofarby, rozmaitych kolorów, różnokrasy, różnowzory, pstry; von verſchiedenen Farben, bunt. Różnobarwe kwiatki. *Zimor. Siel.* 185. *Kchow.* 9. Różnobarwienne szaty. *Faliss. Fl.* 54. Bujne łąki, gdzie trzody bez strachu się paszą, Różnobarwistym wdzięcznie szmeletem kwiatki kraszą. *Szym. S. W.* 2. Dwie tarczce różnobarwiste; biała z nich pokój, czerwona wojnę znaczyła. *Kiom.* 128. — §. *Transl.* Różnobarwne i liczenie powtórzone na komisją skarbową zażalenia. *Dyar. Grad.* 595. różnokształtne, pod różnemi pozorami; von verſchiedener Geſtalt, unter verſchiedenem Verwande. **RÓŻNOBLADY**, **RÓŻNOBLADY**, *a, e*, w różnym stopniu blady, in verſchiedenem Grade bleich. Śmierci różnoblade. *Tward. Wl.* 175. Niewdzięczna staroś, chorób różnobladych mnóstwo. *Kulig. Her.* 517. **RÓŻNOBOCZNY**, *a, e*, ungleichſeitig, verſchiedenſeitig; (*oppos.* równoboczny). Gdy w trójkacie wszystkie trzy boki nierówne będą, zowie my go różnoboicznym, *scalenum. Geom.* 1, 18. *Łesk.* 47. **ROŻNOBOK**, *u, m.*, §. a) trapezium. *Geom.* 1, 75. — §. b) Różnobok, różnokąt, różnoboiczny trójkąt. *Solsk. Geom.* 6. **RÓŻNOFARBY**, **ROŻNOFARBNY**, *a, e*, różnobarwy, różnych kolorów, von verſchiedener Farbe. Mnóstwo różnofarbnych namiotów. *Przyb. Mult.* 565. Motyle przybrane w różnofarbne szaty. *Chod. Cesn.* 51. **RÓŻNOGŁOŚNY**, *a, e*; *Ross.* разногласный; różne głosy wydający, verſchieden tönd. Różnogłośnym trab, surm i bebnów graniem, hukiem i traskiem. *Stryjk.* 545. Różnogłośne pieśni. *Zimor. Siel.* 285. Puszcze różnogłośnym gwarem ptasstwa brzmiające; *concentus dissonus. Ossol. Sen.* 64. **RÓŻNOGŁOS**, *u, m.*; *Ross.* разногласие; dysharmonia. **RÓŻNOJEZYKI**, *a, ie*; *Ross.* разноязычный; rozmaite

języki obejmujący, von verschiednen Sprachen. Istna różnojęzykięj mieszanina wieży. *Nar. Dz.* 1, 205. (wieża Babilońska). RÓZNOIMIENNY, a, e, imion różnych, von verschiednen Namen; *Ross.* разноименный. RÓZNOISTNY, a, e, istności różnej; *Eecl.* разноимый, разноимый, verschiednen Wesens. RÓZNOKAT, ob. różnobok. RÓZNOKRASY, RÓZNOKRASNY, a, e, różnobarwy, rozmaitych pięknie mienionych kolorów, idem bunt. Maj drzewa piękny różnokrasnym kwiatem. *Zab.* 16, 186. *Kniaź.* Różnokrasny wieniec. *Zab.* 5, 405. *Nar. et* 12, 220. Pstrzyć głowę kwiatem różnokrasym. *Hor.* 1, 26. *Kniaź.* RÓZNOKRETY, a, e, wężykowaty, verschieden geiflängelt. Traei ślad przez omylnie drogi i ścieżki różnokrete. *Bardz. Luk.* 151. RÓZNOKREŚLNY n. p. kat, *mixtilineus*, gdy jedna linia prosta a druga krzywa. *Jak. Mat.* 1, 41. ein verschiedenliniger Winkel. RÓZNOKSZTALNY, a, e; *Ross.* разнообразный, разновидный; różnego kształtu, von verschiedenem Gestalt. Ruch nie jednostajny, odmieniający się co chwile, nazywa się ruchem różnokształtnym. *Jak. Mat.* 5, 249. (*Subst. Ross.* разнообразие, разнообразность 'różnokształtność'). RÓZNOMYŚLNY, a, e, — ie *adverb.*; *Ross.* разномысленный; (*oppos.* jednomyślny); różnego zdania, verschieden denkend, anders denkend. Srogie nastąpiły rozruchy; Nie powściągnięte były rozmysłue duely. *Zab.* 15, 297. *N. Pam.* 17, 140. — *Ross.* разномысленникъ człowiek różnej myśli, różnego zdania; *raznomyśle*, *raznomyślność* 'różnomyślność', (*oppos.* jednomyślność). RÓZNOOSOBNY, a, e; *Eecl.* разноличный, *Græc.* ἑτεροοσωπιδής; *Eecl.* разноличествую *persona differo*. RÓZNOPIÓRY, a, e, rozmaitych piór, verschieden gefiedert, bunt von Federn. Czasem nas także bawia różnopiore ptaki, które siedzą po drzewach i pomiędzy krzaki. *Chod. Gesn.* 78. Pełno po gaju emy różnopiorój. *Zab.* 10, 207. *Ziśl.* Baciai różnopiory. *Min. Fars.* 24. RÓZNOPLEMIENNY, a, e, — ie *adverb.*, niejednakowego plemienia, verschiedenem Stamme; *Ross.* разноплеменный, cf. różnorodny. RÓZNOPEŁNYNY, a, e, kręto w różne strony płynący, wężykowaty, idelängelt fließend. Różnopłynne brody. *Ryb. Gesl. C b.* RÓZNOPRZYMIOTNY, a, e, niejednakowych przymiotów, von verschiedenem Eigenschaft; *Ross.* разносвойственный. RÓZNORAKI, a, ie, rozmaity, verschiedenlich. Przyjemnie pracuje w różnorakim nauk gatunku. *Czack. Pr.* 2, 200. Gorzystość różnoraka, abgelegte Gebirge, rzędy gór z wielorakich gatunków kamieni lub skał złożonych, w kierunku prostopadłym. *Mier. Mskr.* RÓZNORODNY, RÓZNORODY, a, e; *Ross.* разнородный; von verschiedenem Natur, oder Art, ungleichartig. Ciało z części niejednej materyi składane, zowiemy różnorodnym, *heterogen*. *Hub. Wst.* 585. *Rog. Dos.* 1, 65; (*oppos.* jednorodny *homogen*). Ciała różnorodne, składające się z cząstek niejednakowej natury. *Śniad. Chem.* 5. Rzeczy różnorode. *Przyb. Milt.* 512. Gdyby kto pozbiarawszy te tak różnorodne części, do siebie źle przystające, w proporcji niezgodne, złożył, wystawiłby zapewne raczej poczware, jak postać szykowną człowieka. *N. Pam.* 24, 564. Mieszkańcy różnorodni tego świata. *Przyb. Milt.* 252. Atmosfery różnorodne.

Scheidt. 55-7. et 58. Zrównanie różnorodne, *aequatio heterogenea*. *Śniad. Alg.* 1, 125. RÓZNORODNOŚĆ, sci, ż., różnaitość eo do rodu, die Ungleichartigfeit; *Ross.* разнородность, разнородство, разнородие. RÓZNORODNY n. p. Don. *Tward. Wł.* 49. różne rogi, odnogi mający, verschieden Arme habend. — (RÓZNORÓWIC, ob. Roznarowić). — RÓZNORYMY, RÓZNORYMNY, a, e, z rozmaitych wierszów złożony, von verschiedenem Versen. *Jana Rybińskiego* Geśl różnoryme. — Dityramb z natury swojej powinien być szumny, różnorymny etc. *Nar. Dz.* 1, 115. Lekkie przegrawki czyniac, różnorymny wiersz zaczynasz, w ozdobne upleciony hymny. *Zab.* 6, 570. *Nar.* RÓZNOŚĆ, sci, ż., RÓZNOTA, y, ż.; *Boh.* různost; *Vind.* drugazhnost; *Rag.* razhenos, razlikos, razluka; *Ross.* разность, разнота, разнство, разнствие, отличительность, отличие, отличность, отънность; różnica, niejednakowość; der Unterschied, die Verschiedenheit. Żadnej różności niemasz między dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, jeziorną i morską wodą, jeno nazwiska są różne: ale sama istność i przyrodzenie wody, jedna jest wszystkich. *Syt. Szkl.* 18. W niektórych drzewach jest też różność płci, tak iż między nimi są samcy i samice. *Cresc.* 67. Między świętym a przekętym nie braku a różności nie mieli; a między plugawym a czystym nie rozsądali. 1 *Leop. Ezech.* 22, 26. Niektórzy chcieli, aby różność w stanie szlacheckim była, to jest, żeby jedni niższego, a drudzy wyższego albo pańskiego stanu byli. *Biel.* 522; (*oppos.* równość szlachecka). Różność wielka. *En. Ad.* 1010. (daleko zjad do owad). — Różność, odmienność, roznaitość, odmiana; Abwechslung, Verschiedenheit, Mannigfaltigkeit. O ty bawiają różności, ty rozkoszy wzroku, przerwij tę nudzącą równość. *Karp.* 5, 42. Jak kwiaty, tak owoc barwę miały złotą, Farb wesoła mieszanych upstrzone różnota. *Przyb. Milt.* 106. — ż. Różność, różnica, niezgoda, spór, kłótnia; Unähnlichkeit, Safer, Streit. W różnościach i poswarkach uciekamy się do sędziogo. *Petr. Et.* 541. Wszystkie na świecie różności zjad pochodzą; moje, prawi jeden; drugi: nie twoje, ale moje: tak to było, nie tak to było. *Gorn Dz.* 94. — ż. Świeci zwolennicy jego mieli się rozchodzić po różnościach świata tego. *Rej. Post. C e e 5.* po różnych stronach, verschieden Weltgegenden.

RÓZNOŚC, ob. Roznieść. RÓZNOŚCIEL, RÓZNOŚCZYK, a, m; *Rag.* raznossitegl; *Ross.* разнощик; który eo roznasza, der Scrumträger. Roznosiciel pocztowy listów, der Briefträger. Drukarze roznoszczykow trzymali, eo wędrując po kraju, i domy po drodze odwiedzając, przynaszali do nich dzieła z druku wyszłe. *Czart. Myśl.* 164. (*colporteuris*) Roznosiciel pogłoski, rozgłosiciel, der Kundmacher, Anspesamer. RÓZNOŚCIELKA, i, ż.; *Rag.* raznossitegliza; *Ross.* разнощица. Mylna roznosicielka dzieł tylko pozornych, Za mniemaniem się słowa nieprawdą unosi. *Kras. W.* 65. rozgłosicielka, Kundmacherinn, Anspesamerinn. RÓZNOŚCIELSKI, a, ie, od roznosiciela, Scrumträger; *Ross.* разнощический, разнощичей. RÓZNOŚNY, a, e, do roznoszenia, berumtragbar; *Ross.* разносный.

RÓZNOŚCIERCI, ia, ie, niejednakowej sierci, ungleichhaarig, (z. B. von Pferden); *Ross.* разношерстный. RÓZNOŚRZODKOWY, a, e, mimoszczodkowy, *excentricus.* *Jak.* *Mat.* 4, 275. RÓZNOSTRONNY, a, e, rozmaity co do stron, verschiedenseitig; *Ross.* разносторонный. RÓZNOUSTY, a, e, różnojęzyki, von verschieden Sprachen. Kragłe się złoto wijące nienstanonym ruchem Łaczy świat różnousty handlowym łańcuchem. *Nar. Dz.* 1, 9. RÓZNOWAGOWY, a, e, niejednakiej wagi, verschiedenem Gewicht. Niemcy różnowagowe mieli grzywny. *Czack. Pr.* 155. — (RÓZNOWATY, a, e, — o *adverb.*, śpieszasty jak rozeń, nach oben zu spring. Nie trzeba różnowate kopy robić, ale tak, żeby w sobie były spadziste. *Haur. Sk.* 78). — RÓZNOWIERCA, y, m.; *Boh.* rozdwojenec, rozdělence: inszej wiary, inszego wyznania, der eintés andern Glaubens oder Bekenntnißes ist. Wolać cierpieć ostatnie w zatonienu meki, Niż tracić życie z mściwej różnowierców reki. *Przyb. Luz.* 42. RÓZNOWIERSTWO, a, n, rozmaitość wyznania, Verschiedenheit des Glaubens, des Bekenntnißes. Trajan różnowierstwa zakazał. *Nar. Tac.* 2, 344. RÓZNOWZORY, RÓZNOWZORZYSTY, a, e, różnobarwisty, różnokształty; verschiedenlich gemeldet, gestaltet, gezeichnet. Pawł roztaeża ogon różnowzory. *Hul. Ow.* 129. Słupy stoją tam równowzorzyste. *Bardz. Trag.* 522. Już opadły z pięknej krasy różnowzorne kwiaty. *Zob.* 5, 415. *Karp.* 1, 51. RÓZNOZIARNY, a, e, rozmaite ziarna mający, verschieden geförnt, verschiedene Körner habend. Wisła różnoziarne żyta w morski brzeg toczy. *Ryb. Gesl. D 2 b.* RÓZNOZNACZNY, a, e, — ie *adverb.*, nie tegoż znaczenia, nie je lako oznaczający; verschiedenlich bezeichnend, von verschiedener Bedeutung. Terminy, z których jeden jest dodatny, drugi odciażny, nazywają się różnoznaczące. *Ustrz. Alg.* 8. RÓŻNY, RÓŻEN, żna, żne; (*Boh.* různý - rozprószony, narižno, porůžno - osobno); *Boh.* rozdílný, rozličný, rozmanitý; *Sorab.* 1. schelaki wot druhoho, (ef. wszelaki); (*Sorab.* 1. rozné - sprošny); *Carn.* resložn; *Vind.* drugazhen, resložzen, resložhln, mnogotern, mnogofurnast; *Croat.* rogni; *Bosn.* razlicjan, razlik, innak, sejaran, narajar; *Rag.* razlicjan, razvidiv; *Ross.* разный, розный, разветвленный, отличный, отлпкий, отливный; *Ecel.* разлнчнтельный, неогласный; niejednaki, verschieden, nicht eintrley. Różne są ludzkie zdania, ci w lewą, ci w prawą, Ci chcą nazbyt powolnie, tamci nazbyt żwawo, Ci płakać z Bewerlejem, ci śmiać z Donkiszotem. *Kras. W.* 21. Jedenże grzech różny w różnych bywa, W jednym jest większy, w drugim go ubywa. *P. Khan. Jer.* 115. (*duo si fecerint idem, non est idem*). Ci, którzy mają różne natury, muszą też nie różnymi, ale różnymi być, w jednakieli spraw wykonywaniu. *Salut.* 2, 585. Inszy i różny jest ociec niebieski; inszy i różny syn, tak też i duch ś. *ib.* 82. Osoba każda w ś. trójcy od siebie jest różna i daleka. *ib.* 85. Same między sobą są te rzeczy różne i niepodobne. *ib.* 6, 112. — ż. Różny, rozmaity, odmienny; mannichley, mannigfaltig. Pobudzają smak różne potrawy. *P. Kehan. Orl.* 1, 585. Trzeba dla naszej zabawy różnych

rzeczy. *ib.* Różna muzyka, różne sceny były, Gdy jedne wyszły, drugie nastąpiły. *Auszp.* 15. — Różny od czego, różniący się; unterschieden, verschieden. Niewolnicy cielesności tak są różni od cnotliwych, jak jest różna dusza od ciała. *Gorn. Dw.* 556. Ci ludzie bardzo różne mają serca od ust. *Boter.* 28. (nieszczery, obłudni). Różny kształt natury, postaci, twarzy, *ob.* Twarzność. *Cn. Th.* 4166. Polska i Litwa, jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a tak nie różna, ale jedna spólna Rzplta, która się ze dwu państw w jeden lud zniosła i spoiła. *Herb. Sal.* 688. *Vol. Leg.* 2, 770. Sto i dwadzieścia kroć różnych czasów potykał się z nieprzyjacielem. *Wary. Wal.* 85. zu verschieden Zeiten. Człek zawsze fortuny różnej bać się musi. *Tward. Wl.* 60. (przeciwny). — ż. Tak różne i nieprzystojne małżeństwo Jagiełły z Pilecką; *impar matrimonium.* *Krom.* 479. cime ungleiché Heirat. Różną myśl próżnowanie rodzi. *Bardz. Luk.* 69. rozmaity, swawolny, niestateczny. — Po różniu *adverb.*, różnie, różno, verschiedenlich. Świadkowie po różniu u sadu pytani być mają. *Stat. Lit.* 198. (każdy z osobna). Wszyszy szlachta w jednym miejscu stawić się mają, a nie po różniu. *ib.* 42.

RÓŻNY, *ob.* Rogowy; *Rag.* różni, roxani; (*Sorab.* 2. rofni narožny).

RÓZOCHOCIC *cz. dok.*; *Ross.* разохотить, разманить, разманывать; pobudzić kogo, ochoczym go uczynić, cimen matig mid lustig machen. Owi to smutek cierpiący, gdy się rozochocą, długo się i bez miary śmieją, jakby nadgradzali za przeszłą swą posępnosć. *Zab.* 12, 279. *Przyb. Milt.* 52. Po granii Orfensza tańcowaly z wilkami kozy, tak je rozochocił. *Pol. Syl.* 520. Rozochoconie *Ross.* разманка, разманъ. RÓZOCHOCIC się *recipr.*, Courage, Mutb, Lust kriegen. Tak gdy każdemu z nich wziętek idzie, Wszyscy na wojnę z nim się rozochocą. *Chrośc. Fars.* 161.

RÓZODEONI, ia, ie, różowej, rosenbändig. Rano, skoro jutrenkę różodonią zoczym... *Dmoch. II.* 2, 174.

RÓZOGNIC *cz. dok.*, rozpaść, rozżarzyć, ogniem zająć; erhitzen, entflammen, *pr. et fig.* Poruszenia rozognionej duszy. *N. Pam.* 5, 559. Rozogniony wdzięcznością rzucił się lud cały. *Tom. Bol.* 106. *Ecel.* разогняственный.

RÓZOKI, RÓZOKI, a, ie, co zezem patrzy, świdrowaty. *Maz.*, řáclenb. *Sienn.* Volck. 307; *Boh.* blkawy, přístekawý; *Sorab.* 1. schelawez, schelawé; *Carn.* berliv (*ob.* Brlok), shkilast, shkilz; *Vind.* shkilst, shilast, shilgast, kernishlou kirshon; *Croat.* skilyáv, skilyavecz, krivogled, krisogled, krivook; *Bosn.* gverok, higliok; *Rag.* gverók, higliók, nagverók; *Ross.* раскосый, косъ, косый, косоокий, косоглазый, косоватый, приносъ, косына, (ef. nkos, ef. koslawy); (разноглазый разных оцу). Rozokie oczu, *Rag.* rãzróke oeci; *Ecel.* [разокъ 2], разоитъ очи, косые глаза, кон разно глядять. W poznaniu prawdy ludzie bardzo są maluczkie, A na nią rozokiemia oczyma patrzą. *Rej. Wis.* 96. Lekarstwo od rozookieli oczu i wzroku Byskawego zachowujące. *Syr.* 1095. *Past. Fid.* 262. *Strabo.* rozooki. *Spicz.* 247. RÓZOKO *adverb.*, zezem, świdrowato, řáclenb. Rozoko pa-

trzy. *P. Kchan. Orl. 1, 79, Boh. blikám; Carn. shkileti; Vind. krivu gledati, shkiliti, shkiliti; Bosn. razociti, razoko gledati; Ross. коситься, покоситься, сѣтиенѣ.* ROZOKOWATOŚĆ, ści, ź, świdrowatość oczu, daš Śčitelē. *Cn. Th., zczem patrzanie. Wzod., Boh. blikawost. Lekarstwo na rozokosć, t. j. aby dziecię świdrem nie patrzyło. Spicz. 188.*

ROZOKRASY, a, e, piękny jak róża, rosenfärbēn. Miłość różokrasa. *Hul. Ow. 102 — (ROZONACZYĆ, ob. Onaczycyć). — RÓZOPALCY, a, e, n. p. Różopalea, jutrzienka. Przyb. Luz. 524. różanoreka, rosenfingcrig; Eccl. рокоперетный. RÓZOPŁODNY, a, e, w różę obfitujący; Croat. rosoplōden, fruchtbar an Rosen, rosenzengend.*

ROZORAC, f. rozorze *cz. dok.*, rozoruje *pr.*; *Boh. rāzorati; Rag. razoriti, razorati, razaarani; Slav. razoriti; Ross. razorat, разарать, разаривать; orząc rozburzyć, pługiem rozwać; zerplügen, mit dem Pfluge zerreißen. Role sąsiedzkie zawsze rozorujesz, I za miedze sieroco dalej postępujesz. Lib. Hor. 56. ROZORNY, a, e, do rozorania, zerplüßigbar; Ross. рачуанмай.*

RÓŻOWY, a, e, od róży, Rosen; *Boh. růžový; Slov. růžoví; Sorab. 2. różowi; Croat. rosni; Ross. розовый; Eccl. пишчатъ Twarz rumiana wstyd różowy ploni. Hul. Ow. 91. Pugilares różowy. Weg. Marm. 5, 22. różowego koloru, rosenfarbig. Różowy kolor, różany Slav. ruxiesna boja. Trzy rzędy wodle siebie jak koronka z hnek splecione zawią się węzlem różowym. Jak. Art. 2, 95. Rosenfuehen, Rosenfäuleje. Różowy ogród, cf. różaniec; *Croat. rosnyak, rosische; Eccl. сверобориниць. RÓŻOWAC* *cz. dok.*, uróżować *niedok.*, rumienieć twarz, barwić; *das Gējdt rōtben, rōt machēn, rōt mabten; Vind. erdezhkati; Ross. подрумянить, подрумянивать. Piękna twarzyczka uróżowana. Teat. 51, 96.**

RÓŻOWY n. p. chleb; *ob. Razowy chleb. Dudz. 29.*

ROZPACIAC *cz. dok.*, na różne strony popaćać, durdschnuppen. — *Fig. Okret na obie strony ostrym nosem wody rozpachał. Zbil. Dr. C 4. [t. j. rozpychał 2].*

ROZPACZ, RÓSPACZ, y, ź; (*Boh. rozpak deliberatio, chwianie się; Etym. pak); Boh. zauflost, zaufalstwj, zauffanliwost, (cf. ufać, zaulać); Sorab. 1. zaczwubliwano; Vind. sazviplenje, sdvojnost, sdvojenje, bresvupanost, szaganje, sdvojeznost, szagivost, greifhenost, sgreifhnost; Croat. zdvojenje; Ross. печаліе, отчаяніе, отчаянность, унылость, уныліе; zwątpienie, utracenie nadziei, die Verzweiflung. O złoty jeden zapamiętałby się podobno, i wpadłby w rozpacz, dumając tak to na swym umyśle: a coży to za nakład miał być, siłaży to, długomei ja na to robił! Glicz. Wych. M 2 b. W rozpaczy o ojezynie, wojsko porzued. Ust. Konst. 2, 182. RÓZPACZLIWY, RÓZPACZNY, a, e, — *ie adverb.*, § a) rozpaczający, verzweifelt; (*Boh. rozpacłiwý zastanawiający się, rozbierający, wahający się); Boh. zaufanlwy, zaufaly, (cf. zaulać); Boss. отчаянный, унылый. Paul strach na onych przywódców rozpacznych. Bialob. Odm. 41. Nie rozpaczajcież tedy do końca w lasce jego, a nie mówcie tego rozpaczliwym sercem, aby wam bóg miał być nieprzyjacielem. Baz. Ist. 99. Od nieopatrznej a**

rozpacznej śmierci, wchowaj nas panie. *Modl. Gd. 106. — §. b) Do rozpaczy wiodący, verzweifelt. Przyszło mu na koniec rozpaczny. Chrosē. Fars. 506. Bład tych ludzi tak jest rozpaczny, iż się sam zabija własną ręką, cudzej nie potrzebuje. Birk. Dom. 165. ROZPACZYĆ* *cz. dok.* ROZPACZAC *niedok.*; *Boh. zaufati, (cf. zaulać); Sorab. 1. zaczwubliyu; Carn. zāgam; Vind. szvublati, sazviplat, lezati, f dvoyti, sdvojiti, odvupati, szagati, zagati, sazagati; Croat. zdvojititi, zdvojām; Ross. отчаяться, отчаяваться, уныть, унывать; Eccl. отчадеждитися; nadzieje utracić, zwątpić, verzweifeln. Nie rozpaczajmy, to może jeszcze wyjść na dobre. Teat. 19. c, 102. Nie trzeba o młodych rozpaczać, ale też trzeba ich umieć poprawiać. Teat. 26. c, 95. Nie zaraz to rozpaczać, choć kość padnie lichem. Pot. Arg. 175. Lekarze już byli o nim rozpaczali. Birk. Dom. 155. Wielec się tym gryzł i rozpaczał, że nie mógł swoich ratować. Ustrz. Kruc. 2, 141. Rozpaczysz w ratunku ludzkim, udał się do świętych. Birk. Dom. 106. Czemuś śmiał rozpaczć w dobroci bożej? Sk. Żyw. 1, 175. Rozpaczający, zwątpieni, cf. desperat. *Boh. zaulslec; Vind. sdvojnok, szagavez. — ROZPACZAC* się *recipr., dok.*, spaczając się rozkrzywić, się werić, frumm lauten, von der Sonne, (j. B. nähen, Zbränfe, Zbüren). Sprzęty z wilgotnego drzewa zrobione, w pokojach się rozpaczają, krzywią, na koniec rozpadają. *Ing. Doś. 1, 15 (Ross. рачувать rozpleszeće).**

ROZPAD, u, m, RÓZPADNIENIE, in. n., das Auseinanderfallen. Rozpad galery. *Nar. Tac. 2, 221. ROZPADAC, ob. Rozpaść. ROZPADLINA, y, ź, rysa, row z rozpadnięcia się, z rozpeknięcia; ein Riß, eine Spalte; Boh. roztrženina, trženj; Sorab. 1. rozpadnencza, kwēkancza, zpadancza, rozkwōtżo; Vind. respad, lukija, puklina, sianje, spok, poklei; Croat. razpuk, puchina, rāzor; Rag. rāsap, rāzor, puklina, puklotina; Bosn. puklina, cjerpotina; Ross. разтвѣлина, трещина, трещинка, прощель, раздвоит, раздвоика, (cf. rozdwoić). Rozpadlina, skała. *Volck. 507. Gdy się drzewa szepają od zeschnięcia, tedy rozpadlina albo skałuba tylko do rdzenia bywa, rzadko glebsza. Cresc. 55. Rozpadliny gruntu rzygają wysoko płomieniami. Przyb. Ab. 159. Rozpadliny ust u dzieci, tak jakoby je umyślnie pokrajał, bywają dla twardości brodawek piersi mamecznych. Spicz. 187. Rozpadlina przy paznogu, pterygium. Cn. Th. 929. zanogica, der Nimmagel, am Finger. ROZPADEY, ROZPADLISTY, a, e; (*Vind. respadlin, flabofiden, lukujast; Bosn. raspallo; Croat. razpadljiv; Rag. raspadiv, raspadiv; rysujący się, pelen rozpadlin, voll Riße und Verſten. Ziemia rozpadlemi zewsząd usty o deszcze woła. Modl. Gd. 79. Świeżych wód szemirzące zdroje z ścian rozpadlistych opok wytryskują. Przyb. Luz. 85. Chaos rozpadzisty. Przyb. Mlt. 518. Była jedna część muru rozpadła, i ta przepadlina trwa jeszcze dotąd. Sk. Dz. 552. — ? Przewierżnieni w konie, w ziemne prochy hukli rozpadlemi nogi; pede bisulco. Zebr. Ow. 165.***

ROZPAJAC, *ob. Rozpoić.*

ROZPAKI, ów, *plur.*, Rozpaki, (rozpiaki, rozpinki), kje,

które się kładą w sieć, aby się nie przewracała w miejscach zarosłych. *Skarb.*, *Espreijßbüch in den Nejen*; cf. rozpiąć, rozpinąć.

ROZPAKOWAĆ *cz. dok.*, (*distng. Boh.* rozpakowati wątpliwym czynić; *Etym.* pak); różnie odpakować; *Vind.* resbafati; *Croat.* raztovorijem, (cf. towary); *Bosn.* rasparriti, rasparrtiti, rastovariti, abpaßen, außpaßen. Muszę sam być przy rozpakowaniu moich rzeczy. *Teat.* 19, 41. Odpoznę u siebie i rozpakuję się. *Tert.* 19, 21, (*ob.* Rozgościć się).

ROZPALIĆ *cz. dok.*, *Rozpalać niedok.*, *Rozpalować frequ.*; *Boh.* ropaliti, razpalowati; *Slov.* rozpalugi; *Sorab.* 2, zaglisch; *Carn.* resveliti, resvelem, (cf. rozbielić); *Croat.* razparujem, razvrucnijem, razvruciti, razbelyujem, ognymim, *Lat.* ignio, *ob.* Ogień, zaognić; *Ross.* распалить, распалять, калить, разкалить, разкалывать, накалить, накалывать, горячить; *Eecl.* razpalajo; w największym stopniu rozgrzewać, erbißen, entflammen, glühend machen. Kazał, żeby rozpalili piec siedm kroć więcej, niż więc rozpalivano. *Budn. Dan.* 5, 19. Wiatr gasi, światło rozpala zarzewie. *Teat.* 20, 41. Rozpalenie, *Boh.* rozpal; *Eecl.* razdezenie, razdezenie. Rozpalony, glühend; *Boh.* žihawý; *Sorab.* 4, zahliwé; *Vind.* resbilen, resbelen; *Bosn.* usjello, goruchje; *Slav.* sjajan; *Ross.* огнепальный, огнепальный; *Eecl.* огневальный, разжигательный. Sztuka żelaza rozpalonego. *Kłok. Turk.* 172. Rozpalone żelazo węglami, które wyjąwszy kowal krzywemi kleszczami, Topi w wodzie, to zatym pryska zamoczone, i popiskuje, w mokrzy ciepłej zagrożone. *Żebr. Ow.* 502. Obwiniony o powtórne złodziejstwo, z tych musi jeden odwód wybierać, albo żelazo ezerwono rozpalone w reku nosić, albo w ukrop wrzazać rękę po łokieć zamoczyć. *Szczerb. Str.* 17. Żelazo kuć, paki rozpalone. *Teat.* 45, e, 160, *Slov.* dokud železo hori (ge żerawé), kug; wtedy ruže trlagú, keď kwitnu; (*ob.* Jyka drzeć). Rozpalone kule, rozgrzane aż do ezerwoności w piecyku, do podpalenia budowli meprzyjacielskich. *Jak. Art.* 5, 514. glühende Kugeln. Rozpalenie, rozpalono *adverb.* *Eecl.* razpalajk, горячо, жарко. Rozpalić się, glühend werden, glühen; *Boh.* žhnu, žhnanti, žehl (cf. żegać) obniwěti; *Vind.* resbilen biti, gorezh postati, ognjen gratati; *Croat.* razparujemsze. — *Fig. tr.* Gwałtowne środki tym bardziej rozpalają ogień miłości. *Teat.* 54, 54. rozniecaja, entflammen, anfachen. Gniewem rozpalony, stracił przytomność. *Teat.* 4, 77. rozjatrzoný, von Zorn entbraunt. Rozpalił się, tupnął nogami. *Teat.* 50, 85, er gerietß in Hitze. Nie wie, co widzi, lecz się tymże rozpalwa, i oczy ten bład bestwi, co i oszukiwa. *Ótw. Ow.* 121.

ROZPALISTY, a, e, — o *adverb.*, mogący być rozpalonym, entzündbar, möglich glühend zu machen. *Cu. Th.* 929.

ROZPAMIĘTAĆ *cz. dok.*, *Rozpamiętywać niedok.*, *rozpomi-*

Post. 51. Każdy rozpamiętywaj dziwne sprawy boga. *Kanc. Gd.* 17. Do tego mówię, abyśmy roczną pamiętkę tak wielkiego dobrodziejstwa bożego z nabożeństwem rozpamiętywali. *Biał. Post.* 46. Rozpamiętawszy a rozczytawszy przeszły żywot swój.... *W. Post. W.* 2, 154. W słodkich myślach zatopiony, Rozpamiętywam starych wieków dzieła. *Karp.* 1, 79.

ROZPAPLAĆ *cz. dok.*, *paplać rozgadać, zerplappern, verplappern.* Rozpapać się *recipr.*, zapędzić się w paplanie, inß Flappern gerathen; *Ross.* разрезиться.

ROZPAR, u, m., skwar, upał, große Hitze; *Boh.* rozpal. Wychodzi żółw' z skorupy ku słonecznym rozparom. *Tward. Wl.* 224. et 176. *Tward. W. D.* 4. Rozpar płomienny Etny nieszkodnym dymu kłębem liże szron ościenny. *Zab.* 15, 20. *Kniaz.* — *Fig.* Mnie wnetrze pali rozpar płomienny, i aż do szpiku przesusza kości. *Zab.* 10, 415. *Kniaz.* — Rozpar ziemny: wyziew przez gorące z ziemi powstający, parowanie ziemi, Ausdünstung. Wyziewy z uschłych wód i rozparów wywiedzione ziemnych. *Nar. Dz.* 3, 188, *Zab.* 12, 241. Ten proszek, coś go z ziemi rozparu, Aż po za jasne wyniósł obłoki. *Kniaz.* *Pocz.* 1, 4. — *Ż.* *Chym.* Rozpar, gaz, wyraża stan jakiegokolwiek ciała, w kształcie powietrznym, sprężystym, lekkim, fluidum elasticum aeriforme. *Mier. Mskr.*

ROZPARAĆ, *ob.* Rozpróć.

ROZPARCHOWAĆ, a, e, n, p. Rozparchowata ruda łupiąca się w tabliczki. *Os. Żel.* 54. Ruda rozparchowata, która żelazo płamiste i rozpadające się wydaje. *ib.* 85. eine böcherige, löcherige Erzarter.

ROZPARCIE, *ob.* Rozeprzeć.

ROZPARNY, a, e, rozparzający, rozpalający; entzündend, entflammend, erbigend. Już mgliste jasny Cefej pędzi z nieba cienie, Procyon miota wściekły rozparne płomienie. *Hor.* 2, 195. *Kniaz.* **ROZPAROMIAR**, u, m., *Chym. gazomètre*: narzędzie rozmiarzenia objętości istot rozparowych. *Mier. Mskr.* **ROZPAROWY**, a, e, od rozparu, wyziewowy, aeriforme, luftförmig. *Mier. Mskr.* — (**ROZPARTY**, *ob.* Rozeprzeć). — **ROZPARZYĆ** *cz. dok.* *Rozparzać niedok.*; *Boh.* rozparjm; *Bosn.* rasparriti; *Vind.* resparriti, resvrezhiti; *Croat.* razparujem; *Ross.* распарить, распаривать; parząc rozgrzewać, rozpalić, rozżarzyć; durchwärmen, erwärmen, durchbrühen, durchbrähen. Tatarzyn szkapie zaciąwszy żyłę, juchę z jagłami rozparzy. Tak tym brzydki pobaniec sprosną gebę parzy. *Pasz. Dz.* 4. — *Fig.* Kontent jestem, żem jej serce mým ogniem rozparzył. *Teat.* 46, e, 91.

ROZPASAĆ, f. rozpasze *cz. dok.*, *Rozpasować, rozpasuje niedok.*, *Rozpasywać frequ.*; *Boh.* rozpasati, rozpasowati; *Rug.* razpassati; *Bosn.* raspassati, odpassati; *Croat.* razpassujem; *Ross.* распоясать, распоясывать; odpasać, pas odjąć, rozpuścić; aufgürten, den Gürt abnehmen, aufmachen, nachlassen. Na 'czci u kogo jedzac, rozpasować się. *Eraz. Dw. E.* 5. Głowy wiążcie, rozpasujcie szaty, resolvite. *Żebr. Ow.* 15. Rozpasanie *Ross.* распояска, распоясаніе, распоясываніе. Rozpasany, *Croat.* razdrž; *Ross.* распоясной, на распашку. Zarzuciwszy suknię na ramiona, chodzić, jest obyczaj rozpasanych knarów,

kórzy węgnę piorą. *Eraz. Ob. B.* — §. Rozpasać się na co, *Latini opposita translatione utuntur*; *accingere se operi* zaprzagać się. *Cn. Th.* 950. *sich* wznu *anfschaffen*, *fertig machen*, *etwas unternehmen*. — Rozpasać kogo, rozpuścić kogo, wodze mu popuści; *einem freyen Lauf lassen*, *ihm den Zügel schießen lassen*, *ihn ausgelaßen machen*. Zdanie to się nie ostoi, że ludzi na rozpustę rozwiezuje, i na grzechy rozpasuje. *Salin.* 4, 185. Złoto zwykło na wszelkie zbrodnie rozpasywać reki. *Nor.* 2, 25. *Nar.* Rozpasać się *recipr.*, *ausgelaßen werden*. Na wszystkie zbytki się rozpaszał. *W. Post. W.* 5, 478. *Morszt.* 212. Pospółstwo szczytnym powodzeniem na złe się rozpasalo. *Pulch. Sall.* 188. Na złe się rozpasali, wszystko za nie mają. *Bardz. Trag.* 414. W zbytki wdali się rozpasane. *Suszye. Pieśn.* 5, Q b. (niehamowne). W młodych latach tak rozpasany na występki. *Teat.* 9, c, 82. (rozlany). Póki w jedności kościoła trwają, na grzechy się takie nie rozpasza. *Sk. Dz.* 506.

1. ROZPAŚĆ się, *recipr.*, *dok.*, Rozpadać się *niedok.*: *Boh.* rozpadnauti se, rozpadati se, rozpadawali se, rozsklebowati se; *Sorab.* 1. rozpadnu szo; *Rag.* raspastise; *Croat.* razpadamsze; *Bosn.* raspastise, prosistise, propastise; *Ross.* распасться, распататься, размельтаться, размелтаться; *Ecccl.* проѣдаются; w tysi rozpekać, *Risse bekommen*, *zerbersten*. Judasz rozpadł się na poly, a wyciełmy z niego wszystkie wnętrzości jego. *Rej. Post. C e c* 4. (rozpekł się). Próżno zewszad z falami śmierci wpada wybladła, Próżno burza na tysiąc cześci się rozpadła. *Zab.* 5, 567. O rozpadnięciu kopyt. *Hipp.* 122. O rozpadnięciu piętki. *ib.* 125. *ob.* Rozpadlina.

2. ROZPAŚĆ, rozpasł, *f.* rozpasie *cz. dok.*, Rozpasać *niedok.*, paszace roztoczyć, *auf der Weide mästen*, *heijß machen*. (*Bosn.* raspasti, raspoditi; *Rag.* rapaasti staddo *gregem augere*, *raspaastise multiplicarsi, animala ehe pascolano*).

ROZPATRZYĆ *cz. dok.*, Rozpatrzeć *niedok.*: *Sorab.* 1. rozhladyu, rogladam, rozpominam; *Vind.* resgledati, pregledati, resgleduvati; *Croat.* razvignujem, razvidilsem; *Bosn.* razviditi, razgledati; *Ross.* рассмотреть, разглядеть, разглядывать: zobaczyć, roztrząsać, rozważyć; *durchsehen*, *durchsichtigen*, *prüfen*. Malarz rozpatruje przed się stawione wzory. *Weg. Marm.* 5, 101. Rozpatrywaniem, rozpatrzeniem, *Vind.* pregled; *Croat.* razgled. ROZPATRZYĆ się *recipr.*, uważać, rozważyć; *betrachten*, *genau erwägen*, *aufmerksam durchsehen*, *prüfen*. Sultana powaby Ebniry tak ujęły, że czuł niezmierna rozkosz rozpatrując się w nich. *Weg. Marm.* 1, 55. Jam ją już pierwój widywał, alem się w niej dopiero wczoraj rozpatrzył. *Teat.* 1, c, 25. Znaj dobrze Tytusa, rozpatrz się w tój duszy. *Teat.* 45, 12. *Perz. Lek.* 148. Wziąłem to sobie mocno w umysł, rozpatrzyć się wprzód dobrze w ludziach, niż w zwiazek z niemi jakiego wnijsć towarzystwa. *Mon.* 70, 290. Oddano konstytucyą królowi, aby się rozpatrzył w całym zwiazku roboty, i zdanie swoje oświadczył. *Gaz. Nar.* 1, 268. *er sollte sich darin recht umsehen*, *umfahen*. Jeszcze nie jest rozpatrzona dobrze w osobie, obyczajach i stateczności jego. *Mon.* 75, 92. (jeszcze go dobrze nie zna).

ROZPEĆZNIEĆ *neutr. dok.*, mocno napęcznieć, *sehr aufquellen*, *dieß anlaufen*. Ziarna pszeniczne od wilgotności rozpećznieją. *Syr.* 852. ROZPEĆZYĆ *cz. dok.*, rozpećzniałym uczynić, *aufquellen machen*. Po żytym obroku koniowi w pięć godzin pić dawać, bo inaczejby go rozpećzyło, żeby zdychać musiał. *Syr.* 915.

ROZPEĆD, u, *m.*, wielkie zapędzenie, rozmachanie, mocny zapęd; *heftiger Schwung*, *Hinsturz*, *Hinstürzen*. Zwierz rozżarty w wszelkim rozpedzie się zbliża. *Przyb. Luz.* 26. Kopiami weń uderzyli, ale iż nie z rozpedu, nie był szkodliwe ranion. *Pap. Rye.* 80. Wiatry obalały dachy i szczyty wież górnych w rozpedzie. *Przyb. Luz.* 185. W największym długiego gadania rozpedzie, z tym się chlubił, że niedźwiedzia jamniczkami zaszczuł. *Mon.* 67, 586. Przez tynkowanie twarzy, kupne zębów rzędy, Myślą stanowią miłość i czasów rozpedy. *Treb. S. M.* 58. (pośpiech). ROZPEĆDZIC *cz. dok.*, Rozpedzać *niedok.*, rozgonić, rozegnać, rozżonać, rozprószyć; *auf einander treiben*, *auf einander jagen*, *vertreiben*, *zerstreuen*; *Ross.* разженуть, распырять, распутиять, распужать, распутиуть, (*cz.* rozsunać); *Ecccl.* распутии, распужу. Żelir mały chmury szkodliwe rozpedza. *Kane. Gd.* 15. Gdy mie czasem jaka troska śwędzi, Kwarteczka wina kłopoty rozpedzi. *Zab.* 9, 57. *Zab.* O jak jesteś kochana przyjaciółko, wszystek mi smutek rozpedzasz. *Teat.* 57, 162. ROZPEĆDZAC się *recipr.*, rozmachać się, rozbiegać się; *ins Meinen kommen*, *ins Laufen geraten*, *recht in den Sturm kommen*, *hinstürzen*. Przydaje komowi bodźca, rozpedza się, stawa przed domem ojcowskim. *Stas. Nam.* 1, 491. Skrzydła ich tak się rozpedziły, że i orla przeleca. *Falib. A* 2. — 2. Jak wiatr popędziwy, wysokie wieże wywala, tak i apostołowie, duchem świętym napędnieni, rozpedziwszy się po całym świecie... *Bzow. Roż.* 95. (różnie po świecie zapędziwszy się).

ROZPEĆKNAĆ się *recipr. dok.*, Rozpekać się *niedok.*; *Boh.* rozpuknauti se, rozpukati se; *Slov.* rozpukugi se; *Sorab.* 1. rozpuknu, rozpuknu szo; *Vind.* respokniti, spokniti; *Bosn.* raspuknutise, (raspuknuti, cinit puknuti); *Rag.* raspuknuti, raspuknutise; *Ross.* распукиваться, размелтаться, размелтаться; *peknać*, *rozpaść się*; *zerplagen*, *zerbersten*. Godwim jak Judasz rozpekł się, a wypadły wnętrzości jego. *Sk. Żyw.* 1, 51. (rozpadł się). Bodałbym się rozpekł, jeżeli rozumiem słówko bajów jego. *Teat.* 7, c, 76. Niech się rozpeknę, jeżeli to nie prawda. *ib.* 7, c, 67. Rozpekły *Ross.* расѣднѣица. Rozpeknięcie, (*Croat.* razpuk; *Rag.* raspuknutje; *Vind.* spok, respok; *spokaliza*, *rianje*). Łatwo się rozpekający, *Vind.* respoklin; *Bosn.* raspuknutivi, *setose mosge raspuknuti*.

ROZPEĆZNAĆ *neutr. jedntl.*, rozleźć się, *pr. et tr.*, *auf einander frieden*; *Ross.* распознаться, распознаться. W bogu duch nie jest rozlany, nie rozpeźdło powietrze, ale moe oświecająca. *Pociej.* 448. Darmo członki rozpeźdłe biegły lekarz leczy, Niemasz ni spólnej moey, ni ducha. *Zab.* 15, 419.

ROZPEĆTAC *cz. dok.*; *Rag.* rasputtiti, odputtiti; *Ross.* распутывать, распутывать; z pęt wyzwoląć, *entfesseln*, *frei machen*. Kto puścił łosia wolnym, a kto rozpećtał zębora

dzikiego? *Budn. Job. 59, 8.* (pęta jego któż rozwiązał. *Bibl. Gd.*).

ROZPIĄĆ, *f.* rozepnie *cz. jedntl.*, *Rozpinać niedok.*; *Boh.* rozepnauti, rozpjnati; *Sorab. 1.* rozpinam; *Carn.* respnēm, respeli; *Vind.* respētī, respěl, respenēm, resapeli, reskopzhati, arspet; *Croat.* razpinyam, razpel-szem (* 1. *distendo*, 2. *crucifigo*; razpelo = krucifix, razkopchujem, razkopchiti, razgernuti, razgrinyam); *Dal.* propinem *distendo*, *crucifigo*, (propelo = krucifix); *Rag.* razpēti, razapēti, razpignati, razpetgljatti, razapijnam; *Bosn.* raspeti, razapeti; (raspeti na krišg *crucifigere*, raspetje = krucifix); *Slav.* razapeti; *Ross.* распуть, распять, распинать; (распутть, распинать krzyżować), распялть, распялывать, напялть, напялывать, распетгнутъ, распетгать, распетгивать, распѣлть, распѣлать, отступуть, отстагивать; (*Eecl.* распинателъ, пропивателъ, krzyżownik); rozpościęrać, rozbijac, ausſpinnen. Sukna na ramy rozpinaja, wyciagaja. *Grad. Dis. E.* Tyfis najpierwszy w morzu rozpiął zagle. *Bardz. Trag. 87.* Rozpięte łożko; *Vind.* naj-nenna postel, lhpaput, das Szpauhbett, łożko do rozpmania. — *%. Oto baranek, któregoście wy rozpieli, i grobu oddali. Pm. Kam. 249.* (ukrzyżowali). — *%. Rozpinać, odpinać; aufspinnen, aufhebeln. Cn. Th. 950.* **ROZPIĄKA**, *i, s.* rozpiaka w warsztacie tkacza, służy do rozpinania roboty. *Magier. Mskr.* das Zerrigebel; bey den Zerrwebern.

ROZPIĆ się *recipr. dok.*, *Rozpijać się niedok.*, przywyknąć pijaństwu, ins Saufen femmen, sich dem Trunke ergeben; (*Ross.* распить, распивать выпить, spełnić, popijać po woli); *Ross.* раскуливаться. Gdy się człowiek rozpije, tedy żoładek więcej paraju w się bierze, niżeli przedtym brał. *Sak. Probl. 176.* — *Activ.* Rozpić kogo. *Przestr. 88. ob.* Rozpoić.

ROZPIÉC, *rozpiekć, f.* rozpiecze *cz. dok.*, *Rozpiekać niedok.*, dobrze wypić, gut ausbaufen, zerbaufen; (*Boh.* rozpekati, rozpecy; *Bosn.* raspēchjali krūh). Rozpić się, dobrze się wypić, tüchtig ausbaufen. W ogniu się to naczynie rozpiekło, a sol wytrzeszczała. *Torz. 214.* Wstawie te mieszaniny na wolnym ogniu, aż się dobrze rozpieką. *ib. 245.* **ROZPIECZĘTOWAĆ** *cz. dok.*, *Rozpieczętowywać czestl.*, rozpieczętowuje *pr.*: odpieczętować, aufſiegeln, das Siegel aufbrechen, erbrechen; *Boh.* rozpečetiti, rozpečetowati; *Bosn.* raspēcjattiti; *Rag.* odpēcjattiti, razpēcjattiti; *Croat.* razpēchatiti, razpēchatijem; *Slav.* otvoriti knjigu; *Eecl.* распечатываю, отпечатываю; *Ross.* распечатать, распечатывать. Czemułys tego listu nie miał rozpieczętować? *Teat. 48, 78. Zab. 2, 554. Alb.* Do rozpieczętowania, mogący być rozpieczętowanym, *Croat.* razpēchatni; *Rag.* razpēcjattni, odpēcjattni.

ROZPIERAC, *ob.* Rozprezc.

ROZPIERZCHNAĆ się, rozpierzechli się *rec. jedntl.*, *Rozpierzchać się niedok.*, (*Etym.* pióro, pierza); *Boh.* rozprchnauti se, rozprchati se; (rozprchljam se rozgniewać się), rozutikati se; *Sorab. 1.* rozczekam; *Ross.* разбресться, разбродиться; rozskoezyć się, rozbiędz się; aus einander streben, aus einander laufen, von einander fliehen. Niech się rozpierzchną nieprzyjaciele twoi, a niech

uciekają od oblicza twojego. 1 *Leop. Num. 10, 55.* Kompania rozpierzcha się, jedni ehadzą, drudzy powracaja. *Teat. 55. d, 95.* Rozpierzchnijcie się wszyscy, szukajcie go wszędy. *Teat. 51, 27.* Rozpierzechli *Boh.* rozprehly. — *Rozpierzchle adverb.*, *n. p.* Rozpierzchle śnieg przyproszył włoski pieścidelka. *Mon. 76, 1.* Gałęzie rozpierzchle, sparsi, bez żadnego porządku po pniu rozrzucone. *Jundz. 2, 11.* Rozpierzchnienie, **ROZPIERZCH**, *u, m.*, nagle rozprószenie w różne strony, prysnienie: das Auseinanderjengen, Ausstreifen; *Sorab. 1.* rozczek. Nieba uderza na cie z piorunów rozpierzchu. *Mon. 71, 721.* **ROZPIERZYĆ** *cz. dok.*, *Rozpierzać niedok.*, rozprószyc, zerſtrecen, zerſtrecen. On może narzy, łodzie, galiony, Pod Brunduzyum spali i rozpierzy. *Chrośc. Fars. 585.*

ROZPIEŚCIĆ kogo *cz. dok.*, *Rozpieszczać niedok.*, pieszczo-tami roznarowić kogo, einen verzärteln; *Rag.* razbluditi, razbludivati, razmāzati; *Bosn.* razbluditi; *Croat.* prokshiti; *Ross.* избжить, избжу, дельтъ, избжить (cf. nigus), ба-ловать. Rozpieszczony (*Rag.* razbludjen). Rozpieszczenie *Bosn.* razbludnost, razbluda. Spodziewali się, aby miał położyć wezglówko pod nasze ciało, na którymby smaczno spali, t. j. rozpieścić je, abo dać jaką przyczynę, abyśmy się radowali, w tych rzeczach, w których się nie godzi. *Baz. Hst. 204.* Ludzie rozpieszczonego żywota, nie godzą się na rycerski stan. *Modr. Baz. 456.* (cf. papinkowaty). Omfala z Herkulesa śmiała się, jak z człowieka najropieszczonego. *Jabl. Tel. 205.* Jak ty się mógłś rozpieścić w kochance, Młasto dukata dajesz przystęp brance. *Chrośc. Ow. 8.* rozkoehać się, sich zärtlich verlieben.

ROZPIECIE, **ROZPIETY**, *ob.* Rozpięć. **ROZPIAĆ**, *ob.* Rozpić. **ROZPIŁOWAĆ** *cz. dok.*, piła rozerznac, zerſagen; *Ross.* распилить, распилывать; *Eecl.* распиловою. Rozpiłowanie; *Ross.* распилка, das Zerſagen. — *%. Pilnikiem rozpiłować lub rozetrzeć, zerſeden.* Cwierć dukata grubym pilnikiem rozpiłowawszy, z tym zmieszać proszkiem, tak aby na dno złoto nie upadło. *Torz. 98.*

ROZPINAĆ, *ob.* Rozpięć.

ROZPIS, *u, m.*, niezczwalające zdanie, różnica, niezgoda; *Verſchiedenheit der Meinung, Widersinnigkeit, Widerspruch.* (*Ross.* роспись spis, register, росписка, расписка, росписочка kwit; *Eecl.* роспись, главизна ogiazlone tresé rozdziałów, prospekt). Kiedy w rozwiązaniu sprawy różność zdań sędziów ezyli rozpis zajdzie, na ów czas każdy przyczynę przekonania swego wyraża. *Ostr. Pr. Cyw. 2, 247. Sejm. Grad. 2, 214.* **ROZPISAĆ**, *f.* rozpisze *cz. dok.*, rozpisuje *pr.*, *Rozpisywać frequ.*; *Boh.* rozepsati, rozpisowati; *Ross.* расписать, расписывать; *Eecl.* расписую; różnie, do różnych, na różne miejsca popisac, an viele verschiedenlich schreiben. (*Bosn.* raspisati definire, raspisalać zemglje geographus; *Rag.* raspisati definire). Rozpisałem listy do różnych przyjaciół i krewnych. *Kras. Dos. 48.* Orygenes miał tych, eo jego księgi rozpisowah. *Sk. Dz. 145.* różnie przepisowah, verschiedenlich abſchreiben. — *%. Rozpisuje lud na osadę miasta, żołnierza na rotę; verschiedenlich abtheilen, eintheilen, anerben.* Pułkownik stanowiska i leże rozpisował sobie po dobrach

- duchownych. *Birk. Exorb.* 28. Rozpisowanie żołnierza na rotę, *decuratio. Cn. Th.* 950. — ½. Rozpisuje rok, pomykam roku, zwłoczę sprawę. *Cn. Th.* 950 den Termin weiter hinaus föhren. Rozpisany rok, ob. zawieszona sprawa. Rozpisanie roku = odwłoka prawna. ROZPISAĆ się *recipr.*; *Ross.* расписать; zapędzić się w pisanie, ins Schreiben gerathen. Niemcy najbardziej się koło rzeczy kopalnych rozpisał. *Kluk. Kop.* 2, 7. — ½. Rozpisać się, różnie odpisać się, nie zgadzać się, nicht beystimmen; *Eecl.* разглашаюся, разглашаются. Rozpisanie się *Eecl.* разсловіе, разсловіе ROZPISOWY, a, e, od rozpisu, die Vertheidigkeit der Meinungen betreffend. W sentencyonarzu rozpisowym sędziowie zdania swoje większością przeczynne, zapisować mają; rozpis jednak takowy nie ma nie ubliżać wyrokowi większością zapadłemu. *Sejm. Grodz.* 2, 214.
- ROZPISTY, ROPISY, a, e, ROPISTO *adverb.*, *Cn. Th.* 950; ROSITY, ROPITO. *Syr.* 1001. Rospisto, rospistego co, rospiste warzenie, rospista kasza; *coctura pulvis crassior et distinctis seu non confusis granis. Cn. Th.* dieß gefodt, aber so, daß die Störner ganz bleiben. Rospista kasza, syka kasza, tak gotowana, że się rozsypuje. *Włod. Ryż* rozpito warzony w polewce. *Syr.* 1001. Ryż rozpito dobrze uwarzony z polewką kąpielą. *ib.*
- ROZPŁACIĆ *cz. dok.*, różnie wypłacić; *Croat.* razplăclam *dissolvo*, vertheidentlich abgaben.
- ROZPŁAKAĆ się *f.* rozpłaczę się *recipr. dok.*, rozpłakuję się *pr.*; *Boh.* rozplakati se, rozplakawati se; *Rag.* rasplakatiše; *activ. Rag.* rasplakati koga = rozrzewnie kogo; *Ross.* расплакаться, плазничать, плазничать, (cf. rozwyć); nieutulono płakać, nie przestać płakać; jid zerweinen, in Thränen zerfließen, ins Weinen kommen. Cnotliwy starzec rozpłakał się z radości, patrząc na syna: ale wkrótce rozpłakał się i z żalu, dowiadując się o śmierci brata. *Stas. Num.* 1, 212. *Teat.* 32, d, 5. Para dziatek biega w kado rozpłakana, Beza i chwytają się oja za kolana. *Przyb. Ab.* 226. Nie ukazujemy dziwieciu cacka, którego mu dać nie można, bo się rozpłaczę. *Stas. Zamaj* 25.
- ROZPŁASAC się *recipr. dok.*; *Ross.* расплаяться; roztańcować się, ins Tanzen gerathen.
- ROZPŁASZAC, *ob.* Rozpłoszyć.
- ROZPŁASZCZYĆ *cz. dok.*, Rozpłaszcząć *niedok.*, ROZPŁASKOWAĆ, n. p. miedź. *Mag.* 3; *Boh.* rozplasknati; *Bosn.* raspleskati, rasplosnati; *Rag.* raspleskati, rasplosniti; (raspleskan, plosnast, plossan = płaski); *Croat.* razplesznuti *allisus, illisus*; *Ross.* расплющить, расплющивать; splaszczyc co, płaskim uczynić, płasko rozklepać; fladh maden, platt fdlagen. — *Transl.* Gdy tytuł króla sobie śmie ten szalierz właszczyć, Każ go rzecze, gwoździami na krzyżu rozpłaszczyc. *Pol. Zor.* 125. (rozpłać, rozbić). Nad odyńcem na ziemi rozpłaszczonym stoją, Dziwujac się, lubo się tknąć go jeszcze boją *Zebr. Ow.* 201. ROZPŁASZCZYCIEL, a, m., który rozpłaszcza, der Plattfclager; *Rag.* razplosctegl, n. p. złota, der Goldfclager.
- ROZPŁATAĆ, *ob.* Rozpłesć.
- ROZPŁATAĆ *cz. dok.*, rozciąć, spłatać; (*Boh.* rozplattiti wepře na dvě, *ob. Pol.*, *ob. Połec.*, *ob.* Rozpołowić); *Vind.* resdjati, gorsziejiti; *Bosn.* rasplatiti; *Rag.* raspłatiti; *Ross.* расплащать, расплачивать, in zwey Stücken zerpalten, entzwey spalten. Rozpłataj tę rybę, a wątrobę jej schowaj. *W. Tob* 6, 5. (*Rag.* raspłatiseja *pisca infumatus*). Gdy kucharz rybę rozpłatał, znalazł w wnetrznościach pierścien. *Zab.* 15, 42. Na pierwszym spotkaniu na pół go jak szczupaka, rozpłatałem. *Boh. Kom.* 4, 246. Ten palasz we krwi twój opłukam, rozpłatawszy ci łeb od ucha do ucha. *Teat.* 9, 66. Pierwszym przyjeciem głębu rozpłatał. *Mon.* 64, 225. Junaków najmilsze wyrazy są: senąć, rozstekać, rozpłatać. *Teat.* 56 b, 65. Rozpłatanie, rozpłat (*Corn.* respłat, respok). Do rozpłatania, dajacy się rozpłatać, *Rag.* raspłatiti *scissilis*; *Bosn.* raspłatiti.
- ROZPŁATAĆ *cz. dok.*, zapłatanego co rozpłesć, odpłatać; entwirren, aus einander bringen, aus einander kumpfen. Wezeł rozpłatać. *Weg. Norm.* 4, 27.
- ROZPŁAWIĆ *cz. dok.*, Rozpławić *niedok.*; *Ross.* расплавить, расплавать; roztopić, zerföhnen. Rozpławienie, roztopienie *Ross.* расплава. Rozpławić się, roztopić się, *Eecl.* разплавлен, расплавлен. ROZPŁAWNY, a, e, roztopiony, zerföhnen. — *Fig.* Rozpławne od puchliny czionki. *Hor.* 4, 195.
- ROZPŁAZNAĆ *nijk. jednł.*, rozpłynąć, rozleść się rozmokawszy; zerfließen, zergehen, z. B. im Meer. *X. Kam.* który się pojawi kolwok maż do tej rzeki, z niej niechaj wystanie Polmoczem, i tknawszy wód rozpłazym się stane: *subito mollescat in undis. Z. Or.* 90.
- ROZPLEGIONY, *ob.* Rozpłesć.
- ROZPLEM, n. m., rozmnożone, rozplód; das Zerpfängen, die Zerpfängung. Ledwie co wybór między balzami i zwierzęmi Zachowany na rozplem od zguby wyjęty. *Przyb. Milt.* 573. ROZPLEMIĆ, ROZPLEMIĆ *cz. dok.*, Rozplemiać *niedok.*; *Boh.* rozplemiti, rozplemenowati; rozplodzić, rozkzewać; zerpfängen, vernichten. Tu Pomona so-czyste owoce rozplemia, Tym mdsze, iż je rodzi bez uorawy ziemia. *Przyb. Luz.* 280. Iżali ci ziemia Rozma-ity li żyjących stworz i nie rozpława? *Przyb. Milt.* 247. — *Fig.* W niektórych krajach klasztory złył są rozplemnione; ale też w wielu miejscach ledwo się gnie znajdują *A. os. Pod.* 2, 157. rozmnożone.
- ROZPLEŚĆ, rozplótt, *f.* rozplecie, rozplotę *cz. dok.*, Rozpłatać *niedok.*, rozplataje *contu*; *Boh.* rozplesti; *Vind.* respłesti, resnisati, residenti, gorsesnati; *Croat.* razplesziti, razplétati; *Bosn.* raspłesti; *Rag.* raspłesti; *Ross.* расплесть, расплестать; odpłatać co splecionego, aufkleden. Włos jej rozpłesiony po wietrze, i tam i sam chodźd. *P. kchan. Jer.* 65. Poki Apollo włosy We dwie rozplatają kosy . . . *Petr. Hor.* 2, 9. Rozplotę plotę jej. *Rej. Post. k.* 6 — *Transl. fil.* Rozplese co = rozgadać co, rozpaplać; ausplaudern, aufschwagen. Przechodzi się sekret z ucha do ucha, aż trafi na święgotę, który szeroko rozniesie i rozplecie z sporym naddatkiem. *Pileh. Sea. list.* 5, 564. Prawdziwie nie mam skarbu żadnego,

to tylko bajkę ktościs rozplół. *Teat.* 11, 65. Ta niepo-
czciwa gęba to rozplotła. *Boh. Kom.* 2, 299.

ROZPLESZCZĘĆ *cz. dok.*, Rozpleskać *niedok.*; *Ross.* распле-
скавъ, расплескивать, расплакивать; z plaskiem rozłać,
roztopić, rozpuścić; plätschernd vergießen, flüchen machen,
zerinnen lassen. Lód jeżeli gdzie bałwanami stoi, Gesta
go z góry kropła w szczyt rozpleszcze. *Chrośc. Luk.* 101.

ROZPŁÓD, u, m., **ROZPŁÓDEK**, dku, m., *dem.*; *Bosn.*
rasplod, razrod, (rasplodnost *propagatio*); *Croat.* rázplod
propages, *sarculus*; *Ross.* расплодь; rozkrzewienie, roz-
mnożenie, plód; die Vermehrung, Vermehrung. Brat. Ży-
ciem słone natchnęło rozplód radośny Zielonej wiosny.
Kniaś. Pocz. 5, 4. Szarańcza gądzie nawet z drzewa wy-
pasła, rozwołkasz wszędzie roje rozplódków swoich.
Krom. 722. — *Fig.* Póseł Krzyżacki, jakoby rozpló-
dek jaki wewnętrznych rozterków między Polakami zar-
zucz; *veluti seminarium*. *Krom.* 596. Sienie, zawziatek,
zapłodek, Same der Zwitredt. **ROZPŁÓDZIĆ** *cz. dok.*,
Rozpladzać *niedok.*; *Boh.* rozploditi, rozplozovati; *Bosn.*
rasploditi, rasklahti, raspasti, raspaasti, (ob. Rozpasć,
rozpasać); *Hug.* raspłoditi, rasplozovati; *Croat.* razplo-
đujem; *Ross.* размножитъ, размножить; rozplemie, roz-
rodzić, rozmnożyć, rozkrzewić; fernpflanzen, vermehren.
Liczne potomstwo chce jeszcze rozplodzić. *Teat.* 1, b,
29. To było ich mieszkanie i rozplodzenie ich. *Buda.* I
Chron. 4, 55. uorród. Francja przedko się u nas rozpló-
dziła i rozmogła. *Biel. Śm.* 253. — *Fig.* O zwoźdzące
złoto, jak rozplodzasz mi świecile wystęki z podłogi!
Uzję. Lit. 201. — ½ Grunt rozplodza deszcz rozho-
dłwy. *Zł.* 15, 571. plodnym czyni, rózyna, żmłódź
maden. **ROZPŁÓDZIĆ**, a, m., który rozpladza, roz-
mnaża, der Zentebauer; *Hug.* rozpłodiciel, f. razploditel,
glaza, razplodny; *Croat.* razploditelj, f. razploditel, za.

ROZPŁÓKAC f. rozplóże *cz. dok.*, plóżyć rozpasać, an-
stępnien, zerflühen; *Ross.* разокопать.

ROZPŁÓKAMENIC *cz. dok.*, rozplóć, entlammen, entzünden;
Et. в раскалываніи. Lódki podłozyl i rozplókamem, a
potym krwá mewmá tuzyl i gasil. *Wojn.* 19. **ROZ-**
PŁÓKAC *niedok.* je, rozplóć się, entlammen, sich ent-
zündet; *Ross.* расплавились, se.

ROZPŁOSZYĆ *cz. dok.*, Rozplószyć *niedok.*; *Boh.* rozpl. štít;
Ross. распыгать, распыгивать; *Et.* распыгивати, распы-
гиву; rozplóćem rozplosić, zertrüben. Kto óska ko-
naniem na ptaki, rozplószy je. *Li dr. Śm.* 22, 25.
Wilk perywa i rozplósza owce. *W. Jan.* 10, 12. Roz-
plószył je pan z onego miejsca po wojemstkoj zemi,
i ztamtąd rozognal ich po wszystkich krajach. I *Leop.*
Genes. 11, 8. (rozprószył 5 *Leop.*). Rozplósieme *Ross.*
распыгоуть.

***ROZPŁOZAC** się *recipr. jedntl.*, rozójść się, rozpaść się;
aus einander fallen, zerfallen. Co się chlubiś w waloch?
rozplół się wał twój! I *Leop. Jer.* 49, 4. (zszedł pa-
dół twój. 5 *Leop.*).

ROZPLUC *cz. dok.*, Rozpluć *niedok.*, pluciem rozmięczyć,
zerstücken, zerbrechen; *Hug.* razplývati; *Et.* рацлесая.

ROZPŁYN, u, m., ein flüssiger sterper, etwas flüssigē. Gdy
cząsteczki nie są spójone, lecz wolno i osobno jedna od

drugiej ruszają się, i kształt biorą od naczynia, w któ-
rym są zawarte, to ciało nazywamy rozplynem, *liquidum*.
Hog. Dos. 1, 66, (cf. rozciek). Woda i insze rozplyny.
Jak. Mot. 5, 555. Ważki do rozplynów, *aërometre. ib.* 3,
586. **ROZPŁYNAĆ** się *recipr. jedntl.*, Rozplynać się
niedok.; *Boh.* rozplynauti se; w różne strony odpływać,
aus einander schwimmen. Ryby się rozplynęły. *Tr.* — ½.
Rozplynać, rozpuścić się w wodzie, roztaić się, w płyn
się rozejść; *Boh.* rozplynauti; *Sarab.* 1. žkru szo, roz-
bežu szo; *Ross.* расплыться, расплываться, разжи-
дѣть; *Et.* разжижаться, zerflühen, zu einem flüssigen Körper wer-
den, zergehen. Niektóre ciała suche, gdy się wystawią
przez czas na powietrze, rozplývają się; chociażby się
nie płynnego na nie nie wlało. *Krum.* 89. Gdy ciała
przez ciepło kształtu rozcieku nabierają, mówimy że się
rozplývają. *Krum.* 179. Nie w każdej wodzie mydło się
zupełnie rozplýwa. *Klak. Kop.* 1, 113. — *Fig. transl.*
Przedko się ta mgła rozwinie, I w deszcz łez gorzkich
rozplynie. *Dir. Lot.* 25. Zdołowała, Powoła się na mokre
ły sama rozplýwa. *Ów. Ów.* 655. Jak on mi dziękował,
serce mi się rozplýwało. *Teat.* 54, c, B 2. (rozrzewni-
łaj). Wier, że są We Pałny serduszek aż rozplýwa z
radości. *Ut.* 22, 50. Das Herz zerfließt, zerfließt vor
Freude. Serca ognem w nas gorządy, I słuchaję go,
prawie rozplýwały. *Ódym. Śm.* 2, M u 5 b. (rozplýwa-
ły się. Matka rozplýwała się w paciesze z talentów sy-
wa. *Kras. Pod.* 2, 17. Tak miłe pozował, że damy na
to patrzyły, aż się rozplýwały. *Boh. Kom.* 5, 267. — ½.
Aż się radość po mnie rozplýwa, gdyin go słyszala mó-
wopoję. *Teat.* 25, c, 105. (rozchozi się, rozszerza się;
Scherzenen fremd über einem Her, verkreitert sich über einem,
wehnen...)

ROZPOCZYĆ, rozpocząć, f. rozpoczenie, rozpocząć *cz. jedntl.*,
Rozpocząć *cz. dok.*; *Croat.* nachyhati; *Et.* воззломан-
нннъ, позыти, зачынѣть; anfangen, anfangen; *quoniam*
loci voluntate stupidi sunt, quasi uasae munda et varia in-
choant. *Ch. Th.* 1, 106. Rozpoczywać, Rozpoczęć w mo-
cy rószyj się, skądym f. itana kler je. *Et. Śm. list.*
109. Rozpoczęć się; *Et.* sachetnek, der Schlinger.
Wód rozpoczęć się emu nie się nie szykują. *Pech. Sull.*
51. Zosam, zosam zamy rozpoczęć rozmowę. *Teat.* 49,
c, 49. Now roz, czyło się *cz.* 86.

ROZPOCZYĆ, f. rozpoczenie *cz. dok.*, Rozpoczywać *niedok.*,
począwać, rozpocząć; *quoniam loci voluntate si-*
gna sunt, quasi uasae munda et varia distubere. *Ch. Th.*
951. zerflühen, zerflühen, zerflühen. Na coż się
te przegazy rozpoczał? *Tr.*

ROZPOCZĘĆ *cz. dok.*, Rozpoczęć *niedok.*; *Bosn.* razve-
diti; *Croat.* razvedjajem, razvediti; *Ross.* разведрить;
zapłóć wyplóżyć, ganz anheitem. Lój ezolo zdało się
być już rozpoczęteme. *Przyb. Młt.* 115.

1. **ROZPOIĆ** *cz. dok.*, Rozpajać *niedok.*; *Boh.* rozpogiti;
Ross. распаять, распаявать; rozkleić, ablörben, los ma-
chen, auflörben.

2. **ROZPOIĆ** kogo *cz. dok.*, Rozpajać *niedok.*, przykładać
się do tego, żeby się kto rozpił, pijakiem go robić; ei-
nen zum Säufer machen, ihm das Säufen angewöhnen, ihn

zum Stoffe verführen. Żydzi umieją chłopca najszlachetniej zwodzić i rozpajać. *Przestr.* 246. Kolbino propinacye trzymając, siebie i drugich rozpajali. *Gaz. Nar.* 1, 20. Każdy z tych dawnych królów w pijaństwie dziwne rzeczy broił, August zaś Polskę do reszty rozpoił. *Kras. Mysz.* 99. — *Fig.* Kleskami ład utuczył, rzeki krwią rozpoił, zbójca w szarłat odziany, Filipowe plemię. *Nar. Dz.* 1, 159.

ROZPOŁOWIĆ, ROZPOŁOWICZYĆ *cz. dok.*, Rozpołowiać *niedok.*; (*Boh.* rozpolěti, rozpoliti, rozpoliti; *Rag.* raspoloviti, raspolōtiti; *Basn.* raspoloviti, razdeliti; *Croat.* razpolovlyujem); na dwie połowy rozdzielić, rozdzielić, in zwey Hälften zertheilen, zerpalten, *pr. et tr.* Rozpołowione nogi. *Otw. Ow.* 569. Rozpołowionemi kopytami, *bisulcis*, były byki ziemie. *Otw. Ow.* 258. (racieami). Te mi dwie osece szree rozpołowiy. *Pol. Arg.* 566. (rozkrasjaty). Wojsko wprzód rozpołowić. *Leszcz. II. S.* 194. *Chrośc. Job.* 199. Bez twego zdrowia Wszystkie nam się pochiecha nasza rozpołowia. *Pol. Arg.* 741. (niwcała: połowę jej tylko czujemy). Z umiemaną Faryzajskiego rosła rozpołowiczona sprawiedliwość. *Zirn. Post.* 2, 555. Do rozpołowienia, rozdzielną na połowę; *Rag.* raspolovliv, raspolovni, theilbar.

ROZPOMNIEĆ *cz. dok.*, Rozpominać *niedok.*, rozpamiętać, rozważać; *durādenen, überlegen, überdenken; Slov.* rozpomnĭati, rozpomenuti *recordatio; Sorab.* 1. rozpomnu, rozpominam, rozhladuju. Rozpomnieć sobie rozlicznosc dobrodziejstw, a rozmyślić sobie strach pogródek pańskich. *Rej. Ap.* 19. *W. Post. W.* 156. Abyśmy sobie śmierć Jezusową rozpominali. *Kanc. Gd.* 256. Potym rozpominij sobie duszo moja żelżywość jego ciężką. *Bzow. Roz.* 75. Płacie zdradzie Amuratowa u siebie rozpominam. *Baz. Sk.* 64. Rozpomnijże każdy dziś dobroć pana swego. *Kanc. Gd.* 58. Rozpomnij, żeś brał dobra twe za żywota twego, a Łazarz niewiezasy. *Wiśn.* 469. Rozpomnij sobie na onego bogacza, iż jeden na maluczki czas użył rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onęj nędzy swojej. *Rej. Post. Y y* 2. Rozpomniech sobie krew brata swego. 1 *Leop.* 1 *Much.* 9, 58. **ROZPOMNIEĆ** się *rec;* *Boh.* rozpomenuti se; z uwagą przypominć sobie, sich mit Aufmerksamkeit erinnern, über etwas nachjinnen. Nie rozpominał się Joas na miłosierdzie, które z nim uczynił Jojada. *Biał. Post.* 105. (nie rozpominał się. 5 *Leop.* 2 *Paral.* 24, 22). Panie, rozpomnień się, żeś mnie zbawił, jako błoto. 1 *Leop. Job.* 10, 9. Ani się rozpominał na podnózek nóg swoich. 1 *Leop. Lam.* 2, 1. (ani wspomniał. 5 *Leop.*). Teraz panie rozpomnień się na mnie 1 *Leop. Tob.* 5, 5; (*wspomnień na mnie. 5 *Leop.*). Rozpomnień się na Abrahama. 1 *Leop. Exod.* 52. Rozpominał się na śluby święte swoje. *Rej. Post. D d d* 4. **ROZPOMINACZ**, a, m., który rozpomina, der Erinnrer; *Sorab.* 1. rozpominacz, rozpomnik; *f.* rozpominacza.

ROZPONA, y, ż., 1. **ROZPONKA**, i, ż., *dem.*, n. p. Wacek z rozpunami, jak giermek jaki, za nim nosił. *Tward. Pusq.* 83, *ob.* Rozponka. — 2. **ROZPONKA**, rozponka, rozspnka, ziele na sałatę jesienną używane. *X. Kam. rapunculus, Rapunzel, ob.* Kolnik dziki, rzepa płonna.

ROZPOR, u, m., **ROZPOROKA**, i, ż., *dem.*; (*Boh.* rozporoka; *Ross.* pacnopra, *ob.* Rozworat; rozprócie, rozszerepanie, rozdzielenie; *das Zertrennen, Abtrennen, Abspalten; Boh.* rozparek, rozparček; *Sorab.* 1. rotpor; *Vind.* rozziej, ziep, preziep; *Croat.* rázvez; *Ross.* pazpab, upoiina; (*Ecel.* pacnabatnie, pacnoax, odszczepnistvo. — *Fig.* Król Czeski nakłonił różne Śląskie książęta do poddania mu się, a rozporom eiała tego korone swoje poddażył. *Nar. Hist.* 6, 265 (rozczłonkowaniem). — 2. Rozporć, Rozporoka, **ROZPOROK**, rku, m., 1) w sukni, der Schlig im Aelde; *Boh.* rozparek; *Morav.* rozpor, rozparek; *Sorab.* 2. sebliza. §. *Fig.* Drugi raz niech mogą pokój pomicielskie rozporoki. *Pol. Jow.* 120. Już to nie ówoka, co nie ukaze rozporoka. *Rys. Ad.* 21. — 2. Rozpora, rozprawa, kłótnia; *Disput, Streit; Boh.* rozpor, spor. Wkrótce nastąpi, z Stenem rozpora, *arguet te. Ur.* 1, 79. Baweczek gwałtem wziął, na drodze rozbić; na to wszystko nie rozpora. *Falib. L. 5.* **ROZPORNY**, a, e, do rozporcia, rozłączny, zertrenbar; *Vind.* rozporin, pazatlin. **ROZPOROWY**, a, e, od rozporu, Trennung, Schlig; *Ross.* pazpabny.

ROZPOROK *cz. dok.*, różnie wyrać, verchiedentlich verfertigen, ausfatten. Dla tego rodzonych tych rozporoków W ziemie inszą, tobie tu Leszno zostawia. *Tward. Misc.* 446.

ROZPORÓC, *ob.* Rozpróć.

ROZPORZĄDZIĆ *cz. dok.*, Rozporządzać *niedok.*; *Ross.* pacporadit, pacporadit; *Ecel.* upraviznopoloviti, upraviznopoloviti; przyrządzać, przysposabiać; *beretten, veranfallen, zurichten, ordnen.* Mamy panu nad sobą, ten nasze zamysły, jako chce rozporządzić, jako chce kieruje. *Opal. Sat.* 22. Chrystus rozporządził sercy naszymi. *Bals. Nioch.* 1, 446. Nas wola boska stanem, kondycją i sposobnością, pięknie i nad zamir doskonale rozporządza. *Mor.* 69, 595. w sposobność opatrzył, wami verfertigen. Rozporządzony; *Ross.* upraviznopoloviti, cf. uporządkowany. Rozporządzenie, *Vind.* vnaedba, vnaejenje, noternarejenje; *Ross.* upraviznopoloviti, upraviznopoloviti; *Ecel.* upraviznopoloviti. Rozporządzenie wielu rzeczy, sięgające się do pewnego celu, zgodnie umarkowane do wypowiedzenia żadanego skutku, nazywamy porządkiem. *M. m.* 75, 654.

ROZPOSAZYĆ *cz. dok.*, rozdawać, roztrwonić; *ausgeben, verthun, verquiden.* Długo ciufane rozposazył zboze na święte uczynki. *Zab.* 14, 255. *Szym.* Tam się nauczyz w szkole przebiegłej, wybornej, jak grzeźnie rozposazyć zhuory przodków skrzętnie. *Kras. Sat.* 65.

ROZPOŚCIERACZ, a, m.; *Ross.* pacnocrapnuc; rozszereczyciel, der Ausbreiter. Jehowa stworzyciel niebios i rozposzeraczieb. *Badn. Jes.* 42, 5. **ROZPOSTRZEĆ**, *f.* rozpostrzy, rozpostrzę *cz. dok.*, Rozpostrzać, Rozpościerać, *niedok.*; *Boh.* rozprostřiti, rozestřiti, rozprostřeny, prostirati, prostru, (prostěradlo přešeeradlo, podstřati podšeerad, obstram obwodze, otaczam; *Slov.* stref, strem; *Lut.* sternere, cf. stratum, cf. *Germ.* Streu); *Sorab.* 1. pčeztřeram, pčezžeram, pčeztru, pčiestriu, pčiestrim, pčestricz, pčestřene tensus; *Vind.* prestreti, prestrem,

zhresprestreti, gorprestreti, resprestirati, s'prostreti, s'prostéri, spróstreml, trofiti, (resprostina, resprestina, resprostifhe = przestrzeń); *Carn.* tresyti *sternere*, sprestrim = rozprzestrzeniam; resprostina = przestrzeń; *Croat.* razpresztiram, razpresztirt, izpresztiram, izpresztreti, preztirati, preztiram, presztiram, preszterlszeim, presztretiti *persternere*, (podsztrieti, podsztiram, podszterlszem = podścielać, obsztiram, obszterlszem = opasać); *Dal.* izprosztiram; *Rag.* steratti, prostrjéti, prostirati, razastrjéti, rastrietiti, obastrjéti, prostrániti (*ob.* Sirona; prostran = przestronny), *sternere, tendere, extendere*; *Bosn.* sterati, prostranniti, prostriti, rosteghnuti (rozciagnąć), (prostriti odar = łożko stać; *Slav.* prostírati = nakrywać stół); *Ross.* pacnoceperet, pacnocerupat, pocreperet, pocerupat, (oppos. spoztrzedz się); rozszczepierzyć, rozpiąć, rozciągnąć; ausstretten, ausdehnen, ausbreiten. Tak znamienitą kondycją rozpostartemi rekami zawitać nikt nie poniecha; *obitus ulnis. Krom.* 595. mit ausstretten, offnen Armen. Rozpostarcie rak *Eecl.* pyknoceperie. Rozpostarty; *Ross.* pocreptiti, (ef. stért). Rozpostarte, rozpięte płótno. *Cn. Th.* 951. Bóg rozpostarza niebios, jako nieć, a rozciąga je jako namiot na mieszkaniu. *1 Leop. Jez.* 40, 22. Ostatni cyrkul, większym się obracając obrotem, im więcej od spólnego średniego odstępuje punktu, tym większą rozpościera się rozłożystością. *Bardz. Boet.* 157. *Pateo*, rozszczram się, rozpostrzam się, otworzysty jestem. *Urs. Gr.* 258. — *Transl. fig.* Rozciągnąć, rozszczyć, rozwieść, ausdehnen. Wszelkie rosnaće zieli plód w sobie zawiera, który się w nieśmiertelny rozdzał rozpościera. *Zab.* 6, 157. Rozpostarty szeroko *Eecl.* nebumponiti. Rozpościerać państwo swoje, chorągwie swoje, rozciągać proporce, moc swoje rozprzestrzenie, seine Gewalt ausdehnen. Jam się chciał unknąć, żebyś miał miejsce lepiej swoje państwo rozpościerać. *Teat.* 6, 64. Grzechy chęć na sercu waszym proporce rozpościerać. *Birk. Zmój.* 5. Królestwo dyabelskie burza, a proporce Chrystosowe długo i szeroko rozpościerają. *Birk. Dom.* 41. Umysł, jak pan ciała, niech rozpostrze swe proporce. *Gorn. Dw.* 578. — §. *Piter:* Rozpościerać proporce = chępić się. *Cn. Th.* 951. sich breit machen, groß machen, groß thun. — §. Nieprzyjaciele nad chłopy, nad mieszczany, nad budowaniem sunym wielką srogość rozpościerali. *Krom.* 288. wydziwiali. — §. Rozpostrzec się gdzie = rozgościć się, rozgospodarować się, rozlokować się; sich wo einmariieren, sich wo so wie zu Hause einrichten, sich wo beuam machen, nach Willfür disponiren. W zamku Smoleńskim największe wojsko się rozpostrze. *Biel. Św.* 275. (zmieści się, umierści się). Tak wiele ludzi przybyło do Krakowa, że się w mieście wszyscy rozpostrzec nie mogli, aż polem drudzy leżeli. *Biel.* 146. Dom piękny, bedziemy się mieli gdzie rozpostrzec. *Teat.* 26, 71. Jeszcze to mój dom, nie masz We Pani prawa w nim się rozpościerać. *Teat.* 28, 79. — §. Rozpościerać się z rzeczą, rozwodzić się z rzeczą. *Cn. Th.* szczyć się, sich weitläufig ausbreiten. Co za serdeczne rozmowy, co za słodkie dwóch czystych dusz rozpościeranie się! *Teat.* 47, c, 57. rozlewanie się, Ergießung.

Rozpostarłem ja prośby moje przed królem, by mnie nie kazał odwieść. *1 Leop. Jer.* 58, 26. rozwodziłem, aus einander setzen, darthun. Nie w sprawiedliwościach naszych rozpostrzamy prośby nasze przed obliczem twoim; ale w lutościach twoich mnogich. *1 Leop. Dan.* 9, 18. (rozpościeramy. *3 Leop.*). ROZPOSTRZENIE, ia, n., rozpościeranie; (*Ross.* pacnoceperie, pacnocerupanie, pocreperie, pocerupenie, *ob.* Przestrzeń); rozciąganie, rozpinanie; das Ausbreiten, Ausstretzen, Ausdehnen. §. Bóg rzekł: niech będzie rozpostrzenie między wodami. *Radz. Genes.* 1, 6., *not.* «to słowo wszystko w sobie zamyka, cokolwiek nad nami widać, tak na niebie, jako i na powietrzu», das Firmament, die Best der Himmel; (rozpościeranie *Bibl. Gd.*). Uczynił bóg rozpostrzenie, i rozdzielił wody. *Salin.* 2, 455, *ob.* Firmament, twierdzenie, utwierdzenie.

ROZTOPNIEC *nijak, dok.*, potem rozciec, in Schwefel zerfließen; *Ross.* pacnoct, pacnoct.

ROZPOTRZEBOWAĆ *cz. dok.*, różnie wypotrzebować, verschiedenlich verbrauchen, aufbrauchen, verwenden. Wydatki rozpotrzebowane przez czas obłożenia. *Dok. Art.* 2, 560.

ROZPOWIEDZIEĆ, *f.* rozpowie *cz. dok.*, Rozpowiadać *niedok.*, z szczegółami opowiadać, crötern, umständlich erzählen, aus einander setzen; *Sorab.* 1. rozpowiedać, rozpowiedam, rozpowjedam. Rozpowiadano mi nie raz smutne przypadki zdrady fałszywych przyjaciół. *Teat.* 50, c, 67. Rozpowiedziałem te wszystkie przymioty, które dworzaniowi służą. *Gorn. Dw.* 14. *Schl. Math.* 15. Rozpowiedz nam to podobieństwo. *Radz. Math.* 15, 56. *Budn. ib.* (wyłóż nam to podobieństwo. *Bibl. Gd.*).

ROZPOZNAĆ *cz. dok.*, Rozpoznawać *niedok.*, jasno aż do rozcznania czyli rozróżnienia poznać, deutlich erkennen, unterscheiden; *Sorab.* 1. rozpoznawam, rozpoznayu; *Croat.* prepoznati, prepoznavam. *Ross.* pacnoznati, pacnoznawati.

ROZPOZYCZYĆ *cz. dok.*, Rozpożyzczać *niedok.*, różnym różnie pożyzczyć, verschiedenlich verdröchten, austeilen, bergen. *Cn. Th.*, Boh rozpógęti, rozpógęjm, rozwęrijm, (ef. wierzytel); *Sorab.* 1. rozposchęzu, rozposchęzum.

ROZPRAĆ, *f.* rozpiercie, rozpiore *cz. dok.*, Rozpierać *niedok.*, (disting. rozeprzeć), pierząc czyli praniem rozpuścić, zerwać; *Boh.* rozepirati. — §. Rozbrać, tego wybić, zerbać.

ROZPRAGNIONY, a, e, mocno pragnący, sehr dürstend. Tu żywioł twórczy z deszczami płódnem Zstepuje w łono rozpragnionej ziemi. *Kniaź. Poez.* 1, 150.

ROZPRASZAĆ, *ob.* Rozprószyć.

ROZPRAWA, y, ż, ROZPRAWKA, i, ż. *dem.*; (*Boh.* rozprawka *sermo, apologus*; *Ross.* pacnpawa = 1) indagacya, inkwizycya, 2) sądowa izba); czynność rozstrzygająca bądź mową, bądź uczynkiem; rozprawa, rozmowa rozbiierająca co; die Unterredung, Verhandlung; *Sorab.* 1. rozretzwano; *Eecl.* paznarogolnetnie. Rozprawa ta święta już się działa po wieczery pańskiej, gdy długie a bardzo wdzięczne pan miał rozmowy z zwolenniki swojemi. *Rej. Post. G g g 6.* Na to odpowiadam krótko, z adwersarzami w rozprawę wstepując. *Salin.* 2, 100. w rzecz wstepując. To jest wszystka rozprawa z adwersarzami

o tym artykule. *ib.* 2, 65. Widzieliśmy, że z sobą rozprawę mieli. 1 *Leop. Dan.* 15, 58. (sprawę mieli. 5 *Leop.*) traktowanie o czym, z kim, daß Verhandeln, die Verhandlung. Posła Tatarskiego król z tajemną rozprawą odesłał; *cum secretis mandatis. Krom.* 577. Tać jest wszystka dowodna rozprawa na pierwszy dowód adwersarza. *Salin.* 2, 45. (odpowiedź, odprawa zbijająca). Na to jeszcze odpowiedzi naszej i rozprawy z niemi potrzeba. *Salin.* 4, 185. Po zaspokojonych akcesoryach, przystępuje strona powodowa do wyводу sprawy swej albo induktu, co się właściwie rozprawa nazywa. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 158. die Einleitung des Proceßes. — §. Rozprawa, dysertacya; *Ross.* commentie, eine Abhandlung. Rozprawa o kwadrowaniu koła. *Geom.* 1, 575. Rozprawa o rodzeniu się człowieczym. *Sienn.* 442. Rozprawa o powinności rodziców w wychowaniu dzieci. *Rej. Post. H 6.* — §. Rozprawa, rozpowiadanie, wyłuszczenie, rozbiór; Erläuterung, Erörterung. Rozdziału pierwszego rozprawa. *Petr. Ek.* 44. — §. Rozprawa wojenna: akcyja, eine Action mit dem Feinde. Nie zdało mu się bitwą rozprawy szukać. *Warg. Cz.* 144. rozstrzygnięcia sprawy, Schlichtung des Streits. — §. Rozprawa, skła w hucie, n. p. Spodziewam się sto kóp tafel z rozprawy. *Torz.* 54. z rozprawienia masy, z rozplaszczania; das Ausbreiten, Glättmachen. ROZPRAWIA CZ, a, m, ROZPRAWCA, y, m, (*Croat.* razpravitelj destructor, dissipator, obtrectator; *Bosn.* raspravitelj maledicus. *Rag.* razpravitelj detractor; *Eecl.* паучавагелъ dispensator); szeroko gadający, wielomowca; in weitjrediger Redner, der viel Worte macht, der gern viel redet; *Bosn.* разговоришъ Z ciebie rozprawiać nieznosy. *Teat.* 15, 59. Lepiejbyś mi zapłacił rozprawiać moje sto talarów, a nie białaj próżno. *Teat.* 10, 46. Wieluż z tych dzieciennych rozprawców, co się krasomowcami nazywają, nie nie przeczytują za wysokie, jedno co z oczu niknie. *Pir. Wym.* 510. — §. Onoć rozprawa snów idzie. 1 *Leop. Genes.* 57, 19. (co sny widła. 5 *Leop.*); wykładacz, Humacz, opowiadacz snów; Traumdeuter, Ausleger. ROZPRAWIC, f, rozprawi *cz. dok.*, Rozprawić niedok., Rozprawować, rozprawuje *cont.*; *Boh.* rozprawi, rozprawował, (rozprawił rozzesać); *Slov.* rozpráwam recito, fabulor; *Sorab.* 1. rozprawiu, rozpraju, rozprawim, rozrétznu; (*Croat.* razpravlyati, razpravlyam destruo, dissipo, disjicio; razpravlyam dober glasz diffamo; *Bosn.* raspravii expedire, raspravgljati obloqui; *Slav.* raspravitise, svúchise = zewler się, rozbierać się; *Rag.* razpraviti dissipare, profundere); *Ross.* паучавагелъ, паучавагелъ (= wygładzić, wymarszczyć); rozprawić co, sporządzać, rozrządzać, rozporządzać, rozszykować; anfschicken, besichiden, einrichten, bestellen, in Ordnung bringen. Rozpraw dom twój, bo tej noey umrzesz. 1 *Leop. Jes.* 58, 1. Rozpraw dom twój, rozdział dziedzictwo. *Damb.* 879. Dom swój, na wojnę idąc, ma rozprawić, 1 żonę z dziećkami w dobrym porządku zostawić. *Star. Ryc.* 48. Dobry człowiek dobrze czyni, i swoje rzecey rozprawuje z rozsądkiem. *Gal. Post.* 282. Bóg jeszcze przed wieki on dawnych ciemności Nieporządek rozprawił mocą swej mądrości. *J. Kechan. Dz.* 1. Po zimie

rozwiązawszy maciee winne, rozprawują po żerdziech albo tykach. *Cresc.* 526. Jedne wełne przędzą, drugie na takąż sprawę Paleami rozprawują żartkiewi postawę. *Otw. Ow.* 159. Wojsko po kwaterach zimowych rozprawia. *Tward. W. D.* 2, 208. rozdziała, rozłożą; verlegen, eintheilen, ordentlich einquartieren. Będę rozprawował ludzi, a narody będą mi poddane. 1 *Leop. Sap.* 8, 44. (będę rządził). — §. Rozprawić służących etc., różnie odprawić, rozesłać; verchiedentlich abfertigen, wegschicken, entlassen. Zostawiwszy jednego pokojowego przy sobie, wszystkich innych rozprawił. *Klok. Turk.* 25. Zaden nie chce ująć stołu swego, i czeladzi niepotrzebnej rozprawić. *Star. Ref.* 57. Rozprawiszy posły, król odjechał; dimissis legatis. *Krom.* 482. Rozprawiono posłów krom odpowiedzi. *ib.* 485. Wątpliwą odpowiedzią posły Czeskie rozprawił. *ib.* 486. — §. Kazimierz w Grodnie zmarł, sześć synów zostawił, Wszystkich rozprawił. *Styjk. Gon. R 5.* (każdego opatrzył, wydzielił go). — §. Rozprawić n. p. makę, etc., rozczynić, rozpuścić wodą; auflösen in Wasser, einrichten, emweichen, zerlegen lassen, zerlassen. Mąka w moczynie rozprawi się albo rozczyni letnią wodą i kwasem. *Kluk. Bosl.* 5, 262. Tamar wzięwszy mąki, zmieszawszy a zbiwszy z wodą, rozprawiła ją i uczyniła polówkę. 1 *Leop. 2 Reg.* 15, 8. To wszystko winnym octem rozprawić i warzyć, aż z tego musztarda będzie. *Haur. Lk.* 49. Moc tego ziele jest rozprawować, rozwodnić i wychędażać. *Syr.* 162. Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziając albo rozprawuje. *Syr.* 1287. Ekstrakt ten, gdy materii lipkiej w cieple rozrzedzić i rozprawić nie może, przeto flegmistym ludziom nie ma być dawany. *Syr.* 551. Trociezki te przeciw melankolcznym wilgotnościom, rozcieńczyć, rozrzedzić i rozprawić służą do użytku. *Syr.* 442. — §. Rozprawić w hucie skłanej, płasko rozrabiać masę skłaną, die Glasmasse flach jraden. W kaszubie talle rozprawiają, aby były gładkie, równe i płaskie; kuszuba po Niemiecku, Stredofen, t. j. piec rozprawiający. *Torz.* 55. Tafelnek strekuje czyli rozprawuje cholewy. *ib.* 47. Cholewa, sztuka szkła jak pęcherz rozdeta, z niej tafelnek rozprawia talle w kaszubie. *ib.* 52. — §. Bóg, zmierzyl garścią swą wody, a niebiosą pędzią rozprawił. *Żarn. Post.* 2, 271 b. rozpostarł, ausbreiten, anspreigen. — §. Rozprawić co z kim, czynić z kim o co, traktować z kim, mit einem unterhandeln. *Ca. Th.* — *Recipr.* Rozprawić się z kim, ubliżyć się z kim, mit einem etwas abthun. Ostatek, jeśli źle, tam się rozprawimy, Gdy na Jozefatowej dolinie staniemy. *Łącz. Zw.* 54. Oni nie wiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają. *Pilch. Sen. gn.* 120. Nieprzyjaciół nie w państwie czekali, ale się za granicą z niem rozprawiali. *Star. Vol. C 4 b.* — §. Rozprawić o czym, albo co: traktować, pisać, rozmawiać, mówić o czym, czynić o co; von etwas handeln, schreiben, reden; *Bosn.* rozlosgiti; *Eecl.* разглагольствовати. W księgach tych Arystoteles o enotach ogodem rozprawia. *Petr. Et.* 88. Tego pana Sieciecha nienawidzą za to, że zawsze chce rozprawić, jak brodaty Kato. *Třeb. S. M.* 6. Milez

Wasé, nie rozprawiaj, *Teat.* 12, 81. Jeszcze masz do-
syć czasu rozprawiać mi o twojej miłości. *Teat.* 48, 42.
(powiadać, opowiadać). — §. Rozprawować się przed
sądem, tłumaczyć się sądowi, sich vor Gericht rechtferti-
gen. Pożyteczniejsza jest uwolnić niewinnego, aniżeli
aby winowajca nie rozprawował się; *ultius est absolvi in-
nocentem, quam nocentem causam non dicere.* *Siem. Cyc.* 60.
ROZPRAWNIŚ, ia m., człowiek rozprawy, lubiący pra-
wić trzy po trzy, ein redseliger Mensch. Do rozprawnisza.
Kehow. Fr. 56. ROZPRAWNISIA, i, ż., gadatliwa, ci-
nie Gesprächige, Redeliche. Sroka tu leży, pierza garść i
miesza trochę Rozprawoisia, pana swojego pieszczocha.
Pot. Pocz. 391. ROZPRAWNOSĆ, ści, ż., gadatliwość,
szerokomowność; die Gesprächigkeit, Redelichkeit. Ludu
roztropnego nie ujrzyysz, buda wysokiej mowy, tak że-
byś nie mógł zrozumieć rozprawności jego, w którym
żadnej mądrości nie masz. I *Leop. Jes.* 55, 19. Rozpra-
wność uporna i lekomyślna filozofia do enoty nie nie po-
maga. *Lub. Roz.* 16 — §. Nierozprawność, *infans Maćz.*
niemowlęstwo. ROZPRAWNY, a, e, ROZPRAWNE *adu,*
lubiący prawić, gadatliwy, redelig. Papugi rozprawne.
Bawial. I 5. Nierozprawny, *infans Maćz.* niemowlęcy.
— §. Rozprawny, rozolut, nie długo się nuniślający,
promptus. Cu. Th. 952 furz angebunden, geidwund entklof-
fen. Rozprawnie, *expedite. Cu. Th.* raids. — §. W hurie
skłanęj, cholewy nierozprawne. *Tot.* I b. na talie nie
rozdaszczono, nicht angedrbeitet.

ROZPRAZYĆ *cz. dok.* prażać rozsuszyc, zerprągeln; *Bosn.*
rasprageti.

ROZPREZYĆ *cz. dok.* prażać rozpierać, aus einander spreit-
zen; *Boh.* rozprážantí, rozprážati.

ROZPRÓC, rozpróc, f rozporze, rozporę *cz. dok.* Rozpra-
rać *niedok.* *Boh.* rozparati; *Sorab. I.* rozporu, rozporu-
ju, rozporujem; *Vend.* rasparati, raspergat, gorsporgati,
gorsporgati; *Croat.* razparati, razparam rassavam; *Bosn.*
rasparati, rasparati, razparatti, raseitti, trozszyc; *Hag.*
razparati, raspáratí, raseitti; *Sar.* rozporiti; *Ross.* pac-
porotb, pacnapuati, pacumati, pacumati; zszyc roz-
krajé, rozerznac, auftrennen (die Nath. Co on zszyl, to
ja rozporę. *Cu. Al.* 527. (wywórcie na noc). Co jeden
szyc, to zaś drugi rozpara. *Gil. Post.* 111 b. Czas jest
rozparania, i czas zszywania. *Radz. Ecol.* 5, 7 — §.
Transl. Rozparać, rozkrajac, rozczynac; aufbrechen, auf-
trennen. Jest to zwyczaj wielkich panów, kazac sobie
brzech rozpróc po śmierci. *Teat.* 5, 47. Gdyby galazki
od pniaka cienko sie puszczały, może być na nich skó-
ra rozparana w podługzi, a tak była sie miąższo rozpra-
stać. *Grese.* 575. Penelope co we dnie zrobi, to w no-
cy rozporze. *Zab.* 15, 225. odrobi, odwiąże osnowę;
daß Gewebe wieder auftrennen, aufrippeln. — §. *Fig. tr.*
Rozpróc, rozdzielić, rozerwać, rozłączyć; trennen, schei-
den, abreißen, zerreißen. Kiedy go z dusza śmierć rozpa-
ra.... *Chrośc. Fars.* 505. *Pot. Pocz.* 205. Trafil na-
koniec w głąb przepaści rozprótej okropnie. *Zab.* 15,
299. (rozezeptionej, rozpadłej, zerpalten). — Rozparac
przyjaźń z kim, rozbrat z nim uczynić; die Freundchaft
auflösen, allmählig abbreden. Towarzystwo, jeźli nam się

nie podoba więcj, przystoi z lekka rozparac, a opu-
szczać pomalu, a niepredko rozrywać. *Budn. Cyc.* 65.
Kosz. Cyc. 79. Przyjaźń rozpróta. *Chrośc. Job.* 170. Przy-
czyna ta rozpara wszelkie stadło małżeńskie, któreby
się złączyło. *Szerzb. Six.* 224. Miasto rozpróte w do-
mowej niesforze. *Hor.* 2, 67. *Kuiaz* — *Alter:* Ten dzień
wszystkie nasze spory rozporze. *Warg. Ges.* 117. roz-
strzygnie, rozejmie, rozsazi, allen Sader scheideten. —
Alter: Ty te rzecz rozparasz; *fais irritum.* *Maćz.* ver-
rihten, verrihten. Rozpróli jego myśli one, że się udał
w inną stronę. *Grach. W.* 481. Jeździą drudzy na sejm,
rozparajac rady dobre. *Per. Et.* 589. Czy może, czy
chce bóg rozparac, co mi los naznacze!? *Pot. Arg.* 245.
Nektórzy chcieli na to pozvolic, ale Welkopanie to
rozpróli. *Biel.* 422. Synod Bożyjski Eugeniusz z pier-
wu utwierdziwszy, potym do Fecerza przenosil, a zgoła
go rozparac; *dissolubat.* *Krom.* 525. rozwiázal, er löste
die Synode auf.

ROZPROMIENIĆ *cz. dok.* promienie rozsypać; *Sorab. I.*
rozproweni, diraditi; zerjrahten.

ROZPROŚCIĆ *cz. dok.* Rozprostować *cont.* zoowu wypro-
stować, wieder gerade biegen. (*Carn.* resprostiti libertati as-
serere). Bida mi się starać, iżby nóżki dziecięce na-
ciągnac a rozprościć mogła. *Spicz.* 177. Niewiasta ta by-
ła skureczona, a nie mogła się rozkureczyć; skoro Jezus
na nią włożył rękę, natychmiast rozprościła się. *Budn.*
Luc. 15, 11. Rozprościć włosy; *Boh.* rozprostowlasa-
tjm, (ob. Prostowlosy).

ROZPRÓSZCA, y, m, ROZPRÓSZYCIEL, m, który co roz-
prasza, der Zerstreuer. Ś. Augustyn, ś. Gypryan, gorliwi
heretyckich plow rozprószyciele. *Sarab. Lam.* 4. Roz-
prószca dobre sworob. *Herb. Stat.* 285. Rozprószyciel
majetności. *Bih. Luc.* 16, 1. marnotrawca, utratnik.
ROZPRÓSZENIEC, ówa, m, rozeznawca, cit Zerjater,
Zerstreuer. Rozprószyciel Trojański. *Lib. Hor.* 119. ROZ-
PRÓSZKA, i, ż., rozprószenie, rozsypka; *Ross.* pazóporb,
daß Zerstreuen, die Zerstreung. Tu ich mężnie gromiła
Antoniego sprawa, Kieły owłzie w rozprószac widziáno
Ostawa Przyb. Luc. 128. ROZPRÓSZNY, a, e, ROZ-
PRÓSZNIE *adverb.* rozprószający, zerstreued *Comessaban-
das,* biesiadny, rozprószony, strawa. *Hicz.*, utratny,
marnotrawy, veridwenderlich. — §. Pisali o herbach Dła-
gosz i Boelski krótko i rozprósznie kawalkami pomiędzy
tłumem innych rzeczy *Korop.* 5 kedy nekedy, rozrzuc-
cenne, nieciągłe: abgeriffen, zerstreut. ROZPRÓSZYĆ *cz.*
dok. Rozpraszać *niedok.* : (*Eym.* prochi); *Boh.* rozpra-
siti; *Sorab. I.* rozperschem, rozperschu, rozperkam;
Vnd. rasprahiti, restofitti, satrofitti, strofitti, respahiti;
Croat. razpersavam, razrossajem; *Hag.* razparseljatti,
raspraviti. (ob. Rozprawić); *Bosn.* rasparsajati, raspri-
sejati, raspersajati; *Slav.* rastirati; *Ross.* pacpocutb, pac-
tocati, pacaszpati, pacpysutb, pazópcati, pazópa-
cызати; *Ecol.* pacpocauo, rozszycie, rozpedzac; zerjite-
ben maßen, zeritreuen; *pr. et fig.* Rozgrzeszenie nie-
że grzechy rozprasza, jako wiatr mgłę. *Zygr. Gon.* 556.
Rozprószyl majetność swoje, żyjac marnie; a gdy on
wszystko potrawil, poczał niedostatek cierpieć. *Sekl. Luc.*

kać się *niedok.*; *Boh.* rozpuknauti se, rozpukati se; *Sorab.* 1 rozpuknu, rozpuknem, rozpukam; *Vind.* respokniti, respokhit, gorpokniti, reshajati, gorhajati; *Croat.* razpukavamsze; *Rag.* puknuti, razpuknuti, raspuknutise; *Ross.* распукиваться; rozpeknać się, pekać, rozsieć się; zerplagen, zerbersten, aufspringen, *pr. et fig.* Naczynie się z miodem rozpukeło, i wszystkiek miód z niego wyciekł. *Sk. Żyw.* 1, 470, (cf. rozsadzić). Ledwo się nie rozpukując od wrzasku i krzyku. *Zit. II. T.* 211. Kazał sobie podać kielich ogromny, z któregooby się mogło sześciu Włochów wypuścić. *Mon.* 71, 95. (rozpuknać). Niech w tobie ta tajemnica będzie umorzona, wszak się od niej nie rozpukiesz. *Leop. Syr.* 19, 10. Rozpukły, rozpukniomy, rozpekły; *Croat.* razpuknyen, zerplagt, angebersten. Człowiek rozpukły - rupturę mający, der den Bruch hat. Lekarstwo to tym, którzy są rozpukli, pomoc dawa. *Sienn.* 156. Rozpukłym dzieciom plastr ten użyteczny. *ib.*

ROZPULCHNIC *cz. dok.*, rozpulechniać *niedok.*, pulchnym czyli pulchym czynić, auflechn, lecher machen. Wapno margiel grunt gliniasty rozpulechnia. *Kluk. Rosl.* 5, 68.

ROZPUNKTOWAĆ *cz. dok.*, punktami rozdzielać, interpretieren. *Interpunctae clausulae*, rozpunktowane albo rozdzielone sententy. *Marz.*

ROZPUŚCIC *f. rozpuści* *cz. dok.*, Rozpuszczać *niedok.*; *Boh.* rozpustiti; *Slov.* rozpuštjti; *Sorab.* 1. rozpučežu, rozpušeču, rozpušežim, rozpužežam, rozpušeču; *Vind.* arspulhat, respulhati, spulhati; *Croat.* razpuseham; *Bosn.* razpustiti; *Rag.* razpustiti, razpustivati; *Ross.* распустить, распустятъ, распустятъ; rozpuszczać na różne strony, porozpuszczać, n. p. gromadę jaką, dać się jej rozjechać, aus einander lassen. Rozpuszczać wojsko. *Cn. Th.* 955. Rozpuszcil radę. *Tr.* — *Fig.* Zust swych słowa rozpuścił. *Ol. Ow.* 504. różnie wypuścił. — Część prośby do skutku dopuścił Apollo, a część drugą na wiatry rozpuścił. *A. Kechan.* 551. Ożywiające już swoje promienie Zaczął rozpuszczać Febus złotowłosy. *Kras. Mysz.* 55. (rozsiwać, aufstreuen). Nie raz cheć się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Leez widząc szupłość miejsc, znówu one spuszczam. *Tol. Saut.* 69. rozezpierzam, die Flügel ausbreiten, ausstreuen. Rozpuszczać włosy, roztać, die Haare aus einander lassen, fliegen lassen. Rozpuszczać żagle, rozpinać, die Segel aufspannen, wehen lassen. Rozpuszcza gałęzie drzewo, (*ob.* Rozsochacieć). Rozpuszczać korzenie, rozkrzewiać, die Wurzeln ausbreiten. *Samiliter:* Rozpuścić granice, rozprzeździć. *W. Post. W.* 18. die Gränzen erweitern. — *§.* *Transl.* Rozpuścić co wodą, ogniem etc., rozczynić, roztopić, rozlać; zerlassen, zergehen lassen, auflösen. Woda wiele rzeczy rozpuszczać jest sposobna. *Kluk. Kop.* 1, 408. Gdy ciała przez ciepło kształtu rozcieku nabierają, mówimy że się rozplływają; sama zaś koło tego praca nazywa się rozpuszczaniem, *liquatio*. *Kruml.* 479. Rozpuszczenie, *solutio, dissolutio*, czynność, za pomocą której rozciek jakie ciało rozpuścił. *Śniad. Chem.* 15. Rozpuszczenia mokre, *solutiones via humida*, które się dzieją za pomocą płynów. *ib.* 50. Rozpuszczania suche, *s. via*

sicca, które się dzieją za pomocą ognia. *ib.* 50. Słońce na wiosnę lody rozpuści. *Tward. Wł.* 62. Rzeki większą obfitość wody mają temi czasy, kiedy się rozpuszczają śniegi. *Syzt. Szkl.* 9; *Boh.* odejchnauti; (kiedy tają). Ciasto masłem rozpuszczonem polewają. *Syr.* 949, (cf. kwas w mąkę wiany, rozciera się, rozdrabia się, rozprasza się, aby ono mąki miństwo jedną mocą ogarnął. *Smotr. Lam.* 151). Ona się żalom w moc powolnie puszcza, Ze się jako śnieg w cieple czas rozpuszcza. *Morszt.* 75. taje, rozplływa się, topnieje; zerfamelzen, zerbaucen, zerflecken. Darmo go namawiano, bo jako twardy kamień rozpuścić się i użyć przyjacielom nie dał. *Sk. Żyw.* 1, 115. (zmiękczyć się). — *§.* Rozpuszczać konia, rozwierać konia. *Cn. Th.* 955. ein Pferd fähigken lassen, es reiten lassen. — *Fig. tr.* Rozpuścić wodze, rozpuścić kogo; popuścić wodze komu, einem den Zügel fähigken lassen, ihm nachgeben, ihm alles erlauben. Zbytek ciała naszemu ku pysze i rozpustności wędziła rozpuszcza, *Żarn. Post.* 15. Niemasz dzikszego widoku, jak kiedy kobieta rozpuści wodze swojej złości. *Teat.* 58, 111. Nie zowią pierwej pijanym takiego, który z wina wesoł będzie, jedno na ten czas dopiero, gdy już język rozpuści. *Eraz. Jez. E.* Annibala jedna leża zimowa rozpuściła, a tak wodza tego, którego niedostępne Alpów góry przytrzeć nie mogły, rozkosze Kampanii osłabiły. *Polch. Sen. list.* 589. Rozpuszczona kobieta. *Teat.* 15. c. 98. rozpustnica, eine Ausgelassene, ein ausgelassenes Weib. Wszystkie się teraz stany i powinności rozpuściły. *Star. Ref.* 48. z karbów wyszły, z klubów wypadły, sind ausgelassen geworden. Syn twój się rozpuścił. *Teat.* 18, 168. rozpustnikiem, rozkosznikiem się stał, rozhulał się; er hat sich den Ausweifungen, der Ausgelassenheit ergeben. Co dzień to się w większą a niepowszechniejszą nieczystość rozpuszcza. *Koss. Lor.* 62; (*Vind. et Carn.* Post: Buehus, *ob.* Zapusty, miesopust); *Rag.* razpustitise, razblühtise; *Vind.* bloditise, sadeguvati, potiepati, potepuhvati; *Ross.* развращать, разрвнчать, развращаться, развращаться, раздуриться, воьничать, завоьничать, извоьничаться, невоьребтовать, гулять, (*ob.* Hulać); *Evel.* преблуджати, сквернодѣйствовать. — Rozpuszczać się na co, niehamowanie wdawać się w co, podawać się czemu, sich ganz hingeben. Rozpuścić się na co, właśnie jest, kiedy się kto na co zanosz i wydziera. *Petr. El.* 191. Rozpuszczy się języki i piórka nasze na bluźnierstwa przeciwko Chrystusowi. *Birk. o Eorh.* 6. Wąłość rozpuszczenia się na wszystkie cztery wiatry. *Mon.* 71, 711. Rękę na jałmużny rozpuszczał. *Sk. Dz.* 575. hojnie szafował jałmużny, er gab reichliche Almosen, hielt seine Hand nicht zurück. **ROZPUŚCICIEL**, *a, m.*, który co rozpuszcza, der Zerlasser, Zerfamelzer; *Vind.* spuflavez, spuflar, varitoik, varez, restajavez. **ROZPUSTA**, *y, ż.*, **ROZPUSTNOŚĆ**, *ści, ż.*, **ROZPUŚCINY**, *plur.*; (*Boh.* rozpustlost; *Rag.* razpusta; *Vind.* ispuflnost, preflurnost, sankarnost, blodnost; *Carn.* katinstvu; *Ross.* распутство, развратъ (cf. rozbrat), развратство, развращенность, возня, воженье, воьничание, заблуджость, невоьребство, шалость; *Evel.* преблуддѣйство); rozpuszczona swawola, die Ausgelassenheit, Zügellosigkeit. Majątek traci, i na wszys-

tkie się już udał rozpusty. *Teat.* 50. b, 55. Swywolna rozpusta. *Hul. Ow.* 99. Zbytek ciała naszemu ku pysze i rozpustności wędziła rozpuszcza. *Żarn. Post.* 43. Rozpustność języka, albo zlorzeczenie, albo obmawianie, jest nieprzystojne chrześcianinowi. *Eraz. Jez. G g 2.* Postępek ten bliski jest ku wszelkiej rozpustności. *Rej. Post. H 7.* Z rozpustności białychgłów siła się złego rodzi, gdzie mężczyńska niepowściągliwość nigdy tak światu szkodzić nie może. *Gorn. Dw.* 265. Wydałaś się z rozpusta twoją każdemu mijającemu, abys jego była. *5 Leop. Ezech.* 16, 15. (z psotą twoją. *1 Leop.*) Przystroga, abyśmy młodych natury w rozpustność i szaleństwo nie wprawili. *Pilch. Sen. gn.* 224. By bronil w mieście rozpuszciny, zakazał tych towarów, co w zbytki, rozkosz, miętkość zwykły ludzi wprawiać. *Jabl. Tel.* 167. Tyś w rozkoszy i rozpustności świata wzrosł. *Sk. Roz.* 43. Gdy opat mniichów z rozpustności hamować począł, okrutnie go zamordował. *Strzyk.* 727. ROZPUSTNIK, a, m., swywolnik; *Carn. lotnik; Rag. razpuscetenik, puusetenik; Ross. блудолюбъ, забубенщина, воляина, безпутникъ; Eccl. любодластель, ein außgelassener Menich.* Otoż wam biesiadnikom, mięsopustnikom, rozpustnikom, karczemnikom wieczna biada! *Biad. Post.* 176. Wstąpił do łaźni, patrzeć, jeśli tam niemasz rozpustników, bo mu doniesiono że się to miejsce stało domem nierządny. *Teat.* 55. e, 52. ROZPUSTNICA, y, ż; *Rag. razpusceteniza, razpusceteniza; Carn. lotniza; Ross. блудолюбница: rozpustna kobieta, eine Außgelassene, ein ledersüßer Weib.* Żona jego wielka rozpustnica. *Teat.* 52 d, 75. ROZPUSTNY, ROZPUTNY, a, e, ROZPUSTNE, ROZPUSTNO odverb.; *Boh. rozpustilý, hodowný, prostopásný; Rag. raspuseten; Bosn. raspusecljen, bezredan; Sorab. 1. zwolóžterski, (rozpożezenté dissolubilís); Carn. merkák, mersk kap, merskakerska; Vind. isputhen, potepuben, preflhern, sandkarn, koluedrast, respullien; Ross. распутный, забубенный, воженный, разпутный, забудыжный, Eccl. любодлотный, любодластный; swywolny rozkudzany; außgelassen, jüadles. Poczł rozpustno żyć *Falib. F 2, (ob. Rozgardyas stroić).* Będą rozpustne córki wasze, i żony wasze cudo bożne będą *5 Leop. Ozeu. 4, 15* (Będą się psocć *1 Leop.*) Synowie tego kapłana byli bardzo zuchwali i rozpustni. *Gluz. Wyck. F 7, (ef. put)* — ½ Rozpustny, rozpustie służący, n. p. Kupcy przepędzają dni swoje w sklepach, a wieczory w miejscach rozpustnych. *Pam. 85, 2, 87.* Rozpustna (tabo bujna), rzecz jest wino. *1 Leop. Prov. 20, 1**

ROZPYCHAĆ, ob. Rozepchnąć.

ROZPYSKAC *cz. dok.*, Rozpyskować, rozpyskuje *niedok.*, pyskiem rozkopć, mit der Zünnage zerwürben. Kret równość ziemi rozpyskuje i psuje *Haur. Sk.* 77.

ROZPYSZNIC *neut. dok.*, bardzo pysznym się stać; *Ross. рачеченился, jębr jęlj merden.* Rozpyszniły córki Syońskie *Budu. Jes. 5, 16, Żarn. Post. 5, 622.* (wynoszą się *Bibl. Gd.*).

ROZPYTAĆ się *recipr. dok.*, Rozpytywać się *niedok.*, różnie a często się dowiadywać, jębr nachfragen, nachforshen.

Tr. (Sorab. 1. rozpótam, rofpraschacz, (cf. prosić); Rag. razpitivati inquirere, razpitilaz inquisitor; Croat. razpitavam, razpitati disunire, divortium celebrare, (ob. Rozbrać); Ross. распытать, распытывать wybadać, wymęczyć, rasprosit, rasprašivati dopytować się, rasprosit indagacya).

ROZRABAC *cz. dok.*, Rozrębować *niedok.*, rąbiąc rozbić, rozciąć, rozszczepać: zerhaben, zerhauen, zerhalten; *Sorab. 2. rosrobasesh; Sorab. 1. rofrubacz, rozrubno; Ross. разрубить, разрубать.* Rozrabanie *Ross. разрубка, разрубь.*

ROZRABIAC, ob. Rozrobić.

ROZRACHOWAC *cz. dok.*, wyrachować; *Sorab. 1. rozrechnuyu; Ross. рачислить, рачислять, anrechnen, berechnen.* Który z was, chce budować dom, nie rozrachuje pierwaj nakładu? *Sekl. Luc. 15.* Rozrachuje pan, wiele przychodzi na służę, który z mytu służy. *1 Leop. Levit. 25.* Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. *Magier. Mabr.* Należy na opatrznego pana, na wszystko się dobrze rozmyślwszy, potem każdą rzecz z osobna dobrze rozrachować *Herb. Stat. 99* rozważać, rozbaczyć, rozrzązać. ROZRACHUNEK, iku, m., *Gaz. Xir. 2, 5.* obrachunek rozmaitych kosztów, die Verrechnung.

ROZRADA, y, ż, rozradzanie, odradzanie, das Abkratzen von etwas. Obaczysz tu mądrą senatu radę i rozradę. *Faliss. Fl. prof.* — ½ Serwius Tullius obywatelów na setnie, powiaty, rozdzielił pewne i rozrady podzielił *Faliss. Fl. prof.*, t. j. na klasy, co do obrad publicznych.

ROZROBNIK, a, m., a *divisor. Magz. D.* Widerräber; *Rag. razsyjetnik, f. razsyjetniza.*

ROZRADOWAC się *cz. dok.*, rozpylić w radości, verfrunden zerfröhren, sich fröhren; *Eccl. возблужити.* Skoro usłyszał: Elżbieta pozdrowienie Maryi, rozradowało się dzieciątko w żywocie jej. *Bud. Post. 61.* Gdy do niego przychala, rozradował się bardzo. *Strzyk. 510* W naszym ożcu rozradowało się potomstwo jego. *Rej. Ap. 24,* (cf. rozkoszować sobie). Rozradowany, być cřitent. Otoż czegoś oczekawał, dał ci bóg, abys tym więcej rozradowany był. *Bud. Post. 265.* Węz. *Yarm. I, 150.* Po burzy czynisz ucieszenie, a po jędrzu i żalobie rozradowane wlewasz. *1 Leop. Tob. 5, 22.* radość, rozkosz, ucieszenie. — ½ *Cum Dativo:* Myszmy się rozradowali temu zjawionemu królowi a panu s. cum. *Rej. Post. D 5.* (Żobyszmy się z niego n. cum ucieszby).

ROZRADZAC, ob. Rozrozić.

ROZRADZIC, f. rozradzi *cz. dok.*, Rozradzić *niedok.*, odradzić, radząc odwieść; widerraten, abkraten; *Vind. odfrutti, odraditi, odvnutvati; Rag. razsyjetovati; Ross. отговитовать, отговитывать, разговорить, разговаривать* rozradzić Ktoś wiek smierci rozrozi czołko mizeremmu, okrutnik jest *Bud. Trav. 481.* Rozradził mu drogi do nas *P. K. Xir. Jer. 21.* Na co się usadzi Nie tylko człowiek, annoż z ni ba nie rozradzi. *F. L. Arg. 456.* (nie wyprowaduje mu, cś tam cś ihm niewiad austruden).

ROZRANIC *cz. dok.*, Rozraniać *niedok.*, barzo poranie, sehr verwunden. Że mam stracić cel kochama, Mysl mi ta ser-

- ce rozrania. *Zahl Z. S.* 75. Nas tyran okrutnie rozrania. *Przyb. Milt.* 519. *Tom. Rol.* 84.
- ROZBAPIAĆ, *ob.* Rozropić. ROZRASTAĆ, *ob.* Rozrosnąć. ROZRASZCZAĆ, *ob.* Rozrościć. ROZRAŻNIAĆ, *ob.* Rozróżnić.
- ROZRAZIĆ *cz. dok.*, Rozrazić *niedok.*; *Bosn.* rozraziti, rozrazyti; *Sorab.* 1. rozražu, rafrazem *conquasso*; *Er l.* paapakao *dispello, rejicio*; rozbić, rozranić; zerblajzen, verwunden. Tył podali, a gwałtownym pedem jedni drugich rozrażali. *Radz.* 2 *Mech.* 12, 22. Gdyby kto porucił strzedz komu bydłę, a toby zleciło, albo się rozraziło... *Radz. Ex d.* 22, 10. Syn Trajana biegnąc na koniu po rynku, syna koniem rozraził ubogiej niewieście; przysła niebiażatko płacziwa z onym rozrażonym dziecieniem swoim do cesarza. *Rej. Zw.* 55 b. *id.* Weresz. *Rej.* 54. Słowa pańskie są jako młot, który tłucze a rozraża opoki. *Rej. Post. II b k 4* Rozrażały się fundamenty. 1 *Leop.* 2 *Rep.* 22, 8 (rozłoży się. 5 *Leop.*). Na swym świętym obliczu o kamień rozrażon *Pieśń. Kut.* 64 Gebale gorzkoscia swa wychadzaja, rozrażaja, i otwieraja. *Syr.* 1222. — *Transl. fig.* Nieprzyjaciele do zanku wpadli, gdzie gniewem i nienawiścią rozrażeni, sroczą. *Krom.* 279. rozjątrzeni, aniębrađi, enriřter. Moby nie ma w nienawiści przykazania, a nie będzie rozrażon, jako okręt w zburzeniu morskim. 1 *Leop. Syr.* 55, 2 (rozkołatany, wzruszony). Nie widzisz, jak się rok na cz. Sei rozraża? *in sp. mas su edre. Zbr. Ow.* 581 jak s. d. zielo.
- ROZROBIĆ *cz. dok.*, Rozrabiać *niedok.*, zrobione odróbnie, niszczyć, rozpruć; etwas gemadtes vernichten, aufheben, zerfremen; *Sorab.* 1. rozdzijam, rozdzijwam, rozmodzjam, (cf. rozdzinać); *Ross.* paapaobotais, paapaobotamati rozryć, wykarczować, paapaobotia karczowanie. Co zrobi w dzień, rozrobi w nosy Penelope. *Pot. Porz.* 196 Jakbyś Penelopy płótno Rozrabiał, tak się trudnisz nitęgą wieratną. *Hor. Sat.* 178. Jemu byłoby mackot o Gólkym miała zaczęte chereć roz: hać płótno. *Pot. Arg.* 457. — § Rozrabiać, rozprzestrzenić: anebreiten, erweitem. Okolizne mocarstwa rozrabiają swoje potęgę. *Przebr.* 212. — § Rozrobić co czym, n. p. wodą: rozczynić, rozpuścić; auflösen, einrichten, einrichten. Żywe rozrobić i rozpuścić ostem winnym. *Krup.* 5, 504. Żywe srebro rozrob terpentyną. *Krup.* 5, 504. Rozrabiać wapno w gracy u mularza, t. j. wymieszać. *Mugier. Mskr.*, umrühren. Rozrob wszystko łopata, a nakoniec łukiem pōty ubijaj, póki się nie zrobi masć angła. *N. Pam.* 1, 25. — § Rozrobić, różnie przerobić; veredifferentiē umarbeiten, verarbeiten. Umiejętny majster, gdy do tej masy skłanej przypłze, rozrobi ją w różne kształty. *Torz.* 446. Puszciam się w loch okropny, ten mić widok zwabia, Kędy nasze natura postaci rozrabia. *N. Pam.* 21, 562. (rozpuściwszy przerabia). — § Przed dwiema sty lat onę prostą ziemię, z Pedemontu wyszedłszy, osiedli, i ziemię puste rozrobili. *Baz. Hst.* 65. (różnie uprawia, karczowali).
- ROZROCHMANIĆ się *rec. dok.*, ulaskawić się znowu, wieder zum und gut werden. Jak go jedno słuha Zaraz się rozrochmani, zaraz udobrucha. *Pot. Arg.* 592.
- ROZRODNOŚĆ, *sci. ż.*, ROZRODZENIE, *ia, n.*, rozmnożenie się, rozplemienie, die Fortpflanzung; (*Bosn.* razród, rasplod, rasplodnost; *Croat.* rázrodj) W pierwszych herbarzu księgach wszystkich królów zasługa i rozrodenia obaczysz *Pap. fig.* (genealogia, famaja) Na Rusi w rozrodnosci niezgodnych kszazat, miustanne puzły gwałty. *X r. Hst.* 5, 559. ROZRODZIC *cz. dok.*, Rozrodzić *n edok.*, rozmnożyć, rozplemnić; fortpflanzen, vermehren; *Bosn.* razroditi, rasploditi; *Hag.* razroditi; *Vind.* naprediti, napredivati, napredelati; *Croat.* razploditi; *Ross.* paapodur. Rozrodzają się a rozmnażają się. *Radz. Genes.* 1, 22. Prast ulaga królów potomność, aż do Kazimierza Wielkiego rozrodził. *Krom.* 49. Prorok ten tu pogrzeban, eo Turki rozrodził. *Paszek. Dz.* 29. U nas i najmożniejszy pan, gdy się rozrodzi, z ziemny jedówna. *Gorn. Wł. E 4 b.* Na zak. ózenie wyrazów dawać trzeba największą bacność, żeby poznać, jak który wród rozradza wyrazy swoje. *Kprz. Gr.* 5, p. 155. ROZRODZICIEL, *a, m.*, rozmnożyciel rodu, razploditelj, der Stammvermehrer; *Croat.* razploditelj, f. razploditelca.
- ROZRODZIC się *rec. dok.*, rojaje się rozlecieć, von einander fliegen, in Schwärmen auf einander fliegen. Czarna chimura szarańczy w polu się rozrodzi. Wszystko zje, ni się listek zabłony ostoi. *Przyb. Milt.* 587. Tyko ci Roxolane, którzy posiedli 'Mosią [Myzja 1], rozrodzi się. *Biel. Św.* 156.
- ROZROPIĆ *cz. dok.*, Rozropić *niedok.*, rozjątrzyć; *Ross.* paapornut, paapornut, citera mađen. Gnojacy, rozropajacy, septicus. *Mg. z.* Rozropiony, wozbrany, suppuratus. *Mg. z.* cetera. Rozropienie, wozbranie wrzodu, suppuratio. *Mg. z.* die Eiterung, das Eiter. Rozropić się, wozbrać jak wrzód, suppurare. *Mg. z.*, cetera, in Eiter übergehen.
- ROZROŚCIC *cz. dok.*, Rozraszczać *niedok.*, rozrosłym co czynić, etwas sehr groß machen, wachsen lassen, hart machen. Siano i trawa brzuch koński rozszerzają, także ciało jemu rozraszczają. *Cesce.* 520. ROZROŚCIEĆ *adverb.*, przestrojono wyrosło, weit umwachsen. Grad rozrosło żywe potłuki kłasy. *Kulig. Her.* 140. ROZROŚCIEŃC, *sci. ż.*, rozplemienie, rozkzewienie; Fortpflanzung. Sermczung. Tanta droga leśna rozrosłośćią zagaszczona jest. *Krom.* 760. ROZROŚNĄĆ się *rec. jednt.*, Rozrastać się *niedok.*; *Rij.* ruzstjetise; *Sorab.* 1. nadobwam; *Ross.* paaportien, paapaciamca; bardzo wyrosnąć, sehr aufwachsen, wachsen, anwachsen. Patrz. jak się teraz jesion rozrosł, jak przyjemne cienie Gromadzi pod obłoczne seych lśsi sklepienie. *Zab.* 41, 260 *Zahl.* Rozrastało się dzieciatko. *Radz. Genes.* 21, 8. Z niej się dziwnie piękna panna rozrosła. *Sk. Żyw.* 552.
- ROZRÓWNAĆ, *cz. dok.*, różnie równać, veredifferentiē gleich machen, anegleichen; *Ross.* razrovnyat razrovnyvat; (*Hag.* razravniti *erugare*). Co to za król, iż się rozrównały wszystkich królów obyczaje, z obyczajami jego? *Rej. Post. T i 4.*
- ROZROZKOSZOWAĆ się *rec. dok.*, rozplwać się w rozkoszy, in Wollust zerfließen. Rozrozkoszuje się w obfitości dusza wasza. *Rej. Post. L 3.*

ROZRÓŻNIC *cz. dok.*, Rozróżnić *niedok.*, Rozróżniać *contin.*; *Vind.* reslozhit, arszlozhit, resedimiti, resdrushiti, ressesnati, restovafhati; *Sorab.* I. rozschlakofczu, roz-wolszobnu; *Ross.* различитъ, различать, отличать, отличать, раздружить, раздружать, раздорить, рассосорить, рассосоривать; *Ecel.* razlikovati, razluciniti, razdrushati, razdrushatъ, razrozniť, razraziviatъ; *roz-dwoić, rozbracić, rozerwać przyjeźdź, rozłączyć; entfey-cen, meiniq maßen; Boh.* rozkmetiti. Niewdzięczność roz-różnia stowarzyszenie ludzkie, z zgodę targa. *Gorn. Sen.* 565. — § Dystyngwować, różnicę rozeznawać, lub stanowić, untercheiden. Rząd gospod. rski od królewskiego rozróżniają wielką albo małą hodźną poddanych. *Petr. Pol.* 4. Jako układ części tej masy wewnętrznych, różni ją od skła, którym pierwój była, tak również ten układ roz-różnia ją od innych rodzajów porceliny. *Tarz. S&R* 179. Do rozróżnienia *Ross.* различительный. Rozróżnić się nie zgodzić się, nicht barmenten, nicht übereinstimmen, sich verneinigen; *Vind.* Je Fendm skrogau; *Ross.* раздору-ваться, раздорить, размириться. Tak się bardzo roz-różnił między sobą umiama; tak się wadzili, że jeden na drugiego gardle ebend posiadac. *Bok. Urab. E. b.* ROZRÓŻNICIEL *a, m.*, który rozróżnia, der Untercheid-er, Abfenderer; *Vind.* reslozhnik, resbarnik; *Ross.* раз-личитель

ROZRUBASZYĆ się *rec. dok.*, rubaszynić się stać, rozswy-wolnić się, mutwillig werden, Dyabł, gdy się rozrubasz, To po nocy głupich strasz. *Kras. List.* 144.

ROZRUBAĆ, *ob.* Rozrubić.

ROZRUCIĆ, *u, m.*, hałas, zgłósk, burda, zamieszanie, burzka; Getümmel, Tumult, Aufubr, Rarab; *Boh.* rum-reych, rumreyska; *Slav.* rozbrag; *Sorab.* I. ropot, hawt-wano; *Sorab.* 2. poploch, tel. poploch); *Gorn.* hrup, lajna; *Vind.* hrup, nepokoi, larina, buka, h labuka, po-buzhenje, smota, s notipava; *Bosa.* labubukka; *Ross.* ма-тость, мятежь, возмущение, заматие, заматна *tab.* За-мет), крамола; *Ecel.* смута мятежь, мятежность, ма-тежение, покъ. Nafjechał pan z okrutnym rozruchem, heznym dworem. *Zab.* 15, 207. Co za rozruch w tym pałacu, wszyscy niecierpliwie wyglądają zakończenia tego dnia. *Teat.* 57, 79. Jednym razem to ruch ustał. *Teat.* 18, 154. Stogie były rozruchy, Nie mógł nikt powścią-gnąć różnomyslnie duchy. *Zab.* 15, 207. Nie śmieć się nań rzucić w dzień święty, by się snad rozruch nie stał w ludziach. *1 Leap. Marc.* 14, 2. (zamieszanie. *5 Leap.*). — Miłość, ten rozruch serca tak słodki i tak gwałto-wny *Mon.* 71, 767. (niepokój, wzburzenie). **ROZRUCIAC**, *ob.* Rozruszyć. **ROZRUSZLIWY**, *a, e.*, — ie *ad-tereb.*, mogący być rozruszonym; *Ross.* разрушимый, (разрушительный) згубny, пustoszący), erführerlich. Nasz zreyofiarownik nie wedle zakonu cielesnego uczynion, ale wedle mocy żywota nie rozruszliwego. *Budn. Hebr.* 7, 16. (nieskazitelnego. *Bibl. Gd.*) **ROZRUSZNOŚĆ**, *ści, ż.*, rozrzućność, rozmarnowanie; das Zerstreuen, Verführden. Darów bożych nierządnie używanie i rozruszność. *Kat. Gd.* 46. **ROZRUSZNY**, *a, e.*, negospodarny, nie-mierny, *dissolutus.* *Mącz.*, rozrzućny, verführerlich. (*Ross.*

неразрушимый, неразрушаемый, nie do zniszczenia; *Ecel.* неразрушимый *indissolubilitiv*). **ROZRUSZYĆ** *cz. dok.*, Rozruchać *contin.*, Rozruchywać *frequ.*; *Mag.* razrúsciti; *Croat.* razrussiti, razrussitiem; *Born.* razrusciti; (*Slav.* razrúshiti grád : rozburzyć miasto); *Ross.* разрушить, разрушить, разторопиить, rozkołysać, rozchwiać, do ruchania się przyprowadzić; in Buręguną bringen, schüt-teln. Morze rozruchane. *Jabl. Tel.* 82. *Bals. Niedz.* 4, 154. Patrz jak srogi szturm morze rozrucha *Pot. Arg.* 462. Rozruchaj się przecie. *Teat.* 21, 157. (nuż! żywo! ruszaj się! nu! to rúbrę rúć!). Ochotnik nasz barenjąc nad obywatel jego Nie mógł go tym rozruchać i wywabić z niego. *Tward. W. D.* 2, 174. polubudź, rozjaśnij reifen, erfrühen. Rzymski naród do odszukania wolno-ści niejakiu jakoby od bogów przyznaniem rozruszony, kęćka porzucił. *Euliss. Fl.* 16 (położony, poduszczony; angereit, angereitert). Tys pierwszy w dyskurs nas rozruchał *Chros. Job.* 152. Skrzywdził zeniopoli dla roz-ruchoma jakoby służący *N. Pam.* 44, 167. tole weigano ję w tonie. Sły kiezpie, rozruchywan; *ererec-tes. Gn. Th.* 997 — § Rozruszyć, rozchwiać, roz-ruchić; erfrühen, wanfend maßen, unnerufen. Dołrze ten król w Juder panować; wszakże wyśzek nie rozruszył, i obarowano jeszcze na nich *Bach. 1. Leop.* 22, 15. (nie porzucił. *Bibl. Gd.*). Proszyny, alys nie rozruszał przyznacza tego. *W. Dun.* 5 54. Jest rozruszycie przy-mierze moje ze dnem i przymierze moje z nocą; tedy też i ja gmirze moje rozruszy sz z Dawidem slega mo-im. *Zabr. Post.* 5, 674 *b. ob.* 2, 152. **ROZRUSZYCIEL**, *a, m.*; *Bosa.* razrusitelj, *Mag.* razrusitelj, *f.* razrusci-telezja; *Croat.* razrussitel, *f.* razrussitelza; *Ross.* раз-рушитель; który co rozrusza, rozrucha, rozruchiciel; der Zerörer, über den Saufen Werer, Zerührer. O rozruszy-cielu kościeln, który go za trzy dni zbuduj sz. *Budn. M. G.* 27, 40. (nie, co rozwalisz kosciol *Bibl. Gd.*).

ROZRUCIENIE, **ROZRUCIENIE** *ob.* Rozrucić.

ROZRUCIĆ *cz. dok.*, ruzać rozkopać, zerwać, (mit dem Mü-ßel, pr. et fg; *Vind.* resniti; *Ross.* разрыть, разрывать, разработиць, разработивать. Myślny i przyczyny i nar-ze za naszym przygod, rozruszy ziemne przywalny, wykopał. *Te. h. Sen. Ist.* 5, 168. Ognie czasem rozru-ciem całego ginachu zagasze potrzebą. *ib.* 251.

ROZRUCIOWAĆ *cz. dok.*, rozruszkować, różnicę narzuczo-wać; verführerlich aufstellen, rüben, za redte stellen. Strzel-bę rozsadzwszy, i jedną na kościele mojskim, a drugą w tamtę stronę rzeki rozruchwawszy, mity tuka. *Krom.* 457.

ROZRZYWAĆ, *ob.* Rozerwać. **ROZRZYWACZ**, *a, m.*, który co rozrywa, rozszechepia, rozszarpuje; der Zerörer, Zer-ßalter. Odszechepienie i rozrywacz jedności kościeln. *Sk. Dz.* 1168. Bieda rozrywaczom, odszechepionym człon-kom, którzy sieją między bracią niezgodę *Sk. Kaz.* 244. W każdym wieku znajdziesz buntownych rozrywaczów. *Zabr. Żn.* 86. **ROZRZYWKA**, *i, ż.*, §: 1) rozgromienie, rozsadek, dowcip; schnelle Beurtheilung, Gewandtheit, Ge-schwindigkeit, Klugheit. Posłowi do Turka trzeba mieć oso-bliwszą rozrywkę i uwagę. *Kłok. Turk.* 112. Którzy na

wotowanie ostrą rozrywkę mają, do senatu mają być przyjmowani. *Modrz. Baz* 295. Olgierd z Kiejstutem sprawniejszej i zmyślniejszej rozrywki będąc, urazili się, że Jawnut człowiek nikczemny państwo trzymał. *Krom.* 404. Bolesław osobliwą rozrywką, *industrii*, i wielkomyślnością obdarzony był. *Krom.* 96 (przemysłem). Wielka dzielność i rozrywka Bolesława pokazała się w tej bitwie, *solertia*. *Krom.* 99. W osobie twej taką poważność, rozrywkę i dzielność baczę, że... *Ryb. Gęśl. praef.* Głodu r. 1362 dobroczynna rozrywka Kazimierza W. ulżyła, *solertia*. *Krom.* 362. Rzadko najdziesz z rozrywka człowieka, jak oni starzy ludzie byli. *Biał. Poet.* 198. Miał dowcip do wszystkiego, i rozrywkę k temu, że się miał w każdej rzeczy zawsze ku dobremu. *Paszcz. Dz.* 52. — §. Straciła pamięć, myśli i rozrywkę *Morszt.* 94. przytomność. *Geistesgegenwart.* — §. *Aliter*: Nie mogę wiedzied, cołyś zakrył tą pokrywka. *R.* Słuchajże drugiej fraszki z łatwiejszą rozrywką *Zimor.* 152. Łatwiejszą do rozwiązania, *leichter auzulösen.* — §. 2. Rozrywka, zabawka: eine Zerstreuung, Gibeblung, Ergögung, ein Zeitvertreib. Każda rozrywka, która nudnych godzin uzerwie oszczędza, godna względów. *Kras. Pod.* 1, 202. Trzeba czasem rozrywkę umysłowi zrobić, By się lepiej do pracy mógł znowu sposobić. *Min. Hyt.* 4, 58. Powinni takich szukać rozrywek, które ich rozweselają. *Teat.* 54, b, G. 2. ROZRYWKOWY, a, e, do rozrywki, zabawki słozący, *Vertugens*. Chowanie plastwa rozrywkowego. *Kluk. Zw.* 2, 395. ROZRYWKOWY, a, e, n, p. Rozrywka wółka = serwaser, *Echweidwaßer.* *Sienn.* 605. (*Ross* неразрывный nierozłączny).

ROZRZĄD, u, m.; *Croat.* razredenje; *Hung.* rendez; *Ross.* расрядъ, ряда, нарядъ, наряджаніе, нарядженіе, распорядовъ, удѣлка; *Ecel.* расчисленіе, уложеніе, оцѣтка, устроченіе, завішаніе; rozrządzenie, rozporządzenie, rozszykowanie; die Anordnung, erteilte Anweisung. Wszystkie widzę świat poturbowany, i sanych elementów rozrząd zamieszany. *Kubg. Her.* 292. ROZRZĄDNY, a, e, — ie *adverb.*, porządnie rozłożony; *Ross.* распорядочный, webl geordnet, erteiltlich an einander gesetzt. Każdy podatek powinien być jak najrozrządniejszy, i najmniejsi kraj uciążący. *Vol. Lec.* 7, 669. ROZRZĄDZIĆ *cz. dok.*, Rozrządzać *niedok.*; *Rag.* razrditi, razredivati; *Croat.* razregyujem; *Vind.* porediti, rediti, naredivati, vrediti, porediti, narediti, narediti; *Ross.* разрядить, разражать, расположить, расположить, распорядить, распорядать, удѣлать, удѣлывать, устроить, устроить, устроить, благоустроить, благоустроить; *Ecel.* чиноразположити, чиноразпологати; rozszykować, porządnie rozłożyć, rozstawić; ordnen, erteiltlich einrichten. Bóg tak rzeeczy wszystkie rozrządził, że nie może wzruszyć porządku na całym świecie ustanowionego. *Zabl. Roz.* 45. Tyś panie wszystkie rzeeczy pod miarą, pod liczbą, pod wagą rozrządził. *3 Leop. Sap.* 11, 21. (rozłożył. *1 Leop.*). Sarnieki podług godności i stanu obywatelów, statuta i przywileje rozrządził. *Zab.* 5, 419. Umierając dom swój ostatnią wolą rozrządził. *Falib.* A l. er beidichte oder bestellte sein Haus. Inaczej

niż w przeszłym lacie wojsko na zimowanie rozrządzić musiał. *Warg. Cz.* 195. rozdzielić, rozesać, rozłożyć, vertteilen. Starala się sługi opatrzyć, potomstwo rozrządzić według stanu ich. *Birk Zyg.* 48. Rozrządzenie, rozrząd *Ecel.* чиноразположеніе. — §. *Cum Instrumentali*: Rozrządzać czyn = rządzić się czym, stanowić o czym; über etwas disponiren, damit Verfügungem treffen, damit schalten. Ja twoja panna, ja mogę rozrządzać tobą, jak mi się zdaje. *Teat.* 54, 15. Do króla rozrządzenie najwyższe siłami zbrojnymi w czasie wojny należeć będzie. *Gaz. Nar.* 1, 170 (*Konst.* 5 maja). Rozrządził moja córka, nie mnie o tym nie przestrzegłszy. *Nieme. Król.* 2, 56. Serca swego rozrządzenie *Mon.* 70, 745. dysponowanie, dyspozycja. ROZRZĄDZICIEL, a, m., dyspozytor, der Verfügter, Verordner; *Croat.* razrednik; *Hung.* rendezlő; *Ecel.* расправлятель.

ROZRZĘDZIĆ, *Rozrzedzić cz. dok.*, Rozrzedzać *niedok.*; *Boh.* zřediti, zřediti; *Croat.* razređujem, razregyavam; *Hung.* elritkitom; *Ross.* разрѣдить, разрѣжать, разрѣжнать; rządzićm uczynie, gestości ujad; verdünnen, dünner machen. Rozrzedzić znaczy powiększyć ciała wielkość bez przydania materji. *Os. Hud.* 66. Melankolizne wilgotności jak rozcienić, rozrzedzić i rozprawić. *Syr.* 412. Rozrzedzić płyn, rozciek, roztworzyć, rozwodnić; verdünnen, wässern; *Vind.* skusvodentii; *Rag.* prevodniti; *Croat.* razvodujem; *Ross.* разжидить, разжижать. Wiatr jest wzruszenie powietrza, pochodzące z rozrzedzenia jego na jednym miejscu, a zgęstwienia na drugim *Boh.* Dyab. 172. Rozrzedzić gałęzie, drzewa (*Croat.* razehischujem, razehischujem). Mieszkali w chłupach rozrzedzonych. *Krom.* 29 osobno, meczagle leżących, in einzelnem, zerstückten Stücken. Rozrzedzenie *Ross.* разрѣдва. — *Fig. transl.* Radość jej wielka przedko się śmiercią Tyberiusza rozrzedziła. *Sk. Dz.* 581 umniejszała się.

ROZRZEWNIĆ *cz. dok.*, Rozrzewniać *niedok.*, do łez poruszyć, rozżalić kogo, rozczulić; *Rag.* rasplakati tkoga; *Ross.* пролезнить (cf. żza); einen bei zu Thränen rühren, erweichen. Płaczem swoim niech was do płaczu pobudzi, niech was rozrzewni. *Damb.* 392. Dobroć ta i łaskawość do łez mię rozrzewniły. *Nieme. P. P.* Radością rozrzewniony. *Pot. Arg.* 211. Rozrzewnić się *Ross.* пролезниться.

ROZRZEWNIĆ *neutr. dok.*, znowu rzeżwym się stać, wieder müdtern werden. Oł trunku rozrzewnić. *Czech. Tr.* L 4 (*Ross.* разрѣвиться разсваоде się).

ROZRZUCIĆ *cz. dok.*, Rozrzucić *niedok.*, rozmiatać, anš einander werfen; *Boh.* rozhazeti, rozhazovati, rozhaditi, rozkliditi; *Slov.* rozhazugi; *Sorab.* 1, rozezi-kam, rozmetam, rozezechnuyu; *Vind.* resdiati; *Croat.* razrussiti, razrussujem *evertere* (rozroszyć, razhitavam, (cf. rozchwyć); *Bosn.* razvarechi, razvriechi, razmetnuti; *Rag.* razrúsciti; *Ross.* разбросать, разбрасывать, разстрогать, разстрогивать, расковеркать, расеурить, рассаривать; *Ecel.* разстрояю. Tyle kup gnoju na raz masz rozmiatać, coby za jeden dzień mógł zaorać, aby gnój leżąc dłużej rozruczony nie wysechł. *Cresc.* 81. Członki jego sztukami po rolach rozrucalnym twoich. *Otw. Ow.* 547. Pa-

piery z pieczęciami nie powinny być rozrzucone po stole, po ławach, skrzyniach, olnaryach, szuffadach. *Groick. Obr. 51.* Rozrzucony (*Croat. razversen*). Zawady kędykolwiek jakie rozrzucajcie. *Otw. Ow. 18.* (rozwalajcie). — Podatek na domy rozrzucać. *Koll. List. 1, 66.* rozdzielić, eintheilen, vertheilen. — Rozrzucać majątek: rozrzućnym być, rozmarnować; *verschwenden, verchwenderisch seyn*; *Sorab. 1.* newužitne přetžimajam, topluyu; *Carn. potratiti, potreknâm, sadjati*; *Vind. sagnat, sapraviti, sapraulati, potratiti, potreknati*; *Ross. расточать, расточать*, (cf. roztoczyć). Zbyteknie i najne rozdławanie rozrzućniam zowiemy. *Gorn. Sen. 10.* ROZRZUCICIEL, a, m., rozmiatacz, który co rozrzuca, rozwała; *Hag. razruscitegl*; *Croat. razrussitel, f. razrussitelica, der Zerwerfer, der etwas aus einander wirft.* On rozrzućciel gór *Xerxes. Petr. Et. 174.* ROZRZUT, u, m., rozrzućenie, rozsypianie; *daß Zerwerfen, Auswerfen, Ausstreuen*; *Boh. rozvržek.* Zapal Etny i rozrzuć ognia po okolicy. *Gorn. Sen. 481.* Okazałemi próżnościami i rozrzućniami szukał sobie stronników. *Nar. Hist. 5, 141.* ROZRZUTNIK, a, m., ROZRUTNICZEK, czka, m, *demm.*, człowiek nieoszczędny, marnotrawca, ein Verschwender; *Sorab. 2* brojař; *Carn. potreknavz*; *Vind. sapraulavez* (cf. zaprawiciel), respraulavez, sapraulenić, potreknavz, loter (cf. lotr), ludrar, sanemaravez, safrabovavz, sadegavz; *Croat. preprnditel, raszipnik, potroshlavez*; *Hag. razmetnik*; *Bosn. rasapnik, koji prosipglje blago*; *Ross. расточитель, мотышка*; *Ecl. царственикъ.* Jedna daję rozrzućnik rękę, drugę zdzięra. *Dmoch. Sci. R. 74.* Wywysła zabawki, aby się tak u rozrzućniezków mógł pożywić. *Star. Mon. A 2 b.* W rodz. zęń-k. Rozrzućnica *Ross. мото́вка, расточительница* ROZRUTNOŚĆ, ści, ż., marnotratność, die Verschwendung. *Cn. Th. Sorab. 1* newužitne přetžimeno, topluvano; *Carn. potřata*; *Bosn. rasap*; *Vind. potrata, sapraulenje*; *Croat. potepatnje, raszipnozt*; *Ross. мото́вство* ROZRZUTNY, a, e, ROZRZUTNIE *adv.*, nieoszczędny, marnotravny, *verschwenderisch*; *Sorab. 1.* přetžinerski, toplerski; *Vind. ref papzhen*; *Slav. razsipljiv*; *Hag. razmetni*; *Ross. мото́вский расточительный, мото́вато.* Rozrzućnie żyć, marnować, marnotracić *Ross. помотать, поматываю* Jałnużę ubogiemu dać, nie jest to być rozrzućnym. *Teal. 8, 15* Amicya wsławionego ryęczza rozrzućnym krwi ludzkij w wojsku czyni *Zab. 7, 279. Alb. wyl-węa kwi*

ROZRZYNAĆ, ob. Rozerznać. ROZRZYNACZ, a, m., który rozrzyna, der Zerhneider; *Ecl. paapřimutea.*

ROZSADA, ROSADA, y, ż., roślina do przesadzania, [wyśadek kapuściany (Stöblęspflanze 2), die Sęzspflanze, Krautpflanze zum Versęten]; *Vind. vřadiza, sadad, přesad*; *Sorab. 1.* přeszada; *Croat. preszad*; (presadsche, preszadni *vert plantarium*); *Dal. raszad*; (*Bosn. rasad* od uoelja al od zelja, *prisad plantarium*); *Ross. поса́да*; *Ecl. садъ*, (cf. sad). Posiawszy nasienie kapuściane, gdy podrośnie rosada, przesadzisz ją. *Kluk. Bořl. 1, 215.* Jak rosada kapuściana ziemię może wytrzymać, tak głowy i głębie jej nigdy nie mogą. *ib. Zagroda zasadzona rozsada zięla abo drzewa subtelnego. Cresc. 115.* Pięta

część gruntów jest nadto wielka na rozsady, i na inne ogrodowiny. *Pam. 84, 825.* Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzwać z korzenia rozsade (*col-colective*). *Haur. Ek. 41.* Bwórka aby ogrodnych rzeczy nie cmieszkiwała siać, jako cebulę, ogórki, pasternak, marchew, rozsade i ćwikłę *Haur. Ek. 85.* — Ż. Stwórca, gdy już z cięmnęj rzeczy wydzwignął gromady, Porozprowadzone na różnę rozsady, zrodnym pokojem związał *Otw. Ow. 5.* na różnę klasy, porzutki, podziały; *Abtheilungen, Classen.* (*Ross. разса́дка* rozsadenie).

ROZSADCA, y, m.; *Boh. rozsudj*; rozsądnik, rozeznavca; *der Schlichter, Schiedrichter, Giferner und Beurtheiler eines Streits.* Podługę szkoldzie, dely rozsady osadzę. *W. Exod. 21, 22.* (wedle uznania sędziów *Echl. Gl.*). ROZSADEK, dku, m.; (*Boh. rozsudek*; *S. v. rozsadek d-cietum*); *Vind. refodba, refojenje*; (fodla, refod, refoja, odfoda, odłoka, fod; sad, wyrok); *Hag. razbor.* (cf. rozbiór); *Bosn. razbor, razborsivo, svjest, spamestnost*, (cf. spamiętać); *Ross. рассудокъ, разсудчивость, благоразсудность, благоразсужденіе*; *Ecl. барочыне, вымысленіе*; Ż. 1. rozsądność, baczność, *facultis animi, Urtheilskraft, Beurtheilung, Verstand.* Przez rozsadek dorozumiewamy się, że wybactwienia nasze zgadzają się abo nie. *Cyank. Log. 165.* Rozsadek zdrowy, pospolity; przezeń ma człowiek łatwość rozoznawania rzeczy, przezeń ochramamy się oszukania. *Per. Wym. 11.* Rozsadek jest przywoność rozumu, z mądroszją złączona, która nam służyć powinna za prawidło w wszelkich postępkach. *Mon. 70, 755.* Pielny, bystry, wielki tego człowieka rozsadek. *Cn. Th. 951.* Rozsadek mądrosz większą sprawuje nad wielką łacinę. *Tradr. Al. 4.* — Ż. 2) Rozsadek o czyta uczyorny, dany: rozoznanie, zdanie, wyrok, *Urtheil, Beurtheilung, Auspruch, Meinung* *ven* etwas. Kto jednęj rzeczy swadom, o mię będzie umiał sadzić, a kłoby wszystkich był swiadom, o wszystkich też mógłby dać rozsadek. *Petr. Et. 7.* Gdy dusza rozsadek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią *Sak. Dusz. 67.* Gdy grają na lutni, onęgo dźwięku ucho rozsadek czyni. *Karik. Kol. 102* Amnie co za rozsadek czeka, zem się piory Malami kusil o wierzech niedostępnęj gory? *Szman. Siel. ded.* Sprawę na rozsadki puścivszy; *re in consultationem posita. Kron. 575* Papięz napis I rozsadek swój, który *constitutum* razwał *Sz. Dz. 550.* — Rozsadek przyćciński, jednarki, sąd przyćciński. *Cn. Th. 951.* *Schiedsrichterliches Erkenntniß.* — Ż. Lekarstwo może wszystkie niemoe odęgnąć, raz przyćzone wszystko sprawuje, i wiećej nie bywa przyćdome; a jeřby zawsze przyćdane było, jawny jest rozsadek, że mięj przemogło. *Zypr. Gon. 285. ad eum, znak, dowód.* ROZSADLIWIE *adverb.*, ROZSADNIE; roztropnie, bacznie; *Croat. z razlogom*; *Ecl. paapřno, barocyno*; *Ross. рассудливый*; zgodnie z rozsadkiem, *verständig, überlegt.* Zydzi miasto na to rozsadliwie Dać mu odpowiedź, iż go urażliwie. *Leszcz. H. 5. 615.* ROZSADNIK, a, m., rozsadeca, rozsadziciel, rozeznavca; *der Schlichter, Giferner über etwas, Beurtheiler.* Oko wstydu rozsądnik. *Cn. Ad.*

782. Rozsądnik wyborny, surowy. *Cn. Ad. 1011* ROZSADNOŚĆ, ścisła, branie się we wszystkim rozsądne, roztropność, rozsadek władza duszy; die Urtheilskraft, der Verstand, die Gewisheit, Klugheit. *Cn. Th. 951, Rag.* razbor, razbornos, rāzboritos; *Eecl.* разсудность, благорасуждение. ROZSADNY, a, e, *Rag.* rāzborni, rāzlojni; (*rasudni criticus*); *Bosn.* rāzborit, raslosgit, svjestan, sprameten; *Ross.* разсудительный, разборчивый, благорасудительный, благоразсудный; (*Eecl.* разсудный *dijucandi vim habens*); *Eecl.* добродетельный; (доблораасудный *bene dijucabilis*, разсудительный степенъ *modus Comparativus*, степенъ wyższy w gramatyce); вымышленный; baczy, roztropny, pełen rozsądku, rozważny; verständig, geistlich, vernünftig, *Rag.* Bedae uzeziwa i rozsądna, nie myśł po romansowemu *Teat. 58, 250*. Kto co daje nierozsądnie, ten jest przyczyną złego. *Falib. L 2*.

ROZSADZIĆ *cz. dok.* Rozsądzać niedok., Rozsądzować *fre-gu.*; *Boh.* rozsaziti, rozsazowati; *Sorb.* 1. rozsazdam; *Bosn.* rasaditi; *Rag.* rasāditi; *Vind.* safaditi, safadzati, sfajati; *Croat.* razsaziti, razsazujem; *Ross.* рассудить, рассуживать; § 1) różnie, tu i owdzie posadzić, postawić, rozłożyć; verschiedenlich bimplantiren, von einander setzen, stecken, verlegen hier und dort hin. Rozsądzićie ludzi, po pięćdziesiąt na każdą gromadę. *Se'l Luc. 9*. Rozsądził teraz rozsądzić wszystkich gromadami na zielonej trawie; i rozsądzi się na cześci. *ib. Marc. 6* Srok się po g igrzech dziewcząt rozsądziło. *Om. Om. 195* Gdy się na kobiercach pięknych rozsądziło... *Om. Om. 557*. — Steżka i pociągiki rozsądził. *Wag. Cz. 254*. rozłożył, różnie postawił, er stellte sie an verschieden. *Cn.* Kome rozsądził na różnych stopach czyli stopkach gotowe trzymać, Pferde auf der Reite nacheinander, statuenweise stellte Pferde in Reihenheit haben. Biedł muszę w kome rozsądzone. *Teat. 15, c, 17*. Wys. mit verlegten Pferden, (et poldvodi). — Szeć się steżka, które sam rozsądził. *Wag. Wag. 582* rozsądził, rozstawił; Niege verschiedenlich aufhängen, aufstellen, aufspannen. — Rozsądził się po szpitalach, aby ubogim służyć. *Wys. Ijn. 52*, rozlokowali się, rozłożyli się, różnie po szpitalach osiedli, sie fielen sich verschiedenlich in Spitälern nieder. — Bóg rozsądził po morzu wy-py, które są członkami ziemi. *Baler. 20* rozsywał. Morze jest jako las jaki, w którym wyspy, jakby drzewa rozsądzone z przysady, wydają się nad wodę. *ib. 21*. Dobra te straszne są rozsądzone. *Teat. 55 d, 14*, rozprószone, rozstrzelane jedne od drugich, sehr zerstreut, weit von einander entfernt. — Rozsądzać płonki, szczyty verschiedenlich hin pflanzen. Jakikolwiek będziesz rozsądzował chróst po polach... *Om. Wag. 410* Rozsądzanie, *ob.* Rozsąd; *Vind.* safada, safadnje, safajenje, sfajanje; *Ross.* высадка. Do rozsądzania *Ross.* высадный — § 2) Rozsądzać co, czylić, że się co rozpukie: etwas von einander sprengen, zerbrechen haben. Musz bez oddechu Igwiec nowe rozsądza. *W. Job. 52, 19* W nawie, przez którą się sączy, je lućj szczyłnie zainieć nie trudno; lecz gdy na wielu miejscach zwalniać a rozsądzać pocznie, niepodo-

bną już osiadającą ratować. *Pilch. Sen. list. 245*. Ledwo żem wznak nie padła na okrutną mowę, Piersi ciężkie, wdychania, płacz rozsądzał głowę. *Morszt. 548*. Tysiąc projektów głowę wam rozsądza. *Zab. 15, 186*. Rozsądzić się rozpękać, briszen, plagen. Każdy się z złości ledwo nie rozsądza. *Zab. 16, 151*. Rozsądzam się z żalu. *Zab. 16, 157*. ROZSADZCA, y, m., który na bankiecie etc. gości rozsądza. *Buch. Ep. 20*. der Gäste rangirt, placirt; w ogólności rozsądzić, który cokolwiek bądź rozsądza, der Befeger, Berpflanger; *Vind.* safadnik, safajavez; *Rag.* rasāditegl; (*rasadnik, rāsad, luogo, dove si seminano herbe o piante per piantare*; *Ross.* посадиликъ загон до rozsad służący).

ROZSADZIĆ *cz. dok.* Rozsądzać niedok.; *Boh.* rozsaziti, rozsazowati, usaziti, ortelowali, rozhodnauti; *Slov.* rozsazdował, rozsazugi; *Sorb.* 1. rozsazdam; *Carn.* ressoditi, ressōden; *Vind.* refoditi, resfoditi, loditi, odfojiti, resložiti, slozbiti, resvuzbiti; *Ross.* рассудать, рассуждать; *Eecl.* возсудити, возсуждаю; rozsądkiem rozoznawać, beurtheilen, aburtheilen, ein Urtheil fällen. Przyjęli słowo boskie z wielką ochotą, co dzień rozsądzając pisma, jeśli się to tak miło. *Budn. Act. 17, 11* Żakon przykazał kapłanom rozsądzić trędowate od nietrędowatych. *Bid. Post. 221*. Między świętym i przeklętym nie braku a różności nie mieli; a między plegawym i czystym nie rozsądziłi. *1 Leop. Ezech. 22, 26*. Rozsądź mi to królu: dwaj mężowie byli w jednym mieście, jeden bogaty, drugi ubogi i t. d. *1 Leop. 2 Reg. 12, 1* (rozwiąż). Idź z niemi nie nie rozsądzając. *Budn. Act. 10, 20* (nie nie wątpię *Bid. GJ*); nie zastanawiając się, ohne Bedenken. — Rozsądzić prawnie z urzędu, rozstrzygnąć sprawę. *Cn. Th. 951* einen Prozess entcheiden, aburtheilen, einen Rechtspruch thun; *Boh.* рассудительно, рассудити надобно; *Croat. Sarajewo, Sjezbizandum est*. ROZSADZICIEL, a, m, w rods z-nsk. ROZSADZICIELKA, i; *Sorb.* rozsazdnik; *Rag.* rasāditegl; *R. s.* рѣшитель; *Eecl.* рассудитель, f. рассудительница. P. tomność bozwzględna spraw ludzkich rozsądzićielka. *M. n.* 72, 789. Beurtheilerin, Klartheilerin.

ROZSAPACĆ się *resipr. dok.*; (*Boh.* rozsapatí *dilicere*); *Ross.* рассапаться; rozpatrzyć się, rozgniewać się; sich sehr entriisten, vor Zorn schanden. Rozsapad się na mnie. *Pol. Arg. 561*. Rozsapany, rozpatrzony, rozgniewany; entriistet, vor Zorn schandend; *Boh.* rozsapaný. Wysła cała rozsapaną; wyprawia stronę niesłychaną. *Teat. 58, 110*. Znaleczywość płomień rozsapany *kulij. Her. 226*. ROZŚCIAĞNĄĆ, *ob.* Rozciągnąć. ROZŚCIELAĆ, *ob.* Rozzelać. ROZSEŃDZIC. *Reg. Post. K 5, ob.* Rozsądzić.

ROZSEPIĆ *cz. dok.*, rozśledować, rozmarszczyć, rozweselić; die Stirne entruhen, erbeitern. *Nieme. Köb. prof.* ROZSIĄĆ, f. rozsieje *cz. dok.*, Rozsiewać niedok.; *Boh.* rozsyti, rozsegi, rozsywati; *Sorb.* 1. rozsazdam; *Ross.* рассеять, рассеивать; tu i owdzie wysiewać, hier und da verschiedenlich ansäen, änsstreuen, *pr. et fig.* Gdy rozsiewa rozsiewał nasienie swoje, jedno padło podle drogi, i podeptane jest. *Dambr. 125. 1 Leop. Math. 15, 5*. Pawła s. więziono, że prawdziwą ale niepojętą o ciał

ludzkiej powstaniu rozsiewał naukę. *Psiej.* 114. Dommik ś. ełkei isē do Persów na rozsiwanie wiary ś *Psł. Dom.* 42. Ciesz się z tak obszerny chwały, którą two dzieła w całej Europie rozsiała. *Zab.* 12, 112. (rozsiadł). Bóg się takim brzydzi, który zwala rozsiewa. *Bi. i Post.* 198. Trzeba rozsiewać pieniądze, żeby je potem zbierać. *Teat.* 49. t. 30. Co on nędznik zarobi, to ona rozsięje z kmoszkami, z gelantami. *Pasz.* Dz. 127. rozsypane, roztrwoni, verbum. — *Aider:* Smutna idzie z rozsianym włosom branka. *Hal. Ow.* 42. z rozpuszczonym włosom, mit fliegendem Haare.

ROZSIAD, *u, m.*, ziele, *eclecticum orientale*. *Syr.* 1596, die Zeitlefe, Syrbiblum; *B h.* ocun; *Sorab.* 1. vedwata czébla; *Cur.* ushivz. **ROZSIAPAC** się, *ob.* Rozsiesić się. **ROZSIADLINA**, *y, z.*; *Boh.* et *Slav.* rozsedlina; *Ross.* pazeblana, pazeblanna; *Ecl.* просялина, pazeblanna; rozpułna, rysa; eine Spalte, eine Risse. Mieszkaż w rozsiadlnach skalnych. *Bo. i Od. Jer.* 49. 16. Jelitne padanie albo rozsiadliny. *Stena. Rij.* **ROZSIADŁY**, *ob.* Rozsiesić się

ROZSIANIE, **ROZSIANY**, *ob.* Rozsiac.

ROZSIEC, rozsięki, *f.* rozsięcze, rozsiękę *cz. dok.*, Rozsiękać *niedok.*, Rozsiękować, rozsiękuje *cont.*; *Boh.* rozsekati, rozwiatiti; *Slav.* rozsekávám; *Sorab.* 1. rozsekáim, rozseknu; *Vind.* resfekati, rekfati, reskřati, reskřefati, gorřekati, gornafekati; *Croat.* rászekuj m; *B sn.* rasieebi, rasieechi; *Rij.* rassjeechi; *Hos.* pazeblu, pazeblkaty, izseblu, izseblkaty, pazeblati, izsegeřati, pazegeřati; w szuki posok 3. in Szafie zerbauu. Jemaków najmilsze wyrazy są: sojad, rozsiękać, rozpułać. *Teat.* 56. b. 65. Izop żeludek wyciera, rozpravuje, rozsiękuje Ilegro. *Syr.* 363. Do i zsiękania, rozsięczy, zerbauu, zerfidat; *E. l.* pazeblannij, pazeblannij.

ROZSIEDLIĆ *cz. dok.*, po różnych miejscach osadzać; *u. sr.* pazeblit, pazeblat, hier ind der: aufstellen, aufhäng maden. W miastach niektórych naród żyd aski znacznie jest rozsiedlony. *Sejm. Grad.* 2, 115.

ROZSIEDZIEĆ się *recipr. dok.*, długo nasiedzieć się; *Ross.* pazeblit'sja, pazeblat'sja, hier langē legu. Tak się długo doma rozsiedzę, aż przyjdzie; *obsistere usque redierit Marc.*

ROZSIEPAC *cz. dok.*, rozsięgać, rozsięgać, rozsięgać; *ruszbauu*, mit Hieben von einander trennen. Wszystko się morze Od włosel wymiesionych rozsięgać porze. *A. Kehan.* 255.

ROZSIERDZIĆ *cz. dok.*; *P. b.* zlyschiti; *Slav.* rozsiaditi; *Vind.* referditi, referditi, resjesiti, reshalti, oshalti; *Croat.* rászerditi, rászergyujm, rászerdilsem; *Bosn.* rasrditi, rasrdieiti, rasrditi, raserditi; *Ross.* pazežditi, pazeždivat, serdit, seržu, oserditi, oserdewnit, vdužit, razžditi, razždari, gorjazit; *Ecl.* preogorčiti, preogorčevati; sierdzystym uczynieć, rozjątrzyć, rozgniewać, rozjuszyć; aufbringen, einbringen, erzütten, in Harniß jagen. Rozsierdzili go strzelec; *exasperaverunt eum. Birk. Zbar. B* 5 b. Lew ten wsięklemi piany rosierdziony pryska. *Nir. Dz.* 1, 56. *Jabl. Ez.* 10. Zmija rozsierzdziona. *Nir. Tac.* 2, 578. et 3, 14. Rozsierdzenie (*Bosn.* rasrdieba, rasarēba, rasereba, gbuiv).

Rozsierdzić się, *Ross.* osernat, pazežadovatel obrpitiel; *Ecl.* распылится. Gdy go rozsięga, o jak się rozsierzdzili! *Birk. Zbar. D.* 50. Słui, straszna rzecz, kiedy się rozsierzdzi. *U. A. g.* 650.

ROZSIEŚĆ się, rozsiadł się, *f.* rozsiędła się, rozsiędła się *recipr. jedull.* Rozsiadł się *niedok.*; *Boh.* rozsednauti, *Croat.* rászec mste, rászeststize; *Ross.* pazeblit'sja, pazeblat'sja; różne od s. ob. u. g. s. hier tentera im legu, an verfidittem Ortē nicht legu. Rozsiadł Jesus rozsiedać wszystkich gronadnau, nie i j trawie, i rozsiedli się na oczęci. *Sel. B. i. 5.* Na różne nauze a rozsiedłszy się cęci. Osobna miżca przędy postawała sobie. *U. Ow. U.* — 2. *T. ad.* Rozsięsić się, rozsiępać się, rozpułnać się, rozsięgać się; *Dum.* prōsiti'se, propasti zenglja, rozjziti'se; *Ross.* pazeblit, pazeblat; *E. l.* eřadacca, pazeblatosa, eřadacca, zředegun, zředelen, hier ano einander tren, zerfieren. W szuki rozsiedł kamienie. *A. Kehan.* 80. Szumi powiżze, a gdy się rozsiedła, Iluznym strzeły gromem Hyskani. *Kniaz. P. sz.* 2, 259. Właj swā Jowisz ożsił piotany srog. ni. Zdało się, że Olimpu skępy się rozsiedł. *Jabl. Tel.* 252. Niechaj mi ziemia poże, niechaj się rozsiedzie! *Teat.* 1. d. 22. W spruchniłly eladupie wszystkie sjędę rozwalęją się, a za zniecietu ni j ni ełi, rozsiedłją się dągte. *Jabl. Sen. list.* 215. Fundamenta domu po zędy się rozsiedł, jako na niękkiej osadzone zemi. *ib.* 598. J szęce się burza nie zęzła, z tym wszędomu moze się rozsiedł, i cęca gromiejše bałony przędy pęzję. *ib.* 47. Na rozsiedanie warg lekarstwo. *S. i. P. sz.* 87. O. Smořni dozice się nie rozsiedę, dołice się nie spalę. *E. l.* *ib.* 3. ni. rozpuł. S rozsi się rozsiedł, gdy ni nie wspanię. *Slav. Sied.* 85. Małe poletemu rade. Burzy się w nanie zóli, serce rozsiedł. *ib.* 1. 7. 11. Wylęni go, choć w. m. że się od zęli i zszęzi. O jak pukać, jak różne przęgad nię rozsię. *ib.* 500. — *Rumpi lřentia quere lřat;* rozsię, rozsiępać się dla swywoi niektrych, t. j. tak w. t. przęgwacę tel swywoię, aż ku sercu elze. *Marc.* Synoń oj uniera, serce się rozsiedzie wó nate od zęli. *Teat.* 44. 102. Wę. *ib.* 20. *Pisz.* *ib.* 15. Rozsiadli się a zapękał w se. nich swoich, i zelami zgrzytd. *ib.* 270 b.

ROZSIEWAĆ, *ob.* Rozsiad. **ROZSIEWAĆ**, *u, m.*, **ROZSIEWAĆ**, *y, m.*; *B. l.* rozsewad; *u. sr.* pazeblat'sja; *E. l.* pazeblat'sja; siwera, kłoty co rozsiewa; der Zēemann, der Ausläer, Zühner. Podobostwo o rozsiewaczu 4 *Leop. Math.* 15. 18. Saktęry rozsiewca wyszedł ku sianu. *Ridz. Math.* 15. 5. *S. i. i. b.* Gdy rozsiewca rozsiewał nasienie swoje, jedni padli podę drogi. *Damb.* 125. Szatan nazwan jest nie rozsiewaczem, ale przysiewaczem. *Żrn. Post. a* 5. Nieprawdy rozsiewca. *Smotr. Apł.* 75. Szalbierskiu nauk rozsiewca. *Birk. Exorb. D* 4 b. Kłamiwy rozsiewca bajek. *Pileh. Sen. list.* 1, 95. Duch zły jest niepokoju rozsiewaczem. *Bial. Post.* 249. Rozsiewca rostytko i niezgody. *J. Kehan. Dz.* 177. (*Boh.* rozsywka *pannus seminarius*; *Ecl.* pazeblat'sjalny rozsiewny, do rozsiania, rozsypany).

ROZSIODŁAĆ *cz. dok.*, rozkulbaczyć, abfattern; *Boh.* odse-dlati; *Slav.* razsedlati; *Croat.* razszedlávam; *Ross.* разсѣдлатъ. Gołota, nie ma gdzie konia rozsiodłać. *Cn. Ad.* 265. (niema, gdzieby stopę położył).

ROZSKŁAD, *ob.* Rozkład.

ROZSKOCZYĆ się *recipr. dok.*, rozskakuje się *contin.*; *Boh.* rozskočiti se, rozskakati se; *Sorab.* 1. rozkoečžu; *Ross.* разскачаться, раскагаться, распругаться; rozprysnąć, rozpierzechnąć; auß einander springen, auß einander rennen. Jak ich ponury Kato który zoczy, Wnet się swawolna kupa rozprószy, rozskoczy. *Zab.* 16, 250. Jakoć się serce z żalu nie rozskoczy! *Past. Fid.* 259. nie rozsiędzie się, rozstapi się, rozpadnie!

ROZSKROBAC *cz. dok.*, skrobiąc rozjać, zerřfaben, zerřbraten; *Slon.* rozskróbati; *Eecl.* расчергавати, соскаблнвать, соскребать.

ROZSKRZYDLIĆ *cz. dok.*, skrzydła rozczepierzyć, die Flügel ausřpreiřen; *Boh.* rozkřidlijm; *Croat.* razkřilij, razkřiliszem, razkřilijem, krihlmsze, krila rasřilam; *Dal.* szterem krila; *Rag.* raskřilitise; *Bosn.* raskřiliti krila.

ROZSŁAPAC *co cz. dok.*, nogami podeptać, opprimere pede. *Muz.*, roztratować, zertreten; *Boh.* rozřlapati. Gdy był syn Trajana rozřlapał koniem dziecko jednej matki, dał go onęj matczy, na miejsce jej dziecięcia. *Biel. Św.* 50 b.

ROZSŁAWIĆ *cz. dok.*, Rozsławiać *niedok.*; *Ross.* расславить, расславлять, ррехванить ррехвативать; *Sorab.* 1. rozskwalu; rozgłosić, berřbmt mařen, beřannt mařen, ausřbreiten, rufbar mařen. Chwalicie pana, i rozsławiajcie po wszystkim świecie sprawy jego. *Rudz.* 1 *Kron.* 16, 8. Rozsławił wszystkie moźności jego, i wszystkie dobrodziejstwa, które są świata rozhożenie nabine. *Rej Post.* A a a 1. Do ludzi rozsławił onę wodę, rozgłaszając, że bóg naprzód, a potem ona wodi zidowie mu przywiada. *Syct. Sękl.* 197. Rozsławiona jest po wszystkim świecie wolność Polska. *Gora. Wł B* 4. Mestwo swe i imię na morzach rozsławił. *Przyb. Luz.* 297. I w bitych już bóg rozszawiał rozsławie i rozszczył prawdę swoją. *Wł Post* W 5, 82. Pasterze, co slyszeli, to mówią, to rozsławiają o dziećniku Jezusie, i roznoszą. *Dunbr.* 46. Rozkazuje senat wszystkim wytrykusom, aby te artykuły dostatecznie były publikowane albo rozsławione na kazdniceli. *Biz. Hst.* 52. Boże, rozsław' twego synu, aby i syn rozsławiał cię; jań cię rozsławiał na świecie, sprawę swoją wykonalem; teraz rozsław' mię ojcie u ciebie sława, która miadem przód niż świat był. *Bab. Jan.* 17, 5. (u wielb. *Bibl. Gł.*, verřlāren. řutřn. Chrystus się modli: ojcie! rozsław' imię moje; i przysył głos: rozsławitem, i znawu rozsławie. *Galat. Af.* 54. Bóg ojcie rozsławił go, i ogłosił, że jest bogiem przewidywym. *Salm.* 2, 577. — Ź. Oni nas o zdradę rozsławili. *Smotr. El.* 16. zpotwarzyli, verleumdet. — Rozsławie się *recipr.*, wślawiać się, rufbar seyn, berřbmt seyn. Bóko jeden wie, tajemnica jest: gdy już potem przypłdnie na drugiego wiedzieć, już się rozsławi. *Eraz. Jez.* k 2. Tak się to było na wschodzie rozsławilo, że mało nie wszyscy o tym wiedzieli. *Biał. Post.*

157. Jedzie, widzieć dziewczkę, jeśli była Tak gładka, za jaką się była rozsławila. *P. Kchan. Orł.* 1, 405. *Wys. Aloj.* 209.

ROZSŁODNAĆ *neutr. dok.*, słodkim się stać, słodyczą przejść; řiř werden, von Süřigkeit durchřungen seyn. Woda rozsłodnęła od drzewa. *Radz. Syr.* 58, 5. **ROZSŁODZIĆ** *cz. dok.*, słodkim uczynić; *Bosn.* rasladiti, řiř mařen. — *Fig.* Chłopczyzna rozsłodzony twojej piękności wdziękami. *Kniaz. Poez.* 3, 14.

ROZSŁUCHAWAC *cz. cont.*; *Ross.* расслушивать; słuchając rozważać, rozbierać; aufmerřfam anhören, vernehmen. Rozkazałem sędziom: rozsłuchawajcie między bracią wazszą, a sądźcie między niemi. *Buda. Deut.* 1, 16. (wysłuchujajcie. *Bibl. Gł.*). **ROZSŁYNAĆ** *med. jednł.*, rozsłynać się *recipr.*, rozsławić się, berřbmt werden. Rozsłynie, *persono.* *Volek.* 914. durchřhallen. Tej śmierci głośna szczęśliwie nowina W obudwóch wojskach prędko rozsłynęła. *Leszcz. H. S.* 257. Ta sława wnet rozsłynęła po mieście. *Wys. Kat.* 554. Nauka apostołska po wszystkim się świecie rozsłynęła. *Żarn. Post.* 7.

ROZSŁAWIAĆ się w czym, *recipr. dok.*, smak w czym polubić, řeřjamař an etwař finden. Pił wesoło, a gdy się w trunku rozsmakował, posłano po toż wino na dopełnienie ochoty. *Nar. Hst.* 7, 95.

ROZSŁMIAĆ się, f. rozśmieje się *recipr. dok.*; *Sorab.* 1. rořlineju, rořlinejam; *Ross.* рассмѣяться, возсмѣяться; w śmiech wpaść, in ein řachen ausbrechen. Kto się wstydzi rozsłmiać, powinien się wstydzić, że jest człowiekiem. *Teat.* 54 b, G 2. Moźecie tea płaż obrócić w rośmianie. *Groch. Wł.* 557. **ROZSŁMIESZYĆ** kogo *cz. dok.*, Rozśmieszać *niedok.*; *Boh.* rozřmřiti; *Ross.* рассмѣунить, nepecunřunить, nasmřunřnř; robić, że się kto rozśmieje, do śmiechu kogo pobudzić, řachen mařen. Drugiego najmniejsza rzecz rozsłmieszysz. *Zab.* 12, 282. Ufam bogu, w nieszczęściu mym, że mię pocieszysz, A w tak ciężkim żalu mam łaskawie rozsłmieszysz. *Pieřn. Kat.* 458. Rozśmieszający *Ross.* смѣхотворный. Rozśmieszanie *Ross.* смѣхотворство — Ź. Rzeka Sara: rozsłmieszyl mię bóg, a ktokolwiek usłyszysz, śmiać się też będzie ze mną. *Rudz. Genes.* 21, 6. (śmiech mi uczynił bóg. *Bibl. Gł.*, śmieśszną onę uczynił).

ROZSNOWA y, ř., rozsnowanie, osnoza rozciągniona; dař Auseinanderweřen, Auseinanderweřeln, die Entwidelang. — *Fig.* Niechaj tak twori synowie Na tym się gruncie zasadzają. A w dalszej rodu rozsnowie Wnuki go wnukom oddają. *Kniaz. Poez.* 1, 181. **ROZSNUĆ**, f. rozsnuje *cz. dok.* Rozsnuwać *niedok.*, rozwinąć, *pr. et fig.*, auß einander weřeln, entwřfeln. Chyba tak mocny węzeł śmierć rozsnuje. *Zab.* 1, 75. *Ař.* rozwiąże, rozdziergnie.

ROZSOCHA, **ROSOCHA**, y, ř., **ROZSOSZKA**, i, ř., *dem.*, **ROZSOCHACINA**, y, ř., *domin.*, odnoga u drzew, u rogów: der řaffen an einem Geweibe, ein gabelförmiger Ast an einem Baume, ein Gabelst. Gabelast vorn mit zwey Enden; *Boh.* rozsocha, rozpora; *Sorab.* 1. rozsoch; *Carn.* rascho; *Croat.* rasčoha, roglye widly, traszossicza, rogussa = piędź; *Rag.* răsoha, (rasšociza, roguseja = piędź); *Bosn.* rasocića, dusgina od velikoga prista i magneza

uzagu lichas, *Ital.* forcina; (cf. *Ross.* посохъ laska, *ob.* Posoch. *Biel. Hst.* 455). Rosocha, jako to u drzew, u rogów łosich, gałęzie. *Dudz.* 55. Rososzka, widelki albo widlica. *Mącz.* Rososzka o dwóch samorodnych ramionach, do ręcznego kręcenia powrozów, kluczka. *X. Kam.* Dwa grube dręby obok z siebie zrosłe, przepłatają tam od stu lat i swoje korzenie i swoje rozsochy. *Stas. Num.* 4, 149; (*leurs troncs*). Winne drzewko ujmuje się swojemi rozsochami, właśnie jakoby rękoma. *Budn. Cyc.* 26. Weinranfen. Palmowe drzewo samca obłapiwszy swemi gałązkami albo rozsochacinami gałązki samca, poczyna od nich. *Ciese.* 442. Zboże, co padło na pole cierniste, jak kłosa krzewiste Jeło wypuszczać, wnet je zamulilo Rozsochą swoją ciernie rozłożyste. *Odym. Św. A a 2.* — Rozsocha u sochy do orania. *kluk. Hst.* 2, 164. die Pfingsterje. — Świecznik od nóg do rozsoch lity był. *Budn. Num.* 8, 7; *not.* „do słupa jego“, do ramion, biß an die Arme. — *Anat.* Rozsozka, która zaraz jest pod gardłem nad piersiami. *Syr.* 740. kluczowa kość, kluczka, klucz, daß Schlüsselstein. ROZSOCHACIEĆ *neutr. dok.*, rozsochato rosnać, zafig wachsen, zafige leste von sich verbreiten. Rozsochacieje drzewo, rozpusza gałęzie. *Cn. Th.* 928. *Dudz.* 55. ROZSOCHACZ, a, m., rozsochate kobylenie. *Tr.*, ein Spanischer Reiter. — 2. Myśliwy rozsochacz. *Kurop.* 5, 51. rohatyna widlowata, ein gabellichter Wurfspieß; myśliwiec rozsochą zbrojny, ein Jäger mit einem Gabelwurfspieß. *X. Kam.* ROZSOCHATOŚĆ, *sci. ż.*, widłatość, rozwojenie. *Cn. Th.* 928. *Dudz.* 55. Zafigkeit, Gabelförmigkeit. Trafia się, iż w krzewach zielni- stych rozsochatość, czyli rozwijanie się w widłaste gałęzi, staje się wespół z rozwinięciem się liścia. *Brost. Duch.* 54 ROZSOCHATY, ROZSOCHOWATY, a, e, ROZSOCHATO *adverb.*, widłaty, gałęzisty; *Boh.* rozsochatý; *Dal.* rassokassth; *Croat.* rasčohasht; *Cern.* rasohast; (*Evel.* расохать, въ разнь раздѣленный - rozmaity); zafig, gablig, zweyfigtig. Monka rozsochata albo dwa piaki majaca. *Ciese.* 574. Wał ostrowami rozsochowatemi dobrze obwarowany. *Gwagn.* 408. Nie rozsochaty, nie gałęzisty, *unistirpis.* *Cn. Th.* 521. Winne drzewo rozpusza się rozsochato, lecz go oracze chędogo obcinają. *Budn. Cyc.* 27

ROZSPACYOWAĆ, *ob.* Rozstrzelić litery.

ROZSPIEWAĆ kogo *cz. cont.*, do spiewania pobudzać; *Ross.* распѣвать, ins Singen bringen, singen machen. Moszcz rozpiewa dziewice. *Budn. Zich.* 9, 17, (*not.* et j. uczyni, że będą spiewały; mowne uczyni *Bibl. Ad.*). Rozspiewanie *Ross.* распѣвъ. Rozspiewać się, zapędzić się w spiewanie, sich zerfliegen; *Ross.* распѣчен.

ROZSPONA, *y. ż.*, Sztuki, któremi rozpierają się w pewnej odległości dwie inne sztuki, zowią rozsponomi. *Jak. Art.* 5, 514. *ob.* Rozpona; *Et. Quercbolz, ob.* Roz- piąć, piąć.

ROZSPRAWIĆ, *ob.* Rozprawić.

ROZSROŻEĆ *neutr. dok.*, ROZSROŻYĆ się *recipr.*, sroższym się stać, rozjątrzyć się, rozsierzdzić się; ergrimmen, erboßt werden. Bitwa na lewym skrzydle rozsrożała, i bardziej jeszcze niżeli tu wrzała. *Chrośc. Fars.* 255. Kropi

Bellona hojna posoką podwoje Spysklane, rozżarzając rozsrożałe boje; *renovata proelia miscet.* *Zehr. Ov.* 109. Żłych się złość rozsrożyła. *Ilyb. Ps.* 259. Włosy ku górze wstają, pierściami technie wielce Nadete burzliwością rozsrożałe serec. *A. Khan.* 147. Upadła marnie z rozsrożałej rany. *Tward. Daf.* 56. ROZSROŻYĆ *cz. dok.*, ergrimmt machen, anbringen, reizen. Sieciech, uraza oddalena od rządu bardziej rozsrożony, szukał sposobów zemstczenia się. *Nar. Hst.* 5, 65. Rozsrożony tym postępiem, porywa dwa dzirydy. *Stas. Num.* 4, 145. Rozsrożone wojsko krzyczy, aby je zaraz ruszono. *ib.* 115

ROZSTAĆ się, *f.* rozstanie się *recipr. jednpl.*, rozstaje się *pr.*, Rozstawać się *contin.*; *Bosn.* rastatise, raskristitise. *Rag.* rastattise; *Sorab.* 1. rostejim, rostejem, rchnostejem; (*Sorab.* 1. rostecize; *Sorab.* 2. rostejsho; *Cern.* Zetcr! biada! przypadnij!); *Croat.* raztanjse; (*Ross.* пазсчонъ дабкунъ lye, oddalonyto, пазсчонъ дабчакъ się długoj); §. a) rozstepować się, rozstąpić się; von einander gehen, sich aufheben, aufsteigen. Ziemia pod temi tuzema się rozstaje Buntownikami, i jako w otchłani Pożera w sobie. *Leszcz. H.* 8. 460. — *Transl.* Łatwiej się jedna potrawa na miękka rzadkość w wyższym żołądku rozstawa. *Hor. Sat.* 167. rozpusza się, roznałeczka się; sich auflösen, zergehen. — §. b) Rozstać się z kim, z czym, *Vind.* se lozheti, (cf. łączyć); *Bosn.* raskristitise; *Ross.* пазсчонъ, пазсчонъ; rozejść się z kim, odejść od niego; sich von einem trennen, von ihm scheiden, von ihm weggehen, ihn verlassen. Meźnie tym wzgardzi i statecznie, Z czym ci rozstać się konieczne Polzela. *Dar. Lot.* 24. Już jedną nogą stoję w grobie, zbowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Snodr. Nap.* 24. Z ciałem się rozstać. *Sk. Dz.* 515. umréc, von der Welt scheiden. Gdy już widział blizkie swe z ciałem rozstanie, prosił boga, aby w dzień wniebowzięcia N. P. jego rozłączenie było. *Sk. Żyw.* 2, 152. Abchied aus der Welt. — §. c) Rozstać się, odstąpić się, odezwać się, oddzielić się; sich angeheben machen, sich garstlich verändern, vergehen, als ob man nie gehen wäre. Co się już stało, rozstanie się nie może. *Morszt.* 122. *Krom.* 480. *Chrośc. Fars.* 16. *Ustrz. Klau.* 71. Nie widzę, jakoby się to rozstać mogło, co się już raz stało. *Biel.* 555. was geschehen ist ist nicht zu ändern, laßt sich nicht angeheben machen. *Nar. Tac.* 5, 15; *NB.* *Impropria et extra hoc dictum ausitata est notio haec verbi Rozstać się.* *Cn. Ad.* 105. ROZSTANIE, rozstep, rozdział, przerwa; die Klut. der Zwischenraum. Wielkie jest rozstanie i przedział między potępienem a światem. *Sk. Żyw.* 2, 61. — Rozstanie dróg, gdzie się wiele dróg rozchodzi. *Mącz.* rozstajnia, rozdroże; der Scheidweg, die Weggäbe. *Evel.* pazcromie, npomemni przestwor). Idą przez wieś na rozstanie dróg mosąc placek, i kładą ten w jedno miejsce, a ziemia przysypują. *Strzyk.* 408. Po wszystkich rozstaniach dróg pobudował kaplice. *Hadz. Ezech.* 16, 25. Kości jego na rozstaniach popali, i popioły z nich rozrzucił na wiejące skwilony. *Tward. Wz.* 22. — Rozstanie z miłym, śmierci się równa. *Cn. Ad.* 4011, die Trennung; *Vind.* lozhuk, dolozhuk, dovoljanje; *Croat.* raztanek; *Rag.* rastavak;

Ross. *расставаніе, разстаніе, разстаніи*; (*разстояніе* oddalenie). Im nam dziś przykrzejsze rozstanie, tym miłej potym będzie się witać. *Ossol. Baj. 2.* ROZSTAJ, *ju, m.*, rozstanna, rozstajna droga, rozstanie dróg, *der Schweibweg, die Wegscheide*; rozbieżenie dróg. *Rej. Post. R r 6*; *Boh.* rozhránj, rozcestj; *Slov.* rozcestj; *Rag.* raskarstiza, raskrixje; *Bosn.* raskristica, raskristetje. *Slav.* kërstopútje; *Ross.* распутіе, перекрестокъ; *Eecl.* крестецъ. (*Eecl.* *разстоянно, въ нѣкоторомъ другъ отъ друга разстояніи или разлученіи*). Kazał ludzi zgromadzić z opłoków a z rozstajów dróg. *W. Post. W. 2.*, 284. ROZSTAJNY, *a, e*, ROZSTANNY, od rozstania, *n. p.* Krzyż długi postawiony przy rozstajnych drogach. *Mon. 76*, 580. Po drogach rozstannych. *Zimor. Siel. 161.* (*Slav.* *nerastajni - nierozłączny*).

ROZSTAPIĆ się *recipr. dok.*, Rozstepować się *niedok.*; *Boh.* rozstaupiti se, rozstaupim; *Rag.* rastupati; *Croat.* razsztluplyujemsze; *Ross.* разступиться, разступаться; §. a) rozchodzić się na różne strony, aus einander treten, aus einander gehen. Coż po tych długich mowach, rozstapmy się o to! Skoro się rozstapili, nie było co równać. Wszyscy przy Alexandre, a tam ich garść była. *J. Kchan. Dz. 74.* *discedere in sententias*, (rozdzielić się na partye). Długie poswarki między nimi były, Rybki się im na pomoc różno rozstapily. *Pap. Kól. J 5.* — *Aliter*: Rozstepują się ludzie komu. *Cn. Th. 952.* ustepują mu, sie weiden ihm aus, maßen ihm Maß. Szelest rozstepujących się, żeby rum panu uczynić, brzmi wdzięcznie w uszach jego. *Mon. 63*, 592. Coły zamek zadrział, drzwi się rozstepowały. *Nes. 1*, 7. (otworzyły się). — §. b) Rozstąpić się, rozpaść się, rozpeknąć się, rozstać się, rozsadzić się; von einander fallen, zerbersten, zerplagen. Rozstąpiła się ziemia, i pożarła Datana, i pokryła i przysuła zebranie Abironowe. *1 Leop. Ps. 105*, 17. Czemu się ziemia pod tobą nie rozstąpiła! *Teat. 5*, 156. Oby się rozstąpiła wnet ziemia podę mna, A do dusz mie spuściła nędzną w otchłani ciemną. *A. Kchan. 568.* Od głowy bólu czasem człowiekowi się zda, jakoby się rozstąpić miała. *Comp. Med. 41.* Rozstapily się kości moje. *Wróbl. 48.* Rozstąpienie ziemi, *chasma. Cn. Th. 952.* — "§. W tarczy barw rozmaitych, lub na tysiąc stawa, Rozstepowanie samo oczy w melkę wdawa; Jedno prawie, a jedno, co się z sobą styka, Ostateczne pokrajki różnica zamyka. *Zebr. Ow. 128*; (*transitus ipse, przejście farby w farbę*).

ROZSTAW, *u, m.*, rozstawienie, *das Hineinanderstellen, das Hinstellen*. Z morza miasto nęciło przyjetnym widokiemi. Najkształtniejszych budowli rozstawił szerokim. *Przyb. Luz. 50.* ROZSTAWIĆ *cz. dok.*, Rozstawiać *niedok.*; *Boh.* rozstawiti, rozstawowali; *Sorab. 1.* rozstawam, rofnostawam; *Croat.* razstavlam; *Bosn.* rastaviti, raskristiti; *Rag.* raztaviti, rastaviti, rastavgljam; *Ross.* разставить, разставляя, разстановить, разстановивать, отставить, отставляя, разложить, tam i sam postawie; verschiedenlich hinstellen, von einander stellen, verlegen. Konnych po stanowiskach rozstawił. *Warg. Cez. 221.* Rozstawienie, *Rag.* rastava, rastavak; *Ross.* разстановка,

(*съ разстановкою przerywając, urwanie*). Rozstawienie szeczawców ma być takie, aby jeden od drugiego na pięć staján był postawiony. *Haur. Sk. 359.* Len gdzie niegdzie na kółkach u płotów rozstawia się. *Przedz. 9.* ROZSTAWIACZ, ROZSTAWICIEL, *a, m.*, który rozstawia, *der Hinsteller; Rag.* raztavitegl, rastavitegl, f. raztavitegliza; *Eecl.* разставитель. ROZSTAWNY, *a, e*, — *ie adverb.*, do rozstawienia, verschiedenlich hinustellen *Rag.* raztavgliv separabilis; *Bosn.* rastavglivi, koji se mogu rastaviti.

ROZSTĘKAĆ się *recipr. dok.*; *Ross.* разстонаться; bardzo cierpieć jęzczyć, rozchorowawszy się stękać; sehr leiden und ähzen, stöhnen. Rozstękała się, rozstękała się ziemia. *Budn. Jes. 53*, 9. Oczy moje rozstękały się, *languerunt. Wróbl. 208.* Miała przyjechać, ale się rozstękawszy wróciła, i potym prędko umarła. *Biel. 635.*

ROZSTĘP, *u, m.*, otwór; *Rag.* rastupaj, *der Zwischenraum, die Öffnung.* Między wojskiem a wojskiem coś przestworu mało, Okropny rozstęp, bo go z dwóch stron wojownicy W brew grożące zamknęły rzesisteni szuki. *Przyb. Milit. 178.* ROZSTĘPNY, *a, e*, rozstepujący się, rozchodzisty; *Rag.* rastupni; *Eecl.* разступный, sich öffnend, aufsteigend. Bodaj zdrając każdego zła śmierć nie minęła, Aby go ziemia żywo rozstępna połączyła. *J. Kchan. Ps. 79.*

ROZSTĘRK, *ob.* Roztérk.

ROZSTRASZYĆ *cz. dok.*, strasząc rozpędzić, rozpłoszyć; verschrecken, wegjreden. Gwiazdy zorza rozstraszyła z nieba, *fugaverat. Zebr. Ow. 594.*

ROZSTROIC *cz. dok.*, Rozstrajnać *niedok.*; *Vind.* preglatiti, neglatiti, neshiloshitife, sglafenje, resdreti; *Ross.* разстроить, разстроивать, разладить, разлаживать; porządek tonów stron muzycznego instrumentu pomieszać, ein musikalischer Instrument verstimmen. Ach głęsi moja, rzucam ciebie, jużś podstarzała, Dogniwaj rozstrojona, rzucana pod ławą. *Zab. 16*, 504. Stałmy tu, już się i lutnia rozstroi, Ciężko jest dla niewdzięcznych spiewać piersi mejej. *Przyb. Luz. 326.* — *Fig.* W głowie mu się rozstrodo. *Boh. Kom. 5*, 154. pomieszało mu się w głowie, es rappelt in seinem Kopfe. ROZSTROJ, *ju, m.*; *Vind.* preglatenje, neglatenje; *Ross.* разладъ, разстройка, разстрой; dysharmonia.

ROZSTRYCHNAĆ *cz. jedn.*, rozprószyć, zerstreuen. Niespokojny humor tego człowieka wszystkich nas rozstrychnął. *Teat. 18*, 15. Co do liczby części mowy, zdania uczonych są na części rozstrychnione. *Kpecz. Gr. 1*, p. 60.

ROZSTRZALAĆ, *u, m.*, rozstrzelanie; *Ross.* сострѣланіе, *das Zerjchießen, Verschießen.* — *Transl. fig.* Rozstrzał, odstęp w mowie od swojej rzeczy, epizoda, die Episode. Śmiałość w tym poemacie podobieństw, rozstrzałów i wyboczeń. *Kniaź. Poez. 3*, 23. ROZSTRZELIC *cz. dok.*, Rozstrzelać *niedok.*; *Ross.* разстрѣливать; *Eecl.* сострѣляи; z strzelby kogo zabić, arkiebuzować; einen todt schießen, erschießen. Zbiegiem jesteś, przeto podług praw wojskowych, dziś rozstrzelanym będziesz. *Teat. 53*, 86. — *Transl.* Kokoło blask świetne rozstrzelają zbroje. *Dmoch. II. 103.* rozmiatają, rozrzucają; herum werfen, herum schießen.

beru. — W drukarni, rozspacynować albo rozstrzelić litery w słowie lub wiersz cały porozprzestrzeniać. *Magier. Mskr.*, spieren, aus einander spieren. — Rozstrzelić co; rozsadzić co; etwas zerbrechen machen, aus einander spieren, zerpiengen. Jaki grzmot, jak okropne poruszyły wrzawy Rozstrzelonej w kawalec na powietrzu nawy. *Zeb.* 5, 459. — § Rozstrzelić gromadę, nieprzyjaciela • rozpedzić, rozprószyć; zerbrechen, aus einander jagen. Rozstrzelić się, rozpierzebnąć się, Źeb zerbrechen. Po wszystkich się Panoni rozstrzeliwszy, one pustoszyli. *Krom.* 20. Plondrownicy po gruntach nieprzyjacielskich rozstrzeliwszy się, daleko one pustoszyli. *ib.* 492. Kiedy bolźie jeszcze po leściech mieszkali, obiali się między memi, którzy on lud rozstrzelany zgromadzili. *Papir. Fig.* 5. Moc tego państwa jest rozrwana przez odległe bardzo od siebie miejsca, i tu i owdzie rozstrzelane. *Boter.* 5, 178. — Rozstrzelada się była ta bitwa po wszystkiej ziemi. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 18, 8. rozstrzeliła się, sie zerbreitete Źeb.

ROZSTRZYG, u, m., rozstrzygnięcie, rozjęcie, rozpróście; *Ross.* pñwienie, daß Zerbrechen mit der Schere, daß Zertrennen, Auftrennen, Spalten, die Spaltung, Trennung. Z tak ciasnej ligi, Śmierć nas tylko swjemi uwolni rozstrzygi. *Pol. Arg.* 552. Takli już wszystkie rzeczy ludzkich ligi Przez głupią płochosć idą na rozstrzygi. *ib.* 19. Porzucicie kłótnie, seysye, spór • rozjęć, rozwiązać, rozsadzić, einen Streit entscheiden. Pod czas szabla w pojedynku sprawy Polaków rozstrzygała. *Krom.* 78. Prędko dekretem rozstrzygnąć, iżby się waśń nie mnożyła. *Gorn. Dw.* 587. Sprawę rozjęć i rozstrzygnąć. *Chetm. Pr.* 49. Konrad zwady między nami a Krzyżakami rozstrzygnął. *Biel.* 119. Każdy spór około wiary był rozsądzan i rozstrzygan słowem bożym. *Bas. Hst.* 225. Stara się rozstrzygnąć wątpliwości o śmierci i życiu. *Pilch. Sen. list.* 5, 70. Dekret albo orzel, jest rozstrzygnięcie, które sędzia na sądzie między stronami czyni, którym jednego wolnym, drugiego winnym być uznawa. *Szczerb. Sax.* 67. Dla rozstrzygnięcia tej wątpliwości wiedzieć mamy, iż... *Petr. Pol.* 180 Do rozstrzygnięcia *Ross.* pñwiznau. Rozstrzygający. **ROZSTRZYGACZ**; *Ross.* заключительный, pñwiznau, pñwiznau. **ROZSTRZYHA**, y, m.; *Ross.* разсужа; wyświęcony, z kapłaństwa złożony, ein Entweißer. Niewstydhwy rozstrzyho! *Pim. Kam.* 58. [ob. Rozstrzycha 2] (*Slov.* roztrijka *thmesis gramm.*).

ROZSTRZYKNAĆ cz. jednł., Rozstrzykać *niedok.*, strzykając rozstrzelić, rozpuścić; veriprißen, zerpirogen; *Boh.* rozstrjkaty; *Bosn.* raströkati, rasuti.

ROZSTYRK, ob. Roztérk.

ROZSUĆ, f rozsuję cz. dok.; (*Carn.* ressumem, ressul, resuti; *Vind.* resfuti; *Rag.* rasuti, rassuti, razasuti, rasi-

pati; (*rossnutni corruptibilis*); *B sn.* rasuti; rozsypać, rozprószyć, zerbrechen. Kome jęły z wozem uciekać, tak iż nie tylko się jęłka rozsudy, ale i wóz się rozkolewał. *Gierz. Wych.* J 1 b. Panny te włos trębony rozsudy po pięknej szyi. *Pol. Arg.* 426. Rozsul się wad od ognia siogogo. 1 *Kaban.* 214. **ROZSUNAĆ**, f rozsunać cz. jednł., Rozsunać *contin*; *Ross.* разсунать, рассунывать, раздвинуть, раздвинуть, расдвинуть, сдвинуть, сдвинуть, сдвигать, сдвигивать; расдвинуть rozsunąć; w różne strony odsunąć, von einander ziehen, aus einander rufen. Margadla i Luwyda rozsuna się na czwarte strony teatru. *Teat.* 41, c, 516. — § Rozsunąć się, rozsunać się, rozprószyć się, rozprzestrzenić; aus einander hiehen, Źeb zerbrechen. Kiedy deszcz gwałtowny luno, każ y orzech i oluk z pola się rozsuna. 1 *Kaban.* 297. Jak skoro hucze o tała runa, Jakoby nabył poparzył okropim, Tak się z swych dumów Łatrzy rozsuna. *Jak. Buk.* J 5 b.

ROZSUSZYĆ cz. dok., suszyć rozsadzić, gnić antrechten, nach Treffen zerlegen; *Boh.* rozsuziti.

ROZSWAWOLIĆ się *re-pr. dok.*, rozgląda się swawoliąc, in den Hebermark hiehen gerathen; *Ross.* разсаволича, разсаволичься, разсаволичься. Chareca raz wszedł do kiedensu, i rozsawoliwszy się, radukli różnych rzeczy. *Teat.* 19, b, 54.

ROZŚWIECIĆ cz. dok., Rozświecać *niedok.*; (*Boh.* rozswjiti, rozswieowati; *Sorab.* 1. rozswiecham; *Vind.* relsvetit, relsvetim, relsvetihuy, relsvetit, gornsvetimo; światłym uczynić, rozświecić, rozjświć; hell machen, hellt machen, erleuchten. Rozświecam w izbie, w komizie. *Ch. Th.* 954. Jutrzenka prowadzi z sobą rozświecenie od promieni słonecznych. *Uar. Cie.* 58. — *Leop.* Azolim słepo wasze nie rozświeca? *Pim. Kam.* 249. widaćymi ich uczynić, że przejrzeł, wzrok im przywróciłem. — *Leop. transl.* Rozświecać ja mu gwiazdy w południe. *Teat.* 55, 26. poczynieć, tak aż iskry z ognu mu będą padły: er hellt hiehen, id woll ihm am hellen Tage die Sterne hiehen machen, das Juter hell ihm aus den Augen spriessen. — § Rozświeca komu, tego • oświecić go, einem hell machen, ihm leuchten, ihn erleuchten, aufleuchten. Jezus przyszedł, aby rozświecił tym, którzy w cien nośniach i cieniu śmierci siedzą. *Brat Post.* 267. Jak nie We Pan z uwagi chrópa rozświecasz? *Xiądz.* 149. — *Verb. neut.* Węgrzynom według pragnienia pożądany pokój rozświecił, *offulserat* *Krom.* 755 rozswit, der dritte fieng bey ihnen an ja idimmern. **ROZŚWIECA** się co, abo od czego, zaświeca się, *al'wescit* *Ch. Th.* es leuchtet etwas, es idimmert, es wird hell von etwas. Tak go uderzył w głowę, że ze sto rozświeciło mu się świeczek. *Jak. Ez.* 88. es idimmerten ihm hundert Lichter vor, er ließ hundert Lichter leuchten, brennen. Głym do mój mówił, rozświeciło się hee jęj. 5 *Leop.* 4 *Ezdr.* 10, 25. (Isknieło. 1 *Leop.*) Co się prędko rozświeci, prędko gaśnie. *Pol. Pocz.* 57. (co się prędko wznieci, niedługo poświeci). Ludzkość jego z mądrością zamieszana rozświeciła się. *Buk Dom.* 75. rozsławiła się, rozślynęła, berühmt werden. **ROZŚWIETLEĆ** *neutr. dok.*, światłym się stać,

rozświecić się; hell werden, sich aufklären, lichter werden; *Sorab.* 1. rozszwëtlam szo. Ten strach się ulaskawi, ta éma rozświetleje. *Przyb. Mitt.* 42. ROZŚWIETNAĆ *med. jedntl.*, zacząć świecić, rozwidnieć; zu leuchten anfangen, schimmernd werden. Opiewa, jak słońce tchem Oromaza rozświetło. *Stas. Num.* 2, 94.

ROZŚWIEŻYĆ *cz. dok.*, Rozświeżać *niedok.*, świeżym uczynić, erfrischen, ganz frisch machen. Wiosna rozświeża technię natury. *Kniaz. Poez.* 5, 20.

ROZŚWITNAĆ *nijk. jedntl.*, Rozświtać się *niedok. rec.*, Rozświtawać się *contin.*; *Ross.* рассвѣтитъ, рассвѣтатъ; *Boh.* rozswětuce se; rozednić się, Tag werden. Gdy się rozświtawa, stawa morderz. *Budn. Job.* 24, 17. (ranieczko. *Bibl. Gd.*), ze światem, wenn der Tag anbricht, mit Tagesanbruch. — Sobota się rozświtawa. *Sekl. Luc.* 25. poczynala, der Sabbath brach an. Rozświtł na koniec pożądaný dzień. *Birk. Dom.* 159. der erwünschte Tag brach an. Dzień święty anielskiego zwiastowania rozświtł. *Birk. Dom.* 6. Rozświtanie *Ross.* рассвѣтъ.

ROZSWORNŲ, a, e, — ie *adverb.*, niezgodny, nicht übereinstimmend. ROZSWOROWAĆ, *ROZFOROWAĆ *cz. dok.*, ze swory psy rozpuścić, rozpuścić psy ze smyczy; die Hunde loslassen, losfesseln, von der Koppel lassen. Wjechawszy do wielkiej puszczy, psy rozsworowano. *Baniul. A 2 b.* Często po górach na dzikie lamparty Rozsworowała gończe psy i charty. *Chrośc. Ow.* 56. *Bardz. Trag.* 122. *Haur. Sk.* 558. — *Transl. fig.* Rozsworować język, młodz = rozwinąć, rozpuścić, rozuzłać, popuścić ugle; ausgelassen machen, auslassen, den Zügel schießen lassen. *Tr.* Niech się piekielne rozforują mocy. *Wad. Dan.* 188. Dawniej przyjaźń z szczerością w jednej sworze chodziły, Ten wiek terazniejszy wszystko to rozforował. *Opal. Sat.* 72.

ROZSYCHAC, *ob.* Rozeschnąć.

ROZSYCIĆ *cz. dok.*, Rozsycać *niedok.*, miód rozpuścić, Honig zu Mehl machen, den Honig zerlassen. Piast wieprza zabiwszy, i kadź miodu rozsycawszy, przyjaciel wezwał był. *Krom.* 48. Bezcza miodu rozsyconego. *Vol. Leg.* 3, 58.

ROZSYLAĆ, *ob.* Rozesłać. ROZSYLEKA, i, z.; *Ross.* рассыла; rozsyłanie, das Hin- und Her schicken. Tentowali przeprawę nasyłaniem śmielszych z pomiędzy siebie; trwały przez kilka dni te rozsyłki. *Nar. Hst.* 6, 112.

ROZSYPAĆ, *f.* rozsypie *cz. dok.*, Rozsyповаć, rozsypuje *contin.*; *Boh.* rozsypati, rozptylowati, rozptyliti; *Slov.* rozptylugi; *Sorab.* 1. rossipam, rossipju; *Vind.* resipati, resipati, restrofiti, satrofiti; *Croat.* rasipati, rasipavam; *Rag.* rasipati, razassipati; *Bosn.* rasipati; *Ross.* рассыпать, рассыпать, рассыпать; sypać rozprószyć, rozsuć; zerstreuen, verstreuen, hier und dort hin streuen. Rozsypuje piemądze, pszenicę, groch, piasek, gruszki. *Cn. Th.* 954; (o płynach: rozlać). Pan rozlał a prawie rozsywał hóstwo swoje święte po wszystkim świecie. *Rej. Post. X x 4.* Rozsypuje się co, sypie się, rozsypało się, wysypało. *Cn. Th.* sich verthütten. — §. Pieniędzy bezmienne rozsypowanie. *Glicz. Isocr. I i 3.* rozrzucenie, marnowanie; das Selbstverhün, Verschleudern. — §. *Transl. varie:* Kościoły heretyckie rozsypować. *Sk. Dz.* 198. bu-

rzyć, zerstören. Rozsyp ten strach, co mię otacza. *Teat.* 49. b, 101. rozpedź, zerreiben, verjagen. Rozsypanie się każdy do swoich, a mię jednego zostawicie. *Budn. Joan.* 16, 32. rozpierzchniecie się, w rozsypkę pójdziecie, sich zerstreuen. Rozsypuje się co, jak bryła, sól = kruszy się. *Cn. Th.* es zerbröckelt sich, fällt aus einander. Rozsypuje się statek, nawa, rozpada się, rozbija się, daß Schiff geht in Trümmer. Okret burzliwością potłuczony, tak się rozsypał, że tylko jeden człowiek wypłynął. *Warg. Radz.* 15. Macedonów państwo, w tak małym czasie się rozsypało, jako i zrósło. *Kłok. Turk.* 100. — §. *Moral.* Niestety mnie nędznej, zmwów z panem bogiem rozsypałam. *Sk. Zyw.* 1, 175. zerwałam, zlamalam, ich habe den Bund gebrochen. — §. *Fig.* Człowiek rozsypany, rozstrzelony, roztrągniony, ein zerstreuter Mensch. Nikt bardziej nad We Panią nie jest rozsypany, i nie żyje mój w swojej famili. *Teat.* 58, 205. ROZSYPAĆ, a, m., który co rozsypuje, rozprószyciel; (*Rag.* rassipalaz, razasipaik; *Bosn.* rasapnik, koji progipuje blago; *Croat.* rasipnik = rozrzutnik), der Zerstreuer. Zgotuję przeciw tobie rozsypacz, którzy cedry twe podrabia. *Radz. Jer.* 22, 7; (burzyciele. *Bibl. Gd.*). (*Croat. Prov.* Vszaki szkúpecz i dersiga, Ima raszipuvacza szvôga; *condus quaerit primum*; każdy skapiec i zbieracz, ma swego rozrzutnika). ROZSYPKA, i, z., rozsypanie, rozprószenie; daß Zerstreuen, die Zerstreung; *Rag.* rasap; (*Croat.* raszip *eversio*; *Bosn.* rasap ruina, exilium, prodigalitas); *Ross.* рассыпъ. Za zgodą i nizkie rzeczy wzrost biorą, za niezgodą i najogromniejsze w rozsypkę idą. *Pilch. Sall.* 253. (rozsypią się, rozpadną się). Nieprzyjaciele w rozsypkę poszli = pierzchli, rozpierzchli się. Rozsyпка, w rozsypkę *Sorab.* 1. rozszépadne, roztrusehne. ROZSYPNY, a, e, do rozsypiania, verthütbar; (*Vind.* resipajozhen; *Slov.* rozsipliv = rozrzutny; *Ross.* рассыпной, рассыпчивой; *Subst.* рассыпчивость. (*Croat.* raszipnozt = rozrzutność).

ROZSZAFOWAĆ *cz. dok.*, hojnie rozdać, roztrwonić; reichlich vertheilen, auspenden, verthun, vergeuden, verschwenden. (*Boh.* rozszafný opatrny, przezorny, rozszafnost opatrność, przezorność; *Slov.* rozszafný prudens, cantus, rozszafnost prudentia, dexteritas, cautio). Majetność swoją wszystką na ubogie rozszafował. *Gorn. Dz.* 59. Bóg nam syna swego darował, z nim wszystko rozszafował. *Kane. Gd.* 317. Przywiezione z sobą skarby między Polaków rozszafował. *Nar. Hst.* 2, 414. Marnie rozszafował dobra pana swego. *W. Post. W.* 2, 156. Marnie miał rozszafować dobro jego. *Rej. Post. K k 1.* Raczył bóg dać a rozszafować te upominki a te dary swoje. *ib. M m 3.* Poruczył zwolennikom swoim rozdawać onym Huszezom, a opatrować je, a rozszafować im ono święte dobrodziejstwo jego. *Rej. Post. H h 3.* Król Alexander prawie w czas umarł, póki jeszcze wszystkij Polski marnie nie rozszafował. *Strykk.* 686. — §. Wielkaby przeszkoda była w żołątku onym potrawom, żeby nie mogły być dobrze rozszafowane. *Syxt. Skł.* 501. (strawione, verdaunt). — §. Bóg oznajmił tajemnicę woli swojej w zupełności czasu rozszafowanego. *1 Leop. Eph.* 1, 9. (wyznaczonego).

ROZSZARPAĆ, *f.* rozszarpie *cz. dok.*, Rozszarpywać *frequ.*, rozłargać, rozedrzeć; *Bosn.* raskinnuti, razderpiti, razdriti; *Croat.* razmeszarjajem; *Ross.* рашпаранути, рашпаранати, рашпаривать, zerreißen, zerfleischen, in Stücke zerreißen. Lwy jak kozielki rekoma rozszarpywał. *Birk. Zyg.* 28. Biada pasterzom, którzy rozszarpywają trzode. *W. Jer.* 55, 1. On zawiązane rozszarpywa rany. *Chrośc. Luk.* 2, 61. Rozszarpany od zwierza *Ross.* звѣроядний.

ROZSZCZEBIOTAĆ się, *f.* rozszczebioć się *recipr. dok.*, rozgadać się szczebioćac, inś Эфшваген geratben. Patrzej, jak się rozszczebiotała. *Teat.* 18, b, 37.

ROZSZCZEKAĆ się *recipr. dok.*, w szekanie zapuścić się, inś Bellen hinein geratben; *Ross.* раздаться, раствараться.

ROZSZCZEP, *u, m.*, **ROZSZCZEPEK**, *pku, m. dem.*, rozszczepienie, miejsce rozszczepione, rysa, rozpadlina; *Boh.* roštípenina; *Carn.* reszep, respok; *Vind.* reszlep, respok; *Ross.* разщепъ, разщепъ, раздой, раздойка; (*Ecl.* расщепление, расколъ - odszczepieństwo), die Spalte, der Riß, das Aufgefallene. W rozszczepek wetknąć mysz za ogon. *Crese.* 651. *Crena*, szpara, szrodek, albo rozszczepek strzały, która na ciężiwę bywa wszadzona, gdy chcą z łuku puścić. *Marz.* — § Rozszczepem albo potrzaskiem imują się mali ptacy. *Crese.* 688. der Vogeliprenfel. **ROZSZCZEPIC** *cz. dok.*, Rozszczepiać *niedok.*, Rozszczepywać *czestott.*, rozciąć, rozbić szczepaniem; entzwey spalten, aufhalten; *Boh.* rozštípiti, rozštípaniti, rozštípati, rozšepam; *Slov.* rozštípugí; *Sorab.* 1. rozčěpu, rozčěpu, rozčěpem; *Sorab.* 2. rozklojsch; *Vind.* resziepiti, arsziepiti, gorsziepiti, rasklati, raskójlem, arskolat; *Carn.* resklat; *Croat.* razczepavam, kalati; *Rag.* razjěpati, razjěpglijvam; *Bosn.* rascipiti, rasplatiti, rascipglivati; *Ross.* разщепать, разщепить, разщепывать, разоколотъ, разкалывать, растанать, каинить, разклинить, расклинивать; *Ecl.* разщеплю. Nozdza niedźwiedzie rozszczepione szeroko. *Bardz. Trag.* 169. Nawą się rozszczepiwszy wód z morza napiła. *Bardz. Luk.* 49. Ażeby z przeczornością bez rozszczepowania, albo odarcia ze skóry pniaków, i niewysoko od ziemi wycinało drzewa. *Mon.* 74, 744. Piorun uderzywszy w kościół, kamienie roztracał, i pasya śród kościoła na połę rozszczepił. *Biel. Hst.* 596. Rozszczepany; *Sorab.* 1. rozkliniené *discuneatus*, (*ob.* Klin). **ROZSZCZEPNY**, **ROZSZCZEPISTY**, *a, e.* do rozszczepiania, zerjpalibar; *Vind.* rozsiephu, reszipliu, resklathu; *Rag.* razjěpgliy; *Ross.* разщепный.

ROZSZEMRAĆ *cz. dok.*, rozgryźć, rozłozzyć; zernagen, zerfressen. Rozszemrali go robacy. *Cn. Th.* 952. *Włod.*

ROZSZCZEPERZYĆ, *ob.* Rozzczepierzyć.

ROZSZCZYPNAĆ *cz. jednł.*, Rozszczypać *niedok.*, szczypiąc rozjąć, zerjupien; *Sorab.* 1. rozčěpnu; *Ross.* разщипать, разщипывать.

ROZSZERZACZ, **ROZSZERZYCHEL**, *a, m.*, **ROZSZERCA**, *y, m.*, który co rozszerza, rozprzestrzenia. der Erweiterer, Ausbreiter, Verbreiter; rozszerzacz, *amplificator*. *Marz.*, *Rag.* rasciritegl; *Ross.* et *Ecl.* разширитель. *Gregorz VII.*, sławny ów mocy duchownej rozszerca. *Nar. Hst.* 2, 518.

ROZSZERZYĆ *cz. dok.*, Rozszerzać *niedok.*; *Boh.* rozšiřiti,

ti, rozšiřovati; *Slov.* rozširowati; *Sorab.* 1. rozscheřani, rozscheřu, rozescheram, rozžeram, rofschiru, rofschirim, rofnoschiru, rofnoschirum, woscherokofezam; *Vind.* refhirjati; *Croat.* rassirujem, rassiridszem; *Dal.* rozprostraniti; *Rag.* rasciriti, rascirivati; *Bosn.* rasciriti, rascirivati, prostraniti, rasprostraniti; *Ross.* поразширить, разширить, разширять; szerszym uczynić, rozprzestrzenić, rozmnożyć; breiter machen, ausbreiten, erweitern. Narzędzie do rozszerzania rany. *Czerw.* 11. Rozszerzają napisy swe. 5 *Leop. Math.* 25, 5. (czynią szersze ceduły napisów swoich. 4 *Leop.*). Gałęzie rozszerzone, *patentes*, w górę na pniu prawie pod 40tym stopniem podniesione. *Jundz.* 2, 14. *Pateo*, rozszerzam się, rozpostrzam się, otworzysty jestem. *Urs. Gr.* 258. Państwo rozszerzył, harde pomysł sąsiady. *Teat.* 51, 40. Rozszerzenie granic, nie jest państw szczęściem. *Kras. Hst.* 105. — *Transl.* Kogo bóg rozszerzyć chce, człowiek nie skróci. *Sk. Żyw.* 1, 529. rozmnożyć, powiększyć, spanoszyc, greß und mächtig machen. Błogosławiony Zacheusz, gdy ubogą rękę rozszerzył. *Sk. Kaz.* 555. lojnie otworzył, er öffnete ihnen seine milde Hand. — §. *Theol.* W smutku moim rozszerzyłeś mię boże. *Wiobl.* 6. smutkiem seštionemu ulżyłeś, du bist mir mein Herz leichter gemacht, meinem Herzen Luft gemacht. — §. Rozszerzać co słowy, rozwodzić, mit Worten vergrößern, greßer machen als es ist, weitläufig erörtern. Rozszerza słowy krzywdy poniesione. *Sk. Dz.* 818. I to potwarca, kto cudze występki słowy rozszerza. *Karn. Kat.* 562. Chwaląc się, szerokiemi słowy dzieje swoje rozszerzać. *Kosz. Lor.* 91. — §. *Aliter*: z rozszerzaniem naprzeciw mnie wybiegł rekoma. *Nieme. Krol.* 2, 60. (z rozczepionymi rękami, mit ausgestreckten Armen). (*Slov.* rozširowatelka, rozšiřugičnost *delatio*; *Ecl.* разширительный *propagandus*).

ROZSZŁOCHAĆ się *recipr. dok.*, z szlochom rozplakać się; *Ecl.* возволаствитица, inś Эфшуджен und Weinen geratben. On ją pochlebnie głaszeze, a ona łka przecię, Podobnie rozszlochana jak pieszezone dziecko. *Przyb. Luz.* 48.

ROZSZNUROWAĆ, *f.* rozsznuruje *cz. dok.*, odsznurować, sznurówkę rozwiązać, rozpleść; aufschürren, die Schürbrust auflösen. Ten przekłety dobosz o indłość ją przyprowadł, ratujecie! zaraz, miech ją wprzód rozsznuruję. *Teat.* 78, b, 141.

***ROZSZRAMOWAĆ** *cz. dok.*, na ramach rozpiąć, aufspannen. Sukno rozszramować, że się niemal nieci w nim rwą. *Grod. Dis.* 6.

ROZSZRUBOWAĆ *cz. dok.*, odszrubując rozebrać, anđ einander schrauben; *Ross.* развинтить, развинчивать.

ROZSZUKAĆ się *recipr. dok.*, bardzo długo szukać; *Rag.* raziskivati; *Bosn.* raziskati, raziskavati; *Croat.* raziskavam, siß zerindhen, jebr lange suchen. W one dni rozszukają się ludzie, a nie najdą jej. *Budn. Ap.* 9, 6.

ROZSZYKOWAĆ *cz. dok.*, rozrzadzić, porządnie rozłożyć; ordnen, in Ordnung bringen, ordentlich abtheilen. Lud na pewne dziesiątki rozszykować. *Petr. Pol.* 2, 197. Gospodarz tak ma sprawy swoje rozszykować i dochody

- rozdzielne mieć, aby na wszystkich nie utracił zaraz. *Petr. Ek.* 12.
- ROZSZYNDOWAĆ** *cz. dok.*, po katowsku rozciąć, rozczłonować; *hefermaßig zerstücken, zerstückeln.* Chciał mię na sztuki rozszyndować mieczem. *Chrośc. Ow.* 182.
- ROZTACZAC**, *ob.* Roztoczać.
- ROZTAJAC** *med. dok.*, tajać rozpuścić, aufbauen; *Sorab.* 1. roztahyu; *Ross.* pacraatъ, pacraivatъ, nopazivatъ. Morze lodowate dla wielkiego zimna nigdy nie roztaje. *Biel. Św. A b* (*S. rab.* 1. roztahit egoidus).
- ROZTANCOWAĆ** się *recipr. dok.*; *Ross.* pacnaccatca; tańcując rozkolywać się, rozruszyć się; *inß Tanzen gerathen, redt inß Tanzen hincin kommen.* Tędy roztancują się dziewczęta ładne od obliwa Jelowy. *Buda. I Chron.* 16, 55. (rozwesela się *Bibl. Cd*).
- ROZTAPIAĆ**, *ob.* Roztopić.
- ROZTARCHAĆ** włosy *cz. dok.*, rozezochrąć, rozkudlić; *zerzauen, zerwirren.* Włosy roztarchawszy po ulicach chodziły. *Wcz. Zap. D 2, Bzow. Roz.* 59. Zastał ją doma niesplecioną, niezczesaną, owszem na polu roztarchaną. *Gorn. Dw.* 55. Roztarchawszy głowę, Bachusowe obchodzła oltarze. *Otw. Ow.* 265. [porów. *czesk.* roztrhati = roztargać 2]. **ROZTARGNAĆ** *cz. jegutl*, **ROZTARGAĆ** *niedok.*, Roztargiwać *frequ.*; *Boh.* rozterhnauti, roztrhati, roztrhowati; *Slov.* roztrhat, roztrhávám, roztrhugi; *Sorab.* 1. rostorhaez, roztorham, rostorham, roztorhnu; *Vind.* restergati, arstergat, gorstergati, gorvtergati, gorodtergati, gorsdretli, gorodretli; *Croat.* raztergati, raztergávam, ztergávam; *Bag.* raztarkati, raztarkatti, raztarghnuti; *Ross.* paceropnyitъ, paceropatъ, paceropazъ, paceropazivatъ; *Ecel.* protorpnugi, protorpati, protorzati, prosazhati, paceropatъ; targując rozedrzeć, rozszarpać, rozerwać, zerreißen. Kazał Alexander dwoje drzewa schylić, a za wierzchy obie nodze Bessy uwiązać, i puścić; tam go drzewa roztargnęły. *B. el. Św.* 29. Roztargać złoczyńcę kołmi. *Cn. Th.* 955. On niedziaczek roztargnął na sobie odzienie swoje, a jał płakać. *Rej. Post. M m m* 3. Fraezek Angielski, kapelusik spuszczoney, włosy roztargane. *Teat.* 14, 94. (roztarchane, rozezochrane). *Teat.* 48, 14. Wodzowie państwo Rzymskie roztargiwali. *Sk. Ds.* 131. Wszystkie jego majętność roztargali. *Eraz. Jez. X* 7. Żadna rzecz tak bardzo zgody ludzkiej nie roztargiwa, jak niewdzięczność. *Gorn. Sen.* 268. Roztargnęli związek wspólnego pokoju. *Star. Vol. A 4 b.* Biada pasterzom, którzy rozplaszają a roztargawają stada moje; wyście rozpłoszyli a roztargnęli stado me; ale ja też roztargnę złość waszą nad wami. *Rej. Post. E 5.* Do roztargania, mogący być roztargnionym *Vind.* restergliu, resporgliu. Nieroztargniona pomoc i ratunek sobie przeciw Rusakom dawali. *Strujk.* 288. (nierozdzielna, zjednoczona; *Ecl.* неразрозривенно). — §. *Tr. fig.* Roztargiwać kogo, rozrywać go do różnych przedmiotów; *einem zerstreuen, ihn stören, seine Aufmerksamkeit wehin anders abziehen.* Roztargniony, niestatecznego umysłu, rozerwany, nieciągle baczny; *zerstreut, unaufmerksam;* *Boh.* roztržitý. (cf. roztrzepany). Ludźcie opowiadają o nim, że roztargniony; ja go mam za
- głupiego. *Teat.* 6, 54. Marya, siedząc u nóg Jezusowych słuchala słowa jego; a Marta była raztargniona około rozlicznej posługi. *Sekl. Luc.* 10. *Teat.* 49, b, 4. Roztargnime, die Zerstreung; *Boh.* roztržitost. **ROZTARGACZ**, a, m., który roztarga, der Zerstreißer, Zersamer; *Bag.* raztargalaz.
- ROZTARZENIE**, ia, n., [ros. pacropajenie; rozdarcie *propr. et transl.* 4]. n. p. Było roztarzenie około elekcyi. *Biel. Św.* 54 b, ob. Rozterk.
- ROZTASZOWAĆ**, **ROZTASOWAĆ** *cz. dok.*, na taszach kramarskich rozłożyć, auf den Stämertischen auslegen, aufpacken. Towary na przedak roztaszowane. *Krom.* 518. — §. *Tr. fig.* Rozłożyć, różnie polożyć, wyłożyć; *vertheiltlich erlegen, hier und dort hin legen, ausbreiten.* Skarby dziwne dowcipu Cyncerona są w mowach jego na przepych roztaszowane. *Nip. Cyc. Praef.* 16. Kazał spocząć wojsku nadpracowanemu, Niepuzyciaciel też roztasuje się na stronie po swemu. *Chrośc. Vars.* 457. rozgości się, jít buplaciren, hinclagern. W tym kraju, gdy się wiele oba wodze Roztasowali z orły Anzońskimi.... *Chrośc. Luk.* 187. Cezar po krwawej wojnie Roztasował po gradach pułki swe spokojnie. *Hor.* 2, 45. *Kniaź. Mon.* 64, 804. — §. Z tego ja roztaszowawszy zawoju, poznał ja. *Tward. Pasz.* 57. odkrywszy zawój jej, ańuefmen, aufdecken, entblößen.
- ROZTAŻYĆ** się, **ROZTESKNIC** się *rec. dok.*, tęsknotą być zmęczonym, ver Zekmüdt verachen; *Ross.* pacrocovattca; (*Croat.* raztusen maestus). Wileżeta roztażywszy się po matkach, jęły wyć. *Ezop.* 48.
- ROZTERAĆ**, *ob.* Roztryć. **ROZTERK**, **ROSTERK**, **ROZTYRK**, **ROZSTYRK**, u, m., **ROZTERKA**, i, ż.; *Boh.* roztrška, (roztrkati roztryskać, ob. Trzys); *Slov.* roztržitost; *Sorab.* 1. zpëracznofez; *Carn.* resdir, resdirk; *Bag.* rastark dispersio, rastarkatti, raztarkatti dissipare; *Bosn.* rastarkatti, rasterkati, rasterikat = rozsypać, ob. Sterknąć, usterk, (cf. targnąć, cf. trysknąć); roztargnienie, rozróżnienie, niezgoda, *roztarzenie; Zwiétradr, Uueinigfeit. Wzajemna braci zazdrość pociągnęła za sobą zwyczajne rozerwanie i rosterki. *Nar. Hist.* 5, 62. Gdy ogień i woda z sobą spolem były, Niedługo w tój przyjaźni i w tój zgodzie żyły, Owa srogie rozterki między sobą mieli, W krótkim czasie z gromady rozejść się musieli. *Pap. Koł. C b.* Zbiegli się wszysey, którzy rozstyrk czynili, i macili w ludzie swoim. 5 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 22. (którzy rozruch czynili. 1 *Leop.*). Mnożył kłopoty, rozterki a niezgody między wszystkimi stany naszymi. *Rej. Post. K k k* 5. Rozterk w radzie, między wojski. *ib.* 6. Który myśli o rostyrkach, miłuje swary. 1 *Leop.* 17, 19. Zgodą królestwa, zgodą państwa rosna, Rozterkiem giną i niezgodą sprosna. *Kehow.* 224 Cała rozterka między nim a moim dworem ztał pochodzi, że ei młodzi a on stary. *Teat.* 19, b, 55. **ROZTERKLIWY**, a, e, — ie *adverb.*, niezgodny, unciąg. *Tr.*; *Carn.* resdirliv, resdirn; *Sorab.* 1. zpëracznë. **ROZTERKNIK**, a, m., kłótnik, burzliwy, buntownik; ein Zwiéspalter, ein Händelmaßer. Od powinnych swoich, i niespokojnych i har-

dych rozterników, do więzienia wtrącony jest. *Sk. Dz.* 1121.

ROZTŁOCZYĆ *cz. dok.*, Roztłaczać *niedok.*, rozgnieść, zerbrudzić, zerstampfen. Pole ustawicznym bieganiem koni rozłoczone. *Otw. Ow.* 225.

ROZTŁUC *cz. dok.*, Roztłukać *niedok.*, Rukiem rozbić, zerstampfen, zerstoßen; *Boh.* roztlaucey, roztluku; *Sorab.* 1. rozłówtzu; *Hag.* rastúchi; *Bosn.* rastucebi, rasmeciti; *Croat.* raztúchen *contritus*; *Ross.* патолочь, пастоку.

ROZTOCZYĆ *cz. dok.*, Roztaaczać *niedok.*; *Boh.* roztočiti, roztačeti; *Hag.* raztocitti, raztákati; *Ecl.* pascotychi, pascotachii; roztaaczać trunek, jaki płyn, cieczę tocząc przelawać, przetaaczać; umzapfen, ein Geiránf in andere Gefäßer zapfen. *Cn. Th.* 955. (*Ross.* пасточить, пасточать, розпрóсьzyć, rozmarnować, пасточитель, rozrzutnik). Pukają się stare naczynia, a wino się roztaacza. 1 *Leop. Math.* 9, 17. (rozlewa się). — *Fig.* Królu, lud ten tak wiele krwi roztoczył dla ciebie. *Stas. Num.* 1, 221. przelał, rozlał, był to viel Blut vergossen. Hojnie się w tej bitwie krew ludzka roztaaczała. *Krom.* 486. — § Robaczy go roztoczyli, mięso z niego objędy i kości pogryzli. *Sk. Żyw.* 2, 88. rozszemrali, die Würmer haben ihn getroffen; *Ross.* пасточить, пастачивать. Heroda wszy i robaczy żywego roztaaczali i morzyli. *Sk. Żyw.* 2, 82. Roztorzony od robactwa skonał. *W. Act.* 12, 25. *Sk. Kaz.* 19. *Krom.* 57. — § Roztaacza paw' ogon, rozpuszcza; roztaaczać włosy, rozpuszczać: von einander auebreiten, aus einander thun, aus einander sctagen Paw' roztaacza swój ogon różnowzory. *Hul. Ow.* 129. Wachlarz farb kwiecistych, jak tęczę roztoczy. *Przyb. Mł.* 226. Człowiek jako paw' roztaaczając ogon mizernej ryby swój, przeciwko panu się wynosi. *Żarn. Post.* 2, 921 b. Maszt w pośrodku nawy wystawiwszy, na nim mocnie żagle roztoczywszy, szeszeliwami wiatry prostą drogą do portu wjedzie. *Żarn. Post.* 72. Poszła nawa, ryjąc morskie wały, A żagle roztocone pochop z wiatru brady. *Papr. Ryc.* 26. W pośrodku placu chorągwie roztoczyli swoje *Kane. Gd.* 177. Nie tylko słowy, ale ręką pana obrażali, chorągwie przeciwko niemu roztaaczali. *Birk. Zyg.* 51. (rozwijają). Ziele, kocio proso, w wierchu kłacza swego roztaacza ogniste okolki. *Syr.* 719. Włos bluszczywym wiciecio roztoczyony Opajwszy kalliępe, słodkobezmiające strony, Wielkim przebieży palecra. *Zebr. Ow.* 115. Do roztoczenia; *Ecl.* пасточительный *dissipabilis*, (rozrzutny). — § Roztaacza się wieść: gruehnie, roznoszą pogłoskę, es verbreitet sich ein Gerücht. Wieść o tym roztoczyła się po całym mieście. *A. Kchan.* 539. Przedsięwzięcia do wszystkich już monarchów wiadomości roztoconego, nie przestane. *Krom.* 505. (rozgłoszonego). **ROZTOCZ**, *y. ż.*, **ROZTOK**, *u. m.*, roztoczenie, rozpuszczenie, rozlewanie, rozlanie, rozlew; das Zerzapfen, Zzapfen, Vergießen; (*Boh.* Roztok miasto Rostok w Meklenbursk *Dyk. Geogr.* 2, 559; *Ross.* росток, kielek roślny, ziarna). Patrz nań wpośrodk bitwy, między okropną krwią roztoczą, lejącego krew' swoje. *Mon.* 71, 810. — § Roztok, ostatnie na końcu zmy rozpuszczenie, roztaajenie, roztop; das letzte Wegthauen am Ende des Wint-

ter's, das endliche Aushauen. Roztok jest: schodzi zima, puszcza ziemia; *solvitur acris hiems. Cn. Th.* 955. Wiatry jedne wodę dla zimna zamrażają, a drugie ją wianiem swem ku wzrostu rozpuszczają. *Żarn. Post.* 2, 267 b. — § *Fig.* Zawszeż we łzach omokłe widzicie będą oczy? Nigdyż koniec twych żalów, twój Izawej roztoczy. *Min. Ryt.* 1, 177. tego rozplynienia we łzach, das Zerfließen in Thränen, die Thränenfluth.

ROZTONAĆ *med. jednł.*, roztaić się, rozplynąć, rozpuścić się, aushauen. Dla zimy zatrzymał się, póki by Dniepr nie roztonał. *Tward. W. D.* 7. **ROZTOP**, *u. m.*, roztworzyćciel, każda rzecz roztaipajaca, rozpuszczajaca: ein Fluss, ein Schmelzungsmittel, Metalle in den Fluss zu bringen. Roztop, jest to wszystko w czym ciało stałe rozplywa się, rozsypuje się. Ze sól w wodzie rozplywa się, rozsypuje się, że w serwaserze rozplywa się miedź, żelazo etc., wodę i serwaser zowią roztopem czyli Rusem. *Os. Rud.* 58. Żelazo we wszystkich roztopach łatwo rozplywa się *ib.* 1. *Torz. Skł.* 75. — § Roztop, roztopienie, rozpuszczenie, rozlanie, roztozenie; das Vergießen, Zerfließen, *Ross.* паступава (el. rozplawić; *Ross.* паступава podnie- ta; *Hag.* rãztop zabarni: syrup); *Croat.* raztaljenje. Krew' rzesista struży w szkarlatnym roztopie. *Przyb. Ab.* 114. Roztop zimowy, roztok, das veltige Aushauen am Ende des Winters. Nasze obozy miady ustąpić, jeżeli nie zimnu, to przynajmniej następującym roztopom Dnieprowym. *Tward. Wz.* 56. Na wiosnę gwałtowne roztopy, wszystkie pola rozpuszcwszy, wpadną tam do morza. *Kchan. Wied.* 4. *Tward. Wz.* 95. **ROZTOPIĆ** *cz. dok.*, Roztopić *niedok.*; (*B.* roztopiati, roztopowati *ignem accendentes*; *Hag.* rastapati, rastopiti; *Bosn.* rastopiti, rastapati; *Croat.* raztápilyam, raztopilsem, raztápilyjem, krabim, razezviram, razezverlszem; *Vind.* reszvirati, restajati, respufiati, topiti, stopiti; *Carn.* respusham; *Sorab.* 2. rólsechkrésh; *Ross.* пастопить, пастоплять, пастапливать; *Ecl.* paznapam; topiće rozpuscic, zerfließen. Ogień ma moc roztopić złoto, to jest, zepsuć związek części jego i uczynić je płynnemi. *Cyank. Log.* 40. Pan wypuści słowo swe i roztopi śniegi; wienie wiatr jego, i pocieką wody. 1 *Leop. Ps.* 147, 18. Roztopić masło. *Ross.* пастапливать, пастапливать. **ROZTOPNIAŁOŚĆ**, *sci. ż.*, a) *pass.* możność być roztopionym, die Zerfließbarkeit. Roztopniałość wosku. *Cyank. Log.* 62. — b) *act.* Moc roztopienia, die Zerfließungsgrafi. Jest roztopniałość w słońcu, gdy roztopia wosk. *Cyank. Log.* 55. **ROZTOPNIEC** *nijk. dok.*, roztopić się, rozpuszczyć się; zerfließen, zerfließen; *Ross.* жухть. **ROZTOPICIEL**, *a. m.*, który roztopia, topiciel, szmelcownik, der Zerflüssiger; *Vind.* restajavez, spufhavez, spufhar, varitnik. **ROZTOPNY**, *a. e.* łatwy do roztopienia; *Vind.* restaphu, svarhu, spufhanhu; *Bosn.* rastopivi, zerflüsselbar. Szpiz jest roztopniejszy od samej miedzi. *Jak. Art.* 5, 212. — § Roztopny, roztopiony. *Part. perf.* roztaajony, rozpuszczoney; zerflüsselzen, aufgethaut. Kwiat, który z roztopnej świeży wyszedł ziemi. *Hor.* 1, 26. *Kniaż.*; *terrae solutae.*

ROZTRACIC *cz. dok.*, Roztracać *niedok.*; *Boh.* roztratiti;

rozsmarować, roztrwonić; vergeuden, verflum, verflittern, verflwenden. Bolesław wnet marnie roztracać dobra dziecinnie zapoczął. *Krom.* 524. — 2. Bóg miłosierny nie opuści cie, i nie roztraci cie. *Budn. Deut.* 4, 31. (ani cie skazi. *Bibl. Gd.*)

ROZTRĄCIEĆ *cz. dok.*, Roztrącać *niedok.*, rozbić, zerfchmettern, zerfchlagen, zerfstoßen; *Croat.* razrinuti, razrinujem; *Ross.* растолкнуть, растолкать, расталкивать. Piorn uderzywszy w kościół, kamienie roztracał. *Biel. kr. św.* 596. Noc była tak ciemna, że pierwej niżby kogo postrzedz, przyszło głowę o głowę roztracić. *Ossol. Str.* 9. Opalonym kijem lepić mu poprawił, Trzy, czterokróć chrobnawszy, wierzcha głowy roztracił. Aż kości wszystkie z mózgiem wilgotnym pomącił. *Żebr. Ow.* 505. Namiętnością głowę mi bezbronną roztrąca. *Przyp. Milt.* 552.

ROZTRATOWAĆ *cz. dok.*, traktując koniem rozgnieść, rozbić; zu Pferde zertrreten, überreiten. Nie chcący, roztratował syna. 1, 112.

ROZTROCYĆ *cz. dok.*, z troków rozwiązać, rozsznurować; aufbinden, aufschürren. Osieł wierzgnawszy, roztrocył i rzucił homoki. *Ezop.* Skoro swój pakiet z rzeczami roztrocył... *Pot. Syl.* 405. — 2. Porwie się z łózka, choć już roztroczony. *Pot. Syl.* 481. rozebrany, anęgfleidet. (*Ross.* разстропить, разстрачивать зश्यе, прешзые).

ROZTROIĆ *cz. dok.*, na troje rozdzielić, (*distng.* rozstroić), in drey Theile theilen. Zonaty, koło siebie chodząc, dzieci, żony, Nanej ma siebie na pieczy, jako roztrojony. *Kichow. Fr.* 21. Miłość twoja, jeżeli się roztroiła, na jednym miejscu wielką być nie może. *Gorn. Dw.* 295. Roztrojone drzewo trzy gałęzie z siebie wypuszczające. *Włod. Pranie* ma w gębie smok, a jad brzydki w oku, Świszczy językiem wielkim roztrojonym. *P. Kichan. Jer.* 229. (troistym).

ROZTROPNOŚĆ, *ści, 2.*, (*Ross.* разумность: czynność, rzeczność); madre i rozumne każdej rzeczy pomiarkowanie. *Lub. Roz.* 251; baczność, rozważa; die Klugheit, Verständigheit; *Carn.* resbör (cf. rozbiór), resbornost, pamét, (cf. pamięć); *Vind.* sastop, sastopnost; *Croat.* rázbor, zapamětnost; *Bosn.* spanutnost; *Rag.* rázbor, razbornos, rázboritos, razabrános, razaborstvo, razloxnos; *Ross.* благоразумие; *Eecl.* благоумие, еронательство. Roztropność jest poznawanie, obieranie i używanie środków skutecznych do końca upatrzonego. *Boh. Dyab.* 3, 116. Ze światła wypływa roztropność, która mądry wybór rzeczy robi, przewiduje zawady, i ich unikać umie. *N. Pam.* 24, 526. Roztropność czyni ludzi różnych od zwierząt, na przyszłe rzeczy i mniejsze mając wzgląd. *Stryjk. Gon. B.* 2. Roztropność albo opatrność ku poczciwości wiedzy; zła roztropność ma pasierbicę chytrogarną, która bogactwa zbiera chytro. *ib. B.* 2. et 5. Roztropność naucza, co złe, co dobrze. *Wróhl.* 201. Roztropność każe wszystko i bacznie roztrząsać. *Kras. List.* 2, 101. Roztropność albo dyskrecya jest jako woznica enot wszystkich. *Sk. Żyw.* 2, 255. — 2. Mężczyźni lata 25 zowią lata roztropności; annos perfectae discretionis. *Graick. Obr.* 150. letoosé, wielkoletność, Großjährigkeit. **ROZTROPNY**, a, e, **ROZTROPNIE** *adv.*, **ROZ-**

TROPNIUCHNY, *intens.*; (*Ross.* пасторопный rzeźwy); rozważny, baczny, rozsądny; flug, verständig, geſcent, verſtändig; *Boh.* rozſafluy; *Carn.* resborn, pametn, (cf. pamiętny); *Vind.* sastopen; *Croat.* szpaměten, zpaměten, razbörén, zraslògom; *Bosn.* spaměten; *Rag.* rázborni, razboricjan; *Ross.* сѣтливый, сѣтчикъ, совѣтный, смышленый; благоразумный; *Eecl.* благоумный, благоемышленый. Uważam, że roztropnie gada. *Teat.* 19, 76. Córkę miał jedyną, Roztropniechoe to było, choć jeszcze dzieciną. *Tiegh. S. M.* 65 Roztropny jestem. *Eecl.* благоумную, *Graec.* έρωτω.

ROZTRUCHAN, u, m, **ROZTRUCHANIK**, a, m., *zdón.*, (może od słowa *Niem.* Truchſch dapifer); wielki kielich; *Croat.* klokkotica; *Bosn.* gostara, gostarieza, ein großer ſefal. W pośród pożegnania niezmierny staroświecki pstrozlocisty roztruchan na stole kładą, który gospodarz miał winem napełnić i zpełnić za moje zdrowie. *Kras. Pod.* 2, 5. Roztruchany, z których wypijano Do drógich, onym w upominki dano. *Chetoh. Pop. A* 4 b. Sto roztruchanów wypij u zdrowego, Dobrodzieju mój, przyjaciela twego. *Lib. Hor.* 72. W różne rozmowy wdadza się ochoczy, Kiedy Li-eus gości roztruchany toczy. *Pot. Arg.* 286. *Krom.* 41. *Zygr. Pop.* 245. Expensa na roztruchany. *Vol. Leg.* 6, 546. Kadma dzieje wyrysowane były na roztruchanie Aniasowym. *Otw. Ow.* 540. — Z roztruchamka żadną miarą pić nie mógł. *Gorn. Dw. not.* «kubek we szrodku węższy, niż w krajach».

ROZTRUCHARZ *ob.* Rostrucharz. **ROZTRWONIC**, **ROZTRWANIC** *cz. dok.*, roztrwonić *niedok.*, rozsmarować, roztracić, rozszałować; vergeuden, verflittern, verflwenden; *Boh.* rozmrhati; *Croat.* razprugujem, razprudilzem; *Ross.* расточить. Poszła za czleka, który substancję roztrwonił i w nędzę ją wprawi. *Teat.* 1, 10. Roztrwanił wszystkie majątność swą, żyjąc rozpustnie; a gdy wszystko potrawił, poczał niedostatek cierpieć. *Leop. Luc.* 13, 15. (strawił. 5 *Leop.*). — Roztrwanić co, leda jako odbyć, przedać. *Cu. Th.*, verflwenden. **ROZTRWONICHEL**, a, m.; *Croat.* rozpruditel; *Ross.* расточитель, f. расточительница.

ROZTRYSK, u, m, rozprysnienie, das Zerſprüngen, das Sprüngen auf verſchiedne Seiten. Roztrysk wody. *Kniaz. Poez.* 3, 55.

ROZTRZASNAĆ, roztrzasnął, roztrzasł, *f.* roztrzaśnie *cz. jednł.*, Roztrzaskać *niedok.*, w trzaski obrócić, z trzaskiem rozbić, zerfchmettern; *Boh.* roztraskati, roztrjzkaty; *Vind.* restreskati; *Rag.* raztrjéskati; *Ross.* растрескать. Piorn roztrzasł obraz Przemysława. *Biel.* 206. Kto bezpieczn, że go piorn na sztuki nie roztrzaska! *Pilch. Sen. Łask.* 24. **ROZTRZASKAĆ** się *rec.*; *Ross.* растрескаться; z trzaskiem rozpuknąć, zerplągn. Roztrzaśnięty karabin poszarpał mu rękę. *Perz. Cyr.* 3, 156 Z roztrzaśniętego granatu kawał jeden uderzył go w łopatke. *Perz. Cyr.* 3, 147.

ROZTRZASNAĆ, **ROZTRZESNAĆ**, roztrząsał, *f.* roztrzaśnie *cz. jednł.*, Roztrząsać *niedok.*, Roztrzesywać *frequ.*; *Boh.* roztrásti, roztrausyti, roztršowati; *Sorab.* 1. roztruschu, roztrzaszaju, roztrzaszu; *Vind.* restrofiti, satrofiti, strofiti; *Croat.* raztreszujem; *Rag.* rastrestiti, raztrésati; *Bosn.* rastresati, rastrestiti; *Ross.* растрясать, растрясыв-

вать; przetrząsając rozrzucić, durchrütteln, durchrütteln. Roztrząsam siano *Cn. Th.* 933. Takem się roztrząsał, jakbym ze dwa dni cepami młócił *Alb. z Woj.* 14. — §. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje, i po małej kropli roztrząsali krew' swoje. *Rej. Post. F y y 3*, rozprysneli, zerfirigten. — *Fig.* Świadkowi trzeba wprzód dobrze roztrząsać sumnienie. *Haur. Sk.* 227. — *Tr. fig.* Roztrząsać sprawę jaką, rozbiierać, rozważać; untersuchen, prüfen, erörtern; *Croat.* iziskati, iziskavam; *Ross.* извѣдать, извѣдывать, окресить, окресняю, развѣкнуть, развѣскиваю. Śmiało o wszystkim gadają, Roztrząsają ich, nie nie znają. *Jak. Boj.* 236. Czasu potrzeba dla rozważi roztrząszenia, jeżeliś czego nie zapomniał. *Teat.* 6. c. 62. Nie pójde spać, póki tego dokumentu nie roztrząsne. *Teat.* 59. c. 277. Nie cierpię służących, którzy czynności moje roztrząsają. *Teat.* 4. 46. (krytykują). Roztrząsanie *Ross.* свидѣтельствоваіе, благоразсмотрѣніе. Gdy dusza obraca się na różne strony, dla przypatrzenia się obiektowi w różnej postaci, na ten czas zowie się roztrząszeniem, *examen.* *Mon.* 73, 78 — ½. Roztrząsać pogłoski, wieści, rozgłosić; ein Gerücht ausbreiten, ausbreiten, verbreiten. Roztrząszenie powieści; *rumores vulgari* *Krom.* 498. Tegoż zaraz dnia nowina o zwycięstwie roztrząsiona po wszystkim mieście gruchnęła. *Krom.* 524. Oszczerecy lubią roztrząsać powieści. *Teat.* 42. D. b. W głos wszyscy te wieści roztrząsują, że Władysław sam Krzyżaki porużył. *Krom.* 519. — ½. Roztrząsał Salomon mądrze o przyrodzeniu bydła, ptaków, rośliny i ryb. *1 Leop.* 5 *Reg.* 4. 54. rozprawał. **ROZTRZĄSACZ**, a, m., rozbieraez, der Unterländer; *Rag.* rastresalar, censor.

ROZTRZEPAC cz. dok., **ROZTRZEPOTAĆ** niedok.; (*Boh.* roztrpiti; rozpróć; *Croat.* razteplem, raztepsuti; *Ross.* разтрепать, разтрепывать; trzepać rozbić, rozklepać; zerflepen, zerfollagen. Od takiego postrzału członek bywa zupełnie na maazę roztrzepany. *Pers. Cyr.* 2. 150. W górze roztrzepują się łstki migdałków. *S. Pom.* 17, 204. — Włosy roztrzepać, rozezochnać, die Haare zerzaufen. Włosy miał roztrzepane, jak człowieka wychodzącego z wody. *Teat.* 11. b. 65. Wszystekem się roztrzepał, brudny jakiś półkrytek zawadził o moje karate. *Teat.* 4. 42. Włosy roztrzepotane. *Teat.* 13. c. 51. — §. *Moral.* Roztrzepany, niestatecznej bacności, na wszystkie strony roztrągniiony, nieuważny, flu flu w głowie; zerstreut, flüchtig, leichtsinnig, windig. Przestrzegam cię, że ma głowę leką, że jest roztrzepany, nieuważny i próżny. *Teat.* 41. 78. Ona czuła i wesola, przytym roztrzepana, płocha i popędliwa. *Teat.* 57. 57. Roztrzepanej młodości chychoty. *Stas. Num.* 1. 10. — Roztrzepanie, roztrągnięcie wielkie i płochę; *Windigkeit, Flüchtigfeit, Zerstretheit.* Osobność lepiej przystoi memu charakterowi, niżli to roztrzepanie. *Teat.* 57. 291. Zaniebdywa talentów, puszczać się zupełnie na roztrzepanie, które nawet już nie bawi. *Teat.* 57. 280. **ROZTRZEPANIEC**, *heca, m.*, człowiek roztrzepany, wietrzniak, ein windiger lästiger Patron. Coż ten roztrzepaniec! *Teat.* 45. c. 55. *Wyb.*, *Ross.* разтрепана роззохранец.

ROZTRZEŻWIĆ cz. dok., **Roztrzeżwiać** niedok., znowu trzeżwym uczynić, einen wieder nüchtern machen. Roztrzeżwić się, Roztrzeżwić *neutr.*, znowu trzeżwym się stać, wieder nüchtern werden; *Ecol.* розтрезвляюсн. Gdy się roztrzeżwiają, nie pamiętają, co uczyni, *Boh.* 5 *Leop.* 5. 21. (gdy wytrzeżwiają od wina *Boh.* *Od.*) — ½. Roztrzeżwić orzyżwić, pokiepać; harteln müde machen, neue Strafe geben. Gdy solne podjął, roztrzeżwił się, i przyszedł ku sobie. *Leop.* 1 *Sam.* 50. 12. (twierdził się duch jego weń. *Boh.* *Od.*). Jak ciało obłetał, tywa posłane, a wino roztrzeżwił a serce, tak ciału Chrystusowemu utrzeżwił duszę smutną. *Boh.* *Hst.* 6 t. 7 ma naociodziła, i wytehnąc trzeba było zehnerzem, aby na daleko lato się pierwsza roztrzeżwił. *Krom.* 578. Naszczerecy doroslawa z rozpaczy o dalszym ciekawiu przemyślawszy go, roztrzeżwiają, ciesząc, pokiepając; *rezezt.* *Krom.* 70. et 288. Macie się tu czym uczyć, macie o tym strapienie sumnierze swoje roztrzeżwić. *Zam.* 1. 4. 22.

ROZTU CZYC cz. uch., czynić, że się co roztyło, i zatkan; *Boh.* rozgotit; *Pers.* pacropman, pacrapman, یتز ماکن, یتز ماکن. Roztuczyc się *recl.*, **ROZTU CZNIĆ** *neutr.*, roztyć się, یتز یتز ماکن, یتز یتز ماکن. Roztuczyci się i utyli. *W. Pat.* W. 2. 569. Otyłe podgardki i roztuczone wierzchy, jak marności nasładowa, jasnie znac dawają. *Zam.* 1. 101 b. Roztuczeni di brodziejstwem bożim, porzeli wierzgać w jarzmie żywota połóżnego. *Boh.* *Hst.* 4. Głoy się roztuczyci, tedy zezeli wierzgać. *W. Pat.* W. 2. 210. Roztuczyc się mój naly, i jęł wierzgać, roztozyci się, utyli, i stał się rozlatym. *1 Leop.* *Deut.* 52. 15. roztył i zgolił 5 *Leop.* 1. Pityli i roztruczali. *1 Leop.* *Jer.* 5. 28. Roztucznień ozdobne miejscej pustyńni, a pająrki przepasa się weselem. *1 Leop.* *Ps.* 64. 15.

ROZTWARZYĆ, ob. Rozwarti, **ROZTWARZACZ**, *ch.* Roztworzyciel, **ROZTWARZALNY**, a, e, *Ch.* mogący być roztworzonym, rozpuszczonym, roztopionym, auflösbar. Ciała roztwarzalne, *solubel* *Chem.* 78. Istoty nieroztwarzalne, *insol.* 85. **ROZTWOR**, a, m.; *Ross.* разтворъ; otwor; *Vind.* resprosta, i sprosta, die Öffnung. Roztwor maciny. *Pers. Cyr.* 2. 265. — ½. Roztworony ten roztwor w dzisiejszej parcieb. *Teat.* 45. c. 58. rozbrał, spór, niezgodę, Unähnheit. *Ross.* разтропа разстаниа. — ½. *Chem.* Roztwory, *se utones*, jakkolwiek płyny, mające w sobie inne ciała roztworzone. *S. 1. Leop.* 29. Auflösung. **ROZTWORZYĆ** cz. dok., **Roztworzyć** niedok., 1 a) rozwiżyć, otworzyć; *Boh.* rozrati, rozsvoriti, razjzati; *Boh.* rasvoriti, otworiti; *Ross.* разтворить, разтворять, öffnen, aufrichten, eröffnen. S. 1. wtem, co chcecie, bodajby się znowu roztworzyła w tym miejscu. *Teat.* 7. b. 58. — b) Roztworzyć co i rozpuszczyć, auflösen. — *Chym.* Roztworzenie, roztworzenie, die Auflösung, gdy się ciała wzajemnie t k z sobą łączą, że się jednym nã cko jednorodnym stają się. *Krom.* 74. *Mier.* *Mskr.* Roztworzenie, *dissolutio*, to samo znaczy co rozpuczenie. *Synad. Chem.* 44. Cyna nie tak łatwo roztwarza się, jak żelazo. *Krom.* 45. — Wino wodą roztworzyć. *Eraz. Du. C.* rozrzedzić; *Ross.* жидить, жижу.

разжидать, разжижать; *Eecl.* прирастворю, прижмиваю, den Wein mit Wasser mischen, den Wein wässern. Wina skromnie używał, i dobrze wodą roztorzonego. *Birk. Dom.* 78. *Sk. Dz.* 2, 16. et 1, 249. starf gewässert. Pijcie wino, którem wam roztorzyła. *W. Prov.* 9, 5. Wódka balsamem roztorzona. *Groch. W.* 561. (zaprawna). Elektwarz syropem roztorzony. *Cresc.* 496. Roztorzone czyli rozczynione wapno *Ross.* творенная известь. Roztorzyły makę, *ob.* Rozczynić. (*Ross.* благотворенный ягодны, pomiarkowany; благотворение powietrze ягодне, umiarkowane). — *Poet.* Rumieniec jej mleczne roztorwał oblicze. *Kniaż. Pocz.* 1, 199. (zmieszal). — §. *Fig. transl. moral.* Roztorzyć žal, ulżyć frasunkowi, den stummer erleidtern. Wielki był frasunek Abrahamów, gdy mu bóg syna zabić kazał; ale ochota posłuszeństwa te żalność roztorwała. *Sk. Kaz.* 45. Pospolita wasza nade mna żalność moję mi własną roztorzyła i lekką czyniła. *Sk. Żyw.* 2, 405. Kiedy tknięte serce wylaniem meco łez roztorzy swą żalność, i że tak rzekę odszumuje, nie trzeba mu dozwałać, pogrążyć się w smutku. *Plech. Sen. list.* 5, 279. Eufrozyna ukoila duchownemi słowy žal rodzicielski, iż wrócił się do domu, roztorzając rodzicielski swój žal duchownemi pociechami. *Steb.* 101. — 2) Roztorzyć, roztorzać, inaczej przetworzyć, umischaffen. Insze tworzenie, insze roztorzanie. *Kehow. Pr.* 21. Człowiek jedne rzeczy gubi, drugie roztorza; tym nowy kształt nadaje, tamte zupełnie w insze przerabia. *Przestr.* 127. ROZTWORZYCIEL, ROZTORZACZ, *m.*; *Rog.* rastvoritel. *Chym.* Płyny przyjmujące w siebie istoty tegie, nazywamy płynami roztorzającymi, solventia, albo roztorzycielami. *Kruml* 74. ein Flüss. Auflösungs-mittel. Gdy roztorzyciel z roztorzonej istoty nie więcej już nie przyjmuje, znać, iż roztorzyciel jest nasycony. *ib.* 79, (cf. roztop). Powietrze jest prawdziwym roztorzaczem wody, t. j. że w powietrzu łatwo się woda rozpuzcza. *Saiad. Jeog.* 296.

ROZTYC się *rev. dok.* bardzo otuć, sehr fett werden; *Croat.* razdebelyujemsze; *Ross.* растолкть, раздохнуть, разжурить, бобрить, разборить. W oblitom dostatku Roztył się, pozał wierząc, zapomniawszy statku. *Groch. W.* 15. Roztył się i zgrubł, i stał się rozbitym. *5 Leop. Dent.* 52, 15. — §. *Omisso pronominis* się: Roztyło serce ludu mego. *Rudz. Mit.* 15, 15; roztyło się, (wzmiaszało. *Sekl. ib.*). — (ROZTYKAĆ, *ob.* Rozetknać). — ROZTYŁOŚĆ, *ści. ż.*, wielka otulość, Diffe. Fettigkeit. Wódka dziewanowa roztyłość sciencza. *Spicz.* 100.

ROZTYRAĆ, ROZTERAĆ *cz. dok.* (*Ross.* растереть, растирать rozetrzeć, rozcierać; растерять, stracić); rozprószyć, zerstreuen; (*Bosn.* rastarati, razagnatti, rastarkati, rasterkati, rastrikati; *Riq.* rastarkatti, rastarkatti, (rastark dispersio); *Croat.* raztiravam). Niezmierne skarby po stryju swoim, nieprzystojną młodością Eufemii ujęty, w krótkim ezasie roztyrał; *decoaxerat.* *Krom.* 555. W oczy nie chcieli się potykać; ale się po lasach i po zamkach roztyrali. *Biel.* 65. W tych księgach zgromadziły się te rzeczy, które w innych i tam i sam rozterane. *Sienn.*

618. Wpadli i pobili królewskie służebne po gospodach roztyrane. *Biel.* 364.

ROZUĆ, *ob.* Rozzuć.

ROZUM, *u, m.*; *Boh.* rozum; *Sorab.* 1. rofom, rozem, wustaezi; *Sorab.* 2. rofom, rofměsche; *Carn.* um intellectus, resum reflexio, resumnost vis reflexiva, pamét intellectus, ratio, (*ob.* Pamięć); *Vind.* um, vum, (resum + umysł), pamet, sastóp, sastopnost, satopnost, (cf. zastąpić); *Croat.* razum, pamet; *Bosn.* razbor, razborstvo, svist, svjest, razum, pamet, spametnost, mudrost; *Slav.* razum, pamet; *Rag.* um, razum, razumak, razbor, pamet; *Ross.* разумъ, умъ, умишко, смыслъ, смыслъ (cf. zmysł); *Eecl.* разумъ (ob. Rozmysł), смышление, (ob. Zmyslić); ROZUMEK, ROZUMECZEK, *czka, m.*, dem., die Vernunft, der Verstand. Moc pojmwania, nazywamy rozumem. *Cyank. Log.* 42. (sed cf. pojętność; *ob. not.* pod roz-). Gdy dusza rozsadek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią. *Sak. Dusz.* 67. Rozum jest władza duszy rozumnej, pojmująca rzeczy ku rozumieniu należące. *ib.* 75. Rozum pokazuje się w rozważaniu rzeczy, łączeniu ich, wyprowadzaniu jednej z drugiej. *Pir. Wym.* 4. Rozum jest światłem umysłu, i jakoby prawidłem, którego trzymać się należy w sążeniach i w sprawach naszych. *Mon.* 75, 125. Rozum jest jak oko, rozeznawające światłość od ciemności, zdrożne rzeczy od prawych, niecnoty od cnót. *Modrz. Baz.* 106. — §. *Vulgo confunduntur vicina:* Pojętność, poznanie, rozeznanie, rozsadek, rozważa, baczność, roztropność, mądrość. — Od pierwszego rozumu wzięcia, święte życie prowadził. *Birk. Dom.* 65. skoro tylko przyszedł do rozumu, so bald er zu Verstande kam. Do rozumu przyjsz *Eecl.* разоумети, учинитъся разуумитиимъ. Komu bóg rozumu nie da, kowal mu go nie ukuje. *Rys. Ad.* 22; *Slov.* komu pán boh nê dá, kowác nê nakuje; *bona mens non emitur.* Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi. *Rys. Ad.* 43. Rozum za granicą bardzo drogi. *Kras. Pod.* 2, 48. Szkołaż mu tego rozumu, który mu bóg dał, że go do rzeczy wielkich użyć nie umie. *Birk. Zamoj.* 19. (tych talentów, darów, die Gaben). Żalen się na świat z rozumem nie rodzi. *Rys. Ad.* 78. Za luty rozum, tam rozum, gdzie lita. *Zab.* 11, 255. *Zabl.* Verstand kommt nicht vor Jahren, cf. nie dzisiejszy, niewezorajszy; (*oppos.* broda nie czyni mądrym). *Croat.* Pamet z nikem sze nê raja, Nec chaszom y z leti dohaja; *rerum prudentia haud venit ante pilos.* Przed luty rozum nietrwały. *Ca. Ad.* 910. (prędkie dowcipy niepewne). Pańskie dzieci z rozumem się roliżą. *Mon.* 65, 90. (kto bogaty, ten rozumny). Rozumu bóg do urody nie przywiązał. *Cn. Ad.* 1014. (szpetny Ezop roedrszy niż krasny Parys). Zdrowy rozum. *Past. Fid.* 115. der gesunde Menschenverstand. Gdy kogo bóg chce skarać, rozum mu odejmuje. *Rys. Ad.* 50. *Pot. Pocz.* 414. *Bardz. Luk.* 112. *Cn. Ad.* 530. *Tward. W. D.* 11. *Chrośe. Fars.* 505; *Slov.* koho pán boh potrestal chce, nagprw mu rozum wezme. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570, *Eecl.* избеаумитися, обе-

зумъти. Szalony i od rozumu odeszły. *Sk. Żyw. 2, 165.*
von Sinnen gefommen. verrückt. Wielki rozum *Eecl. ве-
 ликоуміе.* Bystrość rozumu, *Ross. остроуміе; adj. остроу-
 мый.* Była ostrego rozumu. *Sk. Dz. 575.* bystrego,
сѣристый. Jest rozum nad rozum *Cn. Ad. 519.* (jeden
 przechodzi drugiego, einer ist immer noch über dem an-
 dern). Ma więcej rozumu w piecie, jak Waś w głowie.
Teat. 55, 25. (er hat mehr Verstand in dem kleinen Finger,
 in der kleinen Zehe, als du im ganzen Kopfe). Nie ma co
 mówić, ma Jejmuś rozumczek. *Teat. 10, b, 82.* ma
 olej w głowie, sie ist nicht auf den Kopf gefallen. Nie wszyst-
 kie rozumy sam pojedł. *Cn. Ad. 717.* (jest nad cie, nie
 sam jeden taki jest, najdzie się jeszcze lepszy). Gada,
 jakby pojedł wszystkich rozumy. *Teat. 55, 108. et 14,
 107.* *Budn. Apopt. 55.* als wenn er allein alle Weisheit
 gefressen hätte. Ona że ma zuby, i gra na klawikorecie,
 to rozumie, że wszystkie rozumy pojedła. *Teat. 26 b,
 61. ib. 16, c, 78.* Fryzeuszowie rozumieli o sobie, że
 wszystkie rozumy pojedli, i chcieli być za 'nauczyszze
 widziani. *Damb. 455.* Mysz, dlatego, że niedgdyś cała
 książkę zjadła, Rozumiała, iż wszystkie rozumy pojedła.
Kras. Baj. 25; (Stör, až za mozgi a za všecky rozum
 widi, valde persputaa). Buciła się liszka przed kotem, iż
 miała wiele rozumów. *Ezop. 46.* (observes his in lectio-
 nibus numerum glialem). Medrzez sam nusił tą rązą
 do książki po rozum skończyć. *Osol. Str. 5* (po radę do
 książki się udawać, daß Buch zu Rathe ziehen). Kaducznie
 w tej sprawie skozyłeś do głowy po rozum. *Osol. Str.*
 (nie wiedziałeś, jak sobie poradzić; S. e. rozumu sa chitit,
adinventre sei. O daj go Bogu, toćś ruszył rozumem,
 jako koza ogonem. *Pan. Kom. 257.* W trudności
 rozum poznał. *Cn. Ad. 169.* (dobrego sternika niebez-
 pieczeństwa pokazuje). Rozumem szczęścia poprawić. *Cn.
 Ad. 1015.* (Creat. Dobra doklam pamet deyde, Doll m
 lepa szrecha pryde: poki rozumu, póty szczęścia). Rozu-
 mem dopiąć, gdzie siły nie staje. *Cn. Ad. 1012.* (gdzie
 wilczej skóry nie staje, lisiej nadstawić. — *Oppos.* Gdzie
 rozumu nie dostaje, siły doływaj. *Cn. Ad. 258.* Rozu-
 mem się rządź, nie zmysłami. *Cn. Ad. 1012.* Rozum
 i dobre ustawy, niech prostują twoje sprawy. *ib.* Nie
 ciało rozumem, ale rozum ciałem rządzi. *Boh. Kom. 4,
 156.* Gdzie rozumu niemasz, tam i rządu. *Cn. Ad. 258.*
 (gdzie głowy niemasz, rządu nie pytaj; gdzie ogon rzą-
 dzi, tam głowa bładzi) Nauczę ja was, rządzić się roz-
 zumem. *Chrośc. Fars. 100.* (po rozumie, wedle rozumu,
 rozumie postępować, vernünftig handeln). Nauczymy tego
 świstaka rozumu. *Boh. Kom. 1, 271.* (drugi raz będzie
 roztropniejszy; niech pozna, na kogo trafił). We Pan-
 minie już rozumu nie nauczysz. *Teat. 25, c, 5.* *Kras. Pod.
 2, 40.* Dumni medikowie, co sobio tuszycie, że wszyst-
 kich ludzi rozumu uczycie. *Zab. 14, 287.* Kiedy chłop
 uczy rozumu urzędnika, gotowe ma nad nim panowanie.
Haur. Ek. 179. Bieda ucy rozumu. *Bardz. Luk. 62.* Pan
 Bóg rozum daje, gdy karze. *Birk. Kaz. Ob. L.* Nigdy się
 rozumu nie można nauczyć. *Teat. 56, 105.* (nigdy nie
 będziesz zbyt mądrym). To co głupi czynią, z meozu-
 mem robią, a nie z dobrej woli i rozsądnej. *Birk. Żyg.*

49. (auß Verstand; *Ross. неразуміе.*) Co czynisz? miej-
 że rozum! *Teat. 52, c, 50.* (zastanawiaj się, habe Ver-
 stand, sey geist!). Trzeba się tu wziąć na rozum. *Teat.
 29, c, 75.* zastanawiać się, radzić się swojej głowy, den
 Verstand zu Rathe ziehen. Uaniem rzeczy brać na rozum.
Teat. 18, b, 4. (rozbiierać, rozważać). Brać co w ro-
 zum i na uwagę brać, in Gedanken fassen, nachdenken über
 etwas, in Erwägung ziehen, erwägen. Biercie sobie w ro-
 zum te przestrogi. *Ryb. Ps. 5.* Czemuż tego sobie nie
 wziął w rozum, co jest przystołego, ale tylko co jest ni-
 niejszego. 1 *Leop. 4 Udr. 7, 16.* (w serce swe, 5 *Leop.*).
 Niech te słowa sobie rodzice wezmą w głowę i w ro-
 zum. *Ghez. Wych. N 2.* Tak Lotman mówił; a Tankred
 to sobie brał w rozum, ani więcej się tak łowił. *P.
 Adan. Jer. 116.* (tef. do serca brać, et *Ross.* вразумить,
 вразумлять; *Eecl.* вразумляти, вразумити, наразумити,
 наставляти наuczycь; *Ross.* вразумился pojedł, вразумле-
 ніе nauka, вразумитель наuczyciel). Już trochę na ro-
 zum bierze. *Teat. 10, 50.* (rozumiejszym się staje, roz-
 zumu dorasta; *Eecl.* разумати, училися разумнѣ-
 шимъ, vernünftiger werden, an Verstande zunehmen. — Na
 rozum i drogą rozumu, przez ręką xya, auf dem Wege der
 Vernunft. Czuli tę potrzebę, nie na rozum tylko, ale
 przez smutne doświadczenie. *Ust. Konst. 1, 9.* — Jak na
 ój rozum i jak mnie się zdaje, nad moimem Gräften.
 Żeby tak na mój rozum, to mi się zdaje, że... *Teat.
 26, d, 5.* To trudnych głów rozum. *Haj. Pest. X r 4.*
 (głębstwo). Ile głów, tyle rozumów. *Op. Sat. 127.* ty-
 le zórn: *Sier.* kółko błów, toiko kłótkow; *Ross.* кроль-
 ко тольвъ, стоито умель. Co głowa, to rozum: *Ser.*
 co hlawa, to rozum: *Ger. se val sturfe, se val Suran* —
 §. Rozumny, rozumne czyli covepne sturki, sottle;
 Knüttgriffe, Kniffe. Ułxes dziwnych rozumów na świecie
 używał; za jego sprawą wzięli Grecy Troję. *Ecl. Hist.
 26.* Ułxes dziwnych rozumów używał na świecie, wiele
 kroć w zebraczyni oż enu chodźdł, wywnogę się po-
 łożenia Troi. *Ecl. Sw. 10.* — §. *L. de ratione partem.*
 Rozum bez cnoty, miecz w ręku szalonego. *Ust. Ad. 60.*
 Gdzie rozumu więcej, tam i złości. Wólke rozumu
 rzadko bez wady. *Cn. Ad. 258. Leasony.* Młode rozumy,
 deistowie. *Zab. 14, 580.* *Moz.* esprit fort. Die Star-
 gütter. — §. *Dem. nat.* Rozumek an rasie pojedł m uszu-
 tur, vernimter Verstand. Wępiecy, Alkanig. Wszystkie ka-
 cierzce wiały mojej ze nanie rozumkami swoim, i te wy-
 strasza. *Sk. Kaz. 156.* Co u pagu i m Bard, to u herety-
 tyków jest rozumek. *Sk. Żyw. 2, 177.* Rozunki nasze
 nie ponało nam wadzą. *D ml: 253.* W jasnosc z naj-
 cziesz wadza, ku zatrzymanu bystych tych wadów roz-
 umków, jako chwale bożej pizciwych. *Wen. 348.*
 Rozunki i boga i nola radely się z pizady. *Haj. Ap.
 66.* Poddajmy nasze rozumki pod władzę bożą. *Hadz. Z.
 P. 11.* Ozywa się z swoim rozumkam. *Ser. Vat. C 5 b.*
 Na swe rozumki się nie sadyzi. *Syr. 289.* ROZUMIAL-
 NY, a, e, wyrozumady, zrozumady; *Boh.* rozumitelný;
Rog. rozumiv, verständlich. Mowa rozumialna. *Petr. Pol.
 2, 575.* Rzeczy rozumadne. *Petr. Et. 101.* Nie śmiałem
 pospółstwu nierozumialną rzecz podać. *Petr. Ek. ded.*

ROZUMIALNOŚĆ, *sci, z.*, zrozumiałość, łatwość do zrozumienia, nie *Verständlichkeit*; *Boh.* rozumiedlnost. ROZUMIEĆ, rozumiał, rozumiem *cz. dok.*; *Boh.* rozuměti, srozuměti; *Sorab.* 1. froslemieč, rofemiu, rozěmu, rofemim; *Slav.* razumiti; *Bosn.* razumiti, uzaznati, urazumiti, uglavise, uglaviti (urazumiti, uglaviti *far intendere*); *Rag.* razumjeti; *Croat.* razmeti, razumém; *Dal.* razumiem; *Carn.* sastopiti, sapopasti, s'posnat; *Ross.* разумѣть, разумѣвать, уразумѣть, уразумѣю; *Evel.* cpaзумѣваю; Rozumieć *dok.*, zrozumieć, 'rozumiewać *contin.*; §. 1) pojąć, verstehen. Już rozumiem We Pana, niby to tak ma być. *Teat.* 24. c. 110. Kto mówi, że wszystko rozumie, Błazen, a nie nie umie. *Jubl. Es.* 41. Człowiek rzeczy nie może pojąć i zrozumieć, które nieogarnionej zacności majestatu boskiego należą. *Wiśn.* 505. Mówił coś; alem go nie rozumiał. *Tr.* Kto nie chce być zrozumianym, ten nie ma być czytany. *Kruml. Caym.* 7. Słuchajcie słuchając, a nie rozumiewajcie, 'widzcie, a nie poznawajcie. 1 *Leop. Des.* 6, 9. Czemuż słów moich nie rozumiewacie? iż nauki mój słuchać nie możecie. *Olym. Sw. A n b.* Tak mówiącej, ku końca 'nierozmiana mowa, A prosto powiadając, mialy się słowa: *intellecta parum.* *Zoor. Ow.* 47. nierozumiała, mezzrozumiała, unverständl. Rozumiem ten język. *Tr.* Jak się zrozumiemy, nie będziemy się walić. *M n.* 63, 48. (cf. pozwol, niech się wy tłumacze). Te słowa Chrystusowe tak mają być rozumiane. *Sax. Porz.* 2, 291. (tak obrane, tak wzięte, w takim znaczeniu, tak tłumaczone), leh waet zrozumieja z fizyonomii, do czegożby był który. *Paszk. Dz.* 59. (po) tarkują, poznają. Lekarstw nie rozumieć. Ale ty leczysz, a ja chorować nie umiem. *Kras. List.* 54. nie umiem lekarstwą nauka, nie znam się na lekach, iß verhöre die Argwohnheit nicht. — *Cum Dilivo, obsolet. qu 1 opul Bonnis. athen. in usu.* Gły sędzi czyje się, że czemu nie rozumie, albo wątpliwość ma... *Sax. Porz.* 25. że czego nie rozumie, że czemu rozumem nie sprasza, nie da rady; daß er etwas nicht verstehen, verstehen. Oni nie rozumieć omi słowu, które mówił do nich. 1 *Leop. Des.* 2, 59. nie rozumieć tego słowa. *Biel. G1.* Ba tu je więcej temu słowu nie rozumieć. *Orzech. Q1.* 14. Rozumieć się z kim, mieć z nim porozumienie, iß mit jemandem verstanden; *Ross.* перемолваться, перемолживаться. — §. 1) *Inter:* Rozumieć komu, wystawie sobie jego stan, symocyj, pojąć jego położenie, wpaść w to; iß eben gebürtig verstehen, iß in iba hinnen denken, iß in seine Lage verstehen, begreifen, wie ihm zu Muthe sey. (*Rag.* razumjeti, komu m. sereri). O aniołach wiemy, choć ich dziwnym istnościami mało rozumiemy. *Raj. Wis.* 15. Zbawieńd. be lae człowiekiem, rozumie należy i potrzeba nam szym. *Sk. Kaz.* 255. Pan nie rozumie nędzy, pełen piemiędzy. *Groch. W.* 565; (*Croat.* nemochnomu zdrav ne razme, *uhřmo sanus compati nescit*). Kto złego nie wie, dobremu rozumieć nie może. *Biel. Hst.* 20. (znać się na tym, ocenić należyćie). Anioł, nigdy nie zgrzeszywszy, grzesznymby rozumieć nie umiał; ale Jezus, brat mój, z tej wspólnej powinności baczenie na mię mieć będzie. *Sk. Kaz.* 129. Niemasz nic szlachetniejszego czło-

wiekowi, jako enota; któremu klejnotowi żadne inne zwierze nie rozumie, jedno, ten dziwnie obdarzony człowiek. *Raj. Post. T t 5.* — §. 2. Rozumieć się na czym, rozumieć się koło czego - znać się na czym, biegłym być w czym; etwaß kennen, wissen, verstehen, Kennniß und Uebung darin haben. Niemal wszyscy tam rozumieją się na złotnictwie. *Star. Dw.* 56. I niewiasty w Niderlandzie rozumieją się bardzo dobrze na kupiectwie. *Boter.* 80. Jakż umiesz Kunszt, powiedz, na czym się znasz, na czym się rozumiesz? *Min. Ryt.* 1, 509. et 506. Lepiej się na tym rozumie, niż drugi. *Gorn. Dw.* 595. *Teat.* 55. b, 65. Nie wszędzie laeno o ludzi, którzyby się na tym rozumieć. *Sax. Porz.* 24. Blondus i Sabellik na rachunku czasów lepiej się rozumieć, niż Długosz. *Stryjk.* 158. Z sokoły umie się dobrze obchodzić, i rozumie się koło nich. *Budn. Apoph.* T 4. Zygmunt August budował zamki, dwory, około czego bardzo dobrze się rozumiał. *Gwagn.* 155. Nikt tym, którzy około żeglarsstwa nie rozumieją, stęru na okrętu nie porucza. *Koss. Lor.* 89. Ze strzelba się oni nie rozumieją, zwłaszcza, z działy i z ruszarcami. *Biel. Sw.* A 4 b. Grecy dobrze z wodą rozumieć. *Biel. Sw.* 25 b. — §. 2. Rozumieć - mniemać, mieć jakie zdanie, mieć za co, tuznać, sądzić; wahren, megen, glauben, dafür halten; *Rag.* razumivati, chijujeti; *Veit.* mieniti, nannenti, vřhtimati, sa tu dershati, namilliti, resumi; *Croat.* stumać; *Bosn.* sejeniti; *Ross.* думать, думать, возмечтать, возмьтъ; *Evel.* неприявти, вознепщевати, нешую. O! rozumiałem, rozumiałem! nie że się, że to rozumiałem, nie jest mowa roztropnego człowieka. *Teat.* 24. c, 19. iß habe gedacht, iß habe geglaubt. Rozumiałem nie rozumiałem, spodziewałem się, nie spodziewałem się, jest przyzwona głupich wymówka. *Fredr. Ad.* 108. Daß hätte ich nicht gedacht. Ja rozumieć i za prawdziwą sentencyą tę być mniemam. *Schn.* 4, 165. Wzbyt rozumie z rozumiesz logi tak może być, kształtli i biora i dają; *numium putas.* *Zebr. On.* 208. Nie rozumieć mnie rozumieć, by Mopsus nie miał powładać Czym naszym, tylko przyszłe rzeczy opowiadać. *Zebr. Ow.* 508. Kto rozumie, wóz niech żenie, podług świadłości; *quibet alter agit.* *Zebr. On.* 59. (ktoby rozumiał, chciał, ktobykolwiek sobie ufał). Rzeczy stworz ne takie są, jakie mają przyrodzenie, a nie takie, jakimi by je chcieli rozumieć ludzie. *Modrz. Baz.* 5. Rozumie drugi doskonałość na tym tylko, się modyć. *Groch. W.* 565. Co rozumiesz przeszkodą, to bywa pomocą. *Min. Ryt.* 4, 111. U nas ci trzeba nową sztukę umieć, Inaczej mówić, inaczej rozumieć. *Kuź. Poez.* 5, 120. (inaczej myśleć, denken, sentire). Co rozumiecie, gdyby kto niemy bałwan przyozłzał w purpurę? *Bals. Niedz.* 1, 595. co sądzicie, waß meint ihr, denkt ihr, glaubt ihr? — Rozumałby kto na pola, że to ogrody. *Mon.* 75, 772. (patrzac na pola, mniemałby, sądziłby zapatrując się na nie). — Rozumieć o czym - sądzić o czym, voir etwaß halten, urtheilen (gut, schlecht). O to się każdy ma najwięcej starać, aby o każdej rzeczy dobrze rozumiał. *Modrz. Baz.* 25. sprawiedliwie sądził, richtig urtheilten. Każdy o sobie dobrze rozumie. *Mon.* 64, 645. (do-

brą o sobie ma opinią). *Rys. Ad. 25.* Każdy o sobie więcej rozumie, niż jest. *Cn. Ad. 345, Ross. мечтать.* Dobry o każdym dobrze rozumie. *Cn. Ad. 185.* Rozumienie = opinia, mniemanie, zdanie; *Bosn. sejenja; Eccl. uenuebanie, die Weisung.* Na niskim u sobie rozumieniu nikt nie przegra. *Sk. Kaz. 85 b.* Wysokie rozumienie pewna zguba. *Falib. R 2.* Pochlebstwo wprowadza nas w błąd nader dobrego o sobie rozumienia. *Mon. 65, 150.* Nie miej o sobie rozumienia, abys mędrszym nad mnie był. *Sk. Dz. 581.* Już miał u ludzi wielkie o swych cnotach rozumienie. *Sk. Żyw. 1, 517.* (wielką sławę). Ta jedną zmaza rozumienia sobie nadszpecił, *existimationem.* *Krom. 145.* (dobre imię). Dobry stoi swym sumieniem, a nie ludzkim rozumieniem. *Cn. Ad. 181.* (cnotą, nie ludzką mową się szczyli). Nie rozumienie o sobie, truciźną jest cnota. *Teat. 25. b, 80, Ross. самовлюбие.* Dobre obyczaje i ludzkie rozumienie, rychlej namówi, niż długie mówienie. *Cn. Ad. 165.* Z czasem rozumienie odanienia się. *Gaz. Nar. 1, 514.* Swego rozumienia ma dowód każda strona. *Otw. Ow. 115.* — *Ellipt.* Rozumieć gdzie o czym = sądzić, że się tam znajduje, glauben, daß was wo sey. Wjechawszy z nim w puszcze, kiedy rozumiał o swych już blisko, odezwał się po Polsku. *Pap. Cn. 1061.* Posłał żołnierze na klasztor, gdzie rozumiał o bytności tego zakonnika. *Sk. Żyw. 2, 26.* — Rozumieć za co = trzymać za co, mieć za co, brać za co, für etwas halten. Hrabia do hrabiny mówi, którą rozumie za Zuzankę... *Teat. 20. b, 202.* Naród Sławiński z Dalmatskim za jeden rozumieć nie potrzeba. *Krom. 6.* W chorobie, gdy już za zmarłego był rozumiany, grześć go chcieli. *Sk. Żyw. 2, 182. Gwagn. 676.* Nie mniemaj, abym ciebie za najmędrszego rozumiał. *Gorn. Dw. 8.* Nie rozumiej się za prawego szlachcica, jeśliś niekzeszernością z pospólstwa jeszcze nie wyszedł. *Star. Ref. 52.* Co nad siłę swoje być rozumieja, za zmysloną rzecz w dziejach rozumieja. *Sk. Żyw. 1, 20.* Rozumiał to za sromotę, proszę kiedy o co. *Gorn. Sen. 558.* Łamać pakta z sąsiady, on za nie rozumiał. *Jabl. Tel. 116.* — *Cum Dativo obsolet:* Pruski mistrz, rozumieja tam, iż Pomorskiej ziemi spokojnie dzierżać nie mógł, chciał z Władysławem przyjacielskie o nią nałożyć. *Biel. 177.* (mając za to, sądząc, przekonany będąc). Rozumie J. K. Mośc, iż w nieodmówienniu siostry swojej W. Xęć Mości. Wasza Xęć Mośc znasz osobliwą łaskę jego. *Gorn. Dz. 151.* Rozumiał temu, ten wszechmogący pan, iż po przyjeściu jego miało być wielkie zamieszanie. *Ref. Post. B 2.* — *Insveta constructio:* Iż nie śmiał zaprzec tego, co wszyscy widzieli. Przeto go dziwnie sobie drudzy rozumieli. *Prot. Jał. 18.* różnie o nim sądził, sie beurtheilten ihn verchiedentlich. — §. 5) Rozumienie jakiego słowa, jakiego miejsca w piśmie, wyrozumienie, wykład, sens, znaczenie; der Sinn, der Verstand, die Bedeutung einer Stelle, eines Wortes. Symachus przetłómaczył pismo s. na Greeki język, nie słowo do słowa, ale samo rozumienie. *Sk. Dz. 105.* Na niektórych miejscach, gdzie wykład według ltery nie bardzo smakował, sens abo rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch. W. 25.* ROZUMNIE adverb.; *Boh. et*

Slov. rozumně; *Eccl.* смысденнѣ; po rozumie, według rozumu, z rozumem. *Cn. Th. 951.* vernünftig, auf eine geistliche Art. Nierozumnie *Eccl.* невѣждно. ROZUMNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* rozumnost; *Sorab. 1.* rozemnosć; (*Carn.* resumnost vis reflexiva); *Vind.* resumnost, modrust, umnost, pametnost; *Rag.* rasumnos; *Eccl.* добпоразуние; mienie rozumu, rostopność, mądrość; Weisheit, Verstand. Mądrość gdzie bywa należona? i które jest iomysc rozumności? 1 *Leop. Job. 28, 12.* Uboga jest mądrość i mocność, on ci ma radę i rozumność. 1 *Leop. Job. 12, 12.* Samego człowieka inaczej zmysł, inaczej imaginaeya, inaczej rozum ludzki, inaczej boska widzi rozumność. *Bardz. Boet. 166.* Rozum tylko ludzkom pależy, jako też rozumność samemu logu. *ib. 170.* Nad rozumnością Jezusa zdumiewał się wszyscy. *Schl. Luc. 11.* ROZUMNY, a, e; *Boh. et Sor.* rozumný; *Sorab. 1.* rofomny. rozemacze, rozemně; *Carn.* umm tob. Um, et. bezumny), pametin, (ob. Pamietny); *Vind.* umen, resumen, moder, sastopen, pameten; *Croat.* razumen, pameten; *Rag.* razuman, razuman, razumnik; *Slav.* razuman, razloxt, pametan; *Bosn.* razuman, pametan, spametun, mudac, razborit, raslogit, sjestan; *Ross.* разумный, умный, умень, разумникъ, умникъ, разумница, умница, дѣлникъ, здравомыслиный, смысленный (ref. zmysly), смыслиый; *Eccl.* разумный, разумный, добпоразумный; §. a) rozum mający, vernünftig, Vernunft habend, verständig. 1 rozumni czasami błędzą. *Teat. 26, 15.* auch geistliche Leute irren. Za moich czasów rozumni Taey byli, co umieli. A bazarze czezością dumni Poszanowania nie miali. *Kras. List. 121.* Bor stanic lat jest, gdy kto do 1 rozumnych przychodzi, t. j. że ma czternaście lat. *Szererb. Sax. 197.* Nierozumny *Ross.* безразумный. Rozumnyim się stać, do rozumu przyjsć *Eccl.* разумнѣти, училица разумнѣишия — §. Nie mogą być rozumna z tego człowieka. *R.* Ja go rozumieć dobrze. *Teat. 51. c, 11.* nie pojmuje go, nie rozumieć, nie może być z niego mądra. id ihm aus ihm nicht klar werden. — §. b) Rozumny, według rozumu uczyniony. *Cn. Th. 955.* vernünftig, geistlich angeführt. — §. c) Głos rozumny, wyrozumoy, roz arbitrata. *Cn. Th. 192.* vernünftig, verständlich. ROZUMOWAC. cz. cont. rezonować, rozumnie rozbrać, wnosić; raifonniren, vernünfteln, idlicken, Scharfe machen; *Carn.* modruvati, pametujem, pametivam; *Vind.* umtiti, resumvati, pametvati, modrovati; *Croat.* mudrovati, zròclim; *Rag.* razloxti, razboriti, (ref. rozbrać, rozłożyć); *Ross.* уметвовать, (паразумить, паразумить doradzić); *Eccl.* добпоремудрствовати, добомудрствовати. Rozumować, jest znosić między sobą wszystkie pojęcia. *Zabl. Roz. 12.* Rozumowanie, *Rag.* razumak, rårbor; *Carn.* modruvanje; *Croat.* zrochènye, zrok, (ref. rzec. cf. zrok); *Ross.* уметвование; *Eccl.* уметие, уметвование. Najcelniejsze dzieło rozumowania zawisło na wynalezieniu zgodności lub niezgodności dwu wyobrażeń za pośrednictwem trzeciego. *Cyank. Log. 178.* Gdy rozumowanie składa się z trzech podań, zowie się sylogizm. *ib. 180.* Do czegokolwiek się przyłożymy, wszędzie trzeba przywoić rozumować. *Zabl. Roz. 11.* Rozumujący do-

brze (*Carn.* modruvavz, umovez, resumovez, pameluvauz). Zle rozumować, przesadnie: *Ross.* умичать, *ob.* Mędrkować. ROZUMOWSTWO; *Croat.* razumoznazivo, *ob.* Logika, Dyalektyka.

ROZUWAĆ, *ob.* Rozzuć.

ROZUZDAĆ *cz. dok.*, wyuzdać, rozchełznać; *Rag.* razudati; *Croat.* razvuzdavam, razsvalujem; *Eccel.* извуждаю; *Ross.* развуждатель, развуждывать, развозжать, разваживать, entzähen, entzäheln, *pr. et fig.* Wolność cielesna pismo zowie Behalem rozuzdanym. *Sk. Kaz.* 507. *Vind.* resvudan; *Eccel.* развужданный. Na zle się rozuzdał. *Petr. Et.* 190. (rozpuścił się). Rozuzdana namietność wykożenia wszelką moc cnoty. *Teat.* 2, 8. Gniew rozuzdany *Zab.* 8, 572, *ob.* euglo puścić.

ROZWADZIC *cz. dok.*, Rozwadzać *medok.*, wadzających się rozwieść, rozjać, rozbronić, *Zaufende aneinander bringen.* (*Carn.* re-vadeti) nawykać kogo, resvada: natów, zły nałóg, złe użyte). Agamemnon z Pryamem był się okrutnie, i tak długo, aż ich noe rozwodził. *Bul. Hist.* 57. Zwadziwszy się na polu, jeden drugiego zabił, że nie był, któryby ich rozwodził. *1 Leop. 2 Rey.* 14, 6. Posłi do broni, i tak się zajęli, że śmy ich ledwie rozwodził. *Warg. Radz.* 180. Pięściami się bili: do rozwadzenia ich rzuciło się ich wiele. *Sk. Dz.* 1145. Ci, co rozwadzają, nie počną rozwadzać, aż do kordów przyjdą, aliści ręka wisi; ano było lepić początkom zabiegać, póki się jeszcze swarzyli. *Rj. Zw.* 151. Dwu trzeci rozwadza *Iiys Ad.* 15. Do tyłam was rozwodził, aż mi się dostało. Bicie się póki chorwie, mnie tam na tym mało. *J. Kahan. Dz.* 221. *Tward. Wł.* 25. *Biel. Św.* 222 b. ROZWADZCA, *y, m.*, rozwadzający kłócący się; *Carn.* resloszhnik, der Streitende aus einander bringet. Poswarzył się, i nie było rozwadczy między nimi, i zabił jeden drugiego. *Budin. 2 Sam.* 14, 6.

ROZWAGA, *i, ż.*, rozważanie, rozbiernie, zastanawianie; *Boh.* považení, rozpak; *Carn.* resum, reshór, přemysle, ref. rozum, rozbiór, přemysl; *Vind.* pvelosha, přeloshanje; *Ross.* разсчётъ, благоразсудность, благоразсуждение; *Eccel.* вышление, das Erwägen, Ueberdenken, Ueberlegen, Betrachten. Z rozwagi postępków. *Nar. Tac.* 2, 561. We Pani temi sweni rozwagami kažlemu głowę klóci-z *Teat.* 5 b, 25. — Nierozwaga, niebaezność, Unüberlegtheit. Załaje pierwszjej mojej nierozwagi. *Teat.* 16, 16.

ROZWALCZY, *a, e*, od rozwalenia, zburzeniu służący; *strümmend, zertrümmend.* Strach wam obceeny sđopy stavi hard. Przyst-złość rozwalca hartuje oskardę. *Nar. Dz.* 2, 75. ROZWALIC *cz. dok.*, Rozwalać *medok.*; *Boh.* rozvaliti, rozvaliti, rovalcovati; *Carn.* resvalim, resvalam; *Vind.* razvaliti, razvalujem, resvaljati, podreti, podirati, resdrati, poruflati; *Iiag.* razvaliti, rzvaljati, razvaljivati; *Bosn.* razvaliti; *Slav.* razoriti; *Ross.* развалить, разваливать, раскатать, раскатывать; rozburzyć, burząc rozrzuć; *zertrümmern, zertrüben.* Masto spalcie, Mury z samego gruntu rozwalcie. *Iybz. Ps.* 274. Zbuduje znówu rozwalone budowania. *5 Leop. Ezech.* 56, 55. Co długi ciąg lat wielkim nakładem i pracą zbudował: to

dzień jeden rozwalił i rozprószył. *Pilch. Sen. list.* 3, 87. Do rozwalenia *Ross.* развалестый. Trójzębem skałę Neptun na dwoje rozwalił. *Bardz. Trag.* 266. rozszczępił, rozbił, zerfallen. Gdzie zwracam, nie wiem weale; Jeszcze sobie łeb rozwałę. *Teat.* 52 c, 53. Legł z rozwaloną głową, i upadł na ziemię. *P. Kahan. Orł.* 4, 428. — *Fig.* Rozwalił zuchwałę zamysły buntowników. *Teat.* 59, 114. — §. Rozwałę brzuch, rozwałę się. Maść się gdzie rozciągając, wyciągając się niezgrabnie; *sch weben rufen, unanständig anstreifen, sich hinlammeln;* *Ross.* разворочаться. Rozwała się na łożu, twardym snem zmuszona, Walpłysł, czy to chrapie, czy to nagle kona. *Zab.* 6, 462. *Mon. Tr. Tel.* 267. Na kanapie leniwie rozwalony. *Teat.* 18, 57. Siedzi, rozwał się w złocie i purpurze, pijony na lewjej się ręce wsparł, wraca strawy z żołądka. *Bardz. Trag.* 555. Rozwałwszy się w chłodzie łoży. *Jul. Ez.* 85. ROZWALINA, *y, ż.*, ROZWALISKO, ROZWALISKO, *a, n.*, ROZWALINY, ROZWALISKA *plur*; *Boh.* rozwalna, złočenina, złočenš; *Carn.* podertya; *Bosn.* kosó, kucehji razorena; *Ross.* развалина, развалины обвалъ, (розвалины sanki chłopskie obłaczaste); rozrzucone, rozburzone mury, budynki etc; *Trümmer, Ruinen.* Cerkiew ta dla długiego spustoszenia swego, w rozwaliny poszła. *Sleb.* 109. Ulegną się dymiące rozwalniska *Przesz.* 144. — *Fig.* Paryż na rozwalisku skromności zbytki tworzy. *Zab.* 7, 41. — §. *Poet.* Wojna, rozwalisko złe, jak powódź się złało. Zwrotem na tych, od których swój początek miało. *Pryzb. Mit.* 215. wojna wszystko burząca, der alles verberende Krieg. — §. *Milit.* Rozwalina w murze armatami przestzelony, bresza; die Brüche in der Mauer. *Tr.* ROZWAŁKOWAC *cz. dok.*, wałkując rozplaszczyc, breiten walzen, zerwalzen. Makaron robi się z ciasta rozwałkowanego ciutko. *Wiel. Kuch.* 445.

ROZWAŁNIAC, *ob.* Rozwałnić.

ROZWARTY, ROZTWARTY, *a, e*, ROZWARTO, ROZTWARTO *adv.*, otwarty na oścież, *gerneit aufgenadft.* Rozwarta darom brama. *Hul. Ow.* 38. Trzeba mi wiedzieć, kiedy mnie wywał, czy miał ręke rozwartą, czy w kufak scismoną? *Teat.* 51, 57. — *Math.* Kąt rozwarty, *obtusus*, większy niż krzyżowy. *Solsk. Geom.* 2, *Stas. Buff.* 438. ciał *stumpfer Winkel* Trójkąt rozwartokątny, zawierający kąt rozwarty, *obtusangulum.* *Le-sk.* 17. *Jak. Mit.* 1, 45. *Geom.* 1, 24. *Solsk. Geom.* 6. ein stumpfwinkliger Dreieck. — *Botan.* Gałęzie rozwarte, *divergentes*, pod kątem prostym na pniu osadzone *Jandz.* 2, 11.

ROZWARZYĆ *cz. dok.*, Rozwarzać *medok.*; *Boh.* rozwariti; *Sorab.* I. rozwarim; *Croat.* razvruchitjem, razvruchiti; *Bosn.* razvariti, raskuhati; *Rag.* razvartiti; *Ross.* разварить, разваривать; можно преварzyć, даć розеврзеć, rozgotować; *jebr durdfochen, zerfochen, zerfieren.* Polewki z ziół rozwarzonych nalała. *Otw. Ow.* 264. — *Fig.* Łza często kamienne serca rozrucha, rozwarzy. *Zab.* 5, 539. *Ross.*, rozmiękezy.

ROZWAŻACZ, *a, m*, który co rozważa, rozbiernie, roztrząsa; *der Ueberleger, Erwäger, Betrachter;* *Eccel.* разсмотритель. Hola, do czego frasujemy głowy, Nieszczęsnych przy-

god, rozważacze smutni. *Kniaź. Poez.* 1, 90. ROZWAŻNOŚĆ, ści, ż, wprawność w rozważanie, rozważa, die Ueberlegtheit; *Boh.* rozvažlivost; *Carn.* resbornost, resbör, resumnost; *Vind.* vanzhovitnost, vanzhajozhnost, vglavovsetnost, pervanzhivost, permiffenost, spominost; *Ross.* разсмотрительность; *Eecl.* вымышленіе. ROZWAŻNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* rozvažlivy; *Slov.* rozgjmavý; *Sorab.* 1. považnyne; *Carn.* resbornu, premislén; *Vind.* vanzhoviten, vanzhोजhen, merkifihen, vglavovseten, spomliu, pomiffenu, pomiffen, napomiffliu, prevanzhliu; *Slav.* promishlvshi; *Ross.* разсмотрительный, благоразсудительный, благоразсудный; *Eecl.* вымышленный, разсмотреливый, разсмотрительно; rozważający, rozbiegający; erwägend, überlegend, voll Bedacht. Nierozważny młodzieńcze, iży które jej płyną, tak jak ona fałszywe. *Teat.* 49. b. 42. Jałmużna zamknięta jest w ręku rozważnych. *Xiadz.* 125. Wybór nierozważny. *Teat.* 52, 74. Serce jest nierozważne, *ib.* 41. c. 544. Filozofia jest i rozważna i czynna, rozpatruje się i w raz działa. *Pitoh. Sen list.* 5, 186. (*speculative*). ROZWAŻYĆ *cz. dok.*, Rozważać *niedok.*, Rozważywać *frequ.*; *Boh.* rozvažati, rozvažovati, posauditi sy. považm, považovati, rozgjmati, (*ob.* Rozjąć); *Sorab.* 1. rozpozna, rozpoznam; *Vind.* prevagovati, preprevagati, preiresmiffiti; *Carn.* premishlujem; *Croat.* razglédam; *Slav.* promotriti; *Ross.* развѣсить, развѣшивать, разгадать, смекауть, смекать, одуматься, одумываться, осмотрѣть, осматривать, обмыслить, обмыслить; *Eecl.* возсудити, возсуждаю, поглосити са, поглумиаса, разсуждати, размыслити, подумать съ собою; waga dochodzić, na wadze przeważać; abwägen, auf der Wage erfordern, prüfen, *propr. et fig.* rozmyśle, rozpamiętać, rozpamiętać, roztrząsać, rozbiegać; erproben, erwägen, überlegen. Weźmiesz sobie szale z gwiechy, i roważysz włosy; trzecia część spaliz, a druga trzecia część zsiokasz mierezo. I *Leop. Ezech.* 5, 4. Mądrzy, co powiadają, jakoby na wadze rozważają. *Radz. Syr.* 21, 28. (słowa mądrych na wadze ważone bywają. *Bibl. Gd.*). Oszukują drugich przy rozważaniu sprawiedliwości, *in stateris.* *Wjúbl.* 110. Ten tylko, co ufa swojej enocie, rzec może: waż, uważ, rozważ; a ja-é i ze wszystkich miar zupełnym w wadze i w próbie enoty mojej wyjdę. *Lub. Roz.* 221. Niech to insi rozważują. *Kosz. Cye. E.* Rozważaj słowa, niżej je wymówisz. *Stas. Num.* 1, 41. Jeżeli się komu podobać będzie tłumaczenie to z *textem* rozważyć... *Krup.* 5. *praef.* porównać, die Ueberlegung gegen das Original abwägen, sie damit zusammen halten. Człowiekowi bóg dał moe rozważania, t. j. żeby z dwóch propozycy trzecią wnosł. *Mon.* 70, 164. skonkludowania, wnesienia zkąd; *Echtkraft, Gabe zu schließen.* — § Rozważam się *rec.*, decyduje się po deliberacyi, ich bestimme mich, entscheide mich, entscheide nach der Erwägung. Coż teraz mówisz? czyś ty nie mój po zapłacie? *R.* Dopiero ja to zważam, lecz się jeszcze ciele Nie rozważam, i w równej wadze trzymam szale. *Min. Ryt.* 1, 317. — § Rozważać eo komu, przekładać mu do rozważania; einem etwas zu erwägen geben, es ihm vorstellen, zu Gemüthe führen. Potym

mu dziesięcioro pańskie przykazanie po jednemu rozważał. *Pasz. Dz.* 26. Maslaus od Prusaków ogromne wojsko przeciwno Kazimierzowi snadnie otrzymał, w te słowa im rozważając: Was tu rzecz samych zachodzi, *etc.* *Krom.* 91. Rozważyć komu: namówić go, einem was bereiten. Snadnie Mieczysław książętom Śląskim rozważył, że z nim radą i orężem znosić się poczeli, *persuasit.* *Krom.* 202.

ROZWESELIĆ *cz. dok.*, Rozweselać *niedok.*; *Boh.* rozweseliti; *Slov.* obweselugi; *Sorab.* 1. zameszeli; *Vind.* resvefeliti, arsvēfiliti, obfladuvati, reshiveti, reshiulati; *Carn.* resveselim; *Croat.* razveszeliti, razveszelyujem; *Rag.* razveselitti, razveselitti; *Bosn.* razveseliti; *Ross.* развеселить, провеселить, возвеселить, возвеселять; wesołym uczynić osobliwie niewesołego, (*cf.* uweselić); erfrēiten, fröhlich machen. Rozweselać niewesołego; uweselać ledajakiego. *Cn. Th.* 955. Serce wesołe rozwesela oblicze. *W. Prom.* 15, 15. Rozweselenie *Vind.* resvefeluvanje. Rozweselający, *Vind.* reshivezhen, reshiulajozhen; reshivithu; *Croat.* razveszilyti. Miejsce rozweselające; *Vind.* resvefelizhe, vefelilitu, Zuffert. Moc rozweselenia *Vind.* reshivezhnost, vefelnost, resvefelnost. Człowiek rozweselający. rozvescheni, *Croat.* razveszēlitiel, *f.* razveselitelcheza; *Rag.* razveschitgl, *f.* razveschitgliza. Rozweselić się, rozpuścić się na wesołość. *Cn. Th.* 956. redt lustig werden.

ROZWIĄC, ROZWIĄC, *f.* rozwieje, rozwienie, rozwionę *cz. jedn.*, Rozwiewać *niedok.*; *Vind.* samesti, sapihati; *Ross.* развѣять, развѣвать; rozdmuchnąć, zerwehen, zerwehen, *propr. et fig.* Popioł ma w sobie tak drobne części, że lekkim wiatrem bywa rozwiewan. *Sienn.* 551. (rozprószone, rozdmieszyły). Popioł lekkim wiatrem bywa rozwiewan. *Spicz.* 168. Silny wiatr piaski rozwiewa. *Psalmod.* 68. Będą jako plewy na wietrze, i jako perzyna, która wicher rozwiewa. I *Leop. Job.* 21, 17. Wnet jak plewy wiehrem, wszystko się rozwienie. *Rij. Wis.* 125. *Intumescere*, rozwiać, rozpruć. *Marz.* Zoiższyszysz (bóg) pysznych ludzi harde dumy, A niechcąc ich mieć więcej na haźczemu, Rozwiął ich płonne rady i rozumy *Olym. Św. E.* 2 b.

ROZWIĄZAĆ, *f.* rozwiąże *cz. dok.*, Rozwiewować, rozwiązuje *cotin*, Rozwiązywać *frequ.*; *Boh.* rozvažati, rozvažovati, rozuzłiti, (*cf.* węzeł); *Sorab.* 1. rozwežu, rozwožu; *Vind.* resvoslati, arsvesät, arsdrlilit; *Croat.* razvezati, razvestijem, razvuzlavam; *Rag.* razvōzati, razvezujem, razuzlati; *Slav.* razvōzati; *Bosn.* razvezati, razdrjeseti, odrjeseti; *Ross.* развязать, развязывать, вывязати, вывязывать, растворить, растворять; *Eecl.* рршати, ршну, отрешити, отвязати, разрешити, разршати; rozdierzgnąć, związanego co odwiązać, aufstünden, aufstumpfen, auflösen. Po wydobyciu z moczyła, kooopie rozwiązuja się z perzkow. *Jak Art.* 5, 219. Jeden węzeł rozwiązał, drugi zawięzował. *P. Khan. Oil.* 1, 296. Musi rozerwać, kto rozwiązać wstegi nie może. *Pot. Syl.* 41. (przećnąć węzeł). Rozwiązanie *Ross.* развязана. Do rozwiązania, rozwiązałny, *Slov.* rozvažatedlný; *Sorab.* 1. rozważanité; *Ross.* рршаний, auflöslif. Wę-

zeń nierozwiązany, nierozwiązanny, nierozwiązalny, nie do rozwiązania, nierozdzielny, *Ecel. неразрешимый; Ross. неразрешимый, неразрешимый, unauflöslich.* Przywiązałeś mię sobie nierozwiązanym węzłem. *Sk. Żyw. 4, 368.* Rece nierozwiązanie skrepowane były. *Mon. 76, 146, cduverb.* nierozdzielnie. Rozporządzenie boskiej mądrości jest dla nas rzeczą trudną do zrozumienia i nierozwiązalną. *Mon. 76, 578.* — *Fig. tr.* Wie on, gdy ochronić, gdy worki rozwiązać. *Opal. Sat. 7.* rozdawać hojnie, rękę otwierać. *Der Sattel aufhant.* W jedmużny ręce rozwiązanie, Szafarki sierot niepołahowane. *Suszye. Pieśń. A b.* (rozpuszczone, rozlane na hojne jedmużny). Kryształ urzeczony rozwiązuje. *Senn. 550* odpłat, odczyni; von der Bezauberung frei machen, die Bezauberung auflösen. — Rozwiązać związek, towarzystwo jakie, eine Verbindung auflösen, auflösen, auflösen. Rozwiązanie konfederacyi. *Vu. Leop. 8, 920.* Dobrze jest człowiekowi tak być: lecz jeśli pojął żonę, mieszukajże rozwiązania: jesteś rozwiązany od żony, nie szukajże żony. *1 Leop. 4 Cor. 7, 27.* (ef. rozwiązać, cf. rozwiązać się). — Rozwiązać się z ciałem: rozłączyć się. Ich von diesem Leben. Przy czytaniu ewangelii, z ciałem się tym rozwiązał. *Sk. Żyw. 2, 119.* Jak bardzo pragnął Paweł, rozwiązać się z ciałem tym śmiertelnym. *W. Post. Ma. 527.* — Materi elektrycznej nadzwyczajna działalność do rozwiązywania ciała, jest wiodoma. *Pam. 85, 2, 168,* (cf. rozpuszczenie). — Rozwiązać matkę z płodu: ratować i rozłączać, der Mutter bey der Niederkunft beistehen, entbinden helfen, die Entbindung befördern. Która z płodu rozwiązuje Dobra Dyano, i matki ratujesz... *Lib. Hor. 126.* Alkmene dopiero z brzemiem rozwiązana. *Ow. Ow. 561.* der Zeit beschränkt entbindet, entbinden. Rozwiązanie matki, zięgmienie: pológ, die Entbindung, die Niederkunft. Kiedy się płód odłącza od matki, i na świat wychodzi, nazywa się to rozwiązaniem matki, czyli rodzeniem. *zool. 76.* Blisko spodziewane rozwiązanie królewiczowej, pierwszą raz ciężarnej. *Uz. Nor. 1, 297.* — Rozwiązać język, na co, na kogo: rozpuścić go mełamowne, puścić cugle językowi: der Junge den Zügel lösthen lassen, frey reden. Nie rozwiązuje języka przeciw nieprzyjacielowi swemu. *Badu Apopt. 75.* Rozwiązał Sejan potężny język, utyskując na wyniosłość Agrypiny. *Nar. Tac. 1, 280.* Chwile stojąc bez mowy, potem się ozwała, i język na żal, oczy na łzy rozwiązała. *P. Kolum. Orl. 1, 208.* To zdanie się nie ostoi, że ludzi na grzechy i rozpustę rozwiązuje i rozpustuje. *Salin. 4, 185.* — *§. Theol.* Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwiązywał, rozgryzał. *Gal. Kat. 269.* Rozwiązujący, rozgryszający *Ross. разрешительный* — *Philos.* Rozwiązać jaką kwestyę, wątpliwość, zdanie jakie: dać odpowiedź ułatwiająca, ułatwienie; ułatwić, rozstrzygnąć, eine Frage u. s. w. auflösen. Ja dwoma słowy ten węzeł wam rozwiązę. *Biel. 622.* Może on trudne rzeczy wyłożyć, a węzłowate rozwiązać. *5 Leop. Dan. 3, 16.* (wywieźć, *1 Leop.*). To wszystko, co tak długo mówił, ja króciusienko rozwiązuje. *Teat. 54. b, H 2.* Dłuższego czasu trzeba na rozwiązanie pytania,

nizeli na zadanie onego. *Pilch. San. list. 562.* Obiecuję te trudności nam rozwiązać. *Zalk. M. 420.* Powstanie umarłych tak jest trudną rozumowi ludzkiemu zagadką, że jej i anielski odgadnąć i rozwiązać nie może. *Pociej. 114.* Oedyp wątpliwe gadki rozwiązuje. *Bardz. Trag. 555.* Niektóre rzeczy dla niechęci tak się zawierają, iż rozwiązanie ich nieumiejętnemu bywa trudne, a umiejętnemu bardzo łatwe. *Gorn. Sen. 556, Ross. pñmenie.* Łatwiej jest głupcowi dziesięć zarzutów uczynić, jak mądremu jeden rozwiązać. *Xadz. 256.* — *Math.* Rozwiązanie, *solutio*, zamyka w sobie odpowiedź na zadanie. *Alg. 3. Łesk. 12. Geom. 1, 21.* — **ROZWIĄZ.** ięzu, m, rozwiązanie, rozłączenie: *Ross. развязка, die Auflösung.* O przyrodzeniu duszy i rozwiązaniu jej z ciałem, umierając rozmawiał *Nar. Tac. 2, 419.*

ROZWIĆ. f. rozwijać *cz. dok.*, Rozwinać, f. rozwinię *jednł.* Rozwijać *niedok.*: *Boh.* rozwił, rozwinął, rozwił, rozwinął; *Carn. resyiam*, (resyjtje: ruptura); *Vind. resviti, resvjidi;* *Croat. razviam;* *Bosn. razviti, razmotati;* *Rig. razviti, razviti, razvijam;* *Ross. развить, развивать, раскатать, раскатывать, раскутать, раскутывать:* odwinać zawinięte, von einander wickeln, von einander löslagen, entwickeln, aus einander lassen. Rozwijam pieluchy: odwijam dziecię. *Cu. Tu. 956* *Ross. pacenelenat, распеленывать.* Na wiatr niepewny cheesz rozwiązać żagle. *Teat. 46. c, 55.* rozpinać, rozciągać, die Segel ausspannen. Na wady morskie nasiędo im kazano, i żagle rozwiązać. *Zebr. Ow. 561.* Już też noc zaszła, i płaszcz rozciągnięty Rozwiła na świat uszyty z ciemności. *P. Kolum. Jer. 275.* rozpęsała, den Mantel über etwas ausbreiten. Wasna nowa ozdoby rozwią, po umarłej zimie. *Tward. Wl. 105.* Słiski a zwity wąż, w rozmawie się kręgi zwią i rozwią. *Werez. Reg. 115.* Stanał wryty, Góry śnieżnej Pryamidy włos urzęd rozwią. *Hul. Ow. 65.* rozpuszczony, rozwiązany, fliegendes Haar. Rozwija ogon w łęce indyk i paw butny. *Zb. 10, 76.* *Ross.* rozłącza, der Fian entfacht seinen Schwanz, löslagt ein Rad. Rozwijanie, rozwiązanie *Ross. развязка.* Rozwinać proporce *tr.* rozpastrzeć, rozciągnąć władzę swoją; seine Fahnen wehen lassen, seine Macht erweitern, weiter um sich greifen. Skoro Gustaw popłynął do Szwecyi, hetman w tym rozwiął swe proporce, i fortece obległszy, pasy wszystkie zastąpił. *Tward. Wl. 180.* — *Aliiter:* Rozwinać wojsko: rozwiązać rejmenta, zwinąć, rozpuścić; die Truppen aus einander lassen. Wiekszą część wojska rozwiął. *Klok. Turk. 245.* — *§.* Rozwinać się, rozstać się, von einander scheiden. Gdy wszystko na nich zdał, rozwineli się, i rozbiegli się do domu. *Boter. 4, 62.* Ty, coś się tylko mogła ze mną rozwiąć sama śmiercią, i śmierć cię ze mną nie rozdziwi: *qui a me morte revelli sola poterat.* *Zebr. Ow. 85.* Spahowie, dowiedziawszy się o śmierci wodza, zaraz się rozwiąli. *Klok. 224.* rozeszli się, rozjechali się, sie giengen aus einander. Apostołowie rozwiąli się byli po całym świecie. *Baz. Hst 256.* — *Fig.* Tak wielkie wały za krótki czas rozpędzone, w piany drobne się rozwiąją. *Birk. Exorb. E 3 b.* sie lösen sich auf, zergehen in Schaumbläschen.

- *Botan.* Rozwija się drzewo, kwiat : puka się, aufbrechen, aufbrechen, aufblühen, aufplagen. Skoro się kwiatek rozwija, zaraz go zerwać. *Teat.* 51, 15. Wiosna gaje rozwiciem gąszenia odmładza. *Otw. Wirg.* 409. Choć zimne w około stoją lody, Etna jednak zielone rozwija ogrody. *Ustrz. Troi.* 56. W krzewach zaledniących tralla się rozsialatość, czyli rozwijanie się w widlate gąszenie. *Brzost. Dach.* 51. (rozrośnięcie, rozgałęzienie). W tym zaślepieniu już się marny grzech rozkorzeni a rozwije gniazdo swoje. *Irj. Post. II h h 6.*
- ROZWICHRZYĆ** *cz. dok.*, pedem rozwiać, wiejąc rozpedzić, rozprószyć, *pr. et fig.*; aus einander stürmen, stürmend aus einander wehen. Wiatr rozwichrzy ich. *Budn. Zach.* 7, 14. — $\frac{1}{2}$. Rozwiczrzyć, mocno zawichrzyć, zamieszać, sehr verwirren. Wszystkie rzeczy meuważnie rozwichrzył, temere omnia turbavit, *Krom.* 478. Wojciech rozterkami królestwa rozwichrzonego odrażony, przyjacę korony nie chciał; turbulentii regni, *Krom.* 554.
- ROZWIDNIC** *się recipr. dok.*, **ROZWIDNIEĆ** *neutr. dok.*, **ROZWIDOCZYĆ** *się recipr. dok.*, rozświtać, rozjaśnić się; hell werden, licht werden, tagen. Skoro się rozwidniało i uciszyła burza... *Niemc. Król.* 2, 125. Na ostatek pogodny świt się rozwidoczy. *Przyb. Milt.* 91. Nim dzień rozwidnieje. *Przyb. Milt.* 195. ehe der Tag aufbricht. — *Fig.* W trzynastym wieku brzask się pokazał w Europie i po trochę rozwidniać się zaczęło. *Teat.* 24, 42. *Czart.* **ROZWIDOCZYĆ**, **ROZWIDNIC** *cz. dok.*, widok uczynie, rozświecić, rozjaśnić; hell machen, erleuchten, *pr. et tr.* Otworzy bóg ucho, serce rozwidoczy, Aby ich własne strofowały oczy. *Chrośc. Job.* 158. Nauką swoją rozum nasz rozwidoczył. *Pol. Pocz.* 68. Jasność sławy dam twój rozwidoczy. *Pol. Arg.* 56. Rozwidnie gąszenie, *Croat.* rozklestrujęm interlucio.
- ROZWIĘDZIENIE**, **ROZWIĘDZIENIE**, *ob.* Rozwieść.
- ROZWIĘDZIENIE** *cz. dok.*, [z cerk. развѣдзати extollere, rozwiędmoczyć, rozświecić, pretien 2]; *Slov.* rozvēstii; rozmnożyć, vermehren, zafreidh machen. *Fig.* Rozwiędził się Jehowo, ponieważ niemasz podobnego tobie. *Budn. 2 Sam.* 7, 22. (wielmożnym jesteś *Bibl. Gd.*). [magnificatus. *Valg.* 2] Niech mówią zawzdy, niech się rozwiędzi Jehowa. *Budn. Ps.* 40, 16. (niech będzie uwielbiony. *Bibl. Gd.*) boć gepriefen. **ROZWIĘDMOCZYĆ** *cz. dok.*, bardzo moenym uczynie, sehr mächtig machen. Tyś jest królu, któryś się rozwiędmoczył i rozmógł, wielmożność twoja dosięgła aż do nieba. *W. Dan.* 4, 19. Zaspiewam Jehowie, bo wielmożąc rozwiędmoczył się. *Budn. Exod.* 15, 1. (wielmożnie wywyższon jest. *Bibl. Gd.*). Prawica twoja rozwiędmoczyła się w męstwie. *Budn. Exod.* 15, 6. (uwielbiona jest w mocy. *Bibl. Gd.*), boć gepriefen. Ubogoslawię cię i rozwiędmoczę imię twoje. *Budn. Genes.* 12, 2. (uwielbię imię twoje. *Bibl. Gd.*). Rozwiędmoczyłem dzieło moje. *W. Eccl.* 2, 4. (wielkiem sprawę wykonał. *Bibl. Gd.*)
- ROZWIĘDZIENIE** *ob.* Rozewrzeć.
- ROZWIĘDZIENIE** *cz. dok.*, wierząc rozbić, zerbrohen; *Ross.* razwertit, razwertivati, razsverliti, razsverlivat, razvernuty, razvernivat.

ROZWIĘŚĆ, rozwiodł, rozwiedli, *f.* rozwiedzie, rozwioed *cz. dok.*, Rozwodzić *niedok.*; *Boh.* rozvesti, rozvedu, rozvadeti, rozvoditi; *Sorab.* 4 rozvedu; *Mag.* razvesti, razvoditi; *Bosn.* razvoditi; *Croat.* razvđjam, razvogyen; *Ross.* razvesti, razvoditi; (*dist. mag.* rozwieść); rozprowadzić *co*, rozłączyć, *pr. et fig.*; von einander führen, von einander trennen, von einander trennen. Syki, która był czasno rozstawił, potem w marszu szerzej rozwiodł. *Polch. Sall.* 208. Piękne jej włosy wdzięczny wiatr rozwodzi. *Otw. Wirg.* 471. rozwiewa, rozlufta, rozmiata, er bläst sie aus einander. Zmieszane ziarenka trudno rozwieść. *Morszt.* 86. Co się źle łączy, dobrze się rozwodzi. *Jak. Wyb.* C 4 b. rozpara, się von einander trennen, löyden. Tomasz s. do stanu dziewiczego i bezżńskiego, małżonstwa rozwodził, klasztorne śluby stawiając. *Zim. Post.* 5, 519. Rozwodzić się z małżonkiem, z żoną : rozwód czynić, rozwód brać, sich löyden von Gemahl oder Gemahlin. *Cu. Th.* 950. Vind. sakon lozhit, reslozhit; *Croat.* razpitati, razpitavam; *Mag.* razvarehi xerabu. *Serb.* prikinuti paas; *Ross.* razvuchati, razvuchivat. Juliusz Cezar żonę swą odesłał od siebie, a rozwiodł albo rozłączył się z nią. *Liaz. Jer.* G y 5. Jesli *co* małżonkowi nie do gustu, można przedko ten ciężar zrzucić : rozwieść się, i kwita! *Teat.* 19, b, 57. Rozwiedziona, rozwódka, eine Geßwiedene. — *Similiter*: Rozwieść bitwę, rozjąć, pojednać, rozbroić, rozwodzić; eine Schlacht beilegen, anegleichen. Do króla przyjechał legat papieski, chcec bitwę rozwieść z Moskwą. *Biel. Sm.* 275. Juliusza Ludwik poraził, tę bitwę chcec był Maksymilian rozwieść, gdy posłał do Juliusza o przedłużenie, aby je pojednał; Juliusz dufając ludu swemu, nie chcec bitwy rozwieść. *ib.* 111. — $\frac{1}{2}$. Gły chcec taraniem szturmować, tedy mocno rozwodzą ono dzewo, jakoby kiedy kto chcec cisnąć oszczepem; a rozwiodszy dobrze, puszcza go ku murowi, aż wpadną rogi jego między kamienie w mur. *Jer. Zm.* 66. (odwiałszy rozkołyszą, rozpędzą, rozmachają). — $\frac{1}{2}$. Rozwodzić *co* rozprzestrzeniać, rozszerzać; ausbreiten, ausdehnen. Pan bóg twój rozwiedzie a rozprzestrzeni granice twoje. *1 Leop. Deut.* 12. Coś po zwycięztwach? państwa swe rozwioed! A za tym co? sprawię pokój, zgodę! *Lib. Gesl. B 5 b.* Granice królestwa tego, i sławę imienia swego, wzduł i wszcz daleko rozwiedzie. *Podw. Wroś.* 55. Monarchie te w ten czas mało się *co* były rozwiodły, a jeszcze mniej umocniły. *Boter.* 1. Kraj ten rozwodzi się w wielkiej równinie; po tyro się podnosi na pagórki pożyteczne. *Boter.* 121. Srebro takowe bardzo zdadne jest ku rozwiedzeniu na cienkie blaszki, jakoby purgamin. *Spez.* 150. (ku rozplaszczeniu). Rozwiodł się Osman obozami swojemi od Prutu do Dniestru. *Bark. Kaz. Ob. E b.* Jarzebina tam przy kwiecistej rozwodzi się nizinte. *Zab.* 6, 164. Winnica zrodziła gąszenie, i wypuściła rozwiedzenia. *1 Leop. Ezech.* 17, 6. (latoroshi 5 *Leop.*; cf. rozsochacieć). Jad wypływa strumieniem z rozwiedzionj rany. *Bardz. Luk.* 16. — Rozwodzić mowę, głos, skargę : szerzyć się mówiąc, skarżąc, narzekając; sich weitläufig auslassen, weitföhreißig lange reden, flagen u. f. w. Byłoby

tu co rozwiesić, gdybym rzeczy nie skracał. *Hrbst. Nauk. O 2.* Gdy lzydor począł kazać, i rozwodzić i nauczać członków chrześcijańskiej wiary, pojмали go i dali do więzienia. *Biel. Św. 259.* Od wieczora aż do ranka Rozwodzi skargi miłosne. *Niemc. P. P. 135.* (ciągnie je). Gdy ona na astronu rozwodzi swe żale, Ja sobie gram w arcaby, albo tutuń palę. *ib. 25.* Coż mu powiem, gdy przede mną swoje będzie rozwodzić żale? *Teat. 18, 95.* Czy cię los dręczy okrutny, Że głos rozwodzisz dotkliwy, smutny? *Zab. 11, 227.* Sam się zabić nie waży; tylko płacz rozwodzi. *Jabl. Tel. 198.* — 2. Rozwodzić komu co, a) Szeroko mu przekładać, wyłuszczać, rozbiierać, rozważać; *unfsündlich vorlegen, aus einander legen, erläutern.* Rozwodził Mojżesz królowi dobrodziejstwa, które pan Egipskiej ziemi uczynił. *Biel. Hst. 29.* Powiedział że rozwody filozofa enego, A prosił go, aby mu więcej rozwiodł tego. *Rej. Wiz. 9 b.* Lepiej się to na swym miejscu rozwiedzie. *Pileh. Sen. 41.* — b) Wyperswadować komu co, odradzić, wybić mu z myśli; *einem etwas abrafhen, ihn unstimmen, es ihm aus dem Sinne reden, ihn von etwas abbringen.* Koherence swojej nie powiedział, Bo żeby mu tę drogę rozwiesić chciała wiedział. *P. Kehan. Orł. 1, 224.* Szedł, i ociec nie mógł rozwiesić mu tej drogi. *P. Kehan. Jer. 199.* Jagiełło gdy wejnął do Prus, przyjechał do niego arcybiskup od papieża, który onę wojnę rozwiodł, i przymerze między nimi utwierdził. *Stryjk. 516.* Zbięrał lud, ale matka rozwiodła mu to. *Biel. 150.* Strwożonemu tak smutek rozwiodł. *Karp. 1, 67.*

ROZWIESIĆ cz. dok., Rozwieszać *niedok.*, Rozwieszawać *freq.*; *Ross. развѣсить* (= rozważać), *развѣшивать*; *развѣшивать*: pozawieszać różnie, *bier und dort aufhängen.* Noż już swoje czarne rozwiesiła powłoki. *Stas. Num. 1, 142.* Włosi odpusty rozwieszawali po ementarzach, jakoby jakie towary. *Stryjk. 707.* (*Ross. развѣтъ, развѣшваніе* rozważanie, równowaga).

ROZWIEWAĆ, ob. Rozwiał.

ROZWIEŹĆ, rozwiodł, f. rozwiezcie, rozwiozę cz. dok., Rozwozić *niedok.*; *Boh. rozvezti*; *Ross. развезть, развозить*; wozem lub statkiem tu i owdzie pozawozić, n. p. towary, zu Lande oder zu Wasser verschifren, verschiedentlich zur Achse oder zu Schiffe verschifren. *Cn. Th. 957.* Rozwożenie, rozwiezienie, rozwóz *Ross. развозъ, развозка.* **ROZWIEŹĆ** się *recipr.*, rozwiozłym się stać, rozpuścić się, *ausgelassen werden. Tr.*

ROZWIEŹEŁY, a, e, **ROZWIEŹEŁE** *adverb.*, rozwiązany, rozpaszeszony, rozchełznany, rozwiozły, rozworny; *ausgelassen, jüggelst.* Za Ludwika stała się Polska rozwieżłą bardziej, niżeli wolną. *Nar. Hst. 7, 7.* Kazimierz Wielki, zmierzwszy sobie żonę, żył rozwieżłej z pogorszeniem narodu. *Nar. Hst. 6, 325.* **ROZWIEŹEŁOŚĆ**, ob. Rozwiozłość.

ROZWIJAC, ob. Rozwić.

ROZWIJKA, i, z., rodzaj liou krzywój, *evoluta.* *Jak. Mat. 111. et 5, 75. developpée.*

ROZWIKLIĆ cz. dok., Rozwikłać *niedok.*, zawikłane rozpleść, *aus einander wickeln, aufwickeln, aufflechten, entwickeln, pr. et fig.* Rozwikłanie sprawy zawikł. *Teat. 39,*

267. *Inextricabilis*, tak zamotan, zawikłany, że trudno może być rozwikłan, nierozwikłany. *Mącz.* — **ROZWIKŁANIE**, a) *subst. verb.*, daś *Aufwickeln, Entwickeln.* — b) *Adverb. partic.*, Rozwikłanym sposobem, *entwickelt.*

ROZWILŹYĆ cz. dok., Rozwilżać *niedok.*; *Eecl. развлжнаю*; wskrós wilgocią przenikać, *durchfeuchten.* Suche rozwilżasz wilgocią urodzajów plemie. *Przyb. Pis. 121.*

ROZWINAĆ, ob. Rozwić. **ROZWIONAĆ**, ob. Rozwiał.

ROZWIOŹŁOŚĆ, sei, z., rozwieżłość, rozpusta; *die Ausgelassenheit, Jüggelhaftigkeit.* Rozwiozłość życia. *Tr.* **ROZWIOZŁY**, a, e, **ROZWIOZŁE** *adverb.*, rozwieżły, rozpustny; *ausgelassen, jüggelst.* Młodz w obyczajach rozwiozła. *Tr.* Pewny wysmakły gładysz rozwiozłych obyczajów. *Mon. 76, 89.* Władza hetmańska rozwiozła tłumaczona i rozciągana. *Vol. Leg. 7, 50.* (zbyt przestronno).

ROZWLEC, rozwlokł, f. rozwleczcie, rozwlokę cz. dok., Rozwłoczyć *niedok.*, Rozwłaczać *contin.*; *Boh. rozvláhati*; *Sorab. 1. rollocież*; *Croat. razvláchim*; *Ross. разволочить, разволочь, разволочивать, развлечь, развлекать*; *rozciagać, aus einander schleppen, aus einander ziehen, ausdehnen.* Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwleć, a tak całe wojsko rozjać. *Warg. Cz. 146.* Aby nieprzyjaciela rozwlokł, zmyslił uciekanie. *Paliss. Fl. 7.* Zabawić się koło tego nie chce, abym historyami nie rozwlokł tej książki. *Syrt. Szł. 175.* Bronią głowy Meduzy węże rozwlokł. *Bards. Luk. 166.* Włos na twarz rozwlokły. *Bards. Luk. 155.* Jak gmach ten wzdłuż się rozwłóczy, jak wszerc rozpościera. *Przyb. Luc. 322.* rozciaga się, *sich ausdehnen, austrecken.* Damaszek miasto okolo góry daleko się rozwlokło. *Warg. Radz. 39.* (ef rozstrzelać) Narody Słowackie za Wisłą siedliska nowe długo i szeroko rozwlokły. *Krom. 27.* Rozwlokły, rozwlekły: przeciągły, *gedehnt, ausgedehnt.* **ROZWLEKŁOŚĆ**, **ROZWLOKŁOŚĆ**, sei, z.; *Boh. rozvlátnost*; *rozciągłość, przeciąg.* *Cn. Th. 956.* *die Ausgedehntheit.* **ROZWŁOKA**, i, z., wielka odwłoka, *daś Verschoben, Aufziehen, in die Länge ziehen.* Czyni rozwłokę Elzbieta, a Sędziwoja wątpliwą odpowiedzią zabawia. *Krom. 401.*

ROZWÓD, u, m.; *Boh. rozvedenj*; *Sorab. 1. rozwerweno*; *Carn. lozbitva*; *Rog. raztava*; *Ross. разводъ*; 2. 1) rozwiedzenie, rozłączenie, rozdzielenie, rozbrat; *daś von einander Jähren, Absondern, Trennen, Scheiden.* Rozwód małżeński zajrouje rozłączenie od łoża i fortuny. *Ostr. Pr. Cyw. 1, 225.* *die Scheidung*; *Sorab. 1. mandzelskeye wotehatzo*; *Vind. sakonsko lozhenje*, sakonska odvsa, *re-ssesa sakona, sakonnu odlozhenje*; *Croat. razzakonjenje, razpitanye*; *Ross. разводъ.* Rozwód małżeństwa abo małżonków: **ROZWODZINY**. *Cn. Th. 958.* *Klon. Wor. 68. Dudz. 56.* Kiedy się nie kochacie, więc rozwód wziąć, i skończyło się. *Teat. 14, 53.* Dorant z piękną rozwód wziął żonę. *Teat. 48. b, 41.* Pozwolenie rozwodu nie może być dane, tylko tym, którzy doświadczejają małżeńskich przykrości. *Mon. 76, 129.* U nas w Polsce nie tylko rozwodu mieczowego, ale też snać i listowego, dla marności i cudzołozstwa niemasz. *Sekl. 20.* Rozwód czynię: rozwodzę się z małżonkiem, z żoną. *Cn. Th., rozwód biorę.* — *Fig.* Miłość z małżeństwem dawno rozwód

wzięła. *Teat. 3 d, 7.* — ½. Racva twoja ma w sobie kłamstwo jawne jasne; dlatego też nie dowodem, ale rozwodem jest. *Zyrr. Pap. 211.* (sama się zbija, obala, upada). — §. 2) Rozciąg, przestrzeń, rozwłokłość; die *Aufdehnung, Strecke.* (*Boh.* rozwód *propago*). Wielkie księstwo Litewskie od wschodu słońca przy granicy Ruskiej ma swój rozwód i położenie. *Gwagn. 299.* Czarna chmura nad samym zachodem. *Przyb. Ab. 48.* Dzwina we dwie mile od Rygi szerokimi rozwodami w morze wpada. *Gwagn. 409.* Za Witolda Litwa od Euxynu do Bałtyckiego morza granice swe szerokim rozwodem rozciągała. *Gwagn. 299.* Powiedział te rozwody filozofa enego, A prosił go, aby mu więcej rozwódł tego. *Rej. Wiz. 9 b.* wyluszczenia, rozbiory, roztrząszenia, wywody, Erläuterungen. **ROZWÓDKA**, i, ż, rozwiedziona z mężem; *Boh.* pusceniça; *Eecl.* пощеница, пущеная, cioè vom Planne Geßbenede. (*Ross.* разводка rozmnozenie).

ROZWODNIC cz. dok., Rozwodniać niedł.; (*Boh.* rozwodniti; *Ross.* разводниці; *Boh.* rozwodniti; *Rej.* rozdodniti; *Croat.* razvodijem); woda rozrzedzić, rozpuścić; wässern, wässern, wässern. Rozwodnione wino lepsze ku oddaleniu pragnienia. *Cresc. 569.* Woda sama żadnej rosnącej rzeczy nie tuczy, tylko swą wodnością pokarm rozwodnia, aby się tym snadniej rozchodził po wszystkich członkach. *Cresc. 72.* W starych ludziach rozwodnia się subtelność, która jest w wilgoci przyrodzonej. *Cresc. 16.* Słoność wszelka niszczeje od rozwodnienia. *ib. 86.* Mkołajk ziele wysusza, otwiera, rozdziłaje, rozwodnia i wywodzi. *Syr. 681.* Moc tego ziele jest rozprawować, rozwodniać i wychędażać. *Syr. 162.*

ROZWODNY, ROZWODOWY, a, e; *Ross.* разводный; od rozvodu, *Scheidung* s. Rozwodowy list. *Cn. Th. 956.* *Ross.* разводная; *Eecl.* распустная вина, пшено отпущеное. Mojżesz kazał dawać list rozwodny Żenie od męża opuszczenia godnej *Odym. Sw. 2, F 2* Ktożkolwiek opuści żonę swą, niech jej da list rozwodny. *1 Lep. Math. 5, 31.* Niż mię Tesalsey ujrza rozwodną synową, Kwią moją zgasze ogień małżeństwa szczętego. *Bardz. Trag. 452.* rozwódka, eine Geßbenede. — ½. Nierozwodny, nie do rozwiedzenia, nierozłączny, unzertrümlid; *Ross.* неразводимый, неразводный. **ROZWODZIC**, ob. Rozwieść. **ROZWODZICIEL**, a, m, który co rozwodzi, rozłącza, rozszerza; der Auseinanderführer, Trenner, Verbreiter; *Ross.* разводчикъ. **ROZWODZINY**, ob. Rozwód. **ROZWODZISTY**, a, e, rozciągly, rozwlekly. *Włod.* zerzert, gedehnt. Rozwodzista mowa, *digrediens sermo.* *Cn. Th. 926.*

ROZWOJWAĆ, f. rozwojuje cz. dok., wojną rozburzyć, im *Krieg* zerßören, zertrümmern. Nie może nikt mocarza dom połupić, jeśliby pierwej tego mocarza nie związał, wtedy dopiero dom jego rozwojuje. *Sekl. Marc. 5.*

ROZWOŁAĆ cz. dok., rozwołuje pr., Rozwoływać frequ. et cont.; *Boh.* rozwołati; *Sorab.* 1. rozwowam; rozgłosić, außßföhren, außßföhnen. W Afryce rozwołano wyrok cesarski. *Sk. D. 160.* Rozwoływa wszędzie, iż swego dopiąć musi. *Nag. Fil. 185.* Zakazał Muszczom onym, aby

tego nie roznaszali, a iżby tego nie rozwoływali. *Rej. Post. M m 2.* Nagie Ninfy otrocka ujrzawszy, pięściami Tue się jęły, gaj wrzaskiem naglym rozwołyły. *impletere nemus.* *Zetr. Ow. 59.* — Rozwołać komu głowę, rozwrzeszczeć mu głowę, nabijac mu uszy, cinam den Kopf voll ideren. *Cn. Th. 957.* Co po łutiedach woli, Głowy sobie rozwołali. *Lib. Ser. 11.* wrz szczył, że się im aż głowa padała, nie kłiecn, daß ihnen der Kopf plagte. — Rozwoływać głos, *confirmare vocem.* *Cn. Th. 957.* naprawować głos wołaniem. *Dacz. 56.* die Stimme außßföhren, durch Schreyen die Stimme verstärken.

ROZWOLNIC cz. dok., Rozwolnić *zabok*, wzmniejszyć, uczynić, cugle popuścić, rozrzedzić; nachlassen, den Zuecl lößlich lassen. W spróbachatej ciabupie wszystkie spogy rozwołnią się; a za zmocnieniem jedrych, rozwołnią się drugie. *Lich. 8 d. list. 215.* Król słaby bez niezłaz w zmłokzeniu nie-slawnym Rozwołnia swych po-barych dusze w hareie dawnym. *Przyb. Luz. 167.* i zóckern, matßlich machen, erweiden. Brodne okłki i opskłie się albo wylewem dżozów, albo pełim wótrów rozwołniąją. *Płoh. Ser. 1 t. 406.* **ROZWOLNIC** *neutr.*, wolemszym się stać, rozpuścić się; zöglos werden, auflößlichen. Zęz rozwołnilego języka gietkość. *Men. 65, 109.* — ½. Rozwołnić i powolniej-zym, łagodniej-zym się stać, nachlassen, andeuten werden. Móz rozwołniał. *Tr.*

ROZWOR, u, m, **ROZWORA**, y, ż, rozwożenie, otwieranie, das *Öffnen.* *B.* rozwoż-łódz. (ci. rozwożerz). Papież kluczem, który mu dał łódz dla rozwoży. *Otwarzał i mojęz-zę w sumieniu zapory.* *Błaż Thom. C 2.* — Rozwor, otwor; die *Öffnung* die *Zeitre* Keyzera w prawą łala wodana szeznena. Rozwoż mające ugęty krajmu trawistemi; *margne gramenca patulos in vultus hialos.* *Zetr. Ow. 59.* — §. Rozwoż w wozu, drzewo u spodu wozu rozszczepione z kolców. *Dacz. 56.* *Włod.* *Ross.* ocelnija, (ci. sznecy), der *Zertraum* am *Wagen.* (*Boh.* rozporok) orczyk; *Ross.* распорка, распирка, распорочка, распорника drzewo rozpierające, ci. rozpor. Rozwoż, drąg przednie kola z tylnymi spajające. *A. Karu.* Piemek ten ma być postawiony blzko rozwoży, to jest, około półłokcia przy kole przednim. *Reg. Dos. 5, 52.* — §. *Transl.* Rozwoż czasu i rozwołka, przeciż cz-ss; die *Zwischenzeit*, der *Zwiraum.* Naskwierala Litwa przed zę-cym, żadnego rozwożu, ani odetchu nie dę; *recolligendi spatium.* *Krom. 784.* Z mek jędpalwszy, wszystka go moea dobywa, nie chce nie dęć rozwożu naszym do gaszenia pożogę. *Krom. 401. a 756.* Nieprzajacielom ani do sporządzenia się, ani do wytelnienia, nie rozwożu nie dawał, *spatium.* *ib. 176.*

ROZWÓZ, ob. Rozwoż. **ROZWÓZISTY**, a, e, **ROZWÓZISTO** *adverb.*, rozpadlisty, otworami stojący, rozwlekly; von einander geföhrt, gezertt, gedehnt. — *Fig.* Rozwożiste mówić, *hulre dicere.* *Cn. Th. 957.* rozwlekly, weitßföhlig. **ROZWÓZKA**, **ROZWÓZ**, ob. Rozwożenie; *Ross.* развозъ, развозка. **ROZWÓŻNIK**, a, m.; *Ross.* развозчикъ, (ci. zwozszczyk); który co rozwozi, der *Umberföh-ter*, *Umberföhler*, *Verföhler*; (*Deß.* Verißföhler). Rolnika twórcę, rzemieślnika przerabiaczem, a kupca rozwożni-

- kiem, u tych obudwóch furmaniącym, nazwać można. *Mon.* 67, 114. ROZWOZOWY, ROZWOŻNY, a, e, od rozwozu. *Verfabr* =, *Verfchleiß* =; *Ross.* развозный.
- ROZWRZESZCZEC *cz. dok.*, rozwołać, zerfchreien. (Charon): czyżem się nie nasłuchał Homera z duszami, Który głowę rozwrzeszczał nam rapsodyami! *Min. Ryl.* 1, 285.
- ROZWYDRZEĆ *neutr. dok.*, rozbestwić się, rozpuścić się, wild und ausgelassen werden. Kazimierz Wielki, powodzeniem szczęśliwym rozwydrzał, wszeteczeństwa nie nie poprzestął. *Krom.* 555. Przyjaźnią królewską rozwydrzał Paksław; *gratia principis insolescens.* *ib.* 505.
- ROZYCHA, y, ż., miano, które krowom lub kozom dają. *Cn. Ad.* 614. (cf. biaucha, czarnucha, pstrucha), ein Name der Kühe oder Ziegen.
- ROZYCZKA, i, ż., §. 1) *dem. nom.* róża, daß Röschen. *Tr.* — §. 2) ob Firtelka, ob. Sowa strzała. ROZYCZKOWY, a, e, od rozyczek, Röschen =. Pas z jedwabiu rozyczkowego, jasnoezerwonego. 1 *Leop. Ecod.* 39, 26. (z karmazynu. 5 *Leop*), z różowego jedwabiu.
- ROZYŃKA, ROZENKA, ROŻENKA, i, ż., (z *Franc.* raisin); *Germ.* die Rosine; *Boh.* rozyńka; *Sorab.* 2 rósina; *Caru.* rosminka; *Hay.* stochyza; *Vind.* fuhu grosdje, pofußen grosd, fuhu grosdzhe; *Ross.* изюмина, изюмина; *E. cl.* размокъ, изюмъ, (z Tatarsk.). Jagody winne w ciepłych krajach ususzone na słońcu, są rozenkami, do stoju i lekarstw używanemi. *Kluk. Dyke.* 3, 170. 1 *Leop. Reg.* 25, 48. Nowy świat ma wiele jagód winnych, które zwiemy rozyńki *Biel. Hist.* 455. Porzeczką górną, *rites alpinum*, ogrodnicy rozyńkami drobnymi nazywają. *Jund.* 172, *Ross.* корника. ROZYŃKOWY, a, e, od rozyńków, Rosinen =; *Boh.* rozyńowy; *Sorab.* 2 rofinoowi. Rozyńkowe jaderko. *Warg. Wal.* 558.
- ROZZADAĆ się *recipr. dok.*, rozpalic się żądza, heitig begehren. Otom ja się rozżadał przykazania twego: *concupis.* *Wöbl.* 282.
- ROZZALIĆ kogo *cz. dok.*, Rozżalać *niedok.*, rozrównić, zmiękczyć go, żalem go napełnić, wzruszyć go; einen erweichen, nitzen; (*Vind.* reshalti, oshalti, referditi, arshalit; *Croat.* razsalosztujem). Jedno mię tylko trapi, jedno rozżala. *Teat.* 45. e, 41. Wyb. Siój pióro, nie mam na celu Sereca tak czułe rozżalać. *Kniaż. Pocz.* 1, 11. Rozżaleniem braterską miłością. *Rej. Wz.* 70. Zab. 10, 172. Bardzo ona rozżalona na to, żeś niewdzięczny. *Teat.* 10, 20. (żałosna). ROZZALIĆ się *recipr. dok.*, Rozżalować się *niedok.*; *Boh.* rozżalostiti se; zlitować się, sich erbarmen. Rozżalwszy się pan onego niewolnika, uwolnił go. *Budn. Math.* 18, 27. Rozżalił się pan ziemi swojej, i przepuścił ludowi swemu. 1 *Leop. Joel.* 2, 17. Obacz się niedzny człowiecze, coś jest, a rozżalój się sam siebie. *Rej. Post. B* 1. Jeśli się sam nie boisz o upadek swój, rozżaluj się wzdy tego stadka, aby nie umarło przez ciebie. *Rej. Ap.* 56. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 21. Rozżali się ziemia, a nieba zasmućą się. *Radz. Jer.* 4, 28. Błogosławieni wy od boga, żeście się mnie rozżalili. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 21. — §. Grzesznicy mają pokutować, aż się prawdziwie rozżalują upadku swego. *W. Post. W.* 34. (żalem odpokutują). Matatyzasz ołtarz
- zburzył, i rozżalił się zawisną miłością zakonu. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 2, 25. (pomścił się zelżywości zakonu. 5 *Leop.* zapalił się, rozpalil się).
- ROZZARTY, a, e, ROZZARCIE *adverb.*, (*Etym.* żreć); rozjadły, rozjuszony, mocno rozpalony; jebr erbittert, entbrannt. Jak dziesięć jedz rozżarta, okropna jak piekło. *Przyb. Milt.* 57. Błuzni, rozpaczą ostatnią rozżarty. *Kras. Woj. Ch.* 94. Rozżarty, wydawał rozpaczające krzyki. *Teat.* 2, 120. Szatan rozżarcie w górnych myślach się zacięka. *Przyb. Milt.* 56. W gniewie rozżarty. *Leszcz. H. T.* 85. (*Boh.* rozežrali rozgryžć; *Ross.* разжурить roztyć się). ROZZARZYĆ *cz. dok.*, Rozżarzać *niedok.*, rozpalic, pr. et fig, entflammen, erhitzen; *Rag.* razžariti, zachariti; *Bosn.* rasgariti; *Vind.* oginj nashiveti, reshiveti; *Boh.* rozfaukati, rozfaukauti; *Ross.* возжарить, возжарение. Jeśli podemiesz jaki ogień, rozżarzy się, a jeśli pluciesz nań, będzie zgaszon. 1 *Leop. Syr.* 28, 14. Często pijaństwo osroża i rozżarza umysł. *Puleh. Sen. iist.* 2, 571. Rozżarzyli Demetryusa na Jude. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 41. Rozżarzyć czytającego imaginacya. *Mon.* 72, 490. Miłość takowa, która rączo się rozżarzy, Bardzo przedko omierźnie, i wielu ich parzy. *Pap. Pr. B b.* Szalona miłością się rozżarzyła. *Zatk. Mł.* 25. Podobno nie wiesz, iż gniew zatajony, Bywa tym bardziej w sercu rozżarzony. *Past. Fid.* 285.
- ROZZBROIC, ob. Rozbroić.
- [ROZZEDZ, f. rozżezie *cz. dok.* 2], ROZZEGAC *niedok.*, rozpalic, rozżarzyć; entbraunen, erhitzen, entflammen; *Boh.* rozžeh, rozžeti, rozžheauti; *Bosn.* rasgeechi; *Croat.* razsizen, rasgalzem; *Ross.* разжечь, разожгу, разжигать. Miłość rozżega się ku mówianiu boga i bliźniego, za chutliwym pełnieniem bożego przykazania *Hrbst. Odp.* P 2 b. Rozżegany *Eecl.* разжигательный.
- ROZZIELENIC się *recipr. dok.*, ROZZIELENIEC *neutr. dok.*, zielenią się pokryć, grün werden. Łąki się rozzielenią. *Cresc.* 594. Niech widzi łąki rozzielenia, i owce nad mleko białe. *Chad. Cesn.* 201. Na miły czas ci się rozkwitnie a rozzieleni tu marne mieszkanie twoje. *Rej. Post. C e e* 6.
- ROZZIEW, ROZZIEWIC, ROZZIEWNAĆ, ob. Rozdziew.
- ROZZŁOŚCIC kogo *cz. dok.*, rozgniewać go, gniewem rozpalic, rozżarzyć; *Boh.* rozžlobiti; *Sorab.* 1. rozzwobu, rozzwobam; *Vind.* reslobiti, oslobiti; *Ross.* озлоблять, озлобить, einen erbosen, ärgerlich machen. Piekło nie jest gorsze, jak amantka rozżłościona. *Teat.* 5, 81. Rozżłościonej kobiecie wszystko trzeba wybaczyć. *ib.* 29, 60. Rozżłoszczący *Sorab.* 1. rozzwobiczeč, (rozzwobenstwo irritamentum).
- ROZZNAJOMIC kogo z kim, *cz. dok.*, poznać kogo z kim, befannt machen. Przedmioty tym lepiej do duszy się wciśną, im bardziej rozznajomiła się z niemi. *Cyank. Log.* 14.
- ROZZONAĆ, rozżenie, ob. Rozżegnać.
- ROZZUĆ, f. rozzuje *cz. dok.*, Rozzuwać *niedok.*, z obuwia wyzuć, obuwie zzuć; daß Gefühle anziehen, Stiefeln oder Schuhe ablegen; *Ross.* пазуть, пазуваю. Rozzuj bóty twoje z nóg twoich. *Budn. Exod.* 3, 5. Rozzuty bót. *Budn. Deut.* 25, 10. Z bótów rozzuć. *Bies. roz. B* 2.

ROZŻUĆ *cz. dok.*, Rozżuwać *niedok.*, żując rozgryźć, zerfanen; *Boh.* rozežwati, rozžweykati; *Slov.* rozžweyehám; *Rag.* raxžvátati; *Bosn.* rasžvatati; *Ross.* разжевать, разжевывать, пжевать.

R T.

***RTEĆ**, *i, ż.*, **TRTEĆ**; *Boh.* rtut, rtut, rtuě; *Vind.* shivu srebru, koshubarg, kosherban; *Dal.* xivo srebro; *Bosn.* sgiuo srebro, sgiuua; *Ross.* ртуть; (*adject.* ртутный, ртутить, ртучу obłożyć żywym srebrem); żywe srebro, merkuryusz, daś Quecksilber. Według dawnego zwyczaju mówienia pospolitych ludzi, w tym przekładaniu żywe srebro rtęcią nazywalem. *Ślęszk. Pod.* 425 *Marz. Sienn. Wykł.* et 514. Złoto rtęcią rozpuszczone. *Ślęszk. Pod.* 425. Franca bez rtęci nie bywa ulęczona. *Urząd* 598. *Trzeci.* *Syr.* 529. et 545.

R U.

RU! odgłos, gdy co runie, (cf. puk, run!); daś Oeráúřh, deś Zusammenstürzen ausstürzen. A w tym: ru! podsiębitka na sam stol w pokojach *Zab* 8, 542.

RUBACH, *herb*: ein Wappen; trzy żółka, każde o trzech listkach i z szypułką; w helmie trzy kłosy pszenne. *Kurap.* 5, 46. (*Crout.* rubacha; *Boh.* rubař; *Ross.* рубаха koszula, cf. rąb, ręby).

RUBACHA, *y, m.*, (może *Eym.* gruby, 'bruby, 'rudy), człowiek wesołego humoru a bonujący sobie, ein lustiger Bruder. Człek ten niepyszny, idzie wszędzie z nami, Wypije każde, które my pijamy. Rubacha wielki, wszystkiego pomoże. *Żegl. Ad.* 167. *Brath.* J 5 b. Bizarski, jest to imię tego dziwaka rubachy. *Treb.* S. M. 65. Widzisz tego poczciwego rubachy? *Teat.* 51, 55. Człowiek w posiedzeniu wesoły, i dobry rubacha, choć staroświeckiej mody. *Mon.* 69, 415. Kiedy dobrze zatnie Bacha, To go sławia, że rubacha. *ib.* 74, 57. Trafiliśmy na gale do pewnego rubachy parafianina. *Teat.* 42. c, 55. — (**RUBAKIER**, *n. p.* Coś wołał rubakier. *Pot. Pocz.* 94. Rubakier albo sztymlor woła stérnik, kiedy flasom każe pojazdami robić. *Magier. Mskr.*, gerudert! — **RUBASZEŃSTWO**, *a, n.* gruby wesoły humor, bonowanie, lusztukowanie; grebe lustigfeit, Wohlleben. Dworak ten umiał zgodzić przystojność z rubaszeństwem. *Kras. Pod.* 2, 62. Ich rubaszeństwo, terminy, gadania, sprawy we mnie myśl, że mię z lóznemi ludźmi chciał potowarzyszyć. *Teat.* 49. c, 59. Już nas samych wstyd naszych uczonych rubaszeństw, widząc skromność tych ludzi. *Niędz.* 144. **RUBASZNY**, *a, e*, **RUBASZNIE** *adverb.*, niezgrabnie wesoły, grubo żartobliwy, bezgustownie lusztukujący; řólpřřh lustig, ungeschickt scherzhaft. Człowiek to bez ceremonii, rubaszny, i pełen zabawnych konceptów. *Niędz.* 491. Bernardyn młody, żywy, rubaszny i śmiały. *Węg. Org.* 28, (cf. rydzowaty) Bównego góra Karmelu nie miała w rubasznych wdziękach hożej uprzejmości. *Kras. Mon.* 28. Był on wiele dzielny mąż, ludzki, rubaszny i przyjemny. *Ustrz. Kruc.* 2, 100. Dawni myślam, trudem,

nauka wybledli, Nasze medrki rubaszne i pulchne i hoże. *Kras. W.* 52. Mówi do mnie, z miną rubasznie przyjemną: kochany panie Pietrze... *Niemc. P. P.* 86. Odpowiedział mi na to z wrodzoną rubaszną wesołością. *Mon.* 65, 304. **RUBASZYĆ** się *recipr. dok.*, podwiesić sobie, podchmielić, podpić; řřh lustig trinken, řřh ein lustiges Stánřřhfen antrřřfen. Wzajem się z sobą szwagrowie rubaszają. *Pot. Syl.* 467. Rosło serce patrzącym, kiedy się raczyli, Kiedy się pod wesoły wieczor rubaszylili. *Pot. Arg.* 275.

RUBEL, *bla, m*; *Ross.* рубль, рубаньк, рублевикъ, (od słowa рубить = rąbać; cf. рбаань najdrobniejszy dawny pieniądz, cf. rzczać); srebrny pieniądz Rosyjski, der Rubel, (ein Floren mit 15 Kreuzer). Waży rubel u Rusi i Litwy sto groszy zupełnych. *Krom.* 429. Od słowa rubaj, rąb, wzięty ruble nazwisko. *Czack. Pr.* 170. Urzędowi winy sześć rubli groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 25. et 192. Krzyżowy rubel, *Ross.* крестовикъ; řóhulla, полтина. — §. Pewna miara, ein gewisses Maß. Dla uczynienia wina cierpkiego łagodnym, dają miodu jeden rubel dobrze ołszumowanego. *Creso.* 755. — §. Rubel [z *rusk.* 2]; poważ. *Dudz.* 29. der Hymbaum.

1. **RUBIESZ**, *a, m.*, der Bermalter. W ziemi Inflantskiej rubieszowie i pokundziowie, co po naszymu wódlarze. *Vd. Leg.* 5, 49. Kubieszowie. *ib.* 550. — 2. **RUBIESZ**, *herb*: trzy gradusy, na wierzchu strząda. *Kurap.* 5, 46. ein Wappen.

1. **RUBIŻ**, *u, m.*; *Ross.* рубиъ; granica, die Gránze. Dalej idąc na Rżowskim rubieżu, namięty. I twoje spracowan, odpowięły roty. *J. Koban. Dz.* 291. Zwiedziem kraj północny, Gdzie Kurskie, gdzie Finlandskie i Szwedzkie rubieże. *Strępk. Kr. Annotiograph.* Gdzie Szwedzkie, gdzie Moskiewskie, Litańskie rubieże, I gdzie Ozelskie morzem otoczone więże. *Strępk. Turk.* B 5.

2. **RUBIŻ**, *y, ż.*, rubiż, rubunek, die Ruberey. Tym czasem popi szkłaadna rubiżą Janonie owie, Jowiszowi rzcza Byki. *Pot. Syl.* 227. Przybiega poseł z domu, dając mi znać o rubieży. *Pot. Syl.* 80. Już bżą nieprzyjaciele, i espodziewana pobici rubieży. *ib.* 196. Takowej senat zdziwi się rubieży, która ich prawu najmniej nie przystoi. *Chrośc. Fars.* 56. Nie z cudzej krzywdy i rubieży. *ib.* 258.

RUBIN, *u, m.*, kamień drogi, der Rubin; *Vind.* rubin, ognjenojalni drag kamen; *Rag.* zargljenak; *Crout.* ezarlyonak; *Ross.* яхонтъ, даяъ. **RUBINOWY**, *a, e*; *Ross.* яхонтовый. Rubin.

RUBLOWY, *a, e*, od rubla, Rubel; *Ross.* рублевый.

RUBO *adverb.*, grubo, miąższo. *Włod.* greb, dif. **RUBOŚĆ**, *řoi, ż.*, grubość, miąższość. *Cn. Th.* 957. die Dicke.

RUBRYCELA, *i, ż.*, rubricae precum ecclesiasticarum breves, sic dictae, quod in breviario precum, ea, quae ad directionem pertinent, rubro colore notentur. *Cn. Th.* 957. die Rubricell, ein Růřng aus dem Breviario. **RUBRYKA**, *i, ż.*, cięstielska glinka, lubryka, gatunek kredy brudno-czerwonej, twardej, w dotykaniu szkiej; przedniejszą osadzają w czerwone ołówki do rysowania. *Kluk. Kořl.*

1, 335. der Röhel, der Rothstein; *Boh.* rudka (*ob.* Ruda; *Germ.* Röhel), brudka; *Sorab.* 1. tzerwēna lina, tzerwēna kréda; *Carn.* samija, kutmonka; *Vind.* erdezha krida, samija, zherlendu; *Bosn.* čerriğljena zemglja; *Rag.* zarğljenizza; *Ross.* вапъ, вапъ, (*cf.* вапно). Glina czerwona, kiedy slady na papierze zostawia, nazywa się ołówkiem czerwonym czyli rubryką. *N. Pam.* 22, 65. Podpisał się rubryką. *Sk. Dz.* 854. Obraz postrychnął rubryką, i rumianym go uczynił, ufarbowawszy barwę jego. 1 *Leop. Sup.* 15, 15. — §. Rubryka, pismo czerwone, rotbe Schrift; napis czerwony, rotbe Hisschrift, Rubrif; *Vind.* rubrika, sapopadek nahodnega, erdezh predpisek; *Croat.* cherlyenka; *Dal.* czarlyenicza; *Ross.* нонб-та. Rubryka w prawie kanonicznym znaczy tytuł albo rozdział osobliwy; a to ztąd, iż w dawnych manuskryptach tytuły rozdziałów czerwonym kolorem zapisowane były. *Kras.* 2, 437. — §. *Fig. transl.* Dawniej nie zdobyły głów Indyjskie kamyki Ni z drogiej kruszców wysłane rubryki. *Nar. Dz.* 1, 45. wieńce, korony.

*RUBY, a, e, gruby, miąszy; grab, diff. Człowiek ciała wielkiego i rubego. *Petr. Pol.* 555. *Pap. Hyc.* 559. *Solsk. Geom.* 441. *Miask. Rył.* 2, 171.

RUCH, u, m., ruszanie, die Bewegung, (*cf.* Rührung); *Boh.* pohnutj; *Slov.* pohybowánj; *Carn.* genutjē; *Vind.* genenje, gibanje, smesnenje, meknenje, (*cf.* giąc, gibnac, mknac); *Slav.* gibanje; *Croat.* genenye; *Ross.* мевезение, (*cf.* рухнуть runac). Ruch znaczy własność ciała, podług której na inne miejsce przemieszanie być mogą. *Os. Fiz.* 59. Ciało w ruchu rozumie się, kiedy albo całe, albo niektóre części jego są przeniesione z jednego miejsca na drugie. *Jak. Mat.* 5, 227. Sprężyny w zegarku, w spojeniu ruch i obrot dzielny pozyskują. *Gas. Nar.* 1, 101. Czyli też będzie mały wolny ruch w tak ciężkiej zbroy? *Dmoch. Il.* 2, 205. (czy nie będzie nadto obciążony?). Ruch wojska zbytecznie licznego nie może być tylko bardzo powolny. *Jak. Mat.* 2, 464. Powszechny morza ruch ze wschodu na zachód. *Stas. Buff.* 206. Odchodząc często się obcierał, i ruchy śmieszne robił. *Birk. Dom.* 88. (gestykulacye). Wojny rzadko dobrze idą z tego ruchu pospolitego. *Birk. o Exorb.* 27. z pospolitego ruszenia, allgemeines Aufgebot, Landsturm, *ob.* Ruchawka. — §. Ruch, co się rusza, techna rzecz, żywocina; ein belebtes Geschöpf, eine Creatur, die sich bewegt. Jużesmy się wybadali, co jest gniew, i jeśli krom człowieka ruch jaki onemu podlega. *Pilch. Sen. gn.* 121. Ruch ziemny, robak, gadzina. *Cn. Th.* 957. Ruch morski, abo wodny pław, co się rodzi i pływa na wodzie, bądź zwierzę, bądź nie zwierzę. *Cn. Th.* 708. — (*RUCHA, u p. Głównie szczyzna, *fredum*, ta opłata do skarbu w Mazowszu nazywała się rucha; zdaje mi się, że w Teutońskim języku od słowa Rache zemsta, ma to słowo początek. *Czack. Pr.* 2, 75; *sed cf.* ruszyć dokąd, apelować). — RUCHAĆ co *cz. niedok.*, (*cf.* ruszyć, *cf.* *Germ.* rüffen, rufen, regen, *obsol.* rufen; *Arab.* regg; *cf.* *Ross.* рухнуть, рухнутья runac); *Boh.* ruchaám, heybati, (*ob.* Gibac); *Slov.* pohnauti, pohybowati, pohybugi; *Sorab.* 1. wohibacznofežu, wohnuyitnofežu; *Croat.* giblyem; *Dal.* kre-

tati, kréchem, (*cf.* kręcić); robić, żeby się co chwiało, hin und her rüffen, wackeln machen. hin und her beugen. Rucham ząb, kól, gózdź. *Cn. Th.* 957. — Przeor prosił mistrza Pruskiego, aly mu kościoła nie ruchał. *Gwagn.* 385. nie burzył, er möchte ihm die Kirche nicht zerbrechen. — Ruchać czym, odamienia położenie czego; etwás bewegen, rühren, womit rühren. Niektórzy ludzie uszyma ruchają. *Sak. Probl.* 67. — RUCHAĆ się *recipr.*, tam i sam przechwiewać się, wackeln, sich hin und her bewegen. Ruchają się gałęzie, żeby. *Tr.* — Zglądzone jest wszelkie ciało, które się ruchało na ziemi. *W. Genes.* 7, 21. (wszelkie ciało ruchające się. *Bibl. Gd.*; ruch mające, daś się bewegt, rührte). Gdy się Absalon jeszcze ruchał, wisząc na drzewie, dobili go. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 18, 15, (*cf.* drgnąć). Darmo się weń wkraś chce strach niewidomy, Tylko że się w nim serce trochę rucha. *P. Kchan. Jer.* 559. (trochę puka serce). Okiem i myślą chciwa wszystkie członki jej, chód i ruchanie przebieży. *Pot. Arg.* 369. każde ruszenie, poruszenie, giest, jede Bewegung. Przydawa się odchodzenie z wielkiego ruchania ciała, jako gdy brzemiennie bardzo robią, albo zbytnie skaczą, ruszając się. *Spicz.* 182. — §. Imienie leżące albo ruchaające. *Glicz. Wych.* N 4 b. dobro ruchomé. RUCHACZ, a, m., który co porusza, der etwás in Bewegung setz, der Beweger, Verührer. Ci ruchaće wszech losów, monarchy podufalee. *Zab.* 15, 75. RUCHADEŁO, a, n., *Jak. Mat.* 5. narzędzie ruchaające się, ein sich bewegender Körper. *RUCHAWIC *cz. niedok.*, zruhawic *dok.*, ruchawym czynić, ruchawości nabawić, ożywiać; beweglich machen, beleben. Na boskie stwórcze słowo pagórek zadrgnął, juźci kroczy. Jak słoń zruhawiony stawa na widoczny. *Przyb.* 16, 15. RUCHAWKA, i, ż., pospolite ruszenie, żołnierze z pospolitego ruszenia; Landsturm, Soldaten vom Landsturm RUCHAWOŚĆ, RUCHLIWOŚĆ, RUCHOŚĆ, RUCHOMOŚĆ, ser, ż., die Beweglichkeit, Bewegiamfeit; ruchomość, *mobilitas.* *Hub. Wst.* 124. *Boh.* heybawost (*cf.* chybać), pohnutedlnost, mohowitost; *Sorab.* 1. hibačznofež, hnuyitolež; *Vind.* gentlivost, genlivost, gibhivost, prebudhivost, prenohhlivost, vmeknivost, premeffhivost, odhbnost; *Ross.* движность, движность, подвижность (*cf.* dźwignąć, podźwignąć). Ruchomość czyli zdolność do ruszania się. *Rog. Doś.* 1, 287. Ze ciała poruszone być może, nazywamy ruchaścią. *Hub. Wst.* 388. Gnuśność i nieruchawość jest niemoc i nieudolność ciała do wzruszenia siebie samych. *Boh. Dyab.* 11. Dusza rekom dotkliwość, ruchliwość nogom daje. *Bals. Niedz.* 1, 269. Niebo w rękach u ciebie, Sprawco pierwszej ruchomości. *Suszye. Pieśn.* L 4. pierwszego ruchu, der ersten Bewegung. W nim młodość rzeźwa, mężna, darska ruchawość. *Pot. Arg.* 591. obrotność, żwawość; Gewandtheit, Behendigkeit. — §. Ruchomość, ruszanie się, agitacya; die Bewegung, Motion. Przeleżawszy się po kąpieli przez godzinę, ruchomość jest skuteczna, co stać się może piechota, lub w pojedździe albo na koniu jeżdżąc. *Krup.* 5, 221. — §. *Aliter:* Ruchomość, RUCHOMOSTKA *dem.*; *plur.* Ruchomości; *dem.* RUCHOMOSTKI, ruchome sprzęty; *Vind.* premiklive rezhi, prenohhliva

roba, prelosbliustvu; *Ross.* рухлядь, bewegliche Güter, Geräte, Mobilien. Cała jego ruchomość, broń, konie, sprzęty poszły na łup nieprzyjacielom. *Nar. Hist.* 7, 96. Z rozrzewnieniem patrzył na zabor ubogiej ruchomości. *Xiadz.* 151. RUCHAWY, RUCHLIWY, RUCHOMY, a, e, RUCHAWIE, RUCHLIWIE, RUCHOMIE *adverb.*, mogący być ruszonym, bewegliw, bewegbar; *Boh.* pohnutedlný, hnutedlný, mowitý, mohowitý, hejbowý; *Slov.* pohnutedlný; *Sorab.* 1. hnyitě, lubaczně; *Carn.* ganliv, (cf. gietki); *Vind.* genitliu, genliu, gibliu (cf. gibki), (cf. meknou, prenosliu, smelliu; *Bosn.* pomistgliv, (cf. pomiesćić); *Croat.* genotliv, (cf. gietki); *Ross. et Eccl.* движимый, движимой, подвижный, движимый, передвижный. Tatarowie w domach z sobą ruchomych mieszkają. *Petr. Hor.* 2. H 2. (w domach przenośnych). Zefir przez lekkie ruchliwych gałązek szemranie Budzi Nimfy. *Zab.* 1, 185. *Nar. Dz.* 5, 29. Nacznym z dnem ruchliwym. *Os. Fiz.* 275. Stoł ruchomy do rozczłonkowania trupa, *versatilis.* *Czerw.* 40. — §. Ruchawy, ruszający się, sich bewegend. Osoby te mają krew rzadka, ruchawą, żywo w żyłach obracając się. *Boh. Dyab.* 558. Stoł nieruchawy. *Przyb. Milit.* 115. Dziewczyna strasznie nieruchawa. *Teat.* 55. l. 26, (cf. pień, cf. olszowy Marcin). Nieruchomszy nad te tu skały w krąg stojące. *Otw. Ow.* 545. Gwiazdy stałe, nieruchome, zdają nam się nie mieć żadnego własnego biegu; *stellae fixae.* *Śniad. Jeog.* 5. Wyrazy długie robią mowę rozwlekłą i nieruchawą. *Pir. Wym.* 261. — §. Dwojakie są dobra, jedne ruchome, które można z miejsca na miejsce ruszyć; drugie nieruchome, jak domy, kamienie. *Sax. Týt* 128. *A. Zamoj.* 111. Ruchomy majątek *Vind.* prelosbliu samoshlvtu, prelosbliustvu. Nieruchome dobra, *alias* stojące. *Ostr. Pr. Czw.* 1, 28. *Zab.* 6, 224. *Eccl.* обдержаніе, обдержетво, все то, что содержится, вмущество, владѣніе, отчина, (cf. dziedzina, imienie, ojczyzna). Ruchoma własność jest, którą z jednego miejsca na drugie łatwo ruszyć i przeprowadzić można; nieruchoma, która z jednego miejsca na drugie przeniesioną być nie może. *Szczerb.* *Sax.* 485. — §. *Activ.* Liściem topoli miocze wiatr ruchawy. *Hul. Ow.* 45. ruchający, elwiewający; in Bewegung jeğend, bewegend, jehaufelud. Przyjdzie na gnuśnego ubóstwo ruchliwe. *Klon. Wor.* 34. — RUCHOMIE, ruchomym sposobem, *mobiliter.* *Cn. Th.* 954. RUCHO, a, n.; (*Boh.* raucha lintum, rauch vestis, rauška velamen; *Slov.* rucho vestis, rauch amictus; *Hung.* ruha vestis, ruházat amictus, ruhazny vestire; *Croat.* ruho amictus, vestitus lineus; *Rag.* ruhho, ruho amictus, vestis; *Bosn.* ruho); §. 1) rucho, część szaty kobiecej, faldzista, która się z szelestem niby ogon z tyłu wlecze. *Włod.*, *Vind.* oblazhbilni rep, shtof, rep jope, die Schleppe an einem Frauenkleide. Na jednej służebnicy się spała, a druga szła za nią niosąc jej rucho. *A. Leop. Ester.* 15, 6. *Kehow.* 61. Niewiasty strojów niezwyčajnych nie mają wymyślać, jako są rucho długie, stoły od szyi do ziemi. *Petr. Pol.* 2, 197. *Gost. Gor.* 129. *Łacz. Zw.* 22. Długie rucho za sobą włóczę. *Eraz Ob. B.* Rucho dyabli wozek. *Kehow. Fr.*

14. — *Fig.* Rucho pawie oczami upstrzone. *Zab.* 1, 194. (ogon pawi). — §. Zastłona, opona białogłowska, ein Weibermantel. Królowa białym ruchem okryta, swego synaczka trzymała czarnym płaszczem odzianego. *Zbil. Dr. F.* 2. Szły Trojanki do kościoła Pallady, trzymając dar drogi, święte rucho, *poplum.* *A. Kchan.* 18. Wzieli święty Pallady obraz, rucho świętego nie śmieli się dotknąć, *vittam.* *ib.* 56. — *Fig. tr.* Oni żądzoim tylko wielkiego kamisz ziemskiego rucho. *A. Kchan. Ps.* 20. — §. 2) Rucho: cokolwiek ruch daje, porusza, sprężyna ruch dająca: Urfewegung, Grundtriebfeder, Triebrad. Prawda, o duchu czysty, rucho świata. *Zab.* 10, 152. *Koss.* Stońce, dzienne rucho. *Przyb. Milit.* 159. O pannu uwielbiona, która tej świątńey Rucho masz poruczone, a wiesz tajemnice Ludzkie wszystkie. *Tward. Pasq.* 59. — §. Rucho, ruchadło, rzecz ruchająca się, ein Ding, das sich bewegt. Serduszeko moje, rucho przyjemne, Uderz do serca pięknej Hanety. *Zab.* 11, 596. *Zab.* — Rucho, ruchanie, ruch, die Bewegung. Wznosi głowę na łada by najmniejsze rucho. *P. Kchan. Orl.* 1, 175. RUCHONOSZ, a, m., noszący za kim rucho; der Schleppträger; *Vind.* repanoluk; *Croat.* reponoszeec. Pochodz. rozruch, obruchanie, zawierucha, samoruch; ruszyć, ruszenie, naruszyć, obruszyć, poruszyć, rozruszyć, wzruszyć, wyruszyć, zawieruszyć.

RUCHMANNY, ob. Rochmanny.

RUCIANY, a, e, od ruty ziela, Rauten; *Sorab.* 1. rużanė. Ocet ruciany zachowuje od zaraźliwych chorób. *Kluk. Rosl.* 2, 250. Ruciany wieniec, herb S.-ki, der Rautenstrand, das Wappen Churadiens.

RUCZAJ, ju, m.; *Ross.* ручей; potok, struga, ein Bach. Gdzie granica idzie rzeczka albo ruczajem, tam komornik wymierzy bieg onęj. *Gaz. Nar.* 2, 205. *Dudz.* 54.

RUCZNIĆA, ob. Ruśnica.

RUDA, y, ż; *Boh.* ruda, (rudka lubryka, Reibel; *Sorab.* 2. ruda czerwona metaliczna ziemia; *Ross.* руда = 1. krew, ob. Rudowina, 2 ruda, kruszec, рудный брудзі, рать, ратька ezerwieniec, (cf. rza, rdzawiec; cf. *Lat.* rudus, rudusentum, raudus); §. 1) das Erz. *Urząd.* 405; *Slov.* ruda, med, kow; *Hung.* rez, őrtz; *Vind.* ruda, rudstvu, rudovina; *Carn.* rüda, brom, bron; *Croat.* rüda fodina, minera, ruda izkopana metallum; *Rag.* rüda fodina, gvözdje metallum, (ob. Gwóźdź); *Bosn.* ruda, mjesto, ghdí se dabe srebro, zlato al inno mjedo, *metalli fodina;* (*Slav.* rüda = grzędą). Rudami dla różności od kruszców (Erzstufen), powinny się nazwać owe, które albo są wcale miękkie, albo przynajmniej krusze; pospolicie znajdują się na mokrych miejscach. *Kluk. Kop.* 2, 216. Po wysokich górach prawie wszystkie kopiemy kruszec *metaux*, w nizinach same rudy, *mines.* *Stas. Buff.* 145. Ruda błotna, *Emmpjers.* *Kluk. Kop.* 2, 216. Ruda wodna, *Čecery.* *ib.* 217. Ołowna ruda aho żyła, *molybdaena.* *Cn. Th.* 626. Żelazna ruda. *ib.* 1418. *Črese.* 11, *Sorab.* 2. hrila, (cf. bryła). Ruda miedziana, miedzianka. *Os. Żel.* 79. Kupfererz. Był chleb, były i konie, woły, srebrne rudy, Póki tu nie bywały Tureckie obłudy. *Biel.*

S. M. B. 3. Ruda surowa *Carn.* grüdel. — §. Ruda w Słowiańskim języku znaczy wszelki kruszec, w Polskim tylko kruszec żelazny. *klec.* *Zdm.* 48? Ruda ognista, *ampelitis.* *Cn. Th.* 938. *Erdbary.* — §. 2) Czasu gorącego pada często deszcz drobny gorący bardzo i jadowity, który Włosi *maizumen*, a u nas rdzą albo rudą zowią. *Cresc.* 227. *Woblbau, Hönigtbau, Rost, Brand, j. B.* im Getreide. — §. Ruda = nawalność. *Dudz.* 56. *Ungewitter, Sturm, Regen.* Gdy od złych wiatrów i od nagłej rudy Ockraniam sadowinę, kozieł się obłakał. *Simon. Siel.* 51. — §. 3 a) Ruda, miasto w cykule Halebekim w Galicyi *Dyke. Geogr.* 2, 565, eine Stadt in Galizien. — b) Starostwo w ziemi Chełmskiej. *Dyke. Geogr.* 5, 565. RUDAWIEC, wea, m, *coluber cherssea*, gatunek najmniejszych węzłów, jędowny rdzawego koloru. *Zool.* 205, eine Art kleiner giftiger reifbariger Schlangen. RUDAWA, y, ż, miasto w Krakowskim nad rzeką Rudawą czyli Rudawką. *Dyke. Geogr.* 2, 565. *Pol. Jow.* 156. Stadt nad Józef im Straußfischen. RUDAWY, a, e, rudę mający, erzhaltig. Woda rdzawa albo rudawa, to jest z rudą spży niejakiej zmieszana. *Cresc.* 11. — §. Rudawy na kształt rudy, nieczyste śniady, rdzawy, rdzysty; wie Erz, erzfärbig, unrein, schmutzig, rothig. (*Boh.* zerzawy rdzawy, rudawy, rdh, rdjm czerwieniec; *Vind.* arjav' rusy, erjav = rdzawy, ardezh, razh = czerwony; erdezhast = rudawy; *Carn.* erjav, erjavz rufas, erjav aeruginosus, erdezh, ardezh = czerwony; *Erdelje Transilvania; Bosn.* arglja, righlja, righlja *aerugo;* *Ross.* рудожелтый бруднозолты, рудить, зарудить брудзіць, орудывать окрывать, рать, ратьця czerwieniec). Złoto i srebro często znajdujemy czyste, inne wszystkie kruszce kopieimy rudawe. *Stas. Buff.* 102. Olsza na rudawym błocie. *Klon. Fl. B. 2 b.* Szefelny rdza rudawa strawi, i ziemia bółwłość plugawa *Pusch. Bell. B. 4.* Cesarz Fryderyk nazwan Barbarosa od rudawej brody. *Nar. Hst.* 5, 519. only, rusy, rudobrody; reb, rebbärtig. Włos rudawy, włosy na głowie czarne, chytrego oznaczają człowieka *Teat.* 29, c, 15. Ją jestem bez porównania rudawsza, niż ty. *Teat.* 57, 75, może plus blonde.

Pochodz *rudnia, rudnica, rudnik, rudy, rudobrody, rudopisarz, rudopismo, rudziasty.*

RUDEL, 'RUDELO (*Tr.*), a, m; (*Boh.* rulle wiosło; *Rag.* rüdo = dyszel; *Ger.* Ruder wiosło, *apud* Verbern rüdel; *ster;* *Ross.* руль, das Steuerruder. Styr albo rudel, *gubernaculum.* *Klon. Fl. B. 1.* ster, instrument z drzewa i z ław rzezanych złożony, którym sternicy okrety kierują. *Otw. Ow.* 617. Rudel jest w tyle statku i wychodzi za bode, którym sternik podług potrzeby kieruje; u niego są dunale. *Magier. Mskr.* Nad sternika Telona nikt lepiej rudlem nie kierował. *Bardz. Luk.* 49. Gdy się morze wzburzy, Sam sternik do rudla zasiada. *Zab.* 15, 401. Każdy się krząta w nawach, wszystkich trudni praca, Rudel w sterującego rękę się obraca. *Przyb. Luz.* 41. Okrety tak wielkie obracane bywają od maluzkiego rudla, gdzie sternik chee. *Buda. Jac.* 3, 4. — §. Powiewa tam wiatr tak statecznie, iż przez wiele dni nie potrzeba żeglarzom ruszać rudla, albo też po-

prawić żagłów. *Boter.* 16. (wiosł). RUDELNIK, a, m., wiosłowy, robotnik w nawie, na morzu. *Cn. Th.* 1266. majtek, der Ruderfnecht. Klnął jak rudelnik, er fuchte wie ein Bootsfnecht. *Ern.* 151.

RUDNIA, i, ż., topialnia rudy, daß Schmelzhaus, wo daß Erz geschmolzen wird. W młynach, rudnicach, smolarniach etc. *Vol. Leg.* 5, 509; (*Carn.* rudetina, bronzenina; *Vind.* rudstvu, rudovanje, ruderthe; *Ross.* рудоконня, рудникъ kopalnia). Przebodzione serce Jezusowe ostrvm w rudni piekielnej zahartowanym oszezezem. *Pociey.* 203. (w hamerni, na warsztacie). RUDNICA albo Następ, herb; podkowa barkiem do góry, w środku jej stezła żelazcem do góry. *Kurap.* 5, 46, ein Wappen. RUDNIK, a, m.; *Boh.* rudník, hawj; *Carn.* rudar; *Croat.* rudar, kol rude kopa; *Vind.* rudokopazh, rudokopauz, kopauz te rude, knap; *Sorab.* 1. metallakopar; *Ross.* рудоколь; kolo rudy chodzący, górnik, der Erzgraber, der Bergknappe. Rudnik, kruszcowy górnik *Dissyp. K. k. 2 b.* Rudnicy, którzy żelazo robią. *Vol. Leg.* 2, 664. — §. Rudnik, kopalnia, *Carn.* rudetina, rudina; *Vind.* rudflie, rudna jama; *Ross.* рудникъ, рудоконня Każda w szerególności kopalnia zowie się cechem czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą *Staw. int. Pr.* 215. RUDNY, a, e; *Boh.* rudný, (hruden przybyszowy miesiąc, cf. grudzień); *Carn.* rudarske, bronzen; *Vind.* rudni, rudoviten, rudstven, rudoshagen, rudokopauzhen; *Croat.* rudarszki; *Bosn.* rudny; *Rag.* rüdni, gvöldjen; *Ross.* рудный; *Eecl.* рудничій, принадлежащій до руль земныхъ; od rudy, Erz =. Pisarze rudni donoszą, ile tygodni piec idzie albo stoi. *Os. Żel.* 62 — *Subst.* Rudny, dozorca górników. *Os. Żel.* 61, der Bergknappenmeister, Aufseher über die Bergleute. — §. Rudny, rudawy, rdzawy, śniady; erzfärbig, rothig. Rudna jedza. *Przyb. Milt.* 65. RUDOBRODY, n. p. cesarz Fryderyk. *Nar. Hst.* 2, 12. rudawy, rusję brody, *Barbarossa*, rebbärtig; *Carn.* erjavobrodahz. — (RUDOMINA, y, ż., n. p. Widzę z mojej berlunki istną rudominę. Wszystko potłuczono, poszarpano. *Teat.* 45, c, 108. *Wyb.* może rumę). — RUDOPISARZ, a, m., mineralogiste. *Stas. Buff.* 100. (*Ross.* рудословъ; *Eecl.* рудоцлователь, рудныхъ дѣлъ мастеръ metallurg; рудоцловаю, рудоконяю. *Graec.* metallorogéa). RUDOPISMO, a, n., mineralogia. (*Ross.* рудословіе; *Eecl.* рудоцлованіе metallurgia; *Ross.* рудословный metallurgiczny). RUDOWINA, y, ż, otok rudawy, schmutziger Eiter. (*Ross.* руда крив'). Z purchawki zastarzałej lancetem przeciętej surowieca czyli rudowina wytryskuje. *Perz. Cyr.* 2, 85. RUDOWŁOSY n. p. Alobrog. *Zab.* 8, 225, ob. Rusy, cf. rydzy. RUDOWRÓZ, a, m., der Ruthergänger, wieszczek, który za pomocą różgi wieszczbiarskiej (Wünschelruthe) i jej naginania, odkrywać ma żyły kruszcowe. *Mier. Mskr.* RUDY, a, e; *Boh.* rudy; śniadoczerwony, jak ruda, schmutzigbraun; *Ross.* рудожелтый бруднозолты; *Croat.* rud, -a, -o, chverszt solidus, compactus; *Rag.* rüd, rudokossan, rudan *crispus*, rüdit *crispare.* RUDZIASTY, a, e, rudny, pełen rudy; *Vind.* rudoviten, poun rude, erzhaltig. Rudziaste, śnieżno i z lodów wody są niezdrowe. *Haur. Sk.* 98.

- wiele jest, my nie będziemy mogli budować muru. 1 *Leop. 2 Ezdr. 4, 10.* zwałisk.
5. RUM, u, m., wolne miejsce; *Germ. der Raum, freye Raum; (Goth. rum; Ottfried. rumo; Svec., Dan. et Isl. rum);* der Mäß; *Sorab. 2.* ruhni, (rumne przestronny; *Sorab. 1.* rumnošč *spatium*, rumné, rumnoščiwé *spatiosus*); *Vind.* prestor; *Croat.* proztor, (*ob.* Przesztor). Przed cesarzem idąc, rum mu czynią. *Star. Dw. 41.* (rumowali). Marszałkowie rum czynią. *Pot. Arg. 855. Kłok. Turk. 256.* Pnie się przez gnia, jednych potraça, drugim łaje, że mu rumu nie czynią. *Boh. Kom. 2, 242.* Rum żelazem sobie uczynił. *Tward. Wł. 99. Zab. 4, 506.* (przebił się). Dawszy rum ku przejściu ciasny. *Tward. Mts. 52.* Gałuszą zbył: lud wrzaskiem, powrozy turkotem, Woda klaskiem hanielnym, rum powietrzny grzotem. *Żebr. Ow. 285.* przestwor, przestrzeń powietrzna, der Luftraum. — 4. RUM Moskiewski, rapontyk. *Urząd. 265.* Rum Turcki, *rheubarbarum.* *Sienn. 195, Vind. rubarbara; Ross. et Eccl. ремень: Graec. ἴρις, die Rhubarber. 5* RUM, w skok z soku trzciny cukrowej, destylowany. *Kruml. 555. Pam. 85, 1, 1088.* der Rum, Arab. — RUMACYA, y, z, prowadzenie od prawa nakazane. *Un. Th. 958.* gerüchlich anbefohlene Märrung eines Orts. Którzyby rumacy przed hani ya aktorowi bronili... *Vol. Leg. 5, 85.* Rumacya, łranie się przez, przenosiny, ustąpienie, wprowadzenie się, *ob.* Rumować się.
- RUMAK, a, m., (*cf. Hebr. רמא* *ruma*: sugonuje, gdy to słowo nie ma terminacyi Słowiańskiej, że musi być od gine Tatar.: takowy koń nazywał się *dars le tems de la cavalerie un destrier, un palefroi. L. 9.* polski. *Chert. Mskr.,* przedni koń Turcki, ein n. Rades Zartföhne Meß; *cf. Vind. ramithar, cf. Boq. Lelev, ob. Bedewie, cf. Ross. арманъ, cf. dzianet*). Jakże też to z tak leznych zwierząt sąlżisz zwierze? Co pierwsze przed drugiem słusnie miejsce bierze? Ja uolemam, że ów rumak, stad Natolskich plemię, który na dźwięk trąb, uszkicm strzyżo, grzebie ziemię, i wes do poróża, i w krawawę gonitwy, Starszy zbrojne szeregi, mężnie schodzi z bitwy. Lub z szanłów wypuszczony z bystrymi dzianet, Wabije wiatry na zawód, pierwszy się, a mety, i panu, co go karmił, w pięknym wity lesie Zwycięzca na łabędzim karczku wieniec niesie. *Nar. Sat. 5, cf. Bibl. 6d. Job 59, 24. (ob. Koń).* Zartkonogie rumaki, pokryte dywdykem Wzorzystym i szkarłatem. *Pilch. Sen. list. 2, 426.* Rzutniejsze kome i żywsze rumaki Tam nie jednemu pomalują Notem. *Jull. Buk. B 5 b.*
- RUMEL, a, et u, m., pewna gra wkarty, pakiet, Nummel-piffet. *Mon. 76, 728.* — *Prov. Trafil w rumel. Rys. Ad. 66. Pot. Arg. 265.* w notę komu trafić, w notę ugodzić. *Kosz. Lor. 115. et 482.* dogodził mu, er hat's gut getroffen, gerade redt getroffen, auf ein Haar, zur rechten Zeit. Wiele zależy na sposobnym zażyciu okazyi: to jest, co owo mówią: w rumel trafić. *Lub. Roz. 108.* Właśnie mu w rumel fortuna trafiła. *Chrośc. Fars. 471.* (*cf. w rym trafić.*) — Dom jego do kordegardy rumel w rumel podobny. *Teat. 11, 124.* kubek w kubek, einander so ähnlich, wie ein Ey dem andern. Ru-
- mel w rumel podobien do swego wuja. *Teat. 25, 8.*
- *RUMELEC, lca, m., {Rumeliota, mieszkaniec z Rum-ili; ein Rumeliote. 2}; n. p. Pers (umie) wziąć dzide, Rumelec przypasać do broni, Zwartych żartko Arabin zażyć w miejscu koni. *Tward. Wł. 201.* — [2. *Transl. Rumelec, ruml, koń z Rum-ili, ein Pferd aus Rum-ili. I na wóz kładą kryty w sześć bielszych od śniegu Zaprzężony rumelców. Pot. Wojn. choc. 504 — 2]. Niech się Tatar bachmatem, rumlem Turczyn szczyci, Lekkie oba do biegu, cudne są w kibici. *Pot. Pocz. 408.**
- RUMIANEK, nku, m, RUMIEN, ia, m, RUMIANIEC, úca, m., (*z łac. Romanus*), ziele, *anthemis, Kamille; Boh. rmen, hermanek; Sorab. 1.* hermanki, zahrodske hermanki; *Vind. kamilza, kamelza; Carn. gamela, gomeleze; Croat. jabuchnyak; Dal. komonika; Bosn. komonika, romonika, raman, roman, rriman, ravna; Ross. ромашка, cf. romanek; prócz ogrodowego, Rzymskim zwanego, jest i krajowy, wszędzie u nas rosnaey. Kłuk. Rosl. 2, 250.* Pachnący rumienek. *Urs. Gr. 587.* Psi rumień, rumieniec śmierzdzący, *setula foetida, Rubrille, fruchtende Kamillen. Syr. 705, Urs. Gr. 586.* Rumian farbierski; *Ross. пурпурный, пурпур, пурпурный, ob. Popawa. RUMIANKOWY, RUMIENKOWY, a, o, od rumianka; Boh. rmanowy; Carn. gomelezn; Kamillen. Rumienkowe kwiecie. Syr. 892.*
- RUMIANAWY, a, o, czerwony; *Rag. narumen, rötblich.* Bylica ziele kłace puszcza rumianiawe. *Syr. 720.* RUMIANOŚĆ, Sei, z; *Vind. erdezhnost, erjaviza; Ross. пурпурность; Eccl. purpureo; rumieniec, czerwoność* twarzy, die Gefährliche, Haut der Wangen. Rumianość zdrowie krwi. *Zob. 16, 115.* Krew się w nim burzy, twarz ośła obława niezwyčajna rumianością. *Pilch. Sen. gn. 110.* Kwiat rumianości i wdzięczności padnie małą niema g. *S. Roz. 654.* Wstyłowość w jej jagodach wielką rumianość żarzy. *J. Kohn. 559. I. d. Syl. 220.* (raki piez). — *Transl. Już Tytan rumianością zdołił niebo. Tr. die Simmelserbe. — Bunczość potrawy. Tr. bruniność, die Braunerbe, das Braune an einer Speife.* RUMIANY, a, o, RUMIANO adverb, RUMIANUCHNY, RUMIENUCHNY, RUMIENUSKI *intencje, czerwony, (osobliwie o oczu), reif offenders vom Gefichte; Bosn. rumen, rusi, erogljen; Rag. rumen rubicundus, purpureus; Croat. rumen, rubicundus; (Carn. rumin, ermen złoty; Vind. rumen, roshnofarbast różany; Eccl. пурпурный, румяновидный. Gdzież ów alabaster czoła? gdzie wargi, jak koral rumiane? Men. 70, 585.* Już i farby białej z rumianą stoczony, I sily i dużości nie ma przyrodzony. *Otw. Ow. 425.* Usteczka rumieniuchne. *Groch. W. 360.* Wstydem rumianiuchnym okrasila lice. *Zob. 16, 84. Weg. Wszystkie slichny i wszystkie rumiany, By śnieg z szkarłatną farbą pomieszany. Groch. W. 551.* Ester była rumieniuchna, jak piękny kwiateczek. *Rads. Esther. 15, 8.* Bardzo rumieniuški. *Pieśn. Kat. 45.* Rumiany wstył twarz mu zapala. *Ilul. Ow. 90.* — *Transl. ad alia: Czerwony, reif. Zorza wstając rano farbować zwykła sobą powietrze rumiano. Otw. Ow. 216.* — Certy z okuimi upiec rumieniuchno. *Bielaw. Mysl. F 2. bru-*

natno, braun gefettet. Rumiany sos, rumiane mieso. Wiel. Kuch. 427. — (RUMIEN, ob. Rumianek, ob. Rumieniec). — RUMIENCZYK, a, m., dem. nom. rumieniec, cime feine Gefüßeröthe. Gdy się gorzałki napije, rumieniczek nabiera. *Petr. Lek.* 257. Widział ją w rumieniczkach rozmaganą leżącą. *ib.* 10. RUMIENIĆ *cz. dok.*, urumienić, zarumienić *dok.*; *Vind.* erdezhkati; *Ross.* румянить, разрумянить, разрумянивати; rumianym czynić, czerwienić, rötben (*praecipue de vultu*). Taka waga, kiedy twarz urumieniła. Na świat wychodzi żona Tytonowa. *P. Kchan. Jer.* 101. (uróżnowała). Wesołnie na świat wstyd zatarty, Nie rumienia czoła szpetnie żarty. *Hor.* 2, 60. Ja się mego kochania w tydzie i rumienię. *Teat.* 46, d, 55. id. eröthe dabey. Błady twarz jak rumieniec. *Sleszk. Ped.* 52. Krwia, która z rak jego przetartych płynęła, rumienił wapno. *Birk. Sk. E* 5 b. Zbladłem raz, to znowu rumieniem się, sto razy zmienić się twarz moja. *Teat.* 5, c, 7. Gdy wejrzysz w ludzkie sprawy, jako we zwierciadło; Poznasz, gdzie się rumieni, a gdzie też nabladło. *Ref. Zw.* 29 b. — 2. Rumienić potrawę jaką, ob. Przyrumienić; n. p. Rumienić masło, tłustość, albowi też zrobić rumiany sos, rumiane mięso, także rumienić pieczywo, zrumienić ciasto. *Wiel. Kuch.* 427. RUMIENIEC *neutr.*, rumienić się, rumianym się stać; *Vind.* erdezh gratati; *Rag.* rumenitise; *Croat.* rumenitišće; *Bosn.* rumenitise; *Ross.* румянить, красить, покрашивать, рить мердеи. Rumienieja, którzy się czego wstydają. *Petr. Et.* 282, cf. taki piec, cf. pełznąć wstydem. RUMENICA, y, f., *cyprinus rubrus*, ryba bardzo do płości podobna, tylko że ma czerwone obwódki oczu. *Kluk. Zw.* 5, 175. das Reifange, ein Jüß. (*Croat.* rumenica minium; *Rag.* rumenizza = cynolr). RUMENIDŁO, a, n.; *Vind.* rumenilo; *Croat.* rumenilo, kopteiza; *Bosn.* rumenillo, cergljenillo; *Rag.* rumenillo, (rumelka = purpura); *Ross.* румяны; barwiczka, Rouge, rötbe Schminke. I muszeczki i kamfory i pachnące mydła, I które dziś z Sabei wożą rumienidła Rozkazala gotować. *Tward. Pasq.* 10. RUMIENIEC, ica, m., RUMIEN, ia, m., RUMIENICE, ów *plur.*; 1) *Ross.* румянец, краска, (rumianiec okrążek cętkowy); rumianosc twarzy, die Rötbe des Gefüßts. Wzięczny jej rumieniec różę przechodzi. *Tr.* — (2) Rumieniec ziele, ob. Rumianek).

RUMINOWAĆ *co cz. niedok.*, z *Lat.*, rozbierać u siebie, roztrząsać w myśli; überdenken, nachdenken, überlegen bey sich in Gedanken. Ja, co mi się zda, co myślę panowie, Powiem, ot te uwagi ruminuję w głowie. *Bardz. Lúk.* 157. Jedzie długo w mileczeniu, ruminując w głowie, A że już o tym myśli nie da uznać w mowie. *Baniał. G* 4 b. Przychodzi w postawie tajemnicę ruminującego. *Min. Rył.* 1, 15. Wszystko w sobie tak ruminował, Żeby zaś uczyniwszy dobrze nie żałował. *Pot. Arg.* 200. *Tward. W. D.* 44. *Żarn. Post.* 5, 155.

RUMOR, u, m., z *Lat.*, wrzask, rum, hałas, trzask, rozruch; Getöse, Lärm. Po tej mowie wszczął się rumor, który spokojność izby mieszał. *Dyar. Grod.* 49. Dom podcięty z ogromnym rumorem się wali. *Tward. Wł.* 92.

RUMOWAĆ *cz. niedok.*, urumować *dok.*, rum czynić, uprzą-

tać, wyprzątać; *Germ.* räumen, Raum machen, Plaz machen, wegräumen; *Sorab.* 2. rumowasch. Tedy zabawiony Mars był w Ameryce, rumując świat nowy bitnym Portugalezycznym. *Tward. Pasq.* 92. Z rozpaczy tor sobie rumuje przez strzały i miecze. *Leszcz. Class.* 58. Żelazem sobie urumować wrota, Albo do śmierci albo do żywota. *Tward. Wł.* 60. Wyrównajcie droge, urumujcie ją, zbierzcie każdą zawadę z drogi. *Hedz. Jes.* 57, 14. Stanawszy prawie Smoleńskowi w oczy, Ugania Moskwę, i szaniec rumuje. *Tward. Misc.* 12. Aleć gdzieś między drogię tafa ślady, I nad ów wyższy stopień rumowały. *Tward. Misc.* 75. Kazał z obozu wszystkie zawady rumować. *Warg. Cz.* 194. Z skały krwawą zbroszałego nakomiec rumuje, *dejeit. Żebr. Ow.* 24. (zrzucił — 2. Dom jego rumuje a łupi. I *Leop. Math.* 12, 29 (wyłupa. 5 *Leop.*), plundruje, wybiera, ausplündert. Rumował lichwiaz wszystkie majetność jego, i rozdał obcy pracę jego. I *Leop. P.* 108, 11. (szperował. 5 *Leop.*). Boda rumować a szperować dom twój. I *Leop.* 5 *Reg.* 20, 6. (przeszperują ciem twój. 5 *Leop.*). RUMOWAĆ się *recipr.*, iść się przez, raia colligere. *Marc.*, ruszać się z miejsca, prowadzić się przez; wegziehen, id. wegmaßen, Plaz machen, (ob. Runać). Z cjeowskich grodów się rumuje syn Jowisz na ziome, *deut. Żebr. Ow.* 25. W szacie świetną ustrojny W Cykańskie rumuje się Hymeneus sroiny, *augredatw. ib.* 245. Za twą sprawą doluze będzie, Bład się urumuje wszędzie. *Kanc. Gd.* 284. RUMOWNY, a, e, obrotny, obracający się, beventid. Świat zemdleje, jak wiersz usłyszysz rumowny, Jowisz się zadziwuje, gdy okrag rumowny Nebios się nie obraci. *Bardz. Lúk.* 102.

RUMRYCHT; n. p. Był wielki rumrycht a szemiane o nim między Ruszozą. I *Leop. Jan.* 7, 11. (*marmer multum erol. Vulg.* gwar, Gärde, Gemmel.

RUNAĆ *necl. jedn.*; *Caru. obs.* ruena trulo; *Croat.* runiti, rivati, trulere, ručnyje trasio, praecipitatio, rayen trusus, praecipitatus, cf. rumuje = trud, praca; *Rag.* runnu, porinnati impellere, praecipitare, rignivalz impulsor, zrunuti ruere, (cf. gruclngé); *Bosn.* runuti impellere, trulere, runiti dejezre (cf. ronie), srinuti, sarnuti (cf. sarna), zgrobnugatise ruere; *Ross.* рунуть, рухнутья, рунуться, возрнуть, изрнуться, рушнться; (*Erel.* рунуть, рбаты, рбуо траціт); (cf. ru! cf. *Lat.* ruere); runać, z trzaskiem i gromem się obalić; (*Croat.* mussűjemsze corruo, urasslyiv ruinosas); raffellnd binfallen, mit Geräusch binstürzen. Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Potężnieć runie, im wyżej wierzeh miecie. *Kehow. Roz.* 107. Ogromna skały urwa, stracona z góry wierzehu, runie z gromem do dołu, runąc przysparza gromu. *Stas. Num.* 1, 148. W wodę runawszy, łodzi płynącej docieka; *insdit undas. Żebr. Ow.* 192. Runęły dżdże tak wielkie, że... *Birk. Dom.* G 4. lunęły. — 2. Za tym runę słodkie łyzy. *Birk. Dom.* 117. hojnie się leja, fließen, reichlich strömen. — 3. *Transl.* Trzaskać, trącić. Pod Pitona trupem szkaradnym ziemia runęła, Z dźwięku Etna daleko zawyła. *Tward. Daf.* 17. Przy dzieckach bogu po zwycięztwie działa runa. *Jabl. Buk. T* b. Ledwo wyjdzie, owże głos na kształt gromu runie, Za-

drży ziemia. . . . *Tward. Pasq.* 51. W tym runał z nieba głos. . . . *Odym. Św.* 2, N b. — 2. Pszczoły wszystkie runą na znak traby króla. *Zab.* 12, 250. z szelestem głośno ruszają, sie strömen berbey mir Geräusch. — *Fig.* Pod srogim ciosem ojczyzna runęła. *Teat.* 44. d, 60. upadła, obaliła się, ijt hingefürzt. Potęga bez rozsądku swym ogromem runie; *rut mole sua. Hor.* 2, 47. *Kniaź.* 2. Runąć się na kogo, z trzaskiem rzucić się na kogo, plöglich über einen herfallen. Runęł się na niego umysłem tym, aby go zabł. *Gl.* z. *Wyeh.* II 7. Wziąwszy miecze, runęli się na niego, i zabłł go. *ib.* C 5 l.

RUNO, a, n. *Boh.* runo, runj kůze; skóra z wełną; *Vind.* runja = kosm; *Croat.* rana vellus, runyszł; *Dal.* runav villosus; *Rag.* run forus lanca, rúgná pilus, run umne vellus, rúgnav kartus, zaúgnaviti, rúgnaviti *hirsutus ferri*; *Bosn.* rugne pilus, run umne vellus, runav = kosmaty; *Ross.* pyho; *cf. Germ.* absal ranen rznac, zkad die Runen; skóra z wełną. *daš* šlič, ein Zell mit Welle darauf. Położę runo albo wełnę na podwozcu. *Sk. Żyr.* 1 405. Argonautowi z Grecji do Kolesis po złote runo zegłowli *Strupk.* 70. *daš* geldene šlič. Order złotego runa. *Słow.* Pr. Pol. 2, 272. *Wyta.* *Gogor.* 249. — *Allegor.* Gdyby takawa fortuna, co bez brzytwy innym goł, Dała strzydz swe złote runa Mym życzeniom po pój weł. *Zł.* 8, 121. Pod złotym się runem wleczą swoje chowala *Biś. Tom.* 1 4. (nie wszystkie złote, co się świeci; — 2. *Aster.* Poskł papużowi runo albo włosy piówsze synów swoich. *Sk. Dz.* 674. *Em. Eur.* 10. die ersten Haare, *Mitphaar.*

RUP, ia, m., **RUPIE** plur.; (*Boh.* rupa = owad; *Slov.* rup, obad *arbus, arbustus*; *cf. l.* ruzozh = gryzący; *Bosn.* ru = pa *foamen, lustrica, l. l. uena, ruppige weatus*; *Ital.* ruppe, rupper; *Lat.* rupper; *Lf. Slov.* Rupa; *Germ.* Ruppe; *cf. Lat.* ruper); rołcy w żywocie. *Cn. Th.*, *Šarmer im Lute*, in den Eingeweiden. Jeden gatunek robaków, podobniących do owsa lub żyta zbliżający się, jako w rzece i strömu; ale w mianstwie bardzo rzęzy, najczęstój w prostej kiszce kłobani się mnożący, nazywają rupami. *L. z. L.* 188. (*cf. gl.* 10). — §. Rupię końską, cz. rwi końską, w brzuchu końskim. *Syr.* 513. *Sorab.* 2. schpundli; *Garn.* slpundli; *Croat.* kórs-l. Štešvärmer, Wärme im Eingeweide der Pferde. Podróznik zale rupie albo cz. rwi końską morzy i wywodzi. *Syr.* 1161. Rupię i gęsty w jęitach konie miewają. *Końsk. Lok.* 56. Siczka z otrębami pomieszana rupie w brzuchu końskim jędzi. *Hipp.* 51. Trą mu brzuch, jako szkapie na rupie. *Reg. Zw.* O 1 b. — 2. *Transl. fq.* Rupię, fraunek, zgrzyzoła, mól, świeczce: *Šummer, nagen der Warm. Garn.* Każdy ma swoje rupie. *Eys.* Ad. 27. każdy ma swego mola **RUPIC** cz. *nietok*, kasać, gryźć: *Vind.* rapti, nagen, beißen. *Cn. Th.* — *Transl.* Rupię mięso, trapi mię, trasiuje się. *Włod.*, *es* *padt* mir *Šummer*, *es* *wurmt* mich. Rupi was honor przełożonych naszych duchownych. *Smotr.* *El.* 8. marketno wam, że mają tyle znaczenia.

RUPIECI plur., stare graty, stare nizezemne ruchomości, sprzety; *Rummeley, Gerümpel, Rummel*; (*Boh.* *cf. Slov.*

haraburdy; *Sorab.* 1. staré czapor; *Vind.* rapatia, robatia, menšli roba, paludje). Trochę domowych rupieci. *Zimor. Siel.* 244. Pobrałam z sobą matezyne rupieci. *Pot. Syl.* 122. Pełne zawsze u niej kieszenie klejnotów, rupieci różnych, kóleczyków etc. *Teat.* 1, 119. — §. Młodych chłopców przedziwcyli, wyrzuwszy im mekie rupieci. *Bardz. Luk.* 2, 2, *cf.* członek mekzi, *cf.* stroje. **RUPTURA**, ob. Przepuklina, kiła, wypuklina, przetarcie, przerwanie błony brzuchowej; *der* *Bruch, Darmbruch*; *Boh.* keyla, průřz; *Carn.* kila, resvytje; *Croat.* killa; *Dal.* pridor; *Rag.* killa, pridor; *Bosn.* puklina; *Sorab.* 2. bruch; *Sorab.* 1. překlusneno, přepukneofez; *Ross.* **КИЛА, КУЛКА**. Rupture mający, *Vind.* lomlu, poklin; *Croat.* killay, killavecz; *Dal.* hllav, hllavecz, pridat; *Ross.* **ВИЛАСТЫЙ, ВИЛОВАТЫЙ, ВИЛКЪ**; *Lecl.* **единообразный**. Ruptury dostaje *Croat.* kollayem, okilloyem, okilayam. **RUPTURNY**, a, c, *ol* ruptury, *Bruch*. W pasie jego rupturnym czerwonych złotych szakah. *Sk. Persp.* B 5 b. *Pim. Kam. praef.*

RURA, y, s, **RURKA, RURECZKA**, i, z. *zdrobn.*, każde dete obłóżne narzędzie, z *Niem.* die Rehre, *daš* Rührre; *Boh.* raura, trubka, trubička (*cf.* traba), trulice; *Slov.* 2. rura; *Sorab.* 1. rora, rura. *cf. n.* rur; *Vind.* ror, rorizh, shlebizh, shlich (*ob.* Złoty, shl-bizhek, ziem, zen (*ob.* Gew.), zowiza, zeozluk, ter-shon; *Croat.* czev, slób, slélich, slehebek; *Rag.* zjev, zjoveizza; *Slov.* eiv; *Ross.* **труба, трубка, ствол, стволник**. Rura wodna. *Sk. Dz.* 687. traba, die Wasserrebre; *Boh.* raura; *Ross.* **водопровод**. Woda rurami prowadzona. *Slov.* *Dz.* 4. Z studnicy, która była przed państwem, ciekła woda rurami albo żłoby od polubru do miasta i *Leop. Jud.* 7, 6. Rura sponia pielną wodę puszcza; kto potrzebuje wody, szpetnością się rury nie odraża. *Sk. Roz.* 216. Woda we dwóch rurkach z sobą spółającymi w obudwóch równą ma wykość. *Hub. Wst.* 121. rurka w beczce do utarczania wina. *Creso.* 545. (*cf.* czapek). Rurka u hanifasa ciekła woda na jedno miejsce pół godziny. *Syrt. Skł.* 295. Lampowy nosek, rurka, przez którą opalonego knota słotyki odechdza. *Reg. N. n.*, *Slov.* 1. lampowa trubka. Rozcięcie rurki i rurczki cyrulskie, n. p. do nasprycowania mędożyny, do pompowania uryny etc. *Czerw. Ad.* 215. Rurka aptekarska do podkurzania w nos, w zęby, w uszy, podkurczarka. *Cn. Th.* 965, *tab.* Treść, treska, treskaj. — *Anat.* Rura, kość goleniowa. *Krup.* 1, 151. pszczel, *daš* *Šchierbein*, Rura udowa. *Krup.* 1, 150. Rura łokciowa. *Köch. Anat.* 109. Rura w pieczeniu, *der* *Rührfiedlen*. Próżno, nie odmieni psiej żadna rzecz natury, Bo ten choć syty mięsem, pogłada na rury. *Żegl. Ad.* 215. *Pot. Porz.* 157. — Rura na dalekie pojrzenie, *ein* *Zeberobr*, *ob.* Dalekowiedz. — Z ust twoich, jako rurą do uszu moich, myśl twoja do mnie przysła. *Sk. Dz.* 1056. (jak kanalikiem, trąbą, lejkiem). Gardziel czyli rurka oddychowa. *Brzost. Duch.* 59. Rura, którą tehem groch, kule rzucamy, *ein* *Bläserohr*. *Cn. Th.* Rura u strzelby, *der* *Lauf*; *Boh.* hlawně, hlawně, (*cf.* głównia). Tryna z pod świdra, gdzie rury kręca. *Torz. Skł.* 255. Dmuchaniem wprzód w rurę, czy nie nabita. *Ab. na Woj.* 11. Rura tabaki, rola tabaki. *Dudz.* 29. eine Roffe Za-

Dwor. E. Rusek, Roxolanus. Urs. Gr. 525. RUSINKA, RUSACZKA, i, ż., z Rusi rodowita, eine Rusin. (Ross. Pociianka Moskiewka, Rosyanka). Długo w Kijowie Bolesław przemieszkiwał, ujęty pięknoscia Rusinek. *Nar. Hist. 2, 404.* Kilku ochrzczonych Rusinów lub Rusaczek. *Steb. 41.* RUSKI, a, ie; Ross. Pyciński; od Rusi; Rusin. (*distng.* Rosyjski, Moskiewski); *Boh. Ruský; Vind. Ruski, Rufianski, Rutenski; Ross. Pociiński, Pyciński.* Oddajmyż na ofiarę z Ruskich pól gładkiego wołu. *Groch. W. 27.* Wieprzów takich nie dotuczysz, choćbyś im Ruskie smażył pierogi. *Haur. Ek. 111.* (najlepsze specyaly). Ruski dar: dawszy, znowu się upominać. *Cn. Ad. 1014.* Jest przysłowie o Ruskim miesiącu, iż gdy komu biciem albo karaniem groża, tedy mówią: poleżysz mi z Ruskim miesiącem, (że 10 dniami później, jak się zaczyna, tak też kończy). *Sax. Obul. 59. Rys. Ad. 54.* bardzo długo, jebr lange; cf. *Stov.* na psę letnički. Dam ja jemu, aż Ruski miesiąc popamięta. *Teat. 14. d, 6 et 21. e, 46.* Tak go zbił, że musiał Ruski miesiąc na to się smarować. *Pesck. Ds. 85.* — ½. *Subst. Ruski. m.* Rusin, ein Russe, Ruska, ż. Rusinka, eine Rusin. Z kalendaraza trudności bywają w pożyciu małżeńskim Rzymianina z Ruską, Ruski z Rzymianinem. *Sak. Kal. E 1 b.* katolika z Greczynką. — (RUSNICA, ob. Rusznica). — RUSNIEC *nijk. niedok., zrušniec dok.,* Rusinem zostawać, zum Rusen werden; *Ross. obpyciti.* Cześci Polski jedne zrušniały, drugie zniemczaly. *Zab. 10, 25.*

RUSY, a, e, RUSO *adverb.*; (*Boh. rusy, ryšawy, (zarzawy + 1. rdzawy); Sorab. 2. rezwé, rezwuzki; Carn. erjav, erjavz, ardezh, ardezh = ezerwony; Vind. erdezhast, arjav, arjavz, (ardezh, razh = ezerwony, erjav, erjavo, arjav = rdzawy); Croat. rúsz; Dal. ruusz; Rag. rús, -a, -o, (rúšiti = rufare); Bosn. rusi, rumen, erigljen = ezerwony, (rihja, rihija, arghja aerugo); Ross. русь, пычмъ; cf. Lat. rursus, russeus, rutilus; Holl. ros; Ital. rosso; Gal. roux, rouge; Angl. russet, read, red, cf. Pol. rydzy; Graec. ῥοῦσος, ῥοῦσος; Germ. rotb); — rusy, brązowy, brunatny, rysawy, śmiady, smładz, (o włosach), braunrot (von Haaren). Pleć rumanoczarzna pospolita jest Ruskiego narodu, dlaczego też dziś nasi mówią ruse, to jest, rumanoczarne. *Stryjk. 110.* Rozmiałwał się Bolesław w Kijowie urody niewiastek rusowłosych i czarnobrywych. *Stryjk. 164.* (Ross. Pycianka Nymfa, Dryada, Najada; *hodie* czarownica). RUSOBRODY, a, e, o rusej brodzie, rotbbärtig. *Frederyk II. rusobrody, barbarossa. Mon. 76, 196. rudobrody; Carn. erjavobrodazh. Lis rusobrody. Jabl. Ez. 115.* RUSOWATY, a, e, — o *adverb.,* trochę rusy, rusowy; ein wenig braunrot, rotb-föppig; *Ross. русоватый = edzy blond a brunatno.* RUSOWACIEĆ *neutr. niedok.,* rusowatym się stać, rotb-föppig werden, rotte Haare bekommen. *Tr. Boh. ryšawěti, zryšawěti; Ross. русеть, порусеть.* — (RUSTUNEK, ob. Rysztunek).*

*RUSYJSTWO, a, n., n. p. Prześladował cerkiew' bożą w Rusyjsztwie. *Smotr. Apol. 105* Ruskiej wiary, Ruskiego wyznania, vom Rusischen Ritus.

*RUSZ, u, m., (ruch, ruszenie); smyk, zemknienie szyb-

kie, schnelles Entwenden. Złodziej tyka cudzego, robi ciemnym ruszem. *Klon. Wor. 57.*

RUSZAĆ, ob. Ruszyć. RUSZALNOŚĆ, ści, ż., ruchawość, die Beweglichkeit, Bewegsamkeit. Co za ruszalność członków, jakoby sprężyny. *Zab. 12, 92.* (RUSZCZEK, szczka, m., ziele, *Ruseus, ob. Iglicia).* RUSZLIWY, a, e, — *ie adverb.,* ruchawy, ruchliwy, obrotny; beweglich, bewegsam, thätig; *Slov. pohutliwi.* Charybdis była laba ruszliwa i łakoma. *Otw. Ow. 256.* — ½. Nieruszny. *Chedk. Kost. 11.* nieporuszony, unbeweglich.

RUSZCZYŻNA, y, ż., Ruski język, ubiór, zwyczaj, i t. d., daš Rusiński, Rusiński Sprache, Kleidung, Sitte u. s. w. Półki Litwa chciała, pozwalano jej Ruszczyżny używać. *Czech. Pr. 56.*

RUSZNICA, RUŠNICA, RUCZNICA, y, ż., RUSZNICZKA, i, ż., *dem.; Boh. et Slov. ručnice, (Boh. ručaička 1) pistolet; 2) pewna choroba goralów Morawskich); Vind. rusaniza, resaniza, resenza = gwintowana strzelba, cf. rznąć, rozhuiza = ucho u dzbana; Sorab. 1. rucznicza trzonek, (cf. rączka); Croat. orusnicza, (cf. oręž); Ross. ручница, (Ross. ружье strzelba, ob. Oręž; iz ружью do broni); (Etym. ręka, Ross. pyra); gatunek ręcznej strzelby, muszkiet, pułhak; ein Zenerrohr, eine Büchse. Giedymin r. 1528 od Krzyżaka kulą z rušnicy zabity; bo tego czasu rušnice Niemcy wymyślać poczęli, wszakże jeszcze bez krosów. *Stryjk. 568.* Rucznicza. *Rej. Wiz. 151 b.* Fuzye z większym otworem rusznicami nazywano. *Czech. Pr. 1, 219.* Strzeły z rusznicami, albo arkabuzerowie. *Star. P. 54.* Pistolety albo krótkie ruszpiezki za pasem nosili. *K. k. Turk. 256.* *Wys. Aloj. 53.* Żaden czasu pokoju ruszale niech nie śmie nosić. *Herb. Stat. 564.* Choć najlepsza rusznica nie uczyni strzelea. *Pot. Jan. 2, 70.* RUSZNICZNY, RUCZNICZNY, a, e; *Boh. ručničný; Ross. ружейный;* do rusznicy należny, Büchsen = Ruszniceznego ludu trzydzieści tysięcy. *Petr. Pol. 1, 186.* (z strzelbą, mit Büchsen, mit Zenergewehr). Krzyżacy ruszniczną strzelbą Litwie nieprzywykłą, wiele Giedyminowi ludu pobili. *Stryjk. 568.* ogniową strzelbą, Zenergewehr, Schießgewehr. Proch ruszniczny. *Haur. Sk. 251.* (strzelecki, Schießpulver).*

*RUSZOCHÓD, u, m., n. p. Ruszochód słońca = bieg słońca. *Zabr. Zw. 14.* der Lauf der Sonne.

RUSZT, RUSZTOWANIE, ob. Roszt, Rosztowanie.

RUSZYĆ *cz. niedok.,* Ruszać *contin.; (Boh. rušiti naruszać, gubić, niszczyć; Slov. rušim refigo; Carn. rushim = darń wyrzynam, rushéna = darń; Vind. rušiti, reskopovati = rozkopać, rozrzucić; rufhuti = wzruszyć, rušhiti = pogrzebać, kosior; Croat. rušiti = zwałić, rozwalić, urušujemsze corruo; Ross. рушить obalić, odłamać, pokrajać, рушать krajać, cf. rznąć, рушиться rznąć, obalić się, cf. Lat. ruo); (Etym. ruch); ruszyć co, czego = tknąć się czego; Ross. тронуть, трону, трогать, (cf. trunąć); etwas rühren, berühren, anrühren. Nie śmiał szatan żadnej rzeczy Jobowej ruszyć. *Karnk. Kat. 458.* Naści, schowaj to na jutro, tylko nie rusz. *Teat. 55. e, 23.* Nie ruszaj, gdzie niemasz nic. *Cn. Ad. 641.* (rad bierz, gdzie nie położył; przylepia mu się do palców).*

Tu wszystko drogo, bez pieniędzy ani rusz. *Teat.* 35, 13. Kobiety, a zwłaszcza młodej, bez pieniędzy ani rusz. *Teat.* 32. b, 60. Ten człowiek do figlów przedni; ale do interesu ani rusz! *Teat.* 22. b, 67. (ani myśl o tym, żeby go użyć). Ruszyć kogo w sadno, tknąć kogo w sadno, ob. Sadno. — Ruszyć dzwonek, ob. Dzwonek. — *Transl.* W mowie czego ruszyć, natracać; in der Rede etwas berühren, im Verkehren erwähnen. Nie dlań milszego, jak mówić o niój; rusz tylko o tym, jakobyś wodę puścił na koło myśkie, nie może się upamiętać. *Teat.* 31, 11. Ruszę dalej, a tych rzeczy ruszę, które do dziwów poruszyły świat wszystkim. *Birk. Zamoj.* 28. W tym naszym dyskursie, już się żywego i zmarłego ruszyło. *Falib. S.* Nie ruszajcie umarłych, każdy ma swoje kwankwam. *Teat.* 14. d, 12. dajeie im pokój, de mortuis non nisi bene. — ½ Ruszyć co z miejsca, poruszać; etwas von seiner Stelle weg bewegen, rühren, *propr. et transl.*, Boh. heybati, hnauti, hnul, hnu, heykam, (ef. gibać, giąć, chybać); Sorab. 1. libnuč, libam, libnu, libnu, zhibam, libujem; Sorab. 2. gausch, gibasch, wbu, (ef. wabić); Carn. ganiti, ganiön, majati, majön, majam, (ef. mknąć); Vnd. geniti, gdati, gibem, gibam, genem, ogeniti, gänit, majat, mekniti, premekniti, omekniti, mefti, mefim, smefiti; Slav. maknati; Bosn. ganuti, krenuti, mičati, kretati, krecijati (ef. krećić), pomestiti, (ef. poraćić); Croat. gibati, giblyem, genuti, kretao, krechem; Ross. дѣшувѣ, двигатѣ (ef. dzwignąć), зотать, motion (ef. tobać), перевелѣть, шевелѣть, замешелѣть. Nie radzie ruszać złego, gdy dobrze leży. *Pot. Arg.* 166. (nie budź licha! Charty się przybliżyły, Zajęca z miejsca ruszyły. *Jak. Boj.* 212. (wyplaszły, die Kunde haben den Haien aufgefunden, aufgefogen; Vnd. srufluvati, gorsprofliti, spojati, spoditi. Związca z kłoci ruszyć, wystawić, a nie wyznąć, mówi się. *C. mid.* 1, 40. *Ferom ercitate*, t. j. ruszyć zwierzę. b. Powstań nieścisło, powstań luto moja. Ruszwa (dół ruszajny), różanej zorzy z jej pokoja. *J. Kaban. P.* 154. Radzi mu, żeby go albo rabił, albo jakobwac z miejsca ruszył. *Warg. Wad.* 116. oddali, entferen dwóch besknopów z stolice za ich winą ruszył. *St. D.* 1093. z urzędów złożył, des Amtes entiegen. — ½ W równy dzień szły podług testamentu, tak rzeczy in zajęce, jako i *meruszajace. *Biel. Św.* 185 b. ruchome i nieruchome, bewegliche und unbewegliche Güter. — *Rejpr.* Ruszać się, (ef. ruhać się, miejsce bytu odmienić; sich wegbegeben, sich bewegen, sich rühren, von einem Ort zum andern. Wszelka rzecz, która się rusza, z miejsca na miejsce, musi opuszczać ono miejsce, z którego się rusza albo odchodzi. *Karnk. Kat.* 182. To jest tylko wieczióm, co własną rusza się mocą. *Zab.* 2, 55. *Ab.* Ile razy rzecz jaka się rusza, tyle razy odmienienia swoje położenie. *Hog. Dos.* 2, 1. Ciasto się rusza wzgórze. *Grese.* 155. (der Teig geht auf). Ruszyć się zkad, ruszyć zkad, dokąd *neutr.*, porzucać jakie miejsce, wybrać się; von einem Orte aufbrechen, wehin aufbrechen, sich anmachen. Ruszyliśmy się do kościoła. *Kras. Pod.* 2, 72. Ruszyła się izba poselska do senatu. *Dyar. Cred.* 19. Gdy się obóz

ruszyć ma, tedy przodkiem działa, prochy mają się naprzód z obozu ruszyć. *Tarn. Vst.* 301. Po śmierci ojca, ruszył się Abraham z Haran, i przyszedł do ziemi Chananejskiej. *Sk. Żyw.* 200. Najczęściej się z miejsca ruszyć. *Cn. Ad.* 1273. (wybrać się z domu najtrudniej). Sama się nigdy nie ruszę. *Teat.* 50, 7. nie wychyłam się. — *Transl.* Jakie strumienie krwi z każdej rany musiały się ruszyć. *Groch. W.* 191. (wypływać, tupać, lunoć, herausströmen). Szyper od pala ruszył. *Ossol. Str.* 7. (odbił od ładu, ablanden, vom Her abheben). Rusza flota, żagle się podnoszą nadete. *Bardz. Trag.* 258. Z Kujaw ruszył regiment na Ukrainę. *Teat.* 24, 160. Było co widzieć, kiedy się sprawione Obadwa wojska ku sobie ruszały. *P. Kaban. Jer.* 554. Dobry jest kaznodzieja i porusza zgola. Jak pocznie kazac, zaraz lud ruszy z kościoła. *Kelaw. Fr.* 56. — Ruszajcie machaj, żywo, uwijaj się! rühre dich, tummle dich, verwäre! Raz po raz kizylwał na formula: ruszaj, ruszaj! *Ossol. Str.* 5, Boh. lybey! Ruszać koniem, rozwierać lenia, rozpuszczać. *Cn. II.* 960. dem Pferde die Zügel löhfen lassen. Półna sprawa, trzela się ruszać. *Cn. P.* 659. (uwagać się) Ruszanie, ruszenie, ruszenie czego, ruszenie się, ruck: daš rühren, die Bewegung; Carn. gänönga, gancenje; Vnd. sribuaje, srufluvaje, gorspod, spodok; Croat. kretanje; Slav. lulanie, (ef. luloć); Ross. шатание; Eccl. mukerje, dumaanie. Bez ruszania niemoż zielnego kumsca, żelonej przemiany. *Plech. Sen. Ist.* 2, 77. — ½ Pospolite ruszenie, das allgemeine Aufgehen, der Landarmen. Ku obrone cieżyny służyle dawcej zwolne chwytańców, co po polnym i zeniem wano, a każdy cieżdly obywatel musiał ruszyć się z domu, służyć na koni i bieleć na i cieżynob. *Pojr. W.* 2, 158. Starościova sxyweli, ch tamowac mają ruszeniem powidów. *Vil. Ley.* 5, 23. Njkaner mał, rusz się, uczyniwszy, sponać do żelow, kaj ziemia, a spustozę ja ogniem i nożem. *1. Top.* 5. *Mecl.* 5. — *St. W.* Zebrawszy kłociy, czy i z ruszył wojno przeciw żydom. *Lud.* 2. *Mecl.* 11. 2. Zebrał wojno, er erbeß einen Krieg. Nieg ciera kłecy ani. Jedowa ruszył przeciwko nim kłoci Chosytoskiezo. *Biel. 2. Cn.* 56, 17, ob. Ruszyć, chwyć. — ½ *Jarob.* Ruszać to wyższego sadu, a ełowac; sweltiren, sich an ein höheres Gericht abgeben, weiter gehen, seine Sache weiter fuhren. *Bosn. me.* apelowa, die Appellation. *Herb. Stat.* 55. Publikola prawo wolnego od konsulów do ludu ruszenia postanowił. *Lales. II.* 17. Komisarza granice kończyć powinien, nie dbając nie o to, chochy strona przeciwko temu mówła, albo ruszała i apelowała. *Herb. Stat.* 74. Od bożego sadu nikt na trybunał i na sejm nie ruszy. *Pasz. D.* 113. — *Cum. Accus.* Ruszać kogo, dalej go zapoyzwać; einen noch weiter verladen, noch vor ein höheres Gericht ziehen. Strona, przeciwko której wezynion był dekret, w te słowa niech wezyni ruszenie: panie sędzio, tego skazania, jako niesprawiedliwego za prawo nie przyjmuję; ale oę ruszam na wieca albo na sejm walny. *Herb. Stat.* 502. Posłowie do przyszłego synodu sprawę tę ruszyle; *pro-vocant.* *Krom.* 481. Testament przed prawem ziemskim

n. p. szczupak, karp' etc.). Ryba beble, pluska ogonem. *Dudz.* 21. Ryb przechód z miejsca na miejsce *Carn.* urfar. Ryba bez wody nie trwa. *Cn. Ad.* 1014. Jak ryba bez wody, ja bez ciebie. *Cn. Ad.* 295. Do świeckich błazeństw, jak ryba do wody; do pacierza leniwi. *Sk. Kaz.* 91. Kto chce ryby jeść, musi się zmoczyć. *Zegl. Ad.* 45. (bez prace nie będą kołaczce). Tam są ryby, gdzie się ich najmniej spodziewasz. *Rys. Ad.* 65. Ryby łowié. *Kosz. Cyc.* 199. *Жіфце* jangen, *жифен*, (*Vind.* ribé loviti, ribiti, porobiti; *Carn.* ribzhójem; *Sorab.* 1. rebé woyo, rebaczžu; *Bosn. et Reg.* ribbati; *Croat.* ribarim, ribariti, ribe lovim). Dobrze w odmęcie ryby łowié. *Star. Zad. C.* (*Croat.* Koi love v mutnoy vode, Vszakojachkeh rib nahode). Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, (ob. Iść). Z głupim pójsé na ryby. *Teat.* 51. c. 65. (cf. dobra Matyaszowi płotka) Zamyśl miał przymuszać ryby tam, gdzie woda ciekła. *Pot. Syl.* 556. Ryby chyby; kto ma ryby, ma chyby; rybny dochód często chybia. *Cn. Ad.* 580. Chléb trawa, ryba woda, mięso potrawa. *Cn. Ad.* 61. Ryby wodniste są, według onéj dawnéj, a podobno Turskiej powieści: ryba woda, chléb trawa, mięso wsiemu hołowa. *Sak. Probl.* 151. Lepiej się mają na piatkowych rybach, niż na niedzielnej zwierzyńce. *Sekl.* 15. Jedzenie ryb *Ross.* рыбояденіе. Woda, w której ryby uwarzano *Ross.* мѣрба. Droższa zaprawa, niż ryba. *Żib.* 15, 555. Ważywszy na ryby, na pieprz nie ważyć. *Rys. Ad.* 72. U dyabła ryby, a pieprz u dwu. *ib.* 69. Fawor dworski, gdy rozdaje buławy, u dyabła ryby. *Opal. Sat.* 85. (już po wszystkim, wszystko przepadło). Ryba ryba, ptak ptakiem, a człowiek człowiekiem żyje. *Rys. Ad.* 60. Jako ryba ryba żywa, tak człowiek człowiekiem się wspierać ma. *Glicz. Wych.* K 5. Wielkie rybki małe żrą; *Slov.* veľke ribi žeru maie. — Siedział, jak niema ryba. *Zab.* 15, 264; (*Slov.* nemi jako riba; ani pisał). Głos po obszernej rozleg. się sali, A ludzie jak nieme ryby stali. *Zab.* 15, 256. — Wszystkie drżał, jak ryba. *Zab.* 15, 275. *Birk. Gl. Kon.* 70. Wylekłam się, i wszystko jak ryba zadziła. *Bardz. Trag.* 569. Żarów jak ryba. *Teat.* 24. c. 44, (cf. jak hyk, jak koń). *Slov. Prov.* W powietri ribi łovit, a we wodé ptaki łapać; na powietrzu ryby łowié, a w wodzie ptaki łapać; cf. na opak wszystko; *Croat. Prov.* ryba iz glave szmerdi - ryba z głowy śmierdzi, *in vulgus manant exempla regentium*, cf. jaki pan, taki kram. — *Est modus in rybis*, zamiast *in rebus*, aluzya do ryb, któremi żył sedziogo przekupca; podobnie w *Slov. ge motus* w repi. — *Fig.* W noey ryby łowié - uryny nie trzymać, podlać się, inż *Bete piffen*. Pijakom się to trafia ryby w łózku łowié. *Comp. Med.* 561. — 2) Ryby na niebie, gwiazdy, jedno z dwunastu znamion niebieskich; die *Жіфце* am *Жиммел*, ein *Жиммел* *жифен*. *Bardz. Luk.* 165, *J. Kehan. Dz.* 9. *Мас.* Ryby w kole niebieskim zwierzęym ostatnio miejsce trzymają, i dlatego rok kończą. *Ow. Ow.* 595. *Zebr. Zw.* 25. RYBACKI, a, ie, rybitwi, do rybaka należny; *Boh.* rybařský; *Sorab.* 1. rebaczki; *Carn.* ribshke; *Croat.* ribárszki, ribichki; *Bosn.* ribbarov; *Rag.* ribbarski; *Ross.* рыбацкіи, рыбацкіи; *Ecl.*

рыбаревъ, *Жіфце*. Łodki rybackie. *Bardz. Trag.* 520. Rybacka nawa *Rag.* ribbariza. — Rybackie rzemiosło - RYBACTWO, a, n.; *Boh.* rybářstvj; *Carn.* ribshtvu; *Vind.* ribenje, ribizhnja; *Croat.* ribaria; *Rag.* ribbarstvo, ribbarina; *Ecl.* рыбаство. Rybactwo jest jeszcze bardziej zaniedbane w Polsce, niżeli rolnictwo. *Mon.* 75, 776, ob. Rybołowstwo. RYBACZKA, i, ż., koło łowienia ryb chodząca; *Boh.* rybarka; *Bosn.* ribbarica; *Croat.* ribarica; *Vind.* ribizhnja, die *Жіфтерим*. Jaka twarz tej rybaczki! *Zab.* 15, 489. *Teat.* 55. b. 85. RYBAK, a, m., RYBITW, RYBOŁÓW, a, m., RYBACZEK, czka, m., RYBITWIK, a, m., *zdrbn.*; *Boh.* rybak, rybař; *Slov.* ribar; *Sorab.* 1. rybak, rebak; *Carn.* ribzh; *Vind.* ribizhar, ribnizhar, ribizh, ribar, ribolovez; *Croat.* ribieh, ribar, ribaricz; *Bosn.* ribbar; *Slov.* ribar; *Ross.* et *Ecl.* рыбаць, рыболовъ, рыболовтель, рыбаць; 1) łowieniem ryb się trudniący, der *Жіфце*. Rybak musi umieć sztuke łowienia ryb. *Kluk. Zw.* 5, 259. Rybak nad Wołgą *Ross.* багрищикъ, багачей. Rybakiem być *Boh.* rybářti. Rybitwowie, gdy łowili, niejaki człek tonią jednę zakupić o nich. *Warg. Wal.* 416. Gdzie Ateny były, dziś tam tylko znaki, A rybitwowie swoje tam wieszają saki; One porty, gdzie kiedyś okręty stawały, Dziś się tylko rybitwom w przybytki dostały. *Stryjk. Kr.* Rybitwy tam po skałach nad morzem mieszkają. *Zbil. Dr. E. I.* Rybitwy wyszedłszy z łodzi, płókali sieci swoje. *Sk. Kaz.* 505. Rybołów. *Sk. Dz.* 210. *Klon. Wor.* 75. Nierychły rybitw mądry, aż się zakłówszy. *Cziach. Prz.* 91, (cf. po szkodzie mądry). Bóg przez kilku rybitwówków słowo swoje po świecie rozszerzyć raczył. *Zarn. Post.* 5, 87 b. — 2) Rybak, rybi przekupień. *Cn. Th.* 962, *Croat.* ribar, der *Жіфцбандер*. — 3) Rybaki, miejsce, gdzie rybitwi mieszkają, *Slov.* ribarén, ribarína; mianowicie okolica w Warszawie i Krakowie nad Wisłą, *Жіфтерwohnungen, Жіфтеры*. Nie mam swej stancyi, na starej szkacie pod rybakami mieszkam. *Teat.* 50. b. 91. — (RYBAŁT, a, m.; (*Ital.* ribaldo, rubaldo *flagitiosus*); żak, psalmista, spiewak kościelny, kantor; ein *Schüler*, der die Psalmen singt, Psalmist, Schulförwänger, Cantor, Schulmeister. Rybałt stary z patrami i z kantorami rozmawiającemi, o dechach spiewaków, kantorów, rybałtów i żaków; wiersze, drukowane r. 1652. Teraz z rybałtów abo z dworzan, z żołnierzów na stan dachowny ida. *Sk. Kaz.* 465. Ludzie uczone z uraganem rybałtami zowiemy. *Star. Ref.* 54, (cf. bakałarz). Nie lada żakowi abo rybałtowi syna swego polecić. *Glicz. Wych. L* 5 b. Alści on po staremu rybałtem ze szkoły. *Weresz. Reg.* 84. Rybałt ociętny. *Smotr. Lam.* 25. *Zarn. Post.* 5, 100. W straż grodzą kraj piekła czarni rybałci. *Brad. Ost. D* 2. (czarci). RYBAŁDYA, yi, ż., psalterya, bakałarstwo; *Psalmistenstelle, Schulmeisterstelle*. Pożyteczniejsza jest dać na wielkie miejsce syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakałarzu bawić, kędy się jedno na rybałdya albo sekundanią sadzi, a o nauki nie dba. *Glicz. Wych. M* 1. RYBAŁTSKI, a, ie, od rybałta, bakałarski; *Schüler*, *Psalmisten*, *Schulmeister*. Jego rybałtskiej Polsceżyny na inny czas zażyjemy. *Exam.*

11.). — RYBECZKA, RYBEŃKA *ob.* Rybka. RYBI, ia, ie, rybny; *Boh.* rybi; *Slov.* ribi, ribaci; *Croat.* ribij; *Ross.* рыбій; od ryby, жітць. Rybia łuska, ośc, ogon. *Cn. Th.* 962. Rybia tonia. *Warg. Wal.* 416. Pokum był w kwitnącym wieku, Sprowadzałem wyborne fuzyjki z Paryża, strzelałem w rybie oko. *Nar. Dz.* 3, 216. Wysypali złoto, dukat w dukat, jak rybie oko. *Ossol. Str.* 8. Chłopiec, gdyby rybie oko milutki. *Teat.* 17. c, 51. (cf. rybka, rybeńka). RYBIĆ *cz. niedok.*, Narybić *dok.*, *qu. v.* n. p. Nad rzeką karpia i wszelaki drób łowić, a stawy tym rybić. *Haur. Ek.* 68. mit жітцьbrut befaamen, befehen. RYBIĘ, iecia, n., młoda rybeczka, ein junges жітцьchen. Drobne rybieta. *Haur. Sk.* 148. Węda w pojmianie rybieta głupie brałem. *Past. Fid.* 16. Żebr. *Gu.* 10. RYBITW, 1) *ob.* Rybak, der жітцьer. — 2) Rybitwy, ptaki wodne, жітцьhaare, są u nas różne: rybolów, rybolówek etc. *Kluk. Zw.* 2, 525. *Croat.* artena RYBITWI, ia, ie, rybacki, жітцьer. Rybitwie rzemiosło: rybolowstwo. Rybitwia łódź, rybitwi sznur. *Mącz.* RYBITWINI, RYBITWKA, i, ż., *piscatriv.* *Mącz.*, rybaczka, die жітцьerium. RYBKA, RYBECZKA, RYBEŃKA, i, ż., *dem.* *Nom.* ryba, das жітцьchen; *Boh.* rybička; *Slov.* ribečka, ribička; *Sorab.* 2. ribka; *Sorab.* 1. rébička; *Vind.* ribiza; *Croat.* ribicza; *Bosn.* ribiča; *Rag.* ribizza; *Slav.* ribica; *Ross.* рыба, рыбаца; *Eccel.* рыбаца. Tak mała rybka pływa, jak i wielka. *Burl. B.* 5. Rybaki pojmane rybki rachoja. *Bardz. Trag.* 520. Dwie rybee (*dual.*). *W. Post. W.* 195. *Rej. Post. O.* 2. Nasyeł ich dwiema rybkoma (*dual.*). *W. Post. Mn.* 507. *Rej. Post. O.* 5. Zdrowa, jak rybeczka. *Teat.* 56. b, 60. Mała rybka ryba stanie. *Juk. Baj.* 129. Rybki małe, drob, drobiazg *Ross.* mezyzra. — §. *Blande:* Rybko, rybeńko: serce, kochanko, koehasiu: жітцьchen, жерцден, Eccle! Odehodzi tak szybko, Nie rzekłszy mi przynajmniej: duszko, serce, rybko, Bądź zdrowa. *Zab. Amf.* 56. Coż ci to, moja rybko! *Teat.* 15, 5. Gdzież to idziesz, prześliczna rybeńko. *Teat.* 54. c, 25. Moja łubeiu, pupeczko, ryłeczko. *Teat.* 18. b, 12. RYBNIK, a, m.: (*Boh.* rybnjk, rybničtš; *Sorab.* 1. rébnik; *Sorab.* 2. ribniza; *Vind.* ribnjak, ribnjak, riben vejar; *Croat.* ribnyak; *Rag.* ribgnák; *Slav.* ribnjak, ribarnica; *Bosn.* ribgák; *Ross. et Eccel.* рынок [agger 2], рынокъ, рынокъ, рынокъ (cf. прад), ровеникъ, cf. rów); (*Ross.* рыбаикъ rybajk); sadzawka, ein жітцьhalter, жітцьteid. Ryby chowaja pod strażą w zamkniętych rybnikach. *Sk. Dz.* 591. Sadzawice i rybniki ku chowaniu ryb rozmaitych. *Cresc.* 495. RYBNY, a, e; *Boh.* rybny, rýbnj; *Vind. Croat., Rag. et Slav.* ribni; *Ross.* рыбный; 1) do ryb należący, жітць. Rybna beczka; rybne jatk, ławy. *Cn. Th.* 962. Faska rybna (*Vind.* pitrich, pitrifhek). Rybny targ (*Vind.* ribnaria, ribnu tersbifhe). Kość czyli ośc rybna (*Vind.* flipiza v' ribah, ribni tern, ribja kostiza). Rybny przekupień, *ob.* Rybak 2). W tym mieście był Marcin kupiec rybny. *Baz. Hst.* 57. *Croat.* ribotersecz; *Eccel.* рыбаикъ, рынокпродавецъ. Rybny handel (*Croat.* riboterstvo). Rybny dzień, w który ryby jedzą, jak mięsny, w który mięso. *Cn. Th.* Za grzecl poczytają, gdyby kto w rybne dni mięso jadł. *Baz. Hst.* 178. Rybna nac, *ob.* Kocia miętka, ziele. — 2)

Rybny: ryb siła mający, жітцьer, *Boh.* porybny; *Vind.* riboviten, poun rib; *Ross.* рыбный. Wisła, rzeka dosyć rybna, różne gatunki ryb mająca. *Kluk. Zw.* 5, 255. Miejsce rybne *Vind.* ribniza. RYBOGONY n. p. bąbr. *Klon Fl. D.* 4. жітцьwauzig. RYBOJAD, RYBOJEDZ, a, m., ichtyophagus. *Cn. Th.* 962. ein жітцьer; *Croat.* ribojedecz; *Eccel.* рыбадець. RYBOK, RYBOOK, a, m., kamień rybnemu oku podobny, *astrobolos.* *Plin.* 57, 9, ein dem жітцьange ähnlicher Gestein; perła podobna do rybnego oka. *Dudz.* 56. RYBOKSZTAŁTY, a, e. do ryby podobny; *Eccel.* рыбаобразный, жітцьgestaltet. RYBOŁÓW, 1) *ob.* Rybak, rybatw, der жітцьer. *Mon.* 75, 591. Rybolów norny, który w łódka ryby łowi. *Haur. Sk.* 544. ein Beittjfer. — 2) Rybolów ptak, *vultur Bacteus*; *Croat.* ribolovecz otel, der жітцьgerer; wielkością jastrzębia, umie szluczenie z wody chwycić i największe ryby. *Kluk. Zw.* 2, 594. — 3) Rybolów, *larus cinereus*, ptak wielkości małej gęsi. *Kluk. Zw.* 2, 525. die жітцьmewe. RYBOŁOWEK, wka, m., ptak, *larus canus*, wielkości kaczki. *Kluk. Zw.* 2, 525. das жітцьerlein, der Mejerwalm. RYBOŁOWNY, a, e; *Ross.* рыбацкий; od rybolowstwa, жітцьer, die жітцьerey betreffend. Rybolowne księgi, *halientica.* *Cn. Th.* 965. o rybolowstwie. RYBOŁOWSTWO, a, n.; *Sorab.* 1. lojene, lowenc; *Ross.* рыбаководство; *Eccel.* рыбаководство, рыбаководство, рыбаководство, (cf. węda); der жітцьfang, die жітцьerey. Rybolowstwo jest zajęcie sposobów zdatnych do ułowienia ryb. *Kluk. Zw.* 5, 240. Rybolowstwo, pędem morza, rzek i jezior zasila handel. *Wypr. Geogr.* 405. Prawo rybolowstwa. *Gal. Cyw.* 2, 8. RYBOTRUJ, ja, m., *menispermum oculum*, gatunek miesiecznego ziarna z Indyi, którym ryby trują. *Kluk. Dyke.* 2, 117. жітцьgür, eine Indiantische Pflanze. RYBOWIESZCZEK, szerca, m., wieszczacy z ryb; *Eccel.* рыбаовидецъ, рыбаовражнитель, *Graec.* жітцьmabrager. RYPSKO, a, n., szpetna duża ryba, ein großer hässlicher жітць; *Ross.* рыбаще. Pochodzi *narybić, zarybić, narybek; wieloryb.*

RYĆ, ryt, ryje *cz. niedok.*, uryc *dok.*; (*Boh.* ryti, rygi, regi, drehati; (*Carn. obs.* ryti, ryt, ryem, ryvam *trudere*); *Carn.* pęrgan; *Sorab.* 2. risch; *Croat.* rujem, rovalszem, rulyiti; *Rag.* riati, rijem; *Ross.* рыть, рою, *Eccel.* рыю; cf. *Graec.* жітцьm, жітць, жітцьm, жітцьm; *Ger.* reifen, rieten, cf. Rüssel, (cf. *Lat.* rostrum; *Ross.* рытвенна rysa, brózda wodna, cf. raz); ziemie, ogród, winnice ryć, kopać. *Cn. Th.* 964. wkojywać, graben mit dem Spaden, die Erde umgraben. Groby ryte. *Klon. Wör.* 10. Rydlikiem rzepę na polach ryja. *Mącz.* Świnia ziemie ryje, wóblen. Pomura świnia głęboko ziemie ryje. *Cn. Ad.* 895. (mlezy, a zie broi: eicha woda brzegi podrywa). Kto pod kim dołek ryje, ten sam weń upadnie. 1 *Leop. Eccles.* 10, 7. (*ob.* kopać dołki). — *Allegor.* Tam męstwo starto, a ci co grozili, Krwia oszpeconą ziemie broda ryli; *solum tetigere mento.* *Hör.* 1, 220. *Min. et 1,* 218. *Kobyl.* inš Ośc bręhen. Szczęśliwy pogardza wszystkim, aż tyran, aż mu się psie zęby będą ryły. *Pot. Arg.* 596? — *Fig. poet.* Brzoza z pośród muru się ryje, Aż wierzch ku górze wybije. *Dar. Lot.*

11. (przedziera się, drze się, drängt sich durch). Tego sekretu wydrzeć mi nie mógł, chociaż różnie zawsze ryje. *Jabl. Tel.* 207. (maca, dochodzi, nachforschen). — §. Ryć obrazy etc., rzezać obrazy, perły, dłubać, sznicerować, wyrzynać; *Figuren graben, stechen, schnitten, mit dem Grabstichel anarbeiten*. Poslesz mi człowieka, któryby umiał ryć rozliczne rzezania z tymi rzemieślnikami, które mam przy sobie. *1 Leop. 2 Paral. 2, 7. Ryty Sorab. 1. wudowpanité. Podwoje ryte z kosztownych topazów. Tward. Wł.* 148. Grono wina do rąk Bachelusa rytego *sculpti kłasek kazał. Sk. Dz.* 182. Żywo ryte posagi. *Pilch. Sen. list.* 125. Z złotej miedniwy kazał uczynić obraz boga uryty. *Petr. Pol.* 48. Odbiegli rytych swoich obrazów. *5 Leop. 2 Reg.* 5, 21. (strugałek swoich. *1 Leop.*). Coż jeszcze u niego rytego srebra? *coelati argenti? Siem. Cye.* 150. Mapy ryte. *Mon.* 65, 477. — *Fig.* Wszystkie łaski jego w sercu ryte chował. *Grzech. Wł.* 545. im Herzen eingegeben.

Pochodzi. *dotryć, naryć, obrzyć, porzyć, przeryć, rozryć; rylec, rydel, rydlík, ryčina; wryć, wyrzyć, zaryć.* — §. *rychły, ryć lo.*

RYCERKA, i, ż., bohaterzyca, cine Ritterin, Heldin; *Sorab. 1. rěčerina.* — §. Rycerka orderu jakiego, cine Ordensritterin, Ordensdame. *Tr., ob.* Kawalerka, RYCERSKI, a, ie; *Boh.* rytirski; *Slon.* regtarsky; *Sorab. 1. rěčerski; Sorab. 2. rittarski; Carn.* wytěski; *Vind.* viteshni, viteshen, viteski, viteshki, junashki, (cf. witezny, zwycięzny, cf. junak); *Croat.* viteski; *Hung.* vitez; *Rag.* viteseki; *Ross.* panapernii, miazern; bohaterski, heldenartig. Wyrwać z śmi-rei swych towarzyszy, rycerskie jest dzieło. *Umoch. P. 2,* 168. Białosław pan rycerski i sławę kochający. *Nr. Hist.* 5, 97. — Rycersko *adverb.*, po rycersku; *Ecol.* Храбрый, храбро, царю, heldenmäßig, ritterlich. Bromia mełanie i rycersko umiał władać. *Archel. pracj.* W polu rycersko się stawali. *Warg. Wal.* 65. Rycersko wręcz się potkać chcieli. *Wersz. Pob. C* 5 b. — §. Rycerski n. p. stan żołnierski, der Ritterstand. Czego prawem psiskoś nie możemy, żołnierza zbieramy, i stan rycerski stanowimy, aby gwałt gwałtem odpadać. *Star. Hje.* 9. Opuszczywszy domy, rycersko z bluzami walczy. *Przjb. Luz.* 76. Rycerski stan z wszystkich szlachty, która nie w senacie umieszczona. *Skroz. Pr. Pol.* 1, 186. der Ritterstand, Adelstand, im Gegenfaz der Senatoren. Rycerskie prawo uczy postępków wszystkich i fortelę około lutwy w szrankach. *Gorn. Dn.* 50. Szkoła rycerska w Warszawie, die Ritterbude, dla wychowania szlacheckiej młodzi i sposobienia jej do usług ojezynie w radzie i boju, Stanisław August założył. *Vol. Ley.* 7, 462. Każdy trafił na równego, z którymbym mógł po rycersku oraz i po królewsku wojować. *Ustrz. Krw.* 2, 578. — §. Rycerski, orderowy, kawalerski; *Ordens-, Ritter-; Ross.* manapernii. Rycerska dostojność bywa nabywana zasługami przeciw Rzpltej i też pewnymi ceremoniami. *Modrz. Baz.* 505. RYCERSTWO, a, n.; *Boh.* rytirstw; *Vind.* viteshnia, viteshnost, viteshnstva, viteshtvu; *Rag.* vitesetvo; *Croat.* vitesstvo; *Ross.* panapernstvo; stanu szlacheckiego zaćność, szlachta, stan rycer-

ski. *Wyrw. Geogr.* 338. der Adel, der Ritterstand. — §. *Collect.* Rycerstwo, *Boh.* rytirstwo + rycerze, die Ritter. Nazajutrz po tej bitwie rycerstwo darował. *Warg. Wal.* 26. Chrzeszczenie pompy i rycerstwa jego, trzesienie wozów jego. *1 Leop. Jer.* 47, 5. (wojenników jego. *5 Leop.*). Rycerstwo dosyć ma na zwyciężeniu czy położeniu życia za dobro panującego lub narodu. *Mon.* 75, 455. — §. Służyli rycerstwu niebieskiemu. *1 Leop. Act.* 7, 42. (czcili gwiazdy, słońce). — §. Rycerstwo, kawalerstwo, n. p. Pasowanie na kawalerstwo, na rycerstwo. *Wyrw. Geogr.* 558. Orden, Ritterorden. — §. Rycerstwo, życie rycerskie, żołnierskie, żołnierka, żołdowanie, żołnierski chleb; *Selbatenleben.* Jesliby syn jedyny pojechał po rycerstwie, a w niebytności jego, ociechły umarł. . . . *Stat. Lit.* 77. Oręż rycerstwa naszego nie są cielesne. *1 Leop. Hier.* 5. (broń naszego żołnierstwa. *5 Leop.*). RYCERZ, a, m, z *Niem.* der Ritter, (cf. rajtar); *Boh. et Slov.* rytir; *Sorab. 1. rěčera; Sorab. 2. rittar, rischear; Vind.* jesdazh, konjanik, flhalitnik, galdir, vitesh, flhatni jesdjak, vites (cf. witezny, zwycięzki, junak, (cf. junak); *Croat.* konjanik (ob. konny), vitez, junak; *Dal.* konik, vitez; *Hung.* vitez, lovagos; *Carn.* vytés; *Rag.* vitez; *Ross.* рыцарь, витязь, сильный, храбрый, (ob. silny, chrobry); żołnierz konny szlacheckiego stanu, cin adlicher Soldat, cin berittner Heider. Żołnierz od żołdu zwany; ale rycerz swojej Rzpłtej broni sumptem tym, który ma z majetności swej. *Star. Rye.* 15. — §. Rycerz, walecznik, b. hatyr; cin tapierer Ritter, cin Held. Jedno to powinno u nas znaczyć, być rycerzem, co szlachecciem, *Lessz. Gl.* 55. Nie każdy to jest rycerzem, Pod zbroją albo panaczem. *Jak. Baj.* 274. Lepszy rycerz, niż panasz. *M. Hje. Bz.* 504. Co mi za rycerz, choć kto wojska głosi, Kiedy go lada dziełeczko uskromi. *Zub.* 15, 225. Niezwyciężeni Bachelusa rycerze. *Mon.* 64, 94. — §. Rycerz, kawaler orderowy, cin Ordensritter. Rycerze piswani, orderowi. *Wyrw. Geogr.* 558. — §. W szlachach po rochu rycerz stoi, który w tezeri rząd zakolewsi wpada, Al na luszj coraz barwie siada. *J. Kchan. Dz.* 86. skożek, der Springer im Schachspiel. RYCERZOWAĆ *meł. cont.*, rycerską czyli żołnierską służyć, żołdować, Ritter-, oder Soldatendienste thun. Młodź pod chorągwią Wenory rycerzaje, t. j. rada się pęta miłosem, *adit. Muz.*

RYCHŁOWAĆ, ob. Refować, Refa.

RYCHŁA, RYKŁA, RYTŁA, i, ż., Rychły są krosty czerwone. *Syr.* 552. cin rothcr Musfärlag, der lauernde Hund. Ruta jest kkarstwem do wypędzenia rychłów zewnątrz. *Syr.* 552. Rychle albo rytle, t. j. czerwone blachy po ciele. *Syr.* 1071.

RYCHŁO *adverb.*, RYCHŁEJ *Comp.*: (*Boh.* rychle, brzee, brzy, brzo, *Comp.* dřiw, (cf. drzewiej); *Slov.* riehle; *Sorab.* 2. skerrej, (cf. skórzěj, skoro); *Carn.* kmalu, sgo-dej, sgudej; *Vind.* sguda, sagoda, pergodi, (cf. gody, godzina); *Dal.* vilye; *Croat.* pervlye); predko, bardzo za wezasu; *geidwind, bald, sehr zeitig.* Predko *de motu patissimum usurpatur; rychlo de tempore.* *Cn. Th.* 820. Rychło, tudzież, zaraz, jak pióro opalił; na jednej no-

dze stojąc. *Cn. Ad.* 1013. Już to nie rychło. *Żegl. Ad.* 106. *Teat.* 22, 147. Kto nie rychło chodzi, ten sobie szkodzi. *Rys. Ad.* 22. (nie wezas, po obiedzie łyżka). Dwa razy dał, ten kto rychło daje. *Prot. Jan.* 7; (*bis dat, qui cito dat*). Dwa kroć dawa, kto rychło dawa. *Kosz. Lor.* 144 b. Już daleko w noc; boj się, ażeby nie było za nierychło. *Teat.* 55. b, 65. (za późno, już spóź). Nie czas tego jeszcze, rychło to nazbyt. *Cn. Ad.* 562. Nierychło szedziwy myśli być cnotliwy. *Cn. Ad.* 612. Młody rychło umrzeć może, stary długo żyć nie może. *Cn. Ad.* 509. Nie tak rychło do dobrego przywieść się ludzie dadzą, jako rychło zepsować się grzechem dopuszczą. *Sk. Żyw.* 1, 56. Kto się rychło źle zbogaci, wszystko rychło źle utraci. *Cn. Ad.* 598. (złe nabycie, predkie odbycie). Bóg nierychło, ale dobrze karze. *Żegl. Ad.* 19. Na chromym koniu pomsta jedzie, ale tym cięższa, im nierychlej przyjdzie. *Kehow. Roz.* 107. (im później). Rychlej, niż się goła splecie. *Cn. Ad.* 1015. co rychle, jak najrychle, jak najpredziej, ażeby gejdwindeste. Najrychle, się dobry w ryche uniesie, jeżeli stróżem dobrym sobie nie będzie. *Sk. Kas.* 552. Rychle, by wydarł broń najmężniejszemu, niż grosz skaperom. *Groch. W.* 565. (predziej, łacniej; eber, leidter). Panowie czasem łaskawi są na te ludzkie, które samiz znają być rychlej nielaski godne. *Gorn. Dm.* 22. (razej, wielce, weit eber). Szlachectwo rychlej jest ku chlubi naszym przodkom, niż nam samym. *Gorn. Dm.* 20. (predziej, razej). — W rychle = rychło, predko, za wezasu, bald. Poprawę mu w rychle obiecał. *Groch. W.* 251. Przecie się potym w rychle ośmielił. *P. Kehan. Orł.* 1, 59. W rychle najdowali się u patriarchów domowe hołki, w rychle u Izraelczyków byli czynieni cielcowie, w rychle u pogonów zawikłana stała się znajomość boga prawego. *Gil. Kas.* 1 a 5. W rychle z świnta tego do ojca mego i ojca waszego Wstępuję. *Olym. Św.* 2 Ma. — 2. *Ellipt.* Czeka w przedpokoju, rychło go zawołają. *Kras. Pod.* 2, 55. jak rychło, jak predko, czy predko; wie bald, oder eb mau ihn bald vorrufen wird. RYCHLEĆ *neutr. uedok.*, śpieszyć się, rychłym być; gejdwind jein, berben eilen. Patrz na szczęśliwość, która i u bardziej rychleje. Tym bardziej skraca ciemne tego życia dnoje. *P. zych. Ab.* 221. RYCHŁOŚĆ, *sci.*, *s.*; *Boh.* rychlost, libitost; *Slov.* rychlost; *Dal.* hitrost, (cf. chytrość); (*Ross.* пухлость pulchność); (*Elym.* ryć); wezesność, predkość, die Gejdwindigkeit. Na rychłości możesz i z prostej wody ocet robić, aczkolwiek nie będzie tak dobry, jak z wina. *Ores.* 562. (na predce) Tygrys podchodzi imie zwierzęta rychłością. *Rej. Zw.* 67 b. (rażnością, szybkością) Nierychłość z wolna idac, kroki łamie. *Mon.* 71, 519 RYCHŁY, a, e, RYCHLUCHNY *intensiv.*; (*Boh.* rychlý, brzky, (cf. barzy), libty, cf. libitny; *Dal.* hitar, (cf. chyttry); *Slov.* richli, rychly; *Ross.* пухлый, pulchny); wezesny, predki; *zeitig*, baldig, gejdwinde. Sprzątanie z pola rychle niemamy pożytek uczyni, że się wezas było rozpuści. *Haur. Ek.* 69. Łaska nierychła niewdzięczne dobrodziejstwo czyni. *Kosz. Lor.* 144 b. (dwa kroć daje, kto rychło daje). Dla nieladu nie rychle były do obozu

wyprawy. *Jabl. Buk. M.* 5. Między ptaki widamy różne natury, jeden waśniwy, drugi pokorny, jeden rychły, drugi leniwy, jeden gręda, drugi inochoda. *Rej. Zw.* 67 b. Razejby ich nazwać nierychłymi 'plajcami, niżli złymi. *Gorn. Śen.* 585. Bóg jest miłosierny, i nierychły ku gniewu. *Post. Ps.* 86, 15. Jezus był rychły ku wypełnieniu woli ojca swego. *Wróbl.* 257. Bądźmy rychli ku słuchaniu, leniwi ku mówieniu. *Eraz. Jez. L.* 1. (predcy, kwapliwi). Mał język ciężki i nierychły ku mówieniu. *Radz. Erod.* 4, 10. Jak bóg przemówił do mnie, niesprawniejszego i nierychlejszemu języka się stał. *1 Leop. Erod.* 4. (powolniejszego, cięższego). Rychła śmiercią umarł. *Gil. Post.* 598 b. (wezesną, zawezesną). Od żalu wielkiego, że był oszukany, umarł czasu rychluelnego. *Pap. Koł. K.* 4 b. Posłał król w skok listy przez posłów, którzy jechali na koniach rychłych. *Radz. Esther.* 8, 10; na predkich koniach. *ib.* 11; (cf. *Boh.* rychlik - lokaj).

RYCHTOWAĆ, -ał, -uje *cz. uedok.*, narychtować, zrychtować *doł.*, kierować; z *Niem.*, richten, die Richtung geben, in die rechte Richtung stellen; *Grót.* poprawkati, cf. poprawić, (cf. naprawić, narządzić) Działa rychtować. *Laszcz. Class.* 89. Strzelbę wszystkie na Turki zrychtował. *Falib. C.* 2. Reke i tam i sam rychtuje. *Bardz. Trój.* 285. Wszystkie sprawy ludzkie do pewnego celu rychtują się. *Petr. Et.* 2. Ten figiel pewnie ona rychtowała. *Post. 101.* 154. narządzała, przyrządzała, den Zircid hat sie angezettelt. RYCHTYK *adverb.*, z *Niem.*, richtig; pewnie, ani chybi; *Viel.* temu taku, pravednu, gewis, unfehlbar. Rychtyk a rychtyk trafil w samo centrum myśli. *Mon.* 71, 522. Wyrazy jego rychtyk a rychtyk zgodały się z jej pyśmiotami. *ib.* 75, 678. Ha ha ha, mój rywal rychtyk się obwiesi. *Teat.* 22, b, 100. Słyskał imię, rychtyk chciał imie udusić. *Teat.* 11, 58

RYCIE, ri, a, a *uho Subst.* *Veclh. Ryć.* ja. n., das Graben Rühra, (Grazaben, einseitige). — b) Rycie, to co wybito, rzezanę; gegrabene oder gestohene Arbeit, der Zeit; *Schw.* 1. walówpano. Rycie kamienia wypukłe albo wysowanego co wykłym ryciem, jak na maucie. *encl. qlybom. Ca. Th.* 995. *relief.* Rycie wkłaste jak na sygnetach, *de. dylphicum ib.*, gravure, *capaci.* Rycie płaskie, *bas-relief.* RYCINA, y, *s.*; *Boh.* rytina; *Ecl.* nannite; rytty obraz, ein gechnitztes, gegrabenes, angebautes Bild. Wyrzezał cheruby i powłoki złotem, rozbiwszy je po rydach. *Budu. 1 Rej.* 6, 55. Nie uczynisz sobie ryciny, ani żalnego podobieństwa, które jest na niebie. *W. Ecol.* 20, i Zhandeni będą, którzy się klanijają rycinom, i którzy się chodzą w obrazach swoich. *Buk. Kant. B.* 2, (cf. zlicina). Domy ryciny, obrazy, więcej niż Rzplta szarowalstwo. *Pulch. Stł.* 96. — Rycina = kopiersztych, der Stupierbild, wyobrażenie rzeczy jakiej, wyrzyte na blasze, potym farbą odbite na papierze. *Jak. Art.* 5, 514.

RYCWERKI, ów, *plur.*, wywerki, łamane, strzępienie głosu, trzesienie gardła. *Ca. Th.* 1500. *Dudz.* 56. trele w śpiewaniu. *Wód. Triller im Zingen.*

1. RYCZAŁT, RYCZAŁT, u, m., pożyczek taki, że gdy na czas kto nie odla, we dwójnasób pierwszego pożycz-

czku przepada; gdy drugi raz, we dwójnasób wtórego przepadku dać ma; gdy trzeci, we dwójnasób trzeciego, i tak dalej. *Cn. Th.* 965. (ob. tyłka suma. *Biel.* 271); *Germ.* der Rutschstein, Zahrstein, der, wenn er nicht zur bestimmten Zeit abgetragen wird, beständig steigt. Władysław pożyczyl czterdzieści tysięcy kop szerokiej groszy Zygmuntovi królowi Węgierskiemu, pod zakładem ryczartu takiego, jeśli ich pierwszego roku nie wróci, tyłką sumę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy, aż to w niezliczony poczet weszło. *Biel. Św.* 255 b. — *Fig.* Ze sporym ryczałtem iścieżnę mu wraca. *Pot. Syl.* 574. (z procentem). Mścijcie bogowie krzywdy mej ryczałtem. *Pot. Syl.* 514. (sowiecie). — $\frac{1}{2}$. Ryczałt, ogół rzeczy, prawie toż samo, co hurt. *Czart. Mskr.* Ryczałtem co kupić, przedać. *Tr., Czart. Mskr.*; *Boh.* aubrukem, ob. Hurten.

2. RYCZAŁT, u, m., ryczenie, ryk; daš Gebrülle, daš Brüllen. Bałwaniste fale pryskają ryczałtem, Gdy je dzieci Eola dmuch porywa gwałtem. *Przyb. Luz.* 176. Tak właśnie pęd swój toczy Aufid bykokszałty, Mknąc wartkie po Apulskich nizinach ryczałty. *Hor.* 2, 289. *Kniaź.* — RYCZEĆ, ryczał, ryczy cz. cont., Ryknąć jednll.; *Boh.* řičeti, bučeti, bučjm, bučjwam (cf. bęczać); *Boh.* řičeti, bučeti, bučjm, bučjwam (cf. bęczać); *Slov.* řičjm, řwu, bučjm; *Hung.* bügök boo, mugio; *Sorab.* 1. rucž, ruju, rujem, hruju kaž kruwa; *Lat.* rugio; *Graec.* ῥόγμονα; *Hebr.* רָעַר rua, vociferans est, רָעַר arag, rugire, רָעַר ari, leo; *Sorab.* 2. risch, (cf. rżec); *Bosn.* rječati, rikati, rrisgjati, resgjati kako lav (jak lew), resgjati kakoti pas fremere, freudere (jak pies), rrisgjati, ersgjati, resgjati kako kogn hinnire (jak koń, ob. Rżec), rjekati, mukati, muokati kako vól boare, mugire; revati, kako magare, rudere, (jak osiel); *Itag.* rikati, *Ital.* ruggiare; *Carn.* erjövem, erjoviti, rigam, (cf. rzygać); *Vind.* rikati, erjoviti, erjoveti (jak lew); ruzhiti kakor flon, flnerati, obflnergati (jak słoń); mukati, tuliti, dretise, bollim, krolim (jak wół); mukat, vekat (jak krowa); *Croat.* ruchim, ruchanye, buchim. múkam; *Dal.* rikam mugio, ejulo; *Ross.* рычать, рыкнуть, рыкать, ревьть, реву, мычать, мычу; ryk wydawać, brüllen. Tak wół ryczy, jako i krowa. *Rej. Zw.* 146 b. Wół i osiel, gdy ryczą, przerażają uszy. *Teat.* 8. e, 71. Historye wyrabia, płacze, jak wół ryczy. *Teat.* 22. b, 79. Koń, gdy się zapali, będzie kwiczał, ryczał, wół będzie chrapał, sapał. *Weresz. Reg.* 125. Lew ryknął, a straszliwe natychmiast ryknienie Uczyniło wysokiej skały poruszenie. *Banial. J* 2. Krowa, co bardzo ryczy, mało mleka da. *Cn. Ad.* 402. *Rys. Ad.* 28. *Kichow.* 517, cf. kto wiele mówi, mało uczyni; pies, co bardzo szceka, nie bardzo kąsa. — $\frac{1}{2}$. *Transl. ad alia:* Ryczać, brüllen, heulen. Spiżowe gardło wojny już rycząc przestało. *Przyb. Milit.* 571. Ryczą bez odpoczynku móżdżierze i działa. *Zimor. Siel.* 250. Tu się nieborak, rozrzewniwszy znowu, Wsparty na stole, nie płacze, lecz ryczy. *Pot. Syl.* 74. Płaczcie, abo od żalu rączej ryciecie. *Groch. W.* 526. Tryo basem ryknę, jak lew Afrykański. *Teat.* 55. b, 62.

Pochodz. ryk; odryknąć, odrykać, odwrykać, obryczec; przeryczec, przyryczec, zaryknąć.

RYDEL, dla, m.; *Boh.* reyč, (*Etym.* ryč); *Slov.* rodowa (cf. *Germ.* Radebaue, Reutbaue), schpada; *Sorab.* 1. spoda, (cf. szpada); *Itag.* arvallo; *Bosn.* arvalo, asejć; *Carn.* pralza; *Ross.* копоруля, копанница, кпрка, засуны; naczynie kopnicze. *Jak. Art.* 5. 514. daš Grabšćiti, der Spaten. Rydle różne do kopania, jedne holenderskie, całe żelazne, drugie grabarskie drewniane, żelazem obwzdzone. *Kluk. Rosł.* 1, 79. Rydle osadzają się w brzożowe trzony lub jesionowe; rydle grabarskie bywają lipowe, wierzbowe. *Kluk. Rosł.* 2, 164. Nalazszy rydle, miejsce nieskopane w ogrodzie kopali. *Sk. Żyć.* 229. Były u niego ku dobywaniu miast długie żelaza kończące i zakrzywione, jako też motyki, rydle, grace. *Baz. Sk.* 280. — Rydel grobarz, którym groby kopie, der Todtengräberspaten. Choć grobarz rydlem zawadzi, To trupię głowie nie wadzi. *Comp. Med.* 801. Mażeńskie przymierze sam powinien rozcinać rydel. *Pot. Arg.* 156. (sama śmierć je powinna rozerwać). Jeno rydel a motyka, ta ich rozerwać może; *hunc nisi mors, adimet mihi nemo.* *Rys. Ad.* 20. Czestokroć własnym sobie rydlem dół bierzemy. *Pot. Arg.* 402. (biez na siebie). RYDELEK, lka, m., RYDLIK, a, m., dem, eine Handspate, ein fleischer Spaten. Rydelek mały z trzonkiem żelaznym do kopania przy sadzeniu kwiatów. *Kluk. Rosł.* 1, 79. *Marra,* rydlík ogrodny, którym ziela wykopują, albo też rżepę na polach ryją. *Mącz.* Gdyby kto chciał sosny rozmnażać, miejsce im ma zorać, albo rydlikiem jakim zkopac. *Crese.* 465.

RYDWAN, a, m., RYDWANIK, a, m., zdrobn., (z *Tureck. A Czart.*), cf. *Notker* reito - podróż, wóz; *Willeram* reitwagen, (Reiswagen); wóz nakryty, *currus arcuatus.* *Mącz.*; *arcera.* ib. ein gewölpter, gedeckter Wagen, etwa eine Handfutsche, (cf. korab'). Chciał i mnie, i konie i rydwan ze wszystkim zagrabić. *Sak. Persp. B* 2. Chciał na swoim rydwaniku zajechać do miejsca na nocleg. *Gil. Kat.* 58. Już wozy, telegi, rydwany jadą. *Mon.* 73, 644. A to nie nasza ambonka, to jakiś osobliwy rydwan, w którym on przyjechał z rogami. *Teat.* 19. 7. — *Poet.* Kiedy Feb złotowłosa na horyzont górny Dnia trzeciego wytoczył swój rydwan poczwórny... *Dnaoch. Sqd.* 52. RYDWANISKO, a, n., contumel., paskudny rydwan, ein schlechter, elender Wagen, Landwagen. W rydwanisko ładajakies wsiadł, gdy z obozu ujeżdżał. *Birk. Kaz. Ob.* F 2. RYDWANARZ, a, m., który ludzi rydwanem wozi, der Landfutscher. *Tr.*

RYDZ, a, m.; *Boh.* [ryžec *Dobr.*, mylnie 2] hryznožy; *Sorab.* 1. kneži rib; *Carn.* srovka, kutmanka, zsheshnove góbe, zshesnovze; *Vind.* frouka; *Croat.* blágya, knezniceza, kraljevská gliva, vargany; *Ross.* рыжикъ, рыжичекъ; *Germ.* der Reißer, Reißer, Brätling, Brictling, Herbstling, Jörßling, Nötpling, eine Art essbarer Schwämme, *agaricus deliciosus*, gatunek bedki, rośnie w sosnowych lasach. *Kluk. Dykc.* 1, 14. Nad piestrzyce albo smarże, jeszcze rydze lepsze. *Syr.* 1595. Lepszy rydz, niż nic. *Teat.* 55. e, 8. *Jabl. Ez.* 25. (lepiej trocha, niż wcale

nie; *Slov.* lepší bol, než ně bol; *Vind.* bushi nekai, kaker nikai). Czerwony jak rydz. *Cn. Al.* 129. Wygląda gdyby rydz. *Teat.* 55, 12. Dziad jak rydz wygląda. *Zabl. Zab.* 61. Zdrów, gdyby rydz. *Zabl. Amf.* 44. RYDZOBRODY, a, e, rusobrody, rētbārīg. Charon rydzobrody. *Hor.* 1, 502. Nar. RYDZY, RYDZAWY, a, e; *Boh.* ryzy, ryšawy, (ryzý zlato *aurum obryzum*, ryzowojk plókarz złota; cf. zezawý rdzawy, rusy); *Slov.* rjzy, ryzý *fulvus*, *badius*; *Sorab.* 1. rezwé *rufus*, rézwezki *rufulus*; (*Carn.* erdezł, ardezł, *Graec.* *κόκκινός* czerwony; erjav, erjavz *rufus*; *Vind.* razł, ardezł *ruber*, erjav, erjavo rdzawy *fuscus*; arjav', arjavz *rufus*; *Croat.* rúsz = rydzý, rusy, rígy *bajus*, *russeus*; *Dal.* ruusz, rígy; *Rag.* ríjgh *rufus*, *spadix*; *Bosn.* ríghj *flavus*, rusi *ruber*, ríghja, arghja, ríghja *aerugo*); *Ross. et Eccl.* рыжь, рыжий; cf. rusy, rysawy, jasnoeisawy; goldgelb, juchserib, fenerrotb. Rydze złoto. 1 *Leop. Job.* 28, 15 et 31, 24. Droższy człowiek, niżł przeczystsze rydze złoto. 1 *Leop. Jes.* 15, 12. Rydzy koń, ein Reithüß, brunak. *Wrtbđ.* (*Boh.* rzy kún, rzyka, rzyek; *Rag.* ríjgh kogn; *Slov.* ballat; *Ross.* рыжепалый, рыжая лошадь, cf. побурѣлый, cf. коурка, коурый. Mąż ten jeździł na koniu rydzym. *Budn. Zach.* 1, 8. Rydza masé, rydza farba, rydzosé *Ross.* рыжесть. RYDZOWATY, a, e, — o *adverb.*: *Ross.* рыжеватый, рыжехонекъ; rusowaty, rētbláh. Bach rydzowaty przy niepróznój kadzi. *Hor.* 2, 242. (rubaszny). Broda rydzowata. *Pot. Arg.* 60. Charon czerstwy w starości swej i rydzowaty. 1 *Kchan.* 157. Rydzowatym się stawać, rydzowacieć. *Boh.* ryszaweti, ryszaweti, ríjti, ríjti; *Ross.* рѣтъ, рѣтятся, рыжьить, порыжьить. Rydzowato uczynić *Boh.* ryszawiti. Rydzowatość *Ross.* рыжеватость. RYDZOWY, a, e, od rydzów, Reiffen. Rydzowy statek. *Cn. Th.* 964.

RYGA, ob. Rēfa.

RYGA, i, ž; (*Lat. med.* riga; *Ital.* riga; *Gall.* rige; *Pers.* rege; *Germ.* die Reibe, die Rinie; cf. *Germ.* die Rinde; *Slav.* riga, linial, cf. rząd, rzęd; *Eccl.* ríga, wiazł, пухальникъ, воисход). Ryga jest wiersz hezby jakiej, od jednej ręki ku drugiej wypisanej; miasto tego słowa używam prostego; wiersz albo rząd hezby. *Solsk. Geom.* 5, 79. Na rygach pisać, na podłożonych liniach, auf dem Linienblatte schreiben. Ryga do nół muzycznych pisanja, składa się z pięciu linii. *Magier. Mskr.*, (ob. Rygować). Ryga u zecera, miejsce próżne, czyli odstępy w formie, założone kwadratami. *Magier. Mskr.* — 2. W rydze swojej eo = w ryzie (ob. Ryza), w klóbach swoich, w granicach swoich; in seiner Rinne, in seinen Gränzen; cf. *Ross.* обоймца, обиммальная. To jest prawda, że człowiek niedznym stać się może. Gdy z prostej szczęścia rygi sam zboczy w bezdroże. *Przyb. Ab.* 26. RYGA, i, ž, miasto, stoheca ziemi infantkiej. *Gwagn.* 428. die Stadt Riga, ob. Rygski. RYGAŁE, o, m., w zecerni, niby to stół wysoki, na którym kaszta pochyło leży, w nim są przegrody na chowanie kaszt. *Magier. Mskr.*, das Regal unter dem Schrifstafeln.

RYGIEL, RÉGHEL, gla, m., zasuwka u zamku, z *Niem.* der Riegel, Nachriegel; *Svec.* regel; *Angl.* rail; *Boh.* za-

wora, zaworka, (cf. zawierać, zaporą); *Sorab.* 2. regel; *Sorab.* 1. réhel, zadzewk, zapadka; *Carn.* sarinék; *Vind.* rigl, sapuh, satika (cf. zatkać), satik, samek (cf. zamek), rigel, sarinek, sapier, saletauk, safunka; *Croat.* zaletávka, kváka; *Dal.* krakon, romazin; *Slav.* kljücsanica, mandala; *Bosn.* krakun, romazin; *Ross.* задвижка, запоръ; — rygiel, zawora, zaporá, *repages.* *Magz.* *Vectis.* rygiel, kłamka. *Urs. Gr.* 164. Znaleziono drzwi spuszczone, jak do piwnic, po wejściu zamykające się na rygiel. *Boh. Dyab.* 2, 144. Drzwi gabinetu zamknięte na dwa rygle. *Weg. Marm.* 5, 55. Bramy wewnątrz żelaznymi ryglami złożone były. *Archel.* 2, 459. Podrozgotał i połamał regle zamków jego. 1 *Leop. Lam.* 2, 9. — Rygiel, kłamka, zasuwka, deka, sprężyna; cześci, z których się składa zamek do drzwi. *Teat.* 6, c, 58. — *Prov.* Już rygle zapadły. *Pot. Arg.* 494. (już kłamka zapadła, już nie wezas). — Rygiel, szpona w łożu armatnym, sztuka drzewa poprzeczna, jednocząca dwie ściany łożowe jedną z drugą. *Jak. Art.* 5, 518. die Quercbölzer bey der Gavette. Rygiel u nół stołowych, klin. *Cn. Th.* 964. der Keil. RYGLOWAĆ *cz. niedok.*, zarygłować *dok.*, rygłem zasunąć, riegele, verriegeln; *Sorab.* 2. reglowasch. RYGOWAĆ *cz. niedok.*, rygować papier, liniować go do pisania nół, po pięć linii razem, do czego służy rastrum. *Magier. Mskr.*, mit dem Neutral liniren. Rygowany papier, liniowany do pisania nół. *ib.* — 2. Rygować u krawca, rzadkim ścęgami podszewkę do sukni miejscami przesywać. *Magier. Mskr.*, cf. fastrygować, Ein und wieder anheften. RYGOWALNICA, y, ž, narzędzie kościane, którym szewe robotę wygładza. *Magier. Mskr.*, das Glattstein bey dem Schuster, der Felterindefen.

RYGSKI, a, ie, od miasta Rygi, Rigaer, Rígiđ. Czterdzieści pięć purów wchodzi do kasztu Rygskiego. *Czack. Pr.* 288.

RYJ, ja, m., RYJAK, a, m., RYJŁK, yjka, m., *dem.*; *Boh.* rypák, reypak, rytec, rypek; *Sorab.* 1. lwinaaczó habo helfantowé pésk; *Carn.* ryvz, rivz, ryvžiek; *Vind.* rivez, ruz, reuz, riunik, riuzhok, góbez, (cf. gęba); *Croat.* rilecz, rulyčez, (riulim = krzakam), herlecz, gubecz; *Dal.* rillo, brilacz, gubieza, trubieza (ob. Trąla); *Bosn.* rillo, rillča, trubiča, gubiča od sgivine; *Rag.* rillo, turin, gúbiza, riliciza, turinich, trúbiciza, gubiciza, rillo slousko = traba slonia; *Ross.* рыло, рыльцо, хрюкато, хрюкуть, хрюкать krzakać, хооботъ, i piarł gatunek hry; *Eccl.* рылецъ lopata); *Germ.* der Rüssel, (cf. *Graec.* *κόρυζα*, ob. Ryć: §. 1) pysk niektórych zwierząt spiczasty, którym ryja, kolą, der Rüssel, 3. B. eines Schweines. W Szwecyi swiniom tę suchą żyłę nad ryjkiem przyczynają, na której się ryjak podnosi; a takowe swinie nigdy potym nie ryją. *Kiuk. Zw.* 1, 287. Pełła ryjkiem swoim kole. *Zool.* 107. pyszczkiem. — §. 2. Ryjek, *Curculio*, rodzaj chrząszczyków bardzo szkodliwych, do którego i wołki należą. *Kiuk. Zw.* 4, 58. eine Gattung sehr schädlicher Käfer. RYJŁE, ob. Ryć. RYJKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt ryjka; *Ross.* рылятый, rüßelförmig. Pyszczyk ryjkowaty. *Zool.* 156. RYJNY, a, e, od rycia, ryjać; grabend,

mühlend. W pokój widły się święcą i ryjne lemieszce. *Ryb. Geśl. B 2.*

RYK, u, m.; *Croat. ruckanje, mük, mukanje; Bosn. muok, muokanje; Carn. erjövost; Ross. рыкъ, ревъ, ревъііе* (cf. rzewny, cf. rżec), мыкъ, мычаніе; *Eecl. воловий рыкъ, миченіе, ревеніе; §. 1) ryczenie, ryknienie; daš Brüllen, daš Gefrülle. Głosem lwa zwyczajnym jest ryk ciągły, tak ogromny, iż ma podobieństwo do grzmotu. Zool. 514. Na kształt zwierzęcego beku, wycia, ryku. Kulig. Her. 66. Łom, grom, uciekanie, Ryk, kwik koni, i rannych pod niemi stękanie. Tward. Wz. 140. — Fig. Zkąd wez, to wez, huez szumnie, hoe, hoe, chociaż bieda, Kwik, ryk, kap kap od oka, i grosza ci nie da. Mon. 70, 190. (ani groźba, ani prośba, ni lukiem, ni płaczem). — Transl. Ryk ziemi, moza = huk. Włod. — §. 2) Wydarłszy mu kuszę, w łeb uderzył, mówiąc: tak chłopie nasi przodkowie rykiem bijali. *Pepr. Ryg. 28.?* — (RYKLE, ob. Ryckla). — RYKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, ryczący, brüllend; *Eecl. рыкательно, съ рыкомъ. Jarzmanni rykliwie ciolki ucišniono. Zabr. Ow. 5. Przyb. Milit. 528. RYKNAĆ, ob. Ryczeć. RYKOWISKO, a, n, bekowisko, pobieganie się jelenie, die Strichbrunn; Boh. rjge, (rjgi, rjti *rancare, řígen October*); *Carn. listenje.***

*RYKUNIA, i, m., n. p. Złodzieja mają oddać urzędnikowi, ciwinowi jego albo rykuni. *Stat. Lit. 597.* (może zastępca, rękojmia, wyręczyciel).

RYLEC, lea, m.; *Boh. ryl, reyč, reyček; Vind. resalu, resalze, dlietze, dhetu* (ob. Dłoto), ishodalze, (cf. wybość); *Carn. vozzhzh; Croat. rilecz, (ob. Ryj); Ross. ваало, ваало, (рылецъ Гопатка); grabstych, narzedzie sztycharskie, którym na blasze ryja. Jak. Art. 5. 514, ob. Grabstykiel, der Grabstidel. Rylec do pisania na pugilaresach u dawnych Rzymian, stylus. Polch. Sen. Łask. 51, Sorab. 1. piszaczek. RYŁO, [rodzina szlachecka w Bełskim 2], n. p. Ożenił się Ryło; dyabeł mu po mej było. *Rys. Ad. 52.**

RYM, u, m.; *Ital. rima; Gall. rime; Angl. rime, (cf. Grace. rima, ῥίμα, ob. Rytm); §. 1) Germ. der Reim, sīb reimende Sylben; Boh. rým, reým, rytm, rovnosloh; Vind. rim, ram, sloshik, befedni spadek, befedflossnost, raimanje; Rag. rōmon, pjetnomjerje; Ross. рюма, стихъ, стишекъ. Rym u nas bierze się za podobne zakończenie dwóch wierszy, zawierając półtorą jednakię zgłoski, inaczej kadeneva i składem zwany. *Pir. Wym. 266. Kpzc. Gr. 5, 89. Rymowi dalem pokój, choćbym ci mu pono był niezgorzję podolał; dość tak i bez rymu, Bo i Niemiec sam mówi: prawda, chociaż nie rym. Opal. Sat. pr. Rym największa dzisiejszych wierszów jest ozdoba, Nie wiem, czy się wiersz komu bez rymu podoba. Dmoch. Sat. R. 4. Rym być może bez poezji. N. Pam. 15, 565. — Transl. W rym dogodnie, zgodnie, stosownie; passend, gehörig. Trudno każdemu w rym trafić. Petr. Et. 280, cf. w rumel, es ijt idmer, einem jeten es redt zu maßen. Coby wszystko nie w rym poszło, anby dobrze było. Glicz. Wych. J 5. — Nie rym ci, ale stoi za nasze. Rys. Ad. 45. (dosyć wielkie**

powetowanie). — §. 2) Rym, wiersz rymowany, składna mowa, rymy = wiersze, rytmy. *Pir. Wym. 266, (Slov. mluwospew, spewomluwa, spewonec, wazomluwa, speworádek, wazospew, spewollas, spewowna; Vind. rajmi; Carn. rejmi, raja, rajsha, stih; Ross. стихотворение, ein Vers, Verse; ob. Rymodzięj, rymopis etc. Nie tylko mu ten rym oddacie, ale też... Weresz. Pob. B 2. Mażenstwa też jedno w cnotliwą, i o którejby żadnych rymów nie tworzono, zaczynania me *opiewano, aby nie staczał. Glicz. Wych. B 1 b.*

RYMA, y, ž, RĚMA, (*Spicz. 97*); *Boh. ryma, z Grecko-łac. rheuma; cieczenie albo fluks z nosa idący. Macz., der Schnupfen; (D e f. d. Straucheln); Slov. nácha; Hung. náha; Carn. nahod, keyshéh; Vind. naszhitje, fludla, selhki, nahod, keuffeh; Sorab. 1. kipa'wa (cf. kipieć), kripawolež, (cf. chryпка); Croat. hropet, huhnvyavieza, hunyavieza; Ross. насморкъ, (cf. smarkać się). Rymą, sapką, nieżytem, i innymi imieny, zowiemy wilgoć zbytnią z głowy płynącą. *Sienn. 550. Cresc. 260. Wielka ryma mu spadła na piersi. Wys. Moj. 579. Ryma, to jest zaważenie nosa. Krup. 5, 659. Na katar albo rymę lekarstwo. Haur. 447. Petr. Et. 56.**

1. RYMARZ, a, m.; *Boh. řemenář, uzdař, (cf. uzda); Slov. řemenář; Sorab. 2. riemar; Carn. jermenar; Vind. jeremenar, erjemenar, jermenar, riemar; Croat. remenar (coriarius); Slav. remenár; Ross. ремешникъ, шорникъ, (cf. szorz); kofo rzemieni robiący rzemieślnik; z Niem. der Riemer. RYMARZCZYK, a, m., czeladnik rymarski, der Riemergeille. Szewczyk, kuśnierzcyk, rymareczyk, gdy się ustroi w blawaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratew, a przywiąże się do szabli, rozumie, że szlachcic. *Mon. 75, 578. RYMARKA, i, ž; (Boh. řemenarka); die Riemerinn. RYMARSKI, a, ie, od rymarza Riemer = Skóry do robot rymarskich. Kluk. Zw. 1, 258. Rymarskie rzemieśło = RYMARSTWO, a, n; Slav. remenarluk; das Riemerhandwerk, die Riemerer. Król Stefan rymarstwo dobrze umiał. *Petr. Pol. 215.***

2. RYMARZ, a, m., źle rymy składający, źły poeta, ein elender Reimer. Rymujesz ładajako, rym ci się źle zdarza, Rymopis być nie możesz, ujdziesz za rymarza. *Min. Rył. 5, 568. RYMNY, ob. Rymowny. RYMOBAJ, ja, m, poeta bazarz, ein fabelhafter Dichter. Lecz ja nie jestem z hezby rymobajów owych, Co płače czynią wórkę z obłabieńców nowych. *Nar. Dz. 1, 186. RYMOBAJNY, a, e, poetyckołgarski, pectifó lügenhaft. Precz próżne wórkę rymobajnej zgrai. Nar. Dz. 1, 210. RYMODZIEJ, ja, m, RYMOPIS, a, m., RYMOTWORCA, y, m., twórco rym, pisorym (*Syzt. Schl. 204*), poeta, wierszopis, der Dichter; Boh. rymowajk, rytmjř; Slov. speworečnik, wazomluwee, spewomluwnik, wazomluwnik, weršownik, wazospewnik; Vind. rimar, sloshikar, sloshikuvauz, pefinosnavez, rimodelauz, smiffenik (cf. zmysłać), smiffiluvauz; Croat. pévecz, pesznik, (cf. pieśń); Bosn. pisnik, pjesnik, koji slaga pjesni; Rag. skladnik, (cf. skladacz); Ross. рюмачъ, рюмотворецъ, стихотворецъ, стихоглаголатель. *Poetas suos sic vocant Poloni vocabulo angustiori; quasi dicas rythmorum scriptorem; causa est,***

quid aliud genus versuum agnoscunt nullum, praeter rhythum. Cr. Th. (attamen Cochranovi i Odprawa posłów Greekieli, *ne non Opalenii satyrae contrarium probant; legas libellum: o harmonii języka Polskiego*). Przymówka rymodziejom. *Zab. 6, 369. Nar. Febus przyjaźni swą skłonił rymodziejom. Petr. Hor. 2, C 5 b. Zimor. Siel. 140.* Rymujesz ledajako, rym ei się źle zdarza, Rymopis być nie możesz, ujdiesz za rymarza. *Min. Ryt. 5, 568.* Poeta imię w Polszcze rymotworecy nosi. *Min. Ryt. 5, 546.* Gdy rymopis sobie podleje, Na ten czas wiersze najlepsze leje. *Cn. Ad. 252.* RYMOMOWNY, a, e, RYMOPIŃSKI, a, ie, RYMOTWORCZY, a, e, poetycki; *Carn.* pęsmęské; *Ross.* стихотворецкий, Dichter, Dicht, poetisch. I w liczbie rymopiskiej i w myslach wysoki, Horacyusz dość gładko Polskie stawia kroki. *Zab. 10, 226.* Sztuka rymotworecza *Dmoch.* Wolność o-l wieków, zdaniem nieodzownym, Służy malarzom, służy rymomownym. *N. Pam. 10, 96.* (poetom). RYMOPISTWO, RYMOTWORSTWO, RYTMOPISARSTWO, RYMOPIŃSARSTWO, a, n., sztuka pisania lub robienia wierszów, die Dichtkunst; *Boh.* rytmjstwj; *Slav.* spewoluwnost, wazomluwnost; *Croat.* peszmoznanost; *Vind.* imfluhuvanska snanost, vmetadnost; *Ross.* стихотворство, стихотворение. Rymopistwo nie obejmuje całego obrazu, który się w myśl wzniesła przez słowo poezya; rym być może bez poezyi, kiedy albo rzecz nie poetycka, albo nie poetyckim duchem śpiewana. *Kras. Zb. 2, 578. Mon. 75, 591. N. Pam. 15, 555.* Dobrego rymopistwa rozum jest zasada i część i początkiem. *Kor. Hor. 16.* W rzędzie nauk na swoje miejsce rymotworstwo. *Mon. 64, 505. ib. 70, 555.* Satyra, gatunek rymopisarstwa. *Teat. 24, 50. Czart.* Rymopisarstwo. *Plech. Sen. list. 2, 5.* RYMOPLUCHY, a, e, rymobajny, leichniunig dichter. Nie jestem w rzędzie podłym rymopluchych ludzi. *Zab. 9, 4.* RYMOPLÓDY, RYMOPLÓTY, RYMOTWORNY, a, e, wiersze płodzący, składający; Berje erzeugend, dichter. Rymoplody brząk mój lutni miękki służy pieśnion. *Hor. 1, 247.* Rymoplody pożar. *ib. 2, 44. Kusa.* Feba promień złoty Stawił mię pomiędzy szereg rymoplody, Bym z publicznego szanunku korzyścił. *Zab. 10, 121. Nar. Nar. Dz. 2, 50.* Natura wierszów pisania dając talent miły, chęć i by wasze rymotworne pióra, Gdziekolwiek enotę znajdziecie chwaliłi. *Zab. 10, 1.* Rymotworne skronie wieńce ozdabia. *Zab. 12, 15.* RYMOWAĆ, -ał, -uje, cz. *niedok.*, rym pisać, składać; *Boh.* rytmagi, rytmagi, rytmati; *Vind.* rimati, rimuvati, rajmat, sloshkuyati, reimen. Nie chęć próżno nad wierszów składaniem pracować, I nie sądź, że masz dowcip, gdy masz chęć rymować. *Dmoch. Set. R. 2.* Rymujesz ledajako, rym ei się źle zdarza. *Min. Ryt. 5, 568.* — *Neutr.* Rymować, podług kadeneyi spadać, iść reimen. Gły wiersze, jako idą po sobie, rymują z sobą, nazywają się nieprzekładane. *Kpez. Gr. 5, 90.* Rymowane, składanie rymu, dać Reimen; *Vind.* raimanje, pefnoliznist, rimna vifia; *Sorab.* 1. rymowano; *Ross.* стихосложение, стопосложение; *Evel.* rpaneclovie. — *Pij.* Według ich fantazyi, a na umyśle rymowania, jakoby świat stać miał? *Glicz.*

Wysh. G. 4 b. ubrdania, urojenia, Süngefirrite. — *Transl.* Rymuje się co do czego: w rym jest, stosownie drugiemu odpowiada, klei się; *Carn.* rajma se; *Vind.* te sraimati, te spodibiti decere, es paßt, es taugt, es ist angemessen. Stosujac, jak się który członek z którym rymować mógł, doszedł mąry wszystkiego ciała jego. *Gorn. Dw. 225, Cese. 685.* Non sane quadrat; najmniej się nie rymuje. *Marz., Gorn. Dw. 591.* In eos quadrat hoc proverbium; przeciw się tym rymuje ta przypowieść, albo na nie może być przywołana. *Marz.* Rymowanie, zgodność, proporeya. *Cese. 686.* RYMOWNICA, y, ż, *poeta. Marz.* die Dichterim, RYMOWNIK, a, m., wierszów albo rymów składacz, *poeta. Marz.* der Dichter, der Poet. RYMOWNOŚĆ, sci, ż, rymowanie, zgodność, stosowność; die Gereimtheit, Uebereimtimmung. Nierymowność, nieskładność, gły ea za czym nie idzie, nie klei się, nie wiąże, inconcinnitas. *Cn. Th. 525.* die Ungereimtheit. RYMOWNY, RYMNY, a, e, RYMOWNIE *adverb.*; *Boh.* rytmownj; do składu pisany, rymowany; gereimt, in Verjet, *poetens. Marz.* Rymownie, wierszami, *poetice. ib.* Wiersz nierymny czyli bezskładny, albo do spalków nie przywiązany. *Mon. 75, 241.* — *ż.* Składny, stosowny; übereimtimend, entprechend, gereimt. Nierymowny, nieskładny, nie w tym, *immodulatus. Cn. Th. 525.* ungereimt. *Incongruus,* nierymowny, nieprzytrafny. *Marz.* Coż może być nierymowniejszego? *Plech. Sen. task. 59.* Baśnie nierymowne. *Simm. 517.* *Insequenter,* nierymownie, nieskładnie ku pierwszemu, najmniej nie przytrafne. *Marz.* RYMOWY, a, e, od tyma. Reim-, Berz-; *Boh.* rykowy. RYMOZŁÓTY, a, e, złotoryny, przednie rymujący, vorrefflich dichter. Wisła z Sanem słysząc wdzięcznie two noty W okrag czyniac zatoki, zraż rymozłoty. *Zb. 12, 19. Kumor.* cf. złotomowny, złotousty, Chrysostom.

RYN, *ob. R-m.* RYNA, *ob.* Ryyna. RYNADŁ, *ob.* Przetyczka. *Jab. Art. 5, 512.*

RYNEK, ka, m., RYNECZEK, czka, m, dem.; *Boh.* rynek, rynecek, trh (*ob.* Targ), markt, cf. na miesiącie; *Slav.* rynek; *Hung.* kerengö, piac, vaasar, *ob.* Bazar; (*Carn.* rinka; pierścień; *Germ.* der Ring; *Vind.* rink, ring orbis, circulus; rink, rinka *föndel, a valsa*; *Vind.* terh, terg, terstatho, plaz (*ob.* Plac), familia et sejm; oblodilho (*ob.* Obchod), prestornak, *ob.* Przestrzeń, przestwor; *Croat.* piacz, rink, rinchiezi *arab.*; *Dal.* targh, pyazza, piacz, z *Tar.* charassa; *Bosn.* pazar, pazarisete, terg, tergonisee, (*ob.* Targowisko); *Slav.* tergovishte, piac; *Ross.* рынокъ, рынокъ; (*obs.* Оберд. Рус. огорожено; *Hung.* ring; obóz okrągły; *med. Lat.* hringus; cf. *Polon.* krąg); część miasta celniejsza, przestworna, targowisko, der Marktplaz. Nie po wszystko na rynek z groszem, moja rada. *Simon. Siel. 51.* Kupcy ze wszystkich stron świata przywołac potrzeby, czynią ten świat, jakoby jeden rynek, na którym komu co trzeba, najdzie. *Petr. Ek. 128.* Na każdy dzień odprawuje się tam targ, na którymkolwiek rynku z mniejszych ryneczków; ale w piątek na trzech główniejszych rynekach. *Star. Dw. 12.* Ściany w stancyi dziurawe, wiatr świszeze

jak w rynku. *Kras. Mysz.* 44. Ja z toba w rynek, a ty przecię w ulicę. *Rys. Ad.* 18. Rynki żołnierskie, *places d'armes. Łesk.* 285. Prosić o wolny rynek, albo plac do bitwy. *Szezerb. Sax.* 458. miejsce, pole, (cf. pojowisko). — RYNGORT, RYKORT, u, m., gurt wierzchni do podpinania kulbaki; *der Ober-Sattelgurt, Obergurt*, (cf. popreg). Konie w ryngorty wziawszy pod brzuch z okretu wysadzają. *Pot. Arg.* 1. RYNGÓWAĆ cz. dok., na szkucie ryngować zowie się, gdy ściągają linę i oneż w kreg układają. *Mugier. Mskr.* ein Schiffsteil in Ringe legen, ringeln.

RYNGRAF, u, m., blaszka okrągława wypukła na przedniej szyi oficyera służbę mającego, z *Niem.* der Ringfragen.

RYNIENKA, i, ż, *demin. nom.* rynna, ein Rinnen, eine kleine Rinne. Rynienka w podkopach, niby szufladka drewniana w ziemi, którą doprowadza się kiszka zapalnicza aż do komory. *Jak. Art.* 5, 515. Rozmaite rynienki cyrulicze. *Czerw.* 21, 24. RYNIENKOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen rynienek, rynwiasty, żłobkowaty, laskowany; mit kleinen Rinnen, Serben. Jałowice liście ma rynienkowane. *Jundz.* 499.

RYŃKA, i, ż, z *Austr.* der Rain, daż Rainel; *Slav.* randlika, trinoga, (ob. Trójnog); (*Carn.* rena: nakrywka; *Vind.* reina, pokrowauka); *Vind.* nogat, lonz, trinogatnik, tegel, latviza, torilu, vatliza; *Sorab.* 2. schoppon; *Croat.* prasilnicza, (prażyć); *Hung.* rántó; *Ross.* горшок, котрулька; tygiel, der Ziegel. Rynka, naczynie, kuchenne, w którym różne smażenia, duszenia potraw miesnych i postnych robią *Wiel. Kuch.* 427. Syp to proso na rynek, i nad węglem trzymaj, W drugiej rece miej wachlerz i ogień poddymaj. *Simon. Siel.* 90. Mieszanie tę w rynce glinianej smażyć. *Haur. Sk.* 416. et 584. — 2 Rynki sztuki gliniane, z których ściany wyższego sklepu składają się w piecu szklarskim. *Torz.* 56.

*RYŃKIEL pyszny, aż groza, patrzy, jak mysz z pudła. Czy on szynkiel od wozu, czy z pod szynkla kudła? *Kchow. Fr.* 68.??

*RYŃKACHER, a, m., z *Niem.* der Ringmacher, który pierścienie robi; n. p. Słosarze, kowale, ryŃmacherowie, i insi rzemieślnicy mniejsi. *Vol. Leg.* 5, 592.

RYŃKOWY, a, e, od rynku, targowy, tretowy; *Croat.* piączni; *Ross.* рыночный, площадный, торжищный, Markt, Marktplatz. Rynkowi ludzie, przekupnie, kupey... *Petr. Pol.* 2, 158. Zebrawszy tłumy rynkowej hołoty... *Zab.* 10, 58. *Ross.* Obożny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych, i co skrajnych; jeśli będzie w rynkowym rzedzie sto wozów, trzeba w skrajnym dwieście. *Turn. Ust.* 295. szrodkowych, bazarowych.

RYNNA, y, ż, RYNIENKA *demin.*, kanał czyli trąba lub rura czyli żłób do sprowadzenia lub odprowadzenia wody; *Germ.* die Rinne; *Finl.* ränni; *Svec.* ränna; *Sorab.* 2. renna; *Sorab.* 1. róna, renka, reniczka; *Vind.* rinja, rou (cf. rów), shlieb (ob. Żłób), shlezbez, shliezbez, koritize, (ob. Koryto); *Carn.* shleb, shleb; *Slav.* žlab, žleb; *Boh.* žlab, žlabek, žlabček, krně, (cf. krynica); *Slav.*

shlibbe; *Bosn.* sgljeb, sglib, oluk; *Croat.* kaplenicza (ob. Караџ), króvni shlèb; *Ross.* жолобъ, желобъ, желобокъ, лотокъ, лоточень. Rynny dla ścieku wody, bywają sosnowe, debowe. *Kluk. Rośl.* 2, 164. W browarze rynnami dla łacniejszej roboty, ma woda iść. *Haur. Ek.* 91. Rynna dachowa, abo trąba miedziana u kamienic, pałaców. *Cu. Th.* 965. Jak pod rynną siedział. *Rys. Ad.* 19. Trafił ze dżdzu pod rynnę. *Cu. Ad.* 899. *Jak. Baj.* 184. *Petr. Hor. F. Stryik.* 514. *Rys. Ad.* 65; *Slav.* trefil sam s kiga na palicu; chcąc małego ujęć, ku gorzemu przyszedł. *Esop.* 52. poprawił się z pieca na feb, aus dem Regen in die Traufe kommen. — 2. *Fig. tr.* Jezus krew' swą najdroższą z pieciu wylał rynnien. *Pot. Zac.* 10. (pieciu ranami). — (RYŃSKI, ob. Ręński). — RYŃSZTOK, u, m.; *Niederdeutsch.* der Rönnsstein, die Rönne; kanalik ulicowy pod domami dla ścieku wody; *Bosn.* jarak; *Ross.* стокъ, (cf. stok, stek), die Gassenrinne, die Gasse. Rynsztoki pełne śmierdzącego błota. *Petr. Pol.* 71. Siedząc na smokłym arabczyku obalił kilku w rynsztok z drogi. *Zabl.* 12, 168. *Zab.* Wpaść w rynsztok, w hniak. *Ern.* 198. Zatrzymałem się nad rynsztokiem, rozmyślając, czy go mam przeskoczyć, czyli obejść, a to żeby mi nie zbryzgał moich pończoch jedwabnych. *Teat.* 24, 152. *Czart. — Fig. alleg.* Widząc iż nie mógł okrom wielkiego wzruszenia tak smrodliwego rynsztoku ruszyć, i tak nagle obalić, co się było długim nałogiem ludziom wlepiło w serce, przeto z lekka począł to czynić. *Baz. Hst.* 2. — *Fig. tr.* Mars krwi rynsztoki toczył, zdjęty jadem. *Jabl. Tel.* 26. Krew' rynsztokiem płynie. *Bardz. Luk.* 20. strugami, strumieniami, in Strömen.

RYŃSZTUNEK, RYSZTUNEK, RUSTUNEK, u, m., zbroja, z *Niem.* die Rüstung; *Boh.* rystunk; *Sorab.* 2. rüstomano; (*Sorab.* 1. rižt, rižtunka machina, silnia). Rusztunek, armatura. *Marz.* *Rystunk żołnierski. *Warg. Wal.* 155. Rzemieślo rozmaitych rustunków czynienia, *machinalis scientia. Macz.* RYŃSZTUNKOWY, RYSZTUNKOWY, a, e, Rüstung. Subst. Rynsztunkowy, cekwart, mający dozór zbrojowni i wszelkich ryzstunków. *Jak. Art.* 5, 514. *Archel.* 2, 18. der Zeugmeister, Zeugwärter.

RYŃWIASTY, a, e, rynienkowaty, laskowany, żłobowaty. *Czerw.* 28. gerinnt, gefurdt.

RYPNAĆ *med. niedok.*, Rypać *cont.*, rypie *pr.*; (*Boh.* ryppati, reppati: ryc; rypak, reypak: dziobaż, pysk długi; *Sorab.* 1. rjepot sonus fissurae ligni aut vestis; *Carn.* röpiti incidere, allidere, ribam: tre; *Germ.* reiben, cf. ripyeln; cf. *Graec.* ῥύπτω sordes eluo; *Hebr.* רָפַף rufh, quassare; *Croat.* rivati: sturknać; *Bosn.* rripanje, kupgljenje na rripu coacervatio, rripano, nariipano coacervatus, rripano acervus). Rypnać, skrzypnąć, odgłos skrzypiący wydać, fnarren. Drzwi w otwarciu głośno rypnęły. *Toł. Saut.* 69. Nie wiem ktosis rypnął niespodzianie drzwiami. *ib.* 59. — *Aliter:* Mówiłem ci już, żebyś mi nie rypał na tych przeklętych skrzypcach twoich. *Teat.* 24. c, 20. abyś nie rzepolił, rznął, schrapen auf der Götze. Jak wziął rypać na skrzypcach, rozumiałem, że cała łaja psów wyla mi nad głową. *Teat.* 24. c, 21. — *Aliter:*

Gdy przyjdzie do zapłaty, patrz jak rypa i bryka. *ib.* 51, 25. jak wrzeszczy, dąsa się, rzuca się; *scharren, schrauben, sich unwillig geben.* — *§.* *Obscoen.* Cieleśną sprawę odbyć; (w Hanowerskim o pokładaniu ogniera *reppen, o byku repen*).

RYS, ia, m.; *Boh.* rys; *Slav.* ris; *Carn.* risa; *Vind.* rifsa, rifa, rifs, oistrovid; (rifs, tekir, tigar: tygrys); *Sorab.* 1. luksz; (*Croat.* risz: tygrys); *Rag.* ris; *Bosn.* ris; *Slav.* risopas, (ris: tygrys); *Ross.* рысь, рысенокъ, остро-видь, *ob.* Ostrowidz, *felis lynx*, der *Luñš*; wielkości psa miernego; z drzewa się rzuca na przechodzące jelenie, sarny; ma między zwierzętami wzrok najbystrzejszy. *Zool.* 516. *Kluk. Zw.* 1, 529. Tygrys, lampart i ryś warczą. *Banial. J* 2. Na nim jest szata zwierzelnia ehytrosisia, A pod tą Iwa srogiego, i szarpnego rysia. *Chodk. Kost.* 25. — *§.* *Knapki* i inni dawniejsi i późniejsi biorą rysia za lamparta, der *Panther*, das *Pantherthier*; n. p. *Cn. Th.* 965, *Carn.* risena; *Sorab.* 1. pard, leopard, panther; *Croat.* risz piknjav, *lavorisz*, *oroszlanyoriss*; *Rag.* lavoris, kaplan; *Bosn.* lavoris; *Slav.* ris; *Ross.* панотыр, рысь, бабръ. Ryś dziwnie upstrzon od natury w cętki. *Zab.* 16, 554. Ryś cynkowaty. *Banial. J* 2. Pard albo ryś ezujny. *1 Leop. Jev.* 5, 6. — *Prov.* Ryś ze psa nie będzie. *Cn. Ad.* 1017. (przyrodzenie trudno odmienne, co się żyso urodzi, żyso zginie). — *§.* Ryś: rysie futro; *Croat.* riszovina, *Pantherpelz*, *Tigerhaut*. Król w hatłasowej szubce, podbitęj rysiami, na koniu jechał. *Strijk. Henr.* Ty dasz pachółkom kuny, pan da rysie. *Groch. W.* 564. Taż w kozuchu, co w rysiu grzeźnemu ozdoba Szlachcicówi, bo enoty nie trać chudoba. *Pot. Poc.* 100.

RYS, u, m., rysowanie, linia, kręsa, abrys; der *Riß*, *Abriß*, *bezeichnende Linie*, *Zeichnung*; *Carn.* ris; *Vind.* sarifs, porifs, rifanje, verstniza, podobstvu, podobuvanje; *Ross.* рисовка, черта, чертка, чертота. Pierwszy rys czego *Ross.* умоначертаніе. Rys środkowy, kiedy oko jest we środku ziemi, a płaszczyna rysunku dotyka się ziemi. *Śniad. Jeog.* 447. Rysy twarzy, *Geſichtszüge*. W dziecinnej swojej twarzy nosi matczyne rysy. *Niemc. Król.* 5, 152. Ma doskonale rysy twarzy *ib.* 2, 176. Boskie rysy ludzkiej twarzy. *Przyb. Milt.* 74. Jeśli mogę zaufać rysom jego twarzy. *Przyb. Ab.* 98, *ob.* Rysować. — **RYSA**, y, ż., z *Niem.* der *Riß*, der *Riß*, die *Spalte*, der *Berſt*, das *Gebirgje*; *Sorab.* 2. rizna; *Rag.* rież, puklina; (*Slav.* ris *portio*; *Bosn.* rizak, zarizak, zarizneća *comma*, przecinek); *Vind.* tergnik, sterg, preterg, resterg, resklon, spraina, sprauska, spranska; *Croat.* prahska, klufft, spok; *Ross.* раздой, раздойка (*ob.* Rozdwojenie), razščelna, šerbina, šerbinica, tresnina, tresninka, skvazninka; *Eecl.* скважина, скважина, про-свѣнна, разсѣнна (*ob.* Rozsieść się), utlizna. Rysy w armaćie, szpary, pochodzą czy to z nienależytej spoi-łości metalu, czy też z przesilenia działa nabojem. *Jak. Art.* 5, 515. Ptaszek przez ryse we drzwiach się prze- cisnął. *Tol. Sant.* 71. W rozwałinách nie ginie, kto się rysy boi. *Min. Ryt.* 4, 151. Rysa w ledzie *Ross.* про-сось. Rysa czyli brózda deszczowa *Ross.* рытвина. Pe-

ten rysów *Ross.* шелеватый, шелстый, шербоноватый, скважинноватый.

RYSAWY, **RYSZAWY**, a, e; *Boh.* ryšawy, *ob.* Rusy, ry-dzy, *röbtlid*. Był Bolesław włosów gestych, kędzierza- wych, rysawych. *Biel.* 44. Dawid był rysawy i piękny na obliczu. *Radz. I Sam.* 16, 42. Pięć tego ziela jest od pierwszego krzewistszy i ryszawszy albo rumiańszy. *Syr.* 900. *et* 1188. *et* 1254.

RYŚĆ, ści, ż., **RZEŚCIA**, i, ż. (cf. zreski); *Ross.* рыс, рысца; *klus*, *trocht*, (cf. gręda); der *Trott*, der *Trah*, das *Trauben eines Pferdes*. (*Ross.* рысчатый dobrze *klus*-jący, *рысчатъ*, *рысца*, *рыскаю* 1. *klusac*, 2. *włoczyć się*, *рыскупъ* *włocząga*, *рысать* *klusak*). Ryscią sporą *klusac*. *Hipp.* 52. Choć jego koń ma dosyć szlapi, Spora go puści ryscią, i co może kwapi. *Pot. Arg.* 84. Wsiadłszy na koń, do miasta się kwapi, i nie patrzac szlapi ryscią jedzie. *Pot. Syl.* 160.

RYŚI, ja, ie, **RYŚIOWY**, a, e; *Sorab.* 1. lukszowé, pan- therski; *Croat.* riszov; *Ross.* рысѣи, барцовый, бабр- выи: od rysia, *Luñš*, *Panther*. Rysiove futro, je- dno z najszacowniejszych futer krajowych. *Zool.* 516. **RYŚIĘ**, ięcia, n.; *Ross.* рысенокъ: młode rysie, das *Junge des Luñsch*, des *Panthers*. Młode rysięta. *Haur. Sk.* 508.

RYŚOWAĆ, -ał, -uje, cz. *niedok.*, zrysować *dok.*, (*Germ.* reißer; *Graec.* *ῥιζαιν*; *Chald.* resas; *Arab.* raetz, ratza; cf. raz, rzezać); *§.* a) rysy, rozpadliny czynić: *Riß* in etwas machen, reißer, walten. Zawarte pary rysują skały, Wałce i mury, i zrosłe wały. *Mask. Ryt.* 78. Rolniki nowe rysują brózdy, i nie szcedzą znoju. *Umoch. II.* 2, 184. Plug rysuje w ziemi brózdy i skiby odwała. *ib.* 2, 50. Rysować się: padać się, pękać się: *Ross.* шеляться, *Riß* bekommen, sich *walten*, *plagen*, *bersten*. Najmocniejsze kamienie rysują się, i są obaleniu podległe. *Haur. Sk.* 580. Gdy się zrysuje i popęka od uderzenia czaszka... *Perz. Cyr.* 2, 294. Rysowanie, rozpadlina, rysa, szczelina, szpara; der *Riß*, die *Spalte*. Pan skarże dom większy upadem, a dom mniejszy zrysowaniem. *1 Leop. Amos.* 6, 12 Zbuduje znowu zrysowanie murów jego. *ib.* 9, 11. Łodyga rysowana, c. *striatus*, bardzo delikatnemii podłużnemii liniami zrysowana. *Jundz.* 2, 15. Rysować rybę, szczupaka, rozbić. *Tr.* einen *ſiß* rei- ßen. — *§.* b) Rysować co, figury jakie, na drzewie, kamieniu, wyrzynać, wykreślać: *abreißer*, *eingraben*, auf *Holz* oder *Stein* grabend *abzeichnen*. Rysowanie na kamie- niu, *ob.* Rycie. Wszystkiebym na jednym pierścionku zrysował, tak ich mało. *Birk. Zbar. C.* 2. Rysować co wąglikiem, ołowiem, kreślić, konterfetować. *Cn. Th.* 965. *abzeichnen*, *zeichnen*; *Boh.* reysowati; *Slav.* ragsowati; *Vind.* rifati, sarifati, rifuwati; *Carn.* zherkati, zherkam; *Rag.* osnovatti (*ob.* Osnować, *ob.* Snuć), *slikkovati* (*ob.* Slic- zony, lice), *zabigljexiti*, *zabigljexivati*; *Ross.* рисовать, зрисовать, чертить, черчу; *Eecl.* черню, съимонисати, *pr. et fig.* Rysowanie *Ross.* черпение. Bardzo jest rzecz pożyteczna, w mieście stołecznym ustanowić rysowania szkołę. *Mon.* 75, 511. *Zeichnenlehre*. Rysowania nauka, modelów, konterfetów, dłotem, ołowiem, wąglikiem. *Cn.*

Th. 965. die Zeichnungsmunst. Rysowanie figury matematycznej, *constructio*, postawienie. *Solsk. Geom.* 6. Rysowany złotem, albo złotem w rysy napuszczany. *chryso-graphatus. Cn. Th.* 965. Bóg przykazanie to palec sam rysował. *Tward. Wz.* 99. Zapewne, gdy tak straszne rysujesz obrazy, Cheesz fałszywej bojaźni wpoię we mnie razy. *Teat.* 46, 10. Pogrom pohańców rysuje pióro moje. *Paszk. Chor. A.* (opisuje, maluje, kreśli). — 2. *Oecon.* Zboża na śpiechlerzu często przewietrzać się, przesypywać i rysować mają. *Kluk. Rosl.* 2, 258. nakreślać po wierzech figurami, z którychby się pokazało, czy czego nie ubyło. *das Gerüde auf der Oberfläche mit der Schaufel bezeichnen.* RYSOWNICZY, a, e, od rysownika, Zeichner. Aby cena w butach skłanych nie była przesadzona dla rysowniczej albo szlufirskiej roboty. *Torz.* 104. RYSOWNIK, a, m., umiejący rysować, kreślić figury: *Ross. рисовальщик, der Zeichner.* Malarze, rysownicy, złotniki, bystrego wzroku potrzebni. *Syr.* 525. Do buty skłanej sprowadzić jakiego rysownika i szlufirza. *Torz.* 105. RYSUNEK, nku, m.; *Ross. рисунокъ, рисуночекъ, рисовка, чертёжъ;* rysowanie, abrys; *die Zeichnung, der Riß.* — *Fig.* Trzeba dobrego cyrulika, żeby te rysunki na twarzy jego wygładził. *Mon.* 65, 560. (te rysy, szramy). RYSUNKOWY, a, e, od rysunków, Zeichner; *Ross. рисовальный, чертёжный* — loba lub sala rysunkowa *Ross. чертёжная.*

RYSZAWY, ob. Rysawy. RYSZTUNEK, ob. Ryszstunek.

RYTLA, RYKLA, ob. Rybla.

RYT, u, m., odrzezek, odkrawek, Abständel. Wziąć do tego rytu od sukienników. *Haur. Sh.* 409. RYTKI u tkacza służą do nawijania przędzy na nawój. *Magier. Mskr.*

RYTM, u, m., z *Grecko-lac. ob.* Rym, wiersz, poema; *ein Vers, ein Gedicht.* Nie trudno o rytm, gdy go prawda pędzi. *Opal. Sat.* 20. Rytm *Kaspra Miaskowskiego.* Rytm *Mniarskiego.* RYTMÓPIS, ob. Rymopis.

RYTRATA, y, ż, z *Włsk.* obraz, portret; *das Bild, das Gemälde, das Portrait.* Tętną jeszcze po rytratach męża starczytni. *Zob.* 10, 522. *Kniaź* Władzisz po salach przodków twych rytraty. *Nar. Dz.* 1, 71. Patrzeć, na wykładzie tych rysunków rytraty. *Nar. Tec.* 2, 454. Wraz najmniejszy żywe ma rytraty czyni w myśli. *Mon. Rył.* 5, 529. wrażeń, Gündraße.

RYTUAŁ, u, m., wiegą zwyczajów kościelnych, *das Ritual;* *Rag.* obyczajnik, (obyczaj, obsługa) *ritus ecclesiasticus, ob.* Obyczaj, zwyczaj; *Ross. мнря, потребникъ.* W żadnym rytuale albo traktiku *Roxolaiskim* tego niemasz. *Lim. Kam.* 1.

*RYTWINA, y, ż, u, j. Możesz między drzewem nasadzonem z sadzić gródka darni albo rytwiną zielonemi. *Cresc.* 22. wyrute szuki ziemi, darnia. RYTY, cf. Ryć.

RYWAL, a, m., spółmłośnik; *Vind. fravendulnik; Croat. tekmež; Rag. natjezakaz; Ross. солюбовникъ, советникъ, соперникъ.* RYWALKA, ob. Spółmłośnica. *Morszt.* 518. RYWALSKI, RYWALÓWSKI, a, ie, od rywala, Nebenkuñter. Pilnuj się, żeby ta jego przyjaźń

nie zamieniła się dla We Pana w rywalowską zdradę. *Teat.* 22, b, 61.

RYWADLNİK, a, m., rylec, dłóto, którym dłubią, *caestum. Macz., der Grafmeißel; Boh. rypadlo.*

RYWUŁA, y, ż, gatunek przedniego wina z Gryzonów, *Rbeinsall, Betseliner, ein Wein aus dem Rbeintale in Graubünden; Boh. rywola.* Wina, które morzem przychodzą, Francuzkie, Włoskie, Hiszpańskie, rywuly. *Vol. Leg.* 2, 1255. et 3, 57. *Banial. E* 5. O niczym nie myśli, prócz żeby sklepy zastawiano winem i słodkiej było po uszy rywuly. *Pot. Syl.* 259. *Sleszk. Ped.* 586. Łać w gardło one soki, one witpachery, one rozekery, one rywuly, malmazye, muszkately, a jakoż tu chłop zgorzeć nie ma? *Rej. Zw.* 59.

RYŻ, u, m.; *Boh. ryżce; Sorab. 1. raysz; Carn. rajsh; Vind. raif, raifh, rishkatha, orisa; Croat. orishi, riskassa, risskassa, rishkasha; Hung. riskása; Bosn. oriz; Rag. oriz, granariz; Slav. pirines; Ross. мшено Саашинское; Germ. der-Reis; [sanser. vriha 2]; Graec. lat. oryza; Hisp. arroz; Arab. aruz; Malab. arisi; Gall. ris; Pal. riso; Angl. rice. (cf. reż);* ziarna tej rośliny z łusek otłukane znajome są do wielorakiego zacycia; jest wprawdzie owocem wschodnich państw, ale przecież go obficie we Włoszech najdzie. *Kluk. Rosl.* 5, 114. Ryż jest jarzyna, albo kaszywo, kształtem niejako podobne do kąkol. *Syr.* 999.

1. RYZA, BEZA, y, ż, dwadzieścia lber papieru. *Solsk. Geom.* 5, 155 z *Niem.* das Reiß Papier; *Ital. risma; Svec. ris; Angl. ream; Gall. rame; Boh. rys; Vind. skład popirja; Croat. risz; Slav. rizna; Ross. etona.* Bela papieru ma w sobie ryz 10; ryza ma w sobie lber papieru 20. *Chmel.* 1, 161. *Vol. Leg.* 14, 560. Kazał całą ryzę papieru ograwić. *Zab.* 7, 101. Ryzami *Ross.* постопно.

2. RYZA, BÉZA, y, ż, (cf. *Germ.* Riß, Riße, cf. ryga, cf. *Germ.* die Riße; *Rag.* ryz, ródka - linia, cf. rzad, rzęd); 2. 1) rowek u szynwagi, albo sznodwagi kręska, gdzie sznurek pada z kłozczykiem. *Cn. Th.* 966. *der Einstand in der Bleswage, die Kerbe.* Uważaj, czy blejczyk u szynwagi w różne ledzie. *Stroj. Staw G. b.* — 2. 2) *Transl. Jg.* Ryz, ryga, kłola, należyte granice; *Ross. обонница, обинальница, геберге Оранже, Ordnung, (Riße).* Wedle dawnej ryz. *Pot. Arg.* 701. Ku nabyciu dolnego niemiemia, potrzeba, ałys żywot swój umiarkować, i w pewną ryzę wstawić umiać. *Gorn. Dw.* 85. Wespazym wziąwszy w ryzę wojsko, przywrócił starożytną brom *Rzymskiej* powagę. *Nar. Zic.* 2, 458. w kłoby, w kleszcz; *er bradte es in die Riße, er jag ihm die Riße an, hielt es furz.* Miałeś mię w ryzę pańskiej zaprawiać bojaźni *Kuliy. Her.* 158. (w tryb). Córka ma w ryzie trzymana, nie żadna pieszczoła. *Treb. S. M.* 15. w grozie, *fdari gehalten.* Przywrócił w ryzę *Infanty.* *Tward. Wz.* 5. — 2. Obadwa w jednej rzezi równych złości postanowieni. *Rej. Post. Rr* 5. w jednym równym stopniu.

3. RYZA, aparat Ruski. *Dudz.* 25; ornat. *Ross. ризы, das Reißende Reßgewand.* (E-cl. *ризa* odzież, ubior; *Ross. ризница* skarbiec kościelny, *ризничей* zakrystyan, *ризни*

chrzesna koszulka); *Eecl.* ριζοφυλιτης [vestium custos 2]. Na wierzch stychara dyakońskiego jerejską ryżą był przyrodziany. *Smotr. Ex.* 15. W tychże ryżach nie godziłoby się mu celebrować. *Sak. Persp.* 54. W niedostatku i płócienne ryży za altembasowe stoja. *Pim. Kam.* 110. To mniejsza o ryży, gdyż niedostatek. *ib.*

4. RYZA, y, ż., z *Niem.* Reife, podróż wodna, die Wasserfabrt, Reife zu Wasser. Niektóre nowe galery tak piły wodę, że nie mogły pierwszej ryży z miejsca odprawić. *Kłok. Turk.* 248. Skończywszy ryżę, statek u pala owiazać, nazywają palować. *Magier. Mskr.* RYZOWAĆ *cz. niedok.*, szuffami zboże pod czas przeróbki przerzucać ze statku na ląd, a z lądu na statek. *Magier. Mskr.*, das Getreide umschuffeln, aus dem Wassergefäß auf's Land, und jurück. RYZOWY, a, e, od ryży; *Croat.* riskassni, Reisz. Ryzowe pole = RYZOWISKO, a, n., das Reiszfeld.

R Z.

RZ: czasem osobno każda z tych liter brzmi, n. p. koń rzy, rżysko; czasem też razem brzmią; a tu mają Czesi ř, coby się u nas zejść mogło. Dogadując jednak zwyczajowi najlepiej pisać r-z. *Now. Ch.* W Cerkiewnym i Rosyjskim zgłoskom naszym rza, rze, = ря, рѣ, odpowiada.

*RZA, y, ż., rzenie, das Weifern. Natura wszystko głosi, To wołowym znaczy bekim, To rżę w koniach obnosi. *Bal. Sen.* A 5, ob. Rżęc.

RZAD, u, m., ř. a) rząd = rzed, G. rzędu: (*Beh.* řad: *Slov.* řád classis, řádek, wiersz; *Sorab.* 4. řiad ordo, řiad oś, nierjad, nerjad plugastwa, řiady pulcer; *Arab.* رز ornariv); *Sorab.* 2. řed: wiersz, linia, narzędzie, naczynie; *Carn.* řed ordo, porządek, řida series, szereg, rej, pasmo; *Vind.* řed, naredba, ordninga, versta (warsta) = linia, status, institutum, zakon: (- řed, = -dzieści, -dziesiąt, n. p. stiredi = 40, czterdzieści; petred, petdeset = 50, pięćdziesiąt; thiestired = 60, sześćdziesiąt; devetred = 90, dziewięćdziesiąt); *Croat.* řed ordo, zakon, szloved = wiersz słów; *Hung.* řend, řendjek, řendetske, řendles series; *Dal.* řed; *Bosn.* ředak od knighe, oragn = wiersz, linia; *Bosn.* řed, naredba, nacin ordo, modus, ratio, zakon; (*Bosn.* ředovnik = zakonnik); *Rag.* řed ordo religious; (*Hao.* ředak = wierszyk, linijka, ředkovati = linować); *Star.* řed, glida = porządek, glid, sveti řád = święcenne kapłańskie, ředovnik = zakonnik, ředak = wiersz, linia; *Ross.* рядъ, рядокъ, (ряда) urządzenie, rozrząd; *Eecl.* урядъ; *Ross.* чередя rzed, szereg, kolej, ob. Czereda, cf. trzoda, cf. szereg; чередный kolejny, чередовать kolejno się łozować; cf. *Svec.*, *Dan.* cf. *Isl.* rad; *Isidor.* redha; *Lth.* redas; *Lapp.* raido; *Eston.* ridda; *Angl.* ridge; *Pers.* rege; *Ital.* ridda; *Gall.* raze; cf. rej; cf. *Lat.* riga; ob. Ryga; *Hebr.* רצה erech, dispositio; *Graec.* ῥέζω, ῥέζω rego); cf. *Germ.* Radel, Radelstführer; cf. *Germ.* Rath apud Adlg., cf. Raud, cf. Reife); — rząd, linia, pasmo, warsta, ordynek, wiersz, ciąg czego; die Reihe, die Linie, der Jaden, die Zeile; *Sorab.* 2. řzuga, řzuzka, (ob. řmuga); *Vind.*

raunanje, poklad, stavilhe, řhihta; *Ross.* строй (ob. Strój), строка, строчка, obs. копъ, конокъ. Gęsty rząd, przy szyszaku szyszak, maż przy meżu, Puklerz jest przy puklerzu, oreż przy oreżu. *Dmoch.* II. 2, 8, (cf. szyk). Rząd hezby, wiersz hezby od jednej ręki do drugiej. *Solsk. Geom.* 5, 80. Po dwa rzędy zębów miała bardzo szpetnych. *Warg. Wal.* 29. Trzy rzędy były w paszczekach jęj. 1 *Leop. Dan.* 7, 5. Rząd eegły *Ross.* крѣпа, крѣпочка. Góry tam idą za sobą rzędem, jedna za druga, jako kiedyby konia za koniem prowadził. *Star. Ew.* 2. pasmem, in einer Linie. Rzędem przecznym isć, ławą, szeregiem. *Cn. Th.* 969. in einer Zwerdlinie. Rzędami, warstami. *ib.*; *Vind.* po ředi, po řihltah; *Ross.* построчно, реifenweise. — Rząd pijących, kolej; *Ross.* очередь, die Reihe der Zecher, Zechgesellschaft. Każdy z rzędu swojego oświadczenia czyni *Mon.* 70, 665. Wszystkie będą ożywieni; lecz każdy w swym rzędzie. *Kurz. Kat.* 424. (w swym porządku. 5 edit., gdy nań kolej przyjdzie). Dzieci, kiedy trochę podrosta, to już obok z panem ojcem siedzą, i w rząd pija. *Star. Ref.* 60, (*Boh.* řadowati campature). Szlachcicowi w karcznie z kmiołkami w rząd siedzieć, i pawa pić, nie przystoi, a jeśliby mu w rzędzie z chłopcy siedzącemu i pijącemu, przydało się co... *Vol. Leg.* 2, 916. Wiaryj się próżnowania i pijństwa przytym, Nie zasiadaj często w rząd. *Alen. Wor.* 44. Ze psy w rząd, z kotkami w tancie. *Bye. Ad.* 84 (każdy się trzymaj równego; *Vind.* vred, skup, kupci = współ). To długim żartowaniem ze psy w rząd usiedzie. *Tvor. Okul.* a 5. (spije się jak świna). Rzęd, m, po rzędzie, po kolei, po łlag porządku; *Sorab.* 1. po řadu, řofpechi, řpechi, řpechi; *Vind.* poredi, poredama, řednu, poversti; *Croat.* ředem, po ředu; *Star.* ředom; *Bosn.* ředom, po ředu; *Ross.* рядомъ, рядкомъ, поочередно; *Eecl.* поряду, порядкомъ, чинно — ř Rząd, rzed, rzędy, klasa, gatunek, stan; *Beh.* řzda, řcf. řzoda; *Sorab.* 2. ordnunga; *Star.* ordunk, (ob. Ordynck); *Vind.* ředielstvu, ředstvu, řhula, die řlaße, die řattung, die řrdnung. Układ roslin dzieli się na gronmady, classes; rzędy, řanes; rodzaje, genera: gatunki, řpecies. *Bot. Nar.* 144. *Zool.* 105. Kżdemu człowiekowi jospolitego řzadu. *Sax. Porz.* 27 (*Ross.* рядовичъ prosty człowiek, řadovnichъ prosty, gminny; *Eecl.* nřadjetnyu celuje, wyborynym jestem). Ta dumna w rzed się wpisała z nami. *Morszt.* 20. (równała się nami). Wołmy psa z sobą w rząd posadzić, niż łrata mizernego. *Sekl.* 404. Człowiek w głupich zaj řadach w rząd się z bogiem sadzi, I mniema, że mu dynem świat olianym kadzi. *Zab.* 9, 110. *Zall.* — ř Rząd, G. řzadu = řad, porządek, którym się co dzieje; die řrdnung, řrdentlichs řersřadren. Cokolwiek rząd opuści, koniec się dobrego nie doczeka. *Budn. Apoph.* 82. I w nogach łład, kiedy w głowie merząd. *Tvor. D* 4 (gdę pijanemu w głowie szumi, nogi mu się płęzą, kaczki řagania). (*Slov.* Lepši řad, nežli hakmak; lepszy rząd, niż nieład). Nie w swym miejscu nie leży, wszystkie rząd zmieszaly; Opak się wszystko dzieje. *Bardz. Traq.* 565. Z řzadu przyrodzonego zawsze to pochodzi, Iż oreż gołębicia mdłego nie

urodzi. *Warg. Kurc. praef.* Nie dójdziesz z nim rządu, nie dójdziesz z nim ładu, sprawy. *Cn. Th.* 966. du kommst mit ihm nicht zu recht, wirst mit ihm nichts anrichten. — Rola nie pieczołuje się bardzo, lecz trzody i woły tu-cznie na rząd wychowuje. *Krom.* 560. jak na urząd, porządnie, raz w raz. recht gefällend. — §. Rząd koński, porządny sprzeżaj koński, szory; daš Pferdegewirr, daš Reitzeng, Pferdeseng; (*Carn.* prepręga; *Rag.* wrés kognski, kognski urés; *Bosn.* ures od kogna, sprawa od kogna). Rząd, *elegantiam quandam, et equorum solum lora significat*, sprzeżaj etiam bovum etc. *Cn. Th.* 966. Nuż jazdy nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie. nuż owe alzbanty, nuż owe kutasy. *Rej. Żw.* 58. Osiel w bogatym niechaj chodzi rzędzie, Przecież on nigdy dzianetem nie będzie. *Min. Ryt.* 5, 552. — §. b) Rząd, *G.* rządu, rządy *plur.*: rządzenie, panowanie, sprawowanie, zwierzchność domowa, krajowa; *Sorab.* 1. regerwano; *Rag.* redowanje, włádanje; *Ross.* обладательство, властвованіе, владычество, владычествование, властелинство (cf. władza, władać), правитель-ство, правление (cf. sprawować, sprawa), перствование. (*ob.* Carstwo); die Regierung, Herrschaft, Obrigkeit, daš Regierung, Herrschen. Rząd krajowy, die Landesregierung, pewny jest kształt sprawowania władzy najwyższej w każdym kraju. *Wyrw. Geogr.* 97. Za rządu mistrza Elrichshauzen, Pruskie miasta Krzyżaki powyrzucały. *Gwagu.* 590. — Rządu nie wiele, gdzie panów wiele. *Cn. Ad.* 257; *Slov.* mnoho kucharow polewku presoli. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może. *Star. Mon.* A 2. Kto rządem gardzi, musi mieć nierząd. *Hrbst. Nauk.* O 8 b. Nowy pan, nowy rząd. *Cn. Ad.* 745. Rząd niewieści nie czyni czci. *Rys. Ad.* 60. Kobięcy rząd, *Eccel.* женодержавство, *Graec.* γυναικοκρατία. Widząc miejscea ponure, mieszkania odludne, Rząd dziwaczny mi wróżył życie przykre, nudne. *Zub.* 15, 158. Żołnierze nie powinni sobie przywłaszczać wojennego rządu bitwy, co do hetmana należy. *Warg. Cez.* 27. (komendy). Zdałem ci rząd domu mojego, jesteś w nim marszałek. *Teat.* 19. b, 5. (rząd domowy, gospodarstwo). Rządki przykład u nas dobrego rządu. *Kras. Pod.* 2, 257. (rządność). Kto się tu ma wdawać w rządy? *Teat.* 55. c, 70. (rozkazywać tu?). Ma nad tobą rządy dziewczka podła; dobrze jej z tym; bo w pierze przy tobie porosła. *Mon.* 70, 175. (panuje nad tobą). Nie twój tu rząd. *Cn. Th.* 966. Od siebie rząd poznaj. *Cn. Ad.* 771. (sam się popraw'). Uciekłem, Jejmość w rządy; pełno w domu wrzawy, Trzy sztafety w tygodniu poszły do Warszawy. *Kras. Sat.* 80. zaezela rzadzić, zrzedzić, zrzedną być: nie fieng an zu femmandiren, zu mirrbirrauten. Oświeć zaslepione serca ich, aby oni podali się w rząd słowa twego s. *Baz. Hst.* 77. (aby się rzadzili słowem twoim). Trzeba się nam dać w rząd rozumowi, jeśli chcemy drugimi rzadzić. *Pilch. Sen. list.* 290. (poddąć się jego rządowi, nim się powodować). — §. Preniadze nad wszystkimi rząd majarze-czami. *Min. Ryt.* 4, 155. przewagę, moc; Uebergewicht, Gewalt, Macht. — (RZĄDAĆ. *Cresc.* 589. *Bach. Epikt.* 42: żadać). — RZĄDCA, RZĄDZCA, *ob.* Rządziel.

RZĄDCZYNA, *ob.* Rządzielka. RZĄDEK, *dka, m.*; *Boh.* řádek; *dem. Nom.* rząd, rząd = małe pasmo; *Ross.* тропка, eine kleine Reihe, řiníc. Rządék guzików. *Tr.*

Pochodz. *rządny, bezrządny, bezrządność, bezrząd, nierząd, nierządny, nierządnicza, nierządnik, dwurzędny, dwurządkowy, trzyrzędny, trzyrządkowy, czteryrzędny, czteryrządkowy etc.*; gręda, grządka, grządziel; gręda; rządzić, rzadzca, rządzielka, rządzik, narządzić, narzędzie, obrządék, oředzie; oředze: ludorządzca, możnorządzca, wielkorządzca, wielkorządztwo; porządék, porządny, nieporządék, sporządzić, rozporządzić, urząd, urzędnik, urzędowny, urządzić, wyrządzić, zarządzić: zrzedzić, zrzedá, zrzedny. — §. szredni, szredok i t. d. — § cf. trzo-da i t. d.

RZADKI, RZATKI, a, ie, RZADSZY, RZEDSZY, *Comp.*, RZADKO *adverb.*, Rządzej, Rzedzej *Comp.*, RZEDZIU-CHNY, RZEDZIUCENKI, RZEDZIUTKI, RZEDZIUTYNIE-CZKI *intens.*; (*Boh.* řjdký, řidaučký; *Slov.* řjdký; *Sorab.* 1. retki, rietki, porětkowné; *Sorab.* 2. ředki; *Carn.* ředk; *Vind.* riedek, poriedkast; *Bosn.* rjetki, ritki; *Hung.* ritka; *Rag.* rjeetak; *Dal.* ridak; *Croat.* redék; *Ross.* рѣд-кии, рѣденекъ, рѣдохонекъ; cf. *Graec.* ἀραιός; cf. *Lat.* rarus etc); niegęsty, dünne, niédł niédł; nieco rzadki, RZADKAWY, *Ross.* рѣдковатый. Ciało, im mniej zamyka cząstek w większym rozłożeniu, tym rzadsze. *Rog. Doś.* 1, 205. Ciało słabsze, rzadsze, otworzystsze, rychlej jadowi wenerycznemu podlega. *Oczk. Przym.* 15, (*Carn.* rähl). Ogień jest żywioł rzadziuchny. *Boh. Prog.* 122. Rządkiem lasem jest ten, w którym mało dolnych krzaków znajduje się, gdzie drzewa tak pojedynczo stoją, że po wszystkich prawie miejscach przechodzić można. *Łesk.* 76. cin dünner Wald. Jeśli lepsza była ścięzka na gęstwinie, jeśli na rządkiem lesie, nie patrzyła. *P. Kchan. Orł.* 1, 5. Daleko w bitwie od siebie byli, i rząd-ko się rozstrzelili. *Warg. Cez.* 105. Widać z rządka pływając po bałwaniech srogich Ludzi, broni i statków moc i skarbów drogiej. *A. Kchan.* 5. (rozprószenie). — §. Rządki, nie częsty, nieliczny; rar, selten, nicht häufig. Na Lindenera (doktora) skarżyły choroby, że przezeń rzedsze po ementarzach groby; Wiec wpród lekarza śmierć, uprzątnę, rzecze, A zaś ich biały czecheł doś oblecze. *Musk. Ryt.* 2, 151. Ognie rządkie błyszczały w obozach pogańskich. *Tward. Wt.* 154. Rządki dom, któryby się z powrotu panicza z zagranicy ucieszył. *Kras. Pod.* 2, 250. Rządki przykład u nas dobrego rządu. *Kras. Pod.* 2, 257. Rządki tu żyje teraz do siedmudzie-siąt lat. *Sk. Kaz.* 225. *P. Kchan. Orł.* 1, 119. Co do nowożeńca, powiedziałem ci, iż to człowiek rządki. *Weg. Marm.* 5, 25. (jakieli niewiele znajdziesz). Biały kruk albo kawka, nie jest rzecz tak rządka Jak poczciwość na świecie. *Opal. Sat.* 91. Rządka to rzecz: niewiele takich. *Cn. Ad.* 1017. Rządka zgoda między gładkością a czy-stością, a tak rządka, jako rządko czarnego łabędzia masz uźrzeć. *Kosz. Lor.* 66 b. Dobra ziemia jest rządka, rządki wybrany, i mądra panna rządka. *Hrbst. Lek. D 2 b.* Bywa i to, lecz rzędzej. *Pot. Arg.* 286. Co rzedsze, tym się zawsze drożej ceni. *Pot. Arg.* 174. Im rzecz rzedsza,

tym droższa. *Pot. Pocz.* 599. *Pot. Arg.* 721. Rzakdo, z rzadka *adverb.*, nie często, selten einmal; *Boh.* zřídka, řjdee, pořjdu; *Slov.* zřídka; *Sorab.* 2. rětko, něžesto; *Sorab.* 1. zrětko, mahwo hūc, rietko, porietko; *Slav.* ritko; *Bosn.* ritko, uritkovje; *Vind.* poriedkam, porietken, rietko, malukeda, malukrat, malubarti; *Carn.* malokeda, malukrat, malukatirekrat; *Eecl.* малощи, немногократно; *Ross.* изрѣдка. Rzakdo to, aby medyk brał lekarstwo. *Gorn. Dw.* 182. Co rzadko się przytrafia, to się tym bardziej podoba. *Zab.* 12, 279. *Dudz.* To się z rzadka trafia. *Sk. Żyw.* 2, 29. *Groch. W.* 577. Z rzadka i nad spodziewanie te skutki zład wypadają. *Pilch. Sen. list.* 267. — §. Rzakdi względem tkania, i t. d., niegesty, niezbity; nicht dicht, nicht ducht, nicht fest, nicht derb; *Ross.* рѣдкий. Rzakda materya, rzadkie płótno *Ross.* рѣдкая, рѣд. Każą robić do swych kramów umyślnie bławaty rzadkie, cienkie, niedychtowane. *Grod. Dis. D* 5. Komuż się chce rzadko cienkich bławatów używać? *ib.* D 4. Niepodobna jest ku naśladowaniu owa pajezta tkaczownia, jak wiele to pracy, niei porządnie rozciągać? jedne na prost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krążki i oczka plecione? *Pilch. Sen. list.* 4, 186. Ptak ten ma więcej pierza niżli ciała, Tam tego rzadziej natura odziała. *Chrośc. Job.* 154. — §. Rzakdi, o miekkich rzeczach abo mokrych, o ciekliznach, płynach; dünn, fließend, nicht dick; (*Sorab.* 2. žátki; *Sorab.* 1. žitké, žitko; *Eecl.* жидкий, cf. жижка, уха; *Lat.* succus, cf. sok, cf. jueha). U Bochni rzadkie błoto. *Mat. z Pod.* A 5. Rzakdo rozczynić. *Cn. Th.* 467. (*Slov. Prov.* Lacné maso, rídka polewka; hehe mięso, rzadki rosół; *merces pretio correspondet*; jakie pieniądze, taki towar). — §. *Transl. fig.* Coż znaczy mina rzadka i twarz pomieszana? zapewne jakaś sprawka! *Teat.* 42. c, 20. (błada mina, cine bteide Miene). RZADKOBRODY, a, e; *Eecl.* рѣдкобрадый; niegestyeh włosów na brodzie, dünnbärtig. RZADKOMIERZ, a, m., naczynie do mierzenia gęstości powietrza. *Hub. Mech.* 259. der Luftdichtemesser. RZADKOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* řjdkost, ředina, ředěna, ředšina; *Slov.* řjdkost; *Hung.* ritkaság, ritkaság; *Carn.* redkust, rahlost; *Rag.* řjėdkos, řjėdeina, řjėdkocelja; *Dal.* ritkozt; *Vind.* riedkota, (riedshina, riedkost = gabczatość), poriedkost, poriedshina, malukedashnost; *Croat.* redkoča, retkoča; *Sorab.* 1. rětkofež, židkofež, pořetkownofež; *Ross.* рѣдкость, рѣдизна, ишченко; *Eecl.* рѣдность, рѣдина; rzadkość, mała hezba cząstek pod wielkim objęciem. *Rog. Doś.* 1, 204. Mangel der Dichtigkeit, Dünnheit, Lockerheit, Flüssigkeit; (cf. pulchność, miekkość, cienkość). — §. Rzakdość, nieliczność, nieczęstość; die Seltenheit, Rarität. Pomierne i pospolite rzeczy często fortuna wydaje; wybornym zaś samą rzadkością jedna zaletę i szacunek. *Pilch. Sen. list.* 519. RZADKOWŁOSY, a, e, rzadkie niegeste włosy mający, rari-pilus. *Mącz.*; dünnbärtig; *Eecl.* рѣдковласый; *Sorab.* 1. rětkohwaszacž. RZADKOZĘBY, a, e, zębów nie gęsto stojących, von weitläufigen Zähnen; *Eecl.* рѣдкозубый; *Subst.* рѣдкозубіе rzadkozębosć.

Pochodz. rzadzić, rzedzić, przerzedzić, rozrzedzić, po-

rzedzić, obrzedny. — §. nadweredzić, nadweredzac. *Pociej.* 532. *Pim. Kam.* 103. nadweredzić. — RZADKOWY, a, e, — rzędny, n. p. Dwurządkowa, czteryrządkowa pszenica. *Kluk. Rosł.* 5, 129. zwięzłiig, wierzciłiig. RZADNY, RZAJNY, a, e, RZADNIE *adverb.*; *Boh.* řadny; (*Sorab.* 1. rjané; *Sorab.* 2. ředni piękny); *Vind.* reden, poreden, v red postaulen; *Rag.* sředan, redno-xivuuchi; *Slav.* uredan, redom; *Ross.* рядный, добродо-рядочный, благодушный, приóбрной; porządny, porzadek lubiący, utrzymujący, ordentlich, ordnungsliebend; podług porządku, porządnie zrobiony, utrzymywany, odbywany, ordentlich, wie jichs gebührt. Urzędnik powinien się rozmyślic, co ma robić, aby tego drugi raz nie robił; bo rządna robota dwój pożytek pokazuje, a nierządna szkoda. *Haur. Ek.* 9. Widział tam wszystko rządnie odbywane. *Glicz. Wyeh. K* 5 b. Ezdras biblia rządnie zgromadził a spisał. *Biel. Św.* 26. Wolalby oszaleć, niż rozkoszy nierządnej używać. *Kosc. Lor.* 125. (Nierządniczej, qu. v.). Kamybez siostry się swęj nierządnie rozniłował, *ib.* 50. — Rządny, czysty, celny, gracki; ordentlich, macfer, gebörig, brav. W tej bitwie starosta Rohatyński rządnie sobie porząd. *Biel.* 475. (męźnie, dzielnie, czysto). Nie może już w wodzie radzić koniom, rządnie już woda gęby sięga. *Pot. Arg.* 151. na urząd, czyste, bardzo, řętr řarf. Tym czasem się Litwie przeciw Moskiewe rządnie fortuniło. *Biel. Kr.* 516. (walnie). Cokolwiek gorzałek należli, wypili, i rządnie podpili sobie, gdy nasi na nich przypadli. *Biel.* 428. Tego chłopem dobrym być sadzimy, który rządnie wypija, a wszystkim dosiedzi. *Sar. Ref.* 55. — §. Rządny, urządzony, ujednany. *Cn. Th.* 967. bestell, bedungen; *Ross.* рядный. RZADNOŚĆ, ści, ż. pilnowanie porządku, odbywanie wszystkiego w dobrym ładzie; die Ordnungsfreit, Ordnungsliebe; (*Sorab.* 1. rjanofež decus); *Ross.* приóбрность, благочине. Rządność, umiejętność doskonałego utrzymama i użycia dobra swego, w miarę sposobów czyli dochodów; umiejętność wyciągnięcia największych korzyści przy najmniejszym wydatku. *Pam. Warsz.* 2, 200. *Sier.* Rządność jest enota wiele kobietom potrzebna. *N. Pam.* 22, 57. Rządność, sposób rządu, porządku; die Art der Regierung, Ordnung, Einrihtung. Różną się państwa jedne od drugich rządnością; lecz wszystkich jest celem utrzymanie społeczności. *A. Zamoj. ded.* RZADOWY, a, e, od rządu, Regierung's. Ustawa rządowa dnia 5go maja. *Ust. Konst.* 1, 56. (konstytucya). Rządowe władze, t. j. rząd składające, die Staatsbehörden. (*Slov.* řiditelni direktivus). — (RZADZA, ob. Żadza). — RZADZCA, ob. Rządzieiel. — (RZADZIĆ ob. Rzedzić). — RZADZIĆ cz. niedok.; *Boh.* řaditi zředzić, řiditi regere, administrare; *Slav.* řjdim, řidit gubernu, ordino, fungor, řzenj, aurad functio, urząd; (*Sorab.* 1. redžu, řjedžu, tžistžu depurgo); *Vind.* redeti, porediti, nareduvati = urządzić, ředit, řediti; *Carn.* řediti alere, nutrire; řidam ordino; *Croat.* řediti, ředim ordino, dispoivo, inaugurov aliquid sacris ordinibus; *Hung.* rendelni, elrendelem; *Rag.* řediti, datti tkomu řed sveti; *Ross.* рядить, ряжу уго-днїе, nając; stroić, ubierać; przyrządzić, przygotować,

wygotować, перерянуть, переряжать, przebierać, przestroić; cf. *Pers.* araste, arajide ornatus); rządzić, panować, rządy trzymać, sprawować, władać, władca być; regieren, herrschen, die Regierung führen; *Sorab.* I. regeruju; *Vind.* gospodovati, kralovat, vodati; *Croat.* gospodovati, ravnati, (ob. Równać); *Ross.* управить, управлять (cf. uprawić), владѣтельствовать, властвовать, владѣльству, властительству; *Eecl.* **владѣти, царствовать.** Dobrze rządzić; czytać, aby cały naród był szczęśliwy. *Zibl. Rz.* 16. Żaden nie rządzi, gdzie wszyscy rządzą. *Fredr. Al.* 7. Gdzie każdy chce rządzić, tam nikt nie ma chęci być posłusznym. *Zab.* 16. 241. Kiedy Wenus w domu rządzić będzie, być Marsowi z kurami na grzędzie. *Rys. Al.* 51. Gdzie sługa rządzi, a ezeladka pana wodzi gdzie chce, jaki to mierzał! *Sk. Kas.* 475. Byś niekoczemu ciału nazbyt rządzić nie dał; tedy nadabne będzie gospodarstwo twoje. *Rej. Zw.* 114. U białych głów pospolita, że rządy wicie rządzi, *Beel.* 416. zrzędzają, vcl. kommandiren, befiehlt. — *Transl.* Rządzić kogo, rządzić kim; panować nad kim, kierować kim; einen beherrschen, regieren, leiten, lenken. Rycerz ten przykładowie ogromnym państwem rządzi. *Teat.* 16. d, 6. Król wolnych, ludźmi rządzi, despota bydlety. *Kas. W.* 46. Wielą rządzić potrafiysz, jeśli tobą rządzić będzie rozum. *Pdch. Sen. list.* 292. W narodzie naszym stan rycerski inszemi stanami rządził. *Kurp.* 7, 6. Jęgomości parlamentem rządzi. *Boh. Kom.* 4, 75. Nie tak sromota, gdy mąż sam przez się błdzi, Jak, gdy niewiasta mężem swoim rządzi. *Petr. Et.* 19. Żęglizze okretam; rządzić i władać nie mogli. *Warg. Ces.* 99. Nie zbladzi, kogo rnoła rządzi. *Rys. Al.* 45. Wszak się tak dzieje na świecie, że skarby rządzi sereimi. *Zib.* 15, 80. Ja mam w moey bogactwa; ja bogactwy rządzi, tobi bogactwa. *Cn. Tu.* 668. — Zegarmistrz rządzi zegar. *Tr.* nakreca i rychnuje, die Uhr aufziehen, stellen. — §. *Recipr.* Rządzić się dobrze albo źle, sprawować się dobrze, źle. *Cn. Th.* 967. sich auführen, betragen. Swoim się rozumem rządzi. *Teat.* 24. b, 26. daje się rozumowi rządzić, kierować, wolle rozumowi się sprawuje; er läßt sich von der Vernunft leiten, beträht sich vernünftig. Wiem, że nie uporem, ale się rozumem rządzisz. *Boh. Kom.* 5, 149. Kto rządzić chce sam drugich, rządzić się ma sobą. *Jabl. Tel.* 551. (über sich selbst herrschen, sich selbst beherrschen). — Rządzić się u siebie; rządy wprowadzać i utrzymywać u siebie; bey sich wirbshafter, regieren, Gmüthtungen treffen. Każdy lud rządzi się albo prawy pisanemi, albo zwyczajami za ustawę wziętomi. *Modrz. Bas.* 16. Naród nie mający prawa rządzić się u siebie, nie jest narodem. *Est. Konst.* I, I. Rządzić się u kogo; w rządy u kogo się wrywać, bey jemanden herrschen, kommandiren, sich die Herrschaft anmaßen. Rządzić się nad kim albo kogo. *Tr.* — §. Rządzić sługę, najmować sługę, jednać sobie sługę; einen Diener aufnehmen, sich mit ihm ordentlich verdingen. U ziemiaństwa jest ten obyczaj, dzieleniom rządzić a chować bakalarza. *Glicz. Wych.* K 5 b. Panowie rządzą sobie prokuratorów, aby ich spraw pil-

ni byli. *ib. N.* 4. Rządzić się u kogo; najmować się komu do czego, przystawać do niego, bey einem ordentlich in Dienst treten. Słudzy, którzyby od panów swych naumyślnie na hullajstwo odeszli, a dorocznie się nie rządzili... *Vol. Leg.* 2, 1405 **RZADZICIEL, RZĘDZICIEL, a, m., RZADZCA, RZANCA, RZANCA, y, m.,** który rządy trzyma, rządzi, panuje, władca, sprawca; der Herrscher, Regierer, Verwalter; *Boh.* ředitel, řjditel; *Slov.* řiditel; *Sorab.* I. regerwar, regenta, poměrnofcezer; *Carn.* krayluvanz; (*Ross.* рядецъ, рядникъ, dostojnik, dygnitarz); *Ross.* владѣлищъ, властитель, владѣльщикъ, владѣль, владѣлецъ, обладатель, державецъ, (cf. dzierżawca, dzierżec). Gdzie nie jest rzanca, tam lud upadnie. I *Leop. Prov.* 11, 44. (rządca. 5 *Leop.*). Chrystus jest rządcielem i wodzem kościoła. *Bial. Post.* 145. Najdują się i insze w piśmie ś., nazwiska rzedzicielów albo sprawe kościelnych. *Rej. Post. C* 2. Łodzią na morzu bez żeglarka albo rzedziciela, tam i sam się tulając zatonie. *Crese.* 570. (cf. sternik). Czy to należy do rzanec Rzptej, czyli me? *Petr. Pol.* 57. Zwierzchni rzedzicielowie. *Modrz. Bas.* 78. Wszystkiego złego przyczyna, iż rzedzicielów poważność zginęła. *Sk. Kas.* 216. Kurator, opiekun nad dorosłym, właśnie rzedziciel albo sprawca. *Sax. Tyt.* 126. Rzanca Galiejski. *Groch. W.* 288, (cf. wielkorządca). Rzanca wesela. *Sekl. Joan.* 41, (cf. marszałek). Rządca statku, szyper. *Chmiel.* 1, 80. Rządca szkolny, rektor. **RZADZICIELKA, RZEDZICIELKA, i, ś, RZADCZYNA, RZANCZYNA, y, ś,** rządy trzymająca, die Regierungin, Herrscherin; *Sorab.* I. regerwarka, regentzina, nawodzawarka; *Ross.* владѣльница, обладательница, владѣльница, державица; *Eecl.* влadyчица, управительница. Z tytułu Ichmościowie dla oka dobrani. A Jejmości tyłko w domu rządzyna i pan. *Kas. St.* 75, (cf. mi rządzim światem, a nami kobiety). Rzpłta matka i rządzyna nasza. *Swid.* 4, 19. *Fr.* Rządzyna, rzedzicielka, moderatrix. *Mars.* Matko moji, przez chcesz porzucić mi, światło oczu moich, i rzedzicielko duszy mojej. *Sob.* 118. Wenus szczęścia rządzyna. *Zbr. Zv.* 170. Rostropność jest najlepszą życia rzedzicielką. *Modrz. Bas.* 28. **RZADZIK, a, m., dem. Nom** rząd; lujka, listowka; eine Heine Meibe, Einte, Reitz. Wyjmie z gęby dręciany rządzik, w którym wprawne tkwiły zęby. *Mon. Hyt.* 4, 256. — §. Rządzik, na konia, male szory; ein kleines Pferdezeug. Osłowi szpetnie w rządziku z koncerzem. *Wad. Dan.* 5. *Pot. Jow.* 208. Palasików, rządzików pełno nad łóżkiem wisi. *Zib.* 15, 194. — §. Rządzik na lampę, alic do rządzika I do Jejmości mszy się przymyka. *Bratk. E* 4 b. **RZADZIOCHA, RZEDZIOCHA, y, ś,** zrzędna kobieta, die geru bofmeißtert, fadelt, critißert, eine Tadelhüchtige. Miał Władysław żonę rządziochę wielką. *Biel.* 90. **RZANY, a, e;** (*Boh.* režny; *Sorab.* I. rzané; *Carn.* ershen; *Bosn.* rasgri; *Rig* räxni; *Vind.* ershen; *Croat.* hersen, herseni; *Dal.* rasen, (cf. razowy); *Hung.* rozbol-valo); od rzy, (ob. Reż), żytny; Roggen, von Roggenform. *Syr.* 919. Reż jest żyto każdemu znajome, od którego rżany chleb zowią. *Crese.* 160. *Syr.* 921. *Pasz.*

Dz. 125; *Vind.* ershenjak, ershen kruh; *Croat.* herse-nyak. Od chlebów, tak rżanych, jako i białych, płaczą... *Vol. Leg.* 5, 185. Rżana czyli żytna słoma (*Vind.* ersheniza, ershina flama). Rżana mąka *Ross.* мупа.

1. RZAP' ia, m., ogon bedłecz z mięsa i kości złożony. *Dudz.* 56, *caulis caudae. Cn. Th.* 967, der Eturz int Eßwanze der Thiere. (*Carn. rep.* rép: ogon, repata svesda: kometa; *Vind.* rep: ogon, repast: ogoniasty, rezpuzhi: koniuczki od rzep; *Rag.* rép: cauda; *Croat.* rép, (repácha zvezda: kometa); *Dal.* rep: *Bosn.* rép; *Hisp.* rabo: (*Ross.* рѣвица ogoniasta rzepa, cf. *Graec.* ἄεζω propendo; *Sorab.* 2. řep pacierze grzbietowe). Pióro na zadzie końskim, na grzbiecie podle rzepa samego, znakiem jest dobrego konia. *Hipp.* 11. *Końsk. Lek.* 8. — *Transl. obscoen.* Strzeż się panna, ma on długie rzapie. *Pot. Jow.* 59; (*Vind.* mosbki fram, rep, kurz, lipiza).

2. RZAP' ia, m., [*lit.* rupa: pieczara; *chorw.* rupa: dziura 2]. Rzap wodny, krynica, skrzynia wodna, studnia nieżywej wody, ale dżdżowej albo zład maąd wlanej. *Włod. Dudz.* 56 *Cn. Th.* 967. eine Cisterne, ein Wasserbehälter. Studnie, rzapie i wszelkie zebranie wod. 1 *Leop. Levit.* 2, 56. Cysterny, rzapie do zachowania wody dżdżowej. *Petr. Pol.* 2, 228. Teraz o rzapiu mowa, do którego od rzek rurami przyprowadzają wodę *Huur. Ek.* 17. Gdy wodę masz zinąd przywieść, potrzeba rzapie dobrze opatrzyć, aby tam wody dostatek się zastanawiał. *Cresc.* 655. Rzap' bywa z marmuru albo z inszego kamienia. *Cresc.* 35. Rzapie miewają z wody deszczowej; do takich trzeba nasadzić ryb, aby swoim ruchem broniły zatechnienia. *Cresc.* 655. Wody chować w rzapiach albo w jakich fasach z piasku kamienistego. *Cresc.* 655.

RZASA, RZASKA, ob. Rzęsa.

*RZAWA, y, ż, rżenie końskie i zład wrzawa, das Gemehere, das Wiehern. Dalej ni gwara, ni się końska rżawa zdała, lecz jakby kto przydrzeźniał, nakoniec zarżala. *Žebr. Ow.* 47; *sonus simulantis equam.*

RZAZ, u, m., rżany karb, rios, rżnicie; ein Eßmitt, Eßeb, Eßschnitt; *Boh.* řez, říz; *Bosn.* riz, rizořina; *Croat.* rez; (*Vind.* res, ries, oistru: ostrze; *Rag.* rjez: hnia, ob. Rys; *Ross.* obs. рѣзени trzaz). W drzewie tym cieśla uczyni piłką rzazów 14 głębokich na półtora cala. *Solsk. Arch.* 84. Rzazy piły w tartaku sprawuje woda spadająca na koło. *ib.* 104. Latorośl z zrazu wszeźpionego wypuszczona *Sehl. Luc.* 1. RZAZAĆ, ob. Rzezać. RZAZAK, ob. Rzezak. RZAZAWKA, ob. Rzeżawka.

RZDZEŃ, ob. Drzeń. RZĘ, ob. Rzęd.

RZÉC, rzekł, rzecze, rzekę cz. niedok, Rzeknąć, f. rzeknie jednł; Rzekać *contin.*; (*Boh.* řecy, řekl, řku, řeknu, řeyti, řkl, řey, řeciti, řykati, řykawati; (sręjm zapożyczam, ob. Rok, cf. zrok); *Sorab.* 1. retžu, řekam, riečez, rieču, riečim, (riečžniwy gadathwy); *Sorab.* 2. raknuseh; *Carn.* rezhi, rezhem, f. porčžhem, (rezhenie *dictum*, ob. Rzech); *Vind.* rézhi, rézhem, riecati, rekal, reku, rekla, f. porezhem; *Croat.* rechi, rekel, rechem, rekelszem, velelszem, velim; *Rag.* rjéti, reechi, roeitise; *Bosn.* rjeti, receli, (roetitise, roeitise *pacisci*, roenje, roenje *conventio*; *Slav.* rechi, rekao, rekla,

-o, reese, reko, veli, velish, velim; *Ecel.* речн, рѣхъ, реку, (cf. porčenje skarga, počenie przysięga, cf. ro-ta, ротити са, рочуся przysięgać się); *Ross.* речение wyraz, słowo, реченикъ słownik, (cf. rzeczownik); ре-комый: rzeczony, cf. rzkomo, поречи, пореку, поринать naganić, zarzucić; поринатель naganiacz; роковой lo-sowy, szczęściem przeznaczony, cf. wróg; (cf. *Graec.* ἄεζω; *Lat.* reor; *Anglos.* reccia narrare; *Isl.* rōda; *Svec.* reda, cf. *Germ. obsol.* rehen, rrechen; *obsol. Ross.* рѣти płynąć, cieć); mówić; *Ross.* говорить, јаген, reden. Te rzeczy, nie mogą inaczéj rzée, jeno, że są wielkie. *Gorn. Dw.* 581. Jeszczem zapominał rzec słówka Panu. *Boh. Kom.* 4, 50. Jesli Polakowi, który był za granicą, rzeczesz, żeby swym językiem mówił, to powiada, iż zapominał. *Gorn. Dw.* 42. Rzeccenú bogu, jakoś wielki i straszly. *Hyb. Ps.* 122. Wołá náti: z któregoś ty miasta? a on rzeká: z tego a z tego. *Budn.* 2 *Stn.* 45, 2. odpowiadał, er jagte, antwertete. Tylko rzeknij słowem (*observa Instrum.*): a stanie się. *Sl. Kaz.* 55. (rzec słowem. 1 *Leop. Luc.* 7, 6. tylko rzeczy słowem. *Řej. Post II* 7, przemów tylko słowo, spřiž nur ein Wort). Swatapelk chciał się poddać, ale król na słowa nie dáł rzec, bo się náti gmcwał. *Biel.* 81. a nie dáł sobie o tym mówić, wpmínáć, nie chciał o tym sly-szec, er ließ jich davon sein Wort јаген). Iż tak rzekę: tak mówiąc; je zu јаген, je zu reden; (cf. *Ross.* сирѣчь c'est à dire). Rzecczony, wzwýż rzeczony, wspomniany; be-fagter, benannter; *Boh.* předřecený *supra dictus*, (předřikawam *pra-ecō aliquid voce*); *Vind.* pojedřezhen, sgorarezhen, sverha spomejen, preishanjen; sproisponenit, popreisponati, preiezh: przedrzec); *Lat.* предсказанный, преддереченный, вышепоказанный. — 2. Rzekę, rzkać *contractae, cum particula negantē usurpantē*: nierzkać, nierzekać, eoż dopiero: zu gēdwēigen, gēdwēige dem. Tego myśl ani pojmie, nierzkać, żeby się to mogło wymówić. *Karuk. Kat.* 97. Alym blżazemu ani myslá, ani skniemciu, nierzkać uczynkiem nie szkodził. *Kat. Gl.* 14. Ani pojzy na to towary, nie rzkać, aby ich miał potargować. *Grad. Dis. D. 4.* — § Rzec kogo czym, mianować, nazywać, nennen. Jest zienna na wschód słońca, Indya rzekaja. *Kmit. Spil.* 1 2. Władysław Herman rzeczony. *Biel.* 64, *Ross.* еронный. Meletus Smotrzy-ski rzeczony archniepiszko Połocki. *Smotr. Rz. pr.* nó-minatus. RZECZENIE, ia, n., *Subst. verb.* mówienie, eo się mówiło, wyrok, wyrok, gadka; das Reden, der Ausspruch, der Spruch; (*Ecel.* речение *dicti*) frazesa, pe-чениате frazeska, *dictumula*). Za twoim rzecczeniem, z niezgo stał się świat. *Saszye. Pieśn. E* 2 b — (*Rag. prov.* Od reccna do stvorená, kako od listá do kore-na; Męghja reccenjem i steccenjem, goraje po srjedzi; *Ital.* dal datto al fatto, vi è un gran tratto; cf. daleko zład do owąd; między rzecczeniem czyli słowem a skut-kiem, wielki jest przestwor). Wyszło to rzecczenie ze szkoły Stoickiej. *Gorn. Sen.* 122. Czytający kocha się sam w sobie, kiedy ono trefne rzecczenie, nad którym się był troszkę zabawić musiał, przez się tam wyrozumie. *Gorn. Dw.* 45. — *Aliter*: Otrzymał od niej obietni-

ce i rzezone słowo na przyszłą noc. *Pot. Jow. 2, 45.* przyrzeczone, dane; *jugeſagt, verheißen.* — *§. Transl.* Nie wie, co z tym rzec. *Groch. W. 2,* co z tym robić, począć; *was damit zu machen oder zu thun sey* "Nie wiedzieli naostatek co z nim rzec, musieli się nóżad wrócić. *Biel. 168.* Dalej nie wiedząc co rzec, miasto poddali. *Gwagn. 422.* Szczęśliwy ten, kto wie, co z tym rzec, co ma. *Pot. Syl. 245.* Leszek nie wiedząc, co z biskupem rzec, kazał go pojmać. *Biel. 165. Gorn. W. U b.* Księżna nie wiedząc, co dalej rzec sobie, uciekła. *Gorn. Dz. 156.* jak sobie radzić, się wuſte niſt, wie ſie ſich weiter helfen ſolte.

Pochodzą: *dobrorzeczyć, ſlorzeczyć, ſlorzeczność; od-rzekać, narzekać, narzekalnica, przrzekać, przrzeczony, przyrzekać; rzecz, rzeczka, rzecznik, rzecznictwo; (cf. rzechotać, rzechotać; cf. rzeć; cf. wrzask, wrzeszcząć); rzeczpospolita; rzeczywiſty; do rzeczy, ku rzeczy, grze-czny, grzečność, od rzeczy, niedorzeczny; *rzek, urzekać, urzekacz; urok; — *§. wróg, wróżyć, wrozek; — wyrzec, wyrzekać, wyrok; rzekać się; *srok; sroka; rzekomo, rzkomo, wrzłomo: rak, roczek, roczny, rocznica; obrok; uroczyſty; rokować; — *§. 2) rzeka, rzeczka, rzeczny, rzeczysko.***

RZEC, rzał, rze, rzę *med. niedok., Rżać contin.; (Boh. řelitati, řihtam, řelitám, řehcy; (řjgi, řjti rancare, o jeleniach, řjgi bekowisko czyli rykowisko jelenie, řigen październik); Slov. řečy jako křin, řeltanj; Sorab. 2. rigotasch, (riſch ryezeć); Sorab. 1. rehotam kaź koň, rehotano; Carn. regetám, reshgázhem, reshgetám, (erjövem, erjoviti rugire); Vind. ersgitat, arsgitat, arsatánje, resatanje, hersanie, ersatanje, ersgetanje, vistezhenje; (reshim - herczę); Croat. herzati, hërsem, viselhim, vischati, herzanye, (resim, erehim ringor); Dal. arsem, arzati; Bosn. rrisgiatti, resgjati jako lav rugire; resgjati jako pas frendere, rrisgjati jako kogn, visctiti hinure; Rag. arxatti, arxitti, visctiti; Ross. ржать, ржу, cf. ryezeć, cf. rzygać; (cf. Graec. ῥέω; Hebr. אָרָג, clamauit; אָרִי, leo); Eccl. хрпегатри, хрпемцу, ржу, хрпегерание, ржаніе конекое, ob. Chropot); porzyać, wicłhern. Który koň nie rze, abo żadnego głosu nie daje, znak pewny głuchości. *Cresa. 526.* Moeno i ciągle rżać, *Ross. pazorжаться.* Konie i łosie rżały. *Banial. J 2.* Pies szczeka, geś kryra, wielbład rze. *Erz. Jez. H h b.* Rżanie, ob. Rża, rżawa. RZECNOT, RZECHOTAĆ, ob. Rzekot.*

RZECZ, y, ź; *Boh. řeč, (řečnovati perorare); Slov. reč dictio, sermo; Sorab. 1. riecz, reiz, yazčk język, mo-wa; Sorab. 2. rěz; Vind. riezh sermo, sreka lingua; Carn. rezhenje dictum; Croat. réch verbum, vocabulum; Bosn. rječ, rie verbum, dictum, rječca verbulum; Rag. rječ dictum, verbum; Slav. ries verbum; Ross. рѣчь. (2. słowo; wymowa; Eccl. рѣчь [sermo 2], skarga, žaloba; порѣчи, слово въ слово, тѣмже рѣчьми); (Elym. rzeć); (cf. Lat. rés; Graec. ῥήμα); §. 1) rzezenie, mo-wa, die Rede. Boleslaw uczynił rzecz do wszego rycerstwa w te słowa... *Biel. 57.* Skanderbek do żołnier-zów w ten sposób rzecz uczynił. *Baz. Sk. 55.* Mo-*

dzieniec spodobał się jej, a jemu takż Medea, wstąpił z sobą w rzecz, a z rzeczy w przyjaźń. *Biel. Św. 9 b.* (w rozmowie). Zabawia każdego, kto się z nią w rzecz wda. *Gorn. Dw. 250.* (w rozmowie, *wer sich mit ihr in3 Gespräch einlässt*). Tak Mentor rozmawiał, a Telemak stał przy nim, ani się w rzecz wdawał. *Jabl. Tel. 102.* Żona powinna być młcząca, bo iż mniej baczenia ma, mniej też w rzecz się ma wdawać. *Petr. Ek. 68.* (mniej gadać). Natychmiast rzecz pańska stała się do niego, rzeknąc... 1 *Leop. Genes. 15.* przemowa, odezwa; Rede, Arede. Ta tedy przyczyna snów Józefa, i takie rzeczy zawiści zapaleć dodawały. 1 *Leop. Genes. 57, 8.* (takie słowa. 5 *Leop., selſche Worte, Reden*). Nie o tym rzecz. *Cn. Ad. 577.* (ja o Pawle, a on o Gawle). Decius szeroko i dowodnie o Gotach rzecz czyni, wywo-dząc ich z Rusi. *Stryjk. 41.* (rozprawia, traktuje o nich, er handelt von ihnen umständlich). Jeśli chcesz dostateczniejszą rzecz spraw Litewskich, czytaj Dusburka. *Stryjk. 560.* opisanie, rozprawę, rozwiedzenie, rozwód; *Beſſereibung, Anſichtanderſegung.* Widzę, iż to w rzecz długą idzie. *Dwor. J 2.* przewleka się, eś nicht ſich in die Länge. Na rzeczy kogo trzymać. *Dwor. G 5.* słowami, obietnicami utrzymywać, mit Worten ſich halten. Wiele o dziejach swych rzecz z rzeczy plotąc, nieprawdziwie ba-ja. *Kesz. Lor. 91.* (trzy po trzy). Rzecz od kogo sprawać, ob. Orędownać, poselstwo sprawować, im Namen jemandes ſprechen. Miał Bolesław rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. *Biel. 45.* — Rzecz, sposób mówienia, język; die Rede, Sprache. Mojżesz był potężny w sprawach i w rzeczy. *Gil. Post. 250.* (*Slov. Prav.* Gaki człowiek, taká reč; jaki człowiek, taka mowa; *Slov.* ne hled na reč, ale na wec; nie patrz na mowę, lecz na rzecz; mnoho reči, ućinku niſt; mnoho słów, rzeczy nie). Uliſes rzecz abo mowę głośną miał. *Erz. Jez. D 2.* Nie chciała zatym gadać; ni by była chciała, Rzecz jej więcej służyła, szyja okamiała; *nec vocis habuit iter.* *Zebr. Ow. 52.* Prusowie z Litwą rzecz jednaka mieli, jedno przez obey naród zmienili język; jam *slychał ich, gdy m bywał w Gdańsku, bardzo podobna Litewskiej. *Biel. Św. 169.* — *§.* W rzeczy - rzekomo, wrzłomo, pozornie, zum Scheine. Kiejstut, rozchorował się w rzeczy na śmierć, aby się tym bardziej Krzyżacy na to ubez-pieczyli; a on tym czasem cicho wpadł do Prus. *Biel. 244.* Tyran w rzeczy mu dziękował, w rzeczy poprawę w rychle obiecował, Lecz po odejściu biskupa na potym, On bezbożny pan ani myśli o tym. *Groch. W. 251.* — *§.* Rzecz, materya do mówienia wzięta, przedmiot mówienia; der Gegenſtand, die Rede, die Materie, daś Thema. Pierwsza księga łatwiejszą rzecz przed się miała. *Puleh. Sen. gn. 174.* O tej rzeczy będę mówił. *Cn. Th. 968.* Do rzeczy przystępuj; mów eo do-rzezy służy. *Cn. Ad. 201.* Cośmy trochę z rzeczy ustąpili, wróćmy się zasię na drogę do niej. *Glicz. Wych. C 4 b.* Wracam się do rzeczy. *Cn. Ad. 202.* Komu rzeczy nie staje, słowy dokłada. *Cn. Ad. 556.* (rzecz podła słów wspaniałych potrzebuje). Słowa według rzeczy; słów miara, rzec; słowa z rzeczy idą. *Cn. Ad. 1052.* Odsta-

pił od rzeczy. *Cn. Ad.* 576. Cobym tu z rzeczy mógł przywieść o tłumaczeniach, to dawno przełożył Naruszewicz. *Pitoh. Sen. list. praef.*: stosownie do materyi, (sfjiftlicy), paffend. I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie, powiedzieć też tu i o powinnościach przychodniów. *Budn. Cye.* 65. — *Generalius*: Do rzeczy, nie od rzeczy, k rzeczy, służąc do pewnego celu, stosownie, (cf. grzeźny), paffend, tanglicy; *oppos.* nie do rzeczy, nie do rzeczy, unpassend, untanglicy. Jeśli chcesz, żebyśmy mu do rzeczy się tłumaczyli, mówże otwarcie i do zrozumienia. *Teat.* 15, 57. Wielki on półgłówek, ale widzę, nie od rzeczy gada. *Teat.* 52, d. 80. niht ungeraint. Niz co nie do rzeczy masz gadać, lepiej mierz. *Teat.* 29, e, 7. Co mówisz, wszystko jest nie do rzeczy. *Teat.* 17, e, 56. Gadanie nie do rzeczy jest w ten czas, kiedy kto nie znając czego dobrze, zaczyna zaraz źle o tym sądzić. *Teat.* 55, e, 50. Ten napis wcale nie do rzeczy; trzeba inszy zawiesić. *Teat.* 52, d. 49. One jego doświady były bardzo nie k rzeczy; bo daleko stroniły od pisma ś. *Baz. Ist.* 171. Łapaja grosza zewsząd, a podobno k rzeczy. Bowiem kto ma pieniądze, ten ma wszystko w ręku. *J. Kchan. Dz.* 25. Wszystko tu nie do rzeczy na tym naszym świecie, Bogaty ubożego ciemniży i gniecie. *Węg. Org.* 21. — *Similiter*: Nie rzeź to nie do rzeczy, nie do rzeczy, (cf. półrzezy), nie przyzwaita; (es ist keine Sache), es tangt niht, ist ungeraint, unthätlich. Nie rzeź, gdy wielki cesarz na motyla godzi, Nie rzeź, gdy srogi olbrzym z katem za łb chodzi. *Tol. Saut.* 25. Zwyczaj odmienną przeriwnym prawem, nie rzeź; nagrodą i przykładem wykorzystać je należy. *Mon.* 68, 461. Pisza, żeby Słowaki podbić miał Karol, ale i to nie rzeź. *Biel.* 27. dajkat. Wróćmy, żkad nie rzeź było pierwój występować. *Bardz. Trag.* 252. (głupstwo). Przed ludźmi złym mniemaniem napojonemi mówić co o bogu, nie sądzę za rzeź. *Zab.* 7, 255. *Koss.* (nie à propos). Nie rzeź ci w inszym mieście gościć dalej. *Bardz. Luk.* 155. (nie wypada) Rzekł Dawid: cożem teraz zgrzeszył, aza to nie rzeź? *Budn.* 1 *Sam.* 17, 29. — Wielka rzeź: nie półrzezy, wielkiego co; ctnaś Große, ctnaś große Sache. Pospolity człowiek ma sobie za wielką rzeź, mieć kogo u siebie na ezi. *Budn. Apophl.* 28. — *Iron.* Przez ciebie nabawilem strachu uczciwego człowieka; a jak on dostanie febrę? R. Wielkie rzezy? to się ulęczy. *Teat.* 21, e, 80. (co to szkodzi? mniejsza o to!) — §. Mała rzeź: namiętowisz mię, żebym był chrześcianinem. I *Leop. Act.* 26, 28. bez mała, nie wiele trzeba; es braudt niht viel. *Je...* — §. Rzeź, sama treść, sam sens, jedro; der Inhalt, der wahre Gehalt, der Sinn. Nie wymowie ale rzezy samej w tłumaczeniu wygadzać należało. *Ktoł. Turk.* 85. To przełożenie sens albo własną rzeź, ile mogło być, wyraża. *Grech. W.* 27. Krótkie słowa Platonowe, ale rzeź w sobie mają bardzo poważną. *Warg. Wal.* 257. — §. Rzeź, rzeczywistość, sam skutek, uzynek; Sache, That, Wirklichkeit; (cf. *Carn. res,* resnizna: prawda; *Carn. resniza*: prawda, cf. rzetelność; *Vind. refnizza*: prawda, sarefs, tiefen, sarefnizo:

zaiste; *Bosn.* od rjeci ejoviek *verax*, (*ob.* Rzetelny); Opinia tylko, nie rzezą samą bogatemi jesteśmy. *Star. Mon.* 1 5. To są słowa, a rzezy nie wiele. *Boter.* 162. Gdy kto co może rzezą pokazać, a co mu po świadectwie! *Ezop.* 55. Rzeź to pokazać; rzezą to pokazać; mowę rzezą potwierdzić. *Cn. Th.* 1018. Stoków z rzezą słowa się nie zgadzają. *Gorn. Sen.* 509. Zabijacie przy stole nieprzyjaciela, a kiedy w rzeź przyjdzie, Nie widzę nie umiecie. *Opal. Sit.* 129. kiedy przyjdzie orzech zgrzyć, wenn es zur That kommt. Zdali się ludziom nabozim; a w rzezy obłuda pachnęli. *Dumbr.* 562. Oni słowy nas przywitani, i wszego winiszowali, rzeza i skutkum meszczerze nam sa chutliwi. I *Leop. 5 Mach.* 5. Rzezą samą, rzezywiśie, skutkiem co pokazać. *Cn. Th.* 968. mit der That; *Sorab.* 1. skutkowne; *Groat.* isztino, isztinszko, (*ob.* Isty); *Ross.* naconnie; *Ecol.* konneub, (cf. koniecznie). W dzień ten rzezy wykonauy się i wypelnily wszystkie prorocwa. *Zarn. Post.* 5, 755. Jabłonowski rzezą hetman wielki. *Suszye. Procn.* 5 J 5 b. w samej rzezy, w samej istocie, in der That. W samej rzezy; zwycajna odpowiedź: tak jest, nie macej. *Ld.* We Pan podobno nie wiesz, jak niepięknę to słowko, «w samej rzezy», ma u nas znaczenie. *Mon.* 71, 602. — Nie w tym rzeź jest, co nam dają, ale jakim umysłem. *Gorn. Sen.* 21. (nie na tym zależy, nie od tego zawisło). — §. Rzeź, sprawa, uzynek; Sache, Handlung. Piękna i poczciwa rzeź jest, o ojezyżne wależąc obumarzć. *Krom.* 291: *(honestissimum est)*. *Elliptice*: Arzechwalebną sercem, i ręką tłumie tych nieprzyjaciol. *Psalmod.* 79. — Rzeź, sprawa, interes, okoliczność: eine Angelegenheit, ein Geschäft, ein Handel, eine Sache, ein Umstand. Za trzy dni najdalej rzeź cała zakończymy. *Boh. Kom.* 4, 751. Polacy szesześliwie rzeź prowadzą i wależa przeciw Węgom. *Styjk.* 187. Nadwatłone pokrzepiwszy rzezy swoje, nową wojnę rozporztał. *Krom.* 265. Wiele osób w upadłych rzeżach potężnie wydzwigal. *Petr. Th. ded.* Jeszcze w skrzydle lewym była nadzieja, gdzie wszystka już stada suma rzezy. *Tward. Wz.* 81. Godzienne prawie gorzej rzezy idą. *Zab.* 6, 551. Lepiej, żebyś mierzala, i cała rzeź. *Teat.* 15, 18. Co tu różnego gadania! musi pójść za niego! i cała rzeź. R. Oż nie pójdzie! i cała rzeź. *Teat.* 56, 105. (i koniec, i po wszystkim). Nie była rzeź można pogodzić go dla licznych cudów. *Wys. kat.* 457. niepodobna było, nie można, es war keine Möglichkeit. A to dyabełna rzeź, że jak człowiek raz umrze, już więcej nie wstanie. *Teat.* 15, 56. (to po dyable sprawie). Nasz nie to czyni skłonność ku rzeżom cielesnym. *Scnn.* 62. (ku cielesności). Sama dozwohła rzeź mieć Abiamowi z Hagar, dlatego, aby z niej mógł potomka dostać, gdy go sama nie mogła mieć. *Glicz. Wych. B* 2 b. Abraam mawszy rzeź z dziewczką, dostał syna Izmala. *ib.* B 5. er hatte mit ihr zu thun. Bóg z świata wziął onego syna, którego Dawid dostał z żoną Uryaszową, w ten czas, gdy ją był wziął, i rzeź popełnił. *Glicz. Wych. B* 4. (sprawę z nią miał). Brzemienne jeśli swa rzeź odbywa, nie może być aby płodu zdrowego doniosła. *Spicz.* 181. (sprawę cielesną odbywa). Lekarstwo to rzeź przyrodzoną

paniom wywodzi. *Sienn.* 71. (miesiączki). — 2. Pospolita rzecz, *ob.* Rzeczpospolita, państwo, stan, rząd, kraj. *Similiter:* 'Spolna rzecz, n p. Obmyślając spólnęj dobro rzeczy, Myślisz, jakoś zwykł, w radzie uprzejmie Na trudnym sejmie. *Musk. Rył.* 2, 6. Daß allgemeyne Beste. — 2. 'Lata 1326 Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, wisrę i prawa sobie inne wymyślali. *Biel. Św.* 287, (ef. *Lat. novae res mohnu*). Wojewodzie Gdański począł nowe rzeczy myśleć, przystawszy ku margrabiemu Brandeburskiemu. *ib.* 210. — 3. Taką rzeczą: takim sposobem, takim kształtem: auf solche Art, auf solche Manier. Taką rzeczą lepiej się nie żemo. *Sł. Kaz.* 31 b. To takowa rzeczą nie należałoby z chorego i oka spuszczać. *Perz. Lek.* 65. Taką rzeczą nie nigdyby na świecie nie było, gdyby... *Kluk. Hosi.* 2, 81. Sława nie zawsze jest rekująną załości: taką rzeczą i szynka Westfalska byłaby zaoną. *Zub.* 5, 108. — 4. Moja rzecz, twoja rzecz: powinność, należytość, mienie, tobie przyzwoito: meine Sache, deine Sache, Pflicht, Gehör. Jestem poddany króla, moja rzecz jest słuchać jego rozkazów. *Ossol. Boh.* 1, 461. Twoja rzecz w ten czas się odbywał, kiedy ja się ciebie zapytałem. *Teat.* 52 b. 117. Kapłańska rzecz pismo wykladać, a nie moja. *Sł. Zyw.* 2, 60. Nie moja rzecz, gdy wichry maszt zatrząsą z jodły, Na płacziwo z bożni ulawać się modły: non est meum. *Hor.* 2, 192. *Min.* Twoja rzecz kądziel i wrzeciono. *Ow. Ow.* 490. Hardego rzecz nie wierzyć mądrymu. *Karwk. Kat.* 11. Pójdź przez, siarkacza, twa rzecz w psaku gmoś. *Gwa. Siel.* 581. Dładowych to rzecz, pana upomnie i kazać. *Sł. Zyw.* 286. No biskupa rzecz złoto chować. *Sł. Dz.* 571. Nie wzgardzisz, Najjaśniejszy Panie, imieniem oja, który tak chwalebnie rzecz jego pełniaz. *Diar. Grod.* 525. Wianarza jest rzecz panna obiecy przyczodzone maicy. *C. se.* 515. *Ellipt.* Cuiuspa to jest, psó sła, szlachetka zaś pić więcej. *Dwar.* 61. — *Sed. Terz.* Skutek nie zawsze naszej rzeczy bywa, Ale nadzieja nigdy nie upływa. *L. wiec. Ow.* 290. w naszej mocy, ni miłor Madzi. — 5. Na rzecz czyją, na mego, na jego skąd, rejstr, robimek, mienie; für jemanden, auf jemandes Rechnung. Fabryka ta założona jest na rzecz króla. *N. P.* 12, 237. — 6. Niezmierzna, szaga rzecz czego: wielka herbza, wielka moca, siła; große Menge, Zahl. Łodzi i ziemna rzecz. *Klk. Turk.* 22. Niezłożona rzecz rycę swi w dławowych rosterkach pogineła. *Szajk.* 71. Niezłożona rzecz tego, czego ani myśl ludzka pojąć może. *Szajk.* 71. Takich rozrzątników ja rzecz niezłożoną widziałem. *S. w. Raf.* 56. Przez rzekę przeprawiwszy się, silną rzecz nieprzypocił pobrałi. *Krom.* 7. Komu wiele nazwym pozdychało, z kąd samród był wielki, i mi b niepodół na rzecz w wojsku. *Biel.* 296. — 7. 2) Rzecz, istność jakakolwiek, mimo człowieka, to, co własnością być może: ein Ding, eine Sache; *Curr. rezh:* *Vind.* rezh, rezh, roba, (ef. rob, robotaj); (ef. *Arab.* ryzk = dobra, majątek); *Boh. et Slov.* węc, (ef. węc); *Sorab.* 2 węc, facha; *Sorab.* 1. węc, węc, węc, węc; *Croat.* szvar (ef. twor, stworzyć), dugovanye; *Dal.* szatvar; *Hung.* dologh; *Rag.* stvaar, satvar, poso-

-sła; *Bosn.* stvar, stvarca; *Slav.* stvár; *Ross. et Eccl.* вещь, вещьца. Rzecz w prawnym rozumieniu znaczy to wszystko, co z natury swęj w majątkach ludzkich mieścić się, albo z istoty swęj ku użytkowi człowieka służyć może. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 95. Wszystko, co się tylko od osób różni, i do ludzkiego służy używania, w prawnym rozumieniu rzeczą się nazywa. *Gal. Cyw.* 2, 5. Osoba bez stanu cywilnego w prawie Rzymskim rzeczą nazywa się, jacy bywają niewolnicy. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 21. Rolnik w dobrach szlachetca stał się rzeczą dziecica, a niezrozumianym ludzkości gwałtem przestał być osobą. *Koll. List.* 2, 48. Rzeczy na przedaj, towary, sprzęty; Sachen, Geráthe etc. Wojewodze powinności około ustaw rzeczom. *Gost. Gor.* 72. W pierwiastkach rzeczy na rzeczy zamieniano. *Mon.* 69, 250. Targ na rzeczy stare, które już były w używaniu. *Star. Dw.* 12, (ob. Tandeta, wendeta). Hej dziatki, wnoście rzeczy. *Teat.* 21, 91. Do wojny monarchowie czterech rzeczy potrzebują: pieniędzy, ludu, ryśztunków, żywności. *Star. Vol. D 4 b.* (czterech artykułów). — (RZECZĄDZ, *ob.* Wrzeciono). — 1. RZECZKA, i, ż, *dem. Nom.* rzecz; (*Croat.* rechieza, mala rechi; *Bosn.* rječica, rečica); ein Hählchen, eine kleine Sache, ein kleines Ding; *Boh.* wjeka; *Sorab.* 1. węcuzka; *Lat.* zausa, zausica, (ef. caca); *Bosn.* stvarca, mala stvar; *Ross.* вещьца, вещь чорыма розынка, јаја, понараниеца, a unierajac drugiego na takie posłuzi namówi, zostawajac mu rzeczki one dla chorych. *Sł. Zyw.* 2, 595. Dawał mi chusteczki i kwiatki, i wstążki, i inne rzeczki. *Nar. Dz.* 5, 218. *Sł. Dz.* 586. (drobniąg). Przybyli myśnicy, którzy nasze rzeczki mieli przegiąć. *W. j. Hrad.* 161. Umysł jego lada rzeczką bywa poruszon; *perle momento.* *Męc.* (lada fraszka). Szedł tam dla odprawienia rzeczek od towarzystwa sobie zleceonych. *W. j. Ign.* 50. *Wjs. Abj.* 557. Moje dziecię, czemuś sobie tych rzeczek ku gorze nie poczagniesz, a toś się pomysł wyły. *Falb. II.* (tych portecz-k). — 2. RZECZKA, i, ż, *dem. Nom.* rzeka; *Boh.* řjeka; *Sorab.* 2. rěka, rěca, (ef. rěhój); *Vind.* rěkiza; *Bosn.* rječica, potójac; *Rag.* rječica, rěhjak vola; *Croat.* rechieza, mala reka; *Ross.* рѣка, рѣченъ, рѣчи, obs. рѣчи; strumyk, ein kleiner Bach, ein Flüsschen; (ef. *Germ.* Röhre, rehn, rehen). — RZECZNICTWO, a, n, stan prokuratorski, patronostwo; *Vind.* oblastiza, poškerbina, oblastnost; *Ross.* прокуратство, даś Адвокатъ, Sachwalter; (*Boh.* řečnictwí krašomáwstvá, řečnictwí perorare; *Sorab.* 1. rěčnikowcě ludzwa rěčnykaj. Syn Emiliusza nie przykładał się do stawiania w sprawach czyli rzecznictwa. *Zub.* 5, 7. On tam prawnych spraw i rzecznictwa pilnuje. *Sł. Zyw.* 1, 4. Kiedy syn czego z nauk swych, jako z mistrzostwa albo z rzecznictwa nabędzie, tego z bracia dzieł nie powinien. *Szczec. Sac.* 429. *ib.* 576. RZECZNICZKA, i, ż, orędowniczka, prokuratorka, patronka; *Sorab.* 1. rěčniczka; *Bosn.* parčica; *Croat.* zagovornica, die Sachwalterin. Najświętsza panna, rzeczniczka nasza, jak matka sędziego, potężnie odprawować będzie sprawę naszą. *W. Post. Un.* 529. Rzeczniczka i obrońcielka grzesznych panna Marya, ubłaga srogi gniew bo-

zy. *Bzou. Roż. 2.* Rzeczniczka i przyezynicielka do panna. *Zarn. Post. 5, 654.* Staną rzeczniczki przed nim, sprawiedliwość z miłosierdziem, jedna na stronę sędziego, a druga wedle grzesznego, *causilicæ. Piesn. Kat 16, 9.* RZECZNIE, ob. Rzeczny. RZECZNIK, a, m., RZECZOMOWCA, y, m.: (*Boh.* řečník krasomowca; *Slov.* řečník, wimlownik *rhetor, causidicus*; *Sorab. 1.* rětník *rhetor, locutor*; *Carn.* rezbnik; *Vind.* riekauez, govornik; *mówca*; *Ecel.* рѣчникъ, снелный во глаголаніи; wymowny; (реченикъ, речникъ *słownik*); *Ecel. et Ross.* речоточецъ, краснословець, вѣтна *krasomowca*; *Ross.* рѣченикъ *słownik*); orędownik, prokurator, sprawomowca, rzecz od kogo sprawujaey, *der Sachwalter, (Medic. Адв.)*; *Carn.* besednik, (ob. *Biesada*); *Vind.* oblastnik, oskerbnik, poskerbnik, prauduvanz, praudofrednik (ef. *prawnik*), patron, pomocnik, sagovarnik, sagovoritik, savetnik, (ef. *sovietnik*); *Croat.* zagovornik, prokurator; *Dal.* govorehin, govoresin, paracz (ef. *perca*), pravdoznanaecz; *Hung.* proeator; *Slav.* odvıtnik, govoresin; *Bosn.* paraç, odvıtnik, Bronitegl; *Itap.* odvıetnik, pãraz; *Ross.* дѣлецъ, ходатай, стряпчей; *Ecel.* cormagoznyk, vınosloveць, (ef. *vına*). Orator albo rzecznik. *Petr. Et. 7.* Rzecznik jest ten, który albo przyjacielski albo swój umysł sędziemu oznajmia, i mówi przeciwko tym, którzyby się onemu umysłowi jego przeciwili. *Szerzb. Sar. 574.* Rodzice, którzy chcą doczekać się po symie swym, aby dobrym oratorem albo rzecznikiem ostał, niechaj o to się postarają, aly w prawie, jeszcze w pieluchaach będąc, uczyć się począł. *Głoz. Wyb. K 2.* Wywał się jakiś rzecznik, statulem szermował *Diel. S M. B. Z.* Aleksandryi posłów do cesarza wyprawiono, i z nimi Appiona, jako rzecznika, żądajac się na żydy. *Sk. Dz. 24.* Miał Bolesław rzecznik, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. *Diel. 45.* Dobrzeby było, żely same strony sprawy swe sprawowały, a rzecznikowly nie potrzebowały, którzy swemi łabanii wielkieć sprawy zatrudniają *Modr. Bz. 584.* Krystus rzecznik i pęszednik nasz do łoga. *Zarn. Post. 15.* Jaka kto zgrzeszy, mamy rzecznika u ojca, Jezusa, tenże jest ułożaniem za grzechy nasze. *Leop. I Jan 2, 1.* Wyjek, ob. Niepobożne rzeczomowce, co psują ludzi na ich sprawiedliwość. *Groch. W. 440.* RZECZNIKOWY, a, e, RZECZNIKI, a, ie, od rzecznika. *Sachwalter*; (*Sorab. 1.* rětniczka; *Boh.* řečnícký *krasomowca*). W duchownym prawie ma każdy czasu trzy dni, w których może odmienie słowa prokuratora swego; ale ludzie Saskiego prawa tak długiego czasu jak tamci do wsteczenia słów rzecznikowych nie mają. *Szerzb. Sar. 578.*

1. RZĘCZNY, a, e. Rzecznie *adverb.*, w samej rzeczy, rzeczywisty; (*Boh.* řečný; *Ross.* рѣчний; wymowny), in *der Zbat, wıfflić*; *Boh.* wědnaty; *Ecel.* věcniat, věcniť. Sprawiedliwosc nie mniemana, ale rzeczna i prawdziwa. *Sk. Kaz. 549.* Już dali sobie w zamienione dobra istotne wwiązanie i rzeczne dzierżenie. *Herb. Stat. 510*; (dzierżenie w rzeczy samej. *ib. 511*). Masz rozkazanie rzeczne i istotae, które jest większe, niż słowne. *Hrbst. Odp. 1 i 7.* Nowi wieku naszego doktorowie sami

rzecznie to wyznawają, jakiej ważności są ich świętości. *Hrbst. Nauk. U 4 b.* (skutkiem, uczynkiem). Aza ty tego nie wierzysz, że rzecznie jest ciało Krystusowe w chlebie takie, jakie się z panny narodziło? *Baz. Hist. 58.* Sakrament, który na ołtarzu bywa, jest rzecznie i naturalnie ciałem Krystusowem. *ib. 70. Gil. Post. 189 b.* — 2 RZĘCZNY, a, e; *Boh.* řęčný; *Sorab. 1.* rěczny, rěczný; *Bosn.* rječni; *Vind.* potoken, potozhen, (ef. *potok, potoczny*); *Croat.* rečni; *Rag.* rječni; *Ross.* рѣчній, реченин, реченинъ; od rzeki, řiči; Znalazł tam 200 Kozaków rzecznych, którzy tylko ryby łowią, ustawicznie tam między rzekami mieszkajac. *Pap. Ryc. 105.* Rybitw wedę zarzucił w rzeczne głębokości, aby sobie dostał rybę niedzik na żywność. *Pap. Kol. J 2.* Różność między wodą dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, jezierną, morską. *Syat. Szkl. 18.* Żaba rzeczna na brzegu rzeczny obaczyła. *Pap. Kol. T.* Włwina czyli rzeczna wierzba. *Mon. 71, 757.* — RZECZOMOWCA, ob. Rzecznik. RZECZOWNIK, a, m., *Nomen substantiv.* *Kpec. Gr.*; istotnie. *Tr.*; *Sov.* podstatné, podstatlivé *něno*; *Carm.* samasyca *beseda, samsoyno*; *Vind.* samustojzha *beida*; *Slav.* samostavno *ime*; *Ross.* существительное *имя, даъ существи.* RZECZOWNY, a, e, do rzeczy czy sięgajacy. *Sachb. 1; B.* wędnaty. Prawo służac osobom na rzecz, zowie się prawem rzeczowym, n. p. prawo posalania własności, zastawu, służebności, dziedziczenia. *Gal. Cyr. 2, 46.* Praxa rzeczowne dziela się na prawa na rzeczy, i na prawa do rzeczy. *ib. 1, 10.* — 3. *Gramm.* Imiona rzeczowne, i orędowniki, przyimiotni, przymiotniki. *K 2. Gr. 2, p. 109.* Wyrazy rzeczowne. *ib. 5, 2.* — RZECZOWNIE *adverb.*, jako rzecz, jak rzeczownik, jakbrantatib. Imiona przyimiotów, wziętych rzeczowne, keneza się jak rzeczowniki, n. p. moc, życie. *K 2. Gr. 5, p. 158.* RZECZOWY, a, e, n. p. Rzeczowe *pięć, il, roghilicne, dalek, tylo, niewygodniejsze od głosowego, Kpec. Uł. 157.* die *Sachbentrit, Sacherentrit, Sacherentrit.* RZĘCZPOSPÓLITA, *mont. RZPLTA*, (j, z, a) rzecz pospólita, pospółka rzecz, spólna rzecz, społeczność, *obce; die Gemeinshaft, Gēfellshaft.* Nasza rzeczpospólita jest w niebieszech. *B. 1. Gal. Pri. 5, 20.* Nasze obcowanie. *Wyek.*, imier *Wanzel, Zurb.* Byli niektórzy na cłpor. drudzy Gz te wojnę Turęcką radzili, dla pospółej rzeczy cheześkańskiej. *Diel. Sar. 276, ob. D. spolyt.* — 4. Rzeczpospólita, rząd, państwo, stan, *der Staat; S. obce, ob. Obce; Vind.* idolity, stiditlyu, doshejo; *Carm.* guany (ef. *guana, opodana, lynozivo, jak, ef. lat. pulco*; *E.* *imporitoe zuremetvo.* Rzędła jest zgromadzenie ludzkie i racjonalie zebrane, ku dobremu życiu postanowione. Imieniem Rzędła jedna familia albo dom jeden nie bywa nazywan, gdyż jest rzecz osobna, jeanema uobłaga, która własnym imieniem zowią rzeczą domową *Mob; Fr. 8.* Takową Rzędła za najlepszą mają, gdzie królewska władza wszystko rządzi; osobom znacnym celniejze urzędy dawaja, a wszyscy zarówno pod prawem *ib. 11.* Rzędła jest, gdy spólnie w jednym zgromadzeniu ludzie mieszkajac, porządnie, obyczajnie i sprawiedliwie żyja. *Carm. Wł. D b. Petr. Pol.*

86. Przełożony i sam o się, i o pospółstwo i o wszystkie rzeczpospolitą radzić musi. *Kosz. Lor. pr.* Rzeczpospolita tak postanowili, żeby się każdy swój powinności trzymał, a tą drogą łacniej dobra pospolnego i zgody mógł bronić sąsiedzkiej. *Janusz. Okss. G.* Gruntowna stoi Rzecz Rzymska pospolita poddana jednemu. *Żebr. Ow. 575; (res Romana).* Czytaj, w jakiej Katylina, albo i insi burzye a skażee pospolitej rzecezy, sławie zostawali. *Rej. Zw. 58.* Zewszad rzecz pospolita była zawiehrzona. *Biel. Św. 61.* Obmyślając spólnęj dobro rzecezy, Myślisz, jakoś zwykł, co radzie uprzejnie Na trudnym sejmie. *Miask. Ryt. 2, 6.* Rzymsey hetmanowie Scypio, Attilius i Katonowie Skarby wzgardziwszy, spólną rzecezy mnożyli. *Stryjk. Gon. E.* Kto króla zdradza, ten Rzplta. *Petr. Ek. 62.* Królowie są śmiertelni, lecz rzeczpospolita nieśmiertelna. *Lesscz. Gl. 161.* Że każda familia mieć powinna swojego przełożonego, to jest prawidłem wszystkich na świecie rzecezypospolitych. *Zab. 16, 245. Psalm. 29.* — e) Rzeczpospolita, die Republik, stan polityczny państwa, w którym albo wszystkim, albo cześć z ludu wybrana, ma rząd i najwyższą władzę. *Kras. Żb. 2, 458.* der Freystaat; *Sorab. 1.* swobodné město, swobodné kray; *Vind.* republikanstvu, vkupfiosltvu, skupnovladanje, povesodafiltvu; *Rag.* skupnovladanje; *Ross.* pecnybanna. Państwa rządzące się rządem arystokratycznym albo demokratycznym, nazywają się rzecezypospolite. *Wyrn. Geogr. 121.* Freystaaten. *Gorn. Dw. 555.* — RZECZYSKO, a, m.; *Boh.* řeciště, řecisko; RZECZYSZCZE, a, n, koryto dawne rzeki jakiej, daš Mlawasser, ein Beystrem, der ebedem daš Hauptfette des flusseš mar. Rzeka albo potoczek, jeśli opuściwszy pierwsze rzecezyisko przez msze miejsce swoje sie obróci, tedy przecie pierwsze rzecezyisko, kędy pierwęj woda szła, ma być za prawdziwą granicę. *Herb. Stat. 226.* Gdyby rzeka mocą swą z starego placu inszym się miejscem obróciła, tedy jednak ono stare rzecezyisko graniczy. *Tarn. Ust. 2.* De fluvii aut rivuli fluvii seu alveo novo et antiquo, alias rzecezyisko hereditates limitante. *Vol. Leg. 1, 5.* — 2. Rzecezyisko, brzydka rzeka, ein häßlicher fluß. Narymunt bratu, poczawszy od Wilny rzeki, aż do Korabla, błotnego rzecezyiska, dał udział. *Biel. 127. Stryjk. 505.* — RZECZYWISTOŚĆ, ści, ż., prawdziwa istotność; *Ross.* действительность; *Eecl.* речнота, die Wirklichkeit. Dzieci, co teraz dla was zabawką, ledzie w czasie rzecezywistością. *Gaz. Nar. 1, 310.* RZECZYWISTY, a, e, RZECZYWISTIE *adverb.*; *Carn.* resnizhn (*verus*); *Vind.* refnizhen, refnizhno, refnizno, sa refnizo, sa rifnizno, sarefs, riefen, refnizhau; *Slov.* skutečně, w skutku. (*ob.* Skutecznie); *Rag.* djelom (*ob.* Dzieło, dzielnie), istinom, (*ob.* Isty); *Ross.* действительный (*ob.* Dział), истинно; *Eecl.* въ речноту, истинно, конечно (*cf.* koniecznie), вещь; w rzecezy samej będący, rzecezą samą taki, niezmysłony, niepodrzucony; *Wirklich*, in der That. (*Eecl.* речевисто, неправильный выговоромъ речей, речиво + wymownie, *ob.* Rzecz, *ob.* Rzecz). Rzecezywista prawda. *Cn. Th. 969.* (istna prawda). To jest rzecezywista prawda, co naoecznie sami widzieli. *Pociej. 174.* — *Grammat.* Wyraz rzecezy-

wisty, który znaczy rzecz jaką lub przymiot prawdziwie czyli rzecezywiście w niej znajdujący się, n. p. człowiek, rozum etc. *Kpez. Gr. 5, 4.* (*cf.* względny).

RZĘDEM, *ob.* Rząd. RZĘDNOŚĆ, *ob.* Zrzedność. RZĘDNY, a, e, od rzędu, Reihe, Ordnung; *Ross.* очередной, строчный. Linie wynierzające odległość punktu od drugiej linii stosunkowej, nazywają się rzednemi; *ordinatae.* *Jak. Mat. 2, 515.* — 2. Rzedny, najety, najemniczy, płatny; *gemietbet, Mietb, Lohn.* Sara dozwohła rzecezy mieć Abramowi z dziewczką rzedną Hagar. *Glicz. Wych. B 2 b.* Abraam miawszy rzecezy z dziewczką rzedną, dostał syna Izmaela. *ib. B 5.* RZĘDOWAĆ, -aś, -uje, *cz. niedok.*, w rzedę stawić, in Reihen stellen, reihen, ordnen. Wieszniacy sami siebie rzedują, jak mogą nasladową żołnierów. *Stas. Nam. 1, 174.*

RZĘDZIC, RZADZIC *cz. niedok.*; *Boh.* řediti; *Slov.* ředim, rgedim; *Croat.* rédkim; *Hung.* megritkítom; *Carn.* räblam; *Ross.* рѣдить, рѣку, жидить, живу; *Eecl.* рѣдо, рѣдо дѣлаю; *przerzedzać, dünn machen, verdünnen.* *Rara, rzadze, rzedzěj czynię, co gesto było.* *Mącz.* Na nie się zdało, rzedzić zgeszezone szeregi. *Przyb. Mill. 197.* Rzedzenie *Eecl.* рѣдzenie, рѣдотворение. RZĘDZIEC, RZADZIEC, RZEDNIEC *neutr. niedok.*, zrzednieć, zrzadzić *dok.*; *Boh.* řednauti; *Sorab. 1.* rětki biwam, židnu; *Slov.* řednu; *Hung.* negritkölök; *Ross.* рѣдѣть, порѣдѣть; *przerzedzaj; rzadzysz się stać, dünner werden.* *Raresco, rzodzeje, cieniejeje.* *Mącz.* On zaś o mściwej myślący zaplaćcie Wypadł w ilum dziki, który eoraz rzedział. *Kras. Woj. Ch. 75.* Zrzadziałyć wprawdzie niektóre złe nałogi, ale nie można mówić, że ustały wszędzie i ze wszystkiem. *Mon. 75, 404.* Mgła, która umysł osiadła, abo opadnie, abo zrzedzieje. *Pilch. Sen. gn. 508.* RZĘDZIEĆ *comp. adverb.*, Rzadko, *ob.* Rzadki. RZĘDZIĆ, *ob.* Rządzić, *cf.* zrzędzić. RZĘDZICIEL, *ob.* Rządziel. RZĘDZICHA, y, m., zrzeda, ein Tadelstüchtiger. On rzedzicha się głupstwem gospodarskim cieszy. *Klon. Wpr. 60.* RZĘDZIOCHA, y, ż., rzadziocha, zrzędna kobieta; *cine Tadelstüchtige, Herrschstüchtige, die gerne foumandirt, hojmeistert; (Dieferr. Siemandel).* I maż niejednen będzie głupi tak dalece, że do reku rzedziosze żenie puści lece. *Pot. Pocz. 69.* Obżarstwo, gniew, te panie bardzo cie też rządzą; Jam to już wszystko wzgardził; dawno pod nogami Ta twoja rzedziocha u mnie, i twa pani. *Pap. Kol. C 4.* Jakby te rzedziochy powściągnąć. *Pap. Przyk. B 5 b.*

RZĘDZIUCHNY, RZĘDZIUTENKI, *ob.* Rzadki.

RZĘGOTAC, *ob.* Rzekotać. RZĘK, u, m., zgłoska, die Sylbe; *syllaba*, osiezenie kilka liter jednym głosem a przerzeczeniem, rzek zowią niektórzy. *Mącz.* Gramatyka obiera się około uczenia abecadła, i sylab abo rzeków słów, i wszego języka. *Mącz.* Skrócenie sylaby abo rzeku, *corruptio.* *Mącz.*

RZĘKA, i, ż., Rzecezka *dem.*; *Boh.* řeka, potok, (*ob.* Potok); *Slov.* řeka; *Sorab. 1.* rěka, ryka, rjka; *Sorab. 2.* rěka; *Carn.* rëka; *Vind.* reka, rieka, potok; *Croat.* rëka, potok; *Dal.* rika; *Rag.* rjeka; *Bosn.* rjeka; *Slav.* rika; *Ross.* рѣка; (*cf.* *Graec.* ῥεῖν; *Ross.* obs. рѣту;

Ecel. ринаѣти, рѣяти; *Græc.* ῥοαξ̄ profuvium; *Riederf.* Riße, rivulus; *Goth.* richa; *Augl.* riw; *Gall.* riviere; *Aeth.* ῥῖς exilus aquarum; *Lat.* Rhenus; *Germ.* Rhein, rinncn, rennen), der Fluß, der Strom. Rzeka jest woda korytem biegaąca, i w biegu niustająca, póki nie złączy się z drugą rzeką abo z morzem. *Wyrw. Geogr.* 16. *Kluk.* *Kop.* 1, 87. *Kluk. Zw.* 3, 229, (cf. strumień). W jeziorze woda stoi, rzeka zawsze bieżąca. *Simon. Siel.* 59. Gdyby kto rzekę, która graniczy, dowcipem swym obrócił łożyskiem innym pod swą dziedzinę, tedy ta nowa rzeka graniczyć ma. *Tarn. Ust.* 2. Po rzece, po wodzie, z rzeką płynąc. *Włod.*, mit dem Ströme. — *Transl.* Rzeka, strumieniem; strömend, strömweise. Hojnie nad sobą, i prawie rzeką wylane miłosierdzie odniósł. *Sk. Żyw.* 54. W to nie mogli potrafić Midas, Kresus, choć im rzeką majetności na łono ciekły. *Petr. Ek.* 120. — "RZEKAĆ, RZEKNAĆ, ob. Rżec. — "RZEKOBRZEGLI, ia, ie, n. p. Rzekobrzegnie wierzby. *Otw. Ow.* 395. po brzegach rzecznych rosnące, flußufrige Weiden. — RZEKOMO, ob. Rzkomo.

RZEKOT, RZEGOT, RZECHOT, "RZEKT, u, m., rzekotananie, odgłos chrapliwy; *Croat.* rogatanie, krekotanye, krechanye, (cf. krzyceć); *Dal.* krakotanye, karkochanye; *Hung.* regetés, ein rauhes Getöse. Rzekotanie czyli głos żab chrapliwy. *Otw. Ow.* 252. das Gequäde der Frosche. Sroka, ktokolwiekby tam wniósł chciał, gdzie się osiedli, tedy go swym rzegotaniem wydawa. *Spicz.* 152. Chrapliwy wypuszcza rzekt, miasto słów; *raucum murmur.* *Zebr. Ow.* 506. Po łopatkach z chrapliwym rzekotem cieką śliny; *cum raucō stridore.* *ib.* 197. RZEKOTAĆ, RZEGOTAĆ, RZECHOTAĆ, -aś, -ość, *med. niedok.*, Rzekotać *contract.*; (*Boh.* řehotati ržec); chrapliwy głos wydawać, skrzeczeć; *Boh.* řehotati o srokach, řehotám, křehotám o żabach; (*Slov.* řechtim cachinnor); *Sorab.* 2. rägotasch, o srokach i żabach; (*Carn.* regetam himio, effuse rideo); *Vind.* reglam : o żabach; *Croat.* regetati, regéchem, kvechem, kreschim, krechim; *Hung.* regetek; *Dal.* krakoehem, skvarchim, (cf. skwierzeć); *Ross.* стрекотать, стрекоту, (o srokach), rauß tönen, ein rauhes Getöse von sich geben. Sroka rzekce. *Haj. Wiz.* 55. Rzegocąca sroka, wrona chrapliwa. *Toł. Saut.* 56. Gdy jednego wieprza kto uderzy; inne głośno rzechocą, grunzen, gurren. *Haur. Sk.* 295. My tu doma siedzimy by kwoczki, Upstrzywszy się, rzegocą by sroczki. *Biel. Ś. N.* 6. Żaby rzegocą. *Dudz.* 21. dukają, skrzeczą, die Frosche quafen, (quäfern, wrefefefé). Żabki rzeką w jeziorze. *Klon. Fl.* A 4 b. Zwykle żaba na deszcz rzekce. *Pot. Arg.* 556. Żaby te znaczą ludzic, eo rzegocą, eo się sadzą w słowach. *Leszcz. II.* S. 109. Dziś dobrodziejka jak sojka rzegocze. *Pap. Pr.* D 2 b. Świągotliwym nie przywłaszczają aby mówili, ale że uszy zagłuszają, zanieprężniają ludzi, rzekczą, szczekają. *Eraz. Jez.* D 5 b. 6. Rzechotanie, gruchanie, wielomowność, garrulitas. *Mącz.* Obraea się na stronę z rzegotaniem i śmiechem. *Teat.* 49. d, 17. *Zab.* 7, 57, cf. parskać, cf. grzegotać, klekotać. — [RZEKOTAĆ się, Rzegotać się, *transl.*, *rusk.* rehotaty sia, głośno się śmiać, laut lachen 2]. Wszystkobyś się Jadwi-

go z chłopcy rzegotała. *Burl. C.* gziła, tłokła, herum balgen. RZEKOTKA, RZEGOTKA, i, ż., RZEGOTE CZKA *dem.*, grzegotka, eine Slapper, Simberflapper, eine Schnarre. W wielki piątek u nas nie nie słychać, prócz niewdzięcznego głosu rzegotek i klekotek. *W. Post. W.* 254. W prawdzie, żeć to mała rzeczka, Ale głośna rzegote czka. *Groch. W.* 372. Rzegote czka pospolicie Rado więc gra każde dziecko. *Groch. W.* 372. RZEKOTLIWY, a, e, — je *adverb.*, wrzaskliwy, chrapliwy; rauß tönend, schnarrend; *Vind.* reglazh, verketazh, verkazh, verkavez. (*Slov.* řehotnik cachinnó). Rzekothwa sroka, garrula *Mącz.* Rzekothwe skrzypce, głośne. *Włod.* "RZEKOTOMIR, a, m., *Græc.* ζοαροαδής *Przyb. Balr.*, miano żaby.

RZEMIEŃ, ia, m.; (*Boh.* řemen; (*Slov.* řemen corium, řemenář rymarz); *Sorab.* 1. řemen, řehmen; *Sorab.* 2. remen; *Carn.* jërmen, jërmenz, (jërmenar : rymarz); *Vind.* remen, jermen, jërmeni, arjemen, erjemen, jëremen; *Croat.* remen, reménecz (*corium* : skóra, remenar coriarius), bagaria, terkia (cf. troki), vulaka, (cf. wojłok); *Bosn.* remik; *Slav.* kaish; *Ecel.* оуѣмъ, рѣмъ rze mień, skóra; *Ross.* ремень; *Germ.* der Riemen; *Niederf.* reem; *Græc.* ῥίμα; *Finl.* ruoma; *Svec.* rem, cf. *Lat.* remus); obłudny kawał z skóry ukrojony; n. p. Nie idzie o rzemień, ale o całą skórę. *Rys. Ad.* 45. Rzemień trzewiczny *Ross.* кнота. Z cudzego się szeroko kraje rzemień, ze swego szczupło. *Dwcr. B.* 4. (kiedy z cudzego, tedy nu nu, a kiedy z swego, tedy nie nie!). Z cudzej skóry szerokie rzemień albo pasy kraja. *Eraz. Ob. G.* Na cudzej strawie hojno sobie poczynać, a z cudzej skóry szerzy rzemień krajać. *Koss. Lor.* 41 b. Pijanice dworsej tak opatrnie piją, jakoby się nie dłużyli; bo na cudzej strawie żywiąc, nie swój rzemień ciągną, choćby się przerwał, nie nie dbają. *ib.* 118 b. Tak trzeba rzemień ciągnąć, jakoby się nie zerwał. *Rys. Ad.* 66. Wyprawuje się, by rzemień w ogniu. *Rys. Ad.* 75; (*Slov.* remen sa w ohni nê popraví, mali verberibus non emendantur). Nie gryź rzemienia. *Burl. A* 5. (nie czyń, eo się na nie nie zda; nie psuj sobie darownie zębów). Jął się gryźć rzemienia. *Rys. Ad.* 18. U Niemców prawie zapalają się na nauki uczeiwe, i rzemienia nie żalują tam ojcowie synom swym pociągać. *Glicz. Wych. M* 2 b. nie żalują mieszka, worka, pieniędzy, kosztów. — *Ż.* *Transl.* Ma w rzemieniu, ma w kalcie. *Cu. Th.* 969. ma w mieszku, w trzosie, ma dzięgi, er hat was im Beutel. — *Ż.* Rzemień nierobiony, z którego rzemyki abo eo innego robia, skóra wyrobiona. *Cu. Th.* 969. Feder, Zell, Haut. RZEMIEŃCA, y, ż., Rzymien, kamień żelazny pospolicie ugrowaty. *Kluk. Kop.* 2, 218. RZEMIEŃNY, a, e, z rzemieni, skórzany; *Sorab.* 1. řemenanć; *Ross.* ремениый, von Riemen, ledern. Paski u szabli rzemieńne. *Kras. Pod.* 2, 145. — Odkąd świat światem, nie był takiemu nigdy ni kadzielnym, ni rzemieńnym bratem. *Zab.* 14, 262. po mieczu, Schwertsmagen.

Pochodz. rzemyk, rzemyzek, rymarz, i t. d. RZEMIEŚLICTWO, a, n., trudnienie się rzemiesłem, daß Handwerkswejen. Trzy leczy my prawe zbogacenia kraju spo-

soby: rolnictwo, rzemieślnictwo i kupiectwo. *Mon.* 67, 115. RZEMIEŚLNICZEK, czka, m., czeladnik rzemieślniczy, towarzysz; *Ross.* подмастерье, der Handwerksgefelle, Handwerksbursche. Rzemieslniezkowie, albo towarzysze u rzemieślników robiący. *Vol. Leg.* 5, 395. RZEMIEŚLNICZKA, i, ż.; *Boh.* řemeslnice; *Ross.* ремесленница; *Ecel.* ремесленица, die Handwerkerin. Ujrzyć łada rzemieślniczkę łańcuszno i w sobolach. *Jeż. Ek. F* 5. RZEMIEŚNICZY, RZEMIEŚLNICZY, RZEMIEŚLNY (*Petr. Pol.* 44), a, e; *Boh.* řemeslnický, řemeslný; *Vind.* rokodelni, (cf. rekodzielny; *Ross.* ремесленный, ремесленничій; od rzemiosła, Handwerk, handwerkmäßig. Po- spolite są sztuki rzemieślnicze, które odbywa ręka ku samej potrzebie życia ludzkiego, żadnej nie zamierzając sobie przystojności i cnoty. *Pilch. Sen. list.* 5, 15. Narzędzia rzemieślnicze, jako to: stolarskie, kowalskie etc. *Jak. Art.* 5, 257. Robota rąk rzemieślniczych. *I Leop. Jer.* 10, 9. Rzemiosłny czyli mechaniczny rozum, nie dosyć na cyrulika. *Perz. Lek.* 552. X. Ignacy Konarski, Piar, szkołę rzemieślniczą w Opolu założył; a na sejmie 1764 ustanowiono, żeby wyzoleni w niej uczniowie we wszystkich cechach w zupełnej z innymi rzemieślnikami równości przyjmowani byli. *Skrzel. Pr. Pol.* 2, 226. *Vol. Leg.* 7, 575. eine Schule für Handwerker, Handwerkschule, Professionistenchule. — §. Sztuka rzemieślnicza albo mechanika. *Boh. Dyab.* 77. RZEMIEŚNIK, RZEMIEŚLNIK, a, m.; *Boh.* řemeslník; *Slov.* řemeslník, řemeselník; *Sorab.* 1. ruczne dźelnik, hantwarski; *Carn.* rokodelz (cf. rekodzielnik), antverkar; *Vind.* delazh, rokodelanz, rokar; *Hung.* tsónáló, (cf. czyniciel); *Ross.* ремесленник, ремесленик, рукохудожник, мастеровой человек; *Ecel.* хитрый, (cf. chytry); rzemiesłem bawiący się, der Handwerker, Professionist; (*Etym.* ramie). Rzemieslnik wyrobionym już i zebrany od rolnika użytkom. różne dając ułożenia i kształty, czyni je udatniejsze, i ku uży- ciu ludzkiemu więcej sposobne. *Mon.* 67, 114. Tak potrzebny jest wzór rzemieślnikowi, jako gny, dłubaczka, piła, bez których nie porządnie nie może. *Pilch. Sen. list.* 2, 78. Umiejętny rzemieślnik naprzód stosuje dzieło swoje do kształtu i prawidła, podług którego zrobionym być ma. *Mon.* 64, 451. Dobry rzemieślnik dobrego naczynia potrzebuje. *Cn. Ad.* 185. Dobry rzemieślnik z le- da czego uczyni co dolrego. *ib.* 186. Dobry rzemieślnik mało ucinków i okrawków czyni. *Cn. Ad.* 186. Rzemieslnik niewolnik u tego, co mu robi. *Rys. Ad.* 60. Rzemieslnik dobry na swym zdaniu przestaje. *Cn. Ad.* 1019. Rzemieslnika nie trzeba uczyć. *ib.* Rzemieslnikami miasta stoja. *ib.* Rzemieslnicy. *Vol. Leg.* 5, 52; rzemieslnicy. *ib.* 55. — §. *Transl. fig.* Kazałem szukać przekłętego rzemieślnika wszystkich tych sztuk. *Nag. Cyc.* 61. autora, Urheber, Aufstifter. Polifont na tronie! ten szcze- śliwy rzemieślnik występku i zdrady. *Teat.* 44, c, 41. RZEMIEŚLNIKOWY, a, e, od rzemieślnika, Handwerker. Rece rzemieślnikowe. *Grach. W.* 122, ob. Rzemieslnicze. RZEMIEŚŁO, RZEMIOSŁO, a, n, RZEMIOSEK O dem.; *Boh.* řemeslo; *Slov.* řemeslo; *Sorab.* 1. ruczne dźewo, hantwark, ruczna dźelnofeż, hantwarstwo; *Carn.* roko-

delnost, rokodelstvu (ob. Rękodzieło), delnya, antverh; *Vind.* rokodelstvu, rokarfina, rozhmia, antvarh; *Croat.* mestria, (cf. majster, mistrz); *Dal.* mestria; *Hung.* mestersegl; *Slav.* rokotvorje, zanat; *Ross.* ремесло, py- комесло, (cf. ma w ręce rzemiesłto); *Ecel.* хитрость (cf. chytróść), ремество, хадольство; trudnienie się ręczną robotą rzemieslniczą, robota rzemieslnicza; das Handwerk, die Profession. Krawiectwo, szewstwo, garbarstwo, i in- ne rzemiesla. *Hbst. Odp. P p.* (NB. zakończenie - stwo własnie służy do wyrażenia rzemiesł: n. p. słósarstwo, sklarstwo i t. d.). Bekartowie dawniej rzemiesla nie mogli robić. *Glicz. Wych. B* 4 b. Rzemiosło umieć, a rzemiesłem nie robić, ubóstwa jest przyczyną. *Sk. Żyw.* 1, 49. Rzemiosło robić, ein Handwerk treiben, rzemieslniczyć; *Ross.* ремесленичать. Przez rzemiesłto nabywa- my, kiedy jakim rzemiesłem bawimy się, a z niego po- żytek mamy. *Gost. Gor. praef.* Rodem był z Włoch, rzemiesłem mularz. *Birk. Sk. E* 5. Czym lepszy rzemieslnik, większy pijanica. *Pot. Jow.* 70. Nieprzyjaciół- mi sobie wszystkie rzemieslnicy. *Pot. Zac.* 59. Niechby każdy pilnował swojego rzemiesla. *Zab.* 15, 277. *Treb.* Każdemu w swym rzemiesle wierzyć trzeba. *Cn. Ad.* 556. *Pot. Arg.* 507. Każdy w swym rzemiesle biegły. *Cn. Ad.* 545; (non omnia possumus omnes). Siedzi rzemiesł, czternaście nieszczęścia. *Rys. Ad.* 65. Kto siła rzemiesł umie, robi mało. *Pot. Jow.* 70. — Rzemiosło, prawo robienia rzemiesłem; das Handwerksrecht, Zunftrecht, das Handwerk. Nieposłusznego urzędowi majstra mają z rze- miesla zrzucić. *Sax. Porz.* 26. Na rzemiesłto znowu przyjać. *ib.* Jesliby w cechu który był sporny, takowe- go mistrzowie mają rajem opowiedzieć, a oni go mają według występku karać, albo i z rzemiesla złożyć; a je- śliby się i potym przeciwił, tedy już do śmierci rzemie- śla nie będzie mógł robić. *Szczerb. Sax.* 185. Któryby oskarżony rzemiesłto utracił, a rajceby mu znowu rze- miesłto robić dopuścił, takowy acz je robić może, ale przedsię prawo swe traci, tak że do cechu chodzić nie może. *Szczerb. Sax.* 185. — *Fig. tr.* On stary mistrz ezart od początku świata na tym rzemiesle usiadł, aby nas odwoził od prawdziwej nauki. *Rej. Post.* 1, 4. Te- gośmy rzemiesla ludzie, co i ty. *Zab.* 15, 265. (jednej klasy, godności). Złączył dawno rozdzielone rzemiesla, pokój z wojną. *Birk. Zamoj.* 25. żołnierskie rzemiesłto, das Kriegsbandwerk. Nieszczęścia nasze są własnym nas samych rzemiesłem. *Zab.* 5, 152. są naszą sprawką, naszym dziełem, unser eigen Werk.

RZEMPOLIC, RZEPOLIC, *cz. medok.*, mizernie grać na skrzy- pcech; *Boh.* šumařim, (cf. surma); *Vind.* fidlati; *Ross.* варганить, пилкать, fidelu, elend geigen, šdrapen auf der Bioline. Tobie tylko po szynkach rzempolich. *Teat.* 20, b, 184. Skaezą wesoło oehocze parobki, Fałszy- wym tonem skrzypiciel rzempoli. *Kras. List.* 27. Usły- szysz tam niekiedy, jak skrzypiciel rzempoli dla rozru- chania jakiej służącej. *N. Pam.* 11, 167. Rzempolenie, *Ross.* гудение, погулка. RZEMPOŁA, i, m., skrzypek podły, rzempolący, ein Fiedler; *Boh.* šumař; *Vind.* flab, godez, koritinizar; *Ross.* погудало, гудельщикъ, гудило.

RZEMYK, a, m., **RZEMYCZEK**, czka, m., *demin. Nom.* rzemięć; *Boh.* řemýnek; *Carn.* jërmenz; *Croat.* reménecz; *Rag.* remik; *Bosn.* remik, volaka, (cf. wojłoki); *Ross.* ременекъ, райтанъ, ein Rëmenchen, ein kleiner Rëmen. Od najmniejszej miar snowanej, do rzemyka najpodlejszego, nie wzięc z wszystkich rzeczy, które twoje są. 1 *Leop. Genes.* 14, 21. (od nici wątkowej aż do wstęgi. 5 *Leop.*) Rzemyk u obuwia. *Cn. Th.* 969. *Carn.* shtogli — 2. *Transl.* Rzemyk, mieszek, Ceflrentel Gęby z mieszkim nie zgadzają, nie tak jak rzemyka stawa. *Leh. B.* 4. (kalety, mieszka, trzосу). Co marnotractwo twoje ich nie tyka? Owszem pociągną na zysk swój twego rzemyka, Łudząc twoje nadzieje. *Hor. Sat.* 170 Kto cudze łyczko zgubi, rzemykiem swoim przypłaci. *Rys. Ad.* 28. (za podłejszą rzeczą musi lepszą dać. Od rzemyka do kozika, od kozika do konika, a potem na szubienicę. *Rys. Ad.* 52. (stopniami, nie od razu złoźszemu zostać). **RZEMYSKO**, a, n., rzemięć niekształtny, ein Läßlicher Rëmen; *Ross.* ремнище

RZEMIE, **RZANIE**, ob. Rżec, Rża.

RZEP, u, m., świni rzep; *Boh.* řepk; *Ross.* репей, репеекъ; *Xanthium*, Hciue Klette, rodzaj najmniejszy łopianu. *Kluk. Rosl.* 2, 251. (*Ross.* репейна, яворъ *platanus orientalis*). Rzep wielki, ob. Łopian; *Carn.* erpjo; *Ross.* репейникъ, репейникъ. Rzep i oset wyrosłe na ich ołtarzach. 1 *Leop. Oczs.* 10, 8. ob. 9. 6. ob. 4. *Ryq.* 14, 9.

RZĘPA, y, 2.; *Boh.* řepa, řipa; *Slov.* řepa; *Sorab.* 2. řepa, řepa; *Sorab.* 1. řepa, řepka; *Carn.* repa; *Vind.* repa, (repizl: końce rzep, cf. rzap; *Croc.* řepa; *Dal.* rippa; *Hung.* répa; *Bosn.* rjepa, rippa; *Slov.* rjpa; *Rag.* rjepa, rippa; *Ross.* рѣпа; *Græc.* ῥάπρη, ῥάπρη; *Lat.* rapa; *Ital.* rapa, rava; *Gall.* rave; *Angl.* rape; *Svec.* rofwa; *Germ.* die Riebe. Rzepe pospolitą sieją w polu, sieją i w ogrodach; przełmiejšie są. Toruńska albo Pruska, Stędruben, długa, i Branlebürska, Rāfliche Rūben. *Kluk. Rosl.* 1, 206. *Vind.* merkya. Rzepa podługowata słodka lub koluk, kwaki, karpiele, Stędruben. *Krup.* 3, 59. Rzepe podługowata słodka kolukiem, a w Krakowskim Bytomku zowią. *Syr.* 1011, et 1015, *Ross.* рѣпница; *Sorab.* 1. řepka. Rzepa tortia *Vind.* ribanza. Rzepa kisiona, *Vind.* kif lza, kifela repa; pieczona, *Vind.* pezhka, fmoika; duszona, *Vind.* fmochnze, fmochnze; siekana, *Vind.* fikanzo, nat. (cf. nac). Rzepe całkiem gotowane, całki; *Vind.* oldze, (ob. Öbli). Rzepa socha *Sorab.* 2. nisanza, *Slov.* piv. Dobra psu nucha, a chlāpowi repa; dobra psu nucha, a chlāpowi rzepa, cf. takiemu takie. (*Slov.* Slovák jako repa, čiri Slovák; *verus genuinus Slavus*). Próżnaś uczynił droge, lepijbyś był rzepę w domu kopał. *Teut.* 1, b, 62. Wlazł na gruszkę, kopał rzepę; cf. miotła w kamie, będzie deszcz i nie klei sie, nie idzie jedno za drugim; weil der Löwe ein grünnigēs Zbier ist, je fellen wir in einem neuen Leben wandeln; das paßt wie die Jani auf Auge. Zajął go na rzepie. *Rys. Ad.* 28. Im więcej liście na rzepie obrywa, tym większa roście, dlatego przypowieść Polska: zajął, jako na rzepie; iż nie trzeba zajmować z rzepe

bydła, jeśli chceesz, by rosła wielka. *Uzsed.* 262. — W edukacji przez ten czas wiele profitował, po Niemiecku, po Francuzku, jak rzepę gryzie. *Boh. Kom.* 4, 419. jak orzech zgryzie, łacniuchno mu przychodzi, es ist ihm ein Nirschenessen. — 2. Rzepa płonna, rozponka, rozszponka, ziele na sałatę jesienną nżywane. *N. Kom.* Ravanzel, ob. Koluk. — Rzepa Świna, ob. Świna rzepka, Lwi list. — Rzepa leśna, ob. Głufa. Rzepa wodna, *Boh.* wodnice, Gatunek rzepe wodnej *Boh.* okrahdice, **RZEPAK**, a, m., *brassica napus*, der Rubejamen, Rübku. Rępa, liść ma rzejnym podobne, z ziarn jego wydrskaja olej. *Kuk. Rosl.* 5, 549. **RZEPAKOWY**, a, p. olej, Rubeinot Kuk. *Rosl.* 2, 549. **RZEPASTY**, a, e; *Ross.* репастия; do rzepe podobny, rubeinotij. Grunt twardy, gęsty, niegęczasty, mierzepasty, *consparator et colligatum herba solum.* *Cn. Th.* 1165. niemiecki, **RZEPK**, a, m.; *Boh.* řepček; *Carn.* repak; *Ross.* репейка, репейникъ; *agriconia eupatoria*, Sdermentia, wiatrobne ziele, wiatrobnik, *Uzsed.* 12, et 154, et 155. *Kuk. Rosl.* 2, 252. *Sosch. Ped.* 120. **RZEPKOWY**, a, e, — o aliter, i na kształt rzepaka, wie Sdermentia. Psio języcki z ole, owoc magi rzepakowaty. *Syr.* 1298. **RZEPISKO**, **RZEPNISKO**, a, n.; *Boh.* řepšć; *Slov.* řepšć, řepšć; mjesto kde se řepa seje; *Hung.* rapo föld, repasföld; *Vind.* repulhe repa puve; *Carn.* repsho; *Croat.* repische; *Ross.* репнище, репникъ; ziemia, gdzie rzepe sie waja, rapina. *Hung.* ein Rübender, Rübender. Na rzepisku co srad. *Hung.* Sl. 155, et 10. Na grochowsku, na rzepusku, na jezczmiesku sie waja ozimij pszenicy. *Hung. Tr.* 52. **RZEPKA**, a, 2.; *Boh.* řepka; *Slov.* řepka; *Hung.* repátka; *Croat.* repáza; *Rag.* rjepka; *Ross.* рѣпка; *ucron.* *Yemiu* rzepa, eine kleine Rube — 2. Świna rzepka. ob. Lwi list. — 2. Rzepa rzepka, oset nazi, *cardopitum*, wielki Ciemurzy. *Cup.* 500, 22. **RZEPNICZ**, y, 2. 2) *rep. sowa.* *Cn. Th.* 970. *Syr.* 1011, 1015. Rzepnicy i ze łnu olej łny do L. am. *Zim. Ger.* (ob. Rzepak). *Croat.* repniza; *mac.* repna, repniza, j menza; łach na rzepe. *Carn.* repniza; kwasna rzepe; woda aqua repina. *Vind.* repniza; repna; słona; podobno; repna; *Vind.* repenza, repnaha, repna jama, ob. Podruha). — 2) Rzepnica, kapustnica, gatunek gęszek. *Croc.* 225. eine Art Rube; *Vind.* repnigatank, Rbek, Rubeinotij. **RZEPNICZEK**, czka, m., *rep. sowa*; *Syr.* 613, eine Art Stędruben. **RZEPNIK**, a, m., *rep. sowa*, *brassica napus*, gatunek orzechowatny, ziatny na parkim dla ludzi, w polu ob. przewlekły, jak kasztany. *Kluk. Dykt.* 1, 89. *Gräfftege*, *Grümb.* 8, p. 615. **RZEPNY**, a, e; *Boh.* řepny; *Croat.* repni; *Hung.* repnolylo; *Ross.* репный; od rzepy, Rubeinot. Rzepna kapusta liście na kapustne włsme, a korzen rzepny, Rubeinotij. *Syr.* 1116. Rzepna mac, ob. Nac; 1. 1. meteniza, nat; *Croat.* repniza, Siemie rzepne, *Vind.* repny leme, ogerliza; *Carn.* ogersho. **RZEPOSIEK**, a, m.; *Croat.* repozsek; *raparia*, Rubeinotij. **RZEPSKO**, a, n., rzepa brzyka, eine häßliche Rube; *Rag.* rjepnina, rippina.

RZEPOLAC, ob. Rzeppole

RZĘSA, y, 2.; (*Hung.* rési *fimbria*, *laciniæ*; *Bosn.* rese

figmenta, lacinia, resciti, naresciti ornare; Carn. rześ-
koniec kłosa; *Ecel.* рѣсниця, вѣжда powieka; *Ross.* рѣ-
сница, вѣжда, вѣжди: §. 1) der Augenwimper. Powieki
po brzegach opatrzone są rzesami czyli włosami, dla
ochrony oka od pyłów. *Zool.* 47, *Boh.* řasa, chlaupky
na wjėku oka; *Slov.* ořwa, brwė neb chlupy na wjėku
oka; *Croat.* viė, pleve ocline. Rzęsy przeszkadzają, że
proch, kurz, i robaczki nie łatwo w oko wpaść mogą.
Wejch. Anat. 168. et 169. Oczy czarne wielkie, rzesy
długie. *Teat.* 48. b. 49. — §. 2) Rzęsa, rząsa, Rząska
dem.; (*Boh.* řasa; *Ross.* рѣса; *Croat.* řesza *alga*); ro-
dzaj ziela, rząsa wodna, *lenticula palustris*. Wasserlinfen,
plywa i rośnie na stojącej wodzie. *Kluk. Rosl.* 2, 251;
drobniuchne listeczki na wodzie, co kaczki jedzą. *Dudz.*
56; żubia żeb, mech wodny, dzierzega. — Rząsa skal-
na, *adiantum rubrum*, Witherbon, rośnie po starych mu-
rach i miejscach ciemnych wilgotnych. *Kluk. Rosl.* 2,
251. *Syr.* 390. *Kluk. Dyke.* 4, 59. — Rząsa wietrzna,
catyleden umbilicus Veneris, gatunek rozłog, rośnie na
starych murach *Kluk. Dyke.* 4, 161. *Francumbel.* — §.
Rzęsa, rząsa leszczynowa, szyszka podługowata miękka.
Cn. Th. 970. die lange weisse Zübel der Haselnüsse; *Sorab.*
f. woreschnowe habelki. Rząsa, która orzech włoski
kwitnie. *Sienn.* 544. der lange Blütenstengel der Wälschen
Nüsse. Rząsa wierzbowy, bagnowy, kotki, owierzki, ba-
gniakta, *Cn. Th.* 970. *Croat.* muezere na dievu, bra-
braaki; die Nüssenpflöden, s. B. an den Weidenbäumen.
Rząski wierzby. *Marz.* — §. 3) Rząsa, rzesistość, mno-
gość; reichliche Menge. Vielheit. W obojtych blasków rze-
sie mnogiej. *Przyb. Mł.* 225. Z jego najeżonych wło-
sów krwawa rząsa Srogie morę i wojny po ziemi rze-
trizasa. *Przyb. Mł.* 59. — RZEŚCIA, ob. RYŚĆ. —

- RZESNY, a, e, od rzesy ocznyj, Augenwimper; *Ross.*
рѣсниця. — § Rzesny, RZESISTY, a, e, RZESISTO *adv.*,
gesty w kupie, gesto następujący jeden po drugim, czę-
stotliwy, obfity, mnogi, liczny; häufig, zahlreich, reichlich,
überflüßig. Sala balowa rzesisto była oświetlona. *Giz.*
Nar. 1, 292. *Kras. Pod.* 2, 259. Księżyc króluje nad
gimnazem gwiazd rzesistych grony *Przyb. Mł.* 92. La-
sy rzesiste. *Pozz. Dz.* 125. Nad nim leje łyzy rzesiste.
Odym. Św. 2, K k 5 b. Z niebios lunęły najrzesistsze
deszcze. *Przyb. Mł.* 49. Niech daje rzesny owoc ja-
łmou Aleyona. *Hul. Ow.* 74. Dłaba rzesnego bróg duży
uścico. *Hul. Ow.* 59. Posag obiecują jakiś tam rzesisty.
Opal. Sat. 25. Dostatkami otoczony jest rzesistemi. *Po-
ciej.* 194. Ochoczy gospodarz nakłaniał mie, żebyin z
nim rzesiste kielichy spełniał. *Kras. Pod.* 2, 11. Jagódki
rzesiste Jak perłeczki zwiesiste. *Dar. List.* 15. RZESI-
STOŚĆ, ser, ż, gęstość, liczność, mnogość; die Menge,
Vielheit, Reichthum.

4. RZESKI, a, ie, RZESKO *adv.*; (*Ross.* рѣзкій, рѣзокъ
rznący, ostry, przemkliwy, p̄bako szybki); rześwy, rączy;
darski, krzepki, żwawy; *German.* raich; *Svec.* rask, rysk;
Angl. rash, (cf. *Græc.* ῥάδιος; *Ital.* ratta; cf. *Arab.*
رَشِيحان cf. rześca, rysc); hurtig; *Boh.* říly, (cf.
ezuly). Rzeski albo ochotny. *Fredr. Ad.* 187. Tataro-
wie trwali na wszelkie niewczasny rzesey, do ciągnięcia

i używania łuku. *Boter.* 5, 89. Na rzeskim hasze ko-
niu. *Rak. Pob.* A 5. Rzeski Francuz, Anglik mało-
mowny, Holender pełen ciała. *Zab.* 8, 85, (cf. zwinny).
Człowiek rzeskiego dowcipu. *Petr. Et.* von aufgewecktem
Geiste. Odpowiedział mu w bród krótko i rzesko. *Nag.*
Cyc. 65. Powiedzieć trzeba rzesko, nie przez zęby, nie
umizgając się, co myślisz. *Gorn. Sen.* 71. frisch weg, von
der Leber. Rzeskie starania, narażenia się na niebezpie-
czeństwa, przemiósł nad próżnowanie. *Nag. Fil.* 78. Cie-
szę się, iż We Pana widzę tak rzeskim i czerstwym.
Teat. 55, 42 RZESKOŚĆ, ści, ż; (*Ross.* рѣзкость
ostrość); darskość, rześwość; die Reichheit, Munterheit;
Boh. řílost. Zbytнім opychaniem ciała duch słabieje, i
rzeskość swą traci. *Pulch. Sen. Ist.* 112. *Cn. Th.* 970.
2. RZESKI, a, ie; *Boh.* řísky; od rzeszy, Reichs-, das Deut-
sche Reich betreffend; *Vind.* nemfokkralestni; *Ross.* импе-
рици. Książęta dwojakie są; jedni są prostemi książęty;
drudzy zaś Rzeskimi. *Szerzb. Sar.* 196. Książęta
Rzeskie. *Biel.* 111. Król Czeski na ten czas jachał na
sejm Rzeski, obierać nowego cesarza; gdy też jest je-
dnym elektorem Rzeskim król Czeski. *Biel.* 167. Posła-
wie Rzeskich książąt. *Biel.* 692. Komu winna jest rze-
sza poprawę Rzeskiego sądu. *N Pam.* 5, 204. Wojna
Rzeska. *Birt. Earb.* G 5 b. Talary Rzeskie. *Star. Vol.*
B 4. — RZESNY, ob Rzesisty. — RZESZA, y, ż,
gromada ludzi, tłum; Vnd množiza, trupa, množstvu
(ob. Mnóstwo), Hop, kaudla; §. 1) ein Haufen Leute,
eine Schaar, Scrydaar. Szły za Jezusem wielkie rzeszy,
od Gihler W. *Math.* 4, 25. Pan na górze siadłszy,
nieprzejrzaną Obaczył rzeszą, która szła do niego. *Odym.*
Sw. D d 5. Stałga przy onym aniele wielkość rzeszy
niebieskiej. 1 *Leop. Luz.* 2, 15. W pośród meźnej
rzeszy, W pośród pacisków lotwy duch się mój ucieczy.
Kras. Oss. E b. Konni opanowali pagótki; a piesza
W dół się puściła prosto ku przedmościu rzesza. *Zi-
nor. Sal.* 246. Na powrót wiosny Ożył w ptaszęcej
rzeszy i słowak nędzny. *Teat.* 45, c, 69. Oda sponi-
stego honor kłóstwa w rzeszy powietrznej potyka *M-n.*
71, 347. Na zwierzęchości Pulkona wszytka rzesza
Krakowska poległa. *awentus. Kron.* 209. — §. 2)
Rzesza Niemiecka, innę to właściwie służy stanom Ni-
emieckim. *Wypw. Geogr.* 204. *Boh.* říše; *Star.* rísa,
German. Reich; *Ross.* имперія, das Deutsche Reich, das Reich.
Strykowski Kron. n. k. 52 rozumie, że rzesza książąt
Nemieckich od Rugu zwana, RZESZANIN, a, m, jeden
z rzeszy, 1 j. Niemieckiej, einer aus dem Reiche, ein
Reichskinder. Pojmali Jana Saskiego kurfiersta, i przywie-
dli przed cesarza; zkąd wszystkim rzeszanom serec upa-
dło. *Biel. Św.* 115.

RZESZOTO, a, n, RZESZOTKO, a, n., *zdobn.*; *Boh.* říčice,
řečice, řečitko; *Moran.* říčice; *Sorab.* 1. rescheto;
Carn. reshëtu, řęht; (reshëtãrem, reshetarecti *cribra*
rendere, reshitam *cribro*); *Vind.* řehetu, řehetize, řeh-
flitu, (řehetva: krata), řeitra, řehitra, reiterzh; (řeh-
třãti, řehitrãti, reitrãti *cribrare*); *Croat.* resseto, resheto;
(ressetka *cancelli*, ressentnicza *crates*, ressetãr *cribrarius*,
ressetãm *cribro*); *Dal.* reseto; *Hung.* rosta, (cf. roszt

ły bożej rzewliwi, wydali się na imię Chrystusowe. *Smotr. El. 14.* (gorliwi o chwałę bożą). RZEWNÓ mi *impers.*, serce mię boli, serce mi się kraje, bardzo mi żafosno. *Włod.* daß Herz thut mir weh, daß Weinen kommt mir an. RZEWLIWOŚĆ, RZEWNIWOŚĆ, RZEWNOŚĆ, ści, ż, wzruszenie serdeczne, serdeczna żafosność; *Ruß.* rning, Bewegung, Herzlichfeit, innerer Schmerz. (*Ross.* pe-
wubocbť žaluzya, zazdrość). Wyszedł a płakał z rze-
wności serdecznej; unywszy twarz, zadzierzał rze-
wność, i przyszedł k nim. *Biel. Hst. 17.* Na rzewność
płacu pańskie względy padły, Dał się przebłagać. *Kras.*
Woj. Ch. 40. W rzewności mojej, w ogniu gniewu
mego mówilem. *W. Esch. 58, 49.* Żarła mię rzewni-
wość moja. *Buda. Ps. 119, 159.* — Rzewność, Eifer,
Eifrigkeit. Ta jest przyezyna nie zajatrzenia naszego, bo
się jatrzyć nie umiemy, ale rzewności po panu bogu i
po świętej jego prawdzie, którąśmy międ powinni. *Smotr.*
El. 16. W Kozakach dziś bojazi boża już okazsza,
rzewność w wierze gorętsza, karność większa. *Smotr. El.*
14. Ślepa rzewnością poganie żydzu prawdę niebie-
ska prześladował i prawdziwe nauczyciele zabijał. *Żurn.*
Post. 5, 552 b. Gdzie przystąpi ślepa rzewność, a
nieopatrzna tradycyja miłość, tam cięższego prześladowa-
nia kościoł doznawać musi. *Żurn. Post. 5, 552 b.*

RZEŻ, i, ż; (*Ross.* рѣзъ; *B. h.* řez, cf. rzaz; *Germ.* Reiß,
Reiß, rýsa, raz; *Hay.* rjez = ostrze; *Vind.* restiva = czas
obrywania wianęj maciej); bicie bydła, rzeźnictwo; daß
Schlachten, Metzger, die Schlächterej; *Vind.* kolna, (*ob.*
kole, kłóć); *Ecel.* колнва; *Ross.* yđoi, (cf. ubić). Po-
statek skór ma być zamieniony w opłatę pieniężną od
rzezi. *Gaz. Nar. 1, 417.* Woły i krowy do ukarnienia na
rzeż, powinny być zdrowe, żartkie. *Kluk. Rosl. 5, 277.*
Garkuchniarze i utrzymujący rzeż mięsa. *Gaz. Nar. 2, 67.*
Rzeż łóć, rznąć bydło. *Dud. 56, Vind.* klati, kolek, sak-
klat (*ob.* zakłóć), sa-laviti, (cf. udawić); *Ecel.* заркаю,
мачинаю; (cf. mięso); Nieb idlachten. — §. Rzeż, mięsne
jatk, zabicie, mordy; *Ross.* сѣча, сѣчь, (cf. siec, cf. siez);
Blutbad, Niederlage, Megeley, Gemegel, Schlachtbank. Rzeż
była, nie wojna, Gdy bezbronnym śmierć niosła reka
nieczem zbrojna. *Zab. 5, 450.* Idą na śmierć, prosto jak
na rzeż odłacz ni Barankowie, niewinni oni dwaj rodzeni.
Groch. W. 503. Godziż się, aby bracia na rzeż braci rece
uzbrajają? *Ossol. Mow. 59.* Wydał go na rzeż. *Rys. Ad. 72.*
(na sztych). Pewnie na rzeż swych ziemków, za kraju po-
żogi, Hołd mych pochwał odbierać będzie Syła srogi! *Nar.*
Dz. 1, 76. — §. Rzeż, u. m., n. p. Geomada Starska w
traezu nie płaciła od jednego rzezu tramów budowlanych,
tylko po półgrosza. *Alta w. Star. 1855 r. Mskr.*, od jed-
nego rzniecia, von einem Schneiden, von einem Schnitte.
RZEZAĆ, RZAZAC, -ał, rzeżę rz. *niedok.*; *Boh.* řezati;
Sorab. 1. rjzu, rjżem, rjżam; *Vind.* resati, resal, rejsbem,
(resati, rieshem, sresati, sreshuvati, shagati = pić trzeć,
piłować); *Croat.* rezati, (rásam mucto); *Slav.* riza-
ti; *Rag.* řezati, izrezati; *Ross.* рѣзати, рѣзай; (cf. *Germ.*
reffen. *Udg.*; cf. *Chald.* ררר *conudit*; *Hebr.* ררר *re-*
sisim, *scissurare* (fragmenta); rznąć, krajać, ścinać.
Osła, acz sama rzezać nie umie, wszakże inne naczynia

do rżazania ostrzy. *Modrz. Baz. 5.* Latorośli ku szczepe-
niu mają być rżazane ze strony drzewa wschodowej. *Cresc.*
122. odrzynane, abgechnitten. Ziemia ostrym lemieszem
rżazana. *Ólw. Ów. 8.* przerzynana, próta, durchchnitten.
Bańki rżazane. *Cziach. Prz. 94.* (po których skóre prze-
cinają). W koszu się rżazać. *Papr. Pr. E 2 b, (ob. Kosz).*
— Rżazać kabat, płótno, trzewik, karbować, sztucznie
wyrzynać; finfältig auschnitten, ausnähen. Chodzą w sza-
tach aksamitnych, albo rżazanych, albo złotem przypię-
kszonych. *Modrz. Baz. 565.* Trzeba nam ująć tych pie-
szczot, tych rżazanych axamitków. *Rej. Zw. 187 b.* Nie
wiem, co za wory i miechy wymysłają, rżażą, bramują,
bryżują. *Hrbst. Nauk. d 8 b.* Krawcy, którzyby jedwabne
rżeczy kłóh, rżezali, a szwaczki, coły płótno rżezają,
niech jđać strofu złoty 10. *Lek. C 2.* Rżazany bram,
fimbria. Macz. Przyjechał z Paryża w kabacie rżazanym.
Itvor. E 2. Księża, aby trzewików rżazanych, ani ostróg
pożłoicistych nie nosił. *Szczerb. Sar. 195.* Rżazać obra-
zy, figury = ryć, strugać; *Ross.* черанить, (cf. czekan);
auschnitten, ausgraben, idnigen. Rżazany przez Mojżesza
cherubin, *sculptus. Sk. Dz. 768, Ross.* рѣзаный. Stały
tam bożki rżazane staroświecką robotą. *Pot. Arg. 510.*
Rżazanie słupów lub obrazów z drzewa, z srebra. *Petr.*
Pol. 2, 515, (Dal. rżazane). Poślesz mi człowieka, któ-
ryby umiał ryć rozliczne rżazania. *1 Leop. 2 Paral. 2,*
7. Umieł malarstwo, rżazanie, architekturę. *Boter. 158.*
Wszystko to budowanie dziwne rżazania miało na ścia-
nach. *Star. Dw. 26.* rżożbę, Schneiderey. *ib. 6.* Dyamenty
dwa rżazane w tryangul *Kłok Turk. 25.* — Rżęze cy-
rulik chorego. *Cn. Th. 971,* odrżyna mu jaki członek,
albo przerżyna; abchnitten, aufchnitten, durchchnitten. Rżę-
zać chłopca, mężczyznę = trzebić, kastrować, *Bosn.* soko-
piti; *Croat.* zkopiti, zkáplyam, (cf. skop); verchnitten,
castricu, entmannen. Justynian zakazał, aby chłopięta
rżazane nie były. *Sk. Dz. 515.* Niektórzy sami się rżę-
zali, choć się przy czystości zostać. *Sk. Żyw. 2, 411.*
Najlepszy czas rżazania żrzebeów w trzecim roku. *Hipp.*
27. — §. Rżęzać, zabijać, mordować; würgen, morden,
töten. Po gospodach zbuntowani rżęzą, zabijają, jako by-
dło. *Tward. Wl. 20.* — *Fig. transl.* Żeby rżęzał z nas
każdy ślepa zazdrość. *Biel. S. M. A 2,* wytepiął, wyru-
gował; verbannt, entfernen von sich. — §. *Recipr.* Rżęzą
się żęby = dobywają się, kłują się, puszczają się, tć
Żabne bręden durđ. Najeżęściej w czwartym roku żęby
poboczne u koma rżęzać się poczynają, chociaż u dru-
gich aż w piątym roku się rżęzą. *Hipp. 25.* — *Fig.* Nie-
zmiernego wesela ona sercem nie obejmie, Znać go po
nić, i ledwie bokiem się nie rżęże. *Pot. Arg. 157.* —
RZEZĄCZKA, §. 1) rżezanie w kroku, niemoe, gdy kto
nie może wody puszczać, *stranguria. Macz.*; *Vind.* vo-
dostaja, vode sapertnost, daß Schneiden und Brennen bey
Uriniren. Mający rżęzączkę lub trypę, *gonorrhæum,* cier-
piący, często urynę puszczać musza. *Krup. 2, 124. Syzt.*
Schl. 270. Perz. Lek. 2, 6; Boh. řezavka, der Harn-
zwang, uryny trudność z holem. *Cn. Th. 971.* — §. 2)
Rżęzączka, ziele, *ob. Łącz. RZEZAK, RZAZAK, (Cresc.*
471.), a, m; Boh. řezak, řezáček, kragidlo, krogidlo,

kragak, (cf. krajać); *Sorab.* 1. rjazak, dŏwpačzk, prénka, wobrezwaczk; *Vind.* sresalu, resazh, resalu, resalze; *Bosn.* makglača, obručgnak; *Russ.* рѣзецъ; strug, ein Schneidmesser, ein Schladtmesser, Messgermesser, großer Meißer. Wyrzniejsz większy twór rzeźkaczem. *Kęck. Pas.* 21. Skoro tylko do rąk swych wziął rzezak krzywy, Alie z niego ogrodnik i wmiarz prawdziwy. *Otw. Ow.* 590. Gärtnermesser, Winzermesser. Rzezak w ręce kapłański na zabiciu oliary. *Otw. Ow.* 527. daš Opfermesser. — §. Rzezak, rzezanie mœczu. *Sienn.* 377. rzeżaczka, der Hartzhang. Polej rzezak oddala, i uryne ołdzie wypędza. *Sienn.* 125. et 126. RZEZANIE, *ob.* Rzezac. RZEZANIEC, óca, m, trzebieniec, ein Verschüttner; *Boh.* řezanec, kleštěnec, (*ob.* Kleszczyć); (*Boh.* wagčak, *ob.* Jajca); *Carn.* řezanz spada, kapfun; *Vind.* riesau, tonschen, kapunan, resanik, skoplenik, skoplen zilovek, kopun, kapun (*ob.* Kapfun), (riesanek = wól); *Bosn.* sekopac, uskopgljen; *Eecl.* холодець, своньця, вжешник, (*ob.* Kazić). W niebie przyjmą koronę ci trzebieni albo rzeżanie, którzy sami się rzeżali dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądliwości wyrzeżując. *Galat. Alf.* 525. Rzeżaniec, rządca saraju *Węg. Marm.* 1, 61. Soliman przywołał do siebie najpierwsze z rzeżanów. *ib.* 62. RZEŻANŹYNY, a, e, od rzeżaniec, Verschüttner, Castratten, Ciuchš. Wydeżyj rżady z ręki rzeżaniecnej. *Bardz. Luk.* 119. RZEŻANSTWO, a, n., collect. rzeżaniec, Verschüttne. Niepoczesne rzeżanstwo śmiało się mocą kusić o Rzymskie państwo. *Petr. Hor. F* 4, not. Kleopatra około siebie miała rzeżanów nie mało, dlatego wojska Antoniego rzeżanstwem zowie. — (RZEŻATEK, tku, m., [ZERZATEK; *Eecl.* жератль 2]; n. p. Jak wagiel w rzeżatku, a drwa na ogniu, tak swarliwy łatwo roznieci zwadę. *Radz. Prov.* 26, 21. (wagiel martwy. *Bibl. Gd.*, *ob.* Rzeżewie). — RZEŻAWKA, RZAZAWKA. *Cresc.* 481, *ob.* Rzeżaczka 2), *ob.* Łącz. RZEŻBA, y, ź; *Boh.* řezba; *Ross.* рѣзба, вырѣзка; §. 1) rycie figury, rycie, rzeźbiarstwo; geđmigte Arbeit, Schüttwerf, Bildbauerey. Rzeźby różne szweickie bywają hipowce. *Kluk. Rosl.* 2, 164. Nie szkłał się tam marmor w kunsztownej rzeźbie. *Zab.* 6, 212. Rzeźba i malarstwo zdobyły pokoi. *Niemc. Król.* 4, 104. Fidyasz, sławny w kamiennej rzeźbie artysta. *Mon.* 71, 886. — §. 2) Rzeż, rzeżanie, mord, zabijanie; daš Schladren, Mergel, Merden, Gemegele. Ofiara u nich zawisała na rzeźbie baranów. *Kłok. Turk.* 195. Czek się na świat nie rodził dla rzeźby swych braci. *Zab.* 12, 175. Ten nieszeżeshlyw lud już znowu na swoje rzeźbie miecza dobywa. *Stas. Num.* 2, 161. RZEŻBIARKA, i, ź, która się rzeźbą trudni, die Bildschneiderin, Bildbauerin. RZEŻBIARSTWO, a, n., sztuka rzeźbiarska, die Bildschneiderkunst, Bildbauerkunst; *Vind.* podobska dletovna, isesuvanstvo; *Eecl.* изятельное художество, ваятельство, изваяние. W malarstwie, rzeźbiarstwie, w budownictwie, i innych kunsztach. *N. Pam.* 5, 297. RZEŻBIARSKI, a, ie; *Ross.* рѣзачковъ, od rzeźbiarza, Bildbauer. RZEŻBIARZ, a, m., szweick; *Vind.* spohuvauz, solsetuvauz, bronzarescz, sresuvauz; *Ross.* ваятель, рѣзчикъ, der Bildschneider, Bildbauer. Le

Brun sławny w Warszawie rzeźbiarz królewski. *Zab.* 15, 580. Na głazie rznięty cudna rzeźbiarza robotą. *Zab.* 15, 577. *N. Pam.* 15, 56. *ib.* 4, 62. *ib.* 51, 51. RZEŻE, *ob.* Rzeżać.

RZEŻEWIE, ia, n.; [*Eecl.* жарение 2]; zarzewie, rozpalony popioł, *ob.* Rzeżatek, Glurb, glühende Asche; (*Boh.* řezawy rozpalony). Postawże garniec na rzeżewiu, aby się rozpałł. *Radz. Lzech.* 24, 11. Noge tę trzymać trzeba nad gorącym rzeżewiem. *Ostror. Mysl.* 25. Rzeżewio rozpałło się. *Budn.* 2 *Sen.* 22, 9.

RZEŻEĆ, cz. dok., n. p. Rzeżić przez sen, ciurpać, *duce-re rouchos. Macz.*, schmarben. Niech twe Pegazy Muzy rozkullaczą, Piękne porzyłał dawnej, teraz rzeżi. *Nar. Dz.* 2, 96.

RZEŻYMESZEK, *ob.* Rzeżymeszek. RZEŻNICA, y, ź; *Sorab.* 1. schlachtwaneza, zaręzwania; *Vind.* mefnica, (*ob.* Mięso); *Rug.* komarda; *Croat. barb.* kassapniza; *Ross.* рѣзница; rzeżniczy warsztat, gdzie bija rzeż, oprawują, mięso rąbia, kutłó, szlachtuż; der Schladhof, Suttelhof. Niechaj mieszczanie Grodzienicy łażnie i rzeżnicie nad Niemen przeniosą, żeby się miasto lepiej budowało. *Vol. Leg.* 5, 625. Browary, rzeżnicze, jalki. *Sejm. Grodz.* 2, 81. RZEŻNICSTWO, a, n.; *Boh.* řeznictví; *Sorab.* 1. rżnictwo; *Carn.* mesarstvo; *Rug.* komardarstvo; *Croat.* meszaria, meszarsztvo; *Ross.* мясничанье, мясничество; rzeżniczo rzeżnicze, daš Fleischhandwerk. Nie traci honoru i sławy, kto takie prowadzi rzeżnicstwo, zabijać juvenos, non juvenos, traw' rozlawać mieczem na polu Marsowym, nie w jatkach. *Chmel.* 1, 569. RZEŻNICZKA, i, ź; (*Boh.* řeznice); řez Fleischern. RZEŻNICZY, a, e, od rzeżnika; *Boh.* řeznický; *Sorab.* 1. rżnikowy; *Carn.* mesarske; *Rug.* komardarski; *Croat.* meszarszki, meszarov; *Hung.* mészáros; *Ross.* мясникъ, мясничій, мяснучецкій, Fleischner, Fleischbauer. Rzeżniczy warsztat, kutłó, szlachtuż. *Dasyp. E e* 4 b. RZEŻNIK, a, m; *Boh.* et *Slov.* řezník, masar, (*ob.* Mięso); *Sorab.* 1. rżnik, rżnik, mjasznik; *Carn.* mäsar, klavz, (*ob.* Klóć); *Vind.* mėsar, mėsar, fleishkar, saklauz (*ob.* Zakłóć), sakolovez, kalduvauz, kalduvaunik, (*ob.* Kaldun); *Croat.* meszar, grasavecz moctator); *Dal.* komardar, meszar; *Hung.* mészáros; *Rug.* komardar; *Slav.* mesar, barb. kassap, kassap; *Bosn.* komardar, bekar; *Ross.* мясникъ; *Eecl.* закататель, мясникъ, мяснорядецъ; eo bje rzeż na przedaj miesa, der Fleischner, Fleischbauer, Messger. Rzeżnik bydło nieme bje. *Bardz. Traj.* 287. Rzeżnik, koltbyk. *Mor.* 75, 589. Rzeżnik, który ma owce, woły, i mszy dobytek, któryby na jatki był... *Szerzb. Sax.* 142. Rzeżnikiem być, *Boh.* řeznícti; *Croat.* meszarin; *Dal.* komardim; *Slav.* kassapim, kassapiti; *Rug.* komarditi; *Ross.* мясничать. Patrzy na niego, jak krowa na rzeżnika. *Mon.* 71, 109. (niechętne, z bojaźnią). Chciałem się bawić z rzeżnikiem, ledąc z natury rzeżnikiem. *Zab.* 15, 277. Tręb. Mnie stworzył rzeżnikiem Bóg, a ja głupi chwał być cyrulikiem. *Jabł. Ez.* 40. RZEŻNY, a, e, RZEŻNO adverb., ostry, rzeżający; schneidend, scharf; *Boh.* řezacký; *Sorab.* 1. rżny. Wino miękkiego i słabego smaku, jak rzeżnym uczynić. *Sleszk. Ped.* 375. Rze-

zny głos, *acuta vox. Macz.* Aryon zagrał rzeżno żalną pieśń na lutni. *Esop.* 50. — §. *Pass.* Rzeżne bydło, do rzezi; *Ross.* убойный скотъ, Сблѣдствіѣ. RZEZNOŚĆ, ści, ż, ostrość, die Schärfe. Niektórzy do morselatów przykładają więcej imbiru dla rzeżności. *Sien.* 557. RZEŻUCHA, y, ż; *Bh.* řečiča; *Sorab.* 1. žer-choi, žer-chiwa, krasza; *Sorab.* 2. krasza; *Vind.* krelha, krelhiza, bobovez; *Croat.* brèn, (cf. chrzan); *Dal.* garbach; *Slav.* torinan; *Bosn.* garbaceh, trava, ren, čirna; *Riq.* gâr-bach, brèn; *Ross.* рѣвуха, бронспецъ; *Ecl.* жаруха; *nasturtium*, die Stresse, Garenfröffe; pest dzika i ogrodowa. *Kluk. Hist.* 1, 248. et 2, 252. Rzeżucha wodna, ob. Potoczniak, Brunnenfröffe. Rzeżucha polna, *iberis*, wilde Stresse. *Uexcl.* 105. Rzeżucha polna, psia, Włoska, ob. Pieprzycza. *Spr.* 875. Rzeżucha zimowa, *crystallum barbarum*, gatunek gorczyznka. *Kluk. Dijk.* 1, 208. die Winterfröffe. Rzeżucha Turcka, prena s-d-za, *nasturtium orientale*, Türksche Stresse. *Spr.* RZEŻUCHIWIĘC, wea, n., *Daucus Carduines*, motyl budy, mroźący się na rzęźnie i kapuśce. *Kluk. Zw.* 4, 576. der Stößen i Schmetterling. RZEŻUSZANY, a, e, od rzeżuchy, Stößeln. *Sen.* rzeżuszana. *Grise.* 244 — RZEŻWY, a, e, RZEŻWÓ *atrab.*, RZEŻWIECHNY *intense.*; *Ross.* рѣзвыи, рѣзакъ; różny, rzeski; *Ger.* raib, maister, friffh. Rzeżwy chloriec. *Teut.* 5, 19. Tu junaak rzeżwy, tu jeszeze rzeżwójszy, Tu mąż ogromny, a tu ogromniejszy. *Groch.* W. 416. Człowiek spracowany, wypowszy kieliszek wina dobrego, rzeżwójszym się staje. *Krup.* 5, 117. Gdy choroby ciału nie spokojnie przeszał, rano rzeżwójszym wyglądał. *Perz.* *Cyp.* 5, 69. Koni miedzy żwierzęty ma bog rzeżwójszy. *Pap.* *Kol.* Q 4. Rzeżwójczych myśli wyraz przyjmamy. *Zib.* 14, 22. — §. Kto szrodek trzyma w gniewie, rzeżwym go zowią. *Petr.* *Et.* 109. żwawo-m, řebřit. (*Ross.* рѣзавъ, f. рѣзавъ swawoloci, swawoloci; рѣзавъ, рѣзакъ wprawny w co, ówik, bęgly). RZEŻWIC kogo cz. n. *elk.*, orzeżwać *dk.*, orzeżwać, krzepczyć; maister madhan, emmitera, beleben. Two me nally umysl s'owa orzeżwy. Jk gausne rzeżwi stare wno żyły. *Zib.* 13, 545. Żaki ty stromyżek żywą zielonością rzeżwił i kształcił. *Zib.* 6, 244. Wino rzeżwi i rozwesela człowieka. *Krup.* 5, 121. Rzeżwki umysl i serce rzeżwiące. *Per.* *Wym.* 95. RZEŻWIEC *neutr.* niedok. rzeżwójszym się stać, maister wceda. (*Ross.* рѣзвиться, рѣзвиться swawolować). Na pieśni bardów, rzekł wólcz: duch rzeżwiące, Mi jest słuchać ojców naszych dzieje. *Kus. Ost.* D. RZEŻWÓŚĆ, ści, ż; (*Ross.* рѣзвость 1. swywoła, rozpustność, 2. rzeżwość; rzeskość, żwawość; die Maisterfeit, Schbäftigkeit. Rzeżwość i zwrotność pochodzi z ruchu-wości dobowolności i chętności. *Pleč.* *Sen.* *lst.* 4, 176. Kto szrodek trzyma w gniewie, rzeżwym go zowią, a sam ten szrodek rzeżwość, przytożność rozgniewania. *Petr.* *Et.* 109. — RZEŻYCHEL, a, n., który rzeżo, der etwaß fñcheidet; (*Boh.* řežac; *Bosn.* rižac; *Riq.* reže, f. rezaczica; *Croat.* rezách, f. rezachica; *Vind.* resag). Rzeżniów rzeżyciel, castrator. *Cz.* *Th.* 971. RZEŻYMIESZEK, RZEŻYMIESZEK, szka, rzeżnik meszków, urzynaacz, wypróżnimieszek, *zonarius.*

Macz., der Beutelshneider. *Pol.* *Arg.* 505. *Boh.* taškař; *Sorab.* 1. moschnow rubeżnik; *Vind.* mošfnoresar, mošfnoresauz; *Croat.* torborezec (ob. Torba), šeporesecz; *Riq.* ehjesegia; *Bosn.* varavcina; *Ross.* мочевникъ, шпельникъ, пыганъ (ob. Суган), обирюха, окута; *Ecl.* мытарь, моченикъ, мочиторѣзецъ. Rzeżymieszek, wypróżnimieszek, wypróżniworek. *Volck.* 851. *Mon.* 75, 591. Owi *saccularii* або rzeżymieszki daleko surowiej niż inni złodzieje u Rzymian karani bywali. *Ostr.* *Pr.* *Kor.* 4, 529. Złodziej, który we dnie kradnie, jako są rzeżymieszekowie, mi być u pragi bit mrołami. *Szeserb.* *Sax.* 521. *W rotz.* žensč. Rzeżymieszka, die Beutelshneiderinn; *Ross.* моченица. RZEŻYMIESZNICTWO, a, n., oszuststwo rzeżymiesznieze, Beutelshneiderer; *Ross.* моченичество, шпельничество, мытарство, (ob. Myto). Rzeżymieszniectwem się być, rzeżymiesznieżyć, beutelshneiderer; *Ross.* моченичать, мытарять, шпельничать RZEŻYMIESZNICZY, a, e, od rzeżymieszki, Beutelshneiderer; *Ross.* моченичекіи *RZEŻYPIPKOWA, ci, ż, n. p. Sokrat był jedacy rz żyppkowi syn, żebrak, w więzieniu umarł, a przecię był szczesliwym. *Petr.* *Et.* 19; *Croat.* piporezka, piporezna loba; baba położnie plunęca, dzieci odbierająca, Schamme, Schmitter, Sandermitter. *RZKĀ, RZKY) *cont.*, rzeke, rzekac, ob. Rzeć. *RZKOMO, RZKOMO) *adverb.*, wrzkomo, w rzezy, jakoby, na pozór; *řebřit.* ym řebřit. *Dal.* 17. (*Bosn.* pecovny rzezonny). Pamięty rzkomo w goły rękę brać nie chce; ale do mieszka daj przeds e. *Riq.* *Post.* A a u 6 Rkomo nie chce, i kszatając, za kilka dni wypogą beczkę wina. *Petr.* *Et.* 81. RZNAĆ, rznał, rznąć, rznie, rzne cz. *jelut.*; *Boh.* řezati; *Sorab.* 2. řezach; *Sorab.* 1. řezc, řezam, rjznu, rjznen, rjz, rjzen, rjzau, (rzelac; bydło bić); *Vind.* resati, rieszam, (reshit *solvere*); *Cant.* řeshem, resal, resati, (resam; wybawiam, resuva i czas obczywania winna); *Riq.* řezati; *Bosn.* řezati, ržati, prizati; *Croat.* rezati, rěson, rezalsziny; *Ross.* рѣзать, рѣзъ; *rzeżc*; (*Hyg.* raz; cf. *Græc.* ῥιζω *frang.* ριζώω *sculp.* cf. *Ger.* rēhen, rēhen, cf. *obs.* *Ger.* rannen, cf. *Ranen*; cf. *Chall.* רצו *contact*; *Hebr.* רצו *resisum, s'issuway*; *řebřit.* Nie wraz trzeba całej rznąć dla wczodu. *Pol.* *Arg.* 166. Korybanty dla Cybeli rznę cmo. *Bards.* *Luk.* 14. — Przez czułość serca, nie może patrzeć, kiedy kuceze rzna. *Teut.* 19, e, 90. Milpe, kiedy kuceze rznę. *ib.* 19, e, 155. zazamją, den Huls abhneiden. Król Tracki chęćności dogadzał; swojej, rznie mordersko infodogo Pololora. *Przyp.* *Luz.* 261. rznyma, zrzecuje, zabija, tóden. Rznęcy, řebřitend; *Vind.* rieszehz, rsezehz, resapozh, oister, (ob. Ostry) — Rznąć eo i przerzynać, *pr.* et *transl.* durchhneiden. Rznąc powietrze pierzchliwem piórv Stańał skrzydlasty przed sklepem Merkury *Zab.* 14, 160. Strzały się rzna powietrzem smutne grając świsty *Przyp.* *Luz.* 122. Złoto się szrodkiem rznie przez straż żołnierzy *Hor.* 2, 113. *Mia* (przediera się, drängt sich durch; cf. złota szwajca, cf. złoty orzeł wszędzie doleci). — § Rznąć figurę w drzewie, kamieniu. *Tr.* wyrzynać; *Vind.* dleeteti (cf. dfoto), řepuhvati, sresuvati,

spelnit, sdlietovati; *Ross.* выять, извывать, фигуру анисфенден, graben, stechen. Rzmety, rzezany, wyrzynany; anisgeschnitten, gestochen, gegraben; *Eecl.* изваянный. Pieknie rzmety *Eecl.* благоустыванный. — *Ż.* Rznać kogo czym, palnąć go, płaćnąć, nagle uderzyć; einen Streich versetzen, einen Stieb geben, einen Riß oder Schmiß geben. Lub mu wasy wyskubie, lub w łeb rznę trzewikiem. *Teat.* 45. c, 151. *Wyb.* Tak mu rznął w pysk, aż z łózka spadł na ziemię. *Teat.* 22. b, 64. Dopadł go tam xiadz pleban; lecz nim doń przyskoczył, Tak go rznął bręwiarzem, że aż się potoczył. *Węg. Org.* 24. Zajęty złością wielką, Już chciał o mur rznąć butelką. *N. Pam.* 9, 565. (guzmotnąć) — *Ż.* Rznąć na skrzypcach etc., brań łeś siedlu, wafer łeś striden, fraw zu spiclen, strapen, (cf. rzepolć). Kapela rzmie; tańcują weselo. *Zab.* 15, 212, (cf. *Lat.* chordas radere, cf. rascors). Biegaj po skrzypce, basette, wiode, arfy, lutnie, cytry, trzby, waltornie: będziemy zaraz rznieł tę tryjkę. *Boh. Kom.* 4, 296. RZNAŹKA, i, ż., rznączka, tryja, gonorrhoea. *Krup.* 2, 146. der Trüpper. RZNAŹKA, i, ż., carex acuta, gatunek turzycy; trawa bardzo pospolita na mokrych łąkach, bydlu szkodliwa. *Kuk. Dyhc.* 4, 407 eine Art Weidgras; *Ross.* ежа, валючая трава. RZNFICIE, ia, n., subst. Verbi rznąć; *Sorab.* 1. rzneno; *Vind.* ries, vres; *Croat.* reseny; das Schneiden, Etchen, Anisfchneiden, Anisgraben, (cf. rzeźba). Nakazane rznienie kanałów, jest do skutku przyrównane. *N. Pam.* 4, 405. U mularzów, rznienie ra facyalach i innój wyprawie, na kształt kamieni ciosowych, nazywa się luncie. *Magier. Mskr.*

Pochodz. sub Nom. raz.

RZODKIEW', kwi, ż., RZODKIEWKA, i, ż., dem.; *Boh.* řetkew, řetkewka; *Morat.* řetkwa; *Ser.* řetkow; *Hung.* retek; *Sorab.* 1. řetkei, řetkwa; *Sorab.* 2. radekj; *Carn.* řělkow, řělkwa; *Vod.* ředkou, ředkou, řetku, řetkva, řetkva; *Creat.* rōtkva, povetrnca; *Heg.* řetkwa, andarkva; *Basn.* řetkwa, řetkva, řetkwa; *Sor.* řetkva; *Hoss.* ředkwa, ředkwa, ředkwa; *Eecl.* řetka; *Ger.* der Rettig; *Lat.* Græc. radix; *Pel.* radicho, raxano; *Angl.* reddish; *Lat.* rapianus; rodzaj, korzenie używają się surowo z solą. *Kuk. Dyhc.* 5, 9. Są małe mięsne rzodkiewki, ředicefen, które pospolite sadzą na inspektach. *Kuk. Hoi.* 4, 208. et 2, 231. Rzodkiew' zamorska, *Crimensis*, *Chinoides* i *Sibirica*; fan jej daje więcej jak pół funta oleju. *Kuk. Hoi.* 5, 549. — *Prer.* Nie jedz rzodkwi, aż się zapoci; nie jej po niej, aż się przewróci. *Hys. Ad.* 49. RZODKWIANY, a, e, od rzodkwi, řetkid; *Boh.* ředkwový; *Creat.* řetkva; *Hung.* retek; *Ross.* ředkownij. List rzodkwiany *Ross.* ředkownij. RZODKWIARZ, a, m., pezekeeper od rzodkwi, cím Ritzigsbändler; *Boh.* řetkwař, ř. řetkwařka.

RZONCA, *Oczk. Przym.* 14. ob. Rządzca.

RZUCIĆ *cz. nudok;* *Boh.* iwati; ryczeć, brüffen. *Fremuit leo,* ryczy, rzyje też niektórzy mówią, *Marz.*

RZUCALNY, a, e, — ie *auterb.*, do rzucania snadny; *Slov.* vyhodontný, co se máže vyhodonti, (cf. wygodzie); *Sorab.* 1. eziskanté, eziskaczné, (cf. eiskac); *Ross.* бро-

саальны, вадкій, влоды; zu werfen, Wurf. Grecy używali także małej broń rzucałnej. *Papir.* W. 4, 557, cf. rzutny. RZUCAWKA, i, ż., choroba, s. Walentego niemoc. *Sienn.* 261. die fallende Sucht. *Spicz.* 151. ib. 152. RZUCIĆ *cz. nudok,* Rzucac *contin.*, [cf. *Eecl.* ουσΑΤΗΤΗ subvellerē; *ruth.* runtaty quaterē 2]; eiskac, mōtać, werfen; (*Etym.* fortassis rēka *Ross.* pyra, cf. poruczyć); *Boh.* hoditi (ob. Godzić), hazeti, puzým, hazýwám, wrey, wrhl, wžeš, wihu, (unde wrheab wareab); *Slov.* hádzati; *Sorab.* 2. chusechetu, chutaseh, (cf. chwycić); *Carn.* urzחי, vērskēm, luzhām; *Vind.* versi, vrezhi, vorschlein, luzhati, mezheti (ob. Mōtać), rzmoti; *Croat.* hititi, hitati, hitam, hiezoim, mechem, Lerczom; *Hung.* hajtom; *Basn.* vrrechi, varechi, verechi, hititi, metati, hajtuti; *Slav.* hititi, hācti; *Ross.* кинуть, владать (cf. kinac, kidac), вразить, вернать, вернуть (cf. wierzgać), бросить, бросать, брасывать (cf. rōca), швырнуть, швырять, устремить, устрелять. Trzy kroć losy rzucano, jesliby go spahć albo zachowac. *Warg. Cz.* 55. O dziecinie moje rzucali los. 4 *Leip. Joan.* 19, 24. Kostki o co rzucić. *Bardz. Trug.* 219. im cinaš mūrčel, (ob. Kostka). Mędzy tyła rzuceniama zartem (*cz. hātra. chtaam*), jedno tyko padn erne było pożyteczne. *Lech. Kaz.* 4, 555. między tyła rzut mi, mātř so viden řivřeny. Z moždžerzów rzucac się zwykło kamienami. *Jak. Art.* 2, 105. et 5, 546. istrzeć, mit Steinen aus dem Meerer iderfen. Pale Lstów cichrawszy, nie czytawszy, rzucił w ogień. *Pich. Sen. gn.* 252. er mātř se im řener. Rzucił między nas tę kwestyą. *Mon. Ch.* 54. er mātř die řrage anř. Řepně kose miedy drugich, ob. Kes. — Aby raz spojrzj na domie, aby raz rzucić słowka wejznie na wirtnego przyjacela. *Teat.* 50. c, 157. — Raniec kogo przez nogę, ob. Noga; cím Pan unaradłagan, iher dař řitř mřam. N.kogo przez nogę rzuć o nie chemy, aby sný sami pod nogi rzuceniemi nie byh. *Lech. Sen. ust.* 104. Bywszy na najwyższych dostępnawach, od nōkokośa Gezara przez nogę był rzuceny. *Pich. Sali.* 84. — Ja kōdy zawsze pekoji życzyłom, po Farsalskiej bitwie, nie inž zlozye, ale rzucić broń radę na. *Siem. Cz.* 378. — Wypawsy, czasę o ziemię rzucił. *Pich. Sen. gn.* 468. ob. ułrzyć o ziemię, an die Erde werfen. Słoni lew, skoro pizocznika swego o ziemię rzucił, zaraz go pōmucha. *Pich. Sen. łask.* 24. (skoro go dlah, wywroci). Zazdrosce řyhl ludza, o ziemię go rzucił. *S. Dz.* 558. (zrzucił go z dobrego bytu). Za wezusu nasz, nim eř o łozko rzucił choroba, lekarstwy zabieće. *Haur. Ek.* 418. (cf. *Gall.* tomber malade). Żołnierz u Turków rzucił swoje cudo, jak prostą ziemię, na zrzucenie okopow. *Kuk. Dyhc.* 144. Rzuć za sie, a puzed solą najdziesz. *Jug. Gr.* 4 4. (trzeba co ważyć, żeby co wygrać). Pannowie nie powinni się targowac, tylko rzucac, jak plewy, dukaty. *Teat.* 52. c, 25. (rozsypac, sypac). Za moich czasów pieniądze bez potrzeby nie rzucano. Skromne były ludzkie żądze. Na czas przyszły uważano. *Kras. List.* 124. nie wyrzucano, twomono; das Geld anwerfen, wegwerfen, vertban). Ziemia się zazieleni, lasy rzucac cieme. *Zab.* 15, 160. w keło szera, sie wrřen řchatten.

Miesiąc rzucił po świecie promieniem. *Auszp.* 11. (rozsypuje promienie, یرتت یرتت یرتت Strahlen auß, wirft sie umher). — Pod miastem rzuciliśmy kotwicę. *Warg. Radz.* 22. (wyrzuciliśmy kotwicę w morze, wir warfen die Anker). Flota pod Abukir kotwicę rzuciła. *N. Pam.* 2, 254. — ٪ Rzucić komu co w oczy, podsuwać pod oczy; cieniem czegoś in die Augen werfen, vor Augen legen. — ٪ Rzucić okiem, rzucić oka spojrzeć, einen Blick hinwerfen. Przez okno rzucił na świat okiem. *Zab.* 15, 155. Okiem miłym i pełnym miłości rzuciła na Telemacha. *Jabl. Tel.* 45. Baraszkując, rzuciłam okiem po wszystkich kątach. *Teat.* 20. b, 54. Rzucić oczyma i tam i sam, strzelać oczyma, oglądać się szybko na różne strony; die Augen hin und her werfen, laufen lassen. *Cu. Th.* 972. — ٪ *Similiter.* Rzucić piórem, krótko szybko krosić co: einwerfen mit der Feder, einen Entwurf, Abriß machen. Rzuć piórem, łatwo doprowadzić, licząc po 20 chłopów na jednego lokaja. *Teat.* 19. b, 41. Rzucić myśl, uwagę, krótko natręcać, einen Gedanken hinwerfen. Te uwagi w tym miejscu tylko rzucione, lepiej się w dalszym ciągu dzieła użuć dadzą. *Par. Wym.* 214. — ٪ Rzucił wnet sługę po te, co łapają; którzy przyszłszy poznali zbrodnia. *Gorn. Dz.* 147. prędko wysłał, pchnął, wyrzucił, kazał mu ruszyć, ulecieć abibitien. — ٪ Rzucić kim, rzucić kogo, szarpać kogo: einen herumreißen, herumwerfen, hier und dort hin werfen. Jednoróżec na polodnyaku rzucił bykiem okrutnym, jak piłka niejąka. *Birk. Chmiel. C.* Po rozbieciu się okrętu, całą rzucany, już prawie tonię. *Teat.* 55. b, 7. Gdy koduk kogo rzucił, zaraz zrywano sejnny. *Boh. Dyt.* 2, 195. Daje się wino pać, abe rzucił. *Cu. Ad.* 148. (wino chłopu obali). — ٪ Rzucić szarwą, rowy, okopy = kopnąć, łacić; Schanzen werfen, aufwerfen, graben. Szarwów żadnych ani blokadzów około nich nie rzuciono, jak po stole Turczyn poszedł do nich. *Bark. Zimny.* 29. Rzucić rów ku miastu. *Tr.* rów biał, gran Graben aufwerfen. — Rzucić most, naprzeciw wystawie most, eine Brücke ablagen. Wiele ci trzeba czasu do rzucenia mostu? *N. Pam.* 4, 87. Tęta gdzie skały przez głębokie rozpyłnny oddzielone były podne od drugich, mosty rzuciono. *ib.* 2, 255. — ٪ Rzucić kogo = porzucić kogo, einen verlassen. Ja cie rzucam, i ty mnie porzucił. *Jabl. Tel.* 97. (cf. zęgnie). Ten niewiernik mnie rzucił, umieram z rozpacz. *Teat.* 48. b, 46. Z miasta wychodzą, a wszystkie śmieckie zabawy rzucając, na pustyniach mieszkają. *Sk. Żyw.* 1, 256. Dla niechęci ojca, Grecya rzuciłem. *Dmoch. II.* 258. — ٪ Rzucić, rzucić z żołądka, womitować; brechen, von sich geben. Krew rzucił. *Tr.* RZUCAĆ się *recipr.*, ciskać się, motać się, padać; sich hinwerfen, hinwürfen. Rzucił się do nóg moich, wierne czyniąc śluby. *Teat.* 48. b, 6. er warf sich zu meinen Füßen. W miłoścach jak na pół obumara, o łóżko się rzucił. *Zab.* 15, 191. Ję wirft sich aufs Bett. — ٪ Rzucić się do czego, na co = porwać się do czego, sich über etwas berwerfen, sich eblennig drüber machen. Antek postawiwszy garnek, jak porucznik rzucił się na ratunek nieboraka. *Teat.* 54. c, A 2. Do oręża się rzucili. *Sk. Dz.* 1069. Wszystko, nawet kobiety i dzie-

ci, gotowe jest rzucić się do oręża dla obrony ojczyzny. *Gaz. Nur.* 1, 249. I jam się do tej praey rzucił. *Ryb. Ps. praef.* (jam jej się chwycił). Kto nie oszczędza swego, rzuci się do cudzego. *Cu. Ad.* 588. Chcąc uczciwsze obrać sobie rzemieślo, rzuciłem się całym sobą do teatru. *Teat.* 20. b, 209. udałem się całkiem do teatru, całkiem mu się poświęciłem, oddałem. — Rzucili się do niego użeni, jako do użonego; rzucili się żołnierze, jako do walecznego hetmana. *Birk. Zamaj.* 25. (udał się hurtmem do niego, cisnili się do niego, sie drängten sich zu ihm). Sąsiedzi, o budowaniu klasztoru dowiedziawszy się, wnetże się rzucili, ten cegłę, ten wapno, ten piasek wozil. *Sk. Żyw.* 1, 209 (chciewie się tego chwycili, tego się jeli, ruszyli się koło tego). — ٪ Rzucić się do kogo, na kogo, przyskakiwać na niego, miotać się na niego, sich über einen bet werfen. Poznawszy, że to był rodzony brat jego, wnet się do niego rzucił, a obłąpił go. *Sk. Dz.* 2, 198. — *Alter:* Rzucić się na kogo, targać się nań; über einen herfürzen, sich über ihn hermachen, ihn anfallen. Pies się na mnie rzucił. *Cu. Th.* 972. Pospółstwo rozjętrzone chciało się rzucić na karę, i rozszarpać zdejęc. *Gaz. Nur.* 1, 159. Któryby się na hetmana ręką abo słowy nieuczciwemi rzucił, ma być na gardle karany. *Gwaga.* 504. I na słońce się i gwiazdy rzucił. *Sk. Kus.* 45. b. (nie rzucił się z motyką na słońce, cf. motyka; cf. nie miec się kołku na niedźwiedzia). Gdy ustalo szouranie, P. Burke znouu się na rewolucyę Francuską rzucił. *Gaz. Nur.* 1, 177. — ٪ Rzucić się *absolute;* miotać się, ciskać się z gniewu, sich werfen, s. B. vor Verdruß. Lata po izbie, paznogie gryzie, rzucił się po kampane. *Teat.* 29, 5. Im się bardziej zwiierz rzucił, bardziej w swej wikle. *Pol. Arg.* 258. Mielła paf go w szyję między klaki. Lwisko się rzucił, jak szaleniec mki. *Zab.* 15, 282. *Teat.* Ktożby wierzył, żeby ta mała gadzina tak się rzucił mgla? *Teat.* 1. b, 52. — ٪ Rzucić się choroba między obywateli, *invid.* *Cu. Th.* 972. eine Krankheit überfällt die Gemeinde. Kto się rzucił na zbożo. *ib.* *Cab. Rdz.* Rzucił mi się swizna = swirze, die granit Haare brechen mir. — Rzucił się komu płacz, die Tränen brechen ihm durch, die Augen geben ihm über. Czy mi się rzuciły, i dobywały z orzu. *Leop. Genes.* 15. Gwałtem Izzy podobne dżdżowi rzuciły się człowiekowi. *Graph. W.* 539. Troche przychodzi z tego zachwycony; abe Izzy mi się rzucił, zaiki utrapiełna. *Jabl. Tel.* 555. *Teat.* 55. c, 9. — *Similiter:* Krew' mu się rzucił, er fängt an zu bluten. Cyrulik mi zakazał sukni zdejmować, żeby się krew' nie rzuciła przez jakie dotknięcie nieostrożne. *Boh. Kom.* 5, 211. Gdy do zabitego przyprowadzą tego, który go zabił, tedy się krew' zabitego z ran rzucił. *Sk. Probl.* 102.

Pochodzić *rzut.* *rzutnia*, *rzutny*; *dorzucić*, *narzucić*, *obrzucić*, *odrzucić*, *odrzuć*, *podrzucić*, *podrzutek*, *porzucić*, *przerzucić*, *przrzucić*, *rozrzucić*, *rozrzutny*, *rozrzutność*, *urzucić*, *wrzucić*, *wyrzucić*, *zarzucić*, *zarzut*, *rzucić*.

RZUMPLE *plur.*, (cf. *Germ.* *Gerumpel*, *rumpeln*); w górnictwie, wyrzuty, odchód kruszewy, unnütze Steine und

Erde, die vom Erze abgeben. *Tr.* RZUMPLARZ, a, m., górnik rzumpie uprzątający, der Knappe, der die unnege Erde mid Steine wegfdwafft. *Tr.*

RZUT, u, m., rzucenie, rzucanie; das Werfen, der Wurf; *Boh.* wzvrh; *Carn. et Vind.* luzhaj; *Croat.* hit, hitacz, (cf. chwyt); *Hung.* hajtas; *Ross.* бросокъ, metanie, швырокъ. Siła rzutu, *ris projectilis*, siła wystrzahu; n. p. kuli armatniej. *Sauid Jeog.* 28. Wody pod rzutem kotwy pieniąc się tryskają. *Przyb. Luz.* 14. Mota moprzyjacieli oszczep; im straszniejszy był ten rzut, tym więcej bogom dziękuj za swoje ocalenie. *Stas. Num.* 1, 150. Na rzut bowiem kamienia ledwie siegnie oko, Tak się tuman rozciąga z pod ich nóg szeroko. *Dmoch. H.* 68. Postrzegł to przez rzut oka chyży. *Przyb. Mll.* 45. Tej tkliwej czulości nie umie pojnować, tych rzutów serce do siebie, tego rozrzewnienia. *Neme. P. P.* 60. RZUTKI, a, ie, zwiny, zwrotny, rzeski; fluf, purrig. Chłopiec żywy, rzutki, zna świat. *Teol.* 19, b, 49. RZUTNIA, i, ż., *trojectaria*, linia miejsca, która rzucione wzgórze ciało spadając przebiega. *Hab. Mech.* 52. et 54. die Wurflinie. RZUTNY, a, e, RZUTNE *adverb.*, rzucający, werfend, brumidflendernd, (cf. rzucały); *Boh.* hodmo; *Ross.* бросовый, метательный. Morze ładami rzutne. *Hor.* 2, 57; *mare ventosum.* *Petr. Hor.* 2, F 2 b. O gdyby wiersze moje były rzutniejsze, niżeli watry, które poginają trzęcąc na brzegach. *Karp.* 5, 79; *Optus legens.* *De Lille.* Wichry porwały dać w żagle okrutnie, Czarne wały bić okret, i nosić go rzutnie. *Jabl. Tel.* 47. Rzutny koń *Jabl. Buk.* 6 5 b. Wężów rzutne ozony chrzęst czynią niezmierny. *Min. Lurs.* 16. Nizeli palcem stron potrafi rzutnie, Narwie sie motków, i naciśka lutnie. *Mon.* 71, 719. (lekko, szybko, skoczno).

RZYĆ, i, ż.; *Boh.* řt, řit, zachule; *Slov.* řit, zadek, obrtné ljee; *Sorab.* 1. riez, poszedek, (ob. Pośladek); *Sorab.* 2. risel, rijsel, rijka; *Carn.* řit; *Vind.* řit, sadniza; *Croat.* řit, guzeza, zadnyjeza, (riehem = wierzgani); (*Bosn.* zričajca = enema, cf. *Turc.* mid *posterici pars*); kuper, zadek; der Steiß, der Hintere. Kozioł rzyć przycisnął do ściany. *J. Kahan. Fr.* 77. Dosyć sornie ozona pō rzyć. *Rys. Ad.* 10. *Pot. Poz.* 698. Myśl w niebie, a rzyć w popiele. *lys. Ad.* 40. Wszystko się wszystkim podobą do siebie, Ano rzyć w piasku, choć lata myśl w niebie. *Rej. Zw.* 219. Chceszli sławnym być Daj nie-enoie w rzyć. *Rej. Zw.* 257 b. rzyć ję o ziemię. (*Vind.* Jidi pefizi v' řit = idź do kaduka!). Nie drzewu j pies papłynie, aż mu sie wody w rzyć nalinie. *Rys. Ad.* 45. (z musu enota). *Slov.* Pekni, gako řit na opak, *ab-surdus*.

Pochodz. *rzytny, posoryt, pōlszyć, pōlszytek.*

RZYGAĆ, ob. Rzygnąć RZYGAĆ, a, m., co rzyga; *Vind.* regavez; *Rag.* rigalaz uzagalaz, der Rülhpier. RZYGAĆKA, i, ż., *ru talane, Mę z. Rülhpierium; Vind.* rigavka, rigavizo; *Rag.* ur'obaca — (RZYGADEO, ob. Zygadło). — RZYGNĄĆ *med. jellat.*, Rzygać *contin.*, (*Boh.* řihati, (cf. řiti, řigi *raucare*), krekati, krekati, krekán; (*Carn.* rigam *ructare*, 2 *rudire*); *Vind.* rigati, srujavati, kouzuvat, sa-zukuvat, koflati, fe torgati, zhrsdati; *Croat.* rigam,

(cf. *resim*, *erehim ringor*); *Rag.* rigati, uzrignuti, od-righnuti, izrigati, (cf. *rēvati fremere*, *revati, rudire*); *Bosn.* rigati, uzrighivati; *Ross.* рыгнуть, рыгать, рветь, рвать, выпрять (cf. *rvać*), рыггегца, рыггегца; *Ecel.* rygato, व्यर्यगो, पश्यगो; *Graec.* *εργεγο*; *Lat.* ructo, eructo); głośne żółdka odbijanie mięć, rüftica, jid wer-gen. Gdy objadłszy się czosnku abo rzodkwi na czło-wieka rzygnie, tedy prawie aż go zaraża onym sprostyam dechem. *Saš. Probl.* 49. Nie godzi się, sposobem nie-których ludzi, za trzęciem słowem rzygnąć. *Ezaz. Ob. d. a.* Rzodkiew' czym sinrodłwe rzygnie *Crese* 241, *Sorab.* 1. pżeszędwano, zowtka hoře storkano; *Bosn.* odrgibnuta-je, riganje; *Vind.* řiga, kouzanje; *Rag.* rigottina; *Ross.* рыгание, рыгота; *Ecel.* piranie; *Graec.* *εργεγο*, *Lat.* ructus; *Turc.* arugh. Rzygnienie i watrów przez usta odchodzenie; *ructus et flatus Comp. Med.* 197. Nękwa-sne rzygnie lekarstwo. *Sleszk. Ped.* 141 *Siean.* 572. — § Rzygnąć, rzucić z żółdka, womit ewad; brechen, ipcen. Jelli wiele, a napelmszy się, zaraz jeonym rzy-gnieniem, nie w żółdki nie mięć. *Sš. Dz.* 148. — *Fig.* Etua rzygająca kamienne. *Pot. Aug.* 284. Rozpadli-ny grunta rzygają wysoko płoniciami. *Przyb. Ad.* 159. Uragaję się z niego naśmiewali, Błuznierstwa z geby rzygajęć przeklećć *Odzn. Šv.* 2, 1 i, (cf. blud). Scorb-łat z dziesięciu tysięcy rzygnął duszą. *Štrjka. Gon.* X 5, wyzionął duszę, zginał. RZYGLIWY, a, e. — w *adv.* *ru tuosas. Gn. Tu.* 975 *Gn. Syp.* 789 *rülpierend*; *Sorab.* 1. pżeszędwate; *Rag.* uzrigkm. RZYGLEC, lea, m., rzygacz, ein Rülpter. Wszystkim rzygulcom, łokomskom, dąmotrawskom, wytrzesikullom, łapisztkom. *Dzwon. Št.* A 2 *Bos.* rż. B 5.

Pochodz. *odrygnąć, pōczygnąć, wyprzgnąć.*

RZYM, u, m., (u dawnych *in Genit.* Rzym; n. p. *Warg.* *Wal.* 424, *Biel.* 454. *Rozet*, stolica państwa papie-skiego. *Dybe. Geogr.* 568, die Stadt Rom; *Boh.* řim; *Šlō. Řim*, *Sorab.* 1. Rom; *Sorab.* 2. Romy; *Carn.* Řim; *Vind.* Řim, Řimsker mesto; *Croat.* Řim; *Hung.* Roma; *Bosn.* Řim; *Slov.* Řim; *Rag.* Řim; *Ross.* Римъ. W Rzy-mie być, a papieża nie wiedzieć. *Gn. Ad.* 1262. Gdzie papież, tam Rzym. *Sš. Dz.* 518. I w Rzymie świąt; i w Rzymie ludzie. *Gn. Ad.* 284. i w kapry wećni, anty inter den Heiligen funder man Zedel. Kto w Polsce albo w Rusi głupi, Ten w Rzymie sobie rozum nie kupi. *Fund.* 81, (cf. w Paryżu). Nie zaraz Rzymu zbudowa-no. *Głoz. Wych.* J 8. cf. Kraków). Język i do Rzy-mu doprowadzi; *Ross.* язык и до Рима доведеть. Czas uczy, że gdzie enoty zbrodnie przeważają kraj rośno, a gdzie zbrodnie, i Rzymu palają. *Zib.* 10, 242. a naj-większe państwa). Siedmiopagórkowy Rzym. *Kelw.* 544. RZYMIANIN, RZYMCZYK, a, m., z Rzymu rodowity, der Römer; *Boh.* řimjan; *Šlō. Řimjan*; *Sorab.* 2. Romar; *Carn.* Řimlar; *Vind.* Řimlar, Řimlan, Řimlan; *Croat.* Řimljan; *Hung.* Rómaj ember, Rómaiár; *Rag.* Řimgljan-ina; *De n.* Řimhanin; *Slav.* Řimljanin; *Ross.* Римлянин. Rzym widział w osobie Brutusa ostatniego Rzy-mianina. *Zab.* 7, 21. Dumny Rzymczyk. *Zab.* 5. *Bardz. Luk.* 186. et 2, 56. — § Katolików Aryanie zwali Rzymia-

nami, papistami, papieżnikami. *Sk. Dz.* 443. Trudności bywają w pożyciu małżeńskim Rzymianina z Ruską, Ruski z Rzymianinem. *Sak. Kal. E 1 b.* t. j. katolika z Greczynką. RZYMIANKA, i, ż., z Rzymu rodowita, die Römerin; *Slov.* Rimanka; *Slav.* Rimljanka; *Croat.* Rimljanka; *Ross.* Римлянка. Obrano sto białych głów ze wszystkich Rzymianek. *Warg. Wal.* 310. RZYMSKI, a, ie, od Rzymu, Römiſch; *Boh.* Řimský; *Slov.* Rimski; *Carn.* Rumske; *Vind.* Rimski, Rimlarski; *Rag.* Rijmski; *Slav.* Rimski; *Croat.* Rimszki, Rimzki; *Hung.* Római; *Ross.* Римский. Mietka Rzymaska albo Włoska. *Cresc.* 255. Poczot Rzymiski, ob. Poczot. Wszystkie wycierpacie po Rzymsku gotowi. *Chraſc. Luk.* 295, jak Rzymiane. (*Ecel.* Риметвлю, *Græc.* Ῥωμαίων, *Romanas partes fore*). Imperium Rzymisko-Niemieckie. *Chmel.* 1, 495. Römiſch-Deutiſch.

RZYSKO, a, n., od rzy: żytnisko, pole na którym żyta, daſ Roggenfeld; (cf. *Bosn.* rrit, rát, art, rt = *cuspis*). Ściernie na rzyſku i pszeniezysku podorać. *Zaw. Gosp.* — §. Pole żęte, konieczki słomy po żęciu na polu w ziemi pozostałe, ściernisko; (*Boh.* strnjſko, strniſtĕ; *Vind.* sterniſhe; *Sorab.* 2. rſcheliſečo, dſcheliſečo, žiſečo; *Ross.* жниво, cf. žniwo); die Stoppeln, daſ Stoppelfeld. Wiele pomaga roli, gdy się rzyſka do gnojenia w jej doſtaną wnętrzości. *Kluk. Roſl.* 5, 156. Rzyſka są znaczną pomocą do paszy bydła. *Haur. Sk.* 57. Zać się powinno czysto, równe i nizkie czyniąc rzyſko. *Kluk. Roſl.* 5, 216. *Haur. Sk.* 9.

RZYTNY, a, e; *Boh.* řitni; od rzyei, zadkowy; *Čtičſ* = *řiter* =, *řitern* =. Wrzód wychodny, który z gruba rzytnym zowią. *Sleszk. Ped.* 205, (cf. *Fik*, figa).

S.

S, litera siedmiuſta alfabetu Łacińskiego. *Kras. Zh.* 2, 462.

1. Podługawate f atenczas powinnoby się piſać, kiedy się dwa ss skłódką. n. p. *Roſſya*; z początku i w ſrodku słowa, a óre chogę piſać można; ale na końcu słowa, lepiej ſe piſze s niż f. *Dudz.* 7. S troje, Łacińskie, n. p. *Samſon*, co wymawiamy jak Niemieckie ſ, (*Niemc.* zaſ s wymawiają, jak ny z); drugie ſ z kreską, n. p. oſ: trzeci: ſz. *Gdzie po ſz* następuje cz, *Jan Koelczowski wali piſać ſoz n ſzcz*, n. p. *szoddy*. *Januszowski* miasto ſz wali piſać ſ albo ſz; *Garnicki* ss; *Orzechowski* przekłada Niemieckie seli, i piſze: *preſeli, waſcha: proſze, waſza*. *Nowy Ch.* — Wiele jest ſów porzucających się od sz, tob. *Sz*, *kwore* *wymyſzają* *piſze* *piſz* ſ, n. p. *ſhlanka, ſhlo, ſlub, ſalcy, ſte*. *Dudz.* 15. W ſłowach wyjętych z Niemieckiegi, lepiej ſadze zachować ſz, odpowiadające Niemieckiemu ſch: n. p. *ſchlichta, ſchicor*. — 2. ſ terminatio ſecondæ personæ ſingularis præſentis Verbi hęc, et præteritii omnium Verborum, sæpenumero avulſa, adjuſtante nomibus et adverbiis: n. p. *Dobryſ jest: veſ omiſſo jest: dobryſ, dobryeſ: dobry jeſteſ*. — *Tyſ to ſprawil: ty to ſprawil-ſ*. *Dziecko małe, ty wieſz, gdzie-ſ jest, coſ jest*. *Karp.* 7, 64. (*gdzie jeſteſ, co jeſteſ*). In Plurali; -ſcie, n. p. *Wyſcie tam byli: wy tam byliſcie*. *Mysmy to kazali: my to kazaliſmy, my to kazali*. — 3. Terminatio ſecondæ personæ ſingularis præſentis omnium verborum exita ſz, (excepto jeſteſ): n. p. *Czytaſz, lubiſz, czyſz: ſz: umieſz*; cf. *Lat.* amas, legis, audis, doces. — 4. ſ encliticum incertitudinis: n. p. *Jakiſ wſtępenia, jakieſ poniewolne czucie oſtręgało, że talie życie ſtanniem*. *Stas. Num.* 2, 151. Præcedente conſonante, adjuſgitur, -ſiſ: e. gr.: *Obadvoj czymſiſ zniekerati, wpadli w myſli ſmutne*. *Stas. Num.* 2, 97, (cf. enclit. affirmationis — ž, e. gr. *jakoſ, jakož, qu. v., cf. ſz*

ž interrogationis). — 4. Præpoſitio Latinorum cum in noſtra lingua unica litera s exprimitur, et non z; ut quidam ſcribunt; z enim est ex. *Macz.* — Observant hoc diſcrimen veteres, n. p. *Beć ſię nie beđe, boſ ty jeſt ſe mną*. *Biał.* 257. Inde *ſejm: ſycm* a verbo *zjać, zejmować*, quod ſcribendum eſſet *ſjać, ſejmować*. *Invenerunt* hoc diſcrimen apud Bohemos etc. n. p. *s octem git; et z wozu padnaut; Vind. fmano, ftabo, f niem: ze mną, z toba, z nim*. Apud Ruſſos nam *cz, ex czъ* — ſ. ſ compositis quibusdam præponitur, loco z, ex usu pronuntiationis et ſcribendum, præsertim ante c, k, p, t; n. p. *ſchodzić, ſchodzę, ſp. ſć, ſteknąć*; in quibus et nos indulgendum conſuetudini, quia aliter nonnunquam idea verbum diſtralendum eſſet duobus variis ſcribendi modis: e. gr. *ſchodzić ſe z kim* (ubi præpoſitio s = cum), et *ſchodzić z góry*, (ubi præpoſitio z = ex); *ſeice; ſłow. ſtĕkati, ſpołu tĕcy confluere; zicec; ſłow. zĕkati, doſtutĕcy defluere*. — 5. Similiter z cum Accuſativo, n. p. *Jeſt mi z to ſily, ma z tyſięc złotych*, deberet ſcribi s, ut Bohemicum s co, ſeć; ſed vide præpoſitionem Z. — 6. Abbreviate ſ: *ſwieży; ſ. p. ſwieżej pamieci*.

S A.

SA! interjectio appellandi canes: (cf. *ſam! adverbiana*); te! te! *tema per, (wem man cimen Hund rufi), (appos. zasię!)* *ſa tu piſku, ſa! Boh. Kcm.* 5, 415, (cf. *ſzaſzek*). — *Wz ſzez; z yſliwſkim głoſem, czyniąc brzaniecie żywwe: ſa ſa! ma wierna trzodo! dalej me bytany!* *ſot. Saut.* 107. — §. *Ka woły, miasto k ſobie, na lewą rękę, woja ſa ſa!* *Haur. Sk.* 53. — *ſov. Jedno ſa ſa, a drugie do luſa; diſparibus boſas, non bene traditur currac.* *Bys. Ad.* 19. *Zegl. Ad.* 99. *Zabl. Zab.* 66. *Teat.*

29, 26. (niesworność) Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sa sa, a drugi młody do lasa; potrzeba sworności. *Gil. Post.* 127.

SA, *ob.* Być.

SĀBAS, ŠĀBAT u, m., n. p. Sabas żydowski. SABASZ, *ob.* Sobota.

SABAUDYA, yi, ż.; *Bosn.* Savoia; *Slav.* Safojska; księstwo między Francją i Włochami. *Dykc. Geogr.* 3, 3. SAVOYEN. SABAUDZKI, a, ie, SAVOYŃ, von Savoyen. Księstwo Sabaudzkie. *Wyrw. Geogr.* 245. SABAUDCZYK, a, m., ein Savoyarde; *Slav.* Safojac.

SABELEK, lka, m., kurzyka, kokorzyka, młody kurek, *pullaster. Macz.* ein junges Hühnen.

SABINA, y, ż., SABINKA, i, ż., *szelbn*, imię kolibee, ein Weibername. — 2. Sibinka, z dawnej Sabinii, eine Sabiterium.

SABINA, SAWINA, SZAWINA, y, ż., choinka klasztorna, jałowice szawina, *juniperus sabina*, rośnie krzakowato u nas w ogrodach. *Kluk. Dykc.* 2 67. der Edelbaum, *Sorab.* 1. żanlaw; *Ross.* артынь, вощакин можжевельникъ. Zakonnicy pospolicie szawinę sadzą w swoich wiyrdarzach. *Cresc.* 459. Sabina nieplodna, nietota, *cupressus cretica. Cn. Th.* 975. der wilde Edelbaum.

SACY, y ssący, *ob.* Snać.

SĄCZEK, czka, m.; *Boh.* sauček; *Ross.* сучокъ, сучениеъ; *dem. Nom.* sek: mała sekowatość w gałązkach, w źelzieblach; ein kleiner Knorren, Knoten, stückerl, Knötchen, Knürrchen. Sączki na drzewie. *Cresc.* 665. Rozszczepte różeczkę od dołu do kolanka albo sączka. *Syr. Riv.* Zboża niektóre mają sączki gęste, jak pszenica, jęczmień i t. d. *Cresc.* 61. — 2. Sączek u wedy zab. *Cresc.* 618. der Stachel, Haken oder Zahn an der Hühnigel. — [*Transl.* Sączek, piasek z zęba, *ob.* Łączek 2].

SĄCZYĆ *cs.* niedok, kapieć z siebie wydawać, kroplami wypuszczać; *Germ.* fließen, fließen von sich geben, tropfen, in Tropfen fließen lassen; (*cf.* *Bag.* suzići lacimare, sūza: lza. *Croat.* suzecek lacrimosus, suzečki lippus, sūza: lza; *cf.* *Lat.* succus, *cf.* sok, suczysty). Wszystkie drzewa wydające owoce postkwy, zwykły sączyły gumę. *Fors.* 4. W świetne jutrzienka odziana szkarłata Sączy lzy srebrne na spragnione kwiaty. *Zab.* 1, 206. *Nar.* SĄCZYĆ się *rec.*, kapieć, herab fließen, träufeln. Z białej się brzozy smaczny etok sączy. *Zob.* 8, 505. Buczka, póki w niej nie niemasz, póty nie znać, by gdzie cieć miało, a skoro ja naleją, ali sie wnet z kilku stron sączy. *Gorn. Dnr.* 560. W nawie, przez którą się sączy, jednej albo drugiej szczelnie zabrzecć nietrudno. *Pilch. Sen. list.* 245. Nie kroplami tu się sączy, ale płynie nieprzerwanie i nierozdzielnie. *Pilch. Sen. list.* 270. Mała tam utrata, gdzie się tylko sączy. *ib.* 2, 145. Nie chce ja ani tego, aby się mowa powoli, jakoby kroplami sączyła, ani też aby pedem leciała. *ib.* 505, *cf.* cędzić słowa. SĄCZYPIWOSZ, a, m., *Pol. Jow.* 72, SĄCZYKWATERKA, i, m., *Mon.* 75. 591, wydymkufel, wytrzesikufel, ein Bruder Sauhaus.

Pochodz. *osaczyć*, *wysaczyć*, *zsaczyć*, *nasaczyć*.

SAD, u, m.; (*Boh.* sad; *Ross.* садъ, садикъ, садине; (*Ecel.* садъ [hortus 2], roślina; *ca.* towie ogrodowy; *Sorab.* 2.

szad; *Carn.* sad, sadje, saljovina: owoce, owoce, frukta, sadnishe: owocarnia; *Vind.* sad, sadje: owoce, owoce; fadovitnost, fadhvost: urodzajność; fadovaten, fadh, faden: urodzajny; fadovti, sad pernesti: plodzie, rodzie; (*Croat.* szadovenieza *plantarium*, szadonosen fructifer; *Bag.* sad plantivo, pastivum); *Bisa.* sadl, mesto posagljeno mladigami *plantarium*, mlade vinogradi; sad, der Baumgarten; *Carn.* drevo, drevnek, pashgröl; *Vind.* fadouni vert, pungart, vertfue, (*cf.* wydzioz), jablaken vert, lekoufne; *Croat.* ternacz; *Bosa.* jablonec (*ob.* Jablko), voelchnak, perivoj; *Slav.* vohinjak, (*ob.* Owoce); *Ross.* овошница. Ogrody, na same tylko dziozwa urodzajne, sadami nazywaja się. *Kluk. E. st.* 1, 59, (*ob.* Sadzie). Stoż sadu *Ecl.* сагошарител.

1. SAD, u, m.; *Boh.* sad; *S. w.* sad, saditina; *Sorab.* 2. szud, richa; *Sorab.* 1. fud; *Carn.* sōlba, richa; *Vind.* fudba, fojenje, prauca (*ob.* Prawda), sposnajtj; (*cf.* poznać, rozpoznać); *Croat.* szud; *Bag.* sōl, sōlba, sudbina; *Slav.* sud; *Bosn.* sud, pravda; *Ross.* судъ; *cf.* *Siles.* Zandergericht, *cf.* Sand, *cf.* Jent; *Gorn.* sud; *Ke.* svana, *cf.* *Germ.* jebuit; *cf.* *Heb.* 72. sad, *consilium*, *consilium*, 72. confabulatio; sadowne sprawy, das Gericht, das Richten, das Gerichtbalten. Ni ledzym sadzie tzy, osoby mają być: powodowa strona, obżetowany i seba. *Modz. Baz.* 535. Sad niesłuszny, gdzie sam sebz nastaje, *Ca. Ad.* 1020. Sad bez drugiej strony nie lobaj. . . 1019. (pierwej obu stron wysluchaj, tż dokońc rozsądne wydaj). Sad skwaplywy, rzadko prawiedlywy. *Ca. Ad.* 1021. — 2. Sad, sprawa, praca, pzoos; Gericht: proces, Reditieren. Sad o to nie będzie ledm, upomnieć się w jego przio. *Gorn. Sen.* 165. Sad Rzymo nie niektóre trudne sady do Accozagu poszli, sadzac się. *Sk. Dz.* 40 — 2. Sad, wyrok sądowy; S. rozsadek, (*cf.* rozsadek); *Sor.* sūt, *cf.* osadek; *Vind.* odba, odol, refoja, odloba, odloka, fōd, das Richteramt, Richter, der Ausspruch, (*Ecl.* uparoyajie, uparoyajie, uparoyajie *judicium*); *Gorn.* *cauzantia*, *cf.* *judicium*, *judicium*. Podają teryz solie ludzie piz z reoz sady na pismie zaenego fudba, które sady równaj się mdrości Salomonowej *Gorn. Wz. J. 1 b.* Mdrość przedwie zna chce, obżstny nie pogardzali wzajemnym o solie sadem *Zalt. Res.* 110. szlancica, mimmanem, opina, *cf.* imię). — 2. Sad, miejsce spłowe, *Vind.* fōdna lisha, fōdnifhe; *Sor.* sudbina; *Ross.* upravnje: ezas sadz nia, obecność sędziów; das Gericht, die Gerichte, der Gerichtsart, die Gerichtezeit, Gerichtstage, Gerichtsbaltung. Niechaj po tzy sady przyjzdo do sednego i lawników u sadu, i niechaj się skarży. *Ca. Th.* 167. Sady zapowiedzieć, obwoić, *Ca. Th.* 974. Sady zawiesić *ib.* 973, (*cf.* sady zawiazane, *cf.* kadencya, rokki). — 2. Sad, urząd sądowy; das Gericht, die Gerichte: lnt. Karanym za to będziesz w swoim sadzie. *Teat.* 46, 45. Niższy sad; *Vind.* podfudba, *ob.* Podśedeck. Wyższy sad, *ob.* Apelacya. — 2) *Transl.* Sad ostateczny sad pański, sad boży ostatni. *Kurk. Kat.* 58. das jungste Gericht. Jak świat światem, aż do sadu pańskiego, jeden drugiego oszukiwać będzie. *Teat.* 15, e, 16. Sad

pański, a srogość jego, najpierw się pocznie od kosiola jego. *Rej. Psł. X r 4.* Sady boskie, sądy wiekuiste, opatrność, przejrzenie, los, *Latinorum fatum; Ross. судьба, судьбина, die Gerichte Gottes, das Verhängnis, die Schicksal, Vergebung.* Tak sądy boskie cheidy, zwykli ludzie mówić, kiedy nie wiedzą przyczyny, dla której się co stało. *Otw. Ow. 109.* Dziwne sądy boże, że za złych cesarzów takich plag nie było, jak za Tytusa. *Sk. Dz. 61.* Sady wiekuiste, *fatum. Gorn. Wł. B. Gorn. Sen. 284.* — §. Sąd czynić z sobą: sprawować się przed sobą, mit sich selbst rechnen. Codzień czynię sama z sobą Sąd własny boże przed tobą *Groch. Wł. 594.* Nie nasza rzecz w boskich sprawach o was sądy czynić. *Sk. Dz. 1158.* — §. *Philos.* Sąd, wyrok, ein Urteil. Cała ta myśl: słońce jest świetnie; nazywa się sadem, póki jest u mnie wewnątrz. *Epcz. Gr. 5, 41,* (cf. zdanie).

Pochodz. sub Verbo sądzić.

2. SAD, *G. sędu, m., SADEK, dka, m., dem.; Boh. sud, saudek, saudek, (osudj, osudjko, nadoba: naczynie. posudniko platiti od fasy płacić); Slov. sud, sudek: Sorab. 1. fud, szud, fudowo, fudk, fudoweżko; Sorab. 2. szudk, szudashk; Bosn. sūd od mleka, vode, sudiech: Vind. potsodva, potsoda, pofoda, fodge; Carn. sod, sōdz, posodā; Croat. sūd, sudiech, poszuda, poszudieza; Rag. sūd, sudich, sūdniech, sūdak, sudacjajz; Slov. sūd, sudich, posuda; Ross. судъ, судно, посуда, посудина, сосудъ, судокъ, суденно, суденшино, суденно; (Eecl. суды: корабль, лодин okret: Ross. ob-sol. судъ, суденко: рожд, cf. korab'): fasa, naczynie do chowania mokrych rzeczy, ein Faß. Gdy sąd winny ma być otworzony albo herowany, wino w pośrodku sądu lepsze jest, niż wierzchnie albo spodnie. *Crese. 515.* Z młodego brzości bywają obręcze na drewniane sedy. *ib. 458.* Jarzyny zachowują w bani albo w sedzie olejowym *Crese. 170.* Grona winne chować w jakiegokolwiek sedy albo faski. *ib. 550.* Onej niewieście, która Peliasza nakarmiła, sędów już nie stawało, w coby olej lać miała. *Rej. Psł. O o 4.* Weźcie sobie czystych użytków ziemi w sedy wasze. 1 *Leop. Genes. 45, 41.* (w naczynia wasze. 5 *Leop.*). Stało tam sześć kamiennych sędów wodnych. *Sehl. Joan. 11. Refundere cervicium in aliud vas:* piwa przelać w inny sąd. *Macz. Przelać w insze sedy. ib.* Zebrali drobne ryby do sędów. *Budn. Math. 15, 48.* (w naczynia. *Bibl. Gd.*) 1 *Leop. 2 Ezdr. 15, 5.* Kazał, aby ten sądek był co rychłej wypróżnionym, a potem winem nowym napełnionym. *Wys. Kat. 158.* Kazał sobie nasypać sądek mąki. *Budn. Apophit. 22. Wys. Kat. 159.**

Pochodz. *sudzina, sudno, sudenny. Carn. sodar; Vind. sodar, todovsar: bednarz; Ross. посудникъ, сосудо-хранительница szelbiąg; Eecl. сосудохранитель, сосудо-дѣлатель, сосудохудожникъ vascularius.*

- SADEK, dku, m., SADECZEK, czka, m., dem. *Nom. sad, ein fleiner Baumgarten; Boh. sádek; Ross. садикъ; (Eecl. садокъ, вертоградецъ hortulus).* Możesz nadobnych przechadzek użyć około stawków albo po sadeczkach swoich. *Rej. Zw. 164.*

SADLICZKA, i, ż.; *Ross. пикотная; ziele, rzeczono od sadła, któremu podobne pozorem i dotknięciem, alysson. Syr. 57. Эфмерwurz; (cf. Ross. сальной корень żywokost pospolity).* SADŁO, a, n.; *Boh. sadlo, tuk, (cf. tucz); Slov. sadlo; Sorab. 1. sadwo; Sorab. 2. szadlo; Carn. salu, sallu; Vind. falu, mast (cf. masć), toustina, toustnina, (cf. tłuszcz); Croat. salov, szalo; Dal. szaló; Bosn. et Rag. sallo; Ross. сало, салцо, салцо: лój, салить лóić; 1) sadło, der Эфмер; tustość z wnętrzości wieprza zebrana, i w siatkę, czepek, w podobieństwo Holenderskiego sera zwinęta, zowie się sadłem. *Kluk. Zw. 1, 290. et 54.* Sadło wieprzowe dobre jest, świeżo przetopione do potraw, jarzyn, do kiszek. *Wiel. Kuch. 427.* Sadło zajęcze, ob. Skrom. — Psem sadłem boki macać. *Rej. Zw. 105 b, (ob. Psi).* Nie miec sadła na psa, bo je zje. *Rys. Ad. 42; (Slov. slaninu na psa zwerit; okaza czyni złodzieja).* Wie pies, czyje sadło zjadł. *Rys. Ad. 70; (Slov. wi pes, čije sadlo zedol; czuje się, summienie go strofuje).* Czuję pies, że zjadł sadło, a bojąc się kija, Choć mu i chleb pokażesz, z daleka cie mija. *Pot. Arg. 184. Opal. Sat. 121.* Chodzi między ludźmi, jako pies, podtulając pod się ogon, czując to na się, że komu sadło zjadł. *Iej. Zw. 65 b.* Panna śmiotana zlizła, a młodzieniec sadło zjadł. *Sak. Prebl. 51.* (oluje nieprawice). Jak w komorze sadła, w nim nauki. *Cn. Al. 295.* Jak sadła w raku, tyle w nim statku. *Pot. Syl. 454.* Ile w szczygłe sadła. *Opal. Sat. 50. (Slov. O sadlo komarowe, de luna capri-za: (Slov. Kto ma sadlo, temu snadno; bogatemu snadno). — Głupi jak sadło. *Min. Ryt. 5, 202.* (jak sak, rumm wie ein Göt). *Boh. Kom. 4, 125. Teat. 25. c, 45.* Pojętny, jak sadło. *Boh. Kom. 2, 106.* Obaczę jeśli teraz wygarecznał, przedtym bowiem wielkie z niego było sadło. *Boh. Kom. 1, 500.* (osieł, głupiec) — 2) Zie- mine sadło, *namia, cialo kopalne, tłuste, lekkie, białe, pospolicie na wodzie pływające. *Kluk. Kop. 1, 208.* Grb- ród. SADŁOGRYZ, a, m., mysz; *Graec. πικρογάγος. Przyb. Batrach, (cf. półcioszarp, szynkodrap). SADŁO- WĄTY, a, e. — o adv. i a kształt sadła, sámcridt; Sorab. 1. fadwoyté. Trzecia powłoczka ciała naszego jest błona sadłowata. *Verz. Cyr. 1, 16. die Zetthaut. SADŁOWY, a, e, od sadła, Эфмер; (Ross. сальной лó- jowy, салотопный od topienia sadła, салотопня łojotopnia, салотопъ łojotop); Boh. sadlnk sadłowy przekupieć). SADNIC, SEDNIC cz. dok., zasadnie, zsednie *widok, sadna nabawiać, skórę przecierać; wund drücken, wund reiben; Nieprzywykłe konia sadni siodło. *Pot. Syl. 101.* Zsednio- ny osieł stęka. *Zab. 15, 177.* Kochają przyjaciela, jak żołnierz konia, na nim jeździł; taka przyjaźń sedni grzbiety przyjaciołom. *Fredr. Ad. 108.* — (SADNIENIE, *Eraz. Jez. y 2 b, ob. Sumnienie).* — SADNISTY, SE- DNISTY, a, e, — o adv. przetartej skóry, ranny, pełen sadna, wund gerieben. SADNO, SEDNO, a, n., *Sorab. 1. zelreno, wéłk; Bosn. sadno ulcus; Ross. садно; przetar- cie skóry na ciełe od kulbaki, od obuwia; das Mund- reiben, eine wund geriebene Stelle, der Wolf vom Reiten.* Przydawa się koniowi uraz na grzbiecie od siodła, co******

sadnem zowią. *Cresc.* 540. Quetschmunde am Wiederriß des Pferdes. Na sadno lekarstwo. *Hipp* 417. *Prov.* Ostrożnie tykaj koniowi niezgojone sadno. *Żegl. Ad.* 209. Ruszył go w sedno, tknął go w sedno, trafił gdzie boli. *Cn. Ad.* 4161. W sadno. *Smotr. Ex.* 8. *Zabl. Iw.* 81. poczuł, er bat ihn empfindlich getroffen. *Rys. Ad.* 60. *Pap.* *Przyk. C* 5 b; *Slov.* nekomu do žiwego sáhat. Są ludzie, gdy go dotkną w sadno w obyczajach jego, w których się on kocha, chocia nie o nim rzecz będzie, tedy się przecie nadzieja, iż to nań przymówki. *Rej. Zu.* 91. Ale cyt! prawda tyka w sadno. *Kchow.* 152. *W. Post.* *W.* 407. (w oczy kole).

SADNY, a, e; *Boh.* soudni; *Slov.* soudenský, k sandu přislušný; *Sorab.* 1. fudny; *Vind.* fodni, foden, fodnikli, fodnikou; *Carn.* sodne; *Itag.* soudni, soudgni; *Croat.* szudni; *Ross.* судный; *Ecol.* судитель, который судить; od sądu, Gericht. Sady wasze do sadnego dnia były odłożone. *Bak. Zamaj.* 50. — Sadny dzień: ostateczny sąd, ostatni dzień świata; *Vind.* posljedni den, fodni den, das jüngste Gericht, der jüngste Tag. Co tu za huk, co za tumult straszny, jakby sadny dzień przyszedł na mię własny. *Jabl. Ez.* 101. Bóg żegnał, na sądny dniu chyba z sobą się obaczmy. *Pet. Arg.* 750.

SADOWIĆ cz. dok, usadowić niedok, 1) posadzać kogo, einen sitzen machen, ihn placiren, ihn setzen. Król kazał gości, którzy się byli zeszli na gody, przeciwko sobie sadowić. 1 *Leop.* 5 *Mach.* 5. Gdy przyszło siadać do stołu, sadowiono każdego wedle rangi. *Kras. Pod.* 2, 150. U stołu, nim się ceremonia sadowienia skończy, potrawy ostygają. *Mon.* 65, 148. Sadowić się, siadać gdzie, sich setzen. Ziola te przyłoż na stolec ciepło, abo usadow się na tym, pomoga ku stolcowi przyrodzonemu. *Siem.* 160. usiądz. — §. Sadowić kogo na jakiej ziemi, na jakim gruncie, osadzić: einen wo ansetzen, ihn etabliren, ihm einen Wohnplatz bestimmen. Sadowić się *icc.*, osiadać, sich niederlassen, sich etabliren. Własność najpierwszych sadowiła ludzi. *Przestr.* 444. Wieś targowa nie ma być blisko drugiey sadowiona, boby to było ze szkodą drugiey. *Szczerb. Sax.* 246. Ułożyliśmy sobie sadowić się w kraju Marsów. *Stas. Num.* 2, 128. Nakazał, aby się tam sadowili. *Otw. Ow.* 496. Radzi się go, aby się tu podle niego sadowił. *Falib. P.* — §. *Transl.* Pusy się sadowią, osiadają, opadają; sich setzen, auf den Boden fallen. *Tr.* — 2) Sadowić się na czym: zasadzać się, gruntować się, sich werauf gründen. Ciota na rozumie się sadowiąca. *Petr. Et.* 152. My się na tym świecie tak sadowimy i gruntujemy, jakobyśmy tu wieki przeżyć mieli. *W. Post.* *W.* 15. Niebezpieczno sadowić się na jego nauce. *Podw. Syon. M* 4. — §. Sadowić się na co: usadzać się, koniecznie nalegać, nacierać, sich und sehr werauf beschehen. On się sadowi widzieć się z nim; czego tak cheiwie żąda, bóg mu sprawia. *Leszcz. II. T.* 207. — 5) *Sadowić co na hare, narażać, ważyć; etwas dran setzen, auf Spiel setzen, dran wagen. Upominał króla, aby boga nie pokusił, mało ludu przeciwko nieprzyjacielowi wielkiemu na hare sadowiąc. *Orzech. Tarn.* 62. SADOWINA, y, ż., [z *rusk.* sadowyna = owoc, Frucht 2]; biedny sad,

ein ärmtlicher Baumgarten. Gdy od złych wiatrów i od nagłej rudy Ochramiał sadowinę, koziel mi się obłąkał. *Simon. Siel.* 54. SADOWISKO, a, n., zasada, der Grund, die Grundlage, der Grundpfiler. Przegniste martwemi wodami domów sadowiska, fundamenta. *Nar. Tac.* 5, 99. — §. *Aliter:* Nowe Sarmatów, odleglejsze od morza sadowiska. *Nar. Hist.* 2, 525. siedliska, Wohnst. (*Ross.* каменные великі сад).

SADOWNICIWO, a, n., *Ross.* судопроизводство; sadowość, władza sadowa, [postępowanie sadowe; das richterliche Verfahren 4], die richterliche Gewalt. Zburzywszy władze konstytucyjne, pod siebie i prawodawstwo i wykonawstwo i sadownictwo podgarncł. *Ust. Konst.* 2, 164. SADOWNE *adverb.*, sadowym sposobem, gerichtlich. Mówił do niego sadownie. 1 *Leop. Jer.* 59, 5.

SADOWNIK, a, m., SADOWNICZY, ego, *Subst.*; (*Ross.* садовникъ, садовникъ; *Boh.* sadař; *Carn.* drevnekar; *Vind.* drcun vertnik, lranjovez, fudjar; *Croat.* deivar; *Bosn.* jabnejar); sadowy ogroduk, der Baumgärtner, Obstgärtner. Sadowniczy wedle natury drzewa, jedne owoce reka swoja zbiera, drugie trzesie, a insze kijem chija. *Sk. Żyw.* 55. Rzadkie, żeby i wewnątrz i po wierzchu cało Sadownikowi na czas jabłko się dostało. *Pot. Pocz.* 587. SADOWNICZKA, i, ż., die Obstgärtnerin; *Vind.* lragnerza, bramouka; (*Croat.* szadovenicza plantarion). SADOWNICZY, a, e, od sadownika, Baumgärtner; *Ross.* садовниковъ, садовничій, садовнический. SADOWNICIWO, a, n., chodzenie kolo sadów, sadowniczy kimszt, die Baumgärtnera. *Gas. Warsz. Ross.* садовничество, садодетство; *Ecol.* садовничество, насаждению растений или разведение виноград. Sadownictwem się bawić, sadownikom być, *Ross.* садовничать.

SADOWOŚĆ, ści, ż, sadownictwo, gerichtliche Gewalt. Władza komisji skarlowej co do sadowości. *Sejm. Grod.* 2, 424. *Czuch. Pr.* 69. SADOWY, SADOWNY, a, e; *Boh.* soudny; *Sorab.* 1. fudnički; *Vind.* foden, fodnichen; *Ross.* суденный, присутственный; od sądu, od sadzenia, Gericht. W sadowym mieście nieraz to postrzeżem. *Mon.* 65, 60. (w trybunalskim). Sadowy nacelnik, prezes *Ecol.* суденачальник. Sadowy kodeks Iwana Bazylewicza *Ross.* суденникъ. Sadowy wyrok; *Vind.* odfoja, reshoja, resfod, fodni resložnik, fodna narka, (cf. szpruch). Sadowe miejsce, sadowy plac, *Sorab.* 1. fudženeza, fudne męsto; *Vind.* fodni mestu, mertvilbe; *Ross.* робное мѣсто. *Stolec sadowy, *Carn.* sodniza; *Vind.* fodnizza, fodni stol, Richterstuhl. Piłat usiadł na stoleu sadowym. *Schl. Joan.* 19. Sadowa izba, sadowy dom, *Boh.* soudnice; *Ross.* судище, судищце, судейская палата, палата. Sesya sadowa *Ross.* присудствие. Ukoszta sadowe. *Ross.* проторъ, протори, *Sorab.* ob. Przesady, peresudy. — *Medic.* Sadowe dni choroby, krytyczne dni. *Krup.* 5, 454.

SADOWY, a, e, od sadu; *Boh.* sadowý; *Ross.* садовый, den Baumgarten betreffend. (*Croat.* szadoven, szadovit fructuosus).

SADYBA, ob. Sadziba. SADZ, u, et a, m.; *Boh.* sadka, halyř; *Sorab.* 1. rěbnik, wobwarnuwaneza, haldar; *Carn.*

poltar; *Croat.* poltar; *Ross.* садокъ садочекъ, прорѣзь; miejsce, naczynie, w którym się chowają różne rzeczy żyjące, ryby, ptaki etc. *Włod.*, ein Behälter, wo man lebendige Thiere hincin fesset. Sadz rybny, sadzawica ruchoma; ein Fischbälter, Fischfajten. Sadze na utrzymywanie ryb żywych na każdą potrzebę, są skrzynie drewniane, wodą napełnione. *Kluk. Zw.* 5, 276. Po ulowionych rybach mało, gdy rzadnego sadzu nie będzie. *Hi p.* 55. Sadz na ptastwo, kocioł, płasznik, kurnik, ein Käfig. Kociec albo sadz kaeczy. *Macz.* Sadz, albo kociec, gdzie kury sadzają. *Kosz. Lor.* 70. Kroguleczka chować potrzeba w sadzu, ojelecionym gietkami chabinnami. *Haur. Sk.* 270. — Sadz świni-karnonik, ehlew. *Cu. Th.* 975. ein Schweine-stall. SADŹ = sżon, ob. Szadz. SADZA, ob. Sadze. SADZAC, ob. Sadzić. SADZAWICA, y, ż., sadz ruchomy na ryby. *Cu. Th.* 975, *Ross.* садкава, ein Fischbälter, Fischfajten, Behälter. *H. r. Sk.* 157. SADZAWKA, i, ż.; *Boh.* rybnik; *Vind.* ribnjak, ribnik; *Sorab.* 1. rěbnik; *Croat.* ribnjak; *Slav.* ribarnica; *Ross.* кувель, езоро, прудъ, садокъ; 1) der Zapfstein, Belegstein, Ständer, Pfalter. Sadzawki daleko mniejsze są od stawu; w stawach ryby się chowają dla mnożenia; w sadzawkach zaś dla przedkiego ulowienia do żaycia. *Kluk. Zw.* 5, 189. et 274. *Haur. Sk.* 144. Sadzawki zowią się rowy szersze nad cztery sążnie, ale nie tak długie jak kanały, wypełnione wodą przychodzącą i odchodzącą. *Smith. Bud.* 579. — *Transl. fig.* Sadzawkę uczynić w izbie, *humi aquam fundere. Cu. Th.* 464. — 2) Sadzawka, kłoda, ciecnnica, wieżenie. *Sax. Rej.* ein Gefäss. SADZAWKOWY, a, m., od sadzawki, Gefäßlich. SADZAWNİK, a, m.; *Boh.* sadecky; dożora sadzawek, der Aufsichtser, Fischmeister. *Cu. Th.* 975. SADZCA, y, m., założyciel, der Gründer, Stifter, Anleger. Antenor sadzca Padwy. *Ossol. Sen.* 9. Tros pierwszy sadzca Troi. *Otw. Wierg.* 421. SADZE plur.; *nam.* sadza *Singular. inusitatum*; *Boh. et Slov.* saze; *Sorab.* 1. zafe, saży; *Sorab.* 2. zafe, kopsch, (ob. Kopeć); *Carn.* saje; *Vind.* faję, faja, fajovina, fajniza, zheraota v' dumniki, shubhou faje (cf. żużel), (fajdje = mloto); *Croat.* szaja; *Rag.* ejağhja; *Slav.* ejağje; *Bosn.* sağhje, ejağhje; *Ross.* сажа, (cf. чады 'ezad, swąd); *Ecel.* conyxa, caka; proch czarny z dymu w kominach. *Włod.* der Ruß, Kienruß. Każdy dym robi sadze. *Kraj. Pod.* 58. Częstki spalonych ciał, jedne się po ścianach wieszają, i robią sadze, a drugie rozlatują się po prószkokrągu. *Torz.* 117. Sadzami pobrukać, pokopcić *Vind.* obfajati, pofajati. Sadzami pobrukany *Ecel.* ocağestvovanъ, zachernenъ, zamarañъ sakejo. Pelen sadz, 'sadzisty, *Carn.* sajast; *Bosn.* ejağhjav; *Rag.* ejağjav, ejağhiv; *Croat.* szajav. SADZE, ob. Sadzić. — (SADZE, ob. Sadzić). — SADZEL, a, m, rana, guz, wrzód, *generale nomen*; Wunde, Beule, Schwäre, Geschwür. Sadzele są wrzody tak ezeze, jako i drzeniste. *Sienn. Rej.* Fistuly albo sadzele dziurkowate. *Urzel.* 291. Cyrulik leczy wrzody, rany, sadzele, a to za radą doktorską. *Petr. Pol.* 414. Tym lekarstwem mają być wszelkie takowe zwierzechne sadzele leczone. *Śleszk. Ped.* 206. Gdyby był na skórze jego sadzel trądu . . . *Budu. Levit.* 13, 2. W.

Levit. 13, 54. Leżał żebrak u wrót bogacza, po ciele którego całym sine osuły sadzele. *Min. Rył.* 3, 281. — *Transl. fig.* Czas najlepiej leczy ogniste na sercu sadzele. *Pot. Arg.* 747. *Pot. Syl.* 169. Ach jak ciężkie miłości sadzele, nie może ich żadne złoczyże ziele. *Chrose. Ow.* 67. rany miłości. Wunden der Liebe. SADZIBA, SADYBA, y, ż., [siedziba 2], siedlisko; *Wobujsj.* Wobnung, Ejs. (*Boh.* sadba płonki). Wypłoszona część Jazygów w ziemi Chełmskiej, szukała sobie u dolnego Buga bezpieczniejszej sadziby. *Nar. Hst.* 4, 86. Kalisz miał być niejako stołca tej części sadyby Germanów. *Czech Pr.* 1, 6. *N. Pam.* 6, 299. SADZIC, -i, -i cz. niedok., Sadzic = contin.; *Boh.* saditi, sazeti; *Sorab.* 2. sažajžisch; *Sorab.* 1. sadzić, fadżam; *Carn.* sadim; *Vind.* fadit, sa-fajat, safaditi, vřahiti; *Croat.* saditi, sadim, zepiti, (ob. Szecpić); *Rag.* sāditi, usaditi, posāditi, nasaditi; *Bosn.* saditi, usaditi; *Ross.* садить, сажу, сажать, сажаю, посадишь; *Ecel.* сажау; posadzić kogo, sadłowie go, przykładać się do tego żeby siedział; einen sitzen machen, einen placiren, einen wehru setzen. (alt Niederd. faten; *Angl.* set; *Isl.* seta; *Svec.* saetha, saelta; *Anglos.* sattan; *Goth.* satian; *Kero.* sezzan; *Græc.* ἔθισ, ἔθισ; *Hebr.* שׁוּב collocare, שׁוּב posuit; cf. *German.* Saß, cf. sitzen = siedzieć). — Na ojeowskiej ją stołcy sadzają. *P. Kehan. Orł.* 1, 235. Znajdź dobrze, kogo chceś wysoko sadzić. *Zab.* 14, 102. *Nar.* U nas te merchy najwyżej sadzają, A te, co nie ma złota, do kąta wpełniają. *Papir. Kól. C.* 2. Pozłocistego, by też nie umiał i kocio ogona zawięzać, alić go na urzędy sadzają. *Rej. Zw.* 70 b. Sadzenie *Vind.* sataja, faditje. — §. Sadzić, wsadzić, einsetzen. Szwał sadzał do więzienia i hjał wicnych. *W. Art.* 22, 19. Żydz biezowali, sadzali, wyganiłi apostołów. *Bial. Post.* 240. einsetzen, gefangen setzen. Urząd powinien dobrze opatrzyć komore, gdzie sadzają. *Sax. Art.* 51. Sadzan żalen szlachcie być nie ma, jedno prawem przekonany. *Herb. Stat.* 211. Trzeba, żeby kostyry przeduk publiczny miał i sadzał. *Motz. Bas.* 140. Zaden dla długów nie ma być sadzan, ale dobr swych wierzycielowi ma odstąpić, a nie iżby miał do ciemney być wrzawon. *Szerzb. Sax.* 87. Dłużnik bywa sadzan, że nie chce się obwiązać, jako chce wierzycielowi płacić, by się jedno zapotał. *Szerzb. Sax.* 87. Iż kmiotek wolku nie może należeć, a już go też bić, albo mordować, albo sadzić za to? *Rej. Zw.* 80 b. — §. *Oeconom.* Kurę sadzić na gniździe, die Henne auf die Eyer setzen. Czasem do sadzenia kur najprzyzwoitszym jest wiosna. *Kluk. Zw.* 2, 104. W maju kury i gęsi sadzić, odsadzać cieleta, a pod owieczki stare podsadzać jagnięta. *Jeż. Ek. F.* 1. — §. Sadzić gniazdo, pościelać gniazdo, budować gniazdo, das Nest bauen. Orłowie tam gniazda sadzą. *Tr.* — *Similiter*: Miasto Jerolimskie bóg znou sadzi, A wygnać do własnych domów prowadzi. *J. Kehan. Ps.* 210. sadowi, osadza, zakłada; anlegen, gründen. — *Conquinar.* Sadzone jajca, geseßte Eyer. — *Hortulan.* Sadzić płonki, kapustę, flancować; Pflanzen setzen, stecken, pflanzen. Noe począwszy sprawować ziemię, sadził winnicę. *Dambr.* 113. Flancowanie czyli sadzenie ziół do ziemi

bez korzenia, rozszepiwszy różeczkę od dołu do kolanika. *Syr. Rej., Ross. садка, присадка. (Boh. sadba plonki). Nowo sadzony Eccl. новонасаженный, Graec. reóqvros. Cebula sadzona Ross. саженецъ. — 2. Sadzić co czym wysadzić, mit etwas befehen, einpflanzen, anpflanzen, einlegen. Szable dyamentami sadzone. *Teat. 4. b. 51.* (kameryzowane). Zbroja szmaragdy sadzona. *P. Kchan. Orł. 1. 166.* Posadzka cudownym rzemiosłem sadzona. *Star. Dwo. 6.* Sadzić ściany marmurem, alabastrem. *Cu. Th. 975.* wykładać, mit Marmor anpflanzen, einlegen. Niecho nadobnem gwiazdami ślicznie sadzone. *J. Kchan. Fr. 15.* Sadzenie : sadzona robota. *Cu. Th. 976.* eingelegte Arbeit. — Sadzić w co : wsadzać, wstawiać, wkładać; hinein stellen, setzen, legen, (cf. *Ross. садальщикъ wsuwacz, садальный od wsuwania, садальный лопатка piekarska łopata). Sadzić cegłę, u murarza, na wapno ją kłaść murując. *Magier. Mskr. Próżno sadzę w swój wiersz długie słowa, Gdy tego nie wypowie i najmędrza głowa. Puszcz. Dz. 55.* Słowa w tym piśmie tak są potrzebnie sadzone, że nie może być żadne opuszczone. *Opal. Poet. — Aliiter absolute: Sadzić, n. p. Wielkimi kroki w pole między Hektor sadi. Dmoch. II. 2. 75.* (macha, śpieszy). Otoż to drugi Kato, samemi sentencyjami sadi. *Teat. 7. d. 45.* (strzela, wali). — 3. Sadzić co na co : włożyć na co, dran setzen, auf Epfel setzen. Co na to sadzisz, o co się chcesz ze mną założyć; quo merum pignere certabis? *Macz. Koniecznie z nim chciał zakładu, za ona przymówką, sadząc gardło swe. Budn. Apoplht. T. 2.* Uczciwy człowiek nie sadi ludzkiej chudoży swej na szaniec. *Falib. F. 5.* — *Recipr. Sadzić się na czym : fundować się, gruntować się; sich auf etwas gründen, stiften, jußen. Sorab. 1.* fałszywy szo. Cnota na woli ludzkiej sadi się, i tam mieszka. *Petr. Et. 127.* To jest najpierwszy fundament, na którym się sadi wszystko. *Bzew. Boż. 121.* Często podrwi, kto na swym rozumie się sadi. *Pet. Arg. 585.* Siła się na naszych nadziejach sadzić, oszukiwamy. *Falib. B. 5.* W samych nam sobie mieć nadzieję trzeba, Bo się na sobie samo męstwo sadi. *P. Kchan. Jer. 261.* — 4. Sadzić się na co : usadzić się, prz sadzić się na co; durchaus etwas errichten wollen, das Neufferliche daran setzen, sich auf etwas capitieren. Im się bardziej na co sadzim, tym niepewniejszy skutek zabiegów naszych. *Mon. 65, 165.* Nikt się piędzą nie mierzy, i każdy się sadi więcej czynić niż może. *Jabl. Tel. 509.* Sadzący się na co *Vind. presheln, hlopenzhen, tert.***

Pochodz. 1) notionis activae: *sad, sadownik, sad-wieć, sadze, sadzawka, sadziciel, sadno, sadło, sadz, sadz, szadz, szadzić; osadzać, oszedzić; szedziżna, szedziżny; dosadzić, dosadny, nasadzić, nasad, olsadzić, osadzić, osada, osadny, odsadzić, pasadzić, podsadzić, przesadzić, przysadzić, przysada, rozsadzić, rozsada, usadzić, wsadzić, wysadzić, zsadzić, zasadzić, zasadza. — 2) notionis passivae: siedzieć, sieść, siadać, siadło, siedlisko, siadło, siedlarz; dosiedzieć, nasiedzieć się, przesiedzieć, wysiedzieć, usiedzieć, zasiedzieć się; — 3. biesiada, biesiadować; nasiadać, nasiadka, nasiadły; sieć, siadło, sielanin, sielan-ka, sielski; siedziba; siadlak, nowosiedliny; osieść, osia-*

dać, osiadły, posieść, posiadać, przysiadac, przysieść, rozsieść, zasiad, sąsiedztwo, wsiadać, wsięć, wysiadać, wysieść, zsiadać, zsięć, zsiadaty, zsiadac, zasieść, zydol. SADZIĆ, *SĘDZIĆ, -i, -i, cz. niedok., osadzić dok., Sądziwać frequ.; (*Boh. saditi; Slov. suditi; Sorab. 1. fūdzu; Sorab. 2. szužisch, (sze szužisch, Germ. jūh iden-en; Carn. soditi, sōdem; Vind. foditi, odfojati, odfo-diti, obfoditi, rifitati, refoditi; Croat. suditi, sūdēm; Dal. suditi; Rag. sūditi, ossuditi, ossudivati; Slav. suditi; Bosn. sūditi, cimiti sūd, cimiti praudu; Ross. cy-antъ, cykaj, cykaj; cf. Ital. giudicare, giudito; Lat. judicare; et Germ. jūhen, jūhen; Svec. et Il. sona; Kero suanon; sadić o czym, rozsadek czynić, zdanie swe dawać prywatne, richten. Sadzić o rzeczach jest znosić z sobą rozmaitych rzeczy wyobrażenia. *Zeb. 1. 200.* Z tej próbki można sadić o ostatku. *Klok. Turk. 158.* Ludzie wedle dokonczenia każdą rzecz sadią, i so-bie wykładają. *Bar. Sl. 408.* Przed czasem sadiższ, od prawdy błądzisz. *Bratk B. 4, (cf. Uprzedzenie).* W ten czas cie sadił wcale za inszego. *Jabl. Tel. 196.* za inszego cie miał, wcale insze miał o tobie zdanie, insza opina, er hielt dich für etwas ganz anders. Choć zna le-dziesz, niech cie dobrą sadze. *Hul. Ow. 251.* (niech cie mam za dobrą). Z twarzy Maciejowskiego nieśś mnogo sadzić nie mógł, jeno szerocy umysł. *Corn. Dw. 2.* Tak cie sadią, jak cie sędzą. *Mon. 74, 145.* (z mowy o czło-wieku sąd). Ludzie sadią i błądzą. *Zeb. 15, 512. Zabl. — 2. Sadzić urzędownie sprawę, sady odprawować, sadić co, kogo: richten, Gericht halten, Recht ürdien. Ju-tro będzie sądona sprawa. *Teat. 9, 55.* Sądza musz kilka kroć toki sadić do roku; sobie dobrze czyni, iż pamietnego holtów i bszek nabierze, ludziom, iż kizwydy rozsadi. *Raj. Zw. 94 b.* W Korczynie Włocysław przez cdy wnieki post sijn sadił. *Kom. 551.* (sejmowe sprawy sadił, sejmował). Reki ziemskie w miasteczku sadić się mają parafij tych, które się tam prz. dym sadiwały. *Herk. Stat. 451.* Sadić kogo niewinnym czego : skazować za kuno, für einen ungschulden. Sadić kogo winnym czego : skazować przecdy kono. *Cu. Th. 976.* Sadzić niejazytelnego, nie jest sprawiedliwego. *Cu. Ad. 1019.* Przyjdzie Chrystus sadić żywe i zmarłe. *W Post. W. 2, 46. Gil. Kot. 242. Szpiz. 169.* Swoje sumnienie każdego ma sadić. *J. Kchan. Dz. 61 —* SADZIĆ się re-cipr., sprawować się, richten, präciffiren. Z panem pod-danemu sadić się, nie jest rzecz bezpieczna. *Bel. 586.* Na toby wielu sadiło, gdyby musieli się z poddanemi swemi sadić. *Leszcz. Gl. 105.* Świete to czasy w one lata były, Gdy z cnoty, nie z praw ludzie się sadił. *Raj. Zw. 225.* Patryarchowie niezym się inszym nie sadiłi, jedno prawda świate, a słowa ich były: jest, jest! niemasz! niemasz! *Raj. Zw. 70.***

Pochodz. *sad, sądny, sądowy, sędzia, sędziżna, sędziak, sędziwy, sędzić, sędziżnia; osadzić, odsadzić, posadzić, przosad, przosadny, przysadzić, podsadek, rozsadzić, roz-sadak, rozsądny.* SADZICIEL, a, m., SĄDZCA, y, m., który co sadi, za-sadza, osadza; *Rag. saditegl; Croat. szaditel; Vind. vfa-*

- javez, sadadnik, vfajar; *Bosn.* saditegl, koji sadi; *Ecol.* всаждагель, der Ceger, Anseger, Hinseger, Beseger. Sadzca miasta. *Zab.* 6, 575. *Nar.*, conditor urbis. — 2. Sadzieciel, pyszny, wysoko a wystawnie się noszący, postawa, affectator. *Macz.* ein affectirter Mensch. SADZIEC, dzica, *m.*; *Ross.* конопельникъ; ziele, wodna konop', s. Konegundy trunk; *Eupatorium.* *Krup.* 5, 202 Wasserdoif. *Sleszk.* *Ped.* 420. *Sadziec. *Cresc.* 255, (cf. szadawy). SADZNIK, *a, m.*, szczepnik, ogród, miejsce, gdzie odchowawają szczyty. *Macz.* eine Pfanzstutle, cf. sad; *Boh.* sadba pfonki; *Croat.* szadovenicza plantarium; (*Bosn.* sadillo, motika za saditi vinograd *pastinum*).
- SADZISTY, *a, e.* — o *adverb.*, pelen sadz, ruszą, voll Ruß; *Vind.* kajast. SADZOWY, *a, e.*, od sadz, Ruß; *Ecol.* сажный. SADZONY, *ob.* Sadzić.
- SAFANDULA, [cf. *niem.* Safader, gaduła 2], *n. p.* Jak daleki od tego jest mój safandula, Ni on świeci, ni grzeje, wierutny kloc drewna. *Zab.* *Amf.* 55
- SAGAN, *u, m.*, SAGANEK, *nku, m.*, *zdrobn.*, [z *tureck.* sagan *catinum.* *Men.* 1, 462 — 2], w kuchni, naczynie żelazne, miedziane, w którym gotują wodę, lub na wielki rozchód do jedzenia. *Wiel. Kuch.* 427. Miedzian albo sagan, w którym różne grube mięsiva gotują. *ib.* 416. Süßenteffel, Wasserseffel, Steißseffel.
- SAGAPENSKI *Kopr. ob.* Zapalczka ziele. SAGIETA, *ob.* Sajeta.
- SAHJADACZNY, SAHJADAK, *ob.* Sajdak.
- SAMA, *i, ż.*, materyjka Włoska cienka lekka; *Germ.* die Soje; *Ital.* soja; *Gal.* soje; *Lat. med.* essajum, eine Art Haßh. Muchajery, saje etc. *Vol. Leg.* 4, 81. Nie w pierznu, nie w sici pieszczony, Za pracą i duże poty W górze palma i nagroda enoty. *Twird. Misc.* 95. Saje wzorzyste. *Otw. Ow.* 214, cf. sawka. SAJETA, SAGIETA, *y, ż.*, szata z sici, ein Kleid von Soje. Król w błękitnej sajecie na czele pułku staje. *Kchow. Wied.* 22. To sukno w sagiecie Angielskiej, jak rozumiesz, co kosztuje przecię? *Zab.* *Fr.* 10.
- SAJAN, *u, m.*, SAGAJ, *ju, m.*, SAJANIK *demia.*, *Grecokolae.* sagum, sukna żołnierska; (*Ital.* saione); *Bosn.* zubun, zubunieh, der Waffentuch, Kriegsmautel. Kto we Włoszczyźnie się kocha, niechaj zbytne krótka sukienkę, sajan przed sobą niezawarty, zarzuci. *Germ. Dm.* 115. Dworzanie w sajanikach, w biretkach z szpadami. *Rej. Wis.* 167. Czuby, falsaruchy, stradyotki, delie, żupany, one rozliczne Włoskie, Hiszpańskie wymysły, one dziwne płaszcze, sajanya, kolety, obereuchy! *Rej. Zw.* 57 b. Sajan Andromache Julowi darowała, *chlamys.* *A. Kchan.* 77. *Rej. Wis.* 55 b. Maury na brzeżnych piaskach stały uzbrojone W tarcze, sagaje, w łuki i strzały. *Przyb. Lit.* 25. [Sagaj u Malajów rodzaj sztyletu; i wyraz ten tu nie należy 2]. SAJANOWY, *a, e.*, od sajana, Waffentuch. Szkarlatną sajanową maść pierze porwało; *purpureum chlamydis pennae traxere colorem* *Żebr. Ow.* 559.
- SAJDAK, SAHJADAK, *a, m.*; *Ross.* саждакъ, караидакъ; słowo Tatarskie, obejmujące w sobie i łuk z ciężką, i kolczan i taktaj, łubie. *Czart. Mskr.*, söder, Bogen und Pfeile; *Boh.* taul; *Sorab.* 1. kwókwowna, kwokowna tobowa; *Carn.* tol, (tolovaj: rozbójnik); *Dal.* karkas). Oto wyciągnęli łuk, nagotowali strzały w sajdaku swoim. 5 *Leop. Ps.* 10, 2. (w tule swoim. 1 *Leop.*). Sahajdak, strzał większych pełny. *Birk. Chmiel. B* 5 b. Już Apolon przepasał sajdak pełnostrzały. *Twird. Daf.* 5. Kolczan, część sajdaku. *Otw. Ow.* 519. Pełno tam wszystkiego, jak w sahajdaku. *Rys. Ad.* 56. SAJDACZNIK, SAHJADACZNIK, *a, m.*; *Ross.* саждачникъ; łukiem zbrojny, ein Bogenschuß. Rzymianom wielki pożytek dobrzy sajdacznicy przynosili. *Pap. W.* 1, 18. SAJDACZNY, *a, e.*; *Ross.* саждачный; od sajdaka, söder; w sajdak opatrzony, mit einem söder versehen. Sajlaczna Dyana. *Ow. Ow.* 172. Kupidynek sajdaczny. *Zab.* 9, 557. *Zob.* Bohaterka krótko ukasana, Na złotym wozie sajdaczna jechała. *P. Kchan. Jer.* 428. — 2. Sajlaczny hetman Kozacki. *Birk. Chodk.* 12; niby to polny hetman Kozacki; wielki zaś hetman ich zwał się buńczuczny. *Czart.*, ztąd poprawić trzeba następujące miejsce: Konaszewicz, nazwany pospolite od Kozaków, którzy swoim pobratymom przyinki radzi nadawać. sajdaczny. *Nar. Chodk.* 2, 578.
- SAK, *u, m.*; *Boh.* sak, saček; (*Morav.* žoch; *Boh.* žok wor słomiany, siennik); *Sorab.* 1. zak, szak; *Sorab.* 2. szak rybi sak; *Carn.* sak, sakēza nassa, sakina. *Lat.* sagena: niewód, shäkl saecus; *Vind.* shak: rybi sak, shakel: wor; *Croat.* szak *verriouum*, szak: kobierzee, kilim, peregr. sakel, sákely, sep: wór do zboża, dem. sáklyncez saeculus; *Haag.* zsak, saak, zák, zsakotska; *Bosn.* saema, mjeszgi za ribbu: sieć niewód; *Ross.* сакъ; *Germ.* der Saß; *Griecolat. alexzoz saecus*; *Lapp.* tsakes; *Hisp.* saeco; *Gal.* sac; *Ital.* sacco, saecocia; *Swe.*, *Dan.*, *Finl.* et *Belg.* saeck; *Angl.* sack; *Chald.* סק; *Hebr.* סק; §. 1) wor, miech; *Bosn.* gep, sgep; *Carn.* arshat; *Ross.* асаръ, кыль, der Ventel, der Saß; (cf. saki-wka). Już miał sak pełny zwierzyńsz wszelakiej. *Jabl. Ez.* 79. Gebę jak sak rozziwiał. *Sak. Persp.* 22. — 2. Sak, gatunek przestronnej szaty kobiecej, ein weites Frauenkleid. (*Ross.* сакочъ zwierzyńsz szata areybiskopiai. Gdy się z żonką pobradem, jakież to materye w owych sakach były, A tak to je krajały, tak to sztucznie szyły! *Teat.* 45. c, 80. Wyb. Jakaż ja nieszczeszliwa, czemuż ja nie włożyła mego saku różowego? *Teat.* 24, 421. *Czart.* Żonki krotkoilne na swe alypany, na wolanty, ażysty, saki i robrany, wyciągnęły z śpielerzów korce, z stodoł snopy. *Mon.* 70, 79. — 2. Sak, sieć na ptaki, na ryby, czerzenie; daß Saßnetz, Würnetz. Kuropatwy sakiem łowią. *Cresc.* 688. Kuropatwa niejedna w sak dziany wujdzie. *Zob.* *Zyw.* A 2. Ryby łowią też siecią, którą sakiem zowią; bywa na kształt namiotu, z przodku szeroka, a na końcu wązka. *Cresc.* 644. Sak, gatunek sieci wązkiej, na długim kij, na białe ryby, wyciąga się po spodzie wody. *Magier. Mskr.* Rybitw jeden ułapił rybkę w bystrzej rzęce, a wyjawszy ją z saku, zatrzymał ją w ręce. *Pap. Kol. J* 4. — *Fig.* Sak, klatka, łapka, sieć, sidło, kleszcze; Schlinge, Reß, Stäng, Stamen. Mógł Cezar zginąć w ten czas, lecz bez krwi rozlania, Jako w sak uchwycony. *Bardz. Luk.* 189. Baszom fałszywe delacye w sak wpędzają dobra ludzi majątnych.

Kłok Turk. 63. Niejeden wpadł w jego sak. *Pasz. Bell.* B. Czyha, jakoby porwał niedznika zdradnie, i porwie, jeśli jako w jego sak wpadnie. *J. Kchan. Ps.* 15. Prawiebyśmy do saku zapadli im sami *Zmor. Siel.* 234. Zwiesił nos, widząc się być w saku. *Pot. Syl.* 459. Będziesz ty u mnie w saku, zjesz mi kata. *Jak. Baj.* 210. Być ci przedź kiedy w saku abo w sieci. *Cn. Ad.* 30. (nie uchronisz się, wpadniesz w łapkę). — §. Saki, gra, ein gewisses Spiel. — §. Głupi jak sak. *Teat.* 56, 63. jak sadło, dumm, wie ein Esel. Syn szaleje, a ocieci głupi jak sak. *Teat.* 53. b, 1. Głupia, jak sak. *Teat.* 51. b, 81. — Sak, głupiec, osiel, rura; ein dummer Esel, ein Hindsieh. Któż więc ma zdrowy rozum? ten, kto nie jest sakiem! *Zab.* 9, 67. Tobie widzę, saku, Moja ręka i kije przypadły do smaku. *Zab. Amf.* 51. Toż to głupiec! sak! *Mon.* 70, 53. — *SAK, SIAK, adverb.; [*Boh.* sic: *Eecl.* сиръ 2]; cf. *Ross.* саякъ; *Lat.* sic. Czy tak, czy sak, wszysko od ciebie zawisło. *Teat.* 25, 56. (czy tak, czy inaczej, je oder anders; (*Ross.* и так и саякъ; wszelkim sposobem). Abo tak, abo sak; *vel ojas, vel neges.* *Cn. Ad.* 1154. Ni tak, ni sak wierzył. *Birk. Zyg.* 44. Równie oszukuje ten, który powiada, że to tak abo siak jest lub było, jak ten, który obiecuje, a nie wypełnia. *Mon.* 73, 609. — Adjective: Chwyćcie się postępków i takich i siakich. *Mon.* 71, 444. ledajakich. — SAKIEWKA, i, ż., worek podwójnokółczaty na pieniądze; *Vind.* Haketz; ein Geldbeutel mit zwei Hälften, ob. Sakwy.

SAKRA, y, ż., papieskie potwierdzenie biskupa, die päpstliche Bestätigung eines Bischofs. Legat złożył z urzędu biskupa krakowskiego, a to, iż sakry nie mając, biskupstwo trzymał *Biel.* 71. Słać po sakry do Rzymu. *Rej. Post. C e c.* 4. SAKRAMENT, u, m., świętość, das Sacrament; *Carn.* svetstvu; *Vind.* sakrament, svetstvu, skriunost, (cf. skrytość); *Croat.* szvetozkrovnost, szvetotajstvo, bosanzivo, (cf. boże ciało; *Bosn.* otajstuo, (cf. taie); *Ross.* таинство. Rzecz niejaka święta, która jest skryta i niewidoma, znak widoczny rzeczy niewidonej, to jest, darów bożych. *Kras. Zb.* 2, 463. *Karnk. Kat.* 99. Sakrament, rzecz myślom poddana, która z ustawy bożej nie tylko znak świętobliwości i sprawiedliwości, ale też i moc skuteczną w sobie zawiera. *Kucz. Kat.* 2 269. Sakrament najświętszy; świętość ciała pańskiego, das heilige Abendmahl, wieczerza pańska. — Meton Kapłan mając mszą, upuścił na ziemię sakrament. *Biel.* 456. (t. j. hostyą, opłatek poświęcony). SAKRAMENTALNY, a, e, od sakramentu; *Croat.* szvetotajni; *Vind.* sakramentski, skriunosten, sakramentalni, Sacramentis. Bóg przez sakramentalną pokutę grzechy swe zmywać nakazuje. *Zach. Kaz.* 1, 193. SAKRAMENTARZ, a, m., hydne przezwisko protestantów, że się sakramentami od katolików różnią; Sacramentirer, ein Gelname der Protestanten. Pamięć sakramentarzów, to jest kalwinistów, musi być w przekleństwie. *Birk. Chodk.* 59. Kazanie przeciw kalwinistom, sakramentarzom i innym odszczepieńcom. *W. Post. W.* 244. Pikarci świętym czynią Husa swego, luterani Lutra, sakramentarze Kalwinia, każdy swego. *Hrbst.*

Nauk. L 6. Niechaj zaleca jako chce luteran Lutra, sakramentarz Kalwinia, bratrzyk Husa. *Hrbst. Odp.* U 5. reformowany, kalwinista; ein Reformirter, Calviner. SAKRAMENTARSKI, a, ie, od sakramentarzów, kalwinski, reformowany; Sacramentirer, Reformirter. Szedł do synagogi sakramentarskiej do kalwinistów. *Hrbst. Nauk* x 6. SAKRYFIKOWAC, cz. niedok., poświęcać na co, oddawać na co, anferirn. Gdy o przysługę swęj ojczyźnie chodzi sakryfikować, by rzeczą najdroższą, się godzi. *Min. Rył.* 1, 70. Łatwiejsza seron ludzkemu dziesięć prawd ważnych sakryfikować, niż jednego przyjemnego wyrzec się błedu. *Zab.* 15, 72. SAKRYSTYAN, yi, ż., szutnia kościelna, die Sacristey. *Boh. Lxorb.* G 4; *Boh.* sakrista, kapla, kaple, (cf. kaplica); *Carn.* shagred; *Vind.* shagrad; *Croat.* sakrestia, szvetozranda; *Hung.* secretye; *Bosn.* sagraista, sakristia. SAKRYSTYAN, a, m., dozorca sakrysty, der Sacristan, Sacrist, (Müfter, Stürmer). Biskup posłał sakrystjana do księdza... *Zab.* 15, 89. *Boh.* kapelnik, (cf. kapelani); *Carn.* shagredar, meshnar, (cf. inszarz); *Vind.* müchnar, kluzhar, (cf. kluczniki); *Croat.* sakrestian, sikutor, ezemester; *Bosn.* sagraistan, sakristan; *Log.* zarkvoresnik.

SAKSONIA, SAXONIA, u, ż., prowincya Niemiecka, *Corn.* Sachsen; *Sorab.* 2. Saxka; *Slav.* Saksoma; *Carn.* Shavzhje; *Vind.* Shauzhje, Saksianska deshula; *Croat.* Szas-sianzka zemlja; *Hung.* Szasz-ország; *Ross.* Caxeonia, Dyke. *Geogr.* 5, 23. Saxonia wyższa, niższa, c. — U dawnych zawsze: SASYA; n. p. Odjechał do Sasyi. *Biel.* 463. *Gwagn.* 453. *Boh.* Sasy, ob. Sos, Saxka, Saski. SAKSON, SAXON, u, m., § 1) prawo ziemskie Saskie. *Sax. Porz.* 5 der Sachsenregel, das Sachsende Recht. Sakson, lub prawo Chełmińskie, niezyna się nie różni od Magdeburzkiego, tylko przydadaniem nowych wolności. *Ust. Konst.* 1, 253; zowią go *speculum Saxorum*, zwierciadłem Saskim, iż służy Saxonom, i w wszystkim ludziom, którzy prawa tego używają, aby prawo swe, jako we zwierciadle widzieli. *Szerzb. Sax.* 417. — § 2) Saxon, ob. Sas. *Szerzb. Sax.* 73.

SAKWI, o, sakiew plur., wór podwójny, który przez bark dźwigają, der Anterfaß. Myshwey z sakwan napelnione-mi zwierzytą. *Kras. Pod.* 2, 65. Gdyby jk sakwy miał Ezepl z przodu i z tyłu. *Jall. Ez.* 8.

SALA, i, ż., SALKA, i, ż., *dam;* (*Sorab.* 2. sal, pschlisch; *Vind.* polost, palazh, (cf. palas, lepa; sala, przedburje, sien); *Croat.* polacha, palacha; *Bosn.* sch avia); *Hag.* dvorniza, dvornica; *Hess.* saal, saal; *Ital.* sala, salone; *Gall.* sale, salon; *Hisp.* sala; wielki przestronny pokój, der Saal, ein großes geräumiges Zimmer. Sala ta wiele przyjać może ludu. *Bardz. Turq.* 522. Pokój ten wielki, jest to sala dla gromadzących się moich parafianów. *Atadz.* 73. Proszę pójść do sali, bo kolacya już gotowa. *Teat.* 7, c, 32. Zrečitaał; cf. jadalnia, (cf. wieczernik). Sala tańcowa; *Vind.* rainu prestor (cf. przestwor), plesanjilhe, (cf. plasać); *Zanyaal.* Sala na broń powinna być na wolnym powietrzu. *Jak. Art.* 5, 258.

*SAŁACHA, SAŁOCHA, y, ż., [z rask. imię żeńskie, *Salomea*; porów. *ross.* солова pskow. niechlujnica 2], n. p.

Choć nie ma pieniędzy młodzieniec, sałacha Meżowemu pieniądzy podejmuje gacha. *Klon. Wor. 59.* Leża gracie, motyki, brony, tych sałachy dopadłszy burmein na Orfea poszły. *Zebr. Ow. 268: feræ mulieres.*

SAŁACIANY, a, e, sałtowy, od sałaty: *Croat. salatni, Salat.* Mlécz sałaciany, *endivá. Led. H. N. 56.*

SALAMACHA, y, ż, *Ross. [салача 2]. салача* papa z mąki, cin *Parp. Brcy*; [krupy owsiane lub jęczmienne wypiekane na sadle, *transl. zagęszczona zacierka, ob. Szalamach 2].* Kielcy który z Moskali chce lepiej zjeść, szluczke słomny do krup uwarzonych wrzuciwszy, one sałamachę omaści. *Gwagn. 317.* ono jądło, warzywo, jenes *Getofde, Geridr.* [Gdy im ani tołókna, ani sałamachy stawało. *Pot. Woj. Cloc. 274 — 2].*

SALAMANDRA, y, ż, § 1) ogniow. *Boh. ohnižyl, ohniživ, ohnižal, ohnižarek; Carn. mazhàrad; Vind. salamander, mazharad, der Salamander, z Grech. Jaszczurka ogniowa, znajduje się w krajach południowej Europy; obłą wilgoc przez dziurkowatość wypuszczając, gasić może mały ogień. Zool. 208. Gwagn. 475. — § 2) Salamandra, h, b; zwierze większe od jaszczurki między płomieniami, na helmie pawi ogen. *Kurep. 5. 46, cin Warren.**

SALAPA, y, ż, *convolvulus jalappa*, dr. Jalape; gatunek wiana, roślina Amerykańska; korzeń jej jest owa sławna sałapa w aptekach, używana na laxowanie. *Kluk. Dyk. 1. 151.*

SALASZ, *ob. Szalasz.*

SALATA, y, ż, SAŁATKA, i, ż, *dem.* *Vieh. salat; S. v. salát; Sorab. 1. salata, folata, folotka; Carn. solata, salsho, (ef. salza); Vind. folata, folota, lovata, fhallho; Croat. sholata, salata; Dal. salata, lochka; Hong. salyata, salata; Best. et Nat. salata; Ross. салать; Led. salata, mislata; Ger. salade; Angl. sallat; Pers. solat; Germ. Salat; § 1) sałata z lodu czego, sałatne zioda, misze rzeczy które z octem i oliwą zimno jezo, Salat, Włoska potrawa sałata, gdzie nie tylko z ličkiki, ale z oliwy, ale z lodu trawy, najee sól i ocet, sałaty roby. *Lwor. D. 5.* Włoch się sałata karmi, Polak na niej z ludnie. *Lodr. Ad. 77.* Sałata ogrodowa, Garten Salat, wielobarwa, gławiasta letnia, łoczyna, kędzierzawa, głowiasta zimowa etc. *Kluk. Eost. 1. 216, et 2. 238. — § 2) Sałata, miano, które sukoni daja, cin Name der Spindinnen. Suka, która piana swego gnala, daj jej przezwisko sałata. *Bielan. Nyk. C. SAŁATKA, i, ż, gatunek kozłka, valeriana locusta. Kluk. Imkr. 5, 147, cine Arr. Baldrian. SAŁATNY, SAŁATOWY, a, e, od sałaty, Salat, cf. sałaciany. Miscezka sałatna, SALATEKKA; *Ross. салатный, салатница.****

SALAWA, *ob. Szalawa.*

SALCESON, SAL-ESON, u, m, kiszka wędzona, (z *Frane. saucisson*), cine *gerucherte Würst.* Na sałcesony pokrawa mieszanina włoży się w pecherz wieprzowy, i dobrze się odgotuje; potem surowo zażywa się, krajac w bstezki. *Kluk. Zw. 1. 292. Zab. 15, 412.* Z Włoch nam przymiesiono jaszłoty, torty, sałcesony. *Petr. Pol. 2. 512. Salcece. Orzh. Przym. 425.* Lubo w domu każdy

kułiarz powinien zrobić dobry sałceson z mięsa wieprzowego, z tustością i korzeniami; atoli Włoskie sałcesony, dla dobrej w nich uprawy, są zachwalone. *Wiel. Kuch. 427.*

SALÉTRA, SALITRA, y, ż; *Boh. siliter, saneytr, sanytr; Sorab. 1. saliter, salpeter, swoné kamen; Vind. saliter, fhalliter, fhantiter, semelska fou; Croat. saliter, szalnter, szólnitra, zemlyszka szól; Hung. salétran; Dal. salnitar; Slav. shalitra; Reg. soo nitarska, sanitar, sanitra; Bosn. sejalitar, salitar, salitra, solnitar; Ross. селитра; Germ. der Salpeter, vulg. Saliter, Salmiter; (Lat. sal nitrum, sal petrae) Salitra jedna z materyi wchodzących w zaprawę prochu; jest naturalna i kunsztowna. *Jak. Art. 5, 515.* Sałetre robić *Ross. селитровати.* SALITARNIA, SALETARNIA, i, ż; *Boh. sanytrna; Vind. fhalttraria; Ross. селитренна;* miejsce, gdzie kunsztowną sałetre zbieraja. *Jak. Art. 1. 47, die Salpeterbütte.* SALETARNIA, i, ż, ziemia sałetrzana, sałetre wydająca. *Kuk. Kóp. 1, 175.* Sałetererde. SALETARAN, u, m., *nitras,* sól z kwasu sałetrowego i z zasady solnej złożona. *Saiad. Chem. 2, 47.* Sałeterial. SALETARNIK, a, m., który sałetre robi, der Sałpeterfabrikant; *Boh. sanytrnjik.* O powinnościach sałetarników i prochnowników. *Aqu. Mscr. SALETARNOSĆ, sól, ż, przymioty sałetrowe, salpeterartige Weien. Cwiska na nieco w sobie sałetronoser, jednak warzona sałetność wszystkie traen. *Syr. 4419.* SALETARORÓD, u, m., SALETROCZYŃ, u, m., *N. Pam. 6, 549.* Sałetróról, *nitrogium,* pierwastek, który jest częścią kwasu sałetrowego; zowią go także azotem. *Saiad. Chem. 88.* Sałpetersteif. SALETROSOLNY, a, e, salpetersaur. *Mscr. Mskr. SALETROWY, SALETYZANY, SALETYZNY, a, e, od sałetry, Sałpeter; Boh. sanytrowy; Litw. sanitarski, sanitaris; Vind. fhalttrast, fhantitron; Croat. salitren; Sorab. 1. salpeteroné. Destylowane kwasu sałetronego. *Frand. 270.* Kwas sałety roli się z sobą pospolitą, jak kwas sałetrony z sałetry. *ib. 295.* Woda sałetrzana. *Achel. 5, 46.* Gaz sałetrowy, *gas nitrosam,* gotunek powietrza, które się otrzymuje przez rozkład kwasu sałetrowego w cieplejszego, za pomocą ciała palnych. *Saiad. Chem. 202.* Sałetrzana szła. *On. Tr. 977, die Salpetergube. Ziemia sałetrzana. *Bater. 215.* SALETYZYSTY, a, e, poleń sałetry, salétrig, veíl Sałetret; *Boh. sanytrný, sanytrowý; Sorab. 1. salpeteroyté. Ziemia sałetrzysta dzie się pznac po smaku sałetrzaynym. *Kuk. Kóp. 1, 174.******

SALKA, i, ż, *dem. u. m. sala, tsé Salden, cin Heiner Saal.* SALMIAR, u, m, *sal ammoniacus; Vind. amoniaka fou; Ross. аммоніакъ, Salmiak; sól te robią z sadzy, które powstają z gnoju zwierzęcego, napojonego dostatkiem soli pospolitej. *Krund. 515, et 299.* SALMIAROWY, a, e, Salmiak; *Ross. аммоніакный.**

SALNITRA, *ob. Sałétra*

SALOMEA, i, ż, imię biblogłowskie, cin *Weifername. Parn. Salomeo! *Teat. 16. b. 155.* SALOMON, a, m.: *Bsh. Salomon; sławny przez swoje mądrość król żydowski, der König Salomon. — § Mędrzec, cin Weier. SALOMONEK, nku, m; Boh. šalomonek; ziele bardzo jadowne.**

te, zły mniszek, mordownik, *napellus*. *Syr.* 1386. *Zen-felšwurzel*, *Čičenbüflein*.

SALOPA, *y*, *ż*, **SALOPKA**, *i*, *ż*, *zdrbn.*, gatunek wierzchniej odzieży kobiecej; *Carn.* oggrinālu, (cf. ogarnaé): die Saloppe. Nie potrzeboje też Jejmość Dobrodziejka mantylków, salopek, dmsalopek, kryzów? mam wszystko bardzo piękne! *Teat.* 22, c, 51.

SALSEFINY *plur.* **SALSUFY**. *Tr.*, *salsifx*, owsiane korzonki, *Spanijše* Haberwurzel, rodzaj ogrodowin, których się korzenie zażywają; najlepsze są pod imieniem skorzone-ra *Kluk. Rosl.* 1, 210.

SALSESON, *ob.* *Salceson*.

SALSZA, **SALSA**, **SZALSA**, *y*, *ż*, *Germ.* die Salze; *Ross.* соевъ; *Ital.* salsa; *Gall.* sauce, (cf. sos, cf. sól); (*Carn.* salsha; *Vind.* thallha, folata, (salata); *Bosn.* salsa, osłajca; *cine* Tulle; *Morav.* mačka; *Boh.* omacka, (cf. macezać); *Rag.* omaka; *Vind.* možlika, smok, namak, sok sa namakanje); w czym co maczają, przysmak, szalsza. *Mącz.*; kwasowaty przysmak. *Dud.* 56; przyprawa, podlewa do mięsa. *Włol.* Z liścia tego ziele czynią szalsze i polewki. *Syr.* 87. Pieprzna salsza, którą dają kucharze do pieczystego, czyli sos z octem pieprzonym robiony. *Wiel. Kuch.* 421, et 428. Nie kładź przed mięs salaty, salsy i saporu. *Pot. Jow.* 208. *Syr.* 64. *Curum*, rybna polewka albo szalsza. *Mącz.* Z przasnymi chleby i z szalszą polną będą tego baranka jeść. *I Leap. Nam.* 9, 11. (z gorzkim zioły. *Bibl. Gd.*). — *figur.* Godne żydów bajki, godne do mięsa tego wołu z pod ogona szalsze. *Pot. Porz.* 251. Tak przykrego saporu i niesmacznej szalsze. Za brzydkie wszeteceństwa, zdrady, zbytki, fałsze, Zażywać nam należy. *Pot. Zac.* 12. — §. Pierna salsza, *ob.* Rzeżucha turecka. **SALSERKA**, *i*, *ż*; *Gall.* sauciere; *Ross.* соевник; naczynie na salsę, sosyerka, daš Saucersbüflein. — §. Solniczka, daš Salzfaß. Salserka z solą. *Erasm. Dv.* E 2.

SALT, *u*, *ia*, z *Włok.* *lac.* skok, *cine* Sprung. Widziałem pijanec mikusia i inne salty po ulicy odprawującego. *Mon.* 71, 268. **SALTARELA**, *i*, *ż*, z *Włok.* taniec, plasy, skoki; daš Tanzen, Sprünzen. Tam Hymen krotolił wodzi i uciechy, Saltarele, muzykę i wziętione śmiechy. *Zimor. Siel.* 220. Dla saltareli Herod Jana zabił. *Pot. Zac.* 85.

1. SAM, **SAMY**, sama, samo, **SAMIUCHNY**, **SAMIUCZKI**, **SAMIUCZKI**, **SAMUSZKI**, **SAMUSTKI**, **SAMUTEŃKI**, **SAMIUTENECZKI** *intens.*; *Boh.* sam, samy, samičký, samotinký; (*Boh.* osaměti, osamjeti samotnym się stawać, osierocić); *Slov.* sam, -a, -o *ipse*; samí *solus*; *Sorab.* 2. szam, szami; *Sorab.* 1. szam, famtki, szamutki; *Carn.* sam, -a, -u, samědn; *Vind.* sam *solus*, *ipse*, samu *adv.* *solum* tylko, jedynie; (*Vind.* samu) bardzo, tłumstwu, wfebstwu, ofoba, perlhona) osoba); *Croat.* szám, -a, -o; (*Croat.* szamo) tylko); *Rag.* sám) jedyń; *Slav.* sám; *Bosn.* sám jedini, sám bez druga, samu; *Ross.* сам, самий; *Goth.* sama, samo; *Isl.* same, samr; *Svec.* samne; *Angl.* same) *ipse*; (*Goth.* sams) unus; *Svec.* som; *Isl.* sam; cf. *Lat.* semel, cf. *ultima syllabam* in *Germ.* einfam). — *Apud Russos* самый *adjective* praemis-

sum, *habet vim Superlativi*; человекъ самый ученый) najuczeńszy, cf. *Ecc.* самоблагодь, саможань, самосовѣть, самоущество) najwyższa istność. (W składanych *Ross.* сам-свое; своевольникъ, самовольникъ; — a) sam bez drugiego, sam jeden; *Slov.* samogodin; *Carn.* samědn, allein, ohne jemand. Gdy z nagła około siebie pojrzel, nie widzieli dalej nikogo, ale samego Jezusa z sobą samym. *Sekl. Marc.* 9. Kto z ludzmi sam żyć może bez męża, bez żony? *Pot. Arg.* 317. Pierzelaję z pułków rycerze zmieszani, Sami na placu zostają betmani. *Kras. Mysz.* 29. Lżej nędzemu nie samemu. *Cu. Al.* 457. (lżej ból cierpiemy spólny z drugim). Nie dobrze człowiekowi być samemu. *Radz. Genes.* 2, 18. Sam sobie żaden nie dostatni. *Cu. Al.* 1052. (jeden niewiele może. Już czas, żebyś się uczył sam bez mnie chodzić. *Jak. Tel.* 540. (o swojej mocy, bez cudzej pomocy). Na wielkiej ziemi żyli samotnicy. *Przyb. Ab.* 40. Samuchna lega po pustyniach. *Past. Ed.* 195. Dokądże te twoje kroki obracasz samuchna? *ib.* 98. Chodźcie synowie, bo ja samuszką zostawiona. *I Leap. Bar.* 4 19. Przewiozłszy wszystkie rzeczy, pozostał samustek. *I Leap. Genes.* 52, 25. Jedyna i samuczka. *W Post. W.* 5, 27. Ty zostaniesz samuczki i opuszczony. *W Post. Mn.* 522. Samustek tam był. *I Leap. Mat.* 14, 21. (sam tam był. *I Leap.*). Jestem sam, lecz nie samotny. *Teat.* 25, 7. Scypio nigdy więcej nie próżnował, jedno gdy próżnował, nigdy więcej sam nie był, jedno gdy sam był. *Kosz. Lor.* 168. Jakożei samo siedzi miasto tak ludno! *Radz. Lira.* 1, 1. (opuszczone). Ja osierociła i samuchna! *I Leap. Jez.* 49, 21. Nigdy jedno zle nie przyjdzie samo. *Teat.* 26, d, 5. (cf. jedna bieda nie dokucza). Przygoda nigdy sama nie przyjdzie. *Rej. Zw.* 159 l. Prawdziwa jest powieść, że błąd sam być nie może, i gdzie uczynisz jeden, wnetże ich nastąpi więcej. *Ital. Post.* 7. Kapiel sama przez się, bywa z samą wodą. *Comp. Mez.* 540. (*Vind.* zlust, gol, sgol, sgoen, nesmieffan, fam). Nie sam-ci ja taki. *Cu. Al.* 399. Tykoż wy jesteście bulzami, co macie rozum? *Chrose. Job.* 45. Pies chleba samego nie będzie jadł. *Faib.* S 2. bez jakiego przysmaczku, Best allein, erd Best, wofen Best. Sam wybor, kwiat *Ezcl.* царонабраний. Złoto, i jeszcze samo obrączkowe. *Teat.* 55, b, 12 wszystko obrączkowe, niemasz inszego. *Iunter* Räuderufaren. Samym odzieniem filozof; samą brodą prorok *Cu. Th.* 978. tylko po odzieniu, po brodzie: Pfad der Kleidung, dem Barte nach. — Sam a sam) sam na sam, jeden z drugim sam, samowtór, dwóch samych pojedynczo, Mann gegen Mann, jeder mit einander; *Sorab.* 1. szam a szam; *veritum.* Włodzimierz wyzwał sam a sam na ręce hetmana. *Stryp.* 185 na pojedynek, Jacyfamyf, Diell; *Russ.* самобожество. Gdyżany się sam na sam z sobą zamknęli, tak do mnie mówić począł *Kras. Ds.* 71. *lepe á léte*, unter vier Augen. Sam na sam, gdzie tylko cztery oczy są świadkami. *Teat.* 22, b, 57 *Treb. S. M.* 128. Jesteśmy tedy teraz z sobą sam na sam. *Zib.* 11, 508. Mówię co komu sam na sam *Nieme. Król.* 1, 116 — *Substantive*: Skrycie schadzki, potajemne sam na sam etc. *Teat.*

52. d, 26. ein heimliches Lête à Lête. Prosił jęj o sam na sam. *Teat.* 52. b, 49. Półgodzinne sam na sam. *Teat.* 53. d, 52. Dzień naznaczony do naszego sam na sam. *Nieme. Król.* 2, 166, cf. 'zrok. — §. 2) Sam, osoba, nie kto inszy, (oppos. drugi); *Vind.* perthonski, vprizhen, jęlbst, iit Person, feint anderer. Sam nie zażywa, i drugim nie dopuszcza. *Cn. Ad.* 1024. Sam się osądził. *ib.* 1027. Sam się sobie podoba. *ib.* Sam się czci, kto drugiego czci. *ib.* Sam siebie żaden nie zna. *ib.* 1026. Sam się szpeci: sam sobie szkodzi. *ib.* 1028. Drugiego chcąc oszukać, sam się oszukał; co drugiemu myślił, to samego potkało; kto drugiemu dół kopie, sam weń wpadnie. *Cn. Ad.* 215. Sam sobie wimien; sam sobie tego nawarzył. *Cn. Ad.* 1051. Kto przez kogo co zrobi, jakby sam zrobił. *Teat.* 12, 115. Sam sobie gędę, sam wesół będę. *Cn. Ad.* 1050. Sem-eś taki. *Cn. Ad.* 1022. Łęsz, abym ja miał być złodziej jaki, Sameś raczj taki. *P. Kehan. Orl.* 1, 50. Sam w piecu lega, a drugiego ozogiem sięga. *Cn. Ad.* 550. (kocięł garcowi przygania, a oba smola). Jaki sam jest, takie drugie chce mieć. *Cn. Ad.* 298. Samo się zle trawi. *Cn. Ad.* 1025. Prosta jest mowa prawdy, nie potrzebuje wielkich zalotów, sama się zaleca i okazuje każdemu. *Gd. Post.* 99 b. Samo się dobre zaleca. *Cn. Ad.* 1025 (enota sama się zaleca, dobremu piwu nie potrzeba wiechy). Sam nie mam, a tobie dać mam *ib.* 1025. (samemu mi tego potrzeba, sam-em temu rad). Każdy sam najlepiej wie, co go boli. *Pot. Arg.* 527. Jak innych uczył, tak sam żył, iż mu nikt rzec nie mógł: złęz sam pierwej siebie. *Sk. Żyw.* 1, 249. Żem sobie tylko ufał, żem sam siebie lubił, Samem też siebie za to nedzny Narcys zgubił. *Nar. Dz.* 5, 78. Trudniejsza zwycięży siebie samego, aniżeli nieprzyjaciół swoich. *Ustra. Kruc.* 2, 115. Jak trudno litość temu pokazywać. Kto się sam nie chce nad sobą zniżować. *Past. Fid.* 144. Pomówię ja sam z nim. *Gorn. Sea.* 545. Domicyan był sam w sobie. *Sk. Dz.* 65. (zauknięty, sekretary, tajemny, miłujący). Idź tam, jak żeby sam z siebie. *Teat.* 45. b, 17. (nieposłany, od siebie samego). Od siebie samego to mówisz, czyli tobie inisi o mnie to powiedzieli? *Olyn. Śv.* 2, E e k. Sam nie swój, zablawný bardzo, rozzerwany. *Cn. Ad.* 1025. Każdy król nie jest sam swój, ale wszystkich. *Biel.* 504. Sam do siebie gada. *Mon.* 65, 165. Sam swój, sobie pan, *Carn.* samsvoj, (samsvojne substantivus); *Vind.* samivoi, tvoinik, svojovolnik, (cf. swawolny); *Eecl.* samochinnik; Sam swoim być, sobie panem być; *Ross.* samojnietwo-wat. (*Slov.* samoswognost krnabrność). — 2. Sam, z siebie, dobrowolnie, o swojej mocy, *Vind.* sam od sebe, samutesh, von jęlbst. Samo się nawinęło, samo to przyszło. *Cn. Ad.* 1025. Śmierci szukać nie trzeba, sama przyjdzie. *Cn. Ad.* 1070. Nie żyćz, przyjdzie śmierć sama. *Pot. Syl.* 40. Same się drzwi otworzyły. *Cn. Th.* 978. (o swojej mocy). — Ten sam = tenże; *Vind.* tisti, testi, teisti, tote, te, der nämliche, derjelbe. Temu kolerikowi pochlebiać, toż samoby było co zorzeczyć. *Pilch. Sen. gn.* 297. To samo zdrowie, co i mój żaż

pił. *Teat.* 8, 45. Kula w kulę, toż samo slyszalem od Salusi. *Teat.* 16. b, 52. — Taki sam = takutenki, gan; derjelbe, der nämliche. Chłop Polski jest takim samym człowiekiem, jakim jest chłop Niemiecki. *Przestr.* 245. — Sam = jegomość, sama = jejmość; er (der Herr), sie (die Frau). Pan Krakowski, i sama. *Zab.* 15, 507. Copredzj wziąwszy na kolasy dzieci i samę (i żonę), także trochę domowych rupieci, Ujechałem do Lwowa. *Zimor. Siel.* 244. — 2. Sam = prawy, wierutny, isty, *ipsis-simus*; gerade, gan; genau, just. Kto na 'samy wierzeh góry wnijdzie, iż wyżej iść nie może, ten gdy postąpi z miejsca, na doł iść musi. *Gorn. Wł. T.* 4. Wnijdę na 'samy wierzeh wysokości jęj. *1 Leop. Jes.* 57, 25. Ubrany był w długie suknie z rękawami do samej ziemi. *Kras. Hst.* 184. Nowinę tę do miasta prawie w 'samy wieczor przyniesiono. *Warg. Wal.* 504. *P. Kehan. Orl.* 1, 80. Cnoty w samo południe teraz trzeba szukać z pochodnią. *Teat.* 29. c, 4. Właśnie w sam czas przychodzi. *Teat.* 29, 27. gerade zur rechten Zeit. Postrzał mi w same oczy wystrzelba Miłość, a przecie w serce uderzyła. *Past. Fid.* 68. gerade in die Augen. W samej sprawie i potrzebie dopiero rady szukają. *Warg. Cez.* 111. mitten in der Affäre jęlbst, wenn sie schon mitten drin sind. Do samego wieczora czekać; przy samym końcu uciąć; na samotnym wierzchu siedzi ptak; na 'samy koniec popelnaj etc. *Cn. Th.* 978. — 'Wielmi silny zloczynca, sama nieenota. *Macz.* (ob. Wierutny). die Lasterschäftigkeit jęlbst. Sam ezart musiał to wymyślić' ezart to wymyślił, *emphasim tantum adlit.* *Cn. Th.* 978. ehyba czart. — 2 SAM; *Boh.* sem, zde; *Slov.* sem; *Sorab.* 1. szim, szem, zum; *Carn.* sëm, semkej, lësëm; *Vind.* sem, femkai, tofem, tofe, tufem, tuknifem, stufam, safem, cf. sa; (*Vind.* famuzh = lecz, lepak); *Croat.* szëm, szim; *Rag.* sjemno; *Slav.* ovamo; *Ross.* сямъ (cf. sąsiad, sąsięk), сюдъ, сюдъ; (*Hebr.* = שם scham, ibi; *Chald.* = ܫܡ tam, *Syr.* = ܫܡ teman, ibi); sam, *adverbium loci*, tu, tedy; hier, hierher. Pójdź jeno sam. *Past. Fid.* 115. Dobré piwo pij sam, a zły miód daj sam. *Rys. Ad.* 15. Sam, sam świata monarchowie. *Brud. Ost. B.* 2, (*Sorab.* 1. tuh hëw, tuh szëm, ob. Haiwo, hajno, adeste). Łacno rozprawiać z daleka przez ścianę; Sam jeno, gdzie ręka dostane. *Past. Fid.* 255. Sam sam rżęni żołnierze, cni junacy pójdziecie. *Bardz. Trag.* 117. Jeden tam, drugi sam. *Cn. Ad.* 544. jeden sasa, drugi do lasa, nieswor-ni; einer dorthin, der andere hierher, einer recht's, der andere links. Ani mie tam, ani mie sam, nie wiem, co mam począć. *Macz.* *Cn. Ad.* 5. między młotem a kowadłem, iś fann weder aus, noch ein. I tam wre i sam wre. *Rys. Ad.* 76. Wody morskie jako dwa mury tam i sam stanęły. *Zarn. Post.* 256. (z jednej i drugiej strony). Prawa ręka ni się sam, ni tam ruszyć dała. *Otw. Ow.* 187. Z miejsca na miejsce tam i sam jeżdżili. *P. Kehan. Orl.* 1, 408, *Carn.* semterkje, temtertam, gorindoli; *Vind.* ta nu sem, pried inu sad; *Sorab.* 1. tam a szym, tam a szem, ta ha szëm, hoře ha dëhle; *Croat.* szim ovàm; *Slav.* ovamo onamo; *Ross.* сюдъ и сюдъ, тамъ и сямъ. To tam to sam biegają. *Zoil. Chr. A.* 2. To tam to sam

się kręci, Sama nie wie, gdzie bieży bez pamięci. *P. Kéhan. Jer.* 545. — 2. Nie wiele się z tego sam kąta spodziewać. *Ossol. Boh.* 2, 47. z tego kąta tu, aniś dem Winfel hier. — [SAMAR, a, m, 2], SAMARA, y, ż.; *Bosn. samar phaleræ, elitellæ*; [*Eecl.* самаръ 2]; juki, Samenfaßel. Naprzód szła ledwie podobna do wiary. Moc tureckich wielbłądów z ciężkimi samary i szpiza obozowa. *Tward. Wł.* 122. [Układali sucharów Turcy niedojadki, Małki, krupy i inne prowianty różne, Ci w skórzane samary, drudzy w wozy przężne. *Pot. Woj. choc.* 414. — 2]. — (SAMBIA, u, ż., prowincya Pruska, od Sajma, syna Wedemunta, księżęcia Pruskiego nazwana, Samland in Preußen. *Biel.* 45. et 46). — SAMCOŁOŻNIK, a, m., z chłopcami cielesna sprawę miewający, pederastē, ein Saubenfänder; *Boh.* sameoložnik; *Ross.* мужеложецъ; *Eecl.* мужеложникъ, мужелитель. Nieczyści, cudzołóżnicy, sameoložnicy. *1 Leop.* 1 *Cor.* 6, 10. SAMCOŁOŻTWO, a, n., pederastie, Saubenfänderey; *Ross.* мужеложство; *Eecl.* мужелоганіе. Sameoložtwo popełnić *Ross.* мужеложствовать. SAMCOWY, SAMCZY, a, e; *Ross.* самцовъ; od sameca, vom männlichen Thiergeschlechte. Nasienie męskie u zwierząt samecwe, do poczęcia potrzebne. *Krup.* 2, 150. Imiona zwierzęce, które znaczą płć sameczą, są rodzaju męskiego. *Kpéz. Gr.* 2, p. 51. SAMCZYK, ob. Samiec. SAMICA, y, ż., SAMICZKA, SAMKA, i, ż., dem; *Boh.* samice; *Sorab.* 2. szamiza; *Sorab.* 1. faneżka; *Carn.* samiza, (+ samotnica); (*Vind.* samiza + halika); *Croat.* szamieca; *Rag.* mattiza, (cf. mać); *Ross.* самка, самочка, matka; 2: 1) zwierzę albo roślina żeńskiej płci, das Weibchen, ein weibliche Thier, (cf. *Germ.* die Eie), eine weibliche Pflanze. Powiadają o hyenie, że bywszy samecem, bywa i samiecą. *Otw. Ow.* 625. Widziałem walkę byków o śnieżną samieczkę. Sama krówki przytomność podniecała sprzeczkę. *Hul. Ow.* 58. Słowik miłośny się kwapi samieczkę bawić spiewaniem. *Teat.* 55. e, 5. Gołąb pieszczonien samkę w dzióbek bodzie. *Hul. Ow.* 129. Samieczka nieutulonym Rzewliwie gardkiem chodząc szczebiecze, A pobocz skrzydła spuszczone wlecze. *Miask. Ryt.* 88. Kwiaty samice, foeminei, same tylko mają słupki. *Bot. Nar.* 115. — 2. *Transl. ad homines*: Lepiej się swoją własną cieszyć samiecą, a eudziej nie rozłączać pary. *Haur. Sk.* 199. — 2. 2) Samica, główne koryto rzeki; der Hauptstrom eines Flusses, im Gegenfasse der Arme. Wisła dwojaka, jedna samica, druga lacha. *Klon. Fl. B* 5, not. «naturalis alveus samica, torrens lacha.» SAMICZY, a, e; *Ross.* самкинь; od samicy, weiblich, das Weibchen der Thiere und Pflanzen angehend. Imiona zwierzęce, które znaczą płć samieczą, są rodzaju żeńskiego. *Kpéz. Gr.* 2, p. 51. SAMIEC, mca, m., SAMCZYK, a, m., dem; *Boh.* samec; *Sorab.* 1. fanez, faneżk; *Sorab.* 2. szamak; *Carn.* samz, *Vind.* famez, famiz, (2. chłopiec); *Croat.* szamécz; *Ross.* самецъ, самчикъ; zwierzę lub roślina męskiej płci, (der Er), das Männchen bey Thieren und Pflanzen. Powiadają o hyenie, że bywszy samecem, bywa i samiecą. *Otw. Ow.* 625. Podługowate jajca lepsze, bo ich skorupa twardsza i smaczniejsza nasienie sameczyka zamyka. *Hor.*

Sat. 216. Samezyk roczny. *W. Exod.* 11, 3. (sameczek, 1 *Leop.* *Exod.* 12). Samiec ptak, *Croat.* oehák; *Rag.* oehják. Kwiaty samece, masculi, w sobie mają same tylko pręciki z główkami. *Bot. Nar.* 115. — 2. Do gliny na cegłę dodaje się trochę piasku toralkiego, samiec zwanego. *Ayg. Veg.* 20. feiner Sand, zum Ziegelformen. — (SAMIT, e, m., die Samenblume, Saubendichon, *amaranthus caudatus*, gatunek szarlatu; u nas bywa chowany w ogrodach. *Kluk Dykc.* 1, 28). — SAMUCHNY, SAMUCZKI, SAMIUTENKI etc., ob. Sam. — (SAMNIENIE, ob. Sumnienie). — SAMOBÓJCA y, m.; *Ross.* самоубійца; zabójca siebie samego; *Vind.* tam fvoí vboimik, lastni vbijenik, der Selbstmörder. *Mon.* 75, 591; samokatca. *Dudz.* 57. SAMOBÓJSKI, a, ie, SAMOBÓJCZY, a, e, selbstmörderisch. SAMOBÓJSTWO, a, n.; *Vind.* lastni vboi, samo fvoie vbijanje, lastnu vbitje; *Ross.* самоубійство; der Selbstmord; samokaetwo *Dudz.* 57. (siebiebójstwo, siebiehój). Samobójstwo, dobrowolne z desperacyi jakimkolwiek sposobem życia sobie odjecie. *Ostr. Pr. Czw.* 1, 550. *Mon.* 75, 591. Wydzierać sobie życie jest obrzydłym w oczach boskich samobójstwem. *Pileh. Sen. list.* 4, 19. SAMOBROTNIK, a, m, Tr., samoruch, silnia sama się obracająca, eine sich bewegende Waage. Zegar kuchenny, ein Bratenwender. SAMOBRZMIACA litera Tr., samobrzniączka, samogłoska, vocalis, ein Selbstlauter. SAMOBYTNY, a, e; *Croat.* szamobitni; *Ross.* et *Eecl.* самобытний; przez siebie będący, selbstständig, durch sich bestehend. O samobytny, o istności dawna, z siebie poczęta, nie mająca granic. *Zab.* 10, 129. *Koss.* Smotr. *Lam.* 28. SAMOBYTNOŚĆ, sci, ż., istność z siebie samego, die Selbstständigkeit; *Croat.* szamobitje. SAMOCHŁAC, SAMOCHLOTNIE adverb., Gerund. chcący, dobrowolnie, nieprzymuszenie; selbst wollend, freiwillig, aus eigenem Willen; *Boh.* samochć; *Ross.* самохотно; *Eecl.* самохотнѣ. Gdy szkoda samochoć stanie się... *Gal. Czw.* 1, 14. Prawdziwie samochoć się dręczysz. *Teat.* 58, 128. Samochoć szukałście guzów. *Teat.* 18. b. 27. Zrzec się jej dobrowolnie; utracić na zawsze samochoć tę, którą czeze równo z bogi! *Stas. Num.* 2, 6. Myślny samochoćnie oczy zamrużywszy, ślepym wodzom prowadzić nas powierzyliśmy. *Smotr. Apol.* 47. SAMOCHŁAĆ, a, e, SAMOCHŁĘTNY, dobrowolny, freiwillig, selbst wollend; *Ross.* самохотнѣ. Miłość własna krzywdy samochoćniej zdrady broni naturze. *Zab.* 14, 28. Bezpieczniejsza samochoćnym, niżli zniewolonym rozkazywać. *Pileh. Sall.* 299. SAMOCHLUBIEC, bea, m., SAMOCHWALEC, lea, m., SAMOCHWAŁ, a, m., SAMOCHLUBCA, SAMOCHWAŁCA, y, m., SAMOCHLUBSKI, iego, m.; *Vind.* hvala Peter, samochvalez; *Croat.* hvala Peter, hvala Janusz; *Ross.* самохвалъ; sam siebie wynoszący, ein Prabler, der sich selbst erhebet. Prahlant. Mądrego zwykłe pochwałami zdabić, wstyd płata dla samochlubea. *Zab.* 12, 84. Podły samochwalec, co prócz tego umiałeś? *Zab.* 2, 91. Ten samochwalec wyperswadował sobie, że był najpiękniejszym między wszystkimi ludźmi. *Mon.* 64, 501. Samochował. *Mon.* 75, 591. Zagaścił się u nas darmopyszkwowie i samochlubsey. *Mon.* 75,

105. SAMOCHLUBNY, SAMOCHWALNY, a, e; *Vind.* flavogovorliu, hvalnogovorjohz; *prableriſch*, *prablen*. Grek *samochlubny*. *Zab.* 14, 101. SAMOCHLUBSTWO, SAMOCHWALSTWO, a, u, popisowanie się czym, chwalenie siebie samego; *Carn.* samohvalnost; *Vind.* flavogovorlivost, lastna hvala, lastnu hvalenje, famofvoja hvala, famohvalnost, pohvaluvanje, snashajozhnost, bahavnost, bahatitje; *Croat.* samohvalnost, *Œelbſtlob*, *Eigenlob*, *Prableriery*. Co za czoło, kochanki mi swoje wyliczać; ha i to z samochwalstwa mógł uczynić. *Teat.* 21, 81. *Mon.* 75, 591. SAMOCHOTNIE, *ob.* Samochege. SAMOCIĄZ *adverb.*, wciąż ciągnąc, in cinnem jest ziebno. Kazał Jagiełło szkuty ze zbożem przeciwko wodzie Niemnem rzeką do Litwy somociaz prowadzić. *Krom.* 459. SAMO-CZWART, a, e; *Boh.* samčtvrť; *Slov.* samočtvrť; (*Vind.* samoflzteri - cztery razy tyle); *Ross.* самъ четверть; sam z lztera, jebſt vierť, mit drei andern. Puścił się nocą Władysław tylko samoczwart. *Biel.* 69. Samoczwarta, to jest, wzięwszy z sobą sługę jednego i żonę jego i kapłana, puścił się na morze. *Sk. Żyw.* 1, 514. Na biesiedzie każda potrawa musi przyjsć, jako kasztelanika, albo samotrzecia, albo samoczwarta. *Rej. Zw.* 59. SAMODRUGI, *ob.* Samowtór. SAMODWUNAST, a, e, z jedynastą drugiem, jebſtwólftę. Starosta Bydgoski sam, samodwunast tylko, Krzyżakom się zastawił. *Biel.* 268. SAMODZIAŁ, u, m, sukno lub płótno własnej domowej roboty, sukno, płótno proste. *Włod. Cn. Th.* 978. *Uch* oder *Leinwand* von eigner Arbeit, *Handmch*, *Handleinwand*. Samodział, sukmana z przedzy grubej wełny. *Mon.* 75, 591. Ten do lemieszka, ten do berła zdalny, Temu samodział, a ten pan bławny. *ib.* 71, 455. SAMODZIELNOŚĆ, *Œci.* ź, dzielność przez siebie, *ob.* Udzielność; *Œelbſtwirksamfeit*, *Œelbſttraft*, *Œelbſtändigfeit*. I w stanie społecznym przedziera się jakieś czucie własnej samodzielności człowieka, że jest w sobie przeświadczony, iż odebrał od natury dosyć darów, któreby mu wystarczyły były do utrzymania jego szczególniej istoty mimo związku społecznego. *X. Pam.* 20, 184. — *Ross.* самодѣятельный; *Eecl.* самодѣятельный, *Graec.* αυτοεργητικός. *Eecl.* самодѣятельникъ, который дѣйствуетъ въ чемъ, дѣлаетъ что самъ; самодѣтель, который самъ творитъ. SAMODZIERCA, y, m, SAMODZIERZ, a, m. *Bosn.* samohasgjar, monarka; *Rij.* samodarxaz, samowładalaz; *Ross.* самодержецъ, самодержавецъ; samowładca, jedynowładca, *ef.* monarcha; *Œelbſtberriſber*, *Œelbſthalter*. Fryderyk II. najdoskonalszy samodzierżow na *czyciel*. *Przestr.* 75; *Eecl.* самодержавевую; *Ross.* самодержавство, *Graec.* μοναρχία. Samodzierzec. *Mon.* 75, 591. SAMODZIERZAWCZY, SAMODZIERZAWNY, SAMODZIERZAWY, a, e; *Ross.* самодержавный, samowładca, jedynowładny, jebſtberriſhend. Między królmi samowładczymi, a między tój ziemi naszymi racjuje się Prymel ostatni. *Żyby. Luc.* 211. Pełn oina samodzierżawna Plutona. *ena. Zab.* 12, 408. Samodzierzezo domy. *Przestr.* 69. Samodzierzezo *adverb.*; *Ross.* самозаконно. SAMODZIERŻYCA, y, ź. *Ross.* самодержица; samowładna pani, die *Œelbſtberriſcherinn*, *Œelbſthalterinn*. Katarzyna II. imperato-

rowa i samodzierżyca całej Rosyi. *Vol. Leg.* 7, 560. SAMODZIERSTWO, a, u, samowładztwo, *Œelbſtberriſchaft*, *Alleinberriſchaft*. *Mon.* 75, 591. SAMODZIESIET, *iata*, *iata*, sam z dziewięcią drugiem, jebſtjebente, mit neun andern. Sam Szujski samodziesiet tylko uszedł cało. *Paszć. Bell.* A 5 b. SAMOGŁOSKA, i, ź. *Slov.* samohlasná, zwačka, samozwačka, hlaska; *Carn.* samoglasnek; *Vind.* glafnik, lamoglafez, fammoglafnik; *Ross.* гласная буква, самогласная буква; samobrzmiąca, der *Œelbſtlauter*, *vocalis*; od głoski, *ltery.* *Kpez.* *Gr.* 1, p. 4, *ob.* Spółgłoska. SAMOGŁOSKOWY, a, e, od samogłoski, wokalisowy, *Œelbſtlauter*. SAMOGŁOSNY, a, e, — *ie adverb.*, przez się brzmiący, jebſtlaudent; *Boh.* samohlasný; *Carn.* samoglasn; *Vind.* famoglafen. SAMOGWALT, u, m; *Ross.* маіакія; psota z samym sobą pełniona, die *Œelbſtbeſteffung*, *onania*. *Perz. Lek.* 197; samołoztwo. *Tr.*, *ob.* Samołożnik. SAMOIŚCIEC, *Œca*, m, egoista, sobek, samolub, siebielubiec, o sobie tylko samym myślący; der *Œgoiſt*, *Œelbſtſüchtler*. Samoiścicie przy tronie nigdy nie zaſpi; osobliwość zawsze go cuci. *Œas. Num.* 2, 195. SAMOIŚTWO, a, u. *Boh.* sobčtnost; egoizm, [samolubstwo 2], die *Œelbſtſücht*. Z tym samoiśtwem szlachty, już odpadały od kraju najbogatsze miasta. *Przestr.* 49. (*Vind.* famostojezhnost, famofvojnost = udzielność istoty, *Œelbſtſüchtigkeit*). SAMOIŚTNY, a, e, — *ie adverb.*, pełen samoistwa czyli prywaty, egoizmu; jebſtſücht, jebſtſüchtig; *Boh.* sobčtný. Samoiśtne dusze. *Œas. Zimój. pr.* (*Vind.* famstojezh, famfovin; *Eecl.* самостоятельный, samoistny, udzielny co do istoty, jebſtſüchtig). SAMOJEDNY, a, e, jedyny, ciuzig. Kaimskie ręce kwia braterską zbroczyc, Samojednego w pole wyprowadzić usiłowal. *Katig. Her.* 154. SAMOJEDYNAST, a, e, sam z dziesięcią drugiem, jebſtſite, mit zehn andern. Każdy samojedynast przyjechał. *Wary. Ges.* 28. SAMOJEDZ, SAMOJAD, SAMOJEDNIK, a, m, SAMOJEDZCA, y, m, ludojad, ludojedca, ludozerca; *Sorab.* I. famohyédzk; *Carn.* ludysiertnek; *Rag.* ghudojghja; *Croat.* lyudjed; (*szamojedlec* *monophagos*); *Ross.* людоядъ, дождь; *Eecl.* человекоядецъ, челоѡкожрецъ, челоѡкоожиратель. Samojedz. *Mon.* 75, 591. Bijeczne powieści o samojednikach, o wilkofakach, i tym podobnych dziworodach. *ib.* 70, 74. SAMOJEDZ, i, ź, jedzenie zwierząt swego rodzaju, das *Fressen* der *Thiere* seines eignen *Geschlechts*, das *Auffressen* einer den andern. Wielkie sowy mniejsze sowaleta wyjadają i samojedzia się żywią. *Haur. Sk.* 277. — Samojedz, ludojedz, *Menſchenfresser*. Radzi byli pasterze i bliżey sąsiedzi, *Ze ich zjawil Herkules takię samojedzi (Kakusa).* *Klon. Wor.* 21. — *Transl. fj.* W Wołoskiej samojedzi ani wiary poddanych przeciwko panu, ani sprawiedliwości pańskiej przeciwko poddanym niemasz żadnej. *Orzech. Qu.* 141. — 2. *Collect.* Samojedz, 1 SAMOJEDY, dziec, kraj, gdzie ludzie ludzie pożerają, ludojedcy, ludozercy; die *Menſchenfresser*, das *Land* der *Menſchenfresser*. Samojedz, *anthropophagi*, ludzie, którzy drugie ludzie jedzą. *Maz.* [2. SAMOJEDY, z *czudz* samebagnisty kraj, i jets-mieszkaniec; naród włściwy w Rosyi. 2]. Samojedy, naród północny państwa Rosyjskiego wzdłuż morza aż do Syberyi; jest

to naród dziki i t. d. *Dykc. Geogr.* 5, 15. Samojeđen. — § Lud dziki, bałwochwalski, i Samojeđ, który sąsiadów i ojców swoich jedzą. *Sk. Żyw.* 2, 80. Zich to rośnie w Arabii albo Samojeđzi. *Syr.* 898. SAMOJEDNY, a, e, SAMOJEDZKI, a, ie, od samojeđzi, ludożerny, menſchenfreſſeriſch; *Boh.* ludogędký; *Ecll.* челоѣкоядный. SAMOJEŃNY, a, e. — ie adverb., osobno odłączony, abgeienđert. Gruczolki samojeđne, *conglobatae.* *Krup.* 5, 115. Dwa gruczolki poduszowe są z wielu innych gruczoloków samojeđnych złożone. *Krup.* 2, 542. (*Carn.* samojeja *flos pasuus*). SAMOKATCA, ob. Samobójca. SAMOKACTWO, ob. Samobójstwo. *Dudz.* 57. SAMOKUPEC, pea, m, sam jeden jakim towarem handlujący; *Vind.* samotershez, samokupez; *Rag.* samoprodávacz, der Kleinhändler, Menepeljt, der allein einen gewissen Handel führt. Wenetowie na ów czas bogatych towarów Indyjskich samokupey. *Ner. Hist.* 6, 512. Nazywano ich głodoćwórcami, samokupcami, monopolistami *Czack. Pr.* 1, 526. SAMOKUPSTWO, a, n.; *Vind.* samokupzhma, samotershtvu; *Serab.* I. yench szamoło przedabwacztwo; *Croat.* szamoterstvo; *Rag.* samopródaja; *Ecll.* оркунмучество; monopol, handel jednemu tylko pozwolony; rus Menepeljum, der Alleinhandel. Monopolium albo samokupstwo pochodzi tylko z łakomstwa, z zazdrości. *Haur. Sk.* 254. Pozwalając osobnego przywileju albo samokupstwa jednemu człowiekowi lub towarzystwu, pozbawia się przez to wielu osób pożytku. *Mon.* 74, 175. *ib.* 75, 591. Do rozszerzenia handlu wydano edykt, w którym samokupstwo czyli monopolium w handlowaniu zniesiono. *Tam* 81, 649. — SAMOKWIŁEY n p Hymet *Żebr. Ow.* 182; *semper crescens* SAMOLÓT, a, m., ptak Fenix, który ma być jedyny na świecie, umiera i znouwa się rodzi. *Gwagn.* 696. der Pfühner, ogniawcz, wyczymer. SAMOŁÓWKA, i, ż; *Ross.* самоловъ, самоловная снасть, снапецъ; łopaczka, w której kto sam się łowi, dół, dółek, *prop.* et *transl.*; eine Falle, Fallgrube, ein Fallstrich. (*Croat.* szamolovczes jesz *vertagus*). Wilk, gdy w gotowa gdzie nade wsia samolówkę wpadnie, Nazad mu z niej wyjsć musiadnie. *Tward. Wł.* 246. wilezy dół, *Walfgrube.* *Mon.* 75, 691. Sami w swoje samolówkę wpadh. *Bialob. Od.* 24. *Ktok.* 78. *Pot. Syl.* 259. Da bog umysł stateczny, żebym w téj wędrowce. Zadnej się zwiesić nie dała świeckiej samolówce. *Tward. Pasq.* 48. Samolówki sądowe, wykrety, któremi schytrzają drugich w prawo; *anfractus juveniorum.* *Mącz.* Wykrety czyli słowne samolówki, *sophismata.* *Pibk. Sen. list.* 4, 54. SAMOŁOWNY, a, e. — ie adverb., verdinglich. Zdała się Polakom przysięga Kazimierza podejrzana i samolowna. *Styryk* 591. SAMOŁOZIWÓ, Tr. ob. Samogwałt SAMOŁOZNIK, a, m, Tr., onanista, sam z sobą psotę pełniący, der Selbstbeflecker. SAMOLUB, ob. Siebielubec. SAMOLUBNOŚĆ, ści, ż; *Vind.* lastna lubesen, samofwoje lubjenje, velku na se derhanje; *Ross.* самолюбие; naganna młodość własna, die Eigendiebe, Selbstliebe. Samolubność mniema, iż nie trzeba się przymuszać, ani trapać dla nikogo. *Zald. Roz.* 196. SAMOLUBNY, a, e; *Ross.* самолюбивый; siebie kochający, eigentlich, selbstlich, in sich selbst verliebt; *Boh.* samoljbe-

zný. Tam się samolubny Nareys z sobą pieści. *Zab.* 10, 54. *Koss.* Część brzegów Afryki podlega rządowi samolubnemu. *Pem.* 85, 2, 294. arbitralnemu. SAMOŁUSK, a, m., wąż mejadowity, bez tarczy, sameni łuszczeni cały okryty. *Zool.* 205. eine ganz schuppige Schlange. SAMOŁADRY, a, e; *Ecll.* самоудриш, который самъ о себѣ мнитъ, что онъ умнѣе, cf. pedant. SAMOOSMY, a, e. sam z siedmią drugiemu, selbst mit sich und andern. On Noe, który jedno samoosm został żyw. *Rej. Post.* S s 6. Samoosnego Noego bog zachował. *1 Leap.* 2 *Petr.* 2, 5. Pojmali go; potem samoosnego go ścieli. *Gwagn.* 644. SAMOPAL, a, m.; *Rag.* samopallo, samokres; *Dal.* samokresz; *Ross.* самонаръ, (cf. samostrzał, ein Selbstschütz); gatunek dawniej strzelby, eine Art alter Feuerwaffe. [eine Feuerflinte 2]. *Mon.* 75, 591. Kozacka prochota strzelby, samopaly nazwane młoda. *Pap. Wł.* 2, 115. Kozacy prażyli Turków z samopalów. *Aar. Chodk.* 2, 401. Jednych dziła raża, Drugich Dońcy ukrzyż z samopalów praża. *Tward. Wł.* 244. Muszkiety nasze dalej nad Osmana samopaly i tarczy sągady. *Tward. Wł.* 159. Ręka jego od postrzałczy samopalu Moskiewskiego zdziurawiona. *Birk. Krz. Kar.* 56. Samopalem zbrojny *Ross.* самонаружь SAMOPAS adverb., sam osobno się pasący, allein weidenđ. (*Serab.* I. samopastné, samopastné; *Boh.* prostopášny, rozpastlý, *Vind.* samopasthen; *Carn.* samapash, samapashne *rogas*, *desultus*). Kóń ten samopas się nad brzegiem to tam, to sam pasie. *P. Kehan. Ori.* 1, 15. Jedną różec tak dziko, że i swój ję samiey nie rad widzi; bo odszedłszy od niej samopas po pustyniach chodzi, aż się nad nią zapcha, i znou do niej przychodzi. *Birk. Chmiel C 2.* Gwca cholty samopas, nie jęj nie zatrzyma, Znac tu sam pasterzów, ani wilków nie ma. *Karp.* 1, 89; (cf. Kto nie ma przyjacela, jest jako on żubr odyniec, co go od siebie stado wybie, iż jedno sam pastuje; chodzi, a żadnego spłku z innymi zwierzęty nie używa. *Rej. Zw.* 88 kj. — *Transl.* Samopas, rozprószenie, pojedynco, osobno, bez dozoru; zerstreut, allein, ohne Aufsicht; cf. *Ross.* самовольный, своевольный. Samopas waleśali się, gdzie je noc zagnała, tam swe si dła mieli. *Włch. Szl.* 151. Ludzie ci, chociaż tak chędzą samopas i tu i owdzie, mają jednak każda ich borda głowe, której słuchają. *Beler.* 250. Nieprzyjaciel wszad ścisłony, daje się nogom samopas. *Tward. Wł.* 140. pierzcha, w rozsypkę idzie, entflieht zerstreut. — Samopas kogo puścić, bez dozoru, einen sich selbst ohne Aufsicht überlassen. Edukacya, jak ża nature przekłamuje, tak dolra, kiedy ją samopas puścisz, w żyj się zwyż obraca. *Falb. B.* — *Alter.* Stolec, samopas odchodzący. *Perz. Ich* 100. wtrzymać się nie dajacy, mimowoli chorego odchodzący, unwillkührliche Entle. die sich nicht verhalten lassen. SAMOPAS, a, m., samopasny człowiek, rozpuszczony, swywolny, ein Ungezügelter. Poczekajcie, poczekaj, panie samopasie. *Zald. Anf.* 77. Ludzie narzłt dworsey, neuważm, samopasni. *Tarb. A 1.* SAMOPASKA, i, ż, błakająca się miewiasta, małpa, ambubaja. *Mącz.* (eine Herumtreiberin, awanturiera). (*Serab.* I. samopastnoſcz; *Carn.* samopastnost = swawola, swa-

wolność). SAMOPIĘT, a, e, sam z czterema drugimi, *selbjünfte*; *Slov.* samopáti. Rycerskiego stanu człowiek może łupieżce pokonać samotrzeć, mieszczanin samopięt, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb. Sax.* 442. SAMOPŁYNNY, a, e, dobrowolnie płynący, *von selbst fließend*. Samopłynną wena lane rymy. *Min. hyl.* 5, 544. SAMOPPSZA, y, ż., *triticeum amyleum*, Amelfern, pszenica krocmałna, za jedno biera z orkiszem, *Erpelj, Dinfel*; jedno że mniej pokarmu ciału daje, niżli orkisz; ziarno podobne pszenicznemu, jeno w łupince jak orkisz zawarty. *Syr.* 955, (cf. gołka, ploskur). et 950. et 927. et 436, (cf. jarka). SAMORODNY, SAMORODY, a, e, SAMORODNIE *adverb.*; *Eecl.* самородный; (*Boh.* samorostlý *sponte sua natus*; *Eecl.* саморасленный); nierobiony, naturalny, nie sztuka lub ręką wystawiony; *selbst erzeugt, von sich selbst gewachsen, von Natur, natürlich, nicht künstlich, nicht gemacht*. Nil ma odnog samorodnych 5, a dwie przemysłem uczynionych. *Boter.* 215. Zioto, jako burzące działo, skały samorodne łamie. *Birk. Exorb.* B b. Karmią się ziołami, korzónkami, i innymi samorodnymi owocami. *Klok. Turk.* 74. Miejsce to samorodne miało zasklepienie. *Otw. Ow.* 108. Skrył się za płotem samorodnym. *Zab.* 41, 88. Samorody. *Przyb. Milt.* 510. Produkt samorodny. *Vind.* samorashniza; *Ross.* самородка. — *Transl.* Wiersze Homera zdają się samorodne, z taką łatwością zrobione, iż jak się zdaje, nie kosztowały ani trudu ani pilności. *Pir. Wym.* 545. bardzo naturalne, niekunsztowne, lub też oryginalne; *nattürlích, originell.* SAMORODNOŚĆ, *ści, ż.*, naturalność, die *Nattürlíchkeit*. *Tr.* Samorodność czyli oryginalność. *Teat.* 24. die Originalkeit, das Originelle. SAMOROST, *ob.* Wiane ziele. SAMORUCH, u, m., SAMORUCHNIA, i, ż., 1) samobrotnik, silnia sama się obracająca, *ein sich selbst bewegendes Werk*; *Eecl.* самодвижество. Obrót kółek w jakiej samoruchni. *automa. Hub. Mech.* 15. Gdy w jakiej samoruchni jedno koło w tę, drugie w przeciwną obraca się stronę... *ib.* 15. — 2) Samoruch, SAMORUSZNOŚĆ, *ści, ż.*, *Cn. Th.* 979. władza ruszenia siebie samego, die *Selbstbewegung*. Przytoczył się niebieski pojazd samoruchem. *Przyb. Milt.* 218. SAMORUCHY, SAMORUSZNY, a, e, *Cn. Th.* 979; *Eecl.* самодвижный; sam się obracający, *sich von sich selbst bewegend*. Zbiega pod niebieską samoruchą bramę. *Przyb. Milt.* 150. Samoruszne silnie, *automata. Hub. Mech.* Samoruszne woskowe obrazki. *Mon.* 69, 1052 SAMORZADCA, *ob.* Samowładca SAMORZADNOŚĆ, *ści, ż.*, samowładność, udzielność; die *Selbstherrlichkeit, Souverainität*. Upadła samorzadność narodo. *N. Pam.* 14, 254. SAMORZADNY, *ob.* Samowładny. *SAMOSADKA, i, ż.; *Ross.* самосадка; sól na jeziorach sama się krystalizująca. *SAMOSAUNY, a, e, — *ie adverb*; *Eecl.* самосушный. *Graec.* ἀυτόδικος; *selbstrichtend*. *SAMOSILNY; *Eecl.* самосильный, *ob.* Samowładny. SAMOSIÓDM, a, e, sam z sześciu drugimi, *selbstsechente, mit sechs andern*. Tego żałuje, iż nie sam, ale samosiódm z żoną i z dziećmi zginąć mam. *Orzech. Qu.* 174. Wyszedł oskarżony samosiódm przysiągłszy. *Gorn. Wz. J 2.* Rycerskiego stanu człowiek mo-

że łupieżce pokonać samotrzeć, mieszczanin samopięt, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb. Sax.* 442. *ib.* 158. SAMOSŁANIEC, *niea, m.*, nie od drugiego leez od siebie samego posłany, samozwaniec; *ein von sich selbst Gesandter, der von niemanden einen Auftrag hat, sich selbstlich für einen Abgesandten ausgibt*. Ci nowowiernicy, samosłaniecy, którzy bez porządnego powołania na urzędy kościelne sami się wdzierają. *W. Post. W.* 12. Uchowaj nas od chytrych samosłanieców. *Sk. Kaz.* 88. SAMOSŁANSTWO, a, n., udawanie poselstwa od kogo, *vergebliche Abfindung von jemanden*. Nie idą odszczepienicy od apostołów, ale od swej woli i samosłanstwa swego. *Sk. Kaz.* 201. et 206. SAMOSOB *adverb.*, samopas, osobno; *allein, ganz allein*. Pasąc przy morzu pastereczka hoża Liczne samosob bydełko bez stróża. *Zab.* 16, 510. SAMOSTRZAŁ, u, m., (*distng.* samopał), *der Selbstschuß*. Samostrzał zastawoje się tak, że na miejscu, gdzie się zwierz dobrze już wncił, nabita flinta się osadzi, od cyngla aż do zanęty sznurek, aby gdy zwierz za netę ruszy, fuzya wystrzełiła. *Kluk. Zw.* 4, 407. — 2. Kusza, łuk z cynglem; *Vind.* famoistra, famoistru, strelak, famoistrel, (famokresz = pistolet); *Croat.* szamosztril, *adject.* szamosztrilni; *Dal.* szamosztril, (szamokresz *scopus*); *Hung.* szamszerigy; *Bosn.* samostril; *Rag.* samostriel, (samokresz *terzetta*); *ciné* Armbüsch, ein Drückbogen. Samostrzały na wystrzelanie strzał. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 54. *Wujek. ib.* (kusze. *Bibl. Gd*). Czyndes pami mocne ramie moje, jak 4ęczysko samostrzału medzianego; *ut arcum aereum*. *Wróbl.* 57. Z drzewa laskowego najlepsze obręcze bywają na achtele, także samostrzały dzieciom ku krotoli. *Cresc.* 405. *Prov.* Wszystkiego pomoże, z kuszy i z samostrzału. *Rys. Ad.* 72. SAMOSTRZELNIK, a, m, eo samostrzały, łuki, robi, *der Drückbogenmacher*. Z palnuku czynią też 4ęcznicy łuki mocne, także samostrzelniczy kusze. *Syr.* 791. SAMOSZÓST, a, e, sam z pięcią drugimi, *selbstächter*. Drugich niewolników z sobą namówiwszy, uciekł samoszóst ztamtąd. *Pasz. Dz.* 54. *Biel.* 116. SAMOTNY, *SAMOTY, a, e, SAMOTNIE *adverb.*, osobny, sam bez ludzi, *einam*; *Boh.* samotny, osamělý; *Slov.* samotní, samotně, osamělý. (samotliwe słowo *singulare verbum*); *Sorab.* 4. famotné, famitkowné; (samotné *proprius, właściwy*); *Carn.* samótne; *Vind.* famoten, safeben, pulhaun; *Rag.* samotni, samoxiv; *Ross.* уединенный, молчаливый; *Eecl.* единствеуный. Jestem sam, leez nie samotny. *Teat.* 25, 4. Nie jest dla człowieka dobrze, żyć samotem. *Przyb. Milt.* 250. żyć samotnie; *Vind.* ofubnuvati; *Eecl.* единствовати, особествовати, особитися, уединятися, молчальствовати. Samotnym uczynić, osierocić, *Boh.* samotnjm, osamotnjm; *Croat.* osamoohujem. Samotnym się stać, osierocić *Boh.* osaměti, osamnjm. SAMOTNOŚĆ, *ści, ż.*, SAMOTA, y, ż.; *Boh.* samotnost, samota, samotina; *Slov.* samotnost, osamělost, (samotnost, panictw *coelibatus*); *Sorab.* 4. famitkolež; (*Sorab.* 4. famotnošež *proprietas*); *Carn.* samóta, samizhe; *Vind.* famota, famotnost, pulhaunost, ofebnost, bresludnost, odludnost; *Croat.* szamocha, puschna; *Rag.* samocchja; *Ross.* уединение,

одиначество, особенность, особливость, молчаніе, за-
лудується; *Eecl.* одиначество, *оудиненіе*, особвость;
(*Eecl.* *малуаишица* cela dla samotnego bogomyśla); oso-
bność, bezludność. *Dud.* 57, die Einsamkeit. Niecierpliw
władz dalej w samocie nielubiej. Bez uszech obłożonych
i ojcowskiej chluby *Zob.* 15, 7. *Киноз.* SAMOTNIK, a,
m, samotnie żyjący, ein Einsamer; *Sorab.* 1. samszék;
Carn. samoshayzh; *Vind.* brosiudnak, odluden zhlouek;
Itag. samóxivaz; *Ross.* особникъ, одионецъ (сѣ. одинее),
единеникъ, молчаливикъ; *Eecl.* особникъ, безгра-
дникъ, *инокт.* Nie wesolyś, choć w szczęściu, pókiś
samotnikiem. *Pzyb.* Mlt. 218, ел. samožyjec. SAMO-
TNIKA, y, ż, samotnie żyjąca, cine Einsame, die einsam
lebt; *Carn.* samiza, *Ross.* единеница; *Eecl.* *инокыиц.*
SAMOTAKI, a, ie, tautologiczny, tautoferyb. Podania
samotakie, gdzie to samo słowo w tym samym znacze-
niu twierdzone bywa o sobie samym. *Cyplik.* Leg. 158.
SAMOTOK, u, m; *Itag.* samotok, sircvaz, ojb, *ma-*
stium protexum; vino virginis, che esse dall' uona bor-
colata. Veriprima. SAMOTBESC, sci, ż, wino z suchych
jagód *Tr.*, treuner Stren - Wein. SAMOTBESCOWY, a,
e, *ib.* SAMOTBZASK, u, m, ein Zengeltäp, ein Stöfz
die Vögel zu fangen. Samotrzask, klatka na ptaki. *Jen.*
75, 591. Szczygły łowią się też na wibika w klatki,
samotrzaski zwane *Kuk.* Zw. 2, 224. U klatki samotrza-
ski wieko tak się podpiera, aby ptak wpadający samo-
go siebie zamykał *Kuk.* Zw. 2, 585. Słowa jego za sa-
motrzaski stara, Kto nieostrożny na nich lepię więznie.
Zab. 14, 35 SAMOTRZEC, ia, ie, sam z dwoma dru-
gimi, jeldritter; *Boh.* samitěj; *Slov.* samotitci; (*Vind.*
lamotretji = trzy razy tylko. Wierszowie był na gardle
skaran samotrzeć i z syny. *Diel.* 74. Przyszła do niego
matka boża samotrzeć (*vdvrb.*) *Sk.* Żyw. 1, 117. Rycer-
skiego stanu człowiek może łupieżce pokonać samotrzeć,
mieszczanin samopięt, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb.*
Sax. 442. Każda potrawa na stół musi przyjść, jako ka-
szelanka, albo samotrzecia, albo samoczwart. *Hej.* Zw.
59. SAMOTRZYNASTY, a, e, sam z dwunastą drugimi,
jeldreyjebnter, mit zwölj andern. Zebrał towarzyszyów dwa-
naście, tak iż samotrzynasty szedł na ono miejsce. *Sk.*
Żyw. 1, 569. SAMOU CZNY, a, e, SAMOUK, a, m, z
siebie samego uczoney; *Græc.* *αὐτοδιδαστος*; *Ross.* са-
моучка; *Eecl.* самоучный, самоучный. (*Vind.* lamovuk
= partacz). Onych samoucznych, w sobie mądrych świad-
ków słuchać nie zaniechamy. *Smotr.* Apal. 178. SAMO-
WIABEK, rka, m, SAMOWIERNIK, a, m, na samój
wierze bez uczynków zasadzający zbawienie, hydne prze-
zwisko protestantów, der auf den Glauben allein die Selig-
keit baut. (*Eecl.* самовѣрный, *Græc.* *αὐτοπιστος*, per se
fidei faciens). Przestroga samowiernikom, którzy się
tylko hścieniem okrywają Wiary, a dobrych spraw zamedb-
wiają. *Ody.* Str. 2, N 5 b. Wy mihi samowiarkowie!
Smotr. Lum. 152. Ci samowiernicy, nieprzyjaciele wszech
uczynków dobrych. *W. Post.* W. 2, 66. Szata ta swa-
dziebna nie zamionuje wiary, jak samowiernicy wykre-
cają, ale miłość i uczynki dobre. *W. Post.* Mn. 565.
SAMOWŁADCA, SAMOWŁADZCA, °SAMOWŁAJCA, y,

m; *Carn.* samoblastnik; *Vind.* famokralvanz, famolla-
stnik; *Græc.* szamoladavecz; *Itag.* samovládaz, samo-
darxaz; *Slov.* vlasteln; *Sorab.* 1. ten obknežužer; *Ross.*
самовластитель; samodziez, jedynowładca, meokreś-
le me panujący; der Selbstherrlicher, unumdränfte, allmächtig
Beherrlicher. Samowłajca meba i zena. *Græc.* W. 195.
Potomek Jagiella onego Samowłajcy Samobekiego. *Jen.*
W. 475. Krol nasz nie samowłajca, abo onem i do-
wa naroda być powinien. *Gar.* Arc. 1, 170 z kol. 5.
naja (nie cespa). *Sak.* Kol. 1. 1. Mn. 75, 591. SA-
MOWŁADCZYNA, y, ż, samodzielnia, samowladczyna,
meokreślenie panująca; die Selbstherrlichkeit, allmächtig
unbedrängt Beherrlich. U Pensywanickich, mówią, że
nie jest ich samowładczyzna. *Zab.* 12, 176. SAMOWŁA-
JNY, a, e, SAMOWŁADNIE *autent.*; *Vind.* famollastny,
lan egospodstven, Famokralski, lastnowładca, pan od
tebe, i lastno možho; *Itag.* samovlastiti; *Græc.* *αὐτο-*
νομασθέν; *Ross.* самовластїи; *Eecl.* самовластїи,
самовластїи, самодвиези, meokreślenie panujący,
jeldherrlicher; *in malam parlem* despotyczny, despotybi,
tyrad despotyczny albo samowładny, gdy najwyższy wla-
dza żądni meokreślenia prawem od jedrej panują-
go zawisła woli. *Wyw.* Geogr. 115. W państwie la sa-
mowładnych wola rządcy jest prawem. *Jen.* 65, 255.
Samowładnym być, samowładnie panować. *Itag.* sam-
vlastiti, vlastiti; *Ross.* самовластвовать. — 2. Opa-
dzenia nie według przepisane go sącwego sposobu po-
stępowania, samowładne wyroki. *Gal.* Cyw. 1, 16. ti-
genmächtig, willkürlich, samowolny, (s), samowolne
słowo *armon'a rar.* c. Nieformalny. SAMOWŁADZTWO,
a, n, SAMOWŁADNOŚĆ, sci, ż, jedynowładztwo,
Wład; *Carn.* samoclastnost, samoclastvo; *Vind.* famo-
vlastnost, nepodolnost, famoblastvo, lan egospodstvo,
famokralestvo, lastna muzl; *Sorab.* 1. Famokralstwo;
Græc. szamovlastnost; *Itag.* samovlastitos; *Ross.* са-
мовластїе; meokreślenia władza, unumdränfte Beherr-
lich. Samowładztwo. *Jen.* 75, 591. Utrata samowładności pa-
rodowej, nie może być na przeszkodzie do ewiczenia
się w pozytywne nauka. *N. Pam.* 5, 187. 2b. Sa-
mowładność, udziałność. — 3. Nowolno, (ly skrzy-
wdzony sobie zadosyć uczynkami sam poszukiwał; sa-
mowładztwo nie zgadza się z publicznym rozporząd-
stwem. *Gal.* Cyw. 1, 15. Eigenmächtigkeit, samowolstwo.
SAMOWŁAZEY, ego, m, wtręt, wtręcon, udział, wtręca,
el. samozwamec, samoslaniec, der sich selbst anmaß-
drungen hat. Iż na urząd nie będąc powołany, ani po-
słany, sam się weni wdał i wtracił, dzis ejsly go na-
zwali samowłazłym. *Zorn.* Post. 18. Może łóg sobie pra-
wdziwie apostołskie sukcesory władze z tych, którzy
a was są zwani heretyki a samowłazłymi *ib.* 18, *ib.* 5
b, 625. SAMOWOLNY, a, e, SAMOWOLNIE *vdvrb.*,
z własnej woli pochodzący; *Græc.* szamovolyen *partax*;
Itag. samovogljan *mebsequeus*; *Ross.* самовоглян *contu-*
max; *Eecl.* самовольный, самовольный; *Græc.* *αὐτοβουλος*;
Ross. самовольный, свосвольный; według upodobania
i woli postępujący, arlatralny; eigenwillig, jeldherrlich,
eigenmächtig. Gdyby magistratury, nie według prawa, ale

podług samowolnego sądziły zdania... *A. Zamoj.* 9. Gdy jedna część społeczności samowolnie pracą i osobami drugiej części zarządza, takowy stan rzeczy nosi imię niewoli. *N. Pam.* 15, 287. Religia monarchów czyni enotliwymi: a jeżeli ich władza okaże się samowolną i sroga, czyni znowu poddanych ciępliwymi. *N. Pam.* 10, 28. Zdziwienie nad samowolnym postępowaniem rządu Angielskiego. *ib.* 5, 562. Zwierzęta się samowolnie poruszają. *Zool.* 1. Ciła samowolnie w próżni spadające. *Hab. Mech.* 20, z siebie samych, von selbst, von freyen Entfien. Samowolnie spadanie ciała. *Hab. Mech.* 16, et 45. Judasz z matką swoją samowolnego dopuścił się kazirodztwa. *Pociej.* 25. nie wymuszonego, dobrowolnego. (*Eecl.* самовольною спонте offero). SAMOWOLNOŚĆ, sci, ż, arbitralność. die Eigenwilligkeit, freyheit des Willens. (*Croat.* samovolnost pertinecia; *Rag.* samovolnost imbedelicitio) Samowolność obcych kupców. *N. Pam.* 19, 121. SAMOWTOR, a, e, sam z jednym jeszcze: *Boh.* samdruhý, (samodruhú ciężarna, brzemienna); *Slav.* samodruh; *Bosn.* samodruh; (*Vind.* samodruh, druga versta podwojny; *Ross.* самъ - друкъ, (= 2. podwieselony), jelbander. Złó wsi był powinen z pacholkiem samowtor zbrojno na koniu stawać. *Star. Ryg.* 15. Pojako samowtor za mu. *Biel.* 110. Zpochali się prowinnycałowie samowtorzy do Rzymu na obieranie generała. *S. Zym.* 2, 250. *Mo.* 64, 191. *St. Dz.* 1045. Arto złoista, uciecho świętego Króla psalmisty, w trudne czasy jego, Kiedy przed Saulem z tołą samowtorzy Uciekał w góry. *Broch. W.* 598. SAMOZERCYA, ob. Samojak, Ludojak. SAMOZWANIEC, ũca, m, samoślaniec, nie od drugiego wezwany, fałszywe wezwanie od drugiego udający: *Ross.* самозванецъ; *Eecl.* самозванный, der falsch berufen bar, von niemand anders berufen bar, der falschlich vorgiebt, als base man ihn berufen. Krzyżacy sedziów od papieża na rozstrzygnięcie zatargi ich z Polską postanowionych, samozwaniami tytułowali. *Nar. Hist.* 5, 578. Dymitr samozwaniec. *Nar. Chist.* 4, 506. SAMOZWANSTWO, a, a; *Eecl.* самозванство; die Selbstberufung. SAMOZYJEC, jca, m, w niektórych województwach bezżonny. *Croat. M. br.* der Sagerholke, der ohne Weib lóh. SAMPAN, a, m, jespau, jegomość pan, i. c. bodgocine Herr. Powiedz wróżko matylamiast jasno, zwizle, krótko, Bok, dzień, porę i miejsce narodziu sampana. *Zabl. Zab.* 71.

SAMPIERZ, ob. Sempierz. SAMSIAD, ob. Sąsiad. SAMSIEK, ob. Sąsiek.

SAMSON, a, m, sławny przez siłę swoje żyłowski Herkules, Einfer. Jużbym się teraz i z Samsonem sprowlował. *Teat.* 27, 109. — 2. Samson herb; cin Wappen. Samson lwowi paszczę rozdiera: na helmie trzy pióra strusie. *Krup.* 5, 46.

SAMTEN, samiat, somoto sam ten, ten tu, (*Oppos.* tom ten, bicier hier. W żadnej ogroda samtego kwaterze Fiołkom miejsca czemużeś nie dała! *Kehow.* 144. SAMUCHNY, SAMUCHNY, ob. Sam.

SAMURA, y, ż, [świnia; *ross.* свинья *astr.* wieprz 4]. n. p. Tam Merkuremu przy zwykłej ofierze Prośnej samury,

która na rzeź daje, Takie z pokorą wylewa paciерze... *Pol. Syl.* 559. Niemasz dziwu, lwa abo żołnierza na murze Wildzieć; ale co też tam było po samurze, której i przez płot ciężko, bo jej koły wadzą. *Pol. Pocz.* 655, (*cf. Ross.* замуриться доматorem być).

SAMY, ob. Sam.

SAN, u, m, rzeka na Rusi. *Dykc. Geogr.* 5, 24, cin Słub in Galizien, ob. Sandomierz.

SANCYT, u, m, termin prawa Polskiego, na wyznaczenie wyroków sejmów lub konfederacyj: — od słowa sancire. *Kras. Zb.* 2, 471. cin Reichstags- oder Confederationensanctspruch. Tysiąc wydanych od generalności sancytów, to jest wyroków. *Ust. Konst.* 2, 254. SANCYTOWA deputacya. *Sjym. Grodz.* 64. roztrząsająca sancyta.

SANDACZ, ob. Sedacz.

SANDAŁ, u, m, §. 1) [rodzaj obuwia składającego się z samej podeszwy 2], pantofel zakonników, cin Sandal; *Croat.* sandalea lignea solea; (*Ross.* сандалій; *Eecl.* каллиці, сандалия, псаленны, (псаленя podeszwa nożna). — §. 2) Drzewo sandałowe, Sandelholz; *Ross.* сандалъ; (сандалецъ nawa lekka i. SANDAŁOWY, a, e, od sandalu, Sandel; *Ross.* сандалный; (сандалить, насандалить farbować sandałowemi drzewami).

SANDARAKA, i, ż, farba cynobrowata. Sandaroth, Sandelharz. Żywica płowcowa. *Scienc.* 559; nie tylko do przednich wchodzi malarskich pokostów, ale i do lekarstw. *Kluk. Rosl.* 2, 222. SANDARAKOWY, a, e, von Sandaroth.

SANDOMIERZ, a, m, [poch. Sandomyr; *Etym.* sąd 2]; miasto niedaleko tego najęca, gdzie rzeka San do Wisły zmierza. *Kpaz. Gr.* 5, 55. SANDOMIRSKI, a, te, n. p. województwo Sandomirskie. *Dykc. Geogr.* 5, 25. SANDOMIRKA, i, ż, najprzedniejsza przelica w Sandomirskim rosnowca, Sandemier Weizen, eine der besten Gattungen. Pradzielnój płynal z sandomirka do Głaska. *Teat.* 7, d. 52.

SANICA, y, ż, sania droga. *Włod.* SANNA, y, ż, die Schlitzenbahn; *Croat.* sanik; *Cara.* sennaz; *Vind.* fanienz, gaschie, gas, gashnia, (*cf.* gacé); *Slav.* saonik; *Bosn.* savnik, priid, piit po snegu. — 2. *Pluc.* Sanice, płozy sanne, *Boh.* sanice; *Ross.* полость, полозокъ, полозки, полами, die Schlitzenfufen. SANIE *pluc.*; SANKI, SANIEZKI *pluc. dem*; *Boh.* saně, sanký, plaz (*cf.* plazač), (2 saně zuchwa; saně snok; Saně jezle; *Slov.* saně, tsána, čehst ezelušć, zuchwa); *Sorab.* 1. fana, fan-, fanke; *Sorab.* 2. szanka; *Cara.* sony, sunke, (sunkniti ezolere, zolknacé); *Vind.* fani, derkalize; *Croat.* szani, szano; *Hung.* szán; *Rag.* saóne, saónize; *Slav.* saonice, szaomezo; *Bosn.* savne, savniço; *Ross.* сани, санни, саночки, салазки, салазочки; pojazd do jazdy śnieżnej, na płozach, der Schlitzen. Przodek sanek *Ross.* головани, голованин, зароловокъ. Szyna pod sankami *Ross.* тормазъ. Sanki pospieszne: *Vind.* fanke, Remiflitten. Sanki szerokie lubiane *Ross.* обшивни. Sanie od wożenia drzewa *Ross.* дровни, дровешки. Chłopskie sanki obłazaste *Ross.* розвальни. Małe sanki chłopskie *Ross.* пошевенки. Sankami jeździć, *Vind.* fanienzhati, se tanai vositi, fanienkati; *Croat.* sanzjatisze, sanzamsze, szanchemsze. Jeżdzenie sankami, jazda sauna,

ślitada, *Vind.* fanienzhanie, fanineska voshnja, fanienkanje; *Ross.* katanie. Sankami jeżdżący; *Vind.* fanien-ski vosnik, fanienzhar, fanienzhavez, der *Эфлитенfahrer*. Wyjeżdżać sanki *Ross.* обкатать, обкатывать. Sanie za saniami, dziek dziek dziek dziek! *Teat.* 56. c, 10. Kto-by komu ogankę posłał w największe mrozy, albo o ś. Janie sanki, mianoby go za memadrego. *Gorn. Sen.* 58. — *Prov.* Jak sanie się skrzywa. *Pot. Zuc.* 189. — §. Sanie do przeprowadzenia ciężarów. *Jak. Art.* 5, 515, chociaż mimo śniegu, sanie iroene bardzo śaniec; die *Эфлите*, *Ефтен* wegzajdfeiten. Sanie służą do przeprowadzenia armat przez ciasne drogi. *Jak. Art.* 5, 49. — §. *Anatom.* Sanki; kość ramienna, kluczycz, kluczka. *Dudz.* 56. даś *Эфлифелцин*. SANKOWY, a, e, od sanek, *Эфлитен*, *Эфлитден*; *Boh.* sanový. SANNY, a, e od sanien, od sanny; *Эфлитен*, *Эфлитенfabrik*; *Ross.* санни; санничен u dawnych carów urzędnik nad zimowemu pojazdom.

SANKGYA, ob. Ustawa. *SANTUZ, ob. Zamtuz

SAP, u, m., sapienie, даś *Эшаубен*, *Эфшаубе*, *Эфшюде*; (*Vind.* fapa, veiter, duli, odli; wiatr, oddech, dech; *Carn.* sapa halitus, spiritus; *Crout.* sapa chuch, sapi konyszki *clunes*; *Besn.* sapi od kogna; *Ross.* сапа *cyprinus ballerus*, *Germ.* die *Зеве*. Gdy zmieszasz ogień z wodą będzie sap; gdy przyłożysz ogień do prochu różniczego będzie trzask *Zarn. Post.* 225. Jak się organy roztrzęsą, to też już będzie więcej sapy a kolatu, niżli cudniego piskania. *Ref. Zw.* 71. — Sapy, dasy gniewliwe; *Эшаубен*, *Ебен*, *Врауен* vor *Зем*. Skorom to mówił, aż ten w sapy. *Pot. J.w.* 161. Nie wiedzieć zkąd się wzięły te dasy i sapy. *Pot. Arg.* 745. — §. Sapy, SAPOWISKA, sapiska, saporate nójseca, *Эмрефланд*, *Мерафбетен*. Atohm przecie zwycięzył te sapy, A już za lasem postawilem nogi. *Jak. Buk. O.* Na ilach, sapacli, gliach, nie sieją, bo są ziemie ciężkie. *Haur. Ek.* 52. SAPAĆ, ob. Sapiać.

SAPIEHA, y, m., imię książęcej familii w Polsce; zkąd się robią imiona ŚAPIEŻYNA, ŚAPIEŻANKA *Kpez. Gr.* 2, p. 149.

SAPIENT akademicki, *hidellus*, *bedell*; *Vind.* thulni strieshaunik, nosnik thulne palze, der *Peidell*, *Univeritätsherr*. Sapientowie, słudzy rektorowsey, noszą przed rektorem insygnia albo scypra srebrne pozłociste. *Falib. P.* 5. Zwyki zawsze sęc zrna jadać: ponieważ mu *bedellus* czyli sapient akademicki powiadał, że sęc rozumu dodaje. *Mon.* 70, 104.

[SAPIERZ, a, m., 2] *SAMIĘRZ, *SZAMPIERZ, [§. 1] strona pozwana, *Gegenpart. adversarius*; *Boh.* super; cf. *Ecll.* сашир-прzeciownik; *Etym.* prz. 2]; cf. *Gall.* champion. [Gdy acz sampierz na roku zawitym nie stanie, powód ziszcz mienionej dziedziny pieniądza. *Woriesz. Stat. Wisl.* 1, str. 13. reus. 2] — §. 2) *Transl.* Spółzalotnik, der *Reifenbutler*. *Competitor*, szampierz w staraniu o jaką dostojność, gdy się dwa do jakiej dostojności rbiągają. *Macz.* Szampierz, *rivalis*, *Lrs Gr.* 161. — §. 5) Szampierz w szachach: rycerz. *J. Kchan. Dz.* 95. der *Springer* im *Эшафпие*. W rodz. *zeńsk.* *SAMPIERKA, i, *Szampierzka, *competitrix*. *Macz.* *Sampierzka. *Stat. Nam.* 2, 135.

SAPER, ob. Hawerz.

SAPERDA, y, m., *sciolus*. *Mon.* 75, 590. medrek, z *Lic.* sapere, *won*, ein *Alügling*. Nie z pisma świętego, twój takowa odpowiedź, miły saperdo, ale z twojej to głowy jak z pustej stodoły wylosowała. *Pan. Kan.* 255. Znajdzie się choć jeden saperda, wszystkim innym przestawny. *Teat.* 55, 54.

SAPIASTY, a, e, — o *alberis*, sapke mający, *Эшауба*, mit dem *Эшаубен* behäufert. Tr. SAPIAG, — *st.*, si, *mol. woda*, *Sapnag jedat*, *Sapnag euten*; *B. h.* *sapnag dila* (nie); *Boh.* supati; *Carn.* *sopst*, *sapem*, *söpfem* *o* *h* *z*, *sophost* dycimawieźność; *Vind.* *top*-ti, *sifapst*, *sapapavati*; *Hag.* *sopiti* *uribus* *respirare* *diffocti*; *R. ss.* *сашитъ*; ksykający odgłos wydawieć, *сашитъ*, *Зфде*; *von* *hob* *geben*, *zöben* (*von* *brannenden* *Körper*). Żelazo rozpalone w wodzie sapaie. *Dudz.* 21. Krew jego, jak gdy opadła w wodzie się pociera szyna, *sapi*, *streda*. *Zarn. Ob.* 222. Płomień koź gorze sę cugnie, kiedy do niego dolajemy, to w przykladają; ale jeśliżo mu mokrych a sapy, ych przyłożą, tedy się wleczę po ziemi z dymem pospobu. *Ref. Zw.* 41 b. Pochodnia, która nat w reku gozic z rana, Żalonym tylko dymem kurzące się sapała. *Qw. Ob.* 589. Pochodnia, z która był w reku, sapała płazliwym dymem; *Wrimoso stridula jano*. *Zarn. Ob.* 215. — §. Sapać, parskać od piersi albo rzyce nos; *Эшаубен*, *Эшаубен*, *braufen*. Sapać sapać. *Cr. Th.* 979. chrapać, idź idźnarac. *Westehmennen* jej pierś nat-chlona, gwłtowme sapa. *Teat.* 56. b, 58. ihre *Brust* *rodtelt*. Zerwawszy się z ziemi, zapalony krwawym na całej twarzy rumienicem, oddechnął i sapał. *Osob. Str.* 2 er *Эшаубит*. *Kou* sapa. Tr. parska, даś *Йерд* *фрау*, *Эшаубит*. *Wól* gdy się zapali, ledzie chrapać, sapać, rogami trzęsąc. *Woriesz. Reg.* 125. Uciekają ludzie, gdzieby usłyszei śmokowe albo wężowe sapanie. *Erz. Jz.* B b 4. (ksykic). — §. Sapać z gniewu, dysać się; (*st.* *snub*); *Stec.* *snasa* *at* *snubba*; *Angl.* *snub*, *snub*; *Boh.* *sapati* *se* *juere*; *vor* *Зем* *Эшаубен*, *Ебен*. Gniewa się i na swą *infortuna* sapa. *Pot. Spj.* 516. (cf. sapać na co). On sapa przeciwko swym wszystkim przeciwnikom. *B. z.* Ps. 10, 5. Saul sapał grzebnim i mordy na apostoły, prosił aby mu były dane listy do Damasku. *Zarn. Post.* 5, 550. SAPISKO, a, n., nójsece mokre, ziemia wilgotna *lagnista*, *humyffige* *Erde*. Sapiska, przez które woda chodzi na wiosne ze śniegów i deszczów, mogą być obrócone na stawki. *Stat. Nam.* A 4 1. Dla wólów dobra pasza na *lagnistych* miejscach, tudzież na sapiskach, które częstokroć, gdy deszcze panują, wody zalewają. *Haur. Sk.* 56. Gdzie susza czy sapisko. *Przyb. Mlt.* 265. SAPKA, i, z; *Stor.* *natcha*; *Hum.* *natha*; *Vind.* *naszlitje*, *Эшауба*, *сашки*, *nahod*, *keuffbeh*; *Star.* *hunjavia*, *zatvorenie* *nosa*; *Ross.* *сапъ*; *kator*, der *Эшаубен*. (*Crout.* *sapka*, *arakehin* *pilens* *Turcius* *parvus* *rotundus*). *Nieżył albo sapka. *Sienn.* 224. Ryma, sapka, nieżył, i innemi imionami zowiemy wilgoć zbytnią, która z głowy płynie, *niegdy jedno w nozdrze, *niegdy w czelusi, *niegdy w głuca i insze członki. *ib.* 550. Lekarstwa przeciw katarusowi, t. j. nieżyłowi

- albo sapee. *Spiez.* 127. *ib.* 246. Sapkę i zaległość w głowie, co inni rymą zowią. *Syr.* 402. Leczenie sapki, to jest, zatkania nozdrzy. *Sienn. Rej.* — *Fig.* Jakiż tam też rząd w domu, gdy z onego swaru Pan bez sapki, a pani nigdy bez kataru. *Pot. Arg.* 315. Niejednemu w kościele przydaje się sapka z kazania. *Pot. Arg.* 226, (cf. chrapka). Nadgródzimy to, cośmy zmordowani Nabyli często szukając cie sapki. *Morszt.* 85. SAPLIWY, a, e. — ie *adverb.*, sapiący, sifacend, braufend, jhnaubend; *Vind.* sifapaenk; *Ross.* сапучь, f. сапучья. Ogień saphwy. *A. K'han.* 158. Z krewią saphwe piany puszcza społem; *stridentem spumam.* *Żebr. Ow.* 201. — (SAPOR, -u, m., SAPÓREK, rka, u, m., dem., z *Lec.* przysmak, salsza; ein Pfefferbiffen, eine Pfeffer, eine jhnaubaitte Sautce. Szalszom i maszyn przysmakom abo saorkom, dobrze to ziele przydawac. *Urzed.* 188. Ziwki nie darmo dziś przewzad sapory. bo sapia. *Rej. Wiz.* 15. Owe rozumie przysmaki, co je sapory zowią, a prawie sapory; bo chlop pó nich sapi, ożarłszy się. *Rej. Zw.* 58 *g.* Konew' jawa lepsza, niż wszystkie sapory, bo sapia. *Lek. G 2 b.* — SAPOWATY, a, e, SAPOWATO *adverb.*, wilgotny, łagisty; *жиряг, моряг.* Pomociana potrzebna na miazgach sapowatych, układając w poprzek drogi Jezusa. *Os. Żel.* 81. — 2. Twarz sapowata, gniewliwa, opryskliwa. ein ärgerliches Gesicht. SAPHY, ob. Sap. SARABANDA, y, m., n. p. Długocę sę i to jak sarabajanie nie podobalo. *Um. Kwa.* 557. mniich, włóczęga; ein Sarabair, ein Kerum freidender Mönch. *Encyclop. Wörterbuch* 7, 510. SARABANDA, y, 2. pewny taniec, ein gewisser Tanz. Księżniczka tańcowała sarabandę Hiszpańską. *Nieme. Król.* 2, 48. Krakowiaka, byzka, sarabandy, drabanta. *Teat.* 21, e, 74. Gdy swą słonec jasność gasi, Sarabandy chęć grać. *Basi. Kólow.* 281. SARAFAN, a, m., [z *persk.* sarapan 2]; *Ross.* сарафан, szlafrok, długi sukienia kobieca; ein Weiber-Schleifend, langge Weiberrod. Zdaje mi się, że w tym samym codzien chodził musiałś sarafana. *Teat.* 19, 27. Sarafan tego rodzaju czuoy, knam podszycy. *Os. 7. Boh.* 11. SARAF, ob. Saraf. SARBAF, u, m., n. o. Zabrał Chłobowicz Szwedom dwa okręty z niemalą liczba sarbatów; a potem spali dwa okręty z wiela sarbatow. *Nar. Gwoli.* 1, 278. SARDELA, i, 2. słodków małych rodzaj; *Vind.* fardela, fardelza; *Cwa.* sdyja; *Croat.* laszka, massoly, massuli; *Rip.* sardina, sardjella; *Boa.* sardella, sridella, laska; *Ross.* сардинья, сардинья, сардинья; *Est.* сарды. (cf. sardz); die Sardelle, clupea encrasiocous, mila ryba morska, podobna do sardza; w wielkiej hezbie łowią się około Sardynii, zwał się też sardelami zowią. *Kluk. Zw.* 5, 295. *Ziel.* 187. *Krup.* 5, 72. Mafle sardele *Bosn.* ghrunne, ogliche. SARDONIK, a, m., kamień drogi cielistej maści. *Cn. Th.* 979. ein Edelstein, Sardonir. SARDYK, u, m., kamień drogi, karniol, der Carniol. — *Fig.* Chrystus jest sardykiem, który utrapionym i frasobliwym wesele przynosi. *Odyu. Św. B b 2 b.*
- SARDYNIA, ii, 2, wyspa znaczna na morzu szodziemnym. *Dyke. Geogr.* 5, 18; *Bosn.* Sardegna, die Insel Sardinien. SARDYŃSKI, a, ie, von Sardinien. Król-Sardyński ma swoje rezydencyę w Turynie. *Wyrw. Geogr.* 245. SARGAN, a, m., miano psie, u żydów używane, ein Hundnamen bey den Juden. *Bielaw. Mysl.* C. SARK, u, m., sarkanie, sarknienie; das Schürzen, Schraubfen. (*Carn.* sèrk, poshirk; *Lyk;* *Rag.* sàrejak; *Bosn.* srikuć, serkuć, *Ital.* sorzo). Ktoż ty jesteś? potwora na to bez odwołki Odpowiada, wydajac z pierśi sark głęboki. *Przyb. Lw.* 157. SARKAĆ, SZARKAĆ *med. contin.* Sàrknać *jedn.*; (*Boh.* srkauti, srkati, sřebati; *Slov.* sřebu, sřrkám; *Sorb.* 1. trëbam; *Carn.* sèrbam, sèrkam, sèrkłam, sřebam, sřebłëm, sřebłäm, sřebati; *Vind.* šrepat, šerkat, žhrepati, žhrepem, žhreplovati, šřebati, šřebłem; *Croat.* ščerkati, ščerkani, ščerchem; *Hung.* szürtsölöm; *Rag.* sarkatti, sarknuttu, semàrknuttu; *Bosn.* sarknuttu, sriknuttu, sarkati, serknuttu, serkati, sriknuttu, semarknuttu; *Lat.* sorbere; *Oberd.* jurphen; *Niederd.* lufen, flubbern; *Sorb.* serbać, ehrapliwie nosem lub gębą wleżac, jàšlirien. — *Anslat.* Sàrknać nosem. *Cn. Th.* 980. — *Transit.* Sàrknać co nosem, gębą, etwaš cinšlirien. Wólka ti, nosem ja sarkajac, zaziębłość głowy rozgrzewa. *Syr.* 107. — 2. *Tr. fig.* Sàrknać na co, uskarżac się, narzekac, sykac; über etwas Hagen, weř Hagen. Jeszcze nie sarkasz na nieludzkość ojczyzny? *Teat.* 46, e, 11. Człeko na to nie sarknać, zdrójac innym był synem. *Teat.* 45, 59. Ni meszezeście z woli opatrności, nie należy sarkac. *Teat.* 49, e, 2, (cf. sapać na co) — 3. Sàrknać, szarknac, drgać z bólu, zuden vor Schmerz. *Te.* Szarka, boleje, każdy, kto zraniony. *Past. Fik.* 117. Chołby nawet umierała, Niechm na twoich rękach nie szarkala. *ib.* 250. SARKNY, a, e, — ie *adverb.*, styśklowy, narzekający, niblagod. Rzeczy z kłamaniami sarknem, pełni bolesnych uczuć. *Przyb. Ab.* 54 (*Bosn.* sàrkniya, serknivi, koji se mogu sriknuttu sòrbilis; *Vind.* Turkavez; sarkajacy co, wsarkajacy w siebie) Pochoz. *narzac, wysarkac.*
- SARKOKOLA żywno, ob. Lysy sok. SARMACYA, yi, s, Sarmatien. Dwójaka Sarmacya: jedna Tatarska albo Azjatycka na wschodnim brzegu Donu i Wolhy, w której mieszka Fatarowi; Zawalscy; druga Europejska, w której Polacy, Rusi, Litwa, Mazurowie, Prusacy, Pomorzycy, Lufantezyki, Moskwa, Gotowie, Alani, Wołosza i Tatarowie na tym brzegu Donu. *Gwagn.* 2. Rozumie derywacye: *Biel.* 1. *Strjyž.* 93. et 95. *Gwagn.* 6. — 2. *Poet.* Sarmacya-Polska. SARMACKI, a, ie, Sarmatijsk. SARMATA, y, m., ein Sarmat; *poet.* Polak, der Wöse. Jeszcze chwala bogu nie schodzi Sarmatom na nogach dobrych, na rozumach bystrych i dostatkach wojennych. *Str. Pob.* C 2 b. — *In malam partem:* Człowiek grubych obyczajów, nieokrzesany, junak staroświecki; ein großer altmodischer ungehobelter Mensch, nach dem alten Sarmatijischen Schlage. Ach coż to za Sarmata, jużem też dawno nie widział takiego antyka. *Teat.* 15, e, 15. Sarmaty, jak dopadna, to potną, pokraja. *Teat.* 45, e, 22. Wyb. SARMATYZM, u, m., nieokrzesanie oby-

czajów, grubiaństwo, grundy-hwałstwo; grębes, ungeboheltes Weßen. Sarmatyzmem zwano szlachecka prostotę i szczerotę. *Przestr.* 92. Zaczyna gust brać górę, niemasz jednak dosyć zachęcenia do tego; pszece i tu sarmatyzm przebijają się. *Teat.* 19. c. 11. Powracają się znowu zwietrzyły sarmatyzm. *Mon.* 75. 189. To państwo sarmatyzmem. *Teat.* 55. c. 21. Obyczaje nasze mocno jeszcze zalawionym oddają sarmatyzmem. *Mon.* 64. 195.

SARNA, y, ż.; (*Boh.* srnee, srna; *Slov.* srude, srna; *Sorab.* 1. szorna, łorna; *Sorab.* 2. szarna; *Cern.* serna, serniza, serniak; *Vind.* ferna, fierni, fernza, fezna, ferriak, fernak, fernski kosel, fernski łamez; (fiern, fern-daniel, f. ferna, fiernak); *Croat.* szërna, szërniec, szërnieza; *Slav.* sërna; *Bosn.* sarna, serna, srnina, srniac, (sarnuti, srinuti, hoditi najbrisge rucie, ob. Rumacé; *Hag.* sarna dama; *Ross.* серна; *Syber.* козуля, козуля, козулька, изюбрь, cf. żubry); SARANKA, SARNIECZKA, i, ż., dem.; (*Boh.* srnka); 2. 1. das Reh, der Rehbock, die Rehziege; *cervus capreolus*, podobny do jelenia, lecz mniejszy i kształtniejszy; samce ma rogi gębsze; zowią go kozłem. *Zool.* 572. *Klub.* Zw. 1. 557. Sarny, leśne kozki. *Cresc.* 625. et 648. Nie wylegają się przed nią zapaleczywością prośne matory, ciekne łone, kotne sarny. *Mon.* 68. 187. Jeleń i sarna pszece. *Bunial.* 1. 2. Lekhwe sarny. *ów. J.* Sarneczka bojaziwa, na głos każdy pierzebliwa. *Past. Fid.* 195. Ot, daj kobietki, jak sarny młode. *Teat.* 52. d. 102. *łozie.* — *Prov.* Dosyć sarnie ogona po rzye. *Hys. Ad.* 15. Wysiadł się w rozum, by sarna w ogon. *ów. 72.* Wbieży się za tam państwo, by za sarną ogon. *ów. 72.* Wiele wiele, wiele nie. — §. 2) Sarna, miano chacie, cju Name der Windpiefbündinnen. *Bielaw. Myst. C.* SARNI, i, n, od sarny; *Boh.* srnj, srnej; *Vind.* iernon, ierni, iernski; *Star.* sërnechji, Rêbe; Sarna kozel, ziele, ob. Gorzysz. *Syr.* 195. SARNIE, iena, n, SARNIATKO, a, n, dem, młode sarnie, das Rehbock; (s. n. srniatko); *Cern.* serna, *Bosn.* srnieciak, mah srniac; Za mite doniesienie w nagrodę wżamcie sarnie, do której przysłał sarniatko, jej dżecie. *Tal. Sout.* 55. Sarnuse. *B. 6. 1. Mys. D.* 5. (*Croat.* szërniacha *fungus dimens*).

SAS, a, m, *SASIN, *SAXON cf. Saksone, *SASEK, ska, m.; 2. 1) z Saksonii rodowity, der Sächse; *Boh.* Sas, Sasye; *Vind.* Sakian, Shwozhjar; *Croat.* Sza-sian; *Hung.* Szász; *Slav.* Saks; *Ross.* Саксонскі. *Sarmos.* Sasowie albo Saskowie, *Macz.*, (ob. Saska. Przez Sargusza papieża sprawę, *Saski nawrócono na chrześcijańską wiarę. *Biel. Śie.* 74. Sprawa Sasina przeciwko Słowianinowi, i Słowianina przeciwko Saxonowi jak ma być sądzona. *Szczerb. Sac.* 75. Było to za króla Sasa. *Osst.* Str. 5. (za Augusta). — *Prov.* Za króla Sasa, było chleba do pasa. *A. Biel.* — 2. 2) Sas, herb; miesiąc do góry rogami, na każdym rogu gwiazda, w środku strzała na hełmie ogon strasi, strzałą przesyty. *Kurop.* 5. 46. cju Wappen.

SASA, ob. Sa.

SASANKA, i, ż, ziele, *Colchicum*, die Zeitloie, Herbstblume.

Paluchy albo późne sasanki. *Sienn.* 77. a. j. n. p. SASANKOWY kwiat. *Sienn.* 552

SASECZKA, ob. Saska

SASIAD, *SAMSJAD, a, m, Sasadek, dka, m., *zrbn.*; *Boh.* et *Slav.* sased; *Sorab.* 1. luszol, lodlan; *Sorab.* 2. szuszed; *Cern.* sosed; *Vind.* lusei, lufed, mejak, (cf. miedza); *Croat.* szüszed, blisak, najosh; *Hung.* szomszéd; *Slov.* sused, komsloa, komsia, (cf. kum, kmotr); *Bosn.* susod, blisnak, (cf. bliznak); *Rus.* suspód; *Russ.* сосѣдь, сосѣдство, сосѣдство; *Lecl.* соедѣти, соедѣту; *Lecl.* [саеуак 2], приселникъ; blizko kogo mieszkający; (*Elym.* siadek, siedzka, ob. Sazdzek); *in Genit. et Aousit. Pluralis, loci* sasiadów, *frequent.* *vevnt.* sasiad n. p. *Star. Hys.* 15. d. 17. Zadznego z sasiad nie widział. *Sk. Żym.* 81. Ościenny sasiad, a s łam z kum mieszkający, (n. Senniuk. Pezepódkajje zatrzymał się dnu kuku, u państwa Czestokowstwa, naszym sasiadów. *Teat.* 16. 11. Niepewny jest swego państwa, dla Turczyna, który ma samsiadem jest. *Jawisz. Ocz.* M 40. M m sasiad z niechocim użyczy, a piż wnet s odla. *Hys. Zm.* 80. 6. Lepszy jest sasiad blizki, niż brat daleki. *Hys. Proc.* 27. 46. *Hys. Ad.* 55. Sasiad dobry za brata stoi. *Cu. Ad.* 1052. Nie kupuj majetku bli, leż sasiada. *Zet. Ad.* 161. *Rus. Ad.* 38. Sasiad zły za nieprzyjaciela stoi. *Cu. Ad.* 1052. Sasiady złego albo skup albo u łody; sasiada, gdy masz potrzebę, a k temu złego, odlicz wszystkiego. *Cu. Ad.* 1055. Zły głól, wojna, powiat, gorsi za sasiada. *Krus. Hys.* 112. Ciężki sasiad wo ws, w domu i na wozie, ale naj cięższy w łożku. *Hys. Ad.* 6. Zawsze sasiada sasiad w oży kole. *Tal. Syl.* 151. i sasiadzkie wszystko lepsze, cieżze piękniejsze; zizdrość. Wiedzą sasiadzi, jak kto siedzi. *Zab.* 11. 588. *Zal. Boh. Kon.* 1. 551. *Sredn. Tr.* 7. Sam się chwalsz, znać, że masz me dobre sąsady. *Sim.* 8. 19. Masz dom, a u sąsiada prosisz. *Cu. Ad.* 480. Nie po wszystko, brać i moć, ale zró do sasiada. *Sim. Scl.* 57. Nie pożyczaj u sąsiada i zamu. *Cu. Ad.* 479. Ten, kto nie g si ogina u sąsiada, jego się ściana predko zajmie rada. *Klub.* 544. sasiadzka twoga, twoga przestroga. SASIADA y, ż, SASIADKA, i, ż; *Boh.* sasedka; *Sorab.* 1. luszola; *Vind.* lufedi; *Croat.* szuszoda; *Ross.* сосѣдка; która blisko kogo mieszka, die Nachbarin. Pojde odwiedzić słabą sasiada. *Hys. Om.* 105. W moją obywatel miał dobra sąsiady. *Zab.* 9. 180. Sasiada Rzymian Galia. *Klub. Wor.* 15. SASIADOWAĆ, mch, niedok; *Ross.* сосѣдство, сосѣдствовать; *Lecl.* приобщать; w sasiadzie czyjm mieszkać, u der Nachbarin wohnen, jemandes Nachbar sein. Rusini z dzwiza Polowców sasiadują. *Nv. Ist.* 5. 75. SASIEDZKI, *SASIECKI, SASIEDNI, a, ie; *Boh.* sasedský; *Slav.* sasednyj; *Sorab.* 1. luszolski; *Vind.* lufelen, lufedthen, lufeliki, lufeliki; *Croat.* szuszédzski; *Hung.* szomszédusagi; *Ross.* сосѣдскі, сосѣдскі; *Lecl.* приобщаніи; od sąsiada, od sąsiedztwa, (cf. ościenny); nadbarbit, benadbart, Nachbar; W swoim smak jelen, a w sąsiedzkim dwa. *Zurl.* A 5. Sąsiedzkie wszystko lepsze. *Cu. Ad.* 110. cudze krowy

dojniejsze). Sąsiedzka pełniejsza krowa nosi wymię. *Mon.* 64, 542. Oko sąsiedzkie zazdrościwe; zazdrość sąsiedzka wada. *Cn. Ad.* 781. Sąsiedzka zgoda rzadka. *Cn. Ad.* 1055. Sąsiedzka trwoga, twoja przestroga. *Cn. Ad.* 115. Od Kartagińczyków miały sąsiednie miasta Rzymskie trudności dosyć. *Biel. Św.* 54. **SĄSIEDZTWO**, a, n.; *Boh. et Slov.* sausedstwj; *Sorab.* 4. fuszodstwo, fuszodnofeż; *Carn.* sosedshëna, sosëska; *Vind.* fofedfhina, fofsefhina, fofsefzhina, fofsefhka, fofsefhka, fofedstvu; *Croat.* szuszedztwo, jednoszedztwo; *Hung.* szomszédtség; *Dal.* blisika, (cf. bliskość); *Slav. Turc.* komsiluk; *Bosn.* susistuo; *Rag.* sussjestvo, blisika; *Ross.* соедство, околотокъ; §. 1) bliskość mieszkania, die Nachbarschaft. W sąsiedztwie mieszkam z kim, sąsiad jestem komu. *Cn. Th.* 980. Pojechał z wizytą w sąsiedztwo. *Teat.* 41, b, 254. — §. 2) *Collect.* Sasiedztwo; *Boh.* sausedstvo - sąsiedzi, die Nachbarn, die Nachbarschaft.

SĄSIEK, **SAMSIEK**, u, m.; *Croat.* saseka, hambar; *Ross.* засебкъ, сусебкъ, (усебкъ - 1. skrzynia mączna; *Eecl.* сусецитъ *vas frumentarium*); (*Etyrn.* sieel); die Banje, zu beyden Seiten der Tenne; (*Vind.* kram). Przedzady albo sąsieki w stodolach służą na układanie każdego gatunku zboża osobno. *Kluk. Rosl.* 5. 225. Zboże pierwej w izbie tam wysusza, a potem w gumnie wymłóciwszy, do sąsieków zsypują. *Gwagn.* 428. Wymłóciwszy zboże do sąsieków szpiżarnych zsypują. *Gwagn.* 556. do przegród w szpiżarni, die Abtheilungen im Kornspeicher. Pacha, połowa sąsieku, przedzielona od drugiej przez klepisko. *Skrbk.*

SĄSIETNICE, ob. Łągi. **SASIN**, ob. Sas.

SASINA, y, ż, gebädtes Schilf zum Düngen der Aecker. Przyczyniają sobie niektórzy nawozu z sasiny, albo z posieczonej trzciny na stawie. *Haur. Sk.* 51.

SASKA, i, ż, **SASECZKA**, i, ż, *dem.*, die Sächsin. Z Saxonii młoda Saseczka. *Teat.* 56. c, 15. Młoda Saska, Drozdenka. *Teat.* 56. c, 15. **SASKI**, a, ie; *Boh.* saský; *Carn.* sbavske; *Ross.* Саксонскій; Сächsisch. Prawo Saskie, jest prawo Magdeburgskie, rozciągnięte do wszystkich miast Saskich. *Ust. Konst.* 1, 253, (ob. Sakson). — §. Wiara Saska. *Żebr. Zw.*, luterska. **SASY**, **SASYA**, ob. Saksonia.

SASMY; jesteśmy, ob. Być.

SASZEK, ob. Szaszek. **SASZOR**, herb; (ob. Orla 2), ob. Szaszor.

SASZUŁKA, i, ż, n. p. Bokiew' ma ziarenka w saszułkach albo w strachu szarym. *Urząd.* 544, ob. Czaszówka.

SATURN, **SATURNUS**, a, m.; *Boh.* Hladolet; *Slov.* Hladolet; *Carn.* Grudn, Krodn, Krode, (cf. grudzień); (*Carn.* grudem - *rodo*); *Eecl.* Кропъ; najstarszy z bogów, ob. Dzieciolozera, synojedzca. — §. Saturn, najwyższy między planetami. *Stenn.* 428.

SATYR, a, m., dziki leśny mąż czyli bożek z koziami nogami. *Ow. Ow.* 14. *Jabl. Ez.* 155, *Eecl.* дивій мужъ, шміій, ein Satyr, Waldgott. — §. Satyr, myśliwskie narzędzie. *Chmiel.* 1, 80. ein gewisses Jagdwerkzeug. — §. Satyr, **SATYRYK**, **SATYRZYSTA**, **SATYROPIS**, a, m.; *Ross.* сатиръ, сатирикъ; satyrą się parający, der Satyr-

rifß, Satyrerndreifer. Satyr, dzieło Jana *Kochanowskiego* w którym przygania zepsowanym obyczajom. *J. Kochan. Dz.* 29. *Kras. List.* 85. Sławny satyropis. *Hor. Sat.* 150. Nieobraźliwy satyryk, i doweipowi i sereu swojemu zaletę czyni. *Gal. Wym.* 407. — §. Ciszej mi hultaju, jak mi satyrzysta. *Teat.* 28, 51. przymawiacz, szyderea. **SATYRA**, y, ż; *Rag.* pjesan zlorekka; *Ross.* сатира; ryia z materii uszezypliwej, tak nazwany od Satyrów bożków swawolnych. *Nar. Tac.* 2, 245. die Satyre, ein Gedicht. Satyra prawdę mówi, względów się wyrzeka, Wielbi urząd, czei króla, lecz sędzi człowieka. *Kras. Sat.* 5, (cf. paszkwil). *Gal. Wym.* 406. Najślawniejszy w naszym narodzie pisarze satyr: *Kochanowski*, *Opaliński*, *Naroszewicz*, *Krasieki*. *Ld.* — §. *Vulg.* Satyra, przymówka, przycinek, przytyk, eine Zithelrede. **SATYRYCZNY**, a, e, **SATYRYCZNE** adverb., (satoryjś), uszezypliwie doweipny; *Rag.* zlorék, (cf. zlorzyć); *Ross.* сатирическій, насмѣшливый. Persyusz satyryczny tymopis. *Mon.* 69, 62. autor satyr. **SATYRYCZNOŚĆ**, ści, ż, sposób satyryczny, przytykowy, satoryjśes Węjen; *Ross.* насмѣшность. **SATYRYJSKI**, a, ie, n. p. Satyryjska choroba, przypisim, kiedy męski członek nad przyrodzenie się wznosi, i nader się ciągnie. *Syr.* 455. od swywolnych Satyrów bożków zwana.

SATYROWAĆ, raczej *Saturować*, cz. *niedok.*, u malarzów, farby przydawać, przymieszać; mit einer Farbe verfehen, eine Farbe beymischen. Na bergrynie satyrować albo tuszować zawgryem, ferryować błagielem. *Haur. Sk.* 565.

SATYSFAKCJA, y, ż, dosyć czynienie, za dosyć czynienie; *Ross.* удовлетворе, Genugthuung. Za tę krzywdę dam mu z siebie satysfakcya. *Teat.* 21, 177. — §. Ukontentowanie, uciecha, Vergnügen. Na tej komedii będziesz miał zupełną satysfakcya. *Teat.* 22, 18. Uczynim satysfakcya dla czytelnika, gdy tu niektóre z tych listów wypiszemy. *Nar. Hist.* 4, 501.

SAWA, y, ż, rzeka w Węgrzech, w Austrii. *Wyrw. Geogr.* 21; *Slav.* Sáva; der Fluss Sau.

SAWANT, a, m., z *Frauc.*, literat, sensat, uczony; *Rag.* kgnixnik, iudroznanaz, razumnik, (ob. Księga, mędrzec, rozumny); *Croat.* knyisevnik, knyisnik; *Ross.* книжникъ, грамотѣй, грамотникъ; *Eecl.* грамотной, ein Gelehrter. **SAWANTKA** literatka, sensatka, uczona; *Ross.* грамотница, грамотница, eine Gelehrte.

SAWINA, ob. Sabina.

SAWKA, i, m.; (*Ross.* савка gatunek kaczek); [Sawa, Sabba 2], imię Kozaka, ein Kofakenname. Chodzi z fajka Sawka po majdanie. *Zab.* 16, 125. *Nar.* — §. Sawka, alias, jedwabiu sztuka. *Instr. cel. Lit.*, sed cf. saja.

SAXON, ob. Sakson.

SAŻEŃ, **SEZEN**, żni, ż, et żnia, m.; *Boh.* sah siag, lätro; *Morav.* saha; *Sorab.* 2. fežežan; *Carn.* sëshen, klaftra, reshta; *Vind.* kvaftza; *Croat.* szesàdy, szeseny, klafter; *Rag.* scèxagn; *Slav.* šat; *Ross.* сажень; miara trzyłokciowa lub 6 stóp. *Jak. Art.* 5, 515. *Łesk.* 2. Sażeń kwadratowy = 56 stóp kwadratowych. *Jak. Mat.* 4, 447. der Saeden, die Klafter. Sażeń jest, kiedy człowiek obie ręce jak może najlepiej wyciągnie; taka miara bywa w

góracz; zowią ją też klatter albo latr. *Haur. Ek.* 25. Sażnikami, siegami, po sażniu *Ross.* посаженно. Sażeń ko-palny ma w sobie półczwarta łokcia. *Kluk. Kop.* 2, 290. — *Fig.* Ja widzę na trzy sażnie w ziemię. *Boh. Kom.* 1, 505. (bardzo szybko i głośno). Najbardziej się szerczem Żeniać się, i chociażby za ostatnią zapląć. Ciągnie drugi na sażeń, a ledwie go na piadź. *Pot. Arg.* 619. SAŻENISTY, SAŻENISTY, a, e, gruby, pleczysty, doży; pier-śrofitig, groß, dick, stark, breitflüchtig. Osi karety uginały się pod ciężarem sażenistych hajduków. *Kras. Dos.* 55. Sażniste wody. *Trat.* 51, e, 50. Sażeniste ramiona. *Stas. Num.* 1, 122. Mnie z ramion sażeniste skrzydła wyra-స్తాయి. *J. Kahan. Dz.* 254. — 2. W każdej rzeczy sażeń-nistej, mogącej się na kesy swoje dzieło, możemy wziąć część małą i wielką. *Petr. Et.* 102, która może być miarą osiągnięcia, dochodzenia, miębar. — 2. *Fen.* Rzuciła mowę nadętą, słowa sażeniste. *Kor. Hor.* 7, szerokie, breite Worte, großflüchtige Reden. SAŻNIOCAL, a, m, cal sażnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1, et 119, ein Qua-dratflästerzoll. Cal sażnia sześciokątnego = SAŻNIOŚA-ZNIOCAL. *Jak. Mat.* 1, 11, ein Sechseckflästerzoll. SAŻNIO-KRĘSKA, i, ż, punkt sażnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1, der Quadratflästerpunkt. Kręsa sażnia sześciokątnego = SAŻNIOŚAŻNIOKRESA. *Jak. Mat.* 1, 11, Sechseckflästerpunkt. SAŻNIOŁINIA, n, ż, dwunasta część sażniocala, linia sażnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 119, et 1, 1, eine Quadratflästerlinie. Linia sażnia sześciokątnego = SAŻNIOŚAŻNIOŁINIA. *Jak. Mat.* 1, 11, eine Sechseckflästerlinie. SAŻNIOSTOPA, y, ż, stopa sażnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1, ein Quadratflästerfuß. *ib.* 1, 119. Stopa sażnia sześciokątnego = Sażniosażniostopa. *Jak. Mat.* 1, 11, ein Sechseckflästerfuß. SAŻNIOWAĆ *cz. niedok.*, sażnikami uzerzyć; *Vod.* kvatrat, nad flasterem měřiti. *Jak. Mat.* 1, 117. SAŻNIOWY, a, e; *Boh.* saňový; *Ross.* саженный, посаженный; trzyłokciowy, na sażeń wielki; flaster-, eine flaster enthaltend. — *Fig.* Obława sażniowe przebiega pierze, a dobra cudzo gwałtownie bierze. *Zab.* 10, 67. *Ross.* przedługie, flasterlange Wehere. SAŻNIOWE, ego, n, *Subst.*, zapłata od uzerzenia sażnikami, flastergeld; *Ross.* посаженное. Sażniowego nie zapłacił. *Tr.*

*SAŻYCA, y, ż, żyto na pól z pszenicą. *Syr.* 914, et 912. Gdy się komu na polu miasto pszenicy sażyca urodzi, a także na nasienie nie jest sposobne ziarno, bo w dal-szym siewie jużby się w żyto obróciło. . . . *Haur. Sk.* 8. halb Roggen, halb Weizen.

S C.

SCALKOWAĆ, *ob.* Calkować. SCAŁOWAĆ, *ob.* Całować. SCARTABEL, *ob.* S-hartabel.

SCEDZIĆ, zcedzić *cz. dok.*, *Scedzać niedok.*, zupełnie od-cedzić, wycedzić, cedząc wylać, zlać, *pr. et tr.*; abici-gen, wegfügen. Kiedy Jezus na krzyżu ostatki krwi sce-dził. . . . *Pot. Zac.* 191. (*Ross.* отбрызнуть, отбрызывать сто-чить płyn).

*SCEŁOWAĆ *cz. dok.*, złatać żely było całe, połatać, (cf.

podcełować); zusammen fügen, anstellen. Zdarte sceło-wawszy sieci, Rzucić je kiedy Bootes wam świeci. *Miask. Rył.* 2, 60. Lepiej każdą rzecz starą sobie scełować, a nową czekać, niż ani nową, ani starą nie mieć. *Rej. Zw.* 172. Wyleciały orzeł w górę, Scełowawszy białym skórę, Tak podarła pierzeo znowu Wabię dzieci do obłowy. *Miask. Rył.* 279. Ty też na warcie wytępnij so-bie łodzi. Aż cię scełuje tartem dęby Neptun trozłoby. *ib.* 2, 99.

SCENA, y, ż, z *Greck.*, rzeczy miejsce reprezentacyj dra-matycznych, die Scene, die Bühne, Schaubühne; *Slov.* da-wadlo; *Rag.* przor; *Bosn.* scenija, (cf. scena); *Ross.* а́ктыон, (*ob.* Zrzeć. Teraz rozdawali aktorów nazywają się scenami; nadchodzący lub odchodzący aktor nową scenę zaczyna. Jak więc komedia z aktów, tak każdy akt z scen składa się. *Kras. Zb.* 2, 477. der Auftritt in einem Aufzuge, die Scene; *Boh.* weystup, (cf. wystąpić); *Ross.* а́ктное место — 2. *Transl. fig.* Scena, widowisko, nad-wanie na pozor, spektakl, rola; ein Schauspiel, Auftritt im menichlichen Leben, eine Gantley, Komédie. August scenę złożena rządu, co lat dziesięć punktualnie wypra-wiał. *Kras. Ist.* 155. Ja nie gram sceny, tak mówię, jak myślę. *Teat.* 28, b, 56, (nie udaję). Bardzo już wiele scen złożeńnych widziałem między herbą i herbą. *Teat.* 52, d, 74. Co za scena pełna trwogi. *Teat.* 55, b, 77. SCENAB, u, m, zióbro, osobliwie wieprzowe; *Carn.* kra-zha, graid, (cf. gnat); *Bosn.* zatebrnik; *Croat.* zateber-nyak, das Mümpfer, der Mümpferstein, besonders von einem Schweine, *petaso. Co. Za.* 980. Pożytki z ukarmionych wieprz w mięso, słonina, szynki, medlasy, kiszki, kon-pie, schaby. *Rad. Il. X.* 185. Sąsiedzi obydali się to poczezza, to głowa, kiszka, schabem. *Pol. Jaw.* 115. — *Transl. fig.* Tam Mars, u nas W. nera, rzadko wid-zieć, aly który z młodzi szlachetniej końskie cisnął schaby. *Nar. Dz.* 5, 161. doba). SCHABOWY, a, e, Szepczbraten.

SCHADZAC, SCHODZIĆ, *ob.* Zejsć. SCHADZKA, SCHAD-CZA, ZCHADZKA, i, ż; *Boh.* schůze, schůzka, (schůd-ce klubstaj); *Slov.* schuzka, scházenj, sgiti; *Serob.* 1, zadrživo, zromadničezo; *Cara.* shod, shodshie, sbra-shie; *Vod.* kupci flozauje, sborshie, spraulshie, shod, bratoshimo, sbra-shie, vkup-spravshie, sbor; *Croat.* zho-dishie; *Ross.* сходъ, сходка, сходшние, собрание, собрание, (cf. sejm); *Evel.* chritie, einsetztliche, събра-стание, събрание; schodzenie się do kupy, zgromaczenie się, skupienie się ludu, albo miejsce skupienia, scho-dzenia, zejścia się; die Zusammenkunft, Versammlung. Kada schadzki mieszczan nakazuje, a cokolwiek się stanowi w pospolitej schadzce, to mechaj wszyscy zachowują. Kto-by do pospolitej rady nie przy-zedł, mechaj za to winy odłożyć złoty; a jesliby komu mianowicie nakazano przyjsć do schadzki, mechaj odłożyć winy czwartą część. *Chem. Pr.* 5. W kościele ś. Protra była wielka schadzka albo synod, na którym areyb-skupi zasiędl. *Sk. Dz.* 876. (zbor). U postanowieniu solce króla, schadzki poczęli miewać, gdzie zjadł i zowad rozmareć o tej rzeczy roz-prawiah. *Strygh. Ad.* Schadzkišny zakładah najeżęstiej w

wieczorze. *Zob.* 15, 159. Z nim rozmowy i schadzki często sekretne miewała. *Teat.* 5, 89. (*rendez-vous*, 'zrok'). Jesliby kto czynił schadzki przeciw rządowi... *Chelm. Pr.* 6, (cf. klub). — 2. Schadzka pierwszego piwa w browarze. *Tr.* odechód pierwszy, der *Wösch*, *Wisch*, das erste Bier im Braubause.

SCHARTABEL, SKARTABEL, a, m., nowy szlachcic, jakoby rzekł *ex charta bellicus*. *Petr. Pol.* 241. *Herb. Stat.* 255. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 76; *vid. Steiner exercitationes ad jus Poen. de scartabellis*. Szlachtę nową kreowaną Grzymułtowski wojewoda Poznański nazywa *scartabellos*, i inni politycy też czynią. Słowo też pochodzi od Greckiego *χαρτης*, co znaczy rzeskiego; inni wywodzą z *Laec. scara* chorągiew, *bellans* wojująca, niby *scara-bellans*. Innych zdanie jest, że ten termin skomponowany jest na wyrażenie nowej szlachty, niby z charty *bellans*, t. j. z prawa na szlachectwo sobie danego wojujący, i często ją, gdy im mieszlachectwo zadano, prezentujący. Innych opinia, jako to Szczerbica, że *scartabelli* są to szlachta pod prawem miejskiem żyjąca. Zgola dawny to w Polsce termin, jeszcze za Kazimierza Wielkiego. *Chmiel.* 4, 578. *Scartabellus* trzymał średnie miejsce między dawnym szlachcicem, i tym, który z chłopca przychodził do tej świętnej stanu różnicy. *Czechk. Pr.* 265. *ein* Budädelmann. SKARTABELAT, a, m., *Zab.* 14, 274. *der* Budädel, Bricädel, Papierädel.

SCHEDA, y, 2, z *Laec.* karta, kartka; *Croat.* sčda, czedula, sčdica, (*ob.* Cedula), *ein* Zettel. — 2. Osobliwość; dział majątku z zapisu, *der* Erbteil aus einem Vermächtnisse.

SCHEMA, a, m., z *Grecolat.*; *Ross.* схема 1) obraz, kształt, forma; 2) kaptur mnichów najsurowszego zakonu, *схимник* mnich tego zakonu, *схимник* obłoc na takiego zakonnika; *Vind.* Thema, larva, (*ob.* Larva). — 2. Wzór przepisany dawania raportów etc., *ein* Schema zu Raporten u. s. w.

SCHIZMA, y, 2, z *Grecolat.*, oderwanie się członków od głowy powszechniej. *Smotr. El.* 17, *ob.* Odszczepieństwo; *Ross.* расколъ, *ob.* Rozkolnik. SCHIZMATYK. *Smotr. Ex.* 54, *ob.* Odszczepienie, Oderwaniec.

SCHLEBIC *cz. dok.*, Schlebiac *niedok.*, w chleb przystożyć, in Brot verwandeln. Pańskie ciało nie przemienia się z chleba cielesne, ani się z chlebem cielesnie złącza i schlebia *Zorn. Post.* 2, 289. Schlebieme nie jest przystojne świętemu ciału naszego pana *ib.*

SCHLEBNY, a, e, — *ie adverb.*, pochlebny, schmeichelhaft. Schlebne zwierciadło. *Zab.* 16, 295.

SCHŁONAĆ *cz. jedn.*, nagle pochłonać, plötzlich verschlucken, verschlingen. Kto w przestronnej czczości stawi kroki Rozdziew bezistniej noey schłonie go szeroki. *Przyb. Milt.* 50. Srogie, ah srogie Nimfy, krzyknęła w zapale, Ah! nie zwłoczcie mój śmierci, a schłonie mnie fale! *Chodk. Gesn.* 70. *Przyb. Milt.* 10.

SCHŁOPIEĆ, *ob.* Chłopiec. SCHŁOSTAĆ, *ob.* Chłostać.

SCHŁYPNĄĆ *cz. jedn.*, chłypnąć wypić, abschürjen, zusammen schlürfen; *Ross.* схлѣбнуть.

SCHMURZYĆ, n. p. Schmurzone czoło. *Zab.* 15, 12. *Kniaz.*, *ob.* Pochmurzyć, chmurzyć.

SCHNAĆ, 'schnať, seelid, schnie *med. niedok.*; *Boh.* schnauti, sechnauti, smahnauti, chladnauti, schřadnu; *Slov.* schnuf, schnu; *Sorab.* 1. skněcz, sknu, na mjaszu hinu; *Vind.* fehniti, fehuвати, vfehuвати, fe vřufhati, obnemagati, opelhati; *Croat.* sčknem, zgiblyem, zgibati; *Dal.* szusitise, szuhobiti; *Hag.* sahnutti, usahnutti; *Bosn.* sahnuti, usahnutti; *Ross.* сохнуть; *Evel.* сохну отъ воды, сохну или чахну; (*ob.* Suchy suszyć; *Lat.* siccus; *cf. Gall.* secher, see; *Ital.* seccarsi); osyelać z wody: mokrości, wilgotności pozbywać, trocken, treuacu, trocken werden. Rodne schły zagony. *P. Kchan. Jer.* 222. Ciągne wapno, u mularza, gdy narzucone mu ścianę zaczyna schnąć czyli teżeć. *Magier. Mskr.* — 2. Schnać, jak drzewo żywe, ziola: wiednać, welfen, trocken, ver-trocknen. Drzewa schną, na jego zwiarczenie. *Un. Ad.* 217. (strasznie klnie). Buxszpany jak schną tak schną u nas. *Kias. Pod.* 2, 52. — 2. Schnać na ciełe, jak człowiek, bydło, chudnieć, słabieć, z ciała spadać; *Ross.* исчахнуть, чезнуть, маяться, mager werden, abnehmen, abfallen, vom Fleische kommen. Kome schną i chudnieją z różnych przyczyn. *hoisk. Lek.* 19. I koń na konia patrzac, kiedy nie je, tedy schnie. *Rys. Ad.* 176. Człowiek, gdyby seelid, jak go ratować *Hzur. Sk.* 404. (w suchotach). Ciało schnie od frasnunku, czerstwość odbiega nie. *Kulig. Her.* 90. Schnie, chudnieje, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110. Schnienie, *ob.* Suchoty; *Vind.* fehnjenje, fulhenje, fufha, ginenje, vadnenje, tovanje. — 2. *Transl. fig.* Schnać z pragnienia, z tęsknoty; *verdorren, verřhmadyen, vergehen*. Od tego czasu, jakem się rozkochał, schnę jak szczepa. *Teat.* 15, 26. Schnie, malleje, obumiera z miłości i kona. *Zab.* 15, 189. Prawdziwie, że już schnie z tęsknoty. *Teat.* 52 d, 44. Ustawicznie schnie z umartwienia. *Teat.* 28, 45. W tak długiej dotąd obietnicy schnęli oczekiwając. *Tward. Wł.* 59. Nieszczęście mnie na tym, co cierpiem, zawisło. Bardziej schnie i trapi się człek troszkwą myślą. *Jabl. Tel.* 69. Schnie z niecierpliwości oglądania córki swojej *Stas. Num.* 1, 208 Schnać będziesz, nie widząc dziatek swoich *Gorn. Dz.* 120. On nie nie myśli nigdy, tylko o niej, Tak schnie nieborak, i tak tęskni po niej. *P. Kchan. Jer.* 15. Niech żh schną widząc cnotę, że jej odstąpił. *Dmoch. Szt. B.* 54. Schnie na to, że musieli się kłaniać swoim dobrodziejom. *Luch. Kaz.* 1, 275. Szum ten tak bardzo ludzi potwaczy, iż od tego schnać będą, czegoś jeszcze gorszego czekając. *Sk. Kaz.* 5. (truchleć).

SCHÓD, ZCHÓD, a, m., 2 1) schyłek, nachylenie, *de loco et tempore*; *der* Abhang, Abgang, Herabgang, die Neigung, Herabneigung, das Ende; *Boh.* zehod, zehodek, schodak, schůdek; *Sorab.* 1. skhod; *Vind.* dolhod; (shod; *Carn.* shod = schadzka; shodshic = miejsce schadzki; *Croat.* zhodische = schadzka); *Ross.* сходъ, (сходка, сходбище zgromadzenie); *Evel.* падитис, снитіе, свншество, съшствнс. Przybliżył się już Jezus ku schodowi góry oliwnej *Sekl. Luc.* 19; ku ześciu abo dołowi. *ib. not.* Na schodzie roku, *sub finem anni*. *Krom.* 626. gegen den Ausgang deš Jahř. Drugiego potym roku ku schodowi

maja. *Krom.* 575. Schódł księżyc, księżyc kwadra po-
słednia, księżyc połowica na schodzie. *Cn. Th.* 550.
— §. 2) Schód, SCHODEK, dka, m., SCHODECZEK,
czka, m., dem., *ref. potius* SCHODY, SCHODKI, SCHO-
DECZKI *in plur.*, któremi schodzą na dół, tj. k wschod-
dy na górę, właściwie mówiące; *Boh.* schod; *Sorab.* l.
zkhód; *Sorab.* 2 trěpa; *Vind.* stopniza, stopifne, nastop,
lesniza; *Caru.* lesniza, lešiva, lesniza, (*ref.* leziwo, lezy,
leže); *Croat.* stonje, (d b d. Štiege); *Ross.* ступица,
ступина; (еходня drabina okretowa), die Štiege, die Trepp-
e. Schody okrągłe czyli dane w ślimaka lub kizobę.
Switk. Bud. 159. die Schudenštiege; *Sorab.* l. wihyte
zkhod, Schódł kreciony. *Cn. Syn.* 191. die Wendeltreppe.
Schodeczki sekretne. *Teat.* 19 c, 64. Trzeba ją wpro-
wadzić małemi schodkami, żeby się z nią nie spotkał.
Teat. 58, 83. — *Witl.* Schodek, podnózek, ławka, Lan-
kiet w przedpiersieniu, schodek ziemny, dany ze strony
wnętrznej, dla wyjrzenia na pole, i dla postawienia się
tam do strzelania *Luk. Art.* 5, 500 et 513. der Aufritt,
die Stufe. — §. Pięty dny schód wschodów = gradus,
stopień, die Stufe; *Boh.* schůdek, schodek; *Ross.* ступ-
нем. SCHODZIC, ab. Zejść. "SCHODZIEN, dka, m.,
Eurus. Żebr. *Op.* 5 rzej wšchodzjeń, der Schwind.
SCHODZISTOŚĆ, ZCHOBZISTOŚĆ, ści, ż., pochodzi-
stość, declivitas. *Ma. z.* *Ross.* наклонность, (*ref.* skłon-
ność), uizhajdenie, (*ref.* еходътаенность, еходство po-
dobieństwo, pochodzenie na co, stosowność, zgodność,
der Abhang, ein abhängiger, allmählig abwärtsiger Ort. SCHO-
DZISTY, a, e, SCHODZISTO *adverb.*, pochodzi-
stwy, nachylony; abhängig, abwärtsig; *Vind.* dolhodon; (*Boh.* scho-
dný, kłoredy chodzą, wychodzą) Gdzie grunt bardzo po-
chyły i zchodzisty. *Strój. Stam. B.* Na pagótku niewiel-
kim schodzista mogła. Leży w gminie obłym. *Bardz.*
Luk. 55. Bzaki schodziste. *Otm. Op.* 5. W prawa 5 tyber
wypada z wierchem schodziste. *Bardz. Luk.* 27. Ne-
ptunie, niech do morza nie plyną schodzista strumienie,
Niechaj je nazad morskie wraca zaburzenie. *Bardz.*
Luk. 56.

SCHOLASTERYA, xi, ż, urząd scholastyka, das Amt eines
Scholasters oder Scholasticus. SCHOLASTYCZNY, a, e,
n. p. Filozofia scholastyczna, gatunek filozofii z pedant-
ska subtelną, scholasticus, 3. 8. die scholastische Philosophie.
SCHOLASTYK, a, m., kanonik kapitulny, szerególny
naukami i szkołami z urzędu swego się bawiący, der
Scholasticus, Demischolaster. SCHOLASTYKA, i, ż, wie-
ksza i mniejsza w drukarni; gatunek pisma rompszy ól
submytlu. *Magier. Mkr.*, eine gewisse Art Vertern.

SCHOPIC się, ZCHOPIC się *recipr. dok.*, *push.* schopyty
się (zchwycić się; mit Hant anjuchen; *Elym.* chopać, *ref.*
po-chop 2), n. p. Gdy tam wjeżdżała, zchopła się z
osła, a rzekł jej Kalew: co tobie? *Budn. Joz.* 15, 18.
(zsiadł. *Bibl. Gd.*); ze-koczyła, nie frang berunter. (*Boh.*
schopnost zdolność). *Elym.* chopać.

SCHORZAŁY, ZCHORZAŁY, a, e, bardzo chory, febr. franf.
Schorzala gałązka odlema ogrodnik. *Teat.* 16, d, 44.
Lekarze leżąc schorzalego człowieka, nie wszystko ciał-
ło, ale schorzalsze zawsze leżą miejsca. *Janusz. Lig.* A 5.

SCHOWAC, ZCHOWAC *cz. dok.*; *Boh.* schowat; *Sl. r.* scho-
wati, schowawám; *Sorab.* 2. schowasch, skowasch; *Sor-
rab.* 1 zehowam, schowaz; *Croat.* obchivati; *Ross.*
спрѣмити, сбрамити, оставити; *Ross.* приборить, приборе-
тати, прѣятити, прѣяти (*ref.* sprzatać), сиратати, впрѣ-
тати, впрѣтывать, хоронити, ехоронити, *ref.* chomé,
schronić); *Eyel.* кюсти, блуду; *ref. Hebr.* xzw schewa
posuit, avposuit; *cf. Græc.* σκίζην; *cf. Germ.* Schoppen,
Schuppen; odkładające na bok schraćić, verwahren, auf-
heben. Kładzie swoje pieniądze, nie żeby wydał, ale żeby
schował. *Kr. s. Pód.* 2, 254. Schować zawsze co, nie
wadzi. *Cn. Ad.* 1054. (zostaw co na potym). Schować
nie schodzi, co się u godzi, i, co łóg da, do kobał-
ku. Nie to złodziej, co ukradnie, ale ten co schowa,
Rys. Ad. 13. Kto maie kr. sę, nime i zehowac. *Pot. A. g.*
551. Na słowo komenderującego: schowac palasz? pa-
łasz do poelaw się kładzie i wsuwa. *Kaw. Nar.* 505.
— *Z przytykiem.* Niechaj wielbni doktorowie swoje tra-
dyce napisane schowaja, teraz już tych nich kupi nikt
nie kupi w światłości jasnej słwa młega łoga. *Ża n.*
Post. 90 b, *ref.* pod ławę, v kat. — SCHOWAC się,
1) ukryć się, schronić się, *ref.* verbergen, verdecken. Pana
nie było, czyli się schował. *Teat.* 55, d, 27. Schowaj
się! kapitan idź. *Teat.* 15 c, 50 — §. *Transl. 37.*
Schowaj się sobie z 1 kłemi rocam. *Boh. k. m.* 4, 585.
idź sobie w kat, pod ławę, vertriebe dich mit deinem
Nachtgehen. Schowaj się z twojem oswidzemanim. *Teat.*
21, 78. Schowaj się z wra, waszy odszczepinay.
Bak. u. Eror. 4. Na drugi raz się z waszą łacmą scho-
wajcie. *Teat.* 50, 18. — §. *Uter.* We grze trzeba wie-
dzić co schować, a co ażenić. *Lub. Roz.* 108. które
karty zachowywać, welche Karten man behalten, einneben
soll. — 2) Schowawszy matkę, przez wyjechał, nie chce
pizestw na sprawach domowych. *Grzech Tur.* 25. po-
chewawszy, pogrzebwszy; herabim, herdrigen. Zszedłszy
na brzeg, znalazł n ledziobca peknego. Bez siły i bez
miechu w pasku leżacego; Tiz-żwł go, jak mogli, gdy
nie ma wskórah, Chto jemu by roniać, na brzegu scho-
woli. *Cn. Gesu.* 618. — 2) Schować się gdzie albo
w czym, ławić się tam, chodź kolo czego; *ref.* wo
aufhalten, *ref.* wmit verweilen. Schowawszy się tak daw-
no w Polsce, możesz o prawie naszym sądzić. *Gra.*
W. Q. 5 b. Wiedomość z postolitowania między ludźmi
siły bierze, gdy się kto między ludźmi schowa. *G. z.*
Wych. L 5. Schował się na dworze Zygmunta. *Star.*
Zad. C. 4. Mlecz prostaka, co się zehował w domu.
Popr. Kol. U. 4. Partowie odebrawszy króla Włona,
schowanego w Ryjnie, i znajome cioty zi pewnie wy-
stępli; trzymali. *Kłok. Turk.* 107. wychowanego, erzeigen.
Jak w to trafić, ja się w tym nie schował. *Ab. na*
Woj. A 5. meówzony, nie biegły w tym; nicht geübt,
unbewandert. Schować się na czym, *inutrii disciplinis.*
Cn. Th. 982. SCHOWALNY, a, e, do schowania, daja-
cy się schować, verwahrbar. — §. Schowanu służący,
gdzie schować można co; wo man was verwahren kann,
Verwahrung. Szafa schowalna, rozchodowa, wydawal-
na, *armarium promptuarium* *Cn. Th.* 982. SCHOWAL-

NIA, i, ż., SCHOWANIE, ia, n., SCHOWKA, i, ż., gdzie co chowają, daß Behältniß, die Verwahrung; *Sorab.* 1. khowaneza, zkhow; *Sorab.* 2. felhow, skow; *Carn.* hramba; *Vind.* sahranya, sahranenje, (ob. Schronienie); *Croat.* szramba; *Itag.* primalisete, (cf. przyjąć); *Ross.* ехороненіе, храненіе, блюденіе, храненіе, въѣстилице (cf. mieścić), чуланъ, чуланчикъ, чуланецъ; *Eecl.* мѣстиллице, съкровъ, (ob. Kryć, skryć). Niektórzy wodę po potopie wpuszczają w wielkie schowanie w porządku ziemi, *Klak. Kop.* 1, 29. Nazwan jest apostoł Paweł naczyniem wybranym, przeto że był prawie zakonu mocnem schowaniem. 5 *Leop. Hier.* 4 (jakoby almarja. 1 *Leop.*). Trudno znaleźć schowanie czasu niebezpieczeństwa. *Ezop.* 19. (schronienie). Gdy się masz modlić, wujdź do schowania twójgo, i zamknijwszy "dzwierz twoje, módl się. *Sekl. Math.* 6, (cf. złożenie, stanęca, pokój, komnata). Stodoły, stajnie i tym podobne schowki. *Gal. Cyn.* 2, 159. "SCHOWANEK, nka, m; *Boh.* schowance: wychowanec, der Zögling; (*Boh.* schowawać, schowawatel *depositarius*, schowatel *depositor*.) Ktoż cię na świętym zgoni! Aonie Schowanka mądrych eór Niemozny? *Przyb. Luz.* 1

SCHRONIĆ się *rec. dok.*, Schramić się; *Boh.* schraniti, schranowati; *Vind.* shranit, ohranit; *Croat.* szranijem; *Dal.* zhraniti; *Bosn.* sakraniti; *Itag.* scharniti, scharniti, scharniti; *Ross.* хронить, ехронить; 1) schramić się gdzie, cel, przed kim, chorować się, tać się, uchodzić, ukraść się; *Sorab.* 1. podwuczkun; *Itag.* uklo-nitiše, jib in Ziferheit bringen, entziehen, entgehen, sich verbergen. Schroni się do tego galaneta. *Teat.* 56 d. 24. Słysze go, że idzie, schroni się, żeby cię nie postzegł. *Teat.* 24. e, 45. — 2) W zad ustępowaniu schroni się sztychowa. *Ow. Oc.* 105. ochramił się od sztychu, uchodził mu. er jadt der Zilje zu entgehen. — §. *Acter*: Schramić się lud onego dnia idź do miasta, jak się zwyki schramić się porażony i utiekający z litwy. *W.* 2 *Reg.* 14, 5 chromi się, wystezgał się; sich hüten, in Jibt nehmen. — 2) *Acter*: Schromić co iutac, skryć, skrycie schować; verbergen, aufbewahren. Zebrane tam widzieli, ca ziemia schromić w łone swym najskrytszego mogła. *Twid. Wl.* 149. SCHRONIENIE, ia, n., "SCHRONONA, y, ż., SCHRONKA, i, ż., "SCHRONIEK, nku, n., miejsce do schronienia, "skronienie; *Boh.* zachow; *Sorab.* 1. zakhów, wuczek; *Carn.* pervejskadshe; *Vind.* hruva, sahranya, ohranstvo, sahranenje, vtezhubie, mestu segurnosti, per-jemnistvu; *Croat.* pribesishie, obramba, szramba, szranenye; *Itag.* vklomsete, primalisete, zaklon, zaklonisete, skrbov, skrovise, zataja; (*shramna depositum*); *Bosn.* pribjesigisete, utecisete, primisete, mjesto koje prima; *Ross.* убѣжище, ехороненіе (1. погребъ, ехороненіи погrzebowy); храненіе; *Eecl.* приютъ, Ziferheit, Zuflucht, Zufluchtsort; (*Boh.* schranka schowalnia, cf. *Ger.* Schrank, Schrein, cf. skrzynia). W obcych krajach szukał schronienia swój głowie, Bo mścić się nad nim chcieli Herkula wukowie. *Dmoch. II.* 55. Ja wygnaniec szukam schrony u ciebie. *Stas. Num.* 2, 57. Gotują tam na łac Chłodny schronek, gdy parzy południe gorące. *Przyb.*

Ab. 20. Schronek bór najgęstszy czyni. *Przyb. Milt.* 297. — 2) *Anat.* Stek lub schronienie młeczne, jest to młecznych naczyni złączenie się, *receptaculum chyli*. *Krup* 2, 65. SCHRONICIEL, a, m., który kogo schronił, der Verwahrer, Bewahrer; *Bosn.* sahranitegl, f. sahraniteglha *servator*; *Itag.* shramitegl, sahranitegl, f. -iza; (*shramitegl depositarius*, sahraniv *servabilis*). "Schronny. *Chodk. Kost.* 89. SCHROPIEĆ, SCHROPOWACIEĆ, ob. Chropowacieć. SCHROSTAĆ, ob. Chróstać. SCHRZYPIEĆ, ob. Chrapieć. SCHUDZIĆ, ob. Chudzić.

SCHWALIĆ, ZCHWALIĆ *cz. dok.*, "Schwalać *niedok*; *Boh.* schwaliti, schwalowati; (*Slov.* schwalugi *collaudo*); mocno pochwalić, jebr anlohen, anpreifen. Gdy ujrzeli Sare, iż była bardzo piękna, zchwalił ją przed Faraonem. 1 *Leop. Genes.* 12, 15. Usty i pismem boską schwalał matkę. *Chodk. Kost.* 45. Wszystkie te rzeczy czasu swego będą schwalone 1 *Leop. Syr.* 59, 10. Kupido, tyś mógł Marsa wyraić matce, Möglich Adonida i nieznaną zchwalić Dafne Apolinowi. *Twid. Pasq.* 55. (zchwalić mu ją, zabieć, przywabić go do mej). SCHWALENIE, SCHWALE, "SCHWALEA, wielka chwala, zaszczyt najwyższy; außerehrlichste Lob, Preis, Auszeichnung. Kaszę darami nad schwał ludzki Losztownem oblagi. *Warg. Radz.* 175. Kosika błogosławiony nowa Rzymska schwała, zdał ten schwał w Rzymie dawny. *Chodk. Kost. epigr.* Cadejby mi potrzeba sięgi ku tej schwale. *ib.* 82 — 2) Pompa, popisywanie się; Praugen, Gepränge, Aufbuhrediglein. Potrzebnie, a na schwał, nie przygodnie, ani z trefunku, takowe jakie są białogłowy, natura na świat daje. *Corn. Du.* 259. Na schwał tylko co naręć, kupić, *praedicatione hominum ad aliquid emendum induci, ob praedicationem aliquid habere. Ca. Th.* 982. Bieś deś Klies wegen, der Gtre wegen. Na schwał odkładają dalej swe obietnice, aby za nimi chodzono. *Corn. Sen.* 57. — §. Na SCHWALE, na WSCHWALE, bardzo wybornie, tak że nie można się tego odchwalić; gar mugemitt, überaus, über alles Lob, ganz annehmend; *Boh.* schwalně, na schwale; (*Slov.* naschwał *sponte, data opera*). Przykrył dom kamieniem drogiu na schwał. *Radz.* 2 *Chron.* 5, 6. *Budu. ib.* Był na schwał mądrym, dziwnie możnym, bardzo powściąglym. *Corn. Du.* 597. Na schwał cudne niewasty. *Biel.* 158. Na schwał mocna zbroja. *P. Kehan. Jer.* 279. Miał kilka koni na schwał dobrych Arabskich. *Biel.* 754. Rozumie jakoby to było na schwał dobrze. *Corn. Du.* 45. Na schwał są duży. *P. Kehan. Jer.* 19. *Corn. Sen.* 165. Stup bardzo wielki, który na schwał był wywyższony. *Radz. Dan.* 2, 51. SCHWALNY, a, e, bardzo chwਾਲony, przesławny; jebr gerühmt, hoch gepriefen. Zchwałny Pabuż w tym, że miał wielkie szczęście w oryganii i przewłoce czasu. *Janusz. Lig.* 65.

SCHWYCIC *cz. dok.*, Schwytac *niedok*; *Ross.* схватить, схватать, схватывать; uchwycić, pochwycić; ergreifen, zu fassen kriegen. Jam dopuścił, że przebiegł mój wiek nie schwytany. *Kulig. Her.* 128. (nieużyty, nieobrócony na co dobrego, unbenußt). SCHWYCIC się *recipr.* porwać się nagle, plötzlich aufbrechen, Reißaus nehmen. Przepiórka chwyta się. *Teat.* 51. e, 26. Schwycił się gnia-

dosz, i dalej z jarmarku Przez pole ze mną wypuścił jak strzała. *Kućaś. Pocz.* 2, 198. SCHWYT, u, m., Łupka, różga chwycająca ptaka, der Vogelgreifel. Na ptaki ze krza zgiąć można spreżynę albo schwył, u którego w wierzchu uważa się siodło z powrozka. *Crésc.* 651. Skoro ptak padnie na prótek, chce ponętę dosiądz, tedy się klinik ziemsknie, a schwył albo sprężyna siodłem ptaka za szyję albo za nogę pochwyci. *Crésc.* 652.

SCHYBIEĆ, ob. Chybiać. SCHYDZIĆ, ZHYDZIĆ ob. Hydzić. SCHYL, u, m., SCHYLEK, łku, m., nachylenie ku koni-cowi, wyjściu, zejściu, reszta, schöll; *Boh.* nakłonek; *Serb.* 2, negra; *Vind.* fraga, fragza, die Höhe gegen das Ende, der Ablauf, das Abnehmen, der Reif. Szal sz wysoko zbudował na pagórkę schyle. *Przypb. Ab.* 245, na pochyłości jego, auf dem Abhänge. Już dzień był na schyłku, a słabo oświecał sklepy. *Tst. Konst.* 1, 159. Gdy czas przyjdzie schyłku dnia, zamroczy się. *Kanc. Gd.* 552. Przeszedłszy do s. hylku żyer swojego. *Teat.* 50, c, 117. Przesławo-wania tych ostatnich czasów, na schyłku tego świata. *Biz. Hist.* 269. Co ci się stało, nieszczesny Mitylu, Czy two zdrowie i celi dobytek na schyłku? *Zab.* 9, 242. *Ejszm.* Na rychli na schyłku oszczędność. *Fredr. Ad.* 55. Na schyłku piwa, bez-czka. *Cn. Th.* 982, das Bier die Sonne ist auf der Reize. *Boh.* poćpoj. — O SCHYLAWY. *Krac. Jaz.* 5 b, ob. Szy-lawy. — SCHYLIC ob. d. k., Schylac niedok; *Boh.* schyliti; nachylać, nakłaniać, skłaniać, nagiąć; niejiti, beugen. Porzucił się na ziemie głęboko schylony. Wylije czolem pokorne ukłony. *Przypb. Ab.* 109. Schylł się, *Vind.* pogniłiś, pozhępniti, pokloniti; *Cz. St.* jęgnuziti, (ref. przygiąć); *Bosn.* prigubiti se, chjuchnuti; *Evel.* upitnutyni, upitnutati, uperitnato emoprti schylwszy się przypatrywać. Encasz zebrał orłoni, do ziemi się schylił. *Dmoch. H.* 2, 221. Ppuśił kępusz, żeby miał po co schyłć się. *Teat.* 11, k, 57. Już nad etwas büćti. Pized zleżeniem biezemienia na lek-kō pochadzać, schylając się często ku ziemi. *S. c. u.* 112. Zehyl się do niej z różaniem i sterkami swojemi. *Gośb.* W. 544. Musi się zlamac, kto się nie chce zehylić. *Pol. Arg.* 51. — §. Racz zostać panie z nom, gdyż się dniowi Schylilo, i ma się ku wieczorowi. *Ohm. Sc.* 2, M m 5. dzień już na schyłku, der Tag hat sich genigt, ist auf der Reize. — §. *Grammar.* Ja wszystkie rodzę imiona na końcu schylam, t. j. dochłmuję. *Luda. Bill. praef.* abändern, decliniren. SCHYLIĆ się, Schylac się recipr. spuszczać, skłaniać, zniżyć; herablassen, emterri-gen. O jak Łaskawa rozmowa, a jak bóg do naszych się ludzkich obyczajów schyla. *Sł. Żyw.* 202. Którzy się do reb przyjąni schylih, pinowanie skroniojęsze nad sobą upatrowali. *Wary. Cz.* 155. "SCHYLEX, a, e, schylony, nachyły, pochylły; genuit, genuft, abidęsi. Rzeki schylć krzywem ogrodził kajami; *fłami declivia.* *Zabr. O. c.* 2.

SCHYNAĆ, ob. Chynać.

SCHYTRZEĆ, ob. Chytrzeć. SCHYTRZYĆ, ZCHYTRZYĆ ez. dok. Schytrzać niedok. chytrze oszukać, podstępnie przechytrzyć; überlisten, listig betrügen. Wykefłani zehy-trzają drugich w prawie. *Marcz.* Przezeście nas zehy-

trzyli, rzeknie, dalekošmy od was łarłzi, a wy w po-šrozku nas mieszkuie! *Bula. Jaz.* 9, 22. *Absolute.* Nastal król, który nie znal Józela; ten schytrzał na nasz naród, a "wielem złego uciskał go. *Nadz. Art.* 7, 19, a t., chytrze wynajdował brzemiona niezdnošne.

ŚCIAĆ, ZCIAĆ, siał, ścieli, f. zeteli, zeteli ez. dok., Ści-mać niedok.; *Boh.* stji, setni, stjati, stł, stni, sraulat; *Slov.* stiti, zeteni; *Serb.* 1, zetiam; 1) odgnać, odsieć; abhanu, abiducien, wegbanu. W lato sęrp ostrzy z słoną semą kłasy, i dojrzałe z grzał przytę kopu-stry porząsy. *Zab.* 9, 59. *Koss.* Dzewo seraję, i na kłocki tna. *Os. Pod.* 582. Starożywny gdy dlab zetę w lesie. Poteżny tmo, im wyżj wierzch nęsi. *Kłow. Rež.* 107. Ścięć seraję, *Boh.* stęj; *E. l.* yeb-mobenie. Dobrze ułożone drzewa ściananie, jest nadler pożyteczne. *Mon.* 71, 701, (f. wrabi; *V. l.* druvajenje, druvantje, druy napračunje. — §. *M. d.* Ostokraj s. ety, *Cosus Anodites.* *Gram.* 2, 185. — Ściąć się z kam-lic się na nęcie, iść mit chwänder berumfaren. Mossel król zpięszy pędych i wrabi zmac się z nieprzyjaciel-lem *Nar. Hist.* 5, 161. — §. Ściąć kogo, gardłem go korać. *Serb.* 1, hwa vu zmacu, zožiam; *Vind.* ogla-viti, glav vseti, odghviti, glav otdelati, glav o dy-gu; *Eng.* odsjeceć gławy, *Evel.* beczarnati, obezarnati, obezarnato. *Gr. c.* ἀποσηκίζω, ciner tētan, enthu-nen. *Miloboeia* ma być seraję. *Scv. Pocz.* 141. Ścięć, *Boh.* stity; *Evel.* равнообчюєть, равнообчюєний. Ścięć *Vind.* odghvenje, odghkany te nęve. *Mojšec* serajata; *Boh.* stjallo, (2. gubytka). *Mojšec* serajata, hodych głów *Cz. St.* trishlovz. *Synowska* raka łeh jej seraję. *Bardz. Teat.* 581. Weřig web czesrkoj vsysz y po-štepuja, kade zebě, zdęga, zetęga i zewortęja. *Śpęć. Tark. B. 5.* *Ścięć* *Smerb* egudłowa, nięcziowa kęra; die Zehn zebrać, das Entbären, die Stürbung mit dem Zehwerre. Na seraję go się eć skazano. *Sł. Żyw.* 2, 67. *Sł. W.* 99. kęra pęczę grędęly seraję *Śpęćca,* ognien, Wozienem, i me wem czym; a t n grzech u *Łazi. Opal. Sat.* 185. — §. O ścięć szęje na zli-mana szęje, do gał B., do ostatniego, do ostatniy kriopli kwi, biś auf den lepen Bimertren. *Miloboeia* hwaie, zehami trzymać, o ścięć szęje nie chceć pasuć. *Marcz.* Wicy chrześciańskioj o ścięć szęje przyjęcie nie chceć. *Bardz.* 106. żadna miara. — §. Jakoby go z nog seraję jakby go obald, als wenn man ihm die Füße wegribaden hätte. Jakby go z nog zcał, padł pod s nym ludem. *Teat.* 45, c, 76. *Wyb.* Te choroby, właśnie ty z róg ściają, przytomność odbierają choroni. *Perz. Dok.* 56. Złosławie te choroby z róg ściają. *Perz. L. k.* 59 (o łożko nderzają). — §. *Frans.* fa. Zeh mi ściąć, kostić; mit den Zäbnen abmaen, abbrechen, abbaen, abnagen. Tu wędnonošnych owieć diuzyna, Młodziełnie trawki zab-kani ściema. *Zab.* 1, 188. *Nar.* Rano, nim tizona się w pole oddah, w kole chłapy rosa okryta semą trawke. *Węg. Mam.* 1, 277. — *Assimil.* Kielich gładko ścięć. *Teat.* 5, 61 Rknać, spłnić; būnter idłufen būnter fürzen; cündłufen. Kieliszki gładzuteńko ściąć. *Mon.* 71, 125. Wino szampańskie ora ściema, jak tego potrzeba.

лавками торговыми); [*Etym. szedi. 2*]; der Gang, der Weg. Obawiam się, abyć na bezdrożach strudzonemu, do ścieia prawdziwym gościńcem stawało się. *Radz. Boct.* 450. *ib.* 113. Bieg i ścieie gwiazd. *Warg. Wal.* 90. Jesliby woda sobie nową drogę albo ścieie znalazła, i tymby grunt twój rozwarła... *Szczerb. Sz.* 483. Mał młyn, a przy tym wolne ścieie wody *ib.* 248. Ścieiek, koryto, łożysko). Strzają rozdzielone powietrze, tużcie się zaś zbiegło, że żaden nie wie ścieia onęj strzaly. *1 Leop. Sap.* 5, 12. (ślady). Serec człowiecze wymyśla drogę swoje, ale pan sprawuje ścieie jego. *Radz. Pisz.* 16, 9. Pan patrzy na drogę wasze i na ścieie, którym idziecie. *W. Jud.* 18, 6. *Bark. Dom.* 165. W laboratoryie tym wiele jest lochów i szcia podziemnego. *Warg. Radz.* 25. Najtrudniej raz z drogi prawdy spaść. potem na dłużój ścieia, tym dalej w las. *Smotr. Ec.* 91. (tym dalej, tym goźziej). Wolne ścieie przez państwo. *Warg. Cas.* 6. przejsie, Durdygana, Durdygaj. Namówił ich do omaszczenia świata a szcia do zakonu. *Wys. A'g.* 555. Wiele mówiono o tym ścieiu jej za mąż *Biel.* 340, o tym pójściu jej za mąż, o tym z mozeim, małżeństwie. (*ob. pójść za mąż*); die Verheirathung. Heiratb von Frau enjmeru). — 2) W szachach: Ścieie, jazda, ciąg; ein Gang, ein Zug im Schachspiel. W szachach jedno ścieie przegłodać trzeba z drugiego. *J. Kchan. Dz.* 81. Fezyniwszy kilka szcia bardzo misternego, dał mu met. *Gorn. Dw.* 159.

— ŚCIE, *terminatio secundae perinone placalis i corpore*, e gr. Dalisćie, pisalisćie etc., *ob. Annotat. de lit. u. S.*

ŚCIEBAC, *ob. Naściebaż.*

ŚCIEC, ścieik, *f. ścieiezo med. dok.*, Ścieiknąć, *f. ścieikaie jednth.*, Ścieikać *medok.*; *Bib.* stęcy, śiekati; *Slov.* stękatu, społu tēcy confluce, zekatu, dolu tēcy d'floro; *Vind.* odtezli, doltezli; *Ross.* стечь, стекать; — 1) ścieika *vel potius* zcieika eo zkad, zplywa, zpada; herab fließen, herabströmen, hinab fließen, ablaufen. Dachy są dlatęgo, iżby latwoj deszczowa woda ścieikać mogła. *Gorn. Dw.* 414. Wody, które z dolu były, zcieikły a spływały do morza. *1 Leop. Jos.* 5. Tam strumyk nurcząc z daleka Na zieloną trawkę zcieika. *Teot.* 55, b, 4. *Leszcz. Class.* 18. Woda Druźbaeka ścieika do bliżkiej rzeki. *Petr. Wod.* 6. Ścieikanie, *ob. Ścieik.* — *A'egyr.* Krew Chrystusa na nas ścieikają, grzechy nasze obmywa. *Karnk. Kat.* 244. Na kogo czyja wina jakim sposobem spływa, temu się przywłaszcza; bo jesli się nie przywłaszcza, toć nie spływa; jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieika. *Salu.* 4, 587. — § *Verb. neutr., tr. fig.* Wszystkam od Jez prawie ścieikła. *Chrośc. Ow.* 148. prawiem się rozplynęła, idżerłōś jaś in Zbrānen. Na coź mie chowa śmierć, wziąwszy synów obu? Na to żelým ja Izami ścieikł do grobu. *Pot. Syl.* 75. in Zbrānen inś Grab herab fließen. Tu bracia nasi krwią ścieikh do kroph. *Jabl. Buk.* 8, b. (krew' z nich kapala). Kwią droga ona ścieikła *ib.* R, 5 b. Już zbroje, już ma potrzebzone skromie. Już krwią ścieikł, a wdy nie znać tego na nim. *P. Kchan. Jer.* 195. Spocone mu w bluszezu ścieika czoło. *Zab.* 10,

66. *Koss.* die schwigende Stirne träufelt. — 2) Ścieika eo dokąd, abo gdzie ścieika się, do kupy się zbiega, zumammenfließen. Ścieikanie rzek wespół: zbieganie. *Cn. Th.* 985. Wszystkie rzeki ścieikają się ku morzu, a wdy morze nie pełne. *Radz. Lectes.* 1, 7. Wyrwaj, na konie razem wszeika pocięcha na ciebie się ścieieze. *Pot. Syl.* 225 — 3) Ścieikać na nieprzyjaciela, wyciekać, wycieczkę robić, wypadać; einen fließen lassen, über einen herfallen. *Ne quis extra certem in host m pugnaret;* aby kto z wojska na nieprzyjaciela nie ścieikał, nie walczyl *Harcz.* Nasi ścieikają z zamków, często nieprzyjaciela trwożyli. *S'gyl.* 756.

ŚCIECIE, *ob. Ścieie* — ŚCIEK, *ob. Śig.*

ŚCIEGACZ, ŚCIAGACZ, a, m, żyła kljowata; *Vind.* liela śliła, nategnowa śliła, stęgnowska śliła, krepna śliła, kita; *Ross.* стеновая жила, i ef. sucha żyła; die Ziehe einer Muskel; n. p. Ściegacz myszek, tendo mus ulorum. *Krup.* 4, 2. ŚCIEGACZKA, i, ż, binda, die Binde. Ściegaczka wiazala mu oczy. *Zab.* 5, 247. *M. u. Mon.* 69 597. ŚCIEGACZOWY, a, o, die Muskelfleisch betreffend. Błona ściegaczowa. *Krup.* 4, 2. ŚCIEGNAĆ, *ob. Ściagnąć.* 1. ŚCIEGNO, ŚCIEGNO, a, n, ŚCIEGNECZKO, a, n, dem., od ściegania; sprężysta skórka, która w ciele kości z kości mi zwiezuje, ligamentum. *Krup.* 4, 155. wiazadło, die Sehnen der Gliedmaßen, Spannadern. Tych zwierząt pożywać macie, które w nogach mają ściegnezka przydłuższe ku skakanu po ziemi. *Pok. Lw.* 11 21. *Bibl. Gd.* *ib.* — 2. *Alis.* Ściegno est ud, der Schenkel, alis kirsē, daś gñitbetu. *Cn. Ta.* 985. *Krup.* 5, 49; *Bob.* stehno femur; *Slov.* stehno; *Sorab.* 1. teženo; *Sorab.* 2. težogno; *Carn.* stęgnu; *Vind.* stegnu, be bra, glieshna, korp coxa; *Bosn.* stęghno coxa, coxendie; *Riq.* stęghno, stęganze coxendie, (stjęgu d'p'el'nowa; *Croat.* stęghno, coxa; *Dal.* szteghno; *Slov.* stęghno; *Hung.* izomb; *Lecl.* [etcrzio 2], nereem i edźwie, oeterma, oeterma spodnie dluęie, crarax ulica; *Ściegno, coxendie.* *Urs. Gr.* 185.

2. ŚCIEGNO, ŚCIEGNO, STEGNISKO, a, n, [*Goth.* stags, *Geru.* Steg; *Uym.* seignē 2]; od scia: ślad, trop; [*Eccl.* crarax plater 2]; *Ross.* стезя, die Spur, der Fußstapfen. Stegna wołów, ślady, tropy. *Klon. Wor.* 25. Drogi tam już nie było, tylko trop zwierzczy i stęgna udeptane, któreby do wody chadzili. *Tward. Basz.* 49. Gdzie tylko pójdzie, snabie jej stęgna wchuje. *Zab.* 6, 161. *Min.* Po stęgnach, po drogach, chodili by jakie mary. *Tward. Mss.* 101. *Tward. Wł.* 185. Nicie cie ustraszą przeszle interesna, Mokra kwią Polską pokazując ściegna. *Kchan.* 261. Wysłał ściegna znakami zwycięstw, gdzie się tylko obrócił. *Psalmod.* 15, (ef scigać, inde ustęgnić. ŚCIEK, a, m; *Bosn.* otok, odtok, (ef stok, stek); *Bosn.* vodotoeje; *Carn.* otek, otekānje; (*Vind.* stekva: cysterma); *Ross.* стечение, петокъ, водотеча, водотечие, водотечь; — 1) *potius* ZACIEK: zcieikanie wilgotności zkad dokąd, zplyw, spływ; der Abfluß. Ablauf. W dolach bez ścieiku woda gnije. *Stas. Basz.* 44. Ulice w Londynie mają ścieik do Tamizy. *Pam.* 85, 1, 9. Zadziwiające dawnych Rzymian ścieiki podziemne. *N. Pam.* 11, 226. (kanały, Wasserleitungen). Abdachów albo ścieikania

wody, nie może żaden na sąsiedzki grunt puszczać. *Szczerb. Sax.* 56. (*Boh.* samotě protropum). — 2) Wieszczą słotnych ścieków kawka. *Hul. Ow.* 127. pluty. Regengüsse. — 2) Ściek, do kupy ściekanie, zbieg nie się wody, (*unde* stek), zlew; das Zulaufmündigen, Zulaufmündigen. Tygrys i Eufrat, gdyby się zeszły, i w ściek jeden się zebrały, i gdyby swe wzajemne wody pomieszzały... *Bardz. Boet.* 155. (w jedno koryto, Jeżyko, cf. prad). — *Pr. et fig.* Miasto ściekiem rozmaitej gawiedzi napchane. *Nar. Tac.* 2, 452. — *Anat.* Ściek mleczny, z błonek utkana pustość na ściek czyli na ślad mleka w tyle brzucha. *Perz. Cyr.* 1, 45. Stek mleczny. *Krup.* 2, 65 receptaculum chyli, das Milchbehälter am Rückgrate. ŚCIEKAĆ, ob. Ściec. ŚCIEKĄY, a, e, mokry od czego, kapiący czym; von etwas fließend, triefend, naß. Głowa cierniem ukłóta, twarz krwią ścieka i podczkani odrapana. *Sk. Kas.* 175. Ściekla żżeniwa od wina. *Hul. Ow.* 64. — 2) Tęgim mrozem ściekle rzeki, spławne wody, Stanawszy, w kryształowe zmieniły się lody. *Zab.* 15, 153. płynące rzeki, frömende Miße.

ŚCIELE, ob. Ślać. ŚCIEMNIEĆ, ob. Ciemnieć. ŚCIENCZYĆ, ob. Cięńczyć.

ŚCIENNIK, a, m., 1) ościenny sąsiad, ościennik, der Gränznachbar. Sąsiedzi stykający się z sobą, collaterales, w prawie zowią się ściennikami. *Zetor. Germ.* 558. Ścienniki, które mają przyległe ściany z dobrymi czyniami. *Herb. Stat.* 229, et 250. *Czech. Pr.* 2, 265. — 2) Ściennik, czterdzieści pasm niei lub przedziwa. *Tr.* cin Zarábn oder cine Gabel Garn. ŚCIENNOŚĆ, ob. Ościennosc. ŚCIENNY, a, e, od ściany; *Ross.* стѣнный, stěnný. Duży zegar ściany. *Gaz. Nar.* 1, 12. *Zab.* 7, 76. *N. Pam.* 11, 188. Ściennym walem obraż brzegi Osuszył pan, aż zbrojone Mójższ przeprowił szeregi. *Maasch. Iyft.* 19. — *Math.* Raclanek Ścienny, calculus ratiobus, *Usterz. Alg.* 2, 28. die Quadraturrechnung. — 2) Ścienny, ościenny, graniczący, stykający się; angränzend, Gränzig. Ścienne kopce, sypane na samej ścienie stykających się z sobą dwóch granie, collaterales scopuli. *Zetor. Germ.* 558. Gränzhügel.

ŚCIENSZYĆ, ŚCIENCZYĆ, ob. Cięńczyć. ŚCIEPLIĆ; *Dalm.* sztepliti, ob. Ocieplić.

ŚCIERAC, ZCIERAC, ob. Zetrzeć. ŚCIERACZ, a, m., który co trze, ściera. *Wöb.* der Reiber, Abreiber; *Croat.* szteritel, ribacz, f ribačiča; *Hung.* törö; (*Ross.* стиральный пралы). ŚCIERKA, i, 2; (*Ross.* стирка pranie, bielzina); szma jakikolwiek do ścierania, obcierania czego; *Boh.* lawienk, omuce, omučka, wemuce, (cf. obmyć, wymyć); *Srab.* 1, wojnischezo; *Garn.* brisalu, adra, otternalu; *Vind.* zota; *Croat.* ponyava; *Bosn.* otarak, ubrus (cf. obrus), karpina; *Ross.* стиралка, утирка (ob. Utrzeć), отырка, судомойка, тряпка, тряпичка, пражка, доскуть, доскутозь, доскутошка, cin Wüßblappen, Reibelappen, cin Stuch Reibwand oder Tuch zum Reiben, cin Schuerlappen. Ścierka laziona, ob. Botuch. Ścierka z tyka lipowego; *Ross.* почалка, (cf. wicelść). — Bolesław Chrobry, gdy miał kogo ukarać z młodzieży szlacheckiej, brał go z sobą do łaźni, gdzie ocia-

wszy reka swoją różgami, z nową suknią do domu odprawiał. Żąd podobno weszło starożytnie przysłowie: dać kogo ścierkę po łaźni, to jest, ociawszy pogłaskać. *Nar. Hist.* 7, 291. Ścierka gruba do drapania ciała, grzebiło, drapaczka. Ścierka do potu, czoła, twarzy, nosa, ob. Chusta, Chustka. Józef ścierki rozpięte miał, by na nie spuścił ciało od drzewa Jezusowe. *Odym. Sw.* 2, K k 5 chusty, płachty. ŚCIERKOWY, a, e, od ścierek, Wüßblappen; *Ross.* стиральный.

ŚCIERN, i, 2, SCIERNIE plor., ŚCIERNISKO, a, n., kołose żdźbeł po żerem w ziemi pozostale, die Styrpelu; (*Boh.* strin; *Germ.* stern; czas żniwa); *Vind.* stern, chiton steblo, steblo, sternje, stebloje; *Croat.* sztern, ztern; *Bosn.* strino. Po żerem kłosa ścierń palają. *Otw. Ow.* 29. Tam były snopki zboża i ścierń święto żeta. *Przyb. Mł.* 561. Ścierń e na rżysku i pszenicyzku podporac. *Zaw. Gaj.* Ścierń z ról rżysku nie przdawac, bo przez to planują rze. *Humr. Ek.* 19. Chwaścisto rżyska albo ścierń na przyczynek karmia każ kosc. *Humr. Sł.* 57. Rozszedł się lud zbierać ścierńiska. *Dalm. Erod.* 5, 12. — 2) Ścierńisko, rżysko, pole żięte, na którym ścierń; *Boh.* strajsko, strajstě; *Slov.* strajstě; *Hung.* tallo; *Srab.* 1, zżernizoz; *Srab.* 2, zżerzezo; *Garn.* stern, der; *Vind.* sternfio, sternfio; *Ung.* starniszo; *Boh.* strajstě; *Croat.* szternische; *Ross.* жниво, соловенные ерѣви, (cf. żniwo); die Stervela, das Sterpfeld. Zetore po ścierńiskach kłska. *Leszcz. H. S.* 154. ŚCIERNISTY, a, e, — o adwec, pełen ścierńi, sterrlich; *Vind.* sternfist, sternfist, sternfist.

ŚCIERPIL, f. Ścierpa mod. a, l; *Vind.* sterpeti; *Ross.* стирпиль, утерпиль, утерпильно; *Evel.* подъяи, подъяило, (cf. podjać; żąć), cierpiec wytrzymać, wytrwać; erenden, eragen, erdalen, ansteben, leiden. Umien i niedostatek cierpieć; umien zalesć dostatek wszystkiego. *Zetor. Germ.* 554. Płynne excessa czyni; już tego i swa pan kęć ser gied nie może. *Star. Nyc.* 21. Nie mógł dłużej więcej ścierpieć złości spraw waszych. *Dalm. Dec.* 41, 22. Często cierpiec, trafia się, co ścierpiec nie może. *Min. Ist.* 4, 151. Ścierpieć tego nie mogę. *Test.* 25, 4, 40. Wszysey są tobie podolm, jesh cie ścierpa u siebie. *Test.* 2, e, 52. Joczubien ścierpa wszol kie powietrze, tak zimne jak gorące. *Crese.* 161. — *Cris. Dicit.* Ścierpieć komu, folgować mu, podlażać mu; einem nachgeben, mit ihm Geduld haben. Smoć e nie ścierpi żolcanu. *Kur. Cd.* 295. Łajal Melsztynski Głowaczowi; wszakże mu to ścierpiał dla zamieszania kizpliej. *Biel.* 597. Ścierpico też i nanie, że też będe mówić; a gdy odmówię, samojero się, będzie - h się wam żalado. *1. Leop. Job.* 21, 2 et 59, 1. — *Intrans. medium.* Głogowe drzewo na wszelkiej ziemi sę rodzi, i w każdej krajinie ścierpi. *Crese.* 129. (wytrzymuje). ŚCIERPNY, ŚCIERPANY, ŚCIERPLIWY, a, e; *Ross.* стерпный; znośny, mogący być ścierpanym; erträglich, leidlich, auszuhalten. Pełdy kasanie nieścierpliwie. *Ezop.* 77. Gdy nieścierpnemi razy kłocia serdecznego cierpiał, s. Kostkę prosząc, folgę utrzymał. *Chodk. Kost.* 74. W nieścierpanych ciężkościach Nie ustał pan w swych lu-

tościach *Kanc. Gd.* 66. ŚCIERPNAĆ, ŚCIERPŁY, *ob.* Cierpnać.

ŚCIERW, a, u, m., padło, martwe zwierzę; (*Eym.* ścierac, trzezeć, trzeć, cf. czerw); *daś* ҃лаш; *Sorab.* 1. zežerib, mordwe cžewo, flaknencz, miryencz; *Sorab.* 2. zewiseliczo; *Boh.* mřcha, mřma (*ob.* Mercha), umřlřma; *Slov.* mřšina; *Carn.* mřcha, mřřma, mřrlatina; *Vind.* mřha, mřrlatina, mřrlatina, mřřhma, mřřzina, mřrtyo, truplo (cf. trup), mřrtyo truplo, zerkhma, fmerdřna, zemřajena mřha, deratma, dertřna; *Croat.* mřřha, mřřzina, (mřřzvarum *czerniřco*); *Bosn.* mřřřina, telesina; *Rag.* mřřzina, mřřřz, sopisřma; *Ross.* етерво, етерпа, етерпаина: (етервертъ, етервертъ wściewie się z gniewu), мървичина, мървичина. Oidy na ścierwy padają, jako sa marely końskie. *Croc.* 625. Tam się ořłowie złatują, gdzie ścierw czują. *Rys. Ad.* 66. Kruk, gdy ścierwu dopadnie, naprzód się do oczu rzuci. *W. Post. W.* 2, 124. Nie maczěj się pochlebniej zbiegają do tych, gdzie czują co wziąć, jako krucy do ścierwu. *Koss. Lor.* 41 b. Ścierwie śmrodliwy, obrazie szpetnořci. *Past. Fid.* 114 — ½. Ścierw, n. p. koński, mięso na kořciach, to co o ludzich mówią, ciało, ҃uder ań ten śmrodřen, ҃leřř. Koń przepadzisty, ścierwa przepadzistego, łatwo nabierający ścierwa, i opadający z niego. *X. Kam.* ŚCIERWIK, a, m., *zdrobn.*, n. p. 1 wroni ma przekwity, to ścierwik, to źółwik. *Bielow. Myřl. E i i j i.* ŚCIERWISKO, a, n., miejsce, gdzie ścierwy wyrzucają, der *Schindanger. Tr.*; *Boh.* mřchowiřte, mřřnjk. ŚCIERWISTY, a, c. — o *adverb.*, otyle, lejbowaty; *fett.* řid. Kawalkator powinien być ciału nie ścierwistego, ani wróblego. *Hupp.* 58 (*Sorab.* 1. zežerbauc, zežerboyc *cadaverosus*). ŚCIERWOWIEC, wea, m., nucha kłująca się, jakby była miedziana; najczęściej na trupach i ścierwach się pokazująca, *musca cadaverina.* *Kluk. Zw.* 4, 592. *Lad H. N.* 112. die ҃lasřřęęę. ŚCIERWOWY, a, c, od ścierwu, ҃лаш, ven ҃лаш. *Tr.*

ŚCIESAĆ, ŚCIOSAĆ, *cz. dok.*, ciosąc obrócić, ҃řřammien ҃immern, ab ҃immern; *Ross.* етесать, етесывать.

ŚCIEŚNIĆ, ZCIEŚNIĆ; *Slov.* stěsnugi; *Sorab.* 1. zklutžu, *ob.* Cieśnić.

ŚCIESZKA, *ob.* Ścieżka. ŚCIĘTY, *ob.* Śięć.

ŚCIEŻA, (*Boh.* stežege; *Carn.* tezhai; *Vind.* duri zhegel, yratni tezhai + cardo); na ŚCIEŻA, na ŚCIEŻAJ, na ŚCIEŻ otworzyć, na rozewź, na oścież; *Ross.* на стъѣш, на стъѣш, ҃привеціт, ауглуеціт анімацřen; (*Carn.* steshaj *expansis manibus pedibusque*). Tak szefclnem w podwój nderzyma, Aże się drzwi na ścieżaj otwarły strażmione. *Otw. Ow.* 95. Otworzyć drzwi pokoju na ścieżaj. *Bardz. Traj.* 160. W prawą i w lewą bogów przedniejszych pokoje stoją, mając na ścieżaj otwarte podwoje. *Zibr. Ow.* 6; (*valvis apertis*). Niedbalstwo wszystko na ścież otwiera nieprzyjacielowi. *Zab.* 11, 179 — (ŚCIEŻAŁY, ŚCIEŻEĆ, *ob.* Cieżeć). — ŚCIEŻKA, ŚTECKA, ŚTECZKA, ŚTEDZKA, ŚTEŻKA, i, z., ŚCIEŻECZKA, i, z., *zdrobn.*; (*Boh.* stezka, stežnj (cf. esta droga), chodnjk, chodněček (cf. chodnjk), pěřina, pěřinka; *Slov.*

ehodnjk, šlepege, (cf. šlepiě); *Sorab.* 1. zežezka; *Sorab.* 2. fežaszka; *Carn.* stesa, (zesta via); *Vind.* stesda, stesa, pohojen pot; *Croat.* štěza, zteza, (sztszka, jěz septum); *Slav.* staza; *Bosn.* staza, pūt tješna, klanac, uličica; *Rag.* staza, pūtaz, drim, vulj. klanaž; *Ross.* етези, етежка, трона, тропина, тропка, тропинка, (cf. trop); *Ecl.* [стѣжа semita 2], тропинка, цѣста, оулица, особаино предъ лавками торговыми). (*Eym.* ście, iscie, isć; cf. *berm.* Steig, Steg; [*Goth.* staigs 2]; *Soec.* stig; *Fial.* tie; *Esthl.* tej); droga dla przeszey lub konnych czasna, der řuřřřięę. Ścieżka przez śnieg; *Vind.* gas, stesda po łęęę; *Carn.* gās, (cf. gacie). Ścieżka polboezna, manowiec *Ross.* заулокъ. Ścieżkami, nie gořcinem bitym się puřeli. *P. Kchan. Orł.* 1, 105. On przecie zdrowy na koniec przychodzi. Gořciniec mija, ścieżkami uchodzi. *P. Kchan. Jer.* 252. Na ścieżke ty z gořcinca nie bocz dla złej drogi. *Zab.* 15, 279. *Třeb.* Dla ścieżki gořcinca nie opuřeczaj. *Rys. Ad.* 9. (pěwniejszego się trzymaj). Udaje się przeciwną od gořcinca ścieżką *Psalmod.* 55. Zewsząd otoczony jestem rołą bogacza; ledwo sam wazką ścieżeczka przejšć mogę. *Sou. Qu.* 4. Drugi tym nie widać, prócz między łozina ściezka czasna była. *Tward. Pasq.* 55. *Vestigia recentia*, nowe świeże tropy, dopiero uczyniona ściezka. *Macz.* Jordan wód swych cořnał, a ściekę przestroną działal ulęcym. *Kanc. Gd.* 117. Śtedzka. *Bardz. Traj.* 567. Szedł swą ściezka do chaty. *Przyb. Ab.* 88. Gotujecie ścieżki pantu swemu. *Rej. Post. D d d b.* Bóże nie daj nam z ścieżki niebieskiej na gořciniec piekielny nigdy zstepować. *Urbst. Nauk.* 15. Odstąpił ścieżek prawdy. *Psalmod.* 50. — ½ Ścieżka łisowska, *ob.* Tról. ŚCIEŻKOWY, a, c, od ścieżki, řuřřřięęę. *Cn. Th.* 984. ŚCIEŻNIK, a, m., co ścieżki naprawia, *semitarius.* *Macz.* ŚCIEŻYSKO, a, n., niewygodna, przykra ścieżka, eñt ũbler, mřbequener řuřřřięęę. Obwiódl luđ swój ścieżyskami; a potym na czasnym i trudnym ścieżysku przysida; *callis, trames.* *Kiom.* 580

ŚCIEŻYC *cz. dok.*, obieżyć, lejřworen, beřařen. Widzisz te cienne płonkowe pniaki, Winnem grouy w koło ścieżone. *Chod Germ.* 7.

ŚCIG, ŚCIEG, u, m., dziuraw enie igłå szyjac, miejsce między jednå a drugå dziurkå igłå przekłotå; *Germ.* der *Stiř* im *Nåfen*; *Bosn.* zadivglaj; (*Rag.* stjěgh + chora-giew); *Ross.* етежка шzew, етепуть, етератъ ściegami szyć; *composita* наетератъ, цетератъ, перестератъ, пррестеривать, пррестерать, пррестегивать, подетегнуть, подетегать, подетегивать, цетератъ, етератъ, етепивать, етежинкъ šzewczyk. Ścieg u krawca i szwaczek znaczy za kaźdym sztychem zacięgnięcie nitki w szyciu. *Magier. Mskr.* Polskim ściegiem, Francuskim ściegiem szyć, u krawca i szwaczek sposób odmienny zakładania brzegów matery lub płótna do zszywania. *ib.* Przyhaftował cyrułk koniec przeciętj kiszki kilka ściegami igłanemi do brzegu rany brzuchowej. *Perz. Cyr.* 2, 27. Haftować tę ranę szwem kuřnierskim rzadko dając śieg od śiegu. *Perz. Cyr.* 2, 26. Filis smutnemi ściegi wyszywa kłeski Dořdy. *Karp.* 1, 57. Piękna chora-

biący; accurat, genau; *Carn.* almatne, stuprav; *Vind.* marlivu, tinku, doskerbnu; *Ross.* исправный, исправень, исправно, точный, точенъ, точно, точеховько, въ обрѣзъ; *Eccl.* жтатыи, жтато, испытно, испытнѣ. Oddasz ścisły rachunek bogu za najostatniejszego kmiotka *Kras. Pod.* 2, 200. Od służących ścisłe usłużenia wyciągamy. *Kras. Pod.* 2, 56. Każdą literkę w piśmie ś. każą ścisliwie zachowywać. *Biał. Post.* 9. — §. Ścisłe znaczenie lub branie słowa którego: najwłaściwsze, genau bestimmt, eigentlith, eigenthümlich. Słowo to właśnie i ścisłość wzniósł. *Petr. El.* 207. Niewola przez sie, to jest, ścisłe wzięta, nie ma u nas iniejsza; ale... *Kras. Pod.* 2, 228. — §. Ścisłe prawo, ostre, twarde, surowe; hart, ścary, streng. Klasztor najścisłego zakonu. *Tr.* — 2. Ścisławy, mający być ścisłonym, zjammenprüfbar. ŚCISŁOŚĆ, ŚCISŁKOŚĆ, ŚCISŁIWOŚĆ, ści, ś., ścisłość, nieprzestrośność, szczelność; die Güte, die Genauigkeit. Ścisłość przyjaźni. *Past. Ful.* 92. Ścisłość czasu krótkiego. *Krom.* 234. Ścisłość w robocie, w postępowaniu, akuratioś; Genauigkeit, Accuratesse; *Vind.* marlivost, doskerbnost, tinkust, pounost; *Ross.* точность, исправность, опредѣленность. — 2. Ścisłość, skępość; *Vind.* stifenost, terdnst, dersihivost, terdnvost, Genauigkeit, Rartheit. Ścisłość jest, gdy ochamamy grosza, nie dajemy gdzie potrzeba i przyśto. *Petr. El.* 236. Gdzie brzyze wolni, tam o szkodliwosci krolawskiej rychlej, a niż o ścislosci jego radza. *Orzech. Qu.* 9. — 2. Ścisłość, ubóstwo, niedostat; Armut, Dürftigkeit. Boleślaw Łysy o ścisłości, o niedostatku, o marzazke ludzi swych prz, szedzy, ledajako białkał się. *Ko.* 258. Szadniośwo sadowie są na tych ziemskich ścisłosciach, i rozszerzać dazdzą swe na tej ugledzi ziemi. *W. Post.* W. 5, 190. — 2. Unik, unieompzimo; Wdränge, Wdrängniss, Drangal. Co śmierci Atył, Hmowie od pogranicznych zwojzani i do wołki ścisłości przywiedzeni byli. *Krom.* 15. — §. *Aktar:* Ścisłować, n. p. powieźć, *convaleschilias.* *W. W.* 190, siał, co by być ścisłonym, die Prüfbarkeit. ŚCISNAĆ, p. ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć *notat:* *Bos.* ścisnąć i ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć (ścisnąć, ścisnąć); *Serb.* 2, ścisnąć, ścisnąć; *Serab.* 1, ścisnąć i ścisnąć; *Vind.* ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć; *W. W.* ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć; *Wycisnąć:* *C.* ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć; *Bis.* ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć; *W.* ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć; *Eccl.* comman, armano; *osc.* p. ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć, ścisnąć; *zjammen drucken, zjammen preffen, zjammen.* Ścisnąć, i wczelnie cyndelkie do ścisnania zły rozłetyl albo rozrzedziny. *Gerw.* 15. Ścisnąć rękę w piść. *Ca.* Th. 935. Trzeba mi wiadzić, kiedy mię wycał, czy miał rękę rozwartą, czy w kulkę ścisnioną? *Teal.* 51, 57. Kłeszezami co ścisnąć. *Ca.* Th. 985. Gdy ma ptak rękę piznaktami mocno ścisnąć pozął, rzucił go. *Sk. D.* 1148. Kobiety trzymają się ścisnione i szlochają. *Teal.* 15, 78. (w kupie). Tak byłem ścisniony u stołu mie-

dzy osobami, zem bokiem siedzieć musiał. *Kras. Pod.* 2, 151. (w takim łoku, ścisnu, w takiej prasie). Szedł Jezus, a za nim szła tłuszcza bardzo wielka, i ścisnęła go. *1 Leop. Marc.* 5, 24. Widzisz, że cie tłuszcza ścisnęła, a ty powiadasz, kto się mnie dotknął? *1 Leop. Marc.* 5, 31. Do kupy ścisnąć, zbijać; *zjammen hüpfen, zjammen drängen.* Co jeno miał sił w onej dobie, Wszystkie gromadzi, i w kupę je ścisnę. *P. Kehan. Jer.* 145. Ścisnąć grosz ku groszowi, skąpić. *W.* 5, 5. Zbijać grosze, zjammen ħaren, ħarsern. Co oziec twój niemały czas zgromadzał, ścisnęł, palce oblizował, głodu przymieriał, tyś tego wszystkiego do roku nie miał. *Falib. R.* 5: (*Slov. ofec stiskal, a syn viskal; prodigus est natus, de parco patre creatus.*) Iż się kureczka zwabił me dady, gdy je kokosz wabiła, gdy skrzydła swoje rozciągała, więc też teraz już skrzydła swoje ścisnęła, kureczeta niewdzięczne opuściła. *Żurn. Post.* 5, 350. To pełne, to szermując skpa czynili szyćby. To wyciężni, to w się ścisnionymi i żeb. *P. Kehan. Grl.* 1, 52. skurezeni, zebrani; *ein-gesogen, in ūb bündn gefährt.* — *Snaliter:* Dzień się i stoł e przed chmurami ścisnęła, które wychodzą z piekielnej ciemności. *P. Kehan. Jer.* 194. Ścisnąć co związkow, ścisnąć mocno. *Ca.* Th. 985. Iż zjammen żyden. Ścisnąć suknią pasem złotym. *1 Leop. Eccl.* 29, 6. (*ścisnąć, 5 Leop.*) La jest na mocno ścisniony, popuść, zmiłuj się. *Teal.* 47, b, 48. Ścisnąć konia ostrogami. *Bos. Dgob.* 5 181. Zwał go ostrogami, er gab dem Pferde die Spreuen. To szata mię pod pachą ścisnęła. *Tr.* Ból mię ścisnęła z gniozie, der Zitel drückt miß, *Ross.* тпура, тпууу. Kto wiele obejmuje, mało ścisnęła. *Ca.* Th. 405. Ścisnąć wargi, zęby ścisnąć, die Lippen, die Zähne zjammen beissen. Ścisnąć zęby, krzyknął garwem poruszył. *W. W.* 520. Z gniozu już dołżył mię wytrzyzna, już ścisnę zęby, już oka przymrużył. *Pet. Arg.* 179. Powiem wam i uczynię, że się zadziwienie, Iż wargi ścisnęcie i bewi nkrzywienie. *P. Kehan. Grl.* 4, 259. — Ścisnąć słowa, z przymisem i powoli mówić; die Wörter zjammen beissen, *zjammen und nitur frey fort sprechen.* Tak mówią ścisnę w zębach słowa, dla udawania spokoju, ad. *Stas. Nau.* 2, 11. — *Gram.* Samogłoski a, o, u, e, gły są ścisnione, piszą się z znakiem prawym. *Ko. Grl.* 2, p. 212. gdy się nieotwarto wymawiają, gładkie, nitur bell anogłopredmę Selbstlauter. — 2. *Ca.* Th. 147. Tyś mię ścisnającego w domu tę pracę, a nie ścisnającego na świat ją wydać, niepominał. *Petr. Ek. del.* (*ip. eorum premitur in anim).* — *Aliter:* Zimno ścisnęła, ciepło rozrzedza. *Stas. Buff.* 41. stęży, die kalle drückt zjammen, verdickt, z. B. die Luft. Ścisnąć mrozom hazymski i rzeki, ulacny przystęp do forty. *Nor. Hist.* 5, 45. gdy się ścisnęły od mrozów, zmazło, gefroren. — 2. Ścisnąć kogo, cieśń mu czynić, w szranki go kłasić, ciemnić go; *einen drängen, drücken, in die Güte treiben, chunreiben, betrüden.* Ścisnąć rozchody ujmwować. *Ca.* Th. 985. Ścisnąć go niedostatek, długo i wzgarda. *Sk. D.* 1150. Wierność poddanego Oswobodzła pana ześniożego. *Przyb. Luz.* 78. Możniejszą ubogiego ścisnęła. *Biel.* 214. Na państwo Turokie

mają ze wszystkich stron uderzyć i ścisnąć go zewsząd. *Pam.* 85, 2, 73. Miasteczko to było w srogim oblężeniu, a już mocami onemi i głodem onym bardzo było ścisnione. *Rej. Post. N n 5.* Nikogo nie ścisnącie, ale przedstawiajcie na żołądźkach waszych. *5 Leop. Luc 5, 44.* (nikogo nie pedżer. *4 Leop.*). Faraon ścisnął lud. *5 Leop. Ecod. 5, 25* (znędził. *1 Leop.*) Nie chciał poddanych ścisnąć podatkami. *Sk. Dz. 65.* Bliźniego swego ścisnął. *Sk. Kaz. 450.* Tak oni sami i dobra ich mogą być od kredytorów ścisnione. *Chém. Pr. 118.* Jestem biedą ostatnią ścisniony. *Kulig. Her. 41.* Ludzie święci, im więcej smutkami bywają ścisnieni, tym więcej niebieskiego dobra żądają. *W óbl. 6.* Nie zażywaj złe łaskawości, aby cie może nie ścisnął. *Sk. Dz. 1127.* — Ścisną co serce i dolaża, boli serce, serce się nad tym kraje; es drüdt etwas das Herz, es macht dem Herzen Schmerz, thut dem Herzen weh. Ból mi mocno ścisnął serce. *Teat. 7, 25.* Odeh dź z sercem żalostia ścisnionym. *Stas. Num. 2, 96.* *Węz. Mar. 1, 145.* Ścisnione miałem boleścią serce, patząc na dony niżerne. *Kras. Pód. 2, 16.* Ścisnęły zewsząd serce trwoży. *Odym. Św. 2, K k 5.* — *Ż.* Ścisnąć kogo, uścisnąć go z przyjaźni, obla-pić go: einen umarmen, an sein Herz drücken, die Hand drücken u. i. w.; *Boh.* objíti, (cf. objáti); *Srab.* 1 wólpżimnu, wóloscham; *Vind.* objet, objemati, okuli gerla past, ogerliti, okul kragna pojati, objviti, obramiti; *Croat.* obimati, obimlyem, gerlim, gérhiti, góhiti, (cf. garólo, cf. garólować; *Dal.* zagariti; *Boj.* gariti; *Bosn.* prigrliti; *Slov.* gérhiti, zagérhiti; *Russ.* обнимати, обнимать, обнимаю; *Ecol.* обнимю. Na znak wioznoć przyjaźni, ścisnąjmy się po bratersku. *Teat. 20, 68.* Niechże mi się choć ścisnąć ręce godzi, na radadek przyszlej pieszczoty. *Teat. 14, 85.* Ścisnąć Panno Czek no, tak się całować i ścisnąć z żołnierzami! *Teat. 54, 66.* Jeszcze się, jeszcze ścisnąjta (*dual.* ścisnąjcie) miłuchno. *Grób. W. 542.* Jak się ze mną ścisną, jak z bratem. *Teat. 56, 57.* Ścisnąwszy go miło, daował mu cztery wachy. *Zab. 11, 247.* Nie każdy, co ścisną, prawdziwie lubi. *Zab. 15, 527.* *Zab.* Jak prawicę moję ścisną na dowód prawdziwego braterstwa. *Zab. 8, 65.* Czuleś jęj moja odpowie ścisnięciem ręki. *Kniaź. Lecz. 1, 14.* dūrē einen händedrück. Dane słowo, ścisniona ręka, wiele u niego waży. *N Pam. 40, 57.* Mienikias ścisnął rękę moję. *Chód. Gesn. 258.* Ona go obla-piała, ścisnąła go za szyję. *P. Kehan. O-l. 1, 19.* Padania do nóg, ścisnąta za nogi, całowania w ręce, podłose w sobie moją. *Zab. 11, 69.* — *Ż.* Ścisnąć ramionami. *Teat. 54 b, A 2.* zymać się, die Abjeht zuden. Ścisnąwszy ramionami, i westelrawszy wyszedł. *Boh. Kom. 5, 90.* Za tak wdzięcznymi słowami ścisnął ramionami, bo się tak walec zdziwował. *Piesn. kat. 415.*

SCISZYĆ, *ob.* Ciszyć, Feiszyc. **SCZMĆ**, *ob.* Szczmć. **SCMIEL**, *ob.* Ciemel. **SCOFNAĆ**, *ob.* Cofnać. **SCUBZOŁOŻYĆ**, *ob.* Cudzołożyc. **SCDZOZIEMCZYĆ**, *ob.* Cudzoziemczyc. **SCWICZYĆ**, *ob.* Cwiczyc.

SCYATYKA, i, ż., z *Grecko-dac.* ischiadicus; kulszowy ból. *Perz. Lek. 471.* *Perz. Cyr. 2, 159;* denna boleść. *Sienn. 46;* biedrzna choroba, dna, *Cann.* krishnēn-ōr; *Croat.*

ledowicza, das Hüftweh. Kto ma scyatykę, t j. denna boleść, ma pięć ten trunek. *Spicz. 26.* **SCYATYCZNY**, a, e, ischiadicus, Hüftweh; das Hüftweh litzend.

SCYENTYFICZNY, a, e, — *ie adverb.* naukowy; *Dal.* учёбный; *ob.* Wiedomość, cf. umiejętność.

SCYZORYK, a, m, z *Franc.* ciseur, nożyk do temperowania pier, skryptaalik; *Boh.* cyzorálek, skryptaalek, řezáček; *Cann.* shofingáiz; *Croat.* pioranos; *Itag.* brittiza zó pára; *Leon.* nosgicli; *Russ.* ирочинной ножчкы; *L. d.* ирочинникъ, das ředernöffel. Scyzoryk ścisnął, i nie może obie pióra poprawić. *M. n. 65, 250.* Poprzyrzynał te piótery scyzorykiem. *Zab. II, T 250.*

SCZEK, *ob.* Szczek. **SCZARÓWAC**, *ob.* Czarować. **SCZCŁĆ**, **SCZCŁEĆ**, *ob.* Człć, czcłć-czyc.

SCZĘCOKI, a, ie, [ze Szczek cina 2], a, p. Widząc na Mazurku szczek cka łorkę... *Kehow. 206.*

SCZERNIC, *ob.* Czernić. **SCZERSTWIC**, *ob.* Czestwić. **SCZERY**, *ob.* Szery.

SCZESAC, f. szesze; *cz. dok.* Yiti Czesť, *ga. e. i. n. p.* Głowy szesze. *L. at. Ob. J.* szesze, wyeresze. — *Ż.* Szeszeć, cf. potas zeroseć dok. Za szeszyć c. n. l. n. szeszeć szagnąć; *Srab.* 1 zřesazim; *It. s.* curare, curavare, oblämnen, krab fämmen. Człowiek wyję z włosów swoich zereszwyły. *Otw. Ow. 160.*

SCZKAĆ, **SCZKNAC**, *ob.* Szczkac. **SCZPIBĆ**, *cz.* Człbie, *Poczubie.* **SCZYPAWY**, *ob.* Szczyzawy.

S E.

SE, *ob.* Seę. **SE**, **SSE**, *ob.* Ssac.

SARASTENA, **SEBESTENA**, y, ż., *cz. a. Leon.* prawdziwe słowki. *Syn. 795.* *Schöten.* Brückeren. *Srab. Pód. 420.*

SEBASTYAN, i, m, imię świętego, patrona od morowego powietrza. *Tara p.* Sebástan; *C. d.* Sañd; *Srab.* 2 Basto.

SEBRANE, *Dal.* Św. 254 *ob.* Zebano, Zbór.

SECINA, y, ż., n. p. Uplynie kwartał, rok jeden i drugi, nim zedmierza jako c. p. trza serce. *Jit. Dal. 4, 42.*

SEBACZ, **SEBACZ**, **SANDACZ**, **SADACZ**, **SADACZ**, i, m, ryba, *perca lucoprea Leon.*; *Boh.* cernot, cendat; *Srab.* 2 zandor, *Srab.* zmagj, *Russ.* cyдaрь, cyдачить, cyдачить; *Geru.* der Sander, Zander, Zandest; *Don.* sandat, sandat, *Angl.* sandel; *Deiter.* der Sbid; *cy-l.* wąk serą głowy podobna do szupaka, nos się do okucia. *Krak. Zw. 5, 182.* *Zab.* 184. **SEBACZY**, a, e, od sędca, Zander; *Russ.* cyдачин, *Srab.* cydaco *Russ.* cyдачинна, cyдачинна — *Ż.* Sęcz, Sęnoć, ma sto w krak. *Dal. Geogr. 5, 5 a 13.*

SEDENTARYA, y, ż., (sedentaryya *L. d.* 1, 255 i, z *Lac.*, zycie siedzące, das viele Sigen, figure Sedenseri, figentes Arbeiten. Zycie sedentaryya to past, zlytecznym siedzeniem się bawiące. *Kras. 5, 744.* Ci, którzy się sedentaryya bawią, rozmaitym podlegli chorobom. *Comp. Med. 45.* Może mu za zkoździ zlytina sedentaryya. *Kras. Dos. 19.* Upominam, aby sobie tak bardzo nie psuh nad sedentaryya zlotowa, ale też zażył potrzebnej agitacyi. *Mon. 70, 152.* Tkaczy synowie od rodziców mają

skłonność do 'sedentaryi. *Torz.* 104. Sedenterya bawiący się *Ross.* сидѣльницъ, *f.* сидѣльница.

SEDLICE, *ie, plur.*, miasto Czeskie, sławne przez wody, które od niego Sedlickieimi zowią. *Dykc. Geogr.* 3, 54. *Krup.* 5, 214. Seidlitz in Böhmen, Seidlicher Wasser.

SEDNO, SEDNIC, *ob.* Sadno. 'SEDWASER, *ob.* Serwasser. 'SEDY, *ob.* Sad, sędu. SĘDYK, *ob.* Syadyk, *ob.* Sedzia.

SEDYMENT, *ob.* Fus, Ustojny, Szlam.

SEDZIA, *iego, et* sędzi; *Böh.* saudee, sudee, sulj, rychtar; (*Sudice, Sudička Pánci, Prządka*); *Slov.* suděc, saudee, richtár; *Sorab.* 1. fodoik; *Sorab.* 2. szudnik; *Ceru* sodnik; *Vind.* fodnik, rihár, fodez; *Croat.* so-dez, sudaz, szúdecz; *Bosn.* sútiac; *Slov.* súdać; *Rag.* súdaz, suditegl, súghja; *Uss.* судія, судья, *Et.* сѣдѣиа, судитель, der Richter. Sedzia jest osoba, która rozstrządek wydawa, o jakiej sprawie między dwoma spórwolacemi. *Sax. Parz.* 6. Sedzia jest mówiącym prawem *Germ. Wt. II 4 b.* Znad rzeczony jest sędzią, *judex, quasi jus dicens*, iż sądzi i dekretu prawne wyrzeka. *Sax. b. Str.* 407. Sedzia ziemski. *Kris. Pol.* 2 115. der Landrichter. Sedzia miejski, der Stadtrichter, (cf. wojt). Sedzia kryminalny. *Vind.* k. vofofodnik. Sedzia zapisków *Et.* сѣдѣиописаникъ, пописанописаникъ, урнаниктем. Zaden w swięt sprawie sędzią być nie może. *Mon.* 64, 112. *Mon.* 41, 79. *Str.* 11, 27. Każdy ma się dostać sędzi. *Ch.* 47, 542. Nie masz zła-wielkowi w w rzekach jego postępkach bliższego i sprawiedliwiejszego Sądki i sędzi nad swoje każde mu sumieniu. *Sax. b. Str.* 6. Nie wyobrażaj, jak stręży sędzia. *Leop.* 20, b, 10. oszumienie me przez sędzię. Sedzia spowiadał się. *Et.* судья удысь, *Et.* судѣиоуказъ, *Et.* судѣиоуказъ, *Et.* судѣиоуказъ. Spowiadał się sędzię postać. *Et.* судѣиоуказъ, *Et.* судѣиоуказъ. Sedzia od siebie obamy, *ob.* do k. m. rozprawa o łobozę. *Et.* судѣиоуказъ. Der Sędziarichter. — Sedzi wszelkiej rozstrządek, der Richter (uberhaupt). Jak się ży z ludem swym sprawując. *Et.* sedziem sędzią nad sobą niezys. *Geoch.* W 251. Ktoż nie wystawił sędziem do dardca nad wiarę? *S. M. Leop.* 12. On (ost) sędziem (sędzi). *Monst.* 144. Jozef był sędzią nad swąją i wszystkich Egypczyków. *Hist. Nuch.* B 4. — 'Sedyk, *ob.* Syndyk): sędzia, *n. p.* sędzi z mch. oficeracy jedyk. Prosi, tój kłótni białe. *W. Pan* sedyk. *Zab.* 15 185. 1. 'SE-DZIAK, SENDZIAK, *n. m.* sędzi, der Richter. *Petr. Pol.* 497. Pierwszy żył bez królów, tylko majne sędzi. *S. M. Leop.* 515. Ktoż sędziaków w bibli, *Bib. jubilea* Sk. *Kis.* 5. Bzaki bliższ do sędziaków Izraelskich. *1 Leop. Num.* 25, 5. (do sędziów Izraelskich. *3 Leop.*) — [2. SEDZIAK, *z turck.* sandzak *n. p.* 2] Sędziaki u Turków. *Gwaga.* Sędziak, rzaden jakiej prowincyi, właśnie jak u nas wojewoda. *Warg. Badz.* 32 — SEDZIANKA, *i, f.* córka sędzioga, der Richters Tochter. SEDZIG, *a, m.* sędzioga syn, der Richters Sohn. 1. SĘDZINA, *y, f.* sędzioga żona, albo też; która spór jaki rozstrząza. *Böh.* rychtarka; *Slov.* richtárka; *Vind.* fodni-za, die Richterinn. Niech We Pana głowa będzie sę-

dzina. *Zab.* 15, 185. — (2. SĘDZINA, od sędu, (*ob.* Sad, *G.* sędu), łaska, ein Räthchen. Grona ku zachowaniu kłaść w niejaka sędzine czysta, przytaczając dobrze. *Cresc.* 551). — SĘDZIECKI, SĘDZIOWSKI, *a, ie,* 'SĘDZINY, *a, e;* *Ross.* суденский, судный; do sędzioga należący, Richter-, den Richter angehend. Sędzioga stolica. *Modrz. Baz.* 555. Sądząc zarobić, więcej wygrać, niż strona, co zyskała dekret, to sędziowski sekret. *Kras. W.* 21. Na twarz nie, dano sędzina; za pokojem byto bez sędzioga. *Zebr. Ow.* 4. SĘDZIELIZNA, SĘDZIOŁ, SĘDZIŹWY, *ob.* Szedziwy. SĘDZITWO, SĘSTWÓ, *a, n., §.* 1) urząd sędziowski; *Slov.* rychtárstw; *Vind.* fodnia, fódstwu; *Croat.* szudchia; *Rag.* súdstvo; daš Richteramt. Ni to sędztwo postanowił syna jego. *Weresz. Reg.* 56. Sestwo najwyższe Rzymskie, praefectura praetorii. *Sk. Dz.* 521. Sestwo czestokroć łobry i korupcyi profesyą. *Zab.* 16, 166 Pompeusz przyjaciel Cicerona do sestwa w tój sprawie nie miał przypuszc. *Siem. Cy.* 442 (do sądenia tój sprawy). — §. 2) *colloc.* Sędzi z sędziogą, der Richter mit seiner Gemahlinn.

SEGEFA, *y, f.* lektyka, die Säufte, der Tragestuhl. *Tr.*

SEJM, *n, m.* 'SIEM, 'SIEM, (*Pap. Ga.* 5 *Petr. Pol.* 245), 'SIEM (*Warg. cas.* 19); *Böh.* sudn, (cf. snátek pobranie się w stan m. d. c. ki; *Slov.* sù-ná, zhromaždení; *Ceru.* sejnn, semejn, semejn; *Jarmark,* seimische; *plac* tanczany kiermaszowy; *Vind.* funn, femenn, finjnn; *Jarmark;* fem, femenj, femjnn, zerkomni obhad; *kierma z,* femnth; *targo* (siem); *Croat.* sezejm, szajam, szajem, *Et.* sejm, sejm, sejm; *Jarmark;* *Ross.* сеймъ, сеимъ, сеимне schizka, zbor; *cyerz.* сѣмъ utar-ezki spolkom se, zebne siem; *zab.* сѣмнаре, сѣбр-ние сѣпара — (2) *a, m.* zjed, zjed, zjed, zjed; *zberam* (cf. *a, m.* do *litwa* sz): — 1) sejm, jakkolwiek zgromadzenie, g. caady, zebrań, schizka, zjed. *Dzi.* zakupczyna; *Croat.* szajawische, zkapische, szkupczyna, albo orzechko; *Et.* сѣмъ, сѣмнаре, сѣмнаре, (cf. targ, targowisko), die Veriaulung. *Geoch.* *honorum* celebrare; 'sejm albo zjed jak trzymać albo zebrać. *Mag.* Przyzwali do zebrań, zjedawszy się na siem, i ustawili go królom. *1 Leop.* 5 *Reg.* 12, 20 (zgrupadziwszy lud, 3 *Leop.*) Ludwik cesarz z Eugenia uszem papieżem w Akwisgranie siem położył. *Biel. Śe.* 79. (zjazd, kongres). Król wyjechał na siem Lubelski. *Hist. Od.* 273 (ty-bud). Sejm świętych ludzi w Niemc. *Bud. Post.* 5. (synod, zbor) Był sejm albo synod w Szmalcalzie, dla usmierzenia i zgodzenia sikt. *Baz. Hist.* 15. Będą was sądzić na swych synodziech albo sejmiech. *1 Leop. Math.* 10, 16. będą was wydawać do rady. *3 Leop.*; (do sądu). Na dom ostatni, przed sejnem szeszyńskiego świata. *W. Post. W.* 177. Żądajcie sobie tego błogosławieństwa przezystój pauny, wszyscy się z stron dalekich i zamorskich na on czas zeszli. O jaki to był sejm, tak miłym na przezystą dziewięć patrzeniem wstawiony. *Sk. Żyw.* 2, 145. — §. Wszyscy ci są eudzofoźnicy, sejm zdradziecki. *Budu. Jer.* 9, 2. (zgraja przestępników. *Bibl. Gd.*) Izali prawdziwie sejmie sprawie-

gierskim języku : granica ; a książęta Siedmiogrodzkie brali tytuł *Sicularum comites*, t. j. narodu nad granicą mieszkającego. *Czart. Mskr.* — Jest na stajni sekiel farbowany. *Kchow.* 95, ob. Farbować. SEKIELCZYK *de-min*, n. p. Niech jeno ociee raczej przyniewoli Syna do trąby, a nie do wioli, Niechaj go raczej widzi w siedle Na dobrym siekielczyku, a nie przy zwierzedle. *Kchow.* 59.

SEKRET, u, m.; (*Boh.* sekrýt, přečet : pieczęć) : § 1) tajemna, sekretna wiadomość, tajemnica; *Carn.* skryvnust; *Eecl.* таїман, даš Geheimniß. To tylko, co dwóch wiedzą, sekretem się zowie. *Węg. Orig.* 7. Święta rzecz nader sekret, skarb to niezrównany, Bo nie z nabytej brły, jak pieniądz ulany, Lecz cząstką duszy naszej i ztamtąd dobyty, O czym sam jeden bóg wie, a z nim i ty *Nór. Dz.* 5, 101. Sekretu się zwierzyć, jest wolność stracić. *Żegl. Ad.* 222. Sekret powierzony zamykaj pieczęcią. *Zab.* 15, 545. Sekret ten, między nami tylko wiadomy być powinien. *Teat.* 21, b, 15. Miałbym sekret pewny ci objawić. *Teat.* 43, d, 92. Wyb. Wszak ty wiesz, że ja do sekretu dobry. *Teat.* 15, c, 40. Pewnie jestera, że mi tego sekretu dotrzymasz. *Boh. Kom.* 2, 519. Że się o tę pannę stara, to nie sekret. *Teat.* 26, c, 40, (cf. baby na treści o tym gadają). Twój dowcip może nam wiele wydać sekretów natury. *Boh. Kom.* 4, 145. — Sekret, sekretność, tajemność, die Geheimheit, daš Geheimniß. Przy lechoscé Panach to mówię: nie ma to żadnego sekretu. *Mon.* 64, 50. Radzimy bez sekretu, ani go chowamy. Choć wiemy, że sekret jest duszą dobrej rady. *Opal. Sat.* 191. Być obowiązany do sekretu. *Něme. Król.* 1, 62 (do młozemna). Zalecam ci jak najściślejszy sekret. *Teat.* 55, d, 55. Więcej nie powiem, bo mi sekret nie dopuszcza. *Boh. Kom.* 2, 181. Ale proszę o sekret, proszę ciebie, aby Nikt tego nie mógł decieć, osobliwie baby. *Zab.* 9, 9. proszę o młozenie, Verschwiegenheit. Jak na spowiedzi, miej to w sekrecie. *J. B. Ez. B.* 5. Miejże w sekrecie, com mówid. *Teat.* 55, c, 18. No no no! dajże pokój, przynajmniej w sekrecie. Między sobą to miejmy, gdyby się na świecie O tym miano dowiedzieć... *Zab. Anf.* 8. Powiedział mi to, lecz w wielkim sekrecie. *Jak. Tel.* 180. ganz in Geheim, als ein großes Geheimniß. Chciałem z tobą mówić w sekrecie. *Teat.* 41, 121. sam na sam, unter vier Augen. — Pod sekretem mogę ci powiedzieć. *Teat.* 19, c, 18. pod obowiązkiem sekretu, mit Bedingung der Verschwiegenheit. Mówido to się przed dobrym tylko przyjacелеm, i to pod sekretem. *Zach. Kaz.* 1, 215. Tylko pod sekretem, bo też i mnie pod sekretem jest powierzono. *Teat.* 19, c, 18. Tak ta niesława pod sekretem rozeszła się już może po wszystkich sąsiadach. *Zach. Kaz.* 1, 214 — §. *Eccles. Ruth.* [Sekret, średn. łac. secretum missae, xięga zawierająca porządek jakim msza ma być odprawiana. *Du Cange* 2] Twoim zdaniem nie po graduacjach, po traktach, po ofertoryach, po sekretach, po komuniach i po postkomuniach; bo tych wszystkich w ewangelii nie napisano. *Vim. Kam.* 124. — §. 2) Sekret, przywet, ganek, dwór, garderoba, kancelarya; der Abtritt, daš Händel, daš Přewet, daš

geheim Gemach; *Ross.* нужникъ, нужное мѣсто. *Forica*, pospólity sekret albo domek do potrzebowania: latrina, domowy albo osobliwy sekret. *Mącz.* SEKRETARKA, i, ż, od sekretów kobieta, wiernisia, die Secretairin. *Nor. Sat.* 250. — §. Od sekretnego pisania, od pióra kobiety. SEKRETARSKI, a, ie, od sekretarza, Secretair's. Sekretarski urząd: SEKRETAŃSTWO, a, n., daš Secretariat. SEKRETARIYA, yi, ż, izba sekretarska, die Secretariatsstube. — §. Sekretaryja : sekretarstwo, sekretarski urząd, daš Secretariat, (cf. pióro). August ofiarował Horacyuszowi sekretaryja w swoim gabinecie. *Mon.* 70, 538. SEKRETARZ, a, m, od pisania rzeczy wszelakich, sekretu nieraz wymagających; der Geheimschreiber, der Secretair, Secretair; *Boh.* tajemnik; *Carn.* skryvnovedesh; *Croat.* otajnik; *Rag.* potajnik; *Bosn.* potajnik, koji piše postajne stvari gospode, (2. potajnik, koji knje); *Eecl.* таїникъ [qui sacris est mitatus 2]; *Ross. obs.* дякъ, (cf. dyak). Dla wielości sekretarzów, gdy każdy z pisarzy i komorników, chodząc do konory królewskiej (do gabietu), sekretarzu się zowie, postanowiono, aby jeden był zawždy sekretarz, który ma wiedzieć tajemne odprawy Rzplcój. *Herb. Stat.* 52. Sekretarz Wielki Koronny, Krongriffsecretariné. SEKRETER, u, m, gatunekbiórek do pisania i schowania papierów, eine Art Schreibefasson, Schreibetische. *Teat.* 19, b, 41. SEKRETNIK, a, m., człowiek sekretny, ein Geheimnißveller. Mospanie sekretniku, mów bez bojaźni. *Teat.* 20, 81. SEKRETNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* saukromný, saukromj; *Slav.* otajni, otajini, potajan; *Bosn.* potajni, skroviti; *Ross.* тайкомъ, таемъ, уходомъ, уходомою; *Eecl.* таи Sk. *Zyr.* 1, 215, ob. Tajemny.

SEKSTERN, SEXTERN, u, u., papieru arkusz w sześcioro składany; *Vind.* dvanajstina, dvanajstnost, ein in sechs Theile gebrochener Begein. Papier do pisania w kształt mniejszej książki zszyty, ein Heft Papier zum Schreiben; *Ross.* тетрадь, тетради, тетрадка. Napisałem lekeya moje bez żadnej omyłki: otoż mój sextern. *Teat.* 24, c, 29. Rozdziera swój sextern. *ib.* 51. To, co ty mówisz, na moich sexternach przysłęgo mego kazała jest. *Orzech Qu.* 192.

SEKTA, y, ż.; *Slav.* strana w nauce jakiej rozrózniona, eine Secte; *Slav.* sekta; *Hung.* szakadás; *Rag.* následba; *Croat.* nasljeda, rászdel, (ob. Nasladować, ob. Rozdział); *Ross.* толъ, (ob. Толмач). Filozoficzne zgromadzenia, zwane sektami, zaszczytyły się nazwiskiem mistrzów swoich. *Kras. Pod.* 2, 152. — §. *In malam partem.* Odszczepieństwo, kacerstwo, eine legeride Secte; błędna nauka, osobliwa rota, mająca osobliwe mniemanie, naukę i wiarę w wielu rzeczach. *Mącz.* SEKTKA, rotka. *Mącz, dem.* SEKTARSKI, a, ie, odszczepieński, kacerski, heretycki, secterisch. SEKTARSTWO, n. p. Pietyzm, Zinzendorflanizm, skłonność do sektarstwa, rozpostarły się daleko. *N. Pam.* 9, 299, ob. Odszczepieństwo, kacerstwo, heretyctwo. SEKTARZ, a, m., nasladowca czyjéj nauki, zwolennik czyj, der Anhänger einer Secte. Zeno nauczał na miejsce nazwanym Stoa; od którego sektarze jego rzeczeni byli stoikami. *Mon.* 70, 786. — §.

- Odszczerpienie, kacerz, heretyk: ein Sectirer, ein Keger. Sektarze uporne. *Sk. Dz.* 244. Sektarze, świętokupcy, świętokradcy. *Biał. Post.* 250. *Sk. Dz.* 509.
- SEKULARYZOWAĆ** *cz. niedok.*, przenosić z stanu duchownego na świecki, fäcularifiren. Opactwa i prelatury w Szwabii sekularyzować się mają. *N. Pam.* 15, 124. **SEKULARYZACYA**, yi, ż., przeniesienie do stanu świeckiego, die Säkularifaffen.
- SEKULEC**, los, m, kół z sekciem, który się wbija przy końcu hartuflu dla utrzymywania onegoż. *Magier. Mskr.*
- SEKUNDA**, y, ż.: §. a) połowa minuty eine Secunde, die Hälfte einer Minute. — §. b) Sekunda, sekundowanie, pomoc; Beystand, Hülfe. Wkrótce nam Cezar w sekundzie przybędzie. *Chrósé. Luk.* 177. Niech w bogu swoje miejsce, swoje siłę kładzie, a bez jego sekundy nie myśli o zwadzie. *Pol. Zoc.* 36. **SEKUNDANIA**, n, ż., n. p. Pożyteczniejsze jest dać na wielkie miejsce syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakałarzu bawić, kędy się jeno na rybakdyg albo sekundanią sadzi, a o nauki nie dba. *Głucz. Wych. M. I.* **SEKUNDANT**, pomownik pojedynku. **SEKUNDOWAĆ**, pomagając pojedynkowi.
- SEKUT, SEKUTNIK, SEKATOR**, a, m., utrapieniec, dokuczający drugiemu, z którym tylko sekstura; der eiten Jünger, warm macht, ein lästiger Mensch. Patrzaj, jak ten sekut. *Teat.* 16, b, 120. **SEKUTNICA**, y, ż., **SEKATORKA**, i, ż., utrapiona baba, dokuczliwa; ein wahrer Plagegeist, ein lästiges Weib. Te sekutnice dziś jeszcze różnami olne. *Teat.* 27, 47. Żona mi kością w gardle stawa, Bedae najgorsza w świecie baba sekutnica. *Zabl. Anf.* 28. *Treb. S. M.* 123. **SEKUTNY**, a, e, — ie *adverb.*, dokuczliwy, utrapiony; lästig, belästigend, plagend, einem Jünger. Za cożś tak sekutny, za coś taka jedza? *Treb. S. M.* 61. Bóże sekutny. *Pol. Zoc.* 453. *Klon. Wor.* 34. *Haur. Sk.* 104.
- SEKWANA**, y, ż., rzeka we Francyi. *Wypr. Geogr.* 21, die Seine im Frankeich, ein Fluß.
- SEKWELA**, i, ż., konsekwencya, skutek, wniosek z czego, wypadek, co za czym idzie; die Folge, die Folge von etwas. Przykład ten niebezpieczny był dla konkweli szkodliwej. *Uwrad. W. D.* 59. Podejrzany poseł białejgłowie, Podejrzana godzina, podejrzana mowa. Sekwela pewnej śmierci z tych przyczyn gotowa. *Mon. Byt.* 2, 180. Nietylko czas, ale i miejsce i okoliczności i sekwele narodzenia mojego, od bogu z największą oznaczone były mądrosem. *Mon.* 74, 60. — *Jurid.* Pójdzie to w sekwele, res hanc offert juratoris exemplum, quod sequantur. *Cu. Th.* 986. *Schl.* 40, (cf. przyadykata).
- SEKWENS**, z *Lat.*, następujący, lule też następstwo, kolej; der folgende, sequens, die Befolge, die Reihe, n. p. Mego pana do kozy zapakowan; teoz na imie sekvens. *Teat.* 22, 151, jetzt ist die Reihe an mich. — §. Ciąg pewnego następstwa kart we grze, n. p. Sekwensy, honory. *Mon.* 76, 728. **SEKWESTR**, n, m, **SEKWESTRACYA**, yi, ż., odłożenie spornej rzeczy albo osoby do ugody. *Cu. Th.* 987. Gdy sam sąd przez się bierze, albo komu innemu zleca, rzeczy jakowej doezną opie-
- kę, tój prawo daje tytuł sekwestru. *Ostr. Pr. Cyw.* 4, 2, die Sequestrirung; *Boh.* důvěrník, (cf. dowierzyć). — *Fig. tr.* Język mieć w sekwestrze. *Pol. Arg.* 75. (trzymać język za zębami). **SEKWESTRATOR**, a, m., sekwestrem albo na sekwestr co biorący, na sekwestr co przyjmujący, der Sequester; Kwiernoręcznik. *Ma. z (qu. v.)*. Jeżeli rzecz, o którą spór idzie, strony sporne albo sąd komu bez właściwej ugody składu do zachowania daje, wtedy ten zachowujący zowie się sekwestratorem. *Gal. Cyw.* 2, 65. **SEKWESTROWAĆ** *cz. niedok.*, na sekwestr podawać, sequestriren. *Cu. Th.* 987. **SEKWITO** *wdolnia*, ze swiata, mit Gefolge, im Gefolge. Masz przyjeżdż sekwito, gdyż szeptane blask meci, Tak jak zwykł cien za tołą isć, gdy słońce świeci. *Mon. Byt.* 5, 195. Sekwito dokre ma za sobą. *Tr.*
- SELEBA**, y, ż.; *Slav.* celer; *Carn.* selina; *Ved.* leler, epli; *Croat.* zeller; *Rug.* selen, selena; *Ross.* селепей; *Ital.* eleri, secleri; *A. J.* celery; *Lat.* apium selinum; die Sellerie; należy do rodzaju pietruszki, i czasem za jedno się bierze z pietruszką rzepną. *Koch. Dykt.* 4, 45.
- SELCA**, y, m., (*Litym. selo*); posłaniec, der Abgesandte. Jestny kto rekonie albo posły, które zowią selce, posłane do siebie w rzeczach umiehu ziemskiego, które tak z dawna zowią, adresztujac bytfo, ubd ... *Vol. Leg.* 2, 946; (z zwy. z. Mazow.).
- SELEDIC**, dea, m; (*Ross.* селеди; sledz; kosa na głowie w warkoczku upleciony, eine Haarflechte. Seledice z czola, głowa wciąż zola, Was, Froda. Bytaby tena wysłianu niema to mody. *Mon.* 75, 59. Kozaczek z zaplecionym czerwony wstakki seledice. *Kas. List.* 76.
- SELINA**, ob. *Szelina*. **SELO**, ob. *Selo*, **SELERSKIE** wody; od miasta *Sels* w Alsaeyi. *Dykt. Geogr.* 5. *Edler Waifer. Krep.* 5, 244.
- SEMINARIUM**, z *Lat.*, ob. Szczepnik, nasiennek, p. Onnik. **SEMITON**, ob. *Półton*.
- SEN**, G. snu, m, **SENEK**, uku, m., *dem.*, **SENECZEK**, ecki, m., *dem. sen*; (*Boh.* sen; *Spal.* 4. ton, ipar, ipar, fpano; *Spal.* 2. fpano, zina; *Corn.* sèn, sùn, spanje; *Ved.* f n, seij, im, spaje, spaje, spaje, spjanje; *Corn.* szèn, szynja, szony; *Haur.* szinango m. s; *Lity.* sùn; *Ross.* сар, drimesz; *Cef.* drizmac; [*It.* senek 2]; *Ross.* сар, yromon; *Ital.* soano, sano; *Rug.* sueno; *Is.* snela; *Slov.* sùn; *Lat.* senatus; *Ukr.* снъ s. heuch, *domitor*); §. 1) sjanio, spiki; *der Zölzf.* daś Zölzf. Kóży człowiek pewno to czasu odpocyna od drogi potrzebując, kóży siana przychodzi i zowemy. *Krep.* 4, 627. Sen jest uspokojenie wszyskich zmysłów przy rzekowanych. *Sk. Pr.* 1, 223. Sen, zmysłów wyszysłych zwązek, rzecz szciana, należy sjanio w żywotem. *Biał. Post.* 124. Sen szciana podnie. *Krep. Her.* 67; *Eck.* сарь ерпан ірарь. O rzeka smierci zmysłów, złości zapomnienie. Sen ty dajesz w parady cletchnienie. *Zabl.* 11, 119. Sane pożałauy, co rzeczysz człowieka, i mdle osobnym głowu czynisz zmysły, Gły osłabione uspiacem powieki. Dzalać nie zloła obowiązek ścisły. *Kas. List.* 2, 119. Gły sen padnie na leżie, leżaj a spaj. *S; Kz.* 302. Nymaj dziecie drogie moje,

Niech zwiąże sen oczki twoje. *Groch. W.* 567. Senku ludzie pokójacy, Przyjdź senku usypiający, Lekarzu myśli strwożonych, Ciał lekarzu utrudzonych, Przychodź senku, przychodź raczej, Przychodź senku, przyjdź pieczęcący! Przyszedłeś senku, a twemi Okryłeś skrzydłki ezarnemi Oczki memu dziecięcemu, Senku, o wdzieczny seneczku. *Groch. W.* 566. Pacjent sen czy spokojny miewa, czy lekki, czy ciężki, czy się często przebudza, czy się zrywa, czy leży jak pień? *Perz. Lek.* 78. Sen południowy, spanie południowe; *Bah.* południček, ob. Południować. Sen ich morzy. *Tward. Wł.* 90. Snem zmorzony powieki zasnuwa. *Hul. Ow.* 210. Zapędzający przez niesien. *Stas. Num.* 4, 205. niespanie, bezsenność, *Edlaflößigkeit*. Niech mu płodzi ta choroba niesny. *Lhokk. Kost.* 16. Pod czas głębokiego snu zgonął. *Kulig. Her.* 67. Łatwa bezbrojne i pobie ospale, Od san do śmierci przejsie bardzo male. *P. Kaban Jer.* 227. Sen zapomniały, spanie twarde. *Sienn. Hej.* nieprzebudzony nieprzerwany, letarg; *Bag. martvillo, märtvi san, (el) spik;* ein Todeschlaf. Sen ustawiczny i bezmierny, subet z Arabskiego zowią. *Syaf. Sch.* 251. Pod własną tarozą krost mniej bezpieczny, Meżny Kukulim wprawił go w sen wieczny. *Kras. Oss. C 2 b.* (śmierci go nabawił). — § 2) Sen, to, co się śni, marzy, widowisko senne, der Traum; *Bah.* sen; *Sorab.* I. szolm, fén, fno, dżeczó, (el. dzmó); *Carn.* sajué; *Vind. feuj, fu, fenjanje;* *Croat.* szénja; *Bosn.* san, sagn, sagnanje, snanje; *Ross.* соннотубіе, сонъ. Sen ako śnienie jest widzenie rozmaitych rzeczy pokazujących się we śnie. *Sak. Probl.* 253. Starcowie wasi będą we śnie sny miewać. *1 Leap. Act.* 2, 17. (im Edlafe Traum haben, träumen; *Croat.* szenyati, szenyati). Sny przychodzą albo z tych rzeczy, które człowiek widzi, słyszy, albo z tych, o których myśli. *Boud. Post.* 421. Sny są w dzień wymalowane obrazy, ciecim nożym zepsowanie. *Past. Ed.* 48. Jakowe sprawy, takie i sny bywają. *Budu. A. opt.* 50. Co na jawie, to we śnie. *Zab.* 1, 102. *Nar.* Co kto mluje, to i we śnie czuje. *Cn. Ad.* 575. (co we dnie kto w głowie warzy, o tym mu się w nocie marzy). Sny lekkoskrzydłe. *Zab.* 2, 596. *Nar.* Jak sen przedko z oczu gnie, Tak przedko twoja młodość i młoda tonie. *Simon. Sch.* 46. Wszystko to sen, wszystko jak znikome cienie, Co sobie człek niehaczny ma za szczesne mienie. *Groch. W.* 527. Sen okropny trapił mię całą noc. *Węj. Marm.* 1, 15. Układam się wezśnie, ale nudałam sen straszny. *Mon.* 61, 286. Sen (Edlaf, miewa przerwany, wizyj rażej, niż snów straszliwych pełny. *Ušk. Przym.* 525. Śnie mój, ha nie śnie, mójże cię widzeniem Nazwę prorockim, boskim obwieszczeniem. *Past. Ed.* 511. Chciał zasnąć; porwał się strwożony, Sny nad zwyżaj dziwnem ze snu przebudzony. *Papr. Hy.* 27. O nieba! senże to, czy na jawie słyszę te dziwy! *Teat.* 27, 44. Leszek miał we śnie Michała archanioła widzieć. *Nar. Hist.* 5, 177. Powiedz nam sen, a wykład jego oznajmiemy. *W. Dan.* 2, 4. Wykład snów w piśmie, nie ma nas wzywać do szukania wykładów snów naszych. *Sk. Kaz.* 505. *Biał. Post.* 120. Wykładanie snów, Traumdeuterey; *Ecd.* сон-

рѣшение, сонрѣшительство. Snów wykładacz, Traumdeuter; *Ecd.* сонерѣшитель, сонмосудецъ. Sny niechaj snami będą, ja im wiary nie dawam. *Past. Fid.* 44. Kto snom wierzy, oszukawa się. *Rys. Ad.* 55. Sen mara. *Cn. Ad.* 1054. Mówiac o śnie, powinno się wprzód mówić: pfe! sen mara, pan bóg wirra! a potem dopiero: stało mi się, iż... *Mon.* 74, 559. — Przez sen śpiąc, marząc, drzymając; im Traum, im Edlafe, träumend; *Ross.* вприсонѣ; (присонки, присоние lekki sen, drzymanie). Pragnący przez sen pić, a gdy się ceni, drszesze pragnie. *1 Leap. Jes.* 29, 8. To co teraz do mnie mówisz, z łaje mi się, że przez sen powiadasz. *Teat.* 50, b, 15, *Ross.* прогнѣзять. Pałace kosztowne ludują przez sen. *Bak. Kant. B 5.* O bogu żadnej wiadomości nie mieli, o czym, jakoby przez sen mówili. *Falib. O 2.* — § Sen, urojone; Traumerey, Sünngespinnst. Komoby się wszystkie sny alloranu podobaly? *Ušk. Turk.* 168. Pisali też nasi przodkowie czasem leda sny w kromki. *Biał. Św.* 200. Pochodz. *sentivy, seony, sennik, śniacz, snowidz, sennodajny, sennorodny; śnić sę, przysnić się; bezsenny; usnąć, zasnąć.*

SENA, y, z, SENES, ziółko, *seua, Senesblätter.* *Sgr.* 857; *Vind. Sna, fenetni listk;* *Bosn.* sena, ef, siano.

SENAT, u, m. w Łacińskim języku od starożytni zwany. *Prot. Kant. C 5, der Senat; Bag. vječelje; Bosn. vječelnici, (ob. Wiect. Rzymianie nazwali senatem wybór najpoważniejszych swych starców. Mon.* 76, 875. Słowo rada nadzórady nasze senatowi dawały. *Czark. Pr.* 217. (stara rada. *Biał. Św.* 287 b, ob Rada) U nas niegdy dwunastu wojewodów panowało, z których potem stał się senat. *Leszek.* 61 15. Senat tedy, zgromadzenie najznakomitszych państwa obywatelów na radę i rządy państwa; senat Polski był średnim stanem królestwa. *Kras. Zb.* 2, 486. Senat, mzał senatorski. SENATSTWO, SENACIWO, SENATORSTWO, n. n. Senatorenwürde, Senat; *Croat.* vechnichtvo; *Ecd.* богарство. Czynniast od pługaj senactwu przyzwany. *Czark.* 790. Senat, osoby senatorowie; die Senatoren, der Senat. Dla dostojności zwano ich ojcami, a dla wrku senatorami, senatem. *Płch. Sall.* 15. — § Senat, miejsce, radziecki dom senatorów; die Senatsstube, der Senat, das Rathhaus.

SENATOR, a, m., członek senatu; *Croat.* shenator, vechnik; *Bosn.* vječelnik, starosilla; *Bag.* vječelnik, starovječelnik, ein Senator, ein Reichsrath. Uznawam chęci i rozsądek leli M. PP. Braci moich starszych i młodszych, leli M. PP. Senatorów i Posłów. *Warg. Wal.* 415. Doprosić się nie można widzenia tego kowala, jakby jakiego senatora. *Teat.* 52, c, 58. SENATORKA, i, z., die Senatorin, Reichsräthin. Dziś nie ma w kraju różnicy myllarki od senatorki. *Mon.* 69, 595. SENATORSKI, a, ió; *Croat.* vechnički; Senator; Zasiadanie w senacie i wotowanie przy boku pańskim, ten jest senatorski urząd i powaga. *Pim. Kam.* 571. Zwolna postępuje senatorskim krokiem. *Jak. Baj.* 187. Senatorska ulica w Warszawie.

SENDACZ, ob. Śedacz. SENDYK, ob. Syndyk. SENDZIAK, b. Śedziak SENEK, SENECZEK, ob. Sen. SENES, ob.

Sena. SENESOWY, a, e, od seny ziółka, Сенешъ. Liście senesowe. *Syr.*

SENIWY, a, e, drzymbliwy, śpiący, pełen snu: *Slav.* sanan; *Rag.* sangniv; *Ross.* сонливый, сонливецъ, śchlāfrig, voll Schlaf. Na Jozu gnuśnym sen drzymbli leniwy, W oko niego mak roście senliwy. *Zimer. Roz.* 515. Gdy senliwy głodny je, kiedy wstanie, próżna dusza jego. *Buda. Jes.* 29, 8. SENLIWOŚĆ, ob. Śpiacność, drzymbliwość; *Ross.* сонливость, die Schlaftrigkeit. SENNIK, a, m., snów wykładacz. *Cu. Th.* 987; *Ecol.* соннотълъ, сонносудецъ, der Traumdeuter; książka sny wykładająca, das Traumbuch. Miałem sennik, który mi książkę pleban odebrał, mówiąc, iż to jest książka zakazana. *Teat.* 16, 55. — ½ Sennik, bożek snów, der Gott der Träume. — ½ Sennik, któremu się często co znacznego śni, albo który sny swe rad powiada, śniarz, snowidz; *Sorab.* 1. dzeceř, dzeceřski; *Vind.* senjauz, der Träumner, der oft träumt, der oft von seinen Träumen spricht. Bracia, gdy z daleka ujrzel Józefa, mówiąc, już go nie Józefem zowią: ono, sennik idzie. *Sk. Żyw.* 520. — ½ Fig. Plato i filozofem był najpiękniejszy co do sławy, i najbledziwszym sennikiem, co do wymysłów. *Mon.* 69, 50. SENNODAJNY, SENNORODNY, a, e, sen sprokudzający, schlāfrigent. Sennodajna czarownika różga *Przyb. Milt.* 530. Merkury ciemne mgły sennorodnym spędza palcatem. *Zab.* 15, 11. *Kniaz.* SENNY, a, e, od snu; *Croat.* sznēn, Schlaf; *Träum.* Jezus mówił o śmierci Łazarzowej, iż zasnął; uczniowie zaś rozumieć to o spaniu sennym. *Buda. Joan.* 11, 15. Omamienie zniknie, jak mary senne. *Węg. Marm.* 208. Traumgeřichter. — Senny, do snu podobny, znokomy; *Ecol.* сонливый, подобный сонному мечтанию, маловременный, скоропреходящий. Senna nauka, do snów wykładania służąca. *Cu. Th.* 987; *Träumdeuterey; Ecol.* соннотълство, соннотълство. — ½ Senny, pełen snu, senliwy, zaspany, śchlāfrig; *Bosn.* sanan, komu se drunglje; *Slav.* sanan; *Rag.* sangniv; *Ross.* сонливый. Z nóg zwaleni, senni, i rzygający wzbraniać się będą przepijania twego. *Pilch. Sen. list* 2, 570.

SENS, u, m., znaczenie, rozumienie, wyrozumienie, znamionowanie, treść; der Sinn, Verstand, die Bedeutung, der Inhalt; *Ross.* смисль, смисель, толкъ. Na niektórych miejscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens albo rozumienie duchowne brać się musiało. *Graeb. W.* 25. Daje mi sprawę o sobie, męży nie temi słowy, albo w taki sens. . . . *Graeb. W.* 558. Na ten sens mówił, na tę notę coś. . . . *Cu. Th.* 988. der Sinn, der Inhalt seiner Rede war der. . . . er sprach ebungelähr so. . . . W ten sens mu odpisał. *Zab.* 11, 255. Bajka ezestokroć sens moralny nieści. *Kras. Mysz.* 42. der moralische Sinn, die Moral einer Fabel. Coż warte piękne sensa tam i sam na szczęście rzucane! *Zab.* 8, 145. piękne sentencye, ichne Gedanken. Tłumacz niech uważa, żeby wszędzie sens gładko wypadł i równy. *Pilch. Sen. list* 599. *Ecol.* благоустройство. *Graeb. waldz* (επιθάρουα). SENNYMANTY, a, e, od sentymentów, Gemüthlichkeit. SENTYMENTALNY, sędzący sentymentami, Gemüthlich; (*Ecol.* благоустройство). *Graeb. waldz* (επιθάρουα). Po owych pierwszych bohaterskich pismach nastąpiły romanse sentymentowe, a te najszkodliwsze, po-

udroznanaz, ein Gelehrter. Ani żaden doktor, ani mądry sensat tego zgadnie. *Chmiel.* 1, 176. Córki naszeż nie dany nigdy za sensata. *Nieme. P. P.* 66. Nie zdarzyło mi się jeszcze widzieć, żeby w młodości sensat był szczęśliwym. *Teat.* 1, 9. SENSATKA, i, ż., sawantka, literatka, uczona, eine Gelehrte. Widzisz ją, jaka sensatka. *Teat.* 14, d. 6. SENSYPERDA, y, m., bołamut, ein Wälder, Schwäger. Żdaje mi się, żeśmy się razem uczyli u bakalarza. R. Pewnie u owego sensyperdy! *Teat.* 50, c. 20. — ½. *Transl.* Upowszy się gorzałka, gdy ich ten sensyperda zmnoży. . . . *Pot. Jow.* 115. trunk pokzbawiający sensu, t. j. rozum, przytomności. SENTENCYA, y, ż., SENTENCYJKA, i, ż., dem., powieść poważna do obyczajów życia służącego. *Cu. Th.* 988, cf. przypowieść, eine Sentenz, ein Zittenspruch; *Boh.* propowęd, propowjčka; *Sorab.* 1. pżistoynne wuřekněno; *Vind.* sayjetik, spomenski sgovor, vukni sgovor, pripoviest; *Rag.* mudrogeřorak; *Ross.* нарекение (cf. wyrzee), поговорка; *Ecol.* мудрословіе, унѣтвование. Sentencyami mówił ojciec święty. *Birk. Dom.* 57. Ojciec mój udzie, posłyszę ja tu nie jedną sentencyjkę od niego. *Boh. Kom.* 1, 208, (cf. moral, cf. łacina, cf. kapituła). Sentencyami sędzący. *Sorab.* 1. sadnorětřniwě; *Rag.* syjesnobessjedni, mudrogeřorni. — ½. Sentencya, zdanie, immemanie; die Meinung, das Gedächtn. Liko miał miasto Romanowo zbudować; której sentencyi jest Długosz i inta kronikarze nasi. *Biel.* 125. — ½ Szedł do okna i czytał ten list, a sentencya tego listu ta była. . . . *Baz. Hst.* 87. sens, treść, osnowa, Inhalt. — ½ *Jurid.* Sentencya w prawie, wyrok zwierzchności, czyniącej sprawiedliwość. *Kras. Zb.* 2, 489. Urteil, das Urtheil, der Ausspruch. Sentencya za nim padła. *Boh. Syn. Kor.* C 5 b. SENTENCYONARZ, a, m., księży, zamykająca ogólnie sędziwo zdania o sprawie, podług których pisarz dekretowy dekret pisać obliżowany. *Ostr. Pr. Czw.* 2, 45, (cf. dekretarz), das Stimmenveretoff der Gerichtsbesüger. SENTENCYONOWAC med. niedok., zdanie swoje o sprawie opowiadać, głosować; ichne Stimme geben, stimmen. Jedną mieli sentencyonowania arynge; idę m sensum princypala meoego. *Mon.* 65, 65, (cf. potakiwać). SENTYMENT, u, m., uczucie serca, die Gemüthlichkeit, das Gemüth des Herzens; *Ross.* воучувствование. Różność humorów w jeden sentyment zawierać, Dwojaką wolę jednym godzić rozumieniem. *Zab.* 14, 149. Ja kiedy co powiem, to mnie z mego sentymentu żaden nie bije. *Boh. Kom.* 1, 516. Wspamięłość sentymentów. *Kras. Dół;* *Ecol.* благоустройство. SENTYMENTOWAC, cf. niedok., sadzić sentymentami; *Ross.* воучувствовать. mi Sentiments ichn Weien treiben, empfinden. Tacy filozofowie, którzy sentymentować umieją, a nie czynić, podobni są do tych, u których postawy są, a wątku nie. *Pilch. Sen. list* 599. *Ecol.* благоустройство. *Graeb. waldz* (επιθάρουα). SENTYMENTOWY, a, e, od sentymentów, Gemüthlichkeit. SENTYMENTALNY, sędzący sentymentami, Gemüthlich; (*Ecol.* благоустройство). *Graeb. waldz* (επιθάρουα). Po owych pierwszych bohaterskich pismach nastąpiły romanse sentymentowe, a te najszkodliwsze, po-

nieważ w dowcipnie ułożonych intrygach, w wyrażach wdzięcznych, zawierają jad, nieznacznie zarażający umysł, trujący obyczajność. *Kras. Pod. 2, 247.*

SEP, *G. spu et spi, spy, m. et z.*, osep, zsep; (*Elym. sypaë*); pewna miara ziarna, którą panu niby podatek oddają, małdr, małdrat; *Sönerabgabe, Sönergehend; Boh.* osep, (*syp = sypanie, seypka granorium; Carn. jspa profusorium, cubile, tecta; Vind. lep, salip, nalip = grobla; Croat. sèp; Slav. exep; Hung. zseb = mieszek, kieszeń*). — Po dziesięć groszy poboru płacić mają, bądź gdzie są sнопowe dziesięciny, albo mieszne, spy albo małdry. *Vol. Leg. 2, 662. Vol. Leg. 3, 49. Spy, alias osepy. Vol. Leg. 7, 352.* Wietrzne młyny, które są na spi, płacą po gr. 10. *Vol. Leg. 3, 51.* Podwyższa knieciom na sep miary. *Groch. W. 565.*

SEP, *a, m.*; *Boh.* sup, kaně, (*ob. Kania*); *Slav. kaňa; Hung. kánya; Sorab. 1. krawolz, (cf. krogulec); Carn. kajnz; Vind. kajna, kanja, sakolz (ob. Sokol), jastran, jastrch, (cf. jastrzab); Bosn. sep, súp, kostigar; Rag. sèp, kostoxer, dobrohran; Croat. kanyuh; Ross. сипъ (cf. spinaë); Eccl. сипъ, z Greek. γίψ. Церк. Слов. 3, 141; (Eccl. сипъ, ногъ потка gryf, nog; der Oeyer, król sępów, vultur papa, der Kuttengeyer, ptak wielkości indyjski, żywi się szeszurami, węzami; znajduje się w Ameryce. Czy u nas prawdziwe są sępy, pewności niemasz. *Zool. 273.* Sępy drapieżne. *Banial. J 2 b.* Sęp mięsożerny. *Przyb. Milt. 87.* Sęp pazurowaty mięższym kłapa głosem. *Banial. J 5 b.* Ślepy sep, *ob. Ślepkugiel. — Allegor.* Sięgi sęp począł go płatać na summieniu *Pat. Zac. 57.* (aluzya do Prometeusa: mól go gryzie, robak). — 2. *Aliter:* Słuchaj, ty dziki sepie. *Zab. 13, 358.* — 3. Sępa pokazać, kozła postawić na czele, posepić twarz, sepić się; *Ross. сунуться, ein fusters Geficht maßen. Pounro patrzy, sępa umarzewył na czele. Przyb. Ab. 98.**

Pochodz. *sepi, sepić, nasepić, posepić, zasepić, posepnij, posepność.*

SEPIA, *y, z.*, SEPIA, *i, z.*, z *Lat. sepia*, pław morski, kalamarz, *der Tintenfisch*, robak mięsisty, mający kilka macków na przodzie; ścigany od ryb, wypuszcza z siebie sok czarny, i tak uchodzi. *Zool. 95.* Sepia się w swój inkaust kryje. *Klon. Wor. 2. Sienn. 518.* Arystoteles przeciwnicy sepią nazywali. *Stryjk. ded.*

SEPARACYA, *yi, z.*, die Separirung der Eheleute. Separacya małżonków tylko od łoża rozdziela, z wolnością zawsze wspólnego pojednania się; w czasie trwającej separacyi korzysta żona częścią dochodów umówioną. *Ostr. Pr. Cyw. 1, 225, (cf. rozwód).* Zdaje mi się, że nie zgodzimy się z sobą; boję się, żebyśmy nie byli zaraz po ślubie przymuszeni żyć w separacyi. *Teat. 22, 153.* SEPARATKA, *i, z.*, żona z mężem nie mieszkająca, chociaż nie mająca rozwodu, *eine von ihrem Manné Separirte. Ostr. Pr. Cyw. 1, 225, cf. rozwódka.*

SEPET, *u, m.*, SEPECIK, *a, m.*, *dem.*, [z *tureck. sepet = cista. Men. 1, 186 — 2*]; kufer, ein Koffer; *Rag. sepet; Vind. skrinja f koshu ali visinjam obdana; (Bosn.*

sepeticah *panariolum; Slav. sepetar, kosharexia = koszarz); Ross. сундукъ, сундучекъ, сундучище, бауль, баулещъ, баульчикъ. Pakowane sepety metalem ciężarnym. Mon. 70, 195. Pot. Jow. 247. Przyjechawszy woła na służącego: zlej mi przedziej sepet, nieś go przede mną. Zab. 13, 188. Siada na sepecie pod oknem. Teat. 10. c, 88. Rzemieślnik od sepetów, der Koffermacher; Ross. сундучникъ, баульщикъ. — Fig. Sepet = stara pani, zadek, chałupa, panewka, indermach, cymbał, dopa, qu. r.; der Hintere, das Gefäß, der Afferwertheite. SEPETOWY, a, e, od sepetu, Koffer; Ross. баульный, сундучный.*

SEPI, *ia, ie, SEPOWY, a, e; Sorab. 1. krawolezowé, (cf. krogulecy); (Eccl. сунувъ, птичий = ptaszny); do sepa należący, abo z sepa, Oeyer = Rodzaj sepi należy do rzędu jastrzębiego. Zool. 273. Ścieżki tej nie widział ptak, ani na nie pogladneło oko sepowe. 1 Leop. Job. 28, 7. SEPIĆ cz. niedok; Ross. сунуть, насунуть, насунить брови, насунуться, сентябрь смотреть; (сентябрь; Eccl. септемврий September, wrzesień); zasepić, zaciemnić, zachmurzać; fusters maßen, fauer maßen, verfürstern, fräßen. Sepiło się mglistym powietrze szronem. *Mon. 76, 1.* Dla niej ciemniemi darmo się chmurami Sepia niebiesna, srożą obłokami. *Past. Fid. 96.* Gdzie chce przychylna, uprzejmość wesola, Nikt się nie krzywi, nikt nie sepi czoła. *Zab. 16, 187. Kniaz.* Nie przestają sepić się na trzodę pańską. *Hbst. Art. 144.* (kwasić się). Daleki jestem od tego, abym najmniejszym punkcikiem prześwietnych domów miał sepić lustry; rzetelnością ide, ale bez uszczerbku każdego chwały. *Nies. 1, przestr. (czernić). SEPNY, SEPOWATY, a, e, — o adverb., posepnij, pochmurny; trübe, fusters, ungewölf. Widać na sepnym niebie litne wojsk orszaki. Przyb. Milt. 53. Jak straszny, mrukliwy, mściwy, sepowaty, Nigdy mu takie kozły na czole nie siadły. Przyb. Ab. 188.**

SEPOWY, *a, e*, od sepu, Schiff; *Boh. osepnij; (Croat. sepi = kieszonkowy, mieszkowy).*

SÉR, *a, m.*; (*Boh. seyr; Sorab. 1. fèder, fcyder, fedreczk; (cf. fèra, huste mlòko po pohrodze siara: fyry aridus; Hebr. שׁוֹשׁוּם siccandum exposuit soli; Graec. ζηρός aridus); Sorab. 2. twaroseh, (cf. twarog); Carn. et Vind. lir; Croat. szir, szirècz, szirek; Dal. szijr; Rag. sir; Bosn. sir, sirac; Ross. сыръ; Eccl. сыръ; cf. Lat. serum; Graec. τρώς; Helvet. Sirpen; cf. etiam surowy; Ross. сырний, сырний = niewarzony, wilgotny; сыр = wilgoć); der Käse. Z twarogu robią się sery. *Kluk. Zw. 1, 227.* Zgrzawszy kwaśne mléko, wlewają je w rogi worków dla wysączenia serwatki, i tak się robią sery workowe. *Kluk. Zw. 1, 227.* Ogrzewać mléko, sér robić, grzejąc przy ogniu zsiadłe mléko. *X. Kam. Grudka, gatunek séra owczego z przegotowanej żyntyey robionego. X. Kam. Sér garceowy (Carn. môhaut, mohóvt). Sér z kwaśniały; (Croat. kiszelyak (cf. kisnąć), cf. krajanka). Sér stary ostry *Sorab. 2. fzydr. Co séry robi, przedaje; Boh. seyrař; Bosn. sirniejar, koji cini sir, ob. Sérnik. — Prov. Sól na séry, a séry na sól. Rys. Ad. 63, (cf. ręka ręka myje). Croat. Vidi - sze iz kojega mleka more szir bit; de fructu cognoscitur arbor, ex unguibus leo.***

Kto sér jada, pies go nie ukąsi, złodziej go nie ukradnie, i nie starzeje się. *Rys. Ad.* 29.

Pochodz. *serek, sernik, serowy, serzeć, serzysko, serwatka*; (cf. *siara*), cf. *surowy, cf. szory*. (Ross. *сыроусть, сыроуствие ostatni dzień karnawału; сыроустная неделя tygodnię zapustny*).

SERAF, a, m., anioł przedniej rangi, der *Серафъ*. W mieście na serafy patrzy i cheruby. *Przyb. Milt.* 17. SERAFICKI, a, ie, *seraphisch, anielski, englisch*. SERAFINEK, nka, m., imię, cime *Rame*. Idźże Serafinku, macierzyn kochanku. *Rys. Ad.* 18.

SERAFAN, a, m., z *Persk. ser* a paj; odzież kolieca od głowy do stóp okrywająca. *Pers. ser* głowa, a paj noga. *Uzart. Mskr.*, cime *Frauenkleidung vom Kopfe bis auf die Hüfte herab*.

SERAJ, ju, m., SARAJ (*Kłok. Turk.* 55), pałac Sultana, w którym ustawnie mieszka, po Turceku szaraj, to jest dwór nazwany. *Star. Iw.* 2; *Ross. сераи, (сараи, сараецъ szopa; daś Сераи*. SERAJOWY, a, e, od seraju, *Сераиъ*. Nie jestem Turczyn, nie przychodzę do kochanki z obydzajem serajowym, ale z chęcią zasłużenia się. *Teat.* 11. b, 46.

SERB, SYRB, SORAB, a, m.; *Boh. Srb; Sorab.* 1. Szerb, Szorb; 1) ein Serbe, ein Wende. [Z Łużyc lub północnej Serbii pochodzący, ein *Laufger* 2]; (*Elym.* [pa-sierb: pa-synek 2], cf. sierp). Syrbia, kraj niegdyś od Słowianów Syrbów posiadany, zawierał w sobie część Łużycy, Śląska, Czech i Miśnia terażniejszą. *Nar. Hist.* 3, 287. Serbów zowią *Windsz. Biel. Św.* 144 b. — [2. Serb, mieszkawiec Serbii, ein *Serwier* 2]. *Croat. Szërbylanin Rascianus; Bosn. Sribghn, Serbgh, Sribgh; Slav. Sërbljin*. Wiele rzeczy szkodliwych dzieje się w państwach naszych za przechowaniem Włochów i Serbów nieosiadłych i lóźnych: przeto zakazujemy przechowywać ich, pod winą, która jest w prawie o przechowaniu cyganów. *Vol. Leg.* 3, 468. — 3) Serby, instrument muzyczny, ein *musikalischer Instrument*. Dosyć szlachetnie na starych, chłop nie dba o herby. Był mu w karczmie dudy albo grały serby. *Pot. Pocz.* 415. Widziałem, kiedy w wieńcu przechodził ulicę, Przed nim Menalka w Włoskie przygrywał skrzypice, Za nim niesiono serby. *Zimor. Siel.* 174. SERBIA, SERWIA, ii, ż.: *Lat. Servia, [Sermiten 2]*, królestwo Serbskie; prowincja Turcka. *Dyke. Geogr.* 3, 41; *Croat. Szërbszka zemlya Rascia, Servia; Bosn. Serbska zemglja, Sribzka zemglja; Slav. Sërbska. SERBSKI, a, ie, Sorabski, Сербскъ, Вендскъ; Boh. srbský; Sorab. 1. szerski. Serbska ziemia, *Serbia, Sorabia. Cu. Th.* 988; *Boh. Srbsko*. — [2. Serbski, Serbię się tyżący, *Serbiten betreffend*. 2]. Królestwo Serbskie. *Dyke. Geogr.* 3, 41. Serbskie gęśle = serby, ein *musikalischer Instrument*. Jużem był pogardziwszy Kutnarskie piszczele, Począł przy Serbskich gęslach śpiewać, jako wiele Kantymir z hordyńcami znajomej drużyny Nagle z Pokucia zagnał w Tatarskie dziedmy. *Zimor. Siel.* 179. (wyższy gatunek poezyi od siclanek, wiersze heroiczne, epiczne).*

SERBAC, ob. Sorbać.

SERCE, a, n.; (*Boh. et Slov. srdee; Carn. serzę; Vind.*

*ferze; Croat. szèrze; Slav. sërdee; Bosn. sarçe, serçe, srriçe; Rag. sarze, sardacze; (sarze, il mezzo); Sorab. 1. wutroba (cf. wątrobą, cf. wnetrze), hutroba; Sorab. 2. hutschoba, wutschoba, wutroba; Ross. сердце, (cf. nostrum szrod); Germ. das Hert; Svec. et Dan. herta; Angl. heart; Goth. hairto; Anglos. heord; Niderl. hart; Graec. καρδιά, χείρ, χηρ; Lat. cor; 1) ciała naszego najgłówniejsza część, do poruszania krwi służąca. *Zool.* 9. *Wejch.* 416. *Kirch. Anat.* 29: przez swoje na przemianny nadymania i stolania, krew z żył wszystkich części do swoich komorek przyjmuje, i znouw ją przez żyły rozrzuca. *Kluk. Zw.* 1, 59. — 2. Serce *moraln.*: uczucie, umysł, sentyment, dusza; Hert, Герц, Герцъ, Сердце. Serce jest jako wójt wszystkiego ciała, które inne członki wszystkie snadnie uspokoić może. *Rej. Zw.* 141. Z łazcem mię całował, aż mi było miło na sercu. *Teat.* 19, 65. (uczulem ukontentowanie). Serce się kraje, patząc na płacz srogi. *Groch. W.* 559. Szlochada, aż się serce krajało. *Teat.* 38, 227. (*Ecl. сръдоболие [dysenteria 2], sereobolenie, litość; сръдоболий litościwy*) Serce żalnością scisłione. *Stas. Num.* 2, 96. Scisłione miałem boleścią serce, patząc na domy miżerne. *Kras. Pod.* 2, 16; *Ecl. тяжкосердечью dolea, misere; Graec. βαυροκαρδιος ήμι*. Serceby się padać od wielkiej żalości. *Kotlak. Cat. B.* 5. Serca ich z gniewu się padają, *rumpuntur. A. Khan.* 556. Puka się z żalu serce, że ich nie widzimy. *Łącz. Zw.* 5. Trzeba mieć serce nieunoszone, żeby taką kobiecie zdradzić. *Teat.* 4, 15. Serce miewdzięcznie. *Teat.* 39, 101. Zie serce, *Ecl. злосердце; zlego serca będący, Ross. злосердый, злосердечный; zlego serca jestem, Ecl. сръдечью*. U boga zawždy jest płatniejsze serce wiarne, pokorne, umiżone, miłosierne, mił wszystkie ofiary swiata tego. *Rej. Post. I i 2; upokorzone serce. ib. N u n 5; skuszone. ib. I i 5. Dobre serce; Ross. благосердце, (благосърдочіе miłosierdzie, cf. wątrobą). We Pana serce wspamiałe. *Teat.* 8, 118. Kto wielkiego i dobrego jest serca, nie szuka pożytku z dobrodziejstwa, ale w samym się dobrze czynieniu kocha. *Gorn. Sen.* 9. Dobrej rzeczy, ale nie dobrym sercem prosił. *Sk. Dz.* 816. (w medobrej intencyi). Napominał papież króla, do uspokojenia się z Węgrzynem; a to tym sercem czynił, że radzić o Matyaszu pragnał. *Krom.* 702. tym umysłem, in der *Alfidi*. Poczciwa Marysia, niech jej łóg jaci za dobre serce. *Teat.* 34. e, A 2. (za życzliwość, gutes Hert, gute Gefinnung). Serce do kogo brać, albo mieć: przychylność, skłonność; Hert zu jemanden, *Beigung, Zuneigung fassen oder haben*. Wielkie serce do wiary chryzescianskiej brał. *Sk. Dz.* 177. Ofiaruje mu wielkie dobra z swoją córką; mie on, że me ma do mię serca, nie chce ją uczynić mieszczęśliwą. *Mon.* 61, 259. Waleryan miał serce do Cecylii. *Groch. W.* 274. Maż pocztał serce tracić do żony. *Mon.* 68, 312 (przywiązanie). Do kogo serce raz stracimy, ten cokolwiek czyni, wszystko złe czyni. *Mon.* 64, 292. Książęta Śląskie serca do Bolesława nie mieli, aż im to był ojca wygnał. *Biel.* 98. Ksieża nawet zlego serca byli na ś. Chryzostoma. *Sk. Dz.* 557. (nieżyczliw**

mu byli, nie waciu im niŝt gemogen). Źołnierze brali do Gordyana złe serce. *Sk. Dz.* 122. (niechęć). Gdybym był królem, lub jaśnie wielmożnym, Chciałbym mieć serca sług albo poddanych *Kras. Mysz.* 95. (być kochanym od nich). Powiedz, z jakim jest sercem twoja panna dla mego pana? *Teat.* 27. c, 20. (co czuje dla mego?). Dla ciebie jedynie żyję, Dla ciebie me serce bije. *Teat.* 53. e, 16. (tobie całkiem oddana). Ludzie serce za światem i staremi zwyczajami obracają. *Żurn. Post.* 91 b. Izraelczykowie już na puszczy będąc, do Egiptu zaś sercem obrócić byli. *Gil. Post.* 252 b. Dał im bóg króla wedle serca ich. *Rej. Post.* U u 5. (według życzenia). — ½ Serce, tajnia uczuć, myśli, sentymentów; Herz, gebeime Gefühl, Empfindungen, Gefühlingen. Pełno słów gładkich wdzięcznych w głębie, a zdrada w sercu. *Birk. Kant.* C b. Oby był do serca człowieczego szyba! *Pat. Arg.* 515. Z serca pełnego do ust wypływa. *Simon. Siel.* 99. *Gaw. Siel.* 566. Co na sercu, to i na języku. *Ca. Ad.* 94; *Slov.* co w ustach, to w sercu. Pókiś w oczach, pótyś w sercu. *Brud. Ost.* 1. 19. Kommt mir aus den Augen, kommt mir aus dem Sinn. Nie mam żadnej niechęci przeciw bliźniemu na sercu sycym *Karak. Kut.* 151. Otwórz nam serce całe. *Teat.* 49 b, 70. Wielką łaskę u króla miał, i sercem pańskim władał *Falib. Pp* 5 — Brać w serce, do serca nie pusić mimo się, nieobojętnie się zastanawiać; zu Herzen nehmen, zu Herzen fassen, beherzigen; *Vind.* vierzhati, k' ferzu vsoti; *Ecl.* вперену, вугры еба приаць, или вложить въ перцу свои. *ob.* Piersu (C. cl. оуець дитя, встанить, приаженъ къ дѣлу пѣны, горшвы). Czemuż tego solre nie wziął w serce swo, co jest przyszłego, ale tylko, co jest miniejszego? 5 *Leop. 1 Eodr.* 7, 16 (w rozum. 1 *Leop.*). Jednak to wzięła w serce, i poszła wierzyć temu, bo... *Wyb. Ajaj.* 41. Medrey kłali cudowne zażalenie słona przy mego pańskiej do swego serca *Sk. Dz.* 57. Królowi do serca nie padła ta mowa *Dmoch. E.* 1, 4 nie był mi do smaku. — Z serca, od serca etc. serdecznie, szczerze, uprzejmie; von Herzen, aufrichtig. Poniważ z serca i lże miłość i zakochanie, o toż rzecz każdą ukochaną i umiłowaną, do kochająć i miłująć przyłączamy, i z tad owo mówią, z serca się w nim kocha. *Sob. Probl.* 117 (Cura. Serzbok, Lubizk = Kupidó) Od serca jestem jej przyjacielem. *Teat.* 11, b, 45. Płaczą nie z serca i pewnie zmyślają *P. Kohan. Orl.* 1, 20. Z sercami na to pozwoliła *Teat.* 48. 8. Przyjął mnie z wszelką ludzkością, i pewny byłem, iż z serca pochodziła. *Kras. Pol.* 2, 11. Baż z trów kochany przyjacielu, nie od serca, prawdziwie od serca. *Teat.* 50. e, 28. Znowu teraz jestem We Pana przyjacielem od serca. *Zab. Zab.* 10. Całą nadzieję położyłem w kompanii kilku pańskich od serca przyjaciół *Kras. Dost.* 104. Sercem serdecznie ukochana Anusia. *Teat.* 9. 1, 48. Całym sercem, bardzo dobrze. *Teat.* 26. d, 59; *Vind.* zielofernu, od zieloga ferza, głębokofernu; *Ross.* вездумно. (*Ecl.* прыецрпуми bardzo rad). Z całego serca We Pana proszę *Teat.* 47. b, 58. Ucieszyłem się

z całego serca z tak chwalebnej odmiany. *Mon.* 64, 714. — ½ Serce, wnętrze, dusza, n. p. Pospólstwo biedne, by za skórą, albo pod sercem wziąć, z wielkim skwierkiem swym, składać a dawać musi. *Kosz. Lor.* 127. — ½ Serce, animusz, odwaga, męstwo, *Slav.* sardecnoost, (*ob.* Serdeczność); (*Ross.* сердце гнев, сердить, серджу, осердить, осерчать rozgniewać, cf. sierdzisty); der Mutz, daß Herz, die Tapferheit. Serce brać, meżnieć, Herz fassen; *Boh.* zsrdatim, ziauziti se; *Ross.* разбодриться, разбодраться. Serce brać, nie tracić trzeba, komu przyjazne są nieba. *Jag. Wyb.* D 5 b. Święty z mak do meczeństwa jeszcze większe serce brał. *Sk. Dz.* 155. Wziął wielkie serce na swoje nieprzyjaciół. *ib.* 581. Czy me łwie serce było w Chodkiewiczu? *Birk. Chodk.* 15. et 16. Wszystkie niebezpieczeństwa pod nogi sobie włoży, sercem nad serce człowiecze. *Gorn. Dw.* 531. Kto ma mieć kiedy serce, ma go zaraz z młodo *Marszt.* 150. Kto w serce ubogi, Głowe ma na skrupuły, na ucieczkę nogi. *Marszt.* 532. Coż to, serce ustaje, groźby z siebie składa, Już gniew ustal! *Bardz. Trag.* 451. Serce stracił poganico, i ustąpił z wojska. *Groch. W.* 558; *Slov.* serce pod lawicu upustł. Lechowe plemię, czyż już zaginęło, Czyż się łwie serce w tchórze obróciło? *Rak. Pob.* B 5. Leżąc na ziemi, na sercu nie upadł. *Palch. Sen. list.* 1, 88. Upadło im zatym serce, tak że tył podali. *Warg. Les.* 225. Takżeś to małego serca? *Past. Fid.* 81; *Boh.* chaulostawý; *Subst.* chaulostiwost. Wojenna trąba serca nie wzbudzi małego. *Jag. Wyb.* E b. W którym synu kiedy Sęrtanka zajęcze serce wzięła, nie znała się k niemu. *Gorn. Dw.* 255. Tak małe serca ma, iż zajęgo go zastrasz. *Past. Fid.* 195. Gdzie serce, tam i szczęście; *awle s fortuna jvat. Ca. Ad.* 259. Posiłki Sardeczkie królowi Perskiemu wielkie serce czyniły. *Sk. Dz.* 595. Sen mi serce czytał, i bać się nieprzyjacielu nie kazał. *Sk. Dz.* 1151. *Kalq. Her.* 59. Serca dylawał. *Ca. Tr.* 989. (tuszyc, *Vind.* naberzhati, poterzhati, vierzhati, ferze storić, gorpoterzhati, obferzhati. Serce komu i sowa. *Gmagn.* 146. — ½. Błande Serce moje serce kochasz, ryłko; mein Herz, mein Herzen, mein Schag. Leez moje serce, trzeba... *Past. Fid.* 85. Aż nie często słuchamy onych pozłociстых słów: mój złoty, moje serce, mój serd czny! *Klon. Wor. dyl.* — 2) *Teat.* ul alis res; Serce, c. gr. u dzwona; *Gua.* kombel; *Vind.* kombel, knebel, knöbl, svonska loutza, bet, tukazh, tonkazh, (*ob.* Tłok); *Bosa.* klepessallo (cf. klepadło), puzojac, (*ob.* języzek); *Ross.* азывъ, der Alapet in der Glocke. Poszedł do dzwona, i z samego serca, które we dzwon uderza, po troszce uskoczał motadu. *Haur. St.* 451. Moździerzowy tłuć, serce, pilus. *Maz.* die Wrierfaut. Dziura w gardle matni, w sieci w matnia wpuszone i rozpieta, zowie się serce *Crese.* 644. Serce w więcierzu lub skrzydlaku jest to sieć smagniona we środku onegoż, przez którą gdy ryba przejdzie, dla węzyny wrócić się nie może. *Serb.* Serce w flacie, w pieszczale, der Stern in der Kiste. *Tr.* Serce w roślinie; *Boh.* mačistě, *folia intima,*

die Herzblätter. — 5) *Botan.* Sereca skrycie, *Momordica*, gatunek balsamowego jabłka; Balsamäpfel. *Kluk. Rosl.* 2, 255. *Kluk. Dyke.* 2, 127; nasienie w jagodach zamknięte, kształt ma sereca ludzkiego. *Syr.* 1575. "SERGOCHWYTY, a, e, za serece chwycący, *herzgreifend*. Sreem sercochwytym ziemlony leżalem. *Hor.* 2, 40. *Nar.* "SERCOKOJNY, a, e, — ie *adverb.*, serece uspakajający, *berzberühigend*. Serecekojne balsamy. *Zab.* 5, 288. "SERCOŁOMNY, a, e, — ie *adverb.*, nad czym się serece łamie, kraje, pada, puka, *berzbrechend*. Troski sercełomne. *Ryb. Geśl. C 5 b. Nar. Dz.* 2, 20. "SERCOLUBNY, a, e, — ie *adverb.*, serdecznie ulubiony, *berzliedgeliebt*. Tyś w sercolubnym tkwiła mi pożarce. *Hor.* 2, 281. *Kniaz.* "SERCOPRZEJMY, a, e, — ie *adverb.*, serece ujmujący, przeciukający, *berzdurchdringend*. Sereceprzejmy Amor. *Zab.* 10, 391. *Zabł.* "SERCORUCHNY, a, e, serece poruszający, *berzrührend*, *berzbewegend*. W każdej krainie, Serecoruchnej Wenery cześć i chluba słynie. *Zab.* 15, 26. *Kniaz.* Zawsze szepcać mi do ucha, Radziła grać załoty Weas sercorucha. *Zab.* 9, 555. *Zabł.* "SERCOTYCZNY, a, e, w serece tralający, *berztreffend*, *berzberührend*, *berzberühmend*. Kupidowe strzały sercotyczne. *Zimor. Siel.* 195, et 271. Kupid potrzasa koleżanem już na łuk napięty, Szkuje między palce sercotyczne pręty. *Zab.* 1, 181. *Nar.* "SERCOWĘDNY, a, e, — ie *adverb.*, serece troszczący, wędzący, *berzwelfend*. Wolę Meeno, prostym siedzieć doma, Niż bym szkarlaty nosił sercowedne. *Hor.* 2, 118. *Nar.* "SERCOWŁADNY, a, e, — ie *adverb.*, nad sercem panujący, *berzberherrschend*. Amorki też spytaicie, na co łuk napięty Z sercowładnem nosi w swym koleżanie pręty? *Zimor. Siel.* 272. Cożem ci winien, bożku sercowładny, Żeś mi swą broń zadał raz szkaradny? *Mon.* 75, 6. Pieśni sercowładne. *Simon. Siel.* 65. "SERCOWIEDCA, y, m.; *Eecl.* сръдцевѣдць; *Ross.* тайновѣдць; świadomy sereca, (o bogu), *der Herzenskündiger*. Są takowy pan bóg, jak sercowiedca, samemu sobie zostawił. *Smotr. Apol.* 27. SERCOWY, a, e, do sereca należący, *herz*, *herzen*; (*Bosn.* sarajan; *Ruj.* sarajan, sarajani). Worek sercowy, który serece całkiem osłania, *pericardium*. *Wejch. Anat.* 121. Ty tylko bożku sercowo bractwa, Śmiejesz się w duchu z Boreja dziaactwa. *Zib.* 16, 522. SERDAK, a, m.; SERDACZEK, czka, m., *de p.*, (cf. *Eecl.* сорочка, сръдницъ; kozzula); kufian, spólnie odzienie; *Croat.* zolün, zobunecz; *Bosn.* imrosecech, zubunich; (*Ross.* сръдникъ surdut); [sukuana, siernaga; ein Vanerrod 2], das Bruststück, der Brustflap. Przemysł od chłopskiego serdaka promowany do Czeskiej purpury. *Chmiel.* 1, 555. (cf. siermiega). Coż czynisz chłopie opify, Już ci brzuch na poły zgniły, Szpetność serdak pobramował, Znać żeś gardła nie żałował. *Ruj.* Zw. 254. Miał na sobie serdaczek z płótna ezanego wszystek podrapany, sukienko krótka i wytarta z sukna podłego. *Wys. Igu.* 29. — 2) *Transl.* Mars żelaznym serdakiem odziany. *J. Kchan. Dz.* 158. (kiryssem, zbroja). Żadnemu się w serdaku żelaznym jeździć nie podoba. *Star. Ref.* 49. SERDECZKO, a, n.; *Ross.* сердечко; *Boh.* srdečko; *dem. Nom.* serece; serduszko, das Herz-

chen. Śmieję się dziecięteczko z serdeczka całego. *Groch.* W. 559. Żonko, serdeczko twoje miej w dobrym bacezniu. *Papr. Przy. B 4 b.* Jedna drugą piękniejsza, aż się dziwno zdało. Co było miło pojrzed, aż serdeczko dręgało. *Rej. Wiz.* 25. SERDECZNIK, a, m.; *Boh.* srdečník; *Ross.* сердечникъ; 1) ziele, *cardiaca*; *Herzgrasum*, *ein Kraut*, serdeczny korzeń, jeleni korzeń czarny, jelenie oko, ptasze guiazdo, polna marchew', świniak; ziele to doległwościom serdecznych, osobliwym jest lekarstwem. *Syr.* 155, et 155; gęsia stopa. *Kluk. Rosl.* 2, 255. — 2) Serdecznik, kamień drogi, *encardia. Plu*; mający kształt sereca, *der Herzelein*, *ein Edelstein. Cu. Th.* 989. — 2) Serdecznik; *Ross.* сердечникъ; sworzeń, *der Vorstedkagel*, *Spannagel*. Nie łatwo na Rusi żelazny serdecznik najdzie, O drzewianych przyprawach kolaska jak najdalej zajdzie. *Gwagn.* 450. SERDECZNOŚĆ, ści, ż., uprzejmość sereca; *Croat.* seržnost; *Vind.* ferzhnost, ferzopertnost, perferzhnost, refzhilivost; *Ruj.* sarajanstvo; *Ross.* прощосердечие, прощосердечность, утроба, (cf. wątroba; *Ross.* утробе, утробство, утробность gorliwość), *die Herzhiligkeit*. Między nami były wielkie serdeczności. *Teat.* 10, 51. Zbyt poufale za rękę mię chwytła, a z wielką serdecznością pyta... *Hor. Sat.* 119. Pooblebnem serdecznością nam ludza. *Mon.* 71, 701. — 2) Serdeczność, serece, męstwo, sierdzatość, *Boh.* srchnatost; *Vind.* ferzhnost, fmeimnost, podstophilvost, ferzhilivost, jnanost, (ferzhnost *efficitat*; *Croat.* szerehénoszt *anim. sitas*; *Dal.* szarczenoszt; *Siar.* serdeosnost; (*Bosn.* sarajanost, jakost *femitos, robur*); *Ross.* сръднотъ, хръднотъ, *die Herzhiligkeit*, *der Wirtb.* Serdecznością nasi, bezba nieprzyjaciele przechadza; *antioch. Krom.* 612. SERDECZNY, a, e, SERDECZNE *adverb.*; *Boh.* srdečný; *Swab.* 2 hutzobné, (cf. wątrobný; *Cuen.* serzhné, periserzhné; *Vind.* ferzhan, ferzui, ferzhen; *Bosn.* sarajan, saricjan, od sarca; *Siar.* sêal san, sêdesano; *Ross.* сръдничъ; od sereca, sercowy; *herz*, *herzen*; Duchy ożywające, czyli serece żywe. *Syr.* 502. *die Lebensgeister*. Dwie komórki sercowe. *Te.* Serdeczna żyła *Bol.* srdečník. Dalek serdeczny *Ross.* дымна. Serdeczna boleść *S. v.* sêrdesna bollost. Serdeczne pukanie; *Siar.* sêdeseno kucanje, *Herzstoszen*. Serdeczny korzeń, *cf.* Serdecznik. C warty palec n ręki, serdeczny *Perz. Gyr.* 21. *Pol. Arg.* 481. peršeniowy, wierny; *Lea.* банюсердичий, тепученый, *der Herzhinger*. *Hor. Sat.* 216. Głsta tasiomkowa lub serdeczna. *Perz. L. a.* 187. *der Wandwurm*. (Herzwurm). — 2) Serdeczny, uprzejmy, z sere; *berzhilivost*, *von Herzen*; *Vind.* ferzoperten, pererzhnen, ocazhian; *Croat.* szerehén; *Ross.* прощосердечный, задучивый, утробный, утробно; *Eecl.* прощене. Dziekujeć serdecznie. *Teat.* 48, 59. Płacz serdeczny. *Zal. Lam.* A c rzewny, bitterliches Weinen. Naprzód się na serdeczny płacz wszystka udała. *Orw. Ow.* 552. Kto obu was serdeczny żół może wysłowić? *Groc.* W. 515. Imi z wielkiego smutku lub płaczu w serdeczny śmiech wpadają. *Zab.* 12, 289. *Dudz.* ein berzhiliges Gelächter. Serdecznie mi to przypało do smaku. *Teat.* 52, d, 7. (rze-

wnie). Mamy o tym myśleć serdecznie, kiedy co sprawujemy. *Pap. Kol. 2 b.* — Serdeczny, serdecznie kochany, *herzlichgeliebt*. Mojej serdecznej żonie bardzo do smaku to będzie. *Teat. 52. d. 7.* Ah serdeczna Filido, rzucam ciebie! *Zab. 14, 151.* Bądź łagodny, bądź mi grzeczny, W ten czas Błażejku serdeczny Nad wszystkie kochać cie będę. *Teat. 52. d. 45.* Choiseul, brat serdeczny Xeia Kaunica. *Pam. 85, 1, 766.* Pan pułkownik Bachusiewicz, człowiek serdeczny i poufały. *Mon. 64, 77.* Ah mój serdeczny, luby, nieoszacowany! *Teat. 55. d. 22.* Aż nie często słychamy onych pożąciwych słów: mój złoty, moje seree, mój serdeczny? *Klon. Wor. ded.* — 2. Serdeczny, żwawy, ohocezy, pośen serca, sierdzisty, *Boh. srdnaty, statečný, (cf. stateczny); Slov. srdnatý, zmužilý; Sorab. 1. hutrobwaté, zmosznoleżiwé; Vind. ferzhan, ferzhen, poferzhen, ferzhlu, junaken; Dal. szaresen; Slav. sêrdesan; Bosn. srricjan, sarcjan, jaki, herzbajt, muhlig, frifh. W te czasy najmężniej i najserdeczniej bili się wszyscy. Warg. Cz. 116. Bili się nasi serdecznie i mężnie. Jabl. Buk. O 2 b. Przymuszeni do rozprawy z bliźni, serdecznie poszli do szabel. Warg. Kur. 29; impigre. Nieprzyjacieli z samych porażek coraz serdeczniejszą. Faliss. Fl. 54. Amazonki nie mniej były serdeczne, jak mężczyźni. Petr. Pol. 157. Tyran boi się duchów serdecznych ib. 2, 117. Leszek Czarny był pan serdeczny, z nieprzyjaciół wojny wielkie miewał. Papr. Hyc. (chrobry). Był potym tak serdecznym w przedsięwzięciu, jak przedtym był słabym. Birk. Dom. 66. — Similt. Rozumiesz, że nie pojadę, oj pojadę i serdecznie pojadę. Boh. Kom. 4, 250. (na urząd). Ależ temu lilutowi dałem serdecznie. Boh. Kom. 1, 275. Serdecznego im figla wyrzadzimy. Teat. 3, c, 28. (poczuj-ja-ć). SERDUSZKO, a, n., 1) blande, serdeczko; Boh. srdyčko; Slov. srdečko; Sorab. 1. hutrobka, (cf. watróbka); Vind. ferzhize, farzhize; Croat. sêrdasce; Wag. sardasce; Bosn. sardasece, srridasce, daš Herzden. W serduszku jej jakie upragnienie. Haur. Sk. 259. Odkryj mi twoje serduszko, wynurz swe myśli przede mną. Teat. 26. d. 7. Wiem jak łechtać ich nieugłaskane serduszko. Teat. 7, 45. Nowość powinnaś twe serduszko słodkim do siebie ciągnąć powabem. Teat. 52. d. 22. — 2) Aduland: Serduszko, SERDENKO, SERDYŃKO: kochane seree, rybko, Herzden, Eickden masc. et fem. Ale z tobą serdenko, co się dzieje teraz? Teat. 54, 96. Czart. Nie zapalaj się bardzo moje serduszko, żebyś sobie żółdaczka nie zalterowała. Boh. Kom. 1, 401. Żebyś serdenko wiedziała, kto to jest... Teat. 15. c, 45. O moje serdenko! Teat. 50. b, 117. Moje serduszko, mój serduszko, (do mężczyzny). Moje serduszko, moja serduszko, (do kobiety). Tr. — 3) Transl. W środku kwiatu lilowego są jakoby szczeniaki żółte, serduszkami nasi zowią. Syr. 751 die Stambfäden in der Lilie. — 4) Transl. fig. Serduszko, watróbka, chrap, wark, gniew. Cn. Th. 1228. Entrüstung, Aerger, Aergerniß. SERDUSZKOWATY, a, e, — o adverb., na kształt małego serca, wie ein Herzchen gestaltet. Liście serduszkowate u fiołków; cordatum folium. Bot. Nar. 55.*

Jandz. 505. et 444. SERDYT, ob. Sierdzisty, Sierdzić się. (Derivata osierdzie; cf. deriv. sub. szrod.
 SEREK, rka, m.; Boh., seyrek, syrček; Carn. sirz, sirzhèk; Eccl. сирецъ; dem. Nom. sér, ein kleiner Käse, ein Käsechen. — Transl. Sérki kwiatowe kalafioru zdrowe są; ale prety nadymają. Kluk. Dykc. 1, 81. paczki kwiatowe.
 SEREMSKI a, e, [z Sirmii, aut Syrmien. n. p. 2]. Ani w mym lochu Seremskie wina stawają. J. Kchan. Dz. 256. Seremskiego wina ku picciu było dosyć. Ezop. 52.
 SERENATA, y, z, z Lac. włosk., ponoena muzyka; (Hag. nocchnodojka). Dawać serenatę Hag. nocchnopjetti.
 SEREPCZYŻNA, [właściwie Sierebszczyzna 4], ob. Sierpszczyzna.
 SERGETY ezyli surgoty, strój kobiecy. Haur. Sk. 519?
 SERGIEL, [gla, m.; z niem. Scherge 2], usnacht, stróż domowy, parobek podły, który leda co robi, posługuje a pilnuje domu. Cn. Th. 1077. der Hansfuecht.
 SERIO adverb., z Lac.; do prawdy, bez żartu, żart na stronę, w samej rzeczy; im Ernste, ernsthaft; Boh. ważně, cf. poważnie, oprawdu, oprawdowé, Subst. oprawdowost, Germ. Ernsthaftigkeit, adj. Boh. oprawdowý; Germ. ernsthaft, 'zdoprawdowosć, 'zdoprawdowý; Slov. oprawdowý, přisný, Subst. přisnost; Sorab. 1. woprahwdofezně, nezortně, woprahwdžne, woprahwdže, bezžortně; Vind. refnizhno, pres shale, pres fherza, refnizhen, terd refnou, riečnost, refnoba; Croat. nazbil, zrész, serposhen, serpust; Bosn. nazbigl, brez sejade, sprave; Hag. na sbigl, nazbigl, zbiglja, sbiglja; Ross. nemyrta. Węg. Marm. 1, 51. Teat. 28, 57. W rzeczach boskich żartuje, serio się nie obchodzi; ale wszystko odprawuje w poryweza. Smotr. Ex. pr.
 SERNIK, a, m.; Boh. syrnjk, seyrnik (syrnice; Bosn. sirnica, mjesto od sirra caseale); Vind. sirna kamra, (fiernik - owcarz, j. fiernica - owczarka); Wag. sirniza; (Ross. сырник - paczek nadziewany twarogiem); die Käsebude, der Käseforb. W sérniku świeżo robione séry susza. Kluk. Zw. 1, 228. — 2. Sérnik, co séry robi, sprzedaje, Boh. seyrař; Bosn. sirnicjar, koji cini sir, der Käsemaßer, Käsebändler. Postanowieniu miejskiemu podlegają wszyscy, którzy miejskie kuchnie dzierżą, sérniki, śledziowniki, i insi, którzy rzeczami śniednemi przekupują. Szczerb. Sax. 582. SERKOSZ, a, m., ptak wielkości kwiczoła, mający kolory sroki. Iowi drobniejsze ptaki, Ianius excubitor. Kluk. Zw. 2, 261. der große grane Würger, Krieffelster, Bergelster, große Neuntödter. SEROKOSZEK, szka, m., Ianius collurio, mniejszy od pierwszego i błękitny. ib. der rotköpfige Würger. SEROMIOT, a, m., który sera nie jada. Petr. Hor. 2 N 2 b. ein Käseverräßer. SEROSKROBEK, bka, m, mysz; Graec. τρωγλίχος. Przyb. Batrach. SEROWIEC, wea, m., acarus sero, owad drobny, na kształt pyłku jakiego, znajduje się w chlebie, sérze, mące. Kluk. Zw. 4, 570. die Käsemilbe. — 2. Serowiec. Torz. 184, ob. Surowiec. 1. SEROWY, SERNY, a, e, od séra, Käse; Boh. seyrowý; Sorab. 1. fedřané; Vind. firni, firou; Wag. siran; Carn. szirni; Ross. сырный. Zebrawszy z mleka śmietaną, pozostaje część serowa. Krup. 5, 78. Serna polewka Vind. kařhpřad.

Serowy kołacz. *Tr.* serny kołacz, ein Käsefuchen. Serna niedziela; *Ecdl.* sýrniya nedělja, sýropustnaya, sýropustnaya, od postu nazwana, który przez ten tydzień zachowuje cerkiew', die Käsewoche, eine gewisse Fastenwoche. Potrzeba aby zakonnicy pościli śródę i piątek 'syronę niedzieli. *Pim. Kam.* 516. (*Ecdl.* сѣропостъ suszenie, wstrzymywanie nawet i od mléczna). — 2. SEROWY, ob. Surowy.

[SERPANKA, i, z., 2], Serpanki, ów, plur. [letnik, der Stittel, theristrum; porówn. rusk. serpanok, ob. Serpanka 2] Serpanki należą do stroju biologicznego. *Sax. Tyl.* 6. Odejmie Pan córkom Syońskim igielki i zwierciadła i serpanki i czepec. *W. Post. W.* 2, 62. Na on dzień odejmie pan ozdoby trzewiczków, i zaponki, i czapki, i rabeczki, i pończoski, i 'kreczone fańcuszki, i jabłuszka 'woniające, i kostki, i 'pierzionki, i perły na czele 'wiszące, i bryze, i płaszczki, i 'przeszcieradła, i igielki, i zwierciadła i serpanki. 1 *Leop. Jes.* 5, 18-22. [i tkanki i letniki. 1 *Leop.* i czechy i letniki. *Zarn. Post.* 5, 622.— 2]. wężyki do zapinania z *Lac. serpens.*

SERPENTYN, u, m., kamień pospolicie zielonawy. *Kluk. Kop.* 2, 89. der Serpentin, Serpentinstein; *Ross.* змѣевикъ, (cf. żmija). SERPENTYNA, y, z., 1) dziadło wyrzucające 24 funtów żelaza. *Archel.* 15. śmigownica, die Feldschlange. — 2) Serpentina, krzywa szabla, ein frummer Säbel. Kordy, pałasze, krete serpentyny. *Kchow. Wied.* 6. Już podobno do swojej serpentyny rwie się, ja bez ceremonii fugas. *Teat.* 45, c, 124. *Wyb.*

SERWASER, 'SEDWASER, 'SZEDWASER, u, m.; *Boh.* šedwaser, Jučewka; *Vind.* lozhitna voda, oistrugrisna voda, lug sa odlozhenje; *Croat.* ostrogrizna voda; *Ross.* крѣпкая вода; *aqua fortis*, das Scheidewasser, płynność ostra, rozpuszczająca kruszce, robi się z koperwasu i i saletry. *Kluk. Kop.* 2, 556. et 544. *Krup.* 5, 95. Szedwaser, 'rozrewna wódka. *Sienn.* 605. Stychwaser. *Tr.* 2278. Szychwaser. *ib.* Żydzi monete psują, moczeniem w sedwaserze. *Petr. Pol.* 75. Fusy z szedwaseru. *Sienn.* 517. SERWASEROWY, a, e, n, p. Serwaserowa woda. *Krup.* 5, 89.

SERWATCZANY, a, e; *Rag.* surutni, vodeni; *Croat.* szirotkaszi; *Ross.* сывороточный; od serwatki, Welfen. Mleczna albo serwatezana barwa. *Spiez.* 204. Białość serwatezana. *Cziach. Prz.* e 2. Serwatezane naczynia, vasa serosa. *Kirch. Anat.* 17. Żyły pulsowe serwatezane, humor żółtawy zamykają. *ib.* *Krup.* 5, 97, et 2, 195. SERWATCZANOŚĆ, ści, z., podobieństwo do serwatki; *Boh.* syrowatečnost; *Hag.* surüstvo, vödnost, Melfid-fait, molfigeš Wefen. SERWATCZEC *neutr. niedok.*, w serwatkę się obracać; *Croat.* asziritusze; *Ecdl.* сывѣтца, zu Welfen werden. Mleko w ciepłe gestnie, na zimnie serwatezeje, *serescit.* *Marz.* SERWATKA, 'SYROWATKA, i, z.; *Boh.* syrowatka, žinčice, (ob. Żywczyca; *Bosn.* sgetiča); *Sorab.* 1. szyrowatka, feruwatka, kapaliza; *Sorab.* 2. szrowadka, kapaliza; *Carn.* syrotka, sirabka; *Vind.* frotka, frotka, frotka, frotki, fmetki (cf. śmietana), skuta, martrano mleku; *Croat.* szirótko, smétek (cf. śmietana), sztépki; *Rag.* surutka,

surutva, mlachjeniza; *Ross.* сыворотка, простокваша, простоквашка; *Ecdl.* сыворотка, сыворотка, Käsewasser, Welfen. Kapalka, serwatka. *Ern.* 848. Po zebranej z mléka śmietanie zostaje się twarog, częś zgestniała, i serwatka wodna. *Kluk. Zw.* 1, 227. *Krup.* 5, 79. — §. *Anat. Krew'* ma także w sobie serwatkę, serum, to jest, cieczę żółtawego koloru. *Zool.* 7. *Krup.* 5, 95. *Kirch.* 14. der dicke gelbe Theil, der sich vom Blute absondert. Pokarm zamienia się w likwor, podobny do mléka, ten w krew', krew' w 'syrowatko, 'syrowatka w wodę, woda w kości i ciało. *Boh. Dyab.* 141. *ib.* 2, 55. SERWATKOWY, a, e, od serwatki, z serwatki, von Welfen. SERWET, u, m, *Servesta*, miasto, Zerbít, w księstwie Anhaltskim. *Dykc. Geogr.* 5, 211. SERWETSKI, a, ie, od tego miasta, Zerbiter, von Zerbít. Serwetskie piwo, Zerbiter Bier. *Ern.* 65.

SERWETA, y, z., z *Franc.* (*Etym. Lat.* servire); *Carn.* shat, (cf. szata); *Vind.* misna baderca, misni fazonetel, shat, taherski pertizh; *Croat.* sztolni rubecz, ztolni rubecz (cf. rabek), obriszachiez, (cf. obrus); *Hag.* ruineich, ručnik; *Slav.* otáresich (cf. obetrzeć), salveta, *Bosn.* otark, ubrus (cf. obrus), ručineich od tarpeze, (cf. ręcznik); *Ross.* савѣтка; chusta stołowa, die Serviette, ścierka stołowa. *Cn. Th.* 989. Niósł kosz serwetą obwiązany. *Kras. Pod.* 2, 154. Wychodzi zapięty serweta. *Teat.* 55, d, 82. Alé już kredenczerze stoły nakryli, już serwety łomią. *Pot. Arg.* 719. Już było po wieczery, już serwety zbierał kredenczerz. *Pot. Arg.* 9. Tuzin serwet Kolońskich, Holenderskich, adamaszkowych. *Vol. Leg.* 4, 558. *Gost. Gor.* 111. SERWETNY, SERWETOWY, a, e, od serwet, Servietten; *Ross.* савѣточный — (SERWIA, ob. Serbia). — SERWIS, naczynie srebrne, porcelanowe lub inne, które na śródku stołu stawiają. *Wiel. Kuch.* 428, ob. służba stołowa, Tafelkreis. — §. Serwis kwaternkowy, obowiązek dawania najpierwszych potrzeb kwaternkowym, lub płacenia od nich; der Serwis, Quatierkreis. SERWISOWY, a, e, n, p. Serwisowa komisya, ob. kwaterncza komisya. SERWITORKA, i, z., zakonnica dozór nad stołowemi potrzebami mająca, der Tischzungenwärdlerin in Frauenflötern. *Tr.* SERWITORYAT, u, m., SERWITORAT, przywilej dawany od króla mieszlanemu, mocą którego miani byli za zostających w służbie królewskiej, a przed samym królem odpowiadać powinni byli. *Vol. Leg.* 5, 460. *Swad.* 5, 95. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 52 ein königliches Dienstprivilegium, wodurch ein Rnarchlicher Hof vom Könige abhängig wurde. Serwitoraty albo monopola są prawdziwą zarzą handlu. *Hor.* 74, 175.

SERYARZ, a, m., z *Lac.* rejestr, porzet, spis dekretowy, Urtheilsprotokoll. Na końcu każdej kadencyi seryarz dekretów ma być spisany. *Vol. Leg.* 7, 525, (cf. dekretarz, senteneyonarz). Podkanclerzy czytał seryarz sędziów sejmowych. *Dyur. Grod.* 525.

SEBYNET, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.*, eine gewisse Stimme in der Orgel.

SERYWSKI n, p, sok, w aptekach. *Serapium*, z ziela zamorskiego, *sagapenum.* *Sienn.* 227. et 556. et *ib.* *Reg.* SERŻANT, a, m, z *Franc.*, przedniejszy podoficer; *Croat.*

śérg, (cf. szereg); *Dal.* barabanat, (cf. baraban); *Slav.* straxmeshnar, (cf. strażnik); *Ross.* сержанъ, der Serzgant. SERZEC, ob. Sér, cin řáje. SÉRZYĆ cz. *niedok.*, zserzyć, userzyć *dok.*, w ser obrócić, ju řáje mađen; *Boh.* syřiti, posyřiti, *coagulare*, posyřalý; *Sorab.* 1. zeszedřtu; *Carn.* sireli, sirem; *Vind.* mlieku vřiruvati; *Croat.* szirim, uszirujem; *Rag.* siriti, ussiriti; *Bosn.* siriti, usiriti; *Ecel.* усыряю, сыстаю яко сыръ; (*Ross. et Ecel.* оусырити zwilyć, сыръть zwilgnać). SERZYSKO, a, n.; *Boh.* syřistě; *Vind.* řirřibe, řirřibzhe, řafol, ř' zhem se mlieku vřiri inu řitřni; *Sorab.* 1. ředřičžo, ředřeno; *Croat.* szerische, podlev; *Rag.* sirisete; *Bosn.* sirisete, kojim se sirri; *Ecel.* сырыне, сысывшеся млеко, твароръ; даъ řаб, řájeřаб. Podpuszczadło, podpuszczkę, inleko zsiadłe w młodego zwierzęcia żořadku, serzy-kieim zowia, *coagulum.* *Sienn.* Wykl. *Maz.* Syr. 670. Podpuszka abo serzysko. *Haur. Ek.* 178. Serzysko zajęce. *Sienn.* 286. *Haur. Sk.* 299. řafenřab.

SESAM, ob. Łogawa cudzoziemska. *Syr.* 1014. SESEM, ob. Zezem.

SESTWO, ob. Sędztwo. SESYA, ob. Posiedzenie, Zasiadanie.

SET, *Genit. plur. numeri Sto, qu. v.* SETKOWAĆ cz. *niedok.*, na sto rozkładać; *Croat.* sztotimim, ju hundert eintheilen. Setkować, setnego karać, *centesimare milites.* *Cn. Th.* 990. immer den Hundertsten strafen. Setkowanie, *centesimatio.* *ib.* SETNIA, 'SOTNIA, i, ż., liczba ze stu złożona; *Ecel.* сотня, сторница, cin Hundert, cine řabl von hundert řtitřř. Romulus cały lud swój wojennym trybem na setnie i pułki podzielił. *Faliss. praef. Pol. Żac.* 151. Ukraina po trzy kroć tysięcy ludu wyprawiała na wojnę, a teraz i na zupełną sotnią zdobyć się nie może. *Psalmod.* 41. Porachuj czas, uznasz, że po siódmój lat setni ona jedynowładna pani słabieć zaczęła. *Psalmod.* 77. SETNICTWO, a, n. *centuriatus.* *Cn. Th.* 990; przełożęństwo nad stem, nie řauptmannřhaft über 100 Mann. Na wyższe miejsce z dziesiątka, to jest, na setnięstwo nastąpił. *Sk. Dz.* 141. SETNIK, 'SOTNIK, a, m.; *Boh.* setnjk, f. setnice; *Slov.* setnjk; *Hung.* százados; *Sorab.* 1. stoternik; *Carn.* stüglar; (*Vind.* stuinik, poglavar, glavvar: kapitan); *Rag.* stotnik; *Croat.* sztotnik *centurio*; *Bosn.* sottinik, vojewoda svarih sto junaka; *Ross.* сотникъ, сотенной голова, (сотской дозора над stem chłopów lub ehařup); *Ecel.* стоначальникъ; 1) przełożony nad stem ludu, der Hundertmann. Setnik abo rotmistrz, był to kapitan jazdy Rzymskiej ze sta ludzi złożonej. *Papir. W.* 4, 479; *centurio.* Sotnik i koszowy sicy Kozackiej *Zb.* 16, 125. *Nar.* (*Ross.* сотничей капитаński). — §. Jeden lekarz od bogatych me brał, jedno po stu czerwonych złotych; i dla tegoż go inși medycey Krakowszej nazwali setnikiem. *Biel.* 450. — 2) Setnik żołnierzów, *centurio.* *Cn. Th.* 990. (ut dziesiątek), hundert řtitřř, setnia. SETNOREKI dziewięć *Simon. Siel.* 56. *centum geminus Bravens*; SETNORECZNY *Tyfon, centimanus.* *Żebr. Ow.* 64. SETNY, a, c, SETNIE *adverb.*; *Boh.* stý; *Slov.* stý, sti; *Hung.* századik; *Sorab.* 1. stořý, stoteré; *Sorab.* 2. hunderti; *Carn.* stujne, rajmino, samu stu;

Vind. stuiní, sturedni; *Croat.* ztotni, sztotni; *Dal.* sztoti; *Bosn.* stoti; *Rag.* stóti; *Slav.* jedan od stotine; *Ross.* сотый; [*sanscr.* sat 2]; (*Pers.* sad: sto); w rzedzie po dziewięćdziesiąt dziewiętym następujący, der Hundertste. Pierwszy, i drugi, i setny. *Gorn. Sen.* 267. — §. Setny, *Boh.* stonasobný; *Ross.* сотенный, сторичный, сторичною; sto w sobie mający, hundert enthaltend, hundertřálltig. Polifem z jedném, Argus z setném okiem. *N. Pam.* 22, 107. Setne lata sobie zamierzamy. *Psalmod.* 50. Jedno ziarno przyniosło trzydziestny, a drugie sześćdziesiąt, a drugie setny owoc. 1 *Leop. Marc.* 4, 8. *ib.* *Math.* 15, 8. (stokrotny. 1 *Leop.*). — *Transl.* Bardzo liczny, bardzo wiele; sehr viel, statt, zahlreich. Wielka a prawie bezmierna a jakoby setna liczba. *Otw. Ow.* 257. Te setne pytania bardzo mi się uprzykrzyły. *Teat.* 11, 124. Bądźcie setnie błogosławionemi za te dobrodziejstwa. *Bu's. Nieders.* 1, 40. Koeha cię twój braciszek, bo eie setnie złupił. *Nar. Dz.* 5, 128. (porządnie, na urząd). Miła mu jest czarność tej nocy, radby setnie ciemności jej przymnożyć. *Teat.* 2, 5. *Bars.* Z nim gadać nie może, choćby setnie rada. *Hor.* 2, 101. *Nar.* mocno pragnie.

SETYNA, ob. Atyna.

SEWERUS, imię własne; *Boh.* řebřř, cf. siewierz.

SEXALTERA wielka, Sexaltera mała, w muzyce takty, które się tak wyrażają: $\frac{6}{4}$, $\frac{9}{8}$. *Magier. Mskr.* řeřřiviertel řaft, řeřřadřtel řaft.

SEXTERN, ob. Sekstern.

S F.

'SFAŁK, u, m, n. p. Mąkę przesiać dobrze z otręb i z stąrków, jak piekarze zwykli czynić. *Syr.* 457. wyrzutek, brak, co odpada, (cf. defalka, et szuszfalki). řřfallřel.

SFAŁDOWAĆ, ob. Fałdować. SFAŁSZOWAĆ, ob. Fałszować. SFATYGOWAĆ, ob. Fatygować.

SFERA, y, ż, SFERKA, i, ż., *dem.*, w geografii, ułożenie cykułów, wystawujące obroty planet. *Kvas. Zb.* 2, 495 *Wygw. Geogr.* 59. cine řřřäre. Co są te niebios przestronne sfery lub sferki zwimone? *Dar. Lot.* 25 — *Fig.* Trwał jeszcze ta uroda, te żywych sfery oczu? *Ustrz. Troi.* 45. křęgi, okřęgi. — *Transl. fig.* Każda rzecz ma się zostać w swojej sferze. *Mon.* 64, 128. w swaich granicach, řřranze. SFERYCZNY, a, c, SFERYCZNE *adverb.*, řřřäreřř; *Ross.* клубоватый; *Ecel.* пулоокруглый, na мяч или клубъ похожий круглостью.

'SFOL, u, m, [*czesk.* swal: wrzód 2]; piega, der Commeriproffe. Brodawek i sfolów zganianie. *Sienn.* 514. et 515.

SFOLGOWAĆ, SFOLŻEĆ, ob. Folgować, Folżec SFORA, ob. Swora. SFORCOWAĆ, ob. Forcować. SFORKA, SFORNY, SFOROWAĆ, SFORZEN, ob. Sworka, Sworny, Sworować, Sworzeń SFORSTOWAĆ, ob. Forstować. SFRANCUZIEĆ, SFRASOWAĆ, SFRYZOWAĆ, SFUKNAĆ, ob. Francuzieć, Frasować, Fryzować, Fuknąć. SHAFTOWAĆ, ob. Haftować.

S I.

SI SI, ob. Sio.

'SIABR, a, m., [Eecl. ceбpъ plebejus; Ross. ceбpы zdrowe dzieci kursk., шеберъ sąsiad riaz. 2]; drub, towarzysz, brat, kolega, spółnik; der Gefährte, Gefellschafter, Bruder, Mitgenosse. Rusini Połowców dla częstych przymierzów i sąsiedztwa, w języku swoim zwali kumami czyli kmotrami, siabrami, pobratymcami. *Nar. Hist.* 3, 85. Chociajby też i kilka albo kilkanaście uczestników albo siabrow w jednej rzezy było . . . *Stat. Lit.* 121. Jak bracia niedzielną abo uczestników, to jest, siabrow pozywać. *ib.* 190.

SIAC, siać, sieje ez. niedok., Siewać *contin.*; Boh. sýti, sati, syl, sal, sel, segi; *Slov.* sat; *Sorab.* 1. sěhyu, sěhmenu, (sayu); *Sorab.* 2. szasch przesiać, (cf. sito); *Carn.* sejāti, sejaj, sejem, sejem, (*Carn.* Seja *Dea sementis, Segesta*); *Vind.* s̄jāti, sejem, s̄jal; *Croat.* szejati, szejalszem; *Dal.* sziyati; *Hung.* szatalni, szótálok - przesiać przez sito; *Rag.* siati; *Bosn.* siati, usiati; *Slov.* siati, (s̄jati *lucere*); *Ross.* сѣять, сѣю (2. przesiać, сѣтний pyłowy); *Eecl.* сѣю; (ситомъ сѣю przesiać); *Græc.* σῆσω, σῆσω, σείειν; *Lat. obs. saō, seo, unde sevi, praeter. Verbi serere; Sæc. s̄a, s̄ad, Angl. sow; Anglos.* sawan; *Germ.* jäen; ziarna po roli dla wznijszcia przyszłego zboża pewnym porządkiem rozrzucac; siewbę odprawować. — *Propr. et fig.* Na grochowskiu siewają ozimia pszenicę, dobrze jednak sprawiwszy pole. *Haur. Ek.* 52. Ktokolwiek skąpo sieje, niech się oblitego nie spodziewa żniwa. *Zab.* 15, 79; *Croat.* Kak bus szejaj, tak bus sel; *Slov.* čo si nasegās, to zať hudeš; kdo nē sege, ten nē wego. Darino pracujesz, jak ten, który sieje w piasku. *Past. Fid.* 86. Próżna rzecz, siać na rzēce. *Min. Ryt.* 5, 555. Sieje na zasianej roli, posiewam drugi raz. *Cu. Th.* 995: *resemino*. Ten jegomość ani sieje, ani orze, a wszystko mu się rodzi. *Boh. Kom.* 1, 9. Jam siał, a drugi żnie. *Cu. Ad.* 284. Gdzie nie siał, jednak ze mną zbiera. *Groch. W.* 565. Sieje wiatr, wiatrem żyć będzie. *Dar. Lot.* 12. Głupich nie sieją, sami się rodzą. *Teat.* 12, 13. *Mon.* 70, 200. *Cu. Ad.* 669. — *Transl. fig.* Sieją między niemi zazdrość, jednemu przy drugim większą łaskę pokazując. *Gorn. Dw.* 510. wysiewają siemie zazdrości, je streuen den Samen der Eifersucht aus. Matka twoja wszystko złe w dom nasz siać poczela. *Sk. Żyw.* 1, 525. Niechaj gdzie indziej zwady takie sieje. *P. Kchan. Jer.* 122. Gęste wojny i spory sieją. *Pulch. Sall.* 61. Sieje wino łagodne rozmowy. *Miask. Ryt.* 2, 127. (mnoży, przysparza, leje) Ludzie się biją, fatum śmierci sieje. *Tward. Wł.* 158. Sieje żołnierz nieprzyjacielski niebezpieczeństwa, groźby i gwałty. *Ist. Konst.* 2, 158. szerzy, verbreiten, ausbreiten. Tak te dzieje starożytność w bajkach sieje. *Jak. Baj.* 115. Co się tam dzieje, Tu uprzedzające sława wieści sieje. *Tward. Wł.* 95. Na sianoj gestym trupem ziemi. *Przyb. Luz.* 85. (posianej, pokrytej). Już czarnemi skrzydłami gęste noc siała ciemności. *P. Kchan. Jer.* 175. (wysypała). Wechodzi słuszny rodak z pacholki dwoma, wasy kręci, to

gwizdzi, to sieje rekoma. *Mon.* 70, 168. macha, siecze; mit den Armen fechten, um sich herum schlagen. — *Cum Instr.* Szafuj dostatkami, sięj marnie piemadkami. *Suszye. Pieśn.* 5, N 5 b. sypać piemadkami, mit Geld um sich werfen, das Geld wegwerfen. Śmieszna, gdy chłop łacnie sieje. *Min. Ryt.* 4, 217. wenn er mit Latēin um sich wirft. Biesami sieje, gniewa się i sierzdi. *Zab.* 16, 218. — *Recipr.* Jak się za grzotem deszcz rzesisty sieje. *Pot. Arg.* 57.

Pochodz *dosiać, dosiewać, nasiać, nasiewać, nasienie, osiać, osiewek, odsiać, olsiwać, posiać, posiewać, podsiać, podsiwać, przesiać, przesiać, przysiać, przysiew, rozsiać, rozsiewać; sienie; siew, siewacz, siewba, siejba, siewny; sieć, siatka; sito, sitko, sitarz, sit, sitowie; siano, sianoć, siewny, siennik; — ½ jesien; Boh. osein, oseinj; — § wiosna; Boh. wesna; [Sanscr. vāsanta, cf. wesoly 2]; wsiać, wsiewać, wysiać, wysiewać, wysiew, zasiać, zasiewać, zasiew, zasiewo.*

SIADAĆ, ob. Siedzieć et Siesć. SIADACZ, a, m, sessor; *Germ.* der Sitzer; *Sorab.* 1. sědar; *Rag.* s̄jedalaz; (*Ross.* сѣдокъ pasażer na statkach, sankach; сѣдальникъ, przesiadający noc, (cf. biesiadnik); / сѣдальница: сѣдальецъ 1) kupiecki pisarz; 2) obs. obłożony. SIADALNY, a, e; *Sorab.* 1. sědaté, fedaczně; *Eecl.* сѣдальникъ; na którym siadają, sessilis. *Cu. Th.* 990. zum Sitzer. Grzbiet siadalny, *tergum sessile.* *Żebr. Ow.* 506. SIADANKI, zowią się deski dla każdego z tiosów, na których siedzą, kiedy pojazdami rolnią. *Mugier. Mskr.* SIADŁO, a, n.; Boh. sedadlo, sydlo, (cf. zydeł); 1) siedlisko, der Sitz, Wohnitz, Wohnort, Rükvert. Bóg stwarzając świat, od ziemi wody odlaczywszy, Zamierzoniemi ujął je brzegami, Zkąd już każda rzecz własną postać brała, I w należytym siadle zostawała. *Odym. Św.* 2, Q 5 4. (w swoim miejscu). Pan na wysokości niebieskie wstąpił; także nas za sobą wabra, abyśmy tym siadłem mizernego świata wzgardziwszy, o rzeczach duchownych myślał. *Zarn. Post.* 5, 527 b. Nie mając pewnego siadła, tam i owdzie tułali się. *Pulch. Sall.* 12. Samopas waleśali się: gdzie je noc zagnala, tam swe siadła mieli. *Pulch. Sall.* 151. Przodkowie nasi siadło swoje między ludzkimi narody założyli. *Modrz. Baz.* 410. Wandali straciwszy dawne siadło swoje w Afyce, i królestwo sławne . . . *Klon. Wpr.* 7. W Rzymie siadło panowania wszystkiemu światu być miało. *Faliss. Fl.* 14. Nie pójdzie żadne z nas na swoje siadło, Zaden swojego nie ogląda dachu. *Zab.* 15, 275. Wprzód trzeba, aby siadła i mieszkania miały Tam pszczoły, gdzieby ani wiatry dochadzały. *Ow. Wiry.* 454. pasiekie, ule. Długo bujawszy orzeł spożywa na siadle. *Pot. Poc.* 15. (na gnieździe) Z ciernistego wyleciawszy siadła, Bystrym pędem sep głodny pospiesza do padła. *Zab.* 6, 160. *Min. Żarn. Post.* 5, 527. Gdy wieczor przychodził, ptacy na siadło lecich. *Ezop.* 111. (na grzędę). — 2) Siadło, siadł, siadła, ob. Siesć. SIADŁOŚĆ, sei, z, krepość, zawiązość ciała; Interiegrität, eine interiegrte Figur. Posagi dawne moja przy wydatnych muszkulach, siadłość i cielistość. *Mon.* 69, 652. SIADŁY, a, e, krepły, karłowaty,

zawiązały; mierzęst, von Gestalt. *Cn. Th.* 990. Zsiadły, krępy. *Liadz.* 52. W Azji konie są siadłe, niewiele jedzą, a jednak bardzo są pracowite. *Boter.* 498. *Praefractus*, ciężki, twardy, surowy, który się nie da nakłonić, siadły. *Mącz.* SIADOWAĆ, SIADUJE *ob.* Siedzieć et Siesć.

SIADZ *ob.* Sięgnąć. SIADŹ, SIADZENIE, *ob.* Siesć.

SIĄG, iegu, *m.*, sążen; *Boh.* sáh; *Morav.* sáha; *Sorab.* 2. łežežan; *Carn.* sěshěm; *Croat.* szcsáy, szeseny, klastfer; *Rag.* scěxagn; *Ross.* сажень; (cf. *Hebr.* צַחֲזֵן chozsen, *sinus*, *brachium*), die Klastfer, der Jaden. Siąg ma łokci 5. *Solsk. Geom.* 3, 157. Drzewo sęinaja, na kloeki tńa, z nich siągi układają. *Os. Rud.* 582. Siąg, stos drzewa długi i wysoki na 5 łokcie, szeroki na 5 ćwierci łokcia. *Os. Żel.* 85. SIĄGNAC, *ob.* Sięgnąć.

SIĄK! *in phrasi.* Ni tak, ni siak. Ni taki, ni siaki, *ob.* Sak. SIĄKNAC, *ob.* Sięknąć.

SIANIE, *ob.* Siac, *ob.* Siewba. — SIANO, *a, n.*; *Boh.* et *Slov.* seno; *Sorab.* 1. fěno, szyno, fsenno; *Sorab.* 2. szěno, szene; *Carn.* senú; *Vind.* fenu; *Croat.* szěno; *Dal.* szeno; *Hung.* széna; *Bosn.* sjeno; *Rag.* sjeno; *Slov.* sieno; *Ross.* сѣно; cf. *Ital.* fieno; *Lat.* foenum; *Graec.* ένω; *Germ.* das Heu. Skoszone trawy ususzają się na siano. *Kluk. Hosl.* 5, 295. Do gumna na siano spać. *Dwor.* J. Daj siana wołowi, a cuktu papudze. *Mon.* 70, 256. Ej siano, siano, mogłoby je księża jeść. *Rys. Ad.* 15. (specyalne). Fura siana mu w głowę zajechała; dumne marzenia. *Wolsk.* Jakby siano włoki przez niego, poszło przezeń mrowie. *Pot. Arg.* 728. et 779. Próżno siano młóci. *Pot. Arg.* 586. Nieprzyjaciela potarli nasi jak suchie siano. *Biel. Kr.* 85. *Biel. Św.* 181. By pies na sienie, sam go nie je, a krowie go nie da. *Rys. Ad.* 5. (sam nie używa, a drugiemu nie daje). Nie grab' dudku siana. *Dwor. C* 2. (nie porywaj się na rzecz nie twoją). Nie grab' dudku siana, ulgniesz po kolana, Będziesz - li tak zuchwały, Uwiązniesz jako mały. *Bies. roz.* A 4. Nie wykrećisz się sianem. *Rys. Ad.* 50. nie wyfiglujesz się, du wirst dich nicht herauswiefeln, herausdrehen. *Grod Dis. C* 4 b. *Mon.* 64, 725. *Simon. Siel.* 115. Już mu nie stało na wykrety siana. *Pot. Syl.* 86. SIANKO, *a, n.*, *dem.*, *n. p.* Jagnięta można w stajni karmić otrębami albo drobnym siankiem. *Spicz.* 155. — 2. Sienne żdziebelko, ein Heufplitter, Heubalzen. Czemu widzisz sianko w oku brata... *Sekl. Math.* 7. — 3. Wiązanka czyli kupka siana *Ross.* сѣно. Siedli wszyscy na trawie i na sianku. *Rej. Post. O* 4. — 4. Sianko, potraw. *Cn. Th.* 991. Stadyhen, Herbjehen, Grummet. 1. SIANOŻEĆ, *i, ż.*; *Croat.* szinokosas, hváda; *Vind.* fnoshet, traunik, (cf. trawnik); *Ross.* сѣножать; Jaka do koszenia siana, der Heufschlag, die Wiese. Panowie urodzają i sianożęci rolnikiem wypasowali; *agros et prata.* *Krom.* 491. Posiadacz sianożęci *Ross.* поженный. — 5. Sianożęć, sianożęcie, *ia, n.*, *foenisecium.* *Mon.* 75, 591; *Carn.* snosbet, kósete; *Vind.* fenofezhenje, fenospraulenje, fenofezha, kofitwa, fiezhje, koflni zhafs; *Croat.* szinokossa; *Bosn.* sjenokosej, kosidba; *Slav.* sinokosha, sienokossje, kosidba, sjensete; *Ross.* сѣнокосъ. пожня; koszenie siana, der Heufschlag, das Heumähen. Przyjdzie

czas sianożęci, kiedy wyniosłe zielsko, wraz z pozioma trawą padnie od ręki koszącego. *Psalm.* 57. — 6. Bujna sianożęć po łąkach się ścięła. *Zab.* 16, 185. *Kniaz.* siano skoszone, Heu. 2. SIANOŻEĆ, *ia, m.*, *foeniseca.* *Mon.* 75, 591; kosiarz, der Heumäher; *Vind.* kofez, fiezhnik, fenofek; *Rag.* sienokosaz; *Ross.* сѣнокосецъ. SIANOŻETNY, *a, e*, Heufschlag, den Heufschlag betreffend; *Ross.* сѣнокосный.

SIANY, *ob.* Siac.

SIARA, *y, ż.*, nieczyste mleko krowy po ocieceniu, (*Etym.* szary); die Viehmilch, die Beste, die erste Milch nach dem Kalben, collustrum. *Mącz.* *Cn. Syn.* 198; *Slov.* kulastra; *Sorab.* 1. fěra, husto mloko po pohrodze; *Carn.* mle-sva, smleśwa; *Ross.* молоково. — 7. De feminis: Nie zła rzecz jest tego dnia, gdy się dziecię urodzi, nie dawac mu matelynego mleka pożywać, bo przy tym czasie niewiastom siara albo plugawość niejaka gesta z pierśi odchodzi. *Sienn.* 466. *Spicz.* 185. — 8. Siara, mleko krowy ociech się mającej, im jest bielsza, tym bliższe ociecenie. *Kluk. Zw.* 1, 205. die Milch vor dem Kalben. SIARCZAN, *u, m.*, sulphas, sól z kwasu siarczanego i z zasady solnej złożona. *Śniad. Chem.* 1, 46. Schwefelsaurer Salz. Siarczyk. *N. Pam.* 6, 319. Siarczyk, sulphuretum, nazwisko dane związkom, między siarką a innymi ciałami zachodzącym. *Śniad. Chem.* 509. Siarcznik. *Mier. Mskr.* SIARCZANY, *a, e*; *Boh.* syrnaty, syrny; *Ross.* сѣрпный; od siarki, Schwefel, Zedra siarczana. *Kruml.* 587; (wątroba siarczana. *ib.* 204; siarczak. *Mier. Mskr.*). Kwas siarczany, acidum sulphuricum, kwas składający się z siarki i kwasorodu. *Śniad. Chem.* 229. Deszcz siarczany. *Ryb. Ps.* 18. Pan spuścił deszcz na Sodomę siarczany i ogniasty z nieba. 1 *Leop. Genes.* 49, 24. (siarkę i ogień. 3 *Leop.*) Te słowa siarczanemi snopkami pachną. *Baz. Hst.* 62. (stosem). Piekło siarczane. *Przyb. Mill.* 104. SIARCZYĆ *cz. dok.* SIARKOWAĆ, siarka przyprawiac, powlekać; *Boh.* sýrkowati; *Vind.* flveplati, poflveplati, flveplanje, flveplaria; *Croat.* sveplim; *Ross.* сѣрнить, їдвѣждѣ, mit Schwefel annahmen, überziehen. Winiarze wino ipsynujac, balunujac, balukujac, siarkujac, plastrujac, psuja. *Syr.* 1219. Siarkowany, inductus sulfurae. *Cn. Th.* 991, *Ross.* жупельный. SIARCZYSTOŚĆ, *sci, ż.*, sulfuratio. *Cn. Th.*, die Schwefelung, їдвѣfeliges Wefen. SIARCZYSTY, *a, e*, — o *adverb.*; *Boh.* syrny; *Slov.* syrnaty; *Vind.* flveplan, flveplast, poflveplan, fe flveplan flneflhan; *Croat.* sveplen; *Eecl.* жупельный; *Ross.* сѣрчатый; voll Schwefel, їдвѣfelig. Kamenie siarczyste wielorakie są, najglówniejsze kizy. *Kluk. Kop.* 1, 219. Kapiel siarczysta; *Boh.* smrdawka, (cf. smród). Siarczysty, siarkowy korzeń *botan.*, *ob.* Wieprzyniec. — 9. *Transi. fig.* Siarczysty, gorący, ogniasty, zapaleczywy, hřitij. Wkład w dyszel Alekto siarczyste woźniki, Których dobrze spaśł swemi Koeyt pastowniki. *Zab.* 15, 55. *Kniaz.* SIARKA, *i, ż.*; *Boh.* syra; *Slov.* syra. sírka, živi oběh; *Sorab.* 1. sehwabel; *Vind.* flveplu, fumpor; *Croat.* sveplo; *Dal.* szumpor; *Rag.* sumpor; *Slav.* sumpor; *Bosn.* sumpor; *Ross.* сѣра (2. żywica, 5. сѣра въ ушахъ gnój uszny; cf. сѣрпный szary, cf. *Croat.* sar żar); *Eecl.* поу-

СІАРКА, (cf. *sopel*); der Schwefel; Musta ziemna żywica, mająca w sobie kwas kuperwasowy; pali się błękitnym płomieniem. *Kluk. Kop. 1, 217. Jak. Art. 1, 64. et 515*; ciało żółte elektryczne, wolnym ciepłem topniejące, które się łatwo od ognia zapala. *Sioid. Chem. 75*. Siarka żywa, surowa, lebendiger Schwefel. *Sienn. Wykl. Siarki białogorejącej. Otw. Ow. 598. (Eecl. нека, єбра гопючая, иногда смола, cf. piekło)*. — Siarka do krzesania ognia, siarczysta nitka, papierek, heblowina, siarczyste zapaly, podpały. *Cn. Th. 991* = SIARNIK. *Boh.* syrka; *Carn.* shveplenka, shvepleniza; *Vind.* shveplenka, fvi-zhiza od shvepla; *Croat.* sveplénka; *Slav.* sumporacsa; *Ross.* сѣренька, сѣвѣильна, сѣраная спичка, der Schwefelstaden, das Schwefelbölzchen. *Kruml. 587*. Siarniki, niei w siarce maczane. *Magier. Mskr.* — §. *Transl. allus.*: Siarka, gorączka, popędliwy; bigföpfig, Hitzföf. Predki jestem jak siarka. *Teat. 8. b, 85*. I ja tak byłem w leciech We Pana, jak siarka. *Teat. 24, 89. Czart. SIARKOWAĆ, ob.* Siarzyć. **SIARKOWY**, a, e; (*Boh.* syrny; *Rag.* sumporni); od siarki, Schwefel. Kolor siarkowy *Slav.* sumporita boja. Siarkowe naczynie, do topienia siarki *Ross.* сѣрница. Siarkowy rzemieślnik, górnik albo zlewacz. *Cn. Th. 991, Bosn.* sumporar, koji cini stigne od sumpora; *Rag.* sumporär; *Croat.* sveplénár. Siarkowa luta = **SIARKOWNIA**, i, z, chyz albo warstat, gdzie siarkę sprawują, warzą, sulphuraria. *Maçs.*; *Vind.* shveplénifue, shvepleniza; *Croat.* sveplénicza; *Bosn.* sumporisete, mjesto od sumpora, die Schwefelblütte. — Siarkowy korzeń, ob. *Wieprzyniec*.

SIASĆ, ob. *Sieść*.

SIATCZANY, SIATCZYSTY, a, e; *Rag.* mrexast; *Ross.* сѣрчатый; na wzór siatki, dziurkowaty; neğıörnig, wie ein Neğ. Siarczyste budowanie; *reticulata structura. Cn. Th. 991*. **SIATKA, SIATECZKA**, i, z, dem. *Nom.* sieć; *Boh.* sytko; *Sorab.* 1. sėika; *Sorab.* 2. sėitka; *Ross.* сѣрка, сѣтовка; (cf. *Carn.* sėtkám = pończochy dzierzgam); das Neğchen, ein fleines Neğ; (*Croat.* mrešieza, tréz; *Rag.* mrexiza; *Bosn.* mrisgija). Siatki na ptaki, ryby, etc., Vogelneze u. Siatki przepiórezane są małe, na laseczkaeh osadzone. *Kluk. Zw. 2, 519*. — *Fig.* Umysliłi też go siatką, którą on z karków ich zrzuceł, przykryć. *Birk. Dom. 130*, (cf. sidło). Młodym siatką jest uroda. *Dar. Lot. 48*. Szczęście wyskoczyło mu z siatki. *Morszt. 69*. (z klatki, jak ptaszek). — Siatka, czepiek niewieści, worek siatkowy; eine Neğhaube, ein Neğhauf. Siedząc obiedwie przy stole, jedna siatka, druga hałtowaniem się zabawia. *Teat. 2, 5. Bars.* — Siatka w oknach, żeby much przez otwarte okna nie wpuszczać, Miegengatter. Siatka w budowaniu miasto okien albo kratek. *Cn. Th. 991*. Poczynił dwie siatce [dual. 2], które mały okrywać a ozdabiać ono dwoje obtoczenie, które było na wierzchu słupów. 1 *Leop. 5. Rej. 7, 41*. Siatka pajeczka = pajeczyny, Epimweben, Epimwebenbe. Jako pajeczka siatka, jest ufanie głupiego. *Pociej. 80*. Żle kiedy prawa podobne są siatce pajecznej. *Petr. Pol. 531*. (błąk się przebija, a mucha uwiąznie). — *Anatom.* Siatka w oku, retina. *Kluk. Zw. 1, 15*. die Neğhaut. Siatka w pustości brzuchowej,

pokrywająca kiszki, omentum; *Ross.* сальникъ, das Neğ im Leibe, die Neğhaut. *Perz. Cyr. 1, 47. et 48. Krup. 2, 15*. — 2. Siatka czyli czep, drugi żołądek zwierząt przeżuwających. *Cn. Th. 178. Kluk. Zw. 1, 41. Zool. 27*. der zweyte Magen der wiederkäuenden Thiere, das Garn, die Haube, die Mäge. **SIATKOKRUSZ**, u, m., geřitřter Sobald; niby jak siatka albo gałzkami poznaczony krusiec kobaltowy. *Kluk. Kop. 2, 218*. **SIATKOWATY**, a, e, — o *adverb.*, na kształt siatki, neğıörnig, geneat. Siatkowate, siarczyste budowanie, *reticulata structura. Cn. Th. 991*. **SIATKOWAĆ**, -ać, -uje *cz. niedok.*, siatki robić, lub na kształt siatki dzierzgać, krajać, (cf. szatkować); Neğe machen. *Tr.*, neğbülüş mufen, idneiden; (*Carn.* sėtkám = pończochy dzierzgam). **SIATKOWY**, a, e, od siatki; *Rag.* mrexast; *Bosn.* mrisgjast, Neğ =. Kawal ten może być oplatany albo kratkowym węzłem albo też siatkowym. *Jak. Art. 2, 95*. (w siatkę, jak siatka). — *Anat.* Błonka siatkowa wnętrzości obejmująca, omentum, dzieli się na wielką i małą siatkę. *Krup. 2, 15*. Żyła żołądkosiatkowa. *Krup. 5, 86*. **SIATNIK**, a, m., co siatki lub sieci robi; *Croat.* mrešar; *Rag.* mrexär; *Bosn.* mrisgjär; *Ross.* сѣтовникъ, f. сѣтовница, der Neğmacher, Neğstricker. *Cn. Th. 991*. — 2. Siatnicy u Rzymian, zapasnicy, mieli sieć na łowienie przeciwnika, *retarii. Nar. Tac. 2, 241, ob.* Siólnik, die Neğstricker bey den Römern. **SIATNY**, a, e, w siarce będący, od siatki, Neğ =; n. p. Siatne albo w sieciach oka. *Cn. Th. 991*.

SICINA, ob. *Sit*.

SICZ, ob. *Siecz*.

SIDALEN, ob. *Siedalen*.

SIDLIC *cz. niedok.*, (cf. *Germ.* seideln. *Идлг.*), usidlać, *pr. et fig.*, verřitřfen, fangen in einer Seillinge. Pe mamy lo-gactw, tyle mamy sidła, w których się sidliny, i na których, jako ptacy na łapie igitemy. *Zarn. Post. 2, 509*. Chcesz mię pochlębnem sidle słówkami. *Past. Lad. 112*. **SIDLNIK**, a, m., który usidla, der in der Seillinge fängt. Sidlniki u Rzymian przeciwnika powrozem zadzierzgnawszy, o ziemię rzuceł. *Pitch. Salt. 57, ob.* Siatnik. **SIDŁO**, a, n., **SIDŁEKO** dem.; (*Boh.* osyđlo, lječka, lečka; *Slav.* osyđlo, sklonka, plėitka; *Sorab.* 1. koszedwo; *Carn.* pėkla; *Vind.* thilu, flūuo, suders (cf. zadzergo), klank, kvank, pragla, progou, nastava, vjemniza, klupa, mreša; *Croat.* priglo, szprusniza, zanchicha, zanka (cf. zankiel), zadėrska; *Slav.* zanka; *Bosn.* zancie), tonot, pleniça; *Eecl.* сило, осилъ, давило, удавца (cf. dawid, przyłto; *Ross.* силовъ, удава, удавка, давило, петля, петелка, петлице (cf. petlica), навьтъ, ковтъ, (cf. knue); cf. *Germ.* Seil, Sille; *Svec.* sole; *Græc.* σήλιον); — na ptaki i zwierza połapa, pomek, potrzask; die Seillinge, die Dehne, der Jallřřtd. Pořitřng wielkości ptaszków z mniej lub więcej końskich włosow razem wziętych, nakręca się sidła. *Kluk. Zw. 2, 582*. Na ulowienie ryb w wodzie, ptastwa na powietrzu, zwierza po lasach, ukryte sidła rzuceć nam pozwoleno. *Mon. 64, 517*. Zajazcka w sieci myśliwicy dostane, Jarzabek w sidle na drzewie zostanie. *Zbl. Żyw. 1 2*. *Jak.* kiropatwa bywa przywiedziona do szlaku, albo kózka leśna na

sidło, tak i serce pysznego. 4 *Leop. Syr.* 11, 52. Temu ptakowi nie kładłem sidła; a widzę, że się wnet ułowi. *P. Kchan. Orł.* 1, 569. Kreć się, figluj, jako raczysz, Abyś miał w sidelka twoje Wolne wprawić serce moje, Tego nigdy nie obaczysz. *Past. Fid.* 728. Kto na kogo sidło stawia, sam się w nim ułowi. *Radz. Syr.* 27, 28. kto drugiemu dołki kopie, sam w nie wpadnie, wer andern eine Grube gräbt, . . . Sidła stawiać, dołki kopać *Ross. навѣтовать, проекивать, проекивать.* Ludzie ci łatwo w zastawione sidła wpaść mogą. *Teat.* 17. b, 17. Adwersarze własnym sidelkiem samych siebie ułowili. *Satin.* 5, 96. Katylna najwięcej ludzi młodych w sidła swe schwytał. *Pilch Soll.* 29. Czartowskie sidelka. *Bals. Niedz.* 1, 5. — 2. *Prov.* Sidło widło. *Dudz.* 56. gadu gadu, ni siadło ni padło, ni w pięć ni w dziewięć; wlaż na gruszkę, kopał rzepę; chi emigēs Schwager, nicht gehoben, nicht getoeben; wajb mir den Pelz, und mach mir ihn nicht naß. SIDŁOWY, a, e, od sidła, *Ästlingen*; *Ross. сидлоуи.*

SIE *Proutm. Sing. et Plur.*, — Genit siebie, Dat. sobie, *vulgar. se*, (m. p. Kupię se drzewa. *Teat.* 16. c, 64. *Men.* 70, 597). Accus. się et siebie, *Instr. sobą*; *Loh. se*; *Slov. sa*, si, sebe; *Sorab.* 2. sze, szebe; *Sorab.* 1. szo, szebe; *Carn. sē*, sēbe; *Vind. se*, febe; *Croat. szebe*, sze; *Eccē. ca*, cere; *Ross. себѣ*; *Lat. se*, sibi; *Græc. ἑ*; *Germ. sich*; 2. 1) *Umbilicus personis Latinis et Germanis redditur*; e. gr. myję się, idź wajbte mi; myjesz się, tu waidit dich; myje się, er waidet sich; myjemy się, wir waiden uns; myjecie się, ihr waidet euch; i. ja się, ja waiden sich. — *Cum prima persona, e. gr.* Czasem mówimy: dziękuję sobie, nie mogę ni na kogo skarżyć, jedno sam na sie, i sam sie skarże; cnierezim sobie. *Carn. Sa.* 542. rāc rāc id mir fāhst, id fāst über niemanden Wagen, als über mich; id bin mir selbst zum Efel geworden. Dozwól mi z sobą płakać. *Græc. W.* 155. mune samema, na samotności; lōb mich mit mir allein weinern, allein in der Einsamkeit weinen. Mam, ale nie sobie tylko; wszystko, co na m, wasze jest. *Sk. Kaz.* 571. nicht für mich allein. N. mogłam tobie, ledwo sobie. *Rys. Ad.* 51. Przewij sobie, potym tobie. *Rys.* 17 57. Pierwszy: pukał szczęścia, tak drugiego siebie. *Zm.* 15, 228. drugi: ja, któ wiciteś ja. — *Cum secunda persona, e. gr.* We Pan patrz sobie. *Teat.* 50, 55. sich dich selbst redt an. Soła mierz drugich. *Cu. Ad.* 1075. na swą skłobosć patzając, zrozumieć drugim, nach dir mich andere. Soła nie mierz drugich. *Cu. Ad.* 1075. (nie wzyscy mogą, co ty). Nie chodź z siebie o innych bredz mame. *Teat.* 17. 15. arbeite nicht nach dir von andern. Soła pierwej dobrze uczyć, potym drugiemu. *Cu. Ad.* 1075. pi rwej Sobkowi, potym Dobkowi; ihre dir selbst zerstört Gutes, dann dem andern. Ty nikomu tak nie wierz o sobie, jak sobie. *Zab.* 8. 555. traue niemanden in Hündstet deiner mehr, als dir selbst. Gdziebyś od siebie uciekł, poniesiesz wszędzie z sobą swoje skłonności. *Teat.* 27. c, 44. — *Cum tertia persona, e. gr.* Jak sobie posłał, tak się wyspi. *Teat.* 21, 55. Tizoba tu o sobie pomysłić, to nie przelówka. *Teat.* 15, 102. (o własnym ratunku).

Kto sobie zły, a komuż dobry? *Rys. Ad.* 22. Niż suknia, bliższa koszula przy ciele, Młodość bliźniego, od siebie się rodzi. *Jabl. Buk. H b.* od swojej własnej osoby, die Liche des Nächsten macht von sich den Anfang. Sobie dobry, sobie gali. *Cu. Ad.* 1075. Co mi po miedrku, co sam żyje sobie. *Zab.* 13, 57. O tej dobre, Każdy sobie. *Żegl. Ad.* 189. *Rys. Ad.* 52. Człowiek się nie dla siebie tylko rodzi, Żyć mu też tylko sobie się nie godzi. *Pilch. Sen list.* 56. Pszczółka me sobie miód złwera, Wól jarmem dla drugich kark sobie naciera. *Teat.* 46. b, 22. Nie sobie ptaszek małych dziatki rodzi, I owca w wełnie nie dla siebie chodzi. *Stryjk.* 257. Kreza syn sobie był niemy, ojeu na zdrowie począł mówić. *Warg. Wal.* 171. Cnota sobie nagrodą, cnota sobie zyskiem. *Pat. Arg.* 507. Cnota się sobie samą soba płaci. *Kehow.* 57. Małz s obą eo czynić. *Biel.* 102. Nie wie, co z sobą ma czynić, stanął jak wryty. *Nag. Cyr.* 42. (z swoją figurą, z swoją osobą). Dżbanem leje w się, aż mu po uszach ciecze. *Rej. Zur.* 59 b. (przez gardziel). Któraż była tak potężna sła, Któraby sobą się nie olała? *Tward. Misc.* 115. swom ciężarem durd sich selbst, von sich selbst, durd ihre cigre Last. Ta pani się nie olejżrzy, chyba wszystka sobą, jak wilk. *Gorn. Dan.* 54. całą swoją osobą, sie kann sich nicht anders umgeben, als mit ihrer ganzen Person; sie muß sich ganz umdrehen, sie hat ein freies Genick; *Vind.* vfobstvu, ofoba; *Sar.* sobstvo; *Carn.* usčbstvu, osčb ošes, zakładnik; *Croat.* szobstvo, oszoba; osoba; *Rag.* bez sobstva, bezsobni *impersonalis*. — Sobie pan, pan sobie, swobodny; *Carn.* samstvoj, (samostvoje substantivus), *Vind.* sam fvoč, fvočolen, fvočuk, fvočovalnik; *Eccē.* camomannuz, sein cigre Herr. Gospodarz jeden był sobie psoem i orz z pastucem. *Jak. Ek.* 81. Sobiepan, hotman lakemstwa i zardzości. *Lij. Wz.* 168 b. Sołe-paisowa, swoboda, wolność. *Wid.* (Dob osobiti sy sobie przywle szczy; *Slov.* samostownost, swėwolnost limgbra sē; *Ross.* camomennobari panem sobie być, czyli od się podoba). Sobie co czynić, ut leżć sobie, chodzić sobie, spływać gwołi sobie, für sich, zu seinem Vergnügen, gemüthlich, weigemuth. On sobie spiewał, er singt sich aus. Ja tu sebie będę siedział. *Zab.* 10, 191. Mam się dobrze, żyję sobie wygodnie. *Teat.* 44. 46. Lepszj rozkoszy używa, eo sobie w cępljój ulosć sidi, a grzanki s bis do páwa kraje, niż ten, co po szelnie biega. *Lij. Zur.* 67. Jem sobie, piję i używam. *Teat.* 13, 67. — *Similiter*: Nużę, idź sobie przez zjad. *Teat.* 14. d, 15. idź swoją drogą, ach deines Weges. Nie potzeloję ciebie, pijjż sobie. *ib.* 44. c, 555. (cf. wolta). — Od siebie, von sich; u furmanów: od siebie na prawą rękę, bey dem Zuberleuten: hett! rechts; *opposit.* k s le, na lewą rękę, (schwund! links. Od siebie, k sobie wyraz stangrota i forszpana, który mając po prawej ręce koma dyszlowego, kieruje nim ku sobie i od siebie, czyli na prawą i na lewą stronę. *Mugier. Mskr.* Od siebie, *Slov.* od sebe, na prawau stranu; *Boh.* hat; *Sorab.* 2. hot; k sobie; *Sorab.* 2. k' szebe, tshwo; *Sorab.* 1. hotte tenet dextram, retinet sibi, schwude, *sinistram.* K sobie, *Eccē.* ошую, ошуюю, съ лева, на левѣ, шуяя,

моуна lewica, мою lewy). Musi być gdzieś drugi in-
szy gościniec, k sobie albo od siebie, którym mijają tę
topiel. *Żarn. Post.* 5, 750 b. Koń ten k sobie (ku so-
bie), czy od siebie, wszelako dobrze ciągnie. *Teat.* 52,
10. Ciągnie starego ziemia k sobie. *Kulak. Wiek.* C 4,
(ku sobie, do siebie). — Po siebie, po sobie, *ob. Po.*
— *Exempla de plurali Pronominis* się, *significatione vi-*
cissitudinis duarum partium, się, *cinander*. Bądźmy jak
dawniej sobie przyjaciele. *Zab.* 14, 256. *Szym.* wzaje-
minie, *Freunde von einander fern*. Jesteśmy sobie siostry
kochające się. *Teat.* 13, 3. Ruś sama między sobą nie
mogli się z sobą długo zgodzić o ten Hahcz. *Biel.* 116.
die Reußen unter einander, *sonnten sich mit einander nicht*
lange vertragen. Ruskie książęta poczel między sobą wal-
czyć, i jedni drugich wypędzali. *Biel.* 115. A tak te-
raz dajmy sobie ręce z tymi ludźmi, i uczynimy sobie
z niemi pokój. I *Leop.* I *Hach.* 6, 58. Oni są bardzo
w dobrę z sobą przyjaźni. *Teat.* 21, b, 14. Nie zawsze
z sobą będziemy; prędko przyjdzie nam z sobą się roz-
stać. *Teat.* 21, 6. *nicht immer bey einander*, *halt von ein-*
ander. — §. 2) *Sie, ut Particula nullis Verbis in omni*
genere, numero et persona est perpetua socii, sic ut sine
illa nunquam preferantur, *e. gr.* boję się, *ich fürchte mich*,
dziwuję się, *ich wundre mich*. — *Observandum, Polonos ma-*
jorem numerum habere tubum reciprocorum, quam Ger-
mani, *e. gr.* Śmieje się, *ich laufe*; targuje się, *ich handle*,
ich dinge; pokam się, *ich verße* u. *f. w.* — *Sie, subau-*
ditur aliquando, cum proximo praecessit, e. gr. Gnie-
wasz się? *R.* Nie gniewam. *Lu. Th.* 991. Zaimek: sie,
ile możności nie powinien być często użyty. *Col. Wp.*
218. — §. *Sie, cum Verbo tertiae personae est periphra-*
sis impersonalium, ut spi sie, es idläst sich, dormitar,
idzie sie, es geht sich, idur. Cu. Th. 991. *Periphrasis*
hacc locum tenet Ger. i on, Gemüth man, en dort,
man idläst, en marche, man geht. Pędzie się o tym
myślało. *Teat.* 56, b, 58. *man wird daran denken.* Poni-
mał groźnego; wzięło się może więcej jak w szkołach,
ale mi tego nie żal. *Kas. Pod.* 2, 115. *W więcej pla-*
wziętem, więcej mnie luto. Nigdy się za b gatego udo-
wać nie trzeba, kiedy się jest ulogon. *Teat.* 4, b, 96.
wem man arm ist. Będzie się meo żłowilo, że się
tak wiele czasu marnie strawiło. *M. n.* 75, 159. *idläst*
znało się dobrze sobie samego, wiaziłoby się, co się
na złego a co dobrego. *ib.* 70, 255. *Bawi się często-*
króć z ludźmi występować, ale w rzeczy samej gardzi
się nimi. *Zabl. Roz.* 111. *Nie żyje się z nimi, ani*
ich się słuca i uważa; nasza banda górę bierze. *Teat.*
19, c, 11. — §. *Sie, Verbo activo superlativo vim pas-*
sivam tribuit, n. p. Ślawa to na tym miejscu bierze się
całe w innym znaczeniu, *es wird genossen.* *Nunnu-*
quam passivum et recipiunt unum idemque valent, n.
p. Pragnieniem rzeczy, a wielu zrazem, *Umstelt sie psur-*
je, serce lalamuci. *Zab.* 12 79. *das Gemüth verdrbt sich*
oder wird verderbt. Pieniądze się wydadzą, *man sie*
postrechez, *das Geld wird ansggegeben, oder geht sich aus,*
ehe als man merft. Mógł się być ten człowiek wypu-
ścić, by był nie apelował do cesarza. I *Leop. Act.* 26,

52. (mógł być wypuszczonym, można by go było wypu-
ścić). — §. 5. *Sie, dusza, myśl, umysł, przytomność du-*
szy, reflexy, n. p. Przy sobie być przytomnym sobie
być, *przytomność swoje mieć*; *bey sich fern, sich gegen-*
wärtig fern, bey Gegenwart des Geistes fern. *Szalałam*
urazona, nie wiem, com mówila, Mogłeś wiedzieć, że m
w ten czas nie przy sobie była. *Morszt.* 556. *Zdawał*
się odchodzić od siebie. *Zab.* 14, 545. *zmysły tracić;*
Eecl. *небѣтвенца, von Sinnen kommen.* *Niektórzy na ten*
postrach od siebie i od rozumu odchodzib. *Bark. Dom.*
20. *Powiadamy o gniewliwym, że od siebie odszedł,*
że sobą nie włada, że uchyłił rozum i przytomność.
Pelch. Sen. gn. 115. *Odeszły od siebie, i srodze nie-*
spokojny. *Zab.* 6, 217. *anßer sich.* *Zasmucony od*
rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *S.*
Dz. 570. *Z siebie sam, z swojej głowy, n. p.* *Tacy*
 tłumacze dzieła te z siebie napisać byli zdolni. *N. Pam.*
15, 106. *tożymalnie.* *Jozue nie miał tego sam z sie-*
bie, ale od boga. *Bark. Zyg.* 4. *(nie z własnego domy-*
sła). *Łokietek dosyc z siebie czynił zawady.* *Biel.* 187
(le od niego zabrał). — *Przez się, ch. Przez.* — *Przy*
sobie, n. p. *Babko daję na pokój, nie mam nie przy*
sobie. *Teat.* 24, 101. *Czart, w kieżeni z sobą, na do-*
rodziu, id habe nichtš bey mir. — *Alter:* *Powiem ci,*
ale proze, mieżę to przy sobie. *Biel. Hist.* 62. *(nach*
to 1ężbie między nami, nikomu nie powadaj). — *Na*
się, n. p. *Goj Annibal maisto obiegł, mieszczanie wiel-*
ki głód na się mieli. *Koss. Zer.* 156. *głód im dekuwał,*
dał mi się w znaki, musieli wielki głód wytrzymać. *ch.*
Na — Po sobie, Gef. E. L. nocou' tvo, nocou' cie, czu-
coćnoranie posidek, pomocey, ch. Po. — *Z sobą, ra-*
zem, mit sich zugleich; Szazab. 1. *lobu, zpowu spólnie,*
razem. *Jżeli Pan chce co jeść, to proszę z sobą.*
Teat. 55, b, 50. *Wprowadź córke swoje z sobą bier-*
zynie. *ib.* 50, b, 26. *To tedy nie nie mam mowić, chę-*
łym ich razem kęć z sobą mogła. *ib.* 10, b, 51. *Gef.*
Łecl. *совоюзны, вхору съ нѣмъ куда razem z kim*
wobody, союзнати союзнати, stęje z kim razem; со-
юзнанин, нѣтеръ съ кѣмъ хванить razem chwabić.
— §. 4. *U siebie, w sobie, w swojej, in finem Regis,* *by*
śa mi śanie. *(B. sa. et. S. sa. s. ob. w. z. l. a. pokoj; S. sa.*
sobas, pokojosy; E. cl. cron, cronon, pomieszkanie).
Pożam walem jeść objad u siebie z gankiem. *Zab.* 5,
207. *Czekam tedy Pana mego u siebie.* *Teat.* 15, b,
58. *et. 21, c, 15.* *Tu mój pokój, myśl, jak gajęś u*
sobie była. *Teat.* 18, d, 56. *Sans fa u, bez ocermo-*
nu, bez miljkeyi, tak jak u siebie. *ib.* 21, 8. *Jak w*
domu. *Przeź do siebie, tam na rzedle odpowiesz.*
ib. 26, 62. *Wzawszy posma moję, poszedłem do sie-*
bie, gazonem zasłał łona. *M. n.* 61, 654. *do domu, nad*
śanie, in meū Regis. *Przeż zabawiony, do siebie od-*
szedł. *Kas. Pod.* 2, 229. *do swego pokoju, in finem Zim-*
mer. *Pójdzie do siebie dzieci, zmartwanemu tyle Po-*
trzeba mi spokojnej osolności chwile. *Zabl. Zab.* 95.
Nie być u siebie w stancyi. *Vind. vmbuti, vmpostati,*
ans fern. **SIEBIEBÓJ, ju, m., samobójstwo, Selbstmord.**
Zgul się siebiebojem *Przyb. Ab.* 127. **SIEBIEBOJSTWO,**

a, m., *Przyb. Milit.* 559. SIEBIELUBCA, y, m., egoista, samolub, sobek, samościece; *der Selbstludler, Egoist.* Zła Ludwik władzą swą na ludzi złych i w społeczności ludzkiej żyć niegodnych siebielubeów. *Nar. Hst.* 7, 6. SIEBIELUBNY, a, e, samolubny, egoistyczny; *Boh.* sobětný. Siebielubna pycha. *Nar. Dz.* 2, 152. SIEBIELUBSTWO, a, n., SIEBIELUBNOŚĆ, sei, ż., egoizm; *Boh.* sobětnost.

Pochodz. *przedsięwziąć, przedsięwzięcie; sobek, sobić, posobny; sposób, sposobny, sposobieć, przysposobieć, przysposobiac, sposobność, podsobny, przedsobek, zasobny; zasje, zaś; — ½. osoba, osobny, osobność, osobliwy; przedsię, przecie, przecież; — ½. swój, swojak, swojski, swojstwo, swojszczeń; oswoić, oswajać; swoboda, swowola, oswobodzić, wyswobodzić.*

*SIEBIERKI Moskiewskiej, od 1000. *SIEBIERSKIEGO sukna od postawu... *Instr. cel. Lit. (Ross. vulg. cěверкiи zimny; Eccl. cěверкiи północny).*

SIEĆ, sieki, siece, siekć cz. *niedok.*, Siekać *cont.n.*: *Boh.* seči, secy, sýcy, seeti, sekl, sekám, seku, seknauti, sekati, sekawati; *Slov.* sekati, sěcat, sěcem; *Sorab.* 1. fěkam, fěczžu; *Sorab.* 2. szěz, szěkl, szěku, szekaseh; *Carn.* sekati, sekal, sekam, (sěklám = posiekiwam); *Vind.* siezhi, siekin, siekla, siezhem, sekati, sekuvati, fecat, shagat; *Croat.* siechi, siechem; *Bosn.* siechi, siechi, prisiechi; *Rug.* siechi; *Slav.* siehi; *Ross.* сѣть, сѣкать, cěry; cf. *Lat.* seco; *Graec.* αἰζῆω; *Germ.* haften; *Angl.* haek; *Svec.* haeka; *Ital.* acciare, cf. segare; cf. *Germ.* fügen; siekać co siekierą, rąbaczem, rąbać, posiekać; haften, haftend haufen, zerhaufen. Swoją szablą hartowną siekłeś Turkieś ezola. *Bies. roz. B* 1. Sieć mierzem = eiać, haufen mit dem Schwerte. Miecz ostry, na obie strony siekający. *Rej. Ap.* 14. (obosieczny). Okrutnie się bili i siekli na się. *P. Kehan. Orł.* 1, 7. W tym pójła do pałaszów, i nielutościwie Imą siec na się. *Simon. Sieł.* 44. Niemey siekli się z Polakami. *Zbil. Dr. B* 4. (ra-bali się). Sieczenie się z kim *Eccl.* rykoszczenie. — Siec łake = kosić, die Wiese haufen, mähren. Kiedy łaki sieka, tedy nie siecz dzień podle dana trzech dni; bo kto tak siecze, tedy wszystko rad zgnoi. *Haur. Ek.* 76. Niezahamowana Śmierć siecze wszystko kosą zagniewana. *Past. Fid.* 25. Ziola na łakach sieczonych pasterki zbierają; *tonsio in vallibus. Opw. W.* 165. Siec owies, kosić na grabki, den Haber schneiden. — *Phrast.* Człowiek fałszywy, i tak i owak słowa odmienna, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. *We-resz. Reg.* 118. — Siekć kamienie = łamić kamienie, lupam, cieszę. *Cn. Th.* Steine brechen. — *Similit.* Siec kogo różgą, bieżem = chłostać, smagać, ćwiczyc; einem Streiche geben, ihn peitschen, ihm die Ruthe geben, ihn haufen, streichen. Z różgami się rozszykują, żeby go siekli. *Wys. Iyn.* 44. Wyswieceając z miasta zbrodnia kat siekli miotłami. *Dwor. G* 4. Siekali się nago różgami. *Kolak. Wiek. B* 2. Nielutościwie, jak bydle jukie go siekli. *Teat.* 8, 91. Trzykroć się na każdy dzień siekli żelaznym łańcuchem, aż do krwi wylania. *Zygr. Pap.* 78. — ½. *Aliter*: Sieka muchy konia. *Cn. Th.* 996. kosa, gry-

zą, kásają, die Fliegen flieden das Pferd. Wiatr siecze = ostry jest, der Wind ist schneidend. *Tr. — §. Tr. fig.* Galera ta długimi daleko siecze wiosły wodę. *Bardz. Luk.* 47. Bije, porze wały, sie schlägt mit langen Rudern die Wogen. Na deskach płyną, siekac morskie wody. *Bardz. Trag.* 549. Wybili się na morze, moeno je siekając. *Otw. Ow.* 451. Siec powietrze, die Luft durchschneiden. Są owe ptaszetom skrzydła, któremi wiatr sieka po powietrzu. *Kulig. Her.* 251. Biedna ja ptaszyna, nie mogę lotem jak przedtym siec powietrzne kraje. *Toł. Saut.* 71. Hipogryf predko skrzydłami machał i tak predko sieki powietrze, jak piorun. *P. Kehan. Orł.* 145. Gdy szybko wiatry siekla, głóg ją w biegu strzymał, Gdy za suknią fałdzista kolecami poimał. *Nar. Dz.* 55. Nie uciekaj, woła, przede mną! (bo siekla nogami). *Żebr. Ow.* 20; (*fugiebat enim, cf. ezesze*). — §. Włosy się sieka = łóza, die Haare fallen aus. Jeśli się którejś białejgłowie włosy sieka, a temu nie rada, potrzeba naprzód wziąć na laksans; bo z cholery przypalonej najbardziej włosy się sieka. *Sleszk. Ped.* 12.

Pochodz. *siecz, sieczka, sieczna, siekacz, siekanina, siekanka, siekiera, siekierka, siek, sieknie, sieczysty; dosiec, dosiekać, nasiec, nasiekać, obsiekać, odsiecz, obosieczny, pasieka, posiekać, przesiekać, przysiek, rozsieca, rozsiekac, wysiekać, zasiekać, zasiek, zsiekać.*

SIEĆ, i, ż., (siatka *dem.*); *Boh.* sýt, lěč, teneto, keser, (cf. kaserz); *Morav.* tenata; *Slov.* sýt; *Sorab.* 1. fetz; *Sorab.* 2. szöseh; *Carn.* mresha, (*ob. Mezeźna*); *Vind.* mresha, mreshiza; *Croat.* mřesa, mresieza; *Dal.* mřixa; *Rug.* mřexa, mřexiza; *Slav.* mřixa; *Bosn.* mřesgja, mřisgja; *Ross.* сѣть, мережа, мережа; *Eccl.* мрежа, мрежница, прыго, бредникъ; das Netz. Sieć rybia, sieć ptasza, sieć na zwierza; *šijberneš, Bagelneš, Žbirneš.* Sieci oczyste. *Bardz. Trag.* 122. Sieci są najwłaściwszym narzędziem łowienia ryb; mając oka, wodę przepuszczają, a same ryby otulają. *Kluk. Zw.* 5, 241. Dryga, sieć na jesiotry. *Magier. Mskr., Carn.* drąga; *Ross.* калиданъ. Podrywka, sieć mała do łowienia ryb, o dwóch pałkach na krzyż, na długim kij, która się do góry podrywa. *Magier. Mskr.* Stronna sieć, sieć pomierna, służy na białe ryby. *ib.* (*Carn.* pirotneza, nozniza; *Ross.* бережникъ, свичатка gatunki siec i rybackich), (*ob. Nie-wód, włoka, drugubica, mřeźna*). Wielką siecią nie łów, gdzie więcierzem ułowie możesz małą rybkę. *Opal. Sat.* 51; (*quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura*). — Sieci myśliwskie robią się z sznurów konopnych, z mniejszymi lub większymi okami; tak się zastawiają, aby zwierza wpadłego okrywały i poplatały. *Kluk. Zw.* 1, 596. *Ross.* teneto, тенето, тенера. Stawiający sieć, *Carn.* mřeshnik; *Croat.* mřesar; *Eccl.* мрежевержець, мрежникъ, сѣжникъ; *Ross.* тенетчикъ. Zajączka w sieci myśliwiec dostanie. *Zbil. Żyw.* A 2. Sieci na ptaki, bardzo subtelne, pajęczyny zowią. *Cresc.* 659. Sieć lotowa do okrycia kuropatw. *Haur. Sk.* 284. Gdy ptak na sieć patrzy, darmo sieć zastawiasz. *Birk. Kaz. Ob. K* 2. — *Pr. et alleg. fig.* Zbierajcie sieci, bo już ptacy nie leca. *Rys. Ad.* 77. Dobry łowiec wie, jak

sieci zakładać. *Corn. Sen.* 275. Był wilk w sieci, i przed siecią; *vulpes iterum laqueo non capitur.* *Rys. Ad.* 5. (szczwany, sparzony na zimno dmucha). Nie jednego hordyńca rycerz w sieć nagnał. *Pasz. Chor. A* 5. wsadził go w kozi rózek, w ciasny kął wegnał; er bat ihn in die Enge getrieben, in's Netzlein gefagt. Latasz zhlakana sarneczko po lesie, Samaś zostawszy bez matki, jak w sieci. *Zab.* 15, 209. jak w saku, jak w matni, wie im Saack. Z płocha przyszedł podstawa, by się z sieci wyrwał. *Rej. Wiz.* 170. Do sieci wpadnie, kto z głupiem kradmie. *Rys. Ad.* 11. (w dół). Już to za siecią. *Pot. Syl.* 505. już klamka zapadła, tyżka po obie-dzie; *schon verhey, schon zu spät.* Gdy mu gniew serec tyka i rozpada, Nie już za siecią, onym odpowiada. *Chrośc. Luk.* 52. Widzicie sami, co to za sieci na was. *Nag. Fil.* 267. (sidła, łapki, dołki). Wszędy łakomstwo a swawola tak szeroko rozbiły sieć swoje, że trudno i niewinnemu, aby się z niej wybić miał. *Rej. Zw.* 78. Prawa nasze, sieć pajeczka, z której się bak wykrepi, a mucha uwiąznie. *Pasz. Dz.* 114. *Rej. Zw.* 224 b. (siatka pajeczka). SIECIOWY, a, e, od sieci, Netz; *Boh.* tenetnj; *Croat.* mresni; *Ross.* сѣточный; *Eccel.* mrežnyj, пережnyj.

SIECZ, SICZ, y, ź, zasięk Kozacki, Hajdamacki; *Ross.* сѣча, сѣчь, ein Seifen-, Handamafenverban. Siez Zaporowska jest horda Kozaków Siezowych, mających swe w Siezy Naddnieprskiej siedliska, aż ku granicom Czarkowskim. *Dyke. Geogr.* 5, 46. Siez, Kozacy Siecy. *Lubienisk. G.* 454. Duchy owe zuchwałe tej co wódz dziczy Zaprawione w Śmoleńsku krwią północnej Siezy. *Teat.* 45. d, 66. *Wyb.* — §*. Samson w polu zapalił Filistynów siecza. *Pot. Jow.* 2, 78? SIECZBA, y, ź, sieczenie, koszenie zboża; *Boh.* sečba; *Vind.* sezba, siezha, siezhenje, koflja, kofitje, kofenje, das Säuen des Getreides. Po deszczu najlepsza sieczba zboża, bo się nie tak mierzwi zboże. *Haur. Sk.* 81. (*Eccel.* сѣвъ cios, plaga). SIECZCZANY, e, a, do sieczki należący, Säffel-, Säffelringē. *Os. Zel.* 66. SIECZKA, i, ź, 1) *Ross.* сѣча; *Boh.* seč - siekanie, rabanina, rzez; das Säuen. Megetil, das Getreid. Pierwój tam będzie okrutna sieczka, aniżeli koronacy królewska. *Órzech. Qu.* 158. — 2) Sieczka; *Morar.* sečka; *Boh.* sekanina, řezanka; *Sorab.* 2. haxel; *Vind.* riesanje, drobnina; *Croat.* sechka; *Ross.* сѣча, рѣзка; słoma drobno pokrajana dla koni, der Säffelring, (Säffel). Sieczka najlepsza pszenna, potym żytna z słomy pogodnej; owsiana chyba w wielkim niedostatku. *Kluk. Rosł.* 5, 115. SIECZKARNIA, i, ź, komora od sieczki, die Säffelkammer, Säffelringskammer; *Boh.* řezárna. Sieczkarnia, w której w ziemie rzną sieczkę. *Świt. Bud.* 62. Przy stajni powinny być sieczkarnia, schowane na kulbaki, szory etc. *Kluk. Zw.* 1, 180. SIECZKARZ, a, m, co sieczkę rżnie, der Säffelwärdner; *Croat.* szlamorezec, szlamoszok; *Hung.* szetska-metsző, szalmametsző. SIECZKOWY, a, e, od sieczki, Säffelringē, n. p. Słoma sieczkowa. *Tr. SIECZNA, Math.*, linia dotykająca koła, we dwóch punktach części swoje mająca zewnątrz tego koła, secans. *Jak. Mat.* 1, 29. et

25. *Łęsk.* 2, 145. Linia sieczna trójkątmierska, secans trigonometrica. *Geom.* 1, 509. SIECZONY, ob. SIECZYSTY, a, e, siekaący; *Boh.* sečný; *Rag.* sjeejasti; *Croat.* sechlyiv, banend, řezendend. Kwiat polny od sieczystej stali Siecety na pokos się zwali. *Nar. Dz.* 4, 28. Palasz sieczysty. *Pot. Arg.* 575. Sieczyste dzięki. *Nar. Dz.* 2, 84.

*SIEDALEN, *SIDALEN, lna, m.; *Ross.* сѣдаленъ, pieśń kościelna, w ciągu której siedza, ein Kirchengied, bey dem man singt darf. *Pam. Kam.* 241. ib. 244 etc.

*SIEDLARZ, ob. Siodlarz.

*SIEDLECZKA, i, ź, n. p. Duch jego jest, jak nawałność rzeki zalierającej aż do gardła, ku przewiewaniu narodów siedleczką próżności. *Kadz. Jes.* 50, 28. wiejadło, wiejaczka, ob. Sierleczka, die Wurfschmel. Na początku ewanlicia miasto siedleczki albo wiejaczki, plewę odwiewała, a pszenicę zostawiała. *Żarn. Post.* 5, 87 b.

SIEDLIĆ się recipr. niedok., usiedleć się dok.; *Carn.* selem sē, selitu; *Croat.* sehtusze; *Bosn.* selitise. (*Rag.* selitun: osadzić; *Ross.* сѣдлѣца, ob. Siodło, cf. *Germ.* fiedeln, annehmen; siadło swoje założyć, seinen Sitz nehmen, sich niederlassen. Orzeł siedli się na drzewie bardzo wysokim. *Sienn.* 290. gnieździ, niēt. Jastrzab' na górach się wysoko rad siedli. *Sienn.* 294. Usiedlił się orzeł na drzewie wysokim. *Ezop.* 126. et 47. et 65. SIEDLIŚKO, *SIEDLIŚCZE, a, n.; (*Boh.* sydlo, adj. sydlnj; *Sorab.* 1. fedlizežo, fedlizežko; *Vind.* fedlilhe, fedilhe; *Croat.* szedalische, poszadisehe; *Hung.* szeck; *Bosn.* sidalisete; *Rag.* sjedalisete, sjedisete, pszadisete; *Eccel.* сѣдлѣца, сѣдлѣца; *Ross.* сѣдло, сѣдлаище - zedel, stołek); siadło, miejsce osadzenia; der Sitz, der Aufenthaltort, der Wohnort, pr. et tr. Mózg musi być siedliskiem duszy. *Zool.* 45. — Siedlisko, plac, area. *Cn. Th.* 992. ein offner, freyer Platz.

SIEDM', iu, m., *SIEDM', i, ź, *Num. card.* *Boh.* sedm, sedmi; *Slov.* sedem; *Sorab.* 2. szedim; *Sorab.* 1. fedem, szydem, szedm.o, ssydm; *Carn.* sedm, sedem; *Vind.* fedem; *Croat.* szedem, szedem; *Rag.*, *Slov.* et *Bosn.* sedam; *Ross.* et *Eccel.* сѣдмь, сѣмь; *Tatar.* sevene; *Hebr.* deri seven; *Angl.* seven; *Svec.* sju; *Lat.* septem; *Ital.* sette; *Hung.* heetti; *Graec.* ἑπτέ; *Hebr.* שֶׁבַע sheba; *Ind.* sapta; *Germ.* sieben. *Pam. Warsz.* 10, 1, 107. Grób Artemizya mężowi tak kosztowny urobić dała, że go między siedm cudów świata, albo między rzeczy siedm, które świat za niejaki cud ma, liczą. *Warg. Wal.* 157. Siedm święcń kapłańskich, siedm sakramentow, siedm grzechow głównych, siedm godzin kanonicznych, siedm psalmow pokutnych, siedm leaci spiących i t. d. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Od siedmu bolesci, (ob. Bolesć). Doskonale się Lukan wszystkich siedmiu nauk, które Łacinnicy liberales, t. j. swobodne zowią, nauczył. *Kosz. Lor.* 2 b. (siedem nauk i sztuk wyzwolonych). Wziął Jagiello księciu Opolskiemu za siedm dni siedm zamków; ale pół zamkiem Bolesławem siedm lat Polacy leżeh, aż się na osmy rok poddał. *Stryżk.* 472 (*Eccel.* сѣдмь - siedm lat, albo siedm dni. Umiał doł-rze grać, albo w jedenaście siedm motac. *Glicz. Wych.* L 8 b.

(pewna gra w kostki). — 2. Gdy zapalisz lampy, tedy 'wszystka 'siedm' gorzeć mają. *Radz. Num. 8, 2.* (wszystkie siedm razem). Siedm' kłosów wyrastała z jednego źdźbła bardzo pięknych; a druga siedm' także ze źdźbła jednego zwiedłych. 1 *Leop. Genes. 41.* SIEDMDZIESIĄT, G. siedmiudziesiąt. *Num. card.*; *Boh. sedmdesat*; *Slov. sedemdesat*; *Sorab. 1. fédomdžeszat, szydómđžeszat*; *Sorab. 2. szedimžaszet*; *Carn. sedmdeset*; *Vind. fedemdefet, fedemred*; *Croat. szedemdeset*; *Rag. Bosn. et Slav. sedamdeset*; *Ecl. седмдесат*; *Ross. семдесят*; dziesięć razy siedm, fiefzig. Siedmdziesiąt i siedm kroć. *Sk. Dz. 850.* Siedmdziesiąt kroć, siedmdziesiątkrotnie *Ecl. седмдесатократно, седмдесетерницею*. — §. *Pœna, quae consueverit nostro fisco applicari, siedmdziesiąt dicta, in his casibus applicetur: pro incendio, pro spolio stratae publicae, pro praesumendo gladio coram iudicio, pro non praestita iudicio satisfactione. Vol. Leg. 1, 14.* wina pieniężna, eine Geldstrafe. *Siedmnażsieta. *Vol. Leg. 1, 55.* Wina, którą siedmnażsieta zowią, w tych czterech przypadkach ma być dawana etc. *Herb. Stat. 547.* Kto przed arcybiskupem miecz wyjmie, winą siedmnażsieta, to jest czternaśca grzywien, ma być karana. *Herb. Stat. 128, et 171.* *SIEDMDZIESIĄTNICA, y, ż, der Semntag *Septuagesima*; *Rag. sedmdesetizza*; *Croat. szedmdesetizza*; *Boh. dewětajk*; *Slov. dëwätnik*. Dla dni siedmiudziesiąt, które do postu i przyprawy do święta wielkanocnego starzy brali, niedzielą starozapustną siedmdziesiątą albo siedmdziesiątnicą zowią. *Sk. Kaz. 86.* SIEDMDZIESIĄTNY, a, e, siedmdziesiąt mający w sobie. *Cn. Th. 992, Vind. fedemredni, fiefzig enthaltend.* SIEDMDZIESIĄTOLETNI, ia, ie; *Boh. sedmdesatnik*; lat 70 mający, z siódmym krzyżykiem. *Mon. 76, 801. Sak. Persp. pr. B 2*; *Vind. fedemdefet lét star, fiefzigjährlig.* Żółkiewski przy Ceorze mężnie się potykając, dokonał życia swego, starzec siedmdziesiątoletni. *Kras. List. 40.* SIEDMDZIESIĄTY, a, e, *Num. ord.* po sześćdziesiątym dziwiątym w rzędzie, w liczbie; *Boh. sedmdesaty*; *Slov. sedemdesati*; *Sorab. 1. fédimžeszatè, szydómđžeszaty*; *Sorab. 2. szedimžaszeti*; *Carn. sedmdesetè*; *Rag. sedamdeszeti*; *Slav. et Bosn. sedamdeseti*; *Ecl. седмдесатий*; *Ross. семдесятый*, der Siebjährte. *SIEDMIOŁOWNY, ob. Siedmiogłówny. *SIEDMIOBRAMY n. p. gród Tebański. *Dmoch. II. 102.* fiefentberig. *SIEDMIOCHODY n. p. Nilus. *Ow. Ow. 187.* siedmionogi, siedmiorgiem odnog wychodzący, der fiefenarmige Nil. Nilu papiernego rzeki siedmiochodne. *Zobr. Ow. 597*; *septemfluae.* SIEDMIODNIOWY, SIEDMIODZIENNY, a, e, tygodniowy, fiefentägig, wöchentlich. *Cn. Th. 992, Croat. szedmerodnevni.* *SIEDMIOGÓRNY n. p. Rzym. *Żarn. Post. 5, 10 b. Chodk. Kost. 55, Ecl. седмохольный, ob. *Siedmpagórkowy, fiefentberig. Grody siedmiogórne. Mon. 70, 556.* Rzymskie. SIEDMIOGRÓD, SIEDMIGRÓD, u, m., Siedmiogrodzka ziemia; *Boh. Sedmhady, Sedmhadska zemè*; *Carn. Erdelje, (disting. erdelzh ruber = rusy)*; *Croat. Erdély, (Morovlaska zemlja)*; *Vind. Erdelje, Erdelska deshela, Erdelnja semla*; *Hung. Erdély*; *Rag. Erdègl*; *Slav. Erdélj*; *Bosn. Erdegl*; *Ross. Семипрадская земля*; *Trans-*

silvania, Eichenbürger. Huni położywszy się w Siedmiogrodzkiej ziemi, rozdzielił się na siedm ufów, a w każdym mieli swego księcia, z których każdy tam sobie zamek złożył, i od tego czasu Panonia Siedmiogrodzką ziemię przewano. *Gwagn. 661.* SIEDMIOGRODZIANIN, a, m., *Mon. 75, 591*; *Boh. Sedmhradčan*; *Slov. Sedmhradčan*; *Vind. et Carn. Erdelz*; *Slav. Erdéljac*; *Croat. Erdelec, der Eichenbürger.* Obaczmyż się, budzą nas swojemi przykłady bliżej Siedmiogrodzianie. *Pasz. Dz. 111.* SIEDMIOGRODZIANKA, i, ż, die Eichenbürgerin; *Slov. Sedmhradčanka.* SIEDMIOGRODZKI, a, ie, od Siedmiogrodu, Eichenbürger, Eichenbürgerlich; *Croat. Erdelszki.* *SIEDMIOGĘBNY n. p. Don. *Bardz. Trag. 182.* na 7 odnog się dzielący, siedmiochody, fiefenarmig. *SIEDMIOGĘSOY, a, e, n. p. Siedmiogłosa piszczałka. *Otw. Ow. 90.* fiefenstimmig, o siedmiu tonach. SIEDMIOGŁOWNY, a, e, n. p. Siedmiogłowna Hydra. *Jabl. Tel. 254. Chmiel. 1, 15.* (siedmiobista, fiefenföpfig; *Vind. fedemglaven*; *Croat. szedmoglav*). Siedmgłówny smok. *Bzow. Roż. pr. Nil siedmiogłówny. Hor. Sat. 97.* siedmiochody, siedmiogębny, fiefenarmig. *SIEDMIOJĘZYK, a, m., siedm języków umiejący. *Mon. 75, 591.* der fiefen Sprachen fann. SIEDMIOKĄT, a, m., heptagon, figura o siedmiu kątach. *Solsk. Geom. 7. Jak. Mat. 1, 52.* ein Eiebenec. SIEDMIOKĄTNY, a, e, fiefenecig; *Ecl. седмоугольный.* SIEDMIOLATKA, SIEDMIOLETKA, i, ż, gatunek eebni. *Ecl. II. N. 29. Kluk. Rośl. 1, 211.* SIEDMIOLETNI, ia, ie; *Boh. sedmiletý*; *Sorab. 1. fédemlétne, fedemak, szodmak, (cf. siódmak)*; *Vind. fedemliten*; *Croat. szedmeroletni, szedmak*; *Rag. sedmeroletni, sedmoljetni, sedmerogodni*; *Bosn. sedmák, od sedam godina*; *Ross. седмилетный*; *Ecl. седмолетный*; lat siedmiu, fiefenjährlig. *SIEDMIOLECIE, ia, n.; *Ecl. седмолетие, septennium.* *SIEDMIOLEBISTY, a, e, *Siedmiolbisty n. p. Siedmiolbiana Hydra. *Chrośc. Luk. 2, 54. Zab. 14, 262. et 269. Zab. 10, 155. Zab. Siedmiolbiste kregi. Chrośc. Ow. 120.* fiefenföpfig. *Subst. SIEDMIOLEBICA* = Hydra. *Brud. Ost. D 5. Mon. 75, 591.* *SIEDMIOLICZNY n. p. rok, hebdomaticus annus. *Chmiel. 1, 180.* das Wochenjahr. SIEDMIOMIESIĘCZNY, ob. Siedmimiesięczny, SIEDMIONOGI n. p. Nil. *Otw. Ow. 586, et 648, Croat. szedmonog* = SIEDMIONURTNY. *Hul. Ow. 154, septemflus* = SIEDMIOŁA rzeka. *Otw. Ow. 64.* SIEDMIORAKI, a, je, SIEDMIORAKO adverb.; *Boh. sedmery*; *Sorab. 2. szedimoraki*; *Sorab. 1. szydomor, fédéméré, naszédémere*; *Vind. fedemgabi, fedemprezni, fedemverstni, fedemstrozhni, fedem barti telkai, fedemfortni, fedemvifhni, fedmirni, fedem fort*; *Croat. szedmeropeldni, szedmerosztruk, szedmeri*; *Slav. sedmerostruk*; *Rag. sedmeri, sedmerobrazni, sedmeroslieni*; *Ross седмичный, семично, (семерник мѣра солми ezetwereków)*; *Ecl. седмочастный, седмичный*; z siedmiu złożony, fiefenjährl. Siedmioraka liczba zawżdy się najwięcej ś. duchowi podobala; tak czytamy w piśmie o siedmiu trąbach, siedmiu pieczęciach, siedmiu baniach gniewu bożego etc. *Rej. Ap. 6.* Duch ś. darami siedmioraki. *Pieśń. Kat. 87.* O siedmiorakim syna bożego objawieniu. *Farn.*

17. Oblewać krainy niedźlżyste Zwykl odnogami Nil siedmiorakiemi. *Odyss. Św. G 4 b.* Siedmiorako pomnożyć *Eecl.* усе́дморачи. SIEDMIORAŻNY, a, e, siedm razy się dzwajęcy, Źebennalię. Mota dopiero swą bierze ozdobe. Goly w ogniu wytrwa siedmiorażną probe. *Kehow.* 271. Nil siedmiorażną odnogą wystaje; *septem discretus in ostia.* *Żebr. Ow.* 115. Nil siedmiorażny, *septemflous.* *ib.* 14. (siedmionurtny, siedmionogi, siedmiory, siedmioraki, siedmiochody, siedmiogłowy, siedmiousty, siedmiogębny, siedmiorogi, siedmiorzeczny) Ajax, pan tarczy siedmiorażnej, *clapei septemglous.* *ib.* 511. ob. Siedmiorskory. SIEDMIORNASOBNY, a, e. — o *adverb.*; *Boh.* sedmernasobny; *Ross.* се́дмично, (2. tygodniowo); siedm razy powtórzony, Źebennalię, Źebennal je wiel. W siedmiornasob *adverb.*, siedm razy tyle, Źebennalię. *Tr.* Oczy szalonego siedmiornasobne są 1 *Leop. Syr.* 20, 14. (siedmiorakie, 5 *Leop.*). Siedmiornasob pomnożyć *Eecl.* усе́дмори, усе́дмори. SIEDMIORO, rga, n., siedm sztuk czego osobliwie różnej pici; *Slov.* sedmoro; *Vind.* fedmiru; *Slav.* sedmoro; *Ross.* се́меро, се́меро, Źebennalię, Źebennalię verifibedener (Seifbleib). Siedmioro dzieci. *Leszcz. II. T.* 255. Z zwierząt czystych weźmiesz siedmiorgo a siedmiorgo, samca i samice. *W. Genes.* 7, 2. (siedmioro a siedmioro, 1 *Leop. ib.*). Wiele cieleb macie? Oni powiedzel: siedmioro! *S. M. Math.* 15. W siedmiore. *Otw. Ow.* 499. w siedmiore, Źebennalię. SIEDMIOROGI n. p. baranek. *Suszy. Piesn.* 5, D 5 b, Źebennalię. — *Impr. transl.* Nil siedmioroza. *Mon.* 71, 584, ob. Siedmiorażny. SIEDMIORZEDNY, a, e, n. p. Siedmiorzedne mury Tebańskie. *Zab.* 11, 534. Źebennalię. SIEDMIORZECZNY n. p. Nil. *A. Kehan.* 175. SIEDMIORZEKI. *Otw. Ow.* 25, ob. Siedmiorażny, *septemflia.* *Żebr. Ow.* 110. siedmionurtny, Źebennalię, Źebennalię; *Sorab.* 1. fedemhrebiczwat. SIEDMIOSKORY, SIEDMIOSKÓRNY, a, e, Źebennalię. Tareza Ajaxa siedmiorskora; spodkiem poprawiona była skórą wołową w siedmiore. *Otw. Ow.* 499, (ob. Siedmiorażny). Pan siedmiorskornej tarczy. *Hul. Ow.* 59. SIEDMIOSTOPNY, a, e, na siedmiu stopniach, *septempedals.* *Marz.*, Źebennalię, Źebennalię. Siedmiostopy *Cn. Th.* 995. SIEDMIOSTBŃNY, a, e; *Ross.* се́дмичини; o siedmiu strumach, Źebennalię. A ty o extro, co wice siedmiostronem Slodko ujmiesz sluch dotkliwy tonem. *Hor.* 2, 94. *Kniaz.* SIEDMIOTELNY, a, e, n. p. Siedmiotalna łujara. *Z. b.* 9, 248. *Ejsym. Zab.* 10, 251. *Zab.*, siedmiogłosowa, Źebennalię, Źebennalię. SIEDMIUSTY n. p. Nil. *Przyb. Luz.* 129, ob. Siedmiorażny. SIEDMIKROC, siedm razy; *Boh.* sedmkrat; *Vind.* fedembart, fedemkrat; *Ross.* се́мью, се́дью; *Eecl.* се́дмичрѣка, се́дмичи, се́дмичы, Źebennal. SIEDMIKROTNY, a, e, — ie *adverb.*; *Vind.* fedemkraten, fedembarten; Źebennalię. Siedmkrotnego kaganiec hehtarza. *Odyss. Św. G 5* o siedmiu odnogach, siedmrażny. SIEDMLISE, n, m., ziele, ob. Papawa, kurcze ziele, *tormentilla.* *Meibbeilwurzel.* *Krup.* 5, 135. SIEDMIOKCIOWY, a, e, na łokci siedm, Źebennalię. Siedmiokciowa szata. *Mon.* 71, 557. SIEDMMIESIĘCZNY, SIEDMMIIESIĘCZNY, a, e; *Boh.* sedmmesyčny; *Croat.*

siedmeromeszechi, Źebennalid, Siedmmiesięczny. *Cn. Th.* 992. Siedmmiesięczny przeciąg czasu. *Mon.* 74, 150. SIEDMNADZIESTA, ob. Siedmziesiąt kara. SIEDMNASČIE, astu, *Nam. card.*; *Boh.* sedmnast; *Slov.* sedmnast; *Sorab.* 1. szydmanast, fedemnatzo; *Sorab.* 2. szedimnast; *Carn.* sedmajste; *Vind.* fedemnat, fednast; *Croat.* fedemnajst; *Slav. et Bosn.* sedmnast; *Ross.* се́мнадцатъ; *Eecl.* се́дмнадцатъ; siedn nad dziesięć, Źebennalię. Xerxes miał ludu do boju 1,700,000, to jest, siedmnaście kroć sto tysięcy. *Buda. App't.* 402. SIEDMNASČIORO, rga, n., siedmnaście różnych sztuk, różnego rodzaju, Źebennalię. SIEDMNASTOLETNI, a, ie, lat siedmnaście, Źebennalię; *Boh.* sedmnastlety. SIEDMNASTY, a, e, *Nam. ord.*; *Boh.* sedmnasty; *Slov.* sedmnast; *Sorab.* 2. szedmnasty; *Sorab.* 1. szydmanasty; *Vind.* fedemnast; *Slav.* sedmnast; *Ross.* се́дмнадцатъ, се́мнадцатъ; w rzelzo, w Fedze po szesnastu następujący, der Ziebzbare. SIEDMNASTNY, a, e, siedmnaście zomykający, Źebennalię entfaltend. SIEDMNASTNIK, a, m.; *Boh.* sedmnastnik; *Carn.* patiza; *Sorab.* 2. półpłtnik; pięmadz 17 mniejszych wartający, der Ziebzbener. SIEDMNICA, y, z., tydzień; *Lat.* septimana; die Woche. *Buda. Dun.* 9, 24; *Eecl.* се́дмича; седмича siedm lat, albo siedm dni. SIEDMNIEDZIELNY n. p. czas. *Groch. W.* 81, wielki post, die Źebennalię fastenwochen. SIEDMPAGÓRKOWY n. p. Rzym. *Kélow.* 544, *septcollis*, ob. Siedmiogórny, Źebennalię. SIEDMPALECZNIK, a, m., *Coustrum*, rodzaj rosliny. *Klak. Dukl.* 1, 146; *Vind.* fedmiroperstna trava, fedemperstaiza, das Gänsefuß, Ziebblatt, Ziebblüthenkraut. SIEDMPACKI, *septemvir*, jeden z siedmiu najwyższych rzadków. *Ma z.* SIEDMSET, G. siedmuset, *Nam. Card.*, siedm razy sto; *Sorab.* 1. fedemo stoterni, szydmi How; *Slav.* sedam stō; *Bosn.* sedam stotin, Źebennalię. SIEDMSETNY, a, e; *Boh.* sedmsty; *Sorab.* 1. sedmstoterni; *Vind.* fedemstata; *Croat.* szedmstotni, szedmero-stni; *Eecl.* се́дмдесятъ; *Nam. ord.* der Ziebblüthenreife; albo też sedmset w sobie mający, Źebennalię entfaltend. *Cn. Th.* 995. SIEDMSTOPNY, ob. Siedmrostopy. SIEDMITRYONSKI, a, n, n. p. Co samym stroniem Ausouńskim sluzyno, Głoszono i po mniejach, sedmitryonskich. *Żebr. Ow.* 5 b. septentryonskich, północnych.

Pochodz. *siódmy, siódma.*

SIEDŹ, i, z., gatunek grzybów. *Jundz.* 565, eine Gattung Pilze, Gerdwämme. SIEDZA, y, z., siadło, siedisko, siedziba; der Sitz, Anstalt, Wohnort; *Boh.* sedina; *Carn.* seja; *Vind.* feja, feja (ob. Sebo), fedehil, fedila, fedet, fedek; *Raz.* spolniz, spocsete, spolnissete; *Croat.* sedalische, szed, poszadische; *E. z.* се́дѣна. Nigdy ziemia w swięj siedzy spoczywa. *Przyb. Młt.* 258. Siedza godniejza bogów. *ib.* 262. W enioj swojej siedzy niewzruszony. *Przyb. Młt.* 256. Spoczywku siedza. *ib.* 9. Jaz abo siedza jesotrze. *Stat. Lit.* 217. Ily bohatyrska duszo do siedzy pokoju. *Przyb. Luz.* 298. SIEDŹENICZO, a, n, *dom. nom.* siedzenie, (ob. Siedziec); *Raz.* sednicza, das Sitzen, ein fleiner Sitz, *sedicula*, stoleczek. *Marz.* SIEDZIBA, y, z., siedlisko, osada, der

Wohlf. Słowiańskie narody prawie od pierwiastków siedzib swoich w Europie poczęły być celem obcej przemocy. *Nar. Hist.* 2, 49. W spokojnych siedzibach swoich. *ib.* 158. Brak sposobów w obronie swych siedzib przeciw garstce najezdników. *N. Pam.* 6, 567.

SIEDZIEĆ, -iał, -ich, siedzi, siedzę *med. niedok.*, Siadać (*sed disting.* siadać a Siesć) *contin.*, Siadywać *frequ.*; *Boh.* seděti, sedati, sedawati, hačeti, hačim; *Slov.* sedēt; *Sorab.* 1. szejdźież, szejdźim, szejdźu, sędžu; *Sorab.* 2. szejżesch, szejżim; *Carn.* seisti, sedem, sedim; *Vind.* fedeti, festi, fedum, fedem, zhzhati; *Croat.* sedeti, sedim; *Rag.* sidjetti; *Slov.* siditi; *Bosn.* sediti, sisti, sjesti; *Ross.* сидѣть, сяду; *Ecl.* сяду, сяду; *Lat.* sedere; *Graec.* ἴζειν, ἴδος; *Svec.* sitta; *Angl.* sit; *Germ.* sitzen, (cf. sieße, siäße, sadzić; cf. *Hebr.* שָׁחַת, posuit; שָׁחַת, collocavit); siedzieć, *opposit.* stać, leżeć, chodzić. Fałszywy człowiek słowa odmienia, inше mówi stojąc, inше siedząc. *Weresz. Ricg.* 118. Siedzieć podług kogo; siedzieć niżej u stołu; siedzieć po prawej ręce; siedzieć u stołu, za stołem; siedzieć na koniu; siedzieć na poły, na pół stojąc, albo wisząc, siedzieć na półłanku, *ob.* Półłanek; siedzieć po Turecku, przysiadłszy nogą. *Cn. Th.* 995. et 4. Siedzający, *Sorab.* 1. fědanski; *Ross.* сидящій; *Ecl.* сядящій; (*Ross.* сидеть niemogący jeszcze chodzić; сидящій zasiedziały). Siedzający na wyższym miejscu; *Ecl.* первосядникъ, (cf. prezydujący). *Ecl.* вышесядникъ pierwszeństwo w siedzeniu, wyższe miejsce. Na koniu dobrze siedzi. *Nydz.* 209. er jigt gut zu Pferde. Siedzieć w wannie, w ciepłej wozdzie. *Sienn.* 279. (naparzać się w wannie). Kokosz na jajcach siedzi. *Cn. Th.* 995. — *Fig.* Siedzę jak na sztyłach. *Cn. Al.* 1056. *Ghez. Wych.* K 6 b. (stojąc jak na igłach). Siedzimy na lodzie. *Groch.* W. 568. (bardzo szlisko). Wszystko nam się opak wiedzie, Siedzimy tu jak na lodzie. *Pieśn. Kat.* 168. (niebezpieczne). — §. *Inactive, otiose:* Siedzieć, cicho siedzieć, siedzieć w domu; sitzen, still sitzen, zu Hause sitzen. Trzeba podobno w domu siedzieć, nie mając czym szumieć po mieście. *Teat.* 22, 9. Niby pies na łańcuchu przywiązany siedzieć trzeba. *Teat.* 29, e, 25. Pożyteczniejsze mądrego siedzenie albo próżnowanie, niżli głupiego zakręt albo robota. *Pitch. Sen. list.* 1, 46. My siedzim sobie, tym się tylko szczygąc, co przodkowie czynili. *Pasz. Dz.* 111. (legartujemy). Siedzieć, niż stać lepiej w półzawodzie. *Pot. Syl.* 55. (nie podejmij się szaszku legawego pola). Siedz ty, milcz, daj pokój. *Cn. Th.* 994. By ten był dał pokój, by był siedział, nie wtrącał się. *ib.* Choć u sąsiada gore, rozruchów tu się żadnych nie bojem, Ale zgola w swych państwach siedziem za pokojem. *Groch.* W. 598. (mieszkańcy bezpiecznie, cf. stanęya, cf. pokój). Odważ część majątku na palnużnę, a przedź się z bogacisz, niż siedząc na złota milionach. *Psalm.* 55. (duszając je w skrzygni). Siedza nad tym, co teraz na przyszłe nie waży. *Jabl. Tel.* 511. Paryski kościół siedzi w smutku bez pastusza. *Sk. Dz.* 1158. (oddaje się smutkowi). — Siedzieć z kim, w posiedzeniu z kim być, w kompanii jego siedzieć, mit einem in Gesellschaft seyn; *Ross.* соедѣяться

(соедѣяться w sąsiedztwie mieszkać, cf. sąsiad соедѣять). *Ecl.* соедѣяти, соедѣяду. Do domu godownego nie wchodzi, byś miał z nami siedzieć, i jeść i pić. 1 *Leop. Jer.* 16, 8, (cf. biesiada: *Boh.* beseda, poseda, poseděnj společna). Gdy im z poezjowami białemigłowami siedzieć przyjdzie, używają słów niewstydlivych. *Gorn. Dw.* 150. Jeden dla swęj kochanki, by z nią tylko siedział i siedmi by na się grzechów śmiertelnych powiedział. *Nar. Dz.* 5, 99. — §. *Laboriose:* Siedzieć robiąc, siedzieć na czym, nad czym, fałdów przysiadając; sitzen und arbeiten, bey etwas sitzen, über etwas sitzen. Siedzieć mi musi, robić, modlić się. *Teat.* 50, b, 16. Siedzieć nad robota. *Teat.* 45, b, 5. Jak mól w księgach zawsze siedział. *Jabl. Ez.* 71. Najdłuższe w noc siadania nie wam nie pomogą. *Ryb. Ps.* 262. (lukubraeye). Człowiek umysłem pracujący, i na siedzeniu życie prowadzący, bywa humoru kwaśnego. *Perz. Lek.* 545. (na sedentaryi). Siedziana zabawką się bawić. *Ostror. Myśl.* sedentaryja się bawić, cine sitende Lebensart führen. Kzemieslnicy ci do siedzianej przyzwyczajeni zabawki. *Tr. Tel.* 256. — §. *Poenae causa:* Siedzieć w więzieniu, wsadzonym być; sitzen im Gefängnisse, zur Strafe sitzen. Taki niech wine popada, rok siedzenia w więzy. *Star. Vol. C* 4. Siedział w kozie za zmyślony wexel. *Teat.* 29, 91. Na gardło siedzi związany. *Groch.* W. 175. O onego, co w więzy albo w łańcuchu siedzi, wszystkie się staraja, by był uwolniony. *Rej. Zw.* 148 b. — §. *Fig. transl.* Interes ten w głowie mi siedzi. *Teat.* 45, b, 50. tkwi mi w głowie, za uchem szczyka, es fiedt mir im Kopfe. — *Aster:* Wy nie wiecie, co to za dyabeł w tym siedzi. *Teat.* 11, d, 58. kryje się, tai się, tkwi, was dahinter fiedt. Serce łodzkie tylko sam pan bóg wie, co w nim siedzi. *Petr. Ek.* 64. — §. *De situatione, collocatione:* Siedzieć: położonym być, leżeć, mieszkać; gelegen seyn, liegen, wohnen. Starosta Podolski wziął Litwie niektóre ziemki, ku Podolu i Wołyniu siedzące. *Stryjk.* 585. Miasto to przedtym na górze siedziało, teraz wszystko rozwalone. *Warg. Radz.* 160. Alexandria siedzi nad brzegiem morza Włoskiego. *Boter.* 216. Przy krawędzi góry, miasteczko Emaus siedziało. *Warg. Radz.* 155. Gdyby ta wieś miastem była, domby siedział podług domu. *Herbst. Odp.* Y 5 b. Jak niebo od ziemi, tak prawda od tej powieści daleko siedzi. *Zebr. Zw.* 114. (odległa, odstrzelona). Abo to Polska najbliżej Turków siedzi? czy nie bliżej są Turków Wenetowie? *Gorn. Wz. II* b. Pommisz, kiedyśmy byli pospółu na żniwie? Pszenicę w ten czas żęto na siedzianej niwie. *Simon. Siel.* 81.? — Pod prawem jakim siedzieć: pod nim żyć, podległym czyli poddanym mu być; unter einem gewissen Gesetze oder Rechte leben, wohnen, ihm unterworfen seyn. Miasta za własnym prawem siedząc, miały przystęp do dostojęństw w Rzymie. *Warg. Cez.* 240. Miasta, które za prawem Majdeburckim siedzą, prawo swe z Hali odnosić mają. *Szezerb. Sax.* 220. Wszystkie pod tymże prawem siedzimy, Śmierci dług równie płacimy. *Dar. Lot.* 2. — Siedzieć, mieszkać, rządzić się; wohnen, fahalten und walten, Herr seyn. Wkrótce jedziesz w tamte kraje, w których

Rozyna siaduje. *Karp.* 1, 42. Ci na tym siedzieli, co z dziadów mieli. *Lib. Hor.* 22. Moi rodzice ubodzy szlachta byli, siedzieli na czynszu. *Teat.* 22. b, 47. Człowiek stanu rycerskiego na dobrach czynszowych siedzieć nie ma. *Szczerb. Sax.* 53. Przodków naszych męstwowi powinniśmy, iż tak szeroko siedzimy. *Gorn. Wł. ded.* Żeby krzywdy nie mieli od ehciwych sąsiedzi, Ale żeby spokojnie siedział, jak kto siedzi. *Jabl. Tel.* 151. Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi. *Cn. At.* 617. *Rys. At.* 75. *Zab.* 11, 588. *Zabl. Teat.* 55. d, 44. (jak się ma, w jakim jest pierzu). Sąsiad wie, kto płocho siedzi. *Havr. Ek.* 27. — §. *Fig. de variis rebus:* Zab w dziastach siedzi. *Tr.* Suknia ta dobrze na nim siedzi. *Tr.* (dobrze leży). SIEDZENIE; *Boh.* seděnj, sed, poseda; *Carn.* se-ja; *Vind.* fedetje, feja, fedek, fiedefh, fiz, zhizh, zhi-zhanje, fellu, (cł. siodło); *Croat.* szól, szedaliseh; *Bosn.* sjedisete; *Ross.* enubie; *Subst. verbale, praeter significaciones enumeratis, exprimit:* § a) *tempus sedendi,* posiedzenie, die Sitzung. Na pierwszym siedzeniu synodowym, uchwalono . . . *Sk. Dz.* 406. (na pierwszej sesyi). — §. b) *locum, ubi sedent, sedem,* der Sig, Ort des Sigens. Chłodnice a letnie siedzenia. *Cresc.* 495. (słanki). Siedzenie na widokach, dziwowisko, miejsce ku patrzeniu na widok. *Cn. Th.* 169. miejsce, ein Sig bey den Schaulichten. Siedzenie gąsieniu na noc ma być przegradzane na ziemi. *Cresc.* 579. Siedzenie na koniu: siodło, kulbaka; der Sattel, der Sig im Sattel. Siedzenie na koniu ma się utrzymywać w równowadze, i miarkować z stojeniem w strzemiączach. *Klek. Zw.* 1, 185. Wziął konia z siedzeniem. *Kras. Sat.* 58. Siedzenie w koniu, sam szrodek konia, gdzie kulbaka nalega; das Kreuz des Pferdes, voran der Reiter sitzt. *Cn. Th.* 391. — Siedzenie, siedlisko, siadło; Wobulig, Sig. Jak się opuszczają nasze narodne siedzenie! *Przyb. Mł.* 555. — Siedzenie w ciele ludzkim, pośladek, zadek, zadnica; sed siedzenie *honestius dictum.* *Cn. Th.* 785; *Slov.* seděnj, zadek; *Hung.* segg, der Hintere, das Geiß. Siedzenie u ubrania, pludry, *foeminalia, quae foemina tegunt.* *Cn. Th.* 1171, der Hüftbeden.

Pochodz. in Verbo *sadze*.

SIEG, ob. Siag, Sažen. SIĘGNAĆ, SIAGNAĆ, *contr.* Siadz, sięgnął, *contr.* siagl, cł. *jednł.* Sięgać *contin.*; *Boh.* sáhnutí, sahati, sáhnú, sýhnú, sýcy; (*Sorab.* 2. sehě-gnuseh, sehěnnusch ciągnąć); *Carn.* sezhi, segl, sešhém, segam; *Vind.* fezli, fegen, fegra, feshem; *Ross.* enubyt, enubar, enby, enbau; (maruýt, marar kroczyć); rękę po co wyciągać, by dostać, by dosięgnąć; nadę etwas reiden, langen, die Hand austreifen. Sięgnij ręką swoją, i weź węzła za ogon; sięgnął, jał go, i obrócił się w lasce. I *Leop. Erod.* 4. (wyciągnij rękę. 5 *Leop.*) Sięgam czego, wysoko albo głęboko leżącego *Cn. Th.* 994 Skąpy po one w worek nierad sięga *Patr. Jabl.* 6. Łakomstwo ludzkie i do grobów sięga. *Sk. Dz.* 49. Kto wielu sięga, i nad zamiar łoknie, Zawsze mu czegoś w niedostatku braknie *Hor.* 2, 125 *Kniaz* Po coż tam sięgać, gdzie dosiada ciężko? *Mon.* 75, 722. Do cudzoj kieszemu sięgali. *Mon.* 68, 206. (kradali). Nie-

sięgniona głębina. *Pulch. Sen. list.* 515. nie do dosięgnięcia, unerreidbar. — *Recipr.* Sięgnąć się, n. p. Zawszę bóg opatrzy, aby czasu przygody było się do czego sięgnąć. *Zarn. Post.* 5, 517 b. Ckajd brać, do czego się udać, czego się chwycić. Miał się złożyć skarb wspólity, aby pod czas potrzeby, było się sięgnąć do czego. *Biel.* 422 (żeby było co brać z niego). Zygmunt do wojny się, jak pan brzozy, nigdy nie sięgał, aż za wszelkim przyczynny daniem. *Biel.* 515. — § *Transl.* Sięgać głosem, trąba. *Cn. Th.* 994. mit der Stimme erreiden. Sięgać strzelbą, donosić strzelaniem, mit dem Gewehre erreiden. Umiej łuk ciągnąć, umiej broń włożyć, Nieprzyjaciela sięgać, a sam siebie składać. *Slov. Vot. C 5 b.* Muszkiety nasze dalej nad Osmana samopady sięgały. *Tward. Wł.* 159. — *Similitur:* Każę się zbatożować od głowy do pięt, Od pierwszj po dziesiątą każę sięgnąć skórę. *Zabl. Anf.* 82 maend w nim dziesiątj skóry, bis auf die sechste Haut durchgerben. — Sięgać kogo powinowactwem: dotykać się go powinowactwem, in der Verwandtschaftlinie an einen angränzen, anstoßen. Głusz Anka króla krwią sięgał. *Wary. Wł.* 124. — Sięgać kogo listami *Cn. Th.* 995; *epistola petere,* pisać do mego, posyłać list do mego. — §. Sięgnąć się na kogo, rzucić się na kogo, ūb über einen maben. Ktoby zgw był albo sięgnął się na tego, któryby dźwiał miejsce cesarskie, jakoby się na cesarza sięgnął. *Eraz. Łęz.* S 5. Łajaniem, mówieniem sięgają się na stany przłożonych panów *ib.* S 5.

Pochodz. *disiagd, disiegnagd, osiagd, oseragd, osie-gw, posiegad, posag, pisizag; przesiegad, przysiadz, przysięgad, przysiega, przysięgaj; krypo-przysięstwo, kryp-woprzysiężen; wyprzysięgad się, zaprzysiężen, sprzysięgad się, sprzysięgły; zasiegad, zasiadz.*

SIĘGNIEW, a, m, Dziwisz, Dionysius. *Jabl. Her.*

SIEIBA, ob. Siew, Siowba.

SIEJE, ob. Siad. SIEJOSŁOWCA, y, m, próżny gaduła; *Slov.* darmotlich; *Ross.* cycetobent, óycetobent, ny-cetozob, ein Wortmader, Maulmader. Mówił jedak: coż ten siejosłowca chce powiadć? 5 *Leop. Act.* 17, 18. (świągot. I *Leop.*) SIEJOCIA, y, z, ptak pewny, [siewka, posiewka; Brańwezel, Korbwezel 2], ein gewisser Vogel. Gęsi, także kaczory, siejochy, kuligi, Kuropatwy, potarguj, może do Jadwigi *Bielau. Mysl.* L 2 b.

SIEK, u, m, §. 1) szezzenie, rąbanina; das Hauen, Hachfen, Wegeln. Nie tylko z junezerek nosnych gesto szją, ale w sieki się rąba. *Lesz. Glass.* 76 Rycerska sława, imię swoje, z nieprzyjacielem w polu chodząc w sieki, Ręka na przyszłe światu podać wieki. *Pot. Powz.* 299. — §. Siek, cios; *Dal.* szuk, ryz; *Vind.* vliek, ydar; *Bosn.* sik, riz, der Hieb. Jednym siekiem przeciął. *Tr.* — §. 2) Siek, ryba; *Boh.* sekawec, cobitis taenia, der Zreinbeißer, ein Nüß; *alus idem* quod Ostropysk, Ighica, qu. v. — §. 5) Siek, oguzie, mieso przy ogonie bydłecia, barana, wieprza. *Włol.* absjpmec carnis cum cauda. *Cn. Th.* 618. das Schwanzstüd von einem geßblätteren Viehe. SIEKAC, ob. Siew. SIEKACZ, a, m.; *Boh.* sekac; *Sorab.* 2. šezk; *Vind.* tezunik; *Rag.* sjeozaz; *Croat.*

szekách, *f.* szekachieza; *Ecel.* сѣкыль; który sieczę, rabie, rebacz, wysiekacz; *ein Häuer, Häffer, Eshläger, Häuffer. Cn. Th.* 995. — *§.* Siekacze, zęby przednie. *Perz. Cyr.* 1, 50, *incisores*, die Schneidezähne, die Häuer. — *§.* Siekacz, SIEKACZKA, *i.* *z.*; *Boh.* sekaček; *Carn.* sekálu; *Vind.* fekalze, fekauni nosh, nosh za siekanie; *Bosn.* sjekac, obistranica, prosjek; *Slav.* siecivo; *Ross.* сѣка (cf. sieczka), себелъ: (cf. der Sichel. *Wdlg.*); narzędzie do siekania, n. p. siekacz kuchenny, ein Hackmesser in der Küche. Siekacz do siekania mięsa, flustosei, jarnyiny i t. d., w kuchni jest potrzebny. *Wiel. Kuch.* 428. Siekacz żelazny, do siekania gliny przyprawnej. *Torz.* 104. Siekacze zaczęły uciekać skrzydła ptaszat. *Teat.* 55. *d.* 85. Siekacz ogrodniczy, nóż. *Cn. Th.* 995. ein Gartenmesser, eine Säge. Kiedy winorodne różeczki obcinają, Okrutne im rany siekaczem zadają. *Tel. Saut.* 99. Młociory wam Krzywym siekaczem ostro začínają. *Odym. Św. D* 2 *b.* Siekaczka, die Feilspane, do obcinania różnych głąbów, osobliwie kapusty. *Kluk. Rośl.* 1, 80. SIEKALNICA, *y.* *z.* 1) deska, na której siekają, das Häfferst; *Vind.* fekauniza; *Croat.* koszach. SIEKANINA, *y.* *z.* rabanina, rzęź; Cemeget, Mägetey; (*Boh.* raubenina, (sekanina, fezikka - sieczka); *Carn.* sasęka, (cf. zasęka); *Vind.* sęfeka, (2. słon na siekania; siekanie - zępa siekania); *Hug.* rzęzokaniza; *Croat.* obänicza) Szczęście twoje, że ja uam rozum; męcej byłaby tu wielka siekanina między nami. *Teat.* 15. *c.* *B.* — *§.* 2. Siek nina, SIEKANKA, *i.* *z.*, potrawa drobno posiekana; *Sorab.* 1. na drobno pokana ydź; *Ross.* ешмиръ, Седратъ, Шау. Plasz! te na siekanie drobno postęka. *Baur. Śl.* 589. Z ziela tego rzęzające albo siekanie czynią na zawarcie żołądka. *Syr.* 29. SIEKĘ, *ob.* Siek — (SIEKIEL, SIEKFLCZYK, *ob.* Sekiel, — SIEKEM, SIEKME, SIEKNE, cietym sposobem, *caesim.* *Maz.*; *Boh.* seřmo, seřně, seřmo; (šikmo - na šikno - przeko-, a *Več.* škmy); *Slav.* seřnym spřisibem; *Bosn.* sikuech; *Hug.* sjemmo; *Ital.* szikom; *Croat.* sekiel; *E. cl.* ebyemno, mi cietym siele harend; *ajjow.* pachme, ebyemno. SIEKIERA, *y.* *z.*, SIEKIERKA, SIEKIERECZKA, *i.* *z.*, *dem.*; *Boh.* sekera, sekya, sekerka, kladij sekera, kladnice, (cf. kłoda); *Slav.* sekera, sekarka; *Hug.* szekertze, szekertziske; *Sorab.* 1. fękerez, szekera, fękera, fękera, fękerka; *Sorab.* 2. szekera, szekera; *Vind.* fekira, feziera, fekirica, fibrozika, fimalaka, zimbaka, ziępelniza, (cf. szępcęca); *Carn.* zimbęra, *Croat.* szekira, sekinica, sziroćka; *Ital.* szikira; *Slav.* sikira; *Bosn.* sikira, sjekira, sjekirica, nagjak (*ob.* Nadziak), bradva (cf. barta), keser; *Hug.* sjekirra, sjekiriza, sjekiriciza, brädve, brädviza, magnarra, tesla, tesliza, (cf. cieśl; *H. g.* tessati - crosie siekierą); *E. cl.* сѣкара, сѣпарра, сѣшно; *Ital.* secure, senre, scura; *Lat.* securis; (Sęk, skira *fala*; narzędzie do rabania drzewa, die Art. Siekiera, narzędzie cieśliskie. *Jah. Art.* 5, 515. (cf. toporzyska; *Ross.* шляхта gatunek siekiery, cf. szlachta, bir-das). Nie raz siekierą trzela w dąb uderzyć, kto go chce wyciąć. *Boh. Kaz. Ob.* K 5 *b.* Luba zimna, drow memasz, stłukła się siekiera. *Heg. Wiz.* 92. Spadła mu

z toporzyska siekiera w rzekę. *Sk. Żyw.* 2, 229. Opak idzie, *Russi dicunt*: sokira pływajet, toporzysze utonulo. *Cn. Ad.* 787. Tępa siekiera niewiele narąbiez. *Sak. Probl.* 212. Zła siekiera nigdy nie zginie. *Cn. Ad.* 1555. (złego nikt nie chce). Najgorsza siekiera u kowala. *Cn. Ad.* 529. (najgorsze bity u szewca). Wszystko stracił; dano mu kija za siekierkę. *Falib. G.* 5. stracił na frymarku; (cf. *Croat.* konya za svęglyu datu). Siekierze się sek umkne, kamień kosie. *Pot. Syl.* 52. Wydarł mu siekierkę z ręku. *Sk. D.* 469. *Lib. Hor.* 94. (wytracił mu broń) Już nieprzyjacieli stoi z siekierą nad głową twoją. *Heg. Ap.* 56. Dobrzeć się jest na przyszłe rzeczy rozmyślać, ale się nie tak trwożyć, jakoćby już tuż z siekierą nad głową stano. *Heg. Zw.* 87 *b.* Czym go oni podstąpić a ulowić chcieli, tym się sami ulowili, a prawie sie siekiera swą, jako ono mówią, potucmali. *Heg. Post. P* 5; (*Vind.* najska Lukva k' Ivojemu konzu topar da; cf. lecz na siebie). — *§.* Siekierni w klawikordzie, blaszki mosiężne, które uderzają o struny, ząd się mówi: klawikord na siekierni. *Magier. Mskr.*, die Sämmer im Slavier. — *§.* *Transl. fig.* Najdziesz przy młodych dworach galanty, przechyry, i wronami karmione i stare siekiery *Kion. Wör.* 55. ewiki, szęzwane, kute; beiflagen, gefügt, fßlan. SIEKIERNICA, *y.* *z.*, ziele, *ob.* Wyka woina, wilzy groch. SIEKIERONOSZY n. p. Pirakinon. *Utw. Ow.* 490; *securifer*; *Hug.* sjekironossaz; *Croat.* szekiron-sz, szekiron-szecz; *Hung.* szekerkizet, artragend. SIEKIEROWATY, *a.* *e.*, — o *alcezb.*, siekierze podobny *securifolatus. Cn. Th.* 996. artförmig. SIEKIERZ, *h. ob.* szkida z jelem i kizylem. *Karop.* 5, 17, ein Bap-pm. SIEKIERZYSKO, *a.* *n.*, zła siekiera, cine fßliche Art. *Te.* — *§.* Dzierżk siekiery, toporzysko; *Vind.* tolemu topar, ter Szentfid.

SIEKNAĆ, SIAKNAĆ, *med. jedull.*; *Croat.* uszeknuti, uszeknucem; *Ross.* сшнуть; osiąkać, *Carn.* feřm, (cf. siekać, verřegen); (*Vind.* zhařnati. Jak woła siękanie w ziemie. Tak mszozępa ludzkie plemię. *J. Kran. Ps.* 155. — *§.* *Act. Paris.* Nos siaknal na ziemie, i noga zartari. *Teat.* 15. *c.* 58. wysak 1, die Nafe mit den Jüngern fßntigen. *Teat.* 15. *c.* 11; *Vind.* fe vřekot, uel vřekuti, fe ol'alsat. *Hug.* ussekanti, ussekantise; *Ross.* counten, racounten, (cf. sok, szęzisty) SIAKŁO-WŁOSY, *a.* *e.* n. p. Siakłowłosa wehna. *Utw. Ow.* 215, wřęć zachowujęca i wydajęca, tefid.

Pochadz. *osęlać, węglid, mysęlać, zasięlać, zięlać.* SIEKOMY, *a.* *e.*, mogacy być rozsiekanym, rozdzielny; *Croat.* szęclidy, poszewclidy. *Ross.* сѣкомый, zerřanbar, zerřeifbar. Nos siekomy, *use abatus. Cn. Th.* 525, de atomis. SIELANIN, *a.* *m.*; *Boh.* sedlak, mvar, (*ob.* Niwa); *Slav.* sedlak; *Carn.* seläk; *Croat.* szęljan, (sęlyar *inquilinus*; *Hung.* zseller); *Slav.* seljanin; *Hug.* segljan, segljanin, sęber; *Bosn.* segljanin, kmet, segljaniech; *Hug.* segljanin, segljaniech; *Ital.* texäk; *Ross.* селянинъ; (*Ecel.* селянинъ, житель, обитатель, обыватель mieszkaniec, 2 поселенинъ, крестьянинъ, деревенскій мужикъ wieśniak); *sodlak, wieśniak, der Landmann.* Mieszczanie i sielanie wszyscy pewnych dni poeżę, do księzęcęj sężazni no-

mca, sienna stodoła. *Volck. 524. Cn. Th. 996. — 2.* 2) Siennik, *vel potius słomnik*, miech słomą napchany do legama na nim, *der Strohhauf*; struzak. *Mon. 71, 75. Morav. zoch; Boh. žok*, posłanka; *Vind. flammni shakol*, flammnena zieha; *Croat. szlamnyak; Slav. slamujaesa; Ross. соломенный*. Nalazem w izbie sienik na kształt materaca. *Kras. Doś. 121. 1.* SIENNY, a, e: *Boh. senný; Vind. fenski; Croat. szenov, szenszki; Hung. szénás; Ross. сѣнный*: od *sana*, *von Sen, Sen*. Przy dobrym weselać się winie Sienna wili korony. *Bards. Luk. 58.* Sienna stodoła, siennica. *Volck. 524.*

2. SIENNY, a, e, od sieni; *Ross. сѣнный*, (cf. сѣнный, сѣновный, сѣнистый ciemisty); *das Verhauß oder die Scheune* berreffen. Jeden z odźwiernych czyli siennych. *Min. Ryt. 4, 24.*

*SIENKÓ, 1. SIENIUTA: u Rusi Szymon. *Nies. 1, 145. Pot. Pocz. 476. Zimien. — 2.* SIENIUTA, *herb*; chorągiew kościelna, z której krzyż wisi kawalerski. *Kurop. 5, 47.*

SIEPACKI, a, ie, od siepacza, ceklarski, szarpacki, *šā-jā-fer*. Plemię olbrzymów, chcąc wyrugować dziełne z meła bogi, Siepackie niosło mordy i pożogi. *Zib. 12, 9.* katowskie. SIEPACZ, a, m, szarpacz, *šarpacz*, ceklarz, oprawca; *Boh. birie; Vind. libavez, topstok; Dnl. szatnik*, (cf. szata); *der Häfber, Hufersnecht*. Każdy z tych urzędników ma przy sobie 10 siepaczów, z któremi obchodzi część swoje miasta, doglądając, jeśli się jakie kłopotstwo nie znajduje. *Star. Dw. 19. Pot. Syl. 527.* O siepaczach Rzymskich. *Chroś. Fars. 164.* W dom szatniński czirni go porwa siepacze, *sitelites. Brul. Ost. D 7.* SIEPNAĆ *cz. jedil*, Siepać *contin.*, podsiepać *dok*, szarpać, *zruenē kim; einen herum reifen, rütteln, idürren; (Ryt. zjepati vlase s glave; laerare crines; cf. Vind. topst; rozgani smigē, chlostaēt.* Wilk ten rozjuszony wszystkie dobytki siepał wielkim gwałtem i nieprzyjemnym je ślał na ziemię kształtem. *Ow. Ow. 417.* Niezależna siepa wyjęzone swe włosy. *Ow. Ow. 551.* szarpie, *rwie*, *nie ranit ihr Haar.* Siepa, dlabi, neka mie mella białogłowska reka. *Ciroś. Ow. 101.* Wielki pótęga w jój werkozu, który jak raz oko z serca siepnie. Przyjdzie się łamć i paść od impetu. *Zab. 13, 224.* (machnie, uderzy). Złodzieje miru nie mają. Wszędy gonia ich i wiaży, wszędy ich siepają. *Klon. Wor. 57.* Przybiegli w posiepanym a podrapanym odziemiu. *1 Leop. 1 Mich. 5, 15. — 2.* Bol, wrzół, rana, siepa mię piecze, dreczy; *die Wunde brennt, itzt, itmerzt.* Kwiat ten na dymienie przyłożyć, siepanie i targanie w niej usmierza. *Syr. 682.* Proch ten, gdy na wrzół przyłożysz, wszystko bole nie i siepanie ulży. *Sienn. 275.* alles *Šmerzen und Mäßen.* Otręby pomagają przeciwko kłóci, na bolączki i na bolesne siepanie w ciebie. *Spicz. 155.* Ból wielki w żołądki siepający. *Comp. Mel. 191.* ein *zufender Šmerz.* — *Recipr.* Siepać się, usiepać się; szarpać się, pasować się, mocować się, walczyc; *ringen, kämpfen, sich herum reifen.* Rozrywa sobą więzy, siepa się daremnie. *Bards. Trag. 285.* Z niebem trudno się nam siepać. *Pot. Arg. 511.* W sworach,

kiędy psy idą, nie trzeba im nie eiskać, bo się usiepają, powiklą... *Ostror. Myśl. 46.*

SIERADZ, a, m, miasto w W. Polsce. *Dyke. Geogr. 3, 48,* eine Stadt in Großpolen. (cf. [*Thracolltr.* Serety 2], *Turc. seradium, serrat arz.*) SIERADZKI, a, ie, n. p. Województwo Sieradzkie. *Dyke. Geogr. 3, 48.*

SIERAK, a, u, m, [siermiega, sukmana 4], gatunek sukni, (cf. serdak, cf. sieré, siraczany), eine Kleidung. Sierak wytarty, w którym w domu chodziła. *Min. Ryt. 2, 189.*

SIERBSZCZYŻNA, *ob Sierp'.*

*SIERĆ, SIERŚĆ, SIERCHL, i, z: *Boh. srst; Srab. 1.* *terstka, tertze seta*, cf. szorstki; *Ross. шерсть, шерстка* (wełna); *Raq. dlakka; Vind. dyaka; 2.* 1) *das furze Haar auf den Zellen der Tiere.* Ze skóry ciała zwierzęce otulająć wyrastają albo włosy długie, albo sierć krótka, albo wełna, albo futro. *Kluk. Zw. 1, 50.* Sierca bydlęca wytkają się poluszką do siedzenia na krzesłach, na pojazdach. *Kluk. Zw. 1, 258.* Sierć końska, *Carn. et Vind. fluma*, końska diaka; *Raq. kostrét.* Sierć krowia, kozia; *Croat. arovza*, (aroynik; materac). Sierć zajęcza po myśliwsku Turzyca, (*qu. v.*). Gły kozę do owcy przysalza, urosnie na nim miękka wełna albo sierchl. *Glicz. Wyję D 4.* Postawy z sierści koziej. *5 Leop. Evod. 25, 5.* (z wełny koziej. *1 Leop.*). Skubanie sierchl. *Glicz. Wyh.* Sierś z jego kałuża za relikwie skubli. *Sk. Dz. 1001, ob. Runo, Jlefen von Welle.* Wilk sierścią owcza pokryty. *Bark. Ziv. D.* (skóra owcza, runem owczem). Była mi nie zostało ani jednej sierci. *Zmor. Siel. 229.* ani jednego kopyta, *auch nicht eine Klaue von meinem Viehe ist mir übrig geblieben. — 2.* Sierść, masł, farba konia, wolu etc. *Ross. шерсть, die Farbe eines Pferdes, Schiens etc.* Sierść albo masł koni są wielokakie; główne są czirna, biała, czerwona i brunatna. *Kluk. Zw. 1, 165;* gniją, eisawa, wronia, bulano, kara etc. *Końsk. Leh. 5.* Żelazna sierść, żelazny koń. *Rys. At. 79. — Pocz. Znajmy się po sierść. Rys. At. 81.* Znam cie wskrós, znam po sierci farbowany lisie. *Min. Ryt. 1, 228.* Znać po sierci zwierza, z mowy człowieka. *Zypr. Pap. 154, Slov. po srsti wleka poznás.* Nie twój sierci, któreś pragnęła młodzieńca, już go sobie insza wzięła. *Petr. Hor. 2. Mb.* nierównia ci, nicht *deines Gletschen.* Jezus wskrzesił Łazarza, wierę nie po sierci, Gły Łazarz Jezusowi okazał śmierci. *Pot. Zac. 7.* nie na ręce, niedogadnie. SIERCISTY, SIERŚCISTY, a, e; *Boh. et Slov. srstnatý; Hung. sertés;* pelen sierci, voll *furzer Haare.* (*Srab. 1.* *ferstzojité fetosus*, cf. szorstki; *Ross. шерстный wełnisty, шерстяной wełniany*). Skóra sierściasta. *W. 1 Beg. 19, 15.* Włosiennica siercista ostra. *Sk. Dz. 1005.* Dziale i sierściaste wory, checa mieć znakiem ostrój enoty. *Nar. Hst. 3, 455.*

Pochodz. *siraczany, sierak; nasierszaly; siermiega; sierszeń; szorstki.*

SIERDZIC się *recipr. niedok.*; (*Boh. zsrdatěti animum capere; Carn. serdim se*, (serl ira; *Vind. fard, ferd ira, ferditi, gnjievati*; gniewać kogo); *Croat. sderditisce, lyutimsze;* (szerdim kogo *iratum facio*); *Bosn. sercitiše,*

srriditise, srricitise, serdititise, sardititise, gljntitise; (srricba ira; *Rag.* sarditti: gniewać, sargba, sarditos ira; *Sarde Furiae*; *Slav.* sèrdba ira); *Ross.* сердиться; (посердиться, поосердиться, приосердиться rogniewać się; осердить, rozżłościć, осерчать rozgniewać się, сердить, serżyć gniewać); (*Etym.* serce: gniew); gniewać się, srożyć się, srożyć; (*Ecl.* полюбовати), їдъ crjumen, їдъ arjern. Sierdzi się, a nie ma na co. *Cn. Ad.* 1056. Basami sieje, gniewa się i sierdzi. *Zab.* 16, 218. Poeta obojętuje zle u chłopiat widząc, Począł się na nie sierdzieć, do ludzi ich hydząc. *Groch.* W. 580. Niemasz się o co sierdzieć, swarzyć. *Cn. Ad.* 617. (nie wielka szkoda). — (SIERDZIENIE czopowe, bou'ons, nazwisko okowu łoża. *Jak. Art.* 1, 272, der eiserne Bechtelag der Rautte. SIERDZIENIKI, n. p. Legary w obu końcach są opratzone sierdzenikami, na zawiąskach przynitowanem do legara. *Jak. Art.* 2, 501). — SIERDZISTOŚĆ, *SIERDZITOŚĆ, ści, ż., gniewliwość, opryskliwość, zapal; *Boh.* srdnatost; *Corn.* serdituost; *Vind.* ferditje, divjoferdenje, ferditnost, hitroferdnost; *Croat.* szèrditoszt; *Bosn.* srriditost, srricba, serditost, sergba, srricba, sarditost, sareba; *Rag.* sarditos, sargba, räsargba, rasarda, jáber žeru, Grimm, Hige, Higtjkeit, žer. Tak wielką moc miały łagodne słowa, iż owa sierdżitość w ludziach ugasła. *Budn. Apoph.* 145. Grozi lwa najeżona grzywa i siedżistość. *Przyb. Ab.* 141. Same dzikie zwierzęta, przestając z ludźmi, łagodnemi stają się, i najsroźsze bestye sierdżitość swą składają. *Poleh. Sen. gn.* 295. Przeciwno nieprzyjacielowi niech żołnierz używa sierdżitości swj. *Corn. Dn.* 25. SIERDZISTY, *SIERDŻY, SIERDŻIWI, *SERDŻIWI, a, e. — ie et o adverb.; *Boh.* srdnatý; *Corn.* serdit, sirdit; *Vind.* ferdit, fardit, ferditliu, hitroferden; *Croat.* szèrdit, szerdito; *Bosn.* sardit, serdit, srridit; *Rag.* sardit, sargbèn. sercjan, sàrdan; *Ross.* сердитый, сердитка; *Ecl.* аромидный; (*Ecl.* осердиль, pilny), (cf. *Gall.* hardi); opryskliwy, gniewhwy, zapalczywy; bięg, grumij, žer nig. Jastrzebie łacno się rozgniewają a sierdżwi są. *Cresc.* 688. Rozdrażniony będąc sroźce zwierz sierdżisty, Nie lżej sam sobą rzuca nad pioran ognisty. *Ow. Ow.* 516. Sierdżity gniew. *Rej. Zw.* 78. Sierdżisty Mars stał tnie, co potknie. *Zab.* G, 146. *Min.* Mars serdżiwy gwałtem się wdarł w towarzystwo dobrotliwych planet. *Ston. pr.* B 6. Sierdżista liałogłowa w dzień i w nocy przynagła mężowi, aby Piotra zgładził. *Krom.* 166. Każdy się brata swego krwi sierdżistym sercem pomścić chce. *Corn. Dn.* 69. Moskiewski z wydania królowny za księcia Finlandzkiego bardzo sierdżisty był, a tym gniewem obostrzony ku Litwie się oburzył. *Biel.* 555. W każdój się rzeczy bardzo sierdżiwym a przykrym i nieubłaganym pokazuje. *Kosz. Lor.* 55. Nie dotknie moe nigdy sierdżista, co łagodność i dobroć. *Jabl. Bz.* 56. Po głosie spornym a sierdżiwym, po głosie spokojnym i wolnym, poznać umysł. *Budn. Cyc.* 76, *Kosz. Cyc.* 94. Zwaćpiwszy o sobie, tym się sierdżiwiej a uporniej potykał. *Kosz. Lor.* 154 b. Machabeusz sierdżiscie wojnę podniósł przeciwko nieprzyja-

cielom. *Gil. Kat.* 111. Trzeba do tego ludzi śmiałych, meżnych, sierdżistych. *Petr. Pol.* 2, 275, gorliwych, cęgry, bięg. Skanras był człowiek surowy, mowca sierdżiwy. *Kosz. Cyc.* 67. Gotowy fryd, gdy trafi na serdżyta serdyt. *Kekow. Fr.* 46. (kosa na kamień). Będę ja wiedział, jako przytępić mu rogi, I choć serdyt, przecięz go ja go nabawie trwogi. *Morszt.* 151. Porwał się, ale zgnął, serdyt, a nie duży. *Pot. Arg.* 548. (gniew bezsilny, nie jest silny; vanu sine virilus ira). Niechaj też mi lwie serce, kogo starość znuży, Coż o nim ludzie mówią: serdyt a nie duży. *Pot. Arg.* 410. *Russ.* *Sierdyta sobaka wołkom strawa. *Birk. Chodk.* 11.

*SIEREBRZESZCZYŻNA, (cf. srebro), ob Sierpszczyzna. *SIERŁĘCZKA, i, ż, SIERŁĘCZA, y, ż, wiejadło, wiejadło, wiejaczka, die Wurjhdaufl, (cf. siedleczka). Wjęcie jego sierłeczka, a wyższe bojowisko jego. *Leop. Math.* 5, 11. (dopata. *Bibl. Gd.*). Rozmcece je sierłeczka. *Leop. Jer.* 15, 7. (wiejaczka, 5 *Leop.*). Bo w reku jest jego (Chrystusa) Sierłeczka, a ta będzie chodożone Przeń bojowisko zboża rozhecznego. *Odym. Św.* 1 2 b.

SIERMĘGA, *SZERMĘGA, i, ż, SIERMĘŻKA, i, ż, dem; *Ross.* серпая, ерпая; proste chłopskie sukno, grebłó Bauerntuch; gruba chłopska sukna, sukmana, ein grebntener Bauerntuffel; *Ross.* зинунъ, зинунинъ, (cf. żupan). Chodzi on w siermędze, by jako chłopsko. *Pap. Przyk.* C 2. Za pługiem chodzi w łapciach a w siermędze. *Stryk. Turk.* e. Wode wazi bosy w zlej siermędze. *Pasz. Dz.* 51. W chłopskim odzieniu i siermędze grubej. *Pot. Arg.* 60. One wory grube a żalobne siermę i. *Gil. Kat.* 284. ob. Part. Ubiór iński porzeca, a siermężkę wieśniaka prostego frymarkiem buerze. *Banial. K.* 5 b. Cnota w podłej siermędze, występek w purpurze. *Kras. W.* 4 — 2. *Transl.* Chrystus siermężę człowieczeństwa na się przyjął raczył. *Psalm.* 101. SIERMĘŻNY, a, e; *Ross.* ермянный; von groben Bierbaaren, greb zusammen gewebt. Sukno proste siermężne. *Sil. Lit.* 595. Siermężne suknie. *Budn. Apoph.* 90.

SIEROCIEĆ kogo cz. niedok., osierocić dok., sierotę kogo uczynić, pozbawić go rodziców, lub dzieci, zgoła o samotność go przyprowadzić; *Vind.* firofitti, safrutti, pohuttu; (*Rag.* osromäscit, dovësti na siromäscetvo pouperare), einen verwaist machen, einen der Seinigen berauben. Jużę ich sierocić nie będziesz. *Budn. Ezech.* 56, 12. (wiecój ich nie osierocisz. *Bibl. Gd.*). Wojny sierocą niedoleżne rodzice. *Przestr.* 49. Jak osierocił macz twój niewiasty, tak osierocieję matka twoja. *Budn. I Sam.* 15, 52. Populus posłany do Antyocha, aly wojsko jego z Egiptu wyprowadził, a synów Ptolomeusza żeby nie sierocił. *Pap. Przyk.* B 2. (nie ubożył, pozbawił dziedzictwa). SIEROCIEĆ neutr. niedok., zsierocić, osierocić dok.; *Ross.* ерочиць; sierota się stać, swoich postradawszy samotnym się zostać; verwaist werden, nach Verluste der Seinigen verlassen und einam bleiben. Daj, aby jego synowie zsierocieli, a żona jego wdową była. *Wrabl.* 200. Przerzbył ja biedna matka mała osierocić po obu was jednego dnia. *Budn. Genes.* 27, 45. Ojczyznę

w stanie zsierociałym wziął w opiekę. *Bardz. Luk.* 151. Mało nie rok osierociała stolica papieżka, aż Bonifacyusz obrany. *Sk. Dz.* 616. SIEROCTWO, a, n.; *Boh.* syroba; *Sorab.* 1. férótstwo, dżeczi zhubeno, nana ha ma-czeře zhubeno; *Rag.* sirotinstvo, sirotigna; (cf. siromasctvo; *Croat.* szirómástvo *pauperies*); *Croat.* szirótninstvo; *Ross.* сиротство, сиротствованіе; § 1) osierocenie dzieci po utracie rodziców, (ob. Ojcosieroctwo), rodziców po utracie dzieci; małżeństwa, po utracie męża lub żony; die Verwaisung, der Waisenstand, Wittwenstand, Wittwenstand. *Kanc. Gd.* 298. O jak żalose sieroctwo człowieku, Kiedy w podaszłym dzieci straci wieku. *Morszt.* 268. Patrzy, jakie było sieroctwo tój ubogiej matki. *W. Post. Mn.* 546. — § 2) *Collect.* Sieroty, Waisen. SIEROCY, SIEROTSKI, SIEROCIŃSKI, SIEROTNY, SIEROTCZY, SIEROTCZYN, a, e, od sierot, Waisen; *Boh.* syrotěj; *Sorab.* 1. férótmé; (*Vind.* troffen, fromazhen; nedzny, potrzebny; *Rag.* siromáh, siromaseni *pauper*; *Croat.* siromach); *Rag.* sirotinski; *Croat.* szirótnski; *Ross.* сиротский; *Eecl.* сиротини. O sierocińskie i o wdów ubogich sprawy usilnie zastawował sie. *Krom.* 585 Sierocię intraty rachunek *Ustrz. Alg.* 2, 129. Każdy sąd opiekuński ma księęę jednę opiekuńską czyli sierocińską trzymać. *Gal. Cyw.* 1, 85. Czyja to ta wieś tak nieporządna? zwyczajnie, sierocińska odpowleził. *Kras. Pod.* 2, 19. Osła 'sierotecznego zagamiali, i brali w zastawie wolu wdowinego. 1 *Leop. Job.* 24, 5 (sierotecznego. 5 *Leop.*). Sierotkie dobra na drapeć okrutnym tyranom podają. *Birk. Zyg.* 18. Pobiją go sierocie ży wyłane rzewne. *Pot. Arg.* 563. Sierotny dom, *orphelinotropheum*. *Maz.*; *Sorab.* 1. férótow dom, férótneneza, ferótowna; *Ross.* сиротинице, сиротининый дом. SIEROTA, y, masc. et fem., SIEROTKA, SIEROTECZKA, i, ż, dem.; *Boh.* syrotek, syroteček, syrůb; *Sorab.* 1. féróta, ferotka; *Sorab.* 2. fyrróta; *Carn.* siróta, srota, srotólz, sroteza, srotůza, edinzlěch; *Vind.* frotá, frotle, firótá; *Croat.* sziróta; *Slav.* siróta, (siroma; ubogi); *Rag.* sirotta, sirotizza; *Bosn.* siróta, sirotića, (siromah; ubogi); *Ross.* сирота, сиротина, сиротка, сиротника; (*Etym.* *Eecl.* сирѣ; *Boh.* syry; opuszczony; cf. *Chald.* ܣܝܪܝܐ zeriach, *indigus opis*; cf. *Hebr.* ܣܪܚܐ sarach, *residuum esse, superesse*); § 1) któremu lub której rodzice zmarli, der Waife, die Waife. Sierotami nazywają tych, którzy ojca nie mają. *Groick. Obr.* 291. Sierotą być *Ross.* сиротствовати. Zład nazwany sierotka, żeś z małoletności swojej, ojca z matką utracił *Steh. pr.* Gdzież ten jest, któryby ogarnął sierotkę błędnego? albo tulaka opatrzył w niedzy jego? *Rej. Zw.* 190. Jestem uboga sierota, opuszczona, nie wiem nawet jakich rodziców miałam. *Teat.* 54, 6. Młoda dziewczyna rodu szlacheckiego, i sierota *Teat.* 20, *praef.* Gdy sierota do lat zupełnych jeszcze nie przyszedł... *Gal. Cyw.* 1, 109. Sierotą dziurę zatkać wszędzie. *Pot. Syl.* 121. Kto ma być sierotą, lepiej się nie rodzic. *Pot. Arg.* 560. Sierota cięższa niż kamień *Rys. Ad.* 65. Mężu! ty chcesz uciec w pusty świat daleko i pod moją sierotki zostawić opieką? *Przyb. Ab.* 228.

Płaczcie stróża swojego panieńskie klasztory, Ubogie sieroteczki i szlacheckie cory. *Groch. W.* 126. — § Sierota, po stracie dzieci osierociał lub osierociała; ein verwaister Vater, eine verwaisfte Mutter. Wezoram był ojcem, a dzisiaj sierotą, Miałem, ach miałem w swym domu skarb drogi. *Zab.* 15, 266. Emil Paweł, który tak wiele miał synów, że ich darował innym familiom, sierotą z nieagła został. *Wary. Wal.* 184. — § 2) Sierota po żonie; wdowiec, der Witwer; sierota po mężu; wdowa, die Witwe. Świeżo po mężu zostawszy sierota. *Pot. Arg.* 7. — § Sierota, aliquando pro egeno et mendico usurpatur. *Cn. Th.* 997. ein armer Verlassener. — § 3) Sierotki, pory, dziurki potowe, die Sweißlöcher. Powietrze wilgotne pory, które drudzy sierotkami zowią, wiele otwiera. *Cresc.* 4. *Syzt. Sch.* 67. et 75. et 242. W wodzie tak długo siedzieć, póki się skóra nie zacerwieni, i sierotki się na nią nie wydadzą. *Petr. Wod.* 41.

SIERP, a, m., SIERPIK, a, m., d-m-in; *Boh.* et *Slav.* srp; *Sorab.* 1. ferp, ferpik, szerp, szerb; *Sorab.* 2. szerp; *Carn.* sèrp; *Vind.* ferp; *Croat.* szèrp; *Dal.* szarp; *Hung.* sarló; *Rag.* sarp, sarpich; *Bosn.* sarp, serp, srrip, sarpicah, srripicah; *Eecl.* сръпъ, сръпичъ, сръпикъ; *Ross.* сръпъ, сръпикъ, сръпича; cf. *Gall.* serpe, sarpe, echarper; *Lat. med.* sarpere; *Germ.* jårberu, farber, jårre; *Graec.* έρπυ; cf. *Germ.* der Uiderper; *nosta.* szarpak, szarpać; cf. *Germ.* jårarj; cf. *Lat.* scirpus; *Carn.* serpiza; (cf. *Serb.* Sorab); sierp, narzędzie zębate do żęcia zboża, die Zifdel. Sierpy do trawy mniejsze są i bez zębów; do zboża zaś większe, i mają nieznaoczne zębki. *Kluk. Rosl.* 2, 164. et 5, 121. Sierp od trawy *Boh.* kosalec, klepanec. Ziola zlarzone, częś z korzeniem zlowym Wyrwa, częś sierpikiem skrawa mośalozowym. *Żebr. Ow.* 167. Teśak abo sierp na obcinanie ciernia lub ostu potrzebny. *Bot. Nar.* 4, 140 Sierpik ogrodowy *Ross.* бороздинкъ. Sierpa trzeba ozimnie, kosa się zejdzie jarzynie. *J. Kehan. Dz.* 262. Owdzie ze rżyska powracają żeńcy, Ci ostrozebe kłosistemi wieńcy Obwodzac sierpy, płaśa... *Zib.* 9, 17. Grad zboże tak pobł, iż nie było po co z sierpem wychodzić *Gorn. Sen.* 116. — § 2) Sierpy, herb; trzy sierpy do góry końcami; reka z obłoku trzyma je. *Kurop.* 5, 48, ein Wappen. — (SIEPANKA, i, ż., *Ross.* серпанка; tkanka cienka, niby siatki od much w oknach, [letnik, Kettel, ob. Serpanka 2]; Zflever, Zliegentuch, febr dünnes Gewebe. Za łokieć sierpanków sześ groszy. *Stat. Lit.* 595.). — SIERPIEŃ, j-nia m; *Boh.* et *Slav.* srpen; ósmny miesiąc w roku, *Augustus. Haur. Sk.* 488. der Merndigmanat; *Sorab.* 1. ženez, žneyska męszacztwo (ob. Ząd), prażne męszacztwo, prażnik (ob. Prażnik); *Sorab.* 2. jazmenski (ob. Jęzmiień, *Sorab.* 2. jazmen; cf. żnojski; lipiec, ob. Znoj; *Carn.* serpan male *Julius*, serpan velike *Augustus*; *Vind.* ferpan, fedemnik *Julius*, ofemnik, gospojnik *Augustus*; *Croat.* szèrpën, jakopovschak *Julius*, velikomesnyak, věrssan, kinovčz, kolovoz *Augustus*, (malomessnyak *September*, klaszen meszcz *Junius*, cf. kłos); *Dal.* szarpan *Julius*; *Rag.* sarpagn *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Bosn.* serpagn,

lugl, sripagn *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Slav.* sèrpanj *Julius*, kolovoz *Augustus*; *Ross.* Августъ.) Sierpień od sierpa rzeczony, bowiem tego miesiąca już wszelkie zboża sierpa a żniwa potrzebują. *Cresc.* 695. *Chmiel.* 4, 192. Sierpień kłosa kosi. *Min. Rył.* 4, 191. Zima nie przynosi pożytku; ale bez niej nie nie zbiera sierpień. *Mon.* 64, 255. (żniwo). SIERPNIOWY, a, e, od sierpa; Augustus. SIERPSZCZYŻNA, y, ż., [właściwie serebszczyżna: danina w srebrze początkowie jako pogłównie Tatarom z Rusi upłacana, która później i wielcy książęta litewscy z ziem ruskich pobierali. *Lachowicza Pamiętnik str.* 100, 101, 107, 279. — 4] n. p. Niepobożnemi podatkami, winami, sierbszczyżnami ludzi w swych imionach obciążył. *Stat. Lit.* 255. Serebszczyżna, sierbszczyżna, *ib.* 245. *Contributio generalis super universam Lithuaniam instituta, alias serepszczyżna 500 grossorum.* *Dub.* 50. Nie będziemy mogli ani sierbszczyżny, ani płatu żadnego i nijakiego poboru ustanowić aż na sejmie. *Stat. Lit.* 59. et 87. Podatki ziemskie, to jest, pogłównszczyżna, serepszczyżna. *Vol. Leg.* 2, 794. Na sejmie Wileńskim r. 1551 serepszczyżnę na wszystkie ziemie Litewską, Ruską i Żmudzka, na trzy lata, od sochy po 3 groszy, uchwalono. *Stryjk.* 750. Jagiello dobra duchowne wyzwolił od wszelkich podatków, sierpoczn, podwód etc. *Stryjk.* 446. podatek sierpowy, *Eidelfeld, eine Abgabe.* Imię tego podatku od srebra wywodzi, i pisze Sierbrzeszczyżna *J. W. Czacki*, n. p. Pięmiżna danina, dla różnicy od danin *in natura*, nazywała się w Litwie od słowa srebro śrebro, sierbrzeszczyżna. *Czack. Pr.* 1, 202, et pokonewskie. SIERPIK, a, m., §. 1) *dem. nom.* Sierp, *qu. v.*, daś *Eidelfeld.* — §. 2) *Botan.* Sierpek; *Boh.* srpek, ziele, jelem trunk, ma liście zakłowane ostrokolawe i rzeźące, jak sierp, *serratula, Echartkraut, Echarte.* *Syr.* 1159. et 1254. *Stann.* 78. *Kluk. Dyke.* 5, 74. *Kluk. Rosl.* 2, 255. *Vind.* ierpiza. SIERPICA, y, ż., *Sium Falcaria*, gatunek Marka. *Kluk. Dyke.* 5, 84. *Einm, Eidelfraut, Eidelfmarf.* SIERPO-DZIÓB, a, m., ptak, *Tantalus falconellus*; *Ross.* napa-baika, der *Eidelfeldmael, Eidelfeldmaelker.* SIERPOWATY, a, e, — o *adverb.*, na sierp pochodzący, *jidelförmig*; *Ross.* серповидный, *falciformis.* *Perz. Cyr.* 1, 155. Pierwszy oddział błony mózgowój, sierpowaty, *ib.* 58. SIERPOWY, a, e, od sierpa; *Vind.* ferpen, *Eidelf.* Sierpowy trzonek. *Kluk. Rosl.* 2, 164. Kowal sierpowy; *Boh.* srpnjk; *Vind.* ferpar, ferpni kovazh. SIERPOŻEŃCA, y, m, sierpem zboża zżynaający, der *Eidelfeldmitt.* Tamteżne trawy znają sierpożeńców. *Otw. Ow.* 350. (*Rag.* sarpanossaz *falcifer*).

SIERSZĆ, ob. Sierć.

SIERSZEN, SZERSZEN, ia, et sznia, m.; (*Boh.* sršen, sršan, *verb.* sršim, sršeti bężeć; *Slav.* sršen; *Sorab.* 1. scherschen, scherschn; *Sorab.* 2. scherschen; *Carn.* sershen, zhernd; *Vind.* ferhen, ferchen; *Croat.* szerssen, ztershen, kebër; *Dal.* starmel; *Slav.* stershen; *Bosn.* strisce, strimegl, starmegl; *Ross.* мериуиъ, et. Обд. жаридер, et. *Hebr.* זרשח, *cratio*; §. 1) die *Serniß*; *vespa crabro*, gatunek osy, ale wielki, ża-

dłem i szczekami rażąc, nabrzmiałość znaczną z bólem sprawuje. *Zool.* 129. *Kras. Baj.* 17. Rządę tyłk sierszeniów nie drażnić. *Buk. Zyg.* 12. (nie budzić licha, nie jątrzyć sierdzistego). Ma sierszenie w nosie. *Dudz.* 64, *Slav.* gako sršen, kokotliwy, osa, opryskawy, czuporny; aufbrauend, bigig. — §. 2) Mniejsze dzialko, sierszeń, wyrzuca 2 1/2 uncyi żelaza. *Archel.* 11. eine Art feiner Samen. SIERSZENIOWY, a, e, od sierszenia, *Serniffen*; *Boh.* sišnowý.

SIERZU, ob. Sierp. *Dudz.* 29.

SIEŚĆ, SIAŚĆ, siadł, siedli f. siedzie, siadł *met. niedok*, *Siadać contin.*, *Siadywać, siaduje frequ.*, (*sed cf. siedzieć*): *Boh.* sýsti, sednauti, sedati, sedawati; *Sorab.* 1. szemuč, ředam, szedacž; *Sorab.* 2. sze szednusch, sze szidnusch, szinusch; *Carn.* sędam, sestl, seđl, seđim, dolzhikam; *Vind.* festi, fedeu, fedla, fedem, dol-festi, dolzhizhat; *Croat.* szesiti, szędam, posazajunmsze; *Rag.* sjesti, sjedam, sjedati; *Bosn.* sisti, sjesti, sjediti, posaditse; *Ross.* сѣсть, сѣду, усеѣтся; *Boh.* сѣваюся, сѣдаюся, разсѣваюся rozsiadać się, padać się, pekać); siadł po staniu albo przyszły gdzie zinał, usiadać: *jid* nieder setzen, nieder laffen, *jid* setzen. Czy się im siadł podoba nad źródłem przejęzycznym, Czy na podłożonym wzgórk, czy w gaju cienistym. *Przyb. Młt.* 74. Niech pan siada do fryzowania. *Teat.* 25. c, 11. Siadajmy do stołu. *Teat.* 54, 65. Gdy przyszło siadać do stołu, sadowiono każdego wedle rangi. *Kras. Pod.* 2, 150. Chodźcie, obiedwajcie! i siedli jędli. *Biał. Post.* 110. Niadź jęlon siadł do konfessionału słuchać spowiedzi. *Niedz.* 55. Przez dłuższy czas siadł do karety, niż do odprawienia całej drogi było potrzeba. *Mon.* 64, 71. wsiadywał, er vertandte nicht Zeit mit dem Einigen, Einzigem, Aufzigem in den Wagen, als... W kole senatorskim, gdy siadywał, mógł się każdy zadziwić mądrości jego. *Bark. Choch.* 58. gdy zasiadał, wenn er seinen Sitz nahm. Na karku komu sieść przysięść go, opanować go: *jid* cinem auf den Rücken legen, ihn überwältigen. Nie bierzsz królem, parodom zwyciężonym na karku nie siedzisz. *Bardz. Trag.* 218. Chłopy podwiódł, aby siedli na karku panom swoim. *Birk. o Leerb.* 10. Błudość mu siadła na jagody. *Bardz. Trag.* 513. przykryła mu lice, *Wetde deckte seine Wangen.* Gdy się w swój nadziei odwią, to im siada *Najeres* tej w uszech owo: ah niestety, biada! *Mon. Rył.* 1, 294. (to w uszech ich bywa). — Siadzenie, siedzenie: siadzenie, na czym siedzą, der *Sitz.* Sycyowie kochali się w pięknych siadzeniach, i kome uzbrajali do wojny. *Nar. Hist.* 2, 522, et siadla, kulbaki). Siadzenie od *zota* na kom. *eb. Tward. Wł.* 211. — §. Czuję nieprzyjacielskie, lub w grobie siadł, *grozy, tumulo quoque simas hostem.* *Zebr. Ow.* 551. choć legł, poległ, pochowany jest. — §. *Transl.* Siadłem, zginałem, już po mnie, *dojerin. Marz.* przypadłem: es ist aus mit mir, tş bu verleren. Siadł, jako sól; *actum est de te. Cn. Ad.* 1055. Jesli Zawiszy nie będzie, siadłem. *Orzech. Tar.* 17, et zostac na koszu; (et. *Rag.* sjedilka, usidjehza: której się nie dostało męża, eine *Sitzengeliebene*).

Na pogrzebie hetmana nie usłyszałeś głosu innego, jedno: jużesmy siedli, jużci nie będzie do Rusi biegał nas bronić. *ib.* 111. wir sind verlesen. Jak skoro się dwaj tak wiele panowie Złączycie, siedli Turcy i Persowie. *P. Kehan. Jer.* 45. Bez pochyby siedlibyśmy byli, by się był Annibal z bratem złączył. *Faliss. Fl.* 77. Niemasz cię; i ja w mej nadzie siadła. *Chrośc. Ow.* 128. Wnet połowica miasta i z trzaskiem upadła, A z swoim budowaniem i ze wszystkim siadła. *Prot. Jan.* 17. obaliła się, sie frürzte infammen. Jeslibys co z tych tajemnie wyzionął, to twoja głowa siadła. *Kosz. Lor.* 100. Alexander wziął przymierze gorzkie z Moskiewskim, Siewierskie państwo bo siadło, Litwie nabladdo. *Stryjk. Gon. R.* 5. Już tam siadło zbawienie, i nadzieja polepszenia zginęła, gdzie sobie za pośmiech mają cielesną żądę wypełniać. *Kosz. Lor.* 65 b. Jeśli nie powstajemy, siadło wszystko. *Hrbst. Nauk. N 2 b.* — 2. Ni siadło ni padło. *Rys. Ad.* 48. na jednej nodze, jak z bicia, (cf. ptaki gdzie padają), nie wiedzieć zkąd, jak; mir nicht, dir nicht. I tak ni ztąd, ni z owad, ni siadło, ni padło, Kilkoro tych bestyjek razem mnie ujadło. *Zib. Fir.* 70. Nie syna zostawuję, ale Jotra, który jeszcze, ni padło, ni siadło, a już pracą rodziców swych rozlewa, depce. *Falib. J. Sami,* ni padłszy, ni siadłszy, czynią konstytucye. *W. Post. W.* 5, 555.

1. SIESTRZAN, u, m., podeciąg, balka, na której się wspierają poprzeczne balki. *Dudz.* 57. der Unterbalken, Unterzug, auf dem die Querbalken liegen.
2. SIESTRZAN, SIOSTRZAN, a, m., SIESTRZENIEC, SIOSTRZENIEC, Ńca, m., SIESTRZANEK, nka, m.; *Boh.* sestřenec; *Vind.* festrizh, festerni fin, festern otrok, festrizhek, (cf. bratanek); *Croat.* szeztrich, szeztrich, szeztrin szin, nechjak; *Dal.* nechjak; *Rag.* sestrich; *Bosn.* sestriceh, nethjak, sin sestre; *Ross.* сестриничъ, неринъ, *vulg.* уецъ, (cf. wuj); *Ecol.* сестриничъ, сестринъ сынъ, братанецъ, ұпаранокъ, der Schwestersohn. On mój siostrzan rodzony. *Teat.* 24, 167. *Chart.* Mły siostrzeńca. *Teat.* 55. e, 61. Justyn, siostrzeniec Justyniana, syn siostry jego Wigilaneyi. *Sk. Dz.* 561. Oddał ją w ręce siostrzana. *Zib.* 11, 55 *Steb.* 159. Potomstwo Grachowe a siostrzankowie Afrykanowi. *Warg. Wal.* 198 *Boter.* 187. Siostrzeńcy; *Carn.* sestrinzi; *Vind.* festrizhi, festerni otrozi, festrizhni, festrizhne; *Dal.* szeztrichi, Oefchwisterfinder. — 2. Siostrzyn mąż albo siostrzanek, mektórzy z Niem. zowią szwagier. *Mapz.*; *Vind.* festerni mosh; *Croat.* svak, der Schwestermann, der Schwager. SIESTRZENICA, SIOSTRZENICA, y, 2. SIESTRZANKA, i, 2.; *Boh.* sestřenice; *Slov.* sestrenica, tetčena sestra, mogég matki sestri čera; *Carn.* sestrizhna; *Vind.* festrizhka, festrizhna, festerna lizhi; *Bosn.* sestricina, kechi sestre; *Rag.* sestricina, brattuceđa; *Croat.* szeztrichna; *Ross.* сестреница (siostra przyrodna), сестрична (= siostry córka); *Ecol.* ұпаранка, (cf. bratanka) (*Ecol.* сестреница = siostra), die Schwesterochter. Miał siostrzanę Justyniana za żonę. *Sk. Dz.* 541. et 155. Miła siostrzeniec. *Teat.* 55. e, 61. SIESTRZENNY, SIESTRZYNY, SIOSTRZYN, SIESTRZYCZNY, a, e, SIE-

STRZYŃSKI, SIOSTRZYŃSKI, a, ie; *Slov.* sestrin; *Sorab.* 1. fotžině, szoziny; *Carn.* sestřen; *Vind.* festerni, festern, festerski; *Croat.* szeztrin; *Ross.* сестринъ, сестрицинь; od siostry, do siostry należący; Schwester, Schwesterlich. Juno lechce Jowisza siostrzycznym uściskiem. *Zab.* 15, 14. *Kniaz.* Miłość siostrzyńska. *Chrośc. Ow.* 197. Całowania siostrzyńskie. *Otw. Ow.* 574. Nie chciała powiedzieć, choć na pilną prośbę i usiłowanie siostrzyne. *Gorn. Dw.* 281. Wszystko pokłócił; jam ztąd zdraczyzna siostrzyzna. *Zebr. Ow.* 154. (siostrę zdradziłam). Brat siostrzyczny. *Stryjk.* 294. Siostrzyn to grzech. *Bardz. Trag.* 246. SIESTRZEŃSTWO, a, n., pokrewieństwo siostrzyczne; *Vind.* festrina, festroushina, die Schwesterchaft. — *Fig.* Moralista uważa, jak się cnoty z siebie rodzą, co za siostrzeństwo i powinowactwo z sobą mają. *Lub. Roz.* 16. Verwandtschaft. SIESTRZYCA, y, 2., SIESTRZYCZKA, i, 2., *dem. nom.* siostra; *Boh.* sestřička; *Carn.* sestřiza; *Ross.* сестрица, даš Schwesterchen. Nie myśl siostrzyco Marto o potrzebach moich. *Groch. W.* 250. *Bardz. Trag.* 8. *Łącz. Zw.* 54. Panu bogu się poleć ma miła siostrzyczko. *Biel. S. M. B.* 5. Siostrzyczki świątobliwe. *Groch. W.* 559. Dziewiętnie nadobne siostrzyce. *Mon.* 76, 600. (Muzy). Wyschde siostrzyce Wątek dni twoich wezmą w swe nożycy. *Mon.* 70, 725. Parki, Prządki.

SIEW, u, m., SIEWBA, SIELBA, SIEJBA, y, 2.; *Boh.* setj, syge, setba, setina; *Carn.* sejtva; *Vind.* fietva, feitva, fjanje, nafietva; *Croat.* szetva, szejanye, ztern (cf. ściernie); *Rag.* sjedba; *Bosn.* sidba, zemglja posiana; *Ross.* севъ; *Ecol.* севъта; sianie, czas siania, siewka; daš Saun, die Saat, die Saatzeit. Siewba rana pod czas omyl, późna zawsze. *Cn. Ad.* 1056; (*Slov.* skorá segba čisto ziml, a pozdna wźdieki; cf. co w czas, to z nas). Omieszkałeś orania i siejby, żać też nie nie możesz. *Sk. Kiz.* 92. Siejba lnu zaczyna się pierwszych dni maja. *Przel.* 7. Taką wojnę sprawił siew Kadmów. *Bardz. Luk.* 65. Do żon po poczęciu, już się nie przybliżają, a siejby na siejbę nie dają. *Sk. Dz.* 94. — 2. Co wysiano, die Ausfaat, die Saat auf dem Felde; *Ross.* посевъ, насевъ. Spasienie siewby. *Herb. Stat.* 70. Podeptanie siewby. *ib.* 559 SIEWAC, ob. Siac. SIEWACZ, SIEWIARZ, SIEWNIK, a, m., SIEWCA, y, m, SIEWIEC, wea, m., który sieje, wysiewacz; der Saer, Saemann; *Sorab.* 1. schweiz; *Vind.* sejauz, nafievauz, nafievar; *Croat.* szejach; *Bosn.* siag, koji sie; (cf. *Rag.* sebar rusticus); *Ross.* севатель. Siewacz powinien mieć rękę dobrze wprawioną do chwytania nią nasienia podług potrzeby. *Kluk. Rosl.* 5, 195. Wielką szkodę czynić mogą ospali siewiarze. *Huv. Sk.* 55. Nasiał ten piekielny siewacz gorszego kakolu. *Cimiel.* 1, 1098. Siewca ten jest dyabel. *Farn.* 154. Stankar, kacerstwa zwingliańskiego siewca. *Steb.* 124. Przyłożył się też do tego drugi siewiec Philalet, a po nim Ortolog; swojemi błędami jeszcze bardziej tę niwę zaplewili, tak iż już niemał w poly zkałolała *Smotr. Apol.* 60. SIEWALNIA, ob. Siewnia. SIEWIER, u, m.; *Vind.* fever, pounozhna strona fyieta, pounozhifhe, pounozhje = północ, strona świata półno-

ena, fever, bura, burja (cf. Boreas, cf. burza), samurjan, Niemez, flanjak, garbin, pounozhni veter = wiatr północny; levernik, levernjak, pounozhnodeshelnik = północnik; Carn. garbin, gerbin = północny wiatr, (sevar Auster); Croat. szever, bura aquilo, szevěrni septentrionalis; Bosn. sjever, siuer, burra Boreas; Rog. sjever aquilo, septentrio, sjeverni borealis, septentrionalis; Ross. северъ = północ; (vulg. северко zimno, (cf. Syberya); der Norden, die Mitternacht. Wiatr północny przodkowie nasi zwali siewierem, Nordwind; to dlatego przypisuje, iż tego słowa, jako i innych wiele Polacy przypominają, tak iż już nie mają czym wiatrów zwać. *Budn. Eccles.* 4, 16. et *Prov.* 25, 22. SIEWIERNY, a, e, północny eo do położenia, mitternächtlid. W cerkwi u ołtarza drzwi siewierne. *Sak. Persp.* 25. SIEWIERSKI, a, ie, od Siewierza, von Sewerien. §. 1) Księstwo Siewierskie, Siewier, w państwie Moskiewskim, graniczy z księstwem Smoleńskim; stolica Nowograd Siewierski. — §. 2) Księstwo Siewierskie, Siewierz, o mil 8 od Krakowa, przez Oleśnickiego do biskupstwa Krakowskiego przyłączone, z kąd biskupi Krakowscy byli Siewierskimi książętami. *Dykc. Geogr.* 5, 49. SIEWIERSZCZYŻNA, y, ż., SIEWIERZ, a, m., Sewerien, kraje do księstwa Siewierskiego należące; n. p. Tak w koronie, jak w Siewierszczyźnie. *Vol. Leg.* 5, 606. Stefan król waleczny stracone Siewierszczyzny odzyskał. *Tward. Wł.* 10. t. j. Siewierskie księstwo w Moskwie.

SIEWKA, i, ż., §. 1) siewka, sianie, siew; das Saat, die Saat. W schadzkaeh rzucano rozmowami pierwszą siewkę rozruchów. *Kłok. Turk.* 199. zasiew. *Game.* — §. 2) Siewka, gra kalkułów. *Dudz.* 25. ein Spiel mit Steinen; permutatio similis vel eadem calculorum in ludo; vel duplex ordo calculorum vincendum e. gr., siewkę nam, bifariam calculis vinco. *Cu. Th.* 997. ich habe eine Zwiefmühle. — Translate sonat inconstantiam, elusionem, collusionem duorum, repetitionem ejusdem rei; Veränderlichkeit, Unbeständigkeit, Dreiferey, Ausflüchte. Boga się opatrnością ta siewka dzieje, że ubodzy a niskiego stanu, wzgórze wstępują, wysoce na dół upadają. *Zarn. Post.* 5, 640 b. (przemiana). Po zabiciu wielkiego księcia o zamki Litewskie rozmaici urzędnicy rozmaite siewki grali. *Stryjk.* 561. Przez długą szczęścia obojogo siewkę. *Pot. Syl.* 227. Ach obłudna na świecie obojętnym siewka. *Pot. Arg.* 515. Przystojność upatruje, żeby się na dwoje rozerwawszy z miłością, nie był jako siewka rozumienia u ludzi. *Tward. Pasq.* 28. Żebyś znoum z nauki była dziewczka Daremny zawód, nie idzie ta siewka. *Pot. Jow.* 2, 54. Już zabiti, on już swojej nie otworzy siewki. *Pot. Arg.* 728. Na nas te chytre siewki, przez swe geste a pfonne nowiny, zastawiali. *Smotr. El.* 27. (siedla). — §. 3) Siewki, siejki, siewniezki, ptaki, w jesieni tylko u nas się pokazujące, wielkością indyczetom równe. *Kłok. Zw.* 2, 527. Nierbflügel, Braubügel, ob. Posiewki. SIEWNIA, SIEWALNIA, i, ż.; Carn. sevavnëza; *Vind.* fejauniza; *Ross.* севальня. Płacząc ponesie siewnią z nasieniem. *Budu. Ps.* 126, 6. not. siewainia albo siewnia po Słowiańsku zowią naczynie, z którego sieją. U nas,

iz z płachet sieją, musiałyby płachta przełożyć, das Saat. SIEWNY, a, e; *Sorab.* 1. fëhnwë; *Vind.* lietni, lietouni, lietveni; *Croat.* setvenî; *Ross.* сятельный; sianiu służący, zur Saat dienend, Saat =. Od wigili panny Maryi narodzenia ozimy siew poczynają, a dlatego tę uroczystość mianują dniami siewnym. *Haur. Sk.* 7.

SIEWRUK, a, m., [Siewierzanin, ein Sewerier; *Ross.* северукъ *kursk.* 2], n. p. Moskwa Siewruków Litewskich rozbiła i kadź miodu im wzięła; A o te to Siewruki sroga wojna się wszczęła. *Stryjk.* 486. O Siewruki Litewskie wojna się wszczęła, Którym miod Moskwa odjęła. *Stryjk. Gen.* 1) 5. Cmc Siewruków i szlachty pobrano, Ziemi osmdziesiąt mil Ruskiej urwano. *ib.*, może bartników? (*sed* *Ross.* северора accipenser stellatus, ryba w morzu Kaspjskim, na 6 stop długa).

SIEZA, y, ż., [przyrząd szerególnego rodzaju do połowu ryb, eine Verriichtung zum Fischfange. *Русск. областн. слов. qu. v.* 2]. n. p. Jesliby kto komu jaz, sieze, hadz też gac jaką porąbał, takowy ma onemu zapłacić gwalt. *Stat. Lit.* 512.

SIKAWKA, i, ż.; Carn. bésgalza; *Vind.* kropiza, kropiuniza, flverkaliza, refluniza, besgalza, bozou, teishou; *Croat.* bizikalka, bizikaljka, spriczalka, spribalka; *Ross.* шприцъ, насосъ, поивальная труба; §. 1) spryc, strzykawka, die Spritze. Sikawka składa się z rurki, u dołu niewielką dziurkę mającej, w górze zaś otwartą, i z stepła w rurce. *Hüb. Wst.* 206. Sikawki do ognia. *Vol. Leg.* 7, 546. Звертывающ. Nie wje omna Modzewska w urzędzeniu swoim do gaszenia ognia sikawek, znać, że tamtych czasów, (koło 1555 roku), nie były jeszcze znajome. *Modrz. Baz.* 556. not. Sikawka do enemy. *Czetw.* 56. *Perz. Cyr.* 2, 6. et 521. *Krup.* 5, 288. die Gleitfritte. — §. 2) Sikawka, ryba morska, physeter. *Plin.*, ein Seefisch; jak kolumna przed okrętami podnosi się, i jak sikawka albo fontana na okręty wodę leje. *Chmiel.* 1, 651. *Croat.* holën. — §. 3) Sikawka morska, die Meerbeise, Wasserbeise, die Heie; *Ecc.* сиванна, сивръ, смершь, облакъ дождевий. Płynąc na morzu wodziatem sikawę groźnego przekazu. Ta skupiona od wiatrów, lekka para z razu, Wnet się skup wysokości niezmierny rozwodzi. A grubością największe maszty naw przechodzi: Zda się, że jej podpora na wodach ostada. Gdy jej wierzeł niebieskiego sklepienia dojada: Widziatem jak się wzniosła i znowu spuszczała, A w mare poruszenia fali się ruszała, W górze zaś nad nią elumina tak się w grubsz szerzyła. W mare, jak jej sikawka morskich wód starczyła. *Przyb. Luz.* 149-50. SIKAWC med. jeduil., Sikać *contin.* §. 1) jak z sikawki głośno ciurknać, strzyknać, fritteud berer fritteud. Gdy z drżacego sztylet wyjmie ciada, krew na gorąca oną raną siknie. *Żab.* 15, 255. Sikający *Boh.* strykawý. — §. 2) Sikać sikawką active, z sikawki gdzie wody napuszczać; *Vind.* flverkatu, flterkati, mit der Spritze fritteud. *Cu. Th.* 997. Za ołowiu zepsowaniem, dziury ewka dostawszy, sika gwałtownie wodami, ejaculatur. *Żebr. Ow.* 82.

SIKORA, y, ż., SIKORKA, i, ż.; *Boh.* sykora, sykorka, strakoš, aupolnik; *Slov.* sikora, sikoika; *Sorab.* 1. szy-

kora; *Sorab.* 2. szikora; *Carn.* plasheza, gavgarza, shapelza, górhshnek; *Vind.* feniza, fenza, plafiza (cf. pliszka); *Croat.* szenciza; *Slov.* sinica; *Hung.* tziatze; *Ross.* зинка, синешейка, синезобка, синица, синичка, (*Elym.* синић), князекъ, московка, чайка (cf. czajka), боро-довка, долгохвостикъ, варакушка; §. 1) *parus*, ptak, należy do rzędu wróblego; żywi się robaczkami, gnieździ się w lasach; w zimie wyjada gąsienice zasklepione. *Zool.* 228. die Meise, Aoblmeise, ein Vogel. Sikorka pospolita, *parus caeruleus*, błękitna. *Kluk.* Zw. 2, 272. die Blaumeise, (cf. bargiel). Do głosów tych sikora tarara przy-daje. *Bunzl.* I 5 b. Ptaszki, zimnem spłoszone, prze-z oł nas zleciały, Widzieć tylko gdzie między osobną sikorę, która śpiewa na przykrą nieuważną porę. *Chod. Gesa.* 15. Dvoraa sikora. *Bunzl.* I 5. Sikora d'vorny ptak. *Rys.* Al. 62. — §. 2) *Transl. fig.* Ciszój ty sikoro, myślsz, że ja o twoich figlach nie wiem. *Teut.* 10. b, 23. plitko, Шпиглерин. — §. 2) Sikora, skórka, obrywki, co się komu okroi, zysk; ein Prächtchen, ein fleißer Reibergewinn. Dwa słaby, dwie sikory, a jeszcze przy jałowym zapoleniu świec. *Teut.* 16, 111. Ja się z mego nie śmieję, to nasz sikorka. *Teut.* 46. b, 66. Nie wdawaj się z jurystami; ci bismoz dyabelnie lako-m są na sikorkę. *Teut.* 22. b, 56. Susceptant ten lada rzecz rozwleka na kilka akurzy, wszystko to dla sikor-ki. *Treb.* S. M. 17.

S I Ł A, y, 3, S I Ł E K A, S I Ł E C Z K A, i, 3, *devia*; *Boh.* syli, sylička; *Slov.* sila; *Utra.* sila = gwałt, nęzta, sil-nost = gwałtowność; *Vind.* sila, przemienie, perfidnost, podje, es gwił, buda, potrzeba; *lit. novam*; *Croat.* sila = gwałt; *Rag.* sila = małstwo, liczba; *Bosn.* sila, usilnost *impetus*, *conatus*, *violenti*, *multitudo*, *vis*, *potentia*, *silla*, kopa się, cini dargom = gwałt; cf. *Bosn.* sgilla = kuzel, cf. żyła; *Ros.* сил; (cf. *Germ.* silp, *lit.* apanca, *syli*, *prada*; *Hebr.* חַיִל chajil, *raha*; *Arab.* قُوَّة qūwa, *valis* *fat*, cf. *Hebr.* שָׁחַל shahil, *spoliuit*; cf. *Germ.* Seile, *Silbe*, *Wald*, cf. sil wiele, 1) sila, moze na co skłokajana, lit. Silite, lit. sila; *Cera.* kulka; *Croat.* jakost; *Rag.* jakost; *Bosn.* jakost, habrost, sauga, moeh; *Ros.* мoryera; *Boh.* moryera. Sila jest przeywan dajem cila ruda, albo dżępa da pouszedu go. *lit. Mit.* 5, 255, et 227. Sila *vis*, wleza *potentia*. *Heb.* *Chod.* 63. Sila, moze zovazet działajana. *Pan.* *Wisz.* 5, 525. *Lit.* Sila w mehtare, coko vuk w stane lub pobeda i cila o hary sprawie moze. *Silal.* *Joa.* 10. — Pan jest skala moja i sila moja. 5 *Lep.* 2 *Rag.* 22, 2 (poka mi, mo = dżęsz ma. 1 *Lep.*, wsporne moje. Bożek sily, moxy; *Cera.* Jylau Zelit, Jolite Gilne sila, tam i moe. *Rys.* Al. 14. Sila bez głowy silby, a rozni bez sily mRej. *Ca.* Al. 1056. Sila bez rozni sını się kiz. *Rys.* Al. 65. Sily gta-pie wielkosa svoja upiują, ale skromni bogowie bar-dziej polvykszą. *lit. Hor.* 63. Raha, me sila; rozni sily przehod. *Ca.* Al. 980. Sily rozdwojone silbiej. *Ca.* Al. 1057. Sily zhażone moeniejsze. *Ca.* Al. 1089. (dwaj więrej mogą. Nie ma silę. *Fretr.* Al. 8; (*quid valeant humeri*). I koni nad silę nie skozy. *Rys.* Al.

17. Przeciw mocy potrzebna jest siła, A siła co innego, jeno, gdzie ich sifa? *J. Kchan.* Dz. 175. Bez siły pró-żny gniew. *Tward.* Wł. 15, (cf. serdyt, a nie duż, *vana sine viribus ira*). Kedy siły niemasz, tam i żyć niesna-dnie. *Simon.* *Siel.* 49. Siły w cieie, duchy ożywiająe; *Lebenskräfte*, *Lebensgeist*. Siły ze krwią uchodzą. *spiri-tus.* *Cn. Th.* 997. Trzeba mi spocząć trochę i nabrać sił. *Teut.* 55. c, 24. *Kräfte* sammeln. Siły krzepić, rozruchy-wać, *exercere vires.* *Cn. Th.* 997. Siły na chorego bija. *Perz.* *Lek.* 10. gwałtowne poruszenia cierpi, der Kranke leidet heftige Bewegungen, Wallungen. Gdy o tych okro-pnych rzeczach mówić, przez strach pocił się, a siły nań były i w największe zimno. *Sz. Zyp.* 1, 98. Gdy go ujęczy, westchnęła, bija na nią siły. *Jabl.* *Tel.* 97. — Welle siłek mych ubogich. *Czech.* *Tr.* A 5. (podług przemożenia, podług możności) Sławić cie chce panie, wodle drobnój siłeczki mojej. *Sk. Kaz.* 576. Ta zbroja święta nie osłabi ich, lecz siłeczki ich pokrzepi. *Bals.* *Niel.* 1, 65. — Przez siły, *Vind.* po fili; *Carn.* posili, *coate*; gwałtom, gwałtowa e, (posileti *cojere*), *gewalt-tam*, *gzwatzen*, *erzwungen*. Przystosowania przez siłę należgno. *Mon.* 71, 588. — 2) Siła czego *alverbin-lier*, et *Substant.*, *Gen.* sila, *Dat.* silom, *Acus.* silę, *Inst.* silę, *Loc.* w silu; wiele czego, mnogo; (cf. *Lat.* vis, cf. *nostrum* moe czego); cine Menge, viel. (*Vind.* flu ni-mion; *E. cl.* *зrko* wiele, moeno). Gdzie siła głów do raly, i siła rak do wykonania, sprawy oporem idą. *Kluk.* *Tuch.* 8. Kto siła pragnie, temu nie dostaje. *lit. Hor.* 77. Słahmy siali, a mał się wżelo. *Croch.* Wł. 558. Siła magi momenta. *lit. Ros.* 465. Kto maże siła i wie-łom rozkazieć. Tego nace, czego nie może dokazać. *Pol.* *Sz.* 29. Sila to, gdy dwa na jednego. *Tward.* Wł. 106. Sila zdra, dyłch na jednego. *Boh.* *Kom.* 4, 253. *Teat.* 19, 5, 75. (cf. jela biala nie dokoczy) Już się na cie silę biera złego. *Birdz.* *Trag.* 451. Sila to na cie, cięż-ko to na cie, nie spróżasz temu i nie będzie ci z to-*lit. Sz.* *Wszyskich* Lezyć, na wiersz mój silaby. *Kehow.* *Wł.* 12. Nie mowolniki moeh klady kujdany, już też to sila Fankradie na pony. *P. Kehow.* *Jer.* 117. (to z grame wychodzi, daż it gar zu arg, zu viel. W każdój sprawie siły na tym należy, jako się co mówi albo czyni. *Gera.* *Sen.* 59. W trebaści jeden naród mewa przed dargom sila. *Gera.* *Dw.* 158. — §. Jużś wszystko po-wiełz d? silya me który z was; *Sike* jeszcze tego man. *Opil.* *Sil.* 45. jeszcze trochę, noh ein wenig, noh etwaz. — 5 *Litvrag.* Sila ich? = jak wiele? ile? wie vid? *Cera.* kolkaju, koku, (cf. kika); *Vind.* kuliku, kolkam; *Croat.* kulko; *Rag.* kol; *Ros.* кольцо. SILAC ez. *mekk*, *Silowie* *contia*; (*Boh.* syliti *psilac*); forso-wie, usilnie należać; *Sor.* sylim, *prinuenci*; *Vind.* si-liti, *tishiti*, *nutishiti*, *nalliti*, *perfiditi*, *posiliti*; *Croat.* silia, silujem, siliti; *Dal.* silovati; *Rag.* siliti; *Bosn.* silovati, *usilovati*, *anfrengen*, *stark anspannen*, *zwingen*. Nie dobrego nie zrobimy, Gły talenta silujemy. *Jak.* *Bj.* 255. Warunkowano, aby cerkwi Ruskich nie pu-stoszono, i do wiary Rzymskiej nikogo nie silowano. *Krom.* 325, (cf. *Carn.* silnek; *Croat.* silnik; *Rag.* sil-

nati, zsynalety; *Sorab.* 1. womodřam; *Ross.* синѣть, по-синѣть; sinym się stać, blau werden auf der Haut, vor Kälte, von einem Schläge u. Chłopiec cały zsiniał. *Perz. Lek.* 315. Stał jak słup, zdrzął, zsiniał i struchlał. *Przyb. Mill.* 290. Posiniały, zsiniały, *Boh.* přisynalý; *Slov.* zsynalý; *Ross.* синеный. *SINIĆ cz. *niedok.*, posinić *dok.*, sinym uczynić, blau antausen machen, blau schlagen; *Sorab.* 1. zmodrzenecyuu; *Bosn.* omodritti; *Croat.* omodrujem, omodreszlem; *Ross.* синить. *Sinienie; *Ross.* синение farbowanie sino, t. j. błękitno, modro. SINIŁO, a, n., ziele, farbownik, urzet, der Waib; *Ross.* ваида; *isatis*, sieją go dla sukienników do błękitnego farbowania. *Kluk. Rosł.* 2, 254, et 5, 354. *Sznidło. *Mącz.* *Sznidło. *ib.* Czynią spusty do Gdańska żelazem, fladrem, *siemidłem na farby. *Biel. Św. E 2 b.* SINO *adverb.*, modro, błękitno, za skórą, blau, unter der Haut. Kolor nienaturalny, sino czerwony, sino bładz, sino popiełaty, znakiem raka. *Perz. Cyr.* 1, 421. Ziele to hec wągrowate abo sino czerwone goi. *Sienn.* 87. Sino krwawy, skuturńij. *Sino t. j. błękitno farbujący; *Ross.* синяльник, синяльщик farbierz, der Blaufärber. SINO-CINA, SINOWIZNA, y, ż, sińce na skórze, siniaki, siności skóry, blauc oder braune Flecken auf der Haut. Ukazały się na ciele zbitego szkaradnie sinowizny i dęgi abo blizny. *Strujk.* 301. On zranion za występki nasze; sinoćna jego jest nam lekarstwem. *Budn. Jes.* 55, 5. SINO-GARLICA, SYNOGARLICA, SYNOGARDLICA, y, ż, (*Budn. Levit.* 12, 8). SINORARLICZKA, i, ż, *dem.*, od gardła siniego; *Boh.* hrdlička; *Slov.* hrdlička; *Carn.* gerleza; *Vind.* gerliza, ptutika; *Croat.* gerlića; *Hung.* gerlitz, gerlitze, gellice; *Rag.* gärliza, garliciza; *Bosn.* gherlića, ghrilica; *Slav.* gërlića; *Ross.* горлица, горлишь, горличить, вяхирь, (синошейка, синозобка *parus careuleus*, cf. sikora); die Färbtaube, columba risoria, mało się co różni od turtawki: po bokach szyi ma kresę łekowatą, czarną, koloru bywa ceglastego. *Zool.* 227. *Vulgar.* idem qu. turtawka, die Färbtaube. Gorli synogarlica. *Banial.* J 4. Płochc synogarlicc. *Cresc.* 590. Jęczy ona ustawicznie jak synogarliczka. *Teat.* 15. c. A. Kochały się jak synogarliczki. *ib.* 28, 20. SINO-GARLICZE, ecia, n., *dem.*, daß Färbtauben, Färbtauben. SINO-GARLICZY, a, e, od synogarlicy, Färbtauben, Färbtauben; *Carn.* gerlezhnè. Sinogarliczym jękiem lament nuci, że się do meża więcej nie powróci. *Zab.* 15, 364. SINOSĆ, ści, ż; *Boh.* zsynalost; *Sorab.* 1. modreneza; *Carn.* mudrzst, (ob. Modrość); *Croat.* modrića, chernyavka; *Ross.* синость, синева, синета, синь, синька; modrość zaskórna z uderzenia, z zimna; die Blauheit der Haut von Schlägen, von Kälte. Ubiczował go, aż do siności. *Sk. Dz.* 722. Plaga albo raz od bicia czyni siność, ale raz od języka łamie koci. 1 *Leop. Syr.* 28, 21. SINY, a, e; *Boh.* synalý; *Slov.* zsynalý; *Bosn.* signe; *Croat.* blyatav; *Sorab.* 1. modrenezoyite, modře zaběžané; *Ross.* синий, (синетный ciemnobłękitno farbowany; *Ross.* синень дьябелъ); modry za skórą, blau hinter der Haut. Lekarstwo na sine razy z uderzenia. *Haur. Sk.* 398. Rana za ra-

nę, siny raz za siny raz. *Radz. Exod.* 21, 25. Z zajądłości siny. *Zab.* 14, 253. Bardzo siny, siniutki *Ross.* синенькѣ. — *Poet.* Siny mróz ku nam kroczy, a życzliwe lato przez się bierze. *Ryb. Gęśl. B 4.* (twarz czyli skórę sino czyniący mróz, der die Haut bläuernde Frost).

Pochodz. *posinieć, pośsinieć, podsiniady.*

SIO! SIO! SI! SI! płosząc kury. *Cn. Th.* 715, {f}! {f}! (die Hühner wegjagend), (cf. sit!); *Croat.* ess, oss; *Ross.* шн, шить, згуд шикнуть, шикать płoszyć ptaki, cf. ksyknać.

SIODEMKA, ob. Siódemka.

SIODŁAĆ, cz. *niedok.*, osiodłać *dok.*; (*Boh.* sedlati; *Carn.* sedlām; *Vind.* fedlati, fedlupati, ofedlati; *Bosn.* sedlati, osedlati; *Croat.* szedlām; *Ross.* сѣдлатъ; *Eccē.* сѣдлаю; (*Etym.* ob. Sadić); *Germ.* fätteln; *Angl.* saddle; *Spec.* saddle; *siodłać, siodło kłosać, kulbaczyć; n. p.* Prez pierzechliwa bojaźni, co żywo w pogonie, Siodłajeie zbrojna młodzi wiatronogie konie. *Zab.* 4, 548. *Ross.* — *Fig.* Głębokie rzeki, co przejściu wstręt dają, Mosty siodłają. *Kchow.* 311. (pomoszcza, bebrüden). — *Aliter:* Gdy mierzonego smoka orzeł zoczy, siodła go, I by gębą nie kręcił nieczysta, W szyję wkleszcza pazury sponiste łuszczyta. *Zebr. Ow.* 401; *occupat*, chwytą go, uchwycę, podbija sobie, nimut tpu in feine Gewalt. Iż mi sąsiadek co z niechęcienia albo z nieobaczenia uczyni, a już wnet siodłać? *Rej. Zw.* 80 b. najeżdzać, überfallen, überjehen (mit Reibe). Zawsze do boskiego źródła Dusza daży, ale ją ciężar ciała siodła. *Hor. Sat.* 48. uciemięża, wstrzymuje; belästigen, zurückhalten. SIODŁACKI, *SIODŁACZKI, a, ie, od siodłaka, osadniczy, sielski, Landmann. Woda ku pożytku ludzkiemu albo siodłackiemu. *Cresc.* 9. Vannus, siodłaczka wiejatka. *Urs. Gr.* 127. *SIODŁAK, *SZEDŁAK, a, m., (*Orzech. Qu.* 38.). SIODŁACZEK, czka, m., *zdrbn*; *Boh.* sedlak; sielanin, wieśniak, włościanin, der Landmann. Mieso, chleb, owies drogo przedawają, tak iż siodłacy dalej tego nadażyć nie mogą. *Gwagn.* 678. Gdy widzi siodłaczek, iż pan bóg dawa wzrost zbożu, które z pracą rozsiewał, iście z weselem na to pogląda. *Gil. Pst.* 200 b, cf. chłopek, kmiotek; (cf. pełen nadzieje, rolnik się śmieje. *J. Kchan*). Łupi rzemieślnik siodłaka, siodłak zaś przyrywa rzemieślnika, jeden z drugiego prawie łupem żywie. *Gil. Post.* 34 b. Ze psami po polu wiatr goni, Albo z siodłaczkami ładaco błazgoni. *Mon.* 74, 37. W lud się dobrze opatrzyć, i ewieżyć siodłaki, Łeno z takich poczynić piesze i Kozaki. *Biel. S. M.* 4 b. — 2. Siodłak, koń od siodła, od kulbaki, podsobny, wierzchowy; daß Sattelpferd, Reitpferd. Pan brat prawie z Magierska szaty sobie sprawił, Ale dla nich nieborak siodłaka zastawił. *Bies. roz. D 1.* SIODLARZ, SIEDLARZ, a, m.; *Boh.* sedlār; *Slov.* sedlār; *Sorab.* 1. zotlār, fedwatżinik; *Sorab.* 2 latlār; *Carn.* sedlār; *Vind.* fedlar, fotlar, fotlār; *Croat.* szedlār; *Slav.* sedlār; *Bosn.* sedlar, koji sedla cini; *Rag.* sedlār; *Ital.* sellaro, sellajo; *Ross.* сѣдельникъ; rzemieślnik od siodła, der Sattler. *Birk. Exorb. C 4 b.* SIODLARCZYK, a, m., der Sattlergeselle. SIODLARSKI, a, ie, Sattler; *Slav.* sedlarski; *Ross.* сѣдель-

НИКОВЪ. Siodlarskie rzemiosło: SIODLARSTWO, a, n., daß Sattlerhandwerk; *Rag.* sedllárstvo. SIODLARKA, i, ż., żona siodlarza, die Sattlerin; *Boh.* sedlářka. SIODŁATY, a, e. niby siodło na sobie mający; *Ross.* сѣдлѣстый, gleichsam wie mit einem Sattel auf dem Rücken. Geśi szarawe siodłate i pstre, nie tak są użyteczne, jak białe. *Haur. Sk.* 124. *Cresc.* 579. Siodłata wronka. *Klon. Fl. E* 4 b. SIODEŁO, a, n., SIODEŁKO, a, n., zdrbn., siedzenie co się kładzie na koniu, od siodlarza sporządzone, cf. kulbaka, jareczak; *Germ.* der Sattel; (*Boh.* sedlo, ozjdlj; *Stov.* sedlo; *Sorab.* I. szedlo, fedwo; *Sorab.* 2. zodlo; *Carn.* sedlu; *Vind.* fedlu, fedla, (fedtlu, fellu, feja, fedefh, fiedefli, fiz = siedzenie, *Ital.* sedia); *Croat.* szedlo, szedlenicza, szamár; *Slav. et Bosn.* sedlo; *Rag.* sédlo; *Ross.* сѣдло, сѣдельце; *Ecl.* сѣдло; *Wal-lis.* sadell; *Island.* sadul; *Angl.* saddle; *Svec.* sadel; *Ital. et Lat.* sella; *Graec.* σέλιον; *Gall.* selle; *Hisp.* silla; *Etyrn.* ob. Sądzieć, Siedzieć). Siodło nie ma być, ani zbyt przestronne, ani ciasne, dobrze i równo wysłane. *Hipp.* 59. Siodło pod człowiekiem nieczystym, nieczyste będzie aż do wieczora. 5 *Leop. Levit.* 15, 9. (pokład. 4 *Leop.*). *Prov. Slov.* Sedlo na každého koňa; res communis omnibus circumstantiis: (swiada swiini, bi na sebě zlate sedlo mała; tak sluši, gako swini sedlo, ef szory). — *Meton.* Siodło, jazda konna, n. p. Trzeba dobierać koni, innych do siodła, innych do zaprzęgu. *Pam.* 85, 1, 207. pod wierzch, unter den Sattel, zum Reiten. Skoczek nogę wywinał, nie można go brać pod siodło. *Teat.* 19. b, 67. — *Fig. allegor.* Kto się na ten hare najmocniejszy kusi, Ujrysz, alić za siodło każdy wypaść musi. *Rej. Wiz.* 28 b. (zbytym będzie, er fällt auß dem Sattel, zieht den Kürzern). Widzisz, jako tu wypadł z siodła na harcu? *Orzech. Qu.* 188. — *Aliter:* Podbić ich chciał, i włożyć na grzbiet swoje siodła. *Pot. Arg.* 615. *Mon.* 71, 516. (jarzmo, Joch, Zelacrety). — *Transl. ad alia:* Siodło u armaty, kawałek balu mocno okuty, na którym spoezywa dno armaty. *Jah. Art.* 5, 515. der Sattel an einer Kanone. Siodło nazywają w kancelaryach, papier w kilkoro złożony, do którego wzywają się arkusze. *Magier. Mskr.* daß Rüdtenstück, worin die Meten eingehetstet werden. Siodelko u smuklerza, do robienia sznurków Węgierskich lub plecionek. *Magier. Mskr.* daß Schürjüttelchen der Pofamentirer. U Białów siodło, pniak wieiety, który wbijają na kleszcze dla ich ściśnienia. *Magier. Mskr.* der Alemmstoch. — *Anatom.* W tyle głowy dołek, sella Turcica, siodło Turckie. *Krup.* 1, 99. SIODEŁOWY, a, e, od siodła; *Vind.* fedlouski, felloun; *Croat.* szamárni; *Slav.* jashuehi; *Ross.* сѣдельный, Sattel: Siodłowy koń, ob. Podsobny.

SIÓDMAK, a, m., SIÓDMACZEK, czka, m., dem.: *Boh.* sedmak, sedmak, sedmerka; (*Sorab.* I. szodmak siedmioletni chłopiec); *Carn.* sedmiza; *Vind.* fedmák, fedmiza, fumar; *Rag.* sedmák; (*Croat.* sedmák septennis); liczba siedm zamykająca. *Cn. Th.* 998 eine Zahl von Sieben. — §. Pięniadz 7 mniejszych wartający; *Ross.* седмёрна, der Siebener. — §. Betan. Siódmaczek, *trientalis*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 5, 421. SIÓDMKA, SIODEMKA, i,

ż.; *Boh.* sedmička, sedmjk; *Carn.* sedmiza (sedmina = siódmy dzień; *Vind.* fedmina = exekwie, fedronik = miesiąc lipiec); *Croat.* szedmicza; *Bosn.* sedmina, (sedmina, nediglja dáná = tydzień); *Ross.* семерка, (семеркъ czwartek siódmego tygodnia po wielkiej noey, majowa uroczystość obchodzona od pospółstwa); na kartach lub kostkach etc, liczba siedmiu wyrażona, die Sieben. Ciagnac bank, mówi: siódemka przegraje, ósmka wygra. *Teat.* 22, 4. karta z siódmką — §. Siódmka = siódma część czego: *Slav.* siedmina, daß Siebentel. $\frac{2}{7}$, dwie siódmki. *Jak. Mat.* 1, 60. Pieć siódmych części albo jednym słowem pięć siódmek $\frac{5}{7}$. *Jak. Mat.* 1, 45. SIÓDMY, a, e.: *Boh.* sedmý; *Slav.* sédmi; *Sorab.* I. szodiny, fédimé; *Sorab.* 2. szedimi; *Carn.* sedmè; *Vind.* fedmi; *Croat.* szedmi; *Rag.* sédmi; *Bosn.* sedmi; *Slav.* sédmi; [*Ecl.* седмъ 2], *Ross.* седмый; *Ind.* saptami; *Num. ord.* w liczbie rzędzie po szóstym idący, der Siebente. Siódmy rok. *Gorn. Sen.* 497. Jużem się z szóstym pożegnał lat krzyżkiem, A z siódnym witać zaczynam. *Mon.* 76, 801. Już mi na siódnym krzyżyk poszło. *Sak. Persp. pr. B* 2. O siódmój, (sc. godzinie). *Teat.* 58, 15. um Sieben, um sieben Uhr. O już po siódmój, a miałem tam być o szóstej. *Teat.* 50. b, 409.

SIOŁO, SIEŁO, a, n.; *Carn.* selu, dushela; *Vind.* iellu, (felli = osadzić); *Croat.* szćlo, (szelimsze migro, muto stationem, szelyar inqilizus); *Slav.* selo, sello, seoce; *Bosn.* selo; *Rag.* selo, seoce oppidum, quantita di case cinte di muraglia; *Ross.* село, сельно, (сеаение, колонія osada); *Ecl.* село [fundus 2], сельне; wieś, daś Derj; (*Etyrn.* seldhē, siallo, sadelé). Nie tylko stare puste role naprawili, ale i sioła albo wsi na surowym korzeniu wyrobili. *Stryjk.* 562. Wszystkie krainy, sioła, miasteczka i dwory palił *Stryjk.* 154. Ktoby na dom, na sioło albo na grunt najechał... *Stat. Lit.* 175. Vol. Leg. 4, 652. Gdy już zboże na Zimodzi zwożą, tedy sobie kolacje czynią, na które się czasem ze czterech sioł składają. *Stryjk.* 116. Kazał prosić wszystkich, co w onym siele mieszkają. *Stryjk.* 148. Pasterz przygrywa, huk się rozlega po siele wesolym. *Tward. Daf.* 82. — *Fig.* Jakoby w głowę zaszedłszy, ladao ni k selu, ni k horodu plecie. *Pim. Kam.* 520. ni w pięć, ni w dziewięć. — §. Lizbona, śnieżne światła sioła, Mownego Ulisesa nieśmiertelne dzieło. *Przyb. Luc.* 81. siedlisko, siadło, osada; Anſiedlung, Colonie.

Pochodz. siodlik, siedlic, sielamin, sielanka, sielst; ob. Sądzić.

SIONKA, i, ż.; *dem.* Nom. sień; (*Boh.* synec, syňka); ein fleines Verhänß, ein Verhältniß. — *Anot.* Sionki żyłowe: odnożki żył po ręce rozchodzące się, zostawiają między sobą próżne i wolne miejsca, które się sionkami żyłowymi zowią. *Krup.* 5, 75. *areolae vitivae.*

SIOSTRA, y, ż., SIOSTRZYCZKA, SIESTRZYCZKA, SIOSTRUNIA, dem.; *Boh.* et *Slav.* sestra; *Sorab.* I. sotra, szotra; *Sorab.* 2. schotscha, fzotscha; *Carn.* söstra; *Vind.* festra; *Croat.* szertra, szésztra; *Slav. et Bosn.* sostra, sestrica; *Rag.* sestra; *Ross.* сестра, сестрина; *Ecl.* сестра, сестриниц; [*Simsen.* svær 2]; *Lith.* scho-

- stro; *Svec.* syster; *Angl.* sister; *Lett.* sessu; *Finl.* sisa; *Isl.* suskin; *Nieders.* Schwester; *Germ.* die Schwester; rodzona, die leibliche Schwester. Dwie siostrzeczki ode mnie. *Teat.* 25, 8. Ach ty to siostruniu! *Teat.* 42, b, 9, (cf. bracišku!). Ulubiona siostruniu. *Teat.* 25, 8. Stój siostruniu, tak nie powinnaś mówić. *Teat.* 50, b, 26. *Prov. Slav.* Z gednu 'sestru dvoch švagrow dostat; una fidelia duos in malbare parietes. — *Transl.* Siostry sobie podobne, cf. bracia. *Cn. Th.* 948. Śmierć siostru snu, bo nie podobniejszego do umarłego, jak śpiący. *Budn. Apoph.* 75. Medycyna tak jest złączona z filozofią, że są jakoby dwie siostrzeczki rodzone. *Synt. Szkl.* 57. — §. W klasztorach, u zakonnic, siostra, n. p. Siostra Fortyanka. *Mon.* 70, 744, cf. brat. — §. *Botan.* Brat i siostra, brat z siostrą, wółki, kwiatek podobny fiłkowi, *flor. trinitatis.* *Urzed.* 505. *Syr.* 1452. die Dreysattigkeitbäume, Eitelmutterchen. SIOSTROBÓJKA, y, m., *sororicida.* *Cn. Th.* 998; *Sorab.* 1. lotrę zamordować; *Vind.* lestreymorecz; *Ecol.* cecapoyómna, der Schwestermörder. SIOSTROBÓJSTWO, a, n., zabójstwo siostry, der Schwestermord; *Vind.* lestreimorstyn, festernu ubjanje. SIOSTRZAN, SIOSTRZENIEC, SIOSTRZENICA, ob. Siostrzan, Siostrzenica, SIOSTRZYN ob. Siostrzcuski.
- *SIPOSZ, *SZYPOSZ, a, m.; *Hung.* sipos, (sijp = piszczałka, sipolni = piszczałca); *Croat.* sipus, (sip tibia); *Ross.* сиповицак, (сиповка fiet pasterski), сопелъ, (сопель, сопелка piszczałka, cf. sopel); cf. *Gall.* siffler, souffler; na piszczałce grający piszczałek, der Pfeifer, Rohrpfleifer. Dodawał Turkom postrachu, przezróżliwe zowsząd piszczałków, sumaków, siposzków, brzękaczów i bębniarzy odgłosy. *Nar. Chodk.* 2, 594. (*Ross.* сипуять обрыпаѣ, 'sipnąć, ob. Zasiplność). W szalamaje szyposzom przygrawała rozkazała. *Faliss. Fl.* 55. *Budab. Odz.* 45. — §. Szyposz, instrument dęty, ein Blasinstrument. Faunów sumy krzykliwe, Szyposz wielogłosne i rogi myśliwe. *Zimor. Siel.* 150. *SIPKOŚĆ, sei, ż., ochrypliwosć, heiserheit, Raubigkeit der Stimme; *Vind.* hplivost, neduha, (sijpio, neduha dychawiczny); *Croat.* szip, szipatanye *astma, anhelatio*; (sziplyem difficulter respiro, szopem anhelu; *Dal.* szopem tibia cana); *Rag.* sijp astma, (sijpghv, sipavaz chipatisee d' asma, verb. sipati; *Bosn.* sipati, mugno odihati graviter respirare); *Slav.* sipot, adj. sipotljiv; *Ross.* сипота, сипучесть, осплность, (сиплый, сипалъ, сипучий, осплный ochryply, сипнуть, осплнуть, осплпать ochrypnąć, шинуть, шипеть, шиплю syknać; *Ecol.* сипалъ *scarabaens melolontha*). Dla wrzodów w gardle 'syplność przypada: bo wilgotności zład pochodzące, rozniekcywają cześci one głosowi służące. *Sak. Probl.* (distng. syplność). SYPNIEĆ, SYPNIEĆ *nijk.* *niedok.*, sipkości nabyć, ochrypnąć, feister werden. Gdy wilka kto obaczy, sypnieje. *Sak. Probl.* 100.
- SIRACZANY, a, e, z sierei, [z grubego sukna: von greben und 2], von furzen Ueberhaaren. Wicniacy Litewscy po wielkiej cześci i teraz za odzież siermię siraczanych używają. *Krom.* 415, ob. Sierak.
- SIBOTKA, ob. Sierotka.
- SIŚ, *enclitic.*, ob. — ś, *enclit.*
- SIT SIT! *Græc.* σίττα et σίττα, vox pastorum greges pellentium. *Cn. Th.* 998, (*Lat.* ite e. gr. agnae, caprae); głos pasterzów stado poganiających. *Wod.* der Huf der Edäfer auf die Edäafe, um sie vorwärts zu treiben; (cf. sio sio! *Ross.* ии, шить, (шукнуть, шукать płoszyć ptaki).
- SIT, u, m., SITOWIE, ia, n., SICINA, y, ż.; *Boh.* syti; *Slav.* sýtj, šasna, syk, rakyta, (cf. rokić); *Sorab.* 1. léczu, léczina, léczinka, rézenu; *Sorab.* 2. fzišche, schische; *Carn.* serpiža, biz, läzh; *Vind.* fitje, fitina, bizlje, lahlje, paludje; *Croat.* szit, szitena, szitje, suje, sas; *Hung.* sas, szittyó, sip; *Dal.* eziv, (cf. cew); *Slav.* sita, sielika; *Bosn.* sit, sita, sgjnkka vodena, sitov; *Rag.* sita, xuk, barb. barra; *Ross.* ситникъ: *juncus*, Winfen, spław, rośnie na miejscach wodnistych. *Kluk. Rosl.* 2, 254. Sit gładki, *laevis.* *Syr.* 1517. Sit kwiaty ostry, między którym się zające chowają, *carex.* *Cn. Th.* 998. Mędras. Koszałka z siciny. *Zab.* 10, 52. *Ross.* *Prov.* Węzła w sitowiu szukasz, t. j. nazbyłeś pieczołowity, nieczemną sobie pracę zadawasz: *nodum in scirpo quaeris.* *Macc.* (zbyteczne trudności wynajdować, übermäßige Schwierigkeiten aufstöbern; *Rag.* zakidivati rannu na zdruvu mesu; *Croat.* isches rānu v czelom meszu). Rzecz niepodobna; w siecie sęku szukać. *Pot. Syl.* 494. Najda starzy i w siecie sęki i szkrupoly. *Pot. Arg.* 715, (cf. sieci). O twym zdiowiu zamyslała sroga macocha, i majac kredyty u meza, sęku szukała w sitowiu. *Pot. Syl.* 400. W sitowiu sęku szuka, kto na rokosz woła. *Pot. Arg.* 116. *SITAK, a, m., żaba, *Græc.* ζαλακίδιος. *Przyb. Batrach.* SITARZ, a, m.; (*Boh.* sytkář, sytar; *Vind.* itnar, fitodelauz; *Croat.* szitar); co sita robi, der Siebmaßer. Za chwost mego siodlaka miałem od sitarza dwa szelagi. *Ab. z Woj.* 5. *Vol. Leg.* 5, 179. SITNY, SITOWY, a, e; *Ross.* ситный: od sita, Sieb; (*Rag.* sitni minutus). Sitny lub. *Cn. Th.* 999. Sitny, pyłowany, przesiewany, eurdgefeht; *Ross.* ситный — *Anat.* Kosa sitna czyli rzeszotna, iż drobnych dziurek na kształt sita albo gąbki pełna. *Mon.* 69, 676. SITO, a, n., SITKO, dem.; *Boh.* syto, syto, sytko, prosywadło; *Slav.* sito, syto; *Sorab.* 1. kžida, leha, feya, wozana kžida; *Sorab.* 2. kselida, fəbha; *Carn.* situ, sijtu, sytu; *Vind.* fitu, fitto, fitize, mihenu fitu; *Croat.* szito; *Dal.* szito; *Hung.* szita; *Slav.* sito, sitto; *Bosn.* sitto; *Rag.* sitto, sialo, siatniza; *Ross.* сито, ситечко, ситне; (cf. *Svec.* siekt; *Angl.* sieve; *Angls.* syfe; cf. *Germ.* sieben, sichten; *Græc.* σίφην, przesiewać; *Græc.* σίφνον; cf. siąc, siejce); naczynie do przesiewania, z gęstszymi dziurkami niż przetak albo i rzeszota, daš Sieb, *cribrum densum.* *Śleszk. Ped.* 420. Różne są sita, mniejsze i większe, rzadsze i gęstsze, z włosia końskiego robione, których do przesiewania mąki, przedcedzania gąszców i sosów, i t. d. potrzebują. Sita dubeltowe: od spodu skórzane; włosiane i t. d. *Wiel. Kuch.* 428. Sita do przesiewania mąki mają boki sosnowe, jodłowe. *Kluk. Rosl.* 2, 165. Proszek czysty przesiewa się przez sito gęste. *Krumh. Chym.* 45. Przesiewać przez sito; (*Sorab.* 1. layu; *Vind.*

preljati, prefejati, litati, skus fitu tozhiti, pretozhiti). Najlepsze sito Węgierskie lub Bułgorskie. *Torz. Szk.* 285. Daremna praca sitem czerpać wodę. *Haur. Sk.* 174. *Petr. Ek.* 11. Żydówka mi z nożyczek wróżyła na sieie, że mam leżąc na łóżku moje skończyć życie. *Zabl. Zab.* 68. — 2. Sitko, gra dziecinna, ein Kinderpiel. Jak dzieci zamieniają miejsca, grając sitko, Igracze ciągnąc karty swe frymarezą wszystko. *Kehow. Fr.* 145. Hadzi-by panem, jako grają sitkiem. *Pot. Syl.* 258. Jakoby właśnie sitko grali. *Biel.* 15. Zmówili się, sitko grają, gałą sobie. *Cn. Ad.* 1539. (zna swój swego; ty cyt, ja cyt). SITOWIEC, wea, n., 1) Sitowa trawa, ob. Kościeniec. — 2) Sitowiec pliszka, *motacilla schoenobeanus*, gnieździ się nisko w sitowiu. *Kluk. Zw.* 2, 545. cine Art Badsfjelgen. SITOWI, ia, ie, do sitowia należący, albo też z sitowia, Binsfen, auts Binsfen. *Cn. Th.* 999; *Boh. et Slov.* sýtěnný; *Sorab.* 1. fěczlinowé, fěczmané; *Bosn.* seju-ećin; *Éecl.* ситниій; *Ross.* ситниковый. SITOWINA, y, ż, *scirpus*, rodzaj trawy. *Kluk. Dyke.* 5, 61, Binsfengras. Ostra sitowina. *Otw. Ow.* 155. SIOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt sita, siebartig, wie ein Sieb. — *Anat.* Kość sitowata, jest z jednej bardzo cienkiej błonki złożona, która wiele komoreczek w sobie zamyka. *Krup.* 4, 46. *Perz. Cyr.* 1, 28. SITOWISKO, a, n.: *Boh.* sytiště; *Sorab.* 1. fěczmina, rězenina; *Carn.* bizhje, bizhovje, lozhje; (sijtuyje *materia pro cribris, varia cribra*); *Croat.* s'assevje; *Hung.* s'asashely; *Rag.* sitisee; *Ross.* curie, curonie; miejsce sitowiem zarosłe, ein mit Binsfen bewachsener Ort. *Cn. Th.* 999. *Cn. Syn.* 544. SITOWKA, i, ż, n. p. Młode poznasz owce, sitówki, jarlaezki, kiedy dwa zęby naprzód u spodu mają. *Haur. Ek.* 126. ein zweyzahriges Schaa. (*Ross.* ситиуеъ, ситиуечекъ chleb pyłowy). SITOWY ob. Sitny.

SIU BZIU. *Dudz.* 50, próżne słowa, wiatr; Icere eitle Worte, Wind. Ni SIUDA, ni tuda; ni SIUTKI, ni tutki, (*Ross.* сюда tutaj); ni tędy, ni owedy; ni w pieć, ni w dziewięć; weder ghaucn noch gefiedcn. Prawi, jak mówią, ni siuda ni tuda, Jak mu chmiel nadmie, gra głowa jak duda. *Brath. H* 2, b. Ni me tutki, ni me siutki. *Rys. Ad.* 47. SIU SH! psi psi! słowo dziecinne, wyrażające potrzebę na mały dwór. SIUSIAC cz. *niedok.*, po dziecinnemu, to eo szczać; D e s t e r r. wjědcht, (tjědcht). U Jeżysk wielkiele pytałem Mazura, Coły za rzęczka? rzekł mi: dzieweża dziura; Wiece nie wiem, takli; lecz rzęczka malusa Do Wisły snusia! *Klon. Fl. G* 1.

SIWIEC, wea, m., SIWALEC, Ica, m., SIWASZEK, szka, m., SIWCZYK, a, m., *dem.*, człowiek siwy, szedziwy, ein Graufepf; *Boh.* šediwee; *Carn.* sivz, (sivora = siwa skala; siwa kobieta); *Vind.* fivcz, fiuz, (hvora, prestara baba) opleśnietaj. *Bies. roz. D* 5. Gdy tak już on siwaszek dokończył swej rzeczy... *Rej. Wz.* 22. Nie nowina siweowi wojna. *Bys. Ad.* 48. — 2. Siwosz, siwezyk, koń siwy, *Boh.* brüna, (sywák = gofab' siwawy); *Vind.* fivcz, fiu konj; *Bosn.* siuac kogn; *Rag.* sivaz, (sivaz, sokó = sokoł); *Slav.* sivac, zellen, ein Schimmel. Potraf tam dosięć jakiego siwosza. *Kniaz. Poez.* 2, 190. Oho jarmarku dawno u mnie czeka Nosaty siwezyk i koby-

ka wrona. *ib.* 5, 189. Siwosz, osiel siwy. *Zab.* 15, 274. *Treb.* SIWAWY, a, e; *Vind.* fuakast; *Carn.* shavtov; *Slav.* sivast; *Bosn.* prosid, napo sid; *Ross.* сѣловатый; na siwość poszły, trochę szedziwy; graulicht, etwas grau. Oko w żrzenicznym humorze siwawe. *Suszyc. Pieśn.* 5, F. 4 b. SIWIĆ cz. *niedok.*, osiwieć *dok.*, siwym uczynić, grau machen, grauen. Późna szedziwość wrok wszystkich siwida. *Mon.* 74, 416. SIWIEC *neutr. niedok.*, osiwieć *dok.*; *Slov.* šediwegi; *Bosn.* sidit, osidit; *Croat.* šedeti, *Ross.* сивѣть, посивѣть, посивѣть; siwym się stawać, szedzieć; grau werden, graue Haare bekommen. Starzy goly siwieją, szaleją. *Teat.* 55, 80. Czyż to chodzi przywilejem, być rozumną siwej głowie, Głupniem często, gdy siwieją, Wybaczcie mi starszokwie. *Zabl. Bal.* 56. Nad księgamu siedząc, osiwieł. *Wad. Dan.* 26. SIWIOSNKA, i, ż, ziele, siwe główki, *polium*. Bergpelz. *Syr.* 705. SIWIZNA, y, ż; (*Ross.* сивизна o siwej maści końskiej); siwy włos, szedziwość; *Bosn.* sjeđina, sidina, bilochja od vlasi, sidine, vlasi bieli; *Croat.* šedina; *Ross.* сѣ-anna, graneš Haar, Graufheit. Siwizna czyni nas starszym, nie żeby siwizna miała być przyczyną starości, bo z starości siwizna idzie, nie starość z siwizny, ale iż o starości naszej jasnie znać dawa i świadczy. *Zarn. Post.* 5, 598. Jakże mojej wstyd mi jest siwizny, gdy młodzieniec mędrszy, niż ja starzec. *Teat.* 42, d, II. Siwizna nie małrości znak jest, ale starości. *Cn. Ad.* 1057. Frasunki siwizne przed czasem przyrosza. *Cn. Ad.* 792. Wspansalsza niż złoto siwizna. *Pot. Arg.* 275. SIWOBRODY, a, e, siwa broda mający, graufartig. Neptun siwobrody włajca wód. *Zbil. Dr.* C 5. Charon siwobrody. *N. Pam.* 4, 99. Bogów ojciec siwobrody. *Dmoeh. II.* 2, 46. Maż jej stary, siwobrody. *Morszt.* 20. Mleczalsz lepiej dziadu siwobrody. *Treb. S. M.* 17. Pod rękę ją prowadzą ochmistrze siwobrodzi. *Pot. Arg.* 125. SIWOBRODA, y, m., *Subst.*, der Graufbart. I temu też siwobrodzie zachęcało się na starość ułodej żony. *Teat.* 52, b, 118. SIWOGŁOWY, a, e, głowy siwej, graufepfig; *Carn.* sivoglav, sivoglavz. SIWOJABLEKOWITY n. p. koń, gorezykowaty, ein apfelgrauer Schimmel. *Menisk.* 1, 24. *SIWOKŁESK, a, m., n. p. Siwokleskowi. *Kehow. Fr.* 75. ? — SIWOKRUSZ, u, m., Graufpfererz, kruszec siwy, bardzo kruchy, wiele w sobie przy miedzi żelaza mający. *Kluk. Kop.* 2, 182. SIWONAKRAPANY n. p. koń; *Ross.* сѣпонтин, ein Schimmelfeßel. SIWOOKI, a, ie, oczu siwych, graufaugig; *Croat.* šivoočmi. SIWOŚĆ, ści, ż, kolor siwy, die Graufheit; *Sorab.* 1. schedziwoč, ob. Szedziwość; *Rag.* sjeđine; (*Ross.* сивость szarość). SIWOWASATY, n. p. Kochanek siwomasaty. *Teat.* 7, 55. mit einem grauen Schmirrbarte. SIWY, a, e, SIWIUCIŃY, SIWIUSIENKI, SIWIUCIENI, SIWIUTKI *intensiv.*; — o *adverb.*; (*Boh.* sywy caeruleus); koloru między białym a czarnym leżący; *Slav.* šedivý; *Vind.* fu; *Carn.* siv, (sivn = okrutny); *Croat.* šed, (szivo = brunatno); *Rw.* sjeđ, sjeđvo, sjeđgli; *Bosn.* sid; *Hung.* ősz; *Sorab.* 1. schedziwé, *Ross.* сиван; *Éecl.* сѣвнннннн; cf. *Pers.* sipid, sidid, grau. Siwe wody. *Tward. Wz.* 174. Siwe skady. *Pasz.*

Bell. B 4. Siwa sierć końska, *Сhimmfarbe*, rozmaite, jedne konie są brudnosiwie, drugie siwojabłkowite, *Apfelschimmel*, trzecie białe prawie i śniegowi podobne; drugie dropiate, mrozowate, gorczykowate. *Końsk. Lek. 5*; cf. *Ross. чадонбриі*. Ilareuje enotą swą, jako siwym na Kleparzu. *Rej. Zw. 37 b.* (wyjeżdża na popis). — Człowiek siwy, 'szedziwy; ein grauer Mann, mit grauen Haaren. Siwa gdyby gołab' baba. *Teat. 42. e, 45, Carn. et Vind. fivora.* Wszak to pan siwiuchny, jak gołabek. *Teat. 53, 6. Bratk. R 2 b.* Siwiuchne starce. *Kmit. Spyt. C 4 b.* Na tę brodę przyrzekłeś mi siwą. *Teat. 45. e, 157.* Ani włoska u niego siwego. *Past. Fid. 292.* Miłość nie jest zrobiona dla ludzi w siwe obrosłych włosy. *Teat. 7, 54.* Nie wszyscy ludzie mądrzy, chociaż starzy, Ani się rozum w siwym włosie darzy. *Chrośc. Job. 120.* — *Fig.* Jeszcze młoda u ciebie była, ale bardzo siwą na umyśle. *Wys. Kat. 61.* dojrzała, reif am Verstande. Owoż rozum siwy! *Teat. 42. d, B.*; (*oppos.* stara głowa, rozum młody; siwy a głupi, cf. zielony).

Pochodz. *nasiwieć, osiwieć, posiwieć, podsiwieć, zasiwieć.*

SK.

SKACZE, *ob.* Skoezyć. SKACZYDŁO, *a, n.*, skakanie, podskakiwanie; das Sprüngen, das Hüpfen. Strumyczek loda kto tamą zawiera. Choć się też gwałtem skaczydła napiera *Pot. Syl. 51.*

SKAD, *ob.* Zkąd

SKAŁUBINA, SKAŁUBINA, SKALINA, *ob.* Skała.

SKAKAĆ, *ob.* Skoezyć. SKAKANTERYA, *yi, z.*, wierępiętość, aluzya do słowa galanterya; Sprüngerer, Windbeutelcy. Zebyś się nauczyła gładkiego sposobu pisania listów, a nie terażniejszą skakanterya, co to więcej w liście zobaczy kresek, pauzów, kropek, aniżeli słów. *Teat. 16. b, 75.*

SKAŁA, *i, z.*, z *Lac.* miara na mapach i abrysach, w piędzi, w łokcie, w łaski, w staja, w łany albo w mile. *Solsk. Geom. 7*; *Vind.* merna paliza; *Carn.* nastop, (cf. następ); die Scala, *z. B.* auf den Landarten. Długość tę poznać możesz ze skali na tablicy przyłączonej. *Switk. Bud. 55*, cf. *Eccl.* скалы, пороги, ступени, z *Lac.* scala. *Церк. Слов. 5, 65.*

1. SKAŁA, SKALINA, SKAŁUBA, SKAŁUBINA, SKAŁUBINA, *y, z.*, SKAŁUBINKA, SKAŁKA, *i, z.*, *dem.*; (*Ross.* скала skóra z brzeziny odarta; *Eccl.* скала = 2) skała; cf. *Ross.* сколокъ, сколочекъ trzaska; *Etym.* сколотъ, скалывать, skłóć, skałać; rozpadlina, szczelina, rysa; *Boh.* skaula, skulna, roztrzenina; *Slov.* skałubina, štrbina, škára, rozsedlina, štrbinka, skałubinka, škarička; *Sorab.* 1. skaloba, zkawba, rozkawótzo, kwékencza; *Sorab.* 2. rizina; *Carn.* poprask, shprajna; *Vind.* sprauska, poklei, spok, šhrimf, poprask, poklina, sianje; *Croat.* prohiska, spok, klufft; *Bosn.* čipotina, sekrappa, puklina; *Ross.* скважина, щербина, щербинка, (cf. szcerbina); *Eccl.* жланжа, скважина, скважина, die Spalte, der Riß. Rozszczepiwszy gałąź, w to rozszczepienie na-

sypawszy prochu woniejącego, zasię czyście związawszy woskiem z obudwu stron, zalepić mięszko onę skałę; tedy... *Cresc.* 78. Gdy się drzewa szczepają, tedy rozpadlina albo skałuba pospolicie do rdzenia bywa, rzadko głębsza. *ib.* 55. W ulu trzeba żeby najmniejszej dziureczki i skałubinki nie zostawało. *Kack. Pas. 27.* Rima, skała, rozpadlina. *Macz. Volekm. 307.* Rimula, skałka. *Macz.* Subtelną skałubina rozpadła się była ściana ta, która domy obadwa dzieliła. *Otw. Ow. 144.* Niekiedy wilgoć z drzewa wychodzi skałubami, choć ranami w drzewie nasieczonymi. *Cresc.* 50. et 559. Piorun skałubinę sobie w zasklepieniu przeprół. *Krom. 375.* Przestrzegł, aby palców nie kładła w skałę przyprawioną, A ostremi gwoździemi srodze przystrojona; Ta wetknie rękę, a na gwoździe zaraz trafiła *Pap. Kol. Q 5 b.* Patrz, jak pszezoły woskiem drobne skałuby domów swych zalepiają; *spiramenta. Otw. Wirg. 455.* Stojąc za ścianą będzie słuchoł przez skałubę, co ja będę czynił. *Baz. Ist. 252.* Koźle rzekło, aczkolwiek wrzask kozi slysze, ale skałubina wilka widze. *Ezop.* (przez szparę). Okrutny szatan ludzkiej pilny zguby, I w klasztorze wymaca grzechowi skałuby. *Pot. Jow. 75.* Próznowanie wszech grzechów skałuba. *Pot. Arg. 772.* Ta skałuba dojrze statecznych przyjacioł. *Pot. Arg. 34.* — 2. SKAŁA, *y, z.*; *Boh.* skała; *Slov.* skała; *Sorab.* 1. skała, skawa, skalnina; *Carn.* skála, skalovje, pezhovje, pezhovina, (cf. pieczara, cf. opoka); *Vind.* skala, pezhouje, pezhina, pezb, rupazha, veli kamen, stena, (cf. ściana); *Croat.* peehina, peehinica, dèrn, (cf. dereń; cf. skulja specus); *Dal.* grebeni (cf. grzebień), kars, krasz, grich; *Hung.* köszikla; *Rag.* stjèna, stjeenu, kük, kámmen (cf. kamień), grèben, hrid, klissura, gljüt, golët; *Bosn.* stina, stjèna, kamen, stjenica, hrid, grebeni, sekke, krrise, kerse, klissura; *Slav.* stina u moru, shkòlj, peehina, kamenito bërdo; *Ross.* скала, валунъ; *Eccl.* прологъ, скала, проломъ; (*Graec.* σκάλη scopulus. *Joan. Tzetzes Chil. 7*; cf. *Germ.* Rißel; *Lat.* silix; cf. *Uebr.* סֵלַס sela, petra; סֵלַס, sakal, lapidarit); skała, saxum altum et praeruptum. *Cn. Th. 655.* rupes; (*distug.* opoka petra), eine Felsen Spitze, ein abwärtsiger Fels, ein beher einsehl hervorragender Felsen. Kazah mu z skały skoezyć. *Kłok. Turk 10.* Skała podwodna z wody wyglądająca, murex. *Cn. Th. 999.* *Ross.* луда, лудка, kopra, eine Klippe. Skały po obu brzegach rzeki, morza; *Ross.* шокa, (cf. szczęki). Medea barana z złotą własną zawiesiła w trudnym a ciasnym miejscu między dwiema skałoma na morzu. *Biel. Św. 9 b.* Skała przykra, urwista; *Ross.* утесъ, (cf. ucios). Skała siwa; *Carn.* sivora, (*ob.* Siwiec). — *Allegor.* Rodzice nie mają sere takowych, któreby jak skała twardemi były. *Teat. 50. b, 45.* Uparty, nieczuły, właśnie jakby skała, ani lży ani prosby ruszyć go nie mogą. *Teat. 42. d, B.* SKAŁAĆ, *ob.* Skłóć. — (SKAŁAĆ, *ob.* Kalać). — (SKAŁDA, *y, z.*, rzeka w Niderlandzie. *Wyrw. Geogr. 21.* die Schelde). — (SKAŁÉCZYĆ, *ob.* Kaléczyć). — SKALIC się *rec. niedok.*, padać się, pukać się; Rißfe bekommen, bersten, (*ob.* Skała = skalina). Cedrowe się drzewo nie szczepa, nie skali; *rimam non capit. Macz.* SKALINA,

ob. Skała 1). — SKALISKO, a, n., [augm. Nom. skała, ein großer Felſen. 2]; urwa skały, urwisko. W tym skalisko w najszerszym rozluku uderza o dwa dęby. *Stas. Num. 1, 149.* ein abgebrochener Felſenſtück. 1. SKALISTY, SKAŁUBIASTY, a, e, SKALISTO adverb., rimosus. *Macz.; Sorab. 1.* zkawboyité; *Ross.* свѣжинноватый, voll Rigen, Berſten. *Praeruptus*, przerwany, stoczysty, skalisty, załomiony, zawieszisty. *Macz. Praeruptum saxum*, podrugzana, skalista opoka. *ib.* idroff, abbängig, abhüßig. Skalubiaste gmaechy pszczól ciepłem waruj; *rimosa cubilia. Otw. Wirg. 455.* — 2. SKALISTY, a, e, pełen skał; *Boh.* skalnaty; *Slov.* skalnati, skalnatý; *Sorab. 1.* skawuwaté, skawoyité; *Carn.* skalovitn; *Vind.* skalast, pezhoun, pezhoujast; *Croat.* peclinászt, peclinzki, grebenit; *Hung.* kösziklás; *Dal.* griehevit; *Itag.* kaminenit, grebenit, hrijdai, karsegliv; *Bosn.* bridan, grebenit, kamentit; *Eecl.* прадыль [celer 2], (cf. prad); jelfig, voll Felſen. Skalista Arabia. *Tr.* Miejsce skaliste. *Cn. Th. 1000.* Tam skaliste mury Dziwna wszechmoeność boska sprawiła z natury. *Pasz. Dz. 17.* — 2. Skalisty, na kształt skały; jelficht, wie ein Felſ, Stein =. Skalista saletra, stwardniała niby skała. *Jak. Art. 3, 316.* Skalisty szmele. *ib.* Kość skalista skroniowa, os petrosum. *Perz. Cyr. 1, 26.* Rudy skaliste, twarde, w płatkach długich, szero- kich i grubych. *Os. Żel 31. Os. Rud. 7, et 58.* — *Moral.* Skalisty, nieużyty, jelfenbart. Ta skalistych wnętrzości poczwarą, której zguba i ludzkiej krwi chciwość dogara. *Zab. 1, 168.* O serce skaliste, tyś to przyczyną wszystkiego. *Teat. 55, 55.* Nie wszystkie serca są skaliste. *Teat. 18, 104.* Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote albo tłuste, ale to są lata żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieledajako pożyć; już tu wszystko jako z kamienia kował. *Podw. Wroś. 24.* SKAŁKA, i, ż., dem., saxulum. *Cn. Th. 1000,* ein fleiner Felſen; *Boh.* skalka; (*Ross.* скалка wałek). Nad brzegami tego jeziora znajdują się skałki, madrepores, w różnym stanie. *Pam. 84, 790.* Skałka, góra w Krakowie, na której klasztor Paulinów. *Dyke. Geogr. 3, 55. Twor. Okul. C 1.* — 3. Skałka, krzemień do fuzji, do strzelby, kurkowy kamień; *Carn.* ognènk; *Vind.* ognenik, ognienni kamen, ognjik, krefaunik, krefauni, krefni kamen; *Slav.* kremen, kamen; *Eecl.* огневиць, der Flintenstein. — 4. *Medic.* Łuski lub skałki na oku, albugo, leucoma, nebula. *Perz. Cyr. 2, 175.* ein weißer Fleck auf dem Auge. SKALNY, a, e; *Boh.* skalnj; *Sorab. 1.* skalné; od skały, Felſ =, vom Felſen. Od północnego morza lodowatego, aż do morza Włoskiego skalnego południowego. *Biel. Sw. 157 b.* Imię Piotra opoczystym albo skalnym, wykładają. *W. Post. Mn. 495.* Pietrze, ty jesteś skalnym, a na tej skale zbuduję zbór mój. *Budn. Math. 16, 18.* Kto Piotrowej stolicy nie zna, ten gruntu skalnego wiary nie ma. *Bial. Post. 11.* — *Hist. nat.* Skalny, na skałach się znajdujący, rosący; auf Felſen befindlich, wachsend. Olej skalny, Steinöhl. Nafta, z niektórych skał ta tłustość się poci. *Sienn. Wykl.* Opiech górny skalny, na górach skalnych znajduje się, Bergeweiß. *Syr. 1082.* Mecz skalny kamienny. *Urzed. 6.* skalna rutka, ob. Ruta skalna, ob.

Włoski P. Maryi. Skalna rzesa, ob. Rzesza. SKAŁUBA, SKAŁUBINA, ob. Skała 1). SKAŁUBIASTY, ob. Skalisty 1). SKAMIAĆ cz. niedok., skamiąlyn czynić. *Cn. Th. 1000.* versteinern, zu Stein machen. Skamiąjąca twarz Meduzy, sacrificus vultus. *ib.* SKAMIAŁOŚĆ, sci, ż., petrification, die Verfeinerung. Zbiór nalezionych po najwyższych górach skamiłości. *Stas. Buff. 126.* SKAMIAŁY, SKAMIE- NIAŁY, SKAMIEĆ, SKAMIEŃC, ob. Kamieć, Kamienieć. SKAPAĆ, skapał, skapie med. niedok., 1) kropkami spadać; *Vind.* dolskaplati, dollfousiti; *Carn.* skäplem, skajati; *Ross.* ucsanarъ, brabrârniteln. Mieszaleś i lzy przy wdzięcznym obłapie, któremi twoja twarz i moja skapie. *Chrośc. Ow. 20.* W serdecznym żalu oba się obłapia i lzy obłitych strumieniami skapia. *Chrośc. Fars. 247.* — 2) *Transl.* Skapać, skapieć, skapieje = skawęczeć, znikczemnić, w sobie upadać; eicnd werden, vergehen, idwinden, ganz von strâften kommen; (*Slov.* kapati interve; *Carn.* skajati, skäplem = wyschnąć, skapanje = suchoty) Od prac, od trudności nieskończonych prawie skapieja i na zdrowiu schodza. *Kosz. Lor. 71.* Niniejszą bitwą ród ludzki skapieje. *Chrośc. Luk. 219.* Pułki te bardziej niewygodą skapia, niżeli temi walki, co ich trafiają. *Chrośc. Fars. 266.* Skapał zgoła na oczekiwaniu zakończenia sprawy swojej. *Nag. Fil. 90.* — *Vulgar.* Bodajbyś skapał, jak pies na powrozie.

SKAPAC, ob. Kapać.

SKAPCA, SKAPECA, y, m., SKAPIEC, SKAPEIC, epea, m., SKAPEK, pka, m., SKAPIGRÓSZ; *Boh.* skupee, hauzka, haużwička, stuchlk (cf. stęchły), neužitec, (cf. nie użyje); *Carn.* skoponti; *Vind.* stünjenik (cf. ścisnąć), dershlihar (cf. dzierżyć), hranovec, hranjar, (cf. ochraniać); *Rag.* skupaz; *Croat.* zkúpecz; *Ross.* скупень, скопидомъ, скряга, колотырникъ; liczykrupa, sknera, szperka, smażywiecheć, wędzigrosz, zmindak; ein ſilz, ein ſarger, ein Œißbalz; (*Elym.* kupa). Pod takim sknera, skapeą i śmierdziuchem. *Chrośc. Fars. 100.* Ty skapeze łakomy, Skupujesz wsi, domy, Geste folwarki i przestronne sioła, Półświata na cie dzisiaj ciasne zgoła. *Kchow. 178.* Skapieć jest jako na skale jagody, Ludziom nie po nich, jedno wronom gody. *Rej. Zw. 217.* Niech wszyscy dyabli wezmą skapstwo i skapeów. *Teat. 7, a, 14.* By to dobrze uważali ci skapkowic, nie takby twardo poczynali. *Birk. o Exorb 27.* SKAPIC, SKAPEIC med. niedok.; *Boh.* skapiti, skrbiti, (cf. skarbić); *Carn.* skupûjem; *Vind.* dershuvati; *Ross.* скупитья, скопить, скоплять (cf. kopa), алтынничая, алтынничать, скряжничать; skapo się obchodzić, manieren, fargen, ſilken, geitzen. Nie skapmy na własne swoje potrzeby. *Koll. List. 1, 69.* (nie żałujmy sobie). Dobry gospodarz, chce być całym od szkody, nie skapi na opłatę stroża. *Koll. List. 1, 111.* Skapisz, gdzie dać potrzeba, gdzie nie trzeba, przepelniasz. *Cn. Ad. 1059.* On skapi wiecej, niż przystoi, a wždy ubożeje. *Radz. Prot. 11, 24.* — *Activ.* Skapieć czego, cf. skarbić czego. SKAPIEĆ, SKAPEIC neut. niedok., skapym się stać, farg werden. Przysłowie: stary skapieje. *Ossol. Str. 4.* Dziś on albo skapał, albo chce być hardy. *Rej. Wiz. 95.* SKAPICA, SKAPEICA,

y, ż., kobieta skapa, eine fülige Weibperson; *Boh.* skupkyně; *Ross.* колодырка, колодырица. SKĄPSTWO, *SKEPSTWO, a, n., SKĄPOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* skauptost, skrbnost, haużewnost; *Sorab.* 2. geiz, giz; *Carn.* skopadya; *Vind.* stufnjenost, stufnoba (cf. scisłość), dershli-vost, terdust; *Croat.* zkušposzt, szpornósz, (cf. sporność); *Rag.* skúpos, spornos, setédgna, setedeestvo, (cf. szczędzić); *Bosn.* skupochija, lakomóst; *Ross.* скупость, скряжество; sknrstwo, die Skarheit. Skapstwo jest niegodziwe i podłe, oszczedność chwalebna i pożyteczna. *Kras. Pod.* 2, 256. Terazbys ludzie niektóre moze tak skape ujrzał, że się przed skapością zebranych worów pieniędzy, jakoby świętości napatrzyć nie mogą, jedno nad nimi leża. *Kosz. Lor.* 175. Skępstwo z szaleństwem w towarzystwie chodzi. *Jabl. Ez.* 97. Nieco skapości, *Ross.* скуповатость. — 2. Skapość czego = brak, niedostatek; *Rag.* skupochija, skauptbeit, Mangel, Abgang an etwas. Dla skapości spowiedników przeskadzało się niekiedy duchownemu pragnieniu jej. *Wys. Kat.* 345. SKĄPY, *Compar.* SKĘPSZY, a, e, SKĄPIE, SKĄPO adverb; *Boh.* skaupty, skaupté, skrbný, haużewný; *Slov.* skauptý; *Sorab.* 1. skupy, skupé; *Carn.* sköp; *Vind.* skop, terd, terdoviten (cf. twardy), dershlu (cf. dźrzeć), stufnjen, (cf. scisły); *Croat.* zkuš, szkúp, sztisznruk, szpören; *Bosn.* skúp, lakom; *Rag.* skúp, spör, spörni, stisnút, tjésan, setedeesthi; *Ross.* скупой, скуповатый, скупый, скупъ, скряжнъ, крѣпкій, крѣпокъ, колодыр-ной, турій, (cf. tegi); *Ecc.* скупыиць [conjunctus 2]; nieszczodry, niehojay; farg, füljig, geizig. Skapy *Subst.* = skapiee, skapożyjski, der Weisbalš. Pan Skapożyjski kilka kwadragieżym na rok odprawiał, a pieniądze zbijał. *Mon.* 71, 404. Skapego nie obieraj sobie za przyjaciela. *Rys. Al.* 62. Skapy dwa razy trać, dwojako płaci. *Rys. Al.* 62. *Pot. Arg.* 651. *Leszcz. Gl.* 120; *Slov.* skupi, wźdieki wie trati. Chciał się skapy obwiesić, że talara stracił, Żeby jednak za powrót dwóch groszy nie płacił, Ukradł go pokryjmo. *Kras. Baj.* 108. — Każdy będzie skapie żał, kto skapie rozsiewa, lecz który hojnie sieje, hojne żniwo miewa. *Patr. Jul.* 7. I *Leop.* 2 *Cor.* 9, 6. Skapo bogu dają. *Birk. o Exorb.* 27. — 2. *Pass.* Skapy = nieoblity, niemnogi; niht reichlich, iparjam; (*Slav.* skúpo = drogo). Skapy obrok bierze. *Birk. o Exorb.* 27. Małe i skapo ciekące źródło. *Warg. Radz.* 115. To pełne, to myślone i skape czynili sztychy, Znac, że się oba szermuwać uczyli. *P. Kahan. Orł.* 1, 52. U króla naszego człowiek ma skapo; ale jednak nie zatrzymują żołdu ani na godzinę. *Pam.* 85, 1, 125. Skapo o eo = braknie tego, trudno o to, schwer zu bekommen. Skapo teraz o zboże. *Tr.*

SKĄPTOWAĆ, ob. Kąptować. SKARAĆ, ob. Karać.

*SKARASKAĆ się kogo *rec. dok.*, zbyć się kogo, *odkara-skać się kogo, řić einen um Halje schaffen, einen ins węd-zen. O gdybym się skarskał tego natręta. *Pot. Arg.* 626. Nie mógł on się skarskać fatalnego kruka. *Pot. Syl.* 145.

SKARB, u, m., [z *hebr.* karbon, ob. Karbona 2]; (*Boh.* krabice karbona; *Carn. et Vind.* skerb; *Croat.* szkərb,

skerb; *Bosn.* skerb = cura, diligentia; *Ross.* скарбъ = sprzęty; skarb; (*Boh.* poklad, (ob. Pokład); *Slov.* pokladnice; *Sorab.* 1. pokwad, schocz; *Sorab.* 2. schaz; *Carn.* saloga, salega, (cf. załoga, cf. zakład); *Vind.* saklad, saklada, saloga, kiuzh, fhaz, vkupspraunu blagu; *Croat.* kioch, blago; *Hung.* kénts, kints; *Dal.* blago, (cf. blago); *Bosn.* blago, hazna, azna; *Slav.* blago; *Rag.* blago, blagohranisete, blagaoniza, blagobranna; *Turc.* hazna; *Ross.* сокровище (*Ety.* kryć), кладъ; *Ecc.* кладъ, или съкровище скрытое въ землю, газа, сокровищное хранило, газохранилище); ukryte drogie rzeczy, ein Schatz, verborgne Schatzarbeiten. Gdy rzeczy znalezionych przeszłego właściciela dociec nie można, zowią się skar-bem; na które powszechność krajowa ma najpierwsze prawo. *Gal. Cyw.* 5, 59. Skarb, pieniądze od niezna-jomych ludzi i niewiadomych z dawnych czasów skryte. *Szczerb. Sax.* 411. Pospolicie powiadają, iż oracze na roli skarby znajdują. *Ezop.* 64. Skarb znalazł. *Cn. Ad.* 1059. nagle się zbogacił. — 2. Skarb, rzeczy drogie, które w skarbnicy chowają, der Schatz in der Schatzkammer. Skarb = skarbnica, miejsce, gdzie co drogiego chowają. *Cn. Th.* 1000. die Schatzkammer, der Schatz. Skarb Rzpltej, gdzie chowają eo; skarb Rzpltej, to co chowają. *ib.* Nie było przedtem osobnego Rzpltej skarbu, ale królowie, posiadając znaczne dochody, sami o wszyst-kiach potrzebach wiedzieli. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 357. Po-spolity skarb Jan Łaski na sejmie w Piotrkowie założyć radził. *Modrz. Baz.* 485. Skarb kościelny, miejsce, skar-bnica. *Cn. Th.* 1000. — 2. Skarb, fiskus; der öffentliche Schatz, der Staatsschatz; *Ross.* казна, казначейство. Król wziął na skarb dobra jego, ale mu wyznać przyswoił pen-sya. *N. Pam.* 4, 67; (cf. poginiecie, i domy wasze na rzecz pospolitą pobiorą. I *Leop. Dan.* 2, 5. skonfiskują). — 2. *Transl. fig.* Rzecz droga, kosztowna, nieoszaco-wana, kosztowność, klejnot; Aleinod, Schatz, Schatzarbeit. O jako się zdradzać dacie, Którzy błoto za skarb macie, Skło za drogie kamienie. *Biel. S. M.* 81. Co się kolwiek skarbów na świecie znajduje, względem skarbów niebie-skich cytra są. *Kulig. Her.* 261. Gdzie skarb, tam i ser-ce. *Pot. Low.* 2, 45. To skarb, to serca pociecha mo-jego. *Groch. W.* 551. Swoj najmniejszy pokaz łaski, cheć iżby za nader drogi skarb przyjmowano. *Gorn. Dw.* 509. Skarb to jest rzadki, dobry, zdolny i przywiązany sługa. *Kras. Pod.* 2, 58. Jam skarbu dopadł, takiego człowieka. *Teat.* 10, 25. (nieoszacowany). Ten pan mar-szałek, to skarb, nie człowiek. *Teat.* 26, b, 28. *Past. Fid.* 555. SKARBK, bka, m., SKARBNIK, a, m., 1) który skarby zbiera, chowa. *Włod.* ein Schatzesammler; (*di-stug.* podskarbi). — 2) Skarbek, cacodaemon, zły duch, który według umiemia pospólstwa nad kruszcami i skar-bami przełożony jest. *Włod.* der Schatzgeist, Schatzgott, Pluto. SKARBIC, -i, -i, cz. *niedok.*, uskarbić dok.; (*Boh.* skrbiti se skapie, skrbnost skapość, skrbný skapy; *Croat.* zkerbeti = staranie mieć); *Boh.* uskrbiti, uskau-piti; *Ross.* сокровищовать, сокровиществовать, Schätze sammeln. Podskarbiowie, opuściwszy dobre szafowanie powierzonych pieniędzy, sami sobie i domom swym skar-

bia. *Sk. Dz.* 511. Nie powinny dzieci rodzicom skarbić, ale rodzice dzieciom. *Budn. 2 Cor.* 12, 17. Dla waszem zbierał, na was robiłem, dzieciście moje, wamem skarbił. *Sk. Kaz.* 551. Sobie skarbił minister z podatków, a na króla nienawisć zwał. *Pot. Arg.* 588. Wolał raczej skarbić w rzeczach niebieskich, a niż na ziemi. *Birk. Dom.* 129. Nie skarbiecie sobie tam, kedy złodzieje Wykopywają, i kradną pokłady. Gdzie skarb od mólów, i od rdzy niszczyje, Lecz w niebie, gdzie się nie trzeba bać zdrady. *Ody. Św. U* 2. Pan nie każe sobie skarbić tu, gdzie mól a rdza wszystko pogryzie; ale tam na górze, gdzie skarb wieczny a nigdy nieprzebrany jest. *Rej. Zw.* 48 b. — §. *Cum Accusat.* Skarbić co, zbierać co, etwas sammeln. Srebro i złoto skarbią sobie drogie. *Kulig. Her.* 217. Skarbiecie sobie skarby w niebie. *Sk. Dz.* 574. Biesiadami i uczami przyjaźń sobie skarbić. *Pileh. Sall.* 125. (kaptować). Ta sama reka, której ja przyjaźń skarbiłem, krzywdę mi uczyniła. *Boh. Kom.* 5, 209. Częstemi jałmużnami niebo sobie uskarbiła. *Nies.* 1. 20. SKARBICZEK, czka, m., dem. Nom. skarb; ein fleiner Schatz. Nie mam najmniejszego skarbieczku. *Teat.* 11, 67. SKARBIEC, bec, m., miejsce chowania skarbów; *Boh.* pokladnice; *Slov.* pokladnice, (cf. pokład, pokladnica); *Sorab.* 1. sehoczowna komora, sehoczkomora; *Carn.* tarna; *Vind.* sakladna branva, salogna kamra, sakladni vomar, salogna sehranilhe, kafa, denarska hranva; *Dal.* tarua kuchya; *Hung.* taar haz; *Rag.* pjenezniza; *Ecel.* скарвиница. Nic Schatzammer. Skarbiec, w którym się chowały ozdoby królewskie i niektóre Rzpltej klejnoty, był na zamku Krakowskim. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 185. Skarbiec kościelny *Ecel.* ризниця. Nieprzyjaciel zabierze skarby po skarbach złożone. *Wad. Dan.* 198. Skarby niebieskie, które zachowuje bóg świętym w skarbu wieczny chwaly swojej. *Kulig. Her.* 261. SKARBNICZA, y, ż., skarbiec, Nic Schatzammer. (Ross. скарбница, кладовая skład, sklep składowy). Jest tam skarbnica cesarska, kedy przede drzwiami zawsze leżą wielkie wory pieniędzy. *Sar. Du.* 25. Elazyb uczynił sobie skarbnicę niemalą. 5 *Leop.* 2 *Ezdr.* 15, 5 (pokladnicę. 1 *Leop.*). — § Skrzynia do chowania kosztowności, der Schatzkasten. Skarbnica w domu skarbu. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 10, 58. Na skarbnicę drogich klejnotów pełną, zawsze dybią złodzieje. *Petr. Pol.* 529. Rzucili się do skarbnicy, piemiędzy szukać. *Sk. Dz.* 1094. Skarbnica kościelna, der Gotteskasten. *Sk. Dz.* 61. Karbony albo skarbnice gotowych zawsze pieniędzy w pierwszym kościele na ubogie. *Sk. Dz.* 29. — *Fig.* Cała darów boskich skarbnica stoi wam otworem. *Bals. Niedz.* 1, 152. SKARBNICZEK, czka, m., staroświecki gatunek pojazdów, niby to wóz skarbnny, eine altmodische Art von Wagen. Przyjechało się dawniej na skarbniczku prostym; ale za każdym razem skarbniczek z miasta piemiędzy przywoził. *Kras. Pol.* 2, 115. Skarbniczkiem czyli telegą przejeżdżających widziałem. *Mon.* 63, 60. Woli jego żona, Aby ją na sprężynach giętkich zawieszona Po balach, po asambliach karetą woziła, Niż gdyby do kościoła skarbniczkiem jeździła. *Węg. List.* 8. SKARBNICZKA,

SKARBUSZKA, i, ż., puszka do zbierania w niej piemiędzy, karbonka, Nic Sparbüchse. *Tr.* SKARBNIK, ob. Skarbak. SKARBNIKOSTWO, a, n., urząd skarbnego, (cf. podskarbi), das Amt eines Schatzmeisters. *Tr.* SKARBNI, SKARBOWY, a, e; (*Boh.* skrbny + skapy; *Ross.* скарбовый sprzętowy); od skarbu, Schatz; *Vind.* sakladni; *Ross.* сокровищный. Komora skarbnia. 1 *Leop.* *Ezech.* 40, 45. Podskarbi ma kwitować pod swą pieczęcią skarbną. *Herb. Stat.* 65. Z skarbnemi wozy nie jeżdżą do nieba. *Rej. Wiz.* 105 b. *Suszye. Pieśn.* 4 b. (ob. Skarbniczek). Pisarze skarbnowi. *Vol. Leg.* 5, 429. SKARBNI, SKARBOWY *Subst.*, nad skarbem przełożony, (podskarbi), der Schatzverwalter, Schatzmeister. Skarbnny W. X. L. *Vol. Leg.* 5, 429. SKARBOKRADZTWO, a, n., n. p. Jeśli co pospolitego wezmą, to skarbokradztwem nazywają. *Kucz. Kat.* 5, 162; *peculatus*, kradzież skarbu publicznego, Diebstahl öffentlicher Gelder.

SKARBOWAĆ, ob. Karłować. SKARCIĆ, ob. Karcić

SKARGA, i, ż., (*Etym.* kara), uskarżanie się, obwinienie, žaloba; Nic Klage, Nic Anklage; *Sorab.* 2. skarżba; *Boh.* žaloba; *Slov.* žaloba; *Carn.* toshba, (cf. 'tażyć); *Vind.* toshba, toshva, toshvanje, toshenje, satoshenje, satoshba, natoshba, potoshba, potoshenje; *Croat.* tůsba, obtusenje, oszwała, (ob. Obwładzi); *Dal.* ukor; *Slav.* osvadenje, (cf. zwada); *Rag.* obada, osvada, (cf. karghiv *litigiosus*); *Ross.* жалоба, жалобница, взыскъ; *Ecel.* рывъ (ob. Rzecz), поречение, orlagowanie. Zładza się correlativa nędza i skarga. *Birk. Sk. D* 1. Janusz książę Mazowiecki ojca nędza Skargi, dlatego Skargą przezwał, iż się często przed nim uskarżał na krzywdy sobie uczynione, mówiąc mu: wszystko się skarżysz, mój Pawełski, mogłbyśmę cie Skargą nazwać. *Birk. Sk. D* 4, ob. Skworeczek. SKARGOWY, a, e, od skargi, Klage; Sąd staroświecki skargowemi zowią *Herb. Stat.* 209.

SKARLUPA, y, ż., (cf. skorupa, skarlupa); łuska, szczeżuja, n. p. krokodyłowa, cataphractum. *Cn. Th.* 1000. skóra czyli łuska węzów, żółwiów i tym podobnych. *Wob.*, harte Schuppe, z. B. einei Störferhä, einer Schlange etc.; (cf. *Boh.* skarlup + kora na chlebie; *Ross.* кропына łuska orzechowa). Skarlupa smocza węzowa. *Cn. Th.* Skarlupa żółwia, żółwia skorupa. *ib.* ein Schildkrötenhäfel.

SKARMIC, ZKARMIC co., ez. dok., zjesć, strawić; *Ross.* скормить, скармливать, verzebrer, a fressen. Nie miej nikogo za konfidenta, póki korea soli z nim nie skarmisz. *Fredr. Al.* 68. Rozmiał w pole kawalec, Święte ciało, święte palec (s. Stanisława), Chege, by to marnie strawiono, Przez psy, przez ptaki skamiono; *id.* raretur. *Pieśn. Kat.* 142. Mysłwey ubogich nieboraków majetnosci psy skarmiają. *Kosz. Lor.* 154.

SKARPA, y, ż., fortific., pochyłość wału, z *Frnc.* escarpe; Nic Abdachung, die Böschung, płaszczyna spadzista przedpiersiema i tarasu walowego, zamykająca jedną stronę rowu tortecznego. *Jak.* 5 516. Przez równe pola, przez skarpy, przez doły Weiaż uciekają przed nieprzyjaciół. *Pol. Arg.* 64 — §. Tym się też utwierdzają mury, kiedy je na skarpe murują, t. j. coraz cienie od

fundamentu aż do samego wierzchu wywodząc. *Haur. Ek. 7*, (cf. *Germ. scharf*). — §. *Fig.* Liszki w głębokiej grzebią jamy skarpie. *Pot. Pocz. 425*. (w dole, Grube). Złęknie się, uciec trudno, skryć w tąż w onej skarpie. *ib. 151*.

SKARPEŃA, SZKARPEŃA, y, ż., SZKARPEŃKA, i, ż., *dem.*, z *Włosk.*, krótkie zwierzehne pończochy, *Šušjecfc*; *Boh.* škarpetle, (škarpál trzewiczysko); *Vind.* fhkarpetel, stopalu, podzhreuliza, podnogaviza, kopiza, kauzhina, fhok, fhokje; *Croat.* skarpetula, skarpetlini, skerpétlin, kopicliza; *Bosn.* navlake (cf. nawlec), mestve, kaleine; *Slav.* návlaesi; *Ross.* карпетка, карпеточка, носки. Szkarpetki mu dają na nogi. *Star. Dw. 25*. Pończoch szkarpetek małych... *Instr. cel. Lit. Vol. Leg. 4, 559*.

*SKARTABEL, ob. Schartabel. SKARTOWAĆ, ob. Kartować.

SKARŻYĆ, SKARŻYĆ się *niedok.*, uskarżać się na kogo, obwiniać kogo; flagen, anklagen, sich beklagen über jemanden; *Boh.* žalovati; *Sorab. 2.* skarżiseh; *Sorab. 1.* wobskorżuju szo; *Carn.* tōshem, toshujem, (cf. 'tażyć); *Vind.* toshit, toshiti, satoshit, natoshiti, potoshitife, le pertoshiti; *Croat.* tusiti, tūsim; *Slav.* tūxti; *Bosn.* tusgitise, potusgitise; *Dal.* oszvadujem, (ob. 'Obwadzić); *Ross.* пожаловаться. Skarżyli się na nie przodkowie nasi, skarżymy się my, i którzy po nas nastaną, skarżyc się będą, jak dobre stare obyczaje zginęły. *Gorn. Sen. 28*. Król Zygmunt skarżył się na Lubezany cesarzowi Maxymilianowi (u cesarza Maxymiliana). *Stryjk. 709*. Panu bogu ja tej krzywdy, mnie dziś uczynionej, skarżę się, że mię niewinnego zabić chcecie. *Baz. Hst. 28*. SKARŻEWÓ, a, n., Шкәрөөт, miasto Pruskie w Pomeranii, w powiecie Stargardzkim. *Dyke. Geogr. 3, 53*. SKARZESZOW, a, m., miasto w Sandomierskim. *Dyke. Geogr. 3, 54*. SKARŻYCIEL, a, m., skarżący się na kogo, oskarżyciel, powód; *Slav.* žalobnik; *Carn.* toshnik; *Vind.* toshnik, natoshnik, satoshnik, shaluvauz, plakavez; *Croat.* tusbènik, tusitel; *Ross.* жалобникъ, жалобщикъ, ищикъ, истець, der Kläger. SKARŻYCIELKA, i, ż., die Klägerin; *Vind.* toshniza, shaluvauka, plakaviza; *Ross.* жалобница. Ty śmiesz być skarżycielką. *Przyb. Milit. 300*. SKARŻYCIELSKI, a, ie, od skarżyciela, Kläger; *Ross.* исковый, истовый, (cf. iściec). SKARŻYCIELCZYN, a, e, od skarżycielki, die Klägerin betreffend.

SKARZYK, a, m., tak bartnicy zowią wiaz woskowy abo pierwsze wiazanie pszczeine w ulu, *commosis. Macz.*, wiaza, waza, pierzga, ulicznik, 'przedmieście, der Vorstoß im Bienenstode.

SKASAC, ob. Kasać. SKATOWAĆ, ob. Katować.

SKAWA, y, ż., rzeka w Krakowskim, ein Fluss im Sraunischten; (cf. *Sorab. 1.* skawa skała). — §. Gończym psom dają miana od rzek, n. p. wisła, dunaj, raba, skawa, ein Name der Stänberhunde. SKAWINA, y, ż., miasto i rzeka w Krak. *Dyke. Geogr. 3, 54*. Stadt und Fluss im Sraunischten.

SKAWAŁKOWAĆ, ob. Kawałkować. SKAWEŃCZEĆ, ob. Kawęczeć.

*SKAZ, u, m.; (*Carn.* skasa demonstratio; *Vind.* skasa, skasanje: oświadczenie, okaz okaz; *Rag.* skaza, prikazanje: reprezentacya); ukazanie, pokazanie; daš Zeigen, Anzeigen. Skazu i gąbki godna popadł winę; *indicio lingua. Zebr. Ow. 112*. — §. Skaziń, skazanie, wyrok; der Ausspruch, die Sentenz, daš Urtheil. Urząd ma według statutu skaz przeciw takiemu uczynić, i žalobnikowi wypis skazania swego dać. *Stat. Lit. 146*. Jeśli kto za pozwem nie stanie, tedy urząd ma przeciw niemu skaz dla nieposłuszeństwa na upad uczynić. *ib.*, (ob. Wskaz).

SKAZA, y, ż., §. 1) to, co kazi drugie, daš Verderbniß, Sittenverderbniß. Dobrodziejstwo niecnotom uczynione jest skaza dla dobrych. *Nar. Hst. 4, 77*. — §. Skaza, uszczerbek, szkoda, zepsucie, stan skażony, nadwreżony; Nachtheit, Schaden, Verlegung, Verderbniß; *Boh.* skaz, n. p. w platně, w sukne, zkaza; *Slav.* zkaza perditio; *Sorab. 2.* skas; *Sorab. 1.* pokażeno; *Carn.* skasa corruptio; *Vind.* skasa, skasba, poguba; *Bosn.* setetta, quar, pomankanje; *Ross.* пльжина, (cf. pleśń); *Eccl.* тьхное, тма. Wzroku skaza, i w innych osobach wszystko mu na opak pokazuje. *Mon. 64, 297*. Sprawiedliwy po śmierci nie ogląda zatracenia abo skazy. *1 Leop. Ps. 48, 11*. Woda morska jest słona, aby powietrza nie zarażała; bo niemasz nic, coby się przeciwiało skazie, jak sól. *Boter. 11*. Co czynię, nie czynię ku skazie niędza Podlodowskiego, ale iżbyś W. K. M. skazy jakiej w Rzpltej nie uczuł. *Gorn. Dz. 37*. Śmierć moja zmyje skazę, którą oczerniłam tę familią. *Teat. 4, 111*. plamę, fleden, Schandfleden. Nic chciałem, żeby to nierówne małżeństwo jakiej skazy nie przyniosło. *Boh. Kom. 4, 352*. Plastrzyk na skazę przyłożył. *Haur. Sk. 402*. na ranę, Wunde, Schaden, verletzte Stelle. Skaza na skórze garbowanej, eienkie miejsce *Ross.* пашина, пашинка. — Skaza, skazitelnosć, ułomnosć; Verderbarkeit, Verderblichkeit. Tak się ma powstanie z martwych: bywa siano w skazie, wstaje w nieskazie. *Budn. 1. Cor. 13, 42*. Musi skaza ta przyblec nieskazienie, a śmiertelnosć ta przyblec nieśmiertelnosć. *Budn. 1. Cor. 13, 55*. — Ty kochanych rodziców podobny obrazie, Któryś wszystek ich cnot zbiór dochował w nieskazie. *Zab. 13, 105*. nieskazienie, nieskazitelnie, nienaruszenie; unverletzt, unverfehrt. — §. 2) *Botan.* Skaza, ziele, lwi ogon, zioła blisko siebie będące zaraża i kazi. *Syr. 1252*. Löwenschwanz, wilk zielny.

SKAZAĆ, f. skaże cz. dok., skazuje pr., Skazować, Skazywać *cont. frequ.*, (*Sorab. 1.* zkazuyu indico, zkazwaté indicativus; *Vind.* skasati, skashuvati, pokazati: okazać, oświadczyć, świadczyć; *Rag.* skazati, skazivati narrare, oświadczyć; *Ross.* сказать, сказывать; *Eccl.* съказати, съказовати: powiedzieć, wyrazić; кажу, skazuyu ostendo); §. 1) palcem wytykać, pokazać, ukazać co niby palcem; *Croat.* izkazati, izkasujem, mit fingern weisen, zeigen. Patrzącemu ludowi palcem go skazałem. *Jabl. Tel. 75*. Cała wieś teraz mię palcem skazywać będzie. *Teat. 8, 93. et 4. b, 123*. Co żywo będzie palcem skazowało, Otoż tej się pani fochwów chciało. *Wad. Dan. 258. et 79*. Skazujący palec, wtóry palec. *Macz. ró-*

žen, der Zeigefinger, ob. Palec; (Carn. kasin, kasinz, sapavzhnek; Rag. kazaz; Slav. kazipŭt). Wenera, której żadna inna nie zrównywa w kunszcie zwodzenia, więc jej w twarzy nie skazywa, Tylko słodkie omdlenie. *Przyb. Luz.* 46. Potym wyrzekli a skazali pospolitym przykazaniem i wyrokiem, wszemu narodowi żydowskiemu... 1 *Leop.* 2 *Mach.* 10, 8. oznajmili, ogłosili; hebraunt maßen, fund thun. Skazać do kogo, obwieścić kogo, uwiadomić kogo o czym, zwłaszcza przez nadarzonego, nie przez umyślnego posłańca. *X. Kam.* einem wißen lassen. Skazać do kogo po co, o co. — §. 2) Dekret skazać = skazać, dekret wydać, wyrok uczynić, wyroczyć; ein Decret fällen, den Auspruch, das Urteil sprechen, entscheiden, (cf. najdować). Jesliby kogo o dekret pytano, a onby skazał taki, jakiby rozumiał, choćby nie był według prawa, żadnej szkody ztąd nie odniesie. *Szererb. Sax.* 75. Gdy kto dekret skáže, nie może od niego odstąpić, bez przyzwolenia onego, za którym skazał. *ib.* 75. Skazuje za kim, dekret wydaję po kim, osadzam kogo niewinnym czego. *Cn. Th.* 1001. für einen entscheiden. Azaby nie skazano za mną, gdybym ja nie mając pisarego dowodu, wiele świadków za sobą postawił? *Hbst. Art.* 54. Klaudyan o żydziech skazał, i dał im wolność mieszkania w Rzymie. *Sk. Dz.* 40. Nie rozrzynajmy tej sukni utkanęj, Leez cała niechaj będzie z nas jednego, Komu ja skáže los o nie miotany. *Odyn. Św.* 2, 1 i. Skazuje przeciw komu, osądzam być winnym czego, potępiam dekretem; einen verdammen, verurtheilen; *Vind.* obfodit, perfodit, pogubit; *Ross.* осудитъ, осуждать, приговорить, приговаривать; (cf. *Ecl.* показати ukarać na życiu). Nero Piotra na krzyż, a Pawła pod miecz skazał. *Sk. Żyw.* 457. Nie skazujecie, a nie będziecie skazowani. *Rej. Post. F f* 5. (nie potępiacie). Dobra sprzedać tych, którzy są skazani, *proscriptio.* *Siem. Cyc.* W prawie jest opisano, do którego dnia skazywać i przedawać wolno *ib.* 144; (*proscribere*). Życie jego wielką nagrodą otaxowane, a prawie skazane było. *ib.* 498. Skazanie albo dekret. *Herb. Stat.* 422. der Auspruch, der Richterpruch, die Sentenz; *Boh.* oderčenj, (cf. odrzec). (*Vind.* skasanje, storjenje = świadczenie, dokazanie; *Ross.* сказание, сказывание opowiadanie, tłumaczenie się z czego; сказка powieść, wyluszczenie). Gdy kto skazaniu sądowemu dosyć nie uczyni... *Sax. Porz.* 15. Mocą tego prawa, które mamy o skazaniu, dobra Roscyusza sprzedać można było. *Siem. Cyc.* 142; (*de proscriptio*). Ty w tymże skazaniu jesteś. *Żam. Post.* 174 b. w tymże potępieniu, teje kary godny.

1. SKAŹCA, y, m., SKAZICIEL, a, m., kaziciel, który co psuje, niszczyiciel; der Verderber, Vermödter; *Boh.* kazyc; *Sorab.* 1. skazene, zkasene, pokaznik; *Croat.* habitel; *Dal.* izopachitel, izstetnik; *Vind.* svratuz, skasnik, spazhuvauz; *Ecl.* нечистель, разститель. Wy skaziciele cnoty *Zab.* 14, 559. Pokój a próżnowanie, wieley to są skazce człowieka. *Gorn. Dw.* 568. Matyasza powiadali być wielkim skazca królestwa Węgierskiego, który jeno lupi poddane. *Gwagn.* 87. Naprawce zakonu, mieli żydzi za skazce zakonu. *W. Post. W.* 285. Czy-

taj, w jakiej Katylna albo inoze burzyce a skazce pospolitej rzeczy, sławie zostawali. *Ilej. Zu.* 58. Kto by z naszych został skazca i przestępcą tego przymierza, tego my jako złoczyńcę karać będziemy. *Bas. Hist.* 540. Żydzi u nas żadnego nie robią rzemiosła; a przecie rzemieślnikom skazcami są. *Petr. Pol.* 75. (szkodaj). Prac naszych skazca, niespokojny Achilles. *Otw. Ow.* 496. Atreowiez skazca Troi. *ib.* 557. (burzyciel). Król ów meżyny skazca Daryuszów. *Papir. Tr.* 2 b. Skajsee swego narodu. *Petr. Hor.* C 4.

2. SKAŹCA, y, m., SKAZICIEL, a, m., który skazuje, pokazuje co; der Weiser, Zeiger, Anzeiger. (*Slov.* ukazatel, ukazowatel index zegarowy; *Sorab.* 1. zkazwawz *indicativus*; *Carn.* kasin, kasinz = palec skazujący, rożen; *Croat.* kazitel; *Dal.* kazalacz *monstrator*; (*Croat.* kazalo, kazalo, kazicz, ezegar; *Dal.* kazalo = index u zegara; *Rag* skazalaz, powjedalaz = opowiadacz; kazala, skazala; *Bosn.* kazallo = index); *Ross.* указатель, (сказыватель opowiadacz, сказочник bajarz; *Ecl.* сказатель wykladacz). Karał tych strogo, co zbiór swój kryli; skazcom zaś za pracą Naznaczył pewną nagrodę i płacę. *Chrośc. Fars.* 219. (donosicielom, wydawaczom). Zbójcy, siepacze, oprawcy, skazcowie, Wszędzie nos wraza, by się nie skrył który. *Chrośc. Fars.* 255.

SKAZIĆ, 1. SKAŻENIE, ob. KAZIĆ. 2. SKAŻENIE = skazitelność, podleganie skazeniu czyli zepsuciu, die Verderblichkeit. Skazitelne to ciało musi przyoblec nieskazenie. *W. Post. Mn.* 7. Sieje się, mówi apostoł, w skazeniu, powstanie w nieskazeniu. *Kucz. Kat.* 256. SKAZICIEL, ob. Skazca. SKAZICIELKA, i, ż., która co skazi, zepsuje, die Verderberin; *Boh.* kazycčka; *Sorab.* 1. pakazenicza. Spiewaczki, swywolne niewiasty, skazicielki dolnych obyczajów. *Sk. Dz.* 515. SKAZISTY, SKAZITELNY, SKAZNY, a, e, skazie podległy; verderbtbar, dem Verderbnis angeteigt, verlegbar; *Boh.* porušitelny, (cf. poruszit), *Vind.* skasiten, svratlu = zgubny, (streblu = segnalni); *Croat.* kazlyuz; *Ross.* тланный, бранный, вредный, вреденный, ничтожный, гибельный, сворогибельный, нечистый, скудельный; *Ecl.* нечистель, разтланный. Niechaj się skazitelna materya rozsypuje w proch. *Psalm. mod.* 104. Musi to skaziste ciało przyoblec nieskazitelność, a to śmiertelne niesmiertelność. 1 *Leop.* 1 *Car.* 45, 55. Ciało umiera, dusza jest nieskazitelna. *Karuk. Kat.* 86. Nieskazna jego cnota. *Przyb. Ak.* 21. Wina te w nieskaznych kryształowych czarach się psuły. *Przyb. Luz.* 292. Ciało Chrystusowe niesmiertelne, nieskazitelne, *impassibile*, to jest, cierpieć nie może. *Buk. Gl. Kon.* 57. Pan bóg urodził nas ku dziedzictwu nieskazistemu. 1 *Leop.* 1 *Petr.* 1, 4. Nieskazone jest to królestwo, zginąć nie może, ani być zepsowane. *Wisn.* 448. — §. Skazisty, skazonny, naruszony, verderbt. Mówisz, żeś jest w słowach czysty, żeś przed obliczem boskim nieskazisty. *Chrośc. Job.* 42. Nieskazitelny, od wszech zbrodni czysty. Nie dla o puklerz ni pocisk koni czysty, *integer vitae Hor.* 1, 104. Skazista czyli skazonna rzecz; *Carn.* skasba, ob. Skaza. SKAZITELNOŚĆ, sei, ż., SKAZONOŚĆ, sei, ż., podległość skazie, zepsu-

ciu; die Verderbbarkeit, Verlegbarkeit; *Vind.* strohlivost, segnittlivost, skashenost, svratanost, (skasitnost + zgubność); *Ross.* ничтожность, тлѣнность, переменяемость, вредимость, брешность. Skazitelność jest rozsypanie się rzeczy na części, z których się składa, jak ciała i drzewa zgniłe w proch się obracają. *Boh.* *Dyab.* 244. Stworzonych rzeczy skazitelność. *Psalm.* 77. Czasie! rzeczy pochłono, i brzydka dawności. Wy prowadzicie wszystko do skazitelności. *Zebr. Ow.* 582. Czeka nas nieskazoność i nieśmiertelność. *W. Post. W.* 5, 554. Przejdziemy z skażoności do nieskażenia. *W. Post. W.* 525. Wnet na żywego Będiesz z uciechą oczu twych patrzyła, W dziwnej ozdobie ciała i jasności Niepodległego już skazitelności. *Odym. Sw.* 2 L 2 b. — §. Skażka, zepsucie, Verderbtheit. Sławny był ten maż dla nieskazitelności obyczajów. *Zab.* 14, 7. Unerderbtheit. Stanisław strofuje Bolesława, aby obyczajów i skazitelności tak sprośnej poniechał. *Krom.* 106. Trwając w dobrym uczynku szukają chwały, i czei i nieskazitelności. 5 *Leop. Rom.* 2, 7. (nieskazitelności. 1 *Leop.*).

SKAŻŃ, i, ż, wyrok, dekret, skazanie, skaz, 'ortel; *Bosn.* ossuda; (*Ecl.* показати skazać na śmierć), daš Decret, der Auspruch, Richterpruch, daš Urtheil. Mówił mu, aby się o swoje osobę nie bał; skażni żadna nań nie wyjdzie, aby tylko dał o sobie sprawę. *Sk. Dz.* 1155. Sentencyi i skażni bożej nie chcą dosyć uczynić. *W. Post. W.* 270. Oskarżony, kiedy się zaprzy, a podług skażni przysięże, to wolen. *Corn. Wł. L b.* Skażni na winnych czynił, i karać ich kazał. *Sk. Dz.* 311. Każdy przed obliczem pańskim stanać, a ze wszystkich słów lezbę czynić, a potym skażni sędziogo odnieść musi. *Kuc. Kat.* 149. (zdanie sędziogo. *edit. rec.*).

SKAŻONY, ob. Kazić. SKAŻONOŚĆ, ob. Skazitelność.

SKAŻÓWKA, i, ż, SKAŻYCIEL, a, m., (ob. Skażca), index; *Boh.* nawěstj; *Sorab.* I. pokazwaczk; *Bosn.* kazallo, skazallo; *Rag.* kázalo, skázalo; *Croat.* kazilo, kazalo, kazčez, zegar, (cf. zegar); *Dal.* kazalo; *Ross.* указка, der Weiser, der Zeiger. Cień skazówki na kompasie. *Hub. Wst.* 24. Obrót zegarkowych skazówek czyli indexów. *Ustrz. Alg.* 109. Skazyciel zegarkowy. *Bais. Niedz.* 1, 556. Skazówka godzinna i minutna. *Jak. Mat.* 1, 62. *Rog. Dos.* 2, 9. — *Fig.* Konarski przewodniczą skazówką był poprawy rządu. *Zab.* 7, 190. przewodnik, Wegemeiser. SKAŻUJE, ob. Skażać.

SKĘPCA. SKĘPIĆ, SKĘPSTWO, ob. Skapca, Skąpic, Skąpstwo.

— SKI — CKI; terminacya zwyczajna Polskich przewizsk szlacheckich; wyraża niby, że to pan tych dóbr, od których kto przewzany, czyli Niemieckie: Herr von.... Szlachta od miast, wiosek, zamków nazwana; do tychże sylabę - ski albo - eki przydawszy, n. p. do słowa Koniecpole przyłożywszy - ski, będzie Koniecpolski; a tak co się miało mówić per Substantiva pan Koniecpola, mówi się per Substantivum et Adjectivum pan Koniecpolski. *Chmiel.* 1, 578. Dobrze rzemieślnikowi mieć przewisko na - wie, nie na - ski; szlachecka to. *Jeż. Ek. D.* Da wnet tysiąc, da i dwa, byle mu - ski dano. A k te-

mu miłościwym panem nazywano. *Papr. Gn. praef.* Nie tak ci mnie zowią; nie Janajże mi, nie Piotraj mi; bom ja - ski abo - eki; jegomość; pan starosta. *Cn. Ad.* 664. Nie każdy szlacheć, co się na - ski kończy. *Bies. C* 1. — *Observ.* W Polsce przydomki na różne się kończą terminacye, przewiska zaś pospolicie na - ski; w Litwie przeciwnie przewiska różne mają terminacye, a zaś przydomki wszystkie na - ski, n. p. Pocięj kórzeniowski, Tyszkiewicz Iohojski, Wojna jasieniecki; co znaczy dóbr tych pana. *Jabl. Her.*

SKIBA, y, ż. SKIBKA, i, ż, dem.; *Boh.* skywa, skywka; *Slov.* skywka bucella; *Sorab.* 2. szkiba, szkibka, cf. *Germ.* Schibe; (*Ecl.* ешибы, грудя, кучи); (*Isl.* skyfa; *Svec.* skifwa; w talarki pokrajać); — §. 1) skiba, cienko pokrajany zraz, n. p. chleba, eine Brotschibe, eine Schibe von einem Brote. (*Angl.* shive). Daj mu, aby skibkę chleba. *Bal. Sen.* 65. Job nie jadł skiby chleba sam, żeby jej z nim sierota jeść nie miała. *Żarn. Post.* 129 b. Przynieś mi skibę chleba w rece twój. *Budn.* 1 *Reg.* 17, 12. Przyjdź a jedz chleb, i rozmoż skibkę twoję w oczie. 1 *Leop. Rut.* 2, 14. Niech ziem skibkę chleba. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 2, 56. — §. 2) Skiby z obu dwu stron brózd; *Bosn.* gliha; *Croat.* odrèdek, szlog (cf. złozyć), liha, gliha, der Jurchenrain, die Erdsfurche, der Remel, der Balken, die zu beyden Seiten der Furche aufgebauete Erde. Pług rysuje w ziemi brózdę, i skiby odwala. *Dmoch. II.* 2, 50. Oracze dobrzy skiby abo bryły wielkie zwykli młotami rozbijają. *Crese.* 89. "SKIBOKRADNY n. p. pług. *Nar. Dz.* 1, 120. "SKIBOWALNY n. p. pług. *Nar. Dz.* 2, 159, der furchenschneidende Pflug. Leniesze skibowalne. *Zebr. Ow.* 120; *vertentia glebas aratra.*

*SKIDAC, cz. niedok.: *Rag.* skidati, skinuti avellere; *Bosn.* skidati lacrare, skinuti auferre; *Ross.* скинуть (cf. skinać, kinać), скидаты; zrzucać, zmiatać; berać werfen, abwerfen, pr. et tr. Traktat się zatym rozzerwie i skida. *Chrośc. Fars.* 595. I na coż się to Hpelicie przyda. Z Dyana wleocyć, aż się młodość skida? *Chrośc. Ow.* 46. (aż ta upłynie). — §. Samymby siebie trzeba się uzalić. Nim się wiek wiecznej niepamięci skida. *Pat. Syl.* 241. nim się ten narzuci, nim spadnie, napadnie na was; ebe er einbricht, über euch berfällt, sich über euch bewirft. *SKIEŁA, y, ż, [cf. *Ross.* скеля loch lub kleć na rybę 2]; n. p. Gdzie kora drzewa przytykana, tam powinna być ona na skiełę rznięta. *Gas. Nar.* 1, 574.?

SKIELET, u, m.; *Boh.* kostiwee; *Carn.* rebernek, rebrenča, rebrenek, (cf. żebro); *Vind.* reborouje, brod, hrodje; *Rag.* samokost, okostniza; *Croat.* szamokoszt; *Ross.* костякъ, оставъ, ob. Kościotrup.

ŚKIEŁKO, SZKIEŁKO, a, n., dem. skło; *Ross.* стеклыо, стеклышко; n. p. Szkiełka do zegarków. *Torz.* 125. Ubrgläjer. Śkiełko, nie wielkie sklone narzędzie do patrzania przez nie, lornetka, perspektywka; ein fleisches Glas zum Durchsehen, ein Ferngesehen. Śkiełka w przzierniaku na kształt soczewicy, zowią soczewkami. *Hub. Wst.* 242. Nie mogłem dobrać szkiełka do mojej perspektywy. *Mon.* 64, 58. Mają wzrok dobry, ani zaży-

wam szkiełka, które przyczynia, ani tego co zmniejsza. *Kras. Pod. 2, 137. N. Pam. 13, 124. — Allegor.* Znam co szkło, a co szkiełka, Za moich czasów były światła, nie światełka. *Kras. List. 124. — §. Kawałek szkła, ein Stückchen Glas. Tr. SKIELNY, ob. Sklany, Sklorodny.*

SKIEŁZNAĆ się, *ob. Kiełzać się. SKIEŁZEM adverb.,* krzywo, *oblique. Czart. Mskr.,* ścief, *ef. ukosem.*

SKIEROWAĆ, *ob. Kierować.*

SKIK! [*interj. hyc, hufsh 2*], smyk, furt; fort, *węg. Jedzą pija i skaczą, A w punkcie skik do pickła! Brud. Ost. C 10, ef. skok, skoknąć.*

SKIN, *u, m.,* skinienie, *der Wink, daß Winken. Cud na skin boskiej potęgi się stame. Przyb. Mitt. 248. Stały czartów gminy, Zważając na straszego komendanta skiny. ib. 25. et 95. SKINAC, ob. Kinać.*

SKIPIEĆ, *ob. Kipieć. SKŁĄCZY się, ob. Lśnić się.*

SKŁAD, *u, m.; Boh. sklad; Carn. skláda; Ross. складъ;* składanie, złożenie, złączenie, spojenie; *Vind. sloshba, sloshenje, perkladenje, pergodenje, pergoditje; Bosn. složga, slosjenje, naloga; Croat. nalog, (ef. nalog); Dul. zsasstavlyenje, (ef. zastawić); Ross. сложность; Eccl. составъ, составень; §. 1) daß Zusammenlegen, Zusammenstellen, Zusammenfügen; (Rag. sklad, skladnos concordia, zgoda, zgodność; Carn. sklad-fugowanie; Vind. sklad popirja-ryza papieru; sklad, poklad-pietro; Croat. zkladnyj-kętnary, legary; Eccl. ckażdenie gromada, kupa). — Ciała, mające pewny i stateczny skład wewnętrzny, organizacya, nazywamy organiczne. *Bot. Nar. 1. — Skład ciała, twarzy-figura, kształt; die ganze Zusammenstellung, Figur, Gestalt, der Bau, Miß. W seraju staranie jest osobliwe, żeby młodź trzymać grzeczną dobrego składu. Klok. Turk. 55. Piękna jest, i skład twarzy tak u niej szczęśliwy, że kto ją zna, jej obraz nosi w sercu żywy. Szym. Ś. W. 46. eine glückliche Gesichtsbildung. — Miec z kim skład-nakładac z kim, miec z nim społeczeńność, społeczeństwo; Gemeinschaft mit einem haben, (ef. Gefüge). Mieli go za człowieka, który ze złymi skład i towarzystwo trzymał. *W. Post. W. 285. Nie miejże z nim żadnego składu, aby się wstydał. Leop. Tess. 3, 14. Tak żebyśmy też właśnie i my czynić mieli, Nigdy z podejrzanymi składów nie dzierzoh. Papr. Kol. D 2 b. Żadnego składu z bialemi głowami miewać nie chcieli. Kosz. Lor. 67 b. By się syn twój nie ku ledajakięj białej głowie wdawał, a nie z każdą miewiastą towarzystwa a składu miał. Glez. Wych B 1 b. Jesliś chrześcianin, mieć skład z chrześciany. Papr. Kol. D 2 b. Gdzie rozum z cnotą, dobry skład *Ligs. Ad. 15. — Similiter: Z ustanowieniem rządu spieszyć potrzeba, póki pomysłny skład okoliczności dozwala. Gaz. Nar. 1, 15 zlewec, spływ, zbieg, Zusammenfluß der Umstände. — Skład jakiego dzieła, wierszów-kompozycya, spisanie; Ross. составъ, die Composition, Verfertigung, Zusammenstellung. Nemasz beśiady, ani ślubnego obiadu, Kędyby me spiewano pieśni twego składu. Zonar. Stel. 159. Proste te składy, wierszem związane Ślę-é poufale, eny generale. Zab. 11, 181. Pieśni pierwszej skład****

pierwszy. *P. Kchan. Orł. 1, 1. strofa pierwsza, Strophe. — §. Po składu, po składzie-kładnie, rymownie; in Reimen, gereimt. Insza pisać po składzie, insza wiersz. Pot. Jow. 2, 15. — Skład gramatyczny, ob. Składnia, konstrukcya. — §. Skład apostolski, ob. Spółek apostolski, symbolum apostolicum, daß Apostelliche Glaubens-befehntniß; Stor. znęsęnj apostolsko; Sorab. 1. zkwadwano. Pierwěj niżeli się rozeszli apostołowie, 12 członków wiary chrześciańskiej wydali, a wyznane to, z wielki częsci złożone, którą każdy apostoł przydawał, zowią składem apostolskim; inaczej Wierzę w boga, od pierwszych słów. *Karnk Kat. 9. Mówił głośno skład apostolski: wierzę w boga etc. Nar. Hist. 6, 542. Zach. Kaz. 1, 60. Kat. Gd. 52. — §. Skład, składka, składanie się na co, składane pieniądze na co; daß Zusammenschließen, Zusammenlegen, der Zusammenschuß, zusammen geschlossene Gelder. Jesliby zmarły był medostateczny, Tedy na pogrzeb z prośby bywa skład społeczny. *Pasz. Dz. 95. Skład miłości, z którego me na podpijanie, ale na pokarm ubogich wydają. Sk. Dz. 29, (ef. góra miłosierdzia, mons pietatis). Glez. Wych. F 1. może zakład, die Wette. — §. 2) Skład, aut potius zakład, pokład; daß Niederlegen, Depenitum. Kontrakt depozytu abo składu, ma za cel rzecz ruchoma, która się powierza straży cudzej bez użytku tejże. *Ostr. Pr. Cyw. 250. — §. Skład, miejsce, gdzie co składają; die Niederlage, der Ort, wo etwas nieder gelegt wird. Składy, gdzie się zachowują potrzeby artyleryczne, szanćowe etc. *Łesk. 286. Składy papierów prawnych. *Kras. Pod. 2, 208. — Skład towarów, rzeczy magazynowych, magazyn, Boh. zbożnice, (ef. zboże); Carn. saloshnishe, saloshniza (ef. załoga), blagabranishe, teisina, (ef. targ; Vind. dolpoklad, dolpokladilne, dolfoshilke, saleshilke, saloshniza, svrazhilne, hranilne, (ef. chronić); Rag. póbrana, shraniza, spremma, spremniza; Ross. складовая, кладовой амбаръ, погаражние, хранилище, скарбница, (ef. skarbnica). W Syryi nad golfem znajdują się wielkie składy kupieckie. *Boter. 204. — Skład kupi, składne miasto; der Stapel, die Stapelgeredrigkeit, der Stapelplatz, Stapelort. Niektórym miastom naszym były od dawnych królów nadane przywileje. Kupcy me mogli tylko w przywilejach wyrażonemu drogami jeździć, a na tych składach towary swoje składać, i mieszczanom tylko przedawać. *Skizet. Pr. Pol. 2, 216. W średnich wiekach dawano miastom przywileje na składy, emporia, Niederlagen; nikt me mógł z naznaczonym rodzajem towarów te miasta mnać, i musiał kilka dni bawie podług danego rozkazu w przywileju, a towary swoje wystawić przedaży. *Czacs. Pr. 528. Przywidł na skład miastu Lublnowi. *Herb. Stat. 528; Krakowowi. *ib. 522; Wrocławowi. *Stuyß. 708. Wrocławiane uprosili byh sobie skład wolny u króla, z wielką szkodą naszą i Niemców, którymby było me wolno dalej po towary z obu stron jeździć, jedno do Wrocławia na skład. Było tego zamknięcia cztery lata, gdzie już Wrocławianom było bardzo teszno bez Polskich towarów, a Polacy przez Czeską ziemię sprawowali do Niemiec kupie swoje jak chcieli. *Biel. Sie.*************

269. — §. 3) Skład, składanie się, obrót ciała, zapęd; die Wendung des Körpers, der Anlauf beim Rämpfen. Orzel na pewne obłowy Już śmiałym składem uderzyć gotowy. *Suszyć. Pieśń. 5 J 2.* SKŁADAC, ob. Złożyć. SKŁADACZ, a, m.; *Boh.* skladač, skladatel; *Slav.* skladatael; *Rag.* skladietgl; *Carn.* sokup; *Vind.* skladavez, saslaga-vez, vkupsloshnik; *Ecll.* сложитель, составитель; (*Ross.* кладчикъ co drzewa lub cegły układa); złożyćel, składający co, der Zusammenleger, Zusammensteller; składacz w drukarni, który litery składa, z *Niem.* zecer, zyecer, der Cezer in der Druckerey. *Tr.* *Ross.* наборщикъ, cf. nabrač. — §. Składacz, który co w naukach sam składa, autor, pisarz, *Sorab.* 1. zpotżježer; (*Rag.* skladnik - rytmoworca); *Ross.* слагатель, писатель, der Verfasser, der Autor, Schriftsteller. *Mač.* Zywoi s. Katarzyny od niemianowanego, ale wiernego składacza wypisany. *Sk. Żyw.* 1, 184. *Wys. Aloj.* 5. Składacz historyi. *Radz.* 2. *Mach.* 2, 51. 1 *Leop.* 2. *Mach.* 2, 29. Iż równa sobie każdy pojąć ma, radzi też to jeden składacz, na imię Quidius. *Głecz. Wych. Q 2.* To pisał sługa dyabelski Focius, składacz matactwa, nowy Symon. *Sk. Dz.* 829. Czemu wyschła zazdrości zowieś próżne lata Składaczów wierzopisów, jakby to utrata! *Ryb. Gęś. B 5.* Ty Febe z Westą, i ty Jupiter, i które składaczowi pomieni się zejdzie; *quosque alios vati fas appellare.* *Zebr. Ow.* 401. — §. Składacz, składający się na co, do składki należący; *Ross.* складчикъ, der mit zusammen schießt, der Theilnehmer. *Cn. Th.* 1002. — §. Składacz, raczej zkładacz, który z siebie składa; *Vind.* dolpoloshnik, der Ableger, Niederleger. — *W rodz. żeńsk.* SKŁADACZKA, złożyćelka; *Slav.* skladataelkiña, skladataelka; *Rag.* skladietgliza. SKŁADACZOWY, a, e, od pisarza, autorowy; *Autor s.* Verfasser s. Nie mogę wyrozumieć mniemania składaczowego; *mentem auctoris.* *Mač.* SKŁADALNY, a, e, składzisty, złożysty. *Cn. Th.* 1005, *plicatilis*, zusammenlegbar. *Cn. Th.* 1005. SKŁADANY, złożony, ob. Złożyć. SKŁADKA, SKŁADANKA, i, z., składanie się na co, składanie pieniędzy, i to, co skłanano lub złożono; *Sorab.* 1. zkwadwanó; *Slav.* snůška (cf. zniešć), zbjrka, (cf. zbiór); *Boh.* snůška; (*Boh.* skladanka, skladanice, skladanička - kołacz składany); *Vind.* vlohba, noterpoloshba; *Ross.* складная, складка, сметная, даś Zusammenlöffen, Zusammenlegen, zusammen geöffnened Geld. Składanki cehowe nie gdzie indziej mają być oddawane, jedno do skrzynki magistratowej. *Dub.* 206. et 201. Rzemieślnikom klucze od ich przywilejów i składanek podbierano. *Weryf. pr.* Dla utrzymania wojska składka powszechna jest koniecznie potrzebna. *Gaz. Nar.* 4, 277. Ubogich laźni do niepotrzebnych składanek i kosztów przywodzą. *Vol. Leg.* 5, 754. — §. *Aliter:* O jednym prawie stercu myślę wierszów składką. *Zab.* 15, 499. składem wierszów, małą kompozycyjką, kleine Composition. — §. *Aliter:* Niech odtąd będzie daremna na naturę składka, Wstyd wspomnieć, że część winy przypisują sereu. *Zab.* 8, 267. zwałenie, składanie winy; daś Abwälzen der Schuld, daś Ablehnen. SKŁADKOWY, a, e, od składki, Zusammenfüß s., Collecten s.; *Ross.* скла-

дочный. SKŁADNIA, i, z., sztuka składania; *Carn.* skupskladanje, die Zusammenfügungskunst. — *Grammat.* Układ czyli zjednoczenie części mowy, zowie się składnia, konstrukcyą, syntax. *Kpec. Gr.* 1, p. 167. et 5, 40. *Slav.* slowspogeni, slowspoyugičnost, spowspogenost; *Vind.* befedesloshnost. — *Math.* Składnia równań, sposób rozwiązania zrównań za pomocą linii prostych lub krzywych, *constructio aequationum.* *Śniad. Alg.* 2, 158. SKŁADNOŚĆ, ści, z.; *Carn.* skladnost, shloshnost *concordia*; *Vind.* lloshnost, perkladnost, perstoinost, perrozshnost, edinlivost, sdrushlivost, sedinlivost; *Croat.* szlosznozt; *Bosn.* skladnost, pogočaj, mir; *Rag.* skladnos, skladnomjërje, skladnorèdje, urednos; *Ross.* складность, согласность, согласие, (нескладница bezsens, nieład, złożoność obrachunek); *Ecll.* благосочленение, благоключничество; spoistość, harmonia wzajemna pojedynczych części, proporcya, symetrya, wzajemność całego ułożenia, układność; sđidlichy Zusammenbang und Harmonie der einzelnen Theile unter einander, Uebereinstimmung, Gleichförmigkeit, gehöriges Verhältnis. Związku Jezuickiego składności dziwiły się wszystkie narody. *Gaz. Nar.* 4, 196. Składność rytmów lepiej rzeczy wpaja w pamięć. *Kras. Dos.* 154, (cf. kadencya). Ach, jak ona piękna, jak przyjemna, co za ułożenie, jaka składność. *Teat.* 54, c, 25, cf. kibitność, sudanność. SKŁADNY, a, e, SKŁADNIE *adv.* §. 1. dobrze ułożony, zręcznie spojony, pomiernie połączony; *Sorab.* 1. zwożne; *Vind.* lloshen, perloshen, perkladen, perstoin, perrozhen, edinliu, sedinliu; *Rag.* skladni, skladnoredni; *Bosn.* skladni; *Slav.* sloxan; *Ross.* складный, складно, согласный, согласен, составный, сводный, (cf. zwieść); *Ecll.* сложный, добросложный, благосложный, благосоставный, благостройный, благоключный, zusammen passend, wohl zusammen klappend, übereinstimmend, harmonisch, symmetrisch, geđficht. Tabijka składna, minka fartyczna, czaruje człowieka. *Teat.* 21, 110. (kibitna, sudanna). Człowiek głupi, nieskładny. *ib.* 42, 27. niezgrabny, ungeđficht, tölpelhaft. Dzieweczyna i ładna i składna. *Teat.* 54, c, 58. zręczna, udatna; geđficht, niedlich. Wdzięczna, miła, hoża, składna, luba wszystkim dziewczeczka. *Teat.* 55, 76. Nieskładne wiejskie tańce; *incompositi motus.* *Otw. Wirg.* 589. Nieskładnie w poskoku padnie, Związane mając nogi petlikiem. *Zab.* 11, 265. *Załł.* Jak uskakuje kaźdy, jak się składnie chroni. *Hor. Sat.* 255. Między enotami zupełna panuje zgoda; niektóre atoli z nich osobom niektórym składniej przypadają. *Pilek. Sen. Łask.* 19. Zrobiłem pieśni, i to dość składnie, Lecz nie pamiętam piękniejszej nad nie. *Chod. Gesn.* 115. (dość gładko, zręcznie, szczęśliwie). Wiersz twardy i nieskładny, szedł mu jak z kamienia. *Hor. Sat.* 441. niezgrabny, ciężki, niesmaczny, unbeholfen. Składny wiersz, rymowny, ein sđid reinender Vers. Wiersz nieskładny. *Min. Fars.* 24. Składnie, do składu, rymownie, rymem. *Cn. Th.* 965. gereimt. — Trudne, bezdrożne, nieskładne drogi. *Bardz. Trag.* 164. nieprzetarte, nietorowane, ungebahnte Wege. — §. Składny, składalny, składzisty, *plicatilis*, zusammenlegbar. *Cn. Th.* 1005. — §. 2) Składny - składany,

złożony, spojony, zusammen gefügt. Jednostajne te słupy wyższe są nad owe słupy składne. *Star. Dw.* 6. Części składne w każdej rzeczy są te, które inszych nie składają, a z pierwszych nieskładnych są złożone. *Cresc.* 55. — *Math.* Reguła trzech prosta i nieskładna; *regula trium directae simplex.* *Jak. Mat.* 1, 155. — § 5) Składny active - składający, zusammenfügend, componierend. Udawał się do muzyki składnej, a pieśni piękne z wierszami i śpiewaniem składał. *Sk. Żyw.* 2, 244. er legte sich auf Componiren. — §. Składny, SKŁADOWY, *vel potius* zkładny, zkładowy, od zkładu, złożenia towarów gdzie, Niederlag; *Boh.* skládnj. Składne *Subst.*, płat od zkładu, Niederlagsgeld, Lagergeld. Czopowe płaca od piwa, składne od wina. *Vol. Leg.* 3, 516. Od komagi albo piwy win tych składnego po zł. 8. *Vol. Leg.* 3, 564. Składowe przywileje różnym miastom dawane. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 216; *Vind.* ladjalishna, brodishna, praviza; *Etapelpriwilegien.* Składowy, ego, *m.*, *Subst.*, dozorca składu, magazynowy; *Eecl.* житохранитель, der Magasinier. *SKŁADYWAĆ, *ob.* Złożyć. SKŁADZISTY, *ob.* Składalny.

SKŁAMIAĆ, *ob.* Kłamać. SKLAMROWAĆ, *ob.* Kłamrować. SKLANECZKA, *i, ż.*, *dem. Nom.* sklanka, sklenica; *Boh.* sklancečka, sklenička; *Ross.* скляночка, сткляночка, ein fleines Gläschen, Biergläschen. Sklancezka od ratafii. *Teat.* 28. b, 96. Podawano nam po maléj sklancezce piwa lekkiego. *Zab.* 5, 109. — (SKŁANIAĆ, *ob.* Skłonić). — SKLANKA, *i, ż.*, *dem. Nom.* sklenica, ein Glas, Wasser-glas, Bierglas, Trinkglas; *Carn.* glash, glashk; *Vind.* pitni glash, smulg; *Slav.* kupica, (cf. kufa, kubek); *Croat.* kupieca; *Ross.* склянка, стклянка. Sklanka wody. *Teat.* 22, 25. ein Glas Wasser. Sklanki Weneckie. *Spicz.* 115. *Szlanka od piwa. *Boh. Pr.* 2, 257. ein Bierglas. *Szlanka piwa, ein Glas Bier. Człowiek pracą bawiący się, nawet przy sklance mówi o swój robocie. *Zab.* 5, 240, (cf. przy kieliszku). *Saeppissime voces hae* sklanka, sklenica *subaudiuntur sub adjectivo* pełna; *n. p.* Kto pi-je, czapki rusza, a pijąc powstaje, Dwie ma być ka-rany pełnemi *Dwor. F.* 2. (*ob.* Pełny). SKLANOWSKI, *a, ie, n. p.* Sklanowska woda; od wsi Skło. *Comp. Med.* 580. Skłana woda. *Syxt. Schk.* 5. et 208. *Gläser-Wasser.* SKLANY, *a, e,* od skła, ze skła; gläsern, Glas; *Boh.* sklenny, skleněný; *Sorab.* 1. zklenezané, sehlen-czany, selklenezany; *Sorab.* 2. glážani; *Carn.* glashovnat; *Vind.* glashen, stekleun, glashoun, glashov, steklen; *Rag.* zkleni; *Bosn.* zakleni, stakleni, skleni, ckle-ni, caklen; *Croat.* stéklen; *Slav.* stakleni; *Ross.* стек-ляной, стклянный, стекольный. Glas, gläsern, ein Glas, *pr. et fig.* Naczynie sklanc. *Syr.* 856. Huta sklana; *Vind.* stekleniza, glasharia, *ob.* Skłarnia. Porzucł szklany handel, i zrobił się jubilerem. *Mon.* 69, 404. handel ze skłem, Glasbandel. Zdradliwe szczęście! sklanc jest wszystko, gdy lśni się, wnet się zlamie. *Petr. Ek.* 120. Nie, nie tego trzcinnego szczęścia, i sklancgo wesela tu szukał ten święty pański. *Wiśn.* 535. Nasza miłość nie jest szklana. *Teat.* 2. b, 125. trwała, gruntowna. — §. Woda Skłana abo ze Skła. *Syxt. Schk.* 208. et 5. *ob.*

Skłanowska, *ob.* Skło *nom. propr.* — §. W handlu zbożowym, pierwsze gatunki pszenicy są: sklana, wysoko-pstra, i wcale biała. *Magier. Mskr.* Glasweigen. SKLANOKRUSZ, *u, m.*, Glasertz, jest między srebrnem kruszczami najobfitszy. *Kluk. Kop.* 2, 162. SKLANOŚĆ, *ści, ż.*, własności i natura skła, die Glasartigkeit. Porcelana w przełamaniu niejaka sklancść pokazuje. *Kluk. Kop.* 1, 509. — (SKLAPAC, *ob.* Kłapać). — SKLARKA, *i, ż.*, żona sklarza, lub też kobieta sklarstwem się bawiąca, die Glaserin; *Boh.* sklanařka; *Croat.* szteklárnica; *Vind.* steklariza, glashariza; *Rag.* zklaarniza. SKLARNIA, *i, ż.*, warsztat sklarski, die Glaserwerkstatt, die Glaserei; huta sklana; *Vind.* stekleniza, glasharia, die Glashütte. — §. W ogrodach, skłarnia, rośliniarnia, das Glashaus. Gdy roślin niektórych powietrze w gruncie zachować nie może, kunszt je w skłarniach, umyślnie na to sporządzonych przechowuje. *N. Pam.* 10, 81. et 5, 159. SKLARSTWO, *a, n.*, sklarskie rzemieślo, robienie koło skła; *Croat.* steklaria, das Glaserhandwerk, die Glasmacherei. SKLARSKI, *a, ie,* od sklarza, Glaser; *Vind.* steklarski, glasharski; *Slav.* staklarski. SKLARCZYK, *a, m.*, sklarski czeladnik, lub syn sklarza; der Glaserjunge, Glaserbursche, der Glaserjohu. SKLARCZANKA, *i, ż.*, córka sklarza, die Glaserstodter. SKLARZ, *a, m.*; *Boh.* et *Slov.* sklanař; *Sorab.* 1. zklenczežer; *Carn.* sklynar; *Vind.* steklar, glashar; *Slav.* staklar; *Croat.* szteklár, zteklar, oblochnik, (cf. oblok); *Rag.* zklár, zaklár, xmulár; *Bosn.* staklár, sklenar, ckle-nar, caklar, koji cini ckle; *Ross.* стекольник, оконщик, (cf. okno); *Eecl.* маляръ, стклянодѣлатель, стеклотворитель; rzemieślnik od skła, (cf. skłodzicj); der Glaser, der Glasmacher, Glasfämeljer. SKLASAĆ, *ob.* Kłasać. SKLAWINSKI. *Sk. Dz.* 761, *ob.* Słowiański. SKLASNAĆ, *ob.* Kłasnąć. SKLECIC, *ob.* Klecić. *SKLECZYĆ, *ob.* Kleczyć. SKLEIC, *ob.* Kleić. SKLEJNY, *a, e,* dający się skleić, *pr. et tr.*, zgodny, zusammenverhindbar, verträglich; (*Slov.* klský glutus). Niesklejny jego z bratem umysł. *Nar. Hist.* 5, 415. SKLENICA, *SKLEŃCA, *y, ż.*; *Boh.* sklenice; *Sorab.* 1. sehlenza, zklencza; *Carn.* sklen; *Ross.* склянца, стклянца, стаканъ, стаканикъ; duża sklanka, ein großes Glas, Bierglas, Wasser-glas. Pełna sklenica wody. *Svoj. Stow. C 2 b.* U nas interes zakończy sklenica. *Teat.* 45. c, 106. Wyb., (cf. pijatyka). Dobrze skleńce wytrząsa. *Cn. Ad.* 841, (cf. kulel). Sklenica kurowa, *ob.* Kurowy. SKLENICZNIK, *a, m.*, gatunek pomurnego ziela; naczynia sklanc wyciera chędogo, *parietaria officinalis.* *Syr.* 856. *Kluk. Dykc.* 2, 168. das Glasfraut. MAUERFRAUT. SKLENICZNY, *a, e,* od skła, od sklemicy sklanc; Glas; *Ross.* стакановый. Pice skleniczny. *Sienn.* 511. Napój ten w sklepicznych flaszach dobrze zaszrubowanych chować. *Syr.* 276.

SKLEP, *u, m.*, SKLEPIK, *u, a, m.*, *dem.*; (*Boh.* sklep, sklpek; piwnica; sklepjk; piweczny; *Slav.* sklep, kle-nutj; sklepienie; *Carn.* sklép conclusio, conclusum; *Vind.* sklep, sklep membrum; sklep, sklenik, sklenenje (cf. członek), sklenitva, sklenitve; zamknięcie; saklep; za-

wora; (*Bosn.* zgłob = staw w ciebie; *Rag.* sklòpnize = *scri-nium*); — sklep, sklepienie, budowanie zasklepione; *Boh.* klenutj, sklenutj; *Sorab.* 1. welb, hwelb; *Sorab.* 2. wólba; *Hung.* bólt; *Croat.* bóltá; *Dal.* bóta, chyemer; *Ross.* сводъ, сводецъ, (cf. zwiesć, cf. wzwód); daß Gewölbe, die Wölbung. Sklepy bywają tak różne, jak piwnice, tylko że te zwyczajnie dają się na wierzchu, piwnice zaś w ziemi. *Świtk. Bud.* 318. Przywileje te po dziś dzień zostają w sklepie królewskim; *in archivo. Krom.* 246 Sklep kupiecki, n. p. korzenny, bławatny, żelazny; *Croat.* staczun, ein Kaufmannsgewölbe. Kto chce sobie stawić kram, albo też sklep do składania towarów, powinien płacić pewną sumę na rok. *Boter.* 5, 155, *Ross.* скарбница, владовая. Każde pismo moje chce mieć na kształt kupieckiego sklepu, w którym między innymi towarami są też i rozmaite burki większe i mniejsze. *Mon.* 71, 499. Teraz mamy sklep cały korzenny, sprzedajemy pieprz, imbir, gałgan, goździki. *Teat.* 19, c, 97. Sklep podziemny, doiny, krypta, ein unterirdisches Gewölbe. Pod kościołem jest sklepów niemało w ziemi, gdzie kaplice miewali i grzebli się tam sami. *Star. Dw.* 7. — *Milit.* Sklepy podwalne. *Jak. Art.* 5, 516. — *Transl.* Sklepiki albo komorki w mózgu. *Syr.* 1086. *Syr.* 745. Dziegiel ziele sklepy w mózgu zatkałe otwiera i wyehadaża. *ib.* 87. SKLEPIA ziele, ob. Stosił. SKLEPAĆ, ob. Klepać. SKLEPIC cz. niedok., zasklepiać; *Boh.* klenu, klenul, klenauti; *Slov.* sklepitj, sklepjm; *Sorab.* 1. welbuyu, hwelbuyu; (*Carn.* skleniti, sklënem, sklëpam claudere, skleplem, sklepujem combinare, tundendo acucere, ob. Klepać); *Vind.* lukati, lok delati, (ob. Łak, Łek, obłak); *Croat.* boltati, persznicham, (zklöpiti, zklaplyem = skuć, sklepać); *Bosn.* sklopiti conjungere; *Rug.* sklopiti, sklopiti, sklëpati copulare, connectere, ehjemëriti; *Dal.* chyemeriti; *Hung.* bóltozom; *Ross.* свестъ, свель, свожу, сводить; *Ecol.* сляодити, свожду (cf. zwiesć), (*Ross.* складывать, складать зантовать; wölbem, umwölbem, gerwölbem, pr. et fig. Skrzące i sklepiące się rany na nowo rozkrwawiają. *Pilch. Sen. list.* 2, 598. (zamykające się). Krzące go spojzynek sklepi mu oczęta. *Przyb. Ab.* 217. Burzliwość krwi snowi żrenie sklepić nie da. *Zab.* 15, 555. — Sklepony, *Boh.* klenutý; *Croat.* zbóltan; *Ross.* сводный, (cf. zwodny). Sklepienie actio, zasklepowanie, daß Wölbem. — 2. Sklepienie opus, sklep, sklepienie budowanie; (*Boh.* klenutj; *Slov.* klenutj; *Carn.* bolta, vólta, gvëlb; *Vind.* gvëlb, bolta, luk, lok, oblok, (ob. Łak, Łek, obłak); *Croat.* bolta; *Dal.* bulta; *Hung.* bolthaitas; *Bosn.* bóta; *Ross.* перемычка, пуньшь), die Wölbung, daß Gewölbe. Sklepienie przez układ kamieni w krag nieznacone pomykanych, wiąże się z szredziną *Pilch. Sen. list.* 5, 72. — Pr. et fig. Tysiąc złotych gwiazd zdobi niebieskie sklepienie. *Dmoch. Szt. R.* 5. SKLEPISTY, a, e. SKLEPISTO adverb.; *Slov.* sklepitý; *Sorab.* 1. hwelbwané; zasklepiony, sklepiiony, ze sklepieniem, na kształt sklepu, gewölbt. Jaskinia sklepiasta. *Otw. Ow.* 274. Jami w skale sklepiasto była wykowana. *P. Kchan. Orł.* 1, 556. Gdy pod sklepiстым usiądę drzewem, Cień mię od słońca zasłoni. *Zab.* 14.

Strona przednia oka płaskawsza jest, tylna sklepięjsza. *Krup.* 2, 295. SKLEPIZNA, y, ż., podły mizerny sklep, ein elendes Gewölbe; (*Boh.* sklepina smród piwniczny). — *Transl.* Zołwiowa sklepizna. *Jabl. Ez.* 46. skorupa, skarłupa, die Schiffbrötenfalle. SKLEPOWY, a, e; *Boh.* sklepowý; od sklepu, Gewölbe, Wölbung. Sklepowa cegła, do sklepienia, bywa z jednego boku klinowata. *Kluk. Kop.* 1, 502. Sklepowy słup *Ecol.* крѣпостный столпъ, на коемъ съ четырехъ сторонъ своды утверждаются. Sklepowy rzemieślnik, robotnik *Boh.* sklepař. Sklepowy towar, po sklepach sprzedawany.

SKLESNAĆ, SKLESŁY, ob. Klesnać.

SKŁIĆ cz. niedok., zesklić dok., w skło obrócić, verglasen; *Ross.* стекловать. Materya się szkli, vitrificate. *Torz.* 55. (skłem się staje). W hucie niektórzy, aby się tylko przysada rozeskłida, zaraz ją rozrabiają; przez co części niektóre solae zostają się w pół tylko zesklone. *Torz.* 162. Skleniony; *Ross.* стеклованный, (cf. skłodziejny, skłodziejstwo).

SKLIMKOWAĆ, ob. Klimkować.

SKLISTY, SZKLISTY, a, e. — o adverb., lśnisty, lśniący się; glänzend, blühend. Sklisty kamień. *Lad. H. N.* 65. Podniósł głowę na świat szklisty pod polewą deszczu. *Przyb. Ab.* 49. SKLNIĆ się, ob. Lśnić się.

SKŁO, a, n., [z got. stakls; *staropolsk.* šekło. *Falim.* 2]; *Boh.* sklo, stklo; *Slov.* sklo; *Sorab.* 2. glaschk; *Carn.* staklo, sklën, sklyn; *Vind.* steklu, glash, glashuk; *Croat.* zteklo, szteklo, sztaklo, zklo, zaklo; *Bosn.* čaklo, ćklo, staklo; *Slov.* staklo, sčeresá, (cf. zwierniadło); *Rag.* zæklo, zklo; *Ecol.* стькло; *Ross.* етерло, (Elym. стекать, стечь = ściekać, ściec = ściek, cieć); [*litew.* stikals; *wołosk.* stikle 2]; 2) 1) *Germ.* daß Glas. Skło jest rzecz przezroczysta, twarda ale krucha; najgłówniejsze jego materye są ziemię i kamienie, w skło się obracające. *Kluk. Kop.* 1, 516. *Kruml.* 525. Szkló jest masa z piasku lub kamienia, pod pewną proporcją złożona. *Torz.* 129. Podobny do skła; *Ross.* стекловатый, glashartig — 2. Skło = szklane rzeczy, Glasjer, Glas. U nich wyrabianie skła do tej doskonałości doszło, iż niektóre sztuki trudno rozróżnić od Angielskich, szkoda tylko, iż niewiele tych szkiele wyrabiają. *N. Pam.* 15, 58. Im bardziej kto skła szanuje, tym się więc rychléj zepsuje. *Cn. At.* 524. Zmne skło, choć w nie gorzałki należe. *Pot. low.* 156. Jak w skle sekret w pijaku; wino zdradę rodzi. *Hor.* 1, 97. *J. Kchan.* Przez szklá obserwują gwiazdy. *Teat.* 7, 70, (ob. Przezierniki). Pałacym skłem ściągają promienie światła niebieskiego. *Mon.* 67, 91. Brenn-glas. — 2. *Fig. transl.* Niby po szkle równina wsząd się otwiera. *Tol. Sant.* 82. (głasko, jak po mydle, jak po stole; *oppos.* jak po grudzie). — 2. Skło kamienne, kamień przejrzysty, jak Moskiewski. *Cn. Th.* 1004. Frau-englás; *Ross.* слюда, *adject.* слюдяный. Skło ziemne, smoczy mech, jaszczureczy mech, Frauenteiß; kamień łupny i kruchy, w ogniu nie zgorze. *Steszk. Ped.* 421. — 2) 2) Skło, Szkló, wiesł, między Janowem i Jaworowem, sławna wodami mineralnemi. *Dykc. Geogr.* 5, 92. *Kras. List.* 57. *Krup.* 3, 225; od Jaworowa milę, a od

Lwowa pięć mil. *Syxt. Szkl. 1*; woda ta dlatego jest przezwana Skłem, iż tak przezroczysta, jak szkło najsubtelniejsze. *ib. 208*, nazywają tę naszą wodę Jaworowską, wodą Sklaną, albo ze Skła. *ib.*, (*ob. Sklanowski*).

Pochodz. *skielko, sklanka, sklenia, skleńca, sklanczka, sklarz, sklarstwo*; (*cf. lśnić + skłnić, szkłnić*); *ob. Ciec. SKŁÓC, skłól, f. skłuje cz. dok., Skałać niedok.*, mocno przekalać, zerbrechen, sturz durchbrechen; *Boh. zpřehati*, (*cf. zepchnąć*); *Ross. пзколоть, пзкалывать, (сколоть, скалывать odkłóc, odsieć)*; — *pr. et fig. Izzaż człowiek ukole boga, iż wy mię ukalacie? A rzekłście w ezymżeśmy cię skłóli? 5 Leop. Mal. 5, 8.* (w ezymżeśmy cię nkalali albo odzierali? 1 *Leop.*). Ojcowie śś. nazywają skruchę skłóciem serdecznym. *Karnk. Kat. 221.*

*SKŁÓCIĆ, *ob. Kłócić.*

SKŁODZIEJ, SZKŁODZIEJ, ja, m., co szkło robi, topi, der Glasmacher, Glasförmelzer, (*distng sklarz*). Naczynia rzadko dobrze wychłodzone bywają od *szkodziejów. *Kruml. 55. SKŁODZIEJNY, Chem., vitrificatorius. Kruml. 52.* skłacy, verglasend. SKŁODZIEJSTWO, a, n., vitrificatio. *Kruml. 523.* die Verglasung, zeszklenie.

**SKŁON, u, m, pokłon, ukłon, die Verbeugung. Zaszedł, czyniąc mu grzeczne a pokorne skłony. *Przyb. Milt. 154*; (*Boh. sklon, łapka, sidło*). SKŁONIC *cz. dok., Skłaniać niedok.*; *Boh. skloniti, sklonowati; Slov. sklonugi; Rag. skloniti, sklonitti, sklagnám; Ross. склонить, склонять, преклонить, преклонять*; (*подклонить podbić sobie, podjarzmić*); nakłaniać, nachylać, schylać, *phys. et mar.*; hinneigen, hinbeugen. Eliasz skłonił się ku ziemi, tak że zchylił oblicze swe aż do kolan swych, modłac się. 1 *Leop. 5 Reg. 18, 42*, (*ob. Pokłon, pokłonić*). Bojąc się skłoniły ku ziemi oblicza swoje. *Odym. Św. 2, Ll. 5 b.* Racz boże ku nam skłonić swoje uszy. *Groch. W. 65.* Niech się skłania myśl wasza k temu, iż moc z wysokości niebios odniesiecie. *Odym. Św. 2, O o.* Jednak oni jeszcze do wierzenia nie skłaniali się. *ib. 2, M m 4 b.* Do czego kogo przyrodzenie skłoni, Niepotrzebnie się z tego wyłamuje. *Pot. Syl. 42.* skłonnym uczyni, genügt macht, Reigung giebt. Nadeń hetmaną sobie żyeliwszego Nie znali, eo ich tak dobrocią skłonił. *Chrośc. Fars 452.* kierował, przychylnymi uczynił, mit Güte lenken. Dzień się skłonił ku wieczorowi. *Schl. Luc. 24.* przechylił, der Tag hat sich genügt gegen Abend. Wyszedł na pole dla rozmyślenia, gdy się już skłaniał dzień. 1 *Leop. Genes. 24.* Gdy już blade słońce się skłaniało ku zachodowi. *Odym. Św. 2, K k 2.* Przy bramie ku południu skłonionej. *Krom. 595.* gegen Mittag liegend. Ogień połowice prawie Krakowa ku południowi skłonioną wyniszczył; *ad meridiem vergens. Krom. 658.* Kościół skłoniony do ruiny. *Niędz. 86.* nachylony, zum Verfall genügt. — Skłaniać się gdzie z drogi + występować; *Ecl. вѣтати*, (*cf. witać, zawitać*); sich wehın vom Wege abwenden, einfehren, eintreten. Gdy w drodze byli, sklonili się do kościoła poblizszego. *Lirk. Dom. 60.* Chodź, proszę cię, skłoniemy się do miasta Jebuzeów. 1 *Leop. Jud. 19.* — *Aliter:* Skłonić gdzie głowy, skłonić się gdzie albo do kogo, schronić się; sich wehın wenden, begehın, Schutz suchen.

W domach własnych i głowy gdzie skłonić nie mają. *Pasz. Dz. 49.* sie haben nicht, wo sie ihr Haupt hinlegen. Przyjechawszy pytał się, jeżeliby tam był który chrześcianin, do którego by się skłonić jako gościu téjże wari mogli? *Sk. Żyw. 1, 259.* Nie wiem, gdzie się z małżonką skłonić mam? do gościnnego domu nie puszcza, miasto wszystkie ludu pełne. *Sk. Żyw. 1, 176.* Łokietek do Węgier uciekł, i do Amadei wojewody się skłonił. *Biel. 172.* Izasław do nas się skłonił, i prosi nas o ratunek. *Biel. 57.* (do nas się udał, do nas się uciekł). Temu, któryby się do domu twego skłonił, nie potrzeba krzywdy czynić. *Petr. Ek. 8.* Skłonił się Elzeusz do pokoika, i odpoczął w nim. 1 *Leop. 4 Reg. 4, 11* (udał się, cofnął się) — a) Skłonienie *Subst. verb.*, (*Ross. склонение + 2. spadkowanie, deklinacya*). — b) Miejsce skłonięcia się, miejsce ucieczki, schronienia, der Zufluchtsort. *Cn. Th. 1004; Sorab. 1. zakłow, wuczeń; Vind. podstrehoisetje, gostniza; Bosn. primisote, mjesto, koje prima; Rag. zaklon. SKŁONNOŚĆ, ści, ż, przychylność, chęć; Boh. naklonnost, zaljbenj; Slov. náklonnost; Carn. nagenga, (*cf. nagiąć*); Vind. nagnost, nagnenje; Croat. nagibanye; Rag. priklonstvo, priklonitos, priklon; Ross. склонность, благосклонность, преклонность, наклонность, благопривѣтливость, возлюбленіе, любительство, снисходительность, преданность, благоволеніе, доброжелательство; Ecl. сѣходженіе, die Reigung, die Lust, der Trieb, die Zuneigung. Do czego kto skłonność czuje, w to się niechaj zaprawuje. *Cn. Ad. 191.* O skłonności człowieka przyrodzonej, albo o jego instynkie. *Mn. 70, 161.* Młody książę znamienitą skłonnością, enotą i ludzkością swoją, serca ludzkie sobie zniewolił; *egregia indole. Krom. 111.* vortreffliche Anlagen. Skłonność przyrodzona jednej rzeczy do drugiej, *sympatia. Cn. Th. 1005.* SKŁONNY, a, e; Boh. náklonný; Slov. náklonný, nachilni; Vind. nagnjen, dovoilen, dobrovolen, perpraulen, pripraven, podan; Croat. nagnyen; Rag. prighibghu, skloniv; Slav. prignut; Bosn. spravan, prignut za kuje djello; Ross. склонный, благосклонный, наклонный, благопреклонный, благопривѣтливый, (склоняемый declinabilis), благоволятельный, благоприятный, снисходительный, поподзновенный, доброжелательный, доброхотный; Ecl. сходительный, (*cf. zejść się*); naklonony, przychylny, genügt zu etwā. Za kim skłonna fortuna, za tym także ludzie. *Tward. Wł. 16.* Dobrze mówmy: że kto skłonny do śmiechu, gniewu, do politowania; ale nie mówi się: skłonny do nadziei, radości. *Zab. 12, 280.* *Indz.* Każde słówko skłonne jej wysoko sobie waży. *Gorn. Dw. 251* — *Aliter:* Słonie niesklonne. *Baniāl. J 2.* niezgięte, niegibkie, nieobrótnie, unbiegsam.*

SKŁOPOTAĆ, *ob. Kłopotać.*

SKŁORODNY, a, e, n. p. Skłorodne ciała, szkiełne ciała, Chem. Które się w szkło obrócić mogą, vitrescentia. *Kruml. 14. et 525* sich verglasend, *ob. Skłie.*

W SKŁOŚ *adverb.*, n. p. Szeległą brzytwą halwierz zarywawo w skłoś. *Duar. K 2.* pod włos, zamasztyo; gegen das Haar, gegen den Strich des Bartbaars.

SKŁÓTY, *ob.* Skłóć. SKŁUCIĆ, SKŁÓCIĆ, *ob.* Klócić. SKLUCZKOWAĆ, *ob.* Kluczkować. SKLUCZYĆ, *ob.* Kluczyć.

*SKLUT, *a, m.*, gatunek topora, (*cf.* skłóć); *eine Art Beil.* Za topor wielki, sklut i inszy topor ciesielski, bednarski etc. *Stat. Lit.* 395. Tam nad kądziela, owdzie nad sklutem, nad radłem Pracują, albo w księgach abo za zwierciadłem. *Zab.* 9, 20.

SKNERA, *y, m.*, skapiec, kutwa, mrzygłód, liczykrupa, szperka; *ein Zilj, ein Knifer, Knaufer*; (*cf.* *Isl.* niugr, nauggur; *Angl.* niggard, (*cf.* *nostrum* gnarować, gnera); *Vind.* stijnjenik, stiskovez, stiskuvauz (*cf.* scisnąć), der-shlivar (*cf.* dzierżać), klefhar, terdin (*ob.* Twardy), hranovez, hranjar (*cf.* ochraniać, chronić), shparavez; *Croat.* sztizsniruk, penezoderecz, nedajrad; *Hung.* penznyűzű; *Ross.* скопидомъ, скрага. Tego humoru są sknerowie elciewi. Sam nie użyje, gościa nie pożywi. *Zegl. Ad.* 256. Dochód wydany płacz w sknerze wzbudza. *Ilul. Ow.* 79. Ów stary sknera, dla grosza, o który się ezeladnik dopomina, ledwie ze złości nie pęknie. *Pilch. Sen. gn.* 565. Zbiera bez przestanku pieniądze i bieduje sknera. *Zab.* 8, 357. *Teat.* 7, c, 70. SKNEROWAŃY, *a, e*, SKNEROWATO *adverb.*; *Ross.* скраганиъ; skapy, kniferig. *Tr.* SKNEROWAŃOŚĆ, *sci, ż.*, *Tr.*, SKNERSTWO, *a, n.*, skapstwo, kniferey, kargheit; *Vind.* stijnoba; *Ross.* скряжство. Sknerstwo jest córka starsza łakomstwa. *Zab.* 5, 79.

SKOBEL, SKOBL, SKUBEL, *bla, m.*, SKOBLICE *plur.*; *Boh.* skoba; (*cf.* *Boh.* skoby, łek u siodła); *Ross.* скоба, скобка, скобочка, (*cf.* скобки zawiasy, klamry, parenteza: скобель strug, siekacz; скоба klamra, cybant, szpona; скоблить, скобаивать poheblować, poskrobać); haczyk u drzwi, o który wrzeczadź zakładają: daß Kettenhäpfen an der Thüre (in Bauerhäusern), der Haken, auf den das Thürfittel gelegt wird, auch der Riegelhaken. Skoble, wrzeczadź, z dobrimi kłódkami sporządź. *Haur. Sk.* 19. Otworzyłam najmilszemu mojemu; a z palców moich płynęła mira przez skoblące rękła. *Radz. Cant.* 5, 5. *Radz. Exod.* 26, 21. (rękojęś zawory. *Bibl. Gd.*)

SKOBUZIEĆ, *ob.* Kobuzieć. SKOCHAĆ się, *ob.* Kochać się.

*SKOCINA, *y, ż.*; *Ross.* скотина, (*ob.* Skot); bydło, ein Stück Vieh. Niech weźmą sobie każdy skocinę wedle domów ojców, skocinę na dom, którą między barany abo kozłety obierzecie, abo jagnię abo kozłę. *Budn. Exod.* 12, 5-5.

*SKOCIEC, *SKOJEC, *SKOJCIEC, *jea, m.*, *Scotus*: * 2 grosze Prazkie, rachując 24 na grzywnę. *Summ. B.*, *Germ.* daß Edott, Karat. Scotus czyli skojec, jest dwudziestą czwartą częścią grzywny, czyli dwoma groszami. *Czack. Pr.* 159. Trzydzieści i dwa lotów, a 48 skojey, mają mieć jeden funt. *Herb. Stat.* 178. Całe jego jedzenie ledwie pięć skojców, to jest, dwie uncy nie pełna ważyło. *Sk. Zyw.* 2, 280. Skojciec, trzecia część uncy, grzywny 24; waży groszy 10 ceną, waga ośm półgroszków starych, nie piorunków. *Grzyp. Skojey* półtora w łocie, w uncy trzy skojce srebra i złota. *Cn. Th.* 1005.

Skojec albo *scotus* r. 1520 . *zł.* 9; r. 1568 . *zł.* 2, gr. 17. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 303.

SKOCZAWA, *y, ż.*, miasto na Szląsku; *Boh.* Skučow; *Germ.* Esotichan.

SKOCZEK, *czka, m.*; *Boh.* skočec; *Vind.* skakavez, skakar, poskakuvauz, vstriclar, vstriclavaz; *Rag.* skoccejaz, skakalaz, skakutavaz; *Croat.* szkakavecz; *Bosn.* skocitegl, koji skace; *Eecl.* скакатель; *Ross.* скакунъ, попрыгунъ, попрыгунчикъ, прыгунъ; §. 1) skakacz, który skacze; der Springer. Jakie ten skoczek koziołki wywraca! *Zab.* 12, 92. Na rynku tym wszyscy skoczkiwie i kuglarze swoje figle wyprawują. *Star. Dw.* 11. Staje się skoczkiem, niżeli się rodzi, jakby z umysłu tańcem na świat idzie. *Suszye. Pieśn.* 2, C 4. Skoczkiwie u Rzymian, *salii*, die Gallier bey den Römern. W tym, bieglu w ptaszych głosach syją się wieszczkiwie, i siedm męże bankietni; za nimi skoczkiwie. *Vardz. Luk.* 15. — §. Skoczek, skoczny koń, częstokroć jako miano końskie; ein munterer Pferd, ein Springer, der Springer, alß Name des Pferdes. Każ mi okulbaczyć skoczka. *Teat.* 19, b, 67. Skoczek nogę wywinał, i jeszcze chroma, nie można go brać pod siodło. *Teat.* 19, b, 67. — §. Skoczek, *acrida*, owad tak podobny świerzom, że go też Linneusz razem pomiescił pod niemi. *Kluk. Zw.* 4, 64. daß Heupferd, der Graßhüpfer, die Feldgrille; *Sorab.* 1. skotzk; *Croat.* szkakavieza, łobilieza; *Dal.* prùg, kriez; *Ross.* прыгунчикъ; (*Sorab.* 1. skocz, skocz; *Slav.* skakavac, szarańcza; *Vind.* poskok, preskok = owad skokliwy). — Skoczek, *mus jaculus*, wielkości większej niższy w Arabii, Egipcie, Syberii, skacze jak ptak. *Zool. Dykc.* 1, 101. *Urzed.* 75. *Cresc.* 280; *Bosn.* smljec; Springfrau. — 2) Skoczek, *dem. Nom.* skok, podskok; *Ross.* скочекъ, ein kleiner Sprung, daß Hüpfen, Gehüpfe. Podrosła skoczkiw Jońskich dziewczyna Uczy się z chęcią; *motus Jonicos.* *Hor.* 2, 62. *Kniaź.* Exercycya w Paryżu miałem te: Kawalkacya, lutnia i skoczka. *Boh. Ossol.* 1, 50. tańców; *Boh.* skočná taniec skoczny, (*cf.* plesy). SKOCZKA, *i, ż.*; (*Croat.* szkakavieza cicada); *Rag.* skakaliza; *Bosn.* skociteglia; *Eecl.* скакательница; *Ross.* скакунья, прыгунья, (skaczka = skakanie, tańcowanie; *Boh.* skočná taniec skoczny); która skacze, die Springerin. Skoczka ta jak pięknie skacze. *W. Post W.* 5, 356. Jan prorok święty, W nagrodę dany jest skoczce przekletej. *Olym. Św. D d b. Papr. Pr. E 2. Damb.* 749. Jejmé pp. Tańcolubskie, owe to wysmukłych kibici i bystrolotnych nówek skoczki. *Mon.* 70, 152. SKOCZKOWY, *a, e*, od skoczkiw, Springer. Ku Herkulesa chwale będą deptać ziemię, Jak zwykło czynić skoczkiwie plemię. *Petr. Hor. J 4 b, not.* «skoczki, *salii*, przy ofierze Herkulesa odprawowali zbrojne tańce». SKO-

CZNY, SKOKLIWY, *SKOKNY, *SKOKOTLIWY, a, e, SKOCZNI, SKOCZNO *adv.* od skoczenia, podskakujący; *Spring.*, springend, hüpfend, springerisch; *Boh.* skočný; *Sorab.* 1. poskakuyně; *Bosn.* skočni; *Croat.* sköchen; *Ross.* скакливый; *Ecel.* скакательный. U niektórych ptaków z palców przedzielonych dwa są na przodzie, a dwa w tyle stopy, takowe nogi zowią skoczne, *scansorii*, *Springfüße*. *Zool.* 215, (*ob.* skoki u zająca). Siedzi rumiany *Bachus*, i co słowo bęknie ledwo mu skoczny kaldun od śmiechu nie pęknie. *Zab.* 1, 188. *Terne* albo skokne żyły. *Sienn.* 558; pulsowe, *Pulsaderen*. *Sienn.* 540. Skoczno przygawaly muzyki. *Haur.* Sk. 518. *Lascivus*, skokliwy, rozpustny. *Mącz.* Koń szpakowaty z młoda skokotliwym bywa. *Hipp.* 8. Koń nadto bystry i skokotliwy. *ib.* 55. Człowiek skokotliwy. *Fredr.* *Ad.* 94. Pieszczone *Iania* płocha i skokliwa. *Teat.* 54. *d.* 21. *Galatea* nad kozłą młode skokotliwsza. *Otw. Ow.* 544. *Milet*, *Febem* ojcem i męską siłą skokotliwy; *robore superbus*. *Zebr.* *Ow.* 251. (pyszniący się zuchwale). SKOCZOSON, a, m., *podura aquatica*, podobny do pchły, po wodach stojących, które okrywa latem, skacze wznosząc się ogonem. *Zool.* 108. *der Wasserfloh*. SKOCZYĆ, *f.* skoczy *med.* niedok, *Skoknąć jednł.* Skakać *contin.*; *Boh.* skočiti, skakati; *Slov.* skákám; *Sorab.* 2. skoziseh; *Carn.* shozhiti, skakam, skazhem, skaklám, skakati; *Vind.* skakati, skozhiti, skazhem; *Croat.* szkochiti, szkächem, zkakati, zkachem; *Hung.* szököm, szeükni; *Rag.* skákati, skocitti, sköknuti; *Slav.* skákati; *Bosn.* skocitti, skakati, skakinati; *Ross.* скокить, скокнуть, скакать, прыгнуть, прыгать (*cf.* *град*), прыгнуть, прыгать, спрыгнуть, спрыгивать; *Ecel.* прыстати, прыстаю, (*cf.* *Graec.* *κρητο salio*, *cf.* *σκάζω titubo*; *cf.* *Lat.* *scandere*); skoki wyprawować, *springen*, *Springe ihm*. Rozzebrawszy się do koszuli, gorzej skoczył, niż póki skakał w kabacie. *Corn. Dw.* 16. Skaczą od jednego końca do drugiego *kłok*. *Turk.* 515. Lubi gwarzyć jak sroka, skakać jak wróbel na niej. *Mon.* 70, 758. Koniczka karnimy, wycieramy, ale też koniczek musi za to skakać, kiedy mu każą. *Rej. Zw.* 95. — Skakać wesoło, od wesela wyskakiwać, podskakiwać sobie, *hüpfen und springen*. Kto nie wesoł, niech nie skacze, komu bieda niechaj płacze. *Teat.* 21, 52. Czech śpi, Włoch rozkoszy strzeże, a Francuz sobie skacze. *Pasz. Dz.* 110. Są drudzy, co skacząc umieją rządzić, a drudzy i skakać i rządzić nie umieją. *Lub. Roz.* 502, *cf.* na jednej nodze. — Skakać tańcząc, skacząc tańcować, *tanzen*, *springen*, *hüpfen*, *herum tanzen*, *herum springen*; *Ecel.* ликовоествовати, ликовати Skakanie, *Vind.* skakaria, poskazhina; *Ross.* скачка. Poszaleli ci panowie, całą noc skakać. *Teat.* 56. c. 5. Założ się, kto lepiej skoknie na brzek cyтары! *Anakr.* 77. Piskalsimy wam, a nie skakaliście. *Żarn. Post.* 5, 621. (wyście nie tańcował. *Buda. Mach.* 11, 17). — *Cum Accusativo*: Szkoła tańieczna, gdzie galardy skakać ucza. *Petr. Pol.* 2, 590. Nauczyl się grać na lutni, spiewać, galardy skakać. *Opal. Sat.* 5. Przewdziwnie koziołka skacze. *Zab.* 5, 70 (koziołka wywraea, *Burzelbaume jätiefen*). — *Allegor.* Jeśli komu nie godzi

się szatańskiego tańca skakać, tedy człowiekowi chrześcijańskiemu dopieroż nie godzi się o nim ani pomyślać. *Gil. Post.* 28. (szatanowi nadskakiwać). Skoczyć psiego, *ob.* Psi. — Ktoż większą pycha ku górze skoczył? *Zygr. Pap.* 240. (podniósł się, podwyższył się). Jak grają, tak skaka. *Cn. Ad.* 501. po cudzej woli żyć, skakać, *nach jemandes Pfeife tanzen*. *Pasz. Dz.* 50. Tak widzę skakać, jak zagrają dudy. *Bratk. L.* 5 b — Skakać przez kij, plagi brać; *Stodfläge bekommen, über den Stod springen*. Ty będziesz najpierwej skakać przez kij. *Teat.* 5, 11. — *Aliter*: Skoczyć z gniewu, rzucić się; *springen vor Zorn*, *berum springen, sich werfen*. Skoczyłam jak osa, Gdy się kto dotknął choć nosa. *Comp. Med.* 801. *Kupidyn* w beki, wrzeszczy, płacze, Matka go porwie, jak sparzona skacze. *Jabl. Ez.* 17. — *Fig.* Skoczyć do głowy po rozum. *Ossol. Str.* 1. ruszyć konceptem, *stinen Kopf zu Rathe ziehen*. Czekaj *We Pan*, trzeba nam tu skoczyć do głowy porozum. *Teat.* 22, b, 75. — *Similiter*: Sto cudnych interesów zewsząd mnie obokoczą, Te mi przez głowę skaczą, a te z boków tłoczą. *Hor. Sat.* 257. (*die Geißelste geben oder laufen mir durch den Kopf*). — § *De variis rebus varie* skoczyć, *usurpatur, significans motum celerem majoremque ordinario*, n. p. Ręka mu od radości skacze. *Boh. Kom.* 4, 256. *drga*, die Hand springt oder zittert ihm vor Freude. Wróżka: jeżeli oko skacze, wesoła nowina. *Pot. Jow.* 205. Tchną żyły jeszcze, skacze serce strachem zdiete. *Bardz. Trag.* 528. Już moje serce od radości skacze. *Boh. Kom.* 4, 156. Dusza w nim skacze od radości. *Teat.* 56. e, 152. Serce w ochotnych mężach skacze do potkania i meśmiertelnej sławy meśtwem otrzymania. *Stryjk.* 495. — *Transl.* Wrejąc skacze żywica. *Brud. Ost. E.* 5. sprudeln. Woda skacząca albo wytryskująca. *Sekl. Joan.* 4. — § Lekka jazyka, zwarłszy ostrogami konie, skoczy za rzekę. *Bardz. Luk.* 29. przeskoczyła za rzekę, die Reiterey springte über den Fluß. — *Similit. tr.* Kujawy między się podzieliły, tak iż na stronę *Władysława Przeskie* dzierżawy skoczyły, a *Zemomysłowi* przypadły *Włocławskie*. *Krom.* 276. — § Skoczyło złoto albo cena: poszło w górę. *Cn. Th.* 999. schnell steigen, in die Höhe gehen. Latoroś od swej matki odstrycliniona, Skoczy wzgórze tym bujmej, kiedy przesadzona. *Tward. Wł.* 145.

Pochodz. *skok*, *skokiem*, w *skok*; *doskoczyć*, *naskakiwać*, *nadskakiwać*, *obskoczyć*, *odskoczyć*, *odskok*, *podskoczyć*, *podskok*, *poskoczyć*, *przeskok*, *przeskoczyć*, *przyskoczyć*, *rozskoczyć się*, *uskoczyć*, *uskakiwać*, *uskok*, *wyskoczyć*, *wyskok*, *wskoczyć*, *zskoczyć*, *zaskoczyć*.

*SKOFIA, *SZKOFIA, n, ž., *med. Graec.* *σχοφία, Urretum*. *Du Kreuse Gloss. Graec.* 1400; *czepok, pileolus nocturnus linteus*. *Cn. Th.* 1005 eine lincue Schlafhaube. *Dudz.* 57; (*Ross.* *скупья* czapoczka duchownych, samo ciemię tylko okrywająca). — § *Pokrowiec, der Heberzug, die Decke, das Jutteral*. Wielkie pod drogą skofia. Nie bardzo wiatrom posłuszne chorągwie się wya. *Pot. Arg.* 267. *Chrose, Fars.* 245. — § *Aliter*: n. p. Patrz na helmie jego, jak świeci dwoista skofia; *crista, Jeterbüß*. *A. Khan.* 174. Helm trzy skofie mający: *jubas. ib.* 208.

Oszczep jemu wierzchołek od szyszaka stracił, A pierze i szkofia od wierzchu odtracił. *A. Kchań. 354.*

SKOJARZYĆ, *ob.* Kojarzyć. SKOJEC, *ob.* Skoćciec.

SKOK, *u. m.*; *Boh. et Slov.* skok; *Carn.* skok; *Vind.* skok, skak, poskok, skozhitje, poskozhenje, skozhina; *Croat.* szkók, zkok; *Hung.* szükeülles; *Bosn.* skók; *Rag.* skook; *Ross.* скокъ, скачекъ; skoczenie, *der* Sprung. We Włoszech tańców, skoków, maszkar nawykł. *Birk Kaw. Malt. 55.* Scypio przy muzyce ciało swe rycerskie skokami ćwiczył, nie z postawą tańcząc. *Kosz. Lor. 126.* Niektóre bydła trzy albo cztery skoki ku górze uczyniwszy, na ziemię padłszy zdychały. *Zabk. M. 155.* Ryś jeżeli pierwszym skokiem nie porwie zdobyczy, więcej się nie kusi. *Radz. Z. M. 41.* zapędem, rzutem, napadem, *Unfall.* Skoki albo drganie jakiego członka. *Petr. Wod. 22.* Skazówki zegarkowe przez skoki idą, i choć za każdym skokiem nieco odpoczywają, przecież małemi temi odpoczynkami ciągły ruch ich nie przerywa się. *Ustrz. Alg. 109.* Skok szruby, odległość od jednego paska szruby do paska przyległego. *Jak. Mat. 4, 349.* Wielki to jest skok, odmiana życia. *Past. Fid. 99.* Jest to skok trudny. *Tward. Wł. 64.* (przeskok, przerzut). Ale to tu za się na nas drugi trudny skok. *Rej. Post. U 2.* (cf. sęk). — *Math.* Skok liczb, postępik liczb przez przydawanie albo moltiplikowanie jednajże liczbą terminów ostatnich, *progressia*; skok arytmetyczny, geometryczny; skok dziwny, *progressio monstrosa.* *Solsk. Geom. 3, 80.* — *Adverb.* W skok, skokiem, 'wskokiem' skacząc, biegiem, pędem, predko; *Vind.* skoknu, skakajozhnu, na skok, shtakama, na vse preterganje, im Sprunge, schnell, spernreichß, eiligt. Skoro pod góry przyszedł, woły się one skokiem wzięły. *Kosz. Lor. 154.* (skacząc bieglży). Rozpłoszeni w skok prawie na koniec miasta bieżeli. *Warg. Cez. 169.* W skok więcej przybiera półków, a w zamku się zawiera. *Białob. Odm. 44.* Gdy choroba następuje, do doktora w skok uciekamy się. *Petr. Pol. 552.* Posłał hetman skokiem do króla, prosząc o ratunek. *Biel. 579. Biel. Św. 258.* Biegła skokiem do grobu, *currit cito.* *Pieśń. Kat. 159.* Broń proszę, niech mi wróćą wskokiem. *Bardz. Trag. 64. et 250.* (natychmiast). — *§.* Skoki zajęcia - nogi zajęcia, u myśliwców. *Otw. Ow. 51.* die Läufe des Hasen, die Füße des Hasen. — *Simil.* Czy tak ręce, jak sarna, masz w podziale skoki? *N. Pam. 15, 589.* Skoki przypiekać, *ob.* derkacze wabić, trycem w czym być, nowicyat odbyć. — *Allegor.* Niebezpieczeństwem często człowiek kupuje moment krótki rozkoszy, i za skoki chwytą swej pociechy. *Pot. Arg. 151.* (za nogi). SKOKLIWY, SKOKOTLIWY, SKOKNY, *ob.* Skoeczny.

SKOLAŁY, *u. p.* Skolała ciało. *Sirv. Qu. 207.* skłóte, *ob.* Skłóć, Kłóć.

SKOŁATAĆ, -ał, -ce, *cz. dok.* utłuc, roztrząść, zbić; *ger.* schlagen, erschüttern, zusammen stoßen, zerrütten; *Ross.* колотить, сколачивать. — *Pr. et fig.* Kroguleom można dawać jajca skołatane na misie. *Cresc. 614.* Na brzeg ściągają okret skołatany, By nie zalały go morskie bałwany. *Zab. 15, 205.* Rozruchy trybunów potężnie Rzplta

skołatały. *Pileh. Sall. 185.* Skołatane życie w ostatnim pędzłem odmiecie. *Mon. 63, 95.* Skołatany wiekiem i na zdrowiu ocięć, chciał mieć syna w domu. *Nar. Hist. 5, 81. et 5, 291.* Skołatany rozmaitemi przypadki monej uculem słodycz spoczynku. *Kras. Dos. 269.*

SKOLIC, SKOMLIC, SKULIC *med. niedok.*; *Boh.* skoliti; *Croat.* chevkati, (cf. szczekać); (*Sorab. 1.* zkiwlu ejulo); *Sorab. 2.* žalobisch, (cf. żalować); *Ross.* сколѣтъ; wydawać głos taki, jak pies łaszący się, albo rozcheiwiorny; *minjeln.* wie der Hund wenn er schmeißelt oder vor Begierde schmaßtet, (cf. skowyczeć). Kondel bity, gdy się żre jadem, Choć go odpędzą, po staremu skoli. *Jabl. Buk. II 4 b.* Psy spuszczone głośno skola. *Zab. 5, 317.* Lub polem, lubo pójdziesz skałą ostrą Na skolenie psów, zwierz goniących rący. *Pot. Syl. 42.* Nicto, skole, posłedziwszy zwierz abo ptaki, jak psy czynią. *Mącz. Romul* ssał sobakę, co za zwierzem skoli. *Pot. Syl. 419.* Pies skoli, skuh, skomli, gdy się łasi. *Dudz. 21.* Skomlenie, *Vind.* zvizh, zvizhanje; *Croat.* chëvk. Paw' ma skolenie krzykliwe, uszy przerażające. *Zab. 1, 195.*

SKOŁOZRZY, *ob.* Skorożrzy, Skorożrzywy.

SKOMA, *y. z.* SKOMINA, oskoma, oskomina, oskominy, pizszenie zębów na to, co drugi je, slinka na co, apetyt wielki; (*Boh.* laskominy; *Carn.* skomine 1) *appetentia*, 2) *stupor dentium*; skominost *acerbitas*, skominast *acerbus*, skominam *concupisco*; *Vind.* skomina, skominost, skominenje = dretwienie zębów, sobi skomijo, skominajo, molijo = dretwieją zęby; *Croat.* szkomina *stupor dentium*); daß Wässern des Mundes nach etwas, großer Appetit, starkes Verlangen, so daß einem gleichsam die Zähne nach etwas wässern. Jak z ciebie luby chłopozyna, Na twarzy czerstwe kwitnie ci zdrowie, Aż mię na niego bierze oskomina. *Teat. 56. b. 16.* Wielkaś nam chwalemiem uczynił skomę tej enoty. *Gorn. Dw. 56.* A tobie skoma; *rumpes invidia, idem faceres, si tibi esset credita cella vinaria.* *Cn. Ad. 8.* Skoma-ć, bolejesz. *Cn. Th. 1005.* diß plagt der Meid.

SKOMLIC, *ob.* Skolić.

SKOMOROCI, *a. m.*; *Ross.* коморохъ; *Ecel.* коморахъ; §. 1) kuglarz, śmieszek: ein Gauller, Spaßmacher. Wazsze to okazowanie równać można owym lalkom; co je skomorochowie zwykli ludzjom na śmiechowisko ukazować, a potom z niemi w pudło. *Falib. U 2.* — §. 2) Niedźwiednik, der Bärenführer. Niedźwiedników w Moskowie skomorochami zowią. *Gwagn. 557.* Dudarze skomoroszy, płacą każdy od siebie po 20 groszy. *Vol. Leg. 2, 996.* SKOMOROWSKI, *a. ie*; *Ross.* коморошный, коморошеский; *Ecel.* комрашеский; figlarny, kuglarski, krotochwilay, Gaullern, Kurzweil; od niedźwiednika, Bärenführer. Znać, żeś metylko dyakiem, ale i skomorochem bywał, ponieważ i kolendować umiesz; zaczym i odpowiadać ci na te twoje skomoroskie szyderstwa nie trzeba. *Pim. Kam. 307.* Ten zwyczaj, na który ty niewstydliwie po skomorosku gdacesz, niewczorajszy jest. *ib.* (*Ross.* коморошнть bawić tańcem, spiewaniem, żartami, krotochwilę, kuglować; *коморошество* figle, żarty, krotochwile, kuglarstwa).

żem nie rozbił się o skopuł który. *Kulig. Her.* 52. — *Fig.* Tu był szkopuł dla tych, co się tej pracy podjęli. *Pir. Wym.* 184, cf. sterk.

SKOPYCENIE, ZKOPYCENIE, ia, n., choroba końska; wtedy koń stawia na przodzie rogu, a staw ostatni tu i owładnie się porusza. *Kluk. Zw.* 1, 200. die Hufeinfütterung.

SKÓRA, y, ż.; (*Boh.* skořice = cynamon; *Sorab.* 1. zkora cortex; *Sorab.* 2. szkorka, selikorka corium; *Carn.* skorija cortex; *Vind.* skorja, skorijza, skurja; *Star.* korica; *Ross.* скара, skopa = futro, шкура, шкурка skóra zwierzęca; cf. *Lat.* scortum, scortus, scortea, corium; (*Omnia ex pellibus facta scortea appellantur. Festus; quae ex corio et pellibus sunt Varr'o*); *Ital.* scorza; *Goll.* scorie; cf. *Lat.* cortex, ob. Kora; cf. *Graec.* σκωφία, cf. skorupa, cf. *Germ.* Эсфий; — 2. 1) cutis, powłoka przyrodzona ciała ludzkiego, a w ogólności zwierzęcego, wszystkie powierzchne części ciała okrywająca. *Zool.* 69. *Perz. Cyr.* 1, 15. *Krup.* 2, 5. *Wejch.* 59. *Kirch.* 10. die Haut, daś žell; (*Boh.* kůže; *Slav.* koža; *Sorab.* 1. koža, kožka; *Carn.* et *Vind.* kosba; *Croat.* kosa, kosieza; *Rag.* koxa, (skorjettusc arecere cutem); *Slav.* koxa; *Bosn.* kosga; *Ross.* кожа, ob. kožuch). Skóra na ciele twarzą, stwardniała. *Croat.* škula; *Ross.* шкура. — *Varietate loquendi formae:* Jedno go skóra, a kości. *Cn. Ad.* 70. przejrzed go na obie strony, chudy, mur Haut und Knochen. *Czech. Tr.* L 5. Do skóry = do żywego, biś auf die Haut, biś auf žell. Nie do żywego, nie do skóry; łaskawie; strzyż, nie odzieraj; pobory zużne stanów; doś wełnę strzydz, a skóra cała, co rok ci będzie wełnę dawała. *Cn. Ad.* 592. Nie trzeba skóry łupić, bo insza nie zroście, Ale wełnę strzydz, bo insza poroście. *Falib. N* 2. Łupi podłanych aż do żywej skóry. *Pot. Arg.* 654. Czynnicie im wielkie krzywdy, łupiąc ich ledwie nie ze skóry, rozbijając ich z majątnostek ich. *Birk. Kant. C* 2 b. Pienie sprawie krótki z natury Ciągła, dra do trzeciej skóry. *Ja. Baj.* 41. Przyrzekłszy go bronie aż do skóry. *Chrośc. Fars.* 10. (do ostatniego). Tajemnie ubożego drze ledwie nie ze skóry. *Groch. W.* 15. Sasiędzi z obojętnością patrzalby, choćby cie kto ze skóry odzierał. *Teat.* 24, c, 75. Ichinden, die Haut über die Ohren ziehen. Profesor ten za najmniejszą omyłkę skórę z ucznów zliziera. *Filch. Sen. Łsk.* 57. Wyciągałby narę ledwo nie ze skóry, Pókiby jeno w wacku czuli pieniądz który. *Alb. na Woj.* 4. Nie mam nie, i chomażby mnie obdzierano jak węgorza ze skóry, to i teniczka przy mej duszy nie znajda. *Teat.* 11, 67. Pospółstwo biedne, by za skórą, albo pod sercem wziąć, składać się musi. *Kosz. Lor.* 127. By miał i pod skórą, tedy musi dobyć. *Rej. Wiz.* 72. — Znać człowieka po skórze. *Hys. Ad.* 80. z daleka zaraz poznać, cimen von weiten glied erkennen. Czułem ich przez skórę. *Teat.* 55, c, 58. Poczciwi ludzie przez skórę się znają. *Teat.* 7, c, 46; *intus et in cute norunt. Mon.* 70, 705. Chciał być zakonnikiem; na co rad przyzwolił kapłan, znając go już, jak mówią, po skórze, iż się do doskonałego stanu miał. *Sk. Życ.* 1, 51 — *Alter:* Przez skórę go znać: przemkać go wskróś, cimen durchdringen, in sein zu

neres jeben. Ten, co nas zna przez skórę do ostatniej żyłki, Z naszych sądów, i z naszej śmieje się omyłki. *Pot. Zar.* 154 — Ledwom już nie wyskoczył z skóry. *Past. Fid.* 199. gwałtownie byłem poruszony, ich wäre jaß auß der Haut gefürungen. Człowiek ze skóryby wyskoczył, słysząc dobre słowo od pani. *Teat.* 10, 85. Z radości ona ledwie ze skóry nie wyskoczy. *Pot. Arg.* 614. Krewkość to ludzkiej przynosi natury, Do lubieżności wyskoczyć ze skóry. *Burl. B* 5. — W skórę dostaniesz. *Teat.* 17, 84. du wirst was auß der Pelj kriegen. Skórę mu należyście wytrzepał. *Teat.* 22, c, 65. et 29, 60. Po [staroświecku, skórę złoje ci batem. *Teat.* 45, c, 5. *Wyb.* W skórę wziął od żołnierza. *Teat.* 8, 70. Po skórze oberwała od matki. *Teat.* 14, d, 14. Skóry im wierzbrano. *Jabl. Buk. J* 4 b. Obieście warte po skórze. *Zabl. Z. S* 58. (oberwać). Skóra będzie w robocie. *Teat.* 22, b, 8; (*passive*, to co *active* kij będzie w robocie). Skórą odpowiadać. *Teat.* 29, c, 24. Gdy język nieuważnie gada, skóra za niego odpowiadać musi. *Zabl. 12, 270. Dudz.* Nie jeden człek to swą skórą płaci. *Jabl. Ez.* 145. mit seiner Haut bezahlen. Jesliby kto ukradł mniej niż trzy szelagi, na skórze i na włosiach bywa karan, t. j. u prągi różgami weźmie chłostę, a włosy mu na wierzchu głowy zawiąza i urzna. *Szczerb. Sar.* 176. *ib.* 174. Taką rzeczą złe będzie koło wazszej skóry. *Teat.* 7, c, 36. Skóra w strachu. *Teat.* 7, 105. *ib.* 22, 85. et 15, 40. I na skórze dłużnika, wolno satysfakcy szukać. *Teat.* 7, c, 20. Wracca się nazad, lecz z skórą niecała. *Suszye. Pieśn.* 5, II 2. O skórze i o zdrowiu jego myśl. *Sk. Dz.* 34. (o gardle, o śmierci, o życiu jego). Prawdziwie nie chciałbym być w skórze twojej. *Teat.* 54 b, D b; *Slov.* něcheel bich w geho kozi senel; na twójem miejscu, za ciebie cierpieć, ich mōdte niht in deiner Haut stecken. Chciałbym widzieć tych lichm-senów w skórze naszej, choć przez tydzień. *Zabl. Ros.* 186. Lżej o cudzej skórze wojować. *Tward. W.* 26. Trzał się, stapał jak w nieswojej skórze. *Zabl. Anf.* 42 jak gdyby nie wszystkich miał doma, als wenn er niht recht bey sich wäre, yr Haut wäre. Zewsząd mądrego wypłoszają, i radzaly go w własną skórę zaszyli. *Pitav. Sen. Ist.* 61. (*Slov.* Mā tvrdu kožu; ma twardą skórę, wygarbowany, nieczuły). Siedzi pod figurą, dyabła ma za skórą; cf. obłudnik, licemernik, wilk w owczej odzieży. — Za skórę komu nalać, dokuczyć, wiele złego komu narobić. *X. Kam.* Ubolewam, że takiego masz ojca, zalał on i mnie za skórę. *Teat.* 55, c, 44. (doskwierał mi). Obranaś z ozdob ojczyzno, lecz i to mało, Bo się za skórę więcej nidało. *Chrośc. Job.* 172. — Polacy Zygmunta cnot naśladować poczeli, tak iż się prawie od jego ezasu w inszą skórę byli przyoblekli, i znowu z grubych obyczajów wypolerowane odrodzili. *Stryjsk.* 718. inszymi się stali). *Slov.* zemre w swęz koži, a suo modo agendi non deflectet; już tak umrze. — §. 2) Skóra odarta z ciała, ze zwierzęcia, z bydłęcia; daś žell, die Haut; *Ross.* шкура, шкурка. Opuszczać skórę, u rzeźnika, zdejmować skórę z bydłęcia. *Magier. Mskr.* (*Ross.* свѣжвать, освѣжвать, свѣжую, cf. świe-

ży). NB. *In nonnullis ayalectis skóra hac significatione exprimitur sola terminacione* - ma, *qua apud nos significatur caro, e. gr. cielęcina; Carn. teletina, non caro sed pellis vituli, (cf. abelek); sed terminatur etiam in - ovna, - ena, - ice, n. p. Skóra jelenia, Boh. jelenice; Carn. jelenovna; Vind. jellenov'na; Ross. оленья, (attamen Ross. оленья etiam carnem cervinam significat). Koźia skóra, Carn. koźina, koźližovna; Vind. koźližov'na; Ross. козьина; Eccl. козичина. Owca lub barania skóra, Boh. beranice; Ross. овчина, овчинка. Wyprawiać skór baranich, Ross. овчинникъ. Wołowa skóra, Carn. volovna, volzhnina; Vind. volov'na; Eccl. воловня, воловая кожа. Krowia skóra Boh. krawina. Niedźwiedzia skóra, Carn. medvedona; Vind. medvedov'na. Lisia skóra; Carn. lishovna, (cf. lisiura, łosica, wilezura, niedźwiedzia). Wężowa skóra, ob. Łupież; Croat. olidénye kalle, (ob. Lmicé). Biała psia skóra, Ross. лайка, adj. лайковой. Na sobola więcej waży, niż na tchórze, bo lepszą skórę ma. *Rej. Zw. 105 b*, (cf. futro). Skóra obwieszta, która wołom pod szyją wisa. *Volchm. 658; Jalek* bydłocy. *Dasypp. R r 5, b, Ross. дужчатый* Po śmierci ośła skórę na łeb obróca. *Prot. Jalt. 50*. Lepszy jest zawżdy żywy głos, niż zdechła skóra, co ją na pergamin wyprawiają. *Rej. Zw. 15 b*, (cf. lepszy łęczany żywot, niż jedwabna śmierć). Trudno z jednego wołu dwóch skór łupić. *Pot. Poc. 11*; dwie skórze (dual.) zedrzeć. *Rys. Al. 66*. I na wołowej wówią, skórze się nie zmieści. Długa rzecz opisując, wedle przypowieści. *Pot. Poc. 256. es bat auf einer Ochsenhaut nicht Platz*. Com przez półroka ucierpał, nie spisałbyś wszystkiego na wołowej skórze. *Zimor. Siel. 258*. Nie pij na żywego niedźwiedzia skórę. *Jabl. Ez. 78; (Slov. nę predáwag z medwedá kožu, prav, nežlš ho chlfd; prav kožu predáwag, nežlš medwedá zabil; us kožu predáwag, a eše wlk za humni; cf. jeszcze skóra na baranie, a już kuźnierz pije na nią; cf. ptacy w polu, a on rożenki na nie struże; daleko zjadł do owad). Gdzie nie staje wileż skóry, tam lisię nadstawie. *Cn. Al. 1012*. jako cie mogę, Jesli nie siła, tedy przez nogę; wem die Vönerhaut nicht gilt, muß der Jüderbalg gelten. Czego nie możesz sprawić lwia, tam lisią nadstaw; co się porzeziem sprawić nie może, to chytróścią a krzywoprzysięstwem przełomić. *Kosz. Lor. 165 b*. Na lwięj skórze mało mieszli; przydawali k niej i lisią, t j czego gwałtem nie mogli, fortelem a chytróścią wydzielali, a zasie toż gdzie chytróść nie placifa, tam mocy używali. *ib. 51 b. Jan. 2. Lig. A 4. Ezop. 29*. — Słucha psiej skóry. *Atqz. 51*. t j helna: jest żołnierzem — § Skóra wyprawna, das Leder, die Haut, das Fell; Carn. uséne; Vind. usenje, ufsenje, vulnje, leder; Eccl. оуца, оуцникъ, ренциъ, (cf. rzemień; оуцларъ garbarz). Wygarbowana skóra wołowa; Ross. выростокъ, (cf. wyrostek). Pantowa skóra; Ross. пума, *adject. пумовый, (distig pumpa)*. Surowa skóra, niegarbowana Ross. сыромья. Becować skóry; Ross. дубить, дублю, (ob. Debić, debianka). Becowanie skór Ross. дубка, дубление. Skóra na cholewy. *Pot. Poc. 506*. Z cudzej skóry szerzej rzemień krajać; na cudzej strawie hojno sobie poczynić. *Kosz. Lor.***

41 b. *Eraz. Ob. G.* Szwiec, kiedy się na skóry zadłuzi, tedy podszwami wyjlaca. *Rej. Zw. 167 b*. — 2. 5) Skóra na drzewie zwierzelna, na niektórych kora; *Polonis cortex asper et crassus dicitur kora, tenuior skóra, die Baumrinde*. Skóra albo łub na drzewie. *Cresc. 665*. Pierwszą skórę na drzewach zwierzelną a grubą łubem zowią. *Cresc. 51*. Tizcha skóry z drzewa, Żeby z bydłocy była do bota cholewa, Ktoby rzekł, że wyprawie miała skóra skórę? *Pot. Poc. 506*. (kora dębowa, Gideurinde, garbarzom potrzebna). — 2. *Trasl. varie*: Skóra na chlebie, opieczenie, die Rinde auf dem Brote; Boh. skralaup, (ob. Skorlupa); Vind. krullna skorja, kramnik; Rag. hrustaliza, korra; Ross. корка, корочка. Skóry mu chleba szkoda, nie karinnego wołu. *Falib. D 2*, (cf. dobra psu mucha). Skóra na mleku, skórka, koźuch. — Skóra na śniegu po odwilży. *Ross. маель*. — *Mineral*. Skóra górna albo ziemna, *aluta montana*, Bergleder, kamień lekki, nby z nitek w siebie plecionych złożony, mający podobieństwo do grubej skóry. *Kluk. Kop. 2, 100*. SKÓREK, rka, m., *scolopendra*, die Wfel, der Stellerwurm, robak z wiela nogami, ciii vielfüßiges Wüest. Muchy, pchły, płoskwy, skórki, stonogi. *Haur. Sk. 519*. Ukaszony od skórka, którego scolopendra zowią. *Syr. 590*. Skórek morski, Metraffel, kształtem ziemnemu skórkowi bardzo podobny. *Sienn. 521*. Skórki, które bywają w uszu. *ib. 155* Schwärmer. SKÓRKA, SKÓRECZKA, 1, 2, dem, błona, błonka; eine dünne Haut, ein Häutchen; (Boh. kůrka, kůčůčka, cienka kora, skorupka); Boh. koźka; Slov. koźka, koźička; Carn. koźeža; *Sv. tab. 1*. kosehka, koźka; Croat. kosjeza; *Bosn. kosjeza*. Skórki są miękkie pokrywy z nitek złożone, niektóre wewnętrzne części otulające: tak koszulki otaczają żyły, błonka mózgu, czepek tłuszcz. *Kluk. Zw. 1, 57*. Skórka, która zewnętrznie okrywa skórę, *cuticula*, jest substancją bardzo cieniłą, przezroczystą i nieczującą. *Koch. 9. Krop. 2, 4*. die Oberhaut, das Häutchen. Ciemniejsza powierzchnia skóreczka, pokrywa wszystkie zewnętrzne części roślinne, wyższy gdzie jest jaki otwór. *Bt. Xv. 9*. Ołizez wać bedziecie skóreczkę członka męskiego. I *Leop. Genes. 17, 11*. (skórkę członka tajemnego. 5 *Leop. ob. Nopletek, obrzezek, nieobrzezek*). — Skórki z jakiego zczerecia mniejszego odarte, wyprawne; Jelle, Jellim, Balge. Skórki popielcze, wiewiórcze. *Biel. 175*. Skórka cienka jagowca Boh. spratky. Skórka na owocach, die Schalen des Obstes. Skóreczka jagody winnej. *Biel. S. A 4 b*. die Hülle, die Schale, der Balg der Weinlere. Skórka na drzewie cienka, miękka pod korą; skórka albo skóra na drzewie zwierzelna; na niektórych kora (*qu. v.*). *Cn. Th. 1007*. Skórka na chlebie. *ib. die Brot rinde*. Skórka na mleku, ob. Koźuch, der Pelz auf der Milch. — 2. *Vulgar*. Skórka na łoty. *M. n. 61, 725*. grzeźniejsze wyrażenie Niemieckiego hundsfoß, bo hundsfoßami zwano skóreczki z tyłu bótów na samej pęcie, do podprerania ostrog; *vim vere habet Germani*, Gaudet. SKÓRKOWATY, a, o. — o adverb, na kształt skóry, lederartig. Łaście skórkowate, *folium membran-*

ceum, jakoby ze skórki suchowatej, mało soczyste. *Bot. Nar.* 61. SKÓRKOWY, a, e, od skóry, Haut, s, n. p. Substancja skórkowa, jest zgromadzenie niezłożonych naczyń bardzo subtelných. *Krup.* 5, 121. SKORŁUPA, ob. Skorupa, Skarłupa. *SKÓRNIA, i, z, [*SKORZEN, ia, m., 2], Skornie, skorzenie *plur.*, obuwie na gołoi zachodzące, sztyble, kamusze. *Włod. ocrea. Cn. Th.* 1007. *Čitjelcu, Čamašcu, bōty, Čitjelcu; Boh.* skorně; *Sorab.* 2. sehkorna; *Carn.* shkorna, shkorněza; *Vind.* skornice, (obskornizati, skornizati, skornize obuti, obkniešhati, naskornizati = obuć na bōty); *Bosn.* skorgna; *Croat.* skornja; *Hung.* szekernye. Skornie noszący na nogach, obuty w skornie; *Vind.* ofskornizhan, f' f'okornizami obūt; *Croat.* skornjaszt, skornat; *Hung.* szekernyész, *vercutis. Cn. Th. ob.* *Skornie z ostrogami. *Strijk.* 675. Obuwszy się w *skornie. *W. Post. W.* 2. 55. Te skornie me dobrze wam na nogach leży. *Wys. Aloj.* 512. Chłacia śmierdzi dziegłó, nie on tego nie czuje, Rozciągnawszy z piecem wnet skornie smaruje. *Rej. Zw.* 241 b. Między innymi miękkim tu była oselna; kazali lać tłustość w *skornie, albo w bōty gorącą, które obuwając kazali na nogi. *Bos. Hist.* 60. — §. Skornia katowska, n. p. W czasnym miejscu zamkniętym być, gdzie mi leżeć, ani spać nie można; nazywają kaci tę miękką skornią albo nogawicą; bo jest z dołu wązkie, a z wierzchu szerokie, jak nazywają aptekarskie. *Bos. Hist.* 94. — §. Skorzenka, *plur.*, Skorzenki *dem.*, n. p. Przyniesiono mi skorzenki, które miał obuwąć na nogi. *Wys. Aloj.* 512. Kazał nogę sobie pilować, aby mógł skorzenki samolnie nosić. *Wys. Ipn.* 5. Głaska skorzenki ni nadzie. *Simon. Sł.* 50. — §. *Alten.* Zszłyby mi się jeszcze te skórzynki stare, mam-cie ubiorę z płótna, lecz w płóciennym złe na koniu. *Pl. z. Wj.* 11. Chudry skórzane, lederny Hujet. SKÓRNIK, a, m.; *Boh.* koželuh, suradně, (el. smódl); *Sorab.* 1. kóznik; *Vind.* vufnjur, lednar, stroinik; *Slov.* koxar, *Croat.* kassar; *Eecl.* екорникъ; (*Ross.* екорника бѣлоскóрник, kuszar); 4) rzemieślnik od skór, garbarz; der Lederarbeiter, Gerber. Gospodę ma w domu Symona skórnika i Leap. *Art.* 10, 52. (w domu garbaza. 5 Leap). — Skórnik, henlujacy skórami, der Lederhändler. — 2) Skórnik, skórnij lub skórzany seł, ein lederner Schlauch. Młodego wino nie zlewają w skórniki stare, bo moczey pukają się skórniki wino się rozlewa i skórniki w ulatne idą. *Schl. Mat.* 9, not. *skórzane seły albo dzbany. *Schl. Lex.* 5. SKÓRNY, a, e, od skóry, Haut, s, Zell, s, Leder; *Ross.* кожый. (*Raj* skóren *siccus, distny* skórnj *reens, ob.* Skórnj hanlel, t j hanlel skórami, der Lederhandel. *Tr.*; *Vind.* vufna pe-lajp; *Ross.* торъ кожею. Skórnj kolor; *Vind.* karboni, Lederfarbe; (*distny* skórzany). — §. Pochod. pod: *Kora.*

SKORO *alverb.*, Skorzój *comparativ.*, Skoraczko *intensiv.*; (*Boh.* skoro; *Slov.* skoro *illivo, pene, circiter, fere, vix non*, skoršog *eltius*; *Sorab.* 1. skero, skerie *vive*, zko,

skoro *mor, cito*, najsikeri wkrótce, zkoż nimahle *ferre*; *Sorab.* 2. szkoro, ned wnet, szkoro ledwie nie, szkerrej rychlój, przedźj; *Carn.* skorej *brevi*; *Vind.* skori *statim*, wnet, sker, skori, skoro, skoraj, skorei, sdaizi, napoprei taku; *Croat.* zko, szkoro *subito, pene, vix non*; *Slav.* skoro = niedawno; *Rag.* skoro *modo, brevi*; *Bosn.* skoro; *Ross.* скоро; (вскорѣ wnet, поскорѣ przedźj, наскоро natychmiast); *Eecl.* екоро, лерче *latwo*; *cf. Germ.* s'chier; *Diffr.* sc'oro); skoro jeno, zaraz skoro, 'Zle qu u, jo bald, jo bald alš nur; *Vind.* kaker hitu, taku fart, kaker jedernu, sdaiz kaker, taku kmalu da; *Slav.* dok; *Bosn.* netom, onajz, sparvoia, prigodan; *Ross.* лишь; *Eecl.* поспеша, поспѣ какъ, попомъ кода, какъ скоро, лишь только. Skoro nasi do lasu weszli, nieprzyjaciele wypadli na nich. *Kom.* 561. *Biel.* 418. Skorniczko się wytrzeźwią, zapomnią wszystkiego. *Papir. Pr.* 1 4. — Skoro = zaraz, jo glecił, glecił. Skoro po śmierci Krzywousty, odstali od Polski Prusowie. *Biel.* 97. *Kucz. Kat.* 2, 560. *Rej. Post. C e e* 1. Skoro z młoda, znaki przyszłej świątobliwości taie się w nim nie mogły. *Sk. Żyw.* 209. Naród Słowiański nie-skoro z początku swego tak jest nazwany. *Biel.* 10. Skoro na wiosnę okręt przywieźć kazal. *Sł. Dz.* 320. (zaraz z początkiem wiosny). *Biel.* 454. — §. Skwapliwe, prętko, nagle; *Carn.* obrat, na obrat, j'necl, slugž. Izraelitowie, goly przezywali jako klesko, wiekali się skoro do arki pańskiej. *Bals. Kied.* 1, 155. Kto działa skoro, nie bywa mu sporo. *Hys. Al.* 27; *Slov.* kdo ne skoro chudi, sam sobe škodi; kto niewczas przychodzi, sam sobie škodil. — §. *Alten.* Skoro takowa i ona była trefność... *Gori. Dm.* 192. prawie takowa, fajt, bypatie. *SKORODOKTOR, a, m, który ni przedo doktoru zostal, ein Frühdoctor, unrufer Doctor. Aza nie lepiej ni onych se loach dobrze unrujetnych przestać, niż ni te skorodoktory spuszczać! *Urbs. Odp.* 6 8 b. — *SKOROMOS, m, p. sin skomoroch, niedźwiednik, der Bärenjäger. Najwięcej u Kozaków było ochotników z skoromosów, le miezech... *Zamor. Sł.* 252.?) — *SKOROPIS, SKOROPISM, o, m, z tyłkami pismo predkie, abrewiacyja, włóczka; *Eecl.* скоронисъ, Schnellſchrift, Schnellaturen. — §. Skoropism na wes-le przyjacielskie. *Zab.* 9, 555. *Zel.* pismo lub wiersz na predce, cine in der Gefchwindigkeit verjaffte Schrift. — §. OO. Bazylianie uczy języków Greckiego, Słowiańskiego, skoropism zwanego. *Vol. Lq.* 7, 415. pisma literami kościelnymi Ruskimi z wiela abrewiacyjami pisane, die Klüßige Kirchenſchrift, Kirchenprache. Strijkowski polego na świadectwie Ruskich skoropisów, bez nazwiska autorów i dat od niego cytowanych. *Nar. Hist.* 4, 518. SKOROPISZEC, sca, m; *Ross.* екоронисецъ; szybko piszący, tyłkami piszący, ein Gefchwindigſchreiber, Schnellſchreiber. SKOROPLYNNY, a, e, — je *adverb.*, szybko płynący, schnellfließend; *Ross.* екоропекунити, (= 2. szybko biegnący; *Eecl.* скорогечечъ goniec). Krew w nim skoroplynna i burzliwa. *Plech. Sen. list.* 1, 75. SKOROŚĆ, ści, z, nagłość, prędkość, szybkość; die Gefchwindigkeit, Schnelligkeit. *Tr.*, *Ross.* екоротечность; *Eecl.* екоротечъ, поспѣхъ, по-

gyors; (*Rag.* skòrni recens); *Ross.* скорый, скоросый, скоросланный, скороногий, скорохватъ; predki, skwapliwy, nagły; schnell, geschwind, ciliq, bastig. Nie chce ja być skora do obnowy. *Teat.* 6, 20. Mowa twoja skora, z rzeczy w rzecz, jak strzała z łuku do celu bieży. *Orzech. Qu.* 144. Młodzież próżna nauki, a rozpusty chciwa, Skora do rozwiozłości, do enoty leniwa. *Kras. Sat.* 15. Niechaj cie próżnej chwały nie zwodzą pozory. Nie szukaj z tego chluby, żeś w pisaniu skory. *Dmoch. Szt. R.* 18. Skore rzeczy nietrwałe. *Cn. Ad.* 102. (co nagle, to po dyable; co się predko wznieci, niedługo świeci).

SKÓRZANY, a, e, ze skóry wyprawnej lub niewyprawnej; *Boh. et Slov.* kozenny; *Sorab.* 1. kożané; *Carn.* usenat; *Vind.* ofsenat, vufujen, vufinjast, ledrast; *Croat.* kosni, kosnati; *Bosn.* kosggni; *Ross.* кожанный, (кожевенный garbarski); *Ecll.* оушениъ, ledern, von Haut. Skórzany miech, skórzana flasza, ob. Sumki, Sunki, suna. — *Aliter:* Domawiajacemu się skórzanaż kazał dopłacać moneta. *Mon.* 65, 424. (skóre mu kazał wyłoić). Nie płaca długów swoich skórzanaż moneta. *Mon.* 75, 485. — 2. *Skórzany, z kory, korkowy, korzany. *Cn. Th.* 1008. von Baumrinde. SKORZENKA, SKORZYŃKA, SKORZNIĘ, ob. Skórnia.

*SKORZEŃ, ia, m., SZKORZEK, [*sorab.* 2. skore; *chorat.* škoric; *chorwat.* skwore; *serb.* ćworak; *ros.* скворецъ 2]; szpak, ptak, ob. Szabr, Tr.

SKORZONERA, ob. Salseliny, ob. Weżymord.

SKORZYĆ *med. niedok.*, śpieszyć się, cilen; *Ecll.* ekropio, cizbny, Jak najspieszniej z rzeczą skorzył. *Pot. Arg.* 729. SKORZYPIETA, Tr., ob. Storzypieta.

SKORZYŚCIEĆ, ob. Korzyścić, Korzyściac. SKOŚCIEĆ, SKOŚNIEĆ, ob. Kościć.

SKOSIĆ, ob. Kosić. SKOSISTY, SKOŚNY, a, e, pochodzisty, abhängig, abhänfig. Grunta przykre, górne, kręte, skosiste, jak mierzyć. *Haur. Sk.* 47. Kominny mają być skosiste. *Haur. Ek.* 9. Ugór w brózdzie skośne kraje lemiesz krzywy. *Tom. Rol.* 42. SKOŚNOCIĄG, u, m., Fortific., die linje Schräglinie. Tr. SKOŚLAWIONY, a, e, koślawy, frummeinig. Syna za powrotem zastał skoślawionym. *Teat.* 56. ó. 61.

SKOSZKOPNIK, a, m., sapeur. *Jak. Act.* 1, 545. et 576. SKOSZTOWAĆ, ob. Kosztować.

SKOT, u, et a, m., (*distny* Szkot); *Boh.* skot, skút; *Sorab.* 1. skót, skočo; *Sorab.* 2. szkot, szkochi; *Croat.* szkót; *Rag.* skoat; *Bosn.* skotje, sgivine; *Ross.* скотъ; (ef. *Arab.* كوث koth, *græc. in specie avium*; *Chald.* כוּת kothin, *greges*); [*Etym.* kocić: *rusk.* kotyly + toczyć 2]; das Vieh, die Viehherde. Tobie Sykulskie skot tysieczny kraje I stada tuca, i hezne sprzeżaje. *Hor.* 1, 284. Drobný skot owiec. *ib.* 2, 55. *Kniaz.* Heines Vieh, Schäfervieh. Dla bydła ich i dla dobytku ich, i dla wszego skotu ieli. *Budu. Num.* 55, 5. *not. dla wszecz zwierząt ich. Ofiara z skotu, z owiec abo z koz. I *Leop. Levit.* 1, 10. *W. Levit.* 5, 1. Wystrzegaj się od jedzenia głów wszelkiego zwierzeza i skotu. *Spicz.* 201. Doma chowanie ni ku czemu, jedno albo do skota, albo do koziecy. *Glicz.*

Wych. H. 6. — 2. Skot + kocina, bydłę, ein Stüft Vieh. Wiem wezu, że najehytrszym w polu jesteś skotem. *Przyb. Mill.* 278. *SKOTAK, *SZKOTAK, SKOTARZ, SKOTOPAS, a, m.; *Boh.* skotak, skotaček; *Ross.* скотникъ, скотопасъ; pastuch, pasterz, koło skotu czyli bydła chodzący, der Viehhirt. (*Ross.* скотоводецъ znający się na hodowaniu bydła, скотоводство hodowanie); *Ecll.* скотопитатель (скотопитательный pasisty dla bydła; скотопитание hodowanie). Skotopas, *bubuleus. Mon.* 75, 591, (ef. wolarz). Owczarów i skotaków dozierać. *Zaw. Gosp.* Niż takim królem, skotakiem być wole. *Pot. Syl.* 245. Poezeiwych skotarzów uciechy. *Dmorh. Szt. R.* 15. *W. Amos.* 7, 14. Ledwie z życiem uciekły zlekane skotaki. *Przyb. Mill.* 569. Czujny skotarz. *Zab.* 6, 552. *Sak. Chrośc. Ow.* 10. Skotopas Podolski. *Zimor. Siel.* 208. Jednej jałówki Argus nie ustrzegł stooki, A mnie bydła dogląda szkotak jednooki. *Kehow. Fr.* 154. *Wez. Zap. C* 2 Krzyżede jak skotarze *Boh.* skotačiti. SKOTNIK, a, m., SKOTNICA, y, ż., wygon, der Viehweg, Treibweg, die Trift. Bielun roście po wsiach, na skotnicach, przy drogach. *Syr.* 1565. — *Fig.* Nauka ta jest większa skotnicą do wszę rozpustności a grzeszenia. *Gil. Post.* 21. (gościńcem utorowanym); *Sorab.* 1. skotnicza chlew; *Rag.* skótница oris foeta; *Ross.* скотница, dziewczka od bydła. SKOTNY, a, e, od skotu, bydłecy zwierzezy; *Serde.* + Vieh +; *Boh.* skotský; *Sorab.* 1. skotzaczé; *Ecll.* скотный, скотиный; *Ross.* скотекни; (*Rag. et Bosn.* skótni praegnans, gravidus). *SKOTOKRAJCA, y, m., *Klon. Wor.* 22, der Viehvieh. (*Ross.* скотерво bestialstwo). SKOTOPASKA, i, ż.; *Boh.* skotačka; *Ross.* скотница; 2. 1) która skot czyli bydło pasie, die Hirtin, Viehhirtin; pasterka, die Schäferin. Gdy siedział pod lipą nad brzegiem strumyka, Przechodziła tamtędy nadobna skotopaska. *Zab.* 15, 55. Nieczula, ale piękna skotopaska. *Zab.* 11, 89. Godna koehania skotopaska. *ib.* 92. — 2) Skotopaska, sielanka, wiersz pasterski: Das Hirtenlied, Schäfergedicht. Jeśli co ważne jest świadectwo moje, Porebski złoty, skotopaski twoje, W tej wadze u mnie, żeby się mógł do mek Teokryt przyznać; tak ja trzymam o nich. *J. Kehan. Fr.* 41. *Mon.* 75, 591.

SKOWAĆ, ob. Skuć. — (SKOWĘRA, ob. Skowyr). — SKÓWKA, i, ż.; *Ross.* скотва; obreez, okucie; der Beschlag von Eisen um etwas herum, der Reifen. Paznokcie służą paleom zamiast skówek, bronią ich od częstego obrażania się. *Perz. Cyr.* 1, 17. Kij krzywy bez skówki. *N. Pam.* 15, 587. U miecznika skówka, uków na końcu poehew. *Magier. Mskr.*

SKOWRONEK, nka, m., SKOWRONECZEK, ezka, m., dem.; *Boh.* skřivan, skřivanek, křivan; *Slov.* skřivánek, škvránek, škrovanek; *Sorab.* 1. škowronecz; *Carn.* skkerjanz; *Vind.* skurianz, flkorianz, gorianz, (ef. *Etym.* góra); *Croat.* škérlec, skurjaneč, cheperlyuga, (cheperlyati scabere), vahulacha; *Dal.* pošulyacha, kukuglava, vahulyaesa; *Bosn.* srrinadiča; *Slav.* esevèrljuga, shèva; *Rag.* vidulinka, sardaniza, kukugljava, bahugljaveca; [*Ecll.* скотраниъ 2]; *Ross.* жаворонокъ; (ef. *Græc.* κόρυς; *Arab.* كوبر kabor, *alauda*; كوبره cristata avis); die Vögel;

rodzaj skowronków, *alaudae*, należy do rzędu wróblego. Skowronek polny, rolnik, *arvensis*; *Ross.* подорожникъ, die Feldlerche, na wiosnę wylatuje, na powietrzu śpiewa. *Zool.* 227. *Kluk. Zw.* 2, 242. et 243; *Boh.* linduška, *alauda silvestris*. Skowronek czubaty, *ob.* Dzierlatka. — Już skowronek na górze pięknie przepioruje, Słowiczek we krzu krzyczy, gzęgzołeczka kuje. *Rej. Wiz.* 51 b. Skowroneczek ku niebu w górę polatuje, I garłeczkiem krzykliwym wdzięcznie przepioruje. *Simon. Siel.* 105. Wszak też i skowroneczek od ziemi powstając Swym podłym głosem śpiewa, słowiki wzbudzając. *Koźlik. Cat.* 2. Jastrząb wrzeszczy, kokosz krekorze, żóraw krera, Orzeł kwili, skowronek mile gorgi zbiera. *Toł. Saut.* 89, *Croat.* skerlecz popeva. Skowronkowie wdzięczni. *Banal. J.* 5. Po mojej śmierci niech chce-li i niebo upadnie a skowronki potłucze. *Rej. Zw.* 57 b. niech się dzieje co chce. SKOWRONCZE, *ceia, n.*, piskłe skowronków, daß Junge der Lerchen. Skowronczęta. *Jak. Baj.* 267. SKOWRONCZY, *a, e*, od skowronków; *Boh.* skrablawý; *Vind.* škorianski; *Ross.* жавороночный, жаворонокъ, Lerchen. Niektórzy z bojaźni łacniej się poddają, jest to coś jak skowronże pole przy kobusie. *Lub. Roz.* 105. Lerchenjaß, Lerchenfang, Lerchenfreiben.

SKOWYCZEC, *-al, -y, med. niedok.*, Skowycac *contin.*; (*Etym.* [kwik 2], wyć); skohé, jak pies uderzony lub uderzenia się bojący. *Dudz. 21. Gn. Th.* 1008. winieln, wie ein geschlagener Hund, oder der sich vor Schlägen fürchtet; *Boh.* skučeti; *Croat.* szkovichem; (*Carn.* saskovinzham rociheror, ut *aves dum capuntur*). Jaki to żal, kiedy psina kochana skowyczy? *Boh. Kom.* 5, 46. Nie pójdzie tam pies, gdzie drugi skowyczy. *Pol. Syl.* 4. Kondel skowyczy. *Brud. Ost. B.* 4. Pies, coé owo tylko nie milcząc skowyczy. Niech ci się w porzet myślistwa nie liczy. *Bielaw. C.* 2. Pocznie się gniewać małpa i skowycac srodze. *Zab.* 16, 65. SKOWYRA, SKOWERA, *y, m. et ž.*, gdyraez, rzęda; ein Quarrer, Brummhart. Wójt chociaż się widzi prosta skowera, Do czasem chłystym poborecom o ziemię. *Rej. Zw.* 59. — *ž.* Skowyra, w wielu okolicach u chłopstwa pies, ein Hund. *X. Kam.* SKOWYRAĆ, SKOWERAC *cz. niedok.*, rzędać, gdyrać; quarren, brummen, tadelständig sein. (*Ross.* комарать дубаё, wydłubać, popsuc).

SKOZACZYĆ się, *ob.* Kozaczyć się.

SKRA, *ob.* Iskra.

SKRAB, *u, m*, chrapowatość, *n. p.* kory drzewnej, skropawość; die Ungleichheit, Söcherigkeit, *z. B.* der Baumrinde. SKRABOWATY, *a, e*, — o *adverb.*, skropowaty, skropawy, chrapowaty, *n. p.* o koraach drzewnych; böckerig, nicht glatt, *z. B.* von der Baumrinde. Lepiej pniak wyżej szczepić, gdzieby skóra gładka była, a nie skrabowata. *Crese.* 127. Na drzewie starym skóra skrabowata a chrapawa. *ib.* 127. Drzewo to list ma szeroki a skrabowaty dla gęstości żyłek. *Crese.* 457. U konia dobrego nogi mają równe być, a nie skrabowate. *ib.* 525. *SKRABAC, *SKRABNAC, *ob.* Skrobać.

*SKRACAĆ, *ob.* Skrocić. SKRACAĆ, *ob.* Skrećić.

SKRADAC, *ob.* Skraść. SKRADKA, *i, ž.*, co się ukrad-

kiem dzieje, etwas Verjohlnes. Snadnie zatrzeć imieniem bratkiem lub skradki, Jest mi z tobą dowora mówienia w ukradki. *Zebr. Ow.* 254; furta, że się skradamy, ukradkiem schodzimy.

SKRAJAC, *ob.* Skroić. SKRAJNY, *a, e*, SKRAJNI, *ia, ie*, na kraju będący, brzegowy, końcowy, ostatni; *Boh.* pokragný; *Sorab.* I zkrornie, (*cf.* skromny); *Hag.* krajni, (krajjanin, krajnik = granicznik, *cf.* Kraeczyk); *Ross.* крайний, (крайность ostateczność), крайний; *Ecel.* крайний, красатомилъ, (*cf.* *Graec.* ἄκρως); am Rande gelegen, äußerst. Skrajnie wszystkie tój tkaminy strony, Subtelną listwą w okrag były zobralone. *Ow. Ow.* 220. Skoro nasi do lasu weszli, Wołochowie drzewa niedorabane ze pniów spychają, począwszy od skrajnich. *Krom.* 561; *ub extremis Modrz. Buz.* 418. Obożny ma wędzić, wiele wozów rynekowych, a wiele skrajnych; jeżeli będzie w rynekowym rzędzie sto wozów, trzeba w skrajnym dwieście. *Tarn. Pl.* 295. Skrajna deska, *Vind.* kouzluhie, krajez; *Ross.* робыль, ein Edwarfenbret. — *Math.* Pierwszy i ostatni wyraz proporcji nazywają się skrajne, *extrema*; drugi zaś i trzeci średnie. *Jak. Math.* 1, 159. *Pstrz. Alg.* 2, 178. *Geom.* 1, 187.

SKRAPIAC, *ob.* Skropić.

SKRAŚC, skradł, *f.* skradnie *cz. jedult.*, Skradać *niedok.*, *Ross.* красть, крадывать, воровать; okraść, bestehlen. Gwałtu! skradnie mię. *Teat.* 24, 101. Kto cudzego nie oddaje, ten jako może skrzywdza, albo raczej skrada. *Grod. Dis. D. b.* Skradzionie kizptłej. *Petr. Pol.* 2, 46. — SKRADAC się żkąd; *Boh.* skraši se, skradati se; uchodzie tajemnie, vykradac się; sich wegstehlen, heimlich wegstehlen, wegmaßen. *Quo te surripis*; dokąd chcesz, dokąd się skradasz? *Macz.* Postrzegłszy matkę, skrada się i chce uciekać. *Teat.* 50, b, 54. — Skradać się gdzie, wkradać się; sich einstehlen, heimlich wehstehlen. Skrada się po ciehu na paleach, aly je taógl podsluchać. *Teat.* 52, d, 44. Skradł się ciehu pod obóz nieprzyjacielski. *Popr. Gn.* 1095. Skradać się muszę, jak wilk wchodzący do wsi. *Teat.* 52 b, 87. Do okna ciehom się skradła, i wszystkim widziela. *ib.* 54, 57. Ci dwaj przed sobą często się skradali, A o królewne króla nalegali. *J. Kahan. Dz.* 83. Mahomet, iżly go nie poznano, choć jawnym mataczem był, do prorockiego się płaszczyka skradł. *Żarn. Post.* 79 b.

SKRAWAC, *ob.* Skroić SKRAWEK, *wka, m.*; *Boh.* skrogek; okrawek, ein Absteckstiel, ein absteckmittenes Stückerl. Skrawek czystego białego płótna. *Perz. Cyr.* 1, 26.

SKRAZYC *cz. dok.*, Skrażać *niedok.*, *z. 1)* w krążki, lub talarki pokrajać, in runde Scheiben zerhacken. Włóżyz siut rózy świeżej nożem skrażając. *Crese.* 196. — *ž.* Skrażyć ziarno jakie na przetaka. *A. Kam.*, okrążyć uczynić, runden, abrunden. — *ž. 2)* Skrażyć jakie miejsce, okrążyć, schodzić, okolic; einen Ort umkreifen, umzirkeln, umwandern, durchwandern, durchkreifen, durchkreifen. Skrażyłem ziemię, i schodziłem ją. *W. Job.* 2, 2. Szatan przechadzał się, skrażył ziemię. *Bald. Job.* 1, 7. I *Leop. Joz.* 18. On-ci całą Afrykę skraży i Libya, Chcąc fortunnie odprawić swoje legacya. *Pol. Arg.* 710.

SKRĘCIĆ *cz. dok.*, Skrecać, Skracać *niedok.*; *Sorab.* 1. ro-madu szukam; *Bosn.* issukati, sukati; *Ross.* скрутить, ссучить, ссучивать, стростить, строщу, стращивать, спернуть, свертътъ, спершивать; krecąc spoić, spleść, zjammey dreben. Skrecony *Ecc.* сокращенный, штыи, сваный, сученый. Znak dobize skreconej niei, kiedy gladka, ścisła, i wszędzie równa. *Jak. Art.* 5, 225. Nie skracanemi włosami na się zalecać kobieta. *Earn. Kat.* 348. — § Skrecić, bokiem odkrecić, na bok schylić, odwrócić, *phys. et tr.*: wegdreben, utawend. Kary godzien, iż swe skrecił od Klarysy do Sylwy serce. *Zab.* 15, 491. Ból wielki skreca, mody ciśnie nogi. *N. Pam.* 25, 247 ściera, gdy się noga w nim kreć. — §. *Transl.* Skrecić co komu: stykać, zemknąć, zięcznie ukraść; fřicbigen, maufen, gefřidft entwend. Oto chustka twoja, któraś niedawno dla mnie skrećła gładko twój pani. *Teat.* 29, 85 Na wykierowanie zamysłów We Pana kieskę skrećłom. *Teat.* 5, 6, 15. — §. Skrećić kark *cz.*: zlamieć kark etc., daś Gmiff dreben. Lecząc na gnia-doszu, ledwo nie skrećłom karku. *Kniaź. Pocz.* 2, 198. Nogini mało nie skrećł, łaząc za turkawki na drzewo. *ib.* 5, 208 — §. Skrećić się: unbarsowanym być, ra-dy schić nie dać; fřid dreben, werden, mdt ju fřidn wřidfen. Ile razy chrześciane byli w równej sile, Turcy się zawsze skrećili. *Kłok. Tw.* 241.

SKRĘPOWAĆ, *ob.* Krepować. **SKRĘŚLIĆ**, 'SKRĘSOWAĆ', *ob.* Kresić, 'Kresić.

SKRĘT, *n. m.*, SKRĘTKA, *i.*, z. krecenie. Krecącego co, albo też krecenego co; das Dreben, der Dreber, etwas Gedrehtes, etwas, das sich dreht; *Ross.* ссучивание, ссучивая; *Ecc.* ссочание, ссучить, вєрнуть, ссученое утєнбууд, Postronok bywa o dwóch i o trzech skrętach, s'retkach: dwudrotowy, trzydrotowy; zweidrehtig, dreydrehtig. Skre-ty włosów. *Ital. Ov.* 87. pierścienie, kędzierze, bukle, loki, kęsy; die Krümmungen der Haare, Keder. Skrety węzłowe. *Przyb. Mitt.* 129. czołganie się węża skrętnie, daś gekrummte Strichen der Schlange. Skrety zwile strumienia. *Karp.* 5, 86. wężykowatości, die Krümmungen des Bachs. Dreźne skręty. *Ital. Ov.* 102. Skrętka pięta-gdy drobnych X Biel. (trabka). — Na skręty: chylkiem, gębiut. Ktoś leży, nie jak spłecy z wczasami zwykłym, Lecz na skręt obalony, i twarzą do ziemi. *Przyb. Ab.* 165. — §. Skręt pojarłowy. *Jak. Art.* 2, 288. ramie sznie, trzymające dyszel. *Tr.* der Arm, wenn die Wagen-drehsel steht. — §. *Anat.* Drugi paucierz karłowy zwie się zwrotnym albo skrętem; *epistropheus seu aris.* *Perz.* *Cyr.* 1, 51, *Bosn.* spjurića, pologinaj, zgłob od vrata; *Ross.* поворачокъ, der zwerte Rüdewirbel, der Drehwirbel. Skrety piszczela udowego, *trochanteres femoris.* *Perz.* *Cyr.* 1, 21, et 55 — §. Skreć, powrozek raz albo po prostu krecony. *Cn. Th.* 1008, ein cindest gedrehter Strif. Są to trzy 'skrzety (liny), które w największej szardze trzymają okręty. *Pot. Pocz.* 609. **SKRĘTNY**, *a, e.* (aistny, skrzętny, krecący się, krecony; *Ross.* поворачивный, drehend, windend, gedreht, gedrehtgelt. Reka Jehowy uczyniła węża skrętnego. *Budn. Job.* 26, 15. **SKRĘTOWA- TY**, zwrotny, *epistropheus.* *Perz.* *Cyr.* 1, 155.

SKREWNIĆ się z kim, *recipr. dok.*, pokrewnić się, fřid mit cinem verwandern. Miał z niema skrewnienie. *Indz.* 2 *Mach.* 5, 9. pokrewnienie, pokrewieństwo; Verwandernng, Edwänderchaft. Ligi wodzów skrewnieniem zawarte. *Parz.* *Luk.* 2. Boga z ludźmi skrewnienie. *Medl. Cd.* 11.

'SKRÓB', *iu, m.*, 'SKRÓBIA', *i.*, z; *Pol.* Skrob; *Ross.* сср-биро; §. 1. krochmal, das Kreimel, die Stärke, daś Stärkerel zur Stärke. *Syr.* 957. Nasi krochmal zowią skrobieni; a to właśnie Polskie słowo, nie od pierwszo-go skutku, który się przez krochmal rozumie, ale od skrobienia piących chust lnianych. *Syr.* 957. — §. 2) Skroby, krosty świezbiące, judende Blättern. Wszelkie parchy i skroby wódka ta goi, gdy nią będą wymywane. *Cresc.* 180. Lekarstwo pomocne przeciw skrobom, świezbon i wszelkiemu ospaceniu skóry człowieczej. *Urzod.* 51. **SKROBAC**, -ać, -ie, *cz. niedok.*, Skrobnać, 'Skrobnać *jedn.*: 'Skrobac *contin.*; (*Boh.* škrobati; *Słow.* škrahu; *Sorab.* 1. skrabacz, skrabnuć, žkribam, lodacz, wodacz, tef głodny; (schrofa grzeldo); *Sorab.* 2. kra-basch, kschalasch, schkrabasch, (schropa grzeldo); *Carn.* shkreiblām, shkreibam, shkreibtam, (shreibsz: nóż kieszonkowy, shkreibsz: szczytka; *Vind.* shkreibliti, shkribli, strugab, praskati; *Crat.* szerbeti, szerbim, che- ezati, choshem; *Ross.* ссрестъ, ссрєбу, ссрєбобитъ, ссєрєблнвать; *Cerm.* řbraren; *Victor.* scrabat; *Stec.* skrab; *It.* sgrabam; *Angl.* scrape, *cf. nostr.* skrzypać, skrzyp, skrzypnać; *cf. Germ.* řbruff; *cf. Lat.* scaber); laut řbraten, řbraren. Skrobac złoto. *Teat.* 46, 18. Skro-bić drzewo. *Cn. Th.* 1008. (oskroblywać). Język zamu-łony daje poznać, że żołądek należy przeczyszczyć; bo je-zyk skrobac, na nie się nie przyda. *Perz. Lek.* 72. — Skrobac ryby, czesć, czeźnowac; *Boh.* pletwati, (*cf.* pletwa; *Carn.* shkribām, řřřře řruppen. Czemu łuskę z ryb skrobaj? nicemam k temu jeno, że gdyby pierze mny, toby je skrobno. *Kelom. Tr.* 15 — Skrobac co psanego na papierze: wyskroblywać, řbrären. *Tr.* — §. Skrobac się w gł. we, dypać się w głowę, fřid im řbrę fragen; *Słow.* za ućlo sa škribat. W głowę się skro-bie, koczęptów delywa. *J. Bl. Ez.* C 5. Poglądając na to, w łeb się skrobac. *Jabl. Pab.* J 5. Myśl co rzecz nieborak, stojąc się w łeb skrobac. *Hj. Wiz.* 84 b. Hugo się skrobac chłop, ram się ruszy. *Ub. na Wój.* 17. *Słow.* I tam sa škribie, ledě hō nē switō; *solicita-tur etiam de eo, quod curare non debet.* — §. *Transl.* Skrobnać kogo, skrobic kogo: przytykać mu, przymawiać mu, ganić go; auf cinen řřřřel, ihn durđ die řřřřel řřřřen, ihn tadeln, ihn Verwūrje maden. Szabona rzecz jest skrobac a dotykać słowy tych, którzy mogą na prędce to odpłacić. *Eraz. Jez.* J 4. Skoro ty kogo skra-bniesz w jego poczciwości, Wierz mi żeć też przyczyni niemalęj pilności. Aby się gdzie dowiedział też twoich przypadków. *Hj. Wiz.* 188. — §. Skrabac się, drzeć się, przedzierać się, fřid mit Reß durcharbeiten *Fluctuari*, po wodzie się skrobac. *Mącz.* Niechże się za mną na dach paćcu skrabaja. *Parz. Trag.* 117. **SKROBACZ**, *a, m.*, który co skrobie. *Cn. Th.* 1008, *Vind.* shkreiblāuz, shkreiblar, praskavez, derkavez, strugavez, fřo-

bovez, strugar, der Schrauper, Schaber, Nadirer. SKROBACZKA, *s, ż.*, która co skrobie, die Schrauperin, Schaberin, Nadirerin; *Vind.* flakerblauka, strugauka. — *ż.* *Aliter:* Skrobaczka: SKROBĄDŁO, *a, n.*; *Sorab.* I. żółta; *Carn.* stergüla, shóbar; *Vind.* vustergezlka, sobazhiza; *Slav.* strugacsa; *Bosn.* strugacija, rakatesgia; (*Ross.* скребица grzebło); narzędzie od skrobania, *radula*, ein Schraupeisen, Schabeisen. Skrobaczki do zeskrobania nadpróchniałej kości. *Czerw.* 18. Skrobaczka u moździerzów i armat, łyżka żelazna do wyskrobania z komory wszelkiego nieoehodstwa. *Jak. Art.* 5, 516. Żołnikowi trzeba skrobać żelaznych, na kształt motyczki kończastej, ku wydrożeniu rymenki w formie. *Śleszk. Ped.* 515. Używali Rzymianie w łaźniach swych skrobaczek czyli drapaczek, na kształt grzebła, któreimi upoconych skrobano. *Füch. Sen. hist.* 4, 195. SKROBAK, *a, m.*; *Ross.* скребок, скребочек; rzezak, nóż od skrobania. *Cu. Th.* 1008, das Schabemeffer. SKROBAMINA, SKROBINA, *y, ż.*, oskrobana, oskrobanego co, ein Abfahbel. Skrobiny z skórek melonowych. *Syr.* 1185. *ż.* Skrobamina, skrobina w pisnactw, wyskrobanie; ausgefrachte Stellen in einer Schrift, radite Wörter. Uchyła się testament, gdy poprawy i skrobaniny w istotnych punktach w sobie zawiera. *O-tr. Pr. Cyp.* 4, 175. SKROBILIĆ *cz. niedok.*, skrobią czyli krochmalęm zaprawić.

Pochodź. doskrobać, naskrobać, oskrobać, oskrobiny, odskrobać, poskrobać, podskrobać, przeskrobać, przyskrobać, rozskrobać, uskrobać, wskrobać, wyskrobać, zaskrobać, zeskrobać.

SKROCHMALIĆ, *ob.* Krochmalęć.

SKRÓCIĆ *cz. dok.*, Skracacé *niedok.*; *Boh.* skrotiti, skratiti; *Slav.* skrotiti, skrocuti, *Sorab.* I. wokuschäm; *Carn.* okkrajsham; *Vind.* odkratkiti, odkrajhiti; *Croat.* zkratiti, zkrachujem; *Bosn.* skratiti, uskratiti; *Rag.* skratiti; *Ross.* скрочить, скрочивать, прекратить, прекращать, окоротить, окорачивать, смизнить, смизрять, прощкорить; *Ecc.* сѣкратити, скращаю, сократити, укоротити, убавити, прикroachу, упрочно; krótszym uczynić, *pr. et fig.* kürzen, fürzer machen, verfürzen, abfürzen. Rzecz skracając, nie wspomina o dalszym szczegółów. *Groch. W.* 195. Nie skracaj mak dla niej. *Teat.* 5, 155. Dla rozpustowych niewieścimichów służbę bołą skracacé, i jakoby na jełnej nodze stojąc odprawowacé. *Pan Kam.* 90. Praca lata skracca. *Mm.* 71, 597. Boże, nie cienié odwracacé Twarzy od ubożiego, ani rękę skracacé. *Prot. Jit. B.* 2. *Kant. Gd.* 14. ręce skurozyć, stuhé, nie otworzyć jéj na wsparcie. Niósłabyma w eniach, ani osłabiała w potędze ręka boska. *Palmod.* 72. nieukróconu, niehamowana, nieokreślona; unbegränzt, unbefränkt. — *ż.* Skracacé, hamowacé, ukracacé; hängen, hängen. W munsztuku a wedzidle czeluści ich skróć. *1 Leop. Ps.* 51, 9. (uzdą czeluści ich zowrzyj. *5 Leop.*). Skrócié mieczem bożycnych ludzi. *Tr.* SKRÓCENIE, *Subst. verbi*, (*Slav.* sužycnost, sužovatka, stohatelka konstrukeya); *Croat.* krochénye, ukrocheye; *Bosn.* kratiina; *Rag.* kratiina, skratiza, skrachija; *Ross.* сокращение, сокращенность; §. a) даё kürzen, Abfürzen. — *ż.* b) Compendium,

krótki zbiór, ein fürzer Jubegriff. Rzym był wszystkiego świata skróceniem; co jedno po wszystkim świecie było, to się w Rzymie znalazło. *Sk. Dz.* 28. SKRÓCICIEL, *a, m.*, który skraca, der Abfürzer, Berfürzer, Befürhrer, Hänger, Bänderer; (*Slav.* skrotitel *domitar*, krátulka, krátitelka *syllapsus*); *Rag.* kratitegl, skrachjalaz; *Croat.* szkratitel, krotitel, ukrotitel; *Ross.* сократитель. Kromer skróciacielem jest Długosza. *Czart. Myśl.* 6 *ab-breviator*, wypisnik.

SKRÓDLIĆ, SKRÓDLIĆ *cz. niedok.*, [*russ.* skorodyty; *ross.* скородить *riaz*; *Etym sanscr.* kr- rzuć 2]; (*fortassis a gruda*); włóczyć ziemię bronami, bronowacé, den Aker eggen. Oko miéć trzeba, gdy chłop skrudlił abo bronowami włóczy, wiele razy na jeden zagon obróci brnę. *Huur. Sk.* 12. Pizewraca i skródził ziemię, aby sad. *Radz. Jes.* 28, 24. Rolnik radli, skródził, ugerzy, odwraca. *Klon. Wor.* 77.

SKRÓLIĆ *cz. dok.*, Skracacé *niedok.*, Skracacé *contin.*; *Boh.* skrotiti; *Rag.* skrotiti; *Ross.* сирочить; wedle miary ukroić, krając do miary przystosowacé, zůbnetzen. Jak chcemy, tak skrojemy materya, która pod na-zę dostanie się rękę. *Teat.* 18, b, 65. Ziola zlarzone, część z korzeniem zdrowym Wyrzywa, część sierpkiem skrawa mioszdzowym, *succidit* *Zobr. Ow.* 167. odrzynu, abůbnetzen. — *Fig.* Skrój się Dorotko na model tych ptaszków, którzy powzecznie mié dajem ga-zków. *Zab.* 10, 102. Zubił, ułóż się, uformuj się, bude się nad dziełem Mistrze. — *ż.* *Aliter:* Kartę komu skróć, pskus mu wyzadzacé, einem eiten Strich fñelen. Nie tak to łatwo teraz komu kurtę skróć. *Teat.* 15, c, 156. *Wyg.*

SKROM, *a, m.*, sadła z zajca, który nie tak w kuchni używany, jak bardziej w aptekach, lub w domu gospodarze trawiają; ten przychodzi do rany jakowej, żeby ogień wyciągał i goił. *Wiel. Kuch.* 128. yelenidm, er auf die Wunden zu legen, *ob.* Skromny zajca; tłusty; *cf. Ross.* еспоракъ polawa w poście zakazana. SKROMIĆ *cz. niedok.*, uskramiacé, hůbnetzen; mañten; (*Boh.* skrowniti, uskrowniti *namiejszye*, *cf. skrócié*; *cf. Ross.* екорочить, екорочивать dawacé komu z mięsem w postny dzień, екорочиваетъ jěsú z mięsem w postny dzień. Wroźona zapalezywość Miesowu miékozyć, blagać, słomę i usmierzacé mają. *Ber. Dek. A i b.* Bana g racé skromną, i pragmieme gaszą. *Cresc.* 227. Trzeba, żebyś skromił wszystkie zbytki. *W. Post. W.* 5, 185. Pan wielkich trzól, przecie się nie skromi. No i daj tylko eulza się Jakom. *Lazar. H. S.* 289. Są ludzie, są urodzili na to wyznaczone. Aby te wszystkie serwa były skromione. *Raj. Wz.* 102. Alasny skromili a krócieli w sobie nadte myśi swoje. *W. Post. P. p.* 4. Kto chce być tylko za możnego mioty, No li skromi afekt na gnów wyuzdany. *Bardz. Bet.* 74. SKROMIŃŚ, *a, m.*; *Ross.* екорочивъ; człowiek skromny, eichy, ein itiller, hűbnetter Mensch. Strzeżnie się tego skromnusa. *Zab.* 15, 286. *Tęb.* (cicha woła) SKROMNOŚĆ, *ser. ż.*; (*Boh.* skrownost *parritas*, *parsimonia*; *Slav.* skrownost, chůtnost *ecquitas*; *Sreb.* I. króma *margo*, (*ob.* Krócié, skrócié); *Boh.* mřnost, šetrnost; *Sorab.* I.

zmęromnoŝ, (cf. miernoŝ, pomiernoŝ, cf. mir); *Carn.* pohlevshena, rasbor, resbor, (cf. rozbiór); *Vind.* pohle-
 unost, resberitnost, reslozhlivost, reslosheznost, mo-
 drust, zhednost; *Croat.* Croat. rozlóg; *Ross.* скромность, сми-
 ренность, смиренность; umiarkowanie, układność w oby-
 czajach, łagodność, (oppos. zuchwałość): die Bescheiden-
 heit, Zittsamkeit. Wdzięczna jest skromność; gdy postać
 ułoży, Zda się, iż nowych z nią wdzięków przybyło.
Kras. Ant. 45 Skromność wielkim towarzyszy, Małych
 najzuchwalsze kroki; Siedzi nie raz słowik w ciszy,
 Kiedy w lesie krzeczę sroki. *Kras. List.* 2, 40. — Skro-
 mność w życiu, mierność, umiarkowanie, (oppos. zby-
 tek), Maßigkeit. Nieskromność, mostwora, intemperies.
Ch. Th. 525. Skromność w dostatku poznać, nie w
 nędzy. *Cn. Ad.* 1045. Skromność w życiu, zdrowiu
 dogadzająca, miarkowanie zdrowia życiem, *dieta.* *Cn.*
Th. 1009. SKROMNY, a, e, SKRÓMNIUCHNY, a, e,
 SKRÓMNIUSIEŃKI, SKROMIUTKI, a, ie, *intensiv.*, SKRO-
 MNIE *adverb.*, SKROMNIUCHNO, SKROMNIUSIENKO,
 SKROMIUTKO *intens. adv.*; (*Boh.* skromný, skromněj-
 šy; *parvus, exiguus, parvus*; *saukromný separatus, secretus*;
Slov. skromný *exiguus*; *Sorab.* 1. zkromně *marginus*,
 (ob. Skrajny, skroić); *Ross.* скромный, (cf. skrowity, *Elym.*
 krój); (cf. *Ross.* скромный w poŝere zakazany do je-
 dzema; *Ecll.* скромный zewnętrzny, ob. Skrajny); w
 obyczajach, postępkach niezuchwały, niepyszny, niehar-
 dy, umiarkowany; *Boh.* mjrny, šetrny; *Sorab.* 1. po-
 měrnofěžwě, změrně, lutoŝwě; *Carn.* polleva; *Vind.*
 mōler (nałdy), rezloszhen, reslozhlu, resberiten, zhe-
 dno, *Ross.* cf. *Ecll.* смирный (ob. Smierzyć), смирен-
 номуудры, цѣловѣдъ, bescheiden, fittsam. Odpowiedział
 im skromniuchenko. *Banal.* O 2 b. Panna skromni-
 ucheno płakała. *Luszp.* 24. Skromniuchenko. *Zam. Gosy.*
 Przypomnieć dobrodziejstwo niektórego czasu możemy,
 ale ze wstydem, skromniuchenko. *Gorn. Sen.* 557. Lża
 boga na każdy dzień bluźniercy nieskromni. *Kanc.* Gł.
 178 — 2. Skromny, skrowity, niezbytni, mierny, umiar-
 kowany; mäßig, gemäßigt. Skromne opatrzenie żywno-
 ści; skromne życie; skromny łankiet, obiad, wiecezera;
 skromne życie lepsze, niż lojnc. *Cn. Ad.* 1040 *etc.*
 Dzieci przyzwyczaję zimno skromnemu; bo zimno mier-
 ne zdrowsze je czym, niżli gdy ustawicznie w ciepłe
 kisa. *Petr. Ek.* 94. — Skromny w życiu, skromno,
 trzeźwo żyje. *Cn. Ad.* 1045, *Ross.* скромничая, скром-
 ничать, смиренномуудрствовать; *Ecll.* цѣломудрствую,
 mäßig, mäßigern; obeszły, mierny. — Nieskromny, nie-
 stworny. — 2. Venator. Tlustego zajaca myśliwy zowie
 skromnym. *Klm. Fl. E* 2. *Kelow.* 26. *Kras. Pod.* 60,
 (cf. kuropatwa piezna). Skromny zajac, u myśliwych
 tłusty; od skromni: tustość zajacza. *Magier. Mskr.* Sar-
 na i zajac skromnie się mówi, a nie tłuste. *Chamel.* 1. 80.
 SKRON, i, z, SKRONĀ, *plur.*, [z *loc. cranies* 2]; *Boh.*
 žldawiny, žlowiny; *Slov.* židowiny, židowini, sluchi,
 sluchy, spānek; *Sorab.* 1. žkrona, spano, *dual.* žkrona,
 spani; *Sorab.* 2. psiki, (cf. pieski); *Carn.* sēnz, (cf. sen);
 (*Vind.* skranja, podbradek: podbrodek, skrenje, brada:
 broda, mentum, skranjthe: żuchwa); *Vind.* fenzi; *Croat.*

szlepe oko, szlepođehje; *Rag.* vezi, sljepoenize, sleepe
 oko; *Slav.* slīpe oesi; *Bosn.* sljepe oćci, mjesto ū gla-
 vi, ghdje su vezovi, (cf. więzy); *Ross.* високъ, висо-
 чекъ, *vulg.* виски; *Ecll.* скрѣпна, скрѣпни, обочіе; (cf.
Graec. χοῦρον, χοῦρον caput, cf. *Graec.* χοῦρος); częŝci
 boezne głowy, tempora. *Kirch.* 5, der Schläf, die Schläfe
 zu beyden Seiten des Hauptes. Raczcie mię w łasce i
 w swęj zachować obronie Aż do późnego wieku i do
 białej skronie. *J. Kchan. Ps.* 102. Od dzieciństwa, aż do
 siwych skroni, żyj światobliwie. *Birk. Chodk.* 55. Od
 pierwszej młodości, Aż do swęj białej skroni i późnej
 starości. *Groch. W.* 552. Dwie żyły na pieskach albo
 na skroniach z obudwu stron. *Spicz.* 192. SKRONIO-
 WY, a, e, od skroni; *Ross.* височный, zu den Schläfen
 gehörig. Kości skroniowe. *Krup.* 1, 52. Myszka skronio-
 wa *Kirch.* 120.

SKRÓPAWY, SKRÓPOWATY, a, e; (*Ross.* скропки - łata-
 nina, kawałki złe spojone); skrabowaty, chrapowaty,
 chropawy, (ob. Skrab); felpferig, höfperig, nicht glatt. *Du-
 meta Stoicorum*; miejsca skrapowate a ciężkie, niekrze-
 czne. *Macz. Levis*, gładki, nieskropowaty, *ib.* SKRÓ-
 PAWOŝĆ, ści, z, chropawość, die Raufigkeit. *Ferri ri-
 gor*, skrapawość, surowość. *Macz.*

SKRÓPIC *cz. dok.*, Skrapiać *niedok.*; *Boh.* skropiti; *Carn.*
 shkropim, shkrolim; *Croat.* skropim, kropim, oskroplyū-
 jem, skropenye; *Bosn.* sekropiti, sekrappati, (sekrappa
macula); *Rag.* setrpati; (*Ross.* скропить polatać parta-
 czo); pokrapiać, polewać; beiprißen, beiprenzen, begießen;
Ross. окропить. Zadrzał, jakby go zimnym mrozem
 skropił. *Pol. Zac.* 192 Skrapiana obcheże łzami, które
 płacze wasz z oczu moich wyciska. *Zab.* 14, 522. Bę-
 dzciecie mieli dosyć chleba, Ale go potem ciężkim skro-
 pić trzeba. *Jabl. Tel.* 174. Wielkie podległości Syam-
 skiej korony Kręłym strumieniem skrapia Mena rzeka.
Przyb. Luz. 524. t. j. wily, der Fluß mäffert das Land.
 — 2. Tr. fig. Psa tak skropił baranikiem, że skowyc-
 zał. *Boh. Kom.* 5, 65. tak złoł, skóre mu złoł, wy-
 garbował, er gerbte ihm das Fell durch. — 2. *Aliter. fig.*
 Nie skropisz tego święconą wodą. *Rys. Ad.* 42. *Budn.*
Apoph. 12 nie zmyjesz tego, nie przepiecie-ć się to,
 nie odrze-ć się susho; den Schandfleck wirst du nicht weg-
 fröhlen, den Fleckler nicht gut machen.

SKRÓPKOWAĆ kartę, to się dziś zowie fortunę zrobić.
Teat. 14, 100?

SKRÓŝ, ob. Wskroŝ.

*SKROWISZCZE, a, n., [z *cerk.* сѣровище 2]; *Ross.* co-
 ровище; skarb, der Schatz, die Schatzkammer. Mówią,
 zkad ma pieniądze ten pan? a on iszeze Do zamku się
 wrywając, Grabine skrowiszczce. *Klon. Wor.* 17.

SKROWITY, a, e, SKROWITO *adverb.*; *Boh.* skromny,
 (*Elym.* krój); niezbytny, mierny, skromny; mäßig, nicht
 übertrieben, fōhelt und recht Opusca meza cale dobre-
 go i skrowitych wiele obyczajów. *Mon.* 69, 414. Wy-
 miasłość nieskrowita krwawe stanowi prawa. *Zab.* 1, 121.
 niepołamowana, niestworna; ungemäßig, übertrieben. Nie-
 skrowita nadęty pycha. *Zab.* 1, 115. Nieskrowita swy-
 wola ni pldi ni latom przepuszcza. *Zab.* 1, 152. Wie-

czystym być poddanym żądź nieskrowitych i gnuśnego ospalstwa. *Zab.* 1. 161. — §. Nieskrowity, nieobyczajny, nieskromny; ungefittet, unbehcheiden. Od rozmnu odeszłego nieskrowite słowa. *Pilch. Sen. gn.* 545. Czas nieskrowity, Aby stał przed sąd boży dał mu rok zawity. *Kotak. Cat. B* 5. Szpak nieskrowito po gałązkach lata. *Banial. J* 5.

SKRUCHA, y, ż., skruszenie serca; *Boh.* skraußenj, skrausenost *contritio*, Zerfuhrigung des Herzens, Reue und Leid für die Sünde; *Sorab.* 1. rofkaczi, (rofkajem *poenitentiam anxie ago*, cf. kajać się); *Carn.* skruzhenje, grevenga; *Croat.* skrúsenje; *Rag.* skrúsenie; *Ross.* corruptione, (крупшение згызота), повинная, повинность, (cf. powinność, cf. wina). Kiedy człowiek za grzech żałuje, a go sobie obrzydzi, to zowiem skruha. Ta skruha jest zmięczenie serca dobrowolne. *Sł. Kaz.* 110. Wzięli to słowo na podobieństwo od rzeczy widocznych cielesnych, które kamieniem albo czym twardym skruszone bywają. Żadnej inściej żałosci, czy to z śmiereci przyjaciel, czy dzieci, czy żkąd mań pochodzących kłopotów i frasunków, skruha nie zowiemy, jedno żal z utracenia łaski bożej. *Karn. Kat.* 220.

SKRUDLIĆ, ob. Skrólić.

SKRUPIC *cz. dok.* zemle grubo, jak krupy. *Włod.* szrotować, das Getreide idroten, gróblit mahlen. — *Proz.* Jednemu się zmiele, tobie się skrupi; komuś ci się zmiele, tobie się skrupi. *Cn. Ad.* 511 na wilka okrzyk, a wrona świnie bezpiecznie skubie; alle erucum pretium sceleris tulit, hic diadema; dem einen geht es für genossen bin, der andere muß es bußen. Starosta może dacie tajemnicy; jejności się to skrupi, a mnie zmiele; ja pojąją, a mnie z domu wypędzą. *Teat.* 51, 56. Ta-li snadź enocie twój będzie obrada, Ze tobie skrupi a innym się zmiele. *Chroś. Luk.* 42. Niech się to na tobie skrupi, jeśli Zofia kochasz ezule, Idź na mieczu, idź na kule. *Zabl. Zab.* 72. Tak się rozbój Atysowi skrupi. *Pot. Syl.* 545. Fortuna spytluje zlemu, niż dobremu skrupi. *Pot. Syl.* 51.

SKRUPUĆ, ob. Szkrupuć.

SKRUSZEĆ *neutr. niedk.* kruchym się stać, mürfe werden. Tatarowie mięsa nie gotują, tylko pol kullbakę włożą, a gdy tak cały dzień między potem szkapim a ciepłem bulzkim skruszeje, dopiero jedzą. *Kłok Turk.* 74. Tylko zwierzyna skruszyła dobra. *Froh. Ad.* 18. — *Fig.* Skruszała minka. *Zab.* 16, 160. minka rzadka, pokorna, eine demüthige Miene. **SKRUSZYĆ** *cz. dok.* Skruszywać *contin.*, pokruszyć, zdruzgotać, rozbić na drobniak; *Carn.* smenzam, zerfuhrigen, zermalnen, zerbröckeln. W wielkiej trzeba były. Aby na drobniuchny proch skruszywano były. *Ow. Wiry* 111. Wymierzone drzewo o jego tarcz skruszył. *P. Kebab. Or.* 1. 551. Duńczyki wielką kłęską polid, i ono moenie i srogie ich wojsko skruszył. *Sł. Dz.* 858. — *Fig. transl.* Maż w rycerskich sprawach skruszony. *Czech. Tr.* 111 skruszały, ówierzony, przetarty, zrobiony; geübt, abgearbeitet in etwas. — §. Skruszyć się = skrucho mieć, żalować, żoś zgryzysł; *enteri*, *compungit.* *Cn. Th.* 1009. skruszyć serce, ein zerfuhrigtes

Herz haben, Reue und Leid empfinden. Skruszmy serce swoje żalem prawdziwym, wołajmy do pana o odpuszczenie grzechów. *Damb.* 401. Skruszony, skruha przejęty, *Croat.* skrússen; *Rag.* sarmessen; *Slav.* razglavljen; *Vind.* sgrivan, guuny, ogriwan; *Evel.* буроымленутии. Nie do skruszenia, ztwardziały *lioss*, неразкаянный. **SERUSZYCHEL**, a, m., podruzgotacz, który co skrusza; der Zerfuhriger, Zermalmer, Zbawiciel nasz, weża staroego skruszyciel. *Bial. Post.* 75; skruszyciel zdraycy rajskiego. *ib.* 20.

SKRUTNY, a, e, **SKRUTNIE** *adverb.* Okrutny *qu. v.* sroga; graniam, schrecklich. W skrutnych ranach spiekle krwi srogo wszędzie były. *Kehow. Ros.* 59. Nie postrzegł przed nogami skrutnego weża. *Ow. Wiry.* 472. Nowym strachem potwożona skrutnie. *Ow. Wiry.* 468. Zapłakała skrutnie. *Ow. Ow.* 465. Uderzył go w słachetne pierśi skrutnie. *ib.* 481. Sisyphus dźwiga kamień skrutny. *Ow. Ow.* 500. Nad wielorybami Leżąc, przyeiska skrutnie ich grzbiety łokciami. *ib.* 49.

SKRUTYNUM = wywiedzenie. *Stat. Lit.* 546, wywód.

SKRWAWIĆ, ob. Krawawić, Pokrawawić.

SKRYBENDA, y, ż., bazyranina, Geldreiber, Schreiber. Ktoż mi moje skrybendę nagrodzi? (mowa instygator. *Teat.* 7, 125. Drwie ja ze wszystkich lekarzów, z ich rad, z ich skrybendy. *Zabl. Amf.* 65. z ich receptów, **SKRYBA**, **SZKRYBA**, y, m., **SKRYBENT**, a, m., pisarz, pisarsznik; *Vind.* pšavez; *Ross.* писавшій, der Schreiber. — *Apul. Judaeus*: W pisane uczoney, der Schriftelehrte. Skrybowie i Farzeuszowie. *Zabl. Test.* 404. Skrybowie żydowscy, a skrybentowie dzisiejsi. *W. Post. W.* 5, 121. Na stoicy Mojżeszowej zasiadali skrybowie, t. j. w zakonie uczeni wykładowcy. *Bial. Post.* 105.

SKRYĆ *cz. dok.* *Boh.* skryti, skreyti, skrywati; *Viel.* skriti, sakriwati; *Croat.* skriti, skriti, skryvam, zkriti, zkritvam; *Rag.* skritti; *Bosn.* skrititi, sakrititi; *Dal.* szkriti; *Ross.* закрыть, сокрыть, скрывать, скрывать; kryje schować, ukryć verbergen, verheiden. Trudno skryć co na wzroczu. *Pot. J.* 86. Skryty, *Sl. v.* skryty, skriti; *Vind.* skrit, skryvam; *Carn.* skryva, skryvaj; *Croat.* skritiven; *Rag.* skroyva, skroyvit, skroyven, z klogneat; *Dal.* skroyviti; *Ross.* cкpываеиути, cкpываиути cкaдъ. *P. J.* cкpываиути, cкpываиути. Nie on mi skryty, a ja se mi ukryty. *1. Le. Luk.* 12, 2. (krytych i krytych ma sicut pokritu, bo rhos malu v m. ckritych. Skryty się do almy w ogrodo. *T. J.* 52, 7, 11. Skrytych dży oń wywodzi. *ib.* 5, 11. etc. ckritych i krytych. me, behaltene. Zmieni. Skryta i me n. ckritych. *Cn. Th.* 1015, cf. tajemny kol - bęszy. Skryte i me n. krytożycieźne. *ib.* (enota zakryta nie me wyży, swiecy pod kancem. — *Fig.* W cichy kętyk, gły się skryć. Władze czej swiechody zażyje *Braz. Tr.* 510. (dł się odłam od swiata). Nadzwa się w kąk skryła. *B. J. O. T. I.* znikła, die Hoffnung ist verduunden. — §. *Adver.* Skryte mijsce, gdzie się można skryć. *Intebrosus locus.* *Cn. Th.* 1010. wo man sich verbergen kann, verheiden, heimlich. §. *Metaph.* Skryty, u p. ckrityk, który swe myśli, zamysły kryje, nieotworzysty, zawarty, w sobie zamknięty,

ein verdeckter, versteckter Mensch; *Vind.* skriun, skriun-then, mouzheun; *Bosn.* skrovni, potajni; *Ross.* скрытый. (*Boh.* škritek, křitek *lar, lares.* božek domowy). Pan Dorymo nadto skryty oczom moim, znać, że leka się ukazać tym, czym jest. *Teat.* 49. b, 7. — SKRYCIE, ia, n., *Subst. verbi.*, §. a) *actio*, krycie, daš Verbergen, Verstecken. — §. b) Skrycie, skrytość, skryte miejsce, tajnik. *Cn. Th.* 1009; *Bosn.* skrovsete, mjesto potajno, ein verbergener Ort. — §. c) Skrycie, *Adverb. partic.* skryty - skrytym sposobem, tajemnie; heimlich, versteckt; *Vind.* skriunu, skriuno, skriulnu, naskriunem, skriulhi, skriwoje, natihem; *Slav., Bosn.* sakriveno, skrovito; *Croat.* szkröveze; *Dal.* szkrovito; *Ross.* сокровенно.

SKRYPT, u, m., SKRYPIK, a, u, m., *dem.*, pismo komu dane; *Ross.* бумага, (cf. kabała); eine Schrift, schriftliche Anstellung. Ten skrypek mój. *Żebr. Zw.* 444. SKRYPTURAE, SZKRYPTURAE, u, m., SKRYPTURALIK, a, m., *dem.* (*Boh.* skrypturálek; *Vind.* skriptural); sezyryk, daš Jechermesser, (*Wayer.* Schriftmesser; *Tation* scripsachs; *Monsce* scripmesser). Skryptural, nożyk, którym pióra temperują albo rzezą ku pisaniu, *scriptorius gladius.* *Mącz.* S. mezcennika poganie znaczkou zawiesili, i skrypturalikami kłóć i rznąć kazali. *Sk. Żyw.* 492. *Petr. El.* 4. Rzeczonał karty skrypturalom pisarskim. *Leop. Jer.* 56, 25. *Podz. ib.*

SKRYTKA, i, ś., *Boh.* skrytka; tajnik, miejsce skryte; der Schließschlüssel, der Verbergungsschlüssel. Napadł ja w skrytce. *Zob.* 15, 185 SKRYTOPEŁCOWE rośliny są te, których części owocowania są niepewne, *cryptogam.* *Bot. Nar.* 460. mit verbergendem Geschlechte. SKRYTOŚĆ, ści, ś, rzecz ukryta, miejsce ukrycia, ukrycie, nieotworzyłość, nieotwarłość; die Verbergtheit, das Verbergene, Versteckt, die Verstecktheit, Heimlichkeit; *Boh.* skrytost; *Vind.* skriunflost, skriunflina, skriunost, skriunust, skriuno rezhi, sakriunost, sapertajenost; *Rag.* skrovitos, skrovnos, ukrad; *Ross.* скрытность, сокровенность. Bóg objawca skrytości. *Parn.* 154. (cf. przykrytość). Tobie są wiadome wszystkie skrytości nasze. *Stas. Num.* 2, 101. Zawsze bywa, że się wszelaka skrytość nakoniec odkrywa. *Trzeb. Ś. M.* 125. Skrytości, trudne rzeczy, od prostaków zakryte. *Petr. Her. F.* 5. Chytra skrytość. *Past. Fid.* 18. Skrytość tylko złości sprzyja; niech ją moralna nauka między grzechy główne położy. *Stas. Zamej.* 20. SKRYTY, ob. Skryć.

SKRZĄCY, ob. Skrzyć, Iskrzyć. SKRZĄTWA, ob. Skrzętwa.

SKRZAWY, a, e, jaskrawy, skrzący, iskrzący się, funfelid. — *Fig.* Przypadek ten i z skrzawych żrzenie perły męskie leje. *Zab.* 14, 270. z iskrzących się od gniewu.

SKRZECZEĆ, -ał, -e, -y, *med. niedok.*, SKRZEKOTAC, krzekac, skrzek wydawać; *Boh.* škreceti, škřechi, křehotati, křehotám, křehocy, řehotam, řehotati; *Sorab.* 2. rägataseh; *Carn.* ragotati, ragózhem, raglám; *Vind.* reglam; *Croat.* regechem, kreschim, krechim, kverachem; *Dal.* krakoehyem, skvarehim; *Hung.* regetek; *Bosn.* krakechjati kako sgjabbá; *Rag.* skvarejati,

skvarejatti, krakechjati, krakoehjatti, karkocchjatti; *Ross.* скрежатаѣ, стрекотать, стрекочу; cf. *Græc.* κρόζω; (*Etym.* vide sub krzyceć); einen Inarrenden Ten von sich geben. Żołny nie mało skrzeczały. *Banial. J.* 5 b. Orzeł ogromnie skrzecze, nie jak gołąb' grucha. *Przyb. Ab.* 22. Bąk beczy, kaczka kwaka, gęś gęga, łabędź skrzecze. *Tot. Saut.* 89. Sroka skrzecocze. *Fredr. Ad.* 416. *Chrośc. Fars.* 14; (sroka krzekce. *Simon.*). Skrzeczą tam nieloperze. *Tward. Wł.* 29. — Skrzecza żaby, rzegocą; *Ross.* квакуть, квакать, заквакать, die Kröche quäcken, (wredetefš). *Hawr. Sk.* 590. *Dudz.* 21. Kiedy żaby z rana skrzecza, będzie deszcz. *Kluk. Rosl.* 5, 90. Małpa, gdy ich ujrzała, Tak jako ona zwykła, na nie skrzekotała. *Papr. Kol. T.* 2 b. — §. *Fig. transl.* Darmo się kachna gryzie, darmo na mię skrzeczy, Nie mówię ja, że szpetna, gdyż jest w samej rzeczy. *Kehow. Fr.* 48. SKRZECZEK, eka, m.; *Boh.* škřeček, křeček; *Carn.* kërshëk; *Sorab.* 4. schunk; *Dal.* kriez; *Croat.* kobilicza, (cf. kobylka); *Ross.* хомакъ, карбышъ; §. 1) mysz ziemna wielka, chomik, mus *erictus* *Linna.*, der Hamster. *Zool.* 548. — Skrzeczek jaszczurka. *Lad. II. N.* 54. eine Art Eidechsen. — §. 2) Skrzeczek - krzaczek wyschły, różgi suche, susz, dürre Reiser. Kości moje jako skrzeczki we mnie uschły, sicut cremum. *Wróbl.* 254. — §. 3) Skrzeczki, skwaraki, gepregelte Spedgriefen. *Tr.*, *Ross.* вытонки, cf. wytopić SKRZEK, u, m., §. 1) skrzeczenie, ranbëš, Inarrendëš Gęłone; (*Boh.* škřehot; *Sorab.* 1. reskot; *Croat.* křechánye, regetánye, křehotánye; *Dal.* krakotánye, karkochánye; *Hung.* regetés). Orłowy skzek, *clangor.* *Mącz.* Skrzek żab, skrzeczenie, rzekot żab. *Dudz.* 72 daš Gekrächere der Kröche. — *Aliter.* Żabi skrzek, (*Dudz. manuall* kzek), jaja żabię łęgą ślizką odziane. *Zool.* 75. et 204. Kröchelaich. (*Eccl.* cirkak, харьотина). — *Fig. transl.* Rzyuc na trzech panów pozwól bez skrzeku. *Chrośc. Loh.* 5. nie mrucząc, ohne Murren. Skrzeczenia, szemrania, obmowy sławy ujmujące monarsze, są największa zbrodnia. *Mon.* 75, 592. — §. 2) Skrzek, krzak; Gekräch, Strauch. Nad brzeźnemi skzeczki świnią znajduiesz. *A. Kehan.* 74. "SKRZEKOLEJ, *Græc.* κροβόλας, żaba. *Przyb. Balr.*

SKRZELE *plur.*, oskrzele, u ryb, otwory rogową pokrywką okryte, pod którymi się naczyina oddychalne znajdują. *Kluk. Zw.* 5, 87; *Croat.* křileza ribja, křelyuti; *Bosn.* křileca, křeljuti; *Dal.* křelyuti, (ob. Skrzydło; *Etym.* kryć); die Kiemen, Kiemenbren, (*distug.* płetwa). — "SKRZELO-NOSZY, a, e, n. p. Skrzelonosza ryba. *Otw. Ow.* 552. — SKRZELOWY, a, e, n. p. Skrzelowa pokrywka. *Kluk. Zw.* 5, 87.

SKRZEMIENIEĆ, ob. Krzemienieć. SKRZENIE, ob. Skrzyć, Iskrzyć.

SKRZEPIC, ob. Krzepić. SKRZEPŁOŚĆ, ści, ś, skrzepnienie, stęzenie, zdrętwienie; daš Erstarren, Erstarrwerden. Ziele to skrzepłość i zbieżenie krwi rozgania. *Syr.* 245. SKRZEPNAĆ, SKRZEPY, *Ross.* окрѣлннй, n. p. Nie zagrzej się skrzepły od zimno. *Mon.* 71, 794, ob. Krzepnąć. SKRZEPT, u, m., n. p. Obszłali się sąsiedzi, to pieczenia, to głowa, kiszka, schabem, skrze-

ptem. *Pot. Jow.* 115, *ob.* Pokrzept, pochrzept, pochrzeczina, *cf.* grzbiot.

SKRZESAĆ, *ob.* Krzesać. *SKRZEŚLIĆ, SKREŚLIĆ, *ob.* Kreslić. SKRZESZ, a, m., [rodzaj płaczków, eine Art Auchen; *cf.* *Sorab.* 2. skiesz topić; *niem.* kröpfen skwarzyć 2], n. p. Sama skrzyszów napiekła, on też zaślął skopu. *Pot. Jow.* 2, 51.

*SKRZET, *ob.* Skret. *SKRZETA, *SKRZETWA, SKRZĄTWĄ (*Biel.*), y, ż., zatrudnienie, uwijanie się, staranność: die Beschäftigung, die Emsigkeit, Eregiamkeit, Eregfältigkeit. Dozór wewnętrzny miasta, ochędostwo, ozdoby i tysiączne domowe skrzety, których sami obmyślać już nie zdołali, drugim zostawili. *Mon.* 65, 55. Macoszyna skrzeta. *Pot. Syl.* 50. Ludzka skrzeta dzwina, ustaw nawydziała, *cura. Żebr. Ow.* 255. — §. *Aiter:* Namietności skrzety nie daję rozumowi, zaślepiają człowieka. *Petr. Et.* 194. (pozbawiając go dzielności). Gdy kogo tak zdybia, iż mu nie dadzą skrzety, to obieca, ale nie rad. *Gorn. Sen* 3. wybiegu, Unstündte. SKRZETNOŚĆ, ści, ż., uwijanie się, pilna czynność z łakomstwem i sknérstwem: Emsigkeit, Eridfältigkeit, mu Gewinnlichkeit und Ananjerer. Skrzetność, choć zbroju, mniej czynna w zbieraniu, jak troskliwość w wydatkach. *Pom. Warsz.* 2, 200. *Sier.* Zbytek paniczów w lat kilka rozprószy, to co wiekami skrzetność przodków zgromadzała. *Kras. Pod.* 2, 45. Nadto skrzetności łakomstwem się zowie. *Nar. Dz.* 1, 54. — *In malum partem:* Skrzetność, nierozumność, naleganie. *Cn. Th.* 1010. unglückliches Zudringen, Ungeflüm. SKRZETNY, a, e. SKRZETNE *adverb.*, krzątający się, okrętny, uwijający się koło czego, uwinny; (*Elym.* krecić); *Bosn.* okratan, obratan, gódfältig, emfig, jüd tummelad, tättig. Choćby akt wędlny przypadał po jutrze, przecież ludzi skrzetnie biegających nie widziałem. *Kras. Pod.* 2, 50. Masz sługi skrzetne ku posłudze swojej. *Kaw. Gd.* 509. Skrzetnego podarły; zaczął się krzątać, Ażeby jak najprędzej mógł luki posprzątać. *Kchw. Fr.* 120. Utałem skrzetnie moje urodzenie. *Stas. Num.* 2, 116. pieczołowicie, troskliwość, sorgfältig. Przyjechał legat papieski dla skrzetniejszego wyrozumienia sprawy; *ad cognoscendum diligentius causam.* *Krom.* 489. Dział się ludzi skrzetnych namnożyło, którym potwarzy i prawo ustawiczne miodo. *J. Kaban. Dz.* 55 (pieniączów). — §. Nieco skąpy, Inawierg. Gdy kto przyskapo żyje i przychwie skrzetny. Nowiny, że jest oszczędny i jutra pamiętny. *Ilw. Sat.* 55. Przodkowie nasi byli skrzetni na swoje, a lojni na publiczne potrzeby. *Mon.* 64, 262. — §. Skrzetny, porwywy, nalegający, niewczesny, nierozumny. *Cn. Th.* 1010. tättig, dringend, zudringlich. Nie bądźcie skrzetni przeciwko bogu, 1 *Leop. Num.* 14, 9. (nie bądźcie odpornemi. *Bibl. Gd.*). Człowiek, że się przeciwko panu knabrynym a skrzetnym stawil, zaginie z hidu swego 1 *Leop. Num.* 15. Strofował ją, iż była harda i skrzetna. *Zabk. Mł.* 117. SKRZYBAC, -ał, -ie, *cz. niedok.*, wyskrobując zamiatać błoto, gnój. *Włod.*, skrobać co przeraźliwie. *Dudz.* 57; Steth abdrapen, fraßend wegfehren. Błoto po ulicach skrzybać będziesz do śmierci. *Teat.* 29, 107. et 14, 15 et

4, b, 78. et 59 b, 83. SKRZYBACZKA, i, ż., łopatka do skrzybania, ein Schraffchen, den Steth damit wegquädrapen. *Tr.*

SKRZYC się, *ob.* Iskrzyć.

SKRZYDŁKO, a, n, *dem. Nom.* skrzydło; *Boh.* křidylko; *Rag.* krilze, krilze; *Ross.* крыльцо; *Ecl.* крыльцо, das Flügelchen. Przyszedłś senku a twemi Okryłś skrzydłki czarnemi Ozki menu dzianiecisku. *Grach. W.* 566. SKRZYDŁY, *ob.* Skrzydłowy. *SKRZYDŁACZ, a, m.; *Sorab.* 1. křidwak; skrzydła magicy, ptak, ein (flügler), Vogel. Orzel ploszy błednie po lasach skrzydłaczów orszaki. *Nar. Dz.* 2, 85. Zbrykami skrzydłaczę górnego Syennu. *X. Sam.* 22, 111. — §. *Aiter:* Wsadł na skrzydłacza, i brząkał na lirze. *Kwiec. Pacz.* 2, 169. (na skrzydłolotnego Pęzaza). SKRZYDŁAK, a, m., gatunek wiewczura z pobocznemi sicciami, które są rozszerzo jak skrzydła na płytkiej wodzie kijami zatykają. *Sorb. Skrz.*, das Flügelner. (*Grach.* skřilak = kaj eluz). SKRZYDŁANY, SKRZYDŁASTY, SKRZYDŁATY, a, e; *Boh.* křidlatý, křidlykawatý, křidlatý; *Sorb.* křilaty; *Sorab.* 1. křidwaté; *Carn.* peruta; *Vind.* peruten, operjan, habast; *Grach.* perutaszt, křilat, křelyntaszt; *Dal.* křilaszt; *Rag.* křilst, křilast, křilastat; *Bosn.* křilut; *Ross.* крылатый, крыматый; skrzydła magicy, flügelt, flügelt tabud. Skrzydł ser zimolowio. *Grach. W.* 561. Skrzydlaty Pęg z *Kraj. Uhm. B. b.* Skrzydlaty syn Wenery. *Żib.* 11, 594. Miłość skrzydłata. *P. Kaban. Or.* 1, 171. Trudno sieci kłóć przed oczy skrzydłanych, to jest ptaków, vi et je sploszysz. *Sk. I.* 2, 165. Skrzydlatym się stać, skrzyżać dostac *Ross.* крыматил, крыматил. — Uwinny koło skrzydłaste, które woda przepływa je porusza, ma na czole deski albo łopatki, które woda pługie obiera. *Os. Iz.* 578. das Schaufelrad in der Wassermühle. *SKRZYDŁIC *cz. niedok.*, w skrzydła opatrywać, b. przyspieszyć, křingati. Zauko I ogł, co sily, Neenerplawose i radose stopy nar skrzydłdy. *Przyb. Ab.* 112. Obac spieszę, a radose skrzydłidam n. g. *ib.* 55. (*Grach.* křilim, schatim. *Inam.* pletzo, křilamsze. křila rasztram; *Dal.* szterem křila *cz. expando; Bosn.* křiliti *progrezo; Ecl.* крыматитен, крымативи соединитиса). SKRZYDŁO, a, n.; *Biel.* křiljo, křilo, perut, perutka *ob.* Pürc, Lik (*ob.* Bialk), kosička, uskřidla lupny kamón, *Sorb.* křidlo, křido; *Sorab.* 1. křawo, křialo; *Sorab.* 2. křidlo, křidlo, křidlo, křidlo; *Rag.* křilo, křiljut, křilze, křilze; *ikřilo* sküt = keno, *gremium;* *Bosn.* křilo, křiljut, křilo, křilo, sküt *gremium, saus,* raskřiliti křila *expandere a us,* rozczepierzyć); *Dal.* křilo, křilo; *Grach.* křelyüt, perüt, perutnycha, křilo *šous, gremium,* křilza senska = fartucha; *Carn.* perutna, perutnaza, peruta; uskřidla = uskřivka; křil piecowy; křillu; *Vind.* křilju, nadoblu *gremium;* *Vind.* perutniza, perete, haba, peretna metiza; *Ross.* крыло; *Ecl.* крыло (*Elym.* krye); §. 1 a) *der* flügel. Skrzydła są części i samym tylko ptakom najwłosewsze, kteremi rozciągmoneni, jak jakimi wachlarzami przebijają powietrze, na nim się unoszą i latają *Kluk. Zw.* 2, 10. Ptaństwa i większa część owadu lata skrzydłami; lecz te

skrzydła są rozmaite. *Zool.* 59. Dwie skrzydła (*dual.*) orła wielkiego. *1 Leop. Apoc.* 12, 15. Skrzydło u pieczystego *Ross.* папоротъ, папоротокъ. — *Phras. allegor. fig.* Wędrowny bez wiadomości drogi, właśnie jak ptak bez skrzydeł. *Fur. Uw. F 2 b.* Nie wylataj, jeszcze skrzydła nie urosły. *Cn. Ad.* 519. (jeszcze broda nie urosła, rychlej trzeba było się urodzić; *Vind.* on bi rad letcu, ampak sie perje ni fredu : onby rad latał, lecz skrzydła mu nie urosły). *Slov.* Wišeg letá, než křídla wineš móžú; wyžej lata, než skrzydła wynieš mogá. *Slov.* Bez peri létat, něsnadno gest: bez skrzydeł latač niesnadno. *Slov.* Ohoreli mu křídla; ogoržaly mu skrzydła; *Slov.* opadli mu brka; *ambustus Phaeton.* Skrzydła rozeczepiwszy wznosić się *Ecl.* возкрипуться, возкриплются. Biegi, jakoby mu skrzydła kto przyprawił. *P. Kchan. Jer.* 160. Byśmy i skrzydła mieli, tedy zład nie wyjdziemy. *Sk. Dz.* 761. Młóśé gwałtownym pędem ognia swego dodalać skrzydeł do téj drogi. *Pieśń. Kat.* 155. Obcinają skrzydła baszom, żeby się nie mogły wysoko wzbijać. *Klok. Turk.* 80. pióra ucinac komu, eitem die flügel beſchneiden. — *Aliter:* Uciekać się pod skrzydła czyje. *Sk. Dz.* 1166. pod czyją opiekę, jſb nutter jeman deš ſchuš begeben. — *Allegor.* Bacznie nade mną matka rozciągała skrzydła. *Toł. Saut.* 64. Iż się kurczątka zwabić nie dały, gdy je kokosz wabiła, gdy skrzydła swoje rozciągała, więc też teraz już skrzydła swoje ſciśnęła, kurczątka niewdzięczne opuściła. *Żarn. Post.* 5, 550. — b) Skrzydło, n. p. geście uciete, do zmiatania, der ſledermiß. Stoehmal w młynach bywa do lekarstw skrzydłem zmiatany. *Syr.* 995. — 2. *Transl.* Skrzydła u wiatru : śmigł *Os. Fiz.* 545. *Solsk. Arch.* 96. die flügel einer Windmühle. — 2) Skrzydła : dwie poboczne części, die flügel, die beyden Seiten einer Sache. Skrzydła obozowe. *Tward. Wł.* 124. Skrzydła w szyku. *Cn. Th.* 1010. Skrzydła są dwa końce wojska uszykowanego do boju. *Pap. W.* 1, 479. (*ob.* prawe skrzydło, lewe skrzydło). Jedni na czoło, a drudzy skrzydłami puścili hordy swoje zagonami. *Pasz. Chor.* A 5. — *Similiter:* Wieprz dziki; Gdy mu myli obława psów skołających szyki, Ow skrzydły kęsom chewym chybkami uchodzi, A wahi krzywą szablą, kedy się nagodzi. *Żebr. Ow.* 101. (obrotami szybkimi). Skrzydło pałacowe *Ross.* флигелъ. Skrzydła dziedzińca tego formują albo małe pawilony, albo galerie. *Pam.* 85, 561. Skrzydła drzewi. *Vind.* vratnice, durna haba, durna stranka; *Bosn.* vratnice; *Ross.* ервоня. Skrzydło u kornetów koluczych *Ross.* допаетъ, допаетъ — Skrzydło u rzeźnika, pieczeń wołowa przy zrazowej. *Magier. Mskr.* — Skrzydło u dachówki, podłożny brzeg dachówki nieco zagięty. *Magier. Mskr.* — *Similiter:* Skromnie się sprawować w pociechach swoich, nie się nie chlubić przed światem, a nie rozciągając marnych skrzydeł swoich w możnościach swoich. *Rej. Post. D d 5.* nie panosząc się, nie pyszniając się, jſb niſt brtit maſten. W cudzą się rzecz nie wdawaj, ani jej przerywaj, aż na twe skrzydło przyjdzie. *Dzwon. Stat.* A 2. (na róg stołu, gdzie siedzisz, aż na ciebie kolej przyjdzie). Sobie zawsze ręce tłuści, Ba nie on na swe skrzy-

dło nigdy nie opuści. *Rej. Wiz.* 75. (na swoje koła ciągnie). Wszyscy dziś sobie na swe skrzydła gałą, A choć wszystko źle, przecię sobie chwałą. *Rej. Żw.* 225. — *Anatom.* Skrzydła nosa, die Nasenflügel. *Krup.* 2, 554. — Dołek pod pachą, ala, skrzydło, kąty pod udami przy sromocie. *Perz. Cyr.* 1, 142. die Höfungen, die Nuten bey den Schafttheilen. "SKRZYDŁOBIAŁY n. p. Amor. *Zamor. Siel.* 542. białoskrzydły, weißgeflügelt. "SKRZYDŁOBŁONISTY, a, e, błoniasoskrzydły, błonoskrzydły, niepióroskrzydły, n. p. nietoperz, *Graec.* δειρόπτερος. *Cn. Th.* 1010. haufflügelig, häutige flügel habend; mający skrzydła z błon, nie z pierza. *Włod.* "SKRZYDŁOLOTY, "SKRZYDŁOLOTNY, a, e, skrzydlaty, przedkolotny; ge-flügelt, schnell fliegend. Skrzydłoloty *Pegaz. Haur. Sk.* 510. (*ob.* Skrzydłacz). Skrzydłolote lata. *Hor.* 1, 266. Sen skrzydłoloty. *Zab.* 2, 595. Bożek skrzydłoloty. *Chroś. Ow.* 225. *Chmiel.* 1, 585. "SKRZYDŁONOGI, a, ie, u nóg skrzydła mający; *Sorab.* 1. kźidwatenolacž; *Rag.* krilonogh; *Croat.* krilonog, flügelfüßig, mit flügeln an den füßen. Skrzydłonogi *Merkury. Otw. Ow.* 444. Skrzydłonogie konie. *A. Kchan. 554. Zab.* 14, 464. *Koźak. Wiek. U 2. Otw. Ow.* 55. Skrzydłonogi zawodnik. *J. Kchan. Dz.* 27. Skrzydłonogie jelenie. *Hor.* 2, 102. *Nar.* "SKRZYDŁONOSZY n. p. *Kupid. Petr. Hor.* 11 G. skrzydła noszący, flügeltragend. "SKRZYDŁOPĘTY, a, e, skrzydłoloty, schnellfliegend. W rączych zawodach bystremi dzianety Biegami skrzydłopiętym piękniej dopadł metw. *Nar. Dz.* 2, 57. *Ryb. Gesl. D 4.* "SKRZYDŁOPŁOCHY n. p. czas. *Hor.* 1, 58. *Nar.* poryweży, schnell verfliegend, flüchtig. "SKRZYDŁORUCHY n. p. *Zelr. Nar. Dz.* 2 168. skrzydłami ruszający, flügelbewegend. SKRZYDŁOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt skrzydła. *Cn. Th.* 1010. wie ein flügel. SKRZYDŁOWY, SKRZYDŁELNY, a, e, od skrzydła, do skrzydła należący, flügel : *Sorab.* 1. kźidlawat, kźidlawat. Ikarowi słonec wonne wojska, skrzydelne związki rozgrzewa; *pennarum vincula. Żebr. Ow.* 195. Kąty narożnikowe (*de flangues*), ramienne, (*d' epaule*), skrzydelne (*de courtline*) służą do oznaczenia kierunku różnym linom fortyfikacyi. *Jak. Mat.* 1, 18.

Pochadz. pod: *kryć*.

SKRZYDŁO, i, 2., SKRZYDŁO, SKRZYDŁO, SKRZYDŁO, SKRZYDŁO, i, 2., dem.; *Boh.* škřně, škřnja, truhlice, truhlička; *Slov.* škřně, škřna, truhla, truhlička; *Sorab.* 1. sebrně (ef. szrank), kźina, kschina, kazeč, loda, lodka, (ef. luda, ef. lodz); *Sorab.* 2. sebrank, kaseheč, kasehečik, (ef. kasta); *Carn.* skřina, skřyna; *Vind.* skřinja, flukřinja, skřinjza, skřinzliza, (skřinjar; *Sorab.* 1. kźiniečel = stolarz); *Croat.* skřina, lada, skřinječa, (skřinjar = stolarz); *Hung.* szökrény, szekrény, szökrényetske, szekrényetske; *Dal.* szkrinja, szranische, szkopnicza, koffan, koveseq; *Slw.* skřingra, szanduk, sanduk; *Rag.* skřigna, (skřignar = stolarz), skřanna, skřigniceza, skřanniceza, šaraniza; *Bosn.* skřigna, skřignica, (skřignar = stolarz); *Ross.* скрня, скрника, крня, крника, крщика, крщочка garniec od mléka i miodu, korą brzozową obwinęty), кромъ, ковчегъ, ковчежець, даръ, зарникъ,

ларше, ларецъ, ларчикъ, сундукъ, сундучекъ, сундучице, поставецъ, поставчикъ, ящикъ, ящичекъ, (cf. postaw, cf. jaszczyk); *Ecccl.* рама, рауица, скрышка, кивотъ, кивотець, крахну, крахнуца; *Lat.* sermum; *med.* sereona, eserinium, erineum; *Gall.* ols eserin; *Ital.* serinio, serigno, esceranno; *Lett.* skryne; *Wallis.* ysgrin; *Bretag.* serin; *Isl.* skrijn; *Secc.* skrin; *Angl.* serine; *Germ.* der Eserin, der Eseranf, (cf. *Hebr.* קָרָן karan - chronié, cf. szranki; cf. *Boh.* skreyše, skreyška; *Etym.* skreywali, skryti, skryé); — der Kasten, die Kiste, der Kasten. Maczna skrzynia. *Szczerb. Sax.* 425; *Ross.* за-кромъ, сусѣкъ, (cf. sąsieć) Skrzynia maczna w młynie; *Ross.* корепъ, (cf. korzec) Skrzynia długa; *Ross.* зала-вокъ, (cf. lawka) Skrzynka podglówna *Ross.* пригодо-вокъ, подголовкъ. Skrzynia przymierza *Ross.* кивотъ, кивотець, кивотека. Rumusowa skrzynia, która wprzód wody nabiera i drugim skrzyniom przez tury rozdaje, *castellum, receptaculum. Cn. Th.* 955. Skrzynia wodna, w którą z rumusu woda ciecze, *labrum. Cn. Th.* 1010, der Ambßfäßen, Wasserfäßen. Skrzynki u koła wodnego mlyna, na które z góry woda bije, im głębsze, tym lepsze, *Solsk. Arch.* 78. et 80. die Jäder in dem Jäder-ade an der Wassermühle. Skrzynia, sztukowanie hamulec z pałakiem, które jest mocno spytowane, *Magier. Mskr., der Windenfäßen.* W huće sklanéj takie zwykły się pakować po sztuk 120, w paki, które się nazywają skrzyniami, *Terz. 172. Magier. Mskr., (ob. skrzyniowa tafla.* Skrzynia wapienna do rozczynienia, n-ożenia *Cn. Th.* 1225. der Kalkfäßen, das Kalkfaße, wo der Kalk eingerißt wird. — *Aiter:* Skrzynia wapi-na, pewna miara wapi-na, 12 taków zawierająca, *Solsk. Geom.* 5, 157. — Skrzynia w fryszerec, pień gruby wpośród wydrożony, obczami obity, w który kowadło wprawują, *Os. Żel.* 85. der Ambößfleg, der Ambößfäßen. — Skrzynia, skrzynia do schowania piemiędzy etc., cf. szkatula, der Weßfäßen. Szpetnie, gdy kupny język za mewanym gada, Nach-dnie, gdy trybunał wiele w skrzynie sklade, *Ital. Ow.* 70. Skrzynia kościana, *Schl. Math.* 27. (karbona). Nim poczynaś budować, radź się swojej skrzynki, *Pol. Jaw.* 190. Z jednej skrzyni obadwaj dobrze się nacił, *Zab.* 9, 195. Biercie ode mnie kolende, a zawrzyje je w skrzy-nuszce zere waszych, abyście jej czasu potrzebny dobyć mogli, *Dambr.* 60. Skrzyneczka białogłowska do rupieci, *riscus. Cn. Th.* 1011. Nastawiali różnych rzeczy, flaszek, flaszeczek, pudełek, skrzyneczek, *Teat.* 19, 25. (cf. pu-zderko). Skrzyneczka pisarska, ob. pisarska szkatulka. Skrzyneczka wotowa, puszka na tabliczki, kartki, gałki wotowne, *Cn. Th.* 1285. das Stimmenfäßen, werden die Stimmern gesammelt werden. SKRZYŃCZASTY, a, e, — o *adverb.*, z skrzynkami, skrzyneczki majacy: mit Kästern oder Jädern versehen, gefäßt. Koła młyńskie skrzyneczaste od wody z góry na nie spadającej poruszają się; koło takie na czele ma skrzyneczki, w które woda wpadając, ciężarem swoim koło obraca, *Os. Fiz.* 558. das Jäderad in der Wassermühle. SKRZYŃNY, SKRZYŃIOWY, a, e, od skrzyni, Kasten-, Kade-, n, p. Skrzynna mysz, *Ezap.* 98. (w skrzyni się znajdujaca). Skrzyniowa tafla sklana,

ma być tak wielka, jak półarkusza regałowego papieru, *Terz.* 172, ob. skrzynia sklana.

Pochodz. przyskrzynąć, uskrzynąć się.

SKRZYP, u, m., 1) skrzypanie; *Boh.* škripeni; *Stov.* zu-bow škripeni stridor dentium, zgrzyt; *Sorab.* 1. kžipot scinitus cardium stridentium; *Vind.* škrip, škripanje; *Croat.* škripanje, škergatanje; *Bosn.* škripa, škripanje; *Rag.* škripnja; *Ross.* скрипя, скрипота, скрипъ, скрипль, (cf. *Germ.* järraren, skrobaē, skrzybaē; *Lat.* crepitus; *Græc.* ζογγή; *Lat.* stridor); *Germ.* das Snurren, Snarren, Gschnarre. Zapory wieczna z żalostnym otwierają się skrzypem, *Zab.* 10, 176. Z zatrudnionego fur-manušta, z rozchuznych rzemiosł, jaki skrzyp, jaki kolat na każddy ulicy, *Reg. Zw.* 70 b. Trzeszcząca szruba przy-kre gdy skrzypy wydaje, że ją tyka mój ucisk bolejąco wyznaje, *Tot Saut* 100. Silnego lwa leda skrzyp zastra-szy, *Fitch Sen. gn.* 205. — 2) *Botan.* Skrzyp, *equisetum palustre*, gatunek konskiego czona; od skrzypania, gdy go mnie w ręku, t. lże, gdy co nim wycierają, jest rze-zczony, *Syr.* 1559; przysłka *Krup.* 5, 156. das Samen-frauz, der Eßdreibalm; *Ross.* хромъ, (ob. Chwosta) (Ross. ершунна агарicus extinctorius). Ziele komi ogon jest dwójakie, jedno zowią przaskką, drugie skrzypem, *Urzed.* 78. Szachtynować u Lekarnika, dawać cstatnie gładzenie gruntu skrzypem lub mokrym płótnem do pozłoty, *Ma-gier. Mskr.* Na jej negole nie zrosnie trawa, ale zrosną skrzypanie, *Pol. Arg.* 498. SKRZYIAC, ob. Skrzypiec, Skrzypcaē, SKRZYIACE, ów, plur., *SKRZYIACE inter-siv., *SKRZYPKI SKRZYIECZKI ó m; *Boh.* housle, (ob. Gesle); *Carn.* gosle; *Sorab.* 1. hutle; *Sorab.* 2. fiddle; *Vind.* gotle, gotli, fiolin, kofituzo, lurne gotie; *Croat.* goszle; *Bosn.* eghedde, gosle; *Ross.* ершунна, ершунна, (die Gänge mit 3 Zähen bis bis ma Hie Jährhundert Re-bee, *Taylor's notes sur Crete etc.*); 1) narzędzie mu-zyczne (pędzielno), na którym smyczkiem pizez struny przeciągają grają, die Gänge, die Weime, Graē na skry-penech; *Slov. hegedla; Croat.* goszlata, cf. gędźne, get-gen. Wówł m ci m do sto razy, żebyś mi nie rypał na tych przekiętych skrzypcach twoich, *Teat.* 21, e, 20. Skrzypców i wszystkich instrumentów muzycznych, na których są struny, wierzch bywa jodłowy, *Kuk. Bost.* 2, 164. Arfy, lutnie, skrzypce, *W. Vest. W.* 517. Wskło się do skrzypie rzucisz, Po skrzypcach w porzary, *Bies. roz. C* 2. Tylko loga a skrzypie, *Hys. An.* 65. co nie więcej me stoi, Już smyczek i skrzypki me napożyte-cznie Powieści na czasy stary nuszę wieczne, *Petr. Hn.* 6 5 b. Młym dzieciom hebetek albo skrzypczki u nas dają, żeby się zabawiły, *Petr. Pol.* 2, 525. — 2) Skrzy-piec na niebie, gwiazd złożenie skrzypcom (os pędz-bne, *lyra. Cn. Th.* 1011. die veer, em Göttern. — 3) Skrzypca, ryba morska *lyra. ob.*, em Zechid. SKRZY-PCOWY, a, e, — o *adverb.*, na kształt skrzypców, geigenförmig. — *Botan.* Liście skrzypcowate, jandari-forme folium, okrągłowo zakończone, ma boki na kształt skrzypców wycięte, *B. Nyr.* 35. SKRZYPCOWY, SKRZYPICZNY, a, e, od skrzypców, Weime; *Boh.* hous-lický; *Sorab.* 1. husziace; *Vind.* gollen; *Ross.* скри-

чый, скрипичный, погудошный, n. p. Struny skrzy-
peowe. *Ld.* Skrzypiczne pieśni, *lirica carmina*, *Cn. Th.*
1011. SKRZYPEK, pka, m.; (*Boh.* hauslar; *Slov.* hu-
dec, (*ob.* Gędziec); *Sorab.* 1. hudzewz; *Sorab.* 2. gürz,
(*cf.* graec); *Vind.* godez, violinar; (*Vind. et Carn.* go-
flar: co skrzypec robi; *Haug.* hegedüs; *Slav.* hege-
düş, (*hdgedar:* co skrzypec robi; *Ross.* скрипачъ,
vulg. погудало; *Ecol.* смычникъ, играющій на мусикій-
скомъ орудіи смычкомъ, *ob.* Smyczek); 1) grający na
skrzypcach, karczemny muzyk; *der Geiger, Violinpieler,*
Bierpfeiler. Karczmarz ma mieć muzykę zwyczajną, Du-
de i skrzypka, którym tanecznicy płacą. *Haug. Sł.* 156,
(*ob.* Rzepolcé, rznacé). Gdy deszcz szedł biedny musiał
skrzypek skończyć, gdy mu struny odwilżały. *Pam.* 84,
1155. — 2) Muzyk, poeta, śpiewak; *Muſicus, Sānger,*
Dichter. W szkole Pytagoresowej śmiechu to rzecz mo-
dy, Niżli być filozofem, zostać skrzypkiem wprzody. *Mon.*
Ryt. 1, 501. Na głos Orfeusza, skrzypka Traackiej gó-
ry Wyzwala się z dzikiej tygrysy natury. *Dnoch. Sł.*
R. 96. Stań mi tu sławny Tasio. Włoskiej skrzypku
ziemi. *Zib.* 12 169. *Zib.* — 2) Skrzypek, pku, m.,
dem. Nom. skrzyp, ein fleineš Snarren. Ostatni oddech
skrzypkiem z piersi się dobywa. *Zib.* 16, 559. daš Rô-
delti der Bruit. Skrzypek w piersiach konającego gra.
Tr. SKRZYPIEĆ, pea, m.; (*Boh.* skřípec; naoczynie, do
czajnicami złozyćciów, dla wyciśnienia czego od nich;
ein Kletterinstrument. (Hiedel). Gdy jej ten junak opowia-
dał, jak wiele głów zahł, jak jest mężny; była w ten
czas jak na skrzypcu, bując się, aby jej też tak nie za-
bił. *Gorn. Dw.* 89. Nie mar więc auf der Xelter. Wro-
dziej, iż wilk nosi, a potom go też poniosą, iż mu być
pewnie albo na skrzypcu, albo na gałęzi. *Rej. Zw.* 154.
SKRZYPIEĆ, -iał, -ieli, skrzypu, skrzypie *med. wielk.*
Skrzypnąć *jełnit.*, Skrzypnąć *emtin*; (*Boh.* skřípěti, skřka-
ti, skřkam, skřtem (*cf.* lřtań), wrzati, (*cf.* wrzawa, *cf.*
wrzeć; *Sov.* zabam skřipju, zaškrįpju *friend*), *ob.*
Zgrzytać; *Sorab.* 1. křipju, žičer-žžu; *Carn.* shkřnati,
gřenzhätu, shkřplēm, shkřpati, shareblam; *Vind.* fhari-
pat, fhkřplēm, fhkřipam, zvřzhati (*cf.* kwikaš), fhker-
betati, fhkerguteti; *Croat.* skřipati, skřiplyem, skřob-
chem, tverkokam, beebati, (*cf.* beezęć; *Bosn.* sekřipati;
Rag. sekřipati, (sekřipati zubama: zgrzytać); *Ros.* cep-
nũť, cepnuť; (*Etym.* *cf.* *Germ.* fđraperu, nostrum
skřobać, chřypka, chřupka, chřup etc.); ton wydawać
przykry, uszy rażący, furren, fharren. U Zmutkłej ko-
lasy oš nigdy mazi nie uzna, dlatego koła dzwinnie wrzo-
szcza, także i na Rusi, i ztał ona przypowieść: skrzy-
pi by Rуска kolasa. *Gwagn.* 429. Koło najgorsze naj-
bardziej skrzypi. *Ezop.* 127. Co szpetnego, to i złego;
im gorsze koła, tym bardziej skrzypia. *Glicz. Wych.* P
8 b. Otoż ja będę zgrzytał na was, jako więc skrzypi
wóz bardzo nałożony smau. I. *Leop. Am.* 2, 15. Pre-
dziej dziś, niżli chorey, zdrowiem płaci duży, Wszak
skrzypiącego koła, mówia będzie dłużej. *Kchow. Fr.* 79.
Drzewo, które skrzypi, dłużej w lesie stoi. *Rys. Ad.* 15,
(*cf.* łatne zdrowie dłuższe). Drzwi wydają złodzieja,
gdy skrzypną. *Pol. Jow.* 40. Drzwi skrzypnęły. *Bardz.*

Trag. 448. Skrzypi piła, lina. *Cn. Th.* 1011. Kto wy-
trwa, kiedy stół i drzwi skrzypią, wytrwa, kiedy i tó-
żko będzie skrzypiało. *Rys. Ad.* 27. Skrzypiące zawia-
sy. *Brud. Ost.* D 5. — Śnieg skrzypi pod nogami, kie-
dy maróz, der gefrorne Schnee furrret. Na dworze dziś z
mrozem ostry wiatr uszy szczypie, skrzypi pod bótami.
Opal. Sat. 70. Skrzypiące mrozy. *Tward. Wł.* 240.
Tęnienie skrzypiące umierającego. *Wys. Aloj.* 452. daš
Rôdelti der Sterbenden. — Drozdy skrzypia. *Banial. J*
5 b. Zórawie skrzypia. *Sł. Dz.* 504. Kania skrzypi,
kawka kwaeze. *Pol. Saut.* 89. — 2) *Tr. fig.* Skrzypi
sprawa, skrzypiące idą rzeczy, oporem, opoką, niesmaro-
wnie, niegładko, nierzesko, jak po gradzie; die Sache
hinft, will nicht recht fort, es geht nicht wie es soll, nicht
geheimert, nicht vorwärts. Na dobrej wodzy chłopstwo
trzymające, wszystko porządnie, a nie skrzypiąc idzie.
Koss. Lov. 55 b. Nikt bez wady; skrzypiące świat z da-
waa idzie i stać będzie. *Fredr. Ad.* 109. *Similiter:*
Wszystko skrzypi temu, co łażaje pienieży. *Pol. Arg.*
102. (kto smaruje, ten pojedzie). *Similiter:* Kto pier-
wsze targi opuszcza, często musi z swoim do domu na-
zad skrzypać. *Pol. Arg.* 514. (nazad się wlec). — 2)
Actin. Skrzypać, skrzypieć czym; mit etwas fnarren, ein
Gefnarre maßen. Ktoś skrzypiał drzewiami. *Test.* 57, 84.
Braję jedną odemknęła tak, że zawiasami najmniej nie
skrzypnęła. *Otw. Ow.* 599. Stanałem pod drzewiami,
słucham, skrzypnięto. *Test.* 16 b, 24. Skrzypnąć było,
dając znać. *Groch. Wł.* 419. — 2) Skrzypać na skrzypi-
cach: rzepolcé, grać: fřřřřřř die Sclime, fřřřřřř, geigen,
(fđraperu). Skrzypcy, gdy przed nim skrzypali, W niemo-
cy go pocieszał. *Tiešć. Kat.* 152. Próżno temu skrzy-
pieć, kto nie chce tańcować. *Rys. Ad.* 59. Próżno te-
mu skrzypać, kto nie chce wykrzykać. *Ca. Ad.* 954,
(*cf.* mów ty ścieńien). Choćby dziś i Orfeusz skrzypiał,
co całe piekło usypiał... *Pol. Arg.* 766. — 3) *Aliter:*
Ktoś tu skrzypnął: trzasnął, pierdnął głośno, cilen żar-
zer fřřřřřř laffen. *Cn. Th.* 1211. SKRZYPIOTAĆ, SKRZY-
PIOTAĆ, -ać, -ość, *med. niedok.*; *Sorab.* shkřipotatsch;
skrzypliwie krzyzezeć, ein fřřřřřřčš Gefđřřřř bōren laffen.
Jerowie skrzypotały. *Banial. J* 4. Żre lew, rozdziera a
krwawą paszczeką skrzypocę. *A. Kchun.* 251. *Cradk. Kost.*
17, *cf.* zgrzytać, fřřřřřřřř. SKRZYPLIWY, SKRZYPNY,
a, e, SKRZYPLIWIE *adv.*; *Boh.* skřipawy, wrzawý, (*ob.*
Wrzawa); *Sorab.* 1. křipatć; *Vind.* fhkřipau; *Ross.* cep-
nyũti, cepnyũti; skrzypiący, skrzyp wydający; fňar-
rend, fňřřřřřř. Wóz skrzypławy. *Zab.* 10, 46. *Koss.* Skry-
pliwie derowe i zlorowe preskřypajet; *Russor:* zły do-
brego zepsuje. *Cn. Ad.* 1551. Skrzypue wiehry. *Przyb.*
Ab. 160. Pół wiatry skofatany wre skrzypłiwie. *Bardz.*
Luk. 77. Morze to dzieli od skrzypnych Trynakiyi brze-
gów Kalabrya. *Przyb. Mlt.* 57. SKRZYPLIWOŚĆ, ści,
ż, własność skrzypienia, daš Gefnarre, Gefnirre; *Ross.*
skřipnyũť.

SKRZYWDZIĆ, *ob.* Krzywdzić. SKRZYWIĆ, SKRZYWIAĆ,
ob. Krzywić. SKRZYŻOWAĆ, *ob.* Krzyżować.
SKUBAĆ, *ob.* Skaść. SKUBACZ, SKUBAK, a, m., SKU-
BEK, bka, m., który co skubie, wskubuje; *der Supfer,*

co ma gesty mech? *Falib. M.* Skuśe go z piórek i z skrzydeł odzierać. *Birk. Dom.* 88. Strzyże, mówią, nie skubie dobry pasterz owce. *Pot. Jon.* 2, 21. *Petr. Ek.* 29. Złoto skubię; *Curn. refnām,* Gold rupfen. Flejtuszki z skubanych nitok z białego płótna. *Perz. Cyr.* 1, 69. *ib.* 2, 7. Nie skubać po głowie, poprawując forbotków, brzyzków albo wianeczków. *Rej. Post. Fff.* 2. nie skrobać się po głowie. — §. Skubać kogo: ogołać, cinać rupfen, zupfen, plündern, ausziehen, entblößen. Miesto pomocy i miasto obrony, skubie on te niedziki, jako jastrząb wrony. *Rej. Wiz.* 125 b. Choć cię tam nie zagniotą, jednak przedsię skubią. Nie każdy tam wyleci, jko przyszedł z szubą. *Rej. Wiz.* 104. Nie patrzając winniejszego, ale nieboraka, Gęły widzi, iż jest co skuśe, skubie wiec prostaka. *Klon. Wor.* 18. *Suk. Kł.* D 2 b. Widząc, iż tam nie było co skuśe ... *Gorn. Du.* 194. Zgad się tak stru słuźca, nie inaczey, tylko mię skubać musi. *Teat.* 7, 14. SKUBAĆ się *rec.*, burdać się, kustrać się; *langjam tändeln,* z. B. beim Aufleiden. Skubać się, lenwo się ubierać. *Dudk.* 22. Gły jest godzina wstania, mię skubią się. *Leop. Syr.* 52, 15. Wierca się, skubią się o kolo regostrów, nie wiedząc, jak miya co czynić. *Glicz. Wyeh.* J 4.

Podchodz. *doskubać, walskubać, oskubać, podskubać, poskubać, przyskubać, rozskubać, wyskubać; skubanka, skubacz, skubisko.*

SKUSIĆ, *ob.* Kusie. SKUSZNOŚĆ, *ści, ź,* pokusność, gily kto bywa pokuszonym; *Bch.* zkušnost; *Curn.* skusbnāvi; *Vinl.* skufunova; *Croat.* zkúsnaya, die Verführung, das Unterliegen den Versuchungen, die Schwachheit. Pame, pomoż mej skusności. *Ryh. Ps.* 25.

SKUTE CZNOŚĆ, *ści, ź,* dzielność w skutkowaniu, die Wirksamkeit; *Bch.* aučinitwost, (skutečnost rzeczystwość, istota); *Slov.* pronikawost; *Sorab.* I. wudźelnofč; *Vail.* ferzhnust; *Croat.* krepozitnoszt, nachayenoszt; *Rij.* tvornos; *Ross.* дѣятельность, дѣятельное; *Ecl.* дѣятель, дѣятельность, дѣятельно. Sem nie wiem, eo za mi; a skuteczność jakąś tajemną mi żywy głos. *Leop. Hier.* 2. Ta przyczyzna mniej lub więdź mi w sobie skuteczności. *Mu.* 76, 40. SKUTE CZNY, *a, e,* SKUTE CZNIE *abz.* *Bch.* skutčny, aučiny (ef. czynny), aučalivý; *Slov.* pronikawy (ef. przynikawy), skutkowńe, skutečnē, wszetki *reapse;* *Sorab.* I. wudźelnī, fantsownē; *Croat.* krepozitnī, (ef. krzepi); *Dil.* chitovat; *Rij.* činečhi (ef. czynny dzielny), tvorečehi, (ef. tworzyć); *Ross.* дѣятельный, дѣятельный, самодѣятельный; *Ecl.* дѣятельный, дѣятельный, самодѣятельный, дѣятельный, дѣятельно содѣятельный; skutek przynoszący. Dzielny wirffam. Nieskuteczne są umowy, gdzie oręż prawo daje. *Nr. Hst.* 5, 10. Skuteczna przyczyzna, *causa efficiens.* *Kwak. Kł.* 275. Skuteczny do wyperswadowania orator. *Mes.* 1, 59. We wszystkim pilny, werny, użyteczny i skuteczny był panu swemu. *Mu.* 70, 619. (nie dam ja!). Arystoteles we wszystkich swych dyskursach jest skuteczny, *utilis.* *Syr.* Sł. 15. niegróży, nieczczy. Skutecznym uczynić. *Ecl.* оудѣтельствовати. "SKUTE CZNIĆ *cz. niedok,* uskuteczniać, ziszcząć;

wirfflich machen, vollführen. Skutecznić się, pełnić się, in Erfüllung gehen. Tak on wróżył; nam teraz wszystko się skuteczni. *Dmoch. II.* 41, *Ecl.* збывається. SKUTEK, *tku, m;* (*Bch. et Slov.* skutek factum; *Sorab.* I. skutk, skutzik dzieło, skutżam broje, skutżenik *patrator*); §. 1) skutek, wypadek z jakiej przyczyzny, działanie jej, *Vind.* nahaja, dogod, ishaja; *Raz.* tvor (*ob.* Twor), djello, (*ob.* Dzieło), porod, (*ob.* Porod); *Ross.* дѣйствие, дѣйство, послѣдствие, (*ob.* Pośledz); *Ecl.* збѣтие, (*ob.* Zbyć), die Wirkung. Jakie przyczyzny, takie też i skutki. *Modrz. Baz.* 225. Gdzie jednakowa zachodzi przyczyzna, tam skutek powinien być jednakowy. *Raz. Doś.* 1, 217. Skutek każdy od pierwszej zawiśl przyczyzny. *Zib.* 8, 47. *Abz.* Gdzie memasz przyczyzny, tam też ani skutek być nie może; *sublata causa, tollitur effectus.* *Zygr. Ep.* 77. Nie bierzany nadziei za skutki. *Koll. List.* 2, 14. daleko ztąd do owal (*Croat.* Od rechena do sztorena, Kak od li-szta do korena; med rechenyem y ztechenyem gora je poszred: od rzezenia, (od słowa), do czynienia, jak oil hśiti do kurzenia; między słowem a ziszczeniem jest góra w pośrołku). Dla dobrych skutków źle czynić się nie goli. *Teat.* 42, c. 69. Kto się do cużezgo dobę-dzie domu w myśl kradzieży, czyli to zamysł jego bierze czy nie bierze skutek, pod też karę podpada. *Ostr. Pr. Kar.* 1, 509. Po prawie nie, kiedy skutku swego brać nie ma. *Gorn. Wł. Q* 2 b. i kiedy wykonania nie ma. Chciał dalej mówić czaroksięznik stary, Lecz poznał, że już skutek brały czary. *P. Kechm. Jer.* 555. Już skutkowały, nie wirffen iben, ibaten iben ihre Wirkung. To na ten czas do skutku nie doszło. *Styji.* 182. es fau nicht zu Stande. Będę na nowym państwie, umyślił pokazać zarazem skutek mniemania o dzielności swojej. *Styji.* 518. Wieszże, zkał nasze miody? Skutkiem są pracy i zgody. *Nem: P. P.* 114. — Spór o skutku albo dostojności ś sakramenta. *Biz. Hst.* 555. o skuteczności, dzielności, Wirffamkeit. — Skutkiem, w skutku, w stanęj rzezy, rzeczywście: *Slov.* skutečnē, w skutku, skutkowńe, *reapse.* in der That, mit der That. Występek ten nie tylko groźł, ale i w skutku krwi rozlewa był przyczyzaj. *Ostr. Pr. Kar.* 1, 264. Iż nie-płomie mówię, w skutku obaczysz obietnicę moje. *Teat.* 25, a. 55. Cokolwiek złeisz, skutkiem to chętnie wypelnię. *Teat.* 42, d. D. Nie miłujmy słowem tylko albo językiem, ale skutkiem i prawdziwie. *Leop. I Jan.* 5, 18. uczynkiem i prawdą. *5 Leop.* — §. W skutku o lewy Przesw. Prefektury i t. d., podług Niemieckiego, zu Folge der... z powodu, z przyczyzny, na fundamen-cie, na zasadzie, stosownie do niej. — §. 2) Skutek; *Bch. et Slov.* skutek; dzieło, uczynek, rzeecz; *Wers.* Handlung, That, Sath; Pójdźcie a oglądajcie skutki pań-skie, eo za euła uczynił na ziemi. *Leop. Ps.* 45, 9. Wszystkie skutki, które uczynił bóg, trwają na wieki. *Leop. Ecl.* 5, 14. Głym się obrócił ku wszem skutkom, które uczyniły ręce moje, ujrzałem we wszeh rzeeczach marność. *Leop. Ecl.* 2, 11. Kain zabił brata, że skutki jego źle były, a jego brata sprawiedliwe. *Leop. I. Jon.* 5, 12. Poznawaj nie po słowieh

człowieka, ale po skutkach. *Rej. Zw. 146 b.* Spania-
łem uczynił skutki swoje, nabudowałem sobie domów,
naszczepilem winnie, naczynilem ogrodów, nadałalem
sobie stawów. *1 Leop. Eccl. 2, 4—7.* SKUTKOWAĆ
cz. *niedok.*, skutecznym być, skutek czynić, działać, do
skutku przywozić, dokazywać, wykonywać; *Wir-*
fung thun, bewerkstelligen, ausführen; Boh. aučinkovati,
přisobiti; *Sorab. 1.* skutkuju, dżewam, (skutku *perpetuo*);
Vind. delati; *Mag.* uzrokovati; *Ross.* дѣйствовать. Przy-
pisować komu sprawę, jest to głosić, iż on jest jej
skutkującą przyczyną. *Mon. 76, 58, Ross.* дѣйствиюмъ.
Skutkowanie *Eccl.* содѣяніе. — Skutkować, o lekar-
stwach *Ross.* послабить. — $\%$ Biegaj czym prędzej,
skutkuj to przedsięwzięcie. *Stas. Lum. 1, 195.* (uskute-
cznij, doprowadź do skutku).

SKUTNEROWAĆ, ob. Kutnerować. SKUTY, ob. Kuć, Ko-
wać. SKWADRA, ob. Węgielnica. SKWADRON, ob.
Szwadron. SKWADROWAĆ, ob. Kwadrować. SKWA-
MA, ob. Łuszezasty kamień. SKWAPIC się, SKWAPLI-
WOŚĆ, SKWAPLIWY, SKWAPNY, ob. Kwapić się etc.

SKWAR, u, m., SKWARA, y, ż., (*Etym.* warzyć, wrzeć,
cf. skwierzeć); *Eccl.* мѣть солнечной. (ob. War); 1)
parność, parne gorąco słoneczne, ogniewe; *idmüle Hitze,*
Erhülle, idmeltende Hitze (iż daß alles freudigt oder freidigt).
Croat. kvár *damnum; Mag.* ozkvar, zquarna, zquartos,
zkvarn macula; Bosn. quar *labes, defectus, detrimentum;*
Bosn. equar, equarnost; *plugastwo; Carn.* squôr = wesz
uszna; ob. Skwarna, poskwernić; *Ross.* свара, сквер-
ность, сквернота, скверна *plugawość; skweren* szpak;
Eccl. скверства разные виды сквернодѣяства *plugastwa;*
(cf. *Graec.* σζώο *stercus*). Chmura na powietrzu dżdży-
sta, gdy słońce jej przypiecze skwara swą ognistą, wę-
głem zda się. *Tward. Wł 195* Wino się maci, gdy
bywa wielka skwara lecie albo mróz wielki zimie. *Cresc.*
548. W krajach wilgotnych lecie nie bywa skwara wielka.
Cresc. 15. Róża skwarem zwiędła w suchy liść się
zmieni. *Zab. 9, 29. Zall* Mgęły słońca letniego skwary,
Łaskawa jesień dzieli swe dary. *Nar. Dż 2, 188.* Przy-
kre psa wściekłego skwary. *N. Lam 25, 246.* kankuła.
— $\%$ *Tr. fig.* Skwara na mię, skwarno mi, dogrzewa mi,
duszno mi, ciasno mi *Cn. Th. 152* mir ist heiß, fange,
eß wird mir warm, man macht mir warm, jetzt mir zu. —
Fig. Wszeteczny zawždy podobia się sobie. Chociaj go
zawszad szpetna skwara skrobie. *Rej. Zw. 200 b.* (ze-
psuta krew, świerzb i t. d.). — 2) Skwara kruszcowa, zu-
żel, łuska. *Włod.* Сѣлащен; *Ross.* шквара, шкварина,
шкварка, шлакъ; (*Gall.* scories; *Lat.* scoria); des Сѣдѣн,
(cf. *Germ.* Сѣдѣн). Stalna, mosięzna skwara, *squama.*
Cn. Th. 1059. — *Fig.* Teofil Ortolog skwarów luteran-
skich dymem okopcały, do Litwy przybył i Ruś tymże
czadem zaraził. *Smotr. Apol. 96.* SKWAREK, ika, m.;
(*Boh.* skwarek; *Carn.* ozvirik, ozzvirik; *Croat.* oezvirik).
Kawał tustości lub tustej skóry skwarzonej, szperka;
ein gefröhntes Stück Fett, eine gepregelte Fettstücker. Na
sparzonym miejscu cała skóra chorego podobieństwo mia-
ła do skwarka lub strupu. *Perz. Cyr. 1, 121* Kości
moje jako skwarki wyschły. *Smotr. Lam. 2* — SKWAR-

KI, SKWARECZKI, SKWARCZKI, ów, plur., szperki,
skrzeczki, szwedy, skwarzone okajki słoniny; *Ross.* БИ-
тонки, gepregelte Erdfettefen. Są tacy przeszechszkowie
jako lisowie, co je skwarzki karmią, a potem ulogi
lis ani się obaczył, kiedy w stepie wpadnie. *Rej. Zw.*
159 b. Kości moje, jako skwarzki wyschły. *1 Leop. Ps.*
101, 4. — $\%$ Suche iórgi, susz, turre prächtlich fremden
de Meier. Do chatki trafił jeden z owych rozestawów,
I tam króla przy skwarzkach wiodł miasto kagatów.
Pet. Pacz. 241 SKWARCZYC, ob. Skwarzyć SKWAR-
LIWY, SKWARNY, a, e; (*Vind.* skurni; *Ross.* скверный,
скверный *brzydki*); *patny, duszno gorący, idmül;*
(*Sorab. 1.* žkréć *frigus*) *Ujád* lwa skwarzonego stogi.
Mon. 76, 6. Skwarliwe lato. *Nar. Tac. 2, 251.* Skwar-
ne-li słońce midlem zhožu szkodzi, Mróz-li kwiat wa-
rzy, nie mnie nie chędozi. *Hor. 2, 5* *Kuca.* Tępa-
stwo zamienia się w skwarą niestrawność. *Urb. Sen.*
list. 2, 568. w spidle niestrawienie, w zapoczeniu,
verhadre, verbarredte *Unverdaulichkeit.* SKWARNA, y, ż.,
SKWARNE, (*Cn. Th. 1012*), lekarstwo na wony dla
ptaków nyslwych. *Włod.* Prädmittel für einen Stiefregel.
Próżno mi skwarę dawasz, ja nie będę gwał. Tym też
najbardziej pwa wczorajszego zronił. *J. Kchen Dż. 221.*
— $\%$ Skwarna, niestrawność, zapoczenie; *Unverdaulich-*
keit, verhadre Emblgar, verbarredte Verferung. Opawszy
się, przeciwa a jeży, a dwa palce schie w gębę tka,
aby co rychłej skwarę zizueł. *Rej. Zw. 144 b.* Ożzał-
cem syropy w gardło leją, skwarny od trzeciego dnia
w żołądku macają, a cno im w brzuchu pcha, a w mie-
szku nie nie masz. *Rej. Zw. 59 b.* — $\%$ Skwarna, *ex-*
crementum accipitrus. *Mag.* ob. Dyzakta pod Skwar.
SKWARNO mi, ob. Skwara na mię. SKWARZYC cz. *niedok.*;
Boh. skwariti; *Slav.* skwarim; *Sorab. 1.* žkřn;
Croat. cvrjeti, cvyrem, frigati, kvarti, kvarim *destruo,*
izkvarti, izkvaruju (*corrupto*); *Ital.* pigati, (cf. prażić);
(*Mag.* zquaritti = *frudzić*; *Bosn.* cvrjeti, cvrjeti, svriga-
ti, popigati, (quariti *lalefacere, equariti, equariti*
ingurare, polluere; *Ross.* скверный *nieczystym uczynić,*
ob. *Poskwernić*; *tlustość* jak prażyć, fröhden, fröhden,
einwas *denes prächt* oder über dem *denes zergehen lassen,*
iż daß es fröhdt. Rozpalone naczynie na żarze ognistym
Skwarzy tustość, i rzuca wyluchem pienistym. *Uméch.*
II. 2, 247. Łój skwarzyć. *Teat. 14, d. 25.* — *Tr. fig.*
Falaris srogi skwarzył łte z miedzi ciele z ludzmi. *Zab.*
6, 585. *Nar.* Węgle skwarzyć. *Os. Żel. 45* palic, du-
sić, tuc węgle, sčblen *fröhden.* Piec na skwarzenie wę-
gli ziemnych. *Os. Bud. 577.* Steinlethen reihen. — *Fig.*
Człowiek skwarzy nóg na wynyslenie różnych wyno-
bozków. *Zab. 15, 285* suszyć mózg, głowę łamie, iż
den sepf bröhden. Rozkochny skwarzy się. *Zebr. Owe.*
152. pala.

SKWASIC, SKWAŚNIEC, ob. Kwasić, Kwaśnić.
SKWEROWAĆ cz. *niedok.*, broń prezentować, das Gewehr
präsentieren. Szylwach skwerował; warta stanęła do bro-
ni. *Mon. 65, 501*
SKWIERCZEĆ, SKWIRCZYĆ, SKWARCZEĆ, -ać, -y, *med.*
niedok. Skwierzące *jedni!* (*Etym.* cf. skwar. ob. Wrzeć); 1)

S L.

skwierk wydawać, ein raffelndes Geräusch von sich geben, prasseln, zischen, wie glühend Eisen im kalten Wasser; (*Boh.* skwrejor; *Vind.* zverzhati, zverzli; *Croat.* skvarechim; *Rag.* skvarsejati, skvarsejati; *Bosn.* sqvrriejati, qvrriejati). Ze-lazo rozpalone w wodzie skwierczy. *Dudz.* 21. Skwierczy ze-lazo gorące w ogniu, woda w ogniu, olej albo ogień w lampie. *Cn. Th.* 1012. Leją wino na wapno niegaszzone; jeśli w nim woda, tedy będzie skwierczało, puszczając z siebie bębele, i rozpadnie się. *Cresc.* 542. — §. Jemioluchy skwierczą. *Bavial. J 5 b.* Skwierczy w dymnym dachu jaskółka. *Kanc. Gd.* 291. Swierkoce, zwitšjern, girren. — 2) Skwierzeć, uskarżać się płaczliwie; wimmeru, jammeru, münjelu, flagen. Ukrzywdzo-ny skwierczy. *Cn. Al.* 548. (nędza młodej nie umie). Stał ś. męczennik jako słup, ani skwierknał, ani ruszył się, gdy go kaci drapali. *Sk. Żyw.* 2, 10. — §. Płaczliwie prosić, weinend bitten, anflehen. Rusacy ratunku Kazimierza przeciwko gwałtowi Odrowąza skwierczeli; *implorabant.* *Krom.* 505. Prusacy przeciw Krzyżakom ratunku u króla skwierczeli. *Krom.* 451. SKWIERCZEK, czka, m., skwierczający, utyskujący. *Włoz.* *querulus.* *Cn. Syn.* 745.; *Sowb.* 1. wobłkorżnyć, wobłkorżnyć. (of. skargi), ein Wimmerer, Greiner, beständig der Mäher, Wisler. SKWIERKLIWOŚĆ, ści, ż., skłonność do płaczliwego narzekania, Weinerlichkeit, beständig des Wimmeru, Mäherit. Gierpiemu chorego skwierkliwość. *Płch. Sen. gn.* 545. *Płch. Sen. list.* 2, 96. SKWIERKLIWY, a, e, — ie *adv.*, utyskliwy, uskarżliwy, zawsze narzekający; greinerlich, wimmernd, beständig flagen. Skwierkliwym nigdy nie dogodzisz *Fict. Al.* 61. Co jeno z natury niedoleźnego jest, wszystko to skwierkliwe jest. *Płch. Sen. gn.* 146. *Płch. Sen. list.* 570. SKWIERK, SKWIRK, u, m, 1) skwierzenie ognia etc.; daš Prašfelt, Zışhan. Skwierk ptaków, świerkot; daš Zwišhan, Girren. Wróblak przeszkadzał kazaniu piskiem i skwierkiem. *Birk. Dom.* 88. — Skwierk, styk, utyskowanie, uskarżanie się; daš Wimmeru, Mägen. Ani łapięstwa, ani skwierku ubogiego ludu za grzech sobie nie masz. *W. Past. W.* 2, 121. Pospolstwo biedne, by za skórą albo pod sercem wziąć, z wielkim skwierkiem swym, składać się a dawać musi. *Kocz. Loe.* 127. Panowie wiele rozpraszania z wielkim nakładem, a z uprzykzeniem i z skwierkiem podłymych czynią *ib.*; z skwierkiem ich żalobnym *Weresz. Ky.* 14. Ustawczaym skwierkiem na nam to wymogi *Krom.* 89. Skwirk, w nędzy stękanie. *Pasz. Boll.* 14 — 2) Skwierk, drzewo, *ob.* Świerk.

SKWIERNIC, *ob.* Poskwiernić.

SKWINANCYA, yi, ż., ślimogorz. *Syr. qu. v.*; *sed potius ślimogo z.* *Syrinche. Cn. Th.* 1015. wrzół w garle. *Włoz.*; *Bih. zür.* (of. zığı); *Sowb.* 1. brayna; *Carn.* diwa (*ob.* Dav. 5), gerloczy, gerloya, (*ob.* Gardl); *Vel. dzaluh.* kofah; *Cort.* kashor, gusehaci, garlawca, gerdwica, załusieca (*ob.* Załusie), zadawieca; *Dal.* garlawca, załusieca, zolawieca; *Bosn.* dawige, zalwige, skolentü; *Dal.* sehlanca; *de.* Salsbräme. Choroba w puszczkach nieznośna, pospolita psoma, wilkom, czasem świnom. *Dudz.* 53, *ob.* Świnie wrzody.

ŚLA, *ob.* Sza. *ŚLA = szla, *ob.* Iśc. ŚLABAN, *ob.* Szlaban. ŚLABIĆ *cz. niedok.*; *Boh.* trmaceti, trmacým; *Carn.* slabim; *Croat.* szlabiti, szlabim; *Bosn.* raslabiti; *Rag.* raslabiti; *Ross.* разслабить, разслаблять, томить, томлю, скрючить, скрючивать; (слабить, слаблю = laskować, слабителное purgans, послабить przez szpary patrzeć, послабитель ulegający); słabić, osłabiać, słabym czynić; schwäben, schwach machen. Niemasz nigkad posilku, owszem ich słabi narzekanie nad stratą swoją. *Jabl. Tel.* 48. Starość wszystko słabi, nadwiera i niszczy. *Stas. Nam.* 1, 201. Takie swady bezprawnie przemyśl niszcza, a razem ojezygnę ubożą i słabią. *Pam.* 88, 1, 519. ŚLABIEĆ *neutr. niedok.*, ŚLABNĄĆ *jednł.*; *Slov.* slabnu; *Carn.* slabim; *Vind.* llabuvati, omahati, omahiti; *Croat.* szlabem, halulyati; *Ross.* слабеть, слабують, разслабнуть, разслабить, изнемоеть, изнемогать, опрахить, тощать, отощать; słabym się stać, z się spadać, jawać werden. Oczy im słabieją, chwieją się nogi. *Mon.* 64, 96. Trwoży się serce we mnie i truchleje, i ręka czemuś nad zwyczaj słabieje. *Past. Fid.* 280. Zmysłów słabną spreżyny. *Teat.* 45, d, 99. *Wyg.* Zbytaniem opychaniem ciała dach słabieje i rzekosć swą traci. *Płch. Sen. list.* 112. Kto bywa wielkiego umysła, ten serce swe zmocni, że mu nie słabieje z bojaźni, a takiego za mężnego mamy. *Jer. Zbr.* 555. Już mniej o bogach swoich rozumieć i do służby ich słabić począł. *Sk. Żyw.* 2, 507. Ieaić, zimniejszym być opuszczając się; jstaf werden, erfalten in jenem Eifer. Od tego czasu, jak obrócił lud swój na chrześciany, począł słabić i chorować, w której chorobie umarł. *Biel. Sw.* 205 n. Ciężką chorobą będąc zjęty, od przyrodzonej mocy i dźwier opuszczony, już słabieje, już ustawam. *Baz. Sk.* 609. W srogim więzieniu począł ten nieborak pomłu słabić. *Biz. Hst.* 52. ŚLABIZNA, y, ż.; *Boh.* slabina, slabizna; *Srab.* 1. lwabina; *Carn.* slapina, fläm; *Vind.* podpal, podpastilo; *Ross.* брющина; wyższego brzucha bok. *Kluk. Zw.* 1, 48. die Weichen an den Seiten des Körpers, die Dämmung, die Wanne, Planke, Stäbme. *Syr.* 1224 *Kirch.* 5. Cęty w slabiznę. *P. Kchan. Jer.* 251. — §. Slabizna, słabość, słaby stan rzeczy, słabe miejsce; die Schwäche, schwache Seite. Znać trzeba słabizny państwa, za któreby go najposobniej ujmować i psować. *Kluk. Turk.* 62. ŚLABO *adverb.*, ŚLABIUCHNO, ŚLABUSIENKO, SEABIENKO, SLABIUTENKO, ŚLABIUTKO, ŚLABIUFENECZKO *intensiv.*; *Boh.* slabě; *Ross.* jelačo, слабехолько; niekrzepko, niemocno, nietego, jwać. Słabo myślący człowiek. *Zib.* 16, 129, *Ross.* слабоумственный, слабоумный. Nad głębią, jakoby w nią już wpaść miał, słabo stoi, drżący i strapiony. *Sk. Ds.* 44. Aż mi słabo, w głowie mi się kręci. *Teat.* 28, 84. Nadzi mię, ekhwo mi, mir ist nicht wehl. Ach jak ja jestem pomieszany, jak mi jest słabo! *Teat.* 41, 54. — Jeśli on skarb niebieski, co mądrością zowią, Nie będzie nam niłany, słabo z naszą głową. *Rej. Wis.* 62 b. nie wiele dokażemy, es wird nicht viel werden. Słabośmy

się w drogę opatrzyl, letnieśmy się wybrali; *aestive viaticati sumus*, *Cn. Th.* 442. SŁABOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* slabost, slabota; *Sorab.* 1. szlabofeż, fwabofeż; *Sorab.* 2. szlabofeż; *Vind.* flabuest, flabota, flabotnost, nemozhnost, mlahavost, flubkost, rahlost, opotieklivost, bogloglenost, bolesnivost, betesh, beteg, lesanje, tovanje, nedoshje; *Carn.* beteg, betesh, beteshnost; *Bosn.* slabos, nejakost; *Rug.* slabos, slabost, mlahavos, mlohavstvo; *Croat.* slaboszt, mlahavoča, gungavoča; *Ross.* слабость, томность, маломощие, хлинокость, тшедуниие, щедуниие; niemoc, niepotęga, brak siły, niekrzepkość, młdość; die Schwäche, Schwachheit. — *Pays. et mor.* Słabość właściwa, niedostatek pobudek fizycznych; niewłaściwa, która ze zbytku władz pobudzających się rodzi. *Saiid. Teor.* 255 - 4. Niewiadomość, błąd i wykazanie nie są słabościami ducha. *Zabl. Roz.* 95. Epikur nie byłby jak Seneka chwalcą rozpaczy Katona, za słabości by to poczytał. *Mon.* 71, 804. Wielki jest przedział między słabością, która ulega, a bezwstydem, który swój upadek rozgłasza. *N. Pam.* 16, 85. Bez światła rozumu dobroć słabością się staje. *N. Pam.* 24, 525. — 2. Słabość = niezdrowie, choroba, cf. niemoc; Рапѣдѣлѣтѣт, Стрѣдѣлѣтѣт, Стрѣдѣлѣтѣт. Słabość jest sama choroba, często innych różnych chorób gatunków przyczyna. *Krup.* 5, 386. Przez słabość rozumiemy ułożyć nie części całych takie, iż te nie są zdolne do wykonania dzieł i czynień, fabryce dobrze ułożonej przyzwyczaj. *Krup.* 5, 387. Powrót do zdrowia po długiej słabości. *Zab.* 9, 229. Słabość biją na mnie, kiedy widzę umarłego. *Teat.* 55, 42, cf. siły na mnie biją, zemdlowim, Шумахт ѿсрѣдѣтѣт мѣх. SŁABY, a, e, SŁABIUSIENKI, SŁABIUTENKI, SŁABIENKI, SŁABIUTKI, SŁABIUTENECZKI, SŁABIUCHINY intens.; *Boh.* slabý, slabaučky; *Sorab.* 2. szlabi; *Sorab.* 1. flaby, szlabý, fwabý, fwabó; *Carn.* slab, beteshly, beteshne; *Vind.* flab, opotiekliv veihlau, veihlast, rahel, flubek, okoen, boglogen, bolesniu, beteshlin, beteshlin, lesast, polhast, tovast; *Bosn.* slab, nejakí, mlahaví; *Slov.* slab; *Rug.* sláb, mlohav; *Croat.* szláb, lagoten (cf. legodny), mlahav, gungav, *Ross.* слабый, слабейший, немощный, немощень, чаломощный, хлипкий, хлинокъ томный, томель, захитный, тшедушный, щедушный, больвоватый; cf. *tiem.* sblaj; *Ross.* слабый слабоекъ; *Svec.* slapp; *Angl.* slow; *Angloslaw.* Germ. slapp; 1) niepotężny, niemocny, niesilny, niekrzepki, młdy, wafly; fawab, niht fawf. Co kto może wykonać, w tym jest możny, a co kto niemoże, w tym ma być za słabego miany. *Bardz. Boet.* 115. Głoby Samsona siedmą powrozów związano, tak będzie słabym, jako inni ludzie. 5 *Leop. Jud.* 16, 7. Ciek nie będzie 'duż 1 *Leop.* Jeżeli słaby fundament, słaby też i budynek; jeżeli słaby dowód, słabe też być musi i zdanie na nim zbudowane. *Boh. Pr.* 15 1 słaby oręż czasem ubezpieczy. *Kras. Mem.* 50. Słaba pomoc, podpora. *Cn. Ad.* 1047. Słabemu i spracowanemu wszystko ciężko. *Cn. Ad.* 1047. Puls słaby, ledwie się namacać daje. *Krup.* 5, 576. Piersi młde, słabe, ciasne. *Syr.* 4455. Słabego głosu, *Ross.* скудогласный; *Evel.* xy-

голосный, худогласенъ. Słabego wzroku; *Ross.* приглядивъ, (ob. Slep, ciemnowidz). Słaba nadzieja. *Rej. Post. M m 2. Wiśn.* 525. Słaba jest sprawiedliwość bez pomocy oręza. *Nar. Hist.* 5, 556. Niemasz nic tak potężnego, co by niebezpieczeństwa nie mogło ucierpieć od słabuchnej jakiej kreatury. *Birk. Chodk.* 15. Narzekamy na terażniejszy wiek, iż ludzie są w nim słabsi niżeli przedtym byli, a zatem krócej żyją. *Kris. Pol.* 2, 482. Człowiek, słabuchnie dzieła natury. *Zab.* 16, 192. Słabe zdrowie modne. *N. Pam.* 15, 122. Słabsieństwo zdrowie. *Pol. Juv.* 2, 29. — *Moral. intell.* Słaby w wierze Greczyn. *Jubl. Bak. E 2.* (Vind. flabovern, vi ven veihlach). Słabiej pamięci, *Ross.* слабомыслящий. Słabiej duszy, *Ross.* слабодушный. Słabego umyłu, *Latv.* слабомусленный. Słabego rozumu, *Vind.* flabommen, ps-lablen; *Russ.* слабоумный. Kobiety słabe, lekkomyślny, płochy. *Teat.* 50, c, 57. Ku słabiej stronie serca atak przypuszczać. *Teat.* 26, c, 72. — 2. *Aliter:* W tak zącną wigłą, słaby nam dół objad. *Star. Ref.* 144. mierzny, lichy, niesuty, gering. — 2) Słaby, nieo zdrowy, niezdrów, cf. niemocny; слабый, франк. Coż to Penn jest, czy Pan słaby? *Teat.* 55, 72 et 55 d. 50. Pójde odwiedzić słabą sąsiadę. *Ind. Ov.* 105. Słabym być, nie domagać, *Ross.* недомать, немом, неморы. Nieo Słaby, SŁABOWITY, skłonny do słabienia, fawabłit; *Vind.* flaboviten, slaboten; *Rug.* slabawit; *Ross.* слабобити, припаивать, непеначивый, хлипа, (ob. Chybl). SŁABOWITOSĆ, ści, die Schwächheit; *Ross.* хлиость.

Pochodz. *ve lhibě, na lhibě, nslabě, zast. navi.*

1. SŁAĆ, słać, ści, cf. *szlach, usłó doh, usciadé i nta.*; *Boh.* slati, slati, dostlati, dostlat, dostletu, dostlawam; *Sorab.* 2. szlach. *obs.* fezelösch; *p. nov.* fezelu, szlat; *Sorab.* 1. flau, flajem, polflaj, polliem, polflau, *vuly.* fwaju, fwajem, feelu, feelem, polwam, polcehu, polceham; *Vind.* slati, slau, stlem, nastielati, zeilati; *D. J.* salcem; *Carn.* possidam, posslati; *Bosn.* prostriti o-lar, strati, ob. Prześneradło, ob. Prześnerad, rozprześnerad; *Ross.* слатъ, стелю; pościełać, po-stanie rolać, sló lože, łozysko, gniazdo, *ster-nere;* büstreden, büstreden, eine Stene oder Stägräfte machen, flabettan, das Vate machen. *Pol.* by fló, a zwłaszcza wody, aby pino slano. *Cresa.* 57. Stano, mierzwe, bardy podłożony. Na gołej ziemi albo na deskach, nie nie ściełać, sypiał. *Sk. Żyw.* 1, 255. Pójde nasz-rykac kwiatów i lože usciadę. *Przyb.* 10, 17. Na lożu nie było ani słony, ani żolnego usłania. *Ecop.* 52. postani, postiel, piernatu. *Œefette.* Sama se secho, es würd Stättenbaba — *Sindl.* Na debie gniazdo usłoty gołebie. *N. g. Wryp.* 491. Je baden jib ein Reif gemacht. Piasek pod dachem cudzym gniazdko sobie szałe. *Wid. Dm.* 188. — *Transl.* Słab drogę, most i pokładac, pineser, brukow, e; der Weg bereiten, habnen, bñaden. SŁAĆ na ille ponie gosimiec mostawy. *Przyb.* 10, 514. Tak most slano *ib.* 69. — *Sindl.* Ubezke i. lokac usładi drwami. *Sk. Dz.* 1044. — *Tr.* Słac komu drogę do czego i torowac, gotowac mu sposob dojsera, ciem den Weg za ciwas fawnen. Dzieci te, którym fortuna do wielki ch urzędów dro-

gę ściele. . . . *Kłok. Turk.* 52. Tym sposobem nie panu Chrystusowi, ale jego przeciwnikowi droga się ściele. *Hrbst. Odp.* L1 3 b. — *Simil.* Większą sławę zład sobie uściele. *Bardz. Trag.* 501. (przygotujemy). Ta mi jest prawdziwa spokojność, którą dobre sumnienie uściele. *Pilch. Sen. list.* 2, 7. (gruntuje) — Słać sobie koncepta, pretensye = układać, roić sobie, rościć; *Einjalle, Prätenfienon außdenfen, entwerfen.* Różne sobie koncepta i imprezy ściele. *Jakł. Tel.* 242. Zygmunt August przyjął obronę infant przeciw Moskwie, ścielejącej do niej pretensya. *Papr. W.* 2, 52. (roszczącej pretensya). Bano się, aby Moskwa dla tytułu imperatorstwa całej Rosyi, nie słała prawa jakiego do Rosyi Polskiej. *Wyrw. Geogr.* 297. — §. Słać się, słać kogo = położyć mostem, *hintraffen, hinwerfen.* — Pokorna szlachta bogatym dzieciom do nóg się ściele. *Zab.* 15, 205. Do nóg mi ściele. *Teat.* 45. c, 7. *Wyb.*, (do nóg upadam). Całuję nogi, upadam do stop, unizam się pod stopy, ściele się pod nogi, i t. d. *Mon.* 69, 458. Niechaj ci tak bóg wszystkich niewdzięczników ściele. *Pot. Arg.* 297. (podda, podbiję). Słać pod swe nogi nieprzyjaciela. *Mon.* 70, 690. Koni i wielbłądów nieprzyjacielskich w polu mostem ściele. *Suszye. Pieśn.* 5, II 5 b. Nasi w srodek Tatarów śmiele Przebili się; każdy dwu, trzech ściele. *Stryjk.* 716. Antyloch Echebola, który stał na czele, Jednego z pierwszych mężów, silną dzida ściele. *Dmoch.* II. 104. — *Botan.* Łodyga ścielejąca się, *procumbens*, kiedy się po ziemi rozciąga, n. p. u poziomek. *Bot. Nar.* 59. Łodyga ścielejąca się, rozestłana, *repens*, na ziemi całkowicie leży, i ze spodka korzonki w ziemię puszcza. *Jundz.* 2, 15 — §. Ściele się komu = powodzi się, zdarza się, wiedzie się, udaje się; *es gelingt, glückt.* Gdzie się szczoerość nie ściele, Nie wadzi iść przez fortele. *Jag. Wyb. C* 4, (ef. gdzie nie staje wilczej skóry, listej nadstawie). Kiedyć się ściele, znaj przyjaciele. *Hys. Ad.* 50.

Pochodz. *dościelać, dosłać, naścielać, nastlać, naścielnik, naścielnio, obścielać, pościelać, postlać, pościel, pościelka, posłanie, podszielać, podesłać, przeszielać, przesłać, rozścielać, uścielać, usłać, wyszielać, wysłać.* — §. *Stoma etc.*

2. SŁAĆ, słał, śle, śle cz. *niedok.*, SYŁAĆ *contin. frequ.*, („in aliis dialectis Slavicae simplex hoc jam obsoletum, nisi in compositis *послать, apparel*”). *Durich.* 1, 74; *sed vide; Ross.* *платъ, шлю; Eccl.* *слю; Sorab.* 2 *szlascb, szlal; Sorab.* 1. *szlacz, flaju, feelu, feelem, fezewu; Rag.* *slatti, segljem; Slav.* *slati; Boh.* *slati. Dalemil.* 272. et 514, 515, 529; cf. *Carn.* *sël; Vind.* *lel, poflan; Croat.* *sell = posel; Croat.* *selstvu = poselstwo; cf. Graec.* *σπλο; Hebr.* *שָׁלַח sehalach, misit); — słać = posyłać, *schicken, senden.* Nie słałem ich, a przecię bieżeli. *W. Post.* W. 58. Po żywność słać, jako to zowią w 'pieowanie. *Tarn. Ust.* 278. Geste śle posły, listy częste pisze. Prosi i radzi, aby się zjeżdżali. *P. Kehan. Jer.* 6. *Biel.* 424. Upominali Matyasza, 'przeczyby to czynił, iż mistrzowi śle ludzi przeciw królowi? *Biel.* 425. Śle a śle, abys przyszedł na wieczere, *rogitat. Macz.* Chowam was w miłości, Choć was śle znosić różne doległości. *Odym.**

Św. 2 *N n*, (cf. apostoł, rozesłaniec). Ażebyście słuchali proroków, którychem ja syłał do was. 4 *Leop. Jer.* 26, 4. Pod 'osobą poselstwa śpicgi syłają. *Kosz. Lor.* 170 b. W Rzymie złoczyńców nie tracono, ale za morze syłano. *Biel. Św.* 424.

Pochodz. *dosyłać, dostlać, nasyłać, nastlać, nadsyłać, nadesłać, obsyłać, obesłać, odsyłać, odesłać, posyłać, posłać, posłaniec, posłanica, posel, poselski, poselstwo, posłować, podszyłać, podesłać, przesyłać, przesłać, przysyłać, przysłać, razsyłać, rozesłać, wysyłać, wysłać, zsyłać, zesłać, zasyłać, zastać.* — b) cf. derivanda a *Nomine ucho*, ut *słuch, słuchać, słuszny*; — §. *sługa, służyć; słyszeć*; — c) Etymol. confer *śli, szły, szła, szedł Verbi iść*; — cf. *szlad, szlak.*

ŚLACHCIC etc., ob. *Szlachciec.* ŚLACHTAWA, ob. *Szlachtawa.* ŚLACZEK, ob. *Szlaczek.* ŚLAD etc., ob. *Szlad.* ŚLAK etc., ob. *Szlak.* ŚLAM etc., ob. *Szlam.* ŚLANIE, ob. *Słać, ściele, et Słać, śle.* ŚŁAP etc., ob. *Szłap.* ŚŁASK, ob. *Szłask.*

SŁAWA, y, ź; *Boh.* *slawa; Carn.* *sláva*, (slavu, slovu *valedictio*, ob. *Słowo; slova fama, slavenje valedictio, gloria; Vind.* *slava, fvitlust, hvala, zhast, (slavenje, flavitje = żegnanie); Croat.* *slávna, slava, dika, glasz, (ef. dzęka, głos); Rag. et Slav.* *slava; Bosn.* *slavka, ejast, (ob. Cześć); Ross.* *слава; §. 1) der Ruhm, głośna i rozeszła wieść wszędy, z wielu spraw znacznych uczynionych. Nag. Cyc.* 151. Sława jest dana od cnotliwych pochwała cnotliwemu. *Pilch. Sen. list.* 5, 512: rozgłoszenie jakieś rzeczy, albo imienia z podziwieniem. *Lub. Roz.* 244. Sława urasta z zdań wielu, chwala z dobrych. *Pilch. Sen. list.* 5, 518. Sława, jest to rzecz tak słodka, że też dla niej wazą ludzie zdrowie swoje. *Biel. praef.* Przodkowie nasi, że się w sławie kochali, tedy synom swoim pospolicie imiona dawali złożone z sławą: *Przemysław, Stanisław, Mieczysław, Władysław, Bolesław, Wacław etc. Stryjk.* 402. *Star. Ryc.* 12. Kto przed sławą ucieka, tego ona goi. *Gorn. Sen.* 528. Cnota sławą się płaci. *Groch. W.* 552. To piękna sława, kto ją z enoty znajdzie, Zinąd nabyta równo z słońcem zajdzie. *Rej. Zw.* 226. Żywot krótki, ale sława wieczna. *Macz.* Do nieba sława trakt uściele ładnie. *Bardz. Trag.* 552. — Sława, honor, reputacya, dobra sława, dobre imię; *Ruf, Ebre,* guter Name. (*Vind.* *dobra slava, nallava, nãpohvala, pohvalite = sława pośmiertna.*) Sława i zła i dobra, jest bardzo głośny dzwon, a brzmi na wszystkie strony szeroko. *Rej. Zw.* 56 b. Zaenemu dobra sława największym dziedzictwem. *Mir. Ryt.* 4, 156. Sława dobra, rzecz nieoszacowana, nieskazitelna, stoi za bogactwa. *Cn. Ad.* 1048. (dobre ludzkie rozumienie, stoi za wyborne mienie). Sławę dobrą nade wszystko przekładaj; wszystko utraciwszy, sławy dochowaj. *Cn. Ad.* 1048. Każdemu miłsza być ma sława bez zdrowia, niżeli zdrowie bez sławy. *Warg. Wal.* 78. Więcej się poruszają ludzie zaeni złemi sławy, niż niedobremi uczynki, i łacniej się może zjednać, gdy mu szkodę uczyni, albo ranę na cieie, niżli na dobrej sławie a 'powieści. *Eraz. Jęz.* A a 2. Straciwszy aż do sławy, cierpiąc takie męki,

Już już nie raz od własnej miałem poledz ręki. *Tregh. S. M.* 105. Ujmujący drugą sławę, będą wyniszczeni. *Zach. Kaz.* 1, 214. (potwary). — Niedobra sława, zła sława, niesława, (cf. osława); niecześć, dyszonor; föder Ruf, Unehre, Schande; *Ross.* orlačka, (cf. ogłoszenie). Odjazd ten byłby z wielką niesławą J. K. M., ze złą sławą Korony tej i szkoda. *Gorn. Dz.* 125. Zniósł przeszłego króla niesławę. *Jabl. Tel.* 289. On wyświadcza życzliwą i wdzięczną postawę Zwierzchu, a wewnątrz godzi na śmierć i niesławę. *Kulig. Her.* 245. (obinowe, uwładzanie dobremu imieniu). W statucie Litewskim ludzie złej sławy są, którzy się trzy razy w rejestrze złooczyńców znajdowali. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 47. (ludzie bezczni, infam). — 2. Sława, wieść, słuch, pogłoska; *Carn.* slava, resgläs, (cf. rozgłosić); *Vind.* glais, hirup, daß Gerücht, der Ruf. Sława o złości świata otarła się o uszy nasze. *Olv. Ow.* 15. Po tym endu, rozeszła się ta sława po wszystkiej ziemi oniej. *W. Post. Mn.* 580. Czasu onego usłyszał Herod sławę o Jezusie. *1 Leop. Math.* 14, 1. Sławę puszczono o Auguście, żeby miał pojąć żonę Barbarę. *Gorn. Dz.* 15. *Bas. Hst.* 51. Starożytna sława i jednostajne rozumienie opiewa, że Lech z Czechem z Karwackiej ziemi wyszł. *Krom.* 29. (podanie, tradycja). Z dawnych pisarzy, względ mając na czasy, miejsca, i na sławę statecznie od wielu wieków przyjętą, tę historią zebrałem. *Krom.* 27. — Sława, Fama, n. p. Sława zwiększa to wszystko co głosi, Istu gębami wieści trwożne plecie. *Kras. Woj. Ch.* 18; *Vind.* vozli flava, kaker krava = większa sława, niż krowa, (cf. wieciej huku, niż puka). — 2. Sława, miano chwały, ein Name der Würdspielfürndigen. (SŁAWAK, ob. Słowak). SŁAWETNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* słowutný, (*Subst.* słownost *celebritas*); *Slov.* słowutný; *Sorab.* I. flowotny, fwowotny, (*Subst.* flowotnoscz, fwowotnosce); sławny, berübm. Mastezko sławne składy kupieckimi. *Biel. Hst.* 291. — 2. Sławetny, tytuł zwyczajny ławnikom, (cf. szlachetny), der Titel der Schöppen, (in Überri hatten die Schöppen im Deutschen den Titel: Ihre Nambarte Weißbreiten). Pobięgi na skargę do wójta; zgromadzi się cały urząd; karczmarz dla sławetnej ławicy stawiał garcami wszelaki trunk. *Ossol. Str.* I. *Moa.* 65, 569. SŁAWKA, i, ż.: *Rag.* slawiza; *Bosn.* slawica; *Eecl.* слава, слава слава; (*distn.* *Carn.* slawka = ostryga); reputacyjka, ein fleiner Ruhm, *fanella.* *Macz.* Dla kosa sławki, jako trawki, żądierz zdrowie waży. *Rys. M.* 41. SŁAWIĆ cz. *niedok*, usławić *niedok*; *Boh.* sławiti; *Slov.* sławjm; *Vind.* slawiti, polawiti, polauflati, poyliguati, (slawiti, slawiti = abszytować, żegnać, flawenje, slawije = pożegnanie; *Carn.* slawm = I. sławnym jestem, słynę; 2. żegnam *valedico*); *Grout.* szlawiti, szlawim, dichiti, (cf. dzieka; slawiti = czcić); *Dil.* esesstuti, ob. Cznie; *Bosn.* slawiti, slawiti, slawiti; *Rag.* slawiti; *Ross.* славить; wślawiac, rozślawiac, sławnym uczynie, głosić, wielbić; rübm. preüen, erheben, berübm. maßen. Dowody dobroczynności twojej potomność sławić będzie. *Teut.* 4. b, 25; *Vind.* napoflawiti, napoflawiti = po śmierci czyjej chwałę sławić, nadrübmen. Mieszkańcy ziemi sław-

cie Jehowe. *Bald. Jes.* 24, 15. *Eecl.* славословити, славословити. Cierpiemy z Chrystusem, abyśmy z nim i usławieni byli. *Bald. Rom.* 8, 17. Które bogusprawiedliwi, te i usławił. *ib.* 8, 59. ob. Uwiełbić, verflären. Wojnę okrutną sławie Pigmeolów małych, którzy kleskę popadli od żorawców śmiałych. *Kmit. Spyt.* 12 głoszą, opiewam; laut maßen, kund maßen, verflären. Sławić się *rec.*, słynąć, sich berübm. maßen, berübm. sein. — 2. Sławić co, wieść jest, gadają, gruclnelo; man sagt, es soll, man spricht, man erzählt; *dicunt.* *agunt.* *ferunt.* Dziś też jeszcze, powiada Karyon, sławią, iż w Tauryce Gotowie mieszkają, którzy języka Niemieckiego używają. *Stuyk.* 41. Romulus i Remus od wilezyce wychowani, jak sławią, Rzym założyli. *ib.* 555. — 2. *In malam partem*: Sławić, rozślawiac, rozgadać co z ujmą sławy, osławiac; rübm. maßen, ausbreiten, ins Gäßrey bringen, berübm. gen. Józef bardzo rad zapomniał krzywdy swojej, i rzecze oniej nie sławił. *Sk. Żyw.* 522. Wnet się groźba chceć o nich mówić, chceć sławić. *Gorn. Dw.* 286. Józef, nie chceć sławić Maryi, że brzemienią była, umyślił ją opuścić. *Bial. Post.* 62. *1 Leop. Math.* 1, 19. Lud cie pierwój błogosławił, A potym cie bezczynie sławił. *Kanc. Gd.* 26. Postronni królowie sławią koronę Polska, jakoby ta siła piemiędzy rozład mieć. *Gorn. Wz.* 5 b. SŁAWICIEL, a, m., wychwalacz, *praehator.* *Macz.*, der Ruhmer, Preüer; *Vind.* slawituk, hwalovez, pohwaluk, polawitnik; *Rag.* slawetgl; *Croat.* slawitel; (*Eecl. et Ross.* славилиикукъ spiewak w boże narodzenie do domów chodzący z pieśniami na cześć Chrystusową; славиукъ проиш: «Sława ojeu, i synu i duchowi s.»). SŁAWICIELKA, i, ż., die Ruhmerin, Preüerin; (*Carn.* Slawina = Juno, bogini). SŁAWKOW, a, m., miasto w Krakowskim. *Dyke. Geogr.* 5, 55. der Name einer Stadt im Strafauischen. (Sławkow, Außerlig [in Morawu 2], Schäfenwald, w Czechach. *ib.*; *Carn.* Slavkovje, Außerlig, (slawka = ostryga). SŁAWNO, SŁAWNIE *adverb.*, pełnia sławy, rübmlich, berübm., voll Ruhm. Sławno jest bardzo u bogi i u ludzi, między zymy żyć dobrze. *Sł. Kz.* 77, cf. płatno. SŁAWNODAWNY, a, e, n. p. Sławnodawnych mistrzów malowania. *J. Kehan. Dz.* 165, cf. diwnosławny, alüberübm. SŁAWNOGLEOSNY, a, e, n. p. Sławnogłosne miasta. *Zob.* 16, 152. głosnoslawne, lauberübm. SŁAWNORADNY n. p. konsylarz. *Teat.* 52, 49. przez madra radę swoje sławny, durā wcielen Ruhm berübm. SŁAWNOSĆ, ser, ż.; *Boh.* sławnost; (*Slov.* sławnost uroczystosć; *Carn.* slawosa, slawu *valedico*); *Sorab.* I. fwatocznoscz, (ob. Świetnosć); stan sławny uwiełbienia, sława; Berübmheit, Ruhm, Ehre. Ci co maie wierne służyli, Ażeby z mojej sławności Wierczne czerpali radości. *Kanc. Gd.* 228. Herrlichheit. — 2. Nie będziecie stać, ani żyć, dla sławności młodziegiewo lata. *1 Leop. Levit.* 25 (dla światobliwosci, uroczystosci jego). SŁAWNYY, SŁAWIEN, wna, e; *Boh.* sławný; (*Slov.* sławný uroczysty); *Sorab.* I. flowotny, fwowotny (ob. Sławotny), fwatocznó (ob. Świotny), přewosobné (ob. Osobliwszy), obwowané (ob. Obwołany, zawołany), menakrasné; *Carn.* slawa, rañitn, (ob. Lnie); *Vind.* slawituk, polawitajen, polawitea, sluman (cf. styma),

glafoviten (cf. głośny), poglafen, poshtiman, jimeniten; *Croat.* szlaven, immenit, imenuvan; *Dal.* prozvan, esestit, (cf. cześć); *Bosn.* slavan, slavni, naglasi, uzglašen, koji se svud čuje i zna; *Rag.* slávni; *Slav.* slavan, glasovit; *Ross.* славный, славень, благонарочный; *Ecccl.* словнямъ, славень, обносный, повсюду славный, вездѣ хвалимый звятомый парочный; § 1) sławę mający, chwalebnie głośny, berśbit. Sławien Oktawi bardzoj przez orzone meże, Nż przez wojny zwycięskie i krwawe orzele. *Zab.* 15, 506. Maż zuchwały i hardy i więcej synów swoich enota, niżeli swoja sławny. *Otw. Ow.* 7. Wielce sławny, prześławny *Ross.* великославный, великоименный, благославный. Sławny jestem, słne, *Carn.* slavim. — §. *Titel.* Obiecujemy (Jagiello) za sławne syny nasze, iż gdy jeden z nich rząd obejmie, to onety bez rady panów nie dopuści kować. *Herb. Stat.* 79. — § Sławny we złm. n. p. boż, znaczny, pamiętny. *Cn. Tr.* 1015. esławony, berśbit, verni. — § Nie-sławny, co nie ma sławy, niesławetny, *vulgarius.* *Cn. Th.* 526 imberśbit. — § bi *Aliter.* Niesławny, zły sławy, niesławe mający, bezczyny, esławiony; berśbit, chuloš, von šiben šufc, infam. Czy pojałeš jaka žonę bez urodzenia, albo też niesławną kobietę. *Teat.* 25, 96. Censor mół, postrzeğszy występki jaki w kawalerze, niesławny go ogłosił. *Zab.* 5, 89. *SŁAWOCHCIWY, a, e; *Vind.* Havesbelen; r. Havesbeterg; *Swbst.* Havesbelenost, *sławocheiwošc, die Havesbeterg *SŁAWODBAŁY, a, e, n. p. Sławodbałi poctowie. *Otw. Ow.* 542. o sławę dbający, infamberg. *SŁAWOGODNY, a, e, wart sławy, infamberg; *Ross.* достославный, достохвалный. *SŁAWOŁUBNY, a, e, — je *adverb.* lubzący sławę; *Ross.* славолубивый, славилубивый; *Ecccl.* славолубецъ, славилубецъ; *Ross.* славолубіе, славолубство *sławolubnošc, cf. czechnuć. *SŁAWON, ob. Słowak SŁAWONIA, Sklawonia, ob. ziemia Słowiańska). *SŁAWOSŁOWIE, m, n. *Ecccl.* славословіе; pieśń pochwalna, cin Źeljeiang, n. p. Sławosłowie na zwiastowanie panny Maryi, *Pim.* Karn. 755. — SŁAWOSZ, a, m., vel SŁAWIEĆ, *Slavossus. Jelt. Her.*; *Boh.* Sławoš; (cf. *Carn.* jmenitník; *Vind.* jmenitnik); starodawne imię, cin alter Name.

Pochodz sub słowo.

SŁAZ, SŁAZOWY, ob. Słaz, SŁAZAK, SŁASK, ob. Słazak etc. ŚLĘ ob. Ślęć.

ŚLECZEĆ *med. nichk.* bez odpoczynku z udrczeniem nad czm siedzieć, duleżyć, ślepić; (*Ecccl.* славити krzywie, kureczyć; *Germ.* sblentern) śid mmit plagen, placten; *Ross.* шиплять. Niech kto chce, dla śleczenia w noey we dnie drzymie. By podał potanności swoje w pismach imię. *Zab.* 12, 577. Śleczy u łózka chorego. *Gorn. Sen.* 155. (Biedny pasterz), Czy daleki, czy śleczy przy srogiej niewieście, Jedna jest, bo jest zawsze kochanie bez skutku. *Zab.* 12, 584. Przed dniem wstanieisz, i ślecysz u drzwi możnego. *Gorn. Sen.* 197. Przed ubogiem dzwii zawieramy, i przed wroty śleczeć im dopuszczamy. *Żarn. Post.* 5, 659. Maniże zawsze, o nędzny, u twój groty śleczeć, Piszczec, spiewać, żebrzący, skarżyć się i jeczec? *Chod. Gesn.* 115. Choć się do niej

powrócił, chociaż przy niej śleczy, Ta przecię jak w tęsknocie skarży się i jeczy. *Zab.* 9, 259. *Ejssym.* W przeraźliwym całego ludu śleczeniu tylko słowo Numa rozróżniać było. *Stas. Num.* 2, 19. — ŚLEDNY, a, e, od śledzenia, szladowania. *Эпур.* Psa ślednego częstym za uszy ciągnieniem na myślistwo zwycał. *Ezop.* 112; *Boh.* sljdný pes; *Vind.* slednik, sledni pefs, volion, ovolhni (cf. wech, wachać), savohhvi pefs; *Carn.* vishla, (ob. Wyżel); *Croat.* sledni pész, czuczek (cf. czuć, cf. cuch), vishil; *Bosn.* pas slednik; *Sorab.* 1. slednik; wyżel; *Ross.* иная собака, ищейная, ищей, ищейка. (*Vind.* sledni, fleni, polledni, posledni sadni: posledni, zadny). ŚLEDZ, ia, m., ŚLEDZIK, a, m., *zdrbn.*; (*Ross.* сельдь, селедка, селедочка; *Ecccl.* сельдь: sardela); *Dan.* sild; *Svec.* sill, (cf. nostr. sól, sóldek; *sed conferas adhuc nostrum szlad, ślad, śledzić*); *Boh.* herynk, slaneček, slaneček, slanečka, okolesk; *Slav.* herynk, harinek; *Sorab.* 2. herèg, jerèg; *Sorab.* 1. yerey; *Carn.* arènk; *Vind.* aring, renga, flank, ferdun; *Croat.* szerdun, szerdúniz, *vulg.* haring, harincheez; *Dal.* szardon, ringariba, inehyum; *Hung.* hering, heringetke, sóshal; *Reg.* renga, inehjün; *Slav.* aringa; *Bosn.* renga, oglghe, ghrimme, ghsigice; *Germ.* der Haring; (*Lat.* halec, z *Greck.* ἄλιος) *clupea harengus Linn.*; trze się w morzu, i wychodzi z pod lodu północnego morza w niewypowiedzianym mnóstwie. Śledzie przedniejsze Holenderskie, podlejsze Szwedzkie. *Zool.* 186. Wędzony śledź, bydlinek, *Piffiluf. Volck.* 592; *Vind.* v' Toli ovlafien flank. — *Ross.* желанина *clupea alosa*, Glie. — Ślędź Kamczadalski *Ross.* Бѣлуга Śledzi ciąg, stado *Ross.* юпа. Zamiast ostyg, po pradžadłowsku dawano śledziki. *Teat.* 35. d. 20. Będzie, nie będzie moim Atys żięciem, Jak na wielkanoc tyle dbam, o śledzia. *Pot. Syl.* 595.

ŚLEDZIĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* sljiti; *Slav.* sljiti; *Sorab.* 1. flēžu, naszladuju *indigo.* ob. Naszladuje; *Carn.* slēdim; (shlātan: macan); *Vind.* slediti, oflediti, ovohati, oflečovati; (sallediti, oflediti, fahuiti, obzhititi: pomiarłować; *Croat.* szlediti, sledčiti, szledem sequor (ob. Naszladuje), *investigo.* *Bosn.* slediti, slediti, nasledovali *sequor*, *assector*, *persevero*, *sljedecchi perpetuus*, *assidus*; *Slav.* slediti *sequi*; *Rag.* slediti *sequi*, *imitari*, *continuare*; *Ross.* слѣдити, слѣды, слѣдовать, послѣдять; (*Ecccl.* послѣдую nasleduje); szladować, szladem szukać, isć w też tropy za kim; *spuren*, der *Эпур* nadgoben. Czego po Podolu, jako psi śledzący, nie zhadala Wołosza! *Tward. Wł.* 110. Czystego przy dworze nie najdzie: by go też i ze psy śledzić miał. *Glez. Wyeh.* J 3. Chwałę nienawisć śledzi. *Pilch. Sall.* 215 (śiğa, przesładoje). Niekiedy mnie śledzono. *Teat.* 18, 152. (spiegowano). Śledzenie; *Ross.* слѣдованіе; śledztwo, indagaoya. ŚLEDZICIEL, a, m., który śledzi, der *Нафспүрер*; *Boh.* slednik, sljdnik; *Slav.* wyhledawatel; *Sorab.* 1. flēdziežer, naszladowar. *Vind.* slednik, sledavez, jiskauz; *Croat.* sleditelj; *Bosn.* sleditegl, slednik, (slednik sluga *assecta*, *sljedecchi*, *sljeditegl*, slednik: naszladowea). W *rodz. žensk.* ŚLEDZICIELKA, *Sorab.* 1. flēdniceza, naszledowarka. (ŚLEDZIARZ a, m., ŚLEDZIO-

WNK, handlujący śledziami, der Haringebändler. Śledziarze, i ei, co ryby słone przedają, zawsze w rosule albo w łaku gnieć muszą. *Erz. Ob. a.* Ustawa o tych, którzy miejskie kuclmie dzierżą, także o serniakach, śledziownikach, i iuszych, którzy rzeżymu śnieдьми przekupują. *Szczerb. Szw. 582).* ŚLEDZIENICA, y, ż., *chrysoptenium*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykt. 1, 125.* Żarnik. ŚLEDZIONA, *ŚLÓDZONA, y, ż., *Cn. Th.* 1019 *Oczk. Przym. 5. Macz.;* (*Boh.* ślezyna; *Slw.* ślezina; *Srab.* 2. szłofina; *Sorab.* 1. schłofina, fwozana; *Carn.* sešena, slisena, uraneza; *Vind.* flesenu, thesena, fliseni, flasanu, vraneza; *Croat.* szlezena, szlezeno, vrana, (cf. wrona); *Slw.* slezana; *Bosn.* slezana; *Raj.* sjezlena, (ślizina *cartilago*); *Ross.* celezema; *Erl.* celezem, cf. *Lat.* lien; die Nily, wnetrze, mięższej-zo leżące w lewym boku, łączy się z żołądkiem i nerka lewą. *Zool.* 51. *Wjch.* 82 *Kirch.* 54. et 51. *Krup.* 2 95 Opuchnięcie śledziona, ob Kra *Sienn.* 567, *Bosn.* dalak, nemoch od slezene; *Raj.* sjez dolnos, dalak; *Croat.* nerazt, bōl szlezne, die Nilyfucht. — *Alejo.* Trajan pański skarb zwał ślodzoną; albowiem jak gdy ślodzoni roślinie, inne wszystkie członki ustwiają, tak też gdy pańskiego skarbu przybywa, wszystko ciało państwa i Rzeczypospolitej jego wspołek z członkami swemi milje i uniera. *Łosz. Lor.* 110 b. — *Fij. tr.* Śledziona złodziejska, niegodziwa, szubienica etc, *lien derectis. Cn. Th.* 1126 ŚLEDZIONKA, i, ż., *asplenium*, Nilyfrant, rodzaj rośliny, do którego należy stonogowiec, skalna rzasa, znakowca. *Kluk. Dykt. 1, 59.* [ŚLEDZIONNIK, a, m, ŚLEDZIENNIK, 2], Śledzienista. *Pam. Warsz.* 5, 520 *Croat.* cierpiący ból śledziona; *Raj.* sjezobolan sjezoboluk; *Croat.* szlezenoszt, obráschen, ŚLEDZIONOWY, a, e, od śledziona; *Ross.* celezennocny, Nily; n. p. Żyła śledzionowa. *Krup.* 2; 95. et 5. 87.

ŚLEDZIÓWKA, i, ż., solanka, beczka do słonych ryb, rosółowa beczka, die Haringetonne. Podlejsze śledzie przywożą w beczkach śledziówkami zwanych, przedniejsze w acelikach. *Kluk. Zw.* 5, 286. Od śledziówki miodu przasnego po złotemu. *Vol. Leg.* 5, 646. *ŚLEDZIORODNY, a, e, n. p. Śledziarodna krama. *Khow.* 57. w śledzie oblitująca, haringeergeugend. ŚLEDZIOWY, a, e, od śledzia; *Vind.* ferdunon, Haringe. Różne są gatunki śledziowych ryb. *Zool.* 186. Pija jak na śledziowa główkę. *Pot. Low.* 154.

ŚLEDZIWO, a, n., śledzenie, indagacja; *Ross.* cztobawanie, cztobawie, pacnpoeb, die Unterbindung. *Pam. Warsz.* 40, 1, 46. *O-n-k.*

ŚLEMIE, ob Slemie.

ŚLEP', ia, m., ŚLEPAK, o, m., ŚLEPEK, pka, m., ŚLEPIEC, pea, m., ŚLEPIEŃ, pna, m., ŚLEPACZEK, ezka, m. dem; *Boh.* slepaček, slepoň, slepec; (*Slw.* ślepka, ślepica, kura kura (ob. Ślepka kura, ob. Kurza ślepota); *Sorab.* krotkowidzewez; (*Sorab.* 1. tljpe = ubogi, tljpez ad meitas robustas; *Sorab.* 2. sljpež = zehrak); *Carn.* slepž, slepř; *Vind.* slepez; *Croat.* szlepac; *Bosn.* sjepež; *Raj.* sjepež; *Slw.* ślepac; *Ross.* слепецъ, § 1) niedowid. *Cn. At.* 1019, ciemnowidz, słabego wzroku. *Cn. Th.*

1016. Ślep, bliskowidz. *Cn. Syn.* 590. *Dasyt. Nn.* ein Kurzsichtiger, Blödsichtiger, Blinder. *Lypus*, któremu oczy płazą, albo łzami zaciekają, ślep'. *Macz.* Na ślepanie przez pochlebstwo mówi, że rozumem daleko widzi. *Zab.* 15, 64. Kochanego tego ślepaczka, którego zowią miłością... *Teat.* 20 b, 161. *Zak.* nie barzysz ślepanu, kiedy dziesz kedy, że na cie wołają wszedy? *Petr. Hor.* 2, N 4 b. Jakobyś ty ślepiu nie widział, że u nas wtedy dzień, kiedy nam słońce świeci? *Sn. tr. Lu.* 45. Nie dopuszczaj tym nierozumnym ślepiom, oślepi sobie wólcę. *Sawtr. Apł.* 60. — § 2) Ślep', ślepek *canis*, nie różni się od małego tylko znacznym zakoleśnięciem w polu komoń dokucza. *Kluk. Zw.* 4, 565; *kleszcz. Syn.* 1487, *Ross.* слепецъ, die Schlafbräme, die Zude. — § 3) Ślep', ślepek, śleparzek, *caecilia*, *Boh.* slepeys, *Slw.* slepiš; *Sorab.* 2. roschenza; *Vind.* fljpir, *Croat.* szlepić, szlepacus; *Ross.* слепыица; слепецъ, слепуиъ, слепыишоу mus *microphthalmus*, gatunek krótów nadobńskich; *Bosn.* sjepe miso (metoperz); gatunek padalców. *Kluk. Zw.* 5 58, die Schlafbräme; rodzaj węzów, bardzo małe orzy mający. *Zool.* 204 *Sienn.* 519. Ślepaczka. *Tr.* ŚLEPIĆ § 1) *med. nro-k.* Ślepać e stan, wzrok sobie przytepać, przytepionym już wzrokiem patrzeć, cztać, pisć, ślezić etc.; jid die Augen stumpf sein, mit stumpfen Augen sehen, kien, idreiben u. i. w. Ślepiam, idem est me dajze, aut certe instat lustratio caeco re. *legy. artem enim magis sonat, ut me dozye potentiam vel impotentiam patius. Cn. Th.* 1016 Ślep', duka w zblutwiałych szpargach nioty sus. eptant w promackiej jaskini. *Abn.* 65, 18. Wiele głod marzeć, albo też nad robotą ślepić, mż... *Teat.* 45. c. 50 *Wjch.* Musi tedy człek śledzić jak sep zchmarzoty, Abo ślepić nad łazką, jeżeli uszoty. *Zab.* 11, 192. Bajezne dzwaj, Co historyk siwy, Z starego ślepar wyzytał autora, Kresłąc Hektora. *Jak. Bay* — § 2) *Acta.* Ślepie kogo: naba viać ślepoty, pozbawiać wzroku, zaślepieć, oslepieć; einen blenden, verblenden, blind machen; *Boh.* slepiti, oslepiti; *Slw.* sjepe, (sjepege sciezka); *Sorab.* 1. fljpu; *Carn.* slepan, (slepjva = kuglarz); *Vind.* slepit, oflepit, bleshti, oflepati, oflepati; polozekować; *Croat.* slepan, oslepati, *Boh.* sjepti; *Łosz.* ślepić, *Łosz.* слепить, (слепить, слепить = zlepieć. Biła tała ślepi człowieka. *Sak. Przel.* 56. Ślepić się złotyą podłose. *Teat.* 45, d. 55. *Wjch.* O chlebo pałowania j k ślepar, więsza dusze. *Przym. Lu.* 158. Człowiek ten poslestwo meopatizne ślepi. *Pot. Zw.* 7. Bogatych, sywoka chwada ślepała, i do wiry mo przeskaż. *Lu. Sk. kaz.* 15. *Prześc.* 195. ŚLEPIE, ia, n., ŚLEPIE, par., ŚLEPKI, ŚLEPIETA, ŚLEPIYTKA *dem.*, ra p.; orzy, oczeta; die Augen, die Auffer, die Ocular; *Ross.* слепки. (*Bosn.* sjepe ogci; *Slw.* sljpe ocsi); *Croat.* szlepoohje *tempora*, *Skromie*, qu. c) Odiś wzrok twój zamien w ślepie noenij soxy. *Mo.* 76, 475. Ten dziwotwórcy babi Swoim ślepiem nas wabi. *Teat.* S W 69. Z nozdrza mi się karzy, iskrzą się wo łbie ślepie, zgrzyta zębami. *Prześc.* 59. Ta figurka moeno jej w ślepki wpadła. *Teat.* 29, 16. Te ślepki mejednemu głowę zakręciły. *Teat.*

22. c, 4. Czuję nieugaszony apetyt do ucałowania ślepiat twoich. *Teat.* 16. b, 6. Bystre ma ślepieta. *Zab.* 15, 285. *Treb.* ŚLEPKUGIEL, gla, m.; *Boh.* slepičak; sęp ślepy, bardzo mądrego wzroku, *ossifragus*, der Geldgeier. *Sienn.* Wykł ŚLEPNAĆ; *Boh.* slepnacti; *Croat.* szlepem, oszlepeł; *Ross.* слѣпнуть, ослѣпнуть; *ob.* Oslepnać, Olsnać. ŚLEPO *adv.*; *Boh.* slepě; *Vind.* flepu, flepotnu; *Croat.* szlepěchki, naszlepceze; *Bosn.* na šlipacku, šlipacki; *Ross.* слѣпо; nie widząc, bez widzenia; *blind*, *obne* za jeben, *pr. et fig.* Niektóre zwierzęta ślepo się rodzą, jako psi, łwiewa, kociecia. *Suk. Probl.* 51. Ten, który za drugim ślepo idzie, nie nie znajduje, owszem ani szuka. *Pitch. Sen. list.* 275. Możesz to ślepo podpisać. *Teat.* 58, 249. bez zastanawiania, *blindling*. Ślepo się w niej kocha. *Teat.* 52. d, 91. (zapamiętałe). Kobieta ta ślepo lgnie do oficerów. *Teat.* 21, 74. Ślepo się przywiozujesz, szalenie zakochanym jesteś. *Węg. Marm.* 1, 157. Ślepo, jak bydłeta, krew swoje wylewają. *Teat.* 45, 41. Pieniądze ślepo roztrwonione. *Teat.* 49. b, 60. Kupować na ślepo, kupować kota w worze *Rag.* kupovati na ślepačku. ŚLEPONARODZONY, a, e, ślepy od urodzenia, *blindgeboren*. Rzecz niesłychana, aby kto otworzył oczy śleponarodzonego. *Rodz. Jrm.* 9, 52. *Rej. Post. H h h* 6. ŚLEPONOCNY, a, e, który po zejściu słońca, choć przy świecy nie nie widzi. *Syr.* 199, *et Rej.* bey Licht blind. ŚLEPOPEŁNY, a, e, bez rozważi ślepo pedzący, machający; *blindling* zujagend, *blindfurchend*. Kiedy przepaść ognista swą paszeczke rozwiiera, A dusze ślepopedne okrutnie pożera. *Zw.* 6, 176. *Mu.* ŚLEPORODY, ŚLEPOROD, ŚLEPORODNY, a, e, ślepo narodzony, *blindgeboren*. Kret śleporody. *Tward. W. D.* 69. *Tward. Wl.* 178. Śleporodne sowy. *Kulig. Her.* 94. Śleporodowie Jezusa nie człowiekiem prostym być uznawali. *Bzow. Roz.* 68. — § Śleporod albo Śnieporod, *herb*; na mogile strzala z krzyżem między dwoma preparami. *Kurop.* 5, 48. ŚLEPOTA, y, z.; *Boh.* et *Slov.* slepota; *Sorab.* 1. ślepić, (flepczstwo *in-itae*, flepczma ubóstwo); *Carn.* slepōtta, slepōtya, slepōst, *Vind.* flepota flepust; *Croat.* szlepōti, szlepōst; *Di.* szliputa; *Rij.* slepos, slepocchija, slepillo, slepoinstvo; *Bosn.* šljepochja, šljepoch, šljepōst; *Ross.* слѣпота; *Ecol.* слѣпотобораніе; niewidomość, die *Blindheit*. Ślepota jest albo osłabienie, albo zderwienie żyły suchej ocznej, albo zgęstwienie, zsiadłość, wyschnięcie humorów wodnistego krystalowego i śluzowego, albo osłabienie lub stwardnienie błonki rogowej, jęgodowej, siatkowej *Boh.* *Dyab.* 2, 164. Ślepota, ociemnienie człowieka przez zepsucie się skłonna widzenia w oku, *glaucoma*. *Perz. Cy.* 2, 172. Jasná ślepota, *gutta serena*, der schwarze Staar, kiedy oczy są jasne, żyłkić najmniejszej zasłony na nich nie będzie, a przecie nie widzą *Syr.* 582, *Ross.* темная вода. Kurza ślepota, *metastropia*, gdy chorey przy świecy nie nie widzi. *Comp. Med.* 16. (*Boh.* slepice; *Slov.* slepka, slepica = kura). — § *Fig.* Ślepota, osłepienie, zasłepienie; die *Blindheit*, *Verblendung*. Z pasją ją i ślepota kocha. *Jabl. Tel.* 39. ŚLEPOWŁADNY, a, e, —

ie adv., na oslep władnacy, *blindherrschend*, n p. Ślepowładna fortuna. *Pitch. Sen. list.* 298. ŚLEPOWRON, a, m., ? 1) nocny kruk, der Nachtrabe, die Nachtschwalbe, der Ziegenmelfer. Jaskółka ślepowron, *hirundo caprimulgus*, ptak nie większy jak kos, kształtem podobny do kukulki; wieczorem tylko lata. Dawni mniemali, że on kozom mleko wysysa, zjadł go kozodojem nazwali. *Kluk. Zw.* 2, 264. Przed ślepowronem mały ptaszek leci, prowadząc go w nocy. *Hwar. Sk.* 108. Ślepowrony none. *Banial. J* 2 b. Ślepowrony kraczą. *ib.* J 5 b. Człowiek kłamliwy, jako ślepowron, światłości ścierpieć nie może. *Weresz. Reg.* 115. — ? 2) Ślepowron, *herb*; podkowa barkiem do góry, na niej krzyż, na tym kruk w pysku pierścieni trzyma. *Kurop.* 5, 48. cin Wappen. ŚLEPUCHA, ob. Ślep'. ŚLEPY, a, e.; *Boh.* slepy, slepooký; *Slov.* slepi, slepý; *Sorab.* 1. flepé; *Carn.* slep; *Vind.* flep, flep; *Croat.* szlep; *Dal.* szlip *Rag.* šlep; *Slav.* slip; (chorav, cf. chorey); *Bosn.* šlip, šljep; *Ross.* слѣпый; (*Elym.* forsā lep, cf. *Ross.* слѣпый; *Lat.* lippus; *sed. cf. Germ.* Schlaf; *Angl.* sleep); niewidzący, niewidomy, ciemny, *blind*, *phys. et moral.* Ślepy żebrak, daje się psu prowadzić. *Teat.* 20. b, 161. Chore to oczy są, które na światło patrzeć nie mogą; ale te ślepe, które nie widzą. *Gorn. Sen.* 157. Niechaj cię skarże pan, abys szród biała dna macał, jako ślepy maca w ciemnościach. I *Leop. Deut.* 28. (po omacku chodzić). Ślepym być *Ecol.* слѣпотоборані, слѣпотовані. Ślepy nikomu drogi nie pokazał. *Buln. Apoph.* 25. Ślepy wódz niedobry. *Cn. Ad.* 1049 *Slov.* slepe slepeho wedě. Ślepy, jeśli by ślepego prowadził, obadwa w dół wpadają. *W. Math.* 15, 14 *Sk. Kaz.* 275. *Slov. Prov.* Medzi slepimi silbavi kráľom biwa; między ślepemu zezowaty królem jest, (cf. trafi głupi na głup-zego, co mu się dzieje) Aai ślepy o farbach, ani głuchy o dźwiękach sędzić mogą. *Modrz. Baz.* 548. Tak plecesz właśnie, jak gdyby ślepy z przyrodzenia dawał zdanie o kolorach. *Tors.* 155. Nie ślepego po zwierciadle *Mars.* Heretykowi pomaga imię chrześcijańskie jako tysemu grzebień, ślepego zwierciadło, głuchemu przyczek. *Birk. Exorb.* E 4 b. Muszę mu oczy otworzyć; musi być ślepy, że tego nie widzi. *Teat.* 22, 64. Gdzie jestem, nie widzę drogi, udziemy jak ślepe krety. *Teat.* 59. c, 108. Ludzie by kretwie ślepi na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *Sekl.* 27. Nowokrześcienie ślepszyni są niżeli kretowie, do ziemi oczy kryjąc, widzieć nie chcą, głuchszyni niżeli skała. *Gil. Pst.* 60 (Vd. *Phras.* Shep kaker stena = ślepy jak skała). Ślepy dalej ujrzy. *Cn. Ad.* 1049. (chrony dalej zajdzie; wrzokom nie widzi). Rzadki ślepy widzi. *Rys. Ad.* 60. To i ślepym jawno. *Modrz. Baz.* 457; *Ecol.* и слѣпому явлено є. (*Slov. Phras.* Slepu ge, kdo pres rēicu nē widi; ślepy jest, kto przez rzeszoto nie widzi). I ślepój kokoszy ziarno się nadarzy. *Pot. Arg.* 245. *Cn. Ad.* 1168. *Rys. Ad.* 55. Z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Synt. Szkl.* 200. I ślepój kurze trafi się ziarno. *Teat.* 14. b, 4; (*Slov.* i slepa kura nekdi na zrno trafi; cf. *Slov. et Boh.* slepka, slepica = kura); szczęście ślepe; trafunek pod czas lepszy

niż rozum, samo się nawinęło). Czasem ślepa fortuna tam trafi, gdzie roztropność daleko się odstrzeżeli. *Pot. Arg* 78. Ślepe szczęście w ręce lezie tym, którzy się na nim nie znają. *Teat.* 11, 159, *Slov.* ślepe szczęście. (*Vind* le mu je vřlepřil, nafflepřil) ślepe miał szczęście). Ślepa miłość, *Teat.* 5, 7. (zapamiętała, na osłep idąca, nierozważna). Ślepy upor *Warg. Wal* 185. Sprawy z ślepego zwyczaju pochodzące. *Bals Niedz.* 1, 365. (z nierozważnego nałogu). Ślepy na umyśle, *Ecel. слѣпоумный*. Ludzie ci trzymają się ślepych swych zabobonów. *N. Pam* 10, 7. (ciemnych, nieobjaśnionych). Noe ślepa. *Siem. Cyc.* 190. ciemna, niewidoma, ciche fiuffere Raßt. Ślepa babka, gra, *ob.* Ciociu babka, blińde stib; *Dešter r.* blińdes Wäufel; mrzyk. *Volck.* 589. On z memi dalej w ślepą babkę, dalej w mrużka. *Teat* 25, 14. Fortuna ślepa babkę grać z ludźmi lubi. Dziesięciu minie, jednego ofapi *Mm.* 70, 625 — 2; 2; *Translat. varie:* Śkło nieprzezroczyste, po naszymu mówiąc ślepe. *Torz.* 254. Śkło ślepe, tak wyglądać będzie, jak oblok biały. *ib.* 248. Hutnicy nazywają takie skło, które byzduje, jakby po nim kto mleko polał, ślepym. *ib.* 147. Ślepy zamek, skryty, sztuczny z sprzężynami, n. p. Poeciemu człowiekowi ani ślepych zamków, ani psa na łańcuchu, ani stróża nigdy nie trzeba; bo już stróżem u niego cnota. *Rej. Zw.* 155 b. Ślepa podłoga, ta, na której się daje druga podłoga, gładka lub talłowa. *Mugier. Mskr.* der Blindeboden. Kiszka ślepa, że tylko jedno ujście ma. *Krup.* 2, 40 der blinde Darm. Ślepe złote żyłki, nabrzimale, nie ciekące, zawarte. *Syr.* 687. die blinde geldne flber. Ślepe ładunki, woreczki prochem tylko napełnione. *Jak. Art.* 1, 565. bez kul. Blinde Patronen. Ślepe rowy, przysute reduty. *Tward* *Wl* 181. Ślepe reduty. *ib.* 8. ukryte, skryte, blińde verdeckte Gräben und Reduten.

ŚLERA, SZLERA, SZLIRA, y, ż., n. p. Gruzły i zolzy pod szczekami na ślerach twarde. *Syr.* 1204. Gruzłom na ślerze pomoćna gorczyca. *ib.* Zolzy za uszyna i pod szlerami. *ib.* 1299. Szlrom nabrzimłym i napuchłym lekárstwo. *ib.* 885.?

ŚLEZA, y, ż., SŁOZA, Iza, eine Zähne; *Boh.* slza; *Ecel. слѣза*; *Ross.* cleza. Iże wytargł duszę moją z śmierci; oczy moje od ślez (*oculus meus a lacrimis eripuit*) *Ps. Mały.* str. 69. Nie masz przecz gościa zles nad nami tracić. *J. Kolan. Fr.* 29. wyd. z r. 1584. A pomści się wzdychania i moich zles na niej w Borys skoro usłyszał brzęk zabójców swoich, poczał ślozy puszczać, jak strumienie. *Stryjk* 152. *Azy romé.* II.

SLEZAK, SLEZACZKA, *ob.* Szlajak. ŚLEZIENNY, *ob.* Szlaczowy. ŚLEŻENIE, *ob.* Zleżenie, zlegnać. ŚLIAZ, *ob.* Szláz. ŚLIČH, *ob.* Szlech. ŚLIČHA, ŚLIČHOWA, *ob.* Szličta.

ŚLICZNOŚĆ, sei, ż.; *Boh.* slčnost, lepota, krasa; (*Bosn.* slienost, prilka *similivolo*; et. podobny, et. podobać się; *Rag.* slčnos, slčka *forma, figura*, slčka, slčje, lže, oblije) lee, twarz. slčkotvorstvo) malarstwo; *Ecel.* сличіе, приличность, пригтоиность, согіаіе *conveniens, congruitas*; *Ross.* приличіе, приличество, приличность) przystojność); (*Etym.* lee, oblije, et. *Ger.* gleichen

księć; *Notfer* glizem; *Bachora* chizzano; piękność; (*Rag.* glizda; *Carn.* salost), die Zbühheit. Cokolwiek miał okrasy w sobie świat wesoly, Cokolwiek zilobyć mogły śliczności żywioły. Wszystkie na twą osobę przyrodzenie zlało. *Zimor. Śiel.* 190. Stała pamienka bardzo piękna przed sadem, wnet się sędzia szczonością jej w nieuczciwą myśl uwikłał *Sk. Życ.* 1, 505. Półnaś łaski, pełna wdzięczności; na żądaj ci śliczności nie schodzi. *Sk. Kaz.* 557. *Warg. Wal.* 94. Młodowicy i panny porozmieniwały się, a ona śliczność niewiast ich, zimowała się i *Leop.* i *Much.* 1, 27. Topaz jest kamień osobliwy piękności, który wszystkich kamieni ma w sobie śliczności. *Pap. Kł. D.* ŚLICZNY, a, e, ŚLICZNE, *adm.* ŚLICZNIUCHNY *intens.*; *Boh.* slčny, leský, ležký, ležantký; *Carn.* sale, salu; *Rag.* glizdav; *Ross.* блягообразный; piękny, fšit; (*Sorab.* 1. lefuy ozlobny, lesznd *bradlos*, *ob.* Oblesny; *Carn.* lizhoe, perlizhoe, oblezno; przujimny; *Bosn.* slejan, prilijan *similis*; *Rag.* slčpu, slčem *congruus*, prilicni, pristojni *conveniens*; *Russ.* добродішный kształny, слішный *stosowny*; *Ecel.* слішны, приличны *conveniens, ulmens, veselivnyj, veslja prilicnyj, согіаіны і пригтны* bardzo przystojny; Ciesła rozognął prawidło, i wyformował go piłą, wymierzył go węgielnicą i cerklem ooczył i uczynił obraz mężka, jakoby śleznego człowieka i *Leop. Jez.* 44, 15. (kształtnego). Gdy ślezne oczy swoje ku mnie zwracą, Przyjemną zaraz sercu spokojność przywraca. *Szym. S.* W. 66. *Żęz. Ow.* 559. Szczury, choć mąduski. *Pasł. Kat.* 50. Dzwiezyna śleznim lina. *Teat.* 11, 40. Legat przystojną chwale u wszystkich z ustanowienia tak śleznego pokoji odniósł; *pilechis par.* *Krom* 678. — §. *Iron.* Śliczne, śleznie, w oczy mi mówisz, że się w mskiej koehasz. *Teat.* 55. *h.* 56. Za życia chosz mi jeszcze wydierać majątek, Ah to przeszczna miłość, to piękny początek. *Nieme. P. P.* 91. A śliczny ptak z Jęgmości, śliczny! odpowiesz mi We Pan za wszystko. *Teat.* 14 169.

ŚLIŁA, *ob.* Szliła. ŚLIŁOWAĆ, *ob.* Szliłować.

ŚLIŁACZY, a, e, ŚLIŁAKOWY, a, e, od śliłaka; *Boh.* hlemeyždový; *Rag.* spuaxij, Zšnečca; Śliłca za skorupa *Cn. Th.* 1016. *Bosn.* spuaxnica; *Rag.* spuaxniza; *Carn.* povšlova lopina, daš Zšnečcahuat. Śliłaczy sad *Croat.* pusarnicza. Lmie śliłakowe, *spirales*, od swej figury, podobnej do skorupy śliłaka zwane. *S. et. Ag.* 2, 188. *Ross.* улитромй. ŚLIŁACZYĆ, *no. l. m. a.*, śliłnić, salgoń wypuszczać śliłną; *šlečmen, Zšlečmen ven jib ačben.* Śliłorzby bywa też wilgotny, śliłaczowy. *Havr.* Sk 594 ŚLIŁAK, a, m, ŚLIŁACZEK, *czka, m, dm.*; *Boh.* slšnak, hlemeyžd šnek, plž, plžki *hlevnis, slžka, ob. Polzac*; *Sov.* slšnak, slšmak, slšak, zemský hlemezgd; *Sorab.* 1. fluk, fluk, schluk; *Sorab.* 2. bčnekka, *Carn.* povšh, polsh, (povške) slžki; *Vial.* pouflh, th-novoz, lushonofez; *Croat.* pšs, pusek, pušiez; *Dal.* szpux, szpus, zpus; *Bosn.* pšs-g, spšsg, spuaxjak; *Star.* pšx; *Rag.* spšx, spuaxech, včlčk, narikl; *Ross.* земля, улитка, улитка; *Ecel.* земля, зелья, слізень, (*Ross. et Ecel.* земля) żółw); et. *Lat.* limax; *Pol.* lu-

maca; cf. ślizki, ślizgać, cf. ślina); (cf. *Lat.* limus; cf. *Germ.* Schlamm); die Schlamm, besonders Erdschlamm. Ślimaki nagie bez skorup żyją na łakach przy miejscach wilgotnych. *Zool.* 93; te od niektórych pomrowie zwane. *Kluk. Zw.* 4, 495, (*Rag.* gollu spůx, golich, slinavaz, balavaz) Ślimak morski (*Bosn.* volujak, spůsg morskij). W domu jak ślimak siedzisz zasklepiiony. *Teot.* 52. d, 19 (domator). — *Fig.* Ja chociażbym do śmierci miał być mizerakiem, Wolę być lwem w nieszczęściu, niż w szczęściu ślimakiem. *Węg. Mskr.* czolągajacym się, podłym. — *Fig.* Pewny bieg na koniu. ślimak. *Hipp.* 44. (wężykowane wybieganie). "ŚLIMAKORODNY n. p. Abyd. *Otw. Wrg.* 385. Słimecznerzeugend.

ŚLINA, y, ż, ŚLINKA, i, ż, *demin.*; *Boh.* slina; *Slov.* slina, ślam; *Sorab.* 1. slina; *Sorab.* 2. szlina; *Carn.* slina, śllem, plunk, *Vind.* slina, fline, śleme, flinouje, flimovina, pluvotina, plunek, pluez; *Croat.* szlina; *Slov.* slina, pljuka, rakotak; *Bosn.* slina, pgljuotina; *Rag.* slina, sopolina, (cf. *sopel*); *Ross.* слина, слюна, слюнка, мокротина, охратъ, (cf. *mokrość*, cf. *charkocina*); (cf. *Græc.* σάλω; *Lat.* limus; *Germ.* Schlamm; *Nied.* Schlamm; *Svec.* slen; *Angl.* slim; cf. szlam); der Speichel, saliva, wodnista i nieco mydlasta cieczka, która z gruczołów w gębie będących ustawicznie się sączy. *Zool.* 50. *Kirch.* 49. (plwociny). Szurowanie gębusi, uśmiechanie, pedycgi i czelzenie ślunki, nie wprawia nas w dobrą opinią. *Mon.* 70, 159. Mówi leda co, co ślina do gęby przyniesie. *Cn. Ad.* 520: quidquid in buccam venit; er redet, maś ihm vers Maul kommt; *Sov.* co na gazik prǐde. Bez baczenia, co im ślina do ust przymosła, pisal. *Strygh.* 254. *Simon. Siet.* 99. *Ossol. Dgar.* 29. *Chrośc. Otw.* 168. Gęba jego paple szumnym tonem. Co jej przypłynie z ślinami, *Zab.* 12, 84. Oboje beszta, tantę klepą zowie, Tego też także jakoś, co zła ślina powie. *Zab.* 9, 66. Prosi, aby jej snu nie miał za lada Płonny prognostyk i znikomą słogę. *Chrośc. Luk.* 2, 90. za dym, wiatr, bajkę, fraszkę, leter Dumst. — *ż.* Ślinka na co, apetyt wielki do czego, skoma, oskoma, piszczenie zębów na to, co drugi je, (*ob.* Oskoma); großer Appetit zu etwas, wenn einem der Mund wenaß wǐffet; cf. *Carn.* slady se mem; cf. *Slov.* až mu slini na to z ust tǐca — Sługę połykać. *Pot. Arg.* 759. Łapę liżać, apetyt wzbudzony w sobie tłumieć, gryźć się wewnątrz z uchybionego skutku; den Speichel verschlucken, sich hǎrmen wegen fehlgeschlagener Hoffnung. Niech ślunki połyka, Kto zaspał; a kto odmaśł, mech ma i wykrzyka. *Simon. Siet.* 19. Straciwszy bez profitu wstyd, połknęła ślunki. *Min. Ryt.* 5, 125. Czeze ślunki połyka. *Pot. Syl.* 295. Skąpiec on, żeby pełnej nie uszczupił skrzyńki, Wulzac gdy drudzy jedza, czeze połyka ślunki. *Pot. Jaw.* 25. O gǒdzie ślunki połykają. *Teat.* 6 b, 80. Darmo tylko ślunki połykają. *Past. Fid.* 5. ŚLINIAK, a, m; *Vind.* slinovez; *Bosn.* slinavaz; *R-g.* slinavaz; *Ross.* слинный слюняк, слюняк; co się ślini mówią; plwacz. *Cn. Th.* 716. ein Speiser, Speyer. Plwacz nie obyczamy, śliniak *Cn. Ad.* 860. ŚLINIANY, ŚLINIASTY, ŚLINNY, a, e, od śliny, pełen śliny; Speichel, voll Spei-

chel; do śliny podobny, speichelartig; *Carn.* śllemast; *Vind.* slinast, slinou; *Croat.* szlinav; *Rag.* slinnav, sopolast; *Ross.* слинный, слювятый, мокротный, мокротный. W bokach gardła są dwie ślne jagody albo migdały śliniaste. *Kirch.* 49. *Wejch.* 178. Gruczołki śliniane ślinę oddzielają. *Krup.* 2, 542. Guziki albo gruczołki śliniaste. *Kirch.* 48. (mandle). Ślne ziele, *ob.* Zębne ziele. *Syr.* 160. ŚLINIC *cz. niedok.*, uślimé *dok.*; *Boh.* sliniti; *Sorab.* 2. szlinisch, (flinisch sparzyć); *Sorab.* 1. flinu; *Carn.* slineti; *Vind.* fliniti, fline zediti, ihlemati, ihleme narediti; *Croat.* szlinem; *Rag.* et *Bosn.* sliniti; *Ross.* слинить, слюнить, (cf. *Lat.* lino); slimaczyć, ośliniać; bespeicheln, mit Speichel beugen, begeistern. Pies rzucony kamień, nie mogąc zgryźć, ślini. *Pot. Zec.* 65. Kiel uślinił, jak wieprz dziwoki. *Musk. Ryt.* 2, 42. Uślinił mię, gościami żywami natryksał, naszturczał. *Mon.* 70, 65. Tam morze ziemię albo nurza w szumie, Albo rościna i w brzegach ją ślini. *Chrośc. Luk.* 68. Duch nieczysty rzucać ją, ślinić, rozdzierać i dusić począł. *Sk. Życ.* 2, 558. Ży duch porywa go i roztrąca z uślinieniem. *W. Luc.* 9, 59. ŚLINIC się *rec.*, ślinę około siebie wypuszczać, się begeistern, vor dem Munde schlammeln. Upadłszy na ziemię, przewracał się, ślinąc się. *W. Marc.* 9, 49. Współ z świeżą krwią, pianą szumiącą się ślini. *Otw. Gw.* 518. Te staropolskie dzięki perory, co to się śliniąc krzyczą, że za ich pradziadów więcej bywało szczęścia. *Teat.* 48. b, 29. Pacierz trzepioce, uślimiwszy się, bez wszelkiej uwagi. *Opal. Sat.* 119. — *Medic.* Ślimienie, sposób kuracyi śliniającej, salivatio. *Perz. Lek.* 2, 21. et 24. die Speicheln. ŚLINOGORZ, u, m, dawica, wrzód, który gardło zalega. *Sienn.* 519. et 565. *Ślesk. Ped.* 75; *angina*, *Syr.* 719; bolaćzka w gardle, skwinanica. *Urząd.* 425. *Synauche*, zgaga, ślinogorz niektórzy właścij zowią. *Marz.* Nabrzmiłość gardła w ślinogorzu przychodzi czasem do takowego stopnia, że zatkawszy gardło pacjenta, udusić go potrafi. *Perz. Cyr.* 2, 205. *Boh.* záha (cf. zgaga), piym w hrole; *Slov.* založenj, otečenj hůla; *Carn.* gerloviza, gerlovna, kusbar; *Vind.* zheuflih, keuflih; *Croat.* guschari; *Dal.* garlovicza; *Rag.* garloviza, zálaviza, zádušeniza; *Ross.* слюноотечение, die Speichelfrantheit, Bráune, (cf. srebrogorz). ŚLINOGORZOWATY, a, e, — o *adv.*, ślinogorzem zarażony, die Bráune habend. Lekarstwo świniom ślinogorzowatym *Syr.* 719.

ŚLIPIE, ŚLIPIĘTA, *ob.* Ślepie. ŚLISKI *etc.*, *ob.* Ślizki. — (ŚLISZE, arefacia. *Marz.*, forsau susze). — ŚLITADA, *ob.* Szlichtada.

ŚLIWA, y, ż, ŚLIWKA, i, ż, ŚLIWECZKA, i, ż, *demin.*; *Boh.* sliva, slivka; *Morav.* lailátka; *Sorab.* 2. slüwa, szlwa, szlöwa; *Sorab.* 1. slówka, szłowka; *Carn.* sliva, (sliv, slivast *sublividus*), zheshpla (Обд. Zveshpe), zibara; *Vind.* sliva, zibara; *Croat.* szliva, szlivicza; *Hung.* szilva, szilvafa; *Dal.* szliva; *Bosn.* sliva; *Rag.* sliva; *Slov.* slivja; *Ross.* слива слива, сливочка, сливина, (*Etyl.* cf. *Germ.* Schlebe; *Svec.* slä; *Angl.* sloe; cf. *Ross.* слевный: 1. zlewny zlaný (cf. zlewać, zlać), 2. slivny); *prunus*, drzewo, ŚLIWINA, (*Star.* slivovo dǐrvo; *Vind.*

propr. et transl. Gdzie stąpi, owo wszędzie ślizko. *Tward. Wł.* 56. Po ślizkich uboczach koniem się rozpierać. *ib.* 87. Już chorob dusznych pozbyli; ale jeszcze namietności nie podbili, i na śliskim jeszcze stoją. *Pileh. Sen. list.* 2, 252. (na niepewnej drodze, na słabych nogach). Z każdej nam strony było bardzo ślizko. *Chrośc. Job.* 200. niebezpieczno, miślić, gefährlich. Śliscy jesteście bardzo w naszym rozumieniu *Bach. Ep.* 61 pływcy, niegruntowni; oberflächlich, schwauend. ŚLIZKOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* plzkost; *Carn.* polskust, oppostust; *Vind.* pouuskust, sderkivost, spushivost; *Croat.* zkhskochy, glizkocho, skl; *Ross.* слизкость, скользясть: §. 1) gładkość drogi, gdzie się pośliznąć można; die Schlüpfrigkeit, Glätte. Ślizkość lodu. *Tr.* Ślizkość abo ślamowatość bywa wyciągniona z nasienia ślazu. *Syr.* 820. — *Transl.* Niepewność die Unzuverlässigkeit, Mangel der Festigkeit. O Moldawii jakoby nie dbali, uprzykrzywszy niewiarę i ślizkość narodu. *Tward. Wł.* 56. Wszyscyśmy grzeszni, a ciałem i ślizkością do grzechu obłożeni. *Sk. Żyw.* 2, 21. (przedkością do grzechu). — §. 2) Ślizkość, rzecz jaka ślizka, n. p. tłustość; etwas Schlüpfriges, Schmieriges, fettig. Smarowanie ślizkościami wszelkimi na goździec pomocne. *Petr. Wod.* 22 ŚLNIAK, a, m., grzyb, borowik, podbrzeźniak. *Jund.* 564. eine Art Pilze oder Erdschwämme. ŚLNIC, ob. Lśnić.

SEKRODA, ob. Swoboda. SŁOCHAC, ob. Szlochać.

SŁÓD, u, m.; *Boh.* slad; *Slov.* slad; *Sorab.* 2 szłod; *Sorab.* 1. fwód; *Vind.* fval; *Carn.* melya; *Ross.* солодъ, (солодъ, разсолодъ 1) dostać smiku przykrosłodkiego, drojkiego; 2) młoc z goraca; słód, daś Mał. Słód jest zboże zmoczone, a gdy kielki puści, ususzone, najpospoliej jeźmień, często pszenica etc. *Kluk. Rosł.* 5, 266 et 156. Jeźmień przerabują na słód, t. j. moczą go naprzód w wodzie zimnej najśłodziej i najłżejszej. *N. Pam.* 6, 507. Słód roszeń, ob. Roszeń. SŁODECZNY, a, e, *mulseus. Macz.*, słodyczą zaprawny, pełen słodyczy, süß anjemaht. SŁODEK, dka, m., rodzaj ryb małych, do którego sardale należą, eine Art Süfche, wermuter die Sardellen geboren. (*Elym.* cf. sledz). Od bezki łładrów, słodków po gr. 6. *Vol. Leg.* 5, 658. SŁODKAWY, SŁODKOWATY, a, e, — o *adverb*; *Sorab.* 1. naszwódk; *Vind.* fladkoviten, oflasten, fladkoten, naflasten; *Bosn.* na latki, poslatki, posladak, poslatko, naslatko; *Ross.* сладковатый сладковатый сладкими; *subdulcis. Cn. Th.* 1018, süßlich, etwas süß Bywają niektóre potrawy słodkawe, ale nie zgoła słodkie, drugie gorzkawe, drugie też bardzo słodkie. *Syxt. Szkl.* 101. SŁODKAWOŚĆ, ści, ż., mierna słodkość, die Süßlichkeit; *Vind.* fladkovitnost, fladkota, naflastnost, oflastnost; *Ross.* сладковатость, сладимость. SŁODKI, a, ie, SŁODSZY *Compar.*; SŁODZIUCHNY, SŁODZIUCZKI, SŁODZIUTKI, SŁODZIUTENSKI *intensiv.*; SŁODKO *adverb*; SŁODZIĘCI *Compar. adverb.*; (*Boh.* sladky, sladee; *Slov.* sladki, slatký; *Sorab.* 2. szlotki; *Sorab.* 1. szlotki, fwódkki, fwódkużki; *Carn.* slatk, slajshu, (sládn voluptuosus, slaly se meni = pożalliwość man); *Vind.* fladok, flaiti, flatko, sterlen, sterdenast, lubesniu, (cf. lubie-

zny); *Croat.* sládlék, szlaszten, szlajshi, szlaji; *Bosn.* sladak, slatki; *Hug.* sládak; (*Slav.* nasladjiv = rozkoszny); *Ross.* сладокъ, сладкий, сладенький, сладехонный, солодковый, (cf. сладостный wdzięczny); (cf. *Germ.* süßer; *Svec.* sleka; *Isl.* sleika lzać, lefdu; cf. *Graec.* γλυκός; *oppos.* kwaśny); słodki, süß. Słodki miód. *Dwor. B.* 2 Studnie te mają wody takie, iż gdy morze ustępuje, tedy są słone, a kiedy wzbiera, bywają słodziuchne. *Boter.* 242. Potrawy bardzo słodkie nazywają niektórzy po Polsku drojkie. *Syxt. Szkl.* 101. Słodki jak chrzan. *Cn. Ad.* 1050. (słodkogorzki). Słodki korzeń, ob. Lakryeya, Lukreeya. — Słodkie drzewo, ob. Obrośnica. — Słodkie strące, ob. s. Jana chleb. — Słodki strup, ob. Strup. — §. *Transl. fig.* Miły, przyjemny; *Ross.* манный, (cf. manna, cf. mamić); süß, lieblich, angenehm. Ma dyabeł dosyć cukru, i grzech czyi słodkim. *Pot. Arg.* 401. Słodko pamiętać, co gorzko było cierpieć. *Żegl. Ad.* 225. Co niegdyś było gorzko wytrzymywać, to pospolicie słodko opowiadać. *Pileh. Sen. list.* 2, 281. Nadto mi jest słodko ciebie słuchać. *Teat.* 41, 55. Słodko umierać dla całości narodu. *Stas. Nom.* 2, 52. Słodka kompania. *Mon.* 64, 14. Jakoż to słodki pan każdemu i miłosierny. *W. Post. Mn.* 581. Najśłodszy Jezusie! — Nieczuły, ani ży, ani prosby słodkie mogą go wzruszyć. *Teat.* 42, d, B. Kładzie jej w ucho słodziuchne słoweczka. *Teat.* 55, b, 55. Słodziuchny, *dulcivulus. Macz.*; *admodum dulcis. Cn. Th.* 1019. Mna słodziuchna. *Teat.* 17, 151. Słodkie karteczki od amantów. *Teat.* 59, 7. Słodki bilecik. *Teat.* 14, 6 i. Uszu naszych żaden głos słodziej nie pieści. Jak chwalebne o naszych uczynkach powieści. *Przyb. Luz.* 168. "SŁODKOBZRMIĄCY, a, e, süßtönend; *Evel.* сладкорядящий. Panu na słodkobzrmiających cytarach grajcie. *J. Kohn. Ps.* 211. Słodkobzrmiać lutnia Amfiona. *Hor.* 2, 90. *Min. Zimor. Siel.* 285. *Zab.* 7, 151. *Weg.* Febie, na lutni mistrzu słodkobzrmiającej. *Mon.* 70, 552. Kaliope słodkobzrmiać struny wielkim przebieży palcem. *Zebr. Om.* 115 (*Evel.* сладкорядяча harmonia). "SŁODKOCUKROWY, a, e, n. p. Słodkocukrowe słowa. *Auszp.* 94. zucker süß. SŁODKOGORZKI, a, ie, SŁODKOGORZKO *adverb.*, bitter süß, süß und bitter. Żywot dworski słodkogorzki. *Cn. Ad.* 222 (świetna niewola, nędza; strojno, ale głodno) Słodkogorzko, gorzkosłodko; słodni, ale szkodzi; słodki jak chrzan. *Cn. Ad.* 1050. SŁODKOGORZ, botan., gatunek psinki, *solanum dulcamara. Kluk. Dykc.* 5, 35. *Ross.* пасленъ, посленъ, сорочья ягода, пещей гроздь, дьявьянка, Bitter süß, je länger, je lieber, Raubschatten. "SŁODKOGRONNY, a, e, n. p. Słodkogronne wino. *Stryjk. praef.* süßbeerig, süßtraubig. "SŁODKOGROŻNY, a, e, n. p. Słodkogroźna mina. *Teat.* 14, 152 süßeräuernd. "SŁODKOJEKI n. p. Eolskiej cytry brzek. *Hor.* 2, 213 *Kniaz.* süßcitrusen. SŁODKOKORZÉNNY, a, e, *Mon.* 75, 440 süßwurzelig, süßgewürzt. SŁODKOKWAŚNY, a, e; *Ross.* сладковислый, süßsauer, sauer süß. "SŁODKOMÓWNOŚĆ n. p. Grocka. *Pileh. Sall.* 226. *Ross.* сладкоречие; *Evel.* сладкорядяганіе, сладкочасіе. Wobtredenheit, Süßredenheit. SŁODKOMÓWNY, *dulcivulus*, wdzięcznomówny. *Macz.*, *Ross.* сладкоречив-

вый, сладкоглаголивый: *Ecl.* сладкостовесный, медо-
 лзычный, süßredend, süßtönend. Słodkomowy hymn. *Zimor. Siel.* 172. Chęć za helym Nazonem Żmiejęcy
 Cezara słodkomowym tonem. *Zab.* 44, 584. Człowiek
 słodkomowy, *Ecl.* врететь, сладкоглаголивый чело-
 вѣкъ: (cf. *Croat.* szlادkobuzecz = *parasitus*, *f.* szlادko-
 buzka. (cf. buzia); szlادkobuzni = pochlebny). "SŁODKO-
 MRUCZNY, a, e, n. p. Słodkomruczne wód potoki. *Brud. Ost.* A 5. Iębliń mirmekid. Strumyk mały słodkomru-
 cznym szemrze biegiem. *Zab.* 7, 286. Słodkomruczna
 wiola. *Kehow.* 155. "SŁODKOMRUCZNY n. p. cień no-
 żości. *Zab.* 15, 27. *Kuiaz*, Iębliń quälend. SŁODKOPRA-
 CHNACY, SŁODKOWONNY, a, e; *Ecl.* сладкодушный,
 сладкоуханный, süßdunstend. "SŁODKOPHENNY, a,
 e, n. p. Słodkopienne usta. *Zehr. Ov.* 269. mule spie-
 wające; *Ecl.* сладкопѣсанный *dulcisonus*, сладкою
dulce cano. "SŁODKOPŁODNY, a, e, n. p. Słodkopłod-
 ne drzewa. *Nar. Dz.* 1, 61. Słodki owoc noszące, süß-
 befruchtete Bäume; *Ecl.* сладкоплодный *Græc.* ἰδύζατος.
 "SŁODKOPŁYNNY, a, e, n. p. Słodkoplynnie du-
 trawie. *Zab.* 15, 294. süß dalun fließend. Z ust jej me-
 trudno dostać Słów słodkoplynnych, w których jawiła
 Niespodziewana trucizna ukryta. *Mon.* 75 694. "SŁOD-
 KORYMNY, a, e, n. p. Słodkorymne głosy z ust wdzię-
 cznych Muzy wychodziły. *Zab.* 9, 582. süßdärend. Wszak-
 że pomiędzy rozrywki małemi i słodkorymnej Muzy nie
 pomiataj. *Hor.* 1, 51. *Aniaz*. SŁODKOŚĆ, sci. ż.; *Boh.*
 sladkost; *Slov.* sladkost; *Sorab.* 1. swodkofez; *Carn.*
 sladkust; *Vind.* fladkuest, fladkust, (fladkust *desiderium*,
voluptas); *Croat.* szlادkócha, (szlادknozt = rozkosz);
Bosn. sladost, slatkost, slat; *Itaq.* slatkos, sladost, na-
 slada, slaas; *Ross.* сладость сладостность, умилность,
 прѣсность, (cf. przasny); przymiot rzeczy słodkiej, die
 Süßigkeit. Słodkość zbytwa w gorzkość się obraca. *Cn.*
Ad. 1051. (zbytne rzeczy nieprzyjemne). Słodkość bez
 jakiej ostrości nieprzyjemna. *Cn. Ad.* 1050. Amoniusz,
 gdy uczniowie jego na obiedzie jedo potrawy słodkie
 jedli, synowi swemu kazał chłostę dać, mówiąc mu, iż
 ku słodkości trzela miedzy kwaśnego. *Gwz. Wypis.* F
 8 b. "SŁODKOSTROJNY, a, e, n. p. Słodkostrojna
 lutnia. *Hor.* 1, 166. *Niv.* słodkojeka, süßtönend. "SŁOD-
 KOTOCZNY n. p. ryto. *Hor.* 1, 206 *Niv.* słodkoplynn-
 ny, Iębliń fließend. "SŁODKOWDZIECZNY n. p. wiersz
 Homera. *Strzyk praef.* Iębliń laß. Polhymnia retorów
 królowa Słodkowiedczą jest zabona mowa. *Kehow.*
 148 Instrumenta słodkowiedczane brzmiące. *Auszp.* 100.
 SŁODKOWITY, a, e, — o *adreib.*, bardzo słodki, Iębr
 süß. Na słodkowitym gdy winie zasięde, Kto wina kupa
 wychwałć go będą. *Brath.* B 4. "SŁODKOWŁADNY,
 a, e, n. p. Słodkowladna sercam wymowa. *Zab.* 11, 55.
 süßbeherrihend. SŁODNIEĆ *neutr. niedok.*, SŁODNAC
jedn., zśłodnieć *dok.*; *Boh.* sladnanti; *Slov.* sladniti,
 sladnot; *Sorab.* 1. swodnu; *Ross.* сладить, соладить,
 (соладить, разоладить 1) nabyc smaku przykrosłodka-
 wego, drojkiego, 2. nadeć z gorąca, (ob Słod); słod-
 kim się stawać, słodyczy nabierać, *phys. et transl.* süß
 werden. Chmiel według proporecy dobrze szałzyć, tak

długo, Ięki chmiel nie zśłodnieje, aly piwo nie było
 gorzkie. *Haur. Lk.* 106. Przymosła i orzechów i fig sło-
 dniejących. *Otw. Ow.* 552. O jak słodmady podniebieniu
 memu wyroki twoje, nad miód ustom moim. *Brud. Ps.*
 119, 105. słodko zasmakowały, süß schmecken. Wyroki
 twoje więcej aniżeli miód słodnely ustom moim. *Zim.*
Lost. 526 b. Oby nam tak słodnely słowo pańskie, jak
 Dawidowi. *Biel Post.* 287. Dotąd im ta panace w sercu
 słodnie. *Pet. Syl.* 155. W rozkoszach życie mu słodło.
Chrośc. Job. 90. Tak mu słodnalo w sercu niasto me-
 lioeskie, że rad umierał. *Sk. Dz.* 171. Serce się kocha
 w oljku ch, a dusza słodnieje dobetmi radami. *I Leop.*
Lier. 27, 9 (dusza się cieszy. *I Leop.*, rozkoszuje, er-
 gect sich. SŁODNY, a, e, — o *adreib.*, słodem zapra-
 wny, gemely; nüt fütaly angemacht. Przestrzegać tego, aly
 piwo z kadzi jak najśłodniejsze z kwaru dolerzek, iżaly
 na kadzi jak najśłodniej było. *Haur. Ek.* 107. SŁODO-
 WNIA, i, ż.; *Boh.* sladowna; *Vind.* ferazha; *Ross.* со-
 лодовня; miejsce robienia siodu, das Malzkorn, die Malz-
 darre, (cf. ozdowia, ozma). Gdzie znaczna jest pro-
 pynacya musza być wielkie naceluchy i słodownice. *Sw. G.*
Bud. 265. Słodownice być powinny w naceluch. *ib.* 268.
 SŁODOWNIK, a, m.; *Ross.* солодовник; *Boh.* slad-
 wnik, sladonik, sladok, piwowanik. *Sorab.* 1. swodow-
 wik; nacelaz, der Malzer, Malzbrenner. Słodowników
 i piwowarów dosyć wstępy mamy. *Syr.* 912. Słodowni-
 cy, co siody robia, a piwa nie warza, płać po zll. 2.
Vol Leg. 2, 986. Na czeladź domową, wyjwszy sło-
 downików, browarników i furmarów, nie wcho żyłom
 trzymne osób i ligu elazeskojska. *Sarce. Pr. P.* 2,
 76; *Boh.* sladownitw piwowarstwo, sladowniký piwo-
 wanski, SŁODOWY, a, e; *Ross.* солодовый SŁODY CZ,
 y ż, SŁODZ, i, ż, słodkosc, die Süßigkeit; słodkiego
 co, n. p. słodkie piwo. *Co. Th.* 1018; cimas Süßes;
Carn. sladzha; *Vind.* fladkust, fladzha, fladzha, flad-
 kowra, flast, flastje, obusek, oschenzbn gushler, datki
 paschn, (fl dka, latvega latveiga); *Bosn.* slast, sla-
 dost, slatkost, slastje, stwari slatke cakara; *Itaq.* slat-
 ezza, slaczza, slaas, slasti, slasto, slastje, slastje;
Croat. szlász, szlادkócha, sladzha, slaszcha, ezuko-
 ra; *Ross.* сладь, елени; *Ecl.* сладь, сладострастie,
 ycha, zabawa, daczom rozkosz, сладостность rozko-
 sznosc. Nipoje słodkie *Ecl.* сладостнопития, напитки
 кувеные, елание, Slodyce lubiący, pamiarsz; *Vind.*
 fladksheln, fladkocz, fladkownik, fladkogoboz; *Itaq.*
 sladciar — § *Itaq.* Slodycz, przyjemosc, притиб. Süß-
 gütigkeit. Slodycz, dobre skłomosci natura w nią wladu,
 W czerach miodu w urocy i cnyty wzrastia. *Nome. P.*
P. 25. Dla mego ta żona polonem, a dla nime byłady
 slodyczy. *Teat.* 9 10 SŁODYS, a, m. SŁODZISZEK,
 szka, m., słodziutki czlowzek, em süßes hērdchen. Widzia-
 lem u mej jakiegoś slodysia, garka, unazusia. *Teat.*
 52 b, 7. Matka myszeo rzece — ten sladzuszek, jest
 to kot, lues na nés w tym swiecie. *Jak. Boj.* 178 SŁO-
 DZIC *cz. niedok.*, Osłodzieć *doi.*, qu r; *Boh.* sladiti;
 (Sorab 1. szlodzieć smarować); *Vind.* fladiziti, fladiti,
 olladiti, ollajati, fladkavati; *Croat.* szladziti; *Bosn.* sla-

ditii; *Rag.* slāditi, oslāditi, raslāditi, slāciti, oslāciti, naslāditi; (*Dal.* szlāditi *delectare, oblectare, szlāditi* *delectari*; *Eccel.* сладу, слашу, наслаждаю, сладити, усладятъ веселитъ веселитъ, сластвовати, утѣшатся, довольну бытъ używać, bonować; *Ross.* наслаждаться, наслаждаться delectować się; *Ross.* солодить, солужу 1) słodzić, 2) słod robić); — słodzić, osładzać, słodkim czynić; süß machen, verführen, *ph. s. et transl.* Dosyć grzech słodki, nie trzeba go słodzić. *Pol. Arg.* 163. (przymiłać, przywdzierać). Usty swomi inie usta słodziła. *Past. Fid.* 76. Głód sýt świata, świeką zostawuje Rozkosz, a niebo tylko sobie słodzi. *P. Kehon. Jer.* 125. (pukruje). Wiek, w którym żyjemy, panowanie, pod którym sobie słodzimy, jest epoką naszego oświecenia. *Mn.* 74, 521. (pod którym słodkiego bytu doznajemy; *oppos.* sobie przykrezyć). Człowiekiem, od którego dobrodziejstwa idą, słodzą się dobrodziejstwa. *Gorn. Sen.* 46. — 2) Słodzić piwo, słod m. zaprawić, dać Bier malen; *Ross.* пододить, подожу, подмолодить, подмоложивать, ob. Młodzie, poboloda. SŁODZINY *plur.*, wyrutki siodu po warzonym piwie, mlato; *Sorab.* 2. szłodina; *Vind.* mlata, mlatu; *Eccel.* рошки, рожацы. Treber von Bierbraun. Jest słod bardzo będzie graby, pójdzie wiele do braga w słodzinę. *Kluk. Rosl.* 5, 270. Słodzinę od piwa dają w przod. *ib.* 276 *Sorab.* But 268. Syn marnotrawny z wieprzami jadł słodzinę. *Kulig. Hor.* 11. Słodzinę litos mlato, żony lalajalie, które swomiu rzucają. *Cn. Th.* 1019 alleley süßen für die Schwäne. SŁOZUČINY, *etc.*, ob. Słolki. SŁODZIUSZEK, ob. Słodysz. SŁODZINA, ob. Szłodina. SŁOPARNIA, ob. Szłodarna. SŁOJ, *ju. m.* *cliv.* ciału warstwa; *Etym. zlot.* 6. Dłżeń: słojowatość flader w drzewie; *Vind.* shile, sloduje, (ef. żyła); §. 1) das Gädler, Gädler im Holze. Jaworowe drzewo stoluje bardzo szonją dla pięknego sioju. *Lat. H. N.* 51. Kły siojowe dla ludości i osobliwszego sioju są bardzo zgodne. *Z. J.* 204. Jarząbek z wierzchu popielaty z kasztanowatemi siojami i czarnymi plamkami. *Zodl.* 240. — 2) Słój, słojek, słojczek aptekarski, malarski na olejki etc., puszka, zinn Apothekerbüchse. (*Ross.* сучек, сучейка = flaszka) Sioje też one bywają bukowe. *Kluk. Rosl.* 2, 163. Aptekarz wychodzi, trzymając słój w ręku. *Act.* 29. b, 91. Obnyh naprzód spieckły kreś z ran jego. A potym sioje z przyber swych wyjąwszy, Mirha i sokiem balsamu wonnego Napoli je. *Olym. Sic.* 2, K 4 3 b.

SŁOJABZ, a *m.* *ampullarius*, co słolki robi, ezaszarz. *Ma. s.* ein Apothekerbüchsenmacher, Arzneypfüchsenmacher. SŁOJEK, *ika.* SŁOJK, a *m.* *dem.* *Nom.* sioj; SŁOJECZEK, SŁOJCZEK, *czka, m.* *dem.* *secund.* = mal. puszka aptekarska, malarska, ein Apothekerbüchsen, Arzneypfüchsen, (ef. dziobanki) Do naczyni chemicznych należą także skła walkowate, Zafferläder, po Polsku siojkanii zowią. *Krumf.* 57. Siojek na olejki albo na wonne rzeczy, jak aptekarzyów, cyrulików, *myrotheicum.* *Cn. Th.* 1019. Mała siojek alabastrowy olejku nardowego, a słodkszy on siojeczek, wyłda olejek na głowę jego. 1 *Leop. Marc.* 14, 5. Przynieś maści nardowej siojeczek. *Lib. Hor.* 104.

Niewielki siojek nardu. *ib.* Myślę z strachem, w co pójdą sioiczki, Co kraserodne przywożą barwiezki. *Zab.* 10, 595. *Zabl.* Godne wieczko na taki sioik. *Ma. s.* SŁOJOWATOŚĆ, *ści, ż.*; *Eccel.* жила во древе, слоєвагость; sioj w drzewie, jak w sosnie, w modrzewie. *Cn. Th.* 1019 die Gädler, das Gädler im Holze. SŁOJOWATY, SŁOJOROWATY, SŁOJERZOWATY SŁOJRZOWATY, a, e, — o *adverb.* Budrowaty, fladriót, gefladert, gedert; (*Ross.* слоєватий, слоєстым z warstw złożony, слоение warstwowanie, слоеный liściasty, o cieście, слоить ciasto liściwym robić). Siojowaty kamień, który ma flader regularny w poprzecz idący. *Oz. Żel.* 85. *Pantierinne mensae*, siojczowate albo siojowate stoły, jakoby flader. *Ma. s.* *Polymitus*, wzorowata, siojczowata suknia, która z rozmaitych wzorów i rozmaitej farby nici jest tkana. *Ma. s.* *Scutulata vestis*, siojczowata suknia, t. j. kręski, strefy a cyrkle okrągłe na sobie mająca, jak bywają turze, albo misy malowane. *Ma. s.* *Segmentatum*, siojczowata, szrotowana, pstra robota, t. j. z małych sztuków spojona, jak bywają skrzyunki. *Ma. s.* (mozaika). Konie same cisawe albo gnade, a czoło, nozdrze, ogon, grzywa, nogi wszystkie biłe, Włosi nazywają lebero, my siojczowatemi. *Hopp.* 10. — 2) Siojowate spojenie, jak w curach wodnych, w puzarach, dudach, *pyxidate commissuraz.* *Cn. Th.* 1019. hüßförmig.

SŁOMA, *y. ż.*; (*Boh.* slama; *Slov.* sláma; *Sorab.* 2. szłoma; *Sorab.* 1. szłoma, vulg. fwóma; *Carn.* sláma; *Vind.* flama, flúma; *Croat.* szlúma; *Hung.* szalma; *Slav.* sláma; *Bosn. et Rag.* slamina; *Eccel.* сѣна; *Ross.* солома, cf. *Etym.* złomić, łom; *sed cf.* słac, ścięło, ślanie, *Hebr.* סלם saldi = strawit; ut à sterno stramen, et à streuē Strēh, ita à ślanie sláma; *Turc.* saman = slóma); das Strēh. Żdziebla przestale slómą zowiemy. *Bot. Nar.* 175. Slóma potrzebna na poszycie dachów, na sieczkę, na maty. *Kluk. Rosl.* 5, 153 (W Windyjskim dyalekcie na wyrznięcie slómy jakowego gatunku służy zakończenie -alzi, -czzi, -ina, -uzi, n. p. slóma pszeniczna, pszenianka; *Vind.* plhenizhenza; żytna, rżana, erschheniza, erschhena flama; owsiana, owsianka, owseniza; prosianna, prosiannka, profeniza; browna, bereuiza, berrouza; hręczana, hręczanka, hedouffina; jęczmienna, jęczmiannka, jezhenizena, jezhenza; grochowa = grochowina, grahovina; bobowa = bobowina, bobouffina; socezwiczna, lezhovina). Winiąka slómy. *Vind.* flikopa. Slóma pomierzwić. *Rag.* posłammiti. Slóma prosta, równa, równianka, *oppos.* mierzwiannka, mierzwa. Slóma siano zjadła, niedobra to sprawa. *Jag. Gr.* 1 5 b. Slómą chceć zgasić ogień, szabństwo. *Mon.* 64, 549. Slómę przynosisz na ogień, nie wodę. *Pol. Syl.* 19. (oleju do ognia). *Prov. Slov.* Slámu mlátit; *aerem verbarare*, slómę młócić. SŁOMIANKA, *i. ż.*, slómianna kadź albo kosz. *Cn. Th.* 1019. *Vind.* flamma, krushen korpizh, krushna pleteniza, platizh, ein Gefäß von Strēh, ein Strēberb. (*Vind.* flammli, flamma fedli = stolek slómianny; *Bosn.* slammiana, slammiga; *Rag.* slamina, slammusctina, slammiza stramen; *Carn.* szlamniza = mata; *Boh.* slamotrus; *Slov.* slamujaca; *Croat.* szlamnyak; *Ross.* соломенник sien-

nik). Fasa abo s ł o m i a n dziesięć wiertelki w sobie mający, *decemmodius*. *Macz.* — §. S ł o m i a n k a , s ł o m i a n y kapelus. *Tr.*, ein Strobbut; *Boh.* slamenec, slameneček, slamenka, kopaljn; *Carn.* slamuček; *Vind.* flammek, flammnik, flammjak, flammni klobuk. S Ł O M I A N Y , a , e ; *Boh.* slamenŭy; *Slov.* slamenny; *Sorab.* 1. szłomiany, s ł o m i a n y , *vulg.* swómiany; *Carn.* slamat; *Vind.* flamen, flammast, flammen, flamat, flammaten, flammasto, flammieniu; *Croat.* szlamni, szlamen; *Hung.* szalmás, szalmá ból való; *Rag.* slámmi; *Slav.* slamuj; *Ross.* соломенный; ze s ł o m y , you Stroß, strobern, Stroß : . Kapelus s ł o m i a n y . *Teat.* 48. b, 15. Predko gna i rosta ognie s ł o m i a n e . *P. Kchan.* *Orl.* 1. 260. — *Transl.* S ł a b y , niewytrwały, niestrwały; [schwach, nicht fest, nicht dazerbhaft. Młodość męzczyzn s ł o m i a n y m ogniem w serecach świeci. *Teat.* 25. c, 52. Grabcie i wiążcie mocno, aby nie rzezczone, S ł o m i a n y to robotnik, płacę tu stracono. *Smon.* *Siel.* 50. S ł o m i a n e racye obrońcy starego kalendarza. *Sak.* *Okul.* 18. S ł o m i a n e argumenta. *Teat.* 56. b, 68. Lepszy s ł o m i a n y żywot, niż jedwabna śmierć. *Rys.* *Ad.* 55. S Ł O M I A S T Y , a , e , — o *adverb.*, pełen s ł o m y , voll Stroß, stroßig; *Boh.* slamatý. Nawóz s ł o m i a s t y na ozime role lepszy. *Haur.* *St.* 51. Każ nawozie świeży i dobrze s ł o m i a s t y gnój koński. *Kluk.* *Rosl.* 1, 195. S ł o m i a s t y kolor; *Slav.* slamoshesna, blida boja, Stroßfarbe. S Ł O M K A , i , z ; *Bosn.* slammica; *Rag.* slammiza; *Ross.* соломна, соломника; 1) ździebło s ł o m i a n e , der Stroßbaum. Burzszyn ciągnie do siebie s ł o m k i . *Rog.* *Das.* 1, 20. *Birk.* *Krz.* *Kaw.* 17. Neptun okręł burzą, jak s ł o m k e pokruszył. *Jabl.* *Tel.* 8. S ł o m k a w oku cudzym zawadza. *Teat.* 56. b, 42. — 2) S ł o m k a , *scelopax rusticola*, gatunek bekasów, gnieździ się na błotach między melchem. *Zool.* 249. *Slov.* sluka, śnep; *Croat.* szluka; *Hung.* szolonka, eine Art Schnepfen, Waldschnepfen. S ł o m k a z zemszczykiem lekliwa. *Bantal.* *J.* 5. b. S ł o m k a po ciehu kręzczała. *Banial.* *J.* 4. S Ł O M I S K O , S Ł O M S K O , a , n . , paskudna s ł o m a , cf. mierzwa, idylehtes Stroß. Muie tylko s ł o m i s k o przytebje daja. *Pap.* *Kol.* *T.* 4. b. (*Bosn.* slamisete, miejsce oil slammé = skład od s ł o m y). S Ł O M N Y , a , e , od s ł o m y , Stroß : , daß Stroß betreffend. *Dudz.* 65. *S Ł O M O S I E K , sieczkarz; *Croat.* szlamorózeec, szlamoszek; *Vind.* flamoresauz; *Hung.* szalametsző, szelka-motsző. S Ł O Ń , ia , m ; *Boh.* slon; *Slov.* slon, slon; *Sorab.* 2. helefant; *Sorab.* 1. helephant, helefant; *Carn.* slón, elefont, (słonetá *incumbere*, slajjam *absol.*, naslajnam se; cf. *Germ.* lehnen); *Vind.* flon, fluen, ellefont, elefont, (*Vind.* flonja, nafflon, nafflonja = poręcze; floniti, gornafionitise, gorpoffoniti fe = oprzeć się o eo); *Croat.* lefant, elefant, belokosztchak; *barb.* figl, lefagn; *Hung.* éléfánt; *Dal.* lefont, et szlon, stoli naszlonyvisize na drevo szpi; (*Croat.* naszlanyam sze innitor); *Rag.* slón; *Bosn.* slón, figl, lefagn, (prislonitise, nasloniti se nitor); *Slav.* elefant, silj; *Ross.* слонъ. (*obs.* слонить, слоню zakopać, слоняться tulać się); *Pol.* *absol.* *W O S Ł O Ń . *Biel.* *Kr.*, (W s ł o n i o w i e . *Biel.* *Św.* *B.* 2) [*Etym.* s ł o n i e . *Kopit.* *Glag.* 82. — 2]; §. 1) s ł o n e c z n y , i. j. wschodowy zwierz; *elephas*, między czworonogami największy, do kilku to-

kei wysokości dochodzi, kilkanaście cetnarów waży. *Zool.* 292 der Elefant. S ł o Ń m e r c h a w y . *Przyk.* *Mit.* 115. Chrapie, gdyby s ł o Ń . *Teat.* 10. b, 74. (*Vind.* rozbiti kaker flon, flinerati, obflnnergati) O s ł o n i u ten s ł o Ń dawny, iż mierzcho rodzi, Ale niedzw, bo silną rzecz światu przywodzi. *Chodź.* *Kost.* *epgr.* Z muchy s ł o n i a robia. *Min.* *Ryt.* 1, 551. *Jabl.* *Tel.* 528. Z komara s ł o n i a . *Birk.* o *Exorb.* 15. *Fur.* 6 5 b. — §. 2) S ł o n i e , rochy, w szachach; *Boh.* broch; *Ecc.* latin, (cf. lodź); die Elephanten, Thürne, Rochen im Schachspiele. Na skrzydła szachowniczy srogie s ł o n i e postawiono, A z nich się rochemi bromie poleciono. *J. Kchan.* *Dz.* 88.

S Ł O Ń C E , a , n ; (*Boh.* slunce, gasca; *Slov.* slunce, slace; *Sorab.* 1. szlonzo, swónezo; *Sorab.* 2. szlunzo, szwunzo; *Carn.* sonze; *Vind.* lonze, lunze; *Croat.* szuncze; *Rag.* sunze, sunaeze; *Bosn.* sunasece, sunge; *Slav.* sunce; *Ross.* солнце; *Dan.* soel; *Lett.* saule; *Siec.* sol; *Lat.* sol; (cf. *Germ.* Sahl); [*Sanscr.* suare; *Zend.* huare 2]; *Graec.* ἥλιος, cf. ἄλις; (*Lat.* sal; *nostr.* sol; cf. slnie, slnie), *Kryn.* son, sun; *Angl.* sun; *Angls.* suna; *Niederf.* Sonne); *Germ.* die Sonne. S ł o Ń c e jest niezmiernym globem ognistym, przeszło milion razy większym od naszej ziemi, nie tylko własnym świeci światłem, lecz onym planety oświeca. *Lesk.* 2, 52. *Wyrw.* *Geogr.* 53. S ł o Ń c e jest naszą gwiazdą światłą i stałą. *Sniad.* *Jeog.* 5. Promienie s ł o Ń c e . *Teat.* 8. c, 67. S ł o Ń c e po Rusku derżat. *Sak.* *Okul.* 15. S ł o Ń c e tak na dobre, jak na złe wschodzi. *Prot.* *Jal.* 10. S ł o Ń c e zachodzi, zapada, ob. Zapadać. Wschód s ł o Ń c a poprzedza zorza zaranna, zachód, wieczorna *qu. v.*, cf. jutrenka. — Od wschodu s ł o Ń c a początek dnia; od zachodu noc. *Kaink.* *Kat.* 168. *Ostr.* *Pr.* *Kor.* 1, 504. Z południa coraz do wieczora S ł o Ń c e mżej, starszy dziś każdy niżli wezora. *Kulig.* *Hor.* 291. Obbieg ziemi koło s ł o Ń c a , ob. Rok. Stanie s ł o Ń c a , solstitium. *Spicz.* 155, ob. Przesiednie s ł o Ń c a , *Croat.* szunczo-szaja — Już trzecie s ł o Ń c e rybami rok skończyło. *Otw.* *Ow.* 592. (t. j. trzy lata już minęły). Pod s ł o Ń c e m niemasz większego sknery. *Teat.* 1. b, 7. (na całej ziemi, na całym świecie). Równiej piękności trudno pod s ł o Ń c e m znaleźć. *ob.* 54, 61. Niemasz nic nowego pod s ł o Ń c e m . *Kras.* *Pod.* 2, 56. S ł o Ń c e górolotne. *Groch.* *W.* 206. Jedno s ł o Ń c e dość na mebie. *Cn.* *Ad.* 516 (panowanie towarzysza nie lubi, dwaj ministrowie w jednym zborze się nie zgodzą). Nie mee się z motyka na s ł o Ń c e . *Rys.* *Ad.* 45. *Pot.* *Jow.* 80. nie mee się kotku na medzwiadka; o niepodobne rzeczy się nie kuś; cf. *Słow.* proti mesácu seckat, plamy w s ł o Ń c u zukać; *Słow.* i galowóg krawe tela bi podstrčil — Rzecz tak pewna, jak s ł o Ń c e na niebie. *Teat.* 54. c, 4. (pewniuteńka). To pewniejsza nad s ł o Ń c e . *Teat.* 29, 100. To tak jest rzecz pewna, jako że we dnie s ł o Ń c e świeci. *Mon.* 70, 160. Czemu ja to nie mam patrzeć na to, jak na s ł o Ń c e ? *Lach.* *Kaz.* 1, 214. (widzieć, jak na d ł o m i , własnymi oczami przekonać się). Kiedy nam s ł o Ń c e świeci swoją twarzą jasną, Niechaj się zamię księżyc, niechaj gwiazdy gasną. *Pot.* *Arg.* 258. Mniej dba o gwiazdy, komu s ł o Ń c e

świeci. *Pot. Poc.* 696; *Slov.* ne dbám na mesác, keď mi slunce swíti. Morzu wody przylewać, słońcu przydawać pochodni. *Chmiel.* 1, 75 Zna gwiazda słońce, które ją oświeca. *Zab.* 44, 100. *Nar.* Słońca, mówią, i ognia używać nie żałuj. *Simon. Siel.* 19. O jak piękny, gdyby słońce. *Teut.* 50, 17. Będzie i przed naszymi wrotami słońce. *Żegl. Ad.* 12. (będzie dobrze, gdy zło ominie; i do nas szczęście zawita). Jesli do końca bóg zginąć nam nie przejrzał, nie wszystkiego słońca jeszcze odjął, i je przed naszymi wroty kiedyż wdy ustanowi... *Tward. W D* 2, 220. Puhacz nie rad w słońce patrzy, woli za krzem siedzieć. *Niej. Wiz.* 29. światła się strzeże, liśńićcu. — Słońce, miejsce na słońcu, słońce mające, nasłoneczne, słonecznym promieniem objęte: ein sonniger Ort, ein Ort an der Sonne, die Sonne; (*Boh.* et *Slov.* slonečnost; *Rog.* suncejanzza, zaly, ojadák). Golebie na słońce z gołębieńca wychodzą. *Cu. Th.* 4020. sie kommen an die Sonne hervor. Nigdy nie wychodzi na słońce, które nie sądzi godnym, żelby mogło jego twarz oświecać. *Pam.* 85, 647 Na słońce wystawiam, na słońcu bięć, suszyć, mam, trzymam, *insolo.* *Cu. Th.* 447. (*Vind.* profonzhiti, profonzhovati, nafozhnati, na fonzi profelkati, paliti) Na słońcu rad bywam, bawię się, *solcular.* *Cu. Th.* 447, *or.* SI nie się. — *Iog.* Cudze zło na słońcu, swoje w cieniu stawiasz. *Fredr. Ad.* 25 na widoku, anś řičti řičku. — *Transl.* Na słońcu co mieć, przed oczami mieć, nasładować. *Cu. Th.* 447. etwas vor Augen haben, nachahmen. *SŁOŃCONOŚNY, *solifer.* *Cu. Th.* 1021, sonnentragend. *SŁOŃCOKŁODNY, *soligena.* *Cu. Th.* 1021, ein Sonnenkind. SŁOŃCOWY, a, e, do słońca należący, od słońca, der Sonne; słoneczny, Sonnen-. I to, co rzeczom słońce nażywa światłości, Grzeła miłość: słońcewe powiedzmy miłości. *Żeb. Ow.* 85. Studnia słońcowa w ziemi Tebońskiej; *Jons solis.* *Zchr. Zw.* 5. SŁOŃCZYSTY, a, e, na kształt słońca, *soli similis.* *Cu. Th.* 1021, wie eine Sonne. *jeunich;* *Ross.* comeszpannia. — *SŁOŃCZĘ, *pora. n.*, młode słońce, ein junges Sonnen. Tak siła słończat bagnańska wysusza, A żaby złychać bez swej wody musza *Jabl. E.* 55. — SŁONECZKO, a, n., *dam. Nam.* słońce, słońce; *Boh.* slanečko; *Ross.* comumko, das Sonnen, eine kleine Sonne. Słoneczko, ślezone oko, dma oko pięknego. *Simon. Siel.* 107. Już słoneczko z wody morskiej ślezone wejźrzało. *Nar. D.* 5, 50. Ołaczym wkrótce, że ci słoneczko dogrzeje. *Zab.* 15, 160. Słoneczek małych zkał tyło. Kto je utoczył tak miło, Znać, że je słońce złożyło, I przez swe ciepło spłodziło. *Dar. Lat.* 14. SŁONECZNIKA, y, ż, 1. SŁONECZNIK, a, m., choroba oczu od słońca, zamierzch w oczach; der Sonnenbluß, Sonnenblau, die Sonnenblauhe der Augen. (*am.* sonznik = wiatr wsłodowy), Słonecznica w oczach, gdy kto na światło patrzeć nie może. *Syr.* 51 — 2. Osobliwie szkapia choroba, der Sonnenfoller bey den Pferden. Słonecznik albo kaduk jest, kiedy koń idąc w drodze, albo stojąc, głową poczenie trasać, wszystkim ciałem drzeć etc. *Końsk. Lek.* 20. Koń bywa lunatyk; nazywają tę chorobę rostrucharze słonecznik. *Hipp.* 14.

2. SŁONECZNIK, kompas, zegar na słońcu uczyniony, godzinnik na murze, die Sonnenuhr. *Haur. Sk.* 188. — 2. Spustosze ołtarze wasze a połamię słoneczniki wasze. *Budu. Ezech.* 6, 4, *not.* «obrazy słoneczne», Sonnenbilder. — 2. *Hist. natur. botan.* Słonecznik ziele, brodawnik wielki, *heliotropium*, za słońcem się obraca. *Sienn.* 61. *Urzed.* 165. *Boh.* slanečnik; *Sorab.* 1. welki słoneczowné kwět; *Vind.* fonzhenza, fonzhna rosha, safonzhnza, safonzhnjak; *Croat.* sznučhenjak; *Bosn.* suncejanik; *Iag.* sunčnik, sunčegnak; *Slav.* sunčokrèt, die Sonnenwende, eine Pflanze. — *Viter:* Strączystry słonecznik, *lupinus*, řeigebone; *Sorab.* 1. wonaczé dżeczél; od obrotu za słońcem. *Urzed.* 195. *Syr.* 1059. Słonecznik, *flos solis*, die Sonnenblume, das Sonnenfern. *Kluk. Kośl.* 2, 255, *Boh.* slanečnik; *Ross.* comemumik Angielki słonecznik, roślinna podobna zwyczajnej *Kluk. Kośl.* 1, 265. Słonecznik Peruwiański, ziele największe, słońce Indyjskie, *Großpflanzenblume.* *Syr.* 1527. Słonecznik mleczysty, *ob.* Kozia broda. Słonecznik gronisty, *ob.* Kleszczowina — *Paras.* Słonecznik obratny. *Zab.* 46, 507. Jak słonecznik się do słońca obracam. *Wad. Dan.* 219. Słonecznik ze snu powstaje I słońcu pakton oddaje. *Dar. Lat.* 17. — 2. *Mineral.* Kamień słonecznik, *heliotropium gemma.* *Pala. II N.* 57, 10, ein Edelstein. SŁONECZNY, a, e; *Boh.* slanečný, slunny; *Slov.* slanečni, slanečni; *Sorab.* 1. słoneczowné; *Ca-n.* sonzhue; *Vind.* fonzhnat, fonzhen, funzhen; *Croat.* sznučen; *Slav.* suncesani; *B sn.* suncejan; *Iog.* suncejan; *Ross.* comemumik; od słońca, Sonnen-. Wiele tysięcy komet w naszym układzie słonecznym, *systema solare.* *Hüb. Mech.* 550. Sonnenstern. Świat słoneczny, zbiór wszystkich ciał, około słońca krążących, wraz ze słońcem wzięty. *Śniad. J. y.* 5. Pod czas zarania Zorza rumiana znak na wszystkie strony Wydawać zwykła, swym światłem, nim wdziesięć Lampa na niebie rozświeci słoneczna. *Odym. Św. M.* Słoneczny groch. *Crese.* 82 et 174. Słonecznik strączystry, řeigebone. Słonecznym mleczem Kozia broda bywa zwana, że kwiat tego ziele za biegiem słonecznym ustawicznie się obraca. *Syr.* 1210. *ob.* Kozia broda. SŁONIC, m, ie, od słońca, słonowy, Clapbanten. Z pysku słonia wychodzą dwa kły wielkie. *Zool.* 295. SŁONIAWA, y, ż, grunt suchy słony. *Crese.* 154. *Ross.* comotczak, ein reicher falscher Boden. Miejsca górne lub też w równi, bywają nieplodne, kiedy zbyt suche i słone, a te płodnymi albo słoniawami zowią. *Crese.* 156. et 92. et 95. et 97. SŁONIAWY, a, e, — o *adv.* nieco słony; *Ross.* comomotarnik; etwas falsig. Woda tam jest słoniawa, i tylko ją piją w czasie obłączenia. *N. Pam.* 1, 55. Ryby w morzu igrając słoniawą rosą zioła przy brzegach pluskaly. *Ow. Wirg.* 471. *SŁONIC cs. *niepok.*, osłaniać, zasłaniać, zatulać, od słońca; *bedecken, verdecken, (gleichjam vor der Sonne).* Każdy z tych rycerzów lewe ramię puklerzem słoń. *Przyb. Luc.* 215. Okrutna! w tymże przyjaźni, że mi prawdę słonisz, Mnie cieszysz, radość dajesz, a sama lży romisz! *Teat.* 45. d. 46. *Wyb.* — SŁONIC się, wystawiać się na słońce, n p. Nie słoń się, nie pal się na słoń-

cu. *X. Kam.*, ſŭb ſoncu, ſŭb der Zenne auſſeigen; *Vind.* profonzhati, profonzhuvati, naſonzhati, na ſonzi profuſhati, paliti; na ſlonen trzymać, grzać, suszyć; *Boh.* sloniti ſwiecić jak ſłońce; *Ross.* obs. слонить, слоню zakopać, слоняться, слоняюсь tułać się; sed of *Vind.* *Croat.* etc. sloniti, pod *lowem* Słoń.

SŁONICA, y, ž., Samica ſlonia, die Elefantinn. Jak długo noſi w żywocie, jeſt niewiadomo. *Kluk. Zw.* 1, 68 — (*Vind.* flama, ſona voda, flana voda; ſlona voda).

SŁONIE, ia, n., ſłońce, die Zenne. I ledwo nam zaſwiecie złotogrzywe ſłońce, Aż go już w głubiej chmury widzimy zaſłonie. *Pot. Arp.* 599. Kto chce zostać ſławnym, raz niech go całodniowy upał ſłonie, drugi noc zimna, głód, pragnienie przemierzy. *Pot. S. l.* 50. Gdy dojmie ſłonie... *Naj. Węg.* 495

SŁONIEC neutr. nied. k.; *Ross.* солонца; ſłonym się stać, ſalzig werden. *Cn. Th.* 1021.

SŁONINA, y, ž., SŁONINKA, i, ž., dem.; *Boh.* slaniny; *Slov.* slanina; *Sorab.* I. fwinina; (*Corn.* slanin); 1. słonie mięso, 2. słonina; *Vind.* slannin, slanin, *Boh.* fljeh, fwinſki ſabiel, flpali, (*ob.* Szpoka; *Croat.* szlanina, szlaninško mięso; wieprzowina); *Dal.* szlanina, *Hung.* szalonna; *Bosn. et Slav.* slanina; *Ita.* slanina, possoglie, praasecja pretullina, larad; *Ross.* солонина. I. (całdziwy ner) Спец. Tuſtoſć wieprzowa, czyli owa po łokach zowie się słonią. *Kluk. Zw.* 1, 54. (*ob.* podć). Kim z kaźdemu słoninami, to jeſt, z rzezczeni naſolnieni, ſtrawnoſć naprawia. *Cress.* 220. Słoniną poſiekana; *Vind.* ſafeka, (*ob.* zaſiek); Si nina ſpikować *Vind.* flaminu, pomastu, oflaniati, ſpikati, se flonino ſapehati, natekniti, preboſti. Mysz trochę słoniki obaczywszy w łapie, życie trać. *Birk. Kaz. Ob. l. b.* Pródokownie słoninka się zabawia, nie bażanty. *Falib. P.* 2 (t. j. skromnie żył). *Slov. Prov.* Slaninu na psa zwerit, *crem luppo committere*; saddlein na psa rzucić. — 2) Słoninka *dermestes lacharius*, chrząszczyk, którego samica składa jaja w skórki różnych zwierząt, osadziwie tłustych. *Kluk. Zw.* 4, 554. der Speckfläfer. **SŁONNIK**, a, m., Hiszpańska kreda, *Speckstein*, *Edmeyerstein*, kamień z którego zmieszawszy go z gliną, robia lordzo miene tygzelki złotmeze. *Kluk. Kop.* 2, 89. **SŁONINOWY**, a, e., od słoniny, *Spec.*; Słoninowy skład *Vind.* slannithe Słoninowy przekupieñ *Vind.* flamar, flpshru kupcz, bohni barantauz.

SŁONIOWATY n. p. tra l. *Syr.* 1420; *elephantinus* SŁONIOWY, a, e., od slonia, Elefanten; *Boh.* slonowy; *Slov.* slonový; *Sorab.* I. hellantski; *Bosn.* leſagni; *Riq.* slonski, slonovní; *Croat.* elefantov; *Dal.* szlonov, elefantov; *Ross.* слоновый. Słonowyy pólzwoe, ryplev, *elephantistes*, *Cn. Th.* 1021, *Ross.* слононачалникъ, der Elefantenfäher. Słonowia wesz *Corn.* epätka, Kość słonowia, *Sorab.* I. hellantske zube; *Corn.* slonokost; *Vind.* flonokust, elefantova kust, flonova kust, bielokozłiaka; *Croat.* bielokoztaka, elefantova kost; *Hung.* elefantetem; *Bosn.* slonova kost; *Riq.* kost slonovna, slonski zub, bielokust; *Ross.* слоновая кость, das Elefentbein. Z pysku słoniego wychodzą dwa kły wielkie,

co nazywany słonowia kością. *Zool.* 295; słonowia zęby *I. Leop.* 5 *Riq.* 10, 22. Słonowyy; z kości słonowey, *eburneus*, *Cn. Th.* 1021, *Corn.* slonokosten; *Vind.* flonokosten; *Croat.* flonokostin, elefantokostem; *Riq.* bielokostin, elefentbein.

SŁONKO, a, n, dem. *Nom.* ſłońce; *blande*, das Sonnen, die liebe Zenne; *Slov.* slarko; *Sorab.* 2 szwinnko. W lecie słonko bywa gorące. *Cress.* 82. Już słonko wysoko. *Teat.* 52, 17.

SŁONOSĆ, sci, ž.; *Boh.* slanost; *Sorab.* I. fwin bız; *Corn.* slanota; *Vind.* flinota, flomost, fohtnost, (*ob.* t. szlanosati; *Riq.* slanobehlja, slanos; *Bosn.* slanost; *Dal.* szlanosz, *Hung.* saizeti; *R. l.* славоусть; *Ross.* солоность, солоность; słony przymiot, słony smak czego, die Salzigheit. Kopalnia sol od warzonej spitańsza, t. j. większą słonosć wydaje. *Kluk. Kop.* 1, 172. To no ezłownika takiego z słonosci tej, t. j. ze zwyczajnie długo wymoczyć. *Glicz. Wypch.* E. I. Slonosa; niewielka, umiarkowana; *Ross.* солончатость, słonowose Słonosć przez z języka swego one narne gorzkości i słonoſci. *Riq. Post. M. m.* 5. (one plugastwa) Przemienia łóg ziemie rodają w słonosć dla złości mieszkańców jej. *Boda. Ps.* 107, 54. (w meplodną. *Bibł. Gł. ob.* Slonawa)

SŁONY, a, e. SŁONO ad; *Boh.* slaný; *Slov.* slaný; *Sorab.* I. twoné, szlané; *Corn.* slän; *Vind.* slän, loven, fohten; *Croat.* szlan; *Hung.* sós, *Bosn.* slän, sozlena, nasoghen; *Riq.* slän; *Ross.* солоный солонь; *Eccl.* солонный, слани, солный, (*ob.* Solny); solony, soli przeszły sol zawierajacy, ſalzig. Jeſli sol nie solna będzie, czymże ją przyprawicie! *Boda. Marc.* 9, 50. *Szkl. ob.* Słone wody; *P. k. lat. Orł.* 1, 68. W naszym kraju moza oddionych woda jeſt słodsza, aniżeli przy brzegach *Krap.* 5, 80. W morzu woda jeſt słona, a nasze wody nie są słone. *Szyl. Szkl.* 19. W Baſkich krajach po wszech naplaja się słone wody, z których przesłowie warzą sol. *Szyl. Szkl.* 104. Neco słony, słonawy *Ross.*upoconanai. Neco słono *Ross.* upocoin. Słono czynie, *cl.* Przesalac — *Riq.* W srocu mi słono. *Bodl. A. n.* *ovis caudatus*, *Etym.* gorko

SŁOPLEC, pa, m.; *Ross.* слопецъ; (*Etym.* lópca); lópca na wyrezetu, eine Art Tierfallen. W grubian możesz łwić ptaki i inne zwierzyiny słopcami albo potezski. *Cress.* 639. Słopce albo słopce na wilki *Cress.* 678.

SŁOSARZ, SZŁOSARZ, a, m., zameznik, z *A. n.* der Schläfer, der Schlafend; *Boh.* zameznik; *Corn.* kluzanzar, (*ob.* kluzenzk, kluzoz; *Vind.* fluloz, kluzozar, plbar, piehar, (*ob.* fluchorzi); *Croat.* klyabar, kluzemihar, selezar, et zelzo, loktar, spolar; *Bosn.* klyuzar; *Riq.* klyuzar; *Slov.* kluzesar, bravar; *Ross.* слесарь, слесарь, замочникъ Słosarz pła robu etc. *W. Jes.* 44, 12. Pyta słosarza, ma-li mieną kłódkę? *Riq.* *Zw.* 4 b. Ludzie okrom rzemieſtników sanyli, eby poczeł, jeſtliby cieſłow do domu budowania, słosarzew do zawnis nie było? *Glicz. Wypch.* G. 6. **SŁOSARKA**, i, ž., żona słosarza lub słosarstwem trudniąca się, die Schläferin; *Boh.* zamečnice. — **SŁOSARSTWO**, a, n.; *Boh.* zamečnictwi; *Vind.* kluzenzaharsku

rokodelstwu; *Ross.* слесарство; rzemieślnictwo ślósarskie, das Schlofferhandwerk, die Schlofferey. Farbiernie, złotnictwo, ślósarsstwo i t. d. *Mon.* 75, 550. Zna wszystkie sztuki od malarstwa aż do ślósarki. *Teat.* 6. c. 45. ŚLÓ-SARCZYK, a, m., czeladnik ślósarski, der Schloffergehilfe. ŚLÓSARSKI, a, ie; *Boh.* zámečnický; *Slav.* kljucarski; *Ross.* слесарский, слесаревъ, слесарный; od ślósarza, Schloffer. Ślósarski warsztat *Ross.* слесарная, ślósarnia. ŚLÓSTRAM, u, m., z *Niem.* Dbd. Schlußstram; belka czyli tram główny, der Schlußbalken. Ślóstrazy w domach tych cedrowe a stropy jodłowe. *Radz. Cant.* 1, 15. (balki. *Bibl. Gd.*). Jodła najlepsza na ślóstrazy w *domiech. *Urząd.* 525. Widziałem niemal w każdym staroświeckim domu Na szród izby jelenie rogi u ślóstramu. *Pot. Pacz.* 228. Szlóstram, na którym w kościele stawa wysoko w pośrodku kościoła krucyfiks. *Baz. Hst.* 252. — §. On straszny ślóstram. *Pot. Zac.* 161. (krzyż Chrystusowy). SŁOTA, y, ż; *Boh.* slota, clota; *Ross.* слота, сякота, непасть; szarga, szaruga, pluta, niepogoda, pluskota; naffe Witterung, Regenwetter; (cf. *Carn.* slóta = fugowanie darszne, rywa, kanał: *Ger.* Schlot; *Niederf.* Elot). Wieszczka przykrój słoty, kawka okopcona. *Toł. Saut.* 70. Przykre ci drobiu kochany, Wiatrów, słoty z spiekotą przemiany. *Zab.* 14, 84. SŁOTLIWY, SŁOTNY, a, e. Słotno, Słotliwie *adv.*, plutny, dżdżysty; regnerisch, naß (von der Witterung); *Boh.* slotný, clotný; *Ross.* ненастный, ненастная. Z gęstym śniegiem flagi słotne. *Hul. Ow.* 65. Pora czasu nad zwyczaj słotna. *Ust. Konst.* 2, 181. Słotliwe chwile i inne niewygody. *Vol. Leg.* 7, 194. Słotliwe dni *Mon.* 67, 212.

SŁOWAK, SŁAWAK, SŁOWIANIN, SŁAWIN, SŁAWON, a, m; *Boh.* Slovák, Slovánjn, Slovenjn *Slavonius*, Slawan *Slavus*; *Slav.* Slovák; *Carn.* Slavenz, «*alio* a flava gloria. (*Bohoritz*), alio qui scriptum volunt Slovenz, a slovu vox; *Marcus* vult a Carniolicis postlovi se: pożegnać się, forent igitur pożegnani, Venerlaube; [*Safarzik*. *Slov. starožit.* str. 479, wywodzi nazwę Słowian od słówow czech żóław. 2]; *Vind.* Slovenez, Slovenz, Slovinez *Venedus*; *Croat.* Slavonecz *Scalavonius*, Szlovénecz *Slavus*; *Hung.* Tót; *Bosn.* Slovin, iz Slavonii, Slovinac, Dalmatin *Illyricus*, *Dalmata*, *Macedo*; *Rag.* Slovin *Slavus*; *Slav.* Slavónac *Scalavonus*; *Ross.* Славянинъ; *Ecc.* Славянникъ; *Ger.* der Slave. Sarmatowie nazywali się Słowakami, od sławy mestwem zasłużonej, lub od słowa, którego wiernie dotrzymywali, (cf. Czeskie słowo, ob. Czech); lub od słowa, w znaczeniu mowy. *Krom.* 2. et 25. *Styjk.* 102. *Star. Hyc.* 12. *Klec.* *Zdan.* 17. *Dar. Lot.* 1, 27. *Psalm.* 15. Dawni Słowaki nas nazwaliby Słowakami od słabości, bośmy bardzo osłabiali. *Styjk.* 102 *Cromerus* probat Slovos non esse Illyrios, neque Dalmatas, neque Vandalos, ut quidam senserunt, sed Sarmatas; qui Venedis, Dalmatis et Illyriis pulsus, sedes ipsorum occuparunt, Vendas vel Vindas olim dictos, Venedis cognatos. *Cn. Th.*, s. v. Słowak, Słowak p. 1021-22. Dziś u nas Słowianin lub Słowianin powszechnie służy wszystkim szczeptom Słowiańskosarmackim = *Ger.* der Slave; Słowonczyk, Skłowonczyk,

mieszkańcowi Sklawonii, der Slavonier, (ob. Słowiańska ziemia); Słowak, Słowak, mieszkańcowi rodu Słowiańskiego w Węgrzech nad Dunajem, koło Presburga i t. d. — *Pro. Slov.* Słowak jako repa; čiri Słowak, verus genuinus Slavus; cf. szczery Polak. — §. Słowak ob. Słowien. SŁOWIANKA, i, ż; die Slavinn, Slavofium, Slavonierinn; (*Slav.* Słowacka, Słowenka; *Croat.* Szlovénka; *Vind.* Slovenka, Slovienka; *Rag.* Slovinka, Slovinkigna). Potomstwo z Słowianki urodzone za ojcem idzie, jeshby też był Słowakiem. *Szererb. Sax.* 568. SŁOWACKI, SŁAWACKI, SŁOWIANSKI, SŁOWIENSKI, SŁAWIANSKI, a, ie; *Boh.* Slovanský, Slavanský; *Slav.* Slovanski; *Vind.* Slovenski, Slavenski; *Croat.* Szlovenszki; *Bosn.* Slovinski *Illyricus*, *Dalmaticus*; *Ross.* Славянский, Славенский; *Ecc.* Славянский, Slavonijšč, Slavofijšč, Slavijšč. *Krom.* 2. Słowiencki, Slavonicus, Slavonicus *Cromero*; *Illyricus olim.* *Cn. Th.* 1022. Pannonijski Słowiański abo Sklawieński. *Sk. Dz.* 761. Słowiańskim naszym wyrozumianym językiem nabożeństwo sprawowali r. 1594. *Teof. Zw.* C 5; cerkiewnym Słowiańskorosyjski *Ross.* Славено-російский. Słowiańska ziemia *Pol.* Słowansko, Słowaky, Słowensko, Słowany, Słowansko; *Bosn.* Slavonia, Slovinska zemlja *Illyricum*, *Dalmatia*, *Macedonia*; *Croat.* Szlovenszko kralještvo; *Hung.* Tót-ország; *Slav.* Slavonia; *Ross.* Славонія. Słowiańska ziemia *Scalavonia*, *Slavonia Cromero*, olim dicebatur *Illyricum et Dalmatia*, antequam a Sclavis occupata fuisset; cf. *Graec.* σκλαβον, σκλαβονειν in servitute redigere. *Cn. Th.* 1022. Słowiańska ziemia, Sklawonia, Sławonia, prowincya Węgierska, między Dunajem, Drawą i Sawą. *Dyke. Geogr.* 5, 54. Slavonien. — (SŁOWECZKO, a, n, dem. Nom słowko; słowo, das Wortchen, das kleinste geringste Wortlein; *Boh.* slowicko; *Sonab.* I. slowiczko, slowiczko; *Ross.* словечко. I słoweczka przemówić do siebie nie dała. *Jabl. Tel.* 18. Łatwiej jest niebu i ziemi przeminać, niż z zakonu je jednemu słoweczku upaść. *I Leop. Luc.* 16, 18 (jednej kresce. *Bibl. Gd.*). Gdzie wdy choć jedno słoweczko o tej daninie? *Smotr. Lam.* 179. Jak się masz, moja Regineczko? R. Coż to za słodkie słoweczko! *Zabł. Zab.* 11) — SŁOWIACZYĆ *cz.* niedok, na Słowiańskie tłumaczyć; *Vind.* saslovenskuvati, inš Slavijšče übersejen. Bardziński, Otwinowski rytmem wymienionym Słowaczac dawnych, pięknej doszli chwały. *Dmoch. Szt. R.* 14. polszczac, na Polskie przekładając, verpolnijščen, inš Polnijšče übertragen. SŁOWIANSKI, ob. Słowacki. SŁOWIANSZCZYŻNA, y, ż, cokolwiek jest Słowiańskim, das Slavijšče, Slavijšče Sprache, Gebräuch, Gesege, Sleidnag u. i. w., *Ross.* славянщина. Słusznie nam przy Greeczyźnie, Słowienšczyźnie, Polszczyźnie, i po Łacimie umić. *Pim. Kam.* 575.

SŁOWIC *cz.* niedok, mówić, ogłaszać, wyrażać, (cf. wysłowić); reden, verflünden, ausdrücken. (*Carn.* słovim, sloviti sonare, słovim = abszyt daje, żegnam; *Vind.* sloviti, slaviti = żegnać, abszytować, sloviti je, flavenje = pożegnanie; *Rag.* slovitti celebrare; *Bosn.* sloviti, slaviti; *Boh.* slauti, slovu vocari, ob. Słynać; *Ross.* словышии rze-

czony, zwany). Górnio i myśli i słowi. *Przyb. Ab.* 99. Nie umie dusza słowić swej wdzięczności panie, Tylko przez czucie, tylko przez poszczębiotanie. *Przyb. Ab.* 209. Nie dba, gdy go zowią ludzie głupim i prostym uszczępliwie słowia. *Bach. Ep.* 64. Słowili lud taki błogosławiony, którego jest pan, bóg jego. *1 Leop. Ps.* 145, 15. wielbili, uwielbiali.

SŁOWICZEK, czka, *m., dem. Nom.* słowik, daß *Mächtigkeit*; *Boh.* sławicek, sławjéce, sławicátko; *Rag.* sławicich, sławiciaz; *Sorab.* 1. foworiczk. Nędzny słowiczek póki był w lesie, lada czego się obawiał: skoro się do klatki dostał pana bogatego, i czegoż się boi. *Birk. Kaz. Ob.* 2 b. Słowiczek lamentował. *Banial. J 5 b.* **SŁOWICZY**, a, e; *Ross.* соловьиный; od słowika, *Mächtigkeit*. Dama z bystrym dowcipem i słowiczym głosem. *Morszt.* 18. Muza słowicza. *Min. Aus.* 69. Musi mieć słowicze kamień pod językiem: wiem zapewne, że jest, a widzieć go nie mogę. *Teat.* 11. b, 58. — (^oSŁOWIE *adj.*, [cf. *Ross.* слово; niybo, niejako, [a]st 2], n. p. Gracyan uciekł do węglarza, ten w jakiejs tam pieczarze ukrywszy go słowie. Wnet zdradziecko zabił. *Tward. Wł.* 85. Trąbate w trąby, a to słowie Na pięknym miesiącu nowie. *J. Kchan. Ps.* 120. To jest ród Eżau, który słowie jest Edom. *1 Leop. Genes.* 36. Jako Łożą matkę, matkę słowie nad niebo wyższą, prosta pogańska robota wymalować śmie? k temu tych, którzy z Krystusem królować będą, jako słowie, tych świętych nie wstydzą się pogańska robota wyrażać? *Żurn. Post.* 3, 614 b. — **SŁOWIEN**, wnia, *m., słowak* *Przędz.* 108: len późniejszy, nie tak łatwo nasienie rozpraszający, jak praglec. *Aluk. Rosł.* 5, 324. *Syr.* 1020. *Przędz.* 26. der *Epäfläch*. Dwojaki jest lmanego nasienia rodzaj, jeden się zowie słowień, drugi przece abo przece. *Haur. Ek.* 178). — **SŁOWIK**, a, *m.*; *Boh.* slawjk; *Slav.* slávik; *Sorab.* 1. foworik, szywobik, foworiczk; *Carn.* slavz, *melius* slóvz, *slovizh*, a *resonantia vocis nominatum*; *Vind.* flavizhek, *flavizh*, *nabhtgal*; *Croat.* slavich, *slavichek*; *Dol.* szlavich; *Rag.* slaviz, *slavich*, *slávoj*, *slavicheh*, *slaviciesz*; *Bosn.* slaviech; *Slav.* slavúlj, *slávak*; *Ecccl.* слави; *Ross.* соловей; 1) ptaszek śpiewaniem sławny, die *Mächtigkeit*, gnieździ się w zaroślach, żyje owadem i mróweczka jajami, wdzięcznie śpiewa od maja do końca czerwca. *Zool.* 250. Słowik nocy wdzięcznie pienia w gniaździe osiadłej samicy A zbyt czule rozrzewniema Podawając w okolicie, Czyli zwalnia, czyli śpieszy, Bawi, ludzi, smuci, cieszy. *Kras. List.* 2, 10. Słowik nie zapomniawszy starodawnej skargi Kwiląc pieśni całą noc, ptastwo drobne głośzy. *Zimor. Siel.* 150; *Sołowik* *ib.* 127. Między gałęziami słowicy rozkosznymi gardły wdzięcznie przebierali. *P. Kchan. Orł.* 1, 116. *Pror.* 1 Słowik tylko po s. Wit śpiewa. *Cn. Ad.* 282. (rozkosz krótka rzecz). — Niewinni słowikowie. *Banial. J 5.* Słowika ubić, zasmucisz amola. *Bielaw. Mysl E i i j b.* — 2) Słowik, piszczałka wodna, słowik robiony. *Cn. Th* 705. eine Pfeiffe, die den Gesang der *Mächtigkeit*, nachahmt. — 2) Słowik, sławny błazen nadworny, ein berühmter Hofnarr. Słowikowi Krakowski kazał wojewoda, Ze jego

dworu błaznów na rejestrze poda.... *Pot. Zac.* 112. — 3) Słowik, miano psów góńczych, Name der *Stäubehunde*.

SŁÓWKO, a, *n.*; *Boh.* slowee, slůwko; *Sorab.* 1. fłowko, fłowczko, fłoweżiczko, fłoweczczko; 2. szłowko; *Hung.* szovatska; *Ross.* слово; *dem. Nom.* słowo, daß *Wörtchen*, *Wörtlein*; *Bosn.* rječica; *Croat.* rečnica, mala reč, (cf. rzecz; *Rag.* slovice, słowce *literae minutae*, literki). Tylko mi słówko psnij, to.... *Teat.* 1. b, 72. Powiedział o niebezpieczeństwie swoim; ale o tym ani słówka, kto go ratował. *Corn. Sen* 516. Oni na to zamleżeli, ani odpowiedzieli mu ni słówka. *1 Leop. Jes.* 56, 20. Niechże sobie Jmć gada, ja i słówka odjad nie pizemówię. *Teat.* 54 b g i j. (am geby otworze). Powiedziawszy sobie niektóre przykre słówka, zamdycyli się. *Teat.* 50. b, 5. Dziś i o piemadz, albo o pełna, i o słówko, brata zabijamy. *Schl.* 88. (o lada fraszkę). Wyleci słówko ptaszkiem, trudno się mu wrócić. *Bach. Ep.* 58. (wypnie się) Słowko wyleci wróblem, a wróci się wołem. *Cn. Ad.* 1055. Słowko raz wyrzeczone, nigdy nieprzywrócone. *ib.* Słowkiem stracił, słówkiem żyszczesz. *Schl.* 61. Z przyjacielem słówkiem rzadko, a rączką nigdy. *Rys. Ad.* 78. Z przyjacielem igraj słówkiem rzadko, ale rączką nigdy. *Rej. Zw.* 72 b. (rzadko się z nim umawiać, a być nigdy). Słowki jedwabnem psie sztuki pokrywa. *Past. Fid.* 115. Słowka zbierane, łagodne, pochlebne, są podejrzane. *Cn. Ad.* 1055. Postawą i twarzą łagodną miodowe albo jedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sercem, co być może najgorszego myśleć. *Kosz. Lor.* 49 v. Acz były słodkie słówka; ale gorzki połun był pod językiem ich. *Rej. Post. U u 1.* Słówek, ofertów i tytułów sda Mają, lecz w rzeczy skąpi są i w dźdza. *Past. Fid.* 262. Słowka piękne, jedwabne, a dalej nie. *Cn. Ad.* 1051. — Mos Panie Leandrze, proszę na słówko. *Boh. Kom* 4, 556. (na momencie na buk) Wszystkie to pilnie do jednego słówka zachował. *W. Post. W.* 68 (do litery). Bodałbym się rozpekł, jeżeli rozumiem słówko bajów jego! *Teat.* 7. c, 76. (najmniejsza rzecz) Po słówku to rozbićć hedzemy. *Bial. Post.* 76. słowo po słowie, Wert für Wert, wermeije. **SŁOWNIK**, a, *m.*; *Boh.* slownik, słowarna; *Rag.* slovník; *Slav.* riesnik, *tab.* Rzecz, *Rzecznik*; *Croat.* rečnica; *Carn.* et *Vind.* befedilibe, (*ab.* Biessada); *Ecccl.* реченикъ, речникъ; *Ross.* словарь; dykcyonarz, (cf. mownik); daß *Wörterbuch*. Słownik powinien mieć ile można wszystkie wyrazy języka i ich znaczenie, czy są jednoznaczne, czy wieloznaczne. *Kpez. Gr.* 5, p. 57. Słownik narodowy *ib.* 5, p. 75. Towarzystwo to nowo ustanowione będzie miało najpierwsze staranie o ułożenie Polskiego dykcyonarza albo słownika; wolno im będzie jak chce nazwać ten zbiór słów Polskich. *Mon.* 61, 251. **SŁOWNIKARZ**, **SŁOWNIKOPIS**, a, *m.*, układacz słownika, lexikograf, der *Vericograph*; *Boh.* slovař. Omyłek takich niemożna wybaczyc słownikarzom. *Kpez. Gr.* 5, p. 75. **SŁOWNIKARSKI**, **SŁOWNIKOPISARSKI**, a, *ie*, od słownikarza, *Vericographen*. Najcenniejsze przedmioty i zalety słownikopisarskiej roboty.

N. Pam. 26, 215. SŁOWNOŚĆ, ści, ż., dotrzyma-
nie słowa, rzetelność; daß *Verhalten*, die *Wahrhaftigkeit*,
Echtheit. Słowność w traktowaniu interesów, i ludzkość
w obcowaniu są to ogniwa, z których składa się łańcuch
porządnego społeczeństwa między ludźmi. *Mon.* 65, 264.
Odeszła od nas starożytna szczerłość, prawda i słowność.
Haur. Sk. 225. Taka jego niesłowność, że na jego się
przysięgi nie spuszcza. *Jabl. Tel.* 150. Wypowiedział
im wojnę, dla niesłowności ich. *Ustrz. Kruc.* 5, 122.
SŁOWNY, a, e, SŁOWNIE; *Slov.* słowotliwi; *Ross.* сло-
весный, словесно; 1) z słów złożony, ustny; mit *Wor-*
ten, *mündlich*. Słowo boże jedno jest na piśmie a drugie
słowne i ustne, jakoby przez ręce nam podane. *Kanik.*
Kat. 6. On tylko jest moeny około 'gadek i słownej bi-
twy, z których pochodzą zazdrości, swary, bluźnierstwa.
1 Leop. 4 Thim. 6, 4. Słowny pozew, testament, dek-
ret. *Cn. Th.* 1022. Od podziału Polski między syny
Krzywoustego pierwszeństwo w kraju, lecz słabe i słow-
ne było przy Krakowie. *Nar. Hist.* 5, 210. Słowne mi-
łosierdne jest, nie posądzać, i nie potępiać; uczynko-
we nie tylko dawać, lecz i winy odpuszczać. *Żarn. Post.*
2, 522. — 2) Tłumaczenie słowne literalne, słowo do
słowa przekładające. *Kluk. Zw.* 2, 55. eine *wörtliche*, buch-
stäbliche Uebersetzung. — 3) Słowny = słowom służący, *Wor-*
te =, *Wörter =*. Słowne przydatki, słów przydatki, *prae-*
positiones inseparabiles. *Cn. Th.* 1022. — 2) *Moral.*
Słowny, *in bonam partem*, słowa dotrzymujący, pewny,
rzetelny; *Ross.* *уероуиный*, *werthaltend*, *reel*, *solid*, *zu-*
verläßlich. Jakże jest słowny, mój Panie Bartłomieju. *Teat.*
52, c, 54. Wielomowny rzadko słowny. *Cn. Ad.* 405.
Łaban w mowie niesłowny. *Kulig. Her.* 256. Cośmy wam
raz dali, słowniśmy, nie odbieramy. *Smotr. El.* 46, cf.
Ruski podarunek. — 3) *In malam partem*: Słowny, co
mówi a nie uczyni, *verbosus*. *Cn. Th.* 1022. (viel *Worte*
machend, *versprechend*), doch ohne zu halten; *Boh.* słowný;
Sorab. 1. fwoatéc, cf. złote góry obiecuje).
SŁOWO, a, n.; *Boh.* słowo; *Slov.* słowo, słowo; *Sorab.*
1. szlowo, flowo, fwoowo; *Sorab.* 2. szlowo; *Carn.* be-
seda, (cf. *biesiada*, *slova*, *slavu =* abszyt, pożegnanie,
slova fama, *ob.* Sława); *Vind.* beleda, (flowa, *spulhen-*
je, *doldatje*, *odspulhenje*, *flowodanje*, *poftoulenje*, *fl-*
vovsetje = abszyt, żegnanie, pożegnanie, *flowodati*, *po-*
floviti, *prostupustiti =* abszytować kogo, żegnać, *flovo-*
vseti = abszyt wziąć, pożegnać się); *Croat.* reč (cf.
rzcęz), (szlwo *litera*, *verbum*, szlowoznanost *literatura*);
Hung. szoo, szó, szólás, beszéd; *Dal.* beszeda; *Rag.*
rjee, (szlwo *litera*, *vocabulum*, *slovize*, *slówze literae*
minutae); *Dosn.* rjee, rie, rjega, besjeda, (slovvo, na-
ein *pisma character*, *forma*, *verbum*, *dictio*, *słowce*
literula, *slovka syllaba*); *Slav.* ries, (slovo *litera*); *Ross.*
слово, рѣчь, реченіе, слово, (in *Plur.* слова; *Ecc.*
слова; cf. *Graec. Lat.* syllaba; cf. *Hebr.* *שׁוּא* *interro-*
gavit); §. 4) cząsteczka mowy, z liter czyli głosek zło-
żona, z jednej zgłoski lub też z więcej, daß *Wort*, wy-
raz. *Kpéz. Gr.* 1, p. 6. Mowa 'roście z słowa; przodek
mowy słowo jest. *Bial. Post.* 85. Nie zawsze jedna mo-
neta idzie, i słowa nie każdemu wiekowi jednakie słu-

żą. *Budn. Apoph.* C 5. *Gorn. Sen.* 351. Słowo cudzo-
ziemskie w Polszczyznę wtrącone, *ob.* Makaronizm. Ni-
gdy żadne daremne a próżne słowo nie wyszło z świę-
tych ust jego. *Rej. Post. N n n* 6. Słów dosyć, rozumu
nie wiele. *Cn. Ad.* 1051; (*Slov.* mnoho řeči, učinku
ništ; słowa czeze, pfonne, próżne). Słowa to tylko, nie
będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 519. *Rag.* Od recena do
stvorena, Kako od lįsta do korena = od słowa do uczyn-
ku, tak daleko, jak od lęcia do korzenia; *Rag* meglju
recenjem a stecenjem, gora ie po srjedi = między sło-
wem a uczynkiem góra jest w pośrodku; *Ital.* dal detto
al fatto, vi è un gran tratto; (cf. daleko zład do owad).
Fałszywy człowiek słowa swoje opakuje, tak i owak sło-
wa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze
mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. Rzecz
podła, słów wspaniałych potrzebuje. *Cn. Ad.* 556. O tym
nie trzeba słów wiele, co każdy bacz. *Gorn. Sen.* 410.
Mądrój głowie, dość dwie 'słowie (*duul*). *Mon.* 71, 524.
Słowa według rzeczy; słów miara rzecz; słowa z rze-
czy idą. *Cn. Ad.* 1052; *Slov.* ne hled na řeč, afe na
wee. Słowa do rady, ręce do zwady. *Cn. Ad.* 1052. Sło-
wo nie ukasi, mów choć do woli, od słów nie boli.
Cn. Ad. 1054. Słować ja wytrwam, dalej nie. *ib.* Słowa
za słowa, wszak nie droga mowa. *ib.* Konia munsztu-
kiem zatrzymasz; lecz słowo, gdy się wymknie, już go
nie 'lza nakierować. *Budn. Apoph.* 55. Plotkaś! usłyszysz
słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz.
Mon. 70, 586. Pomył się, jako człowiek, w słowie
mogłem. *Teat.* 42, d, D. Poczciwego człowieka i złe sło-
wo boli. *Teat.* 8, 89. Słowa sobie mówić nie dasz, nie
trzeba być tak porywczym. *Teat.* 25 b, 5. Ś. Małgorzata,
gdy jej za mąż chciał książę Polskie, słowa na to rzcę
nie dała. *Sk. Żyw.* 115. Od słów do mieczów. *Cn. Ad.*
771. Od słowa do słowa, aż boli głowa. *ib.* (od żartów
do prawdy). Słowo do słowa, nakoniec się porzucili.
Zab. 15, 279. *Třeb.* Ostrożnym być trzeba, słowa wy-
dają, słowa potępiają, słowa obowiązują, słowa miękcza,
słowa łowią, słowa wiążą, siłu ich narzekało, iż mówić
umieli. *Lub. Roz.* 102. Chwilę cieszył słowy łagodnemi.
Odym. Św. 2, O o. (łagodna rozmowa). Głuchemu pró-
żne słowa. *Sk. Dz.* 771. (daremna namowa). Jeśli mi
jeszcze słowa pisniesz, to . . . *Teat.* 8, b, 84. Do mnie
nie powiedział i słowa. *Teat.* 7, d, 25, (*ob.* Słwko).
Tak 'na te słowa ten doktor napisał . . . *W. Post. W.*
212. prawie temi słowy, temi wyrazy, obngefähr mit die-
sen Worten. Nie dosyć jest, mówi Teodoretus 'na te
słowa . . . etc. *ib.* 212. Myślą to raczej godzi się poj-
mować, niż słowy albo piórem opisować. *Odym. Św.* 2,
L t 2 b. Słów siła o przeczytaniu tych książ czytelniko-
wi pódzić nie trzeba. *Smotr. Lam. pr.* Nie chcę więcej
słowy was bawić. *Hbst. Odp. A a a* 6 b. Powiedz mi
rzcęz całą krótko we dwóch słowach. *Teat.* 58, 15. Ja
się z nim w czterech słowach umówię. *Teat.* 1, 18. Kró-
tko mówiąc ztarguję do trzeciego słowa. *Pot. Jaw.* 166.
Trzemi słowy, t j. kilkiem słów, jako najkrócej: *tribus*
verbis. *Mącz.* Słowem, jednym słowem, krótko mówiąc.
Cn. Th. 1022. Do słowa pierwszego, dał zań asprów 10.

Pasz. Dz. 29. od razu, gleich auß erſte Wert, auß erſte Gebet gab er 10 Myer. Powiedz nam do słowa, żebyśmy o tym dłużej nie wąpili, jeſli ty Chrystus? *Ody. Św.* 2, *E e* 2. (otwarcie, bez ogródk). Króla na ſłowo wszyscy ſłuchają. 1 *Leop.* 5 *Ezdr.* 4, 11. (byleby najmniejsza rzecz wyzeſt). — §. Słowo, wyrok; *Meſſſprud.* Wert. Za wszystkie prawa, ſultan jedno ſłowo ſwoje kładzie. *Klok. Turk.* 5. — *Meſſſator:* Dajcie złotych 12. a chcecie ſłowo ſłyſzeć, jeno 11. *Alb. na Woj.* 12. (ostatnie ſłowo, ostatnia cześć). Słowo w ſłowo, ſłowa nie chybiać, nie odmieniając, wiernie; *Eecl.* порѣчи, слово въ слово, тѣмже рѣчи, Wert für Wert. Słyſzałem te arya w Rzymie, ſłowo w ſłowo ja pamiętam. *Teat.* 55. b, 65. Wszystkie prawa dawne takiej mocy mieć chcą, jakoby tu ſłowo od ſłowa piſane były. *Hob. Stat.* 7. Słowo w ſłowo przełożył na Polſkie, byłoby niezrozumiane. *Nag. Cyc.* 22. literalnie, ſłownie; *Sorab.* 2. wot ſłowa k' ſłowu; *Eecl.* рѣчь въ рѣчь, wörtlich, bußfährlich überſetzen. Symmachus przetłumaczył piſmo ſ na Grecki jezyk, nie ſłowo do ſłowa, ale ſamo rozumienie. *Sk. Dz.* 105. Oni ztąd wszystko i ſłowo po ſłowie Tak jako trzeba obadwaj ſłyſzeli *P. Kahan. Jer.* 261. każde ſłówko, ein Wert nach dem andern, jedes Wert, jede Sylbe haben ſie vernemen. Co do ſłowa ſpółkłam rozkazy We Paau. *Teat.* 29. b, 54. co do litery, punktualnie, auß genaueſte. — Słowo dobre ujmujące, ein gutes Wert. Słowo dobre ſtoji za datk. *Cn. Ad.* 180. Dobrego mu ſłowa żaden nie rzecze. *Cn. Ad.* 170. Cnota na dobre ſłowo u pogan ſamych. *Bark. Koz. Kew.* 24; (*lene audit*, chwaleń na, zaletę, ſłyńcie). Dajcie mi dobre ſłowo, wspomnijcie mi miłe. Pamiętając na moje przeſzłe krótofile *Zimor. Siel.* 188. On ich j.aby nie poznał, i rzapki nie chciał zgać, i ſłowa dobrego nie dał. *Teat.* 19. 24. (żadnej grzeczności nie oświadczył; *Ross.* красное слово, слово похлебство, grzeczność; *Eecl.* верно-словіе комплимент. Na to moje wołanie ſłowa mi nie dała i takem ja jej, tak miłe ona postradała *Zimor. Siel.* 171. (nie odezwiała się, nie odpowiedziała choć ſłowem). (*Vind. Proc.* Bahla befieda ſłobnost stolalib; łagodne ſłowo gniew uſmierza; *Ross.* оуь утиныхъ словъ язвѣтъ не отохнетъ, od grzecznych ſłów jezyk nie uschnie). Spodziewam się, że We Pau za nami dasz dobre ſłowo. *Teat.* 8, 19. cf. inſtaneya, przyezyna, rekomendacya. ein gutes Wert für jemanden thungen. Ludziom żebyśmy ſie dobrze poezśnie poſtawił, z ras aby im ſłowo dobre i porzecha dobra urosła. *Glicz. Wyeh.* O 1 b, cf. *Eecl.* достоеловиій; *Græc.* ἀξιώλογος. Słowem, w ſłowie = ſłownie tylko, niezetelnie, nieprawdźwie, rzkomo, pozornie, na oko; bleß dem Worte nach, dem Gerede nach, bleß zum Edeime, nicht wirklich, nicht im Ernſte. Odeſzli do swych namotów poſlowie, jakoby w ſłowie chcąc przez odjechać. *Strykk.* 778. Słowem tylko albo tytułem są chrzeſcianie, nie ſamą rzeczą. *Sehl.* 51. Nie miłujmy ſłowem tylko, albo jezykiem, ale skutkiem i prawdźwie. 1 *Leop.* 1 *Joan* 5, 18 — §. Słowo boże = piſmo ſ, Gottes Wort. Ja ſłowo boże, jak umiem, tak wam opowiadam. *Bark. Dom.* 50. Słowo

boże, jedno jeſt na piſmie, a drugie ſłownie i uſtoie, jakoby przez ręce nam podane *Karuk. Kat.* 6 *Theol.* Syna bożego zowemy ſłowem, iż przezeń wszystkie rzeczy, jakoby za wyrzeczeniem ſłowa jednego bóg oene stworzył, i woła ſwoje przezeń nam objawił. *Hobst. Nauk.* B 5. — §. Kozama w Ruſkiej cerkwi poſpolnie zowia ſłowy. *Smotr. Er.* 7. Predigten. — §. Słowa, sposobność mówienia, mowa; Rede, Sprache, ſabiatek zu ſprechen. (Jeżus) dał ſłowa niemym, ſłyſzał i głuchy. Przekleto z eiał on wyganiał duchy. *Musk. Uyt.* 105. — §. Słowo obowiązujące, przyrzekające = przyrzeczenie, obietnica; Wert, Verprechen. Żując. Bując reka w reke: ſłowo!! *Teat.* 56. c, 99. rzęda! ein Wert!. Niechże i tak: ſłowo! *ib.* 55. d, 91. Daje w tym moje ſłowo, a jeſteſz kontenta! *Teat.* 12. b, 74. Dała mi ſłowa, i na wzajemne przyjęła. *Teat.* 7, 111. Balem ſłowo, i muſzję go dotrzymać. *Teat.* 27, 107. Już on tu nie ma ſwojej woli; raz dał ſłowo *Pohl. Sin. iſt.* 287. Obiecał to ci otliwym ſłowem *Kob. Turk.* 120. (cf. na poezliwość, na honor, na charakter). Słyſzajemy przed legoim, dobryn, uczciwym, ſzlacheckim i chrzeſciańskim ſłowem naszym, iż to trzymać będziemy. *Hob. Stat.* 692. Wiece w on czas ledwie co ważyły ksęgi. Słowo ſzlacheckie był to zapis tej *Geech. W.* 255. W Statucie Litowskiem zliczo ſłowem dobrym, to jeſt oianom w zakład niezawoſci własnej, zaſwadczyć chorobie. *Czech. Pr.* 1, 250. Przyrzekam to ſłowem poezwym. *Teat.* 11, 115. (jakom poezwy!) Zareczam ſłowem honoru. *Gaz. Nar.* 1, 151. Na moje ſłowo! *Teat.* 17. b, 26. Na honor i poezwoſci ci mówię, wale = ſłowo. *ib.* 21, 188. Słowo jedno jak tyſiąc *ib.* 51, 78. Dane ſłowo, ſeismona reka, wiele u niego waży. *X Pam.* 16, 57; *Vind.* bodi tebi befieda moſh, ein Wert ein Mann. Słowo kupieckie i wiera nie tak leży. *Gród. Dis. C 4 b.* A ſłowo kiedy? *Żyl. Ad.* 9. Ja poezwam na ſłowo wierze, a ſiemu i ta karte nie wierze. *Bah. Kom* 1, 556. Słowo wiatr, karta grunt. *Teat.* 29. c, 64 (cf. czarne na białym) Te przyjaed, co na ſłowo poezyeza, u żyda na zaſiw doſtanie. *Duer. K 5.* Sułie i króleſtwa ſwe na ſłowo odda. *Pohl. Saſ.* 224. Nie mogąc dostać zarzku, wziął na ſłowo obłożonych, a gdy mu bratry otworzono wszystkie potracł. *Nor. Hiſt.* 4, 500. (cf. kaptubeyat. Niezetelność w ſłowie i przyrzeczeniach. *Teat.* 19. c, 55. Na ſłowie ſię nie miſed. *Chelm. Pr.* 107. Szerze ſię w ſwoim ſłowie ſtawił. *Uſtrz. Kinc.* 1, 11. Trzymam komu ſłowo, wiarę, niowę = dotrzymuję ſłowa. *Cn. Th.* 1162. Ma ſię żenie z jakąś bogazką; wiem, że twojej pani ſłowa nie dochowa. *Teat.* 48. b, 15. Pierwej gdy co zacnego i w Polſzcze znowiano Tedy to Czeſkim ſłowem zdzierzeć obiecano. *Bej. Zw.* 211. (cf. abo to ja Czech?). Nie da bóg, abym zostać miała w ſłowie i nie być wdzięczną ſługi tak zacnego! *P. Kahan. Jer.* 129. (żebym nie dotrzymała obietnicy). Nie dał mu tej ziemi, ale go jeſzeze na ſłowie i dalszej odwołce zoſtawił. *Sk. Żyw.* 200. Poſłali Polſcy do Elżbiety, aby ich więcej na ſłowie nie trzymala, a Jadwigę przyſłała. *Strykk.* 458. Cięższego memasz me jak kiedy kogo dłu-

go na słowie dzierża; nie tak mi ciężko, gdy mi odmówisz, jak kiedy długo obietnicę wleczesz. *Gorn. Sen. 57.* Z zapłatą mię na słowie trzymano. *Alb. z Woj. 54.* *Ross. проманить, проманывать.* — 2) *Grammat.* Słowo, *Verbum*, daś *Zeitwort*, trzecia część mowy. *Kpez. Gr. 1, p. 6;* czasownik; *Slov.* słowo, czasosłowo; *Carn. et Vind.* zhařna beřęda; *Ross. глаголь.* SŁOWORÓD, u, m., 1) słowo pierwotne, z którego się rodzą inne słowa. *Kpez. Gr. 5, 54. daś Stammwort.* — 2) Słownik, słownikowa nauka, pokazuje rodzenie słów ze słów. Ta nauka blisko się styka ze źródołosłowem; tylko idzie na odwrót. Tam przez pochodne wyrazy idziemy do pierwotnego, tu z pierwotnego do pochodzących. *Kpez. Gr. 5, 54. et 62. die Wortschaffung, Ableitung.* SŁOWSKO, a, n., słowo brzydkie, grube, ein garřtiges Wort. Nulawsky gebe, nabrzmiate słowska gadał. *Birk. Evorb. E 5.* SŁOWOSIEWCA, y, m., próżny gaduła; *Eecl. словоуенствоуный, ein Wortmacher, Windmacher.* Jedni na Pawła mówili: coż wždy ten słowosiewca mówić chce? *W. Act. 17, 18. not. «święgot abo plotka», [ob. Siejosłowca 2].* SŁOWOTWÓRCA, y, m., co nowe słowa puszcza na świat. *Czart. Mysl. 191. ein Wortschöpfer.*

Pochodz. *bezslowny, gosłownie, przysłowie, wysłowieć; sława, sławny, Bogusław, Mieczysław, Stanisław etc.; błogostawić, błogostawieństwo; osławić, osława, rozslawić, wslawić, wysławić.*

SŁÓZ, a, m., SŁÓZA, ŚLUZA, y, ź. §. 1) słózy, zapory w rzekach na spustawych jazach, na rzekach. *Włd.; Ross. слюзь, шлюзь; Germ. die Schlenje; Svec. sluss; Angl. sluice; Gall. eeluse; Ital. chiuse; Lat. med. ex-elusa, selusa, elusa; Croat. zájez (ef. jaz), zapornicza; Dal. zastavek, (ef. zapory, zastawy); Boh. et Slov. stavidlo, (ef. stawidlo).* — *Fig.* Borys, skoro usłyszał brzek zabojeów swoich, począł słózy puszczać, jak strumienie. *Stryjk. 152.* ze strachu popuścił, er ließ die natürlichen Schlenjen geben, machte sich inreim vor Angst. *[Linde się pomylił, albowiem tu jest mowa nie o słuzach (Schlenjen), ale o słozach czyli jazach; ob. Śleza 1].* — Śluza zowie się wart i sama głębizna jakiej rzeki. *Haur. Ek. 174. der Hauptstrom eines Slusses, die Tiefe.* — §. Słózem *adverb.*, na ukos, spadzisto, krzywo; überwerch, nach der Seite. Koniec spodni gałęzi ku wpuszczaniu w ziemię, nie ma być ucinan równo albo prosto, ale słózem a w podłużki. *Cresc. 118.* Nieeki słuzem do szpoutu ula od ziemi przyłożyć. *Haur. Ek. 157.* Na koniu słózem siedzieć w potkaniu. *Ruk. Pob. B.* — *Fig.* Nie poszła słózem złość Przemysłowi; *non inultum tulit hoc scelus. Krom. 295.* nie poszło płazem, nie przepiekło mu się, es gieng ihm nicht für genossen bin. Słózem uderzyć, zerząć, dmuchnąć, swini raz dać; *tractim tangere aliquem, ut dormiat. Cn. Th. einen Seitenbüch versetzen.* Słózem uderzyć, powoli. *Dudz. 58.* — §. 2) Śluzy, zamulecia, zatkania; [łegmistość; *Eecl. слюзь 2], Verstopfungen, Verstopfungen.* Ziele to macieć zaniebioną i słuzów łegmistych pełną rozgrzewa. *Syr. 154;* macieć słuzami sprosznami zapługawioną wychędaża. *ib. 545;* słuzów łpkich wolną, a ku poczęciu sposobną ezyni. *ib. 1229.* SŁÓZOWATY,

a, e, n. p. Słózowate zbytnie wilgotności w maciey. *Syr. 169.* zamulające, verstopfende Feuchtigkeit. SŁÓZOWY, a, e, od słózy, Schlenjen; *Ross. шлюзный.* ŚLUB, u, m.; *Boh. sľib; Sorab. 1. szľub, fwaťe fľob vatum,* (zpólne ślub, szľub przymierze); *Sorab. 2. flub, flubene obietnica,* (twęstk, ślub przymierze); *Carn. obluba; Vind. oblaba, oblublęje, saoblaba, obet; Croat. zagovor; Dal. zavet; Rag. závet, objet; Bosn. obet, zavet, závet, závěhjanje, obechjanje boggu; Ross. обещание; Eecl. ОБЕТА, обштование; §. 1) ślub, obietnica bogu uczyniona; (Germ. daś Gelübde, daś man Gott gebau hat; Niederf. löfte; Svec. löfte; Din. löfte; ef. Germ. geloben, loben; ef. nostr. lubić). Staral się o eo u bogów i ślubem jakim żadał, zaraz dawali. *Warg. Wal. 226.* Wykonywali śluby swe, które byli bogu obiecali, jeśliśby im syna żywego przywrócił. *Baz. Sk. 292.* Kto w pierwszym zarazem oparł się tej progę, Ten już wygrał i może ślub powiesić bogu. *Tward. Pasq. 36.* podarunek bogom obiecany, daś angelobte Geschenk. Z ślubów opadły ścian kościelnych brzegi. *Curosc. Luk. 25.* Tobieć śluszy chwala o boże, a tobie oddadzą ślub. *Radz. Ps. 65, 2.* Ślubu winien, damnatus voti. *Cn. Th. 1025.* Obowiązu do zachowania ślubu. *Dudz. 58 — §. 2) Ślub ezłowieku, ślubowanie komu, przyrzeczenie, obietnica, przysięga; daś Versprechen, daś Angelobniß, der Eid, eidliche feyerliche Versprechen, Angelobung.* Jeńce pod ślubem żołnierskim wszysey wolno wypuszczeni są. *Krom. 467.* Niech będzie wolnym ślubem zawiązany, Ale jeśli się nie stawi pozwany, tedy... *P. Kehan. Jer. 121. — §. 5) Ślub małżeński, ślubiny; (Boh. oddawky, wdawky (ob. Oddawać, wdawać, wydawać); Morav. et Siles. zdawky, (ob. Złdawać); Slov. oddawáni, prstęnkowani, zaslubení, prepřigani, sobaš, spogowáni; Sorab. 1. mandzelski śľub; Vind. poroka, porozhenje, vkupdanje, sarok, sarozhenje, porozhitje, shenitva, shenitje, sakonska oblaba, vdaja; Croat. venchanye, (ef. wieńczyć); Bosn. vinejanje; Ross. бракъ (ef. brać, pobrać się), бракоочераніе; Eecl. бракопрічачіе); die Trauung der Eheleute, die Copulation. Ślub przez przyzwoutego księdza w przytomności dwóch świadków dawany być powinien. *Gal. Civ. 1, 57.* Ślub brać, *Bosn. priseghnuti (ob. Przysięgnąć), vinejattise; Rag. rukovati, vjeriti, xenitise, sich trauen lassen.* Matka twoja nie jest w niezym przeziwną, jutro weźnieniem ślub. *Teat. 11, 15.* Większa jest połowa kobiet w Warszawie, które nigdy ślubu nie brały, a nie jednego mężu już mają. *Teat. 29, 89.* Wziął Zygmunt August z Barbara ślub, który im wydawał pleban Radziwiłowski. *Stryjk. 747.* Ślub dawać, oddawać stađo małżeńskie. *Cn. Th. 595; Vind. sarozhiti (ef. zaręczyć), porozhiti, vkuplati; Sorab. 1. k mandzilstwu flubu, k žone szľubu; Croat. venchati, (ef. wieńczyć); Bosn. vinejatti; Ross. обвнчать, (Ross. отвнчать ślub zakonczyć; Eecl. перебнчати powtórnie ślub dawać). ŚLUBIĆ cz. *niedok.,* Ślubować *contin.; Boh. sľubiti, sľubovati; Slov. sľubiti; Sorab. 1. lubu, flubu, flubisch, polubam, pžisľubu, fwaťe szľubu; Sorab. 2. lubisek (ef. lubić, sze lubisek podobać się); Carn. oblubiti, ob-****

lubnati, obetuvati, obetujem, (*ob.* Obiecać); *Vind.* ob-lubiti, obezhati, saobezhati, obetati, naoblubiti, saoblubi-ti; *Croat.* zagovárjamsze; *Dal.* zavutujem; *Bosn.* obe-tovati, uciniti zaviti, zavichjatise, zavjetovatise; *Rag.* ob-jevovati, obitati, obecchjattise, zavjetovatise; *Ross.* обещаться, изповѣдаться; *Ecl.* ОБЕТОКАТИ, ОБЩАВАЮ; § 1) bogu ślub czynić; *Ger.* geloben, angeloben, ein Gelübde thun. Syrakuz dobywszy, ślubł kościoł boginiom Czei i Cnocie postawił. *Warg. Wal.* 4. Oliarowali ofiary pa-nu, i obietnice ślubowali. 1 *Leop. Joan.* 1, 16. Które rzeczy poświęcasz i ślubisz dać panu, bedziesz je oliarował na tych miejscach. 1 *Leop. Deut.* 12, 27. Lepiej nie ślubować, a niżli ślubowsy nazad się oglądać. *W. Post. W.* 5, 182. — § 2) Ślubować co komu, obieco-wać dobrym słowem, przyrzekać, rzeczyć mu za co; *Ger.* versprechen, angeloben, verbürgen. My gospodar ślubujem je-dnaką sprawiedliwość czynić wszystkim. *Stat. Lit.* 107. Ślubuję, że tym sposobem, trwałości sejmików się za-bezpieczy. *Leszcz. Gł.* 74. — Ślubować chromotę, ślepotę powinien, kto konia sprzedaje. *Tr.* rzeczyć za te de-fekta, gut stehen für etwas. Przy targu pospolite za ko-nia ślubują, że nie dychawiczny, nie nosaty, a nie kra-dziony. *Szczerb. Sar.* 180. Kto konia sprzedaje i zań ślu-buje, tedy powinien za to ślubować, jako się nie zasa-dza, jako choć ma cudne oczy, nie jest ślepy, i jako nie jest licowany ani kradziony, ale wolny. *ib.* 180. — § 2) Ślubować, ślub brać, ślubem małżeńskim się zwią-zać, żenić się, iść za mąż; *Ger.* ehelichen, freyen, heirathen, sich trauen lassen, sich antrauen lassen. Potajemnie ślubować sobie bez pozwolenia rodziców. *Teat.* 29, 65. Ah męża trzeba mi koniecznie, Jemu, ojcu lub tobie chce ślubo-wać wiecznie. *Trzeb. S. M.* 46. O mój mężu drogi, cze-mum ci ślubifa, jeślim cię miała zgubić. *Bards. Luk.* 155. Ślubie nie myśl nikomu panieństwa swego. *Suszye. Pieśń.* 2, B 4. Ślubiać panienkę Józef bogobojny. Wszczęł związek stađu takiemu przystojny. *Suszye. Pieśń.* 2, C 2. ŚLUBINY, ŚLUBOWINY *plur.*, zaręczyny małżeńskie, das Verlöbniß, eheliche Verprechen. Rękowiny albo ślubiny są obietnicą przyszłego małżeństwa. *Hrbst. Nauk.* F 8. Na aktach weselnych, zaręczynach i ślubowinach, nie-masz już tych ceremonij, co przedtym bywały. *Mon.* 75, 145. Czyste są w historyach przykłady o ślubowinach (*sponsalia*) niedorośłych jeszcze książąt. *Nar. Hist.* 5, 159. — §. Nie potrzebuje król ślubin, jeno sto odrzeźków Filistyńskich. *W. 1 Rag.* 18, 25. (nie dba król o wia-no. *Bibl. Gd.*). ŚLUBNIK, *a, m.*: *Boh.* sľibec; *Vind.* oblubnik, oblubovez, obezhar, obetavez, (*ob.* Oblubie-niec); *Ross.* обѣщаникъ, f. обѣщанница; co ślub ubez-nił. *Włod.*, ślubiający, qui votum facit. *Cn. Th.* 1025. der etwas angelobet. ŚLUBNY, *a, e.* ŚLUBNIE *adverb.*, § 1) od ślubienia bogu, bogu obiecany; *Ger.* Gelübde-, gelobt, an-gelobt; *Sorab.* l. szwęcotslubenski; *Vind.* oblubliden, po-rozhni; *Croat.* zagovórni, zavichni; *Rag.* zavjetni; *Bosn.* zavjetni; *Ross.* обѣтний *Votrus*, ślubiony, ślubny też mówią niektórzy. *Marz.* Ślubne drogi na cudowne miej-sca. *Groch. W.* 261 Wielkim krzykiem wzywają ślubnie Jaski bożej. *Przyb. Luz.* 145. mit Gelübden. Ślubne zawie-

szenie, ślubny podarek, *otiva tabula. Cn. Th.* 1025. (*poslubione*). Grób świętego ślubnemu tabliczkami uczcił i przyozdobił. *Chodk. Kost. pr.* — §. Tak śług swych ślubnych opatrują nieba. *Zab.* 12, 502. *Nar.* śług so-bie oddanych, poświęconych; *germ.* geweiht, ganz ergeben. — §. 2) Ślubny, od ślubu małżeńskiego; *Vind.* sakonski, vdajalni, sheninski; *Ross.* подвенечный, Обещ-, ehelich. Co nam to szkodzi, czy ona ślubna żona, czy nie? *Teat.* 55. e, 47. Pisarza sprowadził do uczynienia kon-traktu ślubnego. *Boh. Kom.* 4, 167. Dziś ślubnym się łączą dwa serca łańcuchem. *Zab.* 15, 227. Pierścionek ślubny; *Vind.* sheniten perstan, nevsten perstan, sa-konski perstan, vdajalni, sheninski perstak, viestnik, viestnik, der Trauring. Dziecię, które się nieślubnie uro-dzi, może być dobrym, zwłaszcza jeśli się z takiej bra-łejgłowy rodzi, któraby ojcu jego ślubną żoną być mogła. *Szczerb. Sar.* 16. ŚLUBODAWCA, *y, m.*, który sta-đło oddaje, ślub małżeństwu daje, der die Trauring ver-rißtet. Hymen starzy ojcowie nazywali sprawcą Małżeń-skiego przymierza albo ślubodawca. *Zmor. Siel.* 271. ŚLUBOŁOMNY, *a, e.* — *ie adverb.*, niedotrzymujący ślubu lub obietnicy, cf. wiarołomny, gelübdebrüchig. Myśl ślubołomna. *Janusz Ok. E* 2; *Subst.* Ślubołomca, *ob.* Wiarołomca.

SŁUCH, *u, m.*; *Boh.* sluch, bluch, (*cf.* głuchy); *Slov.* sluch, sluch, sluch; *Sorab.* 1. szlyschani; *Sorab.* 2. szlyschane; *Ger.* poshlush; *Vind.* polbul, polbulh, fluhhanje, polfluhhanje, zlutje, zlujenje, (*ob.* Czuć, czucie); *Croat.* chujenje, (*chutenje* = czucie); *Dal.* szliħ, szliħ, chujen-nye; *Hung.* hallás, (*cf.* halás, *cf.* głoś); *Rag.* slüh, slüh; *Bosn.* slüh, ejuenje; *Slav.* chütjenje; *Ross.* слухъ; *cf.* *Etym.* ucho, *cf.* śle, śląc. *Darich.* 1, 77. et 78. *nautius aurium*); słyszenie, jeden z pięciu zmysłów. *Zool.* 51. das Gehör, das Hören. Słuchem albo uszyna bedziecie słuchać, a nie zrozumiecie. 1 *Leop. Math.* 15, 11. Do-brego słuchu *Ross.* слышаніи, слышекъ. Nie mam słu-chu. *Jabl. Ez.* 126 (*ogłuchłem, oślepnę*). Po tej me-moey bywa niesłuch *Scem.* 558. głuchota, Taubheit. — Słuch, ucho, słuchanie, uwaga; das Ohr, ohrmerckens Ohr, Gehör, Hörören. Gdy ciekawy słuch każdy nadsta-wia, Ta odpowiedzia przybyłych odprawia. *Zab.* 11, 172. Otoż nakładam słucha, Powiedz prawdę do ucha. *Petr. Hor. E b.* Małem uszy zamknone, zem tych nie chiał wieści w słuch brać. *Kulig. Her.* 55. W słuch nam nie idzie nauka Chrystusowa *Eraz. Jez. A a b.* (*cf.* w akcep-tacya, nie jest nam wzięta) Godny słuchu, słuchania, uwagi; *Ecl.* достослышный, *Græc.* ἀξίωχος. — *Ve-nator*: Słuchy zajęcze etc; *Boh.* sluch = uszy zajęcze, psie etc, das Gehör, die Ohren des Hefen, das Gellarne, Gehänge der Hunde; (*Slov.* sluchi, sluchy, zadowiny stá-nek = skronie). Ucho zajęcze myśliwi zowią słuchem. *Kon. Fl. E* 2. Zajac swe słuchy przymuszał, Legnie pod mie-dzą, i uszał *Kniaz. Pocz.* 5, 72 — § Słuch ziemny; *Boh.* slug; otwor w ziemi, przez który słysza, ein Loch in der Erde zum Hören, ein Hörloch in den Rienen, Hör-fellen, Tagelollen. Chcieli nasi przez podkop zamek wziąć; ale Moskwa mając wszędy około murów słuchy ziemne,

skoro poczuli żąd się nasi kopia, poprzedzili ich pod-
sademem prochów. *Żołk. Mskr.* 75. — §. 2) *Passive:*
Słuch, to co słyszymy, co się słyszeć daje, daß, maß
man hört. Żąd tysiąc krzyżów wzorki, tysiąc dzwonów
słuchy Przerażające budzą człowieka do skruchy. *Pot.
Jow.* 29. dźwięki, głosy; *Łęc.* Slang. Gdzieś pojechał
wszędzie różne były słuchy, Szumy, szczekania, gwizdy,
zawieruchy. *P. Kehan. Jer.* 416. — §. Słuch, pogłoska,
wieść, sława; *Vind.* sflifli, sflifhanje, saflifli, resglaft,
oglaft; *Ross.* наслышка, daß Gerücht, der Ruf. Nie, sy-
nowie moi, nie dobry to słuch, który o was słysze.
Budn. 1 *Sam.* 2, 24. Przyszedłem wywiadować się, je-
śliżbyś tak sobie niemądrze poczytał, jak o tobie słuch
jest. *Eraz. Jez. E* 3 b. Często o nich przychodziły słu-
chy, że ci po drodze sła rozbijali. *P. Kehan. Jer.* 254.
Frasunek na frasunek przyjdzie, i słuch na słuch. 1 *Leop.*
Ezech. 7, 26. Słuchy doszły hetmana, iż nieprzyjaciel
miał mieć pomoc. *Budn. Apopht.* 127. Fenix na wonnym
gniaździe, jeśli słuchy O tym prawdziwe, ma grób i pie-
luchy. *P. Kehan. Jer.* 423. Słuch odległych rzeczy wię-
kszy niż są, bywa. *Cn. Ad.* 1034. (bęben za górą coś
wielkiego). Nankier, truciuzą, jak słuch był, umorzony.
Krom. 547. Był ten słuch w hordzie Tatarskiej o Janu-
szu, jakoby dwie głowy nosił na ramionach. *Gorn. Dn.*
455. O nim były słuchy chwalebne. *Pieśn. Kat.* 441.
Wszystkie Ruś za zdrajcy wszystkim w słuch publikował.
Smotr. El. 6 (głośno, że wszyscy słyszeli). Słuch pu-
szczać = rozgłaszać. *Dulz.* 58. ein Gerücht außgeben lassen,
verbreiten, etwas fund machen. Opowiadaje między na-
rody, a puścić słuch. *W. Jer.* 50, 12. (rozgłaszaście. *Bibl.
Gd.*). Kto uwierzył słuchowi naszemu? *W. Jes.* 55, 1.
(kazaniu naszemu. *Bibl. Gd.*), temu, co od nas słyszy.
SŁUCHAC cz. *contin.*, Słuchawać, Słuchować *czestl.*; (*Boh.*
slychati, slychawati; *Sorab.* 1. szluchaez; *Curn.* poshlusham,
(ob. Posłuchać); *Vind.* saflifshuvati; *Croat.* poszluch-
nuti, poszlussati, poszlüssam, poszluhnulzem; *Dal.*
szlisati; *Bosn.* slusejati; *Rag.* slusjati, poslusejati; *Star.*
slushati, pochutiti, (cf. poczuć); *Ross.* слышать; (*Ecl.*
послушествовати świadczyć, послоуханство świadcetwo);
cf. *Germa.* lauschen; *Obd.* lofen; (cf. *nostr.* słuchać);
słuchać czego, kogo; *longiore actionem et voluntariam
significat; słyszeć brevem, naturalem, contingentem et
contra voluntatem. Cn. Th.* 1024. (similis differentia est
inter patrzeć et wadzić); cf. baezyć, uważać, zważać,
ucho dawać; anhören, zubören, sein Gehör oder sein Ohr
auf etwas richten, aufmerksam hören, berden. W głębo-
kim ponurzony mdezeniu zdawał się patrzeć i niewidzieć,
słuchać i nie słyszeć. *Teut.* 2, 121. Umkl. głos; Na-
ma jak wryty słucha długo jeszcze; ale już głos nie
odzywa się więcej, daremno pilnego nadstawia ucha.
Stas. Num. 2, 190. Tak mówi pan: kto słyszy, niech
słucha. *W. Ezech.* 5, 27. Porwę się ze snu, a słu-
cham pilnie ucha nadstawiwszy. *A. Kehan.* 40. Wie-
le słuchać rzecz bezpieczna, wiele mówić rzecz wszete-
czna. *Rys. Ad.* 74. Słuchając, mądry mędrszym będzie.
Budn. Prov. 1, 5. Słuchaj mnie We Pan przyojannój.
R. No! słucham. *Teat.* 22, 70. Słuchać kazania, mo-

wy, mszy; eine Predigt, Rede, Messe anhören, hören. Gdy
chcemy, aby nas słuchano mówiących, bądźmy cierpli-
wi w słuchaniu i drugich. *Dyar. Grod.* 460. Czworaki
rodzaj ludzi, którzy słuchali i słuchają, i potem słuchać
będą świętych słów a nauki Chrystusowej. *Rej. Post. L*
2. Jagiello tak nabożnie słuchawał mszy, że chociaż już
nieprzyjaciele najeżdżali, nie chciał się ruszyć, aż pier-
wej wysłuchał wszystkiój mszy do końca. *Twor. Okul. E* 4.
Xiadz pleban siadł do konfesyonału słuchać spowiedzi.
Xiadz. 53. Słuchać spraw czyich. *Cn. Th.* 1024. (*Vind.*
saflifshuvanje, saflifliuh, sbarenje = indagacya, sledztwo).
Komisarz dla słuchania rachunków, dobra obejdzia. *Kras.*
Pod. 2, 23. Rechnungen abnehmen, (cf. liczbę kłaseć). Słu-
chać lekeji jakiój, mistrza; einen Lehrer hören, jemandes
Unterricht hören, anhören, bejuchen. Pitagoras był profe-
sorem fizyki; téj pod nim słuchał z inszymi Numa. *Otw.*
Ow. 607. Czytanie nie stoi za słuchaniem. *Cn. Ad.* 159.
Słuchać miło czego, *influit aliquid in aures. Cn. Th.*
1024. es ist angenehm zu hören. — Król słucha posłów =
audyencya, słuchanie daje; Audienz geben; słuchanie = au-
dyencya, *Vind.* ofshifhanje, priedprytje, die Audienz. Pro-
szę królu, abys mnie cierpliwie słuchał; daj mi tajemne
słuchanie, a ja tobie powiem, co się dzieje. *Sk. Żyw.*
1, 17. Dostawszy słuchania, opowiedział królowi przy-
czyny swego przyjazdu. *P. Kehan. Orł.* 1, 202. Przy-
puszczony do słuchania u cesarza... *Sk. Dz.* 290. Pa-
nowie ci spraw urzędu swego pilnował, i łaskawie pod-
danych swych słuchował. *Kosz. Lor.* 101. przystępnymi
dla nich byli, sic hörten sie gnädig an. — Słuchać, ucho
dawać, baeżność mieć, uważać na czyją mowę, stosow-
wać się do niej, Gehör geben. Nie słuchać cale, i nie
przestawać z takimi święgotami. *Mon.* 64, 52. Nie żyje
się z nim, ani się ich słucha i uważa. *Teat.* 19,
c. 1. Kto słucha pochlebce, Mądry być nie chce. *Rys.*
Ad. 27. Wszystkich się radź, a jednego słuchaj. *Rys.*
Ad. 75. Jaki źle nigdy, tak źle zawsze słuchać żony.
Pot. Ziv. 127. Nie słuchaj chytrosci niewieściej. 5 *Leop.*
Prov. 5, 5 (nie przystaj na zwodzone niewiasty. 1
Leop.). Płaze, żałości, ciężkie narzekania Miejsca nie
mają u niej, ni słuchania. *Past. Fid.* 22. Więc kiedy
u ciebie wolnego ucha nie mam, Niechaj w niebie ho-
gowie, ludzie na ziemi słuchają. *Past. Fid.* 289. (niech
nie głos mój wzruszy). — Grzesznych bóg nie słucha;
ale jeśli kto bożym chwaleca jest, tego wysłuchywa. 1
Leop. Jow. 9, 51. wysłuchuje, usłuchuje, erbören. — §.
Słuchać kogo w czym, usłuchać go, posłusznym mu
być; einem gehorchen, gehoriam sein; *Boh.* uposlechnauti;
Sorab. 1. poszlucham, szlyschim; *Vind.* bogati, (cf. bać
się); *Curn.* vögam, vugam; *Croat.* poszlussati, po-
szlüssam, poszluhnulzem; *Rag.* poslusejati, slisejati;
Ross. слышаться, послушаться, покоретвоать, (cf.
pokora). W stanie żołnierskim taką moc ma rozkazanie
starszych, iż być musi wszystko, co każą; ja słucham
hetmana, a mnie słuchają towarzysze moi. *Star. Rye.*
58. Chcąc być należycie słuchanym, trzeba rozkazywać
przyzwocie. *Żabl. Roz.* 74. Tak mnie to słuchasz, i w
takiój powadze było u ciebie moje rozkazanie. *Morszt.*

72; *Sorab.* 2. chtož nozo szluschasch, ten dej zuseh; kto nie chce słuchać, ten musi czuć, (cierpieć). Nie słuchać; *Ross.* ослушаться, (czł. tobie z ust, jemu mimmo uszu szust). Kto ludzi nie słucha, ten i boga nie słucha. *Rys. Ad.* 22. Mądry rozumu słucha, jak mięsu. *Cn. Ad.* 467. Więcej trzeba słuchać boga, niż ludzi. *W. Act.* 5, 29. Poddani w tym nie słuchali panów swoich. *Stryjk.* 525. Słuchanie, posłuszeństwo; *Ross.* покорство, dos Oberdien, der Oeherram. W wojsku sprawy żadnej, ani słuchania nie było, przeto nie nie mogli udzielać. *Biel. Sw.* 249. żadnej subordynacyi, karności; *Rag.* neposluh : nieposłuszeństwo; neposlusnik : nieposłuszny. — § Słuchanie : słuch, słyszenie, zmysł, das Gehör, das Hören, der Sinn des Gehörs. Niememu mowę, głuchemu słuchanie przywrócił. *W. Post.* W. 2, 187. SŁUCHACZ, a, m., który czego słucha, der Zuhörer, Anhörer; *Boh.* poslucliač; *Slov.* poslucliač; *Sorab.* 2. posluscliač; *Vind.* poslucliauz; *Croat.* poslušitelj; *Dal.* szlismik; *Rag.* slisejalaz; *Bosn.* slisenik, slisejalac, slusejalac, koj sluseja; *Less.* слушатель, слушатель. Byłem słuchaczem sławiego profesora de Haen. *Krup.* 5, 557. Zaczęła się komedia, słuchacze umilkli, każdy uważa. *Boh. Kom.* 2, 241. SŁUCHACZKA, i, ż., która słucha, nie Zuhörerin; *Carn.* poshlushavka; *Croat.* poslušitelica; *Ross.* слушательница. Miał dosyć pojetnych słuchaczek swojej lekcyi. *Mon.* 69, 586. SŁUCHALNIA, i, ż., sala, miejsce do słuchania, auditorium. *Cn. Th.* 1024. der Hörsaal; *Slov.* poslucliatelna; *Sorab.* 1. posluclianca; *Rag.* slisejajci; *Carn.* besednistie, (czł. miesada; *Vind.* posluclialthe, befednithe, (posluclialhoza, sabblichalthe, sprichvalthe; indygaeyna izba); *Ross.* слушальня; *Ecl.* пословнище, место где слушают чтение. SŁUCHALNY, SŁUCHOWY, a, e; *Ross.* слуховой; do słuchania służący, do słuchu należący; *Slov.* Gehörlich. Kanał słuchalny w tyle zamknięty jest tajem. *Kok. Zw.* 1, 44. Ment słuchowy. *Krup.* 1, 99. Otwor słuchowy. *Hab. Mem.* 204. — (SŁUFOWAĆ, ob. Słufowanie).

SŁUGA, i, m., Słudzy plur.; (*Boh.* slula, sluha, chla-snjik, čeledjn, (czł. chosa, czł. czeladź; *Slov.* sluha; *Sorab.* 1. szlužobnik, (czł. služelnik; *Carn.* sluga - niewolnik, *Carn.* slushalnik : sluga, chłop, (czł. chłopiec); *Vind.* flushaunik, flpecz, stroeshalnik, czł. strzedz, stróż; *Croat.* szluga pl. sluzgi, nonak, dlapecz; *Hug.* szluga, szloga; *Rag.* sluga, sluxlenik, sluxitigl, nōnak, sluxagan, sūx captans; *Slov.* sluga; *Bosn.* sluga, sluglonik; *Ross.* слуга, рабъ, (czł. 'rab, 'rob, porolok; czł. *Germ.* Schalf. Adlg.; § 1) służący, w służbie czynj zostający, der Diener. Sluga służy. *Mon.* 67, 594. Sluga ma być wierny, nie leniwy i nie pyszny. *Rys. Ad.* 65. Kto nie ma sługi, niech sobie sam służy. *Id.* 25. Sluga panu ma dogadzać; sluga nie ma rozkazować; sluga co z rejestru czyni, zły, chocia nie ma przewini; sluga nad którym stać trzeba, ni płacy godzien, ni chleba. *Cn. Ad.* 1058. Sluga wiedząc wola pańska, a nie czyniąc jej, sroźszem plagami lędzie karani, niż niewiadomy. *Rej. Post.* U u ō. Sluga pana rozumie. *Cn.*

Ad. 1059. Jaki pan, taki sluga. *Boh. Kom.* 4, 18. Jaki sluga, taki pan, jaki pan, taki kram. *Petr. Ek.* 114. Kto panu rad, i sluge jego powinien uczestować. *Haur. Sk.* 515. Ani panowie, ani służy ich. *Vol. Leg.* 5, 647. Służy go zjedli; więcej panów służy, niż psi pojedli. *Cn. Ad.* 1058. (kto czeladź wielką chowa, zubożeje). Staroego służy z jedną winą nie gardzić, aby nowotnego z dwiema nie dostać. *Haur. Ek.* 2. *Slov.* staroemu psowi a staroemu sluhowi jeden plat, (ob Stary. Sluga mowjski, posel urzedowy, ob. Wiczy; *Vind.* berzh, Terch, feihel; *Ecl.* отъездитель разсмыслинь. — Służy urzedu marszałkowskiego maja go pojmać. *Vol. Leg.* 5, 647. (oprawca, cekarze). — §. Slugami własnelysny mogli zwac, którzy są albo na wojnie jeci, albo za jenięzje kupni, (sorti, niewolnicy). *Petr. Ek.* 115. Tak boży, t. j. sluga boży. *Pim. Kam.* 7. Są też tacy, co słuza nie jako służy, ale jako przysajeciele; jak u wielkich panów, których dwerzane zowieny. *Petr. Ek.* 114. To pan, to pan, to dobrodzię nasz, a my jego służy. *Teat.* 45. c, 164. Przodkowie nasi z panów wszaką nienawisć, a z slug wszaką zelżywosc otarli, zowiac pana ojcem czeladki, a slug domownikami. *Pubi. Sen.* list. 554. — §. Dzia na radze o biera krol syrowi starszego sluge. *Marsz.* 106. (odmistrza, guvernera). — §. Sluga damy jakiej : służy jej swoję oddajacy, poświęcajacy jej swoje uslugi, amator, amant, der einer Dame die Geur madt. Miewaja i kategłowy biesiadki metrefne luda z kim, a sluga poczowy lędzie na stromie. *Corn. Duc.* 509. Roz mna panna, która ma slug wiele, tak się stawi każdemu sluzce, iż żaden z nich nie jest, który by nie rozumiał, że oś ma przed drugim. *C. n.* *Sen.* 45. Wzgardzery był od pewnej wdowy, której się oświadczył sluga. *Mon.* 72, 16. — §. 2) Oświadczyja grzeziosc, sluga, umozony sluga, j korny sluga, najmlszy sluga; *Diener*, gherdamer Diener, mterlanig-ter Diener, (czł. jednoltek, czł. *Vind.* netre ilasie (po-zdrowione). Przyjodzyja : sluga. *Mospalel.* *Teat.* 50. c, 15. *Less.* yeayarni. Ja nie potrzebuję j t. now; sluga We Pirat. *Teat.* 50. c, 14. Kto an i. Przodkowie nasi nie przepisywali się w listach, j k tyko. *Traten*, polym powolnym sluga; dziesci zaś najmlszem slugami. *Mon.* 64, 461. Jigonosc, który za lonie przeczy-t. psie się rcam sluga i podrzkiem, gniewliwy się, godym go nie przywał do robizom noma, a jst ze oscidlym. *Mon.* 64, 461. — Oświe s. jst: s. sluga slug lozych. *Id.* 108. Sluga słowa l. z. z. p. r. c. a. r. t. minister. SŁUGA, i, ż., der Diener; *Slov.* sluha. Panna markotrac; ale pan nie gani. *Gey. Sl.* go l. z. z. p. r. c. a. r. t. p. k. n. j. s. z. a. d. p. a. n. i. *Mon.* list. 5, 710. SŁUGOWAĆ, nie: cantu, Slugować frequ. Sluga się żywie, *Diener* blun, dienen, jst durch Bedienen erlangen. *Id.* kucharowi w kuchni slugowi. *Id.* list. 88. uslugowal. Slug wal po różnych miejscach. *Teat.* 22. c, 64. SŁUGUS, a, m., contemni, sluga poily, poslugacz; *eradrilad*, der Bediente, der Rađner. To w tym domu tak wielu jest sbugusów. *Teat.* 52. d, 74. Jest to slugus tutejszego panna. *Teat.* 45. b, 48. Slugus, nie slugus, chłop, cham-

czyk, nie chama, Mieszczanek, Iyk, nie Iyczak, wszys-
cysmy od Adama. *Teat.* 43. c. 4.

Pochodz. sub Ucho.

SŁUP, a, m.; (*Boh.* slaup, (slaup przegierz); *Slov.* slaup; *Sorab.* 1. stowp, stolp, stup; *Sorab.* 2. czlup; *Carn.* stebr, (posłópiec - pałac); *Vind.* steber, stok, stop, stolp, stup, podpertek, podporna, (cf. podpora); *Croat.* sztúp, sztorbor; *Hung.* oszlop, ozlop; *Dal.* sztolp; *Bosn.* stup; *Rag.* stúp; *Ross.* столбъ; cf. *Germ.* der Stellen; *Graec.* στύλος, στύλη; *Lat.* stela; cf. *Graec.* στήλη; die Säule, Säule, Riederf. Säule; *Angl.* syl); der Pfeiler; (*Graec.* πύλη, nostr. filar); słup wspierający budowanie, kolumna. *Chmiel.* 1, 77. *Rog. Bud.* Słupy ordynaryjne bywają sosnowe, dębowe. *Kluk. Rosl.* 2, 165. Słup kamienny w budowaniu, filar całkowity. *Cn. Th.* 1025. Słupów architektonicznych jest pięć rodzajów, Toskański, Dorycki, Jonicki, Korotyński, Rzymski albo składany. *Solsk. Geom.* 3, 1, die fünf Säulenordnungen. Słupy w około czego, *peristylum*; *Eecl.* крестоуние. Słup wkopany w ziemię dla przesecia płotu, pal, der Zaupfahl. *Cn. Th.* 1025. Słup w wileczym dole. *Kras. Dos.* 86. Górnik kopiąc pod ziemię zostawuje słupy, aby na nich ziemia utrzymywała się. *Os. Rud.* 41. Na słupie zawiesić, wspierać. *Eecl.* возеролннн. Słup czworogoniasto pochodzisty ku górze, ob. Ostrosłup, piramida, Chrobry ku wiecznej sławie Polaków postanowił żelazne słupy w rzekach wszędzie na znak zwycięstwa i granicy. *Biel.* 57. *Nar. Hst.* 2, 162. — *Fig. allegor.* Słup jest rzecz doezesna; wolę ja tych słupów nabudować około siebie, co się nigdy nie obala, t. j. jeden z enoty, drugi z sprawiedliwości, trzeci z dobroci, czwarty abym każdemu zachował, co czyje jest; a gdy się ja temi słupy ostawiam, to jest pewna rzecz, iż się nigdy nie obala. *Rej. Zw.* 50. filary, podpory; Pfeiler, Stützen. Lud ten jest prawie jak słup chrześcijańskiej wiary. *Baz. Sk.* 68. przedmurze, Vermauer. — *Tr. fig.* Słup, rzecz nieruchoma, pal, kół, kij, stretwiałość; eine Säule, etwas Unbewegliches, daß Starren, Erstarren. Zona Lotowa słupem się soli stała. *Sk. Zyw.* 1, 205. Jie murde jur Sakjsäule. Stał jak słup wryty. *Przyb. Mlt.* 290. Mow, będę już milezał, jak słup. *Teat.* 51. b, G 2. Do stupa wolałbym mówić. *Teat.* 2, 26. (do śerany). Oczy w słup poszły, strętwiało. *Syr. Rej.* starrende Augen, jiterc Blif. Jakże on jest moeno zmieniony; oczy w słup. *Teat.* 8, 62. Bydłę tę chorobę mające stęka, nadyma się, oczy mu w słup stawają wytrzeszczone. *Haur. Sk.* 58. Z patrzenia ledwo mu w słup nie szły żrzeniec. *Zab.* 188. Oczy ma nie ruszał, ani oczu zmrzuł, jedno niemi jako w słup na jedno miejsce patrzył. *Kosz. Lor.* 151 b. — §. *Assimil.* Czarny słup dymu. *Przyb. Alb.* 146. Przed łodem Izraelskim był słup obłoczysty przez dzień, a słup ognisty przez noc. 1 *Leop. Exod.* 13. Wellenfäule, Jeurfäule. SŁUPA, y, s, miasto w Chełmińskim, od słupów żelaznych Chrobrego, w rzece Osie pod miastem stawianych. *Nar. Hst.* 2, 162. *Dykc. Geogr.* 3, 56. eine Stadt im Kulmischen. SŁUPCA, v, s, miasto w Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 3, 56. SŁUPCE, a, n., miasto w

Kujawskim. *Dykc. Geogr.* 3, 57. SŁUPEK, pka, m., ob. Słupik. — §. *Pistillum*, der Staubweg, der Stämpel, *botan.*, 'pracie w samym środku kwiatu na zarodku osadzone; które pyłek z główek do zarodku doprowadza. *Bot. Nar.*, 114; stepel. *Kluk. Rosl.* 2, 11. SŁUPIARSKI, a, ie, szniacerski, Bildhauer. Uczynił Mojżesz dwa cherubiny robotą słupiarską. *W. Post. W.* 3, 219. SŁUPIASTY, a, e, z słupami, mit Säulen, von Säulen. — *Fig. tr.* Od Tuscejskich narodów przejęli Rzymianie owe szaty słupiaste. *Fallis. Fl.* 10. z wyłogami, z bramowaniem, bramowane, bebrämt, *praetexta*. SŁUPIATKA, i, ż., ziemia szarawa, glina tłusta ciągliwa nad samą rudą pokazująca się. *Os. Żel.* 51. et 55. graue Leimerde auf dem Erze. SŁUPIĆ cz. *niedok.*, zdretniałym czynić, kamienie, starren maßen. Niech cię to zadziwem nie słupi, Świat za zwyczaj nie ludzki, niewdzieczny i głupi. *Zab.* 9, 108. *Zabl.* SŁUPIEĆ, słupiać, słupieje *neutr. niedok.*, zslupieć *dok.*, dretnieć, trupieć; starren, erstarren; *Ross.* ускользть, (cf. kół, kołem stanąć). Zslupiały z strachu, zapomniał o swój pysze. *Zab.* 10, 165. Zslupiało oczy. *Przyb. Ab.* 192. w słup poszły. SŁUPIEC, pea, m., podpora w kształt słupa, filar; ein Trägerpfosten, eine Säulenstütze, ein Pfeiler, Pfeiler. Słupiec w podkopach, stepel wżwżny podpierający jaki ciężar na nim spoczywający. *Jak. Art.* 3, 516. Słupiec w wiazaniu, co od wierzełu krokwy do płatew albo do balki środkiem idzie i buntę trzyma, *arrectaria*. *Cn. Th.* 1025. die Dachstuhlsäule. Wschodu krecone go słup, około którego stopnie idą. *Cn. Th.* 1292. die Spille an einer Wendeltreppe; *Ross.* тетива, (cf. cieriwa). Zawiasowy słupiec, część drzwi przy zawiasach. *Cn. Th.* 1599. der Angelpfosten an der Thüre. Słupiec u lichtarza, der Schaft eines Leuchters. Sprawisz lichtarz ze złota, którego słupiec i przęty z jednej materji będą. *Rudz. Exod.* 25, 31. *Budn. id.* Słupiec, słup w tyle statku, w którym jest rudel wprawiony. *Magier. Mskr.* der Steturuderpfosten. — §. Słupiec, słupcowa skóra, najgrubsza skóra wołowa od krzyża. *Magier. Mskr.* daß dicke Ochsenleder vom Streng. SŁUPIK, a, m., dem. *Nom.* słup, SŁUPECZEK, czka, m., dem; *see*, ob. Słupek; *Boh.* slaupek, slaupček, slaupce; *Slov.* slaupek; *Sorab.* 1. stowpik; *Croat.* sztupieh, sztupichek; *Hung.* oszlopotska; *Rag.* stúpaz, stupiech; *Bosn.* stupiech; *Ross.* столбикъ, столбецъ, столпецъ, баласна, (cf. balasy); *Eecl.* столпикъ, eine kleine Säule, ein Säulchen, *columella*. *Cn. Th.* 1025. Palee w młynach prochowych są słupeczki płaskawe, przechodzące przez os walea, na obie strony równo występujące, które zaczepiając o bródki tłuków, podrywają one do góry. *Jak. Art.* 3, 507. Okłwne słupeczki. *Groch. W.* 355. SŁUPISTY, SŁUPNY, a, e, na kształt słupa, wie eine Säule; *Boh.* slaupkowaty. Figura okrągła słupiasta. *Boh. Prog.* 2, 72. — §. W słup poszły, zdretniały; starren, erstarrt. Już w tych słupistych oczach, co na wieki kosną, Ah niepodobna ujrzyć powodzi łez radosną. *Przyb. Ab.* 171. Zawsze ja widzieć będę te zmrzone powieki, oczy słupne i zgasłe! *Przyb. Ab.* 197. SŁUPKOWY, a, e, n. p. Słupkowa sól. *Vol. Leg.* 6, 514: w bałwanach,

Steinsalz in Blößen. SŁUPNIK, a, m., na słupie mieszczący, *stylites*, der Säulenbewohner. Symon słupnik na onym 40 letki wysokim słupie trzydzieści lat wycierpiawszy umarł. *Sk. Żyw.* 1, 22. *Fund.* 85. *Sk. Koz.* 558, *Ross.* столпникъ. SŁUPOBUWIE, ia, n., noga słupa, *basis*. *Rog. Bud.* 24. der Säulenfuß. SŁUPOGŁÓW, u, m., *capitelum*, na którym się balkowania osadzają i gzemisy. *Rog. Bud.* 24. das Capital einer Säule. SŁUPOPIEŃ, pnia, m., głównia słupa, *scapus*, sama część w słupie okrągła. *Rog. Bud.* 24. der Säulenschaft. SŁUPOPIS, u, m., SŁUPOPISMO, a, n.; *Ecc.* столпописание, lapidarne pismo; *adj.* столпописемый lapidarny. SŁUPOSTAWCA, y, m., *Ecc.* столпоздатель, który słupy stawia. SŁUPOSTOLEC, lea, m., podsłupie, *stylobata*. *Rog. Bud.* 24. der Säulenstufe. SŁUPOWY, a, e, od słupa, Säulen-; *Ross.* столбовый, столповый. Z obrazu słupowego Jowisza zdjął Dionizy szatę złota *Warg. Wal.* 10. Fidyasz obraz słupowe rowd. *ib.* 289. statuy, posągi. SŁUPEK, a, m., miasto w Pomeranii, die Stadt Stolpe. *Nor. Hist.* 4, 15.

SŁUSARZ, ob, Słószarz.

SŁUSZ, u, m., SŁUSZA, y, ż., słuszność, należność, przyzwoitość; *Sorab.* 1. zprahwne; *Vind.* praviza, pravizhnost; *Croat.* pravica; *Dal.* pravda, (ob. Prawda, prawica); *Recht* und *Billigkeit*, gehörige Bequigniß, Jug und Recht. Słusza, *fas. Urs. Gr.* 158. Gdzie gwałt panuje, rząd, słusz ustępuje. *Cn. Ad.* 257. Nadgrody za usługi wierne każdemu według słuszu naznaczajcie. *Chrośc. Fars.* 252. Słusz i wzgląd, *ius et fas.* *Chrośc. Luk.* 261; *Ecc.* nправедно и право. Na Pompeja się targnąć nie bez słuszu Musimy wszystkie. *ib.* 262. Stado się wielkim zaiste niesłuszem. *Chrośc. Iars.* 485. (krzywda) Nierychlej niż podobno była słusza, między święte był pochony. *Birk. Dom.* 118. Słusza nie jest, wziąć chleb dzieciom a szepiętom rzucić. *Sekl.* 7. (es ist nicht für, daß... Gut). SŁUSZEĆ *mel. niedok.*, Słuszyć, Słuszać *contia.*, słusza, słuszył *słusze*, Słusz *praes.*; *Boh.* slušeti; *Slov.* sluši, sluši licet, *convent.* delect; (*Croat.* szlissam *petineo*, *specto*); *słusznym* czyli przyzwoitym być, należeć się, wypadać, obowiązkiem być; *jid.* geyemen, gebühren, gebören. der *Billigkeit* gemäß, erforderlich seyn. Ty, eoś bóg dał siłę i serce po temu, Uderz się z poganinem, jako słusze enemu. *J. Kchan. Dz.* 250. Pamiętamy was, jako się godzi i słuszy bracią pamiętać. *Radz.* 1 *Mach.* 12, 11. Noe te święta, nie na modlitwie, jako słusza, ale na pijaństwie strawi. *W. Post. Mn.* 50. Także słusze człowiekowi Odejmać się fransunkowi. *J. Kchan. Dz.* 247. Nie słuszałoby to tobie, abyś taka rzecz uczynić miał, me, to nie słusza na cie. *Radz. Genes* 18, 25. Co tylko słuszało oznajmić królowi, ja mu okazałem. *Radz.* 2 *Mach.* 11, 18. Przyjął je wdzięcznie i czestował, jako na takie słuszało. *Biel. Św.* 9 *b. Farn.* 59. Jeśli polamujesz szablę twoję od mordów, uczynisz, co słusza; bo nie godzi się tobie pomsty szukać. *Birk. Zyg.* 50. Na mnie to me słusza, abym z tobą miał walezyć. *Ezop.* 4. Ohrzydność broń, co i mówić nie słusza. 1 *Leop. Ezech.* 22, 11.

Dobre słusza za dobre oddawać. *Ezop.* 30. Urzędnik, żeby umiał rozkazać, co słusza na gospodarstwo i na sposób roli. *Cresc.* 57. Z koniem płochem łaskawie się obchodzić, aż się ukróci, jako słusz. *Cresc.* 518. Winno zdrowe jest, gdy go kto będzie pożywał, jak słusza, albo ile potrzeba, albo ile służy latom. *Cresc.* 369. Porta na pakta patrzy przez szpary, Ani hamuje, jako słusz Tatary. *Kchow.* 509 — §. Wszystko nam z boskiej mocy, co słusza ku żywotowi i pobożności darowano jest. *Gł. Kat.* 56. co służy, pożytecznym jest. SŁUSZKA, SŁUZEK. SŁUSZNIĘ *adv.*, SŁUSZNO; *Boh.* slušně; *Vind.* saflusheno, społoben, po spodobi, popraviži, pravizhno zhastiten; *Sorab.* 2. podobne; *Slav.* dostojno; *Ecc.* старозаконно; przyzwocie, należycie; auf eine rechte und billige Art, recht und billig, gehörig, wie sich gebührt und gehört. Nie czyni, o czym wąpiasz, jeśli jest słuszno albo niesłuszno. *Budn. Cyc.* 16. Co jest słusznie i dobrze, to jest i sprawiedliwie. *Gorn. Wł. K.* 2. Obwinać kogo niesłusznie. *Teat.* 15. 69. Nie tylko sprawiedliwie, ale też i słusznie z służacem postępować mają. *Zab.* 16, 51. Mało historyków, którzyby chronologia słusznie zachowali. *Klok. Turk.* 42. Pobożność, tak jako potrzebuje prawdziwe nabożeństwo, słusznie pana boga wywa. *Rej. Post. D.* 4. Tak ubogim umarł ten rycerz, że nie miano, czymby go słusznie pochowano. *Bach. Ep.* 29. SŁUSZNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* slušnost; *Slov.* slušnost; *Sorab.* 1. připrahwność; *Carn.* pravizhnost, (cf. prawność); *Vind.* praviza (cf. prawica), pravizhnost, spodobnost, pravednost; *Dal.* pravda (cf. prawda); *B. sn.* pravda, pravica, rozlož, (cf. rozkład); *Slav.* pravednost; *Ecc.* прямина, (cf. uprzejmość); *Ross.* упрямость, przyzwoitość, należytość; die *Billigkeit*, utairliche Gerichtigkeit. Słuszność zamyka się pod prawem przyrodzonym, a sprawiedliwość pod prawem pisany. *Gorn. Wł. K.* 2. Słuszność coś zaniejszego jest od sprawiedliwości; bo pochodzi z baczności przyrodzonego i z prawa przyrodzonego. *Petr. Et.* 577. W bogu jest wrodzona taka miłość, która *acqutas et rectitudo*, a po polsku słuszność i prawność nazwana być może. *Salin.* 4, 164. Sama słuszność tego wyciąga, aby każdemu co jest wyłąciano. *Pitch. Sen. list.* 2, 517. Słusznością państwa stoją, nieprawością giną, Przedzaj późnej złościuicy Twe kary nie miną. *Zab.* 10, 26. *Skzet.* Ja mam słuszność za sobą, on bezprawie prawa. *Zabl. Zab.* 7. Wszystkie słuszność w szablę swą położył. *P. Kchan. Jer.* 44. Ani w prawa ani w lewą nie uniosła się, a pod sznur słuszności krzywiznę prostowała. *Psalmód.* 50. Masz słuszność, masz rację, du bajt *Recht*. Nie bez słuszności powredział Seneka, żadne zwierze nie jest tak niedogodliwe jako człowiek. *Jin.* 71, 52. nie bez racji, nie bez fundamentu, słusznie, nicht ohne Grund. Słuszność wzrostu, należyta dużosc; gehöriger Wuchs, gehörige Größe. SŁUSZNY, SŁUŻNY, a, e; *Boh.* slušný; *Slov.* slušný; *Sorab.* 1. připrahwné; *Vind.* praveden, pravizhen, pravi, spodoben, dostom, (cf. dostojny); *Slav.* priliesni; *Bosn.* rasložit; *Ross.* exomiti, (cf. schodzić się); sumieniu dogodny, sumienny, weille summienta; billig, laut Gemü-

fen, natürlích gerecht. To co jest słusznego, samo naka-
zuje summienie. *Zab.* 16, 25. Panowie, to co jest spr-
awiedliwa a słuszná, sługom dawajcie. *1 Leop. Col.* 4, 1.
Wiele fałszywych świadków mówilo, a nie były świade-
ctwa słuszne. *Zarn. Post.* 168. — §. Sprawiedliwy, praw-
wy, przywzoity, należyty; gerecht, redtmäßig, geziemend,
gebührend, geböhrig. Słusznie ten traci sławę, kto jej nie-
słusznym szuka sposobem. *Boh. Kom.* 268. Gniewasz
się, masz słuszną, (sc. racyą, przyczynę); bom cię obra-
ził. *Zab.* 15, 82. Nie daj mi ubóstwa, ani bogactwa, ale
daj mi słuszne jczywienie. *Radz. Prov.* 50, 8. (w sam
raz). Mielł jczywienie słuszne w klasztorze, i nie byli
mu ciężkimi. *Birk. o Exorb.* 22. Słusznój straży na nich
nigdzie nie trzymał. *Jabl. Tel.* 225. Ma słuszne wojsko
z sobą, i Kozaki. *Jabl. Buk. II* 2. (regularne, liniowe).
Prośby nasze słusznego czasu będą wysłuchane. *Birk.
Kant. c. b.* (swego czasu). Judasz szukał, jakoby słu-
sznego czasu wydał Jezusa. *Budn. Marc.* 14, 11. dogo-
dnego, swego czasu, bequeme Zeit. Pod niebytność
królewską, baczył czas służny, aby skutek swego for-
telu zdradliwego okazał. *Stryjk.* 189. Gdy był wieczor,
przyszedł Jezus ze dwunastą, a gdy był czas słuszny,
siadł do stołu, i dwanaście z nim. *Zarn. Post.* 165 b.
(czas wieczery). Prosił posłowie Węgiersey, aby Ja-
dwiga po koronacyi mogła mieszkać przy matce do słu-
sznego czasu, dla jej młodych lat. *Biel.* 225. Póki-
by do lat słuszných młodzieńec nie przyszedł. *Sk. Dz.* 867.
(do pełnych lat). Człowiek słusznego wzrostu. *Nieme.
Król.* 4, 192. ani mały, ani przerosły, von geböhriger
Größe. Kasia dostała męża Austryjaka słusznego, gdy-
by deba, wojaka. *Teat.* 42. c, 29. dużego, einen großen,
starfen Mann. Wchodzi słuszny rodak z pacholki dwor-
na, wasy krećci, sieje rekoma. *Mon.* 70, 168. Gdy im
co człowiek słuszny, jak oni zowią, t. j. z wielkim brzu-
chem i długimi wąsami, doniesie, wtedy jak w ewanie-
lią wierza. *Mon.* 71, 209. — *Moral.* Człowiek szłuszny,
uczciwy, ein honeste Mensch. Nadstaw ucha na głosy całej
słuszných ludzi. *Niędz.* 168. Nie mógł za granicą do
poznania przyjść z kim słusznym. *Kłok. Turk. pr.* — §. Słu-
szny czemu, ku czemu: służący ku czemu, dienlich, tang-
lich. Słuszny, potemny, przytrafny, godny, habilis. *Volch.*
588. Jagnięce mięso nie jest ku jedzy słuszne, bo jest
niestrawne. *Sienn.* 270. Na miejscach niemych, gdzie jest
słuszná materya szczepom albo ziołom, tam się też naj-
więcej kołhaja. *Crese.* 155. Nie wiem co lepszego; uczynię
wszystko, co słuszniejszego być zbawieniu memu ukážeš.
Sk. Żyw. 1, 254. Kasztelan ma wojsku swemu miejsce
naznaczyć; i na miejscu ku tej sprawie słusznym namiot
swój rozbić. *Herb. Stat.* 185. Bacząc miejsce ku zdradzie
słuszniejsze, niż ku czemu innemu, w nocy je swojemi
hufcami zasadził. *Kosz. Lor.* 154. — (ŚLUZA, ob. Słóza).
SŁUŻACY, SŁUŻĄCA, [Subst. sługa 2], ob. Służyć. SŁUŻAL-
CZY, a, e, słuźalców się tyczący, dla słuźalców, słuźeb-
niczy; *Ross. служальщикъ, für die Suedte, Diener.*
Miejsce słuźalczym mekom wyznaczone. *Nar. Tac.* 2,
566. niewolniczym, dla niewolników, für die Sclaven.
Ciało utrzymujemy dla duszy, w duszy zaś części słuźal-

eze, za których pomocą ruszamy się i dajemy sobie wy-
żywienie. *Pilch. Sen. list.* 5, 99. posługujące. SŁUZA-
LEC, lea, m., SŁUŻAŁY, ego, m., słuźący, pacholek,
słuźebnik, *zgrubiale:* der Diener, Bediente, Suedt. Słuźal-
ce stół zastawiają. *Teat.* 15, 54. Pod czas tej sceny, słu-
źalec gaszą kagańce. *ib.* 15, 66. Słuźalców trzymają dla
okazałości i bezpieczeństwa osoby. *Mik. Obs.* 100. Słu-
źali różni. *Jabl. Ez. A* 4. SŁUŻAŁA, y, ż., słuźąca,
dziewka, *zgrubiale:* die Aufwärterinn, Dienstmagd. *Tr.*
SŁUŻAŁY, a, e, w słuźbie doświadczony, biegły, prze-
tarty; *Ross. служилый, gedient, im Dienste erfahren.* Na-
sza strona męstwem i biegłością słuźalców żołnierza, *re-
terani militis,* przemogła. *Krom.* 159. Niesłuźący żołnierz
nie wiele zwojował. *Mat. z Pod. A* 2. Onych czasów,
kiedy się żołnierz pacholek słuźący ukazał, bardzo go
szanowano. *Falib. N* 2. Przyszło mu dwa tysiące słuźal-
łych żołdatów. *Pot. Arg.* 691. Znaczny książę chowa po-
czet jazdy i piechoty słuźalców przy dworze swym. *Vol.*
Leg. 5, 419. — § Słuźący, w słuźbie będący; dienend,
im Diensten stehend. Słuźala ezeladź. *Tr.* SŁUŻALSTWO,
a, n., = słuźalec, *collect.,* gromada słuźących, Diener-
schaft, Suedtschaft, Diener, Suedfte. Niezmierna liczba zbie-
głego od Greków słuźalstwa. *Nar. Hst.* 2, 189. (nie-
wolników). SŁUŻBA, y, ż.; *Boh.* słuźba, słuźbicka; *Slov.*
słuźba; *Sorab.* 1. fwuźba; *Sorab.* 2. fzuźba; *Cara.* słu-
słba, posłusłba, (słusłva = urząd); *Vind.* flusłba, flu-
słbu, flusłwa; *Croat.* szłusłba; *Hung.* szolgalath, szol-
gálás; *Rag.* sluxba, sluxstvo; *Dosn.* slusłba, slusłgenje;
Ross. służba; §. 1) actio vel conditio, słuźenie u kogo,
stan słuźącego, der Dienst, im dem man steht. Przyjmuję
u kogo słuźbę = przystaje do jakiego pana, bey einem
Dienste nebmen, im Dienste treten, ob. Przystać. Słuźbę wy-
powiedzieć. *Past. Fid.* 7. Odstać z słuźby, (ob. Odstać).
Co sześć tygodni, to słuźbę odmieniam. *Teat.* 46, 50.
(pana odmieniam). — Bez słuźby będący, (ob. Luźny).
Przybiegli do domu, gdzie słuźbę słuźyli, a panu swojej
to oznajmili. *Gorn. Sen.* 185. (gdzie w słuźbie zosta-
wali). Przekładają znośną słuźbę nad ubogą swobodę.
Kłok. Turk. 85. poddałość, poddaństwo, podległość;
Unterwürfigkeit, Unterthanigkeit; (*Vind.* dousłna flusłba,
dovśłnost, sadersłba = powinność). Słuźba rycerska, żoł-
nierska, Kriegerdienst. Bolesław roku drugiego słuźbę do
Pomorzan przypowiada rycerstwu. *Krom.* 140. (wypra-
wę). Prusowie rozgniewali się na Konrada, iż im nie
zapłać słuźby albo żołdu, gdy byli z nim przeciw Bo-
lesławowi. *Biel.* 141. (wysłuzona płata). W słuźbie być,
na słuźbie być, słuźbę odbywać, n. p. u dworu; *Ecol.*
yczyrobatn, usłuźyc. — *Aliter:* Marya siedziała wedle
nóg pańskich; ale Marta zabawiała się około rozlicznój
słuźby. *W. Post. Mn.* 525. koło usług, posługi; Dienst,
Bedienung, Bewirbung, Aufwartung. Bóg wywodzi trawę
i ziele na górach ku słuźbie ludzkiej. *5 Leop. Ps.* 146,
8. (ku słuźebności ludzkiej. *1 Leop.*); ku usłudze, ku
pożytkowi ludzi; zum Dienste, zum Gebrauch, zum Nutzen.
— §. Słuźba boża, chwala boża, nabożeństwo, der Got-
tehdienst; (*Vind.* bogu flusłnost, pobosłnost). Co za słu-
źba boża była w Grecyi, aż to ze strachem a wstydem

człowiek musi czytać. *Biel. Św.* 16. Służba boża, czyli religia, jest to u Amerykanów wnetrzna powinność ludzi ku bogu, która ma być wolna. *Pam.* 85, 2, 227. Służba boża, *kar' ešoxyr*, msza, die Messe; *Eecl.* словесная служба, евхаристія, жертва безкровная, литургия, служба церковная самимъ Христомъ на тайной вечери уставленная; (cf. służebnik, mszał). Ruś msze swoje zowie służbą. *Hrbst. Odp. H h 5. Teof. Zw. a 4.* W Wilnie oprócz nabożeństwa zwykłego, trzy służby boże odprawują się na każdy dzień. *Swiät.* 79. Kapłani i słudzy boży na służbach bożych przy ołtarzach i miszach świętych gardła dają. *Janusz. Pos. A 4 b.* Polacy obyczajem dawnym przed następującą bitwą służby bożej słuchali. *Nar. Hst.* 5, 157. — § Służba, abo w potkaniu z drugim niektórzy mówią, abo w liście piszą: moja służba, *rel W. M.* moja służba, *per praecisionem seilicet*, jest gotowa, powolna; seine geborfamsten Dienste entbieten, seinen dienstfremdlichen Gruß entbieten; *Vind.* dobre flusve, dobro vsdajanje, posdrauljenje i pozdrowienie; (dobre flusve poslat *salutare*). Jest teraz ten obyczaj siebie i swoje służby, bo tak mawiamy, każdemu zalecać. *Modrz. Baz.* 257. Najniższe służby moje z wiernym poddaństwem łascie W. K. Mości zalecam *Lem. Śapicha. Stat. Lit. ded.* Jaśnie Wielmożnemu Panu a Panu Mikołajowi Zebrzydowskiemu etc., Jan Januszowski powolnie służby swe w miłościwą łaskę zaleca. *Janusz. Lig. A 2.* Rozkazał ci się Maniać, swą służbę powiedzieć, *nuntiare salutem. Macz.* Powiedz mi służbę ode mnie, służby me zaleć. *Cn. Th.* 1026. Szli do dworu, każdy ich służbą przywitał. *Dwor. G 2.* — *Šimiliter:* Spiewam miłośki pieśzone, Grzeeczne zaloty, ofiary, i one Pochlebne pieśni, słowa pełne chęci, Służby, ukłony, któremi więc neci Młodz dziewczynie. *Opal. Sat.* 4. przymizgi, *Čareffen.* — § Służba kmieca, pewna miara gruntu, z której pańszczyznę robi, lub się opłaca, ein genüßes Etüß feld, wovon der Bauer štrendienste thut, oder Abgaben zahlt. Różne były wymiary służb, t. j. ziemi, z której powinność odbywano. *Čzech. Pr.* 222. *ib.* 2, 169. W Kijowie i na Wołyniu, gdzie włok mierzonych niemasz, jeno służby, z każdej służby osiadłej po półłotemu poboru. A iż na innych służbach bywa po kilka dymów, tedy dwa dymy na jeden złoty składać się mają. *Vol. Ley.* 5, 49. Kmieci z służby każdej mają płacić po dziesięć groszy. *Vol. Ley.* 2, 796. — § *Collect.* Służba i służacy, die Dienerschaft, die Bedienung, die Bedienten. Niech ma za sobą tytuły dumne, Liczne bogactwa, i służby tłumne. *Zab.* 12, 208. *Zahl.* Jechali bez żadnej służby po nad brzegiem rzeki. *Niem. Król.* 2, 201. Książę Kondusz z liczną służbą przejeżdżał tedy do Koblenz. *Gaz. Nar.* 2, 111. — § 2) Służba stołowa, gdzie kładą srebrne stątki, i samo srebro stołowe; *Vind.* misfu fodje, jedne potode, frebernia, frebrovma, (*ab.* Srebra; *Bosn.* slugbha, stol peharni; *Eecl.* ереброхрапанне, der Credensstüß, Ebenhstüß, und daß Service, Weißbirre, Silbergerätbe zum Ebenhstüße, *abacus. Macz.* (*Ross.* еяжбы изба dla służacych). Wodnego naczynia stół albo służba w kuchni, na który dzbany, kottły etc. z wodą

stawiają. *urinarium. Macz.* Stojąc u służby, sklenicę stłukł. *Weresz. Reg.* 152. Na służbie stał antwas z wodą, i reeznik. *Biel. Hst.* 153. Na służbie stołowej, czyli kredensie. *Mon.* 75, 605. Zjednał sobie kubki i kuffki złote na służbę, aby wina w nie nalewano. *Leop. Eecl.* 2, 8. Rozkazał jej doprowadzić tam, gdzie była jego służba srebrna, aby jej dali potraw jego i wina jego. *Rudz. Judit.* 12, 7, (cf. bufet, kredens) Wysłał dla nich wszystkie srebrną stołową służbę. *Sk. Dz.* 851. Że jeden senator Rzymski srebrną sobie służbę sprawił, zaraz go o to z senatu wyrzuciono. *Star. Ref.* 42. Służba jednego pana dziś więcej waży, niż srebro trzydziestu kościołów kanonicznych. *Star. Ref.* 125. *Star. Ryc.* 41. SŁUŻBISTY, a, e, w służbie zostający, służący; *Rag.* sluxbeni, sluxni; *Ross.* еяжкнеленнїи, diener, in Diensten stehend. Pani służbeste panny wprzódki wysłała. *Mon.* 75, 691. SŁUŻBISTA *subst.*, SŁUŻBICA, y, ż, służebna, służąca; die Aufwärterinn, die Dienstmagd. Nuż też owa służbica co będzie kosztować! Ano pani narzeka, iż u drugich widać, Zawždy panna ubrańsza, niż u niej bywa. *Ref. Wiz.* 57 b. Do Witołda do więzienia jeno żenie wolno było chodzić ze dwiema służbistami tylko. Żona ubrała go tedy w białołowskie odzienie, a na jego miejsce służebną pannę posadziła; tak że za żoną wyszedł rano, miasto służbistej panny. *Biel.* 220. Służbista woła na pania swoje. *Črośe. Fars.* 506. Ta święta strojem, owa służbistami. *Groch. W.* 567. *Star. Daw.* 46. *Črośe. Ow.* 592. SŁUŻBICZKA, SŁUŻEBKA, i, ż, *dem.*, *abaculus. Macz.*, kredensik, ein Credensstüß, Ebenhstüß. SŁUŻEBNA, SŁUŻEBNICA, y, ż, SŁUŻEBNICZKA, SŁUŻECZKA, i, ż, *dem.*, służąca, w służbie zostająca; die Aufwärterinn, Dienerinn; *Böh.* služebnee; *Slov.* služebnik, służebna djwka; *Hung.* szolgáló, szolgadoska; *Srab.* 1. služobnica, služownica, služowna; *Srab.* 2. služabnica; *Vind.* flushabniza, flushaniza, flushanniza, dekla; *Croat.* szluskuya, službenica, dekla; *Dal.* szluskina, službenica; *Slov.* sluxbenica, szluskina; *Rag.* sluxbeniza, sluxizza, súxgniza, súxma, godisenica; *Bosn.* slugbenica, slugjavnica, godisenica, godisetnica, raba; *Eecl.* словослужная, еяжкнеленнїи. Powinność służ i służebczek, aby czuli pany swe, służąc im pilnie, wiernie, pożytecznie. *Gal. Post.* 90. Proszę, nie racz wzgardzić prośb służebniczki twojej. *Wys. Kát.* 407. Poleżoni w porzet służebniczek jego. *W. Post. W.* 5, 155. Owo ja służebniczka pana mego *Žyw. Jez. B.* 5. *Biał. Post.* 258. (üch, id bei des Herrn Magd. Putz). — § Służeczka, wyraz umiżoności i najniższy stop, unterbänge Dienerrinn. Najniższa służeczka Jemność Dobrodziejki. *Teat.* 20 b, 19. et 28, 99. SŁUŻEBNICZY, a, e; *Böh.* služebnický; *Srab.* 1. služowniczki; *Vind.* flashjazhen; *Croat.* poszlusen; *Rag.* sluxbeni, sluxni; *Ross.* еяжкнеленнїи; ku służcom należący; *funularis. Macz.* Diener, Bedienten, Knecht. Zakazał pan bóg wszelakój roboty służebniczej w świętu. *Hrbst. Nar.* 9 b. SŁUŻEBNICZE *atverb.*, służebniczym sposobem, knechtlich, e. gr. *funulare timens. Cn. Th.* 1027. SŁUŻEBNIK, a, m.; *Böh.* služebnik; *Slov.*

służebnik; *Sorab.* 1. szluzobnik, fwuzownik, wotrocżk (cf. otrok); *Sorab.* 2. szluzabnik; *Vind.* flushaunik, flushabnik, hlapcz (cf. chłopiec), strishaunik, (cf. strzedz, stróż); *Carn.* slushabnek; *Croat.* szlusech; *Hung.* szolga; *Bosn.* slusgbenik; *Rag.* sluga, sluxbenik, sluxitegl; *Ross.* служебникъ, (2. = urzędnik); sluga, der Diener. Służebnik boski stateczny Zawsze wesoły i bezpieczny. *Groch. W.* 386. Wszakżem obiecał tak jak świat zapłacić, który zwykł swoich służebników tracić. *Jał. Ez.* 28. — §. Służebnik, niewolnik; *Ecclae.* Feibeigner. Jesliby ławnicy w którym grabstwie wymarli, tedy król Rzymski może służebnika przez dekret wolnym uczynić, i w onym grabstwie go do ławnicy obrać. *Szczerb. Sax.* 202. — §. Ustanowił Mieczysław stary, po prowincjach, a mianowicie ziemi Krakowskiej, niesłychanych w kraju instygatorów, czyli jak na ów czas nazywano służebników. *Nar. Hst.* 5, 566. *Zustigatoren, öffentliche Anfläger. Officiales vel ministeriales, alias służebniki nullus nisi palatini iudicare habent potestatem. Vol. Leg.* 4, 42, (r. 1547). woźnych, Gerichtdiener. — §. Służebnik; *Eccl.* служебникъ, книга церковная, по которой священникъ отправляетъ службу божественную, (ob. służba boża). Napisałi schismatycy w swoich mszałach albo służebnikach bluźnierską naukę. *Sak. Persp.* 26. *Pim. Kam.* 75. Te dowody z ich służebników, trebników, t. j. mszałów i agend są wybrane. *Sak. Persp.* 4 pr. Weź służebniki w Kijowie drukowane, a znajdziesz w nich takową naukę. *Pim. Kam.* 59. SŁUŻEBNOŚĆ, *sci, z., servitus. Col. Cyw.* 2, 116; SŁUŻEBNICTWO, *a, n.,* (cf. podległość, poddaność), die Dienstarbeit; *Boh.* služebnost; *Slov.* služebnost; *Hung.* szolgaság; *Sorab.* 1. fwuzowność, robočzanstwo; *Carn.* slushabnost, sushnost, hlapzhuvanje; *Vind.* flushaunost, flushanstvu, hlapzhuvanje, flushjastvu, flushnost; *Rag.* suxanstvo; *Eccl.* работа, (cf. robota, cf. rab). Robić jest służebnictwo cielesne. *Hrbst. Nauk.* 9 b. (jest powinnością ciała). Bóg wywodzi na górach trawę i ziele ku służebności ludzkiej. *1 Leop. Ps.* 146, 8. (ku służbie ludzkiej. *5 Leop.*); ku usługom, zum Dienste der Menschen. Klucze pańskie są własna służebność mojej Chrystusowej, służebnikom a cerkwi do skonania świata zwiersona. *Hrbst. Odp. N n* 2. (urząd, officium, atrybucya). Gdyby wszyscy równie byli oświeceni, nie potrzebaby żadnej służebności słowa bożego w kościele; która służebność przeciw Chrystus ustanowił. *W. Post. W.* 544. (subordynacja, hierarchia). SŁUŻEBNY, *a, e,* w służbie zostający, służący; *Boh.* služebny; *Slov.* služebni, (służebny officiosus, usługny); *Bosn.* slusgivi; *Rag.* sluxbeni, sluxni; *Eccl.* служебный, работный, который служитъ, покорень; *Ross.* послужный, dienend, im Dienste stehend. Tak same Estere, jako fraucymer albo służebne panny jej kazał król ozdobić. *1 Leop. Esth.* 2, 9. Jaki ojciec, taki syn, jaka pani, taka służebna panna. *Kosz. Lor.* 70, ob. Panna, garderobianka, młodsza, Kammerjungfer. Aniołowie są służebni duchowie, posłani na posługę. *W. Post. M.* 566. (dienstbare Geister. *Entb.*). Grunt emilitaryczny, albo służebne dobro. *Col. Cyw.* 2, 88. Służebny żołnierz,

lud = żołnierz pieniężny, Löhnsołdat, Mietzsołdat, Söldner; (*Ross.* служивый = żołnierz). Alexander posłał do Czech lud służebny zbierać za pieniądze przeciw Moskiewskiemu; nad temi żołnierzami był potym Czech starszym. *Stryjk.* 659. Służebnym żołnierzom, którym się byli Albrecht i Alexander zadłużyli, zapłacił król Zygmunt. *Stryjk.* 692. Człek jest służebnym żołnierzem w komplecie I najemnicze dni jego na świecie. *Chrośc. Job.* 29. *Omisso substantivo* żołnierz, *n. p.* Nasi przysiędzą Tatarskiej więcej nie cheieli wierzyć, poczeli służebnych więcej przyjmować a chować na Podolu. *Biel. Św.* 281 b. (żołnierzy). SŁUŻEBNY *Subst.* = służebnik, służący, sluga, der Diener. SŁUŻEBNA *Subst.* = służebnica. — (SŁUZEM, Słozem, ob. Słoz). — SŁUŻKA, SŁUSZKA, *i, z., dem. Nom.* sluga, SŁUŻECZKA *demin. secund.*; §. 1) Diener, Knecht; (*Ross.* служка = masztorny sluga). Rzadko na dobrego, wiernego, posłusznego służkę trafisz. *Sk. Kaz.* 52 b. Mów panie, bo słucha służka twój. *1 Leop. 4 Reg.* 5, 10. Ja słuszka twój panie. *Wiśn.* 258. Zbawiciel mówi to słuszkom swoim ku pociesze. *Baz. Hst.* 510. Nędznego słuszkę twego pojmał nieprzyjaciele. *Baz. Hst.* 221. Słuszkowie, kucharze, masztalercze, woźnice rzucali się do bramy. *Biel.* 566. Ci słuszkowie. *Pap. Przyk. C.* Pan ten solennie sejmik uczestował, Aby swe do urzędu służki wykierował. *Nar. Dz.* 5, 155. Ich każdemu podnóżkiem zwał się, drobniutkim służeczka. *Mon.* 70, 460. — §. Bojarowie jedni byli putni, drudzy służkowie, do usług zamkowych, do wożenia listów, wyciskania podatków, i tym podobnych obowiązków używani. *Czech. Pr.* 1, 506. — 2) *Femin.* Służka, służebniczka; die Dienerinn, die Magd; *Boh.* služka. Bóg wejrział na pokorę służki swej. *W. Post. W.* 5, 274. Otom służka pana mego, stań się według słowa twego. *Pieśn. Kat.* 20, et 15. ancilla. SŁUŻNY, *a, e,* od służki, do służki należący, służebny; *Carn.* slushne; *Rag.* sluxni, sluxbeni; *Ross.* служный, Diener's = Arpiusz przywdział służnego żupana, sluga zaś jego. *Chrośc. Fars.* 189. Sam im w służnej postaci służyć pozwolł. *Smotr. Lam* 202 — §. Służny czas, ob. Służny ku ezemu. SŁUŻYĆ, -ył, -y, *med. cont*; *Bzh.* slauziti, slauzjwati; *Slov.* slauziti, slauzjm, slauzit; *Sorab.* 1. szluzież, fwuzi; *Sorab.* 2. szluzisch, szwuzisch; *Carn.* slushiti, slushem; *Vind.* flushit, flushiti, strezhi, strieshem, (cf. strzedz, stróż); *Croat.* szlusiti, slusim; *Dal.* szluziti; *Hung.* szolgalmi, szolgálok; *Bosn.* slusgiti, (slusgittise ntora); *Rag.* sluxiti; *Eccl.* ослуживати; *Ross.* служить, поработать, (cf. parobek, cf. robota); §. 1) w służbie czyjej zostawać, posługować mu; *Im cinem diener, im Diensten stehen. Dienste thun.* Sluga służy. *Mon.* 67, 594, (ob. Pachokkować, pacholezyć). Kto służy, wolność traci. *Banial. L* 2 b. *Leszcz. Gl.* 70, *Rys. Ad.* 50. Służże tu dalej takiemu panu! *Teat.* 25, c. 49. Za długi czas służony na dworze, dał mu: król starostwo. *P. Kchan. Orł.* 1, 594. Kto dobrze służy, dosyć się upomina zapłaty. *Petr. Ek.* 11. Zawsze u dworu dziesięć na jednego służy. *Rys. Ad.* 76. Nie dobrze mówią: służonym być dobrze, źle, gut, schlecht bedient werden. *Col.*

упользовать. — *Physice*: Służy mi co zdrowo mi; (*Boh.* dužiti), eš dient mir, iŝt mir geŝund. Nie wszystkim jedno służy albo zdrowo *Cn. Ad.* 605. Porozumieć się trzeba z swym żołądkiem, jakowe mu jadło służy. *Perz. Lek.* 127. Ta potrawa mi służy *Vind.* jedba dobru dopride, dobru sda. Służący zdrowu; *Boh.* dužiwý, (ef. duży), *Vind.* flusben, flusbezhen. Mleczne potrawy suchotnikom służy. *Krup.* 5, 578. Wino każdemu przyrodzeniu służy, gdy go pożywasz miernie. *Cresc.* 570. Służy mi to powietrze. *Cn. Th.* 1026. — Nie służy mi zdrowie, głowa, nogi, język, niesposobne mam zdrowie; *affecto san corpore. Cn. Th.* 526. nie zdarza mi się, nie sprzyja mi zdrowie, nie mam zdrowia, nie jestem w używaniu swoich zdrowych członków; eš will mit der Geŝundbeit niht ferri, iŝt kann den Kopf, die Hüfte, die Zunge niht recht brauchē. Służy mi szczęście zdarza mi, sprzyja, faworyzuje; *Vind.* mi tazhi, tełzi, meni li'teku gre; daš Glüč iŝt azar quiniŝig, bold, eš glüčt mir. Co tobie, to we grze szczęście służyło *Teat.* 47, 2. W bogu nadzieja, że fortuna służy. *Auszp.* 46. Szczęście mu służy; on sam w niezdziwienie się mesie. *Bardz. Trag.* 515. Życie długie, niech wam szczęście służy *Teat.* 44, 106. *Kłk.* *Terk.* 57. Smalym służy fortuna. *Zab.* 8, 552. *Koss. jawat.* — Póty mi dobre służyły czasy, póki worek do-szarcał. *Teat.* 50, b, 105. zażyłem dobrych czasów, iŝt bare gute Zeit, geuŝ der guten Zeiten, ŝo lang der Bentel reichert. Nityszowi nie do końca szczęśliwie przeciwko Jerzemu zacięgi służyły; *maris secundis successu utebitur. Krom.* 494. niechadzo mi się wiołły, ŝe gienger ihm n. ot febr von. Statten, niht febr nach Winiŝe. — *Similiter*: Wiek komu służy, latu służy; przy czerstwości jest, krępkom jest, zwawym, jrym; die Jahre iud einen noŝ quiniŝig, erlauben noŝ ewas mit zu maŝen. Zażył świata, póki służy lata *Teat.* 10, 28. *Bals. Św.* 2, 105. Póki ty imole, póko służy lata, zażywaj świata. *Marszt.* 240. Póki mi służy, lata, Maŝem wygode i laskę u świata. *Jakł. Ez.* 20. Każ wno nosić, póki beczka bje, Póki wok służy, a smierć nie przyŝpieje. *Hor.* 1, 196. — § Służy co komu; poznalozý mu, przystoi mu; eš dient ihm, geŝort ihm, iŝt ihm zuŝtändig, angeneŝen, paŝend. Bogu spanie nie służy. *Biał. Post.* 576. Przez pana naszego Jezusa Chrystusa, któremu służy wszelka mo-, poklon i chwala, teraz i zawsze. *S.* *Żyw.* 2, 168. To mi służy *Croat.* to mi ide. Nie wszystko wszystkim służy co służy jednemu. *Gau. Sol.* 597. Nie służy to temu, nie temu pó tym, nie tegoby mu trzeba. *Cn. Ad.* 618. — § 5) Służyć komu; poddać mu jego być, podległym mu być; einem unterwerfen, unterthanig ŝein. Galla poyim Rzymskiej moey służyli. *Stryjk.* 52. — § Należć do kogo, własności jego być, einem zugehörig, iŝt Geŝentbum ŝein. Złote Eryka dziedzicznym prawem służyło księstwo Szeceńskie; *ejus hereditarius erat principatus. Krom.* 655. Przemyskie włości za Krzimirza Sprawiedliwego już ka Półszce służyły. *Stryjk.* 205. (przy-ŝleży, poznalozý). *SŁUŻYCIEL, a, m., słuźebnik; *Ross.* служитель, der Diener. Przełożeni słuźyciele są boży *Buda. Rom.* 15, 6. *Smotr. Lam.* 68. *SŁUŻY-

CIELKA, i, 2; *Ross.* служительница, die Dienerinn. Za-
lecam wam Febę, siostrę naszą, która jest słuźycielka
zboru. *Buda. Rom.* 16, 1.
*SŁYCH, u, m., słućh, słućhanie; daš Geŝör, daš Öhr.
Tak wiele razy w słućh mi podawano mową i do czy-
tania drukiem wyrażono, jak grzechy brzydkie. *Kulig.*
Her. 54. — § Słućh, co słućhać, wieść, pogłoska; daš
Geŝörte, die Sage, daš Gerücht. Niemasz słućhu; bo gdzież
jaka powieść stara. By się kiedy w tych grunciech wy-
legła poczwara! *Zab.* 9, 240. *Ejssym.* — *Prov.* Zapadł
gdzieś; ni słućhu, ni widu. *Cn. Ad.* 1500. man hört und
ŝieht nihts von ihm; *Ross.* нечуць, (ef. eznć); nie słu-
ćhać, jak kam eń w wodę wrzucił, nie dowołasz się,
daremną nadzieją). *SŁYCHAC, ez, cont., *Słućhycwać
frequ., słućszć często, ciągle; *Boh.* slychati, slychawati
(ef. *Graec.* zřáti); etwas öft hören, nach einander hören.
*Słućhałem częstokroć takie rzeczy, wszysey jesteście
bardzo cęży cieszyciele. *Leop. Job.* 16, 1. Przywo-
dząc słowa te z ust tych do mnie mówione, a w uszy
moje słućhane. *Smotr. Nap.* 75. Słućhałem mowę Pru-
ską, gdy m bywał w Głańsku; bardzo podobną Litew-
skiej. *Biel. Św.* 169. I jam o waszych dziełach słućhy-
wał też. *Pol. Arg.* 544. W tragedyaeh haniełone i nie-
znosne rzeczy słućhamy. *Petr. Et.* 58. Tego ucho czle-
czek nie słućhało. *Past. Fol.* 259. Od niegóm często to
słućhywał. *Warg. Wal.* 278. Kto kiedy słućhał lehwę
większą nad tę! *W. Post. W.* 194. Nie słućhano tego
od wieków, ani to do uszu przychadziło. *Dambr.* 724.
Hohe frequentissime usurpatur in infinitivo, absolute; (*Ross.*
слышю). Słućhać straszno pukanie u drzwi po trzy ra-
zy. *Teat.* 55, b, 69. (daje się słućszć). Coż tam słućhać,
Elairo! *Marszt.* 106. co nowego? was hört man Neues?
(ef. wolać). Coż tu słućhać dobrego? *Teat.* 17, e, 44.
Dobry dzień, panie kumie, co tu słućhać? *ib.* 52, e,
15. Powiedz mi rzetelnie, jak też o mnie na świecie
słućhać? *Teat.* 2, 58. *Bars;* (*gem do audio?* co też o
mnie gadają? ef. słyżę). Dobrze daleko słućhać, a złe
jeszcze dalej. *Rys. Al.* 9. Ej pieknaż to walność, bodaj
o takowej nie słućhać. *Falw. R.* O Orygimesie, jakoby
miał dyabłom ofiarować, nie słućhać ani u Rufina, ani
u Jeronona, ani na keneyliara. *Sł. Dz.* 125. (wzmianki,
słodu niemasz). Słućhać; gruchnie, gubią, wieść jest,
sława, pogłoska, słućh. — *Partic.* Słućhany, o czym kie-
dy słućzano; *Ross.* слышанный, ešört, mowa man ŝon
geŝört hat; niesłućhany, o czym nigdy nie słućzano,
praktyki tego niemasz, bez przykłađu, niebylica, mter-
berr; *Srab.* I. несъслуханъ; *Vind.* neuföhlenen, kir-
nej bitu mkul föhler; *Slav.* неслухен; *Ross.* неслы-
шанный; *Ecl.* неслышавый. Ta rzecz przedtym zgola nie
słućhana była i prawie nowina. *Smotr.* 197. (*opposit.*
Ross. видальщина, ef. widać). Czy słućhaneż to rzeczy,
które nam naprawi! *Jakł. Tel.* 82. Rzecz tak sroga i
niesłućhana. *Gorn. Dw.* 251. Tatarowie, lud u nas
przedtym niesłućhany, 1220 r. przeprawili się przez
Wellę. *Biel.* 116. Używają mak groch w kryminałach.
i smierci niesłućhanych. *Boter.* 99. (bez przykłađu). Tar-
nowsey wszystkim słućhane i znajome walczniki. *Warg.*

Cez. A 4. (wszystkim wiadome). — (SŁYK *ab.* Słyk).
 SŁYNAĆ, 'SŁYCHNAC *med jednl.*, sławnym być, berühmt
 sein; *Caru.* slavim, (cf. sławić); *Vind.* flavit, flitman
 biti, (cf. styma); *Rag.* 'slovjetti, (cf. słowie); *Ross.*
 слыть, слыву, прослыть, прослыть; *Ecol.* słowy. Sły-
 nie Alexander, że pół świata meszczesliwym uczynił.
Aras. Dos. 166. O eny młodzieńcze, który w sławie
 słyniesz Godnym potomkiem Aleyda wielkiego. *Last Tid.*
 225. Meżnym zapasnikiem życzy sobie słynać. *Lith. Hor.*
 17. Ktokolwiek z was jest, co poetą słynie... *Opul.*
Poet. Wszak widzisz, jako z czasem wszystko marnie
 ginie. Jedno co jest porzeiwe, to na wieki słynie. *Rij.*
 Wz. 52. Królewska rzecz jest, dobrze czynić, a źle
 słynać. *Petr. Pol.* 2, 114. SŁYNNY, a, e, słynący, sla-
 wny, berühmt. Cezar po kregu ziemi łagodnością słyn-
 ny. *N. Pam.* 22, 109.

'SŁYPLIK, a, m., n p. U spreżyny zastawionj na ptaki
 ma być przywiązany na sznurce slyplik albo kluk. *Cese.*
 651. ein Heiner Reil. Powrozek slyplikiem moż-
 esz rozpiąć przy oblaku. *ib.* 652. Pratek przywiązesz
 slyplikiem przy preżynie wiszącym jednym końcem. *ib.*
 652.

SŁYSZALNY, 'SŁYSZNY, a, e, SŁYSZALNE *adv.* w słuch
 wpadający, słyszeć się dający; *Rag.* slisciv; *Ross.* слы-
 мый, hörbar. Niemoty, nie mogąe myśli swoje wyra-
 zić słyszalnymi znakami, do mig udawać się muszą.
Kpez. Ar. 5, p. 55, et 17. Bóg przy święt, dokonie
 do lubego syna słyszalnie przerzeka... *Przyb. Mitt.* 228.
 W kościele nie był słyszny 'gouon. *Chodk. Kost.* 58 (nie
 był słyszny). SŁYSZĘĆ, -li, -al, -y *med. niedok.* usły-
 szeć *duk.*; (*Boh.* slyšetü, uslyšiti; *Slav.* slyšat, slyšim,
 čuť, čauti, (cf. czuć); *Sorab.* 1. szlyšacz, szlyšelu,
 szlyšelim, fwusechu; *Sorab.* 2. šlyšehaseh, szlyšehaseh;
Caru. slishati, slishem; *Vind.* flidhat, poflulidhat,
 zhatü, zhujem; *Groat.* chuti, chujem; *Dal.* szlyšati, szly-
 šiti, szlyšati; *Huno.* hallok; *Ben.* slusejati, slusejati,
 cjatti; *Rag.* slusejati, slusejati, sluseiti, cjatti; *Slav.* čuťti,
 esuti; *Ross.* слышать, чуль, почувязь, выумить,
 выумать, (*ab.* Ucho); *ästrig.* sluchä, quod *in* quorem
actionem et voluntariam significat; sluszeć vero horem,
naturalem, contingentem et eutra voluntatem. Cu. Ta.
 1624. (*similis differentia inter vidēre et patreēre; — av-*
solul słyszeć, sluch mieć, nie głuchym być: Hören, ein
 Gehör haben. Tak mówi pan: kto słyszy, niech słucha.
W. Ezech. 5, 27. W głekokam ponczony miłozeciu,
 zdawał się patrzeć a nie wadzić, słuchać a nie słyszeć.
Teat. 2, 121. Słyszanie i słuch, zu yf; *daš* Gehör, *daš*
Hören. Strawiwszy słyszenie, do spraw jest męśośobny.
Ryb. Ps. 70. Głuchym słyszenie, a niemym mowę przy-
 wrócił *W. Post W.* 2, 195 — 2. *Transl.* Słyszeć co,
 dochodzi mię; hören, vernemen, erfahren. Pytał go, je-
 śliby co słyszał nowego? powiedział że nie. *Eraz Jez.*
 7. Com słyszał, to powiadim. *Cu. Ad.* 96 (jakem kú-
 pił, tak przedaje; nie wysłalem tego z palca). Nie nie
 wie, kto nie nie słyszał. *Oss. l. Str.* 7. Kto mi mówi,
 co chce, usłysz, czego nie chce. *Cz. Ad.* 582 *Eraz.*

Jez. G g 2 b. Jeśli rzeczesz źle, usłyszysz jeszcze go-
 rzej. *ib.* Tak cię sądzą, jak cię słyszą. *M. n.* 74, 135.
 Słysze słowa, ale rzeczy nie rozumiem. *Orzech. Qu.* 64.
 Słyszałem jak przez sen. *ab.* S. n. — Już tu go słysze;
 pono me, to chód me jego. *Teat.* 43, b, 15. Słysza-
 łem to temi uszami, na te uszy. *Dudz.* 15. Bądź list
 tój porzeszłwój nowiny, jakobyś ją w uszy swoje sły-
 szal. *Rej. Post. T t 4.* Czy słyszysz? czy czujesz? *Cu.*
Th. 1028. hörst du? Nie słysze 'wkrzono, nie słucham.
Cu. Ta. 527. Słyszac nie słuchamy. *ib.* Aby tylko sły-
 szec, nie słuchać. *Lach. Kaz.* 1, 565. Słyszec i. e. roz-
 umeć! dobrze! *approbans.* *Cu. T.* 1027. id! here!
 gut! Nie słysze, odpowiadaje na co, czego nie chce
 dać, uczynie, i. e. nie zezwalam, nie przyzwalam. *Cu.*
T. 527. id! here nicht, id! mag nicht! Słyszec *irreducib.*
 szydzac, bardzo, wej bardzo, zgucleś, ale. *Cu. Ta.* 1155.
daš geñbe id! frechid, naturid (ironid). — *Das* sie sly-
 szej. *Tur. Uw. F 5.* *ñb* hören laffen, *ñb* vernemen laffen.
 Słyszec o tym, slynie to. *Cu. Th.* 1027. slychod o tym,
 man spricht davon, es ist richtig. Usłyszanie, powzięcie
 wiadomości; *daš* hören, erfahren, nie Nachricht. Mochowisz
 opisuje roku 1206 pierwsze objaśnienie i usłyszanie ma-
 rina Litewskiego. *Styjk.* 211. — Słyszec u kogo, od kogo,
hören vel nich audire, dobrą lub złą sławę mieć, kiedy
 dobrze lub źle o kim godają; im Hufe hören, berüchtigt
 sein. Dobrze słyszy u ludzi. *Birk. Chod.* 21. Ci so-
 naterowie źle od szlachty słyszeli o dokuat Zygmunta
 między Jagiellom i krzyżalanc. *Biel.* 277. Tego gdy
 zamocła, lepiej od nas słyszeć ledze, i u swoich na
 'wictszą się przastkę spozobac może. *Smec. Lt.* 9. —
 Słyszysz! *particula est vocantis et vocati, a, cum cu-*
tantis attentionem et e vocantis. Cu. Ta. 1027. here!
 hörst du? Słyszysz, że to 'wizity odszczepnięce! *Boh.*
Nied. 1, 9. Słyszysz! a nie słyszysz? *id est* *cu, a,*
cu non! Cu. T. 1027. — 2. *Głuch, ośmieszony.* Sny
 móż ku nim kroczy, a żywliwe lato Przez się bierze,
 rez nie rad kóży. *Lyzy* *ab. tal.* *Lach. C. y. B. 3.* SŁY-
 SZNY, *ab.* Słyszliwy.

S M.

SMAČISKO, *ab.* Szmacisko, szmac.

SMAČZNY, a, e, SMAČZNIČHNY *h. n. s. e.* SMAČZNY,
 SMAČZNO *adv.*; *Boh.* smačny, chotny, pochotny, (cf.
 chud, pochod); *Sorab.* 1. smachakni, (w) smaczny; *S-*
orab. 2. smachki; *Caru.* smächtno; *Vind.* smachen, ma-
 cheluben, duhezhi, dobruchen, safladen, nachzen,
 dobrudihzh; *Ing.* slastan, sladost, et slokko; *Croat.*
 smähen, töben; *Ross.* емачивъ, явчивъ; *Łach.* za-
 смачивать; smakowaty, w smak ledzący, smachkati; (S. b.)
 gečmač. Głodnemu wszystko smaczno. *Cu. Ad.* 246.
 Potrawy mać smaczne, i u mać wytworne warzone,
 głodnemu żółdkowi przypadają do gustu. *Poh Sen. Ist.*
 128. (głodny nie przebiera, przysmaków nie szuka).
 Smaczniejsza potrawa. *Grod. D. s. F. b.* U pańskich sto-
 łów smaczno i okazale jedzą. *Kras. Pol.* 2, 71. Niemasz

nie rozkoszniejszego, jak u stołu tak smacznego, wśród powszechniej wesołości pociągać winka starego. *Teat.* 53. 6, 41. Smaczne wiuco. *Falib. M.* Każda mu potrawa, choćby najwysmienitsza, niesmaczna. *Zab.* 15, 37. Choćby najsmaczniejsze rzeczy same w sobie były, a język nie byłby sposobny do przyjęcia smaku ich, tedy żadnego smaku nie uczuje. *Sak. Probl.* 87. — *Transl. et fig.* Wdzięczny, miły, słodki, przyjemny; *schmackhaft, angenehm, süß, mild.* Smaczno go ei snu życzę. *Teat.* 53. b, 76. ich wünschte dir eine angenehme Ruhe. *Jabl. Tel.* 41. O tej porze już smaczno spać będzie. *Teat.* 53 d, 25. Smaczno po trudach zasypia. *Ossol. Str.* 2. Smaczne kradzione. *Burl. A* 5 (w ciele dwie łyżki dyabeł miodu włożył, a w swoje łyżkę; culyz chleb najsmaczniejszą). Mówił, nie uważając co smaczno, ale co zdrowo. *Pitche. Sen. Utk.* 89. Chcecie, żeby wam każno lzieja zawsze smaczne rzeczy powiadał. *W. Post. W.* 5, 455. Rytm się niesmaczno takiemu kojarzy, Co się z swym szczęściem pasuje i swrzy. *Past. Fil.* 264; (*Ross.* недально, niezadłoko) Król się ociągał, chociaż smaczne mu kondycyę po ławie nieprzyjaciel. *Gorn. Dz.* 151. Smaczno to rzecz rządzić, dzierżyć miasta, wieś, włości. *Gorn. Dz.* 94. Starościna idzie coś z niesmaczną miną. *Teat.* 28, 45 (z kwaśną, ponurą). **SMACZNOBRZMIĄCE** stemiyczki. *Gorn. Wz.* 552. słodkobrzmiące, *lieblich marmelad.* **SMACZNOŁUDNE** pochlebstwo. *Krom.* 351. *Naj. Fil.* 150. *lieblich loßend.* **SMACZNOŚĆ**, *ob.* Smakowitość, die *Schmackhaftigkeit*; (*Q b d.* *Geißmacktigkeit*).

SMAD, *ob.* Swąd.

SMAGAC *cs.* *mačk*, siec bieżem, różną et., merskać, chłostać, (*cf.* smagać; *Etym.* *magac*; *cf.* *smaga*, smak; *Sorab.* 1. *linaha nrawle*; *Vial.* *magat, magovat*; *Carn.* *smainat*; *Ger.* *schmiden löse*); mit der Peitsche oder Ruthe freichen, mit etwas laugen und schlanen schlagen, häuten, schmirgen; *Boh.* *slahan, shama*; *Vind.* *tepstic*. Ktę do smaganu chutne. *Olym. Sn.* 2, Ff 4. Żaden waznier nie bęlznie ustawicznie koma smagł. *Polsk. Sen. Utk.* 58. Lew, gdy go ta między plagi Ogonem się w rona smaga. *Lik. Baj.* 69. **SMAGACZ**, *a, m.* który kogo smaga; der *Stäuppr, Peitscher*. *Tr. Sorab.* 1. *schwikař.* **SMAGANIEC**, *iea, m.* 1) smagany, wysmagany. *Ca. Th.* 4028. ein *Geißmäpter, Geißschäfer, Müßgeißschäfer*; *Sorab.* 1. *schwikaně*. Zbrołnie światła czas wyjawi, I w szęch zbrodnia smagające. *Brud. Ost. G.* 2; (*opatrons*). Ono sławny Bęlzury, Ow tryumfowy smaganie. *Bal. Sen.* 65. — 2) Kto smagany, dař *Stäupen*. Kara u cyganów, tańczyć smagająca, przy czym dudzy na dromadach grają. *Kuřis. Pocz.* 2, 185.

SMAGŁAWY, *a, e*, smiadawy, czarniawy; *Ross.* *смуглый, смугловатый*; *Ecol.* *смугденый, темнопятый, смурпал, хрыль, schwärzlich, schwarzbraun*. Potrzebowałaby bichdła, gdyby tysięczne wdzięki nie nagradzały pici nie-co smagławey. *Kras. Doř.* 122. Filan smagławey, jak cień miestęczny. *Kras. Os.* D 4. Był on twarzy melancholecznej, pici smagławey, włosów czarnych. *Ustrz. Kroc.* 2, 101. Patrzac się we zwierciadło, a widzac się białą. Lubła go smagławia, że jej pochlebiało. *Kras. Baj.*

105. U ludzi chuderlawych, smagławych, zatwardzenie żołądka ze skąpości żółci pochodzi. *Perz. Lek.* 176. **SMAGŁAWOŚĆ**, *sci, z.*; *Ross.* *смугловатость, смуглость*; smiadawość, *schwarzbraune Farbe*.

SMAGLICZKA, *i, z.*, ziele, od smagłego wzrostu rzezone, cienkie a wysokie na cztery łokcie prace miewa, *Moly. Syr.* 555. *Urs. Gr.* 189. *Otw. Ow.* 569. *Zäufraut, Nachschfatter*. **SMAGŁY**, *a, e*, Smagle, Smagło *adv.* smukły, wysmukły, gąbki, cienki a długi; *schmächtig, (sch) schmiegend*), *geißmeidig*, *dünn und lang*, *schlanf, schwank*; *Boh.* *konopaty, (ob. Konop')*; *Vind.* *flunaidik*; *Carn.* *prâshn*; *Ross.* *тонгауый*. Zaraz z różeczki daje znaki drzewko, Smagła sięgajac prosto w górę cewka, W jaki urosnie dąb za czasu przejsieciem. *Zab.* 12, 2. *Sak.* Różeczka to ona, co tak smagło rosła, Ze wierzchem cedrów na Libanie doszła. *Musk. Ryt.* 144. W lesiach ciemnych drzewa bardziej na wwyż rosta, niż na miejsza, też smagłe bywają, nie wiele galezi u dołu miewajac. *Crese.* 56. Żydzie, kup' ten kij, widzisz jak smagły. *Rys. Ad.* 81. Te smagłe drzewka, te drzewa ruchawe, których głowa poslušna jest powianiu wiatrów. *Karp.* 5, 16. Niejakis młody, smagły Mars, wysokiego i wspaniałego wzrostu. *Stat. Num.* 1, 119, (*cf.* wzrost strzelstyo). Wzrost kobiet Angielskich jest smagły, a strój wieity. *Pam.* 85, 1, 14 — 2. Każdy na osła do bieża się bierze, I smagło zatnie. *Zab.* 14, 279. smigajac, *jo peitschen*, dař bloß die Spitze der Peitsche trifft. **SMAGŁOŚĆ**, *sci, z.*, gąbkość, cienka długość lub wysokość; die *Geißmeidigkeit, Schlantheit*.

SMAK, *u, m.* *Q b d.* *Schmak*; *Niederd.* *Smaf*; *Svec.* *smak*; *Angl.* *smak, smatch*; *Find.* *maeu*; *Boh.* *smak, chuf, tob. Chuc, cheć*; *Slov.* *chuf*; *Sorab.* 1. *schinak, fwo-dzeno, szolzeno, wopytanie*; *Sorab.* 2. *selmek, schmekovane, hospütane*; *Carn.* *shnah, pokus, okus*; *Vind.* *flunah, duh, difuk, okuls, pokuls, dithanje, pokullnja, pokulfje, kofhtanje*, *Croat.* *suah, technost, (szmok*; *Bosn.* *smok opsoucan*; *Hag.* *smase, slast, okuseenje*; *Slav.* *okusanje*; *Ross.* *вкусъ*; *Ecol.* *ккусъ*, (*cf.* *kusić*); 1) smak w potrawach, w trunkach, *objective*, der *Geißmack einer Sache* u. Język jest naczyniem ukuszenia, dlategoż aby smaki pokarmów przez niego łatwiej przenikały. *Sak. Probl.* 78. Woda, im jest czysciejsza, tym więcej jest bez smaku wszelkiego; a bez smaku być powinna, jeżeli ma być zdrowa. *Kluk. Kóp.* 1, 114. Gnoj kazi smak w jagodaech winaych. *Crese.* 174. Który z tych dwóch fruktów ma smak wysmienitszy, pomarańcza czyli brzoskwinia? *Węg. Marm.* 5, 16. Czy nie ucho słów rozsądza, a smaku usta jedzącego? 1 *Leop. Job.* 12, 10. Nie wiem, jaki to smak być może w zielonym jeszcze owocie! *Teat.* 7, 31. Smak, dobry smak, smakowitość; der *Wohlgeißmack, die Schmackhaftigkeit*. Im czego bardziej pragniem, to smak prędzej trać. *Pot. Arg.* 147. (przyje oność). Smak zdrowia nieprzyjaciel. *Cn. Ad.* 1060. (nie wszystko zdrowo, co smakuje). — 2. *Transl.* Smak, ukontentowanie, rozkosz, słodycz; *Geißmack, Wohlgeißmack, Vergnügen, Ergögen*. Smacz zarazone smaki świata tego. *Sk. Dz.* 297. Cnotą jest odbiedz tego, co sma-

kuje, Jeżeli ten smak eną poczciwość truje. *Past. Fid.* 143. Usta piękne pięknych ust smaczniej się tykają, Lecz złazzone z czarnem smaków swych nie mają. *Gaw. Siel.* 576. Z takim smakiem o rzeczach niebieskich rozmyślał, iż dla słodkości, która na duszy czuła, łyż z oczu jego wypłynęły. *Sk. Żyw.* 416. Gdy pismo się czytać począł, taki w nim smak miał, iż mu żadna inna nauka smakować już więcej nie mogła *ib.* 517. Już to przypowieść jest na świecie stara, Gdzie smak w języku, tam w sercu przywara. *Mon.* 71, 793. (słowa słodkie, serce fałszywe). Znalazła smak w rozmowach z rolnikami. *Weg. Marm.* 1, 109. Z smakiem umiera, kogo swój płacza. *Morszt.* 217. Powinien um dogadzać i do smaku być. *Krup.* 3, 227. Jej postępki nie zawsze mu były do smaku. *Teat.* 26, d, 4. Nie w smak szły jego gomości częste wexle. *Kras. Pod.* 2, 48. nie do gustu mu były, nie waresz niżt nań ścinem Gęśmaka. Modlitwa odszczepieńcom w smak nie pójdzie. *Buk. Kiz. Ob.* 4. Już mi sieciami knieje kraźce nie mało, już mi łuk z strzałami nie w smak idzie. *Ustrz. Kłaud.* 56. Nie udzie mu, w smak kazanie, gdzie jego występki dotkna. *Bud. Post.* 294. Naszym to bardzo nie w smak było; jeli narzekać na króla. *Biel.* 103. *Lb. Hor.* 108. — Niesmak, dyzgustowanie, nieukontentowanie, niechęć, przykrość; *üßter Gęśmad, Unannehmlichkeit, Widrigkeit; Boh.* neehuf. W niesmak było Moskwie, że Polska zrzuca się z jej gwarany. *Gas. Ner.* 2, 260. Ten postępek lubo będzie w niesmak wierzyteliom, atoli bardzo dogodny bankierom. *Pam.* 85, 448. Czasem ubóstwo rodzi zhyteczna obfitość, i tam niesmak nastąpi, gdzie zupełna sytaść. *Dmoch. Szl. R.* 66. Co nam i tawój przychodzi, to predko niesmak w nas rodzi. *Teat.* 54, 54. Szły im w niesmak dyskursy moje. *Kras. Dos.* 240. Z niesmakiem wielkom to przyjmowała. *Otw. Ow.* 559. Janczarowie bardzo predko swój niesmak wydają. *Kłok. Turk.* 228. Czyniono mu różne niesmaki, których znieść niemogąc, uszedł z kraju. *Nar. Hist.* 5, 55. Nie śmie mu żadnego niesmaku uczynić. *Kłok. Turk.* 19. — 2) *Subjctive:* Smak, smakowanie, czucie czyli zmysł smaku, *ukuszenie: *der Sinn des Gęśmaka, das Zümfen, der Gęśmad.* *Kłok. Zw.* 1, 47. Smak zależy z częścią rzeczy smacznych w usta wchodzących; bo chodły najsmaczniejsze rzeczy same w sobie były, a język nie byłby sposobny do przyjęcia smaku ich, tedy żadnego smaku nie czuje. *Sak. Probl.* 87. Smaku zepsucie, gdy mszy chory smak ma, niżby powinien mieć z rzeczy, która kosztuje. *Krup.* 3, 515. — *Aesthe:* Smak, gust, predkie uczucie piękności; *der Gęśmad, der Gm, das Gęfühl des Zümfen.* Predkie owo uczucie smaku w tym co pożywamy, powodem jest, iż ten wyraz przeniesiono do znaczenia, owego predkiego, niły bez uwagi i zastanowienia się, w dziełach nauk i kunsztów rozczaniania, co jest dobre i piękne. *Per. Wym.* 7. Żeby smak dobry sobie sprawić, ma się czytać nie wiele, a dobrze. *Przyb. Luz.* 8. Łączący smak z nauką. *Weg. List.* Smak ten, który uszy czują, jest z zwyczaju. *Gora. Daw.* 30 — 3) *Oeconom.* Smak rybi, przysmak, rosół rybi, sałsza;

Zijßbrühe, Zünfe, Zafe. Zbił o to pachotka, że on znosząc ze stołu, chlupiał z półmiska smaku cd ryb lub rosolu. *Zab.* 8, 522 *Żytek.* Z takomstwa sinaku z ryb napił. *Hor. Sat.* 37. *SMAKA, i, ż., apetyt, chęć do jedzenia. *Perz. Cyr.* 1, 145. Gdy poczuje chory smaku czyli chęć do jada, znak, że się choroba przesda. *Perz. Bsk.* 5. *Styccit, Gęhjt.* Niesmak do jada. *Perz. Lek.* 126 (niesmaka). SMAKARZ, *ob.* Smakownik. SMAKOWAC *mez.* *niedob.*; *Sorab.* 2. schmakowasch; 1) uczucie smaku mieć, *schmeken.* Gęśmad baben, den Sinn des Zümfens haben. Chory pszeze smakuje. *Tr.* Smakowanie, smak, zmysł, *das Schmeken.* Widzenie, słyszenie, dotykanie, smakowanie, powonienie. *W. Post. Mn.* 211. — 2) Smakować czego, kosztować czego, smakiem kosztować, dochodzić; *empas schmeken, fojten;* *Sorab.* 1. szłodzoz, swodzu, (cf. słodzić); *Ross* вкуенты, вкушать, откусывать, отведать, отведывать, приключить, приключивать. Smakując delikacie jem, *liparia;* smakując popijam, kosztuję trunku, *ibo.* *Cn. Th.* 1028. — *Fig.* Smakując owego panowania Jeroboam, sercecia do niego przystał. *Sk. Żyw.* 2, 192. Na tym przestać mają, aby takie pisma czytały tylko i smakowały. *Zab.* 10, 65. *Jok.* — *Transl.* Rumak jego wdzięcznym głosem porzyza, wzdziła smakuje, nogami ziemię kopa. *J. Kéhan. Ds.* 158. w góbie przewraca, gryzie wzdziła, er fant das Gębü. — 2) *Objective:* Smakuje tai co dobrane, że, *es schmekit mir etwas gut, schmekit er;* *Boh.* chutnant, (cf. chnieć, chęć). Wszystko co tylko jem, smakuje wyśmienicie. *Teat.* 2, 122. Jeżeliś głodny, ledwie ci dobrze ten obiad smakuwał. *Teat.* 8, 58. Cebula to smakuje traci. *Tr.* *naß etwas schmeken.* — Smakuje: dobrze smakuje, *es schmekit, schmekit gut.* Co smakuje, to kosztuje. *Żegl. Al.* 15. Nie wszystko zdrowo, co smakuje. *Cn.* 11, 725. Nie wszystko jednym smakuje. *Bies. roz. E.* 4. Człowiek, kiedy co ma, nie wie, jak to smakuje. Aż dopiero gdy to straci, toż to cukruje. *Huur. Ek.* 5. Gdzie wykład według litery niebardzo smakował, rozumowanie dietowne tam się musiało. *Groch. W.* 25. (gdzie niesmaczny był). — *Moral.* Smakuje mi co: do gustu przypada, podobna mi się; *es ist naß meinem Gęśmad;* *gefällt mir, ich finde Gęśmad daran.* Nie nudnemu nie smakuje. Sroga gorzeć wszędzie czuje. *Zab.* 11, 207. Nam prace bardziej nad ich bankoty smakuja. *Pleč. Sall.* 269. *Buk. Kiz. Kow.* 55. Gnuśne próżnowanie im smakuje. *Gorn. Sen.* 256. *Tawel. Wł.* 18. Wszystkim złanie smakowało Tęczyńskiego, *placit. Kron.* 57. W swódmym roku już świat jej gorzkim być a smakować rzeczy boskie począł. *Sk. Żyw.* 1, 555. Zawody nam więcej smakuje każdy zakazany owoc tego swiata, niż te święte dobrodziejstwa. *Ry. Post. Lit.* 4. Smiech mi płacz komuż bardziej nie smakuje? *Past. Fid.* 520. Gdy to posmakowało, weszło w zwyczaj. *Erz. Jcz.* N 7. (gdy przypadł do gustu). — 3) Smakować sobie co, kogo: upodobanie w tym mieć, polubować; *Behagfallen an etwas oder an einem baken, lieb gewinnen.* Pospolite lepiej sobie smakuja ludzie słodkie rzeczy, niżeli gorzkie. *Sak. Probl.* 95. Pan ten bardziej sobie pokój, niżeli woj-

nę smakował. *Ustrz. Krac.* 2, 185. Odpowiedział cesarz z łaskawością, wynosząc i smakując sobie prace moje. *Boh. Ossol.* 1, 428. Ciebie nad innych smakuję, i bardziej cię, niż temu dowierzasz, miłuje. *Otw. Ow.* 591. Rynald smakuje sobie Angielikę i okrutnie miłuje. *P. Kéhan. Orl.* 1, 50. Selenisa króla Sardynskiego smakuje nad Poharcha. *Pet. Arg.* 559. Serca ludzi wielu Leszka Czarnego nie smakowały. *Krom.* 281. Grunta tych panów, których pryncypalami w smakowaniu sobie Władysława być rozumiano, pustoszyli. *Krom.* 590. — *Similit.*: Smakował sobie w czym, *Geidmaß* oder *Wohlgeschaffen* an etwas finden. Umysł mój smakował w tym, co by go odrażać powinno. *Teat.* 2, 89. *Bars.* Mądrzy ludzie w dowcipnych żartach smakują. *Zib.* 12, 267. *Duda.* — 4, *Leitv.* Smakować komu co, przyznać mu co; ciniem etwas an jemandem machen; ihn *Geidmaß* daran gerinnen lassen. Czarnoksiężnik w miłości utopił myśli Ruzierowe, i Aleynie smakował dobyte nowe. Zely go miły z swego nie puściła dwora. *P. Kéhan. Orl.* 1, 182. **SMAKOWITOŚĆ**, *sci.* ż., smak dobry potraw, trunków, etc., nie *Smackhaftigkeit*; (SFD. nie *Geidmaßigkeit*). *Cm. Th.* 1028, smaczność: *Boh.* chutnost; *Vind.* dufcheznost, dobroduslnost, salladnost; *R. ss.* смачность, вкушеность. **SMAKOWITO**, a, e, **SMAKOWITO**, **SMAKOWICIE** *adv.*, dobrego smaku, smaczny, pełen smaku; *Vind.* fmalnoduhen, dufchezl, dolroduhen, salladjen, ditchezhen; *Ross.* вкученый, їдмащайт; (SFD. *geidmaßig*). Winno grona smakowite. *Otw. Warg.* 418. Wino zaraz z bani smakowite, cale niestrwale jest. *Pilch. Sen. list.* 285. Szerep smakowity, a owoc przykry, gorzki jadowity. *Past. K.* 67. Wina sm-kowite. *Banal. B.* 5. Miody smakowite. *Otw. Ow.* 550. Smakowita pasza. *Lb. Hor.* 21. Nie smakowitszego meinasz nad polewkę dworską. *B. & Koz. Ob. L.* 2 b. **SMAKOWNICZEK**, *czka*, m., **SMAKARZ**, a, m., przebierający, pajankarz, cin *Zeifenmaul*. Jeżeli jest z owych smakowiczków, co owo coby im przygarają potrawom, takich nie lubię. *Opał. Sat.* 158. Smakarzów, którzy delikatny gust pański przejęli, aby miód przypuścić do stoła swego, tego na sobie przewość nie może. *Pilch. Sen. list.* 530. **SMAKOWNY**, a, e, — *in adv.*, wdzięczny, miły, dobrego gustu, gustowny; *obstantivo et subjective*, kahlid, *geidmaßreiff*. Głos smakowny. *Otw. Warg.* 475. Prawda sama smakowne przywa rozumy. Nadetość ślepe tylko może uwieść tiany. *Boh. Sat. R.* 16.

SMALC, *ob.* Szmalec 1. **SMALCOWANY**, **SMALC**, *ob.* Szmalec 2. **SZMALCOWANY**, *ob.* Szmalecowany. **SMALCUGA** *ob.* Szmaleczka. **SMALIC** *cz.* *malik*, osmalenie, *ob.* Osmalenie, opalać, kopać; kómarz kramarz, kómarz; *Sorab.* 1, fmau; *Serab.* 2, szmaliszeh. Porównowy plomien, i trawy na nwie i kizaki w kolo smald; swąd się rozszedł polem. *Przyb. Ab.* 158. Ztąd przewo, ztąd smali: tam obito, tu o mal, co nie przyszło do tego. *Teat.* 54, 19. Ani u nie w moneziowych miejscach białka smali. *Hor. Sat.* 98. — *z. Barlesque*: Smalé cholewy do kobiety; unazgné sie do niej, sluzyc jej, staid koperezaki; ciner die *Genar* maden, ihre *Gumb* zu gerinnen

finden. Doszły mnie nowinki, że Wasé smalisz cholewy do panny Reginki. *Zabł. Zab.* 84. Porzuc Telefa; Telef mizguł metki Smalac cholewy do innej kokietki; Niełatwo k tobie hartowne o Fili Inną miłością serduzsko przychyl. *Hor.* 2, 271.

SMALTA kolor, *ob.* Lazur. *Kruml.* 497.

SMAR, u, m., często do smarowania miechów; robią ją mieszając tran z olejem. *Os. Żel.* 85. *Schmierfett*.

SMARCZYSTY, a, e, — *in adv.*, pełen smarku, Reg., regig; (*Boh.* sophwý; *Sorab.* 1, wozriwé, (ef. wozrzywy); *Carn.* smerkov, shnodrast, shmekelkast; *Vind.* fmerkou, fliodron, fliodrast; *Croat.* smérkáv; *Rag.* mossurast, sopohnast, sopohnav, (ef. sopeli); *Slav.* sakaglyvi. Gruczołek smarczysty. *Krup.* 5, 126.

SMARD, u, m.; *Ecel.* смердь, смрадъ: smród, rzecz plugawa; *Unflath.* Müß. Corko, cbowaj wstyd w mowie, bo to twoje skarby. *Złote tkanki, Leńszki*, teé bez tego smardy. *Pajr. Przy. B.* Nie dba o biesiady, ani o te smardy. *Ref. Wis.* 95. *Seclerosus*, Jotrowski, nieenota, smardy podszty, przypowieść Polska. *Mącz.* — 2) Smard, **SMIERD**, **SMERD**, a, m., człowiek śmierdziuch, plugawiec, smród, smoła; [*Ecel.* *смръдь ignobilis*: *staropolsk.* smard; *starorusk.* смръдь, rodzaj służebnych mieszkańców po wsiach i miastach osiadłych, cin *Mr.* *ſt-rigen*; najpodobniej od Merdwy, szepetu czudzkiego, *got.* Merdens, porówn. *persk.* mard tag 2]; *Ross.* смердь, cin *unflathiger Menſch*. Gdy się uboga człowiek do prawa uciecze, zaraz mu mówią: nie dla was to pasz; statuty smierlowie, ale dla panów. *Star. Ref.* 25. *Ficulus scurra*, zbij a plugawej geby, smard. *Mącz. Haplo.* Sługa, który licie z służył smard, regać, kja gołny. *ob.* Wszystkim tam gułewno było na te sprosne smardy, którzy osłó króla tak póló powalili. *Pajr. T.* D 4. Wspominaj na Olgarda, jak przywił smierda. *Stroj. ton.* N 5. Odmieniczy nara trzezi dólze dunay hardé. A miesochdzie nam z *Synta* telowem smardy. I tako niedbalami o sprawy *woezliwe*. *Pajr. G.* *prac.* Pycha owo na świecie Hłazi owo smardy, co chodzą wzniósłszy gebę, ty boga nie znali. *Ref. Wis.* 168. 1. **SMARDÓWSKI**, a, m., pliszowy, *unflathig*. *Vind.* smard, sludze przyzwoty, smardowski. *Mącz. Warg. list.* mowolnicza przyzwotość, **SMARDÓWSTWO**, Jotrowswo. *Mącz.* *unflathereu*, plugawość.

SMARBZ, **SMARZ**, a, m.; *Boh.* smarže, smarž; *Morav.* smaha; *Sor.* kółka luba; *Carn.* mayroh; *Sorab.* 2, morchel; *Vind.* zhmeryhek, mayroh, mloizhniza, kugmak; *Ross.* сморекъ; *Lat.* mol moruela; *Gall.* morille; *Angl.* mold; *Ser.* m. rkl; (SFD. *Marrache*; *Cern.* die *Merſel*; *pallus*, rodzaj krytoplenowy bełek, na wierzchu siatkowanych, od społa przysklepienych. *Kud. Dyle.* 2, 176. Smarze albo piostiznne. *Syr.* 1595. Grzyby i smarze suszone; rydzo kwaszone. *Kuk. Rosl.* 2 185. *Haur. Sk.* 281. Nad piestryce albo smarze jeszcze rydzo lepsze. *Syr.* 1596.

SMARGNAĆ *ob.* Smergnąć.

SMARK, *v. m.*, SMARKI, SMARKOTY, SMARKOCINY *plur.*: (*Etym. cf. Germ. Mark.* Śmicer; *Hebr.* מַרְקָּ marak, *tersit*); (*Boh.* smrk, sopel, (*ob.* Sopel); *Slov.* sopeľ, sopel, wozher, (*ob.* Wozgrza); *Sorab.* 1. wozher, 2. harskel, hochel; *Carn.* smerk, smükkel, smüodr; *Vind.* fmerkel, fhrazhek, fhüoder; *Croat.* smërkely; *Bosn.* sopolina, slinna od nosa; *Slav.* sopoj; *Hug.* sopólna, mossür, mossurina; *Ecl.* смаркъ, возгря; *Ross.* возгря, возгря); plugastwo w nosie, der Reg. W blönce, która pokrywa wewnątrz nozdrza, znajdują się gruzełki, które oddzielają smarkoty. *Kirch. Anat.* SMARKACZ, *a. m.*, SMARKATY, pełen smarków, smarzysty; ein Reihiger, der voll Reg ist; *Boh.* usmrkanec, soplwec; *Slov.* soplavý; *Carn.* smerkovz; *Vind.* fmerkôuz, fmarkovz, fmerkovez, fmeikovuz, fmerkavez, fhodrayez, fhodravuz; *Bosn.* sopolinar, slinava; *Ross.* соплицецъ, солякъ, возгрявецъ, возгрявикъ, возгрякъ; *Ecl.* сморканъ, сморкатель. — 2. Plugawiec, smród, smard, ein flüchtiger, mofok nieurtaty, ein Reihfidel, Reihube, Gelbfußnabel. Matka mi tę naukę, gdym jeszcze był smarkaczem, zawsze do głowy wbijała. *Boh.* Kom. 1, 175 Smarkaty koń, *ob.* Nosaty. SMARKACZKA, SMARKATKA, *v. f.*, a) dziewczyna flejtuchowata, ein reihiges Mädchen; *Vind.* fmarkovka; *Ross.* возгрявица, соплица. — b) Smarkatka, świeca z podłego czarnego łożu; ein Refellicht, schlechtes Licht von schwarzem Talge. *Tr.* SMARKNAC *med. jednt.*, Smarkać *contin.*; *Boh.* smrkati, smrkaut; *Carn.* smërkam; *Vind.* fmerkati, fmerkuvati; *Bosn.* semarknuti; *Ross.* сморкнутъ, сморкаты, соплицаты; *mucrium naribus trahere* *Cn. Th.* 1029, jdmüfclen, den Reg in die Nase ziehen. SMARKOCINOWY, *a. e.*, od smarkocin, Reg. Wewnętrzna smarkocinowa błonka nosa, membrana pituitaria. *Perz. Cyr.* 2, 185. *et* 1, 155. Gruzełek smarkocinowy, *ob.* Smarzysty.

SMAROWAĆ *cz. piodok.*; *Boh.* smařim; *Sorab.* 2. schmirowasch; *Ross.* помазати, помазавати, смазати, смазку, смазывать, (*cf.* zmazać, *cf.* masło); *Germ.* jdmieren; (*Isl.* smyrja; *Secc.* smörja; *Angl.* smear; *Anglos.* smiran, smyrjan); mazać, namażować, pomazować czym osobliwie tłustym; jdmieren, einjdmieren. Takem zbity, lecie sie musiał przez kilka czasów smarować. *Teat.* 50. c, 64. Pędzel do smarowania w gardle. *Czech.* 41. Osi smarują jaką tłustością, n. p. mydłem, łożem. *Hug. Douš.* 5, 155. Osi smarują, by suche kóło nie skrzywnało. Patronowi dłoń smaruj, by nie mówił mało. *Min. list.* 5, 218. Smarować, darami sobie ujmować; jdmieren, die Gände einem jdmieren, ihn befrieden. Kto smaruje, jodzie. *Rys. Ad.* 24. *Zegl. Ad.* 121. *Teat.* 24. c, 82; *Slov.* kdo masti, ten gidě. Tak to kochany sąsiedzie, kto smaruje gładzij jedzie. *Zub.* 15, 57, (*ob.* Smarownie). Kosztu trzeba, idzie wóz smarowany przedź. *Pot. Arg.* 112. Sedziom recc smarować. *Ostr. Pr. Kor.* 1, 175. Smaruj ręce prawnika, aby mówił mało. *Men.* 76, 285. Smarowanie *subst.*; *Ross.* смазка, das Schmieren, smarowidło *linimentum*, maść rzańska, gestośń szredniej miedzy olejem i maścią. *Kup.* 5, 508. eine Schmierthalbe. — 2. Smarować, smolnić, powadać; befdmieren, befudeln, vernu-

reinigen. Kiedy sami sobie jeść gotują żołnierze, smarują i drą odzwane. *Papir.* W. 1, 585. — 2) Smarować kogo kijem, wzbierać go, skórę mu łoić; einen durchschmieren, abichmieren, durchwalfen, abprügeln. Tatarzyn kiedy żonę nahajką smaruje, Rozum do głowy żenie przystępuje. *Bratk. II 2 b.* Bogatszych oskarżonych kniaź kniutami tak długo smarować każe, aż się mu oplacać musza. *Gwagn.* 511. SMAROWNIA, *v. f.*, do smarowania miejsce, unctorium. *Cn. Th.* 1029, das Salbe oder Schmier = Stübchen, 3. B. in Wädern. SMAROWNIEC, *a. m.*, maść, czym smarują, die Schmiere, (*ob.* Kolomaz. Cyrulik wysmaruje za gróź abo za dwa, a weźmie czasem kilka złotych od smarowidła. *Sak. Sob.* 1 4 b. (*cz.* maść). SMAROWNIE *adverb.*, ochotnie, pomyslnie, przedko a dobrze, jak po mydle, jak po stole, lodem idzie, (*oppos.* z opoki, opotem, jak na grudzie); wie gejdmiert. Co aby szło smarownij, *juvilius.* *Krom.* 162 Tak ci wszystko pójdzie smarownij. *Pot. Arg.* 26. Lekkie i pomniejsze sprawy smarownie ida. *Pilch. Sen. gu.* 295. Polska mowa Krukberka Krupskim przechrzta, a potym smarownij niejako Krupka mienić się przyzwyczajta. *Krom.* 749. *ogladaję.* SMAROWNIK, *a. m.*, unctar. *Cn. Th.* 1029, co smaruje kogo. *Wl d.*, der Zäfler, Gmüschmierer. Smarownik łazebny. *Pilch. Sen. list.* 2, 5. SMAROWNY, *a. e.*, jak smarowany, szybki, lekki; gejdmiert, leicht, beflend. Leci smarownemu równy okietowi. *P. Kahan. Ork.* 1, 59.

SMARSK, SMARSZCZYC, *ob.* Zmarsk, Zmarszczyć. SMARZ, *ob.* Smardz.

SMARTHUZ, *a. m.*, luda k. pieka, ein Stramaden. Smarthuz i Kramnice szróbrinkowe Krakowskich sukniaków i przekupniów, Kazimierza Wielkiego jest budynka pamiątka; *taberna.* *Krom.* 568. Takich pehli i hańtek na smarthuz weźmie, sześć tuznów. *Fale.* 1. 5

SMATEK, SMĘTEK, *ob.* Smutek.

SMAŻARZ, *a. m.*, który co smaży, der Fregler, Röster, Samerer. Nie było w ten czas tak wymyślonych piekarzów, matazów, smażarzew. *Heg. Zw.* 60 SMAŻYĆ *cz. mied.*; *B. h.* smažiti; *Slov.* smažim; *Vind.* zvreiti, zvrem, ozvirati, q. f. wizeci; *Great. ligati;* *Ross.* прижарити, выпарити; *prajęć, gaszcz lub tłustość jako warzyé, rofien, pzedci, jdmieren;* (*Etym. cf. jdmagen.* Ad 1g.; *cf.* Muß). Smażyć jajo, ryby, ciasta, w masle lub w tłustości, albi i też w oliwie. *Wiel. Koch.* 429. Smażony w masle *Ross.* приправеннн. Pasztet w masle smażony *Ross.* приправеннъ. Smażone mięso *Sar.* jdmienno mišo. Smażona ryba; *Vind.* zverta riba, ozvorta riba, Badfide. Smażyc rybki w masle. *Tr.* Smażone kurczeta, gebacne jdmier. Smażony w oliwie; *prætus ex oleo.* *Cn. Th.* 1029. Z różnych owoców powiła smaży. *Kuk. Rusl.* 1, 171, (*ob.* Smażować, Salze feden, jdmekem). Wino smażone, moszcz aż do trzeciej części wywarzony. *Seszk. Pol.* 324. — 2. *Trans.* Płowicje, dostawa się, smaży się *xyto, flavescit.* *Magr.*, das Getreide reift, wird gelb. — 3. *Figur.* Nieprzyjaciel przełożny nos tu, ledzie jak w rosale smażyć. *Ind. Buk.* O 5 b. dogrzewać, dopiekać nam, miś warm machen. W butach majstrowie żalę się,

łicit. Męstwo czyni odwagę do podjęcia się rzeczy trudnych; śmiałość do polkama się z nieprzyjacielem. *Star. Wój. A 2 b.* Śmiałość z wielkiego serca pochodząc, wykorzystania z człowieka przyrodzone doległości. *Gorn. Dw. 568.* Śmiałość zbytnia, szkodliwa. *Cu. Ad. 1061.* Śmiałość pokrywka złości; śmiałość choć wina, ujdzie za niewinność. *ib.* (miewiny śmiecie mówi). — Nieśmiałość, bojaźliwość, Undersüßigkeit, Jurdtiamfeit. Jedna nieśmiałość i uderzenie się w piersi zasłużyło u boga na odejście usprawiedliwienie. *Lach. Kaz. 1, 55.* ŚMIAŁY, a, e, Śmielszy *Compar.*, ŚMIAŁO, ŚMIELE *adverb.*, wiele odważny, niebojaźny, przeważny, nacierający; *Boh.* směly, směle, opoważliwy; *Slov.* smělý; *Sorab.* 1. přezważně, krobwé (cf. chrobry), krobli, zimosnołcziwé; *Sorab.* 2. szkobodne, po szkoboże, (cf. swoboda); *Carn.* podstopliv, podstopne, tersatu; *Vind.* smieun, smeun, ferzhen, ferzhan, podstopliu, nemarasten, prevseten, bresobrasen, obresen, jumazbki, prelbera, prevupazhen, prevupen, samern, samerliu, presavupliu, verbelhen, nereslozhen; *Dal.* szaresen, (cf. serdeczny, serce); *Rag.* smidn; *Slov.* slobodan (cf. swobodny), opak, (cf. opak); *Ross.* смѣлый, смѣло, дерзкій (ob Dziarski), дерзновенный, дерзостный, нахальный, предприимчивый; *Ecl.* дрѣзъ, дрѣзосръдъ, продерзвый, храбры; *in tonam et malam partem*, hību, drciņi, vcrvegen. Siedzi na koniu śmiało. *Teat. 59, 116.* Po nieśmiałym jużen konia, a po śmiałym mężu wdowy szkoda dostawać. *Rys. Ad. 59.* Śmiały, co się z dwoma bije; ale śmielszy, co się żeni, a nie ma nic. *Rys. Ad. 62.* Śmiałym krokiem postępuje. *Teat. 49. b, 16.* Śmiałym szczęście sprzyja. *Ossol. Str. 2* Śmiałem szczęście dopomaga. *Cu. Ad. 1061;* (audaces juvat fortuna; śmiało, choć się mało). Zuchwały to jest azard, jednak tym świat stoi, Mniej czasem śmiały traci, niż co się zbyt boi. *Kras. List. 125.* Bolesław II. dla walecznego serca nazwany był śmiałym. *Ner. Hst. 2, 567.* *Krom. 109,* (ob. Chrobry). Śmiałem najrychlejsz się w łeb dostanie. *Cu. Ad. 1060.* Śmiały bez przeciwnika; śmiały na bruku. *Cu. Ad. 1061.* (samoltrzeć na pustki uderzy; wilka szuka, a ślad jego ujrzawszy umyka). Śmiały za płotem. *Cu. Ad. 1062.* (bezpieczniej za murem, pies na swych śmieciach śmielszy, a baba za murem bije). Łacno śmieć mówić w bezpieczeństwie. *Cu. Ad. 415* (łacno wyzywać nieprzyjaciela). — (ŚMIAŁOŚĆ, śmiać się). — ŚMIEC, śmiać, śmieć, śmiać (śmieja), śmieć med. niedok.; *Boh.* smjti, směl, smjm; *Slov.* smjm, snažn se, (cf. snadny); *Sorab.* 1. směm, wokrobli szo, (distny. *Sorab.* 2. směm będe miał, a verbo męć; *Sorab.* 2. szwesch; *Carn.* smeti, smem audere, (-licere); podstopem, podstopiti; *Vind.* smeti, fe podstopiti, fe popustiti, fe vupati, odnehati, odheniati, fe ferhegati; (smeti, smem, oblasti smeti - męć z to, mōdz); *Croat.* smeti, smeti, smem; *Dal.* smati; *Bosn.* smitti, uzlatise; *Rag.* smjetiti, smjem, slobotitise; *Ross.* смѣть, смѣю, дерзать, дерзнуть, нахалиться, понахалиться; *Ecl.* дерзати; ołwazie się, wagen, jid treruffen, jid untrereben, jid erluben. i śmie, i nie śmie. *Zegl. Ad. 95.* Tylko ebenj, a śmieć. *ib. 257.* Wszystko

tam znajdzie, czego serce pożąda i gęba śmieć prosić. *P. Kchan. Orl. 1, 95.* Nienawidzę tych sere lęskichych, które dla większej przeziorności nie przedsiębrać nie śmia. *Teat. 56, 96.* Czyńcie sobie skarb trwały w niebie, kędy złodzieje nie śmieją. *Prot. Jol. 7.*

ŚMIEC, 1. ob. Śmieć. 2. ob. Śmieci, Śmiecie.
 ŚMIECH, u, m; *Boh.* smjeh, řehot; *Slov.* smjeh; *Sorab.* 1. smjeh, směch; *Sorab.* 2. smjěch; *Carn.* směh, *Vind.* smieh, posmiechovanje, (smiehbati; *Germ.* schmähen, lzej); *Croat.* smjeh; *Bosn.* smjeh, smjeh, smjanje; *Rag.* smjeh, smjeh; *Ross.* смѣхъ, грехотъ; (cf. *Germ.* Schmach, schmächteln; cf. *Hebr.* שָׂמַח samach, hilaris fuit; *Samarit.* שָׂמַח, visit, v. nostrum Miga, Mgnac); śmieć się, (oppos płacz); das lachen. Sam ze wszystkiego stworzema, Człowiek ma śmiech z przyrodzenia. *J. Kchan. Dz. 258.* Śmiech, jest to skłonność ludziom tylko własna, na wzrach wydajaca się, od obiektu śmieszego wzruszona. *Zab. 12, 280 Dudz.* Parskną śmiechem. *Mat. z Pod.* Parsknął od śmiechu głośno. *Mon. 74, 541.* Śmiechem parsknął. *Baz. Hst. 44.* Boki pozrywasz od śmiechu, gdy ci powiem o wszystkim. *Teat. 12, 102.* Dobrze nie zdechł od śmiechu; śmiechu do zdechu (do rozpuku). Poznać głupiego po śmiechu, bo z leda czego się śmieje. *Zab. 12, 267. Dudz.* Nie każdy śmiech, śmiechu jest godzien. *ib. 257.* Co się komu nie podoba, to mu nie do śmiechu. *Zab. 12, 269.* Tobie śmiech, a n. nie nie do śmiechu. *Cu. Ad. 1162.* Tobie do śmiechu, a mnie do zdechu. *Rys. Ad. 60* (mnie do płaczu). Nie do śmiechu mi teraz. *Teat. 54, e, j. i.* Głodnemu nie śmiech; *Vind.* katri kruha stradajo, fe fincha hitru navelzhajo, ob. Głodny Pomylił się nowy patron w słowie; sędziowie w śmiech; szlachcic, o którego wioske szło, w płacz. *Kras. Doś. Śmiechu komu dopomagać. Zab. 12, 268.* Śmiech zwyczajnie jest naturalnym znakiem niejakiegoś ukontentowania. *Zab. 12, 260.* Świadkiem dobrej myśli. *Gorn. Dw. 112.* Śmiech lata po twych ustach, a wesołość żywa, Na rumianych jagodach przyjemnie spoczywa. *Chod. Gesn. 2.* Śmiech płowy, ob. Jadowy. Śmiech szyerski. *Cu. Ad. 1065.* Gelächter, Zpelt, Höbelgelächter, Verladen; *Ecl.* гл҃ымы, мыткы, смѣхъ, нрпѣ Pomruść jego chytrōść, a śmiech wzgardę wrōży. *Teat. 16, 7.* I śmiech niekiedy może być nauką. Kiedy się z przywar, nie z osob nadržasa. *Kras. Mon. 79.* — Śmiech z siebie uczynie, dać się na pośmiewch. *Cu. Th. 1051.* jid dem Gelächter pretš geben, jid lacherlich maßen. Śmiech sobie z kogo stroić - szydzić z kogo, einen veripotten, seinen Zpelt mit ihm treiben, jein Gelächter mit ihm haben. Dla swojej umiechy Gotów i z przyjaciela stroić sobie śmiechy. *Zab. 10, 559. Izyk.* Nieprzyjaciele wziąwszy na dusze w niewola, śmiech stroją z jej wstydem. *Kulig. Her. 72.* Na śmiech, śmiechem, na żart, na pośmiewisko; zum Spaß, zum Zpelt. Cesarz swego Brana za patriarechę udając, kazał mu na śmiech kapłany świecić. *Sk. Dz. 814.* — 2. Śmiech, śmieszność, die lächerlichfeit. Więcej w sobie śmiechu, niż prawdy mają, aż mię wstyd o nich pisać. *Pasz. Dz. 76.* — 3. Śmiech, rzecz pośmiewchu warta, śmiechowisko, fraszka, bagatelka, szyszka; etwaß zum Be-

laßen, eine Sleinigfeit. Miecz; nie to jest: To ogień! i to jeszcze śmiechy. *Bardz. Trag.* 303. Widzi mu się to śmiech, *ridiculum*. *Mącz.* Śmiechy, swe grzechy. *Rys. Ad.* 65. Tu nie o śmiech gra im szła, ani o rzecz małą. Lez o zdrowie Turnowe, o jego krew' cała. *A. Kehan.* 564. Święte ustawy u nich śmiech. *Groch. W.* 566. — §. *Poet. personif.* Wyjda (za Wenera) Chichotki, wyjdą trefne Śmiechy, Lube Umizgi, powabne Uciechy. *Zab.* 16, 555. ŚMIECHLIWY, a, e, — ie *adverb.*, uśmiechający się łagodnie; *Ross.* смѣхливый, lächelnd, fröhlich, freundlich. Na jej niwach śmiechliwa świeżość się zieleni. *Przyb. Ab.* 154. Śmiechliwe rano. *Przyb. Milt.* 147. ŚMIECHOTWÓRCA, y, m.; *Ross.* смѣхотворецъ; śmie-szek, ein Späßmacher. Wszetecznicza, rufian, blazen szachowany, Śmiechotwórca, ci płuza między temi pany. *Klon. Wor.* 57. ŚMIECHOTWÓRSTWO, ŚMIECHOWISKO, a, n., pośmiech, wyśmianie, szydzenie; Gelächter, Spott, Spöhn; *Boh.* ausměšky; *Ross.* смѣхотворство. Jestem śmiechowisko, *approbrium*, a wzgardzenie ludzkie. *Wróbl.* 47. *Bas. Hst. pr.* 2. Za śmiechowisko nas z pierwa sobie mieli nieprzyjaciele, *ludibrium*. *Krom.* 675. Pozbawiwszy nas oczu, patrzeć pozwalają; nie jawneż to z nas śmiechotworstwo, nie widocznaż to z nas 'nagra? *We-ryf.* 67. Wszystko to próżnością i śmiechowiskiem jest, *ridiculum*. *Zygr. Gon.* 504. Pisma śmiechowiska godne. *Zobr. Zw.* 106 *Falib. P. Petr. Pol.* 245. 1 *Loop. Jer.* 10, 13. Młodego rada a starego wojna śmiechowisko. *Falib. R.* 5. (śmiechu godna). Kasandry prorocstwo za farszke i śmiechowisko Trojańczykowie sobie mieli. *Falib. O.* 2. *Modrz. Bas.* 245 ŚMIECHOWY, a, e, od śmiechu, Laß; Śmiechowe dołki na twarzy. *Cu. Th.* 1051. Grüb-phen in der Waßen. Śmiechowe zęby, *ob.* Śmieszki. ŚMIECI *plur.*, ŚMIEC, i, ż, ŚMIECIE, ia, n., (*distyn.* śniec); *Boh.* směti, smet, wymětky, (*ob.* Wymieś; smětak miotalka); *Sorab.* 1. změtžo, smětžo; *Sorab.* 2. mäthnė, humäthini; *Carn.* smet, (směc - kupa); *Vind.* smeti, smietje, smietje, smietje, (smiet, prah = proch, smietje, kotje = brad); *Croat.* smět, smetjě; *Hung.* szemét, szemeth; *Dal.* szmetje; *Bosn.* smetje; *Rag.* smeechja, změt, smetlisete; *Eecl.* смѣтиса, смегана, оуцетъ, (*cf.* umieś); (*Ross.* smetie otręby, plewy); *Ross.* отрѣби, отрѣбіе, соръ, дерю; (*Elym.* miec, miotac, zmiotac, *cf.* *Germ.* Milt, Schmutz); wyrzuty zmiatane, Rebrig, Ausfebrig. *Porta stequillini*, brama śmiecia, która śmiecie z miasta wywożono. *Warg. Rudz.* 82 Kamień nigdy się płomieniem nie zapali, jedno marne śmieci, które się 'nmacz nigdy przygodzić nie mogą. *Rej. Zw.* 57 b. Śmiecie to nie jest cerkwi, ani z cerkwi, ale wyście je z niworeca w cerkiew' wnieśli. *Smotr. Ex.* 5. Zarzucić co w śmiecie. *Kullig. Her.* 58. inš Rebrig marfen. Śmieci = rzecz podła, wzgardzona, brak; Auswurf, Müß. Ceny pozbędzicie i równo siedzacie jako i podłe śmieci, i wy drogie kamienie. *Suszyc. Piesn.* 5, E 5 b. Już mu za śmiecie tu tu ziemskie stoją dobra. *Leszc. Class.* 5. *Uhras. Slav.* Komu predawate wasz smeti? s kim howorite? komu przedajesz swoje śmieci? wiesz, z kim mówisz? — *De hominibus:* Nikolaity, Waleutyniani i inne szkaradne śmie-

ci, którzy się wazyli zwać chrześcianami. *Sk. Dz.* 102. gnojki, smrody, smerdy, smardy, unflätbige Leute. — Śmieci, śmiecie, ŚMIECISKO, a, n., kupa gnoju, wyrzutów; ein Müßbanfen, Haufen Rebrig; (*Boh. et Slov.* smetlišť; *Carn.* smetishe; *Croat.* smetishe; *Bosn.* smetlisete, bunisete, varpina, varpisete; *Rag.* smetlisete). Robaczek, barwą pyszny, w śmiecisku się kryje. *N. Pam.* 14, 265. Patrz na niezliczone Ognie pod niebem wzniecone, Zda się to ziemskie świecisko Szezéry gnój, podłe śmiecisko. *Dar. Lot.* 5, 6. Gdy pies śpi na śmieciu, nie następuj mu na ogon, by cię nie ukusił. *Rej. Zw.* 146 b, (*cf.* licha nie budzi). Każdy pies na swym śmiecisku śmiały. *Rys. Ad.* 25. Zawsze pies śmielszy na swój śmieci. *Pot. Arg.* 478. Kur na swych śmieciach śmielszy, niż na cudzych wrotach. *Cu. Al.* 107. *Rys. Ad.* 65; *Slov.* kohut na swém smetisku smelši. Ji jeden, i on nie dwóch; on zdrów, ja nie chory. Dom tuż -, na swoim śmieciu biją czasem wióry. *Zabl. Anf.* 17. Na swoich śmieciach albo w swojej ziemi nieprzyjaciele śmielszemi będą. *Strzyk.* 515. (*cf.* każdy w swoim domu pan). Co w swych śmieciach jest, to nie zginie. *Cu. Al.* 107. (domu nie nie zginie). (*Slov.* Dwa kohuti na gednom smetisku nē zrownawagu sa; dwaj koguci na jednym śmiecisku niezgodni). — Na stare śmieci się wrócił. *Cu. Ad.* 544. wrócił się na stary byt, do dawnych nałogów; er febrt wieder zu seinem vorigen Gewerbe, oder seiner Gewohnheit zurück. Jeszcze nie są w sobie zabezpieczeni, mogą jeszcze na dawne powrócić śmiecisko. *Polch. Sen. list.* 2, 255. ŚMIECIEC *cz.* niedok., zaśmiecić *dok.*, śmieciami paskudzić, mierzwić, plugawić; Unrat machen, verunreinigen mit Rebrig; *Cara.* smetm; *Vind.* smeteti; *Croat.* smetm. ŚMIECLOWY, a, e, od śmieci, do śmieci, Rebrig. ŚMIECISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen śmieci, voll Rebrig; *Boh.* smetawy; *Slov.* smetliwi, nečisti; *Slov.* smetliwi, nečisti; *Ross.* copnūā, copao. ŚMIECUCI, *ob.* Gnojek ŚMIECUCIA, ŚMIECUSZKA, skowronek, *ob.* Dzierlatka. *Dudz.* 29.

ŚMIEDZIEC, *ob.* Śniedzic. ŚMIEJĘ się, *ob.* Śmieć się. ŚMIELE, *ob.* Śmiały ŚMIELEC, ia, m., wiele o sobie i swoim mestwie trzymający, *presumptor*. *Cu. Th.* 1050. Junak, śmiełek, ein Eifenreiter. Podbiegl śmieleca, i kędy śmieci 'nasnadniejsz' przeście, łono mu przejął wieprz dwiema zębami. *Zobr. Ow.* 201; (*occupat audicem*). "ŚMIELIĆ *cz.* niedok., ośmielać, fribn maßen. "Śmiecić się *re-cepte*, ołwazać się, fribn erlöbuen. Na co się żaden z śmiertelnych nie śmieł, on przedświział. *Przyb. Luc.* 429. ŚMIELKA ziele, *ob.* Sporysz. ŚMIEM, *ob.* Śmieć. ŚMIERĆ, i, ż; *Boh.* smrt, bezhrělj, bezżiwotj; *Slov.* smrt; (*Slov.* usmreugi leto, *cf.* usmierzyć); *Sorab.* 1. smerež, smerež, wumětžo, zamětžo; *Sorab.* 2. směrsch; *Carn.* smert; *Vind.* smert; *Croat.* směrt; *Rag.* smärt; *Slav.* směrt; *Bosn.* smert, smurit, smirt, smart; *Ross.* смєртъ, погнєбєль, (*cf.* zguba, poguba); *Eecl.* [смєртъ 2], прє-стаклєннє [transpositio 2], *cf.* przestać, оуспитиє [obdormitio], (*cf.* uspić; *radix m-r.* *ob.* Mrzec; *Lett.* smertis; *Lat.* mors; *Ital.* morte; *cf.* *Graec.* μετεω; *Germ.* Schmerz; ból; *Angl.* smart; *Swe.* smaerta); koniec życia,

zgon, umarcie, *der Tod*. Śmierć i żona każdemu od boga naznaczona. *Teat. 24. b. 5.* Śmierć koniec wszystkiego. *Cn. Ad. 1065. Rej. Post. X x 5.* Nie nie jest pewniejszego nad śmierć, a nie niepewniejszego nad czas jej. *Rej. Post. M m m 2.* Śmierć wszystko równa. *Cn. Ad. 1070*; wszystkim pospolita. *ib. 1069*; nie brakuje, nie przebiera, nie folguje, w zęby nie patrzy. *ib. 1063*; *Slov* s każdym smrt tancował być. W tym wszystkich śmierć jest równa, że kończy życie. *Pilch. Sen. list. 2, 111.* Śmierć co lepsze bierze; śmierć złego nie chce. *Cn. Ad. 1064.* Nagła predka śmierć *Ross. кропостижная смерть.* Nagła śmierć, *apoplexya.* *Sienn. 155.* Śmierć i najprędzszego dogoni. *Cn. Ad. 1063*; szczęsnych goni, od nędznych uchodzi. *Bardz. Trag. 442*; nieubłagana, nieuchronna, wszędzie najdzie. *Cn. Ad. 1066.* (cf. *pójdźże ty goły, cf. goły, cf. kto ma umrzeć i w cebrze utonie; komu bóg śmierć nazaczył, bez wojny i moru umrze*). Śmierć za pasem, śmierć wszędzie na czleka dybie. *Cn. Ad. 1070* Śmierci szukać i wzywać nie trzeba, sama przyjdzie. *Cn. Ad. 1070.* Waleczny, giętny, śmierć gonimy! ale dla ojczyzny. *Zab. 12, 177. Nagł. (narażamy życie). Śmierci w kłopotach wzywamy, a gdy przyjdzie zawieramy. Cn. Ad. 1071, (cf. *Jahul. Aesop*). Śmierci uchodzi każdy jak może. *ib.* (żywot najmilszy, i biedny robak śmierci się odejmuje). Śmierć straszna. *Cn. Ad. 1069.* Śmierć niestraszna, nieciężka dobru, miżnemu; śmierć dobrego łagodna. *ib. 1066.* Kto śmierć wzgardzi, panem jest wszystkiemu. *Pol. Syl. 410.* Śmierć spoczynek po trudach; wszystkie nieszczęścia umarza. *Pilch. Sall. 91.* Śmierć, przejście z czasu do wieczności. *Pilch. Sen. list. 2, 111.* Sen brat śmierci *Eiel. couz smertu oparł.* Kto się umrzeć boi, temu śmierć w oczach ustawicznie stoi. *Past. Fid. 219.* Komu śmierć straszna prawie w oczach stoi, nie uciesz go nie, nie uspokoi. *Cn. Ad. 1069. Slov.* smrt mu při dverach stoji, ma smrt medzi zubami; śmierć przed jego drzwiami, cf. jedną nogą w grobie. *Slov.* Widledá jako smrt; wygląda jak śmierć, chodzący trup. Tego się bardziej niż śmierci boje. *Teat. 55. e. 15.* Równo z śmiercią go nienawidze. *Teat. 27. b. 59.* Za śmierć to stoi, gdy tego miłować potrzeba, kto mi się nie podoba. *Gorn. Sen. 95.* Ja dworu na śmierć nienawidze. *Nieme. Król. 5, 147.* (równo śmierci). Niepewność losu za sto śmierci stoi. *Morszt. 525, (obsztes Titulim).* Mór był tak okrutny, że liczby śmierci codziennych nie było. *Past. Fid. 27. Zedešjalle.* — Śmierć a śmierć; mało na tym, gdzie cię pogrzebia. *Cn. Ad. 1065.* (co umarło, nie żyje, *teft ijt teft*; cf. lepszy żywy pies od zdechłego lwa). Śmierć każda musi mieć jaką przyczynę. *Cn. Ad. 1064. Hys. Ad. 80.* Śmierć opilogo; utonął w flaszy wina, w dzbanie piwa. *Cn. Ad. 1067. Slov.* Ze smrtu žaden oldomášu né pul. Śmierć otwiera, co kto zawiera; śmierć oczy, głowę zawiera, skrzyne i bez klucza otwiera. *Cn. Ad. 1068. Slov.* Gaki žiwot, taká smrt, smert žiwotu podobna; jakie życie, taka śmierć. Śmierć rana, wielom pożyteczna. *Cn. Ad. 1069.* (masz-li złym być, rączej umrzyj co rychej; ohy się pan bóg nad tobą*

zmłował!). Szkoda młodzieńca pięknych nadziei, że je śmierć w samym przezięciu wroście. *Teat. 48, 72.* Śmierć, kosowładna królowa. *Brud. Ost. B. 5. Carn. smrt, rebreněza, (cf. zebro).* Śmierci ręka kosowładna. *Mon. 71, 157.* Śmierć z kosą swoją tam nie idzie, gdzie proszą, idzie gdzie się boją. *Pol. Arg. 517. Vind. Prov.* Smert ima kofó, ne lekito; smert te stare l' kofó ponofí, te mlade te sa moistram vstrel; śmierć nie kofó, nie siekierę; śmierć starych kofó ponosi, młodych z za magistra ustrzebi. Śmierci nieubłagana, czarna grobów pani, Wiem, żeśmy twym wyrokom od boga poddani. *Nar. Dz. 3, 65. Croat.* Ne jos v vertu trava znikla, kábi piótsze szmofí zdigla; Nit ũ szvetu nayed trave, Ke od szmerti lyde bave; nie znajdziesz ziela przeciw śmierci. — Po śmierć go posłać. *Cn. Ad. 520.* lemiwy, powolny, żółw', ein langamer Wetbe. — (*Slov.* Mnogo chrtow zageča smrt, wiele j sów zajęca śmierć, t j. zgoba). Karanie śmiercią. *Zab. 15, 284.* gardlem, die Zedeštrafe. Kto by zwrzezył ojeu abo matce, śmiercią mečaj umrze. *Schl. 7. (der fell des Zedeš sterben. Eutb.).* Zabić kogo na śmierć. *Teat. 15, 55.* śmiertelnie, do śmierci, *teftlid.* Wojsak Stręjnata na śmierć zamordował. *Krom. 275.* Jeden drugiego krwi pragnie, mąż brata swego na śmierć łowi. *Sk. Kaz. prof.* (o śmierć go przypawuje, śmierci go nabawia). — On teraz w więzieniu na śmierć siedzi. *Pam. 85, 2, 182.* (do skazania na śmierć). Przeznaczony na śmierć; *Eiel. nacmermukz, cf. Smertelnik.* Do śmierci; aż do śmierci, dogonnie, *bis in den Tod.* Ten człowiek szczerose ścra aż do śmierci nam chował. *Zab. 12, 379.* Przyaciółka ci do śmierci serdeczna. *Past. Fid. 150.* Do śmierci mu tego nie zapomnę. *Teat. 55. e. 50.* — *Alter:* Zapomnałem do śmierci. *Teat. 11, 98.* Na śmierć zapomnałem jej zpytać kedy umrze. *Teat. 45. b. 25.* ze wszystkim zapomnałem, idf habe es in den Tod vergefien. — *?* Bog pana Jezusa tuzeciole dnia z śmierci zbudził, i pan Jezus z śmierci wstał. *Farn. 95.* z martwych, *ven Zede, ven den Zekten.* — *?* Śmierć, *plur.* Śmierci; sposób śmierci, gatunki umierania; die Zedešart, *der Tod.* Żydzi mordowali proroki, i rzadki u nich swą śmiercią umarł. *Bial Post. 101.* śmiercią przyrodzoną, *natiitlichen Zedeš sterben.* Nie swoją ześ śmiercią, znaezy śmierć gwałtowną. *Pilch. Sen. list. 2, 141.* Tacytus cesarz, swą abo pomiewolną (gwałtowną) śmiercią umarł, nie wiedząc. *Sk. Dz. 156.* Słody tyrana wszysej zlemi śmierciami poginęł. *Sk. Dz. 179.* (gwałtownemu, haniebnemu). Żeby wszysej się zbramali urzędu katowskiego, któz tedy zoczyńc łódzie wieszal albo ściął, abo inszemi śmierciami trać? *Moarz. Baz. 585.* Straszyc go rozmaitemi śmierciami począł. *Sk. Żyw. 1, 59.* Komu się umrzeć nie chce, żadna mu się śmierć nie spodoba. *Cn. Ad. 556.* Zegluga napelniła naród ludzki nowemi śmierciami. *Bardz. Luk. 40.* Powstała na chrześciany wielka burza, iż je zabijano, topiono, spychano, i rozmaitemi śmierciami gubiono. *Sk. Dz. 905.* U żydów nie było między gwałtownemi śmierciami pospolitszej nad kamienowanie. *Zach. Kaz. 55.*

Błóżnierec od śmierci kamienną ginał. *Leszcz. H. T. 154.* Todesstrafe der Steinigung. Szubienice wystawiwszy śmiercią obroszoną na przegrażali. *Krom. 518. i. qu.,* śmierć postronkowa *Haur. Sk. 261.* Hinrichtung mit dem Stränge. Śmierć zabita, od mieczów, od szabli, zabój; Tod durch Schwert, durch die Säbel, Bajonette u. s. w. Jabym wolał w grób, na brzytwy, na noże, Na śmierć zabita, niżli z nią na łożu. *Pot. Syl. 51.* On na zabita śmierć nie dbając całe, Gwałtem się włamie, i ujrzy na wale. *Chrośc. Fars. 255.* W rozpaczy nieprzyjaciele drą się w zabite śmierci. *Chrośc. Luk. 110.* Między gestemi mieczmi i śmierciami Bieży przez mokre i krwią ściekłe role *P. Kehan. Jer. 256.* Hetmana swego, w pierwszych półkach lutwe wzbudzającego, przez śmierć zabita traca. *Krom. 275.* Ci zabita śmiercią w bitwie gina, a tych mokra śmierć czeka. *Pot. Arg. 244.* w falach, w wodzie; ein nasser Tod, Tod im Wasser, Ertrinken. Rościsław z tej porażki niekajac, w rzęce śmierć pokuwał. *Steb. 77.* (utonął). ŚMIERCIOGROŻA starość. *Otw. Ow. 614.* todträuend. Śmierciogroźnie chorować. *Chodk. Kost. 21.* niebezpiecznie, śmiertelnie ŚMIERCIOLOTNY, a, e, n. p. Śmierciolotne belty Łowisza. *Zab. 12, 241.* fähneltötend. ŚMIERCIONOŚNY, ŚMIERCIONOSZY, ŚMIERTONOŚNY, ŚMIERTONOSZY, a, e; *Ross. смертоносный, todbringend.* (Boh. et Slav. Smertnos Mars; *Ross. смертоносие, смертоубийство* zabójstwo). Śmiercionoszym przebił ją żelazem. *Otw. Ow. 79;* śmiercionoszym. *ib. 226.* Śmiercionośna truczna. *Zab. 15, 175.* Śmiercionośny proch *Zab. 5, 456.* Śmiercionoszy miecz. *Ow. Ow. 191.* Śmiercionośna kosa *Zimor. Siel. 195.* Słowa śmiercionośne jako żądło ludzimu wiernym szkodzi. *Gall. Alf. pr. Zaraza śmiercionośna Eccl. таївопетво.* Śmiercionoszne rozkoszy. *Petr. Hor. A. b. not.* „przed czasem śmierć przynoszące. ŚMIERCIOPEATNY n. p. wieńiec zwycięzcy. *Hor. 2, 102.* *Nir. morte renalis laurus,* mit Lebensgefähr erkauft. ŚMIERCIORAZ, u, m, w górnie, Bergschwaden, böses Wetter in der Grube (im Bergbau); zbiór najszkodliwszych żyć ludzkoemu rozparów w kopalniach, gdzie nie dochodzi wolny cięż powietrza. *Mor. Mskr. ŚMIERCIORODY* n. p. orez *Hor. 2, 288.* Śmiercioroda żółć *Hydr. Zab. 6, 119.* *M-n todbringend, todbringend.* ŚMIERCIOSKRZYDŁY n. p. oszezep. *Nir. Dz. 2, 51.* todflügel. ŚMIERCIOWY, a, e, od śmierci, Todes-; *Vind. smertui* — ŚMIERD, ob. Smard.

ŚMIERDŃAC *neutr. jedull,* smrodem przejsz; *Boh. smraditi se; Bosn. usmardittise, usmardittise, uzvohmattise, stinfend werden.* Kto jest w smrodzie, niechaj dalej smierdnie. *W. Post. W. 254.* ŚMIERDZIADŁO, a, n, smród, smierdzac go co, etwas Stinkendes. Dusz gnójem życie, swełom, śmierciadłom i dymem *Pot. Jow. 65.* ŚMIERDZIEĆ, -iał, -ieh, smierdzi, smierdzą *med. niedok.*; *Boh. smrditi; Slav. smrdim, Sora. 1.* smierdzi, smierdziu, smierdzim; *Sorab. 2.* smierdzasch; *Carn. smerdeti; Vind. smerdeti, smerdlati, smerdjeti, smerdim, hududifhati, ludo dalhet, vanjati,* (of. wonia); *Croat. smerdeti, smerdim, vonjati, vonjam, zlo dissim; Bosn. smardib, smarditi, smirditi, smerditi, zlo vognatti; Rag.*

smardjetti; *Ross. смердѣть, смержу; Eccl. смердѣю, смердю, злоухаю* (of. wachac), *зловонствую, воняю злѣ, зломсрадствую;* smród z siebie wydawać, (*oppos. pachnac*); stinken, einen Gestank von sich geben. Nie chcesz smierdzieć, nie tykaj się smoły. *Pot. Arg. 787.* Mógłbyś, mówią, siekiere zawiesić, tak okrutnie smierdzi. *Pot. Jow. 2, 46.* (gęste powietrze). Smierdzacy, *Slov. smerduty; Sorab. 1.* smierdzaczé, smierdzaczek; *Slav. smêrdljiv; Bosn. smrdidech; Croat. vonjav.* Smierdzacy sierw, (*Vind. smerdlina, zerklina, femrajena merha, merhatina; Rag. smarduglja.*) Kamień smierdzacy, Stinkstein, Sausstein, kamień wapnisty; tarty czyni smród kociego moczu. *Kluk. Kop. 2, 95.* — *Alleg.* Własne zajęcie łajno, ni smierdzi, ni pachnie. *Rys. Ad. 71.* (ani pomoże, ani zaszkodzi, barszczyk) Ni ty smierdzisz, ni pachniesz. *Mon. 70, 176.* (ni ciepły, ni zimny, obojętny). — *Fig.* Te żarty, co smierdzą, lub bolą, nie są zdrowe. *Boh. Kom. 5, 285.* (tłuste żarty, stinkende schlüpfrige Scherze). *Croat.* Riba iz glave smerdit ryba z głowy smierdzi lub smierdnie: *in vulgus vivant exempla regentium.* — Śmierdzieć czyni oddawać lub tracić czym smrodliwym, nach etwas stinken, *pr. et fig.* Gorzałka smierdzi. *Tr. Nauka* jego o trójcy śmierdzi Aryszem; a o osobie Chrystusowej traci Nestoryszem. *Sk. Dz. 1155.* Stolica Carogrodzka kalwinem smierdzi. *Birk. Exorb. E 4.* Zbory te bałwochwalstwem i dyabelstwem smierdzą. *Birk. Exorb. B b* — 2. Smierdzi co u mnie, smierdzi mi co: nie poloba mi się, przykro mi, brzydź się tym; es stinkt mich etwas an, ist mir zuwider, ist mir zum Gefel. Przez twoje zbytnią hardość u ciebie smierdzą dary moje. *Simon. Siel. 16.* Już mi i Polska smierdzi, i wszystko w niej gani, O Franeyi powiada, o domach, baletach etc. *Opal. Sit. 5.* Nie ma się do niczego, smierdzi mu robota *Kln. War. 55.* *Slav.* Smrdi mu škola; smierdzi mu škola, nie chce mu się uczyć. — § Bobacy się w mieście zaległy i smierdziało się. *1 Leop. Exod. 16.* smierdociło, es wurde stinkend. ŚMIERDZIUCH, ŚMIERDZUCH, a, m; (*Boh. smrdoch; Vind. smerdhuz, smerdubnik, smradinz vsmradak, smerdlinka, klatnjak,* (smerdub, duhur, tchórz zwierzce); *Carn. smradhiv; Rag. smradtegl; §. 1)* smard, smóła, smród, smrodliwy człowiek, *phys. et moral.* plagawiec; ein Stänfer, ein stinkender, unflätiger Mensch Żydzi w eudnych krajach nie są tacy smierdzuszy jak w Polsce. *Comp. Med. 591.* Sam pan, choć dwór jego ledwo chodzi z duchem, I sobie i drugiemu brzydkim jest smierdziu hem. *Nir. Dz. 5, 45.* — 2) Smierdziuch, *scarabaeus steccorarius,* der Mistkäfer, Roßkäfer, zowią go miejscami żukiem, miejscami krówką; czaszecz czarna; składa jaje w gnój. *Kluk. Zw. 4, 587.* ŚMIERDZIEL, a, m, *buprestes,* rodzaj chrząszczów pięknie się kładących, lecz na smrodliwych błotach się bawiących *Kluk. Zw. 4, 59.* der Stinkkäfer ŚMIERDZIOMUCH, a, m, *hemerius,* die Stinkfliege, rodzaj owadów, mających podobieństwo do much. *Kluk. Zw. 4, 115.* ŚMIERDZIUCHA, y, ŚMIERDZIUSZKA, i, z, *zdrbn.* smrodliwa beztuchowata kobieta, smredza, ein stinkiges Weib. Idźże przez ty smierdziucho, urodzona z kału. *Zab. 15, 281.*

Treb. — 2. Gorzałka prosta, prościucha. *X. Kam.* erdnärer Brantwein.

SMIERTELNIK, a, m., człowiek śmiertelny, der Sterbliche; *Carn.* mertvaszlık, mertváz; *Vind.* vmerlunik, vmertelnik, mertvaszlık, mertvafhnik; (*Eccel.* на смертникъ skazany na śmierć). O wąż śmiertelny, gdzie się ucieczecie! *Przyb. Luz.* 51. *Dmoch. Sad.* 25. Wszysey śmiertelny ślepi. *Przyb. Milt.* 29. Biedny śmiertelnik. *Przyb. Milt.* 585. Mamże ja wierzyć, że śmiertelników kroki, Mogły przed zgonem zwiędzieć śmierci kraj głęboki. *Teat.* 45. c. 29. Ale jakże ów niedzinek, śmiertelnik półżywy, Ludzkiego miłosierdzia cel zbyt obrzydliwy, Trop chodzący, może się szczęśliwym mianować? *Węg. List.* 12. **ŚMIERTELNÓGRZESZNIK**, a, m., *Smotr. Nap.* 19, śmiertelne grzechy pełniący, der Todjünder begehrt, of jawnogrzesznik. **ŚMIERTELNOSC**, ści, ż.; *Boh.* smrtedlnost; *Slor.* smrtedelnost; *Carn.* mertvazhnost, umarajdnost, umierzejdnost, umierjozdnost; *Vind.* vmerlvost, vmerlvost, mertvafhnost; *Croat.* mertlnoszt, vmerlitynost; *Rag.* umarlost, pomornost; *Bosn.* umarlost, umrllost, pomorstvo; *Ross.* смертность; podległość umieraniu, poddaność śmierci, die Sterblichkeit. Różnią się majestaty od poddanych zwierzości, ale się śmiertelnością równają. *Psalml.* 100; *oppos.* nieśmiertelność, die Unsterblichkeit. Iskra owęj nieśmiertelności Adamowej zawždy się w nas odnawia, iż nam się zda, jakobyśmy tu już tak zawždy na świecie rozkoszować mieli. *Iej. Ap.* 5. Nieśmiertelność i nieskazitelność. *Smotr. Ex.* 59. — §. Wszystkie śmiertelności w szablach stoją i w dziedach, powietrze się śmiło pod strzałami. *Bardz. Luk.* 122. groźby śmierci, niebezpieczeństwa życia, lebenstgefahrten. **ŚMIERTELNY**, a, e, **ŚMIERTELNIE** adv.; *Boh.* smrtedlny; *Slor.* smrtedelni, smrtedlny fatalis, smrtelny mortifer; *Srab.* I. szmerlny, smertné, smertlivé, skonczarski; *Carn.* smertu; *Vind.* smerten, k' smerti, merthvafhki, mertvafhki, vmerliu, vmertelen, smerti podvershen; *Croat.* smertni, mertelny; *Dal.* umarli; *Rag.* smartni, umarli; *Slav.* umierli; *Bosn.* smrttni, smartni, smertno, meritački, umarli, umrli; *Ross.* смертний, смертельно; 2. a) *passive*, śmierci podległy, sterbliv. Jan Zamojki tu leży, co miał śmiertelnego. *Goeb. W.* 551. Co jest śmiertelnego, to powstaje i upada, wzrasta i osiada, wycieka i wpełnia się. *Polek. Sen. list.* 2. 95. Nieśmiertelna istota jest, która zawsze żyć może. *Boh. Hyab.* 241. Małżeństwo rodzaju ludzki, śmiertelny będąc, przez potomki potomków staje się nieśmiertelnym. *Petr. Ek.* 20. Sława nieśmiertelna w żadnym się grobie nie zawiera, nigdy nie umiera. *Falrb R.* Dokazał coś więcej tu nad śmiertelnego. *Lesz. Cass.* 2. niebudziwego, Übersterbliche, Übermenschliche. — §. Śmiertelny, blizki śmierci, umierający; dem Tode nahe, sterbend. Bolesław, gdy się widział być śmiertelnym, przyjął pańską świętości. *Biel.* 15. Kiedy się już który śmiertelnym czuje, tedy każde prosić przyjaciół, i żegna ich. *Stryk.* 148. — §. Śmiertelny, od śmierci, śmierciowy, grobowy; Todes-, Grab-, Leichen-. Śmiertelna koszula. *Tr.* Leży na śmiertelnej pościeli. *Szczerb. Sze.* 61. Wzlycha na

śmiertelnym łożu. *Mon.* 75, 581. auf dem Todesbette. Gdy kto na śmiertelnym łożu dokonywa, Wszystkiej siły, wszystkiej krwi z artery dobywa, Złoty serec ratować. *Tward. Wł.* 158. Włosy siwe śmiertelnym ciszem opasuje. *Bardz. Trag.* 572. Po konającego ciele rozjedzie się strach i zimno śmiertelne. *Tward. Wł.* 84. Todesdüweiß. Śmiertelne na imie uderzają poty. *Teat.* 55, 49. Gdy to sobie przypominę, śmiertelne przechodzi mi zimno. *ib.* 55, 50. (*Slor.* Smrtna neb černa neděla *dominica passionis*). — §. b) *Active*: Śmiertelny, śmierć przynoszący, nagle albo rychło morzący, szkodliwy; tödlich, Tod bringend. Szalły śmiertelny przypasał do boku. *P. Kehan. Jer.* 117. Łokceby ważył swe potomstwo Jowisz, by na jej obronę nie zajął śmiertelnego piorunu. *Ustrz. Trci.* 55. Nurażo się na sztych śmiertelny. *Boh. Kom.* 4, 225. Śmiertelna choroba. *Vind.* smertna bolezen. Rany śmiertelne, które żadnego opatrzenia do siebie nie przynoszący, jako to rany serec zadane, mórgowi etc. *Petr. Cyr.* 1, 67. *Petr. Lek.* 295. Nie śmiertelne ponabijał pistolety. *Teat.* 11. c. 10. Jesliby co śmiertelnego puł, nie będzie im szkodliw. *Leop. Marc.* 16, 18. (jadowitego co, trucizne). Sedru grzechów śmiertelnych. *Zab.* 7, 509. *Nar.* die 7 Todjünder. Uzynkowe grzechy jedne są śmiertelne, nieśmiertelne drugie; nieśmiertelne grzechy są powszednie. *Hbst. Auk.* h 8 n. Nie ma me tak śmiertelnego na dowopy ludzkie, jak cielosność. *Birk. Dom.* 76. Śmiertelne się ten rok 1261 w Polszcze odszedł z ksiązety; *fatalis fuit principibus.* *Krom.* 275. Pożył krzywo, i na nas zajął się śmiertelne. *Jak. Te.* 17. Tęzy śmiertelne kwalifanse masmy przezekasać. *Teat.* 52 b, 50. meeżać, tödlich, رہنگذار. **ŚMIERTNONOSNY**, ab, śmiercionosny. **ŚMIERTUSZKA**, i, ż, *flande*, śmierć, der liebe Tod. (*Jeune Dame*). Pewnikiem pani starej, po trzech mężach duszee, Młasto miłosnych to hów, myślę o śmiercuszce. *Petr. Petr.* 55a. — **ŚMIERZOM**, **ŚMIERZK**, ab, Mierzech. **ŚMIERZYĆ**, cz, *verba*, Śmierze *contum*, usmierzać, tłumić, miodzić, koić, umiarkować, uminiejszonym czynić; mäßigen, befehligen, dämpfen, kennein; *Boh.* smřiti, smřiti; *Srab.* smřiti, srownawam, usmireugi leto; *Srab.* I. zmieru, zmieroleżam, zmieromoležu; *Carn.* myrusatu, myru *in spe*, myru *paribus*, myr, ab, Mir; *Vind.* pösmniti, smřiti; *Croat.* zmiritum; *Dal.* zmiriti, smiriti; *Ross.* smiriti; *Bosn.* smirti, umiriti, utisgiti; *Ross.* миротворить, умиротворить, миротворствовать, мирить, помирить, смирить, смирять, умирить, умирать; (*Этим.* Mir qu, e, cf. mirra, mirrys). Wywieczka tego, który zajął, śmierzy go w powinych z datego. *Birk. Gł. K.* 60. Sok ten w uszy wpuszczony, boleś ich śmierzy. *Srab.* 101. Jesliby się (przypadek) paszemu żywota nie śmierzył, lepij wodzie dać pokój. *Leop. Wł.* 58. Neptun śmierzący morskie trójzęblom igryzka. *P. Jow.* 14. Kistor z Polixem, Co marze śmierzą zlytym roz: hanc fluxem. *Fal. Petr.* 578. Żywioły, ktorom na świecie budzie żyją, sądem jeden drugi śmierzy a ku d d o emu wspomoga. *Eraz. Jez.* S V b. Śmierzmy zapędy, niech w nas zółe me puka, Najla-

niej jest strofować, przysposabiać sztuka. *Zab.* 9, 115. *Zabl.* Zmarłby był głodem, lecz go żywił rozum, Tym śmierzył swój srom. *Stryjk. Gon.* f. 5. ŚMIERZYCIEL, a, m., co śmierzy, uśmierza, der Befänftiger; *Boh.* smjrece; *Slav.* smjrece, srownawatel; *Sorab.* 1. zméromnik, zme-romné; *Bosn.* smiritegl, pomiritegl; *Rag.* smiritegl, pomiritegl, umiritegl, mirotvoraz; *Ross.* смиритель, смирешник, умиритель. *W* *rodz. żeńsk.* ŚMIERZYCIELKA, i; *Bosn.* smiriteglia; *Rag.* smiritegliza, pomiritegliza, umiritegliza; *Ross.* смиренница.

ŚMIESZEK, szka, m., ŚMIESZECZEK, ezka, m., *domin.* *Nom.* śmiech; §. 1) śmiechowisko, uśmiech; das Gelächter, das Lächeln, ein kleines Lachen. Nas i matkę dziecię śmieszkiem uweseli. *Groch. W.* 555. Swym tak rozkosznym śmieszkiem, By i cały dzień, nie będziesz nam ciężkim. *Groch. W.* 552. Coż gdy swemi uestekzi Puścisz swoje śmieszeczki. *ib.* 555. Wdzięczne śmieszeczki. *ib.* Śmieszkami obłudnemi, słowy zmyślonemi serce oszukała. *Past. Fid.* 108. One śmieszki niech się płaczem nagradzają. *Sk. Żyw.* 99. Zaitowne słowo i śmieszek świecki od dobrego ich odwiedzie. *Sk. Kaz.* 108. (szydzenie, śmiechowisko; *Epott.* Gelächter; *Boh.* weysměšky). Takowe rzeczy w śmieszki obracają, i im wiary nie dają. *Lat. Kom. D.* 4. w żart obracają, sie machen ein Gelächter, einen Spaß daraus. — Śmieszki sobie z niego stroili. *Radz. Luc.* 25, 35. szydzili z niego, sie trüben über den Epott mit ihm. Po cożś tu przyszła, żebyś sobie przede mną śmieszki stroiła! *Teat.* 56, b, 107. — §. Śmieszki, żeby, *incisivae.* *Dykc. Med.* 2, 682. przednie śmiechowce żeby; *Vind.* predsobje, predsobitje, przednie sobi, die Schneidezähne. — §. 2) Śmieszek, *Boh.* smišek; *Sorab.* 1. smischježer; *Vind.* smielizb, smielizh; *Croat.* szmeslyiv; *Rag.* smjeesenik, smieesenik; *Ross.* смѣшникъ, шутъ, чудакъ, чудесникъ, vulg. трелюдь; *Eecl.* смѣхливый, смѣшливъ, веселого нрава человекъ, другихъ смѣшаний, свопракъ (cf. skomorocho), кошуникъ, кощунъ, глумица, глумоловецъ; śmiechotworec, rozśmieszający, trefniś, żartowniś; ein Spaßmacher, Possentreißer, Hans Wurst, Papettun, dowerpny cesarza śmieszek. *Nieme. P. P. praef.* ŚMIESZNY, a, e, ŚMIESZNIĘ, ŚMIESZNO *adv.*; *Boh.* směšny; *Sorab.* 1. smiszny, směšně; *Carn.* směšn; *Vind.* smielith, smielth, smielha vrieden, smielhiu, posmehliu; *Croat.* szmessen; *Rag.* smjesejan, smjeesejan, smjeesen, tamäsejan; *Bosn.* smisejan, smjesejan, koji čini smjati; *Ross.* смѣшный, осмѣятельный, смѣхотворный, екоморошный, екоморошескiй, *Eecl.* смѣховый, смѣха достойный, екоморошескiй; śmiechu godny, śmieszający; lä-

cherlich, belachenwerth, Lachen erregend. Rzecz śmieszna jest materya śmiechu. *Zab.* 12, 260. *Dudz.* Śmiech wzruszony bywa od obiektu śmieszego. *Zab.* 12, 280. *Dudz.* Gdy co poczenie mówić śmieszego, śmiać się do rozpuku trzeba. *Zab.* 12, 262. *Dudz.* Z poważnemi poważny, z wesołemi śmieszny, Każdą brał na się postać, był wszystkim pocieszny. *Jabl. Tel.* 224. Śmieszny bardzo, arcyśmieszny *Eecl.* всесмѣхливый, всегадумный. *Phias. Slav.* O cłoweće hrišni, wśak si smišni; *quam lepidus frater es.* Śmieszny jesteś, mój kochany. *Teat.* 17, 82. dziwaczny, du bist wunderlich, sonderbar, artig. Obietmea śmieszna. *Teat.* 7, 109. Śmieszna to : to śmieszna rzecz. *Cn. Th.* 1055. Śmieszno mi to. *ib.* Ukłoniwszy się śmiesznie, wychodzi. *Teat.* 15, 17. Śmieszno wyniosłe szyje bogaczów. *Zab.* 9, 545. *Zabl.* — *Botan.* Opich leśny zowią śmieszny opich, bo cześci melancholia, z której smutek pochodzi. *Cresc.* 275. der Waldopich. — §. Szkoła, nie mamy w naszym języku wybitnego słowa do wyrażenia *le ridicule*; nie jest to rzecz śmieszna, bo *risible* i *ridicule* nie jest jedno; ale jest to, czy nałóg, czy przysada, czy nieprzywoitość, która składa materya do drwienia, *quae risum parit*; (cf. śmiechotworny, *Ross.* смѣхотворный, *Subst.* смѣхотворство); w niedostatku Polskiego biorę Słowiańskie szydny, ezłek szydny, *un homme ridicule*, szydność *le ridicule*. *Chart. Panna na wydaniu praef.* ŚMIESZYĆ *cz. niedok.*; *Ross.* смѣшить; *Eecl.* смѣшу, смѣхотворствую; rozśmieszac, do śmiechu pobudzac, rozweselać; lachen machen, zu Lachen bewegen; (*Vind.* lineifhati - lzyć; *Germ.* schmälten). Wulkan z szęczęcia swojego niezmiernie się cieszy, *Venus* wierność przysięga, a bogów to śmieszny. *Szym. S. W.* 8. Byś jeno sam nie płakał, gdy chcesz inszych śmieszyc. *Pot. Jow.* 251. Na umor się siekli Rusz z Węgrami; fortuna równym losem wszystkich śmieszny. *Stryjk.* 219. pociesz, trüben. Bóg przez ducha swego w sumnienu cieszy i śmieszny, i w onym żywocie wiecznym okwicię cieszy. *Żarn. Post.* 5, 707. — §. Śmieszyc, śmieszki stroić, krotchwilic; farsweilen, Kuryweil trüben. Zawołajcie Samsona, aby nam śmieszyl; i przyszedł, i śmieszyl przed niemi. *Budn. Jadie.* 16, 25. Widząc nieszezęście nasze, Oczyście, duszę cieszy, Sobie i z swym równym śmieszny. *J. Kehan. Ps.* 117. Służebna od pani, iż z młodzianem śmieszyla, ubita. *Sk. Żyw.* 2, 442.

ŚMIETANA, ŚMIOTANA, y, ż., ŚMIETANKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* smetana; *Sorab.* 1. smiatana; *Carn.* smetāna, smetana, verbnje, (cf. wierzch); (cf. *Vind.* smetki - serwatka, smetki, smedeniza - mleko pokłócone, Kührmilch; smetennik - owece masło, mesti, medem, masło robić); *Croat.* věrhnye, (smetek - serwatka); *Dal.* skorup, skralyp (cf. skorupa, cf. kożuch na mleku); *Bosn.* smetana, smetena; *Slav.* skorupa, kajmaka, kajmak; (smětno - zmieszano); *Ross.* сливки (cf. zlać), сливки (cf. zbiać), сметана, сметанка; *Elym.* miotać, miec. (cf. *Hebr.* p̄schemen, oleum); *Höhm. Deutsch der Schmitten, Piefeländ. Preuß. u. f. w.* Schmant; der Rahm, Milchrahm. *Sächsl. die Saune; Obd.* das Ober. Śmietana, Msta

część mleka, dobywa się i osiada na wierzebu. *Kluk. Zw.* 1, 225. Mleko przez dzień postawisz, na wierzchniej swojej części pokryte bywa materją twardą, śmietaną nazwaną do robienia masła służącą. *Krup.* 5, 78. Kto tłucze śmietaną, masło z niej wyłącza. *Radz. Prov.* 50, 55. Dobra lecie śmietana. *J. Kchan. Fr.* 42, *Ostrov.* 22. Ryż warzyć w słodkiej śmietanie. *Spicz.* 125. Choremu mleka, śmietany, serów młodych, i wszystkiego nabiału nie jeść potrzeba. *Sienn.* 480, *Cresc.* 564. Achilles, Cezar, wielej ludzie byli, Jednakże kawy z śmietanką nie pili. *Kras. List.* 2, 150. — *Allegor. obsc.* Panna śmietaną zlizwała, a młodzieniec sadło zjadł. *Sak. Probl.* 51. (oboje nie niewiniątka). ŚMIETANKOWY, a, e, od śmietanki, *Rußm.*; *Ross.* сметанный, сливошый Śmietankowy garnuszek *Ross.* сметанный. Śmietankowy przekupień *Ross.* сливошникъ, f. сливошница.

ŚMIGA, SZMIGA, i, ż, smagły przecik etc. (*Etym.* mgnąć, *Germ.* schmächtig, schmiggen, cf. smuga): eine schlanke Gestalt, smagłego eo do bicia, etwas schmächtiges zum Schlagen, zum Peitschen, die Schmitze. Tych zgody powszechniej kłótników, Wynajdę pewnie na biece, na smigi. *Chrośc. Fars.* 99 — 2. Skrzydła wiatrakowe, według młynarzów smigi. *Os. Fiz.* 515. die Windmühlensflügel. — 2. *Architect.* Śmiga, gatunek węgielny, z *Niem.* die Schmitze, der Winkehpfeiler, das Schrägenmaß. W reku architektki topor śmiga, sznurcy. *Kehow.* 125. Śmiga, z *Niem.* Schmitze, węgielnica z bokami składanemi dla naznaczenia różnej ukosności; ztyd: przyrznać na szmige, t. j. na ukos. *Magier. Mskr.* Progi poprzek łoża armatniego mają być bardzo ciasne, i na węgielnicy i smige robione, i zdzię dobrze sworniami. *Aqua Mskr.* — 2. Śmiga naderzniję kij do ciskania kamieni. *Tr.* 2551. ein aufspaltner Stiel zum Steinwerfen. Śmiga kamień ciskać. Przerznąć eo na szmige. *ib.* od końca naderznąć, etwas am Ende aufspalten. — 3. Śmiga, miano charcie. *Bielaw. C.* ein Name der Windmühlräder. ŚMIGŁY, a, e, smagły, schlank, schmächtig. Szedł Abel w tej smigłej piękności postawie. *Przyb. Ab.* 8. ŚMIGNAĆ *cz. jedull.* Śmigać *contin.* smagać, bić końcem czego smagłego, s-mym końcem ciał; *Germ.* schmigen. Adlg.; mit der Spitze von etwas Schläufen schlagen, mit der Peitschenknurpise oder Schmitze anbauen; *Boh.* sáhati, spraskati; *Ross.* стегнуть, стерать (cf. ścieg), прилещить, прилещивать. Za pierwszym zaraz bicia smignięciem, konie mu się zbrzykały. *Ossol. Str.* 5. Którybykolwiek z żołterzy bez broni chodził, powozem ma być smigany. *Gwajm.* 597. Kogo doścignie Uwitym z gadu bezem smigane. *Zab.* 6, 154. *Min.* U prągi smigają o kradzież, o łupiestwo. *Szezerb. Sax.* 582. (smagają, chlostają, merskają). Złodziej taki ma być smigan u piągu. *ib.* 520. — 2. Jednym machem smiga na drugą stronę rzeki swoje maczuga. *Stas. Nam.* 2, 256. ciskać, miotać, rzucić; him überwerfen, schlendern. — 3. Śmigać z łuku, szyć z łuku, strzelać, mit dem Bogen schießen. Stoć Jano przeważna, i eo złoty dzwiga Łuk Apolla strzałami bez ustanku smiga. *Hör.* 2, 45. Ledwo oko malle dościga, jak on raźnie z łuku smiga. *Anakr.* 18. ŚMIGOWNICA, y, ż,

die Jeldidlange, eine lange dünne Kanone. Armaty od 10, od 8, od 5 funtów zowią smigownicami. *Papir. W.* 1, 259, et 248. Śmigownice albo węże. *Jak. Art.* 1, 212. ŚMIGURST, ŚMIGUST, a, m., podarunek, który w drugie święto wielkanocne daje, przy czym też chłopcy z dziewczętami wodą się z mienacka leją; ein Ostergeißel, wobei man auch wohl mit Wasser beprist wird; (in Ibern: Schmaßstern; *Boh.* šmerkaus, šlebačka, (cf. *Carn.* topeshkati vergan offerre in festo innocentium). Damom po koleździe, po smigurście, kawaler taką różą przysłużę się może. *Hauv.* 54. 71.

SMIŁOWAĆ się, ob. Zmiłować się.

SMIŁSTWO, a, n.; *Boh.* smilstwo; kurewstwo, Hurerei, Unzucht. Z bałwany swemi smiłstwo stroili. *Leop. Ezdr.* 25, 57.

SMLADY, Smiady, ob. Smady. SMLEDZIAŁY, ob. Śmiedziały. SMŁOD ob. Zebrzyca, ziele.

SMOCZEŃ, *cz. n.*, plód smoków, ein junger Drahe. Smoczęta po ziemi pełzają. *Ptch. Sev. gn.* 255 Smoczeta te nie maego nie są, jeno gatunek węzów. *ib.* SKOCZEK, czka, m., *dem. Nom.* smok, *qu. v.* — 3. Wiaderko w pompie podobne do kocierka, za zwyczaj mosiężne. *Switk. Bud.* 545. der gewöhnlich messingene Gomer in der Pumpe. SMOCZY, a, e, od smoka, Drahe; *Slov.* drač; *Boh.* drakový; *Rag.* zmajev, (cf. žmaja); *Ross.* змѣиный Zmily smocze przez Kadnia w ziemie wsiane. *Oiw. Ow.* 126. Smocza krew, sanguis draconis, Draehenblut, sok czerwony drzewa jednego Afrykańskiego. *Krup.* 5, 154. *Sienn.* 227. *Stezk. Ped.* 421. Smocza głowa, dracocephalum Linn.; *Croat.* pozozna trava; Draehenkopf, rodzaj rśny. *Kluk. Dyke.* 1, 195 — Zadzajesz mi kłamstwo w żywej oczy, Poczekajno języku smoczy! *Zab.* 15, 275. Tręb, potworny cf. jaszczurezy. SMOCZYCA, y, ż, SMOKI-NIA, i, ż, samica smocza, die Draehin, ein weiblicher Drahe; (*Boh.* dračice; *Sorab.* 1, zmijeneza; *Slov.* dračica; *Bosn.* drokunica, zmajica; *Croat.* pozozca, Eeludna, smokina. *Oiw. Ow.* 165; ta Echidna była dziwem, panna polowicą, a druga polowicą smoczycą; z niej się urodził smoczycza Lernejska. *ib.* Smoczycza, bestya sroga, wiele głów mająca. *Oiw. Ow.* 56. *et* 276. — 2. *Pythius Apollo.* SMOCZYNSKI *Oiw. Ow.* 25. Igrzyska *Pythius.* SMOCZYNY, i. — SMOK, a et u, m., (*Etym.* mknąć, dzw. łagoczny, bestya ta kształt węza skrzydłatego, okrutna, niezwalczona, der Drahe; *Boh.* drak, zmek, olarwý drak w powętyj, sah; *Mandewill* 114, 162; (*Boh.* saně jedza); *Slov.* drak, gedowaty had; *Sorab.* 1, smig, smi, (cf. žmaja; *Sorab.* 2 plon; *Carn.* drakon, premog (cf. przenóla), samjet, lintvern; *Vlad.* drakon, imet, posor, lintvarn, lintvern, lintvarn, premog; *Croat.* pozoz, zmaj, zmajeheti; *Dal.* drakon; *Rag.* droolan, zmaj, zmajeh; *Bosn.* drokun, drokun, drokunehi, pozoz, zmaj, zmajehi, sajaj; (*Bosn.* emoglj, robak; smok *epsonum.* ob. Smoktce); *Slov.* axlaha; *Evel.* смокъ, водный драхонъ и вить; (*Ross.* драконъ, z *Græcol.* Okrutny mok leżał utajony, Czulem i pstra nam złotemu upstrzony. *Oiw. Ow.* 102. Smoczy w łonach zakrywają się, i dziwne węzły i krety i powikłana ciałem swym wyprawują. *Weresz. Ieg.* 115.

Z korzenia węzowego wyjdzie bazyliżek, a płód jego będzie smok ognisty latający. *Bibl. Gd. Jes. 14, 29. et 50, 6. Zabij ogromnego smoku. P. Kchan. Jer. 185. Eraz. Jęz. X 8 b. — Fig.* Biedna dziewczyna, zawsze od tego straszego smoka, matki swój, strzeżona. *Teat. 50, b, 8. — 2. Astron.* Smok na niebie, gwiazdy między wozy niebieskimi. *Otw. Ow. 105. der Drače am Himmel.* Podobien rzęce smok się wije, A ogon zatokami zjad i zowad kryje, Gdzie ma głowę Helice, tam ogon położył. Potym się sam ku głowie Cynozury złożył. *J. Kchan. Dz. 5. — 2. Hist. nat.* Smok, *draco volans*, rodzaj gadu, podobny do jaszczurki, lecz skrzydlasty i co kolwiek podlatuje; w Afryce i w Indyi; nie jest to jednak taki smok, jakiego bajeczne powieści wystawiały. *Zool. 209. eine Art fliegender Eidechsen.* Smok morski, *draco marinus*, der Meerdrače, ryba o oszystym grzbiecie i obłaczastym brzuchu; u Francuzów w używaniu. *Krup. 5, 75. — 2. Smok* albo trąba morska *Boh. Prog. 2, 116, ob. Trąba. — 2. Artill.* Smok, działo, dupelkoluwryna: wyrzuca kule o 40 funtach. *Archel. 9. eine Doppelpartanne, ein Drače. Tward. Wł 257. — Jak się ma smok latający sporządzić. Archel. 5, 52. pewny gatunek ognia puszkarzkiego. — 2. Głoby się sztytu konie z nadwornu palił, jak smokiem ciągnąć będzie w piec płomień. Torz. Skł. 112. smoktajac, wsakajac, wciągajac się, gleichsam einem Schürfen. SMOKORODOWIE, n. p. żołnierze z smoczych zębów przez Kadma wystanych, powstałi; ziemiorodni bracia. *Otw. Ow. 106. Dračensjöhne.* Waleczne smokorodów plemię. *ib. 126. SMOKOWY, a, e,* od smoka, Drače. Przed studnią smokową ku bramie gnojnej. *I Leop. 2 Ezdr. 2, 15. Smokowe drzewo, draaena,* rodzaj rośliny, do którego należy krawosok. *Kluk. Dyke. 1, 194. die Dračensplanze. SMOKTAĆ, -ał,* smokeć, smokeże cz. *nedok*, Smoknąć, Smuknąć *jeIntl.*, Smokać, Smukać *contin.*, (cf. *Germ. schmaffen, schmecken,* smakować): ustami lub językiem klaskać; *Carn. zmakam,* mit dem Munde oder der Zunge flätichen. Smoknął na konia *Ld. Stangreer* smukają koniom, manki niemewłotom. *X. Kam. — 2. Chlpać, schlürfen;* *Bosn. semarknuti, sarknuti;* (*Bosn. smocutti,* jisti s' smokom = przysmaki jeść, smók *opsonium*, smocenje, oslastica = przysmak mokry, szałsza; *Rag. smook dapes,* smokva = figa; *Croat. szmok opsonium;* *Slav. smokva = figa;* *Croat. smokvica = figowe drzewo;* *Ross. умокнуть, умокать* klaskać, smowva figa, smokviniy figowe drzewo; *Ecl. смоквильница [sicus 2],* morwa). Kiedy winne smokeże soki. Natychmiast mię pod obłoki Niesie Baehus krasny *Anakr. 54. Poczawszy od staruszka włóczobrony wolka, Aż do pstrego, co matki piers smokecze koziołka Zab 9, 560. Ejszym. Uważ, jak ta ziemia jest smokeżąca w siebie wodę; taka się w ogniu zapewne na wapno upali. Torz. Skł. 77. absorbens. — 2. Wszystkich parobków kochała, i Pawła i Gawła głaskała, cackała, smoktała, seiskała. *Teat. 51 b, 15. (całowała).* Nigdy tak siostra brata nie smokeże rodzona, Lecz tylko lubieżnego męża czuła żona. *Hul. Ow. 116. SMOŁA, y, ż;* *Boh. smola,* (smolina, smolnice = łoczwo;**

Slov. smolka, żywica; *Sorab. 1. szmola, fsmola, smowa;* *Sorab. 2. fzmola, mahs,* (cf. maż); *Carn. smola;* *Vind. smola, smolla resina,* (smoleniza, zhinooje = łuczwo); *Croat. szmola, dvěka, pěkěl,* (smolenicza = plastr); *Dal. pakal;* *Rag. smola gummi;* *Bosn. smola, smola tvrrida, pakao, smola od duba;* 2) żywica; *Ross. смола, смола, смола, (cf. Germ. schmelzen, Schmalz; cf. Ecl. лон, варъ [calx 2], или смола).* Żywica przez ogień przepuszczona; jedna sama wycieka z sosny, a tę prawie zowią żywicą, *Harz, Schichtenharz;* druga, którą zowią smolą, bywa twarda, a te wypalają z drzewa w piecach, a potym w kottach warzac czynią twardą. *Urzed. 570. daš Pěč;* *Carn. pegla;* *Rag. pakko;* *Lat. pix.* Miętka albo rzadką smolę mazią zowiemy, *daš Tbeer. Sienn. 224. Smoła biała Carn. tiph. Smoła okretowa; Vind. kleg, klegje. (ob. Klěj). Smoła szewska; Ross. варъ, (cf. war). Paląca się smoła; *Ross. пекло, (cf. piekło).* Kto smoły się tyka, ten też smołą cuchnie. *Bach. Ep. 41; zmaże się. Radz. Syr. 15, 1 Sk. Kaz. 580; Slov. kdo sa blatom univa, zamaže sa; Ross. кто грязью прагает, рын замагает. Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę. Birk Zbar. C 4 b, (cf. ezernic). Sława tu jest o tobie, jakobyś był czarniejszy niż smoła. Ezop. 6 (wierutny złoczyńca). Złodziej, smołę ma w rękę, Ignie mu wszystko do rękę. *Cn. Th., (ma długie palce). Cożem ja wniem, kiedy do mnie lezie, jak smoła? Teat. 21, 205. (samo mi w ręce lezie?). — 2. Żydowska smoła, asphaltum, Judenpěch, Judenleim, twarda czarna ziemna żywica. Sienn. Wykł. Kluk. Kop. 1, 209. Ziemia smoła malka, der Bergteer, podobna do zgęstwionej sosnowej smoły. *Kluk. Kop. 1, 208. — 2) De homine:* Smoła, smród, śmierdziuch, ein unflätziger Mensch. Iż leda błazen, leda mówię smoła, W stroju, w pojeździe, w aksamitnej szacie, Równa się z pany. *Bratk. II 5. Smoła ta nie znała go. Pol. Arg. 78. ta chalastra, Schmpengefindel. — 3) Miano psa, osobliwie u żydów w używaniu. Bielaw. Mysl. C. SMOLAK, SMOLARZ, SMOLNIK, a, m.; Boh. smolař; smolarz, co robi smołę, i co smołą polewa. *Cn. Th. 1955. Пешвершмидер, Вершидер; co z drzew smołę wypala; Ross. который топил смолу, der Пешбреннер, Tbeerbrenner. Towarzysze smolników. Vol. Leg. 2, 997. Smolarze. ib. — 2. Ziemia Halicka na zapłatę smolakom ku ubezpieczeniu Podgórze od opryszków, podatek podymnego obraca; lecz ci smolacy ad privatos usus zażywani być nie mają; a prócz komend przez ziemie naznaczoney, komisya wojskowa za najwyższą władzę znać. *Vol. Leg. 7, 556. eine Art Gränzmilz in den Wäldern;* (*Boh. smolnjak, smolnjček* gatunek odzieży rycerstwa dawnego Czeskiego) SMOLANKA, i, ż., ziele, *flor oculi, Kufffußblume, Gausblume,* pret do rąk przyłpa. *Sienn. Wykł. SMOLANY, a, e,* ze smoły, Pěch, Tbeer, von Pěch; *Ross. смолёный.* Krażki smolane, rodzaj wojennych ogniów. *Jak. Art. 5, 297. Pochodnie smolane Tward. Wł. 175. Pęki smolane. Jak. Art 5, 507. Upiory w smolanyeli beczkach żywcom palono. *Mon. 75, 179 w beczkach od smoły, smołą wylanyeli. Smolany dół; Ross. копоть, (cf. kopiec, kopeć).*******

— Smolany piec, huta. *Cn. Th.* 1055. do palenia smo-
ly, smolarnia; daš Pechofen, die Pechbütte. SMOLANY,
SMOLNIANY, plur., miasto w Orszańskim, w Rosyi. *Dyke. Geogr.* 5, 57. Name einer Stadt. SMOLARNIA, i, ż.,
huta smolana, die Pechbütte, n. p. Osoby w smolarniach.
Vol. Leg. 5, 179. SMOLENSK, a, m., wielkie miasto
Rosyjskie, stolica niestwa. *Dyke. Geogr.* 5, 57; Stadt
und Fürstenthum in Rußland. SMOLENSKI, a, ie *adject.*,
n. p. Wielkorządztwo Smoleńskie. *Dyke. Geogr.* 5, 58.
SMOLENSZCZANIN, a, m., ze Smoleńska, einer aus
Smolensk. Wojna ze Smoleńszczanami. *Steb.* 159. ib. 55.
(cf. *Evel. Кривичи, Русскій древній народъ, Смоленск*).
W *rodz. żeńsk.* SMOLENSZCZANKA. SMOLIC, usmalać
cz. *niedok.*, usmolić *dok*; *Boh.* smoliti; *Sorab.* 2. smo-
lisch; *Sorab.* 1. smolu; *Vind.* smoliti, osmoliti, posmo-
liti, safmoliti; *Carn.* smolim; *Croat.* szmolim, pšklm,
opaklivam; *Bosn.* pakliti, opakliti; *Rag.* smolitti, osmo-
litti, paklitti; *Ross.* смолить; nasmalac n. p. beczkę. *Cn. Th.* 1055. pićien, mit Pech beichmieren. Smolony, smołą
napuszczany albo polewany, nasmalany. *Cn. Th.* 1054.
A w ciągłych bokach usmolone ludzie, Wnet się na
morskiej obaczyły wodzie. *Chrośc. Ow.* 58. Morska winna
zawierucha Gdy nam okretu fala nałweroży, Nim nowe
ławy wstawia, nim usmola. *Pot. Syl.* 80. Wziąwszy ko-
szyczek z sitowia, okleła go, i zasmoliła z wierchu 1
Leop. Ezod. 2, 5. (obmazala go smołą. 5 *Leop*). — 2.
Brudzić, śmieren, śmungen, śmunięć maßen; *Sorab.* 1.
wotbarbu; *Croat.* odfarbavam; *Evel.* брудю, смолю. Gar-
nek kociołowi przymawia, a oba smola. *Zabl.* Anf. 8.
Zażyć wszystkiego pobożnie na świecie, Coż koło smoły,
usmoli się przecie. *Bratk.* II 4 b. SMOLKA, i, ż., 2. 1)
Smolki smolaney, smolki grubey funt; smolki Hiszpań-
skiej funt. *Instr. eccl. Lit.*? — 2. *Botan.* Smolka, *ly-*
chnis riscaria, gatunek firletki; na korzeniach jego jest
wilgoć lipka. *Kluk.* *Dyke.* 2, 101; *Carn.* smilka; *Ross.*
дрема, мыло Татарское, боярская епель, die Pechfich-
nelle, Pechnelfe, Pechblume; (*Vind.* smole, smolni germ,
smolou germ, smolovez, brinje: jałowcowe drzewo: smol-
na bobeka, smole, branzhur, brinovu sernu: jałowcowa
jagoda). SMOLISTY, a, e. — o *adverb*: *Boh.* smolnaty;
Carn. smolnat, smolnè; *Vind.* smolen, smolnast, smolen-
ski; *Croat.* szmolèn; *Rag.* smolast; *Ross.* смолитый;
pełen smoły, voll Pech und Harz. Piekla otchłań smol-
sta. *Przyb.* Ab. 97. Głównie smoliste. *Ustrz. Troi.* 26.
SMOLINA, i, ż., smolna główna, ein Steinbrand; *Boh.*
smolina, smolinka, smolince: łuczywo). Czarownice
chwytają smolnie, widła, motyki i już już leca na niego.
Kniaź. Poez. 1, 15). SMOLNICA, y, ż., mażnica *Dudz.*
58. die Ibeerbüchse, daš Schmierfaß. (*Carn.* smolnak: gar-
nek smolany). SMOLNOŚĆ, ści, ż., pełność żywicy, die
Harzigkeit, Pechigkeit, Harzette. Suchość i smolność w
drzewie jest sposobnością do spalania. *Rag. Dos.* 1, 265.
SMOLNY, a, e, SMOLNO *adverb*: *Boh.* smolny; *Vind.*
smolen, smolast, smolon; *Ross.* смольный; na kształt
smoły tłusty, smołę zawierający, żywiczny; barzją, fett,
pechig. Smolna sosna dodawa żywicy. *Groch. W.* 158.
Woda smolna suchotnikom pomocna. *Krup.* 5, 822. Smol-

ne drzewo *Ross.* смольчубъ. Smolne drzewa służy do
rozżarzenia ognia. *Gorn. Dnr.* 285. Bardz. *Trag.* 5, 19,
(ob. Łuczywo). — *Fig.* Smolna chimura z ognia się wy-
dała. *Bardz. Trag.* 528. — 2. *Transl. fig.* Wybić kogo
smolno. *Mat. z Pod. B.* 5. tego, einen waßer durcbfäme-
ren. Wybić, wywalić, opalać poddanego smolno kym.
Ern. 21. SMOLUCH, a, m., smard, smród, plugawiec,
ein Unflätbiger. Na coż się zda ten smoluch niezgrabny
(Dyogen)? czyba to Żeby kuchnią wywierał, lub robł Ma-
pata! *Min. Ryt.* 1, 505.

SMORGONIE, ia, n., miasto w powiecie Oszmiańskim, ksią-
żat Radziwiłłow. *Dyke. Geogr.* 5, 58; sławie niedzwie-
dnkami, którzy tam niedzwiedzie łapią, ćwieczą, przy-
siadają i tańców ucza, potem z nimi na świat się roz-
chodzą; eine Stadt der Fürsten Rädjsehl in Einbauen, be-
rühmt durch die Bärenfänger, die dort die Bären jagen, aus-
lehren, und dann damit in der Welt herum ziehen. Aż od
Smorgonii wala się niedzwiedzie. *Jabl. Ez.* 9. SMORGO-
NIA: SMORGONSKA akademii. SMORGONSKA szkoła,
(eine Bärenakademie). Litwin ten musiał w Smorgońskiej
terminować akademii. *Teat.* 9, 57. Rozbiega się wszystek
ród zwierzęcy dla chorego Iwa, za doktorami, co ich
mieć noga Libejskie knieje i Smorgońska szkoła *Zab.*
12, 504. Gagatek Smorgoński, wyćwieczony w akademii
Smorgońskiej, gach niepocteszny, nieoskrobany, gapł.
Ossol. Wyr., ein ungeflüßner Tölpel. Ten gaszek Smor-
goński mógłby się podobać Izaleh! *Teat.* 15, 26 A ty
Smorgońska dudo, znaj zem z ciebie drwiła, Właśnieś
też wart zazdrości. *Zabl.* *Zab.* 14.

SMROCZYNA, ob. Świerk, Świerczyzna, Skwierk

SMRÓD, u, m, SMRODEK, aka, m, d. m.; *Boh.* et *Slov.* smrad;
Sorab. 1. smerdženo; (*Sorab.* 1 et 2 smrod, hówno, noy,
stercus); *Vind.* smard smrad, smerdenje, sab dah, smra-
ditje, smraja, smradenje, nasmrad; *Carn.* smrad, smer-
džlma; *Croat.* smrad, vonyha, (cf. wonia); *Rag.* smrad,
(smradotoje colluviorium); *Slav.* smrad; *Bosn.* smrad,
zaa vogn; *Evel.* смрадъ, зловоише; *Ross.* смородъ, зло-
чудяше: 1) śmierdzenie, der Gestank. Sosnowe rury dają
wodzie smrodek żywcowy. *Kluk. Kop.* 1, 124 Smród
podpaszny, ob. Parkot. Matka dzieciątka dły smrodu nie
zamietaje, ale smród on ociera i onywa. *Żarn. Test.* 5,
608 b. plugastwo, nieczystość, Unflath. — 2) Smród
translat. ad hominem: śmierdziuch, smerda, smard;
(Schier. Mütsch), Stänker, Unflath, Zan; *Ross.* смрадъ,
чурдъ Smrodowie i plugawcy. W 2 *Petr.* 2, 15 (Gdy
się na mężu rozgniewa, nazywa go smrodzie! *Biel. S.*
N. 10. Złożcie z siebie tych nieczemych smrodów (Ta-
tarów) brzydłowe jarzma *Puszk. Bel.* B 5 b. Konstantyna,
jako się z młodu okazał plugawym, także i na starość
smrodem był; bowiem był łakomy, fryjowny, okrutny.
Biel. S. v. 75 b. SMRODZA, y, ż., śmierdziucha, eine un-
flätbige Weibsperrin, eine Zan; (*Boh.* smrdawka siarczysta
kapiel). Jesli się dusza nazad do tej wróci smrodzy (prze-
smardłej baby). W sadny dzień, niech poradzą o tym
teolodzy *Pot. Jaw.* 58. SMRODLIWOŚĆ, SMRODNOŚĆ,
ści, ż., własność tego co śmierdzi, die Stänfigkeit; *Vind.*
smrdhivost; *Croat.* smradnòst; *Ross.* смрадность. Li-

ście mirtowe dział smrodność oddala. *Cresc.* 447. SMRODLIWIY, SMRODNY, a, e, SMRODLIWIIE *adverb.*; *Boh.* smrdlawy, smrduty; *Slov.* smrdlawý; *Sorab.* 1. smerdżawé; (smrodoyité gnoisty, smrodowé *stereore-us*); *Carn.* smirdezh, smerdliv, smradliv; *Vind.* smerdliu, smerdezhen, smerdliuo, smerdezho; *Croat.* smrdliu, vonjav, (cf. wonny); *Rag.* smradni; *Slav.* smrdljiv; *Ross.* смрадный, зосмрадный, зловонный; smierdzacy, stinfend. Do smrodliwych kul, oprócz zwyczajnych materij, trzeba dodać naraszpłowanego końskiego rogu. *Jak. Art.* 2, 95. Jeżeli dym z piłek ognistych będzie smrodliwy, nazywają się smrodliwe kule. *ib.* Smrodne wonie bardzo zarażają ciała zwierząt subtelnych. *Cresc.* 78 SMRODNIK, a, m, zadek: der Hintere. U pregięzta jednej wszetecznicy naczosano świerzbącego smrodnika. *Pasz. Dz.* 127. SMRODYNA, i, z., czeremcha, Kampefeste. *Kluk. Rosl.* 2, 50; kocierpka, *vel potius* pocierpka, bo cierpie po niej język, *ribes nigrum*, krzewina do rozlazu porzeczki należąca, jagody jej smierdzą. *Kluk. Dyk.* 5, 18. die Besäbere, scharze Jehannisebere; *Boh.* třemcha; *Ross.* чермуха. (semrodina porzeczka). I jagoda nie każda miłna, bywa czasem i smrodynia. *Dw. F* 2 (nie wszystko złoto, co się świeci). SMRODZIĆ *cz. niedok.*, zasmrodzić, nasmrodzić *dok.*; *Boh.* smraditi; *Carn.* smraditi, smradem; *Croat.* smraditi, smradim; *Ross.* смрадити, *Ecc.* смрадо, смрадъ чиню; smrodem napoľniać, stinfen, einen Gestank machen. Zasmrodziłes czosnkien *Cn. Th.* 1054, (cf. posmrodzić). SMRODZICIEL, *ob.* Śmierdzuch. SMRODZIENIEC, *ob.* Czartowskie łajno.

SMROK, *ob.* Świerk.

SMUCIĆ, *SMECIĆ *cz. niedok.*, usmęcić, usmucić, zasmucić *dok.*; *Boh.* smutiti, smautiti, kormautiti; *Vind.* shalit, arshalit, obshalti, shalavati, (cf. žalować), ismutiti, obmutiti, kalti, skalti = macić, zmącić, kalć, *ob.* Met; *Croat.* zmutiti; *Bosn.* pecjalliti (cf. piecza), sgjallostiviti (cf. žalosny), (smutiti, smesti, izmutiti *perturbare*, cf. pomącić, cf. zmieszać); *Rag.* smütiti, smüchjati, smētati, smēsti, zamēsti, smuehivati, smuehjevati, (mütiti, smütiti, izmutiti, zamütiti, pomütiti = macić, zamącić, pomącić); *Ross.* печалить, крушить, крушу (cf. kruszyć), кручинить, обкручинить, смутить, смучаю, смущать, zmącić, klócić, poklócić, płotki robić; *Elym.* met, metny; zasmucac, betrüben; *Ecc.* бережу. W pomysłaym szczęściu boję się odmiary; w przeciwnym tusze, że ten, co smuci smutek odwróci. *Zab.* 8, 209. *Par.* Smucić się, zasmucac się, sich betrüben; *Slov.* smautiti se, smutek nesu; *Sorab.* 1. ruľžu szo; *Croat.* tugavati (*ob.* *Żążyć, tęsknić, saloztuzze, (*ob.* Żalosny); *Bosn.* pecjallitise; *Rag.* mucitise; *Ross.* печалиться, печаловаться, грустить, грустить, егрустить, егрущу, зауныть, горевать, пригорюниться, скорбеть, скорблю, болеть. (cf. boleć); *Ecc.* смятатися, драхльствова-ти, драхльствати, драхлюю, поболѣти, потужить, сожалѣть. Mieszkałem tam siedm dni, smęcać się między nimi. *Leop. Bar.* 5, 15. SMUCICIEL, *ob.* Zasmuciciel. SMUCIEN, *ob.* Smutny.

SMUGA, i, z., *SMUG, SMUK, u, m., miejsce wazkie a długie; (*Sorab.* 1. smuha, smuzka *stria*, *linia*, smuzkuyu liniję; *Sorab.* 2. szmuga, szmuzka rząd, wiersz, linia; *Carn.* smuga *linia*, smugänek = linia; smugam = liniję; *Vind.* smuga = strych; (*Slav.* smúg = sandacz); cf. smagly, cf. smigły; *Germ.* Schmiegen; *Elym.* mgnąć; — smuga, strefa, ein langer schmaler Streifen. Smuga u malarza, strych, który się od peźla zostaje, gdy się kolor nawodzi. *Magier. Mskr.* W wybielonym płótnie pozostają niektóre smugi, niezupełnie dobielone. *Przędz.* 86. Smugami. *Torz. Skł.* 55. (pasami, w pasy). Z żywota matkim wyszedł, i przez takąż smugę l mnie i mego wyprowadził (bóg) sługę. *Chrośc. Job.* 144. ciałne, die Genge. Wetulinus wyróżnawszy się smugiem Koło Regium nowy bunt zapalił *Chrośc. Fars.* 177. (wymknawszy się przesmykami). Postrzegł, że chłopiec od pasa, jak długi, Okryty w jakieś niezwykajne smugi *Pulp.* 10. w pasy, strefy; Streifen, Borten. Smugi od żyłek pulsowych zrobione. *Krup.* 5, 125. Żyłowata smuga. *Wejch. Anat.* 210. Grzbiet sinemi znaczone smugi. *Hul. Ow.* 152. et 41. szmary, Schmüelen, Striemen. — *Oecon.* Smuk. *Cn. Th.* 1054. smuga, półko długie wazkie, łaka wazka a długa między rolami lub lasami; ein schmaler langer Wischenstück, ein Gänge, ein Sattel, ein Strichel. (*id. id.*). (*Sorab.* 1. smaha *noale*, nowizna; *Vind.* skrivauni smuk = przesmyk). Przy zdroju był smuk piękny zielony. *P. Kchan. Orł.* 4, 206. Na tych smugach znajdując się miały liczne trzody. *Nar. Hist.* 5, 530. Woli jałówka pulehne deptać smugi. *Hor.* 1, 211; *virentes campos.* SMUGOWATY, a, e, — o *adverb.*, wazki a obdłozny, śmal und lang. (*Sorab.* 1. smuhaté, szmuhaté *striatus*). Ziemia smugowata. *Cresc.* 635 — 1. SMUKAĆ, SMUKAĆ, *ob.* Smoktać, smoknąć). — 2. SMUKAĆ *cz. niedok.*, Smuknąć *jedn.*, ręką głaskać, pogłaskać, gładzić gałazkę ścierając ręką liście, obmorgać; glatt streichen, streifen, abstreifen; *Sorab.* 1. wotzsmekam *detero*, *ob.* Osmykać; *Sorab.* 2. žernuseh; *Vind.* smukati, smuzhen, osmukniti, omutiti, odsnukati; *Carn.* smükam, (cf. *Germ.* schmügen). — 2. Smukać się, smykać się, wymykać się, psnąć się; sich fortbewegen, fortmachen, wegmaachen, rüben; (*Carn.* smukniti *evadere*; *distng.* smuke = smyki, sanki). Mara za drzewem cieżczała; lecz na to miejsce coraz się wyżej w górę smukała. *Ossol. Str.* 2. Kiedy się król na wózku wymknął z szród orszaku, Wszystkim smukać zabroni, sam charty na smyczy trzymał. *Lot. Jow.* 154. — 2. Ależ mu w poczciwości równego poszukać, Łopak i przyjacielski, choć się nie rad smukać. *Zab.* 8, 529. *Życz.* głaskać, stroić; streichen, schmüden, pugen. Uczosane włosy, usmuknione, *capillus compositus.* Macz. SMUKARZ. *Cn. Th.* 1054, *SMUKIRZ, a, m., piekaszczel, *Germ.* der Schmücker, Pußer, Aufpußer, (cf. smuklerz). Mangones, wszelakich rzeczy poprawiacze, smukirze, gremplarze. *Macz. Cosmeta*, smukarz, który panie przyochędza, piekroszka. *Macz.* SMUKIERSKI, a, ie, o1 smukierza, Schmücker = Pußer = Mangoneus. smukierski, co ku wysmuknieniu należy. *Macz.* SMUKŁY, a, e, wysmukły, smagły; *Boh.* konopaty, (cf. konop'); *Rag.* tankovit, (cf. cienki); schlauf, geschmeidig,

schmüdtig. Patrz, jak niesie pod obłoki Jodła smukła wierzch wysoki. *Dar. Lot. c.* Pod nim smukły Arabczyk dla bodzca ostrogi Zwinawszy się, obalid kilku w rynsztok z drogi. *Zab. 12. 168. Zolt.* — ½. Wymuskany, gładki; geföhnet, glatt. Tedy na starosć wygolé się, tedy i smukłym gaszkiem byé mi wypada. *Tward Daf. 49.* Koń wszystek gładki, sioukły. *Pot. Pocz. 145.* Smukłe korki. *Pot. Arg. 69.*

SMUKOWNY, a, e, gładki, glatt, schön. Czoło jej smukowniejsze nad alabastr gładzony *Tward. Pasq. 6* Smukowne nogi. *Żebr. Ow. 49.*

SMUSIK, SMUZYK, a, m., SMUSZEK, szka, m., *pellis pilosa laevis agnelli. Cn. Th. 1054;* die Schmaße. Adlg., ein fein ansegegerbnes Schimmerfellchen. (*Vind.* Imuzhka, fa-mushek + fald buchasty + imuzhkaty + buchastym czynić). Cło płaca króliki, smuski, skóry niedźwiedzie. *Vol. Leg. 4, 82.* Śmuszków od sta... *Instr. cel. Lit.* Staremu młoda, jakby do kożuszka Z starych skór przyszył młodziuchnego smuszka. *Brath. L 4 b.* — *Adject.* SMUSZKOWY, a, e, Smuszkowe futro. *Instr. cel. Lit.*

SMUTEK, 'SMĘTNE, 'SMĄTEK, (tku, m.: *Boh.* smutek, zámutek, zármutek, trudność, (cf. trudność); *Slov.* smutek, zármutek; *Sorab. 1.* mutnica (cf. met), zrudźba, lrodoba; *Carn.* jamer; *Vind.* riva, shalost, shaluvanje; *Croat.* salozt, (cf. żalosć); (*Croat.* zmüttnya; *Dal.* zmetnaya conturbatio); *Rag.* smütgna, sméchnja, smétna, (2. zgorzenie), pecejaj, pecjao, (cf. puczolowitość, piecza); *Bosn.* zlota, tuga, zlavoglja, sgalost, (*Bosn.* smuchja, smechja, smetgna, smuchjenje perturbatio animi); *Ross.* napaсть (cf. napaśe), печаль, (смутьность + zmet; *Etyim.* męt); niewesołość, żalobliwość, żalosność; *Eccel.* драхость, драхованне, тажение, (смута rozruch, смутки plotki, potwarze); die Betrübniß, die Traurigkeit. Frasnęk, długie troski, niestanne smutki, Swéj moocy na méj twarzy wyraziły skutki. *Tréb. S. M. 405.* Co jest sól w oku, to smetek w sercu. *Zárn. Post. 5, 595.* Serce mądrych, tam gdzie jest smatek, a serce głupich, tam gdzie wesele. *1 Leap. Eccel. 7, 5.* W smetku będziecie płakać i narzekać. *Damb. 255.* Cierpiął Jezus na świecie trud, troski, smetek. *Peśń. Kat. 62.* Wielka smutnemu pociecha, gdy mu kto smutki i płakania pomaga. *Sk. Kaz. 385.* Syn głupi smetkiem matce swej. *Budn. Prov. 10, 1.* W smetku nie nie smakaje. *Rys. Ad. 71.* Smutkowi się nie poddaj. *Cn. Ad. 4072.* Stara przypowieść, iż po smetku wesele, a po wielkiem zaburzeniu radość bywa. *Rej. Post. 8 6.*

SMUTLIWY, 'SMĘTLIWY, a, e, *tristificus. Cn. Th. 1050* zasmucający, smucący; betrübend, betrübt machend. — ½. Smutny, traurend, traurig. Jezus ujrzawszy matuchne smuthwá, pobieżał do niej. *Żyw. Jez. 49.* 'SMUTNODUR, u, n., melancholia. *Perz. Lek. 195.* die Melancholie, Schwermüthigkeit. 'SMUTNODURSTWO, a, n., *Perz. Lek. 197.* SMUTNOŚĆ, sci, ź., zostawanie w smutku, daß Traurigkeit, die Traurigkeit; *Boh.* smutnost; *Sorab. 1.* fradnosć; *Ross.* смущенность, смутьность; *Eccel.* драхость. 'SMUTNOWROGI n. p. puszczczyk. *Hor. 2, 177.* Kuaż., traucprephezeibend. SMUTNY, 'SMĘTNY, 'SMUCIEN, 'SMĘCIEN, tna, tne, SMU-

TNIE, 'SMĘTNE *adverb.*; *Boh.* smutni, smuten; *Sorab. 1.* zrudně, frudny; *Carn.* dolpovyt; *Vind.* shalosten, obshalen, tugast, roun, rievern, nevoljen, nadlshen; *Bosn.* zlotan, zlovogljan; (siouchjen, izmuchijen, smeten, rasareen perturbatus); *Rag.* smuchjen, sméten; *Ross.* смущенный, смутный, заунывный, заунывлен, заунывно, кручинный, грустный, грустивый, скорбный, скорбеть, скорбно; *Eccel.* смутный, смутительный, драхлы, драхель; a) smutku pełen, żalosny; betrübt, traurig. Smutnemu trudno śmiech przychodzi. *J. Kechan. Pr. 18.* Pytał się go, czemu by był smucen? *Ezop. 72.* Zkadem został nie po roału smęcien. *Wys. Kat. 596* Ociec mój rachuje sobie dni; jeżeli dłużej zamieszka, tedy będzie bardzo smęcien. *Kadz. Tob. 9, 5.* Z tej nowiny bardzo był smucien. *Stryjk. 287.* *Biel. 560.* Widziałem tych wielu, których miłość smętne czyniła. *Gorn. Inw. 10.* Smętne sinogarlice. *Banial. J 5.* Głosy smętne sły-szałam. *Teat. 46, 26.* Smutna twarz. *Sekl. 24.* Cale cy-cerstwo Rzymskie, w smutnej sukni było przytomne. *Siem. Cye. 552,* cf. part — b) *Activ.* Smutny, smuthwy, zasmucający, smucący; betrübend, traurig machend, traurig, betrübt. Smutny przypadek. *Ld.* Po chwili smutnej pogoda *Zab. Z. S. 79.*

SMYCZ, y, ź.: *Boh.* směčka; *Vind.* golh, hofh; *Ross.* смычка, смычок; (*Etyim.* uknąć); ziemięć, na którym charty na polowanie prowadzą, a jotym je z niego zmykają, (cf. swora); die Koppel, der Hegerichten, der Strick, an dem die Windhund geleitet werden. Na smycze brać psy myshwe. *Bardz. Trag. 122.* *Ross.* сомычь, смыкать. Psy spuścić z smyczy, wyswoiować. *Chmiel. 180.* Smyczy ze psów zemięć; *copula decahitur.* *Żebr. Ow. 184.* Sam król trzymał na smyczy wieźna i sokoła. *Banial. A 2 b.* Niejeden zajaje miął nieposzczwany. Choc mu go pod smycz ogary rażona. *Pot. Syl. 251.* Barana na smyczy prowadzi. *Jall. Ez. 159.* Myśhwa smycza karcza. *Chmiel. 1, 80.* (świeża zziemięć). — ½. *Meton.* Smycz chartów + para chartów, cine Koppel Windpicle. Chartów smycz, geńczych psów sfora, a nie para mówi się. *Chmiel. 1, 80.* Podzi konno przez zwierzynce, a za nim czapaj, łapaj, ścinaj, dołóż, dwa smycze chartów. *Teat. 20, b, 52.* Trzydzieści swor ma w psiarni, chartów kilkanaście smyczy. *Opal. Sat. 150.* — ½. *Fig. tr.* A gdzie Dyana plon ubity leży, Tam serce moje uwieźło na smyczy. *Zab. 16, 115.* Nar. w pętach, in Joffeln. Taki człek na świat nasz wychodzi, który wszystkich nieszczęścia jak na smyczy wodzi. *Jall. Tel. 255.* passam, an einander gerethet. Zawsze zazdrość przy ciebie na smyczy. *Pot. Syl. 167.* w parze, in cinem Paare, neben einander, einander zur Seite. Ah, kto mi ich ukaze, kto mi ich dogoni, Kedy mi te oszusty zdarły się ze smyczy? *Tréb. S. M. 117.* z rąk mi się wymknęły, z łapki; sie sind mir entwüdt, aus den Händen, aus der Falle. Coż zuchwalszego nad człowieka, gdy mu jako ze smyczy szczęście łaski zmyka, Zadarłszy karku, przeciw niebu bryka. *M n. 71, 546* (hojnie ciągle zdarza). — On na to, jak ze smyczy rzeze... *Pot. Jow. 145.* (jak z biczka, *ex nunc, auf den Fleß*). SMYCZEK, czka, m.;

Boh. smyčee; *Slov.* slaček; *Sorab.* 1. sméczk; *Carn.* lovk, (cf. luk, łak); *Vind.* lok, gollen lok, lozhez; *Croat.* lúchez; *Rag.* lúczaz; *Ross.* смычокъ; narzędzie do grania na skrzypcach, der Fiedelbogen. Smyczek bywa z drzewa zamorskiego, albo klonowy, trzmielowy, jabłonkowy. *Kluk. Rosl.* 1, 164. Ciągnąć smyczkiem tam i sam *Ross.* смыкать, смыкаю. Już smyczek i skrzypki me niepożyteczne Powiesić na czasy stary muszę wieczne. *Petr. Hor.* 6 3. Więcej skrzypek na smyczek, prządka na wrzećciono, niż lusarz na kopią weźmie. *Psalm.* 78. SMYKOWY, a, e, od smyczka, Fiedelbogen; *Ross.* смычный. *SMYCZNIK, a, m, skrzypek, lub też co smyczki robi; der Fiedler, der Fiedelbogenmacher; *Ross.* смычникъ, играющій на музыккомъ орудіи смычкомъ. SMYCZOWY, a, e, od smyzy, Zeitriemen; n. p. Smyczowy pies; *Vind.* sledni pefs, vodni pefs. SMYK! *interjectio*, motum repentinum significans: szast, szust! Плясъ! Плясъ, Шпип! Widząc, że to nie przelewki, do domu smyk! *Mon.* 64, 723. (zemknąłem). Pan mnie potrzebuje, da znać, smyk! trzy susy, i już ja u jego mości. *Teat.* 20. b, 4. — § Actum rapientis furtim aliquid: Smyk = chabias! ripp! rapp! *Cn. Th.* 1054. stibig! schripp! (cf. *Germ.* schmuggeln. Adlg.). SMYK, a, m, rzezumieszek, porywacz, przylgnie mu wnet do palców; *Carn.* smikavz; *Vind.* smufnik, mufnovz, smuknovz, smukvauz, vmekniunuk; *Ross.* щечило, крохоборъ, f. крохоборка; 1) ein Mauser, der schnell etwas entwendet, stibiger, ein Stibiger, Schripfer. Wielu żebraków znajdziesz opitych, rozpustnych, smyków. *Klon. Wor.* 50. — 2) Smyk, letki niestały człeczek, pędziwiatr, nistatek; ein unbeständiger, leichtsinniger Windbeutel, ein Schripfer. O wy smyki, smyki! wszystko też na łeb idzie. *Teat.* 43. c, 99. *Wyb.* Kokietka ta, gdyby sobie przynajmniej jakiego wolnego obrała smyka, mniejszym się dziwiła, ale to żonatego! *Teat.* 16. c, 12. — § Smyk circumforaneus cantor. *Cn. Th.* 1055, (cf. rybalt), ein Bänfelsänger; wesofek. — § Smyk, miano psa, *Graec.* ζοπαξ. *Cn. Th.* 695. Name eines Hundes. — 5) Smyk, zgrubiałe smyczek, der Fiedelbogen; (*Boh.* smyk traha; *Carn.* smuké = sanki). Trzeba poboru Dla tego choru, U którego oprócz smyka, Nie ma w worku i fenika. *Zab.* 11, 287. *Zabl.* Weź zatem swoje lutnię, weź struny i smyki, Niechcę odtąd ni pochwał, ani znać krytyki. *Zab.* 12, 470. *Zabl.* SMYKAĆ, zmykać, ob. Zemknąć. SMYKEY, ob. Zmykły. SMYSŁ, ob. Zmysł

S N.

*SNA, SNAĆ, SNADŹ, *SNAŚĆ *adv.*; *Boh.* snad; *Slov.* snad, asnad forte; *Sorab.* 1. sznaeż; *Sorab.* 2. sznaseli, sznatko forsan; *Vind.* fasti scilicet; (*Ross.* знать видѣть, zapewne, ou. Znać, znać dlatego, vuly. знаи przecież); znać, wedle podobieństwa, podobno, może; vialleicht, wahrscheinlich, es ist möglich. Proś boga, owabyć sna była odpuszczona ta myśl serca twojego. 1. *Leop. Act.* 8, 22. (owabyć snadź. 5 *Leop.*). Pójdę, owa sna się potka ze mną pan, a co mi rozkaże, powiem ci. 1 *Leop.*

Num. 23, 3. Mają tego sna dziś za złego człowieka, który broniąc praw ludzkich, sprzeciwia się niegdy panom, aby ich nie złamali. *Eraz. Jez. U* 5. Przyszedł do mnie jakiś mąż z piękną siwą brodą, Snadźby zwiódł i świętego ona swą urodą. *Rej. Wiz.* 36. Snabym też rzekł sprawiedliwemu, że żywotem będzie żył. ... 1 *Leop. Ezech.* 33, 13. Snadź żadnego obłoku na niebie nie było, przecież pod czas południa słońce się mroczyło. *Bardz. Trag.* 470. (prawie żadnego, fast keine). — § Snadź, domyślić się można, oczywiście; leicht zu errathen, offenbar, augenscheinlich. On srogi Turecki lud snadź i bogu nienawisny jest. *Baz. Sk.* 128. Czego krzywego, gdy kto z prędką napraszcza, rychłej snadź złomi, niż naprosi. *Glicz. Wych.* 1. Ze względem ziół tych gruby ten błąd aptekarski nikogo nie struł, to sna czyni mała miara tego jadu. *Sienn.* 552. Tak się tego gorliwie uczyć mamy, gdyż nam snadź jeszcze więcej tego potrzeba. *Rej. Post. D* 5. — Śliczne na rzeki brzegach stało snać pacholę, Skwapliwa w letnich wodach pływać mając wole. *Toł. Saut.* 47. widocznie, na widoku, sichtbarlich. — §. By snadź nie = by uchowaj boże nie, broń boże żeby nie; Gott behüte, Gott bewahre. Matka każe podłożyć co miękkiego dziecieniu w głowy, i to opatrzo, żeby go snadź nie obudzono. *Glicz. Wych.* E 5 b. Uczy się pływać przy pławie, aby snadź nie utonął. *ib.* 0 2. Nie czynicie tego w dzień święty, by się sna rozruch nie stał w ludu. 1 *Leop. Marc.* 14, 2. Sybarytezyki kury wygnały, aby snadź sen ich nie był przerwany. *Zab.* 6, 360. Aniołowie mu przytomni byli, aby snadź pokrzywdzony nie był. *Kucz. Kat.* 3, 277. — §. I w ogień sna nie boi się wskoczyć. *Glicz. Wych.* E 4 b. nawet i w ogień. — (*SNAĆ, ob. Śnić się). — SNADNOŚĆ, sei, z.; *Boh. et Slov.* snadnost, (cf. *Boh.* osnadnost ulzywam, ułatwiam; *Sorab.* 1. fmadnosť gracilitas, tenuitas, vilitas); łatwość, sposobność; die Leichtigkeit, Fertigkeit. Już w Polskim tłumaczeniu taka wdzięczność i snadność wierszów nie idzie, jaką snadnością, krótkością i wdzięcznością oryginał jest przyczukrowany. 1 *Leop. pr. Zott.* (płynność, gładkość, łatwość wierszów). Wódka ziela paralizowego niepieszne ruszanie albo niesnadność ruszania członków leczy. *Sienn.* 241. (trudność). Lewandowa wódka od niesnadności ruszania członków jest pomocna. *Sienn.* 239. Wesole żarty ukazują dobrą na umyśle snadność. *Petr. Et.* 280. SNADNY, a, e, SNADNIUCHNY, SNADNIUCZKI, SNADNIUTENKI, SNADNIUSIENKI, a, ie, *intens.*, SNADNIE, SNADNO *adv.*; *Boh. et Slov.* snadny, snadnický, snadne facile, nullo negotio, (snadnjéce, na snadě praesto, na doredziu); nietrudny, łatwy, sposobny; leicht, fertig, geschickt zu etwas; (*Sorab.* 1. fmadne, sznadné gracilis, tenuis, vilis, exiguus, exilis). Woda czyni ziemię snadną do przyjęcia wszelakich rzeczy postaci. *Syxt. Schk.* 7. aptam, zdatną, gotową; geschickt, fertig, bereit. Snadniejszym staraniem możesz to wszystko sobie zjednać u niego. *Rej. Post. M m m* 5. Kto głowę schyli, porazić go snadnie, Snadnie ułowić, kto w ptaki sam wpadnie. *Tward. Daf.* 22. Ty panie wszystko możesz, wszystko

tobie snadnie. *Pasz. Dz.* 42. Snadniuczko, *facillime*. *Macz.* Snadniuchno. *W. Post. W.* 3, 300. Pan bóg znajdzie snadniuczka drogę, gdy chce pokarać złościwego. *Rej. Zw.* 201. Sposób snadniusienki. *Solsk. Geom.* 125. Gdziekolwiek posłyszysz, jakkolwiek mowę Snadniuteńko pojmuje wszystkie jej osnowę. *Tol. Saut.* 45. Snadniuchno próg wyłamał. *Ryb. Ps.* 217. Snadniej o łabędzia czarnego i o kawke białą, niż o dobrą żonę. *Opal. Sat.* 40. Przytrafił się dzień snadny do tego. *Sekl. Marc.* 6, dogodny. *świślić, geśfić.* Już mieli ojca po sobie snadnego. *Auszp.* 75. (powolnego, skłonnego, *geneiät*). *SNAŚĆ, *ści, ż.*; *Ross. снасть; narzędzie, daś Werfzug.* Po snaści rzemieślnika poznać; *instrumenta declarant artificem. Rys. Ad.* 56. (*Ross. снастить, оснастить* okręt w potrzeby opatrywać, *Germ. tafeln*). — §. Snaść, *adverō, ob. Sna.*

*SNAŻNOŚĆ, *ści, ż.*; (*Boh. snažnost sedulitas, snaže usiłowanie, snaženstwj pilnowanie, pilność, nesnaz, nesnaža przykrość, przeciwieniestwo, niezczeszcie; Slov. snažnost, wynasznawjan accuratio, industria; Carn. snaga: ozdoba, snashnost: ozdobność; Vind. fnaga ornamentum, fnashnost: ozdobność, piękność, chędogość, ochędostwo; Croat. sznaga mundities, snaga: ozdoba; Dal. sznaga: moc; Rag. snaga, snaaxnos robur, vis; Bosn. snaga, snagnost: siła, silność, męstwo; snažność, czystość, ochędność; die Sauberkeit, Reiniğıkeit. Wstrzymują się niektórzy od miłości dla snažności i pożytku duszy swej. *Petr. Ek.* 56. Zbytni pokarm i picie przeszkadzają zdrowiu i snažności ciała. *Petr. Et.* 246. Chwalmy boga wszelaką snažnością a czystością i duszy i ciała. *W. Post. W.* 252. Świadom był jego sumienia snažności i czystości duszy jego. *Wys. Ign.* 78. Jan ś. aniołem był nazwan dla świątobliwości, dla snažności i czystości żywota. *Bial. Post.* 45. Judyt snažność a czystość miłowała. *Leop. Jud.* 15, 41. Niewinnością i snažnością te, co przywary miały, wyprzedziła. *Bzow. Roż.* 55. Biała szata snažności świadectwo. *ib.* 70. *SNAŻNY, a, e, *SNAŻNIE, *SNAŻNO *adv.*; (*Boh. snažný sedulus, nesnažny przykry, nieszczęśny; Slov. snažny industrius; Carn. snāstun: ozdobny, strojny; Vind. fnashen: piękny, chędogi; Croat. sznasen mundus; Bosn. snašgan strenuus, fortis; Rag. snaaxni, snaaxan rubustus; snažny: czysty, ochędny; fauber, reinlić. To najpotrzebniejsza w ubiorze, aby był ochędny a snažny. *Gorn. Dw.* 114. Oblubienie moje we krwi mojej opłókałem, i snažną bez zmayı i bez zmarsku zostawiłem. *Bzow. Roż.* 91. Poczciwy przestawa na swoim sumieniu snažnym. *Petr. Et.* 267. Człowiek na umyśle i na ciele snažny i rządnie sposabiony. *Petr. Pol.* 18. Cnotliwy będzie miał serce spokojne i sumienie snažne od boga. *Petr. Ek.* 25. — §. Snažny, snadny; *leić, beaucm.* Nauka ta służy ku snažniejszemu nabyciu majetności. *Petr. Pol.* 40. W długiej sukni do tańca niesnažna. *Jeż. Ek. E.* 1. Wzjąwszy też i sam kogo tam do boku, bije jej czołem i w snažnym poskoku On i pozorne pary przed nim płyną. *Miask. Ryt.* 2, 127. *SNAŻYĆ się *recipr. niedok; Boh. snažiti se; Slov. snažin se conor;***

(*Carn. snāshem, snasheti; Vind. fnashiti ornare; Croat. sznasiti purgare; Dal. ussnaxiti ornare; Rag. usnaxiti confirmare; Bosn. posnasgiti confirmare*); silić się, mocno się starać; *šreben, šif anšrengen.* Lubi tej staręj nowe kwiatki, choć się snažą, nie dogonia. *Pot. Pocz.* 400. Niemniej ochoce snažą się szeregi W takt odprawując z panami pobiegi. *Miask. Ryt.* 2, 127. W ogniu zlej żądzy ciągnie się i snaży. *Pot. Syl.* 7.

*SNE, *ob. Śnić się.*

*SNESZKA, i, ż.; *Carn. synāha, synaka; Vind. šinova shena, šneha, šnaha, šinaha, šetinja, neveta; Croat. szneha, šzinova sena, snaba, sanozhniza; Slav. snaha, sinowa xena. (bratova xena, snaha); Eccl. штрѣкъ (ob. Jātrew'), сноха, дѣверня жена; Ross. сноха; synowa żona, synowa, nurus. *Macz., ob. Niewiastka; Dčš. Cobnš frau, die Schwiegertochter, die Schwur.* Tu leży w jednym grobie córka sławna ona Alexandra szóstego, Tais, szeszka, żona. *Zygr. Pap.* 352. nurus.*

*ŚNI się, *ob. Śnić się.*

*ŚNIADAĆ *cz. niedok., Pośniadać dok, (qu. v.); Boh. snjdati; Slov. snjdám; Sorab. 1. szniedać, šnědam; (Etym. jadać, jeść; cf. śnieść, śniadł); Carn. sajtrėkujem, sajtreqyam (cf. jutro, jutrenka), kosiłzam (cf. kasćek), frushtėkam; Vind. kosiłim, kosiłti, kosiłuzhati, kafeuzhati, bruefhtukat; Croat. predobėdujem (cf. przedobiedni), predručam, frostuklyam, frostuklyati, frostukyati; Hung. feleštökőmezek; Dal. ručam, ručevam; Bosn. ručjati, priducjak jestu, porucjati; Rag. ručjati, pridručjati; Slav. dorueskovati; Eccl. заутреннюю; Ross. завтракать: jentare; Macz., śniadanie jeść, šriibšűften. Koło ósmej siedłšmy do stołu, i do tych czas śniadališmy. *Teat. 7. d.* 12. Wieczerać i śniadać. *Sekl. 15.* Chłopy, gdy zehodzą z roboty, urzędnik powinien lieżyć, a dziesiątkam mają obiadować i śniadać. *Haur. Ek.* 107. Śpią ledwie nie do południa, a wstawszy, to wnet śniadać, pośniadawszy zaś obiad, po obiedzie do kart. *Kosz. Lor.* 24 b. ŚNIADANIE, ia, n. *Subst. verb., a) actio, daś šriibšűften; (Ross. сѣданіе, сѣденіе; Eccl. сѣданіе, сѣденіе zjedanie, zjedzenie). — b) Śniadanie, to co śniadamy; Boh. et Slov. snidánj; Sorab. 1. sznidani, šnědano; Carn. sajtrėka, sajtreniza, frushtėk, fruestek; Vind. juterni kruh, kofuza, kofilu, kofuzhanje, perva, mala vushina (cf. južyna), saitemniza, šriibhtuk, bruehhtik; Croat. predobedje, kosiłilu, frostukely, frostuk, ručak, predručak; Hung. feleštököm; Dal. ručak; Rag. ručjak, pridručjak; Bosn. ručjak, pridrucjak; Slav. doruesak; Eccl. заутренникъ, завтракъ, ранояденіе; Ross. завтраканье, завтракъ, daś šriibšűft. Śniadanie dawać. *Zob. 15, 201.* Najgorsze śniadanie najlepszy obiad psuje. *Rys. Ad.* 41. — Śniadany *partie.*, który śniadał, śniadanie zjadł, gešriibšűft. Niechaj was dzień nie budzi miłe dzieci rany, Nie pojedziesz ode mnie pewnie, nie śniadany. *Pot. Jow.* 159. Śniadany *ŚNIADANNY, a, e, od śniadania, šriibšűft. Zda mi się, iż czas jest śniadany. *Teat.* 45. c. 76. *Wyb. Mgłość* Jejmošema o godzinach śniadanych przypadła. *Cziach. Prz. F 2.* *ŚNIADEK, dku, *ŚNIATEK, tku, m, n p. Przestańcie ludzie śniadkiem ciał smro-**

dzie brzydliwym, *dapibus*. *Żebr. Ow.* 377. zjedzeniem, jadem, *Ecccl. снѣдъ*. Nie tak smaczne, cokolwiek śniatku zima w cenie Zdaleka nam przyżenie. *Petr. Hor.* 2, N 2 b. ŚNIADNY, ŚNIEDNY, a, e; *Boh.* gedlý: *Sorab.* 1. yedné; *Vind.* jedliu, k'jedi; *Croat.* pojedliv, jedliv; *Rag.* jediv, jestiv; *Ross.* ядний, ядомый, състный; *Ecccl. снѣднѣ*, ядний, что ѣсть можно, брашнний; (похлѣбный *semiesus*); co się zajdzie jeść, jadalny; *эфбар*, шум *ѣшен*. Rzeczy rzemiosłem uczynione zamieniają na śniadne. *Petr. Ek.* 126. Śniedne rzeczy, potrawy, pokarm, żywność, strawa. *Sax. Rej.* Ta która gierać bierze, do strawnych albo śniednych rzeczy domowych nie ma. *Szerb. Sax.* 136. Rajce mogą sądzić wszelakie miary, kwarty, wagi, i wszystkich śniednych i pitych rzeczy fałszowanie. *ib.* 342. Śniednemi rzeczami przekupować. *ib.* 352. Śniedne chować oliwki, marynowane. *Dudz.* 58. Nieśniedny, niedobry do jedzenia. *Włod.* W ogrodach nasadzić ziół rozmaitych, tak śniednych, jak i lekarskich. *Cresc.* 509. Owoc śniedny. *Cresc.* 156. Śniadna oliwa będzie z pszennej maki. *Radz. Levit.* 2, 1. (*Зрѣдѣеѣр. ѣурѣ*, gładna ofiara. 1 *Leop. Exod.* 50, 9, jedna. 3 *Leop.*), ob. Oblata, Obiednia.

ŚNIADAWY, ŚMIADAWY, a, e; *Boh.* snědávý; *Ross.* смугловатый; brunatnoczarniawy, braunföwärtlich. Kto się na słońcu bawi, dostaje śniadowego na twarzy koloru. *Pilch. Sen. list.* 4, 4, (cf. opalony). W innych chociaż mniej gorących krajach, niewiasty pospolite są śniadawe. *Mon.* 70, 25. Mnie biała, jego śniadawa zachwyca uroda. *Hul. Ow.* 125. (brunetka). Twarz jego śniadawej barwy, naksztalt pszenicy dojrzałej *Sk. Żyw.* 1, 457.

ŚNIADOŚĆ, ŚMIADOŚĆ, ści, ż., ciemnobrunatność; *Ross.* смуглость; smaglawość, dunkelbraun, schwärzbraun, furtke; *palligo. Cn. Th.* 1050. *Syrt. Szkl.* 211. ŚNIADY, ŚMIADY, śMLADY, a, e. *ŚNIADO adv.; *Boh.* snědý, smědý; *Slov.* snědý fuscus; (cf. *obsol. Germ.* śmaden, inde *hoditernum*, śmungen *Udlg.*, brudzić); brudno-brunatny, smaglawy; śmuglihbraun, dunkelbraun. Dziewczyśko niezgrabne i płeć śniadą. *Teat.* 15, 25. Był oblicza ciemnego albo śniadego. *Pap. Ryc.* 622. Nie łączcie na to, żem śniada, bociem ogorzała od słońca. 1 *Leop. Cant.* 1, 6. Wujek. *ib.* Nie dbał on na słoneczne w południe przyskwarki. Co im śniade obnażnym przypalały karki. *Przyb. Ab.* 255. *Flaccidus*, śniady, zwiedły. *Mącz.* Hyacynty śniade. *Zimor.* 194. Niektórzy Rusaków chcą mianować od płci i barwy śniadą albo rumianoczarnej. *Stryjk.* 109, (ob. Rusy, rysawy, rydzy). Tam między niemi jeździ książę jakiś blade. Oczy mu podsiniały, i lice ma śniadą. *Rej. Wiz.* 64. Zawisł i lakomstwo śniade. *Nar. Dz.* 1, 50. A słońce patrząc na twarz jego blade, Twarz też powlokła swoją barwą śniadą, Bo miesiąc ciemnym podbieżał je kołem. *Miask. Rył.* 159. Tatarka czerwona dzika albo śniada, kwitnie czerwonym kwiatem. *Cresc.* 179. Śniadoczerwony, gniady, ciemnoczerwony, *rubidus*. *Mącz. ob.* Śniedzieć, Śniedz, Śnieć.

ŚNIARZ, a, m., sennik, któremu się często co znacznego śni, albo który sny swe rad powiada; *Boh.* snář; *Croat.* shenyávez; *Rag.* sanglivaz, der Tráumer. Rzekli bracia

Jófowi jeden do drugiego: oto ten pan śniarz idzie. *Budn. Genes.* 70, 20 not. «snowidz». — ? Śniarz, wykładacz snów, der Traumdeuter. Bóg mówi u Jeremiasza, nie słuchajcie śniarzów waszych, ani wrózków. *Biał. Post.* 121. Nie słuchajże proroka onego, albo śniarza, snów wykładacza. *Żarn. Post.* 5, 614.

ŚNIAT, u, m., pniak, pień drzewa, (*Etym.* forsan ziąć, zdiać, zdięty; *Ross.* снятый; *sed. cf.* zaśniad); der Stamm eines Baums. Śniat zowie się oziomek u drzewa. *Zab.* 15, 217. (cf. die *Ѣаат*, na Śląsku: szczep. *Udlg.*). Blisko jabłko pada śniatu. *Pot. Syl.* 505. Tu złote pomarańcze gładkie wznoszą śniaty. *Pot. Arg.* 210. — ? *Transl.* Śniatem, jak drewno, jak kłoz; wie ein *Ѣiűf* Holz, wie ein Kłoz. Miłość cię postawiła śniatem, Zdrewniałeś, ani możesz wynieść się z bułatem. *Pot. Jow.* 43. Odbiega jej zmysły i zbledną jej skronie, Że padnie na twarz, jako długa śniatem. *Pot. Syl.* 540. Przez drogę śniatem upadłszy, miłosierdzia żebrze. *Pot. Pocz.* 180. (mostem). Jam jest, bezpiecznie Chrystus odpowie; a za tym Jego straszny tytułem padli wszyscy śniatem. *Pot. Zac.* 59. Śniatek, ob. Śniadek.

ŚNIC się, śniło się, śni się komu co, o czym *rec. niedok.*; *Boh.* sniti, snjm; *Sorab.* 1. szo dżecz, mi szo dżiyo, mam dżecz: *Sorab.* 2. sze zowasch; *Carn.* sajna se meni; *Vind.* lenjati, meni te je fenialo, fnijat, fanjati; *Croat.* shenyati, shenyam; *Bosn.* sagnatti, snitti, viditi ō sni; *Rag.* snjeltise, snjěvati; *Ross.* снитъся, мечтаться, грезиться, пругрезиться; marzyć się, przez sen się pokazywać; einem träumen, im Traume vorfommen. Kto na poły śpi, różne się onemu snują widziadła, a niekiedy we śnie samym śni się mu, że śpi. *Pilch. Sen. list.* 410. Łączącemu się śni, żeby jadt, a gdy ocknie, czeza jest dusza jego. 1 *Leop. Jes.* 29, 7. O tym człowieku, troje śniły się jej dżiwy. *Pot. Zac.* 125. Nie dbajcie na sny wasze, które się wam śnią. 3 *Leop. Jer.* 29, 8. (które marzycie. 1 *Leop.*). Mówią, żeby źle we śnie pianażde znażyły, Bodajby się mułe groszki i śniły. *Jag. Gr. A* 4. Potępiona szczyta wasza bodaj się ani śniła tak szkarada rzecz *Birk. Exorb. C* 5. Spróśne opilstwo, w co go tam wprawilo, Daj się nie śniło. *Kanc. Gd.* 504. (bodajbyśmy o tym wyobrażenia nie mieli). Śni-ć się, pleciesz. *Cn. Th.* 1055. — *Śnie sobie, marzyć sobie, n. p. O tym jako żywo ani śnili sobie. *Zygr. Gon.* 288. Namniej o transakcyi nie śniąc sobie owej Zaczętej przez Radula szturim przepowie nowy. *Tward. Wł.* 158. (ani myśląc). — Sen albo śnienie jest widzenie rozmaitych rzeczy pokazujących się we śnie. *Sak. Probl.* 255, daś Träumen; *Ross.* сновидѣнне, соніе. NB. *Verbum* *Śnać, śnie, *hodie non reperitur nisi in compositis*, zasnąć, usnąć, posnąć, *de piscibus solummodo dicitur*: ta ryba śnie a szczupak już usnął. *Tr.* zdycha, der *Ѣiűf* fűbet ab; *Ross.* снетъ.

ŚNICIA, ob. Sznicia. ŚNICERZ, ob. Sznicerz.

ŚNIEĆ, i, ż.; *Boh.* snět; (*Slov.* snět, kaukol *lolium*); *Sorab.* 1. szniecź, fneez; *Sorab.* 2. sznesch; *Carn.* snět, (2. łożysko dziecięce, snětivje = kupa plew); *Vind.* fnet, fniet, zhernz: (fnet = plewy, fnetinje, fnetje, fnetouje,

kup pleu, fnetni kupez + kupa plew); *Ross.* ГОЛОВНЯ, (cf. głównia); *Eecl.* ΖΥΛΤΕΝΙΤΤΑ; śnieć. (*Etym.* śniady), we zbożu, ziarno czarne zepsowane, we śródku jak sadze. *Dudz.* 58, ob. Spor, Sporysz, mącznica, rdza; ein Brandforn, Mutterforn, Brand im Getreide. Śnieć w pszenicy, owa w ziarnach spalona mąka, niezym nie jest jak gnojem robaetw. *Kluk. Rośl.* 5, 207. Śnieć zjad bywa, gdy się zboża na polu nie dostoją, albo mokro będą zebrane. *Haur. Sk.* 6. Zarazliwa śnieć w pszenicy, jest wtedy, kiedy albo wszystkie kłosa z jednego wyrastające nasienia, albo niektóre z nich, smrodliwy proch wewnątrz zamykają. *N. Pam.* 2, 155. ŚNIECIC *med. niedok.*; *Boh.* snětiwjm; śniecistym się stać, brandig werden (vom Getreide). Proso od częstych deszczów zwykło śnieć. *Haur. Sk.* 54. — §. Trzy z Sztokholmu orłowi przybieramy snopy, Zygmunta, Władysława, Jan Kazimierz trzeci. Gdzie więcej niż ośmdziesiąt lat nożyki śnieci. *Pot. Pocz.* 5. — ŚNIECIORODNY, a, e, rodzący śnieć, Brandforn erzeugend. Z posianych śniecistych ziarenek, śnieciorody wylągłszy się owad, dojrzewającym zdrowym pszenicy ziarnom nowęj udziela zarazy. *N. Pam.* 2, 155. ŚNIECISTY, a, e, — o *adv.* śniecią zarazony; *Boh.* snětiwy; *Vind.* fnetliu, zherzhast, zhenzhou, brandig (vom Getreide). Śnieciste zboże, gdy młockowie młóca, zdaje się, jakoby kominy wycierali, i do domu jak kominiarze powracają. *Haur. Sk.* 20 et 6. *Kluk. Rośl.* 5, 192. ŚNIECISTOŚĆ, ści, ż, zaraza śnieciowa, die Brandigheit; *Boh.* snětiwost, snětiwina.

ŚNIEDEK, ŚNIODEK, dka, m., 1) ziele, *ornithogalum*, rodząz rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 155; Vogelmilch, Akerzwiebel; tak rzecony, że i nasienie i korzonki się używają, równie jak ziemne kasztanki. *Syr.* 1254 — 2) Oszłoch *qu.* v. ziele. ŚNIEDNIK, a, m., nad śniadnymi rzeczami, przełożony, podstoli, der Speijemessier. *Tr.* ŚNIEDNY *ob.* Śniadny.

ŚNIDO ziele, *ob.* Śniło.

ŚNIEDŹ, i, ż, 1) śniady kolor, rdza; Rostfarbe, Rost. Twych dzieł pamiętniki nie stęchną w śmiedzi. *Hur.* 2, 260. — 2) Śniedz, *ob.* Śnieć. ŚNIEDZIEĆ, ŚMIEDZIEĆ, ŚMLEDZIEĆ *med. niedok.*, zśniedzieć *dok.*, kolor tracić, płowić, śniadym się stać, pełzać, verjficthen, die Farbe verlieren; ezernieć, rdzewieć. *Włod.*, schmutzig und rostig werden. Co tu robisz zśniedziałę od wstydu mi-trażka, Zółty do czerwonego rzekł kruszec pieniążka. *Zab.* 16, 160. Nie eheć od was więcej ani złota, ani srebra śmledziałego. *Bzow. Rośl.* 55.

ŚNIEG, u, m.; (*Boh.* snjh, sněhu; *Slov.* sneh; *Sorab.* 2. sněig; *Sorab.* 1. sně, snie, žně; *Carn.* sneg, sneg; *Vind.* snieg, sneg, snieh; *Croat.* sněg, sněk; *Slav.* snig; *Bosn.* snig, snjeg; *Rag.* snjēgh; *Ross.* снѣгъ; *Isl.* snio; *Svec.* snö; *Angl.* snow; *Germ.* der Schne, bey den Jägern, daß Neue, [nostr. ponowa 4]; *Ital.* neve, nive; *obsoł.* *Gall.* noif, nois; *Gall.* neige; *Lat.* nix; *Græc.* νιχάς). W pierzaste części zmarzły deszcz upadający jest śniegiem. *Kluk. Rośl.* 5, 95. Wodne pary, gdy na powietrzu marzną, odmieniają się w małe kolce; potem w płatki zebrane z chmur spadają. *Hab. Wst.* 165. Ma-

ły śnieg, śnieżek, *Boh.* snjžek; *Vind.* sneshizh, sniegei; *Ross.* снѣжокъ. Pierwszy śnieg jesienny; *Ross.* пороша, (*ob.* Prószyć). Deszcz ze śniegiem; *Bosn.* susnigica, (*ob.* Śnieżnica). Śnieg się kurzy, prószy *Boh.* chumelitu se. Na ten czas wszystko było śniegiem przypadło. *Baz. Sk.* 59. (es war alles verjficthet; *Vind.* presneguati, se snegam obfuti + śniegiem pokryć). Sypkie śniegi. *Karp.* 1, 50. Droga po śniegu, sania *Bosn.* prrit, savnik, pít po snigu. Biały jak śnieg. *Sekl.* 28. Ktoż będzie umiał śnieg bielić, albo lilią zdobić? *Birk. Sk.* D 5 b. Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę. *Birk. Zbar. C 4 b*; (*Rag. Prov.* Najem žagu, koliko za lanski snjēgh + dbam o niego, jak o łonski śnieg). Śnieg pada, śnieży, *Boh.* sneži se; *Sorab.* 1. sznee dze; *Vind.* snieh grě, pade, sneshi; *Croat.* szne-sgy; *Ross.* снѣжить, es sněchet. ŚNIEGOWY, a, e; *Boh.* sněhowý; *Sorab.* 1. sněhowé, sněhowski, sněhu-waté; *Eecl.* снѣжаный, снѣговый, изъ снѣга состоящій или снѣгу близкою подобный; *Ross.* снѣговой; od śniegu, do śniegu należący; Schne-, der Schne betreffend. Góry wieczne śniegowe. *Jabl. Tel.* 18. Śnieg z dachu rzuceć dla ciężaru śniegowego. *Haur. Ek.* 10. Śniegowy płatek, *Vind.* sneshna muba, sneshni plah-mez; *Ross.* снѣжинка, eine Schneeflecke. ŚNIEGULA, y, ż, ŚNIEGULEKA, ŚNIEŻNICZKA, i, ż, *dem.*, emberiza nivalis, Schneeammer, Schneepferling, gatunek trzadłów, chowają się w śniegu; z Laponii do Szweeci, Infant i Litwy przylatują *Zool.* 220. *Kluk. Zw.* 2, 528. (*Sorab.* 2. sněgula gil). Z śniegiem przylatują śnieguły. *Banial. J 5* Śnieguły pśezza *ob.* — *Allegor.* Próžno staro-lawnemi szczyć się tytuły, Nie salamandry w herbach, nosić im śnieguły. *Pot. Pocz.* 602. — §. *Aliter*: Śnieguła, *lagopus Rabatino*, daß Schneebuh. *Tr.* ŚNIEGULIK, a, m., podura nivalis, owad w marcu na śniegu na kształt pchłów się pokazujący. *Kluk. Zw.* 4, 595. der Schneefloh. — (*ŚNIEŚĆ, *śniadł *cz. dok.*; *Boh.* snjsti, snědl; zjęść; *Ross.* снѣтъ, снѣтъ, снѣдтъ; *Eecl.* снѣсти, снѣтъ, снѣдати, aufessen, essen. W wannie się myć śniadzy nieco pierwój, albo siedząc w wannie możesz jeść. *Sienn.* 568, *ob.* Śniadać, Śniadny. — ŚNIETRZ, *ob.* Kąkol) — ŚNIEŻNICA, ŚNIEŻYCA, y, ż, śnieżny czas; *Croat.* szenenicza, szusznieszica; *Rag.* susnigiza; *Bosn.* susnigica, das snjegni-śnieg z deszczem; (*Ross.* вьюга wijadł, zamieć, miecielca), Schneewitterung. *Tr.* — §. Woda śnieżna, Schneewasser. Śnieżnica albo lodowe wody. *Crese.* 652. — §. Śnieżnica, góra śnieżna. *Mier. Mskr.* ein Schneebērg; *Carn. et Vind.* sneshna gora, sneshnik; *Ross.* снѣгобъ, снѣгобитие, снѣть (cf. zamieć), снѣгобитый, снѣгобитый, pełen śnieżnic. ŚNIEŻNY, ŚNIEŻYSTY, a, e, ŚNIEŻNO *adv.*; *Boh.* snežny, sněžitý, sněžný; *Sorab.* 1. taeyeki, sněhojite; *Carn.* sneshn, sneshan; *Vind.* sneshen; *Bosn.* sniesgjan, snjesgni; *Croat.* sněšen, sneshni; *Rag.* snjeexan, snjexan, snjexni, snjegovit; *Ross.* снѣжный; od śniegu, pełen śniegu; Schne- von Schne, schneig, voll Schne. Dzień panny Maryi śnieżny, bo tego dnia w wielkie upały w Rzymie śnieg spadł na tym miejscu, gdzie miał być ko-

ściół budowany. *Sk. Żyw. 2, 92. Radz. Z. P. M. 408.* Luty mroźnośnieży. *Jeż. Ek. D 5.* — *§.* Śnieżny, śnieżysty: biały jak śnieg; *Vind. fniegobiel, fñuceig, fñuce-mciß.* Pierś twoja śnieżna jak łabędzie puchy. *Kras. Oss. F 1 b.* Śnieżysty łabędź nie urodzi kruka. *Żegl. Ad. 184.* Grzywacz śnieżysty. *Zab. 9, 251. Ejssym.* Śnieżne gołębie. *Zab. 16, 85. Węg.* Śnieżnoszarłatny. *Brud. Ost. G 2.* ŚNIEŻKI plur., kulki z śniegu ugniecione, pigułki śnieżne; *Carn. kepa; Vind. fneslna kepa, fniegna zhepa, flanzat; Sorab. 1. posk; Ross. снѣжки, Schneebälle.* Kiedyśmy razem w śnieżki igrali, nie byłoż zimniej! *Tzat. 1. c, 7.* Śnieżkami ciskać, *Vind. se kepati; Carn. ke-pam, fñ fñuceballen.* ŚNIEZYĆ cz. *niedok.*; *Vind. fnes-shiti, fnesluvati; Rag. snjexiti; Bosn. snjesgiti, snisgiti; Croat. sznesim; Ross. снѣжить; śnieg spuszczać, ningere.* *Mącz., Schne fallen machen, fñneyen.* — *§.* Tam, gdzie Atlas wysoki wierzch śnieży. *Pot. Arg. 65.* śniegiem bieli, śniegiem powleka; mit Schne bedeckt, überweist. — *Impers. Śnieży, Carn. sneshy; Vind. fnieh grè, fnesli; Croat. sznesgyi; Ross. снѣжить; śnieg pada. Tr. cè fñucyct.* ŚNIEZYCA, y, ż., *galanthus*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc. 2, 17. Schneetropfen, eine Pflanze.*

ŚNIT, ob. Sznit.

ŚNIWY, a, e, często sny miewający, *somniosus.* *Mącz., träumerisch.*

SNOP, a, m., SNOPEK, pka, m., SNOPECZEK, czka, m., *dem., *SNOPIE, ia, n., collect.*; *Boh. snop, snopek, snopček; Sorab. 1. sznop, snóp; Sorab. 2. sznop. lono, (cf. łono); Carn. snòp, snòpje, narozhnèk, shkùpa, shkupnèk; Vind. fñop, fñopizh, fñopizhek, fñopci, fñopje, otòpi, kupizh, kopa, (cf. kupka, kopa); Croat. sznòp, rukòvet, (cf. rękójesé; Rag. snòp, snopich, snopaz, rukovetaz, rukovèt, kitta (cf. kita), bremmc, (cf. brzemie); Bosn. snòp, snopac, rukovet, rukovetac; Ross. снопъ, снопикъ; (cf. *Hebr. עָרַב circumvolvit; Rabb. עָרַב conjunxit*); wiązań zboża niemłóconego, die Garbe. Snopy nie mają się wiązać, tylko z suchego zboża. *Kluk. Rosl. 5, 217.* Z nie dobrze suchego zboża małe wiązać trzeba snopki. *ib.* W snopy wiązać (*Rag. snopitti*). Wiażący snopy (*Vind. fñopovesar, fñopni vesauz*). Manases stał nad tymi, co snopie wiąźali na polu. *1 Leop. Jud. 8, 5.* (nad żniwiarzami). Snopów kopa; *Ross. одо-нье, одоныхе, (cf. stog, stożek).* Snopów dziesiątka *Vind. fñopna defetina.* Rok od roku gorszy, mało w polu snopów. *Wad. Dan. 92.* (nieurodzaj, nie kopuje zboże). Jeden ziarno, drugi snopek bierze. *Zab. 12, 119. Nar.* (jednemu łyżka, drugiemu garścią). Otoć też ten z niwy swój snopczek niosę. *Groch. W. 160.* (owoc pracy). — *Fig. Ci, którzy drugich grzebią, jak snopy padają. Bardz. Trag. 548.* (jak muchy). Bitwa sroga; lecieli jak snopie z koni Turcy. *Biel. 657. Birk. Sk. E b. Ossol. Boh. 27. et 1, 105.* — Kiedy mu co rzeze, to kijem jak w snopek. *Pasz. Dz. 51.* młóci go, garbuje; er fñlägt auf ihn los, als wenn er Getreide dräufte. — Kupido powiązał świat w snop zgody wzajem użyteczny. *Zab. 5, 554. Koss.* (w łańcuch, związek). — I złączny, stojąc już przed snopem na placu, miewają jeszcze nadzieje. *Orzech.**

Qu. 177. już pod mieczem katowskim będąc; *Bund Stroß, worauf der Riffelhäter zum Gericht niederfuert.* — Tatarowie na snopkach z różg uplecionych przez rzeki przepłyną. *Stryjk. 223. Reißbündel.* Drewnka, które na sobie do miasta niósł Protagoras, w snopek ułożył. *Kosz. Lor. 2.* w wiązankę, *Bündel, Heßbündel.* Starzec niosąc na sobie z lasa brzemie drzew, gdy się spracował, snop on położywszy, śmierci wołał: abys mi ten snop drzew na ramię założyła. *ib. 184 b.* — W szkatulce miał upominkowe snopki włosów, dane w zakład przyjaźni. *Teat. 11. b, 5.* loki, kosy, pierścienie włosowe; *Haarbündel, Locken.* — *§.* Snop żelaza, ein Bund eiserner Schienen. Wóz żelaza ma snopów 2; snop żelaza ma szyn 12. *Salsk. Geom. 3, 157.* — (SNOPKA, ob. Sznupek). — SNOPOWY, a, e, od snopów, *Garben;* *Boh. snopnj; Vind. fñopni; Croat. sznòpni; Ross. сноповый.*

**SNOW, u, m., snowanie się, pasmo; daß Entwideln, der Faden, der Zusammenhang. Z obu stron płomienie, co zagarnął w tyły (szatan) Wlokąc śpiczaste snowy bałcabnem się wily. *Przyb. Mill. 14.* Nie zapomni i Diany Twój rym wdzięcznem snowem tkany. *Petr. Hor. 2, J b.* SNO-WAĆ, ob. Snuć. SNOWIDŁO, a, n., motowidło, cf. snuwalnia; die Garwinde, die Weife. *Tr.; Vind. fñovau-niza; ezolnek tkaczy; Carn. snuvavnèza alabrum, rhombus; Boh. snowadlo.*

SNOWIDZ, SNOWNIK, a, m., sniarz, sennik; *Vind. fñen-jauz; Eccl. сновидецъ, der Träumer, Traumseher.* Przebóg, co teraz za świat z sweini maxymami, Ludzi wierzących bacznie przezwiał snowidzami. *Zabl. Zab. 47.* Czyś pokusa, czyś mara, waryat, czy snowidz! *Zabl. Anf. 81.* Oto snownik (Józefa tak braci zwali) idzie, zabijmy go. *Birk. Zbar. B 4* SNOWIESZCZEK, szeczka, m., n. p. Snowieszczków przepowiadania fundują się na samym tylko filutostwie. *Boh. Dyab. 2, 97.* Traumprophet, Traumdeuter; *Boh. snopravec.* SNOWY; *Boh. snow-ý, ob. Senny.*

SNOZA, y, ż., poprzecznicza w jarzmie, daß Seitenholz im Joch, Querholz. *X. Kam.* Wyrebują też lekką zawczasu lipinę Na jarzma, i wysoką na snozy buczyne. *Otw. Wjrg. 582.*

SNUĆ, snuł, snuje cz. *niedok.* Snować *contin.*; *Boh. snow-ám, snugi, osnugi, snowati; Carn. snuvati, snujam; Vind. fñuvati, fñovati, fñnovati; Croat. sznujem; Rag. snovatti, osnovatti, (ob. Osnowa); Bosn. snovati ordiri telam; Ross. сновать, сную; zwiąca nici z kłębka, den Faden abwickeln, ein Snau abwickeln, wickeln, einen Faden ziehen, winden, propr. et transl. Snują niepewne nici czule Parki, Gdy się rycerze porwali za barki. *Kras. Mys. 94.* Jedwabne robaczki jedwab' snują. *Mon. 70, 164.* Pająk znowu kleci zdarta swą przędzę, i z siebie ją snuje. *Ody. Św. J 4.* Ci, co materye jedwabne robią, lecie tam w chłodzie snują jedwabie swoje. *Star. Dw. 7.* Nie snowana. *1 Leop. Genes. 14, 21.* (nie wátkowa. *5 Leop.*). — *Simil.* Z żelaza pancerze W gęste snują ogniwa subtelni płatnerze. *Ustrz. Troi. 126.* (ciągną, wyrabiają). Jemu teatra budują, Jemu bobkiem obeliszki snują. *Tward. Misc. 6.* obwijają, bewinden, umwinden. Gdy słyszę tak*

łaskawe wyrazy. Mniemam, iż sen mi snuje kłamiwe obrazy. *Teat.* 45. c. 55. welen. Zizehice oehoczy pochrapuje, Uchem strzyże, i nozdrzą dym gorący snuje. *Zab.* 10, 61. *Koss.* ciągiem wypuszcza, Dampfwellen wurden sich aus seiner Nase. Snowała fortuna w sąsiednich narodach nowe dla Polski wojen przyczyny. *Nar. Hst.* 2, 572. przedła, neue Urfaeden spinnen, entspinnen, auffinden. W tajemnej zgodnie wszystkie rozmowie. Na pańskie snują przyczyny zdrowie. *Miask. Uyt.* 59 knuja; *Croat.* sznujem *machinor*, sznowanye *machinatio*. SNUĆ się, SNUWAĆ się = wieć się, pasmem się suwać; sich winden, sich fortwickeln, sich weiter entwickeln, entwinnen. Wszystko się dotąd snuje jak z kłębka. *Teat.* 28. b. 18. (zdarza się, powodzi się, idzie smarownie). Snułem się po najwyższej sośnie dla podobrania gniazda. *Stas. Num.* 2, 45. Trzy języki smokowi z srogiej snowały się geby. *Otw. Ow.* 102. Snuje się wąż, wije się, *sinuat.* *Cn. Th.* 1056. — Tysiąc myśli snuje mi się razem. *Teat.* 25, 85. przebiega głowę, tausend Gedanken entwinnen sich in mir zugleich. Tysiąc smutnych myśli snuło mi się po głowie. *Stas. Num.* 1, 45. roją się, gehen mir durch den Kopf. Różne mu w myśli projekta się snuły. *Kras. Woj. Ch.* 82. Snować się w inaginnacyi poczęły rozmaite projekta. *Kras. Dos.* 62. — Snuć się, przebiegać się, tułać się, uwijać się; wimmeln, herumwölben herum freiden, sich tummeln. Smutne widoki snujących się figur okropnych, licznego ubóstwa. *Niadz.* 51. Snujący się po drogach próżniak. *ib.* 125. Snują się Fenikowie, częś prowadzi mury, Zamek wznosi, częś ciągnie kamienie na góry (Karagię budując). A *Kehan.* 16. uwijają się tłumnie, gedrängt tummeln sie sich. W lecie gospodarze dobrzy po polu się snują. *Haur. Ek.* 69. — 2. W rozewaniu, gdy Węgry między sobą się snują, też ani Czechowie pokuju nie zażywali; *dam ita dissident.* *Krom.* 554. sich mit einander herum tummeln, herum balgen. Korona Polska, po królu odowiała, w gwałtownym niebezpieczeństwie snuje się; *in maximo versatur discrimine.* *Krom.* 596. befindet sich in der größten Gefahr. — 2. Snuje mi się przed oczami, w oczach mi stoi, es schwebt mir etwas vor Augen. Zdawało jej się, że postać jego snuje jej się przed oczami. *Zab.* 14, 505. — Snuło mi się na języku. *Niadz.* 28. kreciło mi się na języku, es schwebte mir auf der Zunge. SNUWAŁMA, i, 2., u tkacza służy do snucia osnowy ze szpulek z drabki. *Magier. Mstr.*, cf. snowi-dło, die Weberweife.

S O.

SOBACZY, a, e, od sobaki, suczy = psi; *Boh.* čubčín; *Ross.* собачий; von der Hündin, hündisch, Hunds =. Eby mieli sobacze i bestyalskie. *Birk. Erorb.* E 2 b. SOBAKA, i, 2., SOBACZKA *dem.*, [z *persk.* spako = pies. *Herod.* 1, 2 — 2]; *Ross.* собака, собачка; *Germ.* die Bärze; *Sorab.* 2 beja, boja, tshula; *Sorab.* 1. ezula, ezulka, (cf. ezuc, cf. szucz); *Boh.* čuba, čubka, čubička, (cf. szuba); *Rag.* psizza, kucka; *Croat.* kusza; *Dal.* kuseka, psiezza; *Bosn.* psića, kućka, *barb.* vaseka; [pies 2], suka, psića, die Hündin; (*Svec.* byckja; *Gall.* bi-

chon; *Angl.* butch; cf. *nostr.* biędz. pies; *Sbd.* Zandc, Zandc, Zudc, Zudc, ob. Suka). Nie mieszaj się sielska sobako między dworskie. *Cn. Ad.* 645. nie składaj się z dworem, ko przypłkiesz worem; nie równia mi z tobą). Domowe sobaki, choć się kłają, wilka ujrzawszy nań się rzucają. *Cn. Ad.* 199. uznają się om. zna swój swego, nie wtykaj palca między drzwi. Sierdzista sobaka wilkom strawa. *Birk. Chodk.* 11. Sobaka szczena, *Eecl.* menma; (*Ross.* собачка kurek strzelny). — 2. Sobaka = psisko, verächtlich; ein Hund. Trójgłowa sobaka Cerber. *Bardz. Trag.* 575. *Otw. Ow.* 270. — 2. *Transl.* Sobaka, psia jucha, skórka na bity, *indignationem, sacpe numero etiam merum jocum exprimit.* Foraz z świętego miejsca sobaki, czarownicy, mężobójcy. *Birk. Chodk.* A 2 b. Bawcie się W. Państwo we uwóch, a ja pójdę się umizgać do tej sobaczki. *Teat.* 5, d. 25. (cf. bestyka). SOBEK, lka, m., § 1) [samorościec, samolub 2], schielehdnee, sobierad, sobieradzki, sol edeliski, sobegarn, egoista; ein Selbstfühdler, ein Egoist. Sam sobie tylko dobry, to jest solcek, przyjaźni nie nabędzie. *Teat.* Ad. 24. Kęplę zajominamy, wszystko sobie, a posłuchylim dolicim nie. Tak się wiele tych solków rozmoczyło, iż każdy tylko sobie gal z ucisnieniem braciej. *Sk. Kaz.* 400. *Lucr.* D 4. Pierwej Solkowi, potym Solkowi. *Cn. Ad.* 1075. (pierwej sobie, potym tobie; dam rad drugiemu, degodzisz sobie samemu). — 2. 2) linę Solck, *Selastianus.* Solbek z Wojciechem. *Teat.* 54, d. 25. Błazę silny, i Solbek ulubany. *Weg. List.* 40. SOBIEĆ się rczyć, niedok.; (*Boh.* sobiti = sobie przywłaszczac; *Ross.* собитъ, собитю odkładać, oszczędzać, zbierać); przysposabiać się w co, opatrować się w co; sich mit etwas versehen, versehen. Król nasz o koronę nie nie dba, w sławę się nie sobi. *Pol. Arg.* 160. Zawsze nądrę i dolę rząd chwailono pany. Gdy się w takież jak szani sobi dworzany. *Pol. Arg.* 458. — § Sobie się na co przygotować się na co, sich zu etwas bereiten, zubereiten, versehen. Choć słaby jeszcze, prezentuje się żołnerzom, na nowę się sobi. *Pol. Arg.* 751. — 2. Sobie się gdzie rozporządzać się, rozgaszczac się, rozlokować; sich we küneltich tündelten, seine Wirthschaft aufblagen. Niemcy po kęku Ren przechodzą, Francya Hemeu nastadają, i tam się sobia. *Warg. Cz.* 22. W najokwatszych miejscach esadli, i tam się zsobli. *Warg. Cz.* 441. Za Kazimierza Wielkiego już lepiej miasta poczęły się sobie rosadzeć w Polsce, aniż pierwej. *Biel.* 196. Gdyby nieprzyjaćiel udał się na dobywanie zamków, iż wiele należy na tym, aby w ręce jego żadne munitce nie przychodziły i nie miał się gdzie sobie, postanawiamy, aby... *Vol. Leg.* 2, 1529. Czemuż się tak sobia na świecie, jakoby żyć wczynieć mieli na nim. *Pol. Pocz.* 421. SOBIE, ob. Sie. SOBIEDOBRSKI małodobrski = sobie nazbyt dobry, nikomu nie ledzie szczodry. *Cn. Ad.* 502. Sobierad, Sobieradzki. *M-n.* 75, 591, (ob. Egoista, Sobek). SOBIEGARN, a, m., sobie tylko garnący, ein Zusammenfarrer, Aufdrücker. Na zamku tym starostę Solbegarnem zowa. Ten sobie zawsze ręce dusci, Ba nie ten na swe skrzydło mgdy nie opuści. *Ref. Wiz.* 75. SOBIEPAN, SOBIEPANSTWO, ob. Sie.

SOBOL, a, m.; (*Ross.* собо́ль, собо́лекъ; *Boh.* sobol; *Slov.* sobol; *Hung.* zobel; *Ital.* zibellina; *Isl.* safala; *Svec.* sabel; *Angl.* sable; *Lat. med.* sabelum; *Jornandes* pelles Saphirinae; *Germ.* der Zobel; *Croat.* nyuszt; *Hung.* nyuszt, nuszt); sobol, *mustella sibellina*, podobny do kuny, ale mniejszy; włos ma ciemnokasztanowaty; najpiękniejsze w Syberyi, w Kamszatee, gdzie niewolnicy pewną ich hezbe ubiwszy, rządczom swoim oddać muszą. *Zool.* 521. *Kluk. Zw.* 1, 750. *Gwagn.* 476. Sobol jesienny krótkowłosey; *Ross.* медосо́боль, medosobol. Drogokupne sobole. *Banial. J* 2. Znam się na lisach farbowanych, na kopconych sobolach. *Mon.* 70, 64. nie dam się oszukać.

SOBOLI, a, e, od sobolów, zobel; (*Ross.* собо́ли, собо́линый. Futro sobole jedno z najdroższych. *Zool.* 521. SOBOLNO *adverb.*, w sobolach, in zobel. *Chodk. Kost.* 26.

"SOBOLUBIEŻNOŚĆ, sci, ż., *philautia*, *Fredr. Ad.*, die Selbstliebe, Selbstfürd. "SOBOLUBIEŻNY n. p. umysł, to jest, w sobie się kochający. *Fredr. Ad.* 95 *vell* Eigenliebe, Selbstfürd.

"SOBOPOLNY, ob. Zobopolny. SOBOR, SOBORNY, ob. Zbor, Zborowy.

SOBOTA, y, ż.; *Boh.* et *Slov.* sobota; *Hung.* szombat; *Sorab.* 1. sobbota, (sabbat, swatok, sobbota szabas); *Sorab.* 2. szobota, szobbota; *Carn.* et *Vind.* sobbota, fabbota. pozhitok, przistaja dela; *Croat.* szobota, szubota; *Bosn.* subota, sedmi dan; *Slov.* subota; *Rag.* subotte; [*Ecl.* са́бота 2]; *Ross.* суббо́та, (cf. маба́шь szabas); *Ital.* sabato, sabato, z *Hebrajsk.* שַׁבָּת; *Graec.* σάββατον; znaczy odpoczywanie albo przestanie od pracy; między żydowskiemi świętami najprzedniejsze; chrześciance zamiaast soboty, Sabbath, święca niedziela. *Karnk. Kat.* 521. *Sł. Kaz.* 388. et 590. Sobota jest mię żydowskie, które wykładając po łacinie *cessatio*, t. j. przestawanie zwiemy; a ziad święcie sobotę, znaczy przestając roboty, i odpocząć. Z tego zaś znaczenia to nastąpiło, że dzień siódmy sobotą zwiemy, iż pan bóg dokonawszy stworzenia świata, oł wszelkiej sprawy, którą uczynił, odpoczął. *Kuz. Kat.* 5 85. Strzeżcie soboty mojej; koby ją pomazał, śmiercią niech umrze. *Hebr. Nauk.* p 7. (szabasu, święta, cf. niedziela, cf. przasnik). Sobotę nie z Hebrajskiego, lecz ze słów Słowiańskich *sobie robota* wywodzi *N. Kollatij w rozpr.* 5, 718. *mskr.*, cf. Sabot, bożek Szelezaków, czczony na górze Zobtenberg; cf. *Arab.* sebaut; *Etyop.* shabat; *Mezogoth.* sibun; *Lith.* septini; *Kymr.* sevene; *Simoj.* seiba; *Germ.* jeben siedm *Pam Warsz.* 10, 1, 107. U chrześcian dziś sobota, ostatni dzień w tygodniu, przedniedzielny, der Sonnabend; *Sber d.* Zamstaq; *Gall.* samedi. — *Fr.* Dłuższa sobota, niż niedziela *Cn. Ad.* 161. (większa przedmowa, niż księga, większa sień, niż dom; *Slov.* dłużsa sobota, než neděla; dłużsa kosęla, než kabat; *ordo inversus*). *Slov.* Sobota knazska robota. — §. Wielka sobota, wielkotygodniowa, wilia wielkonoena, der Sonnabend in der Charwoche; (*Slov.* bila aneb welka neb swata sobota; *Vend.* kerstinza, velika fabbota). W sobotę wielka ognia i wody naswiecić, bydło nią kropić, i wszystkie kąty w domu poczarować. to też rzecz pilna. *hej. Post. P p* 5. — §. Sobota, ma-

sto w Łeczyek; miasto w starostwie Spiskim. *Dyke. Geogr.* 5, 58. Name verschiedener Städte. Sobota, Sobotka, miasto i góra na Szląsku; *Germ.* Zebten, der Zebtenberg. SOBOTKA, i, ż., das Johannisteyer, Sonnenwendeyer; (cf. *Ital.* sabatina; *Carn.* sebbotnya coena sabbathina). U nas w wiliu ś. Jana niewiasty ognie paliły, tańcowały, spiewały, dyabłu cześć i modłę czyniąc; tego obyczaju pogańskiego do tych czasów w Polsce nie chcą opuścić, ofiarowanie z bylicy czyniąc, wieszając po domach, i opasując się nią, czynią sobotki, paląc ognie, krzesząc je deskami, aby była prawie świętość dyabelska, spiewając pieśni, tańcząc. *Urząd.* 52; (cf. *Croat.* krész *ignis festivus*, *ad quem saltus nocturni fieri solent*, cf. krzesać). Pieśni święto-jańska o sobotce: «Gdy słońce raka zagrzewa, A słowik więcej nie spiewa, Sobotkę, jako czas niesie, Zapalono w Czarym Lesie. *J. Kchań. Ds.* 255. Tak to matki nam podały, Same także z drugich miały, Ze na dzień ś. Jana Zawždy sobotka palana. *ib.* Kiedy sobotkę, jako zwyczaj niesie, Zapalicie na błoniu równym, lub przy lesie... *Zimor. Slic.* 188. SOBOTNI, ia, ie, SOBOTNY, a, e; *Bah.* sobotnj; *Croat.* szobotni; *Ross.* суббо́тний; od soboty, Sonnabend; *Dejterr.* jansrdglic. Siódmy dzień sobotni jest, to jest, odpoczymienie boga twójego. *Leop. Deut.* 5, 15. szabas, Sabbath. Apostołowie odmienili dzień sobotni w niedziela. *Bial. Post.* 10. Dni sobotnie poszeza. *Smotr. Lam.* 45. — *Prov.* Sobotnim sztychem. *Rys. Ad.* 65. (z soboty do niedzieli nietrwala robota, nietęgi szew). SOBOTNIK, a, m.; *Croat.* szobotnik, szobotar; *Hung.* szambatos; *Rag.* subottar; *Ross.* суббо́тники *Judei.* Sabbatharii; sobotnicy, t. j. sobotę za święto trzymający. *Macz.* Sabbathseverer. — §. [Sobotnik, pamiannik, spis zmarłych 4]. Ruskie sobotniki, jak żydowskie Thorah, około kija okracają, nie wwiezując ich, jak my nasze księgi. *Badn. Ps.* 40, 7. czy nie soborniki, ob. Zbor, Sobor. "SOBOTOWAĆ *cz. niedok.*; *Ecl.* суббо́ствовати; sobotę czyli szabas obchodzić, den Sabbath ieyeri. Sobotuj sobotę panu. *W. Levit.* 25, 2. Sobotowane *Ecl.* суббо́ство. — §. Odpoczywać, ruhen. Jezus w w. piątek umarł, nazajutrz sobotował i odpoczywał w grobie. *W. Post. W.* 528. Siódmego roku będzie sobotowała ziemia. *W. Levit.* 56, 55. *not.* «odpoczywała», *Hebr.* שַׁבָּת. W ten czas sobotować, święcić i odpoczywać będą. *Dambr.* 720.

SOCHA, y, ż. SÓSZKA, SÓŻKA, i, ż., *dem.*; (*Bah.* socha colossus; sochor, sochürek *rectis*, soška soszka; *Slov.* sochor; *Sorab.* 1. fochor, szochor *trudes*); *Croat.* szöha *furca*, soha; szubienica, (sohar; gatunek chrząszczów); *Bosn.* soha, sossica, drwo rasohasto; *Rag.* söha, drwo rasohasto *ignem bifurcatum*; *furca bicornis*, soseiza *furculula*; *Ecl.* соха, 1) рало радло, 2) подпорка чего *bifurca tigna*; *Ross.* сошка rozsocha, сохатый los, koło Krasnojarska, посохъ, посохекъ laska, ob. Posoch, сошкикъ, лемешъ lemiesz, ob. Sośnik; cf. *Gall.* soc, socquet; *Germ.* Soß, Pfingst; *Lat. med.* soccus, (cf. secare, cf. nostr. siec, siek); §. 1) rozsochate drzewo do podporcia, dzwigania, rozsocha; *Carn.* rogovilze; *Lat.* cervus, das Spriet, (cf. spic), ein gabelförmiger Stamm, Ga-

beständ. Gabelholz, Gabelstange. Sochy przy studniach postawione dla ciągnięcia wody, albo w szopach dla podpory dachu, bywają debowe. *Kluk. Rosl.* 2, 166. *Warg. Cer.* 197. Już na parkany duże goni świnie, Już sieci na soszkach w doły, W stęgnach miecie ukryta źródła na kwiezoły. *Tward. Misc.* 109. (widły łowcze do sieci). Płótno do luelenia rozpięte na soszkach za petelki. *Przed.* 84. Grabarze do rozstowania potrzebują sozków; do pobijania w ziemię sozków, szlaci. *Kluk. Rosl.* 2, 170. Nowokrzęćcy błędowi swojemu radziby sochą podparli; aleć im ta socha nie wie płtna do ich błędy. *Gil. Post.* 112. (podpora, wsparcie, filar). Olbrzymowie, lizcie wieley a wysoey, by jakie sochy. *Glicz. Wych.* 2, (cf. dragal, cf. drabina). Soszka, stolek, stolec, drążek. *Volck.* 578. *Dasyp. A a.* szeszdła, szeszeble, Szetęje; *Srab.* 1. woczęzki; *Ross.* ходули. — *Fortif.* Sochy, contregardes. *Eesk.* 281. et 285. — *Aliter:* Dał je obiesić na pięci sochach. *Leop. Jos.* 10. (na szubienicy). Samotowie przy cieżninałch Kaudyjskich Rzymian przez zelżywe sochy przeganiłi. *Zab.* 4, 289; *per jujum miserant*, sozszki żołnierskie sromotnei. — *Prov.* Bijże socha, hęc ieh trocha i to płocha. *Rys. Ad.* 2, (cf. nahażką nieprzyjaciela spędzić). — 2) Socha; *Ross.* соха; gatunek pługa czyli radła, čine Ari шафенпflug. Socha na tegie grunta zdatniejsza jest od pluga; składa sie ona z dwóch sośników żelaznych; reszta cała jest z drzewa. *Kluk. Rosl.* 5, 117. Najmować chłopca z sochą do wyorania. *Mon.* 64. Suje się pod sochę, gdy się postaje nasienie pługiem, lub sochą orząc ptytko zagrzebuje. *Kluk. Rosl.* 5, 196. Które pola niszczył Mars płochy, Teraz bezpiecznie ryje kmięc socha. *Hor.* 2, 50. *Kniaz.* — § Socha ziemi, hak ziemi, *unus*, ein шафен Ваадез, je wiel man mit einem Akerbafen in einer gewissen Zeit bestellen kann, die шафенбуде. Kazimierzowi Jig. po 9 groszy z każdej sochy pobor Litwa postąpiła. *Stryj.* 626. Sochagia w Szkocyi przypominają nam wspólność imienia sochy. *Czack. Pr.* 219. W średnich wiekach soccus i socca w Angli i Szkocyi też sumo znaczyło, co u nas socha; posiadający nazywali się sokmani, a nadjający te ziemie brali imię soccus. *Czack. Pr.* 275. *N. Pam.* 6 501, (cf. *Ross.* соцоха gatunek pańszczyzny). SOCHOWY, a, e, od sochy, Gabelholz; шафенпflug; *Ross.* сомыд.

SOCYNIANIX, ob. Aryania, Bakawiana, Nowochrześcieniec.

SOCZEK, ob. Sok, SOCZENIE, ob. Soczyć SOCZEWICA, SZOCIEWICA, y, ż, SOCZKA, SZOCZKA, i, ż; *Boh.* šocowice, šocka, šečekka; *Slov.* šošovica; *Sorb.* 1. žoczk; *Srab.* 2. szok, szok; *Germ.* lezha, (*Cura.* sozhiva, sozhivje *legumina*, a sok qu'i pro pabibiti *Userviti*); *Vind.* lezha; *Croat.* lécha, lechiza, (sochliivo *legumen*); *Hung.* lentske, lentse, lednek, lentsétske; *Bosn.* léchja, soeivo, soeivja, (soeiva, kakokti grah, boh etc. jazyzn); *Slov.* soeziağı; (*Dal.* soeivo *legumen*); *Dal.* lechy; *Riq.* soevizza, leechja, (soeivo *legumen*); *Ecel.* сохако, сохаци, чечевича, по Сербки мядь, лхрц; *Ross.* чечевича, чечевича, y Чрпобъ соина; (cf. *Germ.* Erbsen; *ermum lens* *Linna.*, die Linse), gatunek gęsić wyki, zasiewa się w polach; ciężka do strawienia. *Kluk.*

Dyke. 1, 206; większa u nas grochem Pruska zowią. *Kluk. Rosl.* 5, 140. et 2, 256. Soczka. *Macz.* Ezau za garnek soczewicy prawo pierworodne przedał. *Sk. Zgw.* 241. *Bula. Genes.* 25, 54. et 2, 150. — § *Optic.* Soczewica w szkiełkach *Hub. Wst.* 242 soczka, die Linse in einem gebliffenen Glaße. SOCZANY, SZOCZANY, SOCZEWICZNY, SZOCZEWICZKOWY, a, e, od soczewicy, na kształt soczewicy; Linse, i, linienförmig; *Boh.* Socowičny; *Ross.* чечевичный, сочевичный, сочевный. Soczewiczna słowa *Boh.* šečeklina, šočkováina. Soczewiczne pole *Boh.* šečekstě šočkowitzě, *Lenticularis forma*, kształt soczany. *Macz.* Skiełko soczewiczne *Rog. D-č.* 1, 76. Soczewiczkowe kamienie, *pierres lenticulaires* *Stas. Buff.* 154. SOCZEWICOWATY, grochowaty, *pisiformis*. *Perz. Cyr.* 1, 177. linienförmig. SOCZEWKA, i, ż, Soczewki *plur.*, Linienstäbchen. Skiełka w przyzornikach na kształt soczewicy robione, nazywają soczewkami. *Hub. Wst.* 242. Soczewka, czyli skło w lunecie, *lens*, *N. Pam.* 19, 85. - SOCZNICA, y, ż, 2) 1) czas puszczenia soku, oskoly. *En. Th.* 1057. die Baumstäbchen, wenn der Saft in die Bäume tritt; (*Rag.* soeniza; esneya). — 2) *Transl.* f) Niech kto chce chwalił Egipt i Nilową płodną socznicę. *Klon. Fl. B.* wylow, Heberimömmung des Nilä. — 2) Socznica ziela, Powój zamorski, szkamonia. *Syr.* 1477; *Ecel.* социма, Winde. Windefrant. 1. SOCZYĆ cz. niedok, sok wytaczać, sokiem napełniać, posoczyć; Saft abzapfen, mit Saft füllen, befüllen; *Ross.* сочить, высочить. Pod oltarzem rzezana ofiara nóż sorzy wrażony; *icta conjectos inaltavit hostia cultros*. *Zeb. Ov.* 597. Soczyć się *recipr. niedok.*; *Ross.* сочитлся, высочился; sok puszczać, sażyć, w sok się obracać, rozplwac. *En. Th.* 1057. Saft jäwigen, Saft tröyfeld, in Saft jergeden, jüd in Saft anlöfen. — (2) SOCZYĆ cz. niedok., sieci, sidła zastawiać, podchodzić, (cf. osoczyć), Jagd maßen weran. Biale głowy, jakoby zwierz, sorzy a łowi. *Glicz. Wych.* 2 b. Niewinne socza a podszezuwają możniejsze światła tego na niewinne pańskie. *Rag. Post.* y y 1 — § Soczyć; *Boh.* sočiti; potwarzać kogo, (ob Osoczyć, osoka, osoczni), einen verläumden. Niech pyszni nie sażają mnie; *ne calumniaent me*. *Wróbl.* 291. Wymyślali na mię fałszywe sozenie. *ib.* 62 potwarzo, Verläumdung. Cielowiczki będą złe uczynki same soczyć i sązić. *ib.* 18 oskarżić, anlagen). — SOCZYSTY, a, e, — o *alceob.*; *Boh.* štávnatý; *Slov.* mizavý, (cf. miazga); *Sorb.* 1. maszotný, (cf. miesisty); *Cara.* sokov; *Vind.* vlashen, poua foka, poua vlage, fokovten, fokron; *Croat.* sočien; *Bosn.* soejan; *Ross.* сомяли, многоочный, таблетный; *Ecel.* сочичный; poua soku, sokiem plynyy; iäzga, gall Saft. Owoe miły soczysty. *Przyb. M.* 114. SOCZYSTOŚĆ, s., ż, mnogość soku, die Saftigkeit; *Vind.* vlashnost (cf. wilgotność), fokovitnost; *Ross.* сочность. SODA, y, ż, [z *die sait* 2] n. p. Lisze to na głowę przyklepane okłada sodę, to jest zbytnie spanie. *Grese.* 117. 2 letag, špik, spazeka, Zářašidit. — § Soda z *Rozp.*; *Gall.* sode Sali, *Chem.*, sól ługowa, gatunek potażu, Soda, Sode. *Sabat. Chem.* 2, 47. et 65 et d. SODOMA, y, ż, miasto żyłowskie, które razem z Gorną

- dla zbytłych cielesnych grzechów siarczystym z nieba deszczem wygubione. *Bibl. Gd. Genes.* 19. die Stadt Sodom. — *Fig. transl.* Wzgardziwszy te wszystkie głosy pańskie, bojasz sobie po tej niedznej Sodomie świata tego. *Rej. Post. X x 6.* w grzechach, rozpustach. SODOMIA, ii, ż., SODOMSKI grzech, cielesność przeciwprzyrodzona, Содомитероу; *Vind.* fodomitaria, mutasti grieh; *Eecl.* скотоложство, скототлабнѣ. Obrzydliwość grzechu Sodomskiego. *Klok. Turk.* 102 Zakon nie jest dla sprawiedliwego postanowiony; ale dla niesprawiedliwych Sodomskich grzeszników. I *Leop.* I *Thin.* 1, 10. SODOMCZYK, a, m., obywatel miasta Solomy, ein Gimbacher von Sodem. Sodomeczyey chcieli zelżyć goście Lotowe. *Bibl. Gd. Genes.* 19 — 2. Sodomeczyk, co się grzechem Sodomskim bawi. *Cn. Ta.* 1057. der Содомитероу treift; *Vind.* fodomitarr, oframnik enakega spola, f. fodomitarrza; *Sorab.* 1. höltzi lubez; *Eecl.* содомляннѣ, скотоложннѣ, скототлнтель, безсловествовавшнй. Sodomeczyk, *piederastes.* *Cn. Syn.* 658. *Zyrr. Pap.* 289. Cudzożńnicy, sodomeczyey. *W. Post. W.* 2, 555.
- SOFA, y, ż., SOFKA, i, ż., *zdrobn.*, gatunek naby kanapy. daß Sofa; *Boh.* l-hatka; *Cern.* lenishe.
- SOFONIASZ, a, m., prorok żydowski, spółczesnik Jeremiasza. *Zal. Test.* 521. der Prophet Sophania. *Psib.*
- SOJA, i, ż., SOJKA i, ż., *dem.*; (*B.*) sogka *Pi a vulgaris* *Kluk. Zw.* 2, 295; *Slov.* sogka sojka, kawka; *Morav.* soje; *Sorab.* 2 kabeja, *Cern.* shōga, shoja; *Vind.* thoga; *Croat.* shojka, sojka, soyka, soja, chōka, chavka, kavka *gerulus*; *Hung.* szōko (cf. czōkaj), choka, tōka + sojka, kawka; *Dal.* szōka; *Bosn.* sojka; *Rus.* sova, sovka, sojka, svrakka; *Ross.* соя, сойка, сойка, дерба, сивоворожка, синеворонка, петровка; cf. *Id.* chaos); *corvus glaucus*, ptak mniejszy od sroki, gnieździ się na drzewach; nadsłabowac może słowa leżkie. *Zool.* 261. der Eichelhäber, Nößhäber; (cf. orzechówka, kraskaj). Rozdrażnie sojki. *Banial. J.* 5 b. Dziś dobro! ziejka jak sojka rzęga. Nie pamięta, że to bardzo szkodzi ciawici. *Papir. Pr.* D 2 b. Człowiek święgotłowszy nad gaduszkę, która zawsze krzyczy swym głosem, nad sojkę, nad konylkę, która świerkocze ustawicznie, błęgotłowszy. *Eroz. Jęz.* D 6 b.
- SOJUSZ, ii, m.; *Ross.* союзъ, союзь, възъава; *compositi custodi radorem* юзь, cf. uzli. *Dic.* 1, 264. nisi *erugit*; e *Lat.* socius, sed cf. etan *Eecl.* соузь swazy *conjugatio*, *coniunium*, cf. wiazō; przynajez, alius; daß Bündniß, die Allianz. Sojysze, traktaty, przzymierza. *Dals.* 58. Rzadko fortuna z enōl zawoza sojysze. *Nar. Dz.* 1, 51. Ty, z którym w wierne woźlen przymoza, sojysze. *Zab.* 1, 45. SOJUSZNIK, a, m.; *Ross.* союзникъ, f. союзница; (*Eecl.* союзникъ spółwierzō); sprzymierzenie, alian, der Bündgenosse. Czynie teraz to, czego pr przymierzōch i sojuszniokch krola mego, spodziewac się godzi. *Ossol. Mow.* 52; (*tab sociis*) Niemōlō sojuszniokom naszym miast nałowi! *Jal. Tel.* 157 SOJUSZOWY, a, e, sprzymierzeński; *Ross.* союзный, союзнический; (несоюзный niezłaczony)
1. SOK, u, m., SÓCZEK, ezku, m., *dem.*; *Boh.* štawa,

mja, (cf. miazga); *Slov.* saft, mja; *Sorab.* 1. maszota, (cf. mięso); *Sorab.* 2. loga; *Carn.* shōnft, sokrowza, (sōk pultes, sozhiva legumina); *Vind.* fok, fuk, lit, fionft, vlaga (cf. wilgoć), (*Vind.* fokrouza = sok drzewowy, fozhei, fukezh = soezek); *Croat.* szōk, lit; *Rag.* sook, sōcniza = eseneya); *Bosn.* sōk; *Ross.* сокъ, (*obs.* сокальница kachnia), глѣнь; *Eecl.* глѣнь, глѣнецъ (cf. gleń), жижка, уха, жижка, ужница, (cf. jucha; *Lat.* jusculam); cf. *Lat.* succus; *Ital.* saccu, sugo, cf. sos; cf. sażyć, *Germ.* saugen, jegen; rzecz ciekąca rzadka, der Saft. Oliwę i sok balsamowy na krzyżmo święca. *Groch. W.* 597. Gdy kto kwiecie tej rośliny ściśnie, zaraz palce jego krwawym się sokiem zlarbują. *Otw. Ow.* 400. Sok jagolowy *Boh.* keistny. Sok winogronny; *Sorab.* 2. fuppa, (cf. supa). Sok wyprasowany *Ross.* морезъ. Sok wyeiskam *Eecl.* глѣню. Soku wytoczenie z drzewa; *Ross.* соученіе, (*ob.* Sażyć). Sok drzewa jest wilgota, którą korzeń polaje drzewu ku jego żywności. *Cres.* 49. Komuż miłej kiedy czas zbieżił upłynny, Jakoż gdy leżac w chłodku był szezek winny? *Zab.* 1, 188. *Nar.* Sok brzożowy, *ob.* Oskola. Napuszczony sokiem *Croat.* nassochen. Sok stawowy, *Ölterwaffer.* *Sienn.* 594. Sok do potraw, *ob.* Słsza, przysmak mokry. — (2. SOK, a, m.; *Boh.* sok; potwara, obmōwa, osocznik, der Verländer. I slyby kto go obmōwil, że Rzplta zdradzić miał, a takowy powiadacz i sok, jesliby jawnym świadectwem nie dowiōł, gardłem ma być karan. *Stat. Lit.* 6.) — SOKASTY, a, e. succosus, wilgotny. *Maz.* sozyczsty, iatig.

SOKODYNEC, ũca, m., na dziki czyli odynce polujacy, (*ob.* oso żyć zwierza), ein Schwärzwildpretjäger. Jesli pole nawiedzi I tam go nie uprzedzi Z myślowym łukiem żaden sokodynec. *Nar.* 2, 102. *Nar.*

SOKOŁ, a, m.; (*Boh.* sokol; *Slov.* s-koł; *Croat.* szokōl, krogol, (cf. krogulec); *Dal.* szokol; *Hung.* sólyom; *Slov.* sokol; *Bosn.* sokol, soko; *Rag.* sokō, G. sokola; sivaž, (cf. siawec); *Sorab.* 1. falk; (*Cern.* sēkōl = jastrzab); *Vind.* justran, jastreb (cf. jastrzab), fakolzh, falk, falkolzh, kanga, kana, fokolzh *accipiter*); *Ros.* соколъ; cf. *Germ.* Saferfalk, Zofferfalk. *Wdłg.*; cf. *Arab.* سكر, sakir, falco; cf. *Lat.* sacer; cf. *Arab.* سكر, sakara, acate vidit); 2. i) falco *genalis*, der Galf, ptak drapieżny wielkości miernej kury, samca układają do ptwu koropatw i innych ptaków. *Zool.* 276. Sokol Polski wielkie ma skrzydła i nogi. *Kluk. Zw.* 2, 206, (cf. brzożor). Rozmarte gatunki sokolow w *Ross.* вретель (*ob.* Krzczot), дербннчекъ, балабннѣ, дунь, перепелятникъ — Prawo mienna sokoła tak ozna z dō szlachcica, jak noszenie szabli, lub szpada. *Czak. P.* 2, 245, (cf. szlachectwo). Sokolzy górnołone. *Banial. J.* 2 b. Niemawidzi kaczka sokoła. *P. Kebsm. Ől.* 1, 27. (zazdrość). Sowy z sokołem w jeden rząd nie włożysz. *Wad. Dan.* 27. Sowa choćby pad niebiosa latała, sokołem nigdy nie będzie. *Cn. Ad.* 1074. Po głosie cie każdy pozna, żeś sowa, choć się za sokoła udajesz. *Pim. Kam.* 557. *Slov.* Sowa nē wsiedi sokōla; sowa nie wylęgnie sokōla; *Slov.* sokol skrz sowa wisedēni; *ingratus filius* Sokoł, kiedy ze-

psieje, biedna wrona mu dogrzeje. *Cu. Ad.* 1074. na pochyłe drzewo i kozy skaczą. *Ross.* Онъ голъ какъ соколъ. (*Ross.* Онъ былъ какъ дубъ свищеѣки). Ten który chciał sto sąm bujać nad sokołem, Potknął się i w szkaradnym błocie ryje czolem. *Zab.* 16, 87, cf. *Rag.* sokollitise glorvari, (*ob.* Prawie). — § 2) Sokoł, miano chartów, ein Name der Windspiele; chart mówi o sobie :) Pókim był młody, zwano mię sokołem, Dziś, gdy mi lata nogi odebrały, zowią sową. *Pot. Jow.* 92. *Bielaw. Myśl. E.* — 5) Artill. Działo, wielki sokoł, czwarta część koluwriny, wyrzeca trochę więcej niż pięć funtów. *Archel.* 10. *Tward. Wł.* 257. Sokoły, *fauc-us*, z gatunku śmigowni albo węzów, do 6 funtów kule strzelają. *Jak. Art.* 1, 212. SOKOŁKI, falkonety. *Lesk.* 2, 241. *Galien.* Galienen, *Galienet.* Gallungen von Saunen; *Croat.* taraszka SOKOŁA, *herb*; medźwiedzia połowa od ogona, druga połowa od głowy wiepra dzikiego z pręgą czerwoną na grzbiecie; na leśnie półmedźwiedzia. *Kurop.* 5, 48, ein Wappen. SOKOLARNIA, i, ż, miejsce chowania sokołów, der Galienhof; *Ross.* сокольник. Niedaleko stolicy swojej ma wielką sokolarnią. *N. Pam.* 11, 169. SOKOLEŃ, eia, n, piskle sokołe, daś Junge der Galien. Sokoleta nadobnych ptaszków w młodu używają, a potem sobie po wysokości powietrza rozkoszne bujają. *Rej. Żw.* 118. SOKOŁI, a, e; *Boh.* sokolový; *Rag.* sokolov; *Ross.* соколи; od sokoła, Galien. Ktoby komu sokołe gniazdo skaził, albo umyślnie sokoły pod gniazdem podkłół, albo z gniazda sokoły młode pobrał, zapłaci sześć rubli groszy. *Stat. Lit.* 312. Obaczysz niedźników, gdy im obetnieisz te pióra sokołe. *Wad. Dian.* 152. SOKOLNICA, falkoneta, *ob.* Sokoł 50. SOKOLNIK, a, m; *Boh.* sokolník; *Carn.* kregulshar, (*cf.* kregulec); *Croat.* szokolász; *Hung.* sólyomfőgo; (*Ross.* соколицей łowczy wielki); *Ross.* сокольник; nad sokolim polem przełożny, koło sokolów chodzący; der Galienier, Galienmeister. Mieli dawni książęta swoich myśliwców nazwanych sokolnicy, *falconario.* *Nar. Hist.* 4, 245. Niektórzy sokolnicy misze jeszcze obyczają rządzenia się z sokołami wiedzą. *Cresc.* 622. Dogadzi basza, najstarszy sokolnik. *Klak. Turk.* 57. Sokolniki zaczęli należeć pierwój do liczby sług, potem do urzędników dworu. *Czack. Pr.* 2, 245. SOKOLNICTWO, a, n, chodzenie koło sokolów, polowanie sokołami, die Galienrey. *Tr.* *Boh.* sokolnictw; *Croat.* lov z sokol; *Hung.* sólyomfogás. SOKOLNICZY, a, e, od sokolników, Galienier. Sokolnicze xięgi. *Czack. Pr.* 2, 245. Sokolnicze sprzęty *Ross.* соколицей путь. SOKOLIK, a, m, drzewiec, *fal-o subnateo*, mniejszy od sokoła aljemu zupełnie podobny. *Klak. Zw.* 2, 505. der Baumfalk. SOKORA, y, ż, *populus nigra*, gatunek topoli. *Klak. Dyke.* 2, 221. die schwarze Pappel; *Ross.* раѣское дерево. SOKOWY, a, e; *Rag.* soeni; *Ross.* соковы; od soku, Саft. Pokara sokowy, który drzewa przez pory z kuznienia biera. *Cresc.* 41. Sokowy kołacz *Ross.* соковы, sokiem pomazany. SOKOWATE, n. p. Frakta sokowate, jako to pomarańcze. *Boter.* 511, *ob.* Soczysty. SÓL, i, ż.; *Boh.* sůl, soli; *Slov.* sol; *Sorab.* 1. szol, fol,

ful, fól; *Sorab.* 2. szol; *Carn.* sull, sol; *Vind.* fol, fou; *Croat.* szól; *Hung.* soo, só; *Bosn.* só, kojim se soli; *Rag.* sool, soo, G. solli; *Slov.* söl; *Ross.* соль; *Svec. et Isl.* salt; *Angl.* sealt; *Niederd.* Zelt; *Holl.* sout; *Gall.* sel; *Lat.* sal; *Ital.* sale; *Tatar.* Krim. salz; *Graec.* ἄζ. (*cf.* *Germanica nomina plurum urbium* Halle); *Germ.* daś Salz, (*cf.* salsza, Salz, Sülze, Seble), mineral rozmaitego gatunku, w wodzie się roztopiający, bardzo ostrego smaku. — Sól jest treść albo istota w wodzie topniejąca. *Boh.* Dyab. 2, 20. Zkad się sól wzięła, w to się obraca. *Kosz. Lor.* 151. (z wody w wodę). Sól zieraney kamiennój, kopalnej, w Wielceze i w Bochni dobywają. *Nar. Hist.* 4, 282. *Biel.* 145; *Vind.* Yegerska fou, (*cf.* Wegierski); *Ross.* соколя сол. Sól Wielczka nazywa się w dawnych przywilejach *magnum sal*, dla różnicy od antyejszej szyby Bocheńskięj. *Nar. Hist.* 4, 260. Bałwan soli, *ob.* Bałwan. Chyba furman sól wozić taką szkapę kupi. *Ab. na Woj.* 12. (bałwany solucy). — Sól suchodniowa, *ob.* Suchy. — Kwiat soli, perła, sól oczkowata, jara. *Klak. Kp.* 1, 168. *End. H. N.* 161. daś weisse reine Steinfalz. Sól warzona, *ob.* Warzonka. Warzonka sól Astrakańska, (*Ross.* сарепаракъ, z *Tatar.*). Sól morska. *Syr.* 1109, *Vind.* morska fou; *Ross.* морышка. Sól jeziorna *Ross.* бузуйъ. Sól na jeziorach sama się krystalizująca *Ross.* самозада. Z słonych wód prasołowie warzą sól, i tołyby formują. *Syrt. Schd.* 104. Warzyciel soli, przedawacz soli mb słonych rzeczy, solarz, solnik, *Boh.* solník, slamec, solwarič, *f.* solník; *Sorab.* 1. fóluk; *Carn.* solár; *Vind.* tolnar, tonnar; *Croat.* szolár; *Rag.* slanár; *Bosn.* solnar, loji só i pade; *Ross.* цѣловальникъ, солъщикъ; *Evel.* comtein. — Sól dziwna Glaubera. *Keiml.* 296. daś Glauberische Wunderfals. Sole istne roślinne, *sola essentialia vegetabilia.* *ib.* 116. et 117. Saugenfals. Winna sól, *ciemor tartari.* *Perz. Lek.* 258. Weinfals. — § Sól, zaprawa potraw; Salz, Salzwürze. Zła potrawa bez soli, zła i przesolona. *Pot. Jow.* 104. Bez towarzystwa, jakly mięso bez soli, zażywać owśłstwa. *Pot. Arp.* 590. (*Ross.* негодность brak soli. Chlebem i solą przyjązi łowią i ludzi niewolę. *Jakl. Bz.* 155. czapka i papka, czestowaniem, *ob.* Chleb; (*cf.* *Ross.* хлебосоли gościnny człowiek, хлебосоольство gościnność). Z nim więcej zjadł soli, niż korzec. *Birk. o Ererb.* 8. dawną zażyłość i znajomość mił; *cf.* *Prov. Rag.* trjebny dosta s guin soli izjesti za poznatu jednoga; *cf.* *Prov. Croat.* jayeze od jolne vure, kruh od jednoga dneva, priatel od trideset let, jeszu tri dobra dugovanya, *ob.* Korzec soli. Zdylicem się u soli. *Rys. Ad.* 77. u stołu, przy obiedzie). Z tym, co z kąta goli, Zdylicem się gdzie u soli. *Czack. K.* 5. (choc w gar-kuchni). Pamiętajmy na sól, którąśmy na pałacu królewskim jedli. *Leop. 1 Ezdr.* 4, 14. (na chleb, żywność, pokarm). Bez pieniedzy do targu, bez soli do domu, *ob.* Pieniądze, targ; (*Slov.* bez peněz do trhu, bez soli do domu). Z sól przyszło, za sól wyjźnie. *Kosz. Lor.* 151. ma cie przyszło, na mycie odeszło; jak nabyte, tak odbyte). *Slov.* Młada koza sol lubi, a stará gu ze solmęsu uchięge; młoda koza sól lubi, a stara

ja ze solniczki wyjada; cf. czego się nowa skorupa napije, tym na starość trąci. — 2. Solą być komu w oku: kością w gardle, nienawidzonym być od kogo, ein Dem im Auge. Cnota zawsze złemu solą w oku. *Pulch. Sall.* 45. Miśś mi, jak sól w oku. *Cn. Ad.* 499. *Rys. Ad.* 67. (kole mię w oczy, blask mi od niego, patrzeć nań nie mogę). *Chrośc. Fars.* 174. Co jest sól w oku, to smetek w sercu. *Żarn. Post.* 5, 595. Każdzy się wam spowiednik solą w oczach staje. *Mon.* 76, 866. Innych powodzenie solą w oku mu było. *Pulch. Sen. list.* 425. Któryż z pokojem król na tronie siedzi? Solą są w oczu każdemu sąsiedzi. *Pot. Syl.* 522. *Pot. Arg.* 576. Nieprzyjaciele tak ich w oczy kolą, Jakby zasypał ich solą. *Pot. Arg.* 167. (wierca się, jak piskorze, jak węgorze solą posypane). — *Fig. tr.* Mowa wasza niechaj będzie zawsze solą potrzesiona. *Birk. Dom.* 56. rozsądna, eure Rede sey mit Salz gewürzt. *Lutb.*, (cf. *Rag.* ne imattu solli ù gläve, ob. Olej w głowie). Kładą przy exorcyzmie sól święconą w usta. *Hrbst. Lek. E.* — 2. *Botan.* Babia sól, *erithimum*, ziele, Meerendel. *Sienn. Wykl.*; jest to ziele liścia mięsznego, pełnego soku słonego, od czego też babią solą nazwane. *Syr.* 1159. *Bosn.* mattar. mattar, schijulać, komorac. — 3. W robieniu prochu, sól, tustosć od saletry pozostala, plugastwo. *Aqu. Mskr.* ostoiny, Bodenstaß bey dem Schwefelpulver.

Pochodz. *solid*, *dosolid*, *nasolid*, *presolid*; *solnica* i t. d., *slony*, *slonosc*; — 2. *slina*; — 2. *ka*, *zoky*.

SÓL, u, m., SOŁEK, *ka*, m., dem.; [*Etym. suē, sul* 2]; szpiżarnia czyli komora chłopska, die Speisekammer in einem Bauerhause. Żyto trzeba dobrze suche do solu albo do szpiżarni znosić. *Crese.* 668. Soly albo szpiżarnie mają być w równi budowane, w którychby się chowało naczynie piwne, winne albo też olejowe. *Crese.* 19. Złodziej stara się odemknąć solu i komory. *Klon. Wor.* 5. Sołek czyli sklepik na mleczywo. *Świt. Bud.* 25. et 58. Sól, *granarium*, szpiechlerz, gdzie żyto zsypują. *Mącz. der Speicher.*

SOLAN, u, *Chem*, *urias*, sól z kwasu solnego i z zasady solnej złożona. *Sniad. Chem.* 2, 47. *Caerialytopf.* SOLANCZANA sól, *alkali*. *Sienn.* 594. SOLANKA, SOŁÓWKA, i, ż., 2. 1), beczka solna. *Włod.* eine Salzremte. Wapna solanka. *Instr. cel. Lit.* — 2. 2) *Botan.* Solanka; *Ross.* солянка, селанка, *salsola*, das Salzfrant, rodzaj rośliny, smaku słonego; z niego popiół tego robią *Kluk. Dybc.* 5, 45. *Slessk. Ped.* 121. *Przędz.* 81. *Syr.* 1109. SOLANKOWY, a, o, od solanki, *batan*, Salzfrant; *Ross.* соляножый, селаножый. SOLARNIA, i, ż., miejsce solenia mięsiva, ein Ort, wo das Fleisch eingedalt wird. Gdyby w Tryeście była solarnia na Węgierskie woły, pewnieby Francya tu wolała solone mięso kupować, niż miliony sypać do Irlandyi. *Wyrw. Geogr.* 496. SOLARZ, a, m., solnik, prasol, der Salzbandler; *Boh.* solár, solnar, slanec, soliwaric, f. solárka; *Sorab.* 1. fólnik; *Carn.* solár; *Vind.* folnar, fonnar; *Croit.* szolár; *Rag.* slanac; *Bosn.* solinar, koji só pročeje; *Ross.* пѣловальникъ, солильщикъ; *Eccel.* солитель.

Do piekła gościniec jako solarzom do Śląska. *Pot. Pocz.* 629.

SOLECYZM, u, m., wykroczenie przeciwko prawidłom mowy, ein Solcicismus; *Slov.* chibnomlów.

*SOLENNIK, a, m, n. p. Solennicy Wileńscy na tymże trybunale, co do czopowego, sprawić się mają. *Vol. Leg.* 5, 421. ?

SOLENNY, SOLENNIE, SOLENNIZACYA, ob. Uroczysty, Uroczyste, Uroczystosc, n. p. Solenne obitady. *Hor. Sat.* 166. SOLENNIZANT, a, m., foem SOLENNIZANTKA, i, ta osoba, której się uroczystosc, imienin, urodzin i t. d. obchodzi; die Person, deren Tag (Namenstag, Geburtsstag) celebrirt wird; (Oester. der Namenstägler, Geburtstägler); (cf. *Ross.* именинникъ, именинница, f. именинникъ, именинница). Jasne Wielmożnego solennizanta zdrowie. *Kras. Pod.* 2, 24. Dał się widzieć ogród cały w duminacyi i cyfry solennizantki różnego koloru ognia palące się. *Kras. Pod.* 2, 259.

SOLIĆ cz. *niedok.*, osolić, posolić *dok*; *Boh.* soliti; *Slov.* solit; *Sorab.* 2. szolsch; *Sorab.* 1. fela; *Carn.* solim; *Vind.* foliti, ofoliti, pofoliti; *Croat.* szoliti, szolim; *Rag.* solitti; *Bosn.* soliti, nasoliti; *Hung.* szolni; *Ross.* солить; *Ital.* salare etc; solą przyprawiać, *Germ.* salzen. Aby się mięso długo zachować mogło, albo się soli, albo wędzi. *Kluk. Zw.* 1, 255. — 2. *Fig.* Już wojska Rzymskie na Party ruszyły; już król Medyjski dobrze rece solł. *Chrośc. Fars.* 475. ? — (*SOLIMSKI, ob. Jerozolimski, Hierozolimski. — SOLITER robak, 1. ob. Tasiemiec. — 2. ob. Brylant soliter. SOLITERKA, i, ż., *Teat.* 19. b. 8. pojadł na jedną osobę). — SOLINOWY, a, ie, n. p. Solinowe szkło w lucie, gatunek średni szkła między białym i zielonym, do którego roboty zamiast saletry soli używają. *Magier. Mskr.* Szajglaß, wozu fein Salreter gebraucht wird. SOLNICA, y, ż., SOLNICZKA, i, ż., demin.; *Boh.* slanka, (solnicie skład solny); *Ser.* slanička, (solnica dom solny); *Sorab.* 1. szlonka, szwonka, (2. szlonka *pronuba*, quoniam meusam sale atque zingibere instruere assolet); *Sorab.* 2. szolniza; *Carn.* solniza; *Vind.* folniza, fonna połodiza, folenka, folnik; *Croat.* szolenka, szolenicza, (szolenica *salina*); *Dal.* szolnienica; *Hung.* so-tantó; *Slav.* solnica, solenica; *Bosn.* solnica, sosic, (cf. sasyerka); *Rag.* solniza, solniza, sosjér; *Ross.* соловица, солянка; *Eccel.* солцо; naczynie kuchenne lub stołowe na sól, die Salzmaße, das Salzfaß. Solnice na stół postawił chędogą. *Eraz. Dv. E. Haur. Ek.* 59. Dobrze ten żyje, komu się błyszczy na skromnym stole ojcowiska solnica. *Mon.* 70, 655. Broń boże! żeby się solniczka na stole nie wyróciła! *Mon.* 75, 182. (wróżba niepomyślna. — 2. *Anat.* Solniczka, staw, *acetabulum*. *Perz.* *Cyr.* 144. die Gelenkspinnne; *Ross.* пертлугъ. Wybiecie proste, wyskoczenie ze swego stawu czyli ze swojej solniczki główki jakowego piszczela. *Perz.* *Cyr.* 1, 98. SOLNIK, a, m.; *Sorab.* 1. fólnik; 2. 1) koło soli ehodzacy, ob. Solarz, der mit Salz zu thun hat; solą kupezący, prasol, der Salzverfäufer, Salzbede. *Cn. Th.* 1058. Solnik albo solniczy albo solny pospolity, pi-

sarz komor solnych, dozorca solny. *Cn. Th.* 1058. *Włod.*, der Salzhinspector, Salzführer. — 2.) *Botan.* Solnik, solne ziele, *anthyllis*, rodzaj rośliny; u nas jest jeden gatunek jego *Wetmca. Kluk. Dykc.* 1, 42. *Salzkrant*, Салцеѣрѣ. *Wyrw. Geogr.* 560, *Eecl.* соляникъ. **SOLNY**, a, e, *Boh.*; solný; (*Vind.* solni, foven, foliten; *Croat.* szolni; *Rag.* solni; *Eecl.* соляной, сольны слоны); *Ross.* соляной; *Salz.* Solna góra, żupa, (*Slov.* slaná báně, solaj důl; *Hung.* sóbánya; *Dal.* szolonne; *Croat.* szolenska; *Rag.* solilla). Solna panew', *Ross.* чирена, чирпена; *Eecl.* пренъ. Solna luta, ob. Karbarya. Skład solny, *Boh.* solnice; *Rag.* slanizza; *Vind.* founaria, folnifhe, (Shaulfberg; *Croat.* Szetograd, Szolenszko = Saleburg). Solny górnik. *Cn. Th.* 1058. Za Bolesława Wstydliwego znaleziono kruszec solny u wsi Bochni, która dziś miastem jest. *Krom.* 261. Wody solne łatwo się poznają po słonym smaku. *Kluk. Kop.* 1, 95. *SOLOCHWALCA, m., [chwalca soli, chwalcę sól, der Salzpreiſer 2]; n. p. Do czegoż te pochwały, któremi każdy *solochwalca zdroju jakiego sól wynosi! *Krumd.* 298. **SOLOWARNIA**, i, ż., solowarny gmach, Wieża (*qu. v.*) *Nar. Hst.* 4, 288, *Ross.* соловарня, die Salzführerey. *SOLOWAR, a, m., który sól warzy, der Salzführer; *Boh.* soliwaře; *Ross.* соловаръ. **SOLOWATOŚĆ**, ści, ż., słomawość, mała słoniawość, eine geringe Salzigkeit. **SOLOWATY**, ob. Słoniawy.

SÓLTAN, ob. Sultán. **SOŁTYS**, ob. Szoltyś.

SOPEL, *SZOPEL, pla, m.: (*Boh.* sopol = smark, sopliwec, sopliwy pefen smarku, *wozgrzywy; *Slov.* sopol, sopol mucus, soplawy mucosus; *Rag.* sopolina mucus, sopolinast, sopolinav pituosus; *Slav.* sopoj = smark; *Bosn.* sopolina, slhna od nosa = smark; *Bosn.* sopolinar, slinavac mucosus; *Ross.* сопля смарк, *wozgrza, сопливень, соплякъ, f. сопливца смаркаъ, сопливить, засопливить, posmarkać; cf. сопель, сопелка piszczel; *Eecl.* сопля фет, (cf. *sipsosz); cf. жонцель siarka; cf. *Germ.* Zipf, Zipfel, Zipfen; *Ital.* zaffo, zipolo); sopol, śpieczasty kawał lodu na dół wiszący, okieś, der Eiszapfen; *Boh.* ropauč, (cf. ropučna); *Slyr.* rapaueli; *Slov.* wisący krupęg, čap ledový; *Hung.* tesopp, jég-tsap; *Sorab.* 1. lodowa wot tżech wiszcza łwězka; *Carn.* raga, ragist; *Vind.* zoffel, zögel, zegel, striesh, leden zhep, leden-ski zhep; *Croat.* sztrëss, sztrëssina, (ob. Strzów); *Rag.* mossúr, mosúr ledeni; *Ross.* сосулька, висулька. Zawisły mrozem sople spięte; *glacies adstricta pependit.* *Żebr. Ow.* 5. Kto zheży w mareu wiszące na dachów mroźne sople? *Kulig. Her.* 17. Na kark chłopeu, który szedł pod rosistym dachem, Sopol z lodu ukuty z wielkim spadł zamachem. *Min. Ryt.* 5, 88. Często im wisza po brodach sople lodowate. *Pasz. Dz.* 15; szople. *Chrośc. Job.* 150. — *Fig. tr.* Sopol u nosa zmarzły wiszący. *Cn. Th.* 1058. — *Transl.* Bursztynowe sople. *Zimor. Siel.* 201. Mleko szoplem pada. *Ossol. Wyr.* (ciągnie się). — Sopol w zamku, w kłodce, który w klucz wchodzi. *Tr. der Dem im Edfosse*, im Edfüllfellede. **SOPLNIEC**, ũca, m., kamień ciekący, gatunku wapnistego; *Sinter*, Tröpfstein; staje się z ziemi rzadkiej cie-

kacęj i kamieniacęj; kształt ma pospolicie sopla zimowego od dachu wiszącego. *Kluk. Kop.* 2, 95.

*SOPRZNAĆ, [Sparznąć *qu. v.* 2]; n. p. Pilecki, gdy szlachta go jawnie nienawidziła, sprznał on przed zazdrościami, a starostwa odstąpił; *cessit invidiæ.* *Krom.* 574. (cf. *Ross.* соперникъ przeciwnik).

SORAB, ob. Serb, Sorabski, ob. Serbski.

*SORBAC, *SERBAC, *SARBAC *cz. niedok.*; (*Lat.* sorbere); sarkac w się, einflürren; *Slov.* strëbati, strëbu, smrkám; *Sorab.* 1. trëbam, (srebaneczko *sorkituncula*, trëbaezné *sorbilis*); *Carn.* srebam, srebłóm, srebłám, srebám; *Sorab.* 1. trëbati, trëblem, trëpat, ferkat). Moskale krup solą rozmaciwszy i uwarzywszy serbaja, łepcą, i by świnię piją *Gwagn.* 517. *Dudz.* 51. Sucharki w święto z baraninka sorba. *Strijk. Turk. B.* 5. Pijac cedzą abo sarbaja, aby czego szkodliwego nie wypili *Sekl.* 112. (przez wargi niby precedzają). **SORBET**, u, m., u Turków, piecie przednie z soku lmoniwego. *Star. Dw.* 29; — *Croat.* serbet; *Slav.* sherbet = miód pity.

SORBY plur, gatunek jabłek. *Czerw.* 15, (ob. Serb), eine Art Äpfel.

SOROK, a, m.: (*Ross.* сорокъ 40). Sorok sobol ma sztuk 40. *Salsk. Geom.* 5, 157. ein Hund Zobelstuck von 40 Zrüd. Soroka sobolów przednich drożęj nie mają przedawać nad zł. 200 *Vol. Leg.* 5, 571. *Gost. Gor.* 78.

*SOROMIOT, a, m., srom miotający, bez wstydu, bezczelny; ein Unverschämter, Eshämleſer. Skoro bóg Soromiot (Bachus) trunkiem gorącego wina, Ruszył mówić, com miał tajemnego. *Petr. Hor.* 2 P 2 b, not. «o wstydu nie dbający, mece wstydem na stone».

SORTYMENTOWY, a, e, Sortimenty. W piasek leją blachy, kowadła, buxy, capy i inne sortymentowe żelazo *Oss. Rud.* 92.

1. **SOS**, u, m, z *Franc.* sauce, ob. Sałsza; *Boh.* omáčka, (ob. Moczycę); *Morav.* mačka; *Bosn.* smocenje, oslastiga; *Rag.* omaka, umók, slacizza; *Ross.* соусъ, die Sauce, Bratenkrübe u. f. m. Różne sosy sporządzają się do potraw. *Wiel. Kuch.* 429. Szezupak z żółta polewką czyli sosem. *ib.* 425 — 2. *Transl.* Humor dobry, zły; *Sumer* Sauce. Nie w dobrym sosie, to się i przechodzi. *Teat.* 25, 45.

2. **SOS**, ob. Szos.

3. **SOS**, u, m., **SOSIK**, **SZOSIK**, a, m, dem., wypustek roślinny, z *Niem.* Schöß, Schuß, Schößling, ein junger Zweig Z korzenia ziele tego obduźne sosiki; abo pączki kłosem wychodzą. *Syr.* 177. Szosiki albo wierchołki kopru. *Syr.* 579. Z kapusty głabia papie, jak sosiki wyrastające, żołądkowi dobre. *Syr.* 1111. Sosiki albo wypustki szparagów, aby były grube, co robić trzeba. *Kluk. Rosl.* 1, 215. *Palmes*, winny sosik i mszych drzew laterośl; *palmes*, winne sosiki przywieszają do tyczy. *Mącz. Fruticere*, wiele małych szosików i gaźdek puszczać, rozrastać się. *Mącz.* W spragnionej ziemi żyłach wyschły żyzne sosy. *Zab.* 8, 505. *Nar.*

SOSNA, y, ż.; *Boh.* sosna, borowice, smrk, (ob. Świerk); *Slov.* borowice, (cf. bór, borówka); *Sorab.* 1. khoyna, (cf. choina); *Sorab.* 2. chojza, kojza, chojzka; *Carn.* bór,

borovz; *Vind.* borovez, borouz; *Slav.* bōr; *Bosn.* bōr; *Rag.* boor; *Ross.* cocna, cocenka; borowa, leśna, chojka, *pinus silvestris*; die Stiefer, die Föhre, die Fichtē, drzewo po debie najpożyteczniejsze i pierwszój wielkości; kolce ma na kształt nitki, na zimę nie odpadające. *Kluk. Rosl.* 2, 52. Sosna tusta, w łuczywo obrócona, der Stenbaum. *Cn. Th.* 1058. Góra zdrzała; Zdało się, że moc debów i sosen spadała. *Jabl. Tel.* 19. Sosna sadzona, ogrodna, linba, jadrka w szyszkach majaca. *Cn. Th.* 1058. die zahme Fichtē, der Fignolenbaum. — (SOŚNIK, a, m., *Ross.* сошникъ, лемехъ, лемешъ, (ob. Lemiesz). *Narogi.* sośniki, żelaza, któremi są okute końce wideł u sochy. *X Kam.* Sośniki u sochy, są dwa żelazne, któremi się ziemia porze. *Kluk. Rosl.* 5, 117. die Hufenhjaar, die eisernen Pflugschaaren am Hufenpfluge. Sośniki do orania ziemi są lane, a zład kruche; lepiej by się robiły z żelaza sztabowego. *Kluk. Kop.* 2, 225. Ktoby na cudzym gruncie sochę i brone zrabiał, i sośniki wziął... *Stat. Lit.* 501. Ziemia sośnikiem podmieszona od zakroju spuszcza się do okładnicy, która ją układa. *Kluk. Rosl.* 5, 118. — SOSNINA, i, ż., sosnowy las, bōr. *Cn. Th.* 1058; *Vind.* borje, borouje; *Rag.* bōrje, borovisete; *Bosn.* borovisete; *Ross.* сосняк, соснячекъ; *Eccel.* соснина, сосняк, боръ, или сосновый лѣсъ, ein Fichtēwald. — ? Drzewo sosnowe, Fichtēholz; *Vind.* borovu drevu; *Rag.* et *Bosn.* borovina; *Ross.* соснина. Sosnina dobra powinna być jasnożółta i ciężka. *Kluk. Rosl.* 2, 52. SOSNKA, i, ż., zdrbn., mała szczupła sosna, ein Fichtēhen, Stieferchen; *Boh.* borowička, borůwka (ob. Borówka), smřček. — ? Ziele, Wilezy nilecz, kołowrot, *esula* *Syr.* 1490. Gattungen der Wolfsmilch. *Urzed.* 185, *Boh.* chwogka; *Ros.* прострѣль. (ob. Przestrzał). Sosnka wodna, ob. Płodzieniec. SOSENKOWY n. p. kolor. *Comp. Med.* 705. ? "SOSNORODNY, SOSNORODY, a, e, *pinifer*; *Rag.* borovit, fichtentragend. Sosnorodna góra. *Nag. Wirg.* 525. Osa sosnorodna. *Chrośe. Luk.* 19. Atlanta głowa sosnorodna. *A. Kehan.* 96. Bor sosnorodny. *Zab.* 6, 170. *Min.* SOSNOWE-CZKA, i, ż., *Hippuris*, roślina podobna do chwoszczki, rośnie przy zdrojach. *Kluk. Dyke.* 2, 41. Zaunenwedel, Eshachtelbalm. SOSNÓWKA, i, ż., *parus ater*, ptak wielkości sikorki, gnieździ się w dziuplach drzew sosnowych. *Kluk. Zw.* 2, 275. die schwarze Meise. SOSNOWY, a, e, od sosny; *Boh.* borowý, smřkový; *Slav.* borowý; *Sorab.* 1. khóyané; *Rag.* borov; *Ross.* сосновий, Fichtēten. Sosnowe drzewa. *Kluk. Zw.* 2, 275. Sosnowy las, ob. Bor. Sosnowa żywica, ob. Smoła. SOSNOWY, a, e, od sosu, sałszowy, Saute; *Ross.* соевый. Sosowe naczynie. SOSYERKA, i, ż., der Sauteapf; *Ross.* соевникъ; (*Vind.* fofir: solnica; *Rag.* so-sjēr: solnica). SOSZKA, ob. Socha. *SOTMAS, a, m., n. p. Dawne miano (jego) przytają, poźniejszym zaś czasem Zwali go szydercy Sotmasem. *Zab.* 8, 94. *Treb.* *SOTNIA, *SOTNIK, ob. Setnia, Setnik. SOWA, y, ż., SOWKA, i, ż., dem.; (*Boh.* et *Slov.* sowa;

Sorab. 1. szowa; *Sorab.* 2. szowa, (szowka grosz, pie-niędz); *Carn.* sóva, (sove: wrózek, soveti *auditari*, *ten-ture*, *sonare*, cf. zwac, zowie, odezwać), zhofink, zhük, hitap; *Vind.* fova, foviza, zük, (soviza: ptak wabiący, wab', fovjak, velika, grosna fova: sowa leżna); *Croat.* szóva, ehük; *Dal.* jéy; *Slav.* ehük; *Bosn.* sova, sejoja, kalus, kalaus, sgeglna, kukaviča (cf. kukawka), kuku-vika; *Rag.* sova, sejoja, kukuvikka, chjök, (sova, so-vka, sojka, svraaka *pica glandaria*); *Ross.* сова, пп-люкъ, канюкъ; *Eccel.* пошникъ, пошница, неслать [pe-licanus 2]; cf. *Hebr.* זישן zabua, noctua; cf. *Ital.* civatta, zuitta, cocoveggia; *Gall.* chouete); 1) strax ulula, die Gule, Raufente, ptak wielkości kury, gnieździ się w sta-rych domach. *Zool.* 279. Sówką nazywam tego ptaka, którego pospolicie sowa nazywamy, dla różnicy od owej wielkiej sowy leśnej, puhaczem zwanój, Bergcule, Ju-bay, Huhay. *Kluk. Zw.* 2, 228, (ob. Łężna sowa). Ptak wesołego nie widać, prócz puhacza i głosu smutnego łę-żnej sowy. *Bardz. Luk.* 2, 29. *Kchow.* Wied. 25. Chrapli-we sowy. *Hul. Ow.* 79. Sowy buczą. *Gaw. Siel.* 569, (*Croat.* chuk chuvika). Krzyczy głośno sowečka. *Banial.* A 2 b. das Käufchen. Sowa, gdzie śpiewa, tam źle się dzie-je. *Petr. Hor.* 2, II 4. Unglücksvogel, Zedtenvogel. Sowa na daehu kwili, komuś umrzeć po chwili; sówka woła: pójdź! *Ca. Ad.* 1075. — *Transl. ad homines:* Zadać na co sowe-ton spuścić, smutnie się odezwać; den Ton süßen lassen, trau-riq antworten. Zadeli na to sowę posłowie. *Pot. Syl.* 248. Słyszac to, zwiesił nosa i niedarmo zadał sowę. *Pot. Arg.* 266. — Sowa dnia nie lubi, sowa śleporodna. *Kulig. Her.* 94. Chroni się, jak sowa światła. *Biel. Kr.* 450. Orłowi południe, noc sowie przystoi. *Mon.* 69. 590. (każdemu swoje). *Slov.* I sowa na słońce hledi; i sowa na słońce patrzy, (cf. gada jak ślepy o kolorach). Sówka sroźna światłości. *Past. Vid.* 151. Marszczy się, wzrok nurzy, jak sowa. *Zab.* 9, 560. *Ejssym.* (cf. sęp, posepny, ponury). Jak wróble na sówkę, na mię biją; wszyscy na mię jada, kraczą. *Cn. Ad.* 1269. Za swym szedł zdaniem, jako ptak na sówkę, Niemasz też dziwu, że wpadł w samolówkę. *Pot. Syl.* 421. Sowy z sokołem w jeden rząd nie włożysz. *Wad. Dan.* 27. Po głosie cię każdy pozna, żeś sowa, choć się za sokoła udajesz. *Pim. Kam.* 557. Nie urodzi sowa soko-ła. *Rys. Ad.* 45; (*Slov.* sowa nē wisedi sokoła; ojca złego zły syn). To jest doświadczona, iż nie urodzi so-wa sokoła, sikora słowika, jastrzab' gołębia. *Żarn. Post.* 2, 276 b; *Slov.* sokoł skrz sownu wisedeni, *ingratus fi-lius*. Kiedy sowa zjastrzebije, wyżej lata niż sokoł. *Fredr. Ad.* 55; nie widzi słońca, ale oślep lata i bardziej niż sam jastrzab' odyma się: tak szczęśliwi wnet spysznieją. *Lub. Roz.* 57. (pan z nędznika ciężki; *Croat.* Chuvay od nosa ostroga, Jos bolý od musa chasztoga; Goszpon od pluga, ostraje kuga; *asperius nihil est humili, cum surgit in altum*). *Pot. Arg.* 596. Sowa choćby pod nie-biosa latała, sokołem nigdy nie będzie. *Cn. Ad.* 1074. Sowa nie odrodzi się w sokoła. *Fredr. Ad.* 52; (*naturam furca expellas*). Z pustej stodoły rady lecą sowy. *Fredr. Ad.* 22. (cf. pustki w głowie). Pokaż przed światem, że nie sowy pódzisz w głowie. *Teat.* 16. b, 46. (żeś

głowa nie dla kształtu). — 2) Sówki, znoconice, motyle, głowy mają sówom podobne, *noctuae. kluk. Zw. 4, 98.* eine Art Schmetterlinge, Nachtvogel, Guller. — 3) Sówka, potajemny odciek czyli dziura, którą w dymarce w piecu robią, w tę dziurę wlewa żelazo i napelnia ją. *Os. Zel. 85* ein verbergtes Abflußloch im Schmelzofen. SOWI, ia, ie, od sowy, Guller; *Boh.* sowj; *Ross.* совнннн. Rodzaj sowi należy do rzędu jastrzębiego. *Zool. 278.* — *Russ.* Z sowiego lniada, choć sokół wyleciał, soroki na joho skrehotaty budut. *Cn. Ad. 4144.* (zarzut z urodzenia). Nos ma mopsowaty, oczy sowie. *Teat. 18. b. 18.* (małe, cienne). Sowie oczy, ślepe, zmrużone, blinje Augen. Sowie oczy rodziców w dzieciach *Pol. Arg. 485.* Sowym dniem wszystko robił; *lute nihil gestum. Zebr. Ow. 517.* (w nocy, ukradkiem). Chce on sokoly zalecieć, ale podobno rychlej pójdziny sowiego. *Rej. Wiz. 90.* (cf. psiego). — § *Botan.* Sowi strzala, ziele, Różyczki panny Maryi, Krownik, Płowogłów, *poterium sanguifolia*, gatunek Zylca, dolna część dla bydła. *kluk. Dyk. 2, 228.* eine Art Weichholze, Pimperle. Sowi zół, sowi grzech, *jala silvestris. Sen. Wykl. Waldbehenen.* SOWIEC *neutr. nied. k.*, osowiec *dek.*, jak sowa; *orurym.* ociągającym się stac. (cf. *sap.* posepny; *oppos.* jastrząb, jastrzębiec; nie eine gute manig jemu, die glück bängen lassen, faster und matt da jgen. Plali, gdy cierpią jakąś dechawość, zaraz s wieją. *Haur. Sk. 271.* Golebień, gdy zowają na deszcz. *Haur. Sk. 105.*

*SOWERSZENNY, a, e; *Ross.* соврррррррр; doskonały, dokładny, vollkommen, (cf. wierzel). Liturgia święta sowerszenna albo dosł onada. *Pim. Kam. 222, ib. 76, ib. 85.*

*SOWIENIK, a, m; *Ross.* совннннн, f. совнннннн; radca, konsyharz; *der Rath, Rathmann, Conseiller;* *Ross.* совттовать radzić, совттовательство radzectwo; *Eed.* совттовательство ratusz; *Caru.* posvjtuvarz, svjetuvavz; konsyharz, svjetujem; radzę, svjetualishe; ratusz; *Vind.* fvitnik, polsvituvavz, fvitni gospud; radny, fvit, fvituvanje; rada, savetnik; patron, fvitna hisha, fvituvahthe, fvietuvalishe; ratusz; *Creat.* včelnik, szvčtnik; konsyharz szvetujeta; radzę się; *Dal.* vichnik; radca; *Bosn.* vjechnik; radca, odvtnik; patron, svjotovati; svjetovati; radzić; *Slav.* vichnik; radca, odvtnik; patron; *Mag.* vjechnik, svjetnik; radca, odvtnik; patron, vjechjatti, svjettovati, posvjtovati; radzić, vjechje, vjechmza; ratusz, svjet *consilium*, (cf. Wice). Święty ten konsultorem albo sowniknikiem zakonu umarł. *Šeb. pr.*

SOWITY, a, e, SOWICHE, SOWITO, w SOWIT *adverb.*; *Ross.* сырыый, сырыо (jak *Pol.* sowity, od wino, wie, tak *Ross.* od ginać, gnać, gibać); podwójny, w dwoje; doppelt, zwicjaf. Olejek ten ma być tylko chustą sowitą nakryty. *Syr. 800.* Chusteczkę trzy- i czworosowitą maczać. *Syr. 1291.* — §. Tyle dwoje, drugie tyle wynoszący; noży cinnal je viel, doppelt, zwicjaf. *Duplus*, dwójki, sowity. *Mącz.* Od beczki modu po groszy 42, od miodów starych sowito po gr. 24. *Vol. Leg. 5, 306.* Zowiecie abo we dwojnasób, tyle dwoje. *Sekl. Math. 25.* Oddajcie jemu, a sownie we dwójnasób oddajcie; w kubku, w którym on wam mieszał, odmieszajcie jemu dwo-

jako. *I. Leep. Apoc. 18, 6.* W sowitz kawy wyspałam, jak zwyczajnie. *Teat. 19, 67.* Kto się w błędnej wierze urodził i w niej trwa, ten tylko jest prostym synem piekła; ale kto urodzony w prawdzie do niedowiarstwa się przenosi, sowitz będzie synem piekła. *Birk. Exort. D 4 b.* — Kocioł aptekarski ukropo wżetego, my sowitzym naczyniem zowieemy. *Syr. 829* — §. Sowitz, okwity, hojny; uściłiś, ilterflisig. Dobro dziejstwo sownie oddawaj *Cn. Ad. 180.* Owa ani obaczysz, jako te 10g sowitzo zawetuje. *Rej. Zw. 27.* SOWITOŚĆ, ści, z, dwójnasobność, hojność, Reichlichkeit, Verschwendung der Güter. Obaczyła. Ze się jej z sowitzem pszenicą wzięła. *Trt. Jed. 19.* Widzisz, jak się jafuzna wraza z sowitzem! *ib.* — §. Prowizya, die Zuterlassen von Capital, die Zinsen. Zapis na zaplate cummy isczony, sowitzem, szkod, nakładów. *Stat. Lu. 265.* Powinni potimkowie isczony z sowitzem zapłacić. *ib. 266.* Jesliby dłużnik przed rokiem w liście opisanym zmarł, tedy potimki więcej nie mają płacić jedno isczony jemu pożyczarza, a sowitzem, win, ani nakładów ni; nie mają płacić. *ib. 266.*

SOWIŻRZAŁ, a, m, wietrznik, postrzelony; *Boh.* sowj zreadlo, šbal, kopa, šesak; (cf. *žezed* = wzięć), ein Gulerpögel. Ten sowitzem dem edy przewrócić gotowy. *Namc. P. P. 4.* SOWIŻRZALSKI, a, ie, SOWIŻRZALOWY, a, e, wietrzny, niestateczny, ulterpogleriaf. Gach z młną sowitzalną. *Zab. P. 109.* Zół. Sowitzalowe żuty smierdza *Dwór. A. I. SOWKA, ob. Sowa.*

*SOWUKULENIE, ia, n; *Ross.* совоукленіе; połączenie, społeczenie; die Verbindung, Vereinigung. Rodzenie się potemstwa z sowulupenia się męża i żony. *Sak. Durz. 116, ob. Spół, współ.*

SOZKA, Suszka, ob. Sucha.

S P.

SPAĆ, spał, spi, spie *med. niedok.*, Śpiąc *frępu*; *(Boh.* spał, spjm, halám; *Sl. e.* spač, spjm; *Sorał.* 1. spač, fpu, fju, fpu; (cf. *žarę*, žkronc skronicy; *Sorał.* 2. spash; *Caru.* spati, spum; *Vind.* spati, spal spim, spajati; *Croat.* zpat, zpał, zpal, zpim, zspati, szjmo; *Mag.* spatti, spavati, spjm; *Bosn.* spatti, spavati; *Ser.* spavati; *Ross.* спать, смать, спав; cf. *Riedcrv.* slafen; *Angl.* sleep; cf. *Græc.* žrđw, žroz; *Lat.* sopno; *Arab.* *سپو* *sopore corruptus est*; cf. *Hebr.* *שכח* *schachath. qacvit*, cf. *szabas*; *sed* *cf. diam nostrum sep.* *sypaci; germ.* schlafen, (cf. drzymać) Spame, das Schlafen, der Schlaf, sen, jest odpoczynkiem natury naszej. *Haur. Sk. 399.* Chłopi w grochowniach śpa po pracy głęboko. *Zab. 12, 278.* *Tręb.* (Stor. *Ked spi, ani elieba nē pitā; Ionus est dum dormit.*) Snem związany, Śpi jak zaizezany. *Groch. W. 555*; jak zarznięty. *Pol. Jow. 2, 59.* Śpią tego, jakby ich porzeczal; nie dowołasz się nikogo. *Cn. Ad. 1078.* Kto na poły śpi, różno mu się snują widziadła; a niekiedy we śnie samym śni się mu, że śpi. *Pileh. Sen. list. 410.* Gdy się spać kładę na łożu, bezpiecznie odpoczywam. *Ryb. Ps. 4.* Kto snąc w nocy spać nie może, kup' sobie dłużnika łożu. *Col. Wym. 195.* Jakże mi się

masz, spałżeś dobrze w nocy? *Teat.* 22, 68. Dobrze mu się na tym łożu spało. *Budn. Apoph.* 83. Nigdy wcześniej spać nie idzie. *Teat.* 35, b, 2. Jdź spać, powiadam temu, który poziewa. *Teat.* 20, 95. Spać długo gospodarzowi sromota, i hetmanowi. *Cn. Ad.* 1075. (nie do spać trzeba, dla chleba). Spanie jest nierobotnych marne kochanie. *Cn. Ad.* 1077. (spanie, ujma żywota). Spiaćcy umarłemu podobny. *ib.* (sen obraz śmierci). Spaniecin głodu pozbyć. *Cn. Ad.* 1078. (sen iaknienia lekarstwo). O siedmiu braci, których spiącymi zowią, historia. *Sk. Żyw.* 2, 67. die Siebenſchläfer. *Pan. Warsz.* 10, 1, 111. Spać po obiedzie, rzadko się powiedzie. *Cn. Ad.* 1076. Tam śpij, gdzie się upijesz. *Rys. Ad.* 12. Mielży myrtami, przy Idejskim dole Wdzieczny sen spało nadobne pachole. *Zmor. Roz.* 133. Wiedział na szrodek okrętu, i spał snem ciężkim. *Leop. Ann.* 1, 5. ciężko spać. Spać się chceć *Ross.* спаться, спать. Czego bardzo pragniemy, o tym i śpią: myślemy. *Cn. Ad.* 375. (co kto mała, to i we śnie czuje). Chłzenie spiąc, choroba hantyków. *Krup.* 3, 645. Czujny, śpi nie śpiac. *Cn. Ad.* 456. Nie każdy śpi, co chrapi. *Teat.* 29, e, 21. A on śpi; nie śpi tylko chrapi. Czy śpią, serce do niezysku kwapi: Tak frańt śpi, jak kot, kiedy się uciszy. Śpi kot, spragniesz w ten czas biegnąć myszy! *Bratk. G.* 5 b. (licha nie budzić, kiedy licha śpi). Spiący, który śpi, przez sen, ślądź; (*Croat.* senba; *Bosn.* sanan, snechni, u san, u sni). Spiącego lwa budzić. *Teat.* 33, d, 39. Nie budź psa śpającego, nie drażnij: *Sov.* ne zburzaj psa, keď spi. — *Miter:* Spiący, drzylniwy, senlwy, ospały, ślądź. — *Ż.* Noc to mało spana wszystkim była. *Tward. W. D.* 2, 157; (*observes particip. pass.*). Dni i noce prowadził niespane. *P. Kaban. Jer.* 325. niezładź, bezsenne, ślądź. W ciężkim płaczu strawił noc niespane. *Pap. Hys.* 27. Zawrzyj sam oczynki mał. Często czujne, rzadko spać. *Groch. W.* 565. (*observes participium* = które rzadko spały. — Niespanie = bezsen, bezsenność; daś nichtſchlafen, die Schlaflosigkeit. Niespanie jest rzecz ciężka i ekliwa. *Haur. Sk.* 390. Wspominałem cię na posiedni mojej, czasu niespania rozmyślałem o tobie. *Bain. Ps.* 65, 6. W niespaniu był bardzo cierpliwy, tak iż czasem od zachodu słońca aż do wschodu z modlitwy się nie ruszył. *Sk. Żyw.* 2, 11. — *Ż. Inactive:* Spać, nieczynnym być, nie dbać: ślądź, müßig, müßfertig jezt. Nie spaćby tu trzeba: płać, czujność potrzeba. *Cn. Ad.* 649. Na wszystkie te pomutki, lepiej niż on Eulianon spać. *Warg. Wal.* 112. Nie frasuj się o to, śpij na to dobrze. *Cn. Ad.* 394. *Duk.* 65; *de hoc quietus est.* *Maz.* Pan na to z dółka przez palec patrzy, a prawie śpi. *Ref. Post. M.* 2. Śnij na oboje ucho bezpieczne. *P. Kaban. Orl.* 1, 49. Zrobię ja to, a ty sobie tym czasem śpij na obie uszy. *Teat.* 42, d, B. Wolny od bogactw śpię na uszy obie, Odluwszy wiatrom smutki i kłopoty. *Anakr.* 79. Tym czasem nie spał Jugurta, wszędy obiegał zachęcał, utarczko wznawiał. *Pileh. Sall.* 207. Onie próżnował. Obawiam się, by nasza walczność, od nieprzyjacieli walna, do swego się spunia znowu nie wróciła. *Warg. Wal.* 252. (letarg, śpiączka). — Boska

sprawiedliwość nad złoczyncą onym nie spała. *Sk. Żyw.* 2, 279. (nie minęła go, nie chybiła). — *Ż.* Spać z kobietą, przespać się z nią, leżeć z nią, mieć do czynienia z nią; eine beſchlafen, mit ihr ſchlafen. Któryby spał z macochą swoją, śmiercią umrze. *5 Leop. Levit.* 20, 11. (któryby obywatel z macochą swoją. *1 Leop.*). — *Ż.* Spać w grobie, leżeć w grobie, odpoczywać, umarłym być; im Grabe ſchlafen, ruhen. Ci niegdys sławni w dziełach i ozdobie Śpią teraz w grobie. *Kras. Oss. F.* 4.

Pochodz. śpiączka, śpić; dośpać, dośypiać, naspać, nasyypać się, ospały, pierwospny, przespać, przesyypać, rozzespać się, rozespiny, uspić, usypiać; sypialny, sypialnia; wyspać się, wysypiać, zaspać, zasypiać, — cf. snąć sub vocabulo Sen.

SPACER, u, m., (z *Lat.* spatari); przechadzka, daś Spaziergehen, der Spaziergang; *Carn.* sprehod; *Vind.* pohaja, prehoja, sprehod; *Croat.* sétanye; *Rag.* scētagna, prošeta; *Bosn.* prošetanje, scētagna; *Ross.* прогулка. Pani poszła na spacer. *Teat.* 28, b, 5. — *Fig.* Sumienie trzeba posłać na spacer, a ja się tylko z odwagą zostanę. *Teat.* 22, 45. (wyprawić, odłożyć, oddać). I u najlepszej kobietki idzie czasem na spacer enotka. *Teat.* 29, e, 4. (pryśniej). — *Ż.* Spacer, miejsce spaceru, miejsce przechadzki, ob. Spas; der Ort zum Spaziergehen, der Spaziergang; *Carn.* vojdshe; *Vind.* pohajšhe, prehajšhe, hodšhe, voidšhe, hodšhe, obhodšhe; *Croat.* sétalšhe, presetao mazio; *Rag.* scētatisete, scētuzza, scētalo, prošetniza; *Bosn.* prošetnica, mjesto od scētigne; *Ross.* гуляющее. Po spacerach jeździć. *Teat.* 27, 97. po miejscach przechadzki, Spazierörter. SPACEROWAĆ cz. *intransit.* niedok., pospacerować dok., przechodzić się na przechadzkę, spaceren, spazieren gehen; *Sorab.* 2. schpazirowasch; *Carn.* sprehajam; *Vind.* spanzirat, prangat, prehajati, se pohajati, se sprehajati, prevotrufatiše (ob. Przewietrzyć się), španzarati; *Croat.* prošetujućemše, šetatiše, shechem, korazhiti, (cf. krozić); *Dal.* setati; *Hung.* setalni; *Bosn.* scetati, prošetatiše; *Slov.* šetatiše; *Ross.* гулять. Spacerujący, spacerownik; *Vind.* pohajavez, prangavez; *Croat.* sétavez; *Bosn.* setgnik, koji seta. f. scetalica; *Rag.* scetalaz, f. scetaliza, der Spaziergänger. SPACEROWY, a, e, od spaceru, Spazier; *Ross.* гуляющий. Spacerowy ogół. *Teat.* 43, b, 4. do przechadzki służący, ein Spazierarten.

SPACHAĆ, ob. Pachać. SPACHAĆ cz. poźnięć jak pies węchem. *Cn. Th.* 1059; *Croat.* pohljavam, pridelnulszem, ctwas špuren, mittern, durav den Geruch erfahren, propr. et transl.; zwęszyć. SPACHAĆ się z kim, spiknąć się, stowarzyszyć się, popachać się; sich mit einem verbinden, verbrüdern. Spachawszy się z ludźmi swojej faryny. *Pot. Syl.* 461. Już buntownik z podobnymi sobie spachał się. *Pot. Arg.* 546. Mógł się stać z babą sobie równą spachać. *Pot. Syl.* 8. — *Ż.* Spachać się od kogo = zarazić się, sich von einem anstecken. W Krakowie posłów Husyjskich nie chcieli mieć duchowni, aby nasi od nich się nie spachali. *Biel.* 278. Racki język, Serbski, Charwacki, Bułgarski, już mają

coś pogańskiego, bo się od Turków spachali. *Corn. Dw.* 50.

*SPACHACZ, a, m., w spak idący, cofający się, ein Rückgängiger. *Tergiversator*, spachacz, który nie chce zostać. *Mącz.* *SPACHNAĆ *med. jedatl.*, *tergiversari*, wspak uś; *Ross.* спянуть, rückwärts gehen, zurück gehen; trwożyć sobą, opierać się. *Mącz.* — *Tergiversatio*, opieranie, spachnienie, podanie tyłu. *Mącz.*

SPACYUM w jakim piśmie, próżno zostawione. *Teat.* 21. b, 76, ob. Okienko. — § Spacyum u zecera, którym przekłada słowa i wiersze. *Magier. Mskr.*, das Spatium im Schriftfaßen. — SPACZKOWAĆ, ob. Szpaczkować.

*SPACZNY, a, e, paczący się, krzywiący się; sich frumm werfend, wie ein Bret von der Sonne, frumm werdend; (*Boh.* zpatečný wspacezny, zpatecznost, zpátek wspaceczność; *Vind.* spazhnost = przeszkoda). Nie chowali umowy, jak ich ojcowie, obrócili się w łuk spaczny. I *Leop. Ps.* 77, 57. (jak łuk omylny. *Bibl. Gd.*, wie ein loser Bogen. *Entb.*, niedobrze nateżony). SPACZYĆ *rec. dok.*, Spaczać się *niedok.*, paczyć się, wspak się wracać; (*Etym.* pak, opak); sich werfen wie ein Bret von der Sonne, sich frummern, zurück treten; *Ross.* бухнуть, разбухнуть (cf. buchnać), перекоробить, раскоробить. (*Boh.* zpéciti se, zpécovati se przeciwie się, zpáčim, zpáčim na wspak obrać; *Carn.* spazhiti, spazhem = psuć; *Vind.* spazhiti id; *Croat.* zpachiti, zpachujem scandalizare, seducere; zpáchnik, zpachitel seductor, zpachka scandalum). Tak wielka w tej rzecie liczba ludzi i koni została, aż się woda w niej spaczyła i hamowała. *Biel.* 474. Wody, które na dole są, zbieżą i opadną, a które z wierzchu cieką, w jednej kupie się spacza. I *Leop. Joz.* 5, 15. — *Fig.* Jeśliś się spaczyło się serce twoje, tak żebyś nie chciał słuchać boga, zgmesz. I *Leop. Deut.* 50, 17. jeśliś się upierało.

*SPAD, SZPAD, u, n; *Ross.* сундук; pewna miara zbożna, ein gewisses Getreidemaß. Biskup Chełmiński wymówił sobie u Krzyżaków, że 200 wlok podatki, to jest z każdej włoki spad pszenicy i żyta każdy rok. *Biel.* 120. W bitwie tej klejnotów a pierścieni nabrali piętnaście spadów. *Biel. Św.* 54. Nabrawszy we Włoszech dziesięć spadów srebra, udał się do Węgier. *Gwagn.* 662.

SPAD, u, m., SPADEK, ZPADEK, dku, m.; *Boh.* spad; *Slav.* pád, *Carn.* pad, padz; *Vind.* dolpad; *Ross.* падъ; spądanie, spadnienie z wyższego miejsca na dół; der Abfall, Herabfall, Herabsturz, Ablauf, Gall. Zostaje w górach, aż do spadku śniegów. *N. Pam.* 14, 189. (póki śnieg nie spadnie). Woda nie ma spadku. *Tent.* 8, b, 44. (ścieku). Oddalenie wierzchu rzeki od linii poziomej w długości danej, spadkiem wód nazywamy. *Hab. Wst.* 75. Rzeki płyną za spadkiem, który dla siebie znajdują. *Kluk. Kap.* 1, 100. Wysoki spadek, gdy grobla znaczenie podniesiona, i woda z znacznej wysokości na koło płynie. *Os. Żel.* 88 Spad wody przykry, wysoki, cf. prog, katarakta, kaskada, der Wasserfall; *Carn.* sláp; *Ross.* падунъ. Spady wód mniejsze *Ross.* переборы. Ościelali wierzchy domów słomą z taką pęcznością, iż przy wy-

godnym dżdżów spadzie, przechyli zimę bezpiecznie. *Pilch. Sen. list* 5, 58. przy dobrym ścieku wody deszczowej z dachu, Abfluß. — Spadek wilgotności w ciele, descens, der Abfluß der Feuchtigkeiten im Körper. Bolenie gardła pochodzi też z głównego spadku. *Haur. Sk.* 407. — Spadek tonów, spuszczenie tonu, das Einfallen der Stimme. Pilnie uważny, jakie ewolucye tonów, jakie spadki, formaty i trele robi. *Tent.* 55, b, 65. — Spadek, kadencya rymowa; *Vind.* befedni spadek, rim, słosnk, befedeslosnost, der Rím. Sposób pisania wierszem nierymowym czyli bezkładnym, albo do spadków nieprzywiązany, nie nowy. *Mon.* 75, 241 Spadki u armaty, stopnie cieżczenia jej ku otworowi; die Abflüge an einer Kanone, wo sie nach einem jeden dünner wird. Obreze pierwszego i drugiego spadku armaty. *Jak. Art.* 158. — *Gramm.* Spadek, przypadek, casus declinationis. *Dudz.*; *Slav.* pad; *Carn.* prigba; *Vind.* pregyb, ishod; *Rag.* namjena; *Ross.* падъжъ. ob. Przypadek gramatyczny. — Spadek, upadek, utrata, zguba; Gall. Verlust, Untergang. Pokaże wielkie utraty i spadki, które on na wojnach popadł. *Orzech. Tar.* 55. Ludzie podobni w spadku do żużelowego kłosa, który sam się do sierpa na zgubę nachyli. *Wad. Van.* 217. — § Spadek majątności po krewnym, sukcesya, dziedzictwo, puścizna, wzięcie po kim pozostalości: Erbfall, Erbfolge, Erbnahme; *Boh.* napad, napadnost, dědičtwj, (napadnj, dědic dziedzic); *Sorab.* 1. herbnofez; *Vind.* dieulnost, dieudzhnost, dieulbna, dieu, erbina, dieulhen pergod; *Rog.* basetna; *Ross.* достояніе, наследство, наследіе. Zbiór wszystkich rzeczy i wszystkich praw zmarłego, nazywa się jego spadkiem, puścizną, a względem dziedzictwa dziedzictwem. *Gal. Cyw.* 2, 146. Jeśli własność nabyta od moich potomków na ich dzieci przyjdzie, tedy ją spadkiem albo własnością przymarłą zowią. *Szczerb. Śar.* 485. Spadek po kim brać, dziedziczyć; *Vind.* dodiellhati, podiellhati, doerbat, poerlati, *Ger.* beerben; *Ecl.* прятати (cf. przejać), преемлю, ужитчествовати. (cf. użytkować). Po miechu żaden spadku nie bierze. *Sex. Porz.* 129. Pragna spadków po stryju, nie życzył mu żywota. *Otw. Dzw.* 267. SPADAĆ, ob. Spaść 1). SPADKOWANIE gramatyczne, ob. Przypadkowanie. SPADKOWY, a, e, od spadku, Abfall =. Prawo spadkowe = sukcesyjne, Erbfallrecht, Erbrecht; *Ross.* наследственный. Król, iż książęta Mazowieckie żadnego męskiego dziedzica nie odumarli byli, prawem spadkowym albo kadukiem pozostałe majątności sobie przysadzał. *Krom.* 657. SPADZISTY, ob. Spadzisty. SPADŁY, SPADNIENIE, ob. Spaść 1). — *SPADOCHRON, u, m., parachute; płachta wielka z sznurami, ochraniająca od szwanku w spadaniu. *Magier. Mskr.*, ein Fallschirm. *SPADOWCHÓD, u, m., slowstep, influcencya nielieska. *Żebr. Zw.* 170. SPADYMENT, u, m., cień spody od wyskoku u malarza. *Magier. Mskr.*, der Abfall des Schattens im Gemälde. SPADZISTOŚĆ, sci. ż., pochodzistość, pochylność, stoeczność; die Abhängigkeit, Abhängigkeit, der Abhang; *Ross.* сходъ (ob. Schod), откосъ, касогоръ, отлогъ, отлогость, уклонъ (cf. ukлон), взкатъ, скатъ, скатецъ, крутость (cf. krętość), крути-

зна, покатость, понурность, (cf. ponurość). Góry mają większą spadzistość ku zachodowi, niżeli ku wschodowi. *Stas. Buff.* 165. Góra się jakaś z wolna zaczęła, Długa spadzistość wstęp na nią czyniła. *Karp.* 1, 118. SPADZISTY, SPADLISTY, a, e, SPADZISTO adverb., pochodzisty, pochyły, połogi, stoczysty na dół, położysty; абшлѣдг, абшлѣдг; *Ross.* отлогий, обложистый, отлогоберегий, косогористый, скатистый, покатый (cf. pekaty), покатыистый, понурный, наклонный. W miejscach spadlistych nawozy nie długo trwać zwykły. *Haur.* Sk. 51. Prosto spadziste góry, skady, przepaściami zowią. *Łezk.* 81. Wiemy, jak ducine Tytanów zawroty Ukroed Jowisz spadzistem grotę; *fulmine caduca.* *Hor.* 2, 46. *Kniaż.* uderzającami, jfenderade Blige. Stroje spadziste i weinane. *Mon.* 70, 155.

SPAJAC, ob. Spoić w SPAK, ob. Wspak.

SPAŁ, SPALI, ob. Spać, śpi

SPALENIEC, Ńca, m., spalenia godny, *ustubandus.* *Cu. Th.* 1040. der daß Ńener verdient hat. — (SPALERA, ob. Szpalera) — SPALIĆ, cz. dok., 'Spalać niedok.; *Boh.* spáliti; *Slov.* spaliti; *Srab.* 1. spalić, zpalim, zpałi; *Srab.* 2. spalić; *Vind.* sesigati, sametiti, sesigati, poshagati; *Slov. saxeb.* (ob. Załogać); *Ros.* спалить, сожечь, сжечь, сжигать, сжигать; *Evel.* изпалю: 1) w perzynę obrócić, ogniem zniszczyć, pałac strawić, verbrennen. Ogień gore tak długo, póki stawa drey; jak skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast gaśnie. *Syev.* 32. 162. Co to u nas lasów spalają ei prości hutnicy dla popiołów, których w lepszym gatunku bez s. cody laso można przysposobić. *Torz. Sł.* 214. Miła iskierka całe miasto spalić może. *Klok. Turk.* 118. Miasto zloczyńca spali; król go ledwo zbuduje. *Tredr.* 41. 71. (cf. Herostrat), krawiec igły szukając, za grosz świecy spalił. *Rys. Ad.* 27 (większy koszt, niż pożytek). — *Execr.* Żeby cię jasne pioruny spaliły! *Teut.* 24. c, 60. Niech piorun spali i książki i łacinę! *Teut.* 24. c, 51. Spalić eo na proch, na popiół. *Cu. Th.* 1040. 'Skępiec, żeby rdza nie gryzła talarów, przeciwrał je kawielem sukna zawsze jednym, który za kluzem także chował, myśląc go kiedy na srebro spalić. *Ossol. Str.* 1 (srebro z niego wypalić, zu Silber braunen, daß Silber aus ihm aasbrennen). Spalić się powinabyś ze wstydu. *Teut.* 52 d, 47. (płonać, opłonać, cf. raki pree, ramienić się) — 2. Pistolet na pancwie spalwszy, nie wystrzelił. *Klok. Turk.* 25. pstrzyknąwszy, bramte von der Pfanne ab. — 3. Spalony, rozpalony; verbraunt, entbraunt, erbtät, bistig. Kapusta, którą bacie zbierają, spaleńsza krew' czyni, mziła, którą zinnie zbierają. *Spiez.* 21. — 2) *Transl.* Osieł władszy w zboże, tam jak je, tak je, cały zagon spalił, Potym jak świna, w zbożu się obalał. *Jabl. Ec.* 144. skosił, er fraß ein guszē Kornbeet faßt, mabte es faßt ab. SPALISKO, a, n.; *Boh.* spalenistě; zgłiszce, miejsce spalenia czego; die Brandstätte, wo etwas verbraunt werden. Oca góra śmiercia i spalskiem Herkulesowym sławna. *Ow.* 553. SPALNOŚĆ, SPALISTOŚĆ, sci, z, przywoł tego, co może być spalonym, die Verbrenbarkeit. Stahl przyznawał Bogistykowi, że jest przyczyną spa-

lności metalów. *N. Pam.* 4, 15 SPALISTY, SPALNY, a, e, do spalenia, verbrenbar; *Ross.* срааемый.

*SPAŁOŚĆ, sci, z, ospałość, śpiączka; die Schlaftrigkeit, Schlafmüde. Kolyszcie się i chciebcie się, bo wam pan przynieszał ducha spałości. *Leop. Jes.* 29, 10. *SPAŁY, a, e, który spał, lub śpiący; geschlafen, schlafend. Niespałego smoka snem twardym zmorzyli. *Zebr. Ow.* 167. (czujnego).

SPAMIETAĆ cz. dok., pamięć objąć, gedenken, ins Gedächtniß fassen, sich merken; (cf. *Bosn.* spametnost = rozsadek). Prawa powinny być jasne, krótkie i do spamiętania łatwe. *Dyar. Grod.* 554. Od niespamiętanych czasów sądzą się trybunały w Piotrkowie i Lublinie. *Koll. List.* 1, 447. Od niepamiętanych, seit ungedenklichen Zeiten.

*SPAMPANATA, y, z; *Ital.* spampanata = junakiera, fanfaronada; Aufschneiderci, Prableren. Ludzie gołmi nie mieliby takich spampanant ani pisać ani mówić; (mowa o markonizmach). *Lub. Roz.* 56. Jeszcze wielu piszących czynią jakieś spampanaty z pism swoich; t. j. nadzieją swoje ramoty takimi peryodami, że ledwie się na papierze ostoja. *Mon.* 75, 205.

*SPANIAŁY, ob. Wspaniały. SPANIE, ob. Spać.

SPANOSZYC, ob. Panoszyć. SPANY, ob. Spać

1. *SPAR, u, m., sparczenie, upał, die Hitze. Pragnące napoi, na zimnie ogrzeje, na sparze ochłodzi. *W. Posi. Mn.* 508.

2. *SPAR, u, m., SPARA, SZPARA, y, z, przedział między palecy albo łopytem, rozpadlina między palecowa. (*Elym.* cf. *Germ.* Sparre, sperru; *Angl.* spar; *Scoc.* sparra; *Ital.* sbarrare, barrare; *Gall.* barrer); 2. 1) die Spalte zwischen den Fingern, zwischen den Zehen, zwischen den Klauen. (*Sorra.* 1. spara pazar). Wódka ta obejmuje smród między spami u nóg. *Spar.* 99. *Sewn.* 254. *Ungem ostendere alibi*, ni' zvez kogo nie mieć, albo jak my mówimy: palec mi przez spary ukazać: našet konik. *Maqz.* (fige komu pokazać). Dimuchać w spary = w garść, w palec, in die Finger baulden. Ten dziś brat, z kim grosz idzie, Gdy kogo bez poprosisz, pójdziesz wzdł dmac w spary. *Hjb. Geš.* C 59 — Przez szpary patrzy, widzi nie widząc, przegłądała. *Cu. Ad.* 951. durch die Jinger jeben, übersehen; *Carn.* persanāshom; *Vind.* sanesti progledat perpostā skus perste gledati, smehati; *Ros.* поворить, попорочивать, попорочить, поровить, поровлю, (cf. narowie). Napominam was, abyście na taką niegodziwość przez spary nie patrzali. *Pileh. Sill.* 175. Sprawiedliwość nie patrzy przez szpary. *Past. Fid.* 158. *Hjb. Ps.* 164. *Barts. Trav.* 255. Zawsze Turcy przez szpary patrzyli na nierząd Egiptu. *Klok. Turk.* 218. A my eo na to! czy tylko przez szpary oglądać mamy, a on tak naciera! *P. Kešan. Jer.* 80. *Nar. Ist.* 2, 599. *Biel.* 102 — 2. Spara między klepkami w beczce, w ścianie między deskami, rozpadlina, skałobina, rysa; ein Riß, ein Spalt; *Boh.* spara. Spary, sparunki między ławami, z których jest okret zbudowany, musza być ubita dychtem. *Otw. Ow.* 451. Strzała jego znalazła szparę w kiryście moim, zraniony jestem. *Teut.* 11. b, 41. Waziuchna była spara; *tennis rimu.* *Zebr. Ow.* 80. Zagon otwarł, i nasienie

w ziemskie kinał spary. *Zebr. Ow.* 57. Kompozycya ta wyszeba bez rysów i szpar. *Torz.* 64. Rysy w armacie, szpary pochodzące z nienależytęj spoistości metalu, lub też z przesilenia działa nabojem. *Jak. Art.* 3, 515. Chuda myszka do skrzyni wazką szparką wlaża. *N. Pam.* 20, 255. — §. *Transl.* Nieprzyjaciel na sparze im zawsze siedzi. *Vol. Leg.* 2, 1084. na karku, dogrzewa im, er fißt ihnen auf dem Nacken. Buntownik już przedrwiwa, i sieje potwarze, Ze król w strachu, że go ma, jakoby na szparze. *Pot. Arg.* 11; (cf. *Lat.* sparum; jak gdyby go już w ręku miał). Przytrzymami, chcą nam umknąć z szparu. *Pot. Arg.* 186. (z klatki). Łaskawym okiem i mową pieszczoną Nadzieję jego na sparze trzymała. *Past. Fid.* 21. na słowie go trzymała, sie hielt ihn mit seiner Hoffnung hin. Iż obyczaje dworskie są jako w sparze, każdy się im więcej przypatruje. *Modrz. Fr.* 47. na widoku są, w oczy biją; den Augen angesetzt, in die Augen fallend. U ludu płaci język miód na kofowrocie, doucip miód na sparze. *Pot. Arg.* 106. — §. 2) Spar, [SPAREK, rku, m., dem., drażek, na którym znajduje się ptak wabiący, z niem. Sparre 2]; klatka wabiezza, cf. potrzask, der Fuchsfuß. [Uczyń wielki spar na szpniu albo piętaście przez w pole ku ptakowi, zład ptak idzie, a tam na tym sparze wielkim mają być trzy ptaszki, chociaż za nogi uwiązane; na sieciach ma być mały sparok, a ptaszek na nim za ogon uwiązany. *Mysł. ptasz.* II 5 — 2]. Ptaszuk pierwsze ptaki żywo zachowują i na spary albo waby Je obraca, aby drudzy spadali na znane powaby. *P. Kehm. Ork.* 1, 218. Tak się wykrecił, jak ptaszek z szpary. *Jabl. Tel.* 252. — *Fig.* Powabnym ieb sparem zwabięni, *successu eorum invitati* *Krom.* 442. — §. 5) *Hist. natur.* Spary są krystalizowaniem, które podobnym sposobem robią się z ciał wapiennych, jak kryształy kamiennne układają się z ciał wskłomiennych. *Stas Buff.* 21. 1. SPARAC, ob. Spróc — (2. SPARAC się, ob. Parac się. SPARGIE, SPARIE, ob. Zeprzeć). SPARNY, a, e, od spary, między sparami palców znajdujący się, (cf. sparzysiy), auf dem Spalt, zwischen den Fingern, Zehen, Klauen befindlich. Sparym rozpadlinom lekarstwo. *Syr.* 1525 Sparym wrzodom. *ib.* 299.

SPARSZYWIEĆ, SPARSZEĆ, ob. Parszywieć. SPARUNKI, ob. Spara.

SPARZELINA, y, ż. miejsce na ciele sparzone, od ognia skażone; *Boh.* spaleniina: *Vind.* preshganiza, preshganilbe, vshganu suame; *Ross.* okora, (cf. ożoga); eine Brandwunde, Brandverletzung, ein Feuerbrand, Brandgeschaden. O sparzelinach, gdy się kto ogniem oparzy. *Sienn.* 556. *Sleszk. Ped.* 224. Rozgorzały wosk na swe ciało puszczała, i sparzeliny i rany one nosiła. *Sk. Żyw.* 2, 75. W rozpalonym obuwiu chodził, bez najmniejszej jednak sparzeliny i oczernienia. *Mon.* 68, 18 Okrutnik kazał mu rozpalone rożenki między rany kłaść, a potem szał dreczyć sparzeliny. *Sk. Żyw.* 2, 10. *Crese.* 467. *W. Exod.* 21, 24.

*SPARZNAĆ *med. jedntl.*, [odstręczyć się 2], prysnąć, pierzchnąć; Reißaus nehmen, ausreißeu, entfliehen. [Pochleby

się któremu w kołnierz wszyją, Toż gdy sparznie z przyjaźni za lada niesmakiem, Aż z faworyta będzie zabijakiem. *Pot. Wojn. chor.* 525 — 2]. Jeśli tych to buntowników weźmiemy, sparznie najpotrzebniejszy, i tak spłoszony ptaki. *Pot. Arg.* 184. Już do jednana z królem szł; lecz gdy się inaczej wszystkiego dowiedzieli, sparzł predko. *Biel.* 661. Gdyby się był z tą wiadomością otworzył hetman, sparztałby był naród Moskiewski, a inszego za pana byłiby wzięli. *Zoll. Mskr.* 72 *Krom.* 110. Zaraz od zawziętku zparztał, destituerunt. *Krom.* 754. Coś cie ten kontempt w żywe serce zarztał, Wzdys się kołchać nie przestaj, z miłościś nie sparztał Przez to swój Argemilize. *Pot. Arg.* 851.

SPARTY, ob. Zeprzeć.

SPARZYĆ, ob. Parzyć 1. et 2

SPARZYSIY, a, e. — o adu, spary mający, *multifidus e. gr. pes. G. Th.* 1040. getpalten, Spalten habend, gefingert.

SPAŚ, *SPAS, i, ż., *SPASZ, y, ż., spacieme, szkoda w zbożu, w łacie; (*Crat.* zapasische *ager compascuus*), der Schaden im Getreide durch Abbitung, Vieh Schaden, Wildschaden, (cf. spaśnie). Kto by jadąc drogą zboże komu wypastwił i wydeptał kołmi, a za ispasz pogrzebić się nie dał, takowy będzie winien szkody, co ludzie stronił na ispaszy oznaczają płacić. *Stat. Lit.* 408. Z kawałka roli wyerska sąsiada, I o najmniejsza ispasz pozwaną ołł da. *Hor. Sat.* 409. — §. Kółół świniom w żyć podali, i nłoto na też spaś pućeli. *Smote. Apol.* 47. na tę karu, jutter, jütterung. — §. Zabiżec nieprzyjacielom od spasi, przedsięwzięcie ich wytrącić; *conatus adversarios in pro. re. Marc.* dem *de* ide dem *clauf* ablaufen, einen Mänten vorbeugen, (cf. pomylie szyki). *Eludere alienus machinationem*; wyrozumieć czyje kuszenie, zabiżec mu od spasi, lya mówion. *Manz.* Zakooczono mu od spasi. *Lys Ad.* 77. *Jabl. Bud.* 1, 5 b. Na habe dawne czamy ryecz godzi, Jeno że mu pop (w szachach) od spasi zachodzi. *J. Kahan. Dz.* 95. Patrz, jak ta ewangelia wszystkim obłudnym chrześcianom od spasi zaboga, a prawic im usta zawięzuje. *W. Pest. W.* 2, 595.

*SPAS, u, m., spacer, miejsce przechadzki, der Spaziergang. Ganki tam w okolo bluszczem posnowane, Umby czynią w południe i spasy koelane bide się przechodzącym. *Tward. Pasz.* 1. Ujrzał go po spasi wieczornym się przechodzącego. *ib.* 92. W gaju tym przechodzonego spasiu sobie zażywa. *ib.* 118.

1. SPASĆ, spadł, f. spadnie *med. jedntl.*, Spadać niedok. Spadywać *frequ.*; *Boh.* spadnutí, spadati; *Sorab.* 1. spapuc, zpadam, padnu delhe; *Carn.* zypam, (*Carn.* spassem, pasti *comprehendere*, uchwycić); *Vind.* dolpasti, dolpadati, odpasti; *Groat.* izpadam, izpasti; *Ross.* enast, enadat; *Ecl.* испахати, испахати, ипацати, долої упасть; spadać z czego, spada *vel potius* zpada co zład na eo, u. p. na dół; herab fallen, herunter fallen, wo hin fallen. Kto spada z wysoka, natraca hoka *Cn. Ad.* 401. (bezpieczniej dole). Jabłka dojrzafie same spadują. *Budn. Cye.* 55. Obrona, gdy deszcz gwałtem spadywa. *Otw. Wirg.* 411. Weałośny się ciebie nie spodziewali;

prawdziwie, jakby z obłoku nam spadł. *Teat.* 2. c. 40. Czy z deszczem spadł? *ib.* 24. 10. *Czart.* Witajże nasz enotliwy Miłoszu! dla boga a zkadżeście tu spadli? *Zimor. Siel.* 154. (zkadżeście się wzięli tak niespodzianie?). Machaut przedko od Sultana spadnie dniem i nocą, żeby wezry nie odkładał i wskok rzeczy docierał. *Tward. Wz.* 270. przybiegł, kam herbey geilt. Jak deszcz spadać mi będa dukaty, we wszystko opływając, będa bogaty. *Teat.* 54. b. 11. es wird mir Dufaten regnen. Oglądając się muszę zawsze, jeśli zkad kij albo batog nie spada na plecy. *Teat.* 29. 51. Erläge regnen. Ma długa siwą brodę, aż po pas spadająca. *Teat.* 28. b. 65. na dół wisząca, herabhangend. Komu by włosy z głowy lały i spadywały, lekarstwo. *Syr.* 1048. wypadawały, wyłaziły, die Haare fallen aus. — §. Spadać, upadać, umniejszać się; fallen, abnehmen, in Abnahme geraten. Jakaż to będzie cena, do której czerwone złote spadną? *Pam.* 84. 195; (*oppes.* w górę iść, płacić). Spasć z tonu. *Kiadk.* 25. Spadło mu z grzanki; omyła go nadzieja, tańsz teraz. *Cu. Ad.* 1077. spuścił, er hat den Ton herabgestimmt. I najlepsza komedia, skoro się nie podoba damom, musi spasć z teatru. *Teat.* 54. b. B 11. — Spasć, chudnąć, *Ross.* перепасться; *Eecl.* nutzlos, nutzlos, abfallen, mager werden. Rozgniewał się Kam bardzo, i spadła twarz jego. 1 *Leop. Genes.* 4, 5 (i spadł na obliżu swoim. *W. Genes.* 4, 5). Spasć z siły, z nóg siły, władzę stracić, an Kräften abnehmen. Ze z nóg spadł, że sobą nie władnie Z naglęj ucieczki, na ziemi się kładnie. *Leszcz.* II. S. 186. — §. W hucie: im Hüttenwejen. Gdy kiedyś piec wielki mniejszą wagę wydaje surowen, kuzniacy mówią, spadł piec. *Os. Hul.* 109. *Os. Żel.* 84. der Hütten ist gefallen, wenn er weniger Hütten liefert als gewöhnlich. — §. *Mathem.* Funkeya spadająca, descendens, w której się potęgi ilości nieznaniej postępując zmniejszają. *Sniad.* 1, 292. — §. Spadać na kogo: przychodzić na kogo, napadać na kogo, trafić nań; auf einen fallen, auf einen kommen, auf ihn treffen. Bodaż krew' jego na moje głowę spadła, jeżeli... *Stas. Nam.* 2, 27. Oto jest zbrodzień, córka twoja niewinna, niechaj na mnie tylko gniew twój spadnie. *Teat.* 50. c. 98. Gwałtowna jakaś nieszczęśliwość spadła, i mniej przeczorne umyły ludzkie opanowała. *Siem. Cyc.* 510. Spada na kogo majetność, spadkiem mu się dostaje, die Erbchaft fällt einem zu. Na niego cały ten majątek spadnie. *Teat.* 18. b. 56. Dzielnia takiego spadywa na Rzplta. *Stat. Lit.* 7. — §. *Rec.* Spadać się: rozpadać się, pękać się, padać się: *Bosn.* prosistise, propasti; *Ross.* перекозелься, перелопаться, полопаться; *Eecl.* проебдаюся, zerfallen, zerbrechen, zertrümmen. Zasłona kościelna od wierzchu aż ku dołowi spada się na dwaje. *Groch. W.* 215. Gdy się komu miecz skrzywi, woli go o ścianę zawadziwszy łamać, a napraszczać, a choćby się i złamał, woli na ten czas szkodę mieć, niżliby mu się czasu potrzely spadać miał. *Rej. Zw.* 76. b. Świat, niebo i ziemia wszystko się spadać i odmieniać musi. *Rej. Ap.* 42. Trudna rzecz mieć cię mądrym, choćbyś się chciał spadać, Leez głupim mógłbyś nie być, gdybyś

nie chciał gadać. *Kehow. Fr.* 56. Serec się spada od żalu. *Gorn. Dw.* 279, (cf. kraje się). Lekarstwem tym spadały język u dzieci gdy namażesz, ulęczy. *Spicz.* 25. popekały, zerbrösten.

2. SPASĆ, spaśl, f. spasio, spase *cz. dok.* Spasac niedok; *Boh.* spasti; *Vind.* dolpopasti; *Ross.* притравить; (*distng.* спасти, спасты zbawie, wybawie: n. p. Spasy hospody! *Stryjk. Gon.* X. (zbaw' panie!); — wypasć łake, zboże. *Cu. Th.* 1040. abweiden, abbiten. — *Transl.* W kagańcu olej światło karmi; a jeśli wszystkie ohwę płomiń spasio, zaraz gaśnie. *Birk. Chodk.* 25. (strawi, zerbrechen). — *Rec.* Spasł się, wypasł się, er hat sich dief gefressen. Tak zażywał paszy bojnie, że się spasł i styl. *Jabl. Ez.* 159.

*SPASICIEL, a, m, który spasio, przyczyna spasio lub spasio, spasio; der Abweider, Abbitter, Urheber des Weidejhdens. Imieniem tylko byli pasterzmi, leez rzeczą samą, depastores, spasioielmi; potym już rzeczą samą pasterzmi porządajmy stali się. *Zygr. Ep.* 55.

SPASKIE wody, od miasta Spa, w biskupstwie Leodyjskim, *Krup.* 5. 211. *Dyke. Geogr.* 5, 67. Spaer Wasser von der Stadt Spa.

SPASŁY, a, e, SPASŁE *adv.* wypasły, tuczny; fett, gemäftet. Koń spasio, i wieprz karmny. *Zab.* 15, 411. Miłhony nierządu naszego strawić się nie mogły, a kilku nastu jak najspasłej się onym powytuczalo. *Gaz. Nar.* 1, 507. SPASNY, a, e, active pasze dający, obfity w paszę, paszący; weidend, fruchtbar an Weiden. Spasny Epir. *Otw. Ow.* 515. — §. *Passiv.* Bóg Nabuchodonozora straciwszy, zmienił w sianem spasio marebę. *Kehow. Wied.* 50. sianem się żywiają, siano jedząca, beutreffend. SPASNE, ego, n., *Subst.*, zapłata od spasio, od paszy; Weidegeld, Jüttermüßgeld. Spasnego od wołu czyli koma od ludzi kupeczacych, gdzie będą popasali, grosz jeden. *Vol. Leg.* 7, 161. et 55.

SPASZOWAĆ, *ob.* Paszować. SPATELA, *ob.* Szpatela.

SPATRYĆ *cz. dok.* Spatrzac niedok., patrzeć, obaczyć, oglądać; sehen, schauen. Idźcie a spatrzajcie. *W.* 4 *Reg.* 7, 14. Nie wiem, jeśli tak wiele mam? spatrzę! *Glicz. Wych.* J 1. Wędę z robaczkami, gdy ujrzały, rzekła szczuka do lina: potrawię rozkoszne, Ale za to gardło dać. robaczysko sprosue; Lin rzekł: spatrzam, jeśli smaczny! wnet połapał robaczka na wędzie. *I apr. Kol.* J 2. (zobacze). Nie spatrzę, jeśli to zrozumiesz. *Hrbst. Nauk.* f 8. Spatrzac kogo, doświadczać kogo; einen versuchen, probieren. Tych osób, co najbliższe panieńskiego ucha Złotem spatrzę, aza się i mnie ndobrucha. *Pat. Arg.* 555. Szedłem, abym spatrzył mądrości, błędów i szaleństwa. 1 *Leop. Eecl.* 2, 12. (abym się przypatrzył im. 5 *Leop.*). — §. *Rec.* Spatrzac się z kim: doświadczać się z kim, sich mit einem versuchen, mit ihm messen. Radby się był z nieprzyjaciółmi spatrzył; wszakże nad zakazanie hetmańskie nie chciał się tego ważyć. *Biel.* 591. Rycerz mniema, że to maż jaki doświadczony, Nie myśląc, aby biała płcia być miała, Chce się z nią spatrzyć. *P. Kchan. Jer.* 314. *P. Kchan. Orl.* 1, 79. Łuk porwawszy,

- krzyknął: ze mną się spatrzaj! *tecum tibi sint certamina. Zebr. Ow. 106.*
- SPA Z M**, u, m., z *Greck.* kurecz; *Sorab.* 1. żiwow zpinano; *Ross.* дергота, Krampf, Krämpfung; ciągnięcie gwałtowne części myszczastych, tak iż część naturalnie miękka, twardnieje. *Krup.* 5, 631. Lew, król zwierząt, leżał chory Na spaziny, czy na wapory. *Jak. Baj.* 214. **SPA-ZMOWY**, a, e, n. p. Spazmowe ruchy. *Krup.* 5, 631: konwulsye.
- SPECYAL**, u, m., **SPECYALIK**, a, m., *dem.*, przysmaczek osobliwy, delikacki, łakotek, ein ganz besondrer Leckerbissen; (*Vind.* łsni drobizh, śladzhizja). Osobki, strawa, albo życie różne od pospolitego życia drugich, z którymi kto mieszka; specyalami niektórzy zowią. *Cu. Th.* 642. Strzeż się, by twe specyaly, wraz ci się śmiercią nie stały. *Lib. Hor.* 16. Mięso bażantowe do jedzenia jest osobliwym specyalem. *Haur. Sk.* 150. Za specyaly te frukta miu dano. *Jabl. Tel.* 79. — 2 *Transl.* Sto kijów, niewielki specyaly. *Teat.* 24. e, 81. (niepociężna uczta). — 2 *De homine:* Wierz mi, drogi serca mego specyale. *Teat.* 16. b, 6. heurer Hergenschaß. Jaki mi specyaly, rozumie, że do tej jego przebrzydłej mąszkary wzdychać nie przestane. *Teat.* 29, 85. Co! dla ciebie? jaki mi specyaly. *Teat.* 11. b, 69. **SPECYALNY**, a, e, — *ie adv.*, osobliwy, szczególny; Especial, besonder. Nie stawił się jako komisarz, tylko jak specyalny plenipotent. *Zab.* 15, 194. — 2 *Osobliwszego delikackiego smaku*, delicat, sformidhaft, herrlich. Tort specyalny. *Jabl. Ez. B.* 4. Arcy specyalne potrawy; odjęć się ich nie mogą. *Teat.* 55. d, 85. **SPECYFIKACYA**, *ob.* Wyszczególnienie. **SPEKTATOR**, *ob.* Patrzaez, Patrzyciel, Przeglądacz, Poglądacz, W. dz.
- SPEDZIC** *cz. dok.*, Spędzić *niedok.*, a) do kupy zganiać. *Cu. Th.* 1010. *Vind.* spodit, zusammen treiben, auf einen Haufen zusammen jagen. Spędzony do kupy; *Ross.* erouniti, (cz. zgrominy). — b) Spędzić, *vel potius* zpedzić, przez odżonąć, rozpedzić; wegtreiben, weggagen. Kto ciska kamieniem na ptaki, spędzi je. *W. Syr.* 22, 25. Ziolo to ma moe rozbijac i spalzac bolaczki ogniste. *Urzel.* 236. Spędzić na dół, herabtreiben. Przepytować, na dół spędzić. *N. Pam.* 6, 518. — 2 *Transl.* dak skromnych wznosi, tak bóg pysznych spędza. *Łuszcz. H. T.* 10. (zrzuci, poniża). — 2 *Aliter:* Swa młodość na czytaniu spędził. *Mon.* 69, 615. przepędził, strawił; einbringen, zubringen.
- SPEKAĆ** się, *ob.* Pekać się.
- SPEKTAKL**, u, m., das Schauspiel, Schauspielhaus, *ob.* Teatr, teatralnia, komedyalnia, widowisko; *Boh.* diwadlo, činohra; *Sorab.* 1. hrayaneza, pžihladwaneza; *Cara.* gledahsie, gledishe, resgledarna, presha; *Vind.* viditi, iskasa, šipetakek, gledahitnu mestu, resgledahshe, perkasahshe, gledahitnu goder, gledahshe, skasahshe, resgledarna; *Croat.* gledahsche, pehlokaza, peldoigra; *Ros.* позорище, зрѣлище, амтеатричне; *Ecl.* ирланице. **SPEKTATOR**, a, der Zuschauer, widz, patrzacz, przypatrownik; *Boh.* djwak, (cz. dziwak, dzawiciel); *Carn.* gledovz; *Croat.* gleditel, gledavecz; *Dal.* gledalacz; *Rag.* gledalaz, (*ob.* Gładać); *Ross.* смотритель зритель, зри-
- патель, (*ob.* Żreć, wzierać); *Ecl.* иозоратин, (cz. pozor). *W. rodz. Żeńsk.* SPEKTATORKA; *Carn.* gledovka; *Croat.* gledahceza; *Dal.* gledahca; *Ross.* смотрительница зрительница; die Zuschauerin.
- SPEKULACYA**, *ob.* Przemysławanie, Przemysł
- SPEENA**, *ob.* Peńno. **SPEŁNIĆ**, *ob.* Pełnić. **SPEŁNY**, a, e, **SPEŁNIE** *adv.*, cały, nienaruszony, zupełny, dostateczny; völlig, gänzlich, vollkommen. Ci nauczyciele nie życzą tego uczniom swym, aby się czego dobrego nauczyli, je-no żeby od nich kwartaly dobre a spełne brah. *Glez. Wych. L.* 8 b. Mąż spełnego rozumu. *Budn. Tit.* 1, 8. Człowiek niespełnego rozumu. *Sax. Tyl.* 161. Baba ta była niespełnego rozumu, a przecie ją stracono. *Pam.* 85, 2, 150. (cz. niewszystkie doma, klepki brak). *Jer. Zbr.* 94. Dobrze miemie, zdrowie, zawždy z żonką spełniejsze. *Rej. Wiz.* 60 l. Przyszłoby nam, i to tu spełnie powiedzieć, co... *Sekl.* 77. (dokładnie).
- SPEŁZNAĆ**, **SPEŁZAC**, *ob.* Pełznąć.
- SPERANDA**, y, z, zysk spodziewany, ein geboßter Nutzen, (z *Łac.*) Odwołując się do znacznej sperandy, która kredką na stole doskonale wypisał *Zab.* 15, 194. **SPEŁANS**, u, m., n. p. Nastenia najpewniejszego swego własnego oka, uchodząc w tym daremnego speransu. *Haur. Ek.* 50. zawodu, zwodniczego starania; vergebliche Umstände, Weitaufstigeiten.
- SPEŁAC**, *ob.* Pełać.
- SPIEZA**, y, z, z *Włosk.*, expens, koszt, wydatek; die Ausgabten, Kosten. Dla chwaly niecznośne spezy na bankiety czynimy. *Star. Ref.* 71. Zawsze on się broni kosztem albo spezy. *Peł. Arg.* 71. *Carn. Scl.* 4:2. *Gost. Gor.* 20. Mało mając spezy, Nie mógł zacząć dobudować wierz. *Odym. Św.* 2, N 4. mało funduszu.
- SPI**, *ob.* Spać. **SPI** spy, *ob.* Sep.
- SPIAĆ**, spiał, śpieli, spieję *med. niedok.*, naspiąć, do-spiąć *dok.*, nadażać za kim. *Cu. Th.* 1010. nadfommen, einholen, nachholen; *Ecl.* еспіть въ даль proficere, progredior, *ob.* Śpieszyć; *Ecl.* еспіть-ть плодъ maturaresc; *Ross.* подоспѣть, подоспѣвать podżyzwać. — *Łacno* mi, *Łacno* -em, śpieję, vado. *Cu. Th.* 512. id babe Mięje. Nie speję, zabawionym, me zająć. *Cu. Th.* 527. et 515. Pochodź śpiech, pośpiech, spiczyc, spieszny, spieszność, przyspieszyć, dośpiech, dośpiąć, naśpiac.
- SPIAĆ**, *ob.* Spiewać.
- SPIAĆ**, spiał, spiełi, f. zepnie, spnie, zepnę, spnę *cz. dok.*, Spinać *niedok.*; *Boh.* sepaati, spjati, (spének pe-to końskie); *Slov.* spať, spjati, zepněm; *Sorab.* 2. špinaseh, spesch; *Carn.* speiam, spnem, špileti, špiptem, (*ob.* Spieć, cf. Spalka, *Ger.* spülen); *Vind.* spemiti; *Croat.* spēti, szpinjam, skup-szpinjam, zapinjam, kopelium, kapelium; (szperhujam *colubea*, szpēt *compeditus*); *Bosn.* speti, sapeti; *Rag.* spēti, spignem; *Ross.* et *Ecl.* спѣати, спѣнати na znak obale, hamować, przeszkadzać); spiac, połączyć zapinając etc., *pr. et fig.*; zusammen knüpfen, zusammen heften, jest an ein-ander haften, verbinden. Spiac co szczyka. *Te.* Aby pe-liczka jedna z drugą mogłaby się spiac. *5 Leip. Evd.* 26, 5. (aby przeczka sznuikowa jedna ku drugiej mogła

się przygodzić. 1 *Leop.*; zejść się, zetknąć się). Bóg z przybytku, kurtynami spietego, Mojżeszowi wołą swoje opowiadał. *Zarn. Post.* 5, 91. Opony podzielaśz, aby się mogły jedna z drugą spinać. 1 *Leop. Exod* 26, 4. (spajac. 5 *Leop.*). Srebrną hafiką na nogach kształny koturn spina. *Dmoch. II.* 2, 100. (Cz. n. afklatu). Ciężarne chodzieć powinny w przestronnych sztach, aby się kształtami nie spinały. *Cz. n. Przy.* 4, 4. Wyka rzesnia spina złoże, którym spięciem zadusza je, a złąd spień zwana. *Syr.* 768. Złoziem spinają okrety. *Usisz. Troj.* 126. Nawę spięli do nary. *Tward. Wł.* 135. Okop wziął czynid, woz spinać, po wozach strzeleców rozstawił. *Wary. Cz. prof.* 1. Spięci ścisłym młodei małżeńskaj ogniweim. *Min. Rył.* 2, 249. W moim dworzanie mają być te dwie rzeczy pospołu spięte, nauka z rycerskim rzemiosłem. *G. n. Dw.* 65. Spięcie *Subst. verb.*, n. *act.*, spinać, daś *Zufammenfüchtel.* 1. Spięcie, n. p. Kita z kłnietą w bogatym spięciu, na którym wielka liezba dużych brylantów. *G. n. Nar.* 1, 81. Epange. — 2. Feb. siadł z dala, jak spina. *Dz. n. II.* 3. napina, er *spann den Regen.* — 3. Spięć konia ostrogami, n. p. Gły konia spięł ostrogami, koni się wspiął. *X. Lam. die Speren geben.* — 4. Spną się rumaki, nie cierpiące sfory. Targa ich dziłość i zhlukana pění. *Kniez. Pocz.* 2, 252 wspiągają się, die Reife Fäunen jid.

ŚPIĄCY, *ob.* Spac. ŚPIĄCZKA, i. 3; *Sorab.* 1. ipac, spiar; *Vind.* spanjavitnost, terdospanjost, saspajozhnost; *Ross.* enama; choroba, subet, śpić srogi, letarg, die *Echlafsucht.* Letarg albo śpiączka pochodzi z zamulenia albo zastanowienia się krwi i humorów w mózgu, które że nie przepuszczają duchów zwierzęcych, człowieka, w tej chorobie bez zmysłów zostaje. *Boh. Dyab.* 2, 165. Clory na śpiączkę, *Vind.* saspanobotun, terdospanhu, terdespizhen, saspajozhen, spanjavitn, idlafiditig. Medyk jeden chce chorego na śpiączkę uleczyć... *Petr. L.* 177. — 2. Tu mi pierwszy raz śpiączka zawiera powieki *Przyb. Mil.* 245. sen, der *Echlaf.* Cheiał ich do śmiertelnej przywość śpiączki. *Zab.* 7, 265. sinu wiecznego, *Terechidaf.* — *Adverb.* W śpiączki, we śnie, przez sen; im *Echlafje,* idlafend; *Boh.* we spēčký. Strojnat Mindaka we śpiączki zabł. *Biel.* 152. *Rej. Zv.* 65 b. Chociaż w śpiączki jedzenia się napiera, i próżną gęba rusza, i zęb o zęb ściera. *Otw. Ow.* 340. Jam go na jawie widział, nie w śpiączki. *Pol. Arg.* 575. Co im mówi, gdy ich w śpiączki zastawa. *Birk. Chmiel. B. b.* Jesh człowiek dobry albo zły, w śpiączki poznać nie możemy *Petr. Et.* 42.

*SPIAŃCZYC się *rec. niedok.*, n. p. Chmiel, gdy z podobna grzezną młodą tańczy, Szczupnie, przycisnie, umyślnie się spinać. *Bratk. D 5.* *Ross.* спятиться chwiać się, maufen. SPIĆ się *rec. dok.* Spijać się *niedok.*, mocno się upić; *Croat.* zopiamsze; *Ross.* спиться, спиваться, jid starf bejaufen. Leżał, spiwszy się srodze. *Birk. Chmiel. B 5.* Kazaliśmy dać wina, walnieśmy się spili Za zdrowie Niemców, co się w onych bitwach bili. *Niemc. P. P.* 8. Rozeszli się wszyscy spać, bo się byli wszyscy bardzo spili. *Radz. Jud.* 13, 2. On się spil, rozum, zmysł

wszelki, Zostawił na dnie butelki. *Jak. Baj.* 102. Walnieś się bawiła spijając za moje zdrowie. *Teot.* 55. b, 42, (*ob.* Pełnić). Obietnicami ich upaja, ktoreni spijają się tak bardzo. *Birk. Exorb. H 5.* — 2. Zjadło się, spilo się; już po wszystkim, poszło wszystko. *Cn. Ad.* 910 wszystko przebulano, es ür alles durch die Gurgel gegangen, man hat alles verließen. (*Boh.* zpjt), zpje (przepić). Dobrze wam zgotowana smakuje biesiada, Dobrze się wino spija, dobrze mięso zjada. *Dmoch. II.* 108. wypija się, pije się: der Wein trinkt sich gut, geht glatt hinunter. Na ucztaeh spijają się folwarcki, wsie i włości. *Jez. Wyr. jte werden verließen.*

ŚPIĆ, n. p. dzieci - uspić, usypić; idlafen machen, ein schlafen. Pieśniami teni manki dzieci spidy. *J. Kekan. D.* 112. *Przyb. Mil.* 45.

ŚPICA, SZPICA, y. 2; (*Boh.* špie, špčka, (špiec sprych); *Slov.* špic, swršek, (ef. wierzeh); *Sorab.* 1. zpicza, zpitz, wotrě konečk; *Sorab.* 2. sehizza, sehizza; *Carn.* shpiza, oist (ob. Ość), nawad, nawada, (ef. nabość, nabolać); *Vind.* spiz, fljiz, art, (flpiza = paździerz), oistina, oisterz (ob. Ostrze), boča, naboda, bodefl, bodei, flpizhei, nabodlei, verhozh, verhotez; *Croat.* spicza, nabada, rat, ostrina; *Pol.* art, rath; *Besn.* rát, rrit, rrito, (2. wojna); *Rag.* rát, seip, varh, bodežan; *Slav.* bčerk; *Ross.* спица, шпиль, кончик, (спица выальные дрóты поńczоehowe, еспинаа спицаа спирик; оиь каръ спицаа chudy jak szczypa); *Seve.* spets; *Lat.* spica; *Pol.* spizzo; *Lat.* cuspis; konezatość ostra, koniec ostry kolący; *German.* die Spize. (ef. Spieß, Speiche). Ryk z bykiem na rogów szpic biorą się o jałowice. *Jak. Baj.* 51. Spica darhu, wieży; die Dašspice, Turm- spige. Wieże w niebo przeświatnemi wdzierają się szpicami. *Tward. Pusq.* 110. Stolica ozdoba w obeliski i wieżowe szpice. *Przyb. Mil.* 91. Polus albo spica na niebie, *axis. Maqz.* Na głowie ezubek storezy, na którego szpicy Gwiazda złotym ómi blaskiem wzrok bystrzej żrzemicy. *T. I. Sant.* 85. Spica kapelusza (*Boh.* tytlk apex). Spice trzewików *Ross.* nocna. — Spica wojska = czoło, die Spize des Heers. Straszna, jak wojenna spica uszykowana. 1 *Leop. Cant.* 6, 5. Wojenna spica uszykowana. *W. Post. W.* 5, 579. Ostatek wojska ku półnoey spicę miał. 1 *Leop. Jez.* 8, 15. Wyszedł z wojskiem, i obrócił szpicę ku puszerzy. *ib.* 14. Stanie kapfan przed szpicą wojska. 1 *Leop. Deut.* 20. Procarze szli przed wojskiem, i byli na spicy co momencie mężowie. 1 *Leop. 1 Mach.* 91, 11. *Slov.* Na spicu sa dostal; *summo periculo expositus*, (*ob.* Szańc). — Na spicy, na czele, na widoku; an der Spize, recht sich- bar. Niemasz u nas urzędu, któryby na spicy siedząc, patrzal na postępkę z was każdego. *Gorn. Wł. E. b.* Człowiek doskonały, którego nam ten wiek wystawił jako na szpicy ku okazaniu, że jest i teraz człowiek. *Gorn. Sen.* 518. O święta wiaro, ciebie wszyszy wielbia, i wysoko na spicach stawiają. *Kosz. Cy.* 227. Arysz przez 40 miejse z pisma przeciwko bóśtwu pana naszego na spicę wystawował. *W. Post. W.* 2, 142. — 3. Spica u koła; *Boh.* špiec; *Sorab.* 1. stpica, stwizo,

kolena stnicza, (cf. sznicia); *Vind.* špizā, kolna špizā, jigla, kolefna prezhka; *Bosn.* špiča od kola, žbice od kola, paoci; *Ross.* косицъ, die Špicke, Radziściče; *Angl.* spoke; *Ital.* spiga; *Fries.* Spegge; sprycha. Špica kołowa, *radius.* *Volck.* 796 Koła te były takowe, jak u wozu, i wszystko było lite, osie, piasty, szpice, dzwona *Kadz. I Reg. 7, 55.* (špice. *W. 3 Reg. 7, 55.* *Leop. ib.*). Na jednym miejscu zlanana oś leży; w tej stronie špice się z kół porozmiatywały. W tej tylko znaczki wozu złatego zostały *Otw. Ow. 90* — ½ Špica Montawska, der Mententide Winkel, ką sam Wisły i Negatu, część żuławy Malborskiej. *Dyke. Geogr. 2, 174.* Od utrzymania tam na Wisle, a najbardziej szpicy Montawskiej definitywa do Gdanska zależy. *Vol. Leg. 7, 647.*

•SPICHRZ, SPIKRZ, SPICHLERZ, SPIKLEBZ, SZPICHLERZ, a, m; *Boh.* seyrka (cf. sypać), obilność; *Slov.* sypowné, obilnee, žitný; *Sorab.* žitnicza, žitna waba, ložna, brożnicza, (cf. lrož); *Vind.* kašha (cf. kasza), koefht, kašhta, bran (cf. chronić, shtnica, shtna pod, nafutenza (cf. šuo) naspislie (cf. nasywać), n. špice th; *Carn.* kašza; *Croat.* hambar, šitucza, šitnik; *Rus.* žitniza; *Bosn.* sgitnica, hambar; *Ross.* житница, житохранище, лабазъ, лабазникъ, лабазни; *Niederl.* Śpicder; *Ger.* der Śpicder, o. Żywnica, ob. Sht. Špicler jest to ludynek, w którym gubione ziarna zboż i wychędożone, każdy gatunek osobno w przegrodach zsypują się do przechowania *Kłk. Bos. 5, 256* Szpiclerze dla składów zboż *Vol. Leg. 7, 372.* Przede, gdzie żyto sypują, spichlerz. *Volck.* 580. W pewnym spichlerzu mającego pana, były złożone wielkie leguminy. *Z. 16, 59.* — *Tracel.* Špychia i Egipt zwano spichlerzami Rzymu dla swojej żywności *Kow. Pol. 2, 166.* spichlerz, Speickammer. Dawniej Polke spachlerzem całej Europy, jak niegdys Egipt i Sycyja spachlerz mi Rzymu nazywano. *Skrzet. Pr. Pol. 2, 202.* *Bater.* 50, et 51, SPICHLERSKI, a, ie; *Ross.* лабазный; od spachlerzów, od żywności, prowiantowy, *Prépar.*; u p. Spachlerskie staki. *Warg. Cz. 98.* SPICHLERZNIK, a, m., co się spachlerzem opieka, *horrearius.* *Ma.*; der Śpicdermeister. *Ross.* лабазникъ, медушникъ jam spachlerz.

•ŚPICZAK, a, m, *parectatus*, u białoruski, który już brodacieje, okres, spiczak na kory nowa. *Ma.*; ein jünger Meiß, der anfangt etam Satz zu bekommen. *Szyrzak ib.* (*Boh.* špičák jelen młody; pszako). ŚPICZASTY, SPICZATY, a, e, SPICZASTO al. ob., koczysty; *Boh.* špicaty; *Slov.* Špicati; *Sorab.* 1. žpicat, koczysto, *Sorab.* 2. seipuzni; *Cra.* shj chast, ojtina; *Vind.* spizast, špizhast, arspizhen, ospizhen, poloilu, casore, ver-kunzhast, flutlast; *Ger.* spichlast. *Slov.* zasiklast; *Rus.* ratäst; *Ross.* ещпичный, острокоченный, острокоченный кошачный, *Ger.* frägi. Latorosl do szejczania spiczasto zaostrzona na końcu. *Crse.* 126. Spiczasto gramaste ślupy Egiptskie. *Wog. Des. 2, 44.* Kragło spiczasta kapa. *Terz.* 74; (spas. kragło płasko) Lina spiczata. *Otw. Ow.* 116. Spiczasto zaostrzyć. *Boh.* špicatiti, ošnětititi; *Carn.* špizhati, oštiti; *Vind.* špiziti, špizhaon, per-špizhati, ostriti; *Croat.* spichati, spichim. SPICZASTO-

GŁOWY, a, e; *Carn.* štitulaglavne, špizförig. ŚPICZASTOGRAN, u, m, *pyramis.* *Reg. Bud.* 20. ostroslop, eine Pyramide. — ½ Spiczaste koło. *Ch. Th.* 1121 špice czyli sprychy mające, Śpicthen Bahnd. SPICZASTOŚĆ, ści, ż., ostrosć zakończona, die Spizigkeit, *Serul.* 1. žpiztoleż; *Ross.* колючесть, ob. kolacosej.

*SPIDWAS, u, m., *SPIDWASEK, ska, m. dom szata, ein Eynd, ein Edranf. *Capsula.* spidwasek albo skrzyżozeczka, szatka *Ma.*; *tricus.* *Ma.*; *Tronca* paputa almarmy, spidwaski, w których pogano chowało, obaczy swoich łogów. *Ma.*; Spidwas, za. *Ch. Th.* 1041.

*SPIE - spy, ct. Sop. ŚPIE, ob. Spać.

SPIEC, spēk, f. spieczcie *cz. dok.* Spiecke u ed ka; *Carn.* spēzhi; *Vind.* spēzhi; *Vysqol.* spēka; gorącym spiecz, derd šige zafammen haften maßen. Špice ziarna s. (ob. *Tr.* Spice się za; *Bosn.* sprechise, cyparniti; *Ross.* спечить, спекать; wtragać i zlepać od gnoj a, zafammen haften von der šige. Olmyli spēkly krow z ran jego. *Od. r. Sic.* 2, *Kk.* 5 b. Suche chwilo nie dła ku oraniu, bo w ten czas ziarna się spieczę, a tak suche gruży nie mogą się zrolić *Cr.* 88. Koszka spēkłego, nówie smoc do tworcy swego *Par. Lit.* 5 — 6. Olmy koło sw. wty się spiecz, aż się też i same pod czę nieopalytne spēkły. *Ma.* 60, 242 spizaj, spizaj; wtragać, wtracenia.

SPIECIE, ob. Spać.

SPIECH, u, m.; *Serul.* 1. spēch. *L. 1.* СПЕЧЬ, ПИСКВК; *Rus.* спѣхъ; cf. *Carn.* spēzhi, *Lyn.* spēc; p. spēc, spēszene *cf.* die Spizigkeit. Wielkim spēchem mogą i drem się kwaci *Warg. Cz.* 25. Na ratunek droga dalka dzwonym spēchem towarzyszywi bożel i przybożad *Wog.* *Wal.* 246.

•SPIEG, *SPIEGARZ, *SPIEGUN, a, m.; (*Bh.* spēd, zyci-
dać *ob.* Zwiedzacz, wyzynać, cf. wywadywać *sp.*); *Ser.* spēhär, zwaboz; *Sorab.* 1. w dladnik (cf. wygładz, skuscać *cf.* skus, *ob.* spēd, nak. *cf.* deryć się); *Vind.* spēgawz, špeon, th. spēgawz, svoluz *cf.* vingsledwawz, šban *cf.* lekawz, skinnung, dawz, kokawz; *Croat.* spēwecz, spēn, ubor, vhdob, *cf.* wbdob; *Tr.*; *Ma.*; vhdob; *B. n.* vhdob, *cf.* *cf.* spēn, vhdob; *L. 1.*; *Ross.* СПЕГОВИКИ *ob.* spēhär, zješ, pochodniw, СПЕГОВАТИ *cf.* spēhär, СПЕГОВЦЫ, СПЕГОВИЦЫ, ПОТРОШИВЫ *ob.* Podzoran, potspirati, mied, *cf.* spēchik, ПРЕДАСТАИ, РЫВЛЫВАВЛИВЫ, ВНЕВДИВТИ, *cf.* тематривальниw, вдеморриw; *cf.* *ob.* spēn. Śpic, Śpicder, Śpicer, *tr.* irabn; *Tr.* spēdator *cf.* spēn; *Lat. mel.* spēa; *wym.* wnik, podslud, *cf.* spēn. *Ma.*; *Ger.* der Spiz. Poslad lozeć dywlos, cędzob potajmie, i zekł m. *cf.* z m. obaczoć *cf.* spēn i m. sto Jerjko. *L. 1. p. 4.* 2. *L. 1. p. 47.* *L. 1. p. 1.* zykowie a spogowie; dlebo sie tu przsch, belyscie nieobronose ziemi wyspogowali. *L. 1. p. 66.* 2. 9. Spiedzi widowzy się *cf.* *cf.* *Crse.* *Tors.* 81. *Ung.* spigatores, spēginow e, którzy się wywadyją, co się między ludźmi dzieje, co mówią *Ma.*; Spieg, wyzcl. *Ch. Ad.* 1078 (*Ch.* mouche; *Deherr.* ein Reder ein Spigel, ein Spizgeiten). *Obecze* się na to spieczere,

którzy postępkі wasze wyjawiają, A zdrajcom cicho rady dodawają. *Pasz. Bell. A 4 b.* Śpiegowie, jako psi śledzący, przeniknęli i wymacali każdy kącik. *Boter. 4, 58.* ŚPIEGI plur., śpiegowanie, daś Spioniren. Których mogli dostać na śpiegach, wieszali. *Jer. Zbr. 247.* W śpiegi kęgo posłać. *Cn. Th. 1041.* (ob. na wywiadki). Ten człowiek widzę, na śpiegi przyszedł. *Teat. 4, b, 7.* ŚPIEGARSTWÓ, a, n., ŚPIEGOTA, y, ż., śpiegowanie, daś Spioniren; *Ross. подзоръ, подсмотръ, подыскъ; Eccl. соглядатайство.* Śpiegoty. *Eraz. Jez. B, 68 b.* Śpiegowstwo, collect., śpiegowanie, Spione. Wdzierało się wszędy nasadzone śpiegarstwo, i o wszystkim sądowi donosili. *Nar. Hst. 5, 567. Nar. Tac. 5, 85.* ŚPIEGIERSKI, a, ie, ŚPIEGOWNICZY, a, e, od śpiega, Spionē; *Reg. uhodni; Croat. vuhodni; Ross. подзорный; Eccl. подзатривательный.* W śpiegierskiej osobie cały obóz przepatrzył. *A. Kchan. 549.* Śpiegowniczy, *speculatorius. Marc. ŚPIEGOWAC* ez. *niedok;* (*Boh. špehowati; Carn. spēgam, lukam, kukam; Vind. špionirati, špeliat, pošpeguvati, merkat* (ef. miarkować), *napolukati, posgleduvati, nasgleduvati, nazevati, iszevati, nasozhituvati, lukati, sprinugledati, kukati, svoduvati* (ef. zwiedzić), *resgleduvati, starati, starkuvati; Croat. spiam; Bosn. et Slav. uhoditi* (ef. uchodzić, wchodzić); *Rag. vhaditti, traxiti; Ross. подыскать, подыскивать; Eccl. подзрѣти, подзырѣти, сыздатти; cf. Germ. spähen; Dhd. spegen, spehen, speigen, spiefen; Nidersf. et Holl. speen, spien; Angl. spy, espy; Ital. spiare; Sev. speja; Hisp. espiar; Wallis. yspio; Lat. speculari; Hebr. שָׁפַח zapha, ex spelunca observavit); sekretnie śledzić, podsłuchiwać, wywiadywać się, *Germ. spioniren.* Oni śpiegują kroki moje. *Teat. 7, 41.* Pani nadehodzi zapewne śpiegować, gdzie jestem, i z kim przestaje. *Teat. 6, 8.* Bede śpiegować z jęj słów jęj umysł. *Past. Fid. 107.* ŚPIEGOWNICZKA, i, ż., *indagatrix. Marc., die Spioninn; Ross. лазутчица, подзатривательница, выведывательница.**

ŚPIEJE, ob. Spiać.

ŚPIEKĄ, i, ż., ŚPIEKOTA, y, ż., upał spiekający ziemię, Dürre, große Hitze; *Ross. печь; (Boh. speklinalava Wezuwiuszowa).* Dla gorącości i spieki okrutnej słonecznej wiele rzek w toniach swoich powysychało było; *aestu et ardore. Krom. 709.* Zupełne trzy miesiące spieka i posucha srogą gorając, do szczytu urodzaj spaliły. *Krom. 148.* Od spieki lasy i ziemia gorzały. *Chmiel. 1, 419.* Niemasz Palmiry, co wraz ze mną pifa, Gdy spieka była. *Karp. 1, 24.* Przykre ci, drobitu kochany, wiatrów, słoty z spiekotą przemiany. *Zab. 14, 84.* Krąży Feb w górę, susz w gardle niezmierna, Ej czas Wirgili tę zwilżyć spiekote. *Hor. 2, 277. Zab. 9, 278.* ŚPIEKĄĆ, ob. Spieć. ŚPIEKŁOŚĆ, sci, ż., zlepla susza, Dürre Zusammenbaßen, Zusammenfleben vor Hitze. Wodą spiekłość ziemi się odmękza. *Grese. 8.* ŚPIEKŁY, ob. Spieć.

SPIEN, ia, m., SPIONEK, nka, m., dem., (*Elym. piac;* *Boh. spinadlo; Ross. спенець; kolec u sprzązki. Włod, trzpień, der Dorn in der Schnalle; (Boh. spénák pęto na konie).* Uczynisz pięćdziesiąt spieniów miedzianych. *1 Leop. Exod. 26, 41.* (ighe. *5 Leop.*). Spień albo śpilka

czołnka tkackiego dla cewki, *panuellium. Cn. Th. 1042.* die Junge am Weberschiffe zu der Spuhle. — §. *Botan.* Wyka rżesna, Spieniem zwana, że spina zboże, a tym je zadusza. *Syr. 768. eine Art Wicken.*

SPINIĆ, ob. Pienić.

SPINIĘZYĆ ez. *dok.,* Spieniezać, pienieżyć *niedok.; Boh. speněziti, spenězyn; w pieniądze obrócić, za pieniądze sprzedać; zu Gelde machen, in Geld umsetzen.* Spienieżywszy, eo się sprzętów zostało, wyjechał. *Kras. Doś. 106.* Gdyby było miast wiele, miałby ziemianin, gdzie swoje rzeczy spienieżyć. *Gorn. Wł. S 5 b.* Abyś zład nie odjeżdżał, ażbyś tę swoje kupią spienieżył. *Budu. Apopht. 41.* Złe się (skoro się) zboże spienieżyło, zaraz postawy przybyło. *Cn. Ad. 62. Rys. Ad. 82.* (ma chleb rogi, drogo pszenięc przedał). — §. Spienieżyć komu co = drogo mu sprzedać, gut anbringen, thener verkaufen. Często kalekę koma w eudnym deku nieważnemu roztrucharz spienieża. *Pot. Syl. 268.* — SPINIĘZEĆ *neutr.,* w pieniądze być obróconym, in Geld umgesetzt seyn. Już prawda spienieżała; już się prawda cała przedała. *Lub. Roz. 282.*

1. SPIERAC, ob. Zoprzec. SPIERAC się z kim *recipr. niedok. (dok. deficit)* [Zoprzec się 2]; rozpierać się, sprzeczać się; *Sorab. 1. zperam szo, zajeram szo; Carn. preparam se; Vind. preparati se; Eccl. сопрѣтитъ, спираюся, есоритъся, тирагъся, mit einem streiten.* Tak spierały się te dwie niewiasty przed królem. *Budu. 1 Reg. 5, 22.* Przed laty zwyczaj był u królów, że się z sobą o wiele rzeczy spierały; a gdzie kto sparł kogo, tam bryłę złota drugi dać musiał. *Podw. Wróś. 12.* Spieramy się o to, jakby o coś poważnego, podniosłszy brwi do góry, śladowawszy czoło. *Pilch. Sen. list. 4, 62.* Nie spieraj się słowy, boć to niczemu nie jest pożyteczno. *1 Leop. 2 Tim. 2, 14.* Prawo niech rozkazuje, nie zaś roztrząsa i spiera się; *lex praecipit, non disputat. Pilch. Sen. list. 5, 156.* Cnota i miłość, dwaj rycerze mężni, Spierają się w niej, a oba potężni. *P. Kchan. Jer. 132.* Człowiek jeśli by się chciał z bogiem spierać, nie odpowie mu na jedną rzecz z tysiąca. *Radz. Job. 9, 5.* O ciału tego męczennika dwa miasta tak się spierały, iż do wojny mało nie przyszło. *Sk. Żyw. 2, 8.* Wiatry nawalną zgrają wypadłszy z Eolu, z sobą się spierają razem. *Tward. Wł. 50.* Spierał się z nim i o to patryarchostwo. *Sł. Dz. 876.* Zawsze kłopot z weselem się spiera. *Otw. Ow. 276.* Każdy z nią się biegiem spierał, ktoby ją wyściagnał. *Otw. Ow. 417.* 2. SPIERAC, SPIERĘ, spiorę, ob. Prać.

SPIERWU, vel *potius* zpierwu, *adverb.; Boh. sprwu; z początku, z razu, anfänglich.* Jarosław przykro zpierwu i rzeźwo się potyka. *Krom. 71.* Mieczysław zpierwu udał się był do zięciów. *Biel. 102, ob. Pierw.*

SPIERZYĆ, ob. Pierzyć. SPIEŚCIĆ, ob. Pieścić. SPIESZEĆ, ob. Pieszeć, Psieć.

ŚPIESZEN, ŚPIESZNY, a, e, ŚPIESZNO *adverb.; Boh. spēšny, spēšně, na spēch, chwatawý, (ob. Chwytny); Slov. spēšný, spšieg, skoršeg; Carn. hitr* (ef. chytry), spēšnu; *Sorab. 1. spieschni, spēšchné, zpischny, kwatayné, fkwatom; Sorab. 2. spēšhne, nachwatu; Vind.*

luter, hitern, hitast (cf. chytry), bersen, jadern: *Dal.* hitar, barz, vdlye; *Bosn.* hrilli, harli, briz, potesgjan; *Slav.* ù hitnji, bërzo; *Ross.* спѣшній, поспѣшный, поспѣшливый, скороспѣшный, скоросый, успѣшный, врүшт; *Ecel.* спѣшительный, (предспѣшно, предъспѣшно *praepropere*, спѣшу, сворю skorzę, cf. *Graec.* σπρωτικός, μετὰ σπουδῆς, cf. śpiał, śpiałe, śpiech: cf. *Germ. Pruss.* ĩuden; cf. biedz, cf. pieszy. Śpieszny, z pośpiechem, prędki; cilenb, ciffertig. Przysłano karetę, mówiono, że ten interes przewłoki nie cierpi; i śpieszno i śpieszniej, ledwo mi cokolwiek czasu zostało do włożenia salopy. *Teat.* 7. b. 56. Śpieszen. *Eraz. Jez. B.* ŚPIESZNOŚĆ, ści, ź; *Boh. et Slov.* spěšnost; *Sorab.* 1. ĩpeshnofež, spēchkatwnofež; *Carn.* bershina; *Vind.* hitanje, hiternost; *Dal.* hitost; *Ross.* спѣшность, поспѣшность, поспѣшительность, поспѣшливость; *Ecel.* торопъ, (cf. trop); kwapliwość, predkość, die Ciffertigfeit. Wielkie hufy Jaropek z popedliwa śpiesznością wiedzie. *Strujk* 191. Śpieszność rzadko kiedy na dobre wychodzi. *Kras. Pod.* 2, 51. *Kosz. Lor.* 95 b. ŚPIESZYĆ *med. niedok.*, Śpieszyć się *recipr. niedok.*; *Slav.* pospjcham; *Boh.* chwátam, chwátawám (cf. chwatać, chwytacé), ewaleti, ewaljm. (cf. ewalać); *Sorab.* 1. szo ĩpřechowacž, kwatam, ĩpěshuju; *Sorab.* 2. ĩpěshisch; *Carn.* hiteti, hitim, hitat, bershim, (cf. bërzy); *Vind.* hitati, hitim, hitati, hitati; *Croat.* hiteti, hititi, berzeti, setvjem, setuvalszem, sũrumsze, unapredkujem; *Dal.* hitriti, barzitis-e; *Rag.* barzitti; *Bosn.* harlitu, pospisetise, pospiseiti, potesgitse, hititi; *Slav.* hititi; *Ross.* спѣшить, (спѣть, спѣю dośpiał, doźręc, ob. śpiał), успѣть, успѣвать, свернуть, свергъть, свергивать, проворить, торопиться, поторопиться, *vulg.* юрить, зяюрить; *Ecel.* спѣшу, птн спѣшно, оларотешн; uwijac się, kwapić się, cilen; *Niederl.* hā ĩuden; cf. *Graec.* σπουδῆ, σπεύδειν). Dokąd śpieszysz? *Teat.* 45. d. 5. Wyb. Dokądże to śpieszycie? co was tak zapala? *Dmoch. II.* 211. Z radą i pomocą drugim śpieszyl. *N. Pam.* 5, 529. Śpieszyć za kim, śeigać; *Vind.* pohilati, nabihuvati, hitati, nabihuvati, cimen radšćen. Cała woli ludzkiej inteneya do szczęśliwości śpieszy. *Baráz. Boet.* 115, (cf. dążyć). Kto nagle śpieszy, drogo kupi. *Pot. Arg.* 168, (ob. Przyspieszać, naglic). Śpiesz się powoli; śpieszyć się trzeba do tego, co czynić przynależy; ale czynienie powinno być z uwaga i bez porывczej nagłości; *festina lente.* *Kras. Pod.* 2, 51. cile mi Weife. Im se kto bardziej śpieszy, tym nierychlej skończy. *Opal. Sal.* 51. Kto się nazbyt śpieszy, później dójdzie. *Cn. Ad.* 591 (pomału dalej ujdiesz, skwapliwość szkodliwa). (*Ecel.* предъспѣваю *progredior*, предъспѣвние *progressio*).

SPIESZYĆ, *vel potius* Zpieszyć *cz. dok.*, ob. Pieszyć, n. p. konnych. SPIETY, ob. Spiał.

SPIEWAC, -al, -a, *cz. niedok.*, *Spiał *dok.*, Spiewywał *frequ.*; (*Boh.* zpřvati, zpřvati, zpřvám, zpřvám; *Slav.* spřvám; *Sorab.* 1. ĩpiewacž, ĩpěvam; *Carn.* spēvam, pejtí, peil, pojem, popavam; *Vind.* peti, pojem, sapeti, popievati; *Croat.* popěvati, popavam, pěvam, poim; *Dal.* peti, pevam; *Bosn.* pietti, pjevati, popivati, spjevati,

spitti, zacinati, bugariti, (cf. Bulgarya: spojiti, poiti, guberiti jako ptege, ob. Piał); *Rag.* spjevati, pjevati, pjetiti, pojatti; *Slav.* pivati; *Ross.* спѣвать, спѣть, пѣть, пѣть, поешь, пою; cf. *Graec.* ποιῶ, ob. Piał, pjeje; głosem muzyczne tony wyrażać, śingcu. Knieć w gorące dni, gdy śpiewa sobie o lipce, mniej pracy a potu czuje. *Gorn Du* 69. Śpiewać, płk pastuchy *Vind.* orokati. Zle śpiewać *Vind.* krohiti Dobrze śpiewający *Ecel.* 62-гопѣшенный, добропѣшенный. Lubiacy śpiewać *Ross.* пѣвувъ. Młdo słuchać, kto śpiewa z duszy, Kogo płomień i pienie miłości nie ruszy, Musi być lód i kamien, musi być bez duszy. *Jag. Wyb.* B 4 b. Śpiewaj te tryą z obojętnością, to jest, śpiewaj, jak gdybyś śpiewał tylko dla śpiewania. *Teat.* 20, 29. Płastwo śpiewana z soba wojnę wioda zgołna niezgodą. *Zib.* 4, 526. *Pis.* 62; ĩangitrit, Cętanğfamri. Kto w łazi a pzy stole śpiewa, trzeba mu po stu złotych piałe. *Rys. Ad.* 55. Wp ĩle mnie siedząc piosnkę śpiewywał. *Teat.* 55, 27. Pomaż na młode swe lata, i zhečno pešni śpiewywałem. *Rag. Würg.* 525. Oeet ten tak długo warzyć, jakoby trzy piałe rze śpiał. *Sienn.* 205. *Spiez.* 117. Spiewanie słyszałem, t. j. głos śpiewających, cimen Cętanğ. *Cn. T.* 1045. Spiewanie wyraż i działanie i samo dzieło. *Dod.* 21. (*Sorab.* 1. ĩpěvano; *Vind.* petje, pojenje, pjetje; *Carn.* pejtje). Spiewanie wdzięczne *Ross.* слякопѣние. — *Trusl.* Spiewając to sprawisz. *Cn. Ad.* 1019. grając, śpieg, bez pracy, jak wianki wd, ĩstend mřit dñs wrřitřen. Śpiewa po niewoli, choć mu się nie chce, wolaby piałac. *Cn. Ad.* 1079. z płaczem o tym weśelu powiadac, er mōdře lieber weinac, als fřinac. Każdy ptak według nosa swego śpiewa. *Cn. Ad.* 515. cłowa wydaje, ludzkie obyczaje). Na czym wózku siedzisz, tego piosnkę śpiewaj. *Cn. Ad.* 526, (cf. jaki pan, taki sługa). On jego piosnkę śpiewa. *Rej. Wis.* 155. Medługo przypłzie nam jego piosnkę śpiewac. *Pot. Arg.* 419. z jednego tonu z nim, anś cimen žene miř jemanac přeřin. Pieknie śpiewa, kto ptaki łowi. *Sł. Kaz.* 19. (jedwalne słówka). Inszą teraz śpiewa. *Cn. Ad.* 527. puřed z kwinty, tańszy, er přeřit anś cimen andern žene. Bardzobyście cienko śpiewali, gdyby nie moje piemadzo. *Teat.* 10. b. 16. (cienko czyli gołoby było kolo was). Co przedtym cienko spiewal pod oknem za kawalek chleba, teraz dnie, jakly zjadł sto dyablów. *Mon.* 75, 589. Jeřli Turcy morskie juź wysty wojują, I ty na ładzie bystry Francuzie nie śpiewaj. *Paszć. Dz.* 58. (nie wykrzykaj, nie trymfuj) Brzytawami go rzezali, aby śpiewal o hetmanie; ale on nie nie wydał. *Birk. Ul. Kon.* 14. taby odkrył, wyznał. — §. Po poetycku śpiewać, opiewać, wiersze składać; pętingen, ĩngen, ĩt Cędiřten. Petrak spiewal rozum Laury i pawały. *Teat.* 24, 25. *Čert* — 2. Kogut śpiewa i peje, der ĩabu frřit. Kogut, gdy ma śpiewać, skrzydłami się bije, aby był ku śpiewaniu ochotniejszy. *Sienn.* 200. Kur śpiewa na grzędzie. *Rej. Wis.* 87. SPIEWACZKA, i, ź, która śpiewa, die Zięgerinn; *Boh.* zpěvavka; *Sorab.* 1. ĩpěwarka, ĩpěwarmežza; *Carn.* pevka; *Vind.* peuzlina, peuka; *Croat.* popevača; *Bosn.* pjevavica, spjevavica, zacinalica; *Rag.* pjevavica; *Ross.* пѣвица. Spiewaczki i tań-

cowniczki wstawiają w nas, iż złoto i klejnoty są jedynym miłością dowodem. *Mon.* 68, 269 *Pam.* 85, 2, 184. SPIEWAK, a, m.; *Boh.* zpěwak, spěwák; *Slov.* spěwák; *Sorab.* 1. spěwař; *Carn.* pevz, pejviz, (koleduvavz = barda): *Vind.* pieuz, pevazh, peuz, pievavez, poink, pojez; *Croat.* pēveez, pesznik, popevāch, (peveez = pietuch); *Dal.* pevalaez; *Bosn.* spjevalač, pievalač, zacinalač; *Rag.* pjevalaz, spjėvaz, spjėvalaz, pjesnik, pjesnivač; *Slav.* pīváes; *Ross.* пѣвецъ, пѣвчій, (пѣвунъ lubia-cy spiewač); *Eocl.* пѣвннвецъ, пѣвчнъ, (cf. поддѣакъ); §. 1) który spiewa, der Sānger. Na początku lud wszystkich z księzą spiewał; ale gdy nieskładne głosy wzięczność spiewania odejmowały, spiewaki po kościołach ustanowili. *Sk. Dz.* 46 kantōrōw, Vorsānger, (cf. rybałt). Ledwie nie wszyscy spiewawcy pijacy. *Cumel.* 1, 64, (cf. organista). Spiewak, miłi pieśń uczoną Przy jakiej zaczęj biesiedzie rozeczyna, Wprzōd cichym głosem drużynę zwiedzioną Do harmonii gotować poczyna. *P. Kehan.* *Jer.* 409. Nie dosyć spiewakowi mieć głos piękny, jeżeli go udziałaniem mazyki wdzięczniejszym jeszcze nie uczyni. *Kras. List.* 2, 118. — §. 2) Spiewak, poeta; der Sānger, Besānger, der Dichter; (*Slov.* spěworečnik, spěwomluwnik, wazomluwec, wazomluwnik, weršownik, wazospewnik; *Carn.* speworečnik; *Rag.* pjesnospjevalaz). Spiewak monarchów sam spiewaków ksiądz. Za cel obrawszy pochwały Augusta, Tak ton przyjemny w biegle taktu wiąże. Iż mu potomność chwały stawia busta. *Zib.* 12, 19. — §. 3) Pospolite kartauy spiewakami, piszczałkami zwia. *Archel.* 8, *Gmuel.* 1 258. eine fleine Kartbau-ne. — §. 4) Spiewak, miano psów gończych, ein Name der Stāuberhunde. SPIEWACKI, a, ie, od spiewaka, Sānger; *Vind.* peuzhon, pojezhen; *Rag.* pjesnieki; *Ross.* пѣвчскій. SPIEWALNIA, i, ż., miejsce, gdzie spiewają, spiewać się uczą; die Singstube, der Gesangsaal; *Sorab.* 1. spěwaneza odeum; *Riz.* pjevalsete; *Ross.* пѣвчская. (*Sorab.* 1. spěwarstwo psalmodia). SPIEWALNY, a, e, n. p. Spiewalne mi były czyny twoje. 2 *Leop. praef.* (były mi snadne ku wyspiewywaniu. 1 *Leop.*), singbar, besingbar, cantabilis. SPIEW, u, m., "SPIEWKA, i, ż., pieśń, piosnka; ein Gesang, ein Lied, ein Liedchen; *Boh.* zpěw; *Slov.* spěw, mlawospěw, spěwomluwa, spěwonec, spěworaček, wazospew, spewohlas, spewownā; *Carn.* popevka; *Rag.* pjevka; *Croat.* popevka; *Bosn.* kanāt, bugarstija, (ob. Bułgaria). Spiewy historyczne Juliana Niemcewicza. Nie masz czasu do spiewek. *Przyb.* 45, 17. Nie żał na spiewec świeżca nac przeoczować całą *ib.* 6 (*Boh.* zpěwobra opera). SPIEWLIWOŚĆ, ści, ż., tok mowy lub głosu na ton spiewający, singertijfēz Wejen. Harmoniczny słów układ, by się w twardość lub tęskną nie zmienł spiewliwość. *St. Pot. Kr.* 15. SPIEWLIWY, a, e, — ie *adverb.*, toku lub głosu spiewającego, singertijf. SPIEWNY, a, e, do spiewania ochoczy; *Rag.* pjevni; *Ross.* пѣвунъ, genu singend. Grōh spiewnej Syreny. *Min. Petr.* 25. Spiewny ptak. *Urs. Gr.* 140. ein Singvogel, Gesangsvogel; *Boh.* zpěwawý.

*SPIEZARKA, ob. Spizarnia.

ŚPIGLE, ów *plur.*, szlifowane listki na robotach złotni-

czych, z *Niem.* Spiegelchen, polirte Platten auf Goldschmied-arbeiter. Szabla z złotymi śpigłami i takowymi paskami. Tr. ŚPIGLICA, ob. Śpikulec. SPIJAC, ob. Spić.

1. ŚPIK, u, m., śpiączka, szubet, letarg, die Schlafsucht; *Boh.* záchwat, (cf. zachwat); *Sorab.* 1. spar, lpiar, fapfanstwo, fparna khorosež; *Vind.* spanjavitnost, terdospanjost, saspajozhnost; *Slav.* uměrtvenje, měrtvi san; *Eocl.* unrococnie. Co chorują na letarg albo śpiączkę, choć ich kto wzbudzi, tedy wnet zasie do tego śpiku się nawracają. *W. Post. W.* 5, 492. Strzeż boże, abyśmy kiedy w tym śmiertelnym śpiku nie pomarli. *ib.* — Noc tym smaczniejszym śpikiem obdarzyła, Komu nie strzegą worków zamki, kłódki. *Chroś.* *Luk.* 153, t. j. snem, Schlaf. — §. *Personif.* Śpik, ospały, niedbały w swych rzeczach, dormitator. *Macz.* ein Schlafser, schlāftriger Mensch, eine Schlafartige, ob. Śpnoch.

2. ŚPIK, SZPIK, u, m.; (*Slov.* špik, mózgi w kostach, mozek w kosti, (cf. mózg); *Boh.* mozak, mozek; *Sorab.* 1. mozowki; *Sorab.* 2. morsga; *Carn.* musk; *Vind.* musg, musik, (moshgani = mózg); *Croat.* mozg, mozag, (mosgyam; *Dal.* mosdani cerebrum; *Bosn.* mozak; *Rag.* mōzak; *Ross.* мозгъ); śpik; (*Elym.* cf. *Germ.* Speck, spicken); twardość w kościach. tucz, tuk, daß Marf in den Beinen; miękka oleju twardość z krwią pomieszana, od której części płynniejsze rozchodzić się po kościach, utrzymują gębkość ich. *Kluk. Zw.* 1, 54. Dęte kości rozmaite mają drobne komórki, a w nich szpik, który kości zasila. *Zool.* 64. Śpik wołowy bierze się do różnego nadzienia, do pszczyków, torcików. *Wiel. Kuch.* 429. Śpik człowieka grzbieta. *Ow. Ow.* 625. Śpik pacieryowy, mlecz pacieryowy, *Ursinia* świeczka. — Członki całe zniszczały, śpiki wygorzały. Od jadu, same kości tylko się zostały. *Bardz. Traq.* 493. Łatwo rozumować, kiedy nie czuje kto we śpikach palu, Ani ciężkiego w sercu czuje żalu. *Pot. Syl.* 47. Głōł aż do szpiku dojmujący. *Pilch. Sen.* list. 5, 156. (wskróś). — W kaganu tak długo się świeci, pokąd ma dostatek albo oleju albo śpiku. *Syxt. Szt.* 162, ob. Tuszez, žett. — § Śpik kamienny, margiel, twardy, tęgi, gładki, daje się nożem skrobać. *Kluk. Kop.* 1, 249. Stenmarf.

SPIKAĆ się, ob. Spiknąć się.

ŚPIKA NARDOWA, ŚPIKANARDA, SZPIKANARDA, y, ż., "SZPIGNARYA, yi, ż., spicz Nardi, gatunek lawendy; *Boh.* nard, špikanard; *Sorab.* 1. žpikenard; *Croat.* spikinarđa, kvenđa; *Dal.* desjik; *Carn.* špikanarda; *Vind.* špikinarđa, narda; *Rag.* desepijk; *Bosn.* despik, Špief. Špiefenard. Miła słojeł alabastrowy, maści śpiki nardowej. 1 *Leop. Muz.* 14, 5. (olejek śpikonardowy. *Wujek. ib.*). Dziewki zbierały hyacenty śniade, Szalwie plawie, szpignarye blade. *Zimor. Siel.* 194. ŚPIKANARDOWY, a, e; *Boh.* nardowý; *Bosa.* despikni; *Sorab.* 1. žpikenardowé.

SPIKLERZ, ob. Spiehlerz.

SPIKNAĆ się *recipr. jednł.*, Spikać się *niedok.*; *Boh.* spiknauti se, spikati se, spiknu, shluknu, shluknauti; *Vind.* skrotitise, vkupperfezhi, vkupfrotitise; *Bosn.* urotitise, cketitise; *Ross.* заговаряться; *in bonam et malam partem,*

sprzymierzyć się, złączyć się, sprzysiadz się przeciw komu; sich verbünden, vereinigen, verchwören. Złe, gdy wraz na jednego dwie się spikną siły. *Gaw. Siel.* 591. Złe będzie temu mnóstwu, spikającemu się na mię. *Budn. Num.* 14, 55. Nikt się tak przy wolności nie popisał, a przeciwko Turkom nie spiknął, jak Skanderbeg. *Baz. Sk.* 60. Zspiknął a przysiągł się Jehu przeciwko Joram. *I Leop. 4 Reg.* 9, 14. Spiknęli się z sobą i konspirowali; lecz przeklęta jest zgoda takowa, która się dzieje ze zgubą czyją. *Dambr.* 489. Światło chwały wiekiustej Z okiem wewnętrznym się spika. *Bal. Sen.* 91. Herod z Piłatem zjednali się i spiknęli na śmierć Jezusową. *Dambr.* 451. (zmówili się). Równie winnym jest, który na życie królewskie spika się, jak i ów, co te dopełnia zmwłki. *Ostr. Pr. Krym.* 1, 58. Tak się był z przyjaciółmi spiknął, że wszyscy z rąk prawych krew sobie puśeli, i spólnie spili. *Wurg. Wal.* 555. Z heretykami spiknęli się byli na to, aby z tej unii nie nie było. *Birk. Sk. C* 4. Jak się na nich spikniemy, każdy od nich stronić będzie. *Teat.* 1, b, 50. (jak złącznie, spólnie powstaniemy przeciwko nim). — Spiknienie, spisek. *Boh.* zjčkem, piksa, (pikaas bantownik); *Slov* spiknutí, spuntowanj; *Vind* sarotenje, vkupperlega; *Ross.* союзиe, сговоръ, заговоръ, совѣщаніe. Turek się bał spikniemia obudwu królów przeciw sobie. *Biel* 452. (ligi, sojuszu, konfederacyi, sprzymierzenia, przymierza, aliansu).

ŚPIKOWAĆ, SZPIKOWAĆ, -ał, -uje, cz. *niedok.*, naspikować *dok.*, pokrajana słonna natykać, n. p. Zajaca spikować, z Niem iřifen, j. B. einem Haisen. *Tr.*; *Slav.* špikugi; *Hung.* spēkelem; *Vind* flanniti, pomastiti, oflaniti, obnastiti, spikati, se flanino sapehati, natekniti, prebosti; *Croat.* spēkam; *Ross.* шпиковать. Spikowanie *Ross.* шпикованье, шпиковка. Słonnę cienko w paski pokrajesz, i potom kaplusa, indyka, sarny udziec lub inną zwierzyne naspikujesz, szpikulcem do tego zrobionym. *Wiel. Kuch.* 450. — ½ *Fig.* Na dzika nikt nie naeiera, Tylko z daleka go spikujemy łukiem. *Pot. Syl.* 28. (spilujemy). Hareownik tylko szpikował się z łuku lub z pistoletów strzelając ku sobie. *Jabl. Buk.* 0 5. ŚPIKOWATY, a, e, — ó *adverb.*, spiku pełny. *Cu Th.* 1045. marfig, voll Marf; *Ross.* мозговатый ŚPIKOWY, a, e, od spiku, Marf; *Ross.* мозговой, (ef. mózgowy); n. p. Rura spikowa *Tr.* ŚPIKULEC, SZPIKULEC, lea, m., ŚPIGLICA, y, ż., igła do spikowania, n. p. zajęcy, dte Spidnadel; *Boh.* špíčka; *Carn.* špikavnèk, vuzeka, knosłeza; *Vind.* flaninezhna jigla, spikauna jigla, špikal-ka, špikauniza; *Croat.* spēkalka; *Slav.* slaninnjaesa, igla za slannu; *Ross.* шпикованная игла Szpiglica. *Ern.* 1085. Szpikulce przelecały przez piersi indyków. *Teat.* 53 d, 85.

ŚPIŁA, SZPIŁA, i, ż., ŚPIŁA, u, m, (ef. *Ital.* spillo; *Angl.* spill; *Germ.* Spille; *Niederd.* Spiele; *hóvd.* Speller); spiczasta kolęca broń, spisa, cta spigies Gepfehr, ein Spieß u. j. w. (*Vind.* špila, špiza = drzazga, paździor; *Ross.* шпиль spica, spieczasty koniec). Tych z wału dragiem, owych spycha dzida W piersi kończyste zawodząc im szpile. *Chrośc. Luk.* 178. On otworzywszy

do obozu drogę, Drze się na szpile, na dardy widomie. *Chrośc. Fars* 257. Barbarzyńce jednych z nas na szpil wtykają, drugich pieką na różnie. *Kehow.* 116. *Brud. Ost. C* 9. Husarz kopie jeno co swe złoży, Nie jeden na szpil zostaje wetchmiony. *Kehow. Wied.* 27. (na grot, na spree). — ½ Spila rzcźnieza, do rozpinania biego bydlęcia; *Boh.* špeyl, špilek, špeylak, špeyleček, špileček; *Vind.* špivełza, knosłiza, buzika, daš Šperrelj, em gešladateres Bieh damit offen zu halten. *Tr.* Spila do spikowania, ob. Špikulce — Spile do obrony miejsca jakiego = ostrze, palisady, kobylenie, cf. czasuki, rogatki, Španiřde Reiter. — ½ *Fig. transl.* Wiem, jakieb pełna twoja łhica szpil, W bunty to afasz. *Zab.* 13, 249. pełna sztuk, igłów, psikusów; *Schelmtrische.* Ränfe. ŚPIŁANKA ziele, ob. Psia cebula ŚPIŁART, SZPIŁART, u, m., szydło czworograniaste szewskie proste. *Magier. Mskr.* Szpiller, em vierediger gerader Špöterpřecim. ŚPIŁ-GE, ŚPIŁCOWE ziele, ob. Hyacynt ŚPIŁCZANY, ŚPIŁ-CZASTY, a, e, spieczasty jak špilka, kolęcy, řiřigj und řiechnd wie eine Nadel. Bieze te miały spilezane haczki ostre. *Budn. I Reg.* 12, 11. Ociec u ój karał was bięczni, a ja was będę karał bięczni spilezastemi. *Radz.* 2 *Kron.* 10, 11. — 1 ŚPIŁFLET, SZPIŁFLET, u, m, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.* Szpilfeite, ein gewißer Ton in der Orgel. — ŚPIŁIĆ, SZPIŁIĆ cz. *niedok.* Spilować, Szpilować *contin.*, przekładać, durchwředen. Skoczywszy na brzeg jazda pociękiem i strzelał Szpilować poeznie nieprzyjaciela. *Chrośc. Luk.* 55. Niechże świat żyje lub go wrogi szpilaj. *ib.* 251. Pelida lud Trojański szpilował, *stera bat.* *Zab.* *Qu.* 515. — ½ *Intrans. t.* Szpilować, blyszczęć się, *pr. et tr.*; *Germ.* iriclen, glänzen, brilliren. Škłu dodawszy kolor purpurowy, tak będzie szpilować jak rubin. *Tor.* *Skł.* 518. Potrafię tak szpilować na pokojach i wszędzie, iż nie jeden będzie rozumiał, że mię na świat wydała fortuna. *Mon.* 74, 567. ŚPIŁKA, i, ż., ŚPIŁECKA, i, ż., *demin.*; (*Boh.* špendlk (ef. spiać, spać, spnieć; *distng* spilka wpuszczane piwa w beczkę, spłati *cerevisiam in dolia immittere*, ob. Pić); *Carn.* sapon, sapunek, sapejnek, sapejnalu (ob. Zapiać), oftunka, (ef. hafka); (*Sorab.* 4. zjpnka hafka, ob. Spinka); *Vind.* sepehniza, saklepouniza, Cuzza, safadiza, vtekniza, vtekniona jigla (ef. wetknąć), kouteraza; *Croat.* zapinyacha, pripinyacha (ef. przypiąć), gumbashieza; *Slav.* bumbasa; *Ross.* шпилька, шпилька, булава, булава, булавошка, (ef. buława); *It.* spillo; *Dberd.* Spingel, Spangol, Spangelnadel, Spän-nadel; głowiasta igła, špilka miedziana, miedzianka, dte Stednadel. Bonończyk w izbie, a kundel do psiarni, Špilka w pułtyнку, a widły w masztarni. *Mon.* 74, 515. Špilka niemasz galzie zakłóć, żeby holecz nie była. *Brud. Ost. E* 2. (całkiem zbolały). Obiecał mi dać połowę mego posagu na szpilki. *Mon.* 72, 695. (stroje kobiece). Wszystko opuściła, i do špilki najmniejszej rzeczy z sobą nie zabrała. *Teat.* 54, d, 55. (zgoła nie). Rozbiera ją špilka po špilee. *Teat.* 20, b, 25. (do nitki). Kto nas odrwi na špilee, odłamy na igle. *Zabl. Fir.* 82. (sowiecie). Tak wartki, iż na końcu špilki angleza wy-

wijać potrafi. *Teat.* 28. b, 9, auf einer Etednadelspige. Siedzieć, stać, jak na śpilkach. *Teat.* 55. d, 76. et 50. b, 117. et 10, 46. (jak na brzytwach). Gdyby o śpilkę, byłiby utonęli. *Teat.* 25. b, 27. o włos, o mały włos, um eine Haar. — Śpilka od włosów, śpilka, die Haar-nadel; *Carn.* rogovilze; *Slav.* kosne igle; *Ross.* шпилька. Anetka napiawszy włosy śpilkami, ogląda się w zwierciadle. *N. Pam.* 11, 254. Śpilka do zębów, zębna śpilka, ob. Zebodlub, dšubizab, der Zahnstocher. Z kłacza rozmarynowego czynią śpilki do wychodzenia zębów. *Syr.* 168. Śpilka drewniana, spina. *Cu. Th.* 1121, *Bosn.* spilka od zubi, zubatka, ein Spilker, ein zugespitztes Holz. Ptaki na drzewie długim po jednemu powdziewa, i tak ich długo wtykać nie przestawa, Aż wszystko wypełni, i śpilki nie stawa. *P. Kchan.* *Orl.* 1, 249. (roženka póki stawa). — *§.* *Fig. tr.* Jednak i lwy, niedźwiedzie i wilki Na strzał kończystych szybkie bierzesz śpilki. *Pot. Arg.* 209. śpile, końce, śpice, grotty, Spigen. — *§.* Śpilka żywicznego drzewa, sosnowa i t. d.; *Ross.* хвоя, (choja, elioina), eine Tangel, Nichtenangel u. f. w. SPILKARZ, a, m.; *Boh.* špendljar; który śpilki robi, przedaje, der Etednadelmacher, Etednadelmann; w *rodz. żeńsk.* *Boh.* špendljarka śpilkarka. SPILKOWAĆ, SZPILKOWAĆ *cz. niedok.*, śpilkami spinać. *Włod.* steifen, mit Etednadeln anfeisten. Cytrynę śpilkowaną w beczkę wpuścić. *Haur. Ek.* 180. (*Boh.* śpilkowati, špeylowati; *Carn.* špilleti, špilem; *Germ.* špeifen); śpilami spinać; (*oppos.* *Boh.* rozšpilkugiti). — *§.* Śpilkować zajaca, pieczenie, etc. *slo-* *nina* natykać. *Cu. Th.* 1121; śpikować *Tr.* cimen špifen u. f. w. špifen. SPILKOWY, SZPILKOWY, a, e, od śpilki; *Ross.* булавочный, Etednadel-, Nadel-. Drzewa śpilkowe: jodła, sosna, modrzew, jałowiec etc. *Kluk. Dyk.* 1, 40. Nadelböhler; (cf. żywiczne drzewa), Śpilkowy, SPILKOWATY, a, e, n. p. Nadaremna byłaby praca, gdyby kto razem na jednym gruncie śpilkowate drzewa z liściowemi mieszał. *Mon.* 74, 770, *Ross.* игольчатый, хвойный; cf. красной дубъ. Śpilkowate drzewa pełne są żywicy. *Mon.* 745. Do śpilkowatego, czyli jak u nas zowią, do czerwonego drzewa należą sosny, jodły i jałowiec. *ib.* — (SPILKO się, ob. SPIC. — SPILSNIĆ, ob. PILSNIĆ). — SPILUZA, SZPILUZA, y, ż, narzędzie na kształt dłota, którym dychtują statki. *Magier. Mskr.* daš Spilteifen.

SPINA, y, ż, spina dorsii; *Ross.* спина, спина; grzbietowe paierze, daš Rückgrad. U dobrego konia grzbietowa spina jakoby na dwoje się rozdziela. *Hipp.* 15. — *§.* Riecz napięta, etwaš Aušgespanntes, *pr. et fig.* Skarb pospółty byłby jako jedna spina albo cięciwa wojny na każdego nieprzyjaciela. *Modrz. Baz.* 91. SPINKA, SZPINKA, i, ż, (*Etym.* piąć; cf. *Ital.* spona; *Germ.* Spange); *Boh.* spinadlo, zápona, zapinadlo; *Slov.* sponka; *Sorab.* 1. zpinka; *Vind.* španga; *Rag.* sponna; (*Ross.* спенець spień w sprzeczce;) guzieczek u kołnierza koszuli, daš Hemdenknöpfchen. Szpinki, taśmy, guziki różne. *Zib.* 7, 155. Tyłem się wymknął, śpinke i pierścień brylantowy do kieszeni spuszczywszy. *Zab.* 15, 205. Szpincezka *zdrbn.*; *Mon.* 71, 595.

SPINAK, SZPINAK, u, m.; *Boh.* špinák, bljt; *Carn.* šlipi-

náza; *Vind.* špenat, špinaza; *Croat.* spináč; *Rag.* spinách; *Dal.* blitva; *Slav.* špinat, španák; *Bosn.* spinocch, spanacch, spannacch; *Ross.* спинитъ, шпинатъ; *Turc. et Pers.* ispanak, isfinag; *Ital.* spinacci; *Linn.* spinacia; *Angl.* spinage; *Germ.* der Spinat; liście jego zażywiają się na zieleninę. *Kluk. Dyk.* 5, 96. *Kluk. Rosl.* 1, 217. Šzpanak. *Cu. Th.* 1120.

SPINELLI, Spinnellen, rubiny białoczerwone. *Kluk. Kop.* 2, 40, *Lat. med.*

SPINET, u, m., z *Włosk.*, instrument muzyczny na kształt małego klawikordu, daš Spinet. Krucze pióra potrzebne są do spinetów, instrumentów muzycznych. *Kluk. Zw.* 2, 290.

SPINKA, ob. Spina.

SPIOCH, a, m., SPIOSZEK, szka, m., *zdrbn.*, ospalec, człowiek senhwy, drzymliwy, śpiaący, śpik, leń; ein Schlaf-er, schläfriger Mensch, eine Schlafmüge. *Slav.* spavač; *Bosn.* spavač; *Vind.* spavec, spajar, spajavez; *Croat.* szpavavec; *Hung.* szunyodó, szunyadozó; *Ross.* сонн-вецъ, сонупа. W *rodz. żeńsk.* SPIOCHA, SPIOSZKA, i.

SPINIEK, ob. Spień SPIORE, piore, ob. Prač.

SPRY, u, m., SPIRY, ów *plur.*, z *Hol.* lub *Niem.* Spriet, poboczne maszty, osobliwie na okrętach wojennych, powinny mieć wysokość od 15 do 18 sażni. *Kluk. Rosl.* 2, 477. *Lad. H. N.* 104. Seitenmasten. Niezmierne mnóstwo sosnowego drzewa, pod imieniem masztów, spinów, balów i t. d., do portów Bałtyckich spławione bywa *Jund.* 465.

SPIRA, y, ż, dawne miasto wolne Niemieckie. *Dyk. Geogr.* 5, 68, die Stadt Speyer. SPIRENSKI, a, w, n. p. Spireńskie biskupstwo, daš Bisthum Speyer, w cyrkule Renu gornego. *Wyw. Geogr.* 207.

SPRYTUS, ob. Wyskok.

1. SPIS, u, m., SPISA; y, ż, z *Niem.* der Spieß, kopia; (*Sorab.* 1. žpiz, kawatž; *Carn.* špeis; *Vind.* špiel, bodefl, sbodalu, lanza). Upatrzywszy czas, pepadłszy spis, skoczył do namiotu Scewola, i zabił kancelerza, co podle króla siedział. *Weresz. Reg.* 145. *id. Ref.* *Zw.* 86. b. Prusaki trzymali z sobą poplecione w pół spise. *Tward. Wł.* 108. Hajdamaki na komach ze spisami. *Teat.* 26, 41. Drzewo od spisy, ratyszczce. *X. Kam.*, *Evel.* parume, poranna, ob. Rohatyna.

2. SPIS, u, m, spisane, spisek, napisana rozprawa o czym, pismo; daš Verzeidniß, Šchrift; *Boh.* spis; *Slov.* spis; *Rag.* pripis; (*Ross.* списание, списывание kopia, przepis, odpis); *Ross.* список. Nie mogę w zystkim w tym naszym spisie dosyć uczynić. *Modrz. Baz.* 2. Andrzej Frycza *Modrzewskiego* spisów o poprawie Rzpłtėj księga pierwsza. SPISAC, f. spisz *cz. dok.*, Spisować *niedok.*, Spisywać *frequ.*; *Boh.* sepsati, spisi, spisowati; *Slov.* spisowat; *Sorab.* 1. zpizuyu, romadu; *Carn.* spisat, spisujem; (*Vind.* spisat + odpisać, przepisać); *Croat.* zpizati; zpissujem; *Rag.* izpisati, pripisati, (cf. przypisać); *Ross.* списать, списывать (= przepisać, odpisać); spisać, na pismie zebrać, popisować, rejestrować; zusammen schreiben, verzeichnen, zusammen eintragen. Co lepszego spisował i w pamięć brał. *Warg. Cz. C.* (kon-

notował). Aten z Spartą mędrców spisza (dual. spiszcie). *Kechow.* 525. Nikomu się inszej wiary o Krystusie spisować nie godzi. *Kat. Gd.* 87. napisać, anijęten, auffschreiben. U Rzymian, partes conscripti, ojeowie spisani. *Groch. W.* 265. — 2. Spisać się z kim na kogo, przeciw komu: spisek nań uczynić, spiknąć się, sich gegen jemanden verschwören. Emburonów król z Amboryxem się na wojnę spisał. *Warg. Cez.* 144. Czech się przeciw Polsce z Krzyżaki spisował. *J. Kechan. Ds.* 169. Dowiedział się król, że się nań spisują: Ale łatwo poradzić tym, co pokój psują. *Jabl. Tel.* 149. Baczył Wojdyło, iż nań był nie łaskaw Kiejstut, namówił Jagiełła, iżby się spisał z Pruskim mistrzem przeciw Kiejstutowi zawždy być. *Biel. Św.* 225. Od was samych słyszymy, że się spiszeecie, wszystkich pobuntujecie, i na króla nastąpićie. *Sowit.* 50. Posłali nas ku wam, abyśmy z wami postanowili przyjaźelstwo i pokój, ażebyśmy się spisal z wami, żeśmy towarzyszym i przyjaźelmi waszymi. *1 Leop. Mach.* 8, 20. — 3. Spisać się czym: popisać się, pokazać się czym pamiętnym: sich heror thun, sich aufzeichnen. Ah spisałeś się pięknie! *Ld.* SPISEK, sku, zdrbn. rzeczown. spis; *Boh.* spjsek; *Sorab.* 1. wopisz, zapisimo, register; (*Carn.* spisk: przepis, kopia); *Vind.* sarifs, sasnamin; *Rag.* upis; *Ross.* списокъ, роспись, иторъ; *Ecd.* приустъ; zebranie czego na piśmie, rejestr, konnotowanie, konnotatka, notatka, poczet, pismo; das Verzeichniß, der Aufgab, die Schrift. Nie chciał się obiecać na obiad, aż mu pierwój gości proszonych spisek posłał. *Star. Ref.* 77. Chcieliśmy od nich mieć imiona przedłożonych na spisku. *1 Leop.* 5 *Ezdr.* 6, 12. Spisek imion żołnierzy do apelu *Ross.* переключка. Obowiązny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych, a wiele skrajnych. *Tarn. Ust.* 295. Mam na spisku tysiącami przykładów, ale młodec muszę. *Star. Ref.* 75. *Star. Vot. D.* 4. Ofiaruje ci ten spisek żywota ś. męczennika. *Wys. Aloj.* 2. Krótki spisek albo krótki zbiór rzeczy. *Pilch. Sen. list.* 236. Pan rozkazał Mojżesowi, aby im to dał wszystko na spisku, aby się tego pilnie ucyli. *Rej. Post. R.* 6. (krótko na piśmie). *Gd. Post.* 26 b. Mają być deputowane osoby, żeby popisały wielkość imion; a takowe spiski aby były na sejm zniesione, a tam z takowych spisków rozsądzić się będzie mogło... *Herb. Stat.* 50. Spisek czyli inwentarz majątku *Ross.* данная. Myśmy się na to obietnicami, spiski i przywilejami obowiązali, że... *Herb. Stat.* 2. (podpisami, skryptami, dokumentami). Wezmij spisek twój, a siadłszy, napisz 50. *W. Post. Ma.* 514. (cyrograf). — Spisek przeciw komu, na kogo: spiknienie, przysięga, bunt; eine Verschwörung, beinliche Verbindung gegen jemand; *Boh.* zpjęen, piksa; *Slav.* spiknutj, spuntowanj; *Vind.* sarotenje, vkupperfega; *Rag.* okletva, vrok; *Ross.* ссловіе, заговоръ, сговоръ, совѣщаніе; *Ecd.* сдохновение, единодышаніе, съгласіе. To co oni postanowili, niech będzie zbrodnią i spiskiem; a to, co rozkażę, będzie prawem. *Niem. Bibl. Targ.* 5.

SPIISGLAS, u, m., z *Niem.* das Speißglas; *Vind.* stekleni-

na, steklenofvetel kamen; *Ross.* цырма; antymonium, ocna przyprawa. *Cn. Th.* 388; półmetal bardzo kruchy, białego koloru, wewnątrz nitkowaty i promienisty. *Kluk. Kop.* 2, 259. SPISGLASOWY, a, e, n. p. Spisglasowe masło. *Kruml.* 408. Wątroba spisglasowa. *ib.* 211, ob. Wątroba.

SPIISK, u, m., spik, spieczka, Schlämcht. Ociętność i spisk jakiś wszystkich serca objął był; *torpor et veteranus.* *Krom.* 714.

SPIISKAĆ, cz. niedok., [ozionąć, anbauen; *chorw.* spikuelhem anhello, ob. Piskać. 2] n. p. Los, gdy pomste zamierzy, czy z dala, czy z bliska, Zawsze dyabeł patrona lub powoda spiska. *Zabl. Zab.* 58. Gdzie się owe podziały gry szumne, parady, Wszystko to kaduk spiskał, wygaś to z pamięci! *Treb. S. M.* 60. Niech was tu kat spiska, mnie starcemu na takie wynisć pośmiewiska! *Teat.* 45, c, 128.

SPIISKOWY, a, e, od spisku, Verdwörungs. Spikowy *Subst.*, sprzysiężony, buntownik; *Boh.* pikaňš; *Vind.* saperfeshnik, vkupperfeshen.

SPIISNE, ego, n, zapłata od pisania, Schreibgebühren, Ginfreibgeld. Poborca spisnego niech nie bierze; od kwitów niech nie bierze. *Herb. Stat.* 89. (ob. Wpisne, Napisne, Zapisne). Starostowie, burgrabowie, poborcy, nie mają brać spisnego. *Tarn. Ust.* 79. *Czech. Pr.* 1 521. *N. Pam.* 14, 214.

SPIISNICZY, a, e, spisami zbrojny, heipicht, mit Spiecken bewaffnet. Spisnicze legie Rzymskie. *Papir. W.* 1, 24; pilatae legionis. SPISNIK, a, m., żołnierz pod spistem służący, ein Spießfuß, Lanzenfedt. Spisnicy u dawnych trzymali każdy po siedm spisów w rękę, które jeden po drugim w potrzebie ciskali. *Papir. W.* 1, 295.

1. SPISOWY, a, od spisu, kopii, włóczni, Spieß; *Ross.* копійный, копійный.

2. SPISOWY, a, e, od spisu, rejestru, rejestrowy; Verzeichniß, Register; *Ross.* перечисный. SPISOWNIK, a, m., który spisuje, registrator; der Verzeichner, Registrant; *Slav.* spisowatel; *Croat.* zpisavac; *Ross.* списчик; *Ecd.* списатель. Spisownik, kompilator. *Chokk. Kost.* 71. der Zusammenreiber. SPISUJE, ob. Spisać.

SPIITAL, ob. Szpital.

SPIYMERZ, a, m., [SPICIMERZ 2], Spetek, nomen proprium, Ringatinnus. *Jabl. Her.*

SPIWZOD, u, m., ziele, Pienieźnik, Stowrzodowiec, służę do gojenia wrzodów, Weżownik, *Lysimachia*, Pieniężnik. *Syr.* 505. *Sienn.* 140. Uspiwzod. *Urzel.* 84.

SPIZ, a, m., SPISKI powiat, *Boh.* Spis, Spiska země; *Cebusia*, *Scepusia*; *Germ.* Zipß, die Zipfer Geymannschaft, kraj na pograniczu Polski i Węgier. *Dyke. Geogr.* 5, 68. *Nar. Hst.* 5, 156, ob. niżej Spizamu. (*Boh.* Spiska Sobota w Uhrich, miasto Gergenberg w Wegrzech).

1. SPIZA, y, ż; (*Boh.* spjže; *Sorab.* 2. spiža; *Vind.* spisha, jed, jesteina, jedba, spenda; *Carn.* shpendija; *Croat.* brasshno, pizha; *Ross.* брaмno; *Svec.* spis; *Ottfried* zpisno, cf. nostrum *pica); co w spizarni naspiżowane jest, strawa, żywność wszelaka; *Germ.* Speise, Speisen, Speiswaren, Mundvorrath, Prostant. Gdy z woj-

skiem jechał przez ziemię ich, posłali mu moc spiży, jako to mąki, gęci, miodowników, i innych rzeczy, które ku stołowi zależały. *Kosz. Lor.* 125. Zabrali im wszystkie spiże. 1 *Leop. Genes.* 14, 11. (wszystko co ku żywności przysłuży. 5 *Leop.*). Panowie sami do gumien, spiklerzów i spizarni włamawszy się, wszelaką spiżę zabierali. *Krom.* 191. Strzelba zamkowi mało wadziła, jednak iż spiże na nim mało było, głodem go wymorzono. *Gwagn.* 419. Bedac w obleżeniu, spiży nie nie mieli. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 49. Niż z brzegu zepchniesz pilnie o sobie radź, Cobyś przeżywił, i tam i sam ezeladź. Na trzy miesiące mój spiży przynajmniej. *Klon. Fl. E l b. Biel.* 256. et 456. Spiży nie było w mieście; już wytrawili byli on ostatek, co było schowane. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 55. et 5 *Reg.* 4, 7. Głód wziął moc w mieście, a spiże nie dostało ludowi. *Rodz. Jer.* 52, 6. (chleba. *Bibl. Gd.*). — 2. SPIŻA, SPIŻ, y, ż, lub u, m., miedź z innymi metalami, osobliwie z cyną mieszana, z której się dzwony i armaty leją. *Kluk. Kp.* 2, 188. *Ger. Głodnięcię. Epeije, Głodengut, Brenje. Jak. Art.* 5, 516. Na większe dziła wziął z sobą spiży abo miedzi, żeby ich tam ulano, gdzieby mu je potrzeba było. *Baz. Sk.* 280. Przywiózł z sobą spiży bardzo wiele, na łanie dzał i wszelakiej strzelby. *ib.* 390. Arsenal spiż napelniony. *Tward. Wł.* 163. bronią spiżaną, działami etc. — (SPIŻANIN, a, m., z Spiża rodowity; cin Zipfer. SPIŻANKA, i, ż, cine Zipferium). — SPIŻANY, a, e, z spiży kruszeu ulany, von Głodnięcię, von Grj, čern. Działa spiżane. *Zł. Dr. B 5* Żelaznych dział używano, aż gdy porozeto spiżane odlewać. *Archel.* 8. Przyłbica spiżana 5 *Leop.* 1 *Reg.* 17, 5. Cymbale spiżane. *ib.* 1 *Paral.* 15, 19. (intendziane 1 *Leop.*). Podmósł wzrok srogi i żelazną brońe Dwa kroć obejrzał i wrota spiżane. *P. Kchan. Jer.* 498. Wrota żelazne. progi spiżane. *J. Kchan. Ps.* 462. *Groch. W.* 222. *Tward. Wł.* 19. SPIŻARNI, nego, m., SPIŻARNIK, a, m.; Boh. spizjrnik; *Corn.* shpishar; (*Vind.* shpishar; *Ger. der Speijer, Aufspeijer, Ofjer, jadacz*); *Vind.* shpishar, mufni oskerbnik, jestvinski resdeluz, perpraulavez; *Rag.* nadspremnik, f. nadspremniza; przełożony nał spiżarnia, szafarz; *der Speijemcifer, Scharfjuc.* *Pramus.* spiżarnik, obroczny, klucznik *Marz* SPIŻARNIA, i, ż, "SPIŻA, y, ż. SPIŻARKA, i, ż, dem.; Boh. spizjarna, pobrawnice; *Slov.* spizirne; *Sorab.* 1 yedzi khówaneza; *Corn.* shpisharna, shpendishe, smuk; *Vind.* shpisharna, shpendishe, sprema za jedhe, jedna hranya, spenda, kasha, speiskamra, perpraulihna hranya; *Croat.* odělnicza, satranicza; *Slav.* komorica, dispencza; *Bosn.* klt (cf. kletka), kljer, spremlja; *Hung.* spremlja; *Ross.* чуланъ, кладовая для припасовъ; skład na spiżę, żywności; die Speijefammer; (*Osterr.* die Speijer. Zta dobrze suche do sofy albo spizarni znośić. *Crese.* 668. (do spiklerza). Czy m twe spikrze lepsze od mojej spizarki? *Zab.* 8, 320. Kotka czestokroć miasto myszy spizarkę splondruje. *Haur. Sk.* 278. Na spizarnie starości zima sposobi ziemię, zasiewa wiosna z jesienią, a ładuje lato. *Mon.* 64, 255. Wlece mró-

wka, co zdoła do swęj spiży dziubkiem, Baczna na przyszłą porę, w stoż układa z ezubkiem. *Zab.* 8, 319. *Żych. Slov. Prov.* Co kto ma w komore, to widawa do kuchni; co kto ma w spizarni, to wyduje do kuchni; *os ex abundantia cordis loquitur*; co w sercu, to bywa i na języku. SPIŻARNY, SPIŻARNIANY, a, e; Boh. et *Slov.* spiznj; do spizarni należacy, die Speijefammer betrefend. Odwiedzać wnuków do ich spizarnych szalazy. *Przyb. Ab.* 84. gdzie składy żywności chowali, Speijebütten. — "SPIŻOKUTY, a, e; n. p. Spizokute strzały. *Nar. Ds.* 2, 118. *Zab.* 6, 377. *Nar.* spiżane grotty mające, mit černem Speijem. "SPIŻOLITY, a, e, n. p. Spizolite szczyty *Pot. Jow.* 2, 7. z spiży ulane; von Grj gegoffen. SPIŻOWAĆ cz. *niedok.* w spiżę, to jest w żywność opatrować, (cf. picować); mit Lebensmittel versehen, vcrprijantiren. (*Corn.* shpisham; *Vind.* shpishati, ospishat; *Sorab.* 2. spizowasch; *Ger. speijen, karmie*). SPIŻOWAĆ, dawne to i przez najlepsze pisarzów Polskich używane słowo, znaczy, obficie napełniać, opatrywać. *Pom. Warsz.* 5, 169. Tego dnia, gdy się galera spizowała żywnością, nie mogliśmy się wybrać. *Warg. Rodz.* 517. Król obóz żywnością jak największą spizować każe. *Krom.* 102. Żywności tylko tyle brać mają jak przez noc wychować się może, nie spizując wozów. *Vol. Leg.* 5, 46. Kto wóz spizuje, głód mu nie dokuca. *Rak. Poh.* 1 5. — *Lotary.* Spizować, zbierać; sammeln, verwahren. Domy pełne majetności, którychś ty nie spizował. 1 *Leop. Deut.* 6, 40. W dołach tych tak długo przeszli spizowali; cesarze niezmiernie zbiory bogactw. *Tward. Wł.* 149. SPIŻOWY, a, e, spiżany, z spiży ulany, von Głodengut gegoffen. Piasty kół do armat ciężkich mają buxy spizowe. *Jak. Art.* 1, 290. SPŁACHEĆ, SZPŁACHEĆ, chcia, m., SZPŁACHCIE, ia, n., (*Etym.* ob. Płachta, płaszcz, płaski); szmata, co się oderwie od sukni, ścierka, sukna uboga wytarta. *Dudź.* 62; gałgan. *Slov.* splacama; *Croat.* lap, plat sukna, cin Gader, cin Jeger, cin abgeriffenes Stüf. Chłopotacholski splachec. *Mon.* 75, 594 — Wielka w sobie wzięczność rzemiosło jej miało, Lub rączemi palcami przedze rozprawiała. *Otw. Ow.* 215 w pierwszą osnowę, daś erše Gwete. — 2. Spłachec, sztuka oderwana, odłamana leda czego, kołacza, chleba, cin abgetrennes Stüf. Roku 1569 ostateczna splachec (*obs. femin.*) Szlaskiej ziemi królestwu Czeskiemu przypadła. *Krom.* 563. — Spłachec roli, ziemi, niewielki, ulogi kawał ziemi; *Corn.* lap, plat zemlye, cin Heines Stüfchen Jeld, cin Jlid Jder. Kmieć, co ubogi splachec radłem porze. *Nor.* 1, 157. *Nar.* Ojczyty splachec swemi wołmi sprawuje. *Kchow.* 10. Granicami splachcia swego malego kontentował się, przestawajac na maluchnej osiadłości swojej. *Warg. Wal.* 250. Chłopek dawać musi ustawnie z ubożego szplachcia. *Opal. Sat.* 15. SPŁACHETEK, tka, m., dem., cin Heines Jlidchen, pr. et tr. Lepiej było przy skromnym splachetku zostawać, Niż szukać liglem zbioru, który czesto chybia. *Opal. Sat.* 61. SPŁACIĆ cz. *dok.* Spłacać *niedok.*, zupełnie się wypłacać

z czego; *Boh.* splatiti, splacowati; *Vind.* doplazhati; *Croat.* zplattiti, zplacham, vöslig anszahlen, abzahlen, ganz bezahlen, abtragen. Wszystkie długi przodków swoich spłacił, dobra zastawne wykupił. *Kras. Pod.* 2, 29. Majeństwo po ojcu brat mój objął, mnie spłacił, siostry wyposażył. *ib.* 2, 145. Gdyby kilku na jednych dobrach mieli długi, mający większy kapitał ma prawo spłacić mającego mniejszy kapitał, albo jeżeli spłacić nie zechce, tedy mniejszej sumy właściciel większego spłaci. Gdyby zaś obadwa nie chcieli siebie spłacić, mają się zgodzić, aby komu trzeciemu przezastawili, a pieniądze między sobą podzielili. *Czack. Pr.* 2, 175. — §. Czas drogi złotem niespłacony. *Kulig. Her.* 127. niedokupny, nicht zu bezahlen, nicht künstlich, nicht feil. SPŁACICIEL, a, m., który wypłaca, der Auszahler, Abzahler; *Croat.* zpláchnik. SPŁADZĄC, SPŁODZIĆ, ob. Płodzić.

SPŁAKAĆ się *recipr. dok.*, mocno wypłakać się, rozplakać się, sich ganz zerweinen; spłakany, wyplakany, mocno rozplakany, sehr zerweint. Porwał się starzec spłakany, i zbladły, Na głos z bożego, co słyszał, natchnienia. *Kras. Woj. Ch.* 88. Chciałem tam, życia złożywszy ostatki, Spłakany starzec być pogrzebiony. *Pot. Syl.* 240. Wydarł bogactwa spłakany ubogim. *Chod. Gesn.* 148.

SPŁAMIC, ob. Plamić.

SPŁASAC co *cz. dok.*, zemknąć co, ukraść; wegrasfen, manfen, stehlen. Na gardło siedział, że był trochę spuże spłasał. *Budn. Aęphit.* 51.

SPŁASZAC, ob. Spłoszyć. SPŁASZCZAC, ob. Płaszczyć.

SPŁATA, y, ż, wypłata, spłacenie kogo, wypłacenie mu; das Abbezahlen, Auszahlen, Abfinden. Jak uniknąć spraw nieoddzielnych od współwłaścicieliw jednej wsi, kiedy ani spłata, ani przezastawienie jest podobne? *Czack. Pr.* 2, 175.

SPŁATAĆ, ob. Płatać, pleść. SPŁATAĆ, ob. Płatać. SPŁATAĆ, ob. Płatać.

SPŁATANKA, i, ż, plecionego co, etwas Geflechtes, eine Flecht. U czapek były ze wstążek spłatanki *Kniaź. Pocz.* 2, 164.

SPŁAW, u, m.; *Boh.* splaw; 2. 1) spadek rzeki, zlewek; der Abfall, Abfluß des Wassers eines Flusses. (Sorab. 1. zplaw, zplawano ród, plemię, zplawunski gentilitius). Staw na spławiu, to jest, pierwszy od rzeki zaczynający się, zwykł się prędko zamulać. *Haur. Sk.* 145. Brańców nad spławem Seretu z Dunajem. *Krom.* 467. nad zbiegiem, Zusammenfluß. — Nawa widzieć nie mogła towarzyskiej nawy, Przez morskie błakając się spławy. *Bardz. Trag.* 259 fale, wały, flukty fluthen. — 2. Cło nowe w W. X. L. i spław wodny, na tak gwałtowną Rzpłtęj potrzebę ustanawiamy na lat dwie. *Vol. Leg.* 5, 369. et 4, 65. desluitacya, spust żegluge, Schiffahrt. — §. 2) Spław, spławik *zdrbn.*, Spławy u sieci, die Schwimmböjzer am Fischernge; (Carn. krevlez; Sorab. 2. spław, ob. Pław, oppos. grąż). Na sznurze zwierzełnim niewodu osadzają się co stopa spławy pływające, z suchój wierzby, osiny lub brzeziny robione, któreby się w gorze utrzymywały. *Kluk. Zw.* 5, 241. — 3) Spław ziele, ob. Sit, Sitowiec. SPŁAWIĆ, SPŁAWIAC, ob.

Pławić. SPŁAWICIEL, a, m., który spławia, pławi, spuszcza wodą, der Holzflößer; topiciel, który stapia, der Edmelzer, Einflmelzer; *Ross.* сплавишь. SPŁAWISKO, a, n., miejsce spławu czyli spadu wody, der Ort des Abfalls des Wassers. Role, które są na spławisku, bardzo bywają urodzajne. *Haur. Sk.* 46. SPŁAWKI w browarze, n. p. Zbierać spławki ze słodu, t. j. ziarna zepsute, słome lub barłog, który się na wodzie unosi. *Magier. Mskr.*, was oben auf dem Mälze schwimmt, taube Körner, Strobbalmen u. s. w. SPŁAWNOSC, ści, ż; *Boh.* plawnost; sposobność rzeki do żeglugi, die Schiffbarkeit eines Flusses. Przekładano potrzebę ułatwienia spławności na rzece Dniestrze *Gaz. Nar.* 1, 21. Rady polityczne względem ułatwienia spławności rzek naszych. *Pom.* 85, 1, 517. Niewolno z rzeki takiego szukać pożytku, któryby tamował publiczną spławność *Trzeestr. II*. SPŁAWNŹNY, a, e; *Boh.* plawný; sposobny do żeglugi, spustny, schiffbar; *Bosn. et Rag* brodiv, (cf. bredy); *Vind.* lahjavosliu, brodhu; *Ross.* судходный; *Slov.* plawedny, kdež se plavati může; (*Ross.* сплавишь, сплавишь do spławienia, od spławienia, сплавишь лѣсъ tratwa, 2. сплавишь stopony). — Spławna Wisła *Zab.* 12, 19, cf. portowa rzeka. *Terz. Skł.* 2 SPŁAWNE, ego n., Subst. zapłata od żeglugi, die Schiffsteuer. Pobora spławnego od kupców wybrać nie mógł. *Vol. Leg.* 5, 47 — §. Tr. ffg. Spławne jęj aż za pas warkocze. *Zab.* 10, 66. *Ross.* spadające, spływające; herabhängend, herabfließend.

SPLEC, in, m., SPLECENIE, w, n., SPLECZENIE (*Haur. Ek.* 155), §. 1) choroba końska, psia *Ostrov. Med.* 26. eine Krankheit der Pferde, Hunde u. s. w., eine Kälmmung, Verrenkung des Fußes. Gdy koń kładąc się, albo i w biegu, poruszy z miejsca w stawie chłzustek także i żył suchych onym przyległych narazi, spleczeniem to zowią. *Hipp.* 115. Sposób na zastarzaly splec. *Hipp.* 114. — §. 2) Splecienie, spleciony, ob. Pleść. SPLECZNY, a, e, spleciony, spleciem chorobą naruszony; verrenkt, gelähmt (von Pferden und Hunden). Na splec nie masz sposobu, jeno żyłę tę spleczną trzeba kazać zwać. *Hipp.* 115. I SPLECZYĆ się. [dostac splec 2] Spleczy się koń. *Lek. Końsk.* splec ciepi, das Pferd hat eine Kälmmung oder Verrenkung bekommen; *Ross.* неплечня. Spleczyć się, o koniach, nabyć pewnego gatunku choroby, wypleczyć się, zład koń spleczony, wypleczony. X *Kam.* 2. SPLECZYĆ się, ob. Pleczyć się.

SPLENDECA, y, ż, SPLENDOR, u, m, z *Zan.* blask, rzecz błyszcząca, pompa, wspaniałość; Glanz, Pracht, Herrlichkeit. W grobach nawet, do których na każdy dzień, leca, Jeden drugiego głupią wysega splendeca. *Pot. Pocz.* 580. Rozpościeraj się, jako chcesz, pieszczochu, Zgaśnie w grobowym ta splendeca lochu. *Kekow.* 71. Sileie wy się panowie, na koszty próżne, Budując splendeca różno. *Kekow.* 202. Choćbyś też miał największe splendury, I nożec obinać pazury, Choćbyś chodził w żółtym axamiecie I poganiał sześć koni w karycie; Chybałych też mere osalafa, Abych ciebie kostyro kochała. X *Kam.*, P. Kowal z Krakow. Nieszczęście wielkim ludziom splendoru dodaje. *Jabl. Tel.* 298.

SPLEŚĆ, spłotł, *f.* splecie, splotę *cz. dok.*, Splatać *nie-dok.*; *Boh.* splesti; *Rag.* splësti; *Bosn.* splesti, isplesti; *Croat.* zplestzi, zplëtam; *Ross.* сплести, сплетать, (*cf.* *Ross.* сплотивъ, сплочивать); przeplatając jedno z drugim połączyć, zusammen flechten. Sznury splecione. *Jak. Art.* 5, 225. Drobne drzewa nasadzone między płotem, gdy wzrasta, można je splatać, nawodząc jedno ku drugiemu, z którego splecenia zrasta się płot mocny. *Crese.* 22. Tam kędy lipy z jaworem gałęzi Splecenie na cień jedną z drugą więzi, Tam znieść każde wonie. *Mon.* 67, 614. Do splecenia; *Ecc.* соплетательный, *spletny. Pierwój, niż się goła splecie. *Cn. Ad.* 1015. (przedko, nagle, jak pióro opalił). — *Ż.* Kania przedza len splata. *Przedz.* 25. spina, sie sieht sich um den glads herum. Len ma być pilnie wyplewiony od chwastu, zwłaszcza od karnie przedzy, która len splatając, bardzo mu szkodzi. *Crese.* 188. — *Ż.* *Fig.* Oni się splekli i upadli. *Wróbl.* 42. sami się złapali w swych siółkach, sie haben sich verwickelt, selbst gefangen. — *Ż.* *Transl. fig.* Spleść bajki, gawędzić; schwagen, wärfen, fädeln. Ludzie pod czas lęda co mówią, trzęsą, splotą. *Cn. Ad.* 719. (nie wszystko prawda, co ludzie mówią). W rozumie nie raz potknie się, ustanie, zmyli, splecie, jakoby trzy po trzy bajał. *Głoz.* *Wych.* K 7.

SPLEŚNIEĆ, *ob.* Pleśnieć. SPLIN, z *Angielsk.*, *ob.* *Smutnodur.

SPŁODEK, *dku, m.*, co jest spłodzonym, plód, das Erzeugte. Który kiedy rodzic swego spłodku wstydzil się, jak się ci swoich zrodków wstydzali, że się do nich znać nie zezwolił. *Smotr. Apol.* 25. SPŁODZIĆ, *ob.* Płodzić. SPŁODZICIEL, *a, m.*, rodzic. *Tr.*, der Erzeuger. Ślęzakom się mniej przeciwko spłodzicielom swoim Polakom powstawać, aniż Krzyżakom, godziło. *Krom.* 615: *contra progenitores.*

SPŁÓKAC, *vel potius* zpłókać, *f.* spłócze *cz. dok.*; *Vind.* dolpropłakniti; *Ross.* сплоснуть, сплоскать, сплоскувать; płóząc zmywać, abspülen, wegspülen, herunter spülen.

SPŁONAĆ, *vel potius* zpłonać, *med. jedntl.*, nagle zgorzeć, w perzynę się obrócić; *Vind.* splahniti, schnell aufbrennen und im Feuer aufgeben, abbrennen, verbrennen. Ognień pod miasto podłoży, którym spłonie zarazem. *Tward. Wł.* 65. Choćby ręka wezdrnęła, odważnie wykonam, Kościoły będą łupić, i od ognia spłoną. *Bardz. Luk.* 10. Miasta ogniem spłonione. *Pilch. Sen. list.* 66 — *Fig. transl.* Za Kazimierza W. kruszce srebrne w Bytomskich górach spłonefy; *evonuerunt.* *Krom.* 565. zmikły, verjchwanden, verloren sich.

SPŁONIEĆ, SPŁONIC, *ob.* Płonić. SPŁOSZYĆ, *ob.* Płoszyć.

SPLOT, *u, m.*, SPLOTKA, *i, ż.*, splecenie, cokolwiek splecionego, *n. p.* splecione włosy, kosa pleciona. Flechte, geflochtenes Haar. (*Carn.* spleténiza; *Vind.* splateniza - krata, splatenzhiza - koszyk; *Boh.* spletka zamieszanie). Tegim się członki ociagneły splotem; *complexu colerunt.* *Zebr. Ow.* 90. Rozeczbrały sploty swych warkeczy. *Przyb. Ab.* 205. Spłot złotowłosy. *Hor.* 2, 197. Kniacz. Wiesnia-

cka spłotkę zmieniono w fryzurę. *Zab.* 10, 595. *Zabl. SPŁOTE, ob.* Pleść, spleść.

SPŁÓTNIEĆ, *ob.* Płótnieć. SPŁOWIEĆ, *ob.* Płowić.

*SPŁOZNAĆ *med. jedntl.*, spełznąć, verschießen, die Farbe verlieren. Cera z pierwszej krasy spłozła. *Chrośc. Fars.* 186. — *§.* Spłoznąć się *recipr.*; *n. p.* Helle od strachu zkozła się spłozła. *Pot. Syl.* 109, (*cf.* płozić, płazić się), zszliża się, spadła, sie glitt herab.

SPŁUGAWIĄĆ, *n. p.* Więcej spługawia człowieka źle czynić, a niżli mięso jeść. *Zurn. Post.* 105. Błogosławieni, którzy zachowują Czystość serdeczną, i co śmiertelnemi Grzechami duszy swęj nie spługawiają. *Odym. Św.* 5, *ob.* Pługawić.

SPŁUNAĆ, Spłuwać, *n. p.* Spłunąć precz z języka swego one marne gorzkości i słoności. *Rej. Post. M m* 5. plując rzucić; *Rag.* izpljivati, wegpeiten. Spłuwać począł dość często, jakby w aktualnej zostawał saliwacyi. *Mon.* 74, 490. wypłuwać, anspeien, *ob.* Płuć.

SPŁUSKAĆ, SPŁUSNAĆ, *ob.* Pluskać, Plusnąć.

SPŁUWAC, *ob.* Płuć, Spłunać. SPŁUWACZ, *a, m.*, płwacz, *spu'ator. Macz.*, ein Speier, Spuder.

SPŁYNAĆ, ZPŁYNAĆ, *f.* spłynię *med. jedntl.*, Spływać *niedok.*, ściekać, herab fließen, hinab fließen, zusammen fließen; *Boh.* splyváti, splyvám; *Ross.* сплывъ, сплывать, *pr. et tr.* Wody, które na dole są, spłyną i zginą, a nie będzie ich. *Leop. Joz.* 5, 15. (zbieżą a opadną. *5 Leop.*). Sultanowie wymyśliłi sposób osuszać złotą powódź, która tak często do szkatuły wezyrowej spływa. *Kłok. Turk.* 61. Z tą żoną wielkie w dom jego spłyną bogactwa. *Boh. Kom.* 2, 102 On bałwan z lekka, jak wosk od ognia rozpuszczony spłynął. *Birk. Exorb. D* 2. Nieprzyjaciele niech napadną, niech zewsząd spływają; ale aby spłynęli i zginęli od oblicza twego, jak płynie wosk od ognia. *Pociej.* 574. (niech się zbiegają, by stopnieć, rozpuścieli, zginęli). Padłszy na ziemię, zplynał krwawym potem. *Bzow. Roz.* 24. obłany był potem, er zerfloß oder ranu über ven blutigen Schweiß. Żydzi odpowiedzieli: krew jego niech na nas spływa i na nasze syny. *Odym. Św.* 2, *G g* 4. niech przyjdzie na nas, wina niech spadnie na nas, sein Blut komme über uns. Na kogo czyja wina spływa, temuć się przywłaszcza: jeśli się nie przywłaszcza, toć nie spływa; jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaju na nas ścieka. *Salin.* 4, 587. Szata z ramion jego do kostek spływała. *Odym. Św.* 2, *M* 5. z lekka spadała, daß Kleid floß von den Schultern herab. Z ręku eugiel się wywinał. Sam po prawej łopatec (konia) bokiem na dół spłynął; *defluit.* *Zebr. Ow.* 144. przeszywał się, lauf herab. — *§.* Spływać, pływając się spuszczać lub zbiegać; herab schwimmen, zusammen schwimmen. Ład był niewarowny, niespłynione brody; *innabilis unda.* *Zebr. Ow.* 1. gdzie jeszcze nie spływano, spławiano, noch unbeschwommen, unbeschwift. SPŁYN, ZPŁYN, *u, m.*, *orchit.*, *apophygis*, łączy dwie części płaskie, z których jedna nad drugą występuje. *Rog. Bud* 55; tak dwa członki płaskie wiąże, żeby się wydawały jedną i nierozdzielną sztuką. *ib.* 56 *Einflemlant.* SPŁYW, *u, m.*, spływanie, spłynienie, zciek, der Abfluß; *Boh.* nános, *pr. et fig.*

Powrót wiosny nie sprawił wesołości tyle spływy swemi. *Przyb. Ab. 88.* SPŁYWACZ, a, m., pływacz ziela, krwawnik cudzoziemski, korzenia nie ma mieć a po wodzie tylko spływa, *stratiotes aquaticus peregrinus*, fremde Wassererndel. *Syr. 609.*

SPNE, SPNA, ob. Spiąć, Spinać. SPOCICIE się, SPOCONY, ob. Pocić się.

SPOCZAĆ, spoczął, *spoczywał, f. spocznie *med. jedult.*, Spoczywać, *Spoczywać *niedok.*, odpocząć sobie, wytchnąć, ruhen, ausruhen, sich erheben; *Boh.* odpočívati, oddech-uanti solè; *Carn.* pozhyti, pozhyem, pozhyvam; *Vind.* pozhitu, pozhyvam, (pozhyvat, prebivati *habitare*); *Croat.* pochivati, pochivam, pochivati, pochivnujem, (*istug.* pochivnam, pocheti *incipere*, ob. *Pocznać); *Rag.* poeivnuti, poeivati; *Slav.* poeivati; *Bosn.* poeivnuti, odahnuti, (poceti *incipere*); *Eecl.* поивти, поцію; *Ross.* почивать, започивать; (*Eecl.* спочиваю, купно спаю *cucumbr.*). Na co się wam przyda tak wiele sypialnych pokojów, kiedy w jednym tylko spoczywacie! *Pilch. Sen. list. 5, 45.* Trzeba mi spocząć trochę, i nabrać sił. *Teat. 55. c, 24.* Jejmości spocząć trzeba, po takiej podróży. *ib. 5. b, 59.* Pójdź spoczni. *Teat. 18, 14.* (Gegieh dich zur Ruhe). Wszyscy ptacy i zwierze różne uciekły i ludzie od prac swych ciała *spoczyneł. *Kmit. Tr. C. V. Buk. Zyg. 55.* (spoczynek ciała pozwolili). Jeleń okrutnie zgizany, obległ na murawie, i pod drzewem *spoczywał, w ciemnym chłodnym prawie. *Zebr. Ow. 247.* Wneci nie spoczawszy dotąd, choć nie unużony Twórcą spoczął, i wracał od dzieła stwarzania do nieba niebos. *Przyb. Milt. 229.* Spocznienie *Subst. Verb.* : SPOCZYNEK, nku, m., odpoczynek, wytchnienie; (*Boh.* odpočívnuti, odušenj, oducha, oddechnuti; *Carn.* pozhynek, pozhytek; *Vind.* pozhytje, pozhytek, (pozhyvatilhe, pozhyvanu mestu); *Bosn.* poeivnallo, mjesto gdje se poeiva; *Croat.* pochivalo *quietorium*; *Ross.* почивальня, опочивальня sypialnia; *Eecl.* поочник, ob. Pokój); *Croat.* pochinek, die Ruhe, daš Ruhsruhen, Ruhsen. (*Ross.* поочникъ pole podle wsi). Śnie mój luby, spocznienia wiecznego obrazie. *Zab. 11, 184.* Po wysługach pracowitych, nigdzie przytulku i spocznienia nie znajdzie. *Xiąż. 205.* Czestokroć niespokojny bywa spoczynek. *Pilch. Sen. list. 2, 8.* Spoczynek siły zwątlone przywraca. *Chroś. Ow. 46.* Spoczynek wszytkie biedy leczy. *Bar. z. Tiag. 95.* Że już późno było w noc, poszedłem na spoczynek. *Kras. Pod. 2, 55.* (poszedłem spać, cf. do złożenia, ich begab mich zur Ruhe. — *Mechan.* Spoczynek, zachowanie stateczne jednakowej odległości ciała od rzeczy, które go obtaczają. *Rag. Daś. 2, 15.* Spoczynek jest taki stan ciała, w którym części jego nie tylko nie są z miejsca poruszone, ale nawet od żadnej siły nie są nagabane. *Jak. Mat. 5, 238.* Zadne ciało samo przez się ani spoczynku na bieg, ani luegu na spoczynek zamienić nie może. *Hub. Mech. 17.* SPOCZYNKOWY, a, e, od spoczynku, Ruhe : Miejsce gdzie siedział, było spoczynkowe łożo. *Przyb. Luc. 219.* *Vind.* pozhytkonna postel, lemiche, Ruhebett. — *Aviell.* Druga szpona łożowa, spoczynkowa; *de couche. Lęsk 2, 41.* — *Chem.* Powinowactwo spoczynkowe, *affinitas quie-*

scens, jest to, które w dawnych już związkach ma miejsce. *Sniad. Chem. 1, 25*

SPÓD, u, m., SPODEK, dka; *Boh. et Slov.* spodek, spodček, (spodek, spodnjk mizak w kartach; *Vind.* spudnjak, (pod, dnu, tle : duo, flo; spu-lm pou, poddiel : spodnia część; pod *granarium*; *Croat.* pòd, tle : flo; *Bosn.* pòd dogni nakon se stoji *pavimentum*, pod gongui *laquear*; *Ross.* неподъ, неподокъ; (снодъ *grenada* ludzi n. p. obozujaca); spodnia czyli dolna część lub strona, dno; der Unterbed, das Untere, das Unterste, der Boden. Spodek u pieca wielkiego, kamień ciosowy. *Or. Zel. 81.* Spodek w fryszeree, blacha gruba odlana. *ib. 84.* Spodek w górze rudnej znaczy ostatnią rudę albo ostatni płaskur rudy. *ib.* Spód domu drewnianego *Ross.* подполье, подклетень. Kalka materaców, jeden na drugim leżących, były spodkiem tego łoża bardzo miękkim. *Pam. 85, 156.* Unterlage. Spód u karety, u pojazdu, dragi na których pudło spoczywa, daš Gießel einos Wagens, einer Kutsche. Cały rok jedną jeździłem kareta a tylko wierzeh kazałem odnowić, i spód dać mszy. *Mon. 73, 765.* — *Adverb.* Na spodzie, na spodku, spodem : na dole, unten auf dem Boden; *Boh.* spod, ze spodu, we spod, na spod; *Sorab.* 1. pod, zpode, podzpodè, ipotka, spova, wotipotka; *Sorab.* 2. pod, ipod, ipodi, ipofi; *Carn.* spod, spodej, odspod, odspud, odspodej; *Vind.* spoda, spodai, sdolei, odspoda, ispod, tuspoda; *Croat.* pòd, zdola, ozdol, zpoda, odzpoda; *Eecl.* неподъ. Na spód, czyli pod spód brać na siebie suknię, podwlec; *Ross.* подтлтъ, подтлбать, cit. *Sted* untergeben. Zawsze mocny na wierzchu, a słaby na spodku. *Bies. roz. 14.* To bywa spodem, co było na wierzchu. *Wald. Dan. 201.* (*Sorab.* 2. to ipodne k' werchoju; do góry nogami). Spodem, spodkiem, od spodku, od spodu, od spódz, ode *spodz, od dołu, ven unten. Spodkiem ziemnia drzy; niela zaburzono. Z góry huk stogi na niego spuszezają. *P. Echan. Jer. 457.* Pojdiesz szronkiem, być skrzydła, gdzie się klniesz spodkiem, z wód nie nagrzely, górą ogniem nie ztłsly. *Zebr. Ow. 194.* Piramidy cegłą ode *spodz podmurowane. *Star. Ilw. 11.* Wielka te mury wieża była z góry, a ode spodku rogate tarany. *ib. 288.* Pod domegą od *spodz maja być węgle. *Cresc. 493.* Listki te z wierzchu ziemi, ode *spodz przybielsze. *Urzed. 255.* Pod spód, *subtus.* *Cn. Th. 746.* nad unten, unterwärts. Pod spód jestero, *subsum* *ib.* — (SPODLIC, ob. Podlicé. SPODLIC, ob. Podlicé, upodlicé). — SPODNI, ia, ie; *Boh. et Slov.* spodni; *Carn.* spòdn; *Vind.* spodni, spodnji, spudneitbi; *Rag.* ispodogni; *Ross. et Eecl.* неподни, приподниму; odspodni, na spodzie będący; unter : der die das untere. Spodnich rzeczy atlasowych żaden hetman nie wiał, wielka była ozdoba, gdy wylóżył takie miał u rękawów. *Star. Ryc. 11.* Spodnia sukna mezka, ob. Zupav, ob. Spodnik. — Ż Krajce spodnich ludzi, *antipodum.* *Podiv. Wroś. 48.* ob. Przeciwnogi. SPODNICA, y, ż., SPODNICZKA, i, ż., dem., spodnia sukna kobieca, der Unterrock der Weiber; *Boh.* spodnice pierzyna spodnia; *Boh.* rubáš; *Carn.* interfât; *Vind.* intertat, spudnja jopa, podjopa, podfuknja, podoblazhilo,

podobiek; *Croat.* podhálnicza; *Slav.* zobún; *Ross.* исподница. Widziałam wiele takich, co w jednej spodniczce przedtym, dziś w sukniach, w salopach, szubach paradnych chodzą. *Teat.* 22. c, 8. — 2. Nadziałasz dla lewitów spodnie lniane. 1 *Leop.* *Exod.* 28. (suknie spodnie). — 3. Spodnica: spodnia czyli dolna część czegokolwiek. *Cn. Th.* 1044. der untere Theil, die untere Region. SPODNICZNY, a, e, od spodnicy, Unterrock; *Ross.* исподничный. SPODNICZYSKO, a, n., *contemt.*, paskudna spodnica, ein häßlicher Unterrock. Zaraz zrzędziocha brudne spodniczyisko wdziała. *Luk.* Bij 185. SPODNIĘ, i, plur., ubranie męskie, pludry, portki; *Boh.* nohavice (cf. nogawica), ctmstíky, počtiwice; *Slav.* nohavice, gáloti; *Sorab.* 1. kolowy, kholowé, kholowki (cf. cholewy), howfy; *Sorab.* 2. cholowi, lez; *Carn.* hlazhe; *Vind.* hlazhe, klazhe, blazhize; (*Croat.* hlacha, hlache, laese: spodnie Węgierskie; gache: gacie Węgierskie, goge: Niemieckie spodnie, szitice, szvitice *perizoma*, szvitnyak *ligula perizotum*); *Dal.* biesva, hlaesa, bisewa, laese; *Slav.* laese, esakshire; *Bosn.* benevrecke; *Ross.* штаны, исподница; (*Erel.* osteren, ostereny długie spodnie, cf. soiegnó); die Schenkel, die Hosen, (Niederwand. Luth. 3 Bdf. 6. 10) Nie ma tyle rozumu, żeby uważał, czy ta osoba, z którą w rzecz się wdaje, spodnie lub spodnie nosi. *Bosn.* 64, 17. (czy mężczyzna, czy kobieta). Ubrany w spólnie, w spodniach, *Sorab.* 1. kholowaté; *Carn.* hlazhar, (hlazhán brac atus incedo. SPODNIK, a, m, szita spodnia, ein Unterleid. Sprawił żonie ze złotego tabinu spodnik. *Opal.* Sat. 59. SPODNIOWY, a, e, od spodni, Hosen; *Vind.* hlazhni; *Ross.* штанный. SPODNIŚKA plur., *contemt.*, brzytkie paskudne spodnie. häßliche Hosen; *Ross.* штанишки.

SPODOBAĆ się, *ob.* Podobać się.

SPODOBELK, u, m., *archit.*, następne czyli spodobelk *epistylum*. *Rag.* Bud. 25 der Architrab, cf. szrodobelk

SPODZ, *ob.* Spod.

SPODZIAĆ się, *f.* spodziuje się *rec. dok.*, Spodziewać się *niełok.*, nadziewać się, nadzieje mieć, (cf. dziać); oczekiwac pomysłnego, hoffen. Hoffnuz haben; *Boh.* nadlati se, nadlti se, dnuft, *ob.* Ufít); *Sorab.* 1. zpodziwam szo; *Sorab.* 2. nuzasch; *Bosn.* nadlatse; *Rag.* nadlatise; *Slav.* uffatise; *Vind.* vupati, upat, dovupati, savupati, (cf. zaufać); *Carn.* vupati; *Croat.* jásze ufam, jásze nadjam, (nadamsze, nadejemsze, vidimsze *praesagio*, spero); *Ross.* надеяться, надбось, чаать, чаю, (cf. czekać) W Podgórze mówią zdziwać się, zamiast spodziwać się. X *Kam.* Gdzie się czego nie spodziujesz, tam często najdziesz. *Cn. Ad.* 259. Daremnie się spodziwać *Ross.* et *Erel.* суетствовать. Przypadnie na was on dzień ostateczny, gdy się nie spodziujecie. *W. Post.* W. 191. Ani się spodziujesz. *Żegl.* Ad. 7. Nie spodziwałem się tego! Słowo jest czelaka głupiego. *Cn. Ad.* 619. Ktoby się był spodział, że... *Teat.* 5 b, 61. *Modr.* Baz. 425. *Sk. Kaz.* 252. Mądry zawsze na obiedwie stronie [dual. 2], spodziwa się. *Frehr.* Ad. 44 Czego kto sobie życzy, tego się spodziwa. *Teat.* 52, 56. Lub się mógł spodziać ujścia, padł w bitwie zabity. *Bards.* *Luk.* 71.

Spodziewaj się śmieie, póki dusza w ciele; póki jeno człowiek ziewa, wszystkiego się niech spodziwa. *Cn. Ad.* 1079. Niech się mej córki nie spodziwa. *Boh.* *Kom.* 4, 77. To przezorny dyabeł, ktoby się tego o nim spodziwał? *Teat.* 50, 92. wer hätte daş von ihm gehofft, erwartet! Niech się po bracie moim niezego nie spodziwa, bo go wydziedziczył. *Teat.* 7. c, 7. (scil. wziąć spadkiem). — Herman nie chciał się pisać królem, iż się spodziwał jeszcze brata przyjechać na swoje królestwo. *Biel.* 64. *observ.* Accusativum cum Infinitivo, ad exemplum Latini: speravit, fratrem reversurum. — Spodziewanie się, nadzieja; daş hoffen, die Hoffnuz; *Ross.* чаяние. SPODZIANY, SPODZIEWANY, SPODZIEWAŁY, SPODZIEWNY, a, e, *partic.*, czego się spodziwają, spodziwać mogą, do spodziwania; *Slav.* nádanj; *Ross.* чаемый, чагельный, verhofft. *Oppos.* Niespodziewany, niespodziany, *adverb.*, niespodzianie; *Boh.* nenadály; *Slav.* nenadály; *Sorab.* 1. nepotaenć, předknewdženć, newadki, (cf. bez wieści); *Carn.* naglěma, (cf. nagle); *Slav.* nenadaa; *Rag.* nenadaa, nenádoi, nenadaa, nenaadam, (*ob.* z niepaska); *Ross.* нечаянный, печально, неожиданый, неожиданный, неожиданно, неожиданно, внезапный; *Erel.* ненадежно, ненадежь, незанно, висзноу, нагль, нагло, напрасно, (cf. napróžno). Niespodziane dobro przyjemniejsze. *Cn. Ad.* 619. Im gość niespodziwańszy, tym wdzięczniejszy bywa. *Pot.* *Arg.* 220. Im niespodziwana, tym większa radość bywa. *Teat.* 27. c, 71. (im niespodziwańsza). Zdziwiał się nagle odmianie niespodziwanego zjawienia. 5 *Leop.* *Syr.* 5, 2. nienadziedłego zjawienia. 1 *Leop.*). Patrzy na tak nagle a niespodziwałe skarcenie jego, które nań przypało. 1 *Leop.* 5 *Mach.* 2. Niespodziwały nosił na sobie koronę. 1 *Leop.* *Syr.* 11, 5. Rozruch niespodziały. *ib.* 5 *Mach.* 5. Nie masz u boga niespodziwałego, z czego pospolicie dziwowanie pochodzi. *Biel.* *Post.* 225. Grotem go ugodzi, dając raz niespodziwany. *Anakr.* 47. *Zab.* 13, 592. — *Adverb.* Spodzianie, non ex insperato. *Cn. Th.* 1044. Przychodzi zły los niespodzianie. *Karp.* 1, 126. Litwa niespodziwałe na Tatarzy ubezpieczone wpada. *Gwagn.* 102 (bez wieści). Niespodziwałe przypały. *ib.* 119. Tatarowie, iż niespodziwałe przyszli, wielkie szody poczynili. *Biel.* 517. — 2. *Active:* Głuski, oskoczywszy Złrezińskiego w dworze, niespodzianego takich gości, kazał do niego drzwi wybić. *Stryck.* 695. (nie spodziwającego się takich gości).

SPODZIWI, SPODZIWNY, *ob.* Podziw, Podziwny. SPOGANIEC, *ob.* Poganiec. SPOGLĄDAĆ, *ob.* Poglądać.

1. SPOIĆ kogo *cz. dok.*, upoić; *Ross.* спить, einen besaufen, ihn beraufst maßen. Tacza się; jakby miał być winem spojony. *Otw. Otw.* 620.

2. SPOIĆ *cz. dok.*, Spajać *niełok.*; *Boh.* spogiti, spogowati, spogim, pogim, připogiti; *Slav.* spogiti, připogiti, spoguzi; *Sorab.* 1. zwozugu, (*ob.* Związać); *Carn.* fëgân, (*ob.* Fugować); *Rag.* spoitti, spajam; *Bosn.* spojtu, pripojiti, pripajati, zglobiti, sastaviti, (cf. zastawić); *Ross.* спаять, спавать, паять, плотить, влочу (cf. plésć, plote), сплпить, сцплять, сварить, сваривать,

(cf. zwarzyć); *Ecel.* спаяю, спаиваю, (cf. спаяти, спаялю z sobą wziąć); skleić, zlutować, ściśle połączyć, spiąć; *Zusammenlöthen*, *Zusammenfügen*, *Zusammenheften*. Czaszę onę zdruzgotaną tak spojil, iż i rozpadlin znać na niej nie było. *Sk. Dz.* 1024. Ule bywają z deszczek albo z lat grubych dychtownie spojone albo zbite. *Haur. Ek.* 159. Odszczepieństwo od kościoła potym weale się naprawie i spoić nie mogło. *Sk. Dz.* 814. Rząd najlepszy, gdy się królestwo z kapłaństwem spaja. *Sk. Dz.* 1095. Wiemy o ich jednomyślnój zgodzie, a prawie w jedno spojonej w prawdziwie braterskiej równości. *Siem. Cyr.* 552 Przyjaźń wszystkich nas ze wszystkimi wzajemności ogniwiem spaja. *Pilch. Sen. list.* 565. Miżenstwa, które interes spaja, łamią czasem związki miłe. *Teat.* 1, 88. (kojarzy). Łodzi do przebycia rzeki spajali. *Warj. Cz.* 7. (spinali). Lada zwierze ma lepiej spojona skórę, niż człowiek. *Gorn. Sen.* 117. spoisza, tęszą; *diff.*, *derber*. SPOICIEL, a, m., który spaja, *der Zusammenfüger*; *Carn.* fegân; w *rodz.* *Łeńsk.* feganka spojielka; (*Słow.* spogtelka, z pogugićność, spogność, sklonowatelka konjugacya, względospogilka *synueresi*). SPOILOŚĆ, SPOISTOŚĆ, ści, ś, spojność, związek wewnętrzny cząstek ciał. die innere Verbindung, der Zusammenbau der Theile. Większa lub mniejsza spojność czyni większą lub mniejszą mocność ciała. *Jak. Art.* 1, 475. Spojność jest wszędzie jednakowa, kiedy wszystko ciało jest złożone z jednorodnych cząstek, które równie mocno trzymają się między sobą. *Jak. Art.* 1, 475. *ib.* 5, 515. SPOILEY, SPOIŠTY, a, e, SPOILO, SPOISTO *adverb.*, złączysty, składny; *fügbar*, *vereinbar*. Niespojisty, *unsozialis.* *Cn. Th.* 523. — § Spojony, złączony; *Zusammengeführt*, *Zusammenhängend*. Drzewo takie jest twardsze, spojiste, ważniejsze, i mocniejsze. *Jak. Art.* 5, 157. (tęszę, *drücker*). — § *Active*: Spoiſty, spajający *Cn. Th.* 1045. *Zusammenfügend*, *Zusammenziehend*. SPOI, *imperativ.* *Verbi* Spoić. SPOI, oju, m.; *Rag.* spója *ferminatio*; *Croat.* szpoyka, szpóca *p.verb.* *compes*, (cf. szpona); (*Ross.* спой, снайка *łutowanie*); spojienie, złączenie, złączenie; (*Ross.* сшибка, сшибка, (cf. czepić, zarzepić); *Bosn.* zglob, zglobbi; *Słow.* wazalka, (cf. wiazadło); die Zusammenfügung, Verbindung, das Band. Twa ręka spojem takowych węzłów się trudzi. *Zab.* 15, 525. Nawa puściwszy spoję, gęsto w się wale bierze. *Pilch. Sen. gn.* 201. (nitę puściwszy). W spracnifój chałupie wszystkie spoję rozwalniają się, a za zmoceńniem się jednych rozsiadają się drugie. *Pilch. Sen. list.* 245. Nie pstrzyli Stoicy pisa swoich przynętnem kwiatkami; cały onych spoj i tok ma w sobie coś stałego. *Pilch. Sen. list.* 267. (skład, układ, związek). — SPOJENIE; (*Rag.* spója; *Sorab.* 1, zwozeno, (cf. wiazanie); *Ross.* снайка, сшибка, сшивка; a) *act.*, spinanie, połączenie, das Zusammenfügen; b) *opus*, związek, spoj, die Zusammenfügung, Verbindung. Spojenie duchowne, od wszelkiego odszczepieństwa i sporów wolne, jeden w Chrystusie kościół. *Sk. Dz.* 827. *Pocięj.* 259 Spojenie daclu *Carn.* shłota. — *Phys.* Siła, przez którą ciało opiera się rozzerwaniu, zwiemy siłą spójnia; *vis cohaerentiae*. *Hub. Mech.* 210. Wszystkie ciała mają siłę spo-

jenia. *Hub. Ws.* 582. — *Anatom.* Spojenie, *symphysis*, złączenie kości za pomocą części miękkich. *Wejch. Anat.* 29. die Juge der Gebeine, Gelenke. Nie ich kazał tak, iż się im kości otwarzały, i prawie wszystkie się stawy i spójnia ukazały. *Sk. Żyw.* 1, 102. Spojenie piszczela ramiennego z łopatką i z obojczykiem nazywa się spójniem płytkim. *Perz. Cyr.* 1, 24. — SPOJMOWAĆ, *ob.* Pojając. — SPOJNIA, y, ś, łączna, atrakcyja; *Anziehungskraft*, *Attraction*. Złoto zmieszane z miedzią, włożone w merkurysz, łączy się z merkuryszem, miedź zaś osobno zostaje; skutk ten sprawuje spojnia wybierna. *Os. Fiz.* 29. *affinitas ele tiva*, *Wahlverwandtschaft*. Jeżeli cząstki jednorodne się łączą, n. p. z wody kropelczek większa robi się, tkową spojnia zwiemy łącznią. *Os. Fiz.* 28 SPOJNIK, a, m., *Grammat.* *Conjunctio*, das Binde wort, pomaga innym wyrazom, aby jednę i zwięzłą czyniły mowę. *Kp. Gr.* 1, 65; *Boh.* spojka, spojowka, spojonec, pogłowec; *Słow.* spojka, spojowka, spojitelka; *Carn.* skupsvozhiv basedi; *Vend.* sveshva bafala; *Słow.* sastavak; *Ross.* союз. SPOJNOŚĆ, ści, ś, spojność, spojność, związek wewnętrzny cząstek jakiego ciała, der Zusammenbau der Theile eines Körpers. Włókna spajają się roślinoznym klejem, a tak czynią i mają między sobą spojność, *cohaerentia*. *Hub. Mech.* 594. et 209. Bezprzestanna spojność od natury we wszystkich jej częściach jest zachowywana. *N. Pam.* 20, 187. związek

SPOJRZEĆ, *ob.* Pojrzeć

SPOKOJC, *ob.* Pokość. SPOKOJEM, *ob.* Pokój, z pokojem, spokojem. SPOKOJNOŚĆ, ści, ś, uspokojenie, p.ój; *Boh.* spokojen; *Carn.* pokojnost; *Vind.* pokojnost, pozhlivost, poldemost, mironost, dopuřnost, mirovolnost, mirovolnost, radomirnost; *Ross.* спокойность, покойство, спокойствие, безмятежность, умиротвореніе; *Ecel.* безбуніе, die Rühigkeit, die Ruhe. Spokojność nie czasu, nie miejsca, nie okazji, ale swego własnego umysłu jest darem, koiby umysł od bożni, żądzy i wszelkiej twóźliw ści daleki, ukontentowaniem cieszy się swoim. *Lub. Roz.* 519. Nie zna spokojności gmachoy okazajeli, Czeskiej sen srazozny w łepienkach się mieści. *Kras. Wój. Ch.* 7. Spokojność przynoszący, *Sorab.* 1, poloy-řezivě, zpokoy-řezivě; *Ecel.* упокоительный, мироудлив. Spokojność łubący, spokojni; *Vind.* pokojnik, miralutnik; *Ross.* добобезмятежный, смирениць, /, смиреница. Nie spokojność, *Vind.* nepokoj, nemi, randa, raska; *Rag.* nepokoj, nemir; *ob.* Mir; *Ross.* безпокойство, суетеніе, забота SPOKOJNY, a, e SPOKOJNUCHNY SPOKOJNUTKI, SPOKOJNUSIENKI, a, e *interj.*, SPOKOJNIE, SPOKOJNUCHNO *etc. adverb.*; *Boh. et Słow.* pokojný; *Sorab.* 1, wotpotwaté; *Vind.* pokojn, miran, miran, smiran (*ob.* Mir), tih (*ob.* Cichy), pozhlitin (*ob.* Spoczaj), gmaehen (*cf.* gmaeh), mirovlen, radomiren, mir-oxten, pohleim, dopuřhen, (cf. dopuřćie); *Croat.* pokojen; *Sar.* miran, (pokojni + nieboszczyk); *Bosn.* pokojan, miran; *Rag.* pokojni, pokojan, miran; *Ross.* спокойный, покойный, покойникъ *nieboszczyk*, покойная, покойница *nieboszczyka*, смирный, смирно, мирный, мирная, мирная, безмятежный, безп-

шний, угомонный, угомонливый; *Eecl.* безбурный, тишествующий, тихообразно; (*Etyrn.* koić, [cf. *lat.* quies 2]); 'z pokojem będący, uspokojony, ruhig, *pass. et act.* był Konrad z Bolesławem w pokoju przez niejaki czas; wszakże nie mógł być 'z pokojem (spokojnym) długo. *Gwagn.* 51. Kto sam 'spokojem siedzi, nie wdawa się w żadne mordy, w żadne okrucieństwa świata tego. *Rej. Post. I y 4.* Maslaus, chociaż porażon, przedsię nie chciał być spokojem (spokojnym). *Biel.* 52. et 104. Spokojnym być, spokojnie żyć, *Bosn.* mirovati, bittu miran; *Croat.* miruvati; *Ross.* смиренномудрствовать; *Eecl.* мировати, мирствовать, жить мирно. Królowi temu bóg, dał pokój wielki, tak iż spokojnym zwany będzie. *Sk. Żyw.* 2, 161. friedfertig. Spokojniuchnie przyjsie Chrystusowe. *W. Post. W.* 15. Spokojniuchno i wesoło panu swemu ducha oddała. *Sk. Żyw.* 1, 425. Spokojne morze, i żadna chmura niezacimione niebo, szczęśliwa nam wrozą żegluge. *Teut.* 49, 51. Dunaj niespokojny szumi za uchem Bulgarom. *Tward.* *W.* 240. Palasz jego bardzo spokojnej natury. *Boh. Kom.* 4, 210. (niełatwy). Niespokojna głowa i w pustkach zwadę czyni. *Rys. Ad.* 49. niespokojnik, warchoł, swarliwy, wielrowaty; *Vind.* nepokoin, nemiran, vertazb, ein unruhiger Seef, Branefopf. Zdajesz mi się być niespokojnym. *Teut.* 18, 4. Bardzo niespokojny *Ross.* многмятежный.

SPÓKREWNIC, *ob.* Pokrewnić.

*SPÓŁ, we spół, współ, *SPÓŁU, pospołu, SPÓŁEM, 'Spolek, społecznie *adverbialiter*; *Boh.* spolu, naspolek, wespolek, pospołu, pospołem, pospolku; *Slov.* spolu; *Sorab.* 1. fobu, (*ob.* z sobą), zpowu; (*Carn.* spol: rodzaj, plęć), *Carn.* skup, (cf. w kupie, na kupie); *Vind.* vkup, skup, vkupe, kupei, vred, svred (cf. rzed), (spół, rod, rodovina: rodzaj); *Croat.* skup, vkup, zkup, zkupa, (szpół, zpól *genus*); *Bosn.* skupno, (spół: rodzaj); *Rag.* zajedno, skuppa, skupno, (spool *szesus*); *Eecl.* коупно; (*Ross.* полъ rodzaj); (*Etyrn.* pól); mit einander, zusammen. Urząd ziemski z starostwem spolu stać nie może. *Herb. Stat.* 175. Zle i dobre spolu znośić. *Rej. Post. H 5.* (jedno przy drugim). Było na ten czas spóło osób o sto i dwadzieścia. *ib. C e c 1.* (w kupie zgromadzonych). Leći pareczka we spół zgodliwa. *Zab.* 8, 59. Nar. Szczęście z nieszczęściem spół grają, Ludźmi jak piłka rzucają. *Dar. Lot.* 6. Zmówił się lew z owcą, eobykółwiek społem ułowili, aby szło w równy dział. *Ezop.* 5. Móz to społa, a rób jedno z nich. *W. Post. W.* 552. Te trzy enoty rzadko się u ludzi społem znajdują. *W. Post. W.* 515. Zaczeli się wyrażać społem wszysej. *W. Post. Ma.* 285. Dziecię gdy z cudzego, a nie matki własnej pokarmu używa, społem też bierze w się zwycaj żywota a obycajów cudzych. *Glicz. Wych.* D 5 b. *Eraz. Jez. Ob.* Na to 'spolek zgodzić się nie mogli. *Glicz. Wych.* J 5. (pospołu, z sobą). — 2. Wzajemnie, wechselfeitig. Odkrywają sobie spół swe miłosne skargi. *P. Kchan. Orł.* 1, 164. Gdy rozmawiali i społa się pytali, Jezus się przybliżywszy, szedł pospołu z nimi. *Sk. Kaz.* 189. — 2. *Not. in compositione Nominum exprimit Latinum con-*, *Germ.* Mit-, *Boh.* sau-; *Morav.*

sü-; *Vind.* sraven-, vkup-; *Eecl.* coc- (cf. z), сово-; *ob.* Spółuczeń *condiscipulus*, Mitgfüler; *cum Verbis non necesse est spół sive wespół jungere, sed seorsim scribi potest*: spół bieżec, non spółbieżec, simul currere, mitlaufen; spół handlować, non spółhandlować, am Handel Mitheil nehmen; spół jeclać, mitfabren. *Cn. Th.* 1045. Współ jednoczy nas z bogiem umysł pobożny. *Zab.* 7, 229. *Ross.* Spół królować, mitregieren, spół pływac, connatare; spół prosić, competere. — *Composita vero, cum spół-*, sive wespół-, nonnulla eaque praecipua, hic ponemus: quae vero in dialectis inveniantur, asterisco notamus. *SPÓŁAPOSTOŁ Piotra ś. Paweł. *Smotr. Lam.* 56. kolega w apostołstwie, Mitapostel. SPÓŁBISKUP, a, m., n. p. Konstantynopolski biskup zwierzchności na insze trzy spółbiskupy swoje sobie nie przywłaszcza. *Smotr. Lam.* 80. Mitbiffoj. *SPÓŁBŁYSZCZEC; *Eecl.* собранетати, mitblitzen. SPÓŁBOJOWNIK, a, m.; *Eecl.* сьнодижынкъ der Mitfeldat, *ob.* Spółbojowacz; *Eecl.* сьнодижыти са: *spółbojować, *ob.* Spółwojować, *spółwalezyć. SPÓŁBRAT, WSPÓŁBRAT, a, m., (*distng.* Półbrat), der Mitbruder; *Vind.* sravenbrat; *Ross.* plur. собрария Sprawy te tobie i twój spółbraci przypisują. *Obr.* 58. Król ten eo w ludziach swoich uznaje współbraci... *Kras. List.* 2, 104, *Ross.* собратство spółbractwo. SI ÓŁBANKIETNIK, SPÓŁBIESIADNIK, SPÓŁGODOWNIK, a, m., *copulo.* *Cn. Th.* 1045. der Mitdmariter, Mitgast; *Slov.* spoludownik; *Sorab.* 1. zprowu hostz; (*Ross.* собесѣдникъ, собесѣдователь: *compagnon*, towarzyszy; собесѣдовать rozmawiać, lawić się). Spółbiesiadnik powoli kolege swego zmiekeley. *Pilch. Sen. list.* 1, 41. *Spółbiesiadować *Eecl.* соиришесвую, совозлежати. Spółbiesiadowanie *Eecl.* соиришесство. *SPÓŁBRZMIENIE, ia, n. p. Gdy rozliczne instrumenta zabrzmia, staje się z tylu rozlicznych i wspacznych wdźwięków spółbrzmienie. *Pilch. Sen. list.* 2, 578. harmonia, zgłośność. SPÓŁCZCZOWNY, a, e, muzijnitätig, *Subst.* ein Mitgenos; *Eecl.* сьланковиникъ, сьлантиникъ, товарищъ, каскреть, единого съ кьль лика. *SPÓŁCIELEBOJEJCA, y, m., spółnie z drugim żywiący się, Mitgenos. Mitesser von einer Tafel. Dom się składa z spółcielebojejców, to jest, z jednej spizarni żyjących. *Petr. Pol.* 6. SPÓŁCHRZEŚCIANIN, a, m., *W. Post.* 2, 198. der Mitbriff. *SPÓŁCHWALIĆ *ez. niedok.* razem z kim chwalić, mitloben; *Eecl.* совохваляти, вѣсть съ кьль хвалить. SPÓŁCIERPIEĆ *mel. niedok.* mitleiden, *ob.* Spółbolewać; *Ross.* сострадаць, состражду, сострадать. Na wielu spółcierpiących boleś podzielona Nie tak gryzie, a łatwiej bywa poniesiona. *Toł. Saut.* 27. *SPÓŁCIESZYĆ się; *Ross.* совохититься, совохнаться, іѣт mitfrenen. *SPÓŁCwiczenie; *Eecl.* сообучение, Mitübung. SPÓŁCZŁOWIEK; *Vind.* sravenzblovek; *in Plur* SPÓŁLUDZIE, Mitmenschen. *Kras. List.* 2, 104. *SPÓŁCZCZONY; *Eecl.* споклошмый, mitverschft. SPÓŁCZESNIK, a, m., *adj.*, SPÓŁCZESNY, a, e, — *ie adv.* jednego z kim czasu żyjący, gleichzeitig; *Ross.* единовременникъ, современникъ, f. современница; *adj.* единовременный, современный. SPÓŁCZYNNIK, a, m., w algiebrze, znak pewny, wyrażający, ile razy wzie-

ta ilość. *Alg. Nar. 5. Ustrz. Alg. 12. coefficients. Jak. Mat. 2, 5. Śniad. Alg. 1. 12.* "SPÓŁDYMNY, a, e, n. p. Spółdymnych zawiera dom, to jest jednego ogniska używających. *Petr. Pol. 7. Heerdsgenossen, die einen gemeinshaftlichen Heerd haben; ob. Spółnoieszkaniec. SPÓŁDZIAŁAC* cz. *niedok.*, dzielnie się przykładać, mitwirken; *Vind. vkupostoriti, skupdelati, vkuppomujati, i mjo perdjati; Ross. содѣйствовать. Spółdziałanie, daš Mitwirken; Ross. содѣйство, содѣйствованіе. Spółdziałacz, uczestnik, Vind. vkupdelauz, podpomagavez; Ross. содѣйственникъ. SPÓŁDZIEDZIC, WSPÓŁDZIEDZIC, a, m., der Miterbe; Slov. spoludědič; Vind. vkupdieudihz; Carn. rajmnoodejdzeh; Ross. сподѣлщикъ, соподѣлщикъ. Dziecie powinien drugiego współdziedzica bronić, i zastąpić o dobra spadkiem nabyte i jemu odstąpić. *Szczerb. Sa. 122. Pracowałem, abym się z wami dzielił i was do nabycia mego przypuścił i współdziedziami uczynił. Sk. Kaz. 551. Spółdziedziczyć, Vind vkuperbati, skupdieufhati; Ross. соподѣлствовать, соподѣлывать, сподѣлывать. SPÓŁDZIERŻEĆ; Vind. vkopdershati s kundershati, mitbalten, mitbejßen. SPÓŁECZEŃSKI, WSPÓŁECZEŃSKI, a, ie, od społeczeństwa; Croat. obchinski, Gefellshaftig, Zecicitäts. Moene trunki miše są ludziami, nie ukształconym jeszcze społeczeńską obyczajnością. *Czack. Pr. 1, 274. (cywilizacya). Myśl w materji społeczeńskiej. Mon. 70, 661. SPÓŁECZEŃSTWO, SPÓŁECZNICTWO, WSPÓŁECZEŃSTWO, a, a, n, SPÓŁECZNOŚĆ, ści, ż.; Boh. společnost, společenstwj, obecenswj, obec (ob. Obec, w obce), zdjlnost; Sorab. 1. pozpolnocež, zromadnocež. (cf. gromadny); Sorab. 2. gmejnstwo, (cf. gmin); Carn. opzhina, zakr; Croat. občina, pajdstvo, baratanje, terstvo, drustvo; Dal. opčina; Ross. общество, общество, общезнательство, совокушность, сословіе; spólnost, spólek, spólkowanie, towarzystwo, die Gemeinshaft. Mamy społeczeństwo i towarzystwo z Krystusem, a z ewangeliją i członkami jego. *Baz. Hist. 156. Wielką społeczeństwo ma syn z ojcem swoim. Farn. 111. Liberyusz papież społeczeństwo brał z heretykami. Sk. Dz. 258. Z Rosją nie widzę, aby za Hermana Polacy społeczeństwo taką wiedli, któraby ich do podniesienia przeciwko Węgom wojny zjednoczyć mogła. Krom. 112. — 2. Oeconom. Oweom do społeczeństwa i rodzaju biedy ma być czas. Haur. Ek. 178 do spółkowania, pobiegania się, zum Bespringen. — 2. Ludzie z sobą łączący się, żeby podług pewnych przepisów do społecznego kresu doszli, zowią się społeczeństwem. Gal. Czw. 1, 5. towarzystwem, Gefellshaft. Społeczność jest jedną moralną istnością, której członkami są obywatele. *Stas. Zamoj. 19. Słownictwo w interesach, ludzkość w obcowaniu, są to ogniewa, z których się składa łańcuch porządnego społeczeństwa między ludźmi. Mon. 65, 264. Ich nie obiecał król, ani biskup, ani podawca, jedno wszystka społeczeństwo, przez ducha ś. sprawiona. Rej. Post E 5. (cała gmina). Kontrakt społeczeństwa fabryki krajowej płociennej. Przedz. 116. Gefellshaftcontract. — 2. Społeczność ś., kómunia, die Communien. Po społeczeńści s,*****

cokolwiek z ofiar zbywało, w kościele pospolitą wieczera jedząc, społecznie trawili. *Zygr. Gon. 254. SPÓŁECZNIE* adv.; Boh. společně; Slov. spoločne, wespólek; Ross. купно; spólnie, spól-m, gemeinshaftlich. Cokolwiek im z ofiar zbywało, w kościele pospolitą wieczera jedząc, społecznie trawili. *Zygr. Gon. 254. Daje wam nowe przykazanie, abyście się zobopolnie miłowali; jakim ja was miłował, abyście się i wy tak miłowali społecznie. 1 Leop. Journ. 15, 54. wzajemnie, wechselseitig. Gn. Th. 1045. SPÓŁECZNIĆ* cz. *niedok.*, Spółecznić, uspołecznić. *contin.*, uspołecznić *dok.*, wzajemnie połączyć, wechselseitig verbinden; Boh. spolčiti; Slov. wspóluži. Obyczajów podobieństwo społecznia i utrzymuje przyjaźni. *Ossol. Mov. 50. (generat). Przykłady honoru uspołecznić z umysłami dzielniejszymi. Zabł. Roz. 179. Spółecznić się Eccl. совпадані, сообщеніе съ нѣмъ сподвижати сѧ. SPÓŁECZNIK, WSPÓŁECZNIK, a, m.; Boh. spolčnik; Slov. spoločnik; Rag. vkupdeleshnik; Ross. сподвижникъ; Eccl. приобщивый, участникъ, сподвижникъ, товарищ; kolega, który co z kim dzieł, spółmek, towarzyszy; der Mitgenosse, Gefährte, Zheilnehmer. Jest to w biedzie potiecha, mieć społeczników biedy. *Teat. 54. b, B 2. (socios malorum). Oto jest współcznik losów moich. Teat. 4. b, 168. W domu razem wychowani, w wojsku społecznicy, potom spokrewnieni, w całym nakoniecie życia jednomyślni. Siem. Czw. 516. W rodz. żeńsk. SPÓŁECZNICA, y. SPÓŁECZNICZKA, i, Ross. сподвижница. SPÓŁECZNY, SPÓŁECZNIŚTY, a, e; Boh. společny, spolný, obecny, (cf. obec, w obec, obecny); Dal. opchin; Slav. opchin-ski; Ross. общезнательный, купный, (cf. w kupie); spólny, gemeinshaftlich. Jestem społecznym sługa z toba 1 Leop. Apoc. 19, 10. (spółsluga twój *Bibl. Gal.*); Mitfriedt, Mitdiener. Miejsce społeczne ma być bezpieczne. *Gn. Ad. 492 (publiczne, pospolite, wszystkim służące). Społeczne, pospolite dobro; Ross. община, (cf. rzeczpospolita). Judasz dał im społeczny znak, rzeknąc, którego pocałuje, teni jest. *Sehl. Marc. 14 (ogólny). Ludzie niespołeczniście a niepospolite imię kamieniom i drzewom wkładali. 1 Leop. Sap. 14, 21. święte; cf. niespólny, niespolkujący, nieudzielny, niepospolity; incommunicabile nomen Dei, uczestnika nie przyjmujące, którym żadną rzecz nie godzi się nazywać. Gn. Th. Najwyższemu kapłanowi jeśli nie będzie dana niespołeczna moc, będzie wiele odszczepieństw. *Hrbst. Art. 111. (ersors, niepospolita, nadzwyczajna). Społeczna i zobopolna miłość. W. Post. W. 221. wzajemna, wechselseitig. — (SPÓŁEĞAĆ, ob. Polegać). — SPÓŁEK, 2 1. ob. Spółka. — 2 Spółek, Spółem, ob. Spól. SPÓŁEĞOSKA, i, ż., consonans. Kpez. Gr. 1. 4 Per Mitlauter; Boh. sauzwuk, sauzwuček; Slov. spoluzwočka, spolowučka, suzwučka, spoluhlaska, spoluhlasná; Slav. ssobuhlōsne; Carn. skupglasnčk; Vind. vkupglasnik, sravenglafez; Rag. ghlighoslovo; Ross. сопрягаемая буква; oppos. samogłoska. SPÓŁEĞOSNY, a, e; Boh. spoluhlasný; Carn. skupglasn, mitlautend. SPÓŁEĞNIĘCIE, ia, n., spólność, Zusammenfügung. Spółgnięcie i lipkość częstek jednego cia-*****

la. *Rog. Dos.* 5, 76. *SPÓŁGOŚĆ; *Vind.* sravengost, *ob.* Spółbieszadnik. *SPÓŁGRANICZNY, a, e, — *ie ade.*; *Ross.* сопубежныи, сопредѣльный, *ob.* Ościenny, ograniczny; *R. ss.* сопредѣлие, *spółgranice. *SPÓŁGRZEBAĆ; *Ecel.* спорребано *simul sepelio*, mitbeqraben. *SPÓŁGRZESZYĆ; *Ecel.* споргршаю, mitfühdigen. SPÓŁHANDLOWAĆ, handlować z kim. *Cn. Th.* 1045. *et* 225. gemeinschaftlichen Handels führen; *Ecel.* сокупечествовати. Spółhandlujacy *B. h.* saukup, spobkupec. SPÓŁHETMANI, iego. m. *Subst.* *Græc.* σπυράτιζο; *Cn. Th.* 1045. der Weibschäfer, Weibemmandierende. *SPÓŁHOBOWNY, n. p. Gosne spółki doyno. *Chadk. Kost.* 20, *ob.* Spółbieszadny. SPÓŁJADAC; *Ecel.* спорядо, gemeinschaftlich essen, mitessen. Komensal, który u kogo do stołu chodzi. *Vidk.* 1097; *spółjadacz, *ob.* Stołownik. — (*SPÓŁJAEY, *Ustrz. Tr.* 41. *Chroś. Jb.* 46. *Chroś. Fara.* 249, *c.* Łupy Ł. p.) — SPÓŁIĆ *cz. nielk.* uspoilić *dk.* psp. 1) łączyc, spójć; mit einander verbinden, zusammen vereinigen; *P. h.* spójm, spójem. Staików 50 w most spójli. *Warg. Cec.* 188. (spójm). Z jego nogą spójli swoje łęgi. *Obr. Ow.* 346. *Zebr. Cw.* 2. Szwedzi spójli siły swe z Moskwą. *Twind. W. D.* 2, 260. Byli natura roztopnieli u wszystkich uspołić wżród siły ludz. *Zab.* 15 525. SPÓLIĆ się *roz.* związać się; *E. l.* соединитица, sich verbinden. Widzisz jak buntownicy z sobą się kłaja, jak się z sobą spójda! *Pot. Arg.* 519. Wejwoda Wołoski spójlowszy się z Tartary, Braclaw ułczył. *Biel.* 558. Mszczuj posłał do Bolesława, aby się oby spójli przeciw margrabiom. *Biel.* 155. Do czego przyjdzie, jeśli tak wielkie mnóstwa z nieprzyjacielem się spójli. *Warg. Cec.* 177. SPOLENIE, spoleenie, związek, die Verbindung. Przyjaźni związek spoleeni krowiemu równa. *Warg. Wal.* 157. SPOŁIMIENNY n. p. wyraz. *Wyn.* 245. Iłuzoznaczny, jedno znaczący, synonym: gleichmütend, gleichbedeutend, o. Spółznaczący. *SPÓŁJESTESTWY, SPÓLISTWY, SPOLEISTY, SPÓLISTOTNY, a, e, — *ie ade.* jednej z drugim istoty; *Rag.* jednoliti, jednosiłni; *Ross.* соестествовъ; *Ecel.* существенный, сдирисносацинъ, gleichen Wesens. W trójcy s trzy osoby są spolistne. *Kat. Gd.* 55. Chrystus był spolistotnym i przyrozonym ojcu wiecznego, bogiem prawym z boga *Odym. Św. J.* 5 b. Wierzem Chrystusa za spójjestestwego z ojcem. *Sk. Dz.* 195. Chrystus jest spolistny ojcu swemu. *W. Post. W.* 399. *Pim. Kam.* 586. Słowo jest i wieczne, i z ojcem spolistne, i j jednej a spójnej istności. *Żarn. Post.* 27. Syn jest spolistny z ojcem. *Żarn. Post.* 26. Dziwnie w myśli wikuistej Wiecznego powstał rodziciel spolistny. *Odym. Św. A b.* Bóg własnemu synowi swojemu nie spójgował Choć spolistotnie jednorodzonemu. *ib. L.* 5 b. SPÓŁJESTESTWO, a, n, SPÓLISTNOŚĆ, sci, z, Gemeinschaft des Wesens, Weiseneinheit; *Rag.* jednolitość, jednościestwanstwo, jednolitość; *Ecel.* соестетвие, (cf. вчуществование, *Græc.* ομοούσιος; *subsistentiae acceptio*; вчуществование, *Græc.* ομοούσιου consubstantior, *subsistentiam accipio*). Współjestestwo, consubstantialitas. *Sk. Dz.* 195. Spolistności i spójrówności boskich osób bronimy

przeiw Aryanom. *Kat. Gd.* 57. *Smotr. El.* 25. Spolistność mieć, *Vind.* sraven biti, ravensnatife; *Ecel.* събити, съемъ — (SPOLITYCZNIĆ, *ob.* Politycznić). — SPÓŁKA. WSPÓŁKA, i, z, SPÓŁEK, lku, m.; *Boh.* spolek, obecnstwj; *Sorab.* 4. zpowudżerżeno, szpowki, zjednańo pactum; *Bosn.* opechma: społeczność, spolistność, spółkowanie, die Gemeinschaft; towarzystwo, Gesellschaft. Z bluzniercami nie mamy czynić żadnych spółków towarzystwa. *Petr. Pol.* 2, 412. Nieszusnie do spółku ludzkiego przychodzą, Ci którzy mogae, sobie podobnych nie radzą. *Zamor. Siel.* 272. Chce żyć tylko dla siebie, nie dla spółku ludzi. *Zab.* 16, 207. Chroni się, jako sowa od spółku ludzkiego. *Pret. Jał.* A 5 b. Jak odyniee sam pustopas chodzi, a żadnego spółku z innymi nie używa. *Rzj. Zw.* 88 b. (nie obcuje). Każdy ucieka od spółku i od towarzystwa jego. *Rzj. Post. t.* 5. Zabroni mu towarzystwa i spółku wszego z ludźmi. *Warg. Wal.* 55. Racz nas w spolek swych wiernych wlezyć. *Kanc. Gd.* 127. (w pocz. t., w lezję, gromadę ich). Co twoje, to i moje; wszystkiego na spółkę używać będziemy. *Teat.* 5, b, 47. Spolem, na połowę, ań die gálite. O spółkach czyli towarzystwach ludzi kupeczacych. *J. H. Tel.* 166. Kontrakt spółki abo kompanii, ugoła wzajemna, z obowiązkiem korzystania z zysków wspólnych. *Ostr. Pr. Czw.* 1, 281. Gesellschaftstract. — *Arithm.* Reguła spółki, die Gesellschaftrechnung, dzieli zysk cały na części w stosunku składki każdego. *Lesk.* 2, 77. *J. H. Mat.* 1, 161. — 2. Wszystkie członki wiary chrześcijańskiej, wedle spółku apostołskiego wierzą. *Bz. Hst.* 32. *et* 92. (*ob.* Skład, *symbolum apostolicum*). Działki nasze modlitwy pańska i spolek apostołski mówić unieją. *Rzj. Post.* H 8. — 3. *Vulg.* Spółka, pęk z grochem pomieszany, jadło prostackta. *Ryd. Czaupn.* mit Erbjen vermisch. SPÓŁKOLEGA, i, m.; *Boh.* soudruh; spółnik, Webruder, Mitgenosse. Po ubiorze We Pana znać, że musisz być owego doktora spółkolegą, albo przynajmniej substytutem. *Teat.* 22, 50. Kochany spółkolego nieszczęścia *ib.* 51. *c.* 57. SPÓŁKOMPAN, WSPÓŁKOMPAN, a, m., towarzysz. n. p. Na odgłos projektu powstałi wszyscy spółkompanowie moi z miejsc swoich, i nastąpiła zgoda. *Mon.* 75, 590. SPÓŁKOSTERA, y, m., collusor, spójgrajacy. *Cn. Th.* 1045, der Weipfeler. SPÓŁKOWAĆ *med. ni. dk.* społeczność mieć; *Ross.* участвовать, соучаствовать, (cf. uczestnik), Gemeinschaft haben. Z heretyki spółkował. *Sk. Dz.* 756. Ja spółkować chce z tobą w śmierci. *Past. Fid.* 25. Spójkujacy *Ross.* участвный. Niespójny, niespójkujacy, nieudzielny, niepospójny, n. p. *Incommunicabile nomen Dei*, uczestnika nieprzyjnujacy, którym żadnej rzeczy nie godzi się nazywać. *Cn. Th.* (*ob.* nie społeczniste). — Spółkowanie, społeczność, towarzystwo; die Gemeinschaft, Gesellschaft. W wierze i w Jasec spółkowanie. *Kanc. Gd.* 152. Nawet w codziennych posiedzeniach dusza wszelkiego spółkowania jest wiara. *Lach. Kaz.* 4, 202. Spółkowanie nerwów. *Krup.* 5, 252. Gdy dialogowa mężczyzną do spółkowania przypuszcza... *Krup.* 2, 187. do małżeńskiego uczynku, eheliche oder fleischliche Beywoh-

nung, Vermählung; (cf. 'sowokuplenie się męża i żony. *Sak Dusz.* 116) Niewstydnie z sobą spółkowali. *Wad. Dun.* 231. (wszeczności płodzą). — *Recipr.* Spółkować się z kim, spółę się, łączyć się: *jidh mit einem verbunden, Gemeinshaft machen.* Przyrzekł Ziemiomyśl, że już więcej z Krzyżakami spółkować się nie miał. *Krom.* 276. Kto na się krzyża brać jest niesposobnym, i mnie, znosząc go, meżnie nasładować, Ten nie jest godnym ze mną się spółkować. *Olym. Sw. C e 4.* (der hat keinen Theil an mir. *Entf.*). Tytares nie chce się spółkować z żadną rzeką. *Bardz. Luk.* 100. Wilecy w lutym kąpa chodzą, i spółkują się. *Haur. Sk.* 515. die Wölfe sind häufig, in der Brunn. 'SPÓŁKROLOWAĆ: *Eecl.* сопартетовати, mitherriden, mitregieren; (*ob.* Spółpanować, spółwładać). Spółkrowanie *Eecl.* сопартетование; spółkrowujący *Eecl.* единопаретвенный. 'SPÓLELEZEC: *Vind.* sravenleshati, vupleshati, perleshati, vkopleshati, sravenspati, ukuspati, zusammen liegen. 'SPÓLEGGAĆ: *Ross.* полыгать, mitflügen. 'Spółgarg; *Ross.* полыгала, der Mitflüger. 'SPÓLEMECZENNIK, a, m; *Eecl.* скартмалль; der Mitmärtzer. SPÓLEMEBNY, a, e, n. p. Spółmierne ilości, mogące się pomierzyć, *commensurables.* *Ustr. Alg.* 2, 159. Niespółmierna liczba, *incommensurabilis, irrationalis.* *Alg. Nar.* 204. et 180. *Łesk.* 2, 51. SPÓLEMIESZCZANIN, a, m., spółobywatel, der Mitbürger; *Vind.* liniestaunik; *Ross.* сопряжанинъ. Amolowie miłują nas, jako tych, którzy mają być spółmieszczanie ich. *W. Post. Mn.* 567. Spółmieszczaniem być *Eecl.* сприяжданствовати, быть сообщникомъ, сопряжаниномъ. SPÓLEMIESZCZKAĆ, *Cn Th;* *Eecl.* сообщитати, спребываю, сопребываю, сжити, сожити, сжителствовати, созодворитися, созодворятися: zusammen wohnen. SPÓLEMIESZKANIE, ia, n, *contubernium.* *Cn. Th.* 1046, daß Zusammenwohnen; *Sorab.* 1. zpowu bodleno; *Ross.* сожителство, сообщитание, сожитие; *Eecl.* сожитство, сбирательство, (cf. małżeństwo). SPÓLEMIESZKANIEC, *ica, m., contubernalis.* *Cn. Th.* 1046, der Mitbewohner, (der Stubenbürger); *Sorab.* 1. zpowu bodlenk; *Rag.* zajednostaanik; *Ross.* сообщитель, сожитель; *Eecl.* сообщительникъ, сжителсъ, сожитникъ, совельникъ, сжраиниъ, единохрамный. Już nie jesteście goście i przychodnie, aleście spółmieszkańcy z świętymi i domownicy boży. *Smotr. Ev.* 19. W rodz. żeński. SPÓLEMIESZKANKA, i; *Ross.* сожительница, совсельница. 'SPÓLEMIEOSNICA, y, ż., *Morszt.* 518, rywalka; *Ross.* совмѣтница, die Nebenbuhlerin. SPÓLEMIEŁOSNIK, a, m., rywal, der Nebenbuhler; *Vind.* sravenlubnik; *Croat.* tekmeč; *Rag.* natjézalaz; *Ross.* солюбовникъ, совмѣтникъ. Kto widział w dziwośleby słać współmiłośnika! *Morszt.* 508. 'SPÓLEMIEOSNICKI, rywalki; *Ross.* совмѣтниковъ, совмѣтничій, совмѣтническій. 'SPÓLEMIEOSNICZTWO, rywalstwo; *Ross.* совмѣтничество. SPÓLEMIEŁCA, y, m.; *Ross.* сълюбникъ, der Mitheter. SPÓLEMÓWIEĆ: *Eecl.* соглаголити, mitreden. SPÓLEMÓWIENIE; *Eecl.* соглаголаніе. SPÓLNICA, y, ż., ryba, *ama,* dobra, łatwa do strawienia. *Krup.* 3, 75; *non singulatim sed gregatim eunt; Plinius etiam*

ait, piscis huius incrementa singulis diebus intellegi, quare Rostnica etiam reddi posset. Cn. Th. 1046, ein Zeefish, der Zeevels. Tr. — Spółnica rzeczna, *ob.* Sum. SPÓLNICTWO, t, n., uczestnictwo; *Vind.* deleshnost, deleshtru, tovarshina, sdrushnost, die Theilnahme, die Gemeinshaft. Rzadka nader zgoda między braćmi w spółnictwie władzy. *Nar. Hst.* 2, 595. 'SPÓLNICZKA, i, ż; *Boh.* společnice, *Vind.* drushiza, tovarshiza; *Ross.* подовнишница; uczestnictwa majara, dzielara eo z kim; die Theilnehmerinn, die Gemeinshaft an etwas hat. Król mianuje ebie królewskiego łoża i tronu spółniczką. *Ossol. Now.* 49. *Zebr. Oic.* 189. SPÓLNICZY, a, e, spółny; *Ross.* сообщническій, сообщничій, gemeinshaftlich, Pękły związku między zwierzęty spółnicze. *Przyb. Ab.* 16. Spółnicza tego rodzaju połowa *N. Pam.* 14, 265. SPÓLNICZYĆ *meł. niedok.*, spółniczeństwo mieć, spółkować; *Eecl.* сликвати, сообщаюся, Gemeinshaft haben, Theil nehmen. Z słabością prawie zawsze okrucieństwo spółnicze. *Stas. Nam.* 2, 124. 'SPÓLENIENAWIDZIEC; *E. cl.* сопряжовати, mitbaßen. SPÓLENIWOLA, i, ż, *conservitium.* *Cn. Th.* 1016, die Mitclagerer; *Sorab.* 1. ipolne wotrocztwo. SPÓLENIWOLNIK, a, m, *conservus.* *Cn. Th.* 1016, der Mitclager; *Sorab.* 1. zpowuwotroczk; *Eecl.* сльавльникъ, кушорабный, срабъ срабный, сльавотъникъ. SPÓLNİK, a, m, Spółcznik, *qu. v.,* der Mitgenosse; *Vind.* deleshnik, tovarh, tovarh (cf. towarzysz), drushnik, spremlnik, powodnik; *Croat.* zpólnik, szpólnik, kettus, paydas u tergovine; *Dal.* ortak; *Ross.* обшникъ, сообщцаъ, половнишникъ; *Eecl.* сльоврънникъ, сообщникъ, соучастникъ, обществующій, общеникъ, смиделеникъ, сльавльникъ, сльавльничель, сльавльничель. SPÓLNİKOSTWO, a, n, spółnictwo, spółka, die Mitgenossenschaft. Dla pokrewieństwa, kumostwa, spółkóstwa. *Haur. Sk.* 228; SPÓLNOŚĆ, WSPÓLNOŚĆ, *Sci.* ż, *idem.*; *Boh.* obecnstvj; *Sorab.* 2. gmejstwo. Łaska panna Jezusa, i młodość boża, i wspólność ducha s mech będzie z wszystkim wana *Kucz. Kat.* 169. SPÓLNY, a, e, — *ne adv.,* wspólny, społeczny, gemeinshaftlich; *Boh.* obecij (cf. obecny, pospoluj *simultaneus,* pospolo, pospolem, pospolku *simul;* *Slav.* pospolu *simul;* *Sorab.* 1. pozpolnie; *Vind.* sassem, sdrushen, vseun, deleshnosten; *Dal.* opchen; *Rag.* opchjemi; *Basa.* opchjemi; *Slav.* opchenj; *Ross.* обшій, обвь, общественный, совокушны, соединенный, соединенно, соединительно, совокушно, (cf. сполье мѣдза); *Eecl.* обще, общно, вообще. Cheesz z merównym panem żyć, musisz mu swęj własności ustąpić, ale z równym spólna gra bywa. *Ezop.* 5. U przyjaciół wszystkie rzeczy spólne. *Pat. Jon.* 158. *Pilch. Sen. list.* 561. Przyjaźń wszystko czyni między nami spólne, niemasz między nami ani powodzenia, ani meszeżeścia pojedynkowego, żyjemy za jedno. *Pilch. Sen. list.* 562. Biskupi z synodu list spólny, który *synodicum* zowią, pisał do cesarza. *Sk. Dz.* 501. (powszechny, zborowy). Obmyślając spólnęj dobro rzeczy, Myślisz, jakoś zwykł, co radzić uprzejmie Na trudnym sejmie. *Miask. Rył.* 2, 6, (pospolitej rzeczy, rzeczypospolitej). Rzymscy hetmanowie, Scy-

pion, Atylus i Katonowie, Skarby wzgardziwszy Spólna rzecz mnożyli. *Stryk. Gon. E.* I gdzie się oni tych czasów podzieli, Co dla spólnych spraw, swych za nie nie mieli? *Rej. Zw. 225.* (dla spraw rzeczypospolitej, kraju, ojczyzny). *SPÓŁOBIADOWAĆ; *Eecl.* сообѣдати, mit zu Mittagessen, zugleich Mittag halten. *SPÓŁOBJĘTNY, a, e; *Eecl.* сообъятный; *Graec.* συνεχδοχικός, comprehensibilis, mitenthalten. *SPÓŁOBWINIĆ; *Eecl.* сообвиняю, mitbeschuldigen, cf. powołać. *SPÓŁODCHOWANIEC, ńca, m.; *Carn.* perdoijnizhezh; *Vind.* perdoizhek, perdoijnizhez, skupdojen, perdoizhe; *Croat.* pridujen, skupdojen, pridovek, pridovehe; *Rag.* jednomyjecnik, jednodojen; *f.* jednomyjecnica; *collectaneus*, Mitfbruder, ob. Spółwychowaniec. *SPÓŁOPIEKUN, WSPÓŁOPIEKUN, a, m.; *Eecl.* соскорбящий, der Mitvormund. *SPÓŁOŻYWIĆ; *Eecl.* сооживляти, mitbeleben. *SPÓŁPANOWAĆ; *Vind.* vkupgospodavati, mitberrißen, (ob Spółwładca, *spółkrólować). *Spółpanowanie; *Eecl.* совладичество, сопредстоліе, die Mitberrißschaft. *Spółpanojący, *Vind.* vkupkraluvauz, fravengospodnik, tovarsh v' kraluvanji; *Ross.* сопредстольный, сопредстольник; *Eecl.* сопредстольствовавший, mitberrißend, der Mitberrißer, ob. Spółrządca. *SPÓŁPIJACY, der Mittrinker; *Sorab. 1.* zpovupitžk; *w. rodz. ścisk* zpoviu pitžčěna; *spółpijak, *Slov.* korhelský bratr; *Vind.* vinski brat, pitni drush, pitni bratez, der Sauffbruder. *SPÓŁPŁACIĆ; *Vind.* vkupplazhati, mitbezahlen. *SPÓŁPŁAKAĆ; *Eecl.* сплзачествовати, mitweinen. *SPÓŁPOCHWALIĆ; *Eecl.* спохвалаю, collaudo, mitloben. *SPÓŁPOCHWYTAĆ; *Eecl.* совозхищаю, спохищаю, *Graec.* συναρπάζω, corrīpio, mitfangen. *SPÓŁPODRÓŻNY; *Ross.* спутникъ, *f.* спутница; *Eecl.* спносаздникъ, der Mitreisende, Reisegefährte. *Spółpodróżować *Eecl.* спутешествовати. *SPÓŁPOGRZEBAĆ; *Eecl.* спогрести, спогребати, mitbegraben; (спогрестися, спогребатися тосно żałować umarłego). *SPÓŁPOKOLENIK, a, m., *W. 1 Thess. 2, 14.* (ziomek. *Bibl. Gd.*), z jednego pokolenia pochodzący, aus einem Stamme; *Eecl.* сплхменникъ, *spółplemiennik. *SPÓŁPOMAGAĆ; *Vind.* vkupromagati, perpomagati; *Eecl.* спмагаю, спомоществуую, mitbelfen. *SPÓŁPOMOCNIK, a, m.; *Vind.* perpomogauz; *Eecl.* сппомощникъ, der Mitgebülfe; *spółpomocnica; *Eecl.* сппомощница, die Mitgebülfinn. *SPÓŁPOSIADACZ; *Vind.* vkupposjednik, der Mitbesitzer. *SPÓŁPOŚLANIEC, ńca, m.; *Graec.* ó επιπόσβης, der Mitgesandte. *Cn. Th. 1046.* *Eecl.* спсылаю, *Graec.* συνεπέλλω, *spółprosyłam. *SPÓŁPOSTNIK, a, m.; *Eecl.* спостникъ, der Mitfaster. *SPÓŁPRA-COWNIK, a, m.; *Slov.* spolupracownik; *Ross.* сотрудникъ; *Eecl.* съдѣствитель, der Mitarbeiter; *spółpracownica *Ross.* сотрудница; *spółpracownicy *Ross.* сотрудникичій, сотрудиическій; *spółpracować *Eecl.* сотруждаюся, mitarbeiten. *SPÓŁPRZEDWIECZNOŚĆ, ści, ż.; *Ross.* сопредвѣчность; *adject.* *spółprzedwieczny *Ross.* сопредвѣчный. *SPÓŁPRZEMIANA, y, ż; *Eecl.* сопзмѣненіе, die Mitveränderung; *Eecl.* сопзмѣнятися, *spółprzemienić się. *SPÓŁPRZEWRACAĆ; *Eecl.* соппревращаю, mitumfrehen. *SPÓŁPRZYJACIEL; *Sorab. 1.* zpovupžeczel. *SPÓŁPRZYNOŚĆ; *Eecl.* сопринношу, mitbringen.

*SPÓŁPRZYTOMNY, a, e; *Eecl.* соприсущій, сосутвующій. *SPÓŁRADOSĆ, ści, ż.; *Ross.* сорадование, die Mitfreude; сорадоваться, *spółradować się, sich mitfreuen. *SPÓŁRADCA, y, m., der Mitrathe, College im Rathe; *Sorab. 1.* zpovu radžičer, zpovu sedaczer. *SPÓŁREKOJMIA, i, m.; *Ross.* споручникъ, *f.* споручница; *consponsor*, der Mitbürge. *Chelm. Pr. 147.* *SPÓŁROBOTNIK, a, m., der Mitarbeiter; (*Eecl.* съработникъ, срабъ spółnievolnik). Apostołowie zowią się sługami nowego testamentu, i spółrobotnikami bożemi. *Zarn. Post. 18.* *SPÓŁRODAK, ob. Spółziomek, ziomek. *SPÓŁRÓWNICA, y, ż., równieniczka, die Gefpielinn, gleichen Alters. Twoje cie spółrównice beda czeić panią i oblubienice. *Teat. 44. b, 55.* *SPÓŁRÓWNOŚĆ n. p. boskich osób. *Kat. Gd. 58. et 57; coequalitas.* *SPÓŁRÓWNY, compar. *Urs. Gr. 148.* Głos był z obłoku w te słowa slyszany, którym zalecał syna spółrównego, ten jest mój miły syn . . . *Ody. Św. J 5.* *SPÓŁROZKAZOWAĆ; *Eecl.* сповелѣти, сповелѣвати, mitbefehlen, ob. Spółpanować. *SPÓŁROZPOŚCIERAJĄCY się; *Eecl.* спостраемый, sich mitausbreitend. *SPÓŁRURNIK, ob. SPÓŁWODNIK, wodę z drugim spółwiodący, rivalis. *Cn. Th. 1026.* *Spółróżniak, die einen Wasserbach oder eine Wasseröhre mit einander gemein haben. *SPÓŁRZADCA, y, m., der Mitregent, ob. Spółpanujący. *SPÓŁRZĘCZNIK, *Spółpatron; *Eecl.* сопронеходатайствующій, der Mitgeschäftwalter. *SPÓŁRZEMIEŚLNİK, a, m.; *Eecl.* спнохудожникъ, der Mitbandwerker. *SPÓŁSADZIĆ; *Eecl.* спносадити, спосаждати, mitsetzen. *SPÓŁSEDZIA, WSPÓŁSEDZIA, iego, m.; *Vind.* sravenlodnik; *Eecl.* спседень. Dekret nie jest ważny, jesliby sędzia miał insze współsedzie i towarzysze, a opuściwszy je, samby skazował. *Szerzb. Sax. 75.* *SPÓŁSIEDZIEC *med. niedok.*; *Ross.* соедѣтъся; *Eecl.* соедѣти, соедѣду, соедѣаю, соедѣательную, (ob. Sasiad); mitsetzen Geseie spółsiedzacy Przeciwno panu, po cichu szemrał. *Ody. Św. Zb.* *Spółsiedzenie *Ross.* соедѣаніе; *spółsiedziciel; *Ross.* соедѣатель, der Mitsitzer, Besizer, cf. asesor. *SPÓŁSŁAWIENNY; *Ross.* сславный, mitglöht. *SPÓŁSŁUGA, i, m., *SPÓŁSŁUŻEBNIK, *SPÓŁSŁUŻYCIEL, a, m.; *Croat.* szkupszluga; *Hung.* szolgatárs; *Ross.* сослужитель; *Eecl.* срабъ, срабный, куппорабный, der Mitfnecht. Jestem spółsługa twój, i braćci twojej. *Bibl. Gd. Apoc. 19, 10.* (spółeczny sluga. *1 Leop.*). *Boh. Dyab. 5, 54.* Cześć boską oddają stworzeniu, i opuściwszy pana, spółsługi chwala. *Zygr. Gon. 582.* Zadają ci to własni twoi terażniejszego dworu spółsłużebnicy. *Smotr. Lam. 75.* Patryarcha ten w duchu ś., miły nasz brat i spółsłużyciel. *Weryf. 16.* *SPÓŁSŁUŻBA, y, ż; *Croat.* szkupszlstvo; *Hung.* szolgaitarsaság, conservitium, der Mitdienst; *spółsłużyć; *Ross.* сослужить, mitdiener. *SPÓŁSPIEWAC; *Eecl.* совоспѣваю, mitjngen. Spółspiewający, przyspiewujący, wtorujący; *Eecl.* спующий. *SPÓŁSPRAWCA, y, m., należący z kim do jakiego uczynku, der Mitvollbringer. Bóg jest, który sprawuje w nas cheenie; bez onego albo sprawce, żebyśmy cheieli, albo spółsprawce, gdy cheemy, do dóbr pobożności nie nie możemy. *Zygr. Gon. 81.* *SPÓŁSTAĆ; *Eecl.* совостати, совостаю, consto. *Cn. Th.* razem stać,

spólnie stać, mitstehen. 'SPÓŁSTANAĆ; *Eecl.* съпрѣдста-ти, сопредстаны, sich zugleich stellen, mit einstellen. SPÓŁSTADNIK, a, m., *aries rivalis. Cn. Th.* der Mitbeideeler. SPÓŁSTARSZY, ego, m., der Mitvergehegte. Presbyterów albo starszych prosze ja spólpresbyter, albo spólstarszy, paście trzode boża. *Zygr. Pap.* 46. SPÓŁSTOŁOWNIK, WSPÓŁSTOŁOWNIK, a, m., *commensalis*, der Tischge-ноше; *Eecl.* единотрапезникъ, сосѣдствѣ. Dworzanie, wspólstołownicy moi, nigdy mnie nie odstepowali. *N. Pam.* 12, 275. SPÓŁSTWÓRZENIE, ia, n., das Mitge-schöpf. I ja cie ezeze pieniem, z drugim spólstworzeniem. *Suszye. Pieśń.* 5, F 5. 'SPÓŁSWAT, a, m.; *Vind.* sra-venfvat, skupfvatuvauz, der Mitbewerber, f. sra-venfvatinja. 'Spółswatać; *Vind.* sra-venfvatiti, skupfvatuvati, mit-merben. SPÓŁŚWIADK, aka, m.; *Ross.* свидѣтель, der Mitzeuge. SPÓŁŚWIADCZYĆ; *Ross.* свидѣтель-ствовать; *Eecl.* спосудшествовати, mitzeugen. 'SPÓŁŚWIĄTKOWAĆ; *Eecl.* спраздествовати, спраздѣваю, куп-но праздую, *Græc.* συνεορταζω, festum celebrare, mit-feren. SPÓŁŚWIEKIER, aka, m., *convoyer. Cn. Th.* 1046, der Mitfchwiegervater. SPÓŁSRZODKOWY, a, e, n. p. Spółsrzodkowe kola, *concentrici circuli. Geom.* 1, 225. 'SPÓŁSYPIAĆ; *Eecl.* спочинаю, купно сплю, *Græc.* συχοιμάομαι, condormio, concumbo, ob. 'Spółżezć, mit-schlafen. SPÓŁTAŃCZYĆ; *Ross.* сплещаться сплещиваться, mitlanzen. SPÓŁTOWARZYSZ, WSPÓŁTOWARZYSZ, a, m, n. p. Spółtowarzysza mkt nie chee na tronie. *Chrośc. Luk.* 5. Mitgenosse; *Slov.* spolutovaris; *Ross.* со-товарищъ. *W rodz. żeńsk.* WSPÓŁTOWARZYSZKA, i, n. p. O współtowarzyszkę upraszałem bogów. *Teat.* 50. d, 8. 'SPÓŁTOWARZYSTWO; *Ross.* сотоварищество. 'SPÓŁTOWARZYSZYĆ; *Ross.* сотовариществовать. SPÓŁU, ob. Spół. Pospołu. SPÓŁUBIEGAĆ się, konkuru-ować, rywalizować, emulować, wyścigać się; *Ross.* соревновать, sich mitbewerben. Spółubieganie się, współ-ubieganie się, konkurs; *Ross.* соревнование, n. p. Współ-ubieganie czyli usilne staranie się o równość. *N. Pam.* 20, 185. Współubiegający się *Ross.* соперническій, соперничій. 'Spółubiegacz, ob. Spółzawódeca; *Ross.* соперникъ, соревнователь, соревнитель, f. соперница ry-walka, соревновательница. SPÓŁUBOLEWAĆ, cf. spół-eierpieć; *Ross.* соболѣзновать; *Eecl.* споболѣти, сра-спитися, сраспитатися, mitbedauern, mitflagen. 'Spółubo-lewanie, kondolencya, *Ross.* сострадательство, состра-дательность; *Eecl.* сострадованіе, соболѣзнованіе. Spół-ubolewający, *Ross.* сострадательный; *Eecl.* спострада-тельный, сострастенъ, състрадательный. Spółubolewacz *Ross.* соболѣзнователь, сострадатель. SPÓŁUCZEN, nia, m., kondyseypul. *Wod.*, der Mitsthüler; *Slov.* spofu učednjk; *Sorab.* I. zpowu hutżownik; *Vind.* vkupvu-zheunik; *Ross.* соученикъ. Był on jego przyjaciel i spół-uczeń w akademii. *Mon.* 70, 621. *W rodz. żeńsk.* SPÓŁ-UCZENNICA, y; *Sorab.* I. zpowu hutżownicza. SPÓŁ-UCZENNICTWÓ, a, n., *condiscipulatus. Cn. Th.* 1046, die Mitsthülerschaft, Schulcammeradtschaft. SPÓŁCZESTNIK, a, m.; *Ross.* сопрічастникъ, сопрічастникъ; dzielący co z kim, der Theilnehmer, Mitgenosse. Wojny, wieczki mej

spółuczestniwy. *Chrośc. Luk.* 232. SPÓŁCZESTNICTWO, a, n, weobseitige Theilnahme. 'SPÓŁCUBNY, ZPOŁCUBNY, a, e, popołudny, *meridians. Macz.*, nachmittäglich; po- południowy. 'SPÓŁCUMIERAĆ; *Eecl.* соумрети, соуми-рати, mitferben. SPÓŁCZEDNIK, a, m., kolega. *Wod.*, der Mitsgenosse; = SPÓŁCZĘDOWY, ego, m. Oktawisz przymusił konsula swego spółczędowego do nastąpienia z Rzymu. *Nag. Cyr.* 76. SPÓŁCZYSKOWANY, a, e, n. p. Spółczyskowane stosunki, *coordinatae. Sniód. Alg.* 2, 5. spółczędne, (cf. podrzędne). SPÓŁCZANOWI- CIEL, WSPÓŁCZANOWICIEL, a, m., der Miterrichter, n. p. Towarzystwo złożone po ezezi z meżów, którzy tej magistratury byli współczanowicielami, i najwięcej w niej pracowali. *N. Pam.* 25, 212. SPÓŁCZĘDZIAĆ, mitpreßen; *Eecl.* спрѣдслжити, спрѣдслжити. 'SPÓŁCZYSKAC; *Vind.* vkuposbulati, mitgenießen; 'spółczyskacz; *Vind.* skupysbular, der Mitgenosse. SPÓŁCZYSZC, ob. Spółbojować, mitpreßen, mitlampfen; *Eecl.* споборати, споборствовати; 'spółwalezenie, spółwalka; *Eecl.* споборствование, споборение, (споборство positek. pos-тос); spółwalezący; *Eecl.* споборительный, спобор-ственнымъ; *Subst.* споборитель, споборникъ, f. спобо-рительница, споборница. SPÓŁCZĘDZAC; *Vind.* skupbandrati, s kum drugam odhajati, mitwandern. SPÓŁ- WIECZNY, SPÓŁWIEKLISTY, WSPÓŁWIEKLISTY, a, e, — iscie, *adverb.*; *Eecl.* спрѣсносожрѣнъ; jednokowa wieczność mający, gliść emig. Ojca, syna i ducha ś. Jed- no jest bóstwo, spółweczny majestat. *Kat. Gd.* 37. *Græc.* W. 21. et 298; *coacternus. Pim. Kam* 586. *Odym.* Św. 2 L 1 b. ib. J 2 b. Syn boży jest spółwieklisty ojeu wiecznemu. *Kat. Gd.* 20. ib. 55. SPÓŁCZĘDZACY co, *conscius. Cn. Th.* 1046. mitwissend; *Vind.* skuprie- dnik; *Eecl.* стайникъ. 'SPÓŁCZĘDZIEC, mitwissend; *Vind.* skupvedeti, s kum vred vedeti. SPÓŁCZĘDZEN, znia, m, *concaptivus*, der Mitgefange; *Vind.* sra-venjetnik; *Ross.* соплѣжникъ, f. соплѣжница; *Eecl.* соузыкъ. Spółwie- żniowie spółnie z sobą płakali. *Sk. Dz.* 726. SPÓŁCZĘ- NY, mitthätig; *Vind.* vkupdoushen; *Ross.* сообщничій, сообщническій; *Subst.* spółwinnowajca; *Vind.* vkupdou- shnik; *Ross.* сообщникъ, соумышленникъ; spółwinnym być *Ross.* соумышлять, соумышлеть; 'spółwina *Ross.* соумышление. SPÓŁCZĘDZAC, ob. Spółzanować, spół-królować; *Eecl.* сообладати, сообладая, mitverwalten, mitregieren. SPÓŁCZĘDZAC, ob. Spółbojować, spół- walezyć; mitpreßen, mitlampfen, mitpreßen, n. p. Bóg spółwojuje z żydami przeciw Fihstynom. *Pactj.* 86. SPÓŁCZĘDZAC; *Eecl.* совоскрешаю, совозставаю совоздвигаю; mitwecßen. 'SPÓŁCZĘDZAC, mitwecßen; *Eecl.* совозстапи, совозстаю; 'spółwstawanie *Eecl.* совозстаніе. 'SPÓŁCZĘDZAC; *Eecl.* сообираю, со- ligo, mitwäblen. 'SPÓŁCZĘDZAC; *Eecl.* сонахожду, mitanageben, mitberanageben. SPÓŁCZĘDZANIEC, nia, m., *collactaneus. Cn. Th.* 1016, der Mitzeugling, Mitbrü- der; cf. spółodehowaniec; *Sorab.* I. zpowuczeschenik; *Ross.* совоспитаникъ; *Eecl.* совоспитомецъ; spółwcho- wуwać *Eecl.* совоспитаная, совоспитывати, съвѣсти- тати; spółwchowanie *Ross.* совоспитаніе; spółwcho-

wany *Eecl.* совѣспитательный. SPÓŁWYCHOWANICA, y, ż., die Mitshwefter. *SPÓŁWYGANIAĆ; *Eecl.* союзноню, mitbeweggen, mitbeweisen; spółwugnany *Ross.* союзняный; spółwugnany *Ross.* союзняникъ. *SPÓŁWYLI CZYĆ, miłaniszabien; *Eecl.* союзчелю. SPÓŁWY ZNAWCA, y, m., *Weryff.* 52. jednego z kim wyzna nia, der Mitbefenner, Glaubensgenosse. SPÓŁWY ZWOLE NIEC, ũca, m., *collibertus*, der Mitbefreyte, Mitfreygelas sene. *SPÓŁWZDYCHAĆ, miłseufzen; *Ross.* совоздыхать. *SPÓŁWZDŹWIGNAĆ; *Eecl.* совоздвигнути, совоздвиг зати, mit in die Höhe beben. *SPÓŁWZŃOSIĆ; *Eecl.* съвзъзти, совосходити, mit aufbeben. *SPÓŁWZRASTAC; *Eecl.* съвзъзати, съвзъзати, mit aufwachsen. SPÓŁ ZALETNIK, SPÓŁZALOTNIK, a, m.; *Sorab.* 1. zpóxu lubez, zpown lubk; spółodońnik, rywal, der Nebenbubler. *Teat.* 55. c, 22, et 52 b, 56. SPÓŁZALOTNICA, y, ż., SPÓŁZALOTNICZKA, i, ż., *dem.* die Nebenbublerin. *Teat.* 48. d, 46. Obawiasz się współzalcotniczki. *Teat.* 52. 78. *Zab.* 9, 554 *Zab.* SPÓŁZALETNOŚĆ, Sei, ż., die Nebenbublerey. *Teat.* 52, 90. *SPÓŁZARĘCZYĆ, miłzřężyć; *Ross.* спорунтися, спорунчтися. SPÓŁZAWODCA, y, m., *Stas. Nom.* 1, 116. razem z kim ubiegający się, ob. Spółubiegacz, der Wettseifer. *SPÓŁZAŻYWAĆ, miłgenitřę; *Eecl.* сполучаю, соудлаждатися. SPÓŁZEZWA LACZ, a, m., der Mitbewilliger; *Eecl.* союзволитель. SPÓŁZEMIANIN, WSPÓŁZEMIANIN, a, m., z jednej ziemi, krajny, der Landstaftecamrad, aus einer Landstafte; *SPÓŁZJOMEK, WSPÓŁZJOMEK, ũca, m., jednego kraju, der Landemann; *Sorab.* 1. zpown krajownik; *Rag.* 1, setamin, (cf. mieszczmin); *Ross.* соотечественникъ, соотиччъ. Jedni współzemiańci pracowali koło ustawy rządu; drudzy wewnątrz i zewnątrz kraju. *N. Pam.* 12, 559. SPÓŁZNA CZNY wyraz, synonym. *Kpec. Gr.* 2, 5. gleichbedeutend, cf. blizkoznacny. SPÓŁZOLEDOWANIE, ũa, n., *commilitum.* *Cu. Th.* 1047. die Striegcammeradschaft, ob. Spółbojowanie; SPÓŁZOLENIE RZ, a, m, *Pilch. Sen. gn.* 162. *commilito*, der Waffenbruder; *Vind.* skupvoimik, shouhu drush; *Ross.* союзниченникъ; *Eecl.* съзювничникъ, товарищъ въ военномъ службѣ. *SPÓŁZY WIAĆ się; *Eecl.* кушюпитателенъ, събъ miłnãbrnd. SPÓŁZY WY, a, e, zugleich lebend. Jezu z ojcem spółziewczy, spółzyw. *Kanc. Gd.* 48.

SPOMINAĆ, SPOMNIEĆ, ob. Wspominać. *SPOMIANKA, ob. Wspomnienie, Wzmianka. SPOMODZ, ob. Wspomódz. *SPOMOŻYCIEL, ob. Wspomożyciel.

*SPOMYKAĆ *cz. niedok.* n p. Boleslaw, chęzy ozdobić Krakow, mieszczanom wójta ustawił, który spomykał, zwi mierzal ulice, rynek, aby to rzadzić w okręgu swom rozdzielone było. *Biel. Św.* 198 b. rozszykował, aufraumen, in Ordnung richten.

SPONX, SPONKA, SPONISTY, ob. Szpona. SPONIEWIE RAC, ob. Pomewierac.

SPORAŚĆ, n. p. Spopadł sobie, spopadł sobie, in malam partem et in viro usurpatur; *invasit eos vel cum libido, consuetudo hoc faciendi.* *loquend. etc.* *Cu. Th.* 1047. w zwyczaj wzięli. *Włod. Dudz.* 58. sie haben die Ruari, die ũble Gewobubeir, sie haben sich angewöhnt. A co nam tu

swawolne żywoty niektórych duchownych spopadli wy rzucac, na to taka odpowiedź. *W. Post. W.* 67.

SPÓPIELENIĘ, ob. Popielenie.

SPÓR, u, m., *SPORA, y, ż., SPORKA, i, ż.: *Boh.* spor, rozpor (cf. rozpor), rozepře, por, pře, (cf. 'prza, 'rozprza); *Slov.* rozepře, hadanj, (cf. gadanie); *Hung.* pör; *Sorab.* 1. žret, wurežwano; *Carn.* prepur, prepirenga, shrit, shritenga, kreg; *Vind.* prepur, prepiranje, prepiringa; *Croat.* karka (cf. kark), pravda, (cf. 'prawda, 'prawo); *Ross.* споръ; (*Elym.* pręc, cf. 'prza; *Ross.* оспорить, оспоривать = zaprzeczać, raspra, kotora,ссора, задоръ (cf. zadrž,ć), перекоры (cf. przekora),схватка (cf. schwyćć), стычка (cf. zetkać, stykać, cf. potyczka), пожевица; *Eecl.* сѣприа талъел, сноръ, сопрѣние, обоюдная распра,ссора,прека,реть; § 1) spiera nie, sprzeccanie, sprzeccza, cf. klótna, swar, zwada; eine Streitigkeit, ein Streit, Disput. Nie byłoby mi trudno, na wszystkie twoje słowa dać nową odpowiedź; ale iż spór, że nie rzeke swar, nie ma końca, zaniecham. *Gorn. Wl. K I b.* Stół się między apostołami spór bez zwady, zdanie różne bez nieprzyjaźni. *Sk. Zyc.* 1, 578. Zwoleńney pęcził się spierać między sobą, ktoby był między nimi największy; która dysputa ya albo spor kę i przedytym czyni. *W. Post. W.* 258. Kto każdą rzecz dowodnie powiada, temu się nikt nie waży sporu trzy mac. *Gorn. Dw.* 15, (*Ross.* перекоряться, поспорить; dysputować się z nim, 'gadać się z nim). Ani w tym sporu trzymać będę, żeby rozsadek mój miał być lepszy, niż czyj inny. *Gorn. Dw.* 17. Ma to do siebie szczęście, że przebryka, Gotowo z samym iść w spory Jowiszem. *Men.* 71, 531. (*observes numerum pluralism*). Spór wiode, sprzeccam się, spieram się z kim. *Cu. Th.* 1055. Nieprzejajciele grożą nam, wodac swoje 'spore. *Kanc. Gd.* 475. Nie wojną, ani intezem, ale złošhwemi uczynki spór trzymal. *Kosz. Lar.* 61 b. Spora urosła między nimi. *Żrn. Post.* 5, 695 b. Daremna jest spora naprzeciwo ko prawdzie. *Gd. Post.* 252. O sprawiedliwości rozmaita jest u ludzi sporka. *ib.* 510 b. Ta dziwna sporka się skończyła. *Post. Ed.* 272 Spór puszczaemy do prawa, do sądów, gdzie się strony między sobą rozpierają. *Kosz. Cyr.* 85. *Slov. Prov.* Kdē nēni rozepre, tu nē treba spora; *ali non est bellum, ibi nō opus tumultu.* — §. 2) *Occur.* W kłosach żytych ujrzysz ziarna czarne nad insze wiłsze, sporem nazwane; niezym one nie są, jak gniazdkami robaczków i zdrowiu szkodzą. *Kluk. Koł.* 5, 207, ob. Sporysz, śmieć, mącznica, Nebtmatter, Mutterferu, Kernmutter, Mutterferu; *Eecl.* спорина въ лѣбѣ, granum frumenti coraculatum. SPÓRCZYWY, a, e, sporny, sprzecczy; *Ross.* спорившій, Streitig, strittig. Legat papski sprzecczywe trudności i mesnaski między ksiąźcem Pomorskim a Krzyżakami rozsądził. *Krom.* 291. SPÓREK, ũca, m., *spargula*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dyke.* 5, 94. Sparf, (Süeterich); *Ross.* торна; *adject.* sporkowy, торпчвый. SPORKA, ob. Spór. SPORNIK, a, m.; *Ross.* спорникъ, спорщикъ, задорщикъ, (cf. zadržec); sprzeccznik, przeewnik, klótnik; der Streiter, Gegner. Coż tedy na to rzekną spornicy! *Sk. Kaz.* 142. W duchu się na te

sporniki żalujemy. *ib.* 144. Dwojaki mól was gryzie, jeden co doma rzeczy miesza, drugi postronny spornik albo zawismk. *Janusz. Lig. F 5* SPORNOŚĆ, ści, ź., *pugnacitas*, skłonność do sprzecznania się i zwady. *Cn. Th.* 1017. die Streitfucht; *Boh.* zpurnost; *Carn.* prepirnost; (*Vind.* spornust = plugawość, potworność; *Slov.* spaura, spurnost *contumacia*; *Croat.* spornost *parsimonia*; *Hag.* spornost *parsimonia*). Perdykas zabu w Egipcie od własnych ryerczów dla jego sporności. *Biel. Św.* 29 b. — ½ Sporność. SPORNOSTKA, i, ź., *dem.*, sprzeczkza, der Streit. Krom wątpienia i sporności, *ex confesso.* *Marz.* Trudno mi wasze zwawe pogodzić spornostki; *tantas lites.* *Nag. Wirg.* 495. Aby mąż raczej żonę swą opuścił, niż w ustawicznej z nią mieszkał i sporności. *Odym. Św.* 2, F 2 SPORNY, a, e, SPORNIE *adverb.*, sprzeciwy, swarliwy, kłótlivy, zwadliwy; *zänficht, freitfichtlig, zänfend, freitend, sich widerlegend*; *Boh.* zpurny; *Sorab.* l. zperaeżiwé; *Carn.* prepira, prepiriv, (sporno; *Vind.* sporn *abominandus*; *Croat.* spòren; *Hag.* spòr, spòrn *parcus*); *Ross.* спорный, задорливый, спорный, вздорливый (cf. *zadrzeć*), спорный. Karz dzieci, aby snadz potym jako niekarani nie sprzeciwiali się a sporni nie byli, a tobie jakiego ź lu nie nawarzyli. *Glicz. Wych.* E 6 b. Nie bądź odpornym, jako jest naród ten sporny. *Radz. Exod.* 2, 8. Nie chcecie spornemi być przeciw panu. *W. Num.* 14, 9. Poddani się krnabrnie a spornie opieraja, i wszystkiego zbraniaja. *Kosz. Lor.* 55. On jest naszym najgłówniejszym, najpodwitszym a nasporniejszym nieprzyjacielem. *Zarn. Post.* 215 b. Ja nie chce być sporny, zezwalam na to. *Tworz. Wiccz.* 27. (niechcąc się sprzeczać). Dobry a niesporny czytelnik. *Sk. Dz.* 590. Po głosie spornym a sierdziwym, po głosie spokojnym i wolnym, poznać umysł. *Buda. Cyc.* 76. O dostojniostwo spornie się w Rzpltej starać, jest rzecz niegodna. *Kosz. Cyc.* 54. Niesporny, nierad się spierajacy. *Cn. Th.* 528. Niesporanie, bez sporu. *Wład. Karlynałow* pokój z Turkiem, nie bardzo k myśl był; lecz nie do końca był w tym sporny. *Biel.* 551. (przeciwny z uporem). — ½. *Oecon.* Kopalna sól od warzonej daleko jest, jak mówią, sporniejszą, t. j. że mała jej część większą słoność wydaje. *Kluk. Kop.* 1, 172. ostrzejsza, das Salz ist härter, ergiebiger. — ½. 2) *Pass.* Sporny, o którego spór jest. *Cn. Th.* 1017. strittig. Niesporny, o którego nie masz sporu. *Cn. Th.* 528. — SPORO, SPORZE *adverb.*; (*Ross.* enope = zyskownic); znacznie postępując, korzystając, ergiebige, ausgiebig. Nie zawsze sporo, co bywa skoro. *Cn. Ad.* 1016. *Haur. Sk.* 520. (po mału dalej zajdziesz. Spólnie lęć, sporzēj, lepiēj. *Cn. Ad.* 1080. Sporo roślinie; jak konop' roślinie. *Cn. Ad.* 1081. (cf. jak grzyby). Nie sporo kwiatki, jagody, poziomki zbierać; nie sporo drobne rybki skrobać. *Cn. Th.* 528. zmudnie, launelig, launelig. Niespora mi; *parum vel nihil proficio.* *Cn. Th.* 528; *Evel.* не спорить, не спорить; es geht mir nicht von Statte, es will nicht fert. Rozetaga słaby członki ociążale, Chodź pilnie trzeba, wszystko mu niespora, Służę mu nie chcą nogi osłabiade. *P. Kchan. Jer.* 556. Nauczę cię sporo chodzić; *grandibo tibi gradum.* *Cn. Th.*

1017. id will dir größere Schritte machen. Z swą się fantazyą biedze, nawet ruszyć się z miejsca mi nie sporo. *Budz. Trug.* 511. Zlą powiadać wieść, każdemu nie sporo. *Past. Fid.* 266. (nieśpieszno, ociąga się). Nam ku wykonywaniu pobożności, nie z miejsca nie sporo, czego przyczyna mieszczeszliwe żądze nasze. *Zarn. Post.* 5, 554 b. Gdy się mi zamysły nie sporo wiody... *Pleb. Sall.* 154. Waleczym z sobą, i co jeszcze gorzej. Waleczym i z samym bogiem, i tym nam nie spojzėj. *Pasz. Dz.* 110. — ½. Niespora, nie predko, nie wezas, późno; nicht geübende, nicht bey Zeiten, spät. Jednak się nie sporo Zdałi wybierać, nie chce skwapliwie i skoro Nie poczynać. *Tworz. Wl.* 106. Z Tatarami było bić się nie sporo. *Ab. z Waj.* 27. Niespora naszym było się gotować; podobno na to się spuszczali, że Krzyżacy mieli pokój ofiarować. *Biel.* 560. Nie sporo już, gdy się wrzód zapalił. *Hag. Zw.* 190 b. — Sporo, bogaty, obficie; reichlich, überflüchtig, veltanig. Zarno, co pudło na ogórnym ugorze, Wydało z siebie owoc sporze. *Odym. Św.* A a 2. (stokrotnie, sownie). Za moim pilnym staraniem sporo było w domu. *Buda. Apoph.* 74. U lakomego nigdy nie nie sporo. *Falch. R.* 5. Wszystko idzie sporo z rak boskich. *Zab.* 6, 577. Yar. Złoty, byś najsporzij naktel, jak moze wszystko późno. *Star. Rij.* 30. SPOROŚĆ, ści, ź., spory postepok, spory wzrost, chłitość; glücklicher Fortgang, Waderbau, Ergiebigkeit, Ausgiebigkeit; *Ross.* enopny; (*Boh.* sporota *pro uerari*). SPORY, a, e; *Ross.* enopny; *Evel.* блатоуерливая; (*Boh.* sporota *parsimonia*, cf. *Germ.* sparen); znacznie postępujący, ergiebige, ausgiebig. von Statte gehen. Nie są ry O ciłch, nie spora taka ka-za; *non facile implet hominem.* *Cn. Th.* 528. geht nicht aus. Z saga czynia make i chłeb sporszy i sytniejszy, anż z ryżu bywa. *Boter.* 55. Spora droga, *est commoda, facilis, exsecta.* *Cn. Th.* 1017. Niespora droga, *impedita.* *ib.* 528. zmudna, launelig, langweilig. Nie-poro poziomki, które zbierac niespora. *ib.* 528. Niespora pracu, launelige Arbeit. *Przyb. Mlt.* 266. Niespora pracu, gdy belu płacu. *Cn. Ad.* 454. (deniwo każdy pracuje, gdy pożytku mało czuje). Jakam w południe bedziesz, abo do wieczora, Jesli zaraz z poranku robota nie spora! *Simon. Sied.* 28. Niespora to litera; *in hujusmodi literis verbenis aut legibus. — a longa est.* *Cn. Th.* 528. Niespora (tkie drwa; *alibus hujus combustis parum calefacit.* *Cn. Th.* 528. jeltis selt geht nicht viel aus. Spory, względem używana; *duturna, longi usus.* *Cn. Th.* 1017. geräume Zeit dauend. Spory, względem wielkości, wielki, obszerny, przestranny; groß, geräumig, etwas hergehend, ausgedehnt. Wano spore umie, kto go spora czasza pje. *Gon. Div.* 279. Spore pilnary wysuszał. *Pleb. Ser. m.* 260. SPORYSZ, a, m., ½. 1) ziarno wielkie czarne podługowate w zbożu, ob. Spór, mącznica, das Witerfern, Mutterborn. — ½. 2) Sporysz wielki, ziele, sumec, wróble jezyczki. *Syr.* 521; mokerze, musze, *Fosin, polygonum mas, Wegetraß, Wegetritt*; *Boh.* truskawec, rdesno, wibka; *Carn.* truskawez, (cf. truskawka); *Carn.* sporish; *Croat.* sporis; *Hung.* szapora; *Rij.* sporise; *Bisn.* sporise *verben*, koszyko

ziele); *Rag.* släk, (cf. slaz); *Vind.* briszavek; *Sorab.* 1. fwinacza trawa; (*Ross.* енопиум rdest płaszy); sporysz drugi, płonnik rolny, wodny, *sanguinalis*, Blutfirje. *Syr.* 525. Sporysz mlęczny, *Euphorbia peplus*. *Kluk. Dyke.* 1, 211. cine Art *Cyperbium*. Sporysz trzeci, żabie gronka, *herinaria*, *Sarfraut*. *Syr.* 525. Sporysz w Krakowskim, to samo ziele, eo Śmiełka na Wołyniu. *Pam. Warsz.* 10, 1, 4. *Kortum*, cf. śmiałek. — §. 5) Sporysz, szkło powiększające rzeczy widome. *Włod.*, daß Vergrößerungsgläß, cf. drobnowidz.

SPORZĄDZIĆ *cz. dok.*, Sporządzać *niedok.*: *Boh.* spořadati; *Slov.* sporádám; *Sorab.* 1. zpoředzam; rozrządzać, rozprawiać, rozporządzać; anordnen, einrichten, zuriichten, zubereiten. Ojezynie, rodzicom, świętynicom i domom swym wojnę sporządzał. *Pilch. Sall.* 96. W księgę sporządzoną zapisywali imiona nasze. *Niędz.* 92. Zapłacił od kufferka starego ślusarzowi, że mu go sporządził. *Teat.* 28, 51, że go wyreparował, naprawił, anstehjeren. Sporządzenie, rozłożenie, porządek, przygotowanie; die Einrichtung, Zuriichtung, Anstalt. Liturgia ś. postylami i wszelkim innym zbawienym sporządzeniem cerkiewnym opatrzył. *Weryj.* 52. (wszelkiemi rekwiizytami). **SPORZĄDZICIEL**, a, m., przyprawiciel, der etwas einrichtet, anrichtet, der Veranstalter. Otruty umarł bez żadnego potym sporządziela tak szkaradnego uczynku wyjawienia. *Ustrz. Kruc.* 2, 28.

SPORZE, *ob. Spróć.* **SPORZUCAC**. 1 *Leop. Math.* 9, 56, *ob. Porzenie*.

SPORZYĆ *cz. niedok.*, zdarzyć, błogosławić (o bogu), przysparzać; gedeihen lassen, gelingen lassen, segnen; (*Boh.* spořiti *parcere*; *Germ.* sparen, szeeździć). Skarbem, któryć bóg sporzy, szafujesz hojnie. *Strykk. Henr.* Bóg kres życia zapisuje, Dobrym sporzy, złym ujmuje. *Suszye. Pieśń.* 5, L 4. Bóg mój łaskawy, Sporzy me rymy i wszystkie sprawy. *Petr. Hor. D b.* — §. Twoja prawica gdzie otworzy, Nie zawrze żaden; i zaś nie sporzy Odwieść drzwi, gdzie twój zamek zapadnie. *Miask. Ryt.* 2. nie zdoła, ist nicht im Stande. **SPORZYĆ** się *recipr.*, mnożyć się sporo, sich reichlich vermehren. I w mieszkui i w kounorze, i na zdrowiu i w dobrej sławie wszystko się sporzy, za pozećiwemi zasługami. *Rej. Ap.* 11. Poruczyć wszystko w opiekę panu, a mieć te nadzieje, iż się nam wszystko sporzyć po myśli będzie. *Rej. Post. M 1.* zdarzać się, wieść się, powodzić się, woñl gedeihen. Gdy kto dobrze panu wierzy, Hojnym funtem wszystko mierzy, A naez się kolwiek oborzy, Dziwno mu się wszystko sporzy. *Rej. Zw.* 251 b.

SPOSÓB, u, m., §. 1) kształt, foza, gatunek, rodzaj, tryb, maniera; die Art, die Weise, die Gattung, die Manier; *Boh.* způsob, způsob; *Slov.* spôsob (*habitus, conditio*); *Sorab.* 1. waschno, waschnie, waschni; *Sorab.* 2. wifa, (*Germ.* die Weise); *Carn.* visha; *Vind.* vifha, furm, mera, meha, guba; *Croat.* naclin (cf. naczyńie), fela; *Bosn.* nacin; *Rag.* ein, nacin, püt; *Slav.* nácsin, hód, (cf. ebód); *Ross.* образъ, (cf. obraz); (*Eecl.* способствование, *пособие* pomaganie, pomoc, cf. po sobie). Każdy ma swój sposób myślenia. *Teat.* 22. c, 19. Nic

z dawnego uchwalenia i sposobu dla własnego frasunku nie opuszczał. *Warg. Wal.* 185. W jaki sposób do nich odezwę się! *Teat.* 47. b, A 5. Zaczął w tym sposobie . . . *Chod. Gesn.* 91. (tak). Generał w dobry sposób mówi. *Teat.* 48, 55. (dobrze). Widzę że prawda, jeden rodzaju Sposób człekowi, tysiąc zginienia. *Kchow.* 142. Uprzykrzyło im się być zawsze na jeden sposób szczęśliwemi. *Ossol. Baj.* 2. Na sposób, na ten sposób, na sposób; *Rag.* na nacin, auf Art, nach Art. Jakim sposobem? na jaki sposób? *Sorab.* 1. na kake waschni? Tym sposobem *Eecl.* образомъ снмъ — §. Ci, którzy się w naukach kochają, pierwszy pożytek ten mają, że sposób dobrych cnót weźma *Koss. Lor.* 10 b. kształt, piękność, ozdobę; Zerde, Schmuß. Godny koń jest, który ma sposób wielki a długi, gdy też insze członki ku jego wielkości rymują się. *Grese.* 685. kształt, wzrost; Gestalt, Wußß. — §. Zmysły mają się przez sposób sług i dworzan. *Sak. Dusz.* 60. niby na kształt, nach Art, gleichfam wie. — §. Sposób do czego, droga, szrodek; *Vind.* srednina, fredik, fiedstwu, pomuzhna srednina, podpomuzh, pomagawiza, Weg, Mittel, Gelegenbeit, Hülfsmittel. On jakiś podaje sposób? zmiuj się, powiedz, czy jeszcze zostaje nam który! *Teat.* 49. b, 45. Pospolite mawiają: man ja swe sposoby; trudno sposobem się ratować, kiedy grosza niemasz; pewniejszyby tu był sposób, abyśmy do tego przyjsć mogli, cośmy zgubili. *Falib. F 2.* Lecz mi pozwolicie, Dać wam sposoby, że wolność i sławę sownie Utrzymacie. *Jabl. Tel.* 145. Na wszystko można znaleźć sposób. *Teat.* 22, 64. (każda choroba ma swoje lekarstwo). Wziąć się na sposób, wziąć się na sposoby; szukać fortelów; Mittel und Wege suchen. Chciał piękną kobietę uwieść; ale więcej w tym miał odwagi, niżeli sposobu. *Teat.* 45. c, 55. sposobności, zręczności, Geschicklichkeit. Pragniesz pokazać swej dzielności próby. Jest miejsce i sposób, jaki się ryeczowi z dawnych lat nie trafił. *P. Kchan. Orł.* 1, 401. (sposobność, okaza). — Sposób do życia, majątek, fortuna, Lebensunterhalt. Która miała o mnie staranie, umarła; więc straciłem wszelki sposób do życia. *Teat.* 58, 51. Będąc bez szeiaga, nie ma sposobu do życia. *Teat.* 51. b, 15. Ta enotliwa panienka była bez sposobu, czy możnaż ją było opuścić! *Teat.* 58, 50. — §. Nie sposób! *Teat.* 55. b, 64. nie można, niepodobna, niepodobienstwo; keine Möglichkeit, unmöglich; *Ross.* нельзя, (cf. nie 'lza); *Eecl.* поухомъ. Nie sposób ustawnie przegrywać, trzeba kiedykolwiek i wygrać. *Teat.* 1, 64. Ale czy sposób? maszże przyczyny rozumieć, że cię kocha! *Teat.* 1, 59. *Ross.* не ужен, не ужи, не ужо? Zadnym sposobem, żadną miarą, *Slov.* nigako, żadnim způsobom; *Croat.* nikak; *Eecl.* никакo; *Ross.* никакъ, bynajmniej — §. 2) *Grammat.* Sposób, *ob. Tryb, modus. Tr.* **SPOSOBIĆ** *cz. niedok.*, Sposabiać, usposabiać *contin.*, usposobić *dok.*; *Boh.* způsobiti; *Hung.* szabom; (*Boh.* působiti *agere, efficere*; *Slov.* působim *forma*); *Ross.* способствовать; §. 1) sposobić kogo do czego, ku czemu-sposobnym, zdatnym uczynić, przygotować, przyrządzić; vorbereiten, zubereiten, zuriichten,

geſchickt zu etwas machen. Jan ś. sposobiał ludzi ku przyjeściu Mesyasza. *W. Post. W.* 57. Krystus na świat przyszedł, nie z miejsca na miejsce przyszedłszy, ale sobie człowieczeństwo sposobiwszy. *Żarn. Post.* 88 b. Winnica, niżej się sposobi, siła kosztuje, siła czasu i pracy bierze. *Dambr.* 115. Sprawami enotliwemi codzien więcej się sposobiał na przyjęcie nowych łask z nieba. *Wys. Atoj.* 72. Pan Jezus niech do tego sposobi, i przygotuje uszy i serca wasze. *Dambr.* 211. Mając wolniejszy czas, poczęła więcej niż kiedy sposabiać się do nabożeństwa. *Wys. Kat.* 27. Szkoda wielka, żeś się nie sposobil do nauk, daß du dich nicht auf die Wiſſenſchaften gelegt haſt. Człowiek usposabia się do społeczeństwa przez edukacya. *Mik. Obs.* 405. Kiedy kto dobrym wychowaniem a ćwiczeniem jest usposobion. *Glicz. Wych. A 5 b.* Ciężka, mówią, rzecz człeku na sławę zarobić, A ja mówię, że lekka, byle rzecz sposobić. *Kras. W.* 50. sporządzić, ukartować, cf. brać się na sposoby; man muß es nur recht anstellen, die Sache recht einleiten. Deputowali go, żeby żywność sposobiał, gdzie będzie mógł najsmadniej i do wojska odsyłał. *Vol. Leg.* 5, 522. przygotował, dostawiał; anſchaffen, herbei ſchaffen. Rady szuka, w którejby ziemi miał swe sposabiać mieszkanie. *Otw. Ow.* 102. zakładać swe mieszkanie, osiadać, ſeinen Wohnſitz gründen. — Sposobiać kogo w co: opatrywać go w co, memit verſehen, verſorgen. Nowych wojsko zaciągów w obozy wprowadził, Miasto w żywność sposobil i porty do bitwy. *Pot. Arg.* 259. — Sposobiać się z kim: przywykać komu, ſich an einen gewöhnen. Mejuhard do Infant zajęchał; gdzie z nienacka z ludem się sposobiał, języka się nauczył. *Stryjck.* 248. — §. Sposobili sobie nieco z onych rzeczy zebranych. *1 Leop. Joz.* 7, 4. (przywłaszczać, ſie eignen ſich zu; cf. sobie, ob. Sie). Potrzeba, aby ten, który sposobia albo przywłaszcza dziecie, był gospodarzem, i takim, któryby mógł płodzić. *Szczerb. Sax.* 417. (który przysposabia, adoptuje). Gdy Ester ojca i matki nie miała, tedy ją Mardocheus sposobil sobie za własną córkę. *1 Leop. Esth.* 2, 7. Sposobienie, *adoptio*, jest wybor prawny, ku pociesze tych, którzy dzieci nie mają, wynaleziony i do przyrodzenia skłonny. *Szczerb. Sax.* 417. Chlubimy się w nadziei i sposobieniu synów swoich. *W. Post. W.* 5, 444, (ob. Przysposobienie). — §. 2) Sposobić słowo *Grammat.*, czasować, *conjugare*, ein Zeitwert abwandeln. *Tr.* SPOSOBIK, a, m., *dem. Nom.* sposób; *Sorab.* 4. waschniczko; *in malam partem*, sztuczka, fortel, ein Kunstgriff. Śliczne sposobiki; wykwintne wybiogi. *Teat.* 9, 62. SPOSOBICIEL, a, m.; *Boh.* působec; czyniciel, działacz; *der Häter, Urheber*; (*Ross.* способствователь protektor, способствовательный protegujący). Imiona tych ludzi, co byli sposobiciele albo sprawcy onego ludowania. *1 Leop. 1 Ezdr.* 5, 4. (przyczyncami. *5 Leop.*) SPOSOBNOŚĆ, ſci, ż.; *Boh.* způsobnost, způsoblost; *Slov.* spůsobnost *habitudō*, spůsoblost *habilitas*; *Sorab.* 1. pžikwadnoſć, (cf. przykładność); *Vind.* perloshnost, perkladnost; *Eecl.* удобизна, способность, удобство,

удобность, удобіе, (cf. doba); *Ross.* способность; zdatność do czego, potemność, snadność, zrecność; die Tauglichkeit zu etwas, die Fähigkeit, die Gefählichkeit. Narody wynoszą się do inszych krajn, albo sposobnością lepszą gruntów uwiedzione, albo też potrzeba przyeśnio-ne. *Krom.* 6. Sposobnością miejsca i położeniem obronnym zabezpieczony. *Star. Woj.* A 2. Niektórzy sposobnością od natury większą obdarzeni, rozumu ludzkiego granice rozprzestrzeniają. *Zub.* 4, 29. *Abb.*, Talent. Niezgody chrześcian podają sposobność Turkowi do rozszerzenia potęgi. *Kłok. Tuh.* 78. okazya, Gelegenheit. SPOSOBNY, *SPOSOBISTY, a, e, SPOSOBNE *auberb.*; *Boh.* způsobny, způsobuly; *Slov.* spůsobny, spsobní; *Sorab.* 4. pžikwadně (cf. przykładny), kmaíny; *Vind.* perloshen, perkladen; *Eecl.* удобезнень; *Ross.* способенъ, способный; zdalny czyli służący do czego, dogodny, potemny; tauglich, tüchtig, gefähigt zu etwas. Polacy są równie, jak i inne narody, sposobni do wyuczenia się wszelakich umiejętności. *Mon.* 65, 506. Betman upatrzył sposobne czasy, sposobne miejsca, sposobne sztuki (stratagemata, fortele) i sposobne okazye do bitwy. *Star. Woj.* A 2 b. W miejscu sposobistym zasadzki założył. *Krom.* 465. Opowiem ci to w sposobniejszym czasie. *Teat.* 24. b, 58. Nie mają wiadomości miejsce bitwy sposobnych. *Warg. Cz.* 60, (obser. Datum). Zeby przyrodzenie nasze mogło być sposobniejsze ku chwale boskiej... *Modl. Gł.* 125. Łódka niesposobna wielkich nawałności. *Bardz. Lu.* 151, (ob. Genitiv, untauglich in Seeſtürmen. Wyspy te dla swęj ostrości nie są sposobne dla ludzi, tylko dla węzów. *Boter.* 245. nieprzydatne; *Boh.* nespůsobný, nemotorný. — flowodzi to bardzo sposobnemi przykłady. *Otw. Ow.* 656. dobitnemi, dosadnemi, jebr ichdliche, paffende Beyſpiele. Piotr, aez był młodszy, wszakoż dla sposobniejszych obyczajów wszystkie mu państwa życzyli. *Pap. Rye.* (dla większej zdatności). Bolesław nie mogąc przez zimę nie sposobnie sprawować, rozpuścił żołnierza. *Krom.* 155. recte, nalezyćie, cf. czynićie; geförig, erdentlich. X Maciejowski, przez nie bardzo sposobne zdrowie nad prądnik odjechał. *Gorn. Dw.* 4. nie bardzo ezerstwe zdrowie, słabowość; nicht recht fröhliche Gefundbeit, Kränlichkeit. Przez niesposobną wymowę i przyrodzoną wadę języka swego, potrzebował biskup namiestnika. *Sł. Żyw.* 49 a (ciężka, niełatwą mowę). W świecie zamykają się sposobnie i bez czasoty, marze i ziemia i wyspy i lądy. *Boter.* a 2. wygodnie, bequem. O tych tak niecznośnych rzeczach, ani sposobnie mówić, ani się poważnie użalać, ani wolnie wołać mogę. *Siem. Cy.* 14. á propos, przyzwocie).

SPOSOCZYĆ, ob. Posoczyć. SPOSPOLITOWAĆ, ob. Pospolitować.

SPOSTRZEĆ się *recip.*, (oppos rozpostrzeć się), zmieścić się, pomieścić się; *Plag haben*, Raum haben. Niepodo-bieństwo, żeby w tak małej ziemi tak wiele narodów spostrzeć się mogło. *J. Kehan. Dz.* 191.

SPOSTRZEDZ, SPOSTRZEGAC, SPOSTRZEŻENIE, ob. Postrzedz.

SPOTĘŻNIEĆ, *ob.* Potężnieć. SPOTKAĆ, SPOTYKAĆ, *ob.* Potkać.
 SPOTLIWOŚĆ, *ści.* *ż.* śatwość spocenia się, starość Schwitzgen. Woda z rudy żelaznej ciekąca, ku spotliwości ciała pobudza. *Cresc.* 12. SPOTNIEĆ, *ob.* Potnieć.
 SPOTWARZYĆ, *ob.* Potwarzyć. SPOFFALIĆ, *ob.* Poufalić. SPOWAŻNIEĆ, *ob.* Poważnieć.
 SPOWIADAĆ się *recipr. niedok.*, wypowiedać się *dok.*; *Boh.* zpovjdati se; *Sorab.* 2. sze spowědasech; *Sorab.* 1. zpowědara szo; *Carn.* spovudjem se, spovędati; *Vind.* te spovedat, spovetife, spovedetife; *Croat.* zpovedatisze, zpovedamsze; *Bosn.* ispoviditise; *Ross.* исповѣдаться; spowiedź czynię, wyznawam grzechy przed spowiednikiem, beichten. Człowiek spowiada się grzechów, upadłszy u nóg kapłańskich, i złożywszy pokornie ręce. *Kanik Kat.* 250. Jesli me grzeszysz, jako mi powiadasz, Czego się miła tak często spowiadasz? *J. Kahan. Fr.* 8. Cbiał Wacław od ś. Jana wiedzieć, z czego się królowa spowiada? groźce mu, abo ty zginiiesz, abo wszystkie grzechy, których się żona moja przed tobą spowiadała, wyjawisz. *Sk. Żyw.* 1, 507. SPOWIADAC kogo *cz. niedok.*; *Boh.* zpovjdati; *Sorab.* 1. zpowiedam; *Carn.* spovudjem, spovem, spovędati; *Vind.* spovedeti, spoviedati; *Bosn.* ispovidati, slisejati ispovjesti; *Rag.* spovjedati, ispovidjati; *Slav.* ispovidit; *Croat.* izpovedam, zpovęlam; *Ross.* исповѣдать, исповѣдывать; spowiedzi czyj jej słuchać, Beicht hören. *Tr.* — ('SPOWIC, *ob.* Powić. Powinać. — SPOWIEDNIA, i, *ż.*, SPOWIEDNICA, y, *ż.*; *Boh.* zpovědnice; *Carn.* spovdniza; *Vind.* spovednizza, spovedniza, spovedni stol; *Croat.* zpovedalnica; *Slav.* ispovidalnica; konfesyonał, der Beichtstuhl. Z płaczem prosit, aby usiadł kapłan w spowiednicy, a uszy podał spowiadającym się niedzikiem onym. *Birk. Gl. Kon.* 9. SPOWIEDNIK, a, m. ociec spowiedny; *Boh.* zpovědnik; *Sorab.* 1. zpowiednik; *Carn.* spovdnik; *Vind.* spovednik; *Croat.* zpovednik, izpovednik, izpovidalaz; *Dal.* izpovednik; *Rag.* ispovjednik, ispovjedalaz, posnik; *Bosn.* ispovjednik; *Slav.* ispovidnik; *Ros.* духовникъ; któremu się spowiadają, der Beichtvater. *Cn. Th.* 1049. *Vind.* spovedni otrok, daš Beichtfind; *Ross.* исповѣдникъ który się spowiada, f. исповѣдница; *Ecl.* исповѣдникъ confessor, męczennik, f. исповѣдница. SPOWIEDNICZY, SPOWIEDŃY, a, e, do spowiednika lub spowiedzi należący; *Boh.* zpovědni; *Sorab.* 1. zpowiedny, zpovdnj; *Croat.* zpovędni; *Ross.* исповѣдний; *Beicht*, die Beichte betreffend, Beichtvater; (*Ross.* исповѣдничей od spowiadającego się, Beichtfindes). Surowe kary na gwałtowników pieczęci spowiedniczej. *Bals. Niekt.* 1, 294. Spowiednia pieczęć, sigillum confessionis. *Birk. Gl. Kon.* 44. Spowiedny ociec powinien te pieczęć mlecznia zachować. *Birk. Gl. Kon.* 46. *Sk. Dz.* 1028. SPOWIEDŹ, i, *ż.*; *Boh.* zpověd; *Slav.* spowęd; *Sorab.* 1. spowiedź, zpovedź, zpovedz; *Sorab.* 2. spowiež, spojěž; *Carn.* spovęd, spovd; *Vind.* spoved, sposnanje; *Croat.* zpoved, szpoved, izpoved; *Dal.* izpoveszt, izpovedanye; *Bosn.* ispovjed, ispovjest; *Rag.* ispovjés; *Slav.* ispovid; *Ross.* исповѣданіе, исповѣдываніе, исповѣдь, die Beichte. Spowiedź jest grze-

chów naszych żalobliwe przed bogiem wyznanie, i pokorne odpuszczenia ich żądanie. *Hrbst. Odp. C c c 6.* Wyznaje człowiek grzech przed bogiem i namiestnikiem bożym, to zwiemy spowiedzią. *Sk. Kaz.* 140. Spowiedź tajemna abo do ucha. *Sk. Dz.* 155. et 292. die Sprechbeichte. Spowiedzi słuchać. *Cn. Th.* 1649. (spowiadać kogo). — *Prov. Phras.* Jaka spowiedź, takie rozgrzeszenie. *Rys. Ad.* 20. (jaka praca, taka płaca). Wyznaj wszystko, jak na spowiedzi. *Ossol. Str.* 1. Jak na spowiedzi miej to w sekrecie. *Jabl. Ez. B 5.* Sekret innie poufany, jest sekret spowiedzi. *Zall. Zab.* 74. — *Fig.* Chee się już zwierzyć mu swojej miłości; lecz z bojaźnią zachował na czas sposobniejszy tę spowiedź tak trudną, *aveu. Stas. Num.* 1, 85. (wyznanie). Nie chceć z głupim zasiadać na spowiedzi. *Pap. Pr. D 5 b.* wdawać się w sekreta. SPOWIEDZIEĆ, powiedzieć, jać; *Vind.* spovedat, pouedat nuntiare; *Rag.* spovjēlati narrare; *Bosn.* spovjediti, pripovjēti narrare, spovidalaz, koji pripovida narrator; (*Ross.* исповѣдать słobować, przyzeć. Dam ten podarunek prorokowi, a spowie nam drogę naszą. *Budn. I Sam.* 9, 8. — SPOWIEDZIEĆ się *recipr.*, przyznać się, wyznać; *geſtehen, eingestehen, bekennen.* Spowiedział się był jeden, skoro prawdę uznał, iż jednego czasu na szyderstwo w tył ojcu ś. wiecieć słomy był uwiązał. *Birk. Dom.* 15. Dostawszy wrzodu na wstydlwym miejscu, boja się spowiedzieć lekarzowi. *W. Post. W.* 180. Chory, szukający ratunku, niech się wszystkich dolegliwości swych spowie. *Oczk. Przym.* 15. — *Ż.* Spowiedzieć się, opowiedzieć się, mieć swe powiedzieć; *ſich melden, ſeinen Namen jać.* Spytał kto? spowiedzieł się, pojął ich. *Birk. Zamoj.* 29. Do bramy przyszedłszy, spowiedział się, z której był strony. *Pasz. Dz.* 45. On się im spowiedział być żydowinem. *I Leop. Esth.* 5, 4. Nie-spowiedziany, co się nie spowiedział, aby 'zac był. *inconfessus. Cn. Th.* 529. unangemeldet, unangekagt. Nie spowiedziała się, *inconfessa, quid esset. Cn. Th.* 1049. (bez wieści)

SPOWINOWACIĆ *cz. dok.*, Spowinowacć *niedok.*, powinowactwem połączyć, veridwägern. Spowinowacie się z nami, dawajcie nam córki wasze, a nasze bierzcie sobie. *Budn. Genes.* 34, 9. W tym stopniu spowinowacony jestem z żoną, w którym z mężem jej spokrewniony. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 68. Kto się spowinowacć z czniejszemi, niż sam, zamiast przyjać, nabędzie panów. *Petr. Ek.* 58. Z nieprzyjać stali się przyjaćmi, i spowinowacili się. *Warg. Wal.* 117. — *Ż.* Spowinowacć sobie kogo; obowięzwać go sobie, obligować, zjednać, ujać; *ſich einem verpflichten, verpflicht machen.* Spowinowacony; obowiazany, obligowany; *verpflichtet, verbunden.* Nie się im miłszego nie zdało, jako to, aby sobie tak szlachetnego króla jakakolwiek 'chutliwą czynnością spowinowacili. *Baz. Sk.* 105. Nie mozem sobie nigdy boga spowinowacć, aby nam co wedle sprawiedliwości był winien. *Sk. Kaz.* 89. Wola pańska nikomu nie spowinowacć; on nikomu nie nie winien; nie daje z przymuszania, ani z powinności, jeno z szczo-

drobliwości. *Sk. Kaz.* 467. Niezmierna łaska nikomu nie spowinowaconego boga światu się zjawiła. *Sk. Żyw.* 1, 1.

SPOWSZECHNIEĆ, *ob.* Powszechnieć. **SPOWSZEDNIEĆ**, *ob.* Powszednieć.

SPOŹNIC *cz. dok.*, Spóźniać *niedok.*, opóźniać, *verfpäten*, *durc* *Verfpätung* *verfpäten*. Te szczęśliwość, której on tak chętnie pragnie, jakaś zbyt długa spóźnia przewłoka. *Teat.* 2, 11. Bieź już bez spóźnienia. *Teat.* 45, c, 120. *Wyb.* *ohne Verfpäten*. Co spóźni godzina, lata nie zagają. *Pot. Arg.* 620. Niemasz do poezliwości czasu spóźnionego. *Bardz. Triag.* 252. **SPOŹNIC** się *recipr.*, opóźnić się, *sič* *verfpäten*. Deputat trybunalski spóźniający się godziną na sesya, utraci z pensyi 9 złotych; spóźniający się dwiema godzinami, utraci 18 złotych etc. *Gaz. Nar.* 2, 85.

SPOŻYC, **SPOŻYWAĆ**, *ob.* Pożyć.

***SPOŻYCZAĆ** się, *n. p.* Na stroje się *spożyczą albo zadłużają. *Gil. Post.* 240 pożyczkami obciążać się, *sič* *mit* *Anleihen* *belasten*, *Schulden* *fäufen*.

SPRAC, **SPIERAĆ**, *ob.* Prac.

SPRACOWAĆ kogo *cz. dok.*: *Boh.* upracowali; zmordować, bardzo sfatygować; *sič* *müde* *mačen*, *ermüden*, (*ob.* Pracować kogo). Wiedzie mię po przykrych górach, co mię spracowały. *P. Kchan. Orl.* 208. Spracować się *recipr.*, zmordować się, moeno się sfatygować, zrobić się; *sič* *afarbeiten*, *müde* *arbeiten*, *müde* *mačen*, *sič* *ermüden*. Starzec mosąc na sobie brzemie drow, gdy się daleko niosąc spracował, śmierci wołał. *Kosz. Lor.* 184 b. Lud stał tak zszykowany, a konie ich bardzo się spracowały. *1 Leop.* *1 Mach.* 10, 81. (bardzo się zrabiały. *5 Leop.* Bili się tak mężnie, aż się wszyscy spracowali; zawołał jeden na odpoczywanie. *Biel. Św.* 252 b. Spracowany, zrobiony, zmordowany, moeno sfatygowany; *müde* *gearbeitet*, *ermüdet*. Daj mi jeść, bom bardzo spracowan. *5 Leop. Genes.* 25, 50. (bom się bardzo zrobił. *1 Leop.*) Pójdźcie do mnie wszyscy, którzyście są spracowani; a ja ochłodzę was. *Rej. Post. C e e 1*. Spracowanie *subst. verbi*, zmordowanie, *die* *Ermüdung*. *Cn. Th.* 1049.

SPRAGNIONY, *a, e*, upragniony, bardzo pragnący, *pr. et* *fig.*; *sič* *dürstend*, *sič* *machdend*. Spragnione oczy moje ciekawie go wyglądać będą. *Teat* 6, 16. Słowo pieszczone, ożywia chęci spragnione. *ib.* 52. b. 76

SPRAKTYKOWAĆ, *ob.* Praktykować. **SPRASZAĆ**, *ob.* Sprosić.

SPRAWA y, *ż.*; (*Boh.* zprawa naprawa, poprawa; *Carn.* sprawa *pax*, *reconciliatio*, zgoda; *Vind.* sprawa, pogodba, spraulenje = ugoda; *Croat.* zprava, szprava *apparatus*, przyprawa, zaprawa, szpravishe = sejm, zbór; *Bosn.* sprava, sprava *apparatus*, *machina*, *expeditio bellica*, wyprawa, sprawa od kognia = rząd na konia; *Rag.* sprava *apparatus*; *Ross.* *спрва* = sprawowanie się z czego, usprawiedliwienie, odkazanie prawne majątku, wwiązanie, podpis kancelaryi; (*Ross.* *спрва*, *спрвка* poprawa błędów drukarskich); *Eccel.* *неправление* polepszenie); — 1) sprawa, in-
interes, potrzeba, rzecz która się powinna sprawie; *die* *Angelegenheit*, *die* *Verrichtung*, *der* *Handel*, *das* *Geschäft*;

Vind. opravilu; *Croat.* poszel, (*cf.* *poseł*); *Bosn.* posal, *poso*, *posao*; *Rag.* oprava, *eignenje*, *poso*, *possáo*, *posla*; *Eccel.* *вспра*, (*cf.* *wiec* Co ty tu masz za sprawę, nie możesz w przedpokój czekać! *Teat.* 28 78, co ty tu porabiasz, co tu masz do czynienia; *was* *baŕ* *du* *bič* *zu* *thun*, *zu* *thun*. *Jechal* w sprawie jakiej *Cn. Th.* 1049 (interesem, w interesie). Mactejowski kancelarz miał na sobie wielkie sprawy. *Gorn. Dic.* 1. Ja z umarłym nie chcę mieć sprawy. *Boh. Kom.* 4, 251, *ich* *will* *mit* *ihm* *nichts* *zu* *thun* *haben*. Zakazał biskupi, aby nikt z niemi sprawy nie miał, ażby chrzest s. brach. *Sk. Dz.* 205 (by się nie wdawał). Trudna z głupim sprawa. *Cn. Ad* 256. (głupiego trudno uczyć, głupiemu daj pokój, ustąp mu). Zła sprawa z nim. *Cn. Th.* 1049, *mit* *ihm* *ist* *idwer* *predr* *zu* *fommen*. Sładniej dójść sprawie z jednym, niżeli z dwoma. *Kok. Turk.* 55. Z poezliwem ludźmi zawsze dobra sprawa. *Teat.* 27, 57. Dobra sprawa, krótka odprawa. *Dwor. E* 5. Wypędzić tego kutwę, dziwaka, z którym sprawy dójść nie można. *Teat.* 19 b. 6. Jadu z nim nie dójdzie, do końca nie trafi — *Observ. sarpeniero Substant.* sprawa *subintelligendum e. g.* dobra nasza, *n. p.* Hajże, haj! dobra nasza, dobra nasza! wiedzie nam się myśmienie. *Teat.* 24, 105. *Chart similitur* przy nas sprawiedliwa; *similitur*. Równa, nierówna, *qu. v.* — 2. Sprawa, rozprawa, rozbiór jakiej rzeczy, jakiego interesu, jakiej materji, *die* *Verhandlung*. Krótka sprawa albo rozmowa między biskupem a biskupem. *Biz. Hst.* 191. Nie na tym *status controversiae* polega, o której sprawa między nami idzie. *Salin* 4, 145. Na pierwszej mojej sprawie albo obronie, żaden przy mnie nie stał. *1 Leop.* *2 Thim.* 4, 16. — 2. Sprawa sądowa, kauza, proces; *Redtrahandel*, *Redtsache*, *Proceß*; *Boh.* *přa*, (*ob.* *Prza*); *Sorab.* 1. *fuńczka węc*, (*ob.* *Wiece*); *Carn.* *prava*, (*cf.* *prawda*); *Vind.* *prauda*, *prazels*; *Croat.* *prá*, *prá*; *Dal.* *pria*; *Rag.* *prá*, *párba*, *pravdanje*; *Bosn.* *pria*, *parla*; *Ross.* *дѣло* (*cf.* *dzieło*), *тяжба*, *obs.* *тяжа*, (*cf.* *ciągnąć*); *Eccel.* *потряканіе*, *судное дѣло*, *прт.* *правжѣ*, *спорѣ*, (*ob.* *Spor*). Sprawy, nie osoby sądzić się mają. *Fredr. Ad.* 118. Sprawa każda czyli *actio* jest, gdy kto w sądzie własności swej lub jakiego pokrzywdzenia swego dochodzi. *A. Zamaj* 2, 4. Już idzie sprawa na stół. *Teat.* 56, 87. (*ob.* *Stół*) Ktoż w swej sprawie sędzią? *Kias. W.* 50. Sprawę odbieżaną łatwo wygrać. *Cn. Ad.* 1082. Jaka sprawa, taka odprawa. *Cn. Ad.* 286. — 2) Sprawa, dzieło, uczynek; *die* *Handlung*, *die* *That*; (*Vind.* *djanstvu*, *opraulenje*, *opravilnu* *djanje*, *opravilu*, *oprava*; *Ross.* *дѣиеніе*, *дѣиство*, (*cf.* *dzieje*). Sprawowanie, sprawa, czyn, uczynek, za jedno czasem bierzemy. *Petr. Et.* 120. Z spraw czeka lepiej poznasz, niżli z ust dobrego. *Bach. Ep.* 62. Dobrą naukę nauczyciela złe sprawy niszczą. *Cn. Ad.* 525 (inaczej uczy, inaczej żyje, *cf.* *Mości xięże* *praćacie*, *insze* *nauczacie*, *insze* *działacie*). Złe sprawy rodzą dobre ustawy. *Cn. Ad.* 168. Pisać o sprawach i porządkach narodów *Krom.* 6; (*de rebus gestis*). Tak czytamy w sprawach apostołskich. *Kucz. Kat.* 165. (w dziejach apostołskich. *edit. recent.*); in

jaicy). — 2. Sprawa, wiadomienie, wiadomość; *Boh.* zprawa; *Ross.* докладка, докладъ, (of dokladać); *Die* Nachricht, Wissenſchaft, der Bericht. O znańch pogotowaných sprawe wiał. *Warg. Cz.* 106. (raport). O tyto od swoich ſpiegów sprawę miał. *Sk. Dz.* 172. Nie byli przy tym, ale dostateczną o tym mają sprawę. *Gorn. Wł. L.* Ty do tego powodem byłeś, jak ja mam sprawę. *Gorn. Dw.* 4. **SPRAWCA**, *y, m*; (*Hug.* spravitegl, opravitegl, opravnik; *Croat.* opravitelj, upravlyavec *trac-tator, carator, vestitor; Bosn.* jspravitegl *cenſor, corrector, opravitegl administrator, dem.*, opravitegl; *Ross.* правитель regent; *Erel.* управитель *auctor, factor, instructor, справникъ corrector, rector, правилникъ rządca*); sprawiciel, czyniciel, wykonywacz; *der* Urheber, Œiftter, Thäter; *Sorab.* 1. wyjednã, (*ob.* Wyjednã). Nie suchaeze, ale sprawce zakonu u boga są ſwiątołbwyimi. *Hrbst. Nauk.* O 8. Błogosławieństwo wam da, sprawca zakonu. 1 *Leop. Ps.* 85, 8. (zakonodawca. 5 *Leop.*), Gefeßgeber. Rozruchów niewiadomy sprawca. *Teat.* 46 e, 109. Bojaźń zawsze do swych sprawców powraca. *Pulch. Sen. gn.* 202. — §. Sprawca, przez którego co wykonywają, komisańt; *der* Commissair, der Beſtellte. Żądali Polacy, aby mogli przy dworze Turcekim swego agenta albo sprawce chować. *Givagn.* 125. Kapey, którzy na ten jarmark przyjada, albo sprawce swe posła. *Vol. Leg.* 2, 685. — 2. Zawiadywacz, dozorca, rządcã; *Boh.* správce; *Slov.* zprávec, spravec; *Slav.* nastojnik. *der* Verwaltung, Verwey, Regierer. Kościelnay ekonom albo sprawca. *Sk. Zyw.* 119. Winnieć najął miyxia sprawcom, którzy mu oddadzą owoc czasu swego. *W. Post. Mn.* 520. Dziedzie jest pod opiekuny i sprawcami, aż do zamierzonego czasu od ojca. 1 *Leop. Galat.* 1, 2 Vermünder. Do okretu, do zamku, do winogradu mądrego sprawce szukać każe, a coź do éwiczemia dziatka! *Falib.* G 2. Sprawce okretu. *Zbil. Dr.* E 2 Schiffscapitaine. Sprawca domu królewskiego, *major domus.* *Sk. Dz.* 665 (marszałek). Zbytki kościoła i sprawce jego. *Rej. Ap.* 55. rządców kościelnych, pizełożonych; *Vorgeßte, Retteßen.* Najdują się różne w piśmie świętym nazwiska rzędzi-cielow albo sprawce kościelnych *Rej. Post. e 2* Gdy skosztował sprawca onego wesela wina ... *Ilust. Post.* 191. (marszałek weselny, dozorca, *der* Speißenmeister. *Qui t h.*) Pan wezwawszy Szafarza albo sprawce domu swego, Kazał, by wszystkich paróbków zwaławszy, Ukontentował za pracã każdego. *Ody. Św.* 2, G b. Jaki jest sprawca miasta, tacy są i obywatele. *Sk. Kaz.* 26. *Uadz. Syr.* 10, 2 *Budn.* 4 *Kzdr.* 9, 17. *gubernator, der* Gouverneur, Regent. Jagiełło Skirgicłona na miejsce swoje wielkim sprawcã Litewskim przełożył. *Krom.* 414; *summæ rerum profecit*, wielkim ksiãżeciem Litewskim, *Größfürst.* Juliana miano za dobrego sprawce Rzpltej. *Sk. Dz.* 249. (władcc). Saturn syn urodzony nieba szerokiego i spraweo najdawniejszy pałacu górnego. *Papr. Tr.* B 4. Spraweo koła słonecznego, Tyś dał dniowi jasność. *Groch. W.* 46 (twórczo). Sprawca wojska, komenderujący; *der* Commandirende, der Anführer. Každy sprawca ludu rycerskiego i rotmistrz z historyi Maryusza nauczyć się może

szykowania wojska. *Strypk.* 56. Porážke te przypisano niezgodnie sprawców naszych. *B. l.* 525. Przywódzca i sprawca. *Warg. Cz.* 68. Na sprawcech wszystkich nio: wadki naleźy, Bo gołze tych niemasz — wszystko do wsak jeźy. *Rej. Zw.* 228 b, od wojska lwów pod jehorem betinaniem). **SPRAWCZYNA**, *y, 2*, 1) sprawa ceka, czynnielka, wykonywaczka, rzãdzczyzna; *die* Verwaltung, Zifferium, Urheberium, Regiereriun, Verwaltung; *Boh.* správ-čowa; *Croat.* opravitegljeza; *Ruj.* spravitegljeza; *Bosn.* opravitegljica; *Ross.* правительница; 2) ob. *управительница.* Tyś jest sprawczynã wozel ch nieprawosny, bożej złość białogłowska meskie sãly dala. *Burdz. Fouq.* 84. Bierze mię za sprawczynę neaveh *Wie. Pan. Teat.* 15, 75. Rzeczy ludzkich i losach Fortuna sprawczyña. *B. cz.* *Luk.* 2, 5. Ah ciebie, szczytciu naszego sprawczynę Wspólnã rak naszych pracã bożoziony żywie. *Krom. Post.* 2, 259 *Szlachta* Polska ja i stanowicikã pracã, sprawczynã sądów. *Szlach. P. P.* 1, 130. — 2. Sprawczynã, mała niewiele znacząca sprawa, procesek; *ein* Heine Rechtssache, ein unbedeutender Proceß. Wygad n. c. h. jak sprawczynę swoje. *Krom. Dz.* 91. **SPRAWIŒIĆ**, **SPRAWIĆ**, **SPRAWIŁ**, **SPRAWIŁ**, *ob.* Prawił. **SPRAWIŁKA**, 1) Sprawka. **SPRAWIC** *cz. dok.* Sprawic *nieb.* Sprawicacz, sprawyje *contu*; (*Boh.* zpravit, spravovat, spraviti *ap-parare, referre, regere, dimittere; Sorab.* 1. parim, Lat. paro, proparo; *Vind.* spraviti *conspicere, conciliare, spandilhe consuetudo; Croat.* správyti, spraviti *con-purare, congregere, upravlyati consuetudo; Bosn.* spraviti, pripraviti *apparare, opravlyti negotia, expedire, ispraviti, upraviti dajere, c. q. d. q. d. q. d.* *Rag* spraviti *sprav-gljati parare, opravljati negotia agere; Slav.* spraviti *upakowãt; Ross.* enparatit, enparatit *spostovãt, nap-ravit, priznať komu; enparatitca, enparatitca rađit* się; *Erel.* enparatno *corripit; —* 1) sprawić, *effectus, uzynie, udufat, uskutoznit, wykonãt, mañcu, przerw-bringen, wñfen, ausriden, bevordillegen; Boh.* pójdit; *Sorab.* 1. dokonãt, wurychtowãt, *Cern.* opraviti; *Erd* opravit, dopornost, spraudit, vonopravit, spraviti, vnospalati, dekonzlati, sarozit; *Croat.* opraviti, opravim, opravlyam, zvershati, zvershu em. (of wierzeh); *Bosn.* uposlovãti; *Rag* spraviti, spravgljati, opravljati *poso; Slav.* opraviti; *Ross.* nenparatit, enparatit. Sprawiãc, nũzć swojei lub chce, władzy, by uskutoznit ed jako. *Pan. Warsz.* 5, 514. *Novae.* Wszystkie skutki na świecie są wedlug wymaru sil sprawujacych. *R. j. Boł.* 5, 179. skutkujacych, dziajàacych, wñfende Urtheel. Moje mię serce i ta reka sprawi Niezwyciezoným, póki dusza żyje. *P. Kaban. Jer.* 258. Oni w rzeczy naszej wielkie staranie czynili; ale posli co sprawili, albo uprosli, nie wiemy. *Baz. Ist.* 141. Więcej ty sprawisz jednym słowem, niż ja dziesięcã. *Cn. Ad.* 610. (insza mnie, insza tobie). Jest, który kształtem próżnującego, najwięcej sprawuje. *Fiedr. Ad.* 1. Spiewaję to sprawisz. *Cn. Ad.* 1079. Siła sprawi, który co mógł to czynił. *Hupp.* 51. Kto chce dobrze sprawić, trzeba się zabawić. *Teat.* 10, 26. gut Ding will Weile haben; maś langlam wir, wir gut. Gdzie żołdacy mało posłuszni, tedy też niemi mało

sprawi. *Budn. Apoph.* 155. Nie mógł nic sprawić. *Warg. Cez.* 42. (dokazać, wskórać). Jak mi tego nie sprawisz, to sto kijów, chłopcze. *Teat.* 6. b, 42. Wszystko, cokolwiek jest złego, bład sprawuje. *Bardz. Trag.* 476. Tym się zatrudniajmy, co rozkosz nam sprawić zdoła. *Teat.* 25. b, 17. Gdy się uczniom kochanym zjawił, Wielką pociechę w sercach sprawił. *Odym. Św.* 2, *M m b.* (wzbudził, wskrzesił). Jak na nas byliście sprawiedliwymi, niemniej też sprawiedliwość sprawujcie nad nimi. *Jabl. Tel.* 150. (wyrządzać). Noc w obu obozach sprawiła milczenie. *Tward. Wł.* 77. Jezus był bardzo nadobny, jako duchem świętym sprawiony z panny. *Wróbl.* 105. utworzony, hervorgebracht. Serce czyste spraw we mnie, mój miły panie! *Rej. Post. Y y* 14. (zrządz). Zakradłszy się komu wiatr w ucho, sprawuje w nim szum. *Perz. Cyr.* 2, 182. Poty sprawujące lekarstwo. *Krup.* 5, 204. *Edweiß treiben.* Lekarstwo może wszystkie niemoc odegnać, raz przyłożone wszystko sprawuje, tak że więcej nie bywa przykładane. *Zygr. Gon.* 285. wirft alles. — Wiele z własnej chęci na wojnę się spisało, tak dalece, że blisko 12,000 człowieka z siebie samych sprawili; *ut confecerent.* *Krom.* 656. wystawili, sie machten so viel aus, ihre Zahl betrug 12,000. — Sprawować wesele, bankiet; eine Hochzeit anrichten, ein Gastmal geben. Skoro tu przyjedzie, wnet na sprawić wesele. *Boh. Kom.* 5, 215. Kilka razy w rok sprawował bankiet, na który zapraszał przyjaaciół swoich. *Zab.* 11, 254. Sprawuję igrzyska, widoki, ob. stroić igrzyska. — *Similiter:* Sprawuję, sprawiam komu, sobie, szatę, wóz etc. *Cn. Th.* 1052. każe robić, aufpassen, machen lassen. Patrz, jakie mi suknie sprawa, ze starzyzny tylko przerabiać każe. *Teat.* 50. b, 27. — §. Sprawuję urząd, urząd mam na sobie, wypełniam obowiązki urzędu, piastuję urząd; ein Amt führen, verwalten, verrichten. *Cn. Th.* 1200. Anastazyusz sprawował stolet papieski rok jeden. *Biel. Hst.* 161. — *Similiter:* Prokurator od sprawy jednego dnia przed sądem bierze 4 grosze, a tak ile dni sprawuje, tyle kroć 4 grosze ma wziąć. *Sax. Porz.* 25. (ile dni przed sądem czyni, broni, czynnym jest). Sprawować mszą s, Messe halten. Przywrócił księdzu mszy s. sprawowanie. *Sk. Dz.* 757. Utrzymują, że się tej świętej ofiary inaczey sprawować nie godzi, jenó pod oboją osobą. *W. Post. W. praef.* Ja też tego sam pragnę, aby kupie obudwu nas wolno po naszych państwach wozieć, a handie sprawować można. *Baz. Sk.* 529. handel prowadzić, Handel treiben. Na ratuszu mieszkał urząd pogański, Pflat, i sprawowane były wyroki na gardła ludzkie. *Zurn. Post.* 5, 775 b. ferowane, wskazane, die Urtheilsprüche wurden gefällt. — §. Sprawować się dobrze, źle = zachowywać się dobrze, źle, postępować sobie dobrze, źle; *Croat.* baratati, ponashatisze; *Vind.* sadershatise, sich aufführen, sich betragen, sich verhalten. Sprawuj się tylko tak, jak dotąd, to będzie wszystko dobrze. *Teat.* 8, 49. Dobrze się sprawować, *Vind.* se dobru sadershati, dobrudjati; *Ross.* благоучинствовать. Jako się kto sprawuje, takie szczęście uczuje. *Cn. Ad.* 545. Sprawowanie, sprawowanie się, *Vind.* sadershnost, sadershba, sadershik; *Slav.* dërhanje; *Ross.*

поведение, die Aufführung, das Betragen, Verhalten. Dobre sprawowanie się *Ross.* благоповедение. Sprawowanie jest czynienie skutecznego, które pochodzi z nałogu. *Petr. El.* 29. Wstyd ezleku złego sprawienia się. *Teat.* 18, 161. — §. Sprawować *Verb. med. intransit:* skutkować, skutek czynić, działać; wirfen, seine Wirkung thun. Wszystko się dzieje mocą gwiazd, jako sprawujących na te niskości ziemskie. *Lat. Kom. B.* influencją mających, wpływających, działających; Einfluß haben, mitwirken auf etwas. Nie dać mu jeśé, aby to lekarstwo lepiej w nim sprawowało. *Cresc.* 555. damit die Arznei besser in ihm wirft. Weź na raz pigulek trzy; a jeśli te nie sprawią, tedy na drugi raz weź pięć. *Syxt. Szkl.* 245. — *Transitive:* Sprawuję albo sprawiło mié lekarstwo = rusza mié, die Arznei larirt mich, wirft. Gdyby zbytnie kogo lekarstwo sprawowało, aż do młdości, jak to zastanawiać. *Syr.* 525. — 2) Sprawować, przyrządzać, sporządzać, nagotować, przygotować; *Vind.* porediti, rediti, naredovati, verstiti, poverstiti, verstuvati, vraunati, vrediti, poredivati, ponapraviti, zurichten, zubereiten, bereiten. S. Jan sprawował drogę pańską. *Bial. Post.* 55. Przyjłzie głos wołający na puszczy: sprawujcie drogi panu. *Rej. Post. B* 6. Przed ruszeniem w drogę, które przynajmniej kilka dni mają być przeczyścione i sprawione. *Hupp.* 56. W dzień s. Szczepana wszelkie konie sprawują, krwi upuszczają, zęby im chędożą, potym jeczmiemem w piwie umoczonym posila. *Haur. Ek.* 178. die Pferde immerlich reitigen. Uszczypliwemi, na rozruchy sprawionemi książkami ziemię napełniają. *W. Post. W.* 410. Umysł źle sprawiony, serce żądźami zakazone. *W. Post. W.* 281. Duszę swą źle sprawili, albo postanowili. *Rej. Post. E e e* 1. Wpadł w niemoc: sprawiwszy się chwalebniemi s. świętościami umarł. *Pap. Ryc.* opatrzywszy się, nachdem er sich mit den Sacramenten versehen hatte. — Sprawić wojsko, żołnierze, rotę = uszykować, in Ordnung stellen, in Reife und Glied stellen. Soliman pedem na strażę przypadnie Jeszeze do końca nie dobrze sprawione. *P. Kehan. Jer.* 228. Nasi predko się sprawiwszy, z Wołochy potkali się. *Biel.* 456. Przyciągnąwszy do Macedonii, trafił na sprawione wojsko. *Rej. Zw.* 149 b. (na uszykowane, w sprawie czyli szyku będące). — §. Jupiter Satyrem się stawił kształtnym, gdy Niktejownę na bliźnieta sprawił; *cum eam implevit gemino foetu.* *Żebr. Ow.* 140. gdy jój nabawił bliźniat, alś er sie mit Zwillingen schwängerte. — §. Sprawować, sprawować ziemię, rolę, ogród = uprawiać, das Feld, den Acker bestellen. Na grochowisku siewają ozimią pszenicę, dobrze jednak sprawiwszy pole. *Haur. Ek.* 52. Noe począwszy sprawować ziemię, sadił winnice. *Dambr.* 115. das Feld bauen. Tam zastał żyzne, ale nie sprawiane role. *Jabl. Tel.* 171. (nieuprawne, nicorane). Litwa w ten czas w niesprawionych puszczech żyła. *Stryjk.* 561. Chłopów tam osadzono, aby grunta, przez wojny w rolnika ogołoczone, sprawowali. *Krom.* 80. Sprawiać gnojem ogród, gnoić ogród. *Cn. Th.* 1050. Rolą miękka nie trzeba na jeczmiem sprawować. *Haur. Ek.* 55. — *Aliter:* Gdy już sprawicie z pola wszystko zboże wasze. . . . 1 *Leop. Levit.* 25. gdy sprzątniecie, uprzatniecie, zwieczecie; vom

gelbe abräumen, wegräumen, in die Schenckeln einführen. — §. Dla składu Wrocławskiego Polacy przez Czeską ziemię sprawowali do Niemiec kupie swoje. *Biel. Św.* 269. wyprawowali, expedyowali, posyłałi, sie spedirten sie durch Böhmen. — §. *Culm.* Sprawiać ryby, płatać; (einen Fisch reißē), spalten, aufschneiden und ansetzen; *Vind.* spraviti, triebiti, striebiti, potrebiti (*ob.* Trzebić, *cf.* trzewa), ispotiti; *Ross.* обрядить, обрывать. Sprawiać ryby, do warzenia albo nasolemia, płatając wywnętrzać. *Wiel. Kuch.* 428, (*ob.* oporządzić ptaka, oprawić wołu, bydlę, zwierzynę). Kto ryby sprawia i płata, może się wywiedzieć, jaką karmią żyją. *Crese.* 646. Rybę sprawiając, znalazła w niej piękny kamień. *Sk. Żyw.* 59. — Wołu, ptaka sprawować. *Tr.* Zabitego wieprza sprawowano. *Esop.* 45, (*cf.* oprawić wieprza). Sprawić zajaca, sprawę z niego wyjąć i dać psom w kniei. *Skrbk. Mskr.* den Hagen ansetzen. — *Assimil.* Sprawić człowieka, rozplatać, rozsiakać, zabić; einen zerpalten, zerbauen, zusammen bauen, umbringen. Posłani w łożnik sierpaeze, sprawili go okrutnie. *Tward.* *Wt.* 11. Gdy ją już mieli do końca sprawić kacykowie, nie mogli powroza dostać, którymby ją uduślili. *Kłok. Turk.* 26. da sie ihr das Garauß machen sollten. Będę ogniem grody tyra na kurzyła, A zdrając Terusza szród zapalu sprawiać; *mediis immittam terrea flammis.* *Żebr. Ow.* 156. zgladzę, aufreiben. — § Sprawować kogo, informować kogo, oznajmować mu, uwiadomić go; *Vind.* skasati, einen unterrichten von etwas, ihm Bericht erteilen, benachrichtigen, Nachricht geben. Sprawili służebnicy Saula, mówiać: tak a tak nam mówił Dawid. *1 Leop.* 1 *Reg.* 18, 24. Z porażki uszedłem ja tylko sam, żebym cię w tym sprawił. *1 Leop.* *Job.* 1, 19. We wszystkim ja nauczę i sprawie. *Past. Fid.* 160. Szamotulski sprawił Władysława o wielkim ludu Krzyżaków, ale nikczemnym. *Biel.* 184. (doniósł mu o tym). Kiedyby go o tym kto weześnie sprawił, niepochylnieby przybiegł. *P. Kehan.* *Orl.* 150. Ty mnie sprawić cherej, dokąd się mam obrócić. *Tward. Daf.* 54. O tych zamysłach nieprzyjacielskich od zbiegów sprawiony, uprzędają. *Pilch. Sall.* 215. *Sk. Dz.* 64. Możesz się o tym i od inszych sprawić. *P. Kehan.* *Jer.* 124. Aeneasz Sylwiusz, może od Czechów źle sprawiony, tak napisał; *male edoctus.* *Krom.* 67. et 29. Zład się łačno sprawić możesz, jak częstokroć niebezpieczna . . . *W. Post. W.* 2, 290. nauczyć się, lernen. Jeśli słowom moim nie wierzycie, tedy wždy sprawujecie się temi dziwy i cudami, które czynię. *W. Post. W.* 5, 202. przekonajcie się, sich überzeugen. — 5) Sprawować, rządzić, panować; regieren, verwalten, die Regierung führen, herrschen, beherrschen; *Ross.* правительствовать. Podbiwszy Czechy, starosty, aby ci imieniem królewskim ziemię Czeską sprawowali, postanowił. *Krom.* 66. Leszek Słowakom, Panonią na ten czas sprawującym, na pomocy bywał; *imperium tenentibus.* *Krom.* 42. Cyrenius Syrią sprawował. *Sekl. Luc.* 16, not. «był starostą abo gubernatorem Syrii». — Sprawował chwalebnie państwo bronią i sprawiedliwością. *Kłok. Turk.* 182. Sprawowanie, rządzenie, rząd; *Boh.* spravovánj *dominatus*, (sprawowna nauka rządu); *Ross.* правительство, правление.

W sprawowaniu abo gubernacyi poddanych srogość z sładkością miarkował *Wys. Aloj.* 242. On konnych sprawował. *Warg. Ces.* 15. (komenderował). Turcy nie mieli ludzi, co by umieli flotę porządnie sprawić. *Kłok. Turk.* 247. Helkońska bogini sprawuj pboro moje. *Zbił. Chrz.* A 2. kieruj, prowadź; regiere, lenke, leite, führe. Człowiek rozmyśla sprawy swoje w sercu swoim, ale pan sprawuje język jego. *Rej. Post. D d d 6.* Wieczny tworco, co swą mocą Dzien sprawujesz z ciemną nocą. *Groch. W.* 51. Wolności ten nie godzin, kogo ciało, a nie dusza sprawuje. *Gorn. Wł. C 5 b.* Bóg sprawował wiel niewiedomie duszach. *Zal. Test.* 568. Jak zawiąsami drzwi się sprawują, tak poważnościami stolicy apostolskiej wszystkie się kościoły rządzą. *Sk. Żyw.* 2, 28. We wszystkich rzeczach przystoi rozumem się sprawować. *Kłok. Turk.* 165. Szczęśliwi, którzy się pańskim zakonem sprawują, którzy pana i wyroków jego nasładowują. *J. Kehan. Ps.* 177. die nach dem Gebete des Herrn wandeln. A zażby też tobie nie przystało sprawować się enotami a sprawami pana swego. *Rej. Post. T t 5.* — §. 4. Sprawować się o co komu, abo czego, wywodzić się z czego, odpowiadać na co, wymierzać się, tłumaczyć się, liczyć dać; *Ross.* выправить, выпрадать, (*cf.* wyprawić); Rechtfertigt geben, sich rechtfertigen. Nie mam racyi sprawić się We Pani gdzie idę. *Teat.* 52. d, 108 Z utraconego siostry majątku do szelęga sprawić się musisz. *Teat.* 2, 94. *Barc.* Korneli sprawować się nie dopuszczano. *Sk. Dz.* 65. Oczu podnieść nie śmiejać, stoja jako niemi, Nie mogli się na żadne zdobyć sprawowanie. *Pot. Arg.* 255. Si per plures acos juret; by mi się sprawił i nads; *rawiał Ma z.* — §. *Activo.* Aza teraz nie sprawię krwi jego z rąk waszych? *Budn.* 2 *Sam.* 4, 11. (aza nie mam szukać krwi jego? *Bibl. Gd.*), dochodzić, potrać zabójstwa jego po was? an eud abuden, mich an eud halten. **SPRAWICIEL.** a, m., *ob.* Sprawca czego, działacz, czyniciel; der Thäter, Verriähter, Urheber. **SPRAWICIELKA.** i, ż., *ob.* Sprawczynia, die Thäterinn, Urheberinn. Dobrego zdrowia najprzedniejszą sprawicielką jest waga zdrowia. *Petr. Wod.* 2. **SPRAWIEDLIWIĆ** *cz. niedok.*, usprawiedliwiać *contin.*, usprawiedliwić *dok*, rechtfertigen; *Boh.* ospravedlniti, ospravedlnovati; *Sorab.* 1. hupschawisch, (*cf.* uprawić); *Vind.* popravizhati, prom dat, pravizhniga delat; *Bosn.* opravdati, osvittati; *Ross.* оправдать, оправдывать, выправить, выправлять. Król wyrozumiawszy sprawę, sprawiedliwić się we wszystkim ukrzywdzonemu kazał. *Krom.* 78. sprawiedliwie mu krzywdę nagradzać kazał, er ließ ihm Recht widerfahren. — *Theol.* Bóg nas usprawiedliwia, w piśmie ś. znaczy, że nas od winy i karnia wolnemi czyniac, sprawiedliwemi osądza. *Zygr. Con.* 122. Usprawiedliwienie, die Rechtfertigung; *Vind.* popravizhenje; *Ross.* оправдание. **SPRAWIEDLIWOŚĆ,** ści, ż.; *Boh.* spravedlnost, spravedlnost, (Prjsněna Nemesis); *Stor.* spravednost; *Sorab.* 1. zprahwnofež, prahwda (*cf.* prawda), praudofež; *Sorab.* 2. psehawdofež, psehawdofež; *Carn.* praviza (*cf.* prawica), (pravizhnost *aequitas*); *Vind.* praviza, pravednost, pravizhnost (*cf.* prawość), spodobnost (*cf.* podoba), spodoba, praviznu,

spodobnu; *Croat.* pravieza, praviechnoszt; *Dal.* pravda; *Bosn.* pravda, pravica, razlög; *Rag.* pravda, pravizza, pravnost, pravednös; *Ross.* праведливость, правосудие, правотолубие; *Eecl.* правда, правость, правота: enota moralna, u dawnych jedna z czterech enot kardynalnych, die Gerechtigkeit, die Tugend der Gerechtigkeit; nałóg czynienia podług prawa. *Kpéz. Gr.* 5. p. 99. Sprawiedliwość jest stateczny, nieodmienny, a prawie wieczny umysł, każdemu to, do czego prawo ma oddawać. *Szczerb. Sax.* 524. Sprawiedliwości własny jest urząd, każdemu przywłaszczać co jego jest: osobliwie w zapłatach i w karaniu. *Modrz. Bas.* 69. Sprawiedliwość każdemu, co jego jest, dać także. *J. Kólan. Ds.* 195. *Wróbl.* 201. Sprawiedliwość jest dobrowolnie oddać każdemu, co czyje jest. *Wiśn.* 461. Największe prawo, a największa sprawiedliwość, przywłaszczać to każdemu, ko komu należy. *Rej. Post. T t 6.* Sprawiedliwość nie tylko każdemu przywłaszcza, co komu właśnie przynależy, ale też nie nikomu nie wydziera: owszem rzeczy swoje własne sprawiedliwie rozdaje. *Rej. Post. D 4.* Z dobroci wypływa poczciwość, czyli co jedno znaczy, sprawiedliwość, przez którą szanujemy innych należytości. *A. Pam.* 24, 526. Sprawiedliwość każdemu jego zasność i zasługi przyznawa. *Szczerb. Sax.* 524. niesprawiedliwość na świecie panuje, a miejsce nie tylko u monarchów, którzy biorą państwa, królestwa, nie mając do tego prawa żadnego, ani chce podlegz prawu; ale i u ludzi równiejszych stanów. *Górn. Wl. N 2 b, Vind.* gollia. Cnota zamordowana, sprawiedliwość potłumiona. *Birk. o Exorb.* 11. Sprawiedliwość jedna jest prawna, druga rozdawna *distributiva*, która wedle godności tak cześć, jak też i hańbę w Rzpltej szafuje. *Orzech. Tar.* 85. Sprawiedliwość komu czynić = słusznym jego żądaniom prawnie dosyć czynić, ciniem zu feiner Gerechtigkeit, zu feinem Recht verhelfen. Leszek objeżdżał kraj od starostwa do starostwa, czyniąc wszędzie sprawiedliwość poddanym. *Biel.* 116. Sprawiedliwość czynimy, kiedy dobrego i słusznego umięjętność skutkiem wyznawamy, i czynimy słusne od niesłusznego, godne od niegodnego rozeznając, a dobre ludzie nie tylko boją się karnia, ale też i nadzieją pewnej nagrody mnożąc. *Szczerb. Sax.* 524. Sprawiedliwość jak bogacza, tak sierotę sędzi. *Strujk. Gon. B 2.* Żaden sobie sam sprawiedliwości nie może czynić, ale do urzędu powinien się udać. *Sax. Tyt.* 129. Żaden sam sobie sprawiedliwości czynić nie ma. *Szczerb. Sax.* 450. Nie oszczędzał i życia, pokazali, iż są ludzie kawalerskiego serca, umięjący czynić sobie sprawiedliwość za krzywdę. *Mon.* 75, 5, (cf. satysfakcyja, cf. pojedynek). — Sprawiedliwość na co, do czego = sprawiedliwa pretensya, prawo do czego; gerecht(er) Anspruch, Recht zu etwas. Wszyscy Leszka obrali, mówiac, że ma na królestwo sprawiedliwość, które mu bóg dawno nazaczył. *Biel.* 112. Goworek do Leszka mówi: dla mnie jednego nie opuszczaj królestwa, bo masz do niego sprawiedliwość nad inne. *Biel.* 115. Jesliby kto inny chciał być królem, nad bliskość i sprawiedliwość Kazimierzową, będzie go miał za nieprzyjaciela. *Biel.* 538. Sprawiedliwość i słusz; *Eecl.* праведно

и право, jus et fas, *Graec.* ἴστωρ καὶ δίκαιον. — §. Sprawiedliwość, urząd, prawo, urzędniczy sprawiedliwości dostrzegający; die Gerechtigkeit, daś Gericht, die Polizey. Żebyś mnie przynajmniej z sprawiedliwością nie pokłócił. *Teat.* 56. b, 58. Grożą mi sprawiedliwością. *Teat.* 54, 85. — §. Sprawiedliwość, wyroczenia sprawiedliwości, szubienica, miejsce stracenia złoczyńców; daś Hochgericht, der Galgen. Złodziej, odwiązany od szubienicy, nim ten, co go odwiązał, zlął z wysokości sprawiedliwości, uciekł. *Dwor. II 5.* — §. *Theolog.* Sprawiedliwość, usprawiedliwienie przed bogiem, niewinność, świętobliwość; die Gerechtigkeit, Rechtfertigung, Unschuld, Heiligkeit. Sprawiedliwość zakonna, sprawiedliwość wiary, sprawiedliwość życia. *Sekl. Pañl.* 5, 9. — §. Nie wchodzę w to, czy sprawiedliwość mają, żartujący z wspomnianego zwyczaju. *Mon.* 74, 504. czy racya mają? ob sie Recht haben? **SPRAWIEDLIWY**, a, e, **SPRAWIEDLIWIE** *adverb.*; *Boh.* sprawedhly; *Slov.* spravedhly; *Sorab.* 1. zprawnhny; *Sorab.* 2. prawi (*ob.* Prawy), psehawi; *Carn.* pravizhn; *Vind.* pravizhen, praveden, spravizhen, pravi, spodoben, dostoin (cf. dostojny, przyzwoity), prau, po pravizi, pravizhno, po spodobi; *Croat.* pravichen; *Rag.* prav, vpravni, (cf. wprawny); *Bosn.* prav; *Slov.* pravedan, pravo; *Ross.* справедливый, правосудный, правотолубивый; *Eecl.* благозаконный, благозаконно; wedle sprawiedliwości czyniący lub czyniony, prawy, gerecht. Kto sprawiedliwość czyni, sprawiedliwy jest. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 5, 7. Nieba sprawiedliwe! *Mon.* 70, 745. Rozbójnicy niesprawiedliwie wydzierają a sprawiedliwie się dzielą. *Cn. Ad.* 285. (i w nierządzie jakiś rząd być musi). Sławy prawników wyrok: sprawa sprawiedliwa, ale nieprawna, na tym zasadza się, iż majątek może być nabyty sprawiedliwie, placąc zaś właścicielowi unówioną sumę; ale dla niedopełnienia prawa solenności w tej przedaży, nieprawnie posiadać się będzie. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 254. Cudzy majątek przez pieniaetwo prawnie a niesprawiedliwie posiadać spodziewa się. *Pileh. Sen. list.* 10. Cokolwiek się prawnie dzieje, sprawiedliwie się dzieje. *Szczerb. Sax.* 56. Sprawiedliwy *masc. Subst.*, der Gerecht(e); *Ross.* правдивый, f. правдива. Sprawiedliwy, jakkolwiek śmiercią zachwycon będzie, nigdy nie zginie zapłata jego. *Rej. Post. A x 5.* Kazimierza Sprawiedliwym, den Gerecht(en), nazwano, że Konarskiego nie dał ścigać o pogebek, gdy kostki z nim grał. *Biel.* 107. et 101. Sprawiedliwy sędzia; (*Eecl.* правосудець, *verb.* правосудствую, *Graec.* δικαιοδοτεω, sprawiedliwie sędząc). Najbardziej zmiękeza rozgniewanych bogów, Trochę zboża z sprawiedliwych brogów. *Lib. Hor.* 82. (poczciwie zebranych). (*Slov. Prov.* Geden niesprawedliwi groś, sto inieh spravedliwih s kapsi wihaná; jeden niesprawiedliwy grosz sto sprawiedliwych z kieszeni wygania, cf. źle nabyte, źle odbyte). Niesprawiedliwy, *Vind.* goliuf; *Ross.* неподльный, напрасный, напрасно; *Eecl.* неправдивый. Niesprawiedliwy człowiek *Boh.* niespravedliwec. Niesprawiedliwy sędzia *Eecl.* неправосудець. Niesprawiedliwie czynić *Eecl.* неправовати. Waży fontów sprawiedliwych Gdańskich 54. *Teat.* 16. b, 22. słuszných, dobrze wa-

zonych, richtig gewesen. — 2. Sprawiedliwa *Subst.*: scil. sprawa: słusz, słuszna, sprawiedliwość; die gerechte Sache, die Gerechtigkeit. Sprawiedliwa wygrywa. *Zegl. Ad.* 256. Przy sprawiedliwej zawsze niebo stawa. *Pot. Arg.* 504. *Budn. Apophl.* 59. Żeby on miał sprawiedliwą, czyby sprawiedliwości nie dochodził? *Falib. L. 5. Chedm. Pr.* 55. *Simon. Snel.* 41. Odważnieś się bili przy naszej sprawiedliwej. *Leszcz. Class.* 75. Sprawiedliwsza o boskiej pomocy nam tuszy. *Bards. Luk.* 118. Pracujecie, a co sprawiedliwa będzie, dam wam. *Schl. Math.* 20. (maś recht ist. *Entth.* Panowie, to co jest sprawiedliwa a słuszna, sługom dawajecie. I *Leop. Col.* 1, 1. Prokuraei z stronami foremnie kuglują Onim wykrywały, onemi dekrety. Byś miał najsprawiedliwszą, a nie miał kalety, Albo lisa w zanadru, albo wuja w prawie, przegrasz. *Pasz. Dz.* 114. **SPRAWIENIE, SPRAWIONY, ob.** Sprawie. **SPRAWKA, SPRAWECZKA, i, 3.** (*Ross.* cnpaBka dopytywanie, dochodzenie, poprawa błędów w druku); *dem. Nom.* sprawa: interesik, sprawimeczek, sztuczka; kleine Angelegenheit, fleinter Handel, ein fleinter Streich; (*Rag.* posalak; *Croat.* poszlék; *Bosn.* posalak). O lada sprawe sto lat się prawujemy. *Star. Vol. E.* 4 — By najmniejsze spraweczki, które czynił, wielką dostojność brały. *Wys. Aloj.* 180. Coż znaczy mina rzadka, i twarz pomieszana? Zapewne jakaś sprawka? *Teat.* 12, c, 20, of. figiel, psia sztuczka). **Sprawy** dziecinne. *Zib.* 15, 409. Już wiem o wszystkim, to jego sprawka. *Boh. Kom.* 1, 241, et 2, 251. **SPRAWNOŚĆ, sci, 3.** (*Boh.* nésprávnost *negligentia*; *Sorab.* 1. zprávnosť *aequitas*; *Vind.* oprávnost, opravilnost; pilność, rzetelność; *Croat.* zprávnost; koszt, nakład; *Itaq.* správnos *habilitas*; *Ross.* неизправность *nedbałość*); ochota, skłonność, biegłość, prędkość w sprawowaniu rzeczy, zreczność, zdatność, obrotność; die Ausrichtigkeit, Gefälligkeit, Gewandtheit. Moja sprawność tego dokazała, że to się tak stało. *Boh. Kom.* 4, 592. Od marszałka sprawności pu wiczej części, zawiśl pomysły skutek sejmowych obrad. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 275. — §. Rządkiem czyni wiary i niesprawność żołądka. *Cresc.* 211. niesposobność, niewczesność, *incommodité*. **SPRAWNY, a, c.** Sprawnie *adv.*; (*Boh.* zpráwný *rzádný*, néspráwný *negligens*; *Slov.* nezpráwný *inconditus*; *Sorab.* 1. zprávné *aequis*, spráwný muž *poezeiwie*; *Vind.* opraviln, opraviln, opravilosten *negotiosus*; *Rag.* správn *pracprávn*; *Croat.* szpráven *paratus*; *Bosn.* správn, prigánut za koje djello *propensus*, *dispositus*; *Ross.* неизправный *nedbaly*; *Erel.* cnpaBHO *perite*, *recta ratione*); a) zreczny do sprawowania czego, obrotny, zdatny; *Croat.* poszlén, ausrichtig, ausrichtig, gefällig, gewandt. Sprawna główka do wszystkich. *Teat.* 52, b, 55. Sprawny z Waści ptaszek. *Teat.* 55, d, 89. ein verständigter Vogel. Gdy chcesz być sprawnym, folguj czasowi, darmo go nie puszczaj. *Haur. Ek.* 6. Do interesu pieniężnego za kuty sprawny; jakże dowcipnie umie kredytorów odprawiać, helwiarzów ujmować, kupców namawiać. *Teat.* 7, c, 51. Kto sprawniejszy ten lepszy, poeziwość nie płaci. *Weg. Org.* 21. Sprawny toż jeden sam, co z wielką asysteną spra-

wie może. *Budn. Apophl.* 125. Najsprawniejszego z całej korony Polskiej mam stangreta, szadeno ze mną pedzi. *Teat.* 7, c, 28. Sprawnego posła kuryera z listem, Ze się do króla szczęśliwie dobierze. *Jabl. Buk.* O 1 b. Podaj kartę sprawnie. *Hul. Ow.* 74. Jam taki niedzny i niesprawny, jakbym ja twoje poselstwo sprawował. *Sk. Kaz.* 270. Od tego czasu, niesprawniejszego i nierychlejszego języka się stał. I *Leop. Ecol.* 1. jakującego się, itretend. — 2. Sprawny, w sprawie, porządný, w dobrym porządku, szyku, erdentlich, in guter Ordnung; *Boh.* zpráwný. Nieprzyjaciele potwali nieprawne brońce. *Kron.* 58; *unordentlich*. Nie zwykli nigdy Turcy sprawnie występować. *Klob. Turk.* 242. — 3. Okaz kosciola jest umysł rałożny, wiarą sprawną. *Zira. Post.* 2, 459. rządzący się wiarą, von Glauben regiert, geleit. — 4. Sprawny, nalężty, gębertý. Sprawniejszy uowod. *Kron.* 17. Sprawnie wysłuchawszy, rzekła postowi... *Wiesn. Kat.* 6. (*attent*). Dobry jest zakon, jeshly go kto z kominie a sprawnie używał. I *Leop.* I *Tam.* 1, 8 (cf. czyściej). Ta ewangelia ku wielkiej radości wszemu narodoi ludzkimier, na on czas i potym sprawnieby miała być. *Rej. Post.* B 5. własciwie, recht eigentlich. — Rozkosza cieleśną sprawnie gardzić mamy. *Kosz. Cyp.* 66. *Dolct hoc corat nos*; jest mi tego sprawnie žal. *Raz.* rzewnie, mozo, duszno; recht sehr, recht stark. Przełożeni wszyscy sprawnieby się mieli dobrych nauk rozumować, a za nie się obciema rekoma ujad. *Kosz. Lor. pr.* (gorliwie, na urzad, i przejele). Cyrusa wszyscy sprawnie mdowali. *ib.* 111 b. iserdecznie. — 5. Sprawnie, sprawiedliwie, gerecht. O sprawiedliwy gdzio, i o każdego Sprawnie oddzielasz według zasług jego. *J. Kaban. Ps.* 8. Nieprzyjciel mie w nienawisci na niesprawnie. *J. Kaban. Ps.* 54. (bez przyczyny, niesłusznie). Wszystkim światem sprawnie rzadzi. *Ryk. Ps.* 190. — b) Ziemia ena niesprawna stała się ogród rozkoszny. *W. Czech.* 56, 55. niesprawiona, nieuprawna, unrichtiges Feld. Ta część Afryki jest nieurodzajna, pusta, piaseczysta i niesprawna. *B. v. r.* 242. niezdatna do sprawienia, nie do uprawy; nicht anbahen, nicht urbar. — 7. Na tym miejscu o wszystkim doszły go sprawne listy. *Chrośc. Pars.* 61. sprawiace go, donoszące, informujace, oznajmujace mu, swizajec; Bericht, Instructionskreifen. **SPRAWOMOWCA, y, m, patron, rzecznik, rzeczniowca, caudicus; der Sachwalter, Medner.** Polskiego sprawomowcę uczy stawać ładnie Dowerpny Kwintylian Romaeson dosadnie. *Zab.* 10, 227. W wielkiej sprawomowców trzodzie, wymownych niewielka jest liczba. *Sira. Qu.* I b. (kausyperda). **SPRAWOTA, y, 3.** sprawa, spraweczyna; ein Handel, eine Affaire. Tak się skończyła moja sprawota. *Boh. Ossol.* 77. Słuchajże sprawoty tych złoczyńców. *Pot. Arg.* 255. — §. [Jurid.] Sprawota, procedura sądowa, gerichtliches Verfahren, ob *Hel-la Strodawen. prawn. polsk. pomn.* str. CLXXXIII — 1]. sprawowanie się, usprawiedliwianie, die Rechtfertigung. Jesh czytają, uporowli swemu wiciej u siebie miejsca dają, niż tej ich w obrobie niewinności sprawocie. *Smotr. Apol. pr.* Ze na twe skargi, żale i sprawoty Nie odpowiada jednej nawet jo-

ty. *Chrośc. Job. 124.* Wielka krzywda poddanym, wielka w królu wada, Kędy skarga sprawowie uszy pozakłada. *Pot. Arg. 10.* Wiesz, kogo potwarz wpisze do metryki, Niewinność ani sprawota wyskrobie. *Pot. Syl. 49.* SPRAWOWAĆ, SPRAWUJE, ob. Sprawić. SPRAWUNEK, nku, m., SPAWUNECZEK, czka, m., dem., interes, potrzeba; die Angelegenheit, Verrichtung, das Geschäft; *Carn. oppravk, oppravilu; Vind. opravilu, oprava, opraulenje, djanje; Sorab. 1.* schaft, předkmetžo, schafstžik. Wysyłają go czasem na sprawuneczki. *Teat. 24, 104.* Wysyłać, wychodzić na sprawunek, za sprawunkami, po sprawunkach. *X. Kam.*

SPRĘŻNY, ob. Sprężysty. SPRĘŻYĆ; *Croat.* szprusujem, z-prusujem *explodo*, zprusiti, zprusávam *emitto, evibro, displodo*, ob. Preżyć. SPRĘŻYK, m, elater, chrząszczyk płaski, tak w grzbiecie silny, że gdy go na wznak położą, sprężystością swoją do góry się rzuciwszy na nogi pada. *Zool. 170.* per Springkäfer. SPRĘŻYNA, SPRĘŻYNA, y, ż., SPRĘŻYNKA, i, ż., dem., prężyna; (*Ross.* пружина, пружинка; (*Boh.* pružna přega, přet), *Boh.* přero. (*Etyim.* cf. przeć, přet, cf. pióro): *Slov.* pero; *Vind.* peretniza, rok, spelefní lok, podertlivi, sproshlivi lok na vdarjenje; *Slov.* pero, tetik); laska czyli żelazo zgjęte gwałtem, jako w zegarze bez wag, w kłótkach, w zamkach żelaznych. *Cu. Th. 1052.* die Springfeder, die Feder z. B. in einer Uhr. Części zamku są: rygiel, klamka, zasuwka, deka, sprężyna. *Teat. 6. c, 58.* Gdyby mi się ten interes poszeześcił, wkrótecbym mogła na sprężynach jeździć. *Teat. 14, 56.* na resorach, in einem Wagen auf Federn. — 2. *Tr. fig.* Sprężyna, powód, pobudka, bodziec; Triebfeder, Nutrieh. Intryga, interes, to jest sprężyna wszystkiego. *Teat. 49, 27.* Zazdrość i miłość własna, w sercach kobiet dwie najmocniejsze sprężyny. *Teat. 52. d, 90.* Tyrańskich ruszywszy sprężynek, Potrzeba wymówił dyabelski uczynek. *Przyb. Mill. 114.* Wszystkich sprężyn ruszymy, mamy głowy po temu. *Teat. 29, 19.* Dalejże, natęż wszystkie sprężyny twojej wybiegłości. *Teat. 1, 82.* (die ganze Spannkraft deiner Verstandigkeit). — 3. W głowie pękła sprężynka. *Teat 7. c, 65.* nie wszysey doma, przesadził, klepki mu nie staje; es ruppelt in seinem Kopfe, es hat übergeschnappt. SPRĘŻYNNOŚĆ, SPRĘŻYSTOŚĆ, SPRĘŻYTOŚĆ, SPRĘŻYNOWATOŚĆ, sci, ż.: *Ross.* упругость; własność zawarta w najdrobniejszych cząstkach ciał, której pomocą odpychają się wzajem, skoro ściśnienie się ich zagnalnym było. *Mir. Mskr.* elastyczność, die Elasticität, die Federkraft, Schnellkraft. Sprężystość ciał, jest usiłowanie które mają pewne ciała ściśnione, przywracać się do pierwszego stanu po ściśnieniu. *Rog. Doś. 1, 226.* Sprężystość powietrza. *Hub. Wst. 290.* Żelazo ma nad wszystkie metale największą sprężynowatość. *Kluk. Kop. 2, 208.* Serec mocą odpierania swojego albo sprężynności wyrzuca humory do żyły bijącej. *Boh. Dyab. 34.* Zdźbła na słońce i powietrze wystawione, twardzieją, a tak nabierają większej siły i sprężynności. *Brzost. Duch. 524.* SPRĘŻYNNY, a, e, od sprężyny, Feder, Schnellfeder, Springfeder; *Ross.* пружинный. Sprężynny,

SPRĘŻNY, SPRĘŻYSTY, SPRĘŻYSTY, a, e; *Ross.* упругий; *Eccel.* наляцательный; elastyczny, elastisch. Ciała, które odmieniwszy kształt swój w ściśnieniu, gdy to ustaje, do swojej pierwszej pory przechodzą, zowiemy sprężystymi od sprężyny, która nam to widoczniej pokazuje. *Rog. Doś. 1, 226.* Powietrze jest rozcięciem możliwym i sprężystym. *Jak. Mat. 5, 355.* Ciała niesprężyste po uderzeniu nie mają mocy wrócić się do swego kształtu. *Rog. Doś. 5, 192.* Woda nie może być ściśniona, jak powietrze, i zbywa jej na tej własności sprężynnej, której nie ma żadne inne ciekące ciało, oprócz powietrza. *Mon. 74, 565.* Lawa stopiona zaczyna wrzeć, wznosić się, ale skoro moc ognia zwolnieje, gazy sprężne nikną lub tracą swoje sprężystość. *N. Pam. 9, 542.* Z truneków robiących, płyn sprężny się wydobywa. *N. Pam. 1, 15.* Z żędry żelaznej prętko się wydobywa płyn sprężny, saletroczyn. *Os. Fiz. 1, 249.*

SPRÓBOWAĆ, ob. Próbować.

SPRÓC, SPRUC *vel potius* zpróc, zpróć, f. zporze cz. dok., Sparać, zparać *niedok.*; *Vind.* dolsporgati; *Ross.* спороть, спарывать; rozpróc, odpróc; zerbrechen, abtrennen, aufbrechen *pr. et fig.* Spróta powłoka *Ross.* спорокъ, спорочекъ. Spróc pończochę, t. j. nici z niej wysnuć. *Magier. Mskr.,* aufruppeln. — Kto wolność spara, Zakon go ani ubezpiecza wiara. *Chrośc. Fars. 54.* Nie miał mocy spróc wolą Jowiszową; rescindere. *Żebr. Ow. 48.*

SPRÓCHNIAŁOŚĆ, sci, ż; (*Boh.* praehniwost, zpraehniwělost; *Slov.* zpřaehniwělost; *Sorab. 1.* proehniwofcz; *Vind.* strohliwost, strohlije, strohnetje, strohlenje, kerhkovitnost, okerhnost, perbkovitnost, zhervojedina); spróchnienie, zbutwiałość; die Verjähheit, Würbigkeit von Jähniß. Poznasz spróchniałość, gdy kość niegładka, owszem poprzegrzyzana. *Perz. Lek. 155.* W chorobie zaraziły go wrzody i sprosne spróchniałości robaki rodząc. *Sk. Dz. 174.* SPRÓCHNIAŁY, SPRÓCHNIEĆ, ob. Próchnieć. SPRÓCHNIZNA, y, ż., spróchniałego eo, -morsz, morszatość, etwaś Morjędęś; (*Boh.* čerwotočina; *Dal.* esarvotoesina). Patrz w tej spruchniznie koza odpoczywa mała, Jakże sobie spokojne schronienie obrała. *Chod. Gesn. 266,* cf. dup', ein ausgefaultes Loth.

SPROFANOWAĆ, ob. Profanować.

SPROSIĆ, f. sprosi cz. dok., Spraszac *niedok.*, wielu poprosić; *Vind.* I vabiti, (ob. Zwabić); *Ross.* созвать, созывать, (cf. zazwać), mehrere zusammen einladen; (*Vind.* isprashati, sprashuvati - wypytywać; *Ross.* спросить, спрашивать - pytać, спрошывание pytanie, спрошиться, спрашиваться radzić się kogo). Niechaj się wszysey moi domownicy cieszą, niech sproszą wszystkich sąsiadów. *Teat. 28. b, 155.* Sproszenie *Ross.* созывъ. Spraszający *Ross.* созывательный, sprosziciel *Ross.* созыватель, sproszicielka, созывательница.

SPROŚNICA, y, ż., sproсна nieczysta kobieta, nierządnicza, wszetecznicza; ein unzüchtiges Weib, eine Bettel; (*Sorab. 2.* profniza - wszeteczne gadanie). Rozkosz odpedził i sprośnicę zawstydził. *Sk. Dz. 125.* Sprośnicę do tego przywiódł, iż przysięgła iść na pokutę. *Sk. Dz. 819.* SPRO-

ŚNIK, a, m, sprosny nieczysty człowiek, nierządnik, wszetecznik, plugawiec, ein unzüchtiger Mensch; (*Eccel. по-роуиикъ [vituperans 2]*, występnik). Niewstydlawe postępkę sprośników. *Sk. Żyw. 4, 92*. Ten sprośnik, ten dowódca szalonej młodzieży, Kiedy już chce, niech się żeni, jak należy. *Zab. Tir. 80*. SPROŚNOŚĆ, SPROSTNOŚĆ, *sci, Ź.*; (*Boh. sprostnost simplicitas, vulgaritas, vilitas*); psota, wszeteczność, nieczystość, plugawość; Unzüchtigkeit, Unzucht, Unflätigkeit, Schändlichkeit; *Sorab. 1*. rozność (cf. różność), grosność, (cf. groźność); *Carn. praznoszt, praznovanye fornicatio*, cf. próżność, próżnowanie; *Ross. сквернотворение*; *Eccel. стоволожство, нечистота, нечестство*. Ubrał się w one szate sprośnościami pokalana. *Warg. Wal. 95*. Zaprowadzili ją na miejsce sprośności. *Bals. Św. 1, 54*. (do nierządowego domu, do zamtuza). Nieobyczajność zamyka w sobie inne występki a sprośności, jako pijaństwa, fryjerstwa i t. d. *Glicz. Wycu. L 8 b*. Ustawiczością grzeszenia ludzie się w bydlecą *sprośność obracają. *W. Post. W. 96*. Sprośność grzechu. *ib. 54*. — ½ Sprośność człowieka wywraca drogę jego. *Budn. Prov. 19, 5*. (głupstwo *Bibl. Gd.*); zdrożność, Ungerechtheit, Verfehrtheit. Chociaż oboje to, i ochędnoźnym być, i nie wydarzać się, jest dobre w sobie: jednak kiedy kres swój przejdzie, już się w sprośność obrócić musi. *Gorn. Dw. 48*. SPROŚNOMOWNY, *ob. Blazgon. SPROŚNOMOWNOŚĆ, ob. Blazgonienie. SPROSNY, SPROSTNY, a, e, — ie adv.*; (*Boh. sprostny simplex, plebejus, vulgaris, vilis*; *Hung. parazna libidinosus*); psotny, nieczysty, nierządny, wszeteczny, plugawy; unzüchtig, unflätig; *Sorab. 1*. rozne, rofny, roznużki; *Sorab. 2*. prołni (cf. próżny), grołni (cf. groźny); *Ross. порочный*. Sprosny *ad mores pertinent*; plugawy *ad naturalia sine peccato*; szpetny *et* żądny *ad aspectum, esto aliqui confundant haec. Cn. Th. 1052*. Ludzie sprośni, złościami wszystkimi pomazani, w nieczystości żyjący. *Sk. Żyw. 1, 165*. Zbrodzień i sprosny cielesnik. *Sk. Dz. 215*. Lupanar, proźny dom, nierządny. *Urs. Gr. 147*. (sprosny, *ob. Zamtuza*). Puścili się synowie Israelscy za marnościami, i *sprośnoie czynili. *1 Leop. 4 Reg. 17, 15*. Croot. praznijem fornicor, (cf. próżnować); *Ross. сквернотворить*. Grzech sprosny i *szkarady. *Karuk. kat. 226*. Która rzecz jest ku uczynieniu sprosna, ta i ku mówieniu nieuczciwa. *Modrz. Baz. 59*. Sprośnie raniony. *Cheltn. Pr. 167*. haniebnie, szkaradnie, schändlich. Co może być *sprośniejszego nad rozniewanego człowieka? *W. Post. W. 2, 124*. szkaradniejszego, abfendlich. Sprosna burza powstawszy, ostatnią zgubą utonięcia przegraża. *Birk. Dom. 111*. haniebną, szkaradną, okrutną, ein abfendlicher, schredlicher Sturm. — ½ Zadałeś posłom naszym nieumejtność, jakoby oni tak *sprośni byli, aby radzili o tym, czego nie znają. *Orzech. Qu. 59*. tak nieokrzęsani, tacy prostaey; je albern, tölpisch. Bardzobym ja temu rad, aby się tych gier rozmownych, jako we Włoszech ludzie zaeniejši mają, też u nas ludzie niesprośni jeli. *Gorn. Dw. 5*. okrzęsański, die cultivirteren, gebildeteren Slaffen. Korzystał w przyjaźni tej białogłowy, jako i pięknej i

młodej, niesprosny młodzieniec jeden. *Gorn. Dw. 274*. nieczego, grzecznego. ein armer, junger Mann. SPROSTAĆ czemu *med niedok.*; *Boh. zastati*, (cf. zastac); mieć z to siły, wyrównać czemu, wydoływać; einer Sache gewachsen sey. Kraft und Fähigkeit genug zu etwas haben. Nie napieraj się czemu nie sprostasz. *Leit. Hrz. 2, M b*. Czemu ty nie sprostasz, temu nikt inszy nie sprosta; czego ty nie bedziesz mógł uczynić, tego też iście nikt nie uczyni. *Mącz. Potrzeba*, aby sam siebie człowiek dobrze znał i swoje siły, czemu sprostać, a czemu nie sprostać. *Gorn. Dw. 104*. Możesz-li sprostać, podejmuj się; a nie możesz sprostać, daj pokój. *Bud. Post. 154, Cheltn. Pr. 91*. Na to się pokuszajmy, czemu sprostać możemy. *Esop. 7*. Trudniejszych rzeczy, niż im sprostać możesz, nie badaj się. *Kiad. Syr. 5, 22*. Ty sam sprostać nie możesz sprawom ludu tego. *Rej. Post. B b b 1*. Nie tak nauka, jak biegłośćią wszystkiemu sprostał. *Pap. Byc. 225, Krem. 171, et 519, Modrz. Baz. 176*. Gdy pan będzie miał co darować, ma pierwój sobie rozważyć majątność, a dostatek i sprostanie swoje. *Kosz. Lor. 114*. (*ob. Przemoga, przeżożenie, możność*). SPROSTAŁY, a, e, wydoływający, wyrównujący, mający z to siły, gewachsen einer Sache. Na miejsce tego urzędnika, innego szlachetca ostadłego ku odprawowaniu tych roków obrać mają. *Stat. Lit. 170*. — (SPROSTNY, *ob. Sprosny*). — SPROSTOWAĆ, *ob. Prostać*.

SPRÓSZYĆ, *ob. Prószyc*. SPRÓTY, *ob. Spród*.

SPROWADZIĆ *cz dok.*, Sprowadzać *niedok.*, zkąd przyprowadzić, przywieść, przyciągnąć, sciągnąć; herabführen, herbeileiten, berzu ziehen; (*Slov. sprowázeti, sprowázim deduceere, isprovázlati concumatio*; *Croat. sprevajam comitari, szprevod commutatus, junus, szprevoditel, szprevagayavecz assecla, comes, szprevodni funebris, exequialis*; *Ross. спровадить, спроваживаю секретно на bok sprzatać*). Sprowadź go na dół z góry. *Tr. Przezdnie-ly było, gdyby ją tu można sprowadzić. Teat. 52, d. 87*. Zakładał kosztowne ogrody, kazał wycinać perspektywy, sprowadzać wody. *Zab. 14*. Profesorów do jakiej nauki, gdy komisya edukacyjna w kraju znaleźć nie może, sprowadza ich z zagranicy. *Dzjar. Grod. 151*. — ½ Sprowadzić do mniejszej liczby, redukować. *N. Pam. 6, 518*.

SPRUCHNIAŁY, SPRUCHNIAŁY, *ob. Próchnieć*.

SPRYCA, y, Ź, strzykawka, z Niem. die Sprüze, sikawka. *Czerw. 9, et 56, Perz. Cyr. 2, 521, Vind. krópeca, kropiuniza, slivertalka, reslumiza, bęsgalza, bozou, tershou; Carn. bęsgalza; Croat. spriczalka, spriháka, spriham spargo), bizakalyka, bizakalka; Rag. sejrirliza; Ross. шприць, насосъ, пожарная заливная труба, ob. Sprycować*.

1. SPRYCH, u, m, SPRYCHA, y, Ź, spica u koła, (*Etym. cf. Germ. spritzen, ob. Sprys*), die Spritze im Walde, die Radeirische; *Boh. špice*. W kołach promień każdy czyli sprych jest niby drągiem etc. *Roq. Dos. 5, 154*. — ½ Anat. Sprych, sprycha, mniejszy piszczel, fibula. *Perz. Cyr. 55*. przeczka, die kleinere Weintröhre. Sprych, kość

mniejsza łokcia. *Krup.* 1, 140. die kleinere Armröhre. — [2. SPRYCH, rzut, skok; *ross.* прыгъ, cf. *niem.* Spriet 2]; Widok ten zostrzył sprych wzrokowy pod czarta powieka. Tak iż różnił przedmioty daleko. *Przyb. Milt* 94. (ostrość wzroku, promień oczny; *deu* Strahl des Blicks, des Auges). — *Alter*: Ktożby Ndu rzekł, na tak twój bieg cichy, że w powoził takie miałbyś czynię sprychy Gwałtownie! *Bardz. Luk.* 184. (takie zbytki, susy, skoki, übermüthige Springe). — 2. Cl. od wiosła i sprychy statku tym kanałem pławionego. *Vol. Leq.* 7, 846. [przewoźniczy drag, *ob.* Sprys 2]. SPRYCHNIE, [Adverb. rzutnie, skocznie, [sprunghaft; cf. pierzchnąc 2]. n. p. Juno narzeka: dowisz po coż się z Kalistą nie kuma? Junone małżonko "Przez ciepi? przez lożnice nie odieci sprychnie? "Przez sobie Lykaona teśerem nie wystrychnie? *Żebr. Ow.* 45; *eur non et pulsa ducat Junone, meque collocet in tuamo*. — SPRYCHOWY, a, e, od sprycha. *Ereidien*. *Ant.* Sprychowa kość. *Krup.* 5, 70. *ob.* Sprych, sprycha, piszezel.

SPRYCOWAĆ *cz. wleok.*, z *Niem.* sprühen, strzykać, sikać, z sikawki napuszczać; *Sorab.* 2. schprizowasch; *Vind.* šprizat, šhverkat, šhterkat; (*Croat.* sprham spargo). — Sprycowanie n. p. gardła. *Czerm.* 9, *Vind.* na kroplei, pokrōp, šhverklet, SPRYCONIK, a, m.; *Vind.* kroponik, ofhterkavez, šhverkavez, polvar, cf. polewacz; *der Sprüger, sprycmajster, Niem.* der Sprügermeister. dozorca sikawek

SPRYS, u, m, SPRYSA, y, 2. (cf. *Germ.* spritzen, Spriet, *ob.* Sprych; 2. 1) przewoźniczy drag, die Spreißtange der Botshachte, der Borsbafen, die Schifferstange; *Carn.* sōra; *Boh.* rozpěrak Flis z kowanym sprysem. *Klou. Fl.* B 5, *not.*, «contus, tu-lis seu pertica, qua navis impellitur». *Sprysa. Pot. Jow.* 2, 55 — 2. *Archit.* Sprys, zastrzał, polpora z drzewa albo z muru dla umocnienia ścian. *Dudz.* 58, *Pot. Arg.* 55. ein Spreißweiler, Gegenspreißer, Streißpreißer, die Spreiße. SPRYSZ, u, m., powierzchne wyrzuty na roztopionym srebrze. *Tr.* *Germ.* Spris, Auswurf der sich auf dem geschmolzenen Silber aufwirft. SPRYSZCZEĆ, *ob.* Pryszeć, Prysnąć.

SPRYT, u, m, z *Frans.* esprit, cf. *Lit.* spiritus; (*Ross.* спиртъ wyskok, sprytus). Spryt, żywość umysłu, która szybko rzeoz każdą chwytą, zrozumiewa, domysła się, jak ma być wzięta, przywłaszcza ją sobie. równie tak nazywamy iskrzenia się własnej myśli i conceptów; spryt obieniem dowcipu. *Czart. Mys.* 69. Оцит, Witigfeit, Lebendigkeit des Wises. SPRYTNOŚĆ, 2. s. i. własność tego, co wydaje spryt, geistreiches Wesen. SPRYTNY, a, e, — ie adverb., od sprytu, pelen sprytu, cf. dowcipny, geistreich, witig, voll Geist; *Vind.* duhapoun.

*SPRAC, *SPRAE, *eb.* Sprzając.

SPRZĄCZKA, i, 2., przączka, przęcka, przećka; *Boh.* přeska, přaska; *Slov.* prezka, sponka; *Sorab.* 2. schnel-la; *Carn.* karije, saponki, (cf. zapęć); *Vind.* sader-shiniza, kopzha, saponki; *Croat.* kopeha, shinola; *Slav.* pregice; *Ross.* пражка, пражечка, die Schnalle. Sprzączki srebrne, miedziane, mosiężne albo z kompozycji białej, leją w formach w piasku wytłoczonych. *Os. Rud.*

559. SPRZĄCZKARZ, a, m, rzemieślnik od sprzączek, der Schnallenmacher; *Boh.* přeskař, f. přeskařka. SPRZĄCZKOWY, a, e, od sprzączki, Schnallen; *Ross.* пражечный. Sprzączkowa kość. *Krup.* 5, 229, *ob.* Sprych, sprycha, piszezel SPRZĄDZ, *SPRZĄC, sprzął, f. sprzęże *cz. dok.*, *Sprzagnać, Sprzęgnąć, f. sprzęgnię jednł., *Sprzagać, Sprzęgać, *contin.*; *Boh.* spráhnũ, sprábl, spráhnauti, spráhnãm, spralugi; *Sorab.* 1. pžaham cōnadu, zapžaham; *Sorab.* 2. fřesch; (*Ross.* спрять, спрятьъ; słowo czasować, konjugować, спряжение conjugacya; сопрять, сопрани, сопрягать połączyć, złączyć; супружество; *Ecc.* супружество małżeństwo, съпружильнъ małżeński); bydło, bestye jedno z drugim razem zaprzęgać; zusammen anspannen, zusammen spannen. *Cn.* 74. 1055. Bardzom kontent, żeś We Pani tak piękny cug koni sprzęgła. *Teat.* 11. e, 25. Sprzężenie, sprzężanie, zaprzęganie razem, daś Zusammenspannen; sprzężenie, sprz. u, daś Geißam, die Anspanne. Nałazi syna orzącego dwanaściami wołów, a on między tym dwanaściami sprzężeniem wołów był sam jeden. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 19, 19. — 2. *Transl.* Płaszcz mocno haftkami srebrzystymi sprząga. *Dmoch.* II 2, 205. spina, zapina; zufnößen, zubafen. — § *Tr. fig.* Sprzęgać, łączyć, sworować, kujarzyć, zwiezować; verbinden, vercinigen. Konrad z Krzyżaki sprzągłszy się, wojnę przeciw Prusakom podniósł. *Krom.* 254. Zawsze musi szkodować, kto się ze złym sprzęże. *Simon. Siel.* 94. Tylko ta wolność prawdziwa, która się sprząga z rozumem. *Petr. Pol.* 2, 161. Będiesz szczęśliwa, jeśli sprężniesz z miłością werności ogniwo *Zab.* 12, 57. *Gawdz.* *Pileh.* *Sall.* 201. Takie jest złączenie, sprzężenie i zjednoczenie w trójcy, iż syna od ducha, albo ducha od syna, lub od tegoż ojca odłążyć nie może. *Smotr. Lam.* 125. (związek, węzeł). — 2. *Venat.* O sprząganiu psów. Myśliwiec ma je umieć tak sprząłz, żeby wszystkiego miał dosyć, a niezgo nazbyt. *Ostror. Mysl.* 42. sworować, die Hunde zusammen fuppeln. — *Similit.*: Raz dwóch sporych węzłów pod piękną dąbrową sprzęgłych laską był grzonoł *Żebr. Ow.* 64. splątanych, verflochten, in einander geflochten. SPRZĄG, egu, m, SPRZĘG; *Boh.* spēž; cug, bydłeta zaprzężone, *ob.* Sprzężaj, daś Geißam, die Anspanne, der Zug; (*Vind.* vřega konjou = para konj; *Ecc.* сапрѣгъ, сапрѣга, сѣпрѣзи, пара, двое para, dwoje. сапрѣгъ; *Ross.* сопрять małżonek, f. сѣпрѣра małżonka). Kmieciowi nowo osadzonemu trzeba dać sprzężaj wołów według zwyczajnego sprzęgu. *Haur. Sk.* 42. Do orania, odwracania, bronowania, zasiewania i gnojenia, jest sprząg folwarczny, do którego są fornale i parobcy. *Pam.* 85, 554. Potrafię i słowy, i zwykłą groźbą pędzić sprząg wołowy. *Zab.* 15, 589. Baehus swą sztuką ujął tygry w sprzęg niepospolity. *Hor.* 2, 25. *Nar.* — 2. *Fig.* Związek, daś Bündniß, die Vercinigung, Verbindung. Oktaw gotów był z Antonim nowe mieć sprzęgi, byle on się z nim koroną dzielił. *Chrośc. Fars.* 481. Gdy się w sprzęgu trzymają trzy woły pospoli, Żadnego z nich nie może lew pokonać. *Min. Rył.* 4, 115 SPRZĄGŁOŚĆ, 2. s. i. zgodność, wzajemna pomoc; Eintracht, wechselseitige.

Šuljc. Tam sprzagliwości w urzędowaniu, tam szczerój pracy spodziewać się trzeba, gdzie przywiązanie ku rządzy umysły kieruje. *Dyar. Grad.* 250, ob. Sprężysty. *SPRZAŚC, *f* sprzedzie *cz. dok.*; *Rag* zapresti, zaprédem, aufjinnen, ob. Przaśe, przjaśe.

SPRZAŃC, *f* sprzedzie *cz. dok.*; *Rag* zapresti, zaprédem, aufjinnen, ob. Przaśe, przjaśe.

SPRZĄTAĆ, ZPRZĄTAĆ, *cz. jednł.*, Sprzatać, zprzatać *niedok.*; (*Ross.* прятать, прячу, спрягать schować, на-прятать podziwać gdzie, опрачу, опрашивать uciarlego ubierać, опрягаться uchodźcie, wymykać się; *Ecel.* спрягаю *summateo*); uprzatać, poprzatać, sprzety lub inne rzeczy na swoje miejsca odstawić, odkładać; auf-räumen, abräumen, wegräumen; *Boh.* khdjm, khditi, khdjwám, khdzenj, sklhditi, sklhditi, uklhditi, uklhditi; *Vind.* spraulat, spravitü (cf. sprawić, prezhspraviti, prezhspraviti, triebüti (cf. trzebić), striebüti, potriebüti, ispotiti, gorstriebiti, dolpopraviti, dolspraviti, dolsnalhati; *Slav.* pokupiti, (cf. pokupić); *Ross.* сбирать, собирать. Czasu nie było do sprzatania obozu. *Warg. Ces.* 178. — Sprzatać z pola, zbierać; die feldfrüchte abräumen, einräumen, einführen. Pogoda mierna a sucha rolnikowi do sprzatania we żniwo z pól bardzo służy *Eur. G.* 2. Sprzatanie z pola rychło miały pożytek uczyni, że się w czas byłło rozpuści. *Haur. Ek.* 69. Markotny, że nie sprzatanął, jak rozumiał z pola. Coż było sprzatać, kiedy płonna rola? *Mn. list* 5, 551 — § Sprzatać co, sztucznie ukraść. *Cn. Th.* 1055 smykać, zemknać; *Ross.* припрятать, припрятывать, спровадить, спроваживать, (cf. sprowadzić); іспрягати, іспрягати, мауіен, einwenden. — §. Sprzatać kogo zglądzić, zabić; einem aus der Welt schaffen, aus dem Wege räumen. Nie jednę już żonkę z świata zprzatanął, niektóre arsenikiem, drugie z miłości podawiszzy na łożku. *Opal. Sat.* 29. SPRZĄTACZ, *a, m.*, który sprzata, poprzata, der Aufräumer; *Vind.* spraulavez, striebnik; *Ross.* прибиратель, (прибиратель który cudze smyka).

SPRZĘC, ob. Zeprzeć, zparf. *SPRZECZODZIC, ob. Przechodzić, Przejść.

SPRZĘCIK, *a, m, denn Nom.* sprzet, ein Heines Gerätze. Niechaj, eo który ma sprzęcików swoich za wezasa sprzedawa. *Chrośc. Fars.* 56.

SPRZĘCIWIĆ się, ob. Przeciwić się. *SPRZĘCIWIA, ob. z Przeciwnia. SPRZĘCIWIENSTWO, ob. Przeciwnieństwo. SPRZĘCIWNIK, ob. Przeciwnik. *SPRZĘCIWNY, *Adj. Post. E* 5, ob. Przeciwny. SPRZĘCZAC się z kim *rec. niedok.*, spierać się, spór wiesć; mit einem streiten, Streit führen, einen Streit, Wertwiediel haben; (Qbd. mit ihm wörtlich); *Boh.* pñti se, odporovati, odpor, odlog činiti; *Sorab.* 1. zawożam szo; *Carn.* prepiram se, besedem se, (cf. biesiadować); *Vind.* le sprekarjat, sprebarkovat, prebarkovat, le prepirat, le aidrati; *Croat.* oprecljujmsze, pregovarjamsze, madimsze; (*Croat.* zprechiti, zprechujem *impedio, inhibeo, zpriehavatisze* = sprawiedliwie się); *Rag* sječutise; *Bosn.* sječutise, skarutise, karutise, pri-rechise, isprejutise, (isprejati *in transversum ponit*), pjećatise; *Ross.* спориться, сдаться, вздорить, вздорничать, противоречить, состязаться, стязаться, пре-

ксовить, воспрекословить, посчитаться; *Ecel.* прспрати [suadere 2], сопрьтися, спираюся, есоритися, тязгаться, словопрюся, противовѣшати, противологлати, отборетовати. O słówko się najmniejsze sprzeza, jak zajadły. *Zab.* 16, 115. My się sprzeziali, nie wiedzieli o co. *Teat.* 55, c, 59. Żowsze z kimkolwiek sprzeza się, klóci, pojedynkuje. *Teat.* 21, 85 — § Przeciw-kołi waszemu dyabłu, sprzezaście się moeni w wierze. *Zygr. Pap.* 172. odporajcie, odpór dajcie, widerstehen. SPRZĘCZANIE się, SPRZĘCZANIE, SPRZĘCZKA, *i, z*, spór, spieranie się; der Streit, die Streitigkeit; *Boh.* hadka (cf. gadka), tozpor; *Sorab.* 1. žičet, wurečtwano; *Carn.* prepire, prepirenga; *Vind.* prepiraje, prepirawa; pippinga, sprekarjane, prebarkovanje; *Croat.* pregovarjanye, mađa; *Ross.* противоречіе, побјавка, ссора, перекоры, состязаніе, стязаніе, стычка; *Ecel.* сопръчнє, обоюдная распра, ссора, сапрл, тажлл [*us* 2], споръ. Sprzezanie wielkie prawdy usteruje. *Cn. Ad.* 1084. Po długim w tej rzeczy sprzezanju, obaczywszy prawdę, nie chciał dłużej dysputować. *Pasck. D.* 149. Bywa o tym sprzezanju między ludźmi. *Petr. Pol.* 194. O coby między ludźmi była sprzečka, gdyby wszyscy jednakowo o rzeczach rozumeli. *Teat.* 52 c 17. Młodzi i nie wdawać się w sprzeckę. *Teat.* 19, c, 79. Ażebyśmy z prawda bogat natury nie byli w sprzeckę. *Koll. List.* 2, 51, w przeciwnieństwie, im Widerwurd. — §. Wy słuchajcie dyabła bez przeczki; i owszem słuchajcie go. *Twor. Wierz.* 58. bez odporu, ohne Widerstand. SPRZĘCZLIWY, SPRZĘCZNY, *a, e*, — *ie adverb.*, sporny, swadny, sprzezanicy się; zühlich, streitühlig; *Boh.* pñtkhwý, swárlhwý; *Sorab.* 1. žičerčné, žpěradne; *Carn.* prepitly, prepitny; *Vind.* prepiten, prepitly, praudliu, praudovatlly, sprekaron, sprekarjowen, spehben; (*Rag.* prijecem = przezwony); *Ross.* противоречивый, сдоравный, вздоравный, прекословный, прекорочливый, любопричельный отрицательный, разворочливый, состязательный; *Ecel.* прѣкословный, любопричельный, любопричельный прительный, на сору выдать или въ споръ соотолоити, претельный, претельный zakazujacy) Baba ta sprzečna, jak dyabel. *Teat.* 6, 18. — §. Przeciwny, przeciwny; *Widrig.* entgegen, widerstehend, streitig, Głos drugi, sprzechny pierwszemu, szepce mi, nie wierz temu. *Teat.* 52, d, 99. Zdanie We Pana sprzečne z moim wszedzie. *Nime. P. P.* 17. — §. Sprzečna odpowiedz skłonić pokusić się o przeciwie rzeczonej cieśnawy. *X Pam.* 1, 126 odmówienie, abidligige Antwort. — §. Sprzechny, o którego spór jest, streitig. Jest to prawda niesprzečna i maxyma niezawodna. *Mon.* 67, 506. (niezaprzeczona). Niesprzečno *Ross.* безъ отрицательно, безсловно. Wszędy się sprzechnie zajścia między biskopem a szlachtą o dziesięcinę. *Krom.* 559. SPRZĘCZNOŚĆ, *sci, z*, skłonność do sprzezanja się, die Streitfähigkeit; *Boh.* pñtkhwost, swárlhwost; *Słow.* odpor, (ob. Odpór); *Sorab.* 1. žpěračněst; *Carn.* prepirnost; *Vind.* prepirnost, praudhivost, prepitihvost; *Ross.* любопръчнє, противословіе, прекословіе. — §. Przeciwność, przeciwnieństwo, der Widerwurd. SPRZĘ-

CZNIK, a, m., sprzeczący się z kim, przeciwnik, ob. Sprzeka, der mit einem freitet, der Gegner; Boh. odpirać; Vind. sprekarjavez, sprekarjar, prepiravez; Rag. oprjecitegl; Croat. oprechitel; Ross. противословесникъ, поперстникъ, состязатель, сутяга; Eccl. совопросникъ, противологатель. W sądzie dozwalają sprzecznikowi mówić, co mu się zda, o świadkach, o sprawie. *Modrz. Baz. 545. et 552. W rodz. żeńsk. 'SPRZECZNIKA, 'SPRZECZNICZKA; Carn. prepiravka; Vind. sprekarjarza, prepirarza; Rag. oprjecitegliza; Ross. поперстница.*

SPRZEDAĆ, ob. Przedać. SPRZEDAŹNOŚĆ, ob. Przedajność.

SPRZEG, ob. Sprząg SPRZĘGAĆ, ob. Sprządz. SPRZĘGAŃCZ, a, m., który byłoby sprzęga, der Zusammenpanner, Anspanner, Einpanner; jugarius, poganiacz. *Cn. Th. 1055. Włod. — Transl. Kojarzyciel, połączyciel, der Stifter einer Verbindung, e. gr. conjugator amoris. Cn. Th. 1055.*

SPRZEKA, i, m., sprzeczny, wybrzydłuk, wybrzydający, niedogodek, hyrny. *N. Kam., ob. Zrzeda, cf. gdyra, ob. Sprzecznik, ein Wörter, Widersprecher, Anstößiger.*

SPRZEKRAWAĆ, ob. Przekrocić. 'SPRZEŁAJ, ob. Przełaj.

SPRZET, 'SPRZĘTR, u, m., SPRZĘTY *plur.*, wszelakie meble, graty, naczynia, narzędzia, porządki domowe; Geräte, Geßirre, Hausrath, Einrichtung; Boh. nábytek (cf. nabytce), swrsky (cf. wierzoh), zbożj, (cf. zboże); Carn. domážhya, polshitsu, (ob. Dom, 'hyža); Vind. roba, imanje, naprauhlitvu; Croat. polshstvo, pratés; Dal. pokuehtvo; Rig. pratés, pokuechje, pokuehstvo; Bosn. pratésq od kuchje, pokuehsete, pritisete; Ross. скарбъ (cf. skarb), утваръ (cf. utwor), оубходъ, (cf. obchód). Sprzet domowy, naczynia, jako są kadzi, achtle, sedy, prasy etc. *Crese. 59.* Majątek między nie podzieliła; sprzet i ochędostwo im rozdała. *Warg. Wal. 47.* Cały swój sprzet kawalerski sprzedał. *Boh. Kom. 4, 561.* Oto nasze sprzety, Cztery katy i piec piaty. *Teat. 55. d. 11.* Ojcowie nasi lepij się od łas mieli, choć drewnianych sprzetów używali. *Teat. 6, 62.* Mówi o zbytecznym i wymyślnym sprzecie albo ochędostwie domów, t. j. jak dziś modne mówią, o meblach, które z Paryża sprowadzamy. *Mon. 67, 622.* Dwór świetny, świetne statki, szaty i wszystek 'sprzetr. *Kosz. Lor. 75.* Niążę na 'sprzetrze rzeczy swych prostym, ale jednak ochędoznym przestawając, bukowych mis, drewnianych łyżek używał. *ib. 104.* Teraz żadnego prostego takiego mieszczanina nie masz, któryby się drewnianym 'sprzetem nie brzydził, a na srebrze albo na złocie nie jadał. *ib. — Sprzety upakowane, obłogi; Geräte, Bagage. Słonie sprzet cesarski nosące. Tward. Wł. 122.* Na granicy Turcy nasz sprzet oględowali. *Warg. Radz. 161.* SPRZĘTNY, a, e, skrzętny, geßhöftig, wirtbidajlich, ämfig, sich tummelnd. Zatem sprzetna gospodyni O wieczery pilność czyni. *J. Kchan. Dz. 270.* SPRZĘTOWY, a, e, od sprzetów, Hausrath, Geräte, Мебель; Ross. скарбовый, (ob. Skarbowy).

'SPRZEWRAĆ, ob. Przewrócić.

SPRZEŻA, y, ż., SPRZEŻAJ, ju, m.; Boh. sprzezeni (ob. Sprzezenie, sprzezać), přjprež; Sorab. 2. pschög; Sorab. 1. pżazne skótžo, zpówu pżazne; (Carn. preprega

rzad koński; Bosn. vres od kogna, sprava od kogna); Ross. упряжь, (= szory; упряжка zaprzężony pojazd, stójka; снаряжение, konjugacya, czasowanie); bydło i naczynie wozowe, pługowe. *Cn. Th. 1055.* Daß Gepann, die Anspanne. Na wozie zręcznie ruszać będziesz sprzeżą ptaków. *Hul. Ow. 12.* Sprzeżaj wszystkie słoneczny pod Faetonem nie miał swęj zwyczajnej wagi. *Otw. Ow. 61.* — §. *Transl. fig.* Mając tak wiele świętych męczenników sprzeżą, Nie tylko nam krzyż pański, ale suknie cięża. *Pot. Zac. 140.* (pasmem, pospofo, na kupie). 'SPRZEŻ, a, m., n. p. Ubogiego z Cyreny męża Na ratę dadzą panu za "sprzeża. *Miask. Ryl. 68* za pomocnika, towarzysza; zum Gefäßfen, Gefäßrten. SPRZEZENIE, sprzeżenie, ob. Sprządz, sprzezać. SPRZEŻNY, a, e, do sprzeżenia, = SPRZEŻYSTY, a, e; Sorab. 1. zpówu pżazne; (Ross. сунпружеский, сунпружий, сунпружесный); §. 1) dający się sprzezać, łączyc, kojarzyc; zusammenpannbar, vereinfar. Tr. Sprzeżne zebro, przy łopatach wołu, die Spannrille bey den Schulterblättern des Ochsen. Tr. — §. 2) Sprzeżysty, ob. Sprzeżysty.

'SPRZODKU, z przodku, ob. Przodek.

'SPRZYCZYNIC *cz. dok.*, uskutecznić, przyczyna być skutku jakiego, verursachen. Ze zmartwychwstały Tytus Lecha berłem włada, Wszystko to twa roztropna sprzyczyniła rada. *N. Pam. 21, 564.*

'SPRZYDAWAĆ *cz. iter. dok.*, n. p. Wiele nad słowo boże wypisane sprzydawali i nawymyślali. *Gil. Kaz. C e 7.* przyczynih, pododawał, nađ cinander binju thun, ob. Przydać.

SPRZYJAĆ, *contr.* 'SPRZAĆ *med. niedok.*, przyjażnym czyli przebyłym lub zycielwym być komu; einem gewogen seyn, ihm wohlwollen; Boh. popřiti, popřál, popřegi; Slov. práť, pregem; Sorab. 1. pžeyu, popřacz; Carn. pervôshiti; Vind. dobrovoshiti, dobrosheliti, pomiluvati; Ross. приятствовать, благоприятствовать, благоволять; Eccl. приятству. Szczęście raz sprzyja jednym, innym drugi. *Teat. 45. b. 16.* Jeśli ci szczęście sprzyja, waruj się nadymać. *Mn. Aus. 45.* Każdy sprza człowiekowi darujacemu. *Budn. Prov. 19, 6.* Kto swoim nie sprzyja, nikomu nie sprzyja. *Cn. Ad. 402.* Zprzyjałeś mi młodemu; teraz gardasz starym. *Ezop. 11.* Konstaneyusz był zarazony sekta Aryusową, i nie sprzał chryścianom. *Biel. Św. 60. Biel. Ist. 156.* Pan nasz nieuczonym kapłanom nie sprzyja. *Kosz. Lor. 41 b.* Bóg mi sprzyja. *Petr. Hor. D b;* (Sorab. 2. komuž bogh žůzi, tomu pschižo ipizi; komuž bogh ně žůzi, tomu pada f žůze = komu bóg sprzyja, temu przyjdzie (spiza) chleb; komu bóg nie sprzyja, temu spadnie z łyżki). Sprzyjanie, ob. 'Sprzyjaność, przychylność, zycielwość, die Gewogenheit. — *Transl.* Przyjemniej w noey piosnkom i Cyterze, Sprzyjać niżeli na się brać panczerze. *Chrośc. Ow. 35; vacare cantibus. — §.* Sprzyjać; Boh. dopřiti, dopřati; dozwałać, pozwalać, vergönnen, erlauben, gestatten. Przed sądem burgrabskim, nim kto poeznie swoje rzecz, bierze dozwoleńie, mówiąc: Panie wójcie, sprzyjaj mówić, albo jak indziej jest zwyczaj: dopuść sprawę. *Sax. Porz. 57.* Panie sędzio: sprzyjajesz Waszmość sprawę? *N.*

żałuje na *A. Szerb. Sax. 579.* Ten, który rzeznika potrzebuje, ma oń żądać sędziogo temi słowy: Panie sędzio, sprzyjaj mi Waszność człowieka, któryby u sądu rzecz moję sprawił. Rzecz sędzia: 'sprzyjaję. *Szerb. Sax. 580.* — 2. Sprzyjać komu czego: życzyć mu czego dobrego; cinem (crwaš Gntęš) wünschēn, anwünschēn, (gönnen, vergönnen). Sprzyjam ci szczęśliwej nocy; *precor tibi f. n. Macz Opto*, żadam, życze, 'sprzam albo sprzyjam, n. p. Żadam ci albo 'sprzam ci dnia dobrego. *Macz. Jaśnie Oświeconym Panom wszego dobrego i szczęśliwego panowania z umysłu a życzliwie 'sprza i 'wmszuje. Glicz. Wych. A 2.* Antyochus żydom i zdrowia i mienia i szczęścia dobrego 'sprzyja. *1 Leop. 2 Mach. 9, 19.* Byś syna takiemu nauczycielowi nie poruczał, któryby jedno zapłatę chciał mieć, a tego dyscepułowi nie sprzyjał, żeby z siebie nauczonym się stać mógł. *Glicz. Wych. L 8 b.* er gömmt es ihm nicht. Sprzyjają sobie społecznie sześciu dni wielkocnego. *Pasz. Dz. 85* SPRZYJAŹNIC, SPRZYJACIELIĆ, *ob.* Przyjaźnić. 'SPRZYJAŹNOŚĆ, *ści. ż.*, przyjazna przychylność, sprzyjanie; *řic Gmřt, Gmřtřizřit; (Sorab. 1. pžeyono; Carn. pervošlivo; Vind. perjasnost, dobrovolnost, dobronagnost, pomiluvanye).* Oni swą chud a sprzyjaność i wiare królom nienaruszenie zachowywali. *1 Leop. 3 Mach 5.* przywiązanie, *Aufhänglichřit.* SPRZYJAŹLIWY, SPRZYJAŹNY, *a, e,* — *ie adverb.*, sprzyjający, przychylny; *řimřitř, gemogen; Boh. přjn; Sorab. 1. pžeyemité; Carn. pervošlivo; Vind. perjasen, dobrovolen, dobronagnost; Ross. благоволительный; Ecel. приятелуемый.* Gdy go nie widziano, wszczęła się wielka trwoga, a zwłaszcza między onymi, którzy mu przychylniejsi i sprzyjańszejsi byli. *Baz. Sk. 405.* *Substant. Boh. přjniweec; Sorab. 1. pžeyer, f. pžeyerka; Carn. pervošlivoz, pervošnik; Ross. благоволитель, ob. Łaskawca.*

*SPRZYKRA, *z przykra, ob. Przykro.* SPRZYKRZYĆ, *ob. Przykrzyć.* SPRZYJAJE, *ob. z Przelaju, Przelaj.*

SPRZYMIERZENIEC, *ńca, m.,* ahant, w przymierzu z kim zostający, *der Bundešgenosse, 'conjuratus. Nar. Tac. 2, 559, ob. Sprzysiężnik; Boh. spoluspikřly; Vind. vesodelshnik; Rag. uvjetovnik; Ross. союзникъ, f. союзница, (ob. Sojusz).* Być czym przymierzeńcem *Ecel. прираствовати.* SPRZYMIERZENSKI, *a, ie,* ahantski, *Bundešgenossen;* *Bosn. uvjetovni; Rag. uvjetni, uvjetovni; Ross. союзный, союзнический, союзно.* Sprzymierzeńska wyprawa. *Nar. Hist. 6, 128. sociale bellum.* SPRZYMIERZYĆ się, *ob. Przymierzyć się.*

*SPRZYPRAWIAC, *SPRZYPRAWOWAC, *ob. Przyprawić.*

SPRZYSIĄDZ się *recipr. dok.,* Sprzysięgać się *contin.,* spiknąć się pod wzajemną przysięgą, *řid verřwören; Slov. spřisahati se; Sorab. 1. zepřisaham szo; Vind. vkupprifezhi, fe pogovoritı, vkupsrotitife, sarotitife; Croat. zapriřešemsze, oklinyamsze, okleszemsze, rochimsze, dogovarjamsze; Bosn. nrotitise, okletise; Rag. okletise, oklignemsze, (ob. Klnać); Ross. заклинаться, зарекаться.* Sprzysięgli się z innymi na zgrabę *Rzplęj Pich. Sall. 40.* Zspiknął a sprzysięgl się Jehu przeciwko Joram. *1 Leop. 4 Reg. 9, 14.* Już i chłopstwo przeciwko nam

sprzysięga się, i wojuje nas. *Star. Ryc. 29.* Zebrałi się niektórzy z nich, i sprzysięgli się. *5 Leop. Act. 25, 2.* (i zaślubili to pod kłatwą *1 Leop.*) SPRZYSIĘGA, *i, ż.; Sorab. 1. zepřisahano; Vind. sarotenje, vkupperferga; Croat. zapriřesešeny, okletva, urochenje, dogovor; Bosn. urotta, okletva; Ross. сговоръ; Ecel. сдохновение, единоподышание, сьгласие, сооблиание; zwiizek pod przysięgą, spisek, spiknienie, die Verřwörung, conjuratio. Nar. Tac. 2, 560.* Sprzysięgi tak czeste chrześcian na Turka. *Ossol. Mov. praef (sprzymierzenia).* Odehodzi, aby się dowiedział onęj sprzysięgi. *P. Kchan. Jer. 509, Chrośc. Luk 5.* Co za sposób tej sprzysięgi? *P. Kchan. Jer. 506.* SPRZYSIĘGLEC, *gleca, m.,* SPRZYSIĘŻCA, *y, m.,* SPRZYSIĘŻNIK, *a, m.,* SPRZYSIĘŻLY, do spisku należący, *der Mitterřwörner; (Vind. saperfežnik, vkupperfešen, vkupperfešnik, vkupsaperfešen, vkupsaroten, perfežodruszen, delošien, saperfeže; Croat. okletnik, urochnik, dogovoritelj; Rag. okletnik, urocnik; Bosn. plur. okletnici, urocnici).* Wszystkie sprzysięgte pojmano. *Sk. Dz. 756.* *(Vind. perfežodrusnost, dolešnost saperfeže, perfežnu drushtvu, Šidgenošćenřařt).* Kara na sprzysięglców. *Nag Cyr praef. et 74.* Łokietek postraszyć umyśl Mazurów, sprzysiężników Krzyżackich. *Strijk. 562* (sprzymierzeńców). Na řizm się zawzieli sprzysiężnicy. *Chrośc. Luk. 201. Birk. Sk. C 2 b.* Sprzysiężnicy na prawa narodów. *Przestr. 21.*

*SPRZYSIĘŻC, *ob. Ptaszcę.*

SPUCHLINA, SPUCHNAC, SPUCHLNIC, *ob. Puchlina etc.* SPUKAC się, *ob. Pukać się, Puknąć.* SPULCHNIC, SPULCHNIĆ, *ob. Puchnić, Puchlnieć.*

*SPUMA, *y, ż., z Lac. spiana, der Schaum.* Wenus w morskiej spumie urodzona. *Pot. Jov. 159.* Próżność myśli ludzkiej wodnej równa spumie. *Pot. Arg. 264.*

SPURPURZYC, *ob. Purpurzyć*

SPUŚCIC, *f. spuścić cz. dok.,* Spuszczać *niedok.; Boh. spuštiti, spuštiti; Sorab. 1. zpuřožu, zpuřezam zpuřezaju, zpuřezam, zpuřezam; Vind. spuštiti, dolspuřhati, prezpuštiti; Croat. zpuseham, izpuřham, izpusztiti; Bosn. spuštiti; Rag. spuštiti, spuřetiti, spuřetati; Ross. спускать, спускать; Ecel. изпуřетити изпуřетати; — 2. 1) spuszczać, vel potius spuszczać co z góry, ven oben herab lassen, herunter lassen. Spuszczać co po powrozie. *Cn. Th. 1055* Z ganku drabinę pleciona spuszczała, i po niej przystęp do siebie dawała. *P. Kchan. Orł. 1, 129.* Kapłani ku nam już się tu spuszcza, Leez już nam czas iść, ono się rusza. *Past. Fid. 275.* (ku nam schodzą, zstepują, nie řeigen zu uns herab; cf. walić się). Spuszczam się z drzewa, złażę. *Cn. Tu 1055.* Miko zwolona Marya, zięsz nam, spuszeš nam, twego syna zbożny czas. *Biel. 19.* z bojaradz, zeslesz nam). Spuścić pion, doświadczać pionem, czył ściana stoi do pionu. *Magier. Mskr. Kapelusik spuszczoney. Teat. 24, 94.* (nie-stosowany). Znalezione drzwi spuszczone jak do pionu, po wejściu zamykające się wewnątrz na rygiel. *Boh. Dyab. 2, 141.* spust, tunc řallitřire. Spuszczać żagle, opuszcząć. *Cn. Th. 1054; strychować. Haur. Ek. 574.* die Segel řreitřen. Wszystkieśmy kotwice spuszcili. *Warg.**

Wal. 12. die Anfer außwerfen, fällen. Spuszczać drzewo : scinać, einen Baum fällen. Gdy pomiędzy wielkimi drzewami wiele będzie młodych drzew, potrzeba przy wycinaniu pierwszych wielkiej dołożyć ostrożności, ażeby tym drugim nie szkodzić: tym końcem trzeba u wielkiego drzewa gałęzie poobeinać, a dopiero cały pień po woli spuścić. *Mon.* 74, 780. Spuszczanie drzewa (*Vind.* druvarjenje, druvaritje, druv napraulenje). O sposobie wycinania i spuszczenia drzewa, wiedzą ci, którzy się z siekiera obchodzić umieją; drzewa po brzegach miejsce zgórzystych nie z góry, ale na górę spuszczać trzeba. *Kluk. Rosl.* 2, 147-8. Drzewa spuszczać mają na tym miejscu, którego ludzie nie zwykli chodzić. *Uhelm. Pr.* 195. Gdyby kto podcięte drzewo przy drodze spuścił... *Uhelm. P.* 195. Stajnia z drzewa dobrze spuszczonego budowana być powinna. *Hipp.* 54. Spuszczać co z ręką, wypuszczać, upuszczać, aus den Händen fallen lassen. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. *Magier.* Spuszczać psa z łańcucha, odwiązać, von der Kette lassen, loslassen. Póki pies na łańcuchu uważany, przypadek stać się może, że zerwie łańcuch, albo kto szalony spuści go. *Mon.* 76, 549. Spuścić z smyczy, wysworować. *Chmiel.* 1, 180. Trzymam parę chatów na smyczy w chroście. A gdyby trzeba spuszczać albo zajęćowi zajechać, niktby mnie nie uprzędził. *Zhil. Żyw. B.* 5. Spuszczać cieciewę, sprężynę, zamek, strzelbę; *Croat.* oprusujem, loslassen, losdrücken, abdrücken. Sznurek wyprężony tego, spuszczone. *Jak. Mat.* 1, 6. Trzeba zamek spuścić! bieży do drzwi i zamyka. *Teat.* 20 b, 62. das Schloß ablassen, abdrücken lassen. Już mamy pokój, spuść łuk po potrzebie. *Bardz. Trag.* 256. İmam den Bogen ab. Tatarowie łuki swe spuścił, z pół ustąpił. *Lib. Hor.* 72. Spuszczony łuk, nienaciągany; abgespannt, nicht wieder aufgezogen. Wziąwszy flintę, wymierzywszy do ptaszka, gdy spuścił, nabój luzya rozdarł. *Perz. Cyr.* 5, 156. da er die Flinte abdrückte. Kiedy bóg dopuści, samo olstro spuści. *Rys. Ad.* 25. wystrzelił, sibięst los, gebt los. — Spuszczać staw; *Ross.* папустить, папруживать. einen Teich ablassen. Spuszczanie stawów, wypuszczenie wody z nich, przez otworzenie młochów lub upustów dla łatwiejszego wylowienia. *Kluk. Zu.* 5, 219 — Spuść sierp swój i żnij. 5 *Leop. Apoc.* 14, 15. (zapaść sierp swój. 4 *Leop.*), laß die Sichel thätig seyn, jeße sie in Bewegung. Obłudnicy chcieli, żeby on ubezpieczywszy się, tym się bezpiecznie słowem spuścił. *Zorn. Post.* 2, 452 b. żeby język puścił, językowi folgował, er sollte der Rede den Zügel schenken lassen. — Spuszczać co rzeką, voda; mit dem Ströme herab lassen, herab schiffen, hernunter schiffen. (*Ross.* спущивъ rotman). Nie mam po blizku rzeki portowej, którąbym mógł spuszczać drzewa do budowy okrętowej. *Tarz. Skł.* 2. Roku 1629 do samego Gdańska spuszczać czyli spławiać zboże, pozwolono. *Czack. Pr.* 1, 528. Gdy spuścisz zboże do Gdańska szkatami, Musisz je przedać, jako ustanowią satoi. *Star. Fot. B.* 2 b. — *Frumentor.* przekupuję zbożem, spuszcza do Gdańska *Mącz.* Spuszczanie Wisłą płodów różnych do Gdańska i Elbląga, idzie żywo. *Pam.*

85, 1, 468, (cf. fryor) — Spuszczać krowy : doić. *Cu. Th.* 1055. die Kühe melken. *Dudz.* 58. (lecz obacz niżej: spuścić ogiera, klacz, krowę). Spuszczać wosk, tój : rozpuszczać, roztopiać. *Cu. Th.* 1055. Włód : *Vind.* spuflati liquefacere, zerlassen, zerichmelzen (Wachse, Infelt). Spuszczanie wosku, ob. Topienie. Spuszczanie kruszcu, ob. Zlewanie. Rzeczy kościelne nie mają być żydom przedawane, wyjawszy by pierwój spuszczone albo zszmelcowane, i do pierwszój materji przywrócone były. *Szczerb. Sax.* 554. — Spuszczać, zniżać, *phys. et moral.*, herablassen. Nasza rozmowa musi się nieco niżej spuścić, iżby tym porządniej do wyższych coraz rzędzj postąpić mogła. *Pulch. Sen. gn.* 178. Spuszczać ton, spuszczać z tonu, den Ton herab stimmen. Nie jest to pierwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teat.* 19. c, 100. Tak na kwintę spuścił, że trudno jego pomieszanie opisać. *Teat.* 1. b, 65. Spuszczam z basu na kwintę, jak osiełek, gdy na niego ciężkie tłómoki kładą. *Zab.* 7, 205. Otoż to przecię teraz spuści z tonu. *Teat.* 54. b, 26. et 17. c, 9. Spuszczam głos, półgębkiem mówię. *Cu. Th.* 1055. Heint laut werden. Spuścił ogon. *Cu. Ad.* 1575. obwiesił skrzydła, zwiesił nos; er ließ den Schweif bängen, die Flügel bängen. Nie raz chce się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Lecz widząc szczupłość miejsca, znowu one spuszcza. *Tol. Saut.* 69. Spuszczam uszy, zwieszam *Boh.* klepjm uši. — *Similiter intransitive:* Nieprzyjacieli z owej żwawości w bitwie spuścił. *Pulch. Sall.* 222. stolgował, popuścił; er ließ nach, gab nach. Wiek zeszyły trochę go hamował, że z pierwszój nieco spuścił okrutności. *P. Kehan. Jer.* 25. Ona cieszona i ubezpieczona z bojaźni spuściła. *ib.* 88. — Spuszczam cenę : tańszy jesteśmy. *Cu. Th.* 1055. *Mon.* 76, 5. ich laße vom Preije nach, gebe es wehlfelder. — *Neutr.* Spuszcza zboże, tanięje. *Cu. Th.* 1055. das Getreide schlägt ab, wird wohlfeiler, fällt im Preije. — *Fig.* Chan słysząc o tej rezolucyi naszjej, spuszcza tanięj, i nie tak, jak pierwój straszy. *Tward. W. D.* 2, 111. er zog gelindere Saiten anj. — *Aliter:* Spuszczam, lęzj, wolniej postępuję w czym, upuszczam. *Cu. Th.* 1054. opuszczam się, nachlassen in seinem Eifer, er fallen, nachgeben. Spuszcza mróz, zima : folguje, (oppos. bierze), die Kälte läßt nach, wird gelinder. — Spuszczać twarz, głowę etc., zwieszać, das Gesicht, den Kopf bängen lassen; *Boh.* chlypti, ochlypti; *Ross.* приблихнуться. Ujrzał go z twarzą spuszczoną a smutną. *Sk. Dz.* 1169. Spuściłem głowę, jak osieł leniwy. *Hor. Sat.* 124. — Spuszczać oczy na dół, w ziemię patrzeć, die Augen nieder schlagen; *Ross.* потупить, потуплять; *Eecl.* поникнути, поникати. Oczy w ziemię spuszczone trzymał i głowę sklonioną. *Star. Dz.* 59. To słysząc posłowie, spuściwszy oczy na dół, ze wstydem wyszli. *Nar. Hst.* 5, 409. Spuść oczy, zawstydz się. *Teat.* 47. c, 84. Oczka spuszcza dla skromnej bojaźni. *Hul. Ow.* 124. Spuszczala oczy ze wstydem i poniżeniem. *Teat.* 48. d, 74. Nie spuszczać oczu z kogo, nie spuszczać z oczu kogo, kein Auge von einem abwenden, einen nicht aus den Augen lassen. Nigdy z męża swego oczu nie spuszcza. *Teat.* 52. d, 107. Królowa ta nigdy nie spuszczała czujnych oczu z narodu

swego. *Przyb. Luc.* 39. Uważaj pilnie, nie spuszezaj z oka. *Teat.* 55. b. 12. — Spuszezając co drugiemu, odstępować mu; *Vind.* odpustiti, dopustiti, einem etwas überlassen, abtreten. Spuszezam co za pieniądze, *e. gr.* Spuść na korzec pszenicy. *Cn. Th.* 1055. Spuszezając komu majetność, wzdawać. Spuszezając komu dług, wlewać na niego dług. *Cn. Th.* 1272. Przysięgę komu spuszezam; *defero alicui iururandum Cn. Th.* 887. *Dudz.* 54. einem den Eid antragen, ihn auf den Eid treiben. Spuszezając komu urząd, porzucać mu swój urząd, einem sein Amt übertragen. Spuszezając urząd, porzucać, składać, sein Amt fahren lassen, nieder legen. Papieża prosił, aby mógł biskupstwo spuszciszy, w komorce na modlitwie się zamknąć. *Sk. Dz.* 698. W Klontaku opactwo spuszcł, i w Jerozolimie przemieszkował. *Sk. Dz.* 1117. Urzędy czasem dobrowolnie spuszezając mamy. *Buda. Cyc.* 57. Namawiali go do spuszczenia państwa. *Sk. Dz.* 1050. do złożenia rządu, zur Abtretung der Herrschaft. Spuszezanie dostojności. *Sk. Dz.* 827. — ½ Spuszezając komu, ustępować, pierwszeństwo dać; weichen, nachgeben, den Vorrang lassen. Uroda jęj białością smęgowi nie spuszcza. *Ustrz. Troi.* 55. — §. *Verb. recipi.* Spuszezając się na kogo, polegać na kim; *Raj* spūstitise na tkōga, spūsetāise; *Vind.* le na koga sanesti, sanofhati, ugati, vlonjati; *Croat.* zanostisze; *zanasham*; *Ross.* полагаться, Źić auf jemanden verlassen. Na jedną się broń nie spuszezaj. *Cn. Ad.* 529. (dobrze mieć wiele drzew w domu). Pilnuj sam zawsze swego, nie spuszezaj się na drugiego. *Cn. At.* 850. (kto okiem nie dojrzy, mieszkaniem dołoży; cf. pańskie oko konia tu-czy). *Ezop.* 40. Spuść się na mnie zupełnie. *Teat.* 54, 42. et 56, 101. Nie trać, kto się spuści na boga samego. *Bach. Ep.* 56. *Jabl. Ez.* 82 — ½, 2) *Coniungendo*: Spuszezając kogo z kim, przypuszezając; zusammen lassen, an einander lassen; *Boh.* sklopiti, sklopovati; *Sorab.* 1. pużezam romadu. Deszczki gładko spuszczone. *Torz. Skł.* 15. zfügowane, zusammen gefügt. Nagotował żelaza wiele na gwoździe do drzwi i na spuszezanie. 1 *Leop. Paral.* 22, 5. na zrab, die Juge. Spuszezając psa ze psem. *Cn. Th.* 1005. naszezuć, zusammen legen, auf einander loslassen. — *Fig.* Dawno o tym myślał, aby go był z kim spuszcł i powadził. *P. Kchań. Ord.* 1, 119 — *Oecon.* Spuszezając ogiera z kłaczą, beifringen lassen, belegen lassen, beifälten lassen. Spuszezanie, das Beifringen, Beifälten, Belegen. Koń ku spuszezaniu ma być porciokrotni. *Cresc.* 682. Kłacz do spuszczania nie ma być przymuszana; lecz sama przez się rozegrzana, jedoch spuszczanie nie ma być nieskuteczne. *Kluk. Za.* 1, 169. Koń Daryusza poczuł ono miejsce, gdzie był spuszczon z kłaczą, i zarał najpierw. *Biel. Św.* 21. Czas ku spuszczaniu świerzopiek z końmi najlepszy, gdy się noc ze dniem na wiosnę zrówna. *Cresc.* 515. Miesiące przed spuszczaniem, krówę w mierności karmić chować. *Końsk. Lek.* 2, 21. Spuszczanie owie: z barany. *Cresc.* 559, (ob. Bykować). Świnia się we cztery miesiące po spuszczenie oprosi, bowiem cztery miesiące musi. *Cresc.* 566. SPUŚCISTY, SPUSTNY, a, e. pochodzisty, położy; abhänig, Źić fanit herab sendend. Brzegi nie mają być przepaściste, ale po-

chyłe i spuszciste. *Hub. Wst.* 90. — ½ Spuszcisty, o napiętych i naciągniętych rzeczach, łatwy do spuszczenia, spreżysty; leicht abzurufen, voll herabrait, Schnell-freit. Szybko spuszcista sprężyna. *Zib.* 4, 266. *Min.* — ½ Spustne drzwi spuszczane drzwi, do spuszczania na dół, fallthüren. Spustne kraty, fallgitter; *Ross.* onyckniti. — ½ Spustny staw, spustna sadzawka, z których się woda spuszcza, ein Teich zum Ablassen. Włód. — ½ Spustny, żeglowny, navigabilis. *Menin.* 1, 246, (ob. Spławny, cf. portowy) Spustna rzeka, spławna, na której statki iść mogą. *Włód.* ein schiffbarer fluss. SPUŚCIZNA, y, z, dopuszczenie, dopust; die Zulassung, daß Verhängnis. Może za nader szczęsną wyroków spuszcizną Bedze tobie lekarstwem, co drugim truczną. *Kras. W.* 55. — (SPUSKATY rozmaryn. *Hor. Sat.* 220.?) — SPUST, u, m.: (*Boh.* spust fissura, spusta święta machina mundi); *Ross.* onyck; *Et.* onyck; spuszczanie, varia significatio, daß herablassen, Ablassen. Spusty i podwyższenia głosu. *Węj. Min.* 5, 75. zmiznienie, daß fallenlassen der Stimme. Spust rzeką, morzem, spuszczanie, spław, pławienie; das herabföhren auf einem flusse, das Stromab-föhren. Chwał spustowi zboża z Egiptu przeszkody czynić. *Sk. Dz.* 207. Pieniądze z Nowicie przychodzą niemal tym, którzy spusty do Golańska czynią. *Biel. Św.* E 2 b, (cf. fryori. Nie bronię spustu do Golańska. *Gost. Gor.* 88. Śmiebarze, którzy do spustów smoly pła. *Vol. Leg.* 2, 1218. Byga ma spust ze wszystkięd Białej Busi Dźwina. *Biel.* 546 — ½ Spust wody, spadek wody, zlewek, zplaw, zplyniecie wody, der Abfluß des Wassers. Jezioro 1) spustu nie ma. *T.* Lecz też często moeny spust nie strzyma powodzi. *Kehow.* 154. Spusty Dnieprowe. *Tward. Wł.* 5. — ½ Spust, spuszczanie stawu, sadzawki. *Cn. Th.* 1054. das Ablassen eines Teichs. Spust żelaza, wypuszczanie z pieca wielkiego żelaza roztopionego. *Os. Żel.* 84. das Abziehen des geschmolzenen Eisens auf dem Hochofen. — ½ Spust, rzecz do spuszczania, n. p. Spust w bramach, krata żelazna do spuszczania. *Cn. Th.* 1054, *Boh.* brlenj; *Carn.* lesa, grebenesh, daß fallgitter. Spust, drzwi spustne, eine fallthüre. — Spust u łuku, cyngiel, z którego ruszeniem łuk spuszcza; der Schnell, der Abzug bei einer Armbrust. Litwin znalazł kuszę napiętą, która gdy włożył sobie na szyję, z przygody dłużej trwał na spust, tak mu ciężwa zaraz szyję uciął. *Szybk.* 252. *Gwagn.* 576. Spust u stwaw. *Sorab.* 1. zpus-beza illo. SPUSTO-SZYĆ, *ob.* Pustoszyć. SPUŚCIZNA, *ob.* Pustynia.

*SPY, *ob.* Sp. SPYCHAĆ, *ob.* Zepchnąć.

*SPYLIC, ZPYLIC *cz. dok.* w pył obrócić, skruszyć, zerzedć na pył, zu Staube zermalmen. Hyłrze Herkul łbów tysiąc jednym razem zpył. *Hor.* 2 224. *Knaż.*

SPYSKLIC, *ob.* Pysklic. SPYSZNIC, *ob.* Pysznic.

SPYTAC, *ob.* Pytać. SPYTEK, *tki, m.* ½ 1) który się pyta, dowiadaje, der frager. Coż ci do tego spytku ciokawy? *Ant.* 14 — ½ 2) *Vimen proprium*: Spytak; Spytymorz, *Rogatinus.* *Mes.* 1, 105. *Jabl. Her.* Co sobie Spytak nagotował, to zjadł pan Krakowski. *Opal. Sat.* 101. (urzędy bez dochodów zubożą człowieka).

SPYTKOWAĆ *cz. niedok.*, powrozem dla mocy tego okre-
cić, jak skrzynią u rudla. *Magier. Mskr.*, mit einem Stricke
fest umwickeln.

SPYTLOWAĆ, *ob.* Pytlować.

S R.

SRAC, sram *cz. niedok.*; (*Boh.* srati, seru; *Sorab.* 2. szrased, szral, szäru, szärom; *Sorab.* 1. frač, feru, žiwot poloehscham; *Carn.* sräti, siccjm; *Vind.* frati, ferjem, vřrati se, se sefrati, se vřdati, trebuh, zbrovu sprasniti, odbafati, kakati, zhekati; *Croat.* szëram; *Dal.* srati; *Hung.* szarni; *Rag.* govniiti, izgovniiti, (*ob.* Gówno); *Ross.* испражняться; (*cf.* *Syr.* שרר sra, joetuit; *Chald.* שרר serach, metuit; *Syr.* שרר cacavit; *Arab.* سراء, سري; *Hebr.* שרר podex; *Graec.* αργος; *Germ.* Strich); §. 1) wypróżnić się, żołądek wypróżnić, łajno zadkiem wypuszczać, fejdać, sfcißen. Szeląg dam od wychodu, nie zjem jeno jaje; Drożej sram, nizli jadam, zle to oby-
ezaje. *J. Kchan. Fr.* 55. Kto serdeczny, krew' leje; a ten sra, kto tehörzy. *Pot. Jow.* 2, 29, (*cf.* bzdić). Srać, nie wojować. *Rys. Ad.* 62. (kozy paść). — §. 2) Srać, srać, srać! kaczkę zwoływując. *Urm.* die Meuten zu rufen. SRACZ, a, m.; §. a) *Boh.* srač; *Sorab.* 2. sestranz; srajacy, der Sčcißer. — §. b) Prywet, potrzebne miejsce, daš Sčcišbanš; *Boh.* srač, srač; *Sorab.* 2. szralna; *Sorab.* 1. wotstup (*ob.* Wychód), frač; *Vind.* šrališna, šralniza, heiselz, franski kotez, sahod; *Croat.* szralnica. SRACZKA, i, ż, §. a) caecatrix. *Macz.*, die Sčcišerin. — §. b) Sraczka, biegunka; die Sčciše, die Sčcišerey, der Durchlauf; (*Boh.* sračka; *Vind.* franjaria, franstvu, literza, šhvigla, šliša, grisha; *Rag.* cestosérniza). Stolec bardzo rzadki, sraczka nazywamy. *Perz. Lek.* 121. Majacy sraczkę *Slov.* zadřstanec, kdo ma zračku. — ('SRAGA, *ob.* Sroka) — SRAKA, i, ż, zadek, der Sčcißer, der Šintere. Piardł Litwin, a tak nie wiele mówiac, mówiła zań sraka. *Opal. Sat.* 150.

SREBERKO, a, n., *dem. Nom.* srebro, Silberden, kleines Silber; *Ross.* серебро; *Ecll.* ереберце. Macie zapewne jakie sreberka, których się wam pozbyć trzeba. *Teat.* 26. d, 6. sprzeciżki srebrne, kleine silberne Gerätšchaften. Dam jej sreberka, dam jej klejnociki. Wraz do szkatołki mieć będzie kluczyki. *Teat.* 10. c, 58. SREBRNIK, a, m.; *Ross.* серебряник; *Ecll.* еребряник; §. 1) pieniądz srebrny, ein Silberling, eine Silbermünze. Srebrnik wielki, sykiel żydowski, póstalera nasze stare niemal. *Cn. Th.* 1055. Srebrnik mały, poczwórny grosz; *quam potest sic vocari et potrójny, et szóstak stary, quia argento bono olim constabant. Cn. Th.* 1056. ein Silbergrošden. §. 2) Srebrnik, rzemieślnik od srebra, der Silberarbeiter; *Boh. et Slov.* štrjbrnjk; *Sorab.* 1. šlëbornik, šlëborniežer; *Vind.* frebrnik, frebenar, frebouni skovazh; *Croat.* szrebernár; *Ecll.* еребродьзатель, еребрьникъ, еребреникъ, ереброкузънищъ, ереброликатель, еребродьзъ, ереброковлхъ, еребросьзъхъ. Niektóży imieniem Demetriusz srebrnik, który robił obrazy z srebra odlewane. *W. Act.* 19, 24. Przedawać to złotnikom i srebrnikom. *1 Leop. Sap.* 15, 9. — §. 3) *Botan.* Srebrnik; *Boh.* štrjbr-

njk; złotnik, rzepik leśny, ziele, *potentilla*, Gänserich, gesie ziele; listy ma od spodu białe jak srebro. *Syr.* 289. *Urzed.* 255; może i od znamienitych skutków swych to nazwisko otrzymało. *Syr.* 294. *Kluk. Rosł.* 2, 256. — §. Srebrnik Włoski, ziele, białawiec, ziobro białe, szczyrzyca, leuce, Wälfch Silberfraut. *Syr.* 516 — §. 4) Srebrnik, kamień drogi, *androdamus. Plin.* der Silberstein. *Cn. Th.* 1056. SREBRNICZY, a, e, od srebrnika, Silberfndiſch, Silberarbeiter; *Ecll.* ереброкузънищ. SREBRNOKRES, a, m., motyl o żółtych skrzydłach, od spodu srebrnymi kreskami ozdobionych. *Kluk. Zw.* 4, 590, *nymphalis Paphia. Lad. II N.* 110. ein silberfarbig geprenkelter Schmetterling, der Silberstrich. "SREBRNOŁUSKI, a, e, n. p. Srebrnołuskie ryby. *Anakr.* 81. *Nar. Dz.* 5, 42. silberfuppig. "SREBRNONOGI, a, ie, n. p. Tak rzekła wód morskich pani srebrnonoga... *Dmoch. II.* 1, 257, silberfuppig. "SREBRNOPIÓRY n. p. ptak. *Min. Fars.* 10, silberfederig. Skrzydła srebrnopióre. *Zab.* 16, 512. Łabędź srebrnopióry. *Zab.* 5, 559. *Nar.* "SREBRNOPEŁYNY n. p. kryształ, krztusząc się wywętrzała pieczary. *Zab.* 9, 112. *Zabl.* silberweiß fließend; *ob.* "Srebrnopłynny. "SREBRNOŚWIETNY n. p. księżyc. *Kulig. Her.* 9. silberſchimmernd. "SREBRNOSZATY n. p. miesiąc. *Zab.* 9, 118. *Zabl.* silbergelbeidet, im Silbergewande. "SREBRNOTOKI n. p. księżyc. *Zab.* 14, 165. *Nar. Dz.* 5, 172. "Srebrnotoki blask po niebie. *Zab.* 12, 212. silberſchwimmend. SREBRNY, a, e; *Boh. et Slov.* štrjbrný; *Sorab.* 1. szlyberny, šlëberné; *Sorab.* 2. szlábrič; *Carn.* srebern, srebrné; *Vind.* freberni, frebern, frebren, frebroun, frebrenu; *Croat.* szreberni; *Dal.* szrebari; *Slav.* sreberni; *Rag.* srebari, srebrino; *Ross.* серебряный, еребрениый; ze srebra, silbern, Silber. Srebrny serwis, *ob.* służba srebrna Kredens srebrny, *Rag.* srebarniza, srebrohraniza, srebroshranna, srebroshranisete; *Ecll.* ереброхраннище. Trunek jeno dobry daj, o kubek srebrny nie nie dbaj. *Cn. Ad.* 1179. Na komach przy koronaeyi były nity srebrne, pozłociste, z drogiemi kamieniami. *Biel. Hist.* 528. Moneta złota, ezerwina, moneta srebrna, biała; zdawkowa czarna. *Czack. Pr.* 165. Są ludzie którzy przychodzą na świat ze srebrną łyżką u gęby, a drudzy przychodzą z drewnianą. *N. Pam.* 2, 2, 152, (*cf.* w czeplu się urodził; *cf.* jednemu się krupi, drugiemu się zmiele; *cf.* jednemu szydła gołą, drugiemu brzytwy nie chcą). Srebrna szumowina. *Sienn.* 262. Srebrna piana, *lithargyrium. Krup.* 5, 695. Silberſchaum, Silberglätte. Srebrna ruda, Silbererz, Silberſtafe. *Cn. Th.* 1055. Srebrna góra. *ib.* ein Silberbergwerk. Srebrnego koloru, *Slav.* srebroshiseni; *Rag.* srebrosheni; *Ross.* еребровидный, silberfarben, silberfarbig. SREBRO, a, n.; *Boh.* štrjbro; *Slov.* štribro, sribro; *Sorab.* 1. šlëbro, szlybero; *Sorab.* 2. szlobro; *Carn.* srëbrü; *Vind.* frebru; *Croat.* szrebro; *Rag.* srebro; *Dal.* szrebro; *Bosn. et Slav.* srebro; *Ross.* серебро; *Ecll.* еребро; *Kimr.* silvir; *Svec.* silfwer; *Anglos.* seoffer, sulfer; *Niedř.* Sulver, Zilver; *Goth.* silbur; *Angl.* silver; [*Lith.* sidabras 2]; *cf.* *Lat. Etym.* sulphur; [*e sansc.* shvēta albus et abhras aurum. *Miklosich. Radic.* 85 — 2];

straszny na wejrzaniu. *Cn. Ad.* 1084. Że mu przerwał onę sprawę, Krzywo patrzy i srogą czyni mu postawę. *P. Kchan. Orł.* 1, 21. groźną, drůtend. Pospolicie srogimi takich nazywają, co mają przez twarz paragraf; sroższy to psinieć, co rozciął, niż co ma rozciągniętą gębę. *Bies. roz. B* 4. Niestraszny, niemasz się czego bać; nie srogeś mi, srogi jak miśa ryb albo grochu. *Cn. Ad.* 656. (stiach dzieciński, bobo, ugrozisz mi, uczynisz mi, zajmiesz mi kaczki na błocie). Piękny początek, ale srogie dokończenie tój przypowieści. *Rej. Post. T t* 2. (groźne, okropne). — Ż. Srogi, 'haniebnie wielki, 'okrutnie duży, 'straszny; *fřredlich* groß. Rana głęboka na paznogieć, za srogą bywa poczytana. *Cheln. Pr.* 166. Srogim sumptem kazał cysterny po drodze z ciasnego kamienia porobić. *Star. Dv.* 64. Rozilawał posłom upominki drogic, Czeladź też wzięła podarunki srogie, Każy z osobna z worki bogatemu. *Auszp.* 24. Wysyła się zjad serów i masła sroga wielkość do inszych krajów. *Boter.* 92. (bez lku). Moschea ta pięknie zrobiona, mając srogą rzecz ślupów marmurowych. *Star. Dv.* 8. (co nie miara, niezliczoną wielość). Ogórki srogie i bachurowate. *Haur. Eh.* (dziwnie wielkie, 'strasznie wielkie). — *Aliter*: Sroga rzecz, *immane dictu.* *Cn. Th.* 1056. *daß ist fřredlich! abjebentlich!* — Srodze *adv.*, jak najbardziej, gar febr, redt febr, zum Gřtamen. Panna ta srodze jej była podobna. *Po. Syl.* 408 Jezus powiedział, że nie przyszedł łamać zakonu, a owszem go jeszcze więcej wszędy srodze potwierdzał w każdym rozkazowaniu swoim. *Rej. Post B* 4. O tym 'srodze pisze Josephus a Casta. *Syxt. Szkl.* 6. *ju-ius*, dokładniej. "SROGOMOWNY, a, e, — *ie adv.*, *sacridicus.* *Cn. Th.* 1056. voll Drobungen, drůtenden Reden. "SROGOKI n. p. Abas. *A. Kchan.* 275 drobenden Blids; *Eecl.* *порозрачный.* SROGOSĆ, *sci, ż.*; *Ros.* *επιφορη*; srowość, okrutność; die Gřiamigkeit, die Gřtange, die Gřrtlichkeit; *Sorab.* 1. *yřofelz*, furwolladačuofelz; *Vind.* oistroba, oistrust, nemilnost, terdnost, oistrovitnost; (froshnost = biela, ubóstwo); *Ross.* *жестокость, пороки, obs, жероты.* Na coż się przyda okrutności lwowi srogość! *Past. Fid.* 153. — Ż. Roku 1140 zima w Polsce straszna i wielka była; z czym srogość niewymowna żywności nrosła. *Stryk.* 361. srogi głód, sroga drożyzna; *fřredlicher Mangel.* *Ubeherung.* "SROGOSTROJNY, a, e, n p. Srogostrojuj wrzask trąby. *Nar. Dz.* 4, 156. groźno głośnej, *fřrtlichkeit tōnen.*

Pochodz. *srožić*, *srožić się*, *rozszrożyć się.*

SROKA, "SRAGA, i, ż, SROCZKA, i, ż. *dem.*; *Boh.* *et Slov.* straka, (cf. pstry); *Sorab.* 1. szroka, froka; *Sorab.* 2. szroka; *Carn.* sraka; *Vind.* sraka; (sraka, ropotez, kłopotez = brzekadło, grzegotka); *Croat.* szarka; *Hung.* szarka, (cf. szary); *Dal.* strakaa; *Slav.* svraka; *Bosn.* svrakka; *Rag.* svrakka, chjola; *Ross.* *сорока* (gatunek ubioru na głowę u chłopek; *Eecl.* *сорока, небыкомое что, частница самая малая, пухить = atom*); (cf. *Chald.* *et Syr.* *שֶׁרָקָה* serákeeka, *pica*; *Hebr.* *שֶׁרָק* *silbilwit*; *Arab.* *serak avis praedatrix*, cf. *Germ.* Rače; *Sorab.* 2. rakajza); *corvus pica.* die Račter, ptak

mający głowę, szyję i ogon czarne, brzuch i nadlotki białe; ogon długi; pielegnowany niektóre przejmuje słowa. *Zool.* 261. Sroka pstra wszędzie, choćby i za morze poleciała. *Pilch. Sen. list.* 5, 559. Sroka (zawsze pstra zostaje, w którekolwiek leci kraje. *Cn. Ad.* 565. (miejsce rozmaite odmiany, nie uleczą dusznej rany; *coelum, non animum mutant, qui trans mare currunt.* *Hor.*). Od puku tego *sragi z kukułkami rozleciały się. *Haur. Sk.* 105. Niech też srokę kto wsadzi w klatkę pozłocistą, Przykryje ją kutajką albo kamełą czystą, By też i ustawiczne ligi tam jadła, Przecię niech czyni co chce, wdy będzie śmierdziała. *Rej. Wis.* 46. (namaż ty go masłem, on przecię śmierdzi dziegiem). (*Slov.* Straka swich skoków niech nę może; sroka swoich skoków nie zaniecha). Sroka ze krza, a dwie w kierz. *Tward. Dof.* 15. *Cn. Ad.* 669. *Rys. Ad.* 65. (dosyć tego wszędzie, nie trudno o to, nie drogie to rzeczy) Sroki szczebiące. *Banial. J* 5. Sroki szczegotały. *ib.* *J* 5 b. Sroki za sowa latają, Narzekawszy się darmo, nie za to nie mają. *Rej. Wis.* 55. Sroka bije na jastrzębia i skrzekocze; przecię jastrzęb' jastrzębiem, a sroka sroką. *Fredr. Ad.* 116. Skrzekocze nad wróblami sroka. *Chrośc. Pars.* 14, *Boh.* *řehotati.* Sroczka kizekce na płocie, będą goście nowi, Sroczka czasem omyli, czasem prawdę powie. *Simon. Siel.* 72. Sroka przyleciała, będą goście. *Petr. Har.* 2, *H* 4. Spiewa, jak sroka. *Teat.* 50. b. 46 (aż uszy bołą). Tanując hasasz, jak sroka spętana. *Zab.* 9, 558. *Zabł.* Człeka takiego przyrównują sroce, Który co słna do ust przyniesie bełkocce. *Pot. Poez.* 596. Lubi gwarzyć jak sroka. *Mon.* 70, 758. Sroka brzechocce. *Pepr. Ryc. pracf.* Jak sroka rozpieszczona brzechotał. *ib.* Sroka po Włosku gada, przecięż ona brydzi. *Fredr. Ad.* 57. Biskupy niemadre zowie N zyanżen sroki kraczące. *St. Dz.* 502. — Nie sroczem z ogona, wypadł. *Rys. Ad.* 16. (i ja nie podlego rodu). Wiedzą ludzie, żeś ty z ogona sroce nie wypadł. *Pim. Kam.* 559. Toś ty jeden pan, a my wszyscy sroce wyszł z ogona; tegośmy rzemiosła ludzie, co i ty, darmo dzwigasz chwosty. *Zab.* 15, 265. SROKACINY *plur.*, SROKACINKI *dem.*, pstre plamy, bunte flecken. Sarneczka srokaciny upięszcowa. *Zab.* 16, 85. Węz. Ułapiłem sarneczek parę; jeszcze mają Sroki, waki ni grzbiecie. *Simon. Siel.* 16. SROKACIZNA, y, ż., kolor srokaty, pstry; bunte farben, *Echfigleit.* (*Boh.* strakatina pstre plōtina). Rozowita na bydle bywa srokacizna. *Pot. Poez.* 618. SROKACZ, a, m., SROKOSZ, a, m., bydle srokate, ein *fřrediges* Pferd. Idzie ku mnie mój srokosz, cielec, zasepiony. *Zab.* 9, 245. *Ejssym.* Srokacz, koń; ein *Echfelc*, ein *fřrediges* Roß. *Tr.*, *Boh.* straka. SROKATOSĆ, *sci, ż.*; *Boh.* strakatost = pstrość, *Vimilit.* SROKATY, STROKATY, a, e, SROKATO *adverb.*; *Boh.* strakaty; *Vind.* pikast, vprishan, flekast, bresast; *Eecl.* *пачецъ*; pstrokaty, pstry; bunt, *fřredig.* Odfaczył barany barwy odmiennę i srokate; a wszystko stado jednostajnej barwy porużył w moc synom swoim. 5 *Leop. Genes.* 50, 55. (pstre i nakrapiane. 1 *Leop.*). *Crokaty srokaty, tarantowaty koń, *geřfřctf.* *Menin.* 1, 25. Sro-

kate włosy, srokacizna *Ross.* прощана, прощаль. — *Alluz.* Jeśli będzie miał w głowie trochę mniej srokato, mruwliw i świecie. *SROKOSZ*, a, m.; *Vind.* frakoliza, frakipar, fołniza; *Carn.* srokopér; *Ross.* сороконогъ, сороконогъна, жуланъ, кукша; rodzaj srokoszów, *lanius*, należy do rzędu jastrzębiego. *Srokosz*, *lanus colurio*, der rethföhrige Würger, große rotze Kemptöfter, ptak wielkości gęsi; może ptaszki zalaga, wsadzając je na ostre galezie, jakby na pal. *Zool.* 278, ob. *Dzierzba*. — ♀. *Swobodny* srokosz płacze, mój dobytek luby, Ah nie czas, pewna wróżka niepozbędnej zguby. *Zab.* 9, 245. *Ejssya*.

SROM, u, m.; *Carn.* sram; *Vind.* fram, framust; (nie)hki fram = członek mężki, wstyd; slienski fram = wstyd kobiecey; [*istug.* 2] fromak = ubogi, fromazność = bieda, ubóstwo, fromazhen, fromashki = ubogi, potrzeby. [cf. sierota 2]; *Croat.* sram, (szram szameshnye sztráni; *Hung.* szemeren test inguen; *Bosn.* sram, sramesz; *slod.* Raq. sram; *Ross.* срамъ, cf. *Perz.* azeren; sromieźliwość, wstyd, wstydlivość; *die* Scham, Schamhaftigkeit. *Sram* jest oną przednią cnotą, która jest wszystkich cnot stróżem. *Gorn. Dw.* 271. Za dynamik srom druga przeda. *Gorn. Dw.* 588. Kto się na *He* udawa, zwłaszcza ku frajowi albo ku psocie, już taki traci srom, cnotę wysoką, wstył przyrodzony. *Ezop.* 30. (*Ecl.* обезсрамнѣнїа srom czyli wstył wyzna. *Niesrom*, niewstyd *Croat.* neszramnost, Schamlosigkeit. *Niesrom*, sromotność, sromotna rzecz, haniebnosc; Schandlichheit, Schandbar. *Kiwawym* potem poddanych swoich oplaca bezecne swoje niesromy, ses plaisirs infames. *Stas. Num.* 2, 125. — §. *Srom* mię *imperson.*, wstyd mię, wstydzę się, sromam się, idę śhame mię. Nie byłoby mię srom wyznać, iż czego nie wiem. *Gorn. Lw.* 115. *Panie* jestem zawtydzon, i srom mię obliczności twojej. *Radz.* 5 *Ezdr.* 8, 75. Nie srom was tych bezecnych ludzi wynysły. *Birk. Ecorb. D.* 4. *Srom* łota. *Cn. Al.* 1083, amissa cauda, (cf. *vulpes Aesopi*). **SROMAĆ** się *recipr.* *niedok*; *Carn.* sramujem se; *Rup.* sramovatisse; *Vind.* le framovat, framovatisse, fram bit, od framote eidezli grati; *Croat.* szramovatisze, szramujeaszze; *Dal.* sztidinsze, (wstydzę się); *Bosn.* sramöse, sramovetise; *Ecl.* срамлюся, стыжуся; *Ross.* срамиться; wstydzić się, idę śhamem. *Bardzo* się sromać i słosznie wstydać musiał. *Wisn.* 276. *Sromać* się, jakoby jakich nieczystości, rzeczy złych i szkodnych. *ib.* 275. *Boże* mój, wstyd ci mię, a sromam się podnieść oblica twojego do Ciebie. *Damb.* 705. *Częstokroć* panowie tak wiele o sobie płota, iż poehlebeca, by najwstydliwszy, sromać się musi. *Gorn. Dw.* 65. *Ludzie* się tych grzechów nie sromają, w których mają sifa towarzystwa. *Gorn. Sen.* 168. *Sromajny* się wzdę. *W. Post. W.* 278. *Rzymianie* nie sromali się tego, posłać do Grecy po prawa; a wy, czemu się wstydzicie mieć posłać do cudzych ziem po dobra rade? *Gorn. W. F.* 4 b. **SROMIĘŻLIWOŚĆ**, ***SROMIĘŻLIWOŚĆ**, ser, ż, (*Marz.* wstydlivość, srom, die Schamhaftigkeit; *Carn.* sramoshlivost; *Vind.* frameshlivost,

frameshlivost, framnost, framujezność, framovanje; *Croat.* szrameshlyost, szrameshlyost, szrameshlyost; *Hung.* szemérem, szeméreteség; *Raq.* sramoxlyost, sramoxglyost, sramoxglyost; *Ross.* стыдливость. *Nie* odchodzi od niewiasty rozumu, *Lewiem* wdzięczność sromieźliwości jej jest nad złoto. *1 Leop. Syr.* 7, 21. **SROMIĘŻLIWY**, a, e, — *ie* *acerb.*, wstydlivy, veridém, śhambaft; *Carn.* srami, sramoshliy; *Vind.* framoslu, frameshliu, frameshliu, franon, franujezhen; *Croat.* szrameshlyv; *Dal.* sztidan, (cf. wstydlivy); *Raq.* sramoxglyv, sramini, (cf. skrony); *Bosn.* sram esghy postaram, sramoch; *Sar.* postaram; [*Ecl.* срамѣннѣ 2]; *Ross.* стыдливый. **Zakon**stwo natury ludzkie taeli, z *Ustawy* chlubne, z *sromieźliwych* wszelcznie czyni. *Sk. Roz.* 529. *Urocznym* sromieźliwym patricze oblicze *Sjosadu* w towarzystwo *Hymen* dożywcne. *Zonor. Sed.* 271. *Sromieźliwą* twarz odkryła. *Cam. Uw.* 245. *Maryja*, jako panna sromieźliwa, nie była przez czas porożenia *E. Ruty*. *Zyw. J.* 47. *Jako* ku latom przyszedłszy ma wstydlivym być, który, jak jeszcze mówię nie umiał, a już go ku niesromieźliwej nieczystości spożuliono? *Roz. Lor.* 77 k. **SROMOCIĆ** cz. *niedok*, hańbić, sromu lub sromoty czyli hańby nalewać; *Sorab.* 1. szromoselach; *Vind.* framotit, framovati, sramovati; *Croat.* szramotini; *Raq.* srami, sramotiti, osramotiti, osramiti; *Bosn.* sramotiti, ozlogoshiti; *Ross.* срамитъ, срамотю; *E. cl.* срамотю, срамю; *idárden*, Schande machen; *lzye*, löfem. *Sromocić* go, że chciał mieć krolestwo jego. *5 Leop. 1. Mad.* 41, 40. (zganiał a obrzydzał go. *1 Leop.*). *Sromocić* poczeli *Domnika* s., słowa mu dobrego nie dając. *Bark. Dom.* 46. *Gdy* ty z mych szydysz, azal też kto Ciebie sromocić nie ma? *Bark. Jb.* 11, 5. *Sromocić* mię przeciwnicy moi, mówią: gdzież łóg twój? *Budn. P.* 42, 10. *Nie* sromocić miana boga twego. *Buda. Levit.* 19, 12. (nie lżyj imienia boga twego. *Bark. Gd.*) — ♀. *Każd* ją żołnierzom swoim sromocić, i nieczystość z nią pociąć. *St. Dz.* 1079. *gwaleć*, hańbić; *em* śhamden, śhamden, für Gewalt anhon. **SROMOTA**, y, ż., hanba, rzecz wstyd czyli srom czyniąca, zelżenie, zelżywość; *Sorab.* 2. szramota, szromotia; *Carn.* sramota; *Vind.* framota, framoto, saframota, oframotnost, sromastuo = ubóstwo; *Croat.* szramota; *Dal.* szramota; *Hung.* szemérem; *Raq.* sramota, sramotta; *Bosn.* sramota, die Schande, Schandlichheit, Schandbar. *W* rzeczach urzwyeh, gdy s; jeden na drugiego sra, niemasz sromoty żuiney, co się zwyceizyć. *Gorn. Sen.* 529. *Co* kedy mdziej chwalebna cnota, Tam jest występkiem, wstydem i sromoty. *Post. Tot.* 262. **SROMOTNIK**, a, m.; *Vind.* saframuvanz, linrvajev; *Croat.* szramotitel; *psantel*; *Ecl.* стыдотнѣ; *Ross.* срамникъ; *corispor.* Ma; plugawiec, sprosnik; *em* śhamdlichter merl, em Schandfirk. *Sromotnik* w mowie *Ross.* срамное слово. **SROMOTNOSC**, ser, ż, haniebnosc, naruszenie sromu czyli wstyd, die Schandlichheit; *Croat.* szramotnost; *Ecl.* стыдодожество, стыдодвише, стыдодѣство. *Sromotność* w gadaniu *Bosn.* срамное слово. **SROMOTNY**, a, e; *Vind.* framoten, saframoten, saframoten, saframliu, oframen; *Raq.* sramotni, sramo-

tan, sraman; *Bosn.* sramolan, neposeten; *Ross.* срамный; *SRMOTNIE* *adverb.*, haniebnay, zelżywy, hańbiący, schändlich; *Carn.* sramotna kost: wstydliva, haniebna kość, Schambeln. Nie tak sramotna rzecz jest nieszlacheicowi, nie czynię spraw pozewyeh, jak szlacheicowi. *Gorn. Du.* 17. Sramotny w mowie *Ross.* срамословный. Sramotnie gadać *Ross.* срамословить. *SRMOWATY*, a, e, *Bies. ros.* B 5. sromieźliwy, schambaff.

**SRMOWATY*, *ob.* Szramowaty. *ŚROT*, *ŚROTOWAĆ*, *ob.* Szrot.

SRÓŻEĆ *neutr. niedok.*, *SRÓŻYC* się *recipr. niedok.*; (*Vind.* froshen = ubogi, potrzebny; srogum się stawie, srogo postępować, srogością narabiac, jatrzye się, gorszyć się, sieczić; *ergrimmien, grimmią wütben, tobem; Bess.* мотить. W prawą Scylę, w lewą Charybdys srożeje. *Otw. Ow.* 542. On srożeje tym więcej srodze rozgwiewany. *Otw. Ow.* 103. W takim mu srożeniu się z ust iskry padają, A z gniewu oczy ogniem niemalym palają. *A. Kaban.* 310. Niechaj się niebo, jako chce sroży, Czystego serca nie nie zatroży. *Nar. D.* 2, 187. Nie każdy śmały, co się zwierzele sroży. *Kras. Mon.* 1. nie każdy kasa, co wasami trząs; sroży a nie duży *SRÓŻNY*, a, e, groźny, srogi na wyjrzeniu; drücker, fürchterlich. Ziemskich tych logów postać srożna. *Zab.* 46, 583.

SRÓŻ, *ob.* Sroż.

ŚRZEDNI, a, e, *ref. Etym.* rzęd: (*Vind.* red); *Sorab.* 2. 2. sredni, sredni; *Sorab.* 1. frëdm, sredna, szëni; *Croat.* sreda; *Vind.* frëdm, frëdm, frëdmji, frëdmien, frëdm; *Croat.* srednje; *Bosn.* sredni; *Rag.* srodgni; *Slov.* srodni, osrodni; *Ross.* средний, середный, средливый, средственный, середовый, незадорный; *Ecl.* ѡсреднѣвъ, состоящий между двумя вещами (*ref.* między, *ref.* między); (*Bah.* středny, středny merny, w-ticim-žhwy); pośrzedni między drugimi, nie sam jeden, wśród drugich się znajdujący; mittel-, mittlere, mittelste, in der Mitte befindlich. Trzeci palec sredni, medius. *Perz.* Cyr. 4, 24. der Mittelfinger. Średnią się brzydzi Brogą sree, lub koła, lub menawidzi. *Morszt.* 295. Mittelweg, Mittelstraße. Średniach kł. człowak. *Cu. Th.* 1057. średniego wielu, in den Mittelfahren; *Ross.* середовый. Kobiety średniego ciała, t. j. ani bardzo tłustego, ani suchego. *Spicz.* 184, (*ref.* mierny, pomerny, w miarę). W historii, średni wiek, przeciąg przegradzający historią dawną a terażniejszą, das Mittelalter. — *Gramm. Vocabula media*, słowa srednie, które mogą być ku złemu i ku dobremu uagnione, dobrze i źle zrozumiane. *Marz.* — Średni punkt w okrągłych rzeczach, centrum, der Mittelpunct. — Średnie przyczyny, pośrzednicze, sredki, pośrzedki, Mittelurjaden. — *§.* In deterior. Średni, pośredni, ut srednie pivo, sredni chleb. *Cu. Th.* 1057. nie najlepszego gatunku, mittelmäßig, nicht von der besten Art, von der Mittelferte. *ŚRZEDNICA*, *ŚRZEDZINA*, *ŚRZEDZIZNA*, y, ż, szodek, lub rzecz we szrodku się znajdująca, die Mitte, etwas in der Mitte Befindliches; *Vind.* frëdmna, frëdmhina, frëdmja riez; (frëdmniza = pośrzedniczka); *Croat.* sredina; *Rag.* srjednna, srjedicza; (*sredustaniza, srjedniza = pośrzedniczka*); *Ecl.* срѣдѣ, срѣ-

дѣна. Pień w szrodzinie wypróchniały. *Pilch. Sen. list.* 5, 51. Czynie weście szerokie a wązką w szrodzinie dziurę. *Papir. Gn.* 1095. Sklepienie, przez układ kamien w krag meznacznie pomykanych wiąże się z szrodziną. *Pilch. Sen. list.* 5, 72. Dojrzałość młodość i starość szrodziną podziela. *Otw. Ow.* 614. — *Math.* Średnica koła, diameter. *Łesk.* 7; *Rag.* srjedomjerra, der Durchmësser. Linie, które przechodzą przez szodek koła, kończąc się z obu stron na okregu, zowią srednicami. *Jak. Math.* 1, 8. *Jak. Art.* 1 280, et 5, 516. Średnice, łnie proste, przez szodek koła przechodzące. *Siod. Jeog.* 16. Kiedy cieciwa przechodzi przez szodek okregu, nazywa się srednicą *Geom.* 1, 7. — *§.* Średnica, naczynie do naleźenia szrodka, meselabium. *Cu. Th.* 1057. der Mittelmeffer. *ŚRZEDNIE* *ŚRZEDNIO* *akemb.*, mierny, nie bardzo, nie nazbyt; *Vind.* frëdm; *Ross.* средственнo, незадорно, mittelmäßig, nicht sehr. Ludzie, jesh się srednie zachowują, tedy godzi się pomagać k temu, aby się lepszych. *Eraz. Jez.* 8 5. Jeszcze ja lardzo srednio ufam temu przywiązanu. *Teat.* 56, b, 92. *ŚRZEDNIK*, a, m., *sewer. nau.* znak pisarski, mysl zawieszający. *Kpiz. Gr.* 5, p. 154. Na sredniku, in media nota, to jest w pośrzed sensu, przestaje się dłożęć, i zawieszają się glos podniesiony *Kpiz. Gr.* 1, p. 55; *szrodnicze.* *Duds.* 9. das Balte Geron. (*Vind.* frëdmik; *Rag.* srjednuk, srjedustaynik; *Croat.* sredlostaynik *mediator, ob.* Pośrzednik) **ŚRZEDNIOGŁĘBEY*, a, e, n. p. Sredniogłębey wody jezioro. *Otw. Ow.* 251. we szrodku głęboke, in der Mitte tief. **ŚRZEDNIOMIERNY*, a, e, n. p. Sredniomiernych ludzi klasa. *Petr. Pol.* 150. miernomajetnych, mittelmäßig begütert. *ŚRZEDNIOŚC*, sci, ż, przywoł tego co jest sredniom, mierność, mielżytność, die Mittelmäßigfeit; *Sorab.* 1. sčelkež; *Vind.* frëdmnost, perfrednost, pofrednost; *Bosn.* srednost, srednost; *Rag.* srednós, *ŚRZEDNIOŚOLNY*, a, e, n. p. Sredniosolne wody, *neutrales*, majace sól szrodni między pospolitą i ługową. *Kluk. Kop.* 1, 95. mittelstättige Waßer. **ŚRZEDNIOWIETRZNY*, a, e, n. p. Sredniowietrzne niebo. *Przab. Mlt.* 25. w szrod powietrza bedace, mitten in der Luft befindlich, von Luft umflossen. *ŚRZEDNIOŹKA*, i, ż, szodek wiersza, zgłoska ostatnia, która dzieł wiersz na dwie prawie równe części. *Kpiz. Gr.* 5, 89 die Mittelstbe in einem Verse, die Cäsur; *Slov.* predmalka, (*ref.* przecięć); *Carn.* predahnenje, (*ref.* przecięć).

ŚRZEDZIŃSKI, *ŚRZEDZKI*, a, e, n. p. Sredzińskie prawo, prawo Teutońskie, Niemieckie, Saskie, Magdeburskie, którym wiele miast się sądziło. *Krom.* 285: nie wiadomo nam, zkad się wzięło to nazwisko, kiedy o nim dawniejsi od nas kilkaset wiekami nie wiadzieli. *Nar. Ist.* 6, 204. das Deutsche, Sächsische, oder Magdeburger Recht. *De jure Poloniae in jus Teutonicum, quod Sredzkie dicitur, transferimus etc.* *Papir. Rye.* 469. W Szrodzie, w W. Polsce musiało być najpierw prawo Magdeburskie wprowadzonóm, kiedy w tej części kraju nazywało się *jus Szrodense*, prawem Sredzkiem. *Czack. Pr.* 1, 285 et 517.

SRZENIAWA, y, ż, herb; rzeka biała, na ukos wężyko-

ŚRZODKOBÓJNY, n. p. ruch ciała, *centrifuga vis*, jakoby bojący się środka, zmierzający do oddalenia od średniego punktu. *Jak. Mat. 4, 150*; *oppos. wśróżmierny, centripeta vis*. ŚRZODKOŚĆ, ob. Śrzedność. ŚRZODKOWAĆ, ŚRZODOWAĆ *med. niedłk.*, we środku być, środek trzymać; *Vind. frediuvati; Eccl. средству, die Mitte halten, in der Mitte sein. Quoniam tu interjacet: aczkolwiek droga w pośrodku była, albo szrodowała. Macz. Szrodowała rzeka między nami, 1 *Le p. 1 Mach. 16, 5* (była w pośrodku rzeka między nami, 5 *Leop.* Barwa szrodująca między czarą a białą, t. j. szadzawa. *Urzel. 155*. Mądrze szrodował między bojaźnią a zbytczą śmiałością *Tr. Szrodują, a ciężkimi być chcą. Gil. Post. 265 b.* letnimi są, obojętnymi, na dwoje. — ę. Śrzedkować, pośrzedniować; *vermittel, Vermittler sein; Vind. frediti; Eccl. средьствovati, посредственн-коне быти, посредствуй. Tak szrodował i usdował, że ich pogodził. Wazy. Cz. praef. U 4.* ŚRZODKOWNY, a, e, — *ie averb.*, pośredniczy, za pośrednictwem, mittelbar. Sły loskie są, które od boga lub szrodkowne, lub meszrodkowne wlewają się. *S. k. Probl. 256* Język *immediate* nieszrodkownie smak pojmuje. *Sak. Probl. 86* (bezpośrednio). Duch s. odnosi się do ojca, jak do produktu na szrodkownie. *Smotr. Apol. 70-71.* ŚRZODKOWY, a, e, ŚRZODKOWO *alverb.*, pośrodkowy, w środku będący, szrodni; *in der Mitte befindlich, Mittel; Sorab. l. frediuvati.* Lmia szrodkowa siła i ciężcy łączą szrodek, ciężcy i słońca. *Suid. J. g. 199* Siła ciężkości jest oraz siła szrodkową. *vis centralis. ib. 24.* Jeżeli kierunek przechodzi przez szrodek ciężkości ciała uderzającego lub uderzonego, na ten czas uderzenie jest szrodkowe, *collisio centralis. Hub. Mech. 10*; (*oppos. mioszrodkowy*) W kulę niemożna uderzyć inaczej, jak tylko szrodkowo, *centraliter. Hub. Mech. 162.* ŚRZODLETNI, ia, ie, wpołletni, w szrodku lata będący; *Ross. межениый, (miemien szrodek lata), mitten im Sommer sich ereignend.* W upały i szrodletnie znaję obiegają dla ochłody zrodze. *Zab. 15, 265.* ŚRZODMIEŚCIE, ia, n; *Eccl. ереурпатие: szrodek miasta, die Stadtmitte.* ŚRZODMORSKI, a, ie, n. p. Szrodłmorskie skały. *Zab. 11, 505.* wśród morza się znajdujące, *mitten im Meere befindlich.* O brzegi nie stoi Cyteryjskie, w szrodłmorskim Pałje nie postoji; *non alto repetit Paphon aequore cinctam. Zebr. Ow. 260.* ŚRZODNOCEN, enia, m., wiatr, *Boreas. Zebr. Ow. 5.* północny wiatr, *der Nordwind; oppos. połdnicie.* ŚRZODODWIECZERZ w połowe odwieczera, początek zmierzchu, szrodwieczorz, die Mitte der Abenddämmerung. Gdy chceś ptaki łowić wieczor, się przytrząś piaskiem na szrododwieczorz, a gdy chceś w zarań, w wieczor. *Cresc. 627.* ŚRZODOPOŚCIE, ia, n, połowa postu, *Mittasten; Boh. středopostj, středepst; Slav. prostred posta; Vind. friedoposta; (Croat. sredioj ostnica quadragesima); Slav. srido-postje; Rag. srjedopostje, (srjedopostniza; Besn. srido-postniza, cetvritta nedglja korizmo dominica quarta quadrag.); Ross. преполовение, крестопоклонная недѣля.* Raz na szrodopoście, drugi po s. Bartłomieju. *Vol. Leg.**

5, 42. ŚRZODOPOSTNY, a, e, *Mittasten*, die *Mittasten betreffend; Boh. středopostnj.* Szrodopostna niedziela, *laetare; Boh. družebna neděle.* W szrodopostna niedziela kto się nie wypowiada, już źle. *Hcj. Post. P p 5.* Gdy niedziel po s. trójcy miewamy więcej 24, szrodopostna na ten czas ewangelią powtarzamy. *Hrbst. Nauk. O 5.* ŚRZODOŚLONECZNY, a, e, (cf. szrodziemny), *heliocentrius. N. Pam. 19, 86.* im *Sonnennittelpunct.* ŚRZODOWAĆ, ob. Śrzedkować. ŚRZODOWIECZNY, a, e, szrodniech wieków, *vom Mittelalter.* Patrzmyż na szrodowieczne i dzisiejsze czasy. *Papir. Gn. 1002.* ŚRZODOWIEKI, a, ie, w szrodku wieku swego, *mitten in seinem Lebensalter.* Cnotliwie i pobożnie żył ta na świecie, Śmierć go nam ulusła w szrodowiekim lecie. *Papir. Gn. 1019.* ŚRZODOWY, a, e, od szrody, *den Mittwoch betreffend, Mittwochs; Boh. středoj.* ŚRZODOZIEMNY, a, e, (*disting. szrodziemny*), n. p. Położenia planet i komet szrodziemne (*Uaus geocentrius*, i szrodosłoneczne, *heliocentrius. N. Pam. 19, 81.* *vom Erdmittelpunct. ib. 19, 86.* ŚRZODPAŁ, o, m., *optie. focus.* punkt, do którego zbiegają się wszystkie promienie światła. *Jak. Mat. 5, 316. ib. 2, 575.* *der Brennpunct.* ŚRZODPIERSIOWY, a, e, n. p. Szrodpiersiowa błona, płaca podłużnie przegradzająca, *mediastinum. Zool. 17.* *daž Brustfell.* ŚRZODPOŁUDNIE, około ósmiej, dziewiętej w lecie; dziewiętej, dziesiątej w zimie. *X. Kam. halbermittage.* ŚRZODRYNKOWY, a, e, w szrodku rynku będący, *mitten auf dem Markte befindlich.* Kramnice szrodrynkowe Krakowskich sukienników, są dziełem Kazimierza. *W. Krom. 568.* ŚRZODWIETRZNY, a, e, szrodniowietrzny, w szrodku powietrza będący, *mitten in der Luft befindlich.* Na szrodwiertznym niebie. *Przyb. Milt. 225.* ŚRZODWAGA, i, s., z *Niem.*, die *Schrettwage, die Wey- oder Zegwage;* krokiewka, od podobieństwa do krokwy. *Ch. Th. 1058; Boh. závažj; Vind. fvinzhni raunik, vishla, raunaviza, plaiba, fodna mera, merna šbnura; Ross. yповенъ.* Szrodwaga, instrument do ważenia długości i szerokości, jeżeli tak równo stoją, jak woda cicha w sadzawce. *Solsk. Geom. 4.* cf. szynwaga. — ę. Szrodwaga, ryba, *ob. Szalka. Chmtel. 1, 628. libella.* ŚRZODWIECZERZ, ob. Szrododwieczorz. ŚRZODZIEMNY, a, e, *mittelländlich; Boh. et Slov. prostředzemnj; Sorab. l. fradžzemaeczé, daboko wot mora wowosobnené; Vind. friednodeshelen; Eccl. ередоземный.* Morze szrodziemne jest niejako w srodku globu ziemnego, między Europą, Afryką i Azją. *Dykc. Geogr. 5, 185, ob. Międzyziemny; Boh. středozemne more; Rag. sredzemaglsko more; Slav. sredzemaljsko more; Ross. ередземное море, (cf. szrodziemny).* ŚRZODZNACZE, ob. Szrodniak.

ŚRZON, u, m., *szroż, szadz;* *Boh. gijnj, ginowatina, ginowatka; Slav. mraz, mraz padli, (ob. Mróz); Hung. zu-zmaráz; Sorab. 1. mróz; Sorab. 2. mros, hobmārflina, wivowilna; Carn. yje, iyje, slāna, (cf. slony); Vind. flāna, mersla rofsa, mras, biela rofa, (frien barič, szorstki); Croat. mraz; Rag. bjelocrossa, slāna; Slav. slana, rosa smriřznuta; Slav. mraz; Ross. облой (cf. obli), иней; [rusk. seręn 2]; Eccl. слих, роса смерзлая, иней, ъr*

Ścief, gefrornen Thau. Śrzon jest rosa albo mgła roślin się czepiająca, i na nich marznąca. *Kluk. Rośl. 5, 95.* Bóg dawa śnieg jako wełnę, śrzon jako popiół sypie. *Budn. Ps. 147, 16.* Srożyła się zima, i sepiło mglistym powietrzu śrzonem. *Mon. 76, 1.* Gałęzie lasu obsypał śrzon siwy. *Karp. 4, 50.* Śrzon padał: *Vind. je flana padla, verb. flanti.* ŚRZONISTY, ŚRZENISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen szronu, oszedziaty, ośrzeniady; *verb.* ścief, bereit. O jak mię trapią zimna nocne, poranne mgły, mrozy śrzoniste. *Tot. Saut. 56.* ŚRZONOWATY, a, e, — o *adverb.*, e. *gr.* koń mrozowaty, plesniwy, plesniwej maści. *Cn. Th. 710.* ein Brautfräulein mit weißen Züpfeln; na cisawej maści, mający kropki i cetki białe. *Włod. ŚRZONOWY, a, e,* od śrzonu, ścief; *verb.* ścief. Listy lauru zielonego, które się strzał nie boją grudnia śrzonowego. *Ryb. Gesl. B 5.* śrzenistego, der bereite Chriftmeat.

SRZOT, ob. Szrot.

S S.

SSAĆ, ssał, ssie, sse *niedok.*; *Boh.* ssati, ssal, ssu, ssa-gi, cęcati (*ob.* Cęce), cęcati 'cęcać; (*Defferr.* pęctm; durmati, durmám; *Slov. su, sgein; Sorab. 1.* rjeam, cze-czam, czówman; *Carn.* zusem, (*cf. Lat. sugo; Angl.* su-can; *Isl.* sugham; *Gall. sucer, cf. Lat. succus, ob.* Sok; *Carn.* zusek, sész; cęceki); sösám, ssaati; *Vind.* zifat, zufat, sufsát, satati; (*niedk.* zifei, zefek; cęceki); *Croat.* czeczati, cziezati, czeczam, szeszatiem, szészatiem, cze-czék; cęceki); *Dal.* ciezam, szasznom, czeznom, czi-cza, ciezak, doyka, szaszacz; cęceci; *Hung.* szapok; *Bosn.* sissati, sasnuti; *Rag.* sissati; *Ecel.* cęcati, cęcał, cęcy; *Ross.* cęati, cęty, cęcti, cęcti, cęcti, cęcti, cęcti, cęcti, cęcti); *Isl.* siuga; *Svec.* suga, *Germ.* fangen, (*cf. cędzić*). Zwierzęta ssące: *Ross.* cęctemuratomia животная, die Säugethiere, dzieci swe karmią cęcami *Kluk. Zw. 1, 25.* Baranek ssący kożę wełnę ma szorstką. *Mon. 72, 277.* Dzieci ssące piersi matek swoich *Gil. Kie. 559.* Ssący jeszczę, *ob.* Sysak, sysun, osesek; *Boh.* cęciawy, cęciawy, posaćek; *Vind.* dōzhe, dōzhek, fofm, perlm otok, fefijozha mladina, mibeknu diete, domizh. lēh, dōinu diete, fefnazhek; *Croat.* szeszati; *Rag.* sissaloz, f. sissal-liza; *Ecel.* cęcti, mładenec pnydnoi; już nie ssący, *ob.* Odsadzony, odchowany. — Ssać dawać, karmić pier-siami, *cf. doić; fangen, fangen lassen.* Rano wstawszy, gdy m chciała dać ssać małemu dzieckiemu, znalazłam go umarłym. *Zal. Test. 192.* — *Transl.* Człowiek ten pu-szczał się w wodę stojącą, i dał się ssać całym pijawkom. *Pam. 85, 2, 447.* (dał sobie krew wyciągać pijawkom). Leżeć jak niedźwiedź mruczeć, a łapać ssać, nie przy-stoi. *Niej. Zw. 161 b, (ob. łapa, ob. Niedźwiedź).* — *g.* *Fig. transl.* Ssać, wysysać; fangen, anfangen. Zazdrość wewnątrz ssie, a przeto zdrowiu szkodliwa. *Krus. Pod. 2, 184.* wewnątrz gryzie, nagt innerlich. Zniewolać go pana faworyci, Harpie państwa, krew poddanych ssały. *Kras. Mysz. 5.* SSALNY, a, e, od ssania, *verb.* Ssać, Sauge; Ssalny, syt ze ssania, *fellebris satietas. Cn. Th. 1058.*

Pochodz. *dossać, nassać się, nasysać się, ossać się, osesek, wysysać, wysysać, wysysać; sysak, sysun* SSTA; *abhrav*; Starosta, *qu. v., Gaz. Nar. 1, 215.* SSTA-PIĆ, 'SSIEPIĆ, *ob.* Zstać.

S T.

ST! odgłos, nakazujący milezemię: cyt! fi! fiffe! St! milez! taka jest wola moja: st! medez, wszakżem jest pan two-ja. *Teat. 56, d, 16.*

STABA, STABMK, STABNY, *ob.* Sztaba.

STAC, stał, 'stojął, stoi, stoję *med. contin.*, 'stając, Sta-wać *prepa.*; (*Boh.* stati, stał, stojim; *Slov.* stál, stojim; *Sorab. 1.* staež, stawiu, staham, stawam, stam, stejna, stoju, stoni, stojem, stojem; *Sorab. 2.* stojasch; *Carn.* státi, stojim; *Vind.* stati, stad, statati, stojim; *Croat.* sztati, ztati, ztal, ztojm, szetim, sztájim; *Sav.* stajati; *Bosn.* st ti, statti, stajati; *Rag.* státi, stojáti; *Ross.* сто-ять, стоятъ, стою; *Grec.* στῆναι, στῆναι, ἵστημι; *Lat.* stare; *Sc.* sta, stand; *L.* stand; *Angl.* stand; *Germ.* stehen, stand, gestanden); — *z.* 1) stać na nogach, *actus cor-poris, ut leżec, siedząc, stehen, auf den Füßen stehen.* Pijany na nogach stać nie może, tęcza się to tam to tam *Danbr. Koz. 12.* Osatek krwi z siebie tożąc, jed-nak na nogach stał. *Germ. Sta. 177.* Sama na nogach by człowiek 'stojala. *Włod. Dm. 119.* Kogo nogi nie bo-la, hodaj rózów swój. *Pon. Kam. 43.* Umieci sobie stoić. Człowiek fałszywy i tak i owak 'stawa odmienia, insze mówi stojąc, insze 'cżąc. *Wersz. Bog. 118.* Przed kim stać *L. s. upe, uama, upejctoro.* Stając, *qu. v.,* daż Ztęben. — *z.* 2) Na nogach stać, na dobrych nogach stać na dobrym byt położeniu; auf den Füßen stehen, fēt stehen. Głowy niewiasty nie było, światły me stał na nogach. *Włod. 4 1.* nie utrzymałby się. Na jednej no-dze stojąc sprawię co. *Cn. Ad. 1015.* przedko, igając, jak piór opadł, auf einem Bein stehen. Słuzę, co jedną nogą w grobie stoją. *B. ds. L. 20.* którym śmierć w cęz, zagłada, mit einem Bein im Grabe stehen. Pod lata moje stać, pod zeszył mój wiek, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. N. p. 24.* Człowiek stojim, który była dzień na maty pójdzie, i jedną nogą na łodzi Cha-rona stoi. *Kron. Eon. 179.* Nie kładź wie, kto za nim stoi. *Ad. z. Wj. 50.* oglądaj się za sobą. Stojąc, *ob.* w Stogezki; n. p. Aktor i pozwany w sądzie siedzieć nie mają, ale stojąc mają sprawy swe uczciwie odpra-wować. *Szczec. S. 9.* — *z.* 3) Stoję, bądź nogi mam, bądź nie mam; nie ruszam się z miejsca, stehen, nicht gehen. — *Pr. et fig.* Stoi Ceres zdumiała *Ustrz. Klauz. 18.* Czego ty stoisz, jak pić zamyślny? *Teat. 22, c, 61.* Próżniactwo wch stać i nie nie robić, mżeh się dać do roboty nając. *Loch. Koz. 1, 524.* Wy tylko stoisce, I nie rusza was i gniew i stonela. *P. Kehan. Jer. 185.* Cóż mileze, już stoję jak niemy. *Teat. 51, b, 62.* Już żeby więcej nie otworze, będę stał jak głupi. *Boh. Kom. 1, 507.* Otoż stoi ciele! mówże co masz mówić. *Teat. 50, b, 55.* Gebę rozdziwadł, i stoi jak wryty. *ib. 5, 51.*

Bede do stołu stał, wzięwszy widełce. *Pol. Syl.* 555. będą usługował do stołu, bey Hölle aufwarten, mit dem Zeller hinter dem Speisenden sitzen. Gdzie stoje, tam zaraz i mieszka, bo wszystko z sobą noszę. *Teut.* 7. d. 13; (*cf. infra* stanicą strę). Tak pojedynczo, jak stoicie. *Teut.* 52. c. 21. z tym tylko, co maie na sobie, wie ihr gebt mir stehi. Słucha, nad którym stać trzeba, ni płacy godzien, ni chleba. *Cn. Th.* 1058. (którego przy robocie płaować trzeba, przynukać, napędzać; dem man auf dem Halbe stehen muß, *cf.* przystawo). Czeładzi wielo żywił, o którą się bardzo starał, stojąc czestokroć nad niem, gdy się uzyli. *Kośc. Lor.* 70. b. Nieprzyjaciel już nad szją nam stoi. *Star. Ryc.* 55. (tuż nad karkiem). Przecież two pańskie zawždy stać musi nad głowami ich, a opaczność: święta jego już zawždy musi być złożona z nich. *Rej. Post. Fy 5* unacza się nad nim, wysi nad nim, chwyci über Bren Händeru. Stać u prawa stawoć, stanąć, vor Gericht erscheinen. Obiecałem mu stać u prawa i pomagać mu. *Gern. Sen.* 512. Choc' sął nie najdzie obwinionego winnym, przecię w prawie stać musi, iż za czasem może się nań co pokazać. *Buda. Apoph.* 126. Stój! stępe! ha! Duszą jest exercerunku kawaleryi, ażeby na słowo: stój! koń jak wryty na miejsce stanął. *Kaw. Nov.* 589. *Lesk.* 2. 216. — *Fyg.* Stój, nie mów tak wiele. *Teut.* 45. 1. *Mon.* 65, 357. (wstrzymaj się, *cf.* stulla). — *Asinil.* Zegar stoi. *Cn. Th.* 1068. nie idzie, stanął, nie pomyłka indexu, die Uhr steht. W piecu mówią: piec bzie, gdy w piecu ruda topnieje, przeciwnie stoi, gdy w nim ognia niemasz, gdy ruda nie topnieje. *Os. Żel.* 80. (próżniuje, swiatkuje). Woda stojąca, splywu nie mająca, stehendes Wasser. Wody stojące, są jedne stawowe, drugie błotne, trzecie jeziorne. *Klub. Kop.* 1. 89. *Pam.* 85, 2. 447. I woda stojąc guje. *Ossol. Baj.* 2; *Slov.* stojącą woda bnie a stardi. Przy przejściu z Egiptu morze i Jordan ścianami stały. *Pociej.* 57. — *Samilt.* Podpił sobie, czesto mu w gębie strawy stały, nie chcąc iść w usta. *Bardz. Trag.* 529. kwiały, ja bteben ihm im Munde stehen. — *Mitor:* Stoi rzeka, jezioro = zamorza. *Cn. Th.* 1068. der Fluß steht, ist gefreren. — Stać na kotwicach, vor Anker liegen. *Warg. Radz.* 165. *Tom. Rol.* 108. Otworem co stoi, otworzono co. *Cn. Th.* Dom ich stoi mi otworem, i tam mam wolny przystęp. *Dambr.* 445. zawsze dla mnie jest otwartym, ihr Haus steht mir offen. Tym tylko wjeściom do wschodu droga otworona stała. *Som. Cye.* 554. Skarby me ci stoją nieobronnym otworem. *Nar. Dz.* 1. 25. — *Ellipt.* Obywatel, którego i serce, co do czułości, i dem co do przyjęcia otworem, skarbi sobie miłość powszechną. *Kras. Pod.* 2. 92. (otworem stoi). — Stojące dobra, leżące, nieruchome, liegende Güter. *Ostr. Pr. Cyp.* 1. 28. Wierzyciel długu swego dochodzić ma wprzód na ruchomych rzeczach dłużnikowych, potem na stojącym imieniu jego. *Sar. Porz.* 70. Majętności stojące, role, winnice, domy; ruchome, sprzęty etc. *Petr. Ek.* 429. — Jagoda winna nie więcej tylko sześć dni ma stać na macicy, gdy się dostoi. *Cresc.* 554. (wisieć, zostać na niej).

Wielkie państwa stoją fortunie na celu. *Bardz. Trag.* 549. wystawione są, sind ausgelegt. Czy mu w oczach stoji. *Teut.* 45. b. 64. Czy mu sie w oczach kręca, die Zerräuen stehen ihm in den Augen. Kto się umrzeć boi, Temu śmierć w oczach ustawicznie stoi. *Post. Fil.* 219. snuje się, der Tod steht ihm vor Augen, schwebt ihm vor Augen. Karolina śmierć, przed oczyma ludźkami będącą stała zawsze. *Warg. Wal.* 160. Ustawicznie mi na myśli stoi; tęsknię za nim. *Teut.* 10. 55. To jest przyrodzenie człowieka, iż zawždy krzywda jego tuż ustawicznie stoi u progu jego, a przed oczyma jego. *Rej. Post. Cu 2* (zle się długo pamieta). Odkąd droga Delfo nazywasz nie twain, Odkąd przyszłość błyszcząca stoi oczom moim. *Good. Gesa.* 2 (snuje się przed oczyma). — $\frac{1}{2}$. Stać, sterczeć, wzgórze stać, in die Höhe stehen. Komu kelnerz nie stoi, Naceli tych żartów nie stoi. W strojnych się dziś kocharę. *Dwor. K 5* kelnerz stojący był w modze, znał modnych, du stehender Krügen. — $\frac{2}{3}$. Stoi w piśmie etc.; pisano jest, es steht geschrieben. Dalej stoi w piśmie, iż wyznawali świadectwo jego. *Rej. Ap.* 61. W piśmie s tak stoi, że gdy... *Biel. Hst.* 4. W gazecie lpskiej stało, że między Prusami a Austryą stanął traktat. *Pam.* 85, 1. 520. Pisze Jozephus o tym tak, jak wyżej stoi. *Biel. Hst.* 68. Ta kapitula na ten czas stała na końcu xiąg. I *Leap. Esther.* 10. (znajdował się). — $\frac{3}{4}$. *Durationis:* Stać, trwać; dauern, stehen, bleiben. Bitwa ta była sroga i długo dosyć stała. *Biel.* 109. Stała bitwa od południa do zachodu. *Warg. Coz.* 205. Poki bitwa stoi, więźniami się nie bawie. *Tarn. Ust.* 162. W tym roku mrozy stały, aż do świętek od marca. *Biel. Św.* 287. Sejm 40 dni stał. *Biel.* 405. Koneylium Bazylijskie stało osm lat. *Biel.* 510. Maksymilian od Władysława był porażon; stała ta waśń między nimi kilka lat. *Biel. Św.* 275. We dni jarmarkowe, póki jarmark będzie stał, przedawać im wolno. *Herb. Stat.* 525. Jeszcze w rozmowie stali. *Zebr. Ow.* 100; (*nandum memoratis omnibus*, jeszcze nie skończyli być). Stoi trybunał, agituje się — Stać lata u kupca, u ziemieśnika, seine Febrjahre ausstehen. Tr. terminować. — Ospa stoi, die Blattern stehen. Dobrą ospę zowiemy, która podług zwyczajnego biegu, czasy lub stajona swoje odprawia. *Krup.* 5, 552. — $\frac{3}{4}$. *Perseverantiae:* Stać w czym, na czym, przy czym *phys. et mor.*, nie ruszać się; jest stehen, stehen bleiben, beharren. Stać w mierze, nie wahać się, kroku nieodmieniać; im Gleichgewicht stehen bleiben, in einerley Lage bleiben. Proszę We Pana, stój w mierze, nie ruszaj się (fechtując). *Teut.* 26. c. 148. Ze strachu tak drzę, że stać nie mogę w mierze. *Teut.* 45. b. 55. Księżyce nigdy w mierze nie stoi, raz szczupleje, drugi cere bierze. *Pol. Jow.* 215. Stoi cena w mierze. *Cn. Th.* 1069. W swęj klubie stoją. *Rej. Zw.* 18. (nie przestępują, nie przekraczają). Stoi w brzegach *Cn. Th.* 1098. (nie przelewa). Nieprzyjaciele położyli się obozem niedaleko od nas, ale tego dnia Polacy w pokoju stali. *Stryjk.* 592. Stójcie podpasani w prawdzie, przyobleczeni w pancierz sprawiedliwości. *Gil. Kat.* 517. Obiecaliśmy się do Chry-

stusa na wieczera jego: stojmy w słowie i w powołaniu naszym. *Sk. Kaz.* 294. (*stare promissis*). Paganie mocniej w swoich obrządkach stoją, niżli chrześciance. *Sk. Dz.* 1059. Patriarcha Jakób stał czasu utrapienia swego mocna warą, na obcienicach hoźych zasadzoną. *Zaru. Post.* 5, 595. Gdy złodziej, który powołał, na tym, co wyznał, do końca stoi, a z tym i na śmierć idzie. . . . *Sac. Porz.* 7. Czuję co chceś, ja w tym stoję, co słyszysz, i stać będę. *Sk. Żyw.* 72. Stoję przy tym, i nie odmienię zdania mego. *Palen. Sen. I.* 1, 68. Siedm dni trwał na męczeństwie, przez które w cierpliwości wielkiej przy tymże stał, co i pierwszej i drugie siedm dni wytrwał i jeszcze go statecznym znalazł. *Sk. Żyw.* 2, 241. Dzierżę to mocno, stoj przy tym mocno, nie unosię się za czym innym. *Rej. Ap.* 10. Jak mur moczony przy enocie stał. *Sk. Dz.* 864. Stał do skonania przy słowie swoim. *Gorn. Sen.* 552. Piłat stojąc przy swym zdaniu stał, rzekł, com napisał, tom napisał. *Ody. Św.* 2 II k 4 b. Przy swoim zdaniu stoi żarliwie. *Past. Fid.* 291. Zajuszeni przy uporze stoją. *Zbł. Dr. C.* Stoją w onych uporzech swoich. *Rej. Post. R r b.* (nie ustępują, nie ulegają). Otaruje-ć on jakoby, lecz przy bronj stoi. *Jabł. Tel.* 151. Pokaże to każda jego sprawa, że sta zawsze przy sprawiedliwości. *P. Kichan. Jer.* 120. Stać przy kim zdaniem, obroną, pomocą, trzymać za kim, pomagać komu, stronę jego trzymać; jemandes Seite halten, es mit ihm halten, bey ihm stehen, ihm beystehen. Stoj mocno przy umie, wierny kolego. *Hor.* 2, 145. Ci co przy Mahale stali, puścili się na burde. *Sk. Dz.* 825. Na dobrego pasterza należy, żeby pasł owieczki, druga żeby przy nich stał. *Damb.* 641. (żeby ich nie opuścił). Połączanie przy pierwszym księżęciu swoim statecznie stali, nie chcąc przyjąć Skirgajla. *Stryjk.* 429. Bolesław sprawował królestwo dobrze; i dlatego mocno przy nim stali wszyscy, ani ich ustraszły śmiełki poselstwa. *Biel.* 95. Bił na tych, co przy cesarzu stali. *Sk. Dz.* 1094. Skoro szczęście zfaluje, jakoby nie znali, Odliczą, co przy tobie stać obiecowali. *Budu. Apoph.* 152, (co odstąpi). — *Smit.* Potępiają drugich, jakoby prawda za nimi stała. *Sk. Dz.* 511. (na ich stronie była, za nimi świadczyła). Nie tylko te przykłady za naszą rzeczą stoją; ale też. . . . *Glicz. Wych. B 4 k.* Te słowa za naszą sentencją stoją. *Glicz. Wych. K 5.* (Cjój dowodzą, za nią mówią). — *ŷ.* Stoi co dobrze, pięknie; wydaje się dobrze, es fielt gut, liest gut, fielt gut aus. Naczyni z drzewa jaworowego pod pokostem bardzo cudnie stoją. *Crese.* 466. We dwa rzędy sadzony ogród kształtniej stoi. *Zimor. Siet.* 282. Niech się nie kwapi na biadą głowę, która-by plecia albo brwiami dobrze stała, ale eoby była cnotliwa. *Glicz. Wych. A 5.* (eoby pięknie wyglądała). — Stać na czym, stać czym, polegać na czym, wspierać się na czym, zasadzać się; worauf beruhen, sich worauf stützen, gründen, durch etwas bestehen, sich dadurch erhalten. Piękność na mniemaniu stoi. *Gorn. Dw.* 51. Pan poddaniemi a poddani panem stoją. *Ins. Ad.* 51. Miasta nie domami, ale ludźmi stoją. *Opil. Sat.* 179. Usta-

wami i mężami miasta stoją, nie murami. *On. Ad.* 1215. Ludzie ludźmi stoją; człowiek się bez człowieka nie obejdzie. *Lub. Roz.* 95. Jesliby mocarz powstał sam przeciwko sobie, toć się już rozdziwił, i nie będzie mógł stać, ale już koniec ma. *Leop. Marc.* 5, 26. Wojskami państwa wszystkie stoją i stady. *Korp.* 7, 61. Tatarowie mezym inszym nie stoją, jeno przedkośną swą; a druga, że wielka będzie Sierpieć mogą. *Biel.* 577. Dwoma rzeczami Rzeczypospolite stoją, wojennych ludzi mstwem, a uczonych rozumem. *Gorn. Wł. ded.* Temi dwoma rzeczami Rzplta stoi, nagroda poźrych spraw, a złyh karaniem. *Gorn. Dz.* 104. Słuszność państwa stoją, nieprawość gina. *Zab.* 10, 26. Bez rządów żadne państwo długo stąć nie może. *Star. Mon.* 2. Nierządym Polska stoi; lepój, żeby rzędem stała, i moczniejszej stała, i bogatszą była. *Lek. C. Dyur. Grad.* 296. Ogień ma materiją, którą stoi, to jest, drwa, które trawi. *Karik. Kat.* 211. Otom rodzica wasza, was dwojkiem stojąca; vstra parens, vobis nimosa creatis. *Zabr. Owe.* 145. szczytaci się wami, iteż auf erd. Gotlanijca uredzajem, bydłem, i innymi rzeczami dobrze stoi. *Gagn.* 454. plują, opływa, dobrze się ma; befudet sich wohl, im Ueberflusse. W ten czas świat może dobrze stać, kiedyby go mądrzy ludzie sprawowali. *Glicz. Wych. K 8.* Ktada ludzie uczone przy sobie bawil i mieni stał. *Biel.* 512. przez nich sływał, er blühte durch sie, wurde durch sie befrucht. Rozumne rozmowy, toć to zabawy są ludzi sędziwych; temi oni, krom tancer, okrom muzyki, dobrze stać mogą. *Gorn. Dw.* 96. Nie können dabey wohl bestehen. Jeszcze w skrzydle lewyoi była madożca, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. *Twad. Wł.* 84 (wszystko na nim się opierało, od niego zawisło, na nim się zasadzało, gruntuwało). Alj wszystkie w dy z samój parj nady pochodzić, to żadną miarą stać się nie może; non est concubatum. *Sart. Szł.* 27. (uczynić się nie może, upaść musi). A jakoż to stać może, że kapłan niezynkani boga się wyrzeka? *Smit. Lam.* 49. (jak się to zgodza?) — *Smit. Jer.* Swawola z dnym chce; ni stać nie może pospolu z szlachectwem. *Star. Rej.* 29. (śe z sobą, können nicht mit einander, bey einander bestehen). A jak to z sobą stoi, w mniejszej rzeczy obawie się prawo przestępce, kiedyś je w większej mocznie zgwałcił? *Plech. Sall.* 92. (Ciep w jej sercu wyzynie, jak stoi względem swój powaźności. *Teat.* 46, 15. Jak się ma, wie es sich verhält). — *ŷ.* Stać stanąć, gospodarz, mieszkać, *Stev.* stajati; *Bosn.* stati, stanivati, prilivati; *Deel.* cranetronati; *Ross.* cipanetronati, wedrować, podróżować; nocronant, nocronnik, komornik). Nie daleko od tej stanicy stał sławny kocz. *Zab.* 15, 206. Pokaże We Pam pokoje, w których stać będzie. *Teat.* 17, 20. Jak dobrze stoisz szlachanie! *Teat.* 55, d. 55. Śmierć podróżnie w jedym zisoleniu i Kupido stali. *Wald. Dan.* 218. Kto do mnie zajdzie na nocleg, musi tak zjłacić, jak gdyby cały tydzień stał na Krakowskiem przedmieściu. *Teat.* 28, b. 6. Ten to jest mąż święty boży, co to u nas stawa często. *Leop. i Roz.* 4 9. Do tego domu wstąpmy, gdzie gości-

nę z wygodą zawsze stawał. *Teat.* 42 d. B. Gdzież stoi gospodą twój kapitan? *Teat.* 24. c, 96. Mój pan stał garnizonem o dwie mile od wspomnionego zamku. *ib.* 44. b, 176. — *Simil.* Wojska obozem stoją. *Łesk.* 97. obozują, obozem leżą. *die Armee steht im Lager.* — § Stać za co, ręczyć, zareczyć, odpowiedzieć, odpowiedzialnym być za co; *wofür stehen, gut dafür stehen, gut sein;* (*Vind.* sa koga stati, fe saloshiti). Pan nam pewnie obiecuje się stać za szkodę. *Rej. Post. O o 4.* — §. Zastąpić, vertreten, ersetzen. W domu nie pytaj chłopca czy kucharki. Sam stał za wszystko, za wszelkie szafarki. *Jabl. Ez.* 46, ob. Stanąć, n p. Głód stanie za kuchmistrza. — §. *Pretii, valoris:* Stać, wartać, ważyć; *Ross. стоить, стоить, ценою, worth sein, (im Preise stehen.)* Pruski Mistrz chciał Łokietkowi Pomorską ziemię zapłacić, jako stoi. *Biel.* 177. Stoi więcej, niż jako przedano. *Gorn. Sen.* 427. Mądry wierny przyjaciel, więcej królom stoi, niż wojska tryumfalne. *Jabl. Tel.* 101. Pokazał im dyamenty, pytając się, czegoby się mogły stać. *Kłok. Turk.* 26. Lewkowy taler 66 groszy stoi. *Dow.* A 2 b. Ona kotlinka nie stoi 20 groszy. *Gost. Gor.* 6. Prosiłem, aby na te rzeczy dał sto sztuków, jakoż, że stały więcej, rad użyczył. *Warg. Radz.* 549. Wziąwszy z sobą, co więcej stało, mniej ważyło, ujechali. *P. Kchan. Orł.* 1, 240. Stoi za tyle, waży tyle, warta tyle; *es steht so hoch im Preise, ist so viel werth.* Kazał zapłacić one drwa, za co stały. *Baz. Hist.* 140. *Agnus Dei,* drzewo ś. krzyża w złoto oprawne i dyamenty, stało to przynajmniej za dwieście sztuków, krzyżek na szyi stał czterdziestu czerwonych złotych. *Warg. Radz.* 549. Ziemia ta stoi za cztery sta złotych srebra. *Leop. Genes.* 25, 14. Leda co przed się wzięwszy, co nie stoi za grosz, mogą sobie za tysiąc złotych oszacować. *Rej. Zw.* 155 b. Strzałka, która za grosz ledwo stoi, człowieka zabija. *Fahb. N 2.* Jest tak dłużny, że jego majątność za to nie stoi. *Gorn. Wł. D 2 b.* tyle nie warta, tyle nie wynosi; *beträgt nicht so viel, macht nicht so viel aus.* I z żoną i z dziećmi za to nie stoisz, czyni zapłacić masz. *Rej. Post. Tt 1.* (wszyscyście tyle nie wartci). Nędzniku, ciężkażby to była zapłata twoja, ty sam i z duszą i z ciałem, nie stoisz za przestępek swój, a tu się zapłacić obowiazujesz. *Rej. Post. Tt 4.* Po czwartej żonie Jagiello żalnego posagu nie wziął; ale stała za niego, gdy mu dwóch synów porodziła. *Stryjk.* 520. powetowała, nagrodziła mu to, sie vergütete ihm das. Podporę starości naszej odjąłeś nam, a te pieniądze za to nie stoją; za bogactwa nara stało, patrzeć na syna naszego. *Sk. Żym.* 2, 554. Gdyby na to świadectwa z pisma nie było, zezwolenie w tym świata wszystkicho stałoby za rozkazanie; bo wiele rzeczy, które się za polaniem kościelnym chowają, za pisany zakon stoją. *Sk. Żym.* 2, 225. Jeden mądry stoi za dziesięć głupich. *Cn. Ad.* 505. Każdemu zwyczaj stoi za drugie przyrodzenie. *Rej. Zw.* 28. Tysiąc rozkoszy nie stoją za jedną mękę. *Burl. A 4.* Ach ty sama możesz mi stać za wszystko. *Teat.* 58, 189. Dla miłości za fraszkę stoi i rzeecz niebezpieczna. *Zoil. Lem.* A 5. Nie stoi za mo-

je. *Cn. Ad.* 656. *es hat sich nicht verlobt.* Stoi za moje, *est operae pretium.* *Cn. Th.* 1068. Każdemu śmierć jego stoi za dzień pański. *Rej. Ap.* 40. Już umiętność za nic prawie stoi. *P. Kchan. Jer.* 145. Każda za nic nie stoi, i każda nie płaci, która cnotę i czystość raz utraci. *P. Kchan. Orł.* 1, 209. Sokrates i Kato i wszyscy filozofowie za nic nie stoją u niego. *Gorn. Dw.* K. Nauka dopomaga nam, abysmy u pana boga dobrze stali. *Glicz. Wych. G 7 b.* dobrze położeni byli, przyjemnymi mu byli, gut bey ihm stehen. Wiele rzeczy, chociaż są przez się dobre, jednak kiedy je kto nie na czas czyni, za nic nie stoją. *Gorn. Dw.* 70. Tytuł w chorobie nie stoi za jaje. *Bies. roz.* A 5. Serce, mięswo, uroda, dzielność, obyczaj, Te rzeczy w niedostalku nie stoją za jaje. *Czech. Tr. B 1. Błaż. Tłum. B 2 b.* — §. Więcej mię stoi, niż gdybym był w kramie kupił; *constat mihi carius.* *Marz.* więcej mię kosztuje, *es kommt mir mehr zu stehen, als wenn...* — §. Stoję o co - dbam o co, *irwam o co; sich woran etwas machen, etwas achten; Desferr. aufstehen um etwas.* Co ja tam stoję o twego ojea? u nas żołnierzy krótka ceremonia. *Teat.* 55, 65. Chcę We Pani pokazać, jak o jej łaskę stoję. *Teat.* 6, 61. Nie stoję ani o tysiąc Augustynów, ani o tysiąc Cypryanów, by przeciw mnie stanęli. *Birk. o Exorb.* 12. *Teat.* 57, 165. Kto o pieniądz nie stoi, za pieniądz nie stoi. *Jag. Gr. A 1 b.* To mam, o co nie stoję, nie mam, o co stoję. *Groch. W.* 229. Nie stoję o twą łaskę. *Cn. Ad.* 656. O nie, byłem się zemściła nie stoję. *Ohmów,* osławy żadnej się nie boję. *P. Kchan. Jer.* 417. — Stać o co - starać się o co, *sich um etwas bewerben, bemühen, daruach trachten, umthun.* *Ambire puellam;* stać o którą pannę, t. j. w małżeństwo pożądać. *Marz.* Prawodawca mniej powinien stać o ukaranie, jak raczej o zapobieżenie zbrodni. *Ostr. Pr. Krym.* 1, 40. Niech dzieci z dzieciństwa poznają, o co mają stać, a czego się wystrzegać. *Modrz. Baz.* 57. Eleazar zawždy stał o to, aby szkodził Symeonowi. *Jer. Zbr.* 171. Prześladowanie gwałtowne było od tych, którzy na tym stali, aby załumili wiarę chrześcijańską. *Bial. Post.* 240. (sądzili się na to). Przyciągnął k memu, i o tym stał, aby dobył miasta. *Leop. 1 Mach.* 6, 5. Kochamy się w świeckich marnościami, pożałdhwie po nich stojąc. *Fur. Um. E b.* *In malam partem:* Stać komu na gardło, i t. d., następować na gardło, o zdrowie stać; *einem nachstellen, ihm nach dem Leben stehen.* *Facere insidias,* stać na kogo. *Marz.* Wyraźnie mu wszystko powiedziano, Jako na zdrowie Gofredowi stano. *P. Kchan. Jer.* 540. Nie ma w głowie Tęj myśli, żeby sobie sam miał stać o zdrowie. *P. Kchan. Orł.* 1, 155. (żeby się zabił, zdrowiu swemu szkodził). Pestanowił między sobą bracia, aby jeden drugiemu na gardło nie stał, ani majątności najeżdżał. *Stryjk.* 572. To dziw, stać temu na śmierć, co cię tak maluje. *P. Kchan. Orł.* 1, 109. Saul przeciwił się Dawidowi, i stał na to mocno, aby go stracił. *Jer. Zbr.* 90. Z każdego próżnego, nierzekając kłamliwego, i na krew stojącego słowa, *liezbę oddamy w dzień sądny panu.* *Weryf.* 42. (śmiercią gro-

zacego). Syna, jakby mu po koronie stał, udawić ka-
zał. *Fur. Uw. G.* Wacław oglądać się musiał na Zyg-
munta, który pod nim stał o jego państwo. *Biel. 246.*
Absalon ojca niepomału trapił, i o królestwo jego pod
nim stał. *Gil. Post. 128.* Weź dziecię i wróć się do
ziemi żydowskiej; jużci zmarli oni, którzy stali o śmierć
dzieciątka. *Żyw. Jez. 44.* (die ihm nad dem Leben standen.
Ruth.). Już wszyscy zmarli, którzy stali o twój żywot.
1 *Leop. Exod. 4.* — §. 2) Stać; stało, staje *impr. nie-
dok.*, *zstać *dok.*, stanie *f.*, Stawać *contin.*, staje czego-
jest tego dosyć, dostawa, dostaje, wystarcza, jest z to,
nastarcza, starczy; *zureichen. zulangen. hinreichend sein. an-
kommen. anreichen.* Ogień gore tak długo, póki stawa
drew, jako skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast
gaśnie; także i w kaganku tak długo się świeci, póki
ma dostatek oleju. *Syxt. Schk. 162.* Drugiemu na rok
stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. *Teat. 19. b. 7.* ein anderer hätte ein ganzes Jahr damit genug
zu thun. Raz staje, drugi raz nie dostaje. *Haur. Sk. 179.*
Na przysmaki musi stawać; a na ojezyczne nie-
masz. *Star. Hef. 41.* Filonie, póki tych oczu stanie,
Póki mi serce bić nie przestanie. Póty mi będziesz nad
wszystko miły. *Karp. 4. 5.* póki to oczy widzieć, trwać,
nastarczać będą; je lange meine Augen hinreichen, dauern,
leben. Chwalić będę pana, póki jednom żyw, a będa
spiewał loga, póki mi jedno stawa. *Bardz. Ps. 116. 2.*
Będa cie wielbił mój panie, Póki mię na świecie
stanie. *J. Kihan. Ps. 58.* póki mi żyw, je lange mein Le-
ben reicht, dauert. Następcy posłuszeństwa winni być mi
mieli, dokądby było zstawało w żywocie króla starego
ojca. *Herb. Stat. 6.* (póki by on żył). Teraz się uż,
gdý czas masz, pókié czasu stawa. *Pasz. Dz. 47.* Coé
gardla staje, ryczysz. *Simon. Snel. 57.* Na świecie ten
wyżej siedzi, kogo więcej staje. *Bratk. K 2 b.* kto ma-
jetniejszy, bogatszy, możniejszy; vermögender, begüterter,
wohlhabender. Jak kogo *zstaje; jak kto przemoże. *Cn. Ad. 501.*
Dosyć ci jest mieć jedną suknią szarą, albo wice
dwie, jeśli by ojca w tym *zstać mogło. *Wych. F 2 b.*
Tak krawiec kraje, jak mu materji staje. *Teat. 20. 59.*
(jak go sukna staje, cf. podług stawu grolla, cf. piędzia się mierzyć). — *Negative:* Nie staje czego-
nie wystarcza, braknie, zabrakło; es geht ab, es man-
gelt, reicht nicht zu, ist nicht hinreichend. Gdzie wleczę skó-
ry nie *zstaje, lisiej nadstawić; rozumem dopiąć, gdzie
siły nie *zstaje. *Cn. Ad. 1012.* Nie staje mi głowy, nie
wiem co na to rzec. *Bardz. Trag. 561.* By się to wszys-
tko wyliezać miało, słowly mi nie stało. *Gorn. Wt. R 4.*
Zaprawdę dniały mi nie stało, byna wszystko wy-
liczyć miał. *Baz. Sk. 58. Korz. Lor. 28. Herbst. Nauk. L 5.*
Kiedy ci Polskich słów nie stanie, pożycz z Cze-
skiego języka. *Gorn. Dw. 47.* Hetman obawiał się, by
mu zboża nie *zstało. *Warg. Cz. 145.* Tęgo tylko do-
nędy Trojanom miasta. *Bardz. Trag. 225.* Gdy mu
swego nie stało, na cudze się rzucił. *Biel. 475.* — Sta-
je mię na co: man *z to, zdobywam się na to, wy-
starcza mi na to; ich habe dazu Kraft genug, ich kann es
zu Wege bringen, ich bins im Stande, es übersteigt nicht

meine Kräfte. Nie mały upominek daje, kto daje, co
może, i na co go staje. *P. Kehan. Ork. 1. 2.* Zobacz
gdzie nową szatę, bündę; wnet ją na to stanie. *Jez. Ek. F 5.*
Przypatrując się twemu ryłowi, i mnie się pi-
sać zacheiło, oddaję memu nauczycielowi Wierzę, na
jakie mię stało. *Karp. 1. 175.* Słuchano pytań jego,
i jak mię stanie, odpowiadam na nie. *Teat. 2. e. 22.*
Je gut ich kann. — STAĆ się, *f.* stanie się, *rec. niedok.*,
*Zstać się *dok.*, Stawać się *contin.*, staje się *pr.*; *Boh.*
stat se, stal se, stane se; *Sorab. 2. sze.* stasch, sze
dostasch, dostansch; *Sorab. 1. stalmu* szo; *Carn. zik-*
kam; Ross. cralica, cranicica; dzieć się, geifeben,
verfallen. Co jest to, co już było, jeno to, które jeszcze
będzie; co jest to, co się już stało, jeno toż, co się
jeszcze stać ma? 1 *Leop. Eccles. 1. 9.* Co się już stało,
Twoży ją, jakoby się stać dopiero miało. *Ustz. Klad. 58.*
Co się dziś nie stało, jutro się stać może. *Osol. Str. 7. Gorn. Sen. 210.* Co się stało, rozstać się
może. *Cn. Ad. 105. Nor. Tar. 5. 15.* Co się stało, od-
stać się nie może. *Gorn. Dw. 542. Gorn. Sen. 598. Teat. 29. 69. Gorn. Dw. 104.* Co się stało, to się stało.
Teat. 54. e. D 2. (geifeben, ist geifeben). Hal stało się.
Przyb. Ab. 145. (daimo). Co nie chcesz, być się sta-
ło, nie czyni to drugiemu. *Teat. 42.* Ja się troszę,
by się co nie stało. *Teat. 42. D b.* (niezszczęsiera się
boje). Coż ci się w łeb stało! *Bark. Trag. 254.* (czy
ci się w głowie pomieszało). Amen! niech się stanie!
Groch. Wt. 20. es geifebe alle! es werde wahr! Stań się
wola pańska. 1 *Leop. Act. 21. 14.* Nie stawaj się wo-
la moja, ale twoja. 1 *Leop. Luc. 22. 42.* Pilnować be-
dzim, aby się stało, co się tu uwówa. *Jalt. Tel. 147.*
(żeby do skutku przyszło) *Fatum,* *stawa rzecz, t. j.
która się stała. *Mart.* Naród nasz żadnej wiadomości o
tęj takiej na synodzie *stał się tyranem, nie słyszał.
Smotr. Apol. 88. (nieznanej, niezynonej). — §. 3) Stać się
czym; zostawać czym, ctwać werden; *Slov. stáwám se;*
Sorab. 2. wadowasch, kadowasch; Eccl. cozbanica,
cozbanarica. Sio-tra jego matką mi się stała, a nąż
jój ojcem. *Teat. 54 d. D 2.* Skoro ci i jedną wira
butelkę wypije, wnet staje się miłym i wesolym. *Mon. 69. 76.*
Poświęcając się, a stając się świętym 1. *Leop. Levit. 20. 7.*
budźcie świętymi 5 *Leop.* Z śwę-
tym świętym się staniesz, a z przewrotnym sprzewro-
tniejesz. *Zarn. Post. 5. 685 b.* Z jakim kto przestaje,
takim się sam staje. *Boh. Kom. 1. 36.* Na te słowa:
bóg *zstał się człowiekiem, przyklekamy. *Sa. Kaz. 554.*
Słowo stało się ciałem, t. j. wcieliło się, przywzielo
ciało, t. j. z ciałem się zjedoczyło. *Gil. Ket. 202.* Jan
ś. pasze o wcielenu się syna bożego, albo o jego stawa-
niu się ciałem. *Salm. 2. 149. Mithwerdung. Wendwer-*
dung. MB. na wyrażenie stawa się czym, służy u nas
zakończenie czasowników nijakich wychodzących na — *te,*
n p. Stać się czerwonym; czerwienieć; podobnie: czer-
nieć, drożyć, tamed, sprzewrotność i t. d. — §. 4) *Cum*
Nominativo: Rzecz bóg, niech będzie światłość, i stała
się światłość. *Bibl. Gd. Genes. 1. 5.* i es werde Licht,
und es ward Licht. *Ruth.* Rozumie ś. Jan przez słówko

stania się wszystkich rzeczy, stworzenie. *Salin.* 2, 455. das Werden, Entstehen, die Schöpfung. I stał się wieczor, i stał się zaranek, dzień pierwszy. *Bibl. Gd. Genes.* 1, 5. 'Zstał się wszystek wiek Lamechow 777 lat. I *Leop. Genes.* 5, 50. (było wszystkich dni jego. *Bibl. Gd.*). — Stać się w co: przemienić się w co, stać się czym innym, niż pierwej, przejść w co, iść w co, przewierznąć się, przeobrazić: zu etwas werden, sich in etwas verwandeln. Spiewał, jako się w stak Cyanna w okamgieniu stała. *Pot. Arg.* 287 — §. Natękał bóg w twarz Jadaana techniemie żywota, i stał się człowiek w duszę żywiącą. *Sk. Kas.* 208. nabył duszy, obdarzonym został duszą. — §. Łukasz s. świadczy, iż się do niego stało słowo pańskie. *Żurn. Post.* 5, 77. działa się, dało mu się słyszeć, zjawilo mu się.

Pochodzić. *dostać, dostawać, dostalność, dostały; dostojny, dostojność, dostojenstwo; nastać, nastawać, obstać, obstawiać, ostać; ostatni, ostateczny, ostateczność; odstąć, odstawać; postać* Subst. et Verb. *postać, postawać, postoj, postać się, przestać, przestank, nieprzestawianie, poprzestawiać, przystać; przystojaj, przystojność; przystawać, rozstać się, rozstajają, ustać, ustajny, wstać, wstawiać, zamartwić wstać, zamartwićwstanie, odwstać, odwstawiać, powstać, wystać, wystawa, zustać, zustać; — stawać, stawać, staje, stajmie, stajnia, stajenny; jednostajny, jednostajność; — (z stać, stać); — stały, stałość; stać, stałeczny, stałeczność, stałować, dostatek, niedostatek; stało, stałak, stallo; — 2. staj; stajew; stół, stół, stół, stołowy, stolarz, stolnik, podstół, stolec, stolec, stoleczy, nastolka; — stawić, staw, stawka, stawogoczka, stawarka, stawoło; dostawić, nastawić, nadstawić, obstawić, postawić, postaw, postawa, postawiać, postawek, przystawić, przystawie, rozstawić, ustawić, ustawa, ustawiczny, ustawicznosc, ustawić, wystawić, zastawić, zastaw, zastawie; — § staj, stańczyk, stanoga, stajni, stajowy; Stanisław, stanowieć, stanowiciel, stanowisko, postawienie, ustanowić, ustawić. — § Stę, stę, dęszce, trzysta, pięćset, etc.*

STACH, a, m., zgrubiale *dem. Nom. propriū* Stanisław; Stenzel, Stanislaus. Przebacz Waś; rozumiałem, że do Stacha galam. *Teat.* 52, 11. ob. Staś. STACYWY u krosien, *Ubiemus et ubera terrore. Ch. Th.* 1058. das Ställwerk, die Ställböjer des Wehrhüls; *Bosn.* stan, krosna za klatki *tr. STACYA.* ya, 2. 11. postojenie, miejsce za mowieną, przystawo; die Station, der Standort, Verwilligungert; *leb.* stawnik; *Sorb.* l. loko; *Vind.* stanpalne = kwatery; *Croat.* stajny, stan, sklep kapitecki; *Russ.* стан (of stan), stanija (ob. Stancya), nocioń; (E. l. станция karezna). Wybrały się z puszczy, po mieszkaniach albo stajach swych bawili 10 lat. *5 Leop. Leop.* 17. l. Stajya poczłowa, die Poststation; *Russ.* стан, (of stojak). Stajya, miejsce, gdzie geometra z instrumentem stanie w rozmierzaniu gruntów. *Solsk. Geom.* 7. stanowisko, der Standort, Ständert. Stajya kościelna, postojenie; die Benefiziat, der Benefiziant, die Station bey einer Prebend. Mowy publiczne czyh kazania, i stajye pod czas adwenta i postu, nie będą miewane tylko od

kapłanów. *N. Pam.* 21, 509. Stajya okretów, stanowisko, die Schiffbrücke. *Tr.* — 2) Stajya, powinność żywienia i opatrowania przejeżdżających dworzan lub żołnierzy; das Ablager, die Ausspann, die Ag, die Aßung, das Aßungsrecht, das Recht des Landesberri, bey seinen Unterthanen einzuführen und sich und seine Leute verpflegen zu lassen. Stajya, stajio, albo stan, wolność panującemu, lub dawniej fundatorowi, albo panu, bawienia bezpłatnie w dobrach, przez które przejeżdża. *Czack. Pr.* 67. Ubogim chłopkom po wsiach stajya naszym dragonom, hajdukom wydawać każemy, lubo to na wesele, lub na odpust do Częstochowy, lub na sejm do Warszawy jedziemy. *Star. Ref.* 29. wir zwingen die armen Bauern untern Dragonern u., die Aßung zu geben. Wydaliliśmy tak wiele poborów, tak wiele stajyj, że nam wsi i miasteczka bez ludzi zostały. *Star. Ref.* 12. et 18. Stajyi, która teraz ojezynie wnie-wiecz obróciła, żaden żołnierzo: dawać nie powinien. jako jej też za ojeów naszych nigdy nie dawano; dopiero to Stefan piechocie swojej Węgierskiej kazał dawać chłopom jeść, ale przecie do wozu nie od chłopa nie brano. *Star. Ref.* 19. Żadnych stajyj albo rozkazowania albo zstepowania w dziedziectwach tacych nie będziejmy czynić; a jeśli potrzeba nas do tego przejsić, żebyśmy stajie tam czynili, tedy wszystko chcemy zaplać. *Herb. Stat.* 261. (*J. J.* 1455). Zamieniono za Prastów na pieniądze powinność nazwana stan, *hospitatio principum.* czyli stajye, to jest, obowiązek włościów do żywienia i utrzymywania dworu książęcego we wszystkich dobrach ziemskich, przez które książę przejeżdżał. *Nor. Hist.* 2, 259 et 86. *ib.* 6, 260. — 2. *Altter:* Stajya, pewny wyznaczony obrok, ordynarya, prowizya; Mundpfeiffen, ansgeliegter Unterhalt an Lebensmitteln. W wielkich domach potrzeba oddzielić stajya na rok, na miesiąc etc., co zostanie na zwyż od rocznego wychowania, to sprzedać może. *Petr. Et.* 14. 'STACYONARZ, a, m., cudzym się kosztem żywiący, der auf fremde Nutzen lebt. Ci szarpacze, stacyonarze, poboreźnicy, zarobacze *Berk. Krz. Kaw.* 58. STACYOWY, STACYJNY, a, c, od stajyi, Station; *Tr.* — (STACZAĆ, ob. Stoczyc. STAD, ob. Zjad. STADRUDEr, ob. Stadhader). — STADKO, ob. Stadło STADŁO, a, n., para, samiec z samiecą; ein Paar, Männchen und Weibchen. (*Sorb.* l. stadlo, *vulg.* stółwo = stado). Wszystkie množące się zwierzęta, albo żyją z sobą ciągle w stadle, jak gołębie, albo czasowo, jak większa część ptastwa. *Zool.* 75. — 2. Stadło, małżeństwo, die Ehe. Osobliwa to jest laska od miłego boga, gdy małżonkowie w stadle i w przyworze małżeństwa swego działki mają. *Gilez. Wypł.* 7. Wielka miłość jest w miłości, choć tam niemasz stadła. Wiele stadł na ziemi, a miłość przepada. *Min. Ryt.* 5, 218. Zjad ci teraz fenixem prawie zgodnie stadło. *Kras. Sat.* 15. Znajdują się i w naszym kraju biaległowy, Co umieją szanować święte stadła związki, I pełnią dobytch mattek i żon obowiązki. *Niem. P. P.* 19. — 2. *Mystyc. teol.* Kościół boży ma trzy stadła; pierwsze było jako by ciemność a noc, aż do przyjsia Jezusowego; wtóre stadło jest świtłości a laski; trzecie wiecznej chwaly.

Wróbl. 180. STADNICZY, a, e, od stadnika, den Weyringer, Beschäler betreffend. Stadnicze, ego, n. *Subst.*, myto od stadnika, *epumentum, pretium pro admisione equi, Cn. Th.* 1038. Beschälungsgeld, Weyringgeld. STADNIK, a, m., $\frac{1}{2}$. 1) pokładacz stada, ogier, byk, kierzoz; der Weyringer in der Heerde, der Hengst, Zuchhengst, Stößer, der Zuchrochse, Stammochse, Bulle, der Zuchreber, das Stammjähwein; *Boh.* pušták, hynšt kún; *Sorab.* 1. pžupuzezú kón, pžupuzezánitě kón; *Carn.* pastúk, pastuh, (ef. pastuch); *Vind.* pastuh, poskakozhen konj, srebiz (*ob.* Zrzebiec), zelak (*ob.* Cały), ramifher, ramifhar, postuh; *Croat.* pasztüh; *Dal.* passtuh; *Bosn.* pastuh; *Rag.* bazdüh, pazdüh; *Ross.* приускоюй жеребей; (*Ecol.* чадишъ, вождь стада *dux gregis*). Klacz codzala żrzebieta podobne stadnikom ojeom swoim. *Petr. Pol.* 89. U wołów samice cały zowie sie byk albo stadnik. *Kuk. Zw.* 1, 202. Jak stadnik z pojedynku uchodzac pierwszego, bieży w las na pustynia. *Bardz. Lal.* 52. Do stada dziesieciu maciorek jeden zdołac może stadnik albo kierzoz, a do sta dziesieć. *Haur. Sk.* 61. Stadnik albo kierzoz wielki. *Haur. Lk.* 152. — $\frac{2}{2}$. 2) St. lnik, dozorca stada, stadny, stadowy parobek; der Stutterwanjehber, Viehhirt, Heerdenhirt; *Vind.* k hilar, koblni moister, kiru pastuha k' kobli puha; *Ecol.* чадошасъ, стадоузмальшикъ; *Ross.* табушникъ, шугуmeisterъ; (*Ecol.* стадоначальствуоу, *Græc.* ἀρχηγέω). Stadnik czyli pastucha. *Jabl. Ez.* 99. koniuch. *Cn. Th.* 299. STADNINA, STADZINA, y, $\frac{1}{2}$, [stado koni dla chowu, eine Stutterei 2], stado z młodych bydlat złożone, eine Heerde jungen Viehs; (ef. jałownik, jałowizna). Ma swoje na paszy stadnie. *Zab.* 9, 88. *Izyk* Lekowalem przez dwa lata cały a cały jego stadnie. *Teat.* 52. c, 21. STADNISKO, a, n.; *Ecol.* чадинце, стадоштанице; *stabulum gregis, locus in quo pascentur armenta*, die Viehweide; cf. pastwisko. STADNY, STADŌWY, a, e, od stada; *Boh.* stadnj; *Slov.* stadnj, co w stadě bywa; *Sorab.* 1. stadlačo, stidwowski; *Rag.* stadni; *Ross.* чадиний, табушный. (чадиний od cugu czyli stada ptaków); die Viehheerde betreffend, Heerde, Stutterei. Bydło rogate, owczarne, stadne, chlewne. *Haur. Sk.* 65. (woły, owce, konie, swinie). Co tak posępne stadne mają woły? *Zab.* 52, 598. *Ross.* Kozły stare a stadne. *Buda. Ezeh.* 54. 15. Stadowe konie, które się w stadach po dworach chowają, tym bywają lepsze, im pan stada większym jest mulościkiem dobrych koni. *Klak. Zw.* 1, 162. STADŌ, a, n., STADŌKO, a, n., *zdrobn.*; *Boh.* stado, stadce, hauř (ef. huf), hromada (*ob.* Gromada), zastup (*ob.* Zastep), heyno (o ptakach, cf. hej); *Slov.* stado; *Sorab.* 1. stadwo, staddo, (*ob.* Stadlo); *Vind.* kobilstvu, konisku, reddhe, kobulifhe, (*ob.* Kobyla); *Groat.* jata, jato, chreda (*ob.* Trzoda), gylchp; *Haur.* tsorda, (*ob.* Tzorda); *Dal.* sata-do; *Bosn.* stado; *Rip.* staddo, jatto, (*ob.* Jata); *Slov.* staddo, galje; *Ross.* чадо, табушъ табушень зомьекій заводъ, (ef. заводъ); (чадинна stado wilków, dzikich gęsi i t. d., osada Dońskich Kozaków; *Ecol.* чадоу, чадствую *congreg*, чадинна, чадоу в стада się згромадзіє, чаин stado ptaków, отсѣдно *segrego*); staddo by-

dla, koni, gęsi; eine Heerde Vieh, Pferde, Gänse. Stadlo kuropatw, ein Wolf Mehbühner. Tysiąc trzód i tyle stad w paszach mu chadzalo. *Otw. Dn.* 170. Zostawil wielkie bogactwa i majetności w stadach wołów, w trzodach owiec bardzo wiele. 1 *Leop. Jad.* 8, 7. Położyli się synowie Izraelsey, jakoby dwie mady (stace *ubal*) koz. *ib.* 5 *Reg.* 20, 27. Jednej swinie się komlys, przypowieść powiada, Naskubie; nie natrze wilk i medzwiedz do stada. *Pot. Pocz.* 628. (gdzie zgola, tam i silac). Jeden kot stada myszy się nie boi. *Cn. Al.* 597. Zdrowym wzgledziwszy rozumem, bliżze jak ptak za stadem, jak ryba za szumem. *Pot. Zw.* 54. mit dem Ströme fertichwimmem. Ptaki drapieżne radniej same, niżli w stadzie lataja. *Cres.* 688. Stadem, stadam, *gregam*; heerdenweide, in Heerden. *Boh.* stadně; *Ecol.* чадино, чадоу, чадоушникъ. Job bydla tysięciami i wołiladów miał stadam. *Pasn. Kat.* 13. O graminach wilki stadem chodzą. *Cra. Dn.* 158. kupa chodzą. *Haur. Sk.* 515. Die Wölfe gehen in羊群en und kühn. Ediacie dziwoje od matek stadem puzono do szaraju. *Psalm.* 14. Tatarowie dobywszy Sin loimeiz, ostatek gmina stadami nigaawszy, w Wielę jupili. *Stryk.* 285. — $\frac{1}{2}$. [Stado, i. e. toma *Suezpaw.* Pyer, przyt. 1, 120-2]. *Pasz. Blipasz*, że jaszczko z niego o swiatkach z ykly się byli ludzie schalczili po wjach, i tańce wymyslić k woli bożkom; a zwali to pospolite stado. *Bil.* 54. *Gwaja.* 50. *Am. Hist.* 2, 52. (zgromadzenie, schizka). — Od jednos i swiętej, od stoika wybranych pańskich ludzie themem odłączali się. *Wid.* 128. (od zgromadzenia, gromady, zboru). — $\frac{2}{2}$. Stado na konie, die Stutterei. Dzikie stado są, gdzie kracze i ogioły podług upodobania własnego rozmnażają się; lepsze są chowane stado, gdzie jak ogioły, tak kracze od roku do roku chowają się na stojun. *Kuk. Zw.* 170.

*STAFIER, *STAFIR, *SZTAFER, a, m., z *Włoc.* stafi-er; lokaj, der Bedd. Za nim szli pacholat w barwie, sześciu i sześciu stafi-erów. *Ossol. Boh.* 1, 247. *Stryk.* 619. *L. 2.* Król bożbie brad synu wasze do swych wozów, i poczyna z nich jzdoie i stafiery, co diadant. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 8, 11. *STAFIR, a, m., sztafirowanie, muskacie, das Fügen, Zuhnecht, Zuhfren. Masze przestad sztafiru i oszczeslawy golce. *I. d. J. w.* 56. *STAFIRŌWAC, SZTAFIRŌWAC (*cz. uelch*), wystafirowac (*ob.* *Gr.* estoif e, *Lil.* stafirow; muskad, streg. *Vind.* estifliad, parramati, napraviti, vřtantal, pripraviti; *Groat.* hafren, fuhnecht, nichliř ragen. Stafirowje grolysom szpakowaty brody. *P. J. J. w.* 56. Wszetoczauca ni pjsk stafirowje, brw' rnsz ze, wls plonie. *Pot. S. l.* 58. Patrz, jak ona się klama i stafirowje. *Haur. Sk.* 523. *Boh.* Lp. 55. — Sztafirowac, cbsztafirowac u krawca, sposób przyszywania polskięki bizegiem do sukna lub materj. *Matj. Msk.*

STA HEW, *STAGWIA, gwi, $\frac{1}{2}$, STAGIEWKA, i, $\frac{1}{2}$, *zdrobn.* (*Sau. r. Lum.* 65, każda wodna stojąca, ein Wässerlander, ein Zündendad; *Boh.* Stawow, Stawlo; *Sorab.* 1. štanda; *franc.* stahcy 2), *Ecol.* чаюмень, дошанъ, шанъ, (ef. deszcz. Stągwn biorąca każda w się dwa albo trzy wia-
dria *Dami.* 85. W każdym domu ka gazemu ognia ma

być woda w stągwiach etc. *Sax. Art.* 60. Było tam 6 stągwi kamiennych, według oczyszczenia żydowskiego. *Sk. Kaz.* 46. *W. Joan.* 2. sechs steinerne Wasserfrüge. *Euth.* 1. STAJAĆ, STAWAC, ob. Stać. 2. STAJAC, ob. Taić, taje. STAJADŁO, a, n., *dem. Nom.* stajanie; n. p. Nam teraz ciężko kilka stajadł abo kroków dla boga postąpić. *W. Post. M.* 507. ein Paar Zeldweges. STAJANIE, STAJE, ia, n., pewna miara pola, *stadium*; ein Zeldweges, ein gewisses Zeldmaß; (*Sorab.* 1. pżezpolo, honé. (cf. zagon, wygon); *Sorab.* 2. goni; *Carn. oppesh*; *Vind.* oralje, oralisbe, orano). Staje geometryczne ma kroków geometrycznych 125, albo łokci 416 i całów 16; staje statutowe, łokci 84. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. *Warg. Kurc. praef.* Staje ma w sobie kroków 125, t. j. stóp 625. *Haur. Ek.* 24. Staje powinno mieć 220 kroków. *Czack. Pr.* 1, 220. Miła Polska liezy stajai 56. *Solsk. Geom.* 3, 156. Dzielne stajanie albo płosa. *Crese.* 81. Łan Polski dzieli się na 5 pola, w każdym polu wzdłuż jest staj 4; każde staje ma wzdłuż 150 stop. *Jak. Mat.* 1, 4. (cf. morg). Staje roli, ośmnasta część łanu. *Grzepsk.* Przez jedno stajanie, *ad unius jugeri spatium.* *Krom.* 451. *Gwagn.* 114. Nie jeden stajanie roli abo jaka niewielka majetnostke kupi w jakim powiecie, aby tam urzędu dostał. *Modrz. Baz.* 298. Betania była niedaleko Jeruzalem, jakoby na staj piecionośacie. *Rej. Post. O o I.* Stajami, *Sorab.* 1. po hōnach *jugeratim.* STAJE, STAJE się, ob. Stać, stanie; *et* Stać się. STAJENKA, ob. Stajnia, STAJENNY, a, e, od stajni; *Croat.* stální, Stall, der Stall betreffend; (*Ross.* erañnyj od stada ptaków odlatujących). Zyski stajenne nie zbgacaja tak, jak zyski szafarzów, kucharzów. *Teat.* 52. c, 25. Stajenny kitel *Vind.* hlieuna jopa, hlievska janka, konjarska balja. STAJENNE, n., *Subst.*, myto od stajni, Stallgeld. *Cu Th.* 1059, *Ross.* подворное, (ob. Podwórze). — STAJENNY, m., *Subst.*, STAJENNIK, a, m., koło stajni chodzący, służący od stajni, komuch, der Stallfuchst; *Boh.* štolba; *Carn.* slizhitnik; *Vind.* konjar, hlievski blapez, blapez v' flutah, flizhitnik, (ob. Szczyt); *Bosn.* kognuhar; *Croat.* konjšk, lo-vász; *Ross.* конюхъ, конюшенный, (cf. koniusz). O szcześliwy gospodarz, szcześliwy stajennik, u którego Jezus tego chorego umieścił. *W. Post. W.* 2, 205. STAJENNICZKA, i, ż., dziewczka od stajni, die Stallmagd. Helena, dobra stajenniczka, która tak pilnie żolcu pańskiego szukała. *Sk. Żyw.* 1, 274. STAJNIA, i, ż., STAJENKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* stag, stage, konice, konjra, (cf. koniarnia, konnica); *Slov.* konice, maštal, (cf. masztalerz); *Hung.* istálló; *Sorab.* 1. koneneza, rodž. (cf. grodza); *Sorab.* 2. grož, grodka; *Vind.* fltala, stala, komski hlieu (cf. chlew), konjarniza, konjarnishe, fltava; *Carn.* hlev; *Croat.* stala, setala, konjarnicza; *Dal.* stala, sztaan; *Itaq.* staja, kognuseniza; *Slav.* shtalla; *Bosn.* setalo, mjesto ghdi stoji imanja, kognusenica; *Eecl.* cтoлo, cтaлo [statera 2]; *Ross.* конюшня; *Ital.* stalla; *Graec.* σταλός; *German.* der Stall, Pferdestall; (ob. Stanie, koń na staniu). Stajnia od stania nazwana, a stania końskiego; bo insze bydłeta częściiej leżą, niż stoją. *Hipp.* 55, (*distng.* chlew, obora). Stajnia może być

albo pojedyncza, gdzie jednym rzędem konie stoją; albo podwójna, gdzie dwoma rzędami, w pośrodku przejście zostawiający. *Kluk. Zw.* 1, 178. Stać na stajni *Vind.* hlieviti, fltaluvati, v' hlievi stanuvati. W stajni postawić; *Vind.* v' hlieviti, v' hlieu postaviti, v' fltalati, einstellen. Stajnia zimowa ciepła; *Ross.* мшеникъ, (cf. mech). Stajnie i wozownie Carskie *Ross.* конюжнои дворъ. Stajnia na krowy, chlew krowi, *Ross.* коровникъ; na osły, osłarnia *Eecl.* осларня. — 2. *Fig.* Sprawiedliwość i łakomstwo nie mogą w jednej stajni być. *Fur. Uw. F.* pospolu, bey einander. STAJOWY, a, e, na staję długi, *stadialis.* *Cu Th.* 1059, *Eecl.* поприщевратель, cines Zeldweges lang. Trzystajowy, pięciostajowy, i t. d. *Włod.* — STAKULEC, ob. Sztakulec, Sztachel.

STAL, i, ż.; *Boh.* ocel, wocel, (cf. ocele); *Sorab.* 2. stal; *Carn.* shteklu (cf. ściec, cf. szkło), jeklu; *Vind.* flteklu, jeklu, jequo, equo, beklu, krefalu, (cf. kuzsać); *Croat.* ožel, ozezy, nado, naddo, stala; *Hung.* atzel, (cf. *Lat.* acies; *Bosn.* oçigl, oçil, blizniça, naddo, gvodje tvrilo; *Slav.* eselik; *Ross.* сталь, булатъ, cf. bułat; *Eecl.* кално, калное железо, укладъ, сталь; *Svec.* stal; *Angl.* steel; *German.* der Stahl; słowo stal, toż samo w całej prawie północy miało znaczenie, jak u nas. *Czack. Pr.* 1, 216; wydoskonalone żelazo. *Kluk. Kop.* 2, 208. Stal, żelazo doskonałe z węglikiem związane. *Śniad. Chem.* 1, 525. Stal się staję z żelaza, z którego są wyprowadzone wszystkie ziemne czastki, żeby żelazne mogły uformować masę twardszą. *Kluk. Kop.* 2, 559. *Roy. Doś.* 1, 229. Stal hartem istotnie od żelaza różni się. *Os. Rud.* 566. *Kruml.* 178. — 3. *Allus. ad duritiem.* Ach tyran, jakie serce podobne do stali! *Morszt.* 548. On ma z stali serce. *Teat.* 46. 3, 19. (skamienniale, nieużyte, nieczułe). Twardsze ma przyrodzenie nad nieużyta stal. *Past. Fid.* 98. Mówmy co chcemy, serce nie stałem, Żal zawsze żalem. *Kras. List.* 2, 55. (krew nie woda). — 4. *Transl.* Stal żołnierza, wybór, sam kwiat, der Kern der Mannschaf. Na czoło wszystkie stal żołnierza swego uszykował nieprzyjacieli; *robur omne.* *Krom.* 146. — *Similiter.* Nie wiele tam stali, co pospółstwo chwali. *Ca. Ad.* 501. nie wiele tam wątku, dobrego, chwalebnego; niyt wieli kreślices, Gründliches, lobenswürdiges. — *In malam partem.* Wszystkie stal; wszystko łobowie; stek łotrów; niemasz czym brząkać. *Cu. Ad.* 1270. sie sind insgesamt Rauser, Schläger, hiederliches Gefindel. — STALA, ob. Forma w koseiele.

STALIC, STALO, *adverb.* Adj. stały; *Slov.* stałe; *Eecl.* cтoлo, постоянно; z stałością, statecznie, mocno, nie ustępując, nie wahając się; standhaft, beständig. Trzymaj się stało, i nie daj się zwyciężyć jej wdziękom. *Teat.* 29, 75. Niemasz dobra na świecie, któreby stale człowieka przywiązywało, wszystko się przeje. *Teat.* 6, 155. (ciagle, nieprzerwanie). Niestale *Ross.* коловратно.

STALIĆ, STALOWAĆ (*qu. v.*), ustalać, ustalać cz. niedok., ustalić dok.; *Boh.* zocelja; *Vind.* jeklati, pohelklati; *Croat.* oželim; *Ross.* придвлатъ стальное острее, твердымъ сдвлатъ железо; stala zaprawiać, hartować; verfähren, fähren, zu Stahl härten. Kopię ziemię motyka

stalona. *Lib. Hor.* 114. Naczynia różnie stała. *Os. Rul.* 574. Pałasze stalone. *Lacz. Zw.* 5. Szabla stalona. *Bardz. Trag.* 474. Stalone bułaty. *Wad. Dan.* 60. Miecz ustalony wziął w ręce. *Kraj. Chim. A 4 b.* Przebił dziewięćsiła mieczem ustalonym. *ib. B 2.* Hektor w lwim ryku Obracał ustalony w pierwszym oszczep szyku. *Miask. Ityt.* 97. Wszysey czują stalony grot jego dziirydy. *Bardz. Trag.* 455. Oszczepy stalone wreku kreuit. *Simon. Siel.* 44. — ½ *Simil. phys.* Już się lodem Wisła teraz ustąpi. *Tward. W. D.* 2, 215. (ukrzepnieje). Lodem ustalonym przez Bełt przejechał *ib.* 246. (skrzepłym, zmarłym). — ½. *Fig.* Stalé, hartować, kamienie; *Bosn.* stanovititi, usanovititi, krjepiti, štáhlen, bärten, verbärten. U tych, co z młodu do dobrego nie sposobieni, prawa, by też stalone były, padać nie musza. *Petr. Ek.* 155. Niezwalczonéj piéć nadobna Sparty, Meskiem niedoleżną myśl stalda hartu. *Nar. Dz.* 2, 84. Laur duszę stalił w hartu męstwa. *Zab.* 14, 168. Serce stalone myślisz zmieczyć prósbami. *Bardz. Trag.* 407. *Past. Fid.* 191. Ustalé, stwierdzić, umocnić; *befráitigen, verstärken, štáhlen.* Mężnie czyn, a ustaluj i umocnij serce twoje, a wytrwaj panu. *Sk. Kaz.* 156. Pragniemy ustalé rząd nasz, a oddalé bezkrólewia. *Gaz. Nar.* 1, 148. Ustalona meska stateczność. *Past. Fid.* 250. Ustala nasze władze bóg. *Przyb. Milit.* 10. Celem postanowienia tego, było ustalenie szczeréj przyżni między nami. *Teat.* 2 e, 8. Na sejmie Piotrkowskim Zygmuntowi przywilejem królewskim księstwo Litewskie ustalowano. *Krom.* 546. (przytwierdzono). Jesteś tak ustalonego uporu, że nikomu nie uwierzysz. *Zebr. Zw.* 106. STALICA, y, ż., u miecznika, do polerowania stali i żelaza. *Magier. Mskr.* der Fellerstabl. STALISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen stali, voll Stabl, štáblern. Stalista woda. *Syr.* 1266. (Stablwasser, mająca w sobie cząstki stalne). Ktoż tak zatwardziałego a prawie stalistego serca jest, żeby go to zgwałcenie nie poruszyło? *Smotr. Lam.* 185. skalistego, skamieniałego. STALKA, i, ż., stalna oselka do krzesania ognia. *der Feuerstabl; Boh.* ocelka; *Morav.* ocelka; *Vind.* jeklu, ognia (cf. ogniwo), krefálu, (cf. krzesiwko); *Slav.* ogniwo, eselk; *Ross. et Eccl.* мусать, о что точать, огниво, огниво. (*Ross.* мусать ostrzyć). Musat u rzeźnika, stalka do ostrzenia. *Magier. Mskr.*

STALMACH, STELMACH, a, m., koleśnik. *Magz.*; rzemieślnik, eo spód do pojazdu robi (cf. kołodziej), z *Nem.*, der Stellmacher, Gestellmacher, Wagner; *Boh.* kolař; *Sorab.* 1. woznik; *Carn.* kolař; *Vind.* kollár; *Bosn.* kolar; *Slav.* kolař, koleśnik; *Croat.* kolar, vozodolacz; *Boss.* ковалы, колесникъ, колезникъ, колымажники. Kowale, stalmaszy etc. *Petr. Pol.* 292. Arcybiskup ten ojea miał stelmacha, eo wozy robił. *Kosz. Lor.* 158. Kowal lradi; wykupić go od śmierci stalmachem. *Pol. Jow.* 124, (*ib.* sprawa jak w Osieku). STALMASZKA, i, ż., żona stalmacha, lub też kobieta stalmastwem się trudniąca, die Stellmacherinn; *Boh.* kolařka. STALMASKI, a, ie, od stalmacha. *Stellmacher*; *Boh.* kolařský; stalmaskie rzemieśln. = STALMASTWO, a, n., das Stellmacherbandwerk; *Boh.* kolařstwj. Telesfan stalmastwo robił, od Lidów królem obran. *Stryjck.*

Gon. J 5. — (STALNY, STALOWY, STALOWNY, a, e, ze stali, von Stabl, štáblern; *Boh.* ocelowý; *Sorab.* 2. stalani; *Carn.* jéklen; *Vind.* jeklen, heklen; *Croat.* ocelni; *Ross.* стальной. Pałasze stalne. *Chrośc. Luk.* 108. Brandnary stalowne. *Czack. Pr.* 1, 216. Stalna skwara, ob Skwara. I ja sam czuję się, że nie jest stalny, że nie także ta krzywda wszech spólna, bardzo obchodzi. *Janusz. Oksz. B b.* nie skamieniały, twardy. — (STALNO, ob. Stale *adverb.*) — STALOGRYZ, a, m., junak, rębacz, smalek; ein Stenreifer, Bramarbay. Z tym starym stalogryzem nie są żarty. *Teat.* 50, 45. — STALOPELYN, u, m., n. p. Co późniejszy chemicy stałodynem, aer fixus, to najnowszy kwasem lub gazem węglistym, acidum carbonicum nazwali. *N. Pam.* 22, 69. Stalenáure. — STALOŚĆ, sei, ż.; *Boh.* stalost; *Slav.* stalost, stálost; *Sorab.* 1. wóbstajnož (cf. obstać), stalnost; *Carn.* stanovitnost; *Vind.* stannost, stanovitnost, obstoinost; *Croat.* štálnost, stálnost, obztojenje, tverdnost (cf. twardość), kreplost (cf. krepkość, krzepkość), tenchlost (cf. ciemność), szegumnost; *Bosn.* stanovitost, krepkost; *Rug.* stávnost, stanovitost, stanovitostvo, krepkost; *Ross. et Eccl.* доблесть [es fortiter gesta 2], твердость [soliditas 2], постоянство, постояние, постоянность, мужество, твердость; stateczność, statek, wytrwanie, wytrwalost; die Standhaftigkeit, Behändigkeit, Jähigkeit. Upor taki, który się ku rzeczy dobiej serca, mały zwąc stalostcia. *Gon. Inc.* 247. Z męstwa oświeconego wynika stalost, która trwa w przedsięwzięciach chwalebnych. *N. Pam.* 24, 517. Stalost, mądrosć córka sódna, lecz wspania. Jak kamień w wodzie, w złym i w dobrym trwa. *Stryjck. Gon. B 5.* Niearuszona wierność i potężna stalost. *Herb. Stat.* 585. Nie zwykły przypadek szkodzić stalostci umysłu. *Ityt.* 4, 151. Mawiali Stoicy, że stal se człowieka wszystko przewyższa. *Karp.* 4, 148. Niewierniej ujęza w stalostciach swych utwierdzone wierne. *Reif. Ap.* 72. Niestal se w kochaniu nad samemu tylko podolemi duszami panuje. *Teat.* 9, b, 82. niestatek, niestateczność, Unbehändigkeit. Życie skracamy naszą niestalecia. *Polch. Sen 1st.* 265, *Vind.* nestanovitnost, preberthivost; *Ross.* несоплатность. — ½. Poczatki kosa młodych zawierzą codzién większą biorą stalost. *Krup.* 4, 5. tegośe, Steibheit, Jähigkeit. Bóg założył zezanie na stalostéj jéj; nie pochyla się na wiek wiekom. *1 Leop. Is.* 105, 5. na fundamencie, utwierdzeniu, gruncie męcznym. — STALOWAC, ez *med. b.*, stawić, postawić, ustawić; *Germ.* stellen, zurecht stellen. Splawy u rybaka stalują się do niewodu. *Magier. Mskr.* Grzy u rybaka są kółka żelazne ważne; do stalowania niewodu potrzeba ich 50. *ib.* Oprotki u rybaka do stalowania niewodu, powrozy 60 sążni długości. *ib.* — ½. Stalować, stalą zaprawić, mit Stabl anmaßen. Stalowana woda u kowalów. *Syr.* 1151, w której żelazo na stal hartowano. Stalwasser, Wasser aus dem Vofatrage der Schmiede, Härwasser. Woda stalowana, alio kowalska. *Czech. Pr.* e 1. Pyać wino czerwone z wódką stalowaną. *ib. d 5.* — (STALWARKI *plur.*, w górach, pokłady z drzew do wyrażania wody z szybu, z *Nem.*, Stelwerk, in den Bergwerken, das Wasser in

die Höhe zu ziehen. *Tr.*) — **STAŁY**, a, e; *Boh.* staly; *Slov.* stali, stálý; *Sorab.* l. stajny, wobstajny; *Carn.* stanoviten, terdan; *Vind.* stanoviten, terdu, stanoviti, terdostaun, stanoterden, nepremekliu; *Croat.* sztalén, krepesztén; *Dal.* sztanovitiiv; *Rag.* stanovit, krepak (cf. krepak), stavni, stavan; *Slav.* stalan; *Bosn.* stanovit, krepak; *Ross.* матерый, матеръ; (*Slov.* stel); mocny, tegi; їст, їстї. Te ciała stałemi (*coherentia*) nazywamy, których części tak mocno są spójone, iż się nie rozlatują, choć je w górę podniesiemy, jakże są żelazo, krzemień, drzewa etc. *Hub. Mech.* 11, (cf. giętki). Ciała są stałe i płynące. *Os. Fiz.* 9. Lekarz wyczyszcza ciało zaważaszu z złej materji, która pochodzi z jakiegoś nadpsucia ciekłych albo stałych ciała części. *Mon.* 75, 518. Ład staly. *Stas. Buff.* 201. Ład tegi, ziemia stała, tęga; *Ross.* материкъ, матерая земля, даś jeste land; (*topogr.* wyspa). — §. Na miejscu swoim staly, miejsca swego nie odmieniający, bęstądij an cłum Orte. Piece chemiczne, względem podstawy, dzielą się na stałe, *formę stabilis*, i przemożne, *portatiles*. *Kruml.* 25. Stały, nie blakający się, niąd ferum ignis. Żołnierz nigdy swojej woli panem, nigdy stalem na miejscu, nigdy pewnym, bo zawsze pod orłyanszem. *Teat.* 21, 85. Gwiazdy stałe, nieporuszone. *Wypw. Geogr.* 51. Nie żiriterne; (*oppos.* blakające, planety). Gwiazdy stałe nieruchome, przez się światłe, zdające nam się nie mieć żadnego własnego biegu, *stellae fixe*. *Saiad. Jeog.* 5. Widzimy na niebie niezliczone rój gwiazd, nicodmicne względem siebie położenie zachowujących, które dlatego gwiazdom stałemi nazwano. *N. Pam.* 19, 65. *Ignes fatui*, ognie niestele, pokazują się wieczorami po miejscach tłustych; z tych ognów pospółstwo wpada w przesąd, jakoby się zalopane pieniądże przesuszały. *Zab.* 10, 157. *Zab.* Świała nie stałe, które bywają wedle woli przelożonych przekładane i pomykane. *Marz.* — §. *Moral.* Staly, stateczny, nieporuszony, nie wahający się; jandhaft, bęstądij; *Vind.* stan, pomoshen, stanoviten, obstopzhen, obstoin; *Ross.* et *Ecol.* постоянный, постоянный, постоянница, стойный, стоекъ (cf. Stok), твердодушный, доблественный, дблвин, мужедоблественный, неуклонный. Staly umysł im większe zwycięży nieszczęście, większą sławę sobie chowa. *Morszt.* 66. Staly nie traci w nieszczęściu nadziei. *Mon.* 70, 215. Badźcie stałymi a nieporuszliwi. *I. Leop.* *I. Cor.* 15, 58. *Ross.* et *Ecol.* постоянный statkować, доблеству, мужедоблестную. Podał mu rękę, nie tak w wojnach i potyczkach, jako w obietnicach i rzetelności stała. *Siam. Cyc.* 550. Cnoty w jego młodych latach okazały się, jako w nastalszym meżu. *Biel. Ist.* 90, (ob. Ustalone, cf. stateczny). Niestaly; *Vind.* restanoviten, kakor veter potegne, prebernitlu; *Ross.* неперемещный, колотрапный, (cf. przemiatą, cf. przekłóczyk, cf. kolowrotny).

STAMBUŁ, u, m, Carograd, Konstantynopol, stolica państwa Tureckiego. *Dyke. Geogr.* 2, 40. (*Ross.* Константинополь; *Ecol.* Константинопль градъ; *Turc.* Istanbul, Istanboi, Islambol, Konstantinije). Ktoż kiedy Konstantyna imię postrzeże w słowie Stambul! *Zab.* 7, 181. **STAM-**

BUEKA, i, ż., lulka Turecka, ein türkischer Tabakpfeifenpfeif. Stambulki, w handlu, lulki gliniane Tureckie. Stambulki w huecie, gatunek flaszczyk, nieco pekanych z szyjka. *Magier. Mskr.*, in der Glasblütte häufige Gläschchen. **STAMBULSKI**, a, ie, Konstantynopolski; *Ross.* Константинопольский, Константинопольский.

STAMCA, y, m., z *Niem.* Steinmę; ciosacz kamienny; n. p. Sroga hezba słów zwyczajnych mularzom, stamcom, kamieniarzom, cieszlom. *Solsk. Arch. praef.*

STAMENT, SZTAMENT, SZTAMEŁ, u, m., [kamlot, rodzaj lekkiej wełnianej materji, ein Art leichtes Wollzeug 4]. (*Ross.* стаметъ rasa). Nie sam aksamit, nie sam atlas, ani sama przedajna w najbogatszym sklepie leży lama; Znajdziesz włóczki, stamenty i wielbłądzą przędę. *Pot. Jow.* 51. Od sztuki sztametu... *Vol. Leg.* 6, 155 *Instr. ecl. Lit.* Od tuzina pończoch, sztametów i bawełnianych chust. *Vol.* 4, 559.

STAMŁ, ob. Sto.

STAN, u, m., **STANK**, u, m, dem.; (*Boh.* stan namiot, staw stan; *Sorab.* 2. sehland; *Sorab.* 1. žiant, staltžo, hotžo, ob. Bycie; *Carn.* stân; *Vind.* stan; *Croat.* sztalis, ztalish, (sztaln hospitium, habitatio, cf. staneya); *Bosn.* stan, stanisete *habiteculum*, stan, krosna za ikatti *textrina*, ob. Staćiwý; *Rag.* stan, stanje, stanisete, pristanisete, pristanisete *habitatio*; *Ross.* станъ obóz, stacya, stanowicko, zajazd, stan ciała, warszaty; § 1 stan, w którym się kto znajduje, położenie, sytuacja jego, okoliczności, w których żyje; der Stand, worin sich jemand befindet, die Lage, der Zustand; *Boh.* et *Slov.* staw, cf. staw; *Ross.* состояние. Stan terazniejszy Rzpltej deklarujemy za stan aktualnej obrony przecew wojsku i rządowi nieprzyjacielskiemu. *Gaz. Nar.* 2, 257. Zaden w swoim, ale raczej w cudzym stanie jest szczęśliwym. *Zab.* 7, 67, (cf. pierzo, skóra). — §. Sposobność, możność, n. p. Jest w stanie wygolzenia bliźniemu. *Teat.* 8, c, 57; *Ross.* состояниеный, staje go na to, jest przy możności, może, cf. tanty, er ist im Stande zu helfen. — §. Stan, stosunki domowe, sposób życia; der Stand, die künstlichen Verhältnisse unserer Lebensart. Stan paniński weale mi się jeszcze nie naprzykrzył. *Teat.* 7, c, 29. Iść za mał, stan odmienić. *Teat.* 2, b, 4. Jeinen Stand verändern. Już masz córko lita, które ci stan obierać każą. *Teat.* 50, b, 39, ob. Postanowienie, die Lebensart erwähnen. W klasztorze ją grzebią, by posag nie wychodził z domu; Strach słuchać, gdzie fortuna stan obiera komu. *Teat.* 46, 11. Stan małżeński, małżeństwo, der Ehestand. Rytygierz w małżeński stan donagał się Wendy. *Kram.* 57. Er verlangte sie zur Ehe. — §. Stan, pleć, rodzaj, daś Gefährte. Siostra jego strój męski wziawszy, stan zmyślszwy do zakonu ś. Franciszka wstąpiła. *Nies.* 4, 187. — §. Stan obieraj jak najlepszy. *Cn. Ad.* 1086. stan, rzemiosło, obejście, koło czego kto chodzi, czym się trudni a razem i żywi; Stand, Gewerbe, Geschäft. Handföhrung. Każdy ma się postanowić, a stan sobie słuszny wybrać. *Glicz. Wych.* O 5 b. Ociecie aby syna swego ku czemu przywiódł, stan jaki a wezwanie onemu zamierzył a założył. *ib.* O 4. Szczęście lub nieszczęście

ludzkie zawisło od stanu życia, do którego się biorą. *Mon.* 74, 25. Zaiste ten stan, który inne utrzymuje, twierdzą ich nazwać możemy. *Siem. Cyc.* 205. (stan rol-niezy, ziemniński, ziemniństwo, rolnictwo) Rodzaj ludzki na trzy stany rozdzielony jest, na modlących się, na broniących i robiących, na księżę, rycerstwo i lud pracujący. *Sk. Dz.* 1008. *Star. Ryc.* 15. *Vebrstand, Webrstand, Nabrstand, Kras. Pod.* 2, 251. Przed oblicznością twojej chwaly każdego nabożeństwa ludzi widzę, a z me-go ceehu albo stanu, *ordinis*, aeh niestetyż żadnego me widzę. *Zygr. Pap.* 145. (*Vind.* stan, red, redstwu zakon, regula zakonna). — Stany w społeczeństwie cywilnym, klasy ludzi i rangi ich, die verschiednen Stände nach ihrem verschiednen Range in der bürgerlichen Gesellschaft. Stan osób, podług prawa Rzymskiego, jest własność ich, przez którą jakiegokolwiek prawa są uczestnikami. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 20. *Boh.* staw; *Croat.* verz; *Dal.* varst, (cf. warsta); *Bosn.* varsta, versta, vrsta, bitje; *Ross.* старья; *Ecl.* старія, старство (cf. przesto), унѣ [ordo 2]. старство, состояние жизни, достоинство Bóg różne stany chce mieć na tym świecie, Króle, książęta, pany, szlachte, kmiecie. *Zegl. Al.* 159. Na różne bóg od wieków świat podzielił stany, Dał króle i poddane, dał kmiecie i pany. *Nar. Dz.* 1, 205. *Zab.* 15, 15. *Zabl.* Klaudyns i Maxymus byli ludzie wielkiego stanu. *Sk. Dz.* 151. wysokiego urodzenia, familianci, panowie z panów, von vornemmen, hohen Stande; *Ross.* сановникъ, сановный. Wielki czyli wysoki stan *Ross.* санъ, сановитость. Człowiek niskiego stanu w gminie pospółstwa żyjący. *Mon.* 64, 710. Nie znać stanów przed zbytkiem, swyseyse swy panami piszą. *Bach. Ep.* 42. Kto nad stan swój wychodzi, przedź dójdzie szkody. *Gaw. Siel.* 364. *Teot.* 15, 5. (piedzia się mierzyć). Abym miał według sianiku swojego. *J. Kchan. Dz.* 501. Stasownie do stanu; *Vind.* stanomeren, po stani, postanski, dostojezh, standesgemäß. — *Transl.* Ziemia, mebo, powietrze i wszystkie żywoły Wystąpiły z swych stanów. *Piesn. Kat.* 65. z swych klubów, kresów, sie sind auß ihrem Oefise heraus getreten. Stany polityczne, królestwa, Rzpltej; die politischen Stände eines Staats, die Reichsstände; *Vind.* deshelni stani, deshelski stanifhniki, stanki; *Ross.* государственные чины Stany koronne. *Gorn. Dw.* 5. Prawodawca niedobry, który nie obmyśla, żeby wszystkie stany Rzpltej w zgodzie zachowane były. *Gorn. Wl. C* 5 b. — § W tej istności dziwnego bóstwa są trzy stanowie, (bo mędrkowie zakazują mówić trzy persony), t. j. ociec, syn i duch ś. *Rej. Zw.* 9 b. — § 2) Stan, państwo, kraj z swoim rządem, pospolitá rzecz, (cf. miasto. *Petr*), *Vind.* Hoshvtn, stahshvtn, deshelve; *Ross.* царь, der Staat, das Reich. W stanach monarchicznych lud dobro państwa z pożytkiem monarchy ścisłe jednoczy. *Mon.* 65, 176. Trwałość i dobro całego stanu, końcem jest politycznych praw. *Zab.* 6, 221. Każde ustanowienie, mając za cel stan cały, razem wzięty, jest politycznym prawem. *Zab.* 6, 222 Stan musi niedołągów i kaleki żywić. *Zab.* 7, 157. Baczny jest rząd, aby się z ezasem stan w stanie nie uformo-

wał. *N. Pam.* 17, 260 (*status in statu*). Rada stanu, der Staatsrath; rada stanu, ein Staatsrath. *N. Pam.* 22, 42. *Bob.* obcanský, obecanský, obcanska rada, (ob. Obec); *Vind.* Hoshvten, Hoshvteni, stahshvten, stahshven; *Ross.* царский — § 5) Stan, stanie, stanowisko, stacya; *Nischeert, Standert, Station;* (*Ross.* станъ, станокъ warsztat, erohao miejsce dla koni w stojni). Król wy-prawil na pierwszą straż i rozdawanie stanów wszystkimu wojsku Wołnińskiego. *Stryjk.* 777 Na rzekach partywych żaden stanów nowych stawie i grobel sypać ku przekazie nie ma. *Stat. Lit.* 29. zastanowienie, Anhalten, Aufhalten, der Ort, wo man stille halten muß. — §. [1] Stan, namiot, ein Zelt. 2]. W obozie Krzyżackim, albo w stankach ich, nalezione były rozmaite rzeczy. *Bibl. Św.* 252 b. (*Boh.* et *Slov.* stan namiot; *Ross.* станъ obóz). — §. Stan, rodzaj daniny, ob. Stacya. — § 5) Stan ezowieka, wzróst, talia; der Wuchs eines Menschen, die Taille, die Länge des Leibes zwischen den Hüften und der Brust; *Bosn.* stas, visina cvojeka; *Rag.* stas; *Vind.* stanizh; *Ross.* станъ, (стать uroda, postać). Stan tak piękny, i tak ma dobrze pomierzony, Jaki tylko znalazł malarz naucezony. *P. Kchan. Orł.* 1, 171. Cudnie piękna pani, Bo to stanik jak łatka, nóżka jak u Loni. *Zabl. Fir.* 15. Sznorówka w stan jak najgładziej wypadła. *Mon.* 69, 1086. — Stan, stanik w sukni, ta część, która nad stanem; der Leib in einem Kleide, die Taille; *Ross.* заць. Stanik, gatunek ubiy to sznorówki pod suknią, das Leibchen unter einem Damenkleide; *Croat.* moderez; *Ross.* мыраш, мыраецъ, мыраичникъ, тлорба, тлорбѣнка, тлорбѣина, (штаны spodnie). STANAĆ, f. stanie *med.* jednth. Stawać *conten.*; *Boh.* stanauti; *Slov.* stač, stanem; *Sorab.* 2 stannsch; *Sorab.* 1. stanu, stanem, (stanu, stanem, stawam: wstawani); *Vind.* sastati, fhentatiate, fhuderslati; *Ross.* станъ, стать, станы; przestawac isę, zastanawiac krek: stehen bleiben, halten, sich stehen. *pr. et tr.* Kazał stanąć wozowi. *J. Leup. Act.* 8, 58. er ließ den Wagen halten, halt machen. Nie wie, co z sobą ma czynić, stanął jak wryty. *Nag. Cyc.* 42. Staneła Wisła. *Tr. zamarlała, die Weid-sel ist zum Stehen gekommen. Dniepr* w tym trykroć stawał, i trzykroć się roztopiał w wody. *Tward. Wl.* 46. Na ten widok krew w żyłach moich stanęła. *Teot.* 15, 48 scinała się, steżala, skrzepła, zdrętwiała, das Blut in den Adern erstarrte. Rece im z łukami stanęły, że razić nie mogły. *Sk. Dz.* 485. Stanęć na czym, stanęć gdzie, *insistere e. gr. digitis. Cn. Th.* 1059. bey etwas, auf etwas stehen, stehen bleiben, sich darauf hinstellen. Przy-zowżę brata, a stańcie w namiocie zgromadzenia; szedł tedy Mojżesz i Jozue i stanęli w namiocie; tedy się ukazał pan w słupie obłokowym i stanął on słup nade drzwiami namiotu. *Bibl. Gł. Deut.* 51, 14-15 (stanieta. *Budn. ib.*, dualis: stańcie wy dwaj). — Stanęć *active*, koniec czynić, ein Ende machen, stehen bleiben. Na tym pomienieni pisarze stanęł. *Krom.* 4. (przeszali pisać, więcej nie pisali) Cesarz zastawy odebrawszy, w pokoju z Brytanami stanął. *Warg. Cez.* 81. pokój z niemi zawarł, na zawarcie pokoju z niemi skończył, er idelß den Frieden ab. W zgodzie z nieprzyjaciołmi stanął:

Warg. Cez. 56. — § W lucie: Stanać piecem, znaczy wygasić ogień w piecu wielkim. *Os. Zel.* 8. im Hüttenweesen: mit dem Hochofen Einhalt thun, Halt machen, ihn löschen. Dla niedbalstwa gielciarza albo szmelcerza często piecem stanać potrzeba. *Os. Rud.* 111. — Stanać *neutr.*, koniec wziąć, kończyć się; ein Ende nehmen, stehen bleiben, sich endigen. Na Wosielku stanęła familia Ryn-goltowa. *Biel.* 127. Baczniem Pompeja, domowe niesnaski mienajgorzej stanęły. *Warg. Cez.* 158. Każę grzechu nie na samym Adamie stanęła, ale na wszystko jego potomstwo wylała się. *Kurk. Kut.* 25. Niech jeden władnie, niech was jeden sędzi. Tak stanęłi waśni i wspólne niezgody. *P. Kehan, Jer.* 10. Nie stanęła ta zaraza na Ewie, wszystka biała pleć tym jabłkiem otruta. *Zab.* 13, 216. Zwycięstwo to w grudniu przypadło, i na tym ten rok stanął. *Sk. Dz.* 521. Na tym stanęło, exitus is fact. *Cn. Th.* 419: ea sententia tenuit, eś blich dafey, eś batte dafey sein Bewenden. — § Stanać, skutku swego dojść, do skutku przyjść, zu Stande kommen. Dawnoż to, jak pokój stanął! *Teat.* 4. b. 41. Przez dostanie obrazu Mimerwy zwycięstwo nad Troją stanęło. *Ow. Ow.* 315. (od niego zawisło). Mieczysław wymie-rza się, że to nie mu stanęło, iż ustawom dosyć nie użynał, ale pany Krakowskiemi; non per se stetit, Kron. 209 eś mare matz bey ihm gestanden, auf ihn angekommen, durch ihn gechehen. — § Stanać, przybyć: *Bon.* cetauti se; *Vind.* tempriti, napriti, perhajati, dopriti, dohajati; *Croat.* dohajati, ankommen, anlangen, ein-triften; (cf. *Ross.* стану читати буду читати, będę czytał, cf. *G. b.* je vais lire) I u nas wielu mówi: «jak stanę gadać» jak zacząć, jak wezome gadać, «stanął się kłócić» zaczął, wziął się do kłótni. *X. Kim.* Okrety u brzegu stanęły. *Zal. Dr. H* 5. (przybiły). Wojsko tu dziś na nocleg ma stanąć. *Teat.* 15. 6. (przyciągnął, ktokolwiek stanie nogą na ziemi Polskiej, używa opieki rządu. *Est Kunst* 1, 221, kto nogę postawi, kto się nogą dotknie, wer nur mit einem Fuße den Boden Polens berührt. Stanąłem na ostatku u celu żądań moich. *Teat.* 56. 5 dopiąłem, dosięgłem, dokazdem, endlich habe ich das Ziel meiner Wünsche erreicht. — Stanać u kogo gospo-dę, zajeżdżać do kogo; bey etnem einkehren, Quartier nehmen, bey ihm abtrügen; (*Croat.* sztabownik: gość przybyły; *Vind.* stanownik: komornik, stanovati: mieszkać; *Rag.* stanovati: rezydować). Powieź mi, jeśli jest w domu ojca twego gdzie stanąć? *I Leop. Genes.* 24. Paweł s. gospo-dę u ochmistrza stanął, i kilka dni mieszkał. *Dambr.* 659. Stanął u mnie kwatery. *Teat.* 50, 51. Z prowincyi niejaka pani przyjechawszy, u niej gospo-dę stanęła. *Warg. Wal.* 129. — *Simil.* Fort crasny, nie stawają w nim, chyba mniejsze statki. *Warg. Radz.* 160. stano-wisko mają, die Schiffe haben in den Hafen ihren Stand-ort, aufem dort. — § Stanać, stawić się: *Ross.* upe-ctatъ, upe.ctaю, (cf. przedstawić); sich stellen, einstellen, einfinden, erscheinen. Wstań a stań w pośrodku: a on wstawszy, stanął. *I Leop. Luc.* 6, 8. Stanać u prawa. *Cn. Th.* 1059. Najznakomitsi Rzymianie, chcąc dać do-wól wymowy, nie wstydził się stawać w sprawach przy-

jaciół swoich. *Hor.* 1, 180. Patron stawa w sprawie. *Mon.* 67, 594. Stawa od zaskarżającej strony Mecenaz. *ib.* 76, 141. Syn Emiliusza nie przykładał się do stawa-nia w sprawach, czyli rzecznicstwa. *Zab.* 5, 7. Wszę-dzie go śledzi stawa, która przy boku rycerzów stawa. *Teat.* 51, 7. Stane-ć wszędy, dostawam, dostaje-ć plaću wszędy. *Cn. Th.* 141. Czy nie znajdę nikogo, coby się odważył stanąć za mną w kroku, i mego że-laza skosztować? *Boh. Kom.* 4, 220. cinem die Epise bie-ten, sich ihm entgegen stellen. Odważne serce dba na strachy mało, Niebezpieczeństwu w oczy stanie śmiało. *Min. Ryt.* 1, 24. Panie, stań ze mną w potrzebie. *Ryb. Ps.* 61. stój przy mnie, pomagaj mi, żebyś mir bey. Żol-nierz tchnący Marsowym duchem, do boju stawa, jako w taniec. *Mon.* 75, 267. Stanęłi mężnie przy obozach, i ploszyli ufce bisurmańskie. *Birk. Exorb.* C 2 b. Wzیا-wszy się za ręce, zgodnie wszyscy w obronie ojezyczny stanęli. *Gaz. Nar.* 2, 260. Przy sprawiedliwości murem stanął. *Sk. Dz.* 817. Kto jak my przy kraju, kto stawa przy wierze? *Teat.* 45. d. 65. Wyb. Czysmy nie odważnie stawali ażę do gardł? *Bardz. Luk.* 125. Wiel-kiego właśnie króla to jest sprawa, Tak wiele czynić, choć w przek wszystko stawa. *Zab.* 8, 205 *Pir.* (choć się wszystko sprzeeciwia, przeciw wstawa). — Stanać grzeccznie, pokazywać się, stawić się, popisywać się. *Cn. Th.* 756. sich ven einer guten Seite zeigen, sich braver thun. Szukaj sławy, żeby z twych dzieł sądzono, czy w sro-mocie, czy staniem w pochwałę. *P. Kehan. Orl.* 4, 101. § *Transl. fig.* Gdy się z sobą tak waży i wątpliwie kryśli, Pewny fortel na reszcie stanie mu na myśli. *Zab.* 15, 15. *Kniaz.* Stawił mu się na myśli, przy-szedł mu na myśl; eś fiel ihm ein durchgriff ein, kam ihm in den Sinn, in die Gedanken, stellte sich ihm dar. Łzy jej w oczach stanęły, jakoby płakać chciała. *Teat.* 48, 9. kręciły jej się w oczach, die Thränen traten ihr in die Augen. — *Similiter.* Drogo nam nasza wolność stanęła. *Warg. Wal.* 175. drogo nam przyszła, sie ist uns theuer zu stehen gekommen. — § Stanać czym, stać się czym, obrócić się w co, zostać czym; zu etwas werden, sich in etwas verwandeln. Niebe kamieniem stanęła. Skoro straconych dziatek żalować zaczęła. *Groch. W.* 550. (skamieniała). Nie chciał pokoju, i wołał tak, że mu ojezyczna popiołem stanęła. *Biel.* 160. Kościa mu w gar-dle stanął. *Birk. Zyg.* 26. *Brak. B* 2 b, (ob. Kość). — § Stanać komu za co: zastąpić u kogo co, powetować mu, die Stelle von etwas bey jemanden ersetzen. Głód stanie za kuchmistrza. *Fredr. Ad.* 8. Głód stanie za kuchmistrza: potrawy mniej smaczne głodnemu żołdackowi przypadają do gustu. *Plech. Sen. list.* 128. *ib.* 4, 141. Cała ta noc stanęła mi za dzień śadny. *Ossol. Str.* 7. Ratował ich, i stawał im, jako mówicie, za rozany wie-niec; bo modlitwą jako kwiatem najwonnejszym ubłagał Boga. *Birk. Zyg.* 47. Aeneasz Sylwiusz gniewał się na Polaków, że go biskupstwem Elezberskim upośledzili, acz mu pan bóg stanął za szkodę, bo potem był papieżem. *Biel.* 418. Stanę-ć za szkodę: nagradzam. *Cn. Th.* 1060. ich stelle dir gut für den Schaden, ich ersetze ihn dir. —

°? Panie, ja ciebie nie stanę, pókim żyw. *Biel.* 456. ?
 *STANAWIAĆ, *ob.* Stanowić. *STAŃCA, y, ż. STAN-
 CYA, yi, ż. STANCYJKA, i, ż., *zdrbn.*, mieszkanie,
 stanie, pokój, złożenie; *daß Stgts*, die Wohnung, *daß*
Zimmer; (*Carn.* stanuvanje = pomieszkanie; *Vind.* staniza =
 izba, stannjalthe = kwatery; *Croat.* sztao, ztán *hospitum*,
habitatio, (*Croat.* staezun, zkram = sklep kupiecki, ztena =
 ściana); *Bosn.* stan, stanicete = pomieszkanie; *Rag.*
 stan, staniza; staniciza, stánaa; *Sorab.* l. statok = mie-
 szkanie, (cf. statek); (*Ross.* станція stacya, станцо-
 вать podróżować; *Eecl.* станствовати gospoda stać, ста-
 ница turma equitum, acies instructa); *Ross.* станция sta-
 do, wieś Kozacka nad Donem, nad Wolgą); *Ital.* stanza
 = stancya; *Ross.* подворное. Stańca ta albo ten pokój,
 jest na wierzchu nad innymi pokojami. *Star. Du.* 27.
 Niech się i me serce stanie tych gości godną stańcą.
Suszye. Pieśń. 2. D. Mimo nasze stańce i obozy wyprawił
 wojsko. *Tward. Wł.* 75. stanowiska, Standquartiere, Stand-
 plätze. Gdzież tedy mój syn ma stancyę? *Teat.* 27, 145.
 Tu u mnie od półroku stancyą najął. *Zab.* 15, 204.
 *STAŃCZYK, a, m., [błazen nadworny króla Zygmunta 1];
transl. 4] błazen, śmieszek. *Tr.* ein Pessenreißer.
 STANDAR, *STANDUR, *ob.* Sztandar.
 STANGIERKA, STENGIERKA, i, ż., (cf. wstęga), ch-
 stka kobieca na szyję złotem i srebrem przetykana. *Tr.*
 ein Weiberhälsband, mit Gold und Silber durchzogen.
 STANGRECIEĆ *med. niedok.*, stangretum być, powozić, ko-
 mi powodować, fuhföhren. Stangrecąc kark złamał. *Nar.*
Tac. 2, 451. STANGRET, a, m., STANGRECIEK, a, m.,
zdrbn., z *Włok.*, woźnica, der Stuförer; *Boh.* kočj (ob.
 Kocz), (kočar, kočarek kareta); *Slov.* kočis; *Hung.* ko-
 stis; *Sorab.* l. kotschak; *Vind.* guzhei, guzhar, pelauz,
 vosar, vosnjak; *Croat.* kochish, korbis, koehies, ku-
 ebish; *Dal.* koehiar; *Bosn.* kociaše; *Slav.* kociáš; *Ross.*
 кучеръ, правильникъ, (cf. sprawca); *Eecl.* колесничикъ,
 колесница гонитель, конегонитель. Pomiedzy wszys-
 kiemi stangretami, którzy mają honor siedzieć na ko-
 złach, żaden a żaden, ani stangret dworski, ani stan-
 gret ratuszny, ani stangret remizowy, ani na reszeie stan-
 gret od fiaków, nie może mi wydołać w moim urze-
 dzie. *Teat.* 52, c, 47. Wasaty stangret. *Teat.* 54, 49.
 Panowie sami zostają dziś stangretami, aby się podali
 na pośmiechowisko. *Mon.* 64, 571, *Zab.* 42, 245. STAN-
 GRETKA, i, ż., die Stuförerin. STANGRETOWY, a, e,
 STANGRETSKI, a, ie, od stangreta, Stuförer; *Boh.*
 kočowski, kočow, kočarský.
 STANIE, *tertia persona futuri, ob.* Stańc, *ob.* Stać, staje,
 stawa, *ob.* Stać się. STANIE, ia, n.; *Boh.* stanj; *Ross.*
 стойка, (cf. stojka); *Subst. verbi* stać; § 1) stojenie,
 daß Stehen. Długie na modlitwach stanie. *Smotr. Apol.*
 64. Stanie u prawa, stanienie, stawienie się. *Cn. Th.*
 1060, *Ross.* представление, die Vorstellung, Stellung. vor
 Gericht. — §. Stame, miejsce stania, stanienia, stano-
 wisko, stacya; der Standort, Rubert, die Einfahrt. Za-
 dnych stacyi albo zstępowania w dziedziectwach niezyci
 nie będziemy czynić; a jeśli potrzeba nas do tego przy-
 cisnie, żebyśmy stanie tam czynili, tedy wszystko chce-

my zapłacić. *Herb. Stat.* 261. Kasztelan z powiatem
 swoim ciągnąc stania albo odpoczywania swe ze szlachtą
 czynić będzie, nie we wsiach, ale blisko. *Herb. Stat.*
 186. — *Simil.* Stanie na wodzie, gdzie kotwicę za-
 puścić można. *Włd.* die Schiffshede. — §. Stame, mie-
 szkanie, stancya, *Carn.* stanuvanje; *Vind.* stannjalthe;
Croat. sztańce, ztanye; *Dal.* ztanye; *Bosn.* stan, stanicete;
Rag. stan, staniza, stanaa, Wohnung, Stgts. Król Au-
 gust stał w dworze biskupa, bo na zamku dla niego
 stanie być nie mogło. *Gon. Dz.* 41. Siana u nas do-
 statek jest, i miejsce przestronne ku staniu. *I. Leop.*
Genes. 24. Mieszkania, w których jest komor niemało i
 stania sposobnego. *Warg. Radz.* 448. Stanie każdemu,
 zwyczajnie pielgrzymom naznaczono. *Warg. Radz.* 61 —
 §. Stanie dla koni, dla bydła, stojnia, miejsce w stajni;
 der Stall, Pferde stall, Vieh stall, der Standplatz im Stalle;
Ross. ctońio. Koń ilusty, na staniu w dostatku chowany.
Etop. 74. Koń na staniu, saginarius. *Cn. Th.* 295. Ko-
 nia na staniu chował, nim go siodło przyuczył. *P. Kikan.*
Orl. 4, 88. Szkapę długo na staniu próżnując, hasa.
Petr. Ek. 112. Chciał z kościoła stanie zbudować dla
 koni swoich. *Birk. Dem.* 9. Zakazał im wielu koni ku-
 pować i na staniu miewać. *Birk. Ped.* 45. Stanie dla
 wołów ma być twarde dla zaclowania kopyt. *Końsk. Lek.*
 2, 25. Woły chować na staniu *Petr. Ek.* 501. — §. 2)
 stanie, stanienie, zastanawianie, zatrzymywanie się; daß
 Stillstehen, der Stillstand; *Vind.* stitentie, thudersha-
 nje, obstajanje, prestaja, postanek, obstanek, presta-
 nek *Solstitium*, stanie słońca. *Spicz.* 155. *Croat.* szun-
 czostaja, Sonnenstillstand, Sonnenwende; zawieszenie bro-
 ni, rozejm, armistitium, der Waffenstillstand. Gdy się oko-
 ło spólnego pokoju zgodzić nie mogli, stanie doczesne
 postanowili. *Stryk.* 650. Czescy posłowie wojnę nie-
 dzy Jagiellom i Krzyżakami rozjęli w nadzieję zgody, i
 stanie postanowili do 24 czerwca. *Biel.* 249. Uprośli
 stania pokoju na trzy miesiące. *Stryk.* 517. Na niejaki
 czas stanie otrzymali. *Warg. Cz.* 78. *Gwagn.* 647. *Biel.*
 567. *Falib. Q.* 5. On wszystko rezuśniał, że to nie
 pokój, ale było stanie. *Chrośc. Fars.* 401.
 STANIEĆ, STANIENIE, *ob.* Tanieć.
 STANIENIE, *ob.* Stańc. STANK, *ob.* Stan. STANISŁAW,
 a, m., imię, znaczy tego, co sobie stanowi sławę. *Stryk.*
 402. Stanisław, stań się sława bogu i ojczyźnie. *Chmuel.*
 1, 60. Stanisław. — *Proc.* Stanisław z izby, Stanisław
 do izby. *Kys. Ad.* 62. co Polak, to Stanisław. — STA-
 NIUCH, a, m., stajenny, der Stallknecht. Żaden staniuch
 albo woźnica, świadomy tego rzemiosła, nie lędzie ko-
 nia ustawicznie smagał. *Pilch. Sen. Łask.* 58.
 STANKAR, *herb.*; orzeł z rozszerzonymi skrzydłami, z ko-
 roną na głowie; z korony chorągiew wychodzi, w lite-
 rę S na proporcę zawinona. Na piersiach orła tarcza,
 na której u wierzchu miesiac rogami do góry; od bar-
 ku spodem krzyż albo miecz. *Karop.* 5, 49; ein Wappen.
 STANOWCA, y, m., *STANOWACZ, STANOWICIEL, a,
 m., który co stanowi, postanowił, urządził, sprawca;
 der Stifter, Ordner, Verordner von etwas; (*Croat.* szta-
 novnik hospes, diversor, adventor, habitator). Jowisz

grzmienia i piorunu stanowiciel, przez którego wszystkie na świecie rzeczy stoja. *Gorn. Sen.* 240. Duch święty stanowicielem jest tego nabożeństwa. *Bals. Niedz.* 1, 142. Stanowca Rzymskiego grodu; *Romanae conditor urbis.* *Zebr. Ow.* 574. der Gründer, Begründer. Jeden tylko jest stanowicielem sakramentów. *Pim. Kam.* 177. Kościoły te z apostołów i z apostoelskich uczniów stanowce żadnego nie pokazują. *Zygr. Ep.* 74. Censor, stanowiciel obyczajów. *Petr. Pol.* 457. Najślawniejszy lekarz i nauki lekarskiej stanowiciel Hipokrates. *Pileh. Sen. list.* 5, 195. Stanowcy nowej wiary. *Petr. Pol.* 275. Stanowca praw. *ib.* 246; (*conditor legum*). Przez bogą królowie, i stanowce praw sprawiedliwe rzeczy skazują. 1 *Leop. Prov.* 8, 15. (prawostawce. 5 *Leop.*); prawodawca, Oefeggeber. Sesostrys był stanowca tych zwyczajów. *Petr. Pol.* 2, 226. Prosił Jagiello Witolda, aby był jednacem i stanowicielem między nim a ojeem swoim. *Stryk.* 451. układaczem zgody. *Jridentiffter.* STANOWICIELKA, i, ż, die Entferrerin. STANOWCZY, a, e. stanowiący, stanowny, decydujący, entferrend. Stanowce zdania. *Ld. STANOWIĆ* cz. *niedok.* Stanawiać *freq.* (*Petr. Pol.* 8; *Boh.* stanoviti; *Ross.* становить; zastanawiać, wstrzymywać bieg, hamować, robić żeby co stało, żeby stało, nie ruszało się; zum Etchen bringen, fichen machen, aufhalten. Lutnia Orfeuszowa zwierze dzikie stanawia. *Bardz. Traq.* 50. Czarownica swą nauką stanawia ciekące rzeki. *Lib. Hor.* 21. Ty morza stanowisz, akwilony wrzuszysz. *Wald. Dan.* 11. Wszecchność twoja błakająca się claus stanawia. *Saszye. Piesn.* 5, M 2 b. Bieży, ani się stanowi. *P. Kehan. Ort.* 1, 197. Zima mrozem sciągając, rzeki stanowi tak, iż wóz najcięższy po grzbiecie ich chodzi. *Groch. W.* 562. Lisie te przyłożone stanowią krew z nosa płynącą. *Sienn.* 558. sie füllen das Nasenbluten. Krew z nosa stanowiące. *Sienn.* 558. die Entlung des Nasenblutes. Żyły, któremi się płód w żywocie trzyma i stanawia. *Spatz.* 181. *Vid.* stanovit: dzierżyć, trzymać; fih halten, daran fih halten. — §. Stanowić kogo u siebie, u kogo stawiać gospodą kogo. *Cn. Th.* 1061, *Vand.* podstrehuati, pod streho vseti, (*ob.* Strzecha); *Croat.* nastanujem, ustanovike priemem; *Bosn.* ustaniti, primiti u stan, unterbringen, ins Quartier nehmen, Wohnung anrichten. Stanowienia gości powinność; *hospites recipiendi necessitas.* *Cn. Th.* 1061. Zwykli biegli wędzowie tam swoich żołnierzy stanowią, dokąd rozumieją, że nieprzyjaciel uchodzić będzie. *Salm. Gp.* 170. mieścić, lokować, placiren. Stanowić się, stanowisko czyli stanie sobie obróć. *Bosn.* ustanitise; *Croat.* stanujem, fih einuartern, ins Quartier einlegen, einlogieren. Nikt w dworzach naszych jeżdżąc drogami, nie ma się stanowią, i stać na się i na konie swoje z dworów naszych brać. *Stat. Lat.* 56 — §. *Venator et oeconom.*: Ranifery stanowią się w wrzesciu, a w maju plód wydają. *Wyw. Gęzy.* 546 pokładają się, pobiegają, sprawę z sobą mają; laufig sein, fih belausen. Stanowienie albo bukowanie owiec. *Gaz. Warsz.* das Belagen, Belirngen der Schaafe. Zubrzyce z lawodami lub buhajami Holender-

skiem i stanowane być nie mogą. *Czack. Pr.* 2, 260. — §. Stanowić, postawić, wystawić; hinstellen, aufstellen, aufrichten, errichten; (*Bosn.* stanoviti, ustanoviti, ukrjepiti stabilire, firmare; *Croat.* sztanoviti stabilio). Warują granie swoich, mury stanowiąc od granicy do granicy, jak Chińczycy. *Star. Wój. A* 5. Zamki, fortece stanowią. *ib.* Ustawicznie się nowe kościoły stanowią, jednak w jednej wierze zgadzające się, i za apostoelskie przyznane. *Zygr. Ep.* 74. zakładają się, werden errichtet, gefihet, angelegt. Tomasz s. klasztorne sluby mnichów i mniszek stanawiał. *Żarn. Post.* 5, 519. (fundował). — §. Zwykły Hymena wywać matki, Swoje gdy stanowią dziaiki. *Ustrz. Troi.* 44. gdy im stan czyli postanowie obmyślają, córki wydają, synów żenia, wenn sie die Kinder verheirathen. — §. Stanowić co, postanawiać, ustawiać, urządzać; fih legen, verordnen; *Boh.* uręiti, (cf. wyrok, cf. urzee); *Croat.* odluchujem, odlucham, (cf. odłączyc); *Ross.* предать, предавать (cf. przedać), винить, винять; *Ecel.* законоположити, законоположу. Prawa stanowią, uchwalać; Oefege beiflicßen, verordnen, geben. W rządzie pełnomocnym naród stanowi prawa przez pełnomocników swoich. *Ust. Konst.* 1, 5 Pisał, aby wszelką pilnością ten dzień święty był stanowion na potomne czasy. 5 *Leop. Esth.* 9, 26. (aby był obstalowan. 1 *Leop.*). Terazniejsze ustanowienie o miastach za prawo konstytucyjne stanowimy. *Gaz. Nar.* 150. Stanowienie *actio*, uchwalanie, urządzenie, układanie; das Beiflicßen, Anerkennen, Verordnen, Ordnen Litwa sejmy i stanowienia rzeczy ma odprawić w Lublinie albo... *Herb. Stat.* 660. Po długim stanowieniu i traktowaniu, Bela miał pojąć siostrę Nieczysława etc. *Stryk.* 220. po długiej negocyacji, nad langer Unterhandeln. Stanowienie *opus*, uchwała, ustawa, urządzenie; *Croat.* odluka, die Festigung, Verordnung, der Befehl. Rozkazywał im, aby chował stanowienia apostołów i starszych. *Sk. Dz.* 56. Przymierza albo stanowienia z którymkolwiek narodem przedtym uczynione, szkodliwe której stronie, dzierżane być nie mają. *Vol. Leg.* 2, 648. ugody, umowy, Verträge. — Stanowić co u siebie, umyśleć co, przed się brać. *Cn. Th.* 1061. bey fih beiflicßen, fih vernehmen — §. Stanowić o czym, stanowić co; decydować, entfcheiden, den Ausschlagn geben. Zwyciestwo to było stanowiące. *A. Tam.* 25, 145. stanowce, ein entfcheidender Satz. Stanowiają wywać litwę *iv.* 22, 158. Ty stanowisz o mym losie, Wzrok twój czoły lub okrutny, Jam szesliwy albo smutny. *Neme. P. P.* 156. Ten moment o twym losie na zawsze ma stanowić. *Teat.* 46, e, 82. Dwie godziny przedzaj lub później, to me nie stanowi. *Teat.* 15, 69. das entfcheiden nicht, thut nicht, geht nicht an, veridlagt nicht. Lud rolniczy najliczniejszą w narodzie stanowi ludność. *Gaz. Nar.* 1, 154 składa, zawiera, obejmuje, das Landweil macht die größte Volkmenge aus. STANOWICZNY, ob. Stanowniczny STANOWIDŁO, a, n., rzecz służąca do stanowienia, zastanawiania, utrzymywania, hamulce, cf. stawidło, *fy.*: Müßbalt, Einbalt, Hemmung Trzeba tej rzecze przybrać stanowidła, nim zastopi nżiny. *Pol. Syl.* 161. tamy, Tämme, den Fluß aufzuhalten. Natura, gdy się do czego z młodu przyzwyczaiła,

Przełomie tamy, zerwie stanowiska. *Chrośc. Fars.* 282. słuzy, *Echleusen, Wehre.* STANOWISKO, 'STANOWISZCZE, a, n.; *Boh.* stanowístě; *Vind.* stalíthe, stojalíthe, straslina staja, stanujezłmi kvartír, skounirsku stanuvanje, stanujalíthe, nastaja na lovi; *Croat.* szlán, nasztanecny; *Rag.* stan, stanje, stanisete; *Bosn.* stan, stansete; *Ross.* становище (= obozowisko), станъ, стои́зо; (*Ecd.* станца турма equitum,acies instructa; *Ross.* стадо trzoda; wieś Kozacka nad Donem, Wołga); miejsce do stania, stanie; *der Standort, Ort zum Stehen, Standplatz.* Najpierzszym był Aulis stanowiskiem Greckiej flocie. *Ustrz. Tioi.* 127. Płaca od stanowiska; *Vind.* miestilnia, (cf. miejscowe), Standort. W zamku nad Połotą miał wielki książ stanowiszcze swoje, gdy Połocka dobywał. *Snyjk.* 255. pomieszkanie, kwatère, stanycja; *Wabnung, Quartier.* Miesiąc w skopie w ósmym domu albo stanowisku. *Syr.* 1196. Żołnierz poszedł na zimowe stanowisko. *Boh. Kom.* 5, 529; *Sorab.* 1. lěhwo; legowiska, leżyska, Wüterquartiere. — *Venator:* Stanowisko, miejsce, gdzie myśły zwierza czeka; *der Aushand, bey den Jägern, der Ort, wo man das Wild erwartet, um es zu jähren.* Ogary zwierza napędzają na łudzi po stanowiskach stojących. *Kluk. Zw.* 4, 590. Czyhać na stanowiska *Ross.* чухать на чучелахъ. — *Navigat.* Stanowisko naw na wodzie. *Cu. Th.* 1061, *Vind.* brodühe, ladjoville, barkahie, die Schifförbode, der Hafen. Boska opatrzność sporządziła porty i miejsca sposobne i tu i owdzie, jakby stanowiska i gospody statkom morskim i żeglarzom *Botcr.* 20. Stanowisko naw na lądzie, die Schiffwerfte. *Cu. Th.* 106. (warsztat). Stanowisko po drodze, gospoda, popas, pokarm, podkarm, staeva; das Futter, die Gütebr, die Station. Opatruje żywność, przez wszystkie miejsca puste, nie żeby żołnierzom dawał darmo, jeuo żeby mieli na każdym stanowisku u kogo kupić. *Star. Dw.* 65. — 2. Stanowisko, gdzie co stanie, zastanawia się, bieg kończy, *der Schiffhandspunct, Punkta stanowisk słońca, w których ekliptyka jest najdalej od równików. Sarsd. Jegg.* 102; nazywamy te punkta pospolicie przedzieleniem dnia z nocą, albo punktami stanowisk słońca. *N. Pav.* 19, 74, (ob. stanic słońca). Kto idzie prostą drogą, na swe stanowisko ostateczne; blakacz nie zna terminu ani miety. *Pilch. Sen. list.* 125. *Birk. Chmuel, a 2 b.* — 3. *Muth.* Stanowisko, fundament, basis; die Grundlage, Grundlinie, Basis. Obieranie linii stanowiska czyli podstawy. *Łesk.* 150. O mierzaniu linii stanowiska. *ib.* 148. STANOWNICZY, ego, m., 1) gospody rozpisyjący, kwaternistrz; *der Quartiermeister, Quartiermacher.* Stanowniczy nasi i marszałkowie ziemscy i dworn pod sejmem gospod nikomu w domach szlacheckich naznaczać nie mają. *Stat. Lit.* 109. Ktoby swawolnie napis stanowniczemu zmaszał, albo herb za naznaczeniem jego na gospodzie przybity, obdarł, będzie karany. *Vol. Leg.* 5, 618. *Sk. Dz.* 551. — 2) Stanowniczy i fundator zebrań świętych, *Birk. Dom.* 86. stanowca, stanowiciel; Gründer, Stifter. 'STANOWLENIK, a, m., [akolht 2], n. p. Władyka nie patrzy na godność, na naukę i życie stanowlenika, *ordinandi.* *Lim. Kam.* 149. STANOWNY, a, e, — ie, *adverb, actu,*

stanowny = stanowczy, stanowiący, entscheidend. List stanowny albo format od metropolity wzięwszy, do swego pre-stoła idą. *Pim. Kam.* 150. instalacyjy, Justallationē, Errichtung. — 2. Stanowny, hamowny, mogący być wstrzymanym, zastanowionym, aufhaltbar. Niestanowny, unanhaltbar. Bóg niebo sprawił niestanowne, Ziemię okrągłą i morze żeglowne. *Groch. W.* 527. Niestanowne skrzydła wichrów. *Nar. Dz.* 5, 88. Słońce niestanownym biegiem przeciągi i dnia i nocy wymierza. *Ossol. Sen.* 65. Jeszcze promiennym stokrąć nie ogonił Lat szalaż lejcem niestanownej ziemi. *Zab.* 12, 120. *Nar.* Niestanowne koło Ixona *Otw. Wirg.* 475 — 3. Stanowny, stały, feit; (*Vind.* stanoviten; *Dal.* sztanoviti; *Slav.* stanovit; *Croat.* sztanovit certus, firmus, ztanovito firme, certe, sztanovitoszt certitudo). Niedawno stanowny on umysł chwiać się począł. *Birk. Dom.* 125. stateczny, standhaft. To takowym sposobem pokazać się może z tych stanownych i neodmiennej propozycy; *ex solidis argumentis.* *Syxt. Szkl.* 149. Szczęśliwy, pod spokojnym kto wiodąc poszyciem, Wesole mógł stanownym zakonczyć dni życiem. *Zab.* 8, 400. Jednostajnym, gleichförmig, cunförmig. Niestanowne lodami wody dla lekkiej nader zimny, przmusły wojsko do powrotu. *Nar. Hst.* 6, 57. niestężale, mrozem nie ścięte; die Gemäßer, die Blüße standen nicht, waren nicht zum Stehen gekommen, nicht gefroren. Pogaństwo, do lotrowskich bardziej wybiegów, niżeli do stanownej bitwy przyuczone. *Nar. Hst.* 4, 569. do stałej, szkownej, porządnej, polowej bitwy, eine entscheidende zeldschlacht.

STAPEL, ja, m., w piecu wielkim lotarskim, kamień naprzeciw czelusci. *Os. Zel.* 16. im Stehofen, der Stein, gegenüber dem Ofenlande, cf. stepel.

STAPIĆ *intrans. niedok.*, Stapać, 'Stepać *contin*; *Boh.* stajiti; *Sorab.* 2. stupisch; *Sorab.* 1. stupam, stupam, stupiu; *Carn.* stopiti, stöpem, stöpam, (shitapam = lekko z cieża iść, tapati *cuticare*; *Vind.* stopati, tepat, istopati, stopati, tlazluti = tłoczyć; *Croat.* sztupam, tuohem sitek *piso, pinso, ob.* Stapać, stapa; *Slav.* stupallo = podszwa, *ob.* Stapa); *Bosn.* stupati, nemiti stapaj, koraciti; *Łag.* stúpiti, postúpiti; *Ross.* ступить, ступать, топтать, топты, шагнуть, марать, (cf. siegnąć); (*Etyrn.* cf. topać, tapać, cf. stapa, cf. *Germ.* staphu, staphen, staphen, cf. deptać; *apud Nothgerum stephen. Injer. Germ.* staphen *ire*; *Anglsax.* steppan; *Angl.* step; *Holl.* stap; *Græc.* σταβίζω; *Liabb.* 222 *incurrit*; *Hebr.* 222 schaph, *can-ditit*; cf. *Germ.* Stufe; stapić, kroczyć, stopę nożną gdzie indziej kłaść; *idreiten, Edritte machen, aufreiten.* Dla wyruszonych ze stawów końci stapić nie mogła. *Nar. Tac.* 2, 565. Nie każdy co umie stapać nogami, umie stapać i słowami. Może drugi i na miejscu siedząc zajęść tam kędy zamierza, a drugi i z łatygą nie umie wrze-czy postąpić. Polityk słowami swemi stapa a deklaracyami postępuje: tak mu trzeba stapać słowami, aby rze-czy nie ustępował. *Lub. Roz.* 101. Stapienie jest stopie-niu do postapienia, postapienie zaś do dostapienia. *Lub. Roz.* 101. Kto nie stapa, nie zajdzie. *Fredr. Ad.* 110. Na słowo komenderującego: Stapa! schodzą z pomostu

i tyłem do przedpiersienia równają się. *Jak. Art.* 415. Drzy ziemia, gdy stają meże i konie. *Dmoch. II.* 47. Nie będzie mógł stąpić albo jakiego najmniejszego znaku pokazać, aby tysiąca ludzi oczy tego nie podstrzeżaly. *Gorn. Dw.* 511. Koń tłusty, pysznie stający. *Rej. Ap.* 79. Na piędz bez hajductwa, kozaetwa nie stapiemy. *Falib. R.* wir thun auch nicht einen Schritt ohne. . . Bez muzyki na piędz nigdzie nie stąpiła. *Biel.* 190. Stapa z parzesów nakształt karmnego prałata. *Zab.* 15, 276. *Treb.* Czasem biegał, czasem poważnie stąpił, idąc powoli, jak za procesyą. *Zab.* 15, 64. er járrit gravitátiš einher. Z góry stapa, by wielbił, rozmierzając kroki. *Pot. Jew.* 50. Przedtym około bóltów chodził, teraz nie wie, na którą nogę stąpić. *Mon.* 75, 589. *Sublime ferri*, z wysoka stępać, to jest, wysoko się nieść. *Mącz.* Wysoko stapał w fortunie. *superbum se praebuit. Mącz.* Wiedz, że wszystkich tych, których buczno stających widzisz, szczęście jest dete. *Plech. Sen. list.* 4, 99. Zaeny mężu, nie stapaj ludzi podłych śladem. *Dmoch. II.* 56. (nie chodź drogą ich, nie naśluduj ich). Syn jego koślawy, stapa, jak przez rowy. *Zab.* 8, 550. — 2. Stąpić gdzie, zstępować, wybierać gdzie; wo einreten, abtreten, weßin außschweifen. Na tej drodze stąpić chciał do jednego klasztoru. *Sk. Dz.* 1160. Wróćmy się do Masylieńców, do których stapiliśmy indziej. *Warg. Wal.* 47. Stepmy, oglądajmy, co się dzieje na ziemi. *Rej. Post. P.* 2. (spuśćmy się). Wszystkie z drogi stępują dusze. *Ustrz. Troi.* 45. — 3. Krok ma piędz stóp w sobie, to jest dwoje stapienie. *Warg. Kruc. praef.* — 2) Stąpić sukno, zstąpić *cz. niedok.*, Stępować, zstępować *contin.*, daß Ich bereiten, es einlaufen lassen, frimmen. Krawiec stępuje wprzód sukno, nim suknie weźmie do roboty. *Grod. Dis. E.* 4 b. W Anglii nie wiedzą, co to jest sukna stępować. *ib. E.* 2 b. Przy stępowaniu znacznie sukna ubywa. *ib. E.* b. Sukna stąpione być powinny. *Gost. Gor.* 18. Stępowanie sukna *Ross.* уложка, цапка. Zbiegający się w stępowaniu *Ross.* цапки. Rzadkie sukno w stępowaniu zbiega się. *Wyryw. Geogr.* 419. Sukna wygładzonego i wyprasowanego dosyć się stąpi. *Grod. Dis. E.* 3 b. zbiega się, kurczy się, ubywa go, daß Ich läuft hin. Na Angielskim falendysz stąpiło się na każdej półpięta ćwierci lepiej niż ćwierć. *ib. E.* b. Zstępują się posagi, jak kir. *Dwor. B.* 2. STAPLOWANIE w górach; *Germ.* die Stämpel im Bergbanc, starke Höhen, die zwischen die Wandernuten und Anfälle eines Schachts gerichtet werden. Lotr jeden u Wielezki w górze solnej staplowanie zapalił, z którego dymu w podziemnej jaskini wiele się ludzi zadusiło. *Stryjk.* 706, *ob.* Stępowanie. STAPOR, STEPOR, a, m; (*Boh.* stupadlo podnożek; *Slav.* stupallo = podeszwa, stopa; *Vind.* stopar, stopavez, stopnik = stający; *Croat.* sztopam, tuchem sitek *pinso*, sztoparnicza = młyn); tłuć, którym tłuca co w stepie, w moździerz. *Dudz.* 58, *ob.* Stepka, der Stämpel in einer Stampmühle, zu einem Mörser; (*Boh.* pjch; *Carn.* pah, (*ob.* Pchnąć); *Vind.* fhteseli. Stępor, tłuć, długa sztuka drzewa u spodu zaokrąglona i szpizem okuta, która podniesiona przy pomocy wału palezatego, spadając na dół tłuca materyą w stepie. *Jak. Art.* 5,

517. Choćbyś stłukł głupiego w stepie jako krupy, bijąc z wierzełu stąporem. . . W. *Prov.* 27, 22. *Budn. ib.* Słoń nogi ma jak stąpory, trąbę na kształt żerdzi. *Pot. Arg.* 650. Stąpory u pomp rumusowych. *Cn. Th.* 1061. der Pumpenfelben.

1. STARAC, *ob.* Tarać.

2. STARAC się *recipr. niedok.*, postarać się *dok.*: (*Boh.* starati se, (stáram, stáři, *Germ.* jiteren, herimjiteren, szperac); pęcować (cf. piecza), ośatriti, snažiti se, (cf. snažny); *Slav.* starám se; *Sorab.* 1. staram szo, wobstaram; *Sorab.* 2. sze starasel; *Rag.* staratise, máriti, nástojati, rádití (cf. nastac, cf. rad), hajatise, (*oppos.* nelajatisse, *ob.* Niechać); (starati, postarati *senem facere*); *Bosn.* staratise 1) *senesco*, 2) = briknutise, maritise, hajatisse, esse *sollicitus*; *Croat.* sztaramsze, szkerbimsze, zkerbiti, zkerbeti, máram, marim, tersetisze, *angor cura*, sztar bivam *senesco*; *Dal.* pomniti, (*ob.* Pomnieć); *Slav.* brinutise; *Carn.* máram, marnujem, marnuvati, skerbit (cf. marnować), deti, dem (cf. dąć), persadeti, persadevam (cf. przesadzić); *Vind.* skerb imeti (cf. skarb), poinujatise, marlu biti, skerbeti, napoinujatise, nasheliti, posheluvati, vrezhosheluvati; *Ross.* стараться, радѣть, по-радѣть, (cf. rad), ревновать, ревную (cf. rzewny), тщиться, потыщиться, потыкаться; *Arab.* عرّاه عرّاه, عرّاه عرّاه, (cf. sehoter, curator); starunek mieć o co, usiłować, zabiegać; jich bemäßen, jich bewerben um etwas, jich darum Mühe geben. Kto się nie stara, niech nie obcuje. Próźnując szczęście że sobie ukuje. *Past. Fid.* 92. Kto się o wszystkich łaskę stara, żadnej nie ma. *Nar. Dz.* 5, 150. Będzie jego powinnością starać się o przyjaźń pana pułkownika. *Teat.* 8, b, 29. Starac się o którą w małżeńskim stan, um cine werben, um cine anhalten. Starac się o dożywną przyjaźń jej. *Zab.* 42, 57. Ociec twój stara się o mnie. *Teat.* 55, 27. Staranie się o żonę; *Ross.* сватовство, (*ob.* Swat). Krasus czeladzi wiele doma żywił, o które się bardzo starał, stojąc częstokroć nad nimi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 70 b. o nie wielkie staranie miał, (*Ross.* попечительствовать, попечуца). Staranie o co, die Bemühung, Bemühung; *Boh.* starost, (cf. starość); *Slav.* starost, (staranj *angietas*); *Sorab.* 2. starofcz, (cf. starstwo starość); *Rag.* staranje, ustaranje, postaranje *inveteratio*; *Sorab.* 2. żarba, (cf. piecza, cf. pieć, cf. żar); *Carn.* mar, skerb, persadetje; *Vind.* skerb, snoba, maranje; *Croat.* ztaranye, szkerb, skerb, paszka, (cf. piecza); *Bosn.* brigga, brinnutje, skérb; *Rag.* mar, hajanie; *Dal.* briga; *Ross.* старание, попечение, ревнование; *Erel.* тичаніе. Macie o to staranie czynić, aby nauczycielom słuszne zapłaty były naznaczone. *Modrz. Baz.* 554. — 2. Jan s. starał się o tym, aby uźniowie jego, już więcej Chrystusa wazyli, niż jego samego. *Bial. Post.* 55. (troszczył się). STARANNOSC, STARANNY, STARANNIE, *ob.* Starownosc i t. d.

STARBAĆ się, STARBOTAĆ się, starboć się *rec. niedok.*, chwiać się i tam i sam, przeważać się na tę i na owę stronę, nie stawać w kroku, nie ostać się na nogach krępeko. *Włod. Dudz.* 58. niht fct jeben, wanfen. Chory nogi włoczył, tylko się po udach starbojąc. *Sk. Dz.* 278.

Starba się eyga, koło, *trepidanti motu rotatur. Cn. Th. 1062.*

STARCIE, *ob. Zetrzeć, ścierać.*

STARCOWSKI, a, ie, STARCOWSKIE *adverb.*; *Rag. staraceli; Ross. стариковъ, старини, старческии, стариковскии; od starca, do starca należący; Greifen, einen Greis betreffend.*

1. STARCZYĆ, *ob. Stęrczyć.*

2. STARCZYĆ *cz. niedok., nastarczać, dostarczać; Finreichēn, liefern, darreichēn; Boh. stačiti. Wsie ogromnym wojskom starača żywność i ludzi. Przestr. 212. — §. Wystarczać, dostarczać, nastarczać; ausreichēn, auslangen. Już żywi pogrzebowaniu umarłych nie mogli starezyć. Leop. Sap 18, 12. Komu dłużej pieniądze starača, ten dłużej wojnę prowadzi. Przestr. 251. Ku miastu leca konie, de nogi starača. Dmoch. II. 2, 109.*

STARCZYN, STARCZYNNY, a, e, *od starki, babki, großmütterlich. Tr. STAREK, rka, m., dziadek, ojców abo matczyń ociec, dziad. Cn. Th. 460. der Großvater; Morav. starjk, stařeček; (Boh. starek, starček pierwszy młynarczyk). — §. Staruszek. ib. 1065. ein altes Väterchen; Ross. старикъ. STARENKI, a, ie, [lem. Adject. stary, bardzo wiekowy, sehr alt 2]; *Rag. staracki; Ross. старенькии. Już się iści wróżka stareńkiego Symeona. Kchow. Roz. 26. STARENNY, a, e, [augm. Adject. stary, z rusk. 2]; podstarzały, podeszły; betagt, bejahrt. Starenych patryarchów grono. ib. 74. Na wsi młodość w wiek stareny bezpiecznie przechodzi, I w żywej człok ezerstwości w drugi wiek zachodzi. Zimor. Siel. 556. Starena jodla. Kchow. 572.**

STARIGNAĆ *cz. jedntl., Stargać contin., targaniem, szarpaniem osłabiać; durch Reiben und Mitteln schwächen, entkräftēn; Boh. strhati, strhnauti, strhowati, ztrhám; Sorab. 1. ztorham; Sorab. 2. stargasch; Vind. doltergati, potergati, dolpotergati, podreti, dolpodreti; Croat. ztergavani; Ross. сдирать, сдеруть, сдергивать. Kiedy się już wielkimi pracami i bity stargał, i w sile ustawał, Odpasał szablę, i zbroje położył. P. Kchan. Jer. 421. Czując się być na siłach starganym, oddał niektóre ziemie pod rząd synów. Nar. Hst. 5, 65. Kiedyby był młodszym i nie tak ztarganym pracami, samby mu był wozdem. P. Kchan. Orł. 1, 205. (zrobionym). Powrozmi piekielnemi stargnionem. 1 Leop. 2 Petr. 2, 4. (skrepowane i szarpane). Niestargany, niestargniony, nie do stargania abo przedarcia, unzerreichlich. Chee jej się oddać przez niestargane małżeńskie związki. Teat. 25, 59. Chee mię przywiązać związkiem nigdy nie stargnionym do siebie. Bzow. Roz. 55. Zbieganie abo stargnienie konia, gdy koń zachoruje z biegania wielkiego. Końsk. Lek. 65. daß Heberjagen, Hebertreiben, Verjagen des Pferdes. — §. Dla strachu stargnać się musi człowiek. Hrbst. Nauk. S 5. zrywać się.*

STARGOWAĆ, STARGOWAĆ się *dok., zgodzić się, pozwolić na cenę; behandeln, über den Preis einig werden; Boh. stržjm, stržiti; Vind. skupiti, israunati, poraunati, popravitī, (cf. wyrównać, cf. poprawić); Bosn. ucinitise, pogoditise od čine; Slav. pogoditise; Ross. сторговать.*

Spytała się o cenę konia, i nie mówiąc oń wiele, stargowała. P. Kchan. Orł. 1, 85. Stargował i wziął na borg od szweca bóty. Gorn. Sen. 551. Musiałbym - ci ukraść, gdybym tak tanio miał zbyć. R. To się już nie ztargujem. Alb. na Woj. 14. (nie zgodzimy się na cenę). Stargowanie; Sorab. 1. zhandluwano; Ross. уторжка.

STARCK, STERCK, SZTYRK, u, m., [gałąź 2], usterk, zawada, sterczącego co w drodze, przeszkadzającego co; et waß, worüber man stolper, [ein Zweig 2], ein Höder, Anstoß auf der Straße, ein Stein des Anstoßes; (Boh. strk, ustrk, postrk, (roztrżka mezgoda); Vind. fitor, terzbek penj, pień, kłoc), Vind. spotik, napotik, naporu; usterk; Sorab. 1. postark obraza; Croat. terček; Dal. hren truncus terrae inhaerens; Ross. торчекъ co na storen stoi. [Do tego kołowrotku stark przywiąż, na któryto lep ma być. Ten stark ma być z liścem, bo rychle ptak pada. Mysl. ptasz. B 5 — 2] Nie zranisz się kedy o stark, o kamień, Jani dokładając? Past. Fid. 89. Czasem jeździec, czasem koń padłszy na starki, Abo na rowy, ezesto oba łanią karkki. Pot. Pocz. 625. Zawadzał o stark jakiś nogą. Pot. Arg. 155. — §. Transl. Cieszył się, że mu bolesny stark z oczu uprząłnie. Pot. Syl. 201. (co im było solą w oku, kością w gardle). Teraz ci to wam godne w oczach starki. Chrośc. Luk. 200. — §. Aliter: Dan mi jest stark w ciało, i anioł szatan, aby mię policzkował. Radz. 2 Cor. 12, 7. Budn. Chodziec ciała. Bibl. Gd), oścień, ein Pfahl ins Gleis. Luth., ein Stadel. Apostoł starkiem abo bodzcem, który ciała był dan, nazywa ustawiczne utrapienie. Smale. 17. Próżna Szawłowi wierząc naprzeciwnko starkowi. Gil. Fe t. 252. — §. Szytek, grubość skła w rurkach sklanych, u. p. Rurka cienka lub gruba w sztyrku. Magier. Mskr. die Glasdicke in gläsernen Röhren, cf. sztych.

STARKA, i, ż; (Morav. stařenka, stařinka; Boh. stařena; Croat. sztarka, sztarica; Rag. stāriza, staara, staričiza); babka, baba, matki mojej lub ojca matka, die Großmutter. Cn. Th. 1062. — §. Starła, staruszka, stareńka kobieta; ein älteres, bejahres Mütterchen, eine Alte. Tobie starło u przeszł Lepiej, niż skakać u gęsi. H r. 2 111. Nar. Dzwony świat, dawny, patrzaj co się dzieje, W pół wieku drugi z starką odmłodnieje. Bratk. S 2. Ta starła wyrwała go z nieszczęśliwej doby. Teat. 51, 54 — §. Starki w ulu, stare pszczoły, (oppos. młodka, rój młody), die alten Biene im Stöck. — §. Starła, stara kuropatwa. Byd. eine alte Repphenne. — STARNAĆ, *ob. Targać.* — STAROBLIWI, *ob. Starowny. STAROBOD, ja, m., stary zasłużony walecznik, żołnierz Teat 50. ein alter Soldat. STARODAWNOŚĆ, ści, ż., starożytność, alte Zeit, Antiquum; Slov. starobylost; Sorab. 1. staroba; Vind. predstarustvu, predstarflina; Eccl. древность. Jerozolimę sami Turcy zowią ś. miastem i pilnie tego strzegą, aby jaka starodawność nie zginęła. Warg. Radz. 80. STARODAWNY, a, e, STARODAWNIE *adverb.*; (Boh. starodawnj; Slov. starały; Sorab. 1. starobně, zastarofče, fa-starsku; Slav. starinski; Ross. древнии (ob. Drzewięć), старобытний, стародавний, исконыи, изначальный, ветарь, истари, исконы; Eccl. стародавний, издравкс).*

Starożytny, bardzo stary; uralt, jebr alt. Jeruzalem, tak starodawne miasto. *Bial. Post.* 48. Starodni. *1 Leop. Dan.* 7, 22. (starodawny. *Bibl. Gd.*). STARODRZEWO, a, n., drzewo zrosłe stare, ein alter erwađniener Baum. Kiedy się same starodrzewa w lesie przedać mają, trzeba je przeleżyć i odmierzyć. *Kluk. Kośl.* 2, 140. STARODRZEWNY, a, e, starorodny, stary, (o drzewach); alt, jeinalt, (von Bäumen). Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Poteźniej runie, im wyżej wierzech niesie. *Kehow. Roź.* 107. *Kehow.* 126. Sosna starodrzewna. *Otw. Ow.* 485. STARODUB, a, masc. et fem., dubiel stary, staruch głuptawy, babsko głupie; ein alter Einfaltspinnel, ein einfältiger alter Herr, ein dummes altes Weib. Ktożby staroduba żyzył meł za żonę! *Opal. Sat.* 16. — $\frac{1}{2}$ Starodub, Starodubow, w Moskwie stołea niegdys powiatu Wdztwa Smoleńskiego. *Dyko. Geogr.* 5, 74. STARODZIEJSKI, a, ie, staroświecki, nach der alten Welt, altmodisch. Pani starodziejska. *Kehow. Fr.* 88. STAROGROD, a, m, Germ. Stargard, miasto w woj. Pomorskim. *Dyko. Geogr.* 5, 74. Starygrad, miasto przez synów Leszka III. założone. Niemcy Stargard wymawiają *Kiom* 45 — §. Miasto Altenhaus w Chełmońskim. *ib.* STAROKALENDARZANIN, a, m., *Sak. Okul.* STAROKALENDARCA, y, m., *Sak. Okul.* 24. starego kalendarza się trzymający, der nach dem alten Kalender lebt. Raeye starokalendarzan w samej rzeczy nie nie waży. *Sak. Kal. B* 1. Ołpuszcenie mi panowie starokalendarzanie. *ib.* D 2 Głupi starokalendarze, dawniejsza jest wiara Rzymska, niżli twoja Ruska. *ib.* B 2 b. STAROKRATOWY, a, e, n. p. Biesady antykowa, czy starokratowa, (bo i tak się mówi), rządzące się przystojnością. *Pam. Warsz.* 4, 55. *Czart.* (cf. arystokracya, demokracya i t. d). STAROLETNY, a, e, w lata podeszły, alt an Jahren, altjährig; *Slov.* starolety, starobylý; *Sorab.* 1. staroletné. Po lesiech staroletnych pogląda. *Żebr. Ow.* 115, ob. Starodrzewny, starorodny; *Subst. Sorab.* 1. starohlétnofež, ob. Starodawność, starożytność. STAROMIEJSKI, a, ie, od starego miasta, altstädtisch; *Boh.* staroměstský. Imię staromiejskie. *Żebr. Ow.* 595. Ratusz staromiejski w starym mieście. STARONOWY, a, e, alt und neu zugleich. Latosowy staronowy kalendarz. *Żebr. Zw.* 159. Jejmość pp. Mołnożyjskie, owe to ustawicznych wielokosztownych, staronowych, nowostarych, spadziwych, weinanych strojów i sukien gustosedzine. *Mon.* 70, 155. STAROJCOWSKI, a, ie, dziadowski, pappous. *Macz.*, od starego ojca czyli dziada, greßväterlich. STAROPISCA, y, m., pisarz starożytności, ein Alterrömnischreiber. Staropisca Wegecyusz. *Happ.* 26. STAROPŁODZIEN, dnia, botan., Mleczyk smrodliwy, spatula foetida. *Śleszk. Ped.* 422, stinkende Schwertel. STAROPOLSKI, a, ie, taki, jakimi starzy nasi ojcowie bywali, prosty, szczery; *Boh.* staroček, staročekský, po staročeksku; (cf. *Germ.* ein guter alter Deutscher). Ona staropolska prostota serca i szczołość odpada. *Sk. Kaz.* 592. To serce dobroczynne, ta dusza bez skazy, Staropolskiego czasu wystawia obrazy. *Treb. S. M.* 80. Staropolskie postęпки i enoty. *Kehow. Roź.* 110. Staropolskiej poprzeć mamy sławy. *Jabl. Buk. E.* Ja mówię szczołrze, po staropolsku.

Teat. 9, 41. Dobrzeć było u nas, gdy wszystko z staropolska ludzie poczynali. *Opal. Sat.* 152. STAROPOLSZCZYŻNA, y, ż., wszystek zbiór staropolskich obyczajów, zwyczajów, sposobów myślenia, mówienia, niż Młpoluńce. Pieśń Bogarodzicy słowo od słowa z wykładem dla staropolszczyżny trudnej, tu położę. *Sk. Żyw.* 1, 252. STAROPOSESYONAT, a, m.; *Ross.* старопосесси́ный; dawny posiadacz dóbr, ein Altangehöriger. STARORODNY, a, e, starodawny, starowieczny, von altem Herkommen. Starorodna familia. *Tr.* STAROŚĆ, sci, ż.; *Boh.* starost, (*Boh. et Slov.* starost o něco cura, ob. Staranie, starowność); *Sorab.* 2. starstwo; *Sorab.* 1. staroba, starofež, wulkostarobnofež, (starofež staranność, cura); *Cern.* starost, starust; *Vind.* starust, perlietnost; *Croat.* sztarost, ztarina (2 sztarost, szkerb anzielas); *Bosn.* starost; *Rag.* staros, starina; *Slov.* starost; *Ross.* старость; die Befähigkeit, Wohlberathheit, das Alter. Od roku pięćdziesiątego wchodzi człowiek w wiek starości. *Zool.* 284, (cf. zgrzybiałość). Dla starości, bo siedmndziesiąt lat dobrze był przeszedł, nie dojrzał. *Syr.* 1555. Dzieciństwo wiosna, lato młodzieństwo, jesień dostałe męstwo, a chmurna zima starość. *Kolak. Wiek.* A 4. Starość, dokonywanie wieku. *Buda. Cyc.* 42. Starość w grób zamyka. *Teat.* 46, 45, (cf. jedną nogą w grobie). O starości naszej siwizna znać dawa. *Żyw. Post.* 5, 598. Starość nie radość. *Teat.* 51. b, 125. Biedna starości, wszczysey cie żądamy, A kiedy przyjdiesz, to zaś narzekamy. *Hys. Ad.* 2. Starości pragmemy, gdy przyjdzie, tęskniemy. *Cn. Ad.* 1095. Starość oziębła na wszystkich przychodzi, A te wszystkie ciężary na ludzi przywodzi. *Prot. Kont. B* 5 b. Sama starość chorobą, darmo usiłuje Doktor twój zawołany; bo choć opatruje, Jak stary koźuch lata, jedną dziurę zszywa. A druga się w też tropy za lata dobywa. *Groch.* W 604. Starość stek chorob i przykrości; starość me sama przychodzi, kupę z sobą chorob wodzi. *Cn. Ad.* 1092. Starość obraz abo owoc młodości; poznać łacno w starości, jaki kto był w młodości. *Cn. Ad.* 1092. Przypłacisz w starości rozpustnej młodości. *ib.* Jaki kto z młodu, taki na starość. *Cn. Ad.* 297. (czego się nowa skorupka napuje, tym traci; znać piwo po oście). Na starość, w starości; in dem alten Tage, auf die alten Tage, im Alter. Leniwa młodość robi na starość żebrakiem. *Min. Ryt.* 4, 119. Każdy na starość żaluje, że się z młodu nie uczyl. *Hys. Ad.* 50; *Slov.* keď sa človek za mladi ne usluže, na starost ge tažko. On już miał lata i slynał z młodości, A teraz się jał na starość młodości. *P. Kčan. Jer.* 126. Żenił się z młoda panienska na starość. *Teat.* 54. c, 57. — *Transl. fig.* Staremu młode mieć obyczaje sromota, ale w młodym piękna jest starość. *Sk. Żyw.* 2, 596. sedziwość, statek, poważne obyczaje, altes geistes Weisen. STAROŚCI, STAROŚCIN-SKI, a, ie; *Ross.* старостинъ, старостинский; do starosty należący, Starosten, Landhauptmanns, Landvogts. Słudzy starościńscy. *Sk. Żyw.* 1, 42. STAROŚCIANKA, i, ż., córka starosty, cimeš Starosten Tochter. Starościanceczka. *Teat.* 22. b, 55, (demin.). STAROŚCIC, a, m., syn starosty, cimeš Starosten Sohn. STAROŚCINA, y, ż.,

żona starosty, die Starostinn, des Starosten Gemahlin. STAROSTA, *y, m.*; *Boh.* starosta, *demin* staruška; *Slov.* starosta senior in aliquo officio; *Carn.* starostnik, hrabia; *Vind.* z Polsk. starostnik, Polski perveshnik; *Rag.* starosta optimates; *Ross.* староста; *Eecl.* староста praefectus, major, praeses; — a) starosta, starszy, przełożony; der Verzelegte, der Aelteste. Jezus stanął przed starostą, i pytał go starosta: tyś jest królem żydowskim? *Sekl. Math.* 27, ob. rzadca prowincyi, wielkorządca, Landpfleger, Landvogt, Landherr. — *Fig.* Przez trud bóg swój lud odjął dyabłu z straży, Przydał nam zdrowia wiecznego, starostę skował piekielnego. *Biel.* 19, z Bogarodziy, den Herrscher der Hölle. — Starosta weselny, n p Powiadasz, że się wodził pop Ruski z oblubienicami, z drużkami, z starostami około stołka *Pim. kam.* 169. — b) *Polit.* Rozszerzając dawni królowie Polscy dobra stołu swego, osadzali w nich rzadców, którzy z nich wyznaczono daniny wybierali Zakładali królowie w wielu takich ekonomach zamki, a straż ich z nadaną potym sądowną jurysdykcyą owym rzadcom oddali. Tym rzadcom Słowiański jeszcze język dał nazwisko starosty. *Kras. Zb.* 2, 508. *Czack. Pr.* 1, 250, i t. d., der Starost, fönigliche Burggraf, Schloßhauptmann. Grodzki starosta, sądy grodzkie sprawował, bezpieczeństwa w starostwie swoim pilnował, zamku całości przestrzegał. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 216. der Burgrichter; cf. *Ross.* копитание; копление съ боярскимъ судомъ — ½. *W górnicztwie:* Starosta, Oberburgauptmann, urząd ten bywa tylko w bardzo wielkich kopalniach, On czyni sprawiedliwość, i upatruje bezpieczeństwa kopalni. W mniejszych jest tylko podstarosta. *Kluk. Kop.* 2, 285. — Starosta Żmudzki, ob. Żmudzki. — *Hodie in Galic. Austr.* Starosta cyrkularny, krejskapitan, der Kreishauptmann; *Vind.* okroglihtni vis-hnik. STAROSTWO, *a, n.* 1) urząd, władza starosty, lub też kraina, nad która starosta jest przełożony; *Vind.* starostia, starostnia; (*Carn.* starostiya = hrabstwo), die Starostenwürde, die Starostey, Landvogtey. Grodowe dzierzawy nazwano starostwami, inne dzierzaw, o ad i t. d. otrzymywały imiona. *Czack. Pr.* 1, 250 etc. *Praetura*, u Rzymian starostwo. *Petr. Pol.* 191. — 2) *Coll.* Starostwo = starosta z starością, der Starost mit seiner Gemahlin. Przybyli w tych dniach do Rzymu hrabstwo Zamojsey i Potocey starostwo Urzędowsey *Gaz. Nar.* 1, 19. STAROŚWIECKI, *a, ie*, starożytny, wedle dawnego świata; nach der alten Welt, vom alten Edlage, almodiſch, alnäteriſch; *Boh.* staroswětský, *ceppos.* nowoswětský); *Sorab.* 1. starobné; *Carn.* babast, (ob. Babski); *Vind.* babast, staroshegen; *Ross.* стариковскій, старинный. Człowiek staroświeckiej enoty. *Teut.* 42. b D. Po staroświecku, staroświeckie *adverb.* *Cu. Th.* 1065. STAROŚWIECKOŚĆ, *ſei, ż.*, *Graec.* ἀρχαιότης, antiquitas rudis. *Cu. Th.* 1065. alter Edlag, Almodigfeit. STAROŚWIECZYŻNA, *y, ż.*, collect, cokolwiek nie terażniejszej mody; *Ross.* старина, старинна, altnäteriſches Zeug. Z tych gratów, co mamy, nie się nie zda, wszystko staroświeczyżna. *Teut.* 19. b, 7. Za ryty tabin, za staroświeczyżną, Sprawi sobie francuzczyżnę. *Bratk E.* Ta staro-

świeczyżna pogodzi się z nowomodną nauką. *Mon.* 64, 528. STAROWIECZNOŚĆ, *ſei, ż.*, starodawność, daß bobo Alterthum eines Dinges. Starowieczność i nieodmienność są próbą prawdy. *Psalm.* 20. Rozum ich swiata się wszystkiemu i starowieczności wszystkiej sprzeciwia. *Sk. Kaz.* 249. STAROWIECZNY, *a, e*, STAROWIECZNYE; *adv.*; *Boh.* starowěký; starodawny, odwieczny, ułt. Starowieczny syn Hyperyona. *Tward. Daf.* 66. Prace przodków starowieczne. *Hor. Sat.* 15. Czemu nauką starowieczną ojców gardzicie! *Sk. Kaz.* 144. Zakon starowieczny od apostołów podany. *Psalm.* 18. Starowieczne trakty dla kupców. *Czack. Pr.* 2, 202. STAROWIERNY, *a, e*, — *ie adv.*; *Ross.* старовѣръ; stariej się wiary trzymający, altgläubig. Ociec ję był starowierny. *Wad. Dan.* 219. (ob. Starozakonny). STAROWIECZNOŚĆ; *Carn.* starovnost, Altgläubigkeit. STAROWIERCA, *y, m*, trzymający się starej wiary; (*Slov.* starowerec; *Carn.* starovirtz. Starowiecy, czyli Carogrodzkiej stolicy podlegli Rusini. *N Pam.* 12, 544. Starowiecy, czyli Filjoni, Greekiy rzechuby imedzy sobą używali. *Czack. Pr.* 1, 84 *ib.* 501. STAROWINA, *y, m.*, biedny staruch, ein armer alter Mann. Biedny starowina podwiesił sobie niezabawem. *Teut.* 55 d, 72 STAROWNIK, *a, m.*; *Ross.* старатель, радѣтель, f. радѣтельница, взыскатель; *Eecl.* тителъ, почителъ; starane majacy, starający się, der Serzfalt anwendet. Usilny we wszystkich zabiegach starownik. *Mon.* 65, 94. STAROWNOŚĆ, STARANNOŚĆ, *ſei, ż.*; *Sorab.* 1. starofezwofež, starofež, (cf. staroſe); *Croat.* sztaroszt, zkerbljivozt, marlyvoszt; *Dal.* pomnivoszt, (cf. pomnieć); *Carn.* marnost, marlvost (cf. marnoſe), skerbnost; *Vind.* skerblivost, skerlnost, poskerblivost, oskerlnost, skerb (cf. skarbić), maranje, obranba, oblastnia, flegaria, marnost, vanzhlyvost, marlvost, pomujanje, perskerb, perskerblivost, doskerlnost, predskerb, predskerlnost, skermust, naleshezhnost, nadeshnost; *Bosn.* pámgnn, pomstvo; *Ross.* старательность, старательство, радѣние (ob. Rad), рачительность, рачительство, рачивость, поучение, поучительство (ob. Pieczolowitoſe, opieka), снаство (opatrność), тшательность, тшальность, блюстительность, забота, заботливость; *Eecl.* тшание, тшательство, боржанованіе; pilność starania się, die Serzfalt, die Serzgamfeit. Dostatek kraju nie tak z rozległości gruntów jak raezej z większej lub mniejszej starowności i pracowitości mieszkańców przychodzi. *Mon.* 6, 268. Sama starowność i pracowitość ludzka jest najpewniejszym do zbogacenia kraju środkiem. *Mon.* 64, 268. Sama męstarowność i odejagnienie się od pracy, jest najbliższą delrowolnej między przyczyżną. *Mon.* 67, 171. STAROWNY, STARANNY, STARANNY, STAROBLIWY, *a, e*, STAROWNIE, STARANNIE, STARANNIE *adv.*, z wielkiem staraniem pilny, serzgältig; *Boh.* et *Slov.* starostliwý; *Sorab.* 1. starofezivné, starofezivé, starofezne, kędžbné, mezkoyné; *Carn.* skerbn, márne, marlv; *Vind.* skerbovnen, sbatliu, vanzhliu, maru, marlu, skerben, poskerblju, oskerblju, perskerben, perskerblju; *Croat.* mārlyiv; *Dal.* pomniv; *Bosn.* pomgniv; *Slov.* brisljiv;

Ross. старательный, радѣтельный, радивый, рачительный, попечительный, заботливый, заботный, блюстительный, тщательный, тщательно, извѣстно; *Eccel.* тщательный, прилежный, исправный, рачительный, прилежно, уготованный, извѣстнѣ. *Obraz* Rzym za pany, starobliwe o sobie Trojany. *Mon.* 74, 651. Weźcie ten kocyk, schowajete to wszystko starownie. *Teat.* 55. e, 27. Przodkowie nasi starynne strzegli związków narodowych naruszyć. *Tward* W. D. 2, 125. Ani czoła starynne zmarszczki pokresiały, Ani włosy marcowe szrony przykurzyły. *Tward. Misc.* 145 (t. j. zmarszczki od wielkich starunków, frasunków pochodzące). STAROZAKONNY, a, e; *Boh.* starozakonny, starozakonský; *Eccel.* старозаконный; *Ross.* ветхозаконный, ветхозавѣтный; wedle starego przymierza, alttestamentlich. W starym zakonie uczony *Eccel.* свѣтоудрый. Starozakonnej i nowozakonnej cerkwi różność. *Smotr. Lam.* 5. — *Epithet.* Żydowski, n. p. Jakób starozakonny żyd, cin Jude. STAROZAPUSTNA niedziela, siedmdziesiątnica; w naszym języku od początku wiary starym się zapustem ta niedziela zowie, iż starzy już pościć do wielkiej noey dnia 70go poczynałi. *Sk. Kaz.* 85. et 86 der Sonntag Septuagesima. *Uter* Slav. Dłpl 1; *Boh.* dewětájk, dewětájk; *Slov.* dewětánik. STAROZEŃ, nia, m., który się na starosć żeni, der im Alter heirathet; STAROZENIA, i, ż, która na starosć za mąż idzie, die auf ihre alten Tage einen Mann nimat. Starozeniowi epigram. *Kehom. Fr.* 59. O starozeniach: mężowi lat siedmdziesiąt, żenie tylko drugie. *ib.* 81. STAROZESZŁY, a, e, bardzo podszły, sehr hjaßt; *Sorab.* I. wulkohstarobné. Mungajo w starozeszłej siwiznie umarł. *Stryk.* 252. STAROZYWKI, a, e, n. p. Imię starozywkie. *Rej. Post.* N n n 1. mienowotne. STAROŻYTNOŚĆ, STAROŻYTOŚĆ, ſci, ż; *Boh.* starožitnost, starobylost; *Vind.* starustvu, starovinnost; *Dč.* sztaroziti; *Ross.* древноусть; starodawnosć, Alterthum, Criftenz von alten Zeiten her. Bóg to wam dał, że tu i starożytnością Domu i przechodzicie wszystkich majętnością. *Simon. Siel.* 45 (Slov. starožitnochnal archaizmus). Starożytnością się hawiający, antykwaryusz *Carn.* starinar, starnik. STAROŻYTNY, STAROŻYTY, STAROŻYWY, a, e, STAROŻYTNE *adv.*; *Boh.* starožitny, starobyly; *Sorab.* I. starožné; *Slav.* starinski; *Ross.* старожитный, древини; (старожилецъ dawny mieszkaniec); starodawny, alt, uralt, von Alterß her. Przodkowie nasi na dostojęnstwa wielkie ludzie starożytnie sadzali, a nigdy to nie było, iżby nowe ludzie nad starożytnie przekładać mieli. *Gorn. Dz.* 101. Starożytna cnota. *Pot. Arg.* 55. Mestwo starożywo, virtus antiquo. *Żebr. Ow.* 278. Starożyta dawnych królów opatrznosć. *Pot. Arg.* 145. Starożytnie po ojcowsku żyć, moribus antiquis vivere. *Cn. Th.* 1065. po staropolsku. STAROZEŃSKI, a, ie; *Ross.* старинский, старинский; do starszych czyli starszeństwa należący, przełożęński; *Vergefsten*, *Altefsten*, *Vorfteher*. Każdy pod zwierzchnością zostający starszemu swemu powinien uznanie godności starszeńskiej i posłuszeństwo. *Bals. Niedz.* 4, 524. STAR-

SZEŃSTWO, a, n.; *Rag.* starjescinstwo, glavawstwo, poglastvo, vecelina; *Ross.* старинство; *Eccel.* старинство; 1) przełożęństwo, die Oberaufsicht, Oberyverwaltung, das Vorfteheramt. Staral się, jakoby mógł starszeństwo zakonne z siebie złożyć. *Birk. Dem.* 86. Starszeństwo mieć *Ross.* старинствовать, старинствовывать. — §. Wyższa starosć, a zład wynikająca wyższa ranga, Vorrang nach dem Alter. Każdy wziął miejsce wedle starszeństwa albo też godności. *Jabl. Ez.* 220. Zasiadanie po starszeństwie. *Niędz.* 158. — §. Jeden drugiego z tych bliźniat w żywocie matczynym chciał ubiedz, aby był sobie starszeństwa sławę zyskał. *Lub. Roz.* 257. pierworodzeństwo, primogenitura, Crifgeburt — 2) *Person.* *Coll.* Starszeństwo, STARSZYNA, STARZYNA, STARSZYNA, y, ż; *Rag.* starjescine, poglavize; *Ross.* старчество, старшина, старшина; przełożeni, starsi; die Aeltesten, die Vorgefsten. Żołnierze obruszyli się przeciwko starszemu. *Atok. Turk.* 12. Starszy Menalko, moja rzecz służę starszemu. *Rag. Wryb.* 501. Senatorowie Rzymscy, jakoby starzyna. *Faliss. tl. prof.* — (STAR-TY, *ob.* Zetrzeć). — STARUCH, a, m., przykry stary, ein beßwerlicher alter Mann, (cf. staruszek, starzec); *Rag.* staroscina; *Ross.* старичко STARUCHNY, STARZUCHNY, a, e, STARUCZKI, STARUSIENKI, a, ie, *intens.* *Adj.* stary; bardzo podszły, zgrzybiały, sehr alt; (*Boh.* stařníki; *Vind.* ostarjen, postarn) *Pensencz.* starzuchny. *Urs. Gr.* 183. Sokrat, staruchnym będąc, na lutni się uczył. *Gorn. Dw.* 67. Staruchny ociec Jakobowy. *Birk. Syn. Kor.* A 5. Staruczki prorok. *Sekl.* 73. Ojca mamy staruchnego, a brata młodziechnego. 1 *Leop. Genes.* 44, 20. STARUNEK, nku, m., staranie się wielkie frasowliwe, ängstliches Sorgen, große Sorge, Crizfall. Nie mnie już nie uleczy, daremny starunek. *Teat.* 46, 71. Pan o tym miał myśleć, a mnie zdał starunek. *Teat.* 45. b, 57. Pełen starunków *Ross.* многопопечительный. STARUSZEK, STARZUSZEK, szka, m., senex minime morosus, vel commiseratione dignus. *Cn. Th.* 1065. starcek, ein guter alter Väterchen, Altchen, (cf. staruch, starzec); *Sorab.* I. staržki; *Bosn.* starcajać; *Croat.* sztarčebčez; *Rag.* starcajać; *Ross.* старичек; *Eccel.* старичек. Zawsze drżący staruszek i wątpliwy stoi, Latwie wszystkim wierzy, wszystkiego się boi. *Prot. Kont. B* 2. Pomordowano staruszki na ulicach, i młodzieńcy popadali mieczem. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 2, 9. STARUSZKA, i, ż, starka, podszła ale nie przykra kobiecina; ein guter alteß Mütterchen, Altchen; (*Boh.* stařna, stařice; *Sorab.* I. staržka; *Croat.* sztarica; *Rag.* stariza, stari-ciza; *Bosn.* stariča, staričica; *Slav.* starica; *Ross.* старуха, старуха. — §. *Burl.* Staruszka, stara pani, chałupa, sepet, zadek, der Hintere. *Fr.* STARUSZKOWATY, a, e, — o *adv.*; *Carn.* stariskat; *Ross.* староватый; nieco na kształt starego zakrawający, ältlich, nach Art alter Leute. Gdyby tu przyszedł jeden po Polsku tak staruszkowaty, to... *Teat.* 22, 15. STARUSZKOWATOŚĆ, ſci, ż; *Ross.* староватость; die Aeltlichkeit. STARUSZKOWY, a, e, od staruszka, Altchen; *Ross.* стариковъ. Rozprawa miła staruszkowa. *Żebr. Ow.* 312. Z wrózek

grubo szydzi starszuskowych. *ib.* 70. STARY, a, e: *Boh.* starý, ostaružnj, starecy; *Slov.* starí, starički; *Sorab.* 2. stari; *Sorab.* 1. staré, stary, starobný; *Carn.* star; *Vind.* star, perlieten; *Croat.* ztar, ztari, sztar (2 *mensura frumentaria apud mare, et simul salis*); *Bosn.* star, starri, staran, (2 star, njerra za sgitto); *Dal.* sztar; *Rog.* star, staari, starra, starro; *Slav.* stari, star, -a, -o; *Ross.* старыи; (cf. *Germ.* starr; *Vind.* ofltaretii: dretwieć, starren, olhatarenje: dretwienie, stretwiałość); — 4) stary, podeszły, sędziwy, nie młody; *alt.* bejabit, beu Jahren, ulđit jaug. Siwizna czyni nas starymi, iż o starości naszym jasnie znać dawa i świadczy. *Žurn. Post.* 5, 598. Nado to stary jestem dla córki We Pana. *Teat.* 52, c, 26. Białogłowa stara i zgrzybiała, Kostnica swoich piękności spróchniała. *Post. Vid.* 155. Stary bzdęk. *Teat.* 8, 7. Stary grzyb, zgrzybialec *Russ.* хричь, хричовка, старий хричь. Stary sługa, jak stary p. s. *Badu. Apoph.* 54; *Slov.* staremu psowi a staremu słuhowi gedon plat idć. Koń młody w pieniądzu idzie, stary z pieniądzy wychodzi. *Cn. Ad.* 557. Stary koń do gnoju, choć przedtym służył w boju. *Cn. Ad.* 1088; (*Slov.* na starom do mlua). Stary rozum lepszy niż młody. *Cn. Ad.* 1099. Stara głowa, rozum młody; stary a głupi: wystarzał się z rozumu. *Cn. Ad.* 1087. Mieczysława starym nazwano, nie żeby tak był stary laty, jeno że był z młodu zawsze szlachy i poważny. *Krom.* 152. *Biel.* 100; *Ecel.* старцествую, по старцески живу; *Græc.* γεροντιών, seniliter ago. Stary *Subst.* starzy *plur.*; *der* Alte, ein Alter, die Alten, Greife. Stary, długowieczny, długo żyjący, dawno pamięta. *Cn. Ad.* 196, (cf. stary jak świat). Starzy sobie lat ujmują, młodzi przydają. *Cn. Ad.* 1105. Stary, starodawny, starego wieku. *ib.* 1094. Stary hardzo, zgrzybiały, jedną nogą w grobie. *ib.* 1095, (cf. przytrupiały). Kiedy się stary z młoda ożeni, właśnie jakoby w stary wóz szalone konie założył. *Hys. Ad.* 29. Staremu płasć nie przystoi; stary się nie odmłodzi. *Cn. Ad.* 1091. Staremu folguj, młodym haruj. *Cn. Ad.* 1090. Stary do dziecińskiej własności przychodzi. *Kolak. Wiek.* C 1. Starzy dwa razy dzieci. *Pot. Arg.* 547. Stary a szalony, już dwa razy młod bywa. *Rej. Zw.* 121 b. Stary jak dziecko. *Cn. Ad.* 1007. Staremu, jak dziecieniu często jeść trzeba. *ib.* Starzy pod czas dziwy broją, gdy ich czym dobrym napoją; stary fačno odmłodnieje, gdy sobie trochę podłaje. *Cn. Ad.* 1102, (cf. stroi baba turniej). Starzy się radzi napiją, o jedzę nie wiele dbają. *Cn. Ad.* 1102. Stary wielomowny, swięgotliwy. *Cn. Ad.* 1100; zapamiętały, wywietrzała mu pamięć. *ib.*; przykry, niedogodny, mierzony, gniewliwy. *ib.* 1099; oszczędny, skąpy. *ib.* 1098. Staremu dobrze czynić, daremna utrata. *ib.* 1090, (cf. dobrze czyni, a wiedz komu). Staremu nie wiele trzeba. *ib.* 1091. Starego laska a podpora zęby. *Cn. Ad.* 1089. (*virtu meliori eget*). Stare pomiatają, gdy młodzi nastają. *ib.* Starego odmiemie, oduczyć, przelformować trudno. *Cn. Ad.* 1089. (czego się nowa skorupka napije, tym traci; *Slov.* młada koza sol lubi, a stara gu ze solničku uchicuge). Staremu żywot najmłszy. *ib.* 1092. (kto czego mało ma, oszczędza). — §. *In meliorem par-*

tem: Stary w rzeczach biegły. *Cn. Ad.* 1096. Stary, ma nad młodego. *ib.* 1099. Stary młodemu rychlej zrozumie. *ib.* 1098. Starego trudno oszukać. *ib.* 1090, *ob.* Cwik; cf. starzec, wyjadacz nie z jednego pieca chleba jadł, nie w jednej był wojnie. *X. Kam.* (stary żołnierz, służyły, starobój). Starych słuchać, szanować, z staremi nakładać dobrze. *ib.* 1101. Stary od rady, a młody od zwady. *Rej. Zw.* 162 b. — §. Stary *cum Substant.* dawny, *alt.* von langer Zeit her. Lasy stare, jak świat. *Jabl. Tel.* 154. Stary to zwyczaj; nie za nas się to poczęło, nie za nas ma ustać. *Cn. Ad.* 1095. (starodawny, starego wieku). Stare niemocy trudno leczyć, jako i stare nałogi. *Sk. Dr.* 710. Człowiek starej daty. *Teat.* 45 c, 109. *Wyb.* (staroswiecki). Stary gospodarz pan bóg. *Cn. Ad.* 1097. (nie dziś dopiero rzęzi). Nasza nauka jest stara, jeszcze od czasów apostołskich podana. *Baz. Hst.* 582, (cf. stary jak świat). Za starych wieków był na wielkiej pucezy Ten, co wiaro strzegł pospolitdy rzeczy. *Rej. Zw.* 222 b. Dobre stare lata, a nasze lepsze. *Cn. Ad.* 167. Stare lata chwalmy, a swych zażywajoy. *Eva.* 41. Słuchajeróż, co się stało przed staremi laty. *Zab.* 3, 95. *Tręb.* Złoto tak nowe dobre, jako i stare, w jednakej cenie idzie. *Sak. Kal. B* 2 b. Stare dzieje wspominaż. *Cn. Ad.* 1087. Stara to pieruka, powieść. *ib.* — Jekim stary słachacie, tak nie odstąpie. *Teat.* 7 d, 55; (*toppos, scut-hel*). W starym piecu dyabel pab. *Teat.* 51 b, 6. Tam kot starszy, tym ogon twardszy. *Sorab.* 2. starschi kofel, twardzielschi rog; *Sorab.* 1. starschi kofel, twardszi robel. Wino stare, dobre. *Teat.* 55, k, 22, et 6, k, 80, (cf. wytaśwne, wystalej). — *In peiorum partem*. Stary dom, stara szata, wiotcha; *alt.* wärke, abgenugt. *Cn. Ad.* 1065. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zamrzła. *Sak. Kal. B* 2 b. Ostatek tych galer oddano miedzdy stare statki. *Klak. Turb.* 248. — *Comparat.* Starszy latami, więcej 11 mający; *älter, bejabrier.* Aaron był Mojżeszow trzema laty starszy. *Sk. Zju.* 1, 545. Im kto starszy, tym powinien być miedrzy. *Hys. Ad.* 20. Żywot starszego, uczy młodszege. *Hys. Ad.* 79. *o veru majori, discit arare minor,* to wie Alten Jungen, to wieł sforn die Jungen. Starszy, goda cjszy; stary log, niż s. Marcin. *Cn. Ad.* 1091. *Rej. Post.* Z c 1. starszy pan Kozłowski, niżel pan Baranowski. Zda mi się iż starszy pan Jezus, niż s. Paweł. *Tvor. Wicz.* 87. — Starsi nasi: przodkowie; *Carn.* starsin; *Vind.* sturthi, sturvilhi, predstarcithi, velki stareilhi; *Slav.* nashu stari, mŕe Gerältern, Yorfabren. Tak zachował, i tak nam podali starsi nasi. *W. Post.* W, 69. *Parents,* rodzice i wszyscy nasi przodkowie z prawej linii pochodzący, aż do pradziadów, nasi starsi. *Męz.* — *Smiliter*: Stara matka, starka, babka; (*Slov.* stará matka, baba; *Sav.* stára mama, baba), die Altermutter, Großmutter; *Slov.* prababa, dędowa baba, stareg matki stara matka prababka. Stary oćiec, starek, dziadek; *der* Altermutter, Großvater; *Slav.* stari otec neb tatik, dēdo, dēd; *Vind.* ozbjak, stari ozha; *Slav.* stari otac, di). Stary oćiec, będzie-li opiekunem, wmiem hezbę czynić matce wną-

ków swoich rok od roku. *Groick. Obr.* 149. Jeśliby kto po śmierci zostawił żywych dziada albo starego (ojca), i brata przyrodnego, tedy sam tylko stary do sukcesyi bywa przypuszczony. *Chelm Pr.* 77. Stary stryj, mego dziada brat; starszy stryj albo przestryjec, mego pradziada brat. *Sax. Porz.* 125. — 2) *Superioritatis*: Starszy zwierzchnością, przełożony; der Aelteste, der Vorgesetzte, der über die andern ist; cf. Aeltermann, Mitgefell, Mitmeister, Mitnecht; cf. die Aelteru. Starszy szyper. *Zbil. Dr. E.* 2. Zaprosił me do niego starszy jego sługa. *Falib. C 1*; marszałek: *Vind.* starodrushnik, starotovarh. Przydał synowi, wyprawiając go do cudzych krajów za starszego, albo jak dziś mówią, za gubernera, Possodarego. *Osol. Boh.* 1, 21. Starsi bracia, starsza rada-senat, der Senat, das Oberhaus. Gdy ich być winnymi naleziono, z foldrowana stariej rady, pościano je. *Biel. Św.* 287 b. Uzuwam chęci i rozsądek Ich M. PP. Braci moich starszych i młodszych, Ich M. PP. Senatorów i Posłów. *Warg. Wal.* 115. Starszy *absolute* przełożony; (*Slav.* starešina, superior; *Bosn.* starešina, pitar, iguman; *przeor* Rag starešina, glavär, poglaviza; *Ross.* предостарель; *Ecl.* прѣвосѣдѣиць, (старшина или grandior). Jako tedy Rzeczypospolite mają swoje senatory, tak też kościoł boży ma swoje starsze. *Rep. Post. C 2*. — *Smiltner*: Pani stara: ochmistrzyń, die Hofmeisterin, Inspectorin. Odprawuje ochmistrze, żegna stare panie, Co się jechać dalej napierały. *P. Kaban. Orł.* 1, 405. Ja jej panją starą zawsze będę. *P. Kaban. Orł.* 1, 405. Pani stara ćwiczy pannę w domu, ja się uklonię, jak krezy szychtować. *Abb. z Waj.* 22. — *Te. buch.* Stara pani, starszka, zudek, soped, chalupa, cybał, indermach, der Juncere. Za ten żart sto plag wziął w starą pannę. *Pol. Św.* 195, (ob. Pani). — 2) Stary, *cujuscunque aetatis, ut Germaniae de infantibus, pueris etc., dicitur*; wie alt ist das Kind, jak stare to dziecko, *quod non imitandum; sed dicendum potius*, wiele ma lat, męsęcy etc. Chrystos, gdy był obrzezany, w ten czas był osm dai stary. *Dimbr.* 78. Za Cesarza obrony 27 lat stary był. *Fur. Un. G 4 b*. — 3) *Venator*: Młody chart a szary, daj mi to nazwisko stary. *Bielaw. 4 b.* Rame cinea granen Windberde. — 4) Stare; figury czech obrazu w kartach, die Silber in der Starke. *Tr.* — 5) *Botan.* Stare ziele, *erigeron*, codziej rośliny *Kluk. Dykt.* 1, 205. ein Pränyagoflecht, Almamut-fraut. — 2) *Aberk.* po Staremu: jak dawniej, jak przedtym, jak zwyczajnie; *Carn.* postářeh, wie jounr, wie vermalte, wie gewöhnlich. Dano koronę od papieża otrzymanwszy, w Greekiej wierze, Rzymskiej zamieszawszy, po staremu trwał. *Stężyk.* 280. (jak tewał tak trwał). I po szkole Polak po staremu głupi. *Opul. Sat.* 171. Po staremu Bartosz, po staremu łotr, niezemank, pijanica. *Cn.* 11 9 5; *Slav.* staru mira mu namerat; *mansit, ut ante fuit.* Wiedzą ludzie, co im grozi, a po staremu nie poprawiają się w występkach swoich. *Zal. II. T 14.* Człowiek, choćby był niesprawiedliwszym, jest po staremu człowiekiem, podpada pod pokusy *ib.* 188. Pies psem będzie, a słońce słońcem po staremu. *Mon.* 76.

570. Wadząc o naszą się skórę, i jeden chcąc koniecznie nad drugim mieć górę, My giniem po staremu. *Tward. W. D.* 2, 218. Przecież to cnotę wielbią wszyscy po staremu. *Teat.* 46. b, 15. Jeżeli która z nich donosi dziecięcia, tedy po staremu dzieci selną, więdniją. *Klok Turk.* 186. STARYGRAD, ob. Starograd. STARYKON, herb; koń biały z złotemi kopytami w polu czerwonym, w pół przepasany czarnym popregiem, ogon do góry zadarty. Na hełmie topor, końcem niższym jakby w koronie utkwiony *Kurop.* 5, 49, ein Wappen. *STARYNNY, ob. Starowny. STARZA, herb; Topor, herb ten u nas tak dawny, iż go ztąd Starzą zowią. Musiał tu przodek jego z Lechem przyjsć, a osieść w Krakowskiej ziemi, gdzie jeszcze ten obyczaj, że kiedy na gwałt ludzie bieżą, tedy Starzą wołają. Ma być topor sam biały, w polu czerwonym, który Starzą właśnie zowią. *Biel.* 25. *Orzech. Tar.* 11, cf. Topor, cf. Kolkki, ein Wappen. — (STARZAC, ob. Tarzac). — *STARZALOSĆ, sci, z, starzenie się, inveteratio. *Cn. Th.* 1064, *Rag.* staranje, ostaranje, postaranje, (cf. staranie starać się); das Alteru, Altwerden. Dano nam przestroge na pierwszym religii wstepku, co się potym dziać miało w starzalości i zgrzybalości kościoła. *Zarn. Post.* 5, 665 b. STARZEC, sca, m.; *Boh.* starce, starce; (*Morav.* starjk, starček, dziadek, *ch.* Stary otec); *Sorab.* 1. starcz, *Carn.* stariz, starz; *Vind.* starzheck, stariz, starcz, deder, diedez, (cf. dziadek); *Bosn.* star, starac; *Slav.* starac; *Rag.* stàraz, star; *Croat.* ztaracz, sztarček; *Ross.* старецъ; sędziwy człowiek pełen powagi, ein Greis, ein ehrwürdiger Alter, (cf. starszek, cf. staruch). Takim kazaniem zmył starowi głowę, Co za szaloną masz rzecz ochotę ... *Zab.* 14, 216. *Szym.* Witold przytrypiałym już starcem będąc, tek chęciwie korony łaknął. *Krom.* 508. Rzeczke tę starcem zowie Owidyusz, że leniwo pynie. *Otw.* 55. Karmiciel starców; *Ecl.* старопитатель, *Graec.* γηροτρόφος, nutriens senes Starzec, wyjadacz, który nie z jednego pieca chleb jadt, nie w jednaci był wojnie. *X. Kam.* (ob. Cwik, starobój). — 2) W którym manastyрку nie będzie braci 6 z posłusznikami, nie ma się tam thumen zwąc ihumenem, tylko za starca, i to pod naczałem inszego wiekszego manastyru. *Sak. Sob. B 5 b.* (za starszego, ob. Stary, starszy: przełożony). — 2) *Botan.* Starzec, *Boh.* starček; *Ross.* престовникъ; *senecio*, Arenburg. Przyrostowe ziele, starcem dla kwiecia rzezone, które zaraz po rozkwitaniu siewieje. *Syr.* 1415. *Kluk. Rosł.* 2, 256. STARZEC *neutr.* niedok, Starzec się *recipr.* zstarzeć się, zestarzeć się *duk*, *Starzywać się *cont. et frequ.* iść w lata, podeszłym być; *Boh.* starnutí; *Carn.* stàram se, ostàriti; *Vind.* staruvati, postaritise; *Croat.* stàramse (cf. szkerhumsze *angor cura*, ob. Starać się, 2 sztar livam: starzeje); *Bosn.* staratise, postaritise, 1. *senescio*, (2 brunutise *esse sollicitus*); *Rag.* staratise, ustaratise, postariti, ostàriti, ovehsciatti, ovehnuti, (cf. wieczny, wiek); *Ross.* стареть, старѣться, состарѣться, состариваться, alteru, alt werden, *pr. et tr.* Byłem młody, a jużem się starzał. *Wróbl.* 86. Kto się rychło sta-

rzej, długo starym będzie. *Cn. Ad.* 598. Królom przed laty starzeć się przychodzi. *Jabl. Tel.* 150. Prędzej się starzej. *ib.* Zachowaj bojaźń bożą, i starzej się w niej. *1 Leop. Syr.* 2, 7. Postanowił bóg, aby się ludzie zstarzywali a potem umierali. *Otw. Ow.* 571. Pan Chrystus obiecał ducha ś. na wieki; jeśliż na wieki, tedyć się duch ś. nie starzywa, ale tenże zawždy bywa. *Hrbst. Odp.* 6 2 b. Rzym pod królni dziekiem, pod konsulami zmeźniał, pod cesarzami starzał. *Psalm.* 77. Co było starym, znowu się młodzi, A co nowego starzeje. *Nar. Dz.* 2, 197. *Ecol.* znacrapуаеся. Zastarzały zwyczaj. *Sk. Dz.* 90. Nie się prędzej nie starzeje, jak radość. *Haur. Sk.* 428. Pamięć dobrodziejstwa nigdy się starzeć nie ma. *Gorn. Sen.* 16; (*Bosn.* stariti, unimiti da nevglja; *Rag.* starati, postarati *senem farece*). *STARZUCHNY, *ob.* Staruchny. *STARZUSZEK, *ob.* Staraszek. STARZYNA, *STARZYNA, y, ż; *Sorab.* 1. staré cžapor; *Carn.* starina; *Vind.* starinna, starina; *Croat.* sztarina; *Bosn.* starina, davnina; *Rag.* starex, (starexar *scrutarius*); *Ross.* стариковина (2 pewna sekta, czapie: wiolesz, stare graty, sprzety; altes ženg, alte Zaden, Rumpelcy, Gerille. Dawniej się u nas żydzi tylko starzyznami, wendetami bawili. *Haur. Sk.* 217. Pozabierasz starzyne z skrzyw i przdasz tanciarzom. *Teat.* 56, b. 84. Jakie mi suknie sprawia, ze starzyzny tylko przerabiać każe. *Teat.* 50, b. 27. Dawnych wieków starzyzny, Przerabiamy na nowizny. *Kehow. Fr.* 115. Zamek ten już starzyzna. *Warg. Rok.* 105. Obyśmy się byli starzyzny uznanej słowa bożego dziełczel, a dali pokój nowym wynosłym rozumom. *Gil. Post.* 27. dawniej nauki). — Ż. Starzyzna, starzyzna, grunt od dawnych czasów niesprawiony, odłogiem leżący. *oppos* nowizna, nowina; ein feit langer Zeiten unbehautes wüdes feld. W niesprawionych puszczech a nie wyrobionych starzyznach, jak w najpewniejszych zmkach bezpiecznie żył. *Stryjk.* 561. Po błotnych się rozbiegali starzyznach *ib.* 214. Po błotach i starzyznach się rozpierzeli. *ib.* 250. Feickajacych imali po zaległych starzyznach. *ib.* 252. Niewiasty i dziatki na zamki, na jezierzyska, na bagniska i starzyzny nieprzeszłe zaprowadzić kazali. *Stryjk.* 591. — Ż. Starzyzna, *ob.* Starzyzna, Starszeństwo.

STAŚ, ia, m., STASZEK, szka, m., Stach, *domin.* *Nom. proprii* Stanisław, Stenjelten, Heimer Stanislaus. Jina zowia Jaehnikiem, Stasława Staszkiem. *Kehow. Fr.* 114. Stasiu, półroczne dziecko, czystej krwi owocem drogi. *Zab.* 10, 4. — Ż. Staś, mały Eu-tachi.

STATECZEK, czka, m., *dem.* *Nom.* statek, małe jakieś naczynie, fraszka jaka; ein kleines Gefäßlein, ein Zäbeldien; (*Boh.* stateček majateček). STATECZNIĘC *neutr.* niedok; statecznym się stać, statku zrył stateczności nabierać, ustawać się, instatkować się, statkować, gefegt und ebebar werden; *Ross.* ctenenиться, octenenиться. Już w tym roku bez wiosny lato będziem mech, Gdy młodzi statecznicją a starzy weseli. *Kehow.* 209. STATECZNOŚĆ, ści, ż; (*Boh.* statečnost; męstwo; *Ross.* cтaтoчeсть z postać poważną); statek, stałość, powaga; *Vind.* stanovitnost, obstomost; *Rag.* stavnos; *Ross.* cтeнeчeтвo, cтeнeч-

ночeт, (cf. stopień); *Stätigkeit, Stathätigkeit, Standhätigkeit, Gejehtbeit, Grathlidyfeit.* Stateczność nieprzełamana w niepomyślnych przypadkach, wielki ten przymiot duszy filozofia obiecuje, religia daje. *Zab.* 15, 75. Stateczność jest, kłamstwu się a ludzkim baśniom od poznanej prawdy nie dać uwodzić. *Zau. Post.* 142 b. Nie mogli kamiennę jego stateczności postrachami zwążyć. *Sk. Żyw.* 2, 81. STATECZNY, a, e, STATECZNIE *adv.*; (*Boh.* statečný muž, statečnýk posesyonat; *Slov.* statečni *honestus*; *Ross.* cтaтeчный, cтaтoчный co się przygodzić może, możny, podobny; cтaтный poważnej postaci); stateczny, stały, swego się trzymający, przy swoim obstający; standhaft, jätig; (*Slov.* statečný; *Vind.* stann, stanoviten, obstojtzen, obstom, pomoshen; *Ross.* cтeнeчный, cтeнeчнo, cтeнeчнaя, f. cтeнeчннa, (cf. stopień; *Ecol.* cтoячeлытo, нoчoчннo). Kapłan ma być stateczny albo jednostajny. *Glic. Wych.* O G. Statecznego zowią poważni ludzie paucaka, powiadając, iż czysty stateczny młodzieniec, by miał być paucenką; nazbyt poskoczne-go młokosa liże nmacz się nie przygodzą. *Rej. Zw.* 164. Statecznie meża enothwego serce Ani lunt gminy i krwawi morderec, Ni groźny tyran przez okropne ciecia. Od chwalebne-go ruszy przedsięwzięcia. *Hor.* 2, 25. *Nar.*; (*fortem atque tenacem propositi virum*). Siećm dni trwał na męczonstwie przez które w cierpliwosci wielkiej przy tymże stał, co i pierwój; i drugie siędm dni wytrwał, i jeszcze go statecznym znaleźli. *St. Zyp.* 2, 241. Czy znajdzie cie w słowie danym stateczny? *Teat.* 41, 52. Ten jest na naszym świecie bez wątpienia stateczny, co myśl czterokroć odmienia. *J. Kehow. Jer.* 206. Niestateczny odmienia świat się co godzina, Słów swoich z obowiązkiem prędko zapomina. *Mu. Ligt* 4, 188. unbehändig. Zaden tu nie stał w swój mierze, Ten ich stan i obrot wieczny, w niestatkun tylko stateczny. *Dar. Lot.* 6. Puste są, niestateczne, to tam, to sam biegają. *Birk. Erorb.* E 5. *Protes mutabilior,* plchcy, niestateczny, by wiatr, kuroploch, podzwiatr, tak stateczny, jak masło na śladcu. *Maz.* lutej się postępuje z tymi, którzy już są dorosli i rozum stateczny mają, niż z dziećm. *Karnk. Kut.* 152. razno dożrzaly, cinu reifen Verstand. — Ż. Stateczny poważny; *Germ.* jätlich, ehrbar. W statecznych sztach chodzić muszą, co przy kościele służą. *Ab. z Woj.* 55. On się po prostu i stateczne stroi. *P. Kehow. Jer.* 65. — Ż. *Redend.* Żartem mówimy: stateczny; ni do czego się nie ruszy. *Fcolb. Ad.* 51. o choczy, by pień na plaki: er ist standhaft, steht immer auf einem Neße, femur nicht von der Stelle; fünf, wie ein bleibener Vogel; ołszowy Murein, wie ein bölzerner Peter. — Ż. *Passive:* W tym kraju nie mają obywatela statecznego mieszkania. *Bater.* 515. ciegołego, stłęgo, do miejsca przywinnanego; keine fire Wohnung, keine festen Wohnung. STATEK, tku, m., § a) majątek, na co kogo staje, imienie, dostatek; *Boh.* statek; *Sov.* statek, statky, гуэнь *bona, fortuna*; *Ross.* cтaтoк, das Vermögen, das Habe, Hab und Gut. Dziedzic póki jest w dziecństwie, nie może szafować statkiem a dobry swojemu dziedzicznemu. *Gil. Post.* 14 b. Jam na jego posługach będąc, swój statek

utracił. *Biel. Św.* 259 b. Nie przyszli nam nigdy Krzyżacy ku pożytku, jedno zawždy z szkodą, na statki się ludzkie miecąc. *ib.* 256 b. Dziedzic po mnie nie wiem, będzie li mądry, czyli głupi, a panować będzie nad statkiem mym. *1 Leop. Eccl.* 2, 19. (w pracach moich, 5 *Leop.*; w dorobku moim; *Sorab.* 1. statk : czyn, dzieło). Nie umiałem używać pomierzonego statku, to mię do niedzy przyprowadziło. *Czackr. C* 1. Statek byków i drobi większy był u mnie, niż u wszystkich sąsiadów. *Budn. Eccl.* 2, 7. (stad. *Bibl. Gd.*); *Scedem.* Bożkowi przynosili cielę, prosię i świnkę, kokosz i kurę, i inszego domowego statku po parze. *Gwagn.* 428. dobytku, *Ganś-wieb.* — *Fig.* Zał. s. n. a. n. a. Szkoła mę potkała. Nie w żłocie, ni w dostatku, Ale w najprzedniejszym statku, Półroka minęło Serce mi zginęło. *Zimor. Roz.* 287. w największej kosztowności, grzebie *Gröbharfeit*, *größer Schag.* — *§* b) Statek, statki, naczynie domowe, *ob.* Sedy: *Gefäße, Gefäßre, Geräthe, Werkzeuge; Boh.* zaměrka; *Carn.* pódóla; *Vind.* pódóda; *Croat.* poszuda; *Star.* posuda; *Ross.* судъ, судно, посуда, сосудъ, суденко, суденшко, суденно, сосуудецъ, приборъ. Statek, który podstawiony, gły co ciecze, podstawkę, skopiec, mie-dnica, *czasza Gn. Th.* 1064. Statki wszelkie powinien sternik pod kluczem mieć, jako to powrozy, pobiegi, tarcie, pojazdy, perły i t. d. *Haur. Ex.* 64. Statek, statki, w kładym rzemieśle drobniejsze narzędzia do roboty potrzebne. *Magier. Mskr.* Żony rzemieślników mają przestąd na swęj gieradzie, ale na statek albo cąg do rzemieśla należący, nie mają się targać. *Szererb. Soc.* 141. Kupił ten ogród ze wszystkim statkiem i naczyniem. *Ross. Cyr.* 199 Z kościelnych statków wino wytrząsały. *Wad. Dav.* 425. *Ross.* сосудъ крелех. — Kuryusz glimane statki swoje przełożył złotu. *Faliss. Fl.* 42. Oto masz statki i naczynia twego oczyszczenia chrześcijańskiego. *W. Post. W.* 71. Kościelne relikwie świętych czeł, jako statki ducha s. *W. Post. Mn.* 581. S. Jan, jako głos boży i wybrany statek ducha s. *W. Post. W.* 51. narzędzie, instrument, *Werkzeug.* — *§* c) Statki wodne, czolny, łodzie, promy, dubasy, szkuty, komiegi, okręty. *K'n. Fl.*; (*Sced.* *Schiffre*, *Gefäße, Schiffgefäße, Schifffahrzeuge, Schiffe, besonders Heimere; Vind.* ładja, ładzi; *Tag.* brood; *Ross.* судъ, судно; *Eccl.* лодия, всякое пароходное судно, меньшее корабля военного (*ob.* Łodź), пасады, судм, корабль, лодия. Statek podług wielkości i gatunku budowania bierze swoje nazwisko, jako to: galar, dubas, szkuta, jądwię i t. d. *Magier. Mskr.* Boska opatrność sporządziła porty, i miejsca sposobne i tu i owdze, jakby stanowiska i gospody statkom morskim i żeglarzom. *Boter.* 20. Statkorozbicie, *der Schiffbruch*, n. p. O rze-eczach z statko- lub okrętorozbicia wypłynionych. *Czack. Pr.* 2, 175. — *§* d) Statek, staeya, postojenie, stanowisko: *Standort, Standortort;* (*Sorab.* 1. statok, wobndleno *domicilium*). *Qui in eadem legione militabat;* który w tymże hufie żołnierzował, statek swój miał. *Marz.* — *§* e) Statek *moral.* : stałość, stateczność, *Croat.* zlatnozt; *Eccl.* постоянство, постоянность, die *Standhaftigkeit, Ständigfeit, Festigkeit, Beständigfeit.* Starosta, gdy widział nie-

zwyciężony statek męczennika, zagroził mu królem. *Sk. Żyw.* 1, 52. Naśladowcą Heliasza był Jan w statku na postrachy ludzkie. *Sk. Kaz.* 20. Uzbroidem się na to wszystko nieprzełamany statkiem. *Kras. Pod.* 2, 40. Mężnie mu się stawił i w swym statku trwał. *Sk. Dz.* 1078. Udają upor za nieporuszony statek *Leszcz. Gl.* 59. Zwyciężyłaś pokoso mój statek nieprzełamany. *Boh. Kom.* 2, 59. et 4, 171. Statek u fortuny mały. *Zab.* 15, 275. Rozumu ma aż nadto, ale statku mu brakuje. *Teut.* 5, e, 46. *Gefäßheit, Ernsthaftigkeit.* Gdzież teraz szukać statku, kiedy ten siwieje a jeszcze szaleje? *Zal. Dz.* 84. Statek czyni dostatek. *Rys. Ad.* 62. *Gorn. Wł. P* 2 b. (statkuj, przyjdiesz do chleba; kamień na miejscu leżąc obrośnie). Konia nie bij, sługi nie lżyj, żony nie drażnij, chcesz li mieć z nich statek. *Rys. Ad.* 52. (jesli chcesz, żebyś statkowały, *ob.* Niestatek). — *§*. Nie dziwujecie, że jestem na postaci młody, Anim statkiem osypał młodziechnę jagody. *Zimor. Siel.* 271. powaga, poważnością; *Gravität. Interitüt.* — *§*. Suknią niestatkiem z nosa pomazać. *Fras. Div.* a. tym, co z nosa kapie, smarkiem. *Reß auß der Nase.* STATEBA, y, z, z *Lac*, bezimian, przemiann, eine *Schneell-mage.* Zważyła ieh fortuna staterą równą. *Tward Misc.* 152. STATHADER, *ob.* Sztadhluder. STATKOWAĆ, -ał, -uje, *med. niedok.*, statecznym być, w stałości trwać: *festarren, standhaft sein, ständig sein; Ross.* степенничать, постоянствовать; *Eccl.* постоянничати, постоянствую. Przewrotna wola nasza nie rada statkuje, Raz odstąpi, drugi nie enoty się ujmuje. *Bach. Ep.* 56. O jak szczęście nikomu długo nie statkuje. *Bardz. Trag.* 285. et *ib. praef.* Fortuna statkować nie umie. *Żegl. Ad.* 72. Pijakowi nogi nie statkowały; za jeden krok wprost, zawsze to w lewą, to w prawą dwa wybaczały. *Ossol. Str.* 5. die *Stüte* thaten nicht ihre Dienste, wollten nicht gut thun. Po dzisiejszym chłdzie mam indygestyę; żąddek mi nie statkuje. *Boh. Kom.* 5 402. (nie dobiże się ma). Statkuj, przyjdiesz do chleba. *Żegl. At.* 240 dobrze się sprawuj, młbre dół gut auf, ier geßet. Statkuj, masz lata. *ib.* Czas statkować w tych leciach, czas żądze ukrócić, I do jednego celu wierne serce zwycięć. *Nur. Dz.* 5, 462, *ob.* Ustatkować się, statecznie, geßet werden. STATKOWY, a, e, od statków, *Schiffre*; *Geräthre*; *Ross.* судовый. Statkowe schowanie *Ross.* сосудохранительница, *ob.* Szelbląg. — (STATCA, *ob.* Posąg. STATUARYUSZ, *ob.* Posażnik. STATURA, *ob.* Postać, Postawa. STATUT, u, m., ustawa, die *Verordnung, das Gesetz; Sorab.* 1. postah-wizné. Ustawy nasze od Kazimierza W. aż do Zygmunta Augusta, Łacińskim językiem pisane, statutami zowią, t. j. prawami niły od samego króla za radą senatu stanowionemi, *placita principum*; późniejsze Polskim językiem pisane, konstytucyami. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 6. *Zab.* 5, 417. Statuta te zebrali Jan Łaski, Przyłuski, Sarniecki, Januszowski, Herbert. *Kras. Zb.* 2, 509. *Zab.* 5, 419; dla Litwy Leon Sapieha, pod tytułem Statutu Litewskiego. *ib.* *Gefäßammlung.* — *§*. *Alluz.* Ej porzućcie Herberta, tego bałamuta, Co ja zalecam zrobić, to dla was statuta. *Treb. S. M.* 52. Biegły w statucie jurysta. *Zab.* 5, 212. Gwałt prawa formował, kto moeniejszy, sta-

tuta jak chciał sobie kował. *Bardz. Luk. 6.* Wydrze, ukrzywdzi, statutem się broni *Bies. roz. A 2.* Nikomu z swoich przestępstw sprawować się nie chcą, statut piszą w domu. *Pot. Arg. 546.* Statut jest wszystkim ludziom umrzeć. *Bial. Post. 114.* STATYKA, i, ż., z *Greck.*, nauka o miarkowaniu ciężarów. *Solsk. Geom. 7;* nauka o machinach. *Os. Fiz. 400.* die Gleitgewichtscale. STATYSTA, y, m., polityk; *Vind. floshtvenik, floshtvasnanz,* politykar, floshtnik, ein Staatsmann, ein Staatsfänger, Politicus. Walecznyś żołnierz, statysta głęboki. Rzadko się w jednym te łączą przymiety. *Zab. 15, 15. Zabł.* Wielkie talenta tego statysty zasługują na te ufnosć monarchy. *Pam. 85, 2, 280* STATYSTKA, STATYSTYCZKA, i, ż., kobieta statystyczna, statystyka, polityka się ławiają, eine Staatsfluge. Rodzaj żartowniczek, nowniarek, statystek, bajeczniczek, i innych tegoż gatunku oratorek. *Mon. 64, 285. ib. 68, 284.* Statystyczki, nakontente z domowej wojny, monarchów między sobą ustawicznie *Hóca. Mon. 72, 424.* STATYSTYCZNY, a, c, — ie *adverb.*, od statystyki, tyczący się stanu, państwa, kraju, polityczny; *Vind. floshtvenishien, staltlika, statijitijeb, politub.* Cnota, mądrość i statystyczny umysł dawno cie godnym tego miejsca uczyniły. *Dyar. Grod. 115.* STATYSTYKA, i, ż., nauka polityczna, trudniaca się aktualnym stanem państwa czyli kraju, die Statistik. STATYWA, y, ż., stacya, postojenie, stanowisko; *Standert, Rulerlag.* Wszak często też i w podłych przybytkach przebywała łaska boża, i niebu tam nuda statywa. *Min. Rył. 2, 172.* — STAW, u, m.; (*Boh. et Slov. staw conditi,* stan. (*Boh. stáv,* stávek krosna tkacze); *Sorab. 1. staw caput, thesis, membrum, articulus;* *Sorab. 2. stawé rozdział;* *Carn. stáva,* stávk positio; *Vind. stava* = rozdział; §. 1; staw w ciele, spojenie, złożenie kości, obrót, das Gelenk (at Körper; *Boh. klaub, klaubek,* (cf. klábi); *Sorab. 1. staw, stawéck;* *Vind. sklép* (ob. Sklep), kolienz, skolenz, vuden floshtik; *Croat. zglob;* *Bosn. zglob, zglobbi,* vezi od úda, sgglob; *Slav. prigib, eslának,* (cf. ezlonék); *Ros. соелавъ;* (*Ecc. благосоставный, Graec. εναρθρος, bene articulatus,* składy). Staw czyli kolanko jest takie złączenie kości, gdy wyniosłość, czyli wypukłość jednej wchodzi w równie wydróżone dołki drugiej. *Wjch. Anat. 29.* Ból w stawiech. *Urzed. 15, ob. Denna* niemoc, dna; *Ecc. членовооболъзненъ, въ составъхъ болъзнь нмбай.* Dla wyruszonych ze stawów kości stąpić nie mogła. *Niv. Tac. 2, 565.* Wybiecie, wyskoczenie ze swego stawu czyli z solmiezki główki jakiej kości. *Perz. Cyr. 1, 98.* Gdy ręce, które świat stworzyły, do dziur sznurami krecąc dociągało bezecne plemię, z miejsc swych wypadły stawy, a kości w barkach gruchotały. *Olym. Niv. 2, II h 4.* Gdy kto rękę albo nogę wywinie, że mu z stawu swego wypadnie, tedy doktor chcąc onę rękę albo nogę znowu w staw swój wprawić, naciąga onę rękę albo nogę. *Sak. Kal. D 4 b.* Nie gwałt czyni lekarz, gdy pacjentowi swemu wywinioną z stawu rękę albo nogę, z niemalymi jego bolem naciąga. *Smotr. Nap. 60.* — *Fig. Cerkiew* w swój przyrodzonej klubie stanąć nie może, póki ją nie-

szczęsna schisma z stawu wywija, i na miejscu swym stanąć nie dopuszcza. *Smotr. Ex. 11. — §. 2)* Staw, obszerne miejsce dla stojącej wody w sposobnym gruncie upatrzone, gdzie się ryby chować mają, i gdzie sie woda według potrzeby wypuszczać może. *Kluk. Zv. 5, 189;* *Boh. rybnik, rybnosté, rybnéck;* *Sorab. 1. rěbnik, hat;* *Sorab. 2. ribniza, gat;* *Carn. ribnik, ubert, vajer, bajer, obs. iama;* *Vind. ribneck, ribnjak, ribnik, vejer, vejar, bajar, ubert, vjest, polter, teht;* *Croat. ribnyak, vejer, bert;* *Rag. ribnjak;* *Slav. ribnjak, ribarnica;* *Bosn. ribnjak;* *Ecc. et Ross. прудъ [igger 2], (cf. пруд), прудикъ, прудокъ, прудине;* *U. l. канецъ et капей), ровешникъ, (cf. ров);* ein greifet Teuf, cf. sadzawka. Stawek dem. Na stawki, gdy mroz przyjzie, ryby wyzychają *Straj Staw. A 4 b.* Staw otworzyć, spisać *Hos. припрудить, распруживать.* Pozwolić stawek zapad, tyle tylko gruntów nie podtapć. *Torz. Śr. 104. Trov — Weclung* stawu gralla. *Hqs. At. 70. Tac. II 2. Usolmci. 41. Cu. At. 502. et 4226.* Tak kogo staję, pędzą się mierzyć). Z cernański stawy, a Cesarские ryby. *Rys. At. 77* STAWAĆ, a, *język Verbi* stać. — li) Stać się, staje się. — ci) Stać — di) Stange qu. r. STAWACZ, a, m.; *Boh. stawać;* co stawa, stan, der Steher. STAWARZ, a, m., grubiarz stawowy, ein Stehgräber. Potrąwy te grubie ludziom wiejskim, pracowitym, flisnikom, stawarzom w używaniu są. *Syr. 1006* STAWCZYNA, y, ż., płat od stawu, Stehgräber. Oczkowe, rogowe, aredy, stawczyzny *Tward. W D. 75* STAWIĄCZKA, i, ż., piśmno stojące, litery czyli charaktery piśmne, stehende Zehrer. Pięknie jest stawiczka piśm, tylko że od niej do j sam i uprzykrzone. *Haur. Sk. 180; coppers* związane litery. — §. Stawiczka postawić, w stawiczki, anstehet stehellen. Korzenie te stawiczka polować, jak widimy dwa na palenie węgla układają. *Syr. 740.* Ją przez zime chować trzeba w otrebach stawiczka do góry *Haur. Sk. 120.* W popiele albo w sułym życie stawiczka grubszym końcem ku dnowi układać *Haur. Ek. 455.* STAWIANKA, i, ż., gatunek wody na szczupaku. *Skrbk. M-kn., eine Art flugelkafen.* STAWIARKA, i, ż., kopanie stawów, das Stehgraben. Sucha teraz mi trzeba, deszeby mi przeskadzał stawiarce. *Pot. Jan. 2, 6.* — §. Stawiarka, szlam stawowy *Haur. Sk. 51* Stehblam. STAWIARSKI, a, ie, od kopania stawów, zum Stehgraben gehörig. Do rzeczy stawiarzskich służące naczynia. *Straj Staw B 2 b.* STAWIĆ *cz. nielok.*, Stawić *contin.*; *Boh. stawěti;* *Sorab. 2. stawisch, stajisch;* *Sorab. 1. stajju, stojem, stawiu, stawiem, stawiam, stawam;* *Carn. stavěti, stavěl, stävem;* *Vind. stavit, postavit, staulati, postaulati;* *Croat. stavitim, klasti;* *Rag. staviti, stavgljati;* *Bosn. staviti;* *Ross. ставитъ;* (cf. *Lat. statue, sisto;* *Graec. ιστιάζω, ιστιάζω;* cf. *Hebr. 722 schudh, posuit;* cf. *German. setzen, stellen*); postawić gdzie, webit stellen, webit setzen. Erato poskakując nogi kształtnie stawia *Zbil. Dr. G 1.* Krzepak stopką drobne kroki stawia *Zbil. Dr. G 1.* Krzepak bieży, i nogę nieboga pieszczona stawia po skale, po śniegu, po lesie. *P. Kchan. Jer. 408.* Konopie wysuszone z moczyla, wiążą się na nowo, i stawiają w jakim

suchym miejscu. *Jak. Art.* 5, 219. Świeczki stawiać. *Rej. Ap.* 6. (obrazom ś. świecić). Flasz puzdrowych, butel, gąsiorów, kielichów wywotowych, które przedtym na stole stawiano, teraz i imienia nie zostało. *Mon.* 75, 140. Naprzód dobre wino stawia, a gdy sobie podpija, tedy podlejże. 1 *Leop. Joan.* 2, 40 (daje na stół). Na my-szy stawić łapice przy dziurach, kędyby wylazły. *Crese.* 225. nasadzić, fallen aufstellen. Im bardziej się uraża, tym skryciej pułapkę mu stawia. *Teat.* 10. b, 7. Stawić sieci, sidła, kluczeki *Boh.* poknauti, liceti, heym. Stawienie sieci. *Mon.* 64, 190. Młynarz aby nie stawiał na ryby. *Haur. Ek.* 142. aufstellen, §. 3. Nęce. — Woły na zimowanie stawiać około wszystkich śś. *Zaw. Gosp.* na stajni postawić, auf den Stall stellen. — §. Stawić komu pija-wki. *Perz. Cyr.* 2, 150. einem Blutigel ansetzen, setzen. Stawić komu bańki. *Perz. Lek.* 246. Ectropitöpie setzen; *Sorab.* l. kónki stahwam. — §. Stawić co we grze, na przegranie, abo sadzić we grze, grać o co. *Cn. Th.* 1065. aufß Spidl setzen. Na jedne karte więcej stawia pieniędzy, niż na cały rok ma intraty. *Teat.* 8, 55. Na coż mam stawiać? R. Na to, co w banku. *Teat.* 9, 48. Co z po-czátku wygrywa, na ostatku nie ma co stawiać. *Hys. Ad.* 51. To me stawiana mówi, Panie bracie, Ja spełnił chyżo, czemu to trzymacie? *Brath. L. 4 b.* nie taki nasz zakład, nie taka stawka, daß war nicht so gewettet. — *Similiter:* Niech każdy zdrowie dla spólnego stawi dobra. *P. Kehan. Jer.* 510. na szaniec stawić, narażać; daran setzen, riskiren. Ze mię przyprowadzi, stawiał swoje szyję. *Jabl. Tel.* 206. Krzepko gardła i piersi na szable pogańskie stawić. *Buk. Dom.* 159 (wazyć na co gardło). Stawić naprzeciwko, *opponere.* *Cn. Th.* 1065. entgegenstellen. Stawić się; *Sorab.* l. stahwam szo obsto. Miłosier-dzie sprawiedliwość bożej się nie oponuje; ani sprawie-dliwość boża stawia się na sprzeciwieństwie miłosierdziu jego. *Salin.* 4, 188. — *Simil.* Jaropek nie śmiał Wło-dzimierzowi pola stawiać, i zawarł się w Kijowie. *Stryjk.* 425. bitwę dawać, eine Feldschlacht liefern, ein offnes Trei-fen wagen. Radził im aby z Rzymiany i z wojskiem ich beju nie stawili. *Eraz. Jez.* G 7. Żaden rycerz nie potrafi stawić na placu ani mocy, ani doświadczenia równego. *Stas. Num.* 1, 215. polozyć, pokazać; zeigen, darstellen. — §. Stawić komu co, kogo, siebie, prezentować, przy-nosić, przywodzić. *Cn. Th.* 1065, ob. Przedstawiać, vorstellen, präsentiren; przed oczy stawić, vor Augen stellen. — *Phys. et mor.* Niech mi wyniosłość stawia wielkości wspaniałe, Niech Indyje swe skarby niosą okazałe, Niech piękność powabniejsza nad drogie klejnoty Stawia mi w wdziękach swoich najmiłsze pieszczoty. *Umoch. Sqd.* 27. Czas ów przywiedz sobie na pamięć, staw sobie przed oczyma ów dzień. *Siem. Cyc.* 366. Karać tych, którzy przewinili, a dobre przykłady na plac stawiać. *Kosz. Lor.* 95. (ob. Plac). Stawmy sobie ludzi zawsze powszechnym dobrem zatrudnionych. *Zab.* 7, 269. (wystawmy sobie, przypuszczajmy do myśli, imaginujemy, suponujemy). — §. Stawić kogo gdzie, przystawić, doprowadzić; an Ort und Stelle hinführen, darstellen, hinstellen, stellen. Tymaryo-ci za każde 5000 asprów stawiają żołnierza konnego.

Kłok. Turk. 207. Stawić się gdzie - stawać gdzie, stanąć, *Vind.* te notersnaititi, Iravensnaitife; *Ross.* предстать, предстаю, sich stellen, sich einfinden, erschienen, hinfommen. Kto kiedy mężobójca stawił się do prawa! *Morszt.* 144. Kazał mi być u siebie, stawilem się na rozkaz jego. *Mon.* 64, 54. Stawiamy się podług rozkazu We Pana i na czas, i na miejsce naznaczone. *Boh. Kom.* 5, 170. Nie spodziewałem się stawić We Pani Dobrodziejce tak po czerkiesku. *Teat.* 55. d, 54. Stracę miejsce w chorągwi, jeśli się nie stawię wyzywającemu. *Mon.* 67, 415. — Stawiani się komu, aby mię czym trafił, za cel się stawiam. *Cn. Th.* sich einem in den Wurf stellen, sich ihm dar-stellen. Jeśli się myślą na miejscu nie stawi, niech swojej nieczułości xiedze, którą czyta, nie przypisuje. *Mon.* 72, 542. sich in Gedanken an den Ort hin versetzen. — §. Sta-wiać prosto, ustawiać prosto, aufrecht stellen, aufrichten. Stawiać budynek jaki, wystawować; (*Boh.* stawěti; *Slov.* stawim, budugi; *Bosn.* staviti temegil - fundować), ein Gebäude auführen. Mieszczanin żyjąc z rąk prace, Jak pan stawiać chce pałace. *Jak. Baj.* 10. Zrysowanie albo sta-wianie linii krzyżowych. *Solsk. Geom.* 29. — Stawiać kogo na nogi, wynosić go, wznosić, podnosić go; einem auf die Beine helfen, ihn erheben, aufrichten. Godność na nogi człowieka stawia. *Falib. P.* 5. Prawa powinnyby być takie, któreby głupstwo wykorzeniały, a mądrość stawiały na nogi. *Gorn. Wł. N.* 4. Religia swoje szkodami i kopiami stawiała na nogi. *Birk. o Exorb.* 11. (ugruntowali). — *Simil.* Poświęcać go i stawić na patryarchostwo miano. *Sk. Dz.* 759. podnosić, zum Patriarchen erheben. Biskupów stawili i święcili. *Sk. Dz.* 852. stanowili, Bischöfe einsetzen. Bóg sam ma wolność prawa swoje, które sam stawi, podnosić. *Sk. Dz.* 54. stanowi, ustawia, daje, Geseße geben. — §. Stawić kogo u siebie, gospoda stanowić u siebie. *Cn. Th.* 1061. einen bey sich einlogiren, einquartiren. Jeśli mąż zwykł gości stawiać, tak żeby łoż i po-ścieli wiele miał. . . . *Szczerb. Sax.* 135. Gdyby kto na czas jakiego pana w dom przyjął, nie może być za go-spodarza domu gościnnego rozumian, ale jedno tea, który przychodnie ustawicznie stawia i chowa. *id.* 142. — §. *Aliter. recipr.* Stawić się grzeecznie, pokazywać się, popisywać się, stanąć grzeecznie; sich von einer vortheilbaren Seite zeigen, sich hervorkun, auscheiden. *Cn. Th.* 756. Stawiać się mężnie, poczynać sobie mężnie; sich mutbig entgegen stellen, mutbig hervor treten. Przez czas tego prze-sładowania wszystko wytrwał, inne posilił, sam się lwem stawil, do męczeństwa ochotnie się kwapiąc. *Sk. Żyw.* 2, 577. jak lew, wie ein Löwe stammte er sich mutbig ent-gegen. Dopiero się ojeu lwem stawila, już ci teraz jak wosk topnieje, i na wszystko pozwala. *Teat.* 16, 17. Zniósł smoka, chociaż mu się ostrym grzbietem stawil. *Bardz. Trag.* 480. bronil, sich wehren, zur Wehre setzen. Stawiać się komu łagodnie, łaskawie; sich gnädig bewei-sen, hezeigen, erzeigen. Skanderbeg stawil się przeciwko więziom dosyć łaskawie. *Baz. Sk.* 150. Wszystkim się hojnie stawia. *Ryb. Ps.* 67. Pochlebców najwięcej się trzeba ostrzegać, gdy się i postawa i mową najpowolniej stawia. *Kosz. Lor.* 49 b. Grzeecznie stawil się tój damie.

Mon. 68, 515. Sami na obie nodze chramią, a drugim w podparcie się stawiają. *Smotr. Lam. 14.* (oliarują się ze wsparciem). Stawiać się nieprzyjacielskie, srogo, surowo. *Cn. Th. 1065.* Zawsze jej się fortuna źle stawiała. *P. Kehan. Orl. 1, 299.* Niech się szczęście stawi lub źle lub dobrze, na mnie nie utrzyma. *P. Kehan. Jer. 258.* Trzeba mu się ostro stawić. *Teat. 21, b, 70.* Wszystkim Gofred jednako się stawi. *P. Kehan. Jer. 120.* Doświadczajmy go aż do końca, patrzajmy jak się stawi. *Teat. 39, 44.* Stawiać się komu jako abo jakim. *Cn. Th. 1065.* Głuchym się na te przekłania matki stawił. *Mon. 65, 597.* Nigdy takowej potrzeby nie było, w którejby mu się szczęście macocha stawiło. *Groch. W. 557.* wo jich ihm das Glück stiefmütterlich bewiesen hätte. Cesarz nie trudnym się Polakom, o co go żądali, stawił. *Krom. 89.* Znowu dziećmi stawiają się starzy. *Pot. Arg. 162.* (tak się znowu pokazują, zachowują się jak dzieci, lub raczej stawiają się). Jesliś ehudy pacholek, nie stawże się panem. *Klon. Wor. 41.* — 2. Stawić się w słowie i dotrzymać słowa, cf. *Lat. stare promissis, stać w słowie, jeit Wort halten; (oppos. Ross. отгнанасть).* Szezerze się w swoim słowie stawił, tak jak się ochotnie był ofiarował. *Ustrz. Kruc. 1, 14.* Zał mi, że w słowie stawić mu się nie mogę. *Teat. 11, 72.* Przyrzekł na piśmie; musi stawić się w słowie. *Teat. 24, c, 105.* — 3. Stawiać się, udawać, pokazywać po sobie powierzchownie tylko; sich stellen als etwas, simulare. Staw' się We Pan wesoło. *Teat. 45 b, 85.* Stawiał się w powierzchownych znakach katolikiem. *Tr. STAWICIEL, a, m, stawiać, który stawia; der Steller, Hinsteller, Hmjeßer; Boh. et Slov. stawitel budownik; Vind. stavez, postaular, postaurnik, stau-lovez; Rag. stävgljälz. STAWIDŁO, a, n; (Boh. stawidlo hurty; Eccl. ставило, подставка под столъ 1. podstapie, 2. stajnia, 3. szafa); stawidło u młyna, u upustu stawów, sadzawek, zastawnik. *Cn. Th. 1065.* das Stügbret an den Teich. das Fallbret; (Boh. stawidlo; Slov. stawidlo; Bosn. zastavak od vodeniçe, kojno se vodi zastavglja). Stawidłem młynarze wodę na koło płynącą zastawiają, gdy chcą młyn zatrzymać, albo gdy woda w stawie mała, i chcą, aby się jej uzbierało więcej. *X. Kam., (cf. sluz).* Stawidło w upuszcie, deski grube, w fugi wpuszczone. *Os. Żel. 85. Solsk. Arch. 101.* — Fig. Kładło prawodawstwo nasze moenie stawidło między wolnością obywatelską i prerogatywami królewskimi. *Ostr. Pr. Krym. 2, 148.* przegrodę, Zwischenwand. STAWIENIE, STAWIANIE, 1. subst. verbi Stawić qu. v. — 2. Stawienie, przewory w stajniach, stabulatio. *Macz. die Stallbäume zwischen den Pferden in den Ställen.* STAWINOGA, i, z., sic vulgus rusticorum panem vocat, stabilimentum ventris. *Cn. Th. 785.* Magenstärkung. Bret. Stawinoga, stawinówka. *Mon. 75, 591.* STAWISKO, a, n, licha, paskudny staw, ein jäblechter, unsauberer Teich. Stawiska smrodliwe. *Petr. Pol. 2, 555.* Stawisko, miejsce gdzie staw, dół stawowy. *Boh. rybniště. STAWKA, i, z, co we grze stawia, der Einjaß im Spiele, die Einlage, der Saß; Boh. sázka; Ross. ставка, ставка; (Vind. stava, staviunu plazhilo, fadi na plazha - stawowe, Teichgeld). Kto po**

udzą stawkę idzie, trzeba żeby swoje stawił. *Fredr. Ad. 52.* Żgoła gry stawka fałszywa i samolówka prawdziwa, jest ten świat. *Dar. Lot. 15.* STAWNICZY, ego, m., nad stawem położony, der Teichanfischer. Stawniczy miał monłownienia i sprzedawania ryb. *Mon. 75, 181.* STAWNIKI, u bednarza, różnej wielkości obryze, potrzebne do stawienia statków. *Magier. M. Ar., Etchreifen, Strandreifen. STAWNOCIĄG, STAWNOPROST, stawnop:osta czyli stawnociągła linia: prostopadła, pionowa, perpendicularou, eine perpendiculaire Linie. STAWNOCIĄGŁOŚĆ, STAWNOPROSTOŚĆ, ob. Prostopadłość. STAWNOPROSTOWNICA, Prostostawica, Prostostaw. *Tr. die Blewage, Wasserwage. STAWNY, ob. Stawowy; (Boh. stawny stawajacy, u. p. koñ znarowiony). STAWOWANE, i, n, n. p. Ciężane, albo jak roównia, stawowanie ludzi z innych państw. *Sac. Tyt. 155.* przystawowanie, dostawianie: das Herlieferu, Reberlieferu, Stellen. STAWOWATY, a, e. — o adverb., członkowaty, gliederig, gegliedert. Ogon u raka jest stawowaty. *Zool. 111.* Kożki na głowach owadu są stawowate, twarde. *Zool. 105.* STAWOWY, a, a, e, 2) 1) od stawu w cieku. Gelenk-, Glied-. Sok stawowy, Gfiterwasser. *Sent. 594.* Stawosmarwidło, rozciek klejowaty, miejsce stawowe odwijające. *Krup. 4, 156. et 154.* die Gelenksämtere. Choroby stawowe, po stawach i junkturach chodzące. *Krup. 5, 110.* — 2) Stawowy, stawny, od stawu rybiego. Teich-; Boh. rybničný; Vind. vejarni; Eccl. рыбовли. Gospodarstwo stawowe *Strejnowskiego.* Woda stawowa, aqua stagni, w stawach albo w delach. *Krup. kop. 1, 89.***

STAZYC, ob. Tążyć, Tesknić.

STĘBNIK, a, m. [podrzuć na 1 szczyły podczas zimy, ein Beinwecker 2], u. p. Kopać loch na stębnik. *Torz. Skl. 5.*

STECH, STACH, a, m., *Nom. propr.* Staś, Stanisław, Sten-żel. Włos czarny w głowie, biały w wąsach Stechu? Stech odpowiada: białe wąsy na błocho. *Bratk. F 4.*

STECHNAC, STECHŁO, ob. Technac. STECHLIŁNA s, z; Boh. stechlina, tuchlost, tuchliwost; Vind. mlaklost, mlakota, mlaka, mlazhina, i otros; Ross. тухлость, тухоль, захло, захлость, душевь. Wśmiardnienie, wstehlina, wstehłość. *Cn. Th. 1294.* dumpfiger Grund, z. B. des Meibls.

STECKA, STECZKA, STEDZKA, ob. Ścieżka.

STEFAN, a, a, m., *Nom. propr.* Szczepan, Stephannus. Stef-cia! demin. *Teat. 26, 75.*

STEGI czyli sztaby żelazne. *Archel. 4. Eisenstabe.*

STĘGA, ob. Wstęga. STĘGNO, STĘGNISKO, ob. Ściegno 2).

STĘK, u, m.; Boh. ztok, sedlna; *Sorab. 1.* zleżand ne-ład; *Carn. stequa; Vind. steyka, dylina literna; Croat. ztekalischo, schava, napay, szmetischo, (cf. smiecksko). Bosn. stek, potocina, kud glnasna voda idde; Ross. стокъ (cf. stok), перокъ, течение, водотеча, водотечие, водотечъ; serck, ściekanie wody, zbieganie rzek, kałuża, sadzawka bez ryb, do potrzeb rozmaitych; Zufammenfluß, Zusammenlauf, Sammelplatz des Wassers, der Flüße, des Meeress u. m. Stek domowy, odbył kuchenny, pomysłnik wypuszczony za dom. *Cn. Th. 1066.* Rag. smaradotece, der Gussstein, der Ausguss in einem Hause, die Goffe. — Stek okrętowy, sentina. *Cn. Th. 1066.* die*

Grundsuppe in einem Schiffe. — Anat. Stęk mleczny. *Krup.* 2, 65, ob. Ściek mleczny. — Stęk grzbietowy namazać przed przyjęciem ograżki. *Sienn.* 559. pacierze, daś Rüdigrad. — §. *Transl.* Ściek, spływ, zbieg, Zufammenfluss; zjednoczenie, Vereiningung. Nie zda się Tyrus narodu jednego, lecz miastem świata całego i stękiem handlow. *Jubl. Tel.* 54. Starość stęk chorób i przykrości. *Cn. Ad.* 1092. Ta kometa nam nie dobrego nie przyniesie, jedno mory, głody, nieurodzaje, i prawie stęk wszystkiego złego. *Lat. Kom.* 2 b. — *In pessimam partem* Stęk łotrów, hultajów, zbrojeów miejsce, zgromadzenie; eine Mördergrube, Rasterhöhle. W miesiącu tym był stęk rozłojców. *Bes.* 511, cf. *Ross.* напорат. — §. *Miter:* Już skarb nasz na stęku *Chrośc Pars.* 144. na zeicku, na zhyku, auf der Reige; *Bsh.* stočký

STĘK, u, m. jęk, stękanie; *Bess.* стонъ, стонаше, стёнаніе, *Germ.* daś Stöhnen. Stękiem wielkim w niebiosach *Id. Id.* *Duk. Dom.* 85. Jęk, stęk, rozrach, w polach się rozlega. *Chrośc Pars.* 295. Były słyszane gwałtownych razów tezaski, i czy to niewiedzie od kogo jęki, jęki, stęki *Stypk.* 501. STĘKAC, *med. contin.* Stękanie *jedn.*, Stękać *cz. jedn.*; (*Boh.* stonati, bekati, wzdychati, stonati, stonu, stúnj chorowně, odstónati odchorowac, odstónovati w chorobie stękać; *Slov.* stónat, stónem *ag. stonaj*; *Slov.* 1. stonama *gema*; *Carm.* stóknm, *Bess.* stognati; *Ecl.* стеноу; *Ross.* стонать, стоню стеноу, охнуть, охать, охают, визгать, завизгать, (cf. wzdychać) кихтать, закихтать, влохчу, (cf. Szloch); cf. *Slov.* stanka; *Bl.* stanka; *Lat.* stonare, stentare, cf. *stentare*, *Germ.* jähnen); jęczeć, stęki i jęki wydawać; jęczyć, dęczyć. Ci lemi i duszą stękan, ledwie żem żywy, Dokąd mnie chceś zaprowadzić ojezo lnościcy? *J. hčkn.* Ps. 7; w moim zionawieniu chodzę ledwie żywy. *Krup.* 5, 12. Niemasz czasu stękać, kiedy się niestękanój śnie, ci przyjdzie lękać. *Pol. A g.* 424. Łoni, gram, uelkonię, Byk, kwik koni, i rannych pod nami stękanie. *Tward.* Wd. 440. Dezewo się pod ciężem smoczyn nałbynęło, i na pięć, kołbecm chwastu obduśniony, stękał; *fl. jęczyć i m. l.* *Zbr.* *On.* 57. Czy się zdało posiękać, czy diawno stękało? *Zbr.* *On.* 204. Gdłbie płochę próżne gęłki moja, Po gogoleńkach *Id. Id.* sękała. *Germ.* W. 59. Jest pod tym jazmem mami na zowsze stękać. *Id.* *Id.* 40, 54. Ostatnie stękał. *Id.* *Id.* 1969. Issonal, du ha wyroni. Szętra choroba, kto stęka, ano go jeszcze nie boli. *Id.* *Id.* 86. (cf. skarga, płacz). — §. Stękać i tkawa ym bezem, nym łab iój przypadają, które na śleziame stęki walz. *Id.* *Id.* 4. polobesaly, chorowaly; *franf.* trüdeln. STĘKLIWY, a, e, — *is abach.*; *Slov.* 1. stehndé; jękliwy, o lala co stękający mimamity.

STĘLSKO, *ob.* Stylsko.

STELMACH *ob.* Stelmach. STELWAGA, i, z, z *Niem.* die Wage auf der Delsfel, die Bardenwage. Stelwagi u polszów lęczy jest mowe, brzostowe. *Id.* *Id.* 2, 164. STEMBLACHY, z *Niem.* Stämblech, blachy okrągłe, na których majster dna ol flasz skłanek i innego naczyńia

formuje; powinny być z żelaza gładkiego, a lepiej z matmuru. *Torz. Skł.* 56.

STĘPELAK, STĘPEL, STEMLARZ, STEPLIK, *ob.* Stępel i t. d.

STENDARI, STYNDAR, *ob.* Sztandar.

STENGIERKA, *ob.* Stangierka.

STEP, u, m.; *Ross. et Ecl.* степъ; wielka pusta leżąca przestrzeń, *Germ.* eine Steppe, eine Heide. STEPOWY, a, e; *Ecl.* степной; Steppen. W południowej Syberyi znajdują się dzikie owce, nazwane stepowe barany. *Zool.* 562.

STEP! n, p Woły, gdy mają stanąć, wołają na nie: sto step sto! Gły się mają cofnąć, to wołają: step, nazad! *Haur. Sk.* 50. zurüd! ein Befehlswort der Döbentreiber.

STĘPA, y, z; *Boh.* stampa, stupjk, opicharna, (opichati *tundere*, *ob.* Pelnać); *Sorab.* 1. pusta (cf. piasta), stupka, mólusek, (*Sorab.* 1. stupka flak); *Sorab.* 2. pęsta; *Carm.* stope, (stupa; stłuczone korzenie); *Vind.* stopa, (*distng. nostr.* stopa), stope, pelia, peh-łu, peh-lifae, paham min, młuska stopa; *Croat.* sz ūpa, sztuppa, sztiparwczza; *Hung.* stopotska; *Rug.* stuppa; *Besa.* stuppa, tucjak, ū koj se tuc so illi popar; *Ross.* ступа, стопеа, (ступа, ступса możdворъ двендвары, 2. ступка табличка, ступина пиаста u koda); (cf. *Gal.* stampo, estampor; *Pal.* stampare; *Slov.* stampa); *Germ.* die Stampfe. Kamienie w rurę obite flaką w stępie; u nas zamiast słowa stępa, używają tego tłuczka. *Os. Bud.* 40.

Stępy kruszewe, daś flak mł, zabulowanie, w którym woda porusza nimi stępani, (stęporami, Stämpier), krusze flak. *Id.* *Kup.* 2, 200. Stępy w kuzmach, podobne do tych, w których kaszę raleją. *Os. Żł.* 85. Stępa w młyne prociowym, wydróżenie, wewnątrz ogromniejsze, a ku we zelowi węższe, w wielkiej sztuce dzwona. *Jub. At.* 5, 516. Stępa na sukno, falusz, die Wellmäble. Sukno nie wpizód się kosztowicj posoki narze, aż przez stępe przejdzie w mlyne. *Moszt.* 2. Zm stępa z drzewa oliwnego, w stępie tłuczonego. *Id.* *Id.* 27. Stämpje, Stämpia. STĘPAK, a, m, jednoobudak, szłapak; *Sorab.* 1. topalak, hustoho stupka; *Id.* pępa, pępasz, cti Zeller, Paßgänger, cti Zünd, das die Zünd geht. Jednoobudak, *latw.* es past s jst, *cf. mlyne plowce jst saszem, quam* stępak. *Cn. Id.* 1066. *Disyp.* A a. Za niemi pęchł rycerz odizany w szaty królewskie na dziełajm stępaku kulewskim; *in ambulatore regio optima* *Nr.* *Id.* 7, 18. Pęle mame dawano stępaka tramowatego. *N. Pam.* 16, 17 — §. Czerno, owce i zakładacz Rzymskiego krasotawstwa, był stępak. *Pol. h. Sen. list.* 568? — STĘPEL, STEPEL, SZTEPEL, *pl.* m, STEPELEK, *ika.* m, STĘPLAK, u, m, *cem.* z *Niem.* der Stempel; *Boh.* štimfik; *Vind.* latempel, suonak, ofatemp, sasnamak, salfstampanje; *Ross.* унеченъ, чеканъ. (cf. zekano). narzędzie do wyrażenia rzeczy uszym, n p na pieniądzu, na papierze; der Goldstempel, Münzstempel, Papierstempel. Pieniądz, któremu stępa i dodaje ceny. *Weg. Maria.* 1, 47. Na blaszkach wylają czesem menniczniki wyobrażenia monet; sziękowane nawet widzimy stęplów wyrazy, za wzór do

poźniej wrytych stepłów. *Czack. Pr.* 125. — Stepel, cecha steplem wyrażona: *Ross. клеймо, тамга*, der aufgedrückte Stempel, das Stempelzeichen. — Stempel-papier stemplowy, Stempelpapier. — *Fig. tr.* Grosz jego, czy lekkim sposobem nabyty, czy w prasie uciskania zebrany, zawsze na sobie mieć będzie niestarty zdzierstwa stepel. *Mon.* 71, 484. Jeśli się słowa nie zgadzają z sprawami, tedy się to tak wydaje, jak sztepel równy i dobry, ale na złym kruszeu. *Pileh. Sen. list.* 276. Którzy w zdaniach swych i słowach równą stałość i rzetelność zachowują, ci zdają się mowę swą jednakią szteplem cechować. *Pileh. Sen. list.* 276. — $\frac{1}{2}$. *Milit.* Sztepel do muszkietów, do armat, wypychacz, wtykacz, der Ladestöß; *Boh.* stempljk; *Carn.* rajněšněl; *Vind.* ramiar; *Hung.* stempelyek; *Slov.* shibka, (cf. szybować); *Ross.* шомвалъ, шомполъ, набойникъ (cf. nałój) цѣпъ, цѣпикъ, (ob. Cepy, cf. czepić). Stepel, narzędzie do nabijania armaty, wałek drewniany, okuty niedzianą rytką. *Jak. Art.* 3, 517. Na słowo komenderującego: za stepel! stepel tak wysoko jak ręka wystarczy może, do góry się wyciąga etc. *Kow. Ar.* 210. Stepel na miejscel stepel kładzie się w pierwszy bączek, a jak przedko w drugi bączek już wnielzie, żywo go na dół posunąć trzeba. *ib.* 242. — *Simil.* Stepel w sikawce. *Tr.*; *Ross.* топчало, der Spritzenstößel, Spritzenstöß. Stepel w rurze pompowej. *Hun. Mech.* Stepel w pompie nasi rzemieślnicy ebenkiem zowią. *Os. Fz.* 525. Stepeltek, steplik *Jak. Art.* 1, 455. Stepelki drewniane, żelazne, mosiężne. *Jak. Art.* 2, 75. Stepelki w fortepianie drewniane, które uderzają o struny; i ztąd się mówi: fortepian na stempelkach. *Magier. Mskr.*, hölzerner Hämmerchen im Fortepiano. Stepelik u sklarza, żelazko do kółków wybijania wramach. *Magier. Mskr.* ein Stemmeisen der Glaser. — $\frac{1}{2}$. Stepel, w rosztowaniu, podpor. *Os. Th.* 1125. Stempel, starke Stütze, Baum zu einem Gerüste. Stepel pool krokwanami, *capreoli. Ca. Th.* 1125. Stützen unter den Dachsparren. STEMPELAKI, w hucie sklanéj, kieliszki niskie z grubemi dnami do gorzałki. *Magier. Mskr.* niedrige Brantweinläßer mit dicken Boden. STEPIA, i, ż, krocz, chód koński pomiarkowany, der Schritt, den ein Pferd gebt. Zrazu stepią, potym Musem zaczynaj *Hipp.* 45 den Schritt reiten. Konia obaczywszy, spytał, jeśli stepią idzie? rzekli, że bystr. On prosił o innego, któryby statecznie szedł, bo był strudzon bardzo. *Pap. Ryc.* 106. Ledwie stepią wlecezie się leniwo. *P. Kehan. Orl.* 1, 203. (noga za nogą). STEPIALEY, STEPIEC, STEPIC, ob. Tepiec, Tepic STEPICA, y, ż, łapaczka, n. p. na zajace, eine Falke, Schlagsfalle auf Hasen u. s. w. Stepiee albo żelaza na Japanie wózków, hisów etc. *Kluk. Zu.* 1, 406. Bywają stepiee albo sło-pee na wilki drewniane, a drugie żelazne. *Crese.* 658. Lis, chociaż chytry, ani się obaczy, kiedy w stepiee wpadnie. *Rej. Żw.* 459 b. — *Allegor.* Skryta jest w ziemi stepiea jego, a samołówka jego na ścieżce. *I Leop. Job.* 18, 9. STEPKA, i, ż, demin. Nom. stępa, łuczka, łok; eine fleine Stampfe, ein fleiner Stampfer, eine Wörferfeule. Stepka do łuczenia kamieni *Tor. Skl.* 10.

— $\frac{1}{2}$. Oczkas nie ma przechodzić na obie strony ula; ale tylko mu gniazdo albo stepkę wywiercić, żeby końcera ula chwycił wolno. *Kac.* 8. rymentkę, żłobek; eine Rinne, Falze. — $\frac{1}{2}$. Stepka jest belka gruba z drzewa ciłkowitego, która wzdłuż przez środek statku idzie, i na niej moe statku zależy. *Magier. Mskr.* Stepką u szkut zowią ten dąb albo dzewo, które wzdłuż statku leżąc, potęgą jest masztowi wysokemu, przy któr m żagle wieszają *Ow. Ow.* 583. der Stiel eines Schiffes. Stepki do szkut, dubasów, bywają sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 163. Stepki, ów cały fundament szkut krajowych, robią się z sosniwy. *ib.* 479. STEPKARZ, STEPNIK, a, m, który w stepie robi; *Vind.* p-hauz, p-hauli, p-hor, f. p-hauka, p-haviz.; *Ross.* stepar, koji cisti lagune; *Rug.* steppar fullo folosnik, der Stampfer, der in der Stampfe arbeitet. *Finsor.* stepkarz, żernarz albo kruparz, który jagły albo krupy czyni, w stepach cł-ka, i w żerniach miele. *Marz. Finsor.* żarnarz albo stepnik. *Marz.* STEPLARZ, STEMLARZ, a, m, co piemądze stepłaje czyli stepel na piemądze wyrzyna, stepłem znaaczy; *Vind.* fliteplavez, salhtampar, ohtapavez, sasnamobuvanz, der Stempelständer, Stampchr. Na dole tego piemądza jest owalna tarcza, na loku imię stemplacza; w mądź tarczy znak mynemistrza. *Czack. Pr.* 1, 11. STEPLIK, d. m. Nom. stepel, stepelek. STEPLOWAĆ *cz. niedok.*, $\frac{1}{2}$ 1) cechować steplem, piętnować; *Cerm.* stampeln, den Stempel aufdrücken; *Vind.* sasnamuvavati, slhtoppati, salhtoppati, fliteplati; *Ross.* патрять, тажнить, клеймить, заклеймить. Stepłowany *Ross.* клейменный. Papier stepłowany od r. 1775 wszedł u nas w herbę podatków. *Ostr. Pr. Czw.* 2, 288. *Vel. Leg.* 8, 143, *Ross.* гербуваа бумага, Stempelpapier. Przedaż niestepłowanego towaru *Ross.* nponarenie. — $\frac{1}{2}$. Stepłować, stepłem nabijać; laden, mit dem Ladestocke beschreiben. *Tr.* — $\frac{1}{2}$ 2) Stepłować, podpierac, podpory posadzać; mit Säulen unterstützen, Entzen unterstützen. Stepłować, podstepłować ścianę lub dach, t. j. stemplami czyli podporami ją wesprzeć w czasie podmurowania. *Magier. Mskr.* Gdy się ganek coraz dalej w podkopacli prowadzi, cieśle stepłują, i cembrują go, żeby się ziemia nie osypowała. *Jak. Art.* 2, 212. Wieża oba zdnie była podana, a isć nie mogła dalej; ale piechota pod nią stepłowała tramy, na których legła zawieszona. *P. Kehan. Jer.* 298. Stepłowanie w podkopacli, rosztowanie dane na podporcie ziemi. *Jak. Art.* 3, 517. drzewa, które na ziemię w przebitkach wspierają, aby nie odpadała. *Os. Że.* 85. die Entzung, Stützung, das Entzgerüste, die Stempel. STEPLOWY, a, e, od stepła do znaczenia. Stempel; *Ross.* итменцальнйй. Stepłowy papier, ob. Stemplowany. Stepłowy, od stepła do nabijania, Ladestock; *Ross.* итмонольнйй. STEPLOWKA, i, ż, podstepłowanie, podszadzenie stepłów czyli podpor, steple posadzone; das Unterstempel, Unterstützen, die Stützen. Rodny powinien uważać, jeżeli cembryny i stepłowki w dołach dobrze dane, jeżeli przebitki z dołu do dołu porządnie zrobione, i stepłówką dobrze ubezpieczone. *Os. Żel.* 62. STEPOR, ob. Stapor. STEPORNIA, i, ż, wielka sztuka drze-

wa okuta, w której rzędem potrzebna lezba stęp jest powydrożana. *Jok. Art. 5, 517. der Stampfgang.* — (STEPOWAĆ, STEPNOWAĆ *cz. niedok.*, wyszywać, z *Niem.* *steppen. Tr.* Stepowame, pewny gatunek wyszycia, daś *Steppe. Tr.*) — STEPOWAĆ, *ob. Stapić 1) et 2).*

STER, STYR, *u. m.*; *Niederl.* *Stür*; *Anglos.* *steore*; *Holl.* *stuur*; *Svec.* *styre*; *Germ.* *daś Steuer*; *Boh.* *hlawni, přednj weso*; *Sorab.* *1. tżowynska woyo*; *Vind.* *ladjou-nu drevu, tarbol na barki, rudu na lodji, timun*; *Croat.* *krét, korman*; *Dal.* *timun*; *Itag.* *timün, barb. domèn*; *Bosn.* *domen, timun*; *Ecel.* [стръвъ 2], *кърна, кърново*; *Ross.* *потестъ, руль*; *§. 1)* *rudel, główne wiśło całym okrętem kierujące, daś Steuer-ruder, pr. et fig. Clavus, styr, rząd okrętu. Chmiel. 1, 79.* Nawami rzeki i morza przebywamy, napiwszy dla pedu wiatrów żagle, a z tyłu przydawszy stér, którymby to w tę to w owe stronę szychując, nawy bieg zwracano. *Pileh. Sen. list. 5, 65.* Szkoła tym styru zwierzać, którzy nie płynęli. *Rys. Al. 65. Al. na Waj. 6.* Kieruj szczęśliwie tym styrem, który ci w ręce obywatele dali. *Dygi Grad. 44.* (marszałkowsko, laska, Marszałek sejmowy, będący przy styrze obrad *Rzecznej*, powmien wiedzieć, dokąd kierować ta tak wielką machiną. *Koll. List. 1, 19. Slov.* Pri pulpicé sedi, *clavum tenet*; *cf. pulpit, ob. Sternik, sterować i t. d.* — *§. 2.)* *Transl.* Styrem u ptaka zowią się dłuższe pióra ogonowe, *rectrices*, że latającemu ptakowi służą w locie do styrowania. *Kluk. Zw. 2, 41.* die *Steuerfedern eines Vogels.* — *§.* Stér wiatrakowy, drag, którym go obracają i kierują; die *Steuerfedersel an der Leinwandmühle, das Wendebelz, der Sterz*; die *Sterze. Tr.* — *§. 2.)* Styr, rzeka na Wołyniu. *Wyw. Geogr. 21. ein Fluß in Wolhynien.*

STERAC, *Styrae, ob. Tyrae*

STERCZYĆ, *STARCZYĆ, *STORCZYĆ, STYRCZYĆ *mel. niedok.*, *ob. Stark, cf. Germ.* *Stery, Storz, Sturz*, wzięzionym być, do góry wstawać, na storezu postawionym być, *czczyć*; *in die Höhe starrn, aufrecht gerichtet stehen, berser ragen*; *Boh.* *tréoti, tréti, tréjm*; *Slov.* *wystykugi so*; *Carn.* *stershim, pizhati, pzhim*; *Vind.* *ster-zhati, nadyfisti, nadstati, priedfaterliti, priedmoliti, cilitorek = ulunek, cf. stark, storez*; *Croat.* *seterelimi*; (*Sorab.* *1. storkam, storžun, Sorab. 2. staržiseh stur-kać*); *Ross.* *торчать* Na głowie sterczala pojeżona czupryna. *Ossol. Str. 5.* Na głowie czubek sterczy. *T. I. Saut. 85.* Część rozbitego okrętu sterczy jeszcze nad wierzchem wody. *Gaz. Nar. 1, 261.* Koniec strzały sterczał. *Esop. 91.* Śmiertelna w jej boku strzała sterczy. *Jabl. Tel. 51.* Po polach piki gęste i włócznie sterczały. *Jabl. Tel. 279.* (Czezały, tkwiły do góry stojąc). Piki, dzudy, tak gęste po polach sterczały, jak gdy obszar Sykulski w kłosaach spływa cały. *Jabl. Tel. 114.* Jako jeź sterczy włosami albo świnia szczecinami. *Petr. Hor. 2, N 4.* Maszt sterczy k niebu. *Klon. Fl. E 1.* Już mi szronem łaki sterczą, ani krami rzeki chruszczą, ni lodami. *Petr. Hor. 2, M 2.* Gdzie związki i stawy mowy utaić możesz, na coż te kości sterczeć mają? *Pir. Wym. 150.* Uszarze straszna postać mają, dla

piór które na ich głowach styrezą. *Popr. W. 2, 269.* Gałęzie styrezące. *erecti*, które mało co od pnia odstawają. *Bot. Nar. 14.* Stercząc; *Ross.* *торчмя, торчкомъ, cf. store.* STERK, *usterk, ob. Stark.*

STERNAL, *ob. Trznadel.*

STERNICTWO, *a. n.*, stérowanie, sztuka sternieza, kierowania okrętem; *Germ.* *daś Steuern, führen des Steuer-ruders*; *Ecel.* *кормицество, управление корабля, кормчество.* Próżno kuszono się oświecać Turków w architekturze morskiej, hydrografii, sternictwie. *N. Pam. 21, 295.* *Steuermannsfunft.* — *Transl.* Rząd, dozór, dyrekeya; *Steitung, Regierung.* Pod twoim, zaeny marszałku, sternictwem ojczyzna została zbawiona. *Gaz. Nar. 1, 518.* pod twoją laską, *unter deinem Marichallsstabe.* Ta świętnica i w niej napisane fołaly świadeżą, jakie pod sternictwem styra i braci twoich sprawiedliwości rozdziły się owoce. *Zub. 10, 280.* (pod marszałkowstwem trybunalskim). STERNICZY, *a. e.*, od sternika, *Steuermanns*. Burza nie pracy sterniczój jest na przeszkodzie, ale tylko powodzeniu onój. *Pileh. Sen. list. 2, 401.* STERNIK, STYRNIK, *STYRMAN, *a. m.*, *Germ.* *der Steuer-mann*; *Boh.* *zpráwee lodj, weslařů*; *Sorab.* *1. tżowma nawrocžer*; *Vind.* *marnar, barkolizh, barkolar*; *Itag.* *dumenar*; *Croat.* *kormanik*; *Dal.* *dumenar*; *Ross. et Ecel.* *кормщик, врьныни, врьныникъ, окормитель, корабло-держецъ, штурманъ (cf. szturm), правильникъ.* Stérnik jest, co stéru pilnuje, i rudlem galere kieruje, kedy potrzebą. *Ow. Ow. 520.* Stérnik pilnuje rudla i nim podług potrzeby kieruje, wodę uważa, i flisami rządzi. *Magier. 3 kr.* Starszego stérnika gospodarzem szkulnym zowią. *Haur. E. 62.* Styrnik spracowany wielką nie-pogoda morską, wiele bywa kontent, gdy port ujrzy. *Biz. H. 116.* Nawadność tak wielka powstała, że się i sam *styrman (Germ.)* bardzo był trwożył. *Budn. Apopt. 81.* — *§. Tr. řj.* Rządca, kierujący czym przewodnik; *der Steir, Führer.* Dzięki królowi, sternikom obrad, sejmującym stinom. *Gaz. Nar. 1, 519.* marszałkom sejmowym, *den Stabhaltern, Reichstagsmarichällen.* — (STERNOZYĆ, *ob. Trzynożyć.*) — STÉROWAĆ, STYROWAĆ *cz. niedok.*, stérem kierować, *Germ.* *steuern, daś Steuer-ruder führen*; *Carn.* *governâm*, *Croat.* *kormanim*; *Ecel.* *кормствовати, управлять кораблемъ, окормляю, управ-ляю, корабледержавствую, прествовати, propr. et fig.* Nauczyłem się pierwój sterować, to jest, okrętem rządzić albo galereą na wodach. *Ow. Ow. 128.* Czolnik długim wiosłem przewoźnik styruje. *Barz. Trag. 41.* Apolo styruj łodkę, niechaj żyje sporo. *Pasz. Dz. 61.* Styruj, ruszaj z miejsca nagle, Wiatrom co nas wzywają wszystkie opuść żagle. *Przyb. Luz. 51.* Każdy się krząta w nawach, wszystkich trudni praen, Rudel w styrującego reku się obraca. *Przyb. Luz. 41.* (w ręku sternika). Ryby ogonem styrują, i lekkim onego ruszeniem na każdą stronę z równą łatwością bieg swój zwracają. *Pileh. Sen. list. 5, 65.* STÉROWY, STYROWY, *a. e.*, od styru, *Steuer*; *Ecel.* *кормильный.* Pióra styrowe u ptaków rajskich bardzo długie. *Zool. 269.* die *Steuerfedern.*

STÉRT, *ob. Styrt.*

STĘSKNIC się, *ob.* Tesknić. STEŻEĆ, STEŻYĆ, *ob.* Teżęć, Teżyć. STEŻKA, Steczka, *ob.* Ścieżka. STKLIWIĆ, *ob.* Tklwić. STLEC, STLIĆ, *ob.* Thć.

STŁOCZYĆ *cz. dok.* Słaczać *niedok.*; *Boh.* słačiti; *Sorab.* 1. ztowżu, twotżu romadu; *Vind.* słažiti; *Bosn.* rzažiti; *Eecl.* неспахити; *Rożąc* ścisnąć, przyciskać; *zujammen* drücken, *zujammen* pressen. Tę rolę, gdzie orać mają, aby wprzód pasterze bydłem pasząc słoczyli i udepcili. *Haur.* Sk. 48. Słaczać, słać, gmatwać, jak pilśniarz, czapnik. *Cn. Th.* 1066. walfen, dič cinaufen lassen. — *Fig.* Laty słoczona i osłabła w siłach. *Teat.* 45. d. 51. *Wyb.* przyciśniona, stargana; *vom* Alter gebeugt, gedrückt. STŁOCZNY, STŁOCZYSTY, a, e, dający się słoczyć, zbić; *zujammen* drückbar, preßbar. *Tr.* — ½. Słoczony, skupiony ścisłe, *zujammen* gedrängt. Ledwśmy się wyśniali przez opłę i słocznie pospółstwo. *Xiądz.* 216. STŁOCZYSTOŚĆ, ści, z, snadność być słoczonym, *die* *Zujammen*drückbarkeit, Preßbarkeit. *Tr.*

STŁUC, słuć, *f.* słuć, słuć *cz. dok.*, Słuć *contin.*; *Boh.* zlaucy, zlauc, zluca, zmožditi; *Slov.* słućugi; *Vind.* stleži, stliež, stouži, stoužhi, streti; *Croat.* ztúchi; *Star.* istúchi; *Bosn.* istučhi, smečti, (stuceiti, skupiti *congregare, cogere*); *Ross.* стлоуць, стлоуць; słućak rozbić, złamać; *zersetzen, zersetzen, zersetzen.* Słuć krysztalowe bardzo kosztowne naczynie. *Mon.* 72, 711. Jako jaje słuć, tak to tanie u niego, targnąć się na bliźniego swego. *Rej. Post. T 15* Samo się zle słuć. *Hys. Ad.* 62. — ½. Zbić mocno, *stark* słuć, słuć, słuć. Kto się nie chce słuć, zdrwa na to rada, Po ziemi chodzić, nie chwycić się szczebli. *Zab.* 15, 261. Im kto wyżej spadnie, tym się bardziej słuć. *Kosz. Lor.* 25. Dziecię kiedy na stół wlezie i spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz słućony potka, i oćieć go jeszcze różgą ubije. *Zarn. Post.* 5, 515 b. Nie bój się, ja to opatrzę, iż się słućowa. *Ezop.* 58. (*dual.* słućemy). Tym zwykłe sobie grożą; słuć mi on jednego, Aleć mu ich ja słućę aż do dziesiątego. *Rej. Wis.* 172 ó. Od wczorajszej hulanki jeszcze jak słućony. *Teat.* 45. e, 96. *Wyb.* wie zersetzen. — §. *Transl.* Słuć kogo, pognębić, *unterdrücken.* Bojąc się król Albrecht, aby bywszego jego nauczyciela Kalmacha, zazdrośni Polacy nie słućli, słuć go w dalekie poselstwa. *Biel.* 454. Lacedemonczycy bardzo Mesczyczków słućali, a prawie niewolnicze jurno na nie włożyli. *Budn. Apoph.* 126

STŁUMIĆ, *ob.* Tłumić. STŁUSCIEĆ, *ob.* Tłuscić

1. STO! (*cf.* stać, stoję), *Germ.* steh! halt! stop! (*cin.* Befehlswort der Obertreiter). Woły gdy mają stanąć, wołają na nie sto stop sto, a bierzem je trochę trząć. *Haur.* Sk. 50.

2. STO. *G.* stu *et* sta; *Instr.* stem; *Plur. Nom.* Sta, *G.* set; *Num. ord.* *Boh. et Slov.* sto; *Sorab.* 1. sto, f-sto; *Sorab.* 2. stow, hundred; *Carn.* stu; *Vind.* stu, enustu, stue, stutina; *Croat.* zto, sztó, zlotina, szlotina; *Dal.* szto; *Hung.* száz; *liag.* sto; *Slav.* stò; *Bosn.* stó, stotina; *Ross.* сто, сотня; *Eecl.* сотня, стотина; *Pers.* sad; (*Elym. cf.* stać, stoję). Dziesięć razy dziesięć czy-

ni sto. *Jak. Mat.* 4, 5. hundred. Wielkość dziesięć razy dziesięć, nazywa się stem. *Łęsk.* 2, 4. Powiadamy temu, który kicha, sto lat zdrowia. *Teat.* 20, 95. A do stu katów! *Teat.* 56. b, 72. Ale do stu piorunów! *Teat.* 50, 59. Zjedźże sto katów. *ib.* 55, 40. By cie sto piorunów zabiło. *Birk. Gl. Kon.* 44, *et* kope, beczkę, emę dyabłów, *Germani liberales dicunt,* tausend Teufel, non bundert. Jak mi tego nie sprawisz, sto kijów chłopeze! *Teat.* 6. b, 42. Nie sto razy mówidem i perswadowałem. *Nieme. Król.* 4, 157. więcej niż sto razy, *mehr* alß bundert mal, (*ob.* Nie. Choćbyś na sto zamków drzwi pozamykał, przecze... *Teat.* 52. d, 45. Od tego lechwarza nawet krewni pieniązka wyśnóg inaczję nie potrafią, jedno sto od sta rachując. *Palc. Sen. list.* 4, 127. po sto procentu, bundert Procent. *Stami. Ross.* nocotennu, centurialim. *Cn. Th.* 1059. zu Hunderten, bundertweife. Było tak wiele set dzierzawców uprzywilejowanych. *Star. Zad. D.* Ze sta jeden zamtął się wróci. *Falib. P.* Jakby się sto lat znali, uiność do się mieli. *Jah. Tel.* 198 — Sto lat, stolecie, wiek, *saeculum,* daś Jahrhundert. Gajus teolog żył w drugim stu lat kościoła. *Sk. Dz.* 71. Półtrzysta sto lat, i dosyć szczęśliwie. Pod siedmiu królów Rzymskie państwo było. *Zab.* 15, 251. STOARKUSZNY, a, e, obejmujący arkuszy sto, *vom* bundert Bogen. n. p. Stoarkusze xiegi. *Mon.* 75, 567. STOBRAMY, a, e, n. p. Stobramy Teby. *Star. Vol.* 4. Hundertthörig. STOBROZNY, a, e, n. p. Stobrozne gumno. *Klon. II.* C 1. sto brogów zawierające, *hundertsteinig.*

STOCHMAL, u, m., *umieć* w młynie, w piekarni, kurzawa z maki, z *Nem.* Staubmehl, Mehlstaub; *Vind.* meo, huiiu, mlinu prali, meuna moka, polska; *Carn.* poliska, *Lat.* pellic; *Sorab.* 1. mēwk. Sto hmal, mąka, która się we młyniech po ścianach wieszka. *Urs. Gr.* 163. Stoehmal, proch mączny, albo co najmniejsza mąka, która idąc w kurzawe sędzi się na ścianach i dachach młynskich. *Syr.* 995 *Sic.* 522. STOCHMALOWY, a, e, od stoehmal, Staubmehl; *Sorab.* 1. mēwkowē; drobny jak proszek, jak kurzawa; staufig, Staub; n. p. Sol stoehmalowa weede taxy opisanej iść ma. *Vol. Leg.* 4, 112, (*cf.* gruźlowa).

STOCZEK, *czka, m.* ½. 1 *Ross.* сточка, der Waschsteif, (*cf.* *Germ.* Steif). Z wosku stoczki, pochodnie i świece robią. *Mon.* 74, 85. Przy świecach i stoczach woskowych pogrzeb im sprawowano. *Palc. Sen. list.* 4, 196. Wyśnższy cicho wszystkie, stoczek zapalony Postawwszy w keminku. *Pot. Aug.* 574. Wychodzi z stoczkiem w ręku. *Teat.* 20, 55. Cukier nad stoczkiem topi. *ry.* *Feiz.* *Cyr.* 2, 209. — ½. Stoczek u fryzera drzewiany, na którym się peruka stawia. *Magier. M. Kr.*, der Perückenstöß, Perückenstöß. — §. 2. Stoczki, *potius* stoczki, *reliquiae vini aut cerevisiae in d. to.* *Cn. Th.* 1067. die Reige von einem Getränke im faße. *ob.* Stok, Stek. Piwa stoczki dla zalewania *stodów.* *Haur. Ek.* 109. — ½. 3) Niech nie ogląda stoczkwó rzeki, strumieniów miodu i masła. *1 Leop. Job.* 20, 17. stoków, źródel; *Quellen, Grunß.* STOCZKARZ, a, m, który stoczki robi, der Waschsteifmacher.

Tr. STOCZYSKO, a, n., miejsce koło stoku wody, kry-nica, ściekanie wody, źródło; ein Ort, wo das Wasser zusammen rinnt, eine Cisterne, ein Quell. Studnie, cysterny i wszelkie stoczyska wód. *Radz. Levit 11, 56.* (każde zgromadzenie wód. *Bibl. Gd.*) Do oblewania pasz stoczyska upatrują. *Haur. Ek. 178.* Dom Pehorów i stoczyska Figi. *Budn. Jos. 45, 20.* STOCZYĆ *cz. dok.*, Staczać *medok.*; *Boh.* stočiti, stačeti; *Ross.* сточить, стачивать, стачить, стачивать, (стачать, стачивать przyszywać); § 1) ztaczać co na dół, tocząc zwałąc; herunter wälzen, herunter fuheln. Jest im siły z łoża wstać nie dopuszczają. Na ziemię się ztaczają i z całemi ciały. *Ow. Ow. 285.* O skały Bagi morskie tam się roztrzcają, a znowu na szerokość swoje się staczają. *A. Kehm. 7.* Stukł zęby, przeczł je jak on z głosem i jęki, Stoczył się z wozu, lejece wypadły mu z reku. *Dnoch. H. 2, 155.* spadł, er rollte hinab vom Wagen. Noroń mój już zginął, i stoczył się ode mnie, jakoby kuczka pasterska. *Leop. Jez. 58, 12.* oddał się ode mnie, hat sich von mir entfernt. Do tego następek rzecz się stoczyła, iż słowem jasnym pańskim wierzyć nie chcą *Hbst. Odp. L 15 b.* do tego przyszło, es ist so weit gefahren. Każdą rzecz ku podobności wode i staczam *Hbst. Nauk. E 8.* ściągam, darauß bejeben, hinziehen, hinleiten. Stozzenie i zrównanie świętych imon *Forn. 45.* spoddlenie, zmżenie, pospoli-towanie, die Herabwürdigung. — *Fig. transl.* Ztaczać co na kogo, zwłic, zkladać na kogo; auf einen hinüber wälzen, auf ihn bringen, schieben. Stoczę a zgromadzę na me wszystko złe. *Leop. Deut. 52.* Staczaj do Jehowy uczynki twoje. *Budn. Práv. 16, 5.* (włoż na niego sprawy twoje. *Bibl. Gd.*) Na sejmach sprawy przez apelacye do sądu królewskiego zwykły się staczać. *Herb. Stat. 27.* odnosić. — § 2) Ztoczyć piwo, wino, wytoczyć *Tr.*, abzapfen, abziehen; *Bok.* splati; *Ross.* сцѣпить, сцѣпывать. Te biały wodę ztoczył, przez sito ją przeecdziwszy. *Torz. Słt. 71.* — § 3) Stoczyły go robaczy, ob toczą go robaki, die Würmer haben ihn gefressen. — § 4) Staczać na galki masę. *Cu. Th. 1058.* tocząc w galki przemieniać, abfügeln und ferment. Bazyliżek wnet do jeża skoczył, Ten go też obaczywszy, w gromadę się stoczył. *Pap. Kol. U 5 b.* (w kłębek zmknął). — Kadziel na kręzel staczała; *glomerabat in orbes. Zehr. Ow. 127.* koło kręzła nawtykała, rund um aufsteppen. Co pićwój trzy wojska były, stoczyli się w jeden hań *Jer. Zbr. 189.* połączyły się, sie vereinigten sich in ein Corpś. Wozy nie mają być bardzo stozzone bez potrzeby. *Torn. Ust. 298.* jeden w drugi powzuwane, in einander gestell. — Małżeństwa też jedno z cnotliwa i z dobrego domu, alys nie staczał. *Glicz. Wych. B 1 b.* byś nie zawierał, eine Ehe schließen. Za apostołów niektórzy nawrzali Fryzejską nauką, zakonne ceremonie z ewangelią staczali. *Gil. Post. 49 b.* połączyli, verbinden. — § 5) Staczać bitwę, walkę, potykac się, bitwę zwodzić, seierać się; eine Schlacht liefern, sich schlagen, mit einander anbinden. W Węgrzech na ten czas bitwy żadnej nie starzał cesarz z Kolomanem. *Biel. 74.* Zostańże w domu, a przeczże ty się ze mną stoczyć chcesz ku twemu złemu, abys zginął, a lud

twój z tobą! *Radz. 2 Kron. 23, 19.* Stoczyły się tedy wojska, a wołanie wielkie z obudwu stron było uczynione. *Bar. Sk 145.* Gdy się wojska stoczyły, porazili Ateńczycy Lacedemonów. *Biel. Św. 26 b.* Artaxerxes z bratem swoim Cyrusem, gdy się społu stoczyli, zabit Cyrus, Artaxerxes racion *Biel. Św. 26.* Młosość w twym sereu walkę staczała daremna, Wyrzekł się nadziei złączenia się ze mną. *N. Pam. 3, 217.* walczyła daremnie, hat sergellich gekämpft. — *Simil.* Staczać spór, spierać się; einen Streit führen, disputieren. Stoczyć spór z kimkolwiek gotów był. *Sk. Dz. 514.* Uprosić nie mógł, aby dysputaryą stoczyć mógł. *Sk. Dz. 244.* Co to za rozmowy, które staczacie między sobą? *W. Post. W. 526.* które wiedziecie między sobą, Geirräde, Die ihr unter einander führt. — § 6) Gdy Krzyżacy z Tatarami różno a ochotnie stoczyli, wnet ci znowu się do nich obróciłi. *Stryżk. 545.* gdy z niemi wadli, ruszyli, gonili; nachjagen, nachteilen, nachdringen. STOCZYSTOŚĆ, ści, ż., pochylność, pochodziłość; die Abhängigkeit, Abhängigkeit, der Abhäng. Zewnętrzna stoczystość szanów. *Łek. 108.* Każdą gór stoczystość ostrzejszą jest od zachodu, nizeli od wschodu *Stas. Buff. 164.* STOCZYSTY, a, e, STOCZYSTO, STOCZYŚCIE *adverb.*, pochodzisty, abhängig, abhängig, acclivis. *Marz.* Na górach i na równinach, i w polach i w stoczystych ziemiach i w puszczy. *Budn. Joz. 12, 8.* Niech zastawiają stoczyste wnki *Bardz. Trag. 122.* Nurty przez opokę sącząc rozpadzistą Wylewały się spodem w główny goll stoczysto. *Przyh. Milit. 109.* (ztaczając się). Na stoczystym w gumnie boisku kilka razy ziarna zwiewają. *Haur. Sk. 156.* STODOŁA, y, ż; *Boh.* stodola, stodůlka, obilnice; *Slov.* stodola, stodolka; *Sorab. 2.* brożna, (ob. Bróg); *Sorab. 1.* brożna, brożnicza; *Carn.* skedn; *Vind.* skeden, skedein, stuog (ob. Stog) gomnu, (ob. Gumno); *Croat.* sheden, stasel; *Slav.* stodola, pojata; *Bosn.* pojata (ef. jata), szitnica (ob. Żytńica), humbar; *Ross.* еспаи, румно; (ef. *Germ.* Stabel. Stlg.); miejsce do złożenia i młócenia zboża, die Scheune, die Scheuer. Wielkość stodoł powinna być względna przynajmniej średnim urodzajom rol miejscowych; u nas pospolicie się tak budują, iż podworze między niemi zabudowana na około zamykają. *Kluk. Rosł. 3, 225.* Mamy bażantarnią, a stodoły się wala. *Kras. Pod. 2, 50.* Wielka stodoła, a zboża pusto. *Cu. Ad. 1240.* (wielka klatka, a ptaków mało). Dużą ma stodołę, a w niej ledwie cztery kopy. *Zab. 11, 191.* Z pustej stodoły rady leją sowy, Prosty rozum nie urodzi mądrej mowy. *Fredr. Ad. 22.* STODOLNY, STODOŁOWY, a, e, od stodoły, Scheunen-, Scheuer-. STODZIERNY, a, e, hundertlöcherig. Często z stodziurnej surmy piszezek jednooki Ogromne głośy na wiatr wypuszczają szeroki. *Zimor. Siel. 275.* STOFUNCIE, ia, n., cetnar, hundred Pfund, ein Centner. *Cu. Th. 1067.* STOFUNTOWY, a, e; *Ross.* стофунтовый; hundertsfündig. Brama stofuntowym rygłem zmocowana *Zab. 16, 315.* STOG, u, m., STOŻEK, żka, m., dem.; *Boh.* stoh, stoh obilny, brah; *Slov.* stoh; *Sorab. 2.* stog; *Carn.* shtög; (*Vind.* en stug druv = sychta drzewa; stuog granarium);

Croat. sztog, ztog, plászt, plaszticza; *Hung.* asztag; *Rog.* stoogh sjena; *Bosn.* stóg od slamne, stóg od sjena, stógh, kopra; *Ross.* стогъ, стожекъ, подстожникъ, одонье, одоньце, екирдъ, (cf. styr); *E. cl.* vermenie, (cf. wierzel); (*Ecel* стъгна ulica, *NB* jak ulica od rzędu ulów, tak стъгна od rzędu stogów nazwana; *Valach.* sztog; cf. *Svec.* stork; *It.* stazudh; *Pal.* stacca; *Angl.* stack; *Germ.* der Heustod; ob. Stod. 3. *Nldlg.*; (*Etym.* [sanser. sthag + colligere 2], stać, stoję); stog, kupa wielka siana na kształt brogu; der Heustober, Heustaufen. Czasem się siano na łakach pod gołym meblem stawia w stogi. *Kluk. Rośl.* 5, 296. *Hipp.* 118. Stożek. *Jak. Art.* 5, 165. *Jak. Mat.* 1, 154. Stogu zwierzelina warsta *Ross.* оверье Stog siana przekładane liess, перевернуть, перевертывать. Mojsee, gdzie stogi stoją *Sorab.* 2. stogowischczo. — §. *Transl. fig.* Kupa, stos wielki czegokolwiek; ein großer Haufen, ein Stoß von irgend etwas. Wysokie stogi pomiędzy *Birk. Kant.* B 5. Nieprzyjaciele zamek drzewem w około obmiotawszy, potym one stogi drew zapadli pod murami. *Styppk.* 410. Niechaj fortuna żal, ból, strach, pełnym na mię sypie stogiem *Pol. Sjl.* 5

“STOGEŃNY n. p. odgłos. *Zab.* 15, 106. die hundertmännige Janna. “STOGŁOWY n. p. Tycou-sz. *Zab.* 6, 575. *Petr. Her.* 2, B 4 b. stolebnay, stołbisty; *Croat.* sztoglav; *Ross.* столбый. “Stogłowne oliary. *Dmoch.* I. 2, 291. *Leontombe.* — (STOGŁOWY, a, e, od stogu, Heustober; *Boh.* stohový; *Ross.* стоговый). — “STOGRODY, a, e, n. p. Stogroda Kreta. *Anach.* 67. sto gródów zawierająca, hundertbürgig. STOGROZOWY, a, e, *centenarius.* *Cn. Th.* 1067. hundertjreßdig.

STÓJ, ob. Stać W STOJACZKI *adverb.*, stojąc; *Vind.* stoję, stojęzi; *Ross.* стойкомъ, стойма, im Stehen, stehend. *Cn. Th.* 1217. *Włod.* STOJAK, a, m. darmojad, próżniak, carmostóg; ein Haufenzer, der nichtig da steht. Wystrzeżaj się leżących okół siebie stojaków. *Nar. Tac.* 2, 281. Czym ci się wywyżają te stojaki, przybrane w ubiory przepyszne? *Test.* 19, b, 43. *Jakt. Ez.* 110. [— §. *Transl.* Stojak, posąg; eine Statue, ein Standbild. Świecić albo ludzom umarzyć, albo kłoni, albo stojakom i obrazom niemym. *Krew. Apol.* 91 t. — 2]. STOJĘ, ob. Stać. STÓJKA, i, z, szylwach, poczta, wedeta, żołnierz pojedynkowy, pieszny lub konny, postawiony do pewnego czasu na straż twardszą kiego. *Jak. Art.* 5, 511. et 508, cf. warta, die Wächterzeit, Bediente gegen den Feind. (*Ross.* стойка stajenie, przegrado, podpora, stajew).

STOK, “SZTOK, u, m; *Boh.* stok, štok, ztok, stoka; *Slov.* stoka; (*Vind.* stok, stor opcin; *Ross.* стокъ; *Ecel.* ыстовъ, ыстовънъ, § 1) stek, senek, seckame wody, cysterna, kryweca, źródło; der Zusammenfluß, Zufluß des Wassers, die Cisterne, Quelle. Krywny stoku, longi zasnałem przy tobie, Razděl na svěrgotem rožnym uszy obie. *Zab.* 9, 580. *Ejzym.* Tentel pragnie, majaje sztok wody przeźroczystej przed sobą. *Star. Ref.* 96. Woda ludzjom najzdrowsza jest, która ze stoków zemnych dobrowolnie wypływa. *Crese.* 9. Miejsca dla łaka nizkie dla wilgoci przy źdźce i stoku najlepsze. *Haur.* Ek. 51. Rzek

tak wiele jest, iż nie mogłoby insze źródło, ani żaden stek zatrzymać ich, oprócz oceanu. *Boter.* 4. Stok wód wilgich pełny. *Kulig. Her.* 94. Ci mi po studni, kiedy się z stoku napiję! *Hys. Ad.* 7. Aretaza poczyna się z stoków, nie daleko *Piez. Owe. Cw.* 200. — *Prov.* Opil się jak sztok. *Opal. Sal.* 159. Piłany jak sztok. *Zegl. Ad.* 195. (jak bela, jeżeli to ta nie Niemieckie sztok Stod, kluc, ob. Sztok, cf. osztokować się; *Ecel* стоканъ puhar). — §. *Fig. Co* teraz zebranie chrześcian, jedno stok złości! *Sk. Dz.* 579. stek in maiam partem, scintina, Grundsuppe. — *Maten.* Z miasta chciał uczynić stok kamieni a mieszkańcom grób sprawić pod rozwalnami. *Zab. Test.* 544. stog, kupa kamieni, ein Steinhaufen. — §. Pomoż mi stokiem, praesent succurre *Mare.* przedko, nagle; jablemiz, nadziwićsi. — §. 2) *Fortific.* Stok, daś Blaciś, przedpocien ukryćj drogi, rozciągają się w pole potuczysto, aż do zjednoczenia się z polem okolicy. *Jak. Art.* 5, 517, ob. Storzysty, Suczystość.

STOKFISZ, u, m, z *Niem.* der Stofisch; *Boh.* třeska; *Slov.* štokfiš, dřevna i lu, hlupan, oslák; *Hung.* stokfisz; *Croat.* stolčvis; *Vind.* štokfiš, štokna riba, morski ošel, terda riba; *Cen.* štokfish; *Slov.* morski smužj; *Sorab.* 1, štokfišch, zaskučna riba; *Ross.* треска; *gods merlucius*, ma dwie płaty na grzbiecie, szczękę spodnią dłuższą od górną, sużony stokfisz, tak jak i klabon, znoczna jest częścią handlu połowionych krajów. *Zab.* 178. *Cw. n.* 304. STOKFISZOWY, a, e, od stokfiszu, Stofisch; *R. m.* тресчаный

STOKŁOS, u, m, STOKŁOSA, y, z; *Boh.* stoklos, stoklasa, spolina; *Vind.* štok lós; (*Croat.* sot lász are 2); *Ross.* матрина, мелрина, меларна, костре; *brevas*, die Zreife, rodzaj włosewój trawy; u nas jest żytna, polna, wachowa, lesna, pierzasta. *Klek. Jakt.* 1, 81. Stoklos, *grum. i. laccum*, Matrag, rodzaj trawy owcom bardzo przyjemny, sieje go na szczytach górkach. *Klek. Bosh.* 5, 504. *Soldusa* cas no, owescki, cywiec czery, Zambaber. *S. n.* 991. et 912. — §. Stoklosa, zółta, żółte gumy, Bhrant im Wertze. A przy takich rodzi się pokrzywa, Wiaz z żytni i j. i stoklosa bywa. *Zegl.* 17, 217. Żółte gumy stoklosa żyto przysiężone. *Pol. Jakt.* 26. STOKŁOSIĄSTY, a, e, od stoklosu, gół Zrepen. Stoklosista sioma na dachowu stopla. *E. n.* Sz. 21. STOKŁOSNY, a, e, od stoklosy, Zrepen. Znamo stoklosno. *Haur.* Sz. 56.

“STOKŁOSIĄTY, a, e, n. p. Stokłosy, Kuzmkoj Sybilu mieszkalna. *Zab.* 11, 159. o sta komitah e xli kom. mel, hundglämmig.

“STOKRODOWY, a, e, n. p. Stokrod, *E. n.* J. K. *Art. Dz.* 77. *Zab.* Dz. C 2. źródło rzek wybiega, quellensprungend. — §. *Pass. v.* Drzewo stokrodowe, *Art. C. z. k.* 57. nad stokiem rodzą się reszki, quellensprung. STOKROWY, a, e, §. 1) od stoku, wód, od Stok. Woda stokowa, zdrojowa, która sama dobrowolnie płynie. *Haur.* Sz. 97. — §. 2) *Test.* Stokowa, góry, w polkowach poprowadzona po pod stoki. *Jak. Art.* 5, 517. die Gabletie mit dem Glacis.

STOKROĆ *adverb.*; *Boh.* stokrat; *Vind.* stukrat, stobati;

Ross. солю; sto razy, hundred mal. Wolałbym stokroć umrzeć, niż . . . *Pieśń. Kat.* 53. Stokroć razy to gorsze, niż śmierć. *Teat.* 25, 110. Przeklinał nie stokroć dzień swojej rodziny. *Teat.* 45. b, 50. — STOKROĆ, i, ż., [STOKRÓTKA, i, ż, dem., 4], *Botan.* ziele, stokroć większa, Matecznik, Królik, Książki, Główna s. Jana, *chrysanthemum Leucanthemum*, gatunek Złotokwiatu. *Syr.* 782. *Kluk. Dyko.* 1, 125. große Maëlieben, Gänsefrant; *Boh.* sedmkrása; *Sorab.* 1. béwé kwětk, huszaczé kwětk; *Croat.* jszkriecz; *Ross.* бѣльцы, маргаритки. Stokroć mniejsza, eudna, *bellis minor.* *Urząd.* 51. *Kluk. Rośl.* 1, 262. Maëlieben, Monatsblümchen. Stokroć wiejska rumiana. *Dar. Lot.* 20. STOKROTNY, a, e, STOKROTNIE, STOKROTNO *adverb.*, stonasobny, tyłesetny, hundredfältig; *Boh.* sionasobný; *Vind.* stubarten, stuvrsten; *Ross.* стократный, сторичный, сторичною. Zebrał onego roku stokrotny użytek, *Radz. Genes.* 26, 12, *not.* i. j. sto kroć więcej, niżli siał. Ziarna uczyniły owoc te stokrotny, owe sześćdziesiątkrotny, a drugie trzydziestokrotny. *Leop. Math.* 15, 8. (dawały owoc niektóre setny. *5 Leop.*) Oraz ziemię pługiem swym ostrym tak przewraca, że mu stokrotną lichwą roboty przypłaca. *Groch. W.* 548. Stokrotna w niebie zapłata. *Brud. Ost. B.* Bóg to nam łaską swoją nagrodzi stokrotnie, Cokolwiek tu dla niego podejmiem ochotnie. *Groch. W.* 507. Stokrotno czynię. *centuplio. Cu. Th.* 1069; stokroć. *Tr.* verbundertfältigen.

STÓŁ, u, m.; *Boh.* stůl; *Slov.* stól, stůl; *Croat.* stol, sztol; *Dal.* sztool; *Hung.* sztal, sztal; *Slav.* stól, tarpěza, (*tireckie* *тραπεза*); *Rag.* stool, tarpěza, tarpeziza; *Bosn.* stól (= 1. stól, stó, za sjediti *sedes* = stołek; 2. stol, tarpeza, tarpezza, tripeza, stolęca *mensa*, stolęca, stolicę *scabellum*, stolęca *scamnum*); *Sorab.* 1. blido = stól (cf. *Ross.* блюдо miska), stol, stow, stolęzk = stołek, (*Germ.* Stuhl); *Sorab.* 2. blido, (stól, stolk = stołek, stolęczek); *Garn.* misa = stól, (*ob.* Misa, miska, cf. *Lat.* mensa; stol, stoll = stołek); *Vind.* mifa, tabla, (stou, klop *scamnum* ławka, stol = stołek) *Ross.* стол; (*Ross.* престол = tron, *ob.* Przesól, stolica; cf. *Græc.* στήλοz *columna*, cf. stać, stoje; *Germ.* Stuhl; cf. *Aethiop.* *ἄβου* sul, *tabula*); — 2. 1) stól, mierzynie domowe stojące, by na nim co kłaść, co postawić i t. d., stól wszelaki; *Eocl.* *трапеза*, der Tisch. Stól okrągły; *Bosn.* sioia. Stól ofiarniczy; *Vind.* kaldounifhe, kaldouniza, kaldouna mifa, (cf. kaldun). Uderzyć w stól, aż się nożyce odezwą. *Teat.* 7, 15. *Mon.* 75, 678. (*ob.* Nożyce). Poczeli nogami ziemię kopać, pięściami stól tłuc. *Baz. Hst.* 59, (*ob.* Stolnica). Ten już pod stołem, a drugi go goni. *Pot. Syl.* 479. (już się schronił). Szańców żadnych nie było, jak po stole Turczyn poszedł do obozów naszych. *Birk. Zyg.* 29. (jak po ledzie, jak po mydle, gładko, bez zawady). — Stól do grania, der Spieltisch. Niedługo grając, jeden spadł z stołu, iż mu i pieniądz w mieszku nie został. *Gorn. Dw.* 209. wszystko przegrał, we grzo zbankrutował; er hatte alles verspielt, Bancrott gemacht. — Stól w izbie sądowej, der Tisch in der Gerichtsstube. (*Ross.* столоначальник pierwszy sekretarz u stołu sądowego). Już idzie sprawa na stól. *Teat.* 56, 87. już ma być sądzona,

sedziowie biorą się już do niej, już na nią kolęj; die Rechtssache kommt schon auf den Tisch, kommt schon an die Reihe, wird eben vorgenommen. Otoż, sprawa już na stole, a patron sobie poluje. *Teat.* 50. b, 98. Gdy *juris* sprawa na stole się wywali, trzeba dyabelnego obrotu. *Teat.* 45. c, 17. *Wyb.* Jutro sprawa moja na stól pójdzie. *Teat.* 9, 17. W sądach *primae instantiae*, gdy sprawa uczynkowa na stól przypada, delator osobiście czynić powinien. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 25. — 2. Stól jadalny, der Tisch, an dem gespeist wird, die Tafel. U Chrobrego było 40 stółów pospoliczych, do których szedł każdy, kto chciał. *Biel.* 45. Prosił fryzeusz Jezusa, aby obiedował u niego, gdzie też on wszedłszy, usiadł k stołu. *Sekl. Luc.* 11. do stołu, er setzte sich zu Tische; (*Boh.* stoliti *coenare*) Stól otwarty trzymał na 200 oficerów. *Boh. Kom.* 5, 160. Przykro, choć smaczne u stołu potrawy, Gdy niemasz rozmów rozumnych zabawy. *Zab.* 11, 148. Każ na stól dawać. *Teat.* 51. b, 49. auftragen; *Obb.* anrichten. Powiedz, żeby do stołu dano. *Teat.* 19, 25. Jedzenie już jest na stole. *Teat.* 6. e, 29. es ist schon aufgetragen. Nie zaraz jeść, choć stól nakryja. *Fredr. Ad.* 106. Stól nakryć, (*Slav.* prostěrti (cf. rozpościierać, rozprostrec, cf. prześciierać), cf. stelajak; *Croat.* sztolnyak; *Eocl.* *срѣднѣкъ* obrus). Wiele dziś osób u stołu będzie? *Teat.* 7, 25. do obiadu, zu Tische, zur Tafel. Stól pański na osób dwadzieścia, marszałkowski na osób trzydzieści. *Teat.* 26. b, 7. Przygotuj na dzień jutrzejszy na 60 osób do stołu. *Teat.* 19. b, 28. Do stołu! proszę do stołu! zu Tische! Kto robi, pójdź do stołu, a kto próżnuje, za piec. *Bzow. Roż.* 15. Wolę goś na stole, niż bażanta w polu. *Zal. Zb.* 2. (pewniejsze lepsze). Nie wszyscy za stól, drudzy przed stól. *Cu. Ad.* 717. (nie wszystko się każdemu zjedzie; jedni panami, drudzy sługami). Póki lata po lesie ptak, nigdy z królmi do stołu nie usiedzie. *Birk. Kas. Ob. L.* 5. Do stołu służyć. *Teat.* 19, 49. (bey der Tafel aufwarten). Skoro olejnowano stoły . . . *Warg. Wal.* 57. so bald die Tafel aufgehoben wurde. Siadłszy od stołu na miękkiej kanapie Śpi, przewraca się i do woli chrapie. *Miń. Rył.* 5, 555; (*Slav.* chrbotom ge k' ohnu, a bruchom k stołu; *est fortunatus*, cf. opływa jak pączek w masle). Rozłączenie małżonków od stołu i łoża. *Gal. Cyw.* 1, 46. *ib.* 42. die Trennung, Scheidung der Eheleute von Tisch und Bett. — Stól, potrawy na stole, jedzenie, obiad, wieczerza; Tisch, Tafel, Speisen, Essen. Małem stól wymieniony, nikt moie potraw wytwornością nie celował. *Zab.* 2, 90. Miły mu swój stól, choć ubogi. *Bach. Ep.* 50. Cały stól przepiewał. *Zab.* 8, 526. Stołu bogów uczestniczy. *Tward. Wł.* 1. stołownicy, Tischgenossen. Z królewskiego jedli, pili stołu. *Wad. Dan.* 17. (z królewskiej kuchni i piwnicy). Dobra do stołu królewskiego należąca, stołeczne imiona *Strykk.* 465. stołowe dobra, königliche Tafelgüter, Kammergüter. I przed stołem i po stole modlitwę każdy pociechu czynił. *Kras. Pod.* 2, 212. vor und nach Tische. — *Theol.* Stól s, stól niebieski, stól boży, sakrament ciała i krwi pańskiej. *Karnk. Kat.* 192. der Tisch des Herrn. Łananiem chleba zwali starzy stól pański. *Rej. Post. A* a 6. (*Vind.* boshji stól = tęcza).

STOŁA, **SZTOŁA**, y, ż., **STOLNIA**, i, ż., w górnictwie gatunek wytni poziomej. *Mier. Mskr. Germ. der Stollen*, ein horizontaler Canal, der in daß Gebirge getrieben wird; (*Slov. hornj žuk, kaban; Carn. shtolenga; Vind. rudni podkop, rudna jamina, podkopalšibe*). *Stolnia* główna, die Erbstolle, stolnia poszukiwalna, die Suchstolle. *Mier. Mskr. Urządzenia o stołach czyli kanałach. Czack. Pr. 2, 499.* Król Hiszpański zazdrościwy nie dopuszcza nas do tych stoł, gdzie złoto kopają. *Biel. Hist. 445.* Sztoła, rów albo kanał, który pod ziemią kopią, aby nim wody sprowadzić. *Os. Żel. 85;* rów w piecu wielkim na krzyż, aby nim wilgoć ewaporowała. *Os. Żel. 85.* §. Stoła, przekopa, rów, der Graben. Ziemię wilgotną naprawić przekopami, albo brzozy wielkie czynić albo sztoły. *Crese. 656.* Z ziemi najpierwej sznurę w noży działają. Potym stołę hawerze pod parkan kopają. *Biel. S. N. 55.* Dobywając zamku, kusli się kopaniem pod mury; ale iż rzadka ziemia była, stoła się w wszystka zawała. *Biel. 501.* Stolarstwo *Bohomol*, bodaj nie stępowanie, cf. stolka.

STÓŁA, ob. Stała.

STOLARZ, a, m.; *Boh. stolař, truhlář; Slov. stolař; Sorab. 1. kźinicz (skrzyniarz, Germ. Schreiner), tēschēř (cf. cieśla), lodkař, (cf. łóka); Carn. misar, skrynjar; Vind. mifar, tisslar, skrinjar; Croat. skrinjar, ladeliar, tisslyar, astalos; Bosn. skrinjar, koji skrinje čini; Raq. skrinjar; Slav. shkrinjār, stolař; Ross. столяръ, древодѣла, древодѣла, древодѣлатель; Eccl. вешедѣлатель; teszarz, der Tischler. Za częstym stołw robieniem, człowiek staje się stolarzem. *Petr. Et. 152.* **STOLARCZYK**, a, m., czeladnik stolarski, der Tischlergehl. *Tr. STOLARKA, i, ż., żona stolarza, die Tischlerin; *Slov. stolarka; Boh. truhlářka; Ross. столариха.* — §. **Stolarz** = **STOLARSTWO**, a, n., rzemieślnictwo stolarskie; *Boh. truhlářství; Vind. mifarsku rokodelstvu, die Tischlerey, daß Tischlerbandwerk.* Chłopiec postąpił znacznie w stolarstwie, i był jedyną pomocą swojemu majstrowi. *Mon. 64, 142.* Stolarstwem się bawić *Boss. столарничать.* **STOLARSKI**, a, ie, od stolarza, Tischler; *Boh. truhlářský; Slav. stolarski; Croat. tisslyarszki; Ross. столярный, столярский.* Nie potrzebował roboty stolarskiej. *Mon. 64, 142.* Warsztat stolarski, *Ross. столарня = STOLARNIA, i, ż., izba w której warsztat stolarski, i stolarz rąbia, die Tischlerwerkstatt. *X Kam.* — **STOLCOBUWIE**, ia, n., *Archit.*; podstavek, częśc podslupia, basis, der Säulenstuhl. *Hog. Bud. 24.* **STOLCOKRYW**, a, et u, m., gżemnik, częśc podslupia, *coronix*, którym się kłoc sam czyli podstawa z wierzchu przykrywa. *Hog. Bud. 24.* daß Schaitgestimje, der Säulenfuß. **STOLCOWAĆ**, ob. Stolezyć. **STOLCOWY**, a, e, 1) od stolca, na który chodzą; *Radststuhl, Leibstuhl, Stuhl*; *Stolcowe* naczynie, donica, bania. *Cn. Th. 1069.* Stolcowa albo do stolca chęć daremna, silenie się na stoleu, wydymanie się. *Cn. Th. 997.* pochodzenie, der Stuhlzwang, Stuhlzwang. — §. **Stolcowy**, od stolca w ciebie, zadkowy. *Cn. Th. 1070.* daß Gefäß oder den Hintern betreffend. — 2) **Stolcowe** miejsce, stoleczne, zwierzchnie; *Regierungsfuß, Oberherrschafft.* Coraz nowe burdy w Ruskich pań-***

stwach nastaly o miejsce stolcowe. *Strujk. 217.* **STOLCZYĆ**, **STOLCOWAĆ** *med. niedok.* stolce mieć, einen Stuhl haben, einen Leib haben, stulen. H. Logobal w złoty wannę stolcował. *Kosz. Lor. 107.* Gdy sokół nie może łajna zrzucić, daj mu zjęś żółe kogutową; zaś kiedy by rzadko stolczył, daj mu pić soku bułbowego. *Sienn. 291.* "STOLEEBNY, a, e, n, p. Stolebne Hydry. *Leszcz. Class. 3.* stolbiste, stolgłowe, hunderfürßig. Ciebie ni Gerber strasz, ni stolbista Potwora, ni też Meduza ognista. *Mon. 75, 694.* **STOLEC**, lea, m. § a) *obsz.* krzesło n. p. królewskie, sądowe, tron, stolica; der Sig, Thron, Residentstahl, die Residenz, der Sig des Regierendan; *Boh. stolec, trůn; Sorab. 1. stow, (ob. Stoł); (Croat. stolcz, stolčez, stolčica sedes, sella; Rag. stōlaz, lawka; Bosn. stolaj scabellum; Eccl. столецъ = stolok); Eccl. взоходъ (cf. wschody), сѣдлаице, пресла, или напесни престоиъ.* Dla Kapistrana szkod rzyku Krakowskiego było uczyniono stolec podług łosciola ś. Wujecchia, z którego kazal. *Biel. Śie. 215 b.* katedra, ambona, kazalnica; *Lebrstuhl, Causel.* Gdy na surowym zasiadiesz stoleu sądowym. *Groch. W. 52.* Stolec Dawidowy, jak stolec przed olchiznością moją. *Wrocl. 215 thronus Dav.* Da mu posiedzieć pan stolec Dawidow oja jego. *Rej. Post. Z. 2.* Bóg złożył moearze z stolca, a wywyższył pokorne. *Bial. Post. 61.* Powstali przeciw Iwasławowi misze książęta Ruskie, chcąc go z stolca Kijowskiego zrzucić. *Strujk. 194.* Ś Piotr stolec otrzymał wszystkiego świata. *W. Post. W. 5, 89.* zwierzchność, *губети, Regierung, Christus* do nieba nie tylko dlatego wstąpił, aby onęj chwały i królestwa stolec otrzymał, ale też dla zbawienia naszego. *Kucz. Kat. 159.* (krzesło, *edit. recent;* cf. senatorskie krzesło). Alaryk w Tolosie stolec państwa swego postawił, ale go ruszył żąd kładowejus. *Biel. 17.* stolęc założył, *Regierungsfuß, Residentz.* Popiel z Krakowa do Gniezna przemiósł stolec swój, a potem do Kruświcy. *Biel. 28.* W Kiernowie książę Kiernus stolecem mieszkał. *Strujk. 215.* rezydował, er residirte datelst. W Bukarescie jest stolec Miłtański. *Strujk. Turk. 6.* stolica, miasto stoleczne; *Residenz, Residentzstadt.* Zelandya wyspa głowa albo stolec królestwa Duńskiego. *Biel. Hist. 292.* — *Similit* Wdowa, która siedzi na wdowim stoleu. *Stat. Lit. 229.* Witwenstahl, Witwenfuß. Konieczność cierpliwości przepisana dla wdów, (czekania półroku powtórnego zameżenia), nazywano stolecem wdowim Wolyńskim. *Czack. Pr. 2, 45.* — § b) **Stolec**, zasada, fundament, podstawa; die Unterlage, daß Gestelle, der Stuhl, worauf etwas ruhet. Głowa miechu kowalskiego wspiera się na stoleu. *Os. Bud. 88.* Stolec w hueie, grunt rzadki umocniony jelem i faszykami, aby pod wielkimi ciężarami nie ustępował. *Os. Żel. 85.* Na szkucie tarcica z wrębami na dwóch konikach albo stolcach, t. j. słupach, przy bulzie wystawiana, na której stérnik chodzi, gdy jest przy rudlu. *Magier. Mskr. (podpory, kozły, kobylice).* Stolec, na którym się wiatrak obraca. *Solsk. Arch. 96.* daß Windmühlengestelle. W naszych wiatrakach na fundament, albo według młynarzów na stolec potrzeba grubego drzewa dobierać. *Os. Fiz. 347.* Owoce palmowego drzewa nie wisi

na szypułkach, ale ma stolce niejaki, jakoby główki makowe. 445. — 2. c) Stolce, stołek dziurawy, z otworem w siedzeniu, ein Stuhl mit einer Oeffnung in der Mitte. Stolec do rodzenia. *Czerw.* 56. ein Gebährstuhl. Stolce, naczynie potrzebne, (sracz.) der Leibstuhl, Nachstuhl; *Carn.* jeyshelz; *Vind.* potrebn fedelst, zhrovesa sprasnenje; *Rag.* odsëbniza; *Ross.* столуакъ, судно. Raz albo dwa na dzień na stolec chodzić trzeba. *Perz. Lek.* 175. Na stolec, na potrzebę, na dwór wychodzić. *Perz. Lek.* 316; na wielki dwór. *ib.* 78. (czynić sobie wczas). Stolca nie trzeba zostawiać w pokoju chorego, bo smród z niego powietrze zaraża. *Krup.* 5, 565. — 2. *Metonym.* Stolec, co stolem odchodzi; *Vind.* stol (cf. stół), maß durch den Stuhl weggeht, der Stuhlgang, der Stuhl. Stolec bardzo rzadki szczątką nazywamy. *Perz. Lek.* 121. Za pierwszym odezwaniem się stolca, natychmiast iść trzeba na stolec. *Perz. Lek.* 176. Zatwardzenie stolca. *Perz. Lek.* 175. Do trzeciego i czwartego roku bardzo obfity dzieci zwykły miewać stolec. *Mon.* 70, 69. Stolec miew, ob. Wypróżnić się. Stolec ro czyni, ob. Rusza. — 2. *Tr. metonym.* Stolec w ciele ludzkim, pośladek, zadek, der Hintere. W samym stolecu (anus) znajdują się cztery muszkioty. *Wejch.* 211. Gdy ci jelita wychodzą, przykładaj soku tego na stolec. *Spicz.* 11. — 2. *Prov.* Nie po stolecu, ab equis ad osinos. *Rys. Ad.* 50.

*STOLCE, *grałac*, nogi drewniane, na których dzieci, a zwłaszcza chłopięta zwykły chodzić. *Grallatorius gradus*, szerokie stapanie, albo na stolach chodzenie. *Macz.*; stolec, stołek, soszka. *Volck.* 578, z *Niem.* die Stelzen, 3. B. auf Stelzen gehen; ob. Soszki, szesnuda, szeszele, drażki; *Slov.* stuly, stuldy, chudy; *Boh.* štjlla, štjhla, štjhly, chudy; *Sorab.* 1. woczeżki; *Vind.* fltelza, krukla, berla, bergla, streuza, hodalka, kvaka, hodalniza; *Croat.* schyale; *Ross.* ходули, ходуля. Który na stolcach chodzi, drażnik. *Volck.* 579; który chodzi po drażku wysoko. *Dasypp. A a.* der Stelzengeber, Stelzenreiter; *Sorab.* 1. po woczeżkach khodzaczé.

STOLECIE. ia, n, przeciąg czasu stoletniego, wiek, daß Jahrhundert; *Boh.* stoletje; *Vind.* stulietje; *Rag.* stoljé-taa; *Ross.* столетие.

STOŁECZEK, czka, m; *dem. Nom.* stołek, daß Stühlchen, Stühlchen; *Boh.* stoléčka; *Sorab.* 1. stówik (cf. stolik), stoleżnik; *Vind.* stolec, stoliz, stolzh scabellum, ławeczka; *Croat.* sztoléhecz sellula; *Rag.* stolhech, (scabellum); *Ross.* стуликъ, стульчикъ. Pod stołeczkiem tej dziercińki będą zbierał odrobińki. *Groch. W.* 570; i potius stoliezek, Stühlchen. Lekarstwo to czyni dzieciom stołeczki i robactwo wywodzi. *Syr.* 222. małe stolce, kleine Stuhlgänge. *STOŁECZNIK, a, m., naczelnik, na czele stojący; der Vorsteher, der an der Spitze steht, daß Oberhaupt, der Vorgesetzte. Przedniejsi z aniołów, stołeczniczy, cherubinowie, serafinowie, którzy zawsze stoją przed stolicą boskiego majestatu. *W. Post. Mn.* 566. Po aniołach archaniołowie, potom książęta, mocarstwa, stołeczniczy, cherubinowie etc. *Sk. Żyw.* 2, 218. — 2. Stołeczniczy miewają rozmaite monety, i komu potrzeba za lifą od-

mieniają. *Sekl. Math.* 25, not., «monetarze»; wexlarze, siedzący nad stolikami swemi, Geldwechsler. STOŁECZNY, *STOLICZNY, a, e, 1) o miastach: główny, *Rag.* stólni; *Ross.* столичный, Haupt- (von Städten). Stołeczne miasto = stolica; *Rag.* grąd parvostólni, die Hauptstadt. Wojsko *stołeczne nie przy stolicy, ale w Polscez macie. *Birk. Zamoj.* 4. — 2) Przemysłał Witołd, jakoby mógł imiona stołeczne, w onych wojnach od stołu książęcego oddalone przywrócić. *Stryjk.* 465. stołowe imiona, dobra; Tafelgüter, Mammorgüter. STOŁEK, aka, m., 1) zedel do siedzenia na nim, der Sessel, der Stuhl; (*Boh.* stolice, židlice, židle; (*Slov.* stołek mensula, stolik); *Sorab.* 1. stol (ob. Stól), stów, stoleżk, stoltz; *Sorab.* 2. sztol, stol, stolk; *Carn.* stol, stoll; *Vind.* stou, stol, klop, stoll, sböll, (stou, klop = ławka); *Croat.* ztolec, (cf. stolec); *Boss.* stó, stól; *Slav.* stólica, (ob. Stolica); *Rag.* stólaz; *Ross.* стулъ; *Eccl.* столецъ; *Lat. med.* stolum; *Krim. Tatar.* stal; *Walis.* ystol; *Svec.* stol; *Angl.* stool). Już są trzy stołki: krzesło dla starosty, dla sędzięgo, i stołek dla pisarza; starosta tam usiedzie, a tu pisarz. *Teat.* 7 b, 47. Stołek z poręczami, krzesło; *Vind.* feddu, fedalu, fedalniza, stol f' nafflonam, nafflonjak, ein Feinstuhl, Feinstuhl. Stołek ku noszeniu uczynił sobie Salomon. 5 *Leop. Cant.* 5, 9. lektykę, eine Sänfte; *Desurr.* Tragessel. Słomiany stołek (*Vind.* ilamnu feddu, flammil). Dzieci wdowe chereli z imienia wygnać, wystawiwszy jej stołek z kądziela przed dom. *Sax. Tyl.* 65. *Szezerb. Sax.* 465. sie stellten ihr den Stuhl vor die Thüre. — *Alluz.* Kto pod drugim stołkiem rad podrywa, Sowitym mu to odda hóg ryczałtem. *Morszt.* 70. (kto drugiemu dołek kopie). Tak napędzę w dziurę, tak on przystawie stołka, mam sposoby liezne. *Teat.* 45. c, 129. Wyb. ich will ihnen den Stuhl stellen, die Jalle richten. Pochełbiony, kiedy sami są przy pani, więc stołka radzi przystawia drugiemu, a potwarz jaką wywrą, aby sobie sam łaskę jednal. *Koss. Lor.* 42 b. Ryehilój cie dwa, niżli jeden stołek zdradzi. *Pot. Arg.* 105; *Slov.* medzi dwoma stołkami na zem słowek pada. Na dwóch stołkach siedzieć. *Pot. Jow.* 171. i z jedna i z drugą stroną trzymać, es mit beyden Seiten halten; *Slov.* na dwóch stołkách sedi. Nie masz ty z sercem dwójnym i obfudym spółki. Nie znasz, co to pochełbstwa dwa chrotne stołki. *Zab.* 10, 68. *Koss.* Wiele zazdrośnych, natretnych, zuchwałych, i co jak żyją na dwu stołkach siedzą. *Zab.* 11, 27. *Koss.* — 2) Stołek, krzesło, n. p. senatorskie; der Stuhl, Eis eines großen Herrn, Senatorenstuhl, Senatorenwürde. Zasięć stołek przeświecny senatorski. *Birk. Syn. Kor. B b.* Chodstewicz z takich dziadów i pradziadów urodzony, z których rzadki był, któryby albo buławy hetmańskiej nie nosił, albo stołka senatorskiego nie zasiadał. *Birk. Chodk.* 2. Duroniemu senatorski stołek wzięli, iż wzięł się... *Warg. Wal.* 64. Złamał na wyższy stołek i zaemniejszą katedrę potym postąpił. *Star. Zad C 2 b.* na wyższe miejsce, wyższą godność; höherer Würde, höheres Amt. — Stołek królewski, majestat, tron, der Thron. Po przywitaniu między gęstym gminem, Król na swój stołek sułtana pro-

wadził, I dał mu miejsce pod swym baldakinem. *P. Kchan. Jer.* 266. Porwawszy Michała, na cesarskim go miejscu i stołku posadzili. *Sk. Dz.* 775. — (STOLETNI, ia, ie, lat stu, (ob. Stołecie), n. p. Stoletnie dęby. *Zab.* 10, 42. *Koss.* hundertjährig; *Boh.* stoloty; *Vind.* stó lét star, stuheten; *Bosn.* stolitni; *Bag.* stoljetni, stogodisetni; *Ross.* столѣтний. Już też stoletnich wieków przemijało Niemal czterdzieści, jako wsze stworzenie W początkach swoich istność otrzymało. *Odym. Św. D 5 b.* (wieków po sto lat liczących). Do Dyany i Apolina wiersz stoletni. *Mon.* 70, 551; *carmen saeculare.* — *STOŁGAĆ się. *Żebr. Ow.* 581, ob. Czołgać się, ob. *Przystołać się). — STOLICA, y, ż.; (*Boh.* stolice; *Slav.* stolica ława, ławka; *Croat.* sztolica sedes, sella; *Dal.* stolicza: ambona; *Slav.* stolica: stołek; *Bosn.* stolica scammum); *stolicea, siedzenie poważne wielkich urzędników, panujących, rządów; *Eecl.* востолъ, ездальниче, креслы, или царскій престолъ, erfahner Beamten Stuhl, Richterstuhl, Königsstul, Regentenstuhl. Poglądał na senat, stolice sądowa, jak na miejsce cnotom swoim nagotowaną. *Mon.* 65, 155. Stolice kaznodziejska ś. Piotra w Rzymie, jeszcze ukazują. *Sk. Dz.* 50. (katedrę, ambonę). Stolice królewska, tron, majestat, der Thron. Sprawił król stolice wielką z kości słoniowej. *Budn.* 2 *Chron.* 9, 17. Po śmierci Ziemowita panowie synem jego Leszkiem stolice osadzają. *Krom.* 52. Serafinowie zawždy stoją przed stolice boskiego majestatu. *W. Post. Mh.* 566. Co jest przed ludźmi wysokiego, to jest przed bogiem obrzydliwością, a wady się jednak na wysokie stolice *kaszemy, a do wyniosłości, a dostojności tego świata, jeden drugiego uliegamy. *Żarn. Post.* 22. Przyrodzenie nieszczesne nasze, na wysokie się stolice zawždy *kaszę. *ib.* 2, 509. Na wysokie się stolice *kaszali, i jeden drugiego dostojnością uprzędać chcieli. *ib.* 3, 665. (wysokie miejsce, urzędy, dostojństwa). — ½. Stolice, miasto stołeczne; die Residenzstadt, Hauptstadt; *Boh.* sydlo, obydlj, bydliště; *Sorab.* 1. bwowne město; *Vind.* poglavitu mestu, stannu prebivalifhe, residenza, prebivalifitvu; *Rag.* grad poglavit, parvostólni, (stolovatti; *Dal.* sztolovati: panować); *Hung.* kiralysscek; *Ross.* столица, престолъ; *Eecl.* царственница. Stolice ś. *N. Pam.* 21, 297. (Rzym stolice papieska). Stolice młodzież psuje. *Teat.* 15, 2 *STOLICZNY, ob. Stołeczny. STOLIK, a, m, STOLICZEK, czka, m., dem. Nom. stól, daś Tischchen, ein fleiner Tisch; *Boh.* stolek, stolček, (stoljk szuflada stołowa); *Slav.* stolek (cf. stołek), stolček, stoliček; *Hung.* asztolotska; *Vind.* milza, tabelza, (stoliz scabellum; *Sorab.* 1. stowik stofcezek); *Sorab.* 1. et 2. blikko; *Croat.* sztolék; *Rag.* stólaz, dessak, tarpeziza; *Slav.* stolica, (cf. stolicea); (*Bosn.* stoliceh scabellum); *Ross.* столикъ, (столнице wielki stól, stolisko, столшко mizerny stól, stolna). Leżały na stolku gazetę. *Kras. Pod.* 2, 115. Pławeczke z stolickiem oboje Z hebanu proszę, niech ma dziecię moje. *Groch. W.* 555. Stolik mierniczy, mensula. *Jak. Mat.* 1, 289. *Łesk.* 152. *Zabor.* 85 daś Tischstücken. STOLIKOWY, a, e, od stolika, Tischchen: Tisch, Jejmość P. P. Próžno-

siedzkie, stolikowych zabaw najprzywiązane dogiadaćki. *Mon.* 70, 452. cf. gotowalniany.

*STOLIMAN, *STOLIM, *STOLIN, *STWOLIN, a, m., obrzym, ein Riese. *Briareus* 100 manuum, stolio; niektórzy mówią stwolin, *obryzm. *Mącz.* Carn. strau.or; *Vind.* rals, stramor, polhastni junak, orjak, gehat, gorostalnik; *Rag.* gorostasnik; *Ross. et Eecl.* исполинъ. Stoliman, wieki okrutny człowiek stwolin albo obrzym, niektórzy zowią stoln. *Mącz.* STOLINEK, *obryzniek, gigantulus. *Mącz.*, zdrbn., ein fleiner Riese. STOLIMAN-SKI, a, ie; *Ross.* исполинъ, исполинскій; *Eecl.* исполинный (исполинствую, *Graec.* γιγαντιώ, fortesco): Riesen. Walka stolimańska, gigantomachia. *Marz.*

STOLISTNY, a, e, hundertblätterig. Stolista róża, sto liściów mająca Włód. *Sorab.* 1. stowop'enata róża; *Croat.* sztolisztna trava — STOLKA, i, ż., (cf. stola, stolnia), rów ceglą wymurowany pod piecem hutarskim dla ściągania wilgoci. *Tr.* ein ausgebauerter Grafen unter dem Treibeisen, die Feuchtigkeit abzuleiten. *Tr.*

STOLKARZ, a, m, co stołki robi; *Ross.* стальной, der Stahlmacher. STOLKOWY, a, e, od stołka; *Ross.* стальный, Stuhl: , Eeifel: , n. p. Nogi stolkowe. *Cresc.* 258. — (STOLLA, STOLNIA, ob. Stoła) — STOLNICA, y, ż, STOLNICZKA, i, ż., dem., stołowa tablica. *Tr.* daś Tischfert, Tischblatt; *Boh.* wal, (cf. wałek); *Vind.* testaresvalniza; (*Rag.* stolniza abocus, stolnicza dem.). Dość człowiekowi jeść chleb z solą na prostej stolnicy. *Mon.* 72, 825. — ½. Stolnica, stół kuchenny do rąbania mięsa, ryb; der Handtisch, Küchentisch, daś Handfert. Stolnica, naczynie drewniane, na którym w kuchni słuca różne mięsa i t. d. *Wiel. Kuch.* 429. W piekarni pod oknem stać może stolnica do rozrabiania ciasta. *Świtek. Bud.* 295. STOLNIK, a, m., królewski albo koronny trukses, (podstol); der Truchseß, der Tafelbeßer; *Boh.* stolnik; *Vind.* trofhar, mifni nolnik; *Croat.* truzpest, vulgo krispet, jeztvino-nosz; *Hung.* asztalnak, talnak; *Rag.* stolnicjar; (*Slav.* stólnjak: obrus); *Ross. et Eecl.* столникъ — ½. Stolnik, stolny robotnik, od stoli, od stolni; der Stellenarbeiter, Stöllner, Steinfallhauer. Podkomorzy ma wybierać rajce w Wiehezie i starsze stolniki, to jest, robotniki w górach, i one podług praw ich sądzić. *Herb. Stat.* 108. Prawa tych, którzy sól wycinają, to jest stolników. Ustawiamy, aby w żupie Wiehekiej i Bocheńskiej tylko robili 60 tych, którzy sól wycinają, które po Polsku stolniki zowią. *Herb. Stat.* 108. STOLNIKIEWICZ, a, m., syn stolnika, daś Truchseß Sohn. STOLNIKIEWICZÓWNA, ej, ż, córka stolnika, daś Truchseß Tochter. STOLNIKOSTWO, a, n., urząd stolnika, daś Tafeldefferamt, Truchseßamt. — ½ *Coll.* Stolnik z stolnikową, der Truchseß mit seiner Gemahlm. STOLNIKOWA, ej, ż., stolnika żona, die Truchseßm. STOLNIKOWSKI, a, ie, od stolnika, Truchseß: ; *Ross.* столничий. — (STOLNY, a, e, od stoli w górach, Stellen: , Bergjrollen: ; n. p. Stolny pisarz. *Tr.* — STOŁOKIETNY n. p. Gigas. *Chrosc. Ow.* 114, hundertfüßig) — STOŁOWAĆ cz. niedok., stołować kogo, stól mu dawać, einem den Tisch geben; *Boh.* stolowati, stoliti, (stoliti; *Slav.* stolim, při stole

sedjm *accumbo*; *Rag.* stolovatti; *Dal.* sztolovati; panować, cf. *stolec, stolica). Stołować się *rec. niedok.*, strawować się, sich *erfrischen*; *Ross.* быть у кого на хлѣбахъ. Kiedy służący się sam stołuje... *Gal. Cyw.* 2, 152. STOŁOWANIE, ia, n., stolnia. *Bohom. Kr. Biel.* stęplowanie, die Unterstempfung, das Stollengerüste. Nie uwiodą mnie swym pozorem złociste stołowania, nie marmurowe słupy; nie przestane być przez to pamiętnym ludzkiej niecierwałości. *Sirn. Qu.* 189. STOŁOWNIK, a, m., 1) uczestnik stołu, der Tischgenoss; *Boh.* strawnik, f. strawnice; *Vind.* perjednik, kjeđi hodez, nakolubnik; *Ross.* нахлѣбникъ, нахлѣбница, ѣдокъ; *Ecol.* питомикъ, вскармленникъ, итотоникъ, притрапезникъ, со-трапезникъ; komensal, któły u kogo do stołu chodzi. *Vol. k.* 1097. Gospodarz wszystkim nam stołownikom do wieczery tylko jednę misę dał polewki grochowej. *Sar. Ref.* 44. Współstołownik *Ecol.* единопощень. Postępnj ze mną ze wszelką wolnością, jak gdybyś był moim stołownikiem. *Mon.* 70, 559. (domownikiem). Dworzanie, pokojowi, krowni, czystenci, Przyjaciele, sąsiedzi i plempotenci, I ta wszystka niesyta stołowników zgraja, Co się zyskiem od ludy karmi i opaja. *Kras. Sat.* 57. *Groch. W.* 155. *Kras. Pod.* 2, 67, ob. Strawnik. — 2) Stołownik STOŁOWY *Subst.* diacarius. *Cn. Th.* 1070. mający sobie poruczonego stół, dozorca i opatrzyciel stołu; *Croat.* sztolmester, der Tafelanfseher, Tafeldecker, der den Tisch zu besorgen hat. Przynieśli obiad królewscy stołowi. *Wad. Dan.* 8. STOŁOWY, a, e, od stołu, Tisch; *Boh.* stolový, stolnj; *Slav.* stolový; *Hung.* asztali; *Sorab.* 1. bádówné; *Vind.* mislni; *Croat.* sztolni; *Ross.* столовый; *Ecol.* трапезный. Nogi stołowe. *Cn. Th.* 1070; *Boh.* trnož. Szufłada stołowa (*Vind.* mislniza, misa). Stołowa izba, jadalnia, das Speisezimmer; *Ross.* столовая, скатертная. Król, żeby godowników swego domu oglądał, do izby stołowej wszedł, i ujrzał tam człowieka jednego Co siedział, szaty nie mając godowej. *Odym. Św.* 2, O 5. Łyżki, misy, solniczki i inne stołowe statki. *Kluk. Rosl.* 2, 161. Tischgerátbe. Nóż stołowy; *Vind.* stenjenik, Tischmesser. Bielizna stołowa. *Teat.* 28. b, 108. Tischzeug, (ob. Obrus, ob. Serweta). Służba stołowa, ob. Służba. — Dzieciom lekarstwo dają małemi łyżeczkami, dorosłym zaś stołowemi łyżkami. *Perz. Lek.* 190. Tischtischel, Tischlöffel. Wina stołowe. *Haur. Sk.* 510. *Wad. Dan.* 115. Wino słabe tytułują stołowem. *Haur. Ek.* 101. Kieliszki stołowe, skłanki garniturowe. *Torz. Śl.* 125. Stołowe szkło, garniturami robione, ma się w magazynie znajdować. *ib.* 124. Insza przyjaźń stołowa, a insza gruntowna. *Pilch. Sen. list.* 1, 58. Przyjaciel stołowy opuści cię czasu nieszczęścia. *Radz. Syr.* 6, 10. *Sk. Dz.* 345. Stołowy przyjaciel jak mucha, najadłszy się precz leci. *Burl. a 5.* Dworska i stołowa wiara za chlebem idzie. *Sk. Dz.* 266, (cf. pooblebować). Bankiety i owo wymyślone stołowe utraty. *Corn. Sen.* 29. Stołowa rozmowa. *Radz.* 205. cím Tischgespräch. STOŁOWE, n., *Subst.* pieniądze od stołu, za obiad, strawne. *Cn. Th.* 1070. Kostgeld. Stołowe, stołowy dochód, pieniądze, zboże, dobra. *ib.* Tafelinkünfte.

*STOŁPIASTY, a, e, n. p. Stołpiasta sól. *Instr. cel. Lit.*, n. p. Soli stołpiastěj od 1000; soli stołpiastej małej od 100. *ib.* (*Ross.* столпъ ступ) balwaniasia sól, Steinfall; in stółcen. STOŁPOWY, a, e; *Ross.* столбовый; słupowy, Säulen. Pierwszėj i dziewiętej pieśni irmosy są stołpowe, a insze bożemu narodzeniu służące. *Pim. Kam.* 265. [szeregowe, po kolei idące 2].

*STON, u, m., cf. stan; n. p. Cezar z prywatnego urodzony stonu, lub szlachetny, zacny między swemi. *Chrośc. Fars.* 50. Wszak biliśmy się jak kawalerowie, Nie kryjąc pierśi, karka ani stonu. *Chrośc. Luk.* 250. cf. szton. STONAĆ *med jedntl.*, utonąć, pogrążyć w wodzie, im Wasser untergehen. Towar stoneły kupiec może z wody wybrać, a nikt czykolwiek brzeg jest, nie ma oncmu stonełemu trudność zadawać. *Stat. Lit.* 506.

STONASOBNY, ob. Stokrotny.

STONKA, i, ż, *coccinella*, Żobaniśłut, polnisker Kermeš. Owad mały okrągły, mający pokrywki czerwoniawe z czarnymi kropkami. Ze pospolicie jest farby czerwonej, dlatego nazwano go kókeynelą imieniem robaka karmazynowego. *Zool.* 165.

STONOG, a, m., STONOGA, i, ż; *Boh.* stonůzka, beruška; *Sorab.* 1. stonozka; *Carn.* adrushka, adrushča, presizlča, babura, babushka; *Vind.* mirnik, stunogazh; *Croat.* stonog, stonok babura, babuska, babieca chěru, striga, (cf. strzyga); *Slav.* stonoga; *Rag.* stonogh, stonoga, cesejagl, babúseka, baburra, babak, (cf. babuska); *Bosn.* babica, baburra, galica; *Ross.* стогогъ, сороконожка, кавалекъ, коржанъ, мокрица; owad ołowianego koloru, w wilgotnych miejscach, osobliwie w piwnicach znajdujący się; niewłaściwie stonoga nazwany, gdyż nóg ma tylko czternaście. *Zool.* 115. *Sienn.* 279. die Nisse, der Kellerwurm, der Kellerassel. — Stonog morski, robak, skorek. *Ursin.*; chiton, muszla złożona z kilku skorup, podłużnie na grzbiecie ułożonych. *Zool.* 97. die Meerassel. *Chmiel.* 1, 652. *Croat.* stonog riba. STONOGI, a, ie, centipes, hundertfüßig. *Cn. Th.* 1071, *Bosn.* stonogghli. — STONOGOWIEC, wea, m., żule śledzionowe, *asplenium scolopendrium*, gatunek śledzionki, zachwalony na choroby śledziony. *Kluk. Dyke.* 1, 59. *Sleszk. Ped.* 422. *Syr.* 777. *Urząd.* 40. *Sienn.* 165. Miltzfraut, Miltzfaru; *Boh.* ceterak, yelenacze yazék; *Carn.* plushz; *Ross.* многоголовникъ.

*STOOKI, a, ie, STOOCZNY, a, e, *Croat.* sztok; hundertfüßig. Stooeczny *Argus. Zab.* 16, 95. *Kras. Teat.* 52. d, 82. *Groch. W.* 166. Stooki rozum. *Chrośc. Job.* 65. *Tward. Wł.* 74.

STOPA, y, ż, STOPKA, i, ż. *dem.*, STOPECZKA *dem. sec.* 1) (cf. *Germ.* zußstapfen, stapeln, tappen, cf. nostrum tupać, tupać, tupać). Stopa jest sama dolna część nogi, na którój się ciało wspiera. *Zool.* 57. der Plattfuß, der flache Fuß, die Fußsohle, die unterste Fläche des Fußes. *Perz. Cyr.* 1, 21; (*Boh.* podšew, podešew (ob. Podeszwa), spodek nohy, spodniplesek, pleska nohy, chodidlo, chodidko (stupadlo podnožek); *Sorab.* 1. stup, stowp, stupeg; *Sorab.* 2. stoppa; *Carn.* stopala, (stop-wschody); *Vind.* stopnja, stopao, stopina, (stopei, korak-krok, ob. Sto-

pień); *Slav.* stupálo; *Hung.* tsapas; (*Bosn.* stupaj, koracaj, korac-krok *passus, gradus*); *Ross.* ступня, (cf. стона, стонка pułkar, rzya papieru; стонка żerdka, kręgiełek farby, soli kamiennój i t. d.; томать, тончы дептаѣ). By kiedy miał stopeczki swe nad wosk jarzeczy bielsze obrazić, nie chce tego eierpieć. *Groch. W.* 569. Jam ci nóżeczki i stopki prostował, I w ustach słiezrych języczek kierował. *Past. Fid.* 195. Gołota, nie ma gdzieby stopę położył. *Cn. Ad.* 265. (nie ma, gdzieby stąpił; nie ma, gdzie konia rozsodłać). Najlepszy gnój na rolę, pańskich stop ślady, t. j. pański pilny dozór. *Petr. Ek.* 12. Pański ślad albo stopy. *Kosz. Lor.* 58. (pańskie oko konia tuczy). *In vestigio occubuit*, przedziusieczko, ledwo stopę przewrócił, jak poszedł do Abrahama. *Macz. Zaz.* 805 w niej od głowy aż do stóp. *Pam.* 85, 882 całkiem ją opanowała, wem ślepił się ju den żużel. Opisał go, od stóp do głów. *Mon.* 75, 615. — 2. Upadam pod stopy We Pani Dubrodziejki. *Teat.* 45. c, 11. (do nóg, idź śladem ibici ju żużel, unierdzimigster.). — Ścisłam stopy Pani. *Teat.* 45. b, 47. Upadam do nóżek, całuje stopki. *Teat.* 54. b, G 2. (stopy czyli nóżki całuje). Ludzie niby to lepiej wychowani, mają wyborniejsze wyrażenia: całuje nogi, upadam do stóp, unizam się pod stopy, ściele się pod nogi i t. d. *Mon.* 67, 458. — 2) Stopa, *Boh.* stopa, ślepège; *Sorab.* 1. sled, stup, stopa; *Carn.* stopina; *Vind.* stopinja, stopina, stopuje, stopinje; *Croat.* sztopina, szléd; *Bosn.* stoppa; *Hag.* stupaj, stoppa, stúp, *Ross.* цапъ, стона; ślad, szlad, trop stopy w ziemi wyrażony; die Fußspur, der Fußspuren. Patrz na pawiment, obaczcie, czyje to są stopy? 5 *Leop. Dan.* 14, 18. (czyje to są ślady? 4 *Leop.*) Widzę, że to stopy chłopie, niewieście i dziecińskie 4 *Leop. ib.* Z stopy Herkulesowój wszystkiego ciała jego wzrost i postanowienie miarkował. *Zygr. Ep.* 56. Jak raz stanął, przez kilka godzin w tejże stopie stał. *Warg. Wal.* 286; (cf. *Ross.* степениться, оспениться ustatkować się, степенничать statkować, степенный stateczny, степенство, степенность stateczność). Przypadki za ezłowiekiem w stopy zawsze chodzą. *Buda. Apoph.* U 2. sie fetgen ihm auf dem Fuße nach. Za nim toż w stopy gonil. *Styryk.* 524. Postępuje jego trybem w stopę z stopy. *Suszye. Pieśń.* 5. J 5. Pilnie się jego trzyta stopy. *Star. Vol. A* 5. — 3) Mensur: Stopa, pewna miara; ein Fuß, ein Schuß, *Ross.* футъ; *Eecl.* стона или просто шагъ. Stopa, lubo powszechnie za półłokecia rachować się zwykła, u geometrów atoli za 5 ćwierci łokecia Warszawskiego czyli za 18 caliów pospolicie się bierze. *Zabor.* 14 et 281. *Lęsk.* 2, 26. *Solsk. Geom.* 2, 144; 16 caliów. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 296; czterzy dłoni. *Warg. Kure. praef.* Półtorć stopy (*Slav.* cipeła). Stopa kwadratowa. *Jak. Mat.* 1, 117. Dwie stopie. *Cresa.* 507; (*dual.* dwie stopy). — §. Stopka; *Boh.* stopka; szypułka, ogonek u owocu; Stiel, Stengel am Obst. Fiołki różgi ładnej nie miewają, tylko szypułeczki albo stopki długie, na których kwiateczek. *Syr.* 1416. — Kozia stopa, ob. Kozii. Niedźwiedzia stopa, (ob. Niedźwiedzi, ob. Barszcz płonny). — Stopa men-

niezna, der Männerfuß. Prawidła panujących o stopie mienicznej, w miarę napływu jednego lub drugiego kruszeu zmieniać się muszą. *Czack. Pr.* 1, 174. — 4) Stopka, piesek o czarnych łapkach, ein Hund mit schwarzen Zapfen; (*Boh.* stopka wierepieta, brukownik). Stopka miano psa, *melampus. Cn. Th.* 695 *Tr.* Dopiero dziś nie szczeka, dopiero dziś mały, stary stopa. *Pot. Jaw.* 93. 5) Stopka regimentowy, różgoność, profos; in We st pr. der Stoppen, (cf. stopę), der Pfrosch. Stopce regimentowemu przywrócono poczciwość przez rozk:wawienie głowy jego od uderzenia chorągwią. *Jez. Wyr.* Kiedy exekucya lub komenda pka przyjęła, w ten czas stopka regimentowy staje się w ich oczach generałem. *Mon.* 71, 710. — (STOPIC, ob. Topić). — STOPIEŃ, pnia, m.; *Boh. et Slov.* stupen, schůdek, schodek, (ob. Schody, wschody); *Sorab.* 1. stup, stowpen, (stupen trzewik); *Sorab.* 2. schöffa; *Carn.* stopna, shtabla: *Vind.* stopinja, stopinja, stopala, hitapnja, grad, vishik, stopinjica, shtapla, stehiza, istopaja, stopina, ślad, stopa, stopci-krok; *Croat.* sztopaj, krok; *Hag.* jóstupaj, vztúpinja, (stupaj, stúp-krok); *Bosn.* stupaj, priene stupne, prezaghe, (stupaj, korac-krok); *Ross.* ступень, ступенька, степен, степенъ; *Cerm.* die Stufe, die Staffel, (ob. Tapać, tupać, tupać). Schodów wszystkich stopnie powinny mieć wysokość na 5 caliów, szerokość na 12, długość przynajmniej na 5 łokcie. *Świk. Bud.* 159. Każdy stopień, wstępując do kościoła, cłował. *Sk. Dz.* 752. Usiadł u stopniów ołtarznych. *Wys. Ign.* 20. Skoro kościelnych stopniów dotkli się nogami... *Otw. Ow.* 25. Do tej jaskini przez wiele stopni po wschodzie schodzono. *P. Kchan. Orł.* 1, 556. — 2. Stopień u karety, strzemie kareciane, woźwe. *Cn. Th.* 1079; *Vind* stop, stopina, stopinja, der Fußtritt, der Tritt an einer Stutse. Wypuścił mię przecie, ale się nie obeszło bez kielcha, i na prog, w sieni, i na stopniu karecjanym. *Kros. Pod.* 2, 125. et 14. Stał na stopniu u kolebki księżny. *Gorn. Dz.* 141. Kozieł dźwiga lekaje, hajduki łamią stopień na zadzie. *Teat.* 45. c, 55. Wyb. stopień w tyle karety; *Ross.* запятки, (cf. zapiać); der Tritt hinten an der Stutse. — 2. *Tr. fig. moral.* Stopień, Stufe, Staffel, Grad. Jak enota, tak zbrodnia mają swoje stopnie. *Teat.* 45. c, 58. Pycha na świecie ludziom porobiła stopnie. *Pot. Poc.* 151. (klasy, różne stany i rangi). Stopień, ranga, dostojństwo; *Eecl.* прахло (cf. przeszło), унъ степеня, состоянне жизни, достоинство; *Ross.* непростоенный, простотачный pierwszy stopnia, przedni. (*Eecl.* степенная книга хіста genealogii od s Olgi do lwana Wasilewicza). Wedle stopnia natury, mają miarę doskonałości. *Bink. Syn. Kor. B b.* Na wyższy stopień postąpił. *Bach. Ep.* 55. Kto stopniem pierwszy, ten dalszego od sukcesyi wyłącza. *Chełm. Pr.* 72, cf. bliskość. Wystrzegaj się go, bo to w ostatnim stopniu lilut. *Teat.* 55, 26. cf. arcy-, im höchsten Grade ein Epigbube. Korzeń ten w trzecim stopniu (stepniu) mniej wysusza. *Urzed.* 10. Stopień ciepła, temperatura. *N. Pam.* 6, 518. Stopniami, po stopniach; nie zaraz jednym krokiem być na wierchu, ani skokiem. *Cn. Ad.* 906. stu-

fenmeije, nach und nach; *Vind.* po stopniuzah, po shtapnjah, stopze, od shtapne do shtapne, korakama; *Bosn.* postupai, po stupaj; *Ross.* постепенно; *Eecl.* степенно. Stopniami trzeba postępować, jak to mówią, piano piano do pianissimo. *Teat.* 19. b. 76. Nauki idą w górę, jak po stopniach. *Mon.* 63, 373, (cf. jak po szczeblach). Nie skończyło się jeszcze nieszczeście; przez nie do większych żalów ułożył się stopień. *Bardz. Trag. praef.* (przejście, przechód, gradacya). — *Arithm.* Liczba do drugiego, trzeciego, czwartego etc., stopnia (*potentia*) podniesiona, kiedy jest 1, 2, 3, 4 etc., razy raz po raz przez siebie samę rozmnożoną. *Jak. Mat.* 1, 122. et 104. *Ustrz. Alg.* 9. — §. *Divis. geometr.* Okrąg dzielią na 360 części równych, stopniami *gradus circuli* zwanych. *Geom.* 1, 9. *Lesk.* 7. *Jak. Mat.* 1, 10. der Grad eines Circels. Stopień koziorożca. *Otw. Ow.* 53. — §. *Grammat.* Stopień, *gradus*, jedna z trojakiich odmian przymiotników, co do mniejszego lub większego wyrażenia przymiotu, die Vergleichungsstaffel. Stopień równy, *Positivus*; *Slov.* položitliwi; *Eecl.* положенный; *Ross.* положительной степенъ. Stopień wyższy, *Comparativus*; *Sorab.* 1. poruńcězate; *Ross.* сравнительный степенъ. Stopień najwyższy, *Superlativus*. — (STOPNIEĆ, ob. Topnieć). — STOPNIK, a, m., ryba na stopień długa, (cf. łokietnice ryby), ein schub-langer Fisch. Rybki, gdy już podrosły z kroczków na stopniki, dopiero je można do stawu wielkiego puścić. *Haur. Sk.* 141. — §. Stopnik, pręt mierniczy na stopnie podzielony; ein Maßstab, worauf die Schritte angezeigt sind. *Tr.* STOPNIOWANIE, ia, n., die Abstufung, das Abstufen. — §. *Fortific.* Stopniowanie, umiarkowanie twierdzą do wysokości, ażeby zawsze tylna przenośiła twierdzę przodkującą. *Jak. Art.* 3, 317. — §. *Grammat.* Stopniowanie przymiotników Polskich. *Kpec. Gr.* 2, 15. das Abwandeln nach den Vergleichungsstaffeln. Stopniować przymiotniki, odmieniać ich zakończenia podług stopni, nach den Vergleichungsstaffeln abwandeln. STOPNISTY, a, e, STOPNISTO *adv.* 1) wshodowaty, *gradatus*. *Mącz.* *Vind.* stopninen, shtopniast, abgescnift, stufenweise steigend. — (2. Stepnisty, ob. Topić). — STOPNY, a, e, do stop należący. *Cn. Th.* 1071, *Boh.* stupnóv; *Eecl.* степенный, die Fußplatte betreffend.

STORAKI, a, ie, — o *adverb.*, setoy, stonasobny, stokroutny, hundertfältig. Nabroją ci przy takim mistrzu storako więcej. *Smotr. Ex.* 50.

STORC, STORCZ, u, m., gżems nade drzwiami. *Cn. Th.* 1071, z *Niem.*, der Sturz, der Sturz, Thürsturz. — §. W górnictwie, gatunek windy; eine Winde, bey den Bergleuten. Store, kołowrot, którym rudę z dołu na wierzeh wyciągają. *Os. Żel.* 85. Do windowania rudy używają górnicy takich kołowrotów, jakimi ze studni wodę ciągną, a zowią je storce. *Os. Rud.* 7. et 40. — §. Store, strona rzeczy jakiej stercząca; die aufrechte Kante, die scharfe Seite; (*Boh.* strž przerwa; *Vind.* stor caudex, truncus, shtorezh - ułomek. (ob. Stark, sterk); *Ross.* торчекъ rzecz stercząca, torchanie sterczenie, торчмя, торчкомъ stercząc, na store). Deska ta ma w sztorcu swoim powyżynane obręcze. *Jak. Art.* 1, 185. — Na storcz, stor-

cem - krawędzią, rebem, prosto w górę, stercząc, jeżąc; gestürzt, auf den Sturz oder die scharfe Seite gestellt, aufricht in die Höhe stehend. Nie wiedząc, eo niesli, złożywszy skrzynia, postawili ją storcem, opartą na murze. *Mon.* 70, 744. Roliatyny w wozach były storcem poutykane. *Zab.* 3, 78. Kłocce stawiać do góry storcem. *Jak. Art.* 3, 171. Bale porzniete postawione na store dla odcieku wilgoci. *Jak. Art.* 3, 171. STORCZYĆ, STORZYĆ, STORZYĆ, STORZYĆ *cz. niedok.*, storcem stawić, tak żeby stercząco, nastorczając; aufricht aufrichten, in die Höhe stellen. Wrotosierść, choć się nie sroży, Lecz się opaczna sierścią z przyrodzenia stroży. *Kmit. Spyt. A 5 b.* Darmo się cudzoziemcy wszyscy w herby storzą, Bo ledwie na pańskie nie orza. *Pot. Poc.* 480. Przymyka się, stercząc uszy i słucha nowego języka. *Przyb. Milt.* 115. nadstawując ucha, er spítie daš Ohr. Nocną fatygą zmordowane konie, Na krzyk wojennych trąb uszu nie storzą. *Chrośc. Luk.* 152, (ob. strzyd uszyma). Srożyć się, sterczyć, jeżyć się; in die Höhe stehen, zu Berge stehen. Cerberowi na łbie wężów się storczy trzysta. *Hor.* 2, 98. *Nor.* Storzą się strzałmi osypane dachy. *Zab.* 14, 395. Mehem poziomym ohrosło storczyły się sosny. *Zab.* 13, 292. STORCZYK, a, m., trzylistnik, ziele, *satyrium*; Stendel, Stendelwurz, Snabenkraut; *Carn.* zepětz; *Croat.* lyubodrag; *Ross.* дремликъ, кокушкины слезы; członek mezki do skutku małżeńskiego nastorczca. *Syr.* 762. Od ziele tego cała gromada zowie się ziele STORCZYKOWE, *orchideae*; pospolicie są zapachu mocnego. *Bot. Nar.* 192. STORCZYPIĘTA, STORZYPIĘTA, y, m., STORZYPIĘTKA, i, m, dem., chełpliwie się popisujący, postawę strojący; ein Großtöner, Prahlhan. Storzypietka in moribus et factis, chełplwy in verbis. *Cn. Th.* 1071. Storzypietka krok jak z partytury wytwornie stawiający. *Mon.* 75, 591. Storzypiecie i natrętowi należy się tylko za boki podejmować. *Erac. B.* Pod szubienicą na anatomiach bywał doktorze storzypieto. *Pot. Arg.* 479. *Exercere caput*, storzypietka być, pyszno się mieć. *Mącz.* *Gestuosus*, który nie ma miary kuglowania, storzypietka niektórym mówią. *Mącz.* Zoilusów się zawisnych nie lekam, ani hardych storzypietków. *Stryjk. praef.* Wyrzucić z hezby domowników storzypietów, darmożądów, darmożędów. *Plech. Sen. list.* 91. STORZYSZEK, szka, m., ziele, *clinopodium*, od storzenia mezkiego członka nam rzezone. *Syr.* 763. et 367. *Kluk. Dyke.* 1, 158. Maßkrant. STORZYWAS, a, m., kręciwas, ein Schmirrtardreber. To to dobrych konsyliarzów dobra rada była, nie storzywasów. *Falib. R 3.*

Pochodz. sterczyć, nastorczyc; styrt; dostarczyć, nastarczyć, wystarczyć; ustęrk, stark; sturcać, sturkać; cf. trcia. trzcina.

**STOREKI n. p. Gias. *Petr. Hor.* 2. C 3 b. Tyfeus. *Otw. Ow.* 115. Bryareus, *obrzym storeki. *P. Kehan. Orł.* 1, 161. Olbrzymowie storeczni. *Otw. Ow.* 12. hundertärmig; *Boh.* storuký; *Eecl.* еропыкии. **STOROTNY, a, e, n. p. Storotne sejmy Rzymskie. *Chrośc. Fars.* 252; comitia centuriata. *STORZĘDNY, a, e, n. p. Storzędne filary. *Zab.* 11, 355. hundertreitig.

*STOROPIC, ob. Stropić.

STOS, STUS, u, m., STOSIK, a, m., Stosek, sku, m., *zdrobn.*, 1) uderzenie, popchnięcie, z *Niem.* das Stoßen, der Stoß; *Vind.* potisk, flok, vdar, polnok, floknjenje, dregnenje; *Ross.* толчек (cf. туч), пырокъ, совокъ, совочекъ, порывъ. *Navam impingere*, odtrącić łódź, stos wziąć. *Mecz.* Wiele szkodliwych stosów wytrzymawszy, wiele ran odniosłszy, bronili się. *Wary. Cz.* 112. Stos uderzenie, Stoß, ſtieb, Streich; Unfall. Cylicjska szabla silniejszy stos zadał; *Cyllenide confodit harpe.* *Żebr. Ow.* 110. Pierwszy stos najcięższy. *Cn. Ad.* 525. Był stateczny w wytrzymaniu stosów tak od ojca, jak i od innych ludzi. *Wys. Aloj.* 166. Obracaj się, któregoś wola, zewsząd tobie przykre stoski, zewsząd tobie sromotne pogębki. *Weryf. pr.* Na najcięższe dla boga stosy odważny kapłan. *Nies.* 1, 48. Osoby umiarkowane unikają się przeciwnych stosów, w które bezrozumni wpadają. *Mon.* 76, 95. Pragnę, potym zawołał wielkim Jezus głosem, A coż pod tak nieznosnym nie ma pragnąć stosem! *Pot. Zac.* 185. Nagły stos choroby nad podziwianie go przytrzymuje. *Jabl. Buk.* 26. (uderzony o łóżko, cf. *Gall.* tomber malade). Biegłością nasi dziczą rycerskiego stos nieprzyjacielski wytrzymali; *rim. Krom.* 114. (ped, impet). Słoważy, którzy stali na czele, nie wytrzymali mu stosu. *Baz. Sk.* 146. — 2) Stos, w który co układają, n. p. gonty, klepki; cin Stoß zusammengebauter Zaßen, ž. B. cin Holzstoß ic.; *Boh.* halda; *Sorab.* I. žtosz dřewa; *Carn.* skladovnica, arpa, smět, (cf. śmieci, cf. zmiatać); *Croat.* verpa, nalog, naloga; *Bag.* arpa darvaa, nalogh darvaa, nalogaj, nakup, gomilla; *Bosn.* stos darva, naloga, (oh. Nałozyc, cf. nalog); *Ross.* кладка, каѣрка, каѣрочка, поѣлища. W drwalni ustawicznie robią około drew, rzezać, rąbać, układając w stosy. *Star. Dw.* 22, (cf. szychta). Zmieścić z drogi kamienie, i uczynić z nich stosy. *A Leap. Jer.* 50, 26. (składzić je w stosy. *5 Leap.*). Mielerz, stos z drzewa na kształt stogu porządnie ułożony, z którego węgle kurza. *Os. Zel.* 79. Wlecze mrówka co zdofa do swej spży dzióbkiem, Baczna na przysłą porę, w stos układa z ezubkiem. *Zab.* 8, 519. — *Fig.* Religia została przytłumiona tak, iż ją rozemnać nie było można pod stosem niezmiernym obrzędów bałwochwalnych. *Mon.* 70, 822, (cf. tłum, tłum). — 3) Stos drew na palenie trupów u starych pogan, u nas, złożyciów, der Scheiterhaufen, cf. zglszcze; *Boh.* hranice (cf. granica), hranička; *Carn.* germada, (cf. gromada); *Vind.* polenski kupez, germada, gromada; *Croat.* germada; *Bag.* spraxniza, ogagn; *Bosn.* tripa, naloga dřiva za izgoriti koga, vatra, dřiva goruchja; *Ross.* костеръ, костерокъ; *Eecl.* струбъ въ пиже злодѣевъ жуть. On za swą zbrodnią wart ognia stosu. *Zab.* 12, 511. Stos drew nie będzie mnie czekał. *Teat.* 18, c, 5. Na stosie moje utrapienia zakończę. *Teat.* 18, c, 45. Ty ptaku Apolina, tu znoś twe odory, Niech ma maluczki stosik Arabskie honory. *Tol. Saut.* 56. — (STOSIE, u, m., ziele, wielosil, kęczywzród, wszystkim sił, wszystkim lek, to jest wszystkim niemocom służące, panax, das Panaxraut, *Seilwurz. Syr.* 226. et 254). — STOSOWAĆ, -ał, -uje cz. *niedok.*, 1) pchnąć, popychać; *Ger.* sto-

ßen, hinstoßen. Każdy dwurzędne do swych piersi stosują pojazdy, i raz w raz morze kraja; *reducunt ad pectora remos.* *Żebr. Ow.* 282. — 2) Stosować co z czym, do czego przyrównywać, porównywać, przyrównywać; *Vind.* perkladiti, skladiti; *Ross.* споровить, споравливать, сообразить, сообразовать, соображаю, vergleichen, anpaßen, messen gegen einander, gegen einander halten, (zusammen stoßen). Tylko przez stosowanie do siebie ciał nazywamy je wielkimi lub małymi. *Stas. Buff.* 15. Ktoby wielkość państwa Rzymskiego zlaty stosował, nad wielką ją jego być obaczył *Faliss Fl.* Rzeczy wielkie można stosować z mniejszemi. *Hul. Or.* 166. Trzeba nam profesora, aby prawo Polskie czytał, stosując je z naszym *Star. Vol.* C 2 b. — 3) Stosować co do czego *niedok.*, ustosować *dok.*, zgodzić co z czym, anpaßen, nach einer Sache etwas stimmen. Umiejętny rzemieślnik stosuje dzieło swoje do kształtu i prawda, podług którego to zrobionym być ma. *Mon.* 67, 451. Leszek dobry monarcha, by był posłedniejsze sprawy według pierwszych stosował. *Krom.* 298. Weale się tak ze życie z kształtem nie stosuje. *Hul. Or.* 245. nie idzie to pospół, es paßt nicht zutammen. Stosować się do kogo, akomodować się, dogadzać drugiemu; *Carn.* perleshem se; *Bosn.* pulechti, napravitsc; *Ross.* уюровить, уюравливать, подладить, подлаивать, sich nach jemanden richten, bequemen. Trzeba się nam do drugich stosować, albo drugich do nas. *Zab.* 5, 264. Ludzie radšej prawom będą posłuszni, gdy je do słusności ustosowane być ujęrzą. *Modrz. Baz.* 596. — Władysław przypochlebny zausznikom bardzo rad ucho stosował *Krom.* 555. ucho dawał słuchał ich; er gab ihnen Gehör, ließ ihnen sein Ohr. Stosujący się do drugich, dogodny *Eecl.* суавиченъ. Stosowanie się *Ross.* уюровка, уюравливание — Patrz, do jakiej stosujesz się złości; *quantum aggredere nefas.* *Żebr. Ow.* 162 zapuszczasz się, welcher Bosheit du dich unterfügst. — 4) Stosować co do czego, nieciągąc do czego, tłumaczyć aplikować; anwenden, die Anwendung machen. Czy We Panu ten dyskurs do mego wuja stosujesz? *Teat.* 49, 25. Jeżeli We Panu stosujesz do siebie com powiedział, nie wiem, co z tym czynić. *Teat.* 49, d, 11 Zebanie i stosowanie pisma starego. *Farn.* 40. — 5) Ja z domniemaną, aai z niepewnego zdania, nie eheg historyi stosować. *Strzyk.* 79 układać, składać; zusammenlegen, zusammentragen. Sami naw poprawują, sztuki wymiatają Ogorzale, dębina te miejsca stosują *A. Kaban.* 110. Łatają, flidien, anfliden, anbeßern. Stosować kapelusze, cinen Hut stügen. Stosowany kapelusze. — 6) Nie koniecznym krwi musen, ale rozganonym Obieraniem człowieka stosowano, z tronem *Pot. Alg.* 107. potykano go z tronem, man hat es ihm angetragen, angeberen. STOSOWNOŚĆ, ści, ż, mianę się do czego, die Verhältnißmäßigkeit; *Ross.* сходство, сходственность, сообразность, соразрительность, соответственность, соответствие; *Eecl.* благоключиство. STOSOWNY, a, e, STOSOWNIE *adverb.*, stosujący się, odnośny, odpowiadający, dogodny; sich beziehend, in Bezug, verhältnißmäßig, angemessen, entsprechend; *Slov.* příhodný, přislušný; *Sorab.* I. připrah-

wne, zdóbnø; *Carn.* perleshn; *Vind.* spodoben, perpodoben, perspodoben, dostoin, skladnomeren, skladnoreden, perenak; *Ross.* сходный, сообразительный, сообразный, сообразно, соразмерный, равномерный, сличный, приличный, относительный, согласно, съдвуга, соотвѣтственный, соотвѣтственно; *Ecel.* ключиль, благоключимый, прилично, егждается на что. Cena pienedzy nie jest rzeczywistà, tylko stosownà, odmienia się eo kilkadziesiąt lat. Stosowna cena pienedzy do rzeczy zniza się, a stosowna rzeczy do pienedzy idzie w górę. *Przestr.* 159. Pestolary uczy nas, że przedmioty przedmiotami objaśniane, i wszystkie stosownie do sił i władzy rozumu młodocianego wystawiane być powinny. *N. Pam.* 47, 512, (cf. stosunkowy). STOSUGA, i, ż, u mularza, szpara czyli spojenie między ceglami w murze. *Magier. Mskr.*, die Ritze zwischen den Ziegeln in der Wand. STOSUNEK, nku, m., stopień stosowna się jednęj rzeczy do drugiey, daś Verhältnis, die Proportion, Relation, *Boh.* srownalost; *Sorab.* 4. porunitoż; *Vind.* prutsadershnost, perenakost, perspodobnost, skladnomernost, perspodobna, skladnorednost; *Bosn.* pritač; *Ross.* сопровка, содержание, размерность, соразмерность, касательность, относительность. Gdy rozum tak przypatrjuje się jednęj rzeczy, iż ją niby prowadzi do drugiey, i przy niej ją umieszcza, jest to stosunek czyli odniosłość. *Cyank. Lag.* 60. Stosunek, ratio, w matematyce, wypadek wynikajacy z przystosowania do siebie dwóch ilości. *Jak. Mat.* 1, 155. Gdy dwie ilości do siebie przyrównujemy, ile razy jedna zamyka w sobie drugà, takie przyrównywanie nazywa się stosunkiem geometrycznym. *Geom.* 1, 157. *Łęsk.* 2, 69. Stosunek arytmetyczny, wypadek przystosowania różnicy dwóch ilości. *Jak. Mat.* 1, 155. *ib.* 1, 158. Stosunek składany, ratio composita. *Jak. Mat.* 1, 150. Stosunek trójmuozny, ratio tripla. *ib.* 151. STOSUNKOWY, a, e, - o adverb., od stosunku, Verhältnis; *Ross.* возношенгельный. STOSYGIEL, gla, m., gatonek hebla, eine Art Hebel, Stoßhebel. Szynwaga ma być od stolarza stosygielom prawie w miarę ustosowana, aby była prosta. *Stroj. Staw. C.* STOSZYBY albo STOSZYBKŁ, zowią się na skutach kółka żelazne pod kluciami na dunalach i sworzniach *Magier. Mskr.*, z *Niem.* Stoßhebeln.

Contin. deriv. przystosować, zastosować; stosulec.

**STOTYSIĘCZNA wioska. *Kras. List.* 59, wartająca 100,000, hunderttausend (am Wertke). Rzadko jest wdzięczności sentiment w panie stotysiecznym. *Teat.* 45, c, 22. *Wyb.*, w posiadającym 100,000. **STOUSTA sława. *Jak. Baj.* 35. *Zab.* 14, 159 hundertmännlich. — (STOWARZYSZYĆ, ob. Towarzystwyc). — STOWRZÓD, u, m., ziele, Uspiwrzód, Spiwrzód STOWRZODOWIEC, Pieniężnik, Wężownik, ma wielkie zalecenie do gojenia wrzodów, *lysimachia nummularia*, Piennigkraut. *Sjr.* 505. *Urzed.* 81. — (STOZEK, ob. Stog). — STOZIARN ziele, ob. Molownik. STOZIARNISTY, a, e, centigranus. *Cn. Th.* 1072. hundertförmig.

STRĄBIĆ, *STRĘBIĆ cz. dok., Strębować niedok., trąbiąc zwoląć, zusammen blasen. Ledwo się przyszło obozowi w

kupę strąbić i szyk sprawić. *Białob. Odm.* 19. Kazał heiman ludzie na odwrot strębić. *Papr. Ryc.* 665. Na tę szarpanie wszystkich zwolywają i stręboją. *Warg. Cz.* 447. Ztrąbię chorych do niego zgraje. *Miask. Ryt.* 2, 118. zwolam, ściagnę, sprowadzę, zgromadzę.

STRACENIEC, Ńca, m.; *Boh.* ztracenee; *Slov.* zatratenečnik, ztracenečnik, (ztraceneč potępieniec); człowiek na stracenie czyli na śmierć gwałtowną wyznaczony, ein dem Tode Geweihter, zum Tode Bestimmter, ein Kind des Todes. Trucizny na psach, abo na straceniach doktorowie probują. *Birk. Kaz. Ob. L b.* Każ obwołać, tyś cesarzem, on już więzkiem twoim i straceniem. *Bir. Kaz. Ob. F 5.* (Schlachtopfer). Dyon dodaje do tych straceniów Lokuste. *Nar. Tac.* 2, 482. — § Lisowczykom, ludziom przez siebie spisany, Lisowski nazwisko straceniów dał, napawając umysły ich tym, że albo się bić, albo im ginąć należało. *Nar. Chodk.* 2, 115; eos tanquam morti devotos, perditos appellare solebat *Kobierz.* 508. Soldaten, die keinen Pardon kennen, Todtenlöje, Rothmäntel.

S. RACH, u, m.; *Boh. et Slov.* strach, přjšera; *Sorab.* 4. ztracehnolč, strożeno; (strach, strachota); *Sorab.* 2. tschaeh, tschaehota periculum; *Carn.* strah; *Vind.* strah, pristrab, strahota; *Craat.* sztráh, ztrah; *Bosn.* ztráh, strahochja, pripadanje; *Slav.* stráh; *Hag.* stráh, strahos, pripast; *Ross.* страхъ, испугъ, испуга, испугание, ужасъ; *Ecel.* оужасть: 1) Subject. Nagle opadajaca bojażó, der Schrecken, das Erschrecken, Schrecken, Angst, Jurdt. Trwoga powstaje za powzięciem wieści o niebezpieczeństwie, strach kiedy już niebezpieczeństwo przytomne. *Pam. Warsz.* 4, 50. *Nieme.* Jak żyję, w tak wielkim nie byłem strachu. *Teat.* 55, 49. Drzę z strachu prawie. Nie wiem, czym we śnie, czyli też na jawie. *Past. Fid.* 555. Nogi mi drżą, strach zimny po żyłach biega. *Boh. Kom.* 2, 512. Stokroć drżący przez zimne strach kości przenikał. *Styjk. praef.* Słyszac srogi wyrok, ze strachu drętwiała. *Teat.* 46, 5. Ze strachu uchwyed się ołtarza świętego. *Pardz. Trag.* 475. Strach wszystkich obleciał. *Pilch. Sall.* 487. Strach na mię wielki bije. *Hrbst. Nauk. C 4*, (cf. siły na mię biją). Blednieć, umrzeć ze strachu *Ross.* мертвѣть, омертвѣть, помертвѣть. Zobaczywszy tę bestyę, strach mnie odstąpił. *Teat.* 27, 109. Dyabielnie mu strachu napędził. *Teat.* 52 b, 45. (Piotra mu napędził). Strachu kogo nakarmić. *Cn. Th.* 1072. Nie powiadajże tego panu, bo skóra w strachu. *Teat.* 7, 105. Strach koło mój skóry. *Teat.* 7, c, 52. Przed moim panem nie powiem; bo i tak była skóra w strachu, a ja nie lubię guzów. *Teat.* 22, 85. (bałem się o skórę, w skórę wziąć). — Strach dzieciński, głupi, próżny; boi się, sam nie wie czego. *Cn. Th.* 4105. ein leerer Schrecken, (cf. popłoch). Stara przypowieść: strach ma wielkie oczy. *Kras. Mysz.* 45. *Birk. Kaz. Ob. K 2 b.* Strach wielkooki. *Grach. W.* 454; wielooki. *Kulig. Her.* 70 — §. Imperson. Strach, groza, straszno jest; es ist furchtlich, gräßlich. Strach wspominać, patrzeć groza i mówić. *Cn. Th.* 1072. Grozi mu różnemi mękami, które strach i wspominać, boże racz być z nami! *Pasz. Dz.* 116. Takie rzeczy, o których i pomyśleć strach, były mu pożądne. *Birk. Dom.* 69.

— Strach mię : stracham się, boję się; *Vind.* mene je strah, ich fürchte mich, bin in Angst und Schrecken. Miecz samego strachu mie u boku. *Bardz. Trag.* 315. Łz mam pana sobie przystomnego, Niebezpieczeństwa me strachu nie żadnego. *Ryb. Ps.* 24 — 2) *Object.* Strach strachowisko, to co straszy: das Schreckbild, der Schrecken, alles was Schrecken einjagt; *Boh.* strašak; *Ecl.* cтpaxoBaHиe. Będą znaki i strachy z nieba wielkie. *Sekl. Luc.* 21, (not. «strachowiska albo straszliwe widzenia»). Strach boży, co się dzieje! nie za długo koniec świata. *Teat.* 16, 71. Twarz pała Marsowym strachem i srogością. *Tward. Wł.* 114. Strachy na Łachy. *Birk. o Exorb.* 2. Gorszy strach wojny, niżli sama wojna. *Bardz. Trag.* 519; (*Slov.* tu sa leka, kde není strachu; boi se bez přezčiny). Szpetny do strachu. *Jabl. Ez.* 4. (do straszania, straszyciła). Strachy noene, noenice, pokusy na jakim miejscu straszace, Schrecken; *Boh.* dās (ob Dyasce), obhuda (chuda), zly duch, přjstrach; *Sorab.* 1. trashedwo, sehereno, noezne seherena; *Carn.* strashnik, poshast; *Vind.* spaka, posbast, kanik, strashnik, strah, konih, funrak, nozhnu strashlu, nozhni duh, naperkas; *Croat.* n-kaz, ztrashilo, zkazile; *Slav.* hudoba, utvora, (cf. chudoba, potwora); *Bosn.* magiech, hudoba, koja noehjan plasei; *Ecl.* примракъ; *Ross.* привидѣніе, домоваи. Na jedný Rusi jeszcze strachy i upiory znajdują się. *Teat.* 9 b, 82. Wielka obęć w dzieciach słuchania strachów. *Mon.* 65, 201. Powieści o strachach, Schreckenstragedichten. Strach na dzieci, ob. Boho. — Strach we śnie, duszenie noene, mara; das Alpdruck, die Trut. Strachy leśne, Boruta; *Slav.* Vile, iz gore zelene, [nimfy 2]. STRACHAĆ się *recipr. niedok.*, STRACHOWAĆ się *contin.*, STRACHAĆ się *jedn.*; *Boh.* strachovati se; *Slav.* strachugi se; *Sorab.* 1. strachuyu szo, ztrachuyu szo, trachu szo, trasehu szo, hoyu szo, postrožu szo, (ob. Trwożyć się); *Bosn.* straciti se, bojati se, pripalati se; *Ecl.* ппечерпаиоца; lekać się, bać się; sich fürchten, in Angst sein, Angst haben. Nie bojeie się zesromocena ludzkiego, a bliźnierstwa ich nie strachujcie się. 1 *Leop. Jes.* 34, 7. (nie strachajcie się. 5 *Leop.*). Wszak to jest on sławny mąż, którego się strachala wszystko wojsko Rzymskie. *Jer. Zbr.* 108. Ona na to nie się nie strachnęła. *Gil. Kaz.* A a 6. Ukiywajac się i trzasku każdego strachnęac, więc śmierci leknać, i tężje żądajac, z dalekam ujrzał okret. *Zebr. Ow.* 554; (*tremiscens*). Straszny wielom, strachaj się wielu. *Ca. Ad.* 1106. (do się ich cielie boi, tylcć ich o żywot sto). Spokojny i słaby, bardziej sam strachajacy się, niżli komu straszny. *Palc. Sall.* 155. Kto straszy, stracha się. *Palc. Sen. qu.* 205. Wilków się kozłowie strachaja. *Lib. Hor.* 26. Mieczów błyszczacych konie się lekaja, i samych jeźdźców twarzy się strachaja. *Lib. Hor.* 41. Będą się bać i strachować. 1 *Leop. Ecl.* 12, 5. W mocnym zamku nie strachował się nieprzyjacielem zastanowić. *Crese.* 21. Strachany, w strachu będący, postraszony, erschrecken. Jak rzucają się wiley na owce strachane, Tak żołdaci pod Dametesą sztandary zebrane. . . . *Chod. Gesn.* 220. STRACHLIWOŚĆ, ści, ż., lekliwość, bojaźliwość, łatwość stracha-

na się; die Schreckbarkeit, Schreckhaftigkeit, Schreckbarkeit; *Croat.* ztrashivozt, sztrabota STRACHLIWY, a, e, — je *adverb.*; *Vind.* brtkosten, brtkoun; *Raj.* strasciv, strascivaz; *Bosn.* strasciv, plasciv strascivaga; *Ross.* cтpaxoBиTый; *Ecl.* cтpaxлиBы, боязлиBы; lekliwy, strachajacy się; fürchtiam, jagend, bange. Pod przemogą wychodwany, na wszystko strachliwy, jak przed nieprzyjacielem przed drugim człowiekiem kryje się. *Pczest.* 128. Zaraza jego radość jakieś strachliwe puzeczoie. *Stas. Num.* 1, 225. STRACHOPEŁOD, a, m., człowiek marwie się strachajacy, próżny strach cierpiacy, der sich und andere unnötigen Schrecken macht. Nie jestem z hezby tych zjawieniłów, którzy bajki rozsiewac zwykli, ani z hezby owych, których strachopłodami zowieu. *M. o.* 75, 628, cf. strasznik. STRACHOWISKO, a, n., straszliwe widzenie, strach. *Sekl. Luc.* 21. *Krom.* 567, ein Schreckbild. STRACHOWITY, a, e, n. p. Strachowite przegroziła. *K. m.* 695. straszace, Schreckeneinjagend, erschreckend.

Pochodz. sub Verbo: Straszyc.

STRACIĆ, ob. Tracić.

STRACIĆ, STRECIĆ, *potius* Ztracić *cz. dok.* Stracić *niedok.*; *Boh.* strati; *Bosn.* dotisnuti, domnuti; *Ecl.* истрати, истрасати, возражаю, срѣлю, ишрѣяти, ишрѣиати; *Ross.* сринуть, свергнуть, свергать, столкнуть, стаививать, сшибить, сшибать; tracając zrzucić, berab stoßen, herunter stoßen, berab stürzen, *pr. ettr.* Jeden się o długiego otracajac, misy przy stole stracali. *Kozz. Lor.* 41. Zloczyciów tych z mura stracora. 1 *Leop.* 2 *March.* 6, 13. Psyha niech twój głowy me zamaca, Bo taki na łeb własne głupstwo straca. *Zab.* 15, 544. *Droźb.* Układaja sposoby stracenia tego ławorytu wynosłego. *Teat.* 59, 144. (zepchnięcia go). Straceni, zawsze na tron chcą wrócić stracony. *Teat.* 45, d, 62. Wyb. Kazał go stracić, jako spuzeciwnika swego. *Raj. Post.* K 5. Straciło takie szeszliwe powadzenie naszymi, sora Krzyżaków; *dejeccerant hoc animas.* *K. m.* 674. W tył włos stracony powietrza zgamały. *Ow. Ow.* 59. Stracić łomu karki. *Ca. Th.* 266. einem das Genade abtreiben. Okrutni ludzie, nie przychodzą do starości; kiedy najbardziej poczynają dzwiy pachnąć, tedy ich pan bóg straca. *Hamb.* 64 (koniec im kładzie). — Szatan wszelką chytrść swoje na wiernych wypuszcza, aby jedno mógł stracić od prawdy nam na wieki pożytecznej. *Gil. Post.* 178 b. oddalac, odepchnac *ref.* wstępi, abwerdig machen. — 2. *Chem.* Ztracanie, praecipitatio jest to owa praca, pod czas której emalo rozтворzone w rozтворzycielu, tak się z niego wyrzywa, że oddzielone od niego na widok wychodzi. *Kruml. Chym.* 458. das Niederblagen, die Niederblagung. Ztracenie mokro, albo się staje dobrowolnie, albo przez dodanie trzeciego ciała, które się nazywa ztracajacyu, praecipitans. *Kruml. Chym.* 459. — 3. Gdy się tam sama uwija, z dziewaja się straci Z Nonakru, i w lot plomieniu w kościach mu zamaci. *Zebr. Ow.* 10. styka, zdybuje się

STRĄCZE, a, n, *coll.*; *Boh.* strauj; *Carn.* strozhje; *Vind.* strozhje; (*Raj.* struk : roślina); *Ross.* cтpучки; straki, Schreit. *Brzost. Duch.* 6. Strącze puszcza groch : strako-

waciele. *Cn. Th.* 1072. treibt Schoten. — §. Słodkie strącze, Boża trawka, Turceki bób, *siliqua dulcis*, *Bođš-jörnlein*. *Krup.* 5, 65. STRĄCZASTY, STRĄCZYSTY, STRĘCZNY, a, e; *Boh.* stručný, stručnatý; *Ross.* стрыччынны; peřen strącza czyli strąków, sčotig, voll Schoten und Hülsen. Strączasty groch. *Kluk. Rośl.* 5, 128. Roślina strączysta. *Haur. Sk.* 447. Słonecznik stręczny, *lupinus*, žetřebobnen. *Sienn.* 210. Słonecznik strączysty. *Mon.* 74, 742. STRĄCZEK, ob. Strąk. STRĄCZYNA, y, ż., strąk czezy, łuska strąkowa. *Cn. Th.* 1072. die Schotenhäuse, Schotenhäute, Schlaube.

STRADAĆ *med. niedok.*, postradać *dok.*; (*Sorab.* 1. tradacz niedostatek cierpieć; *Carn.* stradam = głód cierpieć; *Vind.* stradati, potrebuвати = potrzebować, biedę klepać; (*Ross.* страдать cierpieć, znosić); — trać, gubić; verlieren, einbüßen. Krowa jego porzuciła, a nie porzuciła; jałowica się ociekliła, a nie stradła płodu swego. 1 *Leop. Job.* 21, 9, (cf. poronić). Gdy bóg dopuści ogień, wszystkie naczynia w ten czas porzucić może; przy tym też albo ręki strada, albo nogi. *Głucz. Wych.* II 4. Sama enota swój nigdy trwałości nie strada, Ni czas ją stawi, ani los wydrze. *Zab.* 15, 416. Król sam w tej potrzebie ledwo życia nie stradał, gdyby go był prosty jakiś żołnierz nie ratował. *Nar. Hst.* 2, 555. Rzadko swego nie strada, kto cudzego pragnie. *Pot. Arg.* 568. On co znacznego miał nadzieje zysku, I skarbów razem stradał i utuchy. *Nar. Dz.* 4, 118. *Zab.* 5, 154. — §. Kurfürst wkrótce był pojman, a dlatego przez pięć lat był stradan żony i wszystkiej majetności od cesarza. *Baz. Hst.* 57. pozba-wiony, beauf. — (STRADAJETA, ob. Stratyotka) — STRADNY, a, e, zgubiony, stracony; verloren, nicht mehr zu retten; (*Vind.* stradoviten, potreben = potrzebny). Stradnego sługę twego mniej z twojej zaboli Umrzęd ręki, niż konać w niełasce powoli. *Morszt.* 154. Z trapienia myśla i nadzieja stradają Bieży w świat. *ib.* 80. Poznał swój błąd Erystenes stradny. *Pot. Arg.* 252. Nieboże stradny, co naprzedziej zbłąd tej boleści. *Gorn. Dv.* 154. Nieboże stradny, musisz panu bogu za wszystko dziękować. *Dwor. J.* 2. verlornen Unglücksfälliger! Na żydów się żalujesz, którzy pana na śmierć wydali, a ty go sam nieboże stradny tykropoś na śmierć zdawasz? *Zorn. Post.* 175. 1 *Leop. Deut.* 28, 57. STRADZA, y, ż.; (*Vind.* strad, stradost, potrebnost = niedostatek; *Ross.* стража trud); — nędza, Glend, Mühseligkeit. *Cn. Th.* 1074. Wadził się sąsiad z sąsiadem, brat z bratem, Wpułł Turak zatém, Złyć to jest jednecz, niech nas nie rozwadza, Gdzie Bosnia, Serby? też je wzięła stradza. *Strajk. Gon.* 55. Po stradzy się popisał. *Klon. Pl. H.* 5, (cf. po szkodzi mądry).

STRAFIĆ się, STRĘFIĆ się *recipi. dok.*, Strafić się, Strafować się *niedok.*, potykać się, schodzić się, zdybać się; einander begegnen, mit einander zusammen treffen. Ustąpić na góry, by się z wami nie strafil ci, którzy was gonią. 1 *Leop. Jo.* 2. Czemu się oba tak prędko strafil? *Wad. Dan.* 226. — §. Strafią się jakie rzeczy, zgadzają się z sobą, przypadają do siebie; sie stimmen mit einander überein, treffen zusammen. Nie zgadzam się, nie

strafiam się do czego, *non quodro*. *Cn. Th.* 544. W tym rozdziale jest kilka rzeczy, któreby się z tym, co teraz słyszemy, strefily. *Sekl. Math.* 8. Strafuje się jedna powieść z drugą; *coherent haec dicta inter se*. *Macz.* — §. Strefić, potrefić, u żydów, rzeczy koszerne, czyste, których im religia używać dozwala, zrobić trefnemi, nieczystemi. X. Kam., (cf. trafić), verunreinigen, entheiligen, entweihen. — §. [Transl. 2]. *Strefnić, n. p. Laryopa błękitna, czasów ją niedawnych W swych był wodach Caephysus strefnił cichopławnych; *vim tulit. Żebr. Ow.* 65 zgwałcił.

*STRAJCHNADL, u, m., igła złotnicza, probierska, z Niem. die Streichnadel, Probierenadel. Dawniej strajchnadłów nie używano. *Kzcz. Złot. B.* 4 b.

STRAK, a, u, m., STRĄCZEK, ezka, m., dem., (Strącze *collect. qu. v.*); (*Boh.* strauč, struk; *Carn.* strok, strozje; (*Bosn.* struk, kakoti kapusa al loehike = piante d'herba); *Ross.* стрыкъ, стрычки, стрычекъ; cf. *Etym. Germ.* Strunk, Strang, strona, Strid, streng); §. 1) die Schote. Strąk, *siliqua*, jest okrycie tylko z dwóch części złożone, w którym nasiona do obu szwów są przyzeczepione; jeżeli jest znacznie dłuższy, niż szerszy, zowie się strąkiem; jeżeli zaś długość równa się szerokości albo ją przechodzi, wtedy jest strączek, *siliqua*. *Kluk. Dyke.* 4, 59. Strączek, *legumen*, Hülfse, jest okrycie owocu, podobne łupinie, ale ziarna z jednej tylko strony spoje-nia wiszą, jak u grochu. *Bot. Nar.* 126. Strąk czezy, łuska strąkowa, ob. Strączyna. — §. 2) Strączek, pewna waga. Roku 1556 denar jeden był równy kłosom 6, kłos ziarnom 9, 5 ziarna = strączek 1. *Ostr. Fr. Cyw.* 2, 591. STRAKOWACIEĆ *neutr. niedok.*, n. p. Strąkowaciele groch, strącze puszcza *Cn. Th.* 1072. Schöten treiben, in die Schöten schießen. STRĄKOWY, a, e, *Ross.* стрыччынны; Schöten =, sčotig. Strąkowy owoc, którego niasienie w strąkach podłużnych zawarte jest. *Kluk. Rośl.* 2, 11. STRĄKOWATY, a, e. — o *adverb.*; *Ross.* стрыччыннаты; sčotenartig.

STRAGAN, u, m., z Niem. der Schragen, Brotstragen; (*Bosn.* stragn, setragu cella vinaria); budka lub stół, gdzie śniadne rzeczy przedają, jalka; der Scharren; Obd. die Schrame, der Brotstragen, Fleischstragen, die Brotbänk, Fleischbänk, die Brotstrane, Fleischstrane, cf. szragi, szranki, cf. tasy; (*Vind.* thuzemiza) Stragan, stół czyli ława z towarem przekupki na ulicy. *Magier. Mskr.* Stawia po rynekach tasy i stragany. *Nar. Hst.* 5, 451. Pod świętym Janem Przedaje baba krupy, siedząc pod straganem. *Nar. Dz.* 5, 157. Żołnierze wyuzdami leżą i rwą gdziekolwiek stragan co przedaje. *Chrośc. Fars.* 2.

STRAGARZ, STRANGARZ, a, m, baka. *Dudz.* 59, der Balfen, Tragehalfen. Postrzegłem wyryty na stragarzu napis: *antiquis moribus*. *Kras. Pod.* 1, 299 Skoro ślepy Samson jeden stragarz z budynku dosięże, Rzekłszy: z nieprzyjaćeli giń ma duszo, leże. *Pot. Poc.* 570. słupy, Pfeiler, Tragepfosten.

STRANGURYA, yi, ż., z *Grekolac*, uryny trudność z bo-lem. *Comp. Med.* 625 der Harnzwang, Harndrang; *Creat.* vodasztaja.

STRAPIC, *ob.* Trapić. **STRAPIENIE**, *ia, n.*, utrapienie, doległość; *Aciden, Quaal, Marter.* Strata jego tkliwym dla mnie była strapieniem. *Niemc. Król. 3, 39.* Lubieżnicy mają strapienie duszy. *Bals. Św. 2, 193.* **STRAPIONY**, *a, e.* utrapiony, udęczony; *gequält, gemartert, geplagt.* Chociaż był bardzo słaby, od gorączki strapiony, jednak kazania nie opuszczał. *Wys. Ign. 49.*

STRASBURG, *a, m.*, miasto w Alsaży, *Argentoratum.* *Dyke. Geogr. 3, 80.* die Stadt Strasburg; *Bosn.* Srebrniga, *cf.* Prodnica.

STRASZNY, *a, e, n. p.* Straszna niedziela; *Ecol.* страшная неделя, u Rusinów wielka niedziela. *Sak. Okul. 12.* die Marterwoche, die Charwoche; wielki tydzień. (*Ecol.* страсть cierpienie, męka; *Boh.* strast, [*cf.* stradza 2], *ob.* Tre-sktać, troska).

STRASZNOŚĆ, STRASZLIWOŚĆ, *ſen, 2.*, przymiot tego, co jest straszliwym, co straszy; die fürchterlichkeit, Schrecklichkeit; (*Boh.* stašljivost timiditas, bojašljivost; *Rag.* strahos horror); *Vind.* strahlivost, vstralnost, stralnost, plalnost (*ob.* Płoszyć), spalnost; *Croat.* sztrastljivost, sztrastnoszt; (*Ross.* страшимость, страховатость bojašliwość). **STRASZNY, STRASZLIWY**, *a, e.* **STRASZNI**, **STRASZLIWIE** *adverb*; *Boh.* strašny, strahlivy, 1. timidus, 2. timendus; *Slov.* stašlivy; *Sorab.* 1. trasehowné, zatrašelné, zatrašelnwé, (*Sorab.* 1. trasehelné periculosus, trasehivé bojašlivy); *Carn.* strahliv, strashnu, strahoviti; *Vind.* stralhu, strahoviten, stralthen, stralhan, plalhen, splalhu, grosoviten, grosen (*cf.* grożny), prestralhu, prestralhen, savselhu, *Croat.* sztrassen, sztrastljiv; *Bosn.* strasjan, strahovi, (strasciv bojašlivy); *Rag.* strasem, strahovit; *Slov.* strashan, strashno, strahovito, (strahljiv bojašlivy); *Ross.* страшный, страшливый, страшливый bojašlivy, ужасный; *Ecol.* утерпающій, грозливъ, устрашающій, (*Ross.* страховатый lekliwy, nieco straszny; strachu nabawiający, okropny; fürchterlich, erdrecklich. Straszny widom, strachaj się wielu *Cn. Ad. 1106.* Straszniejszy dyabeł w farbach, niż w samej istocie. *Zab. 11, 388.* Teraz ludziom już dyabeł i piekło nie straszne. *Bók Exorb. II 5.* Pismo powiada, iż straszliwa jest rzecz wpaść w możne ręce boga. *Rej. Post. F 1.* Straszliwe widzenia, strachowiska, strachy. *Sehl. Luc 21.* Ziele to dzieciom do kolebki kładą, aby na nie przestraszyły nie przychodzą, i straszliwe widzenia. *Sova. 187.* W straszliwych bojach się ćwiczą *Petr. Hbr. D 5.* — Straszno gdzie, okropno. *Cn. Th. 1075.* Straszno grzmiący grom *Kanc. Gd. 310.* Odzienie straszno-czarne podobne ciuniowi. *Kobak. Kot. A 3.* fürchterlich idwary, Strasznomowoy, groźnomowoy, groźny. *Tr.* — 2. Straszne, wiele, okrutnie, bardzo, mocno, haniebnie; jębr, jęarf, lejtij. Nasza pani lubi straszno jeździć po świecie. *Teat. 34 c, 6.* Żal mi go, bo go strasznie kołham. *Teat. 12 b, 116.* — 2. Subjective: Straszliwy, strachu w sobie doznawający, łatwy do przestraszenia, bojašlivy, lekliwy; fürchterhaft, fürchtam. Modła, przed którą klęczał, ruszyła się, a on będąc straszliwy, zlekl się, a w tym strachu umarł *Biel. Św. 142 b.* Serce straszliwe, a czegoż dowiedzie,

l sławę traaci, i gozu dojedzie. *Rej. Zw. 212.* **STRASZNIK**, **STRASZYCIEL**, *a, m.*, straszający kogo; (*Carn.* strashnik strach noony), der einen schreckt, ihm Schrecken macht. Żeby cię zabito straszniku! *Teat. 24 c, 105* — 2. Człowiek strasznie szkodny, straszny; ein Schenjal von einem Menschen, ein fürchterlicher Kerl. **STRASZYĆ** *cz. medek*; *Boh.* strašiti, dęsyti, dęsym, dęsywám; *Sorab.* 2. tsehaschusch; *Sorab.* 1. strožić, strožecz, strachiež, strožam, strožu, trashedu, zrudzu; (*Boh.* schiež, sechiež ploszyć); *Carn.* trashem, strashiti, (strahlhem coereco domo); *Vind.* stralhti, sestralhti, plalhti, (*ob.* Płoszyć); *Croat.* ztrastliti, sztrastim; *Bosn.* strasciti, plasciti; *Rag.* strasiti; *Ross.* устрашить, устрашать грозит, пугнуть, пужать, пугать, испугать, испугать; *Ecol.* пужаю, страшу; (*cf.* *Græc.* τερρώσω; *Hebr.* 777 charad, tremut, paterruit; *cf.* *Geim.* Strañ 1. 2 d 14.). strachu nabawiać, przestraszać; schrecken, im Schrecken setzen. Straszą nas odzież kwoj skóry. *Teat. 11 b, 8.* Równie go straszą, by kozy wilka. *Rej. Zw. 141 b.* Co straszy, stracha się. *Falch. Sen. list. 205.* — *Culin.* Straszyc piezema; walkiem ją być dla skruszenia. *Um. den Braten idlagen, Heften, damit er weicher werde.* — 2. *Ob-sol.* Straszy gdzie, pokusy tam straszy, nie chce dęskazują; *Vind.* v' hishi stralhu; es jpuft, es geht um, die Pestergeister haufen we. Dlatego do tej karczmy nie śmiało zajeżdżać, iż tak straszyc, że miał całej noc spokojnie me wyspać. *Os. l. Str. 1.* **STRASZYCIELKA**, *i, 2.* **STRASZNIKA**, *y, 2.*, *n. p.* Hełato, Bumo, w strasznej postaci ze tuzema lby sprosnemi. *Ow. Ow. 257.* die Schrecken, Scuderinn; (*Carn.* strashme - Jedze). — 2. Strasznieca, kolneta strasznie szkodna; ein Schenjal von einem Weibe, ein Schreckenweib. **STRASZYDŁO**, *a, n.*, strachowisko, wszystko co straszy, figura straszca, ein Schreckbild; *Boh.* strašidlo, stašák, přjstrach; *Slov.* strašidlo; *Sorab.* 1. trashedlo, trashedwo, schereho, shereho; *Sorab.* 2. posehadlo, tschashedlo; *Vind.* trashedlo, plalidlo, stralidna peduba; *Croat.* sztrastidlo, ztrashedlo, zkazilo, nakaz; *Rag.* straseilo, plaseilo; *Ross.* страшно, страшнаме, пугало, пужало, чучело, чучело; *Ecol.* страхование, страшно, пугало Bóg, który jest bogiem pokoju, dojuszezalby, czy dusze od niego wybrane, stawały się straszycim i burzycielkami spokojności? *Boh. Dnab. 3, 89, cf.* strachy roene. Schrecken. Głos srogi, twarz okrutna, własnie straszycio. *Pazk. 1 z. 15.* Straszyclo w domo, utobno dla straszania. *Cn. Th. 1075.* Na wróble stawia się straszyclo. *Kluk. Rosl. 1, 67.* *Cresc. 558.* eine Bögelkünde. Szpetny, jak straszyclo; mógłby nim dzieci straszyc. *Cn. Ad. 1144.* hoho, Pępany, Kolnety pełne mają mężów wierutne straszyclo, mężowie teki mają znowu koczokodany. *Teat. 24 c, 42.* **STRASZYCIELÓRÓDA** *n. e.* *Tward. W. D. 88.* idrefenerengend. **STRASZYNIEC**, **STRASZYNIEC**, *uca, m.*, strażnica. *Tr. fortyf. reduta.* laszta ezerwonogramasta; eine Redoute, vierckige Bañten. *Łesk. 780.* Przy każdej bramie obozu był straszyniec, zawsze napełniony żołnierzami. *S'as. Num. 1, 160.*

Pochodz strach, postrach, strachać się, strachowisko;

nastraszyć, odstraszyć, ostraszyć, ostrachać, postraszyć, przestraszyć, wystraszyć, zastraszyć; cf. truckleć.

STRATA, y, ż; Boh. ztrata, prodělek; Slov. strata; (Carn. potrata = marnowanie); Vind. oflikoda, (cf. szkoda); Croat. potrošeniye; (Kag. trātgna = expens; Bosn. trātgna id.); Bosn. sceteta; Ross. неспара, (spara wydatek), некладъ, потеря, уронъ. (ob. Naklad, poterać, uromić): utrata, pomiesiona szkoda, zguba, (cf. niepożytek); der Verlust, der Schaden. Strata, rozumu niez. Viedr. Ad. 50. (po szkodzie Polak mądry). Lepszą przykrasć przed strata, niż żal po stracie. Kras. W. 56. Nieszczęsna strata żąda po szkodzie. Zab. 15. 566. O strato czasu nie-nagrodzona! Zab. 11. 119. STRATNY, a, e. STRATNIE adu, tracaacy, utratny, eridwanderüß. Oumamiony nie-prawym polem i gustem Piotr, co zaczął być stratnym, jest teraz oszustem. Kras. Sat. 25. Stratnie żyć lubi, że wkrótce wielki dostatek pogubi. Hor. Sat. 202.

STRATOWAC, ob. Tratować.

*STRATYOTKA, *STRADYOTKA, i, ż, *STRADJEJETA, y, ż. Clamsy, jezelecka szata krótka, jak karwatka albo stradjejeta u nas. Macz. ein Heftleid, Jagdleid. Amibal Marceja w potrzebie polowywszy, włożył nań stratyotkę Punięłą. Birk. Zyt. 5. Glace. strachbörtz żołnierz. Gdy sobie wspomniesz one dziwne czuhy, one falsaruchy, one stratyotki, one z dziwnemi kolierzami delie, one rozżalne Wi skie i Hiszpańskie wynysły, one sąjany, kolety... Hiej. Zw. 57 b.

STRAWA, y, ż; B. h. strawa; Slov. strawa, robnj auroda (amant); Sarat. 2, zarawa, (cf. zaobeko); Carn. reja, zereza; Gout. brasno, Bosn. brasno; Kag. strava venecium, skati = struć; Ross. стравна zpasenie; Elym. trawa; jedlo, karma, pokarm, smiedne rzeczy; Šof, Nabrunq, Эцие, Эffen. Odpraw ich, aby szedłszy do wsi, straw sobie kupili. Šokl. M. ta. 14, i not. (pokarmów). Jana chrzczeniela strawa była szarańcze i miód i śny. Šokl. Math. 5. Stworzenie stworzenia strawą, ryba rybą żyje. Dvor. J. Strawa dawana mu była od krola, ustawiona na każdy dzień. W. Jer. 52, 51. Na strawę ma ze skarbu daja, gdy w drogę jada. Star. Dn. 56, (cf. obroki). Dostanie się go o cudzej strawie. Rys. Ad. 11. (cudzym kosztem). Żołnierzowi o strawie cudzej Hiej. wojować. Tward. Wł. 115. Na cudzej strawie hojno sobie poczynać, a z cudzej skóry szerzej rzemion krajać. Koss. Lor. 11 b. z cudzej skóry szetokie rzemienie albo pasy kraja. Eras. Ob. G. Był pozwany o strawę albo żywność sobie dana. Časni. Tr. 152. Strawa bez roboty wie-przem służe czyni, praca bez strawy osłm. Petr. Ek. 109. Pocińleba z strawy służy. Ču. Ad. 186 (laulicoenus, pasorzyt, próżnostrawa; cf. darnochleb, darno-jad). Ogrodne strawy, oera Krup. 5, 55 (przyna) — Strawa bydłeca, pokarm, obrok, pasza, pieca, gutter. Strawa, faraż, wszelka żywność dla koni lub innego by-dła. Jak. Art. 5, 517. cf. 2, 168. — Fig. Strawa, karma, Nabrunq. Próżnowanie strawą jest wszelakieh zło-ści, namiętności zlej zagwiał, mamka nieczy-tości. Kulig. Her. 119. — Ż. Psi obiad, psia strawa, potrawa po-dła, zła. Ču. Ad. 911. Hundereifen, jädelreie Dreifen.

Podolski wojewoda, on senator prawy, Jako z Turków naczynił ptakom i psom strawy! Weresz. 1ob. C 2 b. (trupcy ich stał na pokarm ptakom i psom). — Alter: Psia strawa, kruzca strawa, wisielec, szubienicznik; Nabrunas, Galdendieb. Wola nań wielkim głosem: za-stanów się psia strawo! P. Kahan. Ort 1, 12. Tataro-wie, ta psia strawa, nie raz Polskę plundrowali. Paszk. Dz. 15. (te psie juchy). Usłyszysz od niej co godzina, Żeś stary, kruzca strawa, próchno i zdechlina. Nar. Dz. 5, 167. A tuś mi psubrace, licha strawo! Teat. 51, 80. — Ż. Niestrawa = niestrawność, Unverdaulichkeit. Woda Drużbacka niestrawę i słabość żołądka odejmuje. Petr. Wod. 15. STRAWCA, y, m. utratny, który marnie utraca, director. Macz. der Verzeherer, Durchbringer, Ver-gender; Ecol. наупритель. Strawca, żarłok. Votck. 485. Many w sobie wkorzonionego strawce wszystkiej duchow-nej sily naszę. W. Post. W. 241. STRAWIĆ, ob. Trawić. *STRAWICA, y, ż, n. p. *Skępiec acz marnie tu używ. świata. Wždy ma się wleceze stawica na la-ta; Hojny do czasu jako pan używa, A czasem z pań-stwem i pod ława bywa. Rej. Zw. 217. strawsko, licha, Ladajaka strawa, jädelre Nabrunq. Myslać o tym, wszyst-kiem się myśl wszekla, Jakoby się do czasu tam straw-ica wleka. Rej. Wz. 181 b. STRAWKA, i, ż, zdrbn. rze zowa strawa; strawa niemnoga, geringe Nabrunq. Od strawkim mietzynęj odsadził Anieja; ähneulu parentis cripu. Zorr. Ob. 225. STRAWNE, ob. Strawny. STRA-WNIK, a, m; Boh. strawnik, f. strawnice; Ross. на-млобник, f. намлобница; co strawe u kogo za piemadze ma. Ču. Th. 1076. der Neitgänger, stołownik. STRA-WNO tu, impers., samptroise hie vevlar. Ču. Th. 1076. hier geht was auf, wird viel verzehrt, hier ist theures Le-ben. STRAWNOŚĆ, set, ż, snadność strawienia; Boh. et Slov. zażirnost, (cf. zżyć); Vind. prebauhvost, sa-kubhvost, pokubhvost; Carn. utęknost, die Verdaulichkeit. Dla lepszej strawności żołądka rzezywie sobie pójść pie-chotę. Teat. 56, b, 55. Co się w ten czas dzieje, gdy pijanstwo zamieni się w skwarną niestrawność? Pdch. Sen. Ist. 2, 568. — Ż. Strawne czyli smiedne rzeczy, Čšmaaren. Namiesz nam chlopi bacižo wiele przepiórek, przy miszej strawności. Warr. Radz. 519. STRAWNY a, e; Ż. 1) do strawy należący, od strawy, smiedny; Šof, Nabrunas, Čš, Эцие; B. h. zażirny; Vind. prebau-lu, sakublu, pokublu; Fig. probavni, probitacni; Ross. ydobovarmy, харчевый. Penns. spiżarnia strawa Urs. Gr. 172. Ta, która gierały bierze, do strawnych albo smiednych rzeczy domowych nie nie ma. Szereb. Sac. 156. Kiedy ludzie wiecej rzeczy strawnych na targ nie przywożą... Sz. Tyl. 188. Čšmaaren. Cena tiunkom i rzeczom strawnym ma być stanowiona przez urząd grodzki. Sat. Lit. 98. Szafarz rano na kupowanie strawnych rzeczy wychodził. Sk. Zyw. 2, 80. Skanderbeg Turkom dziękował, pieniądze je da-rował, i strawnemi rzeczami na drogę ratował. Baz. Sk. 58. Co tam najdują strawnego, to z sobą biorą. Pasza. Dz. 62 — Strawne, strawne pieniądze, piemadze na strawę, Nejtzet; Vind. brāhinja, finuk, fermat; Ross.

застольное, (cf. zastole). Pięć złotych na strawne pacholcowi do-tyc. *Alb. na Wój. 4.* Niema strawnego czym zapłacić lokajom. *Boh. Kom. 5, 557.* Musi być jeszcze u pana moje miesięczne, strawne, moje roczne, moje zasługi, moje suchedni. *Teat. 52. b, 11.* Płacę mu co miesiąc 50 złotych, oprócz strawnych pieniędzy. *Boh. Kom. 5, 171.* Pieniądze strawne posłom ziemskim, wyprowadzając ich na sejm. Jeśliby była drogość żywności, tedy ma być posłom więcej na strawę dawano. *Stat. Lit. 71.* Miewali dawniejszych czasów posłowie od województw swoje opatrzenie na sejm, czyli strawne, które dalekością drogi i drogością czasów miarkowano. *Skrzet. Pr. Pol. 1, 256. Ust. Konst. 1, 199.* Strawne nadrozne; *Eccel. папутное, мануствовати* opatrzyć na drogę, cf. *put), бомаши, бомашиа. — *Tr. fig.* Strawne niebieskie, wiatyk niebieski, najsw. sakrament ciała, którym umierających opatrują; *Himmelstrot*, das b. Sacrament. Przyjął i najswiętszą eucharystyą, strawne do nieba potrzebne. *Bark Zbar. D 5.* Strawnym niebieskim posilony umarł. *Tward. Wł. 145,* (cf. dysponowany, dyspozycya). — §. 2) Strawny, *pass.* łatwy ku strawieniu, snadny do strawienia; *verdaulich, leicht zu verdauen.* Nie-strawny, *unverdaulich.* Na jego mowę nie nie odpowiedział, jakby się czym niestrawnym udawał. *Zeb. 15, 204.* — §. *Actu.* Strawny, trawjący, *verdauend.* Co za bieda, mieć żołądek strawny, a nie mieć swój kuchni. *Boh. Kom. 5, 129.* Możeż kto mieć nade mnie zdrowszy i strawniejszy żołądek? *Teat. 51. c, 19,* (ob. strusi żołądek). Nie każdy jednakowo ma strawny żołądek. *Pot. Jew. 2.* Kiedy oddać czynsze, niemasz nic, a jest na strawne drużyny. *Wad. Dan. 91.* (na darmo chleby, darmo jadły). Strawny jest ten żywot, bo co dzień to nam siły ujmuje; znać to na ludziach starych. *Dambr. Kaz. 11.* STRAWOWAĆ kogo cz. *niedok,* podejmować go, żywić go, karmić go; *einen beföstigen, einem die Kost geben;* (*Vind. shiveti, poshiveti, rediti.*) Obłożeni prosili, żeby ich w niewolę wzięli i strawowali. *Warg. Ces. 201.* Barzylaj strawował króla, gdy mieszkiał w Machanaimie, bo był bogaty; a rzekł mu król, ty pójdiesz ze mną a strawować cie będę z sobą w Jeruzalimie. *Budu. 2 Sam. 19, 52.* (podejmował króla... będę cie chował przy sobie. *Bibl. Gd.*); *er bewirthete den könig bey sich.* Strawować posła na sejm, deputata na trybunał, *einen Abgeordneten anstellen.* STRAWOWAĆ się *recipr.* stołować się; *Ross. быть у коро на харбах, sich beföstigen.* Podróżnemu trzeba w trzós pomiędzy nakłasić, aby miał czym się strawować na dworze. *W. Post. W. 5, 496.* *Warg. Hads. 559.* Wyprowadzając się na wygnanie, nie miał czymby się strawował. *Ross. Cyr. C 5 b.* Dawniej każdy szlachcic ze swego, lub zdobywszy na wojnie strawować się musiał. *Pap. W. 2, 170.*

STRAŻ, y, ż.; *Boh. et Slov.* stráž, ostrážání; *Carn.* strasha, strashé; *Vind.* strasha, varstvu, (cf. warta); *Sorab. 1.* wolwarnuwano, (cf. obwarować); *Croat.* sztrása, ztrasa; *Hung.* strása, iztrasa, istrasa; *Dal.* sztraxa; *Rag.* stráxa; *Bosn.* strasgja; *Slav.* stráxa; *Eccel.* стража, стража; *Ross.* сторожа, оберегательство; strzeżenie,

przestrzeżenie, pilnowanie; die Wache, das Wachen, Bewachen. Zostawił król dziesięć nadźżnic swych dla straży domowej. *5 Leop. 2 Reg. 15, 16.* (aby przyglądały domu jego. *1 Leop.*). Jeden pies zdalny ku straży było od wilków, drugi ku straży domowej od nieprzyjaciela. *Cresc. 568.* Bież na straż w róg ulicy. *Teat. 21. c, 40.* czyhać, czatować, auf die Lauer. Żył w prostocie, w straży od złego, i w sercu czystości. *Chrosz. Job. 11.* wystrzegał się złego, er biethete sich vor dem Bösen, war auf seiner Hüth. Straż nad sobą, pilnowanie siebie samego. *Cu. Tu. 1074.* Abstramfen auf sich selbst, Obacht. — §. Straż, mieszcz. *Ross.* cobanenie, der Arreit. Wolna czyli polityczna straż była u Rzymian, kiedy kogo dawano pod straż konsulowi albo senatorowi. *Pitich. Salt. 81.* Jirapelka Bobesław pod strażą w Krakowie osadził kazal. *Stijl. 189.* Straż trzymać, wachować, wartować, *Boh.* pomocovati; *Croat.* sztrásati, Wache halten, auf der Wache stehen. — §. Straż, ludzie strzegący, człowiek strzegący, strážce, strážnicy, wachłi, warta, *Sorab. 1. et 2.* wacha; *Vind.* strasha, braaski strashnik, die Wache, die Schutzwache, der Wächter, die Schutzwache, Wache habende, oder auf der Wache stehende Leute. Straż, warta, większa lub mniejsza liczba żołnierzy, pilnujących miejsca jakiego od doby do doby. *Jak. Art. 1, 517.* Główna straż, odwach, *Slav.* velika stráxa; *Vind.* glavna strasha. Nocna straż, *ponocna Boh.* porúčka, blaska. Straż pańska najwziętsza, poddanych miłość. *Cu. Ad. 1106.* Jeśliś doby gospodarz, miej na zło-dzieja straż. *Sk. Kaz. 7 b.* Dusze, które poezwość kochają, imych nad cnotę straż nigdy nie znają. *Post. Fid. 145.* Bóg prawami swemi, jakby strażą zwierzchnią majetności naszych broni. *Kurnk. Kat. 550.* — §. *Polit.* Straż czyli rada królewska do dozoru exekucyi praw królowi dodana, składała się z prymasa, z 5 ministrów i z sekretarzów. *Gaz. Nar. 1, 174,* z *Konst. 5go maja,* der Staatsrath, Gefegensrath. — §. Przednia straż, *Vind.* predstrasha, przedna strasha; *Slav.* prdinja stráxa; *Ross.* артоульниа полка, das Vortreffen. Te częś piechoty i jazdy, która idzie naprzód przed strzelbą, zowią przednią strażą, awantwardyą. *Archel. 2, 15;* *oppos.* tylna straż, odwod, *Vind.* sadnja vhek, sadnja trutna, sadnoblina; *Slav.* straxnja stráxa. — §. Straż pierwsza, wótra, trzecia, godzina albo osoby odmenigające się; *Rag.* stráxe, *vigilae;* die Zeit der Wache, die Nachwache. U dawnych noc dzielono na czwora straż, z których każda przez trzy godziny trwała. *Schl. Mat. 70.* Około czwartej straży nocnej *Schl. Marc. 6.* Sluga, nie dowiadując się czasu przyjsca pana swego, cierpliwie, czekał tak pierwszej, wtorej, jako i trzeciej straży. *Zarn. Post. 5, 757 b.* Powstał człowieczek w nocy, na poczátku straży *W. Post. Mn. 558.* STRAZNICA, y, ż. §. 1) miejsce straży, wieża strażnicza; die Wache, der Wachturm; *Boh.* strážnice, hlýdka; *Sorab. 1.* stroza, wolwarnuwarna, kuknezk, mészto, z kotrohož szo zkadřu pždřaduyo; *Carn.* zluvajmshe; *Vind.* strashi, strashna stja; *Croat.* sztrasnica, ztrasmica, sztrásna bica, zgladálnicza; *Hung.* strásaház; *Rag.* stráxnica, straxniza, straxanizza; *Bosn.*

straszjak, mjesto odgle se pazi; (*Slav.* straxnjica - zadek); *Eecl.* обзорные, высокая башня, стражница, твержа (cf. twierdza), (стражище twierdza). Na strażnicy pańskiej jestem, stojąc ustawicznie we dnie. *W. Jes.* 21, 8, (not. «na wysokim miejscu, zkad daleko widzieć może»; na straży stoję. *Bibl. Gd.*). Zbudowałem w tej wieży strażnicę. *Rej. Post. K.* 5. Upatrywać będzie, by z strażnicy wysokości, gdzieby który co najbliźszy i najprędszy był obłów. *Janusz. Pos. B.* 2. Z wieży wysokości albo z strażnicy, która była nad morzem, oznajmiono, że idą dwie galerze. *Warg. Radz.* 514, cf. *Itarmia*; *Ross.* калячя; *Eecl.* колонча, маяк. Strażnica na gwiazdy, gwiazdarnia, gwiazdalnia, obserwatoryum; *Ross.* наблюдательше, выша, (cf. wyższość, wyżka). — 2. Strażnica, *Eecl.* стражница, стражнице, domek dla warty, szulerauz, daš Schilderhaus. — 3. Strażnica fortyf., *ob.* Straszyniec, reduta. — 2) *Activ.* Strażnica, która strzeże; *Rag.* straxniza, die Wächterinn, Hüterinn. Zgoda najwierniejsza wolności naszej strażnica. *Biel.* 622. Stała na wzgórku pełężna twierdza, strażnica miasta przyległego. *Nar. Hst.* 2, 466. *Nag. Cy.* 78. STRAŻNICZY, STRAŻNY, a, e, od straży; *Boh.* strážnj, strážný; *Sorab.* 1. strážanski; *Croat.* sztrásni, Wašt, zur Wašte gehörig. Strażne rotty, praetoriale phalanx. *Brud. Ost. B.* 7. Przy pobocznych drózkach strażnicze domki są stawione. *Xiadz.* 186. Strażnicę *Subst.* STRAŻNIK, a, m., straż mający, stróż; *der* Wächter, Aufseher; (*Sorab.* 1. strože hladaczeř; *Carn.* stráshán, (stráshnek - posługacz); *Croat.* sztrasmnik, (strasmester vigiliarum praefectus); *Dal.* sztrazan; *Rag.* straxnik, stráxaz, (nadstraxnik praefectus praesidi; *Slav.* straxmeshtar - sierżant). Strażniczy, *speculator.* *Cn. Syn.* 852. Z kimże cię porównać wielki bojowniku, Wielki tryumfatorze, ojezyny strażniku! *Groch.* *W.* 511. Górę swawola bierze, nie widąc strażnika. Ani przy tym nieczesnym okręcie sternika. *Groch.* *W.* 1. 2. Starszy strażnik, *Eecl.* страженачальник, *Graec.* ποροφάξ. I sam strażnik bywa w łykach. *Cn. Id.* 282. — 3. Strażnik wielki i oboźny wielki są obowiązani odprawować służbę, kiedy wojsko idzie na nieprzyjaciela. *Papr.* *W.* 2 255. General-Wachmeister. Strażnik wojskowy polny, *excubiarum praefectus.* *Chmiel.* 1, 81. — 4. Strażnik przy rogatkach, wizytator, celnik, akcyznik; *der* Visitator, Zöllner, Wankner. Dyabli nadali tego strażnika, zabrał nam wszystko. *Teat.* 52. d. 50. — 5. Strażniki dla pamięci spisane. *Schl. Math.* 25; *ceduły.* *ib.*; przestrogi, anotacye. STRAŻNIKOWAC *med. niedok.* strażnikiem czyli stróżem być; *Croat.* sztrásim, den Wächter machen. On mi sam i przy mistrzach wszedy strażnikował. *Zab.* 9, 87. *lzyek.* STRAŻNIKOWSKI, a, ie, od strażnika, Wächter, Wächterabers, Wächtermeister. Posłane półki strażnikowskie przodem. *Jabl. Buk. R. b.* STRAŻNIKOWSTWO, a, n., urząd strażnika, daš Amt eines Wächterabers, Wächtermeisters. *Tr.* STRAŻYNEC, *ob.* Straszyniec.

Deriv. sub Verbo *Strzedz.*

STREBOWAĆ, *ob.* Strabić. STRECHA, *ob.* Strzecha.

STRÉCHAJZ, STRECHAJZ, u, m., z *Niem.* daš Streichzi-

jen. 'Strechajze, żelazo do siekacza kuchennego podobne, potrzebne do oglądania naczyń szklanych. *Torz. Śkł.* 56. Śkło z tygla wyjmując, będzie czyste, a gdy go strechajzem żelaznym dotyka się, brzydnieje. *Torz.* 147, cf. kopyś.

'STREĆCIC, *ob.* Stracić.

Na STREĆCIE, *ob.* Stręt. 'STREĆCZNY, a, e, 1) na strecie będący, bey der Hand befindlich, zur Hand gelegen. Ci, którzy trzymali co strecniejsze zamki, wypędzonych z Jeruzalem przyjmowali, i wzięli się walczyć. 1 *Leop.* 2 *Moch.* 10, 15. (sposobne. *Bibl. Gd.*) — (2) 'Streczny, *ob.* Strączasty. — STREĆCZYĆ *cz. niedok.* nastreczać, raieć; zuweisen, zuftanzen; *Boh.* dohoditi; *Carn.* meshetáriti; meshetěti; *Vind.* perpraviti, perpraulati, perskerbeti, sakvasati, napraviti, sarozhiti, salhafati; *Ross.* подрадьтъ. Strecze komu pana, albo służę. *Cn. Th.* 1074. STREĆCZYCIEL, a, m., rajfura, jednacz kupca etc.; *der* Zuweifer, Zuftanzer; *Boh.* dohazowač; *Carn.* meshetar; *Vind.* podkuppez, pndbarantuvauz, meshet, muftetar, meshetar, predkuppez, pogodnik; *Ross.* сводчикъ; *Eecl.* сводитель, посредственникъ въ торговль. — *W. rodz.* *frisk.* STREĆCZYCIELKA, i, die Zuweiferinn; *Boh.* dohazowačka; *Carn.* meshetarza; *Vind.* muftetariza, podkupzhinja. STREĆCZYFUKA, y, m., furmanom fracht streczący, *der* Aufdinger, Schaffner, der dem Fuhrmanne die Fracht verschafft.

STREFA, y, z., STREFKA, 'STREWKA, i, z., *dem*, z *Niem.* der Streifen, der Streif; (*Angl.* stripe); *Boh.* čara (cf. ezara, czary), pruh (*ob.* Prag, prega), prut (*ob.* Pret); *Vind.* raid (cf. rzed), hfs (cf. lista, listwa), hltriem, (cf. strumień); *Ross.* полоса, полоска, поло-сочка; stroka, pas, pas-k w materji, kréska; n. p. Strefy papierowe, żyły jak linie jakie. *Dudz.* 59, (cf. smuga). Strefa na szacie, breta, stroka. *Cn. Th.* 1075. Strefa świata, *zona mundi*, kraj świata różniący się ciepłem lub zimnem. *Dudz.* 59, *Vind.* somliche, hltriem semle, podnebjje, eine Erdene, ein Weltstrib; pasy, Erdgürtel. Dawniej mniemano, że strefa zagorzala jest niezamieszkaną. *Stas. Duff.* 209. Strefa podgorzala, ogorzala. *ib.* 259. — Pas umiarkowany dzielł na pomniejsze pasy, nazwane strefami climata, mniemając, że miejsca na jednej strefie ziemi położone jednakowe mająją ciepło. *Hub. Wst.* 52. Strefami *Ross.* поположено. — 3. *Transl.* Strewka, przekreszenie, kréska, któraśmy zwykli czynić, gdy co piszemy. *Mecz.* Linie, Strich, Streif. *Latronem aliquem describere*, lotra własnymi jego strefami, jaki jest, wystychać. *Mecz.* STREFIĆ *cz. niedok.*, § 1) strefami oznaczać; *Boh.* pruhovati, prutowati, cf. prega, cf. pręt; *Vind.* preshtriemati, ohtriemati, obraidati; *Ross.* половать, разполовать; streifen, mit Streifen bezeichnen. W misterne szyla wzory cud dzieła nieśięgły, Złotój ciągiem igły, Tu żywioły porządkiem floryzując w cieniu, Dom ojezysty strefła. *Zab.* 15, 29. Dwa zład, dwa zowad mebiosa strefuja pasy, *secant.* *Zebr. Ow.* 2. dzieła, przedzielaja. — 2) Strefić się, *ob.* Stracić się. — STREFISTY, STRYFIASTY, a, e, strefowany, pełen stref; streifig, gestreift; (*Carn.* shtrábst; *Vind.* raidast, hltrie-

mast; *Ross.* полосатый, дорожчатый, cf. dereszkwaty). Jowisza zwierzyniec w koło wieńczy strefistym opasem. *Zab.* 15, 15. *Kniaż.* Złostrefisty, złotem bramowany. *Cn. Th.* 4075. Matonog przedziwo nawet ezyni pstre i plótno stryfaste. *Haur. Sk.* 57. Karciol ma pret długi, laskowaty abo stryfasty, pobielawy. *Syr.* 669. *el* 85.

STREFNIC, *ob.* Strafić.

STREGONIA, *herb; ob.* Kościeszka.

STREKOWAĆ *cz. niedok.*, z *Niem.* strecken, anstrecken; wyciągając, rozszerzać, n. p. Nad szurlochem zostawi dziurę, gdzie stoi strekujący czyli rozprawiający cholewy. *Torz.* 47.

STRENGIEL, *gla, m.*, [z *niem.*, zołży 2], choroba końska, eine Stauntheit der Pferde. Koń, któryby miał strengiel, wpuszczać mu w nos i w gębę parę jęczmienia wywarzonego etc. *Syr.* 976

STRESKTAĆ, *STRESTAĆ*, *ob.* Tresktać.

STRĘT, *u, m.*, na stręcie i na razie, na dorędziu; gleich bey der Hand, gelegen. *Dudz.* 59. Na razie co jest, na stręcie. *Cn. Th.* 447. Po zejściu bezpotomnym Leszka Czarnego państwo stało wielom na stręcie; in medio erat. *Krom.* 299. *STRĘT, *ob.* Wstręt. *STRĘTNY, *ob.* Wstrętny. Pochodz. strężyć, nastreżyć, strężyćciel, stręczny, (cf. ręka), wstrzet, wstrętny.

STRĘTWA, *ob.* Dretwik. STRĘTWIEĆ, STRĘTWAŁOŚĆ, *ob.* Dretwice

*STROCZKI od tuzina. *Instr. cel. Lit., dem. Nom.* stroka, pasaman, fleine Boyten; *Ross.* ерсука szew dla ozdoby, przeszycie. STROCZYĆ, *ob.* Troczyć.

STROF, *u, m.*, kara, ukaranie, imianowicie piemieżne, cf. grzywny, z *Niem.* die Strafe, Geldstrafe; *Sorab.* 1. straffa, źtrafa; *Sorab.* 2. sehtroffa. *Carn.* shtraffenga; *Vind.* shtraffa, shtraffonga, straffa, strafunga, pena; *Ross.* штраф. STROFARZ, *a, m.*, który drugich strofuje, der Sittenrichter, der andere mit Worten strait, zurechte weis; (*Sorab.* 1. naszwafiežer; *Vind.* shtraffavez, kashfigavez, *f.* shtraffarza, kashfigarza; *Bosn.* pokoritegl, (cf. pokorzyć); *Croat.* karavč, pokaraveč; *Dal.* pokaralaczy. U Greków pewnych przełożonych zwano ποροφύλακας abo strofarzmi, którzy nie tylko pisanych praw, ale też i obyczajów dogladali. *Modrz. Baz.* 125. *el* 128; u Rzymian censor, szacunkarz.

STROFOWAĆ, -ać, -uje *cz. niedok.*, zestrolować *dok.*, ganiąc napominając, zadawając, zaiucując upominając, słowami karcić, z *Niem.* strafen mit Worten, verweisen, einen Verweis geben, tadeln; *Boh.* domlouwati, domlówiti, (cf. domówić); *Slov.* kárám; *Sorab.* 2. sehtroffowasch; *Sorab.* 1. požtrafuyu, zeszwari, naszwari, ze swówami požtrafuyu; *Carn.* shtrafam, karam, premsam, svarim (cf. swarzyć); *Vind.* strafat, shtrafat, postrafat, oshtrafati, shtrafuvati, krigat, fuarit, *f.* befido shtrafat, popraulati, vunpopraulati; *Croat.* pokarati, karam; *Slav.* karati; *Bosn.* karati, iskarati, pokarati, pokoriti, (cf. pokorzyć); *Ross.* штрафовать, штрафовать, напѣть, напѣвать, пѣять, прошколить (cf. szkoła), вызвѣждать, вызвѣживать. Jeśli zgrzeszy przeciw tobie brat twój, idź i strofuj go między sobą i nim samym; jeśli cię posłucha, zyskaeś brata twego. *Buda. Math.* 48, 15. Każ słowo boże, na-

legaj pogodnie, niepogodnie, strofuj, proś, grom, we wszelkiej cierpliwości. 1 *Leop.* 2 *Thim.* 4, 2. Dobry nauczyciel nie często znajduje się w potrzebie strofowania, a dopieroż karania. *Pr. Pow.* 59. Kto drugiego chce strofować, Nie ma się sam w tym najdować. *Cn. Ad.* 577. Kto sam kiedy nie szwankował, Słuszna by drugich strofował. *ib.* Grzechy strofować, a osoby szanować. *Cn. Ad.* 277. (cf. Satyra w szczególności nikomu nie łaje, Czołem bije osobom, gani obyczaj. *Kras.*) Kogo summienie nie strofuje, Przed sąd wołany żartuje. *Freder.* *Ad.* 10. (kogo summienie nie gryzie). Gdzie wstyd strofuje człowieka, nadzieju poprawy. *Min. Rył.* 4, 166 Surowo się sam strofuje. *Zab.* 14, 217. sam sobie wyrzuci, się selbst Vorwürfe machen. — Strofować kogo w czym ganić mu co, einem etwas verweisen. Gdy przyszedł Gefas do Antyochni, zastawem się mu w twarz; bo było go w czym strofować. 1 *Leop.* *Gulst.* 2, 41. — Strofowanie, napominanie; die Ermahnung, Strafrede; *Boh.* domlúwa; *Sorab.* 1. naszwafieński; *Carn.* svar (cf. swar, premsa; *Croat.* pokaranye; *Ross.* оштрафование, напѣвание, напѣраш. Strofowania gołay *Vind.* shtraffiu, polvarithu, svarthiu, polvarliu. — §. Strofować na pieniądzech i karac; *Croat.* birshati, strafen um Geld u. t. w. NB quamquam substantivum straf crevit significationem punitionis pecuniariae, attamen verbo Polonica strofować magis involvitur significatio punitionis verbalis. STROFOWY, *a, e*, od strofu, Straf; *Sorab.* 1. źtr fowró, źtrafwarski, źtrafanac plectibilis; *Vind.* shtraffiu.

STROGAMY, *ob.* Strokaty.

STROIC, -ić, -i, *cz. niedok.*, *nst. & dok.* *Boh.* stro, ti; *Slov.* stroit parare; *Carn.* strojiti, strojem i skórę wyprawiać, *Vind.* strojt honorare, stroi, strojenje i swiatkowanie; *Croat.* sztroum cor, ano pellem; *Dal.* sztroiti i przesiewać; *Bosn.* ustroiti, uskopiti castrare, strojitti koszju, na mitti koszju concinnare corua, jelles; *Hag.* stroiti cor a perfere; *Ross.* строят budować, строительство budowanie, устроить, устроить, устроить urządzać, tworzyć, stworzyć, устройство porządek, строению przyprawy, strojny o instrumentach; *Boh.* stroiu gubernu, di penso, gero, moderer, строению szafarstwo, устроиться, приготовить przygotować się, устройство, убранство, украшение ozdobiemie, kunszt, rozządzenie строителямъ того, призьние нятъ o комъ ориковать się kim, строительство roztropność, прибори, устройство, числовое расположение, строительство rozporządzenie; (cf. *Lat.* struere, struo; cf. *Graec.* στερεώω. *Dutch.* 4, 171, cf. *Graec.* στερεώω sternere); 2. 1) stroić, nagotować, nastrajać, narządzać, przyrządzać; anrichten, zu rechte richten, anrichten, zubereiten, bereiten. Abyście gotowali a stroili drogę ku przejściu pana swojego. *Rej Post. B* 6. Strojcie sobie przyprawy wedle rozkazania jego *ib.* S s 5. Na lszki, lehorze i insze zwierzęta trzeba w noey nasiadki stroić *Grise* 382. Dowiedział się Dawid, iż Saul złe nań stroi 2 *Leop.* 4 *Reg.* 25, 9. (że tajnie złe nań stroi. 1 *Leop.*; że nań dybał, czatował). Lekam się, gdy rozważam to, co na wieczną zgubę naszą bisurmaniec zdradliwie stroi i wymyśla Ja-

nusz. *Lig. D.* Już gardło stroi na tę zdobytą zwierzynę. *Jak. Baj.* 154. (apetyt na naszę jéjmość. *Teat.* 17, 54. (zby ostrzy, oskome ma, ślinka mu przychodzi) Stroić się do czego, dokąd, na co, gotować się dokąd, na co, wybierać się, wyprawić się, n. p. Morawski król stroił się wygnąć Krzesomyśla z ziemi. *Biel. Hst.* 521. *Biel. Św.* 142 b. Dusza się ma najmnićj nie boi, chociaż się na nią smeré straszliwie stroi. *Ryb. Ps.* 40. Nie tylko abyś mu dufać miał, ale się nań stroisz, jako na prawo z prokuratoru. *Rej. Post. A a 8.* Bretysław stroił się do Krakowa, aby go z gruntu wyrócił. *Biel. Św.* 146 b. Wadław się stroił z wojskiem do Polski na Łokietka, iż mu ojezyczne posiadł. *Biel. Św.* 150. Ogień grubszy w gęsiejsze powietrze się stroi, to w wodę, ziemia z wody obrzniętą przystawa. *Zbr. Ow.* 585. (wzbija się, wybiera się, przemienia się). — Ukazali się Wołosi z lasów, strojąc się tu bitwie. *Biel. Św.* 267. (gotując się, szykując się). — Stroić wojny, bunt, takeye, praktyki, nagotować, wyprawować; *Krieg, Mentberer, Harube fütten, anstiften, anstellen, anrichten, maßen.* Same jelenie ciężkie wojny stroją. Jeśli o miła samiec się boja. *Bardz. Trag.* 156. bitwy stacają, nie fleten *Edstaften.* Bzymianie porozeli sami z sobą wewnętrzne walki stroić. *Biel. Św.* 102. Chłopstwo bunt wnet stroić będzie. *Gost. Gor.* 118. *Biel.* 291. Luboś się zgarbił, Mości Panie wójcie, Przecież, jak mówią fakcyi nie strojcie. *Bratk C 2 b.* Komendor Pruski jakies praktyki cicho z Jagiełłem stroił. *Biel.* 296. Roku 1526 Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, i prawa sobie inne wymyślali. *Biel. Św.* 287. Przeciwno Rzeczypospolitej rady albo bunt stroją. *Szczerb. Sar.* 15. Dobra bez dziedzica zostają, gdyby co przeciwko Rzeczypospolitej stroił. *Szczerb. Sar.* 120. Krzyżacy i z Zygmuntem W. X. L. traktaty jakies zaraz chereli stroić. *Biel.* 299. (wagać go w negocyacye). Który pomruka okiem, stroi złości. I *Leop. Syr.* 27, 25. knuje, emas *Böses schmieden, im Schilde fütren.* Francuzi przeducho rady sobie stroją. *Warg. Cez.* 76. (umieją sobie radzić). Elżbieta, względem przesłania Jadwigi z jedną coraz drugą wymówkę stroiła. *Kram.* 401. (wynajdowała). — Stroić kłótnie, dziwy, okrucieństwa, mataczyny etc. wyrabiać, wyrządzać, wyprawować; *Sündel anheben, Oraniumfeiten u. f. w. verriben, anstellen, treiben, (cf. broić).* Nie nie umje baba, jak stroić po domu fasofy. *Simon. Siel.* 112. Zona, ha i córusia stroi mi cherchele. *Teat.* 45, c, 4. *Wyb.* Podobno się żywych boją, Wiec z umarłych dziwy stroją. *Groch. W.* 475. Do tej światości śmieją przykładać oleju, soli, plują, i inne dziwy stroją. *Rej. Post. C e 4.* Potym tam już insze ceremonie nad nim bywały strojone. *ib. J 1.* Bija starych, i nad dziećmi w powieciu okrucieństwa stroją. *Bardz. Luk.* 20. Łostrostwa stroili. *Biel.* 171. Śmilstwo stroić. I *Leop. Ezech.* 25, 57, (ob. Śmilstwo). Przez świat cały mam stroić z szczęściem mataczyny. *Bardz. Luk.* 154, (ob. Mataczyny). Wiele jest nierządnie żyjących, nie nie robiających, ale chytrze metlarstwo strojących. *Gil. Post.* 191 b. Alehimii nie stroj. *Mon.* 67, 445. (nie bałamuć się nią). Turnieje

stroić. *ob.* Turnieje. — Płany, Po brzegach swych ocean stroi rozigrany. *Tward. Wł.* 204. (piane wyrzucę, pieni się). — Bankiety, igrzyska, widoki i t. d. stroić, sprawować, wyprawować, narządzać, dawać; *Gastmäßer, Spiele geben, anstellen, veranstalten, anrichten* Szlachta teraz bankiety rozpustne stroi. *Star. Ref.* 51. *Star. Zad. C 4.* Widzę, w domu królewskim stroją bankiet miły. *Bardz. Trag.* 282. Każdy z nich co tydzień bankiet stroił, i w domu swoim traktował i poił. *Chrośc. Job.* 7. Nie godzi się w święta wesela tak stroić jak tu u nas, że i mszy ś. omieszkac muszą. *W. Post. Mn.* 551. Antoniusz u Kleopatry stroi bankiety, pompy, pijatyki. *Chrośc. Fars.* 471. Igrzyska długo w noc stroili. *Gost. Gor.* 125. Igrzyska emr cały tydzień doma stroił. *Warg. Radz.* 175. Nero komedyę stroił, i między woźnicami jeździł. *Sk. Dz.* 48. Niepotrzebne sobie rozkosze stroimy. *Sekl. Math.* 104. Zadanych wymysłów dla rozkoszy w starości nie stroisz. *Prot. Kont. D b.* Rodzice aby przysmaków takich dzieciom nie stroili. *Glicz. Wych. F 5 b.* Z wielkimi aparaty pompy stroją. *Sekl. Math.* 111. Pompy dziwne pogańskie stroimy. *Herbst. Nauk. E 7 b.* Nikt bogobojny na to nie zezwoli, aby miało być wolno zhytki stroić. *ib. B 8 b.* Dla lepszego bytu nie ma ezuba podnosić nad drugiego, ani sam dumać sobie stroić. *Gil. Post.* 105 b. Te Deum spiewano, tryumfy strojono. *Biel.* 509. Jałmużny dawał i pogrzeby stroił. I *Leop. Tob.* 2, 16. (wyprawował, kosztem swoim podejmował). Bankiety, kostyretwa i krótofile stroili. *Kram.* 168. Halaży z nimi wielkie stroją. *Glicz. Wych. j 7 b.* Lud z poiechy Radošne stroi buczki, gżki, śmiechy. *Zab.* 12, 77. Dzień po dzień hula, stroi gzy, i pije. *Jabl. Buk. M b.* Strumyczek, co pierwej stroił gzy z piaskiem, Teraz cichuchno płynie. *Zab.* 10, 201. *Zabl,* (cf. giez). Piękne tańce i płasy pojedynkiem i parami stroili. *Jag. Wyb.* A 4. Poezał kuglować, plesy stroić z szyderstwą wespół. *Birk. Dom.* 88. Przechadzki stroić. *Klon. Wör.* 55 (arnować czas przechadzkami). Wolno po dworze chodziła małpa strojąc figle. *Zab.* 13, 509. Fryje stroić, Koperezaki, Kortezy, Komplementa, Koncepty, *vide sub his.* Zarty, żarciki i t. d. z kogo stroić. *Sk. Zyw.* 1, 156. *Mon.* 64, 189. *Tward. Wł.* 21. *Teat.* 4, b, 87. *feinen Scherz mit jemanden treiben, feinen Spaß mit ihm haben.* Zły zwyczaj strojenia żartów w rzeczach świętych. *Mon.* 76, 555. Igrzysko z nas stroją. *Wad. Dan.* 79. Drwinki stroić. *Teat.* 45, b, 75. Gotów z przyjaciela stroić sobie śmiechy. *Zab.* 10, 559; śmieszki. *Teat.* 56, b, 107. Posłali do królowej, aby więcej śmiechów z nich nie stroiła, a królowę posłala. *Biel. Św.* 224 b. (zby dłużej z nich nie żartowała, nie drwiła). Teraz abyś się pomścił onych pośmiwisk, które on sobie stroi. *Baz. Sk.* 95. Naśmiwiska komu stroić. *Vol. Leg.* 5, 607. (ogon komu przyszywać). Błazna sobie ze mnie stroiła, i jak na urząd za nos mię wodziła. *Past. Fid.* 109. Przeczże się Polichem człowiecze mianujesz, Bajke stroisz, i z ludzi oto tych żartujesz. *Pot. Arg.* 87. — Stroić minę = minę układać, *eine Miene annehmen, eine Miene machen, Gesicht machen, Gesicht schneiden.* Przyjmuje mię z zimną twarzą,

faulen, Besieben mit Sauten, Stimmen der Saiten. Saiten-
spiel. Póki švit ukaže się dzienny. Dzwonić palcami w
śladki strój lutenny. *Chrośc. Ow.* 55. Już ci się sprzy-
krzyły rozkoszne cytry, i lutni strój miły już nie do sma-
ku *Ustz. Troi.* 51. Wied i ja ciągnę kobzy mojej stroje.
Nie żeby grała Jugurtowe boje. *Me...* *Kichow.*
244. Młde; gra teka wprawiona do stroju. *Zab.* 8, 28.
— Strój u surmy, *Hig. o. ukias. Cn. Th.* 1076. munsztak,
daš Mundiraš. — e) Strój, ubiór strojny, strojenie się,
ubieranie się strojne; *Der Jug.* *Amur.* rě gludinā; *Boh.*
krąg a strog w oddaniu; *Vind.* leatna, lepoinstvu;
Croat. szvita; *Ross.* naprāz naprāzienie, naprāzenie. Strój
nie czyni człowieka znacym. *B. o. K. m.* 5, 422. Szalony
strój, szalona dżowa, *Usp.* 111. (szkła często wy-
capi). Cielka chyczące; jak cię wóźą, tak cię pisał. O
zójtku strojów! *Fark.* 72. Naśladowac potrzeba małe;
izis strojem tylko podobie się można. *Teat.* 11, 109.
Polakom każdy strój wolny. *Cn.* 41 888. Polki strój
corok masy. a) Nie mam o stroj, tylko o próżek swój.
Hys. 1, 45 — Strój nie konia, ob. rzał konisko, ubiór.
— b) Strój, maszyna, jecha, mójka; *Die Jechu.* die Cē-
len. Pasterska na wózkach jecha kōnskie, wólowe, ko-
złowe i muszeto były stroje odarowali, kiedy ich wła-
szym. *S. o. J.* 143. Bohrawy strój, *Boh.* bohrawy strój;
Čech. par vna; *Vind.* pibron pibron, pibrovina, pibro-
va parov; *Croat.* brabrova jajezi, Biberjelt; *Huss.* se ge-
stawa, przyklej weni, w osłonych turekchob tuż przy
obedie liki zaplujen sie. *Zed.* 511. Stroje bohrowe abo
m. wanka. *Ustz.* 85 504. G y lobra gony, tedy sobie
molekaje ngrizac stroje. *Ustz.* 155. Iż bohrowe stroje
ka kharstau sa dobre, przeto bahr goly widzi, iż go
łoway zonia, obep sie odkopie, baczec przez co go
čevay gony, sam sobe nrywa rjor, i rzetarszy je uch-
dzi, w znowu. *Ezop.* 59. Strój męskie. *Ezop.* 108.
STROJNAT, a, m, STROJNIS, a, m, lubay sie stro-
iet *Hys.* p. gupisepa, glizogon, rē rē geru māt, cū
pugurā. O strojamer pat rēz jak wzystok w lamie
et. *Ustz.* 62. STROJNIS, a, f, 1. Lp. s. stroje,
cine puzarinnā. G. woda i cada rē znoway. O rē
tracie tej strojnie jako tenz sprawa. *Z.* 16, 176. *Vind.*
Dany w stroju są z lobu e, k. towa e, p. odu rēzki,
strojnas, z. y. akie. *Ustz.* 71, 600. STROJNIK, a, m,
nargazie do stropnia muzycznych instrumentow. *Der*
Stimmer. Stimmkammer. *Tr.* 1, 62. *Huss.* strojnenica
STROJNOSC, a, f, ozdobne wystrojenie, stragilic;
Ross. et *Echl.* ubornost. *Huss.* strojnyj harmoni-
pomien se. STROJNY, a, e, STROJNIE, STROJNO
adverb. us. jony, wystrojny, ozdobne ubierany; gęziat,
anagernat, jantš adicert; *Boh.* strojny; *Slov.* 1, 101-
seljy; *Croat.* snāsin; *Huss.* et *Echl.* ubornij, uborno,
blagoutvarnij, nardnij, nardno; *Huss.* strojnyj,
strojno proporey odny. Przy koronacy Zygmunt o j-
strojny; był za wszystkich panów, poźtem okazyla,
Meh i Głński *Snyg.* 689. najparadniejszy. Niech się
przestrzega niewiasty strojne, które się do kościola abo
na obidy idac dlatego ubierają, aby je z uryły chwalo-
no. *S.* kuz. 626. Do grzechu pomaga wydorny stroj-

ny ubior białogłowski. *Karnk. Nat.* 548. U ciebie wszys-
tko strojno, choć dłużków po uszy, Kamerdyner, Wę-
grzynek, strzelec i konuszy etc. *Nar. Dz.* 5, 46 (po
pańsku, paradnie). Strojno a głodno; świetno a chłodno.
Cn. Ad. 1117. (buczno, buczno, a w pięty zimno). Strojo
no ubranemu ludzie się kłaniają *Ezop.* 91. — §. Konie
do stada maja być obierane szerokiego ciała, postawne
i we wszyskich członkach strojne, a dostateczne. *Ezop.* 515
(pomierne, proporeya majace; *Ross.* strojnyj; *Echl.* bla-
rostroynyj). — §. Strojny music, strojny, co do tonu
zgodny, harmoniczny; *Ross.* strojnyj, gęstinnu, harmo-
nirud, harmoniud. Muzyk grający na instrumencie nie-
strojnym, czuje w sobie nieukontentowanie, przeciwnie
zaś na instrumencie strojnym, czuje ukontentowanie,
lubo strojny ani reki jego nie wzbudzą, ani palcami
wóza i kierują. *Boh.* Džab. 40. Strojne skrzydce. *Pol.*
A. J. 766. W strojne organy zagajają. *Tward.* Wł. 140.

STROKA, STROZKA, i, f, STROCZKA *dem*; *Ross.* stro-
na, stroinna luda, wiersz, szereg, stroj (id.); strafa od-
miennego koloru, cūi Zereifen von einer andern farbe.
Stroka jedwabna na szacie, passamon, strafa. *Cn. Th.*
1076. cūi Bern. Owe rozliczne petho, strozki, kn. fie
wymyslnie, dzwile sznury, a u nich kutosy. *Hys.* Zw. 58.
— *Lans.* Stroka moza, *Ustz.* *Stas.* Boff. 242. Met-
ritud. STROKATY, STROGATY, a, e, stielisty, pstry,
srok ty, jak sroka gęstic, gęstic, iudic. Odcięz z
tęzdy kaze, bydlę pstry i strakate. *H.* z *Gene.* 50, 52.
Srokaty wól. *Ustz.* 52, 9. W jełzym wozie były konce
Pły, a w drugim konie srokate. *Budn.* *Zach.* 6, 5.
Złoty. G. lous pisze, iż bazyliżek na trzy na głowie
gazy stroj te, na kształt korony doł wo. *Boh.* *Trigo.* 290

SIRONA, y, f, STRONKA, SIRONECZKA, i, f, *dem*;
Boh. strano, stranki, stranočka; *Slov.* strana; *Slov.* 1,
strana, lok, stronka; *Slov.* 2 strana, strina; *Croat.*
stran; *Vind.* stran; *Croat.* strana, ztrana; *Slov.* strāna;
Ross. strān; *Usp.* strān, tēl pāstrān - przestronny;
Hys. prostān, prostjēti; rozprzestromē, rozpost zed;
L. z. Czupa. *Ross.* strojnyj; *J. Czupa.* 772. *Croat.* 1 stro-
na, jakój zwozy, lok ty, die Zant einer Zant. Dwoje
dżaz po strojach, j. a. g. ala rzyoz nago w j. a. a. dru-
gie sarkat. *Tr.* 11, 6, 57. za den Zichm, cū den
Zant, za bczat Zant. Po c. g. g. j. strojno drzewi, ma-
lye komo i zapierzon. *Tr.* 16. Sironeczka tylna była
z il. iu przorożo, *Ustz.* W 555. Strona - skóry od-
mienna, die farbte, nēstfirt; *Ross.* oyxmaria. Prawa
strona, prawca, of reka; *Vind.* do naza, d. lina roka,
dema stran. Po prawej stronie będący. *Slov.* 1, po-
praw. bstronski, bstrons. Lewa strona, lewica. *Vind.* le-
viza. Po lewej stronie będący. *Slov.* 1, polhwstronski
strāstinnu. Cziesz zawsze po prawej ręce (marowi stał, gdyż
ta strona u Turków jest podlojsza. *Warg. Radz.* 172. Prawa
strona, ob. Lice; lewa strona, ob. Nee. — Wojska
Rzymskie stonęły, z jedną stronę Oktawiego, z drugą Bru-
tysa. Z tej strony, rēkjtur, cis; (*Slov.* 1, z teje strō-
rē, *indj.* bōwstronski ceterior, ob. Haiw); *Carn.* ovek
(ob. Owaki), amnak; *Croat.* z ove ztrani; *Slav.* s ovu

stranu. Tam-ta strona, druga strona *Eecl.* оня поль, другая сторона рѣки. Przewoźnik przewiół ich na drugą stronę. *Rej. Zw.* 94 b. (na drugi brzeg). Na tam-tęj stronie: *Vind.* jurek (cf. 'przeko'), na drugim kraju, na drugiej stronie. Z tam-tęj strony; *Sorab.* 1. z tamtey stronie *trans.* jeničič; *Carn.* kumak, unak, *Vind.* preik; *Croat.* z one ztrani; *Slav.* s onu ztranu; *Eecl.* обонномъ; *adj.* *Vind.* lunostranski, drugokrajni; *Ross.* забережній, забржежній, jeničič. Mielł swoje gwardye i przed sobą, i za sobą i stronami. *Star. Dw.* 52, *Ross.* поосторонъ; po bokach, zu den Seiten. Chmura się nagle stroną ukazała. *P. Kchan. Jer.* 218. z boku, von der Seite. Wóz czekał go przy stronie. *P. Kchan. Jer.* 255. Drugie hułce chytro oderwawszy, posłał Fetybasza stroną, by Skanderbegowi na tył zasł. *Baz. Ss.* 271. Stroną rota się ukazała. *P. Kchan. Jer.* 59. Od strony wszędzie zasadzki. *Teat.* 11. c. 41; *Ross.* сюды и сюды, тамъ и сямя; na około, rund herum, von allen Seiten. — Niezgodę tłumaczów z tekstem po stronach znaczyłem. *Budn. Bibl. praef.* po brzegach, po krajach; an der Seite, auf dem Rande anmerken. — *Moral.* Strona jakiej rzeczy, z której się uważa, lub rozumowi pokazuje; die Seite, von der man etwas betrachtet, anseht, die Aufsicht, der Sinn. Z dobrej zważa się strony, czego serce życzy. *Zab.* 15, 187. Serce dobre rzecz wszelką na dobrą stronę bierze. *Mon.* 70, 701; (*oppos.* brać za źle). Najroztropniejsza, gdy na ten przypadek z dobrej strony patrzeć będziesz. *Teat.* 7, 16. Mówiłeś We Pan niby na obiedwie strony. Lecz widzę za nowością zawsze uprzedzony. *Niem. P. P.* 22. W każdej rzeczy można na dwie strony mówić przeciwie. *Pilch. Sen. list.* 5, 28. (*pro et contra*). — Z strony, ze strony, 'strony' ze względu, względem, względnie do; in Rücksicht, in Ansehung. Szukali przyczyny, aby należł na Daniela z strony króla. *W. Dan.* 6, 4; *not.* «co by się króla i rządu dotykało». Uczynił wzmiankę szarowcią powrotu Marcela. *Nag. Cyc.* 107. Ziele to bardzo szarowce dla osobliwych skutków, a zwłaszcza strony naprawienia wzroku. *Syr.* 896. — Na swoje stronę każdy ciągnie, na swoje koła, na swój pożytek, awantaż; auf seine Seite, auf seinen Nutzen. Każdy to mówi i czyni, co ku jego stronie służy. *Ezop.* 41. (każdy sobie gali). Venus Jowisza błagała na stronę Eneasza syna Kochanego. *Przyb. Luz.* 97. za Eneaszem, für den Aeneas. Prawo Semproniusza postanowione za stroną obywatelów Rzymskich. *Nag. Cyc.* 91. Lewek ten już z ojcowskiej obroku nie wygląda geby, ale już na swą stronę ugama i sobie już łowi. *Tward. Wł.* 48. na swą rękę, auf seine eigene Faust, auf seine Hand, für sich. — §. Strona ludzi rozdwojonych, 'różnca, partya; *Vind.* stran, partya, diel, die Partey. Miała Moskwa zawsze mocną stronę w Polsce, bądź w osobie króla, bądź w osobach możnych. *Ust. Konst.* 1, 65. Rozumiesz, że się skłonić da na naszą stronę? *Teat.* 45, 27. Grozili nie tylko tym, którzy szli za stroną Cezara, ale nawet i tym, którzy się do żadnej strony nie wiazali. *Nag. Cyc.* 125. Przeciwna strona (*Vind.* su-perstwu, naprustwu) Stron uchodzić, ni do tej ni do

owej przystawać, neutralistą być, neut. hzawać. *Cn. Th.* 1076. Strona u prawa; strona powodna, ob. Powód, Akter; strona odporna, pozwana, ob. Obwiniony. Strona stronie grzywnien czternaście jądreń na *Mon.* 76, 142. Posel Węgierski, rodzony Polak, radził Krzyżakom ku zgodzie z Jagiełłem; ale mu przymówł mistrz; mówisz jako strona, iżeś Polak. *Biel.* 252. nie jesteś bezstronny). Woźny przy wszelkiej sprawie, dla której posłał będzie, ma mieć przy sobie 'stronę dwóch szlachciców dla podpory. *Stat. Lit.* 25. towarzyszących mu, zur Begleitung. — §. *Amotions.* *longinquitas rometice*: Strona, bok, oddalenie; Seite, Abseitigung, Entfernung. Będzie się komu zdało, że zbaczam; i z gościnną w stronę uchodzę. *Pilch. Sen. gn.* 527. Mój obo na to, co że stoł żęjżu, żehy eo na stronie nie poszło. *Teat.* 7, 57. Napawiam ich do chwały bożej, a oni w stronę ida do książat. *Birk. Kant. B.* Ze strony mi to doniesiu no. *Pilch. Sen. gn.* 246. (z boku, ubocznie, pobocznie, postronie). Pod warunkiem, jesh eo z strony nie przyjdzie, co by przeszkodziło. *Gorn. Sen.* 509. To jest wielki przysmak w rozmowach, gdy eo dworskiego z strony przypadnie. *Rej. Zw.* 15 b. (niespodzianie, z mienacka). Pytano go, czyli to prawda była, co o nim po stronach powiadano? *Kozł. Cyc. Ab.* Na stronie, na stronę, *Sorab.* 1. stronu; *Carn.* strāni; *Vind.* nastran, nastrani, postrani, perstrani, nastransku; *Croat.* na ztrau; *Ross.* peóporъ, (cf. zebro). Na stronę! na bok! precz! weg damit! auf die Seite! Precz swywole, precz igraszki, żarty, śmiechy na stronę! *Bud. Ist. B.* 2. *Teat.* 1, 9. Żart na stronę, prawda ta, że człowiek jest, dowodzi się tak pewnie jak teorema Pytagory. *Mon.* 76, 208. Na stronę te uklony, nakęj głowę. *Teat.* 2, c. 12. Wojsko tych białych głów bardzo płochy stało. Stroną wszystko chodźło, jakoby się bało. *Biel.* 8. *M. B. b.* (stroniło, z daleka się cofało, nie nacierało). U mnie bezpiecznie być możesz na stronie. Aż w mim gorącość powoli opłonie. *P. Kchan. Jer.* 119. na ustroinu, in der Entfernung, auf der Seite. Tam przyjechawszy służy odprawuje. Panny od siebie odsła na strony. *P. Kchan. Jer.* 417. Ryxa Polaki na stronę odkładała, a Niemcy do rady sadzała. *Biel.* 48. *Ross.* устронить, устранил, sie idob sie auf die Seite, entfernte sie. Nie bawdy go na stronie folwarki, ale ustawicznie przy boku był W. K. M. *Gorn. Dz.* 55. (abseitig). — §. Strona świata, kraju, kraja, okolica, die Gegend; *Rag.* strāna; *Croat.* strana, prisztraneluti; przybliżyć, zbliżyć; *Ross.* сторона; *Eecl.* страли, поль (cf. pole), (cf. *Ross.* странствующий, wędrowny; *Eecl.* наместранецъ, наместранецъ z naszej strony albo ziemi, naszyniec, krajowiec, rodak, *oppos.* чужеземецъ, чужестранецъ cudzoziemiec; cf. *Gall.* etranger; *Eecl.* чужестранный, cudziemski, ob. Postronny; коестранецъ, *Graec.* ποδαστός, cujus? cujus nationis, z której strony, ziemi, krajiny, lub kraju?). Cztery krajiny albo strony niebieskie, regiones. *Mącz. Symmelsgegenden.* Cztery strony główne świata, t. j. wchód, zachód, południe i północ. *Śniad. Jeog.* 71. Posłał Izak Jakóba do onej strony, z której był dziad je-

go wyszedł. *Sk. Żyw.* 245. Rozjechali się w swoje strony. *Wadz.* 199. Jeżeli kiedy będziesz przejeżdżał naszą stroną, proszę nas nie minąć. *Teat.* 55, d, 62. Opuściwszy ojrzyste strony, do grobu jego poszła. *Sk. Żyw.* 2, 15. okolice, die vaterländischen Gegenden, Gefilde, Juren. Miał syna, ale ten w cudzej stronie dawno się bawił. *Pot. Lew.* 155. za granicą, in der Fremde. O tych, którzy, nie mając osiadłości w powiecie którym, a tam przyjechawszy z strony szkody czynią. *Stat. Lit.* 145. z sąsiedztwa, z zagranicy, z uszezo powiatu: auß der Fremde, auß einer fremden Provinz. — Na stronie, po stronach, nie u siebie, nie doma, w cudzym miejscu, za granicą, foris; nicht bey jaw, nicht zu Hause, an fremden Orten. Z celi wychodził, i tułił się po stronach. *Sk. Żyw.* 2, 258. I dom: i na stronie bóg takich ludzi karze. *Bej. Wiz.* 70. I doma wielkie doły bywają kopane majetnościom naszym, a po stronach bywamy zagiętem od nieprzyjaciół. *Abaz. Laz.* 409. I zplta i doma rzadzili, i po stronach jej bronili. *ib.* 520. — 2. Strona, ob. Struna. (STRONCZEK = Strazek, — Strak). — STRONIC *med. niduk*, ustronie *dok*, w stronie nich dzie, niekad, oddalili się; jśd auf die Seite machen, entfernen, fichen, meiden; *Boh.* strani, (ustranti, ustranowati zemknę co); *Wag.* odstranitse, *Besn.* uklagnitse, uklonitise. (ef. uklonić); *Great.* sztrānā *ustrāno*, *parco*, *jejeno*; *Vand.* stronit *avānecere*; *Ross.* сторониться, осторовиться, осторовиться, отшатиться, отшатнуться. Stronsz Chloe ode mnie, jak jelonek, który Szukajac łani, bieży przez bezdrożne góry. *Hor.* 1, 112. *Min.* Nie dla zarazy jakiej od razonego p. runem stronili, ale dla uszanowania. *Pdch. Sen. gn.* 559. Przyznaje się do winy, kto od sąda stroni. *Mon. Byt.* 5, 155. Zdaje się, jakoby mowa moja znacznie od przedsięwzięcia swego ustroniła, lecz w rzeczy samej bliźucho onego chodzi. *Pdch. Sen. list.* 18. Tym Hadryan od przedka swego ustronił. *Sk. Dz.* 829. Zyrandów naszych błedy i herczye od ewangelickiej prawdy ustronili. *Smotr. Apol.* 176. Ustronić od stanu swego nie możesz, on cię wszędzie otacza, *Uch. Sep. list.* 27. — 3. Ustronić czego, ustronić czego, uniknąć; vermeiden, entgehen. Chętnie to czyni, czego ustronić nie można. *Uch. Sen. list.* 2, 19. Sternik stara się ustronić bazy i nawidusi. *Pdch. Sen. list.* 1, 107. Życia takiego mi żadoć, ani stronić nie należy. *Pdch. Sen. list.* 5, 111. STRONICA, 2. część postronna czego, die Seite, die Hälfte von einer Seite; *Jarn.* straniz = część brzoza; *Vand.* straniza; deska brzoza; *Great.* stran = stronca niegi; *Besn.* hec od kgnighe *pagina*; *Ross.* страница, страница. Stronica każda pisarza akusza na mieć wierszów 50. *Vol. Leg.* 7, 404. *Uch. Pr.* 1, 71. Lokaj złaf jej całą stronice, molnij amazonki; poszła wziąć lewatkę. *Teat.* 45, c, 79. STRONNIK, a, m., zastronnik, do strony czyli partyi jakiej wiążący się, partyzant; *Eecl.* емьстемникъ, умьспремникъ. (ef. lieemernik); *der zu einer Parthey gehört, der Partheygänger.* *Dudz.* 59. *Vand.* nastranski istekavez, na partie hodez; *Rag* strānz *factiosus*, (stromitegl *aversor*); *Besn.* stranik, innostranzę, tuglija *peregrinus*, *advena*; *Slav.*

stranputnicy, osebniey: partyzanci w wojsku; *Ross.* на-взданикъ, ob. Najezdnik; (*Ross.* странникъ wędrownik, f. странника). Nie jestem, ani dworskim, ani hetmańskim, ani Potemkinowskim, Pruskim, cesarskim, ani Moskiewskim; ale jestem najprzywiązuszym stronnikiem narodu Polskiego. *Przestr.* 17. STRONNOSĆ, ści, ż., STRONNICTWO, a, n., wiązanie się do jednej strony, parzialność, die Parteilichkeit; *Vand.* enostranost, enopartianost, partianost; *Ross.* лиценциатъ, лиценциатъ; (странность dziwaetwo, ef. stromie). Przemoc przeciwnika, stronność sędziów. *Teat.* 45, k, 96. — Niestronność, bezstronność, die Unparteilichkeit. Sedzia z roztropnością i niestronnością powinien czynić sprawiedliwość. *Zab. Roz.* 51. Powiedział niestronność, jaki zład pożytek, że wszystko traci zbytek! *Zab.* 11, 19. *Koss.* STRONNY, STRONNICZY, a, c, STRONNIE *adv.* za stroną czyją, parzialny, parteilich; (*oppos.* bezstronny); *Boh.* strannj; *Vand.* enostranski, enostranosten, enopartian, partianast, (stranski, postranski, vstranjen = postronny); *Ross.* лиценциатный, ивстраниый. (странный dziwaetwo stronniy endzy, stranivayushii wędrowny, stranivayushii oby, podrōzny; *Eecl.* лиценциатный (Eecl. странникъ postronny). Ludzie zabobonni, niewiarki, stronni w sadzeniu. *N. Pam.* 9, 296. — 2. Stronna sieć u rybaka, sieć pomierna, słaży na łabo ryby. *Magier.* M-ke. cin Zubererz mutlerer Grōße. — 3. *Adler*: [Stronny, postranny, oby, friend 2]. Listy nasze dawane być mają przez woźnego przed ludźmi stronniemi szlachitą. *Stat. Lit.* 25. (towarzyszyciemu mu, die ihn begleiten; ob. strona woźnego, asystencya) — 4. Stronny, od kogo stroniący, meiden, abweidern. — STRONOWY, ob. Stranowy.

Religia derivata Verbi strōić: strōj, strōjni, strōjnię; *nastrōić*, *nastrōić*, *edstrōić*, *przestrōić*, *przystōić*, *rozstrōić*, *ustrōić*, *czestō* *uny*, *bezstrōianosc*, *obostronny*, *postrōanny*; *postrōach*, *postrōakowy*, *prze-strōanny*, *prze-strōannosc*; *prze-strōch*, *prze-strōistwa*, *rozprze-strōic*. STROP, a, et a, m.; (*Boh.* strop; *Carn.* strop, (ef. nastrōjje, piętro, stropniza *postoj*); *Vand.* strop, verh strelie, (nastropje; piętro; *Eecl.* стрѣкъ da h, chōr kościelny, стрѣна, верхи стрѣния, стрѣнна, потолокъ; *Ross.* стрѣнна, стрѣнна, стрѣннымъ krokwe); — piętro, piętro położone; *die Deck* eines Gemaches, die Zimmerdeck; *Son.* podniebje w świątyni; *Sorab.* 1 zde-skwani, wōch wobelena; *Besn.* pōd od kuchje gorgni, nebha, (ef. nicho; *Great.* perszūze; *Ross.* потолокъ. *Tabulatura*, astyeh z tarcie uczyniony, 'przetr. strop, *Volck.* 978. Strop wytworny, futrowany, zōbkowany, podsielotka, sufit, cine verzierte getäfelte Zimmerdeck. Przykrył dom bazy stropem cedrowym. *1 Leop.* 5 *Reg.* 6, 9. Stropy kościoła Salomona były złotem pokryte. *Mon.* 76, 556. Nie od kości słońiowej Domek mój, ani świeci złotogłowy, Nie strop Pymetski szumny Gdzieś Afrykańskie dźwigają kolumny. *Tward. Misc.* 140. Już on do stropa pluje, już nie po ziemi, lecz po ludziach depee. *Pot. Arg.* 596. (w sufit plunie, nadęty, wyniosły, dumny, butny). — *Fig. poet.* Spójrzaj na ten strop bezmierny niebios, który nas otacza. *Zab.* 6, 100. *Min.*

2. STRUG, a, m., od strugania, rzezak; *Boh.* struhadlo, strauhadlo, struhadko *radula*, struh gnyp, škoble strugadlo, cf. skobel; *Slov.* struči, struhadlo; *Vind.* strugalu, strušni nosi, derkulo, (strugalu, strugalka, pogladlu, loben hebel, strušlulu, strugalu, strugazha, strugazhni-za-raszpla; *Croat.* sztrug, fer sztrugarszki, strugačia; *Slav.* strugačca; *Rag.* strūgh, plāgna *dolōbra*, strugačca *radula*, ostrūgh, *vulg.* cēkark; *Bosn.* strug, plāgna, kom se strusgu i gladdē daske; nosg za strugati, strugačca, strugalo *raava*, ostrūg *torvus*; *Ross.* скобель, стругъ, стругежь hebel, das Schneemesser. *Scalper*, nōz do rze-zania, strugadlny nōz, strug. *Macz.* — STRUGA, i, ż; *Boh.* struha, struha, stružka; *Slov.* wodnj strahly *colliquine*; *Sorab.* 2. tshuzaj; *Gavn.* strūga odnoga rze-eczna; *Vind.* struga, težlūne prād, nait, koryto; *Croat.* sztruga *brachium fluminis*, *alveus*, (sztruganya = koryto); (*ling.* struja *lenis crispato maris*); *Ross.* струга, струги-ка; (стругийий, стругиний pelen naitōw; *Lecl.* струги-ни-лац, wylac, стругиниця cieć. plynac, pluszezyć); potok, strumien; cin Wasserfureh, Wasserbad, Bach. Uczy-mil Elasz około oltarza jakoby dwie strudze. (*dial.*) aby wodi zbiegała. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 18, 52. (udziałal przy-kop wodzie, jakoby na dwie brōdzdie. 5 *Leop.* Plynęła woda około oltarza, aż były pełne one strugi wo-dy. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 18, 55. (one przykopy. 5 *Leop.*) Strumyk albo podług pospolitego mówienia, częstokroć bez imienia, struga, woda wytryskująca ze drojōw, i małym korytem plynac, w rzeki lub strumienie wpada-jąca. *Kluk. Zw.* 5, 229. Jesli kto widział przezroczy-ste strugi między lasami pieknymi plynące. *P. Kehan. Jer.* 547. Dōn z powinny Rzezańskie strugę swą wywodzi. *Gwagn.* 5. zrzōdło, Quell. — *Transl.* Na śmiertelnā do Charonta iść strugę. *Chrośc. Ow.* 574. do Styxu, der Todtenflus. — *Fig. poet.* Rzeka i rzewnā zalala się stru-gā. *Zub.* 10, 28. Uprāncflutb. Łzy jej plynā strugā na jagody. *Bardz. Trag.* 448. Jan od złotoczych strug niebieskiej jego do pokuty nauki, złotousty mianowany. *Smotr. Lam.* 4. (Chryzostom). STRUGAĆ, ob. Strużyc. STRUGACZ, a, m., który co struga albo struży, cf. śni-cerz, der Schneiger, Schāher; *Boh.* struhač; *Vind.* stru-gar, strugavez, fikerblar, fikerblauz, derkavez, floba-vez, (strugar, strugavez, strušnik = tokarz); *f.* strugau-ka, fikerblauka; *Croat.* sztrugar (= tokarz); *Bosn.* stru-gar, koji strusge okrugom, bgljudar; *Rag.* strugār, *vulg.* cēkarkar. STRUGADLNY, a, e, od strugania, Schneig-, zum Schneigen; *Vind.* strugarski, strugalm, (= heblowy); *Croat.* sztrugarszki, (= tokarski). Strugadlny nōz do rze-zania. *Macz.* Strugadlny warsztat; *Vind.* strušniza, die Schneig-banf. STRUGAŁEK, Ika, m., STRUGAŁKA, i, ż, stru-żona figura, rzezany obraz, cin gešnihtet Bild. Nie mów: bałwani moi sprawili to, a strugalkowie i plani bożko-wie moi rozkazali to. *Radz. Jes.* 48, 5. Złotnik zawsty-dzi się za strugałkę, bo bałwani ich są matactwo. *Radz. Jer.* 10, 14. Odbiegli Filistynowie strugałek sworeh, które zabrał Dawid. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 5, 21. (ryte obrazy. 5 *Leop.*, ob. Ryciny). *Ba. Hst.* 28. "STRUGOSTRZEGA, zaba, *Graec.* ἰδρωμέδουσα. *ryzb. Batrachiom.*, ob. Wodomir.

STRUKAĆ *intr. niedok.*, n. p. Żóraw' strukał. *Banial. J 5 b* kreud. schreyen, wie cin Kranich.

STRUKCZASZY, ego, m.; *Germ.* der Truchseß, Tafeldecker; stołowy, co do stołu nakrywa. *Dudz.* 59, (cf. stolnik, podstoli). Strukczaszcyh, którzy jeść noszą sultanowi aż do pokojōw, jest 150. *Star. Dw.* 52.

STRUKTURA, y, ż, z *Lat.* budowanie, budowla; *der Bau*, das Gebäude. W półgaju ponury Wznosi się dawnej gmach wielce struktury. *Zab.* 15, 551. Zastanowmy się nad strukturą, nad ułożeniem powszechnym całego świa-ta. *Zab.* 6, 100. *Min.* W tym świętym zgromadzeniu założył głębokie fundamenta na przyszłą wielorakich cnot strukturę. *Sk. Żyw.* 2, 45.

STRUM, u, m., [z *lat.* struma 2], wole u gardła, *der Ströpf* am Halse. Prutowa woda strumy na gardłach rodzi. *Tr.*

STRUMIEN, ia, m., cin reißender Bach; (*Germ.* Strom. 1. Abflg.; *Anglos. et Angl.* stream; *Spec.* ström; *Vind.* flitriem = strefa, promień, cf. *Germ.* Ströme; *sed. cf. Boh.* strom drzewo). Rzeki owe główne, które w samo mor-ze wpływają, Niemcy mają za strumienie, Ströme; w naszym języku, mniejszą wodę rozumiemy, jak jest głō-wna rzeka, i nieco bystrzejszą. Strumieniami więc są one wody plynące, które mając miernā znakomitość, z równomiernie sobie się nie łączą, lecz tylko z drobnymi strumykami i w rzekę w padają, n. p. Nurzee na Podla-siu, Lwiec na Mazowszu etc. *Kluk. Zw.* 5, 229. Stru-mienie *torrentes*, plynā szerszym kanałem od strumyków i w plynieniu znaczna bystrość mają, co 1000 stóp ma-ją spadku od stóp 4 do 6: w godzinie upływają od 6000 do 12000 stóp. *Kluk. Kop.* 1, 88. Strumieniem, strumieniami; *Vind.* popotozhnu, strömveite, strömend, in Strömen. Strumieniami Izy Iafa. *Teat.* 28. b, 48. Krew' z pod serea strumieniem mu pluszezy. *Tward. Daf.* 58. Widział lud plynącą krew' strumieniami z ciała me-czennika na ziemię, i rzezkami po ziemi ciekącą. *Sk. Żyw.* 1, 29. Na zawrót głowy pomaga woda Drużbacka, osobliwie, kiedy jej kto strumieniem żczywa, to jest kapiac nią na głowę. *Petr. Wod.* 15. STRUMYK, a, m., STRUMYCZEK, cżka, m. *dem.* STRUMYSZCZEK, stru-żek, rzeżka; *Slav.* potoesieh, cin Bächlein, cin fleiner Bach. Strumyki *rivi*, plynā bardzo wązko i nie głęboko. *Kluk. Kop.* 1, 87. Schodząc się zdroje czynią strumyk; ze skupionych strumyków stają się rzeki. *Kluk. Kop.* 1, 99. Z czystego żrōdła metny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zub.* 9, 7. Smaczno brzmiać strumyczki. *Groch. W.* 552. Stru-myk po kamyczkach mrużący. *Kras. Oss. G b.* Stru-myszczek jakiś, jednak z wielkiego żrōdła wynikający. *Birk. Sk. E b.* Pomiedzy Iaki, ogrody, Plyniesz rozko-szny strumyku. Idą śpiesznie twoje wody, Mrużysz sobie na kamyku. *Kras. List.* 2, 155. *Karp.* 5, 85. "STRU-MISKO, a, n., cin slender Bach. — §. Z oczu mu się gorących Iez potok wyciska, Krew' pod jego ciosami pocięcze w strumiska. *Przyb. Luz.* 299. STRUMIENNY, a, e, od strumienia, Bach. Zasiadłszy w chłodniku przy strumiennej wodzie. *Zbil. Żyw. B b.* — §. Strumien-ny, strumienisty, pelen strumieniōw, voll Bäche. Miejsca

strumienne. *Chrośc. Job.* 409. Co okretów po strumienistym pływa oceanie. *Przyb. Milt.* 15. (w który wiele strumieniów, rzek wpadają).

STRUNA, y, ż., **STRONA**; *Boh.* struna, strunka; *Slav.* struna; *Sorab.* 1. truna; *Sorab.* 2. tschuna; *Carn.* strūna; (shtrena; *Germ.* Strābue pasmo przedz., tresyti sternere); *Vind.* struna, struniza, (sztrēna: pasmo, trosit sternere); *Croat.* ztruna, sztrūna na guszlach, sieza, (sztrunoigra psalterium); *Bosn.* struana, cetna (cf. szczeć, *sch.* strunna koguska; stunna, tetva (cięciwa), sgięca cordz. (strunnav *scotus*; sgilla żyła), sgięca, sgięca: struna muzyczna; *Ray.* xizzo; *Ross.* cipyua, cipyua, (cf. *Germ.* Strang; *Lit.* strangulo: cf. postronek; *Sorab.* 2. sehtstank; struna do lutni, skrzypie, tie Zeite auf einem Zaiteninstrumente. I najlepszy lutnista, kiedy ma złe struny. Bardzo się nie zgadzają wnet jego bardury. *Rej. Wz.* 419. Wdzięczeni strunami czci bogów. *Lib. Hor.* 58. wdzięczną muzyką). Co struny robi, *Boh.* strunac, f. strunacika; *Carn.* strunar; *Vind.* strunar, strunodelauz, der Zaitenmacher. Puścić go nie chcą, żeby stron jego słuchali. *Zbil. Dr.* 64. grama na strunach fein Zaitenpiel Vereor, ne isthaec fortitudo in nervum erumpat denique, obawiam się, aby ta śmiałość na sek nie trafiała, abyś tak wysoko nie nacierał, aż się stronka spala. *Maćz.*, (cf. przesadzić. Padaly się jako strony żyły stargane gwoździ. *Udym. Św.* 2. *H'u* 4. (Str. Tihaga sa mi strum, pedet, ob. Popuścić, miły puszczy. zaniki). — % Suche strony w ciele, suche żyły, w rwy. *Uzól* 214. — **STRUNOWY**, a, e; *Vind.* strunski, strunen; *Ross.* cipyuuii; od strun czyli stron do naczyni muzycznych, Zaiten. Instrumenta muzyczne stronowe, jak skrzypee etc. *Kpez. Gr.* 5, p. 12.

STRUP, a, u, *STRUPEK*, pka, den; (*Bol.* strup, straupek, straupček; *Sorab.* 1. trup, (cf. trup); (*Vind.* sirup + truczina, jad); *Ross.* cipyuñ + bhzna); strup na wszędzie, na ranie skóra chropawa; der Grind auf einem Gefwürre, auf einer Wunde, der Eberfi. Strupu nie oddzieraj gwałtem, ale warzonego słażu przykładaj na strup, aż zmieknie. *Sienn.* 468. Strupy ciekące na głowie, der Grind auf dem šepfe. Kto parczy ma, włosy mu z głowy wypadają a skóra brzydkimi strupami oblewa się. *Perz. Cyr.* 2, 160. Mierzonego strupu, jeśli ropa płynie bez krtuszenna cerulk biedny nie zowie. *Pol. Pocz.* 684. Słodki strup, najczęściej dzieciom się przytrafia. *Perz. Lek.* 141. *Slessk. Ped.* 21, melocru, tie Hontgaidmull; *Ecl.* óbnuñ cipyuñ, wazny, przekaza. Dzieciom strupki po ustach się robia. *Mon.* 69, 106. krosty. — % Strupy końskie, tie Wunden, die Nāppe, eine Pferdekrankheit. *Hipp.* 120. Strupy nie tak się szorzą, jak parczy, przeto mniej zaradliwe. *ib.* 121. *Końsk. Lek.* 48. — % *Fig. transl.* boże, po tym uczynku, zawał oczy strupem, I między dżkie wyżni me gdzie Fauny. *Pol. Syl.* 45. bielmem **STRUPIASTNY**, **STRUPLIWA**, **STRUPIASTY**, a, e, *crustatus*. *Cn. Th.* 1077. grūnig, iherfi; (*Vind.* strupovit = jadowity; *Ross.* cipyuowarii parchowaty). Myć głowę tym ługiem, zdrapawszy głowę strupliwą, wiele pomoże. *Spicz.* 19. Gdy komu namięszają bwi od wil-

gotności strupiastoych, pomazuj tą masę. *Spicz.* 154. **STRUPIĆ** cz. *niedok*, strupem nakrywać, mit Eberfi oder Grind bedecken. Strupiący, *crustam induens*. *Cn. Th.* 1077. — % Strupić, ztrupić, trupem położyć, zabić: tott bringen, tödten, umbringen. (*Vind.* strupiti = zumać). Czemu mnie, gdy cie złość myśla ztrupić. Nie godało się twoich lat odkupić? *Chrośc. Lurs.* 45. **STRUPIEĆ** *neutr. niedok.*; *Ross.* cipyuñ: strupem się nakrywać, jid mi Eberfi oder Grind bedecken, jid beidieren. Rały jedno strupide, drugie świeża krew zbrozona. *Sł. Zym.* 1, 598. **STRUPIESZAŁOŚĆ**, **STRUPIAŁOŚĆ**, sei, ż., okrycie strupem, *pr. et tr.*, Eberfiaget, Raufigkeit, Eberfi. Lekarstwo to paszywość na małych dzieciach i strupiałość sędzia. *Syr.* 1412. Oposzczeni gniech siwa strupieszalność nagna. *Id. Op.* 55. — Strupieszalność kości, *spinna rest sa*, próchnienie kości wewnętrznie zaczynające się od spiku. *Perz. Cyr.* 2, 102. immerliche Meridien des Raufers.

STRUS, ia, m.; *Boh.* pstrus; *S. v.* pstrus; *Sorab.* 2. schtrusz, strusz; *Sorab.* 1. żerawa, (cf. żoraw); *Carn.* slūs; *Vol.* libul, libuls, ltraul, zhluk; *Croat.* strūcz, pstrōsz, slūoz; *Hung.* strutz-ivadár; *Ray.* strūz, pstrōsz; *Bosn.* strēg, pstrōs; *Slav.* gwōxōx-r, (ob. Gwoźż = żelazozier); *Ecl.* cipyoz, cipyoim; *Ross.* cipyec, cipyoc; *Lit.* strulio; *Lit.* struzo; *Anglos.* strutha; *Scot.* struts; *Angl.* ostrich, ostrich; *Germ.* der Strauß, Straußvogel; (cf. *Graec.* *arguridēs*; *Caes.* 722); a jawniejszy z ptaków, skrzydła w miarę ciała małe, nogi wysokie; ciężki do latania, ale w biegu szybki. *Zool.* 212. Strus ślicie. *Penns.* 1 2 b. Strus krzyżak, *ib.* 1 5 b. **STRUSI**, ia, ie, Strauß; i. Straußen; (*Ross.* et *Ecl.* cipyeciñ, cipyocuii. cipyocuii). Rodzaj strusi należy do rzędu bocianiego. *Zool.* 212. Póra strusie do różnych ozdób służy. *ib.* Strusi żołądek, *Zab.* 8, 590. morny, bęz, strawny żołądek; ein Straußenmaagen, ein eimer Magen. Goretzkyly miał żołądek mż strusi, gdyby to strawił. *Pol. Syl.* 495. Teraz mi się trzeba zżolżyć na żołądek strusi. *Pol. Arg.* 412. (ob. strawny to mępek) — % *Botan.* Strusie pióro, zgaszwa, gatunek Długoszu, *Osmunda struthiopteris*, rosline w lasach wilgotnych. *Kat. Bot.* 2, 161. *Stichtfarrn*, eine Art des Farrnfarra. Strusiowe pióro. *Uzól.* 140. **STRUSOWATE**, a, e, — o *adre*, i, iuchisty, na kształt strusich piór tylnych, wie Straußfedern. Zboże indyjskie kłos ma kłosiasty, strusowaty a gęsto rozłożony. *Syr.* 962.

STRUŻ, y, ż., strużenie; *Ray.* strugolina, daw Eberfieln. Nie złotszej roboty, nie stolarskiej struży. *Pol. Pocz.* 267. — **STRUŻAK**, a, m., z *nam* der Straußack, siennik słomą napelany; n p Sp: na słomnym bez naspy struzaku. Lemieszka pracą rolnik utrudza. *Jen.* 71, 75. — **STRUŻEK**, żka, m., **STRUŻKA**, i, ż., *dem.* *Nm.* struga = rzeczka, ein Bächlein, Bächlein, Heiner Bach; *Boh.* struzka; *Ross.* cipyuia. Strużek broży przez łakę, rybki w nim igrają, kamyczki młowane w wodzie się błyskają. *Simon. Siel.* 58. Tam między drzewy wartki strużek płynie. *Zab.* 9, 16. Wazko strużka korytko. *Zab.* 9, 112. *Zab.* Natura wasze pabrzeża, strużki, kwecistym

peżłem odnawia. *Zab.* 10, 205. *Zabł.* Niedaleko bramy strużka ciecze. *Wary. Radz.* 104. STRUŻYĆ *cz. niedok.*, ustrużyć *dok.*, Strugać, ustrugać *contin.*; *Boh.* strauhati, strauhām, strauž iskrobać; (*Boh.* struěně *stricim*); *Sorab.* 2. tselugasch; *Cara.* stergati, stersshēm; *Vind.* stergat, (strugati, strushiti) toczye, strugati, strushiti, strizhi - raszpłować; strugati, ihkechlati, skubiti - skrobać; strugati, ostrugati, hefs poglajati, hehyati - heblować, oheblować; *Boj.* strugati, plagnati; *Bosn.* strugatti, ostrugatti; *Slav.* strugati, strūxem; *Ross.* erpykury, erpyrany, erporany, erporany heblować, erporani srogi; *Etyq.* cf. šererać, zetrzeć, (*cf. Boh.* truhla; *Ger.* Trübe; *Boh.* truhlat - stolarz); — 1) nożem rzezać, obrzeżować, wyrzeżować, *Ross.* ckoōmny, ckoōzno (jūnīchū mil dem Meßer. Wale myantówkę naturlog, niż z drzewa umstrugana, ebač jak najpiękniej pokoszczoną *Boj. Zw.* 156. Ku czemuż jest pożyteczny tyty obraz, który ustruży rzemieślnik jego? *Boh.* *Uč.* 2, 18. Strugać, podobnie z drzewa krajac winy, jako nożem, oskrecem, heblom; wystrugac czyli odheblować deske, u stolarza wygladzic *Marguer. Boer.* S. 102, ale warij przestrugac. *Peter. Hor.* 2, F 4 b. Strugať, strugať, niż prze trug. *L. Cu.* A1 1108. (chłustał, chlustał, aż koń ustali; imara we wszystkim potrzebuje. Nie strużony już dłu boga więcej tej wolności, bo zgromiony przedzi *Tomid. Usc.* 115. Wolno strugać każdemu kliny na twój głow. *Mon.* 70 172. (ciósac kółka, dokroczac z improwowaniem). Nie strugany, nieokreślane, ungehebelt Myśl sobie, pewnie te mestrugane kółka. Nie są to dawać mojej przypisówka *Jak. Bij.* 225. (*cf. heben*). — §. 2, Strugać, *rei seiller.* *Trots.* 2, 5174; *Boh.* erpyrnyca, struga cnie, cłarezć, jrdnauđ ilbēn, (*ob. Struga*). *Jak. krew' buch* z tój skroni, i struży szeroko *Pezh.* *Ab.* 145. Krew' rzesista struży w szkaldatym roztopie. *ib.* 144. STRUŻYNA, *y.* 2, oskrobiny, odpadki od strużenia *Bosn.* strugotina, strugotina, stargotina; *Boj.* strugotina; *Ross.* erpykuru, Эрпане vem Эрпані жли. Wyrywając drzewo, zrobił sobie mезыне, a one strużyny spoliwszy zgotował sobie potrawy. *Radz. Nap.* 15, 12 *Bada. U.* Pożytki świata tego za szkoda o siebie i strużony jałm niepożyteczne mied. *Wiśn.* 312. *cf. smieci*, szczyka

STRAWOGANY, STRAWOGANY, STRAWOŻYĆ, *ob.* Trawożyć. STRYCH, *u.* *m.* §. 1) kresa, kréska, lura, z *Nem.* der Strich, die Linie; *Sorab.* 2. schtrich; *Vind.* raib cch. Rzęd, rząd), potesat (*ob. Pociąg*), potes, bradzica (*ob. Brozda*), pobnifs, sbnifs, lura, (*ob. Sauga*). Strychy ciągnąć u malarza, t. j. linie ciągnąć peżłem. *Magier. Mskr.* Smuga u malarza, nazywa się strych, który się od peżła zostaje, gdy się kolor nawoździ. *ib.* — §. Strych na skrzypcach, der Violinfrid, Strich mit dem Jüdelbogen. Liga znaczy, iż bez umiesienia ręki następnie jedną po drugiej notę uderzyć potrzeba na klawiszach, na skrzypcach zaś jednym strychem. *Magier. Mskr.* Jeden strych mają wszystkie wiohny, jedno zadęcie instrumenta wszystkie, tak iż słysząc około 40, myślałem, że jeden tylko nadzwyczajny instrument. *Pam.* 85, 1, 868. — §. Flisi, gdy statek uwięźnie na luku, to albo na strych bija,

albo laskami dobywają, albo kofują *Haur. Ek.* 174. w prost bija. — §. Strych, strychowanie zboża w miarach strychulem; *Ger.* das Streichen, Abstreichen der Getreidemaße - strychulee, das Streichholz. Jednym kir łokciem mierzyć z karmazynem, Jednym pszenię z owsem równie strychem. *Zab.* 13, 275. Wymiar zboża przez przedającego, i to strychem czynić nie ma. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 515. pełną miarą strychowaną, bez czubka, bez wierzchołu, pod strych, nie wierzchowata, nie nabieżona; gestrichen voll, nicht über, nicht unter den Strich daß Streichholz. Złóża mierzyć mają równo, bez żadnego wierzchołu, to jest pod strych. *Herb. Stat.* 514. W bieżce ma być cztery korce równych bez wierzchołu i bez trzęsienia, ale pod strych. *Stat. Lit.* 99. Bieżka Wileńska ma cztery korce Krakowskie w strych. *Chwał. Pr.* 1, 195. — *Allegor. fig. transl.* Niż Żmudzka beczką furji mierzą, Krakowskim korcem, i to pod strych. *Pys. Ad.* 47. (tury game nie za) Jeden jesteś, co strych czynić może, Niżkich wynosisz, wielkich gubisz boże. *Mon.* 64, 54 równość w miarę, w kluby wprawca; naś dem Maße ebnen, glied maben. Skapa zawsze natura, kiedy swoje daję. Na kogo sypie, patrzy by nie nad strych miary. *Zab.* 9, 5. *Swatary.* by nie nadto, nicht über die Waage. Natura wszystko pod wagę i strych słuszności i sprawiedliwości ułożyła *Pech. Sta. list* 5, 216. Wszystkie, których ziemia nosi, pod równy strych prawa iść muszą. *ib.* 5, 95. (sprawy równość musi być równo wszystkim wymierzona). Ta w ocy wpada nierówność, która z pod miary i strych i znacznie w górę wysadza. *ib.* 267. Wszystkie równo jak pod strychem. *ib.* 269. Satyry, które wszystkich ludzi pod jeden strych biorą, nie mogą być użyteczne. *ib.* 70 87. (*cf. ni jeden bjejer, jedynym szortem*). Nie wie jakim strychem swe radości mierzyć. *Pot. Arg.* 819 w granicach jej w trzymywać, ograniczać, hromować nie może; ni Szwanen balen, hegrängen. Nie rozdłbył ci głowy podnosie nad korzec, Żebyś nie wziął w nią wiaług przypowieści strychem. *Pot. Doz.* 115. (strychulem). — §. Strych, liza, sposob, tryb, kształt; die Art, die Weise, die Manier. Mówi to dawnym strychem budozanie. *Cozop.* 174. Lukił me strychem Rzymskim w budowaniu zachował się. *Wary. Cz. D.* 4. Po wiani ludynek swój odprawował Pruskim strychem, pod jedną proporcją. *Wary. Kij.* 18. Kozackim strychem po Moskiewsku się ubierają. *Zab.* A 5 b. Duchowni strychem pogańskim, boskich i ludzkich rzeczy opisy najda. *Wary. Wal. prauf.* Chęć, żeby koń w ten czas co czynił, kiedy tam jeździec każe, i tym strychem, jak go on wiełacie. *Gorn. Die.* 550. Na święcie nie wszystko jednym strychem ilnie, ani fortuna na mojsen przebywa. *Gorn. Dz.* 84. Ostatnia to, kiedy kto chce tymże strychem jak i drugi iść. *Gorn. Die.* 105. Eurypides więcej oratorskim strychem pisze, niż Sofokles. *Magier.* Względem zachowania, którymby obycajem a strychem miałby się młodzieńiec mieć przeciwko ludzom. *Glicz. Wych.* N 5. Tym obycajem a strychem ten młodzieńiec z ciężkością się do ludzi uda. *ib.* K 6 b. *Bzow. Roż. pr.* Izraelczykowie przyszedli z błędów niewielkich do zabobo-

nów grubych; też tymże strychem wszystkie zabobony wszęzły się i rozmnożyły. *Gil. Kaz. A a 6 b.* — §. 2) Strych, Strécha, Strzécha, *qu. v.* — §. 5) Stary stryech, (*Gen.* stryeba), dziad, zgrzyb, zgrzybiały; ein alter Snafter, Snafterbart. Blaskiem niezemnej omamieni pychy Wydają (rodzice) sam kwiat wieku za stoletnie strychy. *Nar. Dz.* 5, 80. *Zab.* 4, 58. *Nar.* Czy ja to już mam imie strycha, staréj baby, Zeby mnie nie uściśnąć? *Zabł. Amf.* 57. Zebrak, strych ubogi, rogator. *Macz.* Pójdź do najndziejzych stryszków, przy kościele albo w śpi-talach żebrzących, izah którego z nich pan bóg opu-szcza? *Hrbst. Nauk. E 7 b. Zebr. Ow.* 48. — §. 4) Stry-cchy, w górnictwie, drewna naksztalt półkieszyca koło miechu ogniowego; die Striche, Hölzer im halben Monde am Bläshalge. *Tr.* STRYCHA, *y. z.*, n. p. Strycha gar-barska, *glutinum. Us. Gr.* 188. Reim, Gärberlein. STRY-CHARZ, *a. m.*, który strychelem korec równa, der Stern-Stricher, Scheffelstricher. *Tr.* STRYCHARSKI, *a. m.*, od strycharza, Ziegelstricher, n. p. Strycharskie rzemieślo: STRYCHARSTWO, *a. n.*, das Ziegelstrichen, Ziegelkreimen. STRYCHARZ, *a. m.*, cegielnik, der Ziegelstricher. Z do-brze przysposobionej gliny robią strycharze cegle. *Kluk. Kop.* 1, 502. STRYCHNAT, *u. m.*, n. p. Strychnatem za-szywać u krawca, wskrós ścięgiem przesywać gesto, jak jest szew w rękawach. *Magier. Mskr.*, die Strichnatb bey den Schneidern. STRYCHOWAC, -al, -uje, -cz. *contin.*, Strychnać jednpl.; (*Germ.* Strichen; *Sorab.* 2. schtrichowasch; *Carn.* shtriham; *Anqł.* strike; *Swe.* stryka; *Ital.* stricare, strisciare; cf. *Lat.* stringere); strychelem miarę równać, mit dem Strichbölse Strichen, abstrichen, 3. B. den Scheffel. Ten co sprzedaje, sam mierzyć i strychować ma. *Gost. Gov.* 77. Niedobra miara, którą ci strychował ten szalierz. *Birk. Lvorb. G 2.* — §. Fig. transl. Pomona sierpem krzywym częścią wilków zrżyna, i różgi stry-chuje ledajsko rozlazle. *Zebr. Ow.* 597. (zrównywa. — §. Strychować sukno, cenę mu naznaczać, taxować; das Tuch Strichen, tariren. Strychowanie sukien cudzoziemskich na jarmarkach głównych przez wojewodzy urząd nie ma bywać; bo to się tylko do ziemskich sukien referuje; a strychowanie ziemskich sukien, także szacunek inszych rzeczy przez urząd pierwszego dnia jarmarkowego sprawion być ma, tak żeby drugiego wolno kupeom przedawać. *Vol. Leg.* 2, 1252. *Zyg. III.* — §. Strychować nie-przyjaćia z armat, bestrichen, bestrichen; z boku razić, von der Seite amstrichen. Działobitnie strychujące, batte-ries d'enfilade. *Jak. Art.* 1, 569. Nasi czaił się w dołach z rusznicami, zkad z boków przelęgajace Turki strycho-wali. *Nar. Chodk.* 2, 414. *Lub. Rz.* 557. Tak ich stry-ehowali miernie, że znaezną w nich zrobili dziure. *Jabl. Buk. S 4.* Dobrze z armat strychował i palił. *Jabl. Buk. L b.* Kula, chociażby tylko strychnęła po głowie, może być wielkiego niebezpieczeństwa przyczyną. *Perz. Cyr.* 2, 14. (cf. kontuzya), wenn die Kugel nur bey dem Kopfe verhey streift. Obóz stawia na górze, zkad mu się godzi strychować wszystkiego pola. *Bardz. Luk.* 2, 56. von dem Berge kann er alle Felder bestrichen. Okiem ziemie strychuje. *Bardz. Luk.* 92. mit den Augen durchstrichen. Bodaj się

poglądać nie zdarzy na Emat i strychować pół kleską okrytych. *Bardz. Luk.* 128. Chciwy zwycięzca strychuje dziedziny oczami lhaekie. *Bardz. Trag.* 182. — Strycho-wać, przebiegać, przesledzać; durchstrichen, durchstreifen eine Gegend. Dobry popadzea, strychuje wszystkie miej-sca, żadnego krza nie mijając. *Ostror. Myśl.* 50. Czasem nad nurtem siedzie, czasem lasu ciemnego gestwine stry-chuje. *Bardz. Trag.* 144. — *Semilit.* Rybak po wodzie wędą strychuje, rycheło co pajna. *Bardz. Trag.* 9. i tu i owdzie wędą zawadza, er streift mit der Anqł auf dem Wasser herum. — §. Strychować, kreski czyli linijki po-robic; Strichen, Striche machen. Rysując rów, jeśli woda jest napełniona, strychuje się, jeśli zaś suchy, to punk-tuje się. *Lęsk.* 55 — §. Strychować żagle, spuszczać żagle, opuszczając, die Segel Strichen. *Tr. Magier. Mskr.* Gdy wielor abo szarga, strychować potrzeba, t. j. ża-giel spuścić. *Haur. Ek.* 171. STRYCHOWNICA, *y. z.*, Szródwaga *qu. v.* STRYCHOWNOŚĆ, *soi. z.*, STRY-CHOWNE, horyzontalne, poziome położenie, die Strich-tallage. *Tr.* W sztandarach sterczących nad strychowne czuby, znać było malowidła różne pełne chluby. *Przyb. Mill.* 178. — §. Strychowność, ob. Demiosłość. STRY-CHOWY, *a. e.*, pod strych, wedle strychu; mit dem Strichbölse abgestrichen, gestrichen. Wymierzenie korców stry-chowych. *Vol. Leg.* 5, 200. STRYCHPLEC, *lea. m.*; Sór-ab. 1. žtrechowcz; *Carn.* shtriháwnek; *Vind.* shtrihalu, shtrihaunik, gladdkuvatu; *Croat.* shtrihomer, zgrinyach; *Rag.* ravnillo; *Bosn.* zghrrinag, kojim se gatto zghrrin-guje, kad se miru, cf. zgarnywać; *Ross.* rpečo, rpečonk, cf. grzeblo; §. I) deszczka lub walek, któ-remu złoże strychują mierząc, aby miara równa była z brzegami, a mi nie było nad strych. *Dudz.* 59. das Strich-böl, das Strichmaß glatt zu Strichen. — *Fig. poet.* Nikt pod strychelem smierci głowy nie podniesie. *Pot. Arg.* 690. (śmierć wszystkich równa) — §. 2) Szany na wsi robią z błochoń, z strycheleń i z słomy w zlinie wa-lanej i między strycheleami mocno ubijanej i przepłata-nej. *Sauk. Bud.* 66. Strichbölde in den Weimwänden der Bauerhäuser.

STRYCZEK, *czka. m.*, powrozek niegruby, ale krzepki i mocny, z *Niem.* der Strich; ein dünner aber fester Strich; *Sorab.* 1. žtrék, stryk, žtréczk, pówrostwo, žtrekownik (powroznik); *Sorab.* 2. schtriek; *Vind.* strik, shtrizhek, shtrizhei, splatenizhiza, vesilze, konopez; *Croat.* stranga, veru; *Rag.* trak; *Bosn.* trák, traccac; *Ross.* веревка, веревница. Na zlodziejów u nas sąd surowy; za-raz strycek na szyję, i na szubienice. *B. h. Kom.* 2, 212. W Turzech stryckiem duszą. *Boh. Kom.* 4, 265. Te figle stryckiem pachną. *Teat.* 8, 110 szubienicę, uc rie-dzeń nad dem Galgen. Feickojac w strycku wpadł opraw-ców noenych. *Hor. Sat.* 15. w pięta, w sidła, Zshlin-gen. Wszystkich do strycków napędzą ogolem, szcze-śliwy kto się z obroży umyka. *Jabl. Buk. O* STRYCZKO-WATY, *a. e.*, — o *adverb.*, jak strycek, wie ein Strich, Strichartig; *Ross.* веревчатый. STRYCZKOWY, *a. e.*, od strycka, Striche; *Ross.* веревный, перевочный. STRYCZNY, *ch.* Stryeczny.

STRYFIASTY, *ob.* Strefiasty.

STRYJ, *ja, m.,* STRYK, *a, m.,* STRYJASZEK, *szka, m., blande; Boh.* streyc, streycěk, streyciček; (streycenec stryjeczny brat); *Slov.* strik, striček, stric, otcow brater; *Sorab.* 1. trék, nanowé bratr, (cf. wuj); *Carn.* striz *patruus* ezi *frater patris mei*; *Vind.* striz, strizei, ozhen brat, (striz, strizhiz, striniz, strizou fin, bratrow fin ali h'zhi, ozhiniga brata diete; *Croat.* ztriez, sztriez; *Dal.* dundo; *Besn.* dundo, strig; *Rag.* strijz, dúndo; *Slov.* stric; *Ross.* стрій; *Eecl.* дядя; (cf. *Græc.* θεϊός, cf. dziad); ojcowy brat *Chelm. Pr.* 76, des Vaters Bruder, der väterliche Oheim, Vetter, (*distng.* wuj, wujaszek). Stary stryj, mego dziada brat, starszy stryj; abo przestryjec, (*Boh.* prastreyc); mego pradziada brat. *Sax. Porz.* 125. Stryjaszku! *Boh. Kom.* 1, 376. lieber Onkel. Rzekł stryk Saulowy do niego: gdzieżes ty chodził? 1 *Leop.* 1 *Reg.* 10, 15. (stryj. 5 *Leop.*). — $\frac{1}{2}$. Stryja się bać, strofowania się wystrzegać; bo ciężsi są napominacze stryjowie, niżeli ojeowie; ztąd przypowieść: nie bądz mi stryjem, nie napominaj mnie, nie łaj, nie grom, jak stryjowie zwykli. *Petr. Hor.* 2, G b; nie stryjaj. *Zab.* 9, 62. *Kýek.* — $\frac{1}{2}$. Kiedy wiatr wieje, stryjem go nis wita. *Klon. H.* 4 b. den güntigen Wind nennt der Bootsnecht: Herr Vetter! STRYJASZKOWY, *a, e,* od stryjaszka, Vetter's. STRYJECZNY, STRYCNZY, *a, e,* — *ie adverb;* *Boh.* streyceny; *Vind.* strizhen, strizhizni; *Sorab.* 1. bratróvski; *Eecl.* стріечный, двоюродный. Julian był stryjeczny brat Konstancyusza. *Biel. Hst.* 157. *Bosn.* brattuceed. Stryjeczni bracia albo siostry, które się rodzą od dwóch braci. *Sax. Porz.* 125. Bruderstinder, Geschwisterfinder von der väterlichen Seite, Vettern; (*Slov.* stricem bratii, dwoch bratrow sin). Stryjecznostryjeczny brat. *Sieb.* 77. (przestryjca mego syn). Stryjeczny syn. *Boh.* streycenec; *Vind.* striz, strizhiz, ozhiniga brata diete, bratrow fin, strizou fin; *Croat.* ztrieluch, sztrielich, striniz; *Slov.* stricich, Vatersbrüder'sohn. Stryjeczna córka. *Croat.* ztrielichina; *Slov.* stricichina, Vatersbrüderstochter; (*Vind.* strizhnost, striznia = stryjeczność). STRYJENKA, *i, ż.,* STRYJNA, *y, ż.,* siostra ojea, meines Vaters Schwester; żona stryja, meines Vatersbrüders Frau; *Slov.* strina, stric-kowa manželka; *Sorab.* 1. trékowa, *adjekt.* trékowski *amitinus*; *Croat.* strina *patris soror, ux or patrai*; *Vind.* strizinja, strizhka; *Rag.* strina; *Bosn.* strina, stricena sgena; *Slov.* strina; *Ross.* стріна. Ktoby spał z stryjną swoją, i odkryłby sromotę stryja swego. *Budn. Levit.* 20, 20. STRYJOWSKI *a, ie, patruelis.* *Cn. Th.* 1078, Oheim's, Vatersbrüder's; *n. p.* Stryjowskie enoty. *Tr.*

STRYKNAĆ, *o.* Strzyknać.

*STRYNOŻYC, *ob.* Trzynożyć.

*STRYSZ, *u, m.,* lód na rzece gesto zaikany. *Ryd., Kozik., ob.* Srysz, srzeż; didt gehende Gießdellen auf einem Fluße, die sich stopen, der Gießgang.

STRYSZEK, *szka, m., d. m. Nom.* stryeh. — $\frac{1}{2}$. Dziodek, orzecholom, der Nußnaßer.

STRZAŁ, *a, m,* wystrzał, strzelenie, der Schuß. Strzał, wystrzelenie z jakiegokolwiek strzelby. *Jak. Art.* 5, 517. Jednym strzeleniem raniony, drugi jeszcze strzał do sie-

bie wymierzony widział. *Gaz. Nar.* 1, 256. STRZAŁA, *y, ż.,* STRZAŁKA, STRZAŁECZKA, *i, ż., dem.; Boh.* střela, střelka; *Slov.* střela, šip; (*Slov.* střela *fulmen*; *Germ.* Donnerstrahl, Blisstrahl); *Sorab.* 1. schipa, klock, kwok; *Carn.* střela (1. *fulmen*, 2. *sagitta*), pshiza; *Vind.* střela, střelza, střella, streile, pshiza, sulza, (grumski střel, grumski střela = piorun); *Croat.* sztréla; (*Croat.* střela = piorun. *ob.* Trzaskawica); *Bosn.* strila; *Rag.* strjěla, strjelizza; *Ross.* стрѣла, стрѣлка, стрѣлочка; (*Eecl.* громовая стрѣла, перун); (*Meifer.* strala; *Anglos.* strael; *Sveo.* strala; *Ital.* strala; *Dal.* strilla; *obsol. Germ.* der Strahl = der Pfeil); pocisk do kuszy, do łuku, der Pfeil zum Schießn. Strzały żelezee, *ob.* Grot. Strzała przyłonna, bez grotu, *ob.* Wereszka, *ob.* Brzechwa. — Strzała poległ mierzno ugodzony. *Lib. Hor.* 67. Kupidynek w jednej ręce trzyma łuczek, w drugiej dwie strzałeczki drobne. *Pot. Arg.* 464. *Simon. Siel.* 22. Strzałki i pochodniczka, Kupidyna sprzety. *Mon.* 76, 2. Dwie strzele (*dual.*) *Pot. Pocz.* 475. Poleciał jak strzała. *Teat.* 18, 155, (cf. lotem, ptakiem, piorunem; cf. *Rag.* strjelovit *velox*, strjelovit's *velocitas*). Strzała pierzasta, *ob.* Pierzasty, (cf. birkut). Ś. Michał pokazał się nad wojskiem, piorunista strzałą goniący Chmielnickiego. *Chmiel.* 1, 217. Strzała proca, spora, *cestrosphendone.* *Cn. Th.* 1078. Schleuderpfeil. Pročne strzały. *Zab.* 6, 155 *Mia.* Strzały przyprawne dla strzelania z łuku i z łaski prostej dla zapalenia jakiego miejsca nieprzyjacielskiego. *Aqu. Mskr.* Brandpfeile. — *Fig. poet.* I cierń sam mały prostuje w niebo swe strzały. *Dar. Lot.* 12. same kolce, seine Stacheln. — $\frac{1}{2}$. Strzała na niebie. *J. Kaban. Dz.* 12. ein gewisses Strahlbild. — $\frac{1}{2}$. *Math.* Strzała w cyrkule, linia między ciężką a między luncy wysokością. *Solsk. Geom.* 7. der Pfeil, ein Theil von dem halben Durchmesser eines Kreises. — $\frac{1}{2}$. Strzałka magnesowa, igła magnesem natarta. *Solsk. Geom.* 1. die Magnetnadel; *Ross.* стрілка, *n. p.* mnytnai стрілка index zegarowy. — $\frac{1}{2}$. Strzałka, plama na skórze, na sierści na kształt strzałki, gwiazdeczka; ein Strahl, ein Stern, ein Flecken von anderer Farbe auf der Haut, auf dem Felle. Syn mój strzałkę ma na lewej pawsze. *Kniaz. Pocz.* 2, 250. Strzałka biada na łbie końskim. *Tr.* — $\frac{1}{2}$. Strzałka, średnia część kopyta końskiego, strzelica; der mittlere Theil des Hufes eines Pferdes, der Strahl, die Gabel. Apertura najeższej w pięcie przypada, gdy się koń tratuje, abo też w strzelecy. *Hipp.* 152. Skarży się koń wilkowi: w strzałce mam wrzód spory. *Jak. Baj.* 211. — $\frac{1}{2}$. *Botan.* Strzałka, *sagittaria*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dyke.* 5, 58. daß Pfeilkraut. Wodna strzała, uszyca. *Syr.* 775. — Strzały, strzali jad, noeny cieć, psinka, *Dorycoion*, ziele tak rzezone, iż strzały sokiem jego nopuszczano. *Syr.* 1571. eine Art Nadelhatten; *Ross.* стрілка bobrek trójlistny. STRZALI-STY, *a, e,* STRZAŁOWY *n. p.* Strzałowe spojenie, szew strzałisty, *sutura sagittalis*, spaja kości przodku głowy. *Pers. Cyr.* 1, 27. et 29. *Krup.* 5, 110. die Pfeilnaht in der Stirnhöhle. STRZAŁOWY, *a, e,* do strzał należący; *Sorab.* 1. kwokowé; *Rag.* strjelni; *Croat.* sztrélni, Pfeil's. Strzałowa trzcina. *Cn. Th.* 1078. STRZAŁKOWATY, *a,*

e, — o *adverb.*, na kształt strzałki, wie ein kleiner Pfeil gefaltet. Kukułka język ma strzałkowaty. *Zool.* 265. Liście strzałkowate, *sagittatum*; trójkątne, z wycięciem przy nasadzie węglastym. *Bot. Nar.* 55. "STRZAŁOCHYBKY, a, e, n. p. Strzałochybka bogini, *dea pharetrata*. *Gwagn.* 617; strzeleczyna, *Diana*. — "STRZAŁO-NOŚNY, *sagittifer*. *Cn. Th.* 1078, Pfeiltragend; *Rag.* strzelonosni, strzelonoszaz; *Croat.* sztralonoszcz.

Pochodz. strzelać, strzelić, strzelec, strzelocy, strzelba, strzelecki, strzelnica; dostrzelić, nastrzelić, ostrzelić się, odstrzelić, postrzelić, postrzał, przestrzelić, rozstrzelić, ustrzelić, wystrzelić, zastrzelić, zastrzał.

STRZASKAWICA, *ob.* Trzaskawica. STRZASKIEM, *ob.* z Strzaskiem. STRZASNAĆ *cz. jednpl.*, Strzaskać *niedok.*; *Boh.* ztroskotati; zgrzmotnąć, z trzaskiem rozbić; zer-
schüttern, zertrümmern. Uchodząc nazad działa swoje porzucili, nasypawszy w nie pełno prochu dla strzaskania. *Gwagn.* 154. Łeb mu na kawalki strzaskam. *Teat.* 9. 135 I dyamentowy zapor strzaska pocisk piorunowy. *Zab.* 15, 297. — *ż.* *Transl. fig.* Zgineliśmy, i jeśli nas nie wesprze łaska Twa, moźny królu, wszelka nadzieja się strzaska. *Min. Rył.* 2, 270. peknie, rozbije się, zniknie, alle Hoffnung fñchtern. Otarganego żwawość łwa musi się strzaskać. *Zab.* 8, 598. *Kor.* musi uleźć.

STRZASNAĆ, STRZESNAĆ, strząś, *f.* strząśnie *cz. jednpl.*, Strząsać, Strzeszać *niedok.*, trzasanie zizucić, berunter schüttern, abischteln, *pr. et fig.*; *Boh.* strásti, strěsti, žřásti; *Vind.* strestti, postrestti; *Bosc.* strestti; *Dal.* sztrsstti; *Eecl.* cotpacaio; *Ross.* ctpaceti, ctpacati, ctpaxnyti, ctpaxnyti. Po strząśnych owocach następują świeże. *Przyb.* Ab. 59. Łakoma śmierć owoc niedożrzały strząśła. *Groch.* W. 401. Złóż włosienicę, strząśnij popiół z głowy. *Miask.* Rył. 2, 58. Przez ten oręż strząśnałem narody, i wytraciłem królestwa; strząśnałem przez niego konia i jeźdźca. *Budn. Jer.* 51, 21. Ruszono niektórych wsi gromady do strząśnienia lasów, w których się huliłaje kryli. *Gaz. Nar.* 1, 259. do przesłedzenia, anferichten, durchsuchen. — *ż.* *Cum Instrum.* Wól. gdy się zapali, będzie chrupał, sapał, rogami strząśał. *Weresz. Reg.* 125, będzie rogami miedal, ciskał, rzucał.

"STRZEBEK, *ob.* Strzepak. "STRZĘC, 'strzoc, *ob.* Zetrzęd. STRZĘDZ, strzegł, strzeże, strzege *cz. niedok.*; (*Boh.* stržey, stržehl, stržehu; *šeltiti* něčeho, hlžati, dohlžati se. (cf. gladać, dogladać); *Sov.* ostižhán; *Szrab.* 1, twardnować, wobwarnuyi, (cf. warować, obwarować); *Vind.* strezh, stregh, strešhem, variti, varjem, varuvati (cf. warować), obarovat, obrant, vauzhati, povanzhati, sa-vahtat, (strezhi, strizhem, strisšem = posłuziwac, uslugiwac, streshba, obstreshba = czekanie, oczekiwanie; strezhi = oczekiwac; *Carn.* strezhi, strešhem ministrare); *Croat.* sztrasio; *Hung.* strásalok; *Ross.* cтpeчь, cтpepy, беречь, cберечь, зберегать, берегу, оберечь, обергать, (cf. brzeg); *Eecl.* cтpeгу, onacaio (cf. opratzeć), брѣщи, брѣгъ, влостни, влостъ; *cf. Graec.* τρηώ, τρηόσω); — strzędz na strażnicy stojac, stróż trzymac. *Cn. Th.* 1078. wachen, Wache halten. Stróż, który strzegł w więzieniu Pawła s... *Salia.* G, 166. der ihn bewache.

Miasto odzwrotnych drzwi strzegą dżuźnicy. *Groch.* W. 365. leżą przede drzwiami strzegac. sie halten Wache vor der Thüre, hñtben die Thüre. Strzedz czego, kogo = pilnowac, oko mieć, żeby co nie zginęło etc.; bewachen, hñtben. Strzegacy czego *Ross.* наблюдатель. Konu pańskich, jak oka w głowie strzege. *Teat.* 19, b, 51. Na nie więcej się nie zdam, jak tylko strzedz twoich owieczek. *Teat.* 51, c, 47. Strzedz ją pilniej, niż oka mego, byłem wniem. *P. Kehan.* *Orl.* 1, 220. Caoty, prawdy, strzeż pilnie, jako oka w głowie. *Koj. Zw.* 25 b. Strzedz niewiasty, nalewać w piasty. *Rys.* *Ad.* 65. (darema praca). Nie maejsza jest chwala nabitych rzeczy strzedz, jako i nabywać. *Pet.* *Lk.* 77. zachowywać, konserwować; erhalten, bewahren. Jakem zebrał tysiączek, powiedziałem sobie, strzeż-no ty tylko dobrze pierwszego, a i drugo do niego przyjdzie. *Kras.* *Pod.* 2, 144. Złym strzeżeniem, złodziejów kraść uca. *Lat. Syl.* 597, (cf. okazja robi złodziej). — Strzedz od czego, zachowywać od czego; ver etwas bewahren, behñtben, vermbren, in Wñr nehmen. Niech bóg strzeże cjezyżne od takich obrońcow praw jñ. *Gaz. Nar.* 2, 272. Na-pominał Apolo Filipa, aby ziórowia swego strzegł od wozu pozzwornego. *Warg. Wal.* 28. — *Omiso* od czego, subaudiendo od niebezpieczeństwa, szkody, zguby etc. Pijanego a dziecica bóg strzeże. *Rys.* *Ad.* 54. brom, beißügen. Dziwnie bóg strzeże niewinnego. *Rys.* *Ad.* 9. Strzeżonego bóg strzeże. *Sz.* *Art.* 59. *Pol. Arg.* 305. (chęącego zginąć, nikt nie ustrzeże; kto się sam zginąć napiera, darmo stróż przed nim zawiera). Ust swych kto strzeże, strzeże duszy swojej. *Brat.* *b. b.* Boję się, że są pojmani; Albo czego strzeż boże, pozabijani. *P. Kehan.* *Orl.* 1, 81. uchowaj boże! Gott behñtze! Gott bewahre! da sey Gott für! das wolle Gott nicht! Nierównie lepiej łaskawość, niżeli oręż strzeże panowania. *Ossal. Sen.* 41. — *ż.* Strzedz się czego, kogo = chronić się, wystrzegac się; sich hñten, sich verziehen, sich in Wñr nehmen; *Boh.* stržeti, strželnouti se, hledět se; *Vind.* ogibatife, opustiti, togibatife, vgenatife, se sogniti, se vogibatife, tojibatife, ogonatife; *Croat.* chuyatisze, habatisze; *Sar.* pazitisze; *Ross.* хранишь, вынмать отъ кого, опасаться, оберечься, оберегаться, обграть черго, блюстися; *Ecl.* беречься, огрестися, огрбатися, отгрбатися, ошаваться. Kto się czego chce pilno strzeże, przedsię nie zawsze się ustrzeże. *Ca.* *Ad.* 595. Lepiej się człowiek sam strzeże, niżli się go ludzie strzegą. *Rys.* *Ad.* 55. Każty się nie swego wrotru strzeże. *Sk. Kza.* 69. Kto się zawsze strzeże, ten bezpiecznie chodzi. *Budn.* *A. op. d.* 61. Bezopny li ludzi strzedz się jak ognia. *Esq.* 24. Z niewstydliwomi strzegła się obeowania, zawsze gorzej niżli psa, niżli węża. *Teat.* 12, d, B. Strzegą się ich, jak morowej zarazy. *Mon.* 64, 19. Niech chłopiec słucha prawdy, niech czasem się obawia, a zawsze się strzeże. *Luc.* *Sen.* *gn.* 226. — *ż.* Szeześlwi ci, co inszych strzegą się przygoda. *Weresz. Pób.* *C.* 4 b, *ob.* kajać się czym, przykład, przestroge sobie z czego wziac; sich eine Warnung, eine Eñbre meraus nehmen, sich darñt hñteghen. Wejrzj na insze

państwa, a karz się szkoda, Szczęśliwy, co się strzeże inszego przygodą. *Strykk. Turk. E 5.* — §. Strzedz czego - dopilnować czego, dochowować, przystrzegać, na oku mieć; in Augen haben, in Acht nehmen, beobachten. I w mowie i w milczeniu zawsze strzeż pomiaru. *Min. Ryt. 4, 174.* Jeśli długo myślisz być szczęśliwy, Strzeż tylko uciech niewinnej natury. *Zab. 15, 405. Zabł. Przodkowie nasi, co sławy strzegali, dla Rzeczypospolitej i gardła dawali. Rej. Zw. 246 b.* (pilnowali, szukali, pragnęli). Więcej strzegą powagi, okazałej mowy, Niżli coby przyniosło nam pożytek zdrowy. *Biel. S. N. 5.* Serce zdrady nieumiejetne, słowa strzeże. *Gorn. Sen. 165.* dotrzymuje, jevu Wort halten. — §. Strzedz na kogo, pilnować na kogo, zasadać się na kogo; auf einen paffen, lauern, auf ihn halten. *Insidiari, 'czuhać, strzedz na kogo. Macz. Śmierć na cie strzeże. Groch. W. 527.* Wszyscy na krew 'strzegają, maż na śmierć brata swego 'czuha. 1 *Leop. Mich. 7, 2.* Pochlebcy przewrotnością chytrą swą na to strzegą, ku czemu się przyrodzenie pańskie najwięcej śniaga. *Kosz. Lor. 40.* tego pilnują.

Pochodz. *stróż, straż, stróżować; straż, strażnica, strażnik, strażnicy, strażnikowstwo; ostrożny, ostrożność; ostrzegać, postrzedz, postrzegać, 'postrożca, przestrzedz, przestrzegać, przestrzegacz, przestroga, podstrzegać, podstrzegacz, przystrzegacz, ustrzegać, ustrzedz, wystrzegać, zastrzegać.*

STRZECHA, STRECHA, y, ž. STRYCH, u, m.; *Boh.* strécha; *Sorab. 1.* ezjecha, tzecha, krów; *Sorab. 2.* tsehëcha; *Carn.* streha, streiha; *Vind.* streha, strehiza, (strieflhenza = deszczowa woda); *Croat.* sztroha *protectum*, sztrossina *stillidium*; *Dal.* sztroha; *Rag.* stréha; *Bosn.* strehha, pokrov od kuehje; *Slav.* striha; *Ross.* стрѣха; w innych dyalektach znaczy dach w ogólności: w Polskim zaś dziś dach słomiany, poszycie na chłopskim domu, *Germ.* das Strohdach, ein schlechtes Dach, wie auf einem Watterbause; dawniej w czasach mniej przekwintnych za każdy dach wzięte, sonst jedes Dach überhaupt. Przodkowie W. K. Mości nie pod strzechą leżać, ale w polu się potykając, budowali-ć tak wielkie państwo. *Janusz. Oksz. L 5 b.* Buduje-li kto co ku szkole sąsiada swego, jako gdyby mu 'strzechę albo abla'h na jego dworze wpuścić chciał... *Szczerb. Sar. 56.* Wiatr gwizdże, dmucha, nawalnie z domów zrywa strzechy. *Jak. Baj. 137.* Nieładno dom pod zgniłą nowy stoi strzechą. *Pol. Jaw. 17.* Ptak siedząc na strzesze. *Zab. 11, 5. Koss.* — §. Strzechy, miejsce pod strychem, poddasze: der Ort unter dem Dache, der Boden, der Zeller; *Sorab. 2.* pschëtsch, zurla; (*Sorab. 1.* podžeschné poddaszny); *Vind.* nahife. (po strechina, podstrelje, podstrefnik = więzanie); *Carn.* svisle; *Ross.* застрѣха, подволока, напѣзноба, чердакъ, чардакъ, чердачекъ. Pomogłem Bartłomiejowi złożyć furę siana pod strych. *Teat. 24. e, 21.* auf den Heuboden. Jako lis na kury pod strzechy sie tai. *Rej. Wz. 159 b.* Ptak pod strzechą sie kryje. *Zab. 15, 156.* Letki jak wróbel w strzesze. *Teat. 52. b, 101.* Mieszka pod strychem. *Teat. 18, 26.* unter dem Dache, auf dem Boden, in einem Dachstübchen

wożen; (cf. *Vind.* podstrechovati, pod streho vseiti: do domu swego przyjąc, stanowić u siebie, gościć u siebie; cf. *Slov.* k streše sa pritisknut; *sub aliena umbra latitare*). Fortuna mie z gmachu w ciasny strych przeniosła. *Teat. 45. b, 96.* (w ciasne podle pomieszkanie). Przed miłością, i strych nas nie schroni. *Teat. 45. b, 11.* chałupa, chata, cine Hütte. Nikt pod strzechą nie nabył doświadczenia. *Ossal. Baj. 2.* (doma siedząc, za piecem, legartując, cf. domator). — §. Kazała im wstąpić na wyższy strych domu swego. 1 *Leop. Joz. 2.* na wyższe pietro; cf. *Germ.* Strich. *Idig.*

STRZEGE, ob. Strzedz. STRZEKAĆ, ob. Strzykać.

STRZELĄĆ cz. *emitā*, Strzelić *niedok.*; *Boh.* střeliti, střleli, střljwati; *Sorab. 1.* tzelam; *Sorab. 2.* tezelisch, tezelasch; *Carn.* strelam, streilati; *Vind.* strielati, strehti, streilat, strielat, ognjati, ognjuvati, (ob. ognia dawać); *Croat.* ztrélati, sztrélyam, sztréliti, pukfhati, (cf. puška, cf. puścić, cf. pukać); *Slav.* pucati; *Rag.* strjélti, strjégljati, strjéghvati; *Bosn.* strilati, strigljati; *Ross.* стрѣляють, стрѣляют; (*Elym.* strzała); z łuku, z działa, z strzelby pocisk wyrzucać; іждіеѣн, абіждіеѣн, лошждіеѣн, абдріеѣн, феѣн, абфеѣн. Kiedy żołnierz każdy osobno strzela, nazywa się to ogniem sztachetowym. *Jak. Art. 2, 456.* Chłop strzela, a pan bóg kule nosi. *Zegl. Ad. 28. Jabł. Buk. R 2 b.* Z armat polspolicie strzela się albo kulami, albo kartaczami. *Jak. Art. 1, 244.* z armat bija kulami, aus Kanonen wird geschossen, gefeuert; oder: jdtst man, feuert man mit... W Krakowie rzemieślnicy kurka strzelali przed miastem, gdy... *Biel. Św. 246, ob. Kurek, maż dem Vogel shtiečen.* Strzelanie do kurka, daś Vogelshiečen. Mówić bez myśli, jest to strzelać, bez łolunku. *Zab. 11, 51. Naql. Baki strzelać, ob. Baki; Ross.* выстрелъ. Płnie do szkoly chodźcie, nie strzelajcie baków po ulicy *Damb. 572.* Lepiej syna dać do szkoly, niżelby miał po polach, ulicach, baki strzelać. *Glicz. Wych. k, 2 b.* (waleśać się). — Jak strzelił, predko. *On. Ad. 928.* jak pióro opalił, lotem, piorunem, z traskiem. jak z bieża: wie ein Blitz, schnell. — Jelenie strzelają się przed psami. *Kluk. Zw. 1, 544. Passive,* die Wride werden geschossen vor... Strzelać się *recipr.*, pojedynkować się na strzelbę, na kule. ich mit einem herum schießen, auf den Zehfuß drelliren. Słzliche o zelżywe słowo zaraz gotov strzelb się *Joz. Wyr.* Nie w Achillesie tak Homer nie chwali sławnie, Jako że się on dla Patrokla strzela *Curoś. Fars. 67.* — Dziada strzelił. *Tward. Wz. 8.* cisnąć, den Wurjpieß werfen. Wielka różnica, jeżeli je laym oszezepem ze wszystkij moey strzelono, a drugi ładajako wypadł z ręki. *Gorn. Sen. 60.* — W obozie więcej ognia piekielnego, niż strzelanego. *Bals. Św. 2, 455* więcej grzeszenia, niż strzelania; es wird im Lager mehr geschüdt, als geschossen. — *Allegor. fig.* Modlitwami do nieba strzelać. *Birk. Dom 107,* (cf. modlitwy strzeliste). Nazyanzen z pustym listami strzelajcie wiary bronil. *Sk. Dz. 511.* Tylekroć napięte nadzieje strzeliły wiatrem próżnym. *Tward. Wz. 154.* pękły, seine Hoffnungen zerfoben. Strzeliła skała strumieniem. *On. Tł. 1078.* (wytrysnął strumień z skały). Runął na

wznak o ziemię, krew strzeli do góry; *crur emicat alte*. *Zebr. Ow.* 82. bucha, strómt emper. — Wre zemsta wszystkim w sercach, gniew im z oczu strzela. *Dmoch. II.* 2, 8. wypryskuje, wyziera, iskrzy się, spróbt auß den Augen. Gdy syn groźny Saturna gromy z nieba ciska, Razi ludzi okropną światłością i trzaskiem. Takim z ramion królewskich między strzelała blaskiem. *ib.* 2, 12. odbiła, *Edimmer merien, Edimmern*. — Złoto strzelające, *aurum fulminans*. *Kruml.* 476. Knallgeld, Maggeld, Präfelgeld. — *§.* W górnictwie: Kamień strzelać, prochem rozsadać. *Os. Żel.* 51. einen Stein mit Pulver sprengen. Kamienie kruszcowe prochem rozsadać; nasi górnicy zowią strzelać rude. *Os. Rud.* 40. — *Simil. neutr.* Ziemia rysami strzela. *Zebr. Ow.* 55: (*dissilit*, pada się, rozsiada się, pęka). — *Aliter*: Strzelać do kogo, zaczepiać go, owijając się koło niego; *ich an einen machen, ihm beyzufommen* juchen. Strzelali do Jezusa żydowie, strzelali i poganie. *W. Post. W.* 47. — *Aliae figure*: Strzelać oczyma, (cf. strzydz oczami); *Boh.* čamjm, telkugi; *Carn.* sijam; *Vind.* liati, okulliat, pomelkhuwati, mit Augen herum schießen, die Blicke herum fliegen lassen. Nie będziesz u mnie póki się dobrze szafować oczyma, i niemi nie strzelać nauczysz. *Sk. Żyw.* 2, 595. Umie mleć językiem, i strzelać oczyma mięsornie. *Przyb. Młt.* 568. Czego ty strzelasz raz tu, drugi raz tam temi ślepiami? *Teat.* 55. b, 49. Pan porucznik strzela oczkami na pania moje. *Teat.* 55. b, 55. Strzelaj zapaleczywie oczami. *Teat.* 56. b, 58. Strzelanie oczami *Carn.* syalost. Strzelający oczami *Carn.* syálu, sijálu. — *Similiter*: Po coż człek marny na dół myśla strzela? *Hor.* 1, 285. *Nar.*: *quid brevi fortes jeculamur aere multa?* Przeez w krótkim wieku po świecie strzelamy. *Petr. Hor.* 2, C 2 b, not. «Włóczenie po świecie strzelaniem zowie Horacy, dla przedkij odmiany, dziś tu, a jutro gdzie indziej będzie». — Strzelać gdzie, *Verb. med.*, luežed gdzie, česać; wešin schießen, eilen, rennen, laufen, fliehen. Dafnida się porywa, Nie utrymana, ani uproszona, Jako sarneckka strzeli w las piezehlwa. *Tward.* *Dof.* 58. Strzelił chyłkiem od podwoja. *Brad. Ost.* 1 6. — *De plantis*: Strzelać, prędko wzgórze wyrastać, *schuell emper schießen*; (cf. wzrost strzelisty). I drzewo młodociane bujniej strzela w lesie. *Nr. D.* 1, 4. Tu pomiędzy wysokich kablaków roztwory strzelają cienkie drzewka, dereńki i świrki. *Zib.* 9, 570. *Eys-ym.* Ten kwiatek złotym szmeleem młowany, Dzis z pączka strzela, a jutro usycha. *Zib.* 9, 505. *Ziel.* — *Similiter*: Włosy, Nie wiem, z jakiej przyczyny strzelają w niebiosy? *Mn.* 70, 172. Nagle się podnoszą, wzięją, nie jrancken sich rloglich emper. — Strzelenie, strzelanie, *Subst. verbal.*, das Schießen, das Schießen; *aliter* strzelanie, ut na strzelenie dwoje, troje, jedno, z łuku, z kuszy, z armaty, z rusznicy, jest co ode mnie *Cn. Th.* 1028. einen, zwey, drey Schuß weit, einen Büchsenfuß, Kanonenfuß, Begegnung weit u. i. w.; *Evel.* стрельна, расстояние между стрелю досягнуть можно. Zstąpiwszy z drogi w lewą na jedno z łuku strzelenie, oglądaliśmy studnią. *Warg. Rats.* 58. Zaimtal na strzelenie z łuku

jest drugi pagórek. *Pasz. Dz.* 50. Dziś w zad cofniemy na strzelanie z działa. *Jabl. Buk.* O 5 b. strzelbi-szcze. STRZELBA, y, *§.*; *Boh.* střelba; *Sorab.* 1. tzelba; *Vind.* strelna puklna, pułka, (ob. Puszka, puszkarz), streliu, strellitvu; *Croat.* puška; *Dal.* szamokresz, (cf. samostrzał); *Ross.* стрельба, ружье, (ob. Oteż); narzędzie jakiegokolwiek do strzelania, ob. Fuzya, rusznica, działo, armata i t. d.; das Gewehr, Schießgewehr. Gończy pies napędza zwierzę na strzelbę. *Zool.* 506. • na strzeleżą rękę. — *Plerumque*, strzelba *collective*: strzelby, wszelkie gatunki strzeleckich broni, Schieß Mała strzelba, rusznice i muszkiety; wielka, działo, armaty. *Archeol.* 61. Strzelba polna różni się od dział wielkich bu-rzędziej. *ib.* 2, 15. Strzelbę rozsadzizy, i jedne na kościele, a drugą z tuntej stronie rzeki rozrychłowawszy, mury tłuka; *bombardis distributis*. *Krom.* 457. Kościół strzelba osiódł. *Biel.* 152. Mury dobrze obwarowane i i strzelbą ziemną i zwierzelną *Gwagn.* 568. Zwieziono działa i mszą strzelbę ku zbliżaniu murów. *Bar.* 88, 164. — *§.* Strzelba: strzelanie z strzelby, bucie z dział, ozień strzelecki; das Schießen, Schießen, Jencra, Wefieren. Często i gęsta strzelbę z zanku na miasto wypuszczają także: *crenas globorum a bombardis ejectiones*. *Krom.* 616. gęsty, tegi ożień, er ließ auß der Burg ein trüßiges Kanonenfeuer auf die Stadt machen. Z dział strzelba długo trwała. *Strzys.* *Henr. C.* Strzelba gęsta szła na obłążonych, aby ich z blanków mógł spędzić. *Biel.* 81. Wprzód strzelbą z daleka, Polacy z kuszy, i Rusacy z łuków bitwę zwodzili. *Krom.* 274. Strzelba nastąpiła na Turki, jako grań gęsta. *Birk. Chok.* 54. Jakoby strzelbę gwałtowną z jak największych dział wypuszczano. *Wcz. Zap.* 1 4. STRELBMISTRZ, a, m., puszkarz, co robi reżerna strzelbę. *Jak. Art.* 5 518. *ib.* 515. der Büchsenma-cher. STRZELBIMSTRZÓWSKIE naczynia. *Jak. Art.* 5, 254; puszkarskie, Büchsenmachermerkmale. STRZELBI-SZCZE, a, n., strzelema, dalekość domosłosci strzelania; der Schuß, die Schußweite. Oba wojska, gdy się jako na dwoim strzelbi-szczu z łuku nad rzekę się gady. *Strzys.* 545. STRZELBNI, a, e, od strzelby, Schießgewehr, Gewehrfluren; *Ross.* ружейный. Niedawnych wielkó wyndżony proch strzelony. *Chinc.* 1, 254. Schießpulver, strzelecki proch, strzelniczy. STRZELCZY, a, e; *Boh.* střelčý; *Ross.* стрельный; od strzelania, Schießen, Schießen, Schießen. Wielki to na Moskwie strzelezy urząd, jako u Turków Janecz Agci; nigdy go carowie nie powierzają, jeno albo Eracion, albo barłoz datelym. *Zoll. Mstr.* 65. Sperbüchsenamt. Amor, strzelezy ów pa-cholek. *Mestr.* 76. Schützenhube, Reiner Schütz. — Strzeleza ręką domosłosci pocisku, die Schußweite, man erwas dem Schützenen Schußweite oder Schützweite nicht so daß er treffen kann. Broni się nosi, strzegąc największej tego, aby nieprzyj. nie na strzeleżą rękę nie przychodź. *Bie.* 682. Krzykają lotem u na swoich, aby Tatarom strzeleżą rękę chłeli. *Pap.* 3, 2, 589. Nie wolał, iż złe kozikowi na strzeleżą rękę przychodzie. *Pap.* 6, 1164. STRZELCZYK, a, m., młody strzelec, ezelnik strzelecki, der Jägerhelfer. Z strzelezyków i

masztalerzów na łowczych i koniuszych awansowali. *Teat.* 19. b. 6. STRZELCZYNA, y, z, bawiąca się strzelaniem; *Rag.* strüßgljalaz, die Schüßinn, die sich mit Schießen beschäftigt. Strzelczyna Dyana. *Otw. Ow.* 197. STRZELLEC, lea, m.; *Boh.* strélec; *Slav.* strelec; *Sorab.* 1. tzelez; *Sorab.* 2. schutza; *Carn.* strelz; *Vind.* strelz, streliz, strielavez; *Bosn.* strigljag, strilaz, metalac; *Rag.* strjégljalaz, strjégljaz; *Croat.* sztrélecz, metalacz; *Eecl.* стрѣльць, стрѣльницъ; *Ross.* стрѣлецъ, стрѣлокъ; strzelający, strzelaniem się bawiący, der Schütze. Strzelec łuczny, der Bogenschütze. Strzały nieprzyjacielskie wracały się wstecz, i strzelec swoje biły i na głowę poraziły. *Wys. Kat.* 98. Partus pewniejszy strzelec, niż Gnosyjski. *Bardz. Trag.* 445. Strzelec kulny z muszkietu. *Cn. Th.* 1078, ob. Puzkarcz, der Büchsenhütze. Strzelec na zwierzę, der Jäger, (*distng.* myśliwiec). — Strzelec do posług, der Büchsenpanner; (*Vind.* pukfhen napenjar, napenjavez). Mamy lokajów ezterech, hajduków dwóch, laufra, strzelca, pajuka. *Teat.* 26. b. 41. — §. Strzelec, znak niebieski jesienny, między niedźwiadkiem i koziorożcem. *Otw. Ow.* 57. *Zehr. Zw.* 25. *J. Kchan. Dz.* 12. der Schütze am Himmel, ein Sternbild. — §. Strzelec, wąż, na ludzi się jak strzała rzucający. *Dudz.* 24. die Pfeilschlange, die sich wie ein Pfeil über einen bewirft, *jaculus*; *Graec.* *ισοριχίας*, die Schießschlange. Wąż, którego zowią strzelec, jakoby strzała skoczy z daleka na człowieka. *Eraz. Jez. P.* 2. STRZELCOWA, ej, z, żona strzelca, des Schützen Frau; *Sorab.* 1. tzeleowa. STRZELECKI, a, ie; *Boh.* střilecy, strélecký; *Sorab.* 1. tzelezowné; *Ross.* стрѣльчикъ; od strzelców, Schützen. Jest w Krakowie i w Poznaniu szkoła strzelcka. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 129. STRZELECKI proch, ob. Strzelniczy, strzelbny. STRZELENIE, STRZELIC, ob. Strzelać. STRZELICA, ob. Strzałka u konia. STRZELISKO, a, n, strzelanie. strzella, *contemn. ridic.*; der Schuß, daß Schießen. Nabrawszy w gębę flegmy, chciał przez stół strzelisko uczynić, a on w kaszę, która stała blisko. *Pot. Jow.* 2, 17. (pluć komu w kaszę). STRZELISTY, a, e, — o *adv.*, pełen strzał, od strzał; Pfeil, voll Pfeile. Strzeliste grady owe czołna gniotą. *Przyb. Luz.* 27. Pfeilbagel. — *Metaph.* Strzelisty, na kształt strzały, pościsku się wzbijający; wie ein Pfeil in die Höhe fliegend, empor steigend; *Rag.* strjelovit: predki, (*ob.* Strzała). Łzami oblewa dziecinne pieczęty, Sieggajac niebios strzelstemi grotty. *Zub.* 9, 11. Modlitwy strzeliste. *Węg. Org.* 5. (bardzo gorące, inbrünstige Gebete; *ob.* modlitwami do nieba strzelać; *Rag.* modlitve strielatne *preces jaculatoriae*). Pisałem ojeu jego, i przesłałem listy, w których mi syn oświadczał swój afekt strzelisty. *Treb. S. M.* 40. — *Aliter*: Wzrost strzelisty, szybko w górę się wzbijający, smugły; idlanf, empor idießend, idmächtig gewachsen; (*ob.* drzewa do nieba strzelają). Teutohoch był wysokości urody i strzelistego wzrostu. *Stryk.* 54. Kazimierz Jagiełłowic był wzrostu strzelistego, długiej a suchiej twarzy etc. *Stryk.* 644. STRZELNICA, y, z, *Cn. Th.* 1079, miejsce, gdzie się w strzelaniu ćwiczą; die Schießstatt, der Schießgarten, Schießgarten. *Włd.*; *Boh.* střilnice, (2. arsenał, zbrojownia, Lo-

dereck). (*Vind.* strelniza, strelna bisha, strelauna buta, reszlep sa strielanje, resklon na strel, strelishe, strielavishe). Strzelnica, wyrznięcie, oko, albo dziura w przedpiersieniach, w murach, w okrętach, przez którą strzelają. *Jak. Art.* 5, 518. *Łęsk.* 2, 229. *Papr. W.* 1, 479, *Slav.* puškarnica; *Ross.* збрѣ. — §. Strzelnica; *Ross.* стрѣльница, стрѣльцостоятельница, бойница; wieża ruchoma, z której na obleżonych strzelano; ein Schießthurm, beweglicher Thurm, von dem man auf die Belagerten schöß. Rozkazał zatoczyć strzelnicę, baszty i inne machiny swoje, bijąc z nich tak dobrze do miasta, że przejście sobie sprawił w murach. *Ustrz. Kruc.* 2, 554. STRZELNICZY, a, e, od strzelnicy, Schießplatz, Schießgarten. — §. Proch strzelniczy. *Rog. Doś.* 2, 557. *Scheidt.* 12. strzelecki, ruśniczy, Schießpulver; *Vind.* pukfhen purbel. STRZELNY, a, e, od strzelania, Schuß; *Boh.* střelneho platti strzelnego płacić, od wolności strzelania, Schußgeld.

STRZEMIE, ienia, n, STRZEMIONKO, a, n, *dem.*; *Boh.* strimen, trimen, trimenišťe; *Sorab.* 2. tschmen; *Vind.* stre-men, stengraf, jesdarska podnogniza; *Carn.* frëmen! stegraffi, lédnik; *Croat.* sztrumènek, sztrumenische; *Rog.* stremen, stremenik; *Slav. Turc.* uzengyja, usengia; *Bosn.* streamen, strimme; *Ross.* стрѣма; (*Elym.* [trzmie 2], trzymać); §. 1) u siodła wiszący na posłisku niby to stopień dla jeźdźca; der Steigbügel, *obs.* Steigreit. Strzemiona tej mają być długości, żeby zniosszy się na nich jeździec, cała ręka między nim a siodłem przejść mogła. *Kaw. Nar.* 594. Już cugle ma w rękę, już w strzemieniu stoi. *Pot. Arg.* 746. — *Allegor.* Kto jedną nogą w niebo, drugą mierzy w ziemię, i tam i tu nie dojdzie, zerwie mu się strzemie. *Pot. Arg.* 781. (nie dojdzie, nie dokaże, nie dopnie). — §. *Fig. moral.* W strzemie czyje wstępować, naśladować go, iść za jego przykładem, wzór z niego sobie brać; in jemandes Fußstapfen treten, ihm nachahmen, jenem Beyspiele folgen. On kiedyś w swojego stryja walecznego wstąpi strzemie niedługo. *Leszcz. Class.* 79. Coraz to gorzej plynem, ani plemię Wstępuje w ojea jak należy strzemie. *Min. Ryt.* 1, 256 *Pot. Arg.* 521. Tegoż rodzaju pierwszego zle plemię Potomek nieszczesny wstąpiłem w toż strzemie. *Kulig. Her.* 60. Pięknie go napominają, aby w strzemiona przodków swoich stąpił, a Rzpłtą młówał. *Biel.* 555. Dziwnaby rzecz, jeśli się nie miał ku panu wrócić, i złakwszy się złości swoich, w cnotliwe strzemie wkroczyć, widząc co pan cierpi za to, eo on sobie lekce waży. *Sekl.* 124. (poprawić się). — §. *Aliter*: Czemu tych nie karać, co rozmyślnie w cudze strzemie wstępują, ludzkie domy wyzerują? *Lek. B.* 5. w cudzą własność, fremdes Eigenthum. Niezgoda jedność dzieli, Smała trąbić na trwoże, i kłase w różne strzemie noge. *Miask. Ryt.* 2, 78. — §. *Aliter*: In amore temperari; ukrać strzemion swemu gamractwu, powściągać od miłości. *Mącz. Einbalt thun, den Zügel fürzer anziehen.* — §. 2) Strzemie wozowe. *Cn. Th.* 1079. stopień wozowy, kareciany; der Tritt, Fußtritt an einem Wagen, einer Kutsche. — §. 3) Strzemie, strzemionko

u bóta, ucho u góry cholewy do wciągania bóta; die Strippe, das Ziehband am Eticfel. *Tr.* — §. 4) *Anatom.* Strzemie w uchu za bębniem, kość strzemieniowa w uchu, stapes. *Kirch.* 100. et 94. *Kluk.* *Zw.* 1, 44. der Etageereif im Ohr. — §. 5) Strzemie, herb; strzemie złote w polu czerwonym; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 5, 49, ein Wappen. STRZEMIENNY, STRZEMIENIOWY, a, e; (*Boh.* timentý; *Ross.* стремяный; 2. masztalercz); od strzemion, Eticgbügel, Bügel; Strzemienny trok. *Banial.* C 4. Strzemieniowa kość uszna. *Kirch.* 100.

STRZENOŻYĆ, ob. Trzynożyć.

4. STRZEPACĆ, ob. Trzepać. — 2. STRZEPACĆ, vel potius ztrzepać cz. dok., Strzepywać *contin. frequ.*, trzepiąc zrzucac; *Rag.* strépati, strépati, abflupfen. Mroźną odzież strzepywali w sieni. *Karp.* 1, 52. Już nasze barany Strzepują krople wody z welny deszczem zlanej. *Chod. Gesn.* 55.

STRZEP CZYSTY, a, e, fimbriatus, a quo pendent villi, uddi. *Cn. Th.* 1079, *Boh.* strápený; pelen strzepków, faferig, voll faferu. STRZEPKA, STRZEP CZKA, i, ż., ziele, gatunek końskiego ogona, equisetum arcuse, equisetum limosum. *Kluk.* *Dyko.* 1, 202. et 205. Arten des Kammerfrantš, Schwefelbahn; ob. Przesłka, Skrzyp, Kocie Ogonyki. STRZEPK, STRZEBEK, pka, m.; (*Boh.* trápec kutas; *Boh.* trépenj fimbria; *Slov.* štrébina, narezaná zubkované crena; *Rag.* stroja crispatio; *Ross.* obsol. ерпанчей szatny carski, kamerdyner, hodie prawnik, rzecznik; kosmatość na kobiercach, kocach. *Dudz.* 59. Frauš faferu; *Sorab.* 1. žmot, žmak. Arabowie, gdy jeżdżą na koniach, zlobią ich głowy strzepkami i dzwonekami. *Warg. Radz.* 58. Mamelucy głowę konia zlobią strzepkami i dzwonekami. *Gwagn.* 699. Nuż pojazdy nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe alzbanty, nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchy, strzepki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rej.* *Zw.* 58. STRZĘPIA, i, ż., sztraba, n. p. Murować w strzępią cych w sztraby, i. j. ustępki w murowaniu zostawiać, wypuszczając cegły, aby można na potym do niej przymurować. *Magier. Mskr.*, beim Mauern Einschnittsziegel geben. STRZĘPIĆ cz. niedok., ustrzępić dok.; *Boh.* trépati raterere; (*Rag.* strójati erispari; *Ross.* ерпань warzyć, gotować; proces rowadzić); strzępić, ustrzępić, strzępić, strzępić, kędzierzawić; *Croat.* braskati, faferig maßen, auffaferu, fraufen, auffraufen, frauš maßen. Strzępić płótno, wyciągam nitki. *Dudz.* 60. Bram hafowany, pięknie ustrzępiony. *Rej.* *Wiz.* 25. Ta gaza strzępiona, wstażki w wyborynym guście, ta fryzurka modna, coż to dziś znaczy! *Teat.* 55. b, 52. Żywień kwiaty strzępią się perłami. *Zab.* 5, 401. *Nar.* Kobiety, skoro włosy po ezole ustrzępią i pokreca, W ten swój na dożywotne więzienie dół neca. *Pot. Pecz.* 511. Wierzeh głowy ich łysy będzie, miasto strzępionych włosów będzie łysina. *Sk. Kaz.* 580. *Otw. Ow.* 599. Ustrzępiła się, ubiór obejrzała, Twarz wyciągnęła. *Zebr. Ow.* 88; (*composuit sev.* Strzępi wiatr wodę. *Dudz.* 60 wzięłyma wodę, wzięły Wellen. Strzępić głos, wyewerkować, trzelać, trzelać spiewać. *Dudz.* 60.

trillern, mit der Stimme Triller und Künfer machen. Przedtym głos mój strzępiąc, przedziwnie trzelał. Głośna trzoda leśną gorgannu celował. *Teł. Saut.* 68. — *In malam partem:* Uprząść postawę, ustrzępić i ustroić mowę. *Pilch. Sall.* 49. W przygodzie niech się tyle łez wylewa, ile serdeczna żalność wyerska, nie zaś strzępione udawanie. *Pilch. Sen. list.* 5, 271.

Pochodz. *nastrzępić, uastrzępić.*

STRZĘSNAĆ, ob. Strzasnąć. STRZĘSZAĆ, ob. Trzeskać. STRZĘWA, STRZĘWÓWY, ob. Trzewa. STRZĘŻ, ptak, ob. Strzyż. STRZĘŻENIE, ob. Strzedz. STRZĘŻOGA, ob. Strzżoga. STRZĘŻOPRAWOWIE, ob. Prawostrzżecze. STRZĘNADEL, ob. Trznadel. STRZOKA, ob. Stroka

STRZOSOWAĆ cz. niedok., cumować, przyblwszy do lądu statek u hartfili nwiązać. *Magier. Mskr.* das Schiff am Hartfahl anbinden.

STRZYDZ, strzygl, strzyże, strzyge cz. niedok., Strzygać *contin.*; *Boh.* stržnauti, stržnati; *Sorab.* 1. žžilam, žžham, truwam; *Sorab.* 2. fežigasch; *Cain* stržhu, stržshim; *Vind.* strizh, strizhu, strškom, ostrizhi, ostrizhu, strugati, strushiti; rozszpłować, ob. Strużyć; *Croat.* stržsem, siskam; *Rag.* stržcin, strživem; *Ross.* ерпучь, ерпурь; (cf. *Lat.* stingo, strictus, strigilis, strigor; *Ger.* Striegel; nożycami pazerzynać, rżynać; mit der Schere schneiden, scherren. Strzyge co, papier, plótno. *Cn. Th.* 1079. zeridniden mit der Schere. Strzydź owce, postrzygać, die Schaaf faferen; (*Vind.* ovzho strizh). Owce się albo raz tylko na rok strzygą, albo też i dwa razy. *Kluk.* *Zw.* 1, 271. die Schaaf werden gefcheren. Każ' tego czasu, gdy jeno czas mierny, owce strzydź można. *Cresc.* 559. Czas strzyżenia owiec. *ib.* 559. die Zeit der Schaafchur. Drż na baranie welna, kiedy owce strzygą. *Mon.* 74, 558. (cf. lewek się boi, gdy pieska biją) Doś welnę strzydź, a skóra cała Co rok ci będzie welnę dawała. *Cn. Th.* 592. Strzyż, nie odzeraj *ib.* Nie skóry lupić, bo insza nie rośnie, ale welnę strzydź, bo insza porośnie. *Falib. Dis.* N 2. W ten czas się welna strzydź może oblicie, gdy poroście. *Opal. Sat.* 181. Ziemiński pan strzyże, a nieboski strzżecze. *Chmiel.* 1, 61. (bóg ubogiego obrona) — Strzydź komu brodę, głowę, *Toppos.* gold; mit der Schere den Bart, den Kopf beschneiden, die Haare beschneiden, veridneiden. Strzygał Absalon włosy raz w rok, bo mu ciężały. *1 Leop.* 2 *Rej.* 14, 26. Najpodobniejsza do prawdy, że Polacy głowy sobie strzydź i golić poczeli po klęsce w Bukowinie, kiedy z nich wielu na gałęzich dłuźemi włosami zawieszonych, Wołosza pokłóła. *Nar. Ist.* 2, 280. Duchowni przez ostrzyżenie włosów bogu posłubieni bywają; strzygą więc włosy na podobieństwo korony, (cf. piesz; a u na wyższy stopień godności wstępują, tym więcej włosów ucinąć powinni. *Kucz. Kat.* 2, 611. Pierwsze strzyżenie kleryckie, jakoby niejaki przygotowanie do święcenia. *Karib. Kat.* 262. Po pierwszym strzyżeniu pierwszy stopień jest do święcenia odzwiernego. *Kucz. Kat.* 2, 616. Strzyżenie włosów przy kżecie, i zalepić me uch wosk. *Sak. Peisp.* 2, (ob. Postrzyżyny) — Miła żono, gdy ja rzeknę g dono, nie mów ty strzyżono! *P. pr. Przyk.* B 2.

nie bądź mi sprzeczną, widersprüch mir nicht. *Gorn. Dw.* 247. A gołono? gołono! strzyżono? strzyżono! *Rys. Ad.* 1. (a biało? biało! — potakiwać). Nieszczęzy, obłudny, insze mówi, insze myśli; i strzyże i goli. *Cn. Ad.* 658. der einem nach dem Maufe redet. Człowiek fałszywy, słowa swoje opakujący, i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze. insze mówi stojąc, insze siedząc. *Weresz. Reg.* 118. — 2. Są brzegi poblíž łaki zielonej, których nie dochodziły tak krowy rogate, Jak owce, ani kozy strzygły ich kosmate. *Keňow. Ow.* 545; non carpserunt, nie ścinały, kosily zębami, spasały, abfressen, abweiden. Mól, robak co strzyże = gryzie, toczy. *Tr. die Schwaben, die Würmer fressen etwas, zernagen es, als wenns zerfchnitten wäre.* — 2) Strzydz uchem, uszyma = storezyć uszy, nastroyć uszy, die Ohren irigen, (o koniach etc., von den Pferden). Cwiczony rumak w żartkim kroku wyrzuci cagle i uszyma strzyże. *Keňow. Wied.* 16. Drapieżny próżno na nią uchem strzyże zwierz. *Suszye. Pieśń.* 2, B 4 Patrz, bonończyk jak uszkami strzyże, i ogonkiem dzwoni. *Mon.* 75. 661. — 2. Strzydz oczami, strzelać oczyma, z pod oka patrzeć, idneidende Seitenblicke auf etwas werfen. Lis, jak się układa, jak lizo, jak chytrze oczyma strzyże. *Kniaz. Poez.* 5, 150. Zazdrość prosto nie patrzy, zózem tylko strzyże. *Nar. Dz.* 5. 184. Patrz jak siedzi, was kreci, a oczyma strzyże. Na bót sobie pogląda, oczosuje bryże. *Pap. Przyk. C.* Tak piękna była, iż gilzie się jedno obróciła, wszysey za nią oczyma strzygli. *Kost. Lor.* 65 b. STRZYGA, i, ż., STRZYGONIA, i, ż., gatunek pokus, noenie, upiorów, eine Art von Raubgeheimern; (Lat. strix, striga; Graec. στροϊξ; Ital. striga saqa; Carn. shtrogón = upior; Croat. striga = stonog; ob. Strzyż ptak. Upiory, strazydła, mory, dyabły, strzygi i pokusy. *Teat.* 11. b, 106. O upiorach czyli podług innych, strzygoniach, zmoraach. *Krup.* 5, 621. Upierzyca czyli strzyga. *Chmiel.* 1, 59. — 2. *Transl.* Karcie się starzy tak beza nią strzyga, Nie równa luty nie wiąże się hga. *Pot. Syl.* 16. STRZYGACZ, a, m., który strzyże, der Schwärzer; Boh. strizko; Vind. strishnik, strishovez, f. strigla, strishniza; Croat. sztristel, f. sztristeli-cha; Rag. strizalaz, strixitegl. f. strixniza, strixiteglza; (Ross. стригунъ, стригунецъ ogierek z przystrzyżoną grzywą; cf. postrzygacz. STRZYGALNIA, i, ż., miejsce do strzyżenia, golenia. *Włod., Barwiernia. Cn. Th.* 15; die Schwärzstube, Barbierstube; Eccl. пострягалня, цурольня, cf. postrzygalnia.

Pochodz. dostrzydz, dostrzygnąć, nastrzydz, ostrzydz, ostrzygnąć, ostrzyżek, odstrzydz, postrzydz, postrzygnąć, postrzygnąć, postrzyżyny, przystrzydz, przystrzygnąć, rozstrzydz, wystrzydz, ustrzydz, strzyż, strzyżek, strzyżyny. STRZYKAĆ, STRZEKAĆ, STRYKAĆ med. contin., Strzyknać jedatl.; Boh. střiknutí, střikati; siknąć, ciurknąć, jak z sikawki; irudeln, frigen; (Ross. стрекнуть, стрекать, стрекая, стрекчу бош). Krew' jej promykiem z obu piersi strzyka *Chrośe. Fars* 512. Strzyknęła woda z cewki. *Tr.* Jestem siwy, jestem stary, Aleń czerstwy, aleń jary, I tak mi krew' w żyłach strzyka, Jak nie lepiej u młodzika. *Zabl. Bal.* 16. *Teat.* 56. b, 17. zwa-

wo krąży, daß Blut sprudelt in den Adern. Strzykający, sikający Boh. střikawý. — Active: Choremu temu czynione ma być kichanie, pieprzem albo ciemierzycą tarta w nos strzyknawszy. *Spicz.* 178. strzykawką wpuściwszy: Vind. shverkati, shterkati, einpigen. Strzykanie Vind. nakrop-pei, shverklei, pokrop. Wąż ten, gdy strzyknie na człowieka, zaraz otruje. *Haur. Sk.* 526. gdy nań przytknie, gdy go ozonie, wenn die Schwänge den Menschen anpindelt. — 2. Strzyka mię co, palpitationem pungentem sentio. *Cn. Th.* es knipt, sticht, zwift mich was innerlich, macht mir einen pifenden, zwifenden Schmerz; Ross. стрекнуть, стрекать. Ból głowy strzykający. *Krup.* 5, 605. Łamanie i strzykanie w kościach. *Haur. Sk.* 506. Tegie chiragry strzykanie. *Zab.* 15, 128. Boleści i strzekanie skroni. *Sienn.* 225. *Spicz.* 127. Strzekanie boków. *Sienn.* 85. *Spicz.* 109. et 176. Od tego gwaru, aż mi w mózgu strzyka. *Hor. Sat.* 129. — 2. Tznadłe strzykały. *Banial. Jb.* Chrościele strzykały. ib. strzykający w uszach głos wydawały, zirpen, einen die Ohren gleichsam zwifenden Ton von sich geben. STRZYKAWKA, i, ż.; Boh. střikáčka; Carn. bəsgalza; Vind. kropiza, kropiuniza, shverkalza, reshuniza, busgalza, bozou, tershou; Croat. bzikulyka, bizalka; Rag. sopirliza; (Eccl. стрикало, стрекало = бодило, бодитъ bodzee, ošien); sikawka, spryca, die Spritze. Mleka w strzykawkę nabierać i wstrzykać w macicę. *Sienn.* 401. et 577. *Spicz.* 205.

STRZYMAC, f. strzymać cz. dek., a) objąć, w sobie trzymać; umfassen, halten, entbalten. Nakładł jeden okret, że by dwa dosyć były miary Onych towarów, ledwie żeby je strzymały. *Pap. Kol. R.* 4. — 2. Dotrzymać, halten, erfüllen, 3. B. sein Wort. Meczenników czcimy, jako tych, którzy wiarę panu swemu strzymali. *Żarn. Post.* 5, 555. Obiedwie stronie na to się udały, Aby to, co on rzecze prawdziwie strzymały. *Pap. Kol. P.* 4. Regulus Kartagińczykom wiarę strzymał, rozumiejąc to być rzeczą leżąca, niżliby nie strzymawszy słowa, miał ujść śmierci. *Modrz. Baz.* 81. Słowa strzymanie. *Star. Ref.* 49. Wiary niestrzymanie mogło im być dowiedzione. *Szczerb. Sar.* 46. — 2. Jestże dziś taka żona, albo i mąż taki, Aby strzymał przysięgi swojej takie znaki? *Pap. Kol. O.* 5 b. aby wytrzymał, anhalten, feitchen. — b) strzymać, strzymawać, ob. Wstrzymać. STRZYMAWAŁOŚĆ, STRZYMIEŻLIWOŚĆ, ob. Wstrzemiężliwość.

STRZYNADŁ, ob. Trznadel. STRZYNOŻYĆ, ob. Trzynożyć. STRZYŻÓW, a, m., miasto w Sandomirskim. *Dyke. Geogr.* 5, 82. [teraz w obwodzie Rzeszowskim 4]. — 2. Miasto w Witebskim. *ib.* der Name einer Stadt. STRZYŻOWIANIN, a, m., einer aus dieser Stadt. Strzyżowianie w lesie ob-skoczyli cyganów. *Faltb. U.* 2.

STRZYŻ, STRZEŻ, a, m., STRZYŻEK, żka, STRZYŻYK, a, m., dem.; (Boh. střizáček; Rag. strjexiz, setárko, orusejaz, trochilus; Bosn. strise, orusojac, kraglicch = królik ptak; Vind. strizhoka = szczygiel; Eccl. стрижъ troglodytus regulus; Ross. стрижъ hirundo riparia, cf. Lat. strix, striga, cf. strzyga); ptaszek, trochilus, daß Gólfhálfden. Mały ptaszek, podobny do królika. *Dudz.* 60. Malusienki strzeż skaeze po płocie. *Bielaw. Myśl. F. Banial. J.* 5.

Strzyżyk najmniejszy ze wszystkich ptaszków. *Otw. Ow.* 505. Strzyżyk ci ci spiewa. *Banal. J 5 b.* — §. Strzyżyki, *ob.* Nożyczki. *Klecz. Zdan.* 57. STRZYŻENIE, *ob.* Strzydz. STRZYŻENIEC, *ńca, m.,* mający włosy ostrzyżone, *cimer mit abgecuttenen Haaren, (ein Zinsefopfi).* Włosy nie mają być zbyt długie, ale co by je mógł słusznie nazwać strzyżenicami, albo włosami meskiem. *Eroz. Ob. a.* STRZYŻYNY *plur.,* postrzyżyny, strzyżenie; *die Schür, Schürfähr; Boh.* strž, stržba; *Bosn.* stargotine, strigotine; *Ross.* стрижка, (2. dziecię strzyżone). Gdy były strzyżyny u Absalona, wezwał przyjaciół. *Budn 2 Sam.* 15, 25.

STUĆ, STUCIEC, *ob.* Sztuciec *STUCZKA, *ob.* Sztuczka, sztuka.

STUDENT, *a, m.* STUDENIK, *a, m., dem.,* poczynający poświęcać się naukom, na nauki oddany, *(cf. žak; der Student, Etudiant; Carn.* marout, (mar diligentia, cura); *Vind.* študiaz, študent; *listmarnek, marout; Sorab.* 2. schtudent; *Ross.* студентъ. Mości Panowie studenci, Życzcie większej do nauk wam przykładacie chęci. *Nar. Dz.* 3, 212. Grzegorza s studenci puścić z Aten nie chcieli, prosząc, aby im nauk swych skarb otworzył. *Sk. Żyw.* 1, 291. STUDENTSKI, *a, ie; Vind.* študenten, študentovski, študent. — *Botan.* Studentskie ziele, *ob.* Żakufa. *Syr.* 597. *STUDOWAĆ *intr. cont.,* nauką się bawić, oddać się naukom, uczyć się pilnie; *Sorab.* 2. studirawasch; *Vind.* študirati, navuzhivatiŕe, ie svuzhivati, vuzhitiŕe, *cf.* szkółować, z Łac, študieren; (*Gall.* etudier). Cicerona syn Markus w Atenach studował. *Glicz. Wych. J 8.* Dydaskal pospołu z Gerganem w Witembergu Saskim studowali, i tam się tego, czym tu dychali, napili. *Smotr. Apol.* 121. Między gromadą jaką studentów studują. *Glicz. Wych. K 4.* Człowiek młody nie do samęj śmierci ma studować albo kursować. *ib.* O 1. (studentem być, żakować. Niechaj mu nie dopuszcza wszystko studować, gdy nieco postępku w nauce uczyni. *ib.* O. 2 b. Żaczek bez chęci do studowania jest by zaletnik bez pieniędzy. *Fur. Uw. K. 2 b.* Pokój do studowania; *Vind.* jipsa sa študiranje, vuzheniŕbe, študiralniza, daŕ študierzimmer; uczalnia *A. Kam,* *cf.* uczylisko.

STUDNIA, *i, ż.,* STUDZIENKA, STUDZIANKA, *i, ż., dem.* *Boh.* studnice, studňka, studynka, studanka; *Slov.* studňa, studňka, studnice, studňka; *Sorab.* 1. studžen, studna, studna, studženka; *Sorab.* 2. studna; *Carn.* studenz, studenzhena, stud castitas, *cf.* wstyd, studn = czysty, klarowny, studnost = czystość, szfina, *cf.* cysterne); *Vind.* studenz, sdenz, štirna, (štupih = studnia otwarta do czerpania, Štupfbrunnen, toterman = pompa); *Croat.* študenciz, zdencez, zdencecz, zdenčina, hladnaciz, *cf.* chlód; *Dal.* študencz, bunar, chesma; *Bosn.* studenac, hladnac, kladenac, bunar, puç, izvar, (*cf.* wywar), *Diag.* studenaz, bunar; *Slav.* bunar; *Ecc.* студеньць кладць, студеньць, кладзецъ, колнц [forea 2]; *Ross.* колодезь, колодець, (*cf.* kole, kloć); *der* Brunnen. Studnia, miejsce w ziemi wykopane i obmurowane albo ocembrowane, gdzie się wo-

dy zbierają dla potrzeby ludzi. *Kluk. Kop.* 1, 125. Chędożenie studzien. *Switk. Bud.* 558. (*Gent. plur.*). Studnia żywej wody. *Kuug. Her.* 25. (krynica, zdroj, źródló). Hopiero dziś pierwszy raz taką widzę mode. Żeby kto drwa do lasa, w studnią wezł wodę. *Pot. Jan.* 168. Tym więcej wody w studni przybywa, im więcej jej czerpamy. *Mon.* 75, 686. I studnia może być wycejana; *Slov.* baňa ge baňa, a preder sa prebera, keď sa wđi do ľęg ulę; i baňa sa preberu. Studnia w penkopach, doł kwadratowy wycembrowany. *Jak Art.* 5, 518. Wpadliśmy jak kozioł w studnią. *Teat.* 55. d. 15. (w doł, w sidło, w ambaras). Coś mi powiedział, tak delrze, jakby kamień w studnią wzięł. *Teat.* 10. 1. 7. (sekret niedościeszony). — Do napoju używają stoków do studzienek. *Weresz. Kij.* 11. Pokrył się do jakoi do studzienek. *Budn 1 Sam.* 15, 6. (do cysterne). Studzienki pękło branie. *Susyc. Piesn.* 5. K 2 — *Tea.* Pełu w ciełe studzonym naskomic nie staje. I która by przywodzi studzienka ustaje. *Larč. Lsk.* 168 — 2. Studzienki, plece, łopatki, *die* Schutlerblätter. Staw banki na plecach, albo jak talwierz mówią, na studziarkach. *Syat. Skł.* 261. STUDNIARZ, *ob.* Studziennik. STUDNICA, *y, ż.,* STUDNICZKA, *i, ż., zdrobn.* studnia pełna, nad źródłem, w wodę obłita, *der* Brunnenll; *Slov.* studnice, studňka = studnia, studženka. Zebrały wody u studnicy. *Susyc. Piesn.* 1. D 2 d. *cf.* Tanteaus. Plerumque allegorice, figur. Swiatość jest jakoby studnica żyłko bożych. *Karik. Kot.* 187. Rodzice dżerżia za te dzieci, które dżerżia przy świętej studnicy, ręczą bogu. *Hist. Nauk.* 1, 5 b. (które do chrztu trzymają). Chrystos ma studnicę żywe, z których kiedy pie ledzocie. Wierzna oclłode weźmiecie. *Kanc. Gł.* 262. Hjj-pokates, studnica wszystkich lekarstw. *Uzoz.* 2. Bezmiernie rozdawanie majątności studnice szczy. *K. st. Gł.* 178. Bóg studnica wszęgo dobra. *W. Post.* W 91. Dory z młinate od wieku stęj studnicy dobrei wykakaja. *Kuuz. Kot.* 172. (od wiekniwego źródła, *cf.* Terecht). Pan Chrystos jest żaska prawdziwa, i wszystkich darów studnie w solie zamyka. *ib.* 2, 401 (źródło, *edit. recent.*). Ucioczesz się do głębszych studniczek pana swęgo i do czerpaczów ich. *Riej. Post.* a 6. — 2. W powiecie Sien pokazala się jedna studnica solna r. 1511. *Boier.* 109. z rój. zdrojło, eine Salzente. STUDNICZYSKO, STUDNISKO, *a, n.,* doł nad studnią wykopany, cysterne, lub to z raganą; studnia nadłeba, szefina, *die* Brunnenabfl; *der* Brunnenraben, *die* Brunnfurg zu einem Brunnen, *cf.* auch ein Adlethier, slender Brunnen. W onej równnie było wiele studniczyisk liwatych. *Hadz. tencs.* 11. 10. Tu macie studnice żywe, nie szukajcież studniisk nowych. *Kanc. Gł.* 262. Wrzuchi Józefa bracia jego do studńska pól-żwego. *Budn. Genes.* 57, 21 (do studniczyška. *Hadz.* STUDZIANY, STUDZIENNY, *a, o; Boh.* et Šer, studničň; *Sorab.* 1. studnacze; *Vind.* studenski, studenzhni; *Croat.* zdencehm; *Bosn.* bunarski; *Ross.* студенничьи, студенцовый, колодезный; *Ecc.* кладчаный; od studni, Brunnen = *Włz.* Studzienne wieko, nakrywka. *Cn. Th.* 1080. Studzienny drag, *Sorab.* 2. swobd; *Vind.* štuc-

piłlina monga, tromba, (cf. trąba). **STUDZIĆ** *cz. niedok.*; *Boh.* studiti; *Sorab.* 1. studžu, (wostudné taediosus, wostuda taedium; *Vind.* studen frigidus; *Carn.* studn, czysty, klarowny; *Croat.* szuden frigidus; *Dal.* szudeni; listopad October; szuden = mroźny; *Bosn.* studen frigidus, studen, zima frigus); *Bosn.* ostudeniti, uciniti studeno; *Rag.* studen frigidus, (studeni = listopad, cf. styczzeń; *Slav.* studen = zimny); *Ross.* студить, стужу, устудить, услужать, услуживать, (студиться stygnąć, студений zimny, стужа zimno); *Eecl.* стужу, простужаю, хладю, (стоудъ zimno): robić, że co stygnie, ostudzić, chłodzić, wychładzać; falt maßen, abfließen, außfließen, fließt maßen. Nie studź izby, i zamku nie psuj. *Teat.* 21, 202. (nie przetwieraj się). Zapalenia serca nie studza. *Bals. Św.* 2, 240. **STUDZIENKA**, *ob.* Studnia. **STUDZIENNIK**, **STUDNIARZ**, *a, m.*, co studnie kopie, rzemieślnik od studni, grabarz studzienny; *Slav.* studnik, który studně kope; *Sorab.* 1. studničez; *Vind.* studenski moister; *Rag.* bunarnik; *Eecl.* кладзникъ, кладзеконпатель. (кладзеконпательство studniokoparstwo, studniarstwo); *§. a)* der Brunnengraber, putearius. *Maz.* Jak wielu studzienników, studnie stare czyszczących, kopaczów miner, zagnała wypadające kurzawy na miejsce położyły! *Boh. Pr.* 282. — *§. b)* Studziennik, Wątrołne ziele. *Sienn.* 56, *ob.* Płucnik.

Pochodz. *dostudzić, nastudzić, ostuda, ostudzić, wystudzić, zastudzić; stydnąć, stygnąć, ostydnąć, ostygnąć, wystygnąć.*

“**STUGŁOWNY**, “**STUGRODY**, *ob.* Stogłowy, Stogrody.

STUK, *u, m.*; *Vind.* thok, pothok, vdar, ropot; *Ross.* стукъ; (*Eecl.* цюкъ шум); kołat, das klopfen, Geklopfe. Coż tu za stuk słyżę! *Teat.* 20, b, 70. Stuk jakiś słyżę, nie wiem, co to ma znaczyć? *Teat.* 55, b, 71. **STUKAĆ** *cz. niedok.*, Stuknąć jednt.; *Boh.* stauchati, štakati stuknąć, (cf. *Germ.* stauchen, verstauchen); *Carn.* terkam (cf. tryksać), klukam; *Vind.* terkati, thekati, thezhi, klotiti, pek-tati, touzli. (cf. tuc); *Croat.* kucliti, bubati; *Rag.* klappati (cf. klepać), (stuchi, stuuzam verberibus ossa comminuo); *Ross.* стукать, стучать, стукнуть, (cf. *Germ.* hufeln, das Geflüchere); nderzyć w co z łaskotem, kołatać; klopfen, anklöpfen, anstößen. Żołnierze stukną razem kołbami w podłogę. *Teat.* 52, b, 94. Stukanie; *Ross.* хлопотня, (cf. kłopot). We drzwi przyszedł stukać. *Bardz. Trag.* 521. Hą ku chacie, stukają we drzwi, otwiera im pasterka. *Stas. Num.* 2, 90. Rolniczy stan przekłada prawnik, gdy mu z kwitem Cheze rady, we drzwi stukła pacyent przed świtem. *Mon.* 67, 558. Stukanie długie we drzwi *Ross.* стукотня Міотек do stukania czyli kołatania we drzwi; *Ross.* стукально, stukadlo, der Haasthürenklopfer.

STUŁA, **STOŁA**, *y, ż.*, z *Greckolac.*; *Vind.* thtola, duhou-ska nadramenza; *Croat.* nadramenicza; *Rag.* nadrameniza, okorameniza, rjeza, riza; *Ross.* епитрахиль, опрапій, опарь, vulg. оларь, уларь; binda kapłańska, kościelna; die geweihte Priesterbinde, die Stole. Stuła służyła u Rzymian konsulom, cesarzom. Cesarze chrześcijańscy używali duchowieństwu ozdób swoich, więc i no-

szenia stuły. *Nar. Hst.* 2, 280. Postrzegłem x. plebana przybranego w komżę i stułę. *Xiądz.* 55. Prawa stuły. *Mon.* 76, 569; *Vind.* thtolinga, thtolina spoduba, nared-ba, Stollgebühren. Stoła biała, znak nadziei. *Rej. Ap.* 68, cf. szlak. — *§. Transl. fig.* Malżeństwo podległe odmianom; stuła czestokroć najżywszą miłość oziębia. *Teat.* 7, e, 12. ślub, die Trauung, Copulation. — *§.* Kobiety strojów niezwyčajnych nie mają wymyślać, stuły od szty do ziemi. . . . *Petr. Pol.* 2, 197. chusty, rańtuchy, Szpawl.

STULEJKA, *i, ż.*, choroba, gatunek szankru, *phymosis*, pokrywa żołądz przedskórkim, czasem tak bardzo, że z ciężkością przychodzi mocz puszczać. *Perz. Lek.* 2, 18. eine Art Schanker, der die Vorhaut über die Eichel zusammen spannt; (cf. załupek). Zbyt ciasny przedskórek czyli stulejkę może kto przynosi na świat. *Perz. Cyr.* 2, 240. **STULIĆ** *cz. dok.*, Stulać *niedok.*, ścisnąć, n. p. gębę, oczy, zawierać; zusammen drücken, judrücken, zudrücken, schließen, z. B. die Augen, den Mund u. s. w.; *Rag.* stuliti; *Ross.* сжатыть, сжатывать, (сжатыться garbić się). Oczy sen stuli strudzone z płakania. *Bardz. Trag.* 559. Noey trawie bezsenne, a kiedy na chwile stulę oczy, marzenia mię łudzą. *Teat.* 44, d, 25. Oczy mu na sen się stulają. *Bardz. Trag.* 54. Na sen ciężki powieki mu się stulają. *Bardz. Luk.* 55. Póki mego wzroku Parka nie stuli powiek. *Kulig. Her.* 507. Konew' piwa, aż się oczy stulą, lepsza niż wszystkie saporzy. *Lek. C.* 2 b. daß die Augen übergehen. Od niego perfuma pieczenia z cebula, A potym konew' piwa, aż się oczy stulą. *Rej. Zw.* 241. Palce z palcy u rak obudwu stuliwszy, moeno ja dzierżała. *Otw. Ow.* 562. W ręku piastuje łuk krzywy, A róg z rogiem stulając pociąga ciężki. *Otw. Ow.* 27. Nogi stulone. *ib.* 168. Serce, gdy się rozszerza, przyjmuje krew' w komórki; gdy się stula, wpędza ją do żył pulsowych. *Zool.* 15. wenn sich das Herz zusammen preßt. Ziele to stula moeno rany. *Spicz.* 501. (ściąga, ścisła, zasklepia). Gąździe stulone, *coarctati*, wierzchołkami do pnia nagiete. *Jundz.* 2, 11. Stula ogon pies. *Cn. Th.* 1080. pod się go skrzywia, spuszcza; der Hund läßt den Schwanz hängen sieht ihn unter sich. — Dwa woj-ska tak się były stuliły, że armata o armate się stukli; *ita cohaerebant.* *Warg. Kure.* 29. die beyden Meere waren so in einander gerathen. Panna ta stula wargi dosyć mała, tak że jedząc ledwie tylko tyle łyżki włoży w usta, ile w dzióbek ptaszy. *Mon.* 75, 524, cf. pucek, sie spigt in den Mund. W wymówieniu b, wargi oboje pierwej stulę, potym rozwieś musisz. *Sak. Probl.* 69. — Stulić gębę, umilknąć; schweigen, den Mund verstillen. Zamilknął, stulił wnet gębę. *Maz.* Stul gębę, nie praw wiecej. *Bardz. Trag.* 198. baß das Maul; *Sorab.* 1. stulei hubi; *Sorab.* 2. żarż gub. Stulże rostryho pysk, a niepotrzebnie nie gdakaj! *Pim. Kam.* 225. Stulże pysk, panie mudrohelu. *ib.* 142. (Slav. Taki ti dám stulipisk, perentiam te per labia). Stul gębę nieprzyjacielu, Chrystus ci mileżeć każe. *Sk. Żyw.* 1, 172. Moje dzecię, dobrzebys zrobiła, Gdybys troche szerokich usteczek stuliła. *Treb. S. M.* 26. **STULISZ**, ziele, *ob.* Wrzodowiec.

STULEJNI, *ob.* Stoletni.

*STUMIEC, *mea, m.*, pewny gatunek rzemieślników. *Tr.*, *Germ.* der Steinmetz, kamieniarz, śniecerz kamieni. *Bandtk.*

*STUPAĆ, *ob.* Stapać; *ob.* Tupać. *Stupaj! *Ross.*, ruszaj, marsz! *STUPAJKA, Rosyjski piechura. STUPEK, *pka, m.*, oprawa, (cf. stopka, profos); der Hufschier, Hufenbeschert. Osman posła naszego wprowadzić kazał do miasta przez mistrza stupków i katów swoich. *Nar. Chodk.* 2, 306. Wielu żebraków znajdziesz opitych, rozpustnych, stupków, piecuchów. *Klon. Wor.* 50.

STUPURCZYĆ się *recipr. niedok.*, (cf. czupurny), kokoszyć się, pawić się; sich brüsten, stolieren. Zbądź tego, co się stupurezy indyka, Powiedz mu we drzwi niech nosa nie wtyka. *Pulp.*

STURBOWAĆ, *ob.* Turbować. STURMAK, *ob.* Szturmak.

STURÓTNY, *ob.* Storotny.

STURSAĆ, SZTURCHAĆ, SZTURKAĆ *cz. cont.*, Stursnąć, Szturknąć *jednpl.*; (*Elym.* stark, sterk, store); *Boh.* strkali, strčim, Staukati, stauhati, (*ob.* Stuknąć); *Sorab.* 2. starzisch; *Sorab.* 1. storkam, storžim, (nastorknyu *stimulo*); *Carn.* dregniti, dregnem, dręgam, drógam (cf. drag), zebniti, zebnem, zębam, perbniti, pebnem, pahniti, (*ob.* Pelnąć); *Vind.* porinit, porivat, dregniti, dregati, palniti, perliniti, potfniti, potiskuvati, fhokniti, fhokati; *Croat.* rivati, berezati; *Rag.* zařaktiti; *Ross.* толкнуть, пыхнуть, наткнуть (cf. natknąć), *vulg.* вырнуть, пырять; *Ecel.* riuđtu, rriati, rřiu; bošć, klóć, na przykład łokciem, tracić; štežen mit etwas spřisigen, 3. B. mit dem Ellenbogen. Kijem szturkajae ziemię bije. *Zab.* 8, 595. Czego się szturhacie, czego się klóciecie? *Teat.* 52, 75. Zaczeh mię niektórzy stursać pod bok, i szepać do ucha. *Mon.* 75, 60. Starknienie, *Vind.* potisk, fhok, polfhok, dregnenje; *Ross.* толчекъ, колотокъ, пырокъ, совокъ, совочекъ. Siniec z szturknienia się. *Perz. Cyr.* 4, 81. STURSACZ, *a, m.*, stimulator. *Cn. Th.* 1080, der Anstößer, Antreiber, der einen fróßt, antreibt. *Wlod.*; *Sorab.* 1. nastorkwar, *f.* nastorkwarka.

STUSULEC, *lea, m.*, u rzeźnika, służy do odbijania skóry od wołu. *Magier. Mskr.*, daš Etóřholz, zum Abhäuten des Schafschwies, *ob.* Stos.

STUTYSIĘCZNY, *ob.* Stotysięczny.

STUZINY, sznurki na bokach żaglu; które się pod czas hysu przywiązują z tego boku, z którego wiatr wieje. *Magier. Mskr.*, gewisse Seitenstüme am Seeegel.

STWARDNAĆ, STWARDNIEĆ, STWARDZIEĆ, STWARDNIAŁY, STWARDZIAŁY, STWARDZIC, *ob.* Twardnieć. STWARDNIAŁOŚĆ, *ści, ż.*, zatwardzenie, die Verhärtung; *Rag.* utvárdnos.

STWARZAĆ, *ob.* Stworzyć.

STWIERDZIĆ *cz. dok.*, Stwierdzać *niedok.*; *Boh.* stwrditi, zgistiti; *Sorab.* 1. zkrutzam; potwierdzać, utwierdzać; beřträftigen, beřstigten. Sam on wybranego cesarza stwierdza, albo odrzuca, albo już koronowanego z urzędu składa. *Smotr. Lam.* 53. Przywilej ten mocą tego sejmu stwierdzamy. *Vol. Leg.* 5, 154. Wieczne stanowi pokoju stwierdzenie Przez stron obudwu panów przysiężenie. *Chelch. Przy.* A 2. Boreas czyni kryształowe mosty przez

niezbrodne rzeki, On oparzysta stwierdza w lato niedochodne. *Baniał. K.* 2. Wiatry północne stwierdzają śniegi. *Otw. Ow.* 249.

STWOLIN, *ob.* Stohman.

1. STWORA, *vel potius ZTWORA*, *y, ż.*, potwora, ein Ungeheuer; (*Boh.* stwóra, stwórka *fabricatum*; *Sorab.* 2. stwarka budowla; *Carn. et Vind.* stvar = tvor, stworzenie, (cf. twarz); *Croat.* stvar, stvar res, ens, creatura; *Dal.* szatvar res; *Rag.* stvaar, satvor res, stvar factum; *Bosn.* stvar res, negotium, dem. stvarca, mala stvar recula, stverra, stvar velka i tescka moles, machina; *Bosn.* stvar, djello opus; *Slav.* stvar res; *Ross.* творъ, twór, stworzenie; створы skrzydła drzewne). Bezład feudalny, ta nieprzyjazna towarzystw cywilnych stwora. *Gaz. Nar.* 4, 299. Zdawało mi się widzieć stworę samego piekła, która radaby wytepić plemię człowieka. *Przestr.* 59. — Nieprzyjacielskiej stworce zadumany przypatruje się zwycięzca. *Żebr. Ow.* 57; spatium victor victi considerat hostis, niestwornej ogromności smoka, ungeheuerliche Größe. — 2. STWORA, *y, ż.*, stworność, zgoda, zgodliwość; Einigkeit, Eintracht, gute Harmonie. Jeden ten naród krnąbrny burzy w nam poddanych ziemieach stworność i pokój. 1 *Leop. Esther.* 15, 5. Moc i strach u niego jest, który czyni stworność na wysokościach swoich. *ib.* Job. 25, 2. (zgodę. 5 *Leop.*; utrzymuje spokojność). *Plerumque cum negatione*: Niestwora, niestworność, niezgoda, niestworność, rozterk; Zwietracht, Uneinigkeit. Turkowi jedno królestwo nie podola, chyba by go pan bóg niestworą w ziemi jego skarał. *Gorn. Wł. T.* Dla niestworności i niezgody sług, Abraham z Lotem pospołu mieszkać nie mogli. *Sk. Żyw.* 1, 205. *Bals. Niedz.* 1, 191. Niestworność w moich wielka, niesporo obronie. *Biel. S. M.* 5 b. — §. Niestwora, nieskromność, niezbyte naleganie, natrętnictwo; Unbescheidenheit, Ungeheim, Zudringlichkeit. Taka jest ludzka niestworność, że chociaż i bardzo wiele wzięli, mają to jednak za krzywdę. *Pilch. Sen. gn.* 558. Zjednaj nam zbawiciela świata tego Czystość, i miłość i pokorę Naszę gładzącą niestworę. *Pieśń. Kat.* 21. Niestwora muchy. *Cn. Ad.* 658. (*musca importunitatis symbolum*). Poista wielka krzywdzącego, pogardzić niestworą jego. *Cn. Ad.* 895. contumeliam, Unfille, Unfug. STWORCA, *ob.* Twórcą, stworzyciel. STWORCZY, *a, e*, od stwórey, tworzący, Schöpfer; *Ross.* создательный, создатель. 1. STWORNY, *a, e*, sworny, zgodny, zgodliwy, skromny; einträchtig, verträglich, heidlich. *Cum negat.* Ukazał się Nalewajkow brat, pop niestworny, i zawołał na odszczepieńców: za mną, za mną! *Bark. Exorb. D.* Tarkwiniuszowi nazwisko pysznego z niestwornych obyczajów dano. *Faliss. Fl.* 12. Niestworny, niezbyte; przykry w naleganiu. *Cn. Ad.* 658. (natrętny). 2. *STWORNY, *a, e*, stworzony, geäußert. Niektóre rzeki od świata stwornego wyniknęły z wstręśnienia ziemnego. *Bardz. Luk.* 185 STWORZONOŚĆ, *ści, ż.*, rzeczy stworzone, stworzenia; daš Gricaffen, die Geschöpfe, die Geschöpfe. *Cum negatione*: Niestworzonność, chaos, stary odmet, daš Chaos. Tam gdzie się chyłac natura upadła, Twarz niewidzianą odłoniła wiara, Wieczność

dziedziczne przepaści posiadała i niestworzonosć rozciąga się stara. *Karp.* 2, 79. STWORZYĆ *cz. dok.* Stwarzać *niedok.*; *Boh.* stvořiti, stvořovati, *Slov.* stvorugi; *Sorab.* 1. stworież, ztwořu, (ztwořam budując); *Carn.* stvati, stvaram, (sturim: działam); *Vind.* stvarit, stvariti, storit, storiti *agere, facere, parare*; *Dal.* tvoriti, (sztvorititi *condere*); *Bosn.* stvoriti, učiniti od niseta, sazđatti; *Rag.* stvariti, stvarati, stvaram; *Ross.* сотворить, творить, творю, устроить, устроить, устроить, (cf. stroić); *Griffaffien, Scaffien, aus Nichts hervorbringen.* Stwarzać jest, z niczego wyprowadzić jaką istność. *Stas. Buff.* 45 Naprzód stworzył bóg niebo i ziemię. *Rad: Genes.* 1, 1; *not.* «z niczego uczynił». Stworzył bóg ten świat, nie z jakiej materji, ale z niczego: rzekł, i stało się wszystko; rozkazał i stworzenie są wszystkie rzeczy. *Karnk. Kat.* 19. Stworzony, *Croat.* sztvorjen; *Eecl.* бытій, (cf. być, cf. byt). Stworzonym być *Eecl.* адамодъбитованіи. Pierwój stworzony *Eecl.* первозданный, cf. pierrodny. Ociec nie jest stworzony, i syn niestworzony. *Gröb. W.* 21. — 2. Te dwie osoby właśnie są dla siebie stworzone. *Teat.* 51, b, 48, bardzo do siebie przypalają, dla siebie zrodzone. *He und für einander erschaffen.* — STWARZANIE. STWORZENIE, *actio, daß* Scaffien. Scaffien, die Schöpfung; *Boh. et Slov.* stvořenj. *Sorab.* 1 stvaran, ztwořeno; *Vind.* stvaranje; *Croat.* sztvorjenje; *Sla.* stvaranje; *Bosn.* stvaranje, stvaranje; *Ross.* творение, созданіе, сотворение; *Eecl.* возставање, възстаніе [*insurrectio* 2]. Stworzenie jest z niczego; roźnienie, gdy się z jednej rzeczy druga wyuszcza; roźnoźnienie jest, gdy też jedna rzecz się sama rozszerza i mnoży. *Sk. Kaz.* 517. Stworzenie jest wywiedzenie rzeczy z niczego, t. j. bez żadnej przedłożonej materji. *Sak. Dusz.* 47. Rozumie Jan 5 przaz to słówko stania się wszystkich rzeczy, stworzenie. *Silin.* 2, 155. Stworzenie świata. *Bibl. Gł. Gen.* *Ross.* nipo-cozdanіе. Bóg skończył stwarzanie, i widział co stworzył. *Przyb. Milt.* 228. Twórcą spoczał, i wracał od dzieła stwarzania Do nieba niebios. *Przyb. Milt.* 229 — 2. Stworzenie, *opus*, to co stworzone, kreatura, tvor, daß (Schöpfer); *Sorab.* 2 stvorba; *Carn.* stvar; *Vind.* stvar, stvarje kreatura, *Croat.* ztvorenyo; *Ross.* творение, созданіе, животное, (cf. żywocina); *Eecl.* възстаніе. Człowiek, stworzenie boskie. *Bos. roz.* 1 2 Stwórco stworzenie wsparcia twego czeka, z niczego stworzył marnego człowieka. *Kras. List.* 2, 95. Bóg stworzył z niczego duchowne stworzenie, (*colle-tive*). I j. niezłozone anioły. *Kucz. Kat.* 49. Na ostatek użyceli nowe stworzenie ptaków, gdy przywiedzeni z głuchości, żądali pokarmów godownych. *Leop. Sap.* 19, 11. (nowy ród, ródzj, gatunek). — Panieczka wele przystojna; tylko że to jakości stworzenie dzikie. *Teat.* 26, 74 (olizczynna). Może się kocha w którym stworzeniu. *Teat.* 50, b, 55 (w kimsi). — 2. *Transl.* Stworzyć, utworzyć, urobić, uczynić; *maßen, Scaffien, hervorbringen, verurjaffen.* Rolnictwo stwarza przemoysł. *Przestr.* 252. Na coż sama sobie bojaźń moję stwarzam. *Teat.* 48, b, 41. Stwarzasz mię na nowo. *Teat.* 45, c, 150. Wyb.

robisz że jestem, jak na nowo urodzony; *du machst, daß ich wie neu geboren bin.* STWORZYCIEL, *a, m.,* STWÓRCA, TWÓRCA, *y, m;* (*Boh. et Slov.* stvořitel; *Sorab.* 1 ztworiežel, stworiežel, (ztworiežel budownik); *Sorab.* 2. stworicšel; *Carn.* stwornek; *Vind.* stvornik; *Croat.* stvoritel, sztvoritel; *Dal.* sztvoritely, sztvoritely; *Rag.* tvoritegl, tvornik, stvoritegl, stvóraz; *Slav.* stvoritelj; *Bosn.* stvoritegl; *Ross.* творецъ (autor, pisarz), создатель, создатель, (budownik); *Eecl.* адамодъбителъ, рододъбителъ, создатель, сотворитель творцаъ wykonawca); — istność z niczego na świat wyprowadzający, *pr. et fig,* der Schöpfer. Aniołowie stworzycielami żadnej rzeczy być nie mogą, dlatego, iż stworzenie jest wywiedzenie rzeczy z niczego. *Sak. Dusz.* 47. Stwórca wszystkiego, *Ross.* всездатель; *Eecl.* всехитрецъ Stwórco, stworzenie wsparcia twego czeka, z niczego stworzył marnego człowieka. *Kras. List.* 2 95. Manicheuszowie uczyli, iż dwóch było stworzycieli (*duel.* = stworzycielów), jeden dobro, drugi źle rzeczy stwarzał. *Biol. Post.* 205. STWORZYCIELKA, *i, f,* die Schöpferin; *Croat.* sztvoriteljica; *Bosn.* stvoritegljica; *Rag.* tvoritegljica, stvoritegljica; *Ross.* создательница. Madrosé boska, stworzycielka wszystkich rzeczy. *Biol. Post.* 157. *Sak. Dusz.* 101. STWORZYCIELSKI, *ob.* Stwórco. *STWORZYSTY *a, e,* który może być stworzony, *creatus.* *Cn. Th.* 1080. *Cn. Syn.* 245, erschaffen; *Sorab.* 1 ztvorenitó. Niestworzysta materja, *improcreabilis.* *Cn. Th.* 550. *Sorab.* 1 neztvorenitó STWORZYSZTOŚĆ, *sci, f,* możność być stworzonym, die Erschaffbarkeit *Tr.*

*STYBIEŁ, *bia, et blu, m,* bót, z *Niem.* der Stiefel. Ty śpisz w styblach, w Lukaniskim śniegu na podworzu. *Zab.* 9, 75. *Kucz.*

STYCI, ZTYC, *ztyje, ztył, ob.* Tyć, tyje

*STYCHAR, *a, m.;* *Ross.* стихаръ; *Eecl.* стихарій, [suknia funkcyjna poddyakonów, na które biera dyakonowie i presbiterowie inne suknie, odpowiada albie, ale jest w w różnyh jednostajnych barwach 2]. ferezya duchownych z szerokimi rękawami, ein langes Kleid der Geistlichen mit breiten Ärmeln. Na wieżeh stychara dyakońskiego jerejska tyza był przyodziaany. *Smotr. Ee.* 15. *STYCHERA, *y, f;* *Eecl.* стихира hymn juteczany lub nieszpоровy, eine Morgen-, oder auch Vesperhymne, *Ross.* стихира. Po zwyczajnych stycherach albo hymnach. *Pim. Kam.* 229. Po psalmach tropar i stychiery spiewane bywają. *ib.* 215. We wszystkich stycherach najsw. pinnę o pomoc proszą. *ib.* 215. *ib.* 217. Na wieczerni po stycherach spiewają bogarodzie, *ib.* 229. Co u nas stychiery na wieczerni, to we mszy spiewanie około adoracyi krzyża. *ib.* 82. STYCHOWNA, *y, f;* *Ross.* стиховна, pewna pieśń nieszporna, ein gewisses Vesperlied. Po tym o samym pogrzebie pańskim stychiery na stychownach spiewają. *Pim. Kam.* 254 *Ross.* стихотворитель wierszopis, cf. *Graec.* στιχος.

STYCZE, STYCZEC, *ob.* Stykać *ob.* Zetknąć. STYCZEN, *czma, m;* *Boh. et Slov.* leden, (cf. luty); *Sorab.* 1. hódne mészactwo, (cf. gody); *Sorab.* 2. fachopni, (fachopisch zacząć), wósumski; *Carn.* prosenz, (= 2. Janus;

proszenia 1) *festum Jani*, 2) *prosiana słoma*; *Vind.* si-mez, profumez, profumez, pervnik, novohetnik; *Croat.* prosmiecz, (szczęhen *Februarius*), malibosichnyak, (velkobosichnyak, gruden *December*); *Dal.* sieczan, szechien, (sziesen *Februarius*, proszinacz *December*); *Bosn.* sje-cjan, sjeejagn, jenar, januar; *Rag.* sjeejagn; *Slav.* si-esani; *Ross. et Eccl.* сѣчень, ренварь, январій, январь, (cf. *obsol.* студецъ grudzień); [porówn. *litew.* sijkis-grudzień, co ma znaczyć ciężkie mrozy. *Narbut. Dziej. staroż. nar. lit.* 1, 297 — 2]; pierwszy miesiąc w roku, *Januarius*, der Jenner, od stykania się starego roku z nowym. *Haur. Sk.* 475. *Chmiel.* 1, 192. *Kpez. Gr.* 5, 52, (podług innych dyalektów raczej od sieczenia, siekania, lub od studzenia) Styczeń ostry poczyna nowe lato. *Jeż. Ek. D.* 5. STYCZKA, i, ż, stykanie się, daś *Draufstoßen*, *Zusammenstoßen*; (*Ross.* стычка zetkanie, spór, potyczka, bitwa). Wszystkie gmachy bez styczki z innymi, własnymi murami otoczone. *Nar. Tac.* 2, 542. STYCZNIOWY, a, e, od miesiąca stycznia, Jenner; *Rag.* sjeegni; *Ross.* ренварекій. Styczniowe mrozy. STYCZNY, a, e; (*Ross.* стычный: złożony, zetknięty); stykający się, berührend, aufhörend; *Ross.* прикосновенный, опрѣдѣленный. — *Muth.* Gdy prosta linia jeden tyłka ma punkt spólny z okręgiem koła, nazywa się stycznią z kołem, *tangens. Geom.* 1, 159. *Lik. Mat.* 1, 29. *Łęsk.* 2, 144. *Śniad. Alg.* 1, 268; *ikliwościąg. Tr.

*STYDŃAĆ, *ob.* Stygnąć. *STYDŹIĆ się, *ob.* Wstydnąć się. *STYGAR, *STYGIER, *SYGOR, a, m., pewny urzędnik żupny, ein gewisser Salzbergwerksbeamter; (może z *Enc.* instigator). Stołnicy mają słuchać żupnika i stygara; nieposłusznego stygar ma karać, i tak długo do góry nie puścić, aż od żupnika i stygara odpuszczenie uprosi. Tragarzom nieposłusznym stygar ma roboty zabronić, a drugich na to miejsce zasadzać. *Herb. Stat.* 108. Było w żupach Wielickich dwóch stygierów, którzy robotników w ziemi pilnowali. *Nar. Hist.* 4, 287. Aufseher über die Arbeiter im Salzbergwerke. Urzędnicy żupni, pisarze żupni, waźnikowie, sygorowie. *Vol. Leg.* 5, 176.

STYGNĄĆ, *STYDŃAĆ *neutr. jedntl.*; *Boh.* stydnauti, sty-dati; *Slov.* stydnauti, stydnu; *Sorab.* 1, studnu; *Sorab.* 2, stunnesh; *Croat.* zimem, (*zumnice, cf. ziehnąć); *Rag.* stinuti; *Bosn.* stinnuti, ostinnuti, ozelbsti; *Ross.* стынуть, студенѣть, студитъ; *Eccl.* студеню; (*or.* Studzić): z ciepła tracić, kalt werden, kühl werden, erfalten, fühlter werden. — *Phys. et moral.* Młodość ziemnie, stylnie nabożeństwo. *W. Post. W.* 87. W stateczności młodość stygnie. *Węq. Marm.* 1, 58. Duch mój w takowej ciężkości Dzw, że nie stydzie od żalości. *Ryb. Ps.* 285. Ze strachu stygnę. *Teut.* 16 c, 106. Żołnierz, zawiadziony w nadzwykach, nie stył jednak w odwadze, i żywa żadał bitwy. *Ust. Konst.* 2, 114.

*STYG [a, m., nagłowek, szлык, eine Art Mütze, cf. *lat.* stica: pecherz 2]; n, p. Jakbym się ze lwem spotkał, albo z jednorożcem, Styg pod żórawim piórem, ferezya brzdzieem. *Pot. Jow.* 50.

STYK, u, m., *ISTYK. *Włod.* stywa; *Lat.* stiva; kozica, kij osadzony w żelazo, którym z lemieszka ziemię zgar-

nywają. *Dudz.* 60, die Pflugreute, Pflugcharre, Reute; *Slov.* styk, płużina, żelezo, którym pług wyrzynugi; *Hung.* eszteke, (*Slov.* styka; *Hung.* tsáklya contus); *Vind.* plusina rozliza, stegazha, nosliza, plusinu stegnu, otka; *Ross.* лонаровка, (cf. łopatką) Były się im przytepidy lemiesz, mtyki, widły, siekiery i styki, które było ostrzyć potrzeba. *Radz. 1 Sam.* 15, 21. (ośnień *Bibl. Gd.*). Nie raz nosił styk w rece ogrubiałej wielce. *Rzekłbyś*, że świeżo rozprzął porobione cielec. *Zobr. Ow.* 567. U pługą chłopiek położywszy styk przez drewno, które jest przetknięte przez rekajości pługowe, krzyż wyraża. *Ziru. Post.* 5, 605. Jako ten może być mądrym, który się trzyma pługą, a który się kocha w styku poganiając woły? *Radz. Syr.* 58, 26. (który się chępli w styku końzasty? *Bibl. Gd.* ib.). Do istyka, nie do pióra sposobniejsi: paść woły, nie do mądrój szkoły brać się. *Chm. et.* 1, 1118. Nauk zakazywał, radząc istyk, nie pióra trzymać. *ib.* 1, 1124. Styk porzućwszy długi, rękawk oblażuje. *Suszcz. Pieśń.* 5, R 2. Szamgar zabił Pelsztynów sześćset stykiem wołowym. *Buda. Lud.* 5, 15. Masz ta, gdy dobrze ostygnie, stykami żelaznymi wybić, i do smelugi zanieść. *Torz. Śl.* 288, cf. kopyś. STYKAĆ, *ob.* Zetknąć, Ztykać. STYKAĆ się *meł. niedok.*, Stykać się *jedntl.*; *Boh.* steykam se; *Bosn.* stuccitise, saccitise za jedno; *Vind.* permejatu, namajati, (cf. miedza); *Ross.* сталкиваться, стыкаться; potykać się, trafić jeden na drugiego, zusammen treffen, zusammen fließen; graniczyć z sobą, hart an einander gränzen, angränzen. Gwałt spojone jest przez każdego stawu stykanie. *Budn. Lphes.* 1, 16. Widzisz w paszczecie koniee ogona u smoku, Każdego tak z początkiem koniee ztyka roka. *Pol. Pocz.* 685. Granice dobrego i złego stykają się z sobą. *Pir. Wym.* 287. Styka się ze złym dobre, graniczy z przykrością wygoda. *Ossol. Sir.* 2. — 2 Bóg cię styka; *Deus tibi sit obvius, comes, feliciter proficere!* *Ch. Th.* 180. Gott geleite dich.

STYL, u, m, z *Enc.* u Rzymian narzędzie pisania z metalu; *Sorab.* 1, piszaczek, *Eccl.* писало: przeniesiono potym to słowo do znaczenia różnego sposobu w mówieniu i pisaniu, tak jak teraz w tymże znaczeniu biorą słowo, pióro. *Pir. Wym.* 278. *Lub. Roz.* 59 *Kras. Zb.* 2, 515. *Estyl*, die Schreibart; *Boh.* pisebnost; *Ross.* цюрь, (cf. złożić) Były u dawnych tallice drzewiane, woskiem oblewane, *codicilli cerati*, na których ostrym pisano instrumentem, *vulgo* grabstychem żelaznym *stylus* zwanym; co dało okazy, że modelusz pisania stylem nazywają. *Chmiel.* 1, 981. Starożytni ludzie, nie mając jeszcze inkaustu, ani piór zarzynanych, nie na papierze piórem, lecz żelaznym stylem na ołowianych lub drewnianych, woskiem naprowadzonych tabliczkach, pisywali xęgi i listy. *Mon.* 75, 206. Czy to pióro, czy też język czyj pięknie co wyrazi, zwykło się mawiać: pięknym to stylem napisano, dobrym stylem on mawia, albo też trudny to styl do zrozumienia, *ib.* 205. Styl dobry, gładki, *Zab.* 12, 58; łatwy, przyzwony. *Gol. Wym.* 25. Styłu wyniosłość *Eccl.* вимечовіе. Słuszniej sądziłbym to co się pisze nazwać nie stylem, lecz piórem,

i raczej mówić teraz: pięknym to piórem napisano, albo dobrego to pióra wiega. *Mon.* 75, 206. — 2. Styl, stół, STYLISKO, STÉLISKO, a, n., trzonek, dzierzak; *Germ.* der Stiel, styl u penszla malarskiego, nazywa się kijek cienki a długi u penszla. *Magier. Mskr.* Ość na ryby osadzona na długim stelisku lub stroiszu. *Magier. Mskr.*

STYŁ, ZTYŁ, ob. Tyć, tyję. STYLAĆ, ob. Sztylać.

*STYMA, y, ż., z *Włosk.* stima; *Franc.* estime: szacunek, powaga, poważanie, w którym kogo mają; die Hochachtung, daś Ansehen; *Croat.* prestimanye, (stimane: mniemanie, stimati, stimam: mniemam, rozumiem, stemam: pysznię się; *Vind.* fhtiman, poshtiman: sławny, fhtimati: cześć; (*Vind.* fhtimat, mienit arbitrari, prestimatife, poshtimuvati: pysznię się). Wewnątrz nam trzeba rzędu, u świata stymy, u przyjaciół kredytu. *Vol. Leg.* 6, 158. O w jakiejby go ludzie stymie mieli, Gdyby to byli o nim wrzód wiedzieli. *Chrośc. Ow.* 70, *Jabl. Ez.* B 4. *Jabl. Tel.* 154. *Chrośc. Fars.* 558.

STYMBLOCH, STYMBORK, ob. Sztymbloch, Sztymbork.

STYNDAR, ob. Stendar.

STYNKA, i, ż., der Stint, ein Stint, salmo eperlanus, drobna rybka, łotem traci, znajduje się w rzekach. *Zool.* 181.

STYPA, y, ż., (cf. *Lat.* stips, cf. daps, plur. dapes); pogrzebny obiad, daś Leichenmahl, Trauermahl, Leicheneffen; *Sorab.* 1. pohřebna hostžina; *Carn.* pogrebshena; *Vind.* pogrebshina, fedmina, (cf. siódmy); *Croat.* karmina, (ob. Karm'); *Dal.* maračlika gozba; *Bosn.* gozba mirtačka, (cf. *Ross.* кутія pszenica lub ryż w miodzie gotowany, co po pogrzebnią jedzą; cf. кутранъ: 1) mogiła, 2) puhar, 3) naczynie od gotowanego ś. oleju; cf. *Ecl.* тризна uroczystość na pamiętkę zmarłego roznieżem i grzybskimi obchodzona. тризникъ zapasnik). Obiady zaduszne albo stypę zmarłemu wujowi sprawował. *Krom.* 575. Widziałem wiele razy pogrzeby krwią oblane, z których zaraz po obiedzie wysyłano za umarłym drugiego zabitego do nieba, aby oznajmił, co za ludzie na stypie byli. *Star. Ref.* 78. *Star. Dw.* 62. Stypy te pogańskie dają okazję pijanicom do pijania. *Smotr. Lam.* 170. *Gil. Kat.* 228. Umrze, wnet posła dzwonić, potym psalterz spiewać, z krzyżem prowadzić, potym zaduszne msze, ubóstwu kap dawać, stypę uczynić, laźnie na ubogie sprawować. *Gil. Post.* 212 b. Skonanie człowieka wiernego, nie potrzebuje stypy z rocznicami. *Żarn. Post.* 5, 795 b. pomniki: *Ross.* помники. U chrześcian zawždy, od początku wiary stypy albo uczty na pogrzebach bywały. *Sk. Kaz.* 640; agapy. *Sk. Dz.* 271, (z *Greck.* Eiebesmähler, gdzie ubogich hojnie czestowano). — Onby się rad upić na We Pana stypie. *Zabl. Zab.* 92. (radby cię wilzieć na marach). Wileż stypa bywa śmierć barania *Klon. Wor. praef.* Niegrzeźna ten ma stypę, co z strachu umiera. *Zabl. Anf.* 17. (błdzinami mu dzwonia). STYPNY, a, e, od stypy, Leichenmahl. *Threnodia*, pogrzebne, żałobne, stypne spiewanie. *Mącz.*

*STYPSSEL, psła, m., zatyczka, z *Niem.* der Störpel. *Tr.*

STYPUŁA, y, ż., STYPUŁKA, i, ż. dem., STYPUŁEK,

łka, m. dem.; *Lat.* stipula; n. p. Do kościoła Krakowskiego sprawił stypułę do choru, miednicę i nalewkę, wszystko z srebra. *Pap. Herb.* 221. Jesliby robacy drzewo to psowali, mają być wygarnieni miedzianą stypułą. *Cresc.* 455. Nakreć trąbek z papieru formę udziaławszy. Zawieźuj je na końcu na stypułek wdziawszy. *Biel. S. N.* 57.

1. STYR, ob. Stér. 2. STYR, a, m., ryba, ob. Jesiotr.

STYRAĆ, ob. Tysrać.

STYRAK, a, m., drzewko i żywica, *styrox officinalis* Linn. der Eterar. *Krup.* 5, 159. Trzciany styrak, w trzcinie go przywieziono. *Sienn. Wykl.*

STYRCZEĆ, ob. Stéreceć. STYRKNAĆ, STYRKAĆ, ob. Ustyrknać. STYROWAĆ, ob. Stérować.

STYRTA (*Jorsan melius* STÉRTA, od stéreczenia, lecz cf. *Ross.* поцрептіи rozpostarty); y, ż., gatunek brogów, ein Art Jeinen, Jeim, Эбобер; *Ross.* свирдь. Choć tego roku wszędzie stodoły sowitym Stérty, nietylko brogi nałożono żytem. *Pot. Pocz.* 242. O chleb, wielmożny, prosisz pana boga: A styrty różnego zboża liczba sroga. *Bratk. K.* 2. Pasły się w gumnach szczury nieskończenie, A zboże w styrtych butwiało i gniło. *Kras. Mys.* 58. *Hipp.* 118. Obywatele widząc stérty swoje bez oddania pożytku, żalują że na nie pracowali. *Pam.* 85, 592, (cf. gumna, stodoły, spichlerze: składy zbożowe). — 2. Stérty morskie, rały, wyrostki stéreczącego nad morzem ładu. *Śniad. Jeog.* 224. spizige Mägel am Eeuser. STYRYA, yi, ż.; (*Boh.* Styrsko; *Slov.* Stirsko; *Carn.* Stajersku; *Vind.* Shtaire, Shtajerska deshela, Shtajersku (sellu); *Croat.* Staer, Stajerska zemlya; *Hung.* Staerszág); prowincja Austryacka, której stolica *Grac.* *Wrw. Geogr.* 205. STYRYJSKI, a, ie, od Styrvi, Styerermärkisch, Steyerisch, Steyer; *Boh.* Styrský; *Vind.* Shtajerski; *Croat.* Staerszki; n. p. Księstwo Styrjskie, daś Herzogthum Steyermark. STYRYJCZYK, a, m., ein Steyermärker; *Carn.* Shtajerz; *Vind.* Stajerz, f. Shtajerza; *Croat.* Staerecz.

STYSK, u, m.; *Boh.* steyskanj, stjżnost; utyskowanie, skwierk; Oeflage, Oewimmer. Czemuż mi przez te styski, co uchem kwieją, Te kilka godzin sennych zaprawiasz goryczą? *Przyb. Ab.* 155. Posłyszają stysk na biedę z boku. *ib.* 92. STYSKAĆ med. niedok., Styskować contin.; *Boh.* steyskati; (*Vind.* stiskuvati, natiskuvati, obtiskuvati, obtishati: uciskać); utyskiwać, uskarżać się, skwierczeć; flagen, ſich beflagen, fernzen. Rozgniewał się i styskował na Labana. *Budn. Genes.* 51, 56. (fukał nań. *Bibl. Gd.*). Styskowało co mędrzych na takie nierządy. *Pot. Arg.* 617. Jorrand na Wenety styskuje, iż zewsząd okrucieństwa robili. *Krom.* 17. Na coż styskasz, małżonko moja niesześliwa? *Przyb. Ab.* 44. Tak styska z lez rzewnych ku niebu popychem. *ib.* 218. Odpowiadając Chrystus na Marty styskowanie. *Rzekł:* Marto, Marto, ty się zbyt frasujesz, Tego zaś myślą swą nie upatrujesz, iż o jedno być ma pieczolowanie, Co jest potrzebnobno. *Ozym. Św. P p.* 40. — 2. Styskować sobie, przykrzyć sobie, mierzić: überdrüßig sein, satt haben, einen Oefel an etwas haben. Obciążeni jesteśmy nad przemoże-

nie, tak że się nam już styskowało żywo być. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 4, 8. Wszczęło się szemranie ludu przeciwko panu, niejako styskując sobie dla pracy. 1 *Leop.* Num. 10, 4. We wszystkim ucisk cierpiemy, ale niestyskujemy sobie. 1 *Leop.* 4 *Cor.* 4, 8. Począł pan sobie styskować nad Izraelem. 5 *Leop.* 4 *Reg.* 10, 32. (eknąć a styskować. 1 *Leop.*) Dostyci trocha wina, śpiąc nie będziesz styskował od niego. *W. Syr.* 31, 22. (nie będzie się ekłało). STYSKLIWY, a, e, — ie *adverb.*, sarkny, narzekający, cf. skwierzek, flagend. Z ich chat wznoszą się płacze i styskliwe biada. *Przyb.* Ab. 210. Wrzask bijących, konających jęki. Tworzą styskliwe szemy nieustannej męki. *Przyb.* Luz. 99.

*STYWA, y, ż., *Lat.* stiva: styk, *Fluglitz*, n. p. Nie szpeciła u boku szabli w rękę stywa, Bieżał szlachcic na wojnę od sierpa, od żniwa. *Pot. Pocz.* 480.

S U.

SUBALTERN, a, m., pod drugim służący, urzędujący, podporządkowany, podkomendny; *Ross.* подчиненный, ein Subaltern. *Tr.* SUBBASZA, ego, m., *Warg. Radz.* 116, namiestnik Łaszy, der Interpafša. SUBDELEGAT, a, m., delegowany niższej rangi, ein Unterabgeordneter. Sąd grodzki ma moc wybrać sobie subdelegatów pięciu. *A Zamoj.* 21. SUBDYAKON, a, m., poddyakon, n. p. Subdyakonów jest powinnośc dyakonowi do ołtarza służyć, powinien święty ubiór, naczynia, chleb i wino do mszy ś. potrzebne nagotować; biskupowi i kapłanowi wodę na rece przy mszy ś. podaje. *Kucz. Kat.* 2, 619. SUBDYAKONSTWO, a, n., stopień duchowny, dyakońskim tylko od kapłaństwa przegrodzony, porządek święcenia pierwszy z trzech większych. *Kark. Kat.* 265. der Interdiaconus, daś Interdiaconal. SUBDYWIZYA, ob. Poddziałek, n. p. Subdywizyje, podziały, podziały działów. *Czart. Myśl.* 60.

SUBET, u, m., Sen ustawiczny i bezmierny subet z Arabskiego zowia. *Syrt. Szkl.* 251. *Birk. Zamoj.* 8. *Syr.* 40. *Grese.* 564, ob. Śpiak, Śpiaczka

SUBJEKCYA, yi, ż., przykość inkomodująca, niewczasująca, Trudność, (*qu v*): *Vind.* napost, nadlega, nadlesnost, unagelegenheit, unbequemlichkeit. Rzecz sunodliwa w pokoju subjecką uczyni. *Perz. Cyr.* 2, 28. Jeżeli We Panu subjecką sprawuje, odsunę się dalej. *Teat.* 9, 80. Subjecką czynić; *Vind.* nadlegati, nadleguvati, (cf. nalegać). Nie wyspałem się po wczorajszym balu, a tak co dzień i noc w tej subjeckiej człowiek. *Teat.* 10, 5. Oficer oficerowi nie czyni subjeckiej. *Teat.* 21, 9. Bez subjeckiej, ohne Umstände. *Saus façon*, bez ceremonii, bez subjeckiej, tak jak u siebie. *Teat.* 21, 8. SUBJEKT, u, m., *philosoph.* Subjekt, posiada wszystkich przymiotów ciała. *N. Pam.* 25, 252; *Ross.* подлежащее, cf. podstata, Grundlage, Grund. Subjekt w myśli, podmiot, cf. obiekt, obmiot — 2. Subjekt, a, m., człowiek używany do czego, ein Subject, ein Mensch, der zu etwas verwendet wird. Czy to tak ubogie królestwo w subjeckiej, że ich trzeba z świecą szukać na jakąś funkcyj? *Lub.*

Roz. 192. SUBLEWACYA, yi, ż., *dilatatio executionis judicialis in proscriptum latae, beneficio principis concessa.* *Cn. Th.* 1081. Aufstuh der Execution gegen einen Geächteten. SUBLIMACYA, yi, ż., działanie chemiczne, którego pomocą nie jakie ciała suche zlotnionemi być mogą w naczyniach zamkniętych, i znou w kształcie stałym otrzymane. *Mier. Mskr.* pedzeme suche, die Sublimation; *Ross.* возгонка. SUBLIMOWAĆ; *Ross.* возгонять, возгонять. — SUBMYTEL, tlu, m., w drukarni gatunek pisma, mniejszy od myllu. *Magier. Mskr.* Heine Mittelchrift. SUBORDYNACYA, yi, ż., karność, posłuszeństwo starszemu; *Vind.* podverstva, die Unterordination. Żadne zgromadzenie bez subordynacji trwać nie może. *Zub.* 16, 24. Byłem posłuszny przez subordynacya. *Teat.* 15, 109. SUBORDYNOWAĆ, podrzadzić, poddać pod wyższego; *Boh.* podzrditi, *Vind.* podverstiti, podlagati, podnaredbati, podvezeli, unterordnen. Zawisnął od niego, albo jest mu subordynowany. *Salin.* 2, 577. — SUBORNOWAĆ kogo na co, nastrajając, ein wezu anführen. Pospółstwo zobaczywszy, czy dobrowolnie, czy subornowani okrzykną. *Chiosc. Fars.* 24. SUBPETIT, u, m., w drukarni, gatunek pisma, mniejszy od petytu. *Magier. Mskr.* Heine Petit. SUBPRZEOR, podprzeor. ob. Przeor.

SUBRETKA, i, ż., *Gall.* soubrette: pokojowa, garderobiana; Kammerzefje, Kammermädchen. Gdyby to w Warszawie, możnaby do tego użyć fryzjera, korneciarki, albo jakiej dystyngwowanej rajfurczyny; ale tu, nawet subretki nie-masz. *Teat.* 15, 45. Dziewczyna młoda żywa, ale nie z tego gatunku wesołości, która oznacza bezczelność, że tak rzekę, skażonych subretki naszych. *Teat.* 20, b, *praef.*

1. SUBSTANCYA, yi, ż., *philos., ob.* Podstata, Podstawek, Podmiot; *Rag.* succjanstvo, bivstvo. — 2. SUBSTANCYA, Substancyjka *dem.*, mienie, majątek, fortuna; *Šab und Gut, Vermögen.* Seneka, gorliwy ubóstwa poradnik, miał 5 milionów substancyi. *Nar. Tac.* 2, 267. Zapisała mu cała substancya, i uczyniła go dziedzieciną dóbr swoich. *Sk. Żyw.* 2, 42. Lot pojmany był od nieprzyjaciół z substancją swoją. *ob.* 205. Według potrzeby substancyjke mając, na mezym nie schodzi. *Psalm.* 11. Zguba substancyi małpa i kieliszek. *Jabl. Ez.* 151. We Pan jesteś famili dawniej, ale podupadłój; oćiee We Pana nadtracił substancyi. *Teat.* 55 c, 16. Ma znaczną substancją. *ib.* 25, d, 26. — SUBSYSTEMACYA, ob. Wyżywienie. — SUBTELNICZEK, czka, m., człeczek subtelny, delikaoci; ein feiltler, feiner, jartlicher Mensch. Akwilo pokurezył subtelniczki one, adziamskie owe ciała powarzył. *Birk. Kaz. Ob. F.* 2. SUBTELNIC neutral. *niedok.* subtelny się stać, cieniuczyć, *lentescere.* *Macz.* feiltler werden. *phys. et metaph.* Skorupa od jaja coraz cienieje i subtelnieje, dia ustawicznego nasiedzenia ptaka: jako też ścienczeje jaje, gdyby w oćie leżało do dziewiątego dnia. *Sak. Probl.* 179. SUBTELNOŚĆ, ści, ż., *opposit.* grubość, *phys. et metaph.*; *Boh.* antloch, (cf. wątość); *Sorab.* 4. czenkofcz, (na-dność, (cf. snadność); *Vind.* drobust, tunkust, tunkota, liznost, die Feinheit, Subtilität. Przyszedł zbawiciel zam-

knionemi drzwiami, Swą subtelnością one przeniknawszy. *Odm. Św. 2, N u b.* (ciałem swoim subtelnym). Damy Europejskie sądzą, że subtelność najwyborniejszym jest ich urody wydoskonaleniem; w prasie tedy ciała swe biorą. *Zab. 7, 154.* smukłość, die Schlantheit, Dünnheit des Körper's. Subtelność rozumu ludzkiego. *Kłok. Turk. 167.* delikatność, zabiegłość, Feinheit des Verstandes. Subtelność dowcipu. *Boh. Kom. 4, 104.* — *In pejus:* Subtelność, troska, robota niepożyteczna; sztuka wielka, mały pożytek. *Cn. Ad. 1109.* Nie jest przeciwniejszego mądrości; jak wielka subtelność; ona we wszystkich rzeczach przeciwi się prawdzie. *Gorn. Wł. J.,* SUBTYLIZACYA, Επιτήρησις, Sophisterei; *Vind.* sbrifanost, premetenost; *Eecl.* тонкословие. Najwyborniejsze dowcipy, zaprzatnione owemi wykrętnemi subtelnościami, niekiedy się starły. *Pilch. Sen. list. 367.* Rzecz dobra nie potrzebuje subtelności. *Fredr. Ad. 6.* SUBTELNOSTKI *plur.;* subtylizacye, przeszrubowane argumenta, Επιτήρησις. Wymyślnemi subtelnościami jasne zbijał jego dowody. *Tr. Tel. 467.* SUBTELNY, a, e, SUBTELNIUCHINY, SUBTELNIUCZKI, SUBTELNIUTKI, SUBTELNIUTENKI, a, ie, *intensiv.;* SUBTELNE, SUBTELNO i t. d. *adverb.*, niegruby, cienki, delikatny, *phys. et metaph.,* subtil, fein; *Boh.* autlý, (cf. watły); *Sorab. 1.* fubltilné, czenkuzki, czenkoyité, wabodné (cf. łagodny), schwiżné; *Carn.* práshn, (cf. próżny); *Vind.* futíl, tizhken, droben (cf. drobny), sdroblen, tinek, lizhen, (cf. lice); *Eecl.* тонкомерно, тонк, подробию, подробиу. Rak swych roboty i subtelne tkania za upominki oddają. *Goch. W. 455.* Przedła subtelniechne nici. *Sk. Żyw. 2, 108.* Subtelniczka skóra. *Tward. Daf. 4.* Nie rozumie tu tych rzemiosł jedwabnych a subtelych, ale rozumie oractwo. *Glicz. Wyeh. II, 1 b.* (sztuczne, kunsztowne). Rzeczy subtelne niemożne. *Fredr. Ad. 6.* Subtelna kompleksya ciała jego. *W. Post. W. 288.* Była Susanna subtelna i pięknego wejrzzenia. *W. Dan. 15, 54,* (ob. Sudamny). Widząc We Panią czyniącą się być subtelną, starałem się z nią subtelnie postępować. *Teat. 12. b, 47.* (pieszczenie). Subtelny rozum, dowcip, przenikliwy; *Eecl.* некуетный, остроумный, ein feiner Verstand. Subtelny a delikatny ma rozum. *Teat. 8. c, 25.* Ludziom subtelnego dowcipu, wielkiego rozsądku, urzędy mają być dane. *Petr. Pol. 305.* SUBTYLIZOWAĆ *cz. niedok.,* cieniżyć; *Ital.* sottilizare, fein machen, verfeinern. Ziele to grubość zych wilgoci drobi i subtylizuje. *Urząd. 54. et 549.* Subtylizuję w rozumowaniu, przesadzam rozbiorem *Eecl.* тонкословлю, подробиу разговариваю. Subtylizujący, *Vind.* sbrifan, premeten, stekliu, nateklivez, spafievez, ftulaglaum; *Eecl.* тонкословный, тонкословень *argutus,* spiffiadig. SUBTRAKCYA *arithm.,* ob. Ujmowanie. *Rog. Doś. 2, 190.* odtrącanie, odciganie; *Ross.* вычитание. SUĆ, suć, suje *cz. niedok.,* usuć *dok.,* sypać; (*Vind.* futi, fujem, sipati, pofuti, (thuta, flautina *ogger,* *Germ.* Schütten; *Carn.* sùjem *calceo illidere); Germ.* schütten; *Wallach.* skuturu; *Ital.* scuotere; *Lat.* cotere, concutere, quaterre; *Kero* scutan; *Angl.* shed; *Svec.* skudda; *Graec.* σκέδαω); aufschütten. Wysokie tamy suć niespracowane, Bro-

niąc się wodzie, co je podlewała. *P. Kchan. Jer. 459.* Książę Opolski granice sobie suć, gdzie chciał, odgraniczając się od Jagiełła. *Biel. 259.* Na zjeździe u Wielunia usuli między Prusy a Żmudzią granice wieczne. *Biel. 285.* Rzymianie męzom znacnym swoim słupy i groby wysoko usute stawili. *Strykk. 87.* W Arabii przez noc wstają góry wielkie piaseczne, wiatrem sute i zgromadzone. *Biel. Hist. 265.* Perłami suknie suć. *Pol. Syl. 20.* (ob. sypać, hojnie obsadzać, kameryzować). Krzesła sute perłami Ormuskiami. *Tward. Wł. 45.*

Pochodz. *suty,* (cf. *sowity,* *sowitość*): *dosuć, nasuć, obsuć, osutka, posuć, przysuć, vsuć, zasuć.*

SUCCHAR, a et u, m.; *Ross.* сухарь; *Eecl.* пакшиады, сухарь; osueh, Żwiebań, Wićciit, Schiffszwiebań. Na bardzo długie chowanie bochenki się przez połowę w płask przerzynają i w piecu wysuszają, i to się zowie sucharem. *Kluk. Rośl. 5, 265.* Sucharu w tajsterke włożywszy, wybrała się w drogę. *Tward. Pasq. 48.* Jadł mało, i po prostu, ażeby żołnierze Cierpliwości nauczył, suchar często bierze. *Jabl. Tel. 241.* SUCIAREK, rka, m., *dem.;* *Ross.* сухарикъ; osuszek delikatniejszy, gatunek ciasta; Żwiebań, zur Nächsterey, Zuderbrot. SUCHARKOWY, a, e, od sucharka, Żwiebań; *Ross.* сухарный. SUCHAWY, a, e, — o *adverb.,* dosyc suchy, etwas trochen; *Ross.* суховатый. Suchawość, mierna suchość *Ross.* суховатость. U traw pospolicie korzenie są suchawe, *filamentosae.* *Bot. Nar. 50.* SUCHEDNI, SUCHEDNIOWY, ob. *sub* Suchy. 1. SUCHO *adverb.,* SUCHUCZKO, SUCHUTENKO, SUCHUTENECZKO *intensiv.;* *Boh.* etc. sucho; *Ross.* cyxo; niemokro, niewilgotno; trochen, nicht naß, nicht feucht. Gdzie on powie: sucho, tam po uszy ulgniesz; godzien wiary. *Rys. Ad. 46.* Wody arka pańska wspaczyła Jordanowe, i rozkazała tak długo czekać, ażeby najmniejszy człowiek z Izraela sucho przeszedł. *Birk. Zamoj. przeł.* suchą nogą, trochen żurka. Morze na połę mocą swą rozsądził. Przez nie suchezko swoje przeprowadził. *Ryb. Ps. 152.* Rozstąpił się wody, i przesył oba suchem. *Budn. 2 Reg. 2, 8.* (sucho). Wodę tę wygotować do sucha, zostanie się na dnie sól średnia. *Torz. 166.* (żeby całkiem wyparowała). Płótno przepłókawszy, magluj wilgotne naprzód, potem wysuszysz, wymagluj na sucho. *Przeds. 89.* Gdy się tegie ciała biorą do destylowania, to nazywa się destylowaniem na sucho; *destillatio siccā.* *Kruml. Chym. 221.* — Potrzeba wszystkie czterdzieściatnice pościć, sucho jedząc. *Pim. Kam. 297.* susząc, trochen zaftenpeife essen. — *Ż. Transl.* Codzieln wołamy, i z rana na sucho, i w wieczor winkiem podrażeni mile. *Hor. 2, 254.* *Kniaź.* naczecz, nićteru, obue etwas zu genteßen, trochen. — Chwałaż bogu, cośmy na sucho wyszli. *Teat. 55, b, 76.* że nam się przepiekło, że nam uszło; *Gottlieb,* daß wir so davon gefommen sind, mit einem blauen Auge. Nie potrafiisz, żebyś zjadł na sucho poszedł. *Boh. Kom. 1, 68.* du sollst nicht mit heiler Haut von dannen kommen. Zie mi dyabła, jeżeli puszcze go na sucho. *Teat. 45. c, 52.* *Wyb.* We Pana na sucho nie puszcze. *ib. 51. b, 126.* Puszczejają tych na sucho, bez najmniejszego naruszenia, przeciw którym

największą złość mieli. *Pulch. Sen. list. 151.* Nie wyjdzie mu na sucho sztuka, którą mnie zażył. *Teat. 56. b. 115.* eß soll ihm nicht für getoffen hingeben. I na suchoż to jemu ujdzie! *Boh. Kom. 1, 401.* Nie zwiezie mu się to tak sucho, skarż to bóg, weźmie swą zapłatę. *Maz. Nie sucho mu się to przepieczę. Chrośc. Ow. 102.* Ma sięż mu to przepęznąć na sucho? *Pulch. Sen. gn. 516.* Występki te bez kary na sucho mu nie poszły. *Pulch. Sall. 25.* Nie suchoć się odrze. *Lib. Hor. 125.* Nie odrze się to Skanderbegowi sucho. *Baz. Sk. 122.* Obaczy, żeć się mu to tylko sucho nie odrze. *Rej. Post. II k. 6.* I samemu Aehitopolowi sucho się tylko za tę jego poehlebną radę, nie odarło; bo się i sam rekoma swojemi obiesł. *Weresz. Rej. 112.* Czemuż Pani, tak jak msze, na sucho nie odrywasz mężczyzno? *Teat. 22. e, 8.* bezkarnie, mgętrafi. — Nie tak do pokoju sucho przyjsć i lekko, trzeba krwi utoczyć. *Tward. Wł. 115.* nie bez trudności, nie suchą ręką; niđt to niđt, niđt óhne Schwierigkeit. — *Aliter:* Mówią o białych głowach strapionych: i ta go mehoga, sucho nie rze; (nie bez łez, nie bez płaczu), toż też mógłbyś rzeć, chcąc dać znać, iż jest wielką pijanicą. *Corn. Du. 145.* (nie bez napitku, trunku). — **SUCHO**, a, n., susza, posucha, suchość, die Dürre; (*Bosn.* suho, kopno i ład tęgi; *Slov.* na sūhu i na lądzie; *Carn.* sūha defectus pennicis. Zuow Eliaszowe wracają się sucha. *Pol. Zac. 184.* Kiedy chcieli, czynili sucho, a kiedy chcieli czynili deszcz prorocy. *Rej. Post. B. 4.* Za sucha z zwożeniem zboża pospieszyć trzeba. *Haur. Sk. 16.* póki czasy suche, trędné Witterung. **SUCHOBOLNY**, a, e, arthriticus, giętki, (tę, denny, dna). Głowy ból pochodzi z ostrości płynnych suchobołnych. *Perz. Lek. 168.* Wewnętrzne przyczyny chorob są z suchobolnej materji. *ib. 80.* **SUCHOBRIŻEW-KOWY**, ob. Wiekokrzewowy; *ob. pod Suchy.* **SUCHO-OKI**, a, ie, siccoctulus, twardy do płaczu. *Un. Th. 1084.* trockenäugig, schwer zum Weinen zu bringen. **SUCHOMEL-SZCZYŻNA**, y, ż., czynsze z wiatraków, koniskich i rezynych młynów, Zins von Wind-, Reß-, und Handmühlten. Arendy, staw-zeżyzny, suchomelszeżyzny... *Tward. W. D. 75.* **SUCHORĘŻ**, y, ż., [suchoręcz 2], uszka gołaż, cím trędnér abgustikner Br. Pojechać na suchoręże. *Bandtk. (ob. Susz), Reieholz, Reifer.* **SUCHORLAWIĘC** neutr. niedok., suchorlawym się stać, z ciała spadać, mager mid dürr werden; *Slov.* churawim, (cf. choty); *Rej.* usiejati. Od takiej karmi psie parzywieją i suchorlawieją. *Ostrov. Mysl. 17.* **SUCHORLAWOŚĆ**, ści, ż., spadanie z ciała, die Dürrheit, das Magerwerden; *Slov.* churawost macies; *Boh.* churawiny, (churawstwo chorowitość); *Vind.* medlust, smedletje, (cf. młdość). **SUCHORLAWY**, a, e, niegruby, nietłusty, wyschły; *Boh. et Slov.* churawý; *Vind.* medel, fuhlu, (cf. młdy); *Rej.* suchergljav; *Croat.* szuhorlyav, haqer, mager. Świszcze ku końcowi zimy nader są chude i suchorlawe. *Zab. 12, 191.* Klacz, aby była eala niesuchorlawego, ale mięsiatego. *Hipp. 15.* Pies suchorlawy. *Ostrov. Mysl. 12.* Suchorlawe owce. *Wolszt. 101.* **SUCHOŚĆ**, ści, ż.; (*Boh.* suchost; *Slov.* suchota, (ob. Suchota); *Sorab.* 1. fuchota; *Vind.* fuhota,

fuhla (ob. Susza), fuhlnost, vfehmerje; *Croat.* szuhöta, szussa, szuhócha; *Bosn.* subochja, sucjaj; *Carn.* suhóta, (suhotina terra arida); *Hung.* asz-zúszág; *Rej.* subócelja, súhos; *Ross.* cyxocit, cyxota; *Lat.* siccitas; *Ital.* siccità; susza powietrza, ziemi etc., die Dürrenheit. Suchość jest wielka, a dżdża pola potrzebują. *Star. Du. 72.* Skarżył się na zbytą suchość, bo do tego dnia dżdżu z nieba nie mchł, a tele od upałna spu-szoszone były. *Bark. Dom. 95.* — §. *Aliter:* Jeleni narzeka, iż go suchość nóg szperi. *Zab. 15, 272.* *Vind.* megrubość, nieciehstęć, niemięsiatość, ciudość, cun-kość, (ob. sucha noga, głowa); *Magerheit, Durre, Dürre.* **SUCHOTA**, y, ż., **SUCHOTY** plur.; *Boh.* sauchotiny, lubotny, churawiny, chradaj; *Sorab.* 1. fusch, fuschata zębniža, fuschata klórcetž, njasza hinczo; *Sorab.* 2. suchota; *Vind.* fuhliža, fuba behesen, fodeha, jetka, slivota fuhenje, gneuje, fuhla, fuhenje, vadnenje, tovanje; *Carn.* jetka, skapanje, (cf. skapje, bodajbyś skapał); *Croat.* otka, emlyavjeza, szuba bobog; *Rej.* sicca, sicja; *Bosn.* suja; *Slov.* sūha bolst; *Ross.* cyxota, cyxota, — §. 1) choroba, wiednienie ciała, z ciała opadnienie, ciała wyschnienie. *Krup. 5, 570. et 568. Perz. Lek. 80.* die Schwindhit, die Abzehrung. Suchoty albo wiednienie, kiedy się ciało nie tuczy, a zawżył z niego něco odchodzi, a nie mu przyływa, zład zbytnia szezorość a marskość przychodzą. *Spiz. 255.* Suchoty, kiedy kto pluća ma owiedzudle, i ustawicznie pluje. *Spiz. Szl. 71.* Suchoty często pochodzą z zastarzałych katarów. *Haur. Sk. 597.* Suchoty macie, *Croat.* szuhobetegujem; *Lat.* cyxotio, cyxotio bono borhanio; *Ross.* промашыть, печашыть. — §. 2) Na kształt dwóch brodawek na spodniej szczere kuńskiej pod językiem zwykła niejaka ostrość narastać, co to restricharze suchotami nazywają. *Hipp. 107. Cemp. Med. 263.* Jener, die Durre, eine Fiedeltraufheit. — §. 3) *Transl.* Suchoty, suszenie, post suchy, strenges Jasten. Zadają nam, jakłyśny w suchotach, w kropidłach, a nie w bogu, nadzieję naszą pokładaj. *W. Post. W. 17.* U was płatniejsza kapica, gromnica, bylica, odpusty, suchoty, kadziło, kropidło, niżli szczere słow prúske. *Rej. Post. F. 5.* Był ten pobożny zwyczaj u starożytych chrześcian, iż wszystkie piatki suchotami odprawowali. *Pim. Kam. 501.* Suchotana w te dni powinni jeścić. *ib. 277.* Trzymaś chate przed goscim obwarowil ploty, Czy piątek, czy niedziela, na stole suchoty. *Nar. Dz. 5, 122.* — *Fig.* Wszystkie wytrzymać męki jestem gotów. Tylko zachowaj Tantalą suchotów. *Zab. 9, 58. Zall.* (poszczepnia, pragmema, łaknienia Tantalowego). **SUCHOTNICA**, y, ż.; *Boh.* sauchotinka; suchoty ciotpaca, die Schwindhitige. Białe upławy bardziej u suchotnie zaczynają cieć. *Perz. Lek. 2, 8.* **SUCHOTNIK**, a, m.; (*Boh.* sauchotnár; *Vind.* medliuh, tovarcz, nedeshnik); cierpiący suchoty, der Schwindhitige. Kozie mlęko dobre dla suchotników. *Zool. 564.* **SUCHOTNY**, **SUCHOTOWY**, a, e, od suchot, Schwindhit, schwerhitig; *Boh.* sauchotivý, sauchotinny,

suchotinowaty; *Sorab.* 1. fusch mëyacze, szkñeyacze; *Vind.* fufhen, nedehen, fuchoboun, jetikast, nedeshen, fufhizhen, na pluzhel bouh, (*distng.* fuhoten = wysmukły); *Bosn.* siciavi; *Ross.* чахотный, сухотный. Kaszel suchotowy albo suchot początki ukazujący. *Krup.* 5, 660. Suchotne ziele, *ob. Iwa* 2). **SUCHOTNIARZ**, *f.* SUCHOTNIARKA; u rzeźników, kto bez opłaty podatku pokryjomo byłoby bije, i mięso roznosi. *Magier. Mskr.*, ein verstoffner Fleischhacker. **SUCHOWIETRZYCA**, *y, z*, susza, suche powietrze; die Dürre, große Trockenheit der Bitterung. Na lekkich gruntach, jeżeli jest obawa długich suchowietrzyce, dobrze gdy się nasiona powaleują. *Kluk. Rosl.* 5, 202. "SUCHOWODNY *n. p.* bóbr. *Bielaw. Mysl.* A 4. ziemnowodny, laubwasser =, amphibisch, heydlebig. **SUCHOŻYŁY**, *nervi.* *Hub. Wst.* 259, *ob.* suche żyły, die Nerven. **SUCHOŻYŁNA** maść, *unguentum nervorum.* *Perz. Cyr.* 2, 517, *Nervenölbe.* **SUCHY**, *a, e*, **SUCHUTKI**, **SUCHUTENKI**, **SUCHUTENECZKI**, *a, ie*; (*Boh. et Slov.* suchý *Sorab.* 1. szuchi, fuschaté, fyry; *Sorab.* 2. szuchi; *Carn.* suh; *Vind.* fuh, fufhen, pofufhen; *Croat.* suh, (szuszeć = marzec); *Hung.* aszszü, szaraz; *Bosn.* süh; *Rag.* süb, suubi, skóren, *vulg.* marscjäv, (cf. marszczyć); *Ross.* сухий, сухонекъ, сухоньгий; *cf. Lat.* siccus; *Ital.* secco; *Gall.* see, seche; *Hebr.* צחצח ziehech; *Syr.* צחצח zecha, *siccus, aridus*; *cf. Germ.* feicht, feigen, verfeigen, *cf. jütern*); 2. 1) niemokry, niewilgotny; trośnie, niód niód, niód feucht. Przy suchym drzewku i mokre goraje. *Bratk. B. Rys. Ad.* 54. Zle przy dobrym ujdzie. *Zamor. Siel.* 251. W czasie suchego powietrza czyli posuch, panują gorączki. *Perz. Lek.* 91. Eurus suchy *Banial. K* 5. Suchy marzec, mokry maj, będzie żyto jako gaj *Cu. Ad.* 1109. (marzec bez deszczów). Mm grunta dobrze uprawne, taki niesuche. *Mon.* 74, 149. (bujne). Drzewa leśne miewają owoce drobny, ale gęsty, sułszy (*Comparativ.*) i cierpejszy, niżli owoce domowych dzew. *Cresc.* 151. (mniej soczyste). Świerzb jest dwojaki, mokry i suchy *Perz. Lek.* 157. Rzecz daremno z suchej stulki brać wodę. *Mon. Ryt.* 5, 555. (z górego i dzieściciu zbrojnych nie nie wezmą). S. Hyacynth po Wiśle suchym nogami chodził. *Birk. Dom* 162. mit trocken Füßen. Izraelczyki po suchu szólkciem morza przechodzili. *Buln. Erod.* 14, 59. sucho, suchą nogą, trocken Füßen. Szalbierz, który po suchych miejscach pływał, po wodzie suchą nogą deptał. *Mon.* 63, 207. (nepodobne rzeczy udawał). Na nich nie mógł wejrzeć okiem suchym. *Groch. W.* 219. bez łez, bez płaczu; mit trocken Auge, ohne Thränen. *Birk. Gl. Kon.* 26. Patrz suchym okiem na pogrzeby własnych dzieci, jakoby cudzych. *Mon.* 69, 808. (obojętnie, zimno). Na narzekania te suchym poglądam okiem. *Teat.* 49. b, 68. — Potarł król nieprzyjaciół, jak suche siano. *Biel. Św.* 181. (w proch, w niewiec obrócił, na głowę poraził). Abyś nie był jak wieprz w karmniku, albo jako suchy pień na roli, co się oń plągi zawadzają. *Rej. Zw.* 56. (ucięty, wyschły, uwiedły pień). Drze lęka kędy może i z drzewa suchego. *Rej. Post. O o* 4. (i z uwiedłego drzewa bierze). — *Botan.* Wiciokrzew, Wisienkę, w niektórych powiatach

suchym drzewem zowią. *Jundz.* 163. *Lonicera Caucasia*; *Ross.* тогустунъ, жимолость, Zäunling, Wachweide, Weinholz, Hundsfirische. — *Chem.* Rozpuszczania suche, *solutions via sicca*, które się dzieją za pomocą ognia. *Sniad. Chem.* 50. auf dem trocknen Wege. — Pastele, suche farby, do malowania. *Magier. Mskr.*, trockne Farben, Pastellfarben. Sucha wanna, łaźnia, kąpiel pary, pocielnica, ein Dampfbad, balneum vaporis. *Czerw.* 57. *Comp. Med.* 546. Poty w wannach suchych pobudzone bywają. *Comp. Med.* 545. — *Fig. transl.* W pokoju i wielkie kryminały sucha wanna zmywa. *Teat.* 21, 161. (sucho ujdą, bez kary, albo letką karą odbyte). — *Aliter*: Będiesz ty wkrótce inszy, tylko suchej łaźni zażyjesz. *Teat.* 21, 69. (suchych razów, plag, cf. łaźnia). Widziałem nieraz żołnierzy przez suche las biegających. *Boh. Dyab.* 2, 86. przez różgi, Spieśrutben laufen. — *Chirurg.* Haftowanie rany lipkim plastrzem nazywa się haftowaniem suchym. *Perz. Cyr.* 2, 145; (*oppos.* haftowanie igłą, krwawej). — Suche razy = bicie niekrwawe, unblutige Stöße, Streiche, die feine offene Wunden machen. Dajcie pokój; bez oreza przynajmniej na suche razy. *Zabl. Z* 8. 75. Gdy już stołowe wyrzucili statki, Suchemi sobie dogadzając razy, Kończą robotę płytkiem żelazy. *Nar. D.* 2, 24. Jam go tylko suchemi razami bił. *Teat.* 50. e, 87. — 2. Suchy ból, arthritis, ból w stawach. *Perz. Lek.* 52, *cf. dna*, denna choroba, die Gift; *Sorab.* 1. fucha stawow bolofcz. Czasem też ból suchy w nogach nas dręczy. *Pilch. Sen. list.* 4, 164. (cf. pedogra). — Sucha żyła, sucha struna, ciężwa, nerw. *Kirch. Anat.* 78. *Wejch.* 16. *Urząd.* 244. *et* 247. *Perz. Cyr.* 1, 55. der Nerve; *Boh.* žilna; *Sorab.* 1. zpinata živa, napinata živka; *Vind.* biela shila, kita, stegnoshila, krepna shila; *Ross.* cranovaa žilna. Żyły piete albo nerwy *Syr.* 59. *Sienn.* 92. *Spicz.* 49. Zmysły są utkaniem żył suchych, jako strun na skrzypcach rozmaicie nateżonych. *Boh. Dyab.* 51. Nie czujemy żadnej rzeczy, która żył suchych, zmysły składających, nie porusza. *ib.* 59. — Sucha noga, sucha głowa = niegruba, niemięsista, nielusta; niód niód, niód feichtig, niód grob. Poważnym krokiem depeą drogi Biadło, krótkie i suche i okrągłe nogi. *P. Kehan. Orl.* 1, 172. cienkie, dżian, feitt. Koń nogi suchej, sudannej, wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. Cudność konia w tym zależy, gdy ma głowę subtelną a dobrze suchą, tak iżby się skóra od kości nie zwieszała. *Cresc.* 525. — Suchy, niepłodny; trocken, unfruchtbar. Frasunek niepłodnych a suchych rodziców. *Glicz. Wych. C* 1 b. (bezdzietnych). Konopie suche, pfonne. *Cresc.* 191. (suszki, płoskonki; Jimmel, Wästling). — Suche ziele, *ob.* Szarota błotna, kocanki. — 3. Suchy post, suchoty, suszenie, poszczenie o suchej strawie; trocken Jaßen, bey trocken Speijen. W ten czas suche tylko rzeczy zażywać wolno. *Pim. Kam.* 298. Msza, która się sicca albo sucha nazywa. *Pim. Kam.* 85. (bez zażywania ciała i krwi pańskiej, bez wina). Wszystkie suchoty (*qu. v.*) swoje tak bardzo zmoczy, żeby mu z pijaństwa mógł gębę wyzać w suchy piątek, jako i w mięsopustny czwartek. *Pim. Kam.* 502. w wielki piątek, Charakterstag. — *Chronol.* Su-

che dni, cztery kroć do roku, post trzydzienny w tydzień kościelny. *Sk. Dz.* 115. Die Quatemberfasten. Kwartał albo suche dni licza miesiąc 5. *Solsk. Geom.* 5. 155. ein Vierteljahr, ein Quartal; *quatuor tempora*, na Mazowszu, u prostaćwa, kantopory. *X. Kam. Slav.* kentopory; *Slov.* suche dni; kántri; *Hung.* kántor; *Croat.* kvatri, (cf. kwadra). Kahxt papież rok rozdzielił na cztery części, co zowią suchedni. *Biel. Św.* 55. Najpićrwsze suchedni trafiają się w roku w pićrwszym tygodniu w post. *Szerb. Sax.* 545. Suchedniowy czas, die Quatemberzeit. W jesieni po suchedniowym czasie. *Haur. Sk.* 279. Owoce te po suchedniowych dniach ku ś. Michałowi zrywać. *Haur. Sk.* 75. Suchedniowe raty. *Vol. Leg.* 7. 459. Quatembersteuer. Sól suchedniowa, das Quatemberjalz, ein Abelsprivilegium. O soli suchedniowej bawiania-stej województwom Krak., Sandom. i inszym. *Vol. Leg.* 5. 455. Prawo szlacheckie do soli, zwanój suchedniowój, z utracenomi żupami zginęło. *Skrzet. Pr. Pol.* 1. 189. — *Aliter:* Suche dni, suchedniowe, nyto kwartałowe, kwartałne, kwartał; Quatembergeld, Quatemberlohn. O wikcie, o odzieży, o suchedniach i o innych nagrodach, które się dają służącym. *Zab.* 16. 50. Służebnika chował, któremu złoty na suche dni płacił. *Glicz. Wych. M.* 5. Zboża na suchedniowe służącym. *Ustrz. Alg.* 105. Za coż ty suche dni bierziesz, więc i płace dorocznią i barwę i wszystko? *Opal. Sat.* 52. Nieszczęśliwy to sługa, lecz i pan nie przedm, Gdzie trzeba za odprawę odpuścić suche dni. *Pol. Arg.* 60. Dobry nauczyciel godzien jest dobrych suchedni. *Glicz. Wych. M.* 5 b. Mistrz, gdy komu dziatki nadobnie wychowa, zda mu się, iż nie przeń nie uczynił, kiedy mu suche dni zapłaci, ano nierówno więcej on mu dał, niżli mu ten daje. *Rej. Zw.* 99 b. *Minerva*, nyto od nauk, w szkołach precyum albo suche dni zowią. *Marz.* — §. Niedziela sucha, wtóra niedziela postna. *Herb. Stat.* 16. *Reminiscere*, der zycete Jastusenntag. — §. Sucha gra, sucha wygrana taka we grze, że drugi zupełnie zbity, *Matth.* im *Ernde*. Dać komu suchą, cimen *Matth.* maćten. *Tr.* — § 2) Suchy, oschły, niesmaczny, czezy, *metaph.*; trocken, mißmaßhaft, leer. Niech będzie nauka jaka, jak chce, trudna i sucha, dla mnie jest zabawką. *Teut.* 59. 95. Sam Orfeusz uzna, że nie sucha twa muzyka. *Zab.* 14. 155. nie czeza, nie płonna: nißt leer, nißt mündlich. — *Aliter:* Suchą ręką ich nie dostanie; jeśli umrzeć przyjdzie, to pewnie nie bez zemsty. *Pol. Arg.* 77. molatwo, nie bez wylanja krwi; nißt leidet, nißt ohne Blutergießen. — *Herald.* Suche komnaty, herb; traba czarna myśliwska, oprawna w łote sztuczki z nawiazaniem; na wierzchu jej krzyż. *Kurop.* 5. 49, ein Wappen.

Pochodzi: susza, suszyć, susz, suszalnia, suszalny; dosuszyć, nasuszyć, osuszyć, osuch, osuszek, posuszyć, posucha, przesuszyć, przysuszyć, wysuszyć, zasuszyć; — schnąć, sychać; doschnąć, naschnąć, oschnąć, oschły, oschłość, odeschnąć, poschnąć, podoschnąć, podsychać, przeschnąć, przyschnąć, rozeschnąć, rozsychnąć, uschnąć, wyschnąć, zaschnąć, zeschnąć.

SUCZKA, i, ż., dem. Nom. suka, SUCZYNA, SUCZYNKI

blind., Begden, kleine Hündinn, Hündchen; *Boh.* čubka, čubčka; *Sorab.* l. czulka; *Bosn.* kuceiga; (*Croat.* czuczek + piesek); *Ross.* цуна, (*distig* цука krecenie nicin, Nagrobek suchyńce Lubei. *Kniaz. Pocz.* 1. 105. W locie wchodzi gwiazda, którą zowią *canuola*, t. j. suchzka albo psiczka. *Cresc.* 70. SUCZY, a, e, od suki; *Boh.* čubčim; *Ross.* цукинь, цукин, Hündin. Pies figle swe poczyna, Jak to nie trudno u suchzego syna. *Jabl. Ez.* 19.

SUDAK, SUHAK, a, m; (*Ross.* судакъ судачъ). Jest to zwierze na kształt sarny, wzrostu wysokiego. Sierć pod brzuchem jak u barana młodego. Jada je bardzo radzi, kiedy gdzie dostają. Kozacy i Tatarzy; ale rzadko mają z nich zdobyć. Po nie najdzie nad ten zwierze przedszego *Pasz. Dz.* 5. Suhak, zwierze prędkości wielkiej dzikości, do dzikiej kozy podobny, rogami uzbrojony od natury; pasąc się nazad się penyka, pysk włożąc po ziemi; zjad podobno subakom nazwany, że sunie pysk, czyli też Tatarskim terminem, bo ztamtąd do Polski rodzaj swój wprowadził. *Chm. d.* 1. 584. Zwierza rozmaitego Taturzy mają, a zwłaszcza korsaków, i w biegu przedkołonych ostrożnych sudaków, *Pasz. Dz.* 4. Suhak, *antelope Scythia*, zwierze większe nieco od kozła; znajduje się gromadnie w stepach Tatarskich, dziwnie szybki. *Zol.* 565. Tataraka, u nas sulak. *Kuk. Zw.* 1. 545. die Tatarische Antelope.

SUDAMNOŚĆ, SUDANNOŚĆ, ści, ż., cudność, wymuskałość, nadobność, trefność, udatność, układność; *Etanganz*, *Niedlichkeit*, *Zähenheit*. Bolesław rozkoszami Kijowa, pięknością, sudamnością i przyjemną wdzięcznością urodziwój białej pleci uwiedzony, *tereritudine*. *Krom.* 101. SUDANNY, SUDANNY, a, e, SUDANNE *adverb.*, (cf. sutana; *Gall.* soutane; *Pal.* scottana); galant, wymuskałny. *Cn. Th.* 1082. cudny, trefny, nadobny, udatny, układny. *Ital.* svelto; *Gall.* svelt *Croat. Mskr.* elegant, nie dltć, štćn, liehtltć. U nas Russka ziemia ma coś nad in-sze, podobno, że blzko Grecy jest; w której i wieśniacy są tak sudanni, iż w słowach i w postępkach, mają coś podziwienia godnego. *Petr. Et.* 297. Cztery rzeczy konieczne ma mieć w sobie panna: żelży była wstydliva, skłonna i sudanna. Przy tym, żelży wszelkiej przestęgała enoty. Tak się za nią wyrai, mając te przymioty. *Mon.* 76. 280. Koń nogi suchej, sudanej, wszystkich gładki, smukły *Pol. Pocz.* 145. To ciada ozdoba najlepszą zwiemy. Gdy sobie twarz wynuszeze parietek łaskawy, A magierkę z pióreczkiem sudannie postawi. *Pap. Prob. C.* Pas sudanny. *Banial. D.* Krótkim pasem sudannie przepasac się w joly. *Bardz. Trag.* 158. Terazniejsza aparenca raczej się do podjazdowej z różnego zaciągu ekspedyeyi, w krojach i farbach swoich, podawać nie tak poważnie, jak sudanne zwykła. *Mon.* 69. 605. Sudanne baczmagi *Kichow* 51. Widzę modny na wierzchu partyr kilkadziesiąt szacownych łokci wymierzony, sudanno na róg i szlak terazniejszy pofalowany, pokałkowany i urobiony *Mon.* 69. 586. Sudannie co mówię. *Petr. Pol.* 2. 525. Miesiąc swe mesudannie włókił po niebie rogi. *Bardz. Luk.* 84.

*SUDENNY, a, e, z sudnów, z łodzi, okrętowy; von Schiffen, aus Schiffen zusammen gefest, Schiff's. Już na przeciwniej tamtej Dniepru stronie Przez most sudenny ogromnie stanęły. *Tward. Misc.* 11, *Ross.* мостъ на судахъ, na łyzwach, Schiff'sbrücke. 'SUDNO, a, n., in plur. 'SUDNY; *Ross.* судно, судъ, суденко, (cf. 'sad, 'sedu); łódź, bat; ein Boot, Schiff'sboot. Zawsze bywają u okrętu sudny. *Pot. Jow.* 2, 54. Krążyli, i z daleka mijając port ludny Do rybitwiego brzegu przystawili sudny. *Pot. Arg.* 194. Kobiety pustoszą państwa, zamki burza, Te wielkie morza zagęszczają sudny. *Pot. Syl.* 51. Mając po temu okręty i sudny. *ib.* 104. Osiadłszy sudny bez szerokich rozmyśłów pod żaglami leci. *Pot. Pocz.* 172. — *Allegor.* Kiedy burza szaleje obłudna, Dosiadajmy na ziemi tak pewnego sułna. *Pot. Pocz.* 172. 'SUDZINA, y, z, wielki 'sad czyli 'sed, fasa, ein Saß. W Zmudzi cztery wielkie sudziny pisa na czterech rogach stołu postawia, a potem była na ofiarę bogu swojemu biją. *Strzyk.* 146.

SUFIT, u, m., z Włosk., strop wytworny, eine schöne Zimmerdecke, Gipsdecke; (*Slov.* podniebny w świetniey; *Rag.* pod, podpodisete; *Bosn.* podpodisete, nebba, podnebjje, (cf. niebo, podniebienie), (podpoditi, uciniti nebbo coclare tertum; *Slav.* tavan; *Ross.* потолокъ, (cf. pułap). Sulit, SUFFITOWANIE, pułap wapnem z gipsem na trzećni bitą wyprawny; bywa gładki, lub obciążany *Magier. Mskr.* Sulity tylko dla panów się zładza. *Swak. Bud.* 148 Z stołowej izby balki wyrzuciwszy stare, Dala sulit, a na nim Wenery ofiarę. *Kras. Sat.* 81. W sulit plunie. *Mon.* 64. 204. pyszny, dumny, wyniosły, gęba wyżej nosa.

*SUFLETA, =ZUFLETA, n. p. Żywot ten jest jako komedia, w której suflita królom; a skoro po komedyi, suflita zostanie suflitą. *Sk. Żyw.* 1, 168, (czy souffleur?). Głym suflita bywał w Proszowicach z żakami. *Ab. z Wj.* 14. *Bald. Sen.* 41.

SUFBAGAN, a, m., namiestnik biskupi, biskup in partibus infidelium, der Weihbischof; *Slov.* poswaceni biskup; *Hung.* szentolő, vitezpüspök

SUFRYN, a, m., pieniadz złoty, z *Franc.* souverain, ein Souverain'd'r. *Teat.* 45. b, 75

SUIAK, ob. Sudak.

SUIA, ob. Szuj. SUIE, ob. Sue

*SUJEZKOWY, a, e, n. p. Wódką sujezkową często oczy przomywać. *Haur. Sk.* 582?

SUKA, i, z, SUCZKA dem.; *Slov.* suka; *Boh.* čuha (cf. czubić, cf. szuba). tjsi, tjska, fena; *Sorab.* 1. ezula, ezulka; *Sorab.* 2. tshula, beja, boja; *Carn.* kusla kuséla, (*Carn.* zazék, kushek canis); *Vind.* peliza, pfiže; *Croat.* kusza, ezuezka, psiezca, (czuezék:pus); *Dal.* psiezca, kueska, kuchka; *Bosn.* kugka, psica, vaseka; *Rag.* psizza, kucka; *barb.* vaseka; *Ross.* cyka, cyuka, жыка. (жыкии grzbiętowe kości, jestotrowe, wyznowe), (cf. sobaka, *Grm.* Zauff; *Pers.* sek; *Hannover.* Zaße; *It.* tiik; cf. *Angl.* dog); psica, samica psia, die Hündin, die Bege. Suka nosi dziewięć tygodni, wydaje po kilkoro szczeniąt na raz jeden. *Zool.* 506. Suka szczenia. *Dudz.* 21, *Evel.* memma. Suka oszczeniła się. *Dudz.* 21. — Pies suki nie kąsa. *Rys. Ad.* 57. kruk kru-

kowi i t. d.; zna swój swego. — *Transl.* Tę wyszczekana sukę Na miazgę sflukę. *Zab.* 14, 276.

SUKIENS, ob. Postępek, Postępowanie, Powodzenie, Zdarzenie. SUKCESYA, ob. Spadek, Dziedzictwo, Nastęstwo. SUKCESYONALNY, n. p. tron. *Przestr.* 168. dziedziczny, spadkowy.

SUKIENKA, SUKIENECZKA, i, z., dem. Nom. suknia; *Boh.* suknička, kabátek, (cf. kabat); *Sorab.* 1. fukniczka; *Rag.* sukgniza, sukgnicza; *Vind.* obluzhilde, obliezhik, (ob. Oblec); *Ross.* кафтанчикъ (ob. Kaftan), (cykowka kawalek sukna), das Röckchen. Gdy ojciec synowi matemu da według wzrostu sukienkę, on sobie za krzywdę nie ma, że rodzonym jego Dłuższe zrobiono z sukna podobnego. *Olym. Św.* 2 G 5 b. 1 szara sukienka kiedy w po-czeiwości Nadobnie umie zdobić każdego zaeności. *Riej. Zw.* 6. Sukienka szarfatnia. *Groch. W.* 569. — 2. *Transl.* Wziąłem sukienkę księża w roku siedmnaście. *Niadz.* 24. obrafeni stan duchowny, cf. habit, cf. obłoczyny; ich nahm den Priesterroß, trat in den geistlichen Stand. — Obnaży się z wszystkich enot, żeby się oblec w sukienkę wziętą u dworu *Kłok. Turk.* 105 (w dworską barwę). Sukienkę enoty hypokryci na się obłoczą. *Petr. Et.* 269. Nie znajdziesz na grzech sukienki. *Chroś. Ow.* 257. ploszczyka, Decimantelchen. — *Aliter:* Macocha tedy chce sukienkę mi uszyć, porzucę dom ojcowski. *Pot. Syl.* 48. (sułto stawić, dół kopać, eine Falle legen; cf. bóty szyć).

SUKIENKO, a, n.; (*Boh.* sukynko; *Vind.* fuknizo, lukenze; *Croat.* zukéneze; *Bosn.* svitiga); półsukna, Halb-tub. Porzucowysz falendysz i grauat natkany Wiochele wzięli sukienka, ledwieby na ściany *Pot. Pocz.* 15. 1. SUKIENICA, y, z., skład sukna, kram na sukna; *Carn.* seknshe; *Vind.* fuknisha, das Tuchhaus, Gewandhaus. Kazmierz w Krakowskim rynku sukiennice postawił. *Biel. Św.* 220 b. Pełny był towarów ów gmach, co na rynku Krakowskim stoi, i zowie się sukienicy, dziś jeszcze świadczący cele myślącego o trwałości handlu Kazmierza *Czack. Pr.* 107. 2. SUKIENICA, SUKIENICZKA, y, z., bawiąca się sukiennictwem lub żona sukiennika; die Tuchmaderin, Tuchhändlerin; *Boh.* sukienice. Tkaczki, sukienieczki, jeśliby same z dziewczkami tkactwo robiły, któregoby maż nie robił, tedy ono mierzynie wszystko do gierady będzie należo. *Syczerb. Sar.* 111. SUKIENICTWO, a, n.; (*Boh.* et *Slav.* saukienietwj; *Carn.* seknshe, seknsarstw; *Vind.* fuknarstwu, fuknarifhe, fuknaria; *Croat.* szukarnia); sukienicze rzemiosło. *Cn. Th.* 1082, das Tuchmaderhandwerk; Handel sukienny, der Tuchhandl. SUKIENICZY, a, e; *Boh.* saukienický; od sukienka, Tuchmader. Weż mydła sukienieczego, którym folują szaty. *Siem.* 568. Sukienicze ziemie, ob. Polarskie. SUKIENNIK, a, m.; *Boh.* saukenkj; *Slov.* sauknjk, sük-nik; *Sorab.* 1. pwatnik, (cf. Plat, cf. pleść); *Carn.* süknaër; *Vind.* fuknar, fuknutekanz; *Croat.* szuknar; *Slav.* süknar; *Ross.* cykonчикъ; co sukno robi, der Tuchmader. Sukiennikom do greplowania sukien zie-le szczieć polna abo szcietki nazwane potrzebne. *Syr.* 665. — §. Co sukno przedaje. *Cn. Th.* 1082. der Tuchhändler, *Boh.* kragec sukna. SUKIENNY, a, e; *Boh.* sau-

kenny; *Sorab.* 1. pwatowé, pwatné; *Vind.* fuknen, fe-knen; *Carn.* seknen; *Croat.* szuknén; (*Bosn.* suknen *laneus*); *Rag.* svitni; *Ross.* суконный; *Eecl.* суконный; z sukna zrobiony, *Ind.* , von *Ind.* , тукен. Sukienne spodnie. — SUKMANA, y, ż., SUKMANKA, i, ż., dem. żupan chłopski z sukna; *Croat.* raknich, ein тукнер Ватерроф, (cf. plóciennica). Sukmana z przedzdy grubój wełny. *Mon.* 75, 591. Pod czas w podłej sukmanie najdzie się pańskie zdanie, *Cn. Ad.* 875. W tak podłej pfa-chicie i w grubój sukmanie. *Past. Fel.* 195. Pasterska sukmana. *Zab.* 12, 500. Majac dobrą sukmanę, Jacniój domówić się swego. *Abb z Waj.* 54. Owa sukmanka dość dobra była, choć już zażywana. *Mon.* 64, 125 *Fa-lib.* L 2. — SUKNIA, i, ż.; *Boh.* sukne, sukniec, ka-bat (*ob.* Kabati, raueho, (*ob.* Rucho); *Slov.* sukne; *Hung.* szoknya; *Sorab.* 1. fukna, szukna, jaka, drasta; *Sorab.* 2. drasta (cf. drzac, szukna kobieca sukni sukien-na); *Carn.* sukna, gwant (*ob.* Gwent), (hala: suknia dlu-ga, shampr: suknia dluga kobieca); *Vind.* fuknja (męzka suknia), guant, oblozlulu, obliek, (fverha japa, sgorna fuknja: zwierzchnia suknia, surdut: podfuknja, podjopa, podobljek: spodnia suknia: jopa: kobieca su-knia); *Croat.* szuknja *vestis, toja*, szuka szenszka (ko-bieca), szvita, halja, halbne, oprava; *Rag.* haghna, od-jeceli, sũkna, ruho korët, (sũkna xenska: kobieca suknia; *Slav.* sukija); *Slav.* hodila, hodilo (cf. chodzie, haljina: suknia zwierzchna); *Bosn.* haghna, (sũkna, sgenska haghna: kobieca suknia: sũkna, korët *palla*); *Ross.* кафтанъ (*ob.* Kaftan), платье, платье, (cf. plat); *Eecl.* риза; szata, osobliwie sukienna; *der Rof*, *Indrof*. Chrystus rozkaz ł apostołom, aby nie mieli kalety i ko-szturów, ani dwu sukien. *Sk. Dz.* 894. Suknia znoszona *Ross.* допотъ, допотье. Po sukni umysł człowieka poznaczyć się może. *Eraz B.* Suknia nie czyni czło-wieka. *Ossol. Str.* 5; (*Croat.* oprava ne čini človeka: nit čini: rupa duga halja, nit vojnika zlata szablja: nie czyni wiedza dluga suknia, ni wojaka zlota szablja). Częstość bardziej suknia, niż człowieka szumja. *Mon.* 64, 55. (jak cie widzą, tak cie piszą). Suknia grunt. *Zab.* 1, 129. (*ob.* Ubiór, strój). — *Metonym.* Jakiś labó chcial dla niej czarna suknią zrzucić. *Teat.* 12 c, 7. (stan dachowny porzucić, cf. habiti). — *Fig.* Chciwość pod płaszczem skryta pobożności, Wydzierstwo w sukni mądrej opatrności. *Past. Fel.* 265, cf. barwa. SUKNI-NIA, y, ż., bielna suknia; *Ross.* кафтанико. ein arm-feliger Rof. Kto sukniiny moje widział, mniemaj, że z pradziadowskich mam je spalków. *Zab.* 9, 87 *Eypk.* SUKNIANY, a, e, od sukni, Rof; (*Vind.* oblazilen, oblazilski, gwante; *Slav.* hodielni; *Ross.* ризный, каф-таный. SUKNIŃSKO, a, n, sukno grube szpetne, hãstfi-dëš, jãlehtës *Ind.*. Brales na się sukniŃska pacholizne. *Birk. Kaz. Ob.* E 5 b. SFKNO, a, n; *Boh.* sukno; *Slov.* sukno; (*Boh.* sukati krecieć nici); *Sorab.* 1. et 2. plat; (*Sorab.* 1. plachta, rub liniany chusta, cf. plat, plach-ta, rab); *Carn.* seknũ, (sukam: krecieć, sukanc: nici krecione); *Vind.* fuknu, fekne, (fukati, fuzhem: krecieć, toczyć, fukalu, fukamuk: cewkowe kółko); *Croat.* szũ-

kno, (szukati, szũchem *torquere*); *Hung.* szoknja, possto (cf. postaw); *Dal.* sũkno; *Slav.* sũkno, sũkne, esoba, (cf. czuja); *Bosn.* svitta, (sukno *pannus vilis*, sukati *tor-quere, contorquere*); *Rag.* sũkno *panno di rassa rozzo e vile*, svitta *pannus*, sũkati, zasũkati *torquere*; *Ross.* сук-но, сучение, посучить, посучивать pokrecieć, досу-чить, досучивать dokrecieć, сученый, *Eecl.* еkanie kre-cenie nici, еканный на nici krecоны (NB. jak *plotno* od słowa *plešć*, *plotę*, tak *sukno* od słowiańskiego, u nas zaginętego, *sukati*, krecieć na nici (wełnej) pochodzi — *Z. Haguz.* i *Bosn.* svitta, porównaj słowo zvjagac, wie; *Eecl.* porzucenie *pannus*, *ob.* Paré, *ob.* Portki); — sukno, tkanina wełniana na suknie etc.: *Ind.* , Gewand, *Ind.* ja Slettern. Nie trzeba zlego sukna rozvjagac, z brzegu poz-nać, jakie jest w całym postawie. *Zabr. Zw.* 89 Sukna wszelakie ziemskie maczej robione być nie mają, jeno na szercz dwa fukna [*jud.* 2] kotonne bez krajki, a wzdłuż fuker trzydziści. *Herb. Stat.* 179. Podkomorzemu żu-pnik będzie powinien dać postaw sukna Michalskiego, abo dziesięć grzywien. *Ob-b. Stat.* 107 Sukno ste-pować, *ob.* Stapić. Sukno strychować, *ob.* Strychować. Luce sukna, cel sukna, *oppos* nice. Sukno grube, chlop-skie, sbernaga, *Vind.* lodu; *Croat.* baba, abo *pannus Thessalonius*; *Rag.* aba; *Ross.* Тур. раба sukno grube brle Sukno jedno gube używają w Moskwie watan. *Pam.* 85, 614. Flamańskie sukno *Ross.* Пламечное по-лотно. SUKNOWIEC, wa, m, mól, *Lava vestianella*, die Kleiderfabe; uszka tego motylka wielkie czyni szkody w sukniach *Klok. Zw.* 4, 555. *Lul II N* 198

SUKURS, *ob.* Posłek.

SUKRWICA, y, ż.; *Boh.* saukwice: ropa krwawa, otok, Blut-eiter. Szkorbat, gdy się silie poznać, dziasła bardzo nabrzmiewaja, sukwicę ciekajacę i gupacę. *Syr.* 618.

SULEJATY, SULEJATY, ó v *plur.*, (cf. *Gall.* soubiers; *Ger-m.* Söbten), pilśnane obuwie *Wid.*, *šiljãdube, šiljãticefu*. Króla przy koronacy w subjaty, w dalmatykę i w plu-wial złotogłowy ma raju. *Gwiga.* 595 et 185. Podagre uwijać w siloty. *Niv. Dz.* 2, 21. *Zab.* 2, 252. *Niv.* Ja podagra przymaszon wszystkich, by leżec chieci, Na-wetem nozi obawarowała, Gily sulejaty wymyslała *Comu.* *Md.* 586 Sulejaty, pończochy, *tblialca, Cn. Syn* 885.

SULERZ, *ob.* Szulerz

SULICA, y, ż.; *Boh.* sudlice; *Carn.* sulca; *Vind.* sulza, (a-lza, dacia, kopje, ostrip, drog, nathpiz, sh l-smu ja-kazh, *dem.* fuzh za, Ło falze, buzei, dachilho: trzonek kopu; *verb.* nãfuziti: skusfuzati, prefuzati: nabošé, przebošé); *Croat.* sulica, sulazca, sulchicza; *Bosn.* sulica, kopje; *Rag.* sulliza, sullicezi; *Ross.* сулица: (*verb.* сулить, сулю, ескад sulicoi, [*Eypk.* sunac 2]; poeisk, rohatyna, dzola, *der* Ватрїяѣ. Ne chodzi chlo-piec za mną z granata, z rusnycą, Abo jako na wilka z okratną sulcą *Rj.* *Wis.* 54

SULIMA, *herb*; na tarczy tarczy mały, niły w tryangul ułożo-na; na tej półola widac; na spodniej tarczy trzy kamienie; na helme półola czornego. *Kwop.* 7, 49 ein Wapen. SULTAN, a, m, z Arabskiego, znaczy pana abo zwycięz-cę; tak się tytułuje monarcha Turecki. *Kras. Zb.* 2, 515.

der Türkische Kaiser, Sultan; *Boh.* zoldan. — $\frac{1}{2}$ Miano brytanów, ein Name, den man den Bullenbeißern giebt. Nie nazywaj psa wezyrem, sultanem; bo te uniona sa ludzicom znacznym służące *Chmiel.* 1, 582. SULTANA, y, ż, SULTANKA, i, ż, nałożnica, siostra, córka lub pokrewna sultańska. *Kłok. Turk.* 89 die Sultanin. Ta, która rodzi następcę tronu, ma tytuł wielkiej sultanki. *Mik. Obs.* 211. — $\frac{1}{2}$ Miano, które dają suczkom, ein Name der Eheverblühdinnen. O moja loba sultanko, nie będzieszże więcej na moim legać łóżku? *Teat.* 49, d, 17. — $\frac{1}{2}$ Gatunek kobiecych sukien, eine Art Damenkleider. Długie robiony, sultany. *Teat.* 54, b, 21. Sultany, józefki, strój kobiecy. *Haur. Sk.* 519, cf. sutana. SULTANICZ, a, m., syn sultański, ein junger Sultan. Nauka tych młodych sultaniczów jest bardzo osobliwa. *Pam* 84, 797. SULTANOWSKI, SULTANSKI, a, ie, sultaniják. Wasza sultańska Mość *Zab.* 15, 77. Natura na nas on ihm sultanowski *Jabł. Buk. K.* 4 b. Turecki.

SUEWICA, *Biela.* *Mysl. F.* 2, rybka, ob. Sielawa.

SUM, m.: *Boh.* sum; *Slov.* sum, hrò; *Hung.* hartsa; *Croat.* szóm; *Rig.* sóm; *Lat.* salmo; *Vind.* som, bolar; *Carn.* som, vólar; *Bosn.* nosnica, sóm; *Slav.* som; *Ross.* сомъ; rodzaj ryb brzuchopłetwistych, silurus, der Weiß. *Zool.* 182. Sum pospolity, silurus glavis, w wielkich rzekach, lubi wodę metną; ryba wielka, kłka łoker długa, niekiedy sto funtów waga. *Zool.* 185.

SUMA, y, ż, SUMKA, i, ż, demin., z *Erc.*, *Boh.* summa, sumec, saucet, (cf. poczet): *Sorab.* ż fumma; *Carn.* shuma; *Vind.* shuma, savjetje, vkupna flitetva, sberiza; *Bosn.* broj; *Rag.* skúp (cf. w kupę zebrać, glavizza, glavno, ob. Główny); *Ross.* сума: $\frac{1}{2}$ 1) rząd liczy, zebranej z wielu rzędów. *Solsk. Geom.* 5, 80. Wartość całkowita zowie się sama. *Jak. Mat.* 1, 16. die Summe, Rechnungsumme. W każdym trójkacie suma dwóch boków wzięta jak się podoba, jest zawsze większa, niż trzeci bok. *Jak. Mat.* 1, 45. Suma pieniędzy, die Geldsumme. Sumki złożone razem a porachowane z niewypłaconym od lat kilku procentem, uczyniły kapitał kilka kroć sto tysięcy złotych wynoszący. *Kras. Pod.* 2, 44. Dobrze kiedy jest sumka, od której się procent bierze. *ib.* 254, (ob. Kapital, isczna. Umierając wielkie oprócz dóbr sumy, i na prowizyach i w gotowiznie zostawił. *Kras. Pod.* 2, 29. Od sta złotych bierzemy 5, t. j. kiedy nad główna sumę pożyczana bierzemy od każdego sta po pięć *Gost. Gor. pr.* Jam w mojej sumie tę majetność objął. *Kras. Pod.* 2, 44. (w moim długi) — *Allegor.* Kto wie, jeśli bóg do sumy dzisiejszej. Będzie ebciał przydać godziny jutrzejszej minuty chroma! *Petr. Hor.* 2, L. 2. (do tej liczby lat). — $\frac{1}{2}$ Suma rzeczy, krótkie zebranie, treść; ein furzer Inbegriff, der Hauptinhalt; krótkie osiężenie, osięgnięcie której rzeczy, suma. *Mącz.* *Boh.* obsah, wšebnost, calna, weynos; *Vind.* sapoad, sapoadek, vunnosek; *Ross.* nepeчeнь; *Erel.* vozrabie bemei. Z obrządków chrztu sumę wiary chrześcijańskiej poznać możesz. *Kucz. Kat.* 2, 566. (zbiór. edit. recent.). Dziesięć przykazań bożych, są sumą i skróceniem wszystkich praw. *ib.* (zbiorem.

edit. rec.). Tych rzeczy, które powiadamy, to głowa jest abo suma. *Leop. Hebr.* 8, 4. To jest koniec a suma wszystkiego. *Rej. Post. Kll* 4. Owego listu ta była suma. *Baz. Hst.* 247. *W. 5 Reg.* 21, 9. Suma papieżkiego poselstwa do Zygmunta ta była, aby król przeciw Turkowi ciągnął. *Strykk.* 705. Na koniec każdego kazania zawsze jest suma tego kazania. *W. Post. W.* 184 et 196 etc. — $\frac{1}{2}$ Jeszcze w skrzydle iewym była nadzieja, gdzie wszystka już stała suma rzeczy. *Tward. Wł.* 81. cała deczyza na nim zawisła, der ganze Ausföhlag der Sache. — $\frac{1}{2}$ Suma, ostatnia spiewana msza wielka: Daß habe Amt, die habe Messe. Sumę spiewaną miał, sumę rekwalną celebrował x. biskup. *Tr.* Co się panna będąc na kilku mszach bywało co dzień, jejmością panią zostawszy, ledwie tylko w święto, i to na sumie, a czasem i nie na całej. *Mon.* 71, 711. — $\frac{1}{2}$ 5) Suma, Sumka, ob. Sumki, Suna, Sunka. SUMARYUSZ, a, m.; *Ross.* орлавление; krótki spisek, zbiorek, ob. Sumowanie; Аузыг, furze Samlung, compendium. Summaryusz konstytuocyi sejmu Warsz. 1776. Summaryusz umiarkowania monety starzej z dzisiejszą *Krak.* 1641. Summaryusz wszystkiego nowego testamentu, to jest, krótkie okazanie tego, co się w której kapitule zamyka, r. 1570.

SUMAK, a, m., *Rhus*, krzew, którego korzeniem farbować można czerwono *Kluk. Dyke.* 5, 15. der Sumach, Эшмак, Järberbaum, Gärberbaum.

SUMIMÓZG, ob. Szuminózy. SUMKA, ob. Suma.

SUMKI plur., Sumły. *Loder.*, *Boh.* saumar, saumarské sedlo; *Vind.* zuch, zuh, ledrast uesh, koszna vrezha; *Carn.* meh, (cf. mieh); *Dal.* szamar; *Ross.* сума, сумака, сумочка (= waliza, kieszonka, сума переметная tłumok, torba; ходить съ сумою chodzić z torbą zebrać; *Ross.* сумоватый buchasty); (cf. *Germ.* Saum, Saumbier); juki, sakwy podróżne skórzane; lederne Quertüde, Zarteltajden. Sumki, tłumoczek skórzany, bulga, hippoperu. *Mącz.* — $\frac{1}{2}$ Wzieli stare wory na osły swe i wino w stare sumki potarte i łatanie. *Radz. Jos.* 9, 4, not. « w onych krainach był zwyczaj, iż w skórzanym naczyniu miewali wina, co my możemy nazywać sumkami abo miechami skórganemi», (ob. Suna, Sunka, Weinflaute).

SUMOWAĆ; *Vind.* shumati, seihumati, v' enu zhillu sbrati, v' enu flitvulu spraviti; *Bosn.* brojiti; *Rag.* skuppiti; ob. Przydawać, Dodawać. SUMOWANIE, ob. Przydawanie, Addycja. *Solsk. Geom.* 5, 80. — $\frac{1}{2}$ Aliter: Kazanie to jego, w krótkości je sumując, položyc w umysłiem. *Sk. Żyw.* 2, 191. treść z niego wyciągając, inš furze zusammen ziehen; *Ross.* орлавление. Więcej pożytku sprawi mowa zwyczajna niżeli krótki spisek, który dawniej sumowaniem, summarium, breviarum, zwano. *Pilch. Sen. list.* 296. (ob. Summaryusz). Mowa bardziej jest potrzebna uczacemu się, sumowanie zaś umiającemu. *ib.* 297. SUMOWNY, a, e, SUMOWNIE adv., co zwłaszcza ku krótkiemu osięgnięciu należy, sumnarius. *Mącz.*, summarisch; *Boh.* summownj.

SUMNIENIE, SUMIENIE, ia, n., Sądnienie (*Eraz. Jez. u 2 b.*), (Samnienie. *Eraz. Jez. V*); (*Carn.* sum, sumnya = podejżrzenie, shin = skrupuł sumnienia; *Vind.*

fum, fumia, fumenje: podejżrzenie; fe fumiti conjicere, conjecturare; Croat. szumnyja suspicio, szumninsze, szumnitsze, szumlyati, szumlyivati suspicari; Dal. sumnyja conjectura, dubitatio, szumnyti dubitare; Rag. sůmgnja, sumgnenje incertitudo, dubitatio, scrupulus, posumgnja suspicio, sůmgniti, prosumgniti suspicari; Slav. sòmłjiti suspicari; Bosn. sumgnja, sumgnenje ambiguitas, dubitatio, suspicio, scrupulus, sumniti dubitare; Bosn. seje-gnenje opinio; Ross. сумнѣніе, сомнѣніе: wątpienie, po-wątpiewanie; сумнѣваться, сомнѣваться: wątpić; cf. Hebr. שׁוּם: samam, cogitavit; cf. Etym. [cerk. сумнѣніе: mniemanie 2], jać, imać, cf. 'um; Ross. умъ; — sum-nienie; Boh. svědomj; Sorab. 1. famotne szwoje svědomo; Carn. vest, viest, (cf. wiedzieć); Vind. viest, Croat. szvést, zvészt; Slav. szviest; Dal. dussevnoszt conscientia; Rag. dũseja (ob. Dusza), sarze, (ob. Serce) na-sza; Ross. совѣсть. — Sumnienie jest prawo rozumu wolą naszą rządzące. Psalm. 84. даś Gewissen. Sumnienie jest rozum uważany jako wiedzący prawidło, którego się w postępkach naszych trzymać mamy. Mon. 75, 677. Sum-nienie prawie jest to wójt od boga, Aby powściagał, kiedy we łbie trwoga. Ref. Zw. 225 b. Sumnienie jest kryg twardy na swą wolą. ib. 225. Gdyby sumnie-nie nie wściagało zgoła, Przyrodzenieli rozpuściło koła. ib. Wielki to fortel na złe przyrodzenie, Dać mu za mistrza poceziwe sumnienie. ib. Sumnienie jest stróż pilny poceziwości. ib. Sumnienie zawżły tam radzi, gdzie cnota. ib. Sumnienia trudno pozbyć. Cu. Ad. 1110. Sumnienie tysiąc świadków. Psalm. 85. Sumnienie świadek nieomylny, za wiele świadków stoi. Cu. Ad. 1111. Czy jest to sumnienie, tki z nią postępować? Teat. 10, 62, (cf. bój się bogu). Czy macie wy sumnie-nie, czynić to? Boh. Kom. 4, 580. Już też nie trzeba mieć sumnienia, tak brzydko kogo posadzać. Teat. 10, 28. Szczęście pobudza ku niesłusznym rzeczom, którzy się rozumem, cnotą a sądzeniem nie sprawują. Eras. Jez. U, 2 b. To cziłek bez sumnienia, bez poceziwości. Boh. Kom. 1, 41. Ja się sumniemem świadcze. Boh. Kom. 1, 49, (cf. jakim poceziwy, na poceziwość mo-ję). Biorę to na sumnienie swoje. Ustrz. Kruc. 1, 250. (panu bogu za to odpowiem). Sumniemem, albo pod sumniemem obowiązac. Cu. Th. 1085. Pod sumnie-niem! Past. Fid. 129. (na charakter, jakim poceziwy). Postać święta, a hajduckie sumnienie. Opal. Sat. 47. Za sumnienie jego przysiął. Chel. Pr. 55 (za sumnie-ność jego, za poceziwość jego). Lepsze ciasne sumnie-nie, aniżeli przestronne; ciasne, które i małego grze-chu leceć sobie nie waży. Sk. Żyw. 2, 165, (ob. Skru-pulatność). Jakim prawem i sumniemem uczynić to mogli? Teat. 49, 2. Sumniemem byś to dobrym zrobić mogła. Teat. 42, d, B. Dobrym sumniemem własność eudzą otrzymać. ib. 27, c, 70. Nie wiem, czyłym mógł dobrym sumniemem z nim pojedynkować. Boh. Kom. 4, 257. Wielka jest moe sumnienia na obie strony, iż ani się ei boją, którzy nie nie winni; ani ustawicznego strachu karanja nie są próżni, którzy się w złym uczynku czują. Gwagn. 575. Dobre sumnienie Ross. добро-

вѣстіе, благосовѣстіе. Będący dobrego sumnienia Ross. благосовѣстный. Czyste sumnienie, nie obawia się złego. Ossol. Str. 5. Dufanie mocne w największych przygodach czyni dobrą myśl człowiekowi świadome-mu sumnienia swego. Eras. Jez. V. Jeśli dobre sumnienie ma, niech się nie boi. Sk. Dz. 819. Mur żelazny do-bre sumnienie. Rys. Ad. 41. Sumnienie dobre, wielka uciecha i obrona. Cu. Ad. 1110. (nie winny śmieć i mó-wi i patrzy). Sumnienie wesołe. Ref. Post. M m m 2. Kogo sumnienie nie strofuje, Ten przed sąd wołany, żartuje. Pulch. Sen. list. 526. Sumnienie bezpieczne, a jako kryształ przezroczyste, a które na się ani przed bogiem, ani przed ludźmi nie wszetecznego nie czuje, a jasne oczy ma na wszystkie strony, a nigdy ich psi-ną nie pokrywa. Ref. Zw. 114 b. Sumnienie z twarzy poznać. Cu. Ad. 1115. (twarz faeno wynurzy, co się w sercu burzy). Dał Alexander W. doktorowi list, w któ-rym o trucznie doniesiono), czytać, patrząc, jeshby w nim jaki znak sumnienia mógł poszłakować; conscientiae motus. Warg. Karc. 22. poruszenie, Gewissensrührung. Sumnienie go rusza. Cu. Th. 1085. (strofuje, karze). Sumnienie wzruszyć, upamiętać; Ross. совѣстить, усе-вѣстить, даś Gewissen rühren. O balamutowie, mebacze ludzie za nos woźzicie, czytacie na sumnienie kędy nie-potrzeba, a nie czynicie, kędy potrzeba. Tworz. Wiece. 18. (skrupul; Vind. viestna telnoba, flin, viestna gri-senja; eitem cin Gewissen maßen, einem Scrupel, Gewissens-ferpel maßen; Prov. Vind. komu eno bouho vo vuhu poladi-ti: pchle komu w ucho wsadzić). Racluje się, jak nigdy na spowiedź z sumniemem, A gdy żadnej przyezyny w sobie nie znajduje, Nieszczęsem ten los cały memu przypisuje. Zab. 14, 222. — Targować się z sumnie-niem, ob. Targować się. — Sumnienie go gryzie. Prot. Kont. C, 2 b. (Slov. hrize ho swedomi; Vind. viest tesli, pezhe). Myśl ei ma odkryje, Robak sumnienia w sercu moim wierci, ryje. Mon. 76, 809. Sumnienie gry-zie, gdy na cnocie brudno. Ref. Zw. 225. Owrzedzia-łe sumnienie nasze. Ref. Post. X n 5. Nie trzeba za morze biegać po one kosztowne ziola, na to niedzne a tak zarazone i zranione sumnienie nasze. Ref. Post. J i 5. (cf. coelum, non animum mutant). Sumnienie ustra-szone, troskliwe. ib. M m m 2. Sumnienie straszliwe. ib. Sumnienie złe stoi za kata. Cu. Ad. 1111. Sk. Dz. 827, (cf. zjadł pies sadłot). — Sumnienie: sumnienie bożliwe, trwożliwe, podejżrzliwe, troskliwe. Cu. Ad. 1112. skrupul, cin Gewissenszweifel, Scrupel. Zabawszy go, a potym mając sumnienie o to, uciekali Biel. 484. Mając sumnienie o krwi rozlnie, radzili się, jakiby ich grzech był. Sk. Dz. 789. Sumnienie złożyć, oswobo-dzić; eximere scrupulum. Cu. Th. 1085. SUMIENNOŚĆ, soi, z; (Carn. sumlyest: podejżrzliwość; Rag. sumnyvos: wątpliwość; Ross. сомнительность, сомнительство: wątpliwość); stosowanie do sumnienia, die Gewissenhaftigkeit; Croat. dussevnoszt, (cf. dusza, duszność). SUMIENNY, a, e, SUMIENNE adverb.; (Carn. sumlyshly, sumlyv: podejżrzliwy; sumnyv, podejżrzany; Vind. fumnu: po-dejżrzliwy; Croat. szumnyiv suspicax, szumnyen suspe-

cus, szumnik, szumitel *susceptor*; *Rog.* simgniv, sümgnivaz *aubius*, *incertus*, *suspectus*, *scrupulosus*; *Ross.* сомнительный, сумнительный - wątpliwy; od sumnienia, wedle *summeria*, *gewissenhaft*; *Boh.* svědomitý. (cf. *świadomy*); *Vind.* viestoben, pravizhen; *Croat.* dusseyni; *Ross.* совѣстный, совѣство, добросовѣстный. Mówiąc po sumnieniu, nie masz nic innej sprawiedliwego. *Teat.* 53. b. 84. et 22, 52.

SUMOWY, a, e, od suma ryby, *Wclé*; *Ross.* сумовой. Sumowe mięso, sumowina *Ross.* сумовина.

SUMYT, ob. Koszt, nakład.

SUMUŁKA, i, ż, *dem.* Nom. suma; sumka czego, króciuchna treść, *Imzer* *Zubalt Tr.*

*SUNA, y, ż, SUNDAK, a, m, *SUNKA, i, ż, *dem.*; (cf. sumki; *Ross.* сума); suna, rzemieńna łagiew', *Budu* I Sam 28, 5, ein lederner Zülfand, (cf. szawłok). Scaiki, albo skórzany worek, w którym wino albo olej można nosić, *asiopera*. *Magz.* Suny, rozumiej flasze skórzane, w których wodę, wino i innych nośnych rzeczy noszą; niektórzy sumami zowią. *Budu* Is 56, 8. Wziął chleba i sunkę wody. *Budu* Genes. 21, 14. Nabrali worów na osły i sunów winnych wiolebych, a padałych i pozszywanych. *Budu* Job 9, 4. Suny nowe pukają się. *Budu* Job 52, 19. Sundak wina *Budu* Ilcz. 7, 5, not «sundak albo suna jest flasza skórzana». (*Ross.* сумдукъ: куфер, сепет).

SUNAĆ, sunać, sunie *cz. jedntl.* Suwać *contin.*, posuwać, pomykać, mknąć; *idlicben*, *him* *idlicben*, *fort* *idlicben*, *fort* *bewegen*; (*Sorab.* I. łuwam, łufu, łunu, łubam; *Sorab.* 2 szunuseh; *Boh.* šaupati, šaupnauti, pošupnauti; *Croat.* šunati, *Rag.* šunuti, (šunutiše *irruere*; *Carn.* suneti, sūnem, sūjem - nogami trącić; *Bosn.* suniti, dotisnuti, dorimnuti *prohudere*, *tudere*; *Croat.* rukneti, ruknem, rukni); *Vind.* mekniti, mkniti, tishati, tishim, takati, (cf. tozać, toczyć); *Ross.* сунуть, совать, суну, сую; trącić, sturkać, włożyć, włożyć; (*Ross.* совокъ, совочекъ - stos, sturknieme, засунуться засовываться - zapodnieć się); (cf. *Lat.* suno; *Carm.* šub, šeb, šidben, cf. szufłada, cf. szybować, cf. szubienica; *Ilbr.* 23 sun, *movere* sey, *pr. et impr.* Gdzie kroci tak śpiesznie swoje suwasz? *Teat.* 42 d. a. Kto się cśmiech suwać wędrownicze broki. Przez bozdennij, czepieści najgrubsze pamroki? *Przyg.* Mit 49. Suwa się waz, smije się. *Cn. Th.* 1085. Suwając sobą, szumno stapać. *Cn. Th.* 1127 (boki podejmując, jak z rejestru jak z partosów, jak z tabulatury. Bezem ogniście dno zaciła ramaki, Te leca, i szybkimi suwając kopyty. Ślak w szędz ziemi i nieba mierzą gwiazdolity *Umach* I. 140. Przebyliście Rubikon, suniecie się do tego Mostu, a poradujecie już w pół zerwanego. *Bard.* Luk 29. cwożcie się do niego) — *Metaph.* Jaki szereg nieszczęść suwa się przed memi oczami! *Przestr.* 456.

Porchodz. *dosunąć*, *dosuwać*, *nasunąć*, *nasuwać*, *nadsunąć*, *odsunąć*, *odsuwać*, *posunąć*, *pośsunąć*, *przesunąć*, *prysunąć*, *rozsunąć*, *rozsuwać*, *usunąć*, *usuwać*, *wsunąć*, *wsuwać*, *wysunąć*, *wysuwać*, *zasunąć*, *zосуwać*, *zusuwać*, *zusuwać*.

SUPA, ob. Zupa, Zufka. SUPAN, ob. Zupan.

SUPERARBITER, tra, m, *Xiadz.* 164, rozejmca, polubowy sędzia.

SUPERATA, ob. Przewyżka; *Boh.* přebytek (cf. przebytek), nadwyżek. *SUPERFIN, u, m, z feynu, z fejnšylbru czyli z bardzo przedniego srebra, n. p. ighea, eine *Čaře*, z. B. eine Radel von feinem Silber. Widzi warkocz po szyi białej rozpuszczony. Piękny, choć superfinem w kółko nie spleciony *Zamor.* Siel. 275. SUPERFINOWY, a, e, z przedniego fejanu, z najprzedniejszego srebra, z brantu: von feinsten Silber, superfein. Superfinowe z głów zdjawszy zapletki. *Zamor.* Siel. 194. SUPERINTENDENCJA, ob. Dogładanie, Dozor. SUPERINTENDENT, ob. Dozorca najwyższy, Dogładacz. SUPEROKTAWA, głos pewny w organach *Manier.* Mskr.

SUPLIKA, i, ż, SUPLIKACYA, yi, ż, z *Enc.* prośba umiżona, osobliwie na piśmie podana: eine unterthänige Bitte, Supplique, Bittschrift; *Vind.* suplika, prośbija, profeszbu piśmu, marial; *Rag.* pomoluzza, pomogljenstvo; *Ross.* молительное письмо: *Ecl.* прошение, челобитие, челобития, (cf. ezolobność). Chł p znou w supliki, Napelna ziemie i obfoki krzyki. *Jabl.* Ez. 27. Gdyby była jaka na przedie suplika, mogłaby się teraz podać. *Teat.* 46. b. 54. SUPLIKOWAĆ *med cort.* umiżenie prosić, umiżone prośby zanosić, unterthänig bitten; (*Vind.* poniślnu profiti; *Croat.* szubim). Gdy kto z pokorą o co suplikuje, Kary podobno tym nie zasługuje. *Past. Fid.* 285. Suplikuję We Państwu Dobrodziejstwu, nie żenując się dla mnie. *Teat.* 9, 55. Długo za onym mizerakiem suplikował do oficera. *Sk. Żyw.* I, 595. Suplikujący. SUPLIKANT, f. SUPLIKANTKA; *Boh.* žadostník; *Vind.* proflik; *Croat.* szubitel, sznobok, f. szubitelci za; *Ecl.* челобитчикъ, f. челобитница.

SUPONOWAĆ *cz. niedok.* z *Enc.*, przypuścić zdanie jakie, zdarzenie jakie, dać czyli zezwalać, żeby tak było: *supponere*, *veraussetzen*, *zugesen*, *daß* *dem* *is* *ist*, *den* *fall* *annehmen*, *setzen*; *Lat.* *praesupponere*, *Ross.* предположить, предполагать. Dla suponowania; *Ross.* предположительный, *veraussetzbar*. SUPOZYCJA, yi, z, suponowanie czyli przypuszczenie czego, i to, co się suponuje czyli przypuszcza, die *Voraussetzung*. Była na niego supozycya, cf. podejrzanie. SUPOZYTORIUM, ob. czopek lekarski.

SURCZYC *med. niedok.*, swierzyć, *strenu*, *ein* *raubes* *Čerren* *maßen*. Dźwiga swój ogon paw', i skrzydł mi surczy *Fat. Jow.* 2, 65.

SURDUT, a, m, SURDUCIK, u, w, *dem.*, blande *Surdueina*, y, ż, suknia zwierzełna *Francuzka*, z *Franc.* surtout, kapota, ob. Nasuwien; *Boh.* oděvacej sukne; *Sorab.* 2 kappu, (cf. kapa); *Carn.* povoch sūkna; *Vind.* zhreselazhulu, fverhna jopa, sgorna fukija; *Slav.* haljina; *Ilug.* nadlāglina, kabaniza, kabaan, *vulg.* jarūngja; *Bosn.* oggriņe; *Ross.* суртукъ; *Ecl.* опашень, *верная* мужская одежда *Русекаго* *покроа*, *ein* *Čerren*. Bardzo lekko na te pore ubrany jesteś; nie masz porządnego surduta? *Teat.* 55 d. 54. Przymiesz - no mój surdut, kapelusz i laskę. *ib.* 52 d. 47. SURDUCINA, y, ż, niedzny surdut, *ein* *armieliger* *Čerren*. SURDUCISKO, a, n, podły, nieczemny surdut, *ein* *schlechter*, *claudet* *Čerren*.

rod. Musiało mu jakieś z dawniejszych surducisko zostać. *Teat.* 19. c. 3. SURDUTNY, SURDUTOWY, a, e, od surduta, Oberred; *Ross.* сурдучный.

SURMA, y, ż, SUREMKA, i, ż, dem, *Serranae tibiae, ob acutiorem sonum dictae. Varr.*; gatunek piszczałek, fujara; *Rag.* surla, *sviralla stromento di fiato, piva rustica di vanna; Bosn.* surlá, *sviralla, diplo, sviralle; Dal.* surla, *szvirale; Carn.* róshenza; *Sorab.* 1. tarakawa; *Ecl.* сурма, трава, орудіе мусніійское трубѣ подобное; *Ross.* сурма; [rodzaj pułanu, eine Art Pfeifen 2], die Zinfe, eine Art Pfeifen. (*distng. Ross.* сурьма spiegelglas, насурмиться, насурмлюсь poczernić sobie oczy). Surmy z wielkimi dziurami. *Otw. Ow.* 158 Krzykłych surm i lutni głos będzie słyszany. *Lib. Hor.* 118. Pacholeta Marsowe w surmki swe małe certowały dumając. *Tward. Wł.* 207. SURMACTWO, a, n., *tibicinium. Gn. Th.* 1084, die Pfeiferkunst. SURMACZ, SURMARZ, a, m., eo na surmie gra, der Zinsepfifer, Zinseblafer; *Bosn.* surlár, koji sviri; *Rag.* surlár, sviraz, svardoniejar; *Sorab.* 1. tarakař, f. tarakařka; (*Boh.* šumař = rzepola: šumařim rzepole, cf. zum). Grania na surmacz żęby nie były, gdyż żąd swady między trębaczami i surmaczami bywają. *Vol Leg* 5, 647. Już nie slychać trąby dźwięku złęgo. Uciel surmacza głos przeraźliwego. *Bordz. Trag.* 519. Tatarowie w swoim własnym stroju trębacze, surmarze i inni, wyjechali z Krakowa. *Biel. Św.* 276 b. Między innymi znajdowały się chóry różne trębaczów i surmaczów Polskich; muzyka, która się dobrze osłubnie na wolnym powietrzu wydaje. *N. Pam.* 7, 12. — §. Surmacz, eo robi surmy. *Gn. Th.* 1084. der Zinsemacher. SURMACZY, a, e, *auleticus. Gn. Th.* 1084, Zinsema, Zinsemacher.

*SURNAT, u, m.; (*Ross.* сурена). Od funta *mercurii sublimati, alias surnat. Vol. Leg.* 6, 156. Surnatu funt. *Instr. cel. Lit.*

SUROGATOR, a, m., zastępcza starosty grodzkiego, der Unterstarost, der Stellvertreter des Burggrüters. W województwach Poznańskim, Kaliskim i Gnieźnieńskim, namiestnicy starostów nazywają się surogatorami, w innych podstarostami. *Skrzet. Tr. Pol.* 2, 441. SUROGACJA, yi, ż, urząd surogatorski, zastępstwo, das Amt eines Surrogaters.

SUROPIEKI SUROPIECKI *plur.*, podługowate zraziki mięsa, längliche Stückchen Fleisch. Suropieki, zrazy z surowego mięsa wołowego krajane, nasiękiwane i dobrze zaprawione, na czas słońca śpikowane. *Wiel. Auch.* 429. Pokrajaj pieczenia na suropieki. *Tr.*

*SUROWIĆ *cz. niedok.*, surowym czynić, hart und rauh machen. Który rzeczą przeciw obwinionemu surowi i rozszerza, *fax accusatiouis. Marz.* SUROWIĆ się *rec. niedok.*, SUROWIEĆ *neutr. niedok.*; *Boh.* surowěti, syrowěti; *Croat.* szirovem; *Ross.* суровѣть; surowym się stać, rauh, hart, roh werden, *phys. et mor.* Surowi się nieprzyjaźń, *odium recrudescit. Marz.* Od karmi ostrej i ościłej bydło surowieję geby. *Haur. Sk* 57. W złości swojej okrutnie surowieję. *Smotr. El.* 12. (wydzwiali) SUROWICA, y, ż, rzecz jaka surowa, etwas Robić. (*Basn.* siro-

vica *lignum viride*). Surowica solna, Salzble, natürliches Salzmaser. Po odkryciu żup Bochnieńskich i w Wieliczce na tenże kształt surowiec wyrobować i w sól przewarzać poczęto. *Krom.* 261. W Wieliczce, tak jak w Bochni dawniej sól tylko warzono z surowiec czyli wody słonej. *Nar. Hst.* 4, 285. *Solsk. Arch.* 156. Pierwszy gatunek soli, która w ziemi halwanami i kruchami kopią, drugi którą z wody surowiec na miazgą białą na zbitych panwach żelaznych wywarzają. *Haur. Ek.* 178. — *Anat.* W ciele ludzkim naczynia surowiec, czyli słonej wody, *vasa serosa. Perz. Cyr.* 1, 45. Z porchawki zastarzałej, lancetem przeciętej, surowica czyli rudowina wytryskiwać zwykła. *Perz. Cyr.* 2, 85. — SUROWKA, SUROWKA, i, ż, cegła surowa, niepalona, ungebrannte Ziegel. Budynek z surowki nie trwałe, skoro nie będą od wilgoci; słoty nalezyte opatrzzone. *Swuk. Bud.* 146. SUROWIEC, wea, m., SEROWIEC, (*Torz. Skł.* 184), żelazo surowe, *Os. Rud.* 57, reb Eisen, ungegossenes und ungehindertes Eisen. (*Ross.* сырецъ jedwab' surowy, miód niewarzony). Surowiec, żelazo, które z pieca dymarezanego, lub wielkiego wypłynęło. *Os. Żel.* 85. Surowiec żelazny, albo żelazo w gęsiach, żelazo z węglem i z okną żelazną złazzone. *Śniad. Chem.* 1, 525. *Torz. Skł.* 175. Fryszterze z 7 cetnarów surowca oddają 5 cetnarów żelaza kutego. *Os. Żel.* 4. — §. Surowiec, skóra surowa, nie garbowana; reb Haut, rebes Zell, gefärbert, aber nicht gegerben. Skóry bydlat, albo się wyrabiają na surowiec, a takowe najwięcej się wypotrzebują do roboty rymarskich; albo się wyprawują u garbarzów. *Kluk. Zw.* 1, 258. — §. Surowiec, rzemień z surowej skóry wyrzynięty; em reb Riemen, Riemen vom rohen Leder. Tatarzyn niewolnika surowcem bije. *Ruk. Pob. B* 5. Surowcy ostrymi chan niewolników naszych biczował. *Tward. Wł.* 62. Osła masztalerz surowcem po boku tego namaca. *Zab.* 14, 278. *Rzew.* Surowiec ów tegi wołowy. *Pap. Pr. E* 2 b, cf. bykowiec. SUROWIZNA, y, ż, surowość, stan surowości, *phys.*; (*Sorab.* 1. serovina; (*Rag.* sirovina, sirovo darvo *lignum viride*); *Croat.* szirovina, Reibheit, Reibigkeit. Póki surowizna jest w cęglach, póty dym wychodzi gęsty, gruby i ciemny przez lufty pieca. *Aych. Cegl.* 14. Gdy się dym ukaże jasny, znakiem, że surowizna zupełnie z cęgl wyszła. *ib.* W takim zawarciu muszą być zaduchy, pleśni, surowizny, wilgotności. *Haur. S.* 69. Surowizna w żołądku, *cruditatis. Gn. Th.* 1084, cf. skwirna, Crudität im Magen. Niestrawność i surowizna w żołądku. *Sak. Probl.* 147. SUROWNICA, y, ż, n. p. Poślednie piwo zlewać do roboty, i na surowiec uzupełentować słody. *Haur. Ek.* 109. SUROWOŚĆ, ser, ż; *Slov.* żuřivost *austeritas, ineluctantia; B h.* pijsność; *Sorab.* 1. sirova, siroba, sirovolež, sirovohladačnost, (frudoba smutność); *Rag.* sirovina; *Vind.* serovina, frovost, negodnost, nesrelost, oistroba, oistrust, nemilnost, lerdnost, oistrovitnost; *Croat.* szirovost, oszornost, presznocha; *Ross.* суровость, (суроватость mala wilgotność, cf. ser), сырость (2 wilgoć, жестокость, absol. жесточь; ni-lagodność, *phys. et mor.* die Reibheit, Reibigkeit, Schärfe, Strenge. Surowość nieba wygnala ich

z tego kraju. *Tward. Wł.* 104. Surowość w obyczajach, w mowie, *severitas. Cn. Th.* 1084. SUROWY, *SEROWY, a, e, SUROWIE, SUROWO *adverb.*; *Boh.* syrowy, surowý, přisny, přjstný; *Slov.* surowy, žuřivý, (cf. žur); *Sorab.* 1. furowé, lurowý, szurowé, forowohladačné, lère; (*Sorab.* 2. žur, žurné, kwašno, furow gorliwość); *Carn. srov, osörne; Vind. frou, frovu, nevdelan, negoden, oister, oistoben, nemilen, terden, oistroviten; Croat.* šizrov, tesztèn, preszen, oszorni; *Dal.* šizrov, pris-san; *Rag.* širov; *Bosn.* sirov; *Slav.* prisan; *Ross.* сыровый, сырый (miewarzony, wilgotny, cf. sér; сыроватый zakalisty, wilgowaty, сыромолотный, o zbożu niesuszoným surowo zmelym, сыромолотъ mąka z niesuszoným zbożem), жестокій; (cf. *Hebr.* שָׁרָר, šehur; *Pers.* seür; *Germ.* jauer, cf. Šauer; *Angl.* sowr; *Lat.* severus; *obs. Gall. et Bret.* sor; *Seec.* sor, cf. *nostr.* sér); rob; jaki z natury, nie przyprawny, nie zaprawny, unzu-beréitet, unzuđeréitet. Surowe płótno. *Cn. Th.* 1085. (*non malleatum*). Niemądry, kto gardzi zgrzebným surowým worem, prosta a niemalowana skrzynia, w którejby było złoto. *Gil. Post.* 284. Siarka która się z rud kruszcowych otrzymuje, siarką surową nazywa się, *sulphur crudum. Kruml.* 586. (niestopiona). W tyglach materya skłana surowa się topi i w szkło obraca. *Tarz. Skł.* 62. Gdy szuty tylko przytłoją, w piecu zimno, i szkło serowe będzie. *ib.* 109. Był zwyczaj w Londynie dawania złota i srebra surowego czyli w sztabach, zamiast pieniędzy. *Pam.* 81, 865 Drzewo surowe, świeże jeszcze, nie przewietrzale, *Rig.* sirovina, sirovo darvo; *Bosn.* sirovina, trjhdze, nicht ansgewittertes, ansgetrocknetes Holz. Na galery drzewo mieli surowe, niesposobne do takiego budynku. *Klok. Turk.* 247. — *Per excell.* Surowe mięso niewarzone, niepieczone: rob, ungefocht. *Cn. Th.* 1085. Surowo jadający *Ross.* сыроядецъ. — §. *Transl.* Surowy, ostry, srogi, nielagodny; *reb.* raub, jbarj, bart, itrenj, unfreundliĉ. Jedni z przyrodzenia swego są kwaśni, surowi i nielgodni, w których wszystko cokolwiek słyżą o innych, kwaśniej i surowością trąci. *Mon.* 67, 271. Człowiek surowy, srogi, trudny. *Schl. Luc.* 19. Kłziwny. *ib.* Badźże wesoły. Madrość jest wesoła, odgama mzoły. *Jabl. Tel.* 112. Ni sądzcie ostateczny o obróci Kry-stus, twarz swego surową. Na tych, co będą po lewicy stałi, Twarz jaż nie cięła onę barankową, Ale lwią, srogą. *Olym. Św.* 2, P 5 Nie umniejszał nie z srogich pokut swoich, i życia bardzo surowego. *Wys. Ipu.* 42. Heteronóm do zatrzymania dyscypliny obierali surowych. *Star. Rye.* 28. Surowe obowiązki stanu mego. *Teat.* 3, 115. Poceziwie i surowo sprawował swój urząd. *ib.* 49, 58. Surowo potężny Mars. *Pim. Kam pr.* Zakazał jej to surowo. *Teat.* 36 c, 58. Surowie się z nim obchodzi. *Cn. Ad.* 1115.

SUS, SZUS, u, m., wbyryk, ein Sprung in die Höhe, ein Saß von einem Ort zum andern, (der Schuß wehtin, cf. *nostr.* szust) Niecierpliwý rymak różne pod jeźdźcem susy wyrabia. *Stas. Nam.* 1, 99. Działoty ich piękne kor-bety i szusy wyprawują. *Birk. Kes. Kaw.* 54. Koń susy robił. *Jabl. Ez.* 10. Przez kij pies skacząc dziwne robi

susy. *Jabl. Ez.* 19. Jak się porwał, takiego susa uczynił, o mal na drugą stronę nie przeleciał. *Teat.* 11, b, 61. Pan mię woła, smyk trzy susy, i już ja u jegomości. *Teat.* 20 b, 4. SUSEŁ, sła, m.; *Boh.* sysel, sisej; *Ross.* суслыкъ; *Germ.* der Ziefel, Zeifel, die Ziefelmaus, mus citellus, wielkości wiewiórki, kształtu lasicy. Żywi się młodem i myszami; żyje gromadnie, najliczniej nad Wolgą, na Wołyniu, na Podolu. *Zool.* 545. — §. *Fig.* Wszelkie czary na człeka mają swoje gusła, Ziele go w eo inszego, wine robi w susła. *Pot. Jow.* 198. SUSŁOWY, a, e, od susłów, Ziefel =. Futerka susłowe.

SUSCEPTA, y, z., ob. Przyjmowanie. SUSPENSIA, ob. Odwłoka, lrysz. SUSPIR, u, m., es czyli suspir, znak muzyczny, okazujący wstrzymanie czyli mlczenie tonu. *Magier. Mskr.* SUSTENTACYA, ob. Wyżywienie, utrzymywanie.

*SUSPICA, y, z., n. p. Być twój suspice czysta jeść be-da, którą wywieją wiatrem i łopatą. *Budn. Jes.* 50, 24, not. «mieszane zboże». [*Vulg. migma*, żyto z plewą 2].

SUSZ, u, m.; *Bah.* sauš, oklešký; *Slov.* rywa, ráždj, (cf. roždje); *Sorab.* 1. fuschenska; *Carn.* sushmat *vepretum*, (*Carn. et Vind.* fuhlêz = marzee); *Croat.* roznik; *Rag.* puxâr (cf. pożar), suho darvo; *Bosn.* posgjar, drivo suho, koje se moze hasno usgechli, suhad, suhiva, suho grozdje *uae passae*; *Ross.* сушь, хворостникъ, хворостивникъ, хворость; *Eecl.* хвръстие (cf. chróst), сушнякъ; §. 1) uschle z drzew odcięte gałęzie, durre Aefte, Zweige, durre Holzpâlne. Pierwszym bądź kopać ziemę, pierwszym pozwożone Susze palć, od winnych macie odstrzyżone. *Otw. Wirg.* 415. Nakładszy wiorów różnego suszu, ściany zamkowe podpalają. *Popr. W.* 4, 214. Kazał natkać chróstu i innej suszy w czeluści, i ich żywo łopalał. *Nar. Tac.* 2, 251. (*observ. femin.*) — §. 2) Susz pszczelny, eine leere Bieneuzelle, Wabenzelle ohne Honig. Nie znajdziesz ula, żeby między plastrami suszu, to jest, pustych woszczyn nie było. *hak. Pas.* 54. Susz wybrać, i na wosk go stopić. *Haur. Ek.* 157. Plastr miodu pod susz podłożyć. *ib.* SUSZA, y, z.; *Sorab.* 2. fusch, (fusch, mjasza laneno suchoty); *Carn.* susha, suhotina *terra arida*, suhota *ariditas*, (suhla *defectus pecuniae*); *Vind.* fusha, ufchneje, luhota, luhlost; *Croat.* šušsa, šušma, šušochla, šušota, šušha, (2 wozownia, szopa); *Hung.* aszszú-ág, aszady, szarassag; *Dal.* szusa; *Rag.* suseja; *Bosn.* suseja, susejaj, suhoelija; *Eecl.* соуха; *Ross.* сухота, сухка, сушение, засуха, меженна; suche miejsce, das Trockene, trockner Boden, trocken Land. Miedzy dwa wodne mury słony bród przebył, Tak jakoby po suszy najlepszy chodził. *J. Kaban. Ps.* 158 Chwałę twój stan poceziwy, iżeś k latom przyszedł, A z srogego okrętu na suszą już wyszedł. *Rej. Zw.* 180. Na suszy pływaj; *in portu navigat.* *Rys. Ad.* 45. Na suszy kota ciągnie. *ib.* na bezpiecznym miejscu się znajduje, er hat kein Schwâden ins Trockne gebracht. Licmius dał się pojmać, aby jedno Brutus na suszy zostął. *Rej. Zw.* 95. — §. Siedzieć na soszy u pijaków, nie mieć co pić. *Bies. roz. C* 2. trocken da sitzen, nicht zu trufen haben. — §. Susz, posucha, suchość powie-

trza; Dürre, tređne Bitterung; *Eecl.* разделение, разделение [incendium 2]. Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzywać z korzenia rozsade. *Haur. Ek.* 41. Przyszła noc z wielkim deszczem; jeli się frasować, iż się nie mogli w susza na pokój zachować. *Pap. Kol. T.* 5 b. SUSZALNIA, SUSZARNIA, SUSZARNIA, i, ż.: *Boh.* sušarna, sušjrna; *Carn.* palishe, pajshtuva; *Vind.* fulhni-za, fulhili, (fulhila, fulhumi-za: która len suszy); *Ross.* сушальня, овище, овиница, пира; *Eecl.* сошало, (ef. ozdownia); miejscze suszenia, ein Ort etwas zu tređnen. W warzelni powinny być suszalnie, w których się sól suszy. *Kluk. Kop.* 1, 165. Najlepsze na suszalnie komory w górze około kominu. *Kluk. Kop.* 1, 164. Najlepiej w piekarni razem mieć i suszarnię do suszenia na jesień owoców. *Switk. Bud.* 292. Takie tygle, które długo stoją w suszni, pospolicie kilkanaście niedziel trwają w ogniu; a te co się świeżo wezmą z roboty w piec, ledwo tydzień wystoją. *Torz.* 105. SUSZALNY, SUSZARNY, a, e, od suszalni, suszeniu służący. *Cn. Th.* 1085. Truge: *Ross.* овинный. Suszalna izba. *Cn. Th.* 1085. SUSZKI plur., suche konopie, płoskonki, które nasienia nie mają. *Syr.* 822. *Cresc.* 194. der Himmel, Bästling. — (SU-SZWAŁKI, ob. Szuszwalki). — SUSZYĆ cz. niedok.; (*Boh.* sušiti, sušyti; *Slov.* sušjm; *Hung.* süttöm; *Sorab.* 1. fuschu; *Sorab.* 2. szuschisch; *Carn.* sushim; *Vind.* fulhiti, vfulhati, osditi, (ob. Ozdzić; fulhnik, fulhez, osujak: marzec); *Croat.* szushiti, szussiti, szussim, szushzem, (szusseóz: marzec); *Dal.* szusiti, (szusitiše, szulu biti: schnać); *Bosn.* susciti; *Rag.* süciti; *Ross.* сушить; *Ital.* seccare, asciugare; *Lat.* siccare; *Gall.* secher, sec); §. 1) robić co suchym, czynić żeby schnęło: tređnen, tređnen. Wpadłszy w wodę suszy się teraz przy kominie, bo z sukien mu się woda leje. *Teat.* 51. e, C 2. Suszyć owoce, gruszki, śliwki etc.; Obřt tređnen, dörren. Kiedy nie wszystkie owoce przechowane świeżo być mogą, suszenie jeszcze podaje sposób trwałego pożytkowania. *Kluk. Rosl.* 1, 169. Suszony owoc *Vind.* fulhoba. Orzechy suszyć; *Ross.* калиць, (ob. Kalić). Suszone mięso, suszone ryby *Ross.* сушанна. Po niektórych miejscach tej wyspy robią chleb z ryb suszonych. *Boter.* 2, 86. Suszący *Eecl.* сушительный. — Suszyć, chudzić; abźehren, mager machen, austređnen. Smutny duch i głuste czasem kości suszy. *Rej. Wz.* 62. — *Transl.* Martwić, trapić, męczyć; plagen, quälen. Trzeba aby przekonany był karan; albo jeżeli ma być wolen, aby długim więzieniem nie był suszon. *Modrz. Baz.* 541. — *Moral.* Żalem i bojaźnią się susza, dzień in każdy rokiem się zdaje. *Teat.* 42. d, D. trapią się, swędzą się, schną; sie bürmen sich, sie vergehen vor Kummer. Obaczysz, że się suszysz bojaźnią daremną. *Morszt.* 107. Ten którego mylna przyszłość suszy. Albo bez enoty, albo bez duszy. *Zab.* 7, 416. wem die Zukunft Kummer und Sorge macht. Ten jest szęsliwy, kogo chuć nie suszy. *Zab.* 16, 182 *Kniaź.* Suszyć sobie myśl, głowę: kamać głowę, sich den Kopf bređnen. Suszyć mózgi i myśli obrotne nateżacie. *Hor. Sat.* 39. Jeśli, żebyś się dotęknął, suszę myśl daremno, lub ja tępo pojmuję, lub ty piszesz ciemno. *Dmoch. Szl. R.*

16. Suszy głowę, by w gładko utoczonym rymie, Podł wiekom następnym do ksiąg zacne imię. *Zab.* 1, 108. *Nar.* Nie susz domowym o Rzym głowę trudem. *Hor.* 2, 81. *Min.* Kłopotać głowę, den Kopf warm machen. Psy-sze strach niezmierny głowę suszy. *Morszt.* 57. (tańcy). Cirho! nie suszeć mi głowy. *Teat.* 25, 154. Żona moja długo o to suszyła mi głowę. *Teat.* 55, 15. Czyń coś się podoba, a nie susz mi głowy. *Weg. Marm.* 5, 167. Klepał głowę swemu ojcu, mózg mu suszył. *Teat.* 24. b, 40. — 2) Suszyć *Verb. med.*, o suchy strawie po-sieć, tređnen fasten, bies tređne Жоңсупеиен zu sich nehmen. Mięsa nie jem, ale zawsze suszę. *Jabl. Ez.* 126, *Eecl.* сухомят, *Græc.* ξηροφάγειο. Suszenie *Ross. et Eecl.* суходение, сыронуть. Siłac ich jest między chrześciani, co suszą, poszcza? *Rej. Post. M m* 4. Są co i o naturę i boga się kuszą, Ustawne grzesząc, kilka dni do roku suszą. *Pot. Porz.* 555. Waszeć dobry katolik, suszysz piątki. *Ossol. Str.* 8 W piątek, jeśli się kto obierze suszyć, przecie tego dnia bez łakotek wytrwać nie może. *Pim. Kam.* 502. Obiecał w sobotę każda o chlebie samym i wodzie suszyć. *Gorn. Du.* 212. Piątek suszył o grzankach, pał jak byk w niedzielę. W wieczór był na nalewkach, a rano w kościele. *Nar. Dz.* 5, 158. SUSZY-KUFEL, na, m, sączykufel. *Men.* 71, 557, moczywas, dybidzban, ein Saftfass.

Pochodz. sub: Suchy.

SUTANA, y, ż., SUTANKA, i, ż., dem, z *Włosk.* sott na; *Gall.* soutane, (ef. sudainny); sukna duchownych, doktorów; der Leibrock der Geistlichen, Doctoren. Ten siadł nie chwał nie brać z sobą, oprócz po jednej sutannie grubej na każdego. *Boter.* 4, 171. Był to ksiądz tylko z sutana. *Pot. Dow.* 2, 82, (ef. doktor pończoszka: Ktoż animuszom pradatów porówna, kto strojom, Sutana i mantolet chwarszczał? *Opal. Sat.* 157. Czarna sutana. *Pot. Porz.* 174. *Sk. Zyw.* 1, 598. Doktor w długiej sutannie przychodzi. *Pot. Arg.* 477. SUTANNY, a, e, od sutany, Leibrock: Sutanne rękawy. *Tr.* — 2. W sutane ubrany, n. p. Suttanny doktor. *Tr.* mit einem Leibrocke bekleidet. — 2. Suttanny jedwab, krecony, gedrehte Seide. *Tr.*

*SUTEK, tka, m, Cyeck, piersi, sutek też niektórzy mówią od szania, *mamma. Macz.*, (vel potius ssutek: die Brustwarze. Sutek. *Tr.*

SUTY, a, e, *partic. Verbi* suć, suje: sypany, geđđnret, ob-sypany, beđđnřttet. Sute drogiemi kamieniami sądłki. *Suszye Pieśn.* 5 K. — 2. *Transl.* Suty, Suto *adverb.*, sowity, obłity; reichlich, überflüßig; *Boh.* sutý. Suknia suta i bogata. *Teat.* 54, 17. Suto nas czestował. *Teat.* 8 44. Czestuje, gra, baliki daje, suto szatuje pieniędzm. *Teat.* 14, 107. Husarska pieczenia suto z cebulą, miech się przyrumieni. *Teat.* 45. e, 64. Niech co kosztuje to kosztuje, byle wszystko suto było. *Teat.* 6. b, 80. Suto w kieszeni. *Nieme. P. P.* 10.

SUWAC, ob. Sunać. SUWAŁKA, i, ż., Suwałka nazywają utareżki Tatarskie. *Czack. Pr.* 255, (ef. taniec Tatarski, Tatarisches Manövre. SUWALNY, a, e, od suwania, Sđieb: Sđub: sđiebbar; *Ross.* движной.

S W.

SWA, ob. Swój, swoja, swa.

SWACH, ob. Swat. SWACHA, y, ż.; *Ross.* сваха, [dziewosłabica, die Brautwerberinn 2], kuplerka, kmocha, eine Supplerinn, (ob. Swaszka). Dobry on bardzo człowiek, by go nie psowała Domowa swacha, ta go własnie osiodłała. *Simon. Siel.* 110. (zrzędziocha) Bachus urodzonym swachom przy Bistonie Nieszkodnym wężem zapłata kędzierze. *Hor.* 1, 507. *Nar.* SWACIINA, y, ż., swaszka, pronuba. *Mącz.*, *Ross.* сватья swata, ob. Swaszka; die Brautwerberinn, Jremerberinn, dziewosłabica. SWACIĆ, ob. Swatać. SWACTWO, a, n., swatanie, dziewosłębstwo, swaty; daß Jremerber. Brautwerber. (*Croat.* szváchtvo, szwachintvo: szwagrostwo, (ob. Swak); *Ross.* сватовство 1) swatanie, 2) szwagrostwo). To mego pna wuja swactwo. *Teat.* 24. b, 19. Gdziekolwiek rozkażecie wszędzie pojedziemy, i swactwa i wesela spólnie pomożemy. *Simon. Siel.* 45. Będą baby bogactwa Po jej śmierci pomożemy mu do młodszego swactwa. *Gaw. Siel.* 569, ob. Swadźba, Swad. SWACZYNA, y, ż., na Szląsku koło Plesny: podwieczorek. *Budth. Mskr.*, cf. jużyna, Besferbrot.

SWAD, SWAD, edu, m., smród z przepalenia, Brandgeruch, Dunst, (Schwaden 2. Adlg.); (*Boh.* smoud, smáha; *Sorab.* 1. pécźerska won; *Carn.* smól, smoj, sasmód, (*Carn.* smódlu / *jeum adustivum*); *Vind.* finodei, saimoda, olmod, perimodenzje, saimojen duh, osigathu duh; *Rip.* svól, smüd, smúdtina; *Bosn.* smud, smrad od dunna; *Ross.* натемна, рапъ, урапъ). Zaraza głowy jest swad z pieca. *Tr.* Gdy wybierasz z banki rtec, strzeż się swadu, byś się nie zaraził. *Sienz.* 606. Usta srogi dusił smąd, vapor. *Zbr. Ow.* 56. Etna się plomieniami dwuraziem skwarzy, Parnas w tymże smiedzie. *Zbr. Ow.* 54; (*ard.*). Swad od czego, fetor, smród, Gestanf. *Tr.* — 2. *Transl.* Psalm swędem wyszedł sąd jego. *Cn. Al.* 1086. (*corruptus judicibus infami decreto absolutus*). Kilka razy, jak mogąc, zbyłm go psim swędem. Lecz co poezne, gdy dłażej zechce być natrotem? *Zabl. Zab.* 85. — (SWADA, ob. Swada) — SWADLIWY, a, e, — ie *adverb.*, pełen swedu, brennjelud, nach Brand reichend, dunstig; (*Boh.* smolíj přismudlý; *Vind.* smojenlu, zafimodlu; *Ross.* уранили, чапый, чапо, ob. Czad). Czarny ślup dymu z swadliwym osmołem, Nad pojedynczych chadup usutyan popołem Wnosi się. *Przyb. Ab.* 146

SWADŹBA, y, ż.; (*Boh.* swadba; *Slov.* swadba, wesele; *Sorab.* 2. Iwažba; *Croat.* szvaibba, szváiba, (*distiq. Ri.* swadba, svaghja *incivita*); *Bosn.* svaditi, osvadhiti *accusare*, ob. Zwada, ob. Wadzić); *Ross.* свадьба; — gody, swadziebne wesele, nuptiae. *Mącz.*, die Hochzeit. Powiedziem ją do sloba; przyjdzie nam obchodzie Swadźbę, do stołu służyć, i w tańcu rej wodzić. *Zmor. Siel.* 147, *Stryjk.* 118. Swad, gody, wesele małżeńskie. *Sekl. Mith.* 22 SWADZIEBNY, a, e; (*Boh.* swadebnj; *Croat.* szvatbém; *Eccl.* евадебный; wesełny, godowy, hochzeitlich, Hochzeit). *Epitaphium*, swadziebna piosnka, wiersze ku

ezi weseła czyjego uczynione. *Mącz.* Ruś w pieśniach swadziebnych na wesełach Ladona wspomina. *Krom.* 55. Pojmał pana młodego z gośćcami na weselu małżeńskim godującymi i z wszystkim fraucymerem swadziebnym. *Stryjk.* 540. Gość swadziebny, godownik, *Boh.* swadebnjk, f. swadebnice; *Rag.* svat, f. svátbeniza; *Croat.* szvati; *Slav.* svatovi; (*Boh.* hod swadebný god małżeński, wesele małżeńskie, swadziebne; *Slov.* swadebna matka *pronuba*). Odzienie swadziebne. *W. Post. Mn.* 362. *Dvor. E 5. Kurz. Kat.* 2, 468. (godowe *edit. recent.*). Odzieniem swadziebnym ozdobię, do stołu boskiego przystępują. *Kurz. Kat.* 2, 464. (godowym, *edit. recent.*). Odzienia swadziebne nie mając, z weseła był wyrzucony. *Biel. Hist.* 181. *Rej. Post. R r 6. ib. O o o 4.* SWAK, SZWAK, a, m.; (*Boh.* swak, (ob. Swat, swatać); *Slav.* swak, otcowég sestri muž, matkinég sestri muž; *Sorab.* 1. szwak; *Carn.* svák; *Vind.* svak, festerni mosh, shene brat, mosha brat, suak, svoger; *Croat.* svak, szvak, szestrin mus, peregrin. sógor; *Hung.* so-gor; *Rag.* svák; *Slav.* svák; *Ross.* своякъ (cf. swój), шуринъ; szwagier, siestrzyn mąż. *Sax. Porz.* 152, der Schwester Mann, der Schwager, (cf. świekier, cf. dziewierz). Przyjechali posłowie z Węgier od króla Zygmunta, swaka Jagiellowego. *Gwagn.* 76. Lud wiejski z swoją rodziną, szwakami i družyną do karezy się schodzą. *Haur. Sk.* 154 — §. Swak, szampierz w miłości, rivalis. *Mącz.* społzetnik, der Rehenbubler. SWAKOWSTWO, a, n., szwagrostwo, die Schwägerchaft; *Sorab.* 1. swakowstwo powinnowactwo; *Carn.* svaknost, svazhëna; *Vind.* svaknost, svahuna, svagëni, svagatw; *Croat.* szváchtvo, szwachintvo, peregr. shogorzivo; *Hung.* só-gorság. — § Szampierstwo w miłości, rivalitas. *Mącz.* Rehenbublerco.

SWANTOPOLK, a, m., [ŚWIĘTOPEŁEK 2], imię pogańskie, święte polko. *Jabl. Her.* Swatopolk, coko s sancta, a *Boh.* swaty (+ święty), et polek (+ polk). *Frenzel in Westphal. Monument.* 2, 2412 SWANTYBOR, a, m., [ŚWIĘTOBOR 2], święci bor, imię pogańskie. *Jabl. Her.* SWAR, a, m., SWARKA, i, ż.; (*Boh.* swár, swáda, šarwátka, (ob. Szarwarki); *Eccl.* сваръ; *Ross.* свара; *Carn.* snar *corrupto*; *Vind.* svarje, svarhitu: zarzucanie, zarzuty, *Swee.* swara: odpowiedź; *Id.* andwara, cf. szwar-gotać, warezyc, warga, wrzec); kłotnia, spór, sprze-czka, walenie się; *Sorab.* 1. zicet, wurežiwano; *Vind.* krech, pcpiranie, (cf. krzyk, cf. przepzed); *Dal.* kara, (ob. Kara); Janf, Streit, Hader. W gnusnym pokoju tylko fukęcy, tylko swary stroją. *K. hom. Wied.* 5. Co ci teraz jest ku pokoji, obróci-ć się w gorzkość swaru. *W. Post. Mn.* 521. Wielkie swary na zjeździe Flo-reneckim. *Pociej.* 301. Po długich swarzecz (swarach). *Biel.* 149. Nie ma ratusza, ni sąsiedzkiej swarki. *Mon.* 64, 526. Między pysznymi swary ustawicznie. *Sk. Dz.* 245 W równym wieku, gdy dobrana parka Żyja szcze-głowie, nie znają co swarka. *Teat.* 52. b, 142. Kancelerz ten dobra kościelne na ustawicznie swarki naraził. *Nar. Hist.* 7, 152. Z lekkich swarków srogie powstało za-bójstwo. *Nar. Tar.* 2, 253. SWARLIWOŚĆ, ści, ż.,

skłonność do swarzenia się, kłótniowość, die Zankfußt; *Ross.* сварливость. SWARLIWY, a, e, — ie *adv.*; *Boh.* et *Slov.* swarlivý; *Ross.* сварливый; kłótny, sporny, gánfiš, zankfüchtig; (*Vind.* svarithu; posvarithu, posvarliu + kary lub strofowania godny). Żona swarliwa, nie małe domu lichu. *Teat.* 42. d. 5. Swarliwy, jak przepkupa się swarzy. *Cn. Ad.* 1114. Przyjaciel nie chciał swarliwego i trudnego miejsca. *Sł. Dz.* 299. SWARNIA, i, ś, miejsce swarów, kłótni; ein Zankfert, wo mir immer gezankt wird. Nie jest u nas rada, ale swarnia i giełda jedno na wstyd i ruinę Rzpltej. *Lub. Roz.* 455. Do kościoła ku czci bożej chodzić mamy, nie do swarni. *Biał. Post.* 175. — (SWARSZŁOWY koń, *ob.* Szwarzłowy). — SWARZĄDZ, ędza, m., [SWARZĘDŹ, i, ś, miasto w Wielk. Polsee, eine Stadt in Groß-Polen 2]; lubiący się swarzyć, *cf.* zręda, ein Zankfüchtiger; *Slov.* swarce; (*Vind.* svarnik, posvarnik, wymawiać, zarzucać: *f.* svarniza, posvarniza). Przyjechała ędza do Swarzędza; *simile ducitur ad simile.* *Rys. Ad.* 58. SWARZYĆ, SZWARZYĆ *intransit. contin.* Łajać, strofować; schelten, schmähen; *Sorab.* I. szwarież; *Carn.* svarim; *Vind.* svarit, svariti, posvariti, (*cf.* *Germ.* Wort, *cf.* gwar, *cf.* swargotać, *cf.* schwören. *Адг.*; *cf.* *Hebr.* גזגאר, *incerepavit*; גזגאר jagur; *cf.* *Lat.* iurgo; *cf.* *Hebr.* גזגאר castigavit). Na mnie matuleńka caluteńki dzień swarzy, zamyka mnie jak niewolnicę jaką. *Teat.* 50. b. 26. Dasać się, krzywić, a potem zswarzyć z całym światem. *Węg. Marm.* 5. 288. — 2. *Transit.* Swarzyć kogo z kim, wadzić go z kim, *ob.* Poswarzyć, powadzić; zusammen begen, an einander bringen. — 2. Swarzyć się *rec. ueloh.*; *Boh.* swariti se, kočkováti se, kočkugiti se, wadzić; *Slov.* žehru; *Vind.* posvariti, svariti, spekarjatiše, preparati, kregati, pipati, reshali, praudati; *Dal.* karatise; *Ecol.* еварити ет; wadzić się, sich zanken, mit einander streiten. Już teraz nie na zjazdach naszych nie czynimy, jeno się kłótnimy a swarzymy. *Star. Hyc.* 16. O majętności prokuratorowie się swarzą, o ciału doktorowie, a o dusze teologowie. *Gorn. Dw.* 182. Jesteż się tu o co swarzyć! *W. Post.* W. 229. Swarzenie się wy, a my będziemy jeść. *Cn. Ad.* 1115. Nie godzienceś, abym się z tobą swarzył. *Cn. Ad.* 558. (abym się tobą pyskał).

SWASZKA, i, ś, [i. m. *Nona.* Swacha 2]; swachna, pronuba, *Marz.* swata (*cf.* swiestka); dziewosłebica, družina, die Brautwerberinn; *Sorab.* I. swónka, flonka, quoniam mensam sale atque zingere instrueret assolet; *Ross.* сватья; (*Vind.* svatina, teta, *cf.* ciotka; (*Carn.* svakëna); *Slav.* sväst, *Ross.* свесть, сводчица; *Vind.* svaka, svakaja, svast, svest. Swieść, *qu. v.*; (*Rag.* svätbeniza + swadzielna gość, *conviva nuptialis*). Kiedy młodziuchne za stara zniżają, Za starym swaszki dobre słowo dają. *Bratk. l. 4*. — 2. *In mitem partem.* Swaszka, *ob.* Swacha; *Ross.* свая, n. p. Tyś inszych swaszek pilen, a żonka też inszych. *Opal. Sit.* 184. *Tward. W. D.* 2, 111. (kmoszek). SWAT, a, m; (*Boh.* swat levir, *ob.* Swak; *Slov.* starejši, stari swat pronubus; *Vind.* svat, sarozbniik + zaręczony z którą, *cf.* żenich; (*shounirski* svat + wetbownik); *Carn.* svat + żenich; *Croat.*

szvat nuptiator, szvati; *Slav.* svatovi convivae nuptiales, swadzielni goście; *Rag.* svat, *f.* svätbeniza conviva nuptialis); *Ross.* свать + 1. powinowaty, (*ob.* Swak, szwagier), 2. swat); *Ecol.* тысячкой, družka, невѣстоводникъ, невѣстоводитель, невѣстоводецъ (*cf.* niewiasta), предъобручникъ, который сговариваетъ жениха съ невѣстою; dziewosłab, družba, der Brautwerber; *Boh.* snubree; *Carn.* snubâzh, snubz, (*cf.* *Lat.* nubo; *Carn.* snubliv nubilis); *Sorab.* I. swonežzu, brasehka. Dziewosłab, żereca, swat. *Volck.* 664. Ja rozumiałem się tu być panem młodym, a ja widzę, muszę tylko przestać na swacie. *Teat.* 52, 102. Rycerz Polski, jadąc sobie z przyjaciółmi po żonę, trafił na straż nieprzyjacielską, którą pogromił. A od tego czasu nastąpiły wielkie porczy swatów, kiedy się kto jechał żenić, obawiając się nieprzyjaciela. *Papir. Gn.* 1096. Jechał w swaty + starać się o którą w małżeństwo, *cf.* swactwo, dziewosłebstwo, auf die Freye ausgehen. — *Transl.* W swaty, w Spiegi, w zwiady jechać. *Cn. Th.* 1217. auf sundschafft austreiten. — *Protr.* Nie wyjeżdżaj przed swaty, nie bądź mądrym przed laty. *Cn. Ad.* 725. *Rys. Ad.* 49. (nie wylataj, gdyż skrzydła nie wyrosły, nie odzywaj się przed starszymi; *cf.* raniej było się urodzić, *cf.* jako miedrze od kokoszy) *Chrośc. Fars.* 75. *Tward. W. D.* 20. *Chrośc. Joó.* 120. Mleżą tu drudzy, choć młodszy, a ty Tak się skoro wpizód wymykasz przed swaty. *P. Kohen. Jer.* 455. Pędzą się swa mierz, nie wylata przed swaty. *Petr. Ek.* 115. najerćis jejn, frâh flug jejn wollen, alteren Leuten vorgreifen. — 2. Nie folgowali bratu, ani swatu, ani zadržan. *Biel. Sm.* 165 b. ani krewnym, ani powinowatym. — 2. Swat, szampierz, spółzalatnik, rycerz, der Nebenbuhler. Wymieniono swaty, z którymi jakoby królowa żądliwie obeować miała. *Krom.* 498. SWATA, y, ś; *Ross.* сватья, (*cf.* swacha, szwazka, *cf.* swieść); która swata, dziewosłebica, die Freuwerberinn. Sroga Jach i okrutna swato, Przyhadz, i zemste bierz przez moje ziny. *Chrośc. Luk.* 215. SWATAC, *cz. contin.* Swaćć *ucl. k.* (Poswatać, Wyswatać *ucl. qu. v.*); dziewosłebić, kojarzyć małżeństwo, den Freuwerber maßen, eine Ehe fûren, fûnfen, verbunden, zusammen bringen; *Sorab.* I. swonežzu; *Vind.* svatiti, (svakuvati, *ie* posvaziti + powinowacie się; *Carn.* snubiti, snubear; *Ross.* сватать, (сватать wyswatać, свататься ożenie się, сватаніи oblubienca); *Ecol.* невѣстоводитрюю, *G. acc.* svatycowzję. Kto swaćć i do kupy to jednoczył stała? *Gow. Stel.* 568. Swatanie, swaty, poswatanie (*Vind.* svatije, svatuvanje). Swatać się *rec.*, sich mit eine Partie bewerben, nach einer Freuen. O karżono Jadwige, jakoby ona z Gwielelnem, który się jej prerwej swatał, obeowała. *Stuyk.* 418. SWATOWNY, a, e swatujący, fregend. Ni goły, ni się Juno swatowna stawila, ni Hymenej, ni Łaska w łóżney družyla. *Żebr. Ow.* 150; pronuba

SWATOWIT, *ob.* s. Wit.

SWAWOLA, i, ś, SWYWOLA, SWOWOLA, swa wola, swoja własna wola, swoboda, postępowanie wedle własnego upodobania; *Rag.* sveevòglja suae voluntatis libi-

do; Sorab. 1. zamopastnofeż, (cf. samopas); der freye Wille, Eigenwille. Dziękuję bogu, że napominanie przyjął, a gdy tym troskliwszym był, z swęj woli szedł do was. *1. Leop. 2 Cor. 8, 16.* dobrowolnie, freywillig, auß eigenem Triebe. Swa wola, że wolno płodzić co chce. *Kosz. Lor. 26.* Bez praw i rządu samopas i swęj woli. *Pilch. Sall. 11.* Tu w Polsce jedm ludzie są w wielkiej niewoli, a drudzy w wielkiej swywoh. *Gorn. Wl. C 5.* Swawola tam być nie może, gdzie jest prawo. *Gorn. Wl. C 5.* Gdy hamowana swawola nie będzie, Już jej niecenota na trzy głosy *gedzie. *Rej. Zw. 225 b.* Puszczzone dziecię na swą wola, zawstydzą matkę swoję. *Pociej. 27. cum dimittitur voluntati suae.* Śwawola, wielka niewola. *Cn. Ad. 1115.* (wolność fałszywa jest, czynić co się podoba). Swawola każdego zepsuje. *Rys. Ad. 64.* Iż był w młodości swojęj woli nawrzał, w starości się nikomu zachować nie umiał. *Pap. Kol. O.* Dziecię napwszy się z młodu swęj woli i rozkoszy, w wszystko się złe udawać będzie. *Glicz. Wych. E, 4 b.* Dziecię ze zbytniego pieśczenia w swą się wola uda, i będzie brało na nią, jako koń na kły, gdy mu się na nie uzda zawadzi. *Glicz. Wych. E, 4 b. — 2.* Śwawola, *SWOWOLEŃSTWO, a, n.; *Slov.* swęwolnost, samoswognost upor, knabrnosć; (*Slov. et Boh.* swemyslnost ferocia); *Vind.* fvojovolnost, lastnovolnost, lastna glava, lastnoumnost; *Rag.* samovoglja = kaprys; *Ross.* самовольничество, самовольство, своевольство; 1) absolutność, Eigenmacht, eigenmächtige Verfahren. Podobno byś mi dał być, o mój mdy, To dobrowolnie, coć biore swawola. *P. Kchan. Jer. 519.* Na te pochłubki a na te swowoleństwa swoje, radbyś i ostatek wełny zdarł z nędznej głowy jego. *Rej. Post. K k 2.* Uprzykzają się spokojnym ludziom swowoleństwa a lotrostwy swemi. *Rej. Post. II 1. — 2)* Swawola, swywoła, swowola, SWOWOLNOŚĆ, ści, ż, *SWOWOLEŃSTWO, a, n.; *Boh.* swęwolnost, dowaděn; *Carn.* samapashnost; *Vind.* ispuhnost, spuhnovolnost, oshribnost, prelhernost, sanikarnost, bresobrasnost; *Croat.* objednoszt; *Rag.* sveevoglja, samovoglja, svevoglnos, svevoglstro; *Ross.* своевольство, самовольничество, вольничанье, воженье, возня, проказы, рѣзвость, блудливость, шалость, шаливость, (*ob.* szaleć); rozpusta, swawolowanie; Hebermuth, Mutzwille, Ausſchweifung, Außgelassenheit. Swawola jest rozehdzana a bezrozumna wola, mając za koniec swój rozkosz, a do tej wszystkie swe kierując sprawy. *Gorn. Wl. D.* U Egipcyanów i malarzów i muzyków swawola karano, gdy co, malowali albo śpiewali nieprzystojnego. *Petr. Et. 187.* Żadnej miary na pohamowanie swowoleństwa nie szukamy. *Star. Ref. 6.* Prawom bożym dla wolności albo raczej swowolności swojęj wiązać się nie dali. *Sk. Kaz. 464.* Karania srogość złym odejmuje swowoleństwo grzeszenia. *Modrz. Baz. 286.* Zachowaj mię od swowoleństw upornych, aby nade mną nie panowah. *Radz. Ps. 19, 14.* Ustawiczne próżnowanie do takiego swowoleństwa ludzi przywiodło, że na prawa względu nie mają. *Vol. Leg 5 15. — §* Swawoleństwo, anarchia. *Fredr. Ad.* bezrząd, Anarchie. — 2. Swawola

collet. = kupa swawolnych ludzi. *Pot. Arg. 90.* ein muthwilliger Haufen, ein Haufen muthwilliger Leute. *SWAWOLAĆ, *SWOWOLAĆ *nijk. niedok.*, stawać się swawolnym, außgelassen werden; *Ross.* извольничаться. Gdy Dawid bardzo był *swowolał, a już był bardzo zapłynął w szczęściu swoim, wziął Uryaszowi żonę. *Rej. Zw. 204 b.* SWAWOLNICA, y, ż, SWAWOLNICZKA, i, ż, dem.; *Rag.* svevogluzia; *Ross.* своевольница, самовольница, рѣзвуха, кудесница, проказница, шалунья; kobieta swawolna, rozpustna, pusta; ein Hebermuthige, Mutzwillige, Außgelassene. SWAWOLNIE, *SWOWOLNIE, SWYWOLNIE *adv.*; *Slav.* svojevolino, *Ross.* самовольно; swoja wola, wedle swojęj woli; eigenwillig, nach eigenem Belieben. Swowolnie odjechać, odstać, z swojęj woli, bez opowiedzenia. *Włod.* Nie chciał mu papież dopuścić wyjść z klasztoru; wyszedł tedy swowolnie. *Biel. 207.* Swowolnie żyć = swym rozumem. *Cn. Th. 1095.* rozpustnie, übermuthig, muthwillig. Kto swowolnie żyje, ten swowolnie ginie. *Rej. Wiz. 175 b. Rys. Ad;* qui sine lege vivit, sine lege perit. SWAWOLNIK, SWYWOLNIK, a, m., SWYWOLNICZEK, czka, m., dem. człowiek swawolny, ein Hebermuthiger, Mutzwilliger, Außgelassener; *Boh.* swęwolnik; *Carn.* samsvoj = sobie pan; *Vind.* fvojovolnik, fvoimik, lamfvoi; *Rag.* svevoglujk; *Slav.* svojevolnik = woluntaryusz, ochotnik; *Ross.* своевольникъ, самовольникъ, рѣзвукъ (cf. rzeżwy), воленца, кудесникъ, прокуда, прокудливый, проказникъ, острякъ, вострякъ; *Eccel.* шаль, шалунъ, самочинникъ. Ludzie wyuzdani na wszelaką swawola, i z tego marnotrawstwa szukahby sławy, gdyby postrzegli swowolniczków imiona pismem nieśmiertelności podane. *Star. Ref. 64.* Rozpustny swywolniczek. *Teat. 20. b. praef.* Wstydź się swawolnisia. *Teat. 55. b, 82.* SWAWOLNY, SWOWOLNY, SWYWOLNY, a, e, wedle swojęj woli żyjący, swobodny, nach seinem eignen Willen lebend; *Slov.* swawoluć, swewolnyć, swęmyslnyć uparty; *Slov.* swewoluć cerebiosus; *Carn.* svojovoln, svojoglavn = knabrnny; *Vind.* fvojovoln, fvoivoln, lamfvoi = sobie wolny, fvojovoln, radovoln = dobrowolny, fvojovoln, lastnovolen = uparty; *Croat.* svojevölyen *sui juris, pertinax;* *Rag.* sveevogljan, samovoglj, sveevogljan *suae voluntatis,* (samovogljan = kaprysmik, dziwaczny); *Bosn.* svojevoglja *effrenatus;* *Ross.* своевольный, самовольный. Daleś w mac ludziom wszystkie bydlę polne, Daleś i lesne zwierzeta swowolne. *J. Kchan. Ps. 9.* Swowolny, bez prawa żyjący. *Włod, illex. Cn. Th. 1095.* rozpustny, außgelassen, muthwillig, leichtfertig; *Boh.* prostápašny, rozpustlý; *Sorab. 1.* zamopastné, wóhlné, zvolozterski; *Croat.* obiszen, (obisztni *realis,* obiszte *ren*); *Vind.* fvojovogljén, prelhern, sanikarn, bresobrasen, spuhnovolen, oshriben, ispuhben; *Carn.* samapashne, samapash (cf. samopas), serborit, serboritat, serboriten; *Ross.* прокудливый, рѣзвый (cf. rzeżwy), блудливый, вожевый, шаливый (cf. szaleć), иривый, (*ob.* igrać). Za nie pismo ś u swywolnego światownika. *Wad. Dan. 105.* Młody ezłowiek nie tam idzie, gdzie rozum chce, ale tam gdzie go nałomne a swawolne przyrodzenie ciągnie. *Rej. Zw. 18 b.* Swa-

wolny chłopiec. *Tr., Ross.* eroza. Czytał autorów swy-wolnych w materji zwodzacych intryg. *Mon.* 76, 87. — 2) Są rozbojnicy, którzy kupy ludzi swawolnych zebra-wszy, majątności najeżdżają. Przeciw tym liczne prawa pod tytułem: swawolnych kup, (cf. kozoactwo), znajdu-jemy. *Ostr. Pr. Cyw.* 4, 555. Räuberborden, Streifborden. SWAWOLOWAĆ, SWYWOLOWAĆ *med. contin.*, Swy-wolnie *niedok.*, swywolnym być, swywołą narabiać; miß-willig seyn, ausgelassen seyn, Mißwillen treiben; *Boh.* do-wadéti, dowadywat; *Sorab.* 1. wohlmu; *Carn.* ritam; *Vind.* nafladuwati, nafladen biti; *Rag.* sveovogljti far á sua voglja; *Ross.* самовольничать, своевольничать, свое-вольствовать, куролесить, накуролесить, вольничать, завольничать, рѣзвиться, рѣзвлюсь (cf. rzeźwić), ero-ziti, erożu, bluditi, bluju, bludstwuju (cf. bładzić), probuditi, naprokuditi, woziti, wozus, zadurniti, zaduraciti, prokaziti, prokazu, szaliti, szalig, szalig, szalig (cf. szaleć), *vulg.* приближывать.

SWEDLIWY, *ob.* Swądliwy. SWADNIEĆ *neutr. medok.*, swędem śmierdzieć, swąd z siebie wydawać; *Bosn.* smu-diti, smriditi dunnom, fremjeln, nach dem Brande rie-chen. Piec swędnieje. *Tr.* — 2) *Ogólniej:* Śmierdzieć, cuchnąć; stinken, stinkend werden. Płastwa po zabiciu, aby nie swędniały od sytości. . . . *Haur. Sk.* 545 SWE-DRA, y, ż., zmaza, plama, ein Schmuzgeffen. Pasek wysy-pany na białe płótno, gdy nie po sobie mułu abo pro-chu, chocia swędry nie zostawi strząsniony, taki naj-czyściejszy. *Cresc.* 54. Rozkoszują w sładawieniu i w swędrach. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 2, 15, (w sprośnościach). Krok mój nie wystąpił z drogi, a na rękach moich nie została swędra żadna. 1 *Leop. Job.* 51, 7. Kto gromi niepobożnego, sam sobie swędre rodzi. 1 *Leop. Prov.* 9, 8. *Smotr. Lam.* 19. (bierz na siebie daję). Pan so-bie wystawił kościół chwalebny, któryby nie miał swę-dry, abo zmarški. 1 *Leop. Ephes.* 5, 27. (bez ale). By eię snadź nie bawiło imię Alexandra, Precz gościu! boć tu leży złość i brzydka swędra. *Zygr. Pap.* 552 (*se-culus et vitium*). — 2) *De homine:* Swędra, smród, gno-jek, zmindak, ein schmutziger Kerl. Jedzie jako pan, a to swędra. *Falib. P.* Skaził mu się, nie synowie jego, swędra ich, ród niecny i przewrotny. *Budu. Dent.* 52, 5. ŚWEDZIĆ *cz. niedok.*, 1) przyswedzać, swędem napeł-niać, (cf. wędzić); *Boh.* ěmuditi, ěmudim; *Sorab.* 1. smudžu; *Carn.* smodim; (w Krakowsk. smąd = swąd); *Vind.* smoditi, ofmofati, pofmofati, pofmofati, salmodi-tu, (smodnik, smodei, ofmofawcz = swędzieli); *Ross.* на-дуть, начадить, einen Brandgeruch verurjaden, duffen, dufftig machen, nidorem dare. *Cn. Th.* 1086. Ziemia ke-dy najwyższa płomieniem się swędzi, i w głąb łupa, i w szczył się wycędzawszy wędzi. *Zobr. Ow.* 55; *car-ripitur flammis*. — 2) Swędzić, ŚWIEDZIĆ, ŚWIEDZIEĆ, swędziął = swierzbić, juden; *Boh.* sweděti; *Ross.* зуд-дѣть, зудудѣть. Swędzi, czyli swędzi mnie co = swierz-bi mię, es judt mich etwas, verurjadt mir ein Juden. Na-pada go swedenie języka i niewczesne a razem głupie morały. *Teal.* 24 c, 108. swierzbiączka; (*Slav.* shuga, svrǎb; *Ross.* зудъ, чесота, чесотка, восяцъ). Dłoń go

swędziął. *Ossol. Str.* 5. — 2) *Moral.* Swędzić *niedok.*, uswedzić *dok.*, martwić, trapić, suszyć; quälen, martern, ängstigen, benurubigen, Summer machen. Był tysiąc tro-sków mógł z myśli wypędzić, Niemniej zostanie, co mnie będzie swędzić. *Zub.* 15, 545. Każdego swoja lu-bość, swoja żądza pędzi, Każdego swój mól gryzie, swo-ja nędza swędzi. *Simon. Sal.* 16. Mię to swędzi, że żadnego towarzysza nie widzę. *Jabl. Tel.* 82. *Dar. Lot.* 4, 21. Kochanka twego zahł tak niemiłosiernie Mogłabyś swoja śmiercia śmiertelnie uswedzić! *Zub.* 15, 195 Swędzić się, trapić się, się barmeni. ŚWEDZIWIY, ŚWIE-DZIWIY, a, e, Jecheviy, fūglit. Swędziwe Neptuna jatrewki, Po Jano panny, a óstatek ryby. *Klon. Fl.* 1. 2. Nereidy. *SWESTKA, *SZWESTKA, i, ż.; *Boh.* šwestka; *Germ.* die Zweifche, eine Art Pfannm. Śliwki, które zowią swestki. *Sienn.* 115. Śliwki Węgierskie, szwestki. *Syr.* 1006. *Szwaczka, żółta śliwka. *Tr. Dyke.* 2555. Szwaczka, szwaczka. *ib.* 2568.

*ŚWIAĆCIE, ia, n., n. p. Świąta trzymał się. *Zobr. Ow.* 108. (*altaria*). Panna ś. z Józefem nie przeto do Je-ruzalem chodziła, aby przykład jakiego pielgrzymowania do świąci stanowić miała. . . . *Zarn. Post.* 54 b. święte miejsce, światosć, *ob.* Świątnica, Świątynia.

ŚWIADCZYĆ *cz. niedok.*; *Boh.* swěditi; *Sorab.* 1. twědžu, twědkofczam; (*Sorab.* 2. twestk, lub przymerze); *Croat.* szvedochim, szvedochiti; *Bosn.* svadociti; *Rag.* svjedociti; *Carn.* prizham, prizhajem; *Vind.* prizhati, prizhu-vati (cf. przysiądz), skasati, dokasati; *Ross.* свидѣтель-ствовать; *Erel.* свидѣтельству, третью (cf. trzeci), несдохъствова; (*Elym.* cf. *obs. Germ.* i. waden; *Lat.* suadui, suadere; *Svec.* suassa; *Germ.* schwagen. 1113; *v. nostr.* Wiedzić, wiadom, świadom; cf. *Arab.* شهد, sehahad, *testatus est*; شهد, sachedli, *testis*); 1) swiadectwo dawać, czynić, zaświadczyć, świadkiem być; zeugen, be-zeugen, Zeuge seyn, Zeugniss geben, ablegen. Swiadeze za kim, swiadectwo daje. *Cn. Th.* 1086. Swiadczyć u sądu pod przysięgą. *Kuruk. Kut.* 539. Fałszywie swiadczyć *Ross.* лжесвидѣтельствовать — 2) Swiadczyć kim, swiad-czyć się kim, na swiadectwo brać. *Cn. Th.* 1086. *Rag.* svjedocitiise, svjedocivatiise, zum Zeugen anrufen, zum Zeugen nehmen. Nie bierz mnie za świadka, jesh się mna swiadczyć będziesz, wszystkiego się zaprę. *Pich. Sen. gn.* 247 — 2) Swiadczyć komu, swiadczyć mu dobrze, swiadczyć mu dobrodziejstwa, (cf. oświadczać); *Ross.* родать, воздавать, соуджати, einem Gutes erwēnen. Swiadcysz, a na zle idą dobrodziejstwa twoje. Czemuż swiadcysz z dobroci, gdy masz niepokoje? *Kras. Sal.* 9. Bóg ma rozkosz jakowas swiadczyć dla stworzenia, Rozradza, uszczęshwia ludzkie pokolenia. *Korp.* 4, 189. Kto zlemu dobrze swiadczy, tym gorszym go czyni. *Min. Byt.* 4, 52. Nie przestawał jej swiadczyć dobrodziejstw. *Teal.* 5, 8. Swiadczący drugiemu, swiadczytel *Ross.* соуджатель, воздатель, f. воздательница — 2) *Aliter:* Swiadczyć się = oświadczać się, obawować; ver-beißen, sich genigt erklären, sich günstig zeigen, idone Wert-erklärungen machen. Udzia, zwodzi, swiadczy się z ocho-tą. *Mon.* 61, 175. ŚWIADECTWO, a, n; *Boh.* swěde-

etwj, doswęcenj; *Sorab.* fwědoma; *Croat.* szvedochánstzto; *Rag.* svjedocjânstvo; *Bosn.* svidocjanstvo; *Slav.* svidocásntstvo; *Vind.* fvedozhastvo, prizhvanje; *Carn.* prizha, (2. przytomność); *Ross.* свидѣтельство, свидѣние, свидѣтельство, подслушество; eo kto zaświadcza, świadczenie, (cf. zaświadczenie); daš Zeugniss. Cokolwiek kto twierdzi statecznie k woli bliźniemu, abo na jego szkodę, lubo u sądu, lub też kedy indziej, świadcetwo jest. *Karnk. Kat.* 359; osobliwie zaś, kiedy kto u sądu pod przysięgą co świadczy. *ib.* Świadcetwem świadków obronion. *Chelm. Pr.* 41 Świadcetwem jednego żaden nie bywa przekonan. *Sax. Porz.* 90. Boga na świadcetwo wzywam. *Jabl. Tel.* 152. Bogiem się świadcę, biorę go za świadka, zum Zeugen anrufen. Dowód prawdy moralnej jest świadcetwo. *Zab.* 41, 150. *Rej. Post.* 1 1 1 2. ŚWIADCZENIE *adv.*, w przytomności świadków; mit Zeugen, nicht ohne Zeugen. ŚWIADCZNY, a, e, świadczący, na świadcetwo służący; *Croat.* szvedložchni, Zeugniss, zeugend, zum Zeugniss dienend. Znajdowano tam liczne kości, świadcetne kleski nieprzyjacielskiej *Nar. Hist.* 5, 477. Długi takowe nie potrzebują świadcetznego dowodu. *Szerzh. Sax.* 80. Czeladnik nie ma być przyjęty bez listu świadcetznego. *Vol. Leg.* 5, 417. Śtitefiat, Rindfiast. Świadcetny list, kredyt, kredencyaży, formaty. *Cn. Th.* 1086. *Włod. Cn. Syn.* 295, *Sorab.* 4. loszlist. — ½. By Jezus nie prawy i świadcetny bóg, ezemuby prorok mówił: wysięc jego od dołi wieczność! *Sk. Żyw.* 2, 425. świadcetwami potwierdzony, durč Zeugniss erwiefen. ŚWIADK, dka, m.; (*Boh.* swědek; *Sorab.* 1. fwědk; *Sorab.* 2. fnank; *Carn.* svjetok, pizhuvavz; *Vind.* fvedok, zaib, prizha; *Croat.* szvedok; *Bag.* svjedok, svjedocitegl, collect. svjedoxba; *Slav.* svidok; *Bosn.* svidok; *Ross.* свидѣтель, f. свидѣтельница; *Ecl.* послухъ, (ob. Posłuch); cf. *Arab.* شاهدh, testis); świadcetwo dajacy, der Zeuge. Świadek sądowy, osoba pozwana, która świadcetwo prawdy wydawa na sądzie pod przysięgą. *Sax. Porz.* 88. Świadcetwem trzech abo dwóch świadków ma strona rzecz swą odzierać. *Stat. Lit.* 201. Świadki wieś. *Stat. Lit.* 89 stawie Stawienie świadków; (*Ross.* сводъ, cf. wywód). Świadek oczny; (*Ross.* видокъ, cf. widz). Podpisany świadek *Ross.* рукоприкладчикъ. Za świadka kogo brać. *Pilch. Sen. gn.* 247. Boga mam świadka. *Bardz. Luk.* 2, 64. Mam boga za świadka *Teat.* 49 b. 65. Bóg świadkiem rzetelności mojej. *Teat.* 49, 88. Nie sądz o żadnym miejscu, by bez świadków było *Min. Ryt.* 4, 152. ŚWIADOM, ŚWIADOMY, a, e; *Boh.* swědom, (swědomitý sumrenny); *Slav.* powědomý, powedomi; *Vind.* viedzhen, snajozhen, *Croat.* vesztovit; *Ross.* свѣдомый, свѣдущъ, (несвѣдомый непроетны); z doświadczenia wiadomy, doświadczony, dobrze wiedzący, znający; erfahren, fundig. Człek świadomy, od wieszka biegojszy. *Min. Ryt.* 4, 51. Świadomemu wierzyć się godzi. *Cn. Th.* 4116. Myśmy tu miejsce nieświadomi. *Boh. Kom.* 5, 158. Być świadom *Ecl.* свѣкествовати. Turak nie lekeo sobie waży Polaków, których był świadom, gdy z Wołochy czynił *Biel.* 452. (doznał ich, doświadczył,

*skosztował ich). — Świadomie, świadomo, po świadomiu; z doświadczeniem, biegle; fundig, voll Erfahrung, auf eine gewisse, fundige Art. On go omacnie mrokien gestych cieni Wziawszy za rękę po świadomiu wodzi. *P. Kchan. Jer.* 260 — ½. *Pass.* Świadomy, wiadomy komu; befaunt, notorijsch, bewußt. *Ut res multorum oculis esset testator*; bardziej świadcetna albo oświadczona, świadomsza wielom. *Cn. Th.* 1087. — Pod świadomem, za wiadomością, bey Mitwissenchaft. Po upłynionym czasie wierzyciel może fant przedać pod świadomem do brych ludzi. *Sax. Porz.* 81. Świadomo, świadcetnie, adhibitis testibus. *Cn. Th.* 1087. mit Zeugen. ŚWIADOMCA, y, m., wiadomy czego z doświadczenia, ein Kundiger, der einer Sache fundig ist. Pobożni panowie rady Chrystusowej, którzy przy stolicy jego sądowej zasiedziecie, świadomcy jego spraw i sądów. *Sk. Żyw.* ŚWIADOMA, i, ż., człowiek świadomy, abo ludzie świadomi, które za świadki może kto brać; cognitores. *Cn. Th.* 1087, Kemmer, Zschfeuner; *Slav.* znamenitel, który o druhém znamienj dává. ŚWIADOMOŚĆ, ści, ż.; (*Boh.* swedomj; *Sorab.* 1. famotne szwoye fwědomo conscientia); wiadomość z doświadczenia; *Vind.* snanost, sposnanost, sposnanje, snajozhnost, viedezhnost, sviednost, viedeth, fvedenje; *Croat.* vesztovitoszt, die Erfahrung, Kenntniß aus Erfahrung, peritia. *Cn. Th.* 1087. *ŚWIADSTWO, a, n., *Brath. H 4 b.* ob. Świadcetwo.

*ŚWIASZCZENNIK, *ŚWIESZCZENIK, a, m.; (*Ross.* священникъ; *Ecl.* чиститель [cultor 2]. (el. czyścić), ерей, святицикъ, сватитель, (ob. Świecić); *Rag.* posvechjenik (cf. poświęcony), posvetniuk, posvetitegl, redovnik, misnik, pop; f. posvechjenizza); ksiadz Ruski, kapłan Ruski, ein Russischer Priester. Pop, jako świaszczennik i pleban, niewa kluz od cerkwi. *Perz Lek.* 259 Błogosławieństwo przez kapłana, po naszymu przez świaszczennika *Sak. Probl.* 155. I świaszczenników, chociaż do cerkwi uciekli, Przy ołtarzach jak bydło na ofiarę siekli. *Zimor. Siel.* 252. Skoro się dzieciątko urodzi, Ruśniacy zaraz posła po świaszczennika, to jest, po księdza, który pewne modlitwy przede drzwiami położney odprawuje. *Gwagn.* 505 Władcykowie dzieciom wyjmować chęć z rąk podawanie świaszczenników, i *ius collationis* sobie przywłaszczają. Ale prawo podawania świaszczennika do cerkwi, przy dziedzicach zostać ma. *Vol. Leg.* 4, 117. Świaszczennikiem być *Ross.* священствовать. Pierwszy świaszczennik, arcycapłan, *Ross.* первосвященникъ; *Ecl.* священноначальникъ; *verb.* священноначальствую jestem pierwszym świaszczennikiem czyli kapłanem, священноначалие, священноначальство hierarchia. — ½. *Poet.* Ani dzięki świaszczennik w Prusiech nie mógł tego dokazać, by miał zniszczyć imienia Polskiego. *Petr. Hor.* 2, Q b. t. j. Krzyżacy, zakonnicy. *ŚWIESZCZENICZESKI, a, ie, kapłański, Priester; *Ross.* священниковъ, священнической; *Ecl.* чистительский, святиельский, священнической Świaszczenniczski abo porowski. *Sak. Sab. B. 1 b.* *ŚWIESZCZENSTWO, a, n., *Sak. Sab. B. 1 b.* kapłaństwo; *Bag.* posvechjenistwo; *Ross.* священство; *Ecl.* чистительство, священіе.

ŚWIAT, *m.*; *Boh.* svět; *Slov.* svet; *Scrab.* 1. fwët; *Sorab.* 2. szwët; *Carn.* svejit; *Vind.* svjet, fuet; *Craat.* szvét, szvét; *Bosn.* svjet, svit; *Slav.* svit; *Krag.* svjet; *Ross.* свѣтъ (cf. świat), мѣръ; §. 1) 'mir, wszystkie zbiór stworzonych rzeczy, niebo, ziemia, ciała niebieskie i co na nich etc.; *Ross.* вселенная, die Welt, die ganze Welt, Himmel und Erde etc., das Weltall. Świat powszechny, *universum*, zbiór wszystkich stworzeń materialnych. *Śniad. Jeog.* 4. *Boh.* spausta světa *machina mundi*, das Weltgebäude. Świat po słowiańsku 'mir. *Sak. Kal. B* 2 o. Stworzenie świata; *Ross.* мѣрокоздание; *Ecel.* мѣротвореніе, мѣробытіе. Świata stwórca *Ecel.* мѣротворитель. Świat i wszystko, co w nim jest, stworzył bóg przez sześć dni. *Bibl. Gd. Genes.* Bóg stwórca i rządca świata. *Bardz. Trag.* 155. Świat od światła nazwany. *Dar. Let. 5* Świat słoneczny, *systeme solaire*, das Sonnenystem, zbiór wszystkich ciał około słońca krążących, wraz ze słońcem wzięty. *Śniad. Jeog.* 5. Stary jak świat. *Jal. Tel.* 154. (od stworzenia świata). Jak świat światem, nikt nigdy tego nie widział. *Ossol. Str.* 8. je lange die Welt sieht. Póła świat światem, wilk owcy nie będzie bratem. *Cn. Ad.* 755. *Pot. Pocz.* 12. et 425 (trudna zgoda, ogień woda; przeciwne rzeczy nigdy się nie zgodzą. — §. Świat, na którym ludzie, ziemia; die Welt, die Erde. Cztery części świata. *Wyw. Geogr.* — Mocą wiele świata wziął za krótkie lata Król Macedoński; Lecz n u się tak zdało, że n a samego świat był jeden mało. *J. Kahan. Dz.* 206. Jednak świat, choć to tak ciasny i mały w okręgu swym, przecie w sobie wiele zawiera i zmieszane rzeczy wielkich, iż w nim zamykają się sposobnie i bez ciasnoty morze, i ziemia, i wyspy i lądy. *Boter. a* 2. Sam chce świat pomierzyć, Żeby nie samym cudzym relacyom wierzyć. *Tward. Wł.* 144. Pokreślić świat, kraje, zwiedzić, zjeździć. *Cn. Th.* 1455. die Welt sehen, bereiten. Siedm cudów świata. *Sk. Dz.* 656. Kobieta stateczna, byłby ósmy cud świata. *Teat.* 29. 60. W całym świecie nie znalazł takiej osoby. *Teat.* 7. c. 16. W świecie takiego nie najdzie, t. j. nigdzie. *Cn. Th.* 1217. Na świecie grubiana i mieuka większego być nie mogło, jakim twój ociec bywał. *Pam. Kam.* 125. (największy ze wszystkich). To to rozum, którego w świecie poszukać. *Teat.* 7. d. 7. Czart. (daleko go szukać). Dziewczyna najładniejsza w świecie. *Teat.* 56. b. 12. (wszystkie celuje). Działa, tak pięknie ulane, jakie mogą być na świecie. *Kłok. Turk.* 255. (jak najdoskonalsze). Ktoż to widział na świecie? *Teat.* 10. b. 55 (ktoż to widział kiedy albo gdzie? wer in aller Welt hat das gesehen?). Predko zmknęli, jakoby ich na świecie nie było. *Falb. R* 5. (bez śladu, ze szczeniem). Kościoł ś jest wszystko zebranie chrześcijańskie, gdziekolwiek jest po świecie rozprószone. *Ref. Post.* J 5. (po świecie, tu i tam, gdzie ładź, tam bądź). Poszedł w świat. *Cn. Ad.* 916. gdzie go oczy mosły, er ist in die weite Welt gegangen. Powódź przerwała mi groble, ryby poszły w świat. *Kras. Pod.* 1. 175. (rozprószyły się). Furycie biczami i wściekłe Eumenidy swemi Gorgonami Za świat ich gdzie zastrasza. *Tward. Wł.* 47. (wszędzie przesładują, do śmierci i po śmierci). Choćby

za świat, gotów jestem iść najdalej. *Hor. Sat.* 222. (za morze, za ocean). Na puszczy żyje się jak za światem. *Lach. Kaz.* 1. 84 (na ustroju, w samotności). Nowy świat, ob. Ameryka. Wiadomości te, jakoby z rowego świata. *Warg. Radz. prof.* (bardzo dziwne). Idziem na świat przeciwny, a z swego schodzimy. *Boiaz. Luk.* 171. (na opak wszystko). Jak na naszym świecie przyszedł. *Cn. Ad.* 290. (zdumiony nowością). Nie wiedziałem, na którym świecie, i czy żyłem? *Teat.* 15. c. 156. Wyb. (co się ze mną dzieje?). Piłany, że o świecie nie wiedział. *P. Kahan. Urł.* 1. 160 (przytomność stracił). Piłany, o świecie nie wie, mówić nie umie, na nogach stać nie może, pacza się to tam, to sam. *Dambr. Kaz.* 12 (nie wie, co się z nim dzieje). On nie wie o bożym świecie. *Teat.* 14. b. 24 (najmniej rzeczy nie wie, zgola nie). Drzy ziemia, szumia lasy, nie znać we mgłę swała. *Zab.* 12. 242 (nie nie widać na oko). Gęste ze wsząd obłoki świat im wzięły. *Tward. Wł.* 89. (wadok). Wylogami sobolowemi świat tylko grzeją a grzbiot ziemią. *Lch. C.* 5 b. (na oko tylko ciepło). Gdyby to w samej rzeczy było, iż ten miał tylko ludzi zabijać, czy chodząby on do tych czas po świecie? *Mon.* 74. 47. czyby jeszcze był przy życiu, czyby jeszcze żył? Siła dusz nieprzyjacielskich na on świat zagład. *Pasz. Chor.* 45. życia pozbawił, in jone Welt hinüber. Osiadłszy na grzbiecie Śmierci nie meubłazona na tamten świat gniecie. *Hor. Sat.* 489. Odszedł na lepszy żywot z tego świata. *Bark. Zbar. O* 2. (pożegnał ten świat, poszedł do ojców, do Abrahama, na dolną Jozafat). Pod zeszył mój wiek, pod lata moje stare, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Oto ja już z świata idę. *Lzap.* 65. (tyżem na schyłku). Słuszniej tym pomrzeć, co już mają lata, Młody na świat dopiero, a staremu z świata. *Kokou. Fr.* 81. młodego rozkosz czeka, a starego żegna. auf die Welt — von der Welt. Kto pierwój na świat, pierwój z świata schodzi. *Zab.* 15. 276 (pierwój zaczął, pierwój skończył). Ludzie w te czasy rzeczeni bywają najwłaśniej przychodzić na świat, kiedy się z żywota matek swoich na świat rodzą. *Salin.* 26. Narodzić się nie nie jest innego, tylko przyjść na świat. *ib.* 2. 96. Są ludzie, którzy przychodzą na świat z siebina łyżką u gęby, a drudzy przychodzą z drewniana. *A Pam.* 2. 152. Prawda jest dziecieniem, którego bez boleści na świat wydać nie można. *Zab.* 7. 45. (trudno ją wyjawić, bo w oczy kole). — §. Świat, życie na tym świecie, żywot; Gedenleben, Leben, (ob. Światować). W tym cz. sie Ludwik świata tego dokonał. *Sk. Dz.* 841. (umarł). Nie dajże boże długo takim światu. *Burl. A* 2. *Ab. z Woj.* 15. (skróć ich dni) — §. Świat, czas, wiek ludzki; Menschenalter, Menschenleben, Zeit, Zeitalter. Niech się więcej nie chlubią starodawne lata Z swoim Helenami, jest za tego świata, która gładkością wszystkie pierwsze minęła. *J. Kahan. Fr.* 19. (za naszych czasów, za naszych dni, za naszej pamięci). — §. Świat, sprawy ludzkie na świecie, postępowanie, towarzystwo ludzkie; Welt, Leben in der Welt, Weltbündel. Świat jest wielkie teatrum, a ludzie

aktory. *Kras. List.* 2, 102. Wchodzisz na świat, krok pierwszy stawić jest nie snadno. Zewsząd cię zbrojcy, zdraycy, filuty opadną. *Kras. Sat.* 61. Świat zepsuty. *Kras. Sat.* 1, 12. Świat pismo zowie marną omyłką, łotrowską jaskinią, omylną samolówką, na którym nigdy nie pewnego, nie trwałego być nie może. *Rej. Post. H h h 1.* Zaż nie widamy odmienności świata? Dziś mamy z niego ojca, jutro kata. *Rej. Zw.* 119 b. (*Slov.* Swět mu kwitně, in flore fortunae est). Ej świecie, świecie! coli to ty umiesz, Tu jesz, tu pijesz, ni wiatr jaki szumisz! *Bratk. B. Slov.* tak swět idě. Wszystko się plecie, na tym mizernym świecie. *Żegl. Ad.* 277. Równie i ja na świecie jestem, wiem co się dzieje. *Teat.* 9, 19 (nie dzisiejszy, nie wczorajszy, doświadczony). Dawno żyję na świecie, wiem dobrze świat jaki. *Teat.* 44, d, 54. Zażyć świata, póki służą lata. *Teat.* 10, 28. Świata zażyć, potem w niebie być. *Cu. Ad.* 297. Tobie na twoje lata, czas poprzestać świata. *J. Kchan. Ds.* 225. (światowego trybu życia). *Slov.* Swetom páchně; homo mundanus. Opuścić świat, sposób życia świecki, pospolity, abo towarzystwo ludzi pospolitych. *Cu. Th.* 1087. die Welt verlassen. Weale nie zda się do świata, najlepiej ją do klasztoru wsadzić. *Teat.* 26, d, 6. Udał się na świat, nasładuje mody. *ib.* 29, 89. Gdybym się była w świat udała, nie byłabym w takich trudnościach. *ib.* 9, b, 58. Znasz terazniejszy świat i gust, do mody stosować się należy, żeby uchodzić za ludzi umięających żyć. *Teat.* 19, b, 7. Zabrnęliśmy bardzo w świat, my chrześciance. *Hrbst. Nauk. D G.* Nuż pojazdy nasze, koń za pięć set złotych, rząd za drugie; nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchy, strzepki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rej. Zw.* 58. Na świecie, mówią, jak kto chce. *Teat.* 56, e, 51. Żyła w Warszawie na wielkim świecie. *Kraj. Pod.* 149. in der großen Welt. Opuściłem świat wielki dla małego świata. *Nadz.* 8. Obyczaje wielkiego świata. *Teat.* 55, e, 5. Oszust dziś człek z wielkiego świata. *ib.* 45, e, 4. Wyb. Parafianie są łatwowierni; ale i ludzie wiekszego świata. *Teat.* 11, b, 10. Odwołuję się w tym do pięknego świata. *Teat.* 28, b, 54. Oczy swe na tego męża obrócił i wojenny i ucozony świat. *Bark. Zamoj. praef.* Każdy ze mną tęskni, cały świat ode mnie ucieka. *Mon.* 65, 548. Jak inszy świat teraz. *Żegl. Ad.* 99. Według dzisiejszego świata. *Zab.* 14, 225. — Przy dworze chłopiec ten jest najczystszy, któremu trzy światy złość wyrzadzić. *Glicz. Wych. II,* 6 b. największa rozkosz, summum bonum. — Świat, widok publiczny, publika, oppos. dom, partycularz, prywata; Welt, Publicum, öffentlicher Verkehr. Wyjść na świat, mam zwady, w domu mam kłopoty. *Zab.* 15, 171. Ukazać się na świat, in publicum prodire. *Cu. Th.* 1087. Na świat wydać dzieło: na jaśnia, na jawnia; anß Licht geben, anß Licht stellen, herausgeben ein Werk. Aby wydać na świat jaka księga, jest o czym myśleć i pracować. *Haur. Sk.* 579. — (§. 2) Nowy świat, ulica w Warszawie, die neue Welt, eine Straße in Warzchau. Pode mną, hoła ludzie! ledwie pstróż włogawy z Nowego Świata zajdzie do starój Warszawy. *Zab.* 12, 168. *Zabł.* — §. 5; Świat, ob. Świat.

ŚWIATCY, ów plur., [z rusk. swiatec, Świątek *qu. v.* święty, ein Heiliger 2]; martyrologium, świątnik; n. p. Musiałyby się wszystkie xiegi nasze, światy i paschale pomieszać. *Sak. Kal. C 4, Eccl.* [СВЯТЫЙ sanctus 2], святцы kalendarz świętych cerkiewny, der Heiligenkalender. ŚWIATECZNY, a, e; *Boh.* swatečný; *Slov.* swatečný, swateční; *Sorab.* 1. fwatosečné, fwatoczné, szwatočné festiwus, fwatocznofcz festiwitas; *Vind.* fwetelhen, fwetelifhen, nedielen, nedielnodenski, ponedelin (cf. niedzielny, fwetelhnost, fwetelifhnost: uroczystość); *Croat.* szwatečni; *Dal.* blagdan; *Rag.* swetacni, swecjani; *Ross.* праздничный, (святосный) czas od bożego narodzenia do trzech królów; odświętny, od świat, światalny; *Żewr. tagę, žest.* Trzeba nam się ubrać w suknie świateczne. *Teat.* 15, 44. Gdy mu synaczek umarł, nie żałobną szate, ale światalną na się oblokł. *Gil. Post.* 509. *Slav.* hodicha poswetaesna; *Ross.* однорядокъ, однорядка. — §. Od zielonych światek; *Slov.* swatodušni, (cf. świętoduski); *Vind.* binkulftni; *Croat.* trojachki, Pšingit. Niedziela pentekostyi albo świateczna. *Pim. Kam.* 260. (*Slov.* den swatodušni; *Ross.* тройцынь день, ob. ś. Trójca). Drugi dzień świateczny; *Slov.* ponděfek swatodušni; *Ross.* духовъ день. Z wielkim nabożeństwem obchodził one dni wielkanocne i świateczne, w których woda chrztu poświęcona być ma. *Kucz. Kal.* 2, 565.

ŚWIATEK, tka, m., dem. Nom. świat, eine kleine Welt, ein Weltchen. Smakuje mu światek. *Rej. Zw.* 220. (światowość). Każdy ma swój światek, swój cyrkulik ograniczony, jedni wiekszy, drudzy mniejszy. *Lub. Roz.* 97.

ŚWIATEK, tka, m., dem. Nom. święty, ein Heiliger. Ludzie swe dobrodzieje licza między światki. *Pot. Arg.* 70. — §. Obraz świętego, ein Heiligenbild. Świątokrajca wziął z kościoła światka srebrnego. *Klon. Wor.* 9. W kościele ze światków srebrne pozdzierał tablice. *Zab.* 15, 69.

ŚWIATEŁKO, a, n., dem. Nom. światło, ein kleines Licht, Lichtchen; *Boh.* swětylko, (swěthčko światło ładzące). Wolno mu mówić, co tylko sam chce, i jak mu światelko dyktuje poznania. *Teat.* 16, 62. Tak to nowe światelka wchodzą, stare gasną. *Kras. Sat.* 52.

ŚWIATKA, i, z, karta świętna, która się świeci, der Trumpf in der Karte. Tr. ŚWIATKI, ZIEŁONE ŚWIATKI, plur. święto ducha ś., czyli zesłania ducha ś.; *Boh.* letnice, letničky (cf. lato), hoł, hody (ob. Gody), swatodušnj swatky; *Slov.* den swatodušni, den swateho ducha, zeslanj ducha swateho; *Sorab.* 2. fwatki, szwatočnéniečka; *Sorab.* 1. birë; *Cara.* vinkushite; *Vind.* vinkulfti, binkulfti, finkusti; *Croat.* trojaki; *Hung.* pünkösd; *Slav.* dubovi; *Rag.* rusągje; *Ross.* тройцынь день, пятдесятница, pentikostija; *Eccl.* пѣтьдесятница; (*Ross. vulg.* сватки poczet dni od bożego narodzenia do 5go stycznia); Pšingstn, das Pšingstfest. Zwyczaj majenia czyli strojenia w pewne czasy zielonemi gałazkami domów, pokazuje wyraz zielone światki. *Kpcz. Gr.* 5, p. 101. Gałazkami brzozowemi na światki kościoły i domy nasze majemy. *Pam.* 85, 455. Stary kościół dorosłym pospolicie chrzest odkładał na światki; zjadł dotąd jeszcze na światki wodę do chrztu gotujemy i żegnamy. *Sk. Kas.*

260. Fałszywa przypowieść: do świątek najlepszy (z obory) wziętek; bo od świątek dopiero dobra poczyna się pasza. *Haur. Sk.* 55. W roku 1524 mrozy stały aż do świątek od marca. *Biel. Św.* 287. — Na zielone świątki, *ad calendas Graecae. Rys. Ad.* 42. na ś. nigdy, na ś. Adam; kiedy mi włosy na dłoni urosną; kiedy kije zakszta; pierwój świat opak pójdzie; auf den Rimmeretag, Niemalé. *Mirror vero, cur id hoc sensu usurpotur, cum dies Pentecostes semper virere soleant; sed hic ut in multis aliis. Cu. Ad.* 547. — 2. Świątki, święta, uroczystość, feyertage, n. p. Oto mi dzień nad wszystkie uroczystszy świątki, Nam i potomkom sławny, z wyboru pamiętki. *N. Pam.* 22, 107. ŚWIĄTKOWAĆ cz. niedok., świętować, święcić, obchodzić święto, mianowicie obchodzić zielone świątki; ein fest feyern, besonders Pfingsten; *Vind.* polvetovati, prasnovati, strojiti, (cf. próżnować, stroić); *Ross.* праздновати. Gdy czas tej uroczystości zbliży się, przez ośm dni świątkują i bankietują. *Boh. Dyab.* 537.

ŚWIATŁO, a, n.; *Boh.* světlo (Śwétło imię miasta w Austryi Zvettel); *Slov.* svetlo; *Sorab.* 1. szwétło, fwétwo, fwjto, fwie, fwiee, fwec, (ob. Świt, świeca); *Sorab.* 2. szwétło; *Carn.* luzh, (ob. *Lat.* lux, cf. Luczywo); *Vind.* luzh, svetlina, svetlost, (svetilo, bakla: wachla, pocho-dnia); *Rag.* svjetlos, sjanje, svjetloerhja, svjetlilo, sjvanje, (*distng. Rag.* svjet: rada); *Ross.* свѣтъ, свѣтло & гвизда, luminarz; (cf. *Gall.* etole; *Ross.* свѣтитъ, высвѣтитъ; *Bosn.* svitlati; *Croat.* szvetlati: polerować, gładzić); — 2. 1) światło, das Licht, die leuchtende Materie, Lichtmaterie. Światło jest owa rzecz, która czyni, ażebyśmy różne rzeczy ciała mające widzieć mogli. *Krup.* 2, 505. Skoro być poczyna światło, wraz rodzi jasność. *Zach. Kaz.* 1, 16. Podług Newtona światło zawisło na wypuszczeniu cząstek z ciała świetnego. *Rog. Doś.* 1, 60. Światło działając na oko nasze, jest siłą wzbudzającą uczucie widzenia. *Świad. Jeog.* 1. Światło jest ciało istotne, a ciemność jest utratą jego. *N. Pam.* 15, 557. — Światło, rzecz czyli ciało świecące, światło wydające; ein leuchtender Körper, ein Licht. Uczynił bóg dwie światła (*duo*, dwa światła) wielkie, światło większe, aby było nade dniami; mniejsze, aby było nad nocą. *Bial. Post.* 16. 1 *Leop. Genes.* 1, 16. *Wujek. ib.*, ego redderem dwa świetniki albo świetelniki albo lampy, quia światło est qualitas; sol et luna sunt res per se subsistentes luminosae. *Cn. Th.* 1087, ob. Luminarz. — *Fig.* Wybrał z najznacniejszych stanów same światło. *Siem. Cyc.* 446. ludzi najświetlejszych, luminarze; *Eecl.* самосвѣтъ, самъ свѣтъ. — Światło okienne, światło nielieskie w okno bijące. *Cn. Th.* 1087. das Licht, Tageslicht, einfallendes Licht in einen Ort. Światło komu odjąć, zabudować okna, niebo. *ib.* cinca das Licht verbauen. — Światło, oświecenie jakiego miejsca, świece, lampy, kagańce do jego oświecenia służące; die Beleuchtung, das Geleucht, die Lichter, das nöthige Licht. Światło na każdej reprezentacyi teatrowej wiele kosztuje. *Ld.* Niósł światło albo latarnia przed swym panem, gdy na ten uczynek szedł. *Eraz. Jez. N.* 5 b; (*Eecl.* свѣтло [lux 2], latarnia). — Świa-

to, miejsce światłem napolecone, oświecone, światłość, jasność; Licht, Helle. Niewielkie światło *Ross.* свѣтлотасть. Światło i cień *Ross.* свѣтлотасть. Listy te mają być z pilnością oglądowane, i ku światłu przegładane, jeśli co nieskrobano albo nie przypisywano. *Szerzb. Sax.* 215. gegen das Licht halten und beichten. Wynosić eo na światło, na widok. *Cn. Th.* 1087. Z tajników i ciemności na światło ich wyprowadził. *Pulch. Sen. list.* 5. Gdy kto na słońcu jest, nie może inaczej, jeno musi być na świetle. *Zebr. Zw.* 169. Kto się opóźni, a za światła sobie nie dobrego nie sprawi, już w wieczor trudniejsza mu sprawa bywa. *Hej. Post. T.* u 1. za dnia, bey Tageslicht, so lange es hell ist. Kto by zabił człowieka, takowemu patrzeć na światło, to jest żyć, nie godzi się. *Mon.* 74, 41. — *Moral.* Światło, oświecenie rozumu; Aufklärung, Erleuchtung; *Carn.* svezbáva; *Eecl.* свѣтловодительство, руководство отъ умнаго свѣтъ, (свѣтловодительство [luminis effusio 2], wylew łaski bożej). To mój urząd jest, i to mam w swój mocy. Na światło ludzie dźwigać z ciemnej nocy. *Groch. W.* 451. Prosiłem żeby rzącył obszernie dawać mi światło we wszystkim. *Niedz.* 79, *Eecl.* свѣтловодительствовати, руководствовати умнымъ свѣтомъ. Wszelkie światło i wszelki duch szlachetny przeciwny jest ustawom moim; wszelkie więc światło i nauki niech wykorzystaniemu będą. *Nieme. Bibl. Targ.* 7. Ze światła wypływa roztropność, która mądry wybór rzezy robi. *N. Pam.* 24, 526. — Roztropnie gada, rzecz światła bierze, możemy się zgodzić. *Teat.* 19, 76 rzecz się wyjaśnia, die Sache klärt sich auf. — Światło oczu, moc widzenia oczu; das Licht der Augen, die Sehraft. Lez obfiteść już światło mych oczu załada. *Kras. Oss.* H 2. — 2. Światło, światłość, blask; Licht, Glanz. Po zachodzie słońca pokazuje się czasem na północy światło, światłem północnym zwane, aurora borealis. *Os. Luz.* 405. das Nordlicht, der Nordjäger. Widziałem płynące światło, które wynika na niebie, Majtek go świętym zowie, w gwałtownej potrzebie. Widać go, gdy nawałność najbardziej się sroży, A blizkie usmierzanie swym oświatem wróży. *Przyb. Luz.* 150. Światło ludzace, mamiące *Boh.* světlčko. — *Fig.* Światło sławy, fortuny i luste, blask. Nie już w pustyniach Kapadoeyi kryje się, ale w waszych osadach, t. j. w świetle Azji przemieszkiwa. *Siem. Cyc.* 190. (w najludniejszej części). — 2. *Transl.* Światło u stolarza i t. il., obszerność jaka wewnątrz wzięta, i w mierze oznaczona. *Magier. Mskr.* Licht, Lichtbreite, bey den Handwerfern, n. p. Czeluśniki mają być w świetle całów dziewiętnaście. *Torz.* 45; nie powinno być wyższe jak półtora łokcia w świetle. *ib.* Zostawił naczyniu łokci trzy w świetle. *ib.* Światło tu ma w okrągłości całów 64. *ib.* 58. Światło strzelby, samo ujście, die Mündung eines Schießgewehrs. Przy samym ujściu strzelby lub świetle. *Papir. W.* 1, 251. Pospolite rury strzelbowe mają dziure równej wielkości we dnie jak w świetle. *Papir. W.* 1, 255. "ŚWIATŁODAWCA, y, m., dający światło, der Lichtgeber; *Eecl.* свѣтловодецъ, (свѣтловачальникъ początek światła, свѣтловодитель wodzący do światła, свѣтловодити, свѣтловодствовати oświecić). "ŚWIA-

TEONOŚNY n. p. cug Apolina. *Zab. 8, 255. Nar., Eccl. свѣтоносный, lichtbringend; Boh. et Slov. swѣtlnos, den- nisse lucifer; Eccl. свѣтоносль* jutrzienka. ŚWIATŁO-RODNY, a, e, rodzący światło, lichtzeugend; *Eccl. свѣтодѣтельный*. ŚWIATŁORUMANY, a, e, n. p. Świa- łorumiana zorza. *Kolak. Cat. A 5, lichtgeröthet, hellroth. ŚWIATŁOŚĆ, ŚWIETŁOŚĆ, sei, ź.; Boh. swѣtlost; Slov. swѣtlost; Sorab. I. fwѣtlowež glane; Carn. svitlust, svitloba; Vind. svetloba, svetloba, svetlust, svetluest (majestas); Croat. szvetlost, szvetlost; Rag. svjetlos, sjanje, svjetlocelija, svjetillo, svanje, zrakka, (svietlicete, sjahsete luminare); Bosn. svitlost, svjeslost; Slav. svitlost; Ross. свѣтлость; byt światła, jasność; die Helle, das Licht. Stań się światłości! i natychmiast stała się światłość. Biel. Post. 219 Światłość przyrodzona, słońce, miesiąc i gwiazdy. *Rej. Post. L 115. (światła, światełki, ob. Luminarz). Bóg stworzył ziemię i niebo, i ochodził je światłościami, słońcem, miesiącem, i gwiazdami. Biel. Hist. I. Wiele jest promieniów słonecznych, a światłość przecie jedna. *Herbst. Art. 14. Niedogodniejszej słonecznej światłości. P. Kehan. Jer. 142 Gdy syn groźny Saturna gromy z nieba ciska, Razi ludzi okropną światłością i traskiem. *Dmoch. II 2, 12 (blaskiem) Im człowiek lepszy, tym się więcej w światłości kocha; no gorszy, tym bardziej ciemności szuka. *Birk. Zbar. B. Mieszkał osobliwie dla wstydu, strzegąc się światłości i widzenia ludzkiego. *Stryjk. 626. widoku, świata, er fohre das Licht. — *Fig. Chrystus jest bóg z boga, światłość z światłości. *Biel. Post. 79. Wygaszają w sobie tę światłość przyrodzenia i rozumu. *Kłok Turk. 162. das Licht der Veranuit. Kto jedno dotknie sumienia swego, obaczy w nim zatkaną a zaslepioną tę światłość w sobie. *Rej. Post. L 114. Światłość przyprawna, którą człowiek sobie nadaniem a oświeceniem rozumu swego przypowie może. *Rej. Post. L 115. Prawo z dziejów równieńczych mieć powinno światłość, i najpewniejsze myśli prawodawczych tłumaczenie. *Zab. 4, 78. (światło, oświecenie, objaśnienie). — *%. *Aliter: O światłości Trojańska, o nadziejo Troi! o tur Dardaniae. *A. Kehan. 40 ozdobo, gwiazdo, luminarzu; Zierde, Glanz, Licht. — *%. Umie- rajszemu poświęconą światłość do ręki dano. *Zamor. Siel. 197. gromnicę świeconą, geweihte Kerze. — *%. Po wzięciu światłości żył Tobiasz stary lat 42. *Sk. Żyw. 2, 553. po odebraniu wzroku, po przejrzaniu, nach Wiedererlan- gung des Geistes. ŚWIATŁY, a, e, ŚWIATLE, ŚWIE- TLE *adverb.; Boh. swѣtly; Sorab. I. fwѣtwé, (fwѣthwé glanceowny); Carn. svitlô; Vind. svetel, fuital, svetl, svetlo = klarowny, (svietel, prefvietel, fuetli illustrissimus, jasnie oświecony, jasnie wielmożny); Croat. szvetel, jaszen, (szvetlati = polerować; Croat. szvetlavacz limator); Rag. svjetgli, svjetao, sveetli, svjetluuscti, sjajuuchi; Bosn. svitli, jasnî, (svitao, jasetechi = lśniący, svitlati = polerować, gładzić; Ross. свѣтлый, свѣтло; (Eccl. свѣтло = światnie, wspaniale; Ross. пресвѣтлѣйшій, всепре- свѣтлѣйшій jasnie oświecony, (cf. prześwietny); Ross. свѣтлѣть, высвѣтлѣть polerować; Eccl. свѣтообразный; jasny, błyszczący, blaskliwy; hell, glänzend. Maż stanął********************

przede mną w ubiorze świątym. *Budn. Act. 10, 30. (w odzieniu jasnym. *Bibl. Gd.). Światła mąka, jasno biała jak śnieg; jhuceweiß, flar, hell. Trzy marki światłej roki rozczyn. *W. Genes. 18, 6. Chleb cudny i światły. *Syr. 919. Biały i światły chleb. *Fur. Uw. G 2. (Vind. svetla voda = klarowna woda). Nicco światły. *Ross. свѣтловатый. — *W Rosyjskim światło-, w składanych zastępuje jasno-, n. p. свѣтловатый jasnobarwy, свѣтлобурый jasnobrunatny, свѣтлобѣдый jasnobiały, свѣтлозеленый jasnozielony, свѣтложелтый jasnożółty. — *%. *Aliter: Którzy u nich najwięcej dóbr swych zutracałi, Ci się w ten czas najświetlej z poeztem okazali. *Biel. S. N. 25. (najparadniej, aufz glänzende, prächtigste). Sroezki, pawowie, światno się być zdali, Ale kogutów mało, coby się z kim kłwali. *ib., (ob Świecny). — *%. *Metaph. Światły, oświecony, pMen oświecenia, światła rozumu; auf geklart, hell, hellbeufend. Światły rozum. *Hul. Ow. 221. Ma światłe poznanie. *Teat. 19, b, 44. ŚWIATNICA, ŚWIETNICA, y, ź., ŚWIETNIA, i, ź., świą- tynia, miejsce święte; *Rag. svetlicete, sveetniza, das Heiligthum, ein heiliger Ort. Opona będzie dzielić świąt- nicę od świątynicy najświętszej. *I Leap. Exod. 26, 55. Za wtórą zasłona był przybytek, co go zowią świątnicą świę- tych. *I Leap. Hebr. 9, 2. Świątница żydowska, pogańska, alytum. *Un. Th. 1088. ein Tempel. Będą strzedz naczyń świątynicy. *5 Leap. Num. 3, 50. (naczynia kościelnego. *I Leap.) Naprzód idą biskupi świątynie przełożeni, Potym popi Gabijskim rzedem postrojeni. *Bardz. Luk. 15. Do twój bożku idziecie świątyni. *Anakr. 66. ŚWIATNICZY, a, e, od świątynicy, Tempel =. Siedm lotów na wagę świą- tyni. *I Leap. Num. 7, 19. (kościelną *5 Leap). ŚWIAT- NIK, a, m., miejsca świętego stróż; słowo to w Krą- kowskim kościele w używaniu zostało, gdzie stróżów ko- ścielnych świątnikami nazywają, zład i wieś Świątniki nazywa się, = zakrystyan. *Włod., Eccl. свѣтенохранитель; *Græc. ἱεροφυλάξ, der Kirchenwächter, Kirchenwächter, Küster. Kościelne sługi albo świątniki. *Szczerb. Sar. 158. Krakowski kościół na zamku lumpami i świątniki opatrzon. *Biel. Sw 215 b. — *%. Krystus świątniki albo świątoda- wec, którzyby szafowali światem bożemi rzeczami obrał. *Gil. Post. 514. (sacerdotes). Święty Wojciech był z liczby onych świątodawców, o których powiedziano i przedtem: złoci świątodawcy drewnianych kielichów używali, a te- raz drzewiani nieża złotych używają. *Teof. Zw. a 4. — *%. Świątnik, kalendarz o świętych. *Dudz. 60. ein Heilig- gekalender; świątecy; *Ross. святцы. — *%. Miesto Elezkie chwaleb wielkiej Dyany. *W. Act. 19, 55. not. «świątni- kiem», Rubeter, Verebrer. ŚWIATNY, a, e, Anat kość światna, nerwy światne, sacrales. *Krup. 5, 224, das heilige Bein, die heiligen Nerven, ob. Świątnokostny. ŚWIA- TOBLIWOŚĆ, sei, ź., ŚWIATOBNOŚĆ, sei, ź., świę- tość, światłość, bogobojność; die Heiligkeit, Gottesfurdt, Gottliebigkeit; *Boh. swatost; Sorab. I. fwatownež; *Ross. свѣтныя, преподаіе, (свѣтъшество tytuł duchownych składających synod). Rzadka jest w młodym wieku pełnym. *Bals. Nied: 1, 42. Zmysłona światobliwość jest dwójaka***

złość. *Biał. Post.* 165. Chwalcie się imieniem świętobności boskiej. *Biał. 1 Chron.* 16, 10 (w imieniu świętym jego. *Bibl. Gl.*). Kto wstąpi na górę Jehowy, a kto stanie na miejscu świętobności jego. *Biał. Ps.* 24, 5. Przystał bóg na świętobność swoje. *Zarn. Post.* 2, 675 b. — § Papięzo mają tytuł waszcy Świątobliwości. *Kraj. Pod.* 115. euer Heiligfeit. Konwenya między rządem Francuzkim, a jego Świątobliwością Pusem VII. N. *Pam.* 21, 296. ŚWIĄTOBLIWIY, ŚWIĄTOBNIY, a, e, ŚWIĄTOBLIWIIE *adverb.*, bogobojny, święty; *Ross.* свѣтлѣннѣ, прендобннѣ; *Eecl.* свѣтлѣннѣ, геттлѣг, heilig. Świątobliwe prowadzi życie, świątobliwie żyje. *Tr.* Sakrament pański bierzemy od sługi kościelnego obyczajem widomym, powierzchnym i świątobnym. *Zygr. Gon.* 260. ŚWIĘTODAWCA, *ob.* Świątnik.

ŚWIĄTOBURZ, a, m., der Weltfürer. Przykład zaradliwy pomnaża liczbę światoburzów. *Zab.* 9, 216. ŚWIĄTODZIERZEC, rzęca, m., dzierzący świat, *ob.* Światowładca; *Eecl.* миродръжца [mundi imperium obtinens 2], начальник сего мира, богъ, (миродръжителъ [władca światu 2], dyabeł; *Ross.* миродержаніе panowanie nad światem. ŚWIĄTOGROMCZY, a, e, n, p. Światogromcza reka Rzymian. *Zab.* 14, 187. weltfürerend, weltberbernd. ŚWIĄTOLUBNY, a, e, — *in adverb.*, lubiący świat, die Welt liebend, weltlich; *Eecl.* миролюбннѣ; *Subst.* любовмиръство, die Weltliebe. ŚWIĄTOMADROŚĆ, *sci, Ź, philosophia, ob.* Filozofia, die Weltweisheit. *Kruml. Chym.* 1, Carn. svejtavednost. ŚWIĄTOPIS, ŚWIĄTOPISARZ, a, m., kosmograf; *Rag.* svjetorazpisnik; *Ross.* мирописатель, der Weltbeschreiber. ŚWIĄTOPISMO, ŚWIĄTOPISARSTWO, a, n, kosmografia; *Sorab.* 1. fwetła wopisz; *Rag.* svjetorazpis; *Ross.* мирописаніе, die Weltbeschreibung. ŚWIĄTOPISARSKI, a, ie, kosmograficzny, kosmographisch. *Tr.* *Ross.* мирописательннѣ. ŚWIĄTORZADCA, y, m.; *Ross.* мироправитель, der Weltberriher; światowładca.

ŚWIĄTOŚĆ, ŚWIĘTOŚĆ, *sci, Ź; Boh.* swatost; *Slov.* swatost; *Sorab.* 1. swatolež; *Carn.* svetnost, svetina, *Vind.* svetust; *Croat.* posvetilisce; *Rag.* fwetost, swetignja; *Ross.* свѣтлѣннѣ; światobliwość, bogobojność. *Cu. Th.* 1088. Götligkeit, Heiligkeit. Masto świętości przykrytwa w mieście znalazł. *Baz. Hst.* 16. — Świątość, rzecz święta, cześć godna; eine heilige Sache, etwas Heiliges, ein Heiligtum. R. 1254 pedmesione są kości ś. Stanisława, i rozdane do niektórych kościołów w świętości. *Biel.* 146. Miał jedną szatę axamitną, a miał kilka córek, wszystkie tedy o jednej szacie za mąż wydawał, którą jako świętość od tak zaenego aktu chowano. *Falib. M.* 5. Przysięgając rękę na kłaść na świętość. *Sax. Tyt.* 59. (na ewangelię ś., na krucylix). — § Świątości, sakramenta, die heiligen Sacramente; *Slov.* swatost; *Sorab.* 1. swatomstwo, szwate fakrament; *Carn.* svetstvu; *Vind.* fakrament, skriunoszt, fwetstvu; *Croat.* svetotajstvo, szvetozkrovnoszt, (bosanztro i sakrament ś. ciała, *cl.* boże ciało); *Hung.* szentség, szentesegh, szakramentom; *Rag.* svetotajstvo, svetotajnos, svetilisete, posvetilsete; *Bosn.* otajstuo, suetilsete, posuetilsete; *Ross.* тайнство, (*ob.* Tajemnica); *Eecl.* свѣща, жрътка

[sacrificium 2], приношение божу. Też są pięć świętości wszystkim chrześcianom pospolite: krzest, bierzmowanie, pokuta, świętość ciała pańskiego i olej święty. *Herbst. Odp. M m.* 7. Ku lekarstwu dusznemu słońcą świętości kościelne, chrzest, bierzmowanie, pokuta, boże ciało, święty olej. *Wróbl.* 51. Chrystus od podłego przjął chrzest; zjadł nicelaj się też i człek nie brzydki od sobie równego brać świętości. *Biał. Post.* 151. Stan małżeński ma miejsce między kościelnymi świętościami. *Biał. Post.* 192. Świątość wieczery pańskiej. *Kanc. Gd.* 7. Sprawivszy się chwalebnymi świętościami umarł. *Pap. Rye* (z należytą dyspozycją) Przez spowiedź i świętości chwalebnej przyjmowanie boga się upokorzył. *Gwagn.* 280. *Biel.* 472. Zygumit przyjawszy zlawienne świętości, koronowan na królestwo. *Stryjk.* 689. Złodziej chwalebna świętość z monstancją ukradł. *Pap. Rye.* ŚWIĄTOSZEK, *ob.* Świątoszek.

ŚWIĄTOWAĆ, *intrans. contin.*, żyć na świecie, auf der Welt leben, auf der Erde sein. Bogdajś nie światowała, lat naszych sromoto; *do te submveant.* *Zebr. Ow.* 191. Nie godnam światować, zalaj mię! *sum digna perire. ib.* 192. Jego równie zabójca nie dłużej światuje; *non longias illo vivit. ib.* 58. ŚWIĄTOWNIK, a, m., ŚWIĄTOWNICZEK, *czka, m, dem;* *Boh.* světlak, světaček; *Rag.* svetovgnak, (svjetovnik i lak); *Ross.* мирникъ (2. chłop); człowiek światowy, wedle świata żyjący; ein Weltmann, Weltgeist, ein Kind der Welt, Weltkind. Za nie pisma dowody u swywołnego światownika. *Wad. Dan.* 105. Młodzi rozpustni światowniczkwowie. *Comp. Med.* 411. ŚWIĄTOWŁADCA, y, m., władca światem, światowładca, *cl.* światodzierżca; *Ross.* мироправитель, der Weltberriher. Jest niega fatalności w dyamencie ryta, w której swym czynom przepis światowładca czyta. *N. Pam.* 22, 111. ŚWIĄTOWOŚĆ, *sci, Ź, światowe życie, postępowanie, duch światowy; Eecl.* миродержаніе, Weltfleis, Weltleben, Weltgeist, Weltten. Od światowości całej oderwani, do boga tylko byli przywiązani. *Leszcz. II. T.* 507. Naszemu długich włosów miano za niejakoś światowosć i znak próżności, pochodzącę z miłości własnej a przypodobana sie sobie i drugim. *Nar. Hst.* 2, 278. Niewiasta pełna światowości. *Zab.* 14, 290. Wszelką od siebie światowosć odrzuć. *Teat.* 55 b, 81. ŚWIĄTOWY, a, e, od świata, świata sie tycający, na świecie będący, *cl.* świecki; Welt-, die Welt betreffend, in der Welt befindlich; *Vind.* poivetin; *Croat.* svjetovni; *Rag.* svjetovni, svjetovgni; *Bosn.* svitovni; *Ross.* свѣтлѣннѣ, миретннѣ; *Eecl.* миретннѣ Światowy mieszkaniec. *Tr.* O ty, co fatów odwiecznym wyrokiem Toczyś światowe niejednako rzeczy. *Zab.* 6, 244. Cnotę przenośi nad wszystkie światowe godności. *Teat.* 5, 57 — § Światowy, wedle świata żyjący, wedle tonu świata; nach der Welt, im Weltene, weltlich, weltlich geimnt oder lebend. Była dama pięknej urody, i do tego światowa. *Hour. Sk.* 509. Ludzie światowi pospolicie lekey. *Boh. Kom.* 2, 27. Na samęj rozkoszy przepędzać lata, nie wiem, choćby najświatowszy, czy mu się podoba. *Lach. Kaz.* 1, 456. Niektórych rzemiosł kunszt bardziej światowy, niż do życia

potrzebny. *Jabl. Tel.* 170. zbytkowy, mehr für den Wunsch, als das Bedürfnis.

ŚWIĄTYNIA, ŚWIĘTYNIA, i, ż.; *Boh.* swatyně; *Sorab.* 1. fwatancza (= zakrystya); *Corn.* svetishe; *Vind.* svetishe, svetustvu, svetinje, svetinja; *Croat.* szvetische; *Rag.* svetisete, sveetniza; *Ross.* святилище, чтище, (cf. czcić); *Eecl.* святило [lux 2]; świątnica, der Tempel, das Heiligtum. Kapłani wzgardzili zakon mój, i splugawili świątynie moje, nie kładąc różnicy między świętą rzeczą a nieświętą *Pociej.* 525 Świątynia Wenery w Knidzie, poema przekładu *Szymanowskiego.* Świątynia najświetsza. I *Leop. Exod.* 26, 54.

ŚWICHODZIŃSKIEGO sukna postaw. *Jastr. cel. Lit.??*

ŚWIDER, dra, m., ŚWIDEREK, rka, m., dem.; *Boh.* wrta-dlo ab. Wiercieć, nebozecz, nebożczek; *Sorab.* 1. neboz, nebozch; *Sorab.* 2. nabotez, nabofezk; *Corn.* svedr, nabushzhèzh, durgel, drèpank; *Vind.* fveder, fvejder, zvéder, fvederz, nabofiz, nabufez, nebuefliz, fhrebelenik, durgel; *Croat.* svéder, szvedérez; *Slov.* svèdao, (cf. wiercieć); *Rag.* svàdro, svàrdliech, provàrt, vartillo; *Bosn.* sverdao, svridao, sverdliech, svrldliech; (sjedro, sidro; *Dal.* szidro *anchora*, kotwica); *Ross.* свердль, сверло, вертло, буравъ, буравокъ, буравчикъ, буравшице, ob. Berarek, (berować), чертокъ, папарье, папаршице, (cf. próc, paparać); *Eecl.* сверло, свердль, вертлице, буравчикъ; narzędzie od wiercenia dziur, der Bohrer, Råber. Świdry niezym innym nie są, tylko szruby wypukłe, które obracając się w drzewie, same sobie w nim wydróżają szrubę wklesła. *Rog. Dos.* 1, 596. Pióro u świdra, sam koniec świdra płaski i zawinięty. *Magier. Mskr.* Świderkim napuścić, t. j. nawiercić dziurkę w drzewie, mając wbie gwoździ żelazny. *Magier. Mskr.* verbohren. Trepan, świderek cyrulicki. *Czerw.* 18. Świdre w ludwisarni, wałek spiżowy o kilku ostrzach stalowych do odwiercania kanału armatowego. *Jak. Art.* 5, 518. Świdre ziemny, der Bergbohrer; nim do znacznej głębokości ziemi doświadczają, co się w niej zawiera. *Kluk. Kop.* 1, 72. *Jak. Art.* 5, 518. — 2. *Transl.* Świdrem patrzy. *Cn. Ad.* 1525. zezem, szydłem, różnem patrzy; schielen, mit den Augen falsche Blide thun. Lekarstwo na rozokosć, t. j. aby dziecię świdrem nie patrzyło. *Spicz.* 188. Świdrem zażarte pałają mu oczy. *Chrośe. Luk.* 2, 55. świdrzy oczyma, ostro patrzy, er wålzt die Augen herum. Łzy spadające, głębokie westchnienie, oczy z nagłą świdrem idące, nie zawsze dowodem wewnętrznego ułożenia. *Pilch. Sen. gn.* 181. Oczy świdrem idące. *Pilch. Sen. list.* 2, 568. Trefnie świderkim z boku poglądał. *Mon.* 69, 415. — 2. *Aliter:* Strzela z ambony, ale na coż to się godzi, Świdrem prosto od gęby każda strzała chodzi. *Pot. Pocz.* 412 świdrowato, kręcać się; wirtelub, žitfelud. ŚWIDERKOWAĆ *cz. niedok.*, świdrować świderkim, wiercieć, bohren mit einem fleinen Bohrer. — *Fig.* Podejrzani są, którzy nie jak siekiera głośnym ciosem rzeczy swe budują, ale ukradkiem świderkują. *Fredr. Ad.* 121. — (ŚWIDNICA, y, ż.; *Germ.* Schwēdnig; *Boh.* Swjdnice, Świdnice; miasto obronne Śląska dolnego. *Wyrw. Geogr.* 257. od świe-

body nazwane. *Stryjk.* 69, cf. Świebodzyn. ŚWIDNICKI, a, ie, von Schwēdnig, Schwēdniger; *Boh.* Świdnický Świdnickie piwo. *Syr.* 947. Moneta Świdnicka wywołana. *Gost. Gor.* 50. *Herb. Stat.* 82). — ŚWIDROWAĆ *cz. niedok.*, świdrem wiercić; *Boh.* wrtati; *Vind.* fvertat; *Ross.* сверлить, сверлю, буравить, ob. Berować, bohren. Narzędzia do świdrowania głowy, pro trepanatione. *Czerw.* Świdrujący, Świdrownik; *Ross.* сверлящій, wiercieciel. — 2. *Fig.* Dobyty z smutnych piersi głos uszy świdruje, Wydają usta słowa, choć ból je hamuje. *Toł. Saut.* 98. uszy razi, przenika, przeraża. ŚWIDROWAĆ, a, e, ŚWIDROWATO *adv.*, na kształt świdra kręcony, wie ein Bohrer gewunden. Świdrowate oczy, zezowate, rozokie, schielende Augen. Rozoki, świdrowaty, który zezem patrzy. *Volck.* 507. świdrujący oczyma, patrzący świdrem. ŚWIDROWATOŚĆ, ści, ż., oczu zezowatość, rozokosć, świdrenie, patrzenie świdrem, das Schielen der Augen. Jeśli kto ma źrenicę na stronę obróconą, to zowią świdrowatością. *Stenn.* 474. ŚWIDROWNIA, i, ż., silnia narządona z wszelkimi należytosćiami, na której odwiertuja się kanały armatne. *Jak. Art.* 5, 518. et 107. die Bohrmaschine. ŚWIDRYK, a, m., kołatek, termes pulsatorium, owad mały, podobny do wszy, znajduje się w szparach domów drewnianych, kolace czasem na kształt gangu zegarka. *Zool.* 107. der Wandbohrer, ein Insekt. ŚWIDRZYĆ *cz. niedok.*, świdrzyć oczyma, ostro patrzeć, oczy przerzucać; *Croat.* lukam, nalukavamsze, die Augen umher wålzen. Świdrzy oczyma prorokim. *Chrośe. Luk.* 144. Świdzące oczy, emissitū oculi. *Cn. Th.* 1088. Gniewem zapalony, gorącą krwią się oblewa, żyły napęczniałe, oczy już świdzące i łyskające, już też w jedno wlepione i zdrtwiałe. *Pilch. Sen. gn.* 285. — 2. Piorun wydarty z zadzierni gromotnej chmury padem błysknył świdrenie kretliwie sprawiwszy, sam się niszczy. *Chodk. Kost.* 54. — 3. *Aliter:* Będą tak długo świdrzyć, aż się wykrzy Kredytor i i dług mu się i prawo uprzykrzy. *Klon. Wor.* 75. kręcić, wykrętów szukać; sie werden so lange drehen, Drehereyen machen.

ŚWIDWA, y, ż., ŚWIDWINA, y, ż., *cornus foemina*; *Ross.* свидна, сльнокурникъ, сльнокуръ, куросльникъ; (*Boh.* swjda karmazyn drzewko); der Hundsberrbaum, der Hartriegel; dziki dereń, kwitnie biało kupkami w czerwcu. *Kluk. Rosł.* 2, 57; krzew czasem do pięciu łokci wyrastający. *Kluk. Dykc.* 1, 157. ŚWIDWOWY, a, e, od świdwy, Hartriegel. Drzewo świdwowe podobne jest dereńowemu; u nas pospolicie trzonki do kańczuków świdwowe dają. *Kluk. Rosł.* 2, 57.

ŚWIEBIECZNY, a, e, — ie *adv.*, świegotliwy, schwaghaft. Abyś był sekretu bezpieczny. Nie powierzaj go niewieście świebiecznej. *Jabl. Ez.* 61.

ŚWIEBODA, ŚWIEBODNY, ob. Swoboda. ŚWIEBODZYN, a, m., miasto w Poznańskim. *Dykc. Geogr.* 5, 89, die Stadt Schwēbn; Świebody. *Stryjk.* 69, cf. Świdnica. ŚWIECA, y, ż.; *Boh.* swjee, swjeka; *Slov.* swjee, swica, swjeka; *Sorab.* 1. fwëtza, szwieza, fwjca, fwjzka, fwëtzka, (fwic, fwiec, fwec, fwjto: światło, ob. Świt;

fwētżkowne mōsacztwo luty); *Sorab.* 2. szwezka; (szwēzkowni luty, szwezkwōniza, szwēzkowna Maria gromnice); *Carn.* svezha, svezha, svezha, (svezhnōza = gromnice); *Vind.* fwiezha, kandeava; (fwiezhniza = gromnice); fwiezlnik, fezhau = luty; *Croat.* szwēcha, (szwechnicza = gromnice; szvechen = luty); *Dal.* szwēchya; *Rag.* svjēchja; *Bosn.* svichja; *Slav.* svichja; *Ross.* свѣча; *Eecl.* свѣца; § 1) knot lojem lub woskiem obłany do palenia lub świecenia; daš vīdīt, die Kerze. Świeca lojowa; *Croat.* lojenicza, daš vālgīdīt, die Zuechtkerze. Świeca woskowa; *Croat.* dopler, die Wachskerze. Świeca jarzęca, chociaż ma knot zdrowy, Płomieniem zżarta, perz z niēj popiołowy. *Burl. A* 2. Człowiek bez uwagi zapatruje się na słońce, jak na te świecę, która mu w noey światła udziela. *Zab.* 6, 101. *Mon.* Przy świecy maści nie poznali. *Burl. B* 2. (Slov. Ženi a plātno nēni dobre pri svijei kupovaē; žony i plōtna medobrze przy świecy kupovaē); *Slov.* Gako swica ravnī, *rectae staturae*; prosty jak świeca; *De str.* kerzengrade. Nie najdziesz lepszego, byś go z świecā szukał. *Cn. Ad.* 628. *Pot. Syl.* 271. Igły szukając, za grosz świecy spalił. *Rys. Ad.* 27. (Slov. ta hra ani sviēki me stogi, szkoda świecy). Lepsza jedna świeca przed tobā, niźli sto za tobā. *Sk. Kaz.* 585, (ob. Świeczka). Szeczycamy świecy nos uciierają. *Haur. Sk.* 547. Z świeca igraē, jak dzieci; *Boh.* žahati, (ef. žegaē). Świece robiē, ciagnaē; *Ross.* nasakaru, (cl. namaczaē). Świeca świecma, ob. Gromnica. Świece stawaē, ob. Świeczki. Świece na kogo rzucaē, wykłinaē go publicznie, z ambony, činū vīšitlīch im den Nīrdenhamū ihm, (ob. Świeczka). Na Gwiherta wykłinając go świecę miotano. *Sk. Dz.* 1081. — *Artiller.* Sposōb robienia kul i świec lanych, których ani wiatr, ani deszcz nie zagasi. *Aqu. Mskr.* Bramlīcht. — *Aliter:* Kata wołaja, aby mu do bokōw świec przykladał. *Birk. Gl. Kon.* 44. pochodnie katowskie, Zerturfacht. Pijany, nie ocaknalby się, by go snadź i palił świecami. *Gorn. Dw.* 279. — § 2) Bazyliusz w., świeca śwīata całego. *Sk. Dz.* 274. światło, światłość, luminarz; ein vīdīt der Welt, (ein Nīrdenlīcht). — § 2) Świeca, rzeka na Rusi; zkąd zagadka: gdzie przy świecy (Świecy) orza? *Klec. Zdan.* 95. ŚWIECARNIA, i, Ź, gdzie świece robia; *Vind.* fwiezharja, die vīdītfabrik; *De str.* Kerzlerer. ŚWIECARZ, a, m., co świece robi albo sprzedaje. *Cn. Th.* 1089, *Boh.* swicnyk; *Vind.* fwiezhar; *Slav.* svichār; *Rag.* svjechjār; *Croat.* szechār; *Ross.* свѣчникъ, der vīdītlicher, vīdītzerkūnter. Świecarz właściwie znaczy robiącego albo sprzedającego świece; lecz wyraża też człowieka przy świecach w czasie nieprzyzwoitym bawiącego się. *Pilch. Sea. list.* 4, 205 4. ein vīdītlicher, eine wahre Nachtlampe, ein Nachtlīcher. ŚWIECIĆ cz. niedok., Świecywać frequ; *Boh. et Slov.* svjiti; (*distiq. Slov.* svečīt quadrare, svečīt quadrat); *Sorab.* 1. fwētżu; *Sorab.* 2. szwēshisch; *Carn.* sveititi, svejtem, svejtīm; *Vind.* fwietit, fwietiti, polvwietiti; *Croat.* szvetitī, szvētīm; *Bosn.* svititi; *Rag.* svjētiti; *Ross.* свѣтить, свѣчу; *Eecl.* свѣту; (ef. *Graec.* φωτίζω illumino, φάω luceo, σαγέ; dilucidum); § 1) świeciē komu, poświęcaē, z światłem kogo prowadzić, činū

leuchtēn. Kiedy kto komu świeci, ma wprzōdy iść. *Erazm. Dw. E* 2 — *Fig.* Pobożnoścā drugim świeci. *Grach. W.* 587. Źie haben ihuen in der frōmmigkeit vergelēchtet. Synom swoim do światłobłwości świeci wprzōd sam. *Birk. Dom.* 74. przewodniczył. — §. *Assect.* Panie boże świec nad duszā nieboszczyka! Gott gebe dem Zeligē die die ewige Ruhe, Gott habe ihu da selig! ef. mech rozjaśni twarz swoję pan bōg nad nami. *Kanc. Gd.* 518. (Gott lasse sein Angesicht leuchtēn über uns. *Vutber.* Gdyby jeszcze dziś nieboszczecka śwīetōj panniej matka Wō Panny żyła, panie świec nad jej duszā! etc. *Teat.* 29, 154. Nieboszczyk ojciec, panie świec na duszy jego, to był człek! *Teat.* 45, b, 15. *Kras. Pod.* 1, 70 — §. Świeciē komu bakę, ob. Bakę. — §. Gdy liszka kury wzgōrę siedzące baczy, świeci na nie swemi oczyma, jak świeczka. *Crese.* 585. strzela oczyma, wirft leuchtēnde Blīße, funkelnde Augen auf sie. — *Aliter:* Śmierē moja, u sadu oczyma świeciē. *Psalmod.* 11. (w sadach bywaē, prawowaē się, zabiegaē sę lżom) — §. W noey ogniem świecywał. *Ryb. Ps.* 209. rozświecał kōło siebie, beleuchtēn, vīdīt machen. — Tybys swego ojca nie nabazł, byś go z świeczka świecił. *Glaez. Wych. B* 2. (gdylbys go jak najusilniēj szukał). — §. 2) Świeciē *Verb. med.*, Świeciē się *recipr.*, światło czyli blask swieracy z siebie wydawaē; *Sorab.* 1. szwētlu szo; *Carn.* svjāti, sijem; *Vind.* fwietitise, fwietlhwati, zhwembrati, fwetlhwati; *Croat.* szvetimsze, siati; *Dal.* szvitllassati; *Bosn.* svititi, svitlīse, svjetlītise, sjattīse, sjatti; *Slav.* svjati; *Rag.* svjatti, svjati, svjattīse, svjetlīse, svjetlīskati, jasnitise; *Ross.* свѣтлѣя, свѣтлѣться, свѣтъ, свѣто, возсвѣтъ, jdkemen, leuchtēn, vīdīt von sich geben. Psy wyja, miesiac świeci. *Teat.* 55, d, 59, (*Slov.* misēc sviti; *Vind.* mēsz fwiet). Słońce świeci, (*Boh.* slonit; *Vind.* teje fonze, jati; *Slav.* sūnce sja). Świecenie słońca; (*Vind.* fonzhnu sjanje, fonzhna fwetloba, der Zonnenchein). To tak jest rzecz pewna, jako że we dnie słońce świeci. *Mon.* 70, 160. Słońce świeci jasne. *Klon. Wor.* 89. Mniej dba o gwiazdy, komu słońce świeci. *Pot. Porz.* 696, (*Slov.* ne dbām na mesēc, ked mi slunce svitī). Doś kiedy w oczach twoich promiēn prawdy świeci. *Teat.* 46, 41. Wieczny odpoczynek i światło wiekaiste niechaj nieboszczykom świeci. *Ossol. Str.* 5, (ob. panie świec nad duszā reb). — Świeciē, świeciē się, błyszczeē, lśnić się; blīzen, glānzen, funkeln, leuchtēn. Nie wszystko złoto, co się świeci, Bije blask często od szychowych meci. *Kras. List.* 41. *Cn. Ad.* 725. *Jabl. Ez.* 180. (*Vind.* se fwietī, bliska, zhwēbra). Co się predko wznieci, nie długo się świeci. *Zegl. Ad.* 44. Na pozor tylko rzeczy ludzkie świeca. *Nar. Dz.* 4, 167. Świeci mi się, widziē mi, lucet mihi. *Cn. Th.* 1088. Ojcowie nasi, owa szara szlachta, nie używali purpur śwīetnych, kontentowali się suknem domowym, a enota się świecili. *Star. Byc.* 41. (szczyel). Nasz żywot nie długo się świeci. *Prot. Kont. B* 5. (nie długo plūż). Zaczem sprawami przed ludźmi świecił. *Kolak. Wiek. B* 2. (slyneli). A Waszmoś ezemu Mospame pisarzu Świecisz się właśnie ni paleat w lehtarzu. *Bratk. C* b. jak ogōrēk w latarni, ef. stracił z mi-

ny, z postaci, skrzydła zwiesił, läßt die Flügel hängen. Świecić się, pokazywać się, wystawować się oczom, obrać na się oczy, sięgnąć na siebie oczy; sich den Augen der Leute ausstellen, den Leuten in die Augen fallen wollen. Zebys się przed chałupą nie świeciła, i nie wytrzeszczała ślepiów na parobków, którzy przechodzą. *Teat. 14. d. 5* Nie świeciłem się po modnemu. *Kras. Pod. 2, 145.* — *Aliter:* Świecić łokciami. *Teat. 29. c, 28.* (dziurawe łokcie mieć, tak że drugim w oczy wpadają; mit den Ellenbogen leuchten, durchlöcher-te Ellenbogen haben, so daß das Unterjutter oder Hemde durchleuchtet; *Slov.* tčlom blskati; *misere vestitum esse*, cięciem świecić). Bokami świecić. *Comp. Med. 409.* odartym być, abgerissen seyn, voll Lumpen und Jegen, daß die Seiten durchleuchten. Wasę gołemi rękoma świecisz, a ja nie żałuję trzech złotych na rękawiczki. *Mon. 74, 567.* Ten już umarły, a ten jeszcze dycha, Ten świeci srogo przez ranę jelity. *P. Kahan. Jer. 191.* kieszki mu przez rany wyglądają, die Eingeweide sahen ihm durch die Wunde durch. — *Aliter:* Zębami świeci; uśmiecha się każdemu. *Bach. Ep. 59.* die Zähne seyn lassen, es lächeln.

Pochodz sub *Świt*.

ŚWIĘCI, ob. Święty. **ŚWIĘCIĆ** cz. *niedok.*: *Boh.* světiti; *Slov.* světjm; *Sorab.* 1. śwětžu, swatofežu, woszewżam; *Sorab.* 2. szwěschisch; *Vind.* fevetuvati, polvezhuvati, polsvetiti, shegnati, shegne dajati (ob. Żegnać), prasnuvati (ob. Prazdnik, cf. próżnować), strojiti, (cf. stroić), *Croat.* szvetim, szvetkujem; *Hung.* szentelem, szentelni; *Rag.* svėtkovati; *Bosn.* suetkovati, blagh dān ejustiti, slauti; *Ross.* святить, праздничать, праздновать; §. 1) świecić święto, obchodzić święto, świątkować, świętować; feiern einen Feiertag, ihn heiligen, ihn gehörig begehen. Świecenie, świątkowanie, świętowanie *Vind.* polsvetuvanje, prasnuvanje, strojenje, stroi. Świecić sobotę *Eecl.* cybboostvovatn Świecenie soboty *Eecl.* cybboostvo. Jest rozkazanie boże: święć święta, t. j. święte rzeczy w święto czyni. *Hrbst. Odp. O o 5.* Turcy miasto niedzieli piątek święcą. *Star. Dw. 65.* Niedzielną dzień pamiętny, abyś świecił. *Kauc. Gd. 252.* W Rzymie narodzenie pańskie świecił, a odświecisz, do Równy wyjechał. *Sk. Dz. 1079. et 879.* Gdzie się s. Bernardyn obrócił z kazaniem, miasto wszystkie w dni nawet powszednie świeciło, i warsztaty próżnowały. *Sk. Żyw. 1, 519.* Rusaki, odprawisz służbę bożą, do rzemiosł się się swych udawają, mówiąc: świecić a nie nie robić, pańska to jest rzecz. *Gwagn. 501.* Panowie goście, kto tu ze mną świeci, Do trzech mu wypić albo do dziewięci. *Hor. 2, 15. Nar. Ezop. 89.* — Świecić, próżnować, (cf. prazdnik, cf. niedziela, nie działać); feiern, müßig gehen. Drugi za rok, gdy dobrego nauczyciela popadnie, więcej pochwycić może, niż drugi, któryby świecił a próżnował za kilka lat. *Glicz. Wyh. N. 1 b.* Człowiek gospodarny ustawicznie pracuje, a nigdy nie przestawa, ani świeci *ib. M, 8 b.* O żadne cnoty, ustawicznie świećcie, nie dbają. *Kosz. Lor. 67.* — §. Świeć się imię twoje, to jest, daj abyśmy cię prawdziwie poznali. *Kat. Gd. 49. Radz. Mat. 6, 9; sanctifec-*

tur nomen tuum, niech będzie święcie czyli światobliwie uszanowane, poważne, gehelliget werde dein Name. Przen jednego syna świeci się wszystka miłość jego. *Farn. 155.* — §. Świecić, błogosławić wspominać, błogosławić; im Gedenken gedenken, segnen, im gelegnetem Andenken haben. Srogi zbójca Palarys przepadł w niepamięci, Nikt brzydkiego imienia u stołu nie świeci Przy słodkiej brzęku arfy. *Zab. 6, 585 Nar.* — *Simul. Verb. medium:* Świecić, świecić się: płużyć, zdarzyć się, kwitnąć, błogosławionym być; gedeihen, gut fruchtbar sein, bestehen, gelegnet seyn, im Segen seyn und bleiben. Chęć zysków pewnych do pochlebstwa neer, Cnota u dworu mało kiedy świeci. *Kras. Mys. 7.* Świeciło się koehanko, w naszym stanie, koehamy się bez ceremonii. *Teat. 22. b, 72.* (błogo). Bodajby świecił szczechwy wiek złoty, kiedy Astrea mieszkała na ziemi. *Kros. Mys. 52.* Słodkie wspomnienie, szacowne przykłady, Bogdajby się nasze świeciły pradziady. *Kras. Ant. 68.* Żołnierz na stan swój narzeka, wzajem kupiec: świeciła się żołnierka. *Zab. 8, 517. Izyk.* (bodaj to żołnierka, to stan ubłogosławiony, wiwat żołnierka). — §. *In ludo chartarum:* Świecić, świecić się, koczera być, Trumppf seyn. Bije i niżnik pamliła, kiedy nie świeci. *Kniaź. Poez. 5, 99.* We grze, kto nie widzi, co się świeci, nie wie, co zadać, i co czym uderzyć. *Lub. Roz. 108.* — *Transl.* Nie wiesz, co się świeci. *Tect. 32, 24.* o co idzie, co się dzieje, o co gra. *Cn. Th. 1089.* co się w tym kryje, du weißt nicht, was vorgeht, was dahinter steht, warum es zu thun ist. Rozumiem, co się świeci, już jestem w domu. *Teat. 50. c, 79.* Już wiem, co się świeci. Domyślam się urazy i przyzrywno niechęci. *Zab. Fir. 20* Z chodzenia, śmiechu, pochutnywania z sobą, wielekroć można poznać, co się wewnątrz świeci. *Corn. Dw. 116.* — §. 2) Świecić kogo albo co: poświęcać, świętym czynić; weihen, heiligen, einweihen. Świecony *Ross.* священный, pierwój święcony, преждеосвященный. Świecić kogo, czyli ręce kłaść; od obrządku kościelnego kładzenia rak przez poświęcającego na poświęcających. *Sk. Dz. 446.* Gdy biskupa świecą, kładzie arcybiskup na głowę biskupa święconego ewangelią, przydaje modlitwy. *Orzech. Qu. 151, Croat. redim inaugurar aliquem sacris ordinibus, ob. Rząd, rządzić; Rag. rediti, datti tkomu red sveeti; Ross. рукоположить, рукополагать; Eecl. проручеству, рукополагаю, посвящаю. Świecenie na kapłaństwo, ob. Poświęcanie: *Boh.* svěcenj; *Sorab.* 1. woszewżeno; *Vind.* mefłni shegen, mefłnkovu shegnvanje; *Slav.* sveti rad; *Ross.* свячение, руколожение. Siedm świeców kapłańskich. *Pam. Warsz. 10, 1, 141.* Świecenie pierwsze, die erste Weibe, ob. Postrzyżyny. — Ludzie, którzy nie mają żadnego święcenia, nie mają prawa do odbierania dziesięc. *Chelm. Pr. 125.* Księża rozmaitego święcenia. *Sk. Żyw. 1, 158.* Każda rzecz, którą na kościelny pożytek obracamy, bywa w kościele święcana. *Hrbst. Nauk. R. 5 b.* Dzwony nie chrzcza, ale świecą. *ib. R. 5 b.* Pili z kubka święconego. *Wad. Dan. 115.* (cf. kielich). Którzy się sami zabijają, na święconych miejscach chowani być nie mają. *Szczerb.**

Sax. 592. (na ementarzach, cf. na rozstajniach). Świecenne wody; Ross. водосвяте, водосвященіе, die Wasserweiße. Świecona woda, Weiswasser; Slav. sveta voda; Croat. szveta voda; Bosn. krrisetena voda. Nie nasza rzecz, woda święcona szafować. Falib. O 5. Świeconą wodę mają za obronę od czarów, od pokus. Haur. Sk. 106. — Prov. Nie skropisz tego święconą wodą. Hys. Ad. 42. Budn. Apoph. 24. nie zmieszysz tego, den Zhandfled mirsi du nicht megwafden, den Zebler nicht gut maden. Świecone jajko, święcone wielkanorne, Ojterey, geysehtes Ey, Oweyhtes; (cf. Vind. shegnanu, preitel; cf. misojak, velikanozhni krubi). W dzień wielkanocny kto święconego nie je, a kiebasy dla węża, chrztańu dla płech, jarzabka dla więzienia, już zły chrześcjanin. Kiej. Post. P p. 5. — §. 5°) Świecić, ołiarę z czego czynić, poświęcać na co, odżalować, łożyc na co; anteysem, dran feget, weiben, wiedmen, heiligen. Serce enothwe powinno świecić miłość swojej powinności. Stas. Num. 2, 65. Świecić się trzeba na prace tudliwe, by ludzie czynić szczęśliwe. Jabl. Tel. 527. Teat. 48. b. 47. ŚWIECICA, y, ż; Boh. světice; Rag. svetizza; białogłowa święta, die Heilige, eine Heilige. Relikwie rozmaitych świętych i świecie noszono. Zap. Wez. D 5. Groch. W. 251. Boga wzywają, a z nim i przy nim, wszystkich świętych i świecie, ile ich jest w niebie. Żarn. Post. 251. Baż. Hist. 158. Dziś brzydka baba świecica się czyni. Pol. Syl. 11. (dewotka). Mężczyznomi ma być wszystko wolno, a wy białogłowy świecicami bądźcie. Gorn. Dw. 266. Takie pokusy pod czas i świecicę ze stateczności zwiada. Gorn. Dw. 415. Wy gajowę świecice, Wasze dary opiewam Dryady dziewice. Otaw. Wirg. 574. Nymphen. ŚWIECICIEL, ob. Poświęciciel; Sorab. 1. woszwetezieze; Erel. празнователь; (Ross. святитель biskup, святительство biskupstwo, первоосвятитель tytuł pierwszego biskupa); Smotr. Apol. 125.

Pochodz. pod Świety.

ŚWIECIDŁO, a, n., ŚWIECIDŁEKO demin., fraszka kłmaca się, bliktra; Glitter, Glitterwerk, glänzende Kleinigkeiten. Wnoszę, aby te próżne świecidła, ordery, uchylić. Gaz. Nar. 1. 189. Spodziewam się, iż temi dziecinnymi świecidłami poprawię mojego stanu na bruku Warszawskim. Teat. 49. d. 8. — (ŚWIECIE, ob. Świety). — ŚWIECISKO, a, n., paskudny świat, die miserable, elende Welt, (daß Welt). Patrz na niezłozone ognie podniebem wzniecone, Zda się to ziemskie świecisko Szczęry gnój podle śmiecisko. Dar. Lot. 6. ŚWIECISTY, a, e, — o adw., pełen światła, świecaący, swiethisty, swiethny; voll Licht, leuchtend. Z kluczystych gromsów wiszą lampy promieniste. W nich knoty przez subtelną magią świeciste. Przyb. Mill. 50. Świeciste skrzele. Przyb. Luz. 176. ŚWIECIUCH, a, m., służący od światła, światłonosz, świecaący komu; der Lichtträger, Leuchter, Fackelträger. Tr. ŚWIECKI, a, ie, § 1) od światła, światowy; Welt-, von der Welt. Cn. Th. 1089, Boh. et Slov. světský; Sorab. 1. świecne; Carn. posvejt; Vind. posuetin, desheuski; Croat. szvetszki; Rag. svjetovni; Slav. svitovni; Erel. шрыць; Ross. свѣтскій, мірскій, житейскій. O święta niewinności, Mil-

szasz ty mnie, niż wszystkie świecickie osiadłości. Paszk. Dz. 106. Jak ty śmiesz święte rzeczy z świecickimi równać? Baz. Hist. 80. Hańba świecka. Kosz. Lor. 56 b. Niewiecicko, ani cielesnie, ale duchownie, niebieską formą argumentuje. Smotr. Lam. 166. — § Świecki, nie duchowny; nicht geistlich, weltlich; Carn. dushejsko; Rag. svjetnik; Erel. людник, людинник, пародный, свѣтскій, мірскій; Ross. мірскій человекъ, мірянникъ. W duchownych sprawach świeccy panowie przedko podładzą. Sk. Dz. 860. Pogowidę Mojżesza, aby był kapłanem nie przyznawa, ale go człowiekiem świeckim być mieni. Smotr. Apol. 21. Świecki kapłan - nie zakonny, ein Weltgeistlicher. Cn. Th. 1089, Slov. cerkewnik, swetski kniaz; Ross. протестъ, (блаетъ) laik, et. czerniec, священникъ, (ob. Świaszczennik). Po świecku ubrany. Tr. — §. 2°) Od świeccy, świecki; Licht-, Leucht-. Kazimierz Jagiełło kazał nieposłusznych mu kanoników z Krakowa wyświecać, a od tego czasu w Krakowie ulica ta i brama nazwana świecka. Papr. Ryg. 54, vulgo szewska. ŚWIECKOŚĆ, sci, ż, światowość; Carn. svjestvu; Weltim, Weltten, Weltleben. Do świeckości i próżności lgną sercem. Bals. Sw. 2, 276. Duch pokory zmienwszy się powoli w pychę i świeckość, zapragnął porównać opatów z książętami. Nar. Hist. 2, 559. ŚWIECOGAS, m, pyralis, rodzaj owych zanicie, które wieczorem lecą do zapalonej świecy. Atak. Zur. 4, 407. Edmutterlinge, die ins brennende Licht fliegen; Bo. svetluška, ob. Gasświeczka ŚWIECONOŚĆA, y, m, nosiciel świecy, ob. Świecznik, der Lichtträger; Rag. svjechjonossaz; Erel. свѣчнопосльць. Ordynował go na wszystkie ordines kteryckie, jak niepoświęconego laika, czyniąc zakłanaczem, świeconoszą, poddziaconem. Fund. 74 ŚWIECONOŚNY, a, e, Lichtträger; Erel. свѣчнопосльць. ŚWIECORADŁO, a, n., uciereczka, szczypec. Ein. 846. die Lichtinge. ŚWIECOPALACZ, a, m., który zajala świece, der Lichtanzunder; Erel. свѣчепалатель, понамарь, ob. Zakrysiyan, košenelay. — (ŚWIECZENNIK, ŚWIESZCZENNIK, ob. Świaszczennik). — ŚWIECZKA, ŚWIECZECZKA (Mazur), i, ż, dem. Nom. świeca; Boh. swjčka, swička; Slov. swjčka; Sorab. 2. lwčka; Vind. fwiezliza; Croat. szvechlicza; Rag. svjechizza; Ross. свѣчка, ein kleines Licht, ein Lichtchen, (d. h. Licht), Kerzchen. W latarni jaka jest świeczka, takie światło. Sk. Kerz. 6 b. Lepsza świeczka jedna przed sobą, niż dwie za sobą. Cn. 11. 448. Słońca z świeczką szuka. Pol. Zac. 57. Nie znajdziesz go, byś go nie z świeczką, ale z pochodnią szukał. Gorn. Wz. F 4. — Świątym świeczki stawiają. Riej. Ap. 50, et 6. Sehl. 75. den Heiligen Lichter eytern, Lichter zu den Heiligenbildern hinstellen. Ze świeczkami na wielki czwartek stawają, i chrześcjaniska odprawują pokutę. Haur. Sk. 204. — Prov. Ni bogu świeczki, ni dyabłu ożoga. Zegl. Ad. 256. Hys. Ad. 41. (nikomu pożyteczny). Z tego Zacharka Ni bogu świeczki było, ni ludzom ogarka. Żamor. Siel. 226. Świeczka i dzwonek, znaki kłątwy, Zambule des Kirchenbannes; przy kleciu książd świecę zrzuca z ambony, i trzy razy dzwoni. Ld. — Łada świeczka, łada dzwonek snadnie ich odstraszy, tak że samegoby się bo-

ga zaprzeli. *Rej. Ap.* 17. Obawiam się za to tysiąc ex-komunik srogich i świeczek z kazalnicy. *Opal. Sat.* 154. Gasząc na nie świeczki, wykłeli je. *Sk. Dz.* 1181. — 2. Świeczki, brantki, cienkie rurki papierowe nabite maczką prochową, do podpalania podsypki. *Jak. Art.* 5, 518. *et* 451. Zündlichter. Głównienki albo świeczki pachnące. *Siem.* 577. trociczki, Räucherkerzen. Świeczki cyrulickie, rurki wydrożone do gojenia ran w kanale korzenia. *Czerw.* 27. — 3. Młecz w pacierzowej rurze u zwierząt, świeczka *Ursino. Cn. Th.* 417. spik pacierzowy. daß Wurf im Ruffgrade. — 4. Świeczki, ziele, Świecлик; *Boh.* světlík, těšjnka, ambrozka; *Carn.* suethika; *Bosn.* vidač, petpristiga; *Ross.* очная трава, помочь; *euphrasia*, Augentrost, Augendienst, ein Kraut; oczom słabym bardzo pomocne. *Syr.* 1555. *Urzed.* 154. *Kluk. Dykc.* 1, 214. ŚWIECZKOWY, a, e, od świeczek, Licht; *Ross.* свѣчный, свѣшный. Knot świeczkowy. *Tr.* Świeczkowy, taniec świeczkowy. *Tr.*, der Zäpfeltanz, Lichtertanz. ŚWIECZNIK, a, m., Lichtarz, qu. v., der Leuchter; *Boh.* swjeen, swjenjček; *Slov.* swjeen, switnik, swetnik; *Sorab.* 1. szwiecznik, lichtnar; *Carn.* svejzlnik; *Vind.* sviatnik, fveizlnik, fveizhnik, fuetelnik, fvetnak, lahtar, fveizhnjak, (fveizhnik = luty); *Croat.* szvéchnjak, svehnejak, chirák, ezirák, (szvetnieza = lampa); *Dal.* svichjak, szviehnyak, (szviehnieza = lampa, latarnia); *Slov.* svichnjak, esirák; *Bosn.* svitgnak, kerostač, (svjetgnák, svitgnica = latarnia); *Rag.* svičgnák, svjeetgnak; *Ross.* подевѣчникъ, (свѣчникъ) świecarz, przyświecający; свѣточъ, свѣтычъ (latarnia); *Eecl.* свѣричникъ, (свѣтальный) lampa. Zaden świece zapalwszy, nie stawia pod korzec, ale na świecznik, aby widzieć światło. *Sk. Kaz.* 645. *Bibl. Gd. Luc.* 11. Zaden nie zakrywa świecy, zapalwszy ją, pod jakie ciemne naczynie, ale ją zawždy na świecznik stawia, aby wchodzącym do domu jaśnie świeciła. *Rej. Post.* L 11 5. Oliwé lano do lamp, które stały na świecznikach. *Rej.* Ap. 90. Nauczyciele są, jako świece na świeczniku w półdomu postawione. *Sk. Kaz.* 45. Którzy na wysokich godnościach są, jako świeca na świeczniku przykładanu gminowi świecić maja. *Star. Ref.* 65. — 2. Świeczniki dwa wiekówspaniałe W okregach widzieć niebieskie stworzone, Słońce światłością śliczną okazałe, Aby nade dnem było przełożone, I nieżyć, aby noce zgroładzone Rozpędzał cienie, świecać na przemiany. *Olym. Św.* 2, Q 4, ob. Luminarze, światła; Lichter, Weltlichter. — 3. Świecznik, puzderko, w którym puszkarz nosi na sobie świeczki czyli brantki. *Jak. Art.* 5, 518. die Zündlichterbüchse. — 4. Świecznik, urzędnik, co świece, latarnie opatruje. *Cn. Th.* 1089. der Beleuchter, der die Beleuchtung zu bejorgten hat; w zakonach go lucernarzem nazywaja. *Włod.*

ŚWIECZYĆ herb; ob. Świeczyc. ŚWIEDZIC, ŚWIEDZIWI, ob. Swędzić 2).

ŚWIEGOT, ŚWIEKOT, ŚWIEGOTARZ, ŚWIEGOTNIK, a, m., = ŚWIEGOTKA, i, m., szczebiot, wielomowny, klekot, świegotliwy, nie wrzód mu w gębę, język mu jak na kolowrocie biega, świerzbi go język, mówi, co ślina do gęby przyniesie, młynkuje; ein Schwäger, Plauderer.

Schalder; *Boh.* darmotlach; *Slov.* tachač, darmotlách, tuchuba; *Sorab.* 1. treskawcz, plampawcz, plapotak; *Carn.* fella, klepétavz; *Vind.* flilabrauz, zheblauz, trantou, branzou, lapeuf, kvantazh, pledrovez, jesikazh, lopotez, klopotez, flilabuder, trabuła; *Bosn.* tlapač, tlapra, čankavač; *Ross.* суетловецъ, шалберъ (cf. szalbierz), зазвонный (cf. zadzwonić), пустословъ, заговорщикъ, разговорщикъ, переговорщикъ, переводчикъ, блядословникъ. Świekot, locutor. *Macz.* Świegotarz, gdy napadnie człowieka, uszy zanieprażniając, albo własniej blegocąc, czas truje, tak że go nie zbývá, a ledwo wycierpieć możesz. *Eraz. Jez. E.* 6. Przechodzi się sekret z ucha do ucha, aż trafi na świegotę, który szeroko rozmiesie i rozplecie z sporym naddatkiem. *Pilch. Sen. list.* 5, 564. Nie przestawaj z świegotami. *Mon.* 68, 52. Dzisiejsi świegotarze nie idą do doktorów; ale pismo sami lepiej rozumieć chcą. *Sk. Kaz.* 519. Rozkoszniki, świegotniki i niewieściuchy od dworu odegnali. *Sk. Dz.* 212. Sługa ma być wierny, i nie świegotką. *Petr. Pol.* 21. (plotka). ŚWIEGOTAĆ, -ać, -ość, ŚWIEKTAĆ, świekce *med. niedok.*; (*Boh.* svěholiti trissare, o jaskółkach); 1) wiele mówić, klekotać, pleść; řáwacem, plaudern, šal-baderu, řáwatteru; *Slov.* tlačati; *Sorab.* 1. zežebotam; *Carn.* felläm, zhénzhäm; *Vind.* flilabratl, fellatl, pladratl, zheblatl, řáitatl, trabufatl, flivandratl, kvantatl, berbratl, trantatl, klatiti; *Croat.* chervoliti; *Bosn.* tlapiti, čankati, zanovetati, mnogo govorniti, glamazati; *Ross.* пустословить, буюсловить, многословить, калякать, шалберить, шалберничать; *Eecl.* блядословлю, праздословлю, суетловлю. Pamenka rada z tym młodzieńcem świegotą; lecz gdy się raz na onych bajkach i próżnej rozmowie z nim bawiła. . . *Sk. Zyr.* 1, 585 Świegoce o strojach, bryżach i marności świata tego. *Birk. Zamoj.* 16. Kiedy dziecię świegotę poczyna, przykładaję właśnie starania, aby coraz większym stawało się szczebiotem. *Zab.* 6, 521. Przyrównywa niewiedzących co szemrzą, ptastwu onemu, które też umie świegotę kilka słów, jakowi są drozdowie, szpacy, kruicy, sroki. *Hršt. Nauk.* b 5. Uczy się świegotę po Francuzku, szwargotę po Niemiecku. *Mon.* 75, 152. U człowieka świegotliwego żadnego czasu niemasz, któregoby mlezał, iż gdy już pocznie, świekce bez końca. *Eraz. Jez. F.* 5 b. — 2) Świekotać, ŚWIEGOTARSTWO, a, n., paplanie, Geschwäße; *Bosn.* tlapa, čanke; *Sorab.* 1. plapotacztwo, plampacztwo; *Croat.* sheptanje, (cf. szeptać); *Vind.* pladranje, pladraria, flnodranje; *Ross.* суетловие, каляки, пустословие, буюсловие. ŚWIEGOTKA, i, ż., 1) kobieta szczebiotliwa, plotka; eine Schwägerinn, Plaudertafel; (*Vind.* fella, flilabrauka; *Carn.* zhenzha; *Bosn.* tlapnica, čankavica). On najpierwszym jest woznym bogini świegotki, Pod jego są pieczęcią wszystkie babie plotki. *Nar. Dz.* 5, 106. — 2) Świegotka, *mascul.*, ob. Świegot. ŚWIEGOTLIWOŚĆ, ści, ż., *Nar. Tac.* 5, 19 szczebiotliwość, die Schwäghaftigkeit; *Sorab.* 1. plapotacznofež; *Vind.* pladrust, lopotanje, pladrachnost, jesizhnost; *Eecl.* немецовие. ŚWIEGOTLIWY, ŚWIEGOTNY, a, e, ŚWIEGOTLIWIE *adverb.*, wielomo-

wny, szczebietliwy, pletliwy; *schwaghaft, geistwäßig, plauderhaft*; *Slov.* klewety; *Sorab.* 1. plapotačné, plampaté, plampaczné; *Vind.* pladrarski, filabrarski, pladrashen, pladrashen, plodrast, jesikat, jesizhen, kvantashen, hlopolu, filabrou; *Croat.* chervolyiv; *Bosn.* tapiui; *Ross.* суетловый, пустословный, бусловный, язвыный; *Ecel.* **ВЛАСЛОВИТЬ.** Świegotliwy człowiek woli przyjaciela stracić, niż słowa. *Eraz. Jez. 1 2.* Świegotliwa baba. *Hrbst. Art. B.* Mężni obrońcy prawdy, naprzeciwko świegotliwemu kłamstwu. *Hrbst. Art. 10.* Kruk przedtym biały, przez sprawę Świegotnego języka inszą wziął postawę. *Otw. Ow. 81.* Świegotne obmowy Za najpiersza dziś chlube maja białogłowy. *Nar. Dz. 1, 112.* Śroki świegotne. *Kmit. Spyt. A 4.* Świegotna wrona. *Anakr. 15.* Wilgi świegotliwe. *Banial. J. 5 b.* Świegotne gniazdo. *A. Kechan. 354.* Będą się Echa świegotne swarzyły O imię twoje, będą cię wicbły. *Past. Fid. 11.* Prawa krete, świegotliwe. *Ryb. Geśl. B 5.*

ŚWIEKIER, **ŚWIKIER**, kra, m., (*Germ.* der Schwäber, cf. Schwäger, *nostr.* szwagier; *Hisp.* suegro; *Svec.* swaer; *Anglos.* swaegr; *Goth.* swaigra; *Wallis.* chwegr; *Lat.* soeer, soerus; *Graec.* ἐνός; cf. *Germ.* Schwieger; męża ojciec; żony ojciec. *Sed aliqui volunt, mariti patrem vocari swiekier, uxoris vero testē, ciesē. Cn. Th. 1089,* deſ Mannes Vater, der Frauen Vater, der Schwiegervater; *Slov.* sweker, swoker, test, ženin aneb mužow otec; (*Boh.* prachán prosocer); *Croat.* šveker (mężowy ojciec, tazi - żony ojciec); *Rag.* svekar soeer, padre del marito; *Bosn.* suekar; *Slav.* tast; *Ross.* et *Ecel.* свекоръ. Jetro, świekier Mojżeszów. 1 *Leop. Exod. 18, 12.* (ciesię Mojżeszów. 5 *Leop.*). Amfion mąż Nioly był synem Jowiszowym; dlatego Niobe świekrem swoim zwała Jowisza. *Otw. Ow. 225.* Świekier jest żony mej ojciec; ale dziś pospolicie ojcem zowią wedle wyczaju, a nie świekrem. *Sax. Porz. 152.* Boniak świekier abo ciesz Swantopelka. *Strykk. 175.* Swantopelk świekier Bolesława krzywoustego, *ib. 179.* Rzekł do świekra swego. 1 *Leop. Genes. 50, 24.* Iwan był Alexandrowi świekrem, a on mu zięciem. *Biel. Św. 256 b;* (*oppos.* zięć). U Rzymian zięciowie z swymi świekry, t. j. z ojcy zón swych, nie myli się spółem w iażni. *Eraz. Jez. C e b. Warg. Wál. 278.* ŚWIEKRA, ŚWIKRA, y, ż., ŚWIEKRUCHA, y, ż., matka męża lub żony, teszca. *Sax. Porz. 152,* *Germ.* die Schwieger, Schwiegermutter; *Slov.* swekruša, testna, manželowá aneb manželkina matka; *Boh.* swegrúše, tchyně, (prachyně prosocerus); *Carn.* svakera, shvagrèna; *Croat.* švekerva, punieca; *Slav.* punica; *Bosn.* suekreina, punica, matti sgenina; *Rag.* svekàrva la madre del marito, pùniça la madre della moglja; *Ross.* свекровь; *Ecel.* свекры; *Graec.* ἐνός. Świekra matkę mężową zowiemy. *Sekl. Marc. 1.* Powstanie świekra przeciwko synowej swojej, a synowa przeciwko świekrze swojej. *Sekl. Luc. 12.* Świokra. *Warg. Wál. 121.* Janusz. *Oksz. C b.* Ujrzał świekrę jego. 5 *Leop. Math. 8, 14.* (matkę żony abo teszce jego. 1 *Leop.*). Świekra i świekruchę, którzy ei na mjejsu rodziców będą, abys w ezei miała. *Teat. 42 d. D. In Plurali:* ŚWIEKRY, rodzice mężowe lub żonine, die Schwie-

gerältern. Dając córkę z domu za męża, upominali ją, aby świekry swoje, to jest rodzice męża swego czciła. *Sk. Żyw. 2, 152.*

ŚWIEKTAĆ, ob. Świegotać.

ŚWIENCZYĆ, herb; krzyż podwójny w polu złotym; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop. 5, 50,* cin Wappen.

ŚWIEPIET, [u, m., barę, pięć pszczoł w drzewie. *porovn. sepet 2]* n. p. Ktoby świepiet umyślnie w czym lesie porabał, i miód wybrał, ma za to sześć rubli groszy zapłacić. *Stat. Lit. 514.*

ŚWIERNA, i, ż., ŚWIREN, ma, m., może zwierzna: skarbiec, schowanie, tajnik. *X. Kam.* Za coż twoje lamusy, spohlerze i swierne [granaria 1]. Z hańb naszych Słomianek wychwalasz obszernie? *Hor. Sat. 1.* O pokradzeniu swirna abo kleci pańskiej: Gdyby pokradziono ziemianinowi swirna skarbnicy, albo sjiżarnią... *Stat. Lit. 499.* Z cynku Grodzieńskiego mają być pozmiesione drewniane kramy, swirny i jatki wszystkie. *Vol. Leg. 5, 821.*

ŚWIERCZ, ŚWIERSZCZ, ŚWIRK, ŚWIERCZEK, ŚWIERCZYK, a, m., dem.; *Boh.* ewrk, ewrček, (ewrcala tudus); *Slov.* swrček, ewrček; *Sorab.* 1. schwerež; *Carn.* shuk, gril, murènzh, (shvergolshe: organy); *Vind.* zherzhovez, zherzhok, gril, mariba; *Croat.* chwèrček, clamerelek, shmerček, szmèrček, schyuriez; *Dal.* sturak, cerejak, esaresak; *Rag.* seturak, (sviralla, sveroka, surta, svardoniza: flet); *Bosn.* ejarjak, eriejak, popak, szturak, sturak, kies, eriy, koji veceer eriči, (*Bosn.* svirna, sviralla: piszczalka); *Ross.* сверсть, сверчокъ, кузнечикъ; (cf. *Germ.* schwirren; *Svec.* swirra; *Dal.* squirrare); — 1) swierszcz *gryllus*, owad mający tylne nogi długie, skoczne; skrzydła cztery po bokach zwijane, któremi ruszając ociera je o grzbiet; tym sposobem poruszony powietrze wydaje ćwierk. *Zool. 152.* die Zirle, Zirfe, Schwirfe, Schwirle. Grille. Swierszcz swierzgocę, swierkece, ćwierka. *Dudz. 21;* *Ecel.* кобылки и еверчки чиркають. W wieczorne dni letnich zaciesz Polne się świecki z dala odzywają. *Kras. Oss. B.* Ten, co języka wciągnąć nie umie, wyda się głosem swym, jako swierzekowie, którzy się oznajmują, swierkece gdzie są. *Eraz. Jez. M. 5 b.* Nie żal na spiewce swierza noc przeciwować eafa. *Przyb. Ab. 6.* Wybudł jak swierzek polny. *Kmit. Spyt. D. 4 b.* (jak szczapa, jak gont, jak sledź). — *Fig. transl.* Nauczyć go niewola robić, gdy mu przyprze, a swierzeze za piecem zaskwierczą. *Głec. Wych. P. 4 b.* (cf. gdy mu psy za uchem zawiją, gdy będzie w kłopotcie). Świerszcze ma w głowie. *Kuk. Żw. 4, 561.* rupie ma w głowie, es geht ihm im Kopfe herum. — 2) Swiercz, najmniejsze dziańko, wyrzuca 1/2 uncy żelaza. *Archel. 11.* die kleinste unter den stannenen. — 3) Swierzek, Świerzec, herb; litera wielka N; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop. 5, 50.* ŚWIERCZNY, a, e, od swierzeza, Grillen: Patrz na konieczka swiercznego; ten niewiele półmisków miał na obiad, a jako głośno spiewa, rosy trochę skosztowawszy. *Birk. Kaz. Ob. 1 2.* ŚWIERK, u, m., ŚWIERKA, i, ż., ŚWIERCZYNA, ŚWIRCZYNA, y, ż., smrok, smroczyzna, w górach Krakowskich smrek, ob. Smerek, die Rotbäume; *Boh.* smrk,

smrček, smrkovina *pinus*; *Sorab.* 1. schmrók *pieca*; *Carn.* smrėka *pinus*, smrėzhje *pinetum*; *Vind.* smreka, smrėkauo dreuo, jel, smolnu drevu *pinus*; *Croat.* smrėk, smrėka : sosna; *Bosn.* smarsja, jelića : jodlina; (smrėka, smrjek; *Rag.* smrjėk, smrėkka; *Slav.* smrika *juniperus*). Co u nas nazywaja świerkiem, jest tylko odmiana jodły; drzewo czerwone, szyszki mniejsze; w ogniu potężnie trzeszczy i skry rozrzuca. *Kluk. Rosl.* 2, 25. Świerczyńa i cyprysem ostrym osłonięta *Ow. Ow.* 108. ŚWIERGOT, ŚWIERKOT, u, m., świergotanie, ewierk, ewierkanie; *Germ.* das Schwirren, Gechwirre. Konik polny słodkim żelcē ewierkotem lechē. *Zab.* 10, 412. Kryniczny stoku, ongi zasnęłam przy tobie, Razileś mi świergotem różnym uszy obie *Zab.* 9, 580. *Ejssym.* ŚWIERKAC, ŚWIERGOTAĆ, ŚWIERZGOTAĆ, ŚWIERKOTAĆ, - ać, - ee *med. niedok.* ŚWIERSZCZYĆ *contin.*; *Boh.* cwerkati, świřinkati, erwlikati, (ef. terlikać); *Carn.* zhiwkam, (shyrgoleti : grać na organach, terlikać jak wróbel); *Vind.* zherzhiti; *Croat.* chverehati, ezverehim, chverehim, gyumborėti, sũmboriũ; *Dal.* stũriti; *Rag.* setũrati, (sviriti ũ sviraku *libia canere*); *Bosn.* errićjati, (sviriti *libiis canere*); *Ross.* ширкать, дребезжать; *Ecel.* свиряю; *Græc.* σφούζω *fistula*; (*His.* свирѣль piszczałka trzećnina); ewierkać; *Germ.* schwirren; (*Svec.* swirra; *Ital.* squirrare). Świergotanie świerszcza ztąd się staje, kiedy się zadnie jego nogi ocieraja o skrzydła. *Kluk. Zw.* 4, 96. *Chmiel.* 1, 86. Człowiek świegotliwszy nad kobyłkę, która ewierkocē ustawicznie. *Erz. Jez. D.* 6 b. Ptastwo małe świergocē. *Dudz.* 21. Ptaszka drobne koło okien jej świerkocē. *Tward. Pasz.* 54. Jaskółka, po wdzięcznym drzewie się wieszajac, Świerkotala na swój los narzekajac. *Tward. Daf.* 80. Jaskółka świergocē, papuga świegocē, kania skrzypci, kawka kwacze. *Tal. Sant.* 89. Świerkotal ptaszek w klatce z dróćników zrobionj. *ib.* 58. Świergotaj syrokosy. *Banial. J.* 5 b. Wróbel świerkal. *Banial. J.* 5 b. Wróble, gdy się kupia, świergotaja a kasaja się: na deszcz. *Haur. Sk.* 105. Świerszcza wróble na płocie. *Pot. Arg.* 589. ŚWIERKOTLIWY, a, e, — ie *adverb.*, świerkot wydawajacy, schwirrend. Świerkotliwa jaskółka *Tr. ŚWIERKOWY*, a, e, od świerku drzewa. *Metstannem. Cn. Th.* 1090.

ŚWIERZB, u, m.; *Boh.* swrėb, swrb, dabanina, prařivka; *Sorab.* 1. drape (*ob.* Drapać), praschwofeż (*ob.* Parszywość), zwa drapa; *Sorab.* 2. drapawa, kschunna; *Carn.* garja, hrosta, *ob.* Krosta; (scrbezhiza : bolącza świerzbiaca); *Vind.* ferbniza, frab, krasta, krėza, garje, harja; *Croat.* szrėb, szerbeehiza, szerbina; *Slav.* svrėb, shuga; *Rag.* srėb, *vulg.* srėbex, (osrėbiti, osrabglivati *ikoga scabie inficere*); *Bosn.* serbesg, srribesg, sarbesg, srėb; *Ecel. et Ross.* сврѣль, свербежь, свербота, свербляка, сврѣста, нешеть, чесота, чесотка, очось, восца; (*Hebr.* שרבי garabb, *scabies*); świerzbiecie ciała przemijajace bez krost. *Cn. Th.* 1090. świedzenie, das Jucken. — Świerzb, ŚWIERZBIACZKA, i, ż., choroba, gatunek liszaju, die Stråge. *Perz. Lek.* 137. Plastr na świerzbiaczkę abo na gnoisty liszaj. *Sienn.* 162. Na suchy świerzb na licu i indziej recepta. *Śleszk. Ped.* 42. Świerzb, parch koński.

Hipp. 120. Niecierpliwa świerzbiaczkę paznokciami ryje. *Zab.* 6, 168. *Min.* — *Transl. fig.* Świerzbicazka do czego, chętko lechciwa pociągajaca; die Sucht zu etwas, die Neigung, der Lieb. Przeklęta do kart świerzbiaczk. *Teat.* 48, A 6. Świerzbicazka pisania, niebezpieczna choroba. *Zab.* 7, 97. der Schreibefigel, die Schreibesucht. ŚWIERZBIĆ *imperson.*, ŚWIERZBIĆ mię co; *Boh.* swrėbiti, swrbėti; *Sorab.* 2. szwerbiseh; *Carn.* serby mēne, ripim; *Vind.* ferbi, ferbeti, ferbat, prskat, zhafsat, ferbenje, ferbetje; *Croat.* szerby; *Rag.* sarbjetti; *Bosn.* serbiti, srribiti, srbiti, sarbiti; *Ross.* свербить; (*Arab.* شراب *scabiosus juit*; *Hebr.* שרבי *scharab, accendit*). Świerzbi, śwedzi, eř juffer. Świerzbienie nosa jest znakiem robaków w kiszkaeh. *Perz. Lek.* 189. — §. *Fig.* Zeby mię świerzbić, zořadek mruczy. *Teat.* 42. d. A. zeby piszcza, Iakoinia się; die Zähne jucken, haben Appetit zu etwas. Grzbiet go świerzbi. *Teat.* 52 d, 80. *Ossol. Str.* 1 załawia, goni na guz, na zle; der Buckel juckt ihm, die Haut juckt ihm. Świerzbi go język, świegotliwy. *Cn. Ad.* 4146. er kann sein Maul nicht halten. Dłoo mię świerzbi. *Ossol. Str.* 5. (odbiore co pieniędzy). Świerzbiace ręce. *Birk. Gl. Kon.* 47. do których co predko się przylepia, Jinger, an denen gern was kleben bleibt. Świerzbiacy *Loh.* swrbławy; *Ecel.* чешуъ Wolałbym przez rok pehły z worem na pastwę wynosić, niżli jednej świerzbiacego łona niewasty strzedz przez jeden dzień. *Erzop.* 119. Owe panie duszki, Co się przed każdym skarża, że ich świerzbią brzuszki. *Pasz. Dz.* 127. (cielesności oddane). Według swych poządliwości nagromadza sobie uczycielów, majac świerzbiace uszy. *Zygr. Pap.* 104 (lechciwe, pieszczone). Świerzbiad mię pokój! *Cn. Ad.* 619. obmierzł mi pokój; ef. nie miała baba kłopotu, kupiła sobie parszywe prosie, er war der Rube überdruffig. ŚWIERZBOWATY, a, e, — o *adverb.*, świerzb majacy, świerzbiaczkę chorobe cierpiacy, frągig; *Boh.* swrbowaty, chrastawy; *Sorab.* 1. drapoyitė, praschwė; *Carn.* hrastov, gnojov, ripezh; *Vind.* harjast, krastou, krastau, frabliu, krėzou; *Croat.* szrablyiv, szrablyivecz; *Bosn.* srabgliv, srabglivac; *Slav.* svrabljiv, strugāv; *Rag.* srabgliv, srabglivaz, srabgliviza; *Ross.* чесоточный, чесотень; *Ecel.* крастовый, (*ob.* Krostawy). Świerzbowaty człowiek *Perz. Lek.* 55. Ohsypanie głowy świerzbowate. *Perz. Lek.* 141, (ef. parchy, ef. ogniopiro). ŚWIERZBOWATOŚĆ, řci, ż., mienie świerzbu, krostawość, die Frągigkeit; *Sorab.* 1. praschwofeż, (*ob.* Parszywość); *Carn.* serbezhnost, serbezhust, serbezhna, ripezhust; *Vind.* ferbezhnost, ferbezhna, frablvost, harjavina, krastavina; *Croat.* szrablyivoszt.

ŚWIERZEPA, ŚWIERZOPA, ŚWIRZOPA, ŚWIERZEPICA, y, ż., ŚWIERZOPKA, ŚWIERZOBKA, ŚWIRZOPKA, y, ż., *demin.*, (el. żrzebek, żrzebek, żrzebieg); *Boh.* hrėbice, hrėbička; klacze, kobyła, die Stutte. (*Ross.* свирѣпный, свирѣпъ bestyalski; *Ecel.* сврѣпность, сврѣпность bestyaltwo, zwierzeość, сврѣпство, дичина, расрѣние лѣное). Klacze nazywano świerzopy. *Czack. Pr.* 2, 240. Konie tylko dwa kroć przez dzień z świerzepicami spuszczac. *Cresc.* 682. Świerzobka ze stada, *armen-*

talis equa. Mącz. Trzy tysiące świerzopi i ze żrzebioty, z sobą pognali. *Baz. Sk.* 545. Piękną świerzopę od wojowania wyzwolił. *Kosz. Lor.* 151 b. Klacze albo świerzopę, na którą ku potrzebie wsiadał przeciw nieprzyjacielowi, kazał wodzić pod dekiem złotogłowowym. *Biel. Św.* 175 b. Koń rżaniem długim znaczy pożądanie świerzopy. *Hipp.* 5. Cena koniom roboczym domorosłym: za konia albo za świerzopę dwie kopy groszy; za trzeciaka żrzebea od roboczych świerzop dwie kopy groszy, za trzeciackę świerzopę dwie kopy. *Stat. Lit.* 595. Tatarowie z żrzebców i świerzopek krew' puszczać żrą, jak psu. *Gwagn.* 590. W ciągnienu się nań nie poskarży chłopek. Na podwodę mu nie wzięto świerzopek. *Kehow.* 7. Turski buńczuk świerzopy nie czyni Pegazem. *Kehow. Fr.* 85. Świerzopka trzyletnia Nie da się dotknąć, a patrzac na żrzebce Kopytem depce. *Hor.* 2, 98. *Nar.* ŚWIERZOPI, ŚWIRZEPI, ia, ie, klaczy, kobyli, *Силтеу*. Pograbienie stada świerzopiego; gdy dzierżący to stado żrzebca albo świerzopę unorzyl, nawiązka za żrzebca ośm kop groszy, za świerzopę cztery. *Stat. Lit.* 591. Stado świerzopie, bydło dworne przy wdowie zostają. *ib.* 227.

*ŚWIEŚĆ, *ści, ź,* siostra męża lub żony. *Sar. Porz.* 152, zołwiea, deß Mannes Schwester, der Frauen Schwester, die Schwägerin; *Boh.* swatka; *Sorab.* 1. swakowa, szwakowa, swagera, (*ob.* Szwagrowa); *Carn.* svakcna; *Vind.* svakinja, bratouna shena, svaka, shlaha po moshi, posheni hvast, hvost; *Bosn.* zava, sestra musgevlja; *Slav.* sväst; *Ross.* свѣсть, сьоачина, сьоаченица (*ob.* Swoja), золовка, золовушка. Świeść, mężowa siostra. *Dasyp.* Z. 4 b; zelw, zelwica. *Volckm.* 571. Posłał Mendog do świeści, siostry żony swojej, aby przyjechała na pogrzeb siostry. *Stryjk.* 287.

*ŚWIESZCZENNIK, *ob.* Świaszczennik.

ŚWIETALNY, *ob.* Świateczny.

*ŚWIETLICA, *ŚWIETNICA, *y, ź;* *Boh.* světnice, světnička; (*Vind.* svietnieza: świecznik, *distug.* sviitnifle parlament), [*ob.* Wice 2]; *Ross.* свѣтлица, ропница: izba, [pokój gościnny, ein Gastzimmer, *oppos.* kurna izba 2]. eine Stube. Widziałem w Bukorestu obraz Stefana Wujewody Wołoskiego, na murze w świetlicy gospodarskiej pokojowej. *Stryjk.* 669. Rozwiesz cechy na pierzyny w świetnicy. *Sienn.* 481. ŚWIETLICZKA, *i, ź,* 1) ryba morską, lucerna. *Cn. Th.* 1090. ein gewisser leuchtender Seeichf. — 2) Świetliczka, ziele, co w noey świeci, albo jasnotka, ognik, gęsińbój, *nytegreton.* *Plin.* ein gewisses Kraut, daß bey der Nacht glänzt. *Cn. Th.* 1090. ŚWIETLIK, *ŚWIETELNIK, *ŚWIETNIK, *a, m.,* 1) ein lichtgebender, leuchtender Körper; (*Dal.* szvitnyak, szvetnyak, szvetnieza; *Hung.* szvetnek: pochodnia, lampa; *Ecel.* СВѢТЛАНИКЪ lampa, *ob.* Świecznik; *Ross.* свѣтъцъ żelazne narzędzie, w które chłopci zapalone łuczywo wtykają). *In sacra historia luminaria vocantur sol et luna, quae ego redderem* dwa świetniki albo świetelniki, albo lampy, non światła, quia światło est qualitas. *Cn. Th.* 1087. Słońce, świetnik ten, zdaje się, iż nie je tylko okręgiem ognia najsubtelniejszego. *Zab.* 6, 124. *Min.* Zorza, świetnik. *ib.* 155. — 2) Świetlik ziele, *ob.* Świeszki. — 3) Świetlik, ry-

ba, ŚWIETŁUSZKA, *milvus,* język ognisty, jak pochodnia pokazuje, w noey pływając po morzu. *Chmiel.* 1, 626, *ob.* Blyszczak — 4) Świetlik; *Boh.* světlomuska, světluška; *Dal.* szvitak; *tampyris,* owad, samice w noey się świeca. Świętojański robak jest gatunkiem świetlika. *Zool.* 167. *Kluk. Zw.* 1, 55. et 588. der Lichtmurm. ŚWIETLI-SKO, *a, n.,* białe światło, ein elender Schein, elendes tranriges Licht. Przy tym bladym pogrzebowym świetlisku. *Stas. Num.* 2, 26. ŚWIETLISTY, *a, e.* — *o adverb.* świecisty, pełen światła; *lichtvoll, voll Licht.* Gebezasta kula słońca, otworów pełna, które wiecz świetlista pija. *Przyb.* Mlt. 225. *ŚWIETLNY, *ob.* Świetny ŚWIETŁOŚĆ, ŚWIETŁY, ŚWIETLEJSZY, *ob.* Światły. — ŚWIETNIA, ŚWIETNICA, *ob.* Światnica). — ŚWIETNIEĆ *neutr. niedok.,* błyszczeć, świecić się; *Ross.* свѣтлѣть, освѣтлѣть, ближен, leuchteten, leuchten, *pr. et tr.* Złoto, którym świetnieją bogaci. *Teat.* 49, 114. Choć głowa płochła Cnoty nie kocha, Przecię ją wielbi w tych, którzy cnotą świetnieją. *Mon.* 75, 40. ŚWIETNIĆ *cz. niedok.,* oświetnić dok., świetnym uczynić, *pr. et tr.,* glänzend machen, verberlichten; *Croat.* svjetlati, svjetlām; *Rag.* svjetgljati. ŚWIETNIK, *ob.* Świetlik. *ŚWIETNOGRZYWY, *a, e,* n p. Świetnogrzywe konie Meryon sprzęga. *Umoch.* II. 2, 296. o grzywach pięknych, jasnej masei, glänzend mäbnige Hefse. ŚWIETNOŚĆ, *ści, ź,* blask, jasność; *Stanz, Licht, Schimmer; Slov.* světlost; *Sorab.* 1. fwato-cznofeż; *Vind.* svetliost, svetlota, svetlota, svetlost; *Ross.* сияніе, свѣтлосарность, знатность (ef. znocność), дучезарность. — *Pr. et tr.* Tego zbawiciel nie mówi, aby wielkoscia świetności świecenia imienia boskiego na ziemi, równało się onemniebieskiemu świeceni. *Kucz. Kat.* 5, 505. Gdzie to bajeczne bóstwo z swą świetnością całą Z dworem pieszczonych bożat i Nimf panowało. *Przyb.* Ab. 157. *ŚWIETNOZIELNY, *a, e;* *Ecel.* znakosiaritelny; *virenter splendens,* glänzend grünend. ŚWIETNY, *ŚWITNY, (*qu. v.*), *a, e,* ŚWIETNIE, ŚWIETNO, *ŚWIETLNO *adv.* błyszczący, świecący, jasny; glänzend, bligend, leuchtend, erleuchtet; *Slov.* světly, svetle; *Sorab.* 1. fwetliwé, fwetwefeziwé, fwatofezné, pzewosozobné; *Vind.* sviotel, prelvietel, sviethu, vidliu, svietloben, svietzehen, svital, svetlo; *Croat.* svjetli; *Bosn.* svitli, vlastelin; *Ross.* свѣтлый, дучезарный; *Ecel.* благозарный, СВѢТЛЪ, свѣтло. Na tych kwiatkach mnożą się świetne robaczki, *cantharidales* zwane. *Haur. Ek.* 155. W pośrodku dworskiej zgrai, choć mniej świetni ekwipazem, wszystkich oczy obracał na siebie. *Mon.* 65, 65. Ustawce synodu byli ludzie świetni, zaeni, bogaci, abowiem cesarze byli. *Wisn.* 166. Wsiada na wóz świetny, ozdobny. *Leszcz. Class.* 66. Ojcowie nasi nie używali purpur świetnych, kontenowali się suknem szarym, a cnotą się świecili. *Star. Ryc.* 41. Persyka chodziła w złotym odzieniu świetlnym. *Biel. Hst.* 152. *Biel. Św.* 59. Przy twojej splendorze świetnolitej szaty, Nie mogą się odprawić przedświtne roraty. *Mon.* 69, 590. Sama potomność świetne odkrywa przymioty, Kto był pełen rozumu, i kto pełen cnoty. *Zab.* 15, 508. Świetnolity kałkan. *Kehow.* 268. Żywot dworski świetnogrzkli. *Rys. Ad.* 81. Świetnozłote ozdoby. *Zab.* 12, 8.

Świecnie się weselił. *Schl. Luc. 16*, (not. «znamienie używał»); — cf. przeświecny.

ŚWIĘTNY, a, e, świecony, geweiht; (*Bosn. sueciani solennis*). — *In ludo chartar.*: Kralka świetna. *Teat. 52, 106*, która się święci, światka; *Trumpf, im Kartenpiele*. **ŚWIĘTO**; a, n.; *Boh. swatek*; *Slov. swátek*; *Sorab. 1. swátok*; *Sorab. 2. szwëžen*; *Carn. prasnek* (*ob. Prazdnik*), gód, (*ob. Gody*); *Vind. god, gued. presnik, prasnik, nediel, nedeu, nedju* (cf. niedziela), fvetk, goden den; *Croat. szvétek, svetek, suetizhni dan* (*ob. Świąteczny*), blagdan, (*ob. Błogi*); *Dal. szlavni dan*; *Rag. svetkovina, blaghdan, svétaz*; *Bosn. suetkovina, god, blágdán, blaghi dan*; *Slav. svetkovina*; *Ross. праздникъ*; dzień który się uroczyscie obchodzi, święci, osobliwie dla pamiątki jakiego świętego; *der Festtag, festtag, heiligentag*. Okrom niedzieli kościoła i inne święta ustawił. *Sk. Kaz. 550*. Żle święto święci, który w nie upadłego ratować nie chce. *ib. 595*. Święto ruchome, nieruchome, nakazane. *Cn. Th. 1091*. U leniwych zawsze święto. *Rys. Ad. 69*; *Slov. kto ne rád robi, temu wzdiki swátek gest*, (hodi sni. Święto do zbytku powód. *Cn. Ad. 1120*. **ŚWIĘTOBÓJCA**, y, m., zabójca świętej osoby, ein heiligemörder. Wykonał w noey rozkaz dany świętobójcy; zaordowali biskupa z jednym benedyktynem. *Nar. Hist. 5, 560*. **ŚWIĘTOBURZYC**, a, m., na świętych powstający, ein heiligentürmer. Patrz, jak onemu świętoburzycowi głębatka. *W. Post. W. 597*. **ŚWIĘTOCHRONCA**, y, m.: *Eecl. священнохранитель, Graec. ἱεροφύλαξ, sacrarii custos, ob. Świątnik, cf. zakrystyan; Eecl. священнохранитель, ob. Zakrystya*. **ŚWIĘTODAWCA**, ob. Świątnik. **ŚWIĘTODUSKI**, a, ie, od świętego ducha, heiligengeist; n. p. Wileńska świętoduska archymandrya. *Steb. pr., Slov. swatodusni*; święteczny, od zielonych świat. **ŚWIĘTOGÓRSKI**, **ŚWIĘTOHORSKI**, a, ie, od góry świętej [czyli Atos, *Graec. ἅγιος ὄρος 2*], vom heiligen Berge. Zwyczaj ojców świętych dawnych Jerozolimskich i Świętogórskich. *Pim. Kam. 505*. Starożytne ustawy ojców świętych Atanazyusza i Piotra Atonskiego, które się świętohorskimi nazywają. *ib. 297*, od góry Liban czyli Atos. **ŚWIĘTOJAŃSKI**, a, ie, tycający się święta Jana s., das Johannisfest betreffend; *Boh. swatojański. Picść świętojańska. J. Kchan. Dz. 254*, (cf. sobotka). Świętojańskie: świętojański grosz, zadatek, *arrabo. Macz. Handgeld, Drängeld*. Kontrakt takowy niech będzie utwierdzony albo zadaniem świętojańskiego abo litkupem. *Chelm. Pr. 107, Vind. likof.* — *Ż. Hist. nat. Świętojańskie ziele, Hypericum, Johannisfraut*; pospółstwo ma koło niego wiele zabobonów; osobliwie, ażeby go zbierać w południe na s. Jan. *Kluk. Rosl. 2, 287. Kluk. Dyke. 2, 47.* (*Carn. shentiansbevza*; pewny gatunek wina). Świętojańskie jabłka, *ob. Rajskie jabłka*. — Świętojański robak, gatunek świetlika. *Zool. 167*. das Johanniswürmchen, (*ob. Świdlik*). **ŚWIĘTOJERSKI**, a, ie, n. p. Świętojerskie wino, Sanct Georgen Wein. Wino Endeberskie, Świętojerskie, Rakuskie, idą do Małej i Wielkiej Polski. *Vol. Leg. 5, 564*. **ŚWIĘTOKAŻCA**, y, m., gwałcieciel świętych rzeczy, der Entbeili-

ger. Uciekaj świętokażco! Nie gwałć błogosławionych świętego siedliska. *Przyb. Ab. 215*. Ci świętokażcy śmieją przymówić s. Pawłowi. *W. Post. W. 597. Przyb. Luz. 205*. **ŚWIĘTOKAŻNI**, a, ie, entheilgend. Święte i świętokażne imię wraz wzywają. *Przyb. Luz. 99*. **ŚWIĘTOKŁAMCA**, y, m., ślubu nie dotrzymujący, ein Gelübdebrüchiger. Gdy ociec (Agamemnon) u ołtarza świętokłameca stanie, Jak do ślubu (córkę), sam Kalchas złakł się niesłychanie. *Bardz. Trag. 248*. — *Anat. ŚWIĘTOKOSTNY, a, e, n. p. Świętokostna okolica, regio sacralis. *Perz. Cyr. 1, 20*. koło kości światnej, die Gegend um das heilige Bein. **ŚWIĘTOKRADZCĄ**, **ŚWIĘTOKRAJCA**, **ŚWIĘTOKRADCA**, y, m., der Kirchendieb, der geweihte Sachen stiel; *Boh. swatokradce, Sorab. 1. swatohrubeznik; Vind. fvetokradnik, zirkouni tat, zirkouni ropar; Slav. svetokradlijvac; Rag. svetokraghjaz; Ross. et Eecl. священнокрадецъ, сватотатьиъ, сватокрадецъ, богокрадецъ, крадциогрбитель*. Ktoby co z rzeczy kościelnych ukradł, świętokradztwo popełnia i jest świętokradzcą. *A. Zamoj. 105*. Ktokolwiek to, co boże jest, wziął, jest świętokradzcą. *Gorn. Sen. 514*. Świętokrajce gardłem karzą. *Gorn. Sen. 565. W. Post. W. 180. Vox Polonica świętokradzca, ut Latina sacrilegus, Graec. ἱερόκλοος, non eum tantum (ut sonat) decolat; qui rem sacram aufert, sed etiam eum, qui quocunque modo violat. Cn. Th. 1091.* — *Fig.* Nie bądź świętokradzcą przyjaźni, pospolitując dla każdego jej święte imię: ne profanez pas l'amitié. *Stas. Num. 1, 41*. **ŚWIĘTOKRADCZYN**, a, e, do świętokrajcy należący, dem Kirchendiebstahl zuständig. Do świętokradczynej łóżnicy wszedł zaraz, do Erysyctona świętokradzcy, który boginiom chwiał ujmował. *Ouv. Ov. 540*. **ŚWIĘTOKRADZKI**, **ŚWIĘTOKRAJSKI**, a, ie. **ŚWIĘTKRADZKIE**, **ŚWIĘTOKRADZKO**, **ŚWIĘTOKRAJSKIE**, po **ŚWIĘTOKRADZKU adv.**, kirchendiebstahl; (*Sorab. 2. swatohrubezniczki; Vind. fvetokradni, zirkvoroparski; Croat. szvetokradni*). Dla tego pieniądze nie są świętokradzkie, chociaż świętokradzko biorą się. *Pilch. Sen. list. 2, 456*. Oddajmy to, cośmy świętokradzko wydarli. *Koll. List. 2, 55*. Świętokrajskie. *Żarn. Post. 55*. **ŚWIĘTOKRADZTWO**, **ŚWIĘTOKRAJCTWO**, a, n.; *Boh. swátokradež; Sorab. 1. swatohrubenstwo; Carn. svetorop; Vind. zirkouni rop, fvetokradva, zirkvena tatvina; Croat. szvetokragya; Rag. svetekraghia, svetogardje; Eecl. et Ross. сватотатство, сватокрадетство, священнограбительство; der Kirchendiebstahl, Kirchendiebstahl*. Gdy poświęconą jaką rzecz kto na swój pożytek nieprzystojnie obraca, zowią to świętokrajctwem. *Karnk. Kat. 551. Klon. Wor. 9*. Wzięcie jakiej rzeczy świętej, świętokradztwem zowią. *Kucz. Kat. 5, 162*. **Świętokrajctwo**, **ŚWIĘTOŁUPSTWO**. *Klon. Wor. 10, Kirchendiebstahl*. Popełnić świętokradztwo, *Ross. сватотатствовать; Eecl. сватокрадетвую*. **ŚWIĘTOKRZYSKI**, a, ie, od s. Krzyża, n. p. w Warszawie, od kościoła s. krzyża, zum h. Kreuz, Kreuzfirchen. Zegar świętokrzeski ma isć najregularniejszą. *Teat. 16, c, 25*. **ŚWIĘTOKUPIEC**, pca, **ŚWIĘTOKUPCA**, y, m., symoniak, który święte rzeczy, urzędy etc., kupuje, lub sprzedaje. *Włod.**

ob. Świętoprzedawca, Käufer, oder Verkäufer geistlicher Sachen, Nemter etc.; *Boh.* swatokupec. O biskopie tym statecznie twierdził, iż jest symoniak albo swietokupca, iż pieniędźmi biskupstwa dostał. *Sk. Żyw.* 2, 26. Czy godzi się pod opatem swietokupca albo symoniakiem służyć? *ib.* 25. Swietokupiec ten pochlebstwem sobie biskupstwo kupował. *Sk. Dz.* 560. Papieżem on nie był, ale swietokradzca i swietokupcem. *ib.* 555. et 1049. *Zarn. Post.* 261. ŚWIĘTOKUPSKI, a, ie, die Simonie betreffend. Złości swietokupskiej i kacerstwa byś nie rozmażał. *Sk. Dz.* 1065 ŚWIĘTOKUPSTWO, a, n., *Boh.* swatokupectwj; *Rag.* svetoprödaja; *Bosn.* simonia, prodaja od svete stvari; *Eecl.* снанинокупство; Simonie, Handel mit geistlichen Nemtern. Symoniacka zaraza i swietokupstwem na duchowne urzędy puą się. *Sk. Żyw.* 2, 25. Uczyniony jest srogi kanon na symonia i swietokupstwo, aby nikt nie śmiał za pieniądze nikogo swiecić. *Sk. Dz.* 446. et 1191. et 1017. Beneficya kościelne kupując i sprzedając, w swietokupstwo wpadają *Hrbst. Nauk.* m. 8 b, ob. Simonia. *Modrz. Baz.* 555. *Mon.* 75, 591. ŚWIĘTOMARCINSKI, a, ie, od s. Marcina, Martinus, das Martinusfest betreffend. Swietomarciniskie lato. *Tr.* babie lato, der alte Weiber-Commer. ŚWIĘTOMYŚLNOŚĆ, sci, z, sposób swięty myślenia, cf. bogomyślność, heilige Gedanken, heiliger Sinn. *Choak. Kost.* 45. ŚWIĘTOMYŚLNY, a, e, — ie *adv.* swiecie myślący, heiligen Sinnes. Tam uczeni przykładni, swietomyślni, ciszy. *Chodk. Kost.* 40. ŚWIĘTOPIETRZE, a, n., grosz s. Piotra, pieniądz od każdej głowy w Polsce wypłacany każdego roku na lampe w kościele Rzymskim s. Piotra. *Krom.* 89. *Biel.* 51. *N. Pam.* 15, 80. Za naszą pamięci jeszcze to swietopietrze dawano. *Sk. Dz.* 907. der Peterspfennig. *Prov.* Podrwił swietopietrze. *Rys. Ad.* 58. ŚWIĘTOPRZEDAWCA, y, m., sprzedający rzecz swiętą, ob. Swietokupiec, ein Verkäufer heiliger Dinge. Swietoprzedawca przeklęty. *Smotr. Lam.* 25. Narowy te posągiem od Greków swietoprzedawców wziete w Ruskiech władkach się pokazują. *Sak. Persp.* 4. ŚWIĘTORUSKI, a, ie, n. p. Swietoruska wiara. *Fund.* 29. wiara swięta Rusinów. ŚWIĘTOSĆ, ob. Swiętość. ŚWIĘTOSŁAW, a, m., imię męskie, niby swiętej pani sława. *Chmiel.* 1, 60. cin Mananane. ŚWIĘTOSPIEWNY, a, e, spiewający swiatobliwie, heilig singend. Cny Kostko, swietospiewnój dodaj proszę siły! *Chodk. Kost.* 2. ŚWIĘTOSPORNY, a, e, sprzeczny w rzeczach swiętych, mcinig in heiligen Sachen. Wolimy być z Jeremiaszem swietospornymi, a niżli z faleszniki psy młezącymi. *Zarn. Post.* 5, A b. ŚWIĘTOSZEK, ŚWIĄTOSZEK, szka, m.; (*Boh.* swataček; *Rag.* svetjećaz; *Ross.* сватоша, нустосвятъ, f. нустосвятка; *Eecl.* ханка z *Tureck*); lizobrazek, ein Kopfbänger, Jremmler. Tenże to ów swiętoszek, którego z mądrości Wychwałal wszystkie język i z swiatobliwosci. *Kulig. Her.* 82. Gdy go widzieli, że nie inaczej przystępował do magistra swego, tylko z ukłękaniem i żegnając się krzyżem s., nazywali go swiętoszkiem. *Sk. Żyw.* 2, 144. Drugi w naszym położeniu, dyskret, nie dyskret, skrupulat, nie skrupulat, swiętoszek, nie swięto-

szek, iniejby jeszcze podobno miał od nas dyskrecyi. *Teat.* 24, 182. ŚWIĘTOWAĆ *med. niedok.*, swięto obchodzić, swiatkować, Świecić, *qu. r.*: feiern, feilich geben. Zgromadzili się do Jeruzalem wielkonoc swietowac. *Leszcz. H. T.* 644. Często swietujac na wspólnej biesiadzie Wszyscy zwyklsimy z sobą cieszyć się najmilej. *Przyb. Jilt.* 178. ŚWIĘTOZIOL, a, u, m, santolina. rodzaj rośliny, dokąd należy Cyprysowe ziele. *Kluk. Dyke.* 5, 59. die heilige Pflanze. — (ŚWIĘTSKI, ob. Swiecki). — ŚWIĘTY, a, e, SWIECIE *adv.*; (*Boh.* swaty; *Slov.* swati; *Sorab.* 1. szwaty, swaty, fwaté, fwatužki, fwatomné; *Sorab.* 2. szwéti; *Carn.* swét; *Vind.* fvet, fuet, fveti; *Croat.* szvét, szveti; *Dal.* szveth; *Hung.* szenth, szent, szentelt; *Bosn.* sweti; *Slav.* sveti; *Rag.* sveet; *Ross.* святии; cf. *Ital.* santo; *Lat.* sanctus); — 1) bezgrzeszny, swiatobliwy; heilig, mündig. Wołal serafin jeden do drugiego: swięty, swięty, swięty pan bóg zastępów. *Leop. Jes.* 6, 5. Swięty boże, swięty mocny, swięty nieśmiertelny, spiewanie kościelne, które zowią trisagion trójswięta pieśń. *Sk. Dz.* 425, (*Rag.* trosvetstvo, trosvetje). Swięty, przez męczennictwo: heilig, für einen Heiligen erklärt. Swięty Jan, swięty Marcin etc. Wypuszcze mu wies na przyszły swięty Jan. *Teat.* 22, 86. Swięty Antoni Padewski, co się z tym czelkiem dzieje. *Teat.* 45. c, 9. Wyb. 1 swięci ludzie maja swoje niedoskonałości. *Sk. Żyw.* 2, 177. (a w kapię wełna, nikt bez ale). O swięty Sokrat sie, tak cie Erazm mieni, Nie byłbyś nigdy swiętym, gdybyś sie nie żemł. *Kras. W.* 56. — *Smil.* s. p. swiętej pamięci o nieboszczykach, (ef. patie swięc nad duszą jego), heiligen Andenkens. Mówiac o umarłym, powinno się dołożyć: swiętej pamięci nieboszczyk. *Mon.* 71, 558. Odszedł na lepszy żywot z tego swięta, swiętej pamięci xiążę Krzysztof Zbaraski. *Birk. Zbar. Q.* 2. Swiętej pamięci nieboszczyk pan nasz. *Kras. Pod.* 2, 28. Wiele winieniem swiętej pamięci matce mojej. *Boh. Kom.* 1, 175. — 2) Swięty, poświęcony: heilig, geheilig, geweiht. Kościół jest nazwany swięty, bo na chwale bożą poświęcony. W starym zakonie szaty, naczyńia, ołtarze na chwale bożą poświęcone zwano rzeczami swiętymi. *Karnk. Kat.* 74. Kościół w kredzie swiętym manujemy. *Hrbst. Nauk.* B, 5 b. Czwarty stopień swięcenia jest akolitów, a ten ostatni między temi, które mniejszym i nieświeciami nzywają *Kucz. Kat.* 2, 618, (cf. swiecki). Swięte swiętych, das Allerheiligste; *Ross.* святая святых. Najswiętszą część kościoła żydowskiego swięte swiętych zwano. *Jer. Zbr.* 529. Imię boże swięte, (cf. męspólne niespółkujące, nieudzielne, niepospolite, niespółeczniście). Swięte drogi. *Pam.* 85, 1, 594, (cf. ślubne drogi, cf. pątnikowanie, pielgrzymowanie, Wallfahrten). Swiętych rzeczy niepospolitować. *Cn. Ad.* 1120. Swiętym miejscom daj pokój, szanuj je. *ib.* 1119. Niemasz nie swiętego dla grzechu. *Teat.* 45 b, 9. — Rok swięty. *Birk. Syn. Kor.* C, 2 b. *Petr. Hor.* 2, B 2. miłosciwe lato, jubileusz, das Jubeljahr. — Dni swięte: swięta, Heiligentage, Festtage. Pospolite ojeowie nasi tak działali, Czeladce we dni swięte tańce pozwalali. *Simon. Siel.* 52.

— Pismo święte, biblia; *Croat.* szvete pismo, *ob.* Pismo. — Od Eugeniusza IV, nakazany jest sąd, nazywający się święte wybadanie. *Steb.* 55. inkwizycya święta. — Geografia święta, opisuje kraje wspomniane w piśmie świętym. *Wyrw. Geogr.* 5. die biblische Erbschreibung. — *Transl.* Jezioro święte, pod Gnieznem, toż ma być, w którym bałwany pogańskie topiono. *Dykc. Geogr.* 5, 89. *Lad. H. N.* 59. der heilige See. Święta, rzeka w powiecie Wilkomirskim. *Dykc. Geogr.* 5, 89. ein Fluss in Pöttb. — *Ż.* Święty, światobliwy, świecie, światobliwie; heilig, (der Göttingung nach). Juno bogi piekielne, Tytany wymienia. Świadczać się, że dotrzyma obietnicy święcie. *Umoch. II.* 2, 49. (sumiennie, skrupulatnie, ściśle). Świecie z świętym kapłanem rozprawia. *Chodk. Kost.* 52. *Slav. Prov.* Tko sveto xivi, sveto umre: kto świecie żyje, świecie umrze. — *Ż.* Święty *varie*, błogosławiony, błogi, szanowny; heilig, pflegnet, preislth. O święte prawa *Pasz. Dz.* 106. Chleb święty. *Cn. Ad.* 61. Daj mi święty pokój. *Teat.* 21, 199. den lieben Frieden. Święta to wojna, mści się swych wolności, A zaś przeklęta z niesprawiedliwości. *Pasz. Bell. A.* 4 b. Święte panowanie Jagiellowe i Kazimierzowe; tudzież dzielność i enoty Zygmunta. *Stryk* 688. O święty związku małżeński. *Teat.* 18, 49. Światać to rzecz, gdy dwie rece pomagają sobie. *Alb. na Woj.* 9. (dobrze mieć przyjaciela, *vel* ożenić się). Jeść, pić, nie nie robić, to święte jakieś życie. *Teat.* 21, 55. O święty kiju, bądź nam na pomocy, A nie racz dać tym paniom nad nami tej mocy. *Pepr. Kot. Q.* 5 b. dzielny, pomocy, skuteczny. — 2) *Substant.* Święty, *Vind.* kvetnik; *Rag.* svätaz; *Ross.* святыя vulgo Świątek *qu. v.*: (cf. *fem.* Święcica); *cin.* heiliger. Czezenie świętych *Ross.* поклонение; *czeciel* świętych, *ukonopoklonnik*. W poczet świętych przyjąć *Ecccl.* упрелодобствати, почестъ святымъ коро. Przez świętych do boga a przez slug do pana. Droga każdemu, jak mówia usłana. *Pot. Arg.* 174. *Jabl. Ez.* 14. Przez pany do króla, a przez święte do boga. *Rej. Post. Z.* 1. Próżno się ty od świętych masz pomocy spodziewać. *Ezop.* 8; (*Slov.* ne wi ku kterému swatemu sa obrátit, *non reperit ramam*; nie wie ku któremu świętemu się obrócić, przyparto go w ciasny kąt, w kozi rożek). Wszystkich świętych dzień, święto, *Slov.* den vsech božích svatich; *Vind.* svivoti; *Slav.* sviveti; *Croat.* vseszvete. (vseszvetchak *Novem/er.* *ob.* Listopad). Szkodą się czynie świętym kto się czuje w grzechu. *Pot. Jow.* 208. Maja i świeci swoje ulomności. *Sk. Żyw.* 1, 546. I święty tam się nie wysiedzi. *Rej. Wis.* 64 b. Gdy go odra dłużnicy, zostanie nagi, jak święty. *Nar. Dz.* 5, 228. (cf. Turecki święty, derwiz, pizus, bizun). ŚWIĘTYNIA, *ob.* Świątynia, Świątelnia.

Pochodz. *święcić*; *świaszczennik*, *świieszczennik*, *święteczny*, *świętek*, *świętka*, *świętki*, *świętnica*, *świętnica*, *świątynia*, *świętynia*, *świętnik*, *świątyni*, *świątyni*, *świętyni*, *świętobliwość*, *świętobliwy*, *świętość*, *świętość*, *świętoszek*, *świątoszek*, *święcica*; *odświeciny*, *poświęcić*. (Etym. cf. *świt*, *światło*, etc.).

ŚWIEŻEĆ *nijk.* *niedok.*, (Odświeżyć *dok.*, *qu. v.*), świeżym

się stać, frisch werden; *Ross.* свѣжѣть, посвѣжить. Lub świeżeje Wspomniony żal, ścierpię wzdram napomnieć swe dzieje. *Zebr. Ow.* 562; *admonitu quamquam luctus renovantur amaro.* ŚWIEŻOŚĆ, ści, ż.; (*Sorab.* 1. świeżność predkość); *Ross.* свѣжесть; niezwiędłość, niedawność, nowość; die Frischeit, Unverwelktheit, Neuseit, *phys. et tr.* W miesiące świeżość codzienna wiadomości różnych. *Mon.* 74, 406. ŚWIEŻY, a, e, ŚWIEŻO *Adv.*, ŚWIEŻUTENKI, ŚWIEŻUTENECZKI, ŚWIEŻUSIENIECZKI, ŚWIEŻUCZKI, ŚWIEŻUCHNY *intensiv.* nowy, niedawny, dawności menadpsuty, niezwiędły; *Boh.* swiży; (*Sorab.* 1. Iwizně predki); *Carn.* frish (cf. Frysz), frish, zverst; *Croat.* novi; *Bosn.* prisan, fresojak; *Ross.* свѣжій, свѣжехонекъ, свѣженкій; *Ecccl.* новократный, свѣжій, frisch, ungewelkt. Świeży kwiat lepiej pachnie. *Sk. Żyw.* 2, 249. Świeże kwiatki, żywej miłości są zadatki. *Teat.* 51, 15. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarła. *Sak. Kal. B.* 2 b. Świeże mięso *Ross.* свѣжина. Świeżo solony *Ross.* свѣжопросоленный. Nieco świeży *Ross.* свѣжеватый. Świeże rzeczy przyjemniejsze. *Ln. Ad.* 1121. Niech będzie rzecz mało co warta, jeżeli jednak jest świeża, staje się wnet modną, zatym drogą i szacowną. *Mon.* 64, 294. Przyjaciel nie ma być jak kwiatek, który póki świeży, póty miły. *Rys. Ad.* 57. Świeże jaja, które cały swój biały zachowują. *Rog. Dos.* 1, 121. Hoży i świeży chłopiec. *Teat.* 54, 22. Chłopiec świeży, jak malina. *Teat.* 10, 51. (cf. jak grosz). Usta świeże. *Teat.* 25, b, 67. Wynosił księgę Minosową, Chowana w złotej skrzynce, świeża jakby nowa. *Jabl. Tel.* 68. Świeżobarwe kwiaty. *Przyb. Ab.* 184. Płaca im świeżemi pieniądzmj, co je dopiero z pod niłota biorą. *Star. Dw.* 59. Świeżo urodzone dziecko. *Kras. Pod.* 2, 18. dopieruteńko urodzone, neu geboren. Ma żalność w zacieczy świeżusienieczko. *Zebr. Ow.* 551. Niemasz godziny, jak świeży kurjer przybył. *Boh. Kom.* 5, 198. Słuchajmyż też świeższych rzeczy. *Zabk. M.* 408. (nowszych, późniejszych). Bój się wojny narodu świeżego *Bards. Trag.* 581. (niespracowanego, 'dużego, czerstwego). Wpiszę to, póki świeża pamięć. *Hor. Sat.* 215. We wszystkich, tak starodawnych, jak w świeżopamiętnych potrzebach, Litwa na wielkiej pomocy zawżdy Polakom była. *Stryk.* 664. — Jawny albo świeży uczynek jest to, kiedy się co świeżo stanie. *Szczerb. Sa.* 169. Czas świeżego złego uczynku niech będzie rok i 6 niedziel. *Herb. Stat.* 52. na gorącym uczynku, auf frischer That. Gdy kogo za świeża pojmają na mężobójstwie albo na gwałcie... *Sas. Porz.* 51. Rany swe za świeża pokaże ławnikom. *Chełm. Pr.* 26. ŚWIEŻYĆ *cz.* *niedok.*, odświeżać, erfrischen, frisch machen. (*Ross.* свѣжевать, освѣцвать, свѣжую skórę zdzierać, свѣжевание zdzieranie skóry). Wy Zeliry gór wierzeholki zielone Świeżycie duchem swobody. *Kniaz. Poez.* 5, 51. ŚWINI, ia, ie; *Boh.* swinnj; *Sorab.* 1. swinačez, szwiniazy; *Vind.* svinski, svinarski, (*ob.* Świński, swiniarski); *Croat.* prásehyi, (*ob.* Prosięcy); *Dal.* karmechi, (*ob.* Karmnik); *Rag.* prasieni; *Ross.* свиный; od świni, Schweine-, Свин-. Swinia maciora wyduje raz lub dwa razy

na rok na jedno gniazdo kilkoro do kilkunastu prosiąt. *Zool.* 581. Świnie udo, (*ob.* Szofdra, kap'). Świnia głowa, *ob.* Głowizna; *aliter* świnia głowo = głupeze! *Edweinskopf!* *Gänsekopf!* Do kogo ty to mówisz? *R.* Do ciebie, świnia głowo! *Teat.* 56, c, 95. Świni chłw, *ob.* Świnnik, cf. karmnik. — Świnie fajno *Vind.* fwin-zhlak, fwiniski klat. Świnia trzoda = trzoda; *Rag.* stadda praasce, xirni skot, (*ob.* Zer, *ob.* Skot) — *Oecon.* Świnie wrzody, zauszne, zauszyce, boleżki pod gardłem, szkrofuły, świnie guzy, bo świnie temi wrzodami często niemoga. *Urząd.* 154, et 56. *Syr.* 8, et 491, et 588. skwinaneya, świniogorz; *Salsbräune*, *Bräune*, *Sebludf*, *wildeš Feuer*. — *Aliter*: Koń ostrój kości, którą świnia nazywają, słabego biegu. *Lek. Końsk.* 9. *Hipp.* 11. *Jährliche hervorstechende Knochen an den Pferden*. — *Botan.* Świni orzech albo kasztan, *ob.* Kasztan. Świni mlecz, papawa, mniszek, mnieh, popia główka, mnisza główka, psi mlecz, świni pysk, radyki, wilezy zab, żabi kwiat, plesz, lwi zab, gołębi groch; *Müchsefopf*, *Wasserpflanze*, *Butterblume*, *Netterblume*, n. j. w. *Urząd.* 268. *Syr.* 1154, *leondoton Taraxacum Linn.* Świni mlecz, leśny mały, prosiennik, prosienniczek, *hypochaeris porcellia*, *Jerfleufraut*, Cykorya świnia. *Syr.* 1168. Świni chłw, *ob.* Świniak ziele. (*Sorab.* 1. fwinacza trawa sporysz ziele). Świnia rzepka. *Syr.* 568. Lwi list, *Fewenfuß*. Świni mord, ziele, od którego świnie zdychają, *chenopodium*, *Gänsefuß*, *Sautdof*. *Syr.* 1458. Świnia wesz, *cicuta*, *Edierling*, świni kopr, Wieprzyniec. *Syr.* 195. *Kluk. Rost.* 2, 257. *Kluk. Dyke.* 1, 148; *puszczalka.* *Haur. Ek.* 478, *Boh.* bolehlaw; *Slov.* bolehlaw; *Carn.* boleglöst; *Vind.* trabelhka, grobuel; *Croat.* trabelhka; *Bosn.* cvoška, svignna vez; *Slav.* trubeljka; *Ross.* болиголовъ, (*ob.* głowy ból); *Ecl.* свиноемие зелие Świnie łagno, *ob.* Rozmaryn Czeski. Świnia rzęzucha, *cochlearia coronopus*, gatunek Warzechy. *Kluk. Dyke.* 1, 140. *Edweinsstreff.* Świnia sałata, *hyoseris*; rodzaj rośliny. *Kluk. Dyke.* 2, 47. *Eaufalat*. Świnie ziele, *hypochaeris*. *Kluk. Dyke.* 1, 55. *Edweinskraut*. — §. Świni raz dać, słuzem uderzyć; *tractim tangere aliquem, ut dormiat.* *Cn. Th.* zerznać kogo, cimen tödlichen Seitenblieb verfehen. Świniego *Subst.* n. p. Ale by się swinięgo też czasem uczył, Snadźby niż one wrony też zaniejsze były. *Rej. Wz.* 55, ? cf. psiego. ŚWINIA, i, ż., ŚWINKA, i, ż. *dem*; *Boh.* swině, swinka, prase, (*ob.* Prosie); *Slov.* swiina, swiinka, brow; *Sorab.* 1. szwinio, fwin'io, raneza, raneżka, (fwinatko prosię); *Sorab.* 2. szwina, rampa; *Carn.* swina, presiza, preshizh, presizhëza; *Vind.* fwinja, fwinia, fwiniska mati, dojizna, prafiza, prafizhija fwin, dojezha fwinja, preshizha, fhauka, presizha, preliza, presfe, preshizh, fwinzhle; *Croat.* szwinya, szvinche, hūle (cf. chuj), praszieza, praszeez, kërmaç, (el karmnik, cf. kiernoz, *Croat.* kërnyak, praszeez *zkoplyen majalis*); *Dal.* kërmaç; *Bosn.* svigna, svigniça, prasiça, prasieciça, prasac, prase, krrimak, prasceiech; *Rag. vulg.* svigna, svijgna, *Rag.* præssaz, prassiza, prasceiech, karmak, xjrnik, prasceina *porcaccio*; *Slav.* kërmaesa, prasica, (prase = prosię), kërmaç; *Ross.* свинья, свиные; *Ecl.* свиномъ,

свинка, свинопка, свиноевоъ, поросенокъ; *See.* swino; *Angl. et Anglos.* swine; cf. *Lat.* sus; *Græc.* σῆς; 1) *Germ.* das Schwein, die Sau. Świnia, samica; kiernoz, (kierda, knur), cały samiec; wieprz samiec pokładany; prosięta włode. *Kluk. Zw.* 1, 284; "szczecionnosze zwierze. *Otw. Ow.* 569; szczeciasty kwiezoł. *Mon.* 69, 606. Świnia bita wypatroszona *Ross.* тума, тумка Świnia kiernozi się, krzeka, bestwi się, (*Boh.* bauká se luka się, (cf. ukać się); *Vind.* se hukati). Nie dopuszczać, aby się swinie przed pięciu kwartałami hukaly. *Wolszt. Bydl.* 151. Prośna świnia, *Boh.* sprasna, sauprasna; *Slov.* prasná, sprasna swiina; *Sorab.* 1. seprosehna; *Ross.* cynopocaa. Świnia póki prośna jest, męskape ma mieć pożywienie. *Kluk. Zw.* 1, 285, (*ob.* maciora prośna). Maciorki, to są swinie, takie do płodu sposobne są, które podługne, boków długich, brzucha szerokiego. *Haur. Ek.* 152. Świnia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bo cztery miesiące nosi. *Græc.* 566. Świnia mijając człowieka krzakiem. *Rys. Ad.* 76, (*Vind.* kroliti, krliti, krolotati, krolozhiti, kernobati, kerlonkati, dreti, zvliti). (*Sorab.* 2. Won mlatscha ako szwina; on mlaska jak swiina). Młótem tam swinie w karmniku tuezono. *Min. Byt.* 5, 284. (*Slov.* Kido sa medzi otrubi miša, swině ho zežeru; kto się między otręby miesza, swinie go zjedzą). Dobrze tobie swinie pasć, i to daleko od zboża. *Rys. Ad.* 62. (do niezego). Kto nie umiał po łacinie, ten musiał pasć swinie, nie być urzędnikiem. *Star. Vol. C.* 5 b. Mam-li swinie pasć, wolę całą trzode. *Rys. Ad.* 40. (kiedy wisieć, to za obie nogi; mam-być kwaśno, niech będzie jak oset). Świnia umyta wróci się do kałuży. *Rads.* 2. *Petr.* 2, 22. (nałóg trudno wykorzystać). *Slav.* Swiina swini, bi na sebe zlatę sedlo mala; Świnia swiinia, by na sobie złote siodło miała. *Slov.* Tak słuši, gako swim sedlo; tak słuži, jak swini siodło. Ponura swinka głęboko w ziemi ryje. *Rys. Ad.* 54. (ciecha woda brzegu podrywa; milezy, a złe broi). Świnia kwiezy, a wór drze. *Cn. Ad.* 1121. byje, płacze, ucieka, świadezy, skarży; kurezy się a kole. (*Slov.* Dobre, że swiina rohow nē ma; dobrze, że swiina rogów nie ma; *vana sine viribus ira*; *Slov.* Wzäctni, gako swiina w židovskēm dome; wziety, jak swiina w židovskim domu, *ivrisus*). Wesoly, jak swiina v deszcz. *Cn. Ad.* 691. (ponuro patrzy, kwaśny). Choć się za lby wodzą, nastapże jeno na kłórego. Ujrzysz, jak się zgodzą, jak swinie na wilka. *Pot. Arg.* 520. Jużci nie swiina dla ucha. *Pot. Porz.* 161. (nie dla muzyki). Świnia swini nauczyć nie może. *Glicz. Wych.* 1, 5 b. (nieuk niuka). Szynkarzu, przeszynkowaes, swiinae z czopem uciekła. *Græc. Obr.* 155. (szynk twój przepadł). — §. Świnia, potrzebuje wina. *Żegl. Ad.* 245. swiina, wieprzowina, *Edweinsfleisch*. — §. *Tr. de homine*: Świnia, swintuch = ucchłuj, ładra, swiński człowiek, *Vind.* fwinjar, nevzhednik, ogadnik, marjasez, pazhei, ein jäntlicher Mensch, eine Sau, ein Schwein, Schweinigel, Schweinbund. Własne swinie, nie ludzie; bo swinie więcej się w błocie kołają niż w czystej wodzie. *Birk Exorb. D 5.* (*Ecl.* вепретвую, свиин подобно живу; *Græc.* σῶω). — 2)

Swinka morska, *mus porcellus*, daś Meerfweinfchen, Meerjerfel, wielkości małego królika; głos wydaje podobny prosięcemu. *Zool.* 544, *Boh.* morka; *Slov.* delfin, morska swina; *Vind.* morsku fvine, fvinja jeshoveh fhetin, pobodliwa fвина; *Bosn.* plisnaviča, duplia; *Ross.* тумакъ, тупецъ, ob. Tun, tunina. Świnka ryba, ob. Krzywoszczok. — 3) Świnka, herb; wieprzowa głowa w polu czerwonym, której pysk ręka w błękitnym rękawie rozdziera; na hełmie półpanny z warkoczem rozezasanym, pod boki się rekami trzymająca. *Kurop.* 3, 50, ein Wappen. — 4) Artill. O ławie albo świni, instrumencie sposobnym do podnoszenia którejkolwiek sztuki działa, i położenia na swęj łoży i kołach bardzo łacie. *Aqu. Mskr.*, ein Kannonheber; (*Vind.* fvinia + luz; *Carn.* swinka lusus puerorum, pewna gra dziecianna). ŚWINIAK, a, m., 1) *Botan.*, ob. Gdula ziemna, wieprzowy albo świni chleb, świni orzech. *Syr.* 622, *Helianthus tuberosus*, Zambret, Schweinsbrot, Grundbirn. *Urzel.* 115, *lieg.* kizalna. — 2) *Marchew* polna, ptaszko gniazdo. *Syr.* 1065. — 3) *Wycze* węzły — 4) *Kmin* leśny. — 2) Świniak, ŚWINIARZ, ŚWINIOPAS, ŚWINIOPAS, a, m; *Boh.* swinák; *Morav.* swinár; *Sorab.* 1. fwinēr, fwinaczé paster; *Carn.* svinár; *Vind.* fvinjar, fvinar; *Croat.* szvinyár; *Rag.* svignár, prascejár; *Bosn.* prascejar, svignar, koji cjuva prasce; *Slav.* kermar; *Eecl.* вепрпасаць, вепрарь; *Ross.* свинопасъ; eo świnię czyli trzodę pasie, der Saubirt, Schweinehirt. Świniak jeden zagnął świnię na dąbrowę, aby je żołędzia napasł. *Ezop.* 95. Świnopasowie. *Petr.* *Pol.* 2, 227. Piotr ś. nie czynił innych świnopasy, a samego siebie pasterzowi. *Zarn.* *Post.* 74 b. Iustynus cesarz, świnopas, wołopas, cieśh sluga, nakoniec cesarz. *Chmiele.* 1, 555. Którzy nie dobrze nie czynią, mógłbyś słusznie nazwać świnopasami Epikuruwemi. *Weresz.* *lieg.* 16. *Mon.* 75, 591, (ob. dobrze tobie świnię pasé). — 3) Świniarz, plugawiec, głupiec. *Cn. Th.* 1092. ein Saufert, Schweinehund, Schweineigel; *Vind.* fvinjar, nezhednik, ogadnik. ŚWINIARKA, i, ż., pasząca świnię, die Schweinemagd; *Vind.* fvinjariza, fwinarka, fvinjarizza; *Croat.* szvinyarizza — 4) Świniarka, niechlujowata, flejtuch; ein fäufißes Weib, ein Saufidel. *Tr.* — 5) Świnarka, hełka, chraszcz *Jundz.* 553; *Ross.* свиныха, свинышка, *agrilous violaceus*, eine Art Größschwämme. ŚWINIARSKI (*Tr.*). ŚWIŃSKI, a, ie, ŚWIŃSKIE, po ŚWIŃSKU, po ŚWINIARSKU *adverb.*; *Boh.* swinský; *Carn.* svinske; *Vind.* fviniski, nezheden, skurn, sporn, fwinarski, (fviniski, fwinarski = świni); *Croat.* szvinszki; *Ross.* свинович; niechlujowaty, flejtuchowaty; fäufiß, fäweinfiß. Kto żył po świni, niechaj ma grób u świni w zadku. *Pot. Jow.* 72, (*Carn.* svinin maculo). ŚWININA, y, ż.; *Carn.* svinina; *Vind.* fvininna, fvinina, fvinke melsu, fvinisku; *Bosn.* svignina, prasceevina, slanina, meso prasceje; *Ross.* свинина; wieprzowina, Schweinefleisch, Swinina w occie z czosnkiem gotowana *Ross.* буженина Świniną Tatarzy się brzydza. *Paszki.* *Dz.* 3. Mahomet wziął to z starego zakonu, żeby swininy nie jadać. *Biel. Św.* 71. ŚWINIOBÓJ, ja, m.; *Ross.* свиногой; rzeźnik od świni, der Schweinejlächter. ŚWINIOGORZ. *Eraz.* *Dw.*, ob. Ślinogorz, Skwinaneya, świnię

wrzody. ŚWINIOPAS, ob. Świniak, Świniarz. ŚWINIOPASTWO, a, n., pasienie trzody, daś Schweinehütten. *Cn. Th.* 1092; *Vind.* fvinjarilhtvu, fvinisku rejenje; *Eecl.* вепрпураниѣ, вепрпасаомство. ŚWINKA, dem., ob. Świnia. ŚWINNIK, a, m.; *Sorab.* 1. fwinerna, fwinacze klów; *Carn.* svinák; *Vind.* fvinjak, fviniski hlieu; *Croat.* szvinschak, kotecz, (cf. kojec); *Slav.* svinjac; *Bosn.* bratlog, (cf. barlog); *Ross.* свиарня; *Eecl.* вепрарня, свиарня; świni chlew, der Schweinefall. *Ern.* 110. ŚWINSKI, ob. Świniarski. ŚWINSTWO, a, n., niechlujstwo, nieochłódstwo; *Vind.* fvinjaria, fvinarstvu, skurnoba, ogadnost, kłafaria, skurnobnost, spornust, Schweinerey, Säurey. Me fefe, to świnięstwo wierutne. *Teat.* 19. c, 155. ŚWINTUCH, ob. Świnia, człowiek. *ŚWIOKIER, ŚWIOKRA, ob. Świekier. ŚWIRCZEK, ob. Świerczek. ŚWIRCZYNA, ob. Świerczyzna. ŚWIRK, ob. Świerk. ŚWIRNIA, ob. Świernia. ŚWIST, u, m; *Vind.* fvilhdanje, fvilhganje, saflvifbg; *Slov.* syponj; *Rag.* svixd; *Ross.* свистъ; (*Lat.* sibilus); 1) pisk, świszczanie, gwizdanie; der Pfiff, daś Pfeiffen, (Zausen, Zuhlen). Zradliwym ulowiony świstem kwiczoł. *Zab.* 40, 76. Świsty języków smoczyceli. *Przyb.* *Mill.* 321. Strzały się rzną powietrzem smutne grając świsty. *Przyb.* *Luz.* 122. Świszcze świstem swoim odniane powietrza przepowiadają. *Zab.* 12, 137. — 2) Świst, gatunek materyi, ein Zeug. Świstu od sztuki. *Instr. cel. Lit.* 1 świstu czasem nie godzinę pan w aksamitach. *Pot. Arg.* 512. ŚWISTACZ, a, m., sibilator. *Cn. Th.* 1092, der Pfeifer; *Carn.* svixgavz; *Croat.* svigavecz, zvisgavecz, (svisztav balbus); *Rag.* zvixdalaz, *Ital.* fischiatore; (*Rag.* zvixdak, zvixdallo = piszczałka); *Ross.* свиручик, (свиручокъ, свиручыка piszczałka kruszcowa). ŚWISTACH ŚWISTAK, a, m., ŚWISZCZYPAŁA, y, m., ŚWISZCZYPAŁKA, i, m., wietrznik, płochy, letki człeczek; ein windiger Patron, ein Schwüs, ein Saufeser, (ob. Poturniak). Bóg mię strzeże pustych świstachów, Płochych mołojców i próżnych gachów. *Zab.* 9, 515. *Zabł.* Miły trzpiotowate w łeb postrzelonych świstaków. *Teat.* 6, 6. Napaśé bezwstydných pustaków. *Teat.* 48 d, 7 *Mon.* 64, 25. Pyszna świstaków gołota. *Zab.* 16, 182. *Kniaź.* Nie wdawaj się z tym świszczypalką. *Teat.* 21, 171. Ten świszczypała, co to mię tak uścisła, i tak się do mnie przyznawał, jest największy w świecie szalbierz. *Teat.* 54, 65. Syn jego graez. świszczypalką, marnotrawca. *Teat.* 7. c, 44. A coż ten dalej będzie robić świszczypała? *Zabł. Fir.* 95. *Teat.* 24. c, 12 — W *rodz. żeńsk.* ŚWISTACZKA, kobieta wietrzna, eine windige Weibsperson. — 3) Świstaczka, narzędzie od świstania, ein Pfeiffen. Wróciłem do domu, kontent z mojej świstaczki, swistalem bez przestanku, naprzykrzając się przez to całemu rodzeństwu. *N. Pam.* 2, 145. ŚWISTACTWO, ŚWISZCZYPAŁKOSTWO, a, n., płochosć, wietrzność, szum; windiges Wesen, Sauf und Brauf. Świszczypalkostwem się bawi i pustota. *Zabł. Zab.* 10. ŚWISTNY, a, e, świszczacy, Pfeiffend, jitzhend. Ptak nastroi świstnej szyi. *Brud. Ost. B.* 4. ŚWISZCZ, a, m., strzała świszczaca, ein Pfeiffender, laufender Pfeil. (*Ross.* свищъ, свищикъ dub', dziura w drzewie gałęziowa, dziur-

ka w czerwonym orzechu). Strzała z szelestem lecąca, dla zabawki tylko. *Sak. Dusz.* 25. — *Transl. Młoda*, żencie się, macie w francuzerze moim Jak w sajuaku! R. By nie był Świszcz, tego się boim. *Kehow. Tr.* 46. Aby na wietrzną kobietę nie trafić) — Świszczem, swiszczkiem; *faiŕend, pfeiffend.* Amer. przyklepnawszy, strzeli Świszczkiem do niego. *Tward. Pusz.* 24. — §. Świszcz, powietrze świszczące, wiatr świszczący, (cf. poświsł, *faiŕender Wind, Eanfjrwind.* Na ten czas srogię bywają na powietrzu burze, świszcze i nawalności. *Houw.* 85, 101. Świszcze i wiehry. *Leszcz. Class.* 56 — 2. Świszcz, *mormata*, das *Murmeltier*, zwierzątko w Szwajcaryi i Sabaudyi podążające się; imię Świszczów mają od przeraźliwego Świszczenia; nazywają je także szurkami górnymi albo piświzdziomyszami. *Zab.* 12, 184. *Koch. Zw.* 1, 569. *Slov. sisel*; *Carn.* goderliza, bergamazhka; *Vind.* mamota, bergamazhka, goderniza; *Ross.* бабарт (babark, бабартъ, cyrhoъ, (*Ross.* свѣтунокъ, cyemirъ *aus ceteris*, *emirъ anas penelope*). Bobakowi Polskiemu imię Świszcza dawają; bobak albo Świszcz Polski, moraz albo Świszcz Kanadeński, kawia albo Świszcz Bahamski. Krynet albo Świszcz Strasburski, cztery są różne gatunki. *Zab.* 12, 196. Świszcze raz tylko do roku koją się. *Zab.* 12, 194. ŚWISZCZEC. - *M.*, - y, *cz. wędok*, *Swisnąc jednił.*, *Swistać contin.*; *Boh.* fučeti, (cf. także): *Slov.* syjgm, (cf. siposz); *Hung.* súvöltök; *Sorab.* 2 schwzasci; *Carn.* shwshgam, swishgam; *Vind.* fhvithgati, fhvithgati, piškati, (ob. Piščezec, piškać); *Croat.* zvsgati, zvšgam, svšgam, (svšizam *velitio*), *szvštav kal us*; *Rag.* zvšdati, zazvšdati; *Bosn.* zvšzdati, zvšzglati, psštati; *Slov.* svirati; *Ross.* свистать, свистать, свищу, (свистунуть psu zwierza świsłem oznaczyć, свистъ, соиу, соиу; *Eecl.* звнздати, свистать, (звнздати, *nozvizdati* ksykać); (cf. *Lat.* sibilare, sifilare, cf. syczeć, sykać; *Dan.* swidske; *Græc.* οἰστειν; *Gerin.* jiffeten); *gwidzad*, *jiffend pfeiffen*, *laut pfeiffen*, *faiŕend pfeiffen*. Świszcz rozdrażniony przeraźliwie świszczy, że znieść nie można swistania jego; ale i w ten czas swista, kiedy ma nastąpić odmiana powietrza. *Zab.* 12, 187. Wąż żądłem jadowitym Świszczy. *P. Kehan. Orł.* 1, 292. Gile i szpaki świszczą. *Boniał. J.* 3 b. Na łuk cęciwę napiał, wyłagnał, spuścił; świszczy wypuszczonego strzała. *Barle. Trag.* 52. Aleci z świsłem). Tylko nad ramieniem pocisk lecący świsnął. *Dmoch. Il.* 2, 115. Wiatr świszczy. *Dudz.* 24. Rumak przestronnym nozdrzem świszczy i płomienie pucha. *Pot. Pocz.* 145. Stangret swisnął na konie. *Dmoch. Il.* 272. Przyłożywszy piść do ust, świsnął, zwoływając strzelec. *Baz. Hst.* 207. Świszczenie, piščezenie, szum w uszach, ob. Dzwonienie. — *Prer.* Naucez cie po kościele świstać. *Mon.* 64, 725 (ob. sub Gwidzad). *Prer. Vind.* Bob v' stieno metati, rakam fhvithgati groch na ściane rzucić, rakom swistać, próżną rzecz robić.

Pochodz. *naświstać się, odświstać, poświstać, poswisł, przeswistać, przyswistać, wyswistać, zaświstać.*

ŚWIT, u, m., ŚWITANIE, ia, n.; *Boh.* switanj; *Slov.* switáni, uswit; *Sorab.* 1. switano, swjito, swie; *Swia-łto*; *Carn.* svit; *Vind.* switanje, (svit + rada, ob. Wiece);

Croat. szvitanye, szvenitje, *zob. ob.* Zorza, (szvita, stróji, *Bosn.* svichjanje, svanutje, zora, (svit, svjet i svit); *Rag.* osvjet, prižorje, (prižorje *velitio*); *Slov.* svit, svanutje; *Ross.* свѣтаніе, свѣтаніа; *Eecl.* свѣтъ, свѣтъ, свѣтъ, свѣтъ, (cf. *bizick*, *zre* *Mergendämmerung*, *das erit* *Morgenlicht*, *Tagesanbruch*, *Powietrzokrag*, odbijają promienie wschodzącego słońca, daje nam przed wschodem owo światło, *svit* m zwane. *Hab. Wst.* 271. Switanie oddziela z porządku midle i *Sale*, potym s'opitum wzrastające *Switlo*. *Slov.* 4 og. 526. Stare Switanie dzień z niego ma szar, a noc z białą światłością. *P. st. Vid.* 16. *Zajasniti* dzień on po-żnany, *Dzien* trzowi, w którym *Zawieci* świat, *wiat* pod *svit* *rozany* *Z* ma *tych*, *Ogym. Sv.* 2, 1, 2. *Jz* i na *zanie* i na *morze* *stare*, *Złote* *jutrzienka* *se*, *trav* *vadz* *b.* *P. Kehan. J.* 197. *On* *svitu* *do* *wiecz* *tr*, *svit*, *W.* 7. *Zorza* *do* *midle* *rozowa* *sv*, *svitje*, *Swit* *svit* *pa* *w* *lodo* *svitlo* *soje*, *Suszo. Piesn.* 2, *B* 2 b. *Wstawał* *w* *switanie*, *Zab.* 15, 578. *W* *svit* *go* *tr*, *svit*, *Zab.* 15, 582. *nade* *dnem*, *Croat.* ob *zoru* *Przed* *svitem* *C* *ob*, *pod* *zajem*. — *Transl.* *Zywe* *kszożcy* *Swity*, *Trzyb.* 16 174. *Plisk.* ŚWITAC, switlo, swita *cziers*; *Bosn.* switani, *czal* *lezkuge* *se*, *peđna* *svitani* *brzesczy* *se*; *Slov.* 1, *szvita*, *zozvicta* *zvo*, *zozvictuoy*; *Vind.* svitat, deniti *le* (plieci), svita, den *perbaja*, den *fo* *die* *le*, *le* *deni*; *Croat.* szvitani, szvenitjani; *Rag.* svitati; *Bosn.* svichjati, *enitise* *den*, *svutiti*; *Slov.* svanit; *Ross.* свѣтаніа; *Swita*, *rozoznawa* *se*, *svit* *jest*; *es* *wid* *Morgen*, *es* *wid* *lidi*, *ter* *Tag* *krut* *an*, *es* *tagit*, *es* *damitit*, *Swita* - *o* *to* *prz*; *Cu. Th.* 100 2. *Przez* *szybę* *wygloda*, *jesli* *już* *swita*; *H-j.* *Za.* 100. *Rozeszli* *się*, *skoro* *switane* *zorce* *obaczyli*. *Boniał. G.* 4 b. *rozświtanie*. — 2. *Transl.* *Swita* *w* *mieszku*, *w* *skrzynce*, *dno* *się* *przeł* *ja*, *puski* *się* *zrobiły*; *es* *wid* *ter* *im* *Bezel* *n.* *ś*, *n*. *Jak* *ostygnie* *ognisko*, *w* *mieszku* *pocznie* *switac*, *Zaden* *cie* *ze* *tych* *przy* *pr* *mi* *nie* *za* *chce* *i* *witac*. *Jog. G.* B 5. *Płacz* *człeka* *bierze*, *kiedy* *w* *mieszku* *swita*. *Brach. B.* 5. *Zawszad* *dziurawo*, *zawszad* *bardzo* *swita*, *Nie* *wzweny*, *zkad* *tas* *natecz* *pruski* *przy* *svita*. *Stryjč. G.* n. S 2. — 2. *Swita* *w* *głowie* *marzy* *się*, *snuje* *się* *dziwne*, *rot* *się*; *es* *fajmarit* *im* *šerfo*, *šufit* *im* *šerfo*, *rappit*. *Swita* *w* *głowie* *Waszeci*, *Gub* *sz* *dno* *svój* *i* *dzie* *i*, *Ostatnioš* *przepila*. *Knač. Pocz.* 2, 201. *Noprze* *stannie* *mo* *w* *głowie*, *w* *sercu* *swita*, *Głze* *tylko* *ta* *pre* *stawa* *kobieta*. *Zab.* 15, 188. 1 ŚWITNY, a. e. od swita, *Dämmerung* . . . (2. ŚWITNY, ŚWITNO, ob. ŚWITNY).

Pochodz. *swiatlo*, *svit-łto*, *svat-łto*, *svit-łto*, *sviat-łty*, *svietly*; *sviera*, *sviecarz*, *svetie*, *sviecidlo*, *sviecidelko*, *svieciasty*; *svietlisty*, *svietny*; *svietczka*, *svietcznik*; *svietlica*, *svietnica*, *svietliczka*, *svietlik*, *svietnik*, *svietnicie*, *svietność*, *svietny*, *przesvietny*, *przedsvietny*; — *sviat*, *sviatek*, *svietki*, *sviatowy*, *sviatowość*, *sviatopis*, *sviatownik*; *osvietić*, *oswiecenie*, *osvitnag*, *osvit*, *pošvianta*, *pošviecić*, *przysvietić*, *rozsvietić*, *zašviecić*.

*ŚWIT, *ŚWITEK, ob. Zwitek.

[1. ŚWITA, y, ś, + sukmana, *rusk.* swyta; *Etyim* *wid*; *cu* *ne* *Art* *Zimfa.* 2] *ŚWITNY, a, e, *idistny* *switny*, od *switu*; n. p. Statut drugi Litewski napisał, dać pachol-

ka, a na nim suknia świtna. *Czack. Pr.* 1, 217. *not.* „ten wyraz świtna, jest od słowa świta, znaczącego sukmaną”. *ib.*, *cf. Rag.* *svila, sviõna raso, drappo di seta liscio e lustro, sericum rasum.*

2. ŚWITA, y, ż., z *Franc.*, *ob.* Komitywa; *Ross.* проводы, посылды, посылды.

SWOBODA, *SWIEBODA, *SŁOBODA, y, *SWOBODKA, i, ż., *zdrobn.*, SWOBODNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* *et Slov.* swoboda; *Sorab.* 1. fwõbodnofeč *libertas*; (*Sorab.* 2. szkoboda śmiałość); *Carn.* svojbodnost *libertas*; *Vind.* fvojjobodnost, fvojjobodhina, flabodnost; *Croat.* szloboda, szloboschina *libertas*; *Dal.* szloboschina; *Hung.* szabadság; *Bosn.* sloboda, smirõst *animi praesentia, corraggio, immunitas, libertas, licentia, facultas, sloboschina, oprosćenost privilegium, wolność*; *Rag.* sloboda *libertas, animus praesens, audacia*; *Slav.* sloboda *audacia, (Slav. sloboda, salvaguardia); Ross.* свобода, свобода; (*Etym.* swój *et* będący, *ut Graec.* ἀντεξοριστήρης); sobiepaństwo, wolność, (*cf.* swawola); *Freiheit, Eigenwilligkeit, Unabhängigkeit, Ungehundenheit, Ungezwungenheit.* Po śmierci rodziców dla zbytnej swobody, udał się za zbytami. *Wys. Kat.* 579. Gdy widzi przełożony, że mu wolniej niż komu, że nie ma kto by go skarał, tym on więcej ma sam siebie powściągać, a im większą od ludzi łaskę a swobodność zna, tym on sam nad sobą stroższym ma być. *Kosz. Lor.* 26. Swoboda, którą ma każdy człowiek od boga, nie iść, gdy nie chce, w ogień. *Gorn. Dw.* 286. W małżeństwie będziesz gronem dziątek otoczony, W zupełniej swobodzie będziesz żył bez żony. *Zab.* 15, 172. W cichy kąci gdy się skryje, Wdzięcznej swieobody zażyje. *Bardz. Trag.* 510. — Swoboda od podatków. *Herb. Stat.* 9, (*Rag.* izbava). Wieki dawniejsze były wiekami swobod (*immunitas*) i przywilejów. *Czack. Pr.* 1, 190. Z nowm po zakończonej swobodzie, czyli czasie zwyczajnym, w którym karczujący odbiera nagrodę swego trudu, należy się dziesięcina. *ib.* 520. — *Fig. transl.* By wiley nie miał tak swobodek wiecznych. *Rej. Zw.* 120. (wolności bez granic). — 2. Sloboda, slobodka, osada wolna, [Wola, *qu. v.*, Wólka, wolica 2]; *ciit* *Freijß, Freygut; Boh.* swobodstvj; (*Ross.* слобода wieś wielka o jednej ulicy przedmieście). Wieś Tyszezy z slobodką Pachnowką. *Vol. Leg.* 4, 682. Miasta, miasteczka, wsie, slobody. *ib.* 4, 977. Chłop na slobodę za granicę wychodzi. *Perz. Lek.* 1, 260. Bardzo dalekie slobody tych czasów. *Pim. Kum.* 569. Osoblwie na slobodach obuchem i kijem nieboraku świąszczennikowi grożą. *ib.* 167. Nie chciał mu onęj slobodki bezprawnie puścić. *Steb.* 2, 265. — 2. Swoboda umysłu, postaci, nieżenowanie, otwartość; *Freiwüßigkeit, Offenheit, freyes Wesen, Unbefangenheit.* Gościa poważnie, wesola cera, Swoboda niezrównana tego kawalera, Wszystko to dawało wysokiego znaki urodzenia. *Pot. Arj.* 218. — 2. Swoboda, swobodność, swiebodność, szczodrość, szczodrobliwość; *Freigebigkeit, Milde.* Między łakomstwem a między rozprasaniem srodek jest bardzo piękna cnota, umarkowana swieboda. *Kosz. Lor.* 172 b. Nie stałem się uczestnikiem twojej swiebodności, nie okazałeś mi nie łaski,

liberalitas. Mącz. Jezu, coś nam z swęj swobody Nagotował takie gody. *Kanc. Gd.* 248. Gdy jednego dnia żaden Alexandra o dar jaki nie prosił, powiedział: nie liczcie tego dnia, bom żadnemu swęj swobody nie ukazał. *Budn. Apoph.* 98, (*cf.* uczynność). — 2. Swoboda, powodzenie, zdarzenie; *Wohlergehen, Wohlbefinden.* Na początku zda się, iżby co niosło wesela, swobody albo słodkości. . . . *Wys. Kat.* 71. Zaraz się namnożyło tych, których swoboda bliźniego w oczy kole. *Psalmod.* 21. Gdyś na swobodzie, myśl o przygodzie. *Rys. Ad.* 52. *Zegl. Ad.* 52. (czasu pogody, bój się nawałności). SWOBODNIEĆ *neutr. niedok.*, swobodnym się stać, wolności nabierać, *frey werden.* Dopiero ich umysły więcej swobodnieją, Wzbudzone do zuchwaństwa fałszywa nadzieją. *Przyb. Milt.* 52. SWOBODNY, *SWIEBODNY, a, e, SWOBODNIE, *SWIEBODNIE *adverb.*; *Boh.* swobodný, swobodnický, (swobodnik wyzwoleniec, *libertus, possessor praedii immunis*); *Slav.* swobodny, któryż prawnu poddán nenj *liber*; *Sorab.* 1. fwobodné *liber*; *Sorab.* 2. szkobodne, (po szkoboże śmiałość); *Carn.* sloboda, svojbodn *liber, caelebs, (svojbodnek liber baro); Vind.* fvojjoboden, prost, frat, flaboden, fwoje vole, ne savenan, (fvojjobodnik = baron, *f.* fvojjobodniza, baroninja = baronowa); *Croat.* szloboden, nepodlozen, (szlobodnyak *libertinus, szlobodno = wolno, godzi się; Dal.* szlobodno yeist *licet: szlobodnik libertus*); *Hung.* szabád, szabados, zabolatlan *effrenatus; Rag.* slobod, slobodan *immunis, sui juris, audens, (slobodnik liberator); Bosn.* slobodan *animosus, audens, ingenuus, liber, tutus, securus; Slav.* slobodan = śmiały, wolny; slobodni gospodni = baron, slobodno = śmiało, zuchwale; *Ross.* свободный, (slobodnickie polki husarskie albo kozackie pułki, slobodanisz mieszkający na slobodzie; *Eecl.* свободныйк sobie pan, wolny); swój, wolny sobie, nie podległy; *frey, ununterworfen, selbstwillig, eigenwillig, freywillig, (cf. swawolny).* Chodził swiebodnie między ludźmi, bo go było nie dano pod straż do ciemnicy. *I Leop. Jer.* 57, 4. Ludziom swiebodnym wolność odejmuje. *Klon. Wor.* 51. Stanał, nie jako więzien, ale jako swiebodny. *Birk. Kant.* A 4. Nieswobodny, w więzieniu zostający, albo nie swojej woli. Wład Rzecz swiebodna, która wolno człowiekowi przyjąć albo przez puścić. *Wiśn.* 512. Im więcej wiara uciśniona bywa, tym więcej się na wierzeh dobywa, tym wolniejsza i swiebodniejsza bywa. *Wiśn.* 212. (swobodniejsza). Wracają się do swobodnego, albo raczej swywolnego swego życia. *Syrt. Szkł.* 258. Lud swój w jedno skupiwszy, i inшы swiebodny z sobą zaciągnąwszy. . . . *Krom.* 25. dobrowolnych, ochotników, *freywillige.* Powietrze naturalne czyli swobodne *Jak. Mat.* 5, 597. wolne, nie zamknięte, *freye Luft.* Swobodnym i naturalnym krokiem regiment na dzień updnie 5 mile Polskie. *Jak. Art.* 2, 455. wolny, nie żenowany krok; *ciit freyer, ungebindeiter Schritt.* Nie trzeba zostawić sobie pozad nieprzyjaciela, iżby swiebodnie było jechanie do wojska. *Biel.* 455. nieprzeszkadzane, nieprzerwane; *unverhindert, ununterbrochen, frey.* — Abram Dumna na Wartemberku swobodny pan. *Warg. Wal.* 250. dziedziczny pan, *liber baro, Freyherr auf. . .*

Swobodne miasto, wolne od opłat; *Slov.* swobodne město; *Hung.* szabad város, *municipium*, (*ob.* Słoboda). Swobodny, wolny od podatków, pańszczyzny; *Ross.* бѣлопомѣстный, *Subst.* бѣлопомѣстѣць, бѣлопомѣстѣць. — Siedm nauk, które Łacinnicy *liberales*, t. j. swobodne zowią *Koss.* *Lor.* 2 b, (*ob.* Wyzwolonny). — §. Swobodny, nie żenujący się, otwarty; freymüthig, unbesangenen, offen. Odprawił to z osobliwą wszystkich pochwałą swobodnie i szczęśliwie. *Warg. Wal.* 72. Komuż tytuł różny swobodniej przystoi, Jeno tam, gdzie niewinność i wstyd w oczach stor? *Kehow. Roz.* 101. (przyzwyczaj). Ten bōżek tak był piękny, jak twe lube oczy, Tak swobodny, tak miły, jak twój śmiech uroczy. *Chod. Gesn.* 127. Lecz już nadechodzi Chloe, jej zielona szata Na swobodnych zefiraeh tu i wdzwie lata. *ib.* 142. Co za radość, co za rozkosz miła Mnie całego w tej chwili swobodnie przeszyla. *ib.* 56. — §. Swobodny, szczodry, hojny, wspomniały; freygebig, großberzig. Szczęśliwy człowiek, który swe ułanie Położył w tak łaskawym i swobodnym panie. *Kanc. Gd.* 520. Lew nad msze zwierzęta najmężniejszy, moeny, wspomniały, szczodry i też swobodny. *Sienn.* 289. Orzeł między ptaki najmężniejszy i najswobodniejszy. *Sienn.* 290. "SWOBODYNIEC, *heca, m., Liber Bacchus.* *Żebr. Ow.* 79. SWOBODZIC *cz. niedok.*, (oswobodzić, wyswobodzić *dok., qu. v.*); *Boh.* swoboditi; *Croat.* szlobodim; *Rag.* sloboditti, (slobodittise = odważyć się, śmieć); *Hung.* szabaditó; *Bosn.* sloboditi od koga *liberare*, (sloboditi sarce, datti slobod *addere animos*); *Ross.* освобождать, освобождать; oswobadzić, uwalniać, swobody nabawiać; frey machen, befreien. Siebie zwozdi, kto drugiego (ręcząc) swobodzi *Cu. Ad.* 594. (kto ręczy, tego kłopot męczy). Sobie szkodzi, kto złego swobodzi *Rys. Ad.* 65. Prawda twa mech nas swobodzi. *Kanc. Gd.* 286.

SWOIC *cz. niedok.*, swoić co z czym, oswajać, przyuczać, wkładać; an etwas gewöhnen, daju anhalten. Niechaj dzieci się swoja z powinnościami obywatela. *Przestr.* 559. Rodzice już niewinne dzieci swozi z podłością. *ib.* 91. W tył pójdzie, co się nie swoi z miłośnym Kupidyna obżem. *Hul. Ow.* 12. — §. Swoic, przywłaszczać sobie, sich zueignen; *Carn.* persvoijm; *Vind.* fvojit, vlastiti; *Croat.* szvoim; *Ross.* своятъ. Świadka ni jednego nie stawił; tylko tak gofemi słowy grunt cudzy swoi *Stat. Lit.* 295. ŚWÓJ. *Fem.* swoja, *contr.* swa; *Neutr.* swoje, *contr.* swe; *Boh.* swůj, swá, swé; *Slov.* swóg; *Sorab.* 1. szwoj, fwoj, -ya, -ye; *Sorab.* 2. szwoj; *Carn.* svoj; *Vind.* fvoi; *Croat.* szwoj, -a, -o; *Rag.* svoj, -ja, -je; *Slav.* svoj, svoja, svoje; *Bosn.* svoj; *Ross.* свой, -оя, -ое; (*Etym.* sobie, soba, *ob.* Sie; *cf.* *Lat.* sibi, se, suus, sua; *Græc.* σός, σή, σός); *German.* jein. *Pronomen hoc locum tenet reliquorum possessivorum, quoties subjectum sermonis pertinet ad personam Verbo expressam; n. p.* Pójde do swego ogroda, in meinen Garten; czy pójdiesz dziś do swego ogroda, in deinen G.; poszedł do swego ogroda, in jeinern G.; poszliśmy do swego ogroda, in unsern G.; czy do swego ogroda pójdziecie, in eueren G.; poszli do swego ogroda, in ibrer G. *Quando vero persona Verbi differt a persona, ad quam pertinet subjectum sermonis, una-*

quæque earum, suo exprimenda est possessivo. Prosiłem go do twego ogroda; czyś go zaprosił do mego ogroda? brat mój prosi, żebyś przyszedł do jego ogroda; brat mój prosi cię do swego ogroda etc. — §. Na swoje oczy to widziałem. *Teat.* 54, 48. his oculis vidi, na własne oczy, na moje oczy, mit meinen eignen Augen. Swoją ręką, własną ręką, własnoręczny, własnoręcznie *Ross.* своеручный, своеручно. Swego czasu; *Croat.* za gōda, za jeinier Zeit. Która rzecz nie swego czasu bywa, nie trwa długo. *Ezop.* 72 nie w przyzwyczajonym czasie, nie w czas; niht zu ibrer Zeit, zur gebōrigen, rechten Zeit. Pao nie w swym humorze. *Teat.* 45 c, 7. Wyb. nie w swoim zwyczajnym dobrym humorze, niht bey Laune. On w sobie nie miał żadnej swj godności, Me go zachym tytuły czyniły *P. hehan. Jer.* 425. (własniwej, osobistej; eigene, eigenhümliche, personliche Würde; *Ross.* своитебственныхъ właściwy). Pan surowej a swj myśli; trzeba słuchać do najmniejszego punktu jego rozkazania. *Gorn. Du.* 110 (absolut, uparty przy swoim; eigenwillig, eigenfinnig; *cf.* *Carn.* svojoglavnost, sumoglavnost = kradźliwość. Nie swoja zejść śmiercią, znaaczy śmierć gwałtowną. *Pileh. Sen. Ist.* 2, 141. Nie swą śmiercią zeszi z swiata. *Stryck.* 168. nie naturalną, gwałtowną, niht natürlichem Todeš. Każdy takowe dziecie pokłnie, mówiąc: nie będzie z tego nic dobrego, nie zginie to swą śmiercią, nie urosicie. *Dumbr.* 84. Wole już umrzeć swoja śmiercią, niż żeby mnie doktor miał dobić. *Opal. Sat.* 68. *Bial. Post.* 101. Lepiej o swych rzeczach rozmawiać, niżli o cudzych. *Boh. Kom.* 2, 17. Wiadomość rzeczy swych i postronnych. *Gorn. Du.* 517. domowych, krajowych, einheimisch. Annibal starał się, aby Fabiusza jako w podejrzanie do swych Rzymian władować. *Warg. Wal.* 245. (u rodaków; *Eccle.* своя, свои; ojczyzna, pomieszkanie, *ob.* u siebie, pod słowem Sie). Słowa twoje powinny być ile możności z swego języka, nie z obcych pożyczane. *Karp.* 2, 14 (swojskie). Nikt rzeczy swych nie kupuje. *Gorn. Sen.* 599 (za moje własność nie daje pie-medzy). Na jakimkolwiek miejscu ich znajdziesz, tierz jak swoich *Teat.* 52 b, 107. (Śmiało, dobrą prawem, dobrą sumieniem). — *Omissio Substantivo:* Swoje, swe, (*oppos.* cudze), własność czyja, mienne, posiadłość; das Zeitige, das Eigentum jemandes. Swe traci, kto na cudze łakomy. *Kehow. Wied.* 11. Kto pragnie cudzego, postrada i swego *Cu. Ad.* 574. Swojego postradał, cudzego nie dostał. *ib.* 1121. Żyj ojrowskim trybem, który na swym przedstawiał, cudzego nie pragnął, nikomu nie zajrzał. *Fahlb. Q.* 5. Dawna przypowieść: trzymaj swoje. *Groch. W.* 456. Mam to za swe, cokolwiek tobie szczęście niesie. *Bardz. Traq.* 501. Cudze za swe adawać, błażeństwo. *Cu. Ad.* 112. Każdemu swoje miło, chociaż na pół zgulo. *Rys. Ad.* 21. *Gaw. Siel.* 587. Każdemu swoje najpiękniejsze. *Cu. Ad.* 526. (każda lszka swój ogon chwali. Każdemu swego żd. *Glicz. Wyeh. D.* 1. — Swój, należący do kogo, swojak, będący z kim w jakimkolwiek związku; der Angehörige jemandes, der Zeitige, der Meinige, der Deinige, der Unserige, Curige; *cf.* naski, waski, naszyniec, waszyniec; *Rag.* svoj consanguineus;

Bosn. svoj, rodjak + krewny; *Dal.* szvey po kervi; *Ross.* свойственнѣвъ, /, свойственница. Niechaj znam łaskę twoję, że mię lezysz swoim. *Pasz. Dz.* 92. daß du mich zu den Deinigen zählst. Nie mam się za co wstydzic, że choć swego, ale godnego chwalił chwałę. *Jabl. Buk. praef.* daß ich meinen Angehörigen, meinen Verwandten lebe. Ona choćby i Jowisz chciał ją mieć za swoje. Nie więcejby nad miłość ważyła go moje. *Otw. Ow.* 295. wenn selbst Jupiter sie zur Deinigen haben wollte. Dobrze, kto ma u dworu swojego. *Wad. Dan.* 65. konfidenta, przyjaciel; es ist gut, wer bey Heie jemanden hat. Każdy człowiek bliźni; lecz przecie co swój, to nie obcy. *Ossol. Str.* 5. (krew' nie woda, bliźsza koszula, niż kaftan). Cięższa krzywda od swego. *Rys. Ad.* 6. Krzywda od swojego, jest coś nieznośnego. *Cn. Ad.* 11. Bardziej boli od swojego. *Żegl. Ad.* 10. — *Similiter:* Nalazł swój swego. *Cn. Ad.* 552. *Sic:* swój swego naseł; sobie podobnego, znalazła Marta Gotata, trafił dyabeł na poganina; gładki sądził się, gładki jemu się. Trafił swój na swego, i on - ci to był także żołnierzem. *Ossol. Str.* 1. Swój do swego lgnie. *Cn. Ad.* 1122. równy rad równemu, gładki iud gładki gefällt sich gern. — *Aliter:* Całym jeszcze nie swój. *Teat.* 19. b, 106. jeszcze nie zupełnie przyszedł do siebie, ich bin noch nicht ganz zu mir gekommen, noch nicht ganz bey mir. Poznala, że Miłosz coś nie swój; zgadła, zkad to strach na niego padał. *Ossol. Str.* 9. Biedny chłopak, od tego czasu chodzi jak nie swój. *Teat.* 14. d, 40. (odmieniony, nie wolnej myśli). Nigdy sam swój nie jest, podobno połowica dyabłowa. *Rej. Zw.* 190. Sami swój, sobie pan; *Carn.* samsvoj, samsvojne, -a, -u; *Vind.* famvoji, famvojin, famstojezh, fvoivolen (ob. 'Swawolny), fvoink, fvojovolnik, (*Subst.* famovoinost, famostojezhnost + udzielnosc); *Eecl.* самостоятельный, самоинивкъ. Swoja wola, swa wola, ob. 'Swawola. — §. Każdy w swą. *Cn. Ad.* 544. jeden tam, drugi sam, każdy swe porze; jeder geht seinen Weg, folgt seinem Kopfe. Przyszła godzina, zehyście się każdy w swą rozpierzechnęli. W *Joun.* 16, 52 (każdy w inszą stronę). Pop swoje, chłop swoje. *Teat.* 20. b, 185. (temu z ust, a jemu mimo uszy szust). Skończył napominania, ów przecie swą porze; *dictis tamen ille repugnat.* *Zebr. Ow.* 50. Prawo, nieprawo, ja za swoim potahnu. *Rej. Zw.* 191 b. (za moją głową pójdę). Doznawajmy przygód, któremi nas bóg dotyka, przecie my w swą, przecie my codzień to głębiej w las. *Podw. Wzróż.* 61. Gdy m Stachowi serce dała, Tam zabawa, gdzie nas dwoje: Matka czasem pojąjała, Ona swoje, a ja swoje. *Kniaz. Poez.* 5, 186. Gdy Krzyżacy przy swoim stali, aby król abo zapłać, abo się zrzekł zamku, rozeszły się strony w uporze. *Nar. Hst.* 5, 544. przy swoim zdaniu, żądaniu obstawali, sie blicben bey ihrem Eage. Na swoje koło ciągnąć, na swój młyn wodę obracać, na swoje wijać motowidło, (ob. prywatą się rządzić, ob. Koło). Duski kot myszy zawždy po swojemu. *Zab.* 16, 61. według starego ułogu, po staremu; nach seiner Weise, Gewohnheit, Manier. Tobie-li tylko ujdzie to samemu Długie dyskursy prowadzić po swemu? *Chrośc. Job.* 42. Oto

masz, już zaczyna swoje. *Teat.* 55. b, 10. se. figle, psie sztuki, er fängt schon wieder an. Dajmy temu pokój, a wróćmy się do swego. *Teat.* 27. 6. do swojej sprawy, materji, fehren wir zu unserm Geichäfte jurist. Zrobiliśmy już swoje, wychodzimy. *Teat.* 7. d, 50. wir haben schon das Unrige gethan. Nie dbał na to odecie, swoje robił. *Jabl. Tel.* 185. (co zaczął, kończył). Nie dokażesz swego, chyba że żyć nie będzie. *Teat.* 54, 50. (nie-dopniesz zamaru swego, celu, widoku swego). Sprawą i męstwem czyniłi swemu dosyc. *Carn. Dw.* 567. swemu obowiązowi, swojej powinności; sie haben Genüge geleistet, daß ihrige gethan. — Proszę za swoją, słusznie ci mawiają, Co swoje trunki na stole stawiają. *Bratk. T.* 5. prosze na mój kiełszek odpowiedzieć, ich bitte auf mein Glas Weichid zu thun. — Masz za swe + dobrze ci tak, takiemu takie, jaka robota, taka zapłata; wie die Arbeit, so der Lohn, es geschieht dir schon recht, da hast, was du verdienst hast. Dobrze ci tak, masz za swe, nie-baczny Korylu, I coż ci po twym niebie, po Dyanach tyłu! *Zab.* 9, 567. *Fjssym.* Masz za swe, kara za występkiem chodzi. *Zab.* 15, 254. *Nar. Nar. Dz.* 2, 196. Wezmiesz ty kiedy za swoje, ja ci tego nigdy nie daruję. *Teat.* 10, 85. — Wszakże też Wegrowie mich za swe; i jeśli się naszym przykrzyła wojna, tedy i onym. *Biel.* 105. i im się dostało, i im się dało uczuć, dało im się w znaki; auch sie bekamen ihren Theil, auch sie empfanden es. Dobra duchowne pustkami stoją, ale i szlacheckie mają za swe. *Falib. A.* 2. Aez tego nie cierpią co inni, lecz i ci mają za swe. *Pasz. Dz.* 1, 429. Chciałbym mu oddać za swoje, bo mam uan chrapkę. *Teat.* 50, 91. (odwetować na nim moją krzywdę, pomścić się, wet za wet oddać, powetować). — Wychodzi na swoje, przychodzić do swego: nie tracić, zyskać, pójść, kwitnąć, wskorać; auf das Seine kommen, nicht einbüßen, gewinnen, seinen Zweck erreichen. Cnota, choć jej dokuca troski, niepokoje, Pożniej prawda, lecz lepiej wychodzi na swoje. *Kras. Sat.* 54. Nie bój się We Pan, wyjde ja na swoje. *Men.* 67, 4. SWOJÁK, a, m., rodak, ziomek, współziomek, towarzysz, naszyniec, (ob. Swój); der Landemann von jemanden, National, Genosse, das Mitglied; (*Ross.* своякъ swak, swiekier, szwagier, своячина swiesć, swaacha; *Eecl.* своя + ojezysty dom, die Heimath). Izaława niejakiś zdrajca z ludzi Olegowych, uczyniwszy się swojakiem, zabił. *Nar. Hst.* 2, 459. Gość radością swojaków właśnie opętany, Nie czuje się z podróży, jak nia zmordowany. *Zab.* 12, 91. Królowie Polsey, dla zachęcenia swojaków do rezmaitych umiejętności zakładałi akademie. *Zab.* 6, 87. 'SWOJERZ, a, m., 'SWOLK, ojka, m., [letnik, cin äittel, theristrum 2], n. p. Tamar złożywszy odzienie wdowie, zawiła się w swoik. 5 *Leop. Genes.* 38, 14. (okryła się rabkiem. *Bibl. Gd.* wzięła na się szatę letnia. 1 *Leop. Genes.* 38, 15; sie deckte sich mit einem Mantel. Luth.). Odejnie pan córkom Syońskim nauszki, pierścionki, płaszczyki i swojki. 1 *Leop. Jes.* 3, 21. (podwiki. *Bibl. Gd.*). — Swojerze należa do stroju białogłowskiego. *Sax. Tyt.* 7. 'SWOJOLUBSTWÓ, a, n., n. p. Uwodzić się swojolub-

stwem i zastrójstwem. *Mon.* 75, 111. stronniczym przywiazaniem do swoich, partheijide Siebe zu den Zeitigen. SWÓJSKI, a, ie, należący do kogo, czyj, mój, twój, jego, jej, nasz, wasz, ich, naski, waski; angehörig jemanden, mein, dein, sein, ihr, unser u. i. w. (Russ. евоиственнѣиі własny). Matka Machabejszyków wyprawowała synów na śmierć odważnie, jakoby nie swojskich. *Bah. Epiph.* 18. (jakoby obcych, nie swoich). Stał Bolesław więcej niż w szczupłym wojsku, Mając nadzieję w sercu odważnym po wojsku. *Pot. Poc.* 479. *Ross.* евоици, по евоици: по своему, по старому, jak zwyczajnie; auf seine gewöhnliche Art, wie es ihm eigen war. — §. Krajowy, domowy; einheimisch. *Jan.* Zwierzęta jedne są dzikie w kniejach, lasach i t. d. się kryjące; drugie są domowe albo swojskie. *Chmiel.* 1, 571. Swojskie a domowe drzewa, które dla pracy naszej lepszy owoc dają. *C. esc.* 80. Obec drzewa w naskie niemi, Gdy ptak swojski z przywozną latoroślą żeni. *Zab.* 10, 50. *Ross.* Swojskie kokosze. *Alb. z Woj.* 16. Miała cztery swojskie krowy; potem przydała do nich pięć Holenderską. *Pam.* 81, 760. — §. Oswojony, rochmany, łaskawy; zahm, mildt. Świszc z tołodu chowany, odueza się przyrodzonej dzikości, a stawa się swojskim, jak znajome domowe zwierzęta. *Zab.* 12, 186. Powieść o swojskim jednorożcu przez piunie, bajką nazywają. *Birk. Chmiel. C. b.* — §. Widziałem na wszystkich twarzach zupełną obojętność; rzecz dla mnie najokropniejsza, była dla nich swojską. *Przestr.* 40. Zwyczajna, z którą się oswojono, of oklepna, gewöhnlich. "SWÓJSTWO, a, n., własność, własność; Eigentümlichkeit, Eigenschaft, Eigentum; (*Sorab.* 1. swójka pokolenie; *Rag.* swójstvo, swójta, rođstvo, rođlina propinquitas, affinitas; *Bosn.* svolta, rođlina consanguinitas; *Croat.* szvoynost suitas, szvoita affinitas; *Ross.* евоиство прzymiot, własność, powinowactwo, евоиственностъ własność; *Ecol.* евоиство, евоиство, евоиственностъ przymiot, własność). Daleś nam rozum i z tobą spóżyćcie. To są twe swójstwa, twój wyraz prawdziwy. *Zab.* 10, 155. *Ross.* SWÓJSZCZEC *neutr. niedok.*, uswojszczeń *dok.*, swojskim, łaskawym się stać, krotność, rochmanieć, zahm werden. Jednorożec bardzo dziki, który nie swojszeje nigdy, jeno gdy się z samą kumą; dawni pisarze żadnej wzmianki o tym uswojszczeniu nie czynią. *Birk. Chmiel. C. b.*

Pochodz. pod Sie.

SWORA, *SFORA, ZWORA, y, ź, SWORKA, i, ź, *dem.*; *Boh.* swóra, swórka; (*Croat.* szwora, szwozeń; *Bosn.* svor, uzal *nodus*; *Rag.* svor nodo d'albero à legno); *Ross.* свора; (*Etym.* zwierać, zewrzeć); związaną psów ogarów, toż co smycz dla chartów; die Hundefoppel, die Stoppel. Ogary przypuszczać do sfory. *Kluk. Zw.* 1, 590. Już jeleni ustrzelany leżał, już do swory Strębiują psów myśliwey, objeżdżając bory. *Pot. Poc.* 256. Ogary w sworach, a charty na smycz. *Kehow.* 25 — § Swora psów, para ogarów związanych sworą, eine Stoppel Jagdhunde. Chartów smycz, gończych psów sfora, a nie para mówi się; inaczej między myśliwymi albo śmiechem

albo smyczą byłoby ukarany. *Chmiel.* 1, 80. Dobrze dla uciechy sferek kilka, albo smycz jedna druga chartów. *Opal. Sat.* 150. Psów do uciechy doskonałej dosyć jest swór dwanaście. *Ostrow. Mj. l.* 12 — § *Fig. tr.* Sfora, spojenie, związek, złączenie, zjednoczenie, skojarzenie, para zgodna; Band, Bund, Bündel, Verbündung, Vereinigung, Paar. Jest się czemu zażwięd, gdy kto w jedno sworę Złączył z wielką nauką skromność i pokorę. *Zab.* 1, 107. *Nec.* Rozumiłem ja na królewskim dworze W jednej z bogactwy szkodliwość sworze. *Post. Fil.* 261. Dwie rzeczy, rzadko kiedy z sobą zgodne, umiał do jednej sfory złączyć, wolność i posłuszeństwo. *Birk. Zbar. A.* 2 b. Wielkie Bogostawienstwo jest przyjaźń; ale w tej sworce trudno ich więcej ma chłodzić, jedno dwa. *G. ra. Dec.* 119. Kto to po sworze. *Orzech. Qu.* 76. zgodnie, zgodzi się z sobą. Dawny przyjaźń z szczerosem w jednej sforce chodzily, Ten wiek terazniejszy wszystko to rozbirował. *Opal. Sat.* 72. — Swora, SFORNOSĆ, s, i, ź, zgoda, zgodność; Eintracht, Camaraderie; *Boh.* swornost. Gdy swornosc jest między małżeństwem, cięszą się z tego przyjaźnie. *Petr. Ll.* 24. — *Opposit.* Niesłota, niesłota, u, m, niezgoda, Incongruit. Z samychże buntowników teraz każo wazniemy niesfory. *Pot. Ary.* 117. Nasze ich miał w przepaści pograżać. *Zab.* 15, 296. W jednej i w drugiej p. uobozowanych głosów. *Am. Ten.* 5, 97. SWORNOSĆ, s, i, ź; *Slov.* swornost, zgoda, zgodność; die Camaraderie, Eintracht, Harmonie. Wielkiego pożytku jest we wszelkich stanach pokój, zgodność, swornosc. *Gil. Post.* 28. Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie delize sasi, a drugi młody do lasa; potrzeba swornosci. *ib.* 127. SWORNY, *SFORNY, ZWORNY, a, e, *SFORNE adu, zgodny, zgodliwy; *Boh. et Slov.* sworný; *Ross.* еворный, еворный, друг, баронтер. *Chiny* sworni *nodus*. Niezwonne woly truda mają wóz ciągnąć. *Gil. Post.* 111 b. Niedaleko zajdziesz kołami niesfortnemi, bo kiedy w sworę ciągnie *Teat.* 6, l, 42. (jeden sasi, drugi do lasa). Nie swornie; *Ross.* неспржно, *ib.* Działyc. Winniśmy sobie dopomagać sformie. *Tręb. S. M.* 75. Sformie życie. *Suszc. Paśn.* 1, A b. Ma dzieci bardzo mesworne. *Teat.* 8, 26. Będem ci i ja w młodeści mojej niesfortny trochę chłopak. *Teat.* 50 b. 56. SWOROWAĆ, *SFOROWAĆ *cz. niedok.*, usworować *dok.*; (*Ross.* еворовать смывать, крест, еворовать do swory przyuczać psy); do swory zbierać psy, na sworę brać, u swory uwiązywać, die Hunde furchen. Ogary powoli przyuczają się do swory; w początku sforuje się pies z suką, potem młody ze starym etc. *Kluk. Zw.* 1, 590. Swornij psy; a jakoż sworować, kiedy ich niema? *Bratk. F.* 4. Tatarowie *sforują konie jako psy, uzdy na szyję od jednego do drugiego włożywszy. *Biel.* 572. — §. *Tr. fig.* Spajać, spinać, sprzęgać, jednoczyć, łączyć, kojarzyć, *ib.* Rozsworować; verbünden, verführen, vereinen. Trudno Marsa *sforyć z Kupidynem. *Zab.* 15, 228. Jagiello Litwę do Polski przyszczepił, w jedno państwo sworował, i przysięgą obmocił; in unum corpus redigit. *Krom.* 411. (weiel). Powiaty Krakowskie wszystkie, wszystka

Rzplta Polska z rządami najwyższego majestatu książęcego zforowała. *Krom.* 184. Różnych przymiotów żywioły jedne z drugimi bóg usforował, że jako bystre konie w jednym cugu ciągną. *Psalm.* A 2. — 2. Abyś w pstrych a w sworowanych odzieniach sobie nie rozkoszował. *Glicz. Wych. E, 7 b.* w sztucznie zszytych, haftowanych. SWORZEŃ, rnia, m., stróż wozowy albo pługowy, gwoździ dyszowy, der Spammagel; *Sorab.* 1. sdornik, dornik; *Čarn.* gridělniza, wojnek; *Croat.* szvóra; *Bosn.* argutla, arghitla; *Ross.* шворена, шворень, сердичникъ. Sworzeń w pojazdach prostych zamiast żelaznego bywa dereniowy, głogowy. *Kluk. Rosl.* 2, 165. Miał tak grube palce, Jak sformia furmańskiego łamane kawalee. *Pot. Arg.* 590. — 2. Predko oś nową zjeżdżisz, gdy wierzbowy sworzeń. *Pot. Jow.* 2, 18. — 2. Sworznie żelazne, któremi stępka jest do statku przymocowana, u których sa stoszby i klince. *Magier. Mskr., Zapfen, czopy.* SWÓRZNIK, a, m. die Welzenadse. *Bandth.* SWYWOLNY, SWYWOLA ob. Swawola.

S Y.

*SY; *Boh.* sy, [w mowie ludowej 2] : sobie; *Germ.* sich. Czy go kaci tu przyniesli, mówifem sy cichu. *Zab.* 7, 205. do siebie, ju mir.

SYBARYTA, *Zab.* 6, 562, ob. Pieszczoch, Papinkarz.

SYBERYA, y, ż., *SYBIOR, u, m; *Ross.* Сиби́рь, (сѣверъ północ, el. siewier; сѣверка zimno); Sibierii; [od dawnej stolicy rzeczona 2] krama, składająca część państwa Moskiewskiego w Azji. *Dyke. Geogr.* 5, 45. Lisy takie daleki talko Sybior z sobolami mnoży. *Pot. Pecz.* 104. SYBERYJCZYK, a, m., der Sibierier. W powszechności Syberyjczakowie sa próżniacy. *Dyke. Geogr.* 5, 45. SYBERYJSKI, i, je, Sibierijś; *Ross.* Сиби́рскій; (сѣверный; *Eecl.* сѣвереній północny). Prócz lnu pospolitego znany jest len nieśmiertelny albo Syberyjski. *Przedz.* 16. et 50. Mahometanie Syberyjczy. *Dyke. Geogr.* 5, 45.

SYBILA, ob. Wieszcziarka, Prorokini, Przepowiadaczka, *Carn.* Hertha; *Croat.* Vila, Vilenicza; *adj.* vilni, ob. Szawila.

*SYC *adv.*; *Boh.* syc, syce; [*Eecl.* сичь, сичь 2] : zaś, binneget. A syc, jeśli by ten kąt był mniejszy, tedy... *Grzeg. Geom.* 4 b. A syc, tedy ta linia prosta czyniłaby więcej niż dwa proste katy. *ib.* H 5.

*SYCERA, y, ż., *SZEKAR, *SZECHAR, u, m., z *Hebr.* שֶׁכָר; trunek prajający, ein betäubendes Getränk; *Ross.* сивера; (*Eecl.* оловниа, питье всякое хмѣльное, кромѣ вина винограднаго). Strzeż się, abyś nie piła wina i sycery. *W Jud.* 15, 4, *not.* «nie pijanego». *W Luc.* 1, 15. Dawajcie sycery smętnym a wina tym, których serce w gorzkości. *W Prov.* 51, 6. Wina i szekaru pić nie będziesz *Budn. Levit.* 10, 9, (*not.* «wszelkie picie, co upaja, jako miod, piwo»). Szechar. *Budn. Ps.* 69, 17.

SYCI, ob. Syty. — SYCIĆ *cz.* niedok, nasycić, nasycić, sytyć uczyć, sytości nabawić; *Boh.* sytiti; *Sorab.* 1. fetzu, wóbsztětam; *Carn.* siteti, sitem; *Croat.* szitim; *Rag.* sittiti;

Bosn. sittiti, nasittiti; *Eecl.* сыто, насыщаю; *Graec.* σιτώ, σιτώ nutrio, (σιτος żyto, σιτία cibaria); *Germ.* fättigen; (*Vind.* fititi = pienić się koło gęby). Chuderlawym wanna zdrowie utwierdza, i eiało syei. *Haur. Ek.* 15. (tuezy). Syerć się, nasycić się *Boh.* žičm se. — 2. Miod syeić, rozsycać miod, warzyć miod pity; (*Ross.* сытитъ мiodem zaprawiać; *Eecl.* сыто, сладю słodzę; *Vind.* fet, lat, fetouje, fetje = plastr miodowy, ob. Syta), Meth brauen, den Honig zerlassen, seimen und trinfbar machen. Miod jak syerć albo warzyć. *Haur. Ek.* 141. Miodu słodkiego napij się w domu syconego. *Jeż. Ek.* D 5. Miod syeony, bez zbytej mocy, którą ma z korzeni, staje się trunkiem miłym, zdrowiu nieszkodliwym. *Kras. Pot.* 1, 19. SYCIUCHNY, ob. Syty.

SYCYLIA, ii, ż., Sicilien, wyspa najznacniejsza między wyspami morza śródziemnego. *Wyru. Geogr.* 195. SYCYLIJCZYK, a, m., der Sicilianer. Przymioty Syeylijczaków. *Wyru. Geogr.* 196. Sykulijezyki. *Sk. Dz.* 1187. SYCYLIANKA, i, ż., die Sicilianerin. SYCYLIJSKI, a, ie, Sicilianijś. Nieszpory Syeylijskie. *Dyke. Geogr.* 5, 46.

SYCZEĆ, -si, -y, *med.* niedok, Syknać jedntn, Sykać contin; *Boh.* syčeti; (*Rag.* ziejati, ciejati lamentarsi piangendo; *Ross.* сыкнуть, сыкать signo exclamationis uti); ksykać, świszczć jak waz, geś, (*Graec.* σίζω; *Holl.* hissen, kissen; *Ital.* sischare); *Germ.* zifchen, wie eine Schlange; *Ross.* шипнуть, шипеть, шиплю, (*distng.* szyplić). Waz syka. *Tr.* Człowiek, gdy mu cyruk rany prozkciem zasypie, syczy jako geś. *Comp. Med.* 409. — 2. Sykać, sarkać; feutzen, stöbren, flagen. Sykawszy na docisk brzemia, zatoczył się pod strzechę. *Przyb. Ab.* 157. Trudno nie syknać i nie umartwić się, kiedy człeku wszystko szło jak z kamienia. *Teat.* 55, 6. Narzekanie, płacz i sykanie wielkie. *Sekl. Math.* 11. Nie chce cie tykać, I bez żadnej potrzeby wolę w sobie sykać. *Jabl. Tel.* 205. Cierplwa dosyć jestem; ale muszę syknać, Ze nieszczęsni nie mogą zawiści uniknąć. *Treb. S. M.* 42. Owca nie syknie, baran się nie skarży. *Jabl. Ez.* 101.

SYGNET. *W. Esther.* 8, 8; SYGNECIK *dem.* *Teat.* 12, 82, ob. Pieczęć, Pieczatka, Pierścionek z pieczęcią; *Boh.* pečet, sekrýt. SYGILACYA sukna miastu Gdańskowi pozwalona. *Vol. Leg.* 4, 11. stęplowanie, daś Stempel, Befegeln des Tuchs. *SYGNOWAĆ *cz.* niedok, oznaczać, znak dawać; bezeichnen, anzeichnen, ein Zeichen geben. Biskup czasem w nocy kapłanów budził, sam sygnując i dzwoniąc. *Sk. Żyw.* 1, 285. SYGNATURKA, i, ż., dzwonek na wieży kościelnej najmniejszy. *Magier. Mskr.*, daś Heinste Kirchenglöcklein. SIGNUM w muzyce, znak, do którego się po skończonej jakowej części odsyła. *Magier. Mskr.*

*SYGOR, ob. Stygar. SYKAĆ, SYKNAĆ, ob. Syzeć.

SYKIEL, ob. Srebrnik.

*SYKOMORY *plur.*, *W.* 5 *Reg.* 10, 27, *not.* «plonne figi». *Budn.* 2 *Chron.* 1, 15; figi morowe. *Urzed.* 544. *Ross.* ягодичина, (ягодичие owoce tego drzewa). *SYKOFANCYA, z *Greek.*, obłuda, zdrada. *Birk. Gł. Kon.* 18. *Birk. Zbar.* D. 5 b. *W. Post. Mn.* 565. *SYKOFANTA. *Bies. roz.* A 2. obłudnik, zdrajca, nieszczery, oszczereca.

SYLABA, z *Greck.*, ob. Zgłoska; *rzek, zbieranka. *Urs. Gr.* 117. Sylaba, słowa część wymowna, zbieranka. *Ursino, dura vox. Cn. Th.* 1021, *Boh.* sylaba; *Slov.* słowka; *Sorab.* 2. fylba; *Sorab.* 1. filba, piszmikow k wořekněnu zwoženo; *Vind.* filb, filba, floga, flosa, flouka, zharzhiva; *Carn.* slōsha; *Bosn.* sillaba, słowka, słosgenje od slova, glās od slova; *Rag.* slōvka; *Ross.* сло́въ, сло́вныя, складъ, (cf. skład); *Eecl.* сло́вныя, сло́вныи, сло́вныи. Pierwsza sylaba, *Slov.* predosłowka; średnia, międzysłowka, prostedysłowka; trzecia od końca, *antepenultima*, tretopredzadna; przedostatnia, przedzadosłowka; ostatnia, zadosłowka. **SYLABNY**, a, e, od sylab, *Žitben*; *Slov.* słowkowi; *Vind.* filbni, filben, filbast, flogen. **SYLABIZOWAĆ**, *slabizować, *slebizować, ob. Zgłoskować; fillabifiren, buđfifiren; *Vind.* zherkati, zberkuvati, zharzhuvati; *Croat.* szlabekuvati, szlovkuvati, slābkujem (slābram; belkoep, slāburecz blatero). Jako nie zaraz Rzymu zbudowano, tak też nie wszystkim razem potrzeba dziecięcia uczyć, pierwój abecadła, potem sylabizować, albo litery składać, a na ostatek czytać. *Glicz. Wych.* 18. Sylabizowanie *Ross.* складывание. **SYLAĆ** frequ. Verbi slać, śle. **SYŁKA**, i, ż, n. p. Wzięty został od Moskali w syłke. *Gaz. Nar.* 2, 50. w pōsyłkę, na posłanie, żum Veridiiden. A będącz jeszcze to czule wiejskie życie, syłką i wygnaniem mianowane? *Siem. Cyg.* 46. *relegatio*, wysłaniem, odesłaniem. **SYLOGIZM**, wniosek trójskładny; *major* objawia rzecz w powszechności, *minor* powszechność do szczególności stosuje; konsekwencya wyluszcza, do czego się zmierzają. *Kras. List.* 172, *Sorab.* 1. dopokazwata rētž; *Ross.* умозаключение; *Eecl.* змышление, умозаключение. **SYMBOLICZNY**, a, e, **SYMBOLICZNE** ade, alegoryczny, obrazowy; *Ross.* образовательный; *Eecl.* знаменательный, symbolisch. **SYMBOLIZOWAĆ** cz. *niedok.*, duchownie oznaczać, symbolicznie przeznaczać, bildlich vorstellen. Róża czerwona wstyd panny błogosławionej symbolizuje. *Radz. Żyw.* 55. **SYMBOLUM** apostołskie, ob. skład apostołski, kredo, wyznanie. — 2. Symbola, ob. Figury, alegorye. *Sł. Żyw.* 2, 558. et 559. et 577. *Vind.* pomiena, podobu, pomemk. **SYMETRYA**, ob. Pomerność. **SYMFONAL**, a, m., z *Greck.*, muzyczne narzędzie, ein musikalische Instrument. Gdy usłyszycie dźwięk trąby i fletniów i harfy, i symfonału i wszelaką muzykę... 1 *Leop. Dan.* 5, 5. *Wujek. ib. Bibl. Gd.* Był tam lutnistowie, arfy, symfony, a za nimi panienki przysypiewające stały. *Rej. Wiz.* 25. **SYMFONIA**, n, z., **SYMFONIJKA**, i, ż, dem., pewna sztuka muzyczna do grania, die Symphonie; *Vind.* linfonia, glafafloshnost; *Carn.* społēzhou godenje; *Croat.* szlosnoglaszje; *Eecl.* съгласие. Dam ci za to dwie symfonijki nowiuteńkie. *Bob. Kem.* 1, 212. **SYMON**, **SYMICH**, ob. Szymon. **SYMONIACTWO**, ob. Świętokupstwo. **SYMONIAK**, ob. Świętokupeca. **SYMPATYA**, skłonność, przychylność przyrodzona; *Rag.* jednodusenos. **SYMPATYCZNY**, przychylny, skłonny z przyrodzenia do drugiego. *Zab.* 14, 142. **SYMPLA**, i, ż, z *Łac.*, pojedyncza płata, einfache Zahlung. Teraz trzecią kwartę, nie półtorą kwartę, ale symple

odać mają. *Vol.* 5, 261. — 2. Sympla we grze, przegrana, za którą się jedna stawka płaci. *X. Kam.*; *oppos.* dubla. **SYMPLAK**, a, m., prostak, nieokrzesany; ein ungehebelter, simpler Mensch. Symplak jeden w zaloty przyjechał do dworki. *Pot. Jow.* 125. Który prostą drogą sprawiedliwą idzie, nazywają go symplaktem, lukiem, parafianinem, i niesposobnym do niezgo. *Teat.* 22, b, 126.

SYN, a, m., od ojca spłodzony; *Boh.* syn, synek, synaček; *Slov.* syn, sin, sinek, sináček, synáček; *Sorab.* 2. szyn, szynk; *Sorab.* 1. fyn, szyn, séhn; *Carn.* syn; *Vind.* lin, finek, finzh, rojenzhizh; *Croat.* szin, szinek; *Slov.* sin; *Bosn.* sin, sinak, sinecech; *Rag.* sijn, siniceli; *Ross.* сынъ, сынокъ, сыночекъ; *German.* der Sohn, das Söhnlein, Zöbuden; *Stiried.* sun; *Goth.* sunus; *Anglos.* sune; cf. *Graec.* υἱός, *Aecus.* υἱός; *Yitew.* sunus; *causer.* sūnus; *Elym.* su-generare 2]. **SYNEK**, nka, m., dem., **SYNECZEK**, **SYNACZEK**, czka, m., dem. *secund.* Syn w piątym przypadku, in *Vocativo*, synu! niegdys synie! *Kpez. Gr.* 2, p. 128. Ociec niektóry miał dwu synu (*dual.* synów). *Budn. Math.* 21, 28. Syn ojcu pospolicie podobny, ojca naśladowuje. *Cn. Al.* 1125; *Slov.* gaki otec, taki sin; niedaleko jałłoni jabłko spadać. Nie zawsze z dobrych rodziców synowie dobrzy. *Birk. Syn.* *Kor B.* 2 b. Ociec enotliwy Czasem na synach lywa nieszczęśliwy. *Jabl. Et.* 149. Pospolicie pō zlym ojcu lywa gorszy syn. *Bial. Post.* 177. *(Slo.)* Otōc stuskał, a sin wiskał, *prodigus est natus, de parco patre creatus*; co ociec zebrał, syn rezeiskał. Syn marnotrawny. (ob. Marnotrawny). Syn w domu, dziewczka z domu. *Rys. Ad.* 62. (na synach zasada się potłomość). Synacek mój matulki. *Zhil. Dr. E.* 4. *Groch. W.* 552. Synek Wenery zuchwały Miece z łoku swoje strzały. *Loh. Sen.* 16. Syneczek. *Teat.* 7, c, 75. Syn jednorodzony boży, (ob. Jednorodzony). Wtórą osobę dlatego synem zowiemy, bo wieczne jej od ojca pochodzenie właśnie rodzeniem się nazywa; jako więc pochodzenie owo imieniem rodzenia znaczy się, tak osobę, która wynika, właśnie synem nazywamy. *Kucz. Kat.* 164 — Syn przysposobiony, *Slov.* pošin; *Bosn.* posignen, uzet za suva; *Ross.* усыновленный; *Eecl.* сыноположый, сыновторный. Przysposobienie syna, *Boh.* za syna zwolit; *Carn.* posyneti, posynem; *Vind.* pošinuvati; *Bosn.* pošinuti; *Rag.* posinovitti, posinuti; *Ross.* всыновить, всыновлять, усыновить, усыновлять; *Eecl.* сынопологаю, сыновторю, вмѣсто сына приемлю. Przysposabiający syna, *Rag.* posinewitegl, posinitegl; *Bosn.* posignitel; *Ross.* усыновитель. Przysposobienie syna, adoptacya, *Vind.* pošinstvu; *Bosn.* posignenje; *Ross.* усыновление; *Eecl.* усынение, всыновление, приятие въ сына, сыноположение, сынопорение. — Podał się w podejrzenie, że nie jest synem księcia. *Warg. Radz.* 15. chrześcianinem, ein Sünd der Sünde. — Milszy tobie syn kobyli, aniżeli boski. *Sł. Dz.* 655. (koń, niż człowiek). Syn chrzesny, ob. Chrzesny. — 2. *Maledic.* Pegański synie! *Teat.* 52, b, 117. poganinie! du Źyde! Skurwysyn, ob. Kurwa. — Synowie koronni. *Herb. Stat.* 580, ob. Koronny. — *Blande:* Synu,

synku, synaczku! : mój miły, luby, koehany, moje dziecie; *Kind, Kindlein, Zöbndchen*. Z wielkiej miłości Jezus uczniów na żegnaniu nie tylko synami, ale synaczkami, jak matki z gorącego serca ku dzieciom rady mówią, zowie. *Sk. Kaz. 217. Karnk. Kat. 55. W. 1 Joan. 3.* — *Botan.* W polnych gwoździkach różeczka, która pośledniej wyrośnie, bywa wyższa, dlatego nazywają to ziele syn nad ojcem. *Spicz. 56, Zeldndfen*. SYNAL, a, m., zgrubiałe; *objurgando*: niegodziwy syn, ein (unge-rathner) *Zohn*. Mój pan synal, czego by nie dokazał! jest to ptaszek obrotny. *Teatr. 29, 69.* Z niepożeciwym synalem namawiał się. *ib. 7, 97.* Śliczny synal, nie złych mu zachciewa się rzeczy. *Zabl. Zab. 95. Treb. S. M. 8.* Jakożkolwiek od przodków synal się odsadzi, Przywary spraw bezecnych jasny ród oszpeca. *Hor. 2, 225. Kniż.* Ojcu synal głowę mać. *Zib. 14, 248. Szym. SYNALO, a, m., SYNALEK, lka, m., dem., zgrubiałe: synek, Zöbndlein.* Antoś, mój młodszy synalo, jak mi zaczął płakać! *Teat. 25, 61.* Wielką będę miał pociechę patrząc na małych synalków moich. *Teat. 54. c, 20*

SYNAGOGA, ob. Bożnica, cf. szkoła. SYNAGOGANIN, ob. Zborownik. SYNAEREZYS; *Slov.* wgednospozilka. 'SYNDON z najbielszej przędzy. *Olym. Św. 2, k k 2 b, Gr. Lat. sindon, ob. Bistor.* SYNDYK, SEDYK, SENDYK, z *Greckolac.*, prokurator Rzeczypospolitej; 'kolejuni jakiego, etc. *Cn. Th. 1095; sprawa. Włod.* Przystaniemy teraz oglądać prezydentów, wojtów, ławników, sendyków. *Teat. 25. c, 107. der Syndicus.* SYNDYCTWO, *patrocinium causae publicae. Cn. Th. 1095.* daś Syndicat. — 'SYNEKDOCHE; *Slov.* porozumitelka; *Carn.* skupje-mnost. — ('SYNIEC, niea, m., n p. Khtorska rzeka, 'syniec Amitaonow. *Zebr. Ow. 585 natus, ob. Syn, synai).* — SYNKOPE; *Slov.* wioditelka, prostredobralka. SYNOD, z *Greckolac.*, zbór, zjazd biskupów. *Kras. Zb. 2, 319.* Na kapitule abo synodzie zakonu swego. *Birk. Dom. 54.* SYNODALNY, a, e, — ie *adv.*, SYNODALSKI, a, ie, n. p. Wyrok synodalski. *Sk. Żyw. 1, 269.* Księgi synodalskie. *Rej. Ap. 88.* Synodalnie cerkiew' wyprawił dwóch wysłańców. *Pim. Kam. 412.* SYNO-DOPISKA, y, m. pisarz lub dziejopis synodalny, der Synodensecretar, Synodenbeidreiter. Przyznawają im to synodopisicy. *Smotr. Apol. 59.*

SYNOGARLICA, ob. Sinogarlica.

'SYNOJEDZTWO Saturnowe sprosze. *Wad. Dan. praef., der Sinderfraß.* 'SYNOJEDZCA Saturn, dzieciożerca. *Zab. 16, 405. der Sinderreffer, Zöbndreffer.*

SYNONYM, z *Greck.*, ob. Spółznaczy, spółmienny, blisko-znaczny; (*Slov.* gednotedelni, gednaki, gednowka, gednotelka, gednotedelnost, gednostagnost, (ob. Jednostaj-ność); *Carn.* enakorezhnost; *Ross.* rožestvo, roždestvo, coslovo). 'SYNONIMA, y, ż, słownik, dykeyonarz, ein Wörterbuch. Na słowa architektońskie osobnej synonimy potrzeba. *Solsk. Arch. praef.* Inne dziś inie na zło-dziejów w modnej synonimie. *Teat. 45. c, 49. Wyb.*

SYNOWA, y, ż; *Carn.* synaha, synka; *Vind.* finaha, fin-ka, finova shena, setnija (cf. zięć), nevsta, finouna gos-pa, mlada gospodinja, fneha, fnaha; *Croat.* szeha,

szinova sena, snaba, sarozhniza, (cf. zaręczyć); *Bosn.* nevjesta; *Slav.* sinova xena, snaha; *Ross.* сноха, не-вѣстка, невѣтушка; *Ecll.* невеста; 'sneszka, 'ciese, 'niewistka, syna żona; deś *Zöbndes Frau*, die Schwieger-tochter, die Schwur. Mój syn będzie We Pana zięciem, a córka We Pana moja synową. *Teat. 21. c, 86.* Hebe była synową Junony, bo była żoną przysposobionego sy-na jej Herkulesa. *Otw. Ow. 569.* SYNOWICA, y, ż, córka mego brata. *Sax. Porz. 125.* bratanica, die Br-uderstodter; *Vind.* bratouna lzhi, vnuzliža, vnukinja od brata, festrižhka, bratanizija, ozhnego brata lzhi; *Bosn.* braticna, kecli bratova; *Rag.* sinovza, bratticka; *Slav.* sinovka; (*Carn.* synkena; *Vind.* finouka, finova lzhi; linkinja, vnuka, vnuzhiza = wnuczka od syna). Własna synowicę swoje za żonę wziął. *Sk. Dz. 622* SYNOWIEC, wea, m.; *Boh.* synowec; *Vind.* bratoun fin, bratizh (ob. Bratanek), vnuk, nuzhat od brata, bratranc, ozhnego brata fin; *Croat.* szinověcz; *Rag.* sinovaz, brattich, barb, nechljak; *Bosn.* sinovac; *Slav.* sinovac; *Ross.* сыновецъ, братаничъ, братиниъ сынъ: syn mego brata. *Sax. Porz. 125, der Brudersohn, bratanek; (Carn. synovz; Vind. finouz, finovi fin, finouli fin, vnuzhik = vnuk od syna).* SYNOWSKI, a, ie, SYNOWY, a, e; *Slov.* sinowski, si-nowi; *Sorab.* 1. fělnowě, fělnowski; *Vind.* finou, fi-nouli, finoun; *Rag.* sinovgni, sinovgli, sinovij; *Ross.* сыновный: do syna należący, *Zöbndes = dem Zöbndes eigen, zühändig.* Stał smutny ojciec na piaszczystym brzegu, Póki mógł dojrzeeć naw synowskich biegu. *Groch. W. 455.* Syn nieprawości ojcowskich, ani oćiec synowych nie nosi. *Szczerb. Sax. 450.* Jednego tylko ducha ś., a tego i ducha ojcowego i synowego być wyznawamy. *Żarn. Post. 250.* Wszystko co oćiec ma, jest też i synowe. *Kat. Gd. 60.* — *Adverb.* Synowskie, po synowsku, *filio-rum more. Cn. Th. 1094.* SYNOWSTWO, SYNOSTWO, a, n; *Vind.* otroflizhina (ob. Otroł), polinenje; *Ross.* сыновево; *Gracc.* i *viobestia, quasi filietas*; bycie synem, die Zöbndhaft, kindshait; (*Ecll.* сыновотечество kaerstwo sabelianów) poczutyjących w trójcy ś. ojca z synem za jedną osobę) Bliskość z kmiotstwa jest synostwo mię-dzy okrzczonym a między tym, który go u krztu trzyma. *Szczerb. Sax. 184.* Przez chrzest nam bóg synostwo i dziedzictwo wieczne daje. *Sk. Kaz. 516.* Chrystus wy-brane swe w synostwo boże powołał. *Baal. Post. 124.* Nie względem synostwa, ale względem albo urzędu albo tytułu, mają ojcowie podczas czięć synów. *Petr. Ek. 91.* Kranz daje Mieczysławowi dwóch synów; Adam Bre-meński nie nie pisze o tym synostwie. *Nar. Hst. 2, 245.*

SYNTAXA, ob. Składnia. SYNTEZYS; *Slov.* zmislosćtalka. SYP, ob. Sep. SYPAĆ, -ał, sypie, sypę cz. *niedok.*; *Boh.* sypati, sypěti, sypěti; (*Boh.* syp sěp, spala osypka); *Sorab.* 2. szipaseh, szippaseh; *Sorab.* 1. fěpam, fěpam, fěpa, fěpam; *Carn.* sipam, (ispa = izba, ispize = izbica); *Vind.* fipati, futi, fujem (ob. Suć), pofuti, (fep, safip, nafip = grobla); *Croat.* szipavam; *Rag.* sipati, sippati; *Bosn.* sippati; *Ross.* сыпать, сыплю, (сыпь osypka, kro-sty; cf. *Lat.* dissipo, 'sipo; cf. *Hebr.* שָׁפַח saphach, ag-

gregavit, effudit); sypać eo w eo, o suchych rzeczach, toż, eo łać o płynnych, wsypywać; *schütten, ein-schütten*. Sypać zboże w wórc. *Tr.* Sypać piasek na papier, nasypywać; *ansichütten, schütten. Tr.* Sypać na kupę, kupami sypać. *Cn. Th.* 1094. suć, in *hausen ansichütten, ansichütten*. Sypać groble, wał, kopce, cioten *Damm* u. *f. w.* *schütten, aufwerfen*. Sypie czas góry, kędy był grunt płaski *Zab.* 12, 2. *Sak* Gdy nie będziesz miał postanowionego sereca swego, wszystko jakobyś plewy sypał przed obliczność pana swego. *Rej. Post. u. b.* (jakbyś plewy przesypywał). — 2. *Fig. transl.* Od gniewu z oczu iskry sypie. *Wad. Dan.* 72. rozsypuje, *juifen iprüben*. — 2. Sypać eo komu: hojnie rozzucać, rozrzutnie rozdawać; *reichlich austreuen, austreuen*. Garściami na kartę złoto sypali. *Teat.* 19. *b.* 2. Tak był szczydry król ten na synów koronnych bez miary. Że sypał swych dobrodziejstw, nie rozdawał dary. *Min. Nyl.* 2, 58. *Grachus* trybunem będąc, pospólstwu siła wzbyt sypał. *Warg. Wal.* 79. Do tój funkcyi potrzeba człowieka, cohy mógł sypać, byleby wiedział komu i jakim sposobem *Lub. Roz.* 195. Prokuratorowi sprawę mając, sypać musisz. *Gorn. Wl. M. b.* — Sypać czym, szafować czym hojnie; *ipenden, ipendiren, reichlich auswerfen, austreuen*. Panowie ci złotem, jak piaskiem sypali. *Auszp.* 28. Albo to jeden milionami sypie, a sereca dokupić się nie może. *Teat.* 6. *b.* 55. Jegomość za ludźmi się ugania, dyablami sypie. *Teat.* 6. *b.* 5. (dyablami liczy). — *Passive:* U nich gęba jak kołowrot, a słowa sypia się jak z pyta. *Pileh. Sen. list.* 504. Sypał się grosz publiczny na gratyfikacye, pensye i zaległości. *Ust. Konst.* 2, 255. rozehodził się marnie, die *Staatsgelder wurden verchwendet, vergeudet, verthan*. — §. *Recepr. transl.* Sypie się lud i t. d., liczenie wychodzi, snuje się kupami, wali się; *daß Volk u. f. w.* *wimmelt, strömt in *hausen*; Boh. tititi se; Bosn. verviti, vrriviti* mnogo eeghadi, (*vrrivgljenje, navrrivgljenje concursus, frequentia, cf. wrzeć*); *Ross. толпиться, етолпиться*. Gdy się szlachta i chłopstwo zewsząd za zwierzełnią głową sypali, ściagneli się na jedno pole wszyscey. *Stryjk.* 519. Poczęło się wojsko nieprzyjacielskie sypać, jak czarny las. *Pap. Ryr.* 97. Roty się zewsząd sypia. *Groch. W.* 559. von allen Seiten *strömen sie herfen*. Jak nasi kredytorowie zaczyna się sypać, to niewiem, co tu robić będzie. *Teat.* 22. *c.* 9. — *Nidificia formicarum burriebant*; wrzało, kupało mrowisko, szmer był, sypały się mrówki z chropotem. *Cn. Th.* 1094, *Ross. кишеть, закипеть, капышишья, копышишья*. Sypanie się robactwa i t. d. *Vind. miglanje, vervretje*. — §. Sypie się broda, was i t. d., przebija się, dobywa się, kłuje się; die *Barthare Bröden dürb, femmen zum Versteien*. Wasik mu się niedawno sypać zaczął. *Boh. Kom.* 1, 49. Tak się z nią cacka, jak głyby mu się was dopiero sypał. *Teat.* 24, 97. *Czart.* (jak śpiczak, jak młokos). Milona jagody Zdobіл mech delikatny sypiącej się brody. *Chod. Gesn.* 22.

Pochodz. *sypień, syпки, sep: dosypać, dosypka, nasypać, nasypka, naspa, nadsypać, obsypać, osypać, osep, osypka, ospa, ospice, posypać, posypka, podsypać, pod-*

sypka, przesytać, przysypać, rozsypać, rozsypka, usypać, wysypać, wsypać, wyssep, wyspa, zasypać, zaspą, zasep, zsyrować.

SYP I A Ć *med. frequ. Verbi* spać, zu *schlafen* ptegen. Nie o to ja bito, że chodziła w żyto, ale że dorma nie sypiała. *Rys. Ad.* 45. **SYP I A L N I A**, i, ż., sypialny pokój, lożnica: *daß Schlafzimmer, die Schlafkammer, das Schlafgemach; Boh. lehamce, lehacý komora, ljhárna, (cf. ležeć); Carn. jespiza, (cf. izba); Vind. spalniza, spajalthe, jispiza, kaura sa spanje, (spalniza, jispiza, lishliza = izdebkai; Rag. spaavahsete; Croat. spalniceza, komorniceza; Ross. спальня, спаленья, пошвалыя, спочивальня, ob. Sp-roczunek, od-roczunek); Eccl. допальня, поспельная (cf. पोспель), чертокъ, спальный коморник*. Sypialne i gabinyety dla zgiełku mają być oddalone od pokojów dziecinnych. *Switk. Bud.* 99. **SYP I A L N Y**, a, e; *Ross. спальный, спальня; de spania służący, Schlaf-; Dizwi portiera zaslonione wiodły do pokoju sypialnego. Kras. Pod.* 2, 192. *Zab.* 45, 192. *Teat.* 9, 55. Na co się wam przyda tak wiele sypialnych pokojów, kiedy w jednym tylko spoczywacie? *Pileh. Sen. list.* 5, 45.

SYP I E, ob. Sypać. **SYP I E N**, *pnia, m.*; *Boh. sypen; Ross. сыпень; ex origine sonat infunlibulum rerum siccarum; passim tamen usurpatur pro haustro cerevisiariorum, longum manubrium habente. Cn. Th.* 1094. naczynie do przesypania lub przelewania, czerpaczka. *Wlod. ein Schütttrichter, Schütttrichter, Trichter, Schöpfigelte; ob. Lej, lojek. SYP K I, a, ie; *Boh. sypký; Ross. сыпучий; dajacy się sypać, ziarnkowaty, miaki; schüttbar, kleinernig, ūd schütten lassen. Widzieli kędy mają swe noclegi Ziarnste grady, albo sypkie śniegi. Chroś. Job.* 150, *Karp.* 150. Sypka ziemia. *Haur. Sk.* 155. krucha. **SYP K O Ś Ć**, *sci, ż., die Schüttbarkeit; Boh. sypkost; ob. Sypkosć, ob. Sypkosć.* — **SYP N I E C**, ob. Sypnieć.*

SYRAKUZA, y, ż., **SYRAKUZY** *plur.*, dawna stolica Syceylii. *Wypr. Geogr.* 195, *Zyrafaz.* **SYRAKUZANIN**, a, m., der *Zyrafußer*. **SYRAKUZANKA**, i, ż., die *Zyrafußerinn*. **SYRAKUZKI**, a, ie, *Zyrafußer.*

SYRB, ob. Serb.

SYRENA, ob. Piersioplawka; *Boh. oehoehula, oechoehula.*

SYROJEZKA, i, ż., bedłka, [*hemigäuhling, agaricus rusticus* 2]. *Jundz.* 555. eine Art *Erddämmte; Boh. syrowinky.*

SYROKOMLA, *herb*; Abdank zwyczajny z krzyżem na wierzchu i na hełmie. *Kurop.* 5, 50. ein *Warren*. — 2. Syrokomla, majetność Firlejów. *Kras. List.* 46.

SYROKOS, a, m., pewny ptak leśny, [*b. Serkosz* 2]; ein gewisser *Waldvogel*. Syrokosy leśne. *Bonial. J.* 5. Syrokosy świergola. *ib. J.* 5 b.

SYROP, u, m., **SYROPEK**, *plu, m., zdioln; Germ. der Syrup; Arab. serup; Pers. scherbet; Sorab. 2. ferrup; Carn. zyrop; Vind. zjrup, firup, sterden fok; Croat. sirup; Bosn. szirup; Rag. rāztop zaharni, (ob. Roztop); Ross. сиропъ, патока сахарная, (ob. Patoka); sok cukrowy gęsto uwarzony . . . Krup. 5, 44. W tój niemocy ani syropku, ani żadnych pigulek nie szukaj. *Weresz. Reg.* 129. **SYROPOWY**, a, e, od syropu; *Ross. сиропный, Сируп:**

'SYROWATKA, ob. Serwatka.

SYRTA, y, ż., [z *grecholac.* piaszczysta odmiel morska 2], ob. Haki, Mielizny, Miel, Płytyczyna. SYRYNGA, ob. Strzykawka, Sikawka. SYRZYSKO, ob. Serzysko.

SYSAK, SYSUŃ, a, m., osesek, (*Elym.* ssać); ein nach jäugendes Zbier; Boh. cucák. Zwierzątko, póki się karmi mlekiem matki, jest sysakiem. *Kluk. Zw. 1, 124.* Sysuń. *Dudz. 29.*

SYSTEMA, ob. Układ. SYSTOLE; *Slov.* dlubokrátka. 'SYT! ob. Cyt! ob. St.

SYT, a, m., 1) dosyt, nasyeenie, sytość; die Sättigung, Ernährung. Jadłem do sytu. *Tr., ob.* Dosyté, Dośé. — 2) Syt, ob. Syty, a, e. SYTA, y, ż., SYTKA, i, ż., dem.: *Ross.* сыта; miód wodą rozpuszczony czyli woda miodem nasyeona, Honigwasser, Honigtrauf; (*Carn.* sat, satovje; *Vind.* fet, fat, fetovje, fetje: plaster miodowy, miód pity; *Croat.* szit meda *ficus mellis*; *Rag.* sät: plaster miodu; *Ross.* сотъ, соты; cf. *Graec.* ζυθος *potus ex frumento*; *Hebr.* שׁוֹחֵלְח, *potus, potatio*). Woda miodowa, to jest, syta *Scaur. 75.* Miód przasny, albo syta. *Spicz. 155.* Miodową brzęczkę zowią syta. *Syr. 501.* Ul nowy wymywaé syta; a ta syta ma być uboga, żeby ō cześci być woicy, a tylko szosta miodu. *Kark. 9.* Syta miodowa z kopru Włoskiego. *Syr. 594.* Niegdzie z jęczmienia czynia syte albo miód do trunku bardzo przyjemny. *Syr. 978.* Ō sytkach lub napojach z jablek, gruszek etc., zrobionych *Krup. 5, 36.* Cider, Apichmoit, Barmmoit. — 2. Sytka, ziele, od sytości. Pomorezyk, Mlecznik Pomorski, *g'vux*, eine Art Milchtraut, dostatek mleka i mianka dodaje, i utracone przywraca im. *Syr. 598.* 'SYTEK, *Tr., ob.* Sutek *Mz.* 'SYTNEG *cz. niedok.*, staé się sytnym lub sytnym: fättigend werden, fätt werden. Utschle dieplym wieja wadrem usti, i ciężko powietrzem sytnieja; *avrae graves captatur hialu.* *Zobr. Or. 178.* SYTOŚĆ, ści ż., przymot tego, co sytnym jest, co sporo nasyca, nakarmia, die Nahrhaftigkeit; *Ross.* питательность, (ob. Pica. Sytność ciała, kaszy. *Ll.* — §. Sytność = Sytość *qu. v.* SYTNY, a, e; *Rag.* zasitav; (*Carn.* sito = ciężarem będący; sitnik, sitnosh = przykry człowiek); *Ross.* сытныи, питательный; *Ecl.* насыщенный; mien = nasycający, nahrhaft, implens *fructu ventrem.* *Cn. Th. 1094.* — §. Sytny, Syty *qu. v.* SYTOŚĆ, ści, ż.; Boh. sytost; *Vind.* itust, itnost, nafitost, dwołnost; *Croat.* szitost; *Rag.* sitos, sittina, najest, (cf. najesté się); *Sorab.* 1. fétofész; *Ross.* сытость; syt, dosyt, nasyeenie; das Sättigen, Sättwerden, Ernährung, die Sättigkeit, Ernährung. Chleb im zgotował do sytności 1 *Leop. Syr. 45, 26.* Sytość z lewinu i emacie szkodliwa *Cn. Ad. 1124.* przepelnienie, przeładowanie, Ueberladung. Z sytności bajność pochodzi *Kos. Lor. 182 b.* Uprzykrozoną wzgardę sytość rodzi. *Past. Fid. 58.* Do sytości bogacti się publicznie funduszami, *Ust. Konst. 2, 167.* Przejedanie rozkosz, nastąpi sytość po użyciu. *Kras. W. 56.* mierziączka, Cifl. Wszystko sytość bierze i snu i kochania, i skoków, i słodkiego illa ucha spiewania. *Dmoeh. R. 2, 27.* man befommt allés fätt. — 2. Niesytność, nie-

sytość, nienasytek, Unerfättlichkeit. Wóz, na którym zbyttek jeździ, za staremi się woźniki grzechów toczy, t. j., za obzarstwem a niesytnością brzucha. *Kos. Lor. 66 b.* — 2. Tłustość, cielistość, mięsistość; Wohlfeiligkeit, Zetete, Dift. Tatarka śniada czyni sytność ciała i odmięcza brzuch. *Cresc. 180.* Nie ten jest zdrowszy, który wiele jada, ale ów, który to w się bierze, co mu w sytość idzie, i tyle, ile trawi. *Pileh. Sen. list. 5, 572.* (ile mu służy). Poskoeczne czytania, a potrawy skwapliwieżywane i niezżute, równie w sytość nie idą. *ib. pr. Prov. Wydarze rzeczy w sytości nie idą. Fredr. Ad. 41.* zdrowiu nie służy, nie tuezą, nurecht Gut gedeiht nicht. — (SYTUACJA, ob. Położenie, posiadaj. — SYTY, 'SYT, a, e, — o *adverb.*; Boh. syty; *Sorab.* 2. sziti; *Sorab.* 1. feté; *Carn.* sit, (sito = przykry, ciężarem będący); *Vind.* fit, nafitjen, (fiten *molestus*); *Croat.* szit; *Rag.* sit, (mesit *onocratalus*; *S'w.* nésit); *Basn.* sat, sitti; *Ross.* сытый; SYCIUCHNY, SYCIUTENKI *intensiv.*; (*Ross.* сытонокъ; *Ger.* fätt; *Lat.* sat, satur; *Angl.* sated; *Ottfried.* sat; *Goth.* sad; cf. *Ger.* schütten, sué); — 1) niełakny, pokarmem nasyeony; fätt, gefättigt. Już jadłem syci *Chrośe. Jow. 190.* Sytu nie nie smakuje. *Cn. Ad. 1124.* (kto nie do e, małrze żyje). Wiatrem syt. *Cn. Ad. 475.* (melo jada, mianną bożą żyw. Łaską syt słuza nie będzie. *Cn. Ad. 128.* (łaska bez datku nie nie waży). Na gładką żonę patrzac, syt nie będziesz. *Rys. Ad. 51.* (cf. oczy pasé). Nie wyrozumie zgłodniałemu syty. *Pot. Syl. 16.* Na tym zależy, aby wilk był syt, a owca zdrowa. *Pot. Arg. 547.* Chciwość nigdy nie jest syta. *Pileh. Sen. list. 5, 158.* — Syt czego być, mierzić co sobie; erwas fätt sein, fätt haben, überdrüssig sein. Strawony pracami, wkiem ucisłony, syt jestem rzadu. *Teit. 50, 9.* Do klasztoru poszła, syta święta. *P. Kcian. Or. 1, 114.* — *Aliter:* Kto tu po-nysłaych fatun syty, ten w przyszłym żywocie będzie pragnał z bogactwem. *Psalmod. 58.* (kto tu opływa, do zbytku zażywa). Każdy sobie tuszył, iż syt korzyści i zwycięstwa do domu powróci. *Pileh. Sen. list. 256.* — 2. Syty, sytny, karmny, tłusty, cielisty; wohl bey Reibe, die müd fett. Zygmunt August Katarzynie oddał, winy mnój do niej nie majac, jeno że syta była, a potomstwa nie miała. *Biel. 558.* Ludzie sytego i pełnego ciała, mogą nieco ciemierzycy używac. *Sen. 1465.* Zarzezenie ciele syte *Budu. Luc. 15, 25.* (tuste. *Bib. Gl.*, ein gemäßerer Kolb. *Rutb.*). Syciuchne kureżeta. *W. Post. W. 5, 76.* Koń, gdy mu wilcze zeby wyjmiesz, sytniejszy bywa na ciele. *Cresc. 525.* Rostracharz dostatek owsa koniom dawa, iżby je, gdy syte będą, co najlepiej przedal. *Gorn. Sen. 426.* Domo-we zwierzęta bywają zawsze cielistsze i sytniejsze, niżli dzięki, a to dla dostatku karmi większego. *Cresc. 80.* — 2) Syty, sytny, nasycający; fättigend, fätt machend. Każda rzecz na tym świecie syta. *Pot. Jow. 25.* wszystko się przeje, man befommt allés fätt. Jaki smak? nie znasz; dosyt byle było syto. *Mon. 70, 174.* duzo, suto.

Pochodz. *syć, nasycać, nasycić, dosyt, dosyć, doś, zadosyć, dosyćczynienie, podsyć, podsyta.*

SZ.

°SZ-; na wyrażenie złożonych tych dwóch spółgłosek, abecadło Słowiańskie osobnej używa litery, nazwanej sza, ш; Cześć [i Słowacy 2] pisza š, [Serbowie północni seh; Chorwaciam ih; Chorwaci s; Litrowie se 2]. — 2. SZ-ż; *enclit.*; e. gr. 'ktosz & ktoż; ob. -ż *enclit.*

SZA SZA SZA między sobą. *Teat.* 22. b, 107. szeptali między sobą, sie flüßerten unter einander; cf. szept, cf. *Niem.* jdwagen.

SZABA, y, ż, u bednarza, ośnik zakrzywiony w półokrąg, który służy do gładzenia klepek lub dna w statku. *Magier. Mskr.*, das Schabemeßer der Böttcher.

SZABAS, ob. sobota żydowska; *Sorab.* 1. fabbat, fobbot, fwatok; *Vind.* fabbota, pozhitok, prestaja dela; *Ross.* маѡбатъ; (*Hebr.* שַׁבָּת schabbath, *quiescit*, cf. spać. Łacno jest szabas zachować, od miesiąca zakazanego wstrzymać się, umywaniem się oczyścić i t. d. *Smale.* 69. świątkować, cf. pościć. — 2. *Transl. fig.* Kot Myszojób, gdy po dachach, w ogniu cały, szuka żony, tegoż czasu, gdy zażywa z nią szabasus... *Jak Baj* 10. (gdy z nią rozkoszuje). SZABASNIK, a, m., piec do chleba pieczona, w izbie między piecem ogrzewalnym, a kominkiem, w którym się z kominka pali na chleb. *A. Kom.* eine Art Backofen neben dem Stubenofen. SZABASZNY, a, e, od szabasu, Sabbath-, Schabas-; *Ross.* маѡамннн. SZABASOWAĆ cz. *niedok.*, szabas obchodzić, świątkować, den Schabas feyern; *Ross.* маѡамннн, нонамаамннн.

SZABELKA, i, ż, dem. *Nom.* Szabela; *Croat.* szabłyicza; *Ross.* сабелка, das Säbelfchen, ein fleiner Säbel. Konia dosięć, szabalkę przypasać. *Birk. Sk. B 1.* Dworackie szabalki nazywały się za Kuznierza Jagiellończyka młydzkami, od podobnej do szyi młydków formy. *Czack. Vr.* 1, 217. Tak dobrze go po karku liźnął moja szlitowana szabalką, aż się głowa na ziemi oparła. *Mon.* 74, 45. SZABELKOWY, a, e, od szabalki, od szabalek, Säbelfchen. Ustawne szabalkowe kzeszma. *Czack. Pr.* 217. SZABELNIA, i, ż, fabryka, w której głównie na szable albo pałasze robią. *Os. Żel.* 69. die Säbelfabrik; *Croat.* szablyarnicza SZABELNIK, a, m., który szable robi, der Säbelfmacher. *Ld.*; *Croat.* szablyar; *Slav.* sabljár, ob. Miecznik. — 2. *Mater.* Rozbikami owi szabelnicy zamordowali wszystkich *Nar. Hst.* 7, 112. szabłami zbrojni, mit Säbeln bewaffnet. SZABELNY, a, e; *Slav.* sabljem; *Vind.* krivomezlni; *Ross.* сабелнннн; od szabli, Säbel-. Ten muszkietowa z konia leci pluna. Ów z tyłu ściety szabelnym pochopem *Jabl. Bok J.* 5 b. Szabelnie w karku poniósł degi. *ib.* A 2. SZABELTAS, u, m., [k-deta, ein lederner Ventel 2], kieszeń szabelna, od pasa szabelnego wisząca; *Croat.* szablyotaska; z *Niem.* die Säbeltasche. [Kiedy ja się po kabcie uderzę, z którym na ten czas Polacy chodzili, szabaltasami ich zowią, to głębie zamknij. *Poklat. Kw.* 157 — 2]. Wchodząc huzar zawadza szabeltasem o drzwi. *Teat.* 16. 8. Na szabeltasach herb ich. *Jabl. Her.* W szabeltasie groszy mało. *Bies. B 2.* (zołnierz niepieniężny). — SZABELTASZNO *adverb.*, z szabeltasem, mit einer Säbeltasche. Owo młodź do nauk z

dostatkami oddawają, bławatno, pierno, kowanø, szabeltaszno. *Falib.* O 5 SZABLA, i, ż; (*Boh.* šawle; *Slov.* šabla, šable, šawle; *Sorab.* 2. fabla, *Sorab.* 1. za-bla; *Carn.* sabla; *Vind.* fabla, kriu mezh, kordezh; *Croat.* szablyja; *Slav.* sablja; *Dal.* szablyja; *Hung.* horgas szablyja, szablyutska; *Rag.* šabglja; *Bosn.* šabglja; *Ross.* сабля, корѡа; *Ecel.* мабля, сабля; *Finl.* sabeli; *Svec.* sabel; *Angl.* sable; *Ital.* sabla, sabra, seida; *Gal.* sabre; *valq.* Germ. Säbel, Säber; *Græc. nov.* ζαβών; *Arab.* seif = szpada, cf. *Græc.* σέβω ματο, ζαβος curvus, ζαβωνы szabla; cf. *Hebr.* שַׁבָּת sabbach, *mactarito*; palasz skrzywiony; *Germ.* der Säbel. Nieoprawne szable, główne, ob. Brandnary, ob. *Slav.* *Czack. Pr.* 1, 216. Nasza nieco skrzywiona szabla, której i Węgrzy używają, jest z Azji. Ustawnie jeżdżący na koniu, taką szabłą, oprócz mocniejszego ciężca, mają większą zasłone głowy, niżeli od prostej szabli czyli szpady *ib.* 217. Dla kawalerji była Ironi, jak mówią, czyli szabla, jest użyteczniejszą od karabinów. *ib.* Szabla Węgierka, czarka magierka *Mon.* 76, 281. Szabla mu nad łbem machał. *Teat.* 26. b, 59. Na szable szli, tarczami się założywszy, na nie je brał; nasi zaś tarcze odlepniąc, z wierzchu je siekli. *Wary. Cz.* 51. Rohadyny wyśkoczyły do szabli się rzucił *ib.* 208. Sasiędzi na się szable wyostrzyli. *Ld. Hr.* 11 Szabla szabli budzi; *erma unis irrudentur.* *Wary. Kurc. prof.* Na szablach go roznieśli. *Buk. Zur. B 3.* na kawalki rozsiekli; *Vind.* fablati; *Boh.* pašovowate; *Germ.* niederrißeln. Junacy w kacie szabłą wnatry kraj. *Felch. Sen. list.* 2, 287 (zuchwale się odgrają). Na ulicy w pięćdziesiąt szabli na mnie napadli. *Boh. Kom.* 1, 57. *Kiok. Iark.* 207 (zbrojnych szablami, szabelnikowa, Prowinnye cześcią szabłą, cześcią przez przynierza holłowne sobie uczyni. *Nies.* 1, 7, obrona, orężem, gwałtem, mocą, wojną. *Per.* Kord do łepi, szabli do stoju. *Hys. Ad.* 26 Szabelnica oznaczało noszenie szabli lub szpady. *Czack. Pr.* 2, 245. *Croat. Prop.* Nit elini popa duga halja, nit vojnika zlata szablyja = nie czyni wiedza dluga suknia, ni wojaka złota szabla = 2. Węprz dzięki psawali krzywą szabłą kedy się nagodzi. *Žobr. Om.* 101; *filato vulnerat ease*, kletm, mit dem Trummern hau r. SZABLICA, y, ż, duża szabla, ein großer Säbel. SZABLINA, y, ż, biedna, mizerna szabla, ein dender Säbel. SZABLISKO, a, u, *contonn.*, szpetna szabla, ein häßlicher garftiger Säbel. Musiał na sejmiku dobiezo szablistkiem po uchu dostać. *Teat.* 22. b, 57. °SZABLONOSZEC, szał, m, noszący szablę, ein Säbelträger; *Croat.* szablyonoszecz.

SZABRAKA *Te.*, ob. Czaprak

SZABRY *plur.*, kawalki drobne cogły lub dachówki. *Magier. Mskr.*, Ziegel- oder Dachpfannen = Stüdfchen. SZABRÓWAĆ cz. *niedok.*, szabrować *dok.*, u mularza, szabrami szpary w murze zasiewkować. *Magier. Mskr.*, die Röhler in der Mauer mit Ziegelstüdfchen ausfüllen.

SZACH, u, m., [z persk 2], (szach w całej Azji oznacza rządzącego, monarchę. *Kras. List.* 2, 87. (Pers. eba = król). Szach, herka, jedna z tych, ktorcami w szachy grają. *Cn. Th.* 1093, ein Schachstein; *Boh.* šach; *Croat.* chak, chah; *Carn.* tatizhk; *Vind.* skak, shah; *Ross.* мамра,

шахешра. Podnosi rękę, bierze palcami za szach, jedzie nim, gdzie trzeba. *Pam.* 85, 1, 95. — §. Szach, słowo przestrzegające w szachach króla lub królową, że im trzeba miejsce odmienić; Шах! wenn man Шах bietet. Dać szach królowi. *Tr.*, *Ross.* дать шахъ царю. Król w szachu. *ib.* — *Fig.* Widzisz pociechy po twych żalach nowe, Ty dziś dajesz szach zlej fortunie z metem. *Pot. Syl.* 188. (zwyciężyłś ja, jśach matł mařen; *Vind.* premagau!). Mógł im szach i met dać i ukazać wrota do rozumu. *Birk. Zamoj.* 27. Szachem pada. *Rys. Ad.* 65. (zwyciężony). Albo szach albo met. *Zegl. Ad.* 2. *Rys. Ad.* 65. entweder beugen oder brechen. Lepiejby było, aby z nim zgóła nie walczyć, abo się nań z wielką mocą oburzyć, iżby był abo szach abo met. *Baz. Śk.* 152. — Szachem o niebo. *Brud. Ost. C.* 6. (grać, starać się o niebo).

SZACHER, SZACHERMACHER, słowo żydowskie, oszwabienie w handlu; daś Шахерн, Шахадер. Nie nie dać a wziąć, i szachermacher. *Kniaż. Poez.* 2, 189. Czytnie mały szachermacher z jednym rzeźnikiem poczciwym. *Teat.* 55. c, 58. — §. Szacher, szachraj, *ob.* Szachrajka, Szachrajstwo, Szacherstwo, Szachrować.

*SZACHOR. *Śak. Dusz. pr.*, *ob.* Cukier.

SZACHOWAĆ *cz. niedok.*, 1) szachi zadawać, Шах bieten. Rycerz króla szachuje, Pop bije rycerza, Wieża jako z więzieniem do królowej zmierza. *Zegl. Ad.* 97. — 2) Szachować, w kostkę sadzić, na małe czworogranki dzielić; *Germ.* jśachten, jśachen, in Vierecke theilen. Zewlekli go z onej sukienki szachowanej. 1 *Leap. Genes.* 57, 25. (przetłkanój. 5 *Leap.*) Zdarli braćca z Józefa one suknią szachowaną, którą miał na sobie. *Radz. Genes.* 57, 25. (suknią z rozmaitych farb. *Bibl. Gd.*; sztukowana. *Budn.* pstrą; *Umten Red. Lutb.*). Napiersień wielkiego kapłana udziałasz robotą szachowaną. 1 *Leap. Exod.* 28, 15. (haftowaną. 5 *Leap.*), geitift. Dworzanin miał na sobie szatę szachowaną. *Pap. Pr. C.* 5 b. Po ludziach nie patrz szachowanego odzienia; ale co się wewnątrz świeci. *Budn. Apoph.* 78. Gdy za godność, nie za gróź dawano infuły, Musiał pan szachowany kłaniać się mądremu. *Pap. Gn.* 1202. W rzezanych sukniach abo szachowanych chodzić, należy małpom i błaznom. *Eraz. Dw. B.* Treniś w sukni szachowanej. *Pot. Jow.* 195. (arlekińskiej). Błazen szachowany. *Klon. Wor.* 57. Szachowany lampart. *Nar. Dz.* 1, 121. Nie dbają dziś o rozum tylko szachowany. *Pap. Gn.* 1201. (o pstrość w głowie). SZACHOWNICA, y, ż; *Boh.* šachownice; *Vind.* šahna tabla, pretspil; *Carn.* tatische; *Rag.* sekakniza; *Ross.* шахешра; tablica szachowa, die Шахтаfel, daś Шахшрет. Szachownica na 64 podobnych części podzielona jest. *Kras. List.* 2, 86. Szachownica, na kształt chorągwi, z różnych kolorów w kwadrat ułożona. *Chmiel.* 1, 82. — §. *Transl.* W szachownicy ułożyć. *Kluk. Dyke.* 2, 14. w kwadraci, in kleine Vierecke theilen. Dobra te szachownicami między naszymi leżące, na insze zamienimy. *Vol. Leg.* 8, 647. (rozstrzelone, rozprószone i tam i sam). Mieszane dziedziny, czyli tak nazwane szachownice. *Czack. Pr.* 2, 189. *ib.* 185. — §. *Botan.* Szachownica, *fritillaria Me-*

leagris, gatunek korony; na kwiatach jej są pospolicie dwa kolory w szachownicę ułożone. *Kluk. Dyke.* 2, 14. die Шахшлуме. — §. Szachownica, *herb*; ein gewisses Wapen. SZACHOWNICZY, a, e, na kształt szachownicy, szachowany; *Ross.* шахматный, wie ein Шахшрет. Szachownicze rozsadzenie drzewa: w kostkę, *quincuncialis ordo.* *Cn. Th.* 1695, cf. cynek. SZACHÓWY, a, e, od szachów, Шах; *Ross.* шахешный. Szachowe kamienie, Шахшстеин, (*ob.* Bierki). Grać szachowy; *Vind.* šahni jigrav, skaknizhar, der Шахшшпелер.

SZACHRAJ, aja, m, SZACHER, chra, m, oszwabiający po żydowsko handlarz; *Vind.* barantauz, kapzhuvaus, kamantnik, ein Шахшрер. Człek poczciwy ścisła się z filotem, z szachrajem, Nie za skłonnością, ale za zwyceciem. *Zabl. Z. S.* 25. *Teat.* 22. b, 152. SZACHRAJKA, i, ż, die Шахшрину, (cf. żydówka). Mojej córce kilka wstażek i kornetów kupilem, a już mnie te przekleste szachrajki zdarły z pięć set złotych. *Teat.* 22, 99. Bodajby przepadły wszystkie szachrajki, korneciarki, krawcowe, i te wszystkie, które są wygodne do stręczenia. *Teat.* 15, 48. SZACHRAJSKI, a, ie, od szachru. Шахшр; *Vind.* kamaten. SZACHRAJSTWO, SZACHERSTWO, a, n, szachermacher, oszwabienie w handlu żydowskie; *Vind.* kamata, barantuvanje, Шахшрер. Żyd szachrajstwem się bogaci. *Nar. Dz.* 2, 155. Wstydz się, że takie szachrajstwa porobiłeś. *Teat.* 22. b, 128. *Teat.* 55. d, 68. Wiele biednego a samym prawie szachrajstwem bawiącego się w Polsce żyłostwa. *Pam.* 85, 1, 414. SZACHROWAĆ *cz. niedok.*, oszwabiający handelek prowadzić, jśachern; (*Vind.* barantuvati, kamantati; *Chald.* ܫܚܐ; *Hebr.* שׂרשׂ et שׂרשׂ). Lepiej byś z żydkami szachrował, niż wdawał się w takie rzeczy. *Teat.* 8. c, 4. Winska Morawskie za Węgierskie szachrują. *Jeż. Ek.* F 5.

Pochodz. *przeszachrować, naszachrować, wyszachrować.*

SZACHT w górach; *Slov.* šachta, *ob.* Okno, *ob.* Szyb.

SZACHTOWAĆ *cz. niedok.*, u lakiernika, ostatnie dawać gładzenie gruntu skrzypiem, lub mokrym płótnem do pozłoty. *Magier. Mskr.* beim Lackieren, mit Шахштелпалм polieren, die letzte Politur geben.

SZACHULEC, lea, m, gatunek budowania drewnianego w szachy, Шахшбулверк, gešahštes žadverf. Jeden dom wystawiony w szachulee, a drugi w Pruski mur. *Gaz. Warsz. R.* 7, 1159.

SZACHY *plur.*, gra szachami, daś Шахшpiel, daś Шахш; *Boh.* šachy; *Vind.* skakniza, šahna jigra, šhospil; *Rag.* sekakki, *Ital.* scacchi; *Erel.* шахматы. Gra w szachy jest czysta a rozumu bystrego zabawa. *Gorn. Dw.* 122. W szachy grać; *Vind.* se skakami jigrati, na šhahi jigrati, Шахш spielen. Jak w szachy grał. *Zegl. Ad.* 97. (stracił). I w szachach przyjaciela poznać. *Rys. Ad.* 76. — Szachy, poema Jana Kochanowskiego. *Kras. List.* 84. — *Transl.* Przez powabne tego zdraycy szachy, Posunęli się Turcy do szabel na Lachy. *Jabl. Buk. E.* 2. przez jego matactwa, Durchštedereyen; *Ross.* шаши куншафты.

Pochodz. *szachować, szachowany, szachownica, szachulec.*

*SZACIĆ *cz. niedok.*, w szaty ubierać, anfleiden. Niech się

jak chce ubiera, niech się jak chce szaci. *Pot. Arg.* 89. SZACISKO, a, n., podła szata, galgan, sukniisko; *Ross.* кацаинско, ein cleder Reif, ein Lumpen. *W. Post. W.* 258. Sprosnem szaciski go zakrywał. *W. Post. W.* 276. SZACOWAC, -ał, -uje cz niedok.; (*Boh.* šacovati; *Slov.* šacugi; *Sorab.* 1. schaczuyu; *Sorab.* 2. schazowasch; *Vind.* thazati, thazavati; *Carn.* shizat; *Croat.* šaćzam; *Svec.* skatt, cena; *Germ.* schätzen, (cf. *Lat.* *Græc.* τήσις); — 1) szacować, oszacować dok.; *Carn.* razunim; *Eecl.* наумцати, наумцаю, (cf. napisać, cf. popis); taksować, cenę naznaczać, szperować, schätzen, tarieren, cenen freis segen. Mają być wybrać mężowie na szacowanie tych majątności. *Herb. Stat.* 91. szacunek, taxacya; *Эдддинг*, *Taration*. Szacuje majątności, kupie etc. *Cu. Th.* 1095. Szlachta między sobą na sto grzywień głowę przyjacielską szacuje. *Modrz. Baz.* 107. Kraj nasz mężobójstwa niekarnością mnoży, krew szacuje człowieka na obraz boży stworzonego, miawszy grzywny, zabie możesz. *Sk. Kaz.* 515. Kiedy kto sam zezna, iż na którym członku chromy jest, tedy onego członku szacować nie potrzeba. *Szczerb. Sax.* 455, (ob. basarunk naznaczyć za członek). — *Similiter*: Szacować kogo, naznaczać mu wiele powinien płacić; cenen schätzen, cene Эдддинг anflehen. *Serwius* Tullius oszacowanie i popis wymyślił. *Paliss. Fl. praef.* Jeden drugiego najezdza na dom, szacując a wiażąc, paląc zamki i miasta, wsie wybierając. *Biel.* 228. brantjschätzen. Rycerstwu swemu dopuścił kupiectwa, zbytków wewnętrznych biorąc z kościolów skarby, kapłany szacując. *Biel. Św.* 208. idem *Weresz. Reg.* 45. — 2) Szacować, ważyć sobie, cenić, w szacunku mieć, za szacowne mieć, szanować, poważać; schätzen, schätzen, schätzen; (*Sorab.* 2. achtowasch; *Vind.* thimati (cf. styma), zeniti, sa vried derstati, po vridnosti sposnati, thazati, thazavati; *Carn.* shemam; *Croat.* prestimavati, prestimavam, marati; *Slav.* proshimati). Tak szacuje ojczyznę, że ją jak najdrożej sprzedaje. *Teut.* 1, 105. Drogo co sobie szacować. *Cu. Ad.* 211. Drogo to sobie ludzie szacują, co więc pokorną prośbą kupują. *ib.* Lekko sobie szacujemy, czego darmo dostajemy. *Cu. Ad.* 91. (gering schätzen; co przyjdzie łatwo, nie bywa smaczno). Komu czego trzeba, drogo to szacuje. *Cu. Ad.* 555. (potrzeba rzeczy droży, u głodnego najdroższy chleb). Szacowny, czeźny; *Ross.* почитаемый, cf. nieoszacowany. — 3) Sądzić, osądzać; beurtheilen, richten. Nie trzeba to po miarę człowieka szacować. *Teut.* 52. c. 18. Nie trzeba nikogo z postawy, ani z odzienia szacować, gdyż często pod oweż barwą tają się wilej drapieżni. *Ezop.* 121. Ludzie nie mają być szacowani z pięknych słów, ale z dobrych uczynków. *Kosz. Lor.* 47. Szacują człowieka nie z tego, co sam jest, ale czym z wierzełu upiększony jest. *Birk. Kant. B.* 5 b. (jak cię widza, tak cię pisza). Z owocu trzeba drzewo szacować, nie z liścia. *Min. Ryt.* 4. 40. Często z kilku lotrów szacują nas wszystkich. *Klon. Wor.* 52. Synowie nie bywają szacowani z domu macierzystego, ale z ojcowskiego. *Smalc.* 11. (po mieczu ranga, dostojeństwo, spadek). Ktoś słysząc, że dęć tak cze-

sto wzywam, słów tych nie zrozumiawszy, Dęć tak często wzywana za Nimfę szacował. *Mniemając*, bym się ja Nimfy rozumował. *Otw. Ow.* 294. (za Nimfę ją brał; Nimfa ją być rozumiał). — 4) *In pejus*: Szacować kogo, nieować, krytykować; splitterichten, fritieren, verunglimpfen. Nie lżyj, nie szacuj, nie obmawiaj bliźniego. *Haur. Sk.* 215. Niech się pilno przypatruje swemu, co cudze szacuje. *Rej. Zw.* 256. Szacując drugich, nie patrzysz siebie. *Pot. Syl.* 555. *Rej. Zw.* 69 b. Kto sam nie robi, cudze sorawy rad szacuje. *Fredr. Ad.* 25. *Stonk. Pers.* 26. *Zoilus* Homera *Iliadę* *Zosłowie* szacował. *Stryjk. praef. Klok. Turk.* 199. Szkaradne obmówiska albo szacowania. *Rej. Post. T.* 4. SZACOWNICZY urząd, u Rzymian, *censura*. *Macz.* das Genferamt bey den Römern. SZACOWNIK, SZACUNKARZ, a, m., szperownik publiczny albo urzędowy, *censor*. *Cu. Th.* 1095, der Эдддингстер; *Slov.* šacownik; *Sorab.* 1. schaczownik; *Boh.* šacovník, podkudník; *Vind.* thazn an, thazor, thazuvauz; *Carn.* razunik; *Croat.* šaćzimester; *Ross.* чиновник, чиновникъ, оублицикъ; *Eecl.* оублициель. Gdzie się wiele przedaje, tam szacunkarze *cediles* potrzebni. *Petr. Pol.* 457, (ob. Podkomorzy). *Reges aerarii*, szacownicy albo poborcy, którzy szacunki ustawiają i odbierają. *Macz.* — 5) Szacownicy, *censors*, obyczaje strofują. *Petr. Pol.* 2, 197. *Macz.* strofarz, der Zitterrichter, *Cenfer*. *Censors*, szacunkarze, albo instygatorowie wielcy. *Paliss. Fl. praef.* Królby powinien obyczajów ludzkich poprawić, albo je jako szacunkarz strofować. *Modrz. Baz.* 79 — 6) *In pejus*: szczypacz, obmowca, oszczercza; der Splitterrichter, Criticus, Sadler, Zertler. Osiaruję tę pracę W. M., aby od obmowy szacunkarzów, którzy językiem uszczepiwyli zwykli się na dobre rzeczy targać, tym bezpieczniejsza była. *Gwagn.* 472. *Zosłowi* szacownicy i najczystsza cnota licują. *Tr. Tel.* 555. Trudno się ustrzedz opacznych uszczepiwyłych szacunkarzów, którzy nie tylko występki przed oczyma położony zganić, ale też i rzecz dobrze uczynioną wykretnym rozumem, a opaczynym rozsądkiem, szukając leda przyczyny, w złe obrócić mogą. *Baz. Hist. pr.* Niech się pilno przypatruje swemu, kto cudze szacuje, kto tu chce być szacunkarzem, Trzeba aby nie był Izarzem. *Rej. Zw.* 226. — 7) Szacownik, szacujący wysoko, szanujący, cześciel, cenić, *Eecl.* пообочителный; *Vind.* thimauz, zenitnik, vrieda sposnauz, thazman, der Эдддгер, Эдддддгер. *Hetman* *Chodkiewicz* wielki szacownik heroicznych mężów. *Nies.* 4, 14. SZACOWNY, a, e. — 1) et — o *odr.*, wart szacunku, szanowania, szanowny; *Slov.* poważitelni; *Vind.* thimauh, thimauhu, velajozhen, zenithu; *Carn.* obrajtliy; *Hung.* drága, et drogi; *Eecl.* многоуцелный; *Ross.* достопоченный, schätzbar, achtungswürdig. *Podgórzanna* megrabny, mający dobre serce, szacowniejszy jest nad dworaka do wszelkiej podłości skłonnego. *Zab.* 16, 22. Ale jakież z *We* *Pana* najszacowniejszy człowiek! *Teut.* 14. c. 15. (nieoszacowany). Co jest rzadkiego i niepospolitego, to szacowne bywa. *Pelch. Sen. list.* 2, 524. SZACOWNOŚĆ, ści, ż, die Эддддbarkeit, Achtungswürdigkeit; *Vind.* thimauhlost, thimauhvost, velajozhnost, dragost, zenithivost. SZACU-

NEK, *SZACUNK, *OSZACUNEK, nku, m.; *Boh.* šacunek; *Slav.* šacunek; *Carn.* shazenga, zanenga, zenitva; *Vind.* fhacinga; *Croat.* preczemba; *Rag.* szjenna, (ob. Cena); *Ross.* оцѣнка; szacowanie, cenienie, ceny naznaczenie, taxowanie, taxa; das Schätzen, Tarieren, die Tarierung, Schätzung, die Tare, der Preis. O przedawaniu jedzenia i picia w obozie, hetman polny ma szacunek wydawać. *Gwagn.* 306. Uchwalono na sejmie szacunek wszystkich majątności; a mają być wybrani meżowie godni wiary na szacowanie tych majątności. *Herb. Stat.* 91. Będzie-li chciał nabyć, nadda jeszcze ku oszacunku piąta część. 1 *Leop. Levit.* 27. Ofiarowali owce i woły, bez szacunku i bez liczby. 5 *Leop.* 5 *Reg.* 8, 5. (bez oszacunku. 1 *Leop.*, co niemiarą). Widział niedźnik szacunek długu swego. *Rej. Post. T i 4.* Grejstr, obrachnnek). — 2. Szacunek, popis, naznaczenie poboru; *Vind.* sibra, vezha, zhiensf, fhazinga, Schätzung, Festsetzung der Steuer. Bolesław Świdnicki książę najpierw szacunek do Śląska wniósł, i wyprawę wojenną pieniężną ustawił, miasto pospolitego ruszenia *Biel.* 175. — 3. Szacunek, cena, wartość czego; der Wert, der Preis. Zaczął z damami gadać o szacunku zboża, o czynszach, o sposobie czynienia folwarki intratniejszymi. *Żab.* 16, 16. Wszyscy ten samopał chwają, powiadają, że i szacunku nie ma. *Teat.* 10, 15. że wszelką cenę przechodzi, cf. nieoszacowany; über allen Preis, unbezahlfar. — 4. *Moral.* Szacunek, szanowanie, wysoko ceniecie, poważanie, czezenie, cześć; hoher Wert, Hochschätzung, Wertbchätzung, Achtung; *Vind.* polhtenje, polhtenja skasanje, polhtuvanje, frameshlyvost; *Croat.* prestimanye, dostojnost, (ob. Dostojność); *Ross.* почительность, до-стопочтение, почетеие. Dobre serce dawcy dodaje szacunku darom. *Kras. Pod.* 2, 94. Często nie dla człowieka z większym nie byłoby użytkiem, jak szacunek swej własnej osoby. *Przyb. Mult.* 254. Pełen szacunku *Ross.* почительный. Z szacunkiem *Ross.* почитательно. — 5. *In prjus.* Szacunek, szacowanie, nieowanie, krytykowanie, szczypanie, das Splitterridten. Bardzo przez takie szacunki, obmówiska, łapania, obrażana bywa miłość. *Birk Dom.* 144. SZACUNKARZ, ob Szacownik. SZACUNKOWY, a, e, aestimatorius. *Cn. Th.* 1095, Schätzung; *Ross.* оцѣнованный. Sprawy szacunkowe, w których idzie o to, czyimby rzecz, o którą idzie, podlega była; *actiones quanto minoris.* *Szerzb. Sax.* 2.

SZADRAS, u, m.; *Hung.* szuytas; u smuklerza szanurek płaski, cienki, na obie strony jednakowy, robiony na kloekach. *Maajer. Mskr.* bey den Vertenwirtern: ein breites dünnes geflöpfeltes Band.

SZADZ, SADZ, i, 2.; (*Elym.* cf. sedziwy, szedziwy; *Croat.* szedina pilus canus); szron; *Ross.* мѣщ, der Reif, gefrorene Bau. W zimie często rosa do ciał namarzłych przylega, i na nich osiadłszy, marznie, co sadzia czyli szronem nazywamy. *Hub. Wst.* 465; sadz. *Kluk. Rośl.* 5, 94. Widzisz, jako śnieg mroźne góry kryje, Grusnie zaś drzewa pod sadzią się zgięły. *Hor.* 4, 50. *Kniaż.* *SZADAWY, a, e, (cf. szedziwy), popielasty. *Urząd.* 355; *Croat.* széd; *Ross.* сѣдоватый, asdygran. Botrys ziele

wszystko jest szadawe. *Urząd.* 57. et 76. et 89. Barwa szrodokujaca między czarnym a białym, to jest szadawa. *Urząd.* 155. SZADZIEC ziele. *Cresc.* 255, ob. Sadziec. SZADZIEC neutr. niedok., oszadzić, oszedzić, poszedzić, dok.; *Boh.* šediwěti; *Slav.* šediwegi; *Bosn.* sidit, osidit; *Croat.* szedeti; *Rag.* sjediti, ossjediti, posjediti; *Dalm.* sziditi; *Ross.* сѣдѣть, посѣдѣть; szronem przypadać. *Włod. Dudz.* 60. — *Transl.* Sowiec, (cf. szedziwy); grau werden. Każdą rzecz srebrną, którą ubielić chceasz, włóż do ognia, aż poszedzieje jako popioł. *Siem.* 604. Już prawie laty dojrzalimi oszedziały sługa. *Gwagn.* 195. SZADZIC cz, ob. Szedzić.

SZAFa, y, 2., SZAFKA, SZAFECZKA, i, 2. dem., *almarya, *olmorya, skrzynia przywyższa, (z *Niem.* das Schaff szafel, szalik; *Niederl.* Schapp; *Anglos.* scap, cf. *Lat.* scapha; *Slav.* shkal; skopice; *Graec.* σάφος; *Hebr.* שָׁפָה; der Schrank, (Kette, Almer, Spind); *Sorab.* 2. kabuz; *Vind.* vomar, fhranga, planka, vomarizh, ladizhiza, (ob. Lada); *Bosn.* spremna, polica, policeica, (cf. półka); *Ross.* шкаль, шкель, шкавецъ, шкавичъ, поставъ (cf. postaw), поставецъ, поставчикъ; *Ecl.* ставило, поставецъ. Na mole ruty kładę między szaty do szafy. *Syr.* 558. Szafa, w niej łózko i pościel była dla służącego. *Kras. Pod.* 2, 53. W każdej szafeczce 24 książek; nad temi szafeczkami, drugie były szafki wyższe. *Star. Du.* 28. *Okiennice albo *szawki, kędy księgi stawają; *Jori. Volek.* 527. Szafa na suknie czyli szaty *Boh.* šatnjk. Niech ci stołarz zrobi szafeczkę *Solsk. Arch.* 178. SZAFARKA, i, 2., klucznicza, z *Niem.* die Schaffnerinn, Ausgeberinn, Haushälterinn, Beschlefferinn; (*Boh.* nadwornice, cf. dworka); *Sorab.* 1. schaffniczěrka; *Sorab.* 2. fastojniza; *Vind.* oskerbniza, vkasauka, hishuvauka; *Croat.* saffarierza; *Rug.* nadspremniza). Szafarka w klasztorze. *Tr.* — 3. *Fig.* Niemasz u niewiast hamulca, gdy pozbywszy czujnego stróża, własnej woli szafarkami zostanę. *Nar. Hst.* 2, 454. (paniami, mogącemi szafować według upodobania). SZAFARNIA, i, 2., olejnia, spiżarnia; *Croat.* saffarnicza, odolmeza, die Schaffnercy, Speisefammer. Po szafarniach głód nie szpera. *Brud. Ost. G.* 9. — *Fig.* Dwory pańskie dawniej obyczajów i enoty szafarniami bywały; *officinae.* *Krom.* 648. SZAFARSKI, a, ie, od szafarza, Schaffner; *economicus, ad dispensatorem pertinens.* *Cn. Th.* 1096, *Croat.* saffernichki; *Ross.* управительский, управительскъ; *Ecl.* строительный; *Sorab.* 1. schaffzenski negotiabs, schafftowne negotiosus. SZAFARSTWO, a, n, *SZAFAROWANIE, ia, n, włodarstwo domowe, die Schaffnercy, das Haushalten, Schaffneramt, Verwalteramt; *Slav.* šafarstwj; *Hung.* satarásag; *Sorab.* 2. fastojane; *Carn.* hishuvanje; *Vind.* oskerbnia; *Ecl.* строение, (ob. Stroić); *Ross.* управление, (cf. uprawa). Daj herbę z szafarowania twego, bo dalej nie będziesz mógł szafować. *Sekl. Luc.* 16. Coż uczynię, gdyż pan mój ode mnie szafarstwo bierze? *ib.* — *Latius.* Podał mi w szafarstwo, wszystko swe carstwo. *Groch. W.* 599. do zawiadywania, rządzenia, zur Verwaltung. Farao pólecił Józefowi swe szafarstwo. *Biel. Hst.* 17. — Gospodarstwo, choćby największe, nie nie pomoże, kiedy

złe szafarstwo. *Haur. Ek. 1.* (zły rząd, zła ekonomika). — Szyper ma rachunek legumin i pomiarkowania szafarstwa wszelkich wydatków uczynić. *Haur. Ek. 172.* SZAFARZ, a, m., SZAFAR, wódarz, zawiadywacz, z *Niem. der Schiffner; Boh. šafář, šafář, nadworník, ratagník* (cf. rataj), rategnik; *Slov. šafár; Hung. sáfár;* (*Sorab. 1.* schalźiczer *negotiator*); *Sorab. 2.* kohwaczeř; *Carn. bishnėk, nastazhila,* (cf. liza, cf. przystaw); *Vind. oskerbnik, vkasavez* (cf. wskazać), bishnik, lhařar, lhařnar, lhipendir; *Croat. šafar, span,* (cf. jespan, župan); *Rag. nadsprenik; Ross. управитель; Eccl. строителъ,* (cf. stroić). Wierny szafar, którego postawił pan nad czeladzią swoją, aby jej dawał obrok czasu swego. *Schl. Luc. 12. Budn. Luc. 12, 42.* Człowiek niektóry bogaty miał szafarza. *Schl. 1 Luc. 16, not.,* «urzędnika albo sprawcę». Gdyś jest szafarzem u pana albo u króla jakiego, izah nie według woli pańskiej skarbem szafujesz? *Hrbst. Nauk. B, 7 b.* (*Slov. Prov. Ne biwa dobre, keď šafár swého pána učí; nie bywa dobrze, kiedy szafarz swego pana uczy; cf. jajko mędrze od kokoszy.* Szafarz strawnny, obrocny, *promus;* szafarz piemieżny, pański, albo publiezny, podskarbi; szafarz piemieżny prywatny, *dispensator. Cu. Th. 1096.* Szafarz miejski u Rzymian *aedilis. Petr. Pol. 191.* Józef był sprawcą wszyskiego państwa Egipskiego, i jakoby miernikiem a szafarzem nad zbożem i gumny Faraona. *Głoz. Wych. C 6.* Szafarz klasztorny, *Ross. хранительникъ, хлѣбодаръ; Eccl. трапезникъ.* Szafarz weselny, marszałek, drużba *Ross. тѣщакѣй.* Maciejowski, będąc urazony od króla bogatym biskupstem, rozumiał się być szafarzem, a nie panem tego. *Gorn. Dz 55.* Kapłan jest szafarzem sakramentu. *Karnk. Kat. 255.* SZAFARZYĆ *cz. niedok.,* szafarzem być, szafarstwem się trudnić, *Schiffner jein; Slov. šafarugi; Hung. sáfárolk; Croat. sařarim; Carn. kluzharem,* (ob. kluzcznik). SZAFECZKA, ob. Szafa. SZAFEL, Źa, m., SZAFLIK, a, m. *dem.,* skopiec, wodny statek, (z *Niem. Schiff; das Wasserfahrzeug, Schifferboot* zc. Szafel, naczynie bednarskiej roboty pływki, z jednym uchem, do kuchni i t. d.; szafel mularski od wapna o dwóch uchach. *Magier. Mskr. W* pobliskości kotła trzeba mieć szalik, w którymby pomieścił się wszyszek ług. *Jak. Art. 1, 52.* Faski, wiadra, szaliki i inne statki bednarskie, bywają dębowe, sosnowe, bukowe. *Kluk. Rosl. 2, 159.* Wodę od ognia odjawszy, wleje w jaki szalik. *Sienn. 594.* Szalik umywalny. *J. Kaban. Ps. 85. Salsk. Arch. 169.* Był tam bukowy szalik, za niego zadany Na gwoździ, ten z wodą ciepłą na nogi im dany. *Żebr. Ow. 209.* SZAFLIKOWY, a, e, od szalika, *Schiffel.* Boras wylany w szalik, zawiesi się do stron szalikowych. *Sienn. 595.* *SZAFELIN, ob. Szelelin.

*SZAFIAN, SAFIAN, u, m.; *Vind. safian; Ross. сафьянъ; Pers. sahtian; skóra Turcka, der Sařian. Szlacheie w szafianie. Falib. M 7.* *SZAFIANOWY, a, e; *Ross. сафьянный, von Sař m. Szafianowe bity; Ross. чеботы, чоботы,* (cf. choboty). Szafianowy szewc *Ross. чеботаръ, warsztat чеботарня, szafianowym szewstwem się trudnić чеботарить.*

SZAFIR, u, m.; *Vind. safir; Croat. safir; Ross. сафиръ; Germ. der Sappbir; Graec. σάφειρος; Hebr. צפיר, צפיר; pieknyim być); klejnot przezroczysty różnego błękitnego koloru; w twardości mało się nie równa rubinowi. *Kluk. Kap 2, 52.* Pan (Jezus) jest sardykiem, który utrapionym i frasobliwym wesle przynosi, i jako beryl, myślom poświęconym Madrości, dowcip ostyży, tepeść znośi; Onże szafirem, służąc zaleconym Bierzwą melieską wdzieki swe odnosi. *Ody. Sw B b 2 b. — Blaude; Dobrej dzień me kochanie, szaliku, tulipanku, najwenniejszy gwoździeczku Teat. 11, 10,* (cf. ryłko, serduzsko, gwiazdka! SZAFIROWY, a, e; *Vind. safirski, safiren; Ross. сафирини, Сафиръ.* SZAFIRKOWAĆ komu *cz. niedok.,* bakę komu świecić, cimen idmiedim, idon idun, zu gefallen finden. Okrutnie pannie Karolinie szafirkował. *Teat. 22, k. 99.* Gdy gaszek umie szafirkować, oho! już w respektach, i jest upragniony za użę. *Mon. 75, 562.* Pochełbstwo mu szafirkowe. *ib. 70, 180.**

SZAFKA, ob. Szafa. SZAFLIK, ob. Szafel. SZAFOWAĆ, -ać, -uje *cz. niedok.* (z *Niem. idoffen; Serb. 1.* schafližu *negotior, schaft negotium, Carn. Ščifdair; Sorab. 2.* schaf-towasch; *Carn. kshat testamentum, reperitur in antiquissimis Slavicis manuscriptis, cf. Graec. szelen; — § a)* nastarczać, przystarczać, dawać, podawać, przynosić; *ver-idoffen, idoffen, geben.* Ktoby w gminowi szafował broń, narzędzia, lub inny podawał sposób wyknucia się... *Ostr. Fr. Kryn 1 166.* Wenei dawniej sam wscho-dnym krajom szafował towary. *Wyrw. Geogr. 281.* Wo-ła do Gdańska szafować i wsie kupować, niż pod namoty łozęć. *Biel. S. M. C 2.* (złozę przystawiać, spu-szczać do Gdańska). Szafować znaczy u lisów złozę ze statku zsympować co spachlerza. *Magier. Mskr. Niemiecki kraj obficie szafuje dobre piwa, wódne, sukna, kome, owce etc. Wyrw. Geogr. 245.* wydaje, *geben, fer-verbriingen. Przyb. Luz. 18.* Złozł piemadze, aly je tam szafował rzemieślnikom za robote kościana i *Leop. 4 Hen. 22, 9.* (aby je rozdano. 5 *Leop. 3.* Wiecezrę Świętą pod olcema oschana przez 1000 lat dawano i szafowano. *Gł. kat. 557.* (udzielano). Bóg szduje tak-ką miarka wiary ś, jaką komu raczy. *Wisn 158.* (udzie-la). — §. b) Szafować co albo czym, zawiadywać czym; *verwalten, idwalten und walten.* Może szafować naszym loda kto, to jest, źle szafować; ale dobrze szafować bardzo trudna rzecz jest. *Petr. Ek. 121.* Skarby bez szafowania slusznego Własnie są jak miecz w ręku szalonego. *Stryjk. Gon. E.* Gdyś jest szafarzem u pana jakiego, izah nie według woli pańskiej skarbem szafujesz? *Hrbst. Nauk. B, 7 b.* Daj lezbę z twego szafarstwa, bo dalej nie bedziesz mógł szafować. *Schl. Luc. 16.* szafar-zem być, szafarzyć, *Schiffner jein.* Wolność nasza jest drogim skarbem, którym ostrożnie szafować potrzeba. *Leszcz. Gl. 60.* — §. Rządzić czym, *regieren, idwalten und walten.* Ona sercu mojemu panuje, Ona zdrowiem i moim żywotem szafuje. *P. Kaban. Orł. 1, 142.* Sam stworzyciel szczęściem szafuje. *Rus. M. 61.* Niech kto, co chce plecie, Piemadz wszysko szafuje i rządzi na świecie. *Tręb. S. M. 48.* — *Fig. tr.* Oczyma źle sza-

tuje, w patrzeniu się na niewiasty kocha; na białegoł-
wy dwornie a bezpiecznie patrzy. *Sk. Żyw. 1, 72.* mit
den Auger zügellos herumsehien. Nicopatrnie okiem swo-
im szafując, w wielką poządliwść ku onemu młodzień-
cowi wpadła. *Sk. Żyw. 1, 55.* W kościele niech się
strzegą nieuczciwego oczu szafowania. *Sk. Koz. 544.* —
In pejus: Szafować czym bardzo, nieoszczędnie używać,
rozrzucać, sypać; vergenden, verschwenderlich verthun, ver-
schwenden. Szastać, marnować, sypać, szafować. *Dwor. B 1.* Szafować pieniędzmi w gwałtownych okoliczno-
ściach jest to używać ich rozumnie. *Teat. 28. b, 178.*
Czestuje, gra, baliki daje, suto szafuje pieniędzmi. *Teat. 14, 107.* Słyszymy przewoźników w czasie niepokojnego
szafujących tysiącami korców przekleństwa. *Mon. 64, 68.*
Cudzym łacno szafować. *Cu. Ad. 111* (cudzego nie żal,
z cudzego się szeroko kraje rzemień, z swego szczytów.
SZAFOWY, a, e, od szafy: *Ross. мащаны, Сафаны.*
Szafowe drzewo.

SZAFRAN, u, m.: *(B. h. safran; Slov. šafan; Sorab. 2.*
zapran; *Sorab. 1. khucharszka barba, (ob. Barwa); Curu.*
sehfran; *Vind. shafan, hofran; Croat. safran, seaffran.*
shafan; *Dol. cjafran, safran; Hung. safrány, safrany;*
Bosa. safaran, cjafran, sejafran, gjafran; Rag. cjafran;
Slac. shafan; Ross. мащанъ; Ital. zafferano; Germ. der
Safran; Arab. sahafaran; Pers. zafferan, zaffaranum);
1) szafran prawdziwy *crocus*, der gemeine Safran, roz-
mazała się z cebulek: kwiat jego wydaje kolor pięknie
żółty. *Kuk. Rosl. 1, 221.* Szafran domowy naski, *ob.*
Krokus. Szafran polny, Tuncki, Narcyzek żółty, Lilia
wielkonożna *qu. r. Safran dziki; Croat. safranica, divij*
safran, *ob. Zimowit.* — 2) *Prov.* Lepszy funt szafranu,
niż wóz siana. *Cu. Ad. 451.* Lepszy funt złota, niż cen-
tuar ołowiu. — *Towar.* Nie każdy szlachcic, co szafan
wzuje. *Bies. roz. B 4.* żółte boby gelbe Ciefeln. Na głowie
szafran, łysy, kalernyga. Jeżeli w nim krzywa enoty,
cud to jest od boga *Kekow. Fr. 59.* żółtowołosy,
gelbbärtig, reißpfig. — *Adler.* Kiedy u pana zjesz w sza-
franie flaki, Gdy flasza wina ntraktuje gości, To trzeba
zaraz obrać jegomości. *Brath. 5.* flaki szafranem zapra-
wane, speeyal. *Smellende mit Safran gewürzt.* Szafran,
wino i złoto, tyle mają siły. Ze się na jasną prawdę nie
po raz rzuciły. *Pat. Arg. 12.* uetza, biesiada, papka,
tractament. — 2) Szafran metalowy, u chymików, pro-
szek z metalów, w kolorze nieco szafranowi podobny,
lekarstwo na zamulone wnętrzości. *Kuk. Kop. 2, 525.*
Kruml. 214. Metallsafran. SZAFRANIASTY, SZAFRA-
NOWATY, a, e, — o *adv.* żółtawy na kształt szafranu;
Croat. safranaszt, seaffranaszt; Hung. safrányozott, safran-
gelb. Kolor szafranowaty. *Os. Żel. 55 ib. 41.* Szafra-
niasty kamień, SZAFRANEK, *crocius. Cu. Th. 1096;*
ein safranfarbiger Edelstein. SZAFRANIĆ *cs. niedok.* osza-
franić, oszafranić *dok.;* *Eccel. мащаню;* szafranem za-
prawiać, farbować, żółcić; safranen, mit Safran anrich-
ten. — *Pr. et fig.* Opium falszowane łacno poznać, bo
gdy go rozpuści, szafrani, jak szafran. *Syr. 1562.* Żyd
zbrodnie swe cukruje, szafrani, że się smaczniuchną
potrawą zładzą. *Grod. Dis. F b.* SZAFRANIĆ się *rec.,*

żółcić się. *Cu. Th. 1096.* safran gelb werden. SZAFRA-
NICA, y, ż, ziele. Ostrzyż Indyjski. *Syr. 29;* żółcień,
Curcuma, Gelbwurz. SZAFRANIEC, *nea, m.,* żółtowołos,
ein Gelbbariger. Rudego Judasza poehlebnie szafrancem
zowie. *Zab. 15, 64.* Szlachcic jeden, że był żółty głó-
wą, Jego potomstwo długo Szafrancami zowią. *Pol. Pocz. 144.* — §. Szafraniec, kupiec węgierski, rozwożący po
wsiach różne towary, a między niemi szafran, którego
zapachem wszystkie jego towary trąca. *X. Kam. ein Un-*
garthier Hausrer, Saframbändler. SZAFRANNY, SZA-
FRANOWY, a, e, SZAFRANNO *adv.* z szafrana, szafra-
nem zaprawny, lub też koloru żółtego jak szafran: *Boh.*
safranny, safranový; *Sorab. 1. żowteye barbé; Croat.*
safranen; *Hung. safrányozott; Safran, von Safran,*
safran gelb. Woda szafranna z rury wypuszczona. *Bardz.*
Luc. 169. Szafranowy ogród. *Boh. safranice; (Croat.*
safranica, odleńnica *dispensa.* Lepszy mój wždy Panie
mieray Obiad szafranny a pierny, Albo terek z marce-
panem, Niż twój z kapustą a chrzanem. *Rej. Zw. 251*
b. Szafranno jadać. *Chrośc. Job. 197.* Szafranowy plastr.
Perz. Cyr. 2, 508. Ranna zorza Szafranym wozem
dzień przywodzi z marza. *Ow. Ow. 108.* Judasz w sza-
frannój szacie z brodą eisową. *Klon. Wor. pracj.* SZA-
FRANOWACIEĆ *neutr. niedok.,* szafranasto się farbować;
gelbtlich werden. Żółtaćka po niejakiem przeciegu czasu,
szafranowacieje. *Perz. Lek. 115.* SZAFRANOWATY, *ob.*
Szafraniasty.

SZAFT, u, m., szałty u tkaczy, ramki drewniane z nie-
mami kreconemi, które się na osnowę zakładają. *Magier.*
Mskr. die Schaft an den Weberstühlen, Stäbe an den
Stämmen.

SZAFUNE, *ob.* Szafować. SZAFUNEK, SZAFUNK, nku,
m., szafowanie, władanie, kierowanie: das Verwalten,
die Verwaltung. Król, iż go na monarchią obrali, Pro-
sił, by mu co rychlej w szafunk ją podali. *Stryjh. Henr. C.*
Ci którzy miastu liczyli z szafunku dać nie mogą, do-
bra do skarbu trąca. *Szczerb. Sz. 125.* By się każdy
swoim bawil, w powołaniu swym trwając naznaczonym,
W szafunku zwierzonym. *Stryjh. Gon. D.* Skromny sza-
funek jest wielki dochód. *Modrz. Baz. 142.* (dobra eko-
nomika, gospodarność; *parsimonia est magnum vectigal).*
Pełna była instrukcyja poselska rekomendacyi do łaska-
wego JKMości szafunku; *paais bene merentium. Kras.*
Dos. 258, (ob. Rozdawnietwo). Nie ojeze koehany Niech
też i ja, twa córka, władnę mym szafunkiem, Nie chce
się oddać tylko pod pewnym warunkiem. *Tręb. S. M.*
49. (niechże będę panią mojej woli, mego wyboru). —
§. *In pejus:* On ani miary, ani czasu, ani końca sza-
funkowi nie ma, dobra swe niekierzennie rozprasza i utra-
ca. *Szczerb. Sz. 151.*

SZAFUNT, u, SZYFUNT, u, m., z Niem. das Schiffspfund;
wazy kamieni 15. *Skrzet. Pr. Pol. 2, 196. Vol. Leg. 7.*
551. Szyfunt wazy 520 funtów Kolońskich. *Os. Bud. 550.*
Solsk. Geom. 5, 516. Ostr. Pr. Cyw. 2, 515. Szy-
funt jest waga 416 funtów; w Gdańsku wazy się potaż
na tój wadze. *Czech. Pr. 292, (cf. liesfunt).* Szyfunt każ-
dy 400 funtów. *Pam. 85, 568.*

SZAJA, *ob.* Saja.

SZAJNY, a, e, n. p. Któż to skała, która i ezas, Bizaknie szajnego sława Cezara [egregii Caesaris. I] *Hor.* 2, 164. *Nar.?*

*SZAK, *ob.* Siak.

SZAKŁAK, SZEKŁAK, u, m., ciemnie, *thamius*, *Streupfern*, krzew mierny i prosty, liście ma ciemnozielone, jagody okrągłe *Kluk. Rosl.* 2, 58; *Sorab.* 1, pszowa jahodźina, pszowodźina: *Vind.* framfa, framthru dreu: *Ross.* жесерь, держитерево, придорожная иголка, крушина. Nie zbiera mki jagod w szekłaku, Ani z ostu fig, albo owoc z bodlaku. *Kulig. Her.* 244. SZAKŁAKOWY, a, e, *Streupfern*; *Ross.* крушинный. Z szakłakowych jagod robią zieloną farbę. *Sleszk. Ped.* 122

SZAL, u, m., z *Angl.* ein Schall, mby to rańtuch, lusia długa kebica naszyjna z cieniokrej bardzo materyi. *Gaz. Nar.* 1, 450, *ob.* Łoktasza.

*SZAL, u, m, szaleństwo, szalenie, dokazywanie i szalonomu: eine Raserei, ein Unfall der Teilheit, ein raufender toller Streich. Coż z tym poczniesz? poeci zawsze są poeci, Albo im jeden taki szal przez łeb nie przeleci? *Zabł. Anf.* 4. Troski jej wielkie sprawiał mąż przez swe dzikie szale. *Przyb.* 15, 16. Ludzie i o bogu zapomnia w złym szale. *Przyb. Milt.* 28. Szal mój orządny ich unosi. *ib.* 298, et 24. Jakiś mu szal do głowy przyszedł. *Teat.* 18, 72. Na zniszczenie jego srogim godzą szalem. *Przyb. Luz.* 247, et 22. Jakiż to szal nieszczesni, zawrócił wam głowy? *N. Pam.* 5, 545. — 1. SZALA, i, m.; (*Ross.* шал, шалунъ; cf. *Germ.* Schall). Szalony, szalencie, głupi. *Cn. Th.* 1097, szalawila, szalapat, postzielony; ein Verirrter, der einen Schuß hat.

2. SZALA, i, ż., SZALKA, i, ż., *dem.*; *Bob.* šalek, šaleček; *Sorab.* 1, ważna zklejka; *Carn.* šhala, (2. żart); *Ecel.* прѣкка, прѣккась; misa, miseczka szalna czyli ważna, z *Niem.* die Schale an der Wage, die Wagešhale; (*Svec.* skal; *Angl.* shell; *Wallis.* ysgal). — *Propr. et fig.* Na jednej rządze świata rozłożył szali królestwo i niewawie. *Bardz. Tray.* 455. Złoto dla próby wagi, na równiej zawiesimy szali. *Pociej.* 253. — *In plur.* Szale, szalki, szala = waga, *pr. et tr.*, die Wage, Wagešhale. Szalki albo ważki, których do ważenia towarów używają. *Os. Fiz.* 119. Waga większa, żeby można 100 funtów razem na nią ważyć; szale zaś do ważenia drobniejszych materyałów na łoty. *Tora. Škl.* 120. Różne także szale i szalki do ważenia powinien mieć chymik. *Kruml.* 61. Szal rękojeś, ucho, *ansa*; szal kluba, dziura w rękojeści, którą języczek biega, *trullina*; szal kołowrot, u którego końców misy wiszą, waga, *scapus*, *librile*; szal języczek, który w klubie stawa, *examen*, *canon*; szal goździk, biegun, na którym chodzi kołowrot, *agina*; szal stanie w klubie równo, *aequilibrium*. *Cn. Th.* 1097. Czym szczyplejszy jest pret poprzeczny w szalkach, tym bardziej ezują. *Kruml.* 62. Kłaseć co na szale. *Kras. Sat.* 11. (ważyé co) *Prov.* Szale pokażą, co rzeczy waży. *Cn. Ad.* 1002. (równanie rzeczy wszelkie czyni małe lub wielkie). Słowa opatrnych szalami będą ważone. 3 *Leop. Syr.* 24, 28. (gwiechtem będą ważone. 4 *Leop.*). Wszystko należy nam brać na szalę rozumu. *Pilch. Sen. list.* 5, 272. —

Ż. *Fig. transl.* Grance, szala, powaga i określenie władzy rady nieustającej. *Vol. Leg.* 8, 99 (balans, równowaga). — Ż. *Hist. natur.* Szalka, szoldwaga, *balala*, ryba, głowę ma na oba boki rozciągniętą, jak szalki. *Cimiel.* 1, 628.

*SZALAMACH, u, m., [*ob.* Salamacha 2], n. p. Nie używają potraw smakowitych, Jedno toćkna, szobradcy, szolodusze, pszeonka, co wszystko z naki u z rągiel robią, soli trochę a słonny przydawszy. *Star. Ryb.* 57.

SZALAMAJA, i, ż.; *Bob.* Šalnogo, šalnaga; *Vind.* thalmaja, thenzha polkau, roshery; *Svec.* skalo, a; *Germ.* die Schalmere; *Angl.* shalm; *Call.* thalmuau, thalmere; *Ital.* canamel, canu uela, caranelo; (*cf. m. Lat.* thalmanus); gatunek naprzyezego ucezytna detego; czyli pszozalki, n. p. W szalencie szycy oseni przygrywac kazal. *Laŕos. P.* 15. Ojkioknewie dy nie kazal sol u za dusze w dudy albo na szekmar grom. *Gaz. Nar.* 202.

SZALAMUT, a, m., SZALAWILA, y, m., (*cf. Lat.* salpunitum desertum, *Catella*); szala postzielony, wielkowata głowa; ein toller murriger Kopf, ein Schuß, Wirtter; *ob.* Wila, cf. przywidzy, przyszaleńszy *salinsubs.* *Maz.* cf. *Bob.* wila, Hzen, sašek Hzen, wdy blażeński, Wyla, Wyle *Heccie*; *Wcl.* bókik; *Carn.* Vila = Heccie, sběstovlast *blitens*, sbestovila *stela*, *čort*; *Vila* Vilniza; *Muz.* Nimala, Sylbita; *Don.* Vila, puvalica, Vlemea = Nulfa; *Rag.* Vila = Nimala; *Star.* Vile = lišne strachy). Szalapat komu przypackim na nogę nastąpi, w teńcu wyprzedzi, z tym wybie sie musi. *Men.* 75, 729. To jak szalapat. *Teat.* 56, 22. Co za przeklety szlawila. *ib.* 56, 25. Nie depcz mnie; nich przynajmniej w tym schowany grobie, Gdym żywy niespokojnik był, spojzyne sobie. — Nie wierze, jak dawno byłeś szlawila. Był w tym grobie dłużej być se zdarzyło. *Gaz. Nar.* 594. SZALAPUCTWO, a, n., szale, niespokojności, wuhny; *Urube*, tolle *urubiae* Wirtter; *Heady* nonarely szalauptwa uspokoiły. *Teat.* 52 b, 165. SZALAPUTAC *med. niedok.*, szalapatem być, ein Wirtter jein. SZALASŃICA, y, ż., szalajaca kobieta, dyablen, ein raufender reulliches Weibschick. *Tr.*

SZALASZ, SAŁASZ, a, n, m., SZALASH, a, m., *dem.*; *Star.* šalaš, šalas *tuquium*; *Hung.* szállás *domicium*, *hospitium*, *obsidio*; (*salni* = ośieć); *Ross.* малянъ, екуни; *Ecel.* сѣрк, (*cf.* sień); bulka czyli kuczka jelnia pasterska etc., z chróstu, *Carn.* hólta; *Vind.* ouzharnitše, ouzharska luta, ouzharniza, (*cf.* owczarnia); eine Jeldhütte, Landhütte. Już szalasz chróscienny odarty. Który wniarze stawiają dla warty. *Zimor. Har.* 162. Wiosna była na ów ezas, przyjaciele mili, Cdyśmy sobie na wzgórk szalasz ukleech Z gęstolišcih gęlezi. *Nar. Dz.* 5, 51. *Kniaź.* *Pecc.* 1, 188. Pod kościółem w ezasie kiermaszu szalaszce były rozstawione do tunków. *Niedz.* 215. Zimowali żołnierze pod uklecionemi z chróstu szalaszami. *Nar. Tac.* 2, 500. *Bardz. Luk.* 11. Kakus woły do Iotrowskich swoich szalaszów cignął za ogony. *Klon. Wor.* 25. *Kras. List.* 2, 159. Szalashik lišciem sklepony. *Kniaź.* *Pecc.* 5, 249. *Pilch. Sen. list.* 578. Szalashik cienisty. *Przyb. Ab.* 224. — *Fig.* Progna szalashik klecąc pośród

łomu Coraz nad lty m żałośnie nóci. *Hor.* 2, 275. *Kataż.* (gniazdeczko).

SZALAWA, *herb*; cyrkuł żółty na tarczy; w jego środku trzy krzyże; na hełmie ręka po łokieć wyniesiona z mieczem. *Kurop.* 5, 50, ein gewisses Wappen.

SZALAWIŁA, *ob.* Szalapat.

SZALBA, *y, ź.*, ziele, gatunek dziewanny. szalwii podobny, *verbascum*. *Syr.* 1420. eine Art Wulffraut.

SZALBIERKA, *i, ź.*, oszustka, die Betrügerin; *Sorab.* 1. schibaweczina, (*ob.* Szybal); *Ross.* бездѣльница. Mataczki i szalbierki za lekarki się udają. *Syr.* 1079. Brzydka zdraczyno, wierotna szalbierko. *Past. Fid.* 108. *Kłok. Turk.* 25. **SZALBIEROWAĆ** *cz.* *nietok.*; (*Ross.* шалберить, шалберничать gawędzić, pleść, *cf.* *Germ.* salbernern); szalbierstwem narabiać, oszukiwać, okpiwać; *Boh.* šahiti, (*ob.* Szalic); *Carn.* golufam, golfam; *Bosn.* hiniti, varati; *Ross.* бездѣльничать, betrügen, berüßeln. Który dobrze szalbierować umie, ten najlepsze na siebie ściągają pochwały. *Teat.* 22. e. 125. Trzeba było szalbierować, urywać, kręcić, żeby się pan nie postrzegł. *Teat.* 19. e. 68. Zdrądzając i z ludzi szalbierując. *Sk. Kaz.* 461. Onych czasów wielkie w Krakowie szalbierowanie było.

Falib. F. 5. Szalbierowane machlowane dryakwie. *Syr.* 550. **SZALBIERSKI**, *a, ie*, oszukujący, okpiwający; *Sorab.* 1. schibaweczine, (*ob.* Szybalski); *Carn.* golufne, golfiv, himbast, himbëshen; *Ross.* бездѣльнический, betrügerisch, berüßelnd. Umysł twój jest fałszywy; zwodzisz ją po szalbiersku. *Teat.* 55, 48. **SZALBIERSKIE** *adverb.*, Szalbierskie albo kuglarskie słojki, *acetabula*. *Cn. Th.* 1097. Schibenerpfeil, becher.

SZALBIERSTWO, *a, m.*, szalbierowanie, oszukiwanie, okpiwanie; (*Boh.* šahba); *Carn.* himba; *Bosn.* himba, varka, hula; *Ross.* бездѣльничество: Betrügerey, Berüßeln, Trug. Oszustowi temu szalbierstwo z oczu patrzy. *Teat.* 48, 40. **SZALBIERZ**, *a, m.*; (*Ross.* шалоберъ plotkarz, *cf.* *Germ.* Schabder); oszust, okpiwacz, ciarlatan, cygan; *Boh.* šahitel; *Sorab.* 1. schibawecz, (*ob.* Szybal); *Carn.* goluf, golfivz, himbëz, dovshëkar; *Bosn.* himaç, himbenek; *Ross.* щепило, бездѣльникъ, ein Betrüger, Berüßler. Szalbierz ten po suchych miejscach pływał, po wodach suchą nogą deptał. *Mon.* 68, 207. Na to trzeba być ostatnim szalbierzem. *Teat.* 5. e. 70. **SZALEĆ**, *-al, -eje, med. contin.*; (*Carn.* shaleti jocari, shahiti *offendere*, shala *jocus*; *Vind.* shahit, to shahit = żartować, shala = żart, shalnost = żartobliwość; *Croat.* shalitise = żartować, šala, shala *jocus*, shalenje = żartowanie, shalecz = żartownis; *Slav.* shahitise, shahitise = żartować; *Bosn.* sejahtise *jocari*, sejala *jocus*, sejalac, sejalivi *jactus*; *Rag.* seahiti *scurrare*, sejahitise *jocari*, sejalivaz, sejalaz *joculator*, sejala = żart; *Hebr.* שחל, *petulantia*; שחל = scheli, *error*, שחלה, *erravit*); szalonym być, waryatem, waryować; *verrüßt sein*, nicht recht bey Trosse sein; *Boh.* šljim, třestěti, (*cf.* treskać); *Sorab.* 2. glupisch sze; *Vind.* šjirati, šjrvati; *Rag.* mämütise, smämütise, pomämütise; *Bosn.* mahnitati, manenovati, smämütise, pomämütise, biskiti; *Ross.* быствовать, безумствовать, безумъть, нествовать, нествотствовать; *Ecl.* нествотитися, шалити, вкєити сѧ, юродствовати, ярити, нествотство-

вати сѧ, изнеистовляюся, шалю. Szaleje spokojnie, bezrozumny jest. *Cn. Th.* 1097. (nie wszystkie doma, er ist nicht bey Sinnes, *cf.* zaszedł w głowę, odszedł od siebie, pękło mu coś w głowie, skaził mu się mózg). Głowa mu się zawracała, a prawie szalał z mózgu. *Glies. Wych.* 0, 4 b. Kto szalony, rozumie, że szaleją drudzy. *Min. Ryt.* 4, 141. Szaleć zuchwale, szkodliwie, szalenie się sprawować; raßen, rüßen, wüßten, raßend sein. Psy osobliwa mają swoje chorobę, że czasem szaleją. *Kluk. Zw.* 1, 501, *ob.* Wściec się, toll werden. Szaleje od strachu, *externor*, szaleje od wody, *lymphor*. *Cn. Th.* 1098. — *Ź.* *Transl.* Szaleć, rozpuszczać się, niehamownie puścić się; *Ross.* шалить, смалить, шалю; (*Etym. cf. Germ.* Schall, Sahl l. Adlg.); ausgelassen sein, raßen, tollen. Dawny zwyczaj młodym szaleć; to gorsza, co teraz w modę wchodzi, że starzy szaleją. *Teat.* 21, 116. Żle szaleć młodości, Ale kiedy się przyda oszaleć starości, Tam już miary nie pytaj. *Simon. Szel.* 55. Gdzie młody wystąpi, tam szaleje stary. *Kehow. Fr.* 75. Płodziła nieczystość, i szalała z gamraty swem. I *Leop. Ezech.* 25, 5. Szaleć trochę można, *insimile juvat*. *Hor.* 2, 150. *Min.* Ej, kiedy szaleć to szaleć. *Hor.* 2, 151. *Nar.* Nie szalej, trzymaj miarę w wydatkach. *Opal. Sat.* 51. Majątek szalejąc utracił. *Er.* 55. — Szaleć za czym, szalenie pragnąc czego: raßen nach etwas streben, jähnen. Będę ja woził po spacerach, redutach, kompaniach; a kobiety szaleją za tym. *Teat.* 22, 47. Wszystkie kobiety za moim panem szaleją. *Teat.* 11, 46. (gina). Szaleć przestawać, *ob.* Wyszaleć, Odszaleć. **SZALEJ**, *u, m.* **SZALEX**, *ia, m.*, ziele, bielun, *hyoscyamus*. *Siem.* 80, das Wilsenfrant, Doffraut; *Boh.* kuljk; *Ross.* голололомъ, омегъ, дягиль собачий, черушка собачья. Szalej mały czyli ogrodowy. *N. Pam.* 15, 64. Szalej nakrapiany. *ib.* Szalej szkapę, *hippomnes*. *Ursin.* Szalej wielki, *ob.* Psinki. Szaleń jabłowy, *ciuta*, Schierling. *Kluk. Dyke.* 1, 129. — Szaleń blekot. *Kluk. Dyke.* 1, 11, *ob.* Blekot. **SZALEJOWY**, *a, e*, od szaleju, Wilsen =. Płastr szalejowy. *Perz. Cyr.* 2, 517. **SZALENIE**, **SZALONÓ** *adverb.*, **SZALENIUTENKÓ** *intensiv.*, z szalenstwem, do szalenstwa, szalejąc; raßen, toll. Dziedzicem zostawił młodziaka, nie tylko zapamiętał, ale i szalenie zbytniego. *Warg. Wal.* 512. — *Ź.* Bardzo, wiele, mocno, haniebnie, okrutnie, strasznie; sehr, stark, heftig, jährenlich. Jakżeś się We Pan szalenie omył! *Teat.* 55, 126. Oh szalenież on dobrze znał kobiety. *Teat.* 1, 114. Szalenie się uczy; *insano amore literarum tenetur*. *Cn. Th.* 1098. **SZALENIEC**, *ńca, m.*; (*Rag.* sejalaz *scurra*; *Ross.* шаль, шалунъ pustak); szala, szalony, ein Rasender; *Boh.* třestětk, třestětněc; *Croat.* ludjak, norez; *Ross.* безумецъ. Szalenie porwał się z motyką na słońce! *Pim. Kam.* 519. Rzuci się, jak szalenie jaki. *Zab.* 15, 282. *Treb.* Nie dasz się opatrzyć szaleńcze! *Cn. Th.* 1098. Nazwałbym takich szaleniecami. *Warg. Wal.* 47. **SZALENIUTENKI**, *ob.* Szalony. **SZALEŃSTWO**, *a, n.*; (*Ross.* шалость, шалливость swawolność); szalenstwo spokojne, głupie, odejście od rozumu. *Comp. Med.* 92. waryawa, die Verrücktheit, der Wahnsinn, Wahnwiz; *Boh.* šljenost, nesmyslnost; *Sorab.*

4. nezmószność, wiyawé, tornoféž, dźwoféž; *Vind.* nevum, firanje, fjanje, fjanost, fmfianje; *Croat.* lyutozt, lułoszt, pomama, mahitoszt; *Dal.* mahitoszt; *Rag.* pomama; *Slav.* pomamnost, (ob. Mamie); *Bosn.* mahitost, obist, pomama; *Ross.* безумие, безумство, неистовство, бшенство; *Ecel.* шаловство, безумство, глупость, луда, шаль, безовиние, елумаэродство, дурачество, злобѣе, бшеніе. Przez szaleństwo rozumiey wyobrażenia, nie zgodzające się z obiektami, pochodzące z ułożenia mózgu zepsutego *Krup.* 5, 606. Szaleństwo pochodzi z przymnożonego albo opieszłego obrotu humorów w mózgu. *Boh.* *Dyab.* 2, 79. — Szaleństwo dzikie popędliwe, die Mäheren, die Zuth, Zeltbeit, durnowatość dzika, mania, natężenie największe smutnoduru, aż na dzikość, złączona z zuwalstwem, z wszelkiej przytomności оголошена. *Perz.* *Lek.* 195-201 Szaleństwo psie, ob. Wściekłość, Wściekłość. — 4. *Transl.* Gniew bez rozmysłu nie zowią gniewem, ale furją, a szaleństwem. *Rej.* *Zw.* 80 b. Nowiny te szaleństwem się i plotkami zdały. *Odym.* *Św.* 2, L i 4. — 5. Szaleństwo, szalenie, pustowanie, pustota, rozpusta; *Ross.* шаловство, шалость, die Ausgelassenheit, das Toben. Najkrótsze szaleństwo jest najpiękniejsze. *Lab.* *Hz.* 515, les folies les plus belles sont les courtes. SZALEŚNIK, ziele, ob. Sytka. SZALIC, cz. nielik, (histog. szaleć), szalonym czynić, rozumu pozkawić; cinen verrüdt machen, raücht machen; (*Boh.* šalti oszkaúe, odrwieć); *Ser.* ztręšiti; (*Croat.* salim drugoga vezo); *Ross.* безумить, обезумить; *Ecel.* мазумляти, ивненствую. Wszystko matka w dzieciach chwali, Nie dziw, bo ją małość szali. *Pst.* *Arg.* 758. — *Cum Istrum.* Szczęście które szali światem. *Kchow.* 54. głowę mu przewraca, cinen den ševi verrüden. Poehleba marnie poehlekuje, panera szali, od dobrej go drogi odwodzi. *Kosz.* *Lor.* 46 b. Baby do odbierania płodu, nie nie pomoga, jeno ludźmi szalą. *Wych.* C 4. Bezwstydnie szalisz ludźmi, Pauline! *Zypr.* *Pap.* 279. — 6. Szalic kogo: omamić, oszwabiać, oszukać, cinen verrüden. Matacze ludzi fałszywym sławaniem szalą dla pieniędzy. *Sienn.* 106. Co winiani ludzi szalą. *Jež.* *Ek.* F 5. Strojem Dyany szalic bez poehłyby i ušić za Latonią można było. *Žebr.* *Or.* 25; *pašera.* — SZALKA, ob. Szala. SZALNY, a, e, od szali, Wątpiwość. Szalne sztuczki, misa szalna. *Ca.* *Tł.* 1097. — SZALON, u, m., gatunek materyi jedwabniej, z *Fra.* ; Échalons, ein Seidenzug. *Mon.* 74, 566. — SZALONOŚĆ, sei, 6; *Boh.* šlenost; szaleństwo, bezrozumność, waryawa; Ver-rüdtbeit, Wabnšim, Zeltbeit, Mäheren, Melankolia, szaloność, odstępowanie od rozumu. *Urzel.* 178. Cožkolwiek z mierności Wynijdzie, jż polobno bardza k szaloności. *Rej.* *Wiz.* 42. O szaloności ludzka! *W.* *Post.* *W.* 2, 179. SZALONY, a, e, SZALONIUTENKI, SZALENIC-TEŃKI, SZALONIUTKI *intensiv.*, zasły w głowę, odeszły od siebie, waryatski, bezrozumny; verrüdt, wabnšimig, wabnšigat; *Slav.* šalený; *Boh.* šlený, ztręšeny, nesynslný; *Sorab.* I. nezmószné, torné, dźwi, fjan, fjan, fjan, fmfianjen, omekujen, fmfian, vertaglau, fmozhen, magnjen, nevumen; (šhalen, šhalaviten - žarto-

bliwy); *Croat.* lúd, (cf. ludzić); *Dal.* prespametati, (cf. bez pamięci); *Bosn.* mahnut, obistan, maneni; *Slav.* pomaman, prezhuman, lúl; *Ross.* шальный, шаливый swawolny, pustý, неустовый, бшеный; *Ecel.* пзумленый, пзумитель. Nieraz prognozka i chłosta szalonych powściągnęły; rozumem tu owych szalonych, którzy cierpią niejakié pomieszanie na rozumie, nie zaś owych, którzy całe z rozumu wyszli. *Polsh.* *Sen.* *rest.* 5, 165. Za szalone i bezrozumne je sądzą. *Wisn.* 265. Czyli nam nie dostawa szalonych, żeście tego przywiedli, aby szali przy mnie? *I.* *Leop.* *I.* *Rej.* 21, 15. Wiele pderok, jak szaleni i od rozumu odeszli a eszeli. *Ša.* *Dr.* 247. Szaloniuteńka, w głowie jej się pomieszało. *Teat.* 14, 81. Szaloniuteńki, ogłupiał nieborak. *Teat.* 27, 50. — *Transl.* To szalona mowa, nie się z nią dorzumieć nie potrafię. *Teat.* 5, 6, 15. Szalony strój, szalona głowa. *Gorn.* *Dr.* 114 (szate często wydaje człeka ohyzgowca). — 7. Szalony zachwał, wśnekły; raücht, müdt. Szalonymi zostali i biegali po lasach, po polach, szaty na sobie drapając, cudo swe kasając. *Šk.* *Zypr.* 2, 242. Miecz w ręce szalonego, którym ojca, matkę, brata, dzieci zabija. *Berk.* *Zmry.* 24. — Szpital szalonych. *Hawr.* *Šk.* 153. dom waryatów, czuboki. *Cara.* *prage.* rashpovs, das Narrenhaus. — *Fra.* *transl.* Szalony człek náf wleziły. *Berk.* *Dr.* 85. wielkie, gwałtowne, niehumorne, manelone, szkaradne; raücht, gwałtowne; Raüchtgüt. Szalone taa morze, dlatego przepława niebezpieczna. *Berk.* *Kur.* *Mal.* C, 2 b. buziłwo, niespokojne; mwałig, mwałim. Szalone rzeka. *Berk.* *Dora.* 162. Což znaczy ten szalony wrzek i nar kame? *Wardz.* *T.* *iq.* 145. — W młynach budłych krom dylszli dają kóło gładkie bez polców, szalone zwane. *Salsz.* *Arch.* 95. in den Reismühlen, ein glattes Rad, woran die Dreißel fohmt. — 8. Szalony, pasty, pustynny, rozpustny, dokuzający; anégelassen, tobend, ihmärend. Panna Karolina coś ma ming szalonej palat. *Teat.* 52 I, 75. Szaloniuteńka k - libeta. *Teat.* 75 b, 5. Dni Bachowe szalone. *Tw.* *Dr.* 19.

SZALOTKA, i, 6, gatunek cebulek cudzoziemskich, *alium* *bulb.* *am.* *Lilium.* *Kuk.* *Ros.* I, 214. *Lad.* II, X, 20. *Gall.* eschalotte, echalotte; *Ital.* scalogna; *Hisp.* escalonia; *Angl.* shallon; od miasta Askalon w Palestynie; *German.* die Schalotte, Wälsch, Gschälch; *Bosn.* gjutika, lük keshon, (cf. szczypior).

SZALSZA, or. Salsza. SZALSZANOWE ziele, ob. Czasnikowe.

SZALUPA, y, 6, mały statek zdolny do małej przeprawy i do komunikacji między sobą. *Popr.* *W.* 1, 557. *German.* die Schaluppe; *Gall.* chaloupe; *Angl.* shallop; *Holl.* sloep; (cf. austr. chalupe).

SZALWIA, ii, 6; *Boh.* šalwég; *Sorab.* 2. žalbija; *Sorab.* I. žalbiya, žalbiya; *Cara.* shajbel, shalvei; *Vind.* ihau-bei, kišulja, bielostenez, ihabel; *Croat.* šalvia, küs, kadulya; *Dal.* kadulya; *Hung.* sallya, zalya; *Slav.* xalfia; *Rag.* salvia, kadúglja; *Bosn.* sgal, sgal, kaduglja, slawoglja, pelin, (cf. piołun); *Ecel.* mauea; *Ross.* мауеѣ; *Lat.* et *Lal.* salvia; *German.* die Schalbe; ziele, szalwia dwo-

jaka jest, większa, u pospolitych ludzi nazywa się piwonią; mniejsza zwyczajna. *Kluk. Rosl.* 1, 271. Szałwia leśna, *stachys. Syr.* 694. Rešetev. Szałwia czarna, *ob.* Zwiesinosek. Szałwia Rzymska, *ob.* Mietka Grecka. — *Prov.* W szałwiu pokrzywy odmieniają. *Rej. Zw.* 2. czarne w białe, ańs jdwary weiß maßen. Może pochlebea parzaca pokrzywkę Szałwią nazwać, włożywszy pokrzywkę. *Rej. Zwierc.* 225 b. Zejmiesz pokrzywkę, ańs piolunek miasto szałwi w garnku. *ib.* 56 b. SZAŁWIOWY, a, e, *Calhy.* Wino szałwiowe bardzo zdrowe. *Slesck. Ped.* 588. *Cresc.* 255.

SZAMBELAN, a, m, z *franc.* podkomorzy, der Kammerherr. *Blande:* Szambeloneku! *Teat.* 55. d. 78. SZAMBELANIC, a, m, syn szambelana, deß Kammerherrn Sohn. SZAMBELANKA, i, ż, córka szambelana, deß Kammerherrn Tochter. SZAMBELANOVA, y, ż, żona szambelana, die Kammerherrin, deß Kammerherrn Gemahlinn. SZAMBELANSKI, a, m, do szambelana należący, dem Kammerherrn zutändig. SZAMBELANSTWO, a, a, podkomorstwo, godność szambelańska, die Kammerherrnwürde. — *Collect.* Szambelan z szambelanową der Kammerherr mit seiner Gemahlinn. Scena w domu szambelanstwa. *Teat.* 16. e, 2. Państwo szambelaństwa. *Teat.* 19. b, 1.

SZAMBRAN, u, m, n, p. Najprawdziwiej ten sam się stroi w szambran złoty. Kto żyje sprawiedliwie, i przestrzega cnoty. *Pot. Jow.* 15 ? SZAMERLANY, manty, suknie kobiece. *C. mp. Med.* 705 ? SZAMERLUKI, n, p. Tak były godne śmiechu żułmanty, i szamerlukki, jak terazniejsze robroty i szusty. *Mon.* 72, 511 ?

SZAMEROWAĆ *cz. niedok.*, bramować, ef. kameryzować, febrämen. Suknia złotem szamerowana. *Zab.* 2, 180. Suknia szamerowana kwiatkami brzoskwiniovemi. *Teat.* 57, 148. Łańcuszki w szuklerskiej robocie suża do szamerowania sukien. *Magier. Mskr.* Pywałem w Wiedniu na szamerowanę w nowy rok gal. *Ossol. Str.* 8. *Teat.* 48. b, 18. Szamerowanie, SZAMERUNEK, nku, m ; *Lecl. pucha:* hafty kosztowne, łśniące, Schammerung. Po sklepach zebrali wielki lecz lekki kosz blondyn, garnitur, szamerunków. *Mon.* 72, 506.

SZAMET, mtu, m, gatunek raszy, Strenaid. *Tr.*

SZAMLOT, *ob.* Czamlet.

SZAMOTAĆ, - ać, - oć, *cz. niedok.*, szarpać kogo rzucąc kim, rwać i tam i sam; fernun reißen, hier und dort hinreißen, rütteln; *(Carn. slemctati vacillare).* Świat się wszystek prawie kazi. Gdy go wicliry szamoca. *Bal. Sen.* 82. Nieprzywoita szamotać ramiony. *Pilch. Šen. list.* 1, 112. Delia się umazała, o koło się szamocę. *Dwor. K.* Wilk od hydłecęj krwi nie zawsięgniony Dobytek wzybt szamotał, srodze zajuszony. *Zebr. Ow.* 280. SZAMOTA, SZOMOTA, y, ż, szamotanie, szarpanina, daß herumreißen. Wiek nasz żelazny, z szranek ludzkości i elwały wzyuty. Cały się poddał w hołd dzikiej szamocie. *Zab.* 14, 165.

SZAMPANATA, *ob.* Spampanata.

SZAMPAN, a, m, SZAMPAŃSKIE wino; *Germ.* Champagner. Miedzy winami Francuzkami najslawniejsze są Burgundzkie i Szampańskie. *Wyrw. Geogr.* 518. *Krup.* 5, 104. Może nam się dziś jaka butelka okroi szampana.

Teat. 17, 158. Szampan, ren, węgrzyn, dodaje wesołej miny. *Zab.* 8, 510. *Nar.*

SZAMPIERZ, *ob.* Szpierz.

SZAŃC, SZANIEC, *licu, m.*, szanice *plur.*; *(Slov. šance: Boh. zakopy; Hung. szantz; Slav. shanac; Sorab. 2. schantz; Sorab. 1. schanceza, woheranceza, předwóbronenceza, předpaženo; Carn. sasip, sagreb, sashap, nasip; Vind. safip, flanza, postaina, branifhe, obkop, sahrifernifhe, predkopifhe, hirbernfhe, predkop, prekop, sagreb; Croat. šancez, šanz, ogradya; Dal. sanacz; Ross. шанцы, шанцы); Germ. die Schanze, die Schanzen, die Verifanzung; Ital. scanso; Angl. schanze; Svec. skans. Szaniec, okop jakiegokolwiek postaci, złożony z przedpiersienia i rowu. Jak. Art. 5, 518. Jak sobie szanie wysypie z darnu zielonego, Spi bezpiecznie żołnierstwo wśród namiotu swego. *Bards. Lub.* 15. Dla mestwa zrobił go król starszym nad szaniami. *Papr. Ryc.* 166. — *Fig.* Szaniestwo w szanie Klany dufać. *Mon.* 70, 586. obrona z piasku. — *Ż. Transl.* Szanie, hak, sztych, zły raz niebezpieczeństwo: Gefahr, Rißte. Pierwszy Władysław pod Buczyna za Polską koronę szaniec krwawy stawivszy, przeciwnika zraził. *Tward. Wl.* 4. Dwaj ci sąsiedzi nie śmiełi z sobą się na szanie wojenny puszczać. *Nag. Fil.* 115. Na szanie przyszedł *Chrośc. Job.* 19. w niebezpieczeństwo, er ist in Gefahr gerathen; *Slav.* na špien sa dostal. Twoja w wątpliwym i ciwnym stoi szaniec tak sława, jak i cnota. *Bards. Trag.* 67. Na szanie stawić, kłaść, nieść, narażać, wystawiać na niebezpieczny raz, ryzykować; der Gefahr aussetzen, in die Schanze schlagen, dran legen, dran wagen. Radzono Daryuszowi wojsko rozdzielić, a nie na jeden fortuny szanie wszystkie siły stawić. *Warg. Kurc.* 25. Wszystko sadi na szanie dufając szczęściem. *Budn. Apoph.* 151. Drugi na szanie szczęścia i wszystko wysadzi, jedno to jego, co na grzbiecie i na szyi zostanie. *Rej. Zw.* 158 b. Stawić majetności na wątpliwym szaniec nie chce. *Warg. Cez.* 151. Zdrowie nawet na szanie kładli. *Berk. Ezerh. G. b.* Wystawienie siebie i wszystkiego swego na szanie. *Pilch. Šen. list.* 14. Ciłość sprzymierzonych waszych na szanie i niebezpieczeństwo jest wydana. *Šiem. Cyr.* 196. Niosę życie na szanie, i wy bracia nieście. *Teat.* 45. d, 65. Wyb. — *Ż.* Szanie wa grze i stawka, der Cap, Einlag im Spiele. Konarski z królem grając w kostki, gdy szanie wielki sadił król, a wygrał na nim wszystkie pieniądze, dał policzek królowi. *Papr. Ryc.* 160, *(ob. Schanze im Würfelspiele. Adlg.)*. Po 50 czerwonych złotych na szanie w wareaby grać nie chciał, powiadając, po tak male grać, jest jakoby wszy bił. *Gorn. Dw.* 158. — *Ż. Transl.* Do szanica kogo uprzędzić. *Pot. Arg.* 757. do celu, do kresu, do mety szczęścia, do harapu; einem zuver kommen, ihm den Rang ablaufen. Umysł przez demowniki jeszcze szaniec swego powetować. *Wys. Kat.* 26. stracone odzyskać, daß Verlorne wieder gewinnen. — *Ż.* Na szaniec komu co dać, odzawować mu; einem etwas freiß geben, zum Besten geben. Tam na niespodzianą trafi u nich zwadę, Jeśli czego na szaniec nie da w ich gromadę. *Pasz. Dz.* 118. — *Ż. Aliter:* Zamysły swoje, w tajemnych radach dotąd przechowy-*

wane, teraz na szanie otworzysty wyrzucili; *in opertum proferebant*. *Krom.* 701. na jaw, öffner Raum, öffner Spielraum. Niechęć dawno w sercach utajone, na szanie otworzystej nieprzyjaźni wstępowały. *Krom.* 85. (otwarte pole). Dyskurs ma to prawo, wolny ma szanie na wszystko. *Falib. S* SZANCKOPNIK, a, m.; *Vind.* bramha delanz, predkopauz, sakopauz; *Ross.* шаноконт; podkopnik, der Schanzengräber. *Archel.* 2. 9. SZANCKNECHT, a, m., prosty kopacz szanieów, z *Niem.* der Schanzenfuecht, jak SZANCMAJSTER, z *Niem.* Schanzmaeister, przełożony szanckopników, n. p. Szanckmajster ustanowiony jest dla naprawienia dróg wojsku z swemi szancknechtami. *Tarn. Ust.* 290. Szanckmajster, co będzie obóz kładł, ma być przy obozie. *Tarn. Ust.* 241. SZANOWAĆ *cz. niedok.*; *Slov.* šanovati; *Sorab.* 2. schanzowasch; *Croat.* šancezam, šancezam; *Hung.* szántzolan; *Vind.* szanzazati, branilne delati, salipuvati, predkopuvati; *Ross.* шановать; szaniece kopać, sypać, Schanzengraeben, Schanzengraeben. Szaniecować się, okopywać się, ſich verſchanzen. — §. Podkopywać się, appropinquieren. Trzeba umieć języka dostać, umieć swych ratować, A ku ni przyjacielom mądze się szaniecować. *Pasz. D.* 47. Nieprzyjacielom ku twierdzy szaniecować się dopuścił, aby przystąpił. *Wys. Kt.* 101. — §. Jedni z szurmowników ślimy fluka, drudzy ogień podrzucają, drudzy drabiny szanieją. *Krom.* 278. przystawiają, podstawią; unterstellen, anstellen, anleihen die Sturmleitern. K nię z ustami szanieje się, *adnores os*. *Zebr. Ow.* 252. (przybliża się, przysuwa się). W nasze tropy się szanieje! *comitate gradus*. *ib.* 210. Już k ziemi się szanieje, i podpada; *adnotos terrae*. *Zebr. Ow.* 290. Ziemia z szurmowników ślimy fluka; *in inferius ferentur*. *ib.* 582. (spuszczają się, opadają). — §. Szanieje się komu co: szczęści się, glińca, gelingen; (*cf. ovs. Germ.* erſchancen). Sprawy twe szczęśliwie się szaniecować będą. *Radz. Joz.* 1. 8. Rozpaczają chorzy, że się im nie zaraz wedle myśli szanieje, i nie mogą być zaraz zdrowi. *Biał. Post.* 47. Litwie pierwsza zaraz wyprawa tak się szaniecowała, iż wielkie zwycięstwo odnieśli. *Stojk.* 86. Każdy się dziwował szaniecowaniu Skanderbega. *Baz. Sk.* (szczęściu jego). Nieszczęściu się im to zwiódło a oszaniecowało. *Erz. Jez.* 1. 4 b. I trzeci nawet zaciąg królowi nie według myśli szaniecował się. *Krom.* 258. Widząc, że mu się nie szanieje, począł myśleć o pokoju. *Biał.* 491. Gdybyśmy obaczyli cielei, jako się nam w tym szanieje, pewniebyśmy tego zamiechali. *Rej. Post.* 6 g 2. Xerxes, iż mu się w Grecyi na wojnie nieszczęśliwie szaniecowało, u wszystkich wzgardzonym był. *Kosz. Lor.* 50 b. SZANOWY, a, e, od szanieów, Schanzeng; *Croat.* šanczn. SZANCZYK, a, m., dem. *Nom.* Szaniec, eine kleine Schanze. Postawić leda szaniecyk nad brodem, odstraszyz ich od przepawy. *Star. Woj.* 4, 5 b.

*SZANKI *plur.*, miara zbożowa, ein Gefießemaß. Szanki na Podlasiu były dwójakie, jedne staćci miary, zawierały 48 garcy, a łasztowemi zwane zawierały garcy 24. *Uzack. Pr.* 1, 295.

SZANKR, kru, m., wrzód francowaty. *Perz. Lek.* 2, 19, der Schanker; *cf.* stulejka, zalupka.

SZANOWAĆ *cz. niedok.*; *Boh.* šanovati; *Sorab.* 1. schonowacz; *Sorab.* 2. schonowasch; *Vind.* šonati, šahonati; *Ross.* шанить, пошанить, беречь, сохранять, жалеть; §. 1) ochraniać, oszczędzać; *Germ.* ſchonen (*cf. Lat.* sanus), in ſich ſchonen. Szanować czego, szaty, ksiąg, oszczędzać. *Ca. Th.* 1099. Szanowanie *Ross.* пошаната. Szanować się, szanować zdrowia, ſich ſchonen. Cyrułik obiecuje go w krócie wyleczyć, byle się dobrze szanował. *Teut.* 48, 117. Jeńce Czeskie Kazimierz I-skawie szanować kazał. *Krom.* 559. Nie sil się, jeszcze daleko do końca, szanuj się. *Tr. Wicz.* 87. Gdyby żeglarz d.ł się ſhne dowolnie o pine i kamienie, azaby nie rzekł: to nicenota, nie szanuje samego siebie, okrętu swego, kupców, i kupi ich. *Jer. Zor.* 93. Szanuj się dla nas, jeśli nie dla siebie, Twym zdrowiem prawie wszystko wojsko stoi. *P. Kaban. Jer.* 280. — §. 2) Szanować, czuć, poważać, ważyć sobie; ehren, verehren, hochſchätzen, bedachten; (*Cara.* shōnam se koga, sposhtujem; *Vind.* poštuвати, pozhastiti, pošhtenje skasati, šhtimati; *Croat.* poštuвати, poštujem; *Dal.* štujem; *Bosn.* počitati, počastiti) Jeśli chcesz być szanowanym, szanuj. *Zab.* 5, 246. Szanuj-nię doma, będę cię szanowała u ludzi. *Rys. M.* 62. Szanować mniej jest, niż miłować; nie każdy miłuje, co szanuje. *Ca. Th.* 1127. Szanuj szczęściu, nie poddaś się szczęściu, nie ufaj szczęściu. *Ču. M.* 1127. (skramia) zażywa. Tydzie! ciebie Grecy szanują biada! Każę polny nalowają, i lepszą część kładą. *Dobca. I.* 201. szczyca, zaszczycają, beehren. — §. Przeko nas tak źle szanują, trapią, i dla nasze krótsze czynią. *Baz. Hs.* 51. nie zezaj, bezczeka, znieważają, lżą, veruehren. SZANOWNY, a, e, §. a) oszczędny, oszczędzający, ochraniający; ſchonen, ſparen, ſparjam. Pijak, zarłok i zwadca dni sobie utraci, Trzeźwy, skromny, szanowny przeżyje dziesięci. *Pol. Arg.* 247. Szanownemu o wszystko łatwie. *Gorn. Dw.* 165. — §. b) Szanowny, SZANOWITY, szacowny, godny uszanowania, poważny; *Sorab.* 1. kěłbuwanitě, w łestzi dzeršantě; *Vind.* pošten, šhtimandin, jimeniten, navidnu, nagledašben, zhastivrieden; *Rag.* pošetovani; *Croat.* poštuvan; *Bosn.* ojašan, ojašno; *Ross.* почтенный; *Ecl.* почитатель, почительный, говѣнный, достоиночестный, докторовшанан, аштар, ешwürdig, ашштгшwürdig, verehrungšwürdig. Szanowny starzec. *Ld.* Ludzie szanowite obojogo stanu, wszelakiej czeri i poszanowania godne, łaje, sromoci, lzy. *Smotr. Apol.* 62. SZANOWNOŚĆ, sci, ś. poważanie, powaga, poważność; *Croat.* poštuvanost, die Verehrung, Ehrwürdigkeit, Verehrungšwürdigkeit. Będzie nieco śmiałości albo zuchwałstwa, tedy to surowością odejmują, a do szanowności, do wstydu, do pokory i dobrych obyczajów one przywiada. *Gorn. Sen.* 418.

SZANTA, y, ś, ziele, *marrubium*, *Audern*; *Boh.* gablečnjak; *Ross.* мантра; jest biała i czarna; mają moc leczenia. *Kluk. Rost.* 2, 259. *Slesk. Ped.* 422 *Syr.* 688. Szanta kocia, *ob.* Serdecznak, *cardiaca*, *Serzgepanu*.

SZANUJE, *ob.* Szanować.

*SZAPIEL, n. p. Knieje z bogiem obrońcą tajnie nawie-

dzisz głębokie, a nie z szapielem bogiem; *nec de plebe den.* *Zebr. Ow.* 20? *Defterr.* *Udapel* *gluptas.*

SZAR, u, m., rzęd gontów, n. p. dachówek, szereg. *Wied.*, eine Reihe *Schindeln.* Dachziegel u. i. w. Gonty oblatują szarami z dachu. *Dwor. D* 4, cf. *Germ.* *Schar.* *Ud* 1g.; cf. *Lat.* series; *nostr.* szereg, obszar, szerza.

SZARA, SIARA, y, ż., młodziwo: *Boh.* mlezywo; pierwsze mleko po cielciu. *Dud.* 51. die erste Milch nach dem Kalben, die Viehmilch. SZARACZEK, czka, m., szara sukienka podła, ein schlechtes graues Röckchen. Zdejm z siebie urząd starościca; a po dawnemu w szaraczku uchodźmy zład młeczkiem. *Teat.* 14, 8. SZARACZKOWATY, ob. Szarawy. SZARAFAN, u, m. [ob. Sarafan 2]; 1) szara sukienka domowa, ein grauer Hausrock. W tym samym codzieln musiałeś chodzić szarafiannie. *Teat.* 19, 27. — 2) Szarafianna sukienka kobieca przed rokiem powszechnie używana. *X. Kam.* — (*SZARAGI, źle zam. ost: Szaragi. *Dud.* 20. — SZARAJ, ob. Saraj, Seraj. — SZARAK, a, u, m., [venit. zajac, bei den Jägern: ein Hase 4], n. p. Szary się pokazyły, psy za niem, i my też już już dochodzili, aż szarak smyk przed nami, na niżej się psy roztargaly, ale skoki z sobą przywiozłem. *Teat.* 19, b, 75. szary samiec, ein grauer Rebbock. SZARAN, ob. Szaraneek. SZARANCZA, y, ż.; *Boh.* kobyłka; *Slov.* kobyłka, kobilka, konik, konicek, (ob. Kobyłka, konik; *Serab.* 1. skoż, skożek. (ob. Skoczek); *Carn.* kobilzhar, *Vind.* kobiliza; *Croat.* kobilica; *Hung.* sáska; *Slav.* kobilica, skakavac; *Bosn.* prugh, skakavac, kries, eriejak; *Rag.* skakaviza, prugh, skakavaz; *Ross.* саранча, кобылка, шапки, шапочки; *Ecol.* прагъ, пражине, пружи, саранча; s. 1) *gryllus locusta*, nie *Heudreife*, *collect.* *Heudreife*; imię maja od koloru swego szarawego. *Haur.* Sk. 114; owad podobny do świerca, przylatuje do nas od krajów Tureckich, niży jak chimura. *Zool.* 155. Jeden gatunek jej piechota. Pewny gatunek szarańczy, *Ecol.* прыхъ, сиплеве, сѣрѣя, сѣрѣи; *Ross.* Азиат. акриды Roku 1554 szarańcza u nas wszystko zjadła; tak jej było wiele, że słonie lecąc zasłaniały, a gdy na ziemię padły, tedy się kopyta końskie w nich zakrywały. *Biel.* 189. Jedzenie Jana Chrzciciela było szarańcze albo koniki, lecz nie takie, jakie w naszych krajach są. *Zim. Post.* 5, 620; (*Ross.* саранчаедецъ 'szarańczojedz). Szarańcza lują, skacze, na cudziej trawie. *Rej.* Ap. 78; na cudzych osiewkach tyje, nie dobrego nie działając. *ib.* : *inde* Szarańcza, pro hominibus noxiis, immūse, idēltdie *Brotteffer*, eine Raſt der Erde. *Teat.* 48, b, 54. *Quisquillae*, de hominibus; nikezemni ludzie, podnózkowie, szarapki, szarańcza. *Maec.* — 2) Szarańcza czego, wiele czego, chimura. *Cn. Th.* 1099. čma, hok, tłum, chasa, chałastr, tatalajstwo; ein großer, dicker Haufen, ein Schwarm, eine ganze Wölfe, große Menge. — 3) *Botan.* 8. Jana szarańcza, *ceratonia*; *Ross.* овечи рожки, rodzaj rośliny z pomieszaniem płciami; tylko jeden gatunek nam znajomy z owocem, to jest, strąków, które kupujemy na stół od Ormian. *Kluk.* *Dyke.* 1, 115. świętojański chleb, s. Jana chleb, 2) różki, Johannisbrot. Szarańcza, roślina wielka pełna, bla-łożółta lub żółtogoręca, *flos Africanus*

major. *Kluk.* *Rośl.* 1, 285, *Ross.* неапки, бархатень. SZARANCZOWY, a, e, [od szarańczy, *Heudreife* 2]. — 2) Szarańczowe drzewo w Ameryce, der Heudreifebaum; żywiec z niego kupuje się do pokostów. *Kluk.* *Dyke.* 2, 46. SZARANCZYK, a, m, młode szarańcze, das Junge der Heudreife. Szarańczyki wylęgają się z jaj bez skrzydeł, których po trzecim dopiero zrzucają skórki dostają. *Kluk.* *Zw.* 4, 582. SZARANEK, nka, m, karpik młody do zarybienia stawu, ein junges Karpfchen. *Jabl.* *Es.* 5. Szarańy, szaranki, karpie. *X. Kam.*, (*Croat.* sáran, krap; *Slav.* sharan; *Bosn.* sejaran, karp). Karpika w rzece na kształt małego szaranka Rybak uchwycił na wędkę jednego poranka. *Jak. Bj.* 129. SZARAPATKA, SZEREPETKA, i, m., CIARAPATA. *Teat.* 15, 84, odartus, gołota; ein Abgelumpeter, Zerlumpeter, Abgeriffener. *Quisquillae de hominibus*, nikezemni ludzie, podnózkowie, szarapatki, szarańcza. *Maec.* A ty, co bywysz przedtym ostatnim gołota, W sutę łamy się stroisz, łoczysz w kufy złoto. Nie chlubi się z twarnej doli, że cię z szarapatki Wywlokłszy, okrył Plutus licznemi dostatki. *Nar.* *D.* 2, 157. Ja zaś, choć teraz sługus, chociaż szerepetka, Wiedzą, żem bywał lepiej, wiedzą, żem szlachetka. *Zabl. Zab.* 2. *SZARASY, ob. Szarawy. SZARAWARA, y, ż., SZARAWARY, SARAWARY plur.; (*Ross.* шаравары; *Croat.* salavare, navlackhe; *Hung.* salavari; *Torc. et Pers.* szalwar - spodnie szerokie. *Biel. ties. philol.* Michael spicileg., Scytowie nazywali spodnie swoje *σαράβαρα* *Fallux Onom.* (*Gart. Mskr.*); szerokie przestronne długie do stop płudry; lange, weite Pummbocken, Heberreibecken; (cf. *Bosn.* sejaroviti - pstry, sejarovite - pstrość). Perska szarawara. *Klon. Wör.* 54, not. *σαράβαρα tibialia seu feminalia apud Persas: qua voce et indumento usi sunt aliquando Poloni. Włos głowy ich w ogniu nie przypalił się, i szarawary ich nie odumienily się. *W. Dan.* 5, 95, not. *σαράβαρα. LXX. — *Caediv.* Sarabala jest płaszcz, ale bardzo na szarawary poszło. *Budn. ib.* Tatarowie ubior spodni, który pospolicie szarawarami zowią, liniany noszą. *Gwagn.* 594. Janczarowie mają płudry a to rzeczej szarawary białe. *Star. Dw.* 42. Ociec nie rad się wyda synowi na ubiory, sprawiwszy mu sarawary a karwatkę. *Glicz. Wyrh. F.* 5. Kurfirst Pruski od króla wedle mody starej Brał chorągiew, i z sobą przywiozł szarawary. *Pol. Jow.* 51. (o rajtarach jego). SZARAWY, SZARASY, a, e; *Carn.* sléry; *Bosn.* sejaroviti; *Ross.* сѣроватый; na szary kolor pochodzący, etwas grau, gräulich. Kolor szarawy. *Haur.* Sk. 111. Ludzie w tym kraju są szarawi. *Boter.* 246. Noc ka nam poziera Szarawe skrzydła na świat rozpościera. *Zab.* 8, 509. *Nar.* Ty się pomknij szarasy, siadźże ty pozłocisty! *Rej.* *Zw.* 79 b. (szaraku ustap' się, cf. jak ci widza, tak cię pisza). — (*SZARBOCH, *Syr.* 520, ob. Szkorbut). SZAREK, rka, m.; (*Ross.* сѣрокъ, сѣрунь pies morski Archangielski; w szarą sukienką ubrany, ein Graurock; cf. *Gall.* sarrau). *Cum rari coloris panni viliores sint. hinc fit, ut iis induiti, contemptim sic appellentur, ceu tenuis fortunae et ex vulgi grege; sic translate ad alios*

colores szarek: podła ubrany, jakiegokolwiek maśca szate podła mający, *pannosus*, gałgan, odartus, oszarpaniec, szarapatka; ein fchlecht gefleideter, abgerißner, zerlumpter Mensch. Mlecz szarku, mów panie szatny. *Blas. Tlum. B. 4 b.* (ob. Szarasy). Przeciwnie złotogłówni na spodku panowie, A nad niemi wierzeb maja dżas marni szarkowie. *Jag. Gr. A, 5 b.* (cf. szara szlachta, szary komec). — §. Pies szary, ein grauer Hund. Pamięta po ulicy psy pogromili, Kesego poimah, a szarka zabili. *Rej. Wiz. 97 b.* Wydał złodzieja szarek psim ozorem. *Miask. Rył. 2, 177.* — (SZARFA, ob. Szarpa). — SZARGA, SZARUGA, i, z., słota, pluta, pluskota, zadymka, zawierucha, zamieć, chora, deszcz z wiatrem; nähes, ungeschütteltes Wetter. Szargu i pluski oktobre. *Tward. Wł. 195.* Szarugi wilgotne. *Hor. 2, 199. Nar.; (timber edar).* Dzień, uce, słota, szaruga, czy marzenie, czy pali, Skoro pan powie nuże! nogi zapas, dalsz. *Zabl. Anf. 12.* I w szarugi odprawiać pod niebem noclegi, I bosą nogą deptać ścięte mrozem śniegi. *Zab. 10, 42. Koss.* Tam na wdzięcznej pogodzie z szargi osychają. *Tward. W. D. 2, 208.* Słopa szarga widok odwołuje zawikłaną srodze drogą. *Suszy. Pieśń. 2 F, 4 b.* Obłok skoro się rozwarł, ciężka wody swój szargą zalął. *Otw. Otw. 455.* — §. Szarga morska, burza, nawał; Sturm, Ungewitter, Seesturm. Czarna szarga morze z boku turbuje W długim przez tak wiele wałów skoku. *Bardz. Luk. 85.* Łódź moja żadnej szargi i żadnej nie boi się burzy. *Pol. Poez. 85.* — *Fig.* Nie bardzo nam jeszcze do śmiechu z przeszłej szargi. *Pol. Arg. 450.* (zawieruchy). SZARGAĆ *cz. niedok.*, poszargać, uszargać *dok.*, Szargnąć *jednł.*, kalać, błotem nieczyścić; bejden, befechten, bejdenugen mit Strafenföh, bejdumpen; *Boh.* šubrán se (ob. Szubrawice), (cf. caurati wlec, plást se caura plászez się wlece; *Carn.* shörgam, shorglam; ciureczć; *Hung.* szürgem strepo; cf. *Croat.* sárgaszt varicolor). Szargać szate, szargać się. *Cn. Th. 1100.* Jam kadet, nie będę się w błocie szargał. *Teat. 8, 6.* — *Fig.* W Warszawie się uszargał, z Dubna jak zmyty czystym powrócił. *Zab. 15, 214.* (zadłóżył). Zaden się bez jakowej przywary nie rodzi. Ten najlepszy, kto się mniej w tej szarga powodzi. *Hor. Sat. 56.* (kto najmniej ma plam, wad). On z moją powagą wasze razem szarga. Na nasze przywileje, na władzę się targa. *Wey. Org. 18.* On się tylko preniaetwem szarga, a z sąsiady Ustawicznie o lada zagon wszeczyna zwady. *Nar. Dz. 5, 148.* Głowy uszargać nie potrafisz winem, Ni z kołem godowniczym tańczyć koło dzbana. *Zab. 9, 558. Zabl. odurzyć, den Kopf benebeln.* — §. Szargnąć, szarpnąć, targnąć, szarpiąc poruszyć; reißend jucken, mit einem Ruff bewegen. Wyrwawszy tesak przy boku miany, onymże w się szargnął, I wskok z gorącej rany martwiejąc wytargnął. *Żebr. Ow. 82; (dimittit in ilia ferrum).* Potężnie drżącą bronią szargnął; tremantia forti tela manu torsit. *Żebr. Ow. 296.* Brzydkiem szargnęła włosami. *movit. Żebr. Ow. 93.* SZARGANIEC, uca, m., SZARGAWIEC, wea, m., poszargany, guok, smród, niechluj; ein schmutziger Mensch, ein Sau. Już lada szarganiec i

gruby knecht lada, Kontem się czy markizem bezwstydnie powiada. *Nar. Dz. 5, 144.* Już mi to obmierzło, że lada szarganiec cudze występki gani. *Mon. 75, 665.* Gynik szarganiec. *Bil. Sen. 49.* Goho ty szargawcze. *Teat. 56, 21.*

*SZARGANT, *SZARGART, *SZARGARZ, v, m., [z niem. Scherge, sluga publiczny, ob. Serguel 2], *lector*, oprawca, albo miejski sluga, szargarz, butel, kat, który złoczyńce imuje i traci. *Marz. Szargant, lo arius. ib. Li torius*, co ku szargartom a butlom należy. *ib.* (może z *Franc. sergent*).

SZARKAĆ, SZARKAĆ, *ob. Sarknać.*

SZARŁACIĆ, SZARŁACIĆ *cz. niedok.*, uszarłacić, uszarłacić *dok.*, rumienić jak szarłat, czerwienić; beifarlaehen, ifarladbréh maehen. Wschód szarłaci nabobno zarumie. *Przyb. Milt. 212.* Flora ogród krasnym kwiatem bojnie uszarłaci. *Zab. 9, 6.* Niebieskim szarłacem się rżę. *Przyb. Milt. 85.* Mężowie waleczni uszarłaci się. *Bodn. Nar. 2, 5.* (szarłatem odziani. *Bodn. Gd. 1.* W szarłat przyobleczony, uszarłacony, *corcinatus. Marz. SZARŁAĆSKO, a, n., Zab. 9, 85, contentm*, elender Scharlack. SZARŁAT, SZARŁAT, u, m.; (Boh. šniat, červenec; *Slav.* šarlät; *Srab.* 2. scharlak; *Srab.* 1. scharlachowa barba; *Carn.* shkerlät; *Vind.* fhkarlat, farloh, barsm, karmesin; *Croat.* skerlät, shkarlat; *Slav.* skerlet; *Bosn.* skerlet, cergljena svitta, skerlet sok, mast; *Rag.* grimiz; *Ross.* маляхъ, алое еубо); *Germ.* Scharlack; (*Svec.* skarlatan; *Ital.* scarlato; *Angl.* scarlet; *Franc.* carlate; *Isl.* skarlat; *Arab.* yxquerlat; *Turc.* iskeriet; *Pers.* sa-gallat). Teraz częściej mówią szkarlat, szkarlatowy, niż szarłat, szarłatowy. *N. kam* Marcin z *Urzędowa* rozumie, że z Polkiego czerwiec, tak słowo karmesin, jak i słowo szkarlat pochodzi. *Urzęd. 155.* — 1. Szarlat purpura, maź morski, z którego szarłatna farba wyciskana, ryba, żółw, ślimak morski szarłatny. *Cn. Th. 110.* Die Purpurfärbende; *murex*, gatunek ślimaków w morzach Azjatskich; czasami wypuszczają po trochu farby szarłatnej, u dawnych zwanej purpurą. *Zabl. 95.* — Szarlat, krzewinka, szarłatowe drzewo, z którego jagody na farbe zbierają, *Ilex coccifera. Syr. 1512 der Scharlackbaum.* — Szarlat farbowny ziele, albo szarłatne ziele, *sandyr. Cn. Th. 1100.* Scharlack, Scharlackfrucht. — 2. Szarlat, SZARŁATEK, ziele, *amaranthus*, gatunki tu należące są Miłosznak, zmind, samit. *Kluk Dyke. 1, 27. Buk. Gl. Kon. 19. Syr. 1555, Ross.* бархатникъ, Zäwendföh, Samitblume. — 3. Szarlat, szarłatna farba, szarłatny sok, którym szarlat farbuja, Scharlackfarbe, Purpurfarbe, Scharlack; *Vind.* fhkarlatna farba; *Ross.* бархатно. Z proszku karmazynowego robią przednie rumienidło szkarlat. *Krumd. 494.* — *Fig.* Postępek ich szkarlatem jagody jej zarumienil. *Nieme. Król. 4, 115.* (cf. raki piec) Szkarlat, purpura z różą, ustępuje temu wdziękowi. *Past. Fid. 525.* Będali grzechy wasze jak szarlat, wybielone będą jak śnieg, a jeśli będą tak czerwone jak bawelna, zbieleją. *1. Leop. Jez. 1, 18.* — 4. Szarlat, materya, sukno, jedwab tego koloru; Scharlackstoff, Scharlackfärb, Scharlack. Gdy czerwcem sukna farbuja, takie sukna zowią

szarłaty, jakoby rzekł szkarłat skazoną mową czerwiec. *Urzed. 555.* Szarłatne jagody farbierze do farbowania jedwabiów, wełn i sukien używają, które potym od téj farby szarłatami zowią. *Syr. 1545.* Włosy głowy twojej jak szarłat zwiniony. *5 Leop. Cant. 7, 5.* (jak pawłoka królewska. *1 Leop.*) *ib. Exod. 28, 55.* — §. 5). Szarłat, miano pięknego charta. *Bielaw. Mysl. B, 4 b,* Name eines schönen Windhundes. — §. 4) *Medic.* Szarłat, wyrzut plam czerwonych małych po całym ciele. *Krup. 5, 544.* szkarlatyna, *Шкарлатиновыя.* SZARŁATNIEĆ *neutr., niedok.,* rumieńcie się jak szarłat. *Cn. Th. 1100,* *Шкарлатиновыя werden.* SZARŁATNIK, a, m., co farbuję szarłatno. *Włod., der Шкарлатфärbet; Eccl. червленничикъ, Graec. πορφυρεΐς, purpurarius.* — §. Papież z swojemu szarłatnikami, kardynałami. *Baz. Hst. 20, cf. Sorab. 1.* purpurnik, w szkarłat ubrany, *ein in Шкарлат Gefleider.* *Wrodz. żeńsk., n. p.* Abyś już z kubka złotego enéj szarłatniej Włoskiej wina obrzydliwości nie pragnął, ale raczej głosu bożego słuchał! *Teof. Zw. 52,* (cf. purpurat). — § Szarłatnik, mały szarłatny, ślimak, die Purpurfärbende. *Tr. SZARŁATNAWY, a, e, półszarłatny. Cn. Th. 1101,* halbškarlaten, *škarlatartig.* SZARŁATNO *adv.,* koloru szarłatnego, *škarlatfärbig.* Szarłatno czynię, *purpuro.* *Cn. Th. 1101.* — W szarłacie, *im Шкарлат.* Szarłatno chodzący, *purpuratus.* *Cn. Th. 1101.* Jak się dziecię za młodu pyszno a szarłatno nauczy chodzić, potym tak się będzie odymało, że ludzi nie będzie chciało znać. *Glicz. Wych. F, 4 l.* SZARŁATNORÓDNY, a, e, ostrifer. *Cn. Th. 1101;* ślimaki szarłatne rodzący, *Purpurfärbenden zengend.* SZARŁATNY, SZARŁATOWY, a, e, od szarłatu, *Шкарлат-, škarlaten;* *Bob. šarlatný, šarlatowý;* *Slov. šarlatowý;* *Vind. škarlaten, purprast, barsunski, karmesinskofarbast;* *Croat. skerlaten, skarlatni;* *Hung. skarlásztiin;* *Bosn. skerletni;* *Rag. grimizni;* *Ross. баряный, баряноцветный, червяный;* *Eccl. червленъ.* Ciało jego białe i szarłatne. *Groch. W. 551.* (rumienne). Szarłatne jagody, karmazynowe ziarnka. *Syr. 1545.* Szarłatna szata, *ein Шкарлат-, oder Purpurkleid.* Jezusa obłoki w szatę czerwoną, szarłatną albo purpurzaną. *Schl. Math. 27.* Opony z jedwabiu szarłatnego. *5 Leop. Exod. 26, 1.* (połączzonego *1 Leop. z szarłatowego. ib. 26, 51).* Otwarcie-no szkarłatni zbójce wasze dzieje, lzali myśl w nich strachem zdjeta nie struchleje? *Nar. Dz. 1, 77.* (purpuraci, purpurą oktyci). Tyranowie szkarłatni. *Zab. 16, 120 Nar.*

SZARLETAN, SZARLETANKA, *ob. Ciarlatan.*

‘SZARŁOOKOŚĆ, *sci, ź.* szarłatowe oczy, jak u królików. *X. Kam. Samindenängigkeit.* Wódka ta dziecięciu młodemu szarlookość naprawuje. *Sienn. 252. idem. Spicz. 108.*

SZARMANTKA, *i, ź.* miano, które suczkom dają, *Name einer kleinen Schweißblinde.* *Mon. 61, 140* Hajduk szarmantkę przez niestrożność potracił. *Mon. 67, 285.* Obudzila mnie szarmantka szekaniem. *ib. 67, 287.* SZARMANTSKI, jego, *m, Nieme. P. P.,* cf. frazcek, licyk, siutyniec. *W rodz. żeńsk.* Szarmantska.

SZARO *adv.,* gran. Kaczka szaropióra: *Tward. Wł. 245.*

Nurek szaropióry. *Zab. 10, 82. Koss.* [SZAROGRÓD, a, m., miasto na Podolu, eine Stadt in Podolien 2]. Założył Jan Zamojski jedną fortecę najbliżej granic Turckich, i nazwał ją Szarogrodem, na pamiątkę Szaryusza Jeltezyka, od szarój sukni tak nazwanego. *Boh. Żamoj. 9. et 185,* cf. szara szlachta, szarek. SZAROOKI, a, e, *gezu szarych, graudngig;* *Ross. сѣроглазый* SZAROPICH, a, m., n. p. Karog się przelatował aż pod obłokami, kiedy go obaczyła gniewna była kani, Mówiła: Poczekaj mię panie szaropichu! Wołając zlorczyła; on latał po cichu. *Pap. Kol. K. 2.?* SZAROŚĆ, *sci, ź.,* SZAROTA, *y, ź.;* *Ross. сѣръ, сѣрость, сѣрзна, сивость (ob. Siwość):* die graue Farbe, das Grau. Szarość bierze coś od czarności i od białości, i tak bywa, ani biało, ani czarno, ale coś średniego. *Petr. Et. 107.* Zabrzmij w cichéj szarocie, mój samotny głosie. *Przyb. Ab. 11.* w szaréj poświecie, w zamierzchu; *Graudunfel, Dämmerung.* — § Szarota ziele, *ob. Kocenki. Jund. 410, Ross. кошечья лапка, горянка.* SZAROSIWIY, o korniacz; *Ross. чалый, чалко, Graudimmel.* SZAROWAĆ ściany *cz. niedok.,* szaro ściany tynkować, nim się wapiem białą, *gran betünden. Urm.*

SZARPA, SZARPA, *y, ź.,* banda dla ozdoby: *Gall. echarpe;* *Angl. scarf, Svec. skärp;* *Germ. Schärpe;* *Vind. šarpa, šounirsku epafilu, olizirski prepafs;* *Ross. шарфъ, перевязь, (cf. przewiaz); Eccl. порамина, перевязь вончкая.* Szarpa oficerska, die Feldbinde. Rzucea ziarno kmiotek na uprawną rolę, *Worem zboża przeciągniony, który jak szarfa silne zdobi mu ramiony. Tom. Hol. 47.* Ankry, szarpy, stroje kobiece. *Haur. Sk. 519.* *Reißbinden der Damen.* SZARPOWY, a, e, od szarpy, *Шарпы;* *Ross. шарпанный.*

SZARPAĆ, *pr. szarpie cz. niedok. et contin.* Szarpnąć jedull, (cf. *Germ. šárften, cf. sierp;* *Gall. echarper;* *Lat. sarpere;* cf. *Germ. šar, šárper. Hdlg.;* cf. *Lat. carpere;* *Germ. sharbam = bije, okładam plagami;* cf. *Graec. ἀρπάξω;* *Hebr. שָׁרַב arabl, carpsit, שָׁרַב taraf, rapit);* siepać, rwać kogo; *Slov. tihám, (ob. Targnąć);* *Bosn. skiddati, iskiddati;* *Ross. репзатъ, реиßen, bir und her reißten, zausen.* Szarpać się z kim: rwać się z kim; *šif mit einem berim reißten, bernu halgen.* Chciałem się z nim szarpać, ale darmo, mocniejszy wygrał. *Teat. 52 b, 112.* Gdy się tak Polska domowem: niezgodami szarpie, dźwigała się potęga Ruska. *Nar. Hst. 4, 127.* — Szarpnąć się na co: porywać się, rwać się na co; *auf etwas lösgelien, šif darüber bernachen, einen Anfall darauf thun.* Skoro się dowiedzieli Prusacy o zgubie wojewody, szarpnęli się silniej, niżeli kiedy na udział księcia Konrada. *Nar. Hst. 4, 196.* Sam na sam, to sztuka; zaraz ja ci pokażę — szarpie się do niego. *Teat. 51, 54.* — Szarpać ciało, mięso drzeć, targać, rozszarpywać *niedok.,* uszarpać *dek.;* zerreißen, zerfleischen, in Stücke reißen. Strona przeciwna go uszarpała, i na twarzy poraniła. *Sk. Dz. 869.* — *Pr. et fig.* Zmartwienie nieustanne serec moje szarpie. *Teat. 4, 19.* dręczy, kraje, zerfleißt mein Herz. Lud się wspomóże, Gdy go ani celnik, ani żołnierz szarpać będzie. *Star. Vol. B b.* zdzierać, šfinden, pressen,

beitrügen. — *Transl.* Szarpać kogo, sławę jego, lżyć go, uwlaćzać mu; jemandes Ehre angreifen, ihn schänden, lästern. Tacyt wszędy pochlebia Germanikowi, którego ostro szarpie Patereulus. *Pileh. Sall.* 6. Honor mój przed drugiem szarpie. *Boh. Kom.* 1, 22. Nicnoto śmieiesz szarpać sławę pana twojego. *Teat.* 25. c. 88. *Teat.* 9. b. 45. Czyli można ludziom złym gębę zamknąć, aby drugim sławy nie szarpali? *Teat.* 15. c. 5. Wy mi honor szarpiecie. *Zab.* 15, 275. *Treb.* Szarpiać święte postępkę języki. *Nies.* 1, 158. SZARPAK I, a, ie, od szarpacza, sierpacki, ceklarzki; Schäfers-, Schindlers-. On go przed powożcem Katula szarpacką ręką mordował. *Pileh. Sen. gn.* 525. Szarpackie kupy, rozdzierające Rzpłta. *Pileh. Sen. list.* 1, 107. SZARPACZ, a, m.; (*Rag.* kárpaz, karpitegl interpolator); co szarpie co, albo drugiego; *Ross.* репарачъ, der Spumreißer, Pentequäler, Pfader. Biada szarpaczom, którzy jednoś ś. targają. *Birk. Exorb. D. b.* Cudzego majątku szarpacz. *Mon.* 69, 1044. SZARPAK, a, m., nóż lub miecz do rozszarpania, kord; *Grem.* ein Hühner-, (Mdg.), Sandegen, Sarraß, (cf. sierp'). Wściekły Mars płytkiem szarpakiem kole. *Nar. Ds.* 1, 50. Jak dobył szarpaka... *Kniaz. Poez.* 2, 206. *Zab.* 14, 587 Szarpak topny w Norweczech buchtach, *Noricus ensis.* *Hor.* 1, 99. *Nar.* SZARPANINA, y, ż, SZARPANINECZKA, i, ż, *zdru*; *Boh.* drtina, (cf. drań, draniec); to, co szarpają, jako sierw, psia strawa, do rozszarpania żer, *canibus data praeda.* *Cu. Th.* 1101, *Eecl.* звѣроуина; was zum Zerreißen Preiß gegeben wird, der Anteil des Viehweides von einem gefällten Wilde, das Jägerrecht. Armeńskieli się nie lęka lwów szeszupła mróweczka, Co dla lwiej paszeczki ta szarpanineczka? *Tol. Saut.* 29. (odrobina poszarpana). — *Ż.* Fig. Rozszarpywanie, lup cup; das Zerreißen, Zerstückeln, Zerstückeln. Z ojezyzny wypędzonych pospółstwu na szarpaninę namiętności dali. *Warg. Wal.* 127. Dobra ciężka praca nabyte podlegają mocniejszych szarpanioie. *Klok. Turk.* 104. Jeszcze ciało do grobu nie będzie włożone, pocznie szarpanina około niego. *Rej. Post.* S s 5. Nie chciał, żeby królestwo, idąc w szarpaninę przez podziały, słabiało. *Nar. Hst.* 2, 282. Szły infanty, za pomnożeniem przybyszów coraz w większą między różnemi stanami szarpaninę. *Nar. Hst.* 4, 276, *Zab.* 16, 124. *Nar.* Pigmahon niedowiarstwu, młodości i łakomstwu w szarpaninę był podany. *Tr. Tel.* 159. — Szarpanina, szarpaniem, wydzieraniem zgromadzone zbiory; zusammen geraffte Sammlungen, Vorräte. Nie nauki oschłój i misternój szarpaniny, czekamy po tych nauczycielach. *Zab.* 8, 180. (kompilacyi). SZARPNY, a, e, szarpający, przedki w porywaniu, reißen. Szarpny rys. *Chodk. Kost.* 25.

Pochodz. (cf. sierp'), doszarpać, naszarpać, oszarpać, oszarpaniec, odszarpać, poszarpać, przeszarpać, rozszarpać, uszarpnąć, wyszarpać, zaszarpnąć.

SZARSZA, y, ż, materya wełniana z jedwabnemi niciami pomieszana, *Germ.* die Serische, ein wolliges Gewebe; (*Franc.* serge; *Ital.* sargia; *Angl.* serge; *Lat. med.* sargium; z *Lac.* sericum). SZARSZEDRON, u, m, materyjka jedwabna; *Gall.* serge de Rome, Chardedron, ein Seiden-

zeug. Szalon, a najwięcej szaszedron zwyczajnym był jego w lecie odzieniem. *Mon.* 71, 566.

SZARSZYN, SZARZUN, a, m., gatunek szabli, pałasza, szpady, (cf. *Gall.* charger); eine Art Säbel. Jednemu się chce gospodarstwa, drugiemu konia a szarszuna, drugiemu prawa, drugiemu pokoju. *Rej. Zw.* 12 b. Nasi bracia, kiedy się dwaj swarzą, tedy się śmieją, aż kiedy się rzucą do szarszunów, toż dopiero chea rozważać; alieśi drugiemu, choć me nie widien, ręka wisi. *Rej. Zw.* 80. (do korda). Pan na warchoły marne świata tego Chee zawždy dobył szarszuna swojego. *ib.* 227. Pójdzieć i Mazur, wasz meżny brat miły Z szarszunem, z kijcem skosztuje swój siły. *Stryk. Gon.* 1 5. Musi się radziej obrócić do pluga, niż do szarszuna. *Rej. Zw.* 15 b. Musi się radziej obrócić do pluga, niż do szarszuna, albo do zbroi szorowania. *Weress. Reg.* 11. (raczej do rolnictwa, niż do wojskowości).

SZARUCHA, y, ż, szara maść, die graue Salbe. Szarucha, którą barwierzysz smarują *Oczk. Przym.* 9. Nasza miła szarucha, pomsta barwierska, czy Galenowi kiedy w myśli była? *ib.* 4.

SZARUGA, ob. Szarga.

SZARWARK, u, m., robota publiczna na pana, praca z pańszczyzny wypadająca; *Germ.* das Scherwerk; (*Boh.* šarwátka, swáda, swar-swar). Szarwarki, *Græc.* λειτουργία, publicae operae. *Klon. Wor.* 15. Szarwarki do grobel, mostów, powinny być żayte; ale częściej memi koło połowych robót robią; te co miesiąc dzień jeden poddani powinni odbyć. *Mon.* 64, 196. et 199, *ib.* 67, 196, cf. Hoki, gwałty. — *Ż.* *Transl. fig.* Szarwark, tartas, kołowrot, zamieszanie, halas; *Särm.* Verwirrung, Unruhe, Getös. Co za niespodziewany koło imnie tu szarwark! *Klon. Wor.* 20. Na to on: wierz ty mnie, i jać się dziwuję, Kiedy owe szarwarki na świecie widuję! *Rej. Wz.* 66. Jeszcze mało mają, te stroić szarwarki. *Żebr. Ow.* 579. nefas. SZARWARKOWY, a, e, od szarwarków, Scherwerks-. Anibal nie ustąpił szarwarkowym pracom, aż się przez Alpy w Auzonią wędrze. *Mon.* 71, 154. (nie poprzestał łamania gór).

SZARY, a, e; (*Boh.* šarý, šerý, tmawy subluvidus, subobscurus, ciemnawy, zšera, ztemna z ciemna); *Sorab.* 2. schëri; *Sorab.* 1. schjry, schjry canus; *Carn.* shara genus, species; *Vind.* šarovit = pstrokaty; *Croat.* šar, šaren variegatus, šargaszt varicolor, šur cinereus; *Hung.* šarga fulvus; *Slav.* sharen = pstry; *Rag.* sejaaren, sejarovit multicolor, sejarati variare, Bosn. sejarovit discolor sejarovitost varietas colorum, sejarati, nasejarati distinguere colore, suri = plowy; *Ross.* сѣрый (cf. siarka; cf. *Gall.* sarran; cf. *Chald.*, *Syr.* et *Arab.* حاسار, albescere; *Eecl.* mapъ, mapy farba, kolor, cf. žar, mapovnuu malowany, mapю, ymaputu, ymapatu farbować); podpolafy, wilczasty; grau von Farbe, wellégran; (*distng.* siwy, szedziwy). Każdy wilk szara sierś ma, omnes sibi congruunt, uam cum novis, omnes noveris. *Hys. Ad.* 55. Nie wilk-li, to pies będzie szary. *Pot. Arg.* 777. Tak się rzadzi, jak szara geś po miebie. *Mon.* 71, 712. (ob. Zrzęda, kapryśnik, dziwak). Szary papier = bibula, graueš šěšpa-

pier, Zieffpapier. Wodę precedzić przez szary papier. *Rog. Dos.* 1, 128. Szara godzina, zmierzch; *Eccl.* *о-мракъ, сумерки, (примракъ, темноватость, ciemność), Dämmerung, Zwelicht.* Szara poświata, noc widna; *eine helle Nacht, Sternennacht, Mondennacht.* Tym, którzy w nocy, bądź przy szarzej poświacie, bądź przy świecy widzieć nie mogą, lekarstwo. *Syr.* 524. Szara suknia, szarza, *eine grauer Hof.* Zakon s. Franciszka z szarymi mnichy przyjął. *Szerb. Sax.* 251. Jeden z famili Kozłorogów od szarzej sukni Saryusz nazwany, przodek Zamojskich. *Boh. Zamej.* 9. Dostyć ci jest mieć jedną suknią szarą albo więc dwie, jesliby ojca w tym stać mogło. *Glicz. Wych. F.* 2 b. Po co ślesz eo rok babo do Torunia? Dobry szary płaszcz, dobra drugiej gunia. *Groch. W.* 414. Starsi bracia przy boku pańskim zasiadłszy, uboższych szarą szlachtą, od sukien szarych, w jakich na on czas wszystkie niemal chadzali, na wzgardę nazywali, i w purpurę się przybrali. *Star. Ref.* 160. szarkami, *Grauröde, graurödtiger Adel.* Ojcowie nasi szarą szlachtą się zwali, iż nie używali bławatów i purpur świetnych; kontentowali się sukniem, które w domu robiono, a cnota się świeciła. *Star. Ryc.* 41. W bogactwach szlachectwo znają, ku drogiej szacie dziś tylko powstają, Ubior a srebro godno czei i wiary, Ustep' ty szary. *Stryjk. Gon. E* 1. — *Fig. transl.* Szary koniec, ostatnie miejsce siedzących u stołu. *Mon.* 75, 507. *daß schlechte Ende, daß dünne Ende;* (cf. *Ross.* *хазъ* koniec materji jakiej, *ob.* Chasa). Szary koniec: smutny koniec, *eine trauriges Ende.* Zginał nam wybór, i przywódzca stary, A został jako mowia koniec szary. *Jabl. Buk. N.* 2 b. *Teat.* 24. b, 16. — *Transl.* Patrzac na darmohardeggo chłopa, każdy szarą pychę u siebie snadnie o mierzić może. *Ref. Zw.* 55. Chociaż kto będzie klejnotem szlachectwa i dobrimi cnotami osadzony, trzeba mu tego przestrzegać, aby w nim jaka szara pyszka nie urosła. *ib.* 55. szpetna, bez fundamentu, wietrzna, napuszona. — §. *Medic.* Szara masé, z żywego srebra z sadłem, *unguentum Neapolitanum, Mercuriale.* *Perz. Cyr.* 2, 527. *Wolszt.* 112, *ob.* Szarucha, *die graue Mercurialfalte.* Szare bielmo, żrzeniec bielmem białawym, burawym, żółtawym lub niebieskawym pokrywa. *Perz. Cyr.* 2, 169. *der graue Zaar.* 1. SZARZA, y, ż., szarzyzna, szare sulno, *graues Ind.* Przodkowie o szarlat nie dbali, Wojewodowie w szarzy więc chadzali. *Jez. Ek. E* 1. Zygmunt August na sejm Piotrkowski przyjechał, dwór swój wszystek w szarzę ubrawszy, barwę tę ziemianką nazywając. *Biel.* 555. (*ob.* szara szlachta).

2. SZARZA, y, ż., z *Franc.*, ranga, godność, urząd; *eine Charge, eine Ehrenstelle.* Do wszystkich szarz wojskowych król patentuje. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 107. Nie chciałbym, ażeby szarze wojska naszego przedajne były. *Koll. List.* 1, 89.

SZARZAC co, lub czym, *cz. niedok.*, (cf. *Germ.* *sfarren, sfueren,* cf. szargać); ponieważć, nie szanować, nie obrabować; *etwas herum reiben, abreifen, abnutzen, ohne Schaden herum werfen, herum reifen.* Następca w swój dom niesie kapelusz, ażeby Ujrzy szarzany i cienki jak z li-

ści. *Zab.* 12, 76. Po świecie niedznym się szarzasz. *Dar. Lot.* 6. kąty pocierasz, tułasz się, *sich herum stoßen in der elenden Welt.* Szarzają się za cackiem niepewnym. *Mon.* 69, 580. ubiegają się z narażeniem, *sie rennen ihm unbedachtam, zu ihrem Schaden nach.* Kościół spustoszały, którego wierzechy mehem się plugawym szarzały. *Otw. Ow.* 25. ciężały, się warte damit belasteł. *Meżczyzny szarzać miłością, i odmieniać ją często lubią.* *Teat.* 15, 28. Nie ten brał urzędy, który miał zasługi, ale kto najlepiej życiem i sumnieniem szarzał. *Przestr.* 90. Czemu tak szarzasz fortunę i bogi, Dobrowolnie wydając się na sztychy! *Chrośc. Luk.* 165. Ojezyzna nie szarzała panem. *Jabl. Buk. D* b.

SZARZERUNEK militarny. *Kaw. Nar.* 268. *ob.* Rękoczyn.

SZARZYĆ się *recipr. niedok.*; *Boh.* *seřiti se;* mierzchnąć, *dämmern, dunfel werden;* (*Sorab.* 1. *schyru canesco;* *Rag.* *sejarati variare; Bosn.* *sejarati, nasejarati distinguere colore; Ross.* *сѣрѣтъ* siwieć). Nagle się niebo zaćmi a horyzont szarzy. *Przyb. Mil.* 552. Słońce zaszło, a mierzch znaczny przez szarzenie zbliżał od wschodu. *ib.* 250. (przez szarotę). — §. Szarzyć się, szarzyć, szarym się stać: *grau werden, ergrauen.* Pole się urodzajne daleko szarzeje. *A. Kchan.* 199. — §. Szarzyć się, migać się w oczach, w oczy słabo świecić: *in die Augen dämmern, sijnwach in die Augen scheinern.* Rzadko znajdziesz takiego na okręgu świata, Co mu się szarzy prawdy zbawienniej poświata. *Pot. Zac.* 117, (cf. szara poświata). Tam na schadach się szarzy stopień marmuru ciosanego gładki. *Pot. Syl.* 475. Ale zda mi się, tam się coś ruszyło. W onęj gęstwie, i tak się szarzyło. Właśnie jak wilk; wilk jest, nie inaczéj! *Past. Fid.* 256. SZARZYŻNA, y, ż., szarza, szara suknia, *eine grauer Hof.* Piękna była, lubo się w włosienię ową i szarzyżnę przybrała. *Tward. Pasq.* 75. Przychodzi do mnie jakaś w szarzyżnie babka. *Teat.* 10, 51. Czemuż nie weźmie szarzyżny, i nie osiedzie przy kościele! *Teat.* 10, 69.

SZAST! *interj;* *Boh.* *šaušt; Ross.* *шастъ;* trzask, szus, szust! smyk! *Germ.* *wie ein Schuß, im Schusse, (cf. šast!* *im fallenden Sprunge, raschend vor Eile, Ploß, Flug.* Czemu się Wasz kręcisz niby na zawiasie, szast, szast, jaki mi Francuz! *Teat.* 45. c, 5. Wyb. Pani zadzwoni, szast, dwa kroki; i już ja u jejności. *Teat.* 20. b, 4. SZASTAĆ *intrans. niedok.*, Szastnąć *jednpl.*; *Boh.* *šauštati; Ross.* *шастать, шастать;* z szelestem ruszać czym, *mit Geräusch bewegen, durch Bewegung ein Geräusch machen;* (cf. *Ross.* *шатнуть, шатать* chwiać, cf. szata). Szastanie nogami siedząc u stołu tak znaczne, że ociec rozumiejąc, iż ten szelest od psów pochodzi, niewinnie psa uderzył nogą. *Boh. Kom.* 1, 270. Ptak skrzydły szasta. *Przyb. Mil.* 225. Wehodząc kłania się z szastaniem. *Teat.* 19, 8. (z szaszorem). Przechadzając się, i nogami szastając, starał się, aby ocknął, na urząd on trzask czyniąc, aby nie od budzących, ale od szumiejących ocknął. *1 Leop. Jud.* 14, 9. — *Recipr.* Szastać się: *Ross.* *шататься;* z szelestem czyli szaszorem uwijać się, kręcić się gdzie: *sich mit Geräusch herum drehen, herum hummeln;* (cf. *Ross.* *шататься* tać się, wahać się). Ustawiczne

szastanie się Moskwy po Polsce. *Kur. Pet.* 157. Twa córka między ehtopy się szasta. *Hor.* 2, 411. *Nar.* (ferta się) Małpa się szasta z pomą w ozdóbnej purpurze. *Min. Rył.* 5, 559. Szastający się włóczega, tłu *Ross.* праздномотающіица. — Szastać się, szastać: dokazywać, szumić, lusztynować, in *Caas und Braus leben.* Szastać, marnować, sypać. Mærkuje się to, kiedy przyjdzie swoim szastać. *Dwor.* B 1. Teraz jestem człowiek żonaty; nie mogę szastać się jak dawniej. *Teat.* 24, 87. *Czart.* — §. 2.) *Transit.* Szastać chustę w wodzie: plókać, wypłókiwać. *Tr.* inßen, ausipußen, 3. B. Wäide. Szastać kogo, *potius* Wyszastać *qu. v.* wybić. SZASTAJ, ja, *m.*, miano charta, Name eines Windbundes, cf. szaszek. SZASTKA, i, ż., miano charty, Name einer Windbündin. SZASZEK, szka, *m.*, błazen. *Cn. Th.* 1101. fi-glarz, kuglarz, ein Poffenreißer; (*Boh.* šasek, šaska błazgoń, šaskowati, šaskugi błaznować). Niewdzięczny gaszek, Do żony jego przynknął się jak szaszek. *Jabl. Ez.* C 5. Kiedy nie będzie na tobie ubioru Świecie drogiego, wijaj bracie z dworu, Bo dziś szlachectwo, rozum w adamaszku Chodzi, choć w szaszku. *Stryjk. Gon. E.* — §. Gatunek psów, eine Art Hund. Co za szaszek, wracać się na swe leżowisko. *Rys. Ad.* 6. Nie podejmuj się szaszku pola legawego. *Jabl. Ez.* 10. nie podejmuj się, czego nie umiesz *Rys. Ad.* 11. *Cn. Ad.* 656. (*ne sutor ultra crepidam*). Podjąłeś się mój szaszku legawego pola. Bo nie możesz mu zdołać, pobładzisz zgoła *Bach. Epikt.* 55. Wyżłowie, kądłowie, brytany mają często być używane w łowieniu, żeby szaszkwie nie zalegały pola. *Haur. Sk.* 310. SZASZOR, u, *m.*, ruch z szalestem, lot szastający; *Boh.* šaustanj; *Ross.* шорохъ шобортъ, eine schnelle Bewegung mit Geräusch, Geräusch. Z pokoju szaszorem wypadła. *Tward. Pasq.* 52. Wypelnela lotra z okna, leciał na dół szaszorem. *Klon. Wor.* 45. Piekło się otworzyło: za nim powlekło się wszystko złe szaszorem. *Tward. W. D.* 6. Gromada i szaszorem z obloku szarańcza się wali. *Tward. Wl.* 160. — §. Szaszor, *active*, co sprawuje szelest, co żywo sunie, z szaszorem, szalestem. *Dudz.* 60. (вашъ-шъ mit Geräusch bewegt, etwas Rasselndes; *Croat.* szacher; *Hung.* szatyor; *Deiter.* Eger gatunek koszów). Szaszor, szyb, orzeł wyklijany, które dzieci wypuszczają na powietrze. *Włd.* latawiec, ein Papierdrache, den die Kinder in die Luft aufsteigen lassen. — *Aliter:* Uszykowane w porządne szaszory sznurem wędrują w podróz. *Przyb. Młt.* 225. hufy, kupy, gromady ciągnące, wandernde Haufen.

*SZASZULECZKA, *ob.* Czaszuleczka, Czaszółka, Czasza.

SZATA, y, ż., SZATKA, i, ż., *zdrobn.*: *Boh.* šat chusta, płachta 1. *lin-teum*, 2. *vestis*; šatek chustka, šatstwo *vestimentum*; *Slav.* šatka, ručnick chustka do nosa: šati szaty); *Sorab.* 1. et 2. drasta, (cf. drzeć); *Carn.* šlät mapella, franten *paludamentum*; *Vind.* oblazhlu (*ob.* Oblee), obliek, gwant (*ob.* Gwent), (šat - serweta); *Croat.* oprava (*ob.* Oprawa), halva, szvita, (cf. Zwiąć); *Dal.* halina, szukna, odecha, delama, (*ob.* Odzież, doloman); *Slav.* hodieha, hodilo, (*ob.* Chodzić); *Ross.* платье (*ob.* Płat, płachta), платьене, кафтанъ, кафтанецъ, кафтан-

чикъ, (cf. kaftan); *Eccle.* руза (*ob.* Ryza: szata powszechnie, wierzbne odzienie z płótna, z sukna, suknia, lub też cała odzież; das Kleid, die Kleidung, Kleider; cf. *Ross.* [šata: okład na obrazach, *Kursk.* 2]. шатать, шатнуть chwiać, wahać, шататься tacząć się, (*ob.* Szastać). Szata jest wynaleziona dla przykrycia ciała nagogo, nie dla pychy. *Petr. Ek.* 75. Pięć lat temu (koło r. 1555 pisanego), jak nasi krótsze szaty niż postronni poczeli nosić; tak iż nie wstydzą się ukazywać onych części ciała, które mają być zakryte. *Modrz. Baz.* 201. Stęskniwszy się z ubieżajm i ubiorem Macedońskim Alexander, szaty na się wziął Perskie. *Warg. Wal.* 526. Jaką dziecie szatkę miał. *Głaz. Wych.* F 7. jaką sukienkę, Kleidchen. Dotykanie szaty czyli sukni Chrystusowej zdrowie dawado. *Šk. Kaz.* 459. Mniskie szaty. *Šk. Dz.* 1040. (habit, kapica). Szata poła, szacisko, *ob.* Sukmana, Szata, powierzchnia, *ob.* Kontusz, surdut; szata spodnia, *ob.* Zupan, kaftan. Szata do ludzi, od-wietna, *ob.* Obędzołka. Szata jedwabna droga, *ob.* Jedwabnica. Szata podszyta futrem, *ob.* Szuba. — *Prov.* Szata często wydaje człeka obęzaje. *Cn. Ad.* 1127. (szalony strój, szalona głowa, znać ptaka po pierzu). Szata dodaje śmiałości, wiary, urody, godności. *Cn. Ad.* 1127. jakie odzienie, takie rażenie; jak cie widza, tak cie pisza. Kleider machen Leute. Szata nie czyni mężnym. *Pilch. Sen. ust.* 268. (trekaw nie bije). Szata świetna nie ozdobi złego, a poła nie oszpeci dobrego *Cn. Ad.* 1127 (szkoda krasy, gdzie rozumu pasz; cf. główka jak makówka). — *Vig.* Włosna okryje krzaki i gaje zielonemi szaty. *Chod. Gesn.* 112. umai, ubarwi, upstuzi je.

SZATAN, a, *m*; *Boh.* satanas; *Sorab.* 1. et 2. šatan; *Vind.* šatan, pošitalenz, slumek, šupernik, vrasnik; *Croat.* šatan, szotona, vrag, malik, szumrak, napasznik (*ob.* Napastnik), skrapecz, zlobi (cf. złodziej), paklenik (cf. piekielnik), huduch (cf. chudy), djaval; *Slav.* sotona; *Rag.* sotóna, sotonna, vrágh, djaval, hudóba, nápast, strasen-silnik hudóbski, necisti duh, duh złi, napasnik, zarni duh, (*ob.* Czart; *Bosn.* sotona, vragh, vrág (*ob.* Wróg), pogan (*ob.* Poganin), hudóba; *Ross.* сатана; z *Hebr.* שָׂטָן satan, *aversarius*, cf. שֵׁשׁ sched, *daemon*; arcywióg, czart, *ob.* Dyabeł; *Turc.* szatan. *Pasch. Dz.* 152; *Germ.* der Satan. Łaciunicy zowią potwarz, co Grecy zowią *dra-zolsz*, i zład ma imię ten nieprzyjaciel rodzaju naszego; żydowie zowią szatan, co się znamionuje jakoby przeciwnik. *Eraz. Jęz.* T 6. Szatan jest stary hetman. Już od pięciu tysięcy i pięćset lat wojuje, umie takie i owakie sztuki i fortele. *Gil. Post.* 197. Kiedyś bywał szatanie? Zwodziłem świat panie! *Rys. Ad.* 51. SZATANSKI, a, ie, od szatana, Szatan; *Vind.* šatanski, pošitalenski, vras-shji; *Bosn.* sotonski, vragxji, hudobni; *Rag.* sotónski, hudóbski, vragj, djavaoski, hudobni, djavgli; *Ross.* сата-нскій, сатанинскій. Jeśli komu nie godzi się szatanskiego tańca skakać, tedy człowiekowi krześciańskiemu dopieroż nie godzi się o nim ani pomyśleć. *Gil. Post.* 28, *ob.* Czartowski, dyabełski. SZATANSTWO, a, *n*, dyabelstwo, *Teufel*, *Teufelweien*, *Teufel*. Kładąc rękę na opętanych, uwalniał ich od szatanstwa. *Šk. Żyw.* 2,

145. Na krew' chrześcijańską Głodne z Stambułu szataństwo. *Psalm.* 104.

SZATARNIA, *ob.* Szatnia. **SZATKA**, **SZATECZKA**, *i, ś, dem.* *Nom.* szata, daš šteidchen. Ta szateczka szarłatna w złoty wzór robiona, Kamykami drogiemi, perłą osadzona. *Groch. W.* 569. Wszystkie jego majątność, wytarte szatki i trochę książek. *Sk. Dz.* 276.

SZATER, *a, y, ś*; *Slov.* šater, šator, stan; *Carn.* shótor, (cf. kotara); *Vind.* shotor, al ena hisha na pulo, na voiski sa shunirje; *Hung.* sátor, satorotska; (szatyor *seir-pea*); *Croat.* seator, sátor, shator, sátorecz, seatorecz, shotor, (cf. zasztor = zasłona); *Dal.* sator; *Bosn.* sejator; *Rag.* sejtator, sejtator, zátor; *Ross.* шатеръ, шатерный namiotowy, шатерникъ namiotowy rzemieślnik, шатерничей dozorca nad namiotami); *Ecccl.* шатъръ, палатка, палатъ, *dem.* шатрикуъ; (*Hebr.* שֹׁטֶרֶם shoterim, *praelecti castrorum*; *Hebr.* שֶׁבַע sebatath, *expandit*: §. 1) namiot, daš šeit. [Szater na jastrzębia na kształt brozka. *Mysl. piasz.* 6, 5 b. — 2]. Namioty świetne, w koło nich zaś szatry świecą się przytomne książąt, baszów i konnych rozmaitych. *Pasz. Dz.* 108. Poraż na głowę nieprzyjaciół, niech z pola zstepuje, Obey niech w twojej ziemi satrów nie tasuje. *Stryj. Gon. N.* 5. Owezarze, domów nie mając, pod szatrami siedzą. *Pasz. Dz.* 121. Scena jest w taborze cygańskim pod szatrami, w lesie. *Kniaź. Poez.* 2, 174. Coż my mamy? ot te szatry, Które grodzą eztery watry *ib.* 178. — *Anat.* Szatra mózgowa; błona, mająca postać rozpiętego namiotu lub kuczki mózg od mózdzka oddzielająca. *Perz. Cyr.* 1, 58. et 40. die aufgespannte Haut, die daš Hirn vom Hirnein absondert. — §. 2) Szater; *Ross.* шатеръ, gatunek sieci na ptaki, *n. p.* na cietrzewie; *ein* Reş. Vogel zu fangen. Szatry, zadzierni, siidla, siatki. *Nar. Dz.* 5, 206.

SZATKOWAĆ, *n. p.* kapustę, ciasto etc., krajać, siekać; *flein* haften, *flein* schneiden, cf. siatkować: (cf. *Dal.* szatnik = siepacz). **SZATKOWNICA**, *y, ś*, deska do szatkowania kapusty, bywa sosnowa. *Kluk. Rośl.* 2, 166. hebel kapustiany, der Krauthobel.

SZATEŁAWA, *y, ś*: *Boh.* šatlawa; więzienie, ciemnica. *Sax. Rej.*, ein Gefängniß. Komu szatławę i więznie ku opatrzeniu i ku zamknięciu poruczono... *Sax. Porz.* 46. *Pam. Warsz.* 7, 56. A Szaniawsk., cf. zakrąta, grzymka, izdebka.

SZATNIA, **SZATOWNIA**, **SZATARNIA**, *i, ś*, **SZATNICA**, *y, ś*, garderoba: (*Sorab.* 1. rastowna; *Vind.* kamra sa oblazhilo, oblazhila hranva; *Rag.* odjechniza; *Croat.* odechnicza, (*ob.* Odzież); die Šteiderkammer; (*Boh.* šatnik szafa szatna). *Vestiarium*, szatownia, komora do chowania szat. *Macz.* Gdybym wszedł do szatarni twojej, o jakbym tam wiele par sukien drogiech nalazł! *Bals. Niedz.* 2, 247. **SZATNICZY** *Subst.*, = szatny, *vestarius.* *Cn. Th.* 1105, der Šteiderwüter; *Croat.* odechnik; *Rag.* nadodjechnik, ejobadâr; *Ecccl.* ризничій; *Ross.* стряпчей; u zakonników westyarz. *Włod.* W rodz. żeńsk. Szatnicza = szatna; garderobianka. Szatny zdaje się być bardziej młodszym bratem, niżeli kamerdynerem jego. *Mon.* 72, 65. Jesień szczyci się być kamerdynerką czyli szatną ziemi.

ib. 71, 205. **SZATNY**, *a, e*; *Boh.* šatnj; *Vind.* oblazhilen, oblazhillski, gvanten; *Ross.* ризный, кафтанный: od szat, do szat należący, *Šteider* = Szezołka szatna. *Warg. Radz.* 174. Na coż tedy tak wiele szat nawymyślali, że szatną litanią z nichby napisali? *Lecz. Zw.* 50. Prawa szatne bronią zbytnich ubiorów. *Petr. Ek.* 75. Šteiderordnung. — §. Szatny, *adverb.*, Szatno, dobrze w szaty opatrzoney, ubrany, odziany suto; reichlich mit Šteidern versehen, fleiderreich, wohl eder reich gefleidet. Chee być chwalon, że jest szatny, A za czeše bótek poczyta udatny. *Pap. Ryc.* 574. Wdowa młoda, bogata, szatna. *Pot. Syl.* 60. Ukazowali się na obrządkach świętecznych szatno i strojno. *Nag. Fil.* 55.

SZATRZYĆ się *rec. niedok.*, *n. p.* Jeśli się kto zamyśli, zamówi, zapatrzy, Jeśli się kto zabawia, jeśli się nie szatrzy... *Klon. Wor.* 56, (not. = szatzenie, po Czesku: baczenie) *Boh.* šetjiti attendere; Acht haben, Acht geben, aufmerken.

SZAWEL, *wła, m.*; *Boh.* Sawel; *Germ.* Saut. Paweł pierwej zwany Szawłem. *Sk. Żyw.* 1, 458 Szawel, którego też Pawłem zowią 1 *Leop. Act.* 15, 9. Szawle, Szawle, przez mię przesładujesz! *W. Act.* 9, 4.

SZAWIAĆ *cz. niedok.*, szamotać, herumreißen, herumraufen. Głową potrzasać, włosami szawiać. *Eraz. Dw. G.* 5. Niebezpieczny ów zysk, Co nim fortuna szawia na swym kole, Jako kosteru wareciami po stole. *Klon. Fl. D.* 5.

SZAWINA, *ob.* Sabina. **SZAWKA**, *ob.* Szafka, Szafa.

SZAWŁOK, *a, m.*, wór skórzany, który się składa. *Włod.*, uter plicatilis. *Cn. Th.* 1105. ein lederner Saß zum Zusammenlegen; *Germ.* ein Schlanck, (cf. soma, sunka). Stół Tatarów z rzemienia bywa, ten wszere rozciągają, W poszrodku wszystkich, i zaś jak szawłuk zwijają. *Pasz. Dz.* 125, (cf. szewłuch).

SZCIE, *ob.* Šcie. **SZCZ** = spółgłoskę tę Rosyanie jedną literą wyrażają: щ; *n. p.* szczypec щипцы; Czeci zaś št *n. p.* szczyt štj.

SZCZĄC, = ał, - y, szcze *med. niedok.*: (*Boh.* šcati, štjm, dštjm (cf. deszcz. dždžyc), seati, dseati, pičkam, žcati, čicati, čicám, čurati, čurawám, (cf. eiturecz); *Sorab.* 2. izasch; *Sorab.* 1. žtzu, pužezam mocž; *Carn.* szati, shzhim; *Vind.* fzati, fshzhim, fvojo vodo puslit, zuzat, zurlat, zurat; *Croat.* sehím, sezalszem; *Slav.* pissam, pishati; *Bosn.* pisejati, moeritise, (*ob.* Mokrzyć); *Rag.* bürüise, (cf. burzyć); *Ross.* мочиться, мочу испускать, ецать; *Lat. med.* sciare; *Obd.* šāfen; *Preuss.* seifen; *Arab.* شحيت lotium emisit; *Hebr.* שִׁחֵתִין hisehtin); eykać, siusiać, mokrzyć, mocz wypuszczać (*de hominibus*): pišfen; *De f r r.* brunzen. — (**SZCZĄD**), *ob.* Szczał. — **SZCZAJA**, *i, m.*, *n. p.* Za wyżła dwie kopy groszy; za szczaje półtory. *Stat. Lit.* 596). — **SZCZAK**, *a, m.*, ury-nał, *mattula.* *Macz.*; *Carn.* zhrěp (cf. skorupa, czerep), kabla, (cf. kafla); *Vind.* nozhna zhrępinja, zhrępniza, nozhna pofoda, kabla, fzaniska pofoda; *Rag.* bürexgnak, värcina; *Sorab.* 1. noczně sudowo, hornécz; *Ross.* урлятникъ, der Фіфтер. — §. Co szczy, der Фіфтер. *Tr.*, *Vind.* fzauz, polzajavez.

Pochodz. naszczać, poszczać, przeszczać, szczoć, wyszczać się.

SZCZAŁBATKA, ob. Czadhatka. SZCZAPA, ob. Szczepa.

SZCZĄT, SZCZĄD, SZCZET, Gen. szczątu, szcządu, szcetu, szcędu, m., SZCZĄTEK, tku, et tka, m., zdrobn., Etym. [cerk. *чаша* dziecko, cf. począć 2], szczedzić, forsán a verba ciąg, ciety, albo jać; krzyna, křta, reszta mała, odrobina pozostała; cín gausz Heiner Hefferrejt, cín Heinesš Wěšden. Żaden tego nie ma za sześliwego, w którym sprawiedliwości szcędu nie masz. *Petr. Pol.* 2, 202. Z nich i szczet nie został więcej przez zniszczenie. *Przyb. Milt.* 40. Niech nam ukaza jaki jeszcze szcząd albo znak narodu Dawidowego? *Żarn. Post.* 5, 674 b. (jaki najmniejszy zabytok). Szczęzek czasu. *Mon.* 70, 855. Od żalu i strachu snu nie miał ni szcządku. *Pasz. Dz.* 41. Od Władysława zastępy Krzyżackie do szcędu małego wybite. *Krom.* 459. — *Hodie non usurpatur nisi adverbialiter praeuissis praepositionibus*: do szcetu, w szcztat, ze szczetem + ze wszystkim, zgoła, do ostatniego, zupełnie; *Boh.* naprosto, prochem; *Carn.* da fragmenta, povsě, gånzlfid, völlig, vollkommen. Do szczątka zgladzili pamiętkę tego miasta. *W. Post. W.* 517. Ażehy do szcędu nie zgasło. *ib.* 401. Państwo Greekie przez Turki wyrócone i do szcetu zepsowane jest. *Birk. G? Kon.* 9. Zamki, wieże, miasta na wielu miejscach leżą do szczątku zburzone. *Prot. Kont. C* 2. Cokolwiek się działo przedtym, do szcetu zapominał. *Teat.* 5, 68. Wszystkie stracił, do szczątku prawie przyszło. *Teat.* 42. d. B. W szcztat pozabijał Centuarów tak wiele. *Chrośc. Ow.* 120. Wyspę wojować, i wszcztat ją zepsować. *P. Kchan. Orł.* 1, 250. Moc złośników w szcztat wypenił. *Rybz. Ps.* 88. W szcztat na popioł spalony. *Brud. Ost B* 4. (ze szcztetem, wskróś, durā und durā). Tron w szcztat złoty stał po lewej stronie. *Chelch. Poprz.* A 2 b. z litogo złota, von gediegnem Golde.

Pochodz. szczedzić, szczedziwy oszczedziwy, oszczedzać, oszczedliwy, oszczedny, oszczedność, oszczedek, oszczedek. SZCZAW, iu, m., SZCZAWIK, a, u, m., zdrobn.: *Boh.* štovjk, štiovjk; *Morab.* štawjk; *Sorab.* 1. kiszeličk, zezehel; *Carn.* shayje, kislěza; *Croat.* kiszeliča; *Vind.* kifeliza, killeza; *Hung.* sóska; *Bosn.* setavje, kissegljak, kisseliza; *Rag.* setavje; *Slav.* kiseljāk; *Ross.* шавель: szczaw' kwaśny, *acetosa*, deš Zaucrampfer; Holenderski dobry do jedzenia. *Kluk. Rośl.* 1, 217. Szczaw' kobylki; *Sorab.* 1. swodka wopena, swodku wopen; *Ross.* copoueй шавель; *rumex*, Gründwurz; korzenie jego mają moc laxowania, i są prawdziwym rhabarbarum krajowym. *Kluk. Rośl.* 2, 259. Szczaw' jeleni, *ceterach*, Heinesš Miltkraut. *Krup.* 5, 451. *Syr.* 777. Szczaw' kwawny, *rumex sanguineus*, Blutampfer, Dradenblut, rotte Mengelwurz. *Syr.* 1095, *Ross.* змичвнкъ. Szczaw' zajęczy, SZCZAWIK, trójlistny, kapusta zajęcza, *acetosella* s. *alleuja*, Hufenlee. *Kluk. Rośl.* 2, 260. *Urzed.* 8-9. *Krup.* 5, 162, *Bosn.* triprri-stać, trohst diteleria; *Ross.* вшлница, заячей шавель. SZCZAWIAN, a, u, m., n. p. Szczawian kwaśny potażu, *axalas acedulus potassae*, sól szczawikowa, *sal acetosella*, wydobywa się z soku szczawikowego. *Śniad. Chem.* 2,

95. Zaucrampfer; . Sól szczawikowa, do wypierania plam atramentowych zdatna. *Jundz.* 254 SZCZAWIOWY, a, e, od szczawiu, Ampfer, Zaucrampfer; Szczawiowe liście. Ogród szczawiuowy *Carn.* sazhja detela.

SZCZAWKA, ob. Szczakwa. SZCZE, ob. Szczę.

SZCZEBEL, bla, m., (cf. *Germ.* Stapel, Straffel; *Boh.* štily *grallae*, Štčljen); *Boh.* nastupka, (ob. Nastajpě); *Carn.* shtābla, (shtibla + gałazka); *Vind.* stopnja; *Ross.* ступень, ступенка штенна; szczeble, w drabnie poprzecznie drewna czyli stopnie; die Leiterstiege, Stiege in einer Leiter. Drabiu do muru przystawiali, na których się na każdym szczeblu dwu zmieszczali. *J. Kchan. Orł.* 1, 126. Po szczeblach biegali, na wierzchu muru stawali. *Pelch. Sen. list.* 222. (po drabnie). Czestokroć bywa, że zlodziej z ostatniego szczebla odwodził. *Pol. Zac.* 40. Iz drabiny szubienicznej. Z szczebla już prawie śmierci ostatniego do życia się tak powrócił wdzięcznego. *Post. Vid.* 525. — *Ż. Fig.* Szcebel, stopień, gradus, die Stufe zu etwas. Urodzenie wysokie było mu szczeblem do honorów i uciążliw. *Nar. Hst.* 7, 55. Wymusił rolnictwo do tego dokładności i użyteczności szczebla. *Pam.* 85, 565. — Po szczeblach, szczeblami + stopniami, imfencitje. Tak to, jak gdyby po szczeblach jedna zlodnia do wyższych prowadzi. *Stat. Nam.* 2, 154. *Mon.* 72, 509. Naród nasz po szczeblach aż na samo dno ostatniego poróżenia zstąpił. *Pam.* 85, 2, 254. Życie to rozpustne szczeblami cię o zgubę przypawi. *Teat.* 1, 25. — *Ż.* Kto się nie chce stłuc, zdrowa na to rada, Po zami chłodzić, nie chwytać się szczebli. *Zab.* 15, 264. Štčljen, *grallae*, podobno szczudła, stopy, drażki.

SZCZEBIELIWOŚĆ, SZCZEBIOTLIWOŚĆ, sei, z; *Boh.* štěbetnost; *Sorab.* 1. zezebetantschwoseč; świegotliwość, die Geſchwāgigkeit, Schwāghaftigkeit. Świerzbiały ich język szczebiotliwość do gadania koniecznego przymusza. *Mon.* 65, 108. SZCZEBIELIWIY, SZCZEBIOTLIWIY, SZCZEBIOTNY, a, e, SZCZEBIELIWIJE *adverb.*; *Boh.* štěbetny, štěbetawý; *Sar.* štěbetný; *Sorab.* 1. zezebetatě; świegotliwy, wielomowny, płothwy; idwaghaft, geſchwāgig. Nie wierz jej, bo z niej dziewczyna szczebiotliwa, i predko się wygada. *Teat.* 9. b. 25. Człowiek szczebiotliwy. *fiadz. Job.* 11, 2. Szczebiotliwe panienki. *Teat.* 1, 52. Nie może być szczebiotliwy, By zawsze miał być prawdziwy, Co jako korzecznik miele, Nie przestanie do niedziele. *Ref. Zw.* 254 b. Język szczebiotliwy sekretu sobie powierzzonego dotrzymać nigdy nie potrafi. *Mon.* 70, 588. Ludowi szczebiotliwemu takową skargą gęb nie pozamykali. *Warg. Wal.* 165. Niech jeszcze naszych synów córy i wiek wnuczy Szczebiotne pokolenia tych poehwał wyuczy. *Przyb. Ab.* 110. Szczebiotny języczek zegarka. *Nar. Dz.* 1, 185. Wrona szczebiotna. *Hul. Ow.* 211; szczebiotliwa. *Otw. Ow.* 82. Szczebiotna dzierzba. *Kchow.* 185. Świerkotna, idwürnd. SZCZEBIOT, SZCZOBIOT, u, m., 1) szczebiotanie, świegotanie; das Schwāgen, Geſchwāge, świerkot, Geſchwirre. W szare ranki ptaki pieśń wystrajają różnym szczebiotem. *Przyb. Ab.* 85. Grał biedny pasterz swoje kłopoty, Słowik zaś z góry les jego niedoli Wtórmi coraz dobieżał szczebioty. *Zab.* 15, 421.

Zabl Znal się na ptaszym locie, umiał ich szczebioty. *Pot. Jow.* 62. — 2) Szebiot, a, m., święgot, świerzi go język, *Slov.* štēbetnjk, štēbetka; *Hung.* tsátsogótska, cím Śchwäger, cím Maudermaul. Kiedy dziecko święgotać poczyna, właśnie największego przykładają piastunki starania, aby coraz większym stawało się szzebiotem. *Zab.* 6, 321. Szebiot nie przykry, zabawny. *Zab.* 6, 329. SZCZEBIOTKA, i, ż., święgotka, die Śchwägerinn, Mauderinn. Skarał bóg te szczebiotkę z jej gębą wszeteczną. *Pap. Ga.* 1055. Ty któryś poprzysiągł jego tajemnicę Odpedź chytre szzebiotki przez na szubienicę. *Pap. Kol. K. b.* Jedna szzebiotka, choćby bezprzestannie mówia, przykrości nam nie sprawuje. *Zab.* 6, 350. Predkoś mi nadto umilkła, nagle cię sroga Śmierć spłoszyła, moja wdzięczna szzebiotko droga. *J. Kehan. Dz.* 115. (o Urszulee). SZCZEBIOTAĆ, SZCZEBIETAĆ, SZCZEBIETAĆ, - ać, szzebiece, szzebiece med. niedok.; *Boh.* štēbetati; *Slov.* štēboey; *Sorab.* 1. zezebotam, zezebetam; *Dal.* czakoliti; *Hung.* chachogni; *Ross.* шчебетать; święgotać, świerzi. Kto rad szzebiece, Wszystko wymiecie. *Rys. Ad.* 27. W szkołach niezego więcej się nie nauczył, tylko szzebiotać po łacinie. *Mon.* 70, 2, (cf. trzepać). Młoda jedna papuga, piękna, okazała, Lepiej jeszcze od pani swojej szzebiotała. *Kras. Baj.* 8. Szebiotanie papugi. *Hul. Ow.* 127. Jak dziecko szzebiecesz. *Teat.* 28, b, 82. Zobaczmy, kto po dziecinemu szzebiece, ja czy We Pan? *Teat.* 28, b, 82. Sroki szzebiecające. *Banial. J.* 5. Tu pod dachem szzebieca jaskółki. *Kulig. Her.* 125. świerkocą, świrren, zwirren. — §. Szebiotanie, wada mowy z przyrodzenia. *Eraz. Jez. D. d.* 7, ob. Szeplunienie, daś štēpeln.

SZCZEPLIK, a, dem. Nom. szzebel, cime Heine Sproffe. Zegarek nie dobry, gdy się choć na jednym zająka szzeblku. *Fredr. Ad.* 121. SZCZEBLISTY, a, e, pełen szzeblów, weł Sproffer. Szeblisty, wshedzisty. *scularis.* Macz. Kółko szzebliste, przez zęby drugiego koła obracane bywa. *Rog. Doś.* 5, 5.

SZCZEBRZUCH, a, m, graty czyli naczynia domowe, Hausgeräthe, Geräthschaffen. Sprzęt domowy, pospolicie mówią grat, szzebrzach domowy, naczynie. *Sar. Tyt.* 1. Domowy szzebrzuch, we złocie, we srebrze, klejnotach, pieniądzech gotowych, wszystkie inne rzeczy, ku gieradzie nie należące, przy mężu po śmierci żony bezpłodnej zostają się. *Sar. Porz.* 151. Kiedy żona jakiego mieszczanina umrze, tedy wszystkie grat i szzebrzuch na męża i dzieci ma przysłuszeć. *Sar. Porz.* 150. Dzieci z ojcem po matce gieradę albo szzebrzuch biorą. *Groick. Obr.* 55. Złodziej bierze, co komora ma, domowe szzebrzuchy, Masło, sery, gomółki, baranie kożuchy. *Klon. Wór.* 55 — 2. Szzebrzuch, szzebrzucha, [Trzebula, Trebula qu. v., czesk. trebule, scandix, kerfel, rodzaj ogrodowiny 2] Dworka ma tego strzedz, aby pi-truszka, szzebrzucha i inna ogrodowina, do kuchni jak najranięj przyniesiona była. *Haw. Gosp.* 15. Niech ma na rejestrze mięsa wiedze, słone, szeldry albo salcese albo kiełbasy, jarzyny, szzebrzuchy. *Oczk. Przym.* 425. Na zimę prawie przed zamarnieniem wstać po trosze szzebrzuchów dla ranne-

go pożytku. *Zaw. Gosp.* (domowych potrzeb śniadanych). SZCZEC, i, ż., 1) ob. Szczecina. — 2) Ziele, szzeć polna, szeczotka, panieńskie wiadro, *dipsacus*, Weberfrant, sukiennicy główek jego potrzebują do greplowania. *Kluk. Rosł.* 2, 260. *Śleszk. Ped.* 425. *Syr.* 665; Kardenditel, Weberdittel; *Boh.* štětka; *Morav.* kartáč; *Carn.* shetizhu-vje; *Ross.* ворсильна, ворсильныя шинки. Szzeć ogrodna biała czerwona, *dipsacus sativus*; Szzeć polna głucha, *minor.* *Cn. Th.* 1105. Szzeć morska, ostromleczny korzeń *hippophaes*, Wierfardenditel. *Syr.* 682. — (SZCZECIN, a, m., stolica Pomerania, przez synów Leszka III. założona, Niemcy Stettin wymawiają. *Krom.* 45. *Nar. Hst.* 5, 124). — SZCZECINA, y, ż., SZCZECINKA, i, ż., dem.; *Boh.* štětina; *Sorab.* 1. stercz (cf. sierć), ferstka, ferstze; *Carn.* shët, shetina, ojstnina; *Vind.* shetina, lizhetina; *Croat.* sehetina, chetina, peravicza; *Bosn.* sehjetina, sechjetina, peravica (cf. pióro), cetine, cetina praseja strunna, (ob. Struna, stróna); *Diag.* kocét, strugna; *Ross.* щетина, щетника, щеть; (cf. *Lat.* seta; *Graec.* ζήτη); — 1) szorstka sierść świnią, die Borste, Schweinsborste. Szczecinami wieprzowemi żydzi u nas handlują; potrzebują ich do szczotek, peźłów mularskich, szewey do dratów etc. *Kluk. Zw.* 4, 292. Bogacz wszeteczny podobien ku świni, Co z nię targają na szczotki szzeciny. *Rej. Zw.* 227. Szyja (dzika) się jeży, stoją straszliwe szzeciny. Jako gęste oszczepy albo ostrożyny. *Otw. Ow.* 515, (*Ross.* щетиниться, ошетиниться jeżyć się). *Anat.* Włoski, albo jeżeli są twardsze, szzecinki, setae, wyrastają z otworów powierzchnej skóreczki roślinnej. *Bot. Nar.* 82. Verfüen auf den Pflanzen. — 2) Szzecinki, gatunek jabłek. *Dyke. Med.* 2, 625. *Ead. H. N.* 50. Stettinäpfel. SZCZECINOWATY, a, e, *Slov.* štétinowaty, *Ross.* щетиноватый; jak szzecina, borstenartig. Wełna szzecinowata. *Wolszt.* 101. — SZCZECINIANKA, i, ż., cime Stettinerinn. SZCZECIŃSKI, a, ie, Stettin-, von Stettin. Kazimierz Wielki Elżbietę wydał za księcia Szzecinińskiego co Niemcy Stettiniskim zowią. *Krom.* 548. — "SZCZECINOSZY, a, e, n. p. Szzecinosze zwierze. *Otw. Ow.* 569. wieprz, świnią, daś borstenragende Zbier; *Sorab.* 1. ferstznoschaczé; *Croat.* sehetimonoszni. SZCZECISTY, SZCZECIASTY, SZCZECIANY, SZCZECZNY, a, e; *Sorab.* 1. ferstžoyité; *Carn.* shetinast; *Vind.* shetinast; *Croat.* sehetinaszt; *Rag.* kocetivan, strugnav; *Bosn.* strunnav; *Ross.* щетинный; pełen szzeem, szzeciną okryty, obrosły, borstig. Szzecisty dzik. *Bardz. Trag.* 285. Wieprz szzecisty. *Otw. Ow.* 470. Świnie szzeczne; *setigeri sues.* *Żebr. Ow.* 260. Szzecisty kwicoł. *Mon.* 69, 606. (wieprz). Ryby szzeciste. *Bardz. Boet.* 89, (cf. szczeżuja). Ziele Wieprzynie liście ma przy samej ziemi gęsto szzeciate. *Syr.* 195. Twarz bezemeha, milej się gładkiej tyka twarzy, Twarz szzeciana nie tak się w całowanie darzy. *Gaw. Siel.* 576.

Pochodz. szczotka, szczotkarz.

SZCZECZEK, czka, m., dem. Nom. szczekacz, szczekula; *tr. de homine* oszczereca, cím Belferer, Verfeumder. Nas starszych tak plugawą lekkością dał znieważać królweic

tym szczeczkom, którymby dobrze bóty nasze wyierać. *Boh. Ossol.* 115. Ni en bogom, ni jego szczeczkwicie nie wierza. *Jabl. Tel.* 500.

SZCZECZUJA, *ob.* Szczeczaja

SZCZED, do szczędu, *ob.* Szczat. — ('SZCZEDŁ, zszedł, *ob.* Zejsć). — **SZCZĘDZIĆ** *cz. niedok.*; *Boh.* sporiti, (*ob.* Sporzyć); *Ross.* setediti; *Rag.* setéditi, setédjeti; *Ross.* пощадить, щадить, щажу; *Eecl.* щажу; oszczędzać, sčhenen, iparen Bogacz 6-n, komu wždy szczędzil, chował, zbierał! *Pot. Jow.* 75. Obróku nie szczędzie dla komi *Dmach. II.* 1, 44. (nie żalujecie im). Bóg szczędzi duszę moje od skażenia. *Budu. Job.* 53, 18. chrou, zachowuje; bewahren, befürigen. 'SZCZĘDZIWIY, a, c, 'SZCZĘDNY, a, c, -- *ie adv.* oszczędny, sčhenend, iparend, iparjam; *Rag.* sčtedeceli; (*Croat.* cheden modestus, circumspectus; *Eecl.* пощадно, безъ милости *sau. commiseratione*; *Ross.* нещадный обиль). Ani bądź nazbyt gościnnie, ani nazbyt szczędziwy. *Star. Ref.* 76. Nie pasterze, ale wiley drapieżni owieczki sami meszczędnie pozerają. *Smotr. Lam.* 15. (młodościwie) 'SZCZĘDNOŚĆ, ści, ż., daš sčhenen, die sčparfamfeit; *Boh.* spcrotá; *Rag.* setédgna, setedeclivta; (*Croat.* chednost circumspectio *Ross.* милость, пощад).

Pochodz. sub Szczat.

SZCZĘGOCE, **SZCZĘGOTAĆ**, *ob.* Szczękotac.

SZCZĘGÓŁ, *m.*, **SZCZĘGÓLNOŚĆ**, **SZCZĘGULNOŚĆ**, *scj.* ż.; (*Ross.* щеголь elegant, preszczoch, popisujący się swoją wytwornością, amator pięknych rzeczy; щегольщик, щеголиха elegantka, щеголихо przepych); szczęgół (*oppos.* ogół, ogólnosc, cf. obco), *Gall.* detail; daš cijnjelne, Befundere. Gdzie powzeczność szczęśliwa, tam i szczęgólnosc uszczęśliwioną być musi. *Mon.* 65, 255. W chorze dają się głósy wszystkich spiewających słyszeć ogólnie, lecz w szczęgólnosci żaden. *Pilch. Sen. list.* 2, 578. Każdy w szczęgólnosci, w powszechnosci wszyscy, ganimy oszczerców. *Mon.* 72, 654. Satyra wytyka tylko powszechnie przywary; w szczęgólnosci zaś żadnego nie obraża. *Teat.* 54, 5, B 2 *Mon.* 72, 526. *ib.* 75, 50. et 290. Stosowac te uwagi do szczęgólnosci. *Mon.* 75, 511. *ad speciem* Szczęgóły: wyszczęgólnione okolicznosci, detail; cijnjelne Umstände, Grörtermigen. Auseinanderfegungen, Zergliederungen; *Ross.* подробности, подробно; *Eecl.* подробны, подробнѣ. Opuszczam wszystkie szczęgólnosci, bobym i końca w nich nie znalazł. *Mon.* 75 444 Jeszcze nie wiemy szczęgółów tej bitwy. *Ld.* — §. Szczęgólnosc, osobliwosc; die Sonderkarleit, etwas Sonderbares, Befunderes. Pospolitych rzeczy nie lubi, tylko w szczęgólnosciach się kocha *Ld.* — Szczęgół, a, m. elegant. *X. Kam.* — §. Szczęgólnosc, solitudo. *Cu. Th.* 1105. Cijnjamfeit, das Alleinsein, samotnosc. **SZCZĘGÓLNY**, **SZCZĘGULNY**, a, c, **SZCZĘGÓLNE** *adv.*; (*Ross.* щегольскій przepyszny, щеголеватый elegantski, щеголять brykować, пощеголять poparadować, прощеголять przestroić); szczęgólny, sam jeden; cijnjeln, cijnjia, allein. Towarzysze mu w drodze zachorował, przeto sam szczęgólny został. *Sk. Żyw.* 1, 568; *incomitatus* *Cu. Th.* 1105. Bez synów samą mię szczęgólną zostawili. *1 Leop. Bar.*

4, 16. Siostra moja siedzi i próżnuje, zostawiwszy me do usługowania Szczęgólną, natomiast ze mną nie pracuje. *Odym. Sw. P.* p 4. Szczęgólni, albo szczęgólnie, po jednemu chodzą, solivagi. *Cu. Th.* 1105. samotny, cijnjeln, allein, jeder besonders. Choroby szczęgólne, które z szczęgólniej się przyczyną stają, i tylko szczęgólnie osoby napadają. *Krup.* 5, 9 (pojedyncze, cinnad; *oppos.* endemiczne) *Gramm.* Wyrazy szczęgólne n. p. Rzym, pospolite n. p. miasto. *Kpzc. Gr.* 5 2; *nomina propria*, einem Dinge cingentumliche Namen. *Szczęgólny* jedno znaczy co jedyny. *Kpzc. Gr.* 1, 6. — §. *Miter*: Nigdy ja nie sądził, abym ja przemożny król, szczęgólnemu człowiekowi miał być kiedy obowiązany. *Pilch. Sell.* 514. prywatnemu, einem cijnjelnem Privatmeriden. — §. *Szczęgólny*, osobliwy w swoim gatunku, osobliwszy, befunders in jemer Art. Co do występowania, on do tego szczęgólny. *Teat.* 10, 25. (wyborny). Czyż może zaś taki bohater zapalcie, w którym nie szczęgólnego nie widzim nad ludzi? *Dmach. St. R.* 64. Szczęgólniej, najwaczej, najbardziej *Ross.* наймаче. — §. *Szczęgólny*, z szczęgółami, wyszczęgólniony, dokładny, umständlich. Czyż w *We* Panu raport ogólny, szczęgólniejszą relacją zachowujac sobie do ustnej z nim rozmowy. *Mon.* 75, 250.

SZCZEK, a, m; *Boh.* štěkař; *Vind. Ljanye*; *Croat.* najony; *Ross.* жан, брехание, (*ob.* Brzechac; das Belien, Gëbelle, Gëbelfiere; *Croat.* chëk odatus, de canibus in cecatione ad vestigia ferarum detectus. Wilk w dzień nie pożywilby się dla ludka na pastuszgo i szczęku psiego. *Sab. Probl.* 25. Z zawieszistą paszczęki Ogara da ogromne szczęki. *Morszt.* 201. *Szczęki* Buńskich morągów poznany Rozlega się po kiejach, plosząc zwierz lakomy. *Nar. Dr.* 2, 18. **SZCZEK**, a, m., szczękanie, szczękanie, dźwięk od metadów; Silana, Zent von Metallen. (*Croat.* ezokol, ezokola czeplada; *Eecl.* шакк, шовнѣ, шывоть strepitus, шумотно или речивато strepitu. *Ross.* чокъ дźwięk od uderzenia w co; cf. *Gall.* choc, choquer. Strzaly w Lystym biegu strasznie szczęki przemazdy. *Dmach. II.* 4. Chuzest zbroni, szczęk nieżów słychac wieloraki, skruszyli barze, skruszyli szyszaki *Kras. Oss. I.* 2 b. Tyle przepędził lat wszęd szczęku bronii *Hul. Gw.* 102. Wszędy szczęk i Jeskot Troni uciecił. *Pilch. Sen. list.* 5, 85. **SZCZĘKA**, **SZCZOKA**, i, ż; (*Ross.* меза, шова, мочка, мочка полчек; мочка скалы по obu бязгах; cf. меколра, меколтова кламра; (*Etym.* cf. szczuka); szczęka, kosc czelusti, w której zęby, żuchwa, (cf. žucy); *Croat.* stilo (cf. žico), die Simlade, der Simbacher. *Szczęka*, *maxilla*, poniżej pyska, z nią dziasła są złączone. *Kluk. Zw.* 1, 45. *Szczęka* wyższa, niższa. *Kirch.* 69 et 102. Koza dzika szczęki ma duże. *Kluk. Zw.* 1, 545. et 5, 95. Bóg wygłodzony lwom zamykał szczęki, kiedy im na żer rzucano proroki. *Pot. Poc.* 179. paszczękę, paszczę. Kruszylem szczęki przewrotnika, a z zębów jego wydzierałem korzyść. *W. Job.* 29, 47. Ziemia zarloczne rozdziwida szczęki, i krew Abła żłopała. *Pr. yb. Ab.* 258. **SZCZEKACZ**, **SZCZEKARZ**, a, m., który szczęka, der Beller, Belliter; *Slav.* štěkař; *Sorab.* 1. fežekotak, zezowkař;

Rag. lajavaz; *Bosn.* lajalaj, / lajavica; *Croat.* lajavčez, / lajavicza; *Ecl.* брехатель, лмнтель [insidiator 2], (ob. Brzechajfo). Szczekacz pies. *Otw. Ow.* 111. Podszczekali niektórego szczekacza, aby Husa swemi kwestyami rogatemi zabawił. *Baz. Hst.* 7. Łapacza a wykretnika szczekaczem zowią. *Rij. Zw.* 96. — *Tr.* Szczekacz jurysta. *Jabl. Ez.* 159. brzechajfo, Zungendrescher; *Boh.* štékawec. *Orzech. Tar.* 5. Szczekacz oskarżyciel. *Jabl. Ez.* 109. Zolus, pies i szczekacz. *Stryjk. praef. Chmiel.* 4, 585. Nietajne mi są z rybim niewiasty podpasem, Ni szczekacz Erebowy z potrójnym łajłasem. *N. Pam.* 22, 107. (Cerberus). SZCZĘKNAĆ cz. jedn., SZCZĘKAĆ cont.; *Boh.* štékati; *Slov.* štékám, (cf. *Hebr.* צָאק clamavit); *Sorab.* 1. zeżowkam, feżewkam; *Sorab.* 2. lajasch, wajasch (ob. Łajac), (seżokasch Łajac); *Carn.* lajam, jaykam; *Vind.* lajat, lajati; *Croat.* scheukam, chevkati, bankati (ob. Чарац, haprac, haprac, chap, hap, hull, haf haw haw), lajati, lajem; *Rag.* lajati; *Bosn.* lajati; *Ross.* лаять, лаю, гавкнуть, гавкасть, загавкать, тавкнуть, тавкать; *Ecl.* бреху, (ob. Brzechac, brzechac); o głosie, którym się zwyczajnie pies odzywa, bellu. Tak ogar szczeka, jako i kundys; ale wždy i ogara poznać, kiedy szczeka na wilka, a kiedy zajaca goni. *Rij. Zw.* 146 b. Co pies szczeknie. *Cn. Th.* 86. (eo go nie wiadać, ob. Co; w momencie będzie, co moment spodziewany, co się drzwi otwierają). Pies co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. *Cn. Ad.* 402. (krowa co wiele rzezy, mało mleka daje). Kondel szczeka najwięcej, kiedy kto ucieka. *Tward. W. D.* 82. Im bardziej ciskamy na psy, tym bardziej szczekają. *Mon.* 70, 94. Bojaźliwi psi bardziej szczekają. *Maz.*; *Slov.* pes bázliwi wie štěka, něž hrize. Piesz szczeka, a głos się po wiatru rozchodzi. *Rij. Wz.* 49 (psi głos nie idzie do niebios) Lubo pies szczeka ku słońcu jasnemu, Słońce jest słońce, pies psem po staremu. *Zejl. Ad.* 195. (psy szczekają, miesiąc świeci; *Slov.* proti mesácu štěkat) I psi nań nie szczekają. *Rys Ad.* 76. (nikt na świecie o niego nie dba) Liszka szczeka. *Banial. J.* 2 b. (skowycze). *Impr.* Orzeł szczekał straszonym krzywonosem. *Banial. J.* 5 b. — *Aliter:* Stała i niezwyceżona mężność wszystkim najazdom szczekających na nas nawalności ma się przeciwiać. *Hrbst. Art.* 72. — 2. *Tr. fig.* Szczekać na kogo, o kim: potwarzać, kłamliwie obgadywać; belfern, verläunden, läjfern, ščmáben, ščmáben. Szczekanie; *Ecl.* лай, преносно значить хула, поношение безстыдное, особливо на начальниковъ, отъ собачья крика, лаянья. Ta rzecz bez sromoty i bez szczekania albo obmówki ludu pospolitego być nie może. *Baz. Sk.* 257. Błaskiem złota tknięty mownie patron szczekał. *Zab.* 15, 250. *Nar.* Śmieją prawdziwie uwłoczyć i na jawność szczekać. *Kras. Sat.* 25. Szczekasz przeciwko niemu zazdroszając mu tego kupna. *Teat.* 12. b, 65. Czegoż ten pies szczeka na pana swojego, z którego stołu żyje! *Karp.* 2, 71; *Ecl.* пословицею говорится: собака и на владыку лаетъ. Gniewosz musiał na sejmie pod ławą jawnie głosem wielkim jak pies szczekać, a odwoływać i wyznawać, iż łągł i szczekał

nieczotliwie, jako pies, o cnotliwej królowej. *Stryjk.* 448. ob. Odszczekać. SZCZĘKNAĆ med. jedn., Szczekać contin, szczek wydawać, głucho brzmieć; dumpf flingen, бѣл flingen. (*Ecl.* шукотю fragorem edo; *Ross.* чокнуть, чокать frapper legerement contre quelque objet, чокаться bić w kieszki, cf. *Gall.* choquer; чкнуть, чкать bić, uderzyć). Szczeka nadfłuczony i nie głośny dźwięk garniec ma niewypalony. *Stonk. Pers.* 22. Szczekła struna, łuk warknął, a strzała skrzydłata Okrutny cios niosąca, na Greki wylata. *Dmoch. II.* 2, 91. Wzmaga się zgiełk, szczekają żelazne oszczepy. *ib.* 2, 147. Około piersi króla tak strasznie miedź szczekła, lżby na ten dźwięk dusza najtejsza się zlekła. *Dmoch. II.* 105. Szczekła breń, gdy na ziemię z łoskotem upada. *ib.* 2, 10. Już wojna, już się ścierają, huk, wrzawa idzie po ziemi, Broń szczekła, strzały świstają... *Kniaz. Pocz.* 2, 17. Brzek słychać groźny, tarcz szczeka o tarczce. *Kras. Oss. A.* 5. — 2. Act. Szczekać czym, brząkać czym, womit Gellōje maßen. Podnieś ten miecz w górę, nie szczekaj nim, bo pana zbudzisz. *Teat.* 16, 19. Krzyknie zatyń muzyka, krzyknie wojsko razem I szczeknie hartowanym w żelazo żelazem. *Pot. Arg.* 240. Błóżnią najwyższy panie, święte imię twoje, A szczekają żelazem o hartowne zbroje. *N. Pam.* 22, 116. — SZCZĘKAĆ, SZCZĘKOTAC, SZCZĘGOTAC zębami, kłapać, kłapać; *Cront* ezokotati zubami; *Dal.* ezokochati zubni, mit den Zähnen flappern. (*Ross.* мекотать teethać, щекотливый techeiwy). W onym srogim ziemie zębami szczegotali. *Sk. Żyw.* 4, 151. Drugim, gdy co publicznie mówić mają, zęby szczegoceją, język momota. *Pilch. Sen. Hst.* 74. W niespokojności śmierci co moment się leka, Pierś mu bije gwałtownie, a ząb o ząb szczeka. *Dmoch. II.* 2, 15. Wargi się tizesa, zęby szczegoceją. *Pilch. Sen. gn.* 110. Stanął Dolon, drzał, szczekał zębami wybladły. *Dmoch. II.* 265. — *Neutr.* Zęby szczekają, die Zähne flappern. Sgrzytanie i szczekotanie zębów. *Sekl. Math.* 8. — *Similiter:* Sroki szczegotaty. *Banial. J.* 5 b, *Ross.* мекотать, von dem Gellōrey der Helfern. SZCZĘKLAWY, a, e, 'SZCZOKATY, (ob. Szczeka), skory do szczekania, belferisch, szczekający, belfend; (*Ross.* мекательный пучеловаты). Hilaktor szczekliwy, acutae vocis. *Żebr. Ow.* 61. Anub szczokaty, latrator. *ib.* 259. SZCZĘKOMÓL, a, m., dermestes, podobny do małego ehrząszcza. *Zool.* 165, der Schabfäfer. SZCZĘKOWY, a, e, od szczeki, simtaden. Kość czeluściowa lub szczekowa. *Kirch.* 49. SZCZĘKULA, y, m., pies ustawicznie szczekający. *Dudz.* 6, ein unaußerblicher Beller; *Boh.* štékule kłótniarka. — Szczekuła, miano psa, *Canache. Cn. Th.* 695.

Pochodz. słowa szczekać, szczeknąć, szczeknąć; szczeknie i t. d.
SZCZELINA, y, ż, SZCZELINKA, i, ż. dem.; *Boh.* skułina; *Ross.* щель, щелка, щелочка, рашчеллина, рашчеллина, рашчелдина (ob. Rozsieć się), щербина, щербинка, (ob. Szezerbina); skalina, skadubina, (ob. Skala 1.), (disting. szelna), rysa, szpara; eine Spalte, eine Riß. Większe dziury zatyka, pomniejsze zaś szczeliny, wodę niezacznie sączące, pilnie opatruje. *Pilch. Sen. gn.* 204.

W nawie, przez którą się sęczy, jednej albo drugiej szczelnie zabezpieczyć nie trudno, lecz gdy na wielu miejscach zwalniać i rozszalać poczynić, niepodobna już osiadającą ratować *Pisck. Sen Ist.* 245. Mrużny wiatr szyje szczelną *ib.* 2, 11. Robaczki z swych szczelin wychodzą *Kołak. Wiek B* 1. Widzę, iż nie masz szczeliny tak ścisłej, Gdzieby bóg nie miał złotolewny do ciebie. *Hor.* 2, 118. *Nar.* — ½. Szczelna, długi cienki kawałek odszczepiony od czego; ein langer Spalt, Streit. Szczelina z gonta odłupana. *Tr.* — ½. Szczelna, deszczulka, której używa zecer w drukarni do wyjmowania pisma z winklaku. *Mager. Mskr.*, die Zeslinie der Buchdrucker. SZCZELINISTY, a, e, — o *adverb.*, ryso-waty, pełen szczelin, voll Spalten; (*Ross.* щезелыный, щелыстый, щелыться rysować się). SZCZELNOŚĆ, ści, ś, dychtowność; *Ross.* плотность, die Dichte, Dichtheit. Nie mając dosyć na tej szczelności, wbijają pszcze kłyny. *Kluk. Rosl.* 5, 226. SZCZELNY, a, e, SZCZELNIE *adverb.*; (*cf.* *Boh.* zechti *consolidare*, zecheti *solidescere*, *ob.* Cały, całość; *Ross.* счалить, счалывать dwie nawy liną pozwięzywać, счалка zwięzywane dwóch nawy); dychtowny, dicht, genau zusammenpassend; *Boh.* zewrubny, zewrub, (*ob.* Zrab); *Ross.* плотный, сплотыи, плоть, плотно, влоть. Ocembrowanie przechowań suchej wody daje się z grubych balów bardzo szczelne. *Kluk. Kop.* 1, 165. Źdroje sfone powinny być tak szczelnie ocembrowane, aby się w ziemi żadna inna woda dostać nie mogła *Kluk. Kop.* 1, 161; jak najszczelniej. *Kluk. Rosl.* 1, 108. *Świlk. Bud.* 546.

SZCZENIE, ięcia, SZCZENIATKO, ka, n., *dem.*; *Boh.* štěně, štěnátko; *Slov.* štěně; *Sorab.* 1. fezenio; *Sorab.* 2. fezenio, fezenetko; *Vind.* fhene, plhene, pelle; *Croat.* shēnye, czunek, czuelich, plar, sehenezi; *Rag.* szlénich, kucieh, psieh; *Dal.* schyene; *Ross.* щенокъ, щена, щеночекъ, (*Etym.* szczeknąć, szczeknąć), щынушкы, (*cf.* lizuń); [*Etym.* *cf.* *sanser.* schvan = canis 2]; młode psie, małpie, lisie, wście, niedźwiedzie etc; daß Junge der Hunde. Affen, Füße, Wölfe, Löwen etc. Samec pies, samiec suka, sobaka; młode szczenie *Kluk. Zw.* 1, 299. *Catulus*, szczenie albo pies młody. *Biel. Ist.* 517. Szczeniątka jadają pod stołem odrobiny dziatek. *Budn. Mar.* 7, 28. die Hündlein, Hündchen. Szczenie nie ma rozumu psa starego. *Kraj. Pod.* 141. Małpy szczenięta swoje noszą na rękę. *Haur. Sk.* 525. Najmroźsze bestye nigdy więcej śmiałe, Jako o swe łozysko, i szczenięta małe. *Tward. Wł.* 125. Niedźwiedzie miewają najwięcej po pięciorgo szczeniąt. *Ow. Ow.* 625. — Lew się do nóg szczenięciem Androklesowi zwoja. *Pot. Porz.* 152. tak pokornie jak szczenie, wie ein Hündchen. SZCZENIĆ się *rec.* niedok, oszczenić się *dok.*; *Boh.* štěnit se; *Ross.* щениться; szczenięta wydawać, Junge werfen, von den Hündinnen, Füßinnen, Wölfinnen (wölfen), Bärrinnen, Löwinnen etc. (*distng.* kocić się, ciehć się). Suka po trzy razy w roku szczeni się, i po kilkoró razem wydaje szczeniąt. *Kluk. Zw.* 1, 299. SZCZENIENIE *Subst.*, pomiot, daß Werfen, der Wurf. Psy pierwszego szczenięcia nie najlepsze. *Tr.*; pierwsze szczenięta albo kocięta topią. SZCZE-

NIĘCY, a, e; *Ross.* щенковъ, щенчии; od szczenięcia, *catulus.* *Ca. Th.* 1106, von einem jungen Hunde. SZCZENIUK, a, m, *contem.* niezgrabne szczenie, ein häßlicher junger Hund. Brzydkie szczeniuki karim. *Suszy. Pisn.* 5, II 2. Upokorzony, będąc uzołgać się po ziemi, jak szczeniuk wzgardzony. *Kulig. Her.* 255. *Kluk. Zw.* 2, 540. Myszki szczeniuk, gdy się szczekając na pełnią skórę wprawi w dworze, upędza się w kniei. *Mor.* 69, 1056. SZCZENNA, — *in plur.* Szczenne; *Ross.* щенная; *Ecol.* щенная; płód w sobie nosząca i ci kotna, cielna, o sukach, liszach, wilczyach, niedźwiedziach, lwicach; trächtig, von Hündinnen, Füßinnen, Wölfinnen, Bärrinnen, Löwinnen etc. *Dudz.* 24. Psica szczenna. *Lit. Hor.* 85. Szczenna wilczyca. *Hor.* 2, 25. *Nar.* Szczen-na tygrzyca. *Budz. Luk.* 81.

SZCZEP, u, m, SZCZEPK, pka, m., *dem.*; *Boh.* štep, štjpek, raub, (*cf.* rab); *Slov.* štep, k štepenj gsaucy prautek; *Carn.* zep, ozep, (*cf.* cepy); *Vind.* cep, cepka, vzep, ozep, safdvta, sahdik, mladiza, grebeniza, lhdiza sa vzepjenje, natizl; *Croat.* czep, grebenicza; *Rag.* scibika, scip, grot kopii); *Ross.* черепекъ, высадокъ, прививокъ; *Ecol.* прививокъ, черенокъ; *cf.* *Lat.* cippus); ziaz czyli latość z drzewa owocowego w drugie wsadzona, lub też drzewko młodsze, przesadzzone, ale szczepione, coppus, plonka; der Pfropf, daß Pfropfreis, ein gepflanztes Baumdien. Jaki szcep, taki owoc. *Falib.* 6 2. *Zegl. Ad.* 94. Szcep dolay, czasem złe dawa owoce. *Awzp.* 28. Młode szcepki już poczynają kwitnąć. *Wys. Iqn.* 44. Wielkie rzeki z małego źródła; wielkie drzewa z małego szczepu. *Lach. Kaz.* 1, 295. Drzewa, szcepki, tak misternie wymalował, iż liście ich chwiać się zdawały. *Op. Jer.* 22. — § *Tr. Jig.* Czechowie i Polacy z jednego szczepu wyniklieli. *Krcm.* 2 jednego plemienia, aus einem Stamm entvrosfen. — *Aliter:* Attalus Klauzus szcep domu Klauzuszów. *Nar. Tac.* 1, 25 początek, Stammvater. Konrad, Kaz. II, syn, szcep książąt Mazowieckich *Nar. Hist.* 4, 95 — *Aliter:* Zaszcepiał jej ospe, a szcep weale się nie przyjął. *N. Pam.* 4, 29. (szczenięcie, zaszczenięcie). Lucydus z Egidyuszem od papieża na nowy szcep prawdziwej wiary wysłani. *Nies.* 1, 14. (na nowe szczenięcie, zasiewanie). SZCZEPA, SZCZAPA, y, ś., SZCZEPKA, i, ś., *zdrbn.*; *Boh.* štěpana, štěpka rozszczep, rozpot, přestěpa, polenj přestěpina, poleno, polenj, poljuko; *Sorab.* 1. fezepa, schleysz; *Sorab.* 2. fezepa, fezepka; *Carn.* zepin, spvta, polenu, (*ob.* Polano, pulednia); *Vind.* poleno, polonu, druvn, leber, leberje, pokleniza, spokalza, (zplemiza = klm); *Croat.* schyap scipto, justis, poleno, glavnya, (*cf.* glavna); *Rag.* zjepzi, zjepaniza, darva razzjepana, (zjepotina assula); *Bosn.* cipanica, (cipotina fissura); *Ross.* мена, менка, щепочка, полъно, полънно, полънное; odszczepiony długi kawał drzewa, ein Scheit Holz, ein Holzstuck, Brandstuck. *Discunea ligna*, szcepki, kłnem rozdarte drwa, klofty. *Macz.* Szczapa długa na łokei 2. *Os. Zel.* 49. Ścięte drzewo hobry przecinają na kloce, a kloce wpozdłuż wysmienięcie szczepać umieją; szcypy tedy sprowadzają do wody.

py odchowują, szczepnik, *plantarium. Macz.* — *Fig.* Pan bóg nas swojej szczepnicy nie zapomni. *Gil. Post.* 219 b. (swego kościoła, swoich wiernych, wyznawców). — 2. SZCZEPNIK, SZCZEPNIARZ, a, m., który szczepi, der Pflanzgärtner, Pfropfer; *Boh.* Vind. štěpař, štěpýř, štípitel; *Vind.* vziopovez, fadnik, safajovez, grebenizhar; *Carn.* grebenizhar; *Croat.* czeplenk; *Ross.* прививальщикъ, прививатель. *Insitor*, który umie szczepić, szczepniarz albo szczepnik może być zwan *Macz.*; (*Boh.* štěparstvj ogrodnictwo drzewowe, sadownictwo).

Pochodz. *doszczepać, doszczepić, noszczepać, naszczepiać, naszczepić, odszczepać, odszczepić, odszczepienie, odszczepieństwo, przyszczepić, rozszczepić, wszczepić, zaszczepić, uszczepić; cf. czepić, czepnąć, cupnąć.*

SZCZÉR, ob. Szczer.

SZCZERB, a, et u, m., SZCZERBA, SZCZERBINA. y, ž.: *Boh.* ščrbina; *Ross.* меприна, меприна; skabza, szcelina; *Slov.* štrbina hiatus; *Sorab.* 2. ležerbina rysa; cf. *Germ.* Scherbe, Schar, skorupa; cf. *Sorab.* 2. sehara-batka halerz; *Ital.* scard; *Angl.* shord; *Germ.* Kerbe, (ob. Karb); wyłamywanie w ostrzu noża, miecza etc.; *Germ.* die Scharte in einer Messertlinge, Säbelflinge etc.; *Carn.* shkërba, (szkerbina - paździor); *Vind.* škerba, škerbina, šherba, šherbina; (*Vind.* škerbina, šhimf - plama); *Boh.* eec; *Ross.* зазёрпна. Miecz dobry i w wielkich potrzebach bywały, Szczerbin w tym co me miara. *Ab. na Waj.* 9 Ziele to ma hście wyszczerbione, a na końcach szczerbin i wykrawania swego ości. *Syr.* 1189. karby, šerbin Einjähritte. Bzešla mu rybka: ogona troszkę mi narznijcie; Zawsze po tej szczerbinie tam mię obaczycie. *Papir.* *Kol.* J 4. Junak ten miał szczerbę od szupaka na łbie. *Nar. Dz.* 5, 157. szram, ein Schmarre, Miß oder Fiel über den Kopf. — *Fig.* Nie bez szczerły Matee syny uboży, pannozy pasierby. *Pot. Arg.* 400. nie bez serdecznej boleści, Herzenfränkung. Grzech im jeszcze szczerbe żadał małą. *Przyb. Mitt.* 200. mało ich nadwałil. SZCZERBAK, a, m.; *Boh.* ščerbak; endywia, hście tego ziela zażywają się na dobra sałate. *Kluk. Dyla.* 1, 127. *šrup.* 5, 57; (*Sorab.* 1. zežerbak edentatus; *Carn.* škerbš - noż kieszonkowy). SZCZERBATY, a, e, — o *adverb.*, pełen szczerbin, ščartig, voll Scharten; *Boh.* cecaty; *Carn.* škerbšast, škerbšast; *Vind.* šherb, šherblin, škerbinast; *Ross.* меприноватый Szczerbaty noż. *Tr.* Garnie szczerbaty. *Cu. Ib.* 1106 Szczerbaty zęb, nadlamany, wygryziony, wyjedzony, ein befrüger ansgelrochner Zahn. Od orzechów nie jeden ma zęby szczerbate. *Zab.* 15, 79. Szczerbata geba, eine Hagenjarte. Urodził się z szczerbata geba. *Rej. Wz.* 128. — *Aliter:* Szczerbaty, przednich zębów nie mający; *Carn.* škerbast, škerbinast; *Vind.* škerbast, pres sobj, obne Verderzšbne, mit Zahnlöcher. Drugi rząd zwierząt ssących zawiera te, które przednich zębów nie mają, rząd szczerbatych *Zool.* 282 — *Fig.* Powiedz mu, by słówko o świętości religii. Nazwie cie głową szczerbata albo fanatykiem. *Nar. Dz.* 5, 119. skążoną głową, Schwindelfopf, Schwärmer. SZCZERBIĆ ez. *niedok.*, szczerbin nabawiać, ščartig machen; (*Carn.* shkërbam - skrobie); *Carn.* kerham, (cf. krueby). Szczerbić

się *rec.*, szczerbatym się stać, Scharten bekommen, ščartig werden. Z toporzysk im siekiery spadają, szczerbią się i tępieją *Bardz. Trag.* 514. — *Fig.* Szczerbić, lżyć; lästern, schänden. Heretyk ten bardzo szarpał i szczerbił niepokalane dziewiętwo panny czystej. *Bud. Post.* 75 SZCZERBIEC, bea, m, miecz Bolesława Chrobrego, ioredy skarbami królewskimi w Krakowie schowany, a przy koronacyi każdemu królowi, do boku przypasany bywał; szczerbice zwany, iż się Bolesławowi naszczerbił, gdy nim ciał w złotą branie w Kijowie. *Bud.* 41. *Nar. Hist.* 2, 191 *Teat.* 45 d, 75. *Wyb.* daš cimas ščartige Schwert Boleslaus des Großen, daš jedem neuen Könige bey der Krönung umgehoben wurde.

SZCZERK, u, m., n. p. W tym polu sam szczerk, ziemia pełna szczerku: pełna drobnych kamyczków, piasku grubego, szczerzy piasek. *X. Kam.* fleines Gestein, Gerdeich voll fleiner Steine. SZCZERKAC, SZCZERKOTAC, SZCZYRKOTAC *med. niedok.*, ciurkać, wytryskiwać; įpradeti, laut berer įpradeti, riecht; (cf. *Ross.* чурать, зачурать wołać przy znalezieniu czego, że na połowę isć powinno). Strumienie niewyschleloni szczerkają wodami, W jednej mierze stałami tocząc się brzegami. *Tol. Saut.* 81. Strumień szczerkając po kamyczkach spada. *Tol. Saut.* 107. Głowy umieć, krwią szczerkające. *A. Kchan.* 555. Zawsza ich sieka, od bystrych kopyt krwawe aż kropie szczerkają, *ib.* 549. Z kwiatka szczerkające krwawe kropie, decidera. *Zebr. Ov.* 228. *Chod. Kost.* 9 — 2 Ciurczacy od łos wydawać, ein įpradendes Geseß machen. W której bezce czego trocha, tedy by jedno napomiej ruszył, niezbyt szczerkocę. *Gil. Post.* 99 b. Ziele Dzwonki dlatego nazwane, iż nasienie, gdy w główkach szuponiastych dożreje, a bylna od wiatru uchla się, szczyrkocę i dzwoni. *Syr.* 829 SZCZERKOWATY, a, e, pełen szczerku, kamyczkowany. *A. Kam.*, voll fleiner Steine. Grund pod las czarny i ilusty przez sie, i razem szczerkowaty, lepszy jest niż zbyt gnojny *Pszcz.* 5

SZCZERNY, ob. Szczerz. SZCZERÓBIAŁY, a, e, — o *adverb.*, Lez plum biały jak śnieg, ščernewš obne ščekn, durčaus weiß. Szczerobiady obraz marmurowy. *Otw. Ow.* 570. SZCZEROCZARNY, a, e, — o *adverb.*, durčaus jmaarj, Zule Głowienka czarna dla ciemności zwane, bo zdaleka zda się szczeroczarnym krzaczkiem. *Siem.* 48. SZCZERODOBRY, SZCZEROMYSŁNY, SZCZEROŻYCZLIWY, a, e, szczerze, bez obłudy, bez udawania dobry; aufrichtig gut, redlich denkend, ehrlich meinent. Co nam dobrodziejstwo stodzi, jest szczerodobra wola dobrodziejowa. *Gorn. Sen.* 48. Pozdrawiam was, szczeromyślni spektatorowie. *Teat.* 12. D. Szczerozęzliwy sługa *Lil.* SZCZEROSREBRNY, a, e, z samego niezłaższowanego srebra, ädtüllbern. Moneta drobna szczerosrebrna *Star. Vol. B.* 5 b. *Similit.* Szczerozłoty, Szczeromiedziany etc. SZCZERÓZIMNY, a, e, n. p. Szczerozimnym wołałbym żebyś był, niż tak letnim. *Rej. Ap.* 15. redt falt, durčaus falt. SZCZEROŚĆ, ści, ž.: (*Croat.* ščerbčnosť generositas, ob. Serdeczność, *Etym. serce; Ross.* ширость chędogość, czystość, nadobność). — a*) ezystota, gdzie nie masz przymieszania, przysady; die Lauterfeit, Reinheit, Unver-

fällfältig; *Boh.* pouhost. Mojżesz z obcemi narody kumać się żydom zakazuje, żeby szczerłość narodu naruszona obcą krwią nie była. *Orzech. Tar.* 10. Szczerłość złota, srebra. *Tr.* — b) *Moral.*: Szczerłość, nieobłudność, nieudawanie; *Boh.* bezelenost; *Carn.* trisnost, serzovidnost, serzoustnost; *Vind.* ferzopertnost, perferzbnost, refnizhlivost, ozhlitnoferznost, ferzovidnost; *Ross.* простосердечіе, простосердечность, простодушіе, чистодушіе, чистосердечіе, праводушіе, неложность, откровенность, некрешность, не Aufrichtigkeit. Szczerłość łączy prawdę z otwartością i wylaniem serca, które znamionują prawdę; przydaje prawdzie to wszystko, co do przekonania o niej za potrzebne osądzi. *Pam. Warsz.* 4, 59. *Niemc.* Szczerłość, owa doskonała umysłu gotowość, nie kryć się z niezym przez wykręt, nie chcieć nikogo zdradzić przez chytrłość, nie pragnąć nikogo omamnić przez obłudę. *Mon.* 70, 587. Szczerłość najbardziej na tym zawisła, ażeby to w 'uściech było, co w sercu. *ib.* 74, 1. Szczerłość się nie lekka, mówić prawdy pożytecznej. *N. Pam.* 24, 527. Prawdziwie niemasz teraz szczerłości na świecie, każdy ma cukier w 'uściech, a jad w sercu gniece. *Nar. Dz.* 5, 125. Przy niewinności zbytnia szczerłość błądzi. Gdzie przemoc prawa pisze, a lotr sądzi. *Zab.* 12, 509. Szczerłość ma -ość na końcu, często dławi. *Burl.* 1 5. Gdzie wiele ceremonii, tam szczerości mało. *Mon.* 64, 457. Kto się zbytnie pokorzy, rzadko to bez nieszczerości. *Lub. Roz.* 125; nieszczerota. *Modl. Gd.* 92. SZCZÉRY, *SZCZÉRYNY, *SZCZYRNY, a, e; (*Boh.* črý, šrý otwarty, niezamknięty, n. p. pod šjrym nebem, ef. szersz; *Carn.* sor merus; *Graec.* ζωός; *Ross.* щирый, чедогі, ładny, prawdziwy); szczéry, aⁿ) czysty, bez przymieszania, bez przysady, nieprzysadny; rein, lauter, ungerfältig, ohne Beylaß, unvermijßt; *Boh.* bezelený, paubý; *Sorab.* 1. lotò, nemeschané. Ślina z rana jest 'szczéra. *Sak. Probl.* 85. Tu dobro nasze jest ze złym zmieszane, Tam dobro szczére i niepokalane. *Past. Fid.* 218. W niebie szczere a nie zmieszane jest z żadnym uprzykzeniem szczęście. *Sk. Żyw.* 2, 299. Szczérne złoto i szczérne dobre pieniądze dajemy, a od sąsiadów kotliny mizernej bierzemy. *Gost. Gor.* 91. Szczerne twarde pieniądze, złoto, talery. *Gost. Gor.* 56. Moneta coraz to gorsza, szczerna kotlina, za którą nic nie kupi. *ib.* 8. sama kotlina *ipsissima*, istna, prawdziwa, wabreś *Sumpfbleß*. Która woda żadnego zapachu z siebie nie wydaje, o tej rozumiej, że to woda szczéra i dobra. *Syxt. Szkl.* 51. Innego napoju nie pijał, jeno szczéra wodę. *Birk. Gl. Kon.* 16. samę wodę, bloßes Wasser, eitel Wasser. Heretyk o bóstwie Jezusowym nie trzymając, szczerym go człowiekiem czynił. *Sk. Dz.* 58. nic boskiego mu nie przyznając, za więcej nic, tylko za człowieka poczytał, er hielt ihn für einen bloßen Menschen. Szczere to były plotki i babie baśnie. *Wys. Kat. praef.*, bloße Mährchen, nichts als Mährchen. W Turzech nikt nie trzyma najmniejszej rzeczy, czego by nie miał z Sultana szczéréj szczerodroblivosti. *Kłok Turk.* 4. samej szczerod., pura pura, jedynie z szczerod., einzig und allein. Szczerych niecnót uczy ta herezya. *Birk. o Exorb.* 6. W piekle wody zgnusniałe

i noe szczéra widziałem. *Bardz. Trag.* 575, (*ob.* Szczęrocarny). Leży od przykrej śmierci mocarz porażony Bez zmysłów, szczera ziemia i w ziemi zamknięty. *Groch. W.* 549. więcej nie jak ziemia, proch, bloße Erde. Szczere pole, szczyrne pole, gdzie by najmniejszej rzeczy czyli odmiany niemasz; offnós freyēs feld, wo gar nichts ist. Szczyrne pola i wzgórze bez cienia, na których nie się pożytecznego, nie ozdobnego nie rodzi. *Mon.* 65, 50. Żeby dach mu nie wadził, w szczyrny żył polu i sypiał na łąkach. *Jabl. Ez.* 46. *Zab.* 16, 189. W nocy musieli pod namiotami zostawać w szczyrny polu. *Pam.* 84, 182. Jesli ostrożny ptak, bój się sieci i w szczyrny polu. *Sk. Kaz.* 7 b. Pospólstwo rozbłąkałe w szczyrej a nie przejeźdżanej równinie sadziło się. *Krom.* 51. Bohater Lech sławny, W pustyniach szczerych zaczynał wiek dawny. *Groch. W.* 431. Prózna robota na szczyrny piasku siać pszenice. *Gorn. Dw.* 592. — b) *Moral.* Szczyry, *adverb.*, SZCZÉRZE, co na sercu, to i na języku; co na języku, to i na sercu. *Cn. Ad.* 1128. nieobłudnie, nieudając, aufrichtig; *Carn.* trisn, serzovidn; *Vind.* ferzoperten, perferzhen, refnizhlu, opertega ferza, ozhlitnoferzen, ferzoviden; *Croat.* šzerchéni; *Ross.* праводушний, простодушный, чистодушный, чистосердечный, простосердечный, откровенный, истинный, истинный, неопынный, некрешный, некрешней, некрешень, неложный, неопынный, откровенно, sprosta; *Eccl.* откровеніе, прише Nie jeden się w 'uściech z szczérego uda, W oczach jednak nieszczerłość i w sercu obłuda. *Min. Ryt.* 4, 89. Dobrodziejstwo ma być szczére a bez nadziei. *Gorn. Sen.* 11, (*ob.* Szczeromysłny, szczerozęczliwy). Szczyry być, szczérze postępować *Ross.* истинствовать, прямитъ, попрямитъ. Proszę poprzestać tych żartów, bo się szczérze gniewam. *Teat.* 24, b, 9. prawdziwie, im Ernste. — 2. *Aliter*: Gdzie języki tak wymawiał szczérze, Ze się zdumieł ci, co go słuchali. *P. Kchan, Jer.* 464. czysto, rein, richtig. — (*SZCZERWIENIEĆ, *ob.* Czerwienieć, zecerwienieć). — SZCZÉRZYĆ zęby *cz. niedok.*, wyszczérzać, (Dbrd. zäbneu), die Zäbne zägen, die Zäbne bleßen; *Boh.* šejriti zubý, štjriti, wystjrym zuby, oškljbnauti se, ošklibati se, ošklebowati se; *Croat.* eziriti zube, (czerozubčez dentes ostentans). Wilk szczérząc zęby na jagnię młode, Baranie, mówi, macisz mi wodę. *Kniaź. Poez.* 5, 77. Łasus mój ku tobie szczérzy zębami. *Zab.* 10, 200. *Zabł.* SZCZERZYCA, ziele, *ob.* Srebrnik Włoski. SZCZÉŚCIC *cz. niedok.*, szczęście dawać, zdarzać komu; *Rag.* cestittiti, ocestittiti; *Bosn.* cestiti; *Hung.* boldogitom, Glück geben, glücken lassen, Gedeihen geben. Szczęść boże! pozdrawianie pracującym = pomoga bóg! Glück zu! Glück auf! (*ob.* Bóg). Szczęść ci boże w tym, daj zdrów to czynił; rośnij, macte virtute. *Cn. Th.* 1107. Szczęść wam tedy boże. *Teat.* 45, b, 99. Gdziekolwiek chcesz iść, szczęść boże. *Bardz. Trag.* 403. niech cię bóg prowadzi, Gott geleite dich. Szczęść Marsie rządcom ojca, a oreżom syna. *Teat.* 45, 8. *Skrzet.* — 2. Szczęścić kogo, szczęśliwić, uszczęśliwić kogo *niedok.*, uszczęścić *dok.*; glücklich machen, beglücken. Zdziwiał się na tym sprawiedli-

wi, Że bóg nieprawych i szczęści i żywi. *Chrośc. Job.* 62. Szczęścił go pan bóg na wojnach. *Sk. Dz.* 901. Dla dobrego sługi bóg szczęści gospodarstwo. *Sk. Kaz.* 61 b. Boże, ty miłe zmysły Czerstwisz, i szczęseisz pobożne zamysły. *Odm. Św. 2 A.* (błogosławisz). Nie będzie tego pan bóg szczęścił, który lekce sobie waży swoje rodzice. *Hrbst. Nauk. S, 2 b.* Namawiał go, iż go ubogacić i szczęścić miał, gdyby . . . *Sk. Żyw. 2,* 457. Choćby ona królewna nie była. Tylko pasterka, dośchy cię szczęściła. *Jabl. Tel.* 518. Małżeństwo, którem być uszczęściłona miała. *Otw. Ow.* 97. Wstąpieniem na tron uszczęściłony. *Sk. Dz.* 561. — Szczęści mi sie co z zdarza sie dobrze, powodzi, szanuje się: *Vind.* frezhu jiti, od rok jiti, vrezhatife, frezhatife, es gliuft mir, gelinat mir ctwaš. SZCZĘŚCIE, ia, n.; *Boh.* štěstj, štěstí; *Slav.* šeešti, štěstj; *Sorab.* 1. zbožo (cf. zboże, cf. boży czas), fboži, zbožiczko; *Sorab.* 2. gluka; *Carn.* srezha; *Vind.* frezha, fhreza; *Croat.* srecha, (cf. *Lat.* sors); *Dal.* srychya; *Hung.* szerenché, szerente, böldogság; *Slav.* sricha; *Bosn.* srechja, srichja, eest; *Rag.* srechja, ees, eesti; *Ross.* шачіе, ечаііе, учаіі (cf. eześć), удача (cf. udać się), задача, подучаіі, паіі, роки (cf. rok, urok, wyrok), время (ob. Czas), година, (cf. godzinai, *Eecl.* ечаііе; (*Etyim.* cf. eześć, cf. jać, jety, zjety); — szczęście, *object.*, fortuna, los, coś rządzącego losem naszym i uszczęśliwieniem; *daš* Glück, die fortuna, *daš* Schicksal, *daš* Loos. Szczęście jest fortuna ślepa, niedoskonała, enocie częstokroć nieprzyjazna, niesprawiedliwa. *Lub. Roz.* 255. Bogini szczęścia, Fortuna *Boh.* Štěstěna. Człowiek szczęścia igrzysko. *Birk. Kaw. Mal.* a 4. Szczęście ludźmi ciska jak piłą. *Strijk. Gon. E.* 2. Jako eho-remu pozłociste loże, Także też złemu szczęście nie pomoże. *Rej. Zw.* 229 b. Szczęściem przeznaczony; (*Ross.* роковий, ob. Wróg, wyrok). Ślepe szczęście; *Slav.* slepé štěstí; (cf. *Vind.* se mu je vlepilu, nallepilu : miał ślepe szczęście). (*Croat.* Razum miszli, razum szadi, Ah srecha nayvech prudi; rozum myśli, rozum sadi, ale szczęście najwięcej pomaga). Pan bóg szczęściem władnie. *Rys. Ad.* 54. Szczęście czego mi nie dało, tego mi nie będzie brało. *Cn. Ad.* 1129. Szczęście pobłaża, nie podnoś się; szczęście się przeciwi, nie upadaj. *Cn. Ad.* 1151. Szczęście podwyższa, szczęście poniża. *ib.* 1152. Szczęście wiele może. *ib.* 1155. Nieszczęście, złe szczęście, *object.*; wróg, zły los; Unheil, Unglück, Mißgeschick; *Carn.* nasrezha; *Vind.* nefrezha, nesgoda, hudovurnik; *Slav.* nesricha; *Croat.* nesrecha, nezgoda, zla namera; *Dal.* zla kob; *Rag.* nesrechja, zla srechja, protivni ueć; *Ross.* нешачіе, злочачіе, напачь (cf. paraść), негодъ, незгодье, незгода, злочючение, злополучіе, окаянство; *Eecl.* злочачіе, злочь, жесточество, злообстояніе, озлобленіе. Złe szczęście, kiedy się gdzie zawężnie, kto zabawiać może! *Podw. Sion. P.* 2. Gdy żadnej przyczyny w sobie nie znajduje, Nieszczęściu ten los cały temu przypisuje. *Zab.* 14, 222. W nieszczęściu być *Eecl.* злочастывати. Nieszczęściu ustąpić, nie mam za nieszczęście. *Warg. Wal.* 75. Bodajby ich nieszczęście porwało! *Teat.* 18. b, 4. Nie wspo-

minaj mi go, niech go nieszczęście ogarnie. *Teat.* 16. c, 49. Czy ja tu nieszczęście wniosło! *Teat.* 26, 66. kaduk, kat; *bat* je der Senker, der Guldguld bergbracht. Czy mnie nieszczęście . . . *Teat.* 50. c, 86. Idźcie do nieszczęścia! *Teat.* 24. c, 15. *ib.* 51, 42. Nadał się jak półtora nieszczęścia. *Mon.* 67, 725. *Teat.* 21, 151. (jak lues). Gdy na ambonę wujdzie mnich, odmie się jak półtora nieszczęścia, on kaptur rozwiedzie . . . *Opal. Sat.* 165. Musty i gruby, jak półtora nieszczęścia. *Teat.* 56. b, 26 — §. *Subject.* Szczęście, szczęśliwość, dar boży do częstego dobrego powodzenia w sprawach, *daš* Glück *daš* jemand wezu bat; *quasi facultas quaedam, vel accidens aliquod.* Masz wielkie szczęście do ludzi. *Falib. L. 5. Lub. Roz.* 241. Jam wielu ludzi nawrócił, a do ciebie szczęścia nie mam. *Sk. Żyw. 2,* 67. Diabelskie szczęście ma, iż go wszystkie białogłowy milują. *Gorn. Dn.* 504. Szczęścia wiele, rozumu mało; gdzie szczęście pačuje, tam rozum szwankuje. *Cn. Ad.* 1129, (*Croat.* bolsse sreche, neg pameti). Szczęście w testament nie idzie; szczęściem ojcowskim syn nie dziedziczy. *Cn. Ad.* 1154. — § Szczęście, dobre, złe, powodzenie dobre, złe; *daš* Ergeben, Wehlergeben, Hebelergeben, *daš* Glück, Unglück. Posłowie, w jakimly szczęściu Rzpita Rywie opowiadają, lecz ta umiernemu szczęściu utrapionych Polaków utaga. *Krom.* 88. Wszysejmy szczęścia naszego kowale. *Pot. Syl.* 51; *Slav.* každí seba štěstí kuge, *fortunaie faber.* Nie każdy dzień jednake szczęście miesie. *J. Kaban. Dz.* 100. Szczęścia w święta szukać. *Cn. Ad.* 1129, (*dictum juris*). Kilkom rotom kazał z nieprzyjacielem szczęścia spróbować. *Falib. B.* 2 *ib.* Glück erfinden. Szczęście serce czyni i psuje, za szczęściem serce przybywa i ubywa. *Cn. Ad.* 1151. Szczęście, dobre szczęście, dobre powodzenie. *Croat.* dobra srecha; *Dal.* dobra cheszt; *Ross.* благошачіе, благополучіе, благо (cf. błogo), доброденствіе, *Eecl.* доброешачіе, благополучіе, доброполучіе, Glück, Wehlergeben; *appos.* Nieszczęście, Unglück, Hebelergeben. Lepszy jest stopień z nieszczęścia do szczęścia, niżli z szczęścia do nieszczęścia. *Petr. Ek.* 76. Tyś mi był druhem w nieszczęściu szczęśliwym. Chce byś i w szczęściu był ze mną szczęśliwy. *Past. Fid.* 258. Gdzie szczęście, tam i ludzie. *Pot. Arg.* 289. Wielkie szczęście, wielkie też ma w sobie odmiany. *Morszt.* 107. Nie wszystko dobrym to zwać się nam godzi, Co do nas w szczęścia postawie przychodzi. *Past. Fid.* 554. Nie toć jest szczęście, w ezym się kocha ciało, Jesh na duszy co złego przywrzało. *Rej. Zw.* 229. Takiego szczęścia używa i było, Gdy kto swój woli da wolne wędzido. *ib.* Szczęście rozum odejmuje, a nieszczęście go dodaje. *Cn. Ad.* 1154. Szczęście podnosi, rozpuszcza. *Cn. Ad.* 1152. (ma chleb rogi). Rośnie enota w nieszczęściu. *Bardz. Luk.* 49. Nieszczęście najlepsza szkoła enoty. *Teat.* 55 d, 9. Szczęście odmienne, niestaterzne jest. *Cn. Ad.* 1150; (*Vind.* srecha je opotozhna; *Croat.* Kot zee pila tache, Tak srecha szvata szkache). Nie tego trzciniego szczęścia i sklanego wesela szukał ten święty. *Wišn.* 555. (cf. złomny, nietrwały). Szczęście nieszczęśliwe; szczęście zbytne ustawiczne, podejrzone. *Cn. Ad.* 1129. Szczęście,

to zalosyć uczynienie wewnętrzne duszy, które rodzi się z posiadania dobra. *Mon.* 75, 90. (uszcześliwienie, szcześliwość). Pospółstwo to wszystko, co twardo, cierpko i z pracą przychodzi, nieszcześciem zowie. *Pilch. Sen. list.* 2, 555. — 2. Szczęście, nieszczeście, trafy, zdarzenia, przypadki szcześliwe, nieszcześliwe; Glück, Unglück, Glücksfälle, Unglücksfälle, Ereignisse. Przypadki, które nam pożytek lub szkodę przynoszą, nazywamy szcześciem albo nieszcześciem. *Gal. Cyw.* 5, 158. Mieć życia potrzeby, zdrowie i pokój, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistą człowieka szcześliwość; wszystkie inne szcześcia są mniemane i wymyslnie. *Stas. Zamoj.* 16. Nie mówmy więcej o twoich nieszcześciach. *Niemc. Król.* 5, 75. Jak go wielkie szcześcia za żywota potykały, długoby trzeba pisać, dla ich liczności. *Waug. Wól.* 502. Co się tu za nieszcześcia do mnie sprowadziły na tę pustynią; wiatr, czy hurze jakie? *Jabl. Tel.* 209. Nie mam szcześcia znać we Pana. *Teat.* 9, 55. — Na szczeście, szcześciem, wielkim szcześciem, szczeście, szcześliwym trafunkiem; *Sorab.* 1. poszboża, k lbožu; *B. sa.* postiehi, nasrichju, zum Glück; *oppos.* na nieszczeście, zum Unglück. Przy tej ciekawej we włosach kwerendzie Jakby na szczeście ktoś trzeci przybędzie. *Zab.* 15, 185. Trafił, chybił, na szczeście się żenie. *Teat.* 12, c, 51. Jesliby opiekun w próżne imienie wszedł, a on grunt dziecinny na szczeście, to jest, na szkodę albo na pożytek swym nakładem naprawiał, tam opiekun pożytku brać ma. *Szczerb. Sz.* 295. Jużście w stadie świętym; wszyscy wam dajemy Na szczeście, i miłego życia wieszujemy. *Simon. Szel.* 75. ot. j pomarunek, aby się nim dorabiał. Dałem mu złoty na szczeście; grał i wygrał tysiąc. *Ossol. Wyr.* — Często na nieszczeście my długo żyjemy. Gdy na nasze nieszcześcia patrzeć się musimy. *Jabl. Tel.* 285. Na nieszczeście zabawi u nas. *Teat.* 15, 51. — *Miter:* Dzieci szły naprzeciw z palmami, spiewały, i na szczeście wołały. *Sz. Dz.* 752. dobrego szcześcia mu życzyły, Bogo wołały; jte ricien: Gail! Boże, dej szczeście, eny kawalerze! *Bok. Kuz. Ob.* 5 b; *ob.* pomaga bóg, *ob.* Bóg. — Pod szcześciem i od szcześcia zawisło, od szcześliwego trafia, es kommt anis Glück an. W zimie ten drobnyg żmizeruje się, i pod szcześciem, aby się na ten czas mógł odchowac. *Haur. Sz.* 60. SZCZĘŚLIWIC *cz. niedok.*, uszcześliwiać *contin.*, uszcześliwić *dok.*: beglücken, glücklich machen; *Sorab.* 1. wozbožam, wozbožnoležam; *Ross.* шастливить: *Ecl.* благоочастю. Bóg jego czyny zwińczył, szcześliwiąc go synem. *Przyb. Luz.* 76. Radują się z konstytuency, która wszystkich szcześliwi. *Gaz. Nar.* 1, 595. Pensylwania szcześliwiły prawa i ustawy. *Pam.* 85, 2, 86. Rząd dobry może jedynie uszcześliwić naród. *Gaz. Nar.* 1, 15. Ten mi wielkim, kto umie uszcześliwić ludzi. *Nar. Dz.* 2, 62. Żaden z każdej strony nie uszcześliwiony. *Min. Rył.* 5, 527. Trzy rzeczy człowieka uszcześliwiają: nauka, enota i zdrowie. *Mon.* 65, 515. Dzień drogi, uszcześliwiający poddanych, weselący bogi. *Tom. Rol.* 45, *Ecl.* благоочастивителень. Nie to, co mam, szcześliwi, choć w wszystko opływam. Leez to, jak miarę dzierzę, i jak jej używam. *Kras. List.*

2, 100. Do kogoż bardziej ta radość należy, Jesli nie do tej, kora szcześliwiz miodzieży. *Zab.* 4, 564. *Sap.* — Niuszcześliwić, potius Unieszcześliwić, *qu. v.* SZCZĘŚLIWIE *adv.*, SZCZĘŚNIE, *Boh.* šťastně; *Ross.* шастливо; glücklich, auf eine glücklichc Art. Jakże szcześliwie spotykam we Pana. *Teat.* 14 156. w czas, glücklichc Weise. *Iron.* Czego się w szkołach nauczył, w domu szcześliwie zapomniałem. *Mon.* 71, 419 (na urząd, ze wszystkim, do szczetu). Gdy ten szcześliwie skończył, drugi na ostatnią uobitkę tego, taki wysiłł argument. *ib.* 71, 894. aby raz, przecięż, na koniec przecię, endlich rannal. SZCZĘŚLIWIEC, *wea, m*: *Ross.* шастливень; człowiek szcześliwy, szczesny, em Glückfund, ein Glücklicher; *oppos.* nieszcześlik, nieszcześliś, *fem.* nieszcześliśnica. Obiad Nazydyona szcześliwa. *Zab.* 8, 558. *Kyck.* SZCZĘŚLIWOŚĆ, SZCZĘŚNOŚĆ, *sci, z.*, die Glückeligkeit; *Boh.* šťastnost; *Sorab.* 1. zbožniwožez, wozbožnolež; *Sorab.* 2. gluznolež; *Carn.* srežnost; *Vind.* šezhnost, ivalizhnost; *Croat.* chesztitoszt, srežehnostzt; *Dal.* chesztitoszt; *Rag.* cestitos, srechnos, cestitstvo; *Bosn.* cestitost, srechnost; *Ross.* блаженство, (*ob.* Богошастивенство), благоденствие, благовременство; *Ecl.* благополучие, благоочастие, благожребийность. Szcześliwość jest enota, która jest szcześciem umysłu, która i w nieszcześciu doskonałym szcześciem być może. *Lub. Roz.* 255. Nie szukaj daleko szcześliwości, ona w tobie samym jest. *Karp.* 1, 80. Horacyusz za szcześliwość kładzie, rozum zdrowy w ciele zdrowym. *Karp.* 1, 119. — §. Szczęście, powodzenie: Glück, Wohlergehen. Mieć życia pierwsze potrzeby, zdrowie i pokój, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistą człowieka szcześliwość; wszystkie inne szcześcia są mniemane i wymyslnie. *Stas. Zamoj.* 16. Pierwsza nasza szcześliwość powraca. *Teat.* 19, b, 16. Nie lekam się nieszcześliwości, nie uganiam się za szcześliwością. *Teat.* 19, c, 77. SZCZĘŚLIWY, SZCZĘŚLIWI, SZCZĘŚNY, SZCZĘŚCIEN, *a, e*: *Boh.* šťastny, šťastný; *Slav.* ščasliwi, šťastný; *Sorab.* 1. wozboženē (*ob.* Zbožny), zbožně, zbožniwē; *Carn.* srežnu; *Vind.* šezhlin, šezhn, šezhen; *Croat.* srežehñ, chesztit, chasztñ; *Dal.* srežhyan; *Hung.* szerentés, szerenchees, boldog; *Bosn.* srežhjan, srečhjan, cestit; *Rag.* srečhjan, cestit, cestni; *Slav.* srečhan; *Ross.* шастливый, блаженый, благоочастивенный, благополучный, задачливый; *Ecl.* благоочастный, очастливый, благополучный, благожребийный, блаженъ, доброшастливый; powodzi mu się dobrze, zdarza mu się, szczeście mający, uszcześliwiony; glücklich, beglückt. Szcześliwy, a głupi. *Cn. Ad.* 1129. Żaden na świecie nie był we wszem szcześliwy. *ib.* 1150. Już się Kadme, szcześciem zdałeś wygnanstwem. *jelix. Żebr. Ow.* 58. Wschodni kościol przedtem w tak mądre i święte doktory szcześliwy. *Sak. Persp. pr.* 2 b. (do nich szczeście mający, w nich obfitujący). Szcześliwe powodzenie, rodzi szkodliwe ubezpieczenie. *Cn. Ad.* 1055. Szcześliwym być, *Ross.* благошастивовать, благоочастивовать; *Ecl.* доброочастивовать, жить шастливо, благоочаствую, благоочаствую, благоочаствуетъ ми ся. Nie toć jest szczesny, co sie-

dzi w złocie, Poleruje się enota przy kłopotcie. *Rej. Zw.* 229. Jan szczęśliwy żona, żona mna szczęśliwa. *Otw. Ow.* 295. Nieszczęśliwy, *Croat.* neszczelini; *Dal.* kobni; *Ros.* несчастный, несчастливый, а несчастный злощастень, злододучный, злоключимый, злоключительный, пагубный; *Ecel.* злоуастьль, папастный, окаянный, преокаянный, весьма бѣдный. Nieszczęśliwym być, *Ross.* окаянствовать; *Ecel.* папастовати (cf. parašć), злощастевую, злоключившую, злододучествовати. Nieszczęśliwym się każdy brzydzi. *Past. Fid.* 520. Wielki ten człowiek bardziej jest nieszczęśliwy, niż wanny. *Niemc. Krol.* 4, 65. Szczęśliwa podróż! *Zab.* 14, 249. Szczęśliwej drogi żyję. *Teat.* 52, d. 57. Nieszczęsna dziś ojczyzna nasza, i my z nią niefortunni. *Fabio. U.* — 2. *Act.* Szczęśliwy, szczęsny, szczęście przynoszący, uszczęśliwiający; *glüclidi, glüclifringend, beglüclend.* Wyjechał z Wołoch to Jana Tarła; lecz ta droga nie była mu szczęśliwa. *Gorn. Dz.* 170. Pastwiska szczęśliwe, Co rodzą napój, i pokarmy żywe. *Past. Fid.* 95. Bogu dziękować mamy z rzeczy szczęsnych i nieszczęsnych. *Wróbl.* 29. Cokolwiek uczyni, będzie mu bardzo szczęsno. *Wróbl.* 1. będzie mu się szczęseło, *adverb.*; *Ecel.* оаарочаеано. Nocił loźnicy szczęsnym pienie. *Zab.* 14, 590. Dobrze żyżące, *glüclwüclende Nleder.* O dniu nieszczęsny! *Teat.* 5, b. 74. Nieszczęśliwa godzina, *Teat.* 21, 25, ob. Godzina; (*Vind.* Vura je nefrezhoa bila, Ker je mati me rodila, cf. gwiazda). Na łodzi żagle roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry prostą drogą do portu wjedzie. *Zarn. Post.* 72. (pomysłnemi, powiewnemi). NB. *Beatus* wolał *Budny* przełożyć *blögi*, niż szczęśliwy, *bo to jest od szczęścia, które słowo jest pogańskie*. *Budn. Math.* 5, 2 not. SZCZĘSNY, ego, *Subst.*, imię, *Feliv. Jabl. Her.* Żywot s. Felixa albo Szczęsnego. *Sk. Żyw.* 1, 41

SZCZET, ob. Szczat.

SZCZESZUJA, SZCZECZUJA, SZCZEŻUJA, i, ż., twarda łuska, skorupa; eine harte Schuppe, Schale; *Boh.* šešutina, šešelina, šešehlna, luština; *Vind.* luska, skorja; *Bosn.* gljuska od oraha, gljusetina od ribbe, lustra; *Ross.* чешуя, чешуйка, (cf. чешать, чешы езасяć). Łuska rybia, szczeszuja. *Cn. Th.* 575, die Fischschuppe. Orzeł swym dziubasem rozdziera na smoku zielonawą szczeszuje. *Stos. Num.* 1, 127. Drahtebaut, Drahtenschuppe. Konehy gładka szczeszuje albo skorupę maja. *Mačz.* Mušclifchale. Szczeszuja, orzeszyny, *caliculus.* *Mačz.* Rušclifalen. Szczeszuja albo ezaszka, w której żołądz roście, *calix.* *Mačz.* der Gabelfeld. Od szczeszui *adj.*, *Ross.* чешуйный. Pełen szczeszuj *Ross.* чешуеый

SZCZKAĆ *med. contin.* 1. SZCZKNAĆ *jednł.*; *Boh.* škati, šktyati, šktkám, -al, -ati; *Slav.* škám, šká se mi; *Sorab.* 1, yikam; *Sorab.* 2, hūkaseh; *Carn.* kovzhé sé mēni; *Vind.* kolzati, kúlzati, sazukuvat, kouzati, zukati, kouzhitife, zukuvati, sazukuvatife; *Hung.* zokogom, tsaklom; *Croat.* schyuczámisze, tkuczám, schuezám; *Dal.* stuczám *singultio, pulso, strepito*; *Dal.* kuszámisze; *Slav.* shehucati; *Bosn.* setučatise *singultio*; *Ross.* ищкается, икать, икнутъ; szczkawka się odzywać, *schludzen, schluden, den Schluden haben.* Wiele ludzi, z zwyczają

szczkają, kaszłą, rzygają. *Eroz. Jez. Ee* 2. Szczkam i szczka mi się. *Cn. Th.* 1108. *Singultio, szczka* mi się, napadło mię szczkanie. *Mačz.* Szczkniesz, ktoś cie wspomina. *Pat. Jaw.* 205. Szczknieme, szczknieme, raz, dwa etc. *singultus erebi.* *Cn. Th.* 1108. der Schludzer, das Schludzen. — *Fig.* Nie będzie się szczkało na summieniu, którego grzyć nie będzie kiew mowina. *Bark. Zyg.* 50, me odezwie się summienie twoje. dem Gewissen wird nicht big bleiben. Błogosławiony maż, który się nie potkna? w słowie ust swoich, a nie jest szczkan albo trasowan smutkiem gżechu! *Leop. Syr.* 14, 1 (nieszczęsny). — *Aliter active.* Taką uzrod ranę, że ledwo ducha nie szczknał. *Burl. B.* 1 wyzionął, ausatmen, ausblafen. SZCZKAWKA, i, ż., SZCZKOJA, y, ż., szczkani; *Boh.* škawka, škawkawka, šktyawka, šktkawka; *Slav.* škam; *Sorab.* 1, yikawka; *Sorab.* 2, hūkawka; *Carn.* kovzanje; *Croat.* schuczawiza, skuczawje, kuczawjeza, schucznyje, schuczanyje; *Hung.* tsuklás, zokogás; *Slav.* shachucanje; *Bosn.* setučanje; *Ross.* икота; odzywanie się szczkając, choroba; der Schludzen, der Schluden. *Singultus, szczkanie, szczkota.* *Mačz.* Szczkawka przychodzi często z śmiechu, czasem z orzechoma żołądka. *Haur. Sk.* 591. *Comp. Med.* 178. *Krup.* 5, 669. — *Allegor.* Nie radowy szcja puszczała, jeno iż reka szczkawke zadała. *Rys. Ad.* 51, (cf. co reka zgrzeszy, głowę o to karzą). — *Aliter fig.* Nie będzie to ku szczkawce, ani ku uszczypku serca panu memu! *Leop. 1 Reg.* 25, 50. (ku urazie. *Bibl. Gd.*), ku mierzącej, Wiederwillen, Verdruß.

2. SZCZKNAĆ, ob. Szczyknać.
*SZCZMIĆ, *SZCMIĆ *cz. nieclok.*; *Ross.* щемить; ścisnąć, ścisnąć; *zusammen drücken, zusammen ziehen.* Bez, wysuszając, ścisnąjąc i szczyńjąc ochładza. *Urząd.* 88. Wszystko się rozleci, co szczyńsz dla dzieci. *Rys. Ad.* 75. Śok ten w ukąszeniu niejaki cierpienie i szczyńnienie sprawiaje. *Urząd.* 524. Ziele to ryny świeże łaskawie i bez szczyńnienia got. *Syr.* 149.

SZCZODRAK, a, m., chleb na podarunek dany. *Włod.* slips epiphaniorum. *Cn. Th.* 1109. Bret. das am Dreyfünftage unter die Armen vertheilt wird; rogat *alicubi vocatur a forma.* *ib.* SZCZODROSC, ści, ż., SZCZODROBA, SZCZODROTA, y, ż., SZCZODROBLIWOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* štědrost, štědrota; *Slav.* štědrost; *Sorab.* 1, zežedrofež; *Ross.* щедрость, щедрота, щедроблiе, чубость; hojna dobroczynność, die Wohlthätigkeit. *Frengeligkeit, Wohlthätigkeit.* Szczodrość jest, kiedy upadłego pogodnie ratujemy datkiem naszym. *Petr. Et.* 291. Szczodroblwość jest, dać kiedy trzeba, komu trzeba, jak wiele i dla czego co ma być dano. *Modz. Baz.* 84. Ta ebrześciańska szczodroba, która bywa pocziwie a w imię pańskie obraeana, zawždy każdemu na dobre wychodziła. *Rej. Post. T u 5.* Znamięnta enota, i wielkie ozdobienie pańskie jest szczodroblwość, za którą dwie *towarzyszce [*dual.* = towarzyszki 2], chodzą, ludzkość a łaska. *Kosz. Lor.* 115. Towarzyszki jej ludzkość i łaskawość. *Warg. Wal.* 145. Szczodroblwość we szrodku między rozrzutnością a *skępstwem położona. *Star. Ref.* 70. Płynie szczodroblwość z własnego każdego

rozsadku i szlachetnej dobrotliwości i chętności. *Warg. Wal.* 142. Nieszczodrość daje, ale mniej niż przystoi i kiedy nie przystoi. *Petr. Et.* 236. Szczodrobliwości miara, mieszek. *Cn. Ad.* 1156. (drugim daj, a na się pamiętaj). Oszczędność z szczodrobliwością, szczodrość mieszaj z oszczędnością. *Cn. Ad.* 798. (nie wyrzucaj nie, choć podlego; nie żałuj dać, gdzie trzeba i drogiego). Uczmy się od zbawiciela miłosierdzia i szczodrobry ku bliźniemu naszemu. *W. Post. Mn.* 192. et 304. Bóg nas usprawiedliwia z szczerą dobrocią i szczodrobry swęj, bo tego zasłużyć nikt nie może. *Sk. Kaz.* 349. et 129. — §. Szczodrobliwość albo upominki oblubienicy, jest dar, który oblubieniec oblubienicy, albo także ona jemu daje. *Szezerb. Sar.* 137. Brantjebenke. SZCZODRY, SZCZODROBLIWI, a, e, SZCZODRZE, SZCZODROBLIWIE, adv.; (*Elym.* [sanser. čhid: scindere. *Mikl. Rad.* 104. — 2] forsau szzerze dobry, per contract); (*Boh.* štědry, mstědrítí largiti); *Slov.* štědrý; *Sorab.* 1. zeždre; *Sorab.* 2. feždre; *Ross.* щедрый, щедродобивый, щедродатель, f. щедродательный, чивый, (cf. щедроватый, щедривоватый dziubty, ospowaty, щедрина, щедрина dołek ospowy; cf. *Ecel.* ущедритель miłosierdny); szczodry, nie żałujący potrzebującemu, hojny w dobroczynności; mildthätig, freigebig. On szczodry jest, który co drugiemu daruje. *Kosz. Lor.* 115 b. Szczodrobliwi, którzy mająnością swą więźnie wykupują, przyjacielskie długi na się biorą, córki ich wyposażają, do dorobku im pomagają. *Buda. Cyr.* 125. Jehowa jest szczodrobliwy, bo chce dawać, ile każdemu jest potrzeba. *Buda. Eedr.* 7, 65. *Wujek. ib.* Bóg szczodry jest, abowiem ei chce dawać, ile komu potrzeba. *Leóp. ib.* My z bogiem szczodrze, on też szczodrym się nam stawi i łaskawym. *Bork. o Eevrb.* 27. Szczodremu pan daje, skapemu każdy daje. *Jeż. Ek. C.* 5. Szczodry nie żebrze, kto daje, ten też bierze. *Cn. Ad.* 1157. Na szczodrych miara, Na skąpych kara. *Bratk. D.* 2 b. Ręka w bieciu, nie w dawaniu szczodra. *Teat.* 1, 75. Kto szczodrzejszy, wygrywa. *Kłok. Turk.* 216. Szczodrym łatwo być, gdy jest z czego. *Cn. Al.* 1156. Szczodrym być z cudzego, nie ma nie chwalebnego. *Cn. Ad.* 114. (*Ross.* щедродательствовать; *Ecel.* щедрити, ущедрити, (ущедрю umiluje się); cf. cudzym łatwo szafować). — §. Szczodry dzień: dzień trzech królów, czyli zjawienia pańskiego. der Tag der 3 Könige. Dnia tego chrześcijańskie pierwiastki królowie Iszeją się Jezusowi w obiecany słowie, Niosą królewskie dary bogu i królowi; Zkąd i szczodry dzień powstał, słowo w dary płodne. *Grech. W.* 414 (*Boh.* štědrý den, štědrý weđer; *Slov.* scědri den, wilia Krista pana; noc bożego narodzenia). SZCZODRZENIEC, iwa, m., cytisus, rodzaj rośliny, do mego należy Nawrot. *Kluk. Dykc.* 1, 179, der Gschflee; *Sorab.* 1. kawaté dżeczal; *Ross.* медренецъ, ракитникъ, ракитовъ кустъ, чижевникъ.

SZCZOKA, ob. Szezek, SZCZOKATY, a, e, n. p. Anub szczokaty, latrator. *Żebr. Om.* 239. szczekający, szczekacz; bellend, bellferig.

*SZCZOŁGNAĆ się recip. niedok., n. p. Żelazo z żelaza się

szczołgnało. *Tward. Pasq.* 86, może zczołgnać, ześliznać, abgleiten. *X. Kam.*

SZCZOTKA, i, ż., SZCZOTECZKA, dem.; *Boh.* štět, štetka; (*Slov.* štět carmen, ob. Szezeć); *Sorab.* 2. fežeseh, fežetka; *Bosn.* shet, kertázha; *Vind.* fhiet, fhietiza, fhizhetiza, fhizhet, fhiet; *Croat.* schèt, scheticza, kefa, kefeza; *Dal.* koezet; *Slav.* kefa; *Ross.* шетка, шеточка; cf. *Lat.* setaceum; *Ital.* scopetta, seovolo; narzędzie pospolicie z szczyeciny do chędożenia i zezesania sukien etc., die Bürste, Kleiderbürste. Szczotka szatna. *Warg. Radz.* 174. Szczoteczka. *Gost. Gor.* 107. Będzie szczotka z szczyeci. *Pot. Pocz.* 422. Szczotka cześcić, chędożyć, *szczotkować, bürsten. (*Carn.* kertázhati; *Vind.* fhizheteti, pofhizhetiti, odhizhetiti, nafhizheti, gorfhizhetiti, isfhizhetiti, vunfhizhetiti; *Croat.* izkefati). Ostra szczotka kapeluszm barwę daja. *Zub.* 12, 67. Szczotka do trzewików chędożenia. *Kluk. Rosl.* 2, 163, *Vind.* fhizhet sa zhrieule, zhreulua fhiet, die Schühbürste. Szczotka u armat, narzędzie do wycierania kanału armatnego. *Jak. Art.* 5, 315, et 318. Rännenbürste. Szczotki do wymiatania pokojów. *Kluk. Rosl.* 2, 163, miotełki, *Vind.* pometauua fhizhet, fhizhetna methiza, fhietnje, fhietouuk, febrbafen. Weż szczotki, kanape, krzesła, lustro, ściany i wszędzie pobimiataj. *Teat.* 15, c. 40. Szczotki żelazne do oczyszczenia łau. *Przedk.* 15. die Gladbepfel. Szczotki do wyczyszczenia konopi, mają zębki wbijane w szachownicę. *Jak. Art.* 5, 222. die Spinnbepfel. — *Assim. fig.* Oset choć pięknie kwitnie, nie nie rodzi, tylko kolace szczotki, które się w suknie wieszaja. *W. Post. Mn.* 312. Szczotki na sławie, bezecne plotki. *Pot. Jaw.* 60. (uwłaczanie dobrej sławie). — §. Szczotki ziela, ob. Szezeć. SZCZOTKA-SIY, SZCZOTKOWATY, a, e, szorstki, na kształt szczotki; bürstenartig, färbberijng. Niektóre owce zamiast długiej cienkiej wełny, mają grubą szczotkowatą, bardziej włosy, niżeli wełnę. *Wolszt.* 97. Łodyga szczotkowata *hispida*, kiedy ma na sobie niby szczyeciny tego stojące. *Bot. Nar.* 42; ma włos twardy, ostry, kruchy. *Jundz.* 2, 45. Nasienie tego ziela obdużne na wierzchu szczotkaste. *Syr.* 1173. SZCZOTKARZ, a, m.; *Boh.* štětkar; *Ross.* шеточникъ; rzemieślnik od szczotek, der Bürstenbinder. *Tr.*

SZCZUBEC, ob. Szezypta.

SZCZUBIAŁKA, SZCZUBLICA, y, ż.; *Boh.* štěka; mała szczuka. *Cn. Th.* 1109. SZCZUBLE, ecia, n, SZCZUBIAŁKO, a, n., ein fleiner Ščeti, ein Ščetiščen. W rzece na wiosnę szczubleta, karpjeta i wszelaki drób łowię, a stawy tym rybić. *Haur. Ek.* 68.

SZCZUĆ, szczuł, szczuję cz. niedok., Szezwac, szczwał cont., *Boh.* štwałi, štwa; *Sorab.* 2. fežuwasch, fefežuwasch; *Vind.* buskati, drashuvati, (cf. dražmé); *Croat.* szhuvati; *Rag.* uzkatı, naužkatı, (cf. kiskati chiamar i cani); *Ross.* травить, травлю (cf. trawić), стравить, стравливать; psy na kogo puszczać i chęcić; beßen, die Hunde anbeßen, beßend jagten. Łowcy, gdy na miejsce przyszli, szczując, żadnego tam psa wpędzić nie mogli. *Sk. Żyw.* 2, 164. Szczuł, jak na wilka, aż go też wyszczwali. *Teat.* 45, c. 4. *Wyb.* Szczuwał char-

tami. *Żebr. Ow.* 61. Jeslić chart jeden, straszysz, dwoma tylko szeczujesz. *Chmiel.* 1, 80. Szczwanie, das Hengen, die Hege; *Carn.* drashla, (cf. drażnić); *Vind.* drashba, huskanje; *Ross.* гравля, отравление, отравливание, отравка. Kto szeczwanu nie świadom, próżno z nim na pole. *Simon. Siel.* 71. Wilki ja szeczwał, a nie owce. *Biel.* 101. Charty szeczują lekkie zajace. *P. Kehan. Grl.* 1, 178. *Jabl. Ez.* 52. Szczwac zajace *Ross.* затравить, затравливать. Szczwanie zajaca *Ross.* затрава, затравка. — *Fig.* Szczc kim kogo: podszczwac, pobudzac kogo na kogo, podwodzić, jatrzyć, podlegac. *Cn. Th.* 747. anßegen, aufßegen, jufamen beßen, in Harniß jagen, erbittern, aufbringen. **SZCZWANY** *partiv.* gebert, *fig.* ćwiczony, okrzosany, oklektany; *Boh.* wylikany; *Sorab.* 1. pżeklepané; *Carn.* prevain; *Vind.* pregnan, prevershen na vse kraje, erjaben, beiflagen, abgeciert, gewandt. Już to szeczwany wilk. *Hys. Ad.* 17. Las, oszust dobrze szeczwany, W sztukach filut zawołany. *Jak. Baj.* 97. Witał, požądany Świsłaku, urwipołciu, stary lisie szeczwany. *Zabl. Fir.* 9. Szczwany i doświadczony dworzamin. *Dwor. F.* Praktyk, abo jak mówią szeczwany. *Lub. Roz.* 115. Szczwany Mazur zaraz poczul, co w tym było. *Boh. Ossol.* 82. Szczwaność, biegłość, doświadczenie, *Carn.* pregnanost; *Vind.* pregnanost.

SZCZUCZY, a, e, od szczuki czyż szczupaka, szczupakowy; *jęcht*, vom *jęchte*; *Ross.* мычю. Wleję do tego garka polewki szuczuczy, abo w której lin wrzał. *Siema.* 608. Nie przyprowował Abraam Iłow szuczuczych, jako błaznów, ale upiekł kozłatko a uwarzył jagniatko. *Rej. Zw.* 195 b. Szuczucze mięso *Ross.* мычю.

SZCZUDŁAĆ *cs. niceok*, [skakać na szczudłach, anf *Stetjen hüpfen pr.* 2]; targać, szarpać, siepać; *reißer*, herumreißer, raußer. Jako przy swej oblubienicy, gdy się rozigrają dzieci, Dotąd z sobą szczudłając, póki w tej zabawie jeden drugiego zębem nie obrazi. *Tward. Wl.* 224. **SZCZUDŁASTY**, a, e, n p. Szósta kostka korzeni palców nazywa się szczudłastą, *os pyramidale.* *Perz. Cyr.* 1, 55. kłykciowy, *stüßel*. **SZCZUDŁEK**, *dłka, m.*, **SZCZUTEK**, *tka, m.*; *Boh.* štulec; *Slov.* štulec, když kdu prstem uderj; *Sorab.* 1. kněpno; *Carn.* fogórz, slubhèrz; *Vind.* fiterkez, luderz, ferkez, oberli na zhelu ali na nufs; *Star.* osvéljak; *Rag.* skarpúseja; *Bosn.* luskagne, luskaigne, krpúseja, setrognac, uderenje nohtom u celo; *Ross.* щелчокъ, щел, мычка жарт; uderzenie kogo palcem średnim od kśmka odbitym w nos, der Nasenstüßer. Żydzi za szelag szczudłkom nadstawia nosa. *Pol. Zac.* 99. Dziecie często się przypatrując w karcie-ta się wprawi. O szczudłki, o orzechy, potym grosze stawi. *Klon. Wor.* 54. *Pol. Zac.* 64. Dała mu w nos szczutka, aż odskoczył. *Ossol. Str.* 5. Za te sprawkę wartby ze sto szczutków. *Teat.* 28. b, 57; gódzien być zeszcztutowanym. *ib.* 51, 82. Szczutki dawać, *SZCZUTKOWAĆ*, nasenstüßern; *Rag.* skarpúsejati; *Vind.* fiterzniti, fiterkniti, ferzniti; *Ross.* щелкнуть, щелкать, пощелкать, пощелкивать. — *Transl.* Dać komu szczudłek, przymawiac mu, dać mu w nos, dać łacinę, szczypac go. *Cn. Ad.* 140. despekt wyrządzać, einem Stüßelreden

geben, ihn idelten, unglümpflich behandeln. To zgubi nasz kraj, że bez kary uchodzi, dawać pann szczutki. *Pol. Arg.* 524, (ob. Tyr). **SZCZUDŁO**, a, n, 1. drewniana noga kaleki niedołężnego, ein behernes Bein eines Bleißirren. Tamerlana Moskowskie kroniki Temiraksak, to jest, żelazem chromym zowią, bo na szczudle chodził. *Strygh.* 475. Stawa w pośrodku rzeskiej młodzieży Przychodzien o dwóch szczudłach w żołnierskiej odzieży. *Tom. Hol.* 78. Nie zajrzy skocezek nie chorowu szczudła. *Rej. Zw.* 224. Oczy, nogi zapuchły, a lizuch jako pułko, Bedzie wolał po chwili, niż krugulca szczudło. *Rej. Wz.* 15. — *ż.* Szczudła, szczeble, stolce, drażki, soszki, *Boh.* štubly, štjbla, štjola, chůdy; *Slov.* štubly, chůdy, stuły; *Sorab.* 1. woczézki; *Vind.* htelza, krukla, hodalniza, beila, bergla, streuca, hodalka, kvaka; *Bosa.* setakka, sehjula, setupi s ratokca; *Croat.* sehjule; *Ross.* хозыли, Stetjen. Tr. Charybdis na szczudle chodzi, Zagle łamie, rwie kotwice. *Pieśn. Kat.* 168. — 2 *Personif.* Szczudło masc., ten co na szczudle chodzi. *Cn. Th.* 1109. der anf einem behrmen Beine oder anf Stetjen geht; *Boh.* štublak.

SZCZUJE, *ob.* Szczuc.

SZCZUKA, i, z, **SZCZUPAK**, a, m, **SZCZUPACZEK**, *czka, m., dem.* Szczubialka, szczublica. *Cn. Th.* 1109, *dem.*, **SZCZUPEŁ**, a, m *dem.*, *Jabl. D.* 5, szczuble, szczublatko; (*Boh.* štuka, štuka; *Slov.* Senka, štuka; *Siles.* štuka, štuka; *Sorab.* 1. fežudka; *Sorab.* 1. sehčžpel, težpelk; *Carn.* štuka; *Vind.* thuka, thokiza; *Hung.* otuka, tsuka; *Croat.* chůka, schukanez, luben; *Star.* štuka; *Rag.* lubin, smuđit; *Bosa.* štuka, setukka, luben, vuk, smuđit; *Ross.* мыка, мычка, (cf. szereka, szezoka); *cf. vet. Germ.* Zuend; *Holl.* stoek; der *jęcht*, szczupak, *eser lucus*, ryba długa i smagła, głowę ma ostrą, długie i ostre zęby; bardzo żaloczna. *Kluk. Zw.* 5, 155; dla żaloczności wilkiem wodnym zwana; *Zool.* 185. Największe szczupaki głowicze zowią, Szodnie półmiskowe, małe trawniki *Kluk. Zw.* 5, 155. Ułowili dwie wielkie szczuki *Sk. D.* 1022. Rybitw goni szczukę, szczuka okuma. *Rej. Post. K k k* 5. *Pap. kol* 4 2. Boczka szczuk Lwowskich. *Vol. Lq.* 5, 540. Na szczukę trzeba na łaienszku wędy, Włosem i konopi zębem utnie wszędy. *Bielaw. Myst. F* 5 — *Plu.* Szczuka zdechła, ale zęby zostały. *Egys. Ad.* 65 — *ż.* Szczuka morska, wilk morski, szczupak morski. *Żeł.* 185. der Meerbucht, Meerwalf. **SZCZUPAKOWY**, a, e, szuczuczy, *jęcht*, vom *jęcht*.

SZCZUPAĆ, [a, ie, *cs. niedok*; *Szczupnać jedntl*; *Ross.* мыпать; macać, dotykać; *taften*, *fühlen* 2]. *Chmiel*, gdy z podobną grzechną młoda tańczy. *Szczupnie*, przyciśnię, umyślnie się sprzyja. *Bratk. D.* 5. W tej lub mię zdybiesz, lub eię ja przydybie kupie, Tam niech mię cała ręka za eo zdoła szczupie. *Hul. Ow.* 18, [ob. *Szczypać* 2].

SZCZUPIEL, *ob.* Szczuka, Szczupak, Szczubialka.

SZCZUPEŁ, *neutr. niedok*, szczupłym się stać, *gracile-svere.* *Cn. Th.* 1109; dünner, schwächer, geringer werden, abnehmen, *phys. et metaph.* Nigdy tak siły moje nie szczupleją, ażeby na więcej prześladowania gotowemi

nie były *Bals. Św. 1, 184.* SZCZUPLIĆ *cz. niedok.*, uszczuplić, zeszcuplić; (*Rag.* seǰǰpǰliti, proseǰǰpǰliti *forare, perforare*); uszczuplać, szczuplejszym uczynić, cieniżyć, umniejszyć; dünner, (pflanzen machen, verringern; (*Bo n.* otanciti, unciniti okoseta). W tym przeobrażeniu głowa na subtelniejszy kształt była zeszcuplona. *Otw. Ow. 45.* Wielka liczba czerwonych złotych, oberżniętych, w wadze uszczuplonych. *Pam. 85, 1, 65.* Kraj nasz szczupła, zmniejszają. *Zab. 10, 225.* Do uszczuplenia nadetęj potęgi Szecechowej, kto nad Zbiegniewa sposobniejszy? *Krom. 118.* Lub Moskwa państwo swoje rozszerzać, ale nie uszczuplać. *Kur. Pet. 51.* Nie jadł skąpice, by pełną nie uszczuplił skrzynki. *Pot. Jow. 25.* (by jej nie ubyło) Wielka w takiej dobie szkodliwość, komu dać, uszczupliwszy sobie. *Tward. Wz. 150.* (ujawszy sobie). Szczuplić się *roz.*, umniejszać się, (sich verkleinern verringern). Chleby teraz dla ochrony wiele dzierżaw wszystkiemu wojsku szczupła się. *Vol. Leg. 1, 811.* Hardy huntuwnik woli żyć pod szerokim państwem ciemem, niżli masnym choć własnym szczuplić się imiennie. *Pot. Arg. 345.* (kontentować się, (sich begnügen)). SZCZUPEŁOŚĆ *Sov. 3.* (*Rag.* seǰǰpǰli *concaritas*); szczurość, cienkość, subtelność, mierność, małość; *Bosn.* okosetnost, tancina, miednost, die Dünnheit, Öringheit, Wenigkeit. Przed bitwą z szczupłości jego wojska śmieł się. *Siem. Cyc. 217.* SZCZUPEŁY, a, e. SZCZUPEŁO *adv.*, SZCZUPEŁUCHNY, SZCZUPEŁUTKI, SZCZUPEŁUTEŃKI *intensiv.*; *Boh.* štǰply, ěplý, ěplý, (ęp cippus cf. cepy, ěpě, ěpě czapla, ěpek czopek); *Mor.* štǰplý; (*Rag.* seǰǰpǰagl *cavus, rimosus*), seǰǰpǰlina *concaritas*, seǰǰpǰgljak *nar vitiosa*; *Slav.* slǰpali *cavus*, *Bosn.* seǰǰpǰagl *cavus*, seǰǰpǰghv *fistulosus*, seǰǰpǰlina *foramen*); szczupły, subtelny, męgruby, szczury, męduży, mały; *Vind.* tinkofloshlu; *Bosn.* okoset (cf. kośe), otancen, dünn, zart, niht dič, niht groß, gering. Człowiek szczupły, szczury, cienki; glista, konop'. *Cn. Ad. 1158.* smagły, jǰmǰdrtig. Ma talią szczupłą i kształtną. *Teat. 41, c, 508.* *Tenellus*, szczupłuchny, cienkielny. *Marz.* Ujął mnie szczupłuchną, lecz siłą prawieją. *Zab. 16, 500.* Cząsteczka szczupłutka. *Kur. Pet. 547.* drobniutka, fleit, minzig. Nie szczupłe to, co mniejsze jest od największego. *Min. Rył. 4 151.* Wiernych trzoda szczupła wśród niecierców. *Przyb. Mat. 597.*

SZCZUPNAĆ, *ob.* Szcypiec.

SZCZUR, a, m., SZCZUREK, rka, m., *dem*; *Boh.* Nemecka, swinska myš; *Slav.* potkan; *Hung.* potkany, patkány; *Sorab. 2.* ratwa, welawa. (*Sorab. 1.* žurk mysz polna); *Sorab. 1.* wulka mösch; *Vind.* podkana, podkan; *podgana*; *Croat.* stakór, pǰh, (cf. puch); *Dal.* pǰit; *Carn.* podgana; *Bosn.* pǰh; *Slav.* stakór; *Ross.* крыса, крыска, крысенокъ, крысца, (ящуръ *mus avellanarius* cf. jaszczur, щурить, защурить, прищурить mrużyć, zamrużyć, przymrużyć); 1) die Raçe. Szczur domowy, długi na siedm calów; ogon długości kadłuba. *Zool. 543.* Szczur wodny, błotny, die Wasser-raçe, mniejszy od domowego, idzie pod wodę, jak wydra. *Zool. 544.* *Kluk. Zw. 1, 572.* Szczury polne większe

są od domowych. *Kluk. Zw. 1, 561.* Szczur mieszkowy *Ross.* абытробка, die Beutefrage. Koelia go, jak szczur kota. *Teat. 27, 162.* Myszy, szczurków pełno wszędzie. *Petr. Pol. 71.* Wpadł mi jak szczur w łapkę. *Teat. 7, 106.* Szczurkowie z jednej mąki, osłowie z jednej łąki. *Dwor. D 5.* (jednej faryny). O szczurkach doświadczona rzecz jest, iż młodsze swoje starsze chowają, a im usługują potrzebami za to, iż ich też wychowały. *Gil. Post. 186 b.* *Lucini*, którzy nie daleko widzą, patrzą jak szczurek z miecha, jak w przypowieści mówimy. *Marz.* Wygląda, by szczurek z mąki. *Rys. Ad. 72.* Niedosyć jest na tym, iż kto sam jak szczurek w kącie spokojem siedzi, a ni naez się dobrego nie przygodzi. *Rej. Zw. 141.* Ospeły, jak szczurek śpi. *Cn. Ad. 794.* (jak zarznięty) — 2) Szczur; *Ross.* мышь, мышка, ptak, *loxia enucleator*, der Nichtenhaffer, ein Vogel; *Ross.* мышка *merops apiaster*, der Hönwagel, Bienenfraß. Na Ukrainie ptaki, szczury zwane, najczęściej pszczoł gubią. *Kluk. Zw. 4, 266.* SZCZURCZY, a, e; *Vind.* podganski; *Ross.* крысін, крысчін; od szczura, Raçe =. Szczurecz sadz, *glirarium. Cn. Th. 1110.* klatka, w której szczury euldoziemskich tuczono, do jedzenia. *Wł.d. (Bosn.* pubiseto, miasto od puha; *Croat.* pušina). Łajno szczurezo, *Carn.* podganjek; *Vind.* podganik, podkanjak. Szczureczy pieprz *Carn.* hapérz. SZCZUROŚĆ, sci, ż., szczupłość, die Dünnheit, Dünne, Öringheit, Magerkeit. Ześle pan na tustości jego szczurości. *1 Leop. Jes. 10, 16.* *Siem. 568.* Sucheły abo wiednienie, kiedy się ciało nie tuczy, a zawżdy z niego coś odchodzi, ztąd zbytnia szczurość a marskość przychodzi. *Spicz. 255.* Ason, gdy napój Medei raną wsarkała, broda w czarna masę, natychmiast weszła, szczurość me wiedzieć jak zeszła. *Zebr. Ow. 169, macies.* SZCZUROWICE, miasto w Brodzkim. *Dyke. Geogr. 5, 92, [dziś złoczowski. 2], eine Stadt.* Szczurów stolca, od ich mienia sławne Szczurawice. *Zab. 12, 502.* *Nar.* SZCZURY, a, e, szczupły, subtelny, męgruby; dünn, niht dič, gering, fleit; (*Ross.* мыша mrużek). Błada, szczura osóbkka. *Alon. Wor. 57.* Rycecz młody, szczury jednak i szczupły, na trzy pięćdzi przeciwnika wzrostu nie dopędzi. *Pot. Arg. 591.* Szczury, cienki, glista, konop'. *Cn. Ad. 1158.*

SZCZUTEK, SZCZUTKOWAĆ. Szczutki dawać, *ob.* Szczudłek.

SZCZUTY, SZCZWAĆ, *ob.* Szczyć. SZCZWACZ, a, m., który szezuje; *Vind.* drashnik (*ob.* Draźniciel), huskavez, der Heger, Aufeger. Szczwacze i myśliwi mają się po głosach psich znażyć i miarkować. *Haur. Sk. 559.* Czekać ja, rychełto albo do wieceierza. Kiedy rys, wilk, łos wpadnie na szczwacze. *Pot. Syl. 28.* Uciekał zwierz od psów rozpedzony. Nie nie dbając na szczwacze, który nań był rozsądzony. *Banal. A 2 b.* SZCZWANICA, y, ż., SZCZWANIA, i, ż.; (*Boh.* štwanice, štwa, štwačka; *Vind.* huskahlhe); miejsce szczwania zwierząt, hec, die Heger. SZCZWANY, *ob.* Szczyć. *SZCZWAŁ, *ob.* Gwał.

*SZCZWACZKA, sliwka, *ob.* Swestka, cf. Sliwka. SZCZYCIĆ *cz. niedok.*, bronić od czego, zachowywać od złego, chronić, ochraniać, *Germ.* schützen; *Sorab. 2.* schuzowasch; *Croat.* schitimi, sebititi; *Rag.* scititi; *Sree.*

skydla; *Angl.* shut; *ob. nostr.* Szezyt; *Boh.* štíti se *ju-gere*, chronić się; *Ross.* yummat obronić, powabren. Rusacy gonąc sieką, Węgowie w góry bieżą, tarczami się szezycac. *Stryk.* 220 zakrywając się, sic bedecfen sich mit den Schildern. Pan ei jest tarcz nasza, którą się szezycamy. *Ryb. Ps.* 177 Kościoł mają szezycie a bronić od nieprzyjaciol *Glicz.* *Wyh.* K, 8 b Wieże bardzo pewne a moene były na każdym rogu, broniąc a szezycac je. *1 Leop. Mach.* 6, 57. Myślny kościoły swojami pieršana szezyceli od pogan. *Tward. W. D.* 51 Piotr chciał tego szezycie ludzką obroną, który mocą swa boska wszystko mógł wniwecz obrócić. *W. Post. W.* 270. Własną się enołą i męstwem szezycieci *Tward. W. D.* 109. Od wszystkich nieprzyjaciol będzie nas szezycie i bronić *Heb. Stat.* 425. Bacz nas szezycie od każdego Najazdu śm erez przykrego. *Groch. W.* 110. Na te noc prosimy cie pami, żebyś nas szezycie od czarta złego. *Kanc. Gł.* 511. To tobie bożku ofiarujemy, żeś nas roku przeszłego dobrze zdrowieli w okwiatości złoza i najetności zachował i szezycie. *Stryk.* 146. Porażeni, po lasach ucieczką zdrowie swoje szezyceli. *Stryk.* 698. Młodzieńca skłonnego ku złemu nauczyciel powściągnie, a szezycie umysł jego będzie. *Kosz. Lor.* 2. strzedz, pilnować, brnić. — § Szezycie, zaszezycac zaszezyc czynić; beebren, Obre maden, Obre brinaen, Obre anbum; *Vind.* stroijt, (*ob.* Stroie). Herb W. X. Litewskiego krzyż szezycie; To murem jest krzyżowi zawždy od Turków i Tatarow. *Stryk. Gł.* N 2. — §. *Transl.* Szezycie się czym i zaszezycac się, pelegać na czym, mieć sobie za głowią rzecz swoje; sich merauf gründen, sich merauf etwas zu Grunde thun, sich daranf stützen, viel für sich darans machen; *Ross.* pracovaren. Tym się szezycie; to jego ozdoba, zalecenie. *Cn. Ad.* 4158. Próżny to tytuł szezycie się wiara bez dobrych uczynków. *Lach. Kaz.* 1, 219. Nie swoim się szezycie, Kto tylko złotem i herbami świeci. *Nar. D.* 1, 46.

SZCZYCIEL, a, m., brońciel, obrońca, szezyc; *Reg.* setit, der Vertbeidiger, Seidfüger, Schuß. Syny ś. Dominika, woźni ewangelii, szezyciele wiary ś. *Bork. Dom.* 52.

SZCZYGIEL, gła, m., **SZCZYGLIK**, a, m., dem, **SZCZYGLEK**, ka, m.; *Boh.* steblyk, steblik, steljhček; *Slav.* steblyk, steblik, sečelik; *Carn.* shtiglész, lész, lészhek; *Vind.* stighitz, fhtighiz, lesez, lysez, lisez, tinkovz, sj eglavuz, shpieglavez, ofatiza, strizhoka; *Croat.* stiglész, strichovka, (*cf.* strzyżyk); *Hung.* tengeltz, tengeliez; *Bosn.* seghjel, steglicch, staghlica, staghja, poiech; *Bag.* staghlin; *Slav.* staglin, stighiae; *Ross.* шерошь, шерленокъ, шерленочекъ, f. шерловка; der Stieglitz, (*Norveg.* stillitz); *Fringilla carduelis*, ptaszek wielkości wróbla srokaty, spiewający. *Zool.* 221. Szezygieł ezerwonogłowy. *Banial. I* 5. Zanieś małego szezylgika i oddaj go za muzyka. *Groch. W.* 570. Szezygiełek ptaszek. *ib.* 569. — *Prov.* Nie wielkiego nie zrobią, ile w szezylgu sadła. *Opal. Sat.* 50. (jak sadła w raku, jak w komarze sadła). **SZCZYGŁOWY**, a, e, od szezylgła, Stieglitz; *Ross.* шерленковъ, шерлячий.

SZCZYKAĆ cz. *cont.*, Szezyknać, Szezknać *jedntł.*, uszezknać *dok.*; *Boh.* šteknauti, štkl, štknu; *Vind.* vřzhniti, vřzhe-

neto, šmekniti (*ob.* Zemknać), tergat, odtregati, (*ob.* Targać, odtargać); (*Bag.* sejjakka quatic manus apprehendit, szezyci, garsé); (*cf.* *Ross.* шикати, шикнуть, сомикнуть świecę ucierea, шикуть, шикать bć czym o co, przynawiać, przytyki dawać, проикнуть, прочикать prz kląć wzdół); szezycak, kwiatki paznokciem szezypać, nywać; pflüden, Blumen pflüden, urufen). W tym lesie Prozerjana, gdy sobie igrała Fiołki i białe He szezycak. *Ob. Ov.* 499. Szezycak albo szezypac, carpare. *Maz.* Co kwiat szezycac, i co poz. mki słodkawe. Kajt je sie o eldopieto, waz się zakr. d w trawo. *N. J. Wirg.* 495. *Ob. Ov.* 588. *Perib. Mit.* 84. Zety rozimaczyte roślino, tody masz wierzehki szezycak i w ziemie sadzic *Haur. L.* 405. — §. Tykac, tyknać, šdluften, einen Schuß thun, rufen. No szezycakny jeszece po kielisku — § Szezknać, szezkac, szycac i a przedo kilka śeiegana. *P.* pflammenfeien. **SZCZYKACZ**, a, m., który szezycak, uszezyc; der Snetzer Stfürer. (*Ross.* шикатель uciereać świecy — § Szezykacz, tykacz, w/waz w słuho; der Ziber Schußer.

SZCZYMAC cz. *act.*, n. p. szezycanie, skrażanie ziarna okrągłego na sieto, prz. l. kł., mękaach, dla odżyczenia większego lub cieźszego od mniejszego, lub lepszego i młkego. *A. Kom.* Körner sichten durch Sieben sorten; *cf.* dorzynać.

SZCZYNY piąt.; *Boh.* slanki, dšanky, Sany, dšany, ćwánky; *Sorab.* 4. fežata, žžanté; *Czn.* szawoza; *Vind.* fzanje, zhanje, zhan, zhaniza, zalanza, zalanja, fzonnezza, polzanje, nafzanje; *Croat.* sežalina, szalinza, sežeh, lures; *Bosn.* p. žekaj, šar pish la; *Es.* ceñ, coga celovščesman, moga celovščesman; mokrž ludzki, uryna, piše, (Strzyżo). Zamiast wina, szezycie się napo. *Pol. Jow.* 215.

SZCZYPA *ob.* Szczepa.

SZCZYPAĆ, **SZCZUPAC**, -ać, -ić cz. *medok.* Szezyknać, Szezyupać *jedntł.*; *B. n.* štjpati, štjpatiut; *Sorab.* 4. zežipam; *Czn.* shjpati, shjneti, shjlem, zakam; *Vind.* thzhjpati, thzhjlem, skuliti; *Croat.* sehupati, sehjplyem; *Dal.* sehupati; *Hung.* chjpati, chjpnny, tsjpdesem; *Reg.* setipat; *S. m.* sbtjpati; *Bosn.* sehupati, sehmuti, usetjnut; *Ross.* шипати; *Ecol.* цинило; paznokciami, kleszezykami etc. najwszy, rwac; fncipen, fncifen. [Szczypać a Szezypać są dwa różniące się wyrazy, i pierwszy oznacza macać, dotykać, *ob.* Szezypać 4]. Szezypać i krawać go tak długo kazał, ażby się wiary zaprzad. *Sł. Dz.* 864. Ci szezypią, owi dżubają, wszystkie krakają. *Past. Fid.* 151. Chmiel, gdy z podobna grzezną młoda tańczy, Szezupni, przycisnie, umyślnie się spińczy. *Bratk. D.* 5. W tej lub nanie zdybiesz, lub cę ja przydybie kupie. Tam niech mię czuła ręka za co zdoła szezupie. *Hal. Ov.* 18. — § *Transl.* Głaskać i szezypać, a to wszystko razem. *Teat.* 16. c, 78, (*cf.* drapać). — Szezypać kwiaty, szezycak; Blumen abfucipen, pflüden. Na wianeczek wysła szezypać kwiatki. *Zab.* 7, 286. Tam to gwoździki, to pachnace mięty, Szezypiac kładzie w fartuszek podjęty. *Zab.* 4, 142. — Szezypać, kasać, gryźć; heissen, fncipen. Żęby dziobem bardzo szezypają. *Tr.* Ja-

szezurka śmiertelnie szczypajaca. *Teat.* 49. b, 78. — Ziele to szczypie w język. *Cn. Th.* 1110; *Vind.* flzhimi, flzhimati. es heißt auf der Zunge. Oddalwszy się ta woda od źródła, już nie tak szczypie język, i jakoby kwasek traci. *Petr. Wod.* 51. Szczypiaczy. (*Boh.* štipavý; *Vind.* ripezh, grisezh, ferbezhen, ob. Szczypawy, szczypny). Nie wiem, coś w oczy szczypie mię niezwykle. *Teat.* 42, D d. kole. es sticht mich wuß in den Augen. — *Fig.* Summienne szczypie, gryzie; das Gewissen beißt, plag. Większe summienia szczypiania, niżli największe meki. *Budn. Apoph.* 65. Niewidome summienia szczypianie. Ma potępionych trapić bez przestania. *Groch. W.* 284. *Snotr. Lam.* 203. — *Fig. transl.* Szczypać kogo słowy, przekazywać, przymawiać, przycinać, obmawiać, szacować, nicować; sticheln, beißen, mit der Zunge kneipen, bedeheln, durchstichen, verunglimpfen; *Vind.* vushagati (cf. żgać, żgnąć), aishnati, pehati, preflkarjati; *Ross.* чкнутъ, чкать, звѣздить, звѣзду. Moja wolność w żartach samych tylko szczypie głupców. *Teat.* 49. d, 45. Uszczypłwie mówi, przycina, szczypie. *Cn. Ad.* 1219. Na ostatek przyszedłszy, uszczypała mi słowy. 1 *Leop. Luc.* 18, 5. Pragał mi tym, i szczypał mi słowy, powiadając, że jakoby... *Baz. Hst.* 72. Onylnie szczypiesz wiernie pańskie, a radbyś je przywiódł na każde zatrącenie ich. *Riej. Pest. Yy* 4. Pracą moję teraz szczypać i naganiać poczynają, nazywając ją, nie porządkiem ale nierządkiem. *Groch. Obr. pr.* Szczypanie, przytyk, *Croat.* vebeknenye; *Vind.* pobadanie, bodezhana, podhodaria, pebanje, pikanje, Etidielej. Jeli go słowy żelżywo szkalować, zbawiciel jednak tak przykre szczypiania Ciopłiwie znosząc, odpowiedział skromnie. *Olym. Św. Nn* 2. I żart doweipną przyprawiony sztuką Zbawienny, kiedy szczypie, a nie kąsa. *Kras. Mon.* 79. Nie jeden go z towarzyszków szczypał żartem gładkim. *Przyb. Luc.* 154. Pod krytyki płaszczykiem pod prawdy pozorom. Nie szczypć ludzi, zmaczanym w brzydkiej żółci i grom. *Imoch. Sat. R.* 99. *Bach. Ep.* 46. *Sk. Dz.* 117. Często języki ludzkie szczypia enotę. *Moisct.* 214. *Warg. Wal.* 156. Choć go za żyera niechętnie szczypały języki, umierając miłość powszechną po sobie zostawił. *Nar. Hst.* 6, 9. My nie umiemy u stołu rozweseleni, jeno albo nieprzytomne szczypać, albo przytomne gniewać. *Sk. Kas.* 595. Kaczerze ci pokutę ś. szczypali i znieważali. *W. Pest. W.* 19. Śmieją szczypać i szczepić dziewiętyo N. P. *Biał. Post.* 74. SZCZYPACZ, a, m., który kogo szczypie, obmawia, przygania, przycina komu; der Tadler, Durdbedler, Durdziejber; *Vind.* pobadavez, pobadavez, pehanz, podbodnik; *Ross.* шипака. Zawisni szczypacze światobliwości jej. *Wys. Kat.* 65. Szczypacze honoru. *Chmiel.* 1, 1184. SZCZYPAWKA, i, ż; *Ross.* шипунъ, шипунья; *forficula*, owad, którego tył kadłuba zakończony nożycami, któremi szczypie. *Zool.* 170: ein sehr kneifendes Insekt, Zangenfäßer. Każdy szczypający owad, beißendes Ungeziefer. Wszy, pęchły, pluskwy, szczypawki, sąsiedztwo domowe. *Bielaw. Myśl. B.* (*Bosn.* setipavag scorpion; *Vind.* flzhipalke, rakove noge, razhje kliethe). — ż. Szczypawka, pijawka, der Blutigel. Tr. SZCZYPAWOŚĆ, ści, ś, smak szczypiaczy, szczyp-

ność; beißender Geschmack, Beißigkeit. Trawa ma w sobie niejaka niewielka szczypawość, subtelnosc cząstek i przenikajność. *Syr.* 1505. SZCZYPAWY, a, e, szczypiaczy w język, szczypny; (*Boh.* štipavý; *Vind.* ripezh, grisezh, ferbezhen; *Ross.* колаши, cf. klóc), beißend, von beißendem Geschmack. SZCZYPCZE, -ów plur.; *Boh.* světlolist, tratiknot; *Slov.* tratiknot, kratiknot, puclik; *Sorab.* 2. bapawka, lichtpuza; *Carn.* usekalnèk, vsekalnik, usekalu, vsekazh, useknèk, fushilnèk; *Vind.* puzer, lhaizer, oternik, sviezhovleknik; *Croat.* vsekalnik, snajezar; *Slav.* usekalo, mumakaze; *Ross.* шипцы, шипчики; 1) ucie-radło, nożycki do świec, narzędzie do ucierania świecy, die Stichtupe. Szczypce, uciéraczka, świecoradło. *Ern.* 846. Wziąć od szczypców próchna, co świecy nos uciérają, a tym trzeć zwierciadło. *Haur.* 347. Motyle nie przestają koło świec goriejących krażyć, póki swych skrzydeł nie oswedza, i upadłszy szczypcami starte nie zostaną. *Mon.* 70, 242 — 2) Szczypce, SZCZYPCZYKI, SZCZYPCIAŻKI dem., kleszczyki; *Ecel.* клещи, фишля, куска, уебканыша, kleine Kneipzangen, Kneipfzangen. Szczypce zębate ostre do polpu w nosie starcia. *Czerw.* 19. Szczypcażki ze stali lub srebra, do wyciągania subtelných cząsteczek z ran i flejtuszków w nich pozostających. *Czerw.* 4. Szczypcażki do wyrzynania skancerowanego oka, ib 55. Z rany kosteczki szczypczykami czyli też obeżkami powydobywać i poucinać. *Perz. Cyr.* 2, 40. Szczypczyki narostek wystrzydź. *Perz. Cyr.* 2, 166. Dobywa z kieszeni zwierciadelka i szczypczyki. *Teat.* 46, b, 100, *Rag.* setipavice; *Bosn.* setipavica, setipalo, vlasosetipa. — ż. *Geom.* Pion czyli jak zowią szczypczyki albo paralele, do ustawienia punktu na stoliku pionowo nad punktem znajdującym się na ziemi. *Zabor.* 88. SZCZYPIE, ob. Szczypać. SZCZYPIOR, u, m., SZCZYPIOREK, rka, m., dem., Liście cebuli szalotki, pod imieniem szczypioru, zażywają się do przyprawy potraw. *Kluk. Dyke.* 1, 25, Edmittling von Zwiebeln, Edelreien. Łańd. Szczypiorek z tatarozki. *Kluk. Dyke.* 1, 24. Edmittlauch, Edmittling; *Vind.* drobnjak, drobnak, flmdvah, resaniza. 1. SZCZYPKA, i, ż; *Carn.* stip; (*Rag.* scip + špiva, wierzech); *Ross.* шипка, шипок; szczypnienie, das Kniffen, der Kniff. Szczypką albo szczypkiem, *carptim.* *Cn. Th.* 1114, *Cn. Syn.* 156; *Sorab.* 1. wuzczipnicze; *Croat.* sehiply-uch; *Hung.* tsipve, kneipend, mit einem Kniffe. Szczypkiem, uryweem, tu i owdzie. *Menin. Tur.* 1, 92. Szczypka, uszczypek, uszczypłwy przycinek, szypka; *Vind.* pobadlivi govor, podbodni marinj preflkarjanje, eine Etidielej, Šifrede, Šarfašm. Kom-dye jego pełne szczypek soli Atyckiej. *Teat.* 24, 79. *Chart.* 2 SZCZYPKA, SZCZYPTA, y, ż, dem., sonat et actionem seu modum actionis, ul szczypką, nie garścią bierz; et effectum ejus: mam szczypkę soli, szczubec; Pfötben, Prtie, das Neben mit den 2 oder 3 ersten Fingern, und so viel man mit den Spitzen der 2 oder 3 ersten Finger neben kann, (cin Schmutzel, O e s t e r r.); *Rag.* setip, usetipak, (cf. sejakka + garść); (*Croat.* sehepci + końce palcowe); *Ross.* шепоть, шепотка. Brać co szczypką *Ross.* брать что шепотью. Rozdawał im hojnie, nie szczypką, ale całą garścią. *Gorn.*

Dw. 380. Ty szezypką będziesz dawał, a ratunek boży całą garścią do tych się nakładów przyłoży. *Zimor. Siel.* 158. Oziębne garścią, jare zboża szezypką siać trzeba. *Haur. Sk.* 11. Ty cudzego szezypki, a dyabeł twego garścią. *Rys. Ad.* 66. *Rej. Post. U u 5.* Oni za dobra kościoła Rzymskiego szezypem, a Tatarzy za ich samych i za dobra ich garścią. *Weresz. Kij.* 6. Wierzeć mi, co wy nam szezypkami odejmujecie, dyabeł wam garścią odbierze. *Dambr.* 595. Szezypka, *pugillus*, zawiera w sobie tyle, ile trzema palcami objąć można. *Krup.* 5, 255. Każdego proszku tego weź po szezypce, to jest, co możesz we dwa palce wziąć. *Syr.* 780. Szezypka soli. *Pot. Syl.* 174. Szezypkę do szezypki roka niech coraz przykładą, a tak z małej gromadki zrobi się gromada. *Min. Ryl.* 4, 178. Kilka szezypki tabaki w tabakierkę mi wysypał. *Teat.* 21, 115. sznupka, niuch tabaki: *Ross.* напоїна, eine Pfeife Tabak. **SZCZYPLIWE, SZCZYPNY, a, e,** szezypnawy, szezypnawy; *Ross.* колющ, fucipend, beißend. Snadno i te szezypliwe wyziewy pokona. *Przyb. Mult* 42. — (*SZCZYPNICA, ob. Szczerpnica). — **SZCZYPNOŚĆ,** ści, ż., gryzienie, gryzliwość, przymiot szezypiania: *Ross.* колющ, daß Beißen, Sticpen, daß Bißige. Gwoździki kramne mają w sobie szezypność albo kąsanie ostre. *Sienn.* 74. *SZCZYPOTKANY u. p. wiersz musiałem pisać na cie rozgniewany. *Petr. Hor. D., not.,* *uszczyplwy, łajania i sromocenia pełny. *Dudz.* 57. anzüglich, beißend.

Pochodz. uszczyppać, uszczypek, uszczyplwy, uszczyplwość, zaszczypek.

SZCZYR, SZCZER, u, m; *Croat.* schir; *Dal.* schyur; *Ross.* куръ, пробака; *Mercurialis*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dykc.* 2, 120. Merkuryał. *Ursin.,* daß Bißgelkraut. *Krup.* 5, 444. (*Slov.* stír skorpión). *Mercurialis masculus*, to jest Szczer. *Hipp.* 20; *femina Mercurialis* **SZCZYRZYCA.** *Ursin.,* białawiec, srebrnik, ziobro białe, *Wälfch Silberkraut.* *Syr.* 316. Szczyr włoski, ob. Płodzieniec. Szczer leśny, ob. Bożanka.

SZCZYRBATY, ob. Szczerbaty. **SZCZYRKOTAC,** ob. Szczerkać. **SZCZYRNY, SZCZYRY,** ob. Szczerý, Szczerýny. *SZCZYRWIENIAŁY. *Rej. Post. G g 4.* zezewieniały, ob. Czerwieniść.

SZCZYT, u, m.; *Boh.* štjt, štjtek; *Slov.* štjt; *Carn.* sbtit; *Vind.* fbit, fbit, paifb (ob. Paiza), vstriega, tarzha, od-nefenza, bramba, branva, (ob. Obrona); *Croat.* schit, szhit, schitek; *Rag.* setit, setitich, setitak; *Dal.* schnt; *Bosn.* setit, setitać, (cf. skit, krilo + lono); *Ross.* щитъ, щитикъ, щитецъ; (*Lat.* scutum; *Ital.* scudo; cf. *Germ.* schiffen, Schiff); (cf. *Græc.* σκίτος scutica); puklerz, pawęza, paiz, der Schiff; *Sorab.* I. nastalwka, nastalwa. (ob. Nadstawić). Dla Rzpłtej drzewa, zbroi, szezytu, konia przeciwko nieprzyjacielowi meźnie używał. *Orzech. Tar.* 119. U ołtarza podawano znaki rycerskie pana umarłego; syn jego mióś szezyt świecami oblepiony. *Orzech. Tar.* 118. — *Fig. transl.* To jest nasz ostateczny szezyt. *Rej. Post. A a 5.* ostatnia obrona, ucieczka, ratunek; *Ecl.* защитамице, защита, крокъ. Miasta będą za szezyt wszystkiój Ukrainy od czopowego i od poboru wschłackiego. *Weresz. Kij.* 15. zastona. — Szezyt budynku, śpica,

wierchołek, der Giebel eines Gebäudes. Za Jana Olbrachta Kraków od północy wieżami, blankami, szezytami obmoeniono, *pinnae. Krom.* 765. Zinnen, Mauerfpitzen. Zwracają na siebie oczy wędrowników ich łożędzy, tak dla wysokości swych szezytów, jako też dla rozmaitości świetnych ozdób. *N. Pam.* 11, 161. R. 1465 wieża i szezyt u kościoła s. Franciszka powalona przez ogień się powalła. *Biel. Śm.* 247 b. Nade drzwiami z szezytu kościelnego Kamień wielkością wypadł okazały. *Odym Śm.* 2, 1 i 4 b. — Szezyt zowie się *frontispicium.* *Chmiel.* 1, 78. Szezyt, dach; daß Dach, der Giebel. Dżewo to jest ku budowaniu bardzo pożyteczne, zabiera na szezytu albo na dachy. *Crese.* 56. Ciesła ku postawieniu dachu albo szezytu na domie siekiery używa. *Kasz. Lor.* 108. W tym kraju budowania strzechy, ani krycia żadnego nie mają. *Warg. Radz.* 56. Zboża w stodole, aby do samego nie dokładać szezytu. *Haur. Sk.* 19. We wsi, w domaczku małym, w Polwarkowym szezycie, Najszczęśliwsze życie. *Gaw. Siel.* 557. Jaskółka lepi sobie gniazdo wśród mego szezytu. *Anakr.* 40. Równo tu służy panem obdarzony, Nie mogą większy odnosić pociechy Błaszane szezytu nad słomiane strzechy. *Pot. Syl.* 465. *Rag.* Primiti pod svoj setit albo krilo: do domu swego, pod swój dach czyli szezyt przyjać — Szezyt, najwyższy punkt, wierch, stopień; der höchste Gipfel, der höchste Punkt, *phys. et moral.* Nad morzem wierch wysoki, w szezyt jeden zemkniony, Ku wodom pod drzewami stoi przysklepiony; *apicem collectus in unum.* *Lebr. Ow.* 544. Szezyt góry zowie się punkt najniżniejszy gór wyniosłości. *Mier. Mstr.,* Müßn des Gclurges. Powieś ten puklerz na szezycie drzewa. *Kras. Oss. B.* 5 b. Na najwyższy szezyt honorów się posunął. *Tr.* (stopień). — † Szezyt, zaszezyt, ozdoba; Berg, Erde, Ehr. Jerzy Strauß był prawie wieku mego szezycem krajów Polskich. *Pap. Rye* 542. — † Szezyt w mierzeniu korcem, czubek na korcu, wierch brzegi korcowe przechodzący. *Tr. Slov.* štica; *Hung.* üstök, der Berg, der Hüfen, auf dem Getreidehöfjel. Szezyt z korea strychować. *Tr.* Szezycem mierzyć, nie strychując strychulem; gebäuit, obne mit dem Streichbolze abzumfassen. *Tr.* **SZCZYTNIK,** a, m., co szezytu robi; *Rag.* scitar scularius; *Ital.* scudajo scudiero; *Croat.* szhitnik, schitar, der Schiffmacher Schiffverfasser; *Ecl.* щитоуповаецъ. (*Vind.* flzhitnik statularius, ob. Szezyt, dach). — † Szezytnik, *SZCZYTOSZ, a, m., zbrojny szezycem, tarczownik; *Boh.* štjtonosý; *Croat.* scbitonoszcz; *Rag.* setjtnik; *Ross.* щитоносецъ, щитникъ. **SZCZYTNY, SZCZYTOWY,** a, e, od szezytu, Schiff; *Ross.* щитный.

Pochodz. szezycić, zaszezyt, zaszezycić.

SZCZYZORYK, ob. Szczyoryk. *SZECIAR, ob. Sykar. **SZEDŁ,** ob. Isć. *SZEDŁAK, ob. Siedlak. **SZEDOWAĆ,** ob. Szedować. **SZEDWASER,** ob. Serwaser.

SZEDZIC, SZEDZIC, SZADZIC ez. niedok.; *Sorab.* I. schëdźiwu; szadźa okrywać, oszedźiałym czynić, szrenić, oszrenić; mit Reif bedecken, bereifen, *pr. et tr.* Już mu skronie wiek szedzi. *Morszt.* 51. swi. **SZEDZIEĆ,** ob. Szadzić. **SZEDZIWIY, SZEDZIWIY, SEDZIWIY,** a, e; *Boh.*

śedziwy; *Slov.* šediwý; *Sorab.* I. schedźiwé; *Croat.* šed; *Dal.* szjǫd; *Rag.* sjed; *Hung.* sjeghi; *Bosn.* sid, sjid; *Eccł.* сѣдинный; *Ross.* сѣдѣй; oszedziały, siwy; bereift, grau. Lilia szedziwa. *Otw. Ow.* 488. Wilej szedziwi. *ib.* 282. Włos szedziwy, siwy, graueś Haar. Leuwiemu człowiekowi sędziwy włos spokojnie siedzieć każe. *Gorn. Dw.* 92. *Petr. El.* 282. Starców szedziwych i dziatki powyścinali. *Gwagn.* 250. — ½. Szedziwy, stary; alt. hejabit. Powstają przed człowiekiem szedziwym, a mić w porzeiwości starca. *Radz. Levit.* 19, 52. Sędziwy był zakonnik, co i z kroku leniwego i z siwych włosów wydawało się. *Kras. Pod.* 2, 148. W dzieciennych jego łeciech znać było sędziwe Obyczaje, postępkі skromne, wstrzemiężliwe. *Min. Rył.* 5, 5; *Boh.* šediwec sędziwy człowiek, 'sedziwier, siwiec. SZEDZIWOŚĆ, SZEDZIWOŚĆ, SĘDZIWOŚĆ, ści, ź.; *Boh.* šediwost; *Sorab.* I. schēdźiwofež; *Ross.* сѣдѣсть; siwość, siwy włos, starość; *Craubeit*, graueś Haar, *Miter.* Parki u nóg Plutona przed tronem padłszy, włosy siwe i sędziwość posłał. *Zab.* 15, 8. *Ktoż.* Doprowadzicie sędziwość moję z boleścią do piekła. *1 Leap. Genes.* 42, 58. *Radz. Genes.* 44, 29. *Budn. ib.* Do sędziwości przyszedł i wyrównał lata przodków swoich. *Otw. Ow.* 656. Pożna sędziwość wiel wszystkich siwiła. *Mon.* 71, 716. Nie wieku, ale obyczajów sędziwość poważna. *Fredr. Ad.* 12. SZEDZIWA, SĘDZIWA, y, ź., SĘDZIWA, u, m; *Boh.* šediny; *Slov.* šediny, šediwé włosy; *Bosn.* sidina, bilochja od vlasī canities; *Bosn.* sidine, sjedine, vlasī bili; *Rag.* sjedine; *Dal.* szidine; *Croat.* šedina plus eanus; *Ross.* сѣдина, сѣдина; szadz, oszedziałość, ośrzeniałość, siwizna; Reif, Bereiftbeit, Craubeit. Z czyjego żywota wychodzi mróz, a kto rodzi szedziwo? *Radz. Job.* 58, 29. Onego czasu, gdy Zefir ciepławy Sędziwoły zamiatał i odmładzał trawy. *Zab.* 15, 275. *Treb. not.* sędziol, sędzielna. *idem.*

*SZEFELIN, 'SZAFELIN, u, m., włócznia, oszczep, rohatyna; der Wurfpieß, die Lanze, der Speiß, der Speer. Szefeln, krótsze drzewo żołnierskie z grottem trzygranym. *Macz. Pilum*, szefeln albo rohatyna Rzymskiego żołnierstwa, których pociskiem przeciw nieprzyjacielowi używali. *Macz.* Skoczą do siebie; naprzód szefelny miały Robote, ugadzające, gdzieby bok otwarty oil tarczy. *Simon. Szel.* 44. Na Turczyńny Konia osadł, i zbroje włożył z szefelny. *Biel S. M. B.* 2 b. et B 5 Pachole z szefelinem za królem na koniu stał. *Gorn. Dz.* 50. *Biel.* 541. Należli Saula śpiącego, a szefeln wielkiony w ziemię u głowy jego. *1 Leap. 1 Reg.* 26, 7 I szefelny nasze rdza rudawa Strawi i ziemna bótwałość plugawa. *Pusk. Bell.* B 4. SZEFELNIK, SZAFELNIK, a, m., szefelnem zbrojny, ein Speißträger, Lanzenträger. *Pilani*, rohatnicy, szafelnicy. *Macz.*

*SZEFERGRYN, ob. Klěj.

SZEJDARZ, SZEJDOWNIK, a, m., który kruszce szejduje, rozkłada, rozłącza, z *Niem.* der Scheider der Metalle, der sie von einander ablautert. Z żydów szejdarzów trzech ustanawiamy. *Gaz. Nar.* 2, 67. Złotnicy, probierze, szejdownicy z nauki chemii powstałi. *Biel. Ist.* 26. SZEJDOWAĆ ez. niedok, kruszce rozkładać, rozłączać; die Me-

talle scheiden, von einander abbringen und reinigen; *Sorab.* 2. schejdowasch. Złoto w kolbie szejdowane. *Zlot. A.* 4 b. Złotnicy szejdują złoto, gdy z niego mają co robić, kładąc je w ogień. *Sienn.* 258. *Spicz.* 150.

*SZEKAMBET, u, m., *Persie.*, ezaprak z litej materji, dłuższy od mituka, a krótszy od dywdyku. *Czart. Mskr.*, eine Art Schabraffen.

SZEKLAK, ob. Szaklak.

SZELAĞ, a, m.; (*Ross.* шельеръ - hezman); pieniadz jeden z najmniejszych; *Vind.* Shleng, Shklu, der Schilling, (*de etym.* v. Shlg.). W różnych czasach, różnie wartal; r. 1568 jeden szelağ = 12 gr. *Polsk.*, r. 1451 = groszy 11, r. 1496 = gr 6, r. 1598 = gr 5, r. 1620 = gr. 1½, r. 1650 = gr. 1. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 500. Potym szecerómiedziane bez żadnego pobielania szelaği były kowane, dla ubóstwa. *Star. Mon.* A 5. Dwa szelaği = jeden grosz *Polski.* *Ld.* Na ostatek trzy szelaği = jeden grosz. *X. Kam.* Podjezdka jednym funtem, to jest dwudziestą szelağów płacą. *Szczerb. Sax.* 455, (cf. szepszelag). — ½. Szelağ, symbol najmniejszej wartości = halercz, bakka, kwartnik; die kleinste Münze, der kleinste Wertb. Co nam po szelağach, kiedy czerwonych złotych bukiem mamy? *Teat.* 7, c. 7. Co mi potym, że w złocie, kiedy nie mam sławy, Wolę ja z lichym słynać szelağiem. *Zab.* 15, 417. I po szelağu wiele się nabierze. *Bratk. O.* 2. (po trosze, szczypte do szczypty). Już co za to, i szelağabym nie dał. *Teat.* 21, 142. (i złamanęj bakki bym nie dał). Za szelağ nie ma rozsądku. *Teat.* 25, 25. Rozumu nie znajduję w nim i za dwa szelaği. *Zab.* 16, 555. Nie wziął od nikogo szelaga złamanego. *Star. Zad. D.* (by najmniejszej rzeczy). Woli się za szelağ albo za grosz dać ukrzyżować, aniżeli by go miał dać ubogiemu. *Glicz. Wych. M.* 2 b. Do szelaga zgrany. *Teat.* 15, 54. (do ostatniego grosza, ze szczerem). Pieniądze ma co do szelaga oddałem. *Kras. Pod.* 2, 145. Znajomy tu, jak zły szelağ. *Teat.* 51, b, 12. *ib.* 10, 81, cf. zły a fałszywy kwartnik. *Rej. Post. U u* 2. Podła, marna rzecz, przyłożywszy szelağ, będzie zemla. *Cu. Ad.* 875 — Bez szelaga, bez grosza, bez piemiędzy, goły jak Turcki święty, ohne einen Heller. Będąc bez szelaga, nie ma sposobu do życia. *Teat.* 51, b, 15. SZELAĞOWY, SZELEŻNY, a, e, od szelaga, Schillingś =. Na małych szelağowych miseczkach postawić przed każdym ulem syte. *Kęrk. Pas.* 15 szelağ kosztujących, wartających po szelağu, die einen Schilling kosten. Szeleżna w krucheje baba. *Zabl. Zab.* 2, *praef.* (szelaği zbierająca). SZELEŻNE *Subst.* podatek szeleżny, Abgabe, Steuer, Transtener. Czopowego i szeleżnego płaci się dziesiąty grosz czystego zysku z propinaeyi. *Vol. Leg.* 5, 155. et 144. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 565. SZELAŻEK, żka, m., *dem. Nom.* szelağ, ein kleiner Schilling. Na drogę ni szelażka, Ani weźmiesz piemiążka. *Brud. Ost.* A 4. — ½. *Botan.* Szelażek, *rhinanthus*, rodzaj rośliny nieużyteczny i bardzo w polach naprzykrzony. *Kluk. Dykc.* 5, 15. Habnenfamm, ein Unkraut; *Ross.* клопець. SZELAŻKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt szelażka, wie ein kleiner Schilling. *Orbicularis*, talerzykowany, szelażkowany. *Pers. Cyr.* 1, 172. in kleinen Schelchen.

SZELBAG, SZELBLAG, u, m., SZELBAKI plur., w kuchni szafa z rzędami do postawienia statków kuchennych, der Küchenschiff, die Topfbreiter in der Küche; *Vind.* sklednjak, sklednik; *Rag.* pohrana; *Croat.* poszudische, zdělnyak; *Ross.* посудникъ, стойка, (cf. sedy, cf. stojka); *Eecl.* соудохранилище, соудохранильница. — 2. Szafa czyli skrzynia do spania, szlabank; ein Schlafstift, eine Schlafbank. *Tr.*

SZELEŚCIC, szeleści, et szeleszcze, med. niedok., szelest wydawać, brzęczeć; (*Hung.* szeletske ventus); rauschen, ein Geräusch machen. Szumią wichry szalone, Szeleszcza listki strwożone. *Dar. Lot.* 11. Wiatr szeleści po gałązkach. *Kras. List.* 2, 152. Liście szeleszcza, wiatr kiedy zahaczy. *Kras. Oss. G. b.* Wyszedł nad brzeg stramienna, co w cieplej dolinie Przerzyna gaj wierzbowy, i szeleszcząc płynie. *Chod. Gesn.* 47. Upada (rycerz), zbroja dźwiękiem żaobnym szeleszcze, Zwyęcza zaś tak z niego natrzęsa się jeszcze . . . *Dmoch. II.* 2, 17. Brzęcza stalne kostury, szeleszcza łanuchy. *Pot. Arg.* 81. Święta szata szeleści, choć ma nie przystoi. *Bach. Ep.* 42. *Przyb. Mil.* 572. SZELEST, u, m., brzęczenie, szmer, daś Rauschen. Szelest liściany. *Zab.* 14, 241. *Szym.* Szelest listka wiatrem poruszonego trwoży was. *Zab.* 15, 288. *Teat.* 57, 214. Wehodzi z takim szelestem, jakby szło za nim sto koni. *Boh. Kom.* 2, 242. SZELESTNY, a, e, szeleszczący, szmer czyniący; rauschend, Geräusch machend. Jedza skrzydła węzami szelestne spuściwszy, ku piekłu się udala, niebo opuściwszy. *A. Kchan.* 200.

SZELEŻNY, ob. Szelażowy. SZELEŻYSKO, a, n., paskudny szelag, ein häßlicher Schilling. Te szeleżyska na lepsza trzeba przemienić monete. *Haur. Sk.* 90.

SZELIGA, herb; księżyc rogami do góry w środku jego krzyż kawalerski; na hełmie ogon pawi. *Kurop.* 5, 51, ein gewisses Wappen; (*Ross.* шельга drażek kruszcowy).

*SZELINA, *SELINA, y, bór, gaj, ein dicker Wald, (*disting.* Szelina). Szelna, lucus. *Zebr. Ow.* 165. Idą już w onej drodze po gestej szelinie, Upatrują gdzie prościej, znacząc po chroście. *Rej. Wz.* 22 b. Błota tam były szerokie przy szelinie gestej. *Pap. Gn.* 91. Słowik w selinach, gdy zorza zakwita, Gardłeczkiem rannym młoda wiosnę wita. *Zimor. Siel.* 559. W towarzystwie Dyany rzucił sieci przy gestej szelinie, Trzymając parę chartyw na smyczy w chroście. *Zbil. Zm.* B 5. Lepszej rozkoszy używa, co sobie w ciepłej izbie siedzi, niż ten, co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a okiś mu za szyję pada. *Rej. Zw.* 67. (co po borach poluje, ob. Szelnarz). Z ciemnych szelin i krzewistej łązy Załenia w kupę rozblakane kozy. *Zab.* 9, 17. Huk i krzyk po szelinie, po szerokich polach *Stryjk.* 684. Pierzelnęli po szelinie. *ib.* 596. Porażeni, po lasach i gestych szelinach ucieczką zdrowie swoje szczyli. *Stryjk.* 698. Góry skaczą, padoły kleszcza i doliny, Lasy spiewają i gęste szeliny *Zimor. Siel.* 182. Tak się zwierz nie nawinie, Ani w Apulskiej szelinie, Ani w kraju Maurytańskim. *Hor.* 1, 110. *Kniaź.* Piękne drzewo między drobną szeliną stojące. *Rej. Zw.* 145 b. między chrostem, gąszczem, im Diftigt. SZELINARZ, a, m, co po sze-

linie biega, wiatru szuka, poluje, myśliwiec próżniak; ein Buschjäger, Waldreißer. Rozważny człowiek podobien jest pięknemu drzewu między drobną szeliną stojącemu, na którym się i ptacy gnieźdzą, i pszczoły osiadają, i pod nim się zwierzęta chłodzą, i na wiele rzeczy przygodzić się może; ale nasi szelnarze i meżemu się nie godzą, i w niewcz się obracają. *Rej. Zw.* 145 b.

SZELKA, ob. Szła, Śła

SZELMA, y, et z; *Boh.* šelma, (2. bestia), šelměka, (prašelma areyszelma, wierutny); *Sorab.* 1, et 2. schelma; *Vind.* fhelm, deup, tat; *Ross.* шельма, бездѣльникъ, бездѣльница, плутъ, плугень, плутига, плутишка, плутище, плутовка; *Germ.* der Schelm (im ärgsten Sinne); *Angl.* skellun; *Isl. et Svec.* skelmu; oszust, der Betrüger. Ty szelmo i mnie szelmą chceś uczynić. *Jabl. Ez.* 141. *Słow.* Ge wiśiwana, pretukanie šelma; wierutny szelma *Słow.* Ćim watsi šelma, tim lepsze sešić; *Sorab.* 2. wětschi schelma, wětschi glůka; im większy szelma, tym większe szezeście miewa. *Słow.* Gaki ge kdo šelma, tak też i o drugich musi; cf. kto sam w piecu lega, drugiego ożogiem maca *Słow.* Tak pan boh šelmow tresce, abí sa huncwuti karbali; cf. karanie jednego poprawa dziesiątego, (*Monstrum*, po Czesku szelma. *Klon. Wor.* 75). SZELMOWAĆ kogo cz. niedok., bezecnym go czynić, czci pozbawiać. *Tr.* bezecnić, (cf. oberznać nos, oszy), einen mehrlid, zum Schelme machen, cf. szkalować. SZELMOWSKI, a, ie, -- o adw., jak szelma, idelmij, pishibij, niederrädtig, (im ärgsten Sinne); *Boh.* šelmowský; *Sorab.* 2. schelmojski; *Vind.* flepethki, tatinski, tatouski, kradoral, (zlodziejski). *Ross.* плутовский, плутованый, бездѣльническій. Proszę o mnie tak szelnowsko nie dyskurować. *Mon.* 74, 44 tak bezecnie, szkaradnie. SZELMOWSTWO, a, n., postępowanie szelmowskie, Schelmercy, Schurfercy, idelmijbes, idurfišes Verfahren; *Boh.* šelmowstwj; *Sorab.* 2. schelmareya, schelmschtuka; *Vind.* tatnina, tatinstvu, tatwina, tatnia; *Ross.* плутовство, плутиш, бездѣльничество; SZELMSZTUK, u, m., żyweo z Niem daś Schelmenstück. Szelmsztukiem narabiając ślepieś prostaki. *Klon. Wor.* 67. (czantostwem, oszustostwem). Szelmowstwa robić *Ross.* плутовать, изплутоваться, бездѣльничать, избездѣльничать, нешильничать

SZEMIĘGA, i, m. et z, n. p. A półdziesz-że ty szemego, *Teat.* 12, 57, (*ob.* Ciemięga).

*SZEMKA, i, z, n. p. Od muckajeru, szemki jedwabnej farby, przedniejszego i podlejszego, od sztuki gr. 15. *Vol. Leg.* 4, 558.

SZEMLE, plur., w górnictwie, drewna miech kowalski łanuchem rozciągające; *Germ.* die Schmeldeufel, Söker an der Sette, die den Blasbalg aufziehen. *Tr.*

SZEMR, u, m., szemranie, mruzenie, mamranie, gwar cichy, szmer markotny nieukontentowanego; *Bosn.* sgjamor; *Croat.* membranye, daś Murren. W szemrach bunt począł łajać Mojżesza; ten znosił skargi, szemry i pogłoski. *Leszcz. II.* 7, 116. Za szemr przeciw Mojżeszowi połknęła Datana ziemia rozgniewana. *Kulig. Her.* 52. Słowa z ust jego jako miód płynęły, na które wszystkie

szemry zamilkneły. *Auszp.* 18. Szemry świeżego zdroja. *Przyb. Mitt.* 112. Straszliwe się poświsty zewsząd słyszeć dają, Blizkie knieje długim się szemrem odzywają. *Przyb. Luz.* 10. SZEMRAĆ, szemrać, szemrze, szemrze *med. niedok.*, marmrzeć, marmrać, marmrotać, mrmrzeć, markotać; *Bosn.* sgjamoriti, sgjuberiti, rumoneti, brummen, murren. Uśmierzywszy się, nie szemrzmy przeciwko bogu. *Teat.* 9. c. 27. Taką jego wola, słuchaj a nie szemraj. *Stas. Num.* 2, 127. Potrąć tę boleść znieść bez szemrania. *Teat.* 59, 520. Ma zwyczaj, na krzyż leżąc, pacierze szemrać. *Rej. Post.* A a 2. Ci szemrzający nie byli z lezby bogomyślnością bawiających się zakonników. *Boh. Dyab.* 5, 192. SZEMRACZ, a, m., murmurator. *Magz.*, der Murrer, Brummer. Obmowy i szemracze lżą pany swoje. *Sk. Dz.* 551. Abyś nie był nepotrzebnym szemraczem, a wielomownym. *Rej. Post.* Z 2 SZEMRANINA, y, ż., szemranie, markotanie; das Gcurrre, das Murren. Wnet się rzuci między nich szemranina cieba, Także to zawsze nasza kondyeya licha! *Bardz. Luk.* 7. et 174. Nie jest wrzask, tylko eo szemranina głucha. Jaka z morza pochedzi, kto z daleka słucha. *Żebr. Ow.* 295; *parvae murmura vocis.* SZEMRLIWIY, a, e, szemrzający, skłonny do szemrania; zum Murren geueigt, mürrig. Na puszczy Wystarczała szemrliwój ona marna słaszcy. *Chodk. Kost.* 19. Znak szerałwych a skrzętych synów Izraelskich. 4 *Leop. Num.* 17.

SZENDOWAĆ *cz. niedok.*, w hucie skłancj, kiedy skło gorące prosto z pieca w wodę się wrzuca, aby się popadło w ształa. *Torz. Śól.* 56. beißes Glas ins Wasser werfen, daß es in Stücke zerfällt.

SZENIEC, ũca, m., narzędzie zduna, którym gładzi swoje robotę. *Magier. Mskr.* das Glattholz der Töpfer.

SZEPĆ, u, m., piwo Wrocławskie nie mniejszej dobroci od Hamburgskiego piwa. *Syr.* 947. ein Bier, daß in Breslau gebrant wird, der Schöpf. 2d1g. Piwo szepce z naszych szepnie i jeczniemiów. *Gost. Gor.* 106.

SZEPĆE, *ob.* Szepnąć. SZEPIETLIWIY, SZEPIETLAWY, a, e, SZEPIETLIWIE *adv*; *Boh.* šepawy; *Slov.* šepawy, šeptlawý; *Hung.* süvölto; *Ross.* меноплывый; szepłuniący, šepelnd. Szepetawe słowa. *Mon.* 72, 425. Szepietliwie mównaw Saul, ale powinno być Szaul. *Budn. Sam.* 9, 2. SZEPIETLIWOŚĆ, sei, ż., wada szepłunienia, daß šepeln, Gšepeln; *Ross.* менетливость SZEPIELAK, SZEPIOLE, SZEPLINIUCH, a, m., SZEPLUN, ia, m, SZEPIOLEKA, SZEPIOTKA, i, m; *Vind.* shepetauz, mumlauz, fefflauz, shekodorah, sheikoviz; *Carn.* kudraviz; *Hung.* selyp; *Croat.* sevisztav, (cf. šwistacz); *Ross.* шептунъ, шепетунъ, менеплунъ, шевелунъ; eo szepłuni, der šepeler, eimer, der šepelt. *Blaesus*, który nie może wymawiać słów, szepielak niektórzy mówią. *Magz.* Człowiek może przełamać trudność swego języka, i z szepłuniucha uczynić się mowcą, wybitnie z ust swoich wydającym dźwięk każdego słowa. *Mon.* 71, 275. Bolesław, margrabia Morawski, nazwany szepiotka, to jest, który mówiąc szepłuni. *Nar. Hst.* 4, 310. Na panieza mówią, że mądry, mowny, mężny, choć głupi,

szepioł, pieszczoeh. *Pot. Arg.* 401. Szepiołka bywa zdradny. *Haur. Sk.* 178. SZEPLUNKA, SZEPIOTKA, i, ż., która szepłuni, die šeplerinn; *Ross.* шепелунья. SZEPLUNIĆ, SZEPLENIĆ *med. niedok.*; *Slov.* šepłim gazykem; *Sorab.* 2. schüllepisch; *Vind.* shepetati, sheblati, mumlati, shekodorati, sheikati, fefflati, fillati, fufflati; *Croat.* sevistam, (cf. šwiszczyć); *Hung.* selypegek; *Ross.* шепелать et шевелить, шезеляю, шамшитъ; *Ecl.* шепечу, пришептываю; *Germ.* šepeln. *Multi, sed falso intelligunt vocem szepłunić de eo, qui s usurpat in illis vocibus, in quibus sz poni debet, dicens sary pro szary; sed blaesus non est vitium pronuntiationis arbitrarium, sed connaturale, quod vix unquam corrigi potest, et consistit in eo, quando quis s etiam simplex, (et eadem ratio de vicino cz), anserino sono et quasi flatu labiorum, apposita dentibus lingua, aut exerta, pronuntiat. Cn. Th.* 1112. Nie szepłunić, oto nie szepłunie! *Cn. Ad.* 644. (prząc się czego, wydaje się, vitium negare conans, eo ipso illud magis prodit; cf. *Hebr.* sybolet, sybolet. *Bibl. Gd. Judic.* 12, 6). Mazurowie jednego z Polakami języka, jeno nieeo szepłuniąc używają. *Gwagn.* 205. Kazimierz Wielki szepłunił trochę. *Biel.* 202. Jakoby się dopiero mówić nauczała, Tak w ten czas szepłuniła, tak się zająkała. *Pot. Arg.* 555. Ucięte słowa wzdychaniem przerywa; już*nie mówi, lecz szepłuni. *Pot. Syl.* 279. SZEPIELAK *cz. jedntl.* Szepćac, -ał, szepce *niedok.*; *Bah.* šeptati, ekati, ekam; *Sorab.* 1. sheptam, shepnu; *Carn.* šhepeltam, šheplam, shumlam; *Vind.* shepetati, shebetati, šumlati, mumlati, mermrati; *Croat.* septati, sepehem, prissepnatu, prissepchujem, šepchem; *Hung.* sügok; *Reg.* sejaptatti, posejaptatti; *Bosn.* sejaptati, mringljati, govoriti iz meghju zubi, po lako govoriti; *Ross.* шепнуть, шептать, пришептывать; *Ecl.* ушпичаю; cieho do ucha powiadać, poszeptywać drugiemu; flütern, žičelu, žušlusteru, inš šbr rannen. Z tyłu będę We Panu do ucha szepłat. *Teat.* 8. c. 62. von hinten žušlusteru, einblafen. *Teat.* 6. b, 47. Cześć kiwaniem głucho daje mi znać, czego chce, a cześć szepce w neho. *Otw. Ow.* 151. Zła tam otucha, gdzie szepca do ucha. *Rys. Ad.* 78. (między sobą szaszasz. *Teat.* 22. b. 107). Igraszka szepłanego. *Zabl. Zb.* 2, *praef.* ein Špiel, wobey man jemanden inš šbr flüßert. Śmieszna jest rzecz, ścianom te rzeczy szepćac, które do ludu należą. *Zygr. Pap.* 199. Kościół pierwszy głosem testament pański czytał, a nie szepłat go. *ib.* 198. Szepłana msza gwałbi wieczera święta. *ib.* 197. — Szepćac, półgłosem mówić, mruzczyć o czym, szemrzeć; žičen, flüßtern, leide reden, murren. Zaczęli naprzód szepćac, potem i głośno mówić na swoich starszych. *Kłok. Turk.* 27. O wojnie szepłali. *Warg. Cz.* 215. Kto na się eo czuje, mnema, aby o nim wszyscy szepłali. *Rej. Zw.* 51 b. Wszysey o tobie szepca, a ty niedbasz; wszysey cie szacują z onych sprośnych postaw i obycajów twoich. *Rej. Zw.* 69 b. Końskim nogom, szepłanej powieści, kupieckim zalotom, opatrnie trzeba wierzyć. *Rys. Ad.* 52. Szepłania i zażegnawania chorób są kułarstwem. *Perz. Lek.* 212. —

Allegor. Tak mi często myśl skryta szeptała. *Past. Fid.* 227. (przeczuwałem). Serce szeptało mi, że bóg jest dobrym. *Stas. Num.* 2, 147. Kiedy miłość szepece, rozum milczeć musi. *Teat.* 4, 11. — *Fig. tr.* Woda szepece, szemrze, szeleści, das Wasser rauscht, flüstert. Strumyki szepejące, mowne ptaszyny. *Zab.* 12, 10. Wdzięczne wód szeptania, Wdzięczne zdrojów gadania. *Groch.* W. 552. — *Ż.* Szeptawać się *recipr.*, n. p. Ni ocoz nie pytałi, jedno iż się trwożyli, jedno iż się szeptawali. *Rej.* *Post.* x 6. szeptem z sobą się znosili co robię? — (*SZEPSZELĄG, a, m., n. p. Jesliby kto przed ławnikami sprawę miał, około uczynienia daru, powinien dać szepszeląg, który ławnicy za pamiętne wezmą. *Szczerb. Sax.* 207, (z Niem. Schuppenfälling, nagroda ławnikom). Położye pamiętne szepszeląg. *ib.* 556. Przystęcznik, pieniądzc i szepszelągi bierze względem urzędu. *ib.* 206). — SZEPT, u, m., szeptanie, co szepną; *Boh.* šept; *Sorab.* 1. shept; *Vind.* shepatanje; *Rag.* sejapat; *Croat.* sheptanye; *Ross.* менотъ, монотъ, менотня, das flüster, Geflüster. Ciche do ucha szepty. *Mon.* 67, 587. W tym ciche szepty pokój napełniły, jakby coś chciano królowi powiedzieć. *Auszp.* 55 (szmer). Moje szepty językiem wypowiada głośnym. *Otw. Ow.* 294. Lepiej, że kawaler w przytomności rodziców z panną rozmawia, niż pokątne szepty. *Teat.* 26, b, 86. Szeptem, szepcać; *Ross.* шепотомъ, шопотомъ, flüsternd. SZEPTARZ, SZEPTUCH, a, m., który szepce, der flüsterer, Ginfleiser; (*Sorab.* 1. sheptacz, pšisheptwař; *Croat.* šeptavčez, sheptavecz, prisheptavecz; *Hung.* suttagó; *Rag.* sejaptavaz, posejaptavaz; *Ross.* шепотникъ; *Ecc.* ушникъ, шепотникъ, cf. zausznik). Mądra kobieta uszy zamknie przed szeptarzami i szemraezami. *Zab.* 11, 552. Szeptuchowie nauczą się zakonu. 1 *Leop. Jes.* 29, 24.

SZERBCZYŻNA, SZEREBCZYŻNA, SZEREPCZYŻNA, ob. Sierpszczyżna.

SZERCHLA, i, ż., kozłista na owcy wełna. *Korr. Gaz. Warsz.* jegenhaarige, schledte Schaafwolle. SZERCHLOWA-TY, a, e, — o *adverb.*, z szerehłą, z wełną kozłistą, n. p. Szerehłowata owca. *Gaz. Warsz.* jegenhaarig.

SZEREG, u, m, SZEREG (*Dudz.* 29); (*Carn.* shara, rodzaj, pleć; *Croat.* sereg, sereg: rota żołnierzy, shereg: horda, cf. sérg: serżant, cf. *Germ.* Sörgel; *Hung.* sereg *exercitus*, legio, caterva, cohors, phalanx; cf. *seres*; *Dal.* sereg; *Ross.* шеренга, черета; *Ecc.* שרעם, (cf. trzoda); (cf. *Lat.* series; *Ital.* schiera; cf. *Hebr.* שרע series, vitium; *Chald.* שרע schejar, *exercitus*); — szereg, rzed; *Ecc.* арыч, die Reihe, das Glied. Szereg jest rzed ludzi jeden przy drugim stojących. *Lesk.* 2, 210. Rzędem przeczynym isć, ława, szeregiem, "ordaine transverso dispositi. *Cn. Th.* 969. Szeregami; *Ross.* шеренжно, glidami, glejtami. Z przedniejszych monarchami świata, w jednym szeregu chodzi. *Psalm.* 144. (w jednym rzedzie, w jednej randze). — *Math.* Szereg liczb. *Alg. Nar.* 270. *Świad. Alg.* 4, 408. — *NB.* Szereg, *plerumque usurpatur de hominibus*; rzed *de hominibus et rebus ordine dispositis*. — *Ż.* Rzekł Płat: macie sobie pozwolony Ode mnie szerek, do straży gotowy

Żołnierzów Rzymskich, dobrze uzbrojony. *Odyn. Śiw.* 2, K k 4 b. rotę żołmerzy. SZEREGOWAĆ *cz. niedok.*, w szeregi rozstawiać; *Ital.* schierare, in Glieder stellen. Szeregować żołnierzy. *Tr.* — *Ż.* *Intrans.* Szeregować, służyć w wojsku za szeregowego czyli pocztowego. *A. Kam.* als gemeiner Cavallerist dienen. SZEREGOWY, a, e, od szeregu, Reihe, Glied; *Subst.* Szeregowy, ego, m: SZEREGOWIEC, wea, m, n. p. Platna kawalerya składała się z towarzyszków, pocztowych czyli szeregowych, i luzaków. *Czech. Pr.* 1, 215, ein gemeiner Cavallerist.

SZEREPETKA, ob. Szarapatka. SZERLETAN, ob. Ciurlantan. SZERMIEGA, ob. Siermiega.

SZERM, SZYRM, u, m.; (cf. *Germ.* uhr. Schirm; *Scec.* skerm; *Bosn.* skrini; *Ital.* scrima, scherma; *Angl.* screen; (*Vind.* therm *ogger*); u nab, zamach, eios, eug brom; *Rag.* maecia, (cf. miecz); *der Hieb*, Jug. Strich mit dem Säbel u. s. w. Jednym szermem ucił głowę wołowi. *Dudz.* 64. *Cn. Th.* 578 (jednym machnięciem). — *Fig. tr.* Prostym szermem, po prostu, gerade in einem fert. Artylerya wiele nauk w sobie zamyka, i nie prostym szermem sobie postępuje. *Archel. ded.* Prostym szermem jedziemy do dworu. *Pol. Jow.* 150. Prostym szermem pisma moje fałszem nazywasz. *Żebr. Zw.* 90. SZERMIEŃSKI, a, ie, *Boh.* šermýřský; *Slov.* šermýřský, šermýřský; *Croat.* mechovojnicki; *Ross.* оштенный; od szermierza czyli szermowania, šerť, šerťerř, gladiaturř. Szermieński plac, arena. *Cn. Th.* 1112. *Carn.* shermishe, der šertheder. Szermieński ziemienie, caestus. *Cn. Th.* 1112. Szermieńskie igrzyska sprawować. *Warg. Wal.* 554. Nieprzyjaciel me bije płazą, jak w szkole szermieńskij, ani z galką sztychem, ale ostrym koncerzem. *Star. Vol. C b. Bardz. Trag.* 58. Szermieńskie *adv.*, po szermieńsku, ani šerťer řer, řerťerř. — SZERMIEŃSKA *Subst.*, *scil.* sztuka = SZERMIEŃSTWO, SZERMIEŃSTWO, a, n.; *Boh.* šermýřstvj; *Croat.* mechovojnicktvo; *Hung.* hartzolás, (cf. harc); *Rag.* maecia, (cf. miecz); die řerťfunt, řerťerřfunt, gladiatura. *Cn. Th.* 1112. Jednemu się chce gospodarstwa, drugiemu szermierstwa a rozmaitych poskoków. *Rej. Zw.* 12 b. W szermieńskij przedkował Belerofont. *Lil. Hor.* 74. Szermierstwo, nauka albo samo ćwiczenie i dokazywane szermierzów. *Włod.* — *Fig.* Rok 1585 był czas pismowego o dziesięćiny szermierstwa. *Czech. Pr.* 522. pismiennej wojny, řerťerřrieg. SZERMIERZ, a, m.; *Boh.* šermýř, šermiř, kolec, (ob. Klóc, kole); *Slov.* šermýř; *Sorab.* 1. kawatzeř, řerťtar (cf. tekty), rubawcz (ob. Rębacz), bődziezeř; *Carn.* shermir, shvirkar, shvirkovt, wóldshnek; *Vind.* junak (ob. Junak), jenak, řerťar; *Croat.* mechovojnik; *Hung.* kardos, kardosbajnok, (ob. Kord); *Dal.* korda; *Ross.* мечобитецъ, мечбоецъ, боецъ; *Ital.* schermitore, schermidore; *der řerťer.* Rzymsey szermierze czyli wysiekacze najpodlejsi byli z ludzi; w ich igrzyskach, na których się pojedynkiem po sto, drugdy i więcej par, okrutnie mieczami siekli, największe miel upodobanie Rzymianie. *Pileh. Sall.* 57. et 84. Szermierze, abo ci, którzy się w szrankach za kogo biją, są bezczni. *Szczerb. Sax.* 17. Z szermierzem może

się każdy bronić; ale człowiek dobrej sławy szermierzem nie może być narzeczony w prawie swym *ib.* 5. Szermierze, to jest, pojedynek odprawujący, w oczach się jego bili. *Sk. Żyw.* 2, 280. Szermierz ćwiczył go w sztuce szermierskiej. *Nar. Cyc.* 21. (fechtmistrz). Szermierze fekeyi górującej wyznaczone sobie od naczelników miejsca zabrali. *Ust. Konst.* 1, 144. rebaeze, Mäufjer, Schläger. Złemu szermierzowi lada co zawadzi. *Fredr. Ad.* 5. SZERMOWAĆ, SZYRMOWAĆ *intr. niedok.*; *Boh.* šermaŕi, -owati; *Slav.* šermyruŕi; *Bosn.* sekrimmati ucitise maceem butri; *Carn.* šivigam, švirkam; *Rag.* maceittise; *Hung.* meghartzolok (*ob.* Marcować), kordoskodom, (*ob.* Kordi); *Germ. obs.* fširmer, fšermer; *Svec.* skirma; *Ital.* schermire, scimare; *Gall.* eserimer, (cf. Schirmgel). Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprowadzić, aż go mistrzem zostawi, i sam przez się będzie szkoły miewał. *Głecz. Wych.* 0 2. fektować, fechten. Kto szermuje albo młoci, ramiona spracuje; panie szermować nie przystoi. *Oczk. Przym.* 15. Szermować jako szermierz, z kim pojedynkować, bić się z kim, mit einem fechten. *Cn. Th.* 1112. Szermować, szermować czym, machać; fechten, fširren mit etwas, berum fšlagen, berum fširren. W chłopięcym wieku już zręcznie żelazem szermował. *Pilch. Sen. list.* 286. Gdy ręka nie szermuje, szabla sama nie bije. *Fredr. Al.* 59. Wy, co ostrym szermujecie grotem w gmiewie Marsowym i żarliwym boju. *Tward. Daf.* 41. Cyruliku pomalą brzytwa szermuj, byś nie zarznął w brodzie. *Kehon. Fr.* 112. Bardziej językiem, niż żelazem szermuje. *Loh. Kom.* 4, 244. Nie pałaszem, nie rekoma, lecz językiem szermował. *Bals. Sen.* 19. Językiem szermować zdolniejszy, niżli orężem. *Pilch. Sall.* 194. Mógłbyś uczewieć swą gębą szermować. *Pon. Kam.* 105. Kto rad szermuje, ten nie wiele nabije. *Budn. Apoph.* 121. wjęć huk, niż puk. Wielomowstwem języka szermuje. *Chrośc. Job.* 42. Szermować na wiatr. *cum umbris luctari. Cn. Th.* 1112. fširritische thum. — Szermować czym, chępliwie się popisywać czym, pokazywać się, memit freit thum. Hardo stojąc, a pkeam i krokiem szermując, wola na nich, szonccac ich. *Strzyk.* 126. Szermować szlachectwem. *Cn. Th.* 1112. Nie dajże się uwodzić tym nowotnym rozumkiem, którym podobno tego potrzeba, abyś mi szermował. *Hcj. Zw.* 9. — *Aliter:* Szermować czym, poterać czym, niedbale używać, nieuważnie chodzić koło czego; mubedačifiam gebrauden, mačifiam gebauden. Prawy i wolnośćą ładajako szermowali, wszystko sobie lekce poważając. *Falib. F.* Z wodą Druźbacką, która ostra i wapienna jest, szermować bezpiecznie nie trzeba. *Petr. Wed.* 15 żartować.

SZEROKI, SZYROKI, a, ie, Szerszy *Compar.*, Szeroko. Szeroce *adv.*, Szerzej *comp. adv.*; *Boh.* široký; *Slav.* široký, široki, širši; *Sorab.* 2. schiroki, scheroki, seljroky, schurschi, schieroko; *Sorob.* 2. schüroki, schuroki; *Carn.* shirok, shrok, shirshe; *Vind.* šiřok, šiřok, šiřji; *Croat.* šiřok, šiřok, šiřshi; *Slav.* šiřok; *Bosn.* seřrok; *Rag.* seřrok; *Ross.* široki; (cf. *G. acc.* εřώκι; cf. *Hebr.* שְׁרוּחַ seřruah, *extensus*; cf. *Germ.* fšřage); —

szeroki, (*oppos.* wązki); freit. Deska na półlokcia szeroka. *Tr.* (wszerz). — Szeroki, nie ciasny, przestronny, niđt enŕ, weit. Do piekła szeroki dostęp. *Przyb. Młt.* 315. Szerokie wrota do piekła. *Cn. Ad.* 1158. Każdemu będzie szeroko ta fširtka otworzona. *Rej. Pst.* S s 14. (Vind. prešhiroku, po narłhirjeiřhem; na oścież). Z cudzej skóry szerokie rzemienie kraja. *Eraz. Ob.* 6. Na cudzej strawie hojno sobie poczynają, a z cudzej skóry szerzej rzemieni kraja. *Kosz. Lor.* 41. b. (Vind. šiřozhka; *Croat.* šiřozhka szekira ascia, ob. Oksza, barta). Nieco szeroki *Ross.* широкосатый. Szukaj sobie inszej, dośc-ci świat szeroki. *Tward. Daf.* 15. (dośc rozwartý, wielki; cf. *Ecc.* небушиřoki rozpostarty). Dziatki nas szeroce do koła oklekna. *Przyb. Ab.* 81. Szerokie włosci. *Ryb. Ps.* 66. rozległe, wielkie; weitläufige, große Güter. Pskowska Rzplta szeroko w północnych krainach panowała. *Strzyk.* 705. wielkie państwo miała, große, weitläufige Herrřchaft. Szerzej panujesz, gdy poskromisz żądze, niż żebyś z kadyx, Libu pieniądze i ziemie złączył. *Hor.* 1, 189. większe twoje państwo będzie, większym panem będziesz; du wirst ein mäđtiger Herrřcher sein, wenn... (Vind. šiřoka-brzemienna, ciężarna, kobieta w ciąży; šiřoko storiti; plodu nabawić). O krótkieź to słowa, ale z szerokiego serca wypuszczone. *W. Post. W.* 75. z głębokiego serca, ańś tiejem šerčen. Krótkie słowa, ale my długą myśl i rozrywkę szerokiej uwagi uczyniły. *Sk. Żyw.* 2, 199. wielorakiej uwagi, wieleš Rađfenfen. — Szeroka mowa etc., dokładna, wyszczególniająca, rozwickła; umjändliř, weitläufig. Szerokiemu słowy matkę cieszył. *Gorn. Dz.* 2. O tym szerokie historie są napisane. *Rej. Post. D d 3.* O inszych przypadkach jego czytaj historyki szersze. *Gwagn.* 201. Długosz kronikę Polską dosyć szeroce pisał. *Biel.* 426. O czym, chceszli szerzej wiedzieć, czytaj Dyodora. *Pap. Ryj.* 2. Dosyć szeroce na o tym powiedział. *W. Post. Mn.* 510. O tym w ewanđliu szeroce i krótko jest napisano. *W. Post. W.* 195. O tym wiele proroków szeroko opisało. *Hcj. Post. R r. 5.* Chwalać się szerokiemu słowy dzieje swoje rozszerzać. *Kosz. Lor.* 91. — Szeroka gęba, szeroko a nie wstrzymanie docierająca, nie wyparzona; ein leřes, unbefřäftes, großřpreberiftes Maul. Cicho szzechotko jazeckleta, bo ci te gębe szeroką zanknąć każe. *Teat.* 55. b, 27. Moje dziecię, dobrzebyś zrobiła, Gdybyś trochę szerokień usteczek stuliła. *Třeb. S. M.* 26. SZEROKOBOCZNY, a, e, boków szerokień, breitřittig. Starać się do chowu o świnię długie szerokoboczne i kałduniste. *Wolszt.* 150. SZEROKODZIÓB, SZEROKONOS, a, m.; *Ross.* широконосъ, пауноносъ, ob. Bąk, baba, ptak, der Breitřnabel SZEROKONOSY, a, e, nosa szerokień, breitařittig; *Ross.* широконосый. SZEROKOLIŚCI, ia, ie, SZEROKOLISTNY, SZEROKOLISTY, a, e, liścica czyli listów szerokień, n. p. "Szerokolisty klon. *Pol. Arg.* 577. freitflätterig; *Ross.* широколиственный; *Ecc.* шероколистый Szerokolistne dęby. *P. Kehon. Orł.* 1, 164. Owoc enuf-ribi szerokohšieiej brozdowanej. *Jund.* 259 SZEROKONOGL, który szerokie stopy ma, pansa. *Macz.* *Boh.* šiřokonohy; *Carn.*

shrokanog; *Croat.* širokonog; SZEROKOSTOPY, *id. Cn. Th.* 1115. breitfüßig. Tury szerokonogie *Banial. J. 2.* SZEROKOPLECZY, *ia, ie,* piersi szerokich, breitbrüdig; *Ross.* грудатый, *ob.* Gruda, SZEROKOPLECZY, *a, e,* pleców szerokich, breitbrüdig; *Ross.* широконопечий, *ob.* Pleczy-sty. Człowiek szerokopleczy *Ross.* широконпечий. SZEROKOWŁADNY *n. p.* król. *Hor.* 2, 124. *Min.* weitberühend. *Lib. Hor.* 78. Ojciec Polskiego państwa szerokowładnego. *Groch. W.* 551. *et* 597. Szerokowładna Rzplta Rzymska. *J. Khan. Dz.* 180 SZEROKOŚĆ, *ści, ź;* *Boh. et Slov.* širokost; *Sorab.* 1. scherokofez, schurokofez; *Carn.* širokust; *Vind.* throkust; *Dal.* prztor, (*ob.* Przesztor); *Ross.* широта; szerz, jedna z trzech rozciągłości brył, die Breite Trzy cale szerokości. *Tr.* Szerokość geograficzna, odległość miejsca jakiegokolwiek ziemi od równika. *Swiad. Jeog.* 66. Gradusy szerokości geograficznej leżą się na merydyanie ku biegunowi. *Wynw. Geogr.* 48; może być północną albo południową *Łesh.* 2, 188. die geographische Breite. — 2. Szerokość, wielkość, przestwor; Weitläufigkeit. Größe, Geräumigkeit. Turcy z niekzemnych początków do takiej szerokości państwo swoje przywiedli. *Krom.* 72. Narody te sławą, męstwem, rozumem, szerokością panowania słynęły. *Star. Ref.* 5. Jemu bóg dał opanować od granie do granie wszystkie szerokości świata tego. *Ref. Post. S s 1.* Szerokość oceanu między nami a tamtymi ludźmi, wedle ich mniemania, nie mogła być przebyta przemysłem. *Bater.* 260. Niewielka szerokość czyli wielkość czego *Ross.* широкость. — 3. W górnictwie: Szerokość żyły, die Mächtigkeit des Ganges, odległość skały nadżylniej od podżylniej, czyli odstęp między podżyłem i nadżyłem. *Mier. Mskr.* SZEROKOTWARZY, *a, e,* twarzy szerokiej, breiten Gesicht; *Ross.* широконошый, широкорожий SZEROKOUSTY, *a, e,* ust szerokich, breitmäutig; *Erel.* широкорытый — (SZERŚCISTY, *ob.* Sierścisty. SZERSTKI, *ob.* Szorstki. SZER-SZEN, *ob.* Sierszeń). — SZERZ, SZERZA, *y, ź;* *Boh.* šjř, širka, šire, širegi; *Sorab.* 2. schjř; *Carn.* shjřjova; *Vind.* shjřjawa, shjřja; *Croat.* sirina; *Bosn.* seirina, prostor; *Rag.* seirijna; *Ross.* ширь, широта; szerokość, die Breite. Dymensya względem dłuży, szerzy i głębokości. *Mon.* 76. 111. Dom wzdłuż na sto łokci a 50 na szerz. *1 Leop.* 5 *Reg.* 7, 1, *ob.* Wszerz, in die Breite. Przysionek na szerz 25 łokci. *W. Ezech.* 40, 56. Droga ode wsi do wsi ma mieć 8 stop w szerz. *Soc. Art.* 16. Kładą flejtuchy w ran otwartych szerz. *Pot. Arg.* 677. (otwóri. Wyrzucili kotwy na bezdennę szerz. *Pot. Arg.* 802. Muga szerz kupy niezwałzone, Radą młodzika były zwyciężone. *Lib. Hor.* 95. Wiosłowa szerza, *ob.* pióra u wiosła, das Ruderblatt, die Ruderplatte. SZERZYĆ, SZYRZYĆ *cz. niedok.*; *Sorab.* 1. woschërokofezam, sehjřim, sehjřu; *Vind.* shjřjati, polshjřjati; *Bosn.* seiriti; *Rag.* seiriti; *Croat.* sirim; (*Hung.* szerzëu - rozszerzyciel, rozmnożyciel); *Ross.* ширить; (*cf.* *Hebr.* פִּתַּח extendit, dilatavit); rozszerzać, szeroki czynić; ausbreiten, breit machen. *phys. et transl.* Małe rzeczy szerzą. *Sk. Dz.* 710. rozciągają, powiększają, ausdehnen. Przyprowadziwszy więzma, do króla poszedł, pokazując a szerząc usługi swe, jako nie śpi, jako etc.

Gorn. Dz. 78. szeroko opisując, powiększając: weitläufig ausdehnen, größer machen. Bunt szerzać nieufność i bojaźń, dwoić i niszczyć duch narodowy. *Vst. Konst.* 2, 155. rozsiewając, rozszerzając; ausbreiten, ausstrecken. Szerzył chwale bożą. *Tward. W. D.* 196. Gdy wszelki inny naród język swój przyrodzony miłuje, szczyrzy, krasi i poletuje, czemu sam Polski naród swym gardzi i brząka, który mógłby być obfityszą i krasomową z każdym innym porównać. *Eraz. Jęz. i t b.* rozszerza, mnoży, bogaci, przysparza. — 2. Szerzyć się z czym - rozwlekle o czym rozprawiać, mit etwas weitläufig werden, umständlich davon handeln, reden. Zakazano, aby prokurator z rzezy swą szerzyć się, a żalobliwemu słowy przerażać umysłów nie mógł. *Gorn. Dz.* 84. Między oświadczeniem, z którem się szerzył, Powiedziałeś, że . . . *Niemc. P. P.* 87. — 3. Szerzyć się, powiększać się, rozprzestrzeniać się; sich ausbreiten, verbreiten, vergrößern. Szerzy się wrząd. *Tr.* Znowu się szerzy zabój srogi. *Tward. W. D.* 80. (wymaga się) — 4. Szerzyć się, boki podierać; greßbun, prakten. Ano poznają zaraz co nie czyje, Paw się w swym szerzy, wroni w kąt twarz kryje. *Snyk.* 257. Nietylko iż sami rodzice by pawowie się szerzą, ale też i temż piórkami syny swe obtykają. *Głoz. Wych. F.* 2 b. Szerzył się bisurmanin tytułem zemi Moldawskiej. *Tward. W. D.* 56. SZERZYNA, SZERZYNA, *y, ź;* *Carn.* shjřjawa; *Croat.* sirina; *Bosn.* seirina; *Rag.* seirina; *Ross.* широта, ширина; szerokość, szeroka płaszczyna; die Breite, eine breite Fläche. Po wszystkich morskich tajnikach, szerzynach, pabrzeżach. *Valis. Fl.* 157. Wielki Grecy najwazszy szerzyny. Pod Ancym kotwice wyrzeca i liny. *Pot. Arg.* 555. Światowa szerzyna. *Chrośe. Job.* 114. Rozwlekał pól żyjących szerzyna. *Zubd. Ros.* 47.

Pochodz. *obszar, obszerny, obszerność, rozszerzyć.*

SZESZĆ, *ściu, set, Num. card.*; *Boh.* šest; *Slov.* šest; *Sorab.* 1. schestž, schie, scheschž; *Sleszcz.*; *Sorab.* 2. schelž, scheschž; *Carn.* shešt, shešt; *Vind.* fhest, fhest; *Croat.* šest, shezt, seeszt; *Hung.* hath; *Slav.* shöst; *Bosn.* seest, sees; *Rag.* sees, seest; *Ross.* шесть; liczba między pięcią a siedmią; *Geim.* feds; *Sec.* sex; *Isl.* six; *Angl.* six; *Niederd.* sē; *Oldfr.* seos; *Isidor.* sehs; *Goth.* sahs; *Lat.* sex; *Ital.* sei; *Gall.* six; *Græc.* ἕξ, *Kimr.* ses; *Pers.* schesh; *Sanscr.* shash; *Syr.* ܫܫ; *Arab.* ٦٦; *Hebr. et Chald.* שש seesh, ses; (*Aethiop.* ፳፯ sisa, sexaginta; *Hebr.* ששחל schishchali, sextariti). Oj sześciu dni konal. *Teat.* 25. b. 16. Szedł za młodemi dobry ojciec syny I Solima wszystka sześć opadł. *P. Khan. Jer.* 250. wszyscy sześć, alle feds. Między sześciema osobami. *Stat. Lit.* 95. (między szescioma, między szescią osobami) Sześć rzeczy powinien mieć szlachcic w domu dla gościa: kapłana tłustego, piwo dobre, ehleb chędogi, ocet mocny, swiece jasne, i gorzałkę przedną. *Rys. Ad.* 62. Nie wziąłem z publicznego skarbu sześciu groszy. *Pot. Arg.* 76. (ani szelaga). SZESZCZESZĄT, *G.* sześciudziesiąt, *Num. card.*; *Boh.* šestdesät; *Slov.* šestlësät; *Sorab.* 1. scheshdžefez, scheshdžeszät, scheshdžeszät; *Sorab.* 2. scheshdžaszet; *Carn.* shestedset; *Vind.*

fhestdeset, fhiestdeset, fhiestred; *Bosn.* seesdeset; *Rag.* seesdeset; *Slav.* shèsdésèt; *Croat.* sesztideset, shesztideset, sesztideset; *Ross.* шестьдесятъ: sześć razy dziesięć, fchëszjig. Sześćdziesiąt sztuk czego, *ob.* Kopa. Sześćdziesiąt kroć, *sexages*, fchëszjigmal. SZEŚĆDZIESIĘTKROTNY, n. p. owoc dawały nasiona. 1 *Leop. Moth.* 15, 8. SZEŚĆDZIESIĄTNY, 5 *Leop. ib.*, *SZEŚĆDZIESIĘTNY, 1 *Leop. Marc.* 4, 8, fchëszjigfältig; *Boh.* šedesatery, SZEŚĆDZIESIĄTLEŃNI, ia, ie; *Boh.* šedesatilety, kopuletý, (*ob.* Kopa); *Sorab.* 1. shestždžeszat lëtow staré; *Vind.* fhiestredhten; *Ross.* шестидесятилетний; *Eecl.* шестьдесятый; lat 60 mający, fchëszjigfältig. Starzec sześćdziesiątletni. *N. Pam.* 24, 296; *sześćdziesiątletni. *Boh.* Dyab. 2, 110, (cf. jżem się z szóstym pożegnał lat krzyżkiem, a z siódmym witać zaczynam. *Mon.* 76, 801); *Boh.* šedesátnik, *Germ.* ein Sechzigter. SZEŚĆDZIESIĄTNICA, y, ż, niedziela po starym zapuszczeniu albo siedmudziesiąticy, zowie się sześćdziesiątnicą, to jest, niedziela w szóstym dziesiątku dni do wielkiéjnoy. *Sk. Kaz.* 86; niedziela miesopustna. *Bals. Niedz.* 1, 158, *dominica sexagesima*; *Croat.* sesztodesetnica; *Rag.* seestodesetizza; SZEŚĆDZIESIĄTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* šedesaty; *Slov.* šestdesati; *Sorab.* 1. shestždžeszat, shefedžeszaty, shefedžeszaty; *Sorab.* 2. shehehežežaszeti; *Carn.* shestdeseté; *Vind.* fhestdefeti, fhiestreden; *Croat.* sesztideseti; *Slav.* shesdeseti; *Bosn.* seesdesetni; *Rag.* seesdeseti; *Eecl.* шестьдесятин; *Ross.* шестидесятый: w porządku po 59 następujący, der Sechzigste. W *sześćdziesiątym lecie. *W. Post. Mn.* 527. By Helene Parys był poznał w *szóstymdziesiątym, (w sześćdziesiątym) lecie, Nigdyby był tej trwogi nie wzbudził na świecie. *J. Kchan. Fr.* 15. SZEŚĆCIAN, n, m., *cubus*, kostka, bryła między sześcią równemi kwadratami zawarta. *Jak. Mat.* 1, 152. *Łesk.* 5. der Cubus, der Würfel. Sześcian liczebny, trzeci stopień liczy przez się mnożonej. *Jak. Mat.* 1, 122. *Łesk.* 2, 41, die Cubiczahl. SZEŚĆCIENNY, a, e, od sześcianu, Cubic: . Cał sześcienny. *Hub. Wst.* 199. Liczba sześcienna. *Jak. Mat.* 1, 122. Pierwiastek sześcienny. *Jak. Mat.* 1, 122. *Łesk.* 2, 41, et 54. die Cubicwurzel. *SZEŚĆCINIEDZIAŁKA, i, ż, *SZEŚĆCINIEDZIELNICA, y, ż: *Boh.* šestinedělka, (šestineděle półóg), kautnice, (cf. kat); *Slov.* šestonedelka; *Sorab.* 1. nedželnicža; *Vind.* dietniza, kimpatarza + položnica, die Sechswöchnerin; (białe głowy zwykły w pogoju sześć dziel leżeć. *Szererb. Sar.* 225). Usłyszałem głos, jakoby tej, która się przy rodzeniu pracuje, uciski jako sześciemdziałki. 1 *Leop. Jer.* 4, 51. Łożysko po porodzeniu pozostałe biedrzenie sześciemdziałkiem wywodzi. *Syr.* 70, et 599. Sześciemdziałkiem i położnicom łubszyk bardzo pomocen. *Syr.* 580, et 107. Wprowadzenie do kościoła sześciemdziałek. *Hrbst. Nauk.* Z 6 b. Gdy się dowiedział, że przyjaciela żona była zległa, szedł do niego nawiedzać a wieszować sześciemdziałce, z tego co jej pan bóg dał. *Glicz. Wych.* D 4 b. SZEŚĆCIOBOCZNY, a, e, — ie *adverb.*, o bokach sześciu, fchëszjig; n. p. Prysmata sześcioboczne. *N. Pam.* 9, 541. *SZEŚĆCIOCHÓRNY, a, e, o chórach sześciu, fchëszjig. Spiewania sześciochórne. *Chodk. Kost.* 59.

SZEŚĆCIODNIOWY, SZEŚĆCIDIENNY, a, e, sześć dni trwający, lub co sześć dni wracający, fchëszjig; *Boh.* šestidennj; *Sorab.* 1. shestždždneyski; *Vind.* fhiestdanskj; *Croat.* šestnerodnevi. SZEŚĆCIODZINNY, a, e, godzin sześć trwający, lub co sześć godzin przypadający, fchëszjig. Pięć - lub sześciogodzinne kamieniem przy stole siedzenie. *Mon.* 71, 92. SZEŚĆCIOGRAN, SZEŚĆCIOKAT, u, m., sześciokatna figura; *Boh.* šestihranatost; *Rag.* seesteronughla; *Ross.* шестигонникъ; mający sześć an-guly i ściany. *Solsk. Geom.* 7, das Sechseck. Sześciokat, 6 boków mający, *hexagon*, *Jak. Mat.* 1, 52. Sześciogran, *cubus*. *Ustrz. Alg.* 2, 28, et 6, *ob.* Sześcian. — *Fig.* Sześciogran, który sobie pszezołka usklepia. *Zab.* 14, 88. (komorka sześciokatna). Sześciokatne komory woskowe. *Otw. Ow.* 625. fchëszjig, + SZEŚĆCIOGRANIĄSTY, SZEŚĆCIOKATNY, SZEŚĆCWEJĘŻNY. *Dasyp. B b, G. Cn. Th.* 1115; *Slov.* šestohranni; *Sorab.* 1. shestžrožné; *Vind.* fhiestvoglast, fhiestvogiou, fhiestrobni; *Croat.* sesztrovuglast; *Rag.* seesteronughli, na žar; *Ross.* шестигольный, шестеругольный. Chan ten, dał ogrodowi swojemu wieże sześciokatne lub ośmiokatne. *N. Pam.* 522. SZEŚĆCIOKONNY, a, e, o sześciu koniach, poszostny, mit jedm Pferdén. Wyjechałem z Krakowa w przystojnej karecie sześciokonnój. *N. Pam.* 12, 266; *Vind.* fhiestvprešni, fe fhiest konjami. SZEŚĆCIOKROTNY, *ob.* Sześćkrotny. SZEŚĆCIOLETNI, ia, ie; *Boh.* šestiletý; *Slov.* šestoročak; *Sorab.* 1. shestžlětné, sheosztak, (cf. szó-stak); *Vind.* fhestlieten, fhiest liet, fhiest lét star; *Rag.* seesterofjetni, seesterogodni; *Bosn.* seestak; *Ross.* шестилетный; sześć lat mający lub trwający, lub też co sześć lat przypadający, fchëszjig. Hetmani przedtym bywali sześcioletni. *Leszez. Gl.* 41. Sześcioletnia i trwała na prace mulica. *Umoch. II.* 2, 508. Przeciąg czasu sześcioletni + *Sześciolerie, ia, n.; *Ross.* шестилетие; *Eecl.* шестиполетие, *sexennium*. SZEŚĆCIOŁOKCIOWY, a, e, sześć łokci wielkości, długości, fchëszjig; *Eecl.* шестодлиный. SZEŚĆCIOMAROWY n. p. wiersz, *hexameter*. *Gol. Wym.* 408, *Slov.* šestoradče, šestorádek; *Rag.* seesterizza. SZEŚĆCIONOGI, a, ie, *scpes. Cn. Th.* 1115, n. p. Mrówka sześcionoga, fchëszjig; *Eecl.* шестероногий. SZEŚĆCIO-PALCOWY, a, e, z sześciu palcami, o sześciu palcach, lub też długości, wielkości sześciu palców, fchëszjig; *Boh.* šestiprstý; *Rag.* seestoparstaz; *Eecl.* шестиперстный. *SZEŚĆCIOPÓR, a, m.; *Carn.* shestopernča, she-stopirniza; *Vind.* fhestoperniza; *Rag.* seestopèr; *Croat.* šestoper *clava radiata*; *Bosn.* seestoperaz *clava ferreo*. Buławę zowią Moskale *szestoper. *Biel. Ist.* 455, (cf. *Ross.* перчатá dawny gatunek buławy), *ob.* Buława, *ob.* Maczuga. SZEŚĆCIORAK, a, m., gatunek jęczmienia, który w sześcioro rzędów okrągłe w kłosie ziarna rodzi. *Haur. Sk.* 15, (cf. czwartak, plaskur), die fchëszteilige Gerste; (cf. *Ross.* шестерикъ sześciodrótowy postronek, sześciocalowy gwoździć, świeca z sześciu na funt), cf. sześciorządkowy, sześciorzędy owies. SZEŚĆCIORAKI, a, ie, SZEŚĆCIORY, a, e, SZEŚĆCIORAKO *adverb.*; *Boh.* šestery, šesternásobny *sześcioronasobny; *Slov.* šestori; *Sorab.* 1. shešteré, shehežory; *Sorab.* 2. shehežčo-

raki; *Vind.* fliestvishen, fliestfarmer; *Slav.* shesterostruk; *Eecl.* шестеракій, шестеракъ, на шесть доль; sześciu różnych gatunków będący, jedźterey, jedźartig. SZEŚCIORNY, a, e, sześć zamykający, poszostny; *Slov.* šestorni; *Vind.* fliestviren, fliestversten, fliestgubni, fliestpriemni, jedźs entbaltend. Większy to akt od dzieła dwa kroć sześciornego. *Bartz. Trag.* 66, 12. (*labores Hercules*). SZEŚCIORO, rga, u., sześć sztuk czego, osobliwie różnej pici; jedźs Шіуд, jedźs; *Slov.* šestoro; *Vind.* fliesteru, fliestiru, fliestieru; *Slav.* shesteri; *Rag.* sešetero; *Ross.* шестеро, шестеры. Z sześciorgiem dziełek nie ma z czego się żywić. *Ll.* Rozkrawaj pomarańcze na czworo albo w sześciore. *Sienn.* 536, *Ross.* шестерить sześciorać, cf. dwoić, troić. SZEŚCIOROSKRZYDLASTY, a, e, n. p. Sześcioroskrzydłaści serafinowie. *Sk. Żyw.* 1, 271; szóstoskrzydłaści. *Sk. Żyw.* 2, 218; sześcioroskrzydły, *Gracc.* ἑξαστέροπος *Cn. Th.* 1115, jedźsflügelig; *Eecl.* шестокрыльный. SZEŚCIORZĄDKOWY n. p. owies, w sześciu rzędach ma osadzone w kłose ziarna. *Kluk. Ross.* 5, 154; sześćrzędy. *Cn. Th.* 1115. jedźsreihig, ob. Sześciorak. SZEŚĆKROĆ; *Vind.* fliestbarti, fliestkrat; *Ross.* шестью, шестеритю; *Eecl.* шестиджу; razów sześć, jedźsmaal. SZEŚĆKROTNY, SZEŚCIOKROTNY, a, e, — ie *adverb.*, jedźsmaalig; *Vind.* fliestbarten. SZEŚĆMIESIĘCZNY, SZEŚCIOMIESIĘCZNY, a, e, — ie *adverb.*, trwający miesiąc sześć, lub przypadający co sześć miesięcy, jedźsmo-natlich; *Boh.* šestměsýčný; *Slov.* šestměsýčný, půročný; *Sorab.* 1. schěstzměsáčnín; *Ross.* шестимесячный. Wojsko opatrzone w żywność sześciomiesięczną. *N. Pam.* 4, 114. na sześć miesięcy wystarczającą. SZEŚĆSET, G. sześciu set, *Num. card.* sto sześć razy; *Sorab.* 1. scheststow, scheszć itow; *Slav.* šest stò, jedźs hundert. Sześćsetkroć. *Birk. Zamoj.* 1. jedźshundertmal. SZEŚĆSETNY, a, e, — ie *adverb.*, *Num. ord.*; a) *Boh.* šestisty; *Sorab.* 1. schest stoteré; *Ross.* шестьюотный; der Зедьshundertfif; sześćsetny w rzędzie. *Cn. Th.* 1115; — b) Sześćsetny sześćset w sobie mający, *ib.* jedźshundert entbaltend. SZEŚĆSTOPNY, *senipes*, jedźsfüßig. SZEŚĆWIEGIELNY, *sexangulus.* *Cn. Th.* 1115, ob. Sześćkatny, sześćgraniasty, jedźsēdig. — (SZESLONG, a, m., *Liakt.* 21, z *Franc.* chaise-long; gatunek sofy, na kształt podłużonego stołka). — SZESNASCIE, G. szesnastu, *Num. card.*; *Boh.* šestnaet; *Slov.* šestnást; *Sorab.* 1. schestnače, schesznače, schestnatžo; *Sorab.* 2. schefěžnascžo; *Vind.* fliestnaist, fliestnest, fliestnaist; *Croat.* šestnadeszte, seszt-nayszt; *Rag.* sešnaest; *Slav.* shestnaest; *Bosn.* sešna-deste, sešnaest; *Ross.* шестнадцать; *Eecl.* шестна-десять; sześć nad dziesięć, jedźsjebn. Szesnaście set. *Fur.* G 2 b. W sześciastu lat *Czech. Tr. II.* 1. (w szesnastu latach). SZESNASTOHERBOWNY n. p. familiant. *Mon.* 65, 325. jedźsjebnauig, von jedźsjebn Hhen. SZESNASTOLETNI, jedźsjebnjährig; *Boh.* šestnáctiletý. SZESNASTY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* šestnáctý; *Slov.* šestnásti; *Sorab.* 1. schestnaty, schestanté, schesnaty; *Sorab.* 2. schesch-čznasti; *Vind.* fliestnajsti, fliestnaisti; *Croat.* sesztnade-szti; *Slav.* shesnaesti; *Bosn.* sešnadesti; *Ross.* шестна-дцатый; po piętnastym następujący, der Зедьsehtite.

SZESNASTKA, i, ż., jedna szesnasta część czego, ein Зедьsehtittel; *Boh.* šestnáctka. Cztery ćwierci składają beczkę, każda ćwiera ma dwie osminy, osmina dwie szesnastek, szesnastka trzy dziewięć. *Czech. Pr.* 1, 288. W Litwie osmina trzyma szesnastek 2, a szesnastka garcy 9. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 516. Szesnastka, nota w muzyce, $\frac{1}{16}$; *Eecl.* двоеломная; dwulomna, dwuogonatka. SZEŚNY, SZEŚTNY, a, e, n. p. Gdy księżyc przez szóstą część nieba oddala się, zowieśmy to aspekt szesnasty, to jest, względ szesnasty. *Sienn.* 425 *Spiez. id.* 191, (cf. szwartny, cf. trzeciak); w stosunku szóstym, jedźsbeiltig, im Verbältniße zu Зедьs. Sze ny Marsa i trzeciak. *Mon.* 67, 444 — Dwakroć sześć Izraelowych synów pokolemie. *Odyss. Św. II 4 b.* heząc sześć dwa razy, dwunastne.

Pochodz. szósty, szóstak, szóstka, poszostny.

SZESZULEA, y, ż., SZESZULINKA, i, ż., *zdrobn.*; *Boh.* šesulina, šeselina, šeselnka, luština; Iuszcuka, Iupina; die Šabal, Rušchal u. j. w., (cf. szyszka). Sok z szeszulnek, t. j. z owych czasulek zielonych, w których orzech laskowy siedzi... *Spiez.* 121, ob. Szyszka.

SZEWC, G. szwu, m.; *Boh.* šew; *Sorab.* 2. schaw; *Sorab.* 1. schów; *Vind.* fluu, saltuu, rob, (cf. rali); *Croat.* šeu, nassva; *Rag.* sejav; *Bosn.* sejav, seivenje; *Eecl.* шевъ, шевени; *Ross.* шовъ; zsyćie, miesiąc zsyće, seigi, die Raft. Haftować co szwem kuśnierskim, rzadko dając seig od seigu. *Perz. Cyr.* 2, 26. Szew szwiski; *Ross.* етежна, (ob. Sreigi). Szew woru miyn kiego *Ross.* глызъ, дызка. Czolny z zibrowych skór dziwne zsyćwałi, A szwy dla przejścia wody łojem nacierali. *Strjck.* 215. Gdy szew na przodku przewiesz, już się szwytek sam porze aż do końca. *Sk. Żyw.* 2, 561. — *Prov.* Nie po szwie mu się porze. *Cn. Ad.* 661. *Rys. Ad.* 45. nie powodzi mu się, es geht ihm nicht nach Wunide. Kto kosztowne jada, chodzi, a źle orze, Takiemu się żadna rzecz już po szwie nie porze. *Falb. A.* 2. Nigdy enotliwym po szwie się nie porze. *Pot. Syl.* 155. *Biel.* 727. Niezbożny, że mu się nie po szwu porze, własną ręką sobie gwałt czyni. *Jer. Zbr.* 88. — §. Anat. Spójcie kości między sobą z gruntu nieruchome, nazywają się szwem, sutura. *Perz. Cyr.* 1, 25. die Raft, eine gewisse Verbindung der Knochen. Szew w kości głowiej, zakłowane schodzenie kości głowiej. *Cn. Th.* 1115. *Perz. Cyr.* 2, 154 et 1, 29. Szew białogłowski, międzykrok. *Krup.* 2, 157. — Szew na ryb, niby pasek kropkowany w podłuż ciągłony, jakoby wyszywany, jest znakiem, gdzie ciągną kostki pancerzowe. *Kluk. Zw.* 5, 58. die Raft auf dem Rücken der Fische. SZEWC, a, m., SZWIEC, G. szewca, m.; *Boh.* švec; *Slov.* švec, čizmar, (ob. Czyżma); *Sorab.* 2. schejz; *Sorab.* 1. schewz; (*Sorab.* 1. schewez sartor); *Carn.* zhevlar, (zhevł = trzewik); *Vind.* fluestar, flullitar, zbreular, zhricular, zheular; *Croat.* shostar, seostar, calzolar, obuvoseivec, czepehissar, posztolar (ob. Postofy), (seivecz, ssivavecz, svelec = krawiec, kłocy szyje, cf. szwaczka); *Dal.* posztolar; *Rag.* postolar, zrevgljar, (sejavacz, svittar sartor); *Bosn.* pestolar, crevgljar, vörga, bjećvar, bjevar, papucjar (ob. Papucie), (sejavac, koji seje, koji seje svitto, krajac = krawiec); *Slav.* esizmar, cipelar, po-

stolarz; (*Ross.* швецъ, шваль co szyje, haftarz, wyszywacz, швея szwaczka; szewe сапожникъ, башмачникъ, cf. baczmagi; *Eecl.* шьвьикъ [sutur 2], krawiec); rzemieślnik od obuwia, der Schuster, Schuhmacher. Szewe, co z szafianu robi *Ross.* чоботаръ. Szewe lub też skórnik, garbarz zwycajny, licha *Ross. vulg.* чюмовецъ Za częstym bótów robieniem, staje się człowiek szewcem. *Petr. Et.* 152. Dobry szwiec trzewiki, ani bardzo wielkie, ani też za małe robi; ani też więcej skóry, ani mniej nie hierze do roboty, jeno według potrzeby. *Fur. F.* 4. Nie chwala szewca, który wielki bót na małą nogę robi. *Eruz. Jez. E.* 5. Szewe gnysem robi. *Hrv. Sat.* 44. 'Szwiec skóry, a krawiec igły pilnuje. *Hrbst. Art. B.* 'Szwiec, kiedy się na skóry zadłuży, tedy podieszswami wypłaca. *Rej. Zw.* 167 b. Coby to był za 'szwiec, coby na jednym kopycie wszystkim ludziom bóty robił! *Urzed.* 598. Jeśliś 'szwiec, patrz swego kopyta. *Cu. Ad.* 548; patrz każdy swego. *Ern.* 55. (czego się kto uczył, to niech robi; kowal u nieładz konwalem, lub złotnikiem; nie podejmij się szusku legawego pola). Za zvycaj szewe drugiego robotę gani. *Teat.* 20. 10. (zazdrość rzemieślników). Najgorsze bóty u szewca. *Cu. Ad.* 529. (najgorsza siekiera u kowala; drugim dobry, sobie zły; co w swój mocy mamy, o to mniej dbamy). Był szewe, który nie pijał. *Kras. Baj.* (ob. Niebia). Szewe pijany jak bela taził się. *Teat.* 22. c, 54. Mówiąc o szewcu, powinno się mówić wprzód: najłodsze imię Jezus! a potem: szewe. *Mon.* 74. 559. Śpieszy się, by szwiec z bótami na targ. *Rys. Al.* 62; *Slav.* beži jako švec do trhu; švec do garmarku behá; *Germ.* er läuit wie ein Württenbinder. — ½. Liny ryby, szewcami zowią. *Havr. Sk.* 405. die Schleiße, (der Schusterhünd). *Slav.* lin, švec SZEWCOWA, y, z, żona szewca; *Boh.* šewcowa; *Slav.* čžmar-ka; *Vind.* zheulariza; *Slav.* esizmariza; (*Ross.* швея szwaczka; *Ross.* башмачница, сапожница, die Schusterinn, Schuhmacherinn. SZEWCZY, a, e, SZEWSKI, a, ie; *Boh.* šewcowsky, s weńw; *Szrab.* I. sehewczki; *Slav.* esizmar-ski; *Croat.* sostarski; *Rag.* postolarski, zregljarski; *Bosn.* cregljarski; *Ross.* сапожничій, сапожникій, Schuster, Schuhmacher. Szewska, ulica, ob. Świecka. Szewski warsztat *Vind.* zheularith. Szewskie rzemieślo: SZEWS-TWO, a, n.; *Boh.* šewcovstaj; *Bosn.* postolarstvo, cregljarstvo, vorgarinn; *Rag.* zregljarstvo, zregljarsetina; *Croat.* sostaria; *Ross.* сапожничество, сапожничанье, das Schuhmacherbandwerk, die Schuhmacherey *Cu. Th.* 1115. Uczyć się trzeba krawiectwa, szewstwa, garbarstwa, aptekarstwa, złotnictwa i innych rzemieślni czas niemaly. *Hrbst. Odp. Pp.* Szewstwo robić *Ross.* башмачничать, сапожничать. SZEWCZYK, a, m., czeladnik szewski; *Vind.* zheularski hilapez; *Ross.* стежникъ, der Schuhmachergefelle. Szewczyk, krawczyk, kuśnierczyk, ry-marczyk, gdy się ustroi w blawaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratwę, rozumie że szlacheic. *Mon.* 75. 578. *Pot. Porz.* 705 SZEWCZYSKO, a, n, *contem.*, cin garitiger Schuster. Szewczyko pijane. *Teat.* 22. c, 24.

*SZEWLUCII, a, m. [aidoczego, ladaco, cin Taugenicht's; *Ross.* шевелюга, *Arch.* 2], (cf. *Ross.* мелуха, мелушка

łuszcza; cf. шевелить ruszać). Po kabakach lada szew-luch dziś ze swemi się musztruje. *Tward. W. D.* 2. Szydźili nasi z Szwedów: coż morskich tych szewluchów śmierdzących śledziami. Niemoglibyśmy za morze zasiec nabajkami! *Tward. Wł.* 180. — [½. *Transl. de animal.* Szewluch 2], mercha, szkapa, co się ledwo rusza, cine Schindmähre. Inszy fryz, inszy żmudzin, insze są szewlu-chy, Przyrodne do orezyka, chomąta i duhy. *Pot. Jow.* 197, cf. szawłok.

SZKADŁUBA, SZKAŁUBA, ob. Skadłuba, Skalina, Skala, SZKALOWAĆ cz. *niedok.*, lżyć kogo, szczypać słowami; cinen löstern, jöfimpfen, lömähren; *Boh.* rauhati se, (cf. uragać się; *Ross.* напыраться. Nie mogąc pana żydowie strofować, Jeli go słowy zelżywie szkalować. *Ody. Św.* N n 2. Grozi, fuka, śromoci, klinie go i szkaluje. *P. Kchan. Orl.* 1, 270. Porzuć tę łacnę; mógłbyś mie i szka-lować, a ja nie wiedziałbym o tym. *Teat.* 50, 12. Nie chce nikogo obmawiać, szkalować, żebym grzywien nie zapłacił. *Teat.* 5. b, 61. I najżytsza enota, nie jest od szkalujących wyjęta języków. *Teat.* 50 b, 114. Zdrajca-mi nas ojczyzny i śpiegami szkalują. *Weryf.* 2. SZKA-LOWNIK, a, m., szczypacz, obmawiacz, osocznik; der Schänder, Schänder, Verläumder; *Boh.* rauhawý. Plotka albo zdradziecstwem jest twe doniesienie, Wybieraj szka-lownika imię lub oszusta, Obojgiem cię rozumiem. *Teat.* 45 b, 57. To słyżać Dawid, lekko wiarę daje, Na szkalownika udanie przystaje, I uwiódł się fałszywą ob-mową. *Leszcz. H. S.* 298.

SZKAMONIA zielen, ob. Socznica. SZKANDELA, SZKANDE-LAN, n, p. Mosiężna do grzania pościeli tajerka, szkan-dalan od niektórych rzeżona. *Mon.* 74, 204. der Bett-wärmer; *Ross.* ррѣлка, ob. Koźogrzój.

SZKAPA y, m et f., (cf. *Græc.* ζαπάλλος; *Misnie* Schäfer, Schäfer; *Liron.* Tschufer); mercha, cine Schindmähre, Mähre, Gurre, Strafe, cin clendes Pferd; *Boh.* mercha, her-ka; *Vind.* medel konj, shiva merha; *Ross.* лошадевка. Przed namioty szkap zdechłych wielkie kupy leżały. *Birk. Pod.* 12. Zły szkapa, kiedy się uprze, i z góry nie po-ciągnie. *Rys. Al.* 79. Zła szkapa. *Cu. Ad.* 1552. Dyszy w tej chorobie, ni szkapa stara w chomencie. *Comp. Med.* 400. Biegam, jak na poczcie biedny szkapa, Który już zmęczony ledwo sapa. *Teat.* 52. d, 120. Iżad sta-rał się o wytepienie tych wszedze biednych i małych szkap. *Pam.* 85, 555. Zastużonych bez względu, jak sta-re szkapy, na pole wyganitaja. *Teat.* 50. b, 99. — ½. *Transl. ad homin.* To weź je sobie, ty stary szkapo. *Teat.* 50. 54. SZKAPI, ia, ie, od szkapy, koński; von ciner Mähre, Pferde, Gurren. Tatarzy mleka szkapięgo zażywaja. *Tward. Wł.* 9. Stuttenmilch. Jakoby szkapie zo-ładki mieli. *Birk. Kaz. Ob. L.* 2, (cf. strusie). Ludzie z owym szkapim brzuchem, co weń kijmi kołaca. *Rej. Zw.* 102 b. Żydzci czasem szkapie lekarstwa ludziom daja. *Petr. Pol.* 415. Nazajutrz koło miasta Tatarskie zagony, Stały pod szkapiemi z daleka ogony. *Zimor. Siel.* 245. pod buńczukami, Reißhweife. — *Poet.* I jam - ci na Aou-skiej nie sypiał wierzchnicy, Anim się kąpał w szkapięj z Mnerwą krynicy. *Simon. Siel.* 212. (w Hippokrenie).

Geßſchattelle, Schattelle. Leciała jedna suma po drugiej, i nie przedź się postrzegł, aż gdy w szkatule dno obaczył. *Mon.* 65, 571. Choćby miał sto tysięcy dukatów, za krótką chwilę szkatulę do ostatniego wypróżni szelaga. *Zab.* 15, 62. Nie po tytule, gdy pusto w szkatule. *Zegl. Ad.* 154. Nie trzeba szkoły, mogą być szkatuły Wszystkiej natury i szczęścia tytuły. *Pot. Jow.* 188. Szkatulka pisarska, stuć. *Cn. Th.* 701. ein Schreibzeug, Schreibbüchse. SZKATUŁNY, SZKATUŁOWY, a, e, od szkatuły, Schattellen; *Vind.* ſhkateln.

SZKLANKA, SZKLENICA, SZKIEŁKO, SZKŁO etc., ob. Śklanka, śklenica, śkiełko, szkło. SZKLIŃĆ się, SZKLIŃAĆ, ob. Lónać. SZKNAĆ, ob. Szezykać, szezyknać. SZKOBEL, ob. Skobel.

SZKOCYA, y, ż; *Gall. Ecosse*; *Schwedl.* ; *Ross.* Шотландія; północna część Wielkiej Brytanii. *Dyke. Geogr.* 5, 92. *Wyrv. Geogr.* 596, ob. Szkot, Szkotski.

SZKODA, y, ż; (*Boh. et Slov.* škoda; *Sorab.* 2. schkoda; *Sorab.* 1. žkoda; *Carn.* shōda, qvar; *Vind.* ſhkoda, kvar, nedobizhek, restrofhok, ofkhkodesk, ſhkodovitnost; *Croat.* škoda, kvar, schap, gubitök, steta, kvaruvanje; *Dal.* steta, gubitök, poguba, poraza, kvaar; *Hung.* kvaar, kár; *Slav.* shkoda, kvār; *Rag.* sekodda, setetta, poguba (cf. zguba), naudjenje; *Bosn.* škoda, sekoda, setetta; *Ross.* школа, нарочь, вредъ (cf. wrzód), накладь, (cf. nakład); *Ecl.* вредъ [lepra 2], вредительство; *Germ.* der Schade; *Isl.* skade; *Svec.* skada; *Angl.* scath; *Anglos.* scathe; *Dittj.* scado; cf. *Graec.* σκῆδῶν νοσος, σκῆδων scarifo, σκῆδῶν miserabilis; cf. *Germ.* ſchādlich; *Lat.* scelestus; cf. *Hebr.* שחַדַּד schadad, vastavit; *Arab.* سحر corruptit); — §. 1) szkoda, szkodowanie, uszkodzenie, strata, utrata, uszczerbek, (cf. niepożytek); der Schade, Verlust. Szkoda jest uszczerbienie albo ujęcie majątności. *Szczerb. Sar.* 455. Szkoda znaczna *Ross.* зловредіе. Niedbalstwo może być takie, że żadnej szkody nie mesie. *Szczerb. Sar.* 72. Nauczyciel zły wieleby złego uczniowi nawarzył, i szkody narobił. *Glicz. Wych.* L 4 b. Nagrodzić szkody, wetować (*Vind.* dostaviti, povernuti). Moja w tym, nie wasza szkoda. *Boh. Kom.* 1, 415. Każdy z cudzej szkody szuka zysku. *Pilch. Sen. gn.* 192. Czyja szkoda, tego i grzech. *Pot. Arg.* 252. *Zegl. Ad.* 56. Ten, co ma szkodę, ma i grzech. *Pap. Ryc.* 165; *Slov.* kdo má škodu, má i posměch. Rad czyjéj szkodzie; *Vind.* ſhkodovefel, ſhkodogmaiten, radoſhkodliu, ſhadenfroh. Ten szkodą goni, kto co czyni nagle. *Blaž Tlum. A* er ringt nad Šhaden. Próźno te ludzkie wywody, Żeby szkodą nie zwał szkody. *J. Kehan. Dz.* 124. Przy jednym szczęściu dwie *szkodzie (dual. *szkody) bóg daje. *J. Kehan. Fr.* 21. *Rys. Ad.* 57. Frasowny każdy pewnie ma dwie *szkodzie. Jedną z frasunka, a drugą w przygodzie. *Rej. Zw.* 250. Dwie *szkodzie będziesz miał. *Syxt. Szkł.* 250. Dziecię kiedy na stół wlezie i spadnie, dwoję szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ociec go jeszcze różgą ubije. *Zarn. Post.* 5, 515 b. Szkoda, przygoda, do mądrości droga. *Cn. Ad.* 107. (co zaszkoziło, to nauczyło). Szczęśliwy, kogo ostrożnym czynią cudze

szkody. *Pot. Syl.* 4. Po szkodzie Polak mądry; sero sapiunt Phryges. *Czach.* C 5. *Biel.* 50. *Stryjck.* 742; *Croat.* po kvarusze ehlovek vuchi; *Slov.* po radě biwagü páni mudregši. Miałszy już doświadczenie po szkodzie, trzeba mieć rozum przed szkodą. *Kras. List.* 145. Głupi kto po szkodzie radzi o przygodzie. *Dwor. K.* 2. Włoch przed szkodą, Niemiec w szkodzie, Polak po szkodzie przychodzi k sobie. *Rys. Ad.* 71. Zmazać starą, napisać już przypowieść młodą: Tymże Polak po szkodzie, czym był i przed szkodą. *Pot. Pocz.* 28. Próźny żal po szkodzie. *Kras. Sat.* 85; *Slov.* pozdě bika honit. Smutny pasterz, odebrawszy szkodę, Gdy mu w niebytność srodzi lwi rozprósza trzodę, Wróciwszy się, pastwiska obchodzi do koła. *Ustrz. Troi.* 504. Wielki swar gasić szkodami małemi. *Simon. Siel.* 45, (ob. lepsza szkodka, niż szkoda). — *Simil.* Na moję szkodę, na mój koszt, na moje niebezpieczeństwo, na moję rzecz, ań mnie ſteſten und Gefähr. *Złotnik Przemysław* zebrał pospolitego ludu niemało, jak mówią, na swą szkodę, i odgromił nieprzyjaciela. *Biel.* 25. Prosił mnie, abym mu konia w swój stani, na jego grosz i na jego szkodę postawić dozwolił. *Szczerb. Sar.* 181. — §. *Assimil.* Szkoda w polu, spaś w zbożu, w łące; der Schaden im Felde, Viehschaden, Weidenschaden, Juttschaden. Gdy obaczył konie w szkodzie, kazał postrzelać. *Boh. Ossol.* 68. Uszkodzony zwierzę w szkodzie weźmie, jeśli będzie chciał. *Szczerb. Sar.* 455. Bydło w szkodzie zajete, przez noc przechowane, nazajutrz prezentowane być ma. *Vol. Leg.* 1, 28. Nie o szkodę zajaca gonią. *Cn. Ad.* 629. (nie o toć go bito, nie o wodę wilkowi idzie). — *Adverb.* Szkuda, szkoda czego; *Croat.* škoda! ſhade! ſhade um etwas! Szkoda, żeś nie był! szkoda żeś nie burmistrzem, starostą, królem, *ironice vel serio*, szkoda, żeś nie woźny z tą gębą! *Cn. Th.* 1114. Szkoda takiego rozumu w kacie. *Cn. Ad.* 1140. Krótka, ucieśna historia, której szkodaby nie czytać. *Groch. W.* 72. Szkoż go! żal się go boże. *Cn. Th.* 1114. Sokrates cię popsuł, szkoda cię! *Weg. Marm.* 1, 34. Szkoda papieru! *Zegl. Ad.* 249. Szkoda zarębować, co się nie ma gotować. *Cn. Ad.* 1140. Szkoda krasy, gdzie rozumu nie masz. *ib.* 1158. Szkoż tu tej urody, głosu, wymowy! *Cn. Th.* 1115. Szkoda tu tego; szkoda psu białego ehleba. *Cn. Ad.* 1159. Błaznowie którzy niegrzecznie błaznują, szkoda im i ehleba. *Petr. Ek.* 110. nie warić i ehleba, es ist ſhade um daš Brot, daš sie friegen. — Szkoda, próźno, darmo, daremny koszt, fadyga, praca daremna, nie wskórasz, nie warto; vorgeblid, unjonst, es ist nicht ausgerichtet. O rządzie szkoda u nas mówić. *Biel.* 249. Szkoda zwał człowiekiem, kto bydłeco żyje. *Podw. Sion. A* 2 b. O wszystkijéj téj przezaćnej familii szkoda myśleć chceć wyhezyć wszystkie ich wielkie sprawy. *Petr. Ek. ded.* Jak okrutnie po nim tęskniła, szkoda wiele słów opisać. *Warg. Wal.* 157. — Szkoda, szkodzić może, niebezpieczno; es ist gefährlich, mißlich. Prawa natury już są próźne mary, i matce rodzonej szkoda wierzyć. *Barz. Trag.* 424. Szko-da ufać ramieniu swemu, choć najmężniejszemu. *Ryb.*

Ps. 58. Szkoła dwóch do jednego miecibu kotów wsadzić. *Pot. Arg.* 795 Szkoła sobie z jednej szkody dwie czynić, i frasować się i cierpieć. *Rej. Zw.* 152. Szkoła pod czas mówić. *Cn. Ad.* 494 (mleżeć lepiej). Szkoła pod czas mleżeć. *Cn. Ad.* 496. (mleżenie pod czas szkodliwe). — § 2) Szkoła, szkoła, brajn, *Medic.* die Bräune, die Steifhuth. Wódka na zepsowanie dziaseł i usteczek dzieciennych, to jest, na szkołę abo radniej szkole i brajn. *Syr.* 279. et 265. et 295. et 475. et 1299. SZKÓDKA, SZKODECZKA, i, ż., *dem.*, mała szkoda czyli strata, ein fleiner Schaden. Lepsza szkódka, niż szkoda. *Stryjk. pracf. Rys. Ad.* 55. *Pot. Arg.* 400. (lepiej rękawem zatkać, niż całą suknią). Nigdy on szkody wielkiej szkodeczką nie goni, Widząc, że do tej małej, gdy się wielka skłoni, Dwieby szkodzić (dual) szkodę otrzymał, a jeśli nie obie Wiece jedne, ale większą. *Błaż. Nam. B.* 4. *Krom.* 426. SZKODLIWY, a, e, SZKODLIWIE *adv.*; *Boh.* škodlivý; *Sorab.* 1. škodliwé; *Carn.* shkodliv; *Vind.* shkodliu, shkodoviten, shkodezhen, nedobizhen, restroshlu; *Croat.* škodljiv, škodljivo, poskoden, kvarèn; *Bosn.* škodgly, nauhly, udiv, zledan (czel. nudny), pógubn; *Rag.* škòdan, nauđni (cf. nudny), pógubn; *Ross.* шкoдливый, вредный, вредоносный, вредительный, губельный, убыточный; *Eecl.* растительный, вредящий, портящий; szkodzący, škodny, škodę przynoszący, czyniący; škòdliŕ, nachteilig. Zaden z cesarzów Tureckich škodliwszy chrześcianom nie był nad Mahometa II, który nato wziął dwoje cesarstwo Greekie i Trapezuntskie, i Słowiańskie państwo. *Puszk. Dz.* 94. Wielec škodliwy; *Ross.* злоупредный, ob. Zgubny. Kazimierz ochraniał się, aby Raduł škodliwego czego na ziemię Wołoską nie wewłókl; *mali aliquid. Krom.* 698. — Szkodliwy, niebezpieczny, gefährlich. Miał konia škodliwego, który bił i kąsał. *Chełm. Pr.* 197. Uderzą w się škodliwie. *Krom.* 99. Szkodliwie ranny, dalej bromić się nie mógł. *Tward. W. D.* 10. Z nienačka potraceni škodliwiej upadamy. *Ossol. Sen.* 55. — Xiażę Wratysław z ludem škodliwym do Polski wtargnął. *Krom.* 97; *infestus*, nieprzyjacielski, feindfelig. SZKODLIWOŚĆ, *scr.*, ż.; *Sorab.* 1. škodliwolecz; *Vind.* shkodlivost, shkodovitnost, shkodezhnost, kvarnost, oshkodnost, oshkodlivost, svratanost; *Croat.* škodljivost; *Ross.* вредность, накома; die Schädlichkeit. SZKODNICA, y, ż.; *Boh.* škůdnice; która szkody czyni, die Schadenstifterin. *Malefica*, škodnica, czarownica. *Mącz.* SZKODNIK, a, m.; *Boh.* škůdnik; *Sorab.* 1. škodnik; *Carn.* shkodlivz; *Vind.* shkodliviz; *Croat.* škoditelj; *Rag.* osetettitegl; *Bosn.* setetocigna; *Ross.* вредитель, повредитель; *Eecl.* озлобитель, отщитель; škodzea, škodzący, który szkody czyni, škodzi, der Schadenstifter. Urzędnik gdy się napija, jest škodnik pewny. *Haur. Ek.* 14. Szkodnikowi szkoda na dobre nie wyjdzie. *Alb. z Woj.* 17. Szkodniey pogina, którzy cię trapiłi. *W. Bar.* 4, 31. Sądź panie škodniki moje, a zwalcz najezniki moje. 1 *Leop. Ps.* 54, 1. Jawni škodniey odprysięgają się, będąc winnemi. *Gorn. Wł. Q* 2. Noeni škodniey na polu, grunciech, rolach, i z samych ko-

ściółów mają być brani. *Herb. Stat.* 156. Szatan boży przeziwnik, z Krystusem niezgodnik, duchowi świętemu odpornik, człowieczy škodnik. *Gil. Post.* 65. SZKODNICZY, a, e, škodzący, nieprzyjacielski; škòdliŕ, feindfelig. Nie godziło się nawet škodniezego pszczołom niedźwiedzia ubić. *Nar. Hist.* 5, 367. SZKODNY, SZKODZIEN, a, e, SZKODNO *adv.*; §. a) *activ.* škodzący, škodliwy; *Slov.* škodný; *Sorab.* 1. škodné; *Vind.* shkòdoviten; *Bosn.* škòdan, setettan; *Rag.* škodni, setettan, škòdan, nauđni; *Ross.* вредный, вредительный, škòdliŕ, škòdenbringend. Prędki zysk zazwyczaj škodny. *Switk. Bud.* 14. Wszelkie niesnaski nieisz boże, a škodną prywatę umorz. *Kanc. Gd.* 506. Florus w tym tylko škodzien sobie, że więcej nie pisał. *Lub. Roz.* 72. Prawo srogo karze tych, co dawają truciznę; ale to jeszcze škodniejszy jad, którzy trują językiem. *Eraz. Jez.* A a 2. Szkodno, *Ross.* шкoдно, нашкодно; škodno jest, škodzi, es ist škòdliŕ, es škòdet. Szkodno stare drzewo przesadzać. *Ezop.* 29. Zdawało się to pożyteczno, lecz to było škodno pospolitemu człowiekowi. *Petr. Pol.* 582. Co z tym czynić ma, aby to nie było škodno prawu jej? *Szczerb. Sax.* 496. Moczenie konopi w sadzawkach rybom jest škodno. *Jak. Art.* 5, 111. — §. b) *Pass.* Škodny, škodujący, szkodę ponoszący, škòdenleidend. Żaloszny król, škòdzien oraz i w ziemi i w synie. *Pot. Syl.* 190. Nie baw, gdy w Rzymie bez obrony dyszą, Škòdzien kto zwłoczy, wieki o tym piszą. *Chrośc. Luk.* 14. W to pilnie wejrzeć mieli, aby w czym Rzplta nie była škodna. *Biel.* 570; (*ne quid detrimenti capiat*) Witold z Moskwy korzyść wielką wyniósł; było z nim Polaków dosyć, którzy nie byli škodni tej drogi. *Biel.* 247. (nie strach na niej) — Škòdniej trzewika niż nogi, Mówi skapy i ubogi. *Cn. Ad.* 1140. SZKODOWAĆ *med. niedok*; *Boh.* škòdovati; szkodę podejmować, szkodę popadać, szkodę brać; Schaden nehmen, Schaden leiden; *Vind.* shkòdo terpeti, oshkodnen biti, shkòdo imeti; *Croat.* kvaruvati; *Rag.* setettovati; *Ross.* повреждать, повреждаться. Kto się przed sądem nie stawi, na dniu škòduje. *Chełm. Pr.* 155. Łakomy, chcąc więcej mieć, škòduje. *Cn. Ad.* 425, (cf. skapy dwa razy traci). — §. *Activ.* Szafarz z dobr paną chytze sobie galil, i na nieb go dlugi czas škòdował. *Odym. Sw.* 2, c 4. (krzywdził go, szkodę mu czynił). SZKODŹCA, SZKODCA, SZKODCA, y, m., SZKODZICIEL; *Boh.* škůdec; ob. Škodnik, co szkody czyni; der Schadenstifter, Weisadiger. Patrzy na jęczące z ran nad brzegami cielee, I na škòdzącę wilka z zjuszoną paszczeką. *Otw. Otw.* 448. Zdrajca, pospolity škòdca i nieprzyjaciel. *Sar. Porz.* 42. Topili onego škòdce Rzpltej. *Birk. Kaz. Ob.* 5. Waszyh škòdców wydajcie na szych. *Czorb. F* 2. Przeważna bohatyrka zabije szkòdcę swego zamysła. *P. Kchan. Orł.* 1, 576. (gwałtownika swego). SZKODZIĆ *cs. niedok*; *Boh.* škòditi; *Slov.* škòdjm; *Sorab.* 2. shkòžesch; *Carn.* shkòdijem, shkòdojem, shkòduvam; *Vind.* shkòdit, shkòduvati; *Croat.* škòditi, škòdem, poskòdujem, sehàpm, gubiti, (cf. gu-

bić); *Dal.* stetiti, ostetujem; *Rag.* skoditti, skoditi, setetiti, osetetitti, osetettovati, ùditi, naùditi; *Bosn.* uđiti, nađditi, zlediti, ozlediti; *Ross.* вредитъ, повредить, убытъить, пакосить, пакосу; *Eccel.* вреждати, вредити, вредъ дѣлать, повреждать, портить, тшетю, тшету творю; *Germ.* schaden; *Svec.* skada; *Angl.* scathe; *Anglos.* scathan; *Ruffen* seadon; *Goth.* seathjan; cf. *Hebr.* נשחן pustoszyc; *Ż.* a) szkodzić kogo, cum *Accusat.* uszkadzać kogo, einen beschädigen. Ciesząc się z upadku bliźniego, myślałem go w czym szkodzić. *Ryb. Ps.* 10. Szkodzić kraj, pole : pustoszyc, verhetren, verwüsten. Wrocławianie powiat Wieluński szkodził. *Krom.* 556, (*verare*) Krzyżacy dzierżawy Polskie zdradliwie szkodził. *Krom.* 595. *Weresz. Kij* 27. — *Ż.* b) Szkodzić komu, szkodę mu czynić, schaden, schaden thun. Kto szkodzi może, boją się go, choć nie szkodzi. *Min. Ryt.* 4, 160. Kto komu szkodzi, niech się na szkodę gotuje. *Simon. Siel.* 89. Kto innym szkodzić pragnie, samego siebie najczęściiej zdradza. *Teat.* 12, 25. Sam sobie szkodził; cf. bicz na siebie dał; (*Vind.* je sam febi rokau sahnau). Kto nie w czas przychodzi, sam sobie szkodzi; *Slov.* kdo ne skoro chodi, sam sebe škodi. Szkodzi mi co. *Cn. Th.* 1115; (*oppos.* służy mi). SZKODZIEN, ob. Szkodny.

Pochodz. *bezszkodny, uszkodzić, zaszkodzić, przeszkoda, przeszkadzać, przeszkodzić.*

SZKOŁA, ob. Skoła.

SZKOŁA, y, ż, SZKOŁKA, i, ż, *dem.*; (*Boh.* škola, zakowna, (*ob.* Zak); *Slov.* škola, učitelna; *Sorab.* 1. schula, hutżencza; *Sorab.* 2. schula; *Hung.* oskola; *Carn.* shöla, shula; *Vind.* shula, shulna lisha, vuzbilniza, vuzhenishe, vukna fala, vuzbirna; *Croat.* učilnica, učilnica, peregr. škola; *Bag.* ucioniza, uecioniza, naučeniza; *Bosn.* skulla, mjesto gdje se uci; *Slav.* shkula; *Ross.* школа, училище; *Germ.* die Schule; (*Svec.* skola; *Angl.* school; *Kero* scuola; *Ital.* scuola; *Lat. med.* escola; *Gall.* école; z *Laec.* schola; *Graec.* σχολή, cf. *Hebr.* שָׁלַח schala, *quiescere, tranquillum esse*); — *Ż.* a) szkoła w Greckim znaczy jakoby upróżnienie, daje bowiem szkoła tym, którzy jej służy, wolność od innych powinności Rzpltej. *Modrz. Baz.* 312. szkoła, miejsce ćwiczenia wszelakiego; die Schule, der Ort, wo unterrichtet wird. Szkoły te, domy rozumu, dlatego budują, aby tam było miejsce uczenia i ćwiczenia w rzeczach ku rostopności. *Glicz. Wych.* L 1. Musisz sam wprzód być w szkole, niżeli ją uczyć. *Pat. Arg* 108. Szkołą dzieci straszyc, głupstwo. *Zegl. Ad.* 245. Ej chłopcze, pośle cie do szkół, będziesz tam dobrze ćwiczony. *Mon.* 67, 426. Rodzice mają oko mieć, aby dzieci każdodziennie w szkole, a nie za szkołą bywali. *Haur. Sk.* 205. Za szkoła się uczył. *Cn. Ad.* 245. (nie przebrał nauki). (*Slov.* šmrdi mu škola; šmirdzi mu škola, nie smakuje mu nauka. *Slov.* Bez knih do školi, bez peněz do trlu; bez książek do szkoły, bez pieniędzy na targ; nie nie wskórasz). Szkoła koronna, akademie Krakowska. *Grach. W.* 269. *Sovszyc. Prešn.* 5, H 4, ob. główna szkoła, *Carn.* glagole, modrina, modrishe; *Vind.*

vifoka shula, modroskupzhina, glagole, Universität. Szkoły wojewódzkie, gimnazya, wydziałowe. Szkoły podwydziałowe. Ld Szkołki parafialne po miasteczkach i wsiach do wychowania przyzwoitego stanom miejskiemu i rolniczemu. *Dyar. Grad.* 156. — Szkoła rycerska, Ritteracademie. Założenie szkoły rycerskiej w Warszawie od Stanisława Augusta uskutecznione. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 405. *Vol. Leg.* 7, 462. Szkoła rycerska we Lwowie naznaczona. *Vol. Leg.* 5, 789. Szkoły jezuickie, pijarskie, kolegium, konwikt. Szkoły pobożne, pijarskie, *scholae piae.* Ksiądz czyli profesor szkół pobożnych, Pijar. — *Ż.* Szkoły, uczenie w szkole, uczenie się w szkołach, nauka; die Schule, das Lehren, Lernen in der Schule, die Lectien, das Studieren. Dyonizy szkoła się żywił, gdy był z państwa wygnao. *Stryjk. Gon.* f 5 dzieci uczył, er nährte sich vom Schulehalten. Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, aż go mistrzem ostawi, i sam przez się będzie szkoły miewał. *Glicz. Wych.* O 2. Po szkołach niech nauczyciel przebieży myślą wszystko, co czynił w szkole. *Pir. Pow.* 15. (po lekcyi). Przed każdą szkołką niech się nauczyciel gotuje na wszystko, co do uczenia w szkole wypada. *ib.* 12. (przed każdą lekcyą). Mezczyzny przywłaszczyli to sobie, do szkół chodzić. *Zab.* 15, 62 na lekcyę, uczyć się, studieren. W szkołach będąc, na teologią chodził. *Teat.* 8, e, 61. Wylieczę pewną sumę na szkoły dla niego, a potem dam na cudze kraje. *Teat.* 55, e, 17. Dzielłem czas mój na posługę dla wyżywienia i na szkoły do nauki. *Nigd.* 86. Po skończonych szkołach, znajdowałem się w domu. *Teat.* 16 b, 25. cf. z nauk w eżyste powraca progii. *Pociej.* 17. nach geantigten Schulen, Schuljahren, von der Schule, von der Universität. Szkołę opuścić, przestać się uczyć. *Cn. Th.* 1116. Niedawno zakończył swe szkoły. *Mon.* 68, 915 (edukacyą swoje, nauki swoje). Kiedy komu wymawiamy głupstwo, lub złe postęпки, mamy zwyczaj mówić: znać żeś niewiele wziął plag w szkołach, znać że cie niedobrze bito, znać żeś nieczęsto pieniek wycierał. *Mon.* 75, 156. Dawny on mój od szkół jeszcze przyjaciel. *Zab.* 15, 426. alter Schulfreund. *Meton.* Szkoła, klasa szkolna, *Vind.* shula, resdielstvu, redstvu, eine Classe in der Schule. Do której szkoły teraz chodzi? R. Do syntaxin, ale się spodziewa, na przyszły rok promocyi do poetyki. *Teat.* 8, 70 — *Fig.* Wyborne księgi za najlepsze szkoły staną. *Zab.* 18. (za najlepszego mistrza). Szkoła każdemu otwarta, uczyć się każdemu wolno. *Cn. Ad.* 1140. Do szkoły jeszcze do mnie, do szkoły. *Teat.* 50, b, 60. (ja cie nauczę). Nie-szczęście to jest najlepsza szkoła enoty. *Teat.* 55, d, 9. — *Ż.* Szkoła osoby, liczba uczniów w szkole, ut wielką albo małą kto ma szkołę. *Cn. Th.* 1116. Schule, Schuler. — *Ż.* Szkoła, różna od drugiej naukę podająca, secta, disciplina, familia philosophorum. *Cn. Th.* 1116, *Ross.* токъ. Z tej szkoły jak z Pandory skrzyni Zło wyszło, którym ludzki ród do szczytu ginie. *Zab.* 12, 259. — Szkoła żydowska. *Budn. Ps.* 74, 8. Żydom powinno być wolno zakładać synagogi i szkoły. *Pam.* 85, 61, ob. Bożnica. — *Ż.* b) Szkoła w ogrodzie, *Boh.* semenistě;

Slov. štěpnicia; *Carn.* zapfenishe; *Vind.* safadifhe, wziepleniſhe, mladkovilbe, dreuku redifhe; *Rag.* rāsad, rassadnik; *Croat.* prezadische, prezadni vert, cine Baumſchule, Schule im Garten, Pflanzſchule. Na drzewka szkoła. 74, 707. Miejsce, na którym dochowujemy się szczepów, zowie się szkołą. *Kluk. Rosl.* 1, 90. Morwy co dwa lata w osobnej szkółce przesadzają. *Przedz. Cb.* — (§. c) Szkoła, braju, *ob.* Szkoła 2); *Vind.* ſhuela, gniume vuste = ſzkorbuc. — SZKOLARSKI, a, ie, pedantski, pedantiſch, ſchulgericht. Dawna jest barzo, ale ſzkolarska raezć, niż uczona kłótnia, ile jest tropów! *Kpcz. Ukl.* 148. Nauka nie powinna być po ſzkolarsku dawana. *Pir. Wym.* 111. SZKOLARZ, a, m.; (*Boh.* ſkolak, ſkolar, ſkolnjak *discipulus*; *Sorab.* 1. ſchuler; *Carn.* ſholar; *Vind.* ſhular, nauzhenuk, joger; *Bosa.* skular, ucenik); — pedant, szkołą trącający; *Vind.* ſhulskosnauz, froyovuzhen, vuzhem regel, uhule, prasnii poſhtimauz ſwoje wjednosti, poſhtubouk, pedantar, ſhulskovuzhen, vhlulovan, ein ſchulpedant. Ci ſzkolarze zawsze muszą margać łaciną; gadaj po Polsku! *Teat.* 24, c, 32. SZKOLASTYK, a, m., Szkolastycey, filozofowie od 11go do 15go wieku, w szkołach utrzymujący filozofią pełną błędów na fundamencie nie dobrze tłumaczonego Arystotelesa. *Kras. Zb.* 2, 479. ein ſcholaſtiſch, ſcholaſtiſcher Philoſoph. — § Szkolastyk, SCHOLASTYK, duchowny przy katedralnym kościele, mający na sobie dozór szkół. *Nar. Hst.* 2, 564. *Kras. Zb.* 2, 479. *Modrz. Baz.* 525-5. SZKOLNICZY, a, e, od ſzkolnika, ſchullehrer, Lehrtr. Wiek jedenasty początek akademii i ſzkolniczej nauki. *Stas. Zamoj* 11. ſzkolnej nauki, ſchulſtudien. SZKOLNIK, a, m., SZKOLNY *Subst.*, nad szkołami przełożony, der ſchulaufſeher. Rabin z ſzkolnikiem rewizya głów uczynia. *Vol. Leg.* 7, 44. — § Szkolnik, ſzkolmistrz, nauczyciel szkoły; der ſchullehrer, ſchulmeister; *Sorab.* 2. ſchular, ſchulmeister; *Sorab.* 4. ſchulmeister, ſchulmeister, luknena męžtar; *Slov.* ſkolny mistr; *Hung.* oskola-mester; *Slav.* shkólnik, meshtar, (cf. mistrz); *Croat.* skolnik; (*Boh.* ſkolár, ſkolnjak; *Ross.* школьник uczeń, žak). — § Szkolnik, literat, sawant, ein Gelehrter. Pojrzymy na dawne ſzkolniki, którzy też w Rzpltej kwitneli. *Modrz. Baz.* 516. SZKOLNOŚĆ, ſci, ż., pedanterya; *Vind.* ſhularia, ſhulſtvu, Pedanterey. Szkolność Arystotelesowska w naukach przyrodzony porządek na wſpак obróciła. *Kpcz. Ukl.* 28. SZKOLNY, a, e, od szkoły, do szkoły należący, ſchul; *Boh.* ſkolnj, ſkolſký; *Slov.* ſkolſký; *Sorab.* 1. ſchulski; *Vind.* ſhulski; *Croat.* skolni; *Hung.* oskolni; *Ross.* ученический. Szkolny mędrak. *Mon.* 70, 5, (ob. Pendant). Głupstwem proſciznę szkolną nazywają. *Past. Fid.* 265. Szkolne xiazki, elementarne *Ross.* учебныя книги. Szkolny mistrz. *Warg. Wal.* 203. Szkolny stan jest najnudniejszy, i rzeczym ludzkim najpożyteczniejszy. *Modrz. Baz.* 524. Szkolna retoryka, obłita w ſłowa, czeza w rzeczy. *Ust. Konst.* 2, 9. Pomnie, że i mnie z młodu często więc napadła Szkolna choroba, gdy się do szkoły nie chciało. *Opal. Sat.* 74. Szkolne gospodarstwo, a z ksiąg hetmaństwo, oboje niepewne. *Cr. Ad.* 1141.

*SZKOŁOWAĆ *cz. kont.*, szkoła się bawić, do szkoły chodzić, in die Schule gehen; *Croat.* skolati; *Vind.* ſhudrati (ob. Studować), nauzhavatiſe, te svuzhvatii, vuzhiti ſe; (*Ross.* шкoлить, вышкoлить ćwiczyć kogo, krzesać go, okrzesać, kształtować, нашколить wprawiać kogo, прошколить strofować kogo). Mędrzy nieukami, i tymi, którzy trochę literatury zakusili, a przedtym męzi do swego postanowienia żywota przyszli, ſzkółowali, powstawają poswarki, coby lepszego było, czyli gdyby syna oćiec do szkoły uczyć dał, czyli gdyby do rzemieślnika w rzemiosło przykazał. *Glez. Wych.* G 4 b. Oci j-koby jaey mniſzy w klasztorze ſzkółują, *ib.* K 4. Chwałę dobrą odnoszą, z tego swego ſzkółowania *ib.* H 6 b, *Vind.* vuzhenſtve, ſtudirſtve. *SZKOLSKI, a, ie, ſzkolby, ſkolarski; *Vind.* poſhtulski, podantorski, ſchulgericht. Już tu terminów przestań, radze, ſzkolskich. *Klon. Pl. E* 2.

SZKOMA, *ob.* Skoma. SZKOPIEC, *ob.* Skopiee. SZKOPTE, *ob.* Skopuł

SZKORBUT, *SZARBACH, *SZORBOCH, *SCHORBUK, u, m; *Boh.* kurdög; *Vind.* ihkarbut, ſhkarbutna beiesen, vustnu gntje, gniume vuste, sobna gniloba, ſhuela, (cf. szkoła); *Croat.* zazubnicza; *Rag.* zazubiza; *Ross.* мумра; *Ger.* der ſcharbeſt, ſcerbut; *Niederl.* ſcharbuſt; *Holl.* ſchearbuſk; *Svec.* škörbling; *Angl.* scurry. Szkorbut nazwisko ſwoje niedawno ma, od tych narodów podobno, u których najwięcej gości, wzięte, jako Holendrów, Duńczyków, Szwedów etc.: Syrenusz go zowie franca pomorska. *Petr. Wod.* 25. et 24. *Syr.* 520. et 617. et 156. et 298; gnilee, dziegno SZKORBUTNICA, y, ż., kobieta ſzkorbuc cierpiaca, eine ſcerbutiſche. Białe upławy u suchotnie lub u ſzkorbucnie, niebezpieczne *Perz. Lek.* 2, 8. SZKORBUTOWY, a, e, od ſzkorbucu, ſcerbutiſch, ſcerbut; *Ross.* цинготный

*SZKORNIĘ. *Gil. Post.* 197 b. *Schl. Marc.* 6. *Podw. Sion.* N 4, *ob.* Skorne.

SZKORP, SZKORPICA. *Sienn.* 289. *Syr.* 484. smok morski. SZKORPION, *ob.* Niedźwiadek robak. SZKORPOWY n p. olej, w którym ſzkorpy potopiono, leczy ukąszenie ſzkorpowe. *Sienn. Wykl.* ſcerpienieſł.

*SZKORT. u, m., z *Lav.* scortum = nałożnica, daß ſchßweiß, die Beyſchläferinn. Wielu mężów jawszy się ſkortów, na zdrowie żonom sweim stoją. *Petr. Ek.* 86. *Tward. Daf.* 68. Czemuś przeklęty ſkorcie tego nie zrobiła, Ażebyś mnie z nim oraz tak twardo uſpła. *Bauial. F.* 5. Herodyado, ſkorcie nieczysty i niewstydlwy. *Baz. Hst.* 61. Szkort bezeeny plugawy panował nad niemi. *Birk. Zyg.* 55. Teodora, sławny w Rzymie ſkort, do ſzkaradnej bezeeności ich przymusiła. *Zygr. Pap.* 9. Szkortu i niceney niewiaſty nie pojmieſz za żonę. 5 *Leop. Levit.* 21, 7. *W. Post. W.* 5, 155. *Buda. Cyc.* 25. (roby. 1 *Leop. ib.*). Ktoby mówił: žal mi grzechu nieczystego, a ſkortaby przedſie chował ſobie, panem bogiem ten ſudzi. *Herbst. Odp. I.* 4 b. SZKORTACYA, y, ż., porubstwo, gęmractwo, kurwiarstwo; *Syrer.* Huzuft. Ten nasz syn ſkortacyi tylko pilen. *Weresz. Reg.* 78. SZKORTATOR, a, m., porubnik, kurwiarz, ein ſyrer. Szkortatorowie i eudzołżnicy królestwa bożego nie otrzymają.

Baz. Hst. 80. Wszem w obec dają moc mówić przeciwnum, choć i niesławnym ludziom, t. j. lotrom, skortatorom. *Baz. Hst.* 12.

SZKOT, SZOT, a, m., (*distng.* skot), ze Szkoeyi; *Boh.* Šot; *Ross.* Шотландскъ, ein Schotte, ein Schottländer. Język Szkotów górnych podobny do Irlandzkiego. *Dykt. Geogr.* 3. 92. Szkoty abo Szoty nie raz Duńczyków najechali. *Sk. Dz.* 836. — §. Szkot, Szot handlujaey, przekupujaey, handlarz; ein Schotte, Händler, Krämer. Nasi szkotowie na opałce drobne rzeczy rozmaite dla przedania noszą po ulicach. *Warg. Radz.* 174. Szotowie, którzy na sobie noszą swoje rzeczy ku przedaniu, płacą po złotemu; Szotowie, którzy kołmi swoje towary wożą, od konia po kopie monety. *Vol. Leg.* 2, 665. Przez Włochów, Szotów i innych cudzoziemców miasta aasze wielka szkodę biorą. *Herb. Stat.* 309. Spisywać mają w każdym mieście lizbę domów mieszczan, Szotów, Żydów, Tatarów. *Vol. Leg.* 4, 978. Podatek ten płaca kupey, przekupniowie, kramarze, Szoci albo i faktorowie. *Vol. Leg.* 5, 184. Gdy go doszły o Szkotach Tarnowskich awizy . . . *Pot. Jow.* 109. Szlachta się teraz w Szotów obróciła, Handlów stanowi temu zakazanych pilnuje. *Opal. Sat.* 186. — Niechaj go Szoci biorą. *Pot. Jow.* 110. niech go kaci weźmą, daß dich die Schweden . . . — 2) Szot, pewna waga, skot, skot, das Schott, Karat, deren 24 eine Mark machen. Skot waży dwa grosza. *Herb. Stat.* 105. *Digrossus sive scatus*, podwójny grosz, albo skot. *Urs. Gr.* 588. *Poena*, sześć grzywnien, alias sex scatorum. *Vol. Leg.* 1, 55. Złota skotów kilka. *Pap. Dr. D.* 2. — §. 5) Szkot, szkotowa materya, gatunek kamlotu, Schottländer Camelot. Szkot na woreczki nabojoye, jest prawie tak dobry, jak kamlot. *Jak. Art.* 2, 560. Szkotowe albo kamlotowe woreczki. *ib.* 1, 561. SZKOTKA, SZOTKA, i, ż, kobieta z Szkoeyi, die Schottländerinn. Jeden z nich pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szkotkę, a czwarty Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. O Szkotkach mówią, że żadnych szut, coby ścisnęły, nie używają. *Cz. iach. Pr.* 24. SZKŌTSKI, SZKŌCKI, SZŌTSKI, SZŌCKI, a, ie, do Szkoeyi czyli Szkotów należący. Schottisch, Schottländisch; *Boh.* Sotský. Rzeczy Szockie i kramarskie. *Vol. Leg.* 6, 154. Szockie sukno. *Instr. cel. Lit.* Domy miejskie, Szockie, Żydowskie, Tatarskie. *Vol. Leg.* 4, 977. Opuścił uszy, niby mieszek Szocki. *Bratk. C.* 2.

SZKOTAK, ob. Skotak.

SZKROFUŁ, [właściwie SZKROFUŁY, plur., die Escroffeln, Zolty qu. v. 2], ob. Świnogorz, Śliniogorz, Skwinaneya, Świnie wrzody.

SZKRUPUŁ, a, m., z *Lac.*, 2. a) wazka; *Vind.* shkremen, tesha sa 20 profeneh sernet, tretki diel kvintizha, daß Scrupel, trzecia część drachmy. *Sleszk. Ped.* 421. *Krup.* 5, 255. Szkrupuł ma w sobie 20 ziarn. *Spicz.* 241. — *Math.* Szkrupuł, minuta, część jedna, na jakich 60 stopień jeden cyrkulu się dzieli. *Solsk. Geom.* 7. der 60ste Theil eines Grades, die Minute, daß Scrupel. — 2. b) *Moral.* Szkrupuł, sumnienie trwożliwe; *Sorab.* 1. fwédoma ózczéżeno, trasehiwoféż; *Carn.* shin; *Vind.* viestna te-

fnoba, fhin, viestna grisenje; *Rag.* sumgna, (ob. Sumnienie); der Gewissensscrupel, der Scrupel, Gewissenszweifel. Szkrupułami, to jest ścisnieniem i trwożą sumnienia się trapił. *Sk. Żyw.* 2, 74. Nie chce posadzać, bo się boje szkrupułu. *Boh. Kom.* 2, 207. Ze gárdzisz szkrupułami, winszuję ci tego, Znak to jest mocnej duszy, umysłu wielkiego. *Kras. Sat.* 55. Szkrupuł bez szkrupułu, tytuł książki o zdrożnościach Polskiego rządu, p. Jana Stan. *Jablónowskiego.* SZKRUPULACKI, a, ie, SZKRUPULATNY, a, e, SZKRUPULATNIE *adverb.*, trwożliwy na sumnienu, scrupulös; *Sorab.* 1. trasehiwé; *Rag.* sumgniv; *Ross.* мнительный. Niemasz już nauki szkrupulackiej dawniej. *Bals. Niedz.* 1, 2. Szkrupulatny człowiek. *Ital. Ov.* 205. Nie będzie ona tak szkrupulatnie święta, żeby się miała o to gniewać, że ją kochają. *Teat.* 14, 96. SZKRUPULATNOŚĆ, ści, ż., trwożliwość sumnienia, die Scrupulösität; *Sorab.* 1. trasehiwoféż, staroféżliwoféż; *Ross.* мнительность. SZKRUPULAT, a, m., człowiek na sumnienu trwożliwy; *Rag.* sumgnivaz, ein Gewissensgrübler, scrupulöser Mensch. Jaki skrupulat; wszystko się u niego nie godzi, grzech. *Teat.* 19, e, 79. W takiej potrzebie, dyskret, nie dyskret, szkrupulat, nie szkrupulat, świętoszek, nie świętoszek, mniejby jeszcze podobno miał od nas dyskreeyi. *Teat.* 21, 182. SZKRUPULIZOWAĆ *med. niedok.*, sumnienie w ezym mieć trwożliwe, scrupulösen, sich ein Gewissen machen. Alboż to teraz ludzie szkrupulizują w tej mierze! *Teat.* 56, b, 59.

SZKRUTYNICM, ob. Skrutynium, Wywiedzenie.

*SZKRYBA, Szkrzybowie, 1 *Leop. Math.* 25, 15, ob. Skryba. SZKRYPT etc., ob. Skrypt.

SZKUDŁA, y, ż, SZKUDŁĘKA, i, ż, demin.; *Carn.* shkoldla; *Vind.* krouniza, fziepleuka, skodliza, deskiza, ziepotnik, fhintel; *Sorab.* 1. sebindžel, gonta; *Boh.* sindel; *Lat.* scindula, scandula; *Ital.* scandola; *Gall.* echandolle; *Lothar.* chondre; *Angl.* shingle; *Germ.* die Schindel, Dachschindel. Gonty, szkudły, *asses. Mącz.* Dachy pokrywają się także szkudłami czyli gontami dębowemi, a zwyczajniej sosnowemi. *Switk. Bud.* 225, et 112. Szkudelka, assula. *Mącz.* SZKUDLANY, SZKUDLNY, a, e, gontowy, gonciany. *Völek.* 855. Schindel . . . Dach szkudlany. *Switk. Bud.* 254. SZKUDLARZ, a, m., co gonty robi abo nimi pokrywa dachy, der Schindler, Schindelmacher, Schindeldecker. *Tr.*; *Sorab.* 1. schindželnik

SZKUREAT, ob. Skurlat.

SZKUT Włoski, pieniądz złoty, ein Skudi, eine Italiänische Goldmünze. *Cn. Th.* 1116.

SZKUTA, y, ż, statek wodny, jakim zwyczajnie zboża wożą, okręt rzeczny, Wislny; *Germ.* die Schüte; *Isl. et Svec.* skuta; *Irland.* scud; *Holl.* schuyta; *Angl.* scute; *Lat. med.* escauda; *Lat.* schedium; *Graec.* σχηδία, ein Flußschiff, Weichelschiff; (cf. *Ross.* шитикъ nawa pięć sążni długo, 2 szeroka, deski ma rzemieniami pozszywane; zład nazwisko jój od słowa szyć). Szkuta jest statek o 16, 18, 20 ludziach, i weźmie lasztów najwięcej 54. *Magier. Mskr.* Szkuta mała, ob. Koza, Dubas. — Sternik, gdy pogody kierowania szkuty zaniedba, przywodzi szkutę do rozbicia. *Petr. Et.* 92. Radujecie się już teraz brogi

wyróżnione, Coście na wiosnę do szkut były wymłócone. *Zbil. Żyw. B 2 b.* (Iryor). Wodopławne szkuty. *ib. A 2.* Szkuta kupiecka. *Vol. Leg. 5, 59.* SZKUTNIK, a, m., his, der Schuttnidel, Votefnecht. *Cu. Th. 1116.* — ½. Co szkuty robi, der Schuttenbauer, Schiffszimmermann. Warowna szkuta niech ci zbuduje skutnik nauczony, *naupepus. Klon Fl. D 3 b.* — ½. Gatunek gwoździ, eine Art Brettnagel. Gontale, bretnale, głowacze, skutniki. *Os. Żel. 4.* SZKUTNY, SZKUTOWY, a, e, od szkuty, Schutten, Schiff, Kotwice skutowe. *Solsk. Arch. 47.* Cennar żelaza skutnego dobrego. *Os. Żel. 49.* Starszego sternika zowią gospodarzem skutnym. *Haur. Ek. 62.*

SZŁA, 3 pers. fem. sing. perf. Verbi lśé, qu. v.

SZŁA, ŚŁA, i, ź., SZŁEJA, SZŁAJA, ii, ź., SZŁEJKA, SZELKA dem.; (*Boh. śle; Sorab. 2. szla - szory; Hung. szij lorun; Ross. шляя, шлейка, (distug. шельк jedwab, шелковина jedwabna nitka, шельковина morwa); chomato z postronkami, z Niem. die Sieble, (cf. Scil. Шдл.); daß Summet nebst dem Gefährte, daß Hinterzeug am Summet, die Gefährriemen, der Umgang; Croat. hám Szlje czyli chomato da zaprzężenia koni Kluk. Rośl. 5, 121. Siodła, uzdy, szleje, lejce. Stat. Lit. 595. Konie w szljach. Hor. 2, 182. Nar. Konie, gdy do barków dyszła przyprzyżone są na równo długich szlach, równo ciągną. Rog. Doś. 2, 142. We szli idę, ciągnę; traho fune, ut helcarii solent. Cu. Th. 1116. Szelki mają lisy gdy holują, któremi się do półki zacinają. Magier. Mskr. On co miłości wóz kierował dawniej, Teraz w nim w szlece ciągnie za woźnika. Morszt. 72. Szlejki, służące do pociągu, składają się z naplecznika etc. Jak. Art. 1, 416. Chlubny pogromca gwał przed sobą w szlije, Żelazne uplątanych harde królów szyje. Hor. 1, 250. Spuszcza ona z okna szła, w którą mu się włożył jak długi kaze, i tak go wciągają. Chrośc. Fars. 505. — Szelka proca, nawiązanie proene. Tr., daß Schleuderleder. Grabie szerokie z szelką u końca przywiązaną. Haur. Ek. 52. (z kluczką). — Szelki od spodni; Boh. šlehy, šandy; Carn. ashtershel; Vind. hlazhnjak, naramik, haufitre. der Hüfenträger.*

SZLABAN, ŚLABAN, u, m., rogatki mytne, z Niem. der Schlagbaum; (*Sorab. 2. schlagbom; Vind. savara (cf. zapora, zawrzcé), sadjanski hlod.* Ktoby się ważył psuć szlabany na drogach sypanych postawione . . . *Ostr. Pr. Krym. 1, 186.* — ½. W tej gonitwie za otwarciem ślabanu i daniem znaku, wybiegają sanki. *N. Pam. 10, 55, cf. szranki.*

SZLACHARZ, a, m., [SZLACHAREK, rka, m., dem., rodzaj kaczuki, eine Art Enten; czarnego i gliniastego pióra. *Mysl. ptasz. D 1 b.* — 2], ptak z rodzaju nurków. *Dudz. 61, ein Vogel, eine Art Taucher.*

SZLACHCIANKA, i, ź., SZLACHCIANECZKA, i, ź., dem., szlachecka córka, ein adelicheß Fräulein, eine Adelige; (*Boh. slečna, slečinka; Sorab. 1. femianska, (ob. Ziemiański); Vind. shlahтна dekelzh, shlahtniza, dvorna dekelza, gospodizhna, gospodizha, gospa, shlahтна shena; (keryna shlahtniza, rodjaniza - krewna); Croat. gozpodichna; Rag. vladika, gospoja, plemeniza, plémkigna, plémka, (ob.*

*Plemię); Ross. дворяшка, барышня, боярышня, (ob. Воjar), desliby który szlachciec mieszlacheiankę sobie nierówną pojął, tedy tę mieszlacheiankę żonę swoje sobą i szlachectwem swym uszlachei. Stat. Lit. 80, eine Unadelige. Mieszczki biora na się ubior szlachecki, szlacheianki strój wojewodziny. Petr. Ek. 68. Biel. S. N. 22. Birk. Dom. 12. Szlacheianeczki, mieszczaneeczki Teat. 1, 44. SZLACHCIC, a, m.; Boh. šlechtic, władyka, łopota, zeman, zemanjn, zeměnjn, (ob. Ziemianu); Slov. zeman, šlechtic, ze etného rodu - familiant; cf. Germ. Norimb. ein Edelknecht; Sorab. 2. schlachta - plemię, ród, familiant); Sorab. 1. femian; Carn. shlahtněk, plémětněk, plur. gospada, gospodstvu, (shlahた, 1) genus, prosapia, 2) affinitas); Vind. shlahtnik, shlahten gospod, deshelni shlahtnik, vlastinik, plur. shlahtniki, shlahtni ludi; (shlahた cognatus, cognatio, genus, keryni shlahtnik, kiri je v shlahти, ushlahten, shlahた, ushlahtnik, rodjak - krewny; on je mem shlahた - jest mój krewny); Croat. plemenit, plemenitas; Slav. plemich; Bosn. vlasteln (ob. Właściciel), plur. vlasteli, gospada; Ross. шляхтичъ, plur. шляхта, шляхта gatunek siekiery), дворянинъ (ob. Dworzanin), благородный человекъ, господинъ, (cf. gospod); (cf. ap. Otfried. et Noth. slahita, slahito, gislahit; Sar. Inf. et Germ. Sup. Schlecht - Schlecht genus; Srec. slag, slagt); szlacheie, der Edelmann. Szlacheie należy się pisać, nie slacheie, bo z Niemieckiego Schlahit. *Janusz. Nov. Ch. Jabłonowski rozumie, że ma być sławczye od sławy Jabł. Her. Toż Sarniecki wywodzi, że szlacheie wziął początek od słówka sława, niby sławcie. Chmiel. 1, 569. Szlacheie u Polaków niby Schlahiter, według Hartknocha z Niemieckiego, rzeźnik, przez postpozycyę nazwany, że na wojnie pod Grunwaldą Polacy Krzyżaków 50 tysięcy położywszy, wiele naczyni mięsa Marsowi in victimam. Kromer zaś twierdzi, że się zowią Gefährter, t. j. z podłych idący, że wielu podłych za odważne czyny szlacheictwa odnieśli zaszczyt Chmiel. 1, 569. Widzimy w Niemieckim języku słowo Schlahit bitwa; i raczej imię szlacheica przypomina nam początek zasługi i nagrody męstwa. Czack. Pr. 1, 262. Szlacheie, rycerz, członek stanu rycerskiego, miles famosus. Vol. Leg. 1, 57. Szlacheie uczyniony, ob. Schartabel. — Szlacheie nowy, z enoty i zasług uczyniony, nie z prądaków urodzony, novus homo. Cu. Ad. 1141. (enota szlacheicem czyni, szlacheictwo daje). Szlacheicem zostać (Bosn. ugospoditise, uljesti u gospostuo). Szlacheie nowy, wład, szlacheie orłowy, szlacheictwo kupić. Cu. Ad. 1141. Szlacheicem być Ross. благородствовать. Szlacheie po babce. Cu. Ad. 1142; nobilis haberi vult, cum non sit. Szlacheie urodzony, zaenie urodzony, starodawnego domu. Cu. Ad. 1142. (familiant, cf. -cki, -ski). Jakem szlacheie, tak prawda. Teat. 29, 101. Jakem stary szlacheie. Teat. 7, d. 55. Szlacheie ubogi; Slov. zeman, kúska chleba né mám, pauper nobilis. — Pluralis hodie irregul. SZLACHTA, G. -y, D. -cie, collect., Edelente, Adel. Nowa szlachta, tak osiadli, jako i nieosiadli, płacą . . . Vol. Leg. 3, 175. Wszystkie szlachte równemu być między sobą uznajemy. Gaz. Nar. 1, 154. Gdyby którego świadka naganil w szlacheictwie, tedy oni drudzy**

świadkowie jego prostą powieścią mają sprawić, iż jest szlachta osiadły i wojnę służy. *Tarn. Ust.* 10. (iż jest szlachcie osiadły). *Apud veteres reperitur Pluralis fere semper regularis*: Obywatele i szlachciecy Rzymscy. *Kosz. Cyc. B* 3. Jak wielu szlachcieców, z dobrych rodziców urodzonych, odrodków widzimy. *Petr. Pol.* 60. Jak wiele szlachty. *W. Post. W.* 241. Szlachciecem jest, którego obadwa byli rodzice szlachciecy. *Herb. Stat.* 258. (szlachta). Chudzy szlachciecy. *Gorn. Wl. N* 4 b. *Stryjk.* 75. et 80. Było wiele nieszlachcieców, którzy enotą swą uczynili zacne potomstwo swoje. *Gorn. Dw.* 19, *Ross. paziоцинецъ roturier, Huadelfide.* — 2. Wy-ście szlachciecy, a myśmy nie szlachetni. *1 Leop. 1 Cor.* 4, 10. (wyście szlachetni. *5 Leop.*; wy-ście zacni, a myśmy bezecnii. *Bibl. Gd.*). Choć szlachciecy będący nowie jego, choć nie szlachciecy. *1 Leop. Job.* 14, 21. (szlachetni, nieszlachetni. *3 Leop.*; zacni, wzgardzeni. *Bibl. Gd.*). Antyoeha nazywano szlachciecem. *1 Leop. 2 Mach.* 4, 7. (szlachetnym. *5 Leop.*, epifanes. *Bibl. Gd.*), erfandt. — §. Szlachcie, prosty szlachcie, nie pan, nie senator, nie wojewoda, (cf. bojar), ein ganz gemeiner Landedelmann. Szlachcie tam jakiś do Pana przyszedł. SZLACHCIĆ, SZLACHETNICZ. *cz. niedok.*, oszlachcić, uszlachcić *dok.*; *Boh.* šlechtiti; *Vind.* oflahatiti, poflahatiti, poflahatnit; *Bosn.* oplemiti; *Rag.* oplemmenitti, ugospolititi, povlasteliti; szlachciecem czynić, adelu, zum Edelmann machen. Godny on, żeby był szlachcony. *Jabl. Tel.* 168. Chroby po tej bitwie szlachtę ubogacił; prostego też roku żołnierców uszlachcił. *Stryjk.* 156. Nobilitacja jest uszlachcenie nie będącego szlachciecem. *Czack. Pr.* 265. — 2. *Transl. fig.* Szlachcieć, szlachetnić, ozdabiać, szlachetnym czynić, zdobić, zaszczycić, uzacnić; adeln, jieren, šjmiliten. Najdują się na urzędzie ludzi podli i niskiego stanu, tych też urząd nie szlachci i zacniejszych nie czyni. *Szecher. Sz.* 200. Jeśli enota szlachci, co się twarzy przypatrujecie? *Smotr. El.* 7. Co takiemu wadzi naród prosty, którego dobre obyczaje jego szlachca? *Kosz. Lor.* 29 b. Dobrym a poczciwym mamy się ozdobić, szlachcieć, i w nim się zachować. *Rej. Zw.* 95 b. Dwie rzeczy człowieka szlachcą, obyczaje i rozum. *J. Kchan. Dz.* 195. Mało o to dbają, aby się obyczajami, naukami i zaeniami uczynkami szlachciłi. *Modrz. Baz.* 166. Człowiek uszlachcony jest darem rozumu. *Petr. Pol.* 64. Ludzi przyrodzoną śmiałością uszlachconych bardzo miłował. *Stryjk.* 531. Domy zaszczycone i uszlachetnione tyłu dostojenstw. *Zab.* 14, 212. Nie uszlachcają nas przestworne domu ściany gęstmi przodków usłane portretami. *Pilch. Sen. list.* 1, 551. Rodem Homera siedm miast uszlachcieć się chciało. *Dmoch. Szl. R.* 89. Tak wielu znakomych enot uszlachcaasz zbiorem ród twój. *Zab.* 9, 42. *Zabl.* Pragnął uszlachetnić pozostałe dni panowania swego. *Ust. Konst.* 1, 74. Z mego wonnego kwiatu pracowite pszczoły biorą miód, który potym szlachci pańskie stoły. *J. Kchan. Fr.* 26. Polyskują się w tylnęj straży rozwieszzone znaki, Co Portugalską szlachetnią korone. *Przyb. Luz.* 120. Wszemchnocnie nowe stwarzają słowa; samowładnie szlachcaę postronne. *Ossol. Mow. praef.* (dają im niby indygenat,

przyswajają). — *Simil.* Gorczyca biała blizny czarne szlachci i ciadu podobne czyni. *Syr.* 1201. (gładzi). Blizny ran sok ten szlachci i wyrównywa. *Syr.* 186. Szlachetnić, polerować, w szlachetniejsze obyczaje wkładać; veredeln, bilden. Dzięki sprawcom uszlachetnienia w części plemienia ludzkiego. *Gaz. Nar.* 2, 550 b. SZLACHCIŃA, y, m., commiser., biedny szlachciec, szlachetka, ein armerfeltiger Edelmann; *Ross.* росоодчикъ. SZLACHCIURA, y, m., SZLACHCISKO, a, n., contemn., nieokrzesany szlachciec, ein grober, ungehebelter Edelmann. Głupi szlachciura nie zna się na niczym. *Teat.* 24. o, 15. Coż mam z tym szlachciurą parafianem gadać? *ib.* 24. b, 52. °SZLACHCIWY, a, e, szlachetny, niegminny, edel. Między innymi bydlęty, kół jest najszlachciwszy królom. *Cresc.* 515. SZLACHECKI, a, ie, do szlachcieca lub szlachty należący, adelich, Adel; *Boh.* vládycký (ob. Władyka), zemanský, (ob. Ziemiański); *Carn.* gosposki; *Vind.* šlahhtuosten, pofšlahhten, šlahhten, vifokoroden; *Croat.* plemenit, ulaszteln; *Bosn.* plemenit, vlastelski; *Rag.* pleménit; *Ross.* шляхетскій, дворянскій, господскій, благородный; *Ecol.* благородный. Sądy szlachciekie, dla szlachty, ob. Sąd; (*Slov.* pán služni, služnodvorská judex nobilium, f. pani služna, služnodvorská). Obiecuje szlachciekim słowem wszelaką nagrodę za pracę podjętą. *Archeł.* 2, 2. Mój domek szlachciecki mu się upodobał. *Kras. Pod.* 2, 142. ziemiański; *Boh.* zemanstwj. — Nieszlachcieki, *Bosn.* potisten, sebar; *Ross.* худородный; *Ecol.* непородный. Szlachciekie piwo, cienkie piwo, cienkusz; Šalbbier, Račbbier. Szlachciekiego opiwszy się piwa Chłopek z jarmarku próżny jadac spiewa. *Zab.* 9, 144. *Skrzet.* Szlachciekie piwo tym drożej przedaja, Co chłop, co szlachciec niechaj chłopi znaja. *Bratk. M* 5 b. — Szlachciecka, szlachciecka sprawa; adelichs Verfahren, Handel. Szlachciecem dobry, mówisz, aza szlachcie Krasć, rozbijac powinien! aza to szlachciecka! *Opal. Sat.* 5. SZLACHECKIE *adverb.*, po szlachciecku, wie ein Edelmann, adelich. Kto nie żyje po szlachciecku, nie szlachciec. *Opal. Sat.* 6. Statecznie, meżnie i szlachetzkie na świecie żyli. *Kosz. Lor.* 79. (szlachetnie). SZLACHECTWO, a, n.; *Boh.* šlechtietwj, wladystwo, wladystwj, urozenost (cf. władyka, cf. urodzony), zemanstwo (cf. ziemiaństwo; zemanstwj dwór szlachciecki); *Slov.* zemanstvo; *Carn.* šlahhtnost, šlahhten stan, šlahhten rud; *Vind.* šlahhtnost, šlahhten stan, vifokorodnost, šlahhten stan, šlahhten rud, (šlahhtnistvu, šlahhten dvor + dwór szlachciecki); *Bosn.* gospostuo, vlasteostuo, plemenstuo; *Croat.* plemenitoszt, plemenschina; *Ross.* шляхетство, дворянство, благородіе; stan szlachciecki, ranga szlachcieca; der Adel, Adelsstand, Adelschaft. Szlachiectwo prawdziwe, nie na owym pergaminie, na którym prerogatywy są pisane, zależy, ani też na tym, iż kto z tego a z tego ojca rodzi się, lecz na enocie, meżstwie, zasługach. *Mon.* 65, 459. Szlachiectwo jest niejaka zacność przodków, a uczciwość której się rodzice nasi enotliwie dosłużyli. *Kosz. Lor.* 29 b. Szlachiectwo było wynalezione przez starożytność, dla nasyecenia takim kosztem ambicyi ludzi niskiego stanu. *Mon.* 70, 627. Kannonicy św. Stanisława ośm stopniów szlachiectwa dowo-

dzie powinni. *N. Pam.* 9, 278. Cnota szlachectwo daje. *Żegl. Ad.* 57. Szlachectwo bez enoty, z łyków forboty. *Cn. Ad.* 1145. Lepsza cnota bez szlachectwa, niż szlachectwo bez enoty. *Cn. Ad.* 456. Nieszlachectwo, *Eecl.* непородность; *Ross.* худородство. SZLACHETCZYŻNA, y, ż., dziedzina szlachecka, ein adeliches Gut. Po królewszczyznach, równie jak po szlacheccyżnach chłopci pańszczyzny odbywają. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 56. SZLACHETKA, i, m., quasi deminat. *Nom.* szlachcie; gołota, chudy szlachcie, ein armer Teufel von Edelmann. Tym czasem szlachetka dyskuruje, rozprawia w kole, ba i łaje. *Opal. Sat.* 78. Ja zaś, choć teraz sługus, chociaż szerepetka, Wiedzą, żeś bywał lepiej, wiedzą, żeś szlachetka. *Zabł. Zab.* 2. SZLACHETNIC, ob. Szlachcie. SZLACHETNIK, a, m., szlachetnie postępujący, ein Edel, edel denkender. Nieszlachetnicy, którzy z twarzy i z czola wstyd otarli. *Eraz. Dw. A.* Uteści. Nigdy od tego nieszlachetnika (szatana), i od pokus jego spokojni być nie mamy. *Rej. Post. M* 4, *ib.* Q q 6. *Rej. Zw.* 85. SZLACHETNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* šlechtnost, ušlechtilost; *Vind.* šlahitnost, šlahitnoferzhnost; *Ross.* благородство, сановитость; spaniałość, der Edelmutz, daš Edel, der Adel, Oeifešedel, die Vortrefflichkeit. Ze światła wpływa szlachetność duszy, która przenosi honor nad wszelki inny interes. *N. Pam.* 24, 526. Cożkolwiek piszesz, chroni się pisać stylem podłym, Wszystkich stylów piękności szlachetność jest źródłem; Chroni się brać za szlachetność nadetych wyrazów, Słów dziko powiązanych, olbrzymiskich obrazów. *Dmoch. Sz. R.* 10. SZLACHETNY, a, e, SZLACHETNIE *adverb.*; *Boh.* šlechtny, ušlechtilý, urozený, (cf. urodzony); *Slov.* šlechtný; *Carn.* šlahitně, (kosztowny); *Vind.* šlahiten, (krewny, spokrewiony), šlahitnoferzhen, šlahitno rojen, (šlahitno pretiosus, šlahiten vel šlahitno kamen - drogi kamień); *Ross.* благородный; *Eecl.* славити; niepodły, enotliwy, wyborny, edel, edelmützig. Szlachetny non ad genus, sed ad mores pertinet. *Cn. Th.* 1117. (*distng.* szlachecki). Jest szlachetnym ten, który z przyrodzenia dobrze jest ku enocie ułożony. *Pilch. Sen. list.* 550. Jeśli jest co szlachetniejszego a przystojniejszego człowiekowi, jak enota, któremu klejnotowi żadne inoze zwierzę nie rozumie. *Rej. Post. T* 5. Pomysł sobie, jeśli jest który szlachetniejszy klejnot tego to człowieka nędznego, jako ona święta a niewinna duszyczka jego? *Rej. Post. T* 5. Szlachetne jego czyny. *Birk Dom.* 161. — 2. Quo ad pretium: Szlachetniejsze części ciała; których obrażenie o śmierć przyprawia człowieka. *Pers. Cyr.* 1, 15. Części mniej szlachetne, bez których życie ludzkie, lubo z biedą, obejść się może. *ib.* Szlachetne ziele. *Sienn.* 78. *Spicz.* 98. Szlachetny kwiat. *ib.* 255. et 187. Ciało pańskie w przenajszlachetniejszym sakramencie. *W. Post. W.* 2, 41. (w przenajświętszym). — 2. Szlachetny, co do rangi, rodu, zaeny, vernęm. Wszyscy ludzie jedenże początek mają, z jednego przodku idą, ani jest jeden szlachetniejszy niż drugi, chyba kto na lepszy dowcip. *Gorn. Sen.* 195. Imię szlachetne, jest to skutek enot tych mężów, którzy się jako wodzowie za sługami popisali. *Pam* 83, 1, 938. — 2. Szlachetny, ty-

tuł burmistrzowski; wöbtleler, Titel der Bürgermeister. Został obrany burmistrzem; zaczyn: szlachetny Panie! *Teat.* 13, 89. (szlachetnie urodzony). Szlachetny burmistrz nie wyrozumiał istoty sprawy. *Mon.* 76, 141. SZLACHTA, ob. Szlachcie. SZLACHTAWA, y, ż., Chlastawa, Chlastana, Pleśnik, złoty trunk, chmiełk, *onyza*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dyk.* 1, 154. *Syr.* 746. Šlöhfrau, Türnwurz; *Carn.* drösen; *Croat.* bussinecz, jermén; *Bosn.* boseina, businač. SZLACHTOWAC, SZLACHTOWANIE. ob. iść rzeź. SZLACHTUN, ia, m., szlachcina, szlachetka, ein unbedeutender Edelmann. Jakś szlachtuń stary tu widzę idzie. *Teat.* 55, c, 45. SZLACHTUZ, a, m., miejsce, gdzie rzeźnicy bydło bija, rzeżą, rzeźnica, rzeźarnia; z *Niem.* daš Schlachtbaus; *Boh.* slačtata, porážka, (cf. porážka); *Sorab.* 1. schlachtwaneza, zarezarnia; *Vind.* mefaiza, (cf. mięsne jatki); *Croat.* meszarnicza; *Hung.* meszarszek; *Dal.* komarda; *Slav.* kaszarnicza; *Bosn.* komarda, bekaria; *Ross.* бойня, (cf. bój, bousko). Szlachtuż, kutłof, rzeźniczy warsztat. *Dasyp. E e 4 b* Szlachtuży mają być przeniesione w miejsca ustronne, fetorem swym mieszkańcom nie szkodliwe. *Gaz. Nar.* 2, 109.

SZLACZEK *dem. Nom.* Szlak *qu. v.*

*SZLAD, ŚLAD, u, m; *Boh.* sled; *Slov.* šlepege; *Sorab.* 2. szléd; *Sorab.* 1. šléd, stup, (cf. stopa); *Carn.* sled, sledina; *Vind.* sled, šléd, šlédna, otled, šléditje, (šléd, šhenvalentinova bolesn - św. Walentego niemiec); *Croat.* szléd, szłópina, trąg; [*Eecl.* сладь 2]; *Ross.* сладь, втечка; [*Etym. cerk.* слзти, ob. Leż 2]; szlad, nie ślad, bo nie mówimy śleđ, ale szedł, szia. *Janusz. Now. Ch.*; 2. 1) szlak, stegno, pad, trop, stopa, osłada; die Spur, die Jährte, der Fußstapfen. Patrz na pawiment, obaczże, czyje to są ślady? 1 *Leop. Dan.* 14, 18. (stopy. 5 *Leop.*). Najlepszy goj na rolę, pański ślad albo stopy; obecność pańska wiele waży ku dobrej sprawie w każdej potrzebie. *Kosz. Lor.* 58, (ob. oko pańskie konia tuczy). Trop albo ślad najlepiej się poznaje po świeżym śniegu. *Kluk. Zw.* 1, 585. Idą psi za zającem, jedni śródkiem za samotnym padem albo śladem, drudzy po tę i owę stronę pada, na wiarę tych, którzy śladem idą, choć sami o padzie nie wiedzą. *Ostror. Myśl.* 52, (ob. Śladogony). Melatop ślad zgubił. *Banial.* 1 4. Ślad zajęczy *Ross.* маликъ, пазанки. Ślad hsi *Ross.* напакъ. Podwójny ślad *Ross.* сдвоика. Śladem szukać, w też tropy za kim iść, śladować, śledzić. *pr. et. tr.*; der Spur nachgeben, nachspüren. Olgierd zebrałszy się, tuż w stopy i w świży ślad za mistrzem Pruskim do Prus ciągnął. *Strzyl.* 594. Droga jest ślad, którego kto pierwszy kieruje. *Min. Ryt.* 4, 145. Do prawdziwej piękności ich gościniec wiedzie, Leż niewiele waży się chodzić po ich śladzie. *Ch. d. Gesn.* 155. (za ich przykładem, wzorem). — 2. Ścieżek przez zagrodzenia bronić trzela: niech każdy idzie zwyczajną drogą, a nie jak ludzkim śladem. *Haur. Ek.* 104. (przesinykiem, cf. szlak) — Ślad czego tracić, gubić, zacierać co, żeby śladu nie było, wygładzić, do szczetu, z kretešem, auch nicht eine Spur zurück lassen. Będę wojował z Persami, ale tak, że i śladu ich nie zostawię na świecie. *Boh. Kom.* 2, 425. Prawniki i szladu tej

góry nie ujrzą. *Teat.* 8. b, 44. — §. Szlady ciesielskie, linie kresiane etc., na drewnie. *Tr.* kresy, *Striche*, *Linien der Zimmerleute auf dem Holze*. Naznaczyć ślad rubryką, kreta. *Tr.* — 2) Szład roli, Jan, miara roli, eine *Sufe Landes*. W Prusiech, w Mazowszu, w Litwie, na włoki mierzą, w Wielkiej Polsce na szlady, w małej Polsce i w Rusi na lany. *Grzep. K* 2 b. Żrzebia, szlady, pewnego wymiaru nie miały, brano je jako dni orania. *Czech. Pr.* 225. Z każdego żrzebia, szladu, włoki z osiadłych ról mają płacić po 10 groszy. *Vol. Leg.* 2, 662, cf. półszlednik. ŚLADEK, dku, m., n. p. Na śladku posadzić, zasadzić na kogo, *ponere in insidiis*. *Mącz. Sinterhalt*. ŚLADOGONIEC, óca, m., goniący za czym szladem, *der Nachjäger, Nachseger*. Zbieg przepłynąwszy rzekę, tam dopiero pozbył swoich śladogonców. *Pot. Pocz.* 157. ŚLADOGONNY, a, ie, n. p. Śladogonni psi. *A. Khan.* 91; *odora canum vis*, *nachgehend*, *die Spur verfolgend*. Przez skały uchodziła ona, śladogonnych psów głosem bywając pędzona. *Otw. Ow.* 78. *Psi śladogonni, *navilus acres*. *Zebr. Ow.* 186. SZLADOWAĆ, ŚLADOWAĆ cz. *niedok.*; *Ross.* слѣдовать (= naśladować, indagować), слѣдичать; śladem szukać, isć w też tropy za kim, śledzić, szlakować; *nachspüren*, *der Spur nachgehen*. Pies zająca śladuje. *Tr.* 2, 258. Niektórzy myncarze pieniądze potajemnie i złośliwie fałszują; przeciw takich złoczyńców śladować każdemu należy. *Szerb. Sac.* 235. Śladowanie, indagacya, śledztwo *Croat.* obszok. — *Fig.* Śladuję boskiego dzieła. *Suszye. Pieśn.* 3, E 1 b. (dochodzę rozbierając). SZLADOWNIK, ŚLADOWNIK, a, m, śledziiciel, ścigacz, pryciacz; *der Nachspürer, Nachseger, Nachfolger, Verfolger*. Idzie za nią, jakoby śladownik. 1 *Leop. Syr.* 14, 25. (jakoby goniec. 5 *Leop.*). SZLADOŻYLE, a, n., wrab we wnętrze gorzystości, dla lepszego rozpoznawania świeżo napadniętej żyły kruszcowej. *Mier. Mskr.*, *der Schurf*, im Bergbaue.

Pochodz. *naśladować*, *naśladowca*, *naśladownik*, *naśladownictwo*, *prześladować*, *prześladowca*, *osłada*, *posładek*, *posledni*, *uposledzać*, *śledzić*, *wysledzić*; *śledź*, *śledziówka*; cf. *śli*, *szły*, *szłu*, *Verbi isć*.

SZLAFMICA, y, ż. SZLAFMICKA, i, ż. *dem.*, nocna czapka, duchna, duchenka; z *Niem.* die *Schlafmütze*; *Vind.* ponożlna kapa; *Ross.* спальной колпакъ, колпачекъ. Zerwał swoje białą szlafmicę z swojej łysiej mózgowicy. *Teat.* 55. d, 82. — *Alleg.* Gdy się drzem za laurem, dobrze jeśli który Brudnyj na łeb szlafmicy zarwie lub misiury. *Zab.* 12, 170. *Zabl.* SZLAFROK, a, m., SZLAFROCZEK, ezka, m., *dem.*, nocna suknia, *der Schlafrock*; *Vind.* nożlna jopa, nożlnu oblazhilo, hemetel sa spanje; *Slav.* haljina spavacha; *Ross.* шlafрокъ, спальное платье. W czasie prześcielania łóżka niech chory szlafrokem lub nocną suknią pokryty, na miękkim krześle siedzi. *Krap.* 3, 567. Zskoczyła z swego łóżka, lekkim tylko narzuciwszy się szlafrokem. *Nieme. Król.* 1, 57. Na teatrze bywała w długiej wygodnej sukni, która była do szlafroka podobna. *Pam.* 85, 2, 49. — *Fig. Tr.* Można i w szlafroku męstwo pokazać. *Pilch. Sen. list.* 2, 286. (niekoniecznie w zbroi, in toga). Sztuka pochleb-

cę odziała cnoty szlafrokem. *Zab.* 10, 156. *Zabl.* płaszczykiem. SZLAFROKOWY, a, e, *Schlafrock*. Ubiór szlafrokowy. *Teat.* 19. e, 51. SZLAFTRUNK, u, m., picie na dobrą noc; z *Niem.* *der Schlaftrunk*. Po podwieczorku wieczera, po wieczere szlaftrunk. *Opal. Sat.* 72. SZŁĄG, u, m., powróż na kluczki zadzierżgniony; z *Niem.* die *Schlinge*, ein in *Schlingen gefnüpftes Seil*. Widząc w Wieheze nowego zaciągu Wsiadających do szybu, aż i bachmistrz w szłagu Musi być Morsztyn... *Pot. Pocz.* 65. (gruba lina, na kształt krzesiołek obwiązana, w których się siedząc na dół szybu spuszcza). Bałwan soli, wszystko obrachowawszy, jako to szłagi, powrozy konopne, łyżczane, nie będzie drożej przedany, jeno po 5 groszy. *Herb. Stat.* 104.

SZLAGA, i, ż., SZLAŻKA, i, ż. *dem.*, kula drzewiana, młot wielki. *Cn. Th.* 1117; z *Niem.* die *Schlage*, die *Spießschlage*; *Boh.* bigák, pjeł, pobigačka, klápec; *Stov.* pobigačka, wałaska; *Sorab.* 1 et 2. heja, (*Sorab.* schlaha, dówła przeczna żerdź przewora); *Carn.* falkél, kladvo, kyz, ky; *Vind.* kiz, kizbiz, terkel, butez, nabijazł, nabijalu, trepaunik, butiza, zhiz, kladivo; *Ross.* било, долбня, добыча, колотило, колотушка, колотушечка, чекмарь. *Mallens*, szłaga, kula, taran. *Mącz.* Szłaga drewniana służy ogrodnikowi do wbijania w ziemię większych kołków. *Kluk. Rosł.* 1, 81. Gruzły ziemi rozbite być powinny szłagą czyli młotem drewnianym. *Przed.* 55. Sniecerze potrzebują drzewa na szłażki do pobijania dłota. *Kluk. Rosł.* 2, 169. Szłażka czyli kłuzek mały. *Jak. Art.* 2, 249. Szłaga u bednarza, drewniana lub żelazna, którą pobija obręcze. *Magier. Mskr.* Zgadłem, chaos w głowie, za najlepszy stała kropie i ulepi Szłaga bednarska, bo mu braknie piątę klepki. *Zabl. Zab.* 99. U Bisów szłaga jest pniak z trzonkiem, którym hartful na ładzie wbijają. *Magier. Mskr.* — §. Szłagi, sztaby, legary wschodowe, *scapi scalarum*. *Cn. Th.* 1122. Treppenstufe, Treppenposten. SZLAGIER, u, m., u smuklerza jest kościany, do przybijania wiatku w taśnic. *Magier. Mskr.* *der Klopffähgel der Posamentier.*

1. SZLAK, ŚLAK, u, m., 1) paraliż. *Syr.* 52, apopleksya, z *Niem.*, *der Schlag*, die *Apropletic*, *der Schlagfluß*; *Carn.* boshje shlak, shlak, (slák + powój ziele); *Vind.* boshy flak, boshji flak, boshji vdarez, skrouina, kralovust, krivust, (flak, vdarek, vdare: uderzenie); *Croat.* boshy udaraz, guta, dërhtavieza; (slák *ictus*, *verber*); *Ross.* ударъ, разслабленіе. Lawendowa wódka zachowuje od szlaku, t. j. od zabicia powietrza. *Spicz.* 101. — 2) Szlak na ptaki, klatka, *decipula avium*. *Mącz.* (cf. potrzask), ein *Schlagbauer*, ein *Taubenschlag*. Szlak w gołębińcu. *Tr.* Gołębie latają do szlaków swoich. 1 *Leop. Jer.* 60, 8. (do okien swoich. 5 *Leop.*). Jako szlak pełen ptaków, tak domy ich pełne zdrady. 1 *Leop. Jer.* 5, 27. Jako kuropatwa bywa przywiedziona do szlaku, albo kózka leśna na sidło, tak i serce pyszne. 1 *Leop. Syr.* 14, 32. 2. SZLAK, u, m., żużel; z *Niem.* *der Schlacken*; *Ross.* шлакъ, шквара (cf. skwara), шкварива, шкварка; (слякотъ plutu). *Molybditis*, ołowny szlak, ołowne szymowiny, brudy. *Mącz.*

3. SZLAK, ŚLAK *u, m.*, [trakt, gościniec; eine Passage, Bañu; *rusk.* szlach; *Elym. got.* slaha 2]; przesmyk; *Ger. m.* der Schlich, ein verbergter heimlicher Weg, Schleichweg, enger Paß; *Niederf.* stele; (*Boh.* slak trop; *Vind.* šilak, mestu, kraj - miejsce, v tem šilaki, na tem mesti - natychmiast). Szlaki Tatarskie zwyczajne, któremi zwykły wpaść do ziem Ruskich i do Wołoch, są trzy: jeden Kucznieński, drugi czarny szlak, trzeci Wołoski. *Gwagn.* 618. Wiedział przeszkoki i zaczajne znaki Kucznieńskie i Wołoskie, ba i czarne szlaki. *Pasz. Dz.* 19. *Pasz. Chor.* A 5, (ob. czarna droga). Przez Niepr dwa też brody albo szlaki są niepospolite, któremi Tatarowie do nas przechodzą; zowią się Krzemieńczuki i Kućmiński. *Biel.* 5. *Gwagn.* 5 *idem.* Szlakiem Tatarskim zwano tę przestrzeń ziemi, którą najczęściej wypadali Tatarowie. *Czack. Pr.* 1, 182. Strażą czujną opatrzył wszystkie szlaki. *Teat.* 45. d, 64. *Wyb.* W nocy bezdrożnemi szlakami przerzawszy się, z nienacka Rzymian napada. *Pilch. Sall.* 212. — §. Szlag, droga, tor, *pr. et tr.*; der Weg, die Straße, die Bañu. Szło wojsko trzema szlakami w dobrym porządku. *Nar. Hst.* 2, 404. Bieg gwiazd dokonany, tymże szlakiem na nowo poczyną. *Pilch. Sen. list.* 289. O ja trzykroć szczęśliwa, bym przelecieć mogła W obóz króla Kretskiego powietrznemi szlaki; *per auras.* *Żebr. Ow.* 189. Szlak ziemia w piekło otwarła. *Żebr. Ow.* 118. Szlak przodków swoich opuściwszy, za swoim się przedsięwzięciem udawamy. *Budn. Cyc.* 61. Oderwali się od kościół powszechnego, i nastąpili na ślak pogański. *Gil. Kaz.* B 6. — §. Szlak, szlad, stegno, trop, stopy, die Spur, *pr. et fig.* W starym zakonie są niby szlaki i podobieństwa niejaki s. trójcy. *W. Post. W.* 2, 9. Lekarski szlak na swym domysle, a domysł pewności dać nie może. *Bals. Niedz.* 2, 478. — §. Szlak, SZLACZEK czego, brzeg, kraj czego, bramowanie; der Rand, der Saum. Biała wstęga z czarnemi szlakami. *N. Pam.* 12, 280. Czy w tym szlaku szerokim pierwej się różeczki zaczynają haftować, czy kwiatki? *Teat.* 16. c, 74. Jejmość do miary coraz się nadstawia, jejmość siedzi bojaźliwy, aby znowu po przydatek do szlaku i na kliny albo łalbany do kramu posyłać nie musiał. *Mon.* 69, 588. Jakże się We Pani ten szlaczek podoba? *Teat.* 51. b, 47. Dawni Polacy świąt uroczystych przy odprawowaniu mszy s. szlak albo ręcznik biały, na kształt stoły kapłańskiej, z szyi zwiesiwszy, nosili. *Krom.* 89. strefy, Striße. Przed laty każda sztuka ochędostwa Polskiego miała się wiecystym krojem, i potem się pod szlak inny przydawała. *Mon.* 69, 605. Szlak u postawów sukien, kitajek, aksamitów. *Cn. Th.* 1014. die Calleiste, Reiste am Zeuge, Tude, (cf. krajka). Krawcy na swój odrwisz lepiej, aniżeli kiedy na szlak skroić umieją. *Mon.* 69, 602. uciąć sukna, materii. SZLAKOWAĆ *cz. niedok.*, szladować, śledzić; *Boh.* šlakugi, šlidjm; *Vind.* polleduvati, nalleduvati, pollediti, preflediti, špüren, aufspüren. Zwierz leśny szlakował. *Groch. W.* 488. — *Fig.* Patrzeć na swoje wady oślep i przez szpary A skrzętnie w przyjaciela szlakować przywary. *Zab.* 8, 528. SZLAKOWNY,

SZLAKOWANY, *a, e*, snadny do wyszlakowania, anšpürbar, leicht aufzuspüren. — *Phys. et mor.* Nieszlakowne ludzkich sere zakrety. *Nar. Dz.* 5, 91. unergründlich, uneršpäbar. — §. Szlakowny, poszlakowany; ertrayt, überwießen, tabelhaft. Takie jawne matactwo już nie wodza znaczy, Lecz szatana fałszerza szlakownego raczej. *Przyb. Mtt.* 154. W niczym nieszlakowni. *Przyb. Mtt.* 194. To są nieprzyjaciele kłamstwa, szcherzy ludzie. Nigdy nie szlakowani w zdradzie lub obłudzie. *Przyb. Luz.* 225. SZLAM, ŚLAM, *u, m.*, muł; z *Niem.* der Schlamm; *cf.* *Ital.* limo, *Lat.* limus; (*Boh.* šlam flegma); *Slov.* kaš (ob. kaš), zmlhna, (ob. Muš); *Sorab.* 2. schlām; (*Carn.* šhleml; šhna, flegma); *Vind.* šhleml, glu, glenzu, glinza, klatje, zekla, mnsga, bersa, blatu; *Ross.* илѣ (cf. il), има; *Ecel.* тинчане. Szlamy wielorakie, rzeźcany, stawowy, jezior, błot. *Kluk. Rośl.* 5, 185. Nie zaraz szlam z stawu, sadzawki, na rolę wywieźć, ale niech się wprzód uleży. *Haur. Sk.* 51. SZLAMA, *y, ż.*, mada, grunt wysoki i madzisty czyli gliniasty. *Magier. Mskr.* hoch aufliegender Thonboden. — §. Szłama, ob. Szlamowe futro. "SZLAMONIK, *a, m.*, żaba *Graec.* πηλοδότης. *Przyb. Batrach.*, *cf.* bagnoch SZLAMIC *sz. rec. niedok.*, szlamowatym się stać, šfleimig werden. Gdy już zaczynają się krosty szlamić i rozpekać, tedy... *Krup.* 5, 455. SZLAMOWATOŚĆ, SZLAMOWITOŚĆ, SZLAMISTOŚĆ, *ści, ż.*, obfitość szlamu, die Schlammigkeit; *Ross.* иноватость, вязкость, иноватость. — §. Flegmistota, flegma, zamulenie; Schleimigkeit, Schlēm. Nerwy ozębne i szlamowatościami flegmistemi ogarnione, ziele to rozgrzewa. *Syr.* 194. Sole do rozrzedzenia szlamowitości używane bywają. *Kruml.* 120. Szlamowatość gesta apetyt gubi. *Krup.* 5, 668. Szłkość albo szlamowatość. *Syr.* 820. et 282. SZLAMOWATY, SZLAMISTY, *a, e*, — *o adv.*, pełen szlamu lub flegmy, šfleimig, šfleimig; *Carn.* šhlemlast; *Vind.* glenzast, klaten, glenzhen, glenski, blaten, lushen, skäljen, sablizhen; *Ross.* иноватый, вязкий, тинистый, тноватый SZLAMOWAĆ *cz. niedok.*, rzekę, sadzawkę ze szlamu czyścić; z *Niem.* šfleimmen, vom Schlamm reinigen; *Sorab.* 2. szlamowasech; (*Sorab.* 1. schlamayu ligurio, schlamuwar utratniki. Gdy stawy szlamem lub błotem zalaża, wyczyszczają się przez szlamowanie albo wywiezienie błotnej ziemi. *Kluk. Zw.* 5, 221. *Świłk. Bud.* 597. Szlamowanie, elutriatio. *Kruml.* 71. SZLAMOWY, *a, e*, od szlamu, Schlamm; *Ross.* илмный. SZLAMOWE futro, SZLAMA, ŚLAMA, *y, ż.*, SZLAMY *plur.*, brzuchy i boki łsie albo rysie; Bant und Zettenfelle von Füchsen, Leoparden &c. Futra rysie pojedynkowe; futra rysie szlamowe. *Vol. Leg.* 4, 556. Rysiego błanu przedniego, tak nóżkowego, jak i szlamowego nad zł. 200. *Gost. Gor.* 78. Moskwa wydaje piłsń, piasaki, rossomaki, szlamy. *Pam.* 85, 615. SZŁAP', (*Dudz. n. k.* 29. woli CZŁAP'), *i, ż.*, spory krok koński; *Ross.* иноходъ, (ob. Jednochoda); greßer Pferde Schritt. (*Boh.* šlapadlo - stopa nożna; *Carn.* šláp semita maris, cutarraeta; *Croat.* šláp, hláp vapor) Szłapią jeździć. *Dyke. Med.* 2, 670. Koń ten ma dosyć szłapi. *Pot. Arg.* 84. Lekkim zrywaniem możesz konia do szla-

- pi, do piasania, do hasania aplikować. *Haur. Ek.* 149. — 2. *De homine*: Ale też We Pan bardzo predko bie-gasz, nie możemy tak człapia biegać. *Boh. Kóm.* 2, 59. SZŁAPAK, a, m., SZŁAPACZEK, ezka, m., dem., CZŁA-PAK. *Dudz.* 29; *Boh.* ślapak; *Vind.* dobrokorazhli konj, lohkokorazhni konj; *Ross.* шлоходецъ, (cf. jednochodnik), (cf. шляпа, шляпка kapeluszy); — 1) koń szłapia idacy, ein Fußgänger, ein Pferd, daß einen großen Schritt geht. Szłapak rozhlukany na kiel wziawszy, unosić go począł. *Kur. Pet.* 2. Już Tytan wprzagli swe człapaki. *Zab.* 10, 207. *Zabl.* Wprzeżone szłapaki do małej kolaski. *Hul. Ow.* 64. — 2) Szłapak, piechur, piechołnik, ein Fußgänger. SZŁAPIĆ *cz. niedok.*, Szłapać *contin*; *Boh.* ślapiti, śla-pati; *Slov.* ślapám calico; (*Ross.* шлепнуть, шлепать z pluskim na ziemie walić, шлепнуться obalić się, от-шлепать trzewiki znosić; (*Croat.* szłapimsze vaporo); szła-pia iść; (*Germ.* schlappen; *Boh.* šlepěge trop, stopa), den Schritt geben. Noc była ciemna, koń szłapał noga za nogą. *Ossol. Str.* 9. — *De homine*: Gdy wehodził, usły-szał szłapanie nóg jego. *W.* 5 *Reg.* 14, 5. 1 *Leop. ib.*, daß schlappen, Gerümich der Füße. *Budn.* 1 *Reg.* 14, 6. — Szłapać się, wlec się, włóczy się; шлѣ langlam nad-šleppen, nadšlepfen. Dworskiej polewki, ni kutla nie łapa, Ni dla bankietów za panem się szłapa. *Zaw. Gosp.* — 2) *A tiv* Szłapać eo, kogo deptać, przydeptać; rreten, niedertreten. *Titubata vestigia*, szłapanie, deptane stopy. *Maez.* Niektórzy rzodkiew szłapia, po wierzehu nać przydeptując, aby się tylko w korzeń koehała. *Cresc.* 246. Sięść szlezna, jak śnieg dotąd nie ślapano no-gami. *Zeb. Ow.* 55. — *Alleg.* Jako głowa mówi o no-gie uszłapaną, czemu mię szłapisz? tak pan mówi, że jemu się dzieje, eo sługom jego wyrządzają. *W. Post.* *W.* 5, 145. (szarpiesz, targniesz). *Macerare lutum*, ugnieść, uszłapać, uprawić glinę. *Maez.* SZŁAPISTY, a, e, kroczysty, wielką szłapia elodzący, weit schreitend. Koń szłapisty. *Tr.* 2, 158. (*Carn.* szłapaszt, hłapaszt szpaszt vaporesus).
- *SZŁARA, y, ż., SZŁARKA, i, ż., *demin.*, bramowanie u sukien kobiecych, der Saum an einem Damenkleide, der Besatz. — *Fig.* Księżycą, gdy żadnej makuły nie ma na kształt szlary albo kwafu, pogody się spodziewaj. *Haur. Sk.* 107.
- SZŁASK, ŚLASK, °SZŁASKO, a, n.; *Boh.* Szlesko, Sleze, Slez; *Slov.* Szlesko; *Sorab.* 2. Schlasinska; *Slav.* Shlě-zia; *Germ.* Schlesiens. Nazwisko Śląska od różnych na-rodów gromadzenie nadane jest, tak iż Ślezaacy jakoby zlezlakami albo schodniami nazwani są. *Krom.* 177. *Biel.* 97. *A Slavonico* slěz szlaz, malva, deducit *Durich.* 4, 245. Nam się zdaje, że nazwisko Szłaska *Silesiae* było jeszcze dawniej znajome, ale tylko w jednej małej krainie, nazwanej *pagus Silensis*. *Nar. Hst.* 5, 58. Szląsk dzieli się na górny i dolny. *Wyrw. Geogr.* 257. *Prov.* Dalej Szłaska nie był *Pol. Jow.* 70. SZŁASKI, a, ie, Schlesiſch; *Boh.* Šlezský; *Ross.* Шленский. Księstwo Szła-skie od Kazimierza W. koronie Czeskiej ustąpiłone. *Wyrw. Geogr.* 257. Szląskie płótna, (ob. Szłazak, Szłezak, Szlezanin).
1. SZLAZ, ŚLAZ, u, m., rodzaj rośliny, *malva*; *Boh.* slez; *Sorab.* 1. schlez, wulki schlez, werebina; *Carn.* slęs, slis, shles, kompolje; *Vind.* flis, ilies, popovina, poprosha; *Croat.* szlěz; *Bosn.* sljez, sliz; *Rag.* sljez; *Slav.* sliza; *Eecl.* слюзъ; *Ross.* зинзивой, просвирки, проскурнякъ боль-шой, Malve, Pappelfrant. Szlaz ogrodowy *Streptosen*, wy-żej człeka rośnie z kwiatami wielkimi, do róży podo-bnemi: szlaz pospolity, szlaz polny, płonny, pięcłisty, *al-teea*, *Wetterröslein*; szlaz wysoki, wianeczny, *althaea*, *Gibifl.* *Kluk. Rosl.* 2, 255. *Sienn.* 99. *Cresc.* 285. *Kluk. Dyke.* 1, 26; ob. róża szlazowa, róża czarna. *Cresc.* 286. Szlaz gesi, *rotundifolia*, zajeczy, *silvestris*, etc. *Kluk. Dyke.* 2, 107. *Śleszk. Ped.* 421. Szlaz żydowski zieleninowy, *corehorus olitorius*, w wschodnich krajach zażywany na zieleninę. *Kluk. Dyke.* 1, 155.
2. SZLAZ, (Ślaz), ezwarty żoładek zwierząt przeżuwających; *Ross.* рубецъ; *ventriculus hie inaequalis et turgens est, instar malvae folii. Cn. Th.* 178. der vierte Magen der wiederkäuenden Thiere, der Zettmagen, daß Lab, der Roden. Wól ma cztery żoładki, jeden się zowie xiegi, drugi czepiec, trzeci łosia skóra, ezwarty ślaz. *Sak. Probl.* 71. Szlaz, łączy się z żoładkiem, i od niego zaczynają się cienkie kiszki. *Magier. Mshr.*
- SZŁAZAK, ŚLAZAK, ŚLEZAK, °ŚLEZANIN, a, m.; *Boh.* Slezak; *Slov.* Slezák; *Carn.* Qvadar *Quadus*; [*starorusk.* Селезнѣцъ; od Sylingów szczepu wandalskiego 2]; z Szłaska rodowity, der Schlesiſch. *Dudz.* 18. Ślezaacy, jakoby zlezlaki albo schodnie. *Krom.* 177. *Biel.* 97. Śle-zanie. *Star. Vat. B* 4; *Boh.* Slezacy tylni, ostatni, Čechy zaś (poczynający), przedni, pierwsi. — 2. Ślezak, w Toruniu, pewny gatunek ciasta z rozynkami. SZŁA-ZACZKA, ŚLEZANKA, i, ż., die Schlesiſerin; *Slov.* Slez-začka.
- SZLAZKA *dem. Nom.* Szłaga *qu. v.*
- SZLAZOWY, ŚLEZIENNY, a, e, od szlazu; *Rog.* sljezni; *Croat.* szlezni; *Eecl.* слюзовый, Malve, Pappel. Szlazowa róża, *malva rosea. Kluk. Rosl.* 1, 265. Wino szleziennie. *Syr.* 279. Szlazowy albo szlazowaty kamień, ma kolor łosia szlazowego, der Malachit, Pappelstein. *Kluk. Kop.* 2, 65. *Ład. H.* N 65.
- SZLEDZIĆ, ob. Śledzić.
- *SZLEGA, i, ż, śmigownica, z *Niem.*, die Feldschlange, die Schlange, ein Geſchloß. Pierwej szłegi wypalić, a potem kartany. *Biel. S. N.* 54.
- SZLEJA, SZLEJKA, ob. Szła SZLEJOWY, a, e, od szli czyli szlei; *Ross.* шлейный.
- SZLEJMOWAĆ *cz. niedok.*, n. p. Kadź duża do szlejmowa-nia gliny. *Torz. Śkl.* 287.
- SZLEMIE, ienia, n., drzewo, drewno poprzeczne, w po-przek położone; ein Querbaum, Querholz, Baum; cf. balka, bierzwono, bierzmo, tram, tragarz; *Croat.* slě-me, velika greda, trám; *Bosn.* slimme, greda velika od kuchje; *Eecl.* сльма, бревно; (*Carn.* slémé vertex for-nacis; *Vind.* fleme, strop = szczyt daszny, preschnu fle-me, trot = drag prasowy; *Ross.* шеломъ, шоломъ naj-wyższa krokiew' daszna, шлемъ, шоломъ helm, oso-bliwie w herbach). U miechów w kuźniach w walcu

koła są ramiona; te więc hak albo sztabę zwana szlemie na dół cisną i miech dmie. *Os. Rud.* 88. *der Baum am Blafsbalgen.* Szlemie średniej grubości *Ross.* слера, слержа. Na trunę tobie z trzecim szlemieniem wystarczą dwie drewnie. *Kchow. Fr.* 144. (szubienica, z trzech drewnien złożona). Obieszono go na wysokim szlemieniu. *Klon. Wer.* 59. Kasyusz im był tak surowy, iż ledwie ich co nie wieształ na szlemie. *Chrośc. Fars.* 325.

SZLERA, SZLIRA, *ob.* Ślęra, *ef.* szlara.

SZLĘZANIN, SZLĘZAK, *ob.* Szlżak. SZLĘZIENNY, *ob.* Szlżowy.

SZLICHI, SZLICHT, *u, m.*, drobno stłuczone kawałki kruszeowe wodą zaprawione; z *Niem.* der Schlich, gepulverte mit Wasser vermischte Erzerde. Z kruszców stłuczonych spławione szliche lekkie mieszają się do przepalenia z innymi cięższymi. *Kluk. Kap.* 2, 298. Szlicht metalowy. *ib.* 2, 167.

SZLICHTA, *y, ź*, tkaczy klej, którym osnowę pomazują: *Boh.* slichta; *Vind.* slichta; z *Niem.* die Schlichte der Leinweber, ein Brey, womit sie den Aufzug steifen. Szlichta dla tkaczów być powinna z mąki żytniej z wodą przegotowanej. *Przędz.* 29. Płótno od tkacza odebrawszy, dać pomazać, aby szlichta wymokła. *Zaw. Gosp. Haur. Ek.* 77. *id.* SZLICHTOWAĆ płótno *cz. niedok.* szlichta pomazować; z *Niem.* die Leinwand schlichten, mit der Schlichte te glatt steifen; (*Vind.* seflichtati, perflichtati). Płótno gdy knap na swoim robi warsztatcie, to je aby gładkie było, mąką żytną z wodą uwarzywszy jak na barszcz szlichtuje. *Haur. Ek.* 178. O szlichtowaniu płócien *Haur. Ek.* 178.

SZLICHTADA, *y, ź*, przejażdżka sanna, die Schlichtade; *Vind.* faniezhanje, fanimska voshnja, faniekanje; *Ross.* karanie. Tej zimy mieliśmy raz wielką szlichtadę. *Teat.* 46. b, 26. *et* 56. e, 9. *et* 24. b, 57.

SZLIFA, SZLIFA, *y, ź*, 1) pętka na ozdobe służąca, kluczek ozdobny; z *Niem.* die Schleife, 3. B. Guttschleife; *Sorab.* 2. schleiffa; (*Ross.* шлюфы podwiązki); *Vind.* povesilu, poveszazha, olvesje. Guzik na kapeluszu złotolity z szlifa drogą gładzie. *Zab.* 12, 64. Nie wyszło półmiesiaca, We Pan nam się zaraz w szlifać zaświecił. *Teat.* 27, 8 (w oficerskich szlifać). -- 2*) Traka, saniki albo szlifa, jak niektórzy mówią. *Marcz.* płozy do ciężarów wleczenia, die Schleife. Lasten damit zu ziehen.

SZLIFIERNIA, SZLIFARNIA, SZLUFARNIA, *i, ź*; *Boh.* bruska, brusyrna, brausyrna, brausewnice, (*ob.* Brus); *Slov.* brusárna, brusirná; *Ross.* шлифовальня (шлифовка politura), точильня, (*ob.* Toczyc); miejscce czyli budynek, gdzie co szlifują, die Schleifmühle. Szlifiernia zwierciadeł. *Wyryw. Geogr.* 509. Każemy budować dla płatnerzów szlofarnię i mieszkanie. *Vol. Leg.* 5, 200. SZLIFIERZ, SZLUFIRZ, ŚLUFIERZ, *a, m.*, osolnik, brusnik; *Sorab.* 2. schleiffar, brusar, f. brusarka; *Slov.* brusat, brusir; *Carn.* brusar; *Vind.* brufar, brunfik; *Croat.* bruszar; *Slav.* brusács, oshtrioc; *Ross.* шлифовальщикъ, гранильщикъ, точильщикъ; z *Niem.* der Schleifer. *Kluk. Kap.* 2, 82. W luceie skłanej, gdy kom-

pozycya skłana ostygnie, szlifierz tygielki od masy ma odszlifować piaskiem. *Torz. Śkt.* 507. Do luty trzeba sprowadzić jakiego rysownika i szlofirza. *ib.* 405. Wytoczyć, odtoczyć nóż, u szlifierza. *N. Kam.* wyszlifować. SZLIFIERSKI, *a, je*; *Ross.* точильный; do szlifierza należący, Schleifer. Toczyłto szlifierskie. *Kluk. Rośl.* 2, 166; *Boh.* brusnice, Warsztat szlifierski. *Chmiel.* 1, 227. Aby cena szkła nie była przesadzona dla rysowniczej albo szlifierskiej roboty. *Torz. Śkt.* 404. SZLIFOWAĆ, SZLUFOWAĆ, *cz. niedok.*, ostrzyć, brusować, gładzić, schleifen; *Sorab.* 2. schleiffowaseh; *Carn.* brusiti, brusem; *Vind.* brufti, nabrufti, oistriti, pobrufti; *Ross.* шлифовать, отшлифовать, точить, точу (*ob.* Toczyc), гранить, огранить, огранивать. (*ef.* graniasty). Szkiełka szlifowane. *Mon.* 67, 609. Ma sto szabel szlifowanych. *Teat.* 56. e, 25. Zawieszam przy kapeluszu szlifowaną szablę. *N. Pam.* 11, 229. Tak dobrzem go po karku liczał moja szlifowaną szabelką, aż się głowa na ziemi oparła. *Mon.* 74, 45 — Szlifować u malarza, do gładkości szpachlówka przyprowadzić. *Magier. Mskr.* (szpachlować) — ½. Szlifowanego, gra pewna w karty, ein gewisses Kartenspiel. Z deputatami w marysaz szlifowanego grywa cały dzień. *Teat.* 24, 155 *Cart.*

SZLIFA, *ob.* Szła. SZLIRA, *ob.* Ślra.

SZLOCH, ŚLOCH, *u, m.*, szlochannie; *Croat.* szkuchanye; *Hung.* sohajtás; *Ecc.* мчание, всхлипываніе; *Ross.* хны, даś Schluftzen. Nie mam do szlochów ani do chychotów ducha. *Przyb. Ab.* 22. Daruj mým szlochom krwawym. *Teat.* 47. e, 86. SZLOCHNAĆ *med. jednt.* Szlochnąć *contin.*; *B. b.* aujpm, upjm; *Carn.* yl' m se, liti se, ibtēm, taliti. (*ob.* Tułć); *Croat.* kuczam, schuczam, skuczam, szkuczam; *Hung.* tsoklem, sohajtok; *Dal.* stuczam; *Bosn.* jeccati (*ef.* jeczeć), jecjati, ciejjati; *Ross.* хлнать (*ob.* Chłupać), хныкнуть, хныкаю, хнычу, хлопать, хлопчу, vulg. рюмьт; *Ecc.* рладати, повльствити; głośno płakać z jękiem, schluftzen, laut weinen. Tak jest! kochany synu, — znowu szlochnie, i rzesistemi żzami żrzeniec zalewa. *Przyb. Ab.* 170. Nie płacz, bo i ja bym musiał szlochnąć. *Teat.* 11, 11. Hoj teraz to tu szlochanie i płacz będzie. *ib.* 8, 96. Szlochajła, aż się serce krajało. *Teat.* 58, 227. Wdowy po śmierci męża rwa włosy, szlochają. *Teat.* 28, 155.

*SZŁOJRZOWATY, *ob.* Stojerzowaty.

*SZŁOKADA, *y, ź*, [myłka druku zam. Sztokada *qu. v.* 2], *n. p.* Bierze (do pojedynku) pałasz; aż widząc busarza z szłokadą, Śle, niechaj się rapirem bije albo szpada. *Pot. Jow.* 227.

*SZŁOP, [czołgajac, z *niem.* idleppend 2], *n. p.* Bojażć boża, pierwsze grono Na ten łubek przywiniono, Bo ta stróżem, ta i tropem, Ryś nie spluskał szaty szłopem. *Miask. Rył.* 2, 150. może żłopaniem, żłopając?

SZŁOPA, *ob.* Łapa. SZŁOSARZ, *ob.* Śłosarz. SZŁUFOWAĆ, *ob.* Szlifować. SZŁUZ, *ob.* łóz.

SZŁY, SZŁYŚCIE, SZŁYŚMY, *ob.* łśc.

SZŁYK, ŚLYK, *a, m.*, czapka futrzana coraz węższa ku górze, [czapka okrągła w czub z brzegami futrem obramowanemi 2]; eine hebe feinfache Pelzmuße. Pierwej kró-

lowie sami w baraniach kozuchach i szłykach baraniach chadzali. *Star. Ref.* 40. Panowie Litewscy, w niedźwiedzie kozuchy i wileze szłyki z sajdakami świetno, (jak w on czas strój był 1525 r), przyjechali do Krakowa. *Strzyk.* 361. *Gwagn.* 380. Stary Litwin zwierzezy łeb obłupił i wdział msto szłyka. *Strzyk.* 214. *Jag. Gr. A* 2. Przed lat 40 kit czaplich nasi Polacy używali i szłyków marmurkowych. *Star. Ref.* 45. Szłyk Moskiewski. *Miask. Ryt.* 2, 20. Szłyk marmurowy: szłyk lisi grzbietowy. *Instr. cel. Lit.* — §. Chłop na głowę słomiany szłyk wdziawszy... *Zab.* 10, 47. *Koss.* (kapeluszyisko).

SZMACIANY, a, e; *Ross.* трапичный; od szmat, ze szmat, *Empen*. Epoka odkrycia naszego lnianego lub szmacianego papieru dotąd nie jest dostatecznie wiadoma. *Przyb. Pis.* 116. **SZMACIK**, ob. Szmat. **SZMACINA**, y, ż, biedny szmatek, ein clender Jeßen. Niemasz teraz na mnie i szmaciny, niemasz i jednej chusciny. *Comp. Med.* 702. **SZMACISKO**, a, u, brzydki szmat, gałganisko, ein garstiger Jeßen. *Szmacisko*, *centuculus*. *Maż.* Stare poszarpane szmaciska. *Radz. Jer.* 58, 41.

***SZMAGA**, i, ż, [z *culz.*, rodzaj łodzi nadbrzeżnej, eine Art leichter Boje 2], n. p. Na brzegu, gdzie miał wysiadać z szmagi... *Pot. Arg.* 625.

SZMALCOWAĆ 1, ob. Szmeleować. 2) Szmalcem omaścić, okrasić, szmalca dodać, oszmalcować, oszmalczyć; *Carn.* mastim, (cf. maścić, cf. *Germ.* mäßen); *Vind.* mafliti (cf. masło), pomafłiti, sabieliti (ob. Zabelić), obieliti, zerkałti, mit Šmalz anmaßen, šmalzen. Szmalcowany, oszmalczony. *Cn. Th.* 1029, (*Vind.* mafloun, obmallen, maflen, masten, siun, sabielen; *Carn.* masien). Szmalcowany rozek czyli butka; *Carn.* maslarya, Dęfter. Šmalzštypfel. — ½. Szmalcować, *szmeleować (sed cf. hoc); na szmalce przetapiać, zu Šmalze anšbraten, anššmalzen, zeršmalzen, zerlassen. Szmalcowany łój kozi. *Stein.* 275. *szmeleowany łój. *Sleszk. Ped.* 425. — *Transl.* Gorącość słoneczna prawie szmaleuje. *Glicz. Wych.* K 4. dopieka, dogrzewa. **SZMALCOWY**, a, e, od szmalca, Šmalz; Szmalcowy garnek, naczynie; *Carn.* masłenek, nasovnek; *Vind.* lestvizi, maflouna diesha. Szmalcowy dołek; *Vind.* mastnina, mastovina, obiučnost, Šmalzgrube. **SZMALCUGA**, ob. Szmeleuga. **SZMALCZYSTY**, a, e, oszmalczony, szmalcem zaprawny. *Cn. Th.* 1029, geššmalzt, voll Šmalz. **SZMALEC**, ŠMALEC, leu, m., sadło topione; *Boh.* mastidlo; *Slov.* mast, (cf. maść); *Sorab.* 2. schmalz; *Sorab.* 4. tuk, (ob. Tucz); *Vind.* fhmauz, fvinška mast, fvinška toustina, maflu, (ob. Masło); *Croat.* maszlo; *Slav.* maslo; *Ross.* разтопленный жиръ; 1) daś Šmalz. Tłustość niektórych zwierząt po rozpuszczeniu bardzo wolną zostaje; ta się zowie szmalcem. *Kluk. Zw.* 1, 54. Szmalce, tłustość z kapłuna, geši, kaczki i t. d., przetopiona, bardzo delikatna, do potraw i ciasta przymieszana. *Wiel. Kuch.* 428. Szmalce geši, bywa żayty zamiast masła. *Kluk. Zw.* 2, 157. — ½ Szmalce uszny nie dopuszcza błonce kanału słuchalnego usychać. *Kluk. Zw.* 1, 44. daś Šhrenšmalz. — 2) Smalec, ob. Szele.

SZMARAGD, u, m., klejnot przezroczystry różnego zielonego

koloru. *Kluk. Kop.* 2, 55, *Vind.* fmarald, fmaragd, selen drag kamen; *Dal.* smerald; *Ross.* изумрудъ; *Germ.* der Šmaragd; *Pers.* zemerud; *Graec.* σμαραγδος. Nie złoto, nie szmaragd, nie perły cie zdobią, cnota tylko. *Pap. Przyk. B b.* SZMARAGDOWY, a, e, šmaragden; *Ross.* изумрудный.

*SZMAROWAĆ, ob. Smarować.

SZMAT, a, u, m., **SZMATEK**, tka, m., **SZMACIK** dem., sztuka ledaczego, kawałek chleba, séra, mięsa, żelaza etc., spłacheć, odłamek; ein abgeriffenes Stük von etwas, ein Stük, ein Bruchstük. Pies kochia pana za szmatek mizerny chleba. *Kulig. Her.* 96. Lepszej doda cery szmat wołu kwaśno uduszony z chrzanem. *Mon.* 71, 551, (cf. zraz). Skapy nie da choć małego szmata. *Patr. Jul.* 7. Koło się rozprószyło w szmaty. *Sk. Żyw.* 1, 101. Żagwi zapalonej szmat mu oddali. *Strzyk.* 580. Wziął większą część człowieka dyabeł sobie, a ostatki Polrały ciało i świat rozebrawszy w szmatki. *Kulig. Her.* 27. Na czymże mi zehodzi, Gdy mi ojezysty szmat bujno zarodzi. *Kehow.* 95. (spłacheć roli). Już podrabili byli szmat lasu na kulka stajań. *Gwagn.* 114. Świata szeroki szmat skrażył. *Leszcz. Class.* 40. — Szmat, SZMATA, y, ż, kawał urwany płótna etc., gałgan; ein Lappen, ein Stük, ein Stük; *Carn.* ashkart, ashkërz; *Vind.* krainik, blek, starina, barejusa; *Rag.* odirak, irka, kárpa, lápat; *Ross.* отренье, трянье, тряница, тряничка, трянка, ветошка, (cf. wietcha). Dawszy szmat płótna z niezum wyprawuje z domu. *Kulig. Her.* 249. By kmieca szmatą przyodziana była, Nad inszych tysiac twarz jej świecila. *Auszp.* 48. W liche szmatki leżysz uwiniony. *Groch. W.* 575. Szmata do chędożenia. *Cn. Th.* 1148. ścierka, ein Wischlappen. Zawsze powinieu mieć cyulik na dorędziu flejtuchy i różne szmatki. *Pers. Cyr.* 2, 7.

SZMELC, *SZMALC (*distng.* szmalce), u, m., skłaność metalowa; z *Niem.* der Šmelz, die Šmalze; *Ital.* smalto; *Lat. med.* smaltum; *Croat.* smolez; *Vind.* spufhanstvu, spufhavina, svaritje, svarilhtvu, stoplina; *Ross.* стекларусъ, финифть, черневая работа, чернедь. O szmelcach przedtym nie slychać było w Polsce: gdy nastały, rozumiano, iż to jaki metal drogi, a gdy wytłucze szmele ze złota, *ali skło. *Rzecz. Złot. C* 2. Jawnie szkodliwe szmele w robotach drótowych, gdzie jest połowica złota, połowica szmeleu, który śmieci złotniey przedawać za złoto, zowiąc to robotą francuzką. *ib.* A, 2 b. Szelele biały, szmele modry. *Sleszk. Ped.* 425. Były tam drugie obrazy pod szmele sztucznie malowane. *Steb.* 127. Pawiment był z srebrnych blach *szmalcem napuszczonych. *Rej. Wiz.* 24 b. Na czele rumaka zapona Drogim szmalcem i drogim kamieniem sadzona. *J. Kchan. Dz.* 289. Łanieuchy z szmeleem rozmaitym wymyślają. *Petr. Pol.* 2, 199. — *Fig.* Łake strumień opasował, A kwiat różny w szmele malował. *Jak. Baj.* 158. — *Artill.* Skalisty szmele, zaprawa z pewnych materij zapalnych, nad ogniem rozplynionych, po zastygnięciu nyby w skałę twardą przemieniona. *Jak. Art* 5, 316, robe à feu. *ib.* 277. et 82. **SZMELCARSKI**, a, ie, od szmeleowania, od szmelearza; *Ross.* плавильный, (cf. pławić), Šmelz, Šmel-

je . Warsztat szmelcarski; *Vind.* spulharia, spulhavishe, spulhauniza, svarjalishe, spulhauna luta; *Ross.* плавильня, szmelcarnia. Do chymiki należy także sztuka szmelcarska. *Kruml.* 2; SZMELCARSTWO, a, n., *encaustice.* *Cn. Th.* 1029; die Schmelzerkunst. SZMELCARZ, SZMELCERZ, SZMELCMISTRZ, a, m., szmelcowaniem czyli topieniem, przetapianiem bawiący się, *germ.* der Schmelzer; *Croat.* smolezar; *Ross.* плавильщик. Robotnik kuzniowy dogladajacy topienia, zowie się smolecz. *Os. Rud.* 154; podmajstrzy. *Os. Żel.* 84, der Gießschmelzer, Gießschmelzer. Szmelcarze, którzy do spustów smole palą. *Vol. Leg.* 2, 997. et 5, 52. Pechhieder, Eberbrenner. U nas potaż szmelcarze zakupuja. *Pam.* 84, 762. — Szmelcmistrz, szmelcarz, *encaustes.* *Cn. Th.* 1029, szmelcem malujacy, der Schmelzmaler. SZMELCOWAĆ *cz. niedok.*; (*Sorab.* 2. schmelzowasch; *Vind.* spulhati, respulhati, variti, svarjati, reszvirati, restajati, topiti, stopiti; *Ross.* сплавить, сплавлять, сплавляю; *germ.* schmeltzen. (*cf.* szmalcować); *Svec.* smuelta; *Netfer.* schmilzen; *Anglos.* meltan, myltan; *Angl.* melt, smalt; *Graec.* μέλθειν, *cf.* μαλάττειν); topić, przetapiać; schmeltzen, umschmelzen. Masło, na długie chowanie, szmelcują. *Haur. Ek.* 178. Żydzii jeli szmelcować srebra, i złota z korony wywozić. *Rzecz. Złot. B 4 b.* Rzeczy kościelne nie mają być żydom przedawane, wyjawszy by pierwój spuszczone albo szmelcowane i do pierwszój matery przywrócone były. *Szczerb. Sar.* 554. Szmelcowanie *Ross.* плавка, сплава, сплавление, сплавливание. Żołędzie z szmelcowanej gliny promami ciskali. *Warg. Cz.* 116. z palonej gliny, gebranter Żelzn. — Szmelcować powidła, smażyć. *Haur. Sk.* 76. Sülze kochen, schmaltzen. Szmelcują też piwo, gdy go dobrze w kotle przewarzają, aż go czwarta część uwre. *Haur. Ek.* 107. — §. Szmelcować, szmalcować *niedok.*, uszmelcować *dok.*, szmelcem ozdabiać, malować; in Schmelz arbeiten, mahlen, mit Schmelz verzieren, *encausto aliquid pingere.* *Cn. Th.* 1029. Zbroja szmalcowana. *P. Kchan. Jer.* 66. *J. Kchan. Ds.* 94, SZMELCOWNY, szmelcem ozdobny; *Croat.* smolezan; *Ross.* финишанный; *pr. et tr.* in Schmelz gemahlt. Malarzu, uszmelcuj pulchnym lice jej szkarlatem. *Anakr.* 51. Nie takbyśmy gładkości ufali, ani twarzy swych olejkami i farbiezkami szmelcowali, gdybyśmy na przyszłość pamiętali. *Zarn. Post.* 5, 747 b, (*cf.* pstryć). W ślizkie kłoby zwija szmelcowna pierś smoczą. *Przyb. Milt.* 227. Pod wiosnę, gdy wdzięczne powiewy Z brył rozciekłych szmelcowne wprowadza krzewy. *Zab.* 12, 250. SZMELCOWY n p. piec. *Tr.* 2164. od przetapiania, der Schmelzofen. SZMELCTYGIEL, gla, m., rynka do przetapiania, z *Niem.*, der Schmelztiegel. Listków złota włożyć w szmelctygiel złotniczy a wstawić na ogień. *Sienn.* 585. *Sleszk. Ped.* 425, *Carn.* restopniza, SZMELCUGA, ŚMELCUGA, ŚMALCUGA, SZMALCUGA, ŚMOLCUGA, i, ż., gatunek potażu, die Weidenasche. Potażu *alias* szmelcegi laszt. *Instr. cel. Lit.* Cło ma być płacone od potażów, smelezug, ołowiów etc. *Vol. Leg.* 5, 115. Smoleuga. *Swad* 5, 79. Od lasztu szmalcugi po 5 zł. *Vol. Leg.* 4, 554. Od towarów leśnych, od szmalcugi lasztu po zł. 5, od beczi potażu 5 sz-

funty wazacej, po zł. 2. *Vol. Leg.* 6, 15. — §. Śmelcuga, miejsce, gdzie smelcugę robia, die Weidenaschefabrik. Temi ługami przedni popioł lutruja w smelcugach. *Torz. Szt.* 209. Z frytą tak się trzeba obchodzić w piecu, jak nasi majstrowie w smelcugach, gdy potaż lutruja. *ib.* 226. SZMER, u, m., szemr, gwar cichy, szelest; *Rag.* xâmor, romon; *Bosn.* sgjamor, sgjuberenje, rumon; *Ross.* шуморъ, морохъ, das Geräusch, Rauschen, Murmeln. Szmer pomieszany znakiem jest bojazni. *Weg. Marm.* 1, 162. Nadstawia ucha szmerowi ludu; dowiaduje się, iż przyjaciel jego w kajdanaeh *ib.* 1, 158. Piwo, które z rozmarynem Czeskim warzą, szmer czyni w głowie. *Syr.* 171. szum, Zamit im Rēpfe. — §. Botan Szmer naski, *ob.* Rozmaryn Czeski, Świnie bagno; (*Vind.* zhwerl *fuscus*). Rozmaryn polny szmerem zowią, że piwo, które z nim warzą, szmer czyni w głowie pijącym go. *Syr.* 171. Gdy uchlmielonym piwem, szmerem zatartym, głowę zawrócić i by masłokiem w szalenstwo obrócić, tam stroi firleje. *ib.* Gil. Post. 150. — Szmer włoski, *ob.* Działcielnica SZMERAĆ, *ob.* Szmernać.

1. SZMERGIEL, gla, m. *germ.* der Schmergel; (*Graec.* σμείρις; *Ital.* smerglio); kamień sklarski, śnicerski, złotarczy; między kruszcami najtwardszy; słuźczony ożywa się do polerowania klejnotów etc. *Klub. Kop.* 2, 219; *Vind.* shlesnast kamen; *Ross.* некеринкъ, наждакъ. Żelazo kwarecowe, dawniej było znane pod imieniem szmerglu. *N. Pam.* 22, 67.

2. SZMERGIEL, SZMYRGIEL, SZMERMEL, nda, m., puszkarska zaprawa krotofilna, część ogniów zabawnych, *germ.* der Schmauer in der Feuerwerkskunst; *Ross.* мацермеръ, буракъ, бурачекъ. Po wieczerzy fejerwerk; goście patrzy z sali, Wpadł szmermel między gumna, sto doła się pali. *Kras. Sat.* 82. Raca z szmermelami *Ross.* шумуха. Człowiek podobny po płochego szmyrgla, Wścibski, Izarz, warehol, nie stają bez tigla. *Zab.* 2, 269. SZMERGNAĆ, SZMARGNAĆ, SZMERNAĆ *med. jedntl.*, Szmerać *contin.*, Szmerzyć *med k.*, szmer robić, szmerzyć; rauschen, ein Geräusch von sich geben; *Carn.* shörgam, shorgläm, vershati, verstum; *Vind.* smerzhat (*stertere*); *Croat.* romulim; *Rag.* xâmoriti; *Bosn.* szjamoriti, rumoniti; *Ross.* шумухнуть, шумуху, шумухнуться, шумухиться, журнухнуть, журнуху, (*cf.* ciórczeć). Żaby wnet, niech tylko posłyszają, że chrząst jak i szmermie, uskoczą z leknie. *Przyb. Luz.* 42. (chrośnie). Gofab' szmergnął w krzaki. *Ossol. Baj.* 2. (z szmerem oleciał). Sładkie żeliry, gdy swoim wianem Przyjemnie moje ochłodzicie ciało, Mniemam, jak gdyby z lubym szmeraniem W koło mnie jakieś bóstwo latało. *Chod. Gesn.* 11. Drzeweczko z ziemi wytargań, Którym ku Morawcowi dosyć chybko smargnie. *Papr. Gn.* 506. (z szmerem mschia, szmeruje). Gdyby on nad kupą pierza tą mową szmergał, Rozpierzehłaby się. *Klon. Fl. H.* 1 b. (hałasował, juna-czył). Komu we łbie smerzą mole, Niechaj ze psy jedzie w pole. *Kchow.* 75. (szmerzą). Zaliła się na jakiś defekt, że jej coś po sercu szmera. *Teat.* 10, 18. niepokoić, heunrubigen, ängstigen. — §. Szmerają się robacy, sypią się z chrobotem, die Würmer wimmeln mit Geräusch.

- Po śmierci robaczy się w człowieku naszmerali. *Comp. Med.* 702. SZMERNY, a, e, szemrzący, szmer wydający; *Rag.* xaamorni, rausfend. Szmerony strumyczku, co po kamyczku etc. *Zab.* 10, 102.
- SZMIGA, ob. Śmiga. SZMIGIEL, gla, m., miasto w Poznańskim, sławne jarmarkami. *Dykc. Geogr.* 5, 27; eine Stadt in der Weist. Posen. *Prov.* Drya w Szmiglu konia wygrała, a chłopca obieszono. *Rys. Ad.* 11? SZMIGOWNICA, ob. Śmigownica.
- SZMIOT ziele, ob. Opiech. SZMIRGIEL ziele, ob. Kniat.
- SZMUKLERZ, a, m., (cf. smukarz), pasamonik, der Vertenwifer; *Vind.* priemar, priemni kauz; *Slav.* gombār; *Ross.* позыментщикъ, Szmuklerze, pasamonicy, haftarze. *Vol. Leg.* 5, 629. Żyd u nas krawcem, szmuklerzem, aredardzem. *Grod. Dis. F. b.* SZMUKLERSKI, a, ie, Pofamentfirer. Szmuklerskie rzemiosło = SZMUKLERSTWO, a, n., die Pofamentfirerey. SZMUKLERKA, i, ż., die Pofamentfirerinn.
- SZNEPER, ob. Sznyper.
- SZNICIA, y, m., n. p. Dziś on szewczyk, on rzeźnik, gnojek, leda sznicia Posiedzie na publice starego szlachcica. *Pot. Pocz.* 705. Znieś wszystkie rzeki na herb. (cf. Szreniawa), jeśliś leda sznicia, Chłopeś, gbureś, nie ujdiesz wierz mi za szlachcica. *Pot. Pocz.* 80. — Sznicia, SZNICIE *plur.*, ramiona dyszłowe, die Deichfelarme, die Spalte, die Schere am Wagen; (*Sorab.* 1. Injea; *Sorab.* 2. koleśzna fnicza, fnize; *Carn.* grędanza, (cf. grzęda); *Croat.* skarich kolni). U przodkarów sznicie są tak dane, żeby między me skrzynka wchodziła. *Jak. Art.* 1, 505. et 2, 288; *armos. Jak. Art.* 1, 271. SZNICOWY, a, e, od sznic, die Armdeichfel betreffend. Węzeł sznicowy, którym się armatna linka do szniców przywiązuje. *Jak. Art.* 5, 46.
- SZNICERNIA, i, ż., sznicerski warsztat, die Bildschneiderwerkstatt. *Cn. Th.* 1118. SZNICERSKI, a, ie; *Eecl.* ваятельный; *Ross.* рѣзчиковъ; do sznicierza należący, Bildschneider, Bildbauer. Sznicerskiej nauki koniec jest obraz rzezany. *Petr. Et.* 46. Sznicerska sztuka lub rzemiosło = SZNICERSTWO, a, n.; *Vind.* podobuska dlietovina, isresuvanstvu; *Eecl.* ваятельство, изваятельное художество, die Bildschneidererey, Bildbauererey. SZNICEROWAĆ cz. *contin.* ryć, wyrzynać osoby, kwiaty, z drzewa, kamienia etc. *Włod.* Silber schnitzen, auschnneiden, ausgraben, ausbauen. SZNICERSZCZYŻNA, y, ż., robota sznicerska, Schnitzwerk, Bildschneiderarbeit. Coż na tym, że karoca wytworna ozdóbiona sznicerszczyżną? *Pulch. Sen. list.* 2, 426. SZNICERZ, *SZNICER, a, m., który umie ryć kamienie albo rzezać obrazy, sculptor. *Macz.* *Sznicer, obraznik albo obrazny może być zwan; bo sznicer jest Niemieckie słowo, nie Polskie. *Macz.*: *Germ.* der Schnitzer, Bildschneider, Bildbauer. Sznicerz, posążnik, obraznik. *Volckm.* 957, *Sorab.* 1. znamerak; *Carn.* obrasnekar; *Vind.* podobuski dlietavez, dlietnik, isrezuvauz; *Slav.* kipodjlae; *Croat.* kipodobecz, peldorezec; *Eecl.* долбитель; *Ross.* рѣзчикъ. Sznicerz nie robi złota i kości słońowej, ale daje postać temu, co topi i rznie. *Kras. List.* 2, 122.
- SZNIDŁO, SZNIDO ziele. *Macz.*, ob. Siniło.
- *SZNIT, u, m, krój, rzniecie, z *Niem.*, der Schnitt; (*Carn.* snita kruba lamella panis). Czy rzniecie uważasz, czy sznity, Piękności wszędzie wybór znamięnity. *Zab.* 9, 159. *Skrzet.* Worek ten rozmaitemi sznity zrobiony. *Klon. Wor. praef.* SZNITJARMUŻ, Schnittföhl, kilkakrotnie do roku obrzynany, zawsze świeże wypuszcza liście. *Kluk. Rośl.* 1, 216. SZNITSAŁATA, Schnittjalat, ile razy będzie zernieta, tyle razy świeże wypuszcza liście. *Kluk. Rośl.* 1, 217, *Ross.* снить, сныть, дяглица aegopodium podagraria.
- *SZNIWAGA, ob. Szynwaga. SZNUPKA, ob. Sznypka. SZNUR, SZNÓR, a, u, m., SZNUREK, rka, m., *dem.*, SZNURECZEK, ezka, m., *dem. sec.*; *Boh.* šnura; *Slov.* šnóra; *Sorab.* 1. schnora; *Sorab.* 2. schnorra; *Carn.* shnora, skripz; *Vind.* šnura, šnuriza, šnourovez, sadershniza, pervesenza, pervesiza, stoglei; *Croat.* snóra, gajtán (cf. kajdan), veruzhiza; *Hung.* snór, snor; *Bosn.* sveza, svezaceja, trák; *Slav.* gajtán, struka; *Ross.* снуръ, снурокъ, снурочекъ, (cf. споровить, споравливать по-рównač, zrównač), гайтанъ; *Eecl.* снурокъ, сучное чтоиубудъ; powróz, (*Niem.* die Schnur, daß Schnürden; *Niederf.* Snor; *Angl.* snare; *Svec.* snara, snöre; *Finl.* nuora; cf. *Græc.* νεύρον; *Lat.* nervus). Z uplecionych pierwszych sznurków znou przez zaplecenie kilku składa się grubszy, a z grubszych kilku, znou jeszcze grubszy snur. *Rog. Doś.* 2, 429. Sznury splecione z dwóch lub więcej postronków są lny; sznury zaś raz tylko plecione są postrooki. *Jak. Art.* 5, 225. Moc sznura zawisa w mocy nitek, z których się składa, i od sposobu roboty. *Rog. Doś.* 2, 429. *Jak. Art.* 5, 215. Sznur we troje spleciony, nieryćko, bywa stargany. *Radz. Eecl.* 4, 12. (troisty. *Budn. ib.*). Żonyby trzeba na sznurku przy sobie zawsze wodzić. *Teat.* 56, 45. W Turczeh nie jeden bywa sznurem zaciągniony. *Tward. Wł.* 144. (uduşzony). Sznur wędny. *Carn.* vodiza; *Rag.* tũgna, strũgnja; *Ross.* песа, лѣса, ob. Sznura. — Sznurki u smuklerza są dwojakie, kręcone i robione na klockach, jako to: kompazel, borytas, szadras, cieciewka i t. d. *Magier. Mskr.* Sznur szyjny na obracach śś *Eecl.* оуброуць. Sznur pereł *Ross.* низанье. Słepie przywiązanie do prywatnych nabożeństw szkaplerza, rozańca, paska, sznurka, i t. d. *Mon.* 76, 577. Wszystkich na jeden sznurek. *Opal. Sat.* 87. (jednej faryny, jednej kuźni). Sznury z piasku kręcić. *Smotr. Lam.* 45, (ob. bieza z piasku nie ukrećisz). Sznur ciesielski, die Schnur, Richtschnur der Zimmerleute; *Carn.* snóra, potesa, plajba; *Bosn.* perdia, (cf. pertyka); *Ross.* причагъ. Cieśle zwykli linią prowadzić sznurem w rubryce zmazanym. *Solsk. Geom.* 50. Pod sznur, wedle sznura, prościenko; *Sorab.* 1. po schnófe; *Slov.* gako po snure; *Vind.* po šnuri, glibnuu, (po niti), po versti, kaker bi se šnuro vdariu, nač der Schnur, šnurgerade. Ulica szeroka lipkami pod sznur sadzona. *Zab.* 9, 157. *Skrzet.* Szła w prost pod sznur. *P. Kchan. Orł.* 1, 170. *Eraz. Dw. C.* Z obu stron gościńca topole pod sznurem wysadzone cień sprawują chłodny. *Hor. Sat.* 78. Prosto, jak po sznurze. *P. Kchan. Jer.* 149, *Zab.* 14, 55. Jak pod sznur. *Cn. Ad.* 295; *adject.* *Vind.* pošnuren, verstnoraun, glibpotegnjen. — *Inde* Sznur; pra-

wadło, lina: Nichtdünr, Regel. — Postarów twe życie podług sznuru cnoty i rozumu. *Buda. Apoph.* 58. Abyśtaś według woli boskiej żył, i wszystkie myśli nasze i sprawy tym sznurem mierzyła. *Kucz. kat.* 5, 555. Bóg chce powadzać nas sznurem wiary. *Lach. kaz.* 1, 215. Niech on idzie za sznurem, a nie za sznur ciągłym. *N. Pam.* 25, 247. Mądry nie według ustaw ludzkich żyje, ale według sznura cnoty. *Buda. Apoph.* 22. Pismo niechaj szczerze wykładają wedle sznuru wiary. *W. Post. Mu.* 400. Po sznurze czego dochodzić: po mieci kłębka, dem jađen nad eripuren. Dopiero trafiło się na szlad, i już szło wszystko jak po sznurze. *Biel.* 598. Gruntownie a statecznie, jako po sznurze wypytać się, w jakimby stanie były rzeczy wszystkie. *Kosz. Lor.* 60. — Wszystkie te przykłady, jakoby na sznurek zebrać. *Glicz. Wych.* 6 5 b. (do kupy porządnie, jak na lince). — *Transl. varie:* Sznur, ciąg, pasmo; jađen, Jertgang, Dautr, Verfelg. Sznur żywota nadspodzianie jego był przewany. *Bal. Sen.* 20. (mie, nitka). W dalszym prawa sznurze, dowiem się. *Teat.* 45. c. 48. *Wyb.* (w postępku, ciągu). Zie przygody sznurem się po powietrzu zbiegają. *Bal. Sen.* 95 na kupę, pasmem; zusammen, auf einen Haufen. — *Fig. transl.* Czasem język dziecięcia tak jest zafasowany spodem skóreczką, którą zowią sznurkiem, że nie może nim swobodnie obrócić. *Mon.* 69, 1005. Stańce swe już rozpościera złote sznury. *Auszp.* 15. promienie, Strahlen. Goździec na wierzech z włosami przedarłszy się, w sznury i kożuby zlepią sę. *Petr. Wod.* 22. w koltuny, w warkocze, Zöpfe. Ledwo na bardonie srebrnym gładka Pierys zgodne zmaęi sznury, Strach go dojeżdża ponury. *Zab.* 6, 572. *Nar.* struny, Saiten. W karciee chodzi koń w pieknym miaszadzowym sznurze. *Pol. Jow.* 184. w rzędzie, w szorach; Geißel, Pierdegeißel. — Sznur mierniezy, mierniezy pret; die Meßdünr, Meßfette. *Chmiel.* 1, 78. *Vind.* merna linura, merauna verv. Sznur, pewna miara geometryczna, Ednür. ein bestimmtes geometrisches Maß. Sznur ma pretów 10 czyli stop geometrycznych 400, łoke: 75. *Zabor.* 14. *Łesk.* 2, 26. *Solsk Geom.* 2, 145. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 297. *Czack. Pr.* 2, 206. *Grzep. K* 5, (cf. wężyko). Sznur albo korda ma w sobie ringas lasek 5, pertyk 6, łokei 45. *Haur. Lk.* 25. — *Allegr.* Sznury mi przypadły na miejscach wesołych, przypadło mi też i dziedzietwo wdzięczne. *Radz. Ps.* 16, 6. *Bibl. Gd.* dział mój, Anteil, Erbteil. Wyrzucił bóg przed niemi pogany, a przypadły na nie sznury dziedzietwa. *Radz. Ps.* 78, 55. SZNUBA, y, ż., binda, sznura u czapki. *Cn. Th.* 51; eine breite Ednür, ein Band, eine Binde. Sznura z wędą na smagłym preeie. *Ciese.* 646, ob. sznur wędny, sznurek, die Angeldünr. SZNURKOWAĆ cz. *niedok.*, obsznurkować *dok.*, sznurkami obramować, mit Ednüren einfassen, belegen. *Tr.* SZNURKOWY, a, e, od sznurków, Ednür-, Ednürchen-. Przeczka sznurkowa. 1 *Leop. Exod.* 26, 5. Skąd te mordy i walki idą, świadczą konspiracje Francuzkie, mordy Anglickie, hasła sznurkowe, rączkowe i insze tym podobne praktyki. *Zarn. Post.* 5, 700. SZNUROWAĆ, -ał, -uje cz. *niedok.*,

usznurować *dok.*; *Sorab.* 2 schnürwachsen; *Sorab.* 4 schnürwanzelka, schnürwano *fascia*; *Vind.* linurati, vesati, sadersniti; *Carn.* ušhklām; *Ross.* чнуроватъ; sznurami zwięzywać, *German.* schmüren; (*Sveer.* snōra), smūren, zusammen schmüren. Zdrowia i kształtu zębne sznurowanie nieczy Płoc niewieścą, a ciężar teiska ciężcy. *Zab.* 8, 85. (sznurówki, rogówki). Każdy anatomk nieprzyjacielm jest sznurowania i wszystkich ciała ludzkiego wiezów. *Zab.* 7, 155. Sznurować tłómk. *Lat. Synl.* 87. Usznurowałam powrózkami łozę moje. *W. Prov.* 7, 16. *Radz. ob.* Koszulą złotem wyszta pamięskie piersi sznurowała. *P. Kaban. Jer.* 517. (krępowała, przykrywała, przypasała). — Sznurować: u cieśl, sznur glowiają zezemiony ołbić. *Magier. Mstr.* — *Transl.* Gele sznurować, krzywic, różnie pomagac; das Maul verzichten, das Geißel verzichten, Geißel der maßen. Sznurowanie ust w c śnie bywa znakiem robaków w człowieku. *Petr. Lk.* 188. Oko mly w pól spaać, usta zsznurowane. *Teat.* 45. c. 7. *Wył.* — *Alter:* Gele sznurowe. *Cn. Ad.* 215. powagę stroi, er gibt sich ein Mischen, irriti verichm, macht ein vernünftes Geißel; *Ross.* вочемиться. Sznurowanie gębusi, podrygi i cędzenie siłki, nie wprawia nas w tó, której pragmemy. opinia. *Mon.* 70, 159. Wywieczył się w stawianiu nóg, a najwięcej pożytkował w sznurowaniu gęły. *Mon.* 75, 651. Kto słowa tworząc, usta sznurowuje, ten co złego uczyni. *Kosz. Lor.* 44 b. Gdy u dworu przechodzi rada około czego, tedy przewrotni poobleby naperzą brwi, a postawę usznurują. *Kosz. Lor.* 41. — *Siml:* Sznurowana mowa płaczacemu. Tak się właśnie ndaje, jak plesy choremu. *Jur. Pogrz.* upstrzona, kunsztowna, sztuczna, przesadna; g. hinfirt, geidnigelt. — §. Widziny rozmaite stany, jako sę po drodze żywota naszego sznurowują, a prawie się ślizają, jak lozy po lodzie. *Rej. Zw.* 157 b. SZNUROWADŁO, SZNOROWADŁO, a, n, wiazadło do sznurowania służące, eine Ednürbinde. Przestronna odzież najlepiej młodemu wiekowi służy; więc ani podwiązka, ani zadnem jakimni sznorowadłama śeiskać się nie potzba. *Mon.* 69, 1091. SZNORÓWKA, SZNORÓWKA, i, ż; *Bsh.* żywotek, żywutek, (cf. żywot); *Carn.* moderz. *Vind.* muderz, uederz (cf. nadrze), perlnu vesilu; *Slav.* modraz; *Croat.* moderez; *Ross.* чнуровка, чнурованіе; (чнуровка zrównanie, porównanie); — kaftanik kobiecey do sznurowania, der Ednürleib, die Ednürbinde. Sznurówki z rogów co stroju. *Comp. Med.* 705 Sznurówka jej w stan jako najgładziej wpadła. *Mon.* 69, 1086. Twarde noszą sznurówki do krępowania ciała. *Zab.* 7, 154. Męczą kobiety od dzieciństwa sznorówkami, rogami, żelazami. *Zab.* 10, 216. Zwyczaj dzieciom nader szkodliwy, że je nitkami sznurówkami wycieńczają. *Mon.* 69, 654. SZNURÓWKOWY, a, e, od sznurówki, Ednürleib-. SZNURÓWY, a, e; *Ross.* чнуровый; od sznura, Ednür-. (*Ross.* чнуроваа linura rachunkowa waga w kancelaryach, przez której wszystkie karty podwójny szpagat jest przecięgniony). SZNURZYĆ *med. niedok.*, n. p. Sznurzy czyli utyka żyła rudła, to jest, w inną stronę niż przedtem idzie. *Os. Zel.* 84. die Erzader nimmt eine andre Richtung. SZNURZYSTY,

SZNYRZYSTY, a, e, pełen sznurów, jährlig, voll Schnüre. Ziele kropidło ma jakoby paciorki po pięciu na jednym korzonku sznórzystym. *Syr.* 756.

SZNYPKA, SZNUPKA, i, ż., 'Sznypka tabaki, ob. Szczypta, niuch. — §. Przytyk, przycinek, uszczypek, szczyпка; *Carn.* osshtep, osshtepk, *Germ.* ein Schnupfen, ein Stiefelwurt, eine Stiefelcy, Anzughilffheit. Gdyby kto miał dzieci z nieuczeiwa białą głową, dzieciom tym zawždy sznypka w nos od drugich będzie pogotowiu. *Glicz. Wych.* A 5, (cf. szcutka). Za dobrodziejstwo podzięke, za krzywdę powetowanie, abo przynajmnieij sznupkę. *Pilch. Sen. list.* 2, 517. Panu w każdym sądzie i drogach, przykrości, Różne despekty, sznupki, urągania Ciępieć przychodzi od katów srogości. *Olym. Św.* 2, Ffb Sofistom mimojazdem daje sznupkę. *Pilch. Sen. list.* 570. Jedni niewiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiają, inni zaraz sznupkami, tyrami i zlorzezeństw docierają. *Pilch. Sen. gn.* 120. Na pana samego uszczyпки Swawolnie czasem miota, i żartowne sznypki. *Toł. Saut.* 45. Kiedy kogo tęgiemi dowody bardzo potlumiają, tedy on sznypkami jakimi a szyderstw i przerywaniem rzeczy, chce odwieść od przedsięwzięcia onego. *Baz. Hst.* 175. August, jak sam bardzo rad z inszych szydził, a bezpiecznie żartów używał, tak też zasię, gdy go kto bezpiecznie żartem abo sznypką jaka dworskie dojechał, bardzo rad wycierpiał. *Kosz. Lor.* 177 b. To trefnie, kiedy kogo uszczkną w tymże, w czym on pierwej dał sznupkę. *Gorn. Dw.* 190. *W. Post. W.* 544. Iskratesowi, który ojca szewca miał, jeden sznypkę rodzaju ku zelżywości jego zadał. *Kosz. Lor.* 50. Przecz ja urągania i sznupki odnosze? *J. Kchan. Ps.* 98. Konales jednak panie bluźnierskie ich strzały, Urągania ich, sznupki, w cie jak w cel trafiały. *Groch. W.* 165. Dał tu pan sznupkę onym bogaczom, iż zapomnieli miłosierdzia. *Rej. Post. M.* 2. Patrzajże jako tu na ostatku pan dał dwie sznupce światu temu. *ib. U.* 5. Przy tym szkalowaniu dostanie się też jaka sznupka i onej. *Gorn. Dw.* 501. Słowa Jehowy były mu urąganiem i sznypką. *Budn. Jer.* 20, 8. *Cn. Th.* 1119.

SZNYPER, SZNEPER, pra, m., narzędzie jedno z najwygodniejszych do puszczenia krwi. *Perz. Cyr.* 2, 109; *Germ.* der Schnepfer, Aderlaßschnepfer; *Ecl.* жлѣточубо, топорокъ. Lancety, sznypczy czyli puszczałda do krwi. *Perz. Cyr.* 2, 6. SZNYPROWY, a, e, den Schnepfer betreffend. Trzaśnienia sznyprowy niektórzy nie mogą słuchać bez lękania się. *Perz. Cyr.* 2, 111.

SZNYRKIEL, kla, m., z *Niem.*, der Schnirfel. Woluty, sznyrkle, są ornamenta kapitelów, jako to węzownice, trefione włosy. *Chmiel.* 1, 79.

SZOCEWICA, SZOCZKA, ob. Soczewica. SZOCKI, ob. Szokski.

*SZODZEL, ja, m.; z *mazursk.* Sadzel *qu. v.* 2], n. p. Odważniejsze tu dziewczki można nazwać śmieie, które na końce noszą gotowe szodzele. *Pot. Jow.* 2, 75. [na członek szankry. 2].

SZOŁDRA, y, ż., (z *Niem.*, die Schulter; *Svec.* skuldra; *Anglos.* sculdor; *Angl.* shoulder; *Isidor.* sculdro); wie-

przowa łopata, wędzona, solona: szynka, Schweinschulter, Schweinsfule, Schinfen; *Slav.* šoldra, šoldra perna, succidia; *Hung.* sódor, sóder, szügy; *Boh.* chuška; *Vind.* plezhe, (cf. plecy); *Croat.* kük, prosze sztegno, (ob. Ściegno); *Bosn.* plechje, zarebarnik, persejutak; *Slav.* kuk, but. Dobra szołdra 'zimie Kiedy uselinie na wietrze albo w gestym dymie. *J. Kchan. Fr.* 42. Szoldra wielkonocna świecona. *Haur. Sk.* 19. *Kosz. Lor.* 150 b. Szoldra w wielką noc lepsza niż zwierzyna. *Jeż. Ek. D.* 4. Żadasz zdrowia; leez wielkie misy z tustemi szoldrami uprosię bronią. *Stonk. Pers.* 20. Tatarzy szkapowiny miasto szołder wiedzłych używają. *Pasz. Dz.* 8. — §. Szoldra jurgand: świnia, Schweinigel, Schweinhund. Niemiec, gdy obaczy pijanego Polaka; to rzece: świnia Polska; a on sam w tym jest większa świnia, bo go i szołdrą zowia. *Haur. Sk.* 158.

*SZOŁODUSZA, [y, ż, SOŁODUSZA; *Ross.* солодыха. *Pskow.*; *Elym. ross.* солодуть: słodzić; kwasza, eine Art Sauerkraut 2]. n. p. Tatarzy wiedzae, że na twardości, nie na pieczotach dzieło rycerskie się funduje, nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szalamachy, *szołodusze, pszennika; co wszystko z maki a z jagięł robia, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Rye.* 57.

*SZOŁTYS, a, m., SOLTYS; *Germ.* der Schultheiß, Schulze, Verriichter, Schulzenführer; *Anglos.* scultheta; *Saxon.* scultheit; *Lat. med.* sculdasius, scultetus; *Otfried.* scultheizzo; *Sorab.* 1. scholta, vulgo schówtá; *Sorab.* 2. scholta, schulta, schowta; *Chald.* שחללית schallita, plenipotentarius regis, שחללית schallit, dominator; *Chald., Rabb. et Syr.* שחלט saltan, dominator, ob. Sultan; *Chald.* שחלט schaltan, schaltan, potestas; *cf. Germ.* schalten; *cf. sifa.* — Słowo szołtys, scultetus wzięte z stariej Niemieczyzny, w której, Schuld, znaczy grzech, winę, karę; pomeważ tych rozeznanie do sędziogo wiejskiego należało. Ci szołtysi mieli od dziedziców lokujących wsie, nadawane sobie pewne grunta dziedzictwem, ażeby lepić powinność swoje pełnili i chłopów dostrzegali. *Nar. Hst.* 6, 524, *Vind.* fodez, fodnik (ob. Sedziak, Sędzia), richtar, fluppan (ob. Pan, Żupan, praetor; *Hung.* ispan villicus, (cf. jespán). Szoltys abo wójt trzy sady wielkie do roku miewa. *Sax. Porz.* 40. *Vol. Leg.* 1, 59. *Stryjk.* 545. Jestem w tej tu wsi starszym, jestem sołtyssem. *Teat.* 50, 15. Rolnicy jedni mają znaczne gospodarstwo, jako to szołtysi, okupnicy, kmieccie; drudzy mniej znaczne etc. *Swith. Bud.* 441, (ob. Rolnik); Schulzenführer, Bauerführer. *SZOŁTYSI, ia, ie, [SOŁTYSI 2]. *SZOŁECKI, a, ie, do szołtysa należący, Schultheiß, Schulzen. Z każdej włoki szołtysiej po złotemu. *Vol. Leg.* 5, 456. Sądu szołtysiego żaden inszy odprawiać nie może, jedno sam sołtys albo jego sługa przysięgły. *Szererb. Sax.* 409. Mieśzkania kmieccie lub szołeckie. *Swith. Bud.* 481. SZOŁTYSIK, a, m., syn szołtysi. *Dudz.* 61, deš Schultheiß Sohn. SZOŁTYSOWA, ej, ż., żona szołtysa, die Schultheißinn, Schulzinn; *Sorab.* 2. schulsehina, schulschinka, schuschina, seluschinka; *Sorab.* 1. scholežina, schowczina; *adj.* scholežinowy, schowczinowy. *SZOŁTYSTWO, SOŁTYSTWO, *SZOŁECTWO, a, n., urząd,

władza, należytość szoltyśa; daš *Schuldheißamt*. *Schulzenamt*, die *Schulzerey*, daš *Schulzenleben*; *Boh.* rychta; *Sorab.* 1. scholeżinstwo, seheweczinstwo. Ustanowienie sołtyśtw zdaje się zwać ma początek, że dawni książęta puste grunta nadawali prywatnym; ci mieli z razu zupełną wolność od wszelakich powinności; ale z czasem włożono na nich służbę wojskową; rozsądźali przedtym sprawy między wieśniakami. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 177. Wojtostwa i sołtyśtwa zasłużonym żołnierzom naznaczamy. *Vol. Leg.* 4, 108.

SZOMOTA, *ob.* Szamota.

SZOPA, *y, ź*, SZOPKA, *i, ź*, *dem*, 1) budynek z przykryciem dla schowania rzeczy od deszczu; (*Slov.* šop foenile; *Carn.* slupa; *Vind.* flupa, skeden, parna, li-flharka; *Croat.* szusha; *Bosn.* pojatta; *Slav.* pojatu; *Ross.* capaи, capaцъ; §. 1) *Germ.* der Schoppen, *Schuppen; *Obd.* Schupf, Schupfen; *Anglos.* sceof, seypen; *Angl.* schop; *Gall.* ocllope; *Græc.* σάκη (cf. schować); cf. σάκην; *Lat. med.* eschopa). Chałupa, supa czyli szopa w starym języku Polskim *Nar. Hst.* 4, 282, (cf. żupnik). Szopy ku zachowaniu siana. *Cresc.* 26. Chową się często siano w szopach na łąkach wybudowanych. *Kluk. Rośl.* 3, 296. Pilnie przestrzegać, aby na tej szopie, gdzie cegły, dobrze był zawarty dach. *Haur. Ek.* 6. Szopy składowe na drzewo. *Jak. Art.* 3, 172. — Szopa elekcyjna, der *Wahlshoppen*. Na sejmie elekcyjnym miejsce zasiadania senatorów jest budynek drewniany, na przedce i unyślenie do tego zrobiony, który nazywają szopą. *Skrzet. Pr. Pol.* 4, 95. — Szopa wojenna, budowanie nakryte do dobywania miast ruchome, nieruchome, rozmaite; *testudo*. *Cn. Th.* 1119. daš *Eurmdach* der *Alten*. Szopa zakryta pod mury się ruszy zbliżona Rzymska dzielność. *Bardz. Luk.* 46. — *Artill.* Ogónowa szopa, der *Schwanzriegel*. Sztuka drewna spajająca same końce dwóch ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 506. — §. 2) Szopka, *ob.* Szypulka. — (*SZOPEL, *ob.* Sopel). — SZOPIŃSKO, *a, n.*, 1) miejsce, gdzie szopa stoi, der *Schoppenplatz*. — 2) Szopisko, *ob.* Szopsko. SZOPNY, *a, e*, od szopy, *Schoppen*. — Urzednicy żupni, pisarze, waznikowie, hutmanie, szopni... *Vol. Leg.* 5, 176. dozorec szopni, *Schoppenmeister*. SZOPSKO, *a, n.*, brzydka szopa, elata; ein *bäflider Schoppen*, eine *bäflide Hütte*. Kto za prawidło wziął mierność złota, i jej styrem kieruje, Ten ni pod szopskiem mieszka gołota, Ni dla zazdrości buduje; *caret obsoleti sordibus tecti*. *Hor.* 1, 256. *Nar.*

1. SZOR, *u, m.*, SZORY *plur.*; *Sorab.* 2. szla, (*ob.* Szla); *Carn.* preprega, (*ob.* Przeprowadz); *Vind.* kchir, napregstwu, perprega; *Slav.* hámovi, orna; *Bosn.* vres od kogna, sprava od kogna; *Ross.* шоры, шорин, (шорникъ gumarz), упряжь, збуря; *szor. *Cn. Th.* 1127. rząd koński, z *Niem.* daš *Gešhírr*, *Pferdegešhírr*, (*Schírr*).

2. SZOR, [*u, m.*, burza, Szarga *qu. v.*; *Ross.* mapefi morská mgla, шаръ zatoka *Arch.*; *Etyim. sanscr.* sara: woda, jezioro 2]; szor, szorowanie, nawał; *Ungewitter*, *Wetter*, *Seeſturm*. Z morza szor się gwałtowny wychylnie i *zaspie nawy. *Chrośc. Luk.* 295.

3. [SZOR, *u, m.*, *Ross.* mopa rząd pereł *Tul*, cf. *Germ.*

Schar; *n. p.* 2]. Szor brzusków łsowych. *Tr.* 20 par, zwanzig *Paar Zellchen*, ein *Zimmer*, s. *B.* *Juchbälge*. Szor łsów, brzusków, ein *Zimmer* *Jüche* oder *Wammen*. *Ern.* 1471.

SZORARZ, *a, m.*, w łucie, co drwa do pieca przykłada, szoruje, der *Zufchurer*, der in den *Schucrofen* *Holz* einwirft. *Tr.*

*SZORBA, *y, ź*, [*z tureck.* sorba, *vulg.* ciórba: *jus. Menin.* 1, 889, *ob.* Ciurba, Czorba 2]; (cf. *Lat.* sorbeo); polewka, Suppe. Na łeku torba, Sucharki, rzadko w święto z skupowiną szorba. *Pasz. Dz.* 49.

SZORBOCH, *ob.* Szkorbut, gnilec.

SZORC, *u, m.*. *SZORSTUCH, *u, m.*, fartuch, z *Niem.* der *Schurz*, die *Schürze*; *Sorab.* 2. schorza; *Sorab.* 1. schure, schorezuh, schurzueh, wobkask, podkask, předkask; *Boh.* zástěra, zástěrka; *Vind.* flurz, skurzluk, okrilje, okrielje, obpals, opaček, sagernilu, obgernilu, predokrielje, predogernilu, predvisaunik, predpafs, predvesaniza, predpert, nadkolemiza, bertalfhez; *Croat.* pász (*ob.* Pas), zator, fortun; *Ross.* передникъ (cf. przednik), запои, запоиць, (*ob.* Zapona). Pozszywali łście ligo-we, a poczynili sobie szorce. *Budn. Genes.* 5, 7. Ty-syfone szore na się wdziawszy i pokręconym wężem biodra przypasawszy, Wyszła z domu. *Otw. Otw.* 163. Wziawszy szorstuch, przepasał się *Sekl. Joan.* 13. Inia-ną chuste. *ib.* Szore szewski, skórzany, *ob.* Szustfal, szorstfal.

SZOROWAĆ *cz. niedok.*, trąc chędożyć; *Sorab.* 2. schurrowasch; *Svee.* skaera, skira, skura; *Angl.* scowre; *Itl.* sciuram; *Lat. med.* esurare, curare; *Ital.* seurare, curare; *Gall.* esurer, curer; *Goth.* scauran; *Niederl.* idürren; *Germ.* idernern. Piasek do szorowania naczyń powinien być biały i miękki; do chędożenia kosztowniejszych rzeczy bierze się trypla *Kluk. Kop.* 1, 528. Ustawicznie przeciwko nam szorują groty i panczerze swoje. *Rej. Ap.* 75. (ostrzą, szlifują, gotują). Zbroje szorują. *Weresz. Reg.* 44. Panczerze szorują. *Rej. Zw.* 16 b. Lekarstwo to na łaxowanie obrane, dobrze kiszki szoruje. *Perz. Lek.* 230. (wyciera). Zeby i usta jak najuważniej szorują. *N. Pam.* 21, 338. Ogony piaski zwierzęche długiemi szorują; *summac cauda verruntur arenae*. *Zebr. Ow.* 265. (zamiatają). Gałaz szyją szoruje. *Papr. Pr. B.* 5. (wisi na drzewie). — Szorować, meco poruszać, starf bewegen, idütern. Wy o Austry szorujecie łściami i drzewa poruszajecie. *Tward. Duf.* 60. Kamienie z wielkim dźwiękiem Etna wysypuje A ode dna samego gwałtownie szoruje. *A. Kehan.* 80. wyrzeca. — §. Szorować drzewa do pieca łucianego. (*ob.* Szorarz), Holz in den *Schencrofen* werfen. *Tr.* SZOROWNIA, *i, ź*, piec od szorowania w hutach, der *Schencrofen* in den *Schmelzhütten*. *Tr.*

SZOROWY, *a, e*, od szorów. *Gešhírr*; *Ross.* моруши.

SZORSTFAL, SZUSTFAL, SZUSFAL, *u, m.*, szore skórzany rzemieślników, z *Niem.*, daš *Schurzfell*; *Cn. Th.* 1127. Szustfal, fartuch szewski skórzany. *Magier. Mskr.*, cf. szustfalki.

SZORSTKI, SZERSTKI, *a, ie*, — o *adv.* (cf. sierć); nie-

gładki, chropawy; *Boh.* šrstnatý; *Slov.* šrstnatý, drsnatý; *Hung.* szőrös, széureis; *Sorab.* 1. sehšeheráté, (ferštžoyité setosus, ferštžosheczé seliger, ferstka, ferstže seta); *Ross.* шершавый, шершень, шершавь (cf. szerszeń), шероховатый (ob. Szerehowaty, osnetyj, pesnikowatyj (cf. osisty, cf. psi), ekewatj, (cf. jeżyć); rauh, nicht glatt, ipießig, streifhaarig. Łodyga szorstka, *hirsuta*, kiedy kosmatość na niej cokolwiek ostra. *Bot. Nar.* 42. *Jund.* 2, 15. U nich podły człowiek, co nie w jedwabiu, lecz w szorstkim kamlocie. *N. Pam.* 5, 199. Szorstkie krótkie włosy w wełnie *Ross.* пестика. Szerstkie niedźwiedzie. *Dmoch. Sit. B.* 25. W gorących krajach włosy są twarde, szorstkie. *Wejch. An.* 61. Człowiek szorstkich włosów na głowie *Ross.* епоника. Szorstkim czyni *Ross.* шерошита. Szorstkim się stawać *Ross.* шершавѣть. — *Moral.* Niełagodny, niemiły, unfreundlich, rauh. Kracza na sekte Stoików, iż jest zbyt szorstka i twarda. *Pilch. Sen. lusk.* 96. Kato zda nam się bardzo być szorstki i surowy. *Pilch. Sen. list.* 1, 78. Czego się jedno cnoty dotknie i ugładzi, by też innym nie wiem jak się szorstko wydawało, tobie smarownie pójdzie. *Pilch. Sen. list.* 2, 161. SZORSTKOŚĆ, SZERS-TKOŚĆ, sei, z, niegładkość, chropowatość; die Rauheit, Haglatte; *Ross.* шершавость, шероховатость, шерохъ, (ob. Szerehla). Kto zwolna głasze, nie uczuje szerstkości i chropowatości. *Pilch. Sen. list.* 298. Gładkość, szorstkość, przeciwne dwa przymioty. *Zool.* 54. — *Moral.* W pismach jego wydaje się szorstkość umysłu *Teat.* 24, 42. *Czart.* niełagodność, surowość: Härte, Unfreundlichkeit.

SZORSTYN, *Niem.* der Schornstein. *Cn. Th.* 1120. *Bielow. Myśl. B.* 5, ob. Komin.

SZORUJE, ob. Szorować. SZORULEC, lea, m., pogrzebaczka do pieca. *Włod.* koczarga, pociąg, kosior. *Cn. Th.* 754. ożog, die Ofenkrüde, der Schürstod. Szorulec kamiennicy, tablica czyli naczynie rzemieślnicze do różniania jakiej rzeczy, n. p. muru, posadzki etc. *Włod.* das Schenerbrett, Scharreifen, etwās damit gleich zu reiben; *Boh.* šorna.

SZOS, u, m; *Germ.* Schoß, Steuer, Abgabe, (cf. Schatz); *Boh.* šos, kšos; (*Sorab.* 1. sehšozar podskarbi, sehšozarstwo podskarbstwo); *Ross.* налогъ, (cf. nakład, cf. nałog). Szos, podatek od mięs; i miasteczek, płacony z domów. *Nar. Hst.* 4, 59. Rzemieślnicy szosy, stróżne i inne podatki miejskie odprawują. *Szezerb. Sar.* 185. Obywatel od dóbr swych szosy i inne podatki daje. *Szezerb. Sar.* 158. SZOSOWY, a, e, o1 szosu, Schöff-, Steuer-; *Boh.* šosownj, kšosownj.

SZOSIK, SÓSIK, ob. Sos 5. SZOSKA, ob. Szoszka, Socha.

SZÓSTAK, a, m.; (*Boh.* šesták 1) pieniądz sześciorny, 2) jeleni o sześciu końcach; *Sorab.* 2. sehšeherak; *Sorab.* 1. sehšoztak sześcioletni; *Carn.* shestiza; *Vind.* fhestak, fhestnik; *Rag.* seesták; *Bosn.* seestak *sexennis*; *Croat.* sésztak *sexennis*; *Slav.* šestak *sexennis*, fem. sészticžá; *Dal.* sesztak, maris, pet gros i dwa krajczara; *Ross.* шестеръ, шестерикъ; — 1) szóstak, liczba sześć mąjara, *senarius numerus*. *Cn. Th.* 1120. Zahl von Schjien,

jedš štůf, etwās auß jedš Theilen bestehende. Szóstak, poszóstny wiersz, *senariolus versus*. *Cn. Th. ib.*, *hexameter*. Szóstak, miara mokrych i suchych rzeczy u Rzymian starych *sextarius*; kwarta nasza dziesięcią uncyi większa niż ten szóstak. *Cn. Th. ib.*, *Croat.* maszlin, męczely; *Slav.* litra, ein gewisses Maß bey den Römern. — Szóstak, grosz poszóstny; *Boh.* šestak; *Germ.* der Sechser; moneta srebrna dawniej w Polsce używana, miała w sobie groszy miedzianych 12. *Kras. Zh.* 2, 522. *Segrossus*, poszóstny grosz, albo szóstak. *Urs. Gir.* 558. Drobną moneta, szóstaki, trojaki, półtoraki. *Gost. Gar.* 57. Od sierpa dwa szóstaki bite. *Mon.* 64, 204. To rozum, to nauka, w tym się wszystko mieści, Szóstak groszy dwanaście, a złoty trzydzieści. *Kras. Sat.* 24. — 2) Szóstak, człowiek o sześciu palcach. *Cn. Th.* 1120. ein Sechsjinger. SZÓSTKA, i, z; *Boh.* šestka; *Sorab.* 2. sehšeheriza; *Vind.* fhestiza; *Ross.* шестерка; liczba sześć w kartach, na kostkach, etc.; die Sechse im der Karte, im der Würfel ic. (*Boh.* žiz senio, szóstka kostkowa, cf. zez). Coż teraz czyni? oto widząc w worku pusłki, z szóstek robi siódemki, a z siódemek szóstki. *Kras. Sat.* 112 (fałszuje karty we grze). Podła mi w uwagę szóstka żoledna bardzo dobra temę: obrotliwa błądzi. *Mon.* 74, 589. et 598. — 2. Szóstka, jedna szóstka część = 1/6, ein Sechstel; (*Sorab.* 1. sehšetšk; *Vind.* fhestiz fhesti diel; *Slav.* shestina); n. p. Trzy szóstki = 3/6. *Jak. Mat.* 1, 60. trzy szóste części, Sechstel. SZÓSTNY, a, e, sześć w sobie osiągnający, *senarius*. *Macz. Ross.* шестерный, jedšjällig. SZÓSTOSKRZYDLASTY, SZÓSTOSKRZYDLNY. *Chodk. Kost.* 57, ob. Sześciokrzydłasty. SZÓSTY, a, e, *Num. Ord.*; *Boh.* šestý; *Slov.* šestý; *Sorab.* 1. sehšesty, sehšosty, sehšeste; *Sorab.* 2. sehšesti, sehšosti, *Carn.* shestó; *Vind.* fhesti, fhestni, (cf. fhestak = ezerwiec); *Croat.* šestli, shezti; *Bosn.* seesti; *Slav.* shesti; *Rag.* seesti; *Ross.* шестый; *Ital.* sesto; *Lat.* sextus; *Indic.* shashiti; *Germ.* der Sechste; w porządku po piątym następujący. Szósty raz konsul, *sextum*. *Cn. Th.* 1120. Po szóste; *Vind.* k' fhestenu, fhestnu, zum Sechsten. Szósta godzina = szósta, jedš Ubr, Sechse. O której? koło szóstej! *Teat.* 17, 44. Sexta, daje nam znać, o przybieciu na krzyż około południa i godziny szóstej, i co się z panem naszym aż do dziewiątej działo na krzyżu. *Hrbst. Nauk.* P 5 b.

SZÓT, SZÓTKA, SZÓSTKI, ob. Szkot, Szkotski.

SZPACHLA, SZPACHLÓWKA, i, z, u malarzy, rogowa lub drewniana; używają jej do gładzenia gruntu. *Magier. Mskr.* die Spatbel der Maler, das Temperirmesser, cf. szpateł. SZPACHLOWAĆ cz. *niedok*, u malarzów, wygładzić szpachlówką grunt dany do malowania. *Magier. Mskr.* shtować, mit der Spatbel glätten.

*SZPACIĆ, ob. Szpecić.

SZPACZKOWAĆ cz. *niedok*, jak szpak gawędzić, bredzić, pleść, wie ein Spar ihwägen. Obeym szpaczkuje językiem. *Nar. Dz.* 5, 117. Przecz papugo tak gładko ludzkie słowa składasz? Bo się do tego pilnie szpaczkuje przykładasz! *Tol. Saut.* 35. — 3. Przedrwiwać, żartować. *Włod.* necken, schrauben, wehren. Do prawdy mó-

wisz, czy ze mnie żartujesz? R. Chyba, że ze mnie ty samże szpaczkujesz. *Past. Fid.* 4. Wszystkie dworstwa, wszystkie szpaczkowania, wszystkie kortyzae gotów jest wycierpieć Polak. *Weresz. Reg.* 118. (*Vind.* spaka *stultitia*, spakovanje *nugae*; *Croat.* szpachujem = oszukuje, cf. pak, opak). SZPACZEK, *dem. ob.* Szpak. SZPACZKIEM *adv.*, jak szpak, szpaczkując, mie ein *Staar* *schwägend*. Nie dajże synu wiele lada czego szczebiotać, jako inni bardzo radzi widzą, a zowią to szpaczkciem. *Rej. Zw.* 7 b. *Civillor.* szydze szpaczkciem. *Urs. Gr.* 233. SZPACZY, a, e, do szpaków należący, *Staar* =, *Stahr* =. Szpacze języzki, ziele listeczki ma na kształt języzków szpaczych, *lingua passerina*, wróble języzki, *Sprägenzunge*. *Syr.* 397. *Sienn.* 321. Szpacze sliwki, *Serligen*. *Sienn. Wylt.*

*SZPAD, *ob.* Spad.

SZPADA, y, ż, SZPADKA, i, ż, *dem.*, *daga, *deka, tulinch, gatynek niby to wazkiego miecza, najwięcej do ozdoby służący, czasem do pojedynku; (*Boh.* plée; *Sorab.* 1. teszak (*ob.* Tesak), spoda rydel, žpoda motyka, *ob.* Szpadel; *Sorab.* 2. schpoda rydel; *Carn.* mezh, (*ob.* Miecz); *Vind.* mezh, palash, (*ob.* Pałasz); *Croat.* dëglin; *Rag.* vùejaz; *Ecel.* мпара; *Ross.* мпара, мпажка (мпажникъ miecznik; *Graec.* σπάθη; Galowie tak nazwali swój miecz. *Diodor. Sic.* 6. *Strab.* 4, 156. (*Ital.* spada; *Lat.* spatha; cf. *Germ.* Spaten *significatione ensis*); *der* Degeu. Tak mu to przystoi, jak psu przy szpadzie. *Teat.* 53. b, 64. Prawo mienia sokoła tak oznaczało szlachcica, jak noszenie szabli lub szpady. *Czack. Pr.* 2, 245. Proszę We Pana, abyś raczył temi szpadekami nie co zabawić się. *Teat.* 54. c, 95 (bie się na szpady). — §. *Hist. nat.* Szpada morska, *xiphias*, *gladius*, ryba, której szczyka wierzchnia i wazka na kształt szpady; w morzu szrodziemnym *Zool.* 177. *der* Schwertfisch. SZPADOWY, a, e, od szpady, *Degeu* =; *Ross.* мпажный.

SZPADEL, *ob.* Szpatel.

SZPAGA, i, ż, spojenie, n p, którym deski u drzwi z sobą spajają stolarze. *Dudz.* 61, szpona; (*Slov.* sponka *fibula*; *Sorab.* 1. zapaženo, zapažvano, zklutžadwo, ezwinga), *Queerband*, *Queerstück*, je *Bretter* oder *anderes Zimmerholz* verbunden. *Fibulae*, nadprożki we drzwiach albo oknach drzewianych, u klatek wielkich, u sadzów zwierchne szpagi. *Cn. Th.* 1120. Szpaga w szkucie, w okrecie, bunt, *costa*. *ib.* die Schiffstribbe, daš Bandstück.

SZPAGAT, u, m; *Ital.* spaghetti, spaga; *D b d.* Špagat; *Boh.* špagat; *Carn.* kerpzhina, ehreptina; *Vind.* vesna, nit sa veso; *Croat.* spága; *Bosn.* vrripca, dretva, (cf. dratwa); *Rag.* drëtva, tigniza; *Ross.* веревка, веревочка, вервь, вервие, сима, мотовязт, мотовязка; *Ecel.* сокание, снурокъ, вервица; *Sejelgaru*, *der* Bindfaden; sznurek jeden z najcieńszych, którym się n. p. naszki obwiązują. *Dudz.* 61. SZPAGATOWY, a, e, od szpagatu, *Bindfaden* =; *Ross.* веревочный

SZPAK, u, m, n. p. W hucie co innego jest robić naczynie rubinowe, a co innego rubiny do osadzania w pierścionki, sygnety lub szpaki. *Torz. Skł.* 317; czy nie szpinki?

SZPAK, a, m, SZPACZEK, czka, m, *dem*; *Boh.* špaček; *Slov.* špaček, škorec; *Sorab.* 2. schkorz; *Sorab.* 1. žkurz žkorez; *Carn.* shkorz; *Vind.* skorz, hikoriz, htarl; *Croat.* skvôrez; *Dal.* chvarly; *Lug.* evargljah; *Slav.* esvorak; *Bosn.* spazek, cquorac, cvorac, cvrrijak, curri-gjak, sequerđi; *Ross.* скворецъ, скворчинъ, f. скворца, косъ, (*ob.* Kos); (cf. *Germ.* Spag, Sped); *ptak*, *sturnus*, *der* Staar; pstrokaty, wielkości drozda, w swoim rodzaju rozumny; wyraża słowa, śpiewa nótę. *Kluk. Zw.* 2, 500. *Zool.* 228. Szpak gwizdze. *Banial. J 4 Chmiel.* 1, 86, (*Croat.* chverchi). Gadać jak szpak. *Zab.* 14, 29. bredzić, jak sroka gawędzić, szpaczkować. (*Vind.* spaka *stultitia*, spakovanje *nugae*; *Croat.* szpachujem = oszukuje, cf. pak, opak). Szpakami, wronami karmiony, *frant. Jubl. E.* 165; kos. *Teat.* 56. b, 19. ein püffiger *Ärcl.* Mądry, dowcipny, szpak. *Cn. Ad.* 464. (ma kielbie we hbie, ma olej w głowie). Nie chce ja wziąć na moje głowę takiego szpaka. *Teat.* 54, 68. Oj szpaczek to widzę, ten jegomość. *Teat.* 22, 57. Jest to szpak, przy swojej minie spokojnej daleko zasięga. *Teat.* 59, 65. SZPAKOWATY, a, e, — o *adv.* pstrokaty jak szpak; *Ross.* скворцовый; srokaty, bunt wie ein *Staar*, grau geiprenfelt. Siwe konie szpakowate. *Hipp.* 8. *Lek. Końsk.* 5. — *Jocund.* Wieku szrodniego człek, już trochę szpakowaty. *Jak. Baj.* 54. (podsiwady). Szpakowate włosy *Ross.* проеблшна, проеблш. Szalicuje grzebkiem szpakowata brodę. *Pot. Jow.* 56. SZPAKOWY, a, e, od szpaka, *Staar* =.

SZPAEDOWAĆ *cz. contin.*, z *Niem.* spalten; rozszczepić, rozdzielić, zjad SZPAEDOWKA, i, ż, u malarza, węgla przez pół na płask lupana, która się salzi tam gdzieby cała górowała *Magier. Mskr.* ein Spaltiegel.

SZPALER, SZPALIER, n, m, SZPALERA, y, ż, (*Cn. Th.* 1120), SZPALEREK, rka, m, *dem.*; *Vind.* špalir, zhresterjak, sastor, saillon, steno, sakriuz, sidaoblek, sidnu obgernilu; *Ross.* шпалерникъ; *Ital.* spalliere; *Germ.* daš Spallier, w pokojach obicie, opona, die Tapeten. *Cn. Th.* 1120, (*Ross.* шпалерты obicia, шпалерная фабрика fabryka obiciów). Przestawał na szpalerach lub czystym w domu obiciu, które wziął po pradžadzie. *Pam.* 84, 546. Na długim haftują szpalerze Herbowne Jana trzeciego pułkerze. *Suszye. Pieśn.* 5, F 4 b. Gdy widoki zaene spaler uchylają, osoby się więc stroją; *ubi tolluntur festis aulaea theatris...* *Zehr. Ow.* 57 W ogrodach szpalery, ściany z gęstych drzew obcinanych lub ziół wysoko się wspinających hściami pokryte; dają się popohecie w około ogrodu, dwoma rzędami, formując ulicę. *Kluk. Rosl.* 1, 75. Szpalerki niskie z kizewin grodzą wewnętrzne strony rabatów. *ib.* 1, 41 *Gartenpalier*, *Gartengeländer*. Ciemny szpaler. *Zab.* 15, 534; chłodny. *ib.* 15, 590. SZPALERNY, a, e, Spallier =. Chłody szpalerne. *Zab.* 15, 588. SZPALEROWAĆ *cz. contin.*, szpalerami okryć, osadzić, mit Spallieren belegen; *Vind.* špalirati, steno sailloniti, sid oblezli, sid obgernuti.

SZPANAK, *ob.* Špinak. SZPARA, SZPARY, SZPARKA, *ob.* Spara.

SZPARAG, u, m, *SZPARAGA, i, ż, (*Lib. Hor.* 111);

(*Boh.* hromové kořenj; *Sorab.* 2. schpargöl; *Carn.* shporgel; *Vind.* shparga, shporgel; *Croat.* spárğa; *Dal.* szparoga; *Rag.* spároga; *Hung.* spargoa; *Slav.* shparog, shparoge; *Bosn.* sparoga; *Ross.* спаржа, подущь (cf. podcios), холодец, (cf. chłodziec); *Eecl.* аспарагъ, подчосъ; *Graec.* ἀσπράγοζ; *Germ.* der Spargel; *Ital.* spargaga; *Lat.* asparagus; *Turc.* isfirag, esferag; *Pers.* esferadsch); gromowe ziele, jablonki, częstym przesadzaniem wypustki szparagów grubieja. *Kluk. Rośl.* 2, 215. et 260. — *Allus.* Komisarz ten posesorów jak szparagi przesadza. *Zab.* 15, 195. Dziki szparag, *Carn.* bilush; *Croat.* blyuseh, (cf. bluszcz). SZPARAGOWY, a, e, od szparagów, Spargel; *Ross.* спаржевий.

SZPARGAŁ, u, m., SZPARGALEK, lka, m., dem, papierzsko pisane, drukowane, ramota; ein Bleck Papier, er sey beidrieben oder gedruft, eine Cartefe. Spleśniony i ogyziony pergaminowy szpargał, piętno starożytności na sobie nosi. *Kras. Dos.* 81. Z szpargałami pod pachą sądów pilnuje. *Zab.* 7, 160. Wstydzę się tak wiele fałszów w tak małym szpargale na świat wydawać! *Pim. Kam.* 515. Tak w przedmowie, jak i w całym szpargale plecie; jedno drugiego się nie trzyma. *Steb. pr.* Babiech baśni w swym szpargale nagwazdał. *Pim. Kam.* 256. *ib.* 100. Między niektórymi szpargałkami mam tu pewny bilecik. *Teat.* 5. c. 44. SZPARGALISTA, y, m., co szpargałami się trudni, der mit Cartefen zu thun hat, ein Cartefenjdimerer. *Obr.* 70.

SZPARKA, ob. Spara. [SZPARKI, a, ie, 2], SZPARKO adverb., [Sparszy 2], Szparcej Comp., [szybki, rychły; raif, geifwind; *Etym. Germ.* spereu 2], n. p. Ta ochmistrzyni, co wychowała pania, zawsze to powiadała, że szparko bije. *Teat.* 10, 15. Zruczone grotty Rzymskie szparko przez tarcze nawet i broje zabijały. *Papr.* W. 1, 55. Z góry szparcej grotty leca, i z wiekszym impetem niżej walezących górna pedzi strona. *ib.* 99. SZPARKOŚĆ, sei, ż., [szybkość, rychłość, prędkość; Raifheit, Geifwindigkeit 2], n. p. Rzymianie z kuszy strzelali z taką szparkością, iż przez broje jezdnych i przez tarcze pieszych zabijali. *Papr.* W. 1, 67.

SZPARNÓ *adv.* n. p. Niech każda rozpadlina, zalepiona, lub suchym mehem ubita szparno, od robactwa zachowuje ziarno. *Tom. Rol.* 97. szczelno, dychtownie, dikt. SZPAROWAĆ *cz. contin.* u lakiernika, strychy cienkie kolorowe ciągnąc przy brzegach lub kantach. *Magier. Mskr.* heym kalieren, feine Mandstriche ziehen.

SZPAT, u, m. z *Niem.* der Spat, eine Steimart. Kamienie niby kryształowe albo solne, z bardzo cienkich listków złożone, szpatami zowią. *Kluk. Kop.* 2, 7. Szpat wapnisty, Kalkspath; gispowy, Gypsipath. *ib.* 55. et 94. et 96.

SZPATEL, tlu, SZPADEL, dlu, m., SZPATELA, i, ż., (*Cn. Th.* 1120); *Germ.* der Spatel der Wundärzte *ic.*; (*Lat.* spatula, (cf. spachilla); *Slav.* pałoš; *Hung.* palos; *Bosn.* spatella, kom se misjeja pomást, kom se ogleda ranna, koliko je duboka; *Rag.* badało, (cf. badać); *Croat.* badalo, penächa; *Dal.* suplyacha); kopystka barwierska, aptekarska, instrument od jednego końca szeroki a pła-

ski, szpatel. *Mag.* Szpadel do smarowania plastrów. *Czerw.* 5. Soku w ranę napuścić szpatlem. *Sienn.* 520. Balwierz w ranie szpadlem musi gmerać, niżli ją goić może. *Pot. Syl.* 555. Próżno cyrułik kusi się z szpadłami, daremnie chwyta kleszczykami. *A. Kiehan.* 551. — *Alleg.* W każdym nawet najsworniejszym stadle, Między swe maści miłość miesza szpadle. *Morszt.* 67. (ciernie koło róży). — 2. Szpadel, naczynie podkopnicze, łopatka żelazna do rznienia darniny. *Jak. Art.* 5, 118. rydel, der Spaten, daš Grabtisch, (cf. szpada). — 2. Szpatela, naczynie żelazne, na kształt łopatki zrobione, którego używają w kuchni, rozpaliwszy go w ogniu, do glazyrowania ciast lub potraw przyrumienienia. Jest także szpatela drewniana do rozcierania marmelady, jarzyny i t. d. *Wiel. Kuch.* 429. der Süßenspatel.

*SZPATNY, ob. Szpetny. SZPECIĆ, SZPACIĆ *cz. niedok.*, oszpecać, szpetnym czynić, plugawić, nieczyścić, (cf. szpocić); häßlich machen, verunstalten, entstellen; *Slav.* špatjm; *Boh.* hyzdjm, zhydžiti, (cf. hydzić); *Sorab.* 1. woniežtawnofežu, (cf. niekształtny); *Carn.* gerdim, (cf. gardzić); *Vind.* vgerditi, skruniti; *Croat.* rúsim; *Rag.* nagraditti; *Bosn.* grubiti, (cf. gruby); *Ross.* безобразнѣ, портить, порчу. Brodawki osobliwie też twarz szpaca. *Sienn.* 514. Foedere, szpacić, szkaradzić, mazać. *Mag.* On to, co go obłudne sprawy jego szpaca. Co nai świat zgrzyta, nawet i dzieci kołaca. *Klon. Wor. praef.* Co przynosi za pożytek *naród zaeny temu, którego maż a szpaca obyczaje jego? *Kosz. Lor.* 29 b. Zły to ptak, co swoje gniazdo szpaci. *Teat.* 55. c. 50. (plugawi, paskudzi). Chrześcianin już raz się oczyścił z plugawości przyrodzonej, tak iżby więcej nie miał się nią szpacić i mazać. *Glicz. Wych.* 7 b. Szpacić plód swój jaką złą sprawą, nie godzi się rodzicom. *ib.* E 5 b. Zopyr nos i usta sobie obrzazał, zmysłając się być od Daryusza tak okrutnie zeszpaconym. *Kosz. Lor.* 88. verunstaltet. Wieś arenda trzymać, nie szpaci szlachcieca. *Teat.* 26. b. 85. (nie haubi). *Carillis, sarcasmis obducere*; szpocić i szpocić. *Chmiel.* 1, 66. lżyć SZPECIĄG, a, m., straszycło, koczodan, szpeta potwora, szpetnik, szpetnička; ein Schenkal, eine häßliche Gestalt. Pozwalam ja to młodszym, ale tobie babo Pieszczotkami się bawić! pte brzydki szpeciagu! *Opal. Sat.* 41. Stare szpeciagi nie cierpią osób przy sobie młodszych, powabność urody mających. *Mon.* 69, 595. *ib.* 54.

SZPEFLIK, a, m, skórka, która bywa na wierzchu klinika na brzegu trzewika. *Magier. Mskr. Germ.* der Epifließel.

SZPEECIANY, *Syr.* 920. orkiszowy. SZPEŁTA, ob. Orkisz. SZPERAĆ, SZPERLAĆ *cz. niedok.*, szperować, troskliwie szukając przerzucać, przetrząsać, gmerać; *Boh.* štáram, štáři, (cf. starać się; cf. *Germ.* sieren, sieren; *Niederf.* spieren; *Anglos.* spirian, spuran; *Svec.* spörrja; *Scot.* speer; *Isl.* spiria; *Angl.* spere); *Boh.* skaumati, (šperkowati vystroiti; *Slav.* šperkugi strojē, zdobie, šperky stroj, ochedostwo); *Sorab.* 2 grupłowasch; *Vind.* pofveduvati; *Croat.* jamiehati; *Ros.* шарить, обшарить; forichen, sorgfältig suchen, nachsuchen, grübeln. Szperać w sekretach nie przystoi. *Teat.* 58, 165. Darmo czas

trawimy, zakrytego początku każdej rzeczy w naturze szperając. *Lub. Roz.* 15. *Ruspor ventrem piscis*; porzę, przerzynam, otwieram rybę, szperam w brzuchu rybin. *Cn. Th.* 1121. Szukam, szperam zranionego serca. *Pocij.* 257. Szperanie, *Ross.* шаренье; *Ecol.* многопекание. SZPERACZ, SZPERLACZ, SZPERLANT, SZPERLER, a, m., szperownik, zgłębiacz, dochodzieciel; *der Spürer, Nachwäber, Gräber, Nachgräber*; *Boh.* skaumatel; *Vind.* polveduvanz; *Ecol.* искатель, многоискатель. SZPERKA, SZPYRKA, i, ż., SZPERECZKA, i, ż., dem., skwarek, kawałek słoniny wyskwarzony; *Carn.* ozzvirk, Speckgrübe, gefröhletes Stückchen Speck; (*Boh.* šperky stroj, 'ochędóstwo, klejnoty). Szlachta już nie chce się szperka i wedzonka kontentować; ale bankiety rozpustne stroi. *Star. Ref.* 50. Chleb, szperka, sęc na lęku, dobre dla przygody. *Biel. S. N.* 51. Szpyrka wieprzowa. *Syr.* 525. Nie miał co jeść, już boby miasto szperek jadał przypekając. *Biel. Św.* 129. Ojcowie nasi nie jadałi jeno szpyrkę a kaszę na krzynowie drewnianym. *Star. Hyc.* 37. — §. *Fig. transl.* Każdy co weźmie, żaden nie pójdzie bez szperki. *Pot. Pocz.* 422. bez obrywki, bez obłowu; obne cin Profitzen, Gewinnstücken. — §. 2) Szperka, i, m., skapiec, sknera, mrzylgód, hecykrupa; cin Nüctfer, cin Šilj. *Z alluzja:* A na což ci, moja Salusiu, stary szperka, kiedy mnie młodszego całym u nóg swoich widzisz połem? *Teat.* 16. b, 57.

*SZPEROWAĆ *es. contin.*, szperać, szukając gmerać; nachjuden, jpäben, jpiiren, feriden. Nie waz się szperować w niedoścignionym bóstwie. *W. Post. W.* 420. Pan pozna wszystkieuczynki ludzkie, który szperuje przepaści i skarby jej. *1 Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 58. który przegląda przepaści. *Bibl. Gd.* Jutro posłę slugi moje do ciebie, a będą rumować a szperować dom twój. *1 Leop.* 5 *Reg.* 20, 6. (przeszperają dom twój. *5 Leop.*; wyszperają dom twój. *Bibl. Gd.*; trząść będą, przetrząsa). — §. Szperować, SZPERUNKOWAĆ, szperunek czynić, zapowiedź, areszt klasę na czyj majątek, przyaresztować; Die Irren, die Sperre auflegen, Arrest legen auf etwas. Dzedziów sędzia fantować albo szperować nie może, tak aby się tym pogrzeb miał rozrywać. *Szererb. Sax.* 419. O dług, gdy kto szperuje na cudze imienie, tedy pierwszy szperunk idzie naprzód; lecz jeśli ten, co pośledź szperunkował, lepiej przewiedzie prawo, tedy on już będzie bliższy. *Sax. Art.* 17. Niech szperuje helwiarz wszystkie majetność jego, a niech rozszarpia obcy pracą jego. *5 Leop.* *Ps.* 108, 11. (niech rumuje. *1 Leop.*; niech załapi. *Bibl. Gd.*). — Szperować czyje dobra, urzędownie szacować na sprzedaż, gerichtlich tariren. Szperowanie, szacowanie, gdy kto dla długów zbieży, tedy jego dobra szperują, t. j. szacują. *Mącz.* SZPEROWNIK, a, m., szperacz, dochodzieciel; *der Nachgräber, Nachwäber, Aufwäber, Indagator aquarum*; szperownik wód, który przepatruje, gdzieby lepsza woda była, a łatwiej mogła być przywieziona, rumistrz. *Mącz.* — §. Szperownik, przyaresztujący i urzędownie szacujący czyj majątek, szacownik publiczny; *der Sperbeamte, der gerichtlich Arrest legt und tarirt.* Szperownik, szacownik, *auctionarius.* *Mącz. Cn. Th.*

1095. *SZPERUNK, u, m., §. 1) szperanie, szukanie roztrzasać, gmerzać; das Nachgräben, Nachgräbeln, Nachjuden. Przez szperunki pojedynkowe odkrywamy prawdy powszechniejsze. *Petr. Et.* 21. Niechaj nam inszego Chrystusa ukażą; lecz w tym szperunku przedko ustać musza. *W. Post. W.* 24. — §. *Szperunk, urzędowna zapowiedź i przyaresztowanie czyjego majątku, szacowanie tegoż na sprzedaż publiczną; die Sperre, Spernung, der Arrest auf jemandes Vermögen, die gerichtliche Zwängung desselben. Szperunk albo areszt, zapowiedź osoby albo dóbr jej przez sługę urzędowego z rozkazania sędziego. *Sax. Pocz.* 117. Prokuratorowi od szperunku, dósycy by był dawan jeden grosz. *Dub.* 97. — §. 2) Szperunk budowniczy, zastrzał w budowaniu *Cn. Th.* 1121; sprys. *Włod.* *der Gegenreißer, Spreißreißer, die Spreige.*

*SZPETNICKA, jej, ż., kobieta szpetna, szpeciąg; cin häßliche Weib, cine häßliche. Mija każdy szpetnicką staruszkę. *Mon.* 75, 610 SZPETNIEC *nijak. niedok.*, szpetnym się stać, häßlich werden; *Ross.* дуристь, подуристь, (*ob.* Durcii, durzeć). SZPETNIK, a, m., szpeciąg, szpetny, żadny człowiek, cin häßlicher Kerl. Za takiego mię cheiał wydać szpetnika, Dobry opiekun. . . . *P. Kchan. Jer.* 90. Kapiąc się żaba w rzecę, gdy raka ujrzała, rzekła do niego: jakos ty śmiał szpetniku, tak sie waży tego, żeś naplugawil wodę sobąę tak piękna. *Pap.* *Kol.* 1 5. SZPETNOŚĆ, sei, ż., żadność, niegładkość, brzydkość, die Häßlichkeit; (*Sorab.* 1. žpatność vilias); *Carn.* gerdoba; *Bosn.* grubochja (cf. grubość), ghrridoba, ghrridobba, gherdoba, gardoba, (cf. gardzić); *Rag.* gardochja, gardobsetina, nagarda, nagaranoś, garobnos; *l. ss.* дуриость, дуриота, безообразие, безообразность. Nie zwierciałło winne, że przegladający się szpetny, ale szpetność, że się źle wydaje. *Mon.* 72, 542. SZPETNY, SZPATNY, a, e, SZPETNE, SZPETNO *adverb.*; (*Boh.* špatny vilis; *Sorab.* 1. žpatność vilis, exiguus, exilis); żadny, brzydki, niepiękny, häßlich, phys. et moral.; *Sorab.* 1. rozno; *Star.* ruxan; *Carn.* gerd, (cf. *Germ.* garung; cf. gardzić); *Vind.* gerl, nevzheden, sporn, skurn; *Croat.* rüsen; *Rag.* gärdan, gard, gardolm, nagärdan; *Bosn.* gard, ghrrid, ghrrido, grub, (cf. gruby); *Ross.* дуриый (cf. durny), безообразный. Szpetny jak straszdyłło, mogłby nim dzieci straszyc, nad prosem go postawic, zely się z nim w drodze potkać; iron. w podarki go poslać. *Cn. Ad.* 1145. Szpatay, foedus. *Mącz.* Kto się w pijaństwo a w nieczystości wda, ten się stawa szpatnym, niemocnym, mdłym. *Kocz. Lor.* 175 b. Trad, albo szpatne krósty na twarzy, jak goię. *Sieau.* 525. Szpetna twarz, zwierciałła nie lubi. *Cn. Ad.* 1111 (prawda w oczy kole). Niemasz szpetniejszej twarzy nad twarz rozniewanego. *Pilch. Sen. qu.* 285. Co gładkiego, to gładkiego, a co żadnego, to żadnego; eo szpetnego, to i żego, a co eudnego, to też dobrego *Gli z. Wych.* P 8 b. Szpetną twarz enota ozdobić może; mecnocie gładkość nie ni pomoże. *Cn. Ad.* 1111. Szpetnego nikt nie chce. *ib.* Szpetne przy pięknym szpetniejsze; piękne przy szpetnym piękniejsze. *ib.*, przeciwna rzecz przy przeciwnej bardziej się wydaje; równanie rzeczy wszelkie, czyni małe albo

wielkie, cf. kontrast. — §. Bóty We Pana szpetne, zaraz ich otrę. *Boh. Kom.* 2, 255. nieczyste, zaszargane; garstig, nicht sauber, nicht rein. — §. *Obscrv.* Nieszpetny = piękny, chwalebny, chwalny, wyborny, czysty, mezego; nicht häßlich, schön, brav, wacker, wie sichs gebirt und gebührt. Nieszpetnego wzrostu, minę ma przyjemną *Teat.* 59, 58. Może mieć posażek nieszpetny. *Teat.* 50, 6. Nieszpetna sumka. *ib.* 7, 17. Nieszpetna to sukcesya po muftym. *ib.* 55. e, 22. Zda się, jakbym już widział wielkich wodzów onych, Tumanem wdy nieszpetnym wodzów zakurzonych. *Hor.* 1, 181. *Min.*; (*haud indecoro pulvere*). — §. *Ironice:* Nie szpetniem się w tę sprawę wplatala. *Teat.* 50. b, 6. (wcale pięknie). Nieszpetnego mi Jegomość dzisiaj wyplatał figla. *Teat.* 24. c, 85. SZPETULICHA, y, ż., SZPETULSKA *Kekaw. Fi.* 75. koczokdan, szpetna kobieta, cin garstiges Weibsbüß. Gdy ona twarz pofarbuje, zdaje się coś gładkiego, a ona przecię szpetuliccha. *Fetr. Ek.* 9. *Fetr. Hor.* 2, P 5.

SZPIANTER, ob. Zynek. SZPICA, SZPICZASTY, ob. Śpica. SZPICHLERZ, ob. Spielherz. SZPIEG, ob. Śpieg. SZPIGLICA, ob. Śpikulec. SZPIK, ob. Śpik. SZPIKANARDA, ob. Śpikanarda. SZPIKOWAĆ, SZPIKULEC, ob. Śpikować. SZPIŁA, SZPIŁART, SZPIŁFLET, SZPIŁKOWAĆ, SZPILOWAĆ, ob. Śpiła, Śpilka etc. SZPISGLAS, ob. Śpisglas. SZPITAL, u, m., §. 1) instytut dla ubogich zchorzałych; *Gerin.* Daß Spital, Spital; (*Boh.* špital, dům zádušný (cf. zaduszny), nemocnice, (cf. niemoc); *Slov.* špitál; *Sorab.* l. žpital, braschněch ezwoyekow wobodlene; *Carn.* shpital, beteshnishe; *Vind.* shpitaun, beteshniflě, bonnikouniche, boliehostouna hiflia, kuffinu pobihitvu, boimikalifhe, boliehostneh prestahfhe; *Slav.* shpitalj; *Hung.* ispitály, ispotály, ispotályok; *Croat.* spital; *Bosn.* spital, mjesto za nemocnikike, ospidao; *Ross.* госпиталь, больница, богадѣльня, убожница; *Ecel.* врачевница, врачипашце; *Lat.* hospitale; *Ital.* spedale). Do szpitalów mają być brani prawdziwie ubodzy, i zarobić sobie nie mogący. *Sárzet. Pr. Pol.* 2, 185, (cf. lazaret). Szpital ś. Rocha w Warszawie od biskupa Tarła założony. *Vol. Leg.* 7, 575. Szpital dzieciak sierot, *orphantrophæum*, Daß Waisenhaus. Wielki i wspaniały szpital, imieniem dzieciątka Jezus nazwany. *Mon.* 68, 114. dom podrzutków, ob. Dzieciątka Jezus. — *Prov.* Wiedzą to i baby w szpitalu. *Cn. Ad.* 504. (baby na trzecie o tym gadają). — §. 2) Szpital, *de homine paupere contemtim.* *Cn. Th.* 1122. cin armer Edlher. SZPITALNY, a, e, do szpitalu należący; *Boh.* špitálníj, špitálský; *Vind.* shpitálski, shpitaun, shpitáuski, leteshniski; *Ross.* госпитальный, богадѣльный. Szpitalne okrety. *Pam.* 85, 2, 94. Szpitalny wóz, ob. Lazaretowy. Górzěj od baby szpitalnej wydałeś mię. *Teat.* 45. c. 157. *Wyb.*: SZPITALNY, ego, m., subst.; *Boh.* špitálníjk; *Croat.* spitalnik; *Bosn.* ospedalnik; *Ross.* богадѣльщикъ; przełożony nad szpitalem, der Spitalverficher. *Tr.* Szpitalny ma być także przy obozie, aby ranne królewskim nakładem leczyć. *Tarn. Úst.* 244. (lazaretowy, feldszer).

SZPIŻOWAĆ, ob. Szpiżować. SZPLACHEĆ, ob. Śplacheć. SZPLINT, ob. Kliniec.

*SZPOCIĆ cz. *niedok.*; (*Sorab.* 1. žpotuyu szydzę; *Sorab.* 2. sehpotowaseh; *Vind.* shpotatife, shpotuvati, (shpot, fram, oframota = srom); *Carn.* shpót, shpótam se; *Itag.* sopotateise *irridere*; *Bosn.* sepotatise, rugatise *illudere*, sepotalar, porugać *derisor*; *Croat.* spótam *derideo*, pospotávam, ospotávam, izpachújem, izpachiti, zpáchujem, zespotavitsze; *Dal.* izopachujem); plugawieć, szpecić, nakrzywiać; *verunstalten*, *verfälschen*, häßlich machen, frumm machen, verdrehen, *phys. et mor.* Wy pasterze szpocićie naukę bożą, a nie wyprawujecie, gdy swe kazania prawdziwie. *Smotr. Ex.* 7. Niezbożni Faryzeuszowie pisma wykrety swojemi szpociili. *Odyin. Św. G g 2 b.* Słowo boże nieują, szpocą, wykrecąją. *W. Post. W.* 46. et 84. Szpocić statut, wykrecą prawo. *Gorn. Dw.* 280. Rozciągają szeroko prokuratorowie swoje proporce, i wykrecąją dekreta, statut szpocą, prawo w niwecz obracają. *Gorn. Dw.* 575. Heretycy pismo wywracają i szpocą. *Biał. Post.* 150. Prawa ludzkie i boskie na 'wniwecz szpocić i wywracać poczeli. *Krom.* 445. Niecnotami Augusta imię szpocić brzydko. *Bardz. Trag.* 545. W czym go oskarżasz, to go nie szpocić. *Zab.* 1, 45. (nie hańbi). — §. Szpocić, lżyć, szkalować; lästern, schimpfen. *Cavillis, sarcasmis obducere*; szpocić i szpecić. *Chmiel.* 1, 66. Przy kufu królowi tylko umiesz łajać, postępkę jego szpocąć, i głupie szkalując. *Opal. Sat.* 118. Z razu się tylko słowy szpocą, a potem za lby. *Jabl. Ez.* 121. *Bals. Niedz.* 1, 150.

Pochodz. szpotawy, podszpocić, wyszpocić.

SZPONA, SPONA, y, ż., SZPON, u, m., SZPONKA, i, ż., zdrobn., (*Etyin.* spiąć, spinać; *Boh.* sponka, spina-dlo hafka; *Carn.* spune = peto nózne; *Croat.* zpona = klamra, szpóna, szpyka *pedica, compes*; *Dal.* zpone = peta; *Itag.* sponne *pedica, annuli vestiarii*; *Ecel.* enona zawód, przeszkoda); — szpona = ostry pazur drapieżnego ptaka, die scharfe cineš Klauvogelš; *Sorab.* 2. klawa; *Vind.* nohet, krampel, (cf. nogieć); *Itag.* chjapet, cjampragga; *Itag.* korotb, kotb, koxti, (cf. kogut). W górę orzeł się wzbija, chcec wytropiony połów zimać szponem. *Zab.* 14, 165. W ptaka go wdał, dał krzywy nos, dał szponie do pazurów krzywe, *hamos. Zebr. Ow.* 278. — *Transl.* Kotwice wyrzucone, gdy w morzu dno schwyć w swe haczyste spony, trzymają okręt prawie niewzruszony. *Mon.* 75, 269. — §. Szpona, zwora, szpaga, klamra; *Ross.* скоба, (cf. skobel), cine klammer, Zvinge. Ściany łoży armatnej spojone są czterema szponami. *Jak. Art.* 1, 277. et 5, 500. et 515. *Łesk.* 2, 212. Szpona, rygiel, w łożu armatnym, sztuka drzewa poprzeczna jednocząca dwie ściany łożowe jedną z drugą. Pospolicie bywa ich czterzy; pierwsza od przodu nazywa się czolna, druga szpocznikowa, trzecia celownicza, a czwarta ogonowa. *Jak. Art.* 5, 518. — §. Szponka, łafka; das Haffel, Gefleiss, Gefell. Szaty niewieście, pierścionki, szponki, albo ręczne ochędóstwo. *Szezerb. Sax.* 154, (cf. manele). — §. *Botan.* Szpona ziele, Ostrzyżec, od spinania szat rzeczona. *Syr.* 557. Klebfrant. — (SZPONDER, dru, m., w szlachtownianiu, część piersi od brzucha *Magier. Mshr.*, brym Klebfrant, der Brustheil gegen den Bauch hin. Szponder z dziurą, mięso bez kości, między ćwiercią zadnią i prze-

dnia, w którym rzeźnik przeryza dziurę, dla zawieszania go na kołku. *ib.*, (cf. słabizna). — SZPONISTY, SPONISTY, a, e, szpony mający; *Ross.* когтистый, mit Klauen versehen. Orzeł szponisty. *Suszye. Pieśń.* 3, F 4 b. Czemóż za króla ptaszak nie czyżka obrano? ale orła szponistego ten honor w rzeszy powietrznej potyka? *Mon.* 71, 547. Gdy mierzzonego smoka orzeł zoczy, siodła go, i by go nie kręcił nieczyste, W szyję wkleszeza pazury szponiste. *Zebr. Ow.* 101. Jastrzab szponisty. *Mon.* 71, 467.

SZPÓNCIK, SZPÓNT, *ob.* Szpunt.

SZPOTAWY, a, e, SZPOTAWO *adverb.*, krzywonogi, *flexipes, loripes.* *Macz.* koślawy, frummbeinig; (*Sorab.* 2. schpot; *Germ.* Spott; *Vind.* spot, spotovanje = szyderstwo cf. szpocić, spotliu = haniebny). Koń się czasem urodzi z krzywymi gołeniami, a będzie tak szpotawy, iż chodząc jedną nogę o drugą bije. *Cresc.* 527. Bez sprawiedliwości nie może być prawo, Nie idzie prosto, jeno krzywo i szpotawo. *Klon. Wor.* 66. To tak długo czynić masz, aż się oczy szpotawe naprostują. *Spicz.* 190. zozowate, rozokie.

*SZPRACHAĆ *med. niedok.*, po Niemiecku gadać; *Germ.* sprechen, deutsch reden. Jeśli dość umiesz, sam z Niemcem szprachaj. *Klon. Fl.* G 4. *SZPRUCHY, SZPRÓCHY, SPRÓCHY, ów, *plur.*, sposoby mówienia; z *Niem.* Sprüche, Redensarten; *Sorab.* 2. schpruch. Każde rzemiosło ma swoje przezwiska, nawet i hultaje swe szpruchy mają. *Klon. Fl.* E 2. Kuasza i więcej i pożyteczniej go nacieszyć mogą, niż inszych bardzo wiele błazeńskich spróchów. *Kosz. Lor.* 15 b, (cf. dykteryjki, concepta). Pańską łaskę dworskimi szpruchami sobie sposobiali. *ib.* 54 b. Pochlebey postępnj i rade pańska dziwnemi szpruchy wydawaja. *ib.* 6 b. Na enotliwych nie radzi patza dla grzechów, złości a złych spróchów świata tego. *Glicz. Wych.* O 7 b. Małżeństwo jest tradny stan, który zawsze nieprzyjaciel duszny nadechdzi swemi zdradliwemi spróchy. *ib.* P 2 b.

SZPRYCH, *ob.* Sprych.

SZPULA, i, ż., SZPULKA, i, ż., *dem.*, u kołowrotka gatunek rurki, na około którego nitka się oprzędza. z *Niem.* die Spule au den Spinnrädern. Kołowrotki o dwu szpulach, które jedno kółko obraca. *Kluk. Rosł.* 3, 528. Szpulka u smuklerza, drewnienko do zwijania nici, jedwabiu i t. d. *Magier. Mskr.*

SZPUNT, SZPÓNT, u, m., SZPUNCIK, a, m, *dem.*, otwór wydrożony; z *Niem.* der Spund; (D b d. Spundt; *Lat. med.* bondonus; *Ital.* bondone; *Gall.* bondon; cf. *Graec.* σφύρ; cf. *Hebr.* שפן saphan, operire); *Sorab.* 2. schpunt; *Slav.* vránj, lakounica, daš Spundlech. Mocne wino, dla ciasnego szpuntu, Gdy luftu nie ma, duo wysada z gruntu. *Chrośc. Job.* 121. Szpuncik. *Cresc.* 128. — Szpunt, drewno, czopek, co się wkłada w otwór wydrożony, czym się zatyka; *Vind.* pila, satik, pilka, vaha, veishniza, zhep, (cf. pilka, zatyeczka, wiecha, czop); *Ross.* тупка, втулка, втулочка, cf. tuleja; *der Zapfen des Spundlochs, der Spund.* Rura pompowa ma w sobie nieruchomy szpunt z kłapą. *Hab. Wst.* 206. Szpenty beczek winnych

kiedy niekiedy chędożyć i odnawiać trzeba. *Kluk. Rosł.* 3, 546. W pomarańczy wykroj szponiek, wybierz szrodek do połowy, a nakryj szponikiem. *Comp. Med.* 251. — 7. Szpunt, szpónt, u miarżów, u p. Murować za szpóntem, t. j. futro od okna lub drzwi tak wmurować, iż cała cegła występuje równo z futrem. *Magier. Mskr.* *SZPUNTPAL, u, m., pal w drugi wpuszczony. *Os. Żel.* 83, z *Niem.* der Spundpfahl. Szpunt pale do zapobieżenia przejścia wody. *Kluk. Rosł.* 2, 165. Upusty ugruntuja się szpuntpalami w ziemię ubitemi. *Kluk. Żel.* 3, 201. SZPUNTOWAĆ *cz. niedok.*, zaszpuntować *dok.*, szpuntem zatykać; *Sorab.* 2. schpundowasch; *Vind.* pilati, opilati, sapikati, spündeu, zupündeu. Zaszpuntuj ten antał. *Tr.* Piwa w beczce dotąd nie szpuntować, póki dobrze w achtelach nie wyrobi. *Haur. Ek.* 107; jak robić przestanie, to go zaszpuntować piaskiem albo słomą otulivszą pod kraje. *ib.* — Szpuntować drzewo, szepięć, wstawić w niego latorośl. *Cresc.* 128. Bäume pfeifen. Pomona sierpem krzywym częścią wilków zryyna, i różgi strychuje. Ledajako rozlaże, pret częścią szpuntuje. W krój zaskórny i płodu podsyca cudzego; *fisso cortice virgam inserit.* *Zebr. Ow.* 567. SZPUNTOŹY, a, e, do szpuntu należący, Spund = Szpuntowa dziura. *Tr.* Szpuntowe *Subst.*; płat, podatek = czopowe. *Transitiver, Zapfengeld.* *Tr.*

SZPYCZAK, *ob.* Spiczak. SZPYRKA, *ob.* Szpórka

SZRAGI, ów, *plur.*, dwa drewna prostopadłe z trzecim w górze poprzecznym, *turca. Gn. Tu.* 1122. socha, wie-szeczka, drażek do wieszania czego. *Włód.* z *Niem.*, der Schragen; *Boh.* šrak podstawek pod dźwęż; *Sorab.* 2. (zrogj *id.*); cf. stragan, cf. szranki.

SZRAM, u, m., SZRAMA, y, ż., blizna, bródka od rany, osobliwie na twarzy; *Germ.* die Schramme, Schmarre; (*Svec.* skrama; *Isl.* skrama; *Boh.* šram; *Slov.* šram; *Sorab.* 2. schramma; *Curn.* shrunt; *Vind.* šrunf, šruonf; *Ross.* шерошва, шерошника, царапина, захорина, рубецъ). Szramy się szpetnie twarz odmiemla. *Rej. Zur.* 100. Szram busarza nie zlobi, nie był szramowaty Alexander, co podbić pragnął oba światy. *Kehow.* 52. (paragraf, kręsa). Żołnierz dobry cieszy się szramą, którą na wojnie dostał, i tym rycerstwo swoje wysławia i zaleca. *Dambr.* 255. SZRAMOWAĆ *cz. niedok.*, szramu nabawić kogo; *Vind.* šrimfati, zherne lizo se vdarkam storiti; *Germ.* šrammen, eine Schramme verlegen. — 7. Sukno szramować, n. p. Przestrzegając należy, aby sukna doma nie szramowano. *Grod. Dis.* E 5 b. na ramach rozciągnięno. SZRAMOWATY, a, e, — o *adverb.*, pełen szramów; *Slav.* šramowaty; *Curn.* shrunftast, shruntsz; *Vind.* nalekig, šhrimfast, šhrunftast, brafgoten, ššrammig, ššmarrig, voll Schmarren. Do łyszego szramowatego. *Pot. Jaw.* 107. Żołnierz stary szramowaty. *Pot. Pocz.* 109. Na twarzy był szpetny i szramowaty. *Sk. Dz.* 614. (krosowaty, poorany). Więcej wierzył naznaczonemu a szramowatemu cudzoziemcowi, niż własnym ludziom. *Kosz. Lor.* 28 b. Szramowate, krostawe albo parehowate, nie będziecie ofiarować panu. *I Leop. Levit.* 22.

*SZRANK, u, m., SZRANKI, ów, *plur.*, ogrodzenie, miejsce ogrodzone do potyczki, do igrzysk; *Boh.* šranki;

Vind. thranga, planka, predgraja, ograja, prekrilije, predkarstje, predrusltvu, goder; *Rog.* óltark, (shrana, shraniza, shranicza, skrigniciza; *Sorab.* 1. schřna, křina; *Sorab.* 2. schrank - skrzynia; *Germ.* der Schrank); — szranki, *Germ.* die Schranken, s. B. Türnerschranken; (cf. *Hebr.* קרן kuran - chronić, chować). Wypuszczony ze szranków na gonitwach woźnica, nie przestaje na wyprzedzeniu jednego. *Zab.* 5, 220. Bije rumak nogami w szranki, biegu mu pożądnego zbraniające. *Otw. Ow.* 60. Rozjadł się, nie inaczej jak byk w otworzonym Szranku, gdy rogami bodzie drażniących szalonym; *in circo.* *Zebr. Ow.* 297. Szermierze, abo ci, którzy się w szrankach za kogo biją, są bezeeni. *Szczerb. Sar.* 47. — §. *Metonym.* Szranki = bitwa czyli pojedynek w szrankach, der Schrankenkampf, der Zweykampf in den Schranken. Gdy kogo obwinia o jaki uczynek, on się chce szrankami albo ostrą gońbą wywodzić. . . . *Szczerb. Sar.* 459. Jeśli niedołęznego w szranki wyzwań, tedy to może zań uczynić każdy, który się tego będzie chciał podjąć. *ib.* 5. W szranki wyzwąć jest, gdy jeden drugiego prawnie wyzwie na rękę, ku okazaniu sprawiedliwości, mając tę nadzieję, że mu się tym szkoda jego nagrodzi. *ib.* 458. O rany nieszkodliwe, w szranki wyzwąć nie może. *ib.* 551. Jesliby pozwany dekret naganął, a wzięłby na swą prawą rękę, albo w szranki, z większą częścią tych, którzy na to zezwalają, tedy się ma być samosiódm przeciwko także wielom; a którzy bitwę wygrają, ci dekret odniosą. *ib.* 71. Na tych ludziach dójdzie szranków, a to jeźchliby tak wielkie rany były, żeby o nie w szranki wyzwąć mógł. *ib.* 550. (dójdzie prawa bitwy szrankowej). Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzwania, godne szranków, i znacznej pomsty. *Weresz. Neg.* 119. W szranki wstąpić, wchodzić z kim = pasować się z nim, wdawać się z nim w walkę, za pasy z nim chodzić, *pr. et fig.* Turcy nie dosyć mają śmiałości wchodzić w szranki z jadowitą chorobą powietrza. *Klok. Turk.* 145. — § Szranki, *latius*, każde ogrodzenie; Schranken, Gelanden, Einzaung. Tak się do ś. Kapistrana cisnęli, iż abo między szrankami, to jest ogrodzeniem, abo między zbrojnemi, bronią go od ludzi musiano. *Sk. Żyw.* 2, 285. Broń w sali ryszunkowej na szrankach dobrze przestawiana. *Jak. Art.* 5, 250. (w rzedach na około idących, w szafach, szelbągach). — § *Transl. et moral.* Szranki, granice, kres, określenie; Gränzen, Schranken. Wysłędza nieznanome morza, i świata, że tak rzekę, szranki przełamuje. *Pilch. Sen. list.* 4, 145. Rozwiozłego w szranki wprowadzić. *Włod.* SZRANKOWAĆ *cz. niedok.*, szrankami ogradzać; *Slov.* šrankuji; *Vind.* graditi, ograditi, predgrajati, krišhama delati, mit Schranken umgeben, umschranken. W szrankowanym ustępie, wśród giejtów rzesistych Tysiąc półbogów siedło na krzesłach złocistych. *Przyb. Milt.* 52. SZRANKOWY, a, e, od szranków, od bitwy w szrankach, pojedynek: Schranken, Schrankenkampf, Zweykampf. Gdyby ukrzywdzonemu szrankowego dowodu broniono. . . . *Szczerb. Sar.* 440. (t. j. żeby się pojedykując czyli bijąc w szrankach sprawiedliwił). Głębokość rany na paznokieć, jest głębokość rany szrankowej.

ib. 550. (t. j. o którą się pojedykować trzeba). Trafia się, że kto miewa opiekuna do dóbr, który nie chce być szrankowym opiekunem. *ib.* 5 (który się za małoletniego bić nie chce). Umarły może być bronion, gdyby go szrankowemi słowy kto chciał pokonać. *ib.* 5. (zeliżwemi, które pojedykiem pachną). Szrankowemi słowy nagabać, t. j. osławić. *ib.* 6.

SZREDNI, SZREDNICA, *ob.* Śrzedni, Śrzednica.

SZREDOWAĆ, SZRENDOWAĆ *cz. niedok.*, n. p. Niepodobna, żeby jeden człowiek szkło w tyglach mieszał, a one podług potrzeby szredował. *Torz. Skł.* 122. W szredowanym szkłe, jeśli czego nie ma, dobrze się przypatrzeć, a znalazłszy wyrzucić. *ib.* 155. Szrendowane szkło dobrze wymieszać, żeby wyszło. *ib.* 172.

SZREDZKI, a, e, [od Śrzoody, miasta 2], n. p. Szredzkie prawo, *ob.* Śrzedziński.

SZRETER, a, m., blazen, kuglarz, arlekin; ein Possenreißer, Hans Wirt, Tr.

SZREZOGA, *ob.* Śrzechoga.

SZRÓBA, *ob.* Szruba. SZROCIK, *ob.* Szrot. SZROD, SZRODEK, *ob.* Śród, Śr zadek. SZRON, *ob.* Śrzon.

SZROPA, y, ż., SZROPECZKA, i, ż., *dem.*, grzebło. *Cn. Th.* 1125. *Vind.* stungalu, der Striegel, (cf. *Germ.* schrapen skobać). Szropa, cudzióło, grzebło, drapaczka. *D. Poln. Per.* 457. Przedtym starzy używali szropy w łazni dla ochłodzenia się z brudu; teraz konie tylko nią chędożą. *Dudz.* 62. *Scapella*, szropeczka, którą się po grzbiecie drapają. *Macc.*

SZROT, u, m., SZROCIK, a, m., *dem.*, §. 1) strzeleckie ziarnka ołowiane, żelazne, kulki do strzelania; *Germ.* Schrot, Schrotkörner zum Schießen; *Boh.* brok, (śrutka płaca od szrotowania, Schrotgeld); *Sorab.* 2. schrot; (*Sorab.* 1. froila, froteczka mica, fragmentum; *Hebr.* שרית saridh, residuum; שרית saradh, superesse, residuum esse); *Vind.* fvinz, fvinzlna bobeka, shretel; *Croat.* sprih; *Hung.* serét; *Slav.* shpria, saesma; *Ross.* проба. Do strzelania na pomniejsze zwierzęta potrzeba różnej wielkości szrotu. *Kluk. Zw.* 1, 587. Drobny szrociak. *Rog. Dos.* 5, 110. Szrot największy jest lótkowy, najmniejszy ptaszy. *Kluk. Zw.* 1, 588. — *Fig.* Na szrot wydawać, na szanie, na sztych, na niebezpieczeństwo = narażać, der Gefähr ansetzen, Preiß geben. Tu my stoimy, jak na szrot wydani, Sami od wszystkich ach nie ratowani. *Tward. Misc.* 168. Tą przegraną Łowicz i sama Warszawa na szrot wydane były. *Tward. W. D.* 2, 146. Zwycięzcy na szrot teraz żyją. *Chrośc. Luk.* 268. Puściłem na szrot dziedzictwo moje. *Radz. Jes.* 47, 6. Królestwo jego łakomstwu swemu na szrot puścił. *Pilch. Sall.* 142. — *Moral.* Puścić się na szrot. *Rys. Ad.* 56. Puścić enotę, sumnienie, wstyd na szrot. *Groch. W.* 198, et 468. rozpuścić się, zupełnie się oddawać rozpustom, rozwiozłości; alleß der Zügellosigkeit Preiß geben, Zügend, Geniffen, Schaam u. s. w. Długoż się swym łotrostwem będą chlubili. Którzy wstyd i enotę swą na szrot puścili! *J. Kchan. Ps.* 159. Niewiasty, które poczciwość dla zysku na szrot puściły. *Pilch. Sall.* 48. Gdyby jedną i drugą ukarano, wnetby

trzecia zapomniała, Tak brzydko na szrot puszczać właściwego ci. *Pa. Paszk. Dz.* 127. Na szrot puszczone cnota. *Tward. Wz.* 26. Ktoż ma prawdę mówić, gdyż się wszystko na szrot puści? *Falib. A. 5. Sekl.* 78. Czasem pan niedbałość swoją a puszczeniem wszystkiego na szrot, u poddanych zelży. *Gorn. Dw.* 577. (lekkie ważeniem). Wam na szrot szły i w żayty Wszzech najpewniejsze prorockie karty. *Miasł. Ryt.* 108. — Język na szrot puścić: rozpuszczać go zupełnie, eugła mu popuszczać, *der Junge den Zügel jählehen lassen.* Język ma w posłuszeństwie, na szrot go nie puszcza. *Rej. Zw.* 7. Na 'szrote słowa puszcza. *Zab.* 10. 402. *Zaitl.* — Na szrot się stroi, *fasque nefasque confusura ruit.* *Żebr. Ow.* 155. ma oslep, na złamaną szyję, chybi, trahi. — *Contrar.* On nie ubliżył prawdzie jednym szrotem. *Caroś. Luk.* 2. 48. bynajmniej, ani tyle, ani o mały włos, audy niót im *Geringsten.* — §. 2) Szrot, szrotowana mąka, krupy, *grob gemahlten Getreide.* *Edret.* *Grysowy szrot.* *Syr.* 954. — §. 5) Szrot, podłużnie wykrojony kawałek mięsa, ryby: pasek, *ein Edretstück.* *Edret fleisch.* *Edret jäth.* Szrot mięsa u rzeźnika, sztuka czyli kawał mięsa surowego. *Magier. Mskr.* Szrot wędzarki. *Chroś. Fars.* 554. — *Fig.* Groził, że go na szroty rozsieka. *Chroś. Fars.* 507. (na drobne kawałki). SZROTARSTWO, a, n., *Propinatio cerevisiae, medonis aut vini, in vulgari szrotarstwo nuncupatur.* *Dub.* 5. szrok, *der Edranf.* *Bierdrank.* *Metdrank.* *Weinshank.* SZROTOWAĆ *cz. niedok.* §. 1) krupić zboże, grubo młóć; *Sorab.* 2. *schrodowaseh,* *Germ.* *jdreten das Getreide,* *grob mahlen.* (*Vind. frediti,* *resfrediti*) 'szredzić, 'szrodkiem podzielić. Mąka szrotowana, skrupiona, na pół zmięta. *Cn. Th.* 1122. — §. 2) Szrotować, na kawałki rozkrawać, rozszczepać; *spalten, in Stücke zerlegen, sčroten.* Półżywe, w których dusza jeszcze tęnęła, członki, szrotuje, *dilaniat.* *Żebr. Ow.* 157. Przy użyciu i uroczystym szrotowaniu mięsa, wszystko to, co się tylko ręką bierze, dzieli się na części. *Płch. Sen. list.* 2. 197. Srebro na talery szrotować. *Dow. A. 4. b. Segmentatum,* 'słojezowata, szrotowana, pstra robota, t. j. z małych sztuczek spojona, jak bywają skrzynki. *Mecz.* Szrotować, odszrotować, z gruba odbębnować, odtoczyć. *Magier. Mskr.* — *Fig.* Jedna to przywara, zostawić całkiem, czyli szrotować filozofią na drobne czastki. *Vilch. Sen. list.* 5. 55. (posiekać, rozsiekać, podrobić). — §. *Fig. tr.* Mowa nieszrotowana i głos od ludzkiego nie sroższy. *Bardz. Luk.* 76. nie sznurowana, nie przesadna; *übertrieben, affectirt.* — *Aliter:* Mija już i ostatni frokt długiej miłości, Szrotują swoje żale w tej okolicy, Oboje się nie żegnają. *Bardz. Luk.* 90. skracają, *abfürzen, abbrechen.* SZROTÓWKA, i, ż., gatunek strzelby; *Ross.* *дробовикъ, die Edretflinte, Edretbüchse.* SZROTOWY, a, e, §. 1) od szrotu strzeleckiego, *Edret-, Edretbüchset;* *Ross.* *дробовый.* Szrotowy worek. *Ld., Boh.* brokownie; *Ross.* *дробица.* — §. 2) Szrotowa mąka, szrotowana, razowa, od otrab nie oddzielona. *Kluk. Rosl.* 5. 259. *Haur. Ek.* 145; *oppos.* pyłowa, *geschroteneß Mehl.* SZROTYZN, u, m, z *Niem.* *das Edretcifen.* Gdy żelazo rozpalone na kształt plaeka pod mło-

tem rozciągną, dzieli je na części, a to żelazem podobnym do klina, zwanym u nas szrotyzn. *Os. Rud.* 500. Dłotem albo szrotyznem żelazo rozcinają. *ib.* SZRUBA, SZRÓBA, y, ż., SZRUBKA, i, ż., *dem.; (Boh.* *Sraub;* *Sorab.* 2. *schrubba;* *Sorab.* 1. *Edraubk;* *Garn.* *shrauf,* *shkerpz,* *vertulu;* *Vind.* *ferk,* *perbuk,* *shkerpez,* *stufnik,* *dognanik,* *vertulu;* *Req.* *loza;* *Slav.* *esviva;* *Ross.* *винтъ, винтикъ* (cf. *gwint,* *шурпынъ, шурпынеуъ, шурпынкъ* macieca szrubowa); *Germ.* *die Edraube;* (*Ital.* *serofola;* *Fund.* *seruawi;* *Gall.* *seroza;* *Svec.* *skrut;* *Holl.* *selruve;* *Angl.* *screw;* *Niederl.* *Edraube.* Szruba jest wałek, mający rowki wyrżnięte, kręcone na kształt ślimaka, gwintami nazywane. *Płq. Dos.* 2. 588. *Jak. Mat.* 4. 518. Bryła, w której szruba ebudzi, macieca *Jak. Mat.* 1. 548. Szrubki utwierdzone maciezkami. *Teat. G. e.* 57. Trzeszcząca szruba przykre skrzypy wydaje. *T. l. Saut.* 100. Szruba w prasie donkarskiej, z dragim i z kulą ołowianą, której czop chodzi w panewce. *Magier. Mskr.* — *Assimilt.* Chłopiec żywy, ładny, jak na szrubach, gustownie przybrany. *Teat.* 22. 50. *wysmukły, geßmugelt.* Jak na szrubie się obraca. *Star. Dw.* 51. (obrotny, zwinny). Łakotniec biega jako na szrubach, myśląc jakoby gdzie co załapie, albo wyłupie, albo wyszydzi. *Weresz. Req.* 97. Usta mu by na szrubach chodził. *Kosz. Cyc.* 85. Od niemiernego kwapienia się, muszą mu wargi na szrubach chodzić. *Kosz. Lor.* 4. b. (trząść się, drzeć). Masz miarę żalości i płaczu wziąć, alys się nie na twarzy barwą zmienić, aby ci twarz na szrubach nie chodziła. *Kosz. Lor.* 180. — *Aliter:* Zawsze w bojaźni, zawsze jak na szrubie. *Pot. Syl.* 265. (jak na brzytwach). — *Aliter:* Chęci swoje w ścisłej trzymać szrubie. *Hor.* 2. 120. *Nar.* w klubie, w kleszczach, im *Jaune halten.* — §. *Anat.* Szruba macharzyny, libry nyszczaste zamykające macharzynie, ażeby uryna ustawicznie nie cieła. *Krup.* 2. 122. SZRUBOWAĆ, SZRÓBOWAĆ *cz. niedok.* szrubę obracać, szrubę przymacniać; *Sorab.* 2. *schrubowaseh;* *Vind.* *ferkati,* *tokati,* *perkvinzhati;* *Ross.* *винтить, шурпынить, аашурпынить, шраубен, eine Edraube drehen, aufdrauben.* O lekką krzywdę wnet już i pancerze szorują, arkabuzy szróbują. *Rej. Zw.* 16. b. I do pojedynku się biorą. Szróbowanie *Ross.* *винтование.* — *Poet.* Wąż szrubuje kręgi w szalwierskie przegoby. *Zib.* 10. 157. *Zabl.* smyka, mknie, kręci, drehen, *schlangeln.* — §. *Tr. fig.* Szrubować, wszrubować się albo co, wkładać, wkładać, wnykać, wkręcać, wprowadzać; *einfdrauben, eindrehen, einmehren.* Prawdę pańską ebaż zatłumić, szróbując swe błędy. *Kane. Gd.* 129. Pod gładką obłudą w serca się szróbował. *Tward. Wz.* 110. *ist* in die Herzen einfdrehen. Obey się w nasz kraj szróbował. *Groch. W.* 478. Mieszczanie czasem szrubują się w szlachectwo zakupowaniem dóbr ziemskich. *Vol. Leg.* 5. 14. SZRUBOWY, a, e, od szruby, *Edrauben;* *Ross.* *винтовый.* Szrubowy tok; *Ross.* *завитокъ Edraubengang.* Szrubowa macieca *Ross.* *гайка.* SZRUBSZTAK, a, m, SZRUBSZTACZEK, eżka, m, *dem.* klóba szruba się przyciskająca, z *Niem.* *der Edraubstec;* *Boh.* *swjrak;* *Vind.* *serkalu,* *perfalaku,* *stusku dershalu;* *Ross.* *тиски, ту-*

сочки, завертка, винтовальня. Szrobsztaki u słósarzów. *Solsk. Arch.* 59. Szrobsztaczki cyrulickie. *Czerw.* 40.

Pochodz. *doszrubować, naszrubować, odszrubować, poszrubować, przeszrubować, przyszrubować, rozszrubować, wszrubować, wyszrubować, zaszrubować.*

SZRYK, u, m., szryk do jazów, pal grubszy, co dziesięć stroiszów w ziemię wbity na rzęce. *Magier. Mskr.* ein Wasserpfahl. SZRYKOWAĆ *cz. contin.*, Szrykować czyli zastawić szryki zowią, kiedy stanąwszy na piasku wbijają pale przy statku, i rudlem kierując na obie strony statek o też pale przybijają. *Magier. Mskr.* Wasserpfähle einpfählen.

SZRYZ, ob. Śryż, Śreż, Śrzeż.

SZTAB, o, m., wyżsi oficerowie regimentu, od majora zaczawszy; *Vind. previllina*, der Regimentfab, der Etab cinés Regimentf. Specyfikacya osób, z których się ma składać sztab generalny. *Koll. List.* 1, 57.

SZTABA, y, ż, SZTABKA, i, ż, *zdrbn.*, §. 1) drag żelazny, *Germ.* ein Etab Eisen, ein Stange Eisen; *Ross.* полоса, полоска, полосочка (cf. płosa), пешня. Stegi czyli sztaby żelazne. *Archel.* 4. Sztaby żelazne w kratkach dolnych okien. *Teat.* 55 e, 15. Przez dziurę w piecu tygle się żelaznemi sztabami rychtują. *Torz. Śkl.* 254. Naczynia do robienia tafel skłanych: kluczki dwa, dwie sztabki i t. d. *ib.* 48. — Złoto w sztabach. *N. Pam.* 12, 299. w sztokach, w dragach, in Warren. Był zwyczaj w Londynie dawania złota i srebra surowego czyli w sztabach, zamiast pieniędzy. *Pam.* 84, 865. — §. Sztaby, szlagi, legary wschodowe, *scapi scalarum.* *Cn. Th.* 1122. die Treppenstufen, Spindel. — §. 2) Sztaba, sztuka drzewa z przyrośniętą zakrzywionego, która w porządek wszelakiego statku wodnego wprawiają. *Otw. Ow.* 174; sztuka drzewa mięszszego, które na przodek galerii wstawiwszy, do niego szyćie i nawy, z których okręt budują, zawodzą. *ib.* 585, (cf. stopka). Sztaba jest sam przodek statku, którego koniec jest nieco do góry zakrzywiony. *Magier. Mskr.* der Vorderbaum cinés Schiff, die Spitze, der Schnabel. — §. Sztaba, *oppos.* rufa; przodek okrętu. *Klon. Fl. D 4 b. Papr.* W. 1, 561. Sztabą nazywa się także miejsce od sztaby aż do zyzy. *Magier. Mskr.* das Vordertheil cinés Schiff, das Gallion. Do portu się udawszy, wnet z rufy zrzucili Kotwic, a sztabami się brzegu uchwycili. *A. Kehan.* 179. Nie da się zwięść otucha walnych zysków, aby Broździał groźne zagony pienistemi sztaby. *Hor.* 1, 6. *Nar.*: *trabe Cypria*, okretem. SZTABIKÓWY, a, e, n. p. Sztabikowe żelazo. *Os. Żel.* 49. żelazo w sztabach, Etabeisen. Cetnar żelaza sztabikowego, fryszowanego, szynowego, kratowego. *Os. Żel.* 4. "SZTABISTY, a, e, n. p. Sztabiste koła. *Zab.* 9, 565. *Ejsym.* szynami czyli sztabami żelaznemi okute, mit Eisen befdlagen. SZTABNIK, a, m., sztaby okrętowej pilnujący, der den Vordertheil des Schiffes beobachtet. Sztabnik zowie się pierwszy flis od sztaby na bakorecie. *Magier. Mskr.*; *proeus.* *Zebr. Ow.* 74. Melantus sztabnik lisowaty. *Otw. Ow.* 129. SZTABNY, *STABNY, SZTABOWY, a, e, od sztaby, dragowy, drażny, Etab; *Ross.* полосный, полосовой. — §. Od przodu okrętowego,

Vordertheil. Chwali sprawę głosem Lybis, chwali sztabny stróż Melant; *prorae tueta.* *Zebr. Ow.* 74. (sztabnik). Sztabowi zowią się sztabnik, podsztabniczy, marszałek i podmarszał. *Magier. Mskr.* — §. Sztabowy, n. p. officer, od sztabu, ob. Sztab, Etabs.

*SZTACHEL, ehla, m., z *Niem.* der Etachel im Hüttenbane, ein langeß, spizigeß Eisen, den Rohstein abzustechen. Szmelcarze sztachel albo drag żelazny w zaprawę wpuszczają, i części stężałe poruszają i przerabiają. *Os. Rud.* 259. Te sól corocznie sztachelami wybijają. *Torz. Śkl.* 215.

SZTACHETY, SZTAKIETY, ów *plur.*, SZTAKIECIKI *zdrbn.*, ostrożenie, ostróg, palisady mniejsze, *Germ.* Etachen; *Ital.* stacchetta; *Sorab.* 2. psheplętanka, (cf. przeplesć), *Ross.* пеметка, пемотка, пеметонка, (cf. rzeszoto). Pójdę ochotnie na szanie, na szakiety. *Jabl. Buk. F.* 5. Szakiety bywają sosnowe, dębowe. *Kluk. Rosl.* 2, 164. Przed temi kramami dane są sztachecki, pod któremi każdy kramarz stawia sofę małą do siedzenia. *Pam.* 85, 1, 140. SZTACHETOWAĆ *cz. niedok.*, sztachetami ogradać, verpallibiren, mit Etachen einpflicßen. Sztachetowania na murach ogrodowych nie chwale, bo bez wszelkiej trudności wyłamane być mogą. *Kluk. Rosl.* 1, 60. SZTACHETOWY, a e, Etachen. Kiedy żołnierz każdy osobno strzela, nie na wykomenderowanego oficera, nazywa się ogniem sztachetowym, *feu de palisades.* *Jak. Art.* 2, 456.

SZTACHOWAĆ *cz. contin.*, u flisów, sztachować, omijać drugi statek, lub miasto jakie, nie zawijając do niego. *Magier. Mskr.* vorbei steuern.

SZTADHUDER, STADHUDER, dera, m., wielkorządca Holenderski, *Germ.* der Statthalter von Holland. — *Aliter:* Galiczyń, jako najwyższy stadhuder, objął całego miasta rządu. *Steb.* 2, 455. jako gubernator. SZTADHUDERAT, u, m., STATUDERSTWO, STATUDEROSTWO, a, n., władza sztadhudera, die Statthalterfabft. Odjęte statuderstwo wziętom z domu Oranu, znouu im powrócili, i prawem dziedzicznem posiadanie władzy wykonawczą temu domowi nadali. *N. Pam.* 5, 501. Zrzeczenie się statuderstwa przez księcia Oranii. *ib.* 15, 125. Holandya, zniósłszy statuderat, dała sobie imię Rzpltej Batawskiej. *ib.* 1, 98. — §. *Melan.* Szadhuderat = Holandya.

SZTAFETA, y, ż, postylon umyślnie nagle wyprawiony w pewnym interesie, tudzież papiery, domieszenia przez niego przywiezione. *Germ.* die Staffette; (*Ital.* staffetta; *Gall.* estaffette). Ostatnią sztafeta upewnia mię o życiu jego. *Teat.* 55. b, 15. Żeby to wiedział, sztafety tu do nas przyleciał. *Teat.* 55. b, 21. kurjerem, gońcem, cf. lotem, ptakiem, piorunem.

SZTAFIROWAĆ, ob. Stafirować.

SZTAK, u, m., gruba lina okrętowa. *Tr.*, *Germ.* der Etag, Masttau, Schiffstau; (*Gall.* etai). Sztać, gruba lina, która idzie od masztu do windy, i tenże maszt utrzymuje od sztaby; na jej końcu jest kotwica uwiązana. *Magier. Mskr.* Chcąc rękoma sztać ułapić kręcony, w wodę runął; *ad intortos cupiens dare brachia funes.* *Zebr. Ow.* 76.

SZTALMACH, ob. Stalmach. SZTAMENT, ob. Stament.

SZTANDAR, STANDAR, u, m., §. 1) proporzec jazdy;

- Ital.* standaro; *Vind.* fhtandara, fhtandarek, jesdazhova bandera, *Ger.* die Standarte. Na północy mniejsze chorągwie nazywano standar, i to imię chorągwiom w kawalerji zostało, metylko u nas, ale i w innych krajach. *Czack. Pr.* 259; *kornet. Chmel.* 1, 84. Sztandar na pendent! sztandary przed siebie! sztandar do nogi! *Kaw. Nar.* 566. — *Fig.* O tę zdobycz Biana sztandar wojny wznosiła. *Dmoch. Il.* 242, (cf. hasło wojny). Na eo wznosić niesłusznie do lutew sztandary! *Zab.* 15, 10 *Kucak.* (bunt). — §. 2) Sztandar, standur, stendar, styndar; z *Niem.* der Ständer, wielkie drzewo na podpórę służące, der Größtständer. Stendary na rozstawanie mularskie, boże męki, socky etc. *Sołsk. Arch.* 20. Spróchniały pień, ani na standur pod przecieś, ani na łuczyno się nie przyda. *Rej. Zw.* 160 b. Standary do rozstawania, n. p. malarskiego. *Kluk. Rosl.* 2, 165. — *Fig. tr.* Opisał się o gór wysokich 'styndary. *Ceb. Hymn.* 526. filary, kolumny. SZTANDAROWY, ego, m., der Jähndrich bey der Reiteren. Sztandarowy ma stopień wyższy od towarzysza, a zostaje pod komendą namiestnika; obowiązuje zawsze z sztandarem jeździć, i sztandaru, choćby i życie miał utracić, nie opuszczać. *Kaw. Nar.* 58.
- SZTEMBÓWKA, i, ż, [właściwie STEBNÓWKA, z *nim.* flaupen; cf. ściebać 2], szew sztembowany. *Magier. Mskr.*
- SZTEMBORK, ob. Sztymbork.
- SZTENKIERKI, suknie do stroju. *Comp. Med.* 704.
- SZTEPEL, ob. Stępel. SZTERNIK, ob. Stérnik.
4. SZTOK, ob. Stok, Stokowy. 2. SZTOK, u, m., więzienie, ciemnica. *Sax. Rej.*, z *Niem.* der Stof, in den die Gefangenen gefegt werden, kłoda. — §. Upił się jak sztok, ob. Stok.
- SZTOKADA, y, ż, sztych szermierski, szerm: ein Jechterstoß, Jechterstoß. Szermierz Niemiec chwalać swe sztokady, Drwidł z naszych szabel. *Pot. Porz.* 550. Niech się z sztokadą Niemiec jak chce sroży, Sto głów ich szablą wnet nasza położy. *Kochow. Wied.* 8. Z łuku pierścień raz po raz ubijał, Z drzewem gonił, sztokadą szermował, tak bystrze, że wszystkich przeszedł. *Pot. Arg.* 577.
- SZTOKFISZ, ob. Stokfisz. SZTOKOLM, u, m., stolica Szwecyi. *Wyw. Geogr.* 505, Stochholm.
- SZTOKÓWY, ob. Stokowy, SZTOŁA, ob. Stoła.
- SZTON, u, m., bierka we grze, ein Stön im Spielfe. Asamble... niosą karty i sztony i marki, Zasiadają szulery.... *Kras Sat.* 106, cf. ston; cf. Gall. jetton.
- SZTORC, ob. Store. SZTORCUMA, ob. Sztrośa.
- SZTORT, u, m., gatunek wielkiej piszczech, jak pomort; eine große Baßpfeife, ein Blaiseinstrument. Dęta muzyka, flety i szorty i puzany. *Tward. Misc.* 161. Szorty i regaly Pełny głos niosą chwały Monarchy najwyższego. *Ryb. Ps.* 294. Jest innych przy nim wiele puzanów i szortów, Kawek, i z grubym głosem trafiaków, pomortów. *Banial. A 2 b.* SZTORCISTA, y, m., n. p. Nie kpij duda z barwiera, Nie kpij trębacz z sztorcisty, Niech nie kpi surmacz z bębenisty. *Dzwon. Stat. a 5.* co gra na sztorcie, der Baßpfeifenbläser.
- SZTRABA, ob. Strzępia. SZTROF, SZTROFOWAĆ, ob. Strof, Strofować.
- SZTROSA, y, ż, albo sztorcuma, imię, która statek u pachołków od budy bywa uważany. *Magier. Mskr.*
- SZTRYCHOWAĆ, ob. Strychować. SZTRYFLASTY, ob. Stręliasty.
- SZTUĆ, SZTUCIEC, 6 sztuceca, m., SZTUĆCZYK, a, m., dem.; *Ital.* stucco; *Rag.* stučet; *Bosn.* stuket, nosgnica za pora; *Carn.* nosnček, (cf. nożnica); *Vind.* noskje, noski, noshenze, pukfliza, kratka risonaza, kratka poflika; *Ross.* готовалня (cf. gotowalnia), вааралиме (cf. wloży), wkladac, приборъ (cf. przybrać), фуларъ, фуларенъ; *Ecl.* носевларалиме, пожна. — 1) narzędzia z puzderkami albo do puzderka czyli literalka, czyli do pary nabiją e, ein Stuch. Sztuciec z różnemi igłami cyrulicka. *Czerw.* 54. Sztuciec z dziesięcią instrumentami cyrulickimi ob. 52 Sztuciec barwierski; *Ross.* бпртвенникъ, (cf. Bizytwa. — *Theca culturae laboratorum*, stuc. 6. T. 175. Pisarska szkatła, stuc. ob. 701. Sztuczyca, *claus. Teat.* 12. 16 Sztuciec stołowy, róż, grabki, łyżka, Zidłbóńc. Sztuciec srebrne do jedzenia, i inne drobne srebra. *Szjm. Gradz.* 2, 155. Ukradziono sztukę jednę stołowego sztuceca. *Teat.* 28. b. 147. — 2) Sztuciec, Sztuczyk, gatunek sztelby, z *Nim.* dcr Stuch, Stucher, die Stuchbinde. Miedem sztuciec, co to siedmset kroków bje, jak się rzuca, jak wytnę do nich, wszystkie czterej z kom jak ka zki. *Teat.* 26, 57. Jak wytnę z mojego sztuczyka, obydwa z dynam. *Teat.* 26, 59
- SZTUCOWAĆ, cf. *contin.* u ogrodnika, z seków obcinać, pasenkować, trzebić. *N. Kam.* Naime junger, iknen den Stuch geben, je beidmiden.
- SZTUCZKA, dem. *Nom.* sztuka. SZTUCZNOŚĆ, i, ż, 1. kunsztowność, misterność; *Vind.* savitnost, satiknost; *Ross.* деть, die Kunstfertigkeit, Kunst, Kunst. Młodj chytróści stara sztuczność na wstępie była. *Warg. Wól.* 245. O wróblach i ich sztuczności. *Haur. Sk.* 285.
- SZTUCZNY, a, e. SZTUCZNE, adv., kunsztowny, misterny, foranny, finifilic; *Slov.* kunsťowný, mistrowský; *Hung.* mesterséges; *Boh.* uměnný, (cf. umiętny); *Carn.* umetn; *Vind.* vmetalo, vmetalnosten, moistrun, kuffiten, povmetalski, po kuffliti, pomoistoven; *Rag.* rukotvornu, litrotvornu; *Ross.* искусственный, хитрый, хитръ (cf. chytry), художный (cf. chedogi), художественный; *Ecl.* бпорохудожный Sztuczna rzecz, sztuka. *Cn. Ad.* 1145. Insza jest droga traktowania z sztuczniemi, a insza z szczereimi. *Lab. Roz.* 151, cf. chytry, podstępny, lis; *Vind.* savit, safukan, kulekunilten, galufih, pregnan, kunsten; *Ross.* дестный — §. *Passive:* Sztucznie czyli sztulą zrobiony, nie przyrodzony; finifilic gemaßt, finifilic bevergebracht. Ręce lub nogi sztuczne do przyprowadzania po upilowaniu onychże. *Czerw.* 57. (*Ross.* шпучный z sztuk czyli kawalków złożony, składany). — SZTUFADA, SZTUFATA, y, ż, duszona potrawa, ein gedämpfetes Gerichť; (*Slav.* shtufati). Sztufata czyli duszona sztuka mięsa, lub pieczenia wołowa. *Wiel. Kuch.* 150.
- SZTUKA, i, ż, SZTUCZKA, i, ż, dem.; *Boh.* štuka, štucka; *Sorab.* 2. sehtuka, sehtuzka; *Carn.* shtuk; *Vind.* fhtuzhet, fhtukelz, fhtukel; *Bosn.* stučka od mesa, za-

logaj. zalogajcieh; *Ross.* штука, штычка; — §. a) kawał, szmat, spłacheć, część leda czego, *Germ.* ein Stück, ein Stückchen, ein Theil von etwas; *Svec.* stycke; *Anglos.* sticce; *vulg. Germ.* Stück. Na dwie się sztuki dzida zlamala zajadła, Czesę utkwiła w puklerzu, część na ziemię padła. *Dmoch. II. 2, 24.* Wszystkichi w pięć wycina, w sztuki płata. *Teat. 56. c, 25.* Na tysiąc sztuczek go rozrąbali *Birk. Gl. Kon. 41.* Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoje, i po małej kropki roztrząsnęli krew swoje. *Rej. Post. Y y 5.* Skały z opokami się padając twarżem Z straszliwym grzmołem w sztuki się krajały. *Ody. Św. 2, J i 4 b.* Sztuka u malarza, znaczy cegła niecała. *Magier. Mskr.* Armata dzieli się na trzy części, na denną sztukę, na czopową i na wylotową. *Jak. Art. 1, 158. Eesk. 2, 240.* Sztuka drzewa, o którą się łoża opiera. *Jak. Art. 1, 24.* Gudzą sztukę kraju zawojowali, kraj cały własny niszczyć. *Jabl. Tel. 59.* Jest u Euzebiusza sztuka listu Diogenesa. *Sk. Dz. 155.* (ułomek). W królestwie tym nie używają monocy, tylko sztuczki złote w zamian dają. *Boter. 228.* Traża myśłwska, oprawna w złote sztuczki. *Kurop. 5, 49.* (cetki). Włosów jej perły nie zdobią, ni sztuki złociste. *Bardz. Trag. 455.* Sztuka chleba, kawałek, kęs chleba; ein Stückchen, ein Bissen Brot. Gdy ubogicim potkniesz sztuczke chleba, Rzeczec, płac ci boże z nieba. *Lib. Sen. 15.* Położę przed cie sztukę chleba, abys jedząc wzmógł. *5 Leop. 1 Reg. 28, 22.* (chlebiąc chleba. *1 Leop.*). Gdy tedy on wziął sztuczke chleba, wnet precz wyszedł. *1. Leop. Joan. 15, 50.* Dla sztuczki chleba, dla szkapiny troche, do Tatarów przystają. *Birk. Kant. B 2 b.* Sztuczke chleba (w misie) omoczywszy, podał mu. *Sekl. Joan. 15.* — *Aliter:* Sztuka chleba = kawałek chleba, sposób do życia; ein Stück Brot, Brot, Unterhalt, Auskommen. Do sztuki chleba komu pomagać. *Haur. Sk. 204.* Zapłaty dzielność nie ma, ene nauki Głodne boleją bez swej chleba sztuki. *Groch. W. 566.* — Sztuka, sztuczka mięsa = kawałek, kęs mięsa; ein Stückchen, ein Bissen Fleisch. Sztuczke mięsa zjadł, i także mierniuczko pił. *Sekl. 15.* Sztuczka od mostu. *Rys. Ad. 64.* od mostka, od piersi kawałek, przedni, specyał, ein Stückchen von der Brust. — *Aliter:* Sztuka mięsa = sztukamięsa. *Kpec. Gr. 2, p. 178.* wołowina, mięso wołowe na stół; *Vind.* goveje, goveju mehu, volounu mefu, govednu mefu, govedina, goveje, goveja pezhenka; *Bosn.* govedina, govedje meso; *Slav.* govedsko méso, govedina; *Ross.* говядина, hindfleisch. Po dobrej sztuce mięsa i klarownym winie Łatwiej w was zapalezywość zapewne przeminie. *Weg. Org. 28.* Dobra jest sztuka mięsa przerastała a krucha. *Kras. Pod. 2, 68.* Proszę cie Mikolaju do siebie w dom, ale Po staropolsku mówiąc, na sztuke mięsa, choć Będzie przy tym co więcej. *Opal. Sat. 158.* Kto proszę zgani Wołową sztukę do chrztań! *Tward. Misc. 109.* — Sztuka u stoła, poreya, część jadła każdemu udzielona. *Wod., die Portion, daß einem jeden zukommende Stück.* — Sztukami, po sztuce, częściami, *frustaim.* *Cn. Th. 1124.* stückweise, theilweise; *Vind.* po kofi, na drobnu, na falate, kofovitnu; *Ross.*

Ross. поштучно. Mięso sztukami by deszcz padało z obłoków, którego większą część ptastwo rozchwytało. *Warg. Wal. 16.* Od sztuki do sztuki, einen Theil nach dem andern. *Nominativ perscribere,* słowo od słowa albo od sztuki do sztuki oznajmić. *Macz.* — *De homine,* Sztuka łotra, *aliquantum improbus, frustum nebulonis.* *Cn. Th. 1124.* na łotra pochodzi, zakrawa; ein Stück von einem Epigubben, ein fleiner Epigube. — *Similit.* To wykwinna sztuka, ten człowiek, nie lada sztuka. *Id.* Fartyczna *sztusia. *Port. Arg. 725.* (o chytrym złodzieju). — §. Sztuka, jedna rzecz przez się cała, ein Stück für sich. Wyrabianie szkła u nas do tej doskonałości doszło, iż wprawne oko mieć trzeba, aby niektóre sztuki różnić od Angielskich. *N. Pam. 15, 58.* Zabrał pięć set dział, oprócz sztuk mniejszych. *Star. Vet. D 5 b.* Na sali było sto sług kedy jeśli; Sztok kryształowych, tam gdzie goście siedli, i złotych wielką liczbę rozłożyli. *P. Keltan. Jer. 568.* Ze stu drachm zrobię sobie dwieście, sprzedając szkło na sztukę. *Mon. 69, 404* (sztukami, *oppos. hurtem, ryzaltem*). Jedna sztuka z pary *Ross.* парникъ. Dał mi sztukę złota. *Teat. 8, 51.* pieniądze złoty, ein Goldstück. Talar w sztuce, 6 franków czyni. *N. Pam. 12, 285* (cały talar, kurantowy). W sztukach miedz, mosiądz, srebro; nie robione, ale na wagę. *Cn. Th. 1218.* (w sztabach). — Sztuka płótna, pewna liczba Łokei płótna; ein Stück Leinwand, eine bestimmte Anzahl Ellen. Na płótno liane cienkie, wchodzi w półsetek sztuk 8; sztuka po Łokei 12. *Przedz. 28.* Sztuka miesie Łokei 12 na wielkie motowidło. *Haur. Ek. 58.* Sztuka płótna ma w sobie Łokei 100. *Chmiel. 1, 161.* Belica płótna Kolińskiego ma w sobie sztuk 60. *Gost. Gor. 111.* Łokei liczba wielka w małej sztuce abo pakieczku się zawiera. *Grod. Dis. D 5 b.* Nalazła w skrzyni sztukę albo postaw sukna. *Szerzb Sax. 140,* (cf. postaw). — Sztukę w sztukę, ein Stück in's andre geredet. *Tr.* — Sztuka w zamku strzelbowym, żelazko sprężyne odpierające, der Ruß in dem Schloße eines Jenergewehrs. *Tr.* — §. b) Sztuka, dzieło kształtu, sztuka od roboty malarzkiej, sznycerskiej, muzyecznej, teatralnej; *Germ.* ein Stück, Produkt der schönen Künste. Sztuki subtelnym pędzlem malowane. *Suszye. Pieśn. 5, N 4 b.* Gram na klawieymbale wcale nową sztukę. *Teat. 58, 25.* — §. Sztuka, u rzemieślników wszystkich, którą wystawiają ci, co mistrzemu chcą zostać. *Cn. Th. 1124, Carn.* mojstrya, daß Meisterstück eines Handwerfers. Żadnemu nie dopuszczają nijakiego rzemiosła jawnie robić, aż sztukę uczyni. *Modrz. Baz. 184.* — §. c) Sztuka, *subjective* = sztuczność, kunsztowność, misterność; die Künstlichkeit, die Kunst. Z taką sztuką grał Mentor na lirze, że Achilas zazdrośny puścił lirę swą. *Jabl. Tel. 112.* Sztuk w biedzie nie stawia. *Bardz. Trag. 264.* — O sztuce z kim iść, w zakład zręczności się puszczać; sich in einen Kunstwettbewerb einlassen, um Kunst oder Geschicklichkeit einen Wettstreit wagen. Sofokles już zgrzybiały szedł z swoją tragedją o sztukę z drugimi poetami, a jednym głosem wygrał. *Warg. Wal. 558.* Z jednym tam o sztukę stzelał z Juuko. *Pap. Ryc. 592.* — *Passive:* Sztuka, rzecz sztuczna,

sztucznie, misternie zrobiona; etwas künstliches, eine Kunst, ein künstliches Ding. Werk, Kunststück; *Vind.* vmetalstvo, iskušalnostiv; *Rag.* ruktorov, (cf. rękodzieło). Sztuczna rzecz, sztuka wielka, misterna, wytворna, *Palamedis inventum. Cn. Ad.* 1145. Sztukim dokazał, iż nie mierząc, i na pannę strzelwszy, dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 46. Sztuka wielka, mały pożytek *Cn. Ad.* 1109. — *§. Objective:* Sztuka, kunszt, die Kunst; *Boh.* um (cf. um, umieć, rozum), umění; *Gern.* umetlost, umětnost; *Vind.* kundlit, viednost (cf. wiadomość), vmetalnost, yuk, (cf. nauka, et. wyknać); *Croat.* vmetelnost, mestria, zanat; *Dal.* zaopat; *Bosn.* zanat, hitrost, (cf. chytróść); *Slav.* zanat; *Rag.* nauk, hitrina, hitrotvornost, tvorba; *Ross.* искусство: *Ecccl.* художество, хитрость. Sztuka tym lepsza będzie, im lepiej będzie naturę naśladowała; wszystkie sztuki mają za cel naśladowanie natury. *Col. Wym.* 118. I na coż więc prawidła swe sztuka nam kresli? Na to, żeby natury trzymać się najściślej. *Dmoch. Szl. R.* 81. Na tym sztuka największa, ukryć sztukę. *ib.* 78. Sztuki wyzwolone. *Zab.* 7, 154. die freyen Künste. Sztuka rymotworeza. *Dmoch.* die Dichtkunst. Kto jaką umie sztukę, ćwiczyć się w niej powinien. *Teat.* 27, c, 40. Sztuk, co nie umiesz, nigdy nie pokazuj. *Jabl. Ez.* 45. — *§. In deteriorcm partem.* Sztuka, zła sztuczność, misterność; *Vind.* oziganost, (cf. cygan); Kunst, künstlichheit, Verdünigkeit. Poehlebea synowi intreresowi wziął w manki sztukę, tę szalbierkę stara, która go enoty odziała płaszczem. *Zab.* 10, 156, cf. obłudność, Oheißgarey. Człowiek ten ma w sobie wszystkie zle sztuki, wszystkie wady pospółu pomieszane. *Gorn. Sen.* 291. Sztuka, fortel; Kunstgriff, Kunst; *Croat.* himba; *Bosn.* varka, himba; *Ross.* збой (cf. zбой), ловка (cf. ulowieć), проказы, пронекъ, пропеки; *Ecccl.* прилогъ, хитростнотворение. Na przebiegach się znają, i sztukami narabiać umieją. *Mon.* 69, 612. Sztuka żołnierska, stratagema; *Sorab.* 1. pżeklepane pohleczżeno; *Slav.* vojnieška majstorija, privara, (cf. przywara), Strieglif. Mogliśmy sztuki wojować sztukami. Wpadłby byli Grecy w łapkę samą. *Bards. Trag.* 270. Sztuki, fortelu zażyć, sztuką zająć na kogo, postąpić sztuką; jak cię zmogę, jeśli nie mocą, to przez nogę; *Ross.* шамшчаръ, (шамшчаръ kunszafy); List brauchen, mit List auf einen losgehen. Poceziwy temu sztukami nie pójdzie. *Gorn. Dw.* 504. Jeszcześ się ważył zostać hypokrytą, zająć sztuką na mnie. *Zab.* 15, 562. Przy mnie stoi, a przeciw mnie sztukę stroi. *Cn. Ad.* 1181. (tu stoi, a indziej zle broi). Sztuka na raz. *Teat.* 55, 45. Sztuka na sztukę. *Cn. Ad.* 1147. (jest rozum nad rozum, trafiła kosa na kamień). Dobrze kto sztuką i na sztukę zajdzie. *Jabl. Ez.* 40. Frant się swoją sztuką gubi. *Kras. List.* 165 (kto drugiemu dół kopie, sam weń wpada). Na jego zabiecie sztuki robił u króla. *Jabl. Tel.* 185 (intygowali). — Sztuka, sztuczka, figiel, psikus; ein Streich, den man jemanden spielt, ein böses Stückchen. Nie zaprzestaniesz codzień nowych płać mi sztuczki! *Teat.* 29, 91. Ta sztuczka, jeżeli nie gardłem, to kajdanami pachnie. *Teat.* 1, b, 85. Peznaję teraz jego sztukę, zażył mnie z

manki. *Teat.* 21, b, 19. Kobiетки same wyuczyły go swych sztuczek młodszych. *Teat.* 5, b, 9 — *§. Szczermski.* Sztuka, krzyżowa sztuka, szerm na krzyż, Strengbreite der Jechter. Szczermsz dotąd ucznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprawiać, aż go mistrzem ostawi, iż sam przez się będzie szkoły miewał. *Golec. Wyb.* 0 2. Niech go kaci weźmą, gesto macha, a na kształt coś krzyżowej sztuki. *Teat.* 45, c, 122. *Wyb.* — SZTUKATOR, a, m., ozdoby gipsowe robiący, der Stuckmaler, der Stuckmaler. Stał w kramie sztukatora kupido woskowy Na przedzie, i tylko ma brakowało mowy *Mon.* 79, 4. SZTUKATORSKI, a, ie, do sztukatora należący, Stuckator. Meblów kosztownych wybory, Sztukatorskiego czyli dłota wzory. *Zab.* 9, 158. Jakich wyrabia sztukatorska ręka z gliny, takich wy wojowników wyrabiacie. *Nag. Fil.* 55. Sztukatorska robota = SZTUKATORSKA, yi, z., ozdoby na façadach lub wewnątrz domów przez sztukatora z gipsu i wapna wyrobione. *Magier. Jaz.* SZTUKATERA, Stuckmalerheit. Kąpiszony na osobach starożywiekiej sztukatoryi w Gdańsku widziałem, *Mon.* 75, 56. SZTUKODZIELNY n p Włoch. *Zab.* 5, 519. *Par.* kunstgeübt, kunstbätig. SZTUKCZYNNOŚĆ, sei, z., fortel sztuki, sztuka skutecznie działająca; die Kunstauswendung, der Kunstgriff. Za pomocą sztuczności różny stopień ładności nadany być może stali hartowaniem. *Krunt. Chym.* 179 et 85. SZTUKMISTRZ, a, m., SZTUKMAJSTER, stra, m., sztuką się popisujący, artysta; ein Künstler, Meister in etwae; *Boh.* umělec; *Gern.* umetlcz; *Vind.* vmetelnik, moester; *Ross.* художникъ, хитрокъ (cf. chytróec), (штыкаръ kuglarz, t. штыкарка); *Urb.* важд, чъ (cf. chedogi), важдоауауа. Im większe będzie miał sztukmistrz albo rzemieślnik znajomości chemiczne, tym lepiej wydoskonali swoje sztukę. *Mon.* 75, 550. Już prawie tarzę tę ukończył sztukmistrz doskonały. *Dmoch. II.* 2, 177. Sztukmistrz Dedalus. *Bards. Trag.* 126. *Rog. Dos.* 5, 148. *Krunt.* 179. Często pływacz najlepszy na dnie się ochylaie, i kark łamie sztukmajster, co skacze po linie. *Mon. Ryt.* 4, 194. powozobogun, Zeitanzer, Zaufendünfeler. Wleżą się po kraju oby kramarze i sztukmistrze czyli kuglarze. *Pam.* 85, 1, 401. (*Ross.* штыкаръ). — *Transl.* O zdrahdwy łaszczu, sztukmistrzowi wszech złości. *Bards. Trag.* 217. — *§.* Sztukmistrz strzelbowy, puszkarz; *Germ.* der Stückmeister, Artillerist, Jenerwerfer. Do mżyniera albo sztukmistrza należy, aby umiał odległość miejsce pomierzzyć, fortyfikacje sporządzić etc. *Archel. prac.* SZTUKOWAC cz *contin.*, *§.* 1) sicc na sztuki; *Gern.* slütkaon, *Germ.* zerstücken, hüffen. Bodaj go kat sztukował. *Tr.* — *§.* 2) Sztukować, sztukę przydawać, nadstawiać; anstücken, hüffen. Kobiety nie nie robią, tylko garnierują, Blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują. *Teat.* 24, b, 8. Sztukowanie albo szpuntowanie drzew, szcepianie. *Cresc.* 128 — *§.* Sztukować, sztuki dokazywać, kunsztować, hüffen. Żadna sztuka nie jest z pożytkiem, gdy jej kto używając sztukuje aż nazbyt. *Mon.* 71, 274. SZTUKOWY, a, e, od sztuki, do sztuki należący, Stück. Sztukowe *subst.*, płat od każdej sztuki byłby, Soll von jedem Stück Vieh. Miasto to pogorzałe od podatków uwal-

niamy i sztukowe mieszczanom przywracamy. *Vgl. Leg.* 4. 112. SZTUKWARK, u, m., składana, szrotowana, słojezowata robota, mozaika; (z *Niem. Stücker*). eingelegrte Arbeit, (sztukateria). Drzwi sztukwarkiem rozlicznym dziwnie nakrapiane. *Ref. Zw.* 11. Sztukwarkiem drzewi, marmurem ziemia położona. *Otw. Ow.* 534. Marmurem abo sztukwarkiem ściany osadzone. *Gorn. Sen.* 256. Ktoby budowaniu, malowaniu, sztukwarkom i innym złytkom miarę postanowił? *Gorn. Wł. S.* SZTUKWARKOWY, a, e, do sztukwarku należący, słojezowaty, składany słojem, wykładany; eingelegrt, mit eingelegrter Arbeit verziert. Sztuczki sztukwarkowe w ściany wsadzone. *Gorn. Sen.* 256. Sztukwarkowa szafa. *Budn. Apoph.* T 5.

SZTURCHAĆ, SZTURKAĆ, SZTURKNAĆ, ob. Starsać.

SZTURM, u, m. 1. burza, nawał; (*Boh.* šturm, chomol; *Sorab.* 2. sehturm; *Vind.* šturm, fortuna [z *tureck.* 2], (cf. fortuna); *Croat.* burkanye, halabuka; *Ross.* буря (ob. Burza), штормъ; *Germ.* der Sturm, Sturmwind, Stürm; *Niederl.*, *Anglos.*, *Augl. et Svec.* storm; *Irland.* sturrim; *Isl.* stormur; *Wallis.* ystorn; cf. *Lat.* turbo. Szturm wielki powstał, morze się wzburzyło, Wszysey mieliemali, że już po nich było. *Auszp.* 80. Śmiało żagle puszcżają na szturm wiatrów srogi. *Hul. Ow.* 162. Gdy inne drzewa szturm łamie i kruszy, liście szelieszczą, dąb się ani ruszy. *Kras. Oss. C b.* Na wielkie gmachy często szturm bija *Bardz. Trag.* 578. — 2) *Milit.* Szturm, szturmowanie, atak obozu, staeyi, zamku, fortecy, przypuszczony otwarcie, to jest, ani okopem, ani koszami nie zasłoniwszy żołnierzy. *Pap. W.* 1, 479, *Carn.* preskok (cf. przeskok); *Vind.* naskak, napad, šturm, naskozhenje; *Croat.* stürma vojniehka; *Slav.* jurish; *Ross.* штормъ, прнечынъ, die Bestürmung, das Stürmen, der Sturm, das Stürmlaufen. Szturm przypuścić. *Star. Ref.* 98. szturmować, Sturm laufen. Z wielu stron mógł szturm puścić do miasta. *P. Kehan. Orł.* 422. Nieprzyjaciel domyślił się, z której strony dać szturm król umyślił. *ib.* 425. Szturm odbić, wytrzymać. *Cn. Th.* 1124. Szturm stracić. *Chmiel.* 1, 85. — *Fig.* Łzy kobiety są najmocniejszym szturmem na męczyżnę. *Teat.* 21, 82.

SZTURMAK, a, m., 1) gatunek helmu czyli szyszaka, przy szturmowaniu używany; *Germ.* die Sturmbaube, Wibelbaube. Kamieniecki w szturmaku ezubatym jeżdżąc, wojska szykował. *Stryjk.* 714. Włosy szturmaki okryły. *ib.* 494. Na głowie szturmak soboli z zaponą. *Kehow.* 51. — 2) Gatunek strzelby z rurą przy wylocie szeroką, eine Art Schießgewehr, (cf. półhak). Pare pistoletów, szturmak, obuch i burka na ścianie wisiała. *Mon.* 69, 147. — 3) Szturmak, petarda, puszka nabita prochową zaprawą, do wylamania bram, murów służąca. *Jak. Art.* 5, 519. et 1, 8. et 2, 167. die Petarde. — 4) Szturmak, u słórszarz, hak od okna, dla trzymania kwatery od mocnego wiatru. *Magier. Mskr.*, *Germ.* der Sturmbafen, Fensterbafen. SZTURMOWAĆ cz. *niedok.*; *Boh.* šturmowati; *Vind.* sturmat, sturmiti, šturmati, naskakati, napadati, obidje treti; *Croat.* štürmam, puntati; *Sorab.* 2. sehtormowaseh; szturmować do miasta: szturm przypuszczać do miasta, szturmem dobywać miasta: eine Stadt bestürmen, Sturm laufen. *Cn. Th.* 1124.

— Kulmi szturmujesz w kreglarni do póty, póki grosza na wetówkę stanie. *Mon.* 76, 728. — *Fig.* Szturmować do kogo, szturmować na kogo: mocno nacierać na kogo, auf einen losdringen, heftig losdringen, ihn bestürmen. Szturmuj do niej serdecznie, byś jej miłość wzbudził. *Třeb. S. M.* 95. Tego po was dopraszają się uciśnionego pośpółstwa lzy, do samych szturmując niebios. *Ossol. Mow.* 58. Szatan na człowieka szturmuje. *Karuk. Kat.* 457. Aristoteles szturmuje przeciwko nauce Platonowej. *Petr. Et.* 65. *Gorn. Sen.* 547. SZTURMOWNIK, a, m., szturmujący, szturmem dobywający; *Vind.* sida, grada te rez, naskakuvauz, šturmavez, der Stürmer, Bestürmer. Jedni z szturmowników ściany rozwalają, drudzy ogień podrzucają. *Krom.* 278. Szturmownicy, co się dobywają do drzwi niby szturmem, włamują, złodzieje. *Alb. na Woj.* 6. SZTURMOWY, a, e, do szturmowania służący, od szturmowania, Stürm-. Naczynia szturmowe Turkom pobrano. *Baz. Sk.* 272. Szturmowe wieńce, Stürmfränz, używane pod czas przypuszczonego szturmowania. *Jak. Art.* 2, 106. et 5, 519. Szturmowe pale. *Łesk.* 2, 225. Miasto prędko przez gwałt szturmowy wzięli. *Warg. Cez.* 69.

SZTUSIA, ob. Sztuka

SZTYBER, bra, m., [z *nim.* Stieber; *Stapor qu. v.* 2]. n p. Zcapion Węgrzynek na pulpitu spływy Przyprawion, sztybra chwytła się jak grzywy. *Palp.* 11. Sztyber na statkach, okretach.

SZTYCH, u, m., sztychnienie, pehnienie czym ostrym, zakłócie; *Germ.* der Stich, den man jemanden verlegt; *Vind.* stieh, peh, vbod, pobod, sabod, buz, pehnenje; *Croat.* boden; *Rag.* ubood; *Bosn.* zadivglaj, koji se iglhom cini; (*Ross.* штыкъ, штычекъ bagnet); *Ross.* колотье. Grotu złotego sztych nieodbity *Pitch. Sahl.* 148. Nieodbity sztych szwajcy złotej. *Jag. Gr. A.* 5. Sztychem czyli sztychowemi pociskami poiegł; *fossim telis obrutus.* *Cn. Th.* 1125. Paehmie, punctatum, sztychem. *Marz.*, (*Sorab.* 1. kawayo, z kawania; *Rag.* bodëzom, bôdimize). Raz tylko człek się rodzi, A śmierć tysięcznym sztychem nań godzi. *Kehow.* 142. Sztych krawiecki, haftarski, szwaczki, ob. Ścieg, Ścieg. Sztych u krawca i szwaczek znaczy każde zajęcie igły w szyciu. *Magier. Mskr.* Ścieg u krawca i szwaczek znaczy za każdym sztychem zaciągnięcie nitki w szyciu. *ib.* Za sztych zaszywać, u krawca, szycie sukna lub materyi, trzymając je dubeltowo w palcach. *ib.* Wybrać sztychy, powyciągać nitki ze szwu po rozpróciu. *ib.* — 2) Sztych u miecza, etc., śpica, koniec ostry, ostrze końca, die Spitze des Schwerts etc. Sztych w śrózł strzała mu się śmiertelna zawarła, I sztych ostry na drugą stronę przepadł gardła; *nudum ferrum* *Zebr. Ow.* 144. (cf. grot). Traći sztychem oszczepnym w furtę; ta odskoczy. *ib.* 50; *extrema cuspidē.* Samostrzał robiony z drzewa niezwyčajnego, sztychem złotym tkniony; *cusjus fuit aurea cuspis.* *ib.* 181. Gdy go nie chcieli dobić, sam na sztych bronii swojej padł i zabił się. *Zal. H. T.* 171. Sztych miecza i żelazca strzał ku sercu się jego obróca. *Psalm.* 58. Jeśli obwiniony do sądu nie przyjdzie, tedy powód wstawszy, ma przeciwko wiatrowi dwa razy mieczem, a trzeci raz sztychem uderzyć. *Szezerb.*

Sax. 458. (dwa razy ciąć, trzeci kłóc). — Strzelać na sztych, t. j. fuzyja prosto nad głową wyczehowaną do ptaka strzelać, gerade über seinen Kopf weg in der Luft den Vogel schießen. Prawo jest myśliwskie, żeby na sztych do słońka nie strzelać. *Skrbk. Mskr.* Wziatem ją na sztych, i dlatego nie trafił. *ib.* — Na sztych bieżać, u lisów zowie się iść prosto na wodę. *Mogier. Mskr.* gerade ins Wasser gehen. — *Fig.* Sztych, niebezpieczny raz, niebezpieczeństwo, die Gefahr. Łatwiej cudzą skórę na sztych wydać, niż swojej nadstawić. *Teut.* 8, 110. (narząd. na szanie stawić). Sławę człowieka na sztych podawać. *Budn. Apoph.* 114. (na złe języki, na hańbę). Przyjdzie czas, gdy pod ten sztych przyjdą, t. z. śmiertelnego opisu nie wyjdą. *Suszye. Pieśń.* 2, T 5 b. (pod strychalec śmierci). — Przyjść z kim na sztych = w zapasy z kim iść, waleczyć z kim, spierać się, *pr. et fig.*; mit einem kämpfen, streiten. Gdy na sztych przyjdiesz z medowiarki, trwaj w stateczności. *Rej. Ap.* 5 — §. Sztych sznicerski, sztychowane, rzemiecie, ryje, rzeźba; der Etich, das Etichen, Kupferstecher, der Kupferstech, Holsstech. Sławni w sztych mistrzowie, Ruben etc. *Lib. Sen.* 10. — §. Sztych w ziemię etc., głębokość wybrana sztychem, tyle, ile jednym sztychaniem dobrać można; ein Etich Erde, je viel sich mit einem Grabhöhe ansticht. Ten kancić nie leży głębiej, jak na jeden sztych. *Torz. ŚM.* 201. Kopiać dydo w Afryce grunt Kartadze nowej, Znajdzie na kilka sztychów w ziemi łeb wołowy. *Pot. Porz.* 408. Pierwsza warsta ziemi nie jest głębsza nad półsztycha. *Swith. Bud.* 582. Ludziom — ci dosyć w ziemi grobu na trzy sztychy. *Pot. Zoc.* 155. Coż potym pysznić się w ziemi na trzy sztychy? *Pot. Poes.* 2, 25. — §. Gdy będzie szkło czyste, białe, choćby w sztychu pokazało się cokolwiek ezerwieniawe, z takiego robić kieliszki. *Torz. ŚM.* 125. w przełomieniu, w przełomie, im Bruch, ob. Sztyrk, stark. — §. *Transl.* Sztych = stawienie rzeczy przeciw rzeczy, równanie rzeczy z rzeczą, porównywanie, trzymanie jednej przeciw drugiej równając; das Gegeninanderhalten, Gegenüberstellen, Vergleichen, die Vergleichung. Nie to mnie obraża, że enacie po rozkoszy dajecie miejsce; ale to, że ją na sztych kładziecie z rozkoszą. *Gorn. Sen.* 229. Na sztych kładę, *oppo no vitium virtuti* *Cn. Th.* 448. Które złoto na świecie jest takie, któreby z tym złotem naszym czystością, jasnością i wagą złożyły się na sztych mogło! *Janusz. Pos.* 1 5. Cokolwiek na sztych idzie, nie może się sztychować samo, ale z czym drugim. *Gorn. Sen.* 551. Cnoty zdadza się, jakoby między sobą przeciwne były; kiedy je pospół, jako na sztychu postawisz, jedna drugą zdobić będzie. *Gorn. Dn.* 86. Nie mając nikogo, któryby z nim szedł na sztych, jaka z obrońcą i ojcem ojczyzny, zaenemu z dawną ojcu, daleko więcej przyczynił zaenoci. *Gorn. Sen.* 212. Język swój za gruby ma: czego dowodząc, wyrwie jakie staropolskie słowo z bogaradziacy, a z Czeskim jakim gładkim słówkiem na sztych je wysadzi. *Gorn. Dn.* 45 — §. Sztych, sztychowanie, frymarczenie, frymark, handel w zamianę; der Taufbandel, Etichbandel, der Etich. Cierpi i wstyd i szkodę, gdy pozwie cygana, że go w sztychu

oszukał; cygańska wygrana. *Klon. Wor.* 68. SZTYCHARNIA, i, ż., izba do sztychowania ozdób i herbów, n. p. na armatach. *Jak. Art.* 5, 102 die Werkstatt des Stickers, Perstickeres, Kupferstechers. X. Cybulskiemu wniósłszy założenie w Warszawie sztycharni ród muzycznych *Pam. Warsz.* 4, 124. SZTYCHARZ, a, m, który na miedzi etc., sztychuje, ryje; *Ross. рѣзчикъ.* (et. rzeźba); der Sticker, Kupferstecher, Persticker. *Tr.* SZTYCHARSKI, a, ie, od sztycharza, Sticker, Kupferstecher, Persticker; *Ross. рѣзчикъ.* Ryje, grab-sztych, narzędzie sztycharskie, którym na blasze ryje. *Jak. Art.* 5, 514. SZTYCHNAĆ *cz. jednł.* Sztychać *nie dok.*; *Sree.* stuka; *Angl.* stich, sting; *Lat.* stigare; *Graec.* στίζω, στίζω; kłóc, kolnąć, pełnąć czym ostrym; steden, einen Etich verlegen; (*Graec.* sticham stinulo; sticham = przekopyje). Kłtemu jesion długi sztychnał w bindra chie; *per utrumque acta femur.* *Zabr. Ow.* 109. SZTYCHPLASTR u, m, plaster na sztychową ranę. *Syr.* 82 ein Etichflaster, ein Pfaster auf eine Etichwunde. Masę to na sztychplasty kosztowna. *Syr.* 716. SZTYCHOWAĆ *cz. conł.* a) rysować, ryć, rzeźić; graben, *Gorn. fieden.* 3, B. im Kupfer; *Ross. чертить.* Sztychować herby, *Jak. Art.* 5, 102. — Sztychować serwaserem, ceować, mit Schwedewasser ägen. *Tr.* Sztychować, w górnictwie, kruszec roztopiony z pieca wypuszczać; im Hüttenbaue, fieden, das Metall aus dem Oberbeerd in den Riederbeerd abzapsen. *Tr.* — *1/2. Dig. transl.* Sztychować kogo, zadawać mu sztych, sztychując; einem einen Etich verlegen, auf ihn sticheln. Nietylko Kalwina, ale i pisma św. słuchać nie chce, owszem przez bok Kalwina i Zwonglusza dokłoty dawne sztychuje. *Zavn. Post.* 5, 82. Dyogenes tych, którzy się frasują o pochowanie zmarłych ciał, w powieści swojej sztychuje. *Kesz. Lor.* 186 b. Gdy August młodzieńcowi niektóremu sztypkę dał, ten ku osobie cesarskiej żart on, sztychując go, obrócił *ib.* 177 b. — b) Sztychować co z czym, porównywać jedno naprzeciw drugiego stawiając; gegen einander halten, vergleichen, einander gegenüber stellen. Dawne dwory są daleko podłejsze od terażniejszych, zwłaszcza sztychując je z dworem Zygmunta Augusta. *Gorn. Dn.* 81. Cnoty z enotami, a występki z występkami sztychować. *Groch. W.* 475 By nie nasienie, nie byłoby zboże, a wždy sztychując do tego co z nasienia urosło, maluczka rzecz nasienie będzie. *Gorn. Sen.* 260. Cokolwiek na sztych idzie, nie może się sztychować samo, ale z czym drugim. Bez czego drugiego sztychowanie rozumieć się nie może. *Gorn. Sen.* 551. Przyrodzenie we wszystkich swych sprawach stara się o pomierkowanie między rzeczami, i żeby jedną z drugą jakby zważyła i sztychowała. *Boter.* 2. — *Simil.* Jej wszystko służy, bądź wzięcznie tańcować, bądź z kim dworstwem sztychować. *Petr. Hor.* 2, B 5 b. (emulować, wyścigać się). — §. Sztychować co, kogo = celować, przechodzić, przesiagać, przechodzić w czym; (einen ansteden), überreffen. Nie jest to człowiek tak osobliwy, iżby się siła drugich nie znalazła, co by go daleko sztychowała. *Gorn. Dn.* 127. Budyńki ziemiańskie, już sztychują pałace pańskie. *Petr. Hor.* 2, C 2 — *Transl.* Oparl — li się chłyz który i wy-

dołał wszystkie Stosy wytrwać, szczyt jego wody sztychowały; *culmen unda legit*. Zebr. *Ōw*. 10. pokrywały, zalewały. — $\frac{1}{2}$. Sztychować, frymarzyć: einen *Stichbau* del machen, stechen, taufchen. Sztychowanie towarów za towar służy tylko blizkim miejscu. *Petr. Ek* 127. SZTYCHOWNY, a, e, n. p. Krew do góry buchając, przez powietrze sztychowne przepada: *longe terebrati prosilit aura*. Zebr. *Ōw*. 145. ? SZTYCHOWY, a, e, od sztychu, do sztychu należący, *Stich*. Rana sztychowa, *Syr*. 82. (kłócie, sztych). Bohaty ręką ówczona. Podaje rązy cięte i sztychowe. *P. Kchan. Jer*. 115. Rana za każdym razem, lub był sztychowy lub cięty. *P. Kchan. O. l.* 4 2:9. SZTYCHULEC, *lea, m*, listwa drewniana, którą szwe na kolanie podkłada do przeszywania bótów. *Magier. Mskr. der Stichelstein der Säufer*. SZTYCHWASER, ob. Serwaser.

Pochodz. *nasztychować, przesztychować, wysztychować*.

SZTYFY, u, m., SZTYFCIK, a, m., *dem.*, nit, spiłka, z *Niem.* der *Stift*, daś *Stiftchen*; (*Sorab.* 2. schuff; *Vind.* stoglet, stogla, konteruza). Młymi śpiłkami lub sztyfcikami papier do szyby przymocnić. *Lesz.* 114.

SZTYG SZTYG! wyraża odgłos kroku chodzącego, *tapp! den Schritt des Fußgängers ausdrücken*. Już się w drogę wyprawują, I tak sztyg sztyg jak zdolały, O swych nogach pędziły. *Jak. Boj.* 128.

*SZTYŁAG, u, m., atytuda, położenie figury malowanej etc., z *Niem.* die *Stellung*, z. B. einer *Figur*. W malarzkim kunszcie na sztyłagu i proporcej każdej figury wiele zależy. *Haur. Sk.* 556.

SZTYŁAG, SZTYŁAC się *med. niedok*; (*Carn.* shteklām = ciężko chodzić; shteklāzha = kij wędrowniczy, shteklāzhar = włóczęga); szpetnie chodzić jak krzywonogi, *chramać*, leniwo chodzić, einen *grätelichten Gang* haben, grätelchen. Wulkan chromy sztyła się o kuli. *Pot. Arg.* 65. Na kuli wsparty sztyła się, nowe knując zdrady. *Pot. Syl* 157. SZTYLET, u, m., SZTYLECİK, a, m., *zdrobn.*, puinał; *Ital.* stiletto; *Vind.* futlet, tunku bodalze, vbodalze, pobodalu; *Croat.* stilet, korle-z, stilettez; *Rig.* ubodāz; *Ger.* daś *Stilet*, ein *Dolch*. Lubobys mi cherała sztylet w gardle utopić, nadstawiam ci szyję. *Bards. Trag* 287. Gdybym miała sztylet, tysiąc razy utopiłabym go w moim sercu. *Niem. Król.* 4, 169. Wąsik w sztylecik ukrecić. *Mon.* 69, 117. (spieczasto). Dawniej pisano na tabliczkach woskiem cienko powleczonej sztylecikiem. *ib.* 70, 265. (grabsztychem, ryłem, grafkę). Sztylet w drukarni, spiczasty i ostry do wyjmowania liter z formy w korygowaniu. *Magier. Mskr.*

SZTYLFA, SZTYLPA, y, *ż.* założona u góry część cholewy bóta, z *Niem.* die *Stülpe*, *Stiefelstülpe*. *Tr.* Sztylpa u bóta bywa z szaręj lub czernionej skóry, na wierzchu cholewy. *Magier. Mskr.*

SZTYMBELEK, ZIMBELEK, *lka, m.*, SZTYMBŁOSZEK, szka, *m.*, Szymbelek, zimbelek albo sztymbłoszek, belka nad samą zryzą w poprzek statku łekato idaca od budy; tu są ewintnale. *Magier. Mskr. der Steuerbalken auf den Flußschiffen*. SZTYMBŁOCH, a, m., druga belka koło sztymbelka od sztaby, i ta jest szersza. *Magier. Mskr. der*

zweite Vorderbalken des Flußschiff. *Haur. Ek.* 171. SZTYMBORK, SZTYMBOR, SZTYMBORT, u, m., prawy brzeg czyli kraj okrętowy, daś *Steuerbord*; (*Gall.* sribord; *Svec.* styrbord; *Holl.* stuurbord; *Isl.* stou-nerd). *Tr.* Sztymbor zowie się burta po prawej ręce od rudla. *Magier. Mskr.* Sternik ma pilnować sztymborku. *Haur. Ek.* 171. Marszałek jest pierwszy flis od sztaby na sztymborku. *Magier. Mskr.* — $\frac{1}{2}$ Rubakier albo sztymbor woła sternik, kiedy flisom każe pojazdami tobie. *Magier. Mskr. Dirige dextrorsum*, steruj ku barkotu; *dirige sinistrorsum*, steruj ku szymbortu. *Chmiel.* 1, 80. *SZTYRNIK, ob. Sternik. SZTYWNY, a, e, — *ie adverb.*, niegiętki, nieruchawy; *Ger.* itei; *Ross.* крптеуекъ; (*Carn.* shtajf = mężny, wspaniały) SZTYWNOŚĆ, *ści, ż.*, niegiętkość, nieruchawość, *Ger.* die *Stetigkeit*. SZTYWNIEC *nijkak niedok.*, zesztynwieć *dok.*, sztywnym się stać. *itei werden*.

SZUBA, y, *ż.*, SZUBKA, SZUBECZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* šuba, čuba, *dostug.* čuba, čubka, čubička = sukna, sobaka, psica. 2) wileczura; *Sorab.* 1. seluba; *Sorab.* 2. seluba, selubba, selubka; *Carn.* shayba = futro; *Hung.* suba pallu, *longum pallium, sive pallio similis toga talaris*; *Vind.* Hauba = sukna weselna chłopianek; *Croat.* čuba, seuba, halya z dągimi rukavi = suknia z dągiami rękawami; *Croat.* čubā *gausape*; *Ross.* myōa, myōka, myōnna, myōnka, (myōnna = kuśnierzy; *Ger.* die *Schanke*; (*Ital.* gamba; *Turc.* dziebe = odzienie zwierzchnie futrem podszyte. *Čart. Mskr.*); suknia futrem podszyta; *Croat.* mēnten, mentēnez; *Dal.* chyurak, ein *Pelzkleid*, *Pelzrock*, mit *Pelz gefütterter Oberrock*. Szata, zrobiona z sukna, podsztyta futrem, staje się szubą *N. Pam.* 1, 42. Starec nie mierzi szuba pod czas kankuły. *Pot. Arg.* 549. Król w hatlasowej szubce, podbitej rysiami. *Stryjk. Henr.* Na wsi człowiek strojów nie zażywa, Oprócz co się giermakiem i szubą okrywa. *Gaw. Siel.* 558. Szubki, strój białogłowski. *Sax. Tyt.* 7. Szubeczka popielicza. *Star. Ref.* 46. Nie każdemu w szubce przyto. *Hys. Ad.* 45. Skoro dziecię na świat wyjdzie, wnet mu krzyżyki, wnet złota na szyję, wnet szubeczki adamaszkowe i kuszulki. *Glicz. Wych F* 5. Potrzeba mu spać 12 godzin, potrzeba pięknej sukienki, kitliczka, szubeczki. *Hrbst. Nauk.* o 5. — (SZUBET, ob. Śpiączka, Śpiak). — *SZUBIĆ *cz. niedok.*, uszubić *dok.*, w szubę czyli futro ubierać, *bepelzen*, mit *Pelzkleidern* versehen, *pr. et fig.* Koniec ziemskiego bóstwa, które dyabeł szubi, Skoro Adama w skórę barania uszubi. *Pot. Pocz.* 525. Święty Marcinie, nie bardzo to do fozy, Suknia rznąć, kiedy ludzie szubią się na mrozy. *Pot. Pocz.* 147. Nie suknie z nich, nie gunie, ale skóry skubią, A sami się z nich w rysie i w sobole szubią. *Pot. Pocz.* 147. Wrona w cudze piórka się uszubi. *Pot. Pocz.* 658. ustroi, upstrzy.

SZUBIENICA, y, *ż.*, SZUBIENICZKA, i, *ż.*, *dem.*; (*Boh.* šibenice, šibenka, wisálka (ob. Wisieć), čakan, čekan, (cf. ezečan); *Slov.* šibenice; *Sorab.* 1. schibenza; *Sorab.* 2. schibenza, (cf. *Ger.* fähten, cf. szybować); *Carn.* obeshilu (ob. Obiesić), gavage; *Vind.* obeshlu, obiefialu, obiefialiche, gauge, galge; *Croat.* obeszilo, veshila (cf. wiesiadło), szohe (cf. socha), galge; *Dal.* vi-

sala, szohé; *Rag.* vjescała; *Bosn.* vjescała, viscała; *Slav.* vishaláh, gálge; *Ross.* висѣлица, пѣль; *Ecl.* вѣсѣлица, вѣсило, вѣсникъ; — 1) polubel (cf szlemię), tuzi drewna do wieszania złodzieńców, złodziejów etc., vulg. *sprawiedliwość. *Dwor.* II 5. der Galgen. W rynku szubienice budowali, aby nieposłusznych wieszali. *Birk. o Exorb.* 16. Niemiło złodziejowi na szubienicę patrzyć. *Rys. Ad.* 50. (na złodzieju czapka gore) Dobry człowiek nie frasuje się, kiedy szubienicę widzi. *ib.* 12. (cf summienie). — 2) Szubienica, sposób kaźni, śmierci, obieszona śmierć, obieszanie, powróż; der Galgen, die Galgenstrafe, der Galgentod, der Estrich. Korbórnika prowadzą na szubienicę. *Boh. Kom.* 4, 226. Pojedyńki tam szubienicę kaźnia. *ib.* 215. Złym wychowaniem dzieci zli rodzice Sami wiedziecie ich na szubienicę. *Jabl. Ez.* 132. Człek nie tonie, godzien szubienicy. *Pot. Arg.* 505. (co ma wisieć, nie utonie). Złodziej, a chociaż szlachcic, wart jest szubienicy. *Teat.* 45. c, 49. *Wyb.* Takie zdobywanie szubienicą pachnie. *Alb. z Woj.* 17. *Birk. o Exorb.* 50. Będziesz miał, siluczysz-li kłódkę, Szubienicę pewną ciotkę. *Rej. Zw.* 257 b, cf. na trzech dziewczyn wzięł go pastuż. *Gluz. Wych.* II 6 b. — *Slov.* šibenica mu chibi, nihil ipsi deest; *Slov.* id, trebaš na visálku, *abi in malos corvos.* — 3) Szubienica, gra od prostactwa używana, daš Galgenpiel. — 4) Szubienice plur., miejsce, gdzie szubienica stoi. *Cn. Th.* 1126. daš Hochgericht, der Galgen. — 5) Szubienica, naczynie starodawnych narodów, którą winne urządzenie karano, krzyż. *Cn. Th.* 1123. krzyżowa szubienica, daš šrenk. — 2) Szubienica, y, m., SZUBIENICZNIK, a, m., wart szubienicy, wisielec, powróż; ein Galgenstrich, Galgendieb; *Boh.* šibeničnjik; *Slov.* šibeničný pták; *Vind.* obethenjak, gauge-njak; *Ross.* висѣльщикъ, f. висѣльница. *Flagrio*, szubienica, jak mówimy, z szubienicy się urwał, t. j. smard, nogić, kija godny. *Maż.* Trisarcifer, szubienicznik, lotr. *ib.* Wołała za nim: złodzieju, szubieniczniku. *Haur. Sk.* 103. Ten szubienicznik najgrawa się z mego nieszczęścia. *Teat.* 1. b, 96. *Hor. Sat.* 247. — 6) Wisieć, wisielec; *sed minus offendit aures vox obieszony.* *Cn. Th.* 1126. co wisi na szubienicy, ein Gefenker, der am Galgen hängt. SZUBIENICZNY, a, e, do szubienicy należący; *Vind.* obethaun, Galgen; n. p. Szubieniczna śmierć; powrozowa.

SZUBKA, ob. Szuba

SZUBKIELNIA, i, ż., w łucie sklanój, łyżka żelazna duża, którą skło stopione z tygla wyrzuca się. *Torz.* 56, die Schippe, der eiserne Köffel in der Schmeltbütte. *Torz.* 266. *ib.* 205.

SZUBRAWIEC, wea, m., hultaj, oszarpany, odartus, łajdak, gałgan; (*Boh.* šubrán se szargám się), ein abgeriffener Lump, ein Lumpenferl, Lumpenbund. Wielu zebrałków znajdziesz opitych, rozpustnych, szubrawców. *Klon. Wor.* 50. Łotrze, szubrawcze, niecnoto. *Zabl. Amf.* 26. *Teat.* 18. b, 8. Hultaje, szubrawce. *Lib. Sen.* 10. *Birk. Exorb.* D. SZUBRAWSTWO, a, n., collect., hultajstwo, hultaje; Lumpengefindel, Lumpenpad. Po tym szubrawstwo owe, wzięwszy jego szaty, Chcieli rzezać na cztery między sobą płaty. *Pot. Zac.* 168 (o krzyżownikach Jezusowych)

*SZUDZIĆ, ob. Szylzić.

SZUFATA, y, ż., sieć do łowienia ryb, na dwóch kijałach składanych osadzona. *Magier. Mskr.*, ein Fischnetz auf zweyen Stöcken.

SZUFŁA, i, ż., SZUFELKA, i, ż., dem., łopata, (*Sorab.* ł. wopatka; *Vind.* flubva, flubla, lopata, grebelza, ogrebelza, fluhulza, lopatiza; *Ross.* лопата; *berm.* die Schaufel; *Niederf.* Schüffel, Schüppe; *Anglos.* scoll; *Angl.* shovel, scoop; *Svec.* skofvel, skryffel; cf. *nostr.* skopiec). Szuła do przerzucania zboża. *Kluk. Hošt.* 2, 163. die Wurfschaufel. Szuła służy do urywania zboża, i wody z żyzy wylewania. *Magier. Mskr.* Ryzować, t. j. szułami zboże pod czas przerobki przerzucić ze statku na ląd, a z łądu na statek. *ib.* Ma on w ręce szuła albo łopatę, i wywoje boisko. *W. Post. W.* 50. (wjadło). Ci dzure okrętu łatają, tarczi do szuły, do łopaty, do konewek się urycają. *Pot. Arg.* 607. die Wafferschaufel. Szuła, która proch wysypuje do armaty. *Archel.* 5, 9; niby łyżka miedziana, osadzona w rękojeści. *Jak. Art.* 5, 519 et 1, 265. Szufelka. *Jak. Art.* 2, 75. Szuła w drukarni, na którą zecer z wmięskaku wykładają piszno, dwojaka, zecerska i preserska. *Magier. Mskr.*

SZUFLADA, y, ż. SZUFLADKA, SZUFLADKOWA, i, ż., dem., populnica, skrzyńka w większej skrzyńce do wysuwania i wsuwania, z *Niem.* die Schublade, der Schublatten; *Boh.* schowadlo (cf. schować), truhljk, truchlček, stoljk, (cf. stolik); *Vind.* vhezlna ladiza, vhezlnik, pridel, pridelnz, tishni pridel, miscaza, misa; *Rag.* sekábajza; *Slav.* ladica; *Carm.* miscaza; *Ross.* ящикъ, ящичекъ, выдвижной ящикъ, (cf. jaszczyk). Każmarz z macicy perłowej sztucznie zrobiony, kamórki miał z kości słoniowej, a szufladki z rozmaitych kamieni osobliwie używane. *Warg. Redz.* 161. Nie wiesz chudziło, co jest skrzyńka okowana z piędzmi, a co mieszek, albo szufladeczka. *Opal. Sat.* 51. SZUFLADOWY, SZUFLADNY, a, e, od szuflady, Schublatten, Schublatten; *Ross.* ящичный.

*SZUFLĘTA, ob. Sufleta

SZUFLOWAĆ cz. *medok.* szuflę czyli łopatą robić, przerzucić; *Vind.* flublati, greblati, ogreblati (cf. grzebać), lopatiti, lopatuvati, f. lapato delati, schaufeln. Zboża wszelkie na zsypaniu często szuflować, t. e. w łecie. *Haur. Ek.* 54. W maju trzeba gnój na podwórzu na kupę szuflować, i na ozimie pola wywozić. *Zw. Gorp.*

*SZUFNAROWSKI, n. p. Pewny, by Turski z ogary, a Szufnarowski z karaśmi. *Rys. Ad.* 54, cf. zarobł jak Zabłocki na mydle.

SZUJA, i, m., et ż.; (*Ecl.* mocy lewy, miństwo, неправда fałsz); §. 1) mkeczennik, plugawiec, balatro. *Maż.*, szubrawiec, ein Lump, ein idledter Serl, Lumpenferl. Nie chcieli podrzutowi i szui służyć mkeczennemu. *Tward. Wz.* 50. (Szujskiemu). Gdy jeden sanator sojami tę drobną szlachetę, co była pieszą przysła, nazwał, wielka się żalność w szlachcie poruszyła. *Biel.* 522. W Rzymie nakoniec łada szuje posadził na tronie. *Pot. Arg.* 508. Łada to szui dzieło, łada klechy. *Pot. Syl.* 586. W szturmie najmężniejszy od łada szui zabitym będzie.

Budn. Apophl. 122. Odpędźmy tę nieczemną gadaliwą szuję. *Zabl. Amf.* 15. — Na szuję konia kładą szle furmani. *Alb. z Woj.* 11. (na szkapsko). — §. 2°) Szuja, ob. Czuja, Czujka, Czuhaj. SZUJOWATY, a, e, — o *adv.*, nieczemny, gałganowaty; zerlumpt, abgeflumpt, Zumpen. W wielkiej gęstwie ludzi, więcej bywa zgrai szujowatęj i hałastry nieczemnej, aniż człowieka łozęgo. *Krom* 354. SZUKAĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* hledati, hledowam, (2. hledjm, hleděti *videre*, ob. Gładac); *Sorab.* 2. pütam, putasch, (ob. Pytać); *Sorab.* 1. pyttacz; *Carn.* yskati, yshem, iskati, ishem, (ob. Iskać); *Vind.* jskati, iskati, jilhem, jilhat; *Croat.* izkati, ishem, iszkati, izkanye, ziskavati (cf. zyskać), trasiti; *Slav.* trasiti, traxiti; *Rag.* iskati, niskivati, isvidjeti (cf. wywiedzieć), traxiti; *Ross.* ищати, иты; *Persic.* гоістен): 'najdować, starać się by znaleźć, śledzić; *Germ.* suchen; (*Sec.* söka; *Dan.* søge; *Angl.* seek; *Anglos.* secan; *Niederl.* jöten; *Goth.* sokjan; *Kero.* suahhan; cf. *Græc.* ζητεῖν; cf. *Lat.* sequi; *Lett.* sekku; *Hebr.* שָׁדָה *zada*, *quæsiuit*). Szukajcie, a najdziecie, szukający znajduje. *Budn. Luc.* 11, 9. Gdzie nie szukamy, tam najpierwej najdzieiny. *Teat.* 8, 52. Ktoż kogo ma szukać? *Cn. Ad.* 404; (*non præsepe bozem, sed bos præsepe requirit*). Szukasz, czego nie masz; wczorajszego dnia szukasz. *Cn. Ad.* 1148, *Boh.* hleda wczerejšeho dně; *Slov.* hleda wczerejšeho dňa. Właśnie tak, jak mówią, w wodzie ognia szukać. *Smotr. Lam.* 177. Idź szukając, za grosz świecę spalił. *Rys. Ad.* 27. (nie stor to za to). Nie znajdziesz go, byś go nie z świeczką, ale z pochodnią szukał. *Gorn. Wł. F.* 4. Słońca z świeczką szukał. *Pol. Zuc.* 57. O co to była za pani! już takiej drugiej trudno i szukać. *Teat.* 26, 76. (nie znajdziesz). Szukaj sobie uszję za żonę; mnie się nie spodziewaj. *Teat.* 54. c. 1. 2 (udaj się gdzie indziej). Po świecie chleba szukają. *Sk. Ds.* 419. Co nie szukać, nie szukać. *Simon. Snel.* 19. (nie szukaj, nie ruszaj, czegoś nie położył). Na to mamy rozum, abyśmy prawdy szukali. *Mon.* 67, 505. Szperać i szukać. *Pociej.* 608. Szukać, starać się o co, jucht, jib mu cmas be mütben, darnaß tradten. Doja rzecz każdego szukać szczęścia. *Boh. Kom.* 4, 71. Z postów próżnej sławy szukał. *Sk. Ds.* 584. Ty widzę, guza szukasz. *Boh. Kom.* 4, 556. na guz załawiasz, du ringst nady Schlägen. — §. Co jest za występek mój, iż król szuka zdrowia mojego? *Rak.* 1. *Sim.* 20, 1. nacięra na życie moje, citem naß dem Leben tradten. Dawid wpadł w niełaskę u Saula, tak iż dziwnemi kształty szukał żywota jego. *Rej. Zw.* 204. Na śmierć zgotowaną ję szuka. *Morszt.* 77. (chce ją zgubić). SZUKACZ, a, m., szukający czego; *Germ.* der Sucher; *Vind.* jskauz, fiesluk, fvedavez; *Rag.* izskalaz; *Ross.* ищатель; *Ecc.* ищатель. — 2°. Stawiałh sidda szukacze duszy mojej. *Bula. Ps.* 58, 12. przeszłolowey życia mego, die naß meinem Leben tradten. SZUKADŁO, a, n.; *Ross.* шупъ, шупнаъ *unc sonde*. SZUKAJ, ja, m., miano charta. *Bielaw. Mysł.* 4 b. Namę cines Wudbundes. SZUKAJŁO, a, m., szukający gdzie nie nie położył, złodziej, rozbójnik; ein Dieb, Strauchdieb, Bajßflöpper. Są i drudzy, co je szukajłami zową,

Co najdują misternie i przemyślną głową, Najdzie w izbie i w siem przepomnionie rzeczy, które jednak gospodarz ma na pilnej pieczy. *Klon. Wor.* 72. On szukałto jawnie swoje zdrady i fortele oznajmił. *Birk. Dom.* 90. SZUKALNY, a, e, do szukania; *Rag.* iziskivgliv inquisibilis; juchbar.

SZULDBRYF, u, m., *sygraphum*, spisak, ręczny zapisek może być zwan; bo co zowią handszryft, schuldbryf, są Niemieckie słowa. *Macz. Germ.* der Schuldbrief; *Boh.* gilstota, (ob. Istota, Isiee). Schuldbryfy albo cyrografy. *Klon. Fl. G.* 4. Schuldbryf albo zapis na nas, już zinazany i umorzony jest. *Orzech. Qu.* 98. Cyrograf albo schulbryf. *Kucz. Kat.* 109. Dał mu ono srebro na szoltbryf własnej ręki. 1 *Leop. Tob.* 1, 17. (na cyrograf. 3 *Leop.*) Weźmij schulbrycht twój, napiszże pięćdziesiąt. 1 *Leop. Luc.* 16, 6. (cyrograf twój. 3 *Leop.*).

SZULER, a, m., SZULEREK, cka, m., *demin.*, gra, osobliwie hazardowną bawiący się, graez mienasycony, koster; der Spieler, Doppler, belouderß Hazardpieler; *Boh.* korbanjk, (korban faryna); *Rag.* igarcina, (cf. igrać); *Vind.* jigreshelen, vels tert na jigro, potozhen na jigro; *Carn.* quartopirz, quartazh; (*Sorab.* 1. schuler, *Germ.* Spüler uczeń; *Ross.* жидитъ клдеіт сје ве грее). Sławnego szulera znalazem, który gwywał, wygrywał, przegrywał i nie oddawał, eadę życie faramowi służył, a kwindecy był na zawołaniu, marysza nieudstępny przyjaciel. *Mon.* 67, 205. Szuler gry pilnuje, mimo inne sprawy. *Min. Ryt.* 5, 515. Szulery sztucznie grać umieją. *Teat.* 15. c. 15. et 9, 45. Charakter graeza czyli szulera, niewielką jest dla człowieka zaleta. *Mon.* 76, 724. — (SZULERAUZ, ob. Szylerhausz) — SZULERKA, i, ż., gra się obierająca, die Spielerinn; *Boh.* karbanice. — 2°. Szulerka SZULERYA, yi, ż., SZULERSTWO, a, n., ustawiczne grywanie, kosterstwo; *Vind.* jigreshelnost; *Carn.* quartopirnost, beständigß Spielen, Dopplern, Spiel. Tylko się wleczą i szulerką bawią. *Teat.* 27, 10. Szulera i luszyli były kilkuletnią ciągłą zabawą moją. *Teat.* 55. d. 7. SZULERNA, i, ż., schadzka szulerów, ein Schupfwinkel der Spieler und Doppler, ein Spielort, Spielwintel. Dom Wilsona szulernia. *Teat.* 15. b. 77. Powiedz mi, co są ludzie, co ten świat nasz znaczy, Jeżeli nie szulernią mieszkana od graeczy? *Zabl. Fir.* 15. SZULEROWAĆ *med. contin.*, szulerką się bawić, szulerem być, kosterować; (*Boh.* karbaniti), doppelu, spielen, einen Spieler abgeben. Całe życie szulerowali. *Teat.* 22, 41. SZULERSKI, a, ie, do szulera lub szulery należący, kosterki; *Carn.* quartopirskie, Spiel. Coraz więcej zgrupadza zysk szulerskiej rzeszy. *Kras. Sat.* 107.

SZULERZ, SULERZ, a, m., w huie sklanęj, opalaniem pieca się trudniący, der Ofenbeiger in der Glasblütte. Dobierać trzeba, aby szulerze byli dobrze wyćwiczeni w tym, aby umieli sztyt wysuszać, w piec je regulanie kłaść i ogniem kierować. *Torz.* 108. Sulerz powinien co dwanaście godzin piec z gruntu chędożyć. *ib.* 113. Do grub w piecach trzeba ram żelaznych, bo szulerz przez częste kład w piecki kładnienie, pieckihy porozwalał. *ib.* 44, *ib.* 109.

SZUM, u, m., **SZUMIK**, a, m., *dem.*, mocny przygrubszy szmer: *Sorab.* 1. schumeno; (*Sorab.* 2. schum prana, szumowiny); *Boh.* šust (ob. Szust; šuma piana piana; šumař rzepola, šummatim rzepole, cf. skrzypiec); *Carn.* shum; *Vind.* flum, flumenje, flvenk (ob. Dźwięki), (flumju fucas); *Croat.* shum, süm vode, šestja, (šuma, šuma, loza - las; *Slav.* šuma, šumna - las; *Bosn.* sejumna silva); *Ross.* шумъ, шумокъ, (шумило krzykajło, шумиха szeh, šuma); *Ecol.* шумъ, (ob. Szerék), шумъ; (*Elym.* cf. *Ger.* Zimmen, cf. schäumen, Schaum; *Isl.* skuum; *Spec.* skumm; *Ital.* schiuma: piana). Szum wiatru, lasu; daš Zaujen, Braujen daš Winded. Stał się nagie szum z nieba, jak przychoźącego wiatru gwałtownego. *1 Leop. Act.* 2, 1. Szum stał się przypadającego wiatru gwałtownego. *Wišn.* 195. Niemasz znaku na powietrze latania ptaszego, jedno tylko szum skrzydeł powietrza wachlującego słychać. *Gil. Post.* 256. Świat huezy około łbów ludzkich, że szum zawždy około uszu, jakoby się pszezoły roily. *Rej. Zw.* 100 b. Szumy we młkych się choinach dzieja. *Ow. Ow.* 658. Dla szumu do lasa nie isć. *Cn. Ad.* 156 (dla grznotu do młyna nie isć, wymówka leniwych). Szum wody, morza, daš Braujen daš Wafferš. Ściekających wód szumy *Leszcz. Class.* 67. Szum powstał i gwałtowna z wiezechu niepogoda, Wiaty za wałmi pędzi poruszona woda. *Pap. Ry.* 26. Jak morze szumem pienistym się bieł, Kiedy się zaprą duchy, co nim władną. *Kras. Oss. F.* 2 k. Małe strumienie szumem się po kamieniach włoczą. *Fredr. Ad.* 28. Rzeka szumem tak po wszystkich stronach się rozlega, Aż głos dołej niż w kraje sąsiedzkie zabiega. *Ow. Ow.* 55. Słyszałem głos mówiący, a szum jego, jako szum gwałtownych wód *1 Leop.* 4 *Edr.* 6, 17 — *Fig.* Za szumem isć, z wodą, z prądem, mił dem. *Strome schwimmen.* Ty nauką i zdrowym wzgardziwszy rozumem Idziesz jak ptak za stadem, jak ryba za szumem. *Pot. Zie.* 51. Najwięcej ludzi za szumem idzie, jak ptak za stadem leci. *Pol. Arg.* 450 — Szum w głowie, wiatry, humory w głowie szumiące, daš Zaujen im šepie. Zakradłszy się komu wiatr w ucho, zwykł sprawować w nim szum. *Petr. Cyr.* 2, 182. Nie napełni się szumami głowa, gdziebyś krótko spał. *Petr. Ek.* 124. Ma szumik - podpił sobie, er hat ein Häufschden. — *Moral.* Szumy, dumy, fumy, dazy, muchy; *Zaus, Braus, Capricen, Aufgeblajenheit, wilder Humer, Leben, Nafen.* Szumów pełna ambueya. *Pol. Arg.* 255. Uciehną te nie długo huezki i szumy, Pójdą na wiatr pysznych dumy. *Kehow.* 297. Pod czas wzięcia Troi Aclitesa szumy, Psyche Aganemuona i Ajaksa dumy, Trzeba było nšmierzyć... *Jabl. Tel.* 147. Trwałszy mózg stary, niż szum w młodej głowie *Zab.* 15, 218. Skoro się w nim te szumy ukolysz, powiedz mu prawdę. *Pol. Arg.* 500. (jak się udobrucha). — *?* Szum - szumowiny, piana: der Schaum; (*Oberd.* Jaum). Szum trzyma wódka, u gorzelnika znaczy, gdy zmieszana utrzymuje na sobie perełki, *Migier. Mskr.* SZUMIEĆ, szumiał, szumi *med. niedok.* (*Boh.* šustěti, šustnauti (ob. Szust), (šumarim rzepole); *Carn.* shumim, shumeti, (shumlām - eicho gadam); *Vind.* flumati, flumim, flu-

meti, brezhati (brzerzeć), buzhati (bezeć), berzhati, berzhim (brznieć), brufhati, (chrośeć); *Sorab.* 2. žwarzash; *Rag.* susegnitti, (cf. susz); *Croat.* sūmma, sumeti, shumeti, shumim *Ross.* шумѣть; cf. *Lat.* sono; cf. *Hebr.* שָׁמַע schuma, *audire*, שָׁמַע - lishuma, *sonum elidit*; cf. *Ger.* summen, schäumen); szum wydawac, laufen, braujen. Szumi wiatr, szumi. *Brath. G.* 5 k. Szumiejące wiatry. *Far. F.* 2. W Delfie skaly zawieszony byly, które wiatru szumady, jakoby trącił. *Biel. Sz.* D 5 k. Wiosły siekane wody szuma srodze. *Ow. Ow.* 504. Bóg wzburza morze, a szumięją głęśno wlaty jego. *1 Leop. An.* 51, 55. (szumieją, *5 Leop.* Woda szumi z potoka. *Teat.* 56 c, 108. Bysty prąd bardziej szumi, niż brzegi strzyże. *Pol. Arg.* 110. cwiecej buki, niż puku: eicho woda brzegi rwiej. Próżna beczka szumi, a wiatr ją obał; Pełna stoi, choć młoczy, choćcał się nie chwali. *Boh. Kóm.* 1, 267. Przechodzące się i nogom szetopie, na urząd on trzask czynia, aby nie od budzących, ale od szumiących okłwał Hebofernes *1 Leop. Ind.* 11, 9. Dzwony świat zawždy szumi a huezy około łbów ludzkich, że szum zawždy około uszu, jakoby się pszezoły roily. *Rej. Zw.* 100 b. Lądzie po ziemi już rozsypane, Szumi odgłazy stopy deptane. *Chad. Ger.* 92 — Szumi w głowie. *phys.* 13. Ich ist im šepfe. Wnet w trąby udazył, iż szumiło w głowie. *Rej. Wz.* 25 v — *Uj.* Szumi w głowie komu, unosi się, 13. Ich ist im šepfe. Młodemu zawsze szumi w głowie. *Rej. Wz.* 10. Pospolicie szumi temu we łbie, który się kasze na wysokie rzeczy. *Buda. Appt.* 52. Oj bieda! kiedy komu w głowie wiatry szumią. *Teat.* 56 c, 72. Zamieszane to i po dzs dzień jak w piekle wre i szumieje. *Smotr. Apol.* 9. — *?* Szumieć, szumno żyć, im Zaus und Braus leben; (cf. *Ross.* paumyrklicen rozlułać się). Jeśli tak będziesz szumiał, nie na długo ci tego posagu stanie. *Teat.* 55 c, 41. Kobićki teraz cheą szumieć, balować *ib.* 54, 22. Nie stara się o serce, fortuny tylko szuka, z którą szumieć myśli *ib.* 25 d, 26. Póki kto szumi, póki kto jest panem, Póty żyźliwość, póty pełno chluby. *Kniaź. Pocz.* 5, 121. Młode piwko szumi. *Zab.* 14, 40. - ob. Szumować, cf. młodość płochość). SZUMIEB, ła, m, SZUMIÓZG, a, m, mózgowiec, warchol; (*Ross.* шумило krzykajło); ein Zellfopf, Wirrfopf, Brauffopf. Na króla u nas leda szumieb wstanie. *Pol. Arg.* 522. *Men.* 75, 591. Oni szumimózgowie swarzyli się o to, jesliby jajca albo ptaki pierwój byly stworzone. *Stygh.* 2 SZUMISTY, a, e, — o *adu.*, pełen szumem, szumny; laufend, voll Zaus und Braus. Szumisty potok. *A. Kehow.* 201. Puząca dumą, szumiste tytuły. *Zw.* 9, 510. *Zalt.* — CSZUMKA, ob. Šumka, Šumki, Šanki — SZUMLAS, a, m, miano psa gończego. *Ryd.* Name eines Stänberhundes; cf. grzumlas. SZUMNOŚĆ, sci, z., szumienie, daš Zaujen, Braujen; *Ross.* шумноеть. Wszysey oczy obracają, na We Pana trzopotostwo, na szumność. *Teat.* 22, 11. na szumane jego życie, laufendes und braujendes leben. SZUMNY, a, e, SZUMNIE, SZUMNO *adu.*; (*Bosn.* sejumav silvosus; *Croat.* sūmaszt stupidus, temulentus,

vinitus); *Ross.* шумлявый, шумный; szum wydający, brąnjąc, faufend. Wody szumne wzruszonemi wały. *Otw. Ow.* 555. "Szumolotny wieher. *Zab.* 14, 549. "Szumnogależne drzewa. *Zab.* 10, 122. *Nar.* — *Tr. fig.* Wstęp do tej opery był szumny z bębniami i waltorniami. *Zab. Bal.* 41. Gęba jego śmiała papple szumnym tonem, Co jej przypłynię z ślnami. *Zab.* 12, 84. Szumnemi słowy Chęć zastąpić ubóstwo skąpój w myśli głowy *Dmoch.* *Szt. R.* 5. Tytuły szumne. *Zab.* 14, 245. Panegiryki są pospolicie szumne i pochlebne. *Mon.* 65, 478. Wieczera szumna. *Birk. o Exorb.* 5. Przy gościnnym stole Grzeje Ieb szumoy winnemi pułhary. *Hor.* 2, 68. *Kniež.* Ieb [pijany 2], w którym szumi, szumu pełny; den Kopf, worin es faust und braust, [ciu heubelter Kopf 2], voll Sauf. Szumny, szumno, n. p. strojący się, żyjący pysznie, z przepychem, dumno; gar zu prächtig, sörrey end herrlich. Z daleka pałac wydaje się szumny, Kedy swym słone przemieszkiwa dworem *Ustrz. Troi.* 89. Ode maie mało co szumniej strojny. *Teat.* 45 b, 10. Szumno, a w pięty zimno. *Rys. Ad.* 61. Wynosi on się szumno i dumno, gdyby jeno zawsze tak stawało. *Haur. Sk.* 204. Szumno stąpa, suwając sobą. *Cn. Th.* 4127. szustajac, jak z partesów, jak z tabulatury, boki podejnując: einber stößren, gravitätlich stek einber sörreyten. Mma szumna. *Mon.* 64, 222. Szumnodumna *Pileh. Sen. list.* 4, 25. Szumnomyślny. *Mon.* 71, 455. *Eccl.* высоконарий, высоконарий, высокая мысли пьюний. SZUMOWAĆ, *SZYMAWAĆ *cz. niedok.*, odszumować *dok.*, z szumowin czyli piany oczyścić. *Germ.* ab schäumen, schäumen; (*Boh.* šumovati, šumugi, (šumiti, jęnti pienieć); *Angl.* scum, skim; *Svae.* skuma; *Hebr.* שומ). Bieda garncowi pieniećmu się, którego nikt nie odszumuje. *Kodz. Ezech.* 24, 6. Miód praśny na wolnym ogniu odszumować trzeba. *Haur. Sk.* 448. *Cresc.* 550. Sos ten osłodzi dobrze szumowanym miodem. *Spiez.* 6, ib. 45. Szumować czyli odbierać ziarna na wierzechu wody pływające. *Brzost. Duch.* 405. Łyżka od szumowania, warzecha, zufan, *Boh.* opěnowačka; *Vind.* penouka, odpenauka; *Croat.* penjača; *Slav.* pinjača; *Ross.* шумель, шумелька. SZUMOWINY, SZYMAWINY, *SZUMINY *plur.*, piana, der Schaum; (*Boh.* šuma, pěna; *Sorob.* 2. schum; (*Vind.* shumju fucus); *Ross.* уноль; *Niederf.* Schium; *Angl.* scum; *Isl.* skuum; *Svec.* skumm; *Ital.* schiuma; *Call.* escume, ecume; *Alban.* skiumpa; *cf. Lat.* spuma; *cf. nostr.* piana). Szumowiny, które wrząca woda wyrzuca. *Haur. Sk.* 98. Wodę tę warząc pilnie odszumować, aż już szumin z siebie przestanie wydawać. *Syr.* 406. Gdy się zbiora falmusy, t. j. szumowiny ze skła... *Torz. Skł.* 126. *Molybdtis.* ołowny szlak, ołowne szumowiny. *Marz.* Srebrna szymina albo srebroc szumowiny. *Sienn. Wykl.* SZUMOWISKO, a, n., nieczysta brzydka piana, häßlicher Schaum. Pograża go w swojej głębi szumowiskiem zapieniona woda. *Stas. Num.* 2, 47. *SZUMOWATY, *SZYMAWATY, *SZYMASTY, *SZYMAWNY, a, a, pienisty, schäumig; *Boh.* šumowaty. Liście tego ziela wilgotności szumowatej albo szymiasiej. *Syr.* 759. Miodu nie szumownego do tego lekarstwa

biora. *Sienn.* 550. SZUMÓWKA, i, ż., mesówka, drugi raz przepędzona, prosta gorzałka. *Hyd.* der zweyte Brauntwein, der zum zweyten male durch den Kolben gelassen ist.

SZUPINA, y, ż., SZUPINKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* šupina, šupinka; *Sorob.* 4. pluwizna, bużeczizna, (*cf.* plewa); *Carn.* voshlůpněk; (*cf. Germ.* Schuppe); łupinka na ziarnie jeszcze nie odbita, (odbite zowią się plewa), die Schelfe, der Balg auf einem Samenkerne. Nasienie żywołostu w zielonych szupinkach albo w strączkach bywa. *Syr.* 257; w szupinkach, jak w jakich kiełszkach. *ib.* 504. Pszenicy wierzchnia szupinka ma na końcu ość długą. *Brzost. Duch.* 558. SZUPINIASTY, SZUPINOWATY, a, e, — o *adv.*; *Boh.* šupinaty, šupinowaty; szupinki mający, schlaubig, in Schalen, Schellen, Bälglein. Goryczka nasienia szerokiego, lekkiego, szupinowatego albo plewiastego. *Syr.* 645. Nasienie ziela Dzwonki, gdy w główkach szupiniastych dojrzeje, a bylina od wiatru rucha się, dzwoni. *Syr.* 829.

*SZUPRYNA, *ob.* Czupryna. SZUR, *ob.* Szor, Szory.

SZURGAC *cz. niedok.*, SZURGOTAĆ *contin.*, z hałasem tam i sam miotać, mit Geräusch herum werfen. Pilnować trzeba żeby kosiarze częstym osółkami szurganiem i ocieraniem kosy, czasu nie mitrężyli. *Haur. Sk.* 78. SZURGOT, u, m., szurgotanie, geräuschvolles Rufen, Bewegen. — § Czym szurgotają, pomiotło, ciurś Berworsnes; brak, Anwurf. Im większy jarmark, tym więcej w nadziei sprzedania noszą do tandety łachmanów, szurgotów. *Mon.* 71, 705. ropieci.

SZURLOCH, u, m., w piecu hacioym otwór, którym się w piecu pali, *Germ.* das Schürloch. W szurlochu pali się szytami. *Torz.* 45. Glutloch, dziura na przeciw szurlochu stojąca, którą żar i popiół wygartuje się. *ib.* 54. *ib.* 55. *ib.* 47. SZURLOCHOWY, a, e, od szurlochu, Schürloch. Gdy wewnątrz wedle ściany szurlochowej prysku wiele układnie, ogień trochę szurlochem wybuchać zaczyna. *ib.* 412.

*SZURMICA, y, ż., n. p. Ludzie z przedmieścia z szurmie do miasta ku obronie obrócono, a przedmieścia spalić kazano. *Papr. Hyc.* 552.?

*SZURNY, a, e, przykrochodzisty, heil, abschüssig. *Tr.*

*SZURZY, ego, m.; *Bosn.* sejura levir; *Bag.* sejúra; *Carn.* shurija; *Ross.* шуринъ, шурин; *Eccl.* швагеръ, шуринъ, женивъ братъ; der Schwager, der Frauen Bruder. Swatopelk zebrał wojsko przeciwko Arnolłowi szurczemu swemu. *Biel. Św.* 145 b. Gdy Amurat miał szurczego w więzieniu, prosila żona za bratem o łaskę. *ib.* 419 b. Gwilem będąc naznaczonym królem od Balduina szurczego, umarł. *ib.* 95 b, *cf.* dziewierz.

SZUS, *ob.* Sus, wybrzyk. SZUST! *Interj.*, ut: szast, trzask, smyk! sduß! ploß, pluß! im Schusse; *Boh.* šaust, *cf.* szast! Mnie z ust, a jemu mimo uszy szust! *Hys. Ad.* 40. *Cn. Ad.* 517, *Stov.* tobě z ust, gemu mimo uši šust. SZUST, u, m., *Subst.* szastanie, szelest, szmer; *Sausen*, Geräusch; *Boh.* šust. Chorągwie wiatrem rozwinięte tym wspanialszy szust czynią, że herby złotem liście pana swego noszą. *Pot. Arg.* 267. — *Adverb.* Szu-

stem, mit Geräusch, rauschend. Dra się jako dwaj koci, krew się szustem cieża. *Pot. Arg.* 761. (ciurezy). Wprzód szmer po samych sznurach i po masztach szustem igrał, jeszcze sen większym przyprowadzając gustem *Pot. Arg.* 606. — (Ż. Szust, cf. szustmana, ubiór kobiecey, ein Weiberputz. Tak były godne śmiechu zużymanty i szamerluki, jak terazniejsze robronty i szusty. *Mon.* 72, 511. Girlanda na ugarniowanie szustu, robronty albo deshabilu. *ib.* 71, 127). — SZUSTAC *cz. niedok.*, szustnąć *jednł.*; *Boh.* šustěti, šustnauti; szust wydawać, z szustem ronać; rauschen, bürauschen, büraugen. Smutne serce koi obszernemi słowy. Lubo wszystkie szustają imo uszy mowy. *Żebr. Ow.* 281. odbijają się, odpadają jak od ściany. — Ż. *Transitive*: Prędko nastają, prędko musi ustać Ta moda, panny jako konie zustać. *Pot. Syl.* 492. z szustem porzucić, niemi szurgotać.

SZUSTFAL, *ob.* Szorstfal, szorc.

SZUSTMANA, *y, ż.*, [*Azust qu. v. 2*], *n. p.* Softany, szustmany, stroje kobiece. *Haur. St.* 519.

SZUSZFALEKI, *ów, plur.*, niei występienie i wypadające z płótna. *Włod. titivillitium. Cn. Ta.* 1127. *Striguentia olei*, oskrobiny, suszwałki z rąk od obju na rękach szczyrnione. *Mącz.* Żajern, Albfällel, Sleintjfeiten; *Sorab.* 1. tkalne wotpadki, wotsznowaniki, zaszematancze, żwaki; *Carn.* svalk; *Croat.* nistaria, falfilyčk; *Dal.* savolyak od szukna, płatna; *Ross.* mymepa.

*SZUTNIC *cz. niedok.*, *n. p.* Temu szutnią korony, buławy i krzesła. . . . *Pot. Pocz.* 184. [*Linde* się pomylił, biorąc za *Verb. Nom. subst.* Szutnia *instr. sing.* szutnią: bagatela, fraszka 2]. (*Ross.* мутка: żart).

SZUTY, *G.* szut, *ż.*, sznury na rogach u dołu żaglu, które się podezas hysu przywiązują do pacholców. *Magier. Mskr.*, die untersten Segelstänne. *Haur. Et.* 170.

SZUTY, *a, e.* [*z rusk.*: wołosk. czat 2]; na Ukrainie gomoły. *n. p.* Kozioł szuty. *N. Kun.* bezrogi. bömerleš.

SZUWAŁOWSKA armata SZUWAŁÓWKA, gatunek armaty wynalazku generała Rosyjskiego Szuwałowa *Jak. Art.* 2, 149.

[SZUWAR, *u, m.*, 4]. SZUWARA, *y, ż.*, [*tatarskie ziele*, *Tatarak qu. v.*, acorus, Kalmas; *rusk.* szuwar 4]; zielsko, Ufraut. Morskie monstra, i insze porzwary. Pomiedzy gęste snują się szuwały. *Ustrz. Troi.* 69. Na granie Orfeusza, w tan idą cedry, Dereń z jesionem równój szuka pary. I mniejsze taktu nie uchybią bluszcze, Porwą się suche do płasów szuwały. *Mon.* 71, 719. Przeklna twórea ziemię i dla kary Każe jój rodzic ciernie i szuwały. *Leszcz. II.* S. 16.

1. SZWAB, *a, m.*, SZWABCZYK, *a, m., dem.*, z Szwabu rodem; *Boh.* Šwab; *Slav.* Švába; *Croat.* Švaba, der Schwabe. — Ż. Szwab, *contempt.* Niemczyisko, szoldra. — §. Szwab, koń Szwabski, ein Šwäbischer Pferd, ein Švabe. Jeden na kopieniezym harcuje, a drugi na szwabie. *Rej. Wiz.* 159. — [2. SZWAB, *u, m.*, rodzaj owadu, ein Art Zwiesten, *blatta orientalis* Linn., die Schwabe. *Boh.* šwab 2]. Przecież skaecz szwab, choć mu ogon utną. *Rej. Wiz.* 192. Cnota strzepiona Szwab bez ogona. *Rej. Zw.* 254. SZWABKA, *i, ż.*, z Szwabów kobieta, eine Šwäbin. *Warg. Cz.* 55, *contemn.* Niem-

kni. SZWABSKI, *a, ie.* Šwäbiš; *Boh.* Šwäbský. Cyrkuł Szwabski, SZWABA. *Wyryw. Geogr.* 201. *Dykc. Geogr.* 5, 91. *Slav.* Švabaka.

SZWACZKA, *i, ż.*; *Boh.* Švadli; *Slav.* švadlena, švadlenka; *Sorab.* 1. sehewezžerna, (cf. szewcowa); *Vind.* šivilla, šivida, šivukinja, šivukira; *Croat.* šučela, ševčija, svčela, moshkra; *Rag.* svučizza, svutariza; *Ross.* швец, портная, портниха (cf. paré), сержанщина, (cf. ścieg; która się szyciem, u p. koszul obraca, Räfte-rinn. Nigdy poważna nie zatrudnia się zabawą, prócz z krawcem swoim lub z szwaczką. *Zab.* 16, 41. Szwaczka, co wyszywa drogie materye, bałutka, die Züferrinn. Dzewczyne oddać do szwaczki. *Haur. Sz.* 251. — §. Szwaczka, szwaczka, gatunek żółtych szw; *Spilltag*, Ščpřilame. *Tr.*, s. d. vide Swestka).

*SZWADRON, *u, m.*; *Ital.* squadrone; *Gall.* escadron; *Vind.* šwadron; *German.* die Schwadron, korpus kawalerii ze 100-200 towarzystwa złożony; u piechoty battalion *Papp. W.* 1, 179. Szwadron w rzeczy samej jest hezba żołmerzów w doskonały kwadrat uszykowanych. *Chmiel.* 4, 541. Stoja szykowne na placu szwadrony. *Zab.* 6, 259. *Jabl. Tel.* 72.

SZWAGIER, *gra, m.*, siostrzanek, siostry mał. żony brat. *Mącz.* B h. Šwäger; *Slav.* šwager; *Sorab.* 2. schwaan; *Sorab.* 1. fwak, szwak; *Carn.* šwöger, sväk (ob. Šwak), diver, socer (ob. Dziewierz), šwirja, (ob. Šzurzy); *Vind.* fwak, šwoger, moje sestre mosh, festerni mosh, shene brat, mosh brat; *Croat.* svögor, sögor, švöker (cf. świekier), szvak, diver; *Hung.* sögor; *Slav.* sväk; *Bosn.* suekar, socer, šjura levi, paseja quibus duae sorores nupterunt; *Rag.* sejara uroris frater, pase ur sororis uroris; *Ross.* своякъ, шуринъ, шуринъ; *Ecd.* шварерь, шуринъ, женинъ братъ; z *Niem.* der Schwager. Sprzyjał mi jako szwagier, ho mieli oba siostry rodzone. *Nar. Ist.* 5 280, plur. Szwagrowie, marito dnanum sororum. *Cn. Ta.* 1127. Skoro się mał z żoną złączy, tedy wszyscy krewni żenim są jego szwagarami, także też jego krewni żeninimi. *Szczerb. Sz.* 184. — *Slav. Prov.* Z gednu sestru dwoch šwagrów dostal; una fidelia duas inaltare parietes; jednym zawodem dwie rzeczy robić. *SZWAGIERKA, *i, ż.*, SZWAGROWA, *y, ż.*, die Šwägerinn. *Tr. Slav.* šwägerina; *Sorab.* 2. schwaarowka; *Sorab.* 1. szwakowa, fwakowa, schwagerina; *Carn.* šwagröna, swakena; *Vind.* fwakinja, bratouna shenu (ob. Bratowa), fwaka, fhlahta po mosh, po sheni, fvast ivest, (ob. Šwiść); *Crot.* švokërva (ob. Šwiekra), nevoza, (ob. Niewiasika); *Slav.* sväk; *Rag.* zava, (ob. Zetw'); *Ross.* свестъ, своячина, свояченица, (adj. своячинный), золовка, заловушка, (adj. заловный); *Ecd.* штркъ, ятровья. (ob. Jatrow').

SZWAGROSTWO, SZWAGROWSTWO, SZWAGIERSTWO, *a, n.*, *Boh.* šwägerowstw; *Slav.* šwägerstw; *Sorab.* 2. schwaarstwo; *Sorab.* 1. fwakowstwo; *Carn.* svazhena, svaknost; *Vind.* fwazhina, fwagierna, fwahina, fwahitu, fwaknost; *Croat.* švogorstvo, šhogorztvo, švachiasztvo, švachintvo, švächltvo; *Hung.* sögorság; *Ross.* сватовство, (cf. swatać); die Šwägerschaft. Szwagierstwo jest spowinowacenie osób przez złączenie, dlatego tak rzeczono, iż się

dwa domy od siebie różne przez małżeństwo łączą. *Szczerb. Sax.* 184. Wasza Królewska Mość masz pomocniki na tę wojnę, życzyliw sobie jako z choty, tak i z tego powinowactwa i szwagierstwa z strony królowej JM. Bony, która W. K. M. za sobą mieć raczysz. *Janusz. Oksz. Q 4 b.* Tłuka się królowie, szwagierstwo na kofku zawiesiwszy. *Pot. Arg.* 431. SZWAGROWSKI, a, ie, od szwajca, szwagrostwa, *Edmager*; *Croat.* svogorski; *Ross.* свояковъ. SZWAGRZYĆ się *recipr. niedok.*, szwagierstwem się powinowacić; *Vind.* ivakuvati, te poiva-zhiti, v' flahito stopiti, flahito narediti, skamplatiše shemitvo, iud' veršwägeru. Szwagrzą się, rozdzone kiedy siostry biorą. *Pot. Arg.* 436. Szwagrzyc kogo *activ.*, čin veršwägeru. Antoniego z Oktawiuszem szwagrzą, dawszy mu Oktawia żonę. *Chrośe. Pars.* 586.

SZWAJCA, y, ż., gatunek szwajd; *Elym.* szwiec, szewe, szwé; *der* Firim. *Prov.* Nieodlaty sztych szwajcy złotój. *Jäg. Gr.* 1 5 Nawet kióle przez samo serce złota szwajca kole. *Pot. Arg.* 500 Złota szwajca mury przebiję. *Zegl. Al.* 297; wszystko przemknie. *Fredr. Ad.* 54 *Poi. Zoc.* 205. Niech jako kokosz niewinny krokerze, Wszystko winnego złota szwajca sporzc. *Rej. Zw.* 255 b. Dał się przepchać złota szwajca. *Biel.* 275. (przekupić, cf. orzeł złoty wszędzie doleci) — Dozorcy za łada szwajca wszystko przejrza. *Syr.* 1219, (za łada przedarowaniem).

SZWAJCARYA, yi, ż., SZWAJCARY *plur.*, Helweya, Szwajcarska ziemia, Rzeczpospolita. *Dykc. Geogr.* 5, 95. *Boh.* Šweycary; *Slav.* Shvaicerska; *Ross.* Швейцарія; *Germ.* die Schweiz. SZWAJCAR, a, m., z Szwajcary; *rodem*: *Boh.* Šweycar; *Vind.* Shveizar, (švaizar, fiernik, ouzhar = owearcz); *Croat.* Šviecar; *Slav.* Shvaicer; *Ross.* Швейцаръ, *der* Šweizer. Zwiczary. *Birk. Zyg. B.* Szwajcarowie są prości i poczciwi ludzie. *Dykc. Geogr.* 5, 95. — §. Szwajcar = portyer, wrotny, *der* Periterer. Skoro chłop pan inaczej ustroi, i każe mu bramy pałacu pilnować, wnet staje się szwajcarem. *Mon.* 67, 269. Ten hultaj tak jest przedajny, jak ministrowski szwajcar. *Teat.* 29, b, 42. SZWAJCARKA, i, ż., die Šweizerinn; *Boh.* Šweycarka; (*Vind.* švaizarza, fernza = owearczka). SZWAJCARNIA, i, ż., odzwiernia, komórka odzwierniego. *N. Kom.* die Šweizerstube. SZWAJCARSKI, a, ie, od Szwajcara lub Szwajcaryi, *Šweizer*; *Boh.* Šweycarský; *Ross.* Швейцарскій. Po Szwajcarsku ubrańi Sasi. *N. Pam.* 15, 511.

SZWAK, ob. Swak.

SZWANCHAMER, u, m., w fyszerec, młot na przewagę idacy. *Os. Żel.* 85, *Germ.* der Schwanzhammer, im Hüttenbane.

SZWANK, u, m., *titulatio et offensio.* *Cn. Th.* 1127, wabanie się, chwianie, potknięcie; *Germ.* das Schwanken, Wanfen, Straucheln. Szwank a ustąpienie na lewą, by o włos, wieczną sromotą pachnie. *Gorn. Dw.* 25. — Szwank, uderzenie, uszkodzenie, usterk, uraz; *Stoß, Verletzung, Beschädigung, Schaden.* Spadł z konia, ciężkiego atoli szwanku nie poniósł. *Gaz. Nar.* 1, 506. Przez szwank przypadkowy skaleczał. *Mon.* 71, 208. Padł na ziemię, ach jak się lękam, by szwanku nie odniósł. *Teat.* 42.

d, D. Bracie, jać radzę, Starszych słuchaj rady, Bo o niepożuszeństwo weźmiesz szwank szkarady. *Papr. Kol. U 5.* Opinia ta heretycka, choć się rozmaitych miejsc pisma s. chwytą, i rozumem swoim to tam to sam szwanku niehodząc kołyszę, wszędzie jednak w błędzie przejęta, i o szwank przyprawiaa. *Salin.* 2, 484. Trzęsienie ziemi wielkie w domach, zamkach i wieżach szwanki przyniosło. *Nar. Hst.* 4, 122. Podnieść się z szwanku swego już nie mogli. *Nag. Fil.* 155. (z upadku swego). Pod czas tego tak wielkiego nieszczęścia i tak ciężkiego wojny szwanku. *Siem. Cyc.* 218. Nie leniłem się na szwank podać życie. *Teat.* 46, d, 29 na sztych, na szanie, na niebezpieczny raz, narażać, *der* Gefabr ansetzen. SZWANKOWAĆ, -ać, -uje, *med. niedok.*, chwiać się; *Germ.* schwanken, wanfen; (*Sorab.* 2. schwänkowasch chwiać czym, ctwas jchwänfen). Wypchniony szwankowałem ku upadku; ale pan przyjął mię. *Leop. Ps.* 117, 15. (potoczyłem się). Szwankowaliśmy o południu; jakoby w ciemnościach a w mroku. *Leop. Jez.* 59, 10. (tażaliśmy się). Szwankować pod ciężarem Atlasowi przyjdzie. *Bardz. Troj.* 456. Z samego wielkość ciężaru szwankuje. *ib.* 244. Rzeczy szwankowały, Jedna drugim wadziła, że się ucierały Twarde z miękkimi, lekkie z ciężarowatemi. *Zebr. Ow.* 1. W szczęściu ustawnie szwankuje cnota, A zaś w nieszczęściu mocno się gruntuje. *Bach. Ep.* 4. Wszystko już prawie szwankuje, Nie niemasz całego, z kluby wszystko występuje. *Kanc. Gd.* 267. — §. Szwankować, potykać się, utykać; *stolpern, irrandeln, anstoßen, pr. et fig.* Noga twoja szwankować nie będzie, gdy naśladować zechcesz porady boskie. *Biał. Post.* 287. Ten tylko widzę wygrywa, Kto szwankowawszy powstawa. *Groch. W.* 518. Tłumacze Radziwiłłowsy gdyby w hebrajski text poglądali, nigdyby tak szpetnie nie szwankowali. *Buda. praef.* cf. podwzię głową, poszkapie się; *stolpern, einen Verstoß machen, einen Stoß fällen.* Jest takowy, który się potyka językiem, ale nie z umysłu; abowiem kto ten jest, któryby nie szwankował kiedy językiem swoim? *Leop. Syr.* 19, 16. Kto sam kiedy nie szwankował, słuszna, by drugich strofował. *Cn. Ad.* 577. (kto drugiego chce strofować, nie ma się sam w tym najdować). Gdzie szczęście panuje, tam rozum szwankuje. *Cn. Ad.* 1129. — §. Szwankować, szkodować, szkodę brać; *Schaden nehmen, Schaden leiden, verlieren.* Lud ubogi szwankuje, gdzie panów niezgody. *Min. Ryt.* 4, 19. Obawiał się, aby mu nie przyszło szwankować od broni tych, którzy go osadzili na państwie. *Ustrz. Kruc.* 5, 179. Szwankuje na oczy: oczy mu szwankują. *Tr. kein Gefähr nimmt ab.* Na nogi czyli na nogach szwankuje: nogi mu szwankują. *Tr. keine Füße wollen nicht mehr recht fert.* Szwankuje na rozumie, *amens.* *Zebr. Ow.* 290. — Szwankować na czym, upadać na czym, zpadać z czego; *mit etwas in Verfall kommen, an etwas Schaden nehmen, in Abnahme kommen.* Ślepym obawiać się nie trzeba, aby na wzroku szwankował. *Zub.* 15, 79. Byłby zdrów zupełnie, gdyby na worku nie szwankował. *Teat.* 8, c, 8. Leszek na domowych szkodrobliwym był, lub kto w enocie jakiej celował, lub w ubóstwie na dostatku szwankował. *Krom.*

40. że mu zehodžio na potrzebach, eß mangelte ihm am nöthigen Auskommen. Nie szwankowabły byli na mnie am względem Wandy Polacy, by mu była samaż nie zakroczyła. *Krom.* 57. nie straciliby, nie oszukaliby się, nie zawiedliby się byli; sie würden sich nicht getäuscht haben, betrogen haben. Bohatyr ten aż do swego włosa skronie swe szyszakiem przycisnął; szwankował na nim on wieszak: szpetnie staremu być żołnierzem. *Birk. Krz. Kaw.* 55. chybił, nie spełnił się, nie ziścił się; fehlung fehl, gieng nicht in Erfüllung. — Szwankować o co, przychodzić o stratę czego, na szanie stawić, in Gefahr mit etwas kommen. Powołany na sąd, szwankuje o sławę i całość swoje. *Vir. Wym.* 22.

SZWARC, u, m., §. 1) czernidło, osobliwie do obuwia, z Niem. die Schwärze, Schweißwärze, Schweißwachs, Schweißwisch. *Włod.*; *Sorab.* 2. schwärza; *Vind.* shvärza, zhernilu, zhriculamas, gliz, galzh; *Carn.* galzh; *Croat.* chernilo, galiez; *Hung.* galitzkö; *Ross.* bakca, (cf. *Germ.* Wachs, cf. Wächse, wischien). Z szwarcu wasy. *Teat.* 24. c, 96. — §. 2) Kiedy żrzelca dierzysz za duży cięgiel, spokojniej tak musi chodzić, niż w leu albo na szwarcu. *Hipp.* 52. Koń na szwarcu, naręczny lejcowego, na czwartni czyli na prawej stronie lejcowego zaprzęzony. **SZWARCBIR**, u, m., czarne piwo, Schwärzbier. *Hollender*, Szwed z Duńczykiem szwarcbir się napja. *Stryjk. Twk. d.* 5. — **SZWARCLOWY**, **SZWARCOWY** u, p. koń; *Szwarszłowy* koń, na prawej ręce lejcowego zaprzęzony, (oppos. lejcowy). *Hyd.* Żona chee, szwarcowego wyrzucić, bo zmienił grzywę, już się tu nie godzi, Raczże kopie inszego, ten miech w bronie chodzi. *Rej. Wz.* 57 b. Zaś nieborak szwarcowoy na Miska narzeczka, Że mu się często z bieżem swym na grzbiet pomyka. *Czech. Tr. L.* 2. — **SZWARCOWAĆ**, -ać, -uje, cz. niedok., czernić; *Sorab.* 2. schwärzowasch; *Ross.* varchit, (cf. woszczyć, woskować); *Germ.* schwärzen. Czernidło, którym szwey skóry szwarcują. *Pol. Pocz.* 506. Szwarcuje trzewiki. *Mon.* 70, 174. Śmiano się z jego szwarcowanymi sztyblów. *Pam.* 85, 1, 110. Stangret miech sobie szwarcowane wasy przyprawi. *Teat.* 26. b, 12. z szwarcu zrobione.

1. **SZWARGOT**, u, m., szwargotanie, przykre grube bez sensu paplanie; das Plappern, Schwadreniren; *Ross.* raparopenbe. — 2. **SZWARGOT**, **SZWARGOTNIK**, a, m., który szwargota, ein Schwadrenierer; *Carn.* shlobúdra; *Vind.* shlabrauz; *Ross.* raparopka, ropotopka; *fem.* SZWARGOTKA, i, ż., **SZWARGOTNICA**, y, ż., **SZWARGOTNICZKA**, i, ż., die Schwadreniererin; *Vind.* fella, shlabrauka. **SZWARGOTAĆ**, -ać, -oć cz. niedok., (cf. swar), nie miło gadać, przykrym tonem a dużo paplać; laut, mit einem widerlichen Tone sprechen, desputiren, schwadreniren; *Carn.* shlobedram, berbräm, (shvergoletu i ta organach grać, spiewać jak wróbel); *Vind.* shlabrati, fclati; *Ross.* raparopit, ropotopit. Bakadarz po Łacinie szwargotał. *Teat.* 70, 27. Uczy się swięgotać po Francuzku, szwargotać po Niemiecku. *Mon.* 75, 152, (cf. szpracliać). Szwargocze, kaduk wie, jakim tam językiem. *Teat.* 50. b, 16. Szwargotał, co tylko mu przyniosła ślina. *Zab.* 7, 205. **SZWAR-**

GOTLIWY, a, e, ie, skłonny do szwargotania, schwadrenirend.

SZWECYA, yi, ż., wielkie królestwo północne. *Wyrw. Geogr.* 504; *Boh.* Śweydy; *Slav.* Shvedska; *Ross.* Швеция, *Germ.* Schweden. **SZWED**, a, m., z Szwecyi rodem; *Boh.* Sweda; *Slav.* Śwęd; *Sorab.* 1. Schweda; *Sorab.* 2. Schwajda, Schweda; *Slav.* Shvéd; *Ross.* Шведъ, der Schwede. Szwedzi są mężni, pracowici, wytrzymali. *Dyke. Geogr.* 3, 95. (*Slav.* Śwęd i ex Sveciae). — §. Szwedy, szwarki, skwarezki, Cęszczgrieci. Kiedy mam kapuste z słonina albo kasze z szwedami, u mnie bankiet. *Boh. Kom.* 2, 107. **SZWEDKA**, i, ż., kobieta z Szwecyi; *Ross.* Шведка; (*Slav.* Śweydowna regina Sveciae). die Schwedinn. Jeden z nich pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. **SZWEDZKI**, a, ie; *Boh.* Śwędský; *Ross.* Шведскій, Schwedisch. Stany Szwedzkie; handel Szwedzki etc. *Wyrw. Geogr.* 504. **SZWERYN**, ob Zweryno. **SZWESTKI**, ob Swestki. **SZWIADNICA**, ob Świdnica. **SZWIEC**, ob Szewe.

SZY, vel potius. — wszy; *terminatio gerundi praeteriti; quod a tertia masc. Singularis praeteriti formandum, e quidem, si characteristicam praeteriti I vocalis praecedat, I deletio, - wszy addendum, ut exstat, czytawszy; praecedenti vero consonanti, non additur nisi -szy, I conservato aut deleto, ut, przyszedł, przyszedłszy, przyszedzszy; siadłszy, siadłszy; padłszy, padłszy. Redduntur vero haec in sermone Germanico periphrastice: usłyszawszy to, nachdem er das gebort hatte, oder: da er das vertte, vernehmennte er; ubi bene notandum, personam verbi alterius membri, indicare eandem personam gerundi; Latine vero varie reddi possunt: Siadłszy umarł, postquam assedit; stanawszy krzyknął, ubi surrexit, dicit; wypisłszy opuelł, simul et ebilit, intumuit; wyznawszy zamłki, confessas obmutuit; przysięgłszy, nie spełnił, juratus non implevit; ujrzawszy mnie, wrócił się, viso me rediit; usłyszawszy to, zamłki, audito hoc, obmutuit.*

1. **SZYB**, u, m., szaszor, czel klejony do puszczenia na powietrze. *Włod.*; strzałka dziecienna z piórem. *Dudz.* 62; *jaculum puerile alatum, virga, penna vel amento projectum, longissime volans. Cn. Th.* 1128. ein Wurpfleiß der Kinder, ein Luftdrade, Papierdrade, ein schnell durch die Luft laufender leichter Körper, Pelant; (*Boh.* šyp stržala; *Vind.* et *Carn.* shiba + pret. (cf. gibki); *Sar.* shikka + stepel iadurkowy; *Ecel.* минъ, миникъ, твоятъ гвоздъ; *Ross.* перешнотъ, перешнотати. celować, puścić kogo, rozbić co; перешнотъ pizelom, miejsce pizelomana. Sokół prosto jak strzala, albo jak szyb na kaczkę uderza. *Haur. Sk.* 272; jak szyp *Cresc.* 616. Bestya rozgniewana, jak szyb biegala, na robakiny. *Pasi. Fd.* 198. Tytan się wzgóre jak szyb wspina. *Wad. Dan.* 6. — Szybem = szybko, rażno; pizeliduell, fings, mit einem Schwendler. Sprawy ludzkie takim idą trybem. Knuy żółwim krokiem, oim wykonywaj szybem. *Zab. Zab.* 54. Dobrzeć, gdy stoi w kroku (fortuna); lecz gdy zmyka szybem, Równym to, com wzięł od niej, znów oddaje trybem. *Hor.* 2, 195. *Kniaż.* — §. Szyb, ryba morska, dramon, od predkości rzeczona. *Cn. Th.* 1128. ein gemiff-

fer sehr schneller Seeisf. — 2. SZYB, u, m., 1. SZYBA, y, ż., szyb, dół, który szukający soli albo wydobywający ją, bija. *Os. Żel. 85.* Szyba w górze, którą się górniczy na dół spuszcza. *Cn. Th. 1128; Boh. šachta*, zmrsk, pawunk; *Slov. šachta*, góma, báne, (cf. jama, bania; *Hung. banya*); *Vind. shafta*, rudnu kopalische, rudni studenz; *Ross. шахта*, (ob. Szycht); *der Schacht, Bergschacht*. Każda w szczególności kopalnia zowie się echem czyli pieczarą, rudnikiem lub szyba. *Stawiar. d. int. Pr. 215. Ergastulum*, szyby zowią w Wielieźce abo Bochni, gdzie sól kopają. *Mecz.* Szyb główny, *der Grbschacht, Hauptschacht*, największy i najobszerniejszy; szyb silni, *der Kunstschacht*, przedział szybu głównego, w którym silnie; szyb dobycia lub dobytkowy, *Fördereschacht*, przez który wyciągają się wyrebę; szyb schodkowy, *Aufschichtschacht, Fahrtschacht*, którym robotnicy schodzą po drabinkach; szyb wietrzny, *Wettereschacht, Windeschacht*, którym udziela się świeżego powietrza w głąb kopalni. *Magier. Mskr.* Jest szyb w Bochni jeden, którym onę wodę wylewają. *Syxt. Szkl. 29. (trochlea)*. — Mnie żadnych kruszców nie dodają szyby. *Susze. Pieśn. 1 B.* (kopalnie, góry). — *Poet.* Szyba z dołu skry wytyka Dno otchłani ogniste. *Brud. Ost. D 7.* otworem, *Echlund*. Raz z nieba w Awernowe szyby, raz się przesiada Venus z lwów na wieloryby. *Tward. Daf. 25.* (przepaści, otchłaniska Awernowe). — 3. Szyba w maszcie zowie się kółko niżej głowy wprawione, po którym żagiel do góry hysują. *Magier. Mskr.*, die Segelsticke am Mastbaume. — 2. SZYBA, y, ż., sklana taffa lub tafelka w oknie, *Germ. die Scheibe, Fenstersticke, Glassticke*, (cf. błona); *Boh. kolečko*, (ob. Kółko, koło); *Carn. shipa*, (shibra poples); *Vind. shibra, shibre*; *Croat. sáyba*; *Sorab. 2. scheiba*; *Ross. стекло*, (ob. Śkło). Przywarł szyb kryształowych w karocy. *Tward. Wł. 166.* O gdyby do sere ludzkich szyby były. *Pat. Arg. 68. et 545.*

SZYBAŁ, a, m., SZYBAŁA, y, m.; *Boh. šibal*; *Sorab. 1. schibal, schibaw, schibawez, schibel, f. schibawezżina*; (*Vind. shibawez* = profos, oprawa); *Vind. savitnik, savianik, galuf, galufauz, domishlenik* (cf. domysłny), zigan (cf. eygan), kurbetat, cf. korwety; (cf. *Hebr. שֵׁבֶל* chebel, *laqueus*; *Arab. شَبَل* retia); szalbierz, chytrzeć, przechera, szyderz; *ein Schalf, ein verführiger Verführer*. Jeden pan miał młynarza wielkiego złodzieja i szybałę, który ryby tak sztucznie zawsze kradł, że się domyślić nie można było. *Dwor. J.* Chytry trafił na większego franta i szybałę. *ib. J 2.* Mówią, iż kto raz będzie szybałem i łgarzem, Ten już nigdy nie będzie dobrym gospodarzem. *Klon. Wor. 41. Gern. Dw. 195.* (*Sorab. 1. hepschi raczk, a weezi schibal*; im większy graecz, tym większy szybał, oszust). Pisałem to, nie kształtem szybałów i potwarców, ale jako się godzi i przystoi na wernego sługę bożego. *Zygr. Pap. 157.* Herod szybała po Chrystusie wyciągał euda. *Zygr. Pap. 301.* Żydowie z dworstwa szukając cudów z Herodem od Chrystusa szybałami słusznie są nazwani. *ib. 275.* SZYBALSTWO, a, n.; (*Boh. šibalstw*); *Slov. šibalstvo fallacia*; *Sorab. 1. schibalstwo, schibawstwo, fwibaweztwo*; *Vind. savitnost,*

obrefnost, savionost); szalbierstwo, chytrutki, przechytrzenie; *Schalfheit, Verführigkeit*. Sula, póki go nie uczyniono kwestorem, w swejwoli, w pijaństwie, w szybalstwach, nieprzystojnie żył. *Warg. Wal. 217.* Błazeństwa abo szybalstwa dworskie statecznemu nie przystoją. *Modrz. Baz. 238.* Oszukanie abo szybalstwo. *Zygr. Pap. 165.* SZYBALSKI, a, ie, oszustowski, *betrügerisch*; *Sorab. 1. schibawski, schibalski, schibawy, schibaly, schibaweztné*; *Vind. savit, obrefen, pregnan, savion, galufen*, na vse kraje prevershen, premeten, oziganski; *Slav. prevartljiv*. Szybalstwo to, znalazł taki sposób, jako i tego i owego nie dać. *Gorn. Sen. 86.* wykręt. — SZYBIASTY, SZYBISTY, a, e, na kształt szyby okiennej, *schiffenformig*. Szybiste skrzydła. *Mon. 71, 386.* pełne szyb. Szybisty, szybisto *adverb.*, zaokrąglony, skrzywiony, geründet. Ośm tych sztuk drzewa niech obetnie szybisto do cyrkla, tak wewnątrz jak zewnątrz. *Solsk. Arch. 85.* Machina ta składa się z koła szybistego. . . . *Solsk. Geom. 2, 6.* Nie zaraz się tak szybisto koło z dzwona składa, Żeby wszystkie jednakiem kwadrowały tokiem. *Pot. Poc. 165.* Zawinięcia złożone na kształt dyamentów w figury szybiste albo w kanty. *Boh. Dyab. 162.* SZYBKA, i, ż., SZYBIK, a, m., *dem. Nom.*, szyba okienna, *Germ. das Scheibfen, eine kleine Glassticke*. W prostych oknach szybki kwadratowe lepsze są od okrągłych. *Świk. Bud. 251.* Huczają okropnym łaskotem szybiki. *Kchow. 301.* SZYBKŁ, a, ie, SZYBKÓ *adverb.*; *Boh. hbitý*, (cf. hebký *flexibilis, gibki*); *Sorab. 1. schwiżné, wuskoeżne*, (cf. wyskoeżyć); (*Carn. shibke flexilis, shibkost teneritudo, shubim flectere, shiba* = różga, *ob. Giàć, Gibać*); *Carn. ferk, urn, hershesh*, (ob. Barzy); (*Vind. shibek* = wysmukły, słaby, shiba, shibiza; *Bosn. sebicica, sebicika* = preł, pretek); *Slov. bérzj*; *Ross. шибкий, прыткий* (ob. Pędki), *проворный, ловкий, молодецкий, молодецкий*, (cf. młodzieński), *скоро* (ob. Skoro), *хватски, похватски* (ob. chwatać, chwytac), *расторопный*, (cf. rozotropny); chybki, rażny, predki, ob. Szymbi; fluf, schnell. Tak szybki był w biegu, że żadnego śladu Nie zostawił na piasku, gdy biegał z zakładu. *Jabl. Tel. 285.* Tak szybka za przybyciem wody spływa rzeka. *Hul. Ow. 55.* Daj mu ten list, ale szybko. *Teut. 58, 269.* SZYBKOŚĆ, ści, ż, predkość, chybkość, rażność; *die Schnelligkeit, Geidwindigkeit*; *Boh. hbitost*; *Sorab. 1. schwiżnofež, wuskoežnofež*; *Carn. urnost*; (*Vind. shibkota, shibkost, shibezhnost* = cienkość, wysmukłość); *Croat. hitrozt*, (cf. chytróć); *Bosn. hitrost, lakost*, (cf. lekkość); *Ross. шибкость, прыткость, проворство, ловкость, скоротечность, молодечество, расторопность*. Wziąwszy prochu za mało na nabój, kula nie dostaje zupełnej szybkości. *Jak. Art. 1, 548.* Szybkość ciała mierzy się przeciągiem miejsca przebieżonego w pewnym czasie. *Jak. Art. 1, 445.* — SZYBKOWY, SZYBOWY, SZYBIKOWY, a, e, do szyb należący; *Vind. shibrast, Scheibca* =. W Wielieźce najpodlejszy gatunek soli jest zielony; lepszy jest soli szybkowej, najlepszy oczkowatej. *Dyke. Geogr. 5, 189.* Pospolicie mówią: sól szybikowa. *X. Kam.* SZYBOWAĆ, -ał, -uje, *cz. et med. niedok.*; (cf. *Ross.*

швбать, шибнуть: cisnąć, uderzyć, сибиить zbć, zwałić, сибииться chybić, ошибиться rochybić, ошибка, прошибка chyb, uchybienie, сибииться zablądzić, сиби́ка utarczka, прошибить, прошибать przestrzelić, przebić, прошибиться uchybić, ошибити, отшибать odłamać, odbić, отшибиться oddalać się, odlatywać, разшибить rozbić, ушибить urazić, obrazić, ушибъ uraz; *Eecl.* ошибъ, хвостъ великий, (очас); szybować: posuwać, sunąć; *Germ.* (schieben; (Niederf.) schwen; *Anglos.* scufan; *Angl.* shove; *Svec.* skufwa, skuffa, cf. szuflada; cf. *Hebr.* שׁוּב; cf. *Germ.* (schuppen, cf. szubienica; cf. *Gall.* chopper), festschieben, hinschieben. Flisy na szkucie wiosłem robią albo laskami szybują. *Haur. Sk.* 126. Szybować albo palkować, laskami pehać. *Magier. Mskr. Hour. Ek.* 172. Na galerach niewolnicy, którzy źle szybują, bywają bici. *Mon.* 70, 775, (cf. wiosłem robić). Z tyłu nawy przydają ster, którymby to w tę, to w owę stronę szybując, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen. list.* 5, 65. (kierując, rychtując, obracając). *Propelle*, szybuj. *Chmiel.* 1, 80. Golebie tu po samej ziemi prędkim lotem szybują. *Stas. Num.* 2, 107. Orle porosłe w piérze, Gdy gniazdo rzuca rodzinne, Raz się w te strony ulecieć bierze, Alie szybuje znów w inne. *Zab.* 10, 410. *Zabl.* — *Zaimkowo:* Szybować się, n. p. Orzeł w górę się szybuje pod samo słońce. *Bards. Trag.* 468. Wyssoko się nad świat wzgóre wyszybuje. *ib.* 50. emperfschwingen. Posel Jowisza bystrym lotem szybuje się ku ziemi. *Przyb. Luc.* 52. (shiefti zur Erde herab). Łaki, co siwym bielily się szronem, Porostem w górę szybują zielonem. *Hor.* 1, 25. *Kniaz.* "SZYBOWNY, a, e, szybujący, posuwający, (shieftend. Szybowne loty orła. *Zab.* 14, 105. *Nar. Nar. Dz.* 2, 175. (schwiegend. SZYBOWY, ob. Szybkowy. — ("SZYBUŁKA, ob. Szypułka).

SZYĆ, -ył, szyje cz. *niedok.*, uszyć *dok.*, Szywać *contin.*; *Boh.* šiti, šigi; *Sorab.* 1. schicz, schit, schiyu; *Sorab.* 2. schisch, schüsch, feschüsch; *Carn.* shyti, shyem, shyvam, (shivanka, shyvanka: igła); *Vind.* shivat, shivati, poshivati, (shivariti, shidarivati: krawiectwem się bawić); *Germ.* (schneidern, shivaniza, shivanza: igła); *Croat.* shivati, sivam, (shivanka: igła, razssvavam: rozparam); *Bosn.* scitti, sascitti, (rascitti, rasporiti, *dissuere*); *Rag.* scitti, (rascitti, raspáratı: rozpróc); *Slav.* shiti, vézti, (cf. wieść, wiązać); (shivachaa, igła: igła); *Ross.* шить, шью, ушить, ушивать, (разшить, разшивать rozpróc); *Eecl.* шито, шію; cf. *Lat.* suere, suo; *Goth.* shiujiþ, sjujan; *Anglos.* siwan; *Arab.* شت chuth; *Chald. et Syr.* שׁוּת chatat); igła i nitką co zszywać, nähen. Szyć koszulę. *Tr.* Szata prawie na jej wzrost uszyta była. *Sk. Żyw.* 1, 48. Za igłą szyć, t. j. wracać się z nitką za ścieg, (stebnować); przed igłą szyć, prosto szyć bez zakładania nitki. *Magier. Mskr.* Szyćcie, actio, daß Nähen; *Ross.* шить, пошивка, (cf. poszyćcie, poszewka); *Eecl.* шькениц. Szyćciem się bawiła. *Ustrz. Troi.* 55. — *Prov. Slov.* Geden šige, druhı párá; jeden szyje, drugi porze, ob. Próc. — Wiatrem szyte powieści w niwecz obrócić się musza. *Smob. Lam* 192, ob. podszyty wiatrem. (*Sorab.* 1. schiyiczně *sutilis*). — §. Szyć przez co, przenikać,

przekalać, przesywać; durchdringen, durchstechen. Srogi ze wsząd grom powietrze szyje. *Hor. Nar. ded.* Przez wszystkie kości szyją go strachy. *Przyb. Ab.* 142. Większy żal strapienie jeszcze serce szyje. *Bard. Trag.* 125. — *Intransit.* Wiatr z północy szyje, A rzeki szklanym okowem się ścięły. *Hor.* 1, 50. *Kniaz.* przenikliwe, er weht durchdringend. Gdy mroczny wiatr szyje Szczeliną, zda mu się że tam ktoś na trwogę bije. *Pilch. Sen. list.* 2, 11. — §. Szyć strzałami, z łuku, strzelać, strzelając ugadzać; (shieften mit Pfeilen, mit Pfeilen treffen, durchschießen, (speifen, (speißen). Z łuków szyli. *Jabl. Buk. L.* Nasi szabłami, strzelą ruczną ich bija, A Tatarowie z łuków bez przestanku szyją. *Stryjk.* 179. Z wież doświadczeni szyją strzelcowie. *Chrośc. Fars.* 451. — *Simil.* Uważa, jeśli Telemak nie szyje oczyma do Eucharys. *Jabl. Tel.* 92, ob. Strzelać, strzydz oczyma; mit den Augen (shieften, (shielen, einen scharfen Zeitenblick thun. — §. Szyć co: knować co, broić; etwas (shneiden, im Schilde (shnen, etwas nicht (schies ausführen. Szyje co złego przeciw ojczyźnie. *Nar. Cyc.* 55. Bardziej z nienawiści ku szlachetnie to złe szyli, niżli dla dobra Rzpliej. *Pilch. Soll.* 187. Obawiając się tego, co mu szyto, upominkami ich przeciagnął. *Pilch. Soll.* 500. Wiem ja gdzie Waści za to uszyję boby. *Mon.* 67, 725. uknuje coś, przyszyję się. Cechaczem mi u nich bóciki szyje. *Teat.* 22, b, 102. (czernimnie, potwarza). Kaptur komu szyć, ob. Kaptur. — *Aliter:* Spytany, ktoby był, w immencie ród sobie inszy i nazwisko uszył. *Chrośc. Fars.* 190. (uknuł, zmysł). — §. Szyćcie, co szyto, *opus*, daß (schäfte; szew, die Näht. — Na statkach, szyćcie, bale poboczne, z których się boki statku składają. *Magier. Mskr.* Szyćcie u statków rzecznych bywa dehowe, sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 164 burty, die Baudschiffe eines Schiffes.

Pochodz. doszyć, doszywać, naszyć, obszyć, podszyć, podszyćcie, podszewka, poszyć, poszyćcie, podszewa, poszwa, poszewnik, przesyć, przyszyć, przysywa, uszyć, uszyć, wyszyć, zaszyć, szycie; szewe, szwiec, szwaczka, szew, szydło, szwojca. Iluc pertinet forsan adhuc: *szyja* etc., *szyderz*, *szydzie*.

SZYCH, u, m., fałszywe złoto lub srebro, falsches Gold oder Silber, (cf. alberunt); *Carn.* lösh; *Vind.* flumnu hrufhezbu slatu; *Ross.* шумиха, шитра, помазь. Szych peźnie w ogniu, a złoto się czyści. *Kras. Anat.* 5. Nie idzie drogą poehlebstw człowiek doskonalı, Widzi świetny blask szychu, lecz zna się na złocie. *Kras. W.* 64. SZYCHOWY, a, e, od szychu, n. p. Czapka szychowym obłożona galonem. *N. Pam.* 10, 115.

SZYCHCIARZ, w hucie, ob. Gieciarz. 1. SZYCHTA, y, ż, z *Niem.* die Schäfte, a) warsta: *Vind.* shilita, staville, poklad, rudavilhe, raunanje, stug, (cf. stog); *Ross.* кабка, кабочка, eine flöhe, Lage, Schäfte in der Erde, n. f. m. Szychty, żyły ciągnące się minerałów, metalów. *Kluk. Kop.* 1, 54. Szychta w murowaniu, warsta sadzonych cegieł. *Magier. Mskr.* Szychta drzewa, cf. stos. Szychtami, warstami *Vind.* po shilitah, po redi. — b) Szychta: SZYCHT, u, m., część szyby, otwor kopalni; *Germ.* die Schäfte, ein Theil des Schäfte. Wejście do ko-

palni Wielickich jest przez ośm, jak nazywają, szychców. *Kluk. Kop. 1, 168.* W górach Tarnowieckich odkryto obfitą kopalnią ołowiu, tak że szychł jeden po 8 godzinach kopania, wydał 50 cetnarów. *Pam. 84, 990.* — e) Czas, w który górniczy robić powinni, nazywa się szychcą, to jest, od zaczęcia aż do czasu, kiedy przestać, albo odpocząć mają. *Kluk. Kop. 2, 289.* die bestimmte Arbeitszeit der Bergleute, die Sycht.

2. SZYCHTA, y, ż., gichta, die Gicht. der Geyer auf dem Schmelzofen. Szychta, dziura, którą w piecu hutarski ruda, węgle, wapno wysypują; i zasypanie pieca węglami, rudą, wapnem; tak n. p. mówią: trzećca szychta, gdy szychciarz do pieca doda trzy razy materyałów. *Os. Żel. 86.* SZYCHTARKA, i, ż., mostek od nadpiecka aż do węglarni w piecu kruszcowym. *Os. Rud. 100. Os. Żel. 86.* die Gichtbrücke, Geyerbrücke auf dem Schmelzofen. SZYCHTARZ, ob. Szychciarz, Gicheciarz; (*Vind. slihter, rudavishnik, poraunaz, raunik* - układający warstami). SZYCHTMEJSTER, stra, m., *Germ.,* der Sychtmeister, ma do czynienia z kompanią kuxu, dopomina się o dokładki, wchodzi w rachunki. *Kluk. Kop. 2, 287.* SZYCHTOWAĆ cz. *niedok,* uszychtować *dok,* szykować, urządzić, przyrządzać, z *Niem. sychtten, (schlichten), ordnen, in Ordnung bringen, jurichten, zubereiten.* Pióra woskiem spina, i tak uszychtowanych lekkieho przygina na wzór ptastwa prawego. *Żebr. Ow. 194;* (*compositas pennas*). Juno oży Argowe w własnego szychtuje ptaka ogon, *collocat.* *Żebr. Ow. 21.* (przenosi rzedami). Nad księgami rzкомо przepieruje, *Cheo* sokoły zalecić, więc rozua szychtuje *Rej. Wiz. 90 (Isonice)* na piwnię: W tym gmachu rozum szychtuja. Na wyrót go wynieć. *Rej. Zw. 257.* Przekonaja się z dziejów, gdy rzezy pośledniejsze z pierwszemu porządnie i stosownie szychtować zechę; *apte et convenienter contexere.* *Krom. 515.* Bogdan o pokoju traktował, siła fortelne szychtujać; *dolos neclens. in. 580.* Bolesław młodszego księcia Czeskiego przeciw starszemu szychtował; *illi objiebat.* *Krom. 67.* (fortywał). Rady Cesarskie, koronacya Witołdowi szychtujaee, do skutku nie przyszły. *Krom. 594.* Skrzydła pegazom swoim szychtuja, aby wylatywały do nieba *Birk. Krz. Kaw. 17.* — 2) Ochmistryni panny świezy, jak się uklonić, jak tańcować, jak krezy i jako bieretek szychtować. *Alb. z Woj. 27.* marszczyć, w zmarzeczki ukladać, faldować: *falten, in falten legen.*

*SZYCHTUCH, u, m., tkanina z szychu, ein Gewebe vom unedchten Golde oder Silber. Zaciejsza skaza bywa na bławacie, niż na szychtuchu, by był opłusniony. *Wad. Dan. 116.*

SZYCHIE, ob. Szyć.

SZYD, u, m., szydzenie, szyderstwo; *Sorab. 2. sehpot;* *Vind. spot, shpot, fram, oframota, spotovanje, pozhikanje;* *Croat. społ, der Spotti, das Spotten, hōbnen, der šobni;* (*Ross. шутъ - trefniś*). Głupstwo to skaza jest obyczajów, szydem ludzi rozumnych, obraza nieba. *Zabł. Zab. 74.* SZYDERKA, i, ż., która z drugich szydzi, *Vind. polmehuvauka, shpotuvauka;* *Croat. spotnieza, jz-*

pachitelieza; *Dal. izopachitelieza;* *Ross. насмѣшница, пересмѣшница, скалозубка, зубоскалка, die Spötterinn.* Tr. SZYDERSKI, a, ie, SZYDERSKIE *adv.,* szyderzom, szybałom służacy. *Cn. Th. 1128. spöttlich, böbniřch;* *Boh. ůstiečny (uszczypliwy), utrbačny;* *Sorab. 1. wuszmecharski (ob. Wyśniac), žpotarski, žpotarské;* *Vind. shpollu, shpotujezhen, polmehliu, polmehliu, shmagujezhliu, radošmagliu, obsnařhajozhliu;* *Croat. spōtni;* *Ross. насмѣшливый, насмѣшливо, насмѣшливецкiй, пересмѣшливецкiй, пересмѣшливый, кощунскiй, колотырной.* SZYDERSTWO, a, n., szydzenie, szybalstwo, naśmiewisko; (*Slov. šidirstwju ofuciae;* *Vind. polmehuvanje, faikanje, shmagujezhliuost, radošmagnost;* *Croat. ocerjeranje;* *Ross. насмѣшничество, насмѣшничество, пересмѣшничество, насмѣшничество, скалозубство, зубоскальство, цыганство (cf. cyganiństwo), издѣвка, шпынство, кощунство, кощуны, глумь;* *Eecl. глумы, шутки, смехъ, шры), das Spotten, Spötter, Verhōhnen, Hōhnen, Spottvogel.* SZYDERZ, u, m., SZYDERCA, y, m.; *Slov. posmĕvač, utrbač;* *Sorab. 1. wozmĕchar;* *Vind. saframuvauz, polmehuvauz, fukavez, niehavez, ogrisavez, objedavez, oponařhavez, shpotuvauz, shpotliuz;* *Croat. spoltyivecz, oeserjavecz, pospoltyivecz, jzpachitel;* *Dal. izopachitel;* *Bosn. sepotalač, porugač;* *Ross. насмѣшникъ, пересмѣшникъ, скалозубъ, зубоскаль, язвитель, прунъ, шпынь, (cf. śpiąc), глумъ, глумникъ;* *Eecl. глумльць, глумословець, кощунникъ, кощунъ, оларевенавѣтникъ; — 1) kpiarz, szybał, przedrwiwacz; der Spötter, Verhōhner, Spottvogel.* Szyderze natraszaja się. *W. Post. Mn. 385.* Szyderze naigravaju. *Birk. Exorb. II 2 b. Birk. Dom. 75. Brud. Ost. G g.* Będzieszli madrym, sam sobie będziesz, a jeśli będziesz szyderzem, sam to złe poniesiesz. *1 Leop. Prov. 9, 12. — 2) Szyderz, u, m., materya, ein Zeug.* Towary cudzoziemskie, muchajery, czamlety, szyderze. *Vol. Leg. 4, 81.* Od szyderzu gładkiego, kosmatego etc. *ib. 554.* Sukna Śląskie pospolite, schiftachy, karazye, kiery, pończochy, szyderze. *Gost. Gor. 106.*

SZYDŁO, a, n.; (*Boh. šidlo, špiec, (ob. špica);* *Slov. šidlo;* *Sorab. 1. křidwo;* *Sorab. 2. schilo, šhilko;* *Carn. shilu, shylu, shiuo, budalu, vudalu;* *Croat. silo, shilo, perjavieza;* *Vind. šlula, shiou, shivo, luknjauz, bodalu;* *Rag. scillo, pribodaeja;* *Bosn. scillo;* *Slav. shilo;* *Eecl. шило;* *Ross. шило, шильцо; (шильникъ rzezimieszek);* *Niederj. Sonel, Suel, Subbel, Engel;* *Svec. syl;* *Graec. med. σοφλιωρ;* *Lat. subula;* *Elym. Lat. suere - szyć); — 1) gatunek szwajcy, der Wirtenen, die Orte, die Aste. Iżła czyli raczej szydło do przekłócia kości. Czerw. 18.* Gatunek szydła *Ross. кочедыкъ, кочедычекъ.* Szydło czworograniaste szewskie proste, szpilart. *Magier. Mskr. —* Tak się tym rzjadł, jakoby go kto szydłem uklół. *Zab. 12, 269. Dudz. cf. rozkrwawiony. — 2) Prov. Nie zatai się szydło w worze* *Rej. Wiz. 125. Boh. Kom. 4, 355. Birk. Chodk. 22 Bliz. Plum. B 2;* *Slov. tažsko ge šidlu krit sa w pitli. Zaraz się szydło z woru kole.* *Pot. Syl. 264. Pot. Arg. 183. Rys. Ad. 45.* (nałóg, afekt, przyrodzenie zataić trudno; wyjawi się to, wyjdzie na wierzeh jak oliwa). — Jak na szydłach. *Teat. 36. c. 79.* jak na

brzytwach, na śpilkach, igłach, wie auf Nadeln. Między pocziwymi ludźmi taki będzie siedział by na szydleeh. *Glicz. Wych. K 6 b.* Jak po szydlaeh stapać. *Cn. Ad. 554.* (ostroźnie). *Pot. Arg. 517.* — Zgadza się tak, jak szydła w worze. *Cn. Ad. 544.* (dwaj kości w jednym worze). — Szydła mu gołą : szezęści mu się, szańcuje mu się, powodzi się; daś *Ölüđ ijt ihm güntig, will ihm mößl.* Już opuścił skrzydła, Już się nie po szwu porze, już nie gołą szydła. *Rej. Wiz. 56 b.* Już z lepszą myślą kroczy, iż mu szydła gołą. *ib. 54 b.* Nie psuj sam sobie czasu, pókié szydła gołą. *ib. 22.* U niej mu bardzo szydła gołą. *ib. 25.* Mnie brzytwy nie chcą, komus szydła gołą. *Kehow. 61. Rys. Ad. 17.* Na ono wyszło u ciebie, że jednym szydła a drugim brzytwy gołą, nie chcą. *Zygr. Pap. 171.* — Złotym szydłem wnet przekolisz. *Cn. Ad. 871.* (sztych złotych szwajcy nieodbity, orzel złoty wszędzie dołcei, pieniądze wiele mogą, złotemi włożeńiami wnet wdoćciższy). — Szydłem mu we łbie układano. *Falib. I 3. Rys. Ad. 62.* widłami, igłą, nie dobrze w głowie ułożono, brak czego, klepki, nie wszysej doma; er ijt niđt ređt bey Droite, es rappelt in feinem Kopfe. — Szydły widły : groch z kapustą allés durđ einander, drunter und drüber. W Gdańsku masz okrety z płóciennemi skrzydły, Tu masz z zamorza trojne szydły widły. *Klon. Fl. G 5 b.* — 2. Szydłem adv. Szydłem patrzący, różnem patrzący, świdrem, ob. zezem, schielend. Dwa o trzech koniach szydłem karawany; Pewnie księża kwestarze jada po barany. *Zabl. Fir. 67.* [para koni z trzecim na przedzie 4]; (wzdłuż jeden za drugim zaprzężone konie). — 2) *Bolan.* Szydło, *subularia*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dyke. 5, 105.* Piriementfraut. **SZYDŁOWY**, a, e, od szydła, Piriement; *Ross. мильный*. **SZYDRZENIEC**, ica, m., domek waryatów, czubki, daś *Barrenbanä.* *Tr.* **SZYDLIWI**, **SZYDNY**, a, e, **SZYDLIWIĘ** **SZYDNIE** adv. szydzący, żartobliwy, drwiący, kpący; *spöttlich, spottend, bößlich*; (*Sorab. 2. schidlni chytry*). Zerbina patrząc mu w oczy, szydliwie śpiewa. *Teat. 56. d. 15.* (urągając, z uraganiem). Sam na siebie napisze kilka piosnek szydnych, i dam drugim ton żartowania ze mnie. *Teat. 25, 104.* — 2. *Passive*: Człek szydny, *un homme ridicule.* *Czart. Pann. n. w. praef. Teat. 21, 65.* cf. śmieszny *ein lächerlicher, drolliger Mensch.* **SZYDNOŚĆ**, ści, ś, talent szydzenia, szyderstwo, szydzenie; *der Spott die Spöttel, spöttlicher Wig*; (*Sorab. 2. schidnośc chytrośc*). Plaut ma trelna szydnośc. *Dmoch. St. R. 46.* Cyvero czesto sobie szydności pozwalal. *Gol. Wym. 266.* — 2. *Pass.* Szydnośc, (cf. śmiesznośc); *daś lächerliche, die lächerlichkeit.* Nie może nigdy komedya szydnośc swych osób znaezną nadto spektatorowi pokazać. *Teat. 21, 65. Czart.* — (**SZYDŁOWATY**, a, e, — o adv., na kształt szydła spiezasty, piriementformig, *gepigt wie ein Piriem.* Słupy szydłowate. *Nar. Tac. 2, 258. metae, ob. Ostrosłup*) — **SZYDZIĆ** cz. *nielok*; *Boh. šiditi*, (*Slov. šidjm decipio, fraudo*); *posmiwám se, utrhám*, (cf. utargać, cf. uwłaczać); *Sorab. 2. schpottowaseh, (ob. Szpocić)*; *Sorab. 1. žpotuyu; Carn. shpótam se, opponđsem, opponěsti; Vind. shpotatife, shpotavati, po-*

smehuvatife, pošramuvati, nichati, faikati, pazhitife, ograjati, nuditi, pozitiekatife, shpot delati; (*Hung. szidom malejico, szidalom convitum*); *Croat. spotati, spótam, zespotavitise, pospetavam, jzpacuhjem, jzpacihiti, zpahujem, ospótavam, prissiti komu rep.* (cf. przyszyć komu kaptur); *Dal. izopachujem; Bosn. sepotatise, rugatise, (cf. uragać się); Rag. zepotatise; Ross. шутить, ишутить, ишучивать, наругаться (cf. naragać się), шпынять, кощунствовать, скалозубить, зубоскалить (ob. zęby wyszczerzać, трунить, (ob. Trunąć); szydzić z kogo, drwić z niego, szpaczkować, medium est verbum inter lýtę et žartować; über einen ipotten, ißn bößnen, ißrauben, ißceren, ißß über ihn läufig machen. August, jako sam bardzo rad z inszyeh szydźal, a bezpiecznie żartów używał, tak też zaś góy go kto szynpka dworskie dojechał, bardzo rad wycierpiał. *Kosz. Lor 177 b.* Śmiejąc się a szydząc z niego, przezwali go Epaminondas, iż uczynki onego heitana tak często wspominal. *Eraz. Jęz. E 1 5 b.* (szydząc, żartując) Głupa rękoma kleszeza dla oznaczenia aplauzów, a mądrzy szydząc gwizdzą. *Mon. 70, 850.* Szydzą z niego. *Cn. Ad. 1119.* (palcem go sobie pokazują, palec na niego zakrzywiają, gębę na niego wykrzywają, ogon, kapturek mu przyszywają). Kto z dobryeh szydzi, tym się bóg brzydzi. *Rys. Ad. 55.* Ktoż tak ślapy, że nie widzi, Jak z nas fortuny płocie koło szydzi! *Nar. D: 4, 106, Kulig Her. 305.* Szydzą z obyczajów, z enoty i samej wiary. *Mon. 65, 215.* Ma on coś szydzącego w fizyonomii. *Węg. Marm. 1, 187.* etraś *Spöttliche*. Nie dam z siebie szydzić. *Cn. Ad. 166.* (nie dam sobie na głwie, na nosie grać, w nos dmuchać, w kaszę płunać). — 2. *Cam. Instr.* Człkiem świat ten, by lekkim zdziebelkiem wieher szydzi. *Rej. Wiz. 110 b.* igrał. **SZYFRUCHT**, a, m., n. p. Od Luńskiego szyfrucht, od sztuki całej... *Vcl. Leg. 556* [myłka druku zam Szyptuch qu. v. 4]. **SZYFUNT**, ob. Szatant.*

SZYJA, yi, ś, **SZYKA**, **SZYJECZKA**, i, ś, dem.; *Boh. šige, šjge, hrdlo (ob. Garfło, hrd; Slov. šige, šiga, krk (cf. kark), hrdlo; Sorab. 2. selija; Sorab. 1. seljia, seljia; Carn. shya s apula, shinjek - kark; Carn. urát, (cf. zwrot); Vind. vrát, gerlu, garlu, gartanz, (thia, plezhe *sepalna; Croat. vrát, kerk, vrátecz, sia, (sia, síly exlus); Dal. vraath; Hag. vrát; Slav. vrát; Bosn. seia, vrát, garlu, gartanz; Ross. шея, шейка, (непемеекъ przesmyk); Eccl. шия, шея, шия; (Hebr. 77 cheeh, pilatum, guttur); — 1) der Hals; srednia część między głową a piersiami, łącząca głowę z karkubem. *Węch. 18. Kirch. Anat. 5 Zpp! 67.* Szyjka jego słoniowej się kości równa. *Grosch. W. 571.* Podaj szyjeckę do Jańczuszka swoje *ib. 555.* Po szyje w wodzie. *P. Kehan. Ord. 1, 18.* W rozpustności do szyi brodzac, niesprawiedliwości co dzień przyczynal. *Sł. D: 686.* Na szańc wszystko wysadzi, jedno to jego co na grzbiecie a na szyi zostanie. *Rej. Zw. 158. b.* Chusika na szyje. *ob. Szyjka.* Szyi przodek : gardło. Wszysej wesoło pełną krzykną szyja. *Pot. Arg. 265* całym gardłem, głosem.**

aus vellein Halfe. Darmo leżący jako kiernoz tyje, Tylko brzuch natka, a dolewa szyje. *Rej. Zw.* 221 b. — *Inde* Szyja = gardło = życie, der Hals, das Leben. Patrokl i Antylok, i ei dali gardło z szyją. *Jabl. Tel.* 210. Tuszy, iż usłyszy, że szyi zły tyran pozbedzie. *P. Kehan. Ort.* 1, 246. Na szyjach ich pokarał. *Krom.* 575. Wiary chrześcijańskiej o świętą szyję przyjąć nie chcieli. *Biel.* 106. (wolli gardło dać, życie stracić, niż wiarę przyjąć). *Mordicus tenere*, 'zeboma [dual. 2] trzymać, t. j. o świętą szyję nie chcieć puścić. *Marz.* Zmatałeś to na swą szyję. 1 *Leop. Dan.* 15, 55. (na głowę swoje. 5 *Leop.* zklamałeś na głowę twoją. *Bibl. Gd.*; kłamstwo twoje śmierć ci przyniesie, jest kryminalne, gardłowa sprawa). — Szyi tył kark, das Genick. Szyje złamać, kark skrećić, den Hals brechen, das Genick abstürzen *pr. et tr.* Będzie dobrze, kiedy złe szyje złamie. *Rys. Ad.* 2. Nie myślił o czi świeckiej, o którą ludzie tak szyje łamają. *Sk. Żyw.* 1, 526. (narażają się). Wszystkie jego sekretne zdrady szyje złamały. *Pilch. Sall.* 50. Zima szyje złamała. *Brud. Ost. G.* 10. Bóg pysznym szyje złamie. *Sk. Dz.* 558. — Na zlaną szyję, na złamanie szyi: oczywistym niebezpieczeństwem życia: (*Ross.* опрометью, mit offenbarer Lebensgefahr, Halsbrecherisch; *Croat.* vratolomost *collifragium*, *praecipitantia*, vratolom *collifragus*, *f.* vratolomka). Przez okna ich na zlaną szyję wyrzucono. *Nar. Hist.* 7, 112. Chciałeś się topić nie raz, pięć śmiertelne soki, i na szyi złamanie padać w rów głęboki. *Zob.* 5, 552. *Koss.* Pójdę czyli to w pław przez morze, czyli na zlaną szyję, przez góry, przez werteby uwolnić cię. *Ossol. Str.* 1. Bezeceń to zuchwałstwo tak wielu na zlaną szyję potraciło. *Pilch. Sen. task.* 44. Uszły te czasy na zlaną szyję, Co nam zrodziły czyste Lukrecye. *Nard. Dz.* 1, 45. *id. Mon.* 69, 521. (przypadły na wieki). Na łeb, na szyję spieszyć się. *Tect.* 7, 27. na zlaną szyję, über Hals und Kopf; (*Boh.* přeskot, překot; *Ross.* ерепрелавъ; co tebu staje). Pogromieni tak się mieszałi, że jedni na szyje drugich potracali. *Tward. Wł.* 197. (jeden drugiemu tuż na karku doskwierał). Przegrana swoje sprawę na szyje widząc, ucieka. *Jabl. Tel.* 99. na głowę przegrana, zupełnie, do szczytu; gånjltf, vällig. Za szyję go, gdy masz czas. *Jabl. Tel.* 181. (za łeb, za kark). Następować komu na szyję, nad szyją stać komu, nacierać nań; einem auf dem Nacken seyn, auf dem Halfe seyn, seyr auf ihn andringen. Nieprzyjaciel nad szyją wisi, obrony nadzieja słaba. *Falib. R.* Rzymianie tę górę zając chcieli, aby gdyby ją pierwój Anibal zajął, jakoby na szyi nieprzyjaciela nie nosili. *Koss. Lor.* 154. Starzy bliższą czują śmierć nad szyją. *Prot. Kont. D* 5 b. W dostatku tego świata, nędra zawsze jaka nad szyją wisi. *Sk. Żyw.* 2, 298. Wierzytel mu stoi nad szyją, żeby mu tej godziny zapłacił. *Gorn. Sen.* 12. Przystawy tuż miał zaraz nad szyją, którzy wszystkie sprawy jego notowali. *Tward. Wł.* 56. Lepszej rozkoszy używa, eo sobie w cieplej izbie siedzi, niż ten co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a 'okiś mu za szyję pada. *Rej. Zw.* 67, (cf. za kofnierz). Kupiec taniej przeda, żeby

mu on towar na szyi nie leżał. *Star. Ref.* 45. ciężarem nie był, auf dem Halfe bleiben. Radaby eo najprędzej zbyła go z szyi, bo się jej ona godzina rokiem widzi. *Germ. Dw.* 505. Długi mieć na swej szyi. *Koss. Cyc. B.* Schulden auf dem Nacken haben. By mężowi na majątność, dom, abo na szyję przyszło się zadłużyć, żona musi się stroić. *Star. Ref.* 42. Trudno się ten młodzieniec ma stać uczonym, któremu doma niedostatek wielki zastąpił, abo za szyję bije. *Glicz. Wych. M* 7 b. Brał to na swoje szyję, że nieprzyjaciela zabije. *Jabl. Tel.* 277. (na swoje ryzyko). Kto mię za szyję bije? *Cn. Ad.* 95. (*quis urget*, eo mi tego za niewola?). Bywamy pokorni, gdy nas smutki za szyję biją. *Sk. Kaz.* 455. (przeiskajają). — Szyję pod jarzmo położyć. *Birk. Sk. E* 2. (dać się ojarznić). Bogom tym i nasi panowie szyję schylają. *Sk. Żyw.* 2, 104. (kłaniają się im, chwalą ich). Lud ten twardej szyi jest. 1 *Leop. Exod.* 52, 10. (twardej krzyżey, krnąbrny, pyszny). Nie poprawiali się jadownicy i twardej szyi. *Sk. Dz.* 578. Człowiek wyniosłej myśli i szyi wyciągniętej, i ludziom i bogu się nie podoba. *Sk. Dz.* 556. — 2) Szyja *tr. varie*: szyja u lutni, u cytry, u skrzypiec, der Hals an der Laute u., szyja u dzbana etc. *Cn. Th.* 1129. Szyja u kieliszków, n. p. Szyjeczka była niby w złoto oprawna. *Torz. Skł.* 517. Szyja u nogi, *convexum pedis*, *tarsus*. *Menu Tur.* 1, 146, (cf. przyszwą). Szyja armaty, *collect.*, przednia część działa od przodku, gdzie najcieńsze jest. *Archel.* 5, 60. *Jak. Art.* 5, 519. *Lesk.* 2, 240. Szyja w piecu ludwisarskim. *Jak. Art.* 5, 519. Szyja kominka, *gorge*, jest otwór zaczynający się nad kapturem. *N. Pam.* 11, 211. Do średniego komina niech się wszystkie kominy i czełusci szyjami schodzą. *Haur. Ek.* 14. Więziń może palić ogień na kominku, w którego szyi są trzy kraty, jedne nad drugimi. *Pam.* 85, 2, 154. Szyja w fortyfikacyi, wewnętrzna otwartość, składająca wechód do narożnika. *Jak. Art.* 5, 519. die Schöllinie. Piwniczna szyja. *Warg. Radz.* 525. der Kellerhals. Szyja piwnicza, przedpiwnicza. *vestibulum cellarii*. *Marz.* Było tam wejście w lochy i w szyje podziemne. *Pot. Arg.* 26. Przez zwięzenie szyi kominowej wzmoeni się cyrkulacya powietrza. *Switk. Bud.* 702, ob. Przesmyk, enger Durchweg. — 3) Ogony warzonych raków prości ludzie szyjami zowią. *Syr.* 966. Kriebelchwänze. SZYJĘ, ob. Szyć. SZYJNICA, y, z., chustka na szyję, 'alsztuk, das Halsstuch; *Boh.* krkowazka, šat, šatek na kark, krkotoč, krkonoš; *Sorab.* 2. sehant; *Slav.* marama na vrātu; *Croat.* golerecz, vratni rubeecz; *Ross.* нововоит парокъ. Popluskalesz sobie szyjnice, to jest, krawat, Halsfranse. *Ern.* 100. *ib.* 102. SZYJNY, SZYJOWY, a, e; (*Croat.* vratni); do szyi należący, Hals-. Szyjowe pacierze. *Kirch. Anat.* 105. Szyjna część futra *Ross.* джухватии. Ziele Anzwonki zowią też szyjne ziele, iż boleściom w szyi i w gardle pomocne. *Urzed.* 68. SZYJOWATY, a, e, — o *Adv.*; *Boh.* hrdlaty; szyi otyłej. *Cn. Th.* 1129, diehällig. *Włod.* "SZYJOZŁOTY n. p. gołab'. *Pot. Arg.* 578. goldhällig. SZYK, u, m.; (*Germ. obs.* Schick, Geſchick, cf. ſchickten, cf.

szycita): porządek, rząd, sprawa, *Vind.* ordninga, naredba, red, versta; *die* Ordnung, das Orduen; (*Sorab.* 1. schik zdatność). Tak szczęście w ludzkich sprawach dziwnym szykiem włada, Zwyciężony zwycięzcę bije i posiada. *Stryjk.* 195. — Szyk wojska, *die* Edlachordnung; *Slov.* šikowani k' bitvě. Ustanowiwszy hezbe żołnierza mającego składać wojsko, robi się w nim porządek, a to nazywają szykiem bojowym. *Jak. Art.* 2, 467; rozporządzenie batalionów, szwadronów, artylerji, jak najpożyteczniejsze względem położenia. *ib.* 2, 487. Gdy żołnierze wedle czasu od hetmana byli w szyk sprawieni, bitwa się rozpoczęła. *Pilch. Sall.* 242. — Szyk, uszykowane wojsko, wojsko porządnie postawione. *Pap. W.* 4, 100. das in Edlachordnung stehende Heer. Ruszył się król do Radoszkowic, gdzie szyk był. *Gorn. Dz.* 166. — *Poet.* Szykami stoją gwiazdy, które nam noc ode dnia dwoją. *Suszye. Pieśń. A 4 b.* w sprawie jak wojsko uszykowane, sprawione. — ½. Rusacy z Grecji, z Szwedów, Szakandy, Nortwejszyki, i z Danami miewali często krwawe szyki. *Stryjk.* 215. krwawe boje, turnieje, tańce, walki, blutige Kämpfe. — *Tr. fig.* Połamać, pomieszać, pomylić komu szyki: wybić go z jednochody, pomieszać mu koncepty, inszą zagrać; *Ross.* смять, сминать, сбить aus dem Gleise bringen, ihm das Concept verrücken, seinen Plan vereiteln. Ten powrót niespodziany intereskiem naszym szyki połamał. *Teat.* 7. c. 55. Zmyliła, acli zmyliła okrutna śmierć szyki. *Pot. Jow.* 85. Szalenie mu się szyki połamały w miłości. *Teat.* 28. b. 90. Dobywszy oręża, szyki jej zamacił. *Zebr. Ow.* 556; (*pavidam deterruit*). Nedzniki, Co im w sprawiedliwości gwałtem myła szyki. *Laszk. Dz.* 416. On nam pomylił do fortuny szyki, Że trafić w dawny rumel nie możemy. *Wad. Dan.* 192. — *SZYKADEM, n. p. Pan z gniewem po szlacheica posyła szykadem. *Pot. Jow.* 110, może z *Niem.* schicken posłać; t. j. poselstwo, posłów po niego wyprawił, żeby go przyprowadzono. — (*SZYKANA, złość. *Gaz. Nar.* 1, 474; urąganie, szyd, dokuczka, przegrzyzek; *Ross.* цыпка, кляусы, кручекъ, врючекъ, ключечикъ, ябеда, ябеды. Szykaner; *Ross.* кляушникъ, ябедникъ, (cf. brzechajfo). Szykanować *Ross.* ябедничать, szykanujący завязчивый (cf. zawias), szykanowanie ябедничество). — SZYKOWAĆ, -ał, -uje, *cz.* niedok., uszykować *dok.*, przyrządzać, nastrajać, przygotować; *Germ.* (schicken), anfschicken, bereiten, zurecht machen; (*See.* skieka). Mistrz Lillantski szykuje na arcybiskupa Ryskiego przyczyny, złożył sejm w zamku swoim. *Stryjk.* 754. — Szykować się do czego, zbierać się, zabierać się do czego, sich waju anfschicken. Do niesłychanych kunsztów się szykuje, *animus dimittit.* *Zebr. Ow.* 194. — *Med. recipr.* Szykuje się, stosuje się, przystoi; es schickt sich, ist passend, anpassend; *Sorab.* 2. schikowaseh szo; *Vind.* se perkladiti, perrauniti, spodobiti; *Carn.* rajma se, rajmam, (*ob.* Rymować się). Jak ten młodzieniec wyraża całym brata naszego ciała składem; rzekłbyś, że on sam, gdyby szykował się ku temu wiek. *Teat.* 42. d. B. (gdyby się zgadzał, odpowiedział). Nie szykuje się, nieprzyzwoito, nieprzystoi *Eecl.* неприличествуетъ, неключимствуетъ. — Skoro się nam cokolwiek nie wedle

myśli szykuje, zaraz wypadamy w gniew. *Pilch. Sen. list.* 559. nie wieździe się, nie powodzi, nie zdarza, nie szczęści, es geht nicht. Gdy baczność zawsze na wszystko mieli, pomysłniejby się rzeczy szykowały. *Pilch. Sall.* 5. — §. Szykować wojsko, sprawować, w sprawie postawić; *Vind.* porediti, rediti, nareduvati, verstiti, poverstiti, verstovati, vraunati, ponapravit; *Itag.* izrediti wojsku, in Edlachordnung stellen. Lud szykował, i przed obozem w sprawie stał. *Warg. Cz.* 52. Szykują się powozy. *Weg. Marm.* 1, 41. sie stellen sich in Ordnung Czasem miejsce nie pozwala rozprawy uszykowanego wojska. *Jak. Art.* 2, 492. Bóg krąg miesięczny zbudował i planety uszykował. *Groch. W.* 49. — *Absol.* Nie jeden dziś podpisy szykuje przy stole, Wasy ciągnie; aż kiedy przyjdzie wynieść w pole etc. *Żegl. Ad.* 88. (dowodzi, komenderuje). SZYKOWNOŚĆ, ści, 2, zrzeczność, *die* Geſchicklichkeit, Geſchicktheit; *Sorab.* 1. schikwanofez, schikownofez; *Vind.* perkladnost, spodobnost, rozhnost, perjemlikost; *Eecl.* смиче, приличность, пристойность, съгласие. Młodość własna tak nas omama, iż do każdego urzędu zdolną niby widzimy w sobie szykowność. *Mon.* 65, 189. Co za wspaniałość, co za wdzięki, co za szykowność. *Teat.* 55. b. 22. W Gotskich budowlach jakowaś cześci je składających nieszykowność uderza. *Mon.* 72 471. (niepomierność, niekształtność) — ½. Szykowność, *ob.* Przyszłość, przystojność, godziwość. SZYKOWNY, a, e, SZYKOWNIE *adv.*; (*Slov.* šikowně, šikowitě, *Sorab.* 1. schikny, schikowac; *Sorab.* 2. schikowani; *Vind.* thikan, perkladen, rozhem; zrzeczny, udatny, geſchick. Ta mała, lecz szykowna; zwabiają mnie obie, i niska i wysoka dogodzić mi może. *Hul. Ov.* 125. (kształtna). Gdyby kto pozbiierał różnorodne części, do siebie źle przystające, w proporcji niezgodne, wystawiłby zapewne raczej poczwagę, jak postać szykowną człowieka. *N. Pam.* 21, 564. Nieszykowny *Eecl.* неключимый. — ½. Ażby rzeczy szykownie prowadził, namysłał się naprzód z sobą. *Nar. list.* 2, 110. (zrzecznie, porządnie).

SZYLAWY, a, e. — o *adv.*, rozoki, zezem patrzący, *Germ.* schielend. Szylawy był i tym swoim patrzaniem śrogi się zdał. *Eraz. Jez.* 1 b.

SZYLWACH, SZYLWACH, a, et u, m., SZYLWACHA, y, 2, (*Zab.* 12, 188), warta, stojka. *Jak. Art.* 5, 519; *Germ.* die Schildwache; *Ross.* часы (*ob.* Czas), часовый, караульной, караульщикъ, пригизъ; Szylwach zbrojny nade mną nie wartuje. *Bardz. Trag.* 515. Nie trzeba warty, nie trzeba szylwachu, Byślij próżen zawsze strachu. *Suszye. Pieśń.* 5, B 2 b. Na szylwachu stać. *Zab.* 12, 198. (na warcie).

SZYLERHAUZ, u, m, Kaw. Nar. 11. pospoliteie; Szulerauz. *X. Kam.*, schronienie, niby budka dla szylwacha, *Germ.* das Schilderhaus; *Vind.* strashna bishiza, *ob.* Strażnica; *Ross.* караулка, будка, сторожка; *Eecl.* стражище.

SZYMKRETOWY, a, e, n. p. Szylkretowa robota. *Kluk. Zw.* 5, 15, z skorupy żółwiowej. *Schildkröten*.

SZYMBORT, *Chmiel.* 1, 80, *ob.* Szymkork.

SZYMON, a, m., SZYMEK, nka, SYMICI, a, m. dem., imię męskie; *Sorab.* 2. Schiman; *Germ.* Simon. Szy-

mon ś. apostoł, wraz z Judą Tadeuszem koronę męceńską odebrał. *Kras. Zb. 2, 524.* Szymon jest imię Hebrajskie, które się wykłada słuchacz. *Dambr. 786.* — (*Ecccl. богопринимецъ, t. j. привавиий спасителя на руки, epitet ś. Szymona.*) W dzień Szymona i Judy boi się koń grudy. *Rys. Ad. 74.* — *§. Symones, delphinowie, ryby morskie, szymkami bywają zwani. Mącz.*

SZYMOWAĆ, SZYMOWINY, *ob.* Szumować, Szumowiny. **SZYNA,** *y, ź;* (*Boh. šin; Sorab. 1. schina; Sorab. 2. schinna; Carn. shina; Vind. flina, fhinja, kolhefai okou; Croat. sinya; Ross. шина; Germ. die Schiene, eine eiserne Stange; (Svec. skena; Niederf. Schene, Schenne).*) Wytopione z kruszców żelazo w hamerniach przerabia się na szyny, sztaby etc. *Kluk. kop. 2, 222.* Żelazo, którym okołek u koła okuty bywa, zowią szynami. *Archel. 5, 62. die Radföhene.* Szyna pod sankami *Ross. подрѣзъ, тормазь* — *Prov.* Kiedy się rozgrzeje szyna, rób z niej gwoździ, póki nie zastygnie. *Fredr. Ad. 81.* (żelazo kuć, póki rozpalone; żyka drzeć, kiedy się dają). Na mękach świecami albo rozpalonemi blachami i szynami żelaznemi palą. *Syr. 87.* — ('SZYNAĆ, schynąć, *ob.* Chynąć). — **SZYŃAL,** *a, m.,* gwoździ do obijania szyn kołowych, *Germ. der Schienegel, Radnagel.* **SZYNDOWAĆ,** *-ał, -uje cz. niedok.,* skórę zdzierać, łupić; *Germ. schinden, (obs. Germ. Schin - skóra; Angl. skin; Svec. skinn; Dan. skind).* Zwierzynę tę szyndować i w ćwierci siec poczeli. *Tward. Pasq. 80.* Skoro obrócim szablą bisurmanców tyły, Łacno trupy szyndować i łapać kobyły. *Pot. Poez. 150.* W tym się do potraw zwierzynnych gotują, A z skóry odzierając wnętrza w nich szyndują. *A. Kchan. 8.* **SZYNDLE,** z *Niem. die Schindeln. Mącz. ob. Gonty, szkudła.*

1. **SZYŃK,** *u, m., 1)* szynkarstwo, szynkowanie trunków; *Boh. šenk; Sorab. 2. schenk; Sorab. 1. pincza; Vind. tabernanje; Ross. шинокъ, корчемство, корчемничество, Germ. der Schank, das Schenken, Bierſchenken, Weinſchenken etc.; (cf. Lat. med. scantio; Graec. ξερκόρ; Gall. echan-son).* Szynkiem się i handlem małwazyi bawił. *Tward. Wz. 110.* U nas szynk trunków w reku żydowskich zostaje. *Przestr. 245, (cf. propinacya).* — 2) Szynk, szynkownia, karczma, die Schenke; *Ecccl. стационъ, корчемница, шинокъ, кабакъ, штейной домъ.* Kazał przynieść trzy garce małwazyi z szynku. *Pot. Jow. 128.* U nas na szynku bawiac parobcy, grzeczniej się z plecią obchodzą. *Teat. 45. c, 85.* Wyb. Gorzelný szynk *Vind. flganjarska, flganjouna tabeona.* — *§. Fig. transl. Jowisz do Kupidyna:* Tylko też o mnie pomnij panie synku, Gdy eo gładszego będziesz miał na szynku. *Morszt. 97.* (na stręcie, na pomku). — 2) **SZYŃK,** *a, m.,* szynkarz, *Germ. der Schenke, Schenkwirtb.* Mazur przyszedł śmieie do szynka, pyta go, jest wino? jest panie! odpowie szynk. *Opal. Sat. 25.* Szynkowie pospolicie wino gorsze do lepszego przymieszają. *Cresc. 556.* Kurfirst Król Czeski, Podczaszy albo szynk. *Biel. Św. 87 b, ob. Szynkostwo.* — (**SZYŃKA,** *i, ź, z Niem. der Schinken; Boh. šunka, wepřowa keyla, uřanina, (cf. wędzonka); Sorab. 2. et 1. schinka; Carn. plēzhe, (cf. plecy); Vind. plezhe, gnat*

(*cf. gnat), fvinsku stegnu, (cf. ściegno); Croat. shunka; Slav. kuk, but; Ross. ветчина (cf. wiotchy, wiecheć), окорокъ, окорочекъ; Ecccl. вадчина, ветчина, ветшина.*) Szynki, uda wieprzowe przyprawione i uwędzone. *Kluk. Zw. 1, 290, (ob. Szofdra, kapie).* Sławne szynki Westfalskie. *Dykc. Geogr.* — **SZYŃKARCZYNY,** *a, e,* do szynkarki należący, Schenferim. Szynkarczynój figury lęka się. *Teat. 52. b, 79.* **SZYŃKARKA,** *i, ź, SZYŃKARCZKA dem.; Boh. šenkyřka, krēmarka; Slov. hostinska; Vind. tabernarza, tabernauka, litiflinja; Ross. шинкарка; kobieta, co gościom trunki szynkuje; Germ. die Schenferim, die Getränke ſchenft. Ja twoja żona chodźcie mam jak szynkarka do kostek w sukience? Papr. Przy. C 2. Szynkarka Grecka bindą przypasawszy czoło, Krzepki bok przy cymbałach uwijała w koło. *Mon. 76, 282.* Zdałaby się u nas do Warszawy za szynkarczkę. *Teat. 19, 26. et 21, 58.* **SZYŃKARSKI,** *a, ie,* do szynkarza należący, Schenfer, Schenkwirtb. Ćwiertnia ma mieć w sobie wymierzonych garcy szynkarskich 24. *Haur. Ek. 105.* Szynkarskiej łaski to; daj, daj, nie traci; Ale się i tam słodko pije, gorzko płaci *Jag. Gr. B 5 b.* **SZYŃKARSTWO,** *a, n.; Ross. шинкарство; szynk, szynkowanie. Cu. Th. 1150; Germ. der Schank, Bierſchank etc., ob. Szynkostwo. SZYŃKARZ, *a, m.; Boh. šenkyř, hostinski, krēmár; Slov. šenkyř; Sorab. 1. schēnka, pinczár; Vind. tabernar, libek, litifh (cf. litkup), ofštar, kerzhmar, tabernauz; Ross. шинкаръ; karczmarz, co trunki szynkuje; der Schenke, Schenkwirtb, 3. B. Bierſchenke, (ob. Szynk 2).* — Szynkarz gorzalezany *Ross. цѣловальникъ.* Równi z panami są przed prawem piekarz, rzeźnik, i szynkarz wszelaki. *Pasz. Dz. 127.* Urzędnik jeden władał nad szynkarzami, a drugi nad piekarzami. *1 Leop. Genes. 40, 1-5.* (miał moc nad piwnicznymi. *5 Leop., ob. Podezaszy. ib).* — *§. Transl. fig. Krwi ludzkiej szynkarze. Geb. Hym. 521. (rozlewcy).* — (**SZYŃKIEL,** *kła, m.,* ostatni koniec osi, das Aufferste der Achse am Wagen, die Achsenſpiße, worin die Rufe steht. Kłaf furman na wyboje, w których po szynkle uwiązł. *Jak. Baj. 220.* — *§. Magnes nam szynkle świata polos mundi okazuje. Os. Rud. 17. Poli, końce osi niebieskiej, szynkle. Zebr. Ow. 29.* — **SZYŃKODRAP,** *a, m.,* mysz, *Graec. πειρογλήγος. Przyb. Batrach).* — **SZYŃKOWAĆ,** *-ał, -uje cz. niedok.,* szynk trzymać, trunki gościom przedawać; *Germ. schenken Getränke, einen Schank halten; Vind. tabernati, tozhiiti, (cf. toczyć); Ross. шинковать, Wódka początkowo nie była wymyślona, by ją w karczmach szynkowano. Perz. Lek 257. Wina i moenych trunków by nie szynkowano, Ktoby je śmiał szynkować, by mu je zabrano. Biel. S. N. 21. Szynkowaliście Nazarejczykom wino. *1 Leop. Am. 2, 12.* — Szynkuje przy stole: nectar ministrat Ganymedes. *Zebr. Ow. 248.* — *§. Transl. Panicz do siólu przednie wine szynkuje, za czym wiosek ubywa. Petr. Ek. 97. czestuje przednim winem, er tischt guten Wein auf.* — *§. Impropr. Sól po miasteczkach kwartami szynkują. Vol. Leg 5, 184. przedają, hōffen, Salz verkaufen.* — *§. Fig. transl. Krówkę pilno pasiemy, doma jój sieczkę rzeżemy, ścielemy, zapieramy; krówka też garniec****

- masła i kopę sów za onę sieczkę pewnie szynkować musi. *Rej. Zw.* 95. (dawać, wetować). — Nie patrzę zysków wykretami, Nim szynkował u sądów języka fantami. *Strzyk Kr. Życ.*, nie byłem przedajnym rzecznikiem. SZYNKOWNIA, i, ż., szynkowy dom, szynk; *Boh.* šenkowna, kréma; *Sorab.* 2. schenka; *Carn.* pyyniza (cf. piwnica), tovirna; *Vind.* taberna, tabernalithe, tabernska hiha, piuniza, gostluniza, tovirna, kerzhma; *Eecl.* ста-чистъ, прѣдѣльница, шинокъ, кабаць, штеинной домъ, die Schenke, das Wirtshaus. Pijak powraca do domu z szynkowni. *Teat.* 55. e, 45 SZYNKOWNY, a, e, do szynku, do szynkownia należący, Schenk; *Boh.* šenkownj; *Vind.* tabernski, tabernarski, litouhki, nalitni; *Ross.* окопочный. Szynkowne wino, piwo. *Tr.* "SZYNKOWSTWO, a, n., podezasstwo, urząd podezaszego, das Ober-schenkenamt; *Boh.* šenkostvj; *Sorab.* 1. schenkarstwo. List od cesarza Rudolfa, w którym królowi Wacławowi szynkownictwo poroża. *Gwag.* 60. Szynkostwo. *Biel Św.* 149 b. SZYNKWas, u, m., naczynie z wodą do chłodzenia trunków; z *Niem.* das Schenkfaß. Karczmarz stojący za szynkwasem, Gdy się popili mieszał piwo z kwasem. *Pot. Jow.* 67. Niechaj szlachcic nie licze żony od szynkwasu. *ib.* 197.
- SZYNOWY, a, e, od szyny, Schienen; Żelazo sztabikowe, szynowe, kratowe. *Os. Żel.* 4; *Boh.* šinový; *Ross.* шинный.
- *SZYNTROT, u, m., n p. Szulki, stęplów, kozuchów i szyntrotów ile potrzeba. *Archel.* 2, 9?
- SZYNWAGA, i, ż., szrodwaga; *Boh.* závažj; *Ross.* отвѣсъ, die Schrägwage, Bleiwage, Schwage. Budownicze albo stolarskie naczynie do ustawiania prosto ku górze roboty, jest jako T łacińskie wersalowe wyrócone tak 1; a sznurek od góry z słowem wiśi. *Cn. Th.* 1150; różni się od szrodwagi formą tylko iż ta jest jak krokiewka. *Dudz.* 62 — *Fig.* Dobry człowiek jest jako szynwaga [sprostował aut. sinwaga 2] wszystkich nałogów, która wymierza, co jest porzeciwego, co nie. *Petr. Et.* 167.
- *SZYP, u, m., [dem., Szypik; z czesk. šyp; cf. *Eecl.* шинькъ rosa canina 2]; strzała, osobliwie zapalnicza, der Pfeil. Ugodzony z kuszy szypem na wylot, upadł i umarł. *Warg. Ces.* 169. Na takim miejscu stawil wojsko, Zkąd już mógł szypem dosięgnąć obozu nieprzyjacielskiego. *Warg. Ces.* 221. Zbroja u nich łuk z szablą i strzały obfite, I oszezępy i kusze i szypy. *Kuiv. Spyt. A.* 2 b. Tymże też obyezajem jak kule ogniste, i szypy działają, Z kusz albo z długich rusznic na dachy strzelają. *Biel. S. N.* 56. Szypy zapalazywe. *Kuiv. Gd.* 28.
- SZYPEL, pla, m., wezeł. *Cn. Th.* 1150. ein Kneten; (cf. *Germ.* Schapel, ʒdíg.). (*Ross.* шинъ eierú, ocel, ezop; *Eecl.* шинькъ róża dzika, szypszyna). Szypkami lwów okrutnych powiązał skóry. *Żebr. On.* 507; inter se connexis nodis. ob. Szypiec, szypłamina, wyszypiec, szypulka, szypka.
- SZYPER, pra, m., dozorca pierwszy okrętowy; *Germ.* der Schiffser, Schiffspatron; *Boh.* šipař, plawac; *Sorab.* 1. tšowmiezher, (cf. czołn); *Vind.* brodnik, żołnar, murner, marinar; *Ross.* шиперъ, судовщикъ, (cf. 'sed, 'sud).

- Rządca statku zowie się szyper. *Chmiel.* 1, 80. Szyper ma dozór nad statkiem, i zwierzchność nad flisami; ma pomieszkacie na budzie. *Magier. Mskr.* Szyprowie aa statkach pańskich mają moc zupełną do przedania lub zamieniania towarów sobie powierzonych. *A. Zamoj.* 85. Bładzi, kto szypca na wodzie nie słucha. *Pot. Syl.* 79. *Szypnik *Sienn.* 560. SZYPERSKI, a, m., do szypca należący, Schiffser; *Sorab.* 1. tšowmiezher; *Ross.* шиперъ, шиперскій. Powinnośna szyperska jest doprowadzenie okrętu. *Petr. Pol.* 205. Szyperska sztuka, nauka, stan szyperski = SZYPERSTWO, a, n., die Schiffserkunst, das Gewerbe, der Stand eines Schiffers.
- [SZYPIK, u, m., dem. *Nem.* szyp, strząka, ein Heiber Pfeil, Pfeilchen 2]. Jedno trzeba w skok na nie (na Tatory), bo sweni szypiki, Jako im dasz poczekać, wnet pomyla szyki. *Rej. Zw.* 242. [ob. Szypka 2]. SZYKA, SZYPUŁKA, SZYPUŁCZYKA, i, ż., ogonek owocowy; der Zitel am Obste. *Ern.* 64, der Zienael; *Boh.* stopka, stopka, špěčka; (cf. spica); *Slov.* slampok byluny, (cf. slupka); *Sorab.* 2. hopuschka, schuschka, (ob. Szyszka); (*Sorab.* 1. schuplenka, polna róża; *Carn.* slitělu (cf. z zieleń, rézel, pèzel, papetk, ozzumek, (cf. odziomek; *Vind.* rozpizh (cf. rzepi), flitabel, kezen, pozel, rezal, fitaklzh, klizhek, deishalka, tütungelz; lippek; glog, šipezhlje = glogowy kizak); *Croat.* stilek, truba, poltska, potle, (cf. petlica); *Rag.* stescivgloza, darsak, (cf. dzierzak; *Bosn.* ôârsjak, seipurina, grozdovina, lustrovina; *Ross.* стволыкъ, стебель, стебелекъ, (šoss et *Eecl.* шинькъ, шинькакъ szypszyna, róża dzika, glog); (cf. *L. t.* stipula). Szypulki, polunculi, są to ogonki, na których same kwiaty, a potem owoce wiszą. *Bot. Nar.* 79. Zale to liście ma na cienkich szypkach obelżnych. *Syr.* 1066. Fliski różgi żadną nie miewają, tylko szypulczki albo stopki długie, na których kwiatczek. *Syr.* 1146. Szypka pióra odartego, szypulka, pipka odarta. *Cn. Th.* 1150. der bleibe siel einer geidteffenen Feder. — ʒ. Jedno trzeba w skok na nie, na Tatory, bo sweni szypiki, Jako im dasz poczekać, wnet pomyla szyki. *Rej. Zw.* 242. [ob. Szypik 2]. (może kome szypkie, harce szypki 2). SZYPKI, SZYPKOŚĆ, ob. Szypki, SZYPLEC, SZYPULEĆ, -ał, -e, cz. *medok*, Szypiec *entia*, pólcom skubać, by zagmatwanego co rozwiązywać; mit den fingern aufhären wollen, mit den fingern zupfen, rupfen, hauben, um einen Knoten aufzubringen. *Dudz.* 62; *Carn.* sloplem; *Hunp.* elupnij; *Croat.* schipati, ezukati; (*Ross.* шиньтъ, шиньтъ, шиню ksykuać jak wąż). — ʒ. Chory w zgnilę gorąceze, po posenich szypie. *Perz. Lek.* 78. maca palcaim, skubie; der Patient rupit das Bett, greift um sich herum. *Perz. Lek.* 99. — Szypie sobie koło skromi, nówie jej zmieszane afekty nie daly. *Pot. S. l.* 126 (paca, ręka trzyma skromie. — Szypie koło czego, natrzyć, z młogą robić, kuzdrać się; langfam ciwas maden, hauben, zaudern. Pasticzney przez całą jescien powoli sobie koło ulów szypie i one naprawować maja. *Kark. Pas.* 4. — Szypie komu około mieszka, podskubować go; einem den Beutel rupfen, zupfen, fegen. *Cn. Th.* 1150. — ʒ. Zwierzeta urodziwszy się, zaraz same pożywienia so-

bie szukają, i trawę i ziółka *szypolą. *Sak. Probl.* 75. szezycają, abrupfen. SZYPLANINA, y, ż., nieskończone szyplanie, Rapsen und Klauen ohne Erde, mitreżenie; Klauen und Zaudern ohne weiter zu kommen. Ule zawczasu mają być gotowe, tak żeby pod czas rojenia żadnej koło ulów szyplaniny nie zostawało. *Käck. Pas.* 25.

SZYPOSZ, ob. Sipsosz.

SZYPROWAĆ, - ał, - uje *med. medok.*, szyprem być, szyperstwem się obierać; Schiffen seyn, schiffen, schiffen. Do Gdańska szyprował. *Teat.* 25. c, 6.

*SZYPSZYNA = róża polna. *głóg. Dudz.* 51; *Boh.* šipek; *Vind.* šipek, šipezhje; *Eccl. et Ross.* шипокъ, шиповникъ.

*SZYPTUCH, u, m., n. p. Szyptuchu postaw. *Instr. cel. Lit., Germ.* Schiffstuch, Segeltuch, gruba tkanina, z której żagle bywają.

SZYPUŁKA, ob. Szyпка. *SZYRM, ob. Szerm.

*SZYSŁOCH, ob. Strzelnica. SZYSMA, ob. Odszczepieństwo

*SZYSZ, a, m., [z *turck.* šyz = *latro. Men.* 1, 192; *Ros.* шизъ = *lies Nowg.* 2], n. p. Wszystkie gościńce Moskwa osadziła gestemi szyszami. *Nar. Chodk.* 2, 2. not. «szyszowie = szysze, awanturnicy wojskowi», Freybenier im Striege.

SZYSZAK, a, m.; *Boh.* kapalm (cf. kapa), lebka (cf. łeb), helm, (ob. Hełm); *Slov.* lebka, šisak; *Hung.* sisak; *Dal.* sijs, sisak; *Vind.* flisbak, zhelata, shelesna kapa, shelesna glavopokrija, naskokna glavopokriva; *Carn.* zhelāda, (cf. ezeluś); *Croat.* šissak; *Illyr. barb.* seisejak; *Rag.* kaziga; *Bosn.* sisak, kasiga, kačigga, kacitra, (seisejati = golić); *Sorab.* 1. żelazné kwóbek; *Ross.* шизакъ; — helm, wysoka przyłbica. *Dudz.* 62, der Helm, eine hohe spitziqe Sturmhaube. SZYSZAKOWATY, a, e, — o *adverb.*, na kształt szyszaka, wie eine Sturmhaube. Szlyk skórzany twardy szyszakowaty. *Cn. Th.* 1150. SZYSZAKOWY, a, e, do szyszaka należący, Helm =, Sturmhauben =. Belona paszczę szyszakową okrywa zasłoną. *Bardz. Luk.* 2, 8. Szyszakowa kita, Federpusz, Pióropusz, *qu. v.* SZYSZCZASTY, a, e, jak szyszki, wie Zaunen = oder šiftenzapfen; (*Ross.* шизковатый гузоваты). Korzenie karczochu i główk, szyszczaste bywają. *Syr.* 670. SZYSZKA, i, ż; *Boh.* šiška, gehlčj; (*Morav.* šiška klóška); *Slov.* šiška; *Sorab.* 2. schischka; (*Sorab.* 2. schischke watroba); *Sorab.* 1. schizka, (schischka *Sorabis etiam est pediculus pyri, pomi. ob.* Szypułka); (*Carn.* shishka = galas, galla); *Carn.* zhersh, skorsh, abrakka; *Vind.* zhersh, zhurzhel, skorlh, fltarfh; (*Croat.* sėsek, siska, lubanya = czasza głowy; siskata galla); *Bosn.* seisecka, seisejotka; (seese = *pustu-*

lae, krosty; seise dolon, seisejati *tondere*; *Rag.* seisecka = gallas, seese pustulae, seisejarka echinus); *Ross.* шизка, (шизешка guzik, *vulg.* шизкаты, шизкаться mardzić; cf. *Hebr.* שיח siach, *frutex*); szyszka drzewna, Zaunzapfen, šiftenzapfen, Zapfen der Nadelbäume, (cf. szeszula, szeszelinka). Szyszka, *strobilus*, ma pod łuszczkami skórkowatemi ukryte ziarna, jak n. p. u sosny. *Bot. Nar.* 127. Szyszka sosnowa jest jej owoc, która w sobie zamyka wiele ziarenek. *Cresc.* 465. Jodłowe szyszki. *Zab.* 1, 191. — Szyszka miękka podługowata jako ogonek, na drzewach niektórych, jako leszczynie, rżesa, rżasa. *Cn. Th.* 1151. Kāšfen, Wirte an den Hasehstauden, Weiden x. — *Prov.* Szyszki do boru wozie = drwa do lasa, Holz in den Wald führen. Pytaj się, jak tam twój towar płaci, Byś szyszek nie wozł do boru. *Klon. Fl. D.* 5. (wody do morza). — *Aliter*: Szyszka = fraszka, bez wartości rzecz, leda co; ein Pappenstiel, ein Nichts, etwaš Wertlošes, eine Kleinigkeit. U nas szkło czynia tak dobre, że za szyszkę stoi. *Urzed.* 415. *Nauci.* nihil flocci, za nic, za borową szyszkę. *Urs. Gr.* 558, (cf. sznupka tabaki). Kacerska modlitwa nie stoi za szyszkę. *W. Post.* W. 68. Za leda co dać, za borową szyszkę. *Cn. Ad.* 1298. (za bezeen). Bez pieniędzy mędrzec nie stoi za szyszkę borową. *Burl. A.* 2; (*Ross.* показать кому шизъ sigę pokazać). — 2) *Medic.* Szyszka, guz w ciełe bolący, *furunculus.* *Cn. Th.* 1150. ein Blutgeschwür. Lekarstwo na szyszki francuzkie abo wrzody. *Šleszk. Ped.* 205. fiszki, figi w zadzie, šeigwarzen. *SZYSZKORODNY, a, e, n. p. Szyszkorodne kupresy. *A. Kchan.* 84, *conigerae*, zapienragend; *Sorab.* 1. selizkoyité. SZYSZKOWY, a, e, Zapfen =, Nadelholzzapfen =. Szyszkowy owoc jest z wielu drzewistych łusek złożony. *Klnk. Rośl.* 2, 12. Szyszkowe jądrka, ob. lubowe orzeszki. Szyszkowy korzeń, gatunek Narcyzków, *qu. v. Syr.* 1482. Gruczoł szyszkowy, tak rzeczony od podobieństwa szyszki sosnowej. *Mon.* 69, 675. Szyszkowe kartacze, od podobieństwa do szyszek borowych rzeczony. *Jak. Art.* 5, 519.

SZYTA, y, ż., w hucie szczapa drzewa suchego do palenia, ein Holzstück. Drzewo dobrze zwiędłe, czyli terminem hutnym mówiące szyty *Torz.* 17. Szyty rok cały wędnać i wiatrem przesycać, powinoy. *ib.* 17. *Szulerz aby nmiął szyty wysuszać, w piec ich regularnie kłaść i ogniem kierować *ib.* 108. Szyty, gdy już dzwonią i są letkie, odstawić do palenia niemi. *ib.* 109.

SZYTY, ob. Szyć. *SZYWAŁNIA, i, ż., gdzie szyją, n. p. warsztat krawiecki; *Ross.* швальня. *SZYWAŁNY, a, e, do szycia, nábbar; *Ross.* швальный. *Oppos. Eccl.* нешвенный *insutilis*.

T.

T litera alfabetu łacińskiego 18ta. *Kras. Zb.* 2, 525; *Ross.* Т, т, твердо; *Graec.* Τ, τ, ταν; T Polonicum semper durum, sic, ut nunquam i sequi possit; hinc ubi in aliis dialectis t lenē occurit, apud nos in é mutatur, e. gr. *Boh.* tichy, eichy; težki ciężki; těšty

ciasto; tenky cienki; temny ciemny; idem in nostris derivationibus, declinationibus, et conjugationibus observandum, e. gr. świat, na świecie; tret, na trećie; latać, lecieć, szmat, szmacisko, ciąc, tnie; ucinac, utnie; trzeć, cierać etc., (cf. *Lucian.* de altercat. li-

terae S et T). — J. Kehan. pisze: «*t mamy jedno; a po th w Polskim języku nic, chyba, gdzie Greckie słowa: Thetis.*» Now. Ch. Sed et taha cedunt usui receptae orthographiae nostrae; scribimus enim: *Tetyls, Teofrast, teologia.* — §. Ceterum observes vira quandam demonstrativam literae t in respondendo quaestioni, e. gr. jaki? *Ř. taki!* — kili, kilki, ilki? *Ř. tylki!* — ile? *Ř. tyle* etc.

T A.

1. TA! TA! wyraża uderzenie, bicie; cimen Śwlag, Streidy, Sieb anšjudruden. Młot kowalski bije ta ta ta! *Teat.* 52. e. 4. Coś mi w głowie kołata, właśnie jak kotłów bębnienia ta ta ta tarapata. *Teat.* 56, 126, et. taran, tarantara, taratan, tarabanić, tatuff, taulf, tau

2. TA fem., ob. Ten, ta, to.

5. — TA, terminatio secundae personae obsoleti Dualis Polonici, apud rusticos adhuc in usu, e. gr. Znata. *Alb. na Waj.* wy dwaj znacie, observ. relationem inter t et é, inter - ta, et - cie. Sic: pództa, czytajta, zrobiłasta, będzieta robić, będzieta robiła *tenite vos duo* etc.

TA, ob. Ten.

TABAKA, i, é, TABACZKA dem., ziele zdrowiec, wrzodowe ziele, bielun cudzoziemski; der Tabak, Tabak, das Tabaksfrant; *Boh.* et *Sorab.* 2. tabak; *Carn.* duhan (et. duch; duham *olfatio*); *Vind.* tobak, kôvez, duhan; *Croat.* duhan, peregr. tobák, tobák; *Hung.* tobák; *Bay.* duhaan, barb. burküt, (tabakár = garbarz); *Bosn.* tabak, (tabak, majstor koji kosge stroji, *coriarius*); *Dal.* tabak *cerdo, coriarius*; *Ross.* табакъ, табачекъ. Polacy tylko tabakę do zażywania; *Vind.* flinopauza, flinopauzi tobak, flinopovez, *Germ.* Schnupftabak; przez to słowo rozumieją; do kurzenia zaś z Tureckiego tutuniem zowią. *Ld.* Tabaki w rurkach, w kijach, rapowane. *Mon.* 65, 285. Tabaka ołówkowa, w ołówkach. *Ossol. Wyr.* Pewny gatunek tabaki *Ross.* бакунъ. Tabaka Hiszpańska = Hiszpanka. Siedzi nad papierami, zamysłony trzyma pióro, bierze tabakę z tabakierki. *Teat.* 51. b, a j i. er nimmi et ne Prije Tabak. Dla czego tabaczki używać poczeto? *Perz. Lek.* 219. Zażywać tabaki; *Ross.* нюхать, нюхать (ob. Nuchnać), нюхъ табакъ. Dlaczego w paleniu lub zażywaniu tabaki tak bardzo smakują amatorowie? *N. Pam.* 44, 494. am Rauchen und Schnupfen (Schnupfen finden. *Mon.* 69, 176. U nich zakazano tabaki nosem *puć. Sak. Sob.* A 5 b. zażywać, jchnupien. Poczestuj go tabaczka. *Teat.* 25. b, 4. Czy nie zażyjesz dobrej tabaczki? *Teat.* 52. d, 94. Gesto teraz zażywają tabaki czyli proszku francuzkiego. *Haur. Sk.* 202. Czy bierziesz tabakę? francuzyczna, po Polsku: czy zażywasz tabaki? *Ld.* Nie ma sobie za co i tabaki kupić = bardzo nędzny, ubogi. Kto tabaki zażywa, nie obejdzie się bez chustki = jeden wydatek ciągnie za sobą drugi. Do tabaki! do tabaki! trzeba tabaki = śmierdzi! — Proszę na tabakę. — Nie każdy nos jednę tabakę lubi = nie wszystko wszystkim do smaku. Sznupek tabaczki, szczypta, much, zażycie jedzo *Ross.* напойка. I sznupek tabaki niewarto; nie stoi za

font tabaki = nie me warto, et. szyszka. — §. Tutuń; (*Ross.* тютюнъ tabaka w listach), Randtabak; *Boh.* kauflawy tabak. Widzę, żeś się już obziął pijaku, Czyś się gorzałki dorwał i tabaku. *Past. Fid.* 255. Tabaka, dusza Kozacka. *Zimor. Siel.* 251. TABACZNIK, a, m., handlujący tabaką, der Tabaksbändler. — §. Zażywający wiele tabaki, TABACZARZ, ein starker Schnupfer, Tabaksbrenner; osobliwie *cum emphasi et in vituperum*; *Boh.* tabáčnjk; *Vind.* tobakar, flinopavez, flinopavez, flinopar; *Ross.* табачникъ. W rodz. *żensk.* TABACZNICZKA, i, é, die Tabaksbrennerin; *Boh.* tabáčnice. TABACZNY, TABAKOWY, TABACZKOWY, a, e, od tabaki, Tabak; *Sorab.* 4. tabakowi; *Ross.* табачный. Skład tabaczny *Vind.* duhaunilhe. Opili się dymem kurzu tabacznego. *Dur. Let.* 19. tutuniowego. TABACZNE, ego, *Subst. n.* płot, podatek od tabaki, Tabakssteuer. Tabaczkowy kolor. *Teat.* 52. b, 91. Tabaksfarbe. TABACZYNA, y, é, lcha tabaka, slender Tabak. TABAKIERA, y, é, TABAKIERKA, TABAKIERECZKA, i, é, dem., puszka, w której tabakę przy sobie noszą, die Tabatiere, Tabaksdose; *Boh.* tabáčnice, piksla na tabak; *Croat.* tobakiera; *Vind.* tobakniza, duhaniza, flikatelza, flinoparska flikatelza, flikatla, hrarizhiza; *Slav.* burmutica; *Ross.* табакерка, табакерочка. Kilka szczypek tabaki w tabakierkę mi wyspał. *Teat.* 21, 115. Koncha osobliwsza na tabakierkę. *Teat.* 49. d, 8. Kochanka weźmie szpinieczkę, tabakiereczkę, czasem i złota w niej troche, po samu wieczku. *Mon.* 71, 595. Tabakierka bez tabaki = głowa bez mózgu, bez obaju. Próźna tabakiera, pusta stodoła, z której nie wyleci chyba sowa lub wróbel. TABAKIERCZYNA, y, é, lchka tabakierka, eine armetige, elente Tabatiere. Mniej tabakierczyzny darować mi nie chce. *Teat.* 21, 115. TABAKIERCZYNSKO, a, n., brzydka tabakiera, noeksz lina, eine hässliche Tabatiere. TABAKIEROWY, TABAKIERKOWY, a, e, do tabakiercy należący, Tabaksdien; *Ross.* табакерочный. Wieko tabakierowe.

TABAN Perski, najprzedniejszy rodzaj Perskich głowien. *Chart. Msk.*, die beste Gattung Perst der Sabellingen.

TABASZ, z, m., mięć staropolskie Tobiasz. *Teat.* 42, der Name Tobiasz.

TABELA, i, é, z *Enc. Niem.*, et. spis, poczet, die Tabelle; *Ross.* табель. TABELOWY, TABELARNY, a, e, od tabeli; *Ross.* табельный, Tabellen =

TABIN, u, m., gatunek kitajki; *Germ.* Tobin, Tabnet, eine Art Tafel. Od złotogłowów, tabinów, altenbasów podatek . . . *Vol. Leg.* 4, 81. Teraz aksamitów, złotogłowów, talinów, lada u kogo pełno. *Star. Ref.* 40. Teraz służby srebrne, teraz kiece sobole, tabinami złotomi podszycie; teraz 'forgi, 'rzapragi latlowane, kity z zaponami, a serece zajęcze. *Star. Huc.* 41. TABINKI (*Tr.*), ob. Tebinki.

TABLATURA, TABULATURA, y, é, n-uzyka nie notami, lecz literami pisana, die Tabulatur u. der Musik. — *Inde proverbialiter*: Z tablatury = z partesów, z rejestru, przesadnie, nad ter Tablatur. Postawę sobie stroi, stępa jakoby z tabulatury, pyszny, że coś drogiego na się włożył. *Budn. Apoph.* 64. Z tablatury stępa, krok leży leniwy. *Kehow.* 52. Wyuczonym twarzy złożeniem i cho-

dem przymuszonym powagę jakąś jednał sobie, i jak powiadają, z tablaty stapał. *Lub. Roz.* 250. Ludzie młodzi, którzy we złym ćwiczeniu są, nogi jakoby błaznowie, z tabulatury stawiają. *Kosz. Lor.* 4 b. Z tabulatury wszystko czyni. *Fredr. Ad.* 94. — § 2) Tablatura w architekturze, w malowaniu lub stolarskiej robocie, składa się z samych filunków i fryzów. *Magier. Magier.* daš Źafulat. — Tablatura malarska, płótno, na którym się maluje. *Tr.* die Steinwand, worauf der Maler malt. **TABLICA**, y, ź., **TABLICZKA**, i, ź., *dem.*; *Boh.* tabule, tabulka; *Slav.* tabule; *Sorab.* 1. tabla, tabulka; *Sorab.* 2. tofla, toffla, toffzka; *Carn.* tabla; *Vind.* tabla, tabilza, (tabla, mifa + stól); *Croat.* tabla, tablicza, (table + okiennica); *Hung.* tábla, tablatska; (*Slav.* tabla + baterya); *Ross.* таблица, табличка, скрижалъ, ступка; *Lat.* tabula, *Germ.* die Tafel, das Tafelst. Tablica do pisania na mój, eine Tafel, darauf zu schreiben. Starożytni nie na papierze piórem, lecz żelaznym stylem na ołowianych, lub drewnianych woskiem prowadzonych tabliczkach, pisywali xiegi i listy. *Mon.* 75, 206 W początkach pisano na tabliczkach woskiem powleczonej sztylciekiem. *Mon.* 70, 265. Tablice do pisania bywają lipowe. *Kluk. Rosl.* 2, 166. Tablice z łupkowego kamienia. *Kluk. Kop.* 2, 85, (*Carn.* plösha, plösheza; *Vind.* plosheza, ob. Plaski), die Schiefertafel. — §. Mogliby jeszcze pójść z tablicą. *Wid. Dcu.* 51. (do szkoły chodzić). Jeszcze się na tablicy uczył = dopiero zaczął sylabizować, dopiero co się zaczął uczyć, jeszcze się uczył a b c, jeszcze się uczył na elementarzu. *Ossol. Wyr.* 1 Kupida z tabliczką w naukę posłała. *Burl. B.* 4. *Suszye. Pieśn.* 2 F. Z tablicą ma za nim chodzić = ma się jeszcze czego nauczyć, nie doszedł jego rozumu. *Ossol. Wyr.* Małeńka miedziana tabliczka, na której wyrity był wyrok. *Teat.* 49, d, 57. Stać z tablicą, t. j. z tą, na której zbrodnia wypisana = pod przegierem; gatunek kiry, mit der Schandtafel ausgef. Tabliczki kieszonkowe, pułaresy, Schreiftafel. Piosnkę tę mi na swoich tabliczkach napisał. *Niemc. Król.* 5, 50 Gada jak z tablicy, nagotowany należycie, jak z partosów. — Tablice Mojżeszowe. *Gost. Gor.* 106. die Geifttafel. Na jakiej to tablicy pisano? zkąd to? nie prawiła! nie powiadała! nie śrebrna! nie żelazna! Rozum rozdzi się, jak tablica goli: co na niej napiszą, to na sobie nosić musi. *Rej. Post.* L 115. Dzieci, jak tablica, na której nie napisano, ale może się napisać; a gdy się napisze, trudno zinać. *Petr. Ek.* 100. — §. Tablica albo deska gładka, równa, drewniana, kamienna, jak portatylny kościelny, do zegarów na równi. *En. Th.* 1151. eine Platte, Tafel. Tablica stolowa, ob. Stolnica, Tablica, na której w huie skłanej tafli się rozprawiają. *Torz.* 18. — Tablica, tabliczka, coś na kształt tabliczek, n. p. Tabliczka czekulady, tabliczka mydła; układać co w tablicce, w tabliczki. — Tablice, tabliczki ślubne, Gelübde-tafeln. Dab sam tylko jeden był stojący, Wielką liczbę na sobie obwiązek noszący, i tabliczek pamiętnych; *ex voto. Ottw. Ow.* 556. Gręb jego ślubnemi tabliczkami uczcił. *Chodk. Kost. praef.* — §. Tablica pisana, tabela, w rzędy pisany spis, eine Tabelle; *Eccl.* правильница, (ef

prawidło). Spaść z tablicy, nie utrzymać się na reje-strze. *Ossol. Wyr.* Tablica multiplykacyi. *Teat.* 28. b. 102; tablica mnożenia, Pitagoresowa. *Łesk.* 2, 7. et 45, daš Ćimaleinš. Tabliczka kwadratów. *ib.* 2, 43. **TABLICOWY**, **TABLICZNY**, a, e; *Ross.* скрижалный; do tablicy należący, Tafel-. Łupek tablicowy jest przedniejszą od dachówkowego; lupa się = obozowisko; obszerne, z których się robią stoliki, tablice do pisania etc. *Kluk. Kop.* 2, 85.

Pochodz. tafla, taflować, toflowanie.

TABOR, u, m., **TABOREK**, rka, m., *dem.*; *Boh.* tabor castra, (Tabor imię miasta w Czechach); *Carn.* tabor 1. forteca, 2. obóz; *Vind.* tabor, wojsku lesihthe, logar, kamp = obóz, namiot, taborihthe = obozowisko; *Croat.* tabor 1. castra, 2. bellum; *Dal.* tabor = obóz; *Hung.* taborhely; *Bosn.* tabor septum, vallum; *Rag.* tabor castra, tabor januae obex; *Slav.* tabor campus; *Ross.* таборъ, товары, тавары = obóz; (*Ross.* таваръ, товаръ = towar kupiecki et *Eccl.* товаришь towarzysz, товарищество towarzystwo); — § 1) daš Zeltlager der Stofen, die Wagenburg. Taborem nazywają Kozacy otoczenie wojska wozami, z za których, jak z za wałów meźnie bronią się. *Papir. W.* 2, 114. *Pias. Chr.* 555. *Relation hist. de la Pol.* 58. — §. Tabor = obóz, daš Lager, Zeltlager. Kiedy waszą bracią wiązano, wyście za zdrowie ich w obozie albo taborze pili. *Falib. Q.* Wziąwszy taborek ten Polski, mówił sultan, Polska moja będzie. *Birk. Pod.* 5. Taborem się stawić, taborem stanąć, następować, położyć się. *Dudz.* 65. Moje zdanie, abyśmy taborem raczej, a nie rozsyпка zjad ustępowali. *Birk. Chodk.* 9. Umyślił nakoniec zasłaniając się taborem, uchodzić z miejsca *Kraj. Czarn.* 52. Kładą się taborem wojska, obóz z obozem zetknąwszy. *Krom.* 92. — §. Tabor artyleryczny, park, obóz artyleryczny, czy to pod fortecą, czy w polu postawiony. *Jak. Art.* 5, 520. et 2, 168. der Artilleriepark. — §. Ś. Paweł był rzemieślnikiem około taborów, skóry zszywał etc. *Sk. Dz.* 58. około namiotów, ein Zeltlager. — §. 2) Tabor pastuszy, przenośna owczarnia, albo ploty, któremi owce na noc ogradzają. *Dudz.* 65. hurty, die Stürden, Schürstürden. — §. W mowie Słowiańskiej tabor, mnogość ludzi, bydła, naładowanych wozów lub pak na bydła, kiedy wojsko albo lud pasterski przenosi się z jednego miejsca na drugie, n. p. pasterze przenieśli się na inne miejsce z całym taborem, t. j. z swoją owczarnią, i ze wszystkimi rzeczami. Za wojskiem poszedł wielki tabor, cały tabor stanął obozem. W Ruskim dyalekcie, gdy się przepędza wielkie stado bydła, mówią: przeszedł tabun, *Ross.* табуиъ. A ponieważ w owych pierwszych czasach ludzie odprawowali swoje wędrówki po górach; przeto gdziekolwiek stanęli, nazywali takowe miejsca taborem; zjad dotąd się mówi: pasterze lub wojsko stanęło taborem, otaborowało się, kiedy na jaki czas stanie i obóz swój okopie lub wozami obstawi. *Koll. Rozpr. Mskr.* 4, p. 622. Bolesław przez puszcze siódmym taborem do miasta Kołobrzeg przedarł się; *septimis castris. Krom.* 126. (siódmym obozowaniem). **TABORET**, u, m., TA-

- BOREGIK, a, m., dem., gatunek stołków bez poręcza i ściany do oparcia, ein Stuhl ohne Lehne und Rücken. Wygodne stołki dla ludzi prawnych: taboret dla pisarza. *Teat.* 20. b, 125. Chciej sobie wygodzić na taboreciku, bo jedoym tylko krzesłem obchodzimy się. *Teat.* 6, 41. *Zab.* 9, 547. *Ziśl. Pam.* 84. 162. TABOROWAĆ cz. *niedok.*, Otaborować, qu. v., utaborować *dok.*, wozy postykać, dyszlami pospajać na kształt taboru; die Wagen in einander stecken, wie in einer Wagenburg. Każdy wóz, jak tylko stanie, tak zaraz jeden po drugim taboruje się. *Jak. Art.* 2, 506. — §. Obozować, lagern, ein Lager aufschlagen; Carn. taborim = fortyfikuję; Croat. tabòrim castra metor; Vind. taboriti, tabor sabijati, postaviti; Bosn. taboriti, ograditi; Rag. taboriti, utaboritise, tabo- rimse, utaboriti. TABOROWY, a, e, do taboru należą- cy, obozowy; Wagenburg =, Lager =; (Slov. táboorský; Carn. taborske = forteczny; Croat. tabòrski; Rag. táboorski, taborni). Lgną nieprzyjaciele przy brzegach samych tabo- rowych. *Białob. Odm.* 49. TABORZANIN, a, m., taborem stojący, obozujący; der in der Wagenburg, im Feldlager steht. Taborzanie z góry Polakom byli na wielkiej pomo- cy. *Biel. Św.* 259 b, (Carn. taborè = komendant forte- czny).
- TABULAT, u, m., blaszane nakrycie fontany, die Blecherne Decke über einem Springbrunnen. Tr. TABULATURA, ob. Tablatura. TABULEKA, ob. Tabliczka.
- *TABUN, [u, m., n. p. Arkan do łowienia koni w stadzie czyli tabunie. *Goleb. Dom.* 166. stadnina, trzoda koni chowających się na swobodzie, eine Pferdeherde im halb- wilden Zustande 2]. ob. Tabor.
1. TACA, y, ż., TACKA, i, ż., dem., [z tureck. tas = pocu- lum. *Men.* 1, 1511 — 2]. naczynie, na którym filizanki z herbatą, kawą etc. roznoszą; (Oberd. die Tasse), das Saßebret, Theebret; Vind. taza, postrießhauna platiza, sdeliza, postrießhueluiza; Ross. пощючень, пощючь. Do kawy trzeba imbryczków, łyżeczek, tac, puzderek, a to wszystko musi być srebrne. *Kras. Pod.* 2, 153. Królowa dała różne sprzęty służące do kaplicy, jako to krucyfix, tacę do ampułek, parzykał. *N. Pam.* 17, 449. — 2°. Czasza, czara, miska; (Ross. тазъ, тащивъ, тазине, мiedzica), eine Tasse, Schale, Trüßhale. Garńce i tace i kubki. *W. 4 Reg.* 25, 14. Ani się geste mió- dem okrywały Bez starania pilnego lasy, i bez pracy Wino w żadnej pływało samorodne tacy. *Ustrz. Troi.* 28. w jagodzie, w gronie.
2. TACA, y, ż., dziesięcina, Germ. der Täg, z Enc. de- cem; Sorab. 2. daza, dazent; Carn. daz; (Vind. taz, da- zia = akczyza), der Zehente. Niektóre dobra osepły czyli meszne, tace etc. sturą murrą odbierają. *Vol. Leg.* 7, 552.
- TACHER, eliru, m, sztuk. 12. *Solsk. Geom.* 5, 157, tu- zim; Germ. der Tacher, ein Duzend. Nożów szwedzkich tacher; nożów Węgierskich tacher. *Instr. cel. Lit. Prae- sertim de pellibus*, ein Duzend Jellhen, Rauchwerf. Od tachu skór drobniejszych po gr. 20. *Vol. Leg.* 5, 646.
- TACKA, ob. Taca 1).
- TACHLOWAĆ, -ać, -nje, cz. *niedok.*, mieniać, przemieniać, zamieniać, szachrować eo za eo, sztychować eo za eo,

- frymarczyć, kupić i odprzedawać; verjchaffen, vertau- fchen. Grzebło za jagody chłopiec tachluje. *Zab.* 13, 154. Tachlować zawsze z przyganą znaczy, tak że albo niestałość i lekkomyślność, albo chęć oszukania i dro- bnych zysków wyraża. *Ossol. Wyr.*
- TACZAĆ cz. *contin.*, (cf. toczyć); (Ross. тачать obrębo- wać, zszywać dwa końce, stykać zszywając); taczac eo okrągłego, lub eo na czym okrągłym, pomykać z wol- na; Carn. takam, takniti, takujem; Vind. takati; Ross. качить, покать, катаць, качывать, качать, качнуть, качивать; taczanie; Ross. карма, карание), wälzen, lang- jam fertidichen. Taczac się na czym, pod czym, volu- tari, jich wälzen. Taczal się na brzuchu, przewalał się. *Ossol. Wyr.* — *Aliter*: Taczac się, potaczac się, (cf. szwankować); taumeln, terfelt; Boh. kacým se, kaceti se; Sorab. 2. sze tokonisch, tokotasch; Sorab. 1. mo- tam szo, cf. miotać się; Carn. oppotekam se; Vind. fe vertivati, vertitife, veitlati, blagutati), fe spotikovat, fhematati; Croat. zvrachamsze. (cf. wracać); Ross. ма- тача. Pijany o świecie nie wie, na nogach stać nie może, tacza się to tum to sam. *Dambr.* 12. (kaczki za- gama). Szewc pijany jak bęła, taczal się. *Teat.* 22. c, 54. Kto trunku Lincestowej rzeki gardłem łakomym doberze, tacza się, nie inaczej by pijan na winie; *U- tabat. Żebr. Ow.* 585. TACZALEA, herb; żóraw, a z ka- żdej strony gwiazda. *Kurop.* 5, 51, ein Wappen. TACZKI plur., Gen. taczek, (dem. N. m. tak, taki), der Schufar- ren; Boh. tácka, kolečko, trákár; Carn. tazika, shaj- tórga; Vind. tazhka, tazhke, tizhizhke, vhezina trugla, hare, imotesh-za, finatörga; Croat. tačha, tačhe; Slav. kolica, traje; Ross. таща, тащана szew za igła). Taczki n. p. do wożenia ziemi w ogrodzie. *Kluk. Rosl.* 2, 166. Niechby się tu pokazał teraz meloraczek, Wiemy eo z tym uczynić, wnet pójdzie do taczek. *Tręb. S. M.* 50. błoto skrzybać po ulicy w kajdanach, Straßen fehren. Od taczek go uwolnił. *Teat.* 50. c, 56. TACZKARZ, a, m., posuwacz taczek; Boh. kolečák; Vind. takavez, ishavez; Croat. tachkovozec, der Schuf- farrenführer. — 2. Taczkarz eo taczki robi, predaje, der Schuf-farrenmacher. TACZKOWY, a, e, do taczek na- leżący, Schuf-farren =. Taczkowa robota. *Zuw. Gosp.*
- TADEUSZ, a, m, mięć męskie, Tadeusz. — *Prov.* Tadeu- sza spiewać, z torbą pójść na dziady, an den Bettelstab kommen. Zdrowie ztraciwszy i fortunę, chodzi po ogro- dach, gwiżdże sobie, a Tadeusza piosnkę nuci. *Teat.* 52. b, 25.
- TAF! n. p. Zagraj pierwszy odezwał się: huf! huf! huf! za nim inni: taf! taf! taf! taf! taf! taf! *Teat.* 19. b, 72, pewny odgłos szczekania.
- TAFLA, i, ż., TAFELKA, i, ż., dem., tafa, w ogólności, kształt czworogramasty każdy *ex opposito* tablicy, nieco podłu- żnyj, eine vieredige Tafel, ein Bierck von irgend etwas. Gada, jak gdyby w tafelki i wzorki wyrzynał części mo- wy swojej. *Pir. Wym.* 258, (cf. w tafarki). Tafa skla- na, szyla wielka; eine Glas Tafel, Tafel, große Glasfläche. Dziś oprawiają tafle w oknach nie w oków, ale w li- stewki drewniane, i szpary wylewają kitem. *Świtk. Bud.*

251. Zasunione taflami karety. *Zab.* 10, 215. W hucie sklaněj, skrzyniowa tafla jest tak wielka jak półarkusza regałowego papieru; te zwykły się pakować po sztuk 120 w paki, które się nazywają skrzyniami. *Torz.* 472. Skrzynia skła w hucie trzyma 120 tafl skła ordynaryjnego; przednie zaś tafla na kopy się rachują. *Magier. Mskr.* Rosajda w hucie tafla skła ordynaryjnego zielonego. *ib.* Podlać taflę sposobem zwierciadnika cyna i merkuryuszem; tafla podlana jest zwierciadło. *ib.* — 2. Tafla w stolarskiej robocie, deska kwadratowa gładka lub wysadzana, z gładkiem na około fryzem, jak bywa w posadzce, w blacie bilarowym. *Magier. Mskr.* cine Brettafel heym Tischler, *cf.* taflować, taflowanie. — 3. Tafla z chróśiu plecione używają się, gdyby okopy albo działobitnie na mokrym miejscu przypadają, za podłogę dla ludzi. *Jak. Art.* 1. 579. Tischtafelu, Stelten von Steinern zur Unterlage auf einem fechten Boden. Tafla, zastawa na szrodek stołu zwierciadłowa, kruszcowa, lub jakakolwiek kształtem tablicy; *cin* Tafelaußlag, Tischaußlag. Nigdzie biórka, sekreteru niemasz, stół bez przybrania i taflów (tafel) *Teat.* 19. b, 41. — Tafla część stołu, do przytknienia do drugiej n. p. Ziół trzy tafla razem, *cf.* stolnice, Tischbrücker. TAFELNIK, a, m., w hucie sklaněj, rozprawiać tafla skłanych, der Tafelstrecker in der Glasblütte. Cholewę, sztukę skła, jak pęczek rozdętą, z obu końców otwartą, otrząskawszy tafelnik, rozprawi z niej tafla w kaszubie. *Torz.* 52. Do osobnej izdebki cholewy nierozprawne tafelnicy stawie maja, żeby się nie zakurzyły. *ib.* 16. *ib.* 102. TAFELSZTYN, u, m., *Germ.* der Tafelstein, ein Demant. Szlifują się diamenty na tafelsztyny, u wierzełu i u spodu płaskie, a na bokach mające tylko jeden rząd szlifowanych polek. *Kłuk. Kop.* 2, 28. TAFLOWAĆ, -ał, -aje, *cz.* *contin.*, potaflować, wytflować *dok.*, taflami drewnianemi czyli deskami pokładać; *Germ.* täfelu, austäfelu; *Slov.* tafłowati, dlażiti; *Sorab.* 2. toflłowasch; *Sorab.* 1. zdeskuyu, wobdeskuyu; *Hug.* deszkálni; *Vind.* tablati, stablati, sdilami oblizh, podojati, popodujati; *Croat.* tablani; *Ross.* обивать досками, наркетъ сдѣлать. TAFLOWANIE, ia, n., *actio*, das Täfelu. — 2. *Opus*, składany tabliczkowy strop, lub podłoga, ściana; *Vind.* tablatstvu, perlnice, istablenje, istablitvu, *Germ.* die Täfelung, das Täfelwerk. Zbudował Satomon taflowanie nad wszystkim domem. 1. *Leop. Reg.* 6, 10. (opasanie a pobocznie. 5 *Leop.*). Z stropu i z taflowania gmachu wieńce nań spuszczano. *Warg. Wal.* 515. TAFLOWY, a, e, do tafla należący, kształtu taflowego; *Glashtafel*, Tafel. Najpiękniejsze okna są szyb taflowych. *Świk. Bud.* 251. Majster ten umiał robić ze skła taflowego cholewy. *Torz. Skł.* 401. Na ślepej podłodze daje się druga podłoga, gładka lub taflowa. *Magier. Mskr.*, *cf.* parkietowa.

TAFTA, TAFTA, y, 2.; *Ital.* taffeta; *kitajka*, *Germ.* der Taffel; *Boh.* tykta; *Sorab.* 2. taffent; *Carn.* kamuka; *Vind.* kamuka, tofat, tafant; *Croat.* tafet, tafuta; *Rag.* svilenizza; *Ross.* тафта, (*cf.* tabin). Z młodu w tafcie, na starość w płacheie. *Cu. Ad.* 1277. Białogłowy kształtnie uścięgnione w telie i tafty zielone. *Tward. Wł.* 150.

Tylko się w lekką jakąś tawtę uwinęła. *P. Kchan. Orl.* 1, 176. Ziele to w cyndelin abo w tawtę cienką zawiązać, nosić na szyi. *Syr.* 97. — *Transl.* Już podnoszą drągi i rozwijają tafty na zaciągi. *Jabl. Ez.* 171. chorągwie. — *Aliter:* Wszysey białe tafty na sobie nosili: *niveas vittas.* *A. Kchan.* 170. Anius głową białemi taftami otoczoną trząsnawszy, powiedział smutliwy... *Żebr. Ow.* 556; (*niveis vittis*). Dab ten w poły tawt i tabliczek moc opasowała. *Żebr. Ow.* 212; (*vittas medium cingebant*). TAFTOWY, *ob.* *Kitajkowy;* *Boh.* tyktykowy; *Ross.* тафтяный.

TAFTAJ, ja, m., TAFTUJ, *Taf.*, przykrycie na strzały. *Czart. Mskr.* die Köcherdecke, Decke über die Pfeile; (*Eccel.* тафия nakrycie głowy u Mahometanów zwyczajne, dawniej w Rosyi używane, aż do zakazu przez Jana Wasilewicza; *Carn.* totach *catapulta*). Miał Tatarzyn kozuch na wyrót, taftaj na strzałach poczesny. *Pot. Jow.* 52. — *Fig.* W swym tuzinie zostając zgodni apostoli, Świat napełnili, choć im Judasz, jeden szuja, Lecz dobrali inszego, wypadnie z taftuja. *Pot. Pocz.* 628. (z koczana, z liczby ich).

TAIĆ, -i, -i, taję czego, co, *cz.* *niedok.*; *Boh.* tagiti; *Slov.* tajim celo, *diffiteor*, nego; *Sorab.* 2. tawisch; *Sorab.* 1. tawicz, potawicz, (*tayu szo simulo, assimulo*); *Carn.* tajim nego; *Vind.* tajit, obtajit, vtajiti, nikati, nekati, satajiti, satakati negare, (odtajiti, odrezhi, sarezhi: odmówić); *Rag.* tajati, pascitti, zapscitti negare, inficjari; *Hung.* tagadom, tagadni *diffiteor*, nego; *Dal.* tayati negare; *Croat.* tajim, zatajam nego, inferior, tainsze lateo; *Ross.* таить, прятать, прячу. (*cf.* sprzątać); *cf.* *Lat.* tegere; *Alleman.* tagen, dagen; *Tatian* tahan; *Outfr.* thagan; *Strycker* dagen; *Isl.* thacca; *Svec.* täcka; *Anglos.* thacean, thaccian; *Dan.* dække; *Germ.* decken; *Goth.* thiuhjo occulte, clam); w sobie ukrywać, verheffen, geheim halten, bey sich behalten, verbergen. Czas wszystek ma być łożony na takich zabawach, których by nam nie trzeba było taić i ukrywać. *Pilch. Sen. list* 2, 555. Rozkazuje wam taić co powiem, aż przyjdzie do skutku. *Teat.* 46. e, 98. Znać było, że skrytego coś w sereu taifa. *Zab.* 5, 455. Nie jest to tajemie, gdy o czym mierzysz. *Kosz. Cyc.* 197. TAIĆ się *reccipr.*, kryć się z czym, mit etwas geheim thun, damit geheim seyn. Nie taj się, nie taj, po coż to wzdychanie! *Past. Fid.* 151. Taić się, kryć się; sich verbergen, verheffen. Niech zdejmą ludzie maskarę, pod którą się kryją. *Mon.* 65, 150. Gnota, jak szydło w worze, się nie tai. *Boh. Kom.* 4, 205. TAJA, *ob.* Tajnia.

Pochodz. tajemny, tajemnica, tajny, tajnik, tajnia, tajno, potajemnie, utaić, zataić.

TAJEC, tajal, taje *med. niedok.*, stajeć, stajał *dok.*; (*Boh.* táti, táł, tagi, gihnauti, gihnu, odgihnauti, odgizenj; *Sorab.* 1. tacž; *Bosn.* tajati; *Croat.* taliti; *Carn.* tajam, kopny se, skópnem, skopniti; *Vind.* kopniti, kopneti, skopniti, kornie fneg; *Ross.* таять, таю, истаять, истаевать, стаять, таяй, таль, (tаль odmiecz); *Eccel.* пставаю, (пставаю старим, истаеваемый liquabilis); *Germ.* thauen, aufthauen; *Svec.* töa; *Aaglos.* thavan; *Angl.*

flau; *Dan.* töe); śnieg, lód taje, topi się, rozpuszcza, odwilża; *der Schnee, das Eis thaut auf, zerfließt.* Gdy na wiosnę słońce rozpościera swe promienie, po górach śnieg ozdoby taje. *Tward. Wz.* 204. Marcowy śnieg taje. *Rej. Post. S s 2.* Śnieg taje od mocy Nota. *Bardz. Trag.* 470. Taja ludzie z lodem. *Pot. Syl.* 298. Póki-by przed nimi nieprzyjacieli jak lód przed słońcem nie stajał. *Tward. W. D.* 51. — *Fig.* Trupieje z strachu i z bojaźni taje. *Morsst.* 59. Srogo mu się stawiał, lecz potym tajał, aż się i udobruchał. *Ossol. Wyr.* cf. nieknać, łagodzie się, spuszczać z ostrości. — *Absolut.* Taje na dworze; odwilżło, odwilż, rozewcz, odmiecz jest; *es thaut draußen, es ist thauwetter.*

TAJEMNICA, y, ż.; *Boh.* tajemství, tajnost, (ob. Tajność); *Slov.* tajemství; (*Sorab.* 1. tajenstwo, tajeno *simulatio*; *Carn.* tajba *negatio*); *Carn.* skryvnůst; *Vind.* skriunost, (cf. skrytość); *Rag.* taj, tajstvo, potaja, potajnos, skrovitos; (*Bosn.* otajstvo *sacramentum, mysterium*); *Hung.* tetok, (tagadás; *Croat.* tajenje *inficatio*); *Ross.* таинство: co ma być tajono, zamierzano, sekret; daś Œbeimniß, waś gebeim bleiben soll. Póki jeden wie, tajemnica jest; gdy już potym przyjdzie na drugiego wiedzieć, już się rozślawi. *Eraz. Jez. K 2.* Tajemnie nie laeno się ledá komu zwierżaj. *Cn. Ad.* 1151. (miej język za zębami). Tajemnie cudzych nie chciój przyjmować, Przyjęte pomnij wiernie zachować. *Cn. Ad.* 1151. Tajemnie trudno zatrzymać. *ib.* 1152. — §. Tajemnica, rzecz tajna, która ukryto, której niedocieczono; ein Œbeimniß, etwaś Œbeimes, Hnbehauntes, Huerbergetes. Nie wiem, eo to ma zaaezyc, pojać trudno tę tajemnicę. *Teat.* 29, 57. Kto może rozumieć tajemnicom pańskim. *Rej. Post. X x 4.* Głębokie tajemnice na rozumy nasze. *Rej. Post. D d d 2.* Czego w niego piorun nie uderzył, boskiej tu mądrości i cierpliwości tajemnica. *Sk. Dz.* 257. Tajemnica nazywamy sakrament ciała i krwi pańskiej, że ich pod postaciami chleba i wina okiem cielesnym nie widzimy, tylko wiarą. *Karuk. Kat.* 175. Tajemnica tam jest, iż insze widzimy, a insze rozumiemy. *Zarn. Post.* 155 b. Kielich do służby tajemnie boskich. *Sk. Dz.* 594. — §. Chrystus w ten czas mówił bez żadnej tajemnicy albo przekazy trudnej powieści. *Baz. Hst.* 175. bez sekretu, bez tajemności, metajemnie: jawnie. — §. W tajemnicy, pod tajemnicą: tajemnie, potajemnie, sekretnie; gebeim, in Œbeim. Alexander z Janem Olbrachem w tajemnicy był postanowił, iż miał ciągnąć do Wołoch. *Strykk.* 649 — §. Tajemnica, tajnik, tajnia, izba sekretna, ustępna, miejsce niedościgłe, *latebrae.* *Ossol. Wyr.* ein Œchlupswinkel, verbergner Ort. **TAJEMNICZY**, a, e, pełen tajemnie, gebeimnißvoll. Sen tajemniczy. *Przyb. Luz.* 155. *Stas. Num.* 1, 226. Głębokie młeczenie ostrzegać zdawało, iż to jest tajemnie miejsce. *Stas. Num.* 2, 189. **TAJEMNIK**, a, m., tajnik; (*Boh.* tajemnik *secretarius*; *Sorab.* 1. tajiczer, tajenez *simulator*; *Carn.* tajivz *negator*; *Vind.* tajnik *negator, fem.* tajniza, (cf. *Vind.* tat *fur, złodziej*); *Croat.* tajtel, tajtel, tajnik, zataitel, zatajnik, *fem.* tajtelicza, otajnik *secretarius*, (cf. *tat jur*); *Hung.* tagadó *inficiale*; *Rag.* taja-

laz *negans, abscondens*; *Ecccl.* таинникъ sekretarz таинникъ tajemniczy spółnik, *fem.* таинница); tajnia, miejsce tajne; ein geheimer Ort, ein Œchlupswinkel. Od ognia wszystkie spustoszone Tajemniki winwecz obrócone. *Kulig. Her.* 298. **TAJEMNOŚĆ**, sci, ż, tajność, skrytość; *Croat.* otajnost, otajnost, bysztvu, otajsztvu; *Rag.* potajnos, skrovitos, die Heimlichkeit. Jam zawsze uczył w kościele, w tajemności nicem nie mówił. *W. Post. Mu.* 164 — *Transl.* Tajemność, cichość, skromność, łagodność. *Ossol. Wyr.* Etelle, Ruhe, Sanftbeit; — ukrytość, skrytość, Verbergetheit. **TAJEMNY**, a, e, — ie *adv.*; *Boh.* tajemny, potajny, potajno, tajne, sankromny, sankromj, (cf. skromny); *Slov.* tajne, tajno; *Croat.* otajny, otajno; *Dal.* szkrovito, (skrycie); *Rag.* potajny, otajni, skroviti; *Bosn.* otajni, potajni, skroviti; *Slav.* potajan, otajni, otajni, otajno; *Ross.* таинни, таинственный, таинковъ, таинъ, уходомъ, уходомъ; *Ecccl.* таи, таи; — §. 1) tajny, potajemny, skryty, ukryty, kryjący się; geheim, heimlich, verbergen. Tajemna śladzka. *Cn. Ad.* 1151 (cudzy się: tato nie ukazuj). Młżeństwa tajemne, *matrimonia conscientiae.* *Pam.* 85, 2, 194. Niemasz nie tak tajemnego, co by się objawić nie miało. *Rej. Post. L l l 5.* Trudniej się ustrzedz tajemnego nieprzyjaciela, niżeli jawnego. *Past. Tid.* 95. Tajemny ból cięższy. *Cn. Ad.* 1152 (skryta rana nieuleczona). Co chcesz mieć tajemnego, miej u siebie samego. *Cn. Ad.* 88. — Członek tajemny. 5 *Leop. Genes.* 17, 11, (ob. Wstydlawy). — §. 2) Tajemny, młeczący, tajemnie dochowujący, verheimlich. Niewasty świętołwe nie tajemne są. *Petr. Pol.* 467. Zmysliem tajemnicę, chęć doświadczyć, jakoś tajemna, a jakoś powszechnego języka. *Eraz. Jez. J.* 7 b. **TAJEMNIE**, ob. Tań. **TAJNIA**, i, ż.; **TAJA**, i, ż.; *Rag.* taj, tajstvo, potaja, potajnos, skrovitos, zataja, skroov; *Ecccl.* таинна; *Ross.* таина; tajemnica, sekret, skrytość; daś Œbeimniß, die Verbergenheit. Postrzegłem w słowach jej jakieś tajnie. *Teat.* 45. b, 81. Ufaję miejsca tajni, córkę tam ukryła. *Zab.* 15, 17. *Kniaź.* Już teraz duszy mojej odkryje ci tajnie. *Treb. S. M.* 85. Na coż on przecież mówił, te tajnie coż znacza? *Teat.* 45. b, 7. W tai zachowany skarb umiętności. *Zebr. Ow.* 5 b, (cf. pod korcem). Takie czasy wspomnaja, gdzie co dziś w tai siedzi, po wodzie pływała Ortygia. *Zebr. Ow.* 585. W tajnie natury bystro się zacieka. *Kniaź. Poez.* 2, 107. Wiedzący tajnie, *Ross.* таинственный, таиноведец, (*Ecccl.* таиноводство, *Graec.* μυσταγωγία, *initatio in sacris*; таиноводникъ *Graec.* μυσταγωγός, таиноводству (initio). **TAJNIK**, a, m.; *Boh.* skreyše, (tajnie metryka); *Sorab.* 1. zkhov, (cf. schowanie); *Carn.* tjana; *Vind.* sakotek (cf. zakat), skrivalitbe, skrivauniza, zakotje; (tajnik zaprzeczający, *f.* tajniza; *Croat.* tajnik, tajtel, zataitel, zatajnik *negator*, otajnik - sekretarz; *Bosn.* tajnik, koji mući - młeczący człowiek); *Bosn.* skrovisete, mjesto potajno; *Rag.* tajniza; (*Slav.* tajniza - więzienie, cf. ciemnica; *Ecccl.* таинникъ sekretarz); *Ecccl.* таинковъ, (cf. zakryć); *Ross.* таинникъ, таинчикъ; miejsce tajemne, skryte, ein geheimer, verbergener Ort, ein Œchlupswinkel. W tajniku co

kryć. *Budn. Deut.* 27, 15. On tę naukę z tajników i ciemności na światło wyprowadził. *Pilch. Sen łask.* 5. TAJNOŚĆ, sci, ż, tajemność, die Geheimheit; (*Boh.* tag-nost, tegnost; (*Sorab.* 1. tayenstwo obłudność); *Bosn.* tajnost, muejanje; *Rag.* tajstvo, potajnos; *Croat.* taysztvo, otáysztvo). Nauka krótka o tajności chrztu. *Baz. Hst.* 368. TAJNY, a, e, TAJNIE, TAJNO *adv.*; *Boh.* tagny, tegný, potágný, tagnè, potagno, podtagi; (*Sorab.* 1. tayenez obłudnik, cf. pokrywea); *Slov.* tagný, tagnè, tagno; *Carn.* tajne; *Vind.* skriun, mouzheun, skriuffen = skryty; *Croat.* tajiv, tajni, otájni, otajno; *Hung.* titkos, tagadbató; *Rag.* tajni, otajni, potájni, skroviti; *Dal.* otajni, szkrovito; *Bosn.* otajni, potajni, skroviti; *Slav.* potajan, otajni, otajini, otaino; (távan = ciemny); *Ross.* тайный, таинственный, тайкомъ, таемъ; *Eecl.* таи, втаи, отаи; tajemny, skryty, sekretny; geheim, verbergen. Nie jest nic tajnego, co by nie miało być wyjawiono. *Rej. Post. U u 1.* 1 *Leop. Luc.* 8, 17. Bogu nigdy nie tajno me było. *Rej. Post. X x 5.* Konsyliarz tajny legacyi. *Gaz. Nar.* 1, 105. geheimer Legationsrath. Tajne sądy, inkwizycya *Ross.* тайная. — §. Tajny, tajacy w sobie, milezący, nieotwarty, zamknięty, mileczek; verjámwigen, heimlich, verjámwigen. Królowa, będąc tak tajna, odkrywa wam najskrytsze życia swego sprawy. *Niemc. Król.* 1, 79. TAJSTRA, y, ż, TAJSTERKA, i, ż, *dem.*, torba, juki; *Slov.* tajstra; *Hung.* tariszna; (cf. *Lat.* canistrum; *Sorab.* 2. tejfa = puszka); *Geru.* der Tarnstier, Ednapplaf. Opatrzył się żywnością podróżną do tajstry, chlebem, serem. *Pap. Byc.* 282. Tajstra na ser, kij pasterski w ręku. *Jabl. Ez.* 110. Suchary w tajsterkę włożyła, i wybrała się w drogę. *Tward. Pasq.* 48. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 40.

*TAJSZKA Buska, pstra gunia, koc, *cento.* *Marcz.*? [w karp. taszka = toboła, wełniana torba 2].

TAK, u, m., TAKI, ów *plur.*, (aczki *dem.*); kara taczająca się o jednym kole, der Edubfarrren. Taki, rydle, motyki. *Petr. Pol.* 454. — §. Pewna miara, tyle ile się w taku mieści, ein Edubfarrren voll. Skrzynia wajna ma taków 12. *Solsk. Geom.* 5, 157.

TAK, TAKO *adv.*, TAKUCZKO, TAKUCHNO, TAKUTENKO, TAKUTÉNECZKO *intensiv.*; *Boh.* et *Slov.* tak; *Sorab.* 1. tak, takhey, hay; *Sorab.* 2. tak; *Carn.* tók, toku, taku, tokistu; *Vind.* tak, taku, takou, tai, letaku, letakou; *Croat.* ták, tako, ovak, ada, anda; *Dal.* tako; *Bosn.* tako, na taki nacin; *Slav.* tako; *Rag.* takko; *Ross.* такъ, такoвъ; *Eecl.* такo, смъ; (cf. *Chald.* 77 dach, illa, ista); tak, tym sposobem; ja, auf die Art. Z nią nie można tak, trzeba ostrożnie. *Teat.* 17. c. 15. Oczy jej zaplakane, poszarpane szaty, Nie tak pociechy noszą, nie tak jadą w swaty *Jag. Wyb. C.* 4. Tak kostka padła; tak się trafiło. *Cn. Al.* 1152. Tak musi być; bez tego nie może być. *ib.* A co tak, to pozwole. *Teat.* 56, 107. Ja tak chcę, i tak być musi. *Teat.* 25. c. 5. (sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas). Synu, przeczesz nam tak uczynił? *Sekl. Luc.* 11. (dlaczegoś się nam tym sposobem zachował?) Tak się rzecz ma. *Cn. Th.* 1155. — *Describ.* Tak a tak mówił. *Cn. Th.* 1152.

(tym kształtem, tym sposobem). Jak ci się wiodło? *R.* Ot tak, i źle i dobrze. *Teat.* 50. b, 90. (zwykle, so so). — Tak sobie, tak też, tak bez pewnego powodu, bez celu, z przypadku, nie wiedząc dlaczego, ubrało się; so, nur so, ohne bestimmten Beweggrund. Coż cię do takiego pytania przywodzi? *R.* Nic, ja się tylko tak pytam. *Teat.* 50. b, 15. Ci mospankowie, będąc napomnieni o swoje w mówieniu wolność, odzywają się bez zajknięcia: ja to tak tylko mówię. *Mon.* 74, 140. Po coś przyszedł? *R.* Tak też. *Cn. Th.* 1155. Tedy Jezus spracowany z drogi, siedział sobie tak nad studnią. 1 *Leop. Joan.* 4, 6. (z niechęcia). Wolałby był tak pustopas chłodzić. *Weresz. Reg.* 120. Gdyby się żeglarz chciał tak puścić na wodę dobrowolnie, i dał się tłuć o pnie i kamienie, azaby nie rzekł kupcy, i to niecnota, nie szanuje samego siebie, okrętu swego, kupców i kupli ich. *Jer. Zbr.* 95. (na los, na szczęście, na azard, nieostrożnie, bez należytych przygotowań). Gdy okręt nie mógł złodać przeciwko wiatrowi, puściwszy okręt wiatrom, tośmy tak się wieźli. 1 *Leop. Act.* 27, 15. (puściwszy się płynęliśmy. *Bibl. Gd.*; oddawszy się panu bogu). Skoruczko się wytrzeźwia, zapomną wszystkiego, i ciebie tak w nadziei zostawia samego. *Pap. Przy.* A 4. (bez skutku obietnic). — Iż dobrze jest człowiekowi tak być; jeśliś pojął żonę, nie szukajże rozwiązania, jesteś rozwiązany od żony, nie szukajże żony. 1 *Leop. 1 Cor.* 7, 27. (nie żonatym być, bezżennym, wolnym sobie). — §. Tak *cum enclit.* — że, in *interrog.* i także to ma być? i także mię to szanuje? *Cn. Th.* 227. aljo so! — *Cum enclit.* — ci; takei = nużei tak! freylich so. Takei napisano jest, i takei musiał Chrystus cierpieć. *Sekl. Luc.* 24. Takei ja to mówię; takei ja rad żartuję. *Cn. Th.* 1154. Takei on to mówi, nie będzie z tego nic *ib.* Takei ducki łowia. *Cn. Ad.* 1155. I tak, i takei; i bez tego, więcej nie trzeba; and so eben genug, ohne dieß genug. Będziesz miała dosyć i tak zemsty, nie przyczyniaj żalu mego. *Teat.* 17, 152. Jejność ze strachu ledwie i tak żyje. *Teat.* 16. c. 102. Daj mi pokój, i takei źle. *Cn. Th.* 227. Nie pij, i takeś już sobie podpił. *ib.* Zamknij, i takei izba nie wiele ciepła. *ib.* Nie chwal go, i takei niedbały; iron i takei dobry, że go chwalsz, vel chwal go, i takei pilny. *ib.* I takei dobrze, ne sic quidem male est. *Cn. Th.* 227. and so ist's gut, muß es gut seyn. — *Aliter. conclus.*: I takei zgwał. umarł, et ille quidem sic perit. *Cn. Th.* 227. und so starb er. — §. Tak, dajmy to żeby, na przykład, przypadkiem, trafunkiem; so zum Beyspiel, gefest den Fall, zufällig, allenfalls. (*Ross.* u tak = więc, tedy). Gdyby tak, świętej pamięci matka We Panny żyła, na całe życie do klasztoruby cię oddała. *Teat.* 29, 46, (cf. zdarzeniem). Gdyby tak pulardka była, tohym jeszcze jadł kawałek. *Teat.* 8, 45 — §. *Affirmation.* Tak jest, tak! so ist's! ja se ist's! ja! (*Boh.* brž, (cf. bardzo, barzy); *Sorab.* 2. jo, žgan; *Croat.* tak je, je, jezt, da; *Slav.* jest, da; *Vind.* temu taku, *adj.* temutakefhen = prawdziwy; *Subst.* temutakefhnost = prawdziwość). O prawda przebóg! tak jest, nie inaczej. *Past. Fid.* 234. Ah boże, tak jest, on to, on tu leży. *Przyb. Ab.* 167. Oj

tak tak, nie darmo się marszczy czoło moje. *ib.* 90. ad ja ja! Poehlebea nigdy inacezej, tylko jak kaczkli tak tak Mościwy pami. *Budn. Apoph.* 15. (potakuje, potakiwacz: a biało? biało! czarno? czarno!). Pomnę ja lokucya: wróbel dzw dziwi, Tak tak kwaczą kaczozy, be-dziem mieszczęświ. *Mon.* 70, 190. Zdanie swoje wyraża przez tak albo nie. *Kłok. Turk.* 155. ja oder neim. Kto jest za wnioskiem, niech powie tak; kto przeciw niemu, niech powie nie! *Gaz. Nar.* 2, 184. On będzie mówił tak, a We Panna nie, i coła rzeez. *Teat.* 25. c, 28. U człowieka niezwięgo więcej waży te słowa: tak albo nie, niżeli wszystkie zaklecia. *Teat.* 59, 40. Niechaj mowa wasza będzie: tak, tak; nie, nie. *Radz. Math.* 5, 57. (Bądź wasza rozmowa: jest tak, jest! nie jest tak, nie jest. 1 *Leop. ib.*, bądź wasza mowa, jest, jest, nie jest, nie jest. 5 *Leop.*, cure Mede sey ja, ja, neim, neim. 2 i 3.). Równie oszukuje ten, który powiada, że to tak albo siak jest, lub było, jak ten, który obiecuje, nie wypełniając. *Mon.* 73, 669. He jest obietnic bożych, w nim są tak, a w nim amen. *Radz.* 2 *Cor.* 1, 20, (not. «pewne i nieodmienne»). — *Cum enclit.* Niewiasta odpowiedziała Jezusowi: taki jest pami. *Sekl. Marc.* 7, nużci tak jest, ja freitš. — *Ironice:* Tak jest, wój bardzo, zgadłeś, słyszę, ale, trafiłeś! *Cn. Th.* 1155. ja doš: du bařš getroffen! — *Ț.* *Gradus:* Tak: do tego stopnia, tyle; *Croat* tulko; *Ross.* толь, столь; *Ecl.* толима, jo, in cincm feldem Orađe. Już też i nóg nie czuje, takem się schodził. *Teat.* 10, 78. — *Cum adverbis et adject.* Tak gorąco, tak zimno, tak długo, tak dawno; tak wielki, tak mały, tak stary. Tak wiele, *ob.* Tyle. Tak drogo: po temu, za tyle. Tak często *Ecl.* илнжам, елжкожды. Tak też, równie tak, *Ross.* образно; *Ecl.* образѣ. — Tak w czas, *Cn. Th.* 1155 nie najgorzej, nie najgorszy, nie poslední; grade recht, nichts zu viel. Aby redzice nie zapalonym gniewem dzięzi swych doglądali, ale aby bacznie, mając w tym niejaka dyskretya, coby było tak w czas, albo w miarę, a prawie po przecękę, a nie nazbyt, ani bardzo zaszępliwie. *Glicz. Wych.* G 1. — *Ț.* Tak - jak; jak - tak, tak - tak; *Slov.* tak - gako, *comparat.* jo - wie; wie, gleichwie - jo. (*Itaq.* tak i lih *par impar*, eetno lichu, n p. igratti na tak i na lih; *Bošn.* tak i lih, takau i lih). — *Aequalitatis:* Nikomu krzywdy nie czynić, tak ubogiemu, jako bogatemu, tak księży, jako komu innemu. *Biel.* 105. Poznałam was, jak jedną, tak drugą *Teat.* 57, 62. Gwałtem wszystkich śmierć bierze, tak z konia jak z wezu, Tak z łózka jako z kizesła. *Pot. Pocz.* 477. Tak nam od głodu umrzeć, jak od miecza, poddajmyż się *Sk. Żyw.* 2, 250. Na koniec ludzcy, ale niewczas takieżko jako przeszłych wieków przedkowie nasi na Krzyżaków, płaćkać a biadać będą. *Ț. Zw. E* 5. (podobniuteńko, równiuteńko). Jak cię widzą, tak cię piszą *Pap. Ryc.* 2. Jak kio z kim, wzajem mu tak będzie płacono. *Gaw. Secl.* 591. Jak drzewo świeży bierze liść, gdy stary minie, Tak z czasem słów dawniejszych używanie ginie etc. *Kor. Hor.* 5. Będzie ona tak dobra, jak drugie. *Teat.* 56, 111. (nie lepsza). Jaki kto sam jest, tak rozumie o drugich. *Cn. Ad.* 297. Powiedz

wszystko tak jakieś pocziwy. *Bardz. Trag.* 61. (jakeś pocziwy, wedle twojej porzeiwości, na sunnienie zaklinam). — *Quoad gradum:* Nie tak lichwiarza cieszny kruszec złoty, Nie tak doktora żółtaezka, suchoty, Nie tak dewotke szwanki cudzój enoty, Jak gdy księżezka . . . *Kras. Mys.* 64. (nie tak bardzo). Tak - tak, *iron* Grozi mu: zabije cię, rozszarpie, spale, w popioł obróce, na proch zetre; usmiechnął się, rzekł tak tak, i odszedł: rzekł ot tak tak! — *Ț.* Jak tak *Verbo iterato, exponit continuationem aequallem actionis vel status.* Jak ja, tak ja. *Jall. Es.* 144. wciąż, bez przestanku i końca; er fręjt ebne Muřboren, in cincm iert. Poszła gdzieś, a krosienka jak stoja, tak stoja *Kniaz. Pocz.* 5, 210. Pies jak szezeka tak szezeka. *Kras. W.* 15. Jak nie wlać, tak nie widać. *Zab.* 16, 150. *Verbo omisso:* Nowy rok po starym idzie, Wszysey jak w biędzie, tak w biędzie. *Zaod. Ž. S.* 54. je iteden nađ wie ver in Roth. Jak dobrze, tak dobrze; jak źle, tak źle. *Cn. Ad.* 289, et 295. — *Aliter:* Jak się kto urodził, tak urodził, dosyć że żyje. *Teat.* 54, 6. wszystko jedno, jak się urodził, głębetel wie. — *Ț.* Jak tak: jako, tako; byle jako, jak wypadło, nienajładziej, nienajczętniej, ale jak się udało, nie najłepiej, atoh, przecęż; *Ross.* и такъ, и какъ, fo fo, fo viel mögltš, jo mies geben will, ud ihu lařt. Musiałem jako tako wywinąć się. *Teat.* 55, d, 58. Figura ta z gruba przeze mnie wymalowana, tak jako tako stańeła. *Gorn. Dw.* 512. Okręt miotany wiatrami szedł jako tako w poszód nawadności. *Nimc. Dum.* 128. Ujrzzał wlk kiedy wrona na drzewo wleciała, A iż mięsa niemała sztukę w gębie miała, Rzekł: ołym ja oszukał, dostał mięsa tego, Podpałlym jako tako boku zglodniatego. *Pap. Kol. L 4 b.* (cokolwiek) Aby granice były jako tako opatrzone, tysiące żołnierzy do Rusi wyprawiono. *Biel.* 555. — *Ț.* *Diversit.* Tak - tak, tak - owak, tak - opak, tak - siak, tak - inaczęj; jo und jo, jo oder anders. Szatan z panem Chrystusem nigdy się zgodzić nie chce: pan tak, a on opak. *Herbst. Nauk.* O 8. tel. czart swoje, pop swoje). Każdy ma dar swój od boga, ten tak, a ten zasie tak. *Zavn. Post.* 5, 597 b. Na jego zapytanie odpowiedzieli, ten tak, a ten tak. *Budn. I Bęq.* 22, 49. Jak mogę, tak i tak po błocie się wioze. *Ab. z Wj.* 8. Ni tak, ni siak; ni tak, ni owak: źle, ładajako *X kam.*, ništ jo recht. — *Cum enclit.* - li: Takli: czy tak, czy też; ob, oder. Zapaliła się wieża z prochy, takli z przygody, takli też kto z najmu zapalił, nie wiedzieć. *Biel.* 266. Czy tak, czy sak, wszystko od ciebie zawisło. *Teat.* 25, 56. Abo tak, abo sak; *rel ajos, vel neges.* *Cn. Ad.* 5. Wymawiał się jej, i tak i owak, czasem swoją chorobą, czasem na sejm odkładał. *Biel.* 111. Owa my tak, a bóg inaczęj. *Gwagn.* 184. — *Ț.* Tak *tempor.*: tak rok, tak miesiąc, tak tydzień: teraz właśnie rok temu, miesiąc temu etc.; przed rokiem, Ionskiego roku, przed miesiącem etc.; es ist jęst grade ein Jahr, ein Monat etc., ver cincm Jahre, Monate etc. W poboraeh wierone zachować się mają nie tak, jako przeszłego roku; napominamy, aby z większą chucią aniżli tak rok, do tego wszyscy się przykładali. *Vol. Leg.* 2, 662 als voriges Jahr. Wszysey na

ten czas mają tak płacić, jako tak rok. *ib.* 663. et 665. *Stryjk.* 319. *Birk. Podz.* 4. Po dwa grosza z łanu, jako tak trzy lata. *Vol. Leg.* 2, 740. *Cum adject.* Tak roczny, przeszłoletni, loński, przeszłego roku, (*oppos. tegoroeczny*); vorjährig, im vergangenen Jahre. Wszystkie podatki na ten rok obyczajem tak rocznym ustanawiamy. *Vol. Leg.* 2, 710. Do niedostatku tego i tak roczna wyprawa wojenna dopomagała; *superioris anni.* *Krom.* 610. Nieszczęście bitwy tak rocznej. *Krom.* 291. *Birk. Podz.* 7. *Tward. Wł.* 267. *Jabl. Buk. E* 3 b. Całe jeszcze tam były szanice tak roczne. *Warg. Cz.* 145. *Star. Dw.* 58. Podatek na ten rok obyczajem tak dwuletnym uchwalamy. *Vol. Leg.* 2, 755. (jak przed dwoma latami). Przed przyjściem pańskim byli ludzie, którzy wierzyli w ten tak przyszłego jeszcze, jako i my wierzymy tak już bytego. *Gil. Post.* 59 b. (w ten czas przyszłego jeszcze - teraz już byłego). — (TAKI, *Gen. taków, ob. Tak.* Taki, teczki). — TAKI, a, ie, TAKOWY, a, e, TAKUCHNY, TAKUTEŃKI, TAKUCZKI *intensiv.*; (*Boh.* taky, takowy; *Slov.* taki; *Sorab.* 1. tayki, taiki; *Carn.* tak, tahou, takershn, takershne, liltak, liltakershn; *Vind.* tak, takoun, takeffen, takoforten, takforten, takershen, takersuni, takfni, takuffen, take mafe, takufurnast; *Croat.* taköv, (tekimim *parifio*, tekimim *szesz* *azmular*); *Bosn.* taki, takov, takman, jednak; *Rag.* taköv, ta mèn, takki, taki, taká, takó, (takmitti *aequare*); *Slav.* takvi, (taki + wnet); *Ross.* takiñ, takovyñ, takovyñje, takiñje, takajaje, takoeje; *Ecel.* токменвий, тоушь, сипевый, сицекъ, селникъ, томикъ, такой; *Sec.* tnyk, toik, toeken; *Graec.* τήλοζ; *Lat.* tahsi; tych przymiotów, tego rodzaju, sposobu, przynależenia, kształtu etc.; jeldcr, jeldce, jeldcs, ein Soldcr ꝛ. Czy nie jestem ja też takim? *Pulch. Sen. gn.* 148. Ze są takie niektóre, albo przeto o wszystkich tak trzymać należy? *Teat.* 26, 43. Łżesz, abym ja miał być złodziej jaki. Albo lotr, jak mówisz; Sameś raczój taki. *P. Kchan. Orł.* 1, 30. Upiłeś się, fe! masz głowę nie stangretską, ale babską! *R.* Co? ja mam głowę babską? tyś sam taki! *Teat.* 52. e, 47. (sameś babą) Albo taki chce być, albo żaden inszy. *Cn. Ad.* 5. Prawda, że to zły argument, toć i twój nie lepszy, bo takuczki. *Tworz. Wiecz.* 84. Co z tym mam robić, poradźże, jest to taka rzecz. *Teat.* 15. e, 45. tak się rzecz ma, die Sache ist die. Taką rzecz, *ob. Rzecz.* — *Interr. indirecta:* Słyszac o Bazyleju wielkim, myślił sobie, eoby to był za człowiek taki! *Sk. Żyw.* 78. was daß für ein Mann wäre. Chciała koniecznie wiedzieć, ktoby to był taki! *Pap. Ryc.* 9. was daß für einer wäre. *Kras. Pod.* 2, 25. *Teat.* 15. e, 45. — *Interrog. directa:* Hej Janie! *R.* Coż takiego? *Teat.* 22, 14. mu was gichts? Coż się takiego dzieje? *Teat.* 56. b, 79. coż podobnego? was geschieht denn? was geht denn vor? was ist denn das? (*Q. Ed.* hey einem Gleißen). Słówo ci jedno powiem! *R.* Coż takiego? *Teat.* 17, 37. et 10. b, 25. was gichts denn? was solls denn? was j. B.? Coż to takiego? widzę We Pana w gniewie? *Teat.* 7, 115. (coż to znaczy! zkądże to?). — *Contemn.* Nie taki to daleko większy, lepszy, ein ganz andrer j. B. Sterl x. Dumny pohańcze, ował się Zawisza, Nie takich

nasi gromili mocarze? *Kras. Woj. Ch.* 71. Nie takie panny człowiek wyprowadzał z głowy! *Nieme. P. P.* 52. — *Describ.* Taki a taki, so und so beschaffen. Przyjechali do wsi, pytając się o takim a takim człowieku. *Sk. Żyw.* 2, 197. Znasz jakiego żołnierza, na imię Filip? *R.* Znam, taki jest a taki. *Sk. Żyw.* 1, 158. — Taki i owaki = rozmaity, wszelaki, von mancherley Art, manigfaltig; *Ross.* takovskii. Każde zebranie musi mieć między sobą i takich i owakich ludzi. *Ref. Ap.* 26. — *In malam partem:* Taki owaki = onaki, taki, siaki, *periphrasis vocabuli, quod honeste proferri non potest, ut est spurius, fur, molochus etc.* Ty taki owaki, Desfer r. du Schledter, Canaille, Galunfe, Gump. Niech sobie gdzie indziej szuka miejsca, to taki to siaki. *Mon.* 75, 684, (cf. ładajaki, cf. łajdak). Wrzasnął głosem ogromnym: gdzież ty taka owaka? *Ossol. Str.* 2. A tego błaznie nie wiesz, że z taką onaką leżysz, która etc. *Opal. Sat.* 42. Chwyłłem się postępków i takich i siakich. *Mon.* 71, 444. — 2. Jaki taki = byle jaki, *qualiscunque, gleichviel welcher, irgend einer, so bin, nicht zum besten beschaffen, gleichviel wie, wenns nur ist, eben hin.* Woleli Rzymianie jaka taką głowę jedną, niżli dwie z rozzerwaniem. *Sk. Dz.* 875. Póki siły jakie takie, bronili się. *Warg. Cz.* 201. Scypio starał się, aby za wierszem Enniusza jakim takim do wiadomości potomności przyszedł. *Warg. Cz.* 4. Umyślił jaki taki tumult wszczynać. *Ust. Konst.* 1, 146. (jeden i drugi, niektórzy, niejedyn). Jaki taki = każdy, jeder. Jaki taki zaczął się wynosić. *Ossol. Wyr.* (wszysej po jednemu, jeden po drugim wszysej). Z drogi, z drogi! jaki taki! bo idzie jasnie oświecony. *Teat.* 55. b, 14. — 2. *Correlat.* Jaki-taki, *vel* Taki-jaki, was für einer - so einer; wie - so. Jakie pytanie, taka odpowiedź. *Teat.* 21. e, 56. Jaki pan, taki i sługa. *ib.* 29, 100. (abo kram) *Birk. o Exorb.* 4; *Slov.* gaki pan, taki kram: gaci pani, takowi poddani. Jaki hetman, taki żołnierz. *ib. Pulch. Sall.* 179. Jaki jest u drzewa kerzeń, taki owoc na nim roście. *Sk. Kaz.* 269. Dzieci są zawsze takimi, jakimi ich mieć chcą rodzice. *Zab.* 14, 298. Będzie on taki, jakim był jego ociec. *Biel.* 208. Takim bądź, za jakiego chcesz być mianym. *Cn. Ad.* 1154. Jakim kto jest, i jakim być chce, do takich woli i w takich się kocha. *Sk. Kaz.* 506 b, (cf. równy z równym nakładą). Jakim ty sam bedziesz, takież i sąsiady. Pewnie sobie sposobisz do każdej biesiady. *Ref. Wiz.* 99. Jakie zrobisz, takiego napiszesz się piwa. *Pol. Arg.* 448. (jaka praca, taka zapłata). Takiemu takie. *Cn. Ad.* 1154. (jakie odzienie, takie raczenie; cf. dobra psu mucha, dobra kozie brzozą). — Taki-, *cum adverb.* jak, jeldcr - wie. To takuchnych dwoje ludzi, jako jeden. *Star. Ref.* 155. Byli to mężowie takuchni jak i ty. *Radz. Judic.* 8, 18. Synaczek takuczki, jak i pan ojciec. *Hipp.* 15. takutenki, wykapany, jak z oka wyjął, jak gdyby z pod jednego stępla, jak gdyby go ulał, karb w karb, kubek w kubek. TAKO, *ob. Tak.* TAKOWY, *ob. Taki.* TAKOŻ, *ob. Także.*

*TAKIEW i bobek zdobić będzie Wszystkie gry i teatra. *Tward. Pasq.* 70.? [myłka druku *zam. takem* 2]. TAKRO CZNY, *ob. sub Tak.*

TAKSA, TAXA, *ob.* Szacowanie, Cena, Szacunek, *Germ.* die Taxe; *Vind.* taksa, zena, dazha; *Carn.* zenčnga; *Croat.* preczembra; *Bosn.* proçjena; *Ross.* такса, оцѣна. Po 12 groszy od grzywny, według zwyczajnego szacunku, albo jak wiec mówią, papieskiej taxy, wypłacano. *Krom.* 668, *cf.* opłata sądowa. — §. Niezaz i We Pani sława na taxie była. *Teat.* 10, 85. w cenzurze, pod krytyką. TAKSATOR, TAXATOR, *a, m.* TAXARIZ, co taxuje, ceni-ciel; *Germ.* der Taxator, Taxirer; *Carn.* zenik, razumk; *Vind.* thazuvauz; *Rag.* proçjenitegl; *Croat.* preczenitel; *Bosn.* proçjenitegl; *Ross.* цѣнитель, цѣновщикъ, оцѣнщикъ; *Eecl.* оцѣнитель. Fortun taxarize. *Chmiel.* 1, 457. TAXATORSKI, *a, ie,* od taxatora; *Ross.* цѣновщикій. Taxator : TAKSOWAĆ, TAXOWAĆ *cz. niedok.*, szacować, oceniać, taxiren; *Carn.* razunim; *Vind.* zeniti, thazati, takfatii, taklirati, oflitimati, dolhitimati, dollhitimati; *Bosn.* proçjeniti; *Rag.* proçjeniti; *Ross.* ценовать. Ludzi taxować raczej, nie rachować trzeba. *Min. Rył.* 444. (wazyć).

TAKT, *u, m.*, pewna miara w muzyce, uderzeniem, tupaniem zwyczajnie się wyrażająca, *der Takt in der Musik;* *Vind.* takt, muzikalski vdar, muzikalski mah; *Carn.* takt; *Ross.* такта, тактъ. Takt w muzyce, podział czasu w każdej sztuce muzycznej; w nótach takt jeden od drugiego kreską podłużną jest oddzielony. *Magier. Mskr.* Takt, jest to miara przestrzegająca śpiewaka albo muzyka, aby nie jednym czasie przeciągać śpiewała, lecz raz leniwiej i wolniej, drugi raz śpieszniej. *Chmiel.* 1, 544. Prosty takt w muzyce ma w sobie cztery ćwierćnóty czyli fazy proste. *Magier. Mskr. Semitactes*, mały takt. *Us. Gr.* 89. Niepodobna mi tańcować, kiedy taktu nie pilnujesz. *Teat.* 55, 55. Takty dawać. *Otw. Ow.* 129. den Takt schlagen; *Ross.* митывать. Takt zachować. *Mon.* 65, 521. den Takt halten. W takt, wedle taktu, nach dem Takte, *propr. et transl.* W takt poskoczyć nie wadzi, gdy dudy zagrają. *Dwor. K.* 5. Hymen zwykł do koła W takt ludziom świeckim pocić swemi pieśniami czoła. *Kulig. Her.* 1. Puls w takt bije. *Cn. Th.* 1124. Z nót się uśmiecha, w takt słowa mierzy. *Zab.* 9, 347. *Zabl.* (z partesów, z tablatury : przesadza, pieści się). Stapa jak z partesów, w takt gada. *Ossol. Wyr.* (cf. gębę sznuruje). Zbić kogo z taktu, (*ob.* zbić go z jednochody, pomylić mu szyki). Zmylił takt : chybił, poszkapał się, potknął się, podrwił głową, pokpił sprawę, popsuł robotę, źle zadał, pobałamucił, powichrzył. Trafił mu w takt, *ob.* trafił mu w rumel. W takt odpowiedział, do rzeczy, trafnie, trafił, zgadł. Tak w takt, raz w raz, zawsze do rzeczy. — §. Takt, pojęcie, domyślność, przeniknienie, przenikliwość; Takt, Gewandtheit. Wielkiego taktu człowiek. Nie ma taktu. — §. *Aliter:* Wiersz niższy był jednaki; lecz ktoś mi powiada, Rozśmiał się na to Kupid i takt jeden skrada. *Hul. Ow.* 6. miare jedną, ogniwo jedno wiersza, ein Versglied. TAKTY : TAKTOWY rejestr, TAKTOWA sprawa, *Jurid.* kryminal, kryminalny, Crimital : Rejestr taktowy trybunalski, obejmuje kryminaly lub pod sądami, lub o milę od miasta, lub na osobie deputackiej wyrządzone. *Vol. Leg.* 7, 399. Sprawy ta-

ktowe. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 581. Pozew w taktowym terminie. *Zab.* 15, 417. Pozwany przez takty. *Treb. S. M.* 144, (*not.* «ex termino tacto»). Takty w województwie Płockim znosimy. *Vol. Leg.* 5, 482. TAKTYKA, *i, ż.*, z *Greck.*, nauka stanowienia, szkolenia i obrótów wojskowych. *Łesk.* 2, 209. die Tactik.

TAKUCHNY, TAKUTEŃKI, *ob.* Taki. TAKŻE *Coj.*, TAKIŻE, TAKOŻ, tymże samym sposobem, i a tenże kształt, na ten krój; ebenfalls, gleichfalls, auch, eben so, deęgleichfen; *Slav.* také; *Carn.* libtoku; *Vind.* enakclhnu, tudi (*cf.* tudzież), taku; *Croat.* takny, takaysze, takaishe, takajer; *Rag. et Bosn.* takoghjer; *Eecl.* тождественно, приперенствъ, подобнымъ образомъ, точь въ точь, такоже. Ze pan duszę swą za nas położył, my takież mamy kłase dusze swą za bracia. *Leop. 1 Joan.* 5, 16. Wyjawił się Bolesław do Prus; oni także przeciw niemu. *Biel.* 78. *W. Post. Mn.* 517. Konsul Rzymski nie miał więcej nad dwa legiony, przydawszy pomoc przyjacielską, których także wiele było, abo trochę więcej. *Modrz. Baz.* 448. tyleż, eben so viel. Ma się być w szrankach samosiódm, przeciwko także wielom. *Szczerb. Sar.* 71. Szcześnie jego jest moim także szczęściem. *Teat.* 25, 452. — *Aliter:* Prosił Józef, aby zjął ciało Jezusowe; dopuścił mu Piłat; także przyszedł i zjął go. *Leop. Joan.* 19, 58. jakoż, wie auch, und in der That, und wirklich. — §. Tak-że, *cum exclamat.*, tymże tedy sposobem, tak tedy! so also! auf jedne Art also! Także to złośliwy Nad enotą weźmie górę! i także to marnie Wydziera matkom dzieci i ołtarzom złoto! *Karp.* 1, 84.

TALAJSTWO, *a, n.* Niederer. Talt; (*Bosn.* talabukka tumultus), [porówn. *tureck.* talvaj : *latro. Men.* 1, 921 — 2]; motloch, fajdactwo, brak, drużyna, chałastra, chasy, Lumpengefudel. Duma mniejszych umykała ich osoby od chorągwi, a na miejscu ich była talajstwo przystawiała, ząd słabość wojska z najmniejszej tej zastępczej drużyny. *Nar. Hist.* 7, 75.

TALAR, TALER, *a, m.*, pewny pieniądz. *Germ.* ein Taler; *Boh.* tolar; *Sorab.* 1. toler; *Sorab.* 2. tolar, tollar; *Vind.* tolar; *Croat.* taler; *Eecl.* талеръ. Talery począł być około r. 1487 Zigmunt arcyksiążę Rakuzki, które od miasta Joachimsthal, talerami, u drugich Joachimukami zwano. *Sum. A.* 4, *Ross.* ефимокъ. Talar roku 1598 gr. 36; r. 1614 gr. 40; r. 1620 gr. 75. *Ostr. Pr. Czw.* 2, 305. Roku 1676 zł. 5; talar twardy zł. 6. *ib.* Taler stary niech nie idzie, jeno po półzłotego, mając w sobie groszy piętnaście. *Star. Ref.* 170. Lewkowe i złotowe talery. *Daw. A.* 2 b. Taler bity : bity; moneta srebrna, w wyższej od innych monet sztuce i wewnętrznej dobroci. *Kras. Zb.* 2, 526 ein Speciestaler, ein harter Thaler; *Sorab.* 2. twardi, schüroki tolar. Kto swe talery w gestę kupki składa, Ten madre wiersze składa, świat powiada. *Bratk. B. b. Slav. prov.* Kobko talrah, toliko priateljah : ile talarów, tyle przyjaciół. *Prov.* Na ży talar grać. *Cn. Ad.* 548. (nie szkoda go, nie żałuj go, na małe próbować, do szturmowania chałastre puszczać, na zły szkapie brodu próbować). TALAREK, *rka, m., dem.*, w talarki krajać : w talerzyki, w krążyki, in runde Scheffel

sfüctben. Jabłka w talarki i w kostki krajane. *Haur. Sk.* 517. W cienkie talarki pokrajane. *Syr.* 123. et 69.

TALEK, lku, m., (Talek. *Torz.* 189); kamień, niby z jakich szyb złożony, między palcami na drobny i nieco szliski proszek się rozcierający. *Kluk. Kop.* 2, 90, *Germ.* der Talf, eine thonartige Steinart; (*Lat. med.* talcum; *Pers.* taley, talchum).

TALENT, u, m., 1) waga pieniężna Grecka, Rzymska; *Croat.* talentum; *Dal. et Bosn.* telenat; *Ross.* талантъ, daś Talent bey den Griechen und Römern. Talentem rozmaite narody rozmaicie liczyły, i Atycki nawet nie był jednaki Talent mniejszy Atycki, n. p. miał w sobie sześć set grzywien. Rachunek talentów na grzywny i złote Polskie, *ob. Wary Kurc. praef.* — 2) Talent, TALENCIK, a, m., dem, dar lub przymiot przyrodzony, zdatność, zdolność, natürliche, angeborene Talent. Talentem nazwano sposobność z dowcipu i geniuszu pochodzącą, która się do jednej umiarkowości osobliwej nad inne okazuje. *Pir. Wym.* 12 Talenta, dary i łaski, które bóg ludziom daje. *Sk. Kaz.* 466 Każdemu bóg daje swój talenciek, abo dar jaki, jako dobre rzemiosło w ręce. *ib.* 468. Talenta, biegłość w sztukach nadobnych, w muzyce, w tańcu, w rysunkach. TALENTOWY, a, e, talent ważący. *Cu. Th.* 4124. ein Talent werth. TALENTOWAĆ *cz. niedok.*, utalentować *dok.*, talentami przyrodzonymi obdarzać, uprzywilejować, mit Talenten, Fähigkeiten begaben. Pięknym go bóg utalentował rozumem. *Bals. Niedz.* 4, 217. Człowiek niepoślednie utalentowany. *Mon.* 70, 649.

TALER, *ob.* Talar.

TALERZ, a, m., TALERZYK, a, m., dem.; (*Boh.* taljř; *Sorab.* 2, tallar, talar, talarik; *Vind.* taller, talber, talher, delier, okrągły (*ob.* Okrąg), okroshnek, okroshnik, okrągła miła dłoń; *Carn.* okrōshnek; *Croat.* tanyer, tanyeracz, (tanyerobuzecz = pasorzyt), plandizh; (*Ung.* tál, tálatna = misa, miska; *Dal.* zidda; *Dal.* pladan; *Bosn.* pladagn, tanur; *Rag.* plálagu; *Slav.* tanjur; *Ecl.* талеръ, топѣрка; *Ross.* талерка, торежка, талерочка; *Finl.* talricki; *Svec.* tallrick; *Dan.* tallerken; *Ital.* tagliero; *obs Gall.* tailleor; *Lat. med.* talerium; *Etym.* cf *Gall.* taller; *Ital.* tagliare; *Germ.* theilen = dzielić); znajome naczynie stołowe, *Germ.* der Teller, daś Tellerthen. Talerz każdemu jest znajomy; ale w wyrazie spożywczym, nazywają te naczynia talerzem, na które kładą kompoty, ciasta, owoce, sery, kaszanki i t. d.; i mówi się pospolicie: zrobić czyli dać kompot na talerz. *Wiel. Kuch.* 450. Talerze drewniane, cynowe. *Zab.* 3, 409; farfururowe, *ob.* Farfurki. — Talerzyk fruktów (*Carn.* kerhl) Nie dawno to czas. Gdy dla gry samej tylko pierwszy talerz srebrny Na stole był widziany. *Opal. Sat.* 52. Talerze na talery skujmy, A żołnierzowi pieniądze gotujmy. *J. Kohan. Dz.* 238. Do stołu z talerzem służyć. *Teat.* 19, 49. Talerze odmieniać. *ib.* 25, b, 85 Stać z talerzem = służyć w niższym rzędzie sług, za pachołka, pajuka, lokaja; n. p. Niedawno z talerzem stawał, teraz pan całą gębą. *Ossol. Wyr.* Z talerza żyć, żywić się tym, co z talerza spadnie, dojadać reszty, odebrawszy talerz od tego, któremu się do stołu służy; n. p. Niedawno z talerza żył, a teraz sam

czestuje i raczy. *Ossol. Wyr.* Z cudzego talerza żyć, parzyć na cudzy talerz = z cudzej kuchni, szukać cudzego stołu, upatrywać, gdzie się z komina kurzy. *ib.* Oblizywać talerze = łakomie jeść. *ib.* Nie widzi talerza przed nosem = niedaleko widzi, nie dużo przewiduje, niebystro. *ib.* Zmywać talerze, farfurki, zjadać przed kim ukradkiem. *ib.* Wziąć komu talerz przed nosem, wziąć to, czego był bliski, co miał za swoje. *ib.* Odstawić komu talerz, oddalić kogo od czego, cf odsadzić kota od mleka. *ib.* Nie w swoim talerzu, z *Franc.* il n'est pas dans son assiette, *ob.* nie w swoim sosie. — §. Po długiej często stęka żołądek wieczery, Chceszli lekkim być na noc, zmniejsz liczbę talerzy. *Min. Ryt.* 4, 185. półmiędzy, potraw. — §. Talerz rachowniczy, na którym pieniądze odliczają. *Macz.*, celbrat. — §. Talerzyk, krążek, talarek, ein Edeltaler. Nóż ten na końcu ma mały talerzyk do oglądania kości świdrowanej. *Czerw.* 17. Buraki w talerzyki pokrajane. *Kluk. Zw.* 1, 255. *Kluk. Rośl.* 1, 251. TALERZOWY, a, e, od talerza, Teller; *Ross.* талерочный. Kosz talerzowy, od talerzów *Ross.* талерочникъ. TALERZYKOWATY, a, e, — o *adverb.*, szelągkowi, orbicularis. *Pers. Cyr.* 1, 172. Botani Korona talerzykowata, *hypocrateriformis*, kiedy kraj korony płaski na rurce jest osadzony. *Bot. Nar.* 402.

TALIA, ii, ż., TALIJKA, i, ż., dem, z *Franc.*; 1) stan, stanik, kbić; die Taille, der Wuch. Piękna talia. *Mon.* 69, 1088. Szeźna talia. *Teat.* 25, b, 52. Jak mnie nie kochać, taki ze mnie caeka, Talijka smukła, piękna buzia, mina gracka. *Zabl. Fir.* 62. — 2) Talia kart, gra, paszki kart, ein Spiel Karten. Talia kart, czyli cała gra. Talia kart Francuzkich ma kart 52, Polskich 56. *Magier. Mskr.* Przynieś dwie talie kart francuzkich. *Teat.* 9, 42. Od kart do gry, to jest od talii francuzkich, złoty. *Gaz. Nar.* 2, 45.

TALIZMAN. *Nar. Hst.* 3, 85; amulet, noszenie czarownicze, broniące od przygód; n. p. Egipcyanie wielką moc przyznają czarom i talizmanom. *Pam.* 85, 659.

TALK, *ob.* Talek.

TALKA, i, ż., skrecona pasmenko nici, jedwabiu etc.; *Germ.* eine Doffe Seide, Garn re. Talek półlokciowych kopy. *Instr. cel. Lit.* Od kopy talek, to jest, przędzy. *ib.* *Vol. Leg.* 6, 152. Na krosnach wefnę i talki snować. *Teat.* 52, 64.

TALMUD, a, m, z *Hebr.* der Talmud. Talmud żydowski Bablonski r. 476 od rabi Asse i Amai złożony i bluźnierstw napełniony jest. Pierwszy, co go począł w półtora sta lat po zburzeniu Jerozolimy, był Juda, syn Symeona; drugi we 500 lat po onym zburzeniu rabi Joanna; a owi dwaj skończyli. *Sk. Dz.* 459.

TALMUZY, - ów, plur., ciasta z serem robione. *Wiel. Kuch.* 450 eine Art Käsefuden.

*TALOWITY, *TALWISTY, *ob.* Tyłowity.

TAM, (TAMO. *Cresc.* 155 et 487), *Adverb. loci*; *Boh.* tam, tamto, ondeno, hyn; *Slov.* tam, tamto; *Sorab.* 2. tam, tamko, tamkor, tamkora; *Sorab.* 1. tam, tamu, tamto; *Carn.* tam, tamkej, ondi, ondokej; *Vind.* tam, tamkai, v tem krajo, tuistem krajo, vundi, litukai, litemi, lito,

litam, litamei; *Croat.* tàm, tamo, onde tam, ovde (cf. owdzie), onam (cf. onąd), tote, totu (cf. tu), posoi; *Bosn.* tamno, ondi; *Slav.* tu, eno, eto, ondi; *Rag.* tammo, tamo, onamo, taj, ondi; *Ross.* тамъ, тамо, тутъ; *Ecel.* [тамо 2], овмо, таде; *Hebr.* תָּם, תָּם ibi; *Syr.* תָּם teman, ibi; *Hebr.* שָׁם s-ham, ibi, (cf. sam); — 2. *Quietus*, tam na owym miejscu, dort, da. Owdzie wilcy drapeżni, a tam lwy ryczące, zowąd smoczy jadowieci, a ztąd bazyliżski srogie. *Smotr. Lam.* 2. Tamem miał urząd przełożonego, i tamem na cztery lata mieszkaf. *Wys. Kat.* 576. Puka ktoś; kto tam? *Teat.* 51. c. 10, *Ross.* кто тут? wer da? Szablą po prawej ręce i po lewej uderzył, mówiąc: i to moje i tamto. *Birk. Chmiel. C 4*, (ob. Tamten) Aż tam *Slav.* dólno, aż tu dólno. Gdzie pan bóg, tam zwycięstwo. *Sk. Dz.* 295. Tam myśl, gdzie i serce. *Opal. Sat.* 61. Tam-ci świat; tamby się starzec. *Cn. Ad.* 1156. Nad rzekana Baldońskiem, tameszy siedzieli i płakali. *Wiobl.* 515. — *Iconastic.* Tymochus Pirusa chciał otruć przez syna swego, co tam był u niego cześnikiem. *Waug. Wal.* 206. *Vulgar.* Co mi tam do tego? *Teat.* 20. b. 173. A co tam przodkowie? dziś już wszystko inaczej! *Teat.* 29. 25. W rezezie, co mi się tam w cudze wdawać rachunki? *Teat.* 55. 21. He co tam, to nie szkodzi! *Teat.* 56. c. 6. Gdzież ten czarnoksiężnik, czyli ten wróżek, jako tam nazywasz. *Teat.* 28. b. 66. Kata tam potrafie. *Teat.* 50. 5. Bodaj tam We Pana. *Teat.* 45. c. 81. *Cum exclamat.* Tam do dyabła! *Teat.* 56. c. 56. (parwon!). — §. *Motus ad locum*: Tam do tego miejsca, dort, in, da, hin. Tam mierzy, a tu uderzy. *Cn. Ad.* 1156. Tam i sam, *significatione motus in loco vel ad locum*; hier und da, hierhin und dorthin; *Sorab.* 1. tam a szym, tam ha szém, hoře ha dèhle; (*Germ.* auf und ab; *Carn.* semterkje, semtertam, gorindoli, sem tir tja; *Vind.* fam inu ta, ta nu fem, pried inu sad; *Croat.* szém, ovám; *Slav.* ovamo onamo, ovdí óndi; *Ross.* сюды и сюды, тамъ и сямъ. Wody morskie, jako dwa mury tam i sam stanęły. *Żurn. Post.* 256. Tam i sam się przewijały kielichy. *Cn. Ad.* 1125 (na różne strony). Z wojskiem i tam i sam chodził. *Stryck.* 72. hierhin und dorthin. Przypatrzaf się z okna ludzom, którzy ustawicznie szli i tam i nazad. *Kraj. Pod.* 88. auf und abgeben. Zawiedli ich na błota Igniaće, iż ich było ani tam ani sam naszyeh. *Biel.* 98. sie konnten weder verwärtē, noch rückwärtē. Prawa ręka, ni się sam, ni tam ruszyć dafa. *Otw. Ow.* 187. Ani mie tam, ani mie sam; *lupum auribus teneo. Rys. Ad.* 1. *Żegl. Ad.* 5, (cf. złapałem Tartaryna).

Pochodz. *tamtędy*, *zamtąd*, *tameczny*, *tamtejszy*. *tamten*, *tamże*.
TAMA, y, ź, TAMKA, i, ź, dem.; (*Germ.* Damm; *Angl.* dam; *Gall.* dame; *Lat. med.* damina; *Svec. et Dan.* dam); grobla w wodę wehodząca, wodę odbijająca; eine Schlinge, eine Schladt, eine Flußschlinge, eine ins Wasser hineingehende Verdammung; *Boh.* hráz, hrázka, (cf. grodzia); *Sorab.* 2. dam; *Carn.* sashap, sasip (cf. zasypać), jespiza, ispize, (cf. izbicia); (*Croat.* táma + kryjówka, taj-

nik); *Vind.* salip, jes (cf. jaz), jess, sberm, schutina; *Bosn.* gát (ob. Gać), zagatje, zajazenje; *Ross.* насыпь, плотина, плотина (cf. plesć, płot), запрутъ, перепрыда, запруда, (cf. prad), *Ecel.* хамъ. Tame bić trzeba, aby woda ladu nie podmywała. *Os. Viz.* 265. Bystra rzeka, której wysokie grobel tamy z brzegów wylewając nie dopuszczają, jeżeli wód wyjsze wzbraniem sobie uczym, niehamowanym pedem łaki ponurza. *Mon.* 71, 757. Tamka mała, ob. Taras. — *Fig.* To wszystko potraczał, cokolwiek było tamą jego zapłowi. *Mon.* 71, 820. Dalszym jego honorom śmierć jętkła tamę rzuciła. *Nes.* 18. Chęć i cnota człowieka we krwi mają tamy. *Przyb. Ab.* 207. — §. Tamka, ulica w Warszawie, n. p. Mieszka na Tamce.

Pochodz. *tamować*, *zamtować*.

TAMARYNDY; *Vind.* tamariflika, ob. Daktyle leśne. **TAMARZYSZEK**, ob. Wrzesnia

TAMBORA, a, m, **TAMBOREK**, rka, m, dem., i arzodzie na kształt bebenka do szycia, haftowania; ein Tambour weran geblät, geblät wind; (*Croat.* tambora fibes davum chordrum, barbar. tambur; *Bosn.* tambur fibes, tamb' erlin, babagn; *Hebr.* Tambor do haftowania. *Teat.* 20. 42. Tamborek do szycia. *Perz. Leb.* 519. Przynieś mi tamborek z kartonem. *Teat.* 51. b. 41.

TAMECZNY, **TAMTEJSZY**, a, e, z tamtej strony, zamtąd *Boh.* tamuj; *Vind.* tamkain; *Ross.* тамечный, тыромный, (cf. tutysz; daitj, daitj. Mdo nie wszys y tameczni ne kážy rak otury wielkie czynią. *Piszk. Dz.* 91

TAMIZA, y, ź, rzeka w Anglii, nad którą Londyn. *Wyrw. Geogr.* 20, die Tyemie.

TAMKA, ob. Tama.

TAMO, ob. Tam.

TAMOWAC, -at, -uje cz. niedk, tamą hamować; *Germ.* dämmen; *Ried. erl.* dämmen; *S. cv.* dämmen; *Angl.* damp; *Lat. med.* addemnare; (cf. *Lat.* domari; *Graec.* δαμνάζω), ein Wasser hemmen, den Lauf aufhalten; *Sorab.* 2. dammowasch. *Vind.* jesite, (cf. gacit); *Ross.* прыдуть, прыуы, запрудыть, запружывать, перепрыдуть, перепрыкать, перепрыжывать — *Pr. et tr.* Tamować rzekę, aby nie wylęwała. *Tr.* Rzeka ścierwami narzucona, w biega swo ni tamowała się. *Pschod.* 91. der Fluß wurde gehemmt in seinem Laufe, verstopfte sich. Bystre stromyki stawały, a gdy się tak tamowały, Wysychały miejscem wody. *Bariz. Tag.* 185. Tamować kolo. *Tr.* hamować, hamuleem wciągać. **TAMOWY**, a, e, od tamy, cf. grobelny, Damm; *Ross.* плотинный

TAMTEDY *Adv. loci; illac*, tamtą, ową drogą, przez tamto miejsce; *Boh.* onam, *Sorab.* 1. tam pżez, tam lober; *Carn.* kjē, kjekej, leunod; *Carn. obs.* tjakej; *Vind.* tota, tontota, totai, lkekai, teta, ta, leta, takai, na trakai; *Croat.* onud, onuda, (cf. onąd); *Bosn.* onamo; *Ross.* туда; *Ecel.* таде, dort durt, (cf. zamtąd). Jutro wyprawie się na to i na to miejsce, bo tamtędy pójdą. *Sk. Żyw.* 2, 179. **TAMTEN**, **TAMTEN**, tamta, tamto-ów; *Vind.* tisti, testi, der dort, die dort, daš dort. Tamtego nie widział. *Tr.* Tamci panowie. *ib.* Osiadłszy na grzbiecie, Śmierć cię nieubłagana na tamten świat

gniecie. *Hor. Sat.* 189. TAMTOWIECZNY, a, e, owego wieku, czasu, jener Żuť. Słowa te od jakiego medrka tamtowiecznego wetknięte. *Nar. Hst.* 5, 289. TAMTEJSZY, ob. Tameczny. — (TAMUJE, ob. Tamować). — TAMZE *Adv. loci*, na tamym samym miejscu; *Carn.* lihtöd, lihtukej, leondi, leondokej, eben dajelbst.

1. TAN, u, m., z *Franc.*, dąb garbarski, die Łoße. Korę debową na tan dla garbarzy na wiosnę odzierać trzeba. *Świlk. Bud.* 40.

2. TAN, ob. Taniec. TANCERZ, ob. Taniecznik. TANC-MISTRZ, a, m., który lekye tańców daje, *obsol.* skoczek, *Germ.* der Tänzmeyster; *Carn.* plesâr (cf. plesy), plesmashter; *Vind.* raini moister (cf. rej), peflar; *Croat.* tanczomester, pleszovod, kolovod, tanczuss; *Ross.* танцмейстеръ; *Eccel.* танечникъ, учитель танцовъ. Młodzieży trzeba tancemistrzów, fechtmistrzów. *Pam.* 83, 1, 700. *Exercitia* w Paryżu miałem te kawalkacya, lutnia i skoczka. *Boh. Ossol.* 1, 50. (tancemistrza). TANC-MISTRZSKI, a, ie, od tancemistrza, Tänzmeyster; *Ross.* танцмейстеровъ. Tancemistrzka sztuka, TANC-MISTRZSTWO, a, n., die Tänzmeysterkunst, miejsce czyli urząd tancemistrza, die Tänzmeysterstelle. TANCOLUBSKI, a, ie, tańczyć lubiaczy, gern tanzend. Jejme pp. Tańcolubskie, owe to wysmukłych kibici i bystrolotnych nówek skoczki. *Mon.* 70, 152. TANCOWAĆ, -ał, -uje *eont*, TAŃCZYĆ *niedok*; *Boh.* tancovati, krpěiti, krpějm. (cf. krpce *crepidae*, ob. Kurpie); *Slov.* tančugi; *Sorab.* 1. reyuyu, reiwač, (ob. rej prowadzić); *Carn.* rajam, pleshem, plesati, (ob. Plesać); *Vind.* rajati, peflati; *Croat.* tanezat, tanczati, tanczam, plessem; *Hung.* tanczolni, ugrom, (cf. igran); *Slav.* igrati, (igratise, igrać); *Rag.* tanzatti; *Bosn.* tančatti; *Ross.* танцовать, приплясывать; *Eccel.* ликовствовать, ликовати; tancee odprawiać, tanzen. Moskwin uczy przy surmach tańcować niedźwiedzi. *Pasz.* D. 110. Trzy lata nie tańczyłem. *Teat.* 53. d, 96. Nie czekaj od nas też żadnych, tańcować raczej będziemy po grobie twoim. *Birk. Kaz. Ob. E.* 4. (skakać, plesać, cieszyć się). Tańcować nie chciał po tym granju. *P. Kchan. Orl.* 1, 271. — *Cum Genit.* Tańcować gonionego. *Stryjk.* 476: tańcować klaskanego, Polskiego etc. — *Fig. alleg.* Jak komu interes zagrał, tak każdy tańczył. *Zab.* 15, 212. *Slov.* Nè wi, na kteru nótu tancował ma; *nescit unde initium sumendum.* Ja w jego wieku inaczej musiałem tańcować. *Teat.* 51. c, 51. (w inszych byłem obrotach, w obertasach). — *Aliter:* O ojcu ani pytaj; z tym matka tańcowała, z kim jęj lubo było. *Mat. z Pod. B.* 5. (z tym się wdawała, sprawę miała, bawiła się). — Tańcować z kim, szamotać się, szarpać się, kręcić się mocuwać; mit einem bernum tanzen, sich mit ihm bernum balgen. Jak się wzięli za lby, tańcowali z sobą po całej izbie. *Ossol. Wyr.* — Potkańujemy z sobą, pójdziemy z sobą w tance, rozmówimy się, rozprawimy się, znie-rzymy się, spróbujemy się, powadzimy się. Tańcować z Tatarami, na granicy walczyć, ob. Taniec Tatarski. TAŃCZYK, ob. Tanieczek, Taniec.

Dalsze pochodz. *dotaćcować, wytaćcować, potaćcować, przetańcować, odtańcować*, ob. Taniec.

TANDECIARZ, a, m., przekupień starych gratów; (Dbb. der Tandler), der Trödler; *Boh.* tarmarečnjk, šantročnjk; *Carn.* martalos, (cf. martauz); *Vind.* trandler, baranteh, kupzhnivauz; *Rag.* starexâr; *Ross.* докупчикъ. Starzyznę tę przedasz tandeciarzom. *Teat.* 56. b, 84. Tandeciarze od żydów najwięcej rzeczy kradzionych nabywają. *Gaz. Nar.* 2, 68. W *rodz. żeńsk.* TANDECIARKA; *Boh.* tarmarečnice; *Vind.* tandlarza, kupzhlivarza, kupzhuvauka, bragnarza, die Trödlerin, Tändlerinn, ob. Tandeta.

TANDEM *adv.* z *Lac.*, nakoniec przecię, kiedy tedy, cudliń; *Bosn.* nadokon, najposlje, na kon konca, (cf. na koniee końców); *Rag.* napokon, na svarhu, (cf. wierzel). Już tandem pewnym być można pokoju. *Gaz. Nar.* 1, 228. Tandem po dość długiej podróży, stanąłem w Paryżu. *Kras. Dos.* 98. Tandem z oczu mu znika. *Jabl. Tel.* 555. Siada tandem. *Mon.* 67, 259. — Tandem tedy: i coż zatym? coż dalej.

TANDETA, y, ż., TANDET, u, m., wendeta, handlarstwo starzyzna, gratami, targ na starzyznę, graty, tret; Dbb. Tändlerey, Tändlerfram, Tändlermarft; *Boh.* tarmark; *Vind.* kupzhuvafishe, kupzhlivarsku, tershishe; *Ross.* докупной рядъ, der Trödel, Trödelmarft. Utrzymywanie tandet żydom zabrania się. *Gaz. Nar.* 2, 68. Tandety są względem sukien, co ementarze względem ludzi. *Zab.* 1, 140. Dziś cnotę, honor, jak na tandecie sprzedają. *Wad. Dan.* 67. et 90. Serce na zbycie ma, jak na tandecie. *Zab.* 16, 118. Lais Koryntska w przysionkach Wenery Rozpustną nader tandetę zakłada. *Zab.* 15, 552. Wstyd teraz poszedł na tandetę. *Nar. Dz.* 2, 110. Za dary, cnotę, wiarę i zdrowie, na starej zawieszają tandecie. *Pot. Arg.* 495. Chętnie dla zysku dobre imię na tandet wywieszają. *Pilch. Sen. list.* 4, 101. (publicznie mu pośmiewisku podawają). Człowiek z tandety niewiele wart, nizezemny. TANDETNY, a, e, od tandety, z tandety, Trödel. Robota tandetna, licha, *oppos.* na urząd.

TANECZEK, TANEK, TAŃCZYK, ob. Taniec. TANECZNIKA, TANECZNICA, y, ż., TANECZNICZKA, TAŃCOWNICZKA, i, ż., *dem.*, tańcowaniem się obierająca, *Germ.* die Tänzerinn; *Boh.* tanečnice; *Sorab.* 1. reyнварka; *Vind.* rajauza, peflarza, rajauka, rajariza, rajarza; *Croat.* tanczussieca; *Rag.* tanzaliza; *Bosn.* tančaliča; *Ross.* танцовщица, плясая, плясавица, плясуныя; *Eccel.* плясница, ликовательница. Spiewaczki, tańcowniczkę wstawiają w nich, iż złota i klejnoty są jedynym miłości dowodem. *Mon.* 68, 269. Z tancecznicą nie bywaj, ani jej słuchaj. *Biał. Post.* 198. — 2. Tancecznica, miejsce do tańców, sala; *Vind.* rajilbe, peflarjishe, raini prestor, der Tänzaal, Tanzert. *Choragium*, tancecznica albo in-sze miejsce, na którym gry albo tańce sprawują. *Macz. Z domów bożych tancecznice, spichlerze, szopy czynią.* *W. Post. W.* 2, 557. TANECZNIK, TANCERZ, a, m., tańcowaniem się bawiący, uczący tańcować, tańcujący często lub dobrze; *Boh.* tanečnjk; *Sorab.* 1. reywar, (cf. rej wodzący); *Carn.* plesavz; *Vind.* rajavuz, pef-mahter, rajavez, pefauz, rajar; *Croat.* tanczussieca;

Rag. tanzalaz; *Bosn.* tančalo; *Slav.* igraćs, (cf. igraec); *Ross.* танцовщикъ, плясальщикъ, плясунъ; *Ecl.* тане-чникъ, учитель танцовъ, плясатель, танцователь, ликовствователь, der Tänzer. Vestris, sławy we Francyi tancerz. *Niemc. P. P.* 19. *Teat.* 24. c, 77. Królowa Anna tak się bardzo kochała w tańcach, iż gdziekolwiek jechała, zawsze rotami w około siebie taneczników wodziła. *Strujk.* 586. Taneczników i skocz-ków. *Pileh. Sen. list.* 5, 218. TANECZNY, TANIECZNY, TANCOWY, a, e, do tańca lub tańcowania należący, Танъ; *Croat.* tanečni, tanzüssni; *Ross.* танцовальный, плясальный; *Ecl.* плясательный. W taneczne idzie ko-ło. *Bals. Sw.* 2, 161. Szkoła tanieczna. *Petr. Pol.* 2, 190. Pieśń tanieczna. *Vind. raina* popeuka, falerka. TA-NEK, ob. Taniec.

TANGENT u organ, klawiatura, przebiegalnia, klawisz, podkładka, podstawek, miłotek, którym palcami przebiegają. *Włod. die* Tastatur, Claviatur, 3. B. in einer Orgel. Tangent, Trüffel, w organach otwiera wentyle w wintladzie. *Magier. Mskr.* TANGENTA, mathem, ob. Sty-czna linia, Tkwocąg. Przystawka.

TANI, ia, ie, TANIE et TANIŃ adv. Tańszy, Taniej Com-par.; (*Boh.* lacný, (cf. lacny); *Sorab.* 2. tuni, tuno, tuniej; (cf. *Carn.* tanke, tajaushe: cienko; *Rag.* táman vilis); *Rag.* zjénee, za mało; *Illyr. barb.* jeftino; *Bosn. et Slav.* jeftino; *Croat.* zlakka, (cf. z lekka); *Ross.* дешевый); niedrogi, za małe pieniądze; mełłcil, niéłł tšener. Tani rzemieślnik, nie może być wyborny. *Cn. Ad.* 1157. Chłop odbyć musi tłoki i szarwaku dzień za pieniądze nadto tanie, mówię, że nadto tanie, gdyż za nie i podjęć dobrze nie może. *Mon.* 68, 196. (za zbyt szczupłą płate). Tanio przedawać *Ross.* дешевить. Kitajki dupła, po zł. 5, 4, 5; tańsza po zł. 1. *Gost. Gor.* 112. Gdyby u nas były tańsze dukaty, a gdzie indziej droższe, toby nam wszystkie wywieziono. *Gost. Gor.* 29. (w niższej cenie). Tanio co czynić; *oppos.* wzdrzać. *Cn. Th.* 1156. Tanie kupisz, psom wyrzucisz; co się kupi tanie, psom się to dostanie. *Cn. Ad.* 100. Tanie rzeczy niesmaczne. *ib.* 1158; (*Slov.* čo wzięné, nemi lacne; *quod rarum, carum*). Poganin plundrował, przyszło mu to tanie, Trzodę, bydło, dobytek, nie robiący na nie. *Paszk. Dz.* 16. (przyszło mu łatwo, bez kosztu). Nie da taniej, jedno jak w targu. *Rys. Ad.* 45. (nie ustapi-ć nie). — *Fig.* Jeden drugiemu taniej dać nie chciał; zątem wyjechali na pojedynek. *Warg. Cez. praef. D* 5. ulegać, ustępować; nachgeben, weiden. Z obu stron bili się długo, jeden drugiemu nie chcąc koniecznie nie dać taniej. *Biel.* 265. — $\frac{1}{2}$. *Transl.* Tani, nie-szacowany, za nie nie miany; niéłł gefhágt, gering gefáht. Henrykowi tak tania była korona Polska, a Fran-cuzką ceną drożej *Min Ryt.* 2, 44. Tanie im dla o-czyzny zdrowie. *Jabl. Buk. C* 2 b. Jako jaje słuc, tak to tanie u niego, targnąć się na bliźniego swego. *Rej. Post. T* 1 5. Te najwyższe oświadczenia niewypowie-dzianego jednych ku drugim przywiązania serea, tak są tanie i tak mało nam kosztują. *Mon.* 67, 467. Tanie to sobie szacują ludzie, czym bardzo obfitują. *Cn. Ad.* 1158.

Więcej-em o tobie rozumiał; jużś u mnie tańszy. *Cn. Ad.* 664. (straciłś z szarwaku). — *Miter quasi active:* Tańszy on teraz. *Cn. Ad.* 1158. spuścił z kwinty, już nie tak hardy, zwiesił skrzydła; er giebt's jest mełłfeter, iŃ niéłł mebr jó Ńtoł. Za godzinę może będziesz ty tańszą. *Teat.* 55. c, 55. (nie będziesz się już tak drożyła. Ta-niego sumnienia: byle za co zrobi wszystko, cf. za ta-mie pieniądze psy mięso jedzą.

Pochodz. *taniec, stanieć, taniósć.*

TANIEC, Ńca, m, TAN, u, m, TANIEK, nka, m, TAN-CZYK, a, m, TANECZEK, czka, m, dem.; *Boh.* tanec, skočna, (cf. skočny); *Slov.* tanec, tancowanj; *Sorab.* 2. reya, reja; *Sorab.* 1. reja, (ob. Rej); *Carn.* plus (cf. plusy), raja; *Vind.* raji, raj, rja, rajzi, plefs; *Croat.* táncz, tanečz, plész, szkok; *Rag.* tánaz; *Hung.* tántz, tánečz, tántzolás, ugás; *Bosn.* tanac; *Ross.* танецъ, пляска, плясание, утанеца, емка; *German.* der Tanz, das Tanzen; *Niederl.* Tanz; *Angl.* dance; *Gael.* dance; *Ital.* danza; *Arab.* tautza, (cf. *Graec.* χορός); tańcowanie, pochod, rucht, skakanie podług muzyki w takt; das Tanzen, der Tanz. Niechaj do tańca grają, Już się nogi zwijają. *Knias. Poez.* 1, 105. Proście damy w taniec. *Gaz. Var.* 1, 101. Szła z nią w taniec. *Gorn. Dw.* 274. Prowadzić pannę w taneczek. *Jeś. Ek. E* 1. Już składne ruszy do taneczka pięty. *Hor.* 1, 247. Ubiega-ja się, kto ma pierwaj w tanek paskoczyć. *Rej. Zw.* 25. Leśne Nimfy rzędem Ujawszy się za rewe, różne stroją tany, Gdy satyrowie dzieci grają im w organy. *Zimor. Siel.* 552. *Szym. S. W.* 39, cf. Krakowiaka, byzka, sarabandy, drabanta. *Teat.* 24. c, 71 — *Ucl.* ukropnie taniec duchownego z chrześciami po odbytem chrzcie, po trzy razy na około chrześcielnicy, tudzież przy świę-ceniu dyakona i presbytera, podobnie po danym ślu-bie małżeńskim). W tan idą cedry, jak *(Orfeusz)* gładko poumszcze, Dereń z jesionem równiej szuka pary, I mniejsze taktu nie uchylbia bluszcze, Porwą się suche do pływów szuwary. *Mon.* 71, 719. Trudno tego do tańca ciągnąć, kto nie rad skacze. *Rej. Zw.* 26. b. Kie-dy się pijanemu zechce w tanek, aliści się śliza, jako kozieł po ledzie. *Rej. Zw.* 62. On nie do tańca, albo jak medźwiedź do tańca: niezgrabny. *Ld.* Nie nie umie, do niezego go użyć nie można, ani do tańca, ani do różańca. *Mon.* 71, 106, (cf. ani do rady, ani do zwady; ani do pióra, ani do szabli). Niedźwiedzi, Smorgoński taniec: niezgrabne ruszenie. — On na to, jak na ta-niec: lubi to, rad temu, ochoczy do tego. — Kozacki taniec: rzecz dzika, nie według porządku. — Z tańca do grobu niejednego niosą. *Pot. Syl.* 240. Śmiertelny taniec, saltus mortalis. — Taniec, muzyka taneczna, ut graj, spiewaj mi ten taniec, die MuŃf zu cinem Danzē, ein Tanz. Obiecano mi na jutro przepisać śliczne dwa tań-czyki. *Boh. Kom.* 1, 207. Kozak na teorbienie tnie tań-czyki. *Zab.* 15, 204. Uciąc tańca, z góry zagrać, zwa-wo odgrać. Nieszpetnego mu tańca zagrał, wypłatał mu sztukę, uciał mu kurtę, zadał mu gracko, pomieszał mu szyki, zbił go z drogi, z taktu, cf. z jednochody. — $\frac{1}{2}$. *Transl. fig. varie:* Śmierć ze mną chodzi w tańcu.

Kulig. Her. 60. (zaprasza mię z sobą). Taniec s. Wita, ob. Wit. Rzeka do morza wpadłszy, tam wszystkich swoich tańców dokończyła. *Pasz. Dz.* 22. (biegu swego). Spodziewał się zbieg, że mu darują, i że go w taniec nie zaproszą. *Teat.* 8, 103 przez różgi. *Erziehungs- und Gassenlauf.* — Taniec, Marsowy taniec, targaniec, bitwa, walka, utarczka, turniej; *Fragestun.*, *Ingriff*, *Eckladt*, *Kampf*, *Treffen*; (cf. *Lucian de Saliat.* 14, 2, 276. *Barth. Anachars.* 4, 406: «les Thessaliens elevoient une statue à l'honneur, parcequ'il avoit bien dansé au combat»). Tatarowie radzi się potykają w polu równym, półki swe w okóło zgromadziwszy, szykiem zakrzywionym, który pospolnie ludzie rycerscy Marsowym tańcem zowią. *Gwagn.* 595. Tatarowie z łuków tańcem zwykłym najeżdżając bez przestanku Litwę przerywali. *Stryjk.* 548. Tatarowie zwykłym tańcem różno się rozstrzegli, ucieczkę zmyślając. *Stryjk.* 545. Ruś się na nas oburzyła; pomóżmy im tego tańca, na który przyjechali. *Biel.* 59. Litwa z największą śmiałością Tatarom pierwszym i wtórnym tańcem odpór dała; na ostatek Tatarowie nie mogąc wytrzymać trzeciego tańca, poczeli pierchać. Litwa zaś za nimi gonionego tańcując, tym śmielej była. *Stryjk.* 476. Synowie, nie uciecie się tańców, bo tego i w domu z Tatarami nauczycie się (przeestroga Sobieskiego, wyprawującego synów do cudzych krajów). *Karp.* 4, 21. Od Tamerlana podane prawidła wojowania zachowali Tatarzy, i to nazywali nasi dziadowie tańcem Tatarskim. Takiego słowa używa Konstantyn Niasze Ostrogski, Marcin Bielski, i Jakób Sobieski w dawnej nauce dzieciom idącym za granicę. Polacy nazywali suwałką ten rodzaj utarczek. *Czark. Pr.* 1, 255. Uciekną (Tatarzy) jak złodzieje, strzałki wystrzelwszy, Taniec za potkanie w koło udziaławszy. *Stryjk. Turk.* 4. Gotowe do rozprawy szańce, Zechee-li z nami idę w Marsowe tańce. *Jabl. Buk. M.* 4 b. Jużbyś więcej w tan Marsa nie chodził pod Troją. *Dmach. II.* 2, 419. Tatarowie prędko przyszli do koni i sprawy, skoczyli tańcem. *Pap. Ryc.* 80. — *Simul.* Jannaey obadwaj, poszli z sobą w taniec; wzięli się za rby. Pójdziemy z sobą w taniec; rozmówimy się, rozprawimy się. — *Prov.* U tego tańca dwa końca. *Rys. Ad.* 69. niebezpieczna sprawa, rzecz wątpliwa, jak się uda; cf. psiego, sowego skakać.

TANIEĆ, -ieje *neutr.* *niedok.*, stanieć, *f.* stanieje *dok.*, tańszym się stać, spadać z ceny; *Ross.* дешеветь, подешеветь, вздешеветь, weblfelder werden. Staniało po drogości zboże. *Cn. Th.* 1155. Wszystko wszędzie staniało, a grosz wszędzie drogi. *Jeg. Gr. A* 4 b. — *Tr. fig.* Tanieć, spadać, z szacunku utracać; geringer werden. die Ehre gering werden. Dobrze przy lepszym tanieje. *Cn. M.* 165 (cudne przy cudniejszym gaśnie). Rozum, poczciwość, sumnienie staniało. *Wad. Dan.* 67. Świat mi cały przy tobie taniał i tanieje. Serce moje za tołą pójdzie w puste knieje. *Teat.* 44, 78. Dla nauki Chrystusowej powaga Faryzeuszów taniała. *Żarn. Post.* 5, 552 b. Poważność Janowa niejako była dla onego w ciemnicy jego więzienia staniała. *Żarn. Post.* 12 b. Dawniej uczeni ludzie w wielkiej wadze byli, nie tak

jako dziś u niektórych tanieją, i za szyszkę je sobie ważą. *Glicz. Wych. N.* 6. Rzeczpospolita bardzo dziś sstaniała. Co się prywatnie nisko jej kłaniała. *Rej. Zw.* 252 b. Jaki dziś Rzym, jako staniał. *Bal. Sen.* 26. Zda mu się, żeby jednym stopniem niżej stąpić i zaraz stanieć musiał, gdzieby miał dać to znać ludziom, że się uziął kiedy. *Gorn. Dw.* 6. Staniała w królownie podufałość ona przeciwko Tymoklei. *Pot. Arg.* 149. umniejszała się, upadła, jst nam ab. Coż tedy nam tytuł da, żeśmy chrześciance? Kiedy spraw chrześciańskich sława u nas tanieje? *Pasz. Dz.* 110. (tanieje). — 2 Tanieje, już nie tak hardy, spuścił z kwinty, zwiesza skrzydła; er giebts jest weblfelder, jst nicht mehr so stolz. Wstyd go razem i ciężki gniew poduszczą, Przewież z humoru tego już opuszcza i co dalej tanieje. *Tward. Wł.* 154. — (TANIECZNICA etc. ob. Taniecznica). — TANIO, TANIE, ob. Tani. TANIOŚĆ, TANNOSĆ, ści, ż., niedrogość; *Boh.* lacynost, (cf. lacenosć); *Ross.* дешевизна, die Weblfelder. *Dudz.* 16. Na samo jego imię z nagła tannosć żywności z największą zubożoną niedostatku i drogości nastąpiła. *Sim. Cyr.* 248.

TANTONIEĆ się, [TANTONIEĆ się 2], *rec. niedok.*, [Etym. tetten, n. p. 2]. Tantonieć się ogień, gliscit ignis. *Cn. Th.* 1126; wzmaga się ogień, wybucha. *Włod.* das Feuer greift um sich, nimmt Heberhand, sprüht um sich herum. Z nagła się wszystko tantonie, Gdzie blask skalnej migunie broni. *Zab.* 6, 259.

TANTNY a, e, dostatni, którego stać na co, n. p. Żyd tantny stać go na kilka arend; — rozumiem że z Łacińskiego tanti est; *opp.* kapzan. *Ossol. Wyr.* jeżeli nie z Hebrajskiego טנן tanah, largiter donavit; zwłaszcza że się o żydach najwięcej używa. *Ld.* vermögend, weblhabend.

TAPAC, ТЕРАЦ, ob. ТУРАЦ, ТАПЦАН, ob. Tarezan.

TAPEZAN, a, m., n. p. Towary Turckie, kobierce, kilimy, tapezany. *Vol. Leg.* 4, 82. Chodzi po altembasowych tapezanych. *Tward. Pasq.* 5.

TAPICZYER. *Kras. Pod.* 2, 214. *Mon.* 67, 625. *Boh.* čalunjk, (cf. calun); *Carn.* prapagnek; *Vind.* presternik, tapezirar, prestranjar (ob. Przestrzeń, rozprzestrzenie), prapagnek, (cf. przepięć); *Ross.* обощукъ, ob. Obiciarz.

TAPIROWAĆ *cz. contin.* z *Franc.* u fryzjera włosy grzebieniem w kupę zbijać. *Magier. Mskr.*

TARABAN, u, m., kołły wojskowe, tołombas; eine Trommel, Scherrenke; *Ross.* барабанъ, beben, (cf. tarantara). Bebnny, tarabany grzmia. *Leszcz. Class.* 64. TARABANIEĆ *cz. niedok.*; *Ross.* барабанить bebnieć, trommeln. Dobosz, co pod okna capstrych tarabani. *Kras. Sat.* 100. TARAC, ob. Tarzac.

TARADAJKA, TERADAJKA, i, ż.; *Boh.* talawaška; *Slav.* taljuge, (ob. Telega); *Ross.* таратайка; prosta mkezemna kolaska, eine feldchte Kalesche, cf. taratalka.

TARAMTARAM, ob. Taratan.

TARAN, u, m.; *Boh.* had, (had-waż, cf. gad); *Carn.* restropliu; *Vind.* sidni podiravez, restrupilu; *Ecol.* барабанъ, сръбнобитное орудие, (ob. Baran); *Ross.* таранъ; der Mannschrotter, Sturmboß; belka dębowa, w końcu okowana na kształt głowy baraniej, którą tłuczono mury. *Biel.*

66. *Papir. W. 1, 192. Warg. Cz. praef. 4. Otw. Ow. 455, ob. Baran. Chmiel. 1, 465.* — "Taran, szlaga, kula. *Volckm. 518. ein Edlflügel.* — *Fig. Złoto a niezgoda najdzielniejszy do łamania murów taran. Nar. Hst. 2, 101.* Nie masz muru, którego by złotym nie przełamać taranem. *Fredr. Ad. 58, (cf. złota szwajca).* — 2. *Transl. Taran n. p. morski = bałwan, szturm, nawał; Sturm, Ungewitter, Meerestwogen.* Tak bywa rzecany okręt, gdy różne biją nań tarany. *Morszt. 55.* Okręt jechał od srogich szturmów i taranów. *Jabl. Tel. 47.* Podobny bałwanom Morskim był i płynącym Neptuna taranom. *Jabl. Tel. 279.* Główne tarany bezbożność, bluźnierstwo, niesprawiedliwość, które fundamenta monarchii z gruntu poruszają. *Psalmod. 29.* Po tylekroć swe tarany Na zadanie ciężkiej rany Smutek wali w niedzne serce. *Zab. 11, 207.* Ja mając ten taran w sercu, wytrwać-em nie mógł. *Wys. Kat. 598, (cf. ościę).*
- TARANT, a, m., koń lub pies etc., tarantowaty; *Slav. shárac, ein Apfelschimmel, ein Ziegerpferd, ein Pferd von dergleichen Farbe, ein Hund.* x. Wszak widziałeś i dobrze znasz moje taranty, Konie dzielne, maść rzadka, gustowne ubranie. *Zabl. Fir. 29.* Imię się otyłego wilk taranta w głodzie. *Pot. Pocz. 216.* Tarant pies leżał na szród izby. *Pot. Jow. 111, (cf. morąg).* TARANTOWACINA, y, ż., maść czarno i biało nakrapiana, weiß und schwarz geprenfelte Farbe. Marmur biały, mający kropki czarne po sobie na kształt tarantowaciny. *Star. Dw. 6, (cf. morągowaty).* Pszczoły te, tarantowacynami z wszelkich stron żółtemi Ponakrapiane ciała mają; *paribus lita corpora guttis, Otw. Wirg. 457.* TABANTOWATY, a, e, TARETOWATY, TARANTOWY; *Ross. чубарий;* czarno biało nakrapianej maści, cętkowany czarno biało; *apfelschimmelig, getiebert.* "Crokaty, srokaty, tarantowaty koń, *geheft. Menu. 1, 25* Konie tarantowate. *Hipp. 9.* Podę mnie dawano stępaka tarantowatego. *N. Pam. 16, 17.* Dzikie lamparty tarantowej barwy. *Mon 71, 901.* Lampart taretowaty. *Banial. J 2.* Dzieciół taretowaty. *ib. J 5.* — *Fig. Znać po tarantowatej cerze waszkiej, która zewsząd szyszki osiadły...* *Pot. Pocz. 259.* TARANTUŁA, ob. Krzeczek.
- TARAPATA, y, ż., hałas, kołat, hębnienie, stukanie ciężkie; *Lärm, Geflüpe, Getöse.* Coś mi w głowie kołata, Właśnie jak kotłów hębnienia Ta ta ta tarapata. *Teat. 56. c, 126.* — 2. Tarapata, kłopot, kłótnia, swar, obroty, rosterk, obertas, *Verlegenheit.* W kaduczej pan mój tarapacie. *Zabl. Amf. 60.* Nie uszedłem powszechniej z wami tarapaty. Popalono mi gumna, stodoły, pnie, chaty. *Zimor. Siel. 229.* Wielka tarapata, dziorawa w deszcz chata. *Rys. Ad. 75.* Nie uwierzysz, w jakich ja tarapatkach bywałam, wiele się to chłopców przemieło, co się za mnie wyzywał. *Teat. 21, 71.* TARARA, ob. Taratan. TARARUSZKI *plur.*, fraszki, bajtaśzki, brednie, blaktry; *Schwindlezen, Windbeutelzen.* Zagorzałe pały! u tych kobiet w głowie nie więcej, tylko tararuszki. *Teat. 55. d, 19.* Wszystko poszło na brydnie i na tararuszki, Na przysmaczki, spiewaczki i na panie duszki. *Nar. Dz. 5, 55.*
1. TARAS, "TARAZ, u, m., różna nasypka, rozmaity drobny materiał, kamienie, gruzy, chrósty i t. d. do zawalenia, przyparcia czego; [z Niem. 2] Tarraß, Traß, gepulverter Stein. Upusty gnojem, tarasem, darniem opatrzyć. *Haur. Sk. 146.* Potrzeby różne do stawów przysposobić w ziemie i saniami zwieźć okoly, chrósty, taraz, gnoje na upusty. *ib. 144.* — 2. TARAS, u, m., może z Franc. terrasse; — 1) wał z ziemi usuty, grobla; ein Erdwall, eine Bastey, ein Tarraß; (*Boh. taras, rauben, raubenz,* (cf. rąb, zrab); *Bosn. taraga 1)* miejsce visoko od kuchje za grjatsę na suncu, 2) jastrik *pavimentum.* Taras wałowy, płaszczyna wałowa, przytkająca z jednej strony do skarpy, a z drugiej do przedpiersia. *Jak. Art. 5, 520.* Taras, grunt słaby, umocony drobną skrzeczynką, ilem przesypany, czyli tanka mała. *Os. Zel. 86.* (nasyp, nasypisko oparte, omurowane). Kazał Mieszko mocny taraz udziać przeciw zamkowi w mieście, a dolywać go. *Biel. Św. 187 b. (baszte).* Tarasy na ciskanie kamienia i beltów. *1 Leop. 1 Mach. 6, 51. (kusze. Bibl. Gd).* Bliżej ogroda się wznosi taras brukowany. *Zab. 9, 158.* *Skrzet. Pantolle* przesiakły woda położył na tarasie swojego domu, aby wyschły na słońcu. *N. Pam. 5, 277.* Pokoje cesarskie są otoczone tarasami i galerjami. *Pam. 85, 561.* — *Anal. Taras, grobla, międzydupie, perinaeum. Perz. Cyr. 1, 176.* die Hridferle. — 2) Taras, więzienie, kłoda, turma, wieża; *Vind. jetnizna hulha, knozak, kaiba, daß Gefängniß, der Kerker, die Gefängnißstraße.* Wsadził go starosta do tarasu. *Baz. Hst. 219.* Rozpaczająca we łzach zamyka w tarasie. *Teat. 46, 48.* Nie taras czyni sromotę, ale występki. *Modrz. Baz. 541.* Taras, kara zbrodni szkaradnych. *Nag. Cyc. 89.* Lepiej z lasu, niż z tarasu • lepiej uciec, niż dać się wzięć. TARASEK, ska, m., dem.: 2. Gdyby kto pijanicy posłał wielką sklenicę albo choremu na oczy tarasek... *Gorn. Sen. 56. (umbreike?).* TARASOWAĆ, - ał, - uje cz. *niedok., zatarasować dok.,* mocno zamykać, palami, ryglami obmocoować; *Boh. raubiti,* (cf. rąbać, zrabować); (*Bosn. taragati pavimentare*), *verrammeln, icst zumachen.* — 2. W więzieniu zamknąć, więzić, ins *Gefängniß* jezen. TARASOWY, a, e, do tarasu więzienia należący, *Gefängniß.* Tarasowy *Subst. masc.,* więźniów dozorca, *der Gefängnißwärter, Kerkermeister. Teat. 9. c, 75.* Tarasowe *Subst. neutr.,* od tarasu płaca. *Cn. Th. 1156.* turmowe, *Gefängnißgeld, Ziggeld.*
- TARATAN, TARANTARAM, TARATANTARA, TARARA, odgłos trąb, (cf. taraban), *Trumpeten, Trompetenschall, Trompeten.* Rzekłszy, tarantara w trąby trąbić jeto. *Kmit. Spyt. B 4 b.* Dawaj, strawy nie żałuj, nie tak, jako kędyś U jednego, gdy trąbia, miasto tarantaram, Krupy, krupy, na obiad trzebać otrebuje. *Opal. Sat. 55.* Taratan tara tartan trąby zewsząd brzumiły. *Struyk. 49.* Taratan tara wszędzie brzmi, a echo krzyczy. *Struyk. Henr. B 5.* Tarantatara, abo pobudka do rycerstwa Polskiego. *Kchow. 510.* — 2. Sikora tarara. *Banial. J 5 b.*
- TARATATKA, i, ż., kapota Polska, ein polnischer Zberred. Jedni w fraczkach, drudzy w taratatkach. *Gaz. Nar. 1, 20.* — 2. Taratotka, ob. Taradajka.

TARAZ, *ob.* Taras.

1. TARCHAC. *ob.* Tarkać, Tarkotać. 2. TARCHAĆ *n. p.* słomę, *ob.* Targać. TARCHAN, *a, m.*, parobków wojskowych czyli "ciurmę Turcy zowią babami a innych niewolników tarchanami. *Śłok. Turk.* 248.

TARCICA, *y, ż.*, TARCICZKA, *i, ż.*, *dem.*, deska piłą tarta, ein Bret, eine Dielle. Tarcice do różnych robot i różnej grubości trą się z debiny, sosniny, jedliny. *Kluk. Rośl.* 2, 166. Tarcica od brzęgu, czyli od kory drzewa rznięta, oblader, obladra. *Magier. Mskr.* okrajka, daš Schwartenbret, die Schwarte. Tarciczka, *asserculus. Macz.* Tarcicami pokładać, nakrywać. *Cn. Th.* 1456, dielen; (*Croat.* podim, popoguyujem, z deskami pokrywam; *Hung.* deszkázom). Nie po jednej tarcicy chodzi: pijany, zatacza się, nie idzie wprost; albo: oszust, na dwóch stołkach siedzi, bierze się od siebie i k sobie, jak mu zyskowniej, i ciepło i zimno wychodzi mu z ust. TARCIE, *Subst. verb.* Trzeć *qu. v.* TARCICOWY, *a, e.*, do tarcicy należący, Breter: dielen: Owoce chować na tarcicowym ıle. *Cresc.* 458.

TARCZA, "TARZ. *y, ż.*; (*Carn.* tarzha orbita, scutum; *Vind.* tarzha, szhit, paish, branva, bramba, odnefenza, vstriega; (*Croat.* taraz pavimento: taraczati - brukować, cf. tarciza, taraczam pavimento); *Ross.* тарчъ; *Ital.* targa; *Gall.* targe; *Lat. med.* targia; *Arab.* tarka, darka; *Chald.* ܛܪܫܐ teresa); mniejsza od pawęży, dla jazdy służąca. *Pap. W.* 1, 227; *Germ.* die Tarrsche, (Rendatshie, Rendel), daš Reiterbild; *Sorab.* 1. nastahwka (*ob.* Nastawieć), nastahwa. *Krom.* 277. *Chmiel.* 4, 458. Tarcz z byczych skór siedmiu złożona. *Żebr. Ow.* 526. — *Ż.* *Paras.* Dawni ludzie z sobą uprzejmie, nie za tarczą żyli. *J. Khan. Dz.* 162. nie w ustawicznych walkach, nie w niedowierzaniu, podejrzeniu: wzręcz, jest jest, niemasz niemasz! ebne Mištrauen. — *Fig.* Tarcza, szczyt, obrona, zasłona, Schutz und Schirm. Czy tylko w jej nieszczeście są obrony tarczą. *Teat.* 46, 54. O jak tarcz słaba z samiej poezierwości. *Past. Fid.* 266. Bóg jest ratunek nasz, i tarcz nasza. *Radz. Ps.* 55. 20. *Rej. Post. Y y* 2. — *Ż.* *Herald.* Tarcza, pote, w którym znaki znajdować się mają *Wiel. Her. Jabl. Her.*; daš Schild eines Wappens, daš Wappenbild. Tarcza, herb Sobieskich, zkąd gwiazdy, za Jana Sobieskiego odkryte, nazwano tarczą Sobieskiego. *Boh. Prog.* 8. — *Ż.* Tarcza u tablicy miernieję. *Solsk. Geom.* 2, II. *Jak. Mat.* 1, 500. daš Schild auf dem Meštrische. — *Ż.* Tarcza strzelnicza, do której strzelają, szyba, krag, meta, die Schießscheibe. *Tr. Boh.* tarč — *Ż.* *Hist. nat.* Tarcze, pod brzuchem u węzów, łuski szerokie, taśmiaste, poprzecznie idące. *Zool.* 198. die Schilder an dem Bauche der Schlangen. — *Aliter:* Rodzaj gadu pływającego, gad rybny tarcze zwany, *centriscus*, których grzbiet niejaki jest pancierzem okryty. *Kluk. Zw.* 5, 52. Schältsche. TARCZAŁA, *herb*; zóraw' na jednej nodze, nad nim dwie tarcze. *Tr.* TARCZAN, TAPCZAN, *u, m.*, deska czyli przyszersza ława, do spania na niej, daš Schlafbret, die Schlafbank; *Ross.* нары. Chceć pójść spać, znaleźć nie może łózka, ni tarczanu. *Teat.* 45. c, 79. *Wyb.* Kogut piał; baba zaraz hyc z tarczanu. *Zab.*

15, 278. *Tręb.* Jak mała szafa przybita do muru, jest tapezan z tarcic. *N. Pam.* 16, 29, (cf. szlabank). — *Phras.* Przewalał się na łózku, a teraz chrapie i na tarczanie. *Ossol. Wyr.* z fortuna odmieniają się obyczaj; staniał, spuścił nos. TARCZENNY, TARCZOWY, *a, e.*, do tarczy należący; *Vind.* tarzoun, Tarrifhen, Schild; *Scutarius*, co ku tarczy należy, tarczenny, pawężniczy. *Macz.* Odyńca trzeba z tarczowej ruśnicy dobrze sparzyć. *Haur. Sk.* 294. z jakiej do tarczy strzelają, Schießscheibenbüchse, womit man nach der Scheibe schießt. TARCZNIK, TARCZOWNIK, *a, m.*, który tarczę nosi, (tarczonoś), der Schildträger; (*Sorab.* 1. nastahwownik); albo tarcze robi, Schildmacher. *Macz.* Poczynd tarcze miedziane, i dał je w ręce przełożonym tarczowników. *W.* 3 *Reg.* 14, 28. (przełożonym nad piechotę. *Bibl. Gd.*) Syn Jojady był rotmistrzem nad wojskiem strzelców i tarczowników. *1 Leop. 1 Paral.* 18, 17. (pawężników. 5 *leop.*) TARCZOWATY, *a, e.*, — o *adverb.*, na kształt tarczy, geschildet, wie Schilder. Melon tarczowaty. *Syr.* 1184. TARCZYCA, *y, ż.*, scutellaria, rodzaj rośliny, do niego należy celi-mik. *Kluk. Dyke.* 5, 65, Helmfräut, Schildfräut. TARCZYCZKA, *i, ż.*, *dem.*, pawezka, scutulum. *Macz.*, mała tarcza, daš Schildchen, Schildlein. TARCZYK, *a, m.*, clypeola, roślinna, u nas rośnie na polach, rzadko wyżej nad 4 cale. *Kluk. Dyke.* 1, 159, Schildfräut.

*TARETOWATY, *ob.* Tarantowaty.

TARG, *u, m*; *Boh.* trh, rynek; *Sorab.* 1. torožežo, wiki, (cf. wieje); *Carn.* tērg forum, oppidum; *Vind.* terg, terh, plaz, (dem. tershish); *Croat.* tērg, tergovisehe forum, nundinae, (tergouina mercatura, telonium, tēr-stoa, ter-senye - handel, cf. terh; *Hung.* tereh ouus); *Da m.* targh, pijazza - plac; *Bosn.* terg, tergouiste, trigh - pazar *ob.* Bazar, (*Bosn.* targ, targouina, trugovina, tergovina, trugouanje mercatura, tergovine merces); *Rag.* targh, tergovouiste, targouina, (targh, tergovina, tergovanje negotiatio); *Slav.* tergovina - handel; *Ross.* торгъ, (торгъ, торговля handel); [*Ecl.* тръгъ; *Dan.* torv 2]; (*Tur.* tcharehe); miejsce targowe, targowisko, rynek; der Markt-platz, der Markt. Muszę pójść na targ, mam tam korcy kilka dziesiąt pszemey. *Teat.* 4, b, 55. Rybny targ *Vind.* ribnaria, ribnu tershifhe. Targ, miejsce lub czas targowy, dzień targowy; *Vind.* tershen den tergovanje, ter-shifstivu, Markt, Marktplatz, Marktzeit, Markttag. Zygmont postanowił, żeby po wsiach targi i jarmarki nie były. *Skrzet Pr. Pol.* 2, 200. Targi w Gdańsku tego lata będą bardzo dobre. *Mon.* 67, 110. Nie rada koza na targ, ale musi. *Rys. Ad.* 45. *Pot. Arg.* 449: (*Slov.* ne radabi koza do trhu, ale musi; wiele ten czyni co musi, z nusu enota; *volentem fata trahunt*). Wiedzie ich jak u zdziencicy do targu. *Rej. Post. K k k 5* Na zdrowym do targu, na chromym do domu. *Klon. Wbr.* 68. (zarobił jak Zabłocki na mydle, poprawił się z pica na łeb; dał siekierkę, wziął kijek; lub też: co lepszego sprzedaj, co podlejszego tym się obchodź sam) Na jarmarku albo na targu pospołnym kto co kupi, to zarazem ma zapłacić. *Szczerb. Sax.* 168. — *Frov.* Bez pieniędzy na targ, bez soli do domu; *Slov.* bez peněz do trhu, bez

soli do domu; bez pieniędzy do miasta, bez soli do domu. *Zegl. Ad. 15. Rys. Ad. 2;* (*Slov.* bez kni do školi, bez peněz do trhu; bez xiązek do szkoły, bez pieniędzy na targ; z piasku bicz nie będzie). Jak w targu z wszystkimi się brataj *Birk. Gl. Kon. 18.* I najtrzeźwiejszy często z targu pijany wraca. *Ossol. Wyr.* (świat psuje, okazya czyni złodzieja). Powracał jak z targu, szumno, wesoły, pijany. *Ld. Zły* targ bywa po jarmarku. *Pot. Arg. 309. Pot. Zac. 11.* (po dobrym obiedzie nie smakuje wiecezera, niewielkie święto po ostatekch niedziela). Wyjeżdża z czym, jak z łysą kobyłą na targ; popisuje się z rzeczą już spowszedniała *Wolsk* (chlubi się, jak gdyby z czym pocziwym, nadstawia się. chciałby się koniecznie pozbyć). — *Fig.* Nie wyjeżdża na targ z tym, co komu czyni, a potajemnie wedle potrzeby każdego wspomaga. *Kosz. Lor. 114 b* nie chwali się, nie chlubi się, nie popisuje się. (*Slov.* Ne ze wsčekim na trh; *non omnia revelanda.* Wyjechał z tym na targ; (podał pod kwestyą, pod roztrząśnieniem, rzucił kość). Nie masz z czym na targ, nie na targ to! (nie masz z czym się popisować, to nie do ludzi, w ką z tym, na targu tego nie zbędziesz, ani na jarmarku, nie kupi tego nikt). Po targu, chybił targu; (po czasie, stało się już, odstąpić się nie może, po barszczu szperka, chrzan po sztuce mięsa, łyżka po obiedzie, nóż po pieczeniu, po mszy do kościoła, po śmierci lekarstwo) Targ uczy kupować. *Arehel. 2, 64.* (do wszystkiego trzeba praktyki, po szkodziemdry, doświadczenie mistrzyni). — Jak na targu, targ w Osieku, *ob.* sprawa jak w Osieku; czart swoje, pop swoje, wszyscy krzyczą, żadnego nie słyhać. W głowie, jak na targu, *ideae confusae,* groch z kapustą, bigos — Targ, targowanie, zmowa o kupno; *daß Handel, Dingen, Bedingen, Schandeln, der Handel, Kaufbandel.* Kamil targ zrzucił, który z Galami szlachta Rzymska zawierała bez jego wiadomości. *Birk. Kaz. Ob. C 2.* Podkupywać kogo w targu. *Teat. 52. c, 9.* Krakowskim targiem, na połowicy przestanie. *Rys. Ad. 29.* Pierwszego targu nie upuszczaj *Rys. Ad. 58. Cn. Ad. 859.* Ostatnim targiem, ostatnim słowem, ostatnią ceną, mit dem letzten Worte. Skoro znacie się na tym, przedź dobijemy targu. *Teat. 18. b, 24.* (przedź skończymy, zgodzimy się). Dobijać, docierać, dobieć, dotrzeć targu, skończyć umowę, ręką w rękę uderzyć; *oppos.* odskoczyć od targu, nie dobieć, zrzucić się. — Targ jeszcze, nie kupno, targ nie litkup; myśl jeszcze nie uczynek, daleko ztąd do owad, jeszcze się nie stało, jeszcze to nie ślub, jeszcześmy nie przyszli do litkupu, jeszcze rzecz w targu, nieskończona, na dwoje, może być jeszcze i tak i siak; nie wykrzykuj, póki targ; nie mów lup, aż przeskoczysz, *ante victoriam ne canas triumphos;* nie śpiewaj aleluja aż po wielkim piątku. — I jeszcze targ, targ i targ, a do słowa nie przychodzi, zwłoczy się, kiedyż koniec? — Targ targ, a słowo słowo; jeszcze może się rozejść. — I do targu nie przyszło! rozeszli się od razu. — Targ; zwada, n. p. Wielki targ między nimi powstał. *Ossol. Wyr.,* (cf. targać, tarkać). — Targ, targowa cena, *der Marktpreis.* Zbożem kupujący większy targ i cenę onegoż wznie-

śli. *Chelm. Pr. 4.* — *Fig.* Dział w lekkiej wadze a targu są nauczyciele. *Giecz. Wych. A 8* (w niskiej cenie, w małym poważaniu). — Targ; to, co na kupi zyskał, ut Dobrym targ miał. *Cn. Th. 1157.* co utargowano, idy babę ciuon guten Markt gehabt. Marktverdienst, Geminst, gute Zöfung. Zły miał targ; źle sprzedał; w ogólności: nie udało mu się, szwankował, źle padło, nie upiekl pieczeni, wskórał jak Zabłocki; poznano się na nim, poszedł jak zmyty. *Cum emphasi* przyciężając: zły miał targ; oberwał, wziął po łbie, po czuprynie, wytargano go, porwócił z siniakiem, łysy, z wydartą czupryną — Targ cygański, cygańskie kupno, kradzież, lekki chleb, lekkie, źle nabyć. *Zigeunerbandel, Diebstahl, Gauncrev.* — *2. Fig. transl.* W Nimwie wszystko na targu było, godności, urzędy, sprawiedliwość *Stas Num 2, 125* na tandoce, a przedaj, *zum Verkauf.* Za urzędy, za łaski za ładowne trzosi. Na targ ulcie ojczyzna, na targ wolne głosy. *Teat. 45. d, 82. Wyb.* Pójść w targ o serce, rzecz to, która zdradza. *Teat. 54. d, 59.* (targować serca). — Targ z kim o co, umawianie się o co, niepredkie uleganie, nieochoczość, niegotowość do czego; *Dingen, Handeln, Bedingen, Anwillibrigett, Anlust, Gaunerschleitt.* Wielkie zwłoki przez znaczną nieochotę i sromotne targi z żołnierzem nastąpiły. *Tward. Wl. 44.* Zamiechaj targiem iść z panem bogiem i s kościołem *Sak. Okul. 7.* — *Aliter:* Puścić uszy na targ; posłuchiwać między ludźmi, co też o czym mówią, (*ob.* tarkają o tym, dowiadując się co gadają, sadzą; unter die Leute gehen, sich erfundigen was passiert, berden, was geredet wird. Gdybyś puścić uszy na targ, iściebyś usłyszał pewną nowinkę o sobie. *Rej. Post. L 1 5.* Nie tylko patrzeć na gładkość białogłowy, ale też i uszy posłać na targ, jaka o niej sława. *Budn. Apoph. 150.* TARGAĆ, TARGAĆ *cz contin.* Targnąć *jednł.*; *Boh.* trhati, trhnouti, drhnouti (cf. zadziergnąć, zadržouti), drhl, drhnu, drhati, (drhlen tarlica); *Slov.* trhat, trháti, (trhlivi laceraturus); *Sorab.* 2. tergasech; *Sorab. 1.* torhač, torham; *Carn.* tergam, (tergam = 2) wino obierać, terganje = winobranie); *Vind.* tergati, stergat; *Croat.* tergati, térgam; *Bosn.* tergati, trrigati, otrighnuti *vindemiom facere,* terganje, trrigauje *vindemia,* tergati, otrighnuti *frangere;* *Itaq.* targati *vlasce,* utarghnuti, tãrgati *vindemiam facere;* *Ross.* топратъ, дернуть, дергать, дергивать, терзатъ, теребить, тереблю (cf. trzebić), таскать; (cf. *Gall.* trer. Niederst. tiren; *Öttried.* scerren; *Scordentid.* zerren; cf. *Germ.* die Zarge = wator; cf. *Ital.* stracciare; cf. *Child.* 777 *rupit, disrupt;* *Hebr.* 777 torach, *rapuit, dilaceravit;* szarpać, rwać, *propr. et transl.*; *zauhen, reihen, zupien, him und ber sieben, berum zauhen.* Byać targając zływie po miesiąc go włożyli. *Sk. Dz. 257.* Targnąć fałszywie ze złości. *Bardz. Trag. 45.* Wrzкомо płakano i targano włosy. *Jabl. Tel. 247.* Bij w piersi i z głowy Targaj włosy prze ciężki żal. *Groch. W. 418.* Moeny a młody pacholek nie mógł koniowi oczas utargnąć razem, stary po jednemu włosu targając, wszystek wyrwał, że nie nie ostało. *Eraz. Jez. G. 7 b,* (cf. *Vind.* sobe tergati = zęby rwać). Targać kleszczami. *Cn. Th. 1157.* mit Zangen rei-

ßen, kneipen. Targać słomę, tarchać, Stroß verwirren, verreiben. Barłog czyli targana słoma. *Swiåk. Bud.* 62. Wirrstroß, Striumstroß, Gardlina abo trzcina izby poszywaj; nie masz - li trzciny, targana słomą, kitek nawiazawszy, to mało króćiej trwa, niż gardlina. *Haur. Ek.* 66. Nietargane cielee. *Otw. Ow.* 545. nieutargane, nieobjeżdżane, niezaprzęgane, niewłożone, nieprzyuczone, nieobrochmanione, nieukroczone, ungebändigt. Targanie i darcie w żywocie, w trzewach i w stoleu. *Syr.* 454, *Carn.* terganje; daß Reissen und Grimmen in den Gedärmen. Targać kogo za suknią. *Cn. Th.* 1157. beyrn Roße zupsen. — §. "Przezczesz się nie obawiał targnać ręki twojej na zabicie pomazańca pańskiego? *Mon.* 71, 847. ściągnąć, wyciągnąć, anstrecken, (ob. targnać się na co). — "Targnać czym, szarpać czym, womit einen Ruß thun. Podpinałem łanieszek mojemu koniowi; on targnął głową, i karczkiem od wędzidła zadrasnął mię. *Teat.* 20. b, 65. — *Transl. fig.* Targać co = drzeć, rozdzielać, rwać, szarpać, rozszarpać, łamać, rozlamywać, rozprzegać, rozdzierać, rozforować, niszczyć; brechen, zerreiben, herumreißen, niederreißen, schwächen. Gdy król Anglii kościół ś. i wolności jego targa... *Sk. Dz.* 1171. Gospodarstwa świętego nie więcej nie miało popsować i targać, jeno ten nieszlachetny kłokol. *Rej. Post. K k k 5.* Zdrowie od natury dobre wzięwszy, zbytciem go targają. *Warg. Radz.* 5. Królu, pokój z nami, od tylu wieków chowany targasz, nieprzyjacielom dając posiłki. *Boh. Kom.* 2, 492. Przez przerwanosć u proroka znaczą się ludzkie występki, któremi targają sobie przystęp do królestwa niebieskiego. *Gil. Post.* 265 b. (przerywają go sobie, trudnią go sobie). Targać się *Verb. med.*, szarpać się, rzucąć sobą; sich reißen, mit sich selbst herum schlagen. Pies na łanecuchu targa się tylko, a nie uczynić nie może. *Rej. Zw.* 81 b. (*Croat.* terszitisze niti). — §. Taka się targa ruśnica. *Tr.* dieß Feuerrohr stößt, reißt. — §. Siły rwać, sich abmatten, sich entkräften. Krewia oczy panu zaciekają; ustają miłe siły, członki się targają. *Olym. Św.* 2, H h 2 — Targać się *rec.*, szarpać się z kim, rwać się, mocować się, tarmosić się; mit einem raufen, sich mit ihm herum balgen. Targali się za czupryny te zawzięte syny. *Jabl. Es.* 149. (za łby chodzili). — Targać się na co, na kogo = porywać się, rzucąć się na kogo; *Rag.* tarkatti, targhnutse, sich über einen hermachen, über ihn herfallen, auf einen losgehen, ihn angreifen. Ktoby na przełożonego swego targnął się, ma być gardłem karany. *Vol. Leg.* 2, 1695. Darma się targasz słaby na mocnego. Wiesz, jaka dzielność jest pana mojego. *Kras. Oss. C 2.* Odźwierni się zmówili targnać na króla. *Radz. Esth.* 6, 2. *Sk. Dz.* 555. Chcieli Chrystusa pojmać, ale się nikt nań z rękoma nie targnął. *Sekl. Joan.* 7, not. «ręku nie wrzucił, abo nie jał go». Targnął się na towarzysza swego i ręką i słowy. *Damb.* 485. Żeby się żaden z tych, którzy do sądu należą, jeden na drugiego, ani słowem, ani uczynkiem, ani jakimkolwiek inszym sposobem nie targnął. *Szerb. Sar.* 155. Ustawicznie się targamy na to zakazane drzewko. *Rej. Post. L l l 5.* Lud targnął się słowy na Mojżesza. *Radz. Ecod.* 17, 2. A wy, o niez-

czliwi, o zapamiętali, Długoż się na mą sławę będziecie targali! *J. Kchan. Ps.* 4. Z tej i z owej strony, targano się na dobrą sławę jego. *Birk. Zamoj.* 27. TARGACZ, a, m., targający co, der Käufer, Reißer; *Rag.* targalaz ruptor; *Croat.* tergách, f. tergaehicza; *Boh.* trhačka kwiaty zszczykająca; *Rag.* targae; *Dal.* targacz, f. targaeicza; *Bosn.* trrigaç vindemiator; *Ross.* терзачъ szarpacz. TARGAN, u, m., robią z starych powrozów, które rozkręcają, służy do dychtowania szycia. *Magier. Mskr.* Zupfstrich zum Galatern; = TARGANIEC, ica, m., §. 1) Gdy się w statku otworzy dziura, co przedź wzięć targaniec ze skutnych powrozów, i tym jako najlepiej udychtować dziury. *Haur. Ek.* 174. — § 2) Targaniec, szarpanina, walka, mocowanie się, zapasy, chodzenie za pas, czuby, tarmoszenie, wojna, za łby wodzenie się, bitwa, bijatyka, zalebki; daß Raufen, die Rauferey, daß Ringen, Geringe, der Kampf, Rauffkampf. Pekają w srogich targaniecach kołnierze, Jucha się leje, brzmia pięściami pyski, Pełno łasaśu, leci ze łbów pierze, Kusle się łuką, latają półmiski. *Zab.* 2, 251. *Nar.* W targaniec się gotując, żeby ten ów zgrzytał, Ten maczugę toczoną, ów kamienie chwytął. *Gaw. Siel.* 577. Prośli go, żeby tu targaniec już z przeciwnikami nie chodził. *Pot. Arg.* 757. *Birk. Chodk.* 21. Czy to on pieszo pójdzie na wyśeigi, Czy w targaniec z chłopięty... *Nor.* 2, 102. *Nar.* *Jabl. Buk. K 2 b.* Zazdrość sama w sobie targaniec cierpi, sama sobie męką. *Birk. Zbar. B 4 b.* bole, męki; Pein, Schmerz. — Oberwal targaniec = wziął po łbie. — §. 3) Targaniec, narzędzie do rwania zębów. *Perz. Cyr.* 2, 191. der Zahnbrecher, die Zähne auszureißen. — §. 4) Targaniec, targaniec, rzemień, utrzymujący powóz przy drzazgach. *Ossol. Wyr.* der Schwungriemen unter einem Wagen. Przyciesnić, przypuścić targaniec, *fig.*, ująć lub dać komu więcej wolności, ouzdać lub wyuzdać, ująć, przytkromić, popuścić uęglów, zasforować, wysforować. TARGANINA, y, f., szarpanina, rwanie i tu i tam; Graufse, Reißerey hier und dorthin; *Boh.* draniec, (cf. darcie). Niedźwiedz tanemistrz, po rozkosznej targaniny męce, Dopiero zwykł był miewać pokarm w swęj paszczęce. *Zab.* 12, 90 — §. Targanina, wodzenie się za łby, czuby, n p. Było tam targaniny dosyć, Rauferey. TARGOWAĆ, -ał, -uje *cz. niedok.*; (*Boh.* tržiti; *Slov.* tržim; *Carn.* tergujem, tersin, (terguvanje = handel); *Croat.* tergovati, tergujem, tersiti = handlować, tersitisze = starać się, terjam *exigo*, terjaveez *exactor*; *Bosn.* tergovati, trrigovati *negotari*, *facere mercaturam*; *Rag.* targovatti = handlować; *Ross.* торговать, пригоровать, пригоровывать, пригортка; (расторговаться, расторговываться *rozszarzyć swój handel*); (cf. *Chald.*, *Samar.*, *Syr.* et *Arab.* تاجر, *mercaturam exercuit*; *Arab.* تاجر taagar, *mercator*); targować co, czego, kupując podawać cenę; *Vind.* salikofati, saliofuvati (cf. litkup), kupuvati, um etwaś hanbelu, dingem, etwaś behandeln. Zgodź się z kupeem o tę kłódkę, którą targowałem przy tobie, nie chciał jej dać od 20 zł; daj mu 19. *Teat.* 52. d, 10. Nie już ten zaraz, co targuje, kupi. *Pot. Arg.* 188. (insza targ, insza kupno; daleko zjad do owąd). Kupić, nie kupić, po-

targować wolno, (cf. próbować, skosztować). Kota w worze targować, targować po omacku, nieroztropnie, lada co za coś, (*ob.* Kot). My złego sługi ani targować nie chcemy. *Hrbst. Lek. E 4.* (i darmo go nie chcemy). Targować cielę za wołu, źrebę za konia, targować łysą kobyłę: nie znać się na czym. Kota targuje, kupujący wołu. *Pot. Arg. 156.* (zwyczajnie o mała mówi, kto na dużo zakrawa; prosi o krómkę, a chce bochenka; cf. by ogonek położyć). Targował, aż przetargował: długo myślał, a podwił głową, pokpił sprawę. — *Fig.* Targować serca może, kto ma złoto. *Teat. I, 40.* (kupować). Jeszcze własny mąż żywy, a ona targuje Chłopa sobie inszego, a swojego truje. *Pasz. Dz. 127.* — *Aliter:* *Targować: handlować, handel prowadzić; Handel treiben, handeln. Mieszkajcie w naszej ziemi, i targujcie w niej. *Budn. Genes 34, 10.* — *Aliter:* Targować, utargować, sprzedając zyskać; Geld lösen, marften, im Handel gewinnen. Ziębnę tu, a nie nie targuję pieniędzy. *Tr.* TARGOWAĆ się *recipr.*, powoli postępować cenę kupując; *Slav.* pogádzjatisie, (cf. *Slav. et Bosn.* pogoditise od čine, učinitise *convenire de praetio*); lange handeln, dängen, (feilschen, mürfeln); n. p. Osm złotych, weźmiecie. *R.* Nie dam od dziesięciu. *A.* Macie półdziewiąta. *R.* Przyłóżcie z półdziewiąta. *Alb. na Woj. 12.* Targujże się, chcechli kupić tania. *Alb. na Woj. 11.* Będzie się o to targował, by o konia. *Glicz. Wych. M 5.* (by o dom, by o co wielkiego, drogiego). Targuje się jak żyd: nikiemny, o grosz mu idzie. Gotów się pół dnia o jeden grosz targować. *Teat. 16. b, 112.* Targować się z summieniem, pod restrykcyą czynić; szukać wybiegu przeciw summieniu, nie być całkiem poczciwym; *entrer en composition avec sa conscience.* — *Fig. transl.:* Targować się, nie zaraz na wszystko zezwalać, nie być posłusznym, ochoczym do pełnienia obowiązku, n. p. Nie targuj się z panem bogiem: nie ociągaj się w powinności względem niego. TARGOWICA, y, ż., 1) miasto w wojew. Wołyńskim, gniazdo imienia Targowickich. — 2) Miasto w Braclawskim, imię bierze od handlu czyli od targów, który tu, jako w mieście pogranicznym z Kozakami Zaporowskiemi, teraz z nowymi Serbami utrzymywany bywa. *Dykc. Geogr. 3, 102.* Name verschieden Handelsstädte im Russischen. — *Fig.* Targowica: Targowicka konfederacya, *ob.* O ustanow. i upadk. konstyt. 5go maja. TARGOWISKO, a, n.; *Boh.* trhowiště, tržiště; *Sorab. 1.* torosehežo, torožo, torożczo; *Sorab. 2.* mark; *Carn.* tershishe; *Vind.* tershizh, tershistu, kraj sa barantanje, kraj sa kupzhnia; *Croat.* tergouische; *Rag.* targovisete; *Bosn.* tergouisete, pazarisete, mjesto od trrigouine; *Slav.* tǣrgovishte; *Ross.* торговнище, торжище, площадь, (cf. płaszczyzna, plac); *Eecl.* тръжство [celebritas 2], тръжище, купилнище; miejsce, na którym targi bywają, n. p. rynek, tret, der Marktplatz. Nie jeden z targowiska szedł na szubienicę. *Pot. Zac. 5.* — *Fig.* Targowisko, targowica, targowa wieś, mająca przywilej na targi, ein Marktsteden. Biegali po wsiach, miasteczkach i targowiskach. *Sk. Dz. 204.* TARGOWNIK, a, m.; *Croat.* tergovecz, f. tergovachieza; *Rag.* targovaz, targoveich; *Bosn.* tergouac, trrigouac;

Slav. tǣrgovac; *Ross.* торжникъ, f. торговщица, торговка; *Eecl.* торговецъ, тръжникъ; handlarz, krainarz, przekupień, frymarz, kupiec; der Krämer, Handelsmann, der um etwas handelt, dinget, der Zeilscher. Wypędził Jezus z kościoła wszystkie one targowniki. *Rev. Post L 1 2.* TARGOWY, a, e, do targu należący. Markt, Wochenmarkt; *Boh.* trhowý; *Vind.* tershen, tershm, terni; *Rag.* targovski, targovacki, targovni; *Ross.* торговый, торжищный, площадный. Targowy dzień, targ. *Cn. Th. 1157.* Targowy dzień, pilnuj każdy swego. *Rys. Ad. 165.* (o złodzieja metrudno). Targowe miasteczko. *Zub. 16, 152.* Miasteczko albo wieś targowa nie ma być blisko drugiej sadowiana, to dlatego, żeby to nie było z szkoda drugiego. *Szczerb. Sax 246.* (*Ross.* торговая казна, торговое наказание: kara publiczna). Targowy Subst. m., dozorca targowy, der Marktmeister; *Boh.* tržný. Targowe Subst. neutr., placa od przedaży na targu, Standgeld, Marktgeld, Marktsteuer; *Boh.* tržné, tržného platiti: clo targowe; n. p. Clo targowego ktoby nie oddał, winy 50 szelągów przepadnie. *Szczerb. Sar. 49.* Za Piastów targowe placono po miasteczkach od najmniejszych nawet drobiazgow. *Nar. Hist. 2, 258. et 86.* Od przejeżdżających na jarmarki było przedtym w miastach królewskich wybierane targowe. *Skrzet. Pr. Pol. 2, 200.* Król postanowił targowe, aby od najmniejszej rzeczy, co człek na sobie przyniesie, dwa pieniądza brano. *Eraz. Jez. N 7.* — *Fig.* Kiedy pani serce przedażę, służąca powinna brać targowe. *Teat. 16. e, 20,* cf. baraszne, poczesne, na piwo, tryngield, na spółki, oduzne, podarek od odprowadzenia rzeczy kupionej.

Pochodz. targać, tarchać; rostarchać, rostargać, portargać, przytargać, natargać, utargać, nadtargać, odtargać, wtargnąć, zatarga; targować, dotargować, natargować, odtargować, przetargować, utargować, startargować, wytargować; — *Fig.* wator. TARKA, i, ż., *Fig.* 1) naczynie do tarcia czego; *Boh.* struhadlo, strohatko, (cf. strugadlo); *Sorab. 1.* truhadwo; *Carn.* rěshn, riběshn; *Vind.* ribesffel, strugalu, reffen, godillu; *Croat.* ribès, ribeseny, reketas; *Dal.* rakates; *Slav.* irenda; *Ross.* терка, ein Reibeisen. Tarka z blachy naczynie, na którym chleb suchy do posypowania pieczystego trą, lub galkę muszkatołową. *Wiel. Kuch. 451. En. 860.* Trzecią muszkatołową galkę na tarce. *Tr.* Korzeń rozmarynowy na tarce raszpłowany abo utarty. *Syr. 164.* Tarka pieprzowa. *Cn. Th. 1157.* moździerzyk, młynek, eine Pfeffermühle. — *Fig.* naczynie ślusarskie, którym pilują, trą, piłka, tarka. *Maz., Rag.* tarliza; die Zeile, die Raßpel. Brać kogo na tarkę, na przetak, we-cować, einen bürsten. Był on już nie na jednej tarce: przeszedł przez różgi, przetarty, ewiezony, szeszwany. — *Fig.* 2) Tarka, *ob.* Tarlo, Tarkisko. — *Fig.* 3) Tarka, *ob.* Tarnka, Tarnek. — TARKAĆ, TARCHAĆ, TARKOTAĆ, TYRKOTAĆ, cz. *niedok.* Tarknąć, Tarchnąć *jedn.*, tarkot wydawać, ein raubet Öeräub machen, raßeln; (*Boh.* trkati tryskać); *Carn.* terzheti, terkam, terklam: stukać; *Rag.* tarkatti, tarejatti *currere*; *Bosn.* terciatti, trriejatti). Koła, powozy tarkoczą. *Ossol. Wyr.* Liny galerne trzeszcząc od wiatru

tarkoczą. *Otw. Ow.* 452. Grucha gołabek, skrzydłami tarcia, mile kwili. *Gaw. Siel.* 385. Grzywacze tam skrzydły żartkiem tarkają *Tward. Daf.* 26. Lata koło wiosel, tarkocząc skrzydłami *Otw. Ow.* 579. — *Fig.* Wiele tarkocze, mało uprzedza: więcej wrzawy, niż skutku; wiele obiecuje, mało daje; więcej dymu, niż ognia; więcej huku, niż puku. — §. Tarkotać językiem, mleć językiem, bez zastanowienia, złym tonem gadać, wiel śchwadroniren. — §. *Transl.* Z nieukontentowania pierwej umrze, niż ona, jeśli jeszcze do tego ustawicznie tarkotać będzie. *Teat.* 52. b, 5. zrzędzić, gderać, psuć głowę, kłopotać, guurren. — *Transl. fig.* Tarkają o czym ludzie: gruchnęło co, gadają szeptem o tym, szepcą, szemrzą, bąkają, trzeszą; man murmelt von etwas, munnfelt davon, es verbreitet sich ein Gerücht; (cf. puścić uszy na targ). Dawno o tym tarcują *Mat. z Pod.* Tarcują coś po kątach niektórzy, iż... *Birk. o Exorb.* 21. Z razu ludzie zaczęli o tym tarkać, potem i w głos mówili. *Pot. Arg.* 548. Wieści te niepróżno tarcujące... *Tward. W. D.* 2, 104. Tarcnęły o tym dotąd wieści jednostajne *ib.* 115. pokatnie się słyszeć dały, eś gięgu ein stille Gerücht herum. TARKOT, u, m., kół odgłos, chrobotanie, wrzawa, hałas, gwar, niesforny wrzask; daß Raffen, Gerassel, Raufschrei. Tarkot wozów, rzenie bystrych koni. *Ossol. Wyr.* Krzyk mężów i powrozów tarkoty powstają. *A. Kchan.* 4. Wojsko kruków z paszy się wracając, gestem skrzydły tarkot czyniły. *Otw. Wyr.* 590. *Boh.* brkot. Wypuszczone z zamknięcia gęsi, z ochoty ku słonecznym rozparam żartkiem tarkoty W piersi się uderzają *Tward. Wł.* 142. *Chodk. Kost.* 55. *Gałaszą w zbyt, lud wrzaskiem, powrozy tarkotem, Woda klaskiem, rum powietrzny grzotem. *Zebr. Ow.* 285. Gołebica tarkot skrzydłami czyniąc, wzgórze się wzbija. *A. Kchan.* 121. Trzykroć puhać tarkotem złe dał basło srogi. *Zebr. Ow.* 257; *letalı carmine*, krzykiem, wrzaskiem chrapliwym. — §. Tarkot, a, m., niewyrozumiały, niesforny gadacz, jakajko, wielomowca, ein Schwadronier.

TARKOWY, a, e. § 1) od tarki, Reibstein; *Ross.* repossnyj — § 2) Tarnkowy *qu. v.* TARLAĆ się, Tarcąć się, *ob.* Tarzać. TARLICA, y, ż; *Boh.* trlice, drhlen; *Vind.* terlza; *Bosn.* trlica za triti lan; (*Rag.* tarliza lima, tarka, tarlaz sector); *Ross.* треуазка, треуаго; cierlica, die Gladsbreche; *stuparius malleus*, tarlica, trzepaczka, do tarcia przedziwa *Marz.* Sposób międlenia czyli tarcia konopi na międlicach czyli na tarlicach. *Jak. Art.* 5, 219 — § Tarlica w robotni artylerycznej, stół z brzegami na którym rozcierają się zaprawy ogniowe. *Jak. Art.* 5, 520, der Reibstein, daß Reibebret. *TARŁO, a, n. TARLISKO, miejsce, gdzie się ryby trą, czas tarcia się ryb; *Carn.* derstva, die Fischleide, der Ort, wo die Fische laiden, die Zeit; (*Hung.* tarló: ściernisko). Przestrzeżać trzeba aby w tej sadzawce, gdzie są karpie na tarlisko, żadnego nie było szczupaka. *Haur. Sk.* 141. Lin błotem żyje; gdy wyjdzie na tarło, tedy wierzchem chodzi *Spicz* 158. Mo.skich orków i balen potwornych łóżyisko, Rybnych tareł i pisków zmieszanych igrzysko.

Przyb. Mill. 375. — *Aliter:* Wraca się pies do swoich plwocin, a świnia do tarliska. *Eras. Ob. A.* do kałuży, w której się tarła, Plüße. — §. Tarło, tarlisko, miejsce, gdzie trą tarlicą, der Gladsbrecheort. — § Tarło, *ob.* Tarka, *et* Tarnina, Tarn. TARMOSIĆ się *zaimk.* niedok, Tarmosać się *contin.*, targać się, szarpać się, mocować się; sich herum zerren, herum raufen. Zrzebowi uwieczują jaką mierną kłódkę, tylko trzeba, aby się z nim nie tarmosała, a bardziej zrzebca nie straszyla. *Hipp.* 52. aby się nie szamotoła.

TARN, TARKA, i, ż, TARNIE, ia, n., *collect.* TARNINA, y, ż; *Boh.* trnj, trn, trnina; *Sorab.* 1. czerno, dortntzina; *Carn.* derkule, germüle; *Vind.* ternje, ternovje, dern, (cf. dereń, dren: glóg); *Croat.* törn, (ternie: chróscina); *Rag.* tarn, (starn *culmus*); *Bosn.* tergne, trigne, dracje; *Slav.* těrniak; *Ross.* терпъ, terpie, терновище, дравие; *Eecl.* тернива; cierń, ciernie; (*Germ.* der Dorn, Dornen; *Angl.* thorn; *Anglos.* deorn; *Dan.* *et* *Svec.* torn; *Holl.* doorne, deurne; *Goth.* thaurus; *Isl.* thorn, thyrner). Nad rowem ma być nasadzono tarnie z karzeniem. *Cresc.* 24. *Cierznie aho tarnie. *Cresc.* 455. — §. Tarn, u, m, TARNEK, nku, m, dem., kolec u tarni; *Vind.* tern, oisterz, fevu, fleva, ostnu (*ob.* Oścień), oist, nabad nabada, oistnina, ein Dorn, Etadel am Dornstrauch. Biedny tarn, gdy go kto łoczy, nogę mu własną krwią zbroczy. *Dar. Lot.* 10. (i słaby się broni, i biedna gęś syka, i psina się odszczekuje, i lichy wróbel trzepie skrzydłami, gdy go schwytasz). Tarnek się z młodu ostrzy. *Simon. Siel.* 95. *Birk. Kaz. Ob. K.* 5. Tarnek ostry z młodu zaraz kole. *Simon. Siel.* 70. *Rys. Ad.* 77. Pospolicie powiadają, że się z młodu tarnek ostrzy. *Glicz. Wych. K.* 5; (*Slov.* z mladi sa trñ ostrí; *Vind.* sguda pozhne shgati, kar kopriva ozhe ostati; zhlovek kashe v' mladusti, kai ozhe biti v' starusti: weześnie pocznie žegać, co pokrzywą ma zostać; człowiek pokazuje w młodości, czym chce być w starości). — *Fig.* Oj ostrzysz tarnek na mię. *Burl. B.* 2. (gotujesz mi zmartwienie, cf. oścień, cf. mól). Siedzi jak na tarkach: jak na śpilkach, na szydle, na brzytwach, na koleach. *Vind.* Taku trebi, kaker tern v' peti: tak potrzebny, jak tarn w pięcie, cf. jak Piłat w kredzie, jak dyabeł w Częstochowie. — § Tarn, i, ż, TARNINA, y, ż, tarnkowe drzewko; *Boh.* trnka; *Vind.* ternika, ternina, ternovje, tarn; *Bosn.* tergnina, trignina, čargnina; *Carn.* oparenza; *Ross.* шерпъ; *spina*, die Schwefelstrauch; krzew mierny, wielą kolecami osadzony, daje owoc ciemnogrnatowy wielkości małej wiśni, cierpki. *Kluk. Rośl.* 2, 58. Największe płoty bywają z ciernia, które zowią tarnina, owocem jego są tarki. *Swilk. Bud.* 450. Weißdorn. TARNAWA, herb; krzyż, przy nim na lewej księżyc rogami do krzyża obrócony; na hełmie pieć piór strusich. *Kurop.* 3, 51, ein Wapper. TARNIEĆ, *TARNIEĆ *neutr. niedok.*, starnieć *dok.*, Tarnać *jednł.*; *Boh.* trnauti, ztrnauti, ztrnu, ustrnauti; *Carn.* terpniti, terpnem; *Bosn.* utarnuti, utrnuti, (utrnuti, ugasiti *extinguere*, utrnutise *extinguí*); *Rag.* tarnutti, tarnem, utarnutti; *Ross.* терпуть; cierpieć, n. p. od tarek,

że kwaśne i cierpkie, drewnieć, drętwieć; stumpf werden, wie die Zähne von Säure, starren, erstarren, (einwärtsfallen). Oczom poczynającym tarnieć albo drewnieć, a jak drudzy mówią, w ślup isć, lekarstwo. *Syr.* 589. Od dymu tego ziela węże starnieją, i na poly umierają. *Syr.* 655. Lekarstwo starnieniu któregokolwiek członka, któryby władzy i ruszania nie miał. *Syr.* 759. Szyi starnieją, że na żadną stronę głowy obrócić nie można. *Syr.* 1205. Żyły w ciele tarnieją. *Bal. Sen.* 25. Komuż w boju ręka nie stargnie, gdy mu w oczy stanie ociec! *Bardz. Luk.* 42. Twoim strachem eiało tarnie, sądów twych się boję. *J. Kéhan. Ps.* 182. Tarnie wszystkie, na przestępce patrząc ustaw twoich. *J. Kéhan. Ps.* 179. (drętwiałem. *Karp.* 6, 157). — Tarnie, ita afficior, quasi formicas repentis sentiam. *Cn. Th.* 1157. Tarnienie, formicatio. *ib.*, mrówisko. TARNCZANY, a, e, do tarnek należący, *Äbleben* : Tarnczany sad *prunetum. Macz.* TARNINA, ob. Tarn. TARNKA, TARKA, i, ż.; *Boh.* trnka; *Carn.* ternüla, derüüla, tertüle; *Vind.* tarnulla, ternula, ternoliza, ternouniza; *Bosn.* ternina, tergne, trrigne, draceje; *Ross.* терновая ягода; tarnośliwa, owoc tarnczany, die *Äblebe*. Owoce czarznia albo jagody, taruki. *Cresc.* 455. Tarnka cierniowa. *Macz.*; leśna śliwka. *Urzed.* 575. *Cresc.* 589. *Świtk. Bud.* 450. Tarki, alias cierniowy owoc. *Haur. Sk.* 114. TARNIOWY, a, e, cierniowy, *Deru* :; *Boh.* trnowaty; *Sorab.* 2. czernowé; *Vind.* ternouiten, ternlu, terojast; *Rag.* tarnöv; *Bosn.* tergnini, trignini, dracini; *Ross.* терноовный; *Eecl.* тернистый. (ob. Ciernisty. — *Anat.* Nerw tarniowy, *spinalis*; mlecz tarniowy etc. *Krup.* 5, 179. grzbietowy, *Müßgrat* : TARNISKO, a, n, plac, gdzie rośnie tarnina, albo wykarczowany z tarniny; n p Wysiano na tarnisku korcy 12 ein Dornenplag, wo Dornenbecken stehen oder stunden. TARNKOPIODNY, a, e, w taruki płodny, jähleberzeugend; *Eecl.* терноплодный. TARNKOWY, a, e, od tarnek, tarnczany, *Äbleben* :; *Boh.* trněný. Sok tarukowy. *Krup.* 5, 157. *Carn.* derüülz; *Vind.* ternulz, ternolsku vinu; *Ross.* терновка TARNOŚLIWA, y, ż., TARNOŚLIWKA, i, ż. *dem.*, [rodzaj okrągłych śliwek, *prunus insit. Linn.*, *Grüßenbaum* 2]; ob. Tarn, Tarnka TARNÓW, a, m, miasto w krakowskim, gmazdo Tarnowskich. *Dykr. Geogr.* 5, 102, [dziś w Galicyi zachod. 2], Name einer Stadt. TARNOWEK, wka m., miasto nad Wisłą, o mile od Baranowa *ib.* TARNOWICA, y, m, miasto w Szląsku *ib.* TARNOWIC, a m, miasto Szląskie w księstwie Opolskim. *ib.* (Sorab. 2. Tarnojak, wieś Torniz).

*TART n. p. Znalazła Marta swego Tarta, ob. Gotart.

TARTAK, a, u, m, młyn do tarcia drzew na tarciee, dyle; *Boh.* pilný mlyn, pila, (ob. Pila); *Carn.* stergälu; *Vind.* slagni mlin resatiski mlin; *Ross.* пильная мельница, die *Ähneidemühle*, *Äggenmühle*. Tartaka jedna część należy do podnoszenia piły i rznięcia; druga do nadawania drzewa pily. *Os. Uzz.* 551. *Chmiel.* 1, 227. — $\frac{1}{2}$ *Fig. tr.* Tartak, człowiek, co zawsze językiem muele, plecie sam nie wie co, ein *Ähnappermaul*

TARTANA, y, ż, z *Włosk.* gatunek pomniejszych okręci-

ków, die Tartane, ein Art kleiner Schiffe. Złożona była flota z półtora set wielkich okrętów, 50 galer, oprócz bark i tartan. *Ustrz. Kruc.* 2, 307.

TARTAR, TARTARÖG, u, m, n. p. Skorupa żółwi morskich wyrabia się na szylkret czyli tartarög. *Zool.* 210. *Ähildfrot.* Meniea nasza, sprowadzając miedzi, stali, żelaza, tartaru, tyglów do szmelcowania, na komorach cło zaspokoi. *Vol. Leg.* 8, 905. TARTAROGOWY, a, e, z tartarogu, szylkretowy. *Ähildpart* : Zab sie złamał w grzebieniu moim tartarogowym. *Mon.* 67, 285.

TARTAS, u, m, TERTES, grzmot, wrzawa, hałas; *Vind.* tertranje, larmanje, hrup, Lärmen, Gelärme, Götöie. Tartas w całym domu, wszystkie się uwijamy, wszystkie się krzaliśmy. *Teat.* 42 d, D 2. Jak się wziął tuc z tartasem, obrzydły krzykała, uciekłem. *Zab.* 15, 285. *Tręb.* Pełno hałasu, tartasu, krzyku, a nigdy spokojuści. *Teat.* 27, b, 10. Już też i ja bywalec i świadom hałasu, Aleś nigdy równego nie widział tartasu. *Tręb. S. M.* 121. *Kehow. Fr.* 66. Skoczą na siebie myszy i łasice, w tem tertes i pisk srogi. *Kniaź. Poez.* 5, 74. Tam tertes ustawiczny, tam niepokój, a tu Niesłychać wrzasku, ani broków kołatu. *Nar. Dz.* 5, 48, *Vind.* tertrati, larmati, hrupati : hałasować.

TARTOFLE, ob. Trolle. — TARTY, ob. Trzeć.

TARZAĆ się *recipr. niedok.*, TARAC się. TARLAĆ się, (cf. terać, tyrać, eierać, trzeć, walać się, przewalać się, spluskać się, jich berum wälzen. Po stajni, po słomie się tara, ba i po rynsztoku. *Falib. E.* 5. Po cierniach i pokrzywach tarając się, do oblitego wylania krwi swojej. *Star. Ben.* 5 b. Po cierniu się tarzała i ranida. *Sk. Żyw.* 1, 558. et 415. W wzgardzonym tarzacie się gnój. *Tward. Daf.* 41. Zabiti Achilles dla sławy zarobku, Bez powinnego tarlał się nagrobku. *Chrośc. Ow.* 559. Cześciej ogromne w gruzach założnie Własnych się tarzają domy. *Hor.* 1, 256. *Nar.* — $\frac{1}{2}$ Tarać cz. *niedok.*, starzać, utarzać *dok.*, przewalać co, brudzić, walać, bejdmügen mit etwas. Włóczą go ulicach starzanego błotem. *Tward. Wł.* 21. We krwi utarżany. *Tward. Misc.* 14. *Min. Byt.* 1, 149. Robić z rozczynnionego ciasta klóski, tarzając je w mące, i gotować. *X. Pam.* 5, 287. tarczać, żeby maki na około nabrały, im Mehle wälzern. Gdy masz ryby smażyć, należy się wprzód je utarzać w mące, nim włożysz w masło roztopione. Także robiąc różne ciasta, trzeba wprzód utarzać w mące. Mięso niektóre utarżają w korzeniach tłoczonych. *Wiel. Kuch.* 452. — $\frac{1}{2}$ Tarzyć się *transl.*, mazać się, hańbić się, popełniać złe niegodziwe czyny; jich beledern, meralisch verunreinigen. *TARZYĆ cz. *niedok.*; *Boh.* tržiti; targować, handlować; feilschen, bandeln. Przystęgał się przestac Wisłnej żeglugi. Choć raz złe tarzyl, przecię płynie drugi. *Kehow.* 55. — *Fig.* Tarzyć, czynić o co, um etwas bandeln, unterbandeln. O ostatek się z nim tarzyl. *Pot. Arg.* 407. Namuj płacz twój, na się ma ten skarżyć, Kto na cudzy bład goni, a zdrady zwykl tarzyl. *Jag. Wyb. D.* oszukiwać, zdradą narabiać.

*TAS, ob. Tasz. TASAK, ob. Tesak.

TAŚBIR, TYŻBIR, TYŻBIER, TAŻBIR, TAŻBIER, TESZBIR, u, m., TAŻBIREK *dem.*, cienkusz, podpiwek, z *Niem.* das Tischbier (Sovent), dünnes, schlechtes Bier. Na młoto wywarzonego piwa znowu wodę gorącą leją; zjad bywają teszbiry i cienkusz dla czeladzi. *Syr.* 945. Tyżbiery. *Syr.* 945. O cienkuszku abo tyżbierze. *Syr.* 959. Tażbiry także przewarzać dobrze, drożdży dodać, i tego ubogim ludziom nie żałować. *Haur. Šk.* 162. *Haur. Ek.* 109. Tażbir od dworu czeladzi robotnej zawždy zostawować ma piwodar. *Haur. Ek.* 91. W żołądku jego jedło leży, jak śmierdzące młoto w kadzi, co z niego tażbir zlano. *Rej. Zw.* 157 b. Taśbir macie? dajcie mi taśbiru za szeląg. *Opal. Sat.* 26. Białogłowski trunek, woda lub tażbieriek. *Zegl. Ad.* 16. Z lodu teźbieriek Warecki pijecie, Albo w Weneckim kryształe chłodzony. *Mon.* 71, 714.

TASIEMIEC, mca, m, wstęgowiec, *taenia*, pospolicie soliter, robak płaski, na kształt tasieмки, trudny do wyprowadzenia z człowieka, że najmniejsza część pozostała odrasta. *Zool.* 90. der Bandwurm; *Ross.* гнста плоская. TASIEMKOWY, a, e; *Ross.* тесемочный; *Band-*. Tasiemkowa glista. *Perz. Lek.* 187. — (TASIK, *ob.* Tasz). — TAŚMA, y, ź, TASIEMKA, TASIEMECZKA, i, ź, *dem.*, [z *tureck.* tasma = ligula. *Mein.* I, 952 — 2], pasmo tkane z prostego włókna, (*oppos.* wstęga z jedwabiu); ein starfes Band, ein Zwirnband; *Boh.* pentle, pentlička (cf. peltica), tkanice (cf. tkanka), tkanička, feřlik, kalaun, kalaunek; *Sorab.* 2. bant; *Carn.* pântlin, pântlek; *Ross.* тесма, тесемка, тесемочка, лента, ленточка; *Eecl.* тасма. Taśma u smuklerza rozmaita, jako to: w wemik, futrowana, w bugler, wężyk, w oczka, w zębki i t. d. *Magier. Mskr.* Osnowa taśmy u smuklerza, z nici, z jedwabiu i t. d., wzdłuż ramy nasnuta. *ib.* Taśmianka do zawieszania włosów *Ross.* косоплетина, косоплетинка, косоплетка. Cyrulik mając krew' puszczając, powinien mieć na doredziu taśmę półtora łokciową, na dwa cale szeroką, do wiązania ręki. *Perz. Cyr.* 2, 110. *Czerw.* 7. (binde). Taśmianka w xiażce, do znaczenia, gdzie czytający stanął *Ross.* варворка. — 7. Pasem abo taśmą żeniną piersi swoje przywieszował. *Birk. Kaz. Ob. K* 2 b. Gürt, Gürtel. Wenerę zwodnicza taśma. *Karp.* 5, 84. — *Anat.* Taśmy, ligamenta. *Wejch. Anat.* 27, *Vind.* vesilstvu, (*ob.* wiązadła, więzy); die Bänder der Weile im thierischen Körper. Taśma czyli wędzidełko żołądźwiowe członka męskiego. *Perz. Cyr.* 2, 245 — §. *Fig.* Taśma myśli, pasmo; der Faden der Gedanken, die Reife. Jak się porządnie raz ułoży w pamięci cała taśma pryncypalna dziejów, od początku, aż do czasów naszych... *Mon.* 63, 252; lepiej pasmo, szereg, ciąg, osnowa. TAŚMIANY, a, e, z tasiecm, *Band*, *Bänder*. W gźło się i w tkanke taśmianą przebrała. *P. Kchan. Jer.* 170. TAŚMOWY, TASIEMKOWY, a, e, od tasiecm, *Band*; *Ross.* лентный, ленточный. TAŚMIARZ, TASIEMKARZ, a, m, co taśmy, tasieмки robi, der Bandmacher; *Boh.* pentlikař, tkaničkař, tkaničnik, kalaunkař; *Ross.* ленточникъ. W *rodz. żeńsk.* TAŚMIARKA, TASIEMKARKA; *Boh.* pentlikařka, tkaničkařka. TAŚMIARSKI,

TASIEMKARSKI, a, ie, od taśmiarza, tasiemkarza, *Bandmacher*; *Boh.* pentlikařský; rzemiosło taśmierskie: TAŚMIARSTWO, TASIEMKARSTWO, *Bandmacherey*; *Boh.* pentlikařstwj.

TASOWAĆ, -ać, -uje, *cz. niedok.*, kartować, karty do rozdania mieszać; *Ross.* тасовать, потасовать, die Karten mischen. Ustawicznie zbiera i tasuje karty, tak że są zabrudzone. *N. Pam.* 2, 166. Tasowanie kart *Ross.* тасовка. — 7. Poraż na głowę nieprzyjaciela, Niech z pola zstępuje, Obey niech w twojój ziemi szatrów nie tasuje. *Stryjk. Gon.* N 5. (niech namiotów nie rozwinie, niech chorągwi nie rozpostrze). — 7. *Fig.* Tasować, knuć co, stosować, przysposabiać, układać, n. p. Chcąc się jednowładnym uczynić, wszystkie przypadki tak tasować, żeby go musieli postawić na czele wojska. *Ossol. Wyr.*

TASZ, TAS, u, m., TASIK, a, m., *dem.*, TASZA, y, ź, *dem.*, buda kramarska płachtami okryta, kram pod namiotem; *Vind.* predauniza, lhtazuna; *Croat.* staczn; *Eecl.* лавка торговая, eine Krämerbude mit Scheitelfer bedeckt, ein Krämerzelt. Kupey po miasteczkacli z kramami, kramikami, taszami, tasikami przejeżdżający, nie wprzód tasze swoje rozbijają będą, aż rejestra towarów urzędowi podadzą. *Vol. Leg.* 5, 186. Stawiać po rynkach tasy i stragany, zysku szukali. *Nar. Hst.* 5, 451. Jezus z kościoła kupców wysiekł biczem, Powywracał im tasze, powywracał stoły. *Pot. Zac.* 8. W obozie tasze rozpostrze i barany ukradzione będzie przedawał. *Birk. Kaw. Mal. B* 5. Chociażby drugi wszystkie pozakupiał tasze, Nie przecię nad potrzebę, takie żądze nasze. *Pot. Arg.* 459. Pod tasami, szopami, kuglarze szaleństwa swe wyprawowali. *Nar. Tac.* 2, 245. pod rozpiętą płachtą czyli namiotem, pod płóciennym dachem. TASZKA, i, ź, *Boh.* taška (taškař rzeźmieszek); *Sorab.* 2. tascha; *Vind.* taflika, tofbel, döuthak, barfhat, mořlna, (cf. mieszek); *Croat.* taska, torbieza; *Hung.* táška; *Ross.* vulg. зень; kieszeń, kieszonka, kieska, worek; (*Ger.* die Tařche; *Svec.* taska; *Holl.* tas, taseh; *Lat. med. et Ital.* tasca). der Beutel, Geldbeutel. Siegnął do taszki i dobywał flaszki. *P. Kchan. Orl.* 1, 211. Gdy masz próżne taszki, Nie siadaj do flaszki. *Min. Ryl.* 4, 179. Nie bójcie się, taż to taszka sprawuje! *Wys. Kat.* 158. Chełpiła się, w swą taszkę trzepiąc, że z tój się kalety rodzą kasztelani. *Jag. Gr. B* 5 b. Porwono łakomstwo fraszce, Byle groz na groz był w taszce. *Ryb. Geřl. B.* 2 b. — Taszki u miecza, pokrywka rękojeści miecza. *Włod.* — *Botan.* Taszka, TASZNIK, u, m., TESZNIK, ziele, ma listki, jakoby kaletki abo taszki, *Thlaspi bursa pastoris*, kaleta pasterska, tobołki, das Tařchenfrant, Tařschelffrant, die Hirtenfasche. *Sienn.* 26, *Carn.* bobůlza, kobůlza; *Bosn.* gusomacyja trava.

TATA, y, m., TATKA, i, m., TATEK, tka, m., TATUS, TATUSIEK, TATYNECZEK, TATULO, TATYNEK, TATULKO, TATUNIO, TATYLENKO, TATUNIEŃKO, TATUSIENKO, TATENKO *dem.*; ojezeńko, *puerorum vox patrem compellantium*; *Boh.* tata, tatjk, tatjęek; *Slov.* tatik, tato, otec *parens*, (stari otec neb tatik, dēdo

dziadek); *Carn.* ata; *Vind.* atei, ata, tatoi, tatek, ozhek; *Croat.* japa, japek, japieca; *Dal.* chiyako, otacz; *Hung.* apa, atya, atya; *Ross.* тата, татинька, батя; *Mexic.* tatl; *Germ.* Tatta, Tatte, Pappa; *Epirot.* taia; *Thessal.* τέττιε; *Lat.* tata; *Angl.* dad, dadde, (cf. *nostr.* dziad, dziatki); *Hisp.* taita; *Turc.* tada, ata; *Goth.* atta; *Lapp.* atye, atzhie, (*ob.* Oerec, Ojerec, cf. papa); *Sorab.* 1. et 2. nan - oieec, (cf. mańka). Dziecię za nim biegalo i wołalo: tata, tata! *Sk. Żyw.* 1, 129. *Birk. Kaz. Ob.* E 2. Ś. Wojciecha Słowacy zwali tata, jako ojca. *Gwagn.* 662. *Biel. Hst.* 299. Ah tato, ciesz płaczącą, tul mamusia tato. *Przypb. Ab.* 226. Prosi Kupido Jowisza, jak taty o pomoc. *Morszt.* 96. Szukałem, gdzie twój stary, tata. *Tręb. S. M.* 27. Zaczernieł się nasz tatek, że się wstydzi sprawek dziatki. *Dwor.* 6 2. Tatkwie wasi, co z prosta wierzyli, By dziś powstałi, takby się dziwili, Gdzież pokój święty, jedność, stała wiara? Wzięła ją mara! *Strzypk. Gon.* 5. (przodkowie, rodzice). Wstydzę się tatku z babiami bajkami historyków świętych potwarzać. *Pim. Kam.* 287. (dziadku, babiarzu). Masz dobrego tatke. *Zygr. Pap.* 554. Kochany tatuńku. *Teat.* 15. c, 50. Nie, tatuńku *ib.* 7. b, 49. Tatyńeczku. *ib.* 45. c, 66. Wyb. Opowiem wszystko tatułowi. *ib.* 29, 90. Mój tatuł. *ib.* 54. b, 72. Tatułku! *Mon.* 75 420. Tatuł się będzie dziwował. *Teat.* 22, 60. Kochany tatuńku. *Ossol. Str.* 5. Prawd tatuś sędziwy synowi daremnie. *Pot. Jow.* 27. O tym jak tatuś, dziadus i pradziadus bynajmniej nie wiedział. *Pam.* 81, 570. Wętnę drą z pana tatuśka. *Rej. Wz.* 57. — Tatuś - dziad, staruszek, ein altes Männchen. Ale i mój pan, taki tatuś, taki starzec, przecież do trzech się razem umizga. *Zabł. Dz.* 96. TATAĆ *cz. niedok.* tata wołać, Papa rufen. (*Vind.* tatati, atati - paplać). Wdzięcznie rodzicom swoim pochlebiała, Ojcu tatafa, matce zaś inamafa. *Past. Fid.* 195

TATAR, TATARZYN, a. m., TATARA, y, m., *Germ.* der Tatar, Tartar; *Boh.* Tatar; *Sorab.* 1. Tartiar; (*Sorab.* 2. Tartar - poganiu); *Vind.* Tartar; *Croat.* Tartar; *Bosn.* Tartarin; *Slav.* Tartarin; *Ross.* Татаринъ; *Eccl.* Скуть, Скутьиницъ, Козаръ, (cf. kozarz). Tatarowie, naród Sęytów, którzy lub to od rzeki, lub od rozrodzenia, imienia tego do którego się sami znają, dostąpił *Krom.* 218. Seyta Tatarzyn, że tate, t. j. ojca zarzyna. *Urs. Gr.* 525. Lotny Tatarzyn. *Ginck. W.* 515. Hardy Tatar. *Birk. Kant. C.* Lepiej u was Tatarą być, niż synem: Tatarze waszemu wolno z daną swą pocaż, co chce, przedać, bymarezyć, zapisać. *Bok o Eworb.* 25. (cf. Szkot). Dostrzegłem nieraz, że wyraz Tatarzyn znać był u Chmeczyków zdrając i hultaja. *N. Pam.* 22, 14. Nędzniki one, by też byli przed Tatarzy rzecz swą prowadzili, osadzonoby je było niewinnem i *Leop.* 2 *Mach.* 4, 47. *Bibl. Gd. id.* (nawet przed najsroźszymi ludźmi). Pojmałem Tatarzyna; Wiedźże go sam; Nie chce isć; Pódźże ty sam; Nie chce mnie puścić. *Rys. Ad.* 54. *Pot. Jow.* 190, (cf. wilka za uszy trzymać; ani mnie tam, ani mnie sam). TATABAK, *ob.* Tatarskie ziele. TATARCZANKA, i, ż. słoma tatarczana; *Carn.* aidovza,

Heideformstroh. Siana pięknego owcom dawał, także grochowin, tatarczanka. *Haur. Ek.* 125. TATARCZUCH, a, m., chleb z tataraki. *Syr.* 1005, *Carn.* aidovitel, hreczuszok, Brot von Heidefern. Tatarczuch, paluch, łazanek z tataraki, Heidefernluden. TATARCZANY, a, e, z tataraki zrobiony, von Heidefern. Tatarczana kasza albo krupy mniej posilne, niżli żytnie. *Syr.* 1001. TATARCZYSKO, a, n.: 1) pole, na którym tataraki była, das Heidefernfeld. Na tatarczytku co smać. *Haur. Sk.* 9. — 2) *Contemn.* Tatarczytko, paskudna tataraka. *N. Kam.* ichlechts Heidefern. — 3) Bizydki, dziki Tatar, ein ichenßlicher Tatar. TATARCZYŻNA, TATARSZCZYŻNA, y, ż., wszystko co się Tatarów tyczy, co do nich należy, das Tatarische. Nakazujemy bistrowame tatarczyżny. *Vel. Leg.* 5, 585. Osadłość Tatarów w Ławie, Tatarencelenien. Tatarowie paląc i zabijając, aż do Opola przedpłszy, po trzecim miesiącu odeszli; rok tej tatarszczyżny był 1260. *Krom.* 271 zagonu, najazdu Tatarskiego; Tatarenjuge, Streifjuge. W one tatarszczyżny, które po odjechaniu Henryka częste bywały, wychadzał i płon odbijał. *Pap. Ryc.* 295. — Tatarszczyżna, język tatarski, obyczaj tatarskie; das Tatarische, Tatarische Sprache, Sitten u. s. w. — Tatarszczyżna, towary Tatarskie, Tatarische Waaren. — 4) Tatarszczyżna - TATARYA, y, ż., TATARY, ów *plur.*, (cf. Tatry), kraj Tatarski; *Germ.* die Tatarer; *Slav.* Tatarska; *Boh.* Tatory, Tatarská země. Tatorya Moskiewska, Chińska, wielka; Tatorya mniejsza, Perekopska. *Dyke. Geogr.* 5, 104. Ma-h być eo złego, na Tatory. *Cn. Ad.* 472. (*in Pyrrhaeorum regionem, omnibus exosam*, cf. Tatry). W Tatarzech nie znajdziesz i jednego flozota, a we Włoszech bez liku. *Petr. Et.* 159. TATARECZKA, i, ż., *allium schoenoprasum*, gatunek cebuli, szczypiorek z mój używa się do kuchni. *Klak. Dyke.* 1, 24. *Vind.* drobniak, drobniak, Ihnidval, resaniza; der Schmiltland. TATARKA, i, ż. 1) gryka, hreczka, poganka. *Ead. H. N.* 47. *Slov.* pohanka; *Sorab.* 2. hejda; *Carn.* ajda; *Croat.* hajdina, hajda; *Slav.* helda; *Hung.* hajdina; *Ross.* речиха, der Buchweizen, das Heidefern, (cf. siedmiolotka). Tatarkę i inne krupy przedawac. *Zygr. Pap.* 154. — 2) Tataraka, antelope, *ob.* Sudak. — 3) Tataraka, Tatarimi, Tatarzyna, Tatarczyżni, kobieta Tatarska, die Tatarim. Gdy się grzała u ognia Tataraka, obaczył, iż mewiasta a nie chłop, co ich powięzała. *Biel. Św.* 287. Zabita z hakownicy Tatarakini, w odzieniu chłopskim. *ib.* TATARKOWATY, a, e, na kształt tataraki, hreczki; wie Buchweizen, Heidefernlud. Rude żelazną ezamiawa kostkowa, nasi górniowie zowią tatarokowatą. *Os. Rud.* 15. TATARSKI, a, ie, do Tatarów należący; *Boh.* Tatarský; *Sorab.* 1. Tartarski; *Croat.* Tatarszki, Tatarisch. Ty zajęca szukasz, pies potraw Tatarskich. *Bielaw. Mysl.* B 5 b. (scierwów). Tatarskie kupy pustoszące kraje, w dawnych autorach nazywane zagony, które rozpuszczali Tatarowie w ezambul. *Uhart. Mysl.* 100. Tatarskie hordy, Tatarski szlak, *vide sub his.* — Obejda się bez tego, jak Tatarskie wesele bez marcypanów. *Teat.* 24. b, 53. Chłopa skarać do zamku na Tatarską robotę. *Haur. Sk.* 229. (do tacek). Grubian ten,

tak po Tatarsku obszedł się z tobą. *Teat.* 31, 37. — *Bot.* Tatarskie ziele, rajska trawa, [Szuwar *qu. v.* 2], Tatarak, u, m., *acorus*, der Kalmus; *Boh.* přestworec; *Sorab.* 4 brostwon, brostwonz, kholmus; *Carn.* kolmész, mezluhje; *Bosn.* min vodeni, mantumien; *Ross.* урь; korzeń jego rozgrzewa i umacnia żołądek; smażą go w tabliczkach w cukrze. *Kluk. Rosl.* 2, 261. TATARZYN, ob. Tatar. — (TATEK, TATKA, ob. Tata). — TATRY, - ów plur., [zeześć Karpat w Sandeck. 2], Karpak, Krapak, Krepak, pasmo gór między Polską, Węgrami i Siedmiogrodem. *Krom.* 1, die Karpathen, das Karpathische Gebirge, [das Zatra = Gebirge 2]; *Boh.* Babj hory, Tatry. Stoją Tatry wysokie i długie Bieściady, i bory galeziste i szczeplione sady. *Zośl. Żyw. B.* 2. — (*Slov. Prov.* Za babku bi i kozu pres Tatri hnal; za babkę (za szeląg) i kożę przez Tatry gnałby iakomy na zyski. — *Lutius:* [Tatra, wysoka skała; *malorusk.* tatra, towtra; *wolosk.* patra, katra; *porówn. łac.* petra 2]; tatry, wysokie góry, bébé Berge. Wiarą ruszyć można tatry. *Pot. Arg.* 627. Czyna się Argasami, lecz kretom równi: okiem chcą przeniesić i tatry. *Zab.* 13, 180. — "Singular. Kurzawe chmury z szczytów jakiej tatry wznoszą się. *Przyb. Mtl.* 51. z góry wysokiej.

TATULO, TATENKO TATUŚ etc., ob. Tata. TATULOWY, TATUNIOUY, TATUSIOWY, a, e, blunde: ojeowski, od tatuma; Папаś, väteritš, doś ličen väteriden. Jam sobie wróżyła, nieszczęśliwa matka, Ze mój Antoš mieć będzie nieboszczyka dziadka i tatulowā dobroć. *Nar. Dz.* 5, 21. Rozmowę tatuniowā z We Panem pamiętam. *Teat.* 28, 7. Dobra rada tatusiowa. *Pap. Kol. C.* 5. TATUSIEĆ, TATUSKOWAĆ *med. niedok.*, putizare, czynić jako ojece, naśladować ojca. *Marz.* dent S. Papa nachfolchten. — *Aliter:* Już sobie podtatusiał. *Tr.* podstarzał sobie, er ist schon ein alter Mämden.

TATUF, TAU, TAUF! różne szczeki psów wyrażając, das verschieden Anschläge der Hunde auszudrücken. Na niedzwiedzia psi uda przeraźliwie wrzeszcząc: tatuf tatuf, tau tau. *Hur. Sk.* 540. Na wilka psi wydają takie głosy: tauf, tauf, tauf, ja jau, ja jau. *ib.* 559.

TAURYKA, i, ś., *Chersonesus Taurica*, Krym, die Krimm. *Dyke. Geogr.* 2, 50 Tauryka, historia tego kraju p. *Naruszewicza*. TAURYK, TAURYCZANIN, a, m., Tatar Kryński, ein Krimmischer Tatar. Tauryk, gdy się wyśworuje, Kraje Polskie swym trwoży tłumem, i plondruje. *Kulig. Her.* 53. Tauryk srogi Brańca skępował pęty za ręce i nogi *ib.* 244. TAURYCKI, a, ie, od Tauryki, Kryński, Krimmisch.

TAUTOLOGIA, ob. Tosamość.

TAWASZA = Tatar., przewóz. *Gwagn.* 260. Tawane. *Biel.* 414.

TAWKA, i, ś., Krzyż u pałusza, składa się z gifesu, tawki, wąsów, rękojeści, kapturka na rękojeść i palucha. *Maqier. Mskr.*

TAWTA, ob. Tała.

TAŻ, TAŻ, ob. Ten, Tenże. TAŻBIR, ob. Tašbir.

TAŻYĆ, TUŻYĆ, [z rusk. 2] (Teżyć *qu. v.*), *med. niedok.*, *Boh.* taužit, (taucham něčemu appeto; *Slov.* tužit anke-lare, sużugi angó; *Sorab.* 1. tjšchu taedet me; *Carn.* tuh-

tan = gryze się, thòshem, toshùjem = oskarżam, togotim irascor; *Vind.* toshit, fe pertoshit, poteshati, ohteshati conqueri, toshit, satoshit accusare; *Croat.* tuguvati, tugujem moereo, angor; potusujęmsze queritor; *Slav.* tuxiti = skarżyć się; *Bosn.* tugovati, ustugovati, sgjalostitise moerere, (tusgitise queri, accusare, stusgitise, nauseare); *Rag.* tuxiti, tujgovatti, (tuxitise, tuxiti, potuxitise queri, gemere, stuxiti tkoga nauseare); *Ross.* тужить, тужу, стужатся, растосковаться; (*Ecc.* [тужити *anxium esse* 2], сѣтѣжати nudzić, natrętnym być, prześladować, uci-skać, приужаю, принуужаю przymuszam; cf. *Lat.* taedet, pertaesus; *Hebr.* דאבא, elanguit, דאבא deoth, languores); tęsknić po kim, tege mieć po kim; sed tażyć szepius de brutis dicitur, tęsknić de homine. *Cn. Th.* 4158; *Vind.* sheliti, posheliti, sheluvati, borshuvati, zbleti, obshuvati, shaditi, się nach einem Abwesenden ängstlich sehnen, (Frenß. sich nach einem hangen). Tażyły do drugich cieleta kradzione. *Alon. Wor.* 25. Gdy już ja-gnięta zapomną po matkach tażyć... *Cresc.* 562. Desiderium magnum tui hic reliquisti; wszyscy tu po tobie tażą *Marz.* Gdy męża nie będzie w domu, żona będzie tażyć, jako po swym serdecznym przyjacielu. *Petr. Ek.* 21. Umarła mu żona, po której poczał bardzo tażyć. *Strzyk.* 287. Po kimże chłop prosty ma tażyć, który ustawnie musi robić albo służyć. *Simon. Szel.* 28. Nie umiem załamywać ręk, ni zlytnie tażyć. Gdy groźny szturm w zamętnej chacie toni pograżyć Okręt. *Hor.* 2, 494. Książ. zasmućać się, się betriben. Do nieba zawsze taży. *Birk. Kant. B.* 4. er schmachtet nach dem Himmel. Ta-żył żołnierz do bitwy. *Chrośc. Luk.* 2, 68. — 2. Tażyć, stażyć się, utazać, unudzić się, znudzić się, stęsknić się; etwas satt bekommen, einen Esel haben, überdrüssig werden. Bogaczo, gdyby i najdluzej tu mieszkali, nie sta-żyliby się. *Bial. Post.* 263. Już należy na mię, ku koń-cowi rzeczy mojej się mieć, abym wam tęskności i sta-żenia nie uczynił, satietas. *Marz.* Esel, Ueberdruß. Nie utęsknę się, nie utażę nigdy, ani w miesiąc, ani na wsi; odium nunquam me percipit ubis etc. *Marz.* Jużem się utążył nad naukami; satietas jam me tenet. *Marz.* — *Passin.* Utażyć się, uprzykrzyć się, okunierzać; lästig werden, zur Last fallen. Jak się skoro utąże, wstęsknie, przemieni miejsce; ubi satietas coepit fieri. *Marz.*

T C.

*TCHŁO, ob. Tło.

TCHAWICA, y, ś., krtani, rura w gardle, którą duch idzie. *Sienn. Wykl.* die Rühröhre; *Boh.* dychawice; *Sorab.* 4. dýchacztwo, kerka, dechenla trubka; *Vind.* odhalze, odu-halze, gergutez; *Carn.* dushnik; *Rag.* dusenik, odihavi-za; *Ross.* дыхало, дыхальцо; *distig.* gardziel. TCHEM, TCHU, ob. Dech. TCHNAĆ, technąć, technić, technę *med. jedutl.*, dech wypuszczać, a zaś wpuszczać, dychać, od-dychać; atmen, Athem hohlen; *Boh.* dechnauti, dechnuti; *Sorab.* 1. dýcham; *Carn.* diham; *Vind.* dibati, dehniti, dibuvati, zapopufhati, (difhati, dub dajeti, difhezł biti, dehniti = pchnąć, zapach wydawać); *Croat.* dibati, de-hati, dishem, dehnuti, dehnem, dahnem, dihanje, de-

hnenye; (dehnenye = wonia, pachnienie, zapach); *Slav.* dihati; *Ross.* дхнуть, дыхнуть, дышать, дохнуть, дохну, (дохнуть krótko przed zgonem ciężko dychać); *Eecl.* дхнати, дхну, (cf. dunać; cf. *Sanscr.* atnah; *Germ.* atmen). Tehnaea rzecz, dech abo duszę mająca, ruch, samoruch, co się samo rusza, żywocina. *Cu. Th.* 1158. ein atmenbes, ein lebendes Gesehöpf, alles, was Attem hat. Wiecezni bogowie, bez których zrzadzenia, i tehnąc nie mogą wszystkie przyrodzenia. *Past. Vid.* 299. Jakżem się zbiegała, zlatala, ledwo tehnę *Teat.* 62. Którzy popełniają taką zbrodnię, nie tylko bez zgrzyoty zasnąć, ale tehnąc nawet bez bojaźni nie mogą, *respirare* *Siem. Cyr.* 72, (cf. pisać). Bez ojców s. wy ani tehniecie. *Smotr. Ez.* 6. Na ten czas żaden nie śmiał przeciwko przepowiadaniu ewanieldu tehnąć. *Baz. Hist.* 27. Duch, co w nas tehnie, przednichu upływa. *Bardz. Trag.* 201. (co nas ożywia). — *Transitive cum Accus.* Tehnie tu powietrze i zdrowe i miłe. *Zab.* 16, 186. *Kniaź.* weiąga w sie tehem, oddycha nim; einathmen, atmen cine gesunde Luft. — Tehnąc gwałtownie, mocno, dyszcć, feischen. Kto raz nazbyt prędko, raz nazbyt pomalu chodzi, od niemiernego kwapienia musi tehnąc. *Kosz. Lrv.* 4 b. Tehnęły konie od biegu, i dymem kurzyły. *P. Kchan. Jer.* 255. Silną pięścią się w piersi ciężko tehnące bije. *Przyb. Ab.* 155. — 2. Tehnąc, chuchać, n. p. na kogo, hauchen, anhauchen. Tehnął na uczniów Jezus, mówiąc im: bierzcie ducha s. *Odym. Sw.* 2, N n. 1 *Leop. Journ.* 20, 22 (er blies sie an. 9 u 1 b.). Czyni kapłan przy exorcyzmie tehmnie. *Hbst. Lek. D 4 b.*, (cf. chuchi. Z ducha jednego i zimno tehnął i ciepło. *Tward. Wl.* 111. (i chuchał i dmuchał) — 2. *Fig. transl.* W słowach jego szczera tehnie prawda. *Teat.* 55. d. 29. wydaje się, przebija się, jest ich duszą, in seinen Worten atmet reine Wahrheit. — *Cum Instr.* Tehnąc czym, dychać czym, oddychać czym, przepelnionym być czym; von etwas befeelt sein, voll sein. mit etwas angefüllt sein, atmen, feischen, ichnauchen. Jedną duszą w dwóch ciałach tehnę. *Mon.* 70, 654. zgodni, jednomyślni, jednoduszni, (*Vind.* enodulben, enovolen; *Ross.* единодушный; *Eecl.* единодушный. согласодушный. у котораго душа или сердце согласно; *Græc.* ὁμόφυλος; *unanimis*; *Eecl.* единодушную; *Græc.* ὁμοψυχός; *Subst.* единодушие; *Græc.* ὁμοψυχία; *Vind.* enodulhnost, enovolnost; *Rag.* jednodusenas sympathia). Jego duchem tehnie. *Cu. Ad.* 511. (jednem duchem tehnę, jedna to dusza, wierni przyjaciele; lub też: od niego nastrojony, nauczony poduszczony; cf. jak dudy nadną, tak grają). Tęż to dziś między nami pamięj szczerość, którą dawniej tehnęliśmy wszyscy. *Teat.* 55. d. 56. Pókiś tehnęła orostota, kochała z ciałem piękna duszę. *Hbl. Ow.* 67. Paweł tehnął groźbami i morderstwem na ucznie pańskie. *Żurn. Post.* 5, 552 — Tehnąc co w kogo wpajać, wlewać; in einem einathmen, einhauchen, einflößen. Tehnij mu odwagę w serce. *Dmoch II.* 2, 104. Obywatelem od jarzma cudzoziemskiego wraź wstręt, a tehmie młodość ojezywn. *Przyb. Luz.* 210. Poważna jego postać tehmie w wszystkich święte poszanowanie dla niego. *Stos. Num.* 1, 218.

TCHÓRZ, TÓRZ, a, m.: *Boh.* tehoř, schoř; *Slov.* tehor; *Sarab.* 1. tkore, twóř; *Sarab.* 2. twoř, (cf. trwożyć); *Carn.* dihör, (a verbo diham, dishum olere, quia foetorem exhalat, cf. dyszcć, dech, tehnąc); *Vind.* duhur, fnerduh, (cf. śmierdziuch); *Croat.* torecz; *Rag.* zlatko; *Ross.* хорюкъ, хорекъ, хоречекъ; *mustella putorius*, der Jltis, bardzo podobny do kuny domowej; bardzo przykra wydaje wonię; szkodliwy gospodarstwu. *Zool.* 525. — 2. Tehórz, symbol bojaźni i zajac, Symbol der Jurchtiamfer, Jctigberjgfeit. Doma lew, na wojnie tchórz. *Cu. Ad.* 525. (na bruku mężny, gębą wojuje). Tehórz go obleciał. *Psalm.* 67. bojaźń go opadła, (cf. Pietrek); Jurdt, Jctigberjgfeit überfiel ihn. Tak — li ich srogie obleciały tehoize, Ze się bez wstydu za murami kryją. *Chrośc. Fars.* 279. Tehórzem podszty, *Auszp.* 25. *Żegl. Ad.* 255. Torzem podszty. *Opal. Śat.* 97. Tehórz, bojaźliwy, zajczego serca człowiek. *Cu. Ad.* 58. truś, zastraszyły go macharzyną; *Boh.* sketa; *Carn.* shleva, arga; *Vind.* pesuluz, ligamosh; *Croat.* zayczoszerelen, (cf. zajczego serca); *Rag.* straseivaz; *Slav.* strashljivac, ein Jctig, ein Jctigberjger. Tehórz to, nie żołnierz, i znać z potrze-by uciecze, Kogo we grzbiec, nie w pierci nieprzyjacieli siecze. *Fot. Poc.* 648. Wyzywalem go po kilka razy na pojedynk; ale podły tehořz nie chciał wychodzić. *Mon.* 74, 45. Bząd niewolniczy czyni ich niekzemnymi i bojaźliwymi tehořzami; nie stawia się nigdy śmiało, ani serdecznie. *Boter.* 5, 98. Wszyscy byli strachy nadzieiani, Mogli być w obec tórzami nazwani. *Auszp.* 21. Lekliwy i tchórz, boi się, czego się bać nie potizela. *Bardz. Boet.* 122. Zaczniń odważnie dzieło, tchóřzów szczęse.e mija. *Min. Ryt.* 5, 126; (*audaces fortuna juvat*) Często tchóřz tchóřza straszy. *Ossol. Baj.* 1 (zajac żaby). Tehóřzem traći, alludit ad qualitatem animalis physicam, unaque ad effectum timoris, cf. popuśed z strachu, cf. kurzyć, bzdzić, cf. tchóřze dymki. TCHÓRZATKO, a, n., dem., ein Heiner Jltis; ein jurchtiamer Jctischen. Jakie tchóřzatkko, jak ci rece drżę. *Teat.* 1. c. 57. TCHÓRZE, ecia, n., puskle tchóřzowe, das Junge des Jltis. Tehóřze opuszczają te miejsce, gdzie się im młode tchóřzeta polija. *Kluk. Zu.* 1, 510. TCHÓRZOWAĆ *med. contin.*, Tehóřzyć *niedok.*, §. 1. serce traćić, bać się, lekać się, trwożyć z sobą; den Mutb verlieren, Jctigberjg sein; *Ross.* робѣти, оброщѣть. Zośdactwo, które tak tchóřzowało, przed nieprzyjacielem pierzchało, srogio współbraeci zabija. *Stas. Num.* 2, 125. Idą na pozór śmiało, a każdy z nich tchóřzy, Krew' się w każdym z bojaźni porusza i burzy. *Węg. Org.* 20. Mina człowieka tchóřzowego. *Teat.* 11. b. 25. Nie tchóřzała zimność krwi, widzialem go w przypadku, śmiałość doświadczona. *Teat.* 43. b. 85 — 2. 2. Tehóřzyć, kurzyć, wiatru przyrodzonego upuśić: einen Wind lassen, einen fahren lassen, stänfern. *Cu. Th.* 1158. TCHÓRZOWACTWO, TCHÓRSTWO, a, n., bojaźń, bojaźliwość; *Vind.* fezhjost, bojezhnost, die Jctigberjgfeit. Berjagtbeit. W czynach jego nie było znaku tchóřzowactwa. *Zab.* 14, 52. Bojaźliwość czyli tchóřstwo jest szkodliwą przywarą. *Zab.* 11, 71. *Mon.* 71, 55 TCHÓRZOWY, TCHÓRZY, a, e, do tchóřza należący, Jltis; *Boh.* teho-

rowy; *Ross.* хорьковий. Tchórza skóra *Vind.* dyharnovna. — *§.* Tchórzowy • TCHÓRZOWATY, a, e, — o *adverb.* bojaźliwy, fürchtam, feigberzig; *Carn.* meyshast, strahopredly; *Ross.* робкий, робокъ. Słabego i tchórzowatego serca. *Teat.* 30, 97. Próźnowanie sprawuje serce tchórze. *Kulig. Her.* 146. Serce zajęcze, oczy tchórzowe, nogi jelenie. *Star. Ryc.* 42. Wytrwał, okrywszy enotą sierść tchórzową. *Pot. Syl.* 499. Słaga ma się meźnie, śmiało a nietchórzowato stawić, broniąc pana. *Haur. Ek.* 178. Ale czegoż mię te tchórze przechodzą dymki? *Teat.* 50. b. 87. ob. tchórzem trącić, popuścić, kurzyć, bździć i t. d. TCHU, ob. Dech.

*TCIE = czyta, 'czci, ob. Czytać, 'Czeić. TCIONKA, ob. Czeionka. TCZE płótno, ob. Tkac. TCZOW, ob. Czewow. TCZY, ob. Czezy.

*TCZYWO [*adverb.*; *Ecel.* тцриво = na próżno 2]. Tezywo było królom dłużoj czekać. *Biel.* 477. ekhwo, ūberdrūstj.

T E.

TEATR, u, m.: *Boh.* diwadlo (cf. dziwić), herna; *Sorab.* I hrayenza, pžhladwanca; *Carn.* gledašhe, gledišhe, resgledarna, skasališhe, (ob. 'Gładać, pokazać); *Vind.* rasgledarna, resgledarna, gledašlinu mestu, resgledašhe, gledašlinu goder, gledašhe, vidilu (cf. wdział), iskaša, špetakel, perkasališhe, skasališhe; *Rag.* prikāzalsete; *Ross.* зрѣлище, позорище, лицедѣйствіе; *Ecel.* pozorj [speculatio 2], pozorjnc, ngrališhe, ob. Widowisko, Komedyalnia, Spektakl, Widok. TEATRALNY, a, e, — je *adverb.*, od teatru, do teatru należący; *Boh.* hereenj, hernj; *Sorab.* I. hrayenzki, (cf. grający); *Vind.* gledašhki, komediaski, teatralski, jigrashnoderski; *Rag.* prikasaheni; *Croat.* peldokāzni; *Ross.* ngrališnyj, лицедѣйственный; *Ecel.* pozorjnyj, Theater = . Każdego teatralnego dzieła celem ma być zabawa i naprawa obyczajów. *Teat.* 15. c, 5.

TEATYN, a, m., zakonnik reguły Kārafy, biskupa miasta Teate czyli Chieri, ein Theatinermonch. TEATYNKA, i, z, zakonnica tejże reguły, eine Theatinerin. TEATYNSKI, a, ie, Theatiner = . Zakon Teatyński fundowany 1524. *Tr.* TEBEL, bla, m., kof, ezop, klin, z *Niem.* der Döbel, Döbel, ein Pfloß. Ciesło, mocno na tebel bij, by się drzewo nie chwiało. Da-li bóg, to do stu lat 'icie będzie stało. *Rej. Wz.* 84 b. U budowania, u murowania, u kopania, u grabarzów wszędy się pilnie upomina, aby grunty dobrze zasadzono, aby mocno na teble bito. *Rej. Zw.* 159 b. TEBLOWY, a, e, do tebla należący, Döbel = . Mają wszyscy pasiecznicy mieć wielki teblowy świder. *Kack. Pas.* 15.

TEBIENKI, TABINKI (*Tr.*), TEBINKI, TYBINKI, - ów *plur.*, sztuki skórzane lub kosztowniejsze dla ozdoby u siodła wiszące, Stücken Zeug oder reißes Leder an den Seiten des Sattels zur Zierath; cf. *Ross.* ремна. Wojewodzie od cara oddany w upominku koń drogo przybrany; był jarczak szczerzoty, strzemiona i tebienki i bebenek takowyż z obu stron wisiał, w których dwanaście ezar szczerzotych było. *Gwaq.* 565. — *§.* *Transl. fig.* Po tych swoich drwinkach, Poskrób się bracie w głowę, weźmiesz

po tebinkach. *Zabl. Fir.* 52. Jak mi wyciął kuranta! nie źle mi dał po tybinkach. *Mon.* 67, 725.

TECHLINA, ob. Stechlina. 1. TECHNAC *med. jedntl.*, Tęchnieć *niedok.*, stęchnąć *dok.*; *Boh.* stuchnauti, tuchnauti, tuchnu, stuchlý, tuchlý, tuchliwý, (stuchlj skąpiec); *Vind.* plefnivati, plefnodifhati (cf. pleśnieć), sadeheu, sadehen biti, plefnodifhez, plefnoviten, plefnivast (cf. pleśniwy), mlakast, mlazhen, mlakoten; *Croat.* dehnuti, dissati *foetere* (ob. Tęchnać), dehnen, pridehnut; *Dal.* duhak; *Ross.* тухнуть, тухлый (2. gasnąć), сдохлый (cf. zdęchły), содохнуться, сдохаться, (сдохнуть wytęchnąć, odetęchnąć sobie); wyśmiardnąć się. *Cn. Th.* 1158. mudeli, mudelij werden, anbrūstij riechen oder iŝmeden. 2. TECHNAC *med. jedntl.*, stęchnąć, utęchnąć *dok.*, klesnąć, osiąkać, opadać z ociekłości; *Boh.* splasknauti, splaskowati (ob. Spłaszczyc), (cf. ūhnauti rigescere); *Carn.* splahnem; *Croat.* oddūvamsje; *Bosn.* odutise, odduttise, izduttise, ispihnuti, zdimatise, zdimitise, (oddutti deturgefacere, *oppos. nostr.* odąć), izdimatise, oplasnuti; (*Ross.* утхнутъ ugasać), wieder zusammen fallen, die angeŝwellne Bauchigkeit verlieren. Stechla puchlina, desedit tumor. *Cn. Th.* 1158. *fig.* siŝ segen, fallen, legen. Morza czasem rosna, czasem też zaś tęchną i niby skurczone, pokazują swe brzegi obnażone. *Suszye. Pieśn.* 5, S 4 b. Nakoniec z nienagła mieszanina ona stęchnęła. *Krom.* 558; (*turba conquievit*). Patrz jak wodne wszędy ucichły rozruchy, Kwoli tobie utęchły w koło wietrzne dmuchy. *Nag. Wirg.* 525. Jako, kiedy kto ogień sosnowy zagasi, Utechnie płomień srogi, tylko się dym kwasi. *Klon. Wor.* 24. Po dostatecznym utęchnieniu mgły, nowe wojsko nieprzyjaciół zobaczyli. *Krom.* 557. Takie nastąpiło trzęsienie ziemi, że równe pola z górami były, a wierzchy gór utęchnily. *Sk. Dz.* 60. Zaraz po utęchnieniu morowego powietrza, Litwa wpadła. *Krom.* 555. Utechnęło ekliwe pragnienie króla, zmorzone smaczniemi obyczajami Jadwigi. *Krom.* 405. Śmiercia jednego zle na czas tylko utęchło, ale nie na zawsze się udasło. *Nag. Cyc.* 27.

*W TECZ; n p. Niektóry strzelił z łuku w tecz, i ugodził króla. *Radz. I Reg.* 22, 34. (na niepewną. *Bibl. Gd.*), [na oslep, anj Geratbeweßl, porówn. *Ecel.* тцрн currere, fluere 2], cf. wstecz.

TECZA, y, z.: *Boh. et Slov.* duha, (*Germ.* Daube, Taubel, deŝtka); [*distng.* dęga 2]; *Sorab.* 1. tuczal, tutzel; *Sorab.* 2. ptūzza, ptūza, tūzza, tūza; *Carn.* mavërza; *Vind.* maura, maverza, boshji stol, piawka, (cf. boży stół, cf. pijawka); *Croat.* duga (cf. dęga), puga, huga; *Rag.* dūgha; *Bosn.* dūga, lūk nebēsni; *Dal.* Marie trachicz; *Slav.* dūga; *Ecel.* дура небесная; *Ross.* радуга; 'duha. *Biel.* Św. 5, der Regenbogen; łuk wielofarby na powietrzu, z odbijania się promieni słonecznych o chmury wilgotne. *Otw. Ow.* 20. *Boh. Prog.* 159. Tęcza, obłak w atmosferze, z siedmiu światel złożony. *Śniad. Jeogr.* 341. Deszczonosa w rozliczne się stroi Tęcza farby, gdy na kształt napiętego stoi Łuku. *Bardz. Trag.* 360. Po grzmocie tęcza Ozdobnym pasmem niebo uwieńcza. *Kras. Oss.* G. Łuczna tęcza *Otw. Ow.* 601. Pod deszcz słońcami tęcza zastrzelona, Niebo długie malować zwykła zachylona; W

której barw rozmaitych, lub na tysiąc sstawa, Rozstępowanie samo oczy w myślę wdawa; Jedno prawie, a jedno, co się z sobą styka. Ostateczne pokrajki różnica zamyka. *Zebr. Ow.* 128. — *Mythol. personif.* W tym z czerwonym skrzydły tam z nieba przybyła Tecza różna, rozliczne barwy z sobą wlecz. *A. Kchan.* 112. (*Iris*). Posłanica Junony Tecza z pstrą postawą wody chwata. *Zebr. Ow.* 9. — (*Slov. Prov.* Pige, gako duha wodu; *insignis potator*, cf. kamionka). — *Prov.* Jak w teczce patrzeć. *Past. Fid.* 171. *Wad. Dan.* 76. *Morszt* 51. ciągle patrzeć, oczu nie zamrużując; wie in den Regenbogen schauen, ieme Blisse jest auf etwas heiten. Patrz jak w teczce, w ten czyn ojea twego. *Ryb. Gęst. C. b.* — §. *Archit.* Tecza w budowlu kościołów, drzewo poprzek kościoła od świąny do świąny, niekiedy obłąkowane, ale pospolicie proste, przedzielające część kościoła jedną od drugiej górą, na którym stoi za zwyczaj krzyż. *Ossol. Wyr.*, cf. słóstram. — §. *Anatom.* Teczka oka, okrężnice żrzenicy różnego koloru, i od tego pochodzą nazwiska błękitnych, czarnych etc. oczu. *Kirch. Anat.* 85. *Kluk. Zw.* 1. 45. der Reif um den Stern im Auge herum. — §. *Hist. nat.* Tecza, *papilio Iris*, motyl dzienny, mający skrzydełka ząbkowane, koloru szaro z błękitnym mienionego. *Zool.* 141. ein Schmetterling, ein Tagvogel, die Iris. **TECZOWY, TECZY-STY, a, e, — o adverb.**, Regenbogen; *Boh.* dołhowy; *Ross.* радужный. Teczowy słup ukazał się Izraelitom na puszczy. *Rej. Póst. B b 5.* Teczysta błona w oku. *Zool.* 48.

TEDY, *TEGDY *Conjunct*; *Boh.* tedy, teda, tehdy; *Slov.* tehdy, tehdáž, tedi, tehdi, tehda; *Sorab.* 1. tohde, tohdž, tohodla, dha. (*ob.* Dłatego, *ob.* Dla); *Sorab.* 2. tegdy, tedi; *Carn.* tedai, tedej; *Vind.* tedai, tai, taku tai, potem, nahajozhnu; *Croat.* onda; *Bosn.* onda, tad, tata, kadano; *Hung.* tehát; *Rag.* tót, dakle, dake; *Slav.* tada, dakle; *Eecl.* [ТѢДА 2], ТАУС; *Ross.* такъ, убо; tedy, conclus. więc, alfo. Jutro tedy zapewne wymaszurują. *Teat.* 15, 67. *Præcedenti* jeśli, wenn, ja. Bóg już był, aniżli było wszystko; jeśli był, aniżli było wszystko, tedy był przed wszystkim czasem i początkiem. *Žarn. Post.* 25. Jeżeliś moim przyjacielem, tedy to uczynisz. *Tr.* — §. *Tempor.* Tedy, w tedy, wtedy, w ten czas. *Cn. Th.* 1159. alsdann, damals, zu der Zeit; *Boh. et Slov.* wtedi; (*Boh.* tehdejší ówczesny, w tedy będący); *Sorab.* 2. tegdi, tedi, tedobu, ten zasz; *Vind.* teda, tedai, tai, taisti krat, taisti zhať, potem, potler, satorei; *Croat.* tada, onda; *Rag.* tada; *Ross.* тогда, (тогдашній ówczesny) Kochać wiernego przyjaciela wtedy, gdy mu fortuna złotym piaskiem miele klepsydrę życia, a kiedy go miota, porzucić, niewielka to enota. *Mon.* 71, 544. Prawo to od Rusi tegdyż zaraz przyjęte było. *Obr.* 65. Kiedy tedy, *cum exclit.* kiedyś tedyś, *ride sub* Kiedy. — Tedy, owedy, czasami, dann und wann. Przychodzą jej wprawdzie tedy owedy dobre chwile, ale to nie trwa długo. *Teat.* 7. c. 64. Na nie się nie przydały wydane tedy owedy przeciw żydowskiemu szacherstwu prawa. *Pam.* 85, 1, 416. **TEDY** *adverb. loc.*; *Boh.* tudy; *Slov.* tadě, taděl, taděto, tadyto, tudyto, taděto; *Sorab.* 2. how,

hewtober, (cf. hajw); *Carn.* letód, tód; *Vind.* to skus, tam skus, leunad, tempruti, grede, tem (*cb.* Sam), stofam; *Croat.* tud, ovud; *Bosn.* amo, ovamo, ovda, ovoda, simmo; *Rag.* tuda; *Slav.* ovuda; *Ross.* туда, *Eecl.* ТАУТ, СІНО, (cf. *germ.* dannen, von dannen; *nostr.* ztad; *Anglos.* thenana; *Ang.* thence; *Svec.* taedan; *Isl.* tolan); tedy, ta droga, przez to miejsce, *oppos.* owedy; bier durd, dieien Weg. Tedyś przyszedł, tedy wychodź. *Teat.* 29. c. 55 idź tylko, a kiedy Droga ta poprowadzi, zaraz niej się tedy. *A. Kchan.* 15. Jeśli nie tedy, tedy owedy. *Cn. Al.* 518. (jeśli się tak nie powiedzie, więc owak). Rozum i tedy i owedy pochodom ustępuje. *Gorn. Sen.* 95, *Eecl.* СІНО и ОБІНО.

TEGA, t, 5, tesknica, tesknienie; *Boh.* tuha, tužba, tuženy, tesknost; (*Sorab.* 1. tužneř ardor; *Carn.* togota iracundia, toshba accusatio); *Vind.* tegota i melankolia; *Vind.* teshava nausea, toshba, toshva, toshuvane, tosheme accusatio); *Dal.* tuga; *Croat.* tuga calamitas, miseria, anxietas, tusha i skarga; *Bosn.* tuga, zlavoglja, sęjalost mceror, acrumna, mceror, tushba querela; *Slav.* tuga anxietas; *Rag.* tughla, tuga nausea, žastolom, (tughba querimonia); *Eecl.* ТАГА, ТАЖЕНІЕ, ДРАУЛОВАНІЕ; *Ross.* тоска, сетуженіе ucisk; cf. *Hebr.* תַּוְּבָה mceror), die Šebimudt nach einem. Tega, tesknica, tedium. *Voick* 979. *Desiderare aliquem*, mieć tegę po kim. *Magz.* (tażę, teżyę i tesknić po kim). *Desiderium*, chęć, żądliwość, pożądanie, tega. *Magz.* *Teneo desiderio tua*, wielmi mię tega po tobie. *Magz.*

TEGDYĆ. *Obr.* 65, *ob.* Tedy.

TEGI, a, ie, Też-sy *Comp.*, **TEGO** *adverb.*, Teżej *Co p.*; *Boh.* tuhý, *adverb.* tuže, tuž bardzo, bardziej), notný; *Slov.* tuhý, tuhí, *firmus strictus*; *Sorab.* 2. kschutti, kschusche, krusche; *Vind.* tog, okoren, terden, vterden, otterjen, voker; *Ross.* туги, (тугитъ skapy, тугонекъ przeskepszy), плотный, плотно, молодцоватый, напрутій (cf. napreżony), матерый, матеръ; *Eecl.* [ТАГЪ 2], оупь, всални, зъло; (cf. *Lat.* tensus, tendere; *germ.* tüchtig; *Svec.* dugtig; *Angl.* doughy, *obs. germ.* tüdt mo-); niemękki, sztywny, megietki, twardy; steif, feif, firm. Tega tektura papierowa. *Perz. Cyr.* 2, 40. Ciało tegie. *Hüb. Mech.* 75. Łodyga tega rigida, kiedy sama bez podpory stać może. *Bot. Nar.* 59. Nieco tegi *Ross.* туговатый, крутенекъ, плотноватый. Nie tegi, obwisły *Vind.* flabosulast, flabovuden, dolspuffen, povilujen — *Transl.* Tegi, mocny, itarf. Coraz težsze czuje zapachy. *Węg. Marm.* 5, 57. Tegi, główny, walny, mocny, silny, melada, (cf. Iepski, gracki); itarf, mächtig, tüchtig, gewaltig, greß, viel. Atakującym tegi dał odpór. *Ust. Konst.* 2, 115. (waleczny). O szczęśliwym autorze, co z twej głowy tegiej Co miesiąc się bez trudu liezne rodzą księgi. *Teat.* 45. c. 4. Bardzo to są święte księgi, Lecz od złych ludzi fałsz w nie wmięszan tegi. *Paszk. Dz.* 89. (poteżny). Tego trudno dokazać bez wielkich pieniedzy, Znać dobrze, że tam byli gospodarze tedy. *J. Kchan. Dz.* 52. wieley, przedm, walni, irchidę Wirtbe. W rękę wziął Jupiter piorun niepochybny, którym więc, rzecz tega, Przez ziemię aż do piekła ostatniego sięga.

J. Kchan. Dz. 27. rzeez bez przykłądu, nielada, etwas inerbört gewaltigee. Usypia tego. *Teat. 59.* 287. mocno, do nie przebudzenia, na obie uszy, er schláft fest ein. Tezej się trzymają, czego się nauczyli, aniż-h tego, z czym się urodzili. *Kłok. Turk. 55.* uparciej, jeřter, hartnäckiger. Starodawny i tego trwający zwyczaj. *Fur Uw. E 2.* — ½ Ziemia tega, ład, stała ziemia, daś jeřte Land; *Ross. материкъ, матерая земля.*

Pochodz. *tegośe, teżyzna, teżyć; natężyć, zateżyć, ztażyć się, polega, potężny, wyteżyć, przyteżyć.*

*TEGODNIE, TYGODNIE, *ob. Tydzień.* TEGODNIOWY, TEGODZIENNY, a, e, do tego dnia należący: *Ross. ceroдинный, севодинный, denselben Tag angehend.* Tegodniowy generał, odprawujący służbę tego dnia, o którym mowa. *Jak. Art. 5, 520. (général du jour).* Tegodniowy, tego dnia uczyniony, o którym mowa. *Cu. Th. 1159* — *Distng. Tygodniowy.*

TEGOKRUSZ, u, m., kruszec śpisglasowy. *Kluk. Kop. 2, 240.* stahlbidtes Erz.

TEGOMIESIĘCZNY, a, e, n. p. Tegomiesięczne listy. *Tr., vom selbstigen Monat, von diesem Monate.*

TEGOPOJ, ja, m., co wiele pić może, nie tracąc przytomności. *Czart Mskr. cia mädtiger Zecher.*

TEGOROCZNY; *Stov. tohoročný, ob. Jary. Latosi.* TEGOWIECZNY, a, e, *Teat. 22, c. 72, von diesem Jahrbundert.* Zeitalter. Tegowieczna elegancya. *Pam. Warsz. 5, 528*

TEGOŚC, sei, ś; *Boh. tuhost; Vind. terdnost, stanovitnost; Ross. тугость, плотность, прочность; Eccl. благоумие; niegiętkość, sztywność, siła, moc, silność łepkość; die Steife, Festigkeit, Heftigkeit, Mächtigkeit, Tüchtigkeit, Strenge.* Pumierna tegośe, *Ross. плотноватость* Tegośe papieru. Tegośe zimy. Tegością snu zatłami snujące się imaginaeja w umyśle wyrazy. *Mon. 72, 629* Przy zaletach sereci i dowcipu, nie miał on tegości charakteru, t. j. duszy mocnej, stałej i nieporuszonyj. *N. Pam. 4, 79.*

TEJS, u, m., [z Niem. 2], *Tibiscus, Cisa,* wielka rzeka w Węgrzech. *Dykc. Geogr. 5, 114; Boh. Tisa; Slav. Tissa, die Tzeiß in Ungarn, cf. eis, eisowe drzewo.*

*TEJSTY, a, e, n. p. Kosztownie przyprawae olejki albo tejsze maści. *Kosz. Lor. 19 b,* może tłuste, lub te 'iste, *ob. 'lsty.*

TEKA, i, ś, (z *Lat. tegerei, ½ 1)* futerałk na papiery; *Rag. kgnixna zavlaka, eine Tefel, eine Mappe, Papiere darin zu fragen oder darauf zu schreiben.* Do szkofy z teką chodzić. *Teat. 52, d. 79.* Nosiłem za panem w szkofach tekę. *Teat. 45, b, 99, et 55 75* Uczony trawi wiele lat w szkofach i nad teką. *Mon. 75, 629* Jeszcze mu do szkofy z teką chodzić: niedouczony: niedouk, zielcny, niedopieczony. — Niewart za nim teki nosić: nierówny mu. — Mądrosć jego w tece: sam z swojej głowy nie umie. — 2) Teką, nakrycie; die Decke, der Deckel, die Bedeckung, daś Daß. Studnia przykryta teką złocista. *Birk. Gl. Kon. 56.*

TEKST, TEXT, u, m., między którym abo na którym bywa głoska, komentarz, wykład. *Cu. Th. 1159, Vind. tekst, red. stava, floschliche flog splet, sapifona beleda, savjetik, der Text, der commentirt wird.* Tekst za-

bilby, gdyby wykład nie ożywiał. *Rej. Ap. 52.* Tekst, wyraz pisma ś. *Kras. Zb. 2, 557.* eine Schriftstelle, ein Spruch aus der Bibel. Na początku kazania zakładany bywa tekst z pisma ś. *Gol. Wym. 551.* Nie wiem jak się ma rozumieć tekst Piotra i Pawła, osobliwie te słowa: *non solum etc. Mon. 75, 582* Tekstami zowią też wyroki prawne, przytaczane u sądu abo w obradach. *Kras. Zb. 2, 557.* ein Beleg, ein Citat. *Stov. Musi sa ti tekstom mluvit; tibi omnia aperte proponenda.* — *Smil.* Dziesiątego roku dziecię po sto wierszy Wirgiliusza mówiło za text. *Grzech. Tar. 20.* (przytaczało na pamięć). — ½ W drukarni text, litery małe, w każdym gatuaku pisma. *Magier. Mskr., Textchrift.* TEKTURA, y, ś, tegi zbity kilkukrotnie papier oa okładki książek używany, karton; *Ross. поштупа, Pappendeckel, Pappe.* Tektura u introligatora papier w kilkoro klejony, lub z piapierni tektura różnej grubości, którą takż z Francuzkiego kartonem nazywają. *Magier. Mskr.* Na tekturze albo regalowym papierze. *Solsk. Geom. 66.* Nakrywać z wierzchu cienkim łubem lub tegą tekturą papierową. *Perz. Cyr. 2, 40.* jeřter Papierdeckel.

TELBUCH, a, m., [z *rusk, tłusty, wielki brzuch* ein Schwemmbauch, Wanst 4], n. p. Z swym brzuchem jak z telbucnem chodzi. *Kchow. Fr. 125.*

TELEGA, i, ś; *Carn. talga; Bosn. teglighe* = bieda o dwóch kołach; *Croat. talga biga; Hung. taliga, talyiga cisium; Slav. taljuge; Ross. telera, telѣra, тележка, тележка; chłopski wóz, ein Bauerwagen.* Pełnych teleg, to jest, Ruskich kolas, było 5400. *Pasz. Dz. 25.* Skarbniczkiem czyli telegą przyjeżdżali, a karetami odjeżdżali. *Mon. 65, 60.* Wozy, telegi, rydwany jadą. *Mon. 75, 644.* Zmy sprzęty i ekwipaże są niedźwiednie, wilezurzy, a zaś pejazdem paradnym sanki, łubie, telegi. *ib. 71, 204.* (*Ross. тележный телеzny, telegowy; тележникъ rze-mieślnik od teleg; Eccl. тѣлегожитель, который вмѣсто дому имѣеть для жительства тѣлегу, каковы Скны.*) — ½ Telega, (cf. cicleg).

TELEGRAF, u, m, 'dalekopis.

[TELEPAĆ, cz. *niedok, z rusk. trząśe, trzepać; sbütteln, bemegen 2).* TELEPAĆ się *rec. niedok., wlec się, ledwo iść, nogi wlec, powoli się ruszać, ciężko chodzić, gramolić się; Carn. ziyaseti, langiam frieden, sich kaum fortichleppen.* TELESKOP, u, m., z *Greck.* narzędzie wspierające oko nasze w widzeniu ciał niebieskich. *Śniad. Jeogr. 4; Rag. ochmk. daś žernopr, ob. Dalekovidz.*

TELET, TYLET, u, m., TELEJ, ju, m., gatunek materyi kosztownej, i szaty z niej zrobionej. eine Art kostbarer Zeug, nad daraus verfertigten Gewandee. Axamtu łokieć, aby po 20 talerach przedawano; z fotogłów po stu; telet po 50, aby się pycy umniejszowało. *Lek. D 2.* Mahometanie w koszulach z szerokimi rekawami chodzą, a w deliach tylko, aby się mogli zawsze kąpać po łokieć, nie rozbierając się z telegów. *Star. Du. 57.* Dla niego krawcy szyją telety, krają złotogłowy. *Opal. Sat. 151.* Teraz i w telety już żony ubieracie. Przetoż też dla nich wsi swe i miasta mijacie. *Zbil. Żyw. A 5.* Trunę nakryto, A na wierzchu krzyż z białej telety (*femin.*), przy-

- sztyto. *Zbil. Tr. F 2.* Lam wzorzystych nie szuka; telet zleca komu. *Gaw. Szel. 358.* Ani panny zalecą tylety drogie, Kiedy lice nie chedogic. *Kechow. 175.* Tatarzyn nigdy nie odniósł w sajdaku twej strzały, W boku rychlej przez pancierz i przez telaj biały. *J. Kechan. Dż. 159.* Przebiegał tam młodzieniec w białym lekkim teleju. *Tward. Pasq 60, Tward. Daf 81. Brud. Ost. C 4. (synthesis).* Nie śpi się smaczno na telecie. Gdy niemasz zgoła pieniędzy w kalecie. *Brotk. J 5 b.* **TELETOWY**, a, e, z teletu urobiony, von dießem Zeuge gemacht. Księżna w teletowej szubce lekkiej, po izbie pochadzała sobie. *Tward. Pasq. 10.*
- TELKI**, ob. Tyłki.
- TEM**, Tym, ob. Teu
- TEMBLAK, TEMLAK, TYMBLAK**, a, m., z Tatar., *Czart. Mskr.*; (*Ross. темлякъ kutas u szpady*); pas czyli rzeźmień u rekoješei szabli, za który dobytą można na ręce zawiesić, der Degenriemen, Säbelriemen. Miecz na tymblaku puści. *Pot. Arg. 296.* Zadając sobie wzajem razy ciężkie, Nie tylko temblach i cienki i mały, Ale i nako-walnie ledwieby wytrwały. *P. Kechan. Orl. 1, 7.* Skoczę do robotyny, z którą, pomierzając Ręką, a z palcami się do temlaka mając, Oczy kęs odwróciłem. *Żebr. Ow. 185; (digitos amentis indere tento).* — U niego zawsze szalka na temblaku i junak, zawadyak, gotów się zaraz rabać. — ½. Temblak, podpaska pod ramię, n. p. Kaleka nosi rękę na temblaku.
- TEMPERAMENT**, umiarkowanie, własność ciała, ob. Utwor, twor.
- TEMPEROWAĆ** cz. niedok., zatemperować, utemperować dok.; (z *Lat. attemperare Senec.*); *Ital. temperare la penna* pióro zacinąć, cine žeder jedneiden; *Itaj. napraviti*, (cf. napraviti); *Ross. очинить, очинивать.* Skrypturafem pióra temperują albo rzeżą ku pisaniu. *Maccz.* — ½. *Aliter*: Temperować, utemperować, ob. Markować, pomiar-kować, umiarkować.
- TEMPLARZ, TEMPLARYUSZ**, a, m., cín Tempelherr; *Boh. templář.* Zakonnicy Templarsey, Templarze, zakon żołnierski jak Erzyżacy i Maltańczycy, ufundowany 1100, zniesiony 1534. *Nar. Hst. 3. 521. Ustz. Kruc. 1, 559. Wyrw. Geogr. 592. Krom. 175.* **TEMPLARSKI**, a, ie, od Templarza, Tempelherren; *Boh. templářský.*
- ***TEMPORALIK**, a, m., sezyzyk, skrypturalik, nożyk do piórek, daš žedermeffer. W stoliku pisarskim ma być papier, opłatki, temporalik, pióra. *Haur. Sk. 168.*
- ***TEMRUK**, a, m., Temruki, z *Tureck.* kajdany. *A. Czart. Mskr.*, pęta, žejčht, Bänden. Skróciłeś buntownika i twarde mu włożyłeś temruki. *Tward. W. D. 12.* Zrządzono im na barki temruki niewolne, vincla. *Żebr. Ow. 357.* Kładziecie na maie pęta i twarde temruki. *Kulig. Her. 89.* Czemu, mając nań podejżnienie takie, twardech temruków i kajdan nie dostał, żeby go na wieki więzieniem zgnoił! *Tward. W. D. 6.*
- TEN**, ta, to; *Instr. tym, tém, plur. ci, te; Accus. tyeń, te; Instr. z temi; Loc. w tych; (Boh. et Slov. ten, ta, to, tento, tato, toto; Sorab. 1. ton, ta, to, te, tuhton, tamy, tama, taine; Sorab. 2. tej, ten, ta, to; Carn. te,*

ta, tu, letã, letz, letu; *Vind. te, ta, to, ta, leta, tai-sti, tisti, letusti; Croat. te, taj, ta, to, ov. ova, ovo, (ef. ów); Bosn. taj, ta, to, saj, se; Itaj. tá, tã, tó, saj, sã, séj, ovi, -a, -o; Slav. taj, ta, to, ovaj, ova, ovo; Ross. тотъ, та, то, этоъ, эта, это, тои, таи, тое, ciïi, ciï, cie, cero, ceïi, cero; Evl. TEN; Svec. then, thenne, plur. thesse; Graec. Dar. òz, ò, tò, τῆρος; Hebr. et Chud. 37 den. ille; 87 da, ila; Lat. iste, ista, istud); pronomen demonstrativum, der, die, das, dieſer, dieſe, dieſes; cf. *Etym. den, die.* Znam tego człowieka. *Tr. Ten temu pan, kto kogo okpi Teat. 15, e, 16* Za coż to, a nie co innego? *Teat. 20 b, 195.* Sukienkę dał ubogiemu, mówiąc: na! to tobie. *Prot. Jul. 18.* Byłbym się tam zawsze trzymał, gdyby nie to, żem się przemówił. *Teat. 24, 95.* *Czart. (gdyby nie ta okoliczność).* U spodu kutasy, między temu dzwonka powiązane. *Jald. Buk J a.* Rusy pobiłi pólów Tatarskich; Tatarowie z tego gawewu porażili Rusaków. *Biel. 116.* Do tego dnia i do dzisiejszego dnia, biš anſ dieſen žag. — *Aliter*: Dwa kroć się poszedze do tego dnia. *Itaj. Post. L 1 5* do tygodnia, w tydzień, (ob. Tydzień). Tym czasem, w tym, inſeſſen, (ob. Tymczasowo); *Slov. medžitru; Vind. vmetſ, vmetama, naefoma, med tem, dozhafs, dokle, dotlei, tezhafs, dekleſer da; Croat. vatom-toga* W ten czas; *Vind. tedar, tistokrat, tistohart, (ob. wtedy).* Ten jest t. j.; *Boh. totiž, t-žlžbo, tovez; Ross. сиртъ, (ob. Rzecz), сирвет.* — Ten, ten sam, tenże; derjelbe, eben derjelbe, der nämliche, der. Pokój, jak nie ten, wrzucił wszystko, co w nim było. *Teat. 19, 25.* Dajci go bogu, jako się zmieniła Ta i; kramia, jakby nie ta była. *Last. Vid. 265.* To miſz w uſiech, gdy trzeźwi, to, gdy pijani, to przed mierzajnym gloszą. *Gorn. Sen. 154* (to samo, toż, zawsze jedno). — *Relative*: Ten który i ten, co, jaki taki; der welder, telſer. Ty me ten człowiek, co byleś. *Teat. 19, e, 65.* Schyłam się już do wieczora, Już ja nie ten, com był wieczora. *Kärp. 4, 29.* Tyś teraz tym jest, com ja przedtym był. *Marszt. 114.* Biedogłowy nie są tej sdy, tej czerstwoſci, której męczyzna *Gorn. Dw. 258.* Ten u mnie wszystko, kto ma sumnienie spokojne. *Stas. Num. 2, 82* — *Cum neutro*: Wszędzie ludzie są tym, czym rząd chce, żeby byli. *Gas. Nar. 1, 59.* ſie ſind daš, maš... Co oko ciała, to sumnie duszy. *Lach. Kar. 1, 72.* Jak to? oto tak! *Teat. 29, 6.* To ma, w czym chodzi. *Cn. Ad. 1165* (wiejć me, *omnia sua secum portat*). To moje, co zjem, co wypje *ib.* To dom zdobi, kto w nim mieszka. *Kras. List. 59* Kiedy tak na początku, co to będzie potom? *Teat. 19, 25.* Znac, czuć, mówić, dać przykład, to jest być k pianem. *Kras. W. 5* (na tym rzecz, to grunt). — *Pronost* Kto boga się nie boi, ten takowy człowiek, jak byleś żyje. *Gorn. Dż. 80.* Każdy człowiek ten, kto krewkoſe biedogłowy pokrywa, wart pochwały. *Gorn. Dw. 267.* Co ludzi na pogrzebie jej było, nie był ten jeden, któryby z suchemi oczyma odszedł. *Gorn. Dw. 284.* Widząc piękność odnowy rzeczce: Ówże ten stary kapelusz, czy nowy? *Zab. 12, 69.* — *Descript.* Ten a ten, to a to; der und der, daš und daš.*

Bracie, umyślęś to a to, w ten czas i na tym miejscu zabić mię chcesz. *Sk. Żyw.* 4, 251. Jutro wyprawicie się na to a na to miejsce, bo tamtędy pójdą. *Sk. Żyw.* 2, 179. Jak przyjdzie do ciebie, aby się ciebie radziła, to a to jęj powiesz. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 14, 5. Mówią, że to prawda dlatego, iż ten i ten przysiągł. *Szezerb. Sax.* 108. — *Aliter*: Żyje tego a tego, co dostąpi tego urzędu. *Mon.* 70, 55. (kata, kaduka). Żeby go ci a ci wzięli *ib.* 44, (cf. żeby go kaci wzięli). — *Distincte oppos.* Ten - ów; dießer - jener, der - jener. Ten królem, ów poddanym. *Zab.* 9, 20. Ten omylił nadzieję naszą, ów ją zawiesił, tam ten nas podszedł. *Pileh. Sen. gn.* 291. Pyta się tego, to owego, Żeby się czego dowiedzieć pewnego. *P. Kehan. Orł.* 1, 179. Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły. Miał uczniów ów penury, miał i ten wesoły. *Zab.* 15, 175. Ten to, ten owo, jak kto co przemógł, dawali mu. *Gorn. Sen.* 25. Jednemu bóg dał to, drugiemu owo. *Sk. Żyw.* 1, 125. Albo to, albo owo. *Cn. Ad.* 5. (albo tak, albo siak). Albo to, albo nie. *Cn. Ad.* 5. Mówił to i owo, lada co, co mu się trafiło. *Cn. Th.* Ni to, ni owo, nie do rzeczy, n. p. Płecie ni to, ni owo. I to i owo tam znajdziesz. *Cn. Ad.* 282. (*bona mixta malis*). To to, to owu to sobie powiadały. *P. Kehan. Orł.* 1, 77. — *Pleonast* To w ten, to w ów ten półk wjechał wmiieszany. *P. Kehan. Jer.* 507. — *Aliter*: Jeden drugiemu słów szkaradnych ni z tego, ni z owego nasadzi. *Gorn. Dw.* 151. (nie wiedzieć zkąd, mir nichts, dir nichts, von freyen Stücken, ohne alle Veranlassung). Ni z tego ni z owego zaczął mię szkalować. *Teat.* 50, 56. (bez przyczyny, z góry). Ni z tego, ni z owego wszczeła się nie bardzo pomysłna mowa o We Panu. *Mon.* 75, 50. — *Simil.* Przy karcieci ci jadą, ci skaczą, ci idą. *Kras. W.* 61. (jedni jadą, drudzy skaczą; die eimen - die andern -). — *To absolute*, daß. Tylko też tego Alcyd śmiały nie mógł zrobić. *Bardz. Trag.* 45. tego jednego nie potrafił, nur daß fomite er nicht. Z tego nic nie będzie. *Zab.* 6, 547. (daraus wird nichts, nie będzie z tej rzy mąka). Nie z tegoś powinna żalować, że będzie karany, ale z tego, że na karę zasługuje. *Teat.* 48 128. nie z tego powodu, względu, nie dlatego; deshalb, deswegen. Jeśli ja tak chcę, co tobie do tego? *Bial. Post.* 107. waß gehst du daß an! Coż w tym ma być złego? *Teat.* 55, b, 77. waß ist denn da Böses drin! Dopókiż to znowu tego będzie? *Teat.* 55, 25. wie lange soll denn daß wieder währen? Nie wiele na tym. *Birk. Dom.* 148 (*seil. zależy, es kommt nicht viel daran*, es liegt nicht viel daran). Po temu : dogodnie, angemessen, gemäß entjprechend. Walecznego miał żołnierza, lecz miejsce nie po temu. *Pileh. Sall.* 208. Ma głowę po temu. *Teat.* 1, b, 55. Czas po temu. *Żegl. Ad.* 49, (*ob. Po*, potemny, *ob. Pogoda*, pora). — Rok temu, miesiąc temu, jakieśmy się nie widzieli. *Cn. Th.* rok teraz, miesiąc teraz; es ist ein Jahr, ein Monat, daß Temu *respond.* : dlatego, dla tej przyczyny, k temu; *Rag.* tjém; *Croat.* za to; (*Vind. temuzh at, sed*), deswegen, weil. Czemu imię jego będzie dziwny? Temu, iż jest bóg prawdziwy! *Bial. Post.* 127, (*ob. Co*, Czemu). — Do tego : nad to, über dieß. — To,

in omni genere, non mutatum, n. p. Jegomość to, od którego Helenka uciekła? Ten sam! Piękny to ptaszek! *Teat.* 54, c, D 2. Mądry to ptaszek niewiasta, niekażda to się da łatwo złowić. *Mon.* 71, 582. Córkę miał jedy-ną, Roztropniuchne to było, choć jeszcze dziecina. *Tręb. S. M.* 65. Twójże to brat, albo bratże to twój! Dobry-li to grosz? Onaż to Jezabel? *Cn. Th.* 1144. — *Indic. admir.* To to pan! to pan i sprawiedliwy i dobry. *Teat.* 54, c, C 2. To mi autor, to mądry człek, który mi przyszłość opisuje! *Mon.* 67, 8. Zaczeli wywoływać z ukontentowaniem: to to żołnierz! *Przestr.* 47. Dobro serca monarchom weale nie przystoi, To mi to król, co go się każdy człowiek boi! *Kras. Sat.* 10. To mi sztuka! *Cn. Th.* 1144. Tam to doktorom żyć, gdzie się jeszcze na nich nie poznali. *Teat.* 24, e, 105. — *To, particula, conjunct.*; czasem dla samej wybitności się kładzie, jak *Niem.* denn, nun, doch, also, ja; (cf. *etiam etym. Germ.* ja + to). Coż ci to? *Kniaś. Poez.* 5, 104. *Pers. Lek.* 314. waß ist dir denn? A już też bardzo z tego gorsze się Mospanie, Także to czynią bracia, tak to chrześciance! *Tręb. S. M.* 50. Ciebież to widze, czy mi sen się w oczach wije! *Min. Rył.* 1, 192. *Stas. Num.* 2, 155. Po omaeku! albo ja to kot? *Teat.* 55, 28. Ty to boże rządysz tym okręgiem, ty to go jednym palcem dźwigasz. *Zab.* 15, 177. Dla niegoż to te czuje niepokoje! *Szym. Ś. W.* 5. Gdzież cię to pedzi płochość nieujęta! *Hor.* 2, 155. *Nar.* Nie ciebie to w pole wywieść! *Teat.* 55, d, 90. Była to jedna staruszka w Warszawie, Miała dwie służebnice . . . *Zab.* 15, 278. *Tręb.* Już też to tego nadto *Teat.* 14, b, 40. Co to ta fortuna robi. *Jabl. Tel.* 24. Gdzieżem ja to widział tę piękną brygadę! wszak to w tym kraju Pińskim, który . . . *Dyor. Grod.* 295. *Stan. Aug.* A zkądżeście to pieniądze wzięli? *R.* Zkądżem ja wziął, tom wziął, to We Panu nie do tego! *Teat.* 8, 115. Teraz to podpieć, teraz skoczne nogi ruszyć do tańca. *Hor.* 1, 171. *Nar.* Jeszcześ to do apteczki panów nie prosida. *Teat.* 45, c, 96. *Wyb.* — *Consequ.* To : tedy, ja, aljo, folglich; *Ross. ro.* A co tak, to pozwolę. *Teat.* 56, 106. Ha co to, to przyrzekam. *Teat.* 50, 11. Gdybyś się tym kontentował, to jeszcze. *ib.* 47, 5. Czy mówić nie umie? *R.* Bo to on bojaźliwy, do tego schorzały. *Tręb. S. M.* 88. To ja to teraz jestem kołhanym braciszkiem, gdy mnie ci potrzeba! *Teat.* 56, b, 55. To po tak wielu znacznych dziełach, moja sława jeszcze nie wielka. *Nag. Cye.* 151. To już po dyable! *Teat.* 7, c, 44. Jam prosida n to . . . *R.* To co? *A.* To, że nie chce. *Teat.* 56, c, 25. Coby się miał panu bogu polecać, to sobie jeszcze żart z niego czyni. *Star. Rye.* 47, (*ob. Co*). Ja się stroję dla siebie, a nie dla kogo; a komu się nie podoba, to niech na mnie nie patrzy. *Teat.* 27, b, 14. Kto łąze, to i kradnie. *Teat.* 21, c, 74. (ten i kradnie). Ach! tośmy i w domu. *Teat.* 56, c, 6. To gdy tak w Prusiech kłócili się, tym czasem nieprzyjaciele pustoszyli Polskę. *Krom.* 466. (Jowisz do Neptuna): Leniwym mię rozumiesz, że to piorunami Nie strze-lam! *Ustrz. Klaud.* 12. (weil ich nämlich . . .). Wesoła? to trzpiot! oziębła? to nieczuda! umka - é zabawy? to

niegrzeczna! umizga-ć się? to kokietka! *Teat.* 27. c, 45. Jesli za niego poszła, to musiała. *ib.* 10. b, 81. — Tym *cum Comparat. adverb.*: tym lepiej, gorzej *etc.*: *Sorab.* 2. selim; *Vind.* telkai, telku; *Ross.* тѣмъ, кольми намъ, имъ же - дѣло. Im większa choroba będzie, tym pilniejsze ma być leczenie. *Birk Exorb. E* 2. Dwa lekarze chorego razem nawiedzali, Jeden tym lepiej, drugi tym gorzej, się zwali. *Jak. Baj.* 464. Im wyżej kogo szczęście postawiło, tym słabiej stoi. *Gorn. Sen.* 465. *Wys. Ign.* 68. I tak, czym cie na większym świat stopniu ogląda, Tym celniejszych po tobie daleko cnót żąda. *Zab.* 15, 106 — *Alter*: Czym tym leda czym, mit dem Griften dem Befien. Interes ten nie może być czym tym uspokojony. *Lach. Kaz.* 1, 518. Cam napisał, tom napisał. *Sekl.* 49. Już co przednia, to przednia. *Teat.* 22. b, 74. (*Superlat.*, w najwyższym stopniu, cf. całą gębą, ob. Co). — *Ż.* To-to *adverb.*: raz-, drugi raz, czasem - a czasem, raz to, - raz owo, bądź, - bądź; bald - bald, theils - theils. Właśnie też o tym czasie jest u poczynka, To deszcz, to słońce, tęcza, wicher, chmurne nieba. *Jak. Baj.* 156. Ogląda się to na tę, to na owę stronę. *Gorn. Dw.* 116. To te, to owe krainy pustoszyli. *Krom.* 528. Chory to leżąc, to chodząc, to siedząc poczyną; pokoju szuka, to z tą poduszką, to z ową, to na tym łóżku, to na owym, a przecię boli. *Sł. Kaz.* 194. et 68. Świat czyni z ludzi odmienne igrzyska, To w górę wznosi, to ich na dół ciska. *Zab.* 16, 445. Wyliczyłem wszystkich wojewodów, którychem się tylko mógł doczytać, to w metryce koronnej, to po różnych przywilejach, to po księgach grodzkich, to po konstytucjach, to z nadgródków, to po historykach. *Nies.* 1, 97. TENCI, tać, toć = już ci ten, tenże; freilich der, der selbe, der nämliche, der also. Toć to jest, toć to było, o toć go lito. *Cn. Ad.* 1164. Toć jego zabawa rozkosz. *Cn. Ad.* 1165. Tymci wszędy zatkać. *Cn. Ad.* 1159. (tym wszystko narabiasz, tylko też to umiesz). *Ironice*: Tenci był. *Cn. Th.* 1159. ja, der war es, das ist er! Tenci wien. *Cn. Ad.* 1159. Tegoć jeszcze nie dostawało. *Cn. Ad.* 1159. — *Ż.* Toć *admirat.*, to mi to! das ist mir! Toć to orator! *Cn. Th.* 1144. Toć się wierci, toć skakał, toć skapy chłop. *ib.* — *Ż.* Toć, tedy *consequ.*, = więc, folglich, also, je. Toć sama tylko dusza jest szlachetnością i zacnością ciała. *Mon.* 74, 257. Słowy cię naprawić trudno, toć żelżywością zawściagnion będziesz. *Fisch. Sen. gn.* 152. Jeśli bogowie rządzą, rząd ich sprawiedliwy, Toć, jeśli tu nad cnotą przemoga cnotliwy, Dusza twa nieśmiertelna być musi komecznie. *Karp.* 1, 85. TENI, TALI, TOI *inter.*: tenli czy nie ten? tenli abo nie? *Cn. Th.* 1159. der? dieser? oder ein anderer? — *Similiter*: TENŹE? TAZ? TOŹ? *inter.*, tenże to? ijt es der? dieser? *Cn. Th.* 1159. — *Exclamat.*: Też to przysięgi twoje! też to twoja wiara? *Min. Ryt.* 1, 154. — *Ż.* *Affirmat.* Tenże = ten sam; *Boh.* týž, táž, též; *Sorab.* 1. tészamstné; *Carn.* taiste, liltá; *Vind.* taisti, teisti, tisti, tote, te, lete, leta, leto, letu; *Slav.* istu; *Ross.* тойже, тойжде, таже, тоже; *Ecl.* снцевый, снцевъ, derselbe, der nämliche, grade der. Jednego i tegoż smutku,

zawsze musi być też i jedna przyczyna. *Salin.* 4, 155, (cf. *Ecl.* тождественная подобіеństwo) W też tropy biada za zniechę wędruje. *Kulig Her.* 204 I żelazo z tychże, z którychci złoto, ciemności ziemnych wyjęte. *Gorn. Sen.* 520. Pod jednym z nim meblem, na tejże ziemi, w tymże powietrzu. *Syr.* 1266. Taż baba na tychże kochał. *Zab.* 15 269. stara pieśń to, zawsze jedno; immer die alte Leier, das alte Lied. Mówisz: co tych antyton! a wszystko toż a to. *Pim. Kam.* 259. unum idemque; *Russ.* тоць въ тоць = kubek w kubek). Toż a toż powtarzasz. *ib.* 101. Nie toż macocha, co matka. *Cn. Ad.* 667. (co matka, to matka, a co macochi, to macocha; msza matka, msza macocha). Też sily, teże mocy, równosily *Ecl.* тождественны. Bolesław do Rusi wtargnął; ale skoro się wrócił, ah nie Rusz też uczyniła i także wtargnęła mu do Mazowsza. *Biel.* 164. Przepamiętales bliźniego jałmużna ratować, to toż waż; jakobyś jego własne wzał. *Zarn. Post.* 2, 555. (tyle waży). — W też = tymże sposobem, memniej, także, na jedno, na toż samo; auf den die Art, gleichfalls. Dygnaj chwalcie, młodzielne dzwawęzi, W też Apolina chwalcie pacholeta. *Mon.* 69, 448. Żona szalona pękło tógomiu małżonkowi, ale i bogatemu w też. *Birk. Zyg.* 55. *Warg. Ces.* 78. Piw' ma zarosła, dloga, w też brodać nie grzeży zda się. *Nag. Warg.* 516. Piarze matka, w też oćcie żalostny izy leje. *Koch.* 92. *Biel.* 265. — *Ż.* Toż *Conjunct.*, potym, zytym; darauf, hernach, bierauf; *Ecl.* тожь, тожде. Doświadc pierwej, toż wiedzieć będziesz. *Gorn. Sen.* 589. Pawszy wiadomości, rząd urosła roznowa, toż dopiero, jaki ma być dworzaniu, pokaże. *Gorn. Dw.* 1. Oświadczył król ukontentowanie swoje pułkownikowi, toż olicerom. *Cas. Nar.* 1, 258. O mój boże, toż to pan syn nie inaczej być może urzestnikiem majątku, tylko aż dopiero po zawarłej głowie. *Mon.* 71, 582. — Toż = na ów czas dopiero, później dopiero, alédam erst. Ludzie nie czują powochoy z tego dobrego, którego używają; aż gdy je straca, toż chwala, toż cukrują sobie. *Gorn. Dw.* 119. Toż dopiero śnić się, gdy mamy przyczynę do śmiechu. *Zib.* 12, 259. *Darb.* TENAR, u, m, [z *græc.* τα, tener + dól 2], loch podziemny, eine Gruft, Alut. Przenikam nieba, w ciemne spuszezam się tenary, Wywodzę z otchłań na świat nieboszczyków mary. *Zab.* 7. Cokolwiek kryją tenary, Upiory, straszydła, mary, Dyabły, strzygi i pokusy. *Teat.* 11. b, 106. TENDA, y, z, [z *sredn.* tae, namiot, buda; ein Zelt, eine Bude 2], rozpięta zasłona, kortyna, ein aufgeramter Vorhang. Uczynisz tendę we drzwiach przybytku; przed słupami rozciągniona będzie tenda. *W. Erod.* 26, 56 et 57. (zasłona. *Bibl. Gd.*) TENOR, u, m, Średni głos między altem a basem, der Tenor, die Tenorstimme. — *Fig.* Drozd na wiosnę dziwne tenory wypuszcza. *Sienn.* 295. *idem Spicz.* 150. (trele, śpiewania). — *Ż.* Tenor pisma jakiego = brzmienie, osnowa. der Inhalt einer Schrift. Tr. TENOROWY, a, e, Tenor =. Zaraz ja go po głosie tenorowym poznała. *Alb. z Woj.* 4.

TENTACYA. *Mon.* 67, 19, ob. Pokuszenie, pokusa.

TENTEN, TENTENT, ob. Tęten.

TENTOWAĆ cz. *niedok.*, próbować, doświadczać, pokuszać się o co; etwaß unternehmen, versuchen, probieren. Wiele tentować każe ubóstwo człowiekowi. *Miu. Ryt.* 4, 158. Tentować szczęścia na inny sposób. *Teat.* 15. c, 19. Tentować kogo o co. *ib.* 18. c, 58. (doświadczać go względem czego).

TENUTA, y, ż., starostwo bez jurydykyki, tenuta, dzierzawa. *Skrzel. Pr. Pol.* 1, 216. eine Starostey ohne Gerichtsbarkeit. TENUTARYUSZ, a, m., tenute trzymający, dzierzawca, ein Starost ohne Gerichtsbarkeit. *Vol. Leg.* 7, 14.

TENZE, ob. Ten.

TEOFIL, ob. Bogumił, TEOSŃ, ia, m., dem., Gottliebchen. Ucz się zawczasu Teosiu miły, Jak trzeba czynić, by nie żałować. *Zib.* 14, 259. TEOKRACJA, 'bogowładztwo; *Ross.* богоначаліе. TEOKRACKI, a, ie, 'bogowładny; *Ross.* богоначальный. TEOLOG etc., ob. Bogosłow, 'Bogomędzawc. *Stas. Zamoj.* 10; *Carn.* bogawędnek; *Bosn.* bogosłowac; *Eecl.* богословець, когословъ, (богословъ-инкъ пророкъ), священноглагольникъ, толкователь божественныхъ вещей Śmieły Jan był od starych Greków Janem teologiem przezwany. 1 *Leop. pr. Apoc.* TEOLOGICZNY a, e, — ie *adverb.*; *Ross.* богомудрый; *Eecl.* богоглаголивый. TEOLOGIA, ii, ż.; *Boh.* bohosłowj, bohomlawcew; *Carn.* bogawędnost, bohijawędnost; *Bosn.* bogosłowstvo; *Slav.* bogosłowica; *Ross.* богомудрие.

TEORBAN, a, u, m., 'TYORBA, y, ż., gatunek większej liry; *Germ.* die Theorbe, eine Art Laute; („Theorbe, suit praeis instrumentum musicum, in similitudinem utriculi“; cf. *Carn.* torba; *nostr.* torba). Na teorbanie najlepiej się wydaje zrzeźność składnej ręki i ruszenie delikatnych palców. *Weg. Muz.* 1, 56. Ni smutnym Safo skarży teorbanie. *Hor.* 1, 255. Niech brzmi Apollo w teorbanie złoty. *Anakr.* 72. *Zib.* 12, 28. Książę Kozak na teorbanie tnie tęczynki. *Zib.* 15, 204. Muzyka manudla, t. j. pandora, lutnia, 'tyorba, arfa, cytara i t. d. *Warg.* *Wal.* 506.

TEORYA, yi, ż., z *Greck.*, zbiór postrzeżeń i reguł z praktyki czego wyczerpanych, *Ge m.* die Theorie; *Vind.* vuzhenost v' pameti; *Ross.* зрительство, умозрѣніе. Teorya pospolicie rodzi się z praktyki. *Gal. Wyn.* 5. TEORYCZNY, a, e, — ie *adverb.*; *Ross.* умозрительный; теоретичъ.

*TEPAĆ cz. *niedok.*; *Boh.* tepati; *Carn.* tępsti, tęp'm; *Croat.* tepzti, tepem; [*Eecl.* τειπαι 2]; (cf. *Gracc.* τήνω); bić, trącić, treszać; jählagen, quälen, martem. Więcej nas teraz będzie tepał Seba, niżli kiedy Apsalon! 1 *Leop.* 2 *Reg.* 20, 6. A zaś nas tak okrutnie będziesz tepał? 1 *Leop.* *Jes.* 64, 12, cf. tepać, tyrpać.

TEPAĆ, TAPAĆ, TUPAĆ cz. *contin.*, Tępać, Tupnąć *jedn.*, 'Tępać, Tępać *niedok.*, głośno na ziemię nadeptywać, nogą w ziemię uderzać; *Boh.* dupati, dupaati, (cf. deptać); *Slav.* dupati, (tupim dumno potępiam); *Sorab.* 1. tepcu, tepecem, taptam, z noboma kwapotam, (tupotak jednochodnik); *Sorab.* 2. kopotasch; *Carn.* tap-

tati calcare, tapati in tenebris palpitare; upetám, paham, krevsám; *Vind.* tapat calcare, tepsti, tepem (bić); zepetati, f nogami treti, klazhiti, trupati, zebati; *Croat.* tepzti, tepem (bić); *Hung.* tapodom, tepem, topantani; *Ross.* топнуть, топать, топтать, топчу, шаркнуть, шаркать; *Eecl.* топаю ногами; *Germ.* stampfen mit dem Fuße, (stapfen, stapeln, tappen; *Anglos.* steppan; *Angl.* step; *Holl.* stapp; *Gracc.* στείθειν, cf. *Hebr.* טפא tapap, ingressus est cilissime). — Podrygając chodziły, nogami swemi tepały. *Budn.* *Jes.* 5, 16. *Zarn.* *Post.* 5, 622. Kłasnij rękami, tępęcy nogami twemi. *Radz.* *Ezech.* 6, 11. Kłaskałeś rękami i teptałeś nogami. *Radz.* *Ezech.* 25, 6. Tupnie noga. *Pol.* *Jow.* 2, 54. Tapa nogami. *Teat.* 22. b, 104. Rozpahl się, tupnął nogami. *Teat.* 50, 85. Nogami tupają, zębami zgrzytają, oczami strzelają *ib.* 52. d, 71. To raz tupnie, to ręką kiwnie. *Alon.* 71, 45. To tupnie, to mruknie pod nosem. *ib.* 75, 725. Tupańcie, *Boh.* dupot; *Ross.* топотня, топоть, шаркотня. Góry Chocińskie zdumiały się, gdy po grzbietach ich tak wiele gości teptać poczelo. *Birk.* *Chodk.* 5. deptać, stąpać; trampeln, schreiten. *Caprae.* ereprae, quod cruribus crepent; bo łuska im w nogach, gdy niemi tępają. *Mars.* następują, auftreten auf die Füße. Lada tępanie albo szelęst jak i, kładę za przyjęcia twego znaki. *Chrośc.* *Ow.* 249. (lada tentent). — ż. Tępać kogo, podeptać go, polbjać go sobie, z prochem go mieszać, einen in den Staub treten. Zi śliwi dziwnych dróg szukali, by dobrych tepałi. *J. Kahan.* *Ps.* 89. (jeżeli to nie: Tępać qu, v). — ż. Anat. Tępanie żyły, puls, pulsowe bicie; der Puls schlägt, das Schlagen des Fußes. Lekarz ma mieć baczość na tępanie a ruchanie żyły u pacyenta. *Sienn.* 599. Będzie-li tępanie żyły chybkie a rychłe, to kolereż znamionuje. *Sienn.* 599. — *Similiter:* Tupa serce, twarz truchleje *Kohow.* *Roż.* 41. Takątem z zalekniem piersi tupającej; *sententia motu.* *Zubr.* *Ow.* 207.

Podchodź najung. deptać, nadeptić, obdeptać, podeptać, rozdeptać, udeptać, wdeptać, wydeptać, zdeptać, zdeptać; — stąpić, stępować, dos'tąpić, dostępnij, nastąpić, następa, następs'wo, obstąpić, odstąpić, odstępa, odstępnij, pos'tąpić, postępek, podstępować, podstępnij, przestąpić, przestępa, przestęps'wo, przestępnij, przystąpić, przystępnij, przystęp, rozstąpić, rozstępnij, ustąpić, ustępnij, wstąpić, wstęp, wstępnij, wystąpić, występ, zastąpić, zastępnij, zastępa, zastępnij, zstąpić, zstępować, stępak, stępa; stupa, stopień, stopniowanie. — § Atlas: tępić, tępić; potępić, potępieniec. — ż. Dąb; *Boh.* dub, od tuposti, t. j. twardości.

*TEPER *adverb.*, [z *rask.* 2]; *Boh.* teprw; *Ross.* теперь; dopiero teraz, jest, jest, jest. Ot i teper jakie im grają dudki *Tward.* *W.* D. 57.

*TEPERELE, n p. Co się skarbu bożego popsuje na owe pozłociście nitki, na owe forboty, na owe teperele, na owe tkanice! *Rej.* *Zw.* 58, ob. Trepele.

TĘPIĆ cz. *niedok.*; *Boh.* tupiti, ztupiti, ztupowali, wykazyti; (*Slav.* tupim dumno, ob. Potępić); *Sorab.* 1. tupu; *Vind.* otopiti, kerhati, skerhati; *Bosn.* tupiti, istupiti, natupiti, okrinuti; *Croat.* tupim; *Hung.* tompetan-

ni; *Rag.* tūpiti, istūpiti, iztūpiti; *Ross.* тупить, иступить; 1) tępym czynić, przytępnąć; *Germ.* stumpfen, stumpf machen; (*Niederf.* stumpfen), *pr. et tr.* Młodość własna wzrok nam tępi, swoich przywar nie dostrzegamy. *Pilch. Sen. gn.* 148. — 2) Tępić, wytępnąć, niszczyć, gubić, vernichten, verderben, zu Grunde richten, auferthen. Nasi do miasta wpadli; Moskwa krąg zapuściła bramę, i naszych jeła tępić. *Gwagn.* 170. Syn ojca gra tępi i wniwecz obraca. *Chełm. Pr.* 202. Wszędy liżył, niszczył, tępił, wszystkie złośliwe mocarstwa świata tego. *Rej. Post. F f 1.* Zdało się żydom, iż Jezus zakon łamał, niszczył, tępił. *Rej. Post. B 4* Jeronim błędy Orygenesia wszędzie tępił. *Sk. Dz.* 546. **TEPIEĆ** *neutr. niedok.*, tępień *dok*; *Boh.* topěti, ztopěti; *Slov.* tupnu; *Vind.* otōpitě, top gratati; *Bosn.* zaluditi, zabudahtiti; *Croat.* tupszem; *Hung.* tompálok; *Ross.* тупѣл; tępym się stać, z ostrości utracić, *pr. et fig.*, stumpf werden. Twój miecz, kiedy mój stępniał, w posłku przybywał. *Morszt.* 114. Gdy się od ciała oddziela dusza, natychmiast tępieją oczy. *Bals. Niedz.* 1, 467. Już strzelać nie mogę; już reki stępnął łuk nie słucha. *Baraz. Trag.* 485. — (**TEPEŁOTA**. *Pim. Kam.* 58, *ob.* Ciepłota). — **TĘPNY**, a, e, n. p. Tępna żyła, skokna żyła, puls *Sienn.* 558. tętno, die Pulsader, Schlagader. *Polsy*, t. j. skokne albo tępne żyły. *Sienn.* 540. Najpospolitszy znak mają lekarze z pulsu chorego, to jest z tępnęj żyły. *Sienn.* 598. **TEPIEŁ**, a, m., tępnący *co. Tr.*, der ewas stumpf madt, der Abstumpfer. *W rodz. żeńsk.* **TEPIEŁKA**, i; *Croat.* tupitelica. **TEPNIEŃIE**, *ob.* Tępnąć. **TEPOKATNY**, a, e, — *ie adverb.*, kątów tępych, nieostrych, stumpfwinkelig, (*cf.* rozwartokątny); *Ross.* тупоугольный. Tępokątna łodyga, *obtusangulus*, tak nazwana jest dla tępości kątów. *Lindz.* 2, 16. **TEPOKONCZATY**, a, e, — *o adverb.*; *Ross.* тупоконечный, stumpffspitzig. **TEPONOSY**, a, e, nosa tępego, stumpfnasig; *Ross.* тупоносый. **TEPOŚĆ**, *ści, ź.*, stępień *pr. et fig.*, die Stumpfheit, Abgestumpftheit; *Boh.* et *Slov.* topost; *Croat.* tūpost, tupost; *Hung.* tompaság; *Bosn.* tupost; *Rag.* tūpost; *Ross.* тупость; n. p. Tępość noża. *Ld.* Pomierna tępość, tępowatość; *Ross.* туповатость. Tępość wzroku *Ecl.* тупозрѣние. Tępość rozumu, *Boh.* llbost; *Vind.* topoglavost, llabounnost, pollabnost, abotnost, nepametnost, preproflna; *Ross.* tynomye. Stumpfföpfigkeit. **TEPOZEBY** rzed zwierząt ssących, *belluae. Zool.* 282. stumpfzähniq. **TEPT**, u, m, tępniecie, tępanie, teten; das Stampfen mit den Füßen, das Trampeln. Zawszad tept koński słyże i wściekle biegame. *Petr. Hor. C 4* Sa ludzie, którzy się myszego tęptu boja. *Petr. Et.* 178. **TĘPY**, a, e, **TEPO** *adverb.*; *Boh.* tupý; *Sorab.* l. tupy, tupé; *Carn.* tup; *Vind.* top, tumpast, satopen, neoister; *Croat.* tūp, tumpaszt; *Hung.* tompa; *Dal.* tuup; *Rag.* et *Bosn.* tūp; *Slav.* tap; *Ross.* тупый; nieostry *pr. et tr.*, *Germ.* stumpf; (*Svec.* stump, *cl. Gall.* dupe). Nóż tępy. *Tr.* Miecz nie tnie, ale tnie jako stępy, Tak ostrze stracił i tak został tępy. *P. Kehan. Jer.* 250. Tępa siekiera *Ross.* тупица. Nieco tępy, tępowaty *Ross.* туповатый. Wzrok tępy. *Groch. W.* 568. Tępy rozum człowieka przyszłości nie przenika. *Teat.* 54. c, D 2. Tępy,

niedowcipny, miłkiego, niegłębokiego rozumu. *Cn. Ad.* 1160, *Boh.* llby, llb, bluma; *Carn.* tumpast, tumpz, f. tumpa, bębast, bębz; *Vind.* topoglav tępogłowy, llaboumen, aboten, preprst, pollablen, tumpast, okoren, llamnoglavez, llamnovitna glava, neunnik; *Croat.* tupoglav; *Rag.* tupoglav, neunglavly; *Ross.* тупоумный, тупица; *Ecl.* czhuоумный. — *Math.* Tępy kąt, rozwarty, ein stumpfer Winkel. Tępy kąt większy jest od prostego. *Grzep. C 4. Haur. Ek.* 24. — *Nevald.* Tępa podkowa, herb, podkowa barkiera do góry, w środku jej pod spodem krzyż, a na helioie orle skrzydło. *Kurop.* 3, 51, ein Wappen, jastrzbiec wywrócony.

TĚRACĚ, *ob.* Tępnąć. **TER**, *ob.* Tyr. **TERAS**, *ob.* Taras.

TĚRAZ *Adverb. temp.*, tą razą, ninie; *Boh.* nyně, nyoj, ted, (*ob.* Wtedy); *Slov.* teras, nui, wěd, wědek; *Sorab.* 1. skero (*ob.* Skoro), metk, metko, netko; *Sorab.* 2. net, neto, netke, (*cf.* waet); *Vind.* et *Carn.* sdei, sedai, sdai, sotai, stei etc, seda, terhaß, kohl, tebarti, te dobe, v' teh dub; *Croat.* szäl, vezda, szada, ovide, pred lezem (*cf.* oblicznie), nazochi, (*cf.* naoznoje); *Slav.* sada; *Bosn.* sad, sada; *Rag.* sad, sadä, sadar; *Ross.* мѣтъ, мѣтъга, мѣтъ, теперь, (*cf.* dopiero); jest, gegenwärtig. Ostatka snadno za czasem poprawić, ale toby teraz trzeła w swej klubie postawić. *Star. Vol. A 4.* Idźże teraz, uciekaj. *Jag. Wyb. D 2.* W jakiejże to szkole byłeś, że taki z ciebie teraz teolog. *Teat.* 19. c, 68. Myśle się na teraz kontentować słowem twoim. *Teat.* 17. c, 5. für jetzt, für dieses Mal. — $\frac{1}{2}$. Teraz - teraz - raz - raz, czasem - czasem, to - to, już - już; bald - bald. Fortuna teraz równa droga z nami idzie. *Warg. Wal.* 555. Teraz od zapalczywości błednac, teraz się ezerwieńnicjae, bez przestanku wrzeszczy. *Kosz. Lor. I b.* **TERAŻNI**, ia, ie, **TERAŻNIEJSZY**, a, e, mniejszy, tępnij, gegenwärtig; *Boh.* nynějšj; *Vind.* sdam, sedain, sedarflni, prizhm; *Croat.* vezdassnyi, ovděsnji, nazochni; *Rag.* sadagni, sadasegni; *Bosn.* sadasegni, ovdasegni; *Slav.* sadashnji; *Ross.* нынѣшній, теперешный, настоящий; *Ecl.* насутегвующъ. W terażnie czasy. *Zarn. Post.* 6. Terażnie Jeruzalem daleko jest mniejsze, niżeli ono dawne. *Warg. Radz.* 156. Tęgo wyciągnł sam czas terażni. *Pot. Arg.* 98. et 261. Terażnie nasze i Rzpltej osierocenie opiece boskiej oddajemy. *Vol. Leg.* 5, 720. *Chrośc. Job.* 104. Czas terażniej - zy w gramie *praesens*, *Ross.* настоящее время. **TERAŻNIEJSZOŚĆ**, **TERAŻNOŚĆ**, *ści, ź.*, czas terażniejszy, mniejszość; die gegenwärtige Zeit, die Gegenwart. Ciebie trapi terażność, mnie zaś i to krzywo, Co niepewność odległą razi perspektywą. *Zab. 9, 45. Zab.* **TERAŻNICZKO** *Adverb. intensiv.*, dopieruteńko, eben erst. O tym terażniczko wzmianka była. *Hipp.* 24.

TERCELET, u, m., głos pewny w organach. *Magier. Mskr.*, die Tercienflöte, eine Stimme in der Orgel. **TERCYA**, yi, ź., *Eccles.* Tercya przywodzi na pamięć godzinę trzecią, której pana biezowano, mordowano, koronowano, poświęcano, na ostatek na śmierć krzyżową zdano. *Herbst. Nauk. P 5 b.* *Rag.* treecelja, die Tercie, 3. B. in den Allflern, vor neun Uhr Vormittagē. — W muzyce: Tercya,

większa, tony odległe od siebie o dwa tony całe; mniejsza, odległe o jeden ton cały i jeden półton. *Magier. Mskr. die Tercie in der Musik.* — Tercya, w drukarni, gatunek pisma, mniejszy od paragonu. *ib.* TERCYANELA, TERCYNELA, i, ż., materya pewna, ein Zeug. Podatek od książek, felp, tereyanel. *Vol. Leg. 4, 81.* Od sztuki tereyanel zH. 5. *ib.* 6, 152. TERCYANA, y, ż., trzeciodzienna febra. *Krup. 5, 554. et 551.* daš drejtáige Źieber; trzeciaiczka; *Vind.* tretkiza, tretzhiza; *Bosn.* tercana, oghuica, koja hvatta suakki, trecceli dán; *Rag.* groznizza, trechjodaniza. TERCYARZ, a, m., w zakonie Franciszkańskim bracišek trzeciego rzędu, świecki, który do klasztoru wstąpił, a jeszcze na laska nie przeszedł; ein Weltlicher, der in ein Franciskanerfloster tritt, und noch nicht Rayenbruder ist; n. p. Z rozpaczy zostałem terecyarzem. *Teat. 51. b, 51.* TERCYOWAĆ *cz. contin.*, n. p. terecyować sztuki, działa, strzelby, kule, szufle, łoża, kofa, trojaka próbę robić, n. p. strzelać trzy razy na próbę z działa, lub chcąc wiedzieć, czy ma powinną grubość, na trzech miejscach jej szukać bliżej zapalu, w uszu, i w szyi. *Aqu. Mskr.* drejtády probiren.

TEREBIĆ, *ob.* Trzebić. TEREINT, *ob.* Terpentyn. TEREDAJKA, *ob.* Taradajka.

TEREFERE, TEREBZDERE, TEREBZDERY, *effutium verbum, ut sedit vidua, farafamfi, lišš, fašš;* (*Croat.* terezi terezi *pele mele*, terezaszt = kusy; *Bosn.* ter, tere *et, atque;* *Rag.* tereferiti = honować). O! terefero, najlepszy na duchów exorcyzoi, kij! *Teat. 11. b, 55.* Tere bzdero. *ib.* 45. c, 52. Takie terefero. *Teat. 45. c, 47.* Wyb. Nowe terebzdero, redoty i pikniki. *Teat. ib.* 63.

TERESA, y, ż., TERESKA, i, ż., *dem.*, TERECHINA, y, ż., imię kobiece, Терезія. Kochana Tereska. *Teat. 50, 6.* Tereško! *Burl. C 1.* Coż nie widać naszej Terechny. *Teat. 50, 3.*

*TEREŠNIA, *ob.* Trzešnia.

TERLAGI, - óv, *plur.*, po kuźniacku taczki. *Os. Rud. 246.* Schubarren, in den Eisenwerken.

TERLICA, y, ż., (*Elym.* trzeć; *Bosn.* terlicati, tritti limare); drewno w kulbace, kulbaka jeszcze nieobita; daš Sattelholz, der hölzerner Sattel. Ni terlicy takim się biedak wytuli! *Teat. 45. c, 58.* Wyb. — [2. *Transl.* Terlica, szkapisko licha, mercha; *russk.* terlyca, eine Schindmähre 2] W jedną nogawicę byłbym takich trzech schował, i wsiadł na terlicę. *ib.* 98.

TERLIKAĆ, TYRLIKAĆ *cz. niedok.*, trelować sobie, trelując namięć, spiewać, grać; (*Boh.* ewelkám šwierkoeze), šwitojym; *Bosn.* terlicati, tritti limare); sič etwaš vpritrilleru, trillernd stugen, spielen. Pastuszy za byłłem na rożku terlikajaj. *Petr. Pol. 2, 575.* Terlikanie *Eccl.* reperkanie, скопашеекой пачебъ. Blache terlikanie, *barbaricum carmen.* *Zebr. Ow. 272.* W tym pustym kraju żadnym się ptacy nie odzywał terlikaniem. *Tr. Tel. 545.* (šwierkotem, žitšferu, žwitišferu). Tyrlkanie, tanieczna gra, *crusma.* *Mqz.*

TERMES, n, m., z *Luc.*, gałązka z owocem urwana. *Tr.* ein abgebrochener Ast mit Frucht und Blättern.

TERMIN, u, m., TERMINEK, nku, m., *dem.*, 1) wyraz nauce jakiej lub sztuk lub rzemiosła właściwy, ein Kunstwort, ein terminus technicus. Jakiemiś sobie dziwackimi terminkami gębę pomazał. *Teat. 26. c, 125.* — 2) Termin, kres, meta, granica; Gränze, Ende, vorgefertigtes Ziel. Niemasz drogi żadnej bez terminu i mety. *Pilch. Sen. list. 2, 267.* Namawiali go, aby nie dochodząc do terminu, w blizkiej wiosce zanoceował. *Sk. Żyw 1, 592.* Opatrzność w terminach mierności mając mię, nie chce, abym w ostatnim ubóstwie rozpaczał, ani w zbytnich nie brykał dostatkach. *Psalm. 12.* Miejsce, które dy dukt ciągną strony rozpięrające się o granice, zowie się termin przez który, terminus per quem. *Zabur. 557.* Chodkiewicz naprawił karę żołnierską, która znacznie z starożytnych terminów wykroczyła. *Tward. Wł. 97.* — 3) Termin, czas przeznaczony, rata; eine festgesetzte Zeit, ein Zeittermin; *Sorab. 2* termin; *Vind. rok* (*ob.* Rok, róczek, narok, narezhen rok, napoveden den; *Ross.* срокъ, (cf. zrok); *Eccl.* парокъ, определенное, уреченное, назначенное время, преждание, призрачный день, срочный. Kilka jeszcze miesięcy było do terminu wyznaczonego wesela. *Kras. Pod. 2, 59.* Na terminie mi zapłaci. *Teat. 56, 57.* Przechodzą porządnie według terminów trzech królów, środoposcia, ś. Jana i t. d. *Mon. 72, 782.* — *Juridic.* Termin, czas prawem opisany albo dla stawienia się do sądu, albo ku wypełnieniu wyroków sądowych lub kontraktowych; ztąd: «stać się na terminie», «uiszcie się na terminie». Sam także pozew, die Ladung, Verladung, tym słowem termin wyraża się n. p. wydać komu termin do trybunału, zapoznać go. Nakoniec termin znaczy, porządek procesu i stopnie jego; n. p. strona terminy popuszczala, wykroczyła w procesie nad przepis prawa. *Ostr. Pr. Cyw. 2, 57.* *Herb. Stat. 48* — 5) Termin, położenie, sytuacja, obrót, osobliwie, zły raz; Umstände, besonders üble Lage. Gósebr. Dział ucziwe dziewczki, uzevnie biadogłowy w złych terminach. *Falib. X 2.* W niebezpiecznym terminie znajduje się lipzta. *Zab. 15, 88.* Patrz, jeśli nie był celem tej zuzdrości. Jak żyw o siłkach dworskich nie slychając, Ani w takowych terminach bywając. *Past. Fid. 264.* — 6) Termin u rzemieślnika = nauka, czas nauki chłopca terminującego; die Lehre, Lehrzeit des Lehrburschen. Majstrom wolno wiewój niż jednego chłopca trzymać w terminie, i spora herbę czeladników. *Pam. 85, 2, 451.* TERMINALNOŚĆ, ści, ż., zachowywanie terminologii czyli właściwych terminów, srichte Terminologie. Filozofki uczoną terminalnością pomizawszy sobie język, nim kawą poczystują, gotowe godzinę gadać o Arabii; a tym czasem kawa ostyganie. *Mon. 72, 424.* — 7) Prawna formalność, Rechtsformalität. Opuszczone w procesie terminalności, niekiedy całą robotę sądową zniszczyły. *Ostr. Pr. Krym. 2, 250.* TERMINALNY, a, e, TERMINALNIE *adverb.*, dogodny terminom prawnym, sfulgerecht, nach den Rechtsformen. Ten testament nie jest terminalnie napisany. *Teat. 1. c, 79* TERMINATA, y, ż., TERMINATKA, i, ż. *dem.*, spiszek krótki, notatki, lista czego, ein kurzer Berzeichniß. Terminata książ, každemu

ziemianinowi potrzebnych. *Haur. Sk.* 168; katalog. *ib.* 169. — 2. *Jurid.* Terminata n. p. przysięgi *Tr.*, rota, die Gerichtsformel, z. B. eines Eides. TERMINOWAĆ cz. niedok., sterminować *dok.*, 1) spisać, znotować krótko; furz aufmerken, aufzeichnen, notiren. Wszystkie pisma przeczytał i porządnie sterminował. *Pap. Ryg.* 197. Dają mu na piśmie te wszystkie sprawy, króciwieńko sterminowawszy. *Star. Dw.* 25. — 2) Terminować u kogo, n. p. u kupa, rzemieślnika s służyć lata uczenia się kupiectwa, rzemiosła etc., być w terminie; die Lehrjahre anstehen, in der Lehre seyn. Nie zostałem kowalem, terminowałem u cyrulika. *Teat.* 52. e, 17. Jam ci się nie promowował na cyrulictwo, ani terminowałem nigdzie. *Jabl. Ez.* 59. Chłopie terminujący. *Pam.* 85. 1, 254. ein Lehrjunge, Lehrbarde. W Smorgońskiej terminował akademii. *Teat.* 9, 57, ob. Smorgonia. — Terminowanie, uczenie się, czas uczenia się; die Lehrjahre, Lehrzeit, Lehre. Uczeń u majstra w terminowaniu zupełnie przez lat trzy zostawać powinien; po wyjściu czasu terminowania, ma być w protokół cechowy za czeladnika zapisany. *A. Zamaj.* 80. TERMINOWY, a, e, od terminu. *Termin*; *Ross.* ерминий.

TERMOMETER, ob. Ciepłomierz.

TERNAKULUM u zecera, listewka z ostrzem na końcu do zaknięcia w kasztę; na nim leży exemplarz utrzymany przez dywizoryum. *Magier. Mskr.*, z *Lac.* tenaculum, der Tafel bey den Segern.

TERPENTYNA, y, ż, żywica terbintowa. *Ursin.*, der ädte Terpentiu; (*Boh.* terpentina; *Vind.* tarpetin, trapetin, preshei; *Croat.* terpentiu; *Ross.* терпентинъ, екунтаръ, *Græc.* τερβινθίνη; *Pers.* terbentim). Sącząca się z jedliny żywica, znajoma pod imieniem terpentyny *Kluk. Rosl.* 2, 43. gewöhnliches Terpentiu. TERPENTYNOWY, a, e, Terpentiu; *Boh.* terpentynowý; *Croat.* terpentinszki; *Ross.* терпентиновый. Terpentynowe drzewko, terbint *Ursin.*, *Sorab.* 1. terbintzina.

TERTES, ob. Tartas. TERTUFLE, ob. Truffle.

*TESAK, *TASAK, a, m.; *Boh.* tesak, tesáček; (*Sorab.* 1. teszak s szpada; *Croat.* tesak s wyrobnik); *Ross.* тесакъ; (*Ecl.* теслакъ, тесаць *semispitha*, cf. *Ross.* тесла, теслица, тесло oksza; *Elym.* tesarz cieśać, cieśywać); miecz krótki szeroki; *Gerin.* der Dujal, ein furzes breites Schwert. Mija Moskale naksztalt nożów tasaki przydluzsze, których miasto puinałów używają. *Gwogn.* 518. Słonie te niosły w zębach niejaki szpada albo tesaki, ktorimi żołnierze pocalali to wszystko, co się im nawinęło. *Boter.* 5 115. Wyrwawszy swój tesak Piotr z poszew, ciął na Malchusa. *Żrn. Past.* 5, 762. *W. Post.* W. 270. A król meżów tasaka natychmiast dobywa, który mu się przy pachwach palasza ukrywa. *Dmoch.* II. 77. Tasakiem gardło mu przerznięło. *Otw. Ow.* 264. W gardziel tasak głęboko mu wbije. *Bardz. Trag.* 552. Już zgotował pop tasak, którym ja rznąć miał na ołtarę. *Bardz. Boet.* 148. *Bardz. Luk.* 15. Spjermesser. W kuchni tasak, naczynie żelazne do siekania jarzyny. *Wiel. Kuch.* 450. daś Küchenmesser, Spjermesser. Kto włoskie przemysł do Polski ogrody, co je w półmiski tasakami sieką? *Mon.*

71, 714. 'Zali tesakiem rybitwam porąbasz głowę lewiatana? *Radz. Job.* 40, 26. Ätchermeffer, Ätzhmeffer.

*TESARZ, ob. Teszarz.

TESĆ, *CIEŚĆ, ścia, m.; *Boh.* test, telán, swěst, (pratchán *prosocer*); *Stov.* těst, sweker, swoker, ženin aneb mužov otec; *Sorab.* 1. pschichodny nan, pžkchodné nan, žoainé nan; *Carn.* tást, (tasheti s cieśzyć); *Vind.* tást, noslm ali shenski ozha; *Croat.* tást, otec sémni, uszveker s mežowy otec); *Bosa.* tást, otay sgenim; *Rug.* tást, (svékar *socer*, *padre del marito*); *Slav.* tást; *Ross.* отецъ, (obs. teza, teza mié, mano el dzać komu), тескороъ otec meža); *Ecl.* тѣтъ, отецъ ороумъ дшнн; ojecie żony. *Sk. Dz.* 754, der Brauenvater, der Schwäger vater. Przyzwał teśca, albo ojca żony swej. *Sk. Żrn.* 1, 159. Jetro cieśe Mojżeszow s Leap. *Ecol.* 18, 12 (świekie. 1 Leap). *fognatus.* *Vulg.*, szurzy, a teś; Mojżesz był Bagnel 2] — 2] Ojciec meža, swiekier, dś Matneś Vater. TESCIA, i, ż, TESZCZA, y, ż, żony lub meža matka; *Boh.* tchyně, teliná, swęgroše, (pratchyně *prosocer*); *Slav.* tština, swekruša, manželova aneb manželkiná matka; *Sorab.* 1. žonina mež, pžkchodna mež, pschichodna mež, (pschichodny syn žię, ob. *Przychodny*); *Carn.* tšha; *Vind.* tšha, tšha, mošna ali shenska mati, tšstnja; *Croat.* tštšha, swekeru polžiza; *Rug.* pšica; *Sav.* pšica; *Ross.* теща; *Ecl.* чекри, (cf. swiekra, swieśe), die Schwägermutter. Tšha swoje, to jest it:ke meža swęga, ciepliwosć meżczyła. *Sk. Żrn.* 1, 275. Wszedłszy do domu, ujęzał matkę żony albo teszcz jego. 1 Leap. *Math.* 8, 14. (świekre. 5 Leap. ujęzał teja jego. *Sk. 1*). — 2] Tejše, syna mego żona, nurus. *Sk. Porz.* 152. synowa. TESCIOWSKI, a, ie, TESCIOWY, a, e, do teścia należący, Schwäger vaters. *Bardz. Luk.* 119. Odmłodźe wiek tšciowski, *socer* *avum*. *Żbr. Ow.* 165. Zuciówską krew z kwią pomezał teściowską; *generi* *cruore* *sanguine* *cum* *soceri* *perm* *scuit*. *Żbr. Ow.* 575.

TESKLIWOŚĆ, TESKNOŚĆ, sei, ż, TESKNOTA, TESKNIKA, TESKNICA, y, ż; *Boh.* tesknost, teskhwost, tužebnost, tužba, tužeaj, tuba, smutek, dychtwost; *Stov.* teskhwost, sauženj; *Sorab.* 1. tužnofež *ardor*, steszknotež, stjšknot, tjšchnofe *taclum*; *Sorab.* 2. teschnaza; *Carn.* teskhozha *molestia*, toshlvost s oiežalośe, ciežkośe; *Cua.* tógota *iracunda*; *Vind.* teshava *uzasea*, telnoba, bitkust, riva, riuost, shalost, (tegota s czarna žole, teshkuta *molestia*, toshlvost s gnuśnośe, toshba, toshenje, toshva, toshuvanje, satoshenje, satoshba, notoshba, potoshba, potoshenje, potoshba, poteshava, teshava, teshkust s nrzekanie, skarga, žaloba); *Croat.* tšha, tšnoszt *molestia*, tšga *calamitas*, *miseria*, *aurielas*; *Dal.* tuža, briga, ukor; *Rug.* tšha *querimonia*; *Ross.* тоскливость, тоска, тосмота, грусть, робкоеть, робость, роббиие, *Ecl.* стужаость, тѣжение, драхлокание. teza, stesknienie, ciežkośe sereca; *Carn.* nuda, (ob. Njda); *Hellommenheit*, sjerzenbaugigfeit, Bangigkeit, Angst. Teza, tšknica, *taedium*. *Volck.* 979. Najda tesknice czeleka przy oblitym stole. *Bach. Ep.* 64. Ciežki žal góre Bierze, tok iż 'pro tšknice Nie moge smutny patrzeć na tę kamienice.

Grach. W. 420. Przyszliśmy w wielką tęsknię, a w ostatnią potrzebę. *W. Post. W.* 576. Stałość w przygodzie wielka pomogienia, Bo każda przez nią złomi się tęsknica. *Rej. Zw.* 211 b. Czynie komu tęsknicę, trwożyc (*Vind.* stiskuvati, natiskuvati, britkuvati). Umieć czas trawie jest życia istota, Bezezynność przykrą nabawia tęsknotą. *Zab.* 11, 149. nuda, nudnością, lange Weile. Nieprzystojna rzecz człowiekowi tęsknić, ponieważ tęskność, jest skutkiem próżniwego lenistwa. *Mon.* 70, 765. Zakonnicy nieszezęśliwie żyją, którzy nie czynią nic, a tak tęsknicami albo na łow jeżdżą, albo piją, albo próżno miewać dzień strawia. *Eraz. Jęz. D d 6 b.* z nudów, anß langer Weile, vor langer Weile. Inszych historyków, tęskliwości czytelnika folgując, opuszczę *Strujk.* 66. omierzaniu, sprzykzeniu, Ueberdruß. — Tęsknicę po kim, za kima, do kogo, łażenie, tęsknienie, pragnienie mocne, lange Sehnsucht. Tęsknicę mi po tobie bracie mój. *Budn.* 2 *Sam.* 1, 26. Tęskność na wiosnę. *Karp.* 1, 7. Jesteś z nami, twój widok troski me osładza, I długiej niebytności tęsknotę nagradza. *Nieme. P. P.* 40. Bywałoć takich niemało przedłożonych, którzy poddanym swym po sobie wielką tęskność zostawili. *Kosz. Lor.* 55 b. Na Xanta i Toona idzie ryceerz krwawy, Zabł obu: ach jakąż dla ojca tęsknica, Wiek go gniecie, a nie ma innego dziecka. *Dmoch. II.* 117. **TESKLIWY, TESKLIWY, TĘSKLIW, UTESKLIWY, TESKNY, TESZNY, a, e, TĘSKLIWIE, TĘSKNO, TESZNO** *adverb.*; (*Boh.* tesklivý, tužebny, dychtivý; *Slav.* tesklivý, tesklivi *impatiens*; *Sorab.* 1. stěskně, tjsclny, stjsklwy, (cf. utysklwy); *Sorab.* 2. stisžno, teschno; (*Carn.* toshliv = markotny, gnušny, oćieżaly, toshlvz = gnušnik, toshnik = oskarżyciel, togotn *iracundus*; *Vind.* teshaun, shalosten = żaloszny, tesshiku, teschno, teschnu, britku *anxie*, britkusten, britkoun *anxius* cf. brzydki, teshak *molestus*, toshlthu, satoshlhu, toshlbe vrieden, obtoshlhu = skarżący, załobliwy, toshnik = oskarżyciel, toshliu = gnušny; *Croat.* tusen *calamitosus*, tushbènik, tusitel *accusator*, tusni ja = ja biedny! ja nedzny!); *Dal.* brixan; (*Rag.* tuuxan, tuuxni, tusben *doloreus*, *querulus*, *lamentabilis*, tuzbenik *querens*, tughlv *nauseosus*, *molestus*; *Bosn.* tughlvly, tushiv, koji se tushgi *molestus*, *queribundus*, tushgjan, tughlvniv *maestus*); *Ross.* тоскливый, рокий, робокъ, (тошно eklivo, nudno), грустный, грустливый; *Ecl.* стужень, недоволенъ своимъ состояниемъ niekontent, стужателенъ *molestus*, *averbus*, тошно *eum taedio*); §. 1) tęsklwy i t. d. = eo ma tęsknicę, abo eo teskni laeno; *hellennisch*, *ängstlich*, *voll Angst und Bangigkeit*, *lange*, *voll Bangigkeit und Sehnsucht*. Polacy bez pana tęskliwi. *Zbil. Dr. II* 1. Czeka cię do swego pokoju korona długo teskna, wierna matka twoja, czeka cię pospolita rzecz wszystka ehetliwa. *Pasz. Bell. B* 2. Duma, stojąc w oknie teszny. *Pot. Syl.* 502. Jęj powrót rozwesela mój stan utesklwy. *Przyb. Milt.* 251. et 512. Ledwie co żywy w tesznym zdumieniu, Założnie nócil na smutnej fletni. *Zab.* 10, 204. *Zabl.* Nie bądź teskliw przed treskaniem. *Radz. Prov.* 5, 11. Teskno mi, teszno mi, teğa mie, łaże, teże, tęsknię; mir ist lange, *ängstlich*, ich bin voll banger Erwartung, Seh-

sucht; (*Boh.* stesko se taedet, *taesum est*; *Sorab.* 2. mne jo stusžno, teschno; *Vind.* toshi se mi, onta se mi po prijatel). Dokąd ja go nie widzę, musi mi być teszno. *J. Kchan. Fr.* 52. Teszno było Pomorzan z pokojem być. *Biel.* 69; teszno im było. *Pap. Ryc.* sprzykrzył im się pokój, sic waren feiner überdrüssig. Było go bardzo teszno. *Rej. Post. N* 4. — §. 2) *Active*: Tęskny, tęsknotę przynoszący; *beängstigend*, *ängstlich*. W domu frasunków pełno i pracy troskliwej, Strach, ucisk, nędzy dosyć zewsząd jest tęskliwej. *Strujk. Gon. y.* Tam ni gwiazd, ni księżyc, ni słońca jasnego Niemasz, okrom ciemności i czasu tęsknego. *Kulig. Her.* 85. Szerzję o każdój z tych rzeczy mówić, byłoby długo i przytesklnym. *Petr. Pol.* 40. (nudno). **TESKNIC, TESKNIC, TESZNIC, TEZVIC** (*ob. Tażyc*), *med. niedok.*, Tęskniwać *frequ.*; *Boh.* teskliti, tesknti, tesknaut se; *Slav.* teskljm *condoleo*, tužit *anhelare*, sužugi *ango*; *Sorab.* 2. teschnisch; (*Carn.* tōshem, toshōjem *accuso*, toshnik *accusator*, togotim *irascor*; *Vind.* toshit, satoshit, potoshitife, pertoshitife, natoshiti *accusare*, *conqueri*); *Rag.* tugovatti, (tūxitise *querelarsi*, stūxitise komu, tumbatise, stūxitise (koga *nauseare*); *Croat.* tusimsze *moereo*, tusimsze *queror*, tūšiti *accusare*; *Slav.* tūxiti; *Bosn.* tushgitise, potushgitise *queri*; *Ross.* тосковать, стоскователъ, растоскователъ, (тошнителъ eknąc sobą, potusknutъ čmić się), стужаться, (стужатель nudziarz), грустителъ, грустить, сгруститъ, сгрушу, скорбеть, скорбис, шти, шню, шить, ною; *Ecl.* поболѣти, потужити, сожалѣти, драгеловати, драгелую, драхлестковати; tęsknotę czuć, tęsknym być, (cf. *Lat.* taedet, *taesum*); *hellennisch* *seyn*, *lange seyn*, *Bangigkeit haben*. Gdy długa przewłokę w zyszczeniu obietnicy obaczył, porwał tęsknić w nadziei. *Strujk.* 451. Tęskniwają sobie wiele, tak że nie przestają na bożej opatrności. *Gil. Post.* 155. — Tęsknić sobie w czym *niedok.*, utęsknić sobie, stęsknić się w czym *dok.*, eknąc sobie, mierzić sobie; *überdrüssig werden*, *cincn Gefel*, *Ueberdruß befommen*. Tęskniącym sobie w czytaniu długich historyj Rzymianom, krótko pisał Waleryusz. *Warg. Wal. pracf.* Widząc osieł konia dżustego, Stęsknił sobie w swojej nędzy. *Ezop.* 74. Nie lepiejże mi było zostać przy tym grobie, A przy dobrodzieju swym nie utęsknić sobie? *Grach. W.* 227. Stęsknił się nad oną rzeczą; *coepit eum solietas hujus rei. Macz.* Stęskniwszy się Scewola z prawą ręką swoją, że jęj do zamordowania króla użyć nie mógł, położył ją na ogniu. *Warg. Wal.* 88. — *Passive*: Życie mi się na tym świecie stęskniło *Sk. Dz.* 41. uprzykrzyło, omierzło, przyjadło, es ist mir überdrüssig geworden. — §. Tesknić *absolut*, nudzić się, lange Weile haben, sich langeweilen. Gdy się kto zabawia, nie ma czasu tęsknić. *Mon.* 70, 765. Nieprzystojna rzecz ezłowickowi tęsknić; ponieważ tęskność jest skutkiem próżniwego lenistwa. *ib.* Ktohy wierzył, że tęsknią i bogowie sami, Że niebo opuściwszy z swemi wygodami Czasem szukać na ziemi zabawy im miło. *Min. Ryt.* 2, 501. — §. Tęsknić po kim, do kogo, bez kogo, łażyć, tege mieć; *Boh.* dychtjm po něčem (cf. dyszeć), bažjm, bažiti po někom; *Vind.* sheliti, posheliti, sheluvati, bor-

shuvati; *Croat.* hlepjeti, sīh nad einem sebnen, in seiner Abwejenheit trauern, beklommen seyn. Stęsknić się, utęsknić się *dok.*, n. p. Skoroś tylko odjechał, począłem tężyć po tobie; *coepit me desiderium tu.* *Maćz.* Czekaając długo, że się do mój nie wracał, utęskniła się. *P. Kahan. Orł.* 1, 225. Uteknąć się po kim, *capere desiderium ex aliquo.* *Maćz.* Uteknęła tu beze mnie. *Teat.* 27, 19. Teskni bez państwa czeladka. *Brath. P.* Kiedyś Elmira miła. Obyś tak po mnie tęskniła, Jako ja tęsknię po tobie! *Kniaź. Poez.* 1, 21. Gdy matka do Rzymu zajechała, córka bardzo się do Rzymu za matką tęskniła. *Sk. Żyw.* 184. Tesknić będziemy po tobie, Będziemy sła tęsknić, jako tęskni sła Jagmę do matki, gdy je nowo urodziła. *Simon. Siel.* 118. Teskniłem do ciebie mój przyjacielu. *Teat.* 19, e, 81. Od tego dobra ziemskiego, do onego, które jest w niebie, tęsknił. *Sk. Żyw.* 2, 504. Wiem, co cię trapi, i gdać serce tęży. *Morszt.* 66. Wszyscy się różeszli, Bo tam każdy do swych spraw bardzo pełnie tęszni. *Rej. Wz.* 55. Stęskniomy, utęskniomy *putie*, tęskliwy, pełen tęsknoty, voll hanger Sehnluft. W tym życiu płacziwym dusza utęskniona jęczy. *Tuł. Sant.* 72. Dzieci wyszły z chaty Stęsknione bez mamuni długo i bez taty. *Przyb. Ab.* 200

TEST. *Ca. Th.* 1167, ob. Tygiel.

TESTAMENT, *n, m.*, TESTAMENTCİK, *a, m., dem.*: *Boh.* kšaft, poizjenj; *Sorab.* 1. Imertne wotkazano; *Carn.* testamentum, kšhalt, reperitur in antiquissimis Sarmis manuscriptis; *Vind.* testament, fluedra vola, oporoka, oporozhenje, srozhenje, pifnu, naredba fluedne vola; *Croat.* testament, oporeka; *Rag.* oporuka, (cf. poruzye); *Bosn.* testament, naredba najposlednja; *Ross.* завѣщаніе, духовная, духовница, пѣта; ostatniój woli umierajacego rozporządzenie. *Gil. Cyw.* 2, 156. *Rej. Post. Q. 6. Ostr. Pr. Cyw.* 1, 154. *Sar. Tyt.* 158 der letzte Wille, das Testament. Testamentu wykonacz. *Ross.* думеприкащикъ, f. думеприкащица, *adj.* думеприкащій. Testament robić, zapisac, *Carn.* kšhalujem; *Vind.* srozhuwac. — § Testament, księgi pisma ś., dzelące się na stary i nowy testament, zakon, przymierze. *Kras. Żo.* 2, 575. *Vind.* stara, nova sava; *Ross.* завѣтъ, *adj.* завѣщаніи, das alte und neue Testament. TESTAMENTARZ, TESTAMENTNIK, *a, m.*, co testament zrobuł, der Testamenterer, Testifirer, Testamentverfasser; *Boh.* kšaftigjey testator, kšaftowjnk legatarius; *Stov.* poručownik (poruczyciel), kšaftownik; *Sorab.* 1. wotkazwař odkazujaocy; *Vind.* srozhuwauz; *Rag.* oporueteql, f. oporueteqlha; *Ross.* завѣщатель, f. завѣщательница. Testament nie jest ważny, aż po śmierci testamentarka. *Gil. Post.* 11 b. Testamentnik póki żyje, póty testament swój może odmienić. *Sar. Tyt.* 158. Opiekunowie po śmierci testamentnika inwentarz czynić powinni. *Groick. Obr.* 22. Legator, testamentarz, ten, który komu co odkazał. *Maćz.* TESTAMENTARZOWY, TESTAMENTNICZY, *a, e.*, do testamentnika należący, den Testamentstifter betreffend, Testirer; Ostateczna wola testamentarzowa. *Maćz.* TESTAMENTOWY, TESTAMENTNY, *a, e.*, do testamentu należacy, Testament; *Boh.* kšaftownj; *Vind.* testamenten; *Ross.* завѣщательный.

Prośby testamentowe do braci. *Bark Z'ar. B. 2.* Odkazowanie testamentne. *Sar. Tyt.* 158. Zoznawania testamentowego nie może być świadkiem biogłowa. *Szczerb. Sar.* 444.

TESTNO. *Groick. Obr.* 114, ob. Teskno. TESZ, *ob.* Toż. TESZARZ, TESARZ, *a, m.*; (*Boh.* tesar; *Sorab.* 1. tēscher cęsla); stolarz. *Ger. der Tischler*; (*Boh.* tesati ciosac; *Croat.* tesslyar; cęsla); *Rag.* dessak; stółk, cf. deska); *arcularius.* *Maćz.* Teszaz złotnika cęszy. *Rud. Jes.* 41, 7. Gdy komu tesar szedło przyprawi, to mu bardzo chromy dziękuje. *Rej. Zw.* 101. TESZARSKI, TESZARSTWO, *ob.* Stolarstwo.

TESZBIR, *ob.* Tasbir. TESZNIK ziele, *ob.* Tasznik

TETEN, TENTEN, *tra, m.*, TENTENT, tępane nogami; *Boh.* klusot, dusot, dus; *Rag.* bhat kōzisku; [*Boh.* та-тант. 2], hutes Auftreten, trampeln mit den Füßen, Stampfen. Pzedł głosem i tetnem kopyt robcnych komi. *Budn. Jer.* 17, 5. Sum tetent nōgmie trawoży. *Onw. Ow.* 210. Tam wielki tenten i grzmot uslyszeli. *P. Kahan. Orł.* 1, 25. Slucha, zkąd i tentent wychodzi. *Budz. Trag.* 12. TETNĀC *mel. niedok.*, Tetnāc *concl.*, tępac, tępać; mit den Füßen trampfen, rāclen, trampeln. By snadz nōl trupem ziennā nie pokrzym, Pōchym Bistońcyk nōe tetnal kopytem. *Zab.* 14, 588. Tam ploche stila i drobny skot owice, Kęly z Paryson legl Tycan wynasly, Kōpyciem w sprosny tetny gōbovā. *Rej. 2, 55. Kniaź.* Zięknie się matka, i tropem bręży. Gdź już bez duszy zwierzatko leży, Wied tetne na l nar, żywa - h jeszeze. *Mask. Rył.* 2, 155. Nō zdarzyło się zlobowowi abowam poczato, gdy elo: I a tetn. *L. az. Jer. M. 6. b.* Tetnane i dźwięk kopyt wasniwych koni. *Rud. Jer.* 17, 5. TETNO, *a, n.*, tetni żyli, pulś. *K. az. Z. ar.* 57, der Puls, die Pulsader; *Boh.* pūliczaj, srdceuj žjwojaj, pulsovnj žjla, srdceńice, hrdlhar; *Carn.* žjlar; *Vind.* ferzhna shla, rokna shla, kęvna shla, pęryvā, žjpl, shlmi vdarik; *Croat.* dihvica, treptavica; *Dal.* sli dubatavca, treptavica, dubatav; *B. sa.* treptavci, dihatice; *Rag.* dihvica, treptavca, billo; *R. ss.* бытнотеня жила; *Ecl.* нотнотаніе. Po tetne dochołzā choroby. *Zabk. M.* 16. — *Rag.* Pozał biskup po tetne, że postoyie mieh prosic krōla, ždy biskup puzecio nōe dievial. *Gorn. Dz.* 158. (wymagal to z mieh, domyslil sę).

TETRYCZNY, *a, e.*, — *te aivoc*; *Lit.* tetracus; niewesoły, kwaśny, posępy; mirtitib, fiftir, faucitpifib; *Sorab.* 1. struchwē; *Carn.* turōba, gerdogle me; *S. ar.* turovan; *Ross.* урюмій. Szkoła tetrycznego Heraklita. *Zab.* 7, 74. TETRYCZNOŚĆ, sci, s, niewesołość, ponureś, Sauertröpfheit; *Sorab.* 1. struchwofez, (cf. truchibē); *Carn.* gerdoglednost; *Sar.* turōvno-t; *R. ss.* урюмость. TETRYCZEC *nijk. niedok.*, ztetryczec *dok.*, tetryczoyim się stać, faucitpifib werden; *Ross.* урюмри, ranaat. Nie mógł sobie głowy temi zawłasciana, żebyś nie ztetryczal. *Mon.* 71 757. TETRYK, *a, m.*, człowiek posępy, ein Sauertröpf, Mirtitp; *Sorab.* 1. merfak, (cf. mierzić sobie); *Carn.* gerdogledesh, gerdogledz, nalusht; *Vind.* mersluz, oster zblovek; *Ross.* поныра, дикарь. Surowi, tetrycy, mersowaci, nigdy się nie śmiejący.

Chmiel, 1, 701. Jeśliś smutny, tetrykiem cię zowią. *Mon.* 75, 429. Nie godzi się być smutnym i ponurym tetrykiem. *Weresz. Rep.* 140. Patrz na medrea tetryka, głupca wesołego. *Kros. W.* 14. *Pct. Jow.* 2, 84. TETRYKOWATY, a, e, — o *adverb.*; nieco posępny, ctwaś jat-ertöpfič. *Tr.*; *Ross.* угрюмоватый.

TEŻ, TESZ, TEZE (*Cresc.* 85. et 141) *Conj.*, *Boh.* też; takě, taky; *Slov.* też, teš, ai; *Sorab.* 1. teiz, tež, te-isch; *Sorab.* 2. tek, teko, teker, ke; *Carn.* tudi; *Vind.* tudi, ja she; *Croat.* takaj, tukaj, tukaisse, tukaishe, joste, jostera, takajer; *Hung.* es; *Ross.* же, жъ, (cf. tudzież, cf. że); § 1) także, auch. O bliźniego się też, nie tylko o siebie staraj. *Sk. Żyw.* 1, 172, (*Croat.* nego posh = ale też, lecz też). I to też żołnierz! I tyś też, vel jeśliś ty też żołnierz. *Cn. Ad.* 285 — *Consequ.* Też = zatyio, auch, jelalid. Ubodzy, co mniej jedzą, mniej też i chorują. *Jubl. Tel.* 255 — *Aggravand.* Już ci go też mkt nie wybawi. *Ryb. Ps.* 173. O jeno też We Panna... *Teat.* 45. c, 57. *Wyb.* Rozmawiałem z nim; przeraźliwa też to figura. *Teat.* 28. b, 129. daś ijt doč aub gar cine idreclidbe žigur. Już też co szczęśliwy, to szczęśliwy, tylko nie wiem, na jak długo. *Teat.* 22. b, 5. Jużem też stary. *ib.* 26. b, 10. Już też, panie boże odpuść, moja manulu, sami nie wiecie, co gadacie. *Teat.* 14. d, 5. Oj oj oj, jakże wstydlwa! niyb też to! nie chce ciebie! *Teat.* 29. 19. daś jell jo maš beifen, jo maš wstiften. — Też przecię, endlid, doč, doč noč, auch. Otrząsając się z deszczu i z onęj przygody, Raduje się, iż się też doczekał pogody. *Rej. Wic.* 55. — § 2) Te-ż, ob. Ten, Tenże.

1. TEŻYĆ, ob. Tażyć, Tesknić.
2. TEŻYĆ *cz. niedok.*, steżyć *dok.*; *Boh.* tužiti, staužiti; *Sorab.* 2. lukruselisch, lukschuschisch; *Vind.* togati, potogati, obtogati (= krochmalie, tozna moka, togovina = krochmal); *Ross.* жестить, жесточу; (cf. *Lat.* tendere, tensum, cf. densare); tegim ezynie, steif mađen, bart und steif mađen. Obwisłe a zmarszczone cycki jak wyglądzié i steżyć. *Sienn.* 522. Ocet zteżony, acetum concentratum. *Kyuntl. Chem.* 514. — Teżyć kołezan. *Zib.* 45, 558. nateżać, napiąć; aufspannen, ipannen. TEZEĆ *neutr. niedok.*, steżać *dok.*, tegim się stać; *Boh.* tuhnauti, pithuhnauti; *Ross.* жестеть, ожестеть, пожестеть, steif werden. Rzeki mroźnym lodem steżały. *Krom.* 529. Ciąganie wapno u mularza, gdy narzucone na ściane, zaczyna schnąć czyli teżać. *Magier. Mskr.* — *Fig. moral.* Ktoż ma tak steżały i na wszystkie przygody otwardniały umysł? *Pilch. Sen. list.* 2, 54. Najcieńsze przeciwności brzemiona steżałym dźwiga karkiem. *ib.* 2, 175. TEŻYZNA, y, ż., tegiego co, walnego co; ctwaś Steifeč, Starfeč, Žičtiğeč.

T F, i t. d.

TFE! TPU, wyraz obrzydzenia; *Germ.* pfuy, (ob. Fe! Fi!). Wojskowa służba, to to honor, a reszta tfe! *Teat.* 56. c, 65. Tfu, pluńałem na to! *ib.* 19. c, 8. Obraca się ku miejscu, gdzie upadł: bodajże ten próg — tfu!! *ib.* 21, 25.

TIBISOLKA, i, ż., (z *Lat.* tibi soli), sekretnica, kobieta pod sekretem wszystko opowiadająca, ctuc Oeffenmißfrämmerinn. Jedna z tych sekretnych tibisolek. *Nar. Dz.* 3, 105.

TIUTIUN, ob. Tuiui.

T K.

1. TKAC, tkał, tkam *cz. niedok.*, wtykać, wpychać, tłoczyć, wtlaczać; *Carn.* shókam, streifen, piropfen, hinciu steden. Kamień tka w zęby, miasto chleba. *Wud. Dan.* 202. Kilka złotych tkał mi w ręce, ale on ich na ziemię rzucił. *Warg. Hadz.* 156. Tkać co w wór, w brzoškę. *Cn. Th.* 1141. Nlekróć bydłeczne tkacie w geby swoje. *Wiedziecie, że swych rolniezków trawicie. Zabr. Ow.* 579. Niepotrzebne obżarce, które tylko w brzuch tkają. *Kosz. Lor.* 107 b. Tkać w się, żreć, obtykać się, złopać, chlać; in ūč hinciu streifen, ūč beifreifen. — *Fig.* Sam z tej cieśni, w którą heretyka słowa pańskie tkają, nie wycisnie się. *Żarn. Post.* 5, 84. (wypędzają). — *Transl.* W krainach różnych już sobie szlachta po złotych 5, 6 tkają ezerwone złote. *Gost. Gor.* 7. Coraz kłka groszy drożej tkamy pieniądze. *ib.* — 2. TKAC, tkał, tka *cz. contin.*, teze, tke *niedok.*, utkać *dok.*; *Boh.* tkati; *Sorab.* 2. tkaseh; *Sorab.* 1. tkayu, tzu; *Carn.* tkāti, tkēm; *Vind.* tkāti, tkati, tkał, tkem; *Croat.* tkatu, tkēm; *Rag et Bosn.* tkatti; *Ross.* ткаць, тчешь, тчешь, тку, соткать (cf. zetkać), чкать, сотканный; (*Lat.* texere; *Ital.* tessere); płótno lub insza materia po tkacku robie, weben auf dem Weberstuhle, Einwand mađen u. f. w., wirfen. Tkaczów trzecha pilnie doglądać, aby dobrze tkał. *Haur. Ek.* 77; dozierać, aby dobrze i gęsto tkali. *ib.* 57. Palas żonom wymyśliła prząść kądziel, i płótno tkać. *Biel. Św.* 8 b. Anni chadzała zawždy tkać płótna, tak że z pracy rąk swych pożywienie miała. *1 Leop. Tob.* 2, 19. Nic tylko płótna, ale i rozmaite jedwabne rzeczy tka. *Budn. Evod.* 26, 56. Dobrze tkany *Ecel.* добротканный. Tka płótno pajeczne *Rodz. Jes.* 59, 5. (not. «co czynią, nie nie jest pożyteczno»). Bez przestanku tę pajeczynę teza i przeżdą. *Żarn. Post.* 505 b. Kobierce złotem tkane. *Star. Dw.* 42 (przetykane). Tkany złotem porządok. *Urbst. Art.* 198. Strój drogo tkniony. *Miask. Rył.* 2, 77. (drogo tkany). Tarcze z wici utkane. *Warg. Cz.* 55. uplecone, gefledten. Tkanie, robota tkania, daš Weben; *Sorab.* 1. tkano; *Croat.* tkanye; *Ross.* сотканіе, (tkanye piket, materia). Utkanie, opus, tkanina, ein Gewebe, pr. et fig., puchlina, zebranie się wody w pęcherzykowatych utkaniach ciała. *Perz. Lek.* 5. Całe ciało nie innego nie jest, jedno utkanie żył suchych. *Boh. Dyab.* 2, 82. TKACKI, a, ie, TKACZY, a, e; *Boh.* tkadlcowský; *Star.* tkáalski; *Croat.* tkalččki; *Hung.* takátsi; *Ecel.* ткаательный; *Ross.* ткаческій; do tkacza należący, Weber. Tkackiej nauki koniec jest płótno. *Petr. El.* 46. Podnóżki tkacze, insile. *Cn. Syn.* 486, *Sorab.* 1. tkalčža podnoža. Tkaczezy synowie od rodziców mają skłonność do sedentaryi. *Torz. Škl.* 104. TKACZ, a, m.; *Boh.* tkadlec; *Slov.* tkáč, tkadlec; *Sorab.* 1. tkalcz, tkalz; *Sorab.* 2. tkalz, kalz; *Carn.*

tkavz; *Vind.* tkauz; *Croat.* tkálecz; *Hung.* takach, takáts, takavach; *Bosn.* tkač, tkač, tkallač, (tkaniejar, tko tkamie tka-pasmik); *Slav.* tkalac; *Rag.* tkálaz, partenar, (ob. Paré); *Ross.* ткачъ, ткатель; *Ecel.* ткачъ, ткатель, ткаельникъ; rzemieślnik od tkania, n. p. płótna etc., der Weber. Tkacze, metylko ci, co płótna, ale i rozmaite jedwabne rzeczy tka. *Budn. Erod.* 26, 56. *Slov. Prov.* I stari tkadlec někdi prádu zimate; i stary tkacz ezasem przedze zimota; *quandoque bonus dormitat Homerus.* TKACZKA, i, ż.; *Boh.* tkadlice, raušnice, (cf. rueho); *Slov.* tkačka; *Sorab.* I. tkálezža; *Croat.* tkalica; *Hung.* takátsné; *Bosn.* tkalliča, tkaliča; *Rag.* tkáliza; *Ecel.* ткальница; *Ross.* ткачиха, ткаельница; die Weberinn. Tkaczki, sukienniczki, i t. d. *Sz. serb. Sax.* 141. Niech przetną Parki nié, żywota tkacze *Jill. Tel.* 29. TKACZOWNIA, TKALNIA, i, ż.; *Boh.* tkadlcowna; *Slov.* krosna, (ob. Krosna); *Sorab.* I. tkálezžerna; *Carn.* shváje, statuva; *Vind.* tkauzlna hifna; *Croat.* tkálnicza; *Hung.* takátsműhely; *Bosn.* stan, krosna za tkattu, razboj, (cf. rozbié); *Ross.* ткальня; *Ecel.* станъ, становъ, ткалице; warsztat tkacki, die Weberwerkstatt. *Teatrina*, tkaczownia, tkačka izba. *Mącz.* Tkalnie płócienek różnych *Niędz.* 120. Żadnemu z ludzi ku naśladowaniu nie jest podobna owa pajeza tkaczownia: jak wiele to pracy, nier porządnie rozciągać, jedne na prost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krażki, i oczka plicione? *Pitch. Sen. list.* 4, 186. tkaczy kunszt, tkanina. TKACZTWO, TKACTIONO, a, n.; *Boh.* tkadlectw; *Croat.* tkalichia; *Hung.* takátsmesterség; *Ross.* ткачество; tkackie rzemieślni, die Weberer, das Weberhandwerk. *Cn. Th.* 1141. Tkaczki, sukienniczki, jesliby same z dziewczkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie wszystkie do gierady będzie należało. *Sz. serb. Sax.* 141. TKACZY, ob. Tkački. TKALNY, TKANNY, a, e, do tkania, mogacy być tkanym, zu weben, Webe-; *Sorab.* I. tkانيتé; *Ross.* ткальный. TKAM, ob. Tkać. TKANICA, TKANINA, y, ż., TKANECZKA, TKANICZKA, TKANKA, i, ż., dem.; *Vind.* tekanje, tekanska; *Carn.* preprega, (cf. przeprażać); *Rag.* tkàniza textile, drappo, cintura de donna; *Bosn.* tkanice, kanica, pojas, pas-pas; *Ross.* ткань, тканина, поставъ, (ob. Postaw); rzecz tkana ze lnu, jedwabiu, wełny etc., materya, materyjka; *Slav.* svitta, podstava, ein Zeug, ein Gewebe, gewebter Zeug. Tkanina rozwita na prostéj żerdzi. *Przyb. Milt.* 24. By była Penelope tkanecek nie tkala, Trudnoby swa stateczność była zachowała. *Rej. Wiz.* 60 b. — §. Tkanka; *Boh.* tkanice, tkanička-tasna, wstęga, strefa; ein breites Band, ein Streif. Menelaus dopadł ezubu szyszaka Parysowego, i ciągnął go, A tego wezeł dusił upstrzonej tkanicy, która pod brodą strzegła ezubatęj przyłbicy. *J. Kchan. Dz.* 56. Tkanica, jedwabna listwa przez obrusy kościelne. *Cn. Th.* 1141. strocka, strefa, ein eingewirfter Seidenstreif. Tkanica, bramowanie, listwa obszyta; die Einfassung, der Besatz, der Saum. Koszule z tkaniczkami marszozonemi. *Lek. C.* 4 b. Teraz żadać żony ezłowieka ubo-giego niemasz, któraby ezeprow nie nosiła, trojakiemi forbotami albo tkanicami złotemi szerokiemi bramowanych.

Kosz. Lor. 104 b. Tkanki haftowane. *Ustz. Troi.* 145. Przyszywają tkamce z modrego jedwabiu I *Leop. Num.* 15, 59. (pethce. 5 *Leop.*). Biegała po kramikach, kupując zwierzciadka, tkanecki, bramecki, brzyżeczki, barwiczki, i inne rzeczy świata tego. *Rej. Post. Fff* 2 — §. Strój na szyję, krawat; ein zierliches Halsstuch. Galeband. Już mój oblubieniec włożył droga tkamce na szyję moję, i na pierś moję noszenie zawiesił. *Sz. Żyw.* 1, 47. — §. Tkanka, tkameca, strój kobiecy na głowę; red-miculum totum caput ambiens. *Cn. Th.*, et. brameczka, ezółko, ein weiblides Kopftuch, eine Staatshaube. W tkankie wieczysta pani ustrojona. *Bardz. Luk.* 26. Staroswieckie tkanki, złotemi łańcuchami opasane, już wyzinyły. *Haur. Sk.* 519. Tkanka petłowa. *Rej. Post. Fff* 2. Owe dziwne tkamce, tak szyte, jako haftowane, że płu i mal-larce wzerów nie nastarozą wymyślać. *Rej. Zw.* 58. Lwią skórę Herkul zrzucił, i ezóło okrył tkanką niewęszą. *Bardz. Trag.* 454. Łotewki tkanki na głowie, miasto perel, gałeczkami sklannena przyozdalają. *Gwagn.* 114. Włożyła tkankę prostą na głowę. *Tward. Posq.* 48. *Bardz. Jes.* 5, 21, et 22. I *Leop. ib.*, (cf. toczemca. TKANIE, TKANY, ob. Tkać. TKANKOWATY, a, e, — o adverb., na kształt tkaniny, dziurkowaty, komorkowaty; wie ein Gewebe, Gewürfe, voll Zellen. — *Anat.* Błona tkankowata, cellularis. *Krup.* 2, 161. Części ezala, tkankowata i komorkowata substancją mające. *ib.* 3, 769. TKE, ob. Tkać. TKLIWIC *cz. niedok.*, stklwié dok, tkliwym czynić, poruszając; einen rühren, gerührt machen, rührend machen. Tu Venus twarz swą rozumieli, Boskim stklwioną usmiechem. *Kniaz. Pocz.* 5, 50. Słowik tkliwie uczucia miłośne, Kochance wiernęj opiewa łaki rozkwitły. *Kniaz. Pocz.* 1, 157. TKLIWOŚĆ, sci, ż., snadność do poruszenia, ezulość; die Rührmag, Empfindsamkeit, das Rührende. Czart zmysł tkliwości wiąże miękkością, lubością. *Bals. Niedz.* 1, 148. TKLIWY, a, e, TKLIWIE adverb., ż, a) snadny do poruszenia, wzruszenia, ezuly, pieszczeni; leicht zu rühren, empfindsam. Tak tkliwa, że nie może patrzeć bez płaczu, kiedy kurze zarzynają *Teat.* 27, 55. Płec tkliwa. *Teat.* 19, c, 58. Trwożę się coraz bardziej, serce tkliwiej boli. *Teat.* 45, d, 40. *Wyb.* (boleśniej, moeniej). — §. b) *Activ.* Poruszający, ezuly, rührend. Trzeba być tkliwym, żeby tkliwie mówić. *Pir. Wym.* 186. TKLIWOCIĄG, Tr., tangiensa, ob. styczna lina. TKANAĆ, tknąć, tknie *cz. jednth.*, Tkać *contin.*; (*Boh.* tknauti, tykati, tknauti se; *Sorab.* I. tjkam, tjknau; *Carn.* tikam, *obsolet.* taknem, takniti, *in usu* datikam, dataknem; (*Vind.* tezhim, ob. Tyczyć): *Vind.* dotekniti, pertekniti; *Croat.* tikam, teknenye, teknyen, (tik, tikeze-podle, obok); *Dal.* takniti; *Bosn.* tığati, takniti, tikniti, te-ghniti, tığati; *Rag.* taknutti, tēghniti, tizati, pippati; *Ross.* тыкнуть, тыкать, тычу, (cf. шыкъ, шычекъ ба-гнет), тронуть, трону, трогать (cf. trunąć), притронуться, притрогиваться, касаться, коснуться, (тукнуть, тукать uderzyć łagodnie o co twardego, cf. ciokać); *Ecel.* коснати са, касати са; cf. Rieder d. rühen; *Goth.* tekan; cf. *Ital.* toccare; *Gall.* toucher; *Angl.* touch; *Graec.* θίγω; cf. *Hebr.* תִּגַּ תִּגַּ tiga, tangit; תִּקַּ תִּקַּ taka, infi-

rit; obs. Lat. tagere, tigere, tangere, tactus; cf. Germ. steffen); — tknąć co, tykać co, tknąć się czego, tykać się czego, n. p. palcami etc., dotykać się czego; etwas berühren, anrühren. Kto smoły się tyka, smołą cuchnie. *Bach. Ep.* 41. Przynękał, że nie tknie się więcej ani kart, ani kości. *Teat.* 1, 8. et 45. b, 67. Do grobu ją włożywszy, nikomu tknąć się trunny nie dali. *Falib. R.* Puklerz tyka puklerza, przyłbieca przyłbiecy. *Dmoch. II* 2, 165. (styka się, schodzi się, ściera się, ociera jeden o drugi). Sosna wierzełkiem nieba tykająca. *Bardz. Trag.* 178. Memnon można krwią tykał swą trony. *Zab.* 15, 308. Z takiej sławy zda mi się, tykam głową nieba. *Groch. W.* 554. W skok, ledwie się tykając ziemi postępuje. *Bardz. Trag.* 170. Przyjęła duch Febowy, choć się nie tkła (tknęła) jamy. *Bardz. Trag.* 556. Tykam się prawie ręką dobrodziejstw boskich. *Birk. Chodk.* 12. Nie wierzy, czego nie widzi i palcem nie tyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 167. rękami nie maca, was er nicht mit den Händen greift, mit den Fingern betastet. — *Passiv.* Samestrzał robiony z drzewa niezwykłego, sztychem złotym tkniony; *cujus fuit aurea cuspis.* *Zebr. Ow.* 181. osadzony, bejęst, bejęst. — *Absolute:* Rad tyka, rusza, bierze, gdzie nie położył, przyłgnie mu do palców, er macht lange Finger. Nie tkniesz, gdy nie nie widzisz. *Cn. Th.* 960. — Tknąć co wzmiąknąć, nawiasem dotykać; berühren, ermähnen. Gdy żydowie byli w niewoli, jako wyżę tkniono, lat 70. . . . *Biel. Św.* 21 b. — §. *Cum quadam vi:* Tykać się czego, żeby gwałcić, rzuceć się do czego; etwas angreifen, sich darüber hermachen, es gewaltiam rühren, sich daran vergreifen. Genzeryk, do Rzymu wpadłszy, nie kazał ani tykać kościołów. *Birk. Exorb. H b.* Pastwnik kosą nietykany. *Tward. Daf.* 56. (nienaruszony). Zepsuli wszystko, tknął się śmieli okrutnicy *Liberum veto*, tój to wolności żrzenicy. *Nieme. P. P.* 10. — Tknąć kogo: przerażać, przenikać, poruszać; durchdringen, rühren, erschüttern, innerlich bewegen. Zmym tkniony mrozem, Tak jakoby mu w serce kto uderzył nożem. *P. Kchan. Orl.* 1, 120. Temi słowy, jak piorunem tknięty, dopiero siebie poznał. *Jabl. Tel.* 255. Tknięta twoją miłością, cęza jest na nią. *Teat.* 41. c, 529. Pan Joba tknion męczeństwem, Hojniejszym nadał go błogosławieństwem. *Chrośc. Job.* 170. Trzeba być tkniętym, żeby tkłwie mówić. *Pir. Wym.* 186. Na wskrós przejęty ogniem serdecznym dla nietknionej tleje. *Zab.* 15, 259. *Jak.* (dla nieczułej, dla obojętnej). Mnie to jednak tknęło. *Teat.* 45. b, 84. (pi-knęło). — Tknąć kogo, szczypać kogo, przytyk mu dawać; einen mit Zischelreden angreifen, ihm ins Herz treffen, ihm treffen. Nie wiem kogom tknął w prawdzie, przecięż tknąłem kogo; Poznam, kto będzie czytał wiersz mój z gniewem srogo. *Min. Ryt.* 5, 252. Choć występkom przymawiam, nie tykam osoby, Nie sarkaj, kto się czujesz, poznam cię z tój próby. *Kchow. Fr.* 86. Pisząc do niego, temi go słowy tyka. *Smotr. Lam.* 65. Tknij go jedno, poznasz co jest. *Cn. Ad.* 1161. (uderz w garniec, dźwięk go wyda; nie budź licha, daj złemu pokój). Tykam kogo w co: przymawiam w czym. *Cn. Th.* 1167. Tknąłem go w sedno. *Cn. Ad.* 1161. (trafiłem, gdzie

boli, poczuł; das recht getroffen treffen, einen dort treffen, wo es ihm wehe thut, ob. Sedno). — Tknąć, macać, dochodzić, examinować, przetrząsać, doświadczać; prüfen, untersuchen. A tak tknij każdy powinności swojej, jeśli się tak zachowywasz, jak trzeba. *Rej. Post. F* 5. Tknijże się sam każdy, jeśli swój powinności czyni dosyć. *W. Post. W.* 54. Tknij, pomagaj się sam, wejrzyj w się, patrz sam siebie. *Cn. Ad.* 824. die Hand auf's Herz! Tknij się jeno nieboraczku, tknij, a obacz, co jest. *Rej. Post. C* 1. — §. Zmysł tknienia, dotykania: czucie, uczucie; Sorab. 2. szmaszane, zusehe; Carn. potip; Slav. ticanje, pipanje, der Sinn des Gefühl's. Zmysły tknienia, kosztowania, widzenia, słuchania, wonienia. *Petr. El.* 156. — §. *Imperson.* Tknie się, tyczy się co czego albo kogo, dotyczy się, należy do tego, ściąga się do tego; Boh. tycě se; Vind. tu mene sadene, dotekne; Carn. sadene mene, amizhe, amsadene, es betrifft etwas eine Sache, oder jemanden, geht ihn an. Co się tknie sądów, nasłuchali się wyroków tego sędziogo. *Star. Zad.* D 5. Co się tój nauki tyczy, bardzo jest pożyteczna. *Tr. Hodie praeter praesens:* Tyczy się, tknie się, *reliqua non usurpantur; apud veteres reperitur praeteritum:* Co się posagu królowej tkło. *Biel.* 571. tknęło, was den Brantifax betraf, anlangte. Co się tkło krzywd zobopolnych, tedy na to mieli być sędziowie wysadzeni. *Biel.* 270. Tyczący się czego *Ross. кацательный.* — §. Mistrzu, nie tyczy się to ciebie, że ginemy? *I Leop. Marc.* 4, 59. (nie obchodzi ciebie to?). TKWIĆ, tkwił et tkwiał, tkwi *med. contin.*, wetkanym być; Boh. třetiti, třejm, (cf. stěrcet); Sorab. 1. tzu; Carn. tizhati, tizhim; Vind. tezhati, steffen worin, worauf, eingestraft seyn. Plastr, póki żelazo tkwi w ranie, najmniej bywa nie moeny. *Zabk. Ml.* 52. Armata póty nie użyteczna, póki będzie tkwił gwoźdź w zapale zabity. *Jak. Art.* 1, 454. Już na wieżach bisurmańskie księżyc tkwia. *Psalm.* 44. Już pozad się został księżyc srebrnotoki, Już się gwiazd tkwiących żar tlejący niż. *Zab.* 14, 165. (tkwiących na niebie, nihy przybitych). — *Fig.* Niechaj ci to dobieze tkwi w pamięci. *Teat.* 5, 94. im Gedächtnisse bleiben. Ta łaska jego wiecznie w sercu moim tkwić będzie. *Teat.* 52. d, 54. im Herzen bleiben. Nie mogłem zasnąć, tak mi tkwiły w myśli rozmaite dnia tego widoki. *Kras. Pod.* 1, 9. Rzeczy te jeszcze z dzieciństwa ustawicznie tkwią przed oczyma naszymi. *Rej. Post. B b b* 5. snują się przed oczami, vor Augen schweben. Dawno czytałem tę księgę; teraz nie mi o niej pewnego nie tkwi, właśnie jakbym tylko słyszał, a nie czytał. *Pilch. Sen. list.* 1, 545. No jeszcze ci to tkwi w głowie? *Teat.* 29. c, 24. jeszcześ tego nie zapomniał? steßt dir das noch im Kopfe? Będę zawżdy tkwił przed oczyma nieprzyjacielskimi z rycerstwem moim. *Baz. Sk.* 70. będę mu się ustawicznie uwijał, snował przed oczami. — §. Gdy mu dokuczała, a przez wiele dni ustawicznie przy nim tkwiała, czasu do odpoczynienia nie dając. . . . *W. Jud.* 16, 16. zawsze mu na karku była, da sie immer bey ihm steckte, ihm immer auf dem Hal-se war.

Pochodz. dotkać, dotykać, dotknąć, dotkliwy, dotykalny,

dotkliwość: natkać, natykać, obetkać, otykać, odetkać, odetknać, odykać, potknać, potykać, poikać, potkływy, potyczka, patyk, przetknać, przetkać, przetykać, przytknać, przytkać, przytykać, rozetkać, roztykać, stykać, styżać, zetkać, zetknać, styżać, styżny; tyż, tyżki, tyk, tykalny, tykwia; utykać, utknać, wetkać, wetknać, wtykać, watek, wytykać, wytkać, wytknać, wytycz, wytyczny, zatkać, zatyczka; niebotyczny; — §. tkłowy, ekliwy, ekliwo, ekliwość, cknąć, enać.

T L.

TLĘC, tłał, teje, tle *med. niedok.*, zleć, zelleć *dok.*; tła, tłani *contin.*; *Boh.* tliti, (*cf.* autly suktelny, *ob.* Walty), dautnati; *Sorab.* 2. sze brjasech; *Carn.* teletu, tēlm; *Vind.* tletu, tlie, them; *Ross.* тлѣть, тлѣю, тлѣться (1. тлѣть gnić, skazić się, неспить psuć, skazić, нестать spróchnieć, тля, тлѣнь zgniliza, тлѣнность skazitelnosć, несплѣнный skazitelny, растлѣть, растлѣвать zepsuć, растлѣтель skaziciel); *Ecll.* неспитель; (тлѣти, тлѣю psuć się, niszczyć); [*obsol.* butwieć, gnić; *medic.* faulen 2]. Gnoj do ogrodów, nie ma być wysękły a zbuczmały albo zettały. *Cresc.* 76. (spalony, przepalony, zwietrzały). [A ona instrukeya w pleśni kedy zelle. *Pot. Wejn. Choc.* 50 - 2]. — §. Tleć, przytłumionym ogniem niszczyć, palić się bez płomienia, żarzyć się, glimmen, fhwelen; stleć, zelleć, verglimmen, verfhwelen. Ogień ten moeniej wybuchnął, im dłużej tłał zatrzymany. *Boh.* Zamoj. 114. Od wielkości drzew ogień albo gaśnie, albo tylko będą się kwasie one drwa i tleć, a nie będą gorzeć. *Syat. Szal.* 76. W zakrytym garku kucharz wie, co tleje. *Bratk. D b.* (co wre). Od żalości prawie sam w sobie tłał. *Gwagn.* 29. Na wskróś przejęty ogniem serdecznym dla niektońnej tleje. *Zab.* 15, 259. *Jak.* Już członki Aleydowe stłały z jadu Nessa. *Bardz. Tray.* 471. To pan, kto nie tła zgubną żadością. *Ryb. Gest. C* 5. TLIĆ się *idem.*; n. p. Po worku jego miarkuje, czy serce jego tli się, czy stygnie. *Teat.* 1, 19. (czy pała). TLIĆ *cz. niedok.*, stlić *dok.*, skwarzyć, dusić, fhwelen, brennen. Tle węgle, palę węgle. *Dudz.* 65. Kohlen brennen, fhwelen. Co smołę tła, po gr. 18; a od tlenia węgla po zł. 2. *Zaw. Gosp.* Ziemia zmarłych nie pokryła, ogień nie stlił. *Bardz. Tray.* 527. nie spalił.

Pochodz. waltyć, zwaltyć, nadwaltyć, waltyść; [należą pod Walty *qu. v*; *Ecll.* тлѣ 2]

TŁO, a, n.; *Boh.* podlaha, *obsol.* dlaha, (dlažiti dłażyć, brukować); (*Sorab.* 2. tła gumno); *Sorab.* 1. zpódk, (*ob.* Spodek); *Carn.* tla, tleh, tlak - astrych; *Vind.* tle, podgrunt; *Croat.* tla solum, terra, tle, tlo, tarącz *pavimentum, stratum*; *Bosn.* tle, zemglja, pogljana solum, pod, tarąca, na kom se stoji *pavimentum*; *Rag.* tlē, tli *pavimento á plan terreno*, pood *suolo dove si camina*; *Slav.* tavan, doloji tavan, pomost; [*Ecll.* тѣла 2]; (*Svec.* flo, flor; *Isl.* flaar; *Holl.* vloer; *Angl.* floor; *cf.* *Germ.* flur); podłoga, der Fußboden, der Boden. *Pavimentum*, astrych, albo urównane albo ulepione dno, niektórzy tła zowią. *Maccz.* Przykrył ściany cedrem ode tła aż do wierzech,

a tła położył tarciami. *Budn. 1 Reg.* 1, 16. Tła abo pawiment pałacu. *Sk. Żyw.* 2, 181. Ujrzał marmurową na tle tablicę, a owo po nim deptać nie chciał. *Sk. Dz.* 574. Położył Salomon tła kościelne marmurem. *W.* 2 *Paral.* 5, 6. Tła posadzką wytworną sadzone. *Odym Św.* 2, Q 2 b. Nikt nie mógł bezpiecznie chodzieć po tle kościelnym, bo złane było krwią. *Jer. Zr.* 172. Winem i stoły i ściany i tłała polewał. *Sk. Kar.* 15. Tła ubijać, gruzem nabijać. *Cn. Th.* 1112 — §. Tła, grunt; der Grund, der Boden. Chłopi, kiedy im równać tła w pieceach i na ogniskach trzeba, zaraz do dachówek się rzucają. *Switk. Bud.* 89. Tła malowidła. *Zab.* 16, 154. (dno). Były tlem peknęj osnowy życia Szymonowskiego, zjednoczone te dany. *N. Pam.* 6, 518. waltyem, postawą, TŁOCZEK, czka, m., steperek, n. p. n. sikawki, ein kleiner Stöfel, Stampier, Stampel, s. B. der Strickenssteeß, Strickensmepel, Stiefel; (*Bosn.* tucjak; *Ross.* тоуча stepa). TŁOCZLIWY, a, e, — je *Adverb.*, mogący być stłoczonym, snadny do stłoczenia, zusammenreißbar. Ciała tloczliwe, *compressibles*, które ledac stłoczone mniejszą objętość zabierają. *Jak. Mat.* 5, 555. TŁOCZNY, a, e, — o *Adverb.*, *active.* tloczący, sciskający; *preßend, drückend.* Zewsząd starych i młodych tloczny nacisk plynie, Żadna głowa nie zemknie strogiej Prozerpine. *Hor.* 1, 155. *Knaś.* — §. *Pass.* Tloczony, gepreßt, gedrückt. Smaczego puhar wina tloczka tlocznią jedrzy rosa. *Kras. List.* 2, 8. Tloczna ziemia, tlok, odleg od bydła zdeptany, tloczony. *Haur. Sk.* 27. ein vom Vieh zusammen getretter Braßader. TŁOCZOBZRUCH, a, m., żarłok, co tka albo wtacza w brzuch; ein Greßer, Vundschmäher. Tloczobrzuchami żarłoków zowie, iż więcej niż potrzeba brzuch natykają. *Petr. Et.* 187. TŁOCZYĆ *cz. niedok.*; (*Boh.* tlaciti, mačknauti, mačkati, mačkawati; *Slav.* tlačim; (*Sorab.* 2. tlózisch deptać); *Carn.* tlážhem, tlážbiti, (tlaskam *allido*); *Vind.* tlazhit, tlazhi, tlazhem, stopiti, stopati, (*cf.* stapać); *Croat.* tláčim; *Rag.* tlaciti, potlaciti; *Bosn.* tlaciti, tlaciti *conculcare*, podeptać; *Ross.* толочить, толочу tratować, podeptać zboże; *Ecll.* тлачити, тлачу, утлачаю, *cf.* *Graec.* θλάω, θλάω tundo, contudo; *Hebr.* תלל tala, tuluđit, *cf.* tuc i gnieść, eisnać, sciskać; *drücken, drängen, preßen.* Siła ubierzenia nie może być porównana z samym tylko tloczeniem, t. j. z tą usilnością, na jaką zdobyć się może, mocą samej ważności swojej. *Jak. Mat.* 4, 16. Okrażono ich, tloczy, pyta się każdy, nalegają wszyscy. *Stat. Num.* 1, 115; (*on les presse*). Aby nie kupą, ale nadoń nie parą a parą szł, bez tloczenia jeden drugiego. *Bzow. Roz.* 129. Tak biegł ręczo, że stopy nie tloczył. I piaski śladu żadnego nie miały. *P. Kehan. Jer.* 245. nie wytłarzał na piasku, er drückte keinen Fußstapfen in den Sand. Każdy wilk, kedy może, biedną owcę tloczy. *Pasz. Rz.* 116. (gniecie, żre). He też to wymysłny zbytek, w jeden obżarty brzuch tloczy. *P. Ich. Sen. list.* 5, 192. tka, pcha). Wszystko w kupę gmatwasz i w jedno tloczysz. *Smotr. Ex.* 54. Czas dłogi potajemnie znajomość prawdy w sobie tlocząc, czasu śmierci jawnie ją wyznawali. *Żarn. Post.* 274 b. w sobie tłumią, dusząc, sie zwängten sie in ihrem Her-

27, 22. Na miazgę sfluc. *Teat.* 52. b, 55. Miałko co fluc, kruszyć. *Cn. Th.* 598. Miecz nie tnie, ale flucze, jako stępy, Tak ostrze stracił i tak został tępy. *P. Kehon. Jer.* 250. Zły duch, gdy mi syna popada, flucze go i rozdziera, a zaledwo odstepuje, natargawszy się go. *1 Leop. Luc.* 9, 58. szarpie, porywa, reißt und zerschneidet ihm herum. — Tłukę garniec, sklemcę, na kawałki roztrącam; zerfchlagen, in Stücke zerfchlagen, zerbrochen. Tłuc na łbach sporządzone kufle do uciechy Tracka rzecz: preez zwyczaj u babrzyńskiej cechy! *Hor.* 1, 125. *Nar.* — Tłuc, uderzając zabijając, zgrzmotując, fluczyć; tötet fchlagen, zusammen fchlagen, vernichten. Jednym strzeleniem po 5 par tłukłem kurapatw. *Boh. Kom.* 5, 22. Kucharze z różny, pacholecy z obuchy Tłukli ich, jak motyle i muchy. *Jabl. Buk. P.* 2. Lew trzodę poczał fluc i żreć bez miary. *Jabl. Tel.* 25. Wilcy chcieli owece fluc; także psi, niechając wilków, potłukli owece swoje. *Biel.* 101. — §. Tłuc się *recipr. act.*, waleczyć z sobą, bić się; sich mit einander herum stoßen, herum fchlagen, herum balgen. Wymówić trudno, jak się z Turki tłukli nasi. *Jabl. Buk. J.* 5 b. Barany się między sobą tłukają. *Mącz.* tryksają. — §. Tłuc się gdzie, włoczyć z hałasem, grzmotem, uderzeniem, niespokojnie, *Vind.* klotiti se, plafiti, potepati; *Ross.* толкнуться, толкаться, пошататься, cf. tukać się; sich wo herum stoßen, umhüßig umher ziehen, herum spucken, herum poltern. Po ulicach biegając, Tłuc się jak dziki kot albo w lesie zając. *Rej. Wiz.* 60 b. Zwierz ten może wytrwać bez pokarmu wszego, Tłukac się i sam i tam po skałach wysokich. *Pasz. Dz.* 124. To ja dla szukania go, po całej wsi fluc się będę! *Teat.* 8, 25. To jest bardzo przykra rzecz, fluc się niepotrzebnie przez lasy i przykre góry. *Baz. Sk.* 240. We dnie spać się kładzie, A całą noc się flucze w dzikiej promenadzie. *Nieme. P. P.* 5. I flucze się i flucze, jak po piekle Marek. *Rys. Ad.* 65. *Zalt. Fir.* 57, ob. Marek. — *Fig.* Dowcipy ich tłukły się tylko po ślepych gadkach. *Warg. Wal.* 94. waleśały się, błałały. — *Imperson.* Tłucze się w tym domu. *Tr.* strasz, es spudt in dem Hause, geht darin herum, poltert. — *Aliter:* Nadęta piła flucze się od ściany do ściany. *Rej. Zw.* 145. (odbija się). — Tłuc się *rec. pass.*, uderzeniem uszczerbek brać, sich stoßen, fchlagen, zerfchlagen, einen Schlag, Stoß bekommen. Nie uroszcie dziecię, które się nie flucze. *Rys. Ad.* 45. — *Fig.* Państwo Konstantynopolskie rozruchami się w Azji i w Afryce tłukło. *Krom.* 8. TŁUCARZ, a, m.; *Boh.* hmoždě, hmožditel; *Sorab.* 1. tówkář; *Eecl.* толкатель, толцатель; n. p. Przy wielkim piecu jest gichejarczów trzeci, tyleż fluczających, albo flucarzów. *Os. Żel.* 57. Erzstoßer, die das Erz klein stampfen. TŁUCZ, TŁUCZA, y, ż, TŁUKA, i, ż.; *Boh.* tluč; *Carn.* tolto; *Ross.* толочко, толоча; karm z sfluczonego ziarna, miazga; *Wcy.* zusammen gestampftes Futter. (*Corn.* tóza; *Vind.* tozha, tuzha; *Croat.* tucha; *Bosn.* tucja, grąd, krupce grad). *Polenta*, flucz, t. j. jęczmienna mąka przeszrotowana. *Urs. Gr.* 117. Jazębiom dawają ku pokarmu flucz albo ciasto z lig fluczonych a otrąb. *Cresc.* 591. Gąsietom trzykroć przez dzień ciasto albo flucz dawają.

ib. 579. Żrzebietom dawać jęczmienną mąkę społem z otrębami, u nas fluczają zowią *Cresc.* 517. Gerste mit Kleien zerstoßen. Żrzebiom sama flucza ma być dawana przez 10 dni *Cresc.* 518. Fluczają po dziś dzień zowią mąkę przeszrotowaną, iż ją dawniej dla bydła zwłaczszcza w stępacli fluczono; przeto i niemiecki lud fluczają zowie mąkę jęczmienną, którą kury karmią, *polenta*; pod czas ją z rozmaitego zboża tłuką, choć jeszcze nie dostatego. *Sienn. Wykl.* W Niemczech nie używają kasz żadnych, ani tłuki, ani bru, ani inszych jęczyn. *Bater.* 78. *Sagina*, flucz albo tucz, którą tuczają. *Mącz.* Tłucz dla psów, omasta, osypka, ospa; Gündelutter, Gündelbrey. Tłucz dla psów ma być z samego owsa ziarnistego, czystego. *Ost. Myśl.* 15. Tłucz owsiana *ib.* 11. TŁUCZEK, czka, m., dem. *Nom.* tłuk, ein Heiner Zöblegel, eine Heine Keule; *Bosn.* tucagn; *Vind.* tonkler, toukazh, kemlek, toukalu, toukalze; (*Rag.* tucjak; *Dal.* tucsak; moździerz; *Ross.* толчек, стуркнение, stos). Szlacha czyli fluczek mały, *massete.* *Jak. Art.* 2, 249. W moździerzu fluczkiem utłuc. *Syr.* 540 TŁUCZENEC, ńca, m., ciasteczko z fluczonych migdałów, Gschäffel von gütlichen Mandeln. Nie omieszkiwałem wódeczki chłynać, i fluczenia przegryźć z rana. *Pam. W.* 4, 61. *Czart.* — §. Niż ty onych fluczenców z kosmatym odprawisz, Wierz mi, iż próżną folgę pod mieszek podprawisz. *Rej. Wiz.* 57. TŁUCZKA, i, ż; *Sorab.* 1. stupka; *Bosn.* tucjak, stuppa, u kojoj se tuce só al papar; *Ross.* толча; stępa. *Os. Rud.* 40, die Stampfe. Tłuczka, das Fedwerf, zabudowanie, w którym znajduje się kilka rzędów stęporów, co fluczona żyłków mniej wydatnych. *Mier. Mskr.* Tłuczka ma stępor, które walec przez wodę obracany, podnosi; wpadając tedy nazad w stępe, ruder krusza *Os. Rud.* 49. Tłuczka, machina, w której żużel tłuką, aby żelazo, znajdujące się w nim, odeignąć. *Os. Żel.* 86, et 57. Tłuczka, młot wielki, którym ruder tłuką. *Os. Żel.* 86, der Fedhammer. — §. Tłuczka, kobieta waleśająca się; eine Herumstreicherin, die sich herum stoßt. Tłuczka świata była; *exul erat mundi.* *Żebr. Ow.* 142. (wygnana). TŁUCZNE orzechy. *Kmit. Spyt.* które bywają fluczone, rozbijane, hartigalige Nüsse, die man aufschon, aufschlagen muß. — §. *Anter:* Już stos, już fluczne świece, już mary rządzone; *quassos faeces* *Żebr. Ow.* 70. TŁUK, a, m.; *Boh.* tlukadlo, tlauk, pjeh, trdlo, trdylko, pist, mautev, (ob. Matew); (*Slav.* tluk *tigillum*); *Slav.* tucalo, *Rag.* tucka, tucjak, tucjak, tucagn, backio, kjella; *Bosn.* tucagn, tucka, kom se predivo tuce; *Graat.* tukách, poriválo; *Dal.* tucsak; *Vind.* tonkler, toukazh, toukalu, toukalze, tukazh, Htel; *Carn.* kolzhe, shvenkel, kembel; *Ross.* толчакъ, толкачикъ, толкушка, колотушка, колотушечка, пестъ; — §. I narzędzie do fluczzenia służące, ein Stampfer, Stoßel. Tłuk, stępor, w stępie, podmiesiony wzgóre przy pomocy wału palczatego, spadając na dół, mocą ciężaru swego, flucze materją w stępie. *Jak. Art.* 3, 517. Tłuk, stępor, kloc wielki z rękojeścią, którym ubijają ziemię. *Jak. Art.* 3, 520. baba, eine Rammte. Tłuk moździerzowy. *Syr.* 555.

eine Mörjerkente. Tłuk, strzała z grotem niesieczastym zatepionym. *Włod.*, ein stumpfer Pfeil mit einer Suppe. *Contus*, kij, tłuk albo spis rybitwy, którym mierza głębokości wody. *Marz.* — §. 2. Tłuk, ostatni tłuk ludzi; motłoch wałęsający się, tłok: Herumtreiber, Herumstreifer; *Boh.* zběr. — §. Tłuk, otłuk, nierządnicza, wszeźtecznica. **TŁUKA**, ob. Tłoka. **TŁUKE**, ob. Tłuc.

Pochodz. *dółuc*, *natłuc*, *natłukać*, *nadtłuc*, *odtłuc*, *otłuc*, *potłuc*, *przetłuc*, *przytłuc*, *rozitłuc*, *utłuc*, *wytłuc*, *witłuc*, *zattłuc*, *stłuc*; cf. *tłok*, *tłorzyć*.

TŁUM, u. m., wielka gromada, ciżba, Guszcza, rzesza; *Ross.* толна, ein großer Haufen, eine Menge. Wielkim tłumem zehodził się do niego lud zewsząd. *Odym. Św. D il 2 b.* (hurmem, gromada). Trudno szukać zgody w tłumie. *Teat.* 4, 5 Srogimi tłumy zbiegi wszędy. *Tward. Wł.* 94. Lepiej rozumem, niż tłumem. *Cn. Ad.* 456. (lepiej bezpiecznie, niż serdecznie). Kto takowy heroizm dziwactwem nazywa, znać że sam jest z tłumu. *Mon.* 72, 589. z motłochu, z gminu

Pochodz. *tłumić*, *tłumny*, *tłumliwy*; *dółumić*, *potłumić*, *potłumiciel*, *przytłumić*, *stłumić*, *zattłumić*; *tłumok*, *tłumozek*.

TŁUMACTWO, **TŁOMACTWO**, **TŁOMACZOSTWO**, a. n., tłumaczenie, krzatanie się koło tłumaczenia, sposób wykładania; das *Dolmetischen*, die *Dolmetischeren*, das *Erklären*. Pismo fałszujące, tłumactwem i retoryką swoją nieucyć. *Sł. Kaz.* 229. Koniec około tłumactwa biblijnego uczyniło koncyljum Trydenckie. *Sł. Dz.* 118. Obszerne przywileje tłumaczostwa bożego zaszczycają duchowieństwo. *Mł. Obs.* 256 **TŁUMACZ**, **TŁOMACZ**, a. m.; (*Boh.* tłumac, tłumaczk; *Slov.* tłumac; *Vind.* tolmazhnik, tolmazhar, tolmazher, dolmazh, mushtetar, mushtet, premushtetar; *Bosn.* tomac, tomacnia, dragoman; *Rag.* tomacitegl, tomacnik; *Dal.* tumaes; *Hung.* tolmach, tolmasc, magyarászó, tanats-konsylharz, tanát-sos 1) nadworny konsylharz, 2) tłumacz; *Croat.* tolmách, tolmachnek, tolmachnik 2) nadworny konsylharz, tolmachszvet-konsylharz, tolmachnicza = ratusz, pretolmachitel-expositor; *Ross.* толмачъ, толковникъ, толкователь, (толковитость bystrość, przenikliwość, roztropność, нетолкователь, *Tatar.* tolmash; *Germ.* der *Dolmeticher*; *Niederf.* tolf; *Dan.* tolke; *Svec.* tolk; *Isl.* talkr; *absol. Germ.* tal mowa; *Angl.* to talk = mówić; *Croat.* tolmach; *Hung.* tanáts consilium; *Ross.* толкъ sens; przekładacz z języka na język, między rozmawiającymi; der *Uebersetzer*, *Dolmeticher*. A Muzaid, co oba języki posiada, służy im za tłumacza i słowa wyklada. *Przyb. Luz.* 216 Król Ludwik Węgrzyn, jako cudzoziemiec, wszystkie rzeczy przez tłumacze odprawował. *Stryjk.* 414. Tłumacz dzieła, przekładacz; *Ross. et Eccl.* переводчикъ, претолковникъ, приводникъ, сказатель, der *Uebersetzer* eines Werks. Prawy tłumacz nie tak się sadzi na wyborne słowa, jak raczej samę rzecz wiernie wyraża. *Bards. Trag. praef.* Dobry tłumacz potrafi umysł wydać cudzej mowy z własnością swego języka. *Czart. Myśl.* 49. Tłumacz Serapiona. *Syr.* 29. — §. Tłumacz czego, wykładacz, der *Ausleger*, *Erklärer*. Na tym miejscu, przez proroki ro-

zumieją się tłumacze, którzy wykładając proroki wnieśli z nich, że Chrystus miał być nazwany Nazarejczykiem. *Dambr.* 66. — *Fig.* Czynności i mowa są tłumaczami serca. *Teat.* 48, 47. wydają serce. **TŁUMACZKA**, i, ż., die *Dolmetcherin*; (*Croat.* tolmachnicza, szvetnicza; *Hung.* tanatlone-konsylharzowa). Pytła, prorokinia, czyli raczej czartowskich wyroków tłumaczka. *Chmiel.* 1, 46. Mowa, tłumaczka myśli mówiącego. *Kpcz. Gr.* p. 2, 21. Mowa zawsze powinna być myśli wierna tłumaczka. *Kpcz. Gr.* 5, p. 8. **TŁUMACZY**, a, e, **TŁUMACKI**, a, ie, do tłumacza należący; *Ross.* толмаческий, переводческій, *Dolmeticher*, *Uebersetzer*. *Cn. Th.* 1145. (*Croat.* tolmachnicki, tanatsbeli-konsylharzski; *Eccl.* толковательный *explicabilis*; *Ross.* толковитый bystry, przenikliwy. **TŁUMACZYĆ**, **TŁOMACZYĆ** cz. *niedok.*; (*Boh.* tłumaciti; *Vind.* tolmazhiti, tolmazshuvati, tolmazshivat, mushtetati, mulhetit, islagat, arslolith; *Carn.* muzhti, mushém; *Croat.* tolmachiti, tolmáchim, tolmáchim, pretolmachujem; *Hung.* tolmátsoom; *Rag.* tomaciti, iztomaciti, istomaciti, istomacivati; (*Bosn.* tomaciti, govoriti *loqui*, *proferre sermonem*); *Ross.* толмачить, толковать, толковать. *Sak. Dusz.* 141) z języka na język przekładać, *dolmetischen*, *übersetzen*. Tłumaczyć, jest to jednę myśl drugim powiedzieć językiem. *Kpcz. Gr.* 1, p. 172. Tłumaczenie *actio*, das *Uebersetzen*. Częste tłumaczenie z łacińskiego na polski i z polskiego na łaciński język, użycie jego zwyczajnym czyni. *Dyar. Grod.* 154. — *Opus*, tłumaczenie, przekładanie, przekład, przewod, n. p. Tłumaczenie Homera przez *Dmochowskiego*, die *Uebersetzung*; *Croat.* pretavleuye, tolmachenye, raztolmachenye; *Hung.* tolmátslás, megmagyarászás; (*Croat.* tolmachenye, tolmáchtvo, tolmach; *Hung.* tanátskozás *consultatio*); *Ross.* переводъ, толмачение; *Eccl.* переведение, переводъ, претолкование. — §. Tłumaczyć, wykladać; *auslegen*, *erklären*, *deuten*. Pozwolić każdemu tłumaczyć dowolnie prawa, byłoby nie mieć wnet żadnego prawa. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 428. Wszystko sobie tłumaczysz na dobre. *Teat.* 41, c. 550. My dzieła tłumaczymy z pozoru, bóg sądzi z istoty. *Kras. Pod.* 251. (sądzimy o nich). W Agrykoli tylko coś poważnego widzieli, tak że żaden go tłumaczyć, i wzorków z niego wybierać nie śmiał. *Lub. Roz.* 250. Tłumaczony, wykładany *Ross.* толковый. Tłumaczenie *actio*, wykładanie; *Ross.* толкование, das *Auslegen*, *Erklären*; *opus* wykład; *Ross.* толкъ, die *Auslegung*. Złe wierzają i odstępują prawdziwego tłumaczenia alkoranu. *Star. Dw.* 56. — §. Tłumaczyć, wyrażać myśl, uczucie; *ausdrücken den Gedanken*, das *Gefühl* ic. Łzami tylko mogliśmy tłumaczyć naszą wdzięczność. *Gaz. Nar.* 1, 225. Tłumaczyć się, wykladać lub wyrażać swoje uczucia, myśli, przekładać je; *Gedanken*, *Empfindungen* vertragen, *ausdrücken*, *auseinander setzen*. Ktokolwiek mocno czuje, nie będzie się słabo tłumaczył. *Gal. Wym.* 52. Gdy ją słyszysz mówiącą, nie rzekniesz inaczej tylko, że się przez usta serce jej tłumaczy. *Szym. Ś. W.* 47. (serce przez usta mówi, das *Herz spricht*). Otrzymawszy wolność mówienia, w ten sposób tłumaczyć się zaczął. *Dyar. Grod.* 145. Wolny głos i wolne

tłumaczenie się z swego sposobu mówienia każdemu zapewniamy. *Gaz. Nar.* 1, 598. (jęcey Vertrag seiner Gedanken). — *Fig.* Ten snadno myśl swą znaczy. Kto się mileżeniem tłumaczy. *Teat.* 46. c, 64. — *Simil.* Tłumaczy się komu z czego, tłumaczy komu swoje postępowanie; sprawować mu się, hezbę dawać; jich morüber erklären, Redenjdast geben.

Pochodz *wytlumaczyć, przetłumaczyć, natłumaczyć się.* TEUMIĆ *cz. niedok., utłumić, stłumić dok., utłumiać, zatłumiać, przytłumiać, przyciskać* żeby nie wychodziło na wierzch; bedcken, verdecken, niederdrücken, nicht emper lassen, verbüllen, dämpfen, ersticken; *Sorab.* 1. podźiżezu. Niewola myśl w człowieku tłum, niszczy, gasi *Orzech. Qu.* 136. Nie nie trzeba zostawić w popiele, co by nie utłumione wybuchnąć miało. *Lub. Roz.* 564. Czart, chce utłumić wiarę s, posiał kłokol. *Bals. Niedz.* 1, 88. Święta prawda, aczkolwiek ją tłumia, a wszakże jej nigdy nie zatłumia. *Weresz. Hec.* 115. Okoliczności wymaga ją, abym tłumia w sobie umartwienia. *Teat.* 4, 12 Już władca mieczami Trudno, w ciżbie tłumia się seiskajęcy sami. *Bardz. Luk.* 71. Przed okopem się tłumili, a odstąpić pierwszym ostatni nie dopuszczali. *Warg. Ces.* 116. Coż za nierozum, co noe w sobie tłum, to w dzień odkrywając i stawiać na jawi. *Hal. Ow.* 251. Tłumisz wszystkimi sprawami swojemi święta chwale jego. *Hec. Post.* G g 4 Swym przykładem zacnym tłumid drugich złości. *Prot. Jał.* A 2. Los utłumia sporki, i między możnymi rozsądek czyta. *1 Leop. Prov.* 18, 18. TEUMICHEL, a, m., potłumiciel. *der Niederdrücker, Dämpfer, Unterdrücker. Cn. Th.* 1145. *W rodz. żeńsk.* Tłumicielka. TEUMLIWY, TEUMNY, a, e, TEUMNO *Adr.* gromadny, liczny, tłoczny; jablricb, geträngt voll. W tych to tłumliwych schadzkaeh młodzież psuć się musi. *Zabł. Bal.* 54. *Teat.* 56. b, 54. Tłumne obchody. *Karp.* 4, 82. Dawne dzikich narodów z miejsc swoich tłumne wychody. *Zab.* 9, 226. Tłumna trzoda. *Hal. Ow.* 55. Wrzawa słów i tłumliwe gadania. *Teat.* 25. b, 9. (szumne, głoźne) Tłumna chluba cesarskiego majestatu. *Nar. Tac.* 2, 272. TŁUMOK, TŁOMOK, a, m, TEUMOCZEK, czka, m, dem.; *Boh.* tłumok, filec, fileček, wisak, (cf. wacek); *Sorab.* 2. ranzel; *Sorab.* 4. ranczon, wandrowski mészek, bremo cf. brzenie, pristel; *Carn.* ronz, zechta; *Vind.* bifaga (cf. biesagi), biflaga, buntara, buntarowiza, buntariza, buntaroflenza, punkel; *Croat.* zulce; *Bosn.* denak; *Dal.* misina; *Ross.* чедоданъ, чедоданецъ, ранецъ, суза переметнал; skórzany mby wór na drogę, *der Bettlad, das Mäuzel.* Około półnoocy ułożyłem mój tłumoczek, w którym były dwie koszule i t. d. *N. Pam.* 12, 502. Tłomok szunować. *Pol. Syl.* 87. Na wszystko około siebie poglądać, jak na tłumoczki w domie gościnnym złożone. *Pilch. Sen. list.* 2, 525. Zidjał z siebie tłumoczek, i postął sobie na ziemi. *Mon.* 67, 509. Tłumoki i zdobycz w jedno miejsce zniósł. *Warg. Ces.* 15 bagaże, obłogi, das Gepäcke. Bierz tłumoczek. *Brud. Ost. B.* (wychodzi, wybieraj się, gotuj się na drogę, na tamten świat). Każdy swój tłumok poniesie, i za sprawy swe odpowiadać będzie. *Żarn.*

Post. 5, 570. Na koniec wasm swe kładą do tłumoka. *Pet. Arg.* 757. (odrzuć, odłóż).

TEUSCIC, -it, -i, *tluszczyć cz. niedok., utłuszczyć dok., tlustym czynić, cf. tuczyć;* *Sorab.* 2. tlucżisch, klucżisch, (cf. klóskaj); *Croat.* tuzstít, tuzliti, utustiti, utuschujem; *Bosn.* tustiti, fett machen *pr. et tr.* Uprawa gruntów i utłuszczenie ziemi, obfitsze wydają pożytki. *Nadz.* 272. (ugnojenie). Utłuszczone palce obliżuje. *Eraz. Ob. F.* Sława dobra tłusci kości. *Budn. Prov.* 15, 50 (tuczy). Utłuszczył olejkim głowę moje. *W. Ps.* 22, 5 *Wróbl.* 52 *Eraz. Jęz.* T 4 (obmazales tłusto, mit fett beidmieren). Mecz jego utłuscił się od Joju baranów. *W. Jęz.* 54, 6. W starce przyprawnej strzały gdy utłuszcza, Zapala nawy, skoro je w nie puszcza. *Chrośc. Luk.* 95 — *Fig. tr.* Sędziemu ręce tłuscić. *Hec. Zw.* 255 b ręce smole, smarować, dem Richter die Hände idmieren.

TEUSCICHEL, a, m, który tłusci; *Croat.* tuzstítel, der fettmacher. TEUSCIEC, TEUSTNIEC *neutr. niedok.;* *Boh.* tlustnauti; *Slov.* tlustnu, tlustnauti; *Croat.* tuzstetit; *Ross.* тучить, добить, толчить; tlustym się stać, tyc, ciała nabierać; fett werden, dick werden. Kobiety podstarzałe tłumieją z zatrzymaniu czasu miesięcznego. *Perz. Lek.* 129 Tłuscieje ziemia, dowacieje. *ghscit.* *Dasyp.* Z 4 b, *Sorab.* 1. żelchu szo. TEUSTAWY, a, e, — o *Adverb.* trochę tłusty, etwas fett, fettich. Ziemia tłustawa. *Os. Żel.* 54. TEUSTNY, a, e, od tłustości, fett. Kwas tłusty, *acide sebacique, fettäure,* otrzymuje się z tłustości przez działanie ognia, lub z tychże tłustości przez alkalia i wapno, za pomocą mocnego ciepła. *Mier. Msk.* Kwasotłuszc, złączenie kwasu tłustnego, w kształcie soli ośpólnych. *ib.* TEUSTO *adv.* Tłusćiej *Comp.;* *Boh.* tlustě; *Sorab.* 1. tolsto; *Sorab.* 2. tlusto, klusto; grubo; *Ross.* толсто, grubo; krasno, niechudo, fett. Tłusto jadać, nie zdrowo. *Haur. Sk.* 487. Przy takich sprawach prokuratorowie tłusto jadają. *Kalib. J.* 5 (zarabaja, zarobek maja). TEUSTOBRZUCH, a, m., *Ross.* толстобрюхий; otyły, ein Dickbauch, Schmeerebauch. Zajęcze mięso tłustobrzuchom dobre, którzy chcą sużsi być. *Sienn.* 285. TEUSTOCH, a, m, który rad tłusto jada, *pinguarius.* *Mącz.* ein fettesser, der gern fett isst. — §. Jedli i czynili część wszystkie tłustochowie ziemscy. *1 Leop. Ps.* 21, 50. (wszystcy bogaci ziemi *Bibl. Gd.*). — §. Tłustoch, człowiek tłusty, tłustobrzuch *W rodz. żeńsk.* TEUSTOCHA, *zdrbn.* Tłustośka. TEUSTOGARDEY, a, e, gardła tłustego, fettflig; *Vind.* toustogelast, sagerlen, saruzhen, *Subst.* toustogelazh, sagerlenik. TEUSTOKRASNY n. p. jagniel garnek. *Zab.* 41, 490. (smaczny i tłusty, dobrze zaprawny, fett angemacht). TEUSTORODNY, a, e, n. p. Tłustorodne błonie nad Dniestrem. *Zab.* 9, 244. *Ejssym* żyzne, fruchtbar, fett. Rudka żelzna Tłustorodna. *N. Pam.* 22, 57. TEUSTOŚĆ, ści, ś; *Boh.* tlustost; *Sorab.* 1. towstolež; *Vind.* touflhova, debelnost; *Ross.* толщина, толщина, толстота, grubość; (*Ecel.* толща gruda ziemna); otyłość, *oppos.* chudość; die fettigkeit, die fette. *Cn. Th.* 1145, *Boh.* tlaušt, tlauštka; *Slov.* tlustost; *Sorab.* 1. tucżnofež, tuk; *Carn.* tolstina, tolstnina; *Vind.* touhina, toustina, tou-

stnina, mastnost, debelnost; *Bosn.* tustina, pritlost, pritillost, tustinna, mrris; *Rag.* tustillo, tustina, pretillo, pretillina, pretillós, mást; *Croat.* tusztócha; *Ross.* борѣцость; — tłustość, tłuste, tłuszc, daś fett, materia biała i oliwna, która się oddziela przez gruczolki ode krwi, znajduje się w całym ciele, oprócz powiek. *Kirch. Anat.* 15. *Wejch.* 62. Tłustość zwierzęca w różnych częściach osiadająca, jest rzecz mydlasta, paląca się w ogniu, z wodą się niełatwo mieszejaca. *Kluk. Żw.* 1, 54. Tłustości, jako sadła, łoje. *Urząd.* 427. Tłustość zajęcza, skrom. *Magier. Mskr.* Tłustość jest najcieńsza do trawienia. *Krup.* 5, 594. Tłustość wołowa lub inna, na okrasę potrzebna; przetopiona tłustość lub masło leje się w kuropatwy, aby się w lecie nie zepsuły. Tłustość z potraw przed wydaniem zbierać należy, ażeby nie zbyt tłuste były. *Wiel. Kuch.* 451. — Ziemia masności czyli tłustości nie mająca. *Os. Żel.* 52. Tłustości ziemne. *Erdfette, Erdpeche, Erdharze*, ciała w ziemi się znajdujące, mające w sobie tłustość olejową albo żywicową, od innych sokami ziemnymi zwane. *Kluk. Kop.* 1, 197. TŁUSTOSZ, *ziele, ob.* Kurza noga. *Krup.* 5, 56. *Vind.* tufhjak, trawa sa merslizo; *Rag.* tusejak, túsct. TŁUSTOSZYJ, ja, je, szy tłustój; *Vind.* toustovratnik, fettbällig. TŁUSTY, a, e, Tłusciejszy *Compar.*, Tłusciuchny, Tłusciuteński, Tłusciutki *intensiv.*; *Boh.* tłusty. (gruby), brdký, (cf. brzydki); *Slov.* tłusty; *Sorab.* 1. towsté, tolstý (gruby), tolstý, towsty, tolschu; *Sorab.* 2. tlusti; *Carn.* tolste, tovtse, mastne; *Vind.* toust, toufli, masten, debel, siun; *Croat.* túszt; *Bosn.* túst; *Rag.* túst, pretio, f, pretilla; *Slav.* debeo; *Ross.* толстый (gruby), борѣцый, жировый; *Eecl.* благоутробивый; *oppos.* ehudy, fett nicht mager. W bardzo tłustym ciele, nauki nie wiele. *Cn. Ad.* 47. Brzuch tłusty, łeb ma pusty. *ib.* (kto doje, dopije, w rozum nie utyje). Zawsze ma przód tłusty, przed ehudym. *Pot. Arg.* 599. Tłusty jak wieprz. *Zegl. Ad.* 254. (otyły, w brzuchu utonały). Ludzie tłusci. *Kucz. Kat.* 1, 251. (brzuchaci). Błona tłusta, *membrana adiposa*, die fettbaut, część trzecia powłoki ciała, komorek pełna, zachowujących materią tłustą i oleistą. *Krup.* 2, 8. *Kirch.* 12. Tłusty zajac, *ob.* Skromny zajac. Tłusty zajac u myśliwych skromny, od skromu, tłustość zajęcza. *Magier. Mskr.* Sarna i zajac, skromne się mówi, a nie tłuste. *Chmiel.* 1, 80. Tłusta kuropatwa, tłusty bekas, *ob.* Pieczny. Tłusty połec mazać, *ob.* Połec. — Tłusta ziemia, masna, fettés Erdreich. Ziemia jeśli tłusta, czyli nieurodzajna? 3 *Leop.* *Num.* 15, 21. (redziana. 1 *Leop.*). Ognie niestałe najwięcej się pokazują wieczorami po miejscach tłustych, jako to ementarzach i rudach mineralnych. *Zab.* 10, 157. *Zabł.* Morgów 200 komiczyną zasiane są ugorem tłustym, a zaś 200 morgów, na których różne trawka rosna, są ugorem ehudym. *Pam.* 85, 1, 906. Zasiewać tam po troszce rzepnik, tytoń i inne tłuste rośliny. *ib.* 84, 854. ziemię tłuszczące, gnojące, düngend. — Wapno chude u mularza, do którego wiele piasku domieszano; tłuste, mało mające piasku. *Magier. Mskr.* — *Transl. fig.* Tłuste dobra. *Birk. Dom.* 74. intratne, wiel-

ki dochód czyniące, sehr einträglich. Płaca mi dobrze moje towary, wracam z tłustą ręką. *Zab.* 16, 545. (z pełną garścią, z pieniędzmi, bogaty). Nie chce by mię przyznana nagroda tłustym czyniła, ehudym odmówiona. *Mon.* 75, 645. (bogaty, by mię miała z bogacić). Zgrzybiałe lata nadeszły; nie one, które złotemi albo tłustemi zwano, kiedy wszystko by cieleta igrało, kiedy z kiełbas płoty pleciono, a połeciami i gomołkami domy pobijano. *Pod. Wzróż.* 24. — *Aliter.* Wierszyki tłuste. *Teat.* 19, c, 44. sliskie, *obsoeni, schlüpfrige, schmutzige Verse.* Żarciki tłuste ale grzecznemi słowami uwinione. *ib.* 54, b, B 2. Żartów, albo przez się tłustych, albo przez wielorakie tłumaczenie, nie używa nigdy. *Mon.* 70, 59. Tłusta historyjka. *Teat.* 1, 9. — TŁUSTE, ego, n., *Subst.*, tłustość, TŁUSZCZ, u, m, daś fett; *Boh.* tlaušt; (*Rag.* túsct, tusejak = tłustosz). Tłuste ludzkie po wierzchu popiołu onego, jak olej pływało. *Wez. Zap.* B 4. W każdej maści jest tłuste, i tym każda stoi. *Alb. na Woj.* 19. Rany koniowi tłustym zaskwarzać każemy. *Alb. na Woj.* 19. Oleje z roślin zbierane zwyczajnie masłami nazywają, łojami zaś albo tłuszcami, gdy się otrzymują z wierząt. *Kruml. Chym.* 152. Tłuszcz wielorybi daje tron; oprócz tłuszczu wieloryb daje fiszbejn. *Pam.* 85, 451. Dobry zajac przy słoninie i tłuszczu skopowym. *Bielaw. B b.* TŁUSZCZA, y, ź.; *Ross.* толна, толнище, (толниться, столниться syrać się zkad); *Eecl.* уета, плькь, толна людей; tłum, zgraja, rzesza, ein großer Haufen Volk. Ledwo co wszedł Kazimierz na granice Polski; *ali się wysypuje, drogę mu zabiegając, wszelkiego narodu, lat rozmaitych i płci obojej niezmierną tłuszcza. *Krom.* 90. Bóg na puszczy przez 40 lat żydowską tłuszcza żywił. *Kanc. Gd.* 142. *Biał. Post.* 49. *Sekt. Joan.* 7. Na głowie tłuszcza woła, w bramach miejskich wyprawia słowa swoje. 1 *Leop. Prov.* 1, 20. (przed zastępy woła. 5 *Leop.*; na czele ludu). Tu rozpacza, a tu nadzieja zwycięstwa. Zajadłym tłuszczem dodawają męstwa. *Kros. Wój. Ch.* 106. — 2. *In malam partem.* Ty szubrawcze, ty łajdacza tłuszcza. *Zab. Amf.* 81, *ob.* Tłok, motłoch.

T M.

Verba ab his literis apud Slavos incipientia, Poloni incipiunt a literis em, e. gr. Boh. tma éma, tmiti émié.

T N.

Ab his literis non incipit, nisi unum futurum verbi Ciąé (qu. v.), i. e. tnie, tniez, tnę, tną.

T O.

TO, *ob.* Ten, ta, to.
TOALETA, i, ź., z *Franc.*, ubieranie się, ubiór; die Toilette, daś Ankleiden. Jeszcze swoją toaletę kończy; ale wraz będzie gotowa. *Teat.* 19, c, 14. — §. Toaletka, toaletka, *ob.* Gotownia.

TOBIASZ, ob. Tabasz. **TOBIE**, ob. Ty.

TOBOŁA, y, ż. **TOBOŁKA**, i, ż. *dem.*; *Boh.* tobola, tobolka; *Slov.* tobołka; *Sorab.* 1. tábowa; (*Sorab.* 2. tobohza długa niebieska mucha; *Carn.* tobolha *libella*); *Rag.* tobolaz, tobocieh; *Bosn.* tobolay, tobohca, mosegna, sgep, sepagh; *Eecl.* **ТОБОЛЪ**, (cf. *Germ.* Zaupel); torba pastusza podróżna, ein Tornister, eine Hirtentasche, Reijetafche. Włożył Dawid kamiyki do naczynia pasterckiego, które miał, to jest, do toboły. *Buda.* 1 *Sam.* 17, 40. Przyszłł Dawid z tobołką swoją i poraził Goliaska. *W. Post.* 15, 585. *Pet. Jow.* 5. Tobolki ziele, kaletki, *thlaspi*, Hirtenfasche, Shufrant, Taidelfrant, tasznik. *Urzed.* 64. *Syr.* 1211. *Kluk. Dykc.* 1. 115, *Boh.* kokoška; *Vind.* babulza, kobulza

TOĆ, ob. Ten, Tenci.

TOCZARNIA, i, ż., szliernia, die Edtelmühle. *Tr.* **TOCZEREK**, czka, m, krążek, eine runde Scheibe. *Arcoiae manmarum*, toczki na około brodawek u piersi. *Perz.* *Cyr.* 1. 145. et 19. — Kładzie na głowę toczek z długą włosną z wysokiem piórani. *Teat.* 20. b. *praej.* okrągły płaski kapelusz, ein runder flacher Hut — Toczkiem *Adverb.*, kulając, taczając, tocząc; wälzend, gewälzt, in die Runde bewegt, fugelnd. Cymbry z Alpów toczkiem zwalwszy się, do Włoch weszli. *Faliss.* *Fl.* 122. **TOCZNICA**, y, ż., *Redimiculum*, czepiec, tkanka, tocznica, ochędowanie, które białogłowy na głowie noszą *Maz.*; strój białogłowski *Sax.* *Tyt.* 6. ein Weiberhut, eine runde Weiberhaube. (*Boh.* točenice toczenie). Odejmie pan córkom Syońskim przyprawki i pończoszki i tocznice i jabłuszki woniające. *1 Leop. Jes.* 5, 19. (czepiec. *Bibl. Gd.*). — *Aliter*: Uczynił dwa słupy, dwie tocznice, które otaczały w koło dwie kapitale na słupach. *1 Leop.* 5 *Reg.* 7, 41. (dwie gąsce okrągłe. *Bibl. Gd.*; runde Säulen). **TOCZKARZ**, a, m., który co toczy, der etwas herumwälzt. — *Fig.* Jakał się każdy w tej krainie, zmysłny toczkarz złów swych w ślinie. *Zab.* 15, 201. *Nagl.* słowa cedzacy, w gebie taczający; der die Worte im Munde herumwälzt, ehe er etwas hervorbringt. **TOCZKIEM**, ob. Tooczkiem. **TOCZNY**, a, e, snadny do toczenia, leicht zu wälzen. (*Ross.* точный, akuraty; *Eecl.* точеный, точный takutenki, podobniutenki). *Volubilis*, toczny, obrotny. *Maz.* beweglich, geschmeidig. *Plezilis equus*, obrotny, toczny koń *ib.* **TOCZNOŚĆ**, ści, m, obrotność, volubilitas. *Maz.* die Beweglichkeit, Geschmeidigkeit, Wälzbarkeit; (*Ross.* точность akuratyś). **TOCZYĆ** *cs. niedok.*, (cf. taczad, cf. cieć, cf. potok); *Boh.* točiti, točeti, točim, točim; *Carn.* tozhiti, tozhim; *Croat.* táchem; *Ross.* точить, (cf. *Germ.* dossen); kulając obracać, walając popychać; wälzen, fortwälzen, wälzend und fellernd fort bewegend. Toczyć kamień, pić. *Cn. Th.* 1144. Na co kamień pod górę toczyć, kiedy się znowu na dół powróci? *Mon.* 75, 722 Toczyć co ciężkiego na wałkach, fort schieben, fort schieben. Takimi ziemie toczą na groble *Cresc.* 156. Toczenie ciężarów na półwoziu, na karach, takach albo po wałkach *Solsk.* *Arch.* 18. — *Ț.* *Latius*: Toczyć czym, toczyć co, obracać; wenden, rund um und um fehren, herum wälzen, hin wälzen. Harcownik toczył koniem krętym. *Jabl. Buk.* V

2. daß Pferd tummeln. Uniełj konia predko dosiadać i do-brze nim toczyć. *Star.* *Vol.* C 5 b. Jak Euryalus konimi swemi toczcie. *Prot. Par.* B 5 b. Wiecej chłepco mysl o koniku, na którymby niezmysz go sobie z laski, objeżdżał a toczył, niż kiedy o łacime. *Głecz. Wych.* J 5 b. Żrzebecem pospolcie nie każdy zatoczy. A miasto zatoczenia rydllej przez łeb skoczy. Szafrancowie stary dom z tego herbu byli, A z dawna jako i dziś tą szka-pa toczyli. *Rej. Zw.* 185. *tepig.* na herbu: Stary koń. Mewi podstraja Wargolego lutni, Torsyt rumakiem Actulesa toczy. *Zab.* 10, 158. *Zabl.* Dłoty jeździec, co się tyczy kształownego toczenia kotnem podług miary i czasu *Gorn. Dw.* 52 — *Smalit.* Ten chłtry zwodnik unie misternie toczyć tymi Hozny swemi. *Rej. Post.* L 111. Helim na nim pierzem ogromnym nie toczył. I kity poz-był, wszystkie porabany. *P. Kchan.* *Jer.* 251 (nie ki-wał, ruszał nim). Wól rozdrażniony ku górze toczy ogon krety. *Tward.* *Wł.* 70. wznosi obracając, er idlingelt den Schwanz in die Höhe. Już z tołą tańca nie toczy. *Post.* *Fid.* 127 nie odprawiam, id (tummle) made mit dir fei-ten Tanz mehr. Ta kreć jeden rozkoszy w lekkim cho-dzie toczy. *Hul. Ow.* 125. (posuw). Oczy swoje po wszystkich uvažnie toczy. *Pol. Arg.* 49. er wälzt sein Aug-ge umher, läßt seine Augen herumkreifen. Oko toczy wzrok ciekawy po upstrzonych Homacl. *Zab.* 15, 167. O ty, co fatów odwiecznym wyrokiem Toczyś światowe nie-jednako rzeczy. *Zab.* 6, 214. obracasz, kierujesz, po-wodujesz, władasz nimi; lenken, leiten, regieren. Toczyć się *recept.*, kuląc się, obracać się; sich umwälzen. herum fugheln, herum fehren, drehen, umwenden, wälzen. Nie się lepać nie toczy nad kule. *Zabl. Roz.* 91. W kozicki jak kula się toczył. *Jabl. Ez.* 84. Ucał głowę Imbroinu, i Trojanom w oczy Cisnał; ta na kształt kuli na piasku się toczy. *Dmoch.* II. 2, 10. Śniegu bryły tym lardziej gromnieją, im dłużej się toczą. *Zab.* 5, 128. Powieki jego drgają, oko całe kołem się toczy. *Perz.* *Lek.* 147. Wlece się chuda mądrość, spaszę głupstwo toczy. *Kras.* *W.* 14. tacza się, tumelt, teltelt von einer Seite zur an-deren. Toczą się piądzę, bo okrągłe, t. j. Iacno się wy-dadzą. *Cn. Th.* 450. Fortuna zawždy na kole się toczy, A z tym na zdradzie, z kim najpiękniej w orzy. *Rej. Zw.* 229 b. Uważaj sobie odmienność fortuny, jako się ona dziwnym kołem toczy. *Rej. Zw.* 66. Bóg kazał macianie światu pięknym porządkiem się toczyć. *Kelak. Wick.* A 2. Jako co któremu stworzeniu bóg przywłaszerzył toczył, także się już to koło wiecznie a nieodmiennie toczyć musi. *Rej. Zw.* 2 b. Tak się to koło już zawždy toczyć musi, aż do skończenia świata wszystkiego. *Rej. Post.* I 111. Już się tak zawždy aż do końca musi toczyć ten nędzny a onylny świat. *ib.* Toczą się jakie rzeczy, idą swona trybem, eine Sache geht ihren Weg. W naszej Rzpltej wszystkie niemal opuszczają wszystko, i pozwalają, aby się rzeczy same, jako chcą, toczyły. *Lub. Roz.* 119. nie lassen alles gehen, wie es will. Na świecie dziś nowym ja-kimsi obyczajem rzeczy toczą się. *Lat. Kom.* E 5 b. es geht jetzt alles auf eine andre Weise. Toczy się komu, wie-dzie mu się, zdarza się, powodzi się; es glückt, geht von

Statten. Wielekroć się panu najlepiej toczy, tyle się kroć poddanym najgorzej dzieje. *Kosz. Lor.* 127 b. Toczyć mowę, rzecz, sprawę, prowadzić, snować, przekładać; eine Sache, Rede vortragen, halten, führen. Dziś trochę obszerniej rzecz swą przed wami toczył i prowadził. *Janusz. Lig A 5 b.* — *Simil.* Jedwabniki, robaczki, co jedwabie toczą. *Cresc.* 421. snują, z siebie wyprzedają; die Seidenwürmer spinnen die Seide aus sich heraus, wideln sie aus sich heraus. Pajak kunsztownie swoje toczy pajęczyny. *Tr. Recipr.* Wojna z wojny łoście, spór się jeden z drugiego toczy. *Kosz. Lor.* 145. (jeden się rodzi z drugiego, wysnuwa się). — Toczy się sprawa, ciągnie się, trwa, odbywa się, agituje się, (cf. wytoczyła się); die Verhandlung geht fort, dauert, wird geführt. Toczyła się ona sprawa i przewłoka aż do czwartego roku. *Sk. Dz.* 1012. Koncylium Trydentskie przez lat się blisko 20 toczyło. *Sk. Kaz.* 34 b. Toczące się teraz negocyacje między dworem Wiedeńskim a Bawarskim. *N. Pam.* 15, 124. obwaltende, sühnende Unterhandlungen. Już teraz temu dzień trzeci, jak się te rzeczy toczyły. *Olym. Św.* 2, *M m 2 b.* Gdy się ta rzeczy scena toczy, tym czasem... *Tward. Wł.* 191. Uwierdzono, aby to, coby się około biskupich skarg toczyło, najpierw traktowano było, ażby do znajomości stolicy s. przyszło. *Hrbst. Art.* 170. (quid ageretur). Wszyscy świadkami tego, cokolwiek się w tej mojej sprawie toczyło, długoby to było zaś wypisać, co się działo. *Baz. Hst.* 197. Wszystka rozmowa przez całe posiedzenie nie o czym innym, jak o tym toczyć się będzie. *Mon.* 70, 681. Wojna się toczy, prowadzi się. der Krieg wird geführt, (cf. stoczyć, staczać). Żelazem i mstwem wojny się toczą. *Boh. Kom.* 2, 507. Wojna nie może się toczyć bez ryszunków należnych. *Star. Vol. D 7.* — *Simil.* Czas się toczy i upływa, die Zeit verfließt, geht dahin, verrinnt. Zaczyna się wieki toczyć ku meskończoności. *Przyb. Mlt.* 400. Nowy rok, aby się w błogosławieństwie pańskim toczył, życzymy. *Birk. Zamaj.* 1. (żebyśmy go pędzili). — 2. *De fluidis:* Strumyk w zielonej murawie przezroczyście wodę toczył po kamykach. *Mon.* 63, 168. obracał, prowadził; der Bach wälzte sein Wasser über das Gestein. Toczyć Izy, cedić Izy, wylewać Izy; Zbränen vergießen, einen Zbränenstrom fließen lassen; (Evel. слезоточити, слызити płakać, слезоточимий, точачий слезы, слезячий, плащучий płaczący). Widziałem Prozerpinę, która toczy Izy ustawne. *Ustrz. Troi.* 47. Westchnąwszy ciężko ze dna głębokiego, i tocząc z oczu nieprzebrane zdroje, Rzeka... *Olym. Św. K k 5.* Magdalena Izy toczyła obfite mistrza płacząc kochanego. *Olym. Św.* 2, *I i 2 b.* Nie usypia w zimne noczy, i Izy ustawicznie toczy. *Lib. Hor.* 70. Zimor. *Siel.* 145. — *Similiter:* Duch popada mi syna, iż gwałtem krzyczy, a on go łnieze i rozdziera, tak iż piany toczy. *1 Leop. Luc.* 9, 58. — *Recipr.* Toczyć się i płynąć, fließen, vergossen werden. Z oczu mi się toczył strumień łez obfity. *Zab.* 1, 102. Nar. Toczyły mu się Izy z oczu. *Stas. Num.* 2, 80. — 2. *Transl.* Toczyć trunek jaki z beczki, staczać, wytaczać, przetaczać, z czopu wypuszczać; ein Getränk zapfen, abzapfen, umzapfen; Boh.

ztočiti, točiti, ztačeti; (*Sorab.* 1. tóczka podczaszy); (*Carn.* tozhiti, tozhem; *Vind.* tozhiti, tabernati = szynkować, tozhi, tezhi = ciec, fluere); *Croat.* tochiti, tochim, vlevam; *Rag.* tocitti, utocitti, natocitti, iztocitti; (*Bosn.* toziti, utociti haurire, toćnik *scaturigo*); *Evel.* τoυητη, tocy; cf. *Graec.* τήνω, liquefacio). Wino tam bardzo dobre toczą. *Birk. Dom.* 81. Ty z pełnej beczki toczysz; my drożdży nie mamy. *Simon. Siel.* 29. — 2. Toczyć co, utaczać, tocząc robić, kształtować; etwas drehend formen, runden. Toczyc co okrągło, okrągło czynić, *glomero.* *Cn. Th.* 1145. Garncaz naczynie toczył z gliny rękami swemi na krąg swoim. *Radz. Jer.* 18, 4. Anacharsis wynalazł koło garncaarskie, którego toceniem robią się naczynia. *Pelch. Sen. list.* 5, 71. — Toczyć, jak tokarz; *Boh.* saustruhovati, (cf. strugać); *Sorab.* 1. dreszluyu; *Vind.* strushiti, strugati; *Carn.* draxlam; *Croat.* szrugati, strusem; *Ross.* тоу, точить, dreheln, auf der Drehselbanf abdrehen. Stoły dębowe z nogami toczonemi. *Boh. Kom.* 3, 169. Tocznie actio, daš Drehfeln; *opus*, tokarsko zrobiona rzecz, daš Gedrehjele, Schlißwerk. Dom wewnątrz był cedrem oprawiony, mając toczenia i fugowania swe bardzo formne. *W. 5 Reg.* 6, 18. (rzezanie. *Bibl. Gd.*; rzeźba). Toczyć n. p. u kowala, na toczydle, ostrzyć, wecować, cf. oltoczyć, wytoczyć siekiere; auf dem Drehstein schleifen, wegen; *Sorab.* 1. tozisch; *Ross.* тоу, точить. U kowala, ślusarza, gdzie siekiery, sierpy i inne naczynia żelazne na kamieniu toczą, ustawa się w kerytku bruzyna. *Haur. Ek.* 178. — 2. Toczy robak drzewo etc., wierci, gryzie; *Ross.* тоу, точить, die Würmer nagen, zerfressen, zerreiben, 3. W. Holz; (cf. *Germ.* stüßen, zerfressen). Cedru i drugih drzew zdrowych mól i czerw' nie toczy. *Birk. Chodk.* 20. Heroda robaki toczyły *Sk. Kaz.* 506. die Würmer haben ihn gefressen. Robaczy mię toczą, robaczywieję, *vermiculor.* *Cn. Th.* 918. Krety jeły ziemię ryć, w koło i toczyć i psować. *Nieme. P. P.* 125. — 2. Toczyć kogo, utaczać; umringen, umgeben, einschließen. Z tyłu i w czoło Niezmierzony gmin ludu toczy go około. *Tward. Wł.* 16. Zioty mu wieniec skronie toczy. *Pol. Arg.* 50. T O C Z Y D Ł O, a, n.; *Bosn.* tocoj; *Rag.* tocio, zila; *Ross.* точило, (точильщик ostrzyiciel, szlufierz, точильня szlufiernia, точильный szlufierski, tokarski; (точило 2. prasa od wina); okrągło wyrobiona osła z rekojęszią do obracania. *Kluk. Kop.* 2, 82. ein runder Schleifstein zum Drehen. Toczydło kowalskie, szlufierskie. *Kluk. Rosl.* 2, 166. *Instr. cel. Lit.* T O C Z Y S T Y, a, e, — o *Adverb.*, okrągły, jak toczony; rund, wie gedrehelt. Ręka pełna, toczysta. *Teat.* 20, b, 205.

Pochodz. sub: *Tok.*

T O F, u, m., [dziarstwo 2], *tophus*; *Germ.* der Toß, Toßstein, Qußstein; kamień wapiasty, osiada z mułu w wodach. *Kluk. Kop.* 2, 95, *Vind.* tuftizh, srabliu resatinski kamen, resatizhna pezh, mervlenjak.

T O I N A, T O J N A, y, z., ziele, *apocynum*; u nas jeden jest gatunek, toina puchowa. *Kluk. Dykc.* 1, 46. jadowita, Sundstod. T O J A D, u, u, m., ziele, wileczy jad, *aconitum*, Wolfswurz, Sturmbul. *Syr.* 1585. *Kluk. Dykc.* 1, 5, *Ross.* царь трава. T O J E Ś Ć, ści, z.; (*Bosn.* tojaga =

laska), u Rusniaków tojescią mianowany. *Syr.* 1585, *asclepias*; *Carn.* faroncka, astoklep; *Schwalbenmurg.* Giftmurzel. *Kluk.* *Dyke.* 1, 6. Tojesć, *vincetoxicum*, *Schwalbenfrant.* *Kluk. Rosl.* 2, 265. Tojad mordownik, pospólstwo na wielu miejscach czarnohylem, ogrodniey bernardynem zowią. *Jundz.* 286, *Ross.* мордовникъ, прострѣльная трава. Tojesć wielka, *lysimachia*, *Wittrich*, rośnie kolanowato na miejscach wilgotnych *Kluk. Rosl.* 2, 26. *Kluk. Dyke.* 2, 105; bażanowec wielki. *Syr.* 1258.

TOK, u, m., toczenie, kolenie, obrot; daś *Umdrehen*, *Wälzen*, die *Wendung*. (*Slov.* tok *fluxio*, *fluxus*; *Carn.* tok *tumor*, *bisaccium*; *Croat. et Hung.* tok *theca*; *Ross.* токъ *potok*, cf. ciek). Świata te niech dzielą dzień od noey, a wiecznemi toki Niech znaczą dnie i pory i koliste rok. *Przyb. Milt.* 222. Bóg niebu dał to, iż tok swój rozumnym biegiem swym zawsze odprawuje, i nigdy toku swego nieuchybi. *Podw. Syon.* A 4 b. *Podw. Wioź.* 59. Co wam otuchę dobrą uczynić może, to jest własny tok szczęścia *Janusz. Oksz. C 4* — *Fig. transl.* Pewność o pomyślnym toku negocyacji. *N. Pam.* 15, 125 o pomyślnym biegu, postępie ich. — *Anat.* Barkowy tok, pociąg łopatki, *acromion.* *Perz. Cyr.* 55. die *Eröffnung des Schulterblattes*. — §. Tok ciała, toczność, kształt toczny; *Gewandtheit*, *Geschicktheit* des *Körpers*. Klacz przedziwnego toku. *Teat.* 7. c, 28. Co za tok, co za figura! *Teat.* 56. c, 42. — Tok, kształt, sposób, foza, maniera; die *Gestalt*, *Art*, *Manier*. Urzędnicy dywanu różnią się od innych osobliwym tokiem zawoju. *Klok. Turk.* 55. (krojem). Te panienki nie takie filatki, jak Warszawskiego toku dziewczęta. *Teat.* 55. b, 29. I na krajów i wieków zwazaj obyczaje, Różny tok uczucia, różny rząd i wiek nadaje. *Dmoch. Szt. B.* 51. Algebra na tok języka Polskiego przerobiona. *Ustrz. Alg. praef.* — §. Tok, tocznica, strój na głowę, ein *Styrup*. Tok paniński z białemi piórami. *Teat.* 20. b, 178. — 2. Tok, na Rusi: klepisko, bojewisko. *Dudz.* 51, die *Drehtenne*. Pójdźmyż już za rolnikiem, co powraca z toku Niosąc w spiechlerz zapasy dla głodnego roku. *Tom. Rol.* 95. — 3. Tok do kopii na koń, w który się kopia wstawia, żeby mocno stała przy jeździe, der *Rausenidub*. Trzeba do kopii toku, w toku jezdni kopia stawiają. *Ato. na Woj.* 9. Woli ogromne drzewo dźwigać w toku, Łuk tegi ciągnąć... *Pot. Syl.* 87. Wielkie w rzeniennym drzewa mosąc toku Poszli do siebie oni dwaj rycerze. *P. Kehan. Jer.* 145. Za wytrąbieniem trzecim, drzewo w toku złożył. *P. Kehan. Orł.* 1, 156. Bez toków trudno zażyć drzewek. *Pot. Jow.* 2, 75. Tok do karabina, hak, der *Karabinerhaken*. Na słowo komenderującego: broń do toku! kładzie się przedko karabin w tok, zapina się folga etc. *Kaw. Nar.* 415. Tok żelazny w ziemię wbity, dla proporea stawiania. *Cn. Th.* 1145. ein *Ring* in der *Erde*, *werin* die *Standarte* *gesteckt* wird. — 4. Jeczmiień wprzód zalać w toku abo w kadzi, w której ma być czop spodem, dla wypuszczenia wody. *Haur. Ek.* 106. — 5. Tok, toczenie robaków, gryzienie, rycie; daś *Nagen* der *Würmer* *it.*, daś *Wühlen*, *Graben*. Krety, wstrzymajcie się proszę, Od tego rycia i toku! *Nieme. P. P.* 125. — 6. *De fluidis*:

Tok; *Boh.* tok; *Ross.* токъ; ciek, cieczenie; daś *Niecken*, der *Fluß*, daś *Ergrößen*. Tok zbyt krwi z nosa abo z ust. *Syr.* 602, (*ob.* Krwotoki). Koxyta Izawy strumień spadnie, a pobrzcze Flegeton z Acherontem ciekym tokiem rzeże. *Zab.* 15, 12. *Kniaź.* — (TOKAJ, -aju, m., miasto Węgierskie, sławne przez swoje wino. *Dyke. Geogr.* 5, 125. *Zefay.* TOKAJSKI, a, ie. n p Tokajskie wino. *Krup.* 5, 102. *Zofayer*). — TOKARNIA, i, z; *Boh.* saustruh; *Sorab.* 1. dreszlarna, werczelna; *Vind.* vertuna klop, fukalu, strushna, strugauna klop; *Ross.* станъ, станокъ, токарня; warsztat od toczenia n. p. tokarski, garnarski krag, die *Drehleihe*, *Drehelbank*, *Drehleihe*, *Drehleihe*. Glina na stolku abo tokarni garnarskiej, wyrabia się na noisy, talerze, garki. *Kluk. Kop.* 1, 515. Tokarnia do toczenia, dębowa, sosnowa, bukowa; drag zaś do niej grabowy, dębowy. *Kluk. Rosl.* 2, 166. Ciało jej własne jak z tokarni. *Morszt.* 18. wie *gedreht*, wie eine *Defse*. TOKARKA, i, z; *Boh.* saustruznee; co się tokarstwem bawi, die *Dreheltrium*. *Tr.* TOKARSKI, a, ie, do tokarza lub tokarstwa należący; *Boh.* saustruznj, saustruznický; *Sorab.* 1. dreszlarski; *Slav.* strugárski; *Croat.* sztrugarski; *Ross.* токаревъ, токарный, точильный; *Eecl.* takapimii, *Drehstler*. Tokarskie dłoto *Bosn.* ostrug. Tokarskie heblowiny, tokarskie wrzeciono, walek. *Cn. Th.* 1145. Tokarska robota *Ross.* точка. TOKARSTWO, a, n.; *Boh.* saustruznictwj; *Vind.* strushnia, strugaria; *Croat.* sztrugaria; *Eecl.* токарство, токарное художество; *Ross.* токарство; sztuka tokarska, daś *Dreheln*, die *Drehelkunst*, daś *Drehelhandwerk*. Król Zyg. August tokarstwo pięknie robił *Petr. Pol.* 215. TOKARZ, a, m.; *Boh.* saustruznjak; *Sorab.* 1. dreszlar, werczelnik; *Carn.* draxlar, lesasuk; *Vind.* strugar, strugavez, strushnik; *Croat.* sztrugar, ferkaeb; *Slav.* strugaes; *Bosn.* strugar, hgljudar, koji strusge okrugom; *Eecl.* токаръ, тоцильникъ; *Ross.* баляшникъ, токаръ, ремесленк od toczenia galek, lalek etc., der *Drehstler*, cf. *Germ.* *Defse*.

Pochodz. od słowa. *tok*, (cf. *tknąć*); *taćzać*, *dotaćzać*, *dotoczyć*, *nataćzać*, *obtaćzać*, *obtoczyć*, *otoczyć*, *etok*, *potok*, *potoczny*, *przetok*, *przetaczać*, *przetoczyć*, *przytoczyć*, *przytaczac*, *rozlok*, *roztoczyć*, *roztaćzać*, *stoczyć*, *stacząc*, *stoczek*, *stoczki*, *utoczyć*, *utacząc*, *wtoczyć*, *utacząc*, *wytoczyć*, *wytacząc*, *zatok*, *zatoczyć*, *zotaczac*, *zotaczysty*.

TOKOWAĆ *med.* *niedok.*, parzyć się, o niektórych ptakach, od głosu, którym się w ten czas wabia; *sich* *raeren*. *loefen*, *von* *gewissen* *Vögeln*; (*Vind.* kłakati). Cietrzewie podobnie tokują, jak guszcze grają, tylko że gromadnie i na ziemi. *Zool.* 240. Jarzabek gdy tokuje, można go wabić piszczałką, głos samicy udająca. *ib.* 240. Drop' tokuje abo parzy się na końcu marca. *Kluk. Zw.* 2, 205. *Ead. H. N.* 50.

TOL, *ob.* Tuł TOLIC, *ob.* Tulić.

*TOŁKOWAC. *Sak. Dusz.* 141, *ob.* tłumaczyć.

TOLOKNO, a, n., [z *rusk.*, jagły utarte z jeczmienną mąką, *Sirińskij* 2], n. p. Wiedząc że na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerskie się zasadza, nie zażywają potraw smakowitych, jeno tołokna, szałamachy, *szolodusze, pszennika; co wszystko z mąki a z jagiel

- zrobi, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 37, *Ross.* го́ло́кно, suszona mąka jęczmienna, gedörtes Gerstenmehl.
- *TOŁOMBAS, *TOŁUMBAS, *TULUMBAS, a, m.; *Ross.* ту́лумба́съ; turecki bębenek z dzwónkami, eine türkische Trommel, Zuhlföhrenpauſe. W ciągnięciu Turcy zażywają tołumbasów, coś na kształt cymbałów. *Kłok. Turk.* 207. *Kras. Woj. Ch.* 68. — Bęben, taraban; die Trommel, Föhrenpauſe. Spisane tołumbasy miedzianym pretem bite. *Ow. Ow.* 126, nat., «bębny». Brząkano w miednicę, bębniono w tołombasy. *Pot. Poc.* 61. Na muzycznych instrumentach, kołkach, tułumbasach, trąbach tam już grają. *Chmiel.* 1, 588. Więc o wielki hetmanie, w twoje się opiekę Dawszy, nie skórą, ale papierem oblekę Lichy tołombas, który już lat dwa tysiąca Doehodzi, jako dzwiekiem uszy ludzkie trąca. *Pot. Zuc.* — *Anat.* TOŁUMBASOWY, a, e, n. p. Tołombasowa błonka w uchu, membrana tympani. *Perz. Cyr.* 2, 181. daś Zremmelfeff.
- TOŁPA, y, ż.; (*Ross.* то́па, gromada ludzi, pułk), n. p. W Ruskich krajacli po wsiach najdują się słone wody, z których prasołowicze warzą sól, i w tołpy formują. *Syrt. Szł.* 104. [powinno być stołp, ob. Stołpiasty 2].
- *TOŁSTKA, i, ż, [ef. kołstka = kółczyk 2], n. p. Ziarnek rumiennych ziela Sowią strzała, na Rusi, w Litwie i na Podolu zbierają do farbowania tołstek. *Syr.* 84.
- TOŁUB, TOŁW, ob. Tułub.
- TOM, = to - m, = to ja, ob. Ten
- TOM, u, m., z *Greckołac.*, dział księgi, wolumen; der Teil eines Buchs, der Band. Wiele ogromnych tomów napisał o rzeczach, których sam nie rozumiał. *Zab.* 6, 340. — § W *górnice.*: Tom, stawik z którego woda w rynniny ciekąca rude myje, im Bergw. ein fleiner Teich, daraus daś Wasser in die Rinnen geht, daś Erz zu waschen. *Tr.*
- TOMAKÓWKA, i, ż., wyspa na Dnieprze, sławna bronieniem się na niej Kozaków. *Dyke. Geogr.* 3, 125; tego me wiem, czy ta wyspa Kozacka nie od Tomos, onego dawnego miasta, tak jest rzeczona. *Biel.* 5. eine Dnieperinsel.
- TOMBAK, u, m., mieszanina metaliczna prawie czerwonozłotawa. *Kłuk. Kop.* 2, 340; złoto sztuczne. *Kruml.* 199, Germ der Dombak; *Carn.* medlän.
- TOMASZ, a, m, TOMASZEK, szka, m., TOMEK, mka, m., TOMUŚ, ia, m., TOMECZEK, czka, m., TOMUNIO, TOMCIO, TOMKO *dem.*, imię męskie, Тhомаś; *Boh.* Tomaś, Tuma, Tomjk; *Slov.* Tomaś. Przyjdzie zima, uchoćwaj boże, żeby mały Tomcio miał wyjść na dwór. *Mon.* 71, 106. Łapaj Tomku, póki na pomku. *Rys. Ad.* 34. (Iyka drzeć i t. d.). — *Allud. ad.*: Oto masz! da hań! Lepszy Tomasz, niż Niemasz. *Jag. Gr. B b.* Mymbyś zabiegł wadom, Byś na mnie rzekł o Tomasz, abo na się Jadam (ja dam *allud. ad.* Adamum). *ib.* Bodaj Oto i Tomasz żył w Sapiehów domu. *ib.*
- TOMIK, u, m., *dem. Nom.*, tom, ein Bändchen eines Werks, ein fleiner Band, Teil. TOMOTWOR, a, m., n. p. Cyccero jeden z najmędrszych i najkształtniej piszących tomtworów. *Mon.* 70, 41. co wiele pisze, autor wielu tomtów lub dzieł, mnogopis, ein Bistföhreiber.
- TON, u, m.; *Germ.* der Ton; *Lat.* tonus etc.; *Boh.* hla-
- hol; *Slov.* zwuk, hlas, prizwuk; *Sorab.* 1. zénk, (ob. Dźwięk); *Carn.* glasin, (ob. Głos); *Vind.* glafs, fhtima; *Croat.* zvénk; *Bosn.* zéek, zvék, zvecjanje, zvon, zucenje; *Rag.* zvék, zvoon, (cf. dzwon); *Ross.* звонъ, звукъ. Głos, ile się z jednego na drugi odmieńać może, zowie się tonem. *Kpecz. Gr.* 3, p. 12. Łagodność jego mowy, ton przyjemny tkliwy. *Teat.* 46, 23. Odmieniają głos sobie, i osobliwych w mówieniu tonów zażywają. *Mon.* 67, 499. W muzyce tonów jest siedm, te są: c, d, e, f, g, a, h; ton w nótach poznaje się przez linią, na której, lub nad którą jest położony. *Magier. Mskr.* Wziąwszy bandurę, ze wszystkich tonów, od ut do sol skocznie wygrał tańce. *Zab.* 13, 61. W muzyce ton, do którego inne odnosimy, nazywa się tonem głównym. *Hub. Mech.* 147. Wysoki ton w muzyce, t. j. cienki, w nótach na wyższej linii położony. *Magier. Mskr.* Niski ton w muzyce, t. j. głęboki, gruby, w nótach na niższej linii położony. *ib.* — *Transl. varie.*: Tony, słowa, mowa; Töne, Worte, Rede. Nigdy tak piękne usta przyjemniejszych nie wydały tonów. *Węg. Marm.* 1, 57. — Ton, sposób mówienia, tłumaczenia się, postępowania; der Ton, die Art, die Manier. Już też czas odmieńić te tony, dosyć tych pieszczot, nie jesteśmy dzisiejsi małżonkowie. *Teat.* 13, 17. Śmiać się z drugich, jest to ton wielkiego świata. *Kras. Pod.* 2, 103. Człowiek wielkiego świata, przejął modac tony. *Teat.* 33, d, 44. Do modły stosować się należy, żeby uchodzić za ludzi umiających żyć, i za ludzi du bon ton. *Teat.* 19, b, 7. Powszecchoym zaczyna być tonem, nie tak czynić, jak dawniej czyniono. *Kras. List.* 64. Ludzie dobrego tonu. *Teat.* 48, b, 3. Ponieważ z tego mi zagrała tonu, poradzę ja sobie. *Teat.* 10, b, 48. Powział ton decydujący, jakby na trybunale siedział. *Kras. Pod.* 2, 253. Ton zachwały, niby wyroki jakie wydający. *Mon.* 70, 546. Te śmiałe tony urażać mnie powinny. *Teat.* 33, d, 45. Ton brał z nami despoty. *Teat.* 45, 1. Życzę zniżyć trochę tony. Bądź eokolwiek względniejszy a mniej naprzykrzony. *Treb. S. M.* 115. Nie jest to pierwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teat.* 19, c, 100. Otoż to przecię teraz spuszcza z tonu. *ib.* 34, b, 26. et 17, c, 9. (spuszczać z basu na kwintę, den Ton herabstimmen, skrzydła obwiesić). Pan szambelan daje sobie też tony. *Teat.* 19, c, 101. (powagę stroi, imponuje). Żyją według górnego tonu. *Pam.* 85, 1, 867. z pańska.
- TÓN, ob. Tuńczyk, ryba.
- TÓN! słowo komenderujące, ein Befehlshaber Wort, halt! Ognia! ton! tuj! cel! pal! *Kaw. Nar.* 280. Na słowo ton! pluton się zastanowi; na słowo marsz, robi trzy różne kroki; na słowo tuj, gotuje się. *ib.* 293.
- TÓN, i, ż., TONIA, i, ż.; *Boh.* tuně; *Sorab.* 2. ton; *Ross.* тона, тонька; — 1) głębia wody, cf. topiel; die Tiefe, tiefer Ort im Wasser. Miasto jest, gdzie ton przedtym była Amstirtry. *Zab.* 8, 367. *Kniaz.* Dzieliwszy się wprzód Nil, znowu wszystkie odnogi w jedną ton łączy. *Bardz. Luk.* 184. Psia Scyla Sykulskie oszczekuje tonie. *Zebr. Ow.* 162. Dla gorącości wiele rzek w toniach swoich powysychało. *Krom.* 709. — *Alleg.* Trudno było na

to odpowiedzieć; żeby wybrnąć z tak głębokiej toni, udał się do xiąg. *Kłuk. Turk.* 156. — 2) Tome, miejsce na jeziorze upatrzone do sieci, mają być ze wszystkim oczyszczone. *Kłuk. Zw.* 5, 255. in der Fischerey, ein Strich, der mit Regen umflesste Strich Wässers. W jezioro wwiązanie dawane być ma według wiadomości, jako wiele toni w którym jeziorze będzie, każda tonią stanowiąc za 24 groszy. *Stat. Lit.* 217. — Tonia, połów, tyle ryb, ile jednym połowem wyciągniono; ein Zug, so viel Fische als auf einem Zug gefangen werden. Gdy rybitownie łowi, pewny człowiek tonią jednę zakupił u nich. *Warg. Wal.* 116. Przedał mu rybią tonią. *ib.* — 2) *Transl. fig.* Tonia, niebezpieczeństwo, zły raz; Gefähr, äußerste Noth; *Eccel.* триокаянство, величайшее несчастье. Z rozmaitych przygod i z szkodliwych toni za świata opatrnością dziwnie wychodzimy. *Zarn. Post.* 5, 520 b Ze złej toni Rzplta wyszła. *Star. Ryc.* 55 Neustraszone męstwo Sobieskiego wyratowało kraj z ostatniej toni. *Pam.* 85, 2, 257. I Halicz, który już był na złej toni, odzyskał Kazimierz. *Biel.* 105. Któryż bóg z tej cie toni, która wiedma swemi, Lub czarownik wydzwignie zioły Tesalskimi. *Hor.* 1, 124. Próżno się śmierci boim, żaden się tej toni Na świecie nie uchroni. *Petr. Hor.* 2, B 4. Wszyseśmy w tejsze śmierci toni. *Ody. Sw.* 2, II h 2 b. Gdy już nam przyjdzie na zgonnej toni, toż dopiero do boga. *Rej. Post.* S s 6. Zodeśgefähr, Lebenögefähr. — TONAĆ *med. jedntl.*; *Boh.* tonauti, ztonauti, ztonul, ztonu; *Rag.* tonutti; *Bosn.* tonuti; *Croat.* tönem, tonulszem; *Eccel.* tony; *Ross.* тонуть, pogrążyć się, im Wasser sinken, hinunter sinken, in Gefähr kommen zu ersaufen. Prote, póki ma weale wiare, chodzi po wodzie, jak po suszy; a gdy jej naruszył wątpliwością, poczyna tonać; i utonałby był, by go pan nie ratował. *Sekl. Math.* 70. Gdy począł tonać, zawołał: Panie! ratuj mię, tedy natychmiast Jezus wyciągnawszy rękę, ujął go. 5 *Leop. Math.* 14, 50. (gdy się począł zanurzać. 1 *Leop.*). Kto tonaćemu pomoc a popłynąć po niego chce, ma mieć dużą siłę, aby go on tonący nie utopił. *Sk. Żyw.* 2, 200. Kto tonie i gołego się miecza chwyta. *Rys. Ad.* 22; i miecza i ciernia. *Cn. Ad.* 1165; i wiszu się chwyta. *Pot. Arg.* 58. I brzytwy się chwytamy, gdy toniem *Pot. Arg.* 271. (wszystkich sposobów używamy). — Okret tonał. *Bardz. Luk.* 15. daß Schiff sank, sank an unter zu gehen. W jednym okrecie płynieimy, Jednakoż wszysecy toniemy. *Dar. Lot.* 2. Nie tonący, nie pogrążony, co nie utonie, nie idzie na dno, *immersabilis.* *Cn. Th.* 555. et 514. nicht ersinkend, versinkend, unversenkbar.

Pochodz. utonać, zatonać, potonać; cf. topić.

TONEK, nka, m, dem. *Nom.* ton; ein Tönchen. Tonek podobnały. *Teat.* 28, b, 29.

*TONIEC [z mazur. 2], ob. Tanice.

**TOP, ob. Topiel. TOPACZ, herb; sepie skrzydło; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 5, 52, ein Wappen.

TOPAZ, u, TOPAZYN, a, m, klejnot przezroczysty, wysokiego żółtego koloru i w samym ogniu trwałego. *Kłuk. Kop.*, *Sienn.* 359. *Germ.* der Topas.

TOPEJKA, ob. Tupejka.

TOPIĆ *cz. niedok.*, (*Boh.* topiti, ztopjm, ztopiti; (2. topiti w piecu palić, tapati naufragium facere; *Sorab.* 1. tepim, tepu mergo; *Cara.* topim, stopim, 1) liquefacere, 2) mergere, top: armata; *Vind.* topiti, potoniti, stopiti mergere, topiti, stopiti, restajati: roztopić; *Croat.* topim, ztopiti, ztopljam calefacio, (topel: ciepły, cf. *Lat.* tepidus; vtoplisze, vtopisze: utopić się, *Hung.* táplalom foveo, *nutrio*; *Croat. et Slav.* top [z *turck.* 2] bombard, topig: a lebrator tormentarius); *Bosn.* topiti, topliti, stopliti: cieplić, grzać fovere, calefacere; stapati, natapiti made: facere; *Rag.* topliti, stopliti calefacere, topiti, utopiti, submergere; *Ross.* топить, топлю palić w piecu, cieplić, topić mergere, topić, roztopiać liquidum facere, stopniti, stapliwaty, nestopniti wypalić piec, przetopić wszystko; nestopnik palacz piecowy, nestopie opalowe drzewo, tonka palenie w piecu, potaplivali poroztopiać, moco paralić; utoniti, utaplivali usarzyc, utonati, utonuty, nestopnuty, nestonaty, utonuty utonac, tonucii grzazki; cf. *Hebr.* טבא, inturrit; טבא taba, immersus est, *Aeth.* ስጋጋ perit in aquis; cf. *Graec.* ζῆλος locus palustris, uliginosus; cf. *Germ.* Tiefe; et. *Ital.* tufare; *Germ.* taufen, tauchen); — 3. 1. plawić, pogrążyć, zanurzać w wodzie, (cf. tonać); (dok utopić); inß Wasser tauchen, senken, ersinken, versinken. Od nieczam ja ebiał ginąć, baby tylko topią. *Pot. Arg.* 198. (czarownice topią). Myślę iść topić się do Wisły. *Teat.* 43, b, 69. (ich will mich ersinken). Topi sternik bogactwa jednejsze godziny, które troskliwie zbierał z dalekiej krajiny *Teat.* 46, d, 47. Rozpalone żelazo węgłami, które wyjąwszy kowa, krzyweca kleszcz mi, Topi w wodzie, to zatym pryska zatopione, I popiskuje w mokry ciepliej zagrożone. *Zebr. Ow.* 502. — *Tr. fig.* Psy dzika dopadłszy, topią w nim swe zęby. *Miask. Ryt.* 2, 109. (utapiają, zapuszczają). Wzrok swój w ziemi topi. *Bardz. Trag.* 257. Orlik topi w słońcu wzrok. *Tward. Wł.* 6. Raz chmurna twarz ku nieba wznosi wysokiemu, Drugi raz w niskiej ziemi topi swe żrzeniec. *Ow. Ow.* 551. (sic versinkt ibren Witz in die Erde; wryte ma w ziemię oczy). — 2) Topić kruszec etc., stopić dok, roztopiać, plawić, rozpuszczać, zlewać; schmelzen, zerfließen, zerfließen lassen; *Sorab.* 1. žkru; *Vind.* spulnat, arspulnat, respulnati, variti (cf. spuścić wosk, tój), prelizat. (cf. przelać); *Croat.* cvzeti, cvzem, ceczivaram, latim; *Ross.* топить, сплавить, сплавать, сплавливаю. Gdy się tegie ciało za pomocą ognia w płynne obraca, mówimy, że się topi, a same tę pracą zwiemy roztopianiem. *Kruml.* 179. Pobral od nich kołstki, stopił i wlał je w formę. 1 *Leop. Exod.* 52, 4. (spławił je. 5 *Leop.*). Wszystkie niepotrzebne dzwony stopione, a z nich drobna moneta bita zostanie. *Gaz. Nar.* 1, 275. Topienie, spławienie, rozpuszczenie przez ogień *Ross.* плавка, сплавка, сплавление, сплавливание. — *Fig. tr.* Topić swój majątek, marnować go, rozrzucac; durdbringen, verschlemmen, vergeuden; *Sorab.* 1. topluyu, newužitne pzetzinam, (topliski rozrutny). NB. Jak słowo Plawić przechodzi do znaczenia zapuszczania w wodę do znaczenia roztopu przez ogień, tak też podobnie słowo nasze Topić zna-

czy *mergere* i *liquefacere*. Atoli za skazówką dyalektów, w których słowo *topitti*, *topliti* znaczy ciepłi, grzać, trąsimy na źródło teplý t. j. ciepły; zatem wszystkie znaczenia za ich pomocą tak pogodzie wypadają; topiti 1) *calefacere* ciepłi, 2) *liquefacere* roztopiać, 3) *mergere*, n. p. w roztopie, w odmieczy. TOPIALNY, a, e, do roztopiania służący, *Сѣмелъ*; *Сѣщъ*. Piec doświadczalne i topialne, *fusoriae*. *Kraml. Chym.* 25, (*Carn.* stopniza, *plavsh*; *Vind.* *spulhauna pezh*, *plavsh*, *reszviralniza*; piec topialny; *Ross.* *горновый* od pieca topialnego); *Carn.* *rostopniza*; tygiel topialny. Kufle topialne, *coni fusorii*, *Сѣщбуѣл*. *ib.* 48, (*Ross.* *подтопка подниета*). TOPICIEL, a, m., roztopiacz, roztopiciel, *der Сѣмелъ*; *Vind.* *spulhavez*, *spulhar*, *varitnik*, *varez*, *restajavez*; *Ross.* *сплавщикъ*, *плавильникъ*; *Boh.* *topič*, *f.* *topička*; *Croat.* *topitel calefactor*, *f.* *topitelieza*. TOPIEL, i, ż., *TOP, u, m, TOPBELISKO, a, n., przepaść wodna, tonia; *ein Wasserstrudel*, *Wasserföhnd*, *Abgrund im Wasser*; *pr. et fig.* *Sorab.* 1. kużow; *Croat.* *posiralische*; *Vind.* *poshiralifhe*, *vertulez*, *vodnu vertovilu*, *vtonifhe*, *vtoniuna jama*, *potoniuniza*, *podtezhifhe*, (*stoplma*; *szmlel*; *Carn.* *toplina*); *Ross.* *топь*. Alexander bez wiatrów przebył Pamilijskie topy. *Chrosc.* *Fars.* 47. Okręt rznie śmiało sztabą swą morskie topiele. *Mon.* 75, 269. W ten czas po morzu lawirować, gdy wszedłszy onej synowie Ledy promieniem morskie uciszą topiele. *Mon.* 71, 544. W deszczow bujnym topie Sami z końmi się nurzali. *Chrosc.* *Luk.* 115. Jużesmy, choć przy brzegu blizkim Smutnym szli w gardło śmierci topieliskiem. *Pot.* *Syl.* 512. Przebywszy nawałność, sama ledwo od topieli ocalała, na ład wyniosła zwłoki ojeowskie. *Ossol.* *Sen.* 27. Chewych morze żeglarzów pogrąża topielą, Zagęszczone pogrzeby. *Hor.* 1, 127. *Min.* Gdzież gościnniec, którym wierni mijają tę topiel czyścowa. *Żurn.* *Post.* 5, 750 b. TOPIELEC, *lea*, m., TOPIEN, *pnia*, m., 1) człowiek, który we złej toni jest, albo z niej wybrnął, albo w niej został; rozbit; *Boh.* *tápač*; *Rag.* *utopjenik*, *utopnik*; *Ross.* *утопленникъ*; *Eccel.* *топный*, *кораблекрушитель*, (*кораблекрушину naufragium facio*); *ein Schiffbrüchiger*, *der der Wassergefahr faum entgangen*, *oder auch darin umgefommen ist*, *ein Cirumfuher*. Topień morski, który okręt rozbił. *Volck.* 595. Napełniło się jezioro martwemi ciały, a woda topieleami zaśmiardła połów rybny zatrzymywała. *Nar.* *Hst.* 5, 65. Wszak się nie zbraniam śmiertelny umierać Tylko nie chcecie mnie bogowie tak haniebnie zbierać Topielem z świata. *Zab.* 15, 140. Archita nędzny topień, wiatrów igrzysko, W trosze lichego ma prochu łożysko. *Hor.* 1, 151. *Nar.* Widzi wybawionych na desce topniów z toni. *Bards.* *Trag.* 254. *Naufragus*, topień morski, który łódź zламаł, stracił na morzu wszystkę majątność swoją. *Mącz.* Z topniów ten i ów się włóczy z swą deską, prosząc chleba. *Min.* *Ryt.* 4, 55. Topień ze mnie, grzące snadno Wszystek na dno. *Kchow.* 115. *Bards.* *Luk.* 84. — 2) Topielec, Topień, TOPNIK, a, m., strach wodny; *der Nix*, *ein Wassergepenft*. O topielecu powiadają, że zwykł w rzekach panować, i bywała rozmaite topie; że jego na-

tura pochodzi z białej głowy brzemiennej, która utonie; lecz gdy pasterze będą pijanemi, kiedy napawają bydło gotowy topielec będzie. *Haur.* *Sk.* 100. TOPIELISTY, a, e, — o *Adv.*, pełen topielisk; *Ross.* *топный*, *voll Wasserföhnde*. Rzeka ta bardzo błotna i topielista. *Biel.* 300. Brzeg głęboki, piaszczysty, topielisty. *Archel.* 2, 156. TOPNIEĆ *neutr.* *nie dok.*, stopnieć *dok*; (*Ross.* *топнуть тонаѣ*); roztopiać się, rozpuszczać się, rozplywać się; *Сѣмелъ*, *zerföhmelzen*, *zergehen*, *zerfließen*; *Boh.* *odgihnauti*; *Sorab.* 1. *žkru szo*, *rozbežu szo*. Piec idzie, gdy w piecu ruda topnieje; przeciwnie stoi, gdy w nim ognia niemasz, gdy ruda nie topnieje. *Os.* *Zel.* 80. Topnienie, *liquefactio*, gdy ciało stałe mocą ognia zamienia się w płynne. *Śniad.* *Chem.* 51. Wosk rozgrzany topnieje. *Auszp.* 45. Dopiero się ojeu lwem stawiła; już ci teraz jak wosk topnieje, i na wszystko pozwala. *Teat.* 16, 17. — *Fig.* *Topniał* z radości. *Weg.* *Marm.* 5, 55. Z wesela niewysłowionego Wszystka na sercu i duszy topniała. *Odym.* *Św.* *D* 4 b. Przeszło 40000 Moskali pod Oczakowem stopniało. *Kur.* *Pet.* 531. zginęło, przepadło; *nie find geföhmelzen*, *geblieben*, *umgefommen*. STOPNIAŁY, TOPNY, a, e, roztopiony, stopiony; *Ross.* *сплавленный*, *zerföhmelzt*, *geföhmelzen*. Srebro pieć kroć topne. *Anakr.* 22. — §. Topny, TOPNISTY, STOPNISTY, snadny do przetopienia, mogący być stopionym; *Vind.* *restarliu*, *spulhanliu*, *svarliu*; *Ross.* *плавкий*, *плавокъ*, *плавильный*, *сѣмелъбар*, *leicht zu sѣmелzen*. W ognistym płomienia ołów trzyma topny. *Hor.* 1, 165. *Zab.* 5, 297. *Nar.* Topne w kupę znosząc miody Pszczoly sok rozkładają w woskowe przegrody. *Pileh.* *Sen.* *list.* 2, 575. Rzeczy niestopniste. *Stas.* *Buff.* 16. Nietopnisty, *non liquescens*. *Cn.* *Th.* 555. Góry niestopniałemi lody przykryte. *Stas.* *Buff.* 274. TOPNISTOŚĆ, *sci*, *ż*; *Ross.* *плавкость*; snadność bycia roztopionym, die *Сѣмелъbarkeit*.

Pochodz. *detopić*, *dotapiać*, *potopić*, *potop*, *potopowy*, *stąpić*, *stapiać*, *roztopić*, *roztopiać*, *utopić*, *utapiać*, *zatopić*, *zatapiać*, *zatop*; *fortassis* etiam *topola*.

TOPOLA, i, ż., *TOPOL; (*Boh.* *topol*, *linda*; *Carn.* *topol*, *topólna*, *jesika*, *jagned*; *Vind.* *topol*, *jagned*, *jagneda*; *Sorab.* 2. *topol*; *Sorab.* 1. *topow*; *Croat.* *topòl*, *trepelika drevo*; *Bosn.* *topola*, *trepetghika*; *Rag.* *tòpola*; *Slav.* *topola*, *jablan*, (*cf.* *jabłoń*); *Ross.* *тополь*, *осокоръ думшная balsamowa topola*, *папкое дерево*); *Lat.* *populus arbor*; *Gall.* *peuplier*; *Germ.* *die Pappel*, *der Pappelbaum*; drzewo pierwszej wielkości, dwojakie, biała topola i czarna. *Kluk.* *Rosl.* 2, 54, (*ob.* *Osika*). Topola Włoska, *die Wälsche Pappel*, ma gałęzie ku drzewu ściśnione, i w rośnieniu niejaka piramide wyraża. *ib.* 67. *Wodoluba* topol. *Zab.* 9, 218. TOPOLIŃA, y, ż., *topolowy* *gaj*. *Cn.* *Th.* 1146, *Carn.* *topolje*; *Vind.* *topolje*, *topolovina*, *jagnedje*; *Croat.* *topolovina*, *topolje*; *Bosn.* *et Rag.* *topolisete*; *Ross.* *топольникъ*, *das Pappelwäldchen*. Gdyśmy już byli w topolinie. . . . *Przyb.* *Ab.* 46. — §. Drzewo *topolowe*, drzewo z *topol*, *Pappelholz*; *Carn.* *topolvina*; *Rag.* *topolina*, *topolvina*. *TOPOLISTY, a, e, n. p. Topolista rzeka. *Otw.* *Ow.* 55. nad którą dużo *topoliny*, *voll Pappeln*. *TOPOŁORODNY n. p. Pa-

dus. *Hul. Ow.* 168. (pappeltrugend, populifer). *Subst.* "TOPOLORODZCA Sperchięj, populifer Spercheos. *Żebr. Ow.* 19. TOPOLOWY, TOPOLNY, a, e, do topoli należący; *Boh.* topolový; *Rag.* topolöv, topolm; *Bosn.* topolov; *Croat.* topolov; *Ross.* тополевый, Pappel. Topolowa maść, *aegrinum. Cn. Th.* 1146. Topolne drzewo. *Lib. Hor.* 109. TOPOLÓWKA, i, ż., rodzaj rośliny, *alcea Lin n.*, Sigmarfrant, Pappelfrant; u nas jeden gatunek jest różowej, Rosenpappel. *Kluk. Dyke.* 1, 19; *Ross.* рожа.

TOPOR, u, m., TOPOREK, rka, m. dem.; (*Boh.* toporo, toporko, topořisko; *Vind.* topar, toparishe, dershalu, rozhliza trzonek, dzierzak); *Slov.* topor; *Ross.* топоръ, топорикъ; (*Pers.* teber. *Czart. Mskr.*); 2. 1) naczynie ciesielskie. *Jak. Art.* 3, 320; gatunek krótszej siekiery, daß Beil; *Vind.* butiza, shroka sekira, zimbraka, zepouniza, ziepleniza, prezepniza, zepin; *Eecl.* оскордець, оскръдъ (cf. oskarda), сѣчико. Siekiere zowią Moskale topor. *Biel. Hst.* 453. Jakoby w lesie drwa, siekierami wyrębowali drzwi jego, siekierej i toporem obalili je. 5 *Leop. Ps.* 75, 6. (siekierej i nasiakiem. 1 *Leop.*). — *Fig.* Ludzi zbierać w pokoju, jest to sobie wieszac topor nad szyją. *Pot. Arg.* 507. (miecz do gardła, oczywiście niebezpieczeństwo). — 2. Topor, herb; tak dawny, iż go też starzą zowią; topor biały w polu czerwonym. *Biel.* 25. *Kurop.* 5, 32, ein Wappen. — 2. 2) Toporek ryba, ob. Barwana. TOPORNIA, i, ż., luta żelazna na topory, eine Eisenhüte, wo Beile gemacht werden. Do pieca Stąporkowskiego jest 5 lyszerek i topornia. *Os. Żel.* 56. TOPORZYSKO, a, n.; (*Vind.* sekirni topar; *Carn.* toparishe; *Sorab.* 2. toparischežo; *Sorab.* 1. toporžežo, toporžečko; *Ross.* топорщик; (*Boh.* topořisko, topůrko, násadište; *Carn.* toparisheže; *Croat.* topariske, dersalo, ruchliza - trzonek, rekoješé); drewno, na którym topor osadzony lub siekiera; der Stiel eines Beils, einer Art. Nad rzeką drwa rabiacemu, siekiera z toporzyska spadła w wodę. *Star. Ben. B.* 4 b. Z toporzysk siekiery spadają. *Bardz. Trag.* 514. Na krótkim toporzysku. *Rys. Ad.* 47. Okrutną częstokroć oddają nam niewdzięcznością, na kształt owej zaostrej siekiery, która z lasu dobrawszy toporzyska, tym samym wszystkie wycina drzewa. *Mon.* 75, 758. — Toporzysko, drzewo grube dębowe, na którym młot wielki, który żelazo kuje. *Os. Żel.* 86. der Hammerstiel in den Eisenhämmern. — 2. Toporzysko, wielki albo zły topor; *sed hoc sensu raro obvium. Cn. Th.* 1146. ein ungefährtches, elendes Beil. TOPOROWY, a, e, od toporu, Beil; *Ross.* топорный. Toporowy prokrowiec, *Ross.* топорникъ.

TOR, u, m., [z franc. tour 2]; (*Bosn.* tór, għdi ovec stoje ovile, tór od krava i volova, obor barile); tor, droga wydeptana, wytarta, utarta, pełna śladów; ein betretener Weg, eine Bahn; *Vind.* storjen pot, zesta; *Sorab.* 2. bonna. — *Pr. et fig.* Rzecz trudna w ómie wysledzić tory. *Przyb. Milit.* 74. Jeździł wszystko wielkim gościńcem, bitym torem. *P. Kchan. Orł.* 1, 57. Łatwo póty nie błądzić, póki się bitym torem pilnuje toru. *Mon.* 76, 537. Nikt nie zbłądzi, który po twym torze z uwagą chodzi, wielki Monitorze; Nie zboczy wpadłszy na rozdrożne wi-

dła, Trzymający się twójgo prawidła. *ib.* 74, 58. Zbłądziłeś od toru prawdy, odstąpiłeś od gościńca sprawiedliwości. *Pociej.* 158. Tor do żywota zbyt nie obfity, Ale do śmierci gościńiec bity. *Kehow.* 142. Nie tać to jest droga i tor spokojnej gościny. *Suszye. Pieśn.* 5, B 2 b. Nuż tym torem, za tą niedzną a upadłą Magdaleną *Hcj. Post. Fff* 6. Idzie chwalebnym dawnych poprzedników torem, *Zab.* 12, 63. (śladem, ściegнем). Czynił mu mieczem tor na zachód cały. *Suszye. Pieśn.* 5, H 3. (miejsce, rum, drogę mu otworzył, utworował). Tor życia, sposób życia, tok życia; die Lebensart, der Lebensmandel. Staraj się równy zawsze utrzymać tor życia. *Pilch. Sen. list.* 279. A ja prostak, a przecież chciałbym z tego toru Coś pojąć i określić, jak żyją u dworu. *Kras. Sat.* 85. Bron cę boże, abys się miał dać słowić i zbić z toru. *Pilch. Sen. list.* 257. TORAK, a, m., zgrubiałe, rituper., tor podły zły, cine jfłedte Bahn. Bita droga przez pole, jakie więc toraki Czynia ordy Tatarskie, po naszym szlaki. *Pot. Pocz.* 615. Poehodz. torować, utworować.

TORBA, y, ż., TOREBKA, TOREBECZKA, i, ż. dem.; *Sorab.* 1. ranezen, wandrowski mēschk; *Carn.* torba, mavha; *Vind.* torbiza; *Croat.* torba, torbica, torbichicha, (torborezeč - rzezimieszek); *Hung.* turba, tuskátska; *Bosn.* torba, perica, tehatica; *Rag.* torba, torbiza; *Ross.* torба, сума переметная, на Kamezatec torbacy pantalony; (*Turc.* torba, *Czart. Mskr.*); tajstra, toboła, ein Zernüter, Bettelstaf, (cf. torba). Nie jedne są to ludzi losy, Jedni torby dźwigają, drudzy noszą trzosi. *Zab.* 14 68. Sautny widok snających się figur okropnych, przybranych w torby i gałgany, heznego ubóstwa *Niadt.* 51. Z torbą pójść. *Teat.* 8, 27. żebrać, betteln geben, an den Bettelstaf kommen. Z pijanstwa wynika z torbami po żebrach chodzenie. *Perz. Lek.* 257. W coż się pan obróci, kiedy wszyscy poddam jego z torbą pójść? *Teat.* 8, 52. Trzeba będzie rozbijać, koltaić i torbę włożyć bez żadnego zapasu. *Teat.* 19, c, 66. Tysiąc biednych dyabłat, żyjących z kalamarza, wrzeszczą, że ich przywodzę o torbę. *Teat.* 20, b, 191. — *Adag.* Jeden taki jak drugi; to wór, to torba. *Teat.* 21, 168, (cf. nie kujem, lecz pałka) — *Burlesque:* Torbami, kupami; in ganzen Haufen, Paffen. Obcażał wszystkie znajome osoby torbami kopulentów. *Zab.* 16, 45. — 2. Torebka, botan. okrycie owocowe, z wielu części złożone, w czasie dojrzewania ziarn otwierające się, capsula. *Bot. Nar.* 126. die Grundpappel. TORBIARZ, a, m., z torbą chodzący, żebrak; ein Bettler, der mit dem Bettelstaf, Schmarppstaf herum geht. Wiołchemi torbiarz trzęsie gałganami. *Hor.* 2, 115. *Nar.* Różnych warzyw kosze Od jednych drzwi do drugich jak torbiarz reznosze *Zab.* 15, 176. TOREBNI, TOBBOWY, a, e, od torby, Zernüter, Bettelstaf; *Croat.* torbichni.

TORF, u, m., tufpha; *Ital.* torba; *Germ.* der Torf; *Gall.* tourbes; *Angl.* turf; *Svec. et Isl.* torf; pewna ziemia tłusta gęstym i różnemi korzonkami przerosła; która w sztuki na kształt cegieł wykopana i wysuszona, zażywa się zamiast drew i węgli. *Kluk. Kop.* 1, 227; *Vind.* fu-

fnik, rushina, rushena; *Ross.* торфъ. TORFOWY, a, e, od torfu; *Źorf.*, *Vind.* fuhni, fuhizhni; *Ross.* торфяной. TORGAWIA, i, ż, miasto Saskie, *Źorgau.* *Dykc. Geogr.* 3, 123; od słowa targ, *forum.* *Bohoritz.*, *Sorab.* 2. Tor-gow; *Boh.* Turkow.

°TORŁOP, u, m, tułop, cały kozuch, cin ganzer Schaßpelz, durchnß gletß. Za kozuch barani białogłowski torłop, 70 groszy. *Stat. Lit.* 395.

TORNAK, u, m., *Tournoy*, miasto w Niderlandzie. *Wyrn. Geogr.* 216, eine Stadt.

°TOROPIC się, ob. Trapić się.

TOROWAĆ cz. *niedok.*, utorować *dok.*, tor czynić, drogę słać; *propr. et fig.* einen Weg machen, bahnen; *Vind.* pot narediti, pot poranati; *Ross.* укатать, укатывать, торить дорогу, (торить змучаіе, ториться стояе czekaіе, торить, пароть wyknać, nawyknać, torenie zмучаіеnie, торный гладки, równy, o drodze); *Eecl.* путе-творю, пътстворити. Wielki bity gościniec torowały za nim. *Przyb. Mill.* 69. Będę się trzymał staręj drogi, lecz jeśli krótszą znajde i równiejszą, tę sobie utoruje. *Pilech. Sen. list.* 1, 275. Żelazem przejście otworzyć, i drogę sobie torować. *Pilech. Sall.* 112. Dokądkolwiek się podobą się, zawsze mieczem nam drogę utorować trzeba. *Zab.* 12, 299. Drogę sobie pałaszem utorować. *Boh. Kom.* 4, 204. Ować to ścieżka, która prorocy od początku świata sobie upodobali, onęż Hoczyli i torowali. *Wiszn.* 176. Idzie baranek, gotując drogę do Jeruzolimskiego tryumfu, toruje ścieżkę do państwa niebieskiego *Paciej.* 210. TOROWANY, *contr.* Torowany, a, e, bity, ubity, n. p. gościniec, gebahnt. Torownym gościniecem leda kto się wlecze. *Rys. Ad.* 68. *Cn. Ad.* 1166. Pójdzie on torownym twym śladem. *Zab.* 12, 111. Szedł na Armenią torownemi szlaki. *Chrośc. Fars.* 472. *Chrośc. Luk.* 154. Tu ei się ukazuje jaśniejsza droga, a utorowanymi gościniec ku panu chwały. *Rej. Post. K k b.* Chodzą w drogach złości, to jest, od onych starożytnych ludzi świętych nieutorowanych, ale nowo wymyślonych. *Gil. Pst.* 258 b. Na tym świecie niemasz ścieżki, któraby od tysiąca ludzi przed nami nie była utorowana. *Teat.* 55, 51. udeptana, utarta; betreten, angetreten.

TORT, u, m., TORTEL, u, m., TORCIK, a, m. *dem.*; *Lat. med.* torta; *Ital.* torta; *Gall.* tourte; *Angl.* tart; *Germ.* die Torte; *Boh.* dort, teykaneč, dortjk, dortček; *Carn.* tórta; *Vind.* torta, gospollina potiza; *Croat.* tórta, torta; *Bosn.* torta, prrisnač, prriesnač, ghibaniča, zelegnak, prrisnač od zelja; *Rag.* ghibaveza, prrjsnaz; *Slav.* kolàcs, (cf. kołacz); *Ross.* тортъ, сладкій пирогъ, (cf. pirog). Tort ciasto z konfiturami, marmelad różą, pieczony. *Wiel. Kuch.* 451. — Czynią kucharze z ryżu przypiekanki abo tortele. *Syr.* 1001. Tort jabłeczny. *Tr.* Mniejsze stany pieką krople, większe torty. *Rej. Zw.* 61, (cf. podług stawu grobla, piędzia się mierzyć). *Gil. Post.* 519. TORTARZ, a, m., co torty robi, piecze; *Vind.* tortni pezhenik, der Tortenbäcker. Nie było w ten czas tak wymyślonych kucharzów, piekarzów, tortarzów, smażarzów. *Rej. Zw.* 60.

TORTURY *plur.*, ob. Męki, cf. pytki; *Sorab.* 2. tractura; *Vind.* restegnilu (cf. rozeiagnać), saghuni spralhanje, glavokriunu sbaranje; *Ross.* пытка, розыскъ, die Tortur; (*med. Lat.* tortura, cf. torquere, torsus). Uczynku tylko na torturach dochodzimy, sprawiedliwości zaś na sądach. *Siem. Cyc.* 500. Nie bredziż inkwizytki na torturach, tak jak niesie przysłowie: bredza jak na mekach. *Boh. Dyab.* 2, 510. — *Fig. in singular.* Co drugich zaleca, to dla niej jest tortura. *Mon.* 68, 227. mgka. TORTUROWY, a, e, od tortur, Tortur; *Ross.* пы-точный.

TORUŃ, ia, m, pierwsze między trzema Pruskimi miastami wielkimi. *Vol. Leg.* 7, 759, die Stadt Thorn an der Weichsel. Toruń budowny i bogaty w enotę, Tam szczyrych mieszczan ogladasz ochotę, Tam pokój, tam wstyd, tam płuży uczciwość, i sprawiedliwość. *Klon. Fl.* 3 b. — 2. *Botan.* Toruń, pierzyste ziele, *artemisia dracunculula*, gatunek bylicy. *Kluk. Dykc.* 52. *Syr.* 179. der Dragun, Draban; estragon. *Wiel. Kuch.* 451. TORUNIANIN, TORUNCIANIN, TORUNCIZYK, a, m, który z Torunia rodem, der Thornier. *Torunianer.* *Vol. Leg.* 5, 455. TORUNSKI, a, ie, Thornijß. Piernik toruński. *Haur. Sk.* 56. Gęgla toruńska, ob. Gęgla.

°TORZ, ob. Tehórz.

TOS, ob. Ten. TOSAMOŚĆ, sci, ż, indentitas. *Cyank. Log.* 65. °TOZSTWO, a, n.; *Eecl.* тѣждество, тождество, die Eimerleyheit, Identität. *Łesk.* 2, 112. *Śniad. Alg.* 1, 28. *Alg. Nar.* 4. Ocień: i syn przez tożstwo i jedność siły technienia ich, jeden i tenże jest jego spirator technący. *Smotr. Apol.* 72. Zjednoczenie trzech person, jedność i tożstwo istności. *Smotr. Lam.* 128. *Smotr. Apol.* 51. TOSAMY, a, e, identijß. Zrównania są tosamemi, kiedy wyrażają tosamność co do stosunków i co do terminów. *Śniad. Alg.* 1, 46.

°TOSIENKA, [u, ż, blande Antonina, Antosia 2]. ob. Dosienska [Dorota, tu nie należy 2]

TOSOWAĆ cz. *niedok.*, n. p. Pieszóstno jeździsz, talery toszesz, A poszełcznym być sobie miamujesz. *Bratk. O b;* tasujesz, w stosy układasz?

TOTUMFACKI *boh.*, z *Łac.* fac totum, co wszystkiego u kogo dokazuje, prawa jego reka; der bey einem alleß machť, alleß gift. Stary totumfacki pańkownik. *Teat.* 50, *gracj. et.* 55. c. 12.

TOWAŁA, ob. Tuwałnia.

TOWAR, u, m., TOWAREK, rku, m. *dem.*; (*Boh.* orkall, woiakß (cf. wyderkaf), zbożj kupeekč, (cf. zboże); *Stow. et Siles.* towar; *Sorab.* 2. wohra, kschami; *Sorab.* 1. wora; *Carn.* blagu (cf. błogo), tovor elitella, juki, tovorneske kojn: juczny koń; *Vind.* tovor, tovorstvu: ciężar, brzemie, frecht, ładunek, tovoriti, tovorjati, potovoriti: ładować, tovoru ledlu: juki, tovorski, tovorni vas: bryka, tovorni, tovorski konj: juczny koń, tovorni ofel: juczny osieł, tovornik: drągarz, nosarz; *Dal.* tovarnik: osłarz, tovar, magaracz: osieł; *Croat.* tovor 1) onus, sarcina, 2) asinus, tovorim sacrinas impono, juczę, roztovorujem (deonero), roba, tergovina, (cf. targ); *Bosn.* tergovina, pratesgi (cf. sprzęty), (tovar 1) osieł,

2) tovar, suaka sgivina od sumara *jumentum*, 3) tovar, brinime *onus*, tovarcich: osielek, / tovrčica, tovarina, cjoijek od niseta: mkezemnik: *Rag.* tovar, 2) *sudes*, ossal, magarre, magarraz, poslenik, *dem.*, tovarcich, magareich, oslich, oslovaz, / tovariza, posleniza, magariza, oslizza: osiel, osielek, oslica; *Slav.* natovariti: naładować, iztovariti: (wyładować), roba, (cf. *řab*, *řabek*): *Ross.* товаръ, таваръ, товарець, (тавары, товари обóz, cf. *tabor*); cf. *Germ.* die Waaren; (*Svec et Isl.* wara; *Isl.* werja: przedawać); towar, kupia; *Germ.* die Waare, Handelswaare. Kupey będą lamentować nad nim, że już towarów ich więcej żaden nie kupi; towaru ich, złota, srebra, kosztownych kamieni, i t. d. *Leop.* *Apoc.* 18, 11. Drobne towary: (*Ross.* дробяшки, cf. drobiazgi). Kradzieżą grzeszą, którzy złe, skażone i fałszywe towary za prawdziwe i całe przedawają. *Kucz. Kat.* 3, 166. Towary leśne, popioł, potaż, siano, cembrowiny, klepki, wasilki, maszty, bale, tarcice etc. *Vol. Leg.* 3, 60. Jaka płaca, taki towar; *Slov.* lačné maso, řidká polewká; *merces pretio correspondent*, fupfern Oeld, fupferne Waare. TOWARNY, a, e; *Ross.* товарный; do towarów należący, Waaren; (*Vind.* tovaren, tovarski: ciężarowy, brzemienny, juczny; *Rog.* tovarski, magarski, osegli: osli). Towarne nabywanie zależy na przywożeniu i wywożeniu. *Petr. Ek.* 26. Wyřebowanie towarnego drzewa. *Pam.* 85, 1, 412. ob. towary leśne.

TOWARZYSKI, a, ie, TOWARZYSKO, TOWARZYSKIE *Adverb.*, TOWARZYSZNY, a, e. snadny do towarzystwa, do towarzyszenia się, ludzki; *Boh.* tovaryšky; *Slov.* tovarišni, tovarišliwi, (towaršlivec *Socialis*, *Instrumentalis casus gramm.*); *Sorab.* tovaršiki, tovaršně, wobozny, (cf. obeszły); *Vind.* tovaršliu, perluden, tovaršhen, perdrushliu, (tovaršhen, sdrushliu: małżeński); *Croat.* paydassni; *Bosn.* drugevan, (cf. družyna); *Slav.* druxevan; *Ross.* обходительный, gefellig, umgänglich, leutfelig. Bóg człowiekowi dał naturę towarzyską, która go do kupy pędzi. *Sk. Kaz.* 655. *Pilch. Sen. list.* 12. Wół między inszemi zwierzęty jest towarzyszny a przyjaźny. *Sienn.* 275. Dobrodziejstwo dawać, rzecz jest towarzyska; bo kto daje, jedna sobie u kogo przyjaźń. *Gorn. Sen.* 354. Cnoty towarzyskie są te, co nas czynią użytecznymi tym, z którymi żyć nam przychodzi. *N. Pam.* 15, 44. Z dobroci wypływa grzeźność, i cnoty towarzyskie, które uprzyjemniają życie tych, co nas otaczają. *N. Pam.* 24, 526. Siadywał przy nich towarzysko. *Wad. Dan.* 29, (famiłarnie, po przyjacielsku, cf. bezpiecznie). Wiele z nim i towarzysko mówił. *Baz. Hst.* 97. Przyjacielsko go i towarzysko u siebie zatrzymywał. *Warg. Wal.* 132. Pisaliśmy do papieża towarzyskie listy, *familiares.* *Hrbst. Art.* 154. Od trzydziestego roku Jezus z ludźmi towarzyskie żyjąc, ich kłopoty nosił. *Sk. Kaz.* 26 b. Jezus żywot sobie tak niski i towarzyski obrał, iż najuboższemu trudny do niego przystęp nie był. *Sk. Kaz.* 299. — Towarzyski komu, famiłarny, poufały z nim, mit jemanicu vertraut. Był Jan ś. Jezusowi nad inne towarzyski i jemu łagodną nad inne pokazywał pan miłość, bo na piersiach jego odpo-

czywał. *Sk. Żyw.* 2, 427. Był ś. Filip bardzo wdzięczny i towarzyski panu Jezusowi, mając u niego bezpieczeńność nad innych. *Sk. Żyw.* 269. Niał ten, acz z młodych lat był towarzyskim Husowi, wszakoż potem, gdy się Hus przeciw papieżowi, począł być Husowi nieprzyjacielem. *Baz. Hst.* 6 b. — Z Towarzyski: *Ross.* товарищеский, клеветный; *possess.* towarzyszom spółny do towarzyszów czyli towarzystwa należący. *Čn. Ta.* 1147. Mitgeiffen: Mitgeiffen: Freude: Bundesgenossen: Towarzyskie miasto, *socia urbs.* ib. TOWARZYSKOŚĆ, *Sen.* 2; (*Boh.* tovaryštvj; *Sorab.* 1. tovaršchnořez; *Vind.* tovaršnost, tovaršljivost, perdrushljivost, perludnost, snadnost towarzyszenia się, die Gefelligkeit Towarzyski se zbytnia sřez psuje, i wzgardę pana u niego gotuje. *Čn. Ad.* 1166. sposobotowanem osoby drogę tajemną, ustawicznie obcowanie jedna lekkie poważanie). TOWARZYSTWO, a, n.; *Boh.* tovaryšstvo, tovaryštvj; *Slov.* tovaryštvj; *Sorab.* 1. tovaršchnořez; *Carn.* tovarštvu drushba, sdrushba, (cf. družyna, družba); *Vind.* tovarstvo, tovarštvu, drushice, drushba, drushnost, tovarštna; *Croat.* tovarustvo, terstvo, družstvo, družba, paydastvo; *Ital.* tovari-tvo; *Hung.* tarsasagh, társaság; *Rag.* druxina, zadržuba, druxtuu, druxenje, sadruxenje; *Bosn.* drugba, drugivo; *Slav.* družstvo; *Ross.* товарищество, сотоварищество, совокупность, дружина, общество (*ob.* 'Общ.), сообщество, клеветство, сословіе; *Ecccl.* товарищество, клеветство; towarzyszanie, obcowanie towarzyskie, społeczeństwo, społeczność; gefelliger Umgang, Freundſchaft, Gemeinſchaft, Gefellſchaft. Towarzystwo z mądrym, mądrego czyni; towarzystwo z głupimi, mądrego głupim czyni. *Čn. Ad.* 1167. (obcowanie snadno daje złe i dobre obyczaje; z jakimi nakładamy, takimi się wnet stawamy). Nie wiodę towarzystwa z ludźmi wszetecznymi. *J. Kechan Ps.* 51. Niał ten w prawie bardzo uczonym był; z nim też wiele niał i królów towarzystwa wiodło. *Kos. Lor.* 6 b. (przyjaźń utrzymywał). Złe towarzystwo na złe wychodzi. *Bys. Ad.* 79. Wział z memi towarzystwo, będąc tam długo. *Biel.* 56. (zaprzyjaźnił się z nimi). Nażelmy ich dali nam ręce prawe na znak towarzystwa. *Leop. Galot.* 2, 9 (przyjaźni, na zgodę). W miastach towarzystwa a zatym niłe posiadzenia łatwiejsze, niż na wsi. *Kras. Pod.* 2, 101. (kompanie, Gefellſchaften. Towarzystwo każdy u nas jedno rozumie, co kompania albo biesiada. *M-n.* 75, 42. Jejmość sama smaczno jeść nie może, jedno z towarzystwem. *Pam. Kam.* 285. Zbytne towarzystwo wzgardę czyni. *Petr. Ek.* 112. zbytnia poufałość. ob. Bezpieczeńność, zu große Vertraulichkeit — Z Towarzystwo związek do pewnego jednego celu, społeczeństwo; die Gefellſchaft, eine gewisse Verbindung zu einem bestimmten Zweck. Towarzystwo, złączenie wielu osób na pewny koniec, który ma w sobie jaki pożytek powszechny. *M-n.* 75, 249. Ma być wkrótce akademja albo towarzystwo ludzi uczonych, dla wydoskonalenia języka Polskiego. *Mon.* 69, 241. Rocznicą otwarcia towarzystwa do usąg elementarnych. *Zub.* 14, 189. Franklin utundował politycznomoralny klub, czyli towarzystwo *Pam.* 84, 159. — Lwiem towarzystwem to zowią, gdy jeden chce być pewien

pożytku, tak aby drugi wszystkie szkodę cierpiał. *Szerzb. Sax.* 445. — Towarzystwo *collect.* : towarzysze, drużyna; *Ecccl.* соудан, die Mitgenossen, Gesellen, Gefährten, Fremde. Kazali go siedziowie męczyć, jeśliby miał jakie towarzystwo. *Baz. Hst.* 55. (spółwinowajeów). Waruj się towarzystwa złego, zazdrościwego, rozpustnego i graezów i urągaczów. *Budn. Apoph.* 79. Jakie towarzystwo, takie też i obyczaje pospolite bywają. *Rej. Zw. T. b.* Z towarzystwa o obyczajach naszych dają rozsądek. *Sk. Kaz.* 500. Szczodrobliwości, które lepsze dam towarzystwo, nad ludzkość i Jaskawość! *Warg. Wal.* 145. (towarzyszki?). — *Milit.* Towarzystwo, towarzysze wojskowi, (ob. Towarzysz); die polnischen Tovarjischen. Towarzystwo Husarskiego, pancernego znaku. *Mon.* 75, 581. — §. *Arithm.* Reguła towarzyswa. *Sniad. Alg.* 1. 52. die Gesellschaftrechnung. TOWARZYSZ, a. m.; *Boh.* tovaryš; *Slov.* tovaryš; *Sorab.* 1. tovarsh; (*Sorab.* 2. tovarish : drużba weselny); *Carn.* tovarsh, «a varijem *custodire, quasi custos alterius*» (ob. Warować), spremluvaz, pajdash; *Vind.* tovarsh, tovarish, tovarh, kspan, drushnik, spremnik, povodnik, (tovarsh : małżonek, tovarshnik : kompanjon); *Croat.* tovarsh, ortak, paydás, drugh, drushbenik, (tovarsh : małżonek); *Dal.* tovaris; *Hung.* taars, útítárs; *Rag.* drugh, drushbenik; *Ross.* товарищ, собесѣдникъ, собесѣдователь; *Ecccl.* тоwarzysь, касерть, подругъ, обьруникъ, обьиникъ, приобщий (cf. obec), оучастникъ (cf. uczestnik), съиковникъ, съватникъ, единого съ кѣмъ лика; — 1) towarzyszacy komu, spółnik, kolega; *Germ.* der Gefährte; (cf. *Hebr.* 227 sociatus fuit, cf. tabor, cf. towar); *Gesell.* Genosse, Mitgenosse. Towarzysz, który jednego stanu i urzędu jest, *collega.* *Maec.* spółurzędowy, der Amtsgenosse, Amtsbünder, (cf. spółcechowy). Berfo i miłość nie chcą towarzysza. *Pot. Arg.* 159. ib. 409. (cf. jedno słońce dość na niebie). Jesteśmy wszyscy towarzysze pana. *Warg. Radz.* 556. Towarzysz podróżny albo w drodze, der Reisefährte; *Boh.* spolnehudec. Planety drugiego rzędu, towarzysze, *satellites*, księżycy, niektórym planetom głównym dodane. *Sniad. Jeog.* 6. *Ross.* спутникъ. Towarzysz wojenny, wojskowy. *Teat.* 52, 42. *commilito*, der Kriegskammerad. Z płażącym wodzem płażca towarzysze broni. *Dmoch. II.* 2, 191. die Waffenbrüder. Towarzysz pierwszy, drugi, trzeci, aż do ostatniego, po łacinie *commilito.* *Chmiel.* 1, 82. Towarzyszami Rzymianie nazywali monarchów albo narody te, które z nimi przymierze zawarły wzajemnego posiłkowania. *Siem. Cyc.* 197. (sprzymierzeńców, *socios*). Towarzysz w mieszkaniu, ob. Spółmieszkaniec. — Czystość ubóstwa w zakonie towarzyszy wierny. *Birk. Dom.* 76. Wierny towarzysz pies we dnie i w nocy. *Zab.* 11, 15. *Koss.* Pijanica, zwiedziciel, towarzysz łotrom, zloczyńca. *Sk. Kaz.* 126. Z jakim się kto towarzyszem braci, Tej obyczajów nabędzie postaci. *Kehow.* 152. Połączmy biedy nasze, nie wiem, kto to pisze, Ale i wisieć milej, mając towarzysze. *Zabl. Anf.* 97. (spólnie lżej, cf. dla kompanii dał się Niemiec 'obiesić). Nie tam w smak nie bywa, gdzie się bez towarzysza używa. *Cu. Ad.* 552. Żona ma być mężowi żywota towarzyszem.

Petr. Ek. 70. towarzyszka, Lebengefährte. — §. Towarzysz rzemieślniczy. *Vol. Leg.* 2, 848. ezeladnik; *Ross.* подмастерье, ein Handwerkgeselle, ein Geselle eines Meisters. Rzemieślniczowie albo towarzysze u rzemieślników robiący. *Vol. Leg.* 3, 595. Ten Andrzej młodzieniec był towarzysz rzemienia krawieckiego. *Bos. Hst.* 58. — 2) Towarzysz w wojsku Polskim, ein polnischer adlicher Officier zu Pferde, mit einem edler zwey Reittuchten. Towarzysz kawaleryi narodowej ma rangę oficera prawem postanowioną. *Kau. Nar.* 49. Towarzysz i namiestnik kawaleryi narodowej ma w wojsku rangę chorążego. *Sejm. Grodz.* 2, 9). Płatna kawalerya składała się z towarzyszków, pocztowych czyli szeregowych, i luzaków; aż do sejmu 1788 r. mieli towarzysze rangę chorążych. *Czack. Pr.* 215. *Chmiel.* 1, 82. — §. Towarynka; *commiser.* : biedny towarzysz, ein armer Officierden. Niemiecyk zaraz u nas urzędnikiem, a Polak z wyszczerbaną na wojnach wyszynką, Zjadłszy zeby, będzie stał za nią towarzynką. *Pol. Pocz.* 17. TOWARZYSZKA, i, ż., towarzyszka komu, spółniczka, uczestniczka; *Boh.* tovaryška; *Sorab.* 1. tovarshka; *Vind.* tovarshiza, drushiza, tovarshizna, kspanija; *Croat.* tovarushica, tovarushica, paydassica, drushbenica, (tovarushica : małżonka); *Ross.* собесѣдница; *Ecccl.* подружка, die Gefährtin. Życia mego towarzyszka. *Teat.* 4, b, 167. Mnie trzeba towarzyszki uczciwej i czulej, od którejbym się nauczył znosić troski życia. *Teat.* 18, 65. Niewiasta ma być wierna człowieka towarzyszka i dobr jego wszystkie uczestniczka. *Zab.* 16, 247. Za szczodrobliwością dwie towarzyszce (*dual.* : dwie towarzyszki), albo pannie (*dual.* : panny) służebne chodzą, ludzkość a Jaska. *Kosz. Lor.* 115. TOWARZYSZYĆ z kim, albo komu *med. niedok.*, nakładać z kim, towarzystwo z nim mieć, przestawać z nim towarzystwo; mit einem gesellig umgehen, Umgang pflegen; *Sorab.* 1. ztovarshelu, ztovarsheluyu, (ztovarshelku *sociator*, ztovarshelnicza *sociatrix*, pžitovarscham przybieram do towarzystwa, roztovarsham *disocio*, rozbratam); *Vind.* stovarshati, potovarshati, sdrushiti, spadašhiti (: kojarzyć); *Carn.* spremlam, (cf. sprzymjam); *Croat.* drusujem, zdrusujem, drugujem, druguvati, paydassim, pratim; *Dal.* zdrušiti; *Hung.* tarsasítani; *Rag.* druxiti, sadruxiti; *Bosn.* drugšiti, zdrušiti, sadrušiti; *Ross.* сотовариществовать. Ani szkoły, ani księgi nie są tak skuteczne młodemu, Jako kiedy z dobrym towarzyszy. *Pot. Arg.* 8. Kto ze złym towarzyszy, złe ma obyczaje. *Kehow. Fr.* 155. On towarzyszyl temu niecenocie. *Teat.* 18, 150. Jedna osoba z sobą towarzyszyc nie może, musi mieć inszego. *Petr. Ek.* 49. — *Fig. transl.* Przymiotom znakomitym skromność towarzyszyc zwykła. *Goz. Nar.* 1, 22. Nie zawdy rozumna głowa towarzyszyc dobremu sercu. *Teat.* 26, c, 74. begliten. Frasunki równie towarzyszca tronowi, jak chatom. *Zab.* 15, 289. TOWARZYSZYĆ się *niedok.*, stowarzyszyc się *dok.*; *Boh.* stovaryšjm se, družjm se; *Croat.* tovarussimsze; *Bosn.* uortacētise; *Ecccl.* возобщищеня; towarzystwo się z kim związać, przyjacielić się, społecznic się, spolić się; sich mit einem verbinden, Gemeinshaft machen. Zamiarem towarzyszenia się ludzi jest

ubezpieczenie sobie spólnie praw przyrodzonych. *Przestr.* 55. Dziwna było, jak tak wiele stanów różnych wzajem się towarzyszyły z sobą. *Birk. Dom.* 17. Stowarzyszyć się z kim bardzo, pospolitować się, sich mit einem sehr gemein machen. Zbytek stowarzyszenie do wzgardy przywodzi. *Pot. Arg.* 518. — *Similiter*: Tak wiele się z nim stowarzyszyła, jako oblubienica zwykła być towarzyszką oblubieńcowi. *Zygr. Pap.* 147. (tak z nim spółkowała). — *Active*: Towarzyszyć kogo z kina, stowarzyszyć kogo z kim, *sociare. Cn. Th.* 1072. verbinden, vereinigen. Książęciem Mazowieckim, stowarzyszonym obcownikom naszym, *sociis nostris. Kron.* 624.

TOŻ, *ob.* Ten, Tenże. TOŻSTWO, *ob.* Tosamość.

T R.

TRĄ, Trę, *ob.* Trzeć.

TRĄBA, y, ż, TRĄBKA, i, ż, *dem.*: *Boh.* trauba, trubka; *Slov.* trauba; *Sorab.* 1. truba, trubel, trometa, tarakawa, (cf. krzywula); *Vind.* trobenta, trumpeta, tromenta, trumeta; *Hung.* trombita; *Croat.* trumbéta; *Dal.* trublya, trumbita; *Bosn.* trubglja; *Rag.* trübglja, trübjja, trübgliža; *Ross.* труба, трубка; *Ital.* tromba, trombeta; *Angl.* trump, trumpet; *Bretag.* trumpet; *See.* trumma; *Isl.* trumeta; *Gall.* trompe, trompette); — 1) narzędzie dęte. *Germ.* die Trommete. Trąba, gdy ją słyszemy, upomina ludzi, aby się albo ku boju, albo ku jakiejś innej sprawie gotowali. *Lej. Ap.* 75. Trąba w sobie nie ma nic pieszczonego, chrapliwie i straszliwie brzmi, na trwogę raczej, niż w taniec. *Birk. Kaz. Ob.* J. Ogromnemi bębniami, krzykliwemi trąbami, wdzięcznemi lutniami, przyjemnemi cytrami chwalecie pana. *Ryb. Ps.* 294. Rzeźwy koń, miedzianą trąbę słysząc zgrzyta, i za brzmiającym jej głosem, chce do wojny chwycić. *Otw. Ow.* 154. Taratan tara tartan trąby zewsząd brzmiały. *Stryjk.* 49. Rozlegają się głosy chrapliwych trąb. *Stryjk.* 191. Trąba na prawym skrzydle krzykliwie zagrały. *Bardz. Luk.* 2, 52. Głos faszolny strasznej trąby. *Brud. Ust. B.* 5. Sprawiedliwość czekać, kiedy umarli trąbę usłyszą anioła. *Zab.* 16, 124. *Nar.* przy sędzie ostatecznym, die Poßanne des jüngsten Gerichts. — Trąby, głos pewny w organach. *Magier. Mskr.* — Trąba myśliwieza, das Jägerhorn, Hühnerhorn. Z trąbą za psami pedzi. *Falib. L.* 2. Trąba, trąbka pocztarska, das Posthorn. — *Fig.* Trąby ducha ś. apostołowie święci. *Sk. Dz.* 711. Rozbiegły się po mieście i szynkowniach buntowników trąby, które lud burzyć nie przestawały. *Ust. Konst.* 1, 141. — 2) *Transl. varie*: Trąba, rura; eine Röhre, ein Rohr; *Boh.* trubka, trubice, trubička; *Ross.* труба, трубка. Trąba stentorejska. *Hub. Wst.* 225. rura, przez którą gadają; *Carn.* trobilu, ein Sprachrohr. Trąba uszna. *Hub. Wst.* 225. ein Hörrohr. W chymii, trąby szkodkowe, rury między obieralnikiem a banią, tubi intermedii, Verfüße. *Kruid.* 55. — Trąby stawowe. *Solsk. Arch.* 21. ein Gerinne, Zeitgerinne. Trąba upustowa. *Cn. Th.* 1148. ein Abflusengeirinne. Po złowieniu ryb upusty, ryny albo trąbę dobrze opatrzyć. *Haur. Sk.* 144, (*Carn.* trömbla; *Vind.* tromba

pistillum, drag studzienny, Brunnenfange; *Ross.* пожарная, заливная труба sikawka ogniowa, трубуная skład na sikawki ogniowe, трубины паробек od sikawek; *aliter*: труба комин, трубочистъ коминarz. — *Phys.* Trąba morska, kolumna wodna, oblok okrągłostupisty w niebo spodem obrócony nad morzem wiszący okretom niebezpieczny. *Boh. Prog.* 2, 72. die Waßerboie, Meerboie; *Ross.* смерчь, смершь. Smok albo trąba morska. *Boh. Prog.* 2, 116. Trąba powietrzna, twór napowietrzny, jeden z najokropniejszych i najszkodliwszych. *Sniad. Jeog.* 505. — 2) Trąba u słonia, rylec, der Rüssel des Elefanten; *Boh.* slonowa trauba; *Rag.* slónska trübglija, trübjja, rillo slónsko; *Bosn.* trubica, gubiça, rüliça, rillo; *Croat.* gubecz; *Dal.* gubiža, rillo, trubica, turia, *Ross.* хоботъ, хоботокъ, (cf. choboty, cf. chwytały). Trąba u słonia nos zastępuje, bardzo długa, chwytna. *Zac.* 202. *Haur. Sk.* 521. — *Venator.* Gebe u charta myśliwy zowią trąba. *Klon. Fl. E.* 2. *Otw. Ow.* 51. Teraz z wietrzniemi trąbami psy niech wiatr chwytają, niechaj nos ciekawy na las obróca. *Bardz. Traj.* 122. Trąbą nazwij psa z nosem długim. *Bielaw. Mysl.* 4 b. — 3) Trąbka aptekarska etc., papierowa, na korzenie; die Düse; 3. Pfeifferröhre; *Boh.* rule, ruliček, kornaut, kornautek; *Vind.* savit papir, papirni svitek, (cf. zwitek); *Ross.* свертокъ, сверточекъ. Narób z papieru trąbek, jakich kufcy do korzeni używają. *Kluk. Rośl.* 1, 69. Książka dobra na trąbki do apteki. *J. Kehan. Dz.* 60. eine plaeki, gut für den Saßfischer. *Deiter r.* — 4) Ach na to słowo, mój język w trąbkę się zwinął. *Teot.* 29, 55. — *Aliter*: Cynamon w trąbkaach przedają. *Przed.* 529 w rurkaach. — 5) Trąbki żydowskie, nowy rok żydowski. *Tr. das neue Jahr der Juden.* — 2. *Herald.* Trąby, herb; trzy trąby czarne myśliwskie oprawne w cztery stręfy, każdy z nawiazaniem złotym. *Kurop.* 5, 52. ein Wapp. *Dal.* 54. TRĄBCZASTY, a, e. — a *Adverb.*, na kształt trąbki, förmlichartig; *Ross.* трубчатый трубчасты, трубчатка tubularia). TRABIĆ *cz. medok.*; (*Boh.* trauiti; *Sorab.* 1. trubiu, trubim; *Sorab.* 2. trompetowaseh, treubiseh; *Carn.* trobiti, tröbem, trometati; *Vnd.* tróbiti, trobentati, tromentat; *Croat.* trumbétam, trubentujem, trubim; *Hung.* trombitálok; *Dal.* trubim; *Rag.* trübiti; *Ross.* трубить, звучать; *Ital.* trombare, trombettare; *Germ.* trompeten; cf. *Arab.* 272 modulatus est: w trąbę uderzyć, dać trąbę; blasen auf der Trompete, auf dem Hörne. Hühnerne, Waldhörne, Posthorne u. Soldnerz niech się nauczy rozznawać trąbienie, to jest, gły ruszenia pierwszy raz, gdy wtory, gdy trzeci trąbią, gdy hasło rozdają, gły cicha pobudkę, gły na trwogę; gdy kto nie rozumie, niech trąbaczą pyta, na co trąbi. *Vol. Lej.* 2, 1701. Na odwrot trąbić, *ob.* Odwrot. — Przed bitwą nie trąbić wygranę. *Pot. Zac.* 72. (nie mów hup, aż przeskoczysz). Trąbienie do każdego zamysłu myśliwego insze. *Ostrov. Mysl.* 48. — *Fig. transl.* Armoryczanie na wojnę trąbią. *Warg. Cez.* 210. (wojną gotują). Moskwa za uchem trąbi. *Biel. S. M. B.* 5 b. (grozi nam wojną). Trąbić za kim, przyezymać się mocno, za nim mówić, einem fiarf das Wort reden. Ztąd za jednym natrętnie Juno dziewo-

słabi, Zład za drugim Latona jeszcze lepiej trąbi. *Zab.* 15, 17. *Kniaz.* Nie nie mówisz, trzeba i tobie trąbić w uszy. *Teat.* 56 d, 5. w uszy krzyżeć, in die Ohren schreyen. Kiedy czynisz jałmużnę, nie każ trąbić przed sobą. *Bial. Post.* 246. otrębować, ogłaszać, ausposaumen. — 2. *Transl.* Komor trąbi. Tr. brzmi, brzęczy, die Maffe sumet. TRĄBICIEL, a, m., który trąbi, der Trompeter, Bläser; *Rug.* trubięgl. ob. Trębacz. TRĄBIRÓG, a, m., der Hornbläser. Tr. TRĄBNIK, a, m., co trąby robi. *Cn. Th.* 1148, der Trompetenmacher, Bläsbornmacher; (*Ross.* трубанъ parobek od sikawek, трубочник rurnik, co rury robi). TRĄBNY, a, e, do trąby należący, Trompeten-, Bläsborn-. Słyszeli głos trąbny. *Budn. Evod.* 20, 18. (*Ross.* трубный 1) kominowy, 2) trąbny, трубная dom sikawek).

Pochodz. trębacz, trębaczka; otrąbić, otrębować, potrąbić, przetrąbić, przytrąbić, roztrąbić, utrać, wytrąbić, zatrąbić.

TRACH herb; tarcza wzdłuż podzielona, po prawej smok, po lewej trzy wręby. *Kurop.* 5, 52, ein Wappen; [z niem. Drache 4]; (*Itag.* trak villae taenia: *Vind.* trak = promień). *TRACENSZY, a, e, n. p. Małopolskie rycerstwo, jako zbrojniejszy, szli za Wielkopolanami w tracińszym ulfie. *Biel. Sw.* 254. (w tylnej straży, Hintertreffen, cf. stracenie). TRACIĆ *med. niedok.*, utracić, utracić dok.; *Boh.* tratiti, ztratiti, utraceti; utratiti; *Slov.* tratiti, utracngi; *Carn.* potratiti = marnować, potrata = rozrzutność, utratiti = koształożyć na co; *Rug.* tratiti, strattiti, tratjati, strajati, (tratitaz obsonator); *Bosn.* tratiti, harciti, strattiti, settetovati; *Dal.* izgubiti, (cf. wygubić); *Ross.* тратить, утратить, утрачивать, истрять, истрачивать (expensować, traga expens), истратить, истрачивать, потрачить, потрачивать, терять, потерять (tyrać, uromić), уронить (uronić), страдалецъ (męczennik); *Erel.* страдалецъ (zapasnik), трошцу, пшурю consumo, (cf. trocha, cf. *Lat.* terece); *Utracać cont.*; — 1) einbüßen, verlieren, um etwas kommen. Straciła córkę i męża razem. *Teat.* 5, 5. Straciwszy wolność, stracił i cnoty dostojne. *Przyb. Milit.* 574. Kto służy, wolność traci. *Leszcz. Gl.* 70. Jeśli z chudobą cnota nie utracona, i w ehacie mieszka rozum. *Tward. Wl.* 117 Co najbardziej miłujesz, straciwszy bardziej pozujesz. *Cn. Ad.* 98. Zawsze częściej z siebie utracać zwykłszy, gdy utracamy przyjaciela. *Teat.* 50 e, 66. Jednoś utracił, drugiegoś nie dostał. *Cn. Ad.* 516. To wszystko utracisz, co uczynisz dla niewdzięcznego. *Esop.* 5. Pierwój życie niż nadzieję stracić. *Teat.* 49 b, 48. Jeszcze ja nie tracę nadziei. *Teat.* 6 b, 67. upadać na nadziei, die Hoffnung verlieren, aufgeben. Serce brać, nie tracić trzeba, komu przyjaźne są nieba. *Jag. Wyb. D.* 5 b. upaść na sercu, daß Herz verlieren. Czas tracić, die Zeit verlieren. Ona, o którą Traciwa (*dual.* = tracimy my dwaj) czas bijąc się, już dotąd za górą. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. Śpiesz się, nie trać i momentu czasu. *Stas. Num.* 2, 52. Staraj się, niech ci darmo czas się nie utraci. *Min. Ryt.* 4, 184. niech ci darmo nie ginie, laß sie nicht verloren geben. Marniem dzień dzisiejszy stracił, bom nikomu nie nie dał. *Budn. Apoph.*

89. *Teat.* 46. d. 5 — Utracać sprawę u sądu, przegrawać. *Dudz.* 66. Pole straciwszy, w miastach się bromi. *P. Kchan. Orl.* 1, 587. przegrawszy, daß Schlichtfeld verlieren, verjpielen. Polacy utracili do Szwedów więcej jak 500 armat. *Jak. Art.* 1, 24. się verloren an die Schweden. Uderzenie, sławę utracą do was. *Warg. Cz.* 192. Gust do czego stracić. *Teat.* 7, 85. den Geßmack an etwas verlieren. Mąż pocałował serce tracić do żony. *Mon.* 68, 512. (zaprzestawał ją kochać). Z boleści zmysły straciła. *Teat.* 4, 115. od zmysłów odeszła, sie verlor die Sinne. Stracił głowę, nie umie sobie radzić; er hat den Kopf verloren, weiß sich nicht mehr zu raten. Straciwszy oczy, tak nagli strach, leżą na błota. *Suszye. Pieśn.* 5, K. (na oślepie, nie widząc, nie postrzegając). Mowę straciła. *Teat.* 18. b, 50. Wspieraj mię, siły utracam i wszystkie zmysły. *Teat.* 49, 25. *Bohusl.* — "Niestracony, którego zgubić nie można, unvertierbar. Cnota klejnot niestracony, Cnota skarb nieprzeplacony. *M. Kchan. Dz.* 298. — *Absolute:* Tracić, szkodować; Schaden leiden, Einbuße haben, verlieren, einbüßen. Utracać na czym, nie brać słusznego zwyczajnego zysku, dochodu. *Cn. Th.* 1208. Każdyby nie rad stracił na swej kupi. *Rej. Wiz.* 69. Skapy dwa razy zawsze traci. *Teat.* 8, 15; *Slov.* skupi wzdicki wie traci. Jak zyskał, tak stracił, jak przyszło, tak odeszło; *Slov.* gako ziskal, tak strail. — 2) Activ. Tracić, utracić, przemarnować; *Sorab.* 1. schlamuyu, kwozczu, cf. szlamować; *Vind.* sapraunt, (cf. zaprawić); *Ross.* замататься, (cf. zamotać się); verbum, verschwenden, vergeuden. Jeśli by kto dobra swe przegrał, przefryjował, albo jakkolwiek rozprószył, ona szkoda tego samego jest, który utraci. *Szczerb. Sax.* 54. Co rodzice trudną zarabiają pracą, To dzieci na swą zgubę niepamiętnie tracą. *Hor. Sat.* 75. Co krwawym potem ojcowie zbierają, Synowie gnusnie marnie utracają. *Kchow.* 214. Marnie rzeczy swoje utracają. *Chelm. Pr.* 148. Utracać na czym, zbyt nie wydawać na co. *Cn. Th.* 1208. Co on też porabia? *R.* Zwyczajnie traci. *Teat.* 50. b, 55. (cf. kurzy się) — *Similit.* Ale coż, nie słuchasz, widzę darmo moje tracę słowa. *Zab.* 14, 122. — Tracić, wytracać; *Rug.* satarti, (cf. zatrzeć, wegihaffen, vertilgen, vernichten. Niech straci a zniszczy pan każde usta zdradliwe. 1 *Leop. Ps.* 11, 4. (niech zatraci 5 *Leop.*). Połepa gruba ścian głoś traci. *Tr.* Niewiasta zaszła ciąży, gdyby płód już żywy w sobie straciła. 1 *Zamoj.* 195. die Reibesfrucht abtreiben. Namawiał męczennika, aby się sam nie tracił, on odpowiedział: jakom się sam nie stworzył, tak się sam gubić nie mogę. *Sk. Żyw.* 1, 194. żeby się nie narażał, (cf. gubić). Tracić złoczyńcę, ścinać go, wieszać go; einen armen Sünder hinrichten, abtun; *Boh.* utratiti. U Turków kapigów urząd jest, tracić złoczyńców, kiedy wezryr każe. *Star. Dw.* 53. Mustego nie tracą, ale go włożą w moździerz i tłuką. *Kłok. Turk.* 136. Pierwój niżli go tracić poczęto, uprosił sobie wolne mówienie. *Baz. Hst.* 40. Pytał pies pasterza: czemu mię wieszasz, azaż ci wilk nie więcej krzywo? ja iżem kilka jagniąt zjadł, chcesz mię stracić? *Rej. Zw.* 49. Stracenie; *Croat.* pogubienie, die Hinrichtung. Miejsce stracenia złoczyńców, der Nicht-

pląg; *Boh.* poprawiště. Obwinionego o zabójstwo, prowadzono na stracenie. *Sk. Żyw.* 2, 548. Farao kazał szukać na stracenie Mojżesza. 4 *Leop. Exod.* 2. na śmierć, na zgubę. TRACICIEL, a. m., który, traci, der Verlierer, Durchbringer, Vernichter, Vererber; *Slov.* tračil.

Pochodz. *stracić, strata, stracenie, utrata, utracić, utracić, utratnik, utracysz; stradać; wytracić, zatracić.*
TRACIĆ *cz. niedok.*, Tracae *contin.*; *Sorab.* 1. storkam, (cf. sturkać); *Sorab.* 2 storziseb; *Carn.* vunkam, bunkam; *Vind.* polifniti, dregniti, fhokniti, fhokati, palniti, perhniti, porivati, porinuti, potiskuvati, dregati; *Ross.* трытнть, трычу, шырнуть, шпать; *Eccel.* ршати, ршати, ршю; (cf. *Gall.* detronquer: odtracić); — 1) lekko stur-snać, tknać; ein wenig stoßen, leicht berühren, anrühren, anstoßen. Tracić siostrę łokciem, aby miedzała. *Tr.* Traciam kogo, napominając o co. *Cn. Th.* 1149. W rozmowie z cześnikiem zmierzać zacząłem do rzeczy ekonomicznych; ale mię ekonom w bok tracił. *Kras. Pod.* 2, 25. Tracenie; *Ross.* трасение, траска (ob. Trząść), пырокъ. W teorban złoty lub tracił w Łońska cytrę. *Zab.* 12, 28. *Kniaź.* (w struny uderzył, ruszał je paleami, grał). Tracić konia ułdzecką. *Tr.* — 2) Tracić czym, oddawać czym, śmierdzieć, pachnąć czym; nach etwas schmecken, nach etwas riechen, einen Nachgeschmack oder Geruch von etwas haben. Piwo beczką traciace. *Syr.* 954. Aby wino niezym przykrym nie traciło. *Śleszk. Ped.* 579. Czego się nowa skorupa napije, tym zawsze traci. *Żegl. Ad.* 52. *Boh. Kom.* 1, 414. — *Fig.* Postać jej traci kokiolkę. *Teat.* 7, 86. Tak traciła boginią, że ją można było o miłe zwierzyć. *Teat.* 5, 17. Otoż sposób mówienia, który traci grzecznością Europejską. *Weg. Marm.* 5, 264. Te zdania nowością traci. *Mon.* 76, 514. Grozić mi batogami, to traci grzywnami wielkimi! *Teat.* 11, 105. Taki uczynek szubienicą traci, ob. pachnie szubienicą.

Pochodz. *natracić, natręć, natrętny, odtracić, otracić, potracić, przetracić, przytracić, roztracić, stracić, utracić, utracić, wtęć, utraczkowy, wytracić, zatracić.*

***TRACIKNOT**, u, m., TRACIEŃ, ju, m., węzełek n knota palący się, świecę marmie traciący. *Tr.* wilk, złodziej u świecy; der Räuber am Lichte, der Wolf. (*Boh.* tratiwod kałuża).

TRACY, ob. Trzeć. **TRACZ**, a, m., który piłą lub pilnikiem trze; *Vind.* delni resar, resanz, shagar, shagmalhter, der Säger, Feiler. Tracz rznący tarcie *Rog. Doś.* 5, 164. der Bretschneider. *Pol. Porz.* 555 *Zab.* 16, 565. — 2. Tracz, tartak; die Schneidemühle, Sägemühle Młynarz ma tramów przyczynać, gdzie jest tracz, kiedy czas tego, aby tarł. *Haur. Ek.* 41. Młyn i tracz na bystręj wodzie. *Mon.* 75, 455. — 3. Tracz, ryba morska, eo grzbietem ostro chropawym sznur wędny przeciera i uchodzi, *squalus pristis*, gatunek hai. *Zool.* 195. der Sägesfisch, Sägefisch.

1. **TRĄD**, edo, m.; *Boh.* trud, trudowatost, malomoenistw, molomoenost, (cf. niemoc); *Sorab.* 1. waszad; *Sorab.* 2. buszaz. *Carn.* goba, (cf. gąbka); *Vind.* goba, gobe, kröße shöbe; *Croat.* guba; *Dal.* guba; *Hung.* poklossagh; *Rag. et Bosn.* gubba; *Slav.* gube, kraste,

(trud = gąbka); *Ross.* проказа, (проказити swawolowac, проказникъ swawolnik); *Eccel.* священный недугъ, лютая проказа; trąd prawy choroba, trąd słoniowy, *elephantiasis.* *Syr.* 684. der Ausjaß. Trąd całego człowieka zaraza, trąd twarzy człowieka szpeci, trąd choroba nieuleczona. *Dambr.* 1014. Zarazić się trądem, tredowacicie, *Ray* ogubavitise; *Eccel.* проказитися, заражаться проказою. — *Fig.* Zła rada świętokupski trąd ną przywiodła. *Sk. Dz.* 1065. (zaraziła go grzechem świętokupstwa). Ojciec s. uznawa między trądem a nie trądem. *Gorn. Dw.* 11 (między grzechem a niewinnością). — 2. Trąd, prości zowią, twarzy czerwoność złytnia. *Cn. Th.* 1149. Kupfer im Gesicht, Rötbe mit Ausföhlag. Osypanie twarzy czerwono. *Dudz.* 25. Trąd jest zgestwienie i ostrość części krwi wodnistej *Boh. Dyab.* 2, 164.

Pochodz. *tredowaty, tredowatost, tredowacieć.*

2. **TRĄD**, u, m.; *Boh.* traup (cf. trup), trauda, medogč-ka; *Slov.* trud, trup, traud, (traud famos); *Sorab.* 1. žka-la, (cf. zkałać, zklóć); *Carn.* tröt (trotarza *sterilis rex apum*), ropanze, nauratnoza; *Vind.* flumael, flumju, zhumerl, serlhen (cf. szerszeń), ropenza, roparniza, nauratniza; *Croat.* oszimecz (cf. ossa), oszniak; *Bosn.* osinać, velika ossa; *Rag.* starmégl, (ob. Trzmiel); *Germ.* die Drobne, Träbne, Brutbiene, Hummel; (*Angl.* drone; *Anglos.* draen, dran; *Svec.* drön, *Graec.* apud *Aristot.* τρωγώμη); truteni, furus, większy od pszczoły roboczej, bez żądła, podobno trądy przeznaczone są do upłodnienia królowej. *Zool.* 119. Trąd w ulu tylko miód je, a nie robi. *Cnniel.* 1, 77.

TRADYCJA, yi, ż., podanie nauki k oświeconej krom pisma. *Sk. Żyw.* 1, 515. et 9. et 2, 578. die Traditien, mündliche Ueberlieferung; *Slov.* podani, odewziani. — § *Jurid.* Tradycya, tradowanie, oddanie rzeczy drugiej osobie urzędnie; w prawie Polskim, oddanie dóbr za dekretem zwierzchniejsi w posesyę tego, który proces przywiodł. *Kras. Zb.* 2, 546 gerichtliches Tradiren, Einbändigen, Uebermaßen. **TRADOWAC** *cz. niedok.*, urzędownie obhlawać drugiemu, einem andern gerichtlich ausliefern, übermaßen. Jednego młodego panieci meble, sprzęty, srebro i porcelanę tradowano. *Teat.* 19. b, 8

TRAF, u, m., trafunek, trafunek, zdarzenie, przypadek; *Boh.* treffa; *Ross.* случай, прилучай, приключеніе, obs. каюченіе, der Zufall, zufälliges Eintreffen, Ereignen, das Ereigniß. Gdy się zaszły sny raz trafem płonnyim. *Zab.* 14, 158. Ślepym trafem prozienia Ten wziął berło, ów rogoże; Los te czyni rozróznienia. *Teat.* 20. b, 251. Serce czyni, a nie traf, nas niepoczeziwymi. *Bardz. Trag.* 154. Grady, nierodzaje i inne trafy niepomyślne. *Wyrrv. Geogr.* 559. Siedli pod wierzbą, a Satyr smutny. Tak opowiadał swój traf okrutny. *Chod. Gesn.* 115 Pomyślnością traf często włada. *Nar. Dz.* 1, 175. Nie sztuka to, eo trafem do skutku przychodzi. *Min. Ryt.* 4, 125. przygodnie, przypadkiem; *Ross.* случайно. Prócz odmian zdrowia tysiąc innych trafów. *Nag. Cyc.* 129. Wypadły trafy, których mało kontenci czekali. *Ust. Konst.* 1, 59. (wypadki polityczne). Zgony panujących zawsze się nadzwyczajnym jakimśi trafom przypisować zwykły.

Nar. Tac. 1, 279. Na traf co czynić, na szczęście. *Duds.* 16. (auf gut Glück, chybię, trafie). — W traf, przydając do miary, do okoliczności, do gustu, dogodnie; passend, angemessen. Prawa mają być do Rzptej w traf stosowane, tak aby jej właśnie służyły. *Petr. Pol.* 255. Nie w traf starcowi biesiada; Gdy mu co nie ku myśli, narzeka, biada. *Kotak. Wiek.* C 1. — Nie pieknaż to procesya żołnierska, traf traf! gdyby jeden. *Teat.* 15, 45. (o bieganiu przez różgi: smyk smyk! Śieb auf Śieb!). TRAFAKI *plur.*, kawałki cienkie i krótkie rudy, albo do niej podobne; gdy je w dole postrzeżga górniczy, tusza sobie, iż rudę znajdują. *Os. Zel.* 87. Kleine Erzstücke, Bruchst. TRAFIACZ, a, m., trafiający do celu. *Cn. Th.* 1149. der Treffer, der etwas trifft. TRAFIAK, a, m., n p. Jest innych przy nim wiele puzanów i sztortów, Kawek, i z grubym głosem trafaków, pomortów. *Banial. A.* 2 b. muzyczne jakieś narzędzie, ein gewisses musikalisches Instrument. TRAFIĆ, TRAFIĆ *cz. niedok.*, Trafiać *cont.*, Trafować, Trafować *frequ.*; *Germ.* treffen; (*Svec.* trefwa, trefła; *cf. Ital.* trovare *Gall. trover*): utrafiać, ugadać w cel, (*oppos.* chybieć celu), inś Ziel treffen, nicht treffen; *Boh.* trefiti, trefljam; *Slov.* trefim ferio; *Sorab.* 2. treflisch, treflowasch; *Sorab.* 1. treflicz; *Vind.* trofiti, sadeniti, dotizheti; *Slav.* zgoditi; *Ross.* пострѣить, угадать, угады (*cf.* umieść), угадать, угадываю, (*cf.* cel). Trafiam do celu, w cel, trafić ptaka. *Cn. Th.* 1149. W szańdek tarczy utrafia, lecz jej nie przebija, Znalazszy odpor, dzida koczata się zwiąja. *Dmoch. II.* 80. W biodro utrafia strzała, cierpi rycerz wiele, Trzeina się przyłamuje, żelazo tkwi w ciebie. *ib.* 299. Utrafia tam rycerza dzida zapaleczywa. *ib.* 2, 117. Chybił Hektora, tylko żelazem swęj broni Emiopa utrafił, stróża jego koni. *ib.* 1, 199. On daleki cel darda trafić umiał. *Otw. Ow.* 481. O Febe zdarz trafić pewnym gdzie mierzę postrzałem. *Żebr. Ow.* 199. Sztukim dokazał, iż nie mierząc i na pamięć strzeliwszy, dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 46. Często i długo strzelając, kiedy tedy trafi. *Cn. Ad.* 576. (kto często mierzy, wzdy kiedy uderzy). Trafiający, mierniej ręki; *Ross.* мѣткій, мѣтокъ, *Subst.* мѣткость, (*cf.* mieść, miatać, miotać). Nie trafiający, chybiający, niemierniej ręki *Ross.* пробошчивый. Bożek miłości trafił w jej serduszko. *Teat.* 21, 191. — *Fig.* Trafił w cel albo do celu : zgadł. *Cn. Ad.* 1524, er hat getroffen. Własnie też trafiła, jak kulą w plot. *Teat.* 17, 117, (*ironice*). Na tym świecie w loteryę gramy; chybił, trafił. *Teat.* 19, c, 77. Trafił podle celu, sażeń od celu. *Cn. Ad.* 1170. (nie trafił, nie zgadł, daleko zjad do owąd). Trafiać kogo, *vel* komu w sadno, tykać w sadno, trafić gdzie boli. *Cn. Ad.* 1161. *Zabl. Fir.* 81. daś rechtē fletchen treffen, wo es am meisten schmerzt. Pochlebniiki umieją się z pańską myślą zgadzać, a w notę jej trafić. *Kosz. Lor.* 115; w notę im ugodzić umieją. *ib.* 182, (*cf.* w rumel). Usłyszycie, w cobym wam powieścią moją trafić miał. *Baz. Sk.* 99. (do czego to mówię). Trafie cie, nie chybię cię. *Cn. Ad.* 1169. (przypłacisz mi tego). Traktuje mnie, jak chyłystka wzgardzonego, którego trafia kijem kat zjadły

po grzbiecie. *Kulig. Her.* 86. maca go kijem, obkłada, bije; mit dem Stock treffen, schlagen, prügeln. Trafie gdzie, trafić drogę, należe; wohin treffen, wohin finden. Prowadź mię, bo sam nie trafię. *Ld.* Gdy dziecina pochwę strzałową włożyła, Pszczółki z niej wylatują, jak która trafiła. *Tot. Saut.* 17. (którędy która mogła). — § Daniel gadki 'trafował, trudne rzeczy rozwiązywał. *Radz. Dan.* 5, 12. zgadywał gadki, er hat Räthsel gerathen, zu errathen gesucht, errathen, getroffen. Kiedy gadki zadał, Nikt ich nie trafił; ale on zadane zgadał. *Jabl. Ez.* C 5. Samson dał onym młodzieńcom, co gadkę trafili, 50 szat. *Biel. Hst.* 52. Żaden mu ten sen nie trafił. *Biel. Hst.* 16. — §. Trafić na co, uderzyć na co, przypadać na co, potykać, quoad tempus, eventum; auf etwas treffen, stoßen. Trafiła kosa na kamień. *Gorn. Dw.* 169. (trafił dyabeł na poganina). Tam 'trafisz na jeszcze mędrszego. *Rej. Wiz.* 63. Trafił swój na swego. *Cn. Ad.* 1171. Nie trafiłeś na dudka. *ib.* Uciekając z miasta przed ogniem, na insze nieprzyjacioly trafowali. *Biel.* 599. (napadali). Trafił na prask, ob. Prask. — Gdybyśmy byli trafili na jego senatorstwo, spodziewałbyśmy się tego żadnym sposobem nie mogli. *Warg. Wal.* 71. Mahomet trafił na czas sobie nie bardzo wygodny. *Kłok. Turk.* 124. Gdzie trafisz, tam jedz. *Cn. Ad.* 259. Trafił na dobry byt. *ib.* 1169. — Trafić dobrze, źle, es gut, schlecht treffen. Mogłbyś ją za mnie wydać, nie źleby zapewne trafiła. *Teat.* 51, c, 74. Dama, która długo przebiera, najgorzej pospolicie trafia. *Teat.* 52, 60. Przecież mnie w mym wyborze szczęście nie zawiodło, Ulubiwszy Biedosza, trafiłem niepodło. *Teat.* 45, b, 89. Przed głodem uciekali do Węgier, ale nie trafili, abowiem Węgrowie, co mieli, to im wydarli. *Biel.* 161. (nie dobrze trafili). Trafił na zły raz, na sek. *Cn. Ad.* 1170. Trafił ze dżdzu pod rynnę. *ib.* 1171. — §. Trafić co, znaleźć co; treffen, finden. Bujniejszych w żadnem położeniu traw nie trafisz. *Żebr. Ow.* 25. — § Trafić w co : potrafić co, dokazać, w stanie być dokazania czego; etwas bewerkstelligen, ausführen, etwas wirklich treffen, es ohne fehlgeschlagen vollziehen. Dziwna rzecz, jak człowiek, w co chce, trafić może. *Groch. W.* 548. Mądrością swoją w to trafiła, że się uspokoili. *Gorn. Dw.* 245. Ledwieby w to trafił Demostenes sławny, abo Cycero Rzymski. *Prot. Jał.* A 2. Trafić czego, trafić pacierza, piosnki zagrać; *absque errore aliquid perficere.* *Cn. Th.* 1149. Jest zechcą, trafią nas bogowie ratować. *Jabl. Tel.* 58. Medea córy Peliaszowe w tę nadzieję wdała, że w młodość trafi starość ojeowska przeczynić; *revirecere cum arte posse.* *Żebr. Ow.* 170. W Niemczech ludzie trafią łatwo to wszystko, co obaczą, i mają wielkie zalecenie w rzemiosłach. *Boter.* 80. Bez instrumentów może kto być w sztuce muzycznej biegłym, acz sztukę swą pokazać podobno nie trafi bez nich. *Pilch. Sen. list.* 2, 429. Nie trafię do końca z nim. *Teat.* 53, d, 65. ich fann mit ihm nicht zu Ende kommen. — §. Trafić malując, rysując, kopijując : prawdziwie, rzetelnie oddawać, wyrażać; *Eccl.* певно-обпозовану, treffen im Malen, zeichnen, kopiren, ganz genau darstellen. Malarz mię głową trafił, lecz rozumu w

głowie arcymalarz nie trafi. *Groch. W.* 578. W haście Arachne tak wszystko porządnie wyprawiła. Ze i osoby wszystkich i miejsca trafiła. *Otw. Ow.* 219. Wziawszy na siebie postać Podlasiánina, tak dobrze go trafiłem, że mnie siostra nawet nie poznała. *Teat. I. b.* 74. Tak go twarzą, wzrostem, tak mowa trafiła. Tak go dobrze postawą wszystką wyraziła. Ze z niej był własny Atlant stary. *P. Kchan. Orł.* 1, 184. — Trafić się na kogo *rec.*, pochodzić na kogo, podobnym, mu być; cinn *äbneln*, *äbnlich seyn*, *äbnlich werden*, nachäbnlichen. *Patri respondere*, na ojca się trafić, obyczajów jego naśladować. *Macz. Fratri similior, quam patri*; bardziej się trafił ku bratu, niż ku ojcu. *Macz.* Niepodobny, nie trafił się nań, *absimilis*, różny. *Cn. Th.* 514. — *Similiter*: Trafiły mi się trzewiki na nogę; *conveniunt, quadrant. Cn. Th.* 1149. paßen. — 2. Trafić, trefnić, utrafić *niedok.*, utrefić *dok.*, włosy, płócienne rzeczy: sztucznie kędzierzyć; *Croat.* czifram; *Hung.* tziifrazom, frifizieren, fraufen. Kolubety włosy traflia, złotem się okładają, zbytnie się stroją. *Karnk. Kat.* 548. Utrafia kędziory, gładzi twarz, przegląda się. *Klon. Wor.* 62. Włosy utrefione rozpuszcz. *Gorn. Dw.* 80. Czyżby natrefne dłonie Utréfonemi włosy okryły me skronie? *Teat.* 45. c. 18. Na wszelkie zbytki się udał, włosy sobie traflia a czesali, które długo nosił. *Biel.* 596. Głowę trafić. *Otw. Ow.* 75. Monstruje, perfumuje i traflia Włosy, z których żelazo ledwie kiedy znajdzie. *Opal. Sat.* 5. *P. Kchan. Jer.* 410. Za co z taką wytwornością trefisz włosy? czyli one obyczajem Partów zwiesisz? czyli kształtem Niemców w węzły spleciesz. gestsza na karku koińskim miga się grzywa. *Pileh. Sen. list.* 4, 256. Trefi włosy, rwie, ucina, Sadzi, rozpuszcza, podpina. *N. Pam.* 13, 121. Z utrefionemi i namaszczone mi włosami po mieście lata. *Siem. Cyc.* 150. Trafienie włosów. *W.* 1 *Petr.* 5, 5. Piękne włosów trefnienie. *Zab.* 2 180. Od trefnienia się by sowa, złoty jeden. *Lek. C* 5 b. To rozpleść włosów i rozpuścić wszędzie To do trafienia jak znów usiedzie, Nie może wytrwać... *Morszt.* 218. Fraucymer, co to nie nie robią, tylko garnerują, blondyny trefią, marszcza, rzna, sztukują, i jak kielbasy nadziejają. *Teat.* 24. b, 8 Włosy muszcze, płaszcz aby kształtnie leżał traflia, By widzian był bram złoty. *Zebr. Ow.* 49. Trepelów dybał trafliać pomaga. *Lek. C* 4. Trafiony, traflny, trefny, sudamny; *hünfllich*, *idön*, elegant. *gejdmaßvoll*. Posag, im go głębiej dłoto bierze. Tym w gładszej stawa i trafionej mierze. *Morszt.* 2. — 2. Trafić się *rec.*, przytrafić się, przygadzać się, przydawać się, zdarzać się; *Vind.* se pergoditi, se permeriti; *Carn.* permire se; *Ross.* дучиться, дучаться, ключаться, ключиться, приключаться, приключаться, прилучиться, прилучаться, случиться, случаться, приводиться, (cf. przywieść); *sich ereignen*, zußeßen, wiederfabren, begegnen. I roztropnemu głupi żart się trafi w mowie. *Min. Rył.* 4, 157. Trafi się i najmędrszemu potknąć. *Cn. Ad.* 1168. Trefi się. *Rej. Ap.* 66. Trefiło się, że w owej krainie był głód. *Radz. Genes.* 26. 1. Trefuje się to, człowiek pod czas zje co brzydkiego,

nie wiedząc. *Gorn. Dw.* 517. To się w pijaństwie trafuje. *Eraz. Jez. E* 8 b. Strafiło się, że Tarsenozykowie rozruch uczynili. 1 *Leop.* 2 *Much.* 4, 50. Wielokroć się trefowało, iż ameh ukazował się w osobach pielgrzym-skich. *Rej. Post. T u* 5. Koronacya Zygmunto wa trafiła się dnia 21. stycznia 1507. *Stajk* 689. (działa się, przypadła). Napierwsze suchedni traflają się w roku w pierwszym tygodniu w post. *Szczerb. Sar.* 545. *Zarn. Post.* 2, 467. Ja gdy bije, gdzie się traflia. *Teat.* 50. c. 75. Trafi się i ślepiej kokoszy ziarno. *Cn. Ad.* 1168. I ślepiej kurze trafi się ziarno. *Teat.* 11. b, 4: (Słow i ślepa kura nekdi na zrnkoł rati). Z trafunku ślepa kokosz na ziarno traflia. *Syzt. Szkl.* 200. (szczęście ślepe) Gość mu się w dom traflil. *Groch. W.* 118 jakoś przybył, cę kam von ubgefahr ein Gaß. Co za gość nam się traflil w nasz dom teraz nowy? *A. Kchan.* 78. Saul, gdy się traflil do Samuela, szukając oslic ojca, on go na króla potażał. *Sk. Zyw.* 2, 51. Traflil się w dom Hupalda ksiądz jeden, który rzekł... *Sk. Zyw.* 2, 16. — Trafić się do kądś jakoś przybyć, stając; von ubgefahr ankommen, an treffen, ein treffen. Lew ta, gdy się traflil na toż miejsce, gdzie złodiony leżał, ujrzawszy przemiął go. *Sekl. Luc.* 10. Puściła się w drogę; Do Jeruzalem naprzód się traflila, Gdzie ją król przyjął... *P. Kchan. Jer.* 419. — § Trafić się z kim, natrafic na kogo, napadać, potkać się z kim, zdybać go; mit einem zufammen treffen, ihm begegnen, auf ihn treffen. Traflil się wlk ze jsem w lesie przed świtaniem *Ecyp.* 25. TRAFISZ, a, m. miano psa goźnego. *Iyd.* Rome cinea Ztauberburck. TRAFNA, y, ż: § 1. we gize lub letoryi nenn. r zyskosny, ein Treffer im Spiele, in der Genetie. *Tr.* — § 2) Traflna, miano sukli goźnej. *Iyd.* Name einer Stauberhündinn. TRAFNOŚĆ. TRAFNY, ob. Trefność, trefny. TRAFOWY, a, e, przypadkowy, zufällig. Trafowy ratunek. *Przyb. Mult.* 65.

Pochodz. trafunek, trefunek; przytrafić się, potrafiac, strafiac.

TRAFTA, TRAWTA, TRATWA, TRATFA, y, ż. , płatwa, pła, plety, pty; *Bch.* plt, pltj. wor, worck. (ob. Wór); *Carn.* vör; *Vind.* plau (cf. pławo, plohohadja, povodniza (cf. podwódz), bofa, (cf. flis); *Croat.* flyosz, chätra, vodoplavka; *Dal.* povodničza; *Boq.* povodniza; *Ross.* поль, (ob. Plot, ob. Ploj); die Heilfische, flöße, (in Preußen: Heiltrieb, Zait, Traite). Traflta składa się z ośmiu gasek, gaska z czterech tafel; spód złożony z kłoców, z których poboczne zowią poganiaezami; rudle zaś zowią drygawkami. *Urm.* Na trafltach wożą towary leśne. *Klon. Fl. D.* 1 b. Po Wisle traflty płyną, i z zbożem komiegi. *Zbil. Zyw. B* 2. Na szkatelach, komiegach, trafltach. *Vol. Leg.* 4, 755. Sprowadzili drzewa dla zrobienia z nich tratow, któreby aż do Brzegów tamtych wystarczały; porobiono tedy tratwy, i na wodę puszczone. *Boh. Zamoj.* 118. W noey poczynwszy z drzewa traflty, przewozili piesze ludzi, strzelbę i inne potrzeby. *Biel. Sw.* 274, (cf. prom). Było miasto Ryga przez kilkanaście lat różnemi sposobami kształtem wojennym i dziwnymi tratwami od królów Duńskich i Szwedzkich i

od kniaziów Moskiewskich przenagabane. *Gwagn.* 409. TRAF TARZ, a, m., pletownik, *ratiarius.* *Cn. Th.* 1150. *Boh.* platř, naplawac; *Dal.* plutvar; *Croat.* plohar, flo-szar, flyoszar. (*ob.* Flis); *der* Flößer, Holzflößer. TRAF TO-WY, TRATWIANY, a, e, do trafty należący, *Flöß-*: Tra-ftowe drzewo *Boh.* pramowe, worowe drwiw.

TRAFUNEK, TREFUNEK, nku, m., traf, przygoda, przy-padek; *Boh.* trefunk; *Ross.* случайность, *der* Zufall, das Ereigniß. Trafunek jest z nierozsądnego początku i bez wszelkiego przyczyn porządku pochodzący skutek. *Bardz. Beet.* 151. et 152. Wiele tych trefunków jest, które zawadzają do wypełnienia rady naszej. *Gorn. Sen.* 510. Trefunek pod czas lepszy, niż rozum. *Cn. Ad.* 1175. (szczęście pod czas rozmyśl przechodzi). Głupi z trafunku czasem dobrze powie. *Sekl.* 61. zufälliger Be-fall. Z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Syxl. Szkl.* 200. Wyciągnawszy łuk, strzelił w niepewną, a z tra-funku postrzelił króla. *1 Leop. 3 Reg.* 22, 54. Trefun-kiem, z trafunku, trafunkowo, przypadkiem, przygodnie, zufällig; *Slov.* nahodně, (trefunkom); *Boh.* maně; *Sorab.* 2. pschigozezi; *Sorab.* 1. nawadki. Chcę, żeby się zdało, że się trafunkiem stało. *Past. Fid.* 104. Dobro-dziejstwo trefunkiem dane, podło bywa szacowane. *Cn. Ad.* 181. — 2. Trafunek; potkanie się z kim, zdyba-nie, natrafienie na kogo: das Begegnen, Zusammentreffen, Zusammenstoßen. Z źródła Tygrys i Eufrat jednego wy-chodzą, A wnet rozłączywszy wody się rozchodzą, Gdy-by się zeszyły i w ściek jeden zebrały, I gdyby swe wzajemnie wody pomieszały, Zbiegałyby się czolny i drzewa urwane, Byłyby i trafunkiem wody pomieszane. *Bardz. Beet.* 155. Miały to trafunk dla mnie, że tu We Pana spotykam. *Teat* 5 b, 75. TRAFUNKOWY, TREFUNKOWY, a, e, TRAFUNKOWO *Adverb.*, z trafun-ku przypadły, przygodny, zufällig. Klasztor Mogilneki trafunkową pożoga do szcędu zgorzał. *Krom.* 574. Tre-funkowy liter układ wypadł mi z pióra mimo wolą mo-je. *Mon.* 75, 16. Nie przypadek to, ani trefunkowe losy Zrobły bezskuteczne postrzały i ciosy. *Zab.* 4, 581. *Min.*

TRAGANT, ob. Dragant.

TRAGARY, ob. Legary, Legar. TRAGARZ, a, m., drażnik, nosarz, z *Niem.* der Träger, Lastenträger; *Slov.* nosyě; *Sorab.* 1. mechow noseher, mechownik; *Carn.* nosbázh; *Vind.* tovarnik (ef. towar), podigavez, (ef. podźwignąć); *Croat.* terhonšeccz; *Rag* nossac, bastah, argatin; *Ecel.* бременникъ (ef. brzemie). Tragarz, miechownik. *Dasypp. F 11* 5. Dajże to tragarzowi, niech ei to do do-mu zamiesie. *W. Post* W 2, 160. Miał Salomon 70000 tragarzów. *Budn.* 1 *Reg* 5, 15. «nosicielów brze-mion» — 2. Tragarz, tram; *der* Tragebalken, Träger, Unterzug. Zbudował się wewnątrz trzema rzędy kwa-dratu, a jednym rzędem tragarzów cedrowych. *Radz.* 1 *Reg* 6, 56. Tragarze trzeszcza. *Pot. Jow.* 62. — 2. Anat. Pierwszy z prawdziwych pacierzów, tragarz, bo głowe nosi. *Kirch.* 105. das erste Wirbelstein des Rückgrats.

TRAGI plur., dragi tragarzów; *Croat.* tragle, *Germ.* die Trage, Tragebahr. Tragami pomocnicy dodają kamieni

mularzom. Kiedy są wielkie kamienie, do jednych trag musi być użytych 4 ludzi i więcej; lepsze zaś są kary. *Świk. Bud* 51. Już tragi z pod naw biorą. *Dmoch.* II. 54. spuszczają nawy.

TRAGEDYA, yi, ż, z *Greck.*, akcyą teatralną, której cel wzruszenie bojaźni i politowania. *Kras. Zb.* 2, 546, *Vind.* tragedia, shalosten sgod, shalostnu sgodenje, sgoditje; *Boh.* smutnohra, truchlohra. Tragedya powinna być po-ważna i tkliwa, i rzeczą i stylem. *Gol. Wym.* 455. Tra-gedyą Zygmunt August, p. *Wybieckiego.* Epaminondas, trag. *Konarskiego.* — §. *Transl.* Burda, smutne zawie-ruchy, ef. sceny; tragische Illustrate, Illustraten. Wola złe ustawy cierpieć, niż tragedjom przyczynę dać. *Sekl.* 72. Z Aryany tragedya szkody kościołowi czyniła. *Sk. Dz.* 246. TRAGICZNY, TRALCZNY, a, e, — ie *Adverb.*, do tragedyi należący; *Vind.* tragedischen, die Tragödie, das Trauerpiel betreffend, tragisch. Wyznać potrzeba, w sztuce trarcejnšmy mah, Niech Rzewuskieh, Wybieckieh przykład nas zapali. *Dmoch. Sz. R.* 50. TRAGEDYOPIS, -a, m., *Mon.* 75, 591. pisarz tragedyi, der Tragödien-schreiber.

TRAKARZ, a, m., górnik rudę na takach wożący, *Germ.* der Trecker, der Snappe, der das Erz auf dem Schubarren herbey fährt.

TRAKT, u, m., z *Laec.*, gościniec, droga walna; die Land-straße, Hausstraße mobtu; (*Boh.* tráta ciąg). Zapłaciwszy na Wiśle mostowe, na walnym trakcie szukał noclegu. *Zab.* 14, 274. *Rzew.* Bezeene drogi wszędzie mię za-trzymywały, jak tylko z pocztowego traktu zjechałem. *Teat.* 19, 8. Traktu nie znając, tylko się z gwiazd miarkowali. *Bardz. Luk.* 170. Ruszyłem się z Wiednia w dalszą podróż traktem na Frankfort. *Kras. Doś.* 96. Zboczyliśmy z traktu. *Boh. Kom.* 4, 291. — *Fig.* Jeden jest trakt do życia, tysiąc do zniszczenia. *Zab.* 11, 575. *Zab.* — Trakt, okolica; die Gegend, der Strich. Kasztel ten broni wszystkiego traktu miasta od nieprzyjaciela. *Tr.* — 2. *Tr fig* Trakt, ciąg, bieg; die Dauer, der Lauf einer Sache. Sprawy u nas leniwym traktem się są-dzą. *Bardz. Trag.* 58. Komu się większy nagodził trakt noey, jak Herkulesowi! *ib.* 60. (dłuż-za noc). — 2. Trakt, sposób, kształt, foza; die Art, Weise, Gestalt. Na tym kamieniu jest krzyż Ruskim wyrty traktem. *Stryjk.* 255. — §. *W cerkwi:* n. p. Twojem zdaniem nie po gradua-łach, po traktach, po ofertach, po sekretach, po komu-niach i postkomuniach; bo tych wszystkich w ewangelii nie napisano. *Pim. Kam.* 124. TRAKTAMENT, ob. Uczta, biesiada, ochota. — §. *Aliter:* Nie mogący więcej znieść tak surowych traktamentów, ucieka. *Zel. H.* 7, 29. ob-chodzenie się, Sebandlung. TRAKTAT, negocyaoya o przymierze, konwencya, która odbiera stwierdzenie przez ratyfikacya. *Kras. Zb.* 2, 547. ein Tractat, 3. B. Friedens-tractat, eine Verhandlung. — 2. Traktat o czym napisany, dysertacya, rozprawa, spis; *Ross.* сочинение, eine Ab-handlung, ein Tractat. Traktacik dem, ein Tractatden. *Tr.* TRAKTOWAĆ cz. *niedok*, czynić o co, rozprawiac co z kim; eine Angelegenheit tractiren, verhandeln, behandeln; *Sorab.* 1. zakhadzam, (ef. zachodzić). Dopiero dobrze

sie porozumiawszy, będziecie traktować interesa. *Teat.* 26, 69. Traktujący co, o co, traktator *Sorab.* 1. zakładzwał. Ma dobry sposób traktowania. *Teat.* 8, c, 47. Rzeczy te bardzo lekko traktuje. *Teat.* 1, 76. (lekko bierze). Latwini dawni, na płotacli z kłodzin, wojenne sprzęty, nie długo traktując, przepawali. *Stryk.* 227. bez eeregulów, ohne viele Umstände. — §. Traktować kogo *niedok.*, utraktować *dok*, obchodzić się z nim: einen behandeln, mit ihm umgehen, verfahren. Godzień mię źle traktował mąż. *Teat.* 18, c, 12. W niewoli dosyć go dyskretnie traktował. *Sk. Żyw.* 2, 44. Szalony jesteś, że hrabiego tak źle traktujesz. *Teat.* 55, b, 57. Jak zawołam ludzi, natychmiast oni tak utraktują, jak zaśługujesz. *Teat.* 20, 67. Utraktuj We Państwo, jak tyłko można będzie. *Teat.* 7, 101. uraczę, poczęstuję. — §. Traktować co, praktykować, etwas practizieren. Syn jego wojskowa także traktował *Kras. Pod.* 1, 245. I jam też kiedyś szkoły traktował. *Teat.* 7, d, 56. *Chart.* TRAKTYER, a, m., garkuchnik; *Ros.* трактиръ, трактирщикъ; *der Traiteur, Speisewirtb.* Trakter ten, co to potrawki smacznie gotuje. *Teat.* 54, 20. Na każdej prawie ulicy znajdziesz tam trakterów Francuzkich. *N. Pam.* 14, 152. TRAKTYERKA, i, ż.; *Ros.* трактирница; *die Traiteurin, Speisewirtbin.* TRAKTYERNIA, i, ż., garkuchnia, das Speisehaus. Gotowe jedzenia w trakterniach. *A. Zamoy.* 104. *Teat.* 22, 10. We wszystkich trakterniach leży na stole karta potraw. *N. Pam.* 14, 152. TRAKTYWA, y, ż, [traktament, Gafterey 2], n. p. Tak go ubija, że boki sobie psim sadłem maże, ale mu też tak przystoi, a szkoda mu traktwy. *Rej. Zw.* 105, b.

TRAM, TROM, u, m.; *Boh.* tram, tramec; (*Slov.* strom arbor.; *Sorab.* 2. tramá legary piwniczne); *Carn.* tram, (strom stirps), brun, krokniza, (cf. krokwie); *Vind.* tram, hlod (cf. łoda), brune, steber, sesdran, glet, krokniza, (tram, tramezli, leska, krounu dreuze, vata-lata); *Croat.* trâm, beryno, greda, szleme, balyan; *Slav.* grêde (cf. grzęda); *Rag.* privôz; *Ros.* перевозина, перевозка, перекадина; *Eecl.* конь, конекъ, *Goth.* ihrams; *Graec.* θραψί; *Lat.* trabs; *Ital.* trave); *Ger.* der Tram; belka główna, der Hauptbalken, Tragebalken. Kozieł, lata, tram, posowa, *tyuus.* *Volck.* 1009. Szykarze na tram długi pisza. *Rej. Wiz.* 162, b. Pisza ty co chceś na tram, Ale ja też, wież to pan bóg, kiedy dam. *Rej. Zw.* b. Las tramami zarosły, *frequens trabibus.* *Zebr. Ow.* 199. (drzewami). Tram, w szkucie na spodzie położony. *Sak. Probl.* 125. *carina*, der Keil. Cieżki tram na zranione ramiona Jezusowe. *Croch. W.* 201. (krzyż, cf. słóstram). — *Alleg.* Widzisz trzaskę w oku brata swego, tramu w oku twoini nie obaczasz. *Sekl.* 7. (*balku abo bierzma. *ib.*). W inszyeli oku proszek widzisz, w swoim tramu nie bacząc. *ib.* 27; kretowie na swe występy, a na eudze ostrowidzowie. *ib.* *Zygr. Pap.* 252. *Sk. Kaz.* 275. Przyganiamy komu O źdźbło, a w swoim oku nie widzimy tromu. *Pot. Arg.* 598. — Łatwiej komu tram z oka, niż sobie źdźbło dobyć. *Pot. Jow.* 121. TRAMOWY, a, e, do tramu należący, abo z tramów; *Croat.* tramni, Balken. *Cn. Th.* 1150.

TRAN, ob. Tron.
TRANK. *Hipp.* 106. *Kosz. Lor.* 84, b. *ib.* 88, ob. Trunek. — *Botan.* Złoty trank, ziele, Szlachtawa, Chlastawa, Plesznik, *conyza*, Dürrwur. *Syr.* 746. Trank jelem, Sierpik, *serratula*, *Schartenfrant.* *Syr.* 1254. Amielski trank, *alsima*, *Engelstranf.* *Syr.* 825. *Kluk. Dyke.* 1, 49. Trank, prosiana włóc, *aurea virga* *Sleszk. Ped.* 425, *Syr.* 69. heidniß *Wundfrant.* S. Konegundy trank, ziele, ob. Sadzice.

TRANSAKCYA, y, ż., umowa na piśmie między osobami prywatnem zachodząca; wyraz prawny. *Pam. Warsz.* 5, 205. die Verhandlung. TRANSFUZYA prawa swego na drugiego. *A. Zamoy.* 161. złewek, wlewek TRANSLAPS; ob. rok przepadły *Dudz.* 64. *Bardz. Luk.* 186. Puścił w translaps ów czas; opuścił go. TRANSPIRACYA, *Ros.* испарина, ob. Parowanie. *Krup.* 5, 45. TRANSET, ob. Przewet, Przechód. *Birk. o Eaorb.* 5. TRANSPORT, ob. Przewóz, wózka; *Ros.* возка, съвозъ, съвозка, перевозка, провозъ, отвозка, отвозъ. TRANSPORTOWY, przewozowy; *Ros.* павозный, отвозный, перевозный. TRANSMI, ob. Przepis. TRANSYTOWY, n. p. handel, przechodni. *Pam.* 83, 1, 176.

TRANT. *Cresc.* 538, ob. 2. Trąd, Truteni.

TRAPEZA, y, ż, z *Grecki.* stół, jedzenie, w *Greckich* zakonach refektarz; *der Tisch, die Tafel, der Speiseaal in den Griech. Möntern.* Po skończenu liturgii św. idziemy do trapezy, t. j. do refektarza. *Pam. Kam.* 541.

TRAPIC, TOROPIC *cz.* *medok.* utrapic *dok.*, *Boh.* trapiti, trapitati, utrapiti, usauziti, usauzim; *Slov.* trapiti, trapiti, trápem; *Sorab.* 1. trapu, prudzu; *Vind.* tarati (cf. tyrać), ludusabevati, budusadeći, nadlagati, nadleshuvati; *Croat.* trapiti, trapim, (trapjenje-krzyżowanie); *Rag.* tapitti, (trapiti *lavorare un terreno a fondo, scassare*, ob. Karczować, trap *slum alte fossum*; *Dal.* pedipati, nevoliti, (cf. zmęwalac); *Boim.* trapiti, kopati *scrudare*, trap, kopanje *sartuia*; *Ros.* топонить (nagli, топонити, топонок kwapławy, cf. trop); dreczyć, martwić, (cf. trupać); *niñem.* remigen. *phys. et moral.*, (cf. Strappaze. *N. 1g.*; cf. nostr. eierpieć). Mów, czy kogo nie trapią przeszłej wojny przypadki! *Boh. Kom.* 2, 461. Kto złych nie karze, ten dobrych trapi. *Birk. Zyg.* 15. Król Syryjski trapił syny Izraelskie. 5 *Leop.* 4 *Reg.* 15, 22. (ponędził 1 *Leop.*). Niechaj cie pan dojeżdża a trapi aż zgimiesz. 5 *Leop. Deut.* 28, 25. (niechaj cie nędzi. 1 *Leop.*). Trapią mię lędzwie moje. 5 *Leop.* 4 *Ézdr.* 5, 54. (gryzą mię wnętrza moje. 5 *Leop.*). Trapił senat pod czas swego trybunostwa, znosił wszystko, eokolwiek się dla Rzpltej działo; nnie z ojezynny wypędził, dobra zrabował, dom spalił, dzieci i żonę moje trapił. *Siem. Cyc.* 548. Waszego serca, niech bojażń nie trapi troskliwa. *Odym. Św.* 2, *M m.* 4. Nie trapi się, mię umysł spokojny. *Teat.* 42, d, D. Wielce się trapię, *Eecl.* многовоздыхати. Trapi mię co, gryzie, rupi, trasuje się. *Cn. Th.* 955. et 1150. Sumnienie go trapi. *Teat.* 46, 46. Nie mówmy więcej o tym, widzę, że to We Pana eokolwiek utrapilo. *Teat.* 6, c, 64. Utrapienemu nie przydaj utrapienia. *Cn. Ad.* 1220. — §. Utra-

pienie, doległość, mól, rup; *Qnaal*, *Rummer*. Pozwala małe utrapienie skargi, Ale niecznośny żal zamyka wargi. *Morszt.* 251. Cioćbysmy z natury najfaskawi byli, dla samój trapienia ustawicznosci, wszelką z sere naszym ludzkość utracamy. *Siem. Cyr.* 174. Ogniem piekielnym ieh się dusza topi, Duszy nie spala, lubo się strasznie toropi. *Jabl. Tel.* 255. Sen okropny trapił mię całą noc. *Weg. Marm.* 4, 15. Trapić ciało, martwić; *seinem Leib fassenen, daß gleich freusigen*. Wieczna będzie usiawa, abyście co rok tego dnia ciała swe trapiłi. *Radz. Levit.* 16, 29, *not.* «przez wstrzymywanie od pokarmów». Post, powściągnięcie pożądnych ludzi od rozkoszy cielesnej i uskromnienie a utrapienie ciała naszego. *Zygr. Gon.* 556. Trapienie, utrapienie, umotywienie, udęczenie; *sein, Qnaal, Marter, Plage*. Szkody im poczynił i trapienia zadawał. *Sk. Dz.* 246. Zesłany ku utrapieniu złośliwych. *Zygr. Pap.* 477. TRAPICIEL, a, m., *Ch. Th.* 1150, TRAPNIK, tręstarz, gabaez, *verator. Marz*, der Quäler, Pläcker; *Boh.* trapič; *Croat.* trapičtel; *Vind.* nadlugnik, nadlesnik, ludusadielanz. *W. rodz. żeńsk.* TRAPICIELKA, i; *Boh.* trapička.

TRAPIEF, u, m., lina gruba, na szrodku rei umocowana, którą żagiel do góry hysują. *Magier. Mstr.*, ein gewißes Segeltau. Na hys, gdy wiatr dobry ko górce, aby do góry żagiel i za warkocz i za trapef ciągnęł, i one zaburtowali i zahalowali, według potrzeby. *Haur. Ek.* 174. *ib.* 470

TRAP, ob. 2. Trąd

TRATA, y, ż., strata, utrata, zguba; *Ross.* apara, der Verlust, das Verderben, der Untergang. Niepodobna się zdało z takiego nasadu Ujść Syeybi zguby, traty i upadku. *Pol. Arg.* 471. TRATNICZEK, ezka, m., utratnik, marnotrawca; *der Durchbringer, Verführer, Schwender*. Słuchaj, jakie są stopnie tych myśli tratinieczków; Naprzód się zapożycza . . . *Opal. Sat.* 52.

Pochodz. pod tracie.

TRATOWAĆ, TRETOWAĆ cz. *nietok*, utretować, stratować *dok*; *Ross.* стоптати, strapивати, пероптати, нецативати, толочы, толочить; *Ecl.* тпачу, (cf. *Hoczyć*); *deptać, nadeptywać, podeptywać; Germ.* treten; (*Svec.* trada; *Isl.* troda; *Angl.* tread). Gdzie mogdzie jaryzyny nie młocą się, lecz kołmi lub wołami je tratują. *Kluk. Bost.* 5, 226. Lecieci z koni, a konie poczęły ich tratować. *Bardz. Luk.* 122. Biegąc na koniu, dańcko na ulicy stratował. *Boh. Kom.* 77. Plac utretowany wszędzie i rozbity wozami i kopyty. *Otw. Ow.* 225. Błonie utretowane kołmi. *Zebr. Ow.* 145. Chytrą głowę nogą mu stratuje. *Suszye. Piesn.* 2, A 4. Apominsza plotkarza, wozem kamieniami naśadowanym stratowano. *Nar. Tac.* 2, 476 (zgniecione, słocone). Czegoż ta złość nie tknie się, czego nie obiera. Co się po stratowanym ojcu na tron wdziera! *Zab.* 16, 251. — *Fig.* Naród barbarzyński najważniejsze opatrności dary nogami tratuje. *Pam.* 84, 550. Tratowali nogami wszystkie prawa, pod pozorem praw samych. *Gaz. Nar.* 1, 100 — *Ż. Navig.* Tratować, do lądu sterować, przy brzegu płynąć; *landeinwärts schiffen, sich am Ufer halten, am Ufer hin schiffen*. Tratuje do lądu,

Już tu panie młody, Daj coś od wody. *Klon. Fl. F 1.* Ku brzegu sztabami kieruje, A z ochotą przy rzęce wesolej tretuje, *succedit. A. Kochan.* 182. Żagle i wiosłami w port Cekropski z biegu tretuje, *intrał. Zebr. Ow.* 451. — *§. Culin.* Tratować w kuchni, spuszczać co na gorące masło, *in Butter braten. Tr.* Zaczął smażyć, warzyć, gryłować, tratować. *Teat.* 53. d, 85. Tratować, przetratować masło, w wodzie czystej przepłókać; także jabłka lub gruszkę tratować czyli rozetrzeć. *Wiel. Kuch.* 451.

Pochodz. *tret, tretowy, tleter, zatret.*

TRATWA, TRATFA, ob. Trafta. TRATWIANY, ob. Traftowy. TRAWA, y, ż., TRAWKA, TRAWCZKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* trawa, trawička; *Slov.* tráva; *Sorab.* 1. trawa; *Sorab.* 2. tselawa; *Carn.* tráva, (trava velike - maj); *Vind.* trava, trauje, (trava, selilbe - ziele, mali traven - kwiecień, veliki traven - maj); *Croat.* trava, travieca, (veliki traven, rosoczvet - maj, traven - mali traven - kwiecień); *Dal.* travan; *Bosn.* trava, troskot; *Rag.* tráva, troskot; *Hung.* pásit, (cf. pasza); *Ross.* трава, травка, травника, (2. ziele, ziółko), травовѣдецъ botanik, zielnikarz, травовѣдство botanika, *obs.* травель kwiecień, былина, былинка, *ob.* Bylina); *Ecl.* злакъ; (cf. *Graec.* *τράχμα*; *Hebr.* *תראפח, aluit*); *daś* Graś. Pospolicie nazywamy wszystkie rośliny trawą, które na siano koszone bywają. *Bot. Nar.* 172. Pożytek z Ják zawisł na trawach, które się koszą na siano. *Kluk. Dyke.* 4, 8. Niechaj wypuści z siebie ziemia trawę zieloną, któraby z siebie nasienie dawała. 1 *Leop. Genes.* 4. (niechaj puści z siebie ziele zielone. 5 *Leop.*; zieleninę). Dorodne trawy na brzegach lamenu cichego. *Bardz. Trag.* 255. Na jednej łące, stara to przypowieść, wół trawy patrzy, a bocian żaby. *Mon.* 71, 755. (niejednagośny smaku, nie jednej skłonności). U przadków kwiateczki a piękna traweczka to było obiecie ich, namiotek albo chróściana bułka to były marmury i alabastry ich. *Rej. Zw.* 69 b. Piękna traweczka. *Rej. Zw.* 69 b, (oppos. trawsko). Trawka młoda. *Teat.* 54 c, A 2. — O pierwszej trawie do wojska powrócił. *Warg. Gez.* 37. z początkiem wiosny, skoro się zazieleniło, sobald es nur grün wurde. Tatarowie w polu włóczą się od trawy do trawy. *Tward. Wł.* 18. od trawnika do trawnika, od łąki do łąki, od pastwiska do pastwiska, von einem Graßplage zum andern. — *Prov.* Nie wszystko trawa chociaż się zieleni. *Baj. Wz.* 189. (pozorem nie wierzyć; znam cię ziółko, żeś pokrzywą). Chleb trawa, ryba woda, mięso potrawa. *Ch. Ad.* 64. Ryby wodniste są, według onej dawniej a podobno Turskiej powieści: ryba woda, chleb trawa, mięso wsiemu wołowa. *Sak. Probt.* 151. — W trawie jeszcze zboże, dopiero wschodzi; *daś* Getreide ist noch im Graße, grasartig, geht erst auf. Gdy człowiek nasieniem zasieje Ziemię uprawną, potym snu nocnego Zażywa, i zaś wstanie, gdy odnieje, Tym czasem ziarna zboża posianego Pokną, i trawę z siebie puszcza potym. *Ody. Św.* A a 4 b. Miedzy pszenicą a kółkiem, póki jeszcze trawą są, a jeszcze kłosu niemasz, trudne rozeznanie. *Biał. Post.* 254. Niszczą w pierwszej trawie zboża, raz je psuje Zbytne słońce, drugi raz zbytni deszcz morduje. *Otw. Ow.* 205. — *Fig.* Jeszcze

w trawie ci nieprzyjaciele, za lat kilka nieleniwego dojrzejęć całe nieszczęśliwe żniwo. *Suszye. Pieśń. 2, E.* Naród żydowski tak mocno się między nami rozkrzewił, jak kłokol w zbożu, że naszym biednym katolikom podnieść się nie da, gnębiąc ich, jak mówią, jeszcze w trawie. *Mon. 75, 388.* — *Equit.* Dwa zęby wierzchnie i dwa spodnie, które konie najpierw zmiatają, zowią pierwszą trawą, albo pierwszą trawę; następujące dwa, wtórej trawy; a trzeciego zmiatana, trzeciej trawy. *Cresc. 514. Lek. Końsk.* die cruen, swyeten, bruten 30hne des Pferdes. — 2. Trawa miodowa, *holcus*, rodzaj właściwej trawy, bydłu przyjemna pasza. *Kluk. Dyke. 2, 41.* das Heutigraß. Trawa perłowa, *Melica*. *Kluk. Dyke. 2, 115.* das Perlgraß. Trawa wielkoma, *pea*. *Kluk. Dyke. 2, 206.* gemeines Graß; pićrowa, *stipa*, 3ędergraß. *ib. 5, 102;* żabia, *triglochin*, 3ęd3ęgraß. *ib. 127.* Boża trawa, Boża trawka, kozorożca, fengrek, *triganelia foenum Graecum*, 3oć3ęhorn, Oried3ęh3ęn. *Syr. 1017. Urzęd. 115.* Turza trawa, Ostrzyca, Mić3ęgraß. *Syr. 1507.* Trawa rogata, jeża, ostra, rogaliwa, *gramen oculentum*, ed3ę Graß; *sparganium*, 3ęd3ęsfelben. *Syr. 1511.* Trawa kwiatna, *floridum*. 3lumengraß. *ib. 1512;* manniana, krwawna, 3lutgraß. *ib.* Trawa morska, *ob.* Porost. Trawa wonna, *ob.* Rajska trawa. — (TRAWERSA, *ob.* Pizerwa). — TRAWCA, *y, m.*, TRAWICIEL, *a, m.*, pożeracz, niszczyciel, *consumptor*; *Croat.* potrossnik, potrossitel, zatrossnik, zateritel, *f.* potrossitelieza, zateritelieze, *der* Verzehrer, Aufzehrer. Czas wieków trawca. *Kniaż. Porz. 1, 161;* (*Boh.* trawać = trawę noszący, *f.* trawaćka *ovella gronantaria*). TRAWIANY, *a, e*; *Ross.* травяной; z trawy, trawny; grañg, *von* Graß, Graß. Wiemiec lawowy, trawiany, debowy *J. Kahan. Jer. 143.* Korzeń trawiany *Urzęd. 160* TRAWIASTY, *a, e*, na trawę coś podobzący, do trawy podobny; graßartig, graßditt. Drzewne warszy, nim tegości drzewa nabędą, miękkie i trawiaste są. *Kluk. Rosl. 2, 7.* TRAWIĆ *cz. niedok.*, Strawić *dok.*; *Boh.* trawiti (trawiti znaczy także: truć), strawiti, strawowati (*ob.* Strawowati), za3iti, za3ywati (*ob.* Za3yć); *Slov.* tráviti, stráwenj, za3jwánj; *Sorab.* 1 zeceruyu; *Sorab. 2.* szarowasch; *Cara.* zeram, pivkam, spivkam, respivkam, respivam, potroshim, (*ob.* Troszka, troche); *Vind.* zerať (*cf.* žroć), puzerati, sazerat, szerat, kúbat, poskúhati, ponuzat, sadjati, sakúhati, prebaviti, prebavúti, gorstrofi-ti, gorpotrofihti, satrofihti, potrofihti, strofihti, strohuvati, sajesti, savslúti, (traviti, travo napravúti, pasti fe = trawę jeść, pasć się trawą lub na trawie, odtraviti, potraviti, travo popasti = trawę spaść, obtraviti, potraviti = trawą zazielenić); *Croat.* prebavlyam, prebavlyati, prebavlyenye, troshiti, trossiti, trossim, potrossujem, potrosshenye, zlu-shati, (tráviti, trujem = truję); *Dal.* probavlyam; *Basa.* probaviti, (straviti, strastiti *terrene*, stravitise *horrescere*); *Rag.* strávití = struć, strava *veneficum*, probaviti, probavgljati; (*Ross.* етравить pasć na 3ęce, етравить, етравливать spaść trawę, wybecować, wygryzć, wytrawić, szczuć; *obsol.* травиться wzywać się; разтравить, разтравливать roz3atrzyć, roz3rażnić; етравление, етравливание, етравка spasienie trawy, becowanie, szczwanie;

(*Ecel.* травитью, травюю обростаю *Verbesco*), варить, *ob.* Warzyć; *Ecel.* истрощаю, изируяю, иживаю, иждиваю; trawić pokarm, jedło = kontokoeya, dygestya mieć, verdauch. Pierwszy: trawienie w 3oładku jest, gdy potrawy przechróstate z grubą są tylko przewarząją. *Sok. Probl. 202.* Nie ten jest zdrowy, który wiele jada, ale ów, który to w się bierze, co mu w 3ę się 3ożie, i tyle, ile trawi *Pálch. Sen. list. 5, 572.* Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić wzburzenie, a 3ielkone rozpuścić i 3ić się trawić *ib. 5, 192.* 3yć niestrawnomy. Trawi dobrze: trawi jak kaczką *Cn. Ad 1172.* = ma straci 3oładek). Trawić, pożerać, niszczyć, *phys. et mor.* verzehren. Wola od 3ęsty być trawieni, niżby do niewoli moich być przywrócony. *Polsk. Dz. 62.* Bekroć bydłoczyznę tkacie w 3ęby swoje, wiadźcie, że swych rolniczków trawicie. *3ębr. Ow. 579.* Trawi ogień, trawi rólnoć ciało, pożera. *Cn. Th. 1151.* Nie mogąc dostać zamku, ogniem go strawił. *Nar. Hst. 5, 119.* (spalił go, w perzynie oblać). Podpal ogień, traw mięso. *Hud. Ez. 2, 16* = w lawecz obróć. *Boh. 64.* W hierozolimskim keściele ogniem palono cokolwiek zostało niestrawionego, *inconsumpta*. *Zębr. Gen. 241.* Ogień piekielny pali, a nie trawi. *Sk. Dz. 60.* Armata im króćsza, tym mniej prochu strawić potrafi. *J. K. At. 1, 518.* Świeca 3ożdziom usługujac, samą się trawi. *Rys. Ad. 65. Mon. 65, 97.* W chemii trawienie *digesta*, kiedy roztworzył, na ciało, mające być roztworzone, palany, zostaje z nim przez mo3aki czas. *Kniaż. 82.* — Trawić piemądze, trawić się, wydawać się, trawonć; 3eld verzehren, ansetzen, verbren. Co się 3ęcie zarobi, to się 3ęmie strawi. *Damb. Kaz. 11.* do się 3ę, wy3otrzuje, wyda. Kto więcej trawi, niż dochód niesci, zmań. *Petr. Ek. 125.* Zebrawszy wszystkie rzeczy swe, jachł w dalekie krajiny, tamże strawił wszystkie majątki swa, żyjąc rozpusznie; a gdy wszystko potrawił, porzuci nielostatek cierpieć. *5 Leap. Luc. 15 15* (roztrwonil 1 Leap). Biskupa ubogich piemądze trawia, a 3ożmerze ubodzy zostają. *Sk. Dz. 877.* Jeden rólu, drugi trawi. *Cn. Ad. 508.* Ode dnia do dnia czekając w mićsnie, trawili się. *Klok. Turk. 224.* (expensowali się). — Czas wszystko trawi. *Zab. 15, 410. Cn. Ad. 121.* Czas wszystko psuje, odmienia i trawi. *Z. b. 14, 582.* — A 3ęć! Czas, 3ęć, życie, wiek trawić nad czym, przepędzać, die Zeit umbringen. O pieknie i szczęśliwe dni, z wami strawione. *Jabł. Tel. 524.* Anzelm długi czas na wywózczeniu Tatarów strawił. *Birk. Dem. 56.* Bede w pańskim domu lata trawil. *Ryb. Ps. 40.* Zostani u mnie dziś a straw dzień wesóło, a jutro pójdiesz. *W. Jad. 19, 9.* Cheć u was ostatek wieku mego, póki go stawa, strawie. *Baz. Sk. 66.* Od młodości swęj strawił na swojwoli wszystkie lata, i wszystkie czasy swoje. *Rej. Post. J i 2.* Trawifem dni i nocy w niesłychanym smutku. *Jabł. 7-1 25.* Noży uawię bezsenne, a kiedy na chwile Stule oczy, marzenia ludzą oczy miłe. *Teat. 44 a, 25.* W klasztorze życie moje trawifam. *Teat. 6, c, 20.* Wiek swój wszystek bez małżeństwa strawił. *Warg. Wal. 65.* Prawdziwie trawi żywot bogu podobny ubogi filozof. *Zab. 7, 250. Ross.*

Trawić czas darmo, trwonić czas, (cf. truć czas). Czasu nadaremnie trawić, nie godzi się. *Kras. Pod.* 2, 210. Ten xiądz nie trawiać czasu, począł zaraz robić około katechizmu. *Bolet.* 4, 175. Wszystek czas trawia na tańcach, na grach. *P. Kchan. Orł.* 4, 165. Nie będziemy czasu trawić, jak tylko na kłótniach. *Teat.* 25, d, 42. Odszczepieństwo ze strony sukcesji papieżyw strawiło lat 124. *Zygr. Pap.* 251. (zabrało, trwało). — Trawić wszystkie prace i dowcip nad czym. *Cn. Th.* 1151. verwenden, verbranden, dran setzen. Przystojna rzecz mi się zda, abym pierwszą xięgę strawił na pokazaniu przyrodzenia wody. *Syxt. Szkł.* 2. (byn ja temu poświęcił, tym zajął). Żarłoczność i pijaństwo nie wezas trawia siły. *Kros. Pod.* 2, 185. nadwreżają, die Kräfte verzehren. Strawiony pracami, wiekiem uciśniony, sył jestem rzadu. *Teat.* 50, 9. zrobiony, zpracowany; aufgerieben, abgenutzt, consumirt. Maligna go w samej porze wieku strawiła. *Nies.* 3, 9. (życia pozbawiła). Trawić się, trapiąc się niszczyć, [truć się 2]; sich verzehren, vergehen, schwinden, (s. B. vor Nummer). Poznaje, że się trawisz, melankolia cię opanowała. *Węg. Marm.* 1, 252. Już też to kilka dni i nocy prawie. Jako nie nie śpię, biedzę się i trawię. *Zab.* 9, 96. *Urb.* Tyż to trawić się będziesz w uciążliwym pożyciu. *Węg. Marm.* 5, 410. — *Inusitat. poet.* Bież, co strawi drogi, koń wistronogi *Kmit. Tr. C 2 b.* (co starczy). — Trawić kogo zkąd = wyjadać kogo zkąd, wygryzać, *proprie de canibus vel lupis, quorum alter alterum morsu appetendo jugat aliquo loco, tr. insectando exigere domo.* *Cn. Th.* 1515. einen wegbeißen, wegzaufen, cf. wykurzyć. — *Venat.* Trawić; *Ross.* травить; szechuē, hegen. Niedźwiedzia psy trawiono. *Garn. Dw.* 195. (*Ross.* травля heca, szczawianie). TRAWICIEL, *ob.* Trawca. TRAWISKO, TRAWSKO, a, n., podła paskudna trawa; (*Vind.* traviza, seliflize = ziółko), elendeš, schledtes Graš. Kwašne z blocka trawsko. *Przestr.* 129. Najpošiedniejsze siano, w którym się gęsto ladajakie trawiska przymieszują. *Haur. Sk.* 80. Nieużyteczne trawsko. *Hor.* 2, 125. *Nar.*; chwast. *ib.* 124. *Min.* TRAWISTY, a, e, — o *adverb.*; *Boh. et Slov.* trawnatý; *Sorab.* 1. trawoyitē; *Vind.* travast, traviten; *Bosn.* troskotiv; *Rag.* troskōtni; *Ross.* травистый, злачный, (travchaty kwięcisty, n. p. atlas); *Eecl.* былштыи; pełen trawy, obfity w trawę; grašcič, grašig. Jeśli pola zbytceźnie się osusza, nie będą trawiste; a trawy na nich będą łodygowate. *Haur. Sk.* 79. Na nie zawsze trawistej pokłada ziemi bok miasto łoża; *non semper gramen habent.* *Žebr. Ow.* 21. — Kolor trawisty. *Comp. Med.* 678. grašgrüne Farbe; *Vind.* traunoselen, selen kaker trawa, loknoselen; *Croat.* travozelen; *Slov.* trāvoslisna boja. TRAWKA, *ob.* Trawa. TRAWNICA, y, ž, rodzaj rośliny, *zanichellia.* *Kluk. Dyke.* 5, 175. ein Pfanzengeschlecht; (*Boh.* trawnice = gatunek poziómek). TRAWNICZEK, czka, m., ptak, czasem się u nas pokazujący, przedziwnych kolorów. *Kluk. Zw.* 2, 350. die Grašmücke; *Slov.* trawnik *curruca*, piegża; *Ross.* травник. TRAWNIK, a, m., TRAWNICZEK, czka, m., *dem*, 2. 1) miejsce trawą obrosłe, murawa; ein Grašplatz, Rasenplatz, Grašflůč; *Boh.* trawnik; *Carn.* travnek; *Vind.* trau-

nik (= łaka), fnošet, (sianożęć); *Sorab.* 1. zölencz, (cf. zielony); *Eecl.* травникъ łaka, zeleničie; (*Ross.* травникъ zielnik, zielnikarz, botanik). Przyjemne w ogrodzie trawniki. *Przyb. Mill.* 275. Łaki stare podorywać, aby z nich lepsze i nowe były trawniki. *Haur. Ek.* 51. Warte mieć, gdy się na łakach trawniki puszcza. *ib.* 51. Jedną część najbliższą od dworu, obrócić na trawnik i kapustnik. *Pam.* 84, 824. Czasem głowę połóży na trawniczku zdrowym. *Lib. Hor.* 110. Len świeży porozkładać na trawniku. *Haur. Sk.* 82 *Min. Rył.* 4, 82. — 2) Małe szczupaki zowią trawniki. *Kluk. Zw.* 5, 155. Grašbedte, nedj Heine Hedte. TRAWNY, a, e; *Boh.* trawnj, trawný; *Sorab.* 1. trawnē; *Vind.* traven; (*Carn.* travnē Pán = bożek Pán); *Rag.* traavni; *Croat.* travnj; *Bosn.* troskotov; *Ross.* травный, травной; *Eecl.* былный; do trawy należący, Graš =. Kosy dwojakiego są gatunku, trawne i sieczczane. *Os. Żel.* 66. Trawny, trawą się paszący, pastewny. *Cn. Th.* 1151, n. p. Trawny wól. *Tr.* grašnd, auf dem Graše weidend, Graš frešend. Trawny, trawisty, trawy pełen, w trawę obfitujący; grašcič, grašig. Trawny, z trawy, trawiany; Graš =, von Graš. Na trawniej siedząc pościeli, We dni świete przy buteli. *Hor.* 4, 205. *Nar. Hul. Ow.* 210. "TRAWOCHODNY, a, e, po trawie chodzący; *Croat.* travohodni. "TRAWOJEDNY, a, e, trawę jedzący; *Eecl.* травоядецъ, злакоядецъ. "TRAWONOSNY, "TRAWORODNY, a, e; *Rag.* travorodan, traavvan; *Eecl.* злаконосецъ. "TRAWOSIECZNY, a, e; *Croat.* travosječni, herbiseeus. "TRAWOZNAWCA; *Croat.* travoznan, herbipotens, cf. zielnik.

Pochodzą *dotrawić, marnotrawić, marnotrawca, marnotrawstwo, potraw, potrawa, potrowka, przetrawić, strawie, strawny, strawa, strawne, strauca, strawnik, strawować, strawność, wytrawić, wytrawny; — 2) truć, truciźna; otruć, struć, zatruć; trucić, trucić, truciella.* *Quemadmodum jād a verbo ješć, sic trucićna a verbo truć, trawić. — 3) truchleć, truchliwy, trus, (cf. trzeć).*

TRAWTA, *ob.* Trafta.

TRCIA, TRCINA etc., *ob.* Trzcina, Trzcina. TRE, *ob.* Trzeć. TRĘBACZ, a, m.; *Boh. et Slov.* trubač; *Sorab.* 1. trubičez, trubatz, taraka, trometar; *Carn.* tróbz, trobentar; *Vind.* tróbtar, trobentavez, trobez, trumpetar, trometar; *Hung.* trombitas; *Dal.* trumbitar; *Bosn.* trubnik, trubgljar; *Croat.* trumbetas, rogopussecz; *Rag.* trubitegl, rogotrubnik, rogotrubitegl; *Ross.* трубачъ; *Eecl.* трубчикъ, дудльчикъ; — 2) 1) trąbieniem się trudniący, der Trompeter. Sztabowy trębacz wszystkie feldsztuki wojenne umieć grać powinien, i pilnować, aby wszyscy trębacze jednakowo grali pobudki, capstrychy, marsze. *Ków. Nar.* 204. — *Fig.* Trębacz walki niesłusznej przeciw ojczyźnie. *Zygr. Pap.* 264. (poduszczyciel, poddymacz, podszczuwacz, pobudziiciel). Trębacz, rozgłosiciel, płołka; ein Aufpaunderer, Herumträger. — 2) 2) Trębacz, miano psa gończego. *Rył.* Name eines Stäuberhundes. — 3) *Vulg.* Trębacz, nie wiele dokazujący, słabizna; ein Pfůcher, mit dem nicht viel zu machen ist. — *W rodz. żeńsk.* TRĘBACZKA, i; *Croat.* trumbetassieca. TRĘBACKI, a, ie, TRĘBACZOWY, TRĘBACZY, a, e, do trębacza na-

leżący, Trompeter. Trębacka ulica, w Warszawie. — Anat. Nerw trębaczy, *buccinatorius*. *Krup* 3, 164.

TRĘBECKI, imię familii Polskiej; dziś sławnego wierszopisa — *Prov.* Własny Trębeckiego dyabeł, trudno się go skropić. *Hys. Ad.* 71.?

*TRĘBIĆ, *ob.* Trabić.

*TRĘBNIK, *a, m.*, agenda cerkiewna Ruska, die Kirchen-agende bey den Russen; *Ecol.* ТРЕБНИКЪ, МОЛИТВЕННИКЪ, БУКВА, МОЛИТВОСЛОВЕЦЪ, (трѣба obłara, cf. trzewo, trzebić); *Ross.* потребникъ. W żadnym tego rytuale albo trebniku Ręcholańskim nie ma *Pom. Kum* 1. Nie te są w trebniku albo w agendzie Ruskiej położone modlitwy. *ib.* 18. Modlitwy, które są w trebnikach i czasosłowach, nabożnie odprawuje. *ib.* 93. Te modlitwy z ich służebników, trebników, t. j. mszałów i agend i ustawów są wybrane. *Sak. Pers.* 1 *pr.* Tak nadrukowała Moskwa w w swych trebnikach albo agendach. *ib.* 2. Piotr Mohła, metropolita Kijowski, wydał sięgę nazwaną trebnik wielki. *Fund* 57.

TREDOWACIEĆ *neutr. niedok.*, strędownacieć *dok.*, tredowatym się stać, auśiąg się werden; *Ita.* ogubavirio; *Ecol.* проказитися, заражаться проказою. Strędownacieła, zblawwszy, jako śnieg. *Radz. Num.* 12, 10. *Budn.* *ib.* TREDOWACINY *plur.*, TREDOWATOŚĆ, *ści, ż.*; *Boh.* trudowatost; krosty tredowate, czerwone, bolesne. *Syr.* 1182; trąd, Auśiąg, Alcefe. Tredowaciny, oszpeccenie skóry na licu. *Urzed.* 49, *ct* 141. TREDOWATY, *a, e.* — *o adverb.*; *Boh.* trudowity, malomočný; *Carn.* gôbôv; *Vind.* gobou, krôzou, flobau; *Croat.* gubav; *Dal.* gubav, gubbav; *Rag.* gubav, gubbavaz; *Besn.* gubbavaç, gubbavi; *Slav.* gubav, ghelav; *Ross.* проказенный; trądem zarazy, auśiąg. U żydów tredowate dla zarazy innych wyklinao i za miasto wyganiao. *Sk. Kaz.* 367. Tredowaty na twarzy, krosty czerwone na twarzy mający, fuprig im Gęfôre. *Tr.* TREDOWIZNA, *y, ż.*, *ob.* Trąd, Auśiąg. *Tr.* TREDOWNIK, *a, m.*, serofularia, Brammurz, ziele; korzeń służy na gruchoły etc. *Kluk. Rośl.* 2, 262. *Sienn.* 67. Tredowacice, martwa pokrzywa. *Urzed.* 149; *Boh.* krtičnj; *Carn.* zhërnaben; *Ross.* зубный корень, собачья голова, порчиный, завалец.

TREFIC, TREFNIC, *ob.* Trabić. TREFNIARZ, *a, m.*, TREFNIS, *ia, m.*, TREFNICZEK, *czka, m.*, TREFNISIEK, *śka, m., dem.*, dowcipem narabiający, żartowniś; *Slav.* posmiewać; *Hung.* tréfas, tréfaládó; *Ecol.* тrefникъ, при-трапезникъ, лизоблюдь, кои при столыхъ шутишь, под-хлебатель; *Ross.* блазень, затѣшникъ, *f.* затѣшница; *vulg.* трелюдь, ein Witzling, Späßvogel, scherzbaifer Späßmaßer. Cypero trefniarz. *Kosz. Cyp.* A 5. Dowiedział trefniczek panu, zakład uczytnwszy, iż najwięcej lekarzów na świecie. *Bach. Ep.* 61. Trefnisiek mały do bluzgania wielkie miewa zachęcenia. *Zab.* 6, 521. *Dwor. G* 5. Takich koncepcistów i trefnisów dawniejsi panowie nasi za pieniądze dla zabawy na dworach swoich chowali. *Teat.* 19, *c.*, 60. Trefnicy trzymanii przed czasy u dworów. *N. Pam.* 15, 51, cf. błazen nadworny, fupmar. Trefnik nadworny. *Mon.* 70, 279. *ib.* 71, 601. TREFNOŚĆ, TREFNOŚĆ, *ści, ż.*, *decencia*, przystojność, słusność. *Macz.*

die Wohlangehenheit. — 2. Dowcipna żartobliwość, *Hung.* tréfaládás; (tréfa *jeus*, tréfaláska *jeuhum*), scherzbaifer Witz, trefende Scherzbaifigkeit. W trefności, jak nauki, tak i mistrza nie ma; bo się z tym człowiek urodzić musi. *Gorn. Dw.* 158. Trefnością albo rozmową około młodości bawili się. *Gorn. Dw.* 528. (trefnowaniem, żartowaniem) TREFNÓWAĆ *cz. niedok.*, żartować, dowcipnie przedwierać; *Hung.* tréfalni, tréfaládóm, witzig scherzen, Späß treiben. Cypero z konsula kilkodniowego tak trefnował, iż za jego urzędu nie było ani zimy, ani wiosny, ani jesieni, ani lata. *Budn. Apopt.* 117. Pągowie lubią ludzi krótkochwilne, którzyby im trefnowali. *Petr. Pol.* 119. Jeden sposób trefnowania w ólżim a dworskim, jak się co stało, powiadaniu zależy, drugi w puynym, a wędłowatym rzeczemu zawisł. *Gorn. Dw.* 116. Gdy lud użrzał, że ich hetman tak bezpocznie a śmieje w takiej nieczepczności trefnuje, stał się wnet śmieszny. *Kosz. Lor.* 157. Tak - ci oni żołnierze, będąc dobiej myśli, a trefnując sobie normami żarty, pracy podróżnej sobie ulżali. *Baz. Sk.* 92. Pan z piśkiem rad trefnuje. Chociaż ten nie ma ról, tylko wyskakuje. *Pap.* *Kol. L. b.* żartuje, bawi się, krótkochwil, kurzweilen. TREFNY, TREFNY, *a, e.*, TREFNIC *ideob.*, trafiający, ugadujący, n. p. w cel, nie chybiący; trefend, mót fällend. Z trafiań; Patrokla ręki poeisk ułkwł w brzuchu. *Dmocz. I.* 2, 115. Nie zbiroi dzida ręki, na głowy przylla a. Luk, proca, ten ich oręż i trafia prawica. *ib.* 50. (cf. pomierny, mierny). Wól dostawszy od obucha nietrefnej rany, stróżeje. *Tward. Wz.* 15. Uczyńie podziwienie ludu temu wielki. dziewu. trafny. *1 Leop. Jes.* 20, 11. w czy uderzającym, poruszającym). Czy nie trefnie, kiedy trafia kosa na kamień! *Gorn. Dw.* 109. — 2. Trefny, przypadający, stosowny, przytoiny; paßend, ißfällid. Przykład hardzo trefny. *Był.* 101. *Decent.* przystojnie, trafnie, słusnie. *Macz.* Żona w żadne nietrefne rozmowy wdać się nie ma. *Pap. Przyk.* 1 4 b. Miewają białogłowy biesiadki nietrefne lada z kim, a sługa poezowy będzie na stronie. *Gorn. Dw.* 509. Świegotliwa mowa przyprawisz się o nietrefną sławę. *Gorn. Dw.* 252. Stargoją sobie młodość zbytkami i innemu rzeczami nietrefnymi. *Budn. Apopt.* 71. — 2. Śrefie, potrefie, u żydów, rzeczy koszerne, czyste, których im religia używać dozwala, zrobić trefnemi, nieczystemi. *A. Kam.* — Nietrafny, przykry, przeciwny, szkodliwy; widerlich, widerwärtig. Nie oględowali się na żadną nietrafną przygodę. *1 Leop. Jud.* 8, 11. (przezwana przygodę. *5 Leop.*). Przyda mu się co na drodze nietrafnego. *1 Leop. Genes.* 34. (co niepomysłnego). — Trefny, sudamny, gustowny; geßmäßig, vöß, niedlich, elegant. Suknia ta wprawdzie kosztowna, ale nie trafna; *gratia caret.* *Macz.* Szarfy trefae z falbanami. *Comp. Med.* 765. — 2. Szczególny, wysmienity, wyborny; befonders anseherlich, treflich. Sokół ptak, trefny jest w lataniu swym. *Cresc.* 618. — 2. Trefny, ucieszny, dowcipnie żartobliwy; *Hung.* tréfas, tréfaás *facetus*, witzig, scherzbaif, lustig mit treffenden Witz, jeun semitich. Trefni, żartowni, sposobni koźdemu trafiać w rym. *Petr. Et.* 280. Greczyn trefny z natury lubił z drugich sztydzić, Nikomu

nie darować, każdego zawstydić. *Dmoch. Szt. R. 72.* Trefnie jeden rzekł: więcej Cezar niż obiecał, iści. *Warg. Cez. 28* Kiedy zechodzą z pola, trefna się przygoda, lecz dobra stała. *Pot. Arg. 280.* ucieszna, wesoła, cini drolliger, lustiger Verfall. Czytaj te dosyć trefną a śmieszna historya. *Baz. Hst. 58.* TREFOWAĆ, ob. Trafieć. TREFUNEK, TREFUNKOWY, ob. Trafunek.

TREJBAUZ, z *Niem.*, Treibhaus, ob. Krzewodom. *Pam. 85, 451, ob. Rośliniarnia.*

TREJTAK, a, m., niecka albo opalka mała, która rude i wapno w piec wielki sypia. *Os. Żel. 80. et 87. Os. Rud. 244.* cini Grzmide, Kalkmilde, womit Erz und Kalk in den Hoefen geidnet wird. *Troitz* pisze Trojtak.

TREKTAC, ob. Treskad.

1. TREL, u, m., TRELK, a, m., dem., narabianie głosem wyewerkami; *Vind.* głofajiglanje, jigluzbik; *Svec.* drill; *Ital.* trillo; *Germ.* der Triller. Trel w muzyce pisze się nad nutą, zaczyna się od uderzenia wyższej nuty, wybijają się w walorze nuty, nad którą jest położony, i kończy się, odbitą od dołu. *Magier. Mskr.* Treluk, trel krótki, nad małą nutą wypisany, który bez odbitą się bierze. *ib.* Głosne słowiki z topoli swoje wywodzą trele. *Zab. 15, 6* Wód mnóstwo w usta się wdarło Wśród wiersza, nim zaczęty trel dokończył. *Zab. 12, 551.* *Ejszym.* Upominają, a oni przecię po staremu w plesy i w trele. *L'odw. Wzróż. 60.* Gdy przestanie lutnia ma wydawać trele, Pod skrzepkami palcami, płaczące przyjaciela. *Zab. 12, 579* Z trelkiem nówi arwetke. *Zab. 2, 46* — (2) TREL, TRYL, u, m., ścieżka flisowska. *Klon. Fl. E 4* Tryl flisy nazywają ląd równy, po którym można holować. *Magier. Mskr., Germ.* der Treilweg, Treppelweg, Treilweg an einem flusse. Na tryl, to się rozumie, gdy flisi lądem wszysey ciągnąc mają pełną liną statek, a jeden tylko chłop przy sterniku na warudze zostaje, wofając na nich holuj, albo nie holuj. *Havr. Ek. 174.* Kuchorz niechaj warugi przy sterniku pilauje, nie szczuplac fliso do tryli. *ib.* 175. do holowania. — TRELNY, TRELASTY, a, e, TRELISTO *adverb.*, trelami, wyewerkami narabiający, trillern. Gra tak trelisto dziu dziu, a skrzypce mu buch buch. *Mon. 75, 64.* Trelnym czyżki organkiem przybiera. *Zib. 9, 47.* Trelno na wodach łabedzie. *Zab. 14, 91.* 1. TRELLOWAĆ *cz. niedok.*, trelami spiewać, głosem narabiać, wyewerkować, przepierować; *Vind.* i głafam jiglati, jigluvati, trilleru, Triller schlagu. Przedłym głos mój strzepaie, przedziwniem trelował. Głosną trzodę leśną gergamim celował. *Tol. Saut. 68.* Niech chłopok za woły poganiajacie treluje. *Glicz. Wych. O 6.* — (2) TRELLOWAĆ, *cz. niedok.*, statek wodny ciągnąc linami przez ludzi albo konie, lub też okręt morski przez baty; *Germ.* ein Schiff treidelt, *Holl.* treylen, mit Seilen fortzieben, treden, bugjeren. Trelują okręt zrui-nowany szalupami. *Pap. W. 4, 558).*

TREN, u, m., z *Greck.* żalobna pieśń, cini Klagelied, Trauergefang, Elegie. *N. Pam. 5, 200.* Treny Jeremiaszowe przełożył *Przybyłski.* Treny Jana *Kochanowskiego* na śmierć córki Urszuli. Treny *Stan. Grochowskiego* na śmierć *Maciejowskiego.* — Choćbyś pożywał u Orfeu-

sza melodycznej 'treny. *Jabl. 147, (in fem.).* "TRENIC *cz. niedok.*, treny spiewać, żalobnie narzekać, (cf. dumać), Klagelieder aufstimmen. Trenie, bo na mię ze wszech stron trwog nawałności szturmują. *Kulig. Her. 2.* Pokutować, trenieć, żyzy wylewać, rzewnie żalować. *ib. 7.*

TREPANOWAĆ, głowę przewiertować. *Krup. 5, 604.* *Bardz. Luk. 146.*

TREPELE, TREPERELE *plur.*, kręzy albo kolnierz marszczony. *Włod., ob. Teperete;* cini gefraunser Halsstragen, cini Halskrause. Od trepelów, których dyabeł trafiać pomaga, a jednej pani były w szyję wrosły, niech zapłaćcą talar. *Lek. C 4* Bóg kościół swój przyoblekł w zaśługę syna swojego, ranami jako puntalami, jego łańcuchami jako treperelami. *Gil. Pest. 218 b.*

TREPKA, i, ż.; *Boh.* treпка; (*Etym. cf. Germ.* trappen, Treppel); *Graec.* τραπεζή; *soiea,* Bernadyńska treпка, obów tylko podszewę nożną nakrywający, na wierzchu rzemieniem zawiązany. *Macz., cini Kłójciub, Kłójciub;* *Rug.* kłopaz, kłopech; *Bosn.* klopci, fratuni; *Croat.* czo-klye; *Carn.* zókla. Mnich ci gada o kapiwy, o trepkach, o pleszu. *Rej. Zw. 6 b.* Co zjadł bogu za wdziaka, że mnich chodzi w trepee! *Pot. Arg. 785.* *Pot. Pocz. 595.* — *Fig.* Za nim się na trepkach szczęście włożyło. *Weresz. Reg. pr.?* (*Vind.* Ié na trepko vdariti pflazem uderzyć). — *Fig. tr. Titubo,* obawiam się, zająkają się, na trepkach mi język chodzi *Macz.* jak w pantoflach, cini chwere Junge haben. "TREPY *plur.*, n p. traczów do wstępowania na drzewo, bywają sosnowe. *Kluk. Rosl. 2, 166.* wschody, drabina, szczeble; *Troppe, Leiter, Lufttritt.* Na szkucie trepy, tarcice z wrębami, na dwóch konkach albo stoleach, t. j. słupach przy budzie wystawiane, po których sternik chodzi, gdy jest przy rudlu. *Magier. Mskr.*

TREPLIKOWY, a, e, n. p. Jedwabne robaczki znalazłem w sadzie swoim na jabłoni treplikowej w Sandomierzu. *Urząd. 585?*

TRESA, y, ż., z *Franc.*, u fryzera, włosy nawiezywane na jedwab' na perukę. *Magier. Mskr.* die Dreffe bey den Perückenmachern.

1. TRZESĆ, "TRZESĆ, *Sci, ż.* [*cerk. трещъ vitis 2*]; wycisk, sok wyciśnięty, ekstrakt, ausgeprüfter Saft; esenya, Esenz. Trześ wina, *protropum vinum. Cn. Th. 1155.* der Verlauf des Weins, Kernwein. Wmieszali miód i winną trześ. *Otw. Ow. 568.* Z tego ziółka sok przedko wycisnąwszy, I samę tylko trześ z niego odjąwszy, Maść uczynił. *Past. Fid. 517.* Oeneus za roczny plon szczególnie zebrany Cererę zboż pierwszorzyną, Bacha odprawował Winem, trześcią Paladka Minerwę hodował. *Zebr. Ow. 197;* (*laticea,* oliwa). Ambrozyową trześcią się karmili. *Otw. Ow. 55.* Żyje wieczną trześcią, to jest, ziemlem ambrozyą, która wiecznem czyniła tych, co jęży używali. *Otw. Ow. 289.* — Trześ miodu, patoka. *Cn. Th. 1155.* Przedni miód biały, drudzy trześcią zowią. *Syr. 655.* klarer, geläuterter Honigsaft. — §. *Transl.* trześ, istota czegokolwiek, główna przednia część jego, jądro, kwiat czego, [cf. drzeń, rdzeń 2]; das wahre Wesen, der Kern, das Innere, die Hauptsache, die besten Bestandtheile;

Boh. obsah; *Slov.* suimowné obsažení; *Carn.* sapopádák; *Vind.* fumma, Thuma, sapopad, sapopadek; *Croat.* jako; *Ross.* ядро, ядршко, оглавление, перечень; *Ecel.* возглавие вещей, главоука, *phys. et moral.* Nie nasze, co los szczęsnym przysposobił datkiem, Cnota treści człowieka, a reszta przypadkiem. *Kras.* W. 65. Sędzia otworzył ostrygę, każdemu z spierających się z sobą dał po skorupie, sam tresę zjadł. *Mon.* 71, 450. Tresę to całego wojska. *Tr.*, *Ecel.* муженабраице, *Graec.* ἀρχολογία. Tresę pisma, listu, der Hauptinbalt; *Ecel.* оглавление, краткое главъ книжныхъ показание, роспись. Tresę wyciągnąć; *Ross.* оглавить, (cf. głowa). Powody jego w następującej mieszczą się treści. *N. Pam.* 4, 120. Ciekawy, z podejrzeniem o autorze wieści Myśle smażać mózg ledwo nie do piątej treści. *Nar.* Dz. 5, 105. (*quinta essentia*, wskrós). — §. Tresę drzewa, ob. Rdzeń, der Kern im Baume. Rdzeń drzewa drudzy trześcią nazywają. *Syr.* 555.

2. "TRESĆ, TRESKA, "TRESTKA, 1, 5, dem; *Boh.* tréška, tréška, trýška, trýška (= cyluszek); *Carn.* terst arundo, (cf. trzema, 2, miasto Tryest); [*Ecel.* трекета; *Ross.* трость; — *prop.* trzcina, das Rohr 2] Tresę albo rogoż. *Budn. Eröd.* 15, 18. — §. Burka, rurczka, cin Röhrchen. Tresę do dawania enemy miewa na końcu mieszek. *Cresc.* 555. Komowi odetemu tresę wsterczyć w zadek etc. *ib.* 555. Treskę albo rurkę jednym końcem do macicy włożyć. *Sienn.* 454. W poszrodku dna, aby była treska albo rurka mala. *Cresc.* 55. Gdy koń ma bielmo, trzeba sól ulieczoną treską dmuchać w oko. *Cresc.* 540. Na zapieczęcie wolowi uczynić krystery, t. j. nalać lekarstwa treską w zadek. *Cresc.* 555. Ze bzu bywają treski i piszczałki. *ib.* 455. Por surowo jedzony treski albo żyłki czcze w płucach wyczyszcza. *Cresc.* 245. — §. Treska ryba, ob. Traska ryba. TRESĆCISTY, TRESĆCIWY, a, e, — ie *adv.*, pełen soku, soeczysty, jedyny, *pr. et tr.*: fajtóg, fernóg, składają w ten koszyk najtrześciwsze figi. *Przyb.* Ab. 164. Wiele kosztuje poety umię, Trzeba znać różnych rodzajów tony. Sam tylko może w treściwym rymie Wsławić się dowcip sztuką ówczony. *Dmoch. Śst. R. did.* *Ecel.* раппаиери, враткословиі. — (TRESOWAĆ *cz. contin.*, u fryzera, nawiązywać włosy na jedwab' na perukę. *Magier.* *Iskr.* bey den Perückenmachern, drefiren, Haare zwiiden feidne Zäden fest einflechten. — §. Choć się stroję jak mógę, fryzuję, prostuję, tresuję, chodzę jak z partesów, nie to nie da, ona i patrzeć nie chce na mnie. *Teat.* 54, 19. układam się, idź fójniegle mid). — "TRESTKAĆ, "TRESKAĆ, "TRESTAĆ, "TRESTAĆ, treskce, treskeć *cz. contin.*, "Treszczyć *niedok.*, strestkać, strektać, utrektkać *dok.*; *Boh.* tréštati, tréštawati, stréštati, ztréštati, ztrésey, třizniti, potrestati, (trést kara, tréstance kary godny); *Slov.* tréštati, tréštánj. (*trescy arguere*; *Ross.* неперекаться пёкаё się, cf. trzaskać); karać, strafen. Nie racz mnie treskać w gniewie twoim. *W. Post.* W. 5, 466. Nie w swęj zapalezywości treskczuj mnie, ani w gniewie swoim karz mnie. *I Leop. Ps.* 57, 4. Nie tresę mnie w twojój popędliwości. *Radz. Ps.* 6, 4. Wezmę z cie-

bie pomstę w tresaniu zagniewania mego. *Radz. Ezech.* 5, 15. Nie wzgardzaj karania pańskiego, ani ustawaj, gdy będziesz od niego trestktan. *Kucz. Kat.* 5, 289. (*not.* «napominany»). Miedzy urzędniki dworskiejoi mało jest, którzyby chcieli panu napominac a słowy strestkać. *Kosz. Lór.* 48. (strofować) Bóg Joba na ciele karał i trestal. *Rej. Post. R.* 6. Trestkać dzieci o co i karać. *Eräs Jez. C.* 4 b. — *Prov. Slov.* Tak pan boh selnow tresce, ani sa hunewul karhati: tak bóg szelmów karze, że się zlodzieja kaja. — §. Trestkać, trapić, dręczyć; análen, martien, plagen. Góbal Saula duch niedobry, i rzekł do niego: oto cję trestkce żyj duch. *I Leop. 4 Reg.* 16, 15. *Afflictus*, strapiony, strastony, znużony, n. p. od powietrza strestane miasto. *Marz.* Czemuż tak trestkce żydów pan bóg! *Bial. Post.* 2, 457. Złe przygody, któremi od boga trestkani bywamy. *Kucz. Kat.* 5, 287. (*not.* «doświadczen»). Żydzi Jezusa mieli zasmucac i też trestkać. *Wróbl.* 5. Za nieszczęśliwszego mamy tego, którego zanno trestce, niżli tego, który żadością jaką serce obciążone ma. *Sehl.* 124. Myśli trestkane. *Gorn. Daw.* 568. Trestkany rozkazitemi trasunkami. *Wys. Kat.* 518. Duch strestkany. *Orzech. Qu.* 100. Nadobnie patrzeć na wspaniale serce. Gdy się frasunkiem leda ócz nie tresce. *Rej. Zw.* 250 b. Abym ciebie i siebie o to więcej nie trestkada. *Wyg. kat.* 55. *Maledictis reare*, trestkać kogo złemi słowy. *Marz.* Kościół, gdy go trapią, tedy się poprawuje, gdy go trestkca, tedy więcej rozumie, gdy go przesladują, najwięcej kwitnie. *W. Post.* W. 84. I tego pan bóg nie pómalu tresce, komu da szpelną twarz, miłosne serce. *Hys. Ad.* 17. Szczęście po staremu ich trestkado. *Krom.* 455. Skwierkiem poddanych swoich strestkami, do pokoju się skłonił. *Krom.* 495. Calodzienna praca utrektkane cudo, susem roztrzewiują. *Krom.* 454. Henryk wojną domową utrektany i porażony, z frasunka w chorobę wpadł; *bello laevissus et profligatus* *ib.* 520. Narzekaniem i złorzeczeniem ludu utrektany, biskupa wypuścił, *exagitatus* *Krom.* 280. "TRESTARZ, a, m.; *Boh.* tréštatel; trapiiciel, trapiunik, gabacz, *varator*, *Marz.*, der Pfleger, Plager, Quäler. — "TRESURKA, 1, 5, wsiadło, die Tréfir, cin Zableichen. *Tr.*

Pochodzi *traszczyc*, *traska*, *traskliwy*; *traszczec*; *wytraszczyc*; *trask*, *traszac*, *traskać*, *traska*, *drzożga*, *traskliwy*, *roztraskać*. *Forsan* adhuc *trocha*, *trocha*, *trosczka*. TBET, TRYT, u, m, (*z Xcom. matu.* tradowac); §. 1) stapanie, kroczenie, krok; *Germ.* der Trit, Gang; (*Niederl.* Treite; *Angl.* tread). Czynieł za mimi bardzo bystre tetry, i wiele ich zabili... *Kmit. Spyt. C.* 4. — §. Ścieżka, droga; *der Weg*, *Lußfleich*. Cnota niegodnym drzewi niebios zawiera. Sama się wazkim tim tretim przedziera. *Hor.* 2, 14. *Kniaź* — §. Ganek okrętowy, der Gang auf dem Schiffe, der Trit, Anritt. Towarzysze z okrętu po drabimie wysadza; sda ich od tretów na miadkość skakali. *A. Kichn.* 274. — §. 2) Tret, targowisko na drobiazgi, tandeta, rynek; *Trödelmarkt*, *Trödel*, *Markt für Kleinigkeiten*; *Ross.* уаомау. Baba w Krakowie na trecie najmędrszego filozofa przedysputowalaby.

Zygr. Pap. 576. Wiedzą to i baby na trecie. *Cn. Ad.* 304. (baby w szpitalu). Bajesz, by baba na trecie. *Pim. Kem.* 95. Ledwieby się dudarzewi, albo niewstydliwęj jakiej przekepee na trecie takie bajanie zeszło. *ib.* 105. Z tretu ta wieść. *Dudz.* 64. (brukowa). Smrodzie, wychowany na gnoju, spłodzony na tycie. *Min. Ryt.* 4, 18. TRETETA, y, ż, zamieszanie, tertes, Terirrunq. Nie był na takiej jeszcze Mars znać trecie, Jak tu Polacy Turka czestujecie. *Jabl. Buk. R.* 4. O tój nie wie jeszcze trecie. *Chrośe. Fars.* 110. — 2. Treta lub wszywanka, szycie poduszwy o trzewika damskiego na około stopy. *Majier. Mskr. die Seblenath im Frauenhub.* TRETET, u, m; [*Evel. третеръ* 2]; zbieganie, tartas; Zusammenlaufen drunter und drüber, Durcheinanderlaufen. Fortuna ledaco wyrzucił, to my, jako dzieci, W taki tretet, że z sobą wyniesiem i smieci. Wiec temu rekaw urwa, a ten czapkę straci. *J. Kchan. Fr.* 24. *Plech. Sen. list.* 2, 207. TRETOWAĆ, ob. Tratować. TRETOWY, a, e, z tretu, co się na trecie bawi, podły, *circulatorius. Cn. Ph.* 1155, Trödel; *Ross. площадный.*

TRETWA, TRETWIC, TRETWOŚĆ, ob. Dretwik, Dretwie etc.

TREWIR, u, m, miasto Niemieckie w cyrkule Niższego Renu *Dykc. Geogr.* 5, 154, die Stadt Trir. TREWIRSKI, a, e, von Trir, Trirität. Arcybiskupstwo Trewirskie. *Wyw. Geogr.* 208. das Erzbißthum Trir.

TREZLA, i, ż, TREZELKA, i, ż, *zdrbn.* gatunek uzdy na konia, *German.* die Trenie, ein leichter Pferdebaum; (*Svec. trens; Holl. trensse*). Jeżeli konie na siebie trzeli włożyć nie dają, nie dać im spać przez trzy dni i noey; tym znudzone, dadzą włożyć na siebie trzeli, której wędzidło grube i tepe być powinno. *Kaw. Nar.* 584. W początkach żołnierz nie powinien używać inunztuka, ale trzela wszystko z koniem robić. *ib.* 591. et 596.

TRLICZ, TRLICZEK, ziele, ob. Skoczek ziele.

TROCHA, y, ż, TROSZKA, TROSZENKA, i, ż, *dem.*; (*Elym. cf. treskać, trześ, cf. trześ*); małość, kęs jednej jakiej rzeczy, lub też małość lezby względem wielu rzeczy, niemnogość; ein Wenig, etwas Weniges, ein Bißchen, etwas, nicht viel; *Boh.* trochu, trošku; *Slov.* troška, trošku, trošičku, trocha, trochu; *Sorab.* 1. trócha, trochu, troschku, troschczóčku; *Sorab.* 2. trochu, tsochohu, tsochschku, tsochoha, drobenszu, drobenschku (cf. drobno, odrobina), bitscha; *Carn.* troha, fraszka, (potroschiti consumere, cf. potroszyć); *Vind.* kolzhakar, kolzhiker, (cf. cokolwiek); *Croat.* treszka, trěsche *segmentum*, mervina (cf. mierzwa), drobitna, mervo, mervichék, (trošim, trošbitu, trošsiti, potrossujem, raztrossujem consumere); *Evel. троштити consumere; Ross.* потрохъ wnetre ptasze, rybje, cf. podrobje, potrošnit, выпотрошитъ potroszyć, wywnetrzyć, крошечку (cf. kruszyć, krszyna), мало, малески, немножко. Rodzajniejsza bywa trocha roli dobrze sprawionej, niż wielkie pole niedbale zorane. *Grese.* 657. Morze nas rozłącza, trocha nas wody, że się nie schodzim, hamuje. *Ów. Ów.* 122. Mała trocha kwaśnego ciasta wielka moc ciasta praśnego kwasu. *Kosz. Lor.* 4 b. Małuczka

trocha kwasu tego. *W. Post. W.* 2, 179. Lepsza dobremu trocha majetności, niż niepobożnym ich szerokie włości. *J. Kchan. Ps.* 51. Daj mi trochę czasu, a nie bądź tak skora, Wszystko się stanie, tylko wytrwaj do wieczora. *Morszt.* 559. Dziwna rzecz, jakie my gardłowania podejmujemy, dla trochy tego imienia doczesnego. *Hrbst. Nauk. D.* 8. (dla małego zysku, dorobku). Lepiej trocha dobrego, niż wiele złego. *Rys. Ad.* 55. Lepsza trocha pewnego, niż wiele niepewnego. *Cn. Ad.* 448. Zawija onę trochę oszczędzonych pieniędzy. *Stas. Num.* 1, 56. Rzecz ta za trochę groszy stoi. *Gorn. Wz. H.* 2. Nie przyjął tych pieniędzy, że abo trocha to było, abo też ich nie potrzebował. *Krom.* 750. Odparci byli troczą żołnierzy. *Sk. Dz.* 295. (garsteczką). Ta ludzi trocha, co mieszkała tam, w jeden się naród zrosła. *Krom.* 29. Mała troszka Chrystusa poznała, i to co wzgardzeńszych. *Zarn. Post.* 10. (mała gromadka). Cnotliwych na świecie silna troszka. *Gorn. Dw.* 578. Dziewczyna dufając tej trosze, które ma wdzięków, mną pogardza! *Zab.* 16, 521. — Trocha *absolute absque Genitivo*: Lepsza trocha w pokoju, niż na wojnie wiele. *Alb. z Woj.* 52. Lepiej mieć trochę z sprawiedliwości, niżli wiele z nieprawością. *Radz. Job.* 12, 7. *Budn. Prov.* 15, 16. W kim umysł wspaniały, ten w trosze swojej Większy pan, niż grzejskarb, co o grosz płacz stroi. *Ryb. Geśl. C.* 4. Serce na swojej trosze przestawające, przewyższa wszystkie bogactwa świata. *Ul. Post.* 281 b. Zbiera mała do wielkiego, trochę do większego, aź zbierze i zapomocze się w kupie a w sprzęt jaki dobry. *Glicz. Wych. M.* 8 b. Ponieważ nad troczą był tak wiernym, postanowię cię nad wielą. *Leop. Math.* 25, 21. Puszczę na was bestye polne, któreby pojadyły dobytek wasz, i przywiodły do trochy wszystko. *W. Levit.* 26, 22. Głupstwo wielkie na trochę wiele kłaść. *P. Kchan. Jer.* 46. (igły szukając świecę spaść) I to trocha, i to płocha. *Cn. Ad.* 285. (niewiele), a do tego w złym gatunku). Rozgniewany, gdy karać będzie, nigdy tój mierności nie zachowa, która jest między troczą a małym. *Glicz. Wych. C.* 5 b. (by nie przesadzić, a przecię dosadzić). — 2. Trochę, troszkę, troszeńko, troszczko *adverbialiter*: kęs, względem wielkości, mało; ein Bißchen, ein Wenig, nicht viel. Jeden miał trochę coś więcej nad trzy lata, a drugi pięć. *Bark. Dom.* 106. Oni troszeńkę, a tamci bardzo wiele robili. *Sekl.* 96. Skazili zamek, którego jeszcze był Kazimierz trochy nie domuował. *Biel. Św.* 221 b. — Trochę względem stopnia, mocy, tęgości, nie bardzo; ein Wenig, nicht sehr. Ja niby zacząć się troszkę użalać; będę się trochę starał ją przeprosić; nakoniec mój ojciec będzie się troszkę z początku gniewał. *Teat.* 28, 145. Tknawszy moich ust troszeńkę z daleka, Wnet mię sprawiła do mowy śmiałego. *Wad. Dan.* 185. — Trochę względem czasu: krótko, niedługo; ein Wenig, nicht lange. Jako się strzedz mamy fałszywych proroków, pewiem trochę. *Sk. Kar.* 529. Jeszczeć troszczkę i niewiele, a skończy się gniew mój. *Leop. Jes.* 10, 25. Co jest żywot wasz? para, co się troszczkę ukaże, a potym zginie. *Leop.*

Jac. 4, 14. Trochę potym, paulo post, trochę przedtym, paulo ante. *Cn. Th.* 1155. — 2. O trochę, o mały włos, o kęs, bez mała; um ein Haar, fast, beynahe, es fehlte nicht viel. O trochę się nie wymówił. *Teat.* 41, 121. Rzym domowemi bunty wewnątrz zbity Od Afrykana o trochę i Scyty Nie zginął. *Hor.* 2, 59. O trochę sobie już w łeb nie wypała. *Teat.* 29, 4. — 2. Po trosze, po trochu, po mału, po kąsku, szczyptami, nie wiele na raz; nach und nach, zu wenigem, nicht viel auf einmal. Ziele to, każdego dnia po trochu używając, starych pokrzepia. *Syr.* 552. Po trosze jedz, żebyś zaś wioski nie połknął. *Opal. Sat.* 51. Tak po trosze, po trosze, zbiorą się grosze. *Kniaź. Poez.* 5, 117. Domyślam się po trosze. *Teat.* 54, 16. (po woli). "TROCHOSKUB, a, m., *Przyb. Graec.* τροχόσκυζ, mysz w Batrachom. TROCHOSĆ, sci, 2., mnogość, małość, die Wenigheit. Nie mamy się wielkością sprawować w poznawaniu wiary; ale przestawać raczej i z trochością, przy której prawdziwe słowo boże. *Żarn. Post.* 5, 790. TROCIP, ob. Trocht.

TROCICZKA, TROCISZKA, i, 2.; *Boh.* trocyska; *Croat.* tranciskus; *Ross.* курительная свѣчка; albo od trocin węgla lipowego, albo z *Graec.* τροχίσκος. *Cn. Th.* 1151; świeczka wonna, kofalec do kadzenia. *Sicm.* 577. Das Räucherferzen, (wie u. Franzisfer). Sprawia i trociczki z wonnych rzezy. *I Leop. Erod.* 57, 19. (wymiany. 5 *Leop.*). Piżmo i wonne trociszki. *W. Post. W.* 2, 65. Trociczek już nie stało, tak okrutnie smrodzi. *Pot. Jow.* 2, 46. Pokój trociszkami wykadzają. *Psalmod.* 51. TROCINA, y, 2., Trociny plur.; (*Etym.* trzeć); *Boh.* drtiny, opilki, odpilki; *Sorab.* 1. truwanki; *Carn.* shaganje; *Vind.* troiliza, ostrushek, resatunsk pile, shagovina; *Bosn.* stargotine, strigetina; *Rag.* tarotina; *Ross.* опилки; opilki, Feilspähne, Sägespähne. Trociny, proch, który pada pod piłę, gdy drzewo trą. *Mącz. Urs. Gr.* 174. Trociny różnych drzew z pod piły, wysmienitym są nawozem na grunta tegie. *Kluk. Rosl.* 5, 187.

TROCZYĆ cz. niedok., stroczyć dok; *Ross.* торочить, второчить, вторачивать, (2. торочить, оторачивать otarstnować, obszyć, otoroczka ogarniowanie, strotchiti przesyć, stroczenie, strocka przesywanie, stroka linia, rzęd, wiersz; strotchiti, strocny, strachivati skreć); trokami wiązać, zwiżywać; binden, fähnen, fesseln, zusammen binden. Płaszcz w tyle kulbaki troczony być ma. *Kaw. Nar.* 596. (przywiązany, sznurowany). Woli wprzód umrzeć, niż go kat stroczy. *Pot. Syl.* 69. Tak się dobrze swą ręką stroczy, że ze łba obie wylazły mu oczy. *Zab.* 15, 278. (obiesił się postronkiem). Kto myśli uciekać, na drogę się troczy. *Pot. Zac.* 55. (pakoje się, sznurowuje się). Venat Jedni szcują, drudzy troczą. *Pot. Syl.* 254. (w troki wiążą zwierzyne). — *Poet.* Spólna wstęga królom obu palce u rąk stroczy, Co ich w przymierze umówione sprzęga. *Pot. Syl.* 507. TROGŁOWY, ob. Trójgłowy.

TROIĆ cz. niedok., roztroić dok; *Eecl.* трою, на трое дѣлю; *Ross.* троить; na troje dzielić, in drey Theile zertheilen. Trudno się nam troić. *Pot. Syl.* 465. — 2.

Troić, tyle troje czynić, potroić, utroić; *Sorab.* 1. wotroyofzann, na troje tann, *Vind.* trojiti, trivertiti, potrojiti, troinati; *Rag.* trostruciti, troduplati; *Croat.* troyduplam, troyversztun; *Bosn.* troduplati; *Ross.* утронить, утронить, утравить; *Eecl.* трою, утроню, строю, возтрою, трегубствую, verdreyfachen, verdreyfältigen. Nie szkodzi głowie napój ten, ani się troi Mi w oczach, i serce się ekliwości nie boi. *Mon. Ryt.* 2, 502. Skaczą, lirleje stroi, Gdy mu się łeb zagrzeje, świeca w oczach troi. *Mon.* 75, 186. Ażebym to złe udwoi i utroili, poczełi *malis addere malum, ut eveniret bonum.* *Swotr. El.* 5. TROISTY, a, c, TROISTO adv.; *Sorab.* 1. troyi, ob. Trój; *Vind.* trom, troinat, troizhen, trybart, trigube; *Eecl.* троицый, троественный; potrójny, trzy razy składany, na troje rozdzielony lub rozdzielisty; trój; dreyfaß, dreyfältig. Sznur troisty nie łatwo się przerywa. *W. Eccles.* 4, 12. (trójnitny). Paszcza troista moraga piekielnego. *Zab.* 15, 12. *Kniaź.* (ob. Trójpaszczeki). Obóz wałami osypować i dwoistemi i troistem. *Star. Pob. B* 5 b. Troisty Polski denar czyli trójpiennik. *Czark. Pr.* 14. Chłop po udach tańcuje, aż się troisty pot z koszul leje. *Haur. Sk.* 99. TROJ, -oja, -oje; *Boh.* trogi, trůg; *Sorab.* 1. troij, troyi, trojaki; *Sorab.* 2. tsehoij, tsehojaki; *Carn.* troj, -a, -u, trojne; *Ross.* троица, troi; trzy zawierający, trójdziałny; (*Lat.* Trius); dreyfaß, dreyerley, auß drey beitehend. Bóg jeden w istności, a trój w osoby rozdzielony. *Kanc. Gd.* 248. Pospoliecie sadzą trój albo czwór rodzaj wina. *Cresc.* 507. Ziela tego trój znajduje się rodzaj. *Syr.* 701. Trom wojskiem ciągnął do Węgier, a nad Casą przybyło do nich ezwar-te wojsko. *Biel.* 56. Ni mi postać Hyberskiego troja Pasterza, ni Ceiberze, straszna była twoja; *forma triplex.* *Zebr. Ow.* 225. Troja ośm czyni 24. *Grzep. Geom. H* 4. (trzy razy wzięta). Troja przygane daje Arystoteles Platonowój Rzpltej. *Petr. Pol.* 86. Troje noszenie na stół: na trzy misy. *Cn. Th.* 1151. drey Tachtel. drey Schüsseln auf die Tafel. Dasz półmisków sto, da on tylo troje. *Groch. W.* 564. dreymal je viel. Troje niewidy pleść. *Teat.* 50, c, 41. trzy po trzy, (ob. Niewid). Troje niewidów od potopu świata prawi, plecie. *Mon.* 70, 66. Pogaństwo, które się zabobonami bawi, troje niewidy o ziele Kamfora pisali. *Syr.* 612. (bałanuetwa bez końca). Baeh, jak podsunie w głowę dziwy troje. Za nie są mądre Permesu dziewoje. *Zab.* 9, 56. *Zab.* Tylo troje czynić, (ob. Troić, potroić). Na troje dzielić, ob. Troić, roztroić. Liście w trój (w troje) rozdzielone. *Syr.* 1025, (el. troje, troja *neutr.*). — (TROJA, i, 2., *Iliad.* miasto niegdys w Myzi. [stolica Teukrów 2], zbarzone od Greków. *Dyke. Geogr.* 5, adj. 65. die Stadt Troja. Zwał się cały kraj Troja, że go trzy morza oblewały. *Klecz. Zdan.* 54). — TROJAK, a, m. TROJACZEK, czka, m., dem.; *Slov.* trojnyk; *Carn.* trojak; *Vind.* troik, trojnik, trojniza; (*Croat.* trojaki zielone świętki, trojajchki wielkanoene święta); herbza z trzech złożona, troje czego. *Tr.* eine Jabl von drey Stüß; pieniądz trzy mniejsze zawierający; *Vind.* tretjak, ein Dreyer. — 2. Trojaicy, trzej razem urodzeni, trzy bliznokowie, trigemini.

Maas., Drillinge; *Boh.* trůgčata, trůgčatka; *Croat.* troyki; *Ross.* тройни; *Singul. Boh.* trogee, trůgee trojak; *Carn.* trojzhèk, trojzhèzh; *Ross.* тройнишникъ. TROJAKI, a, ie; *Slov.* trojni, trojaki, trognasobni; *Sorab.* 1. troyaki, troyi, troij, trojaki; *Sorab.* 2. tshojaki, tshoj; *Carn.* trojne; *Vind.* triforten; *Slav.* trostruk; *Ross.* троаки; trojèj różności, dreyerley, von dreyerley. *Art.* Pola albo role są trojaki; jedne na ozimie, drugie na jarzynie, trzecie na ugor. *Haur. Ek.* 18. TROJAKO *adv.*, trójka, we troje, dreyfald. Pole, gdy odlogiem który czas poleży, Odda trojako, co panu należy. *Tward. Wz.* 246. "TROJAKONITY, a, e. n. p. Trojakonite stalone zbroje. *Tward. Duf.* 58, *ob.* Trójnitny. TROJAKOŚC, ści, ż., troja różność, die Dreyfaldheit, Dreyfaltigkeit. Jedynie bóstwo w trojakości. *Roj. Post. B b 5. Roj. Wz.* 115 b. *Roj. Ap.* 7. et 68. TROJANEK, nku, m., ziele, trojczak, wleza stopa, wątrobnik, z trzech listeczłów sobie równych złożony. *Syr.* 702, *hepatica nobilis.* Edelleberfrant. *Kluk. Rosl.* 2, 262. *Kluk. Dyk.* 1, 55. — (TROJANIN, TROJANCZYK, a, m., z Troi miasta rodowity, der Trojaner. *Iem.* TROJANKA, *abbiev.* TROJKA, i, ż., die Trojanerin. Niejedna z Trojek westchnie głebociami jęki... *Dmach. II.* 2, 167. *Adjert* TROJAŃSKI, a, ie, Trojsh, Trojanish. *Dnoch. II.*) — TRÓJBARWISTY, TRZYBARWISTY, a, e, — o *adv.*, tricolor, dreyfarbig. *Tr.* Potrójny Edek nie jest trzybarwisty, ale dwójbarwisty. *Syr.* 1452. TRÓJBOŻANIN, a, m., *W. Post. praef.* *Hrbst. Nauk.* 1 b *ib.* m 5. Trójbożanie, hereticy, trinitarii, dla trzech osób boskich istność boża troją czynili. *Kat. Gł.* 57. *Zorn. Post.* 5, 558. Dreygötter. Już trójbożanie, już trójczacy i t. d. w naszej się ziemi namnożyli. *Weresz. Reg.* 15, *ob.* Trójjednik. TRÓJBOŻAŃSKI, a, ie, n. p. Kościół trójbożanski. *Hrbst. Nauk. B b.* TRÓJBUNOCZUCZYŃY n. p. basza *Zab.* 16, 129, z trzema buńczukami (*qu. v.*), von drey Rößschwefeln, *ob.* Trzytulny. "TRÓJBYTNY, TRÓJSTNY, a, e, trój co do bytu lub istności; *Ecl.* truceymny, dreywesentlich. TRÓJCA, y, ż.; *Boh.* trojice; *Slov.* trojica, *Sorab.* 1. troyieza; *Sorab.* 2. tshojofèż; *Carn.* trojstvu, trojiza; *Vind.* troiza, triednost; *Croat.* trōeza, troystvo, szveto trojstvo; *Bosn.* troica (*tria*), trivsto; *Raj.* trójstvo, troizza; *Slav.* trójstvo; *Ross.* троица; bóg w trzech osobach, die Dreyeinigkeit, Dreyfaltigkeit. Trójca, nie bóg ei to jest, ale liczby nazwisko, wzięte od chrześcian, którym sobie znaczą tych trzech inianowanych, ojca, syna i ducha świętego, być jednym bogiem. *Gł. Kat.* 71. W istności bóstwa trzy osoby, trójca przenajświętsza. *Karn. Kat.* 15. *Kłok. Turk.* 166. Syna nam nie stanie, jeśli ojca samego przyczyną ducha ś. uczynimy, t. j. utracim trójcę, przy dwójce zostaniemy. *Smotr. Lam.* 119. Niedziela św. trójcy, *Carn.* trojazi; (*Croat.* trojaki = zielone świątki, trojaki = wielkonocne święta; *Ross.* троїцнъ день, świąteczny dzień, pierwszy z zielonych świąt). Pieśń na św. trójce *Ross.* тропчень. — *Prov. cum allusione:* Bóg trójce łubi. *Rys. Ad.* 3. *numero impari gaudet.* "TRÓJGIAŁY n. p. Geryon. *A. Kchan.* 218. TRÓJCIELNY. *Bardz. Trag.* 280. *Chrośc. Ow.* 120. "TRÓJCIELE-

SNY. Bardz. Trag. 494. Trójcielisty. *Urs. Gr.* 155; *Slov.* trotèlni; *Sorab.* 1. tziwiwotné; *Croat.* troitelni; *tricolor.* dreyfarbig. 1. TRÓJ CZAK ziele, *ob.* Trojanek. — 2. TRÓJ CZAK n. p. Trojczacy mnisi, w białych kapicach z czerwonymi krzyżami nastali r. 1220. *Teof. C 5.* Trynitarze. — 3. Trójczak, TRÓJ CZANIN, a, m., Już trójczacy, już nowokrześceny, już ebionitowie, już obrzeżani... *Weresz. Reg.* 15. *Smalc.* 122. *Farnor.* 12. et 69, *ob.* Trójbożanin; (*Carn.* trojzhèk, trojzhèzh = trojak, trojny bliźniak). TRÓJDANNICZY, a, e; *Ecl.* троданннкъ, платящій въ три мѣста дань, dreytributâr. "TRÓJDROGI, a, ie, TRÓJDROZNY, a, e, *trivialis Cn. Th.* 1154; *Ecl.* трепутный, тропутный, dreywegig. TRÓJDROŻE, *ob.* Trzydroże. TRÓJDROTOWY, a, e, n. p. Trójdrotowe pończochy, trójnitne; dreyfaldig, dreydrätbig; *Boh.* třípramený. TRÓJDZIELNY n. p. stosunek, *ratio subtriplicata. Łęsk.* 2, 3, *Ross.* трочастный; *Ecl.* тричастный, *ob.* Trzyczestny, trzyczęściowy. TROJE, *ob.* Trój, troja, troje. TROJE, G. troja *neutr.*, trzy różnego rodzaju; *Slov.* troge; *Sorab.* 1. troje; *Vind. Slav. et Raj.* troje, drey Stüd verschiedener Gattung oder Geslechts. Troje dzieci. Troje nam było. W troje, we troje, trojako, potrójnie, trzynasobnie *Ross.* тройнѣ, въ тройнѣ, втрое, въ трое, трегубо. Ja we dwoje i czasem we troje więcej na rok wydaję, niż mam dochodów. *Mon.* 68, 674. "TROJEDNIK, a, m. *Farn.* 12. et 71, *ob.* Trójczak, Trójczanin, *oppos.* trójbożanin. "TROJEDYNY, n. p. bóg. *Odm. Św.* 2 A; *Vind.* trieden, triednast, dreyeinig; (*Croat.* trojedinoszt trinitas). "Trojedynego boga słuchać mamy. *Farn.* 57. Wiara o trójednym bogu. *ib. pr.*, *ib.* 41. TROJEDZIENNY, a, e, na dzień po trzy razy powtórzony, dreymal täglich. Po trójedziennym dyscyplin zażyciu. *Chodk. Kost.* 44. "TROJENAŚCIE, *ob.* Trzynaćcie. TROJEŚC ziele *ob.* Tojeś, Bazanowiec. "TRÓJGŁOS Cerbera *Otw. Ow.* 276, *trilinguis Cerberus*, die dreyfache Stimme des Höllenhundes. "TRÓJGŁOWY, a, e; *Boh.* tříhlavý; *Carn.* triglavn; *Raj.* troglav, troglavi, troglavni; *Croat.* trojglavni; *Sorab.* 1. tzihwotaté; *Ecl.* троглавый; *Ross.* троглавый; *triceps*, dreyköpfig. "Trozglowy. *Urs. Gr.* 178. Trójglowy Cerber. *Bardz. Boet.* 107. Trójglowista sobaka. *Bardz. Trag.* 573. *Subst.* Trzyglów czworonogi. *Morszt.* 92, (*Ross.* тригловный, *ob.* Trójpaszeżka, trójbisty, trójpysek; *Boh.* tříhlawec Cerber). Zdumiał się stróż trójglowy, Usłyszawszy koncert nowy (Orfeusza). *Bardz. Boet.* 107. HeKate trójglowista. *Bardz. Trag.* 70; trójglowa. *Otw. Ow.* 262; *Carn.* Triglav = Diana. "Troglowa HeKata. *Żebr. Ow.* 166. *Anatom.* Trzyglowista myszka uda, *triceps. Krup.* 4, 121. "TRÓJGRAN, u, m., igła trzygraniasta. *Czerw.* 22. et 25. et 25. eine dreyeckige Rebnadel. TRÓJGRANIE, ia, n., tryanguł, trójkat. *Mon.* 75, 591; *Boh.* tříhranjik; "TRÓJGRANIEC, TRZYGRANIEC, Ńca, m., ein Dreyeck. Podobny do trójgranića. *Nar. Tac.* 2, 242. Trzygraniec na niebie *A deltozon*, *signum Andromedae. Cn. Th.* 1161, ein Gestirn. TRZYGRANISTOŚĆ, trójkatność, die Dreyeckigkeit; *Boh.* tříhranost, tříhranost. *Cn. Th.* 1161. TRÓJGRANISTY, a, e, trójkatny, trójweglastv, dreyeckig; "TRZYGRANOWITY. *Sienn.* 76; TRZYGRANOWATY n. p.

strzączek skoczku. *Spicz.* 40; *Vind.* trikrain; *Ross.* трепаннаи. TRÓJGROSZNIK, *ob.* Trzygroszówka. "TRÓJGROTNY, a, e, *tricuspis.* *Cn. Th.* 1154, dreyßigig, dreyzigtig, *ob.* Trójspiczasty; *Sorab.* 1. tzižpicžitě. TRÓJHALERZ, a, m., n. p. Gdański trójhalerz, czyli potrójny denar. *Czack. Pr.* 14. ein Dreyhellerstück. *ef.* trójpieniężnik, trzypieniężny. TRÓJMENNY, a, e, o trzech mionach; *Croat.* trojimen, dreynamig. TRÓJEDYNY, *ob.* Trojedyny. TRÓJKA, i, ż., trójnik, liczba trzy wyrażająca; *Boh.* trojka; *Carn.* trojka; *Croat.* trojeza; *Rag.* troizza; *Bosn.* trojca, (*ef.* trójca); *Ross.* троїнка, троечка, троїчатка, *dic.* Drey. Trójka, trojako, *we* troje, *tripartito.* dreyfaß. *Cn. Th.* 1154 — 2. Trójka, jedna trzecia części całości, $\frac{1}{3}$. *Jak. Mat.* 4, 60, *Boh.* třetina, třetinka; *Vod.* tretkih, tretki diel; *Croat.* tretina; *Slav.* trechina; *Ross.* треть, третина, *cin.* Drittel. — 3. Trójka, *ob.* Trojaka. — TRÓJKĄT, a, m., tryngul, figura trzy boki mająca. *Jak. Mat.* 1, 52. *Łesk.* 17. *Klecz. Zdan.* 75; trójgranie *Mon.* 75, 591, *Boh.* tříhranjik; *Carn.* trivogel; *Vind.* trivogel, trivoglina; *Croat.* trojkutje, troyvugol; *Rag.* trokútje, trinoghlo, trinoghliža, tronoghliža; *Ross.* треугольникъ, *daß* Dreyeck, *der* Triangel. "TRÓJKĄTMIERSTWO, a, n., *trigonometria.* *Geom.* 1, 269; trójwęglomiar. *Rag. Daß.* 1, 529. TRÓJKĄTNY, a, e, TRÓJKĄTNE *adverb.*, trójwęglony; *Boh.* tříhranj trójgraniasty, třebelný, tříhelaň; *Slav.* trohranni, triebelny; *Sorab.* 1. tzižrožně trójrożny; *Carn.* trivoglat; *Vind.* trivoglen, trivoglast, trikrain; *Rag.* trokutni, trinoghlast; *Croat.* troyvuglast; *Ross.* треугольный; *Eecl.* троеугольный, dreyeckig. Punkta ustawione trójkątnie, *triangulariter.* *Alg. Nar.* 275. — "TRÓJKIELNY, a, e, n. p. Trójkielne pioruny. *Przyb. Milt.* 202. trójgrotne, dreyzaßtig, dreyzigtig. TRÓJKONCZATY n. p. piorun. *Otw. Ow.* 71; *trifidus;* *Croat.* troykonchen. TRÓJKOWY, a, e, od trójki, *Dreyen*, *terzial*; *Ross.* третый. "TRÓJKRÓTKI, a, ie, *Tribrachys.* *Urs. Gr.* 167, n. p. Słowo trójkrótkie. — "TRÓJKSZTAŁTNY, a, e, n. p. Trójkształtna bogini. *Otw. Ow.* 261. Trzykształtna. *Zebr. Ow.* 163, *triformis Hecate.* Miesiące trzykształtne, raz pełnym okregiem, drugi raz połowicą, trzeci tylko krajem świeci. *Ow. Ow.* 257, (*ob.* Trójodmienny), dreygestaltig. *Zab.* 15, 5. *Kniaź*, *Sorab.* 1. troyožtawně; *Croat.* troykipni; *Eecl.* тревидный, троеличный. Chimera trójkształtna. *Bibk. Exorb. E* 2, *ob.* Trójgłowy, trójciały. TRÓJKOLEC, iea, m., obrączka żelazna o trzech koleach, na rurce krótkiej prochem nabitej, które przeciw nacierającej kawalerji wyrzucają. *Jak. Art.* 5, 520. Dreyßtaffel, *ef.* trójzab. TRÓJKORONNY n. p. ojciec. *Zab.* 12, 252; *papier*, *dreyfronig;* (*ef.* *Eecl.* трицарственный, *młkjomii* tri царства - trójkoronny). TRÓJKWIAT, u, m., kościelne ziele, *narcissus sextus.* *Ursin.* eine Art Narzissen. "TRÓJEBISTY n. p. Cerber. *Min. Ryt.* 2, 262. trójgłowy, dreyßpßig. "Trzyłba Hecate. *Brud. Ost. C* 12. TRÓJLETNY, TRÓJLISTNY, *ob.* Trzyletni, Trzylistny. TRÓJLICZ, *ob.* reguła trzech; (*Ross.* тримеленный trójliczny, *troje* liczący, *potrójny*). TRÓJMĘSKI, a, ie, z trzech mężów, n. p. Postanowili trójmejska godność. *Chmiel.* 1, 452; *triumviratum;* *Croat.* trojnosladany, *ob.* Trójwładca, trójwładztwo.

— "TRÓJMIĄŻSZY n. p. Geryon. *Pet. Hor. C b., not.,* o trzech głowach; trójgłowy, trójbisty. TRÓJMNOŻNY n. p. stosunek, *ratio triplicata Geom.* 2, 98. *Łesk.* 2, 3. *ib.* 105, (*ef.* dwumnożny), dreyfadmehtend. TRÓJNASOBNY, a, e, — *ie, et — o adverb.*, w trójnasob; *Boh.* trognasobny, třínasobný, trinascob; *Slav.* trognásobný; *Vind.* trybart, trigube; *Croat.* troydúpet, troyvversztini, dreyfaß, dreyßaltig, *triplus.* Odda mu to w trójnasob. *Kras. Pod.* 2, 55. "TRÓJNEWID, a, m. Chimereby nazwać można trójnewid, albowiem było to od Greków zmyślone zwierzę, z trzech różnych t. j. lwa, kozy i smoka złożone, którego nigdy nikt nie widział. *Kocz. Zdan.* 75, *ob.* trójrodna Chimera, trójkształtna. TRÓJNIK, a, m.; *Boh.* trojnyk, trojniček; *Croat.* trojnik trojak; *Ross.* троїникъ, *троїмиммеръ* trojak, trojny bliznik; rzecz z trzech części złożona, *etwas* auß Dreyen bestehendes. Trójnik, trójka, *dic.* Drey. *Cn. Th.* 1151. Trójnik Pytagoresowy. *Zab.* 5, 278, *Grec. raris* trójka — 2. Trójnik, pity miód, lipiec, *hydromel.* *Marz*, *medice* aqua temperatum, *quasi* tres partes aquae continens, *cum* simplex hydromel multo plus aquae recipiat. *Cn. Th.* 1154. guter Meib, mir von drey Theilen Wasser. Od trójniku, mahniku, każdy płaci, jak od starego miodu. *Vol. Leg.* 2, 987. *et* 3, 58. Za zdrowie jego trójnik ziomaszwszy z muszkatełą wypil. *Biel. Św.* 287 b. "TRÓJNITNY, a, e, — *ie adverb.*, 1) *we* troje krecony, trójdrótowy; *Rag.* troxieni, troydrtßig. *Trilia,* trójnitny, troisty. *Urs. Gr.* 186. Axamitu przedniego trójnitnego. *Gost. Gor.* 107. — *Aliter:* Załedwie twego życia trójnitne siostry Erebowe Zaczęły motać krócielną osnowę. *Zimor. Siel.* 199, (trzy Parli nie żywota ludzkiego przedając. — 2) Trójnitny, TRÓJNONITY, *we* troje nitowany, dwoiada genitivet. Pancierz trójnitny. *Anakr.* 17. Coż pancierz enocie trójnitny przyda? *Mon.* 71, 76. TRÓJNOŚĆ, *ob.* Trzynogi. "TRÓJNOŚĆ, *sci, ż.*, trójakość. Nie Dreyfaßheit. Trójność święta, że ojciec z synem i duchem ten jeden bóg. *Gil. Post.* 116 b. "TRÓJNY, a, e; *Stor.* trojni; *Carn.* trójne; *Ross.* троїный; potrójny, trój, trójrazny, dreyfaß, Trójny pies Cerber. *Bardz. Trag.* 494 (trójgłowy, trójbisty). "TRÓJOCZNY n. p. kamień, *triothelmos gemma.* *Cn. Th.* 1154, dreyfaßig. "TRÓJOSOBNY, TRÓJOSOBISTY, a, e, w trzech osobach, dreyfaßentlich, in drey Personen; *Eecl.* трилычный, n. p. трилычное божество, отец, сынъ, и святый духъ. TRÓJPASZCZEK n. p. Cerber. *Tward. Daf.* 19. *Tward. Mt.* 57. *Kohlg. Her.* 516. *Zimor. Siel.* 145, *Wjawn. Carusc. Ow.* 120. Trzypaszczeki. *A. Kchan.* 161, (*Ross.* тричрвнй, *ob.* Trójgłowy; *Sorab.* 1. tzišchiyatě trójszyny). Załumiał się i zamikł morąg trójpaszczeki. *N. Pom.* 4, 99. Trzypaszczeki. *Urs. Gr.* 189. dreyfaßig. "TRÓJPYSK Cerberowy. *Jak. Tel.* 254. *der* Dreyßhund des Hellenbunde. — TRÓJPIENIAŻEK, *żka, m.*, troisty polski denar. *Czack. Pr.* 14. ein Dreypfennigstück. *ob.* Trójhalerz, *ob.* Trzypie-

nieżny. TRÓJRAŻNY, TRZYRAŻNY, a, e, *triplez. Urs. Gr.* 184. po trzy razy powtórzony, potrójny, trójny, trój, trójnasobny, dreyfach; (*Croat. troysztruk*). Wiatr napełnił Cerber oszczeki trzyrażnemi; *ternis latratibus. Żebr. Ow.* 175. TRÓJROCZE, a, m, *triennium; Rag. trigodisete.* "TRÓJROCZNICA n. p. Bachowa, święto co trzeci rok przypadające, *trieterica. Otw. Ow.* 379. et 244. daś dreyjäh-rige Feſt deś Bačas. "TRÓJRODNY, a, e, n. p. Trójrodna Chimera, z półkonia, półniedźwiedzia i półczłowieka złożona. *Dudz.* 19. trójriehsta, trójkszałtna, trójkładna; dreyerleygeſtaltet, von dreyerley Körper, ob. Trójnewid; (*Ross. трюородный issu de germain, cf. przyrodny.*) "TRÓJROGI, a, ie, *tricornis; Boh. tregorhý, trjrohlý; Sorab.* 1. tzirožné, tzirobaté; *Croat. trojrog; Rag. trorog, tro-roxni, troroxaz, dreybörnig.* Trójrogie orężę rzadzey morza. *Otw. Ow.* 21. (trójzab, trójkończate berło). — TRZYROŻNY n. p. kapelus. *Zab.* 12, 61. dreyefig. Piątka trzyrogata. *Mon.* 65, 99. — TRÓJROZSOCHATY, a, e, o trzech rozsochach; *Sorab.* 1. troyohszochaté *trifurcus, dreygaltig.* "TRÓJRZĘDNY, a, e, n. p. Trójzędne kłów osęki psa piekielnego. *Brud. Ost. C* 2. w trzech rzędach osadzone, dreyreihig. TRÓJŚCIENNY, a, e, n. p. Trójścienna figura, figura o trzech ścianach. *Solsk. Geom.* 7. dreyreitig. *Subst.* TRÓJŚCIENNOŚĆ. *Czack. Pr.* 2, 205. zbieg trzech granic ościennych, dreyfache Nachbarschaft. "TRÓJSERCY, a, e; *Croat. troyszerchen; tricolor, trzy serca* mający, n. p. Ennius, *apud Gell.*, albo iż trzy języki umiał; albo dla trzech osobliwszych przymiotów. *Cn. Th.* 1154. *Dudz.* 64, dreyberzig, weşberzig. "TRÓJSETNY, a, e, n. p. Trójsetna rada. *Petr. Hor.* 2, R 3 b. z trzech set złożona, (cf. trzechsetny), auß dreyhundert bestebend. TRÓJSIECZNY, a, e, o trzech ostrzach, dreyſchneidig; *Eecl. трюбоудный. TRÓJSKŁADNY, a, e, — ie adverb.,* złożony potrójnie, dreyfach zusammengeſetzt; *Vind. trifloskasten; Eecl. трюсоставный.* Trójkładna Chimera. *Petr. Hor. E* 2, not. «złożona z trojga zwierząt, konna, niedźwiedzia i człowieka»; trójrodna, trójkszałtna, ob. Trójnewid; dreygeſtaltet, dreyfach zusammen geſetzt. "TRÓJSMUTNY, a, e, n. p. Trójsmutna łez dolna. *Brud. Ost. D* 4. przesmuta, cf. *Gall. très triste, sehr traurig.* TRÓJŚPICZASTY. *Syr.* 702, dreyſpigig, ob. Trójgrotny; *Sorab.* 1. tzižpicžuté; *Vind. trinaboden, tribodezh, trioistrinast.* TRÓJSPRZĘŻNY, a, e, na trzy konie, n. p. wóz; *Sorab.* 1. tzižpžazné wóz, *Germ. dreyſpännig.* "TRÓJSTOPNISTY, ob. Trzystopny. "TRÓJŚWIĘTY, a, e, n. p. Trójświęta pieśń, *trisagion; święty boże, święty mocny, święty nieśmiertelny, śpiewanie kościelne Sk. Dz.* 425. daś drey-mal Heilig; *Eecl. трюсвятое, (трюсвятъ, трюсвятельный, трюсвятый* epitet św. trójcy; *trüciatu trojakim światłem błyszczeć, o św. trójcy).* TRÓJSYLABNY, a, e, — ie adverb., co do sylab trójkładny; *Slov. trogslowkowitz; Vind. trifilben, trifilbast, trifloskasten, trifloschen.* dreyſylbig. — (TRÓJTAK, *ov. Trejtak*). — TRÓJUSTY, a, e, TRÓJGEBY, o trzech gębach, ustach, drey-mäulig; *Rog. triustni.* "TRÓJUSZNY, n. p. statek. *Cn. Th.* 1154. o trzech nebach, dreybörig, dreybenfelig, mit drey Henkeln. TRÓJWĘGIEŁ, trójwęglasta figura, trójkat, trójgran,

daś Dreyed. *Cn. Th.* 1154; *Carn. trivogl; Croat. troyvugel; Rag. trinùghliza; Ross. треугольник.* TRÓJWĘGŁASTY, a, e, na trzy granie. *Cn. Th.* 449, TRÓJWĘGIELNY, trójkatny; *Boh. treuhelný, triuhelný; Slov. triuhelný; Carn. trivoglat; Vind. trivoglen, trivoglast; Rag. trinùglast; Croat. troyvuglast; Ross. треугольный; Eecl. треугольный, dreywinfelig.* TRÓJWĘGŁOMIAR, ob. Trójkatmierstwo. "TRÓJWIECZNY n. p. Nestor. *Hor.* 1, 230. *Nar.* Trójwieki Nestor. *Petr. Hor.* 2. A 4, not., «już trzecie sto lat żyjący». *Dudz.* 19. dreyhundertjährig, drey Zahrhunderte lebend, trzystaletny. "TRÓJWEZŁY, a, e, o trzech wezłach, dreyfnetig; *Croat. troyvuzlen, trinodis.* TRÓJWĘŁADZCA, *triumvir. Krom.* 586. TRÓJWĘŁADZTWO, *triumviratus; Rag. trojnovladanje; Croat. troynovladanje = trójmeska godność. Chmiel.* 1, 457. TRÓJWRĄBY, *triglyphus. Rag. Bud.* 59, dreyſtligig. TRÓJZAB, eba, m., *Otw. Ow.* 528. *Ozym. Sw.* 2, H 5. *Mon.* 75, 591; TRÓJZEBY, a, e, n. p. Trójzēbe berło Neptunowe. *Otw. Ow.* 20. Trójzēbne. *Dmoch. II.* 190. Trzyzēbne widły. *Chmiel.* 1, 55. Trójzēbe widelce. *Pot. Syl.* 514; *tridens; der Dreyzack, daś dreyzackige Scepter Neptun's; Vind. trisoben, trisobast; Croat. troyzùb; Rag. trozubje, trozùbja; Bosn. osti, (cf. osé); Eecl. трюзубъ; Ross. трюзубецъ, трюзубный.* Trzyzēbate karciażki. *Czerw.* 13, cf. trójkolec, cf. trójspiczasty. "TRÓJZEBONOSZY n. p. rzadzca morza Neptun. *Otw. Ow.* 458; Neptun trójzēbny. *N. Pam.* 10, 91; Neptun Trójzēby. *Miask. Ryt.* 2, 99, *tridentifer, tridentiger, den Dreyzack fùhrend.* "Trójzēbnik Neptunus. *Żebr. Ow.* 207. Trójzēbnik morski. *ib.* 275. — "TRÓJZBROJNY, a, e, n. p. Trójzbrojni Rzymianie. *Wad. Dan.* 207. moeno zbrojoi, (*Gall. très*), ſtarf gepanzert. "TRÓJZĘN, ia, m, "TRÓJZONATY, "TRZĘZĘNCA, y, m., trzy żony mający, lub też trzecią żonę mający, drey Frauen habend, oder die dritte Frau habend; *Eecl. трюженцы, троженецъ, тробращный, который на третей женатъ.* Strofuje dwuzēbców i trzezebców. *Smotr. Lam.* 25. "TRÓJZĘNSTWÓ; *Ross. тробращие, тробращность.* "TRÓJZŁOZNY; *Vind. trifloschen, trifloskasten, ob. Trójkładny.*

Pochodz. sub Trzy.

TROK, u, m., n. p. Trok, chochoł, ein Hlanſch. *Tr.*

1. TROKI, -ów *plur.*; *Ross. топка; rzemień, tyka żołnierskie do wiazania niewolników, jeńców, więzy etc., Wód., myśliweze, do nawiazania zdobyczy; Niemen, Striße, Bande, Seffeln. (Ross. трюкн тебинки u siodła; Boh. troky, trucky, necky = niecki; Croat. terkia = rzemień).* Tatarowie ludzi rozmaitych lat w troki nawiazanych pędzili przed sobą z Polski. *Krom.* 242. Mężczyzny do ciężkiej i okrutnej niewoli w trokach powiodą. *Janusz. Pos. D.; Boh. otrok niewolnik, otroctwj niewola, (cf. otrok).* Rozmaitego zwierza na onych łowach pełno około jareczaków w troki nawiazali i nawieszali. *Stryjk.* 555. — 2. TROKI, stolica województwa Trockiego. *Dykc. Geogr.* 3, 158, eine Stadt in Littauen. TROKOWAĆ *cz. cont., n. p.* Trokować mają flisi, czyli wyciągać pulkę, kiedy holują, aby się o drzewo lub kamień nie założyła. *Magier. Mskr.* daś Schiſſſtau ſcharf anziehen, cf. *Germ. trecken.*

Pochodz. *troczyć, stroczyć.*

TROKSZTAŁTNY, 'TROLETNY, *ob. sub Trój-*.

1. TRON, u, m., z *Greckolac.* 'stolec królewski, monarchy, stolica, *Germ. der Thron; Boh. trůn, trůneček, stolec; Sorab. 1. thron, kralowski stów; Sorab. 2. thron; Carn. tron; Vind. tron, kralovu fedablie; Croat. prístolje; Bosn. pristolje; Rag. prístoglje; Eccl. прѣстоуль, престолецъ, восходъ, сѣдмлице, креслы; Ross. тронъ.* Tron, prawda, miejsce znaczne, pełne wspaniałości, Ale coż i po tronie, kiedy nikt nie koeba! *Kras. List. 2, 5.* Wstąpić na tron *Ross. воцариться, вѣстapienie na tron, воцарение.* Wynieść na tron *Ross. воцарить, воцарять.* Następca tronu; *Vind. nabajavez na troni; Ross. настольникъ, преемникъ чьего престола, der Thronfolger.* Bóg tron czyli stolec swój na niebie postawił. *Kucz. Kat. 1, 140.* I tronubym nie chciał tym sposobem kupować. *Teat. 49, b, 92.* (nawet i królestwa, cesarstwa). Sto talerów mu daruje, Czyż: jak na tron szweca wystawuje. *Jabl. Ez. 178.* jak gdyby go królem zrobił. — (2. TRON, 'TRAN, 'TRUN, u, m; *Boh. tukowina, (ob. Tucz); Vind. ribnu mađu, ribji olei, ribja mast, ribja mafzhova; Ross. ворванъ, ворванное сало; Germ. der Thran; (Svec. tran; Anql. trainoil); tron, czyli tustość z koni morskich niemal tak dobra, jak wielorybia, Zool. 295. et 395.* Z wątroby psa morskiego, sęcza łustawa wilgoć, którą na tron urabiają. *Zool. 195.* Śmoła tran z Albanii i Wołoch. *Kłok. Turk. 248.* Słacheie teraz nie wstydzi się zysku z najlżejszych towarów, Zełhee i skórmi kupczyć i dziekiem i trunem. *Opal. Sat. 60.* — "TRONOWŁADNY, a, e, — ie *adverb., thronberrjend.* O xiaże, wielu potęg tronowładnych głowo. *Przyb. Mill. 8.* 1. TRONOWY, a, e, od tronu; *Ross. престоульный* Tronowa izba, daś Thronzimmer; *Ross. тронная.* — (2. TRONOWY, a, e, od tronu, tranu, Thran; ; *Ross. ворванный).*

TROP, u, m.; (*Ross. et Eccl. трона* sęieżka; cf. *Germ. traben; Strycker., draben; Niederf. draven; Svec. thrafwa; Anql. trap, cf. trot, trucht, cf. drab', drop'; Vind. trop, tropla, trapa, trapla = drób); ślad, stopa w ziemi wyrażona, ścieguo; die Spur, die Jährte, das Gefähr; Carn. stopina; Croat. trág, szléd; Bosn. traghi; Rag. trák, trágh; Ross. брѣука.* Łowiectwa umięjetni znają się na tropach zwierząt, t. j. z śladu poznawać umięją, czy samice czy samica jest w kniei, stary czy młody, czy kotna, eielna etc. *Kłuk. Zw. 1, 385.* Trop podwójny *Ross. двойка* Trop zajęczy *Ross. маликъ, назанки* Trop lisi *Ross. паридкъ.* — *Propr. et transl.* Trop krwawy w prochu zadptany. *Tward. Wł. 13* Cnot swoich zostawił wszędzie tropy znaczne. *ib. 172.* (znaki, pamiątki). Gdzież szukać będę Metampa wiernego, Gdzie trop przejmować kochanka wiernego? *Past. Fid. 81.* Zaraz z obozu biegł do przyległego Lasu, przez pole za nią prosto w tropy. *P. Kchan. Jer. 171.* Za nią w jęże tropy ręce puścił nogi. *Otw. Ow. 102.* der Spur nachzillen. Idź ty wprzód, ja za tobą w tropy *J. Kchan. Dz. 75.* auf dem Fuße, auf der Ferse nachzillen. Cień wszędzie bieży w tropy ciału. *Past. Fid. 171.* Nienawisć tuż w te tropy idzie za zardzością. *Teat. 52, d, 80.* Ja za nimi trop w trop. *Teat.*

28, 75. Karanie za winą temiż tropy chodzi. *Lib. Hor. 97.* Obróciwszy się, obaczył ucznia tropem idącego. *Ody. Św. 2, N u 5 b.* Usłował iść tropsami odkupiciela. *Birk. Dom. 129.* (droga, sęieżka jego, *moral.*) Drze się chodzie tropem zabronionym. *Lib. Hor. 61* Jezus dla nas cierpiad, abyśmy naśladowali tropyw jego. *W. Post. W. 296.* Ciagnie ich do naśladowania w tropy, własna potrzeba, jeśli nie wiara w Chrystusa *Pocicy 180* Córki w tropy matek swoich wstępowały. *Zabk. MR. 118.* — 2. Trop, [z *Franc. ob. Tropa 2*], zgromadzenie żołnierskie, die Versammlung der Soldaten. *Belnie, trahie do tropu. Tr.*

TROPA, y, ż., z *Franc.* (*Boh. tropa; Carn. tropa; Croat. trópa; Vind. trop, mnoshiza*); wojsko, die Truppe, das Heer, Soldaten, (*ob. Trupa*). Szwed słyszac o wojsku naszym w Krasnym Stawie, zaraz tropę wyprawivszy dażą podać, sam stanic pod Golebiem. *Tward. W. D. 2, 171.*

TROPAR, u, m., [z *grec. 2*]; *Eccl. тропаръ* hymn o czynach boskich lub śś., krótko zobronych, eine Art Hymnen. Po psalmach tropar i styehyry spiewane bywają. *Pim. Kam. 245 ib. 86. ib. 225.* Nietylko tropy, kondaki, ale i insze bywają hymny. *ib. 112 ib. 115.*

TROPASZCZEKI, *ob. Trój* —

TROPICZ, *cz. niedok.; Boh. tropiti, tropiti patrare, committre, broić; Ross. топонить, naghe kogo, поторопить, понагhe, поpedzić, топониться, поторопиться* śpieszyć się, pośpieszyć się, топоніи, топонивши kwapliwy, поторопаннй szybki, zwinny, (cf. roztopoyu; *Eccl. топонъ* śpieszność); śladzić, za tropem iść; wintern, irühren, der Spur nachgehen; *Bosn. trasgiti, kak ti pas; Rag. traxiti; Croat. trasim; Ross. слѣдничать.* Psu ostry węch, gdy tropić ma, największa jedua zaletę. *Pilch. Sen. list. 2, 242, (disting. trapie).* TROPICIEL, a, m., który tropi, śladziciel; der Spürer, Radspürer; *Croat. trasitel.* TROPISZ, a, m., imano psa gończego. *Ryd.; Name eines Ständerbunnes.*

TROROCZNICA, TROROGI, *sub Trój* —

TROSKA, t, ż, 'TROSK, u, m., 1) frasunek, utrapienie, treskanie; *Boh. strast, starost (cf. starosć), peče (cf. piecza), lopota, (cf. kłopot); (Sorab. 1. trosk mus araneus); Carn. skerb, (cf. skarb); Vind. skerb, maranje, skierb, skerb, skierbet, skerbet, riva, salost (cf. żalosć), (tróska, troskie, troski, droshje = drożdże); Croat. skerb, szkërb, szkërb, paszka (cf. piecza), sztároszi; Dal. brigga; Bosn. skërb, brigga, tuga (ob. Taga), pecjallenje; Slav. briga; Rag. pomgna, (cf. pomniec); Ross. ппучекпбие, Kummer, Sorge, Ham.* Więcej trosku przy większym państwie się znajduje. *Jabl. Tel. 295.* Proszę Muzo, byś go okwiecie czeła Wieniecem witym z nietroski ziela. *Petr. Hor. D 4.* — 2. Troska, herb; złota strzała, na hełmie skrzydło orle a na nim strzała. *Kurop. 5, 52.* — 2*) Troska, treska, [wiązanka, ein Bund; cf. 2] ryba, *Ross. треска каблон; n. p.* Od troski junów po gr. jednemu. *Vol. Leg. 2, 989.* Od trośla wiunów. *Vol. Leg. 4, 555.* TROSZCZYĆ *cz. niedok., utroskliwiać, Troskać contin., utroskać, utroskliwić dok., treskać, frasować, trapić, kłopotać; Kümmerniß machen, bekümmern;*

Slov. sužugi; *Boh.* starost dělati; *Sorab.* 2. rožesch; *Bosn.* perjaliti, sgjallostiviti; *Ross.* печалить, озаботить, озабочу, озабочивать, (простить, тресну неі скречає). Nie chciat go o to troskać. *Sk. Dz.* 1105. To utroskało trzecie pytanie Jezusowe Piotra wątpliwego. *Olym. Św.* 2, N n 5. W krytycznych tych kraju okolicznościach, naród utroskliwiających. *Vol. Leg.* 8, 651. Podparłem łokciem me utroskanę ciemię. *Kulig. Her.* 81. Żywót nasz utroskany. *Olym. Św.* 5, A 4. Utroskana a prawie zginięta ojczyzna. *Krom.* 554. Troszczący kogo *Boh.* sužitel, f. sužitelkyně. Nie troszcz sobie tym głowy. *Tr.* — Troszczyć się, jich kummern; *Boh.* saužit se, swjratı se; *Carn.* skerbeti, griman; *Vind.* skerbeti, preskerbetise, febi perfadievati, ogrimatise, pezhatise, maratise, febi parladeti, proprefuvati, kumratise, shaluvati (cf. żalować), fe trofstat; oczekiwać czego; *Croat.* zkerbiti, skerbeti; *Bosn.* skerbitise, brinnutise, pobrinnutise, sgjunitise, pecialitise; *Rag.* pomgniti, (cf. pomnieć); *Ross.* печаловать, печалиться, заботиться, забочусь, мяститься, пыш, вьно, вою; *Ecc.* оскръбѣти, скорбѣю, опечалити ся, арбозѣти, потужити, сожалѣти, мълѣти. Poczał się frasować i troskać. *Sekl. Marc.* 14. Nie troszczenie się mówiące: coź będziem jeść, abo co będziem pić? *Sk. Káz.* 574. — Utroskanie, frasunek, zgryzota, troska, ból, rupa, kummer und Weh. Dobrzy czasem utroskanie maja. *Budn. Apoph.* U 2. *Indolentia*, nietroskanie. *Mącz.* die Unbefümmertheit, Summerlosigkeit. TROSKLIWY; a, e, — ie *adverb.*, pieczołowity, *anxius.* *Mącz.*, frasobliwy; *Boh.* strastný, starostlivý, starostný; *Sorab.* 1. kědźbně, merkoyně; *Carn.* skerbn; *Vind.* skerben, poskerbliu, oskerbliu, skierben, skerben, perskerben, teshann, shalosten, riun, shalujezhen, riunast; *Croat.* škěrbliviv, pomnik *curator*, (cf. pomny, cf. pomnik); *Bosn.* skerbgliv, skerbnutiv, brisgjan; *Slav.* brisljiv; *Rag.* pomnik, pomnitelgha; *Ross.* скорбный, скорбень, прискорбный, озабоченный, заботливый, заботный, попочительный, тщательный, тщательно; *Ecc.* тѣрпѣливъ, тѣрпѣливо, тщательнѣ, сѣтованный, сѣтовательный, бѣсѣмѣрт, бѣсѣрт. TROSKLIWOŚĆ, sci, z, pieczołowitość, troszcząca się staranność; *Boh.* strastnost, starostlivost, lopotnost; *Slov.* staranj; *Carn.* skerbnüst; *Vind.* skernaest, skerbnost, oskerbnost, poskerbivost, perskerbnost, perskerblivost, riunost, kumranje, shalost, grimnost, grimanje; *Croat.* škěrblivoszt, škěrbnoszt; *Ross.* заботливость, забота, попечение, попечительство, тщательность, тщливость, die Befergtheit, Befümmertheit. Pokazał politowanie nad niedzną troskliwością, którą o nim krytycy jego bezprze- stannie mieć racza. *Mon.* 74, 422. TROSKA, po TROSZE, TROSZYNKE, ob. Trochla.

TROT, TROTOWAĆ, ob. Trucht, Klusac.

TRTEC, TRTECZ, ob. Rteć.

TRUĆ, truć, truje *cz. niedok.*, otruć, struć *dok.*, [Trawić *contin.*, 2]; *Boh.* trawiti (ob. Trawić), zgjzwiti, zgjzwjm; *Vind.* sadati, savdati, (ob. Zadać); *Croat.* trujem, trávin; *Rag.* trujem, trovatti, otrovatti, stráviti, (cf. strawić, trawić); *Ross.* отравить; *Ecc.* отравою порчу, (трую, повреждаю; *Ross.* порчу, портить psuć); tru-

ciznę zadawać, trucizną zadaną zabijac; vergiften, mit Gift umbringen. Gdy chce wyrok wieczny, i trucizna nie truje. *Min. Aus.* 5. Meżobójcom i trującym cześć będzie w jezierce gorzącym ogniem. *Rudz. Apoc.* 21, 8. Truli, struci są. *Pol. Arg.* 256. Trucie, strucie, otrucie; *Rag.* strava, (cf. strawa); *Ross.* окомъ, окомка; *Ecc.* зеленичество, (cf. zielnik). — Truć płód, poronienie czynić, kazić płód. *Cn. Th.* 778. tracić płód, die Früchtfucht abtreiben. Truje się brzemienna, struła się, abo struła płód niedoszły chce. *Cn. Th.* 4156. Truje się płód, poronieniem odchodzi, *aboritur.* *Cn. Th.* 778. die Früchtfucht ist febl gegangen, die Mutter ist darum gefommen, hat mißgeberen. (von Weibern verwerfen). — *Poet.* Na głos pański z obłoków ogień wyskakują, Pustynie drżą Arabskie, łanie dzieci trują. *J. Kchan. Ps.* 58. (ronia, poroniają). — 2. *Transl. fig.* Truć, trawić, trwonić, kazić, psuć, niszczyć; vergiften, verderben, aufreiben. Pomysłność zbytczna częstokroć najmężniejsze truje umysł. *Nur. Hist.* 5, 259. Szkoda tu truć pieniądze. *Pol. Arg.* 252. Nie truj mi serca, które jak liść zwiędło. *Zab.* 15, 560. Zamiast żebys miała być kontenta, trujesz się niepotrzebną zgryzotą. *Teat.* 9, b, 50. Ta materya struła dwie sesye i trzecią zabiera. *Gaz. Nur.* 1, 46. czas truć, niepotrzebnie trawić; *Bosn.* karsmati, dangubiti *terere tempus.* — Każdy dar fortuny troską struty bywa. *Przyb. Luz.* 127. traci z smaku, wdzięczności. — (TRUCHLA; n. p. Do Truchli i Madzelowskiego nie raiłbym nikogo dobrego. *Alb. na Woj.* 11. Truchla i Madzelowski, rostrucharze, osznkarze, mogą się brać ogólnie za handlarzów oszwabiających). — TRUCHLEĆ, -ał, -eje, *neutr. niedok.*, struchleć *dok.*; (*Boh.* truchliti *lugere, dolere*; *Slov.* truchlijm *doleo*; *Sorab.* 1. struchwě *tetryczny*, struchwofěz *tetryczność*; *Vind.* strohliti, strohlivati, strohneti, postrohliti; próchnić, gnić, strohliwost, strohlije, strohnetje, strohlienje; spróchniałość; *Bosn.* truhniti *marcescere*, truhav *marcidus*; *Rag.* truhli *gravidus*); *Ross.* трусить, трушу, дряхнуть; *Ecc.* дряхлѣти, дряхловати, дряхлѣствовати, дряслѣвати, дряслѣую; siły utracić, słabiec, z sił spaść; die Kräfte verlieren, frañlos werden. Gdy coraz zadają Nowy Łól jemu, krew' się święta leje, On' coraz bardziej na siłach truchleje. *Olym. Św.* 2, F f 4. Siła męska w nas rozkoszami struchlała. *Star. Ref.* 41. Struchleć od rozkoszy musiał, którego boki od cudzej pracy bola. *Pilch. Sen. gn.* 254. Z więzienia okrutnego wypuszczony, już nie mógł więcej wskórać; lecz z mienąłą zawsze truchlejąc, wychorzał skawęczał. *Krom.* 504; (*lento morbo consumptus est*). Struchlały *Ross.* дряхлый, отороядлый, дряхлець *Сѣбу* struchlałemu lada co zawadzi. *Buda. Cyc.* 52. Temi przygodami majetności giną, stany bogate niszczeją, i familie truchleją. *Birk. o Exorb.* 26. Struchlenie, *Ross.* отороядлость *otrupałość*; *Ecc.* дряхлованіе, тжженіе, (cf. tążyc). — Truchleć z bojaźni, strachu, dziwu, zadumienia etc., dretwieć; starren, erstarren, vor Furcht, Bewunderung stunden; *Sorab.* 1. traschu szo, strachuyu szo; *Carn.* skoperneti; *Bosn.* snebivatise, pripadatise; *Ross.* струсить (ob. Truś), торопѣть (cf. trup), засуетиться; *Ecc.* утер-

паю, (cf. Eierpnäc). Aż truchleję na tę mowę. *Teat.* 6, b, 99. Jakże truchlejesz cała, usiądź i uspokój się. *ib.* 58, 125. Bledniejszą jakby z pewnej śmirci przed czasem truchleją. *Bardz. Luc.* 115. Trwoży się serce we mnie i truchleje, I ręka czemuś nad zwyczaj słabieje. *Past. Fid.* 280. Struchlawszy na umyśle, omdlewał, że się nie tak stało, jakoby był cheiał. *1 Leop. 1 Mach.* 4, 27. Gdy pańskiego nie znalazły ciała, zlekły się, i na swych sercach struchlały. *Odyss. Św.* 2, L 1 5 b. Za anielskim stał się otrzeźwiony Zmknieniem, orszak z bojaźni struchlały Halabartników, którzy grobu strzegli. *ib.* 2, M m b. Widząc to z radości truchleje, I krzyknie: cudo się w tym dzieje! *Zab.* 12, 64. TRUCHLIWY, a, e; *Boh.* truchliwy; bojaźliwy, lekliwy; *Ross.* трусливый, (cf. truś); *Ecc.* драссель, драсмль; *Vind.* zagou, zaglou, ängstlich, fürchtlich, erdreden. Serce truchliwe. *1 Leop. Jer.* 8, 18; *Stor.* truchly, truchlwy *lacrimabilis*; *Sorab.* 1. struchwé tetryczny.

TRUCHT, u, m., TRUCHCIK, a, u, m., zdrbn.; (*Lat. med.* troetus; *Ital.* trotto; *Angl.* trot); kłus, *Germ.* der Trot, der Trab den man reitet; *Vind.* dirja, dirjanje (cf. dyrd, dyrdem, dyrdlanie), koniski Friedni hod, lohkokorak, bersniokorahna jesda, lohkokorazhenje; *Ross.* рысать, рысалець (cf. ewał), (грунь truchcik, ступь, cf. stepia). Truchtem jeździć. *Dyko. Med.* 2, 671. Jadąc powoli truchtem. *Kur. Fet.* 7. Niechże już pielgrzym na podjezdka siada I dąży truchtem do wieczystej chwaly. *Zab.* 24, 249. *Szym.* Widza międziewiedza, który truchtem ku nim bieży. *Jak. Baj.* 174. TRUCIOWAĆ, Trotować, ob. Kłusać; *Rag.* trussati, kassati; *Bosn.* drussati, kassati; *Vind.* lohkokorazhi, lokokoraknu jesditi; *Ross.* рысать, рыну, рыскаю, (cf. rysć). Truchciem jeździć *Ross.* грунцою ѣхать. Truchtojaący dobrze, dobrze kłusujący, *Vind.* dirjavez, dirjar; *Ross.* рысистый, рысакъ, рысачекъ.

TRUCICIEL, TRUCIZNIK, a, m., fem. TRUCICIELKA, i, *Boh.* trawic, trawicka; *Sorab.* 1. yedwatž, zkuzwař; *Rag.* stravitegl; *Vind.* obstrupnik, otrovauc; *Ecc.* отравникъ; eo truczne zadaje drogum, der Bergifter, Giftmischer, die Bergifterinn, Giftmischerinn. Któryż we Włoszech całych truczniak zwiazany nie był z Katyliną? *Nag. Cyc.* 57. *Czack. Pr.* 2, 55. Truciciel. *Pilch. Sen. gu.* 151. Trucicielka jego, po nim brała sukcesyą. *Teat.* 5, 59. — §. Truczniak, truczne robiący, przedający, *venenarius.* *Cn. Th.* 1155. TRUCIE, otrucie, ob. Truc. — (TRUCIEN, ob. Trucni, Trud). — TRUCIZNA, TRUCINA, y, ż; *Boh.* trawěnina, otrawa; *Carn.* gift, strup (cf. strup), zbimer, (cf. ezmer, ciemierzycy); *Vind.* otrova, strup, gieff; *Croat.* otrova, otròv, ehèmer; *Dal.* otrov; *Bosn.* otrov, otrovi, jad (ob. Jad), cemer; *Rag.* eemer, otròv, nàlip; *Ross.* отрава, окурмъ, окурмка, зелье, (cf. ziele); *Ecc.* иорча, отравка, трупизна; rzecz trująca, którą sobie albo drugiemu kto zadaje z jadu, soku, ziół, prochów, (*distug.* jad); dař Gift, (womit vergiftet wird). Trucznią kogo gubić *Sk. Żyw.* 2, 174. I truczny, które zabijają Od ziół zdrowych swój początek mają. *Past. Fid.* 151. Za trucznię mają Te zioła, co człowieka psują, zabijają. *Zab.* 5, 559. *Koss.* Gdyby kto nosił jad

albo trucznię, 'azalby się nie strzegł, aby tym, którymy dobrze cheiał, Śmirci tym nie uczynił, żeby ich nie 'otrawił? *Eraz. Jes B b.* Klop-patra zażąda sobie trucznię przez węże. *Biel. Św.* 57 b. Truczina jadowita. *Biel.* 415. Znajdź się, niech mię kto ratuje, Jadowitą trucznię piętem, skutki czuję. *Zab.* 5, 514. *Koss.* Gdy bóg chce, truczina nie truje. *Mon. Aus.* 5. Lekarstwo przeciw jadowi i trucinie wszelkiej *Cies.* 466. Na poły z trucznią są takie potrawy. *Rag. Wis.* 49, (cf. z arszcnikiem) — *Tr. fig. moral.* Truczina, Gift. Hańba, jest to wolna truczina, zabijająca duszę człowieka. *Teat.* 49, b, 81. Truczina nauki heretyckiej. *Zygi. Top.* 202. Puchleństwo, wielka na pani truczina. *Groch. W.* 567. Truczina miłości. *Teat.* 49, 107. TRUCIZNIK, ob. Truciciel. TRUCIZNOWY, a, e, do trucziny należący, od trucziny, trucznią zaprawny, napuszczony, Gift. Płki ogniste, nabite zaprawą dymiącą się, smrodliwa, trucznią zarażona, zowią trucznowe kule. *Jak. Art.* 2, 95. Trucznowe lekarstwa zamorzyły króla Stefana. *Czack. Pr.* 2, 98. szkodliwe, zabijające, przeciwne.

TRUD, UTRUD, u, m.; *Boh.* trud, trapan *vezatio*, 2) trudnowatost *mentagra*, cf. trudowatość, *traud lomes*; *Carn.* trüd-fatyga, *lassitudo*; *Vind.* trudtaost, trudtje; zapracowanie; *Croat.* trüd, trudene; fatyga; *Rag.* trüd *lesor*, *opera*, trüd, tchjanje; rolnictwo; (trüd *fomes*); *Bosn.* trüd labor; *Ross.* трудъ; праца; *Ecc.* трудъ [labor 2], трудъ водный (puchlina); — trud, sparcowanie, ustanie sił z pracy; die Ermüdung, Ermattung. Przydają się też wołom choroby rozszaręte, jakoby trudy z pracy wielkiej; gorąca, to poznać, gdy albo jeść nie cheą, albo język dla ochłodzenia wywieszają *Cies.* 555. — §. Trud, trudzenie, fatyga trudząca, праца ciemieżąca, ciemienie, *Sorb.* 2. mija, nūcha; *Sorab.* 1. proza, horio; *Vind.* nuja, baluvanje, sadievanje, delu, delanje, opravdu, (cf. dzulo, dzalać, cf. opravie); *Bosn.* tēgh, (cf. ciąg, ciężkość); *Croat.* raunuje, (cf. runęć); *Ross.* мозолъ (cf. mozoł), надаца, Страпаге, Beidwerde, Mühe, Mühseligkeit. Wojska już strudzonego z sobą wyciągać i nowym trudem mordować nie cheiał. *Krom.* 129. Wielki trud *Ross.* многотрудъ. Trudem osłabiać *Ross.* надацать, надаждать. Nie potrzeba trudu tak wielu ludzi, lepiej tę wojnę skończyć przez jeden pojedynek. *Zad. II. T.* 155. Pióźne znoje, trudy, poty, kiedy fortuna matką być nie chce. *Mon.* 65, 96. Nigdy się trudy i wysługi nasze nie nadgrodzą. *Teat.* 4, b, 151. Nie masz nic dobrego bez trudu i kłopotu. *Pilch. Sen. list.* 1, 255. Już też po długim utrudzie, I nam się niebo uśmiecha. *Kniaź. Pocz.* 5, 259. Przyjdzie zakończyć życie i życia utrudy. *Przyb. Luc.* 504. Znać z krótkim głupstwem staranne utrudy, Słodkość na miejscu poszaleć trochę. *Hor.* 2, 276. *Kniaź.* Narodził się dla nas syn boży, W to wierz człowiecze pobożny, Iż przez trud Bóg swój lud Odjął dyabłu ze straży. *Biel.* 49, z Bogarodz. przez mekę swą. *Sk. Żyw.* 2, 255. (*Ross.* страда ciężka праца, trud, страдание мѣка Chrystusова, пасыа). Poracysz w trudacli więzienia Moskiewskiego przełożony przez *Petrycego.* Trudu Mo-

skiewskiego księgi pierwsze, napis pierwszej księgi od Horacyuszowych *Petrycego*. TRUDLIWY, a, e, — ie *adv.*, trochę trudny; *Ross.* труднеекъ, трудноватый, (*Subst.* трудноватость), etwas mühselig, schwierig. Święcić się trzeba na prace trudliwe. *Jabl. Tel.* 527. TRUDNIĆ *cz. niedok.*, trudnym czynić, przytrudniać, zatrudniać; *schw.* machen. Mühe machen. Wzłyła się rzeka nagle, metnem wodami. Przepawy wszystkie trudniące i z brodami. *Suszye. Pieśń.* 5, K 4. Uciekajcie w ciasnych bramach sami się trudniłi. *Warg. Czo.* 169. (zawadzali jedni drugim). — §. Trudnić kogo do czego, trudnym go czynić do czego, hamować go od czego; einen zu etwas schwierig machen, ihn davon zurückhalten. Do apostołskiej tej pracy, (miewana kazali) ani go biskupi urządzi, ani senatorska godność nie trudniły. *Nies.* 1, 80. (nie wstrzymywały od niej). — Trudnić sobie co, trudnić się w czym, trudności czynić, Schwierigkeiten machen. *Tr.* — §. Trudnić kogo czym zatrudniać go czym, trudność mu czym czynić; einen womit beschweren, Beschwerde machen, belästigen. Niespokojność moja nie trudni. We Panu bynajmniej. *Teat.* 11, 29. (nie obchodzi go). — §. Trudnić się, zatrudniać się, zająć się jakim trudem, jaką pracą, sich womit beschäftigen; *Bosn.* truditi, djelovati, tersgati, poslovati *laborare, opus facere*; *Ross.* трудиться, потрудиться, тружуся, *vulg.* тружусь. Robić jest trudnić się pracą. *Pam. Warsz.* 5, 515. *Nieme., Rag.* trudnik, trudnik 1. *patiens laboris*, 2. *agricola*; *Bosn.* trudnik; *Ross.* тружачищийся, трущающийся; *Ecel.* трудникъ, который трудами своими пищу промышляет, pracownik, wyrobnik, na ehleb pracujący; zlotrudnikъ, во зло употребляющий труды свои со зле broi, (ef. złoczyńca, złodziej), трудолюбникъ, pracowity, трудолюбие, pracowitosć. Nie wierzę, aby Władysław nie uprzatnąwszy zupełnie domowych rzeczy swych, odległa i niepotrzebna trudnić się miał wojną. *Krom.* 112. TRUDNO *adv.*, ni-laeno, z trudem, z pracą, z ciężkością; *Rag.* trūdno, trūdno; *Ross.* трудно, натужно, затруднительно, schwierig, schwer, nicht leicht. Chcącemu nie nie trudno. *Pot. Arg.* 75. Trudno się śmiać, gdy co dolega. *Cn. Ad.* 1177. Trudno to doświadczać cało, na co ich godzi niemało. *Cn. Ad.* 1177. Trudno wicie i dobrze mówić. *ib.* Trudno zataić co nowego. *ib.* 1178. (szydło w worze). Trudnićj czasem upor zwyciężyć na rzeczy mniejszej, niżli na tej, gdzie o zdrowie idzie. *Star. Rye.* 59. Acz od ciebie do gruntu zniszczeni, jednak ci za złe mieć trudno mamy i winować cię nie możemy. *Biel.* 262. (z trudnością, z ciężkością nam przychodzi). Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy jeden stary wół ciągnie dobrze sasa, a drugi młody do lasa. *Gil. Post.* 127. (niepodobieństwo, niepodobna). Niesworne woły trudno mają wóz ciągnąć. *ib.* 111 b. (nie pociągną go). — §. Trudno o co, ciężko o co, rzadkie co; es ist schwer um etwas, etwas ist selten. Teraz nam o Zamojskich, Strusów, Chodkiewiczów, i innych znanych ludzi, w tej ojczyźnie trudniej, niżli o Nalewajków, Pawluków, Chmielnickich. *Opal. Sat.* 57. — §. Natrudniej raz z drogi prawdy spaść, potym im dłużej ściecia, tym dalej w las.

Smotr. Ex. 91. (najgorzej, najniebezpieczniej, niemasz ratunku. — *Absolute, ex abrupto*: Trudno = darmo! co robić! es ist umsonst! was ist zu thun? leider! Należało mi się być karmionym do śmierci kosztem publicznym; ale nie miałem tego szezęcia, trudno! *Zib.* 5, 188. — Z trudna, *strudna *adv.*, trudnym sposobem, z trudnością, nie bez trudności; nicht ohne Schwierigkeit, mit vieler Mühe. Tak walne było niebezpieczeństwo, że mu wojsko z trudna zabiedz mogło. *Vol. Leg.* 5, 466. Żona, jeżeli nie będzie dobra, strudna będzie mógł być dobry rząd w domu. *Petr. Ek.* 17. Przewrotni z trudna bywają naprawieni. *Birk. Dom.* 165. Z trudna należeć się mogą podobni przyjaciele. *Wys. Kat.* 75. Z trudna mieć mogła, aby ją kto nawidził. *Wys. Kat.* 181. Turcy między sobą są obyczajni, jak z trudna na dworze Francuzkim. *Klok. Turk.* 59. (jak lepiej nie można). — §. Trudno mi, zabawiony jestem. *Cn. Th.* 1153. ich bin beschäftigt, habe zu thun, habe keine Zeit. — §. Trudno —, w składanych słowach Cerkiewnego dyalektu wyraża się przez *Ross.* неудобно-, (ef. niedoba). Trudnochođny, *Ecel.* неудобоходный *inaccessus, invius* Trudnodzierzny, *Ecel.* неудободержимый. Trudnopojetny, *Ecel.* неудобопоятвый. Trudnoprzyjetny, *Ecel.* неудобоприятный. Trudnoprzygodny, *Ecel.* неудобоестественный, *Graec.* δυστυχής, *difficilis naturae*. Trudnouchy, *Ecel.* неудободвижный, *difficilis motu*. Trudnouleczny, *Ecel.* неудобозлительный, неудобосцельный. Trudnoużywalny, *Ecel.* неудоботребительный. *Graec.* ερηχρος Trudnowizialny, *Ecel.* неудобовидный, неудобозримый, *difficilis visu*. Trudnowypytalny, *Ecel.* неудобозпытный. *TRUDNOMOWNOŚĆ, *sci. z.*, n. p. Krotkomowność, trudnomowność; *Graec.* i βαρχειλογία σοτολογία, *brevis esse laboro, obscurus fio.* *Cn. Ad.* 565. schwerer Styl, Schwereredenheit. *Adject.* TRUDNOMOWNY, a, e, — ie *vel* — o *adverb.* TRUDNOŚĆ, *sci. z.*: (*Boh.* trudnost = smutek; *Carn.* trudnost *lassitudo*; *Vind.* trudnost, obtrudnost, trudnost, trudtje, otrudnost, strudjenje = strudzenie, utrudzenie, trudnost, vganost *lassitudo*, vtrudhlost = pracowitosć; *Ross.* трудность, затруднение (ob. zatrudnienie), мудрость, (ob. mądrość); mielaność, ciężkość; *Vind.* teshivost, die Schwierigkeit. Trudność ustąpi, gdy wola przystąpi. *Cn. Ad.* 1178. (chęcemu nie trudnego). Trudność jaka daje szacunek rzeczom. *Lach. Kaz.* 1, 175. Trudność jest chwaly nieśmiertelnej matka. *Mon.* 71, 550. Rozkosz, którą z trudnością kto dostał, najśłodsza. *Min. Ryt.* 4, 168. Nie litować, ani kosztu, ani trudności swojej. *Ref. Post. F f* 5. Trudność mam, trudności zażywam, *sudo.* *Cn. Th.* 1155. Jako się bedziesz pociał, jaką bedziesz miał trudność! *ib.* Zadawać komu trudność, czynić mu trudność. *ib.* — *Aliter*: Pięknością swoją siła białychgłów i oczom i myślom czynił trudność ten młodzieniec. *Warg. Wal.* 154. subiekoya, ambaras, zawrot głowy; er machte ihnen Ungelegenheit, jepte sie in Verlegenheit. — Trudność, bieda, ucisk; *Retz, Gedränge*. Przywiedziony do ostatniej trudności, musiał się ukłonić. *Klok. Turk.* 78. Przyszlibyśmy byli do trudności wielkich, by on nas nie ratował.

Warg. Rađz. 459. Ktoby potwatliwie na kogo żałował, czymby obwinionego do trudności albo więzienia przywiódł, ma być karan. *Szerzb. Sax.* 174. — Trudności, niepokoje, kłótnie; Zankereyen, Ertreißgüthen, Unruhen. Nie należy komu bez przyczyny trudności skargą zadawać. *Karnk. kat.* 565. Szlachta o grunty wielkich trudności między sobą zażywają, i zład naderstwa między nimi bywają. *Biel.* 454. Polacy wnet zbrzydli sobie trudności, które na nich za panowania wojewódów gwałtem wielkim przypadają. *Krom.* 54. TRUDNY, a, e; *Boh.* trudny, truchliwy *tristis, maestus*; *Vind.* truden, otruden *lassus, fatigatus*, (vtrudhu: pracowity); *Croat.* truden *sessus, fatigatus*; *Rag.* trudni, trudan *anxius*, trudonössan *œrumnosus*; *Bosn.* trudan *lassus, laboriosus*; *Ross.* трудный, затруднительный, паужный, паужно, насадный, мозольный (*ob.* Mozolny), мудрець. (*ob.* Mądry): nielaeny, ciężki do skutecznia; świerig, świer, nißt leißt. Trudna to rzecz, sprawa; nie wiedzieć co tu począć. *Cn. Ad.* 1175. Trudne a ciężkie jest jarmio świata nędznego tego. *Rej. Post. C a 5.* Trudna, *elipt.*, seil. rzecz, n. p. to trudna, daś ißt świer, cmas Ešwercē, eine śwerc Ešwerc, ein śwercer Umstand. Trudny do zrozumienia, świer zu verstehen. Trudna to gadka, kwestya, pisanie, mowa. *Cn. Ad.* 1174. Onych trudnych a skrytych rzeczy, których rozumem sięgamy, nie może prosty człowiek łatwie pojąć. *Orzech. Qu.* 187. Trudny przejazd, trudne przejście; śwerc Passage, Durchfabri. Ujechałszy trzy mile droga trudna i kamienista. *Warg. Rađz.* 419. Wszędzie tam w tych górach jest kraj trudny, pusty, nie wlezie tam na górę opily chłop. *Biel.* 8. N. 16. Medea barana z złotą wełną zawiesiła w ciasnym a trudnym miejscu między dwiema skaloma na morzu. *Biel. Św.* 9 b. (w nieprzystępnym miejscu). Bardzo trudny *Ross.* маотрудный. — *Similiter:* Czasy trudne, ciężkie, śwerc Zeiten. Lata te nasze są żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieladajako pożyć, już tu wszystko jak z kamienia kował. *Podw. Wroź.* 24. Arło złocista, uciecho świętego Króla psalmisty, w trudne czasy jego, Kiedy przed Saulem z tobą samowtóry Uciekał w góry. *Groch. W.* 598, (*Ross.* трудный dorobkowy). — *Ż.* Trudny do czego, nielaeny, meskłonny, nieprędko, nieochoczo do czego, niegotowy; unlustig zu etwas, świer. Komu kiedy Jezus był trudny ku wspomnieniu. *Biał. Post.* 256. Jesliby w tych rzeczy wypełnieniu niedbali albo jakkolwiek trudni byh, tedy rek dla takiej wgardy rozkazów naszych kłatwom poddajemy. *Herb. Stat.* 148. Żydzi w początku trudnemi się czynili w popisaniu. *Biał. Post.* 68. Prosiła oja, aby ją do grobu bożego posłał; na co trudny był ociec, nie mając innego dziecięcia. *Sk. Żyw.* 1, 16. Trudny człowiek, nieludzki, nieuproszony, nieuczynny. *Cn. Th.* 1155. nieużyty, twardy, ein harter Mann. Ciężki a trudny człowiek, *durus et ferreus.* *Macz.* Bałem się, iżś człowiek trudny. *Schl. Lue.* 19. (dziwny, surowy, srogi. *ib.*; dziwny, niedogodzony). Oj to kobieta bardzo trudna! *Teat.* 41. c, 505. świerig, serēde, merbitlich. TRUDZIĆ, "TRUZYĆ [z rusk. 2], cz. *niedok*, strudzić, utru-

dzić *dok*, utrudzać *contin.*; *Beh.* triditi, unawiti, (truditi se *dolore affici*); *Vind.* struditi, triditi, struditi, otruditi, obtruditi; *Carn.* triditi, tridēta; *Croat.* triditi, tridim, utrudujem, utrugujem; *Dal.* utrudivam; *Rag.* utriditi, triditi (koga, vtriditi, otriditi, vtruditi); (*Bosn.* triditi *laborare*, triditi, *nehaviti occupare*); *Ecl.* трудити: *Ross.* трудить, утрудить, утрудять, затруднить, затрудню; mordować kogo, fatygować, trupać; einen mīde machen, ermüden, belästigen, belästern. Przy roli członki do upadłej trudze. *Przyb. Ab.* 117. Wszelkie roboty ręczne ciężkie i utrudzające. *Mon.* 67, 156. Praca nieustanna rozmaitem utrudzając osobom, przyłanca żywość myśli. *Mon.* 71, 596. Czyż bez utrudzenia chcesz przypść do pociechy! *Sk. Żyw.* 1, 19. (bez prace nie będą kołace). Nie wzięli sobie żadnego strudzenia. *Rej. Post. H k 5.* (największe trudy za nie mieć). Hetman mając już i sły strudzone i konie ustawiczną pracą wycieńczone... *Tward. W. D.* 20. (zrobione, skolatane). Uhsa towarzystwo długo strudzone. *Zab.* 8, 227. Wojsko długą drogą i ustawiczną pracą strudzone. *Krom.* 129. Przyszłemu gościem w domu twój, a nie dałeś wody na moje utrudzone nogi. *Odym. Św. Z b.* Utudzony; *Boh.* ustaiť. (*ob.* Ustae). Bdalekie trudzenia przez przykre góry, zagęszczone lasy. *Krom.* 27. Strudzić się, utrudzić się, *Vind.* se obtruditi, vgnatite, se struditi, se struditi; *Ross.* затрудниться, ermüden, ermatten. Biegnać dzień i noc na koniu, mocno się strudzić. *Teat.* 8 b, 42. *Tulch. Sen. gn.* 254. utrudził się, Pracują się młodzice i trudzą się. *Rodz. Jes.* 40, 50. Żadnym rozkazem twym się nie utrudzę, Będac powolnym w najmniejszej usłudze. *Min. Rył.* 2, 126. Nieutrudzony, nie do strudzenia, niezmordowany; *Ecl.* неутружденный, indefatigabilis. Całowaniem nóg i witaniem starego strudził. *Sk. D.* 1180. Nigdy nie chciał o tym trudzić czola. *Kul. g. Her.* 48. głowę sobie łamać, mordować, ißt den Reij brechen. Strudzenie, zmordowanie, fatygowanie, trud; *Boh.* ustalost, (*ob.* Ustae); *Vind.* strudenje, otrudnost, trudnost, vgnanost, prepadnost, obtudnost, die Ermüdung. Przyłóż to ziele na nogi, które bolą z chodzenia wielkiego, a oddał strudzenie. *Siem.* 2. Trudzić, trućć ciało, martwić, trapić, den Leib fatygen. Mysmy tu przyszł grzeszne ciało trućć Ażei oprócz trućcia jako widzę, już tu Dostajemy z łaski twój Ruskiego odpustu. *Zimor. Siel.* 218, et 155. — *Ż.* Trudzić, lamować, kępować; kommen, fecht. Strudziłi pętem nogi moje. *Biedn. Ps.* 105, 18. Stefana łóg wzbudził, aby Moskwy hardosć strudził. *Kmit. Sjt.* A 2.

TRUFLA, TRÓFLA, TARTOFLA, i, ś. *Germ.* die Trüffel; *Gall.* truffe; *Ital.* truffolo, tartuffo; *Boh.* hlýwa, laneyš; *Bosn.* taratufali, taratufao, orasejāk, gomoglyka, gbgni-va; *Rag.* gomoghkka, orasejāk; *Ross.* трюфель: *lycoperdan tuber*, gatunek bedki kulkowej, znajduje się w ziemi; podłużne bywają od ludzi zażywane. *Kluk. Dyke.* 2, 101. Tartoffe, tröffe, do zaprawy wielu potraw w kuchni potrzebne. *Wiel. Kuch.* 450.

TRUJE. *ob.* Truć.

TRUKAĆ *med. niedok.*, głos trukawki wydawać, wie eine

Turteltaube trommelu, girren, turtelu; (*Ital.* tortorare). Trukają na wyniosłym trukaweczki dębie. *Kchow.* 108. *Banial.* J 5. Trukanie; *Ross.* воркование, (cf. worek, cf. warezce). TRUKAWKA, TURKAWKA, i, ż., TRUKAWECZKA *dem.*; *Hebr.* תור תור thor; *Lat.* turtur; *Ital.* tortora; *Angl.* turtle; *Wallach.* turtura; *Alban.* tartul; *Germ.* die Turteltaube; *Sorab.* 1. turyawka, tujawka; *Slav.* kumria; *Ross.* воркотунъ, воркунъ, воркотунья, воркуня. Dzikie sinogarlice zowią trukawkami. *Haur.* Sk. 129. Turkawka *columba turtur*, od głosu tak nazwana, mniejsza od gołębia. *Zool.* 226. Trukaweczki trukały. *Banial.* J, 5 b. Wzdychają trulałki, gruchają grzywacze. *Zab.* 12, 375. Kwilna turkawka. *Zab.* 15, 175.

TRUKCZASZY, ego, m. *Vol. Log* 5, 170, TRUKSES, stolaik, *Germ.* der Trudies, (ob. Trudig), Tafeldecker. Gdy przemija trukczasz, więc go nie hamujesz. *Półmiski* napojem w oczy me brakujesz. *Bach. Ep.* 20.

TRUN, ob. Tron.

*TRULICA, y, ż., TRULICZKA, i, ż., *dem.*; *Boh.* truhlice, truhlička; skrzynka, skrzyneczka; *Oberd.* die Truhe, das Trübel, eine Truhe, ein Trübsen. Majesz, dzieciątko, w truhlicze był zamieszony do Niu. *Gil. Post.* 254. TRUMNA, TRUNA, TRUNNA, y, ż., TRUNIENKA, TRUNIENECZKA, i, ż., *dem.*; (*Boh.* truhla, truhlice; *Slav.* truhla, škryně; *Vind.* truje, Trübsen, Trübe; *Obd.* Truhe skrzynia); niży to skrzynia, w której umarłego chowają, der Sark; *Boh.* umrlej truhla, rakew, rakwe; *Slav.* truhla; *Sorab.* 1. kašč; *Sorab.* 2. kaseč, kasečnik; *Croat.* truga, lesz, (cf. lože); *Vind.* merlizhna tragla, mertveziki hefs, sharg, mertouska skrinja; *Carn.* sherg, sharg; *Slav.* grobniza, lies; *Ross.* гробъ, гробница, колода, (cf. grób, cf. kloda). Trumna kości świętych *Ross.* рака. Trumna, łóżko umarłego. *Klok. Turk.* 160. Truna każdego najpewniejsza miara. *Cu. Ad.* 272. (grób i największego zmierz). Już już popioł z niego, tak wielkiego Achila, ce ani trunienezki hehej napełniło. *Zehr. Ow.* 315. Meści się człowiek wyniosły i dumny W kilku tam deskach trzyłokciowej trumny. *Mon.* 70, 598. Młode członeczki jej w trumenkę schowah. *Zoh. Dr.* H 1. Truna albo pogrzeb jego piekło ze wszystkimi okrucieństwami wiecznymi jego. *Bej. Post.* Y y 2.

TRUNAĆ *med. jedn.*, pusnąć, bąknąć, tchnąć, gębę otworzyć; *Boh.* ceknauti, ceknu, cknauti, cknau; *Croat.* chmergnuti, chmergam; *Basn.* romoniti, govoriti napo jezika; (*Ross.* трунить шдыци, девице, тронуть русzyć, тронуться русzyć się), einen Schwaden laut von sich geben, müdjen. Darmo niebogi od swojej zguby znykały I trunąć nawet nie śmiały. *Kniaź. Poez.* 5, 111. Zdechli wszyscy, żaden ani trunie. *Pot. Arg.* 65. Nikt nie rozdziewi gęby, Żaden nie trunie, żaden się nie ruszy. Tylko że się kęs rusza serce w duszy. *P. Kchan. Jer.* 146. *Zumor. Siel.* 165. *Min. Rył.* 4, 58. *Pilch. Sall.* 514. Truniemie, bąknięcie, daś müdjen, cf. truś, truśka.

TRUNEZKA, ob. Truna.

TRUNEK, nku, m., TRANK, u, m, TRUNECZEK, czka, m., *dem.*, z *Niem.* der Trunk, Trauf; picie, daś Trinken,

der Trunk, (cf. *Græc.* τρῦξ, *G.* τρῦγος); napój do picia, to co piją, napitek; daś Getränke, der Trunk; *Boh.* drank, trunk, napog; *Sorab.* 2. trunk, trunashk; *Vind.* trunk, pitje, pilsh, piazha, popilu, pialu, pivu, piva (ob. Piwo), pitek, popitek, isptek, napitje, pijenje, popitje; *Croat.* pilo, napitek, pitvina; *Slav.* pitje; *Ross.* поило, (cf. poić); *Eecl.* пиво, питие, напитокъ. Korzenie te warzone, a trunkieca albo jedzeniem używane, womity czyni. *Syr.* 1484. Nie źle przy żalu trunk, Nie taki, który obrzydł Przemienia człowieka w bydłę, Taki jednak co ochoczy, Wzmaga, cieszy a nie mroczy. *Kras. List.* 34. Dobry trunk na frasunek. *Bach. Ep.* 64. *Zegl. Ad.* 62. *Pers. Lek.* 261. *Mon.* 76, 852. Wzmacnia mi siły truneczek miły. *Teat.* 54. b, 8. Truneczek mierny nie zawadzi. *Prot. Par.* B 5 b. Trunek odmieni zdanie i mowę trzeźwego. *Cu. Ad.* 1178. Trunkiem się wielkie dusze upodlały, Leszków i Mieszków, on na źle przemienił. *Kras. Mysz.* 98. Człowiek może zbytecznie tutaj kurzyć, pić trunki, tabaki zażywać, że mu się od tego wstrzymać niepodobna. *Mon.* 69, 176. Zwyczajne u nich trunki: wino, piwo, jabłecznik, gruszczyk, miód i t. d. *N. Pam.* 4, 1. Wiśniak, młynnik, lipiec, miód, wszystkie bardzo przyjemne trunki. *Wiadz.* 77. Chłodzący trunk, n. p. limonada, orszada *Eecl.* холодное, студеное, холодное питье. Trunek pijany *Eecl.* оловина, питье всякое хмельное кроме вина виноградного. Trunek upajający człowieka jest płynem, który złączony z krążącą w żyłach naszych ciecżą, nową w nerwach sprawuje drażliwość. *N. Pam.* 10, 65. Białołęwski trunk, woda lub taźberek. *Zegl. Ad.* 16. Trunki robione w browarach i gorzelniach, bywają za zwyczaj przedawane po karczmach. *Swiik. Bud.* 285. Boczke potem i drugą wystawia im trunku... *Pot. Zac.* 206. Trunek ty jeno dobry daj, o kubek srebrny nie nie dbaj. *Cu. Ad.* 1179. Naczynie, kubek do trunku (*Vind.* pitna pofada, pialze, piuneza). Piwo Gdańskie jest więcej lekarstwem, niżli trunkiem. *Syr.* 946. Trunek na rozstaniu, na walecie, po biesiedzie albo na noc, *peculum simitatis.* *Cu. Th.* 1456. Abjchiedstrunk, Schlaftrunk u. s. w. — 2. Trunek, tyle napoju, ile się na raz pije; so viel man mit einem Trunke zu sich nimmt, ein Trunk. Wólka z powoju suchotnym po trunku rano i na noc używając, bywa ratunkiem. *Syr.* 1524. Piwa Gdańskiego jeden trunk więcej uczyni w ciele dobrego, niżli półgareca pospolitego. *Syr.* 946. Piwa tego dobry trunk do garnca pospolitego piwa włac, uczyni go smaczny. *ib.* Ruty warzonej rano i na wiezior pić po trunku miernym, kaszel uśmierza. *Syr.* 526. Przy obiedzie pierwój jeden albo dwa trunki piwa wypić, potem zaś winem przyłożyć. *Sak. Probl.* 195. Kazał mu za zdrowie pana swego wypić; a tak, kiedy kilka sporych trunków uczynił... *Gorn. Dw.* 155. ein Paar tüchtige Züge thun. — 2. Trunek, drank aptekarski, ein Tränkechen aus der Apotheke. Lekarze ku zdrowiu Alexandra na jeden syrop albo drank zezwohli. *Koss. Lor.* 88. Uczony lekarz plastrami albo trunki niezdrowie uleczyć może. *ib.* 84 b. Żaden mi już lekarski nie pomaga tru-

nek, Ni żadna rzecz, co chorym przynosi ratunek. *Zab.* 8, 591. *Koryt.* Na dychawicę uczyni trank z gwóźdźników, a wlej koniowi w gębę. *Cresc.* 555. Trunek miłości, pójdź za mną, zadanie miłości, *philtrem.* *Volck.* 702, *Ecccl.* Блудоміе. — *Botan.* Trunk, n. p. jeleni etc., ob. Trank. TRUNKOWY, a, e, do trunku należący, Trinf, Oetranf. Beczki, kufy, antaly i inne trunkowe naczynie. *Vol. Leg.* 7, 652. Trunkowy człowiek, trunkom oddany, pijak, opój; ein Trinker, Trinkenfeld. Chirurg wojskowy, zdrowy, nie trunkowy, przy tej operacyi w konwulsyie wpadł. *Krup.* 5, 578.

TRUNIENKA, ob. Truna. TRUNNY, a, e, do truny należący, *Sarg.* =. *Cn. Th.* 1156, *Ross.* гробный, гробовый, (ob. Grobowy). Trunny stolarz, trunodzień *Ross.* грободатель.

TRUP, u, m.; (*Boh.* trup *stipes, cauda*; *trap*, *trauda fucus*, ob. Trąd; *Slov.* trúp, trúd, traupský *barbaricus*, traupstvý *barbarystwo*; *Scrab.* 1. trup strup; *Carn.* truplu *cadaver*; *Vind.* truplu, telefni penj = tulub ciała; truplo, mertwu truplu *cadaver*, trupizh = kaleka, strupiti = zlamać; *Bosn.* trup, tjelo bez glawe *truncus*, 2. trup, trupina od duba *caudex*, 3. ribba *thynus*, trupag *lapsus, collapsus*, trupniti, truppiti *prosternere*; *Rag.* trup *truncus, proprio degli animali*, trúp, truppina *tranco, caudex*, trup *corpaccio* = cielsko, trúp, trupina *mensa lonienia* = jatki; *Croat.* truplo *corporis truncus*, trup, peny = pień, trupina *basis curvus vel rotae, raztrupavata confringo*; *Dal.* trup = pień, trupina = oś; [*Ecccl.* τροχον *cadaver, τροχονος corpora* 2]; *Ross.* трупъ *cadaver, ściernw, трупоразыіе anatomia, трупорыіина dub' w drzewie, wygniła dziura*; cf. *Serm.* truppen); trup ciało zmarłego, der Leichnam, ein todtter Körper, ein Lecker; *Boh.* mrtwina, umrlčina, umrlina, umrlec, mřcha, mrtwola; *Slov.* umrlí, umrlina; *Carn.* merlizh; *Vind.* merliz, mertwu tellu, (mertwo *cadaver*); *Croat.* truplo, męrtvo telo; *Bosn.* telesina, mrricina, mrritvo tilo; *Dal.* marczina; *Slav.* męrtvác; *Ross.* мертвецъ, (мертвенна ściernw); [*Valach.* trupu = ciało 2]. Ciało bez krwi trupem jest, krew bez ciała posoka. *Hrbst. Odp.* K k b. *Gil.* 555. Ostre zezłazo w piersiach utopiła i trupa onym sługom nieczystości zostawiła. *Sk. Żyw.* 92. — (Trup [*general. absol.* ciało, der Körper, n. p. Gdyż i ciało albo trup zostawa przy swych demensyach albo rozmiarzeniu. *Powod. Wedzidi.* 68: — *ideo* Trup 2], ehoć znaczy umarłe ciało, ma w czwartym przypadku *in Accusativo* trupa. *Kpez. Gr.* 126). — Znalazł trup (trupa) jego porzucony na drodze, a lwa przy trupie, a przecie nie jadł lew trupa; a tak podjął on trupa tego, i odwiózł, i położył trupa jego w grobie swym. *Budn.* 1 *Reg.* 15, 50, (*honestius dicitur* ciało) Zjęli trupa jego z krzyża. 3 *Leop. Jos.* 8, 29. (ciało jego. 1 *Leop.*). W tak wiele sztuk szło Ormundowe ciało i inszych jego, że trupa nie miało. *P. Kchan. Jer.* 559. Trupowie polegli na górze. *Budn.* 1 *Chron.* 10, 1. *W. Jos.* 57, 56. Nazajutrz przyszli zewłóczyć trupów. *Budn.* 1 *Chron.* 10, 8. (zabitych, poległych). Jesteśmy jak trupowie śmierdzący. *Baz. Hst.* 204. — *Pleonast.* Po śmierci trup ciała jego rozerwanego na pewnym

miejsu pogrzebli. *Zygr. Pap.* 15. — Trupem paść. *Zab.* 12, 403. *Ross.* ledz, legnąć; todt hinfallen, kleben. Nie jeden od biegania trupem padł na miejscu. *Teat.* 8, 77. Gdzie tylko poskorzy, Wszędzie trupem padają, wszędzie krew się toczy. *Hor.* 2, 13. *Min.* Niech trupem padnę, jeśli się tego dopuszczę. *Teat.* 29, 128, et 16, 15 Trupem kogo położyć. *Tr.* cincu todt hinstrecken. — § *Collectiv.* Pełno na krwawym trupa legło bojowisku *Zab.* 15, 49. pełno trupów, zabitych: voll Leichname, Grfdlagne, Todte, Oblicdne. Nuradyn mnogiego trupa na placu zastawisz, sromotnie uciekać musiał. *Karp.* 1, 27. — §. *Tr. assimil.* Błady jak trup. *Przyb. Ab.* 225. Piotrowin; *Slov.* wibwda jako smit; (cf. *Ross.* топотъ stropić się, truchleć). — *Transfertur ad senem descriptum, sed utuperii vel probi sensu*: Trup, eine kalte Leiche, ein Aushgengerter, Abgelehter, eine Leiche, (ob. przytrupiony starzec). Opętany trup. *Teat.* 24, c. 109. Jakiego na fransunku ten trup mój narobił! *Teat.* 42, d, d. *Murcz.* leniwy, zgndy, trup, hojazyhy *Mag.* — TRUPA, y, ż, z *Franc.*, trupa komedyantska. *Teat.* 59, 260. kompania, towarzystwo aktorów i aktorok; eine Troupe, Schauspielergesellschaft, cf. troja; *Vind.* trup, umrłczara, banda). — TRUPAĆ kogo cz niedak, cf. trapęć, trudzić kogo, molestować, niewczasować, mordować; im Lemmerden, beidwerlich werten, beidweren. Córka twoja już umarła, nie trupaj mistrza. *Sekl. Luc.* 8. (nie trudź nauczyciela. *Bibl. Gd.*) Trupam się, *concutio corpus, e. gr. via deterrimo.* *Cn. Th.* 1156. Pamię nie trupaj się; *Græc.* ζήτε μί, αχθίζον. *Luc.* 7, 6; nie zadawaj sobie pracy. *Bibl. Gd.* nie łatyguj się. TRUPEK, pka, m, dem. *Nem.* trup, ein fleiner Leichnam. Małe trupki chłopał zrabane na ówierci leżały. *Przyb. Ab.* 94. TRUPI, ia, ie, TRUPIASTY (*Cn. Th.* 1156); *Boh.* umrlěj; *Rag.* martvacki; *Ross.* мертвенный, трупный: do trupa należący, Leichen-, Leichen-. Nie zrynajac, ognile i jół trupie ciała Leczył, że się nie wiedziec gdzie rana podziada. *Jabl. Tel.* 254 kalte Leichen, kalte Leiche Körper. Trupie zimno ciągnie się po całym ciełe. *Stas. Num.* 2, 154. Trupia bladość *Otw. Ow.* 151. Trupia twarz, trupiasta, szpetna; ein Leichengeficht, Leichenfey. Trupia głowa; *Vind.* mertowska gława, lubanja cf. leb), ghubanja, smertna gława, kalwaria, cf. kalwarya); ein Leichenfey. — *Hist. nat.* Trupia głowka, *niropos*, motyl zmierzchny, jeden z większych, na grzbiecie wydaje się znak trupiej główki. *Zool.* 145. ein Schmetterling, der Leichenfey. TRUPIEC, TRUPIESZEC *neutr. niedok.*, trupem się stać, drętwieć; *Ross.* некорыбъ, (cf. kołem stanąć, słuپیeć; starrren, erstarren, wie eine Leiche. Gdy seree pleura przestrzelił, całe trupieje ciało. *Bats. Niedz.* 1, 496. Leżałem w bolach stekając trupiały. *Przyb. Ab.* 120. Błada śmierć już usiadła z kolorami swemi na twarzy trupieszalój. *Jabl. Tel.* 281. Trupieje z strachu. *Morszt.* 59. (słupieje, cf. truchleje). Po złe wylezionej febrze ludzie czują trupienie po całym ciełe, pod ów czas, w którym paroxyzm bywał. *Krup.* 5, 561. TRUPI-SKO, a, n, brzydki trup, ściernw, ein häßlicher todtter Körper. Śmierdzi to trupisko. *Jak. Baj.* 174. TRUPOKUPIEC, pea, m, TRUPOKUPCA, y, m., trupa wykupu-

jący od nieprzyjaciela, n. p. Pryam trupa Hektora, der einen Leichnam ansehet, Leichnamsfäufer. I ty trupokupce sam poleżesz. *J. Kchan. Dz.* 80. — 2. Trupa przedający, der Leichnamserfäufer. Pełn Hektora na placu położywszy, trupokupca został. *Zimor. Siel.* 275.

TRUŚ! TRUŚ! wołają na indyki, na króliki, se werden die Trübhüner, Kaninchen u. f. w. gerufen.

TRUŚ, ia, m., TRUSIA, i, m., TRUŚKA dem.; *Ross.* трусъ, трусей, трусина, (серпычъ serce stracić, cf. truchleć); tehörz bojaźliwy, ani trunie, niewiniątko; ein feiger, furchtbarer Mensch, der das Maul nicht aufperren kann, ein unschuldiges Geschöpfchen, die liebe Unschuld. Widzi się na oko truśka, a w rzeczy samój największy złośnik. *Teat.* 22. b, 120. Żołnierz nie stąpi bez ligła, a najgorsze bywają te ciche i ponure trusie. *Teat.* 21, 85. Z panami ni trusie umilknał. *Wad. Dan.* 70. Stoi przy murze, gdyby trusia, cały zbledniały. *Teat.* 25. c, 104, (cf. jak miłosierdzie w murku). Gdy z szkoły wyszedł, był jak aniołek, siedział zawsze jak truśka, od kobiet uciekał. *ib.* 29, 88. — Fem. TRUSIA; n. p. Nie tu po kociach komplementach, trzeba owszem laskawą być trusią. *Teat.* 16. b, 128. Nasza Elżusia, Jak żeby to nie o niej, stoi gdyby trusia. *Treb. S. M.* 114. Ty widzę, coś smutna; czegoż to sobie założywszy ręce stoisz jak trusia? *Kwiat. Pocz.* 5, 187. Słuchaj, moja trosiu! *Teat.* 28. b, 115. dziecko, serce, rybko! meine Traute! Masz jednakowy zawsze charakter, tak też moja trusia. Ma humor podobny twemu Hanusia. *Zab.* 10, 400. *Zabl.* Domowa trusia, choć się na modach nie zna, nakładzie na się pstrocin i blyskotek. *Pot. Syl.* 25, cf. Dorotka.

TRUŚK, TRZUSK, u, m., szmer, chrząknięcie, (cf. trzask); Geräusch, Geräusch. Za lekkim truskciem liście powiewnego, Mniemając tam zwierza być, pełną postrzał do niego; *levem strepitum.* *Zebr. Ow.* 187. Ukrywając się i trzasku każdego strachnąc, więc śmierci leknać, z dalekam użrzał okret. *Zebr. Ow.* 554.

TRUSKAWKA, i, f., gatunek większych poziomek, eine große Art Erdbeeren, Pfaffenbeeren; *Sorab.* 1. truskacza, truskacza; *Vind.* truskelza, zefimilje; *Ross.* кыбонка; (*Carn.* truskavèz polygonum, sporysz; *Boh.* truskawec 1. polygonum, 2. tardus viscosus; truska scoria, trus ster-cus gallinaceum, columbinum). Odmiany ogrodowe poziomek truskawkami się zowią. *Jundz.* 275. Truskawki, co drugi rok, rozdzierające korzonki, przesadać trzeba, miejsce im dając w cieniu. *Kluk. Rosl.* 1, 224. — 2. Truskawki, ob. Kosmatki.

*TRUTA, y, f., [z *rusk.*, trucizna, Gift 2]; (*Ross.* трытъ - żagiew). Rybięj truty funt. *Instr. cel. Lit.*

TRUTEŃ, mia, m., TRUCIEŃ; (*Boh.* traup; *Croat.* trót, trut, pehela; *Ross.* трутень - trad); *fucus*; *Germ.* die Drohne, Ibrâne, Bruthieut, Hummel; (*Angl.* drone; *Anglos.* draen, dran; *Svec.* drön; *Graec.* apud Aristot. τερθούνη); większy od pszczoły robozej, bez żadła; podobno trady przeznaczone są do upłodnienia królowej. *Zool.* 119. — 2. *Transl. caill.* Truteń, blazon, gap; Trüpel, Karr, dummer Kerl. Oh ty trutniu borowy, jabyim miała pójść za ciebie, taki pień, taki medźwiedz! *Teat.* 55. b, 76. et

36, 12. Jakięj mi cierphwości potrzeba z tym trutniem *Zabl. Amf.* 44. Trutniu pytam cię grzeecznie, nim użyję mocy. Ktoś, żkąd, czyj, dokąd idziesz, czemu w noey? *Zabl. Amf.* 18.

TRUTWA ryba, ob. Dretwik. TRUTY, ob. Truc.

TRUTYNA, z *Lac.*, waga, rozważa. TRUTYNOWAĆ co, roz-ważać, roztrząsać; abwägen, erwägen, untersuchen. Potrzeba, żeby projekta wprzód w poufalitych znoszeniach się trutynowane były. *Gaz. Nar.* 1, 501. *Stan. Aug.*

*TRUŻELNIK, TRUŻENIK, a, m., który kogo truży, t. j. trudzi, ciemnieje, [ciemieźony, nawiedzony, ein Befej-jener 2]. der Bedrücker, Belähiger. Własny bisów trużenik, dopieroś osądził, Ze równie cały żywot, jak tój noey bładził. *Zimor. Siel.* 227. et 154. TRUŻYĆ, ob. Trudzić.

TRWAĆ, -a, -a, med. niedok., utrwac dok.; (*Boh.* trwati; *Slov.* trwam; *Sorab.* 1. trayu, wostóyu, nastejju, nastejem; *Sorab.* 2. trasel; *Croat.* durati, Bosn. durati, trajati; *Rag.* trajatuse; *Vind.* terpeti, doterpeti, gverati, ostatic; *Carn.* gwiram; *Germ.* dauern; Oberd. tauren; *Lat.* durare; cf. *Graec.* δρῶν; *Hebr.* דרר); 1) czas niejaki nie ustać, ciągnąć się; eine gewisse Zeit lang dauern, währen. Co ręka ludzka robi, długo trwać nie może. *Pot. Zac.* 95. Co odporzynku nie ma, długo trwać nie może. *Zarn. Post.* 2, 599. Predko się rozniewia, ale ten gniew jego nie długo trwa. *Teat.* 5. b, 22. Długo trwać nie może, co mas i gwałt przemoże. *Cu. Ad.* 160. Co długo ma trwać, długo na to myśleć trzeba. *Pot. Arg.* 502. Gnota trwa najdlużej. *Gaw. Siel.* 567. We wszystkich krajach, i trwa i trwać będzie imienia jego sława. *Siem. Cyc.* 564. Każda noena straż trwała 5 godziny. *Sekl.* 70. Panowie nie trwają długo, że używają pokarmów nieprzyrodzonych. *Urząd.* 15. (nie żyją długo). Zalegli w grabie prorocy, co tu niegdę żyjąc trwali. *Odym. Św. N n 2 b.* Ryba bez wody nie trwa. *Cu. Ad.* 1014. nie wytrwa, nie wytrzyma, dauern nicht an. — Trwać, zostać, zostać się, bawie, bleiben. Nie w swym wiecznie nie trwa stanie. Co ma natura, podlega odmianie. *Nar. Dz.* 4, 164. Możesz trwać na górze 40 dni i noey. 1 *Leop. Deut.* 10, 10. Dajcie wy im jeść, niech trwają z nami. *Odym. Św. D d 5.* Familia Piasta trwała na tronie Polskim aż do Kazimierza W. *Warg. List.* 11. Prosił go, żeby przez 10 dni zabawił się; on wymawiał się, a tak długo trwać nie chciał. *Sł. Żyw.* 245. Dziwowali się, iż tak długo trwał w kościele. 1 *Leop. Luc.* 1, 21. Trwajcie tu przez noe. 1 *Leop. Num.* 22. (zostańcie tu. 5 *Leop.*). Trwał w sionce aż do tego dnia, którego dobyto miasta. 1 *Leop. Jer.* 58, 27. Oracz na deszczu, na śniegu musi trwać czasem. *Petr. Ek.* 5. Rok cały w Atenach na to trwał, aby prawa ich wypisał. *Falib. L.* (przetwał, bawił rok cały). Na rozdawaniu tym czas trwajcie... *Gora. Wł. U b.* Trwała na tój służbie przez całe życie. *Wys. Kat.* 565. — Trwać statecznie, trwałym być, wytrwałym; standhaft anstauern, beharren. Trwajmyż stale do końca, a trwającym korona wieczna będzie dana. *Kanc. Gd.* 170. Przyszedł wieczor, mrok mię noćny w okienku zastał, Trwałam przecię, dokąd księżyc pełny nie nastał. *Zimor. Siel.* 292. W modłach trwa, sen go

nie zejmie. *Groch. W.* 59. Trzeba trwać na modlitwie ustawicznej. *Hrbst. Nauk. X 2 b. Ś.* Szczepan codziennie na modlitwie i nauce apostołskiej trwał. *Sł. Kaz.* 195. Żyd chrzestony, wlk chowany, przyjacieli jednany. Tak trwają, jako baba taniec i deszcz ranny. *Pot. Arg.* 154. (tak trwał są). Trwanie, das Ausdauer, Beharren. Pod Smoleńskiem trwaniu tak długiemu Europa wydziwić się nie mogła. *Birk. Zamoj.* 5. Wszystko to zachęca nas do utrwania w ochotnie zaczętem biegu. *Zab.* 12, 558. (do wytrwania aż do końca). — §. Trwać komu, wiernie przy nim obstać, dotrzymywać mu wiary; bey einem ausbarren, ihm beharrlich treu bleiben. Ty jeno stałe trwaj panu swojemu. *Rej. Post. L.* Tu pogrzebiony nieprzyjaciel domowy, matce ojczyźnie nie trwał, użył w niego cieża. *Gaw. Siel.* 589. — §. 2) Trwać o co, trwać na co = stać o co, dbać o co, uważać na co; auf etwas achten. Ausdauer darrüber nebmen, jich etwas darraus maßen, anreben um etwas. Dobry człowiek swój enoście ufa, nie trwa na mowy ludzkie, nie miarkuje według nich życia swego. *Opal. Sit.* 127. W dostatku ni o czyja Łaskę nie trwasz. *Ezop.* 8. O dzieci, żonę, dobra nie dbam, choć weźmiecie, mamiej trwam o to, byleście świata uchwali. *Birdz. Lich.* 125. Nie trwam o gwiazdy, kiedy słońce świeci. *Hys. Ad.* 42. Nie trwam o jedzę, kiedy dobrze siedzę. *ib.* 49. Nie trwam o wieczność. *Petr. Hor.* 2, L. 2, 3. P 1 b. Nie trwam o wasze przymówki. *Sik. Okul.* O złych ludzi nie trwajmy mniemania. *Bals. Niedz.* 1, 550. *Zab.* 12, 207. *Zabl. Zab.* 19, 412. *Zabl.* TRWALIC *co cz. niedok.*, utwalić *dok.*, utwalać *contin.*, trwałym czynić, stać, twierdzić, utwierdzać, dauterbañt maßen. Przypadek dzwigał i utwalał trony. Przypadek je odmieniał, żniwał i obalał. *Dmoch. Sad.* 70. Potrzeba nowej konstytucji do utrwalenia rządu naszego. *Gaz. Nar.* 4, 211. — *Chym.* Gły się do ciała jakiego drugie przylęca, coby ognowi bardziej odpierało, wtedy będzie utwalonym, *fixatum.* *Kruul.* 575, (*oppos.* ulotnione). Utrwalenie, *fixatio.* *ib.* 259. — §. Trwalić się *pass.*, dauterbañt werden. Już się pokój i zgoda między niemi trwali. *Przyb.* 46, 54. TRWAŁOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* trwalost, trwanliwost, setrwanliwost, bytednost; *Sorab.* 1. tratžo, wobstoynlež; *Vind.* obstoinnost, obstojitnost, obstojezhnost, stinovitnost, obstanitnost, doterplenost, gvernost; *Croat.* mukoterplyivnost; *Ross.* прочность; stałość, wytrwanie; die Dauerhaftigkeit, Behändigkeit, Ausdauer. Nietrwałość ludzkiej roboty znamieniem. Moment ją stawia i psuje. *Kras. W.* 84. Trwałość na robote. *Cn. Th.* 1156. wytrwałość. TRWAŁY, a, e, TRWAŁE, TRWAŁO *adverb.*; *Boh.* trwały, trwanliwy, setrwanliwy, bytedlný, bytný; *Slov.* trwanliwy; *Vind.* terpliu, terpeozh, terpezh, terdouraten, obstojezhen, obstoin, doterpezhen, gvern, (cf. cierplivy, cf. obstać); *Sorab.* 1. trayezné, nastainy, wobstoyné; *Croat.* terpliv, mukoterplyiv; *Hung.* tartó; *Ross.* прочный; stały, trwający; dauterbañt, dauernd, ausdauernd. Nie ma świat trwałego, takeś zrzadził boże, że co dziś pięknie świeci, jutro zgasnąć może. *Nar. Dz.* 1, 80. *Zab.* 4, 6. Człowiek na świecie tak jest trwały, jak ów hebel na wodzie po dżdzu, który w oesiegnienu nie wiedzieć gdzie się

podziwia. *Kosz. Lor.* 52. (przedkoczniły). Wieczne trwały, wiekusty (*Vind.* spuyu obstojezh, sy us stoin, wielobiten). Zmyślone rzeczy nie trwały. *Lubh. Sen. list.* 7. Boleśń albo znośna albo krótkotrwała. *Pobh. Sen. list.* 2, 277. Nie w pamięci ludzkiej nał reb imona trwałszego być nie może. *Star. Hyc.* 15. Trwały owoc na zachowanie. *Cn. Th.* 1157. Pod takim pokierzem Bóg; trwałszym na razy żołnierzem. *Suszyp. Piesn.* 2, E 5. Arabowie i konie ich na pracę i głód dziwnie są trwali. *Warg. Bals.* 19. wytrzymali, wytrwali.

Pochodz. *dotrwać, potrwać, przetrwać, wytrwać.*

TRWOGA, a, ż.; *R. ss.* trepora, неприя, уважа; *Ecl.* owastra; zatrwożenie, strwożenie, bojaźń z pomieszaniem, strach; Befürzung, bunge Jurat, Zerschäm. Trwoga powstaje za powzięciem wąści o niebezpieczeństwie; strach kiedy już niebezpieczeństwo przytomne. *Pam. Warsz.* 1, 50. *Nome.* P. zelekuciem, nagły trwoga, przez udzielenie zmysłów przedmiotom niebezpiecznym, bib zlażąym się groźbą niebezpieczeństwu *ib.* 28. Strasznie to chwila. Drżysz, trwoga w oczach nieprzyjaciela mpoży. *Kras. O. s. 1 2* Gły trwoga, to do boga. *Zegl. Al.* 76. *Jabl. Es.* 91. Chcesz wilkę trwogę robić. *Teat.* 46, 67. — Trwoga wojenna, alarmo, alarm; *Croat.* larimo, bukka; *D. l.* suna; *Sar.* tunar, Yarmen, Zurrulärm, Alarm. Na trwogę ubierzę w łobny kazał. *Pap. Hyc.* 96. or licz Yarm falken. Do broni już była trwogę na obważu. *Teat.* 44, 84. Gły o tym do obozu znać dano, na trwogę uderzono. *Biel.* 688. Trabić na trwogę. *Nig. Cno.* 62. Zurm blaßen, Yarm blaßen. Jakby im kto grał na trwogę, tak się z sobą lę. *Bil.* 8, 55. Człaja wytożył, bramy osalził, straż we dnie i w noey trzymali, trwogę czynili. *Biel.* 557. *Urygn.* 12. Trwogi ma też hetman mierły na ludzi czynić, aby wielział chwał i gotowość ludzi. *Tara. Ust.* 258. Obłudna trwoga, fałszywy alarm; Klumir Yarm, falkter Alarm. Działo na trwogę, jawa da vme. *Jak. A. 2,* 119. Nie Zurrulärm. Gły z dzadu na trwogę uderzą, powinni byli pod gardłem osobom swem się stać. *Wersz. Ky.* 22. Na trwogę dzwonić. *Tr.* Zurrulärm; Desherr, anifalken.

Pochodz. *trwożyć, strwożać, strwożać, trwożny, strwożyć, natrwożyć, potrwożyć, przetrwożyć, wytrwożyć, zatrwożyć.*

TRWONIC *co. niedok.*, roztrwaniac, marnować, rozrzucac; verchwenden, vergeuden, verbum; *Boh.* zmrbati, tel, mercha; *Sorab.* 2. brojseh, cf broid; *Ross.* замататься (cf. заматать), vulg. уходить, ухожу, (cf. uchodzić). Lubimy więcej trwonić, niż mamy dochodu. *Teat.* 42, e, 12. Pieniąże trwonić. *Teat.* 57, 144. TRWONICIEL, a, m., marnotrawca, der Verchwender; *Ross.* заматыга; *Ecl.* изнуритель TRWONNOŚĆ, ści, ż., rozrzutność, marnowanie, marnotrawstwo, die Verchwendung. *Teat.* 24, 75. TRWONNY, a, e, rozrzutny, verchwenderlich. Trwonną wytrząsa reka perły, rubin, złoto. *Przyb. Milt.* 55.

TRWOŻYĆ, STRWOGAĆ, STRWAGAĆ kogo *co. niedok.*, strwożyć *dok.*, trwogi nabawiać, nastraszać kogo; сінен befürzt maßen, ihm Zerschäm einjagen; *Ross.* тревожить, встревожить, тревожу, встревожу, изъумить, изъумлять,

(cf. zdumieć); *Vind. britkuvati*, (cf. brzydki). Mię, co ni płytkie miecze, ni hartowne groty Trwożyły przedtym, teraz gdy mrucezny wiatr szyje Szczelina, zda się, że tam ktoś na trwożę bije. *Pilch. Sen. list. 2, 11*. Są niektórzy, co was trwożą. *5 Leop. Galat 1, 7*. (co wami mąca. *1 Leop.*). Cheć był dosyć w tej ćwiczony palestrze, Sro-dze mu serce Astynome strwaga. *Pot. Syl. 491. Pot. Arg. 656*. Styrem dobrze władał, umysłu nie stwożył. *Zbil. Dr. D 5*. Mojżesz rzekł: przestraszony jestem i stwo-gany. *Salis. 2, 69*. — §. Trwożyć się, trwożyć sobą, trwożyć z sobą; *Sorab. 1*. postrożu szo; *Eced. смятатца*, (cf. smęcić się, smuć się); *beſtürzt werden*, *verzagert*, *ängſtlich beſtürmt ſeyn*. Senatorowie w onych wewnętrznych wojnach sobą okrutnie trwożyli. *Stryjk. 72*. Co się dzieje! cała sobą trwożę! *Teot. 41, 81*. Gdy usły-szyście wojny, nie trwożcież z sobą. *W. Marc. 15, 7*. Wylewała lzy hojnie Trwożąc się o kochanka, Czy nie zginał na wojnie. *Kras. Oss. B, 5 k*. Trwoży się serce we mnie i truchleje, I reka ezemuś nad zwyczaj słabiej. *Past. Fid. 280*. — Strwożony, strwożony, pełen trwogi, przestraszony; *beſtürzt*, *verzagt*. Ma serce nie strwo-żone. *Boh. Kom. 5, 281*. Trwoga stała za porażkę, a nasi broń i zakłady od strwożanych pobrali. *Faliss. H. 146*. Tak się gmin, jakby strwożony piorunem zewsząd gromadzi. *Morszt. 26, et 86*. TRWOŻNY, TRWOŻLIWY *pass.*, strwożony, *beſtürzt*. Niewinnie jęj bojażń trwożną dręczy duszę. *Teot. 48, b, 10*, *Ross. тревожливый*, робу-ниѣ, робокъ. — *Activ.* Trwożny; *Ross. тревожный*; trwo-gi nabawiający, *beſtürzt und verzagt machend*, *Эдичен ein-jagend*. W noce się tumultów trwożnych obawiali. *Bardz. Luk. 186*. Rozpustna rzecz jest wino, a trwożliwa pijań-stwo. *1 Leop. Prov. 20, 1*. (zaburzliwe pijaństwo. *5 Leop.*). Wiem, jak trwożliwa jest dostojęstwa żądza, jak trosk-liwa chęć konsulstwa. *Siem. Cyc. 478*. obawiająca się wszystkiego, *besorgt*, *ängſtlich*. Trwożliwie, strwożenie *ad-verb.*, *beſtürzt*, *erschrecken*. Odpowiadaj niestrwożenie. *Teot. 56, b, 22*. śmiało, bez trwogi, bojażni, *unerſchrocken*. TRWOŻLIWOŚĆ, *ſci, z.*, trwożna troskliwość, *Neuſſi-lichkeit*, *ängſtliche Beſorgtheit*; *Ross. робкоеть, робость*. TRWOŻKA, *i, z.*, *dem*, mała trwoga, *ein kleiner Эдичен*. Pana za lada trwożką zaprzeli się. *Zur. Post. 5, 764*.

TRYANGUŁ, *ob.* Trójkat.

TRYB, *u, m.*; (cf. *Germ. Trieb, treiben*; *Itifr. triben*; *Græc. τριβειν* = pedzić); *moral.* ślad, droga, postępowanie, sposób, kształt, układ; *die Erur, der Weg, der Pfad, die Handlungsart, das Verfahren, die Weiße*. Idź trybem, którym idziesz, od przodków zaczętym. *Groch. W. 245*. Pospolitym trybem szedł; *Caesar hanc reipubl. viom, quae popularis habetur, secutus est. Cn. Th. 1157*. Niech tym trybem, jak zbawiał inszych, sobie dziś pomoże. *Odym. Św. 2, 1 i b*. Często pospółstwa trybem myślą pany. *Zub. 5, 589*. Litości twojej boże nie wysłowieć Żadną wymową; anić od nas dany może Być różny tryb wdzięczności. *Odym. Św. 2, 1 i b*. (wyrząd wdzięczności odpowiadający). Lubo jedne mniejsze, a drugie jeszcze większe miasta są w Turzech, niżeli Stam-

buł, ale tryb wszędzie jeden. *Star. Dw. 19*. Przymusili go do tego gwałtownie, trybem żołnierzom zwykłym. *Odym. Św. 2, H h 5 b*. Tryb wojskowy, gatunek porząd-ku lub exercerunku żołnierzy; *der Striegfuß, Exercierfuß*. Żołnierze obojgo trybu, Polskiego i eudzoiemskiego. *Tr. Młodź w wojskowym trybie ćwiczą w żołnierzec. Pam. 85, 1, 759*. — §. *Grammat.* Tryb, *modus Verbi*; *Slov. spôsob, spůsob*; *Vind. viſha*; *Ross. наклонение*, (cf. на-клоніе). Tryb bezokoliczny *infinitivus*, oznajmujący *indicativus*, łączący *conjunctivus*, rozkazujący *imperativus* *modus*. *Kpecz. Gr. 2, p. 204*. — *Logic.* Trybami nazywamy te wyobrażenia złożone, które tylko mamy za przymioty istności, n. p. trójkat, wdzięczność, zabójstwo. *Cyank. 29*. *Formen der Vorstellung, Deutformen*. — §. *Mechan.* Tryb, koło zębate, zaczepiające o szczelne cewy i one obracające. *Jak. Art. 5, 520*. *das Getriebe, Triebrad*. Try-by u zegarmistrzów toż znaczą, co u młynarzów cewy. *Solsk. Arch. 1*. *das Getriebe in einer Uhr*. — Szyna wyszedłszy z pod trybu i młota, 60 łokci brała długości. *Wod. Dan. 68*. — §. *Görn.* Tryb, odłączanie szumowin od roztopionego ołowiu, *das Abtreiben der Schlätte vom Blei*. *Tr. Glejta przy trybie srebra odchodzi. Haur. Ek. 152*. TRYBIK, *a, m., dem.*, mały tryb młyński albo zegarowy, *ein kleines Getriebe*. *Tr.* — §. Przekł do odłączenia szumowin, n. p. ołowianych, *ein kleiner Triebstein*. *Tr. *TRYBOWAĆ, -ać, -uje, cz. niedok.*; (*Germ. treiben*; *Carn. dervim*; *Svec. drifwa*; *Angl. drive*; *Anglos. dryfan*; *Goth. dreibon*; *Itifr. triban*; *Græc. τριβειν* pedzić, gnać); — trybować, pedzić, popędzać, gnać, pognać; *Germ. treiben, jagen*. To do żródeł, to i do morza się prąda Flagi błędne trybując; *incertus exercet aquas. Zebr. Ow. 195*. Trybować, u ogrodników, pedzić drzewko w górę, obrzynając z gałązek aż do korony. *X. Kam. in die Höhe treiben*. — §. Trybować u flisów, kiedy statek sam płynie z wodą, nie robiąc pojazdami. *Magier. Mskr. mit dem Extreme treiben, fertschiffen ohne Rudern*. — §. Usty żucha łanemi, żab o żab trybuje, I głodne gardło jadłem znikomym szouje. *Zebr. Ow. 215*; *fatigat, scierła żab o żab, er beißt einen Zahn auf den andern*. Niemilosierna każń na niego zmyśliła, Ciężkim trybować go głodem; *lacerare fame. Zebr. Ow. 215*. męczyć go, martern. — §. Trybować, dystylować przez ogień, ciepło przepuszczać, gorącym do fermentacyi wzburać; *distilliren, gähren machen, durch Wärme in den Trieb bringen*. Jak złoto w ogniu trybowane, jak czysty płomień wypolerowany. *Wod. Dan. 215*. Sęki drzewa natura dała, żeby się tam sok zastanawiał, i tym więcej trybował. *Crese. 50*. Każda eżeść drzewa ma w sobie jakoby żołądek, w którym trawi i trybuje wszelką wilgotę ku swęj żywności. *Crese. 61*. Im niżej drzewo szcepia, tym też bardziej się smak onej płonki trybuje i mięmi, który w płonce bywa Eierki. *ib.* W Libyi nie kwitną urodzaje żadne, słońce ją tylko upałem trybuje. *Chrośc. Luk. 509*. smaży, suszy, dörren. Młode piwo albo wino, gdy się trybuje, wszystko z siebie na wierzech wyrzuci. *Rej. Zw. 19*. W domu się nie kocha rozum uchowany, Ale różnym trybuje niebem harowany. *Tward. Wł. 145*.

- §. Trybować czym, handlować czym, womit handeln. *Cauponari*, przekupować, i tym i owym trybować. *Marz. Cetarii*, rybitwi, którzy wielkimi rybami trybują. *ib.* TRYBOWY, a, e, wedle trybu, foremny; regelmäßig, nach der gewöhnlichen Art. Nie trybowy, nie według trybu albo porządku pospolitego, nadzwyczajny. *Cn. Th.* 555. — §. Trybowy, od trybu młynskiego, zegarowego; *Trieb*, daß Gerichte angebend. Trybowe skrzydełka albo zęby zaczepiają się w szynę zębata, a obracając się podnoszą ją w lewarze. *Jak. Mat.* 4, 524. Młyny konne, jedne bywają trybowe, t. j. o dwóch kołach i o dwóch cewach, drugie proste o jednym. *Solsk. Arch.* 82.
- TRYBT, u, m.; (*Ross. трыбъ. Ital. trippa*); gatunek materji jedwabnej, *Germ.* der Tripp, ein Zeug. Towary cudzoziemskie, muchajery, ezamlety, trybty . . . *Vol. Leg.* 4, 81.
- TRYBULA, ziele, *ob.* Trzebula.
- *TRYBULACYA, yi, ż., z *Lac.* niepokój, Unruhe. Dni pełne trybulacyi będą, jakie nie były nigdy. *Podw. Wiódz.* 54.
- TRYBUNAŁ, u, m., w Polsce, najwyższa zwierzchność sądowa, do której sprawy przychodziły przez apelacya od ziemstw lub grodów. *Kras. Zb.* 2, 554. *A. Zimój.* 27. die oberste Justizstelle. — *Fig.* Rozbić każdy w sumnieniu swe sprawy, Taki trybunał domowy tajemny Bogu przyjemny. *Groch. W.* 568. TRYBUNALISTA, y, m., deputat do trybunału, ein Obergerichtsdirektor. Niech habit różny nosza, aby znano, co posł. do trybunališta, co prokurat. *Star. Vol. D 4 b.* TRYBUNALSKI, a, ie, do trybunału należący, Tribunal-; Marszałek trybunałski.
- *TRYBUNARZ n. p. Rzymski, *Krom.* 690, tribunus.
- TRYBUS, u, m., [z niem. *Triebfuß* 2], tryfus, dynarek, trzynóg, *Germ.* ein Dreifuß. Tr. Gdzie się piwo warzy, powinno być tyle miejsca, żeby się pomieściły różne trybusy wielkie i wanny do gotowania, przelewania i chłodzenia piwa potrzebne. *Świtk. Bud.* 266. Trybusy najlepsze są z dylów dychtownie spojonych i klinami ściśnionych. *Świtk. Bud.* 279.
- TRYBUSZON, u, m., z *Franc.*, narzędzie niby świder, do wyjmowania korków z butelek, wyrwiec, der Pfropfenzieher. *Czerw.* 16. grajcar, grajcarek, korkociąg; *Ross.* пробощникъ.
- TRYBUT, [z *Lac.* tributum 2], pobór, czynsz. *W. Post. W.* 285; haracz. *Paszk. Dż.* 159, *Croat.* stibra.
- TRYCA, y, z., z *Niem.* die Tripe, rowek w blochu na sznur. *Magier. Mskr.*
- TRYCEZYMA, y, ż., n. p. Widziała duszę nieboszczyka; dano zaraz na trycezyme; pobenedykowali ojcowie Reformacji. *Kras. Pod.* 1, 70. Po śmierci niedźnych żywotów naszych mieli pomagać upadłym duszom naszym, już nam powiadając o czyściach, o odpuszczeniach, o trycezymach. *Rej. Post. E e 5.*
- *TRYDENT, *ob.* Trójzab. *A. Kchan.* 6. TRYDENT, u, m., miasto i biskupstwo w Austrii. *Dyke. Geogr.* 5, 156. TRYDENTSKI, a, ie, n. p. Biskup trydentski, zbór trydentski. TRYEST, u, m., port w Istrii. *Dyke. Geogr.* 5, 156, *Lat.* Tergesta; *Vind.* Terst; *Carn.* Terst, (terst trzcina); *Croat.* Terszt; *Hung.* Tergeszt.
- TRYGANIEC, Ńca, m., n. p. Stawa kapłan na świętym tryganiecu, duch boży zstępuje na niego. *Stas. Num.* 2, 157. *ob.* Trzynóg.
- TRYKNAĆ, TRYKNAĆ *cz. jedn.*, Trykać, Tryksać *coll.*; (*Boh.* trknauti, trkati, potrkati, (roztrkać rozbość, roztrka rozbrat, niezgoda, cf. roztrgmen e. cf. roztrkać); *Slov.* trkám; *Hung.* töröm; *Carn.* terkam, terklam, stursam; *Vind.* terkati, terkatu); łosć rogana, jak barany etc, mit dem Hörneru steifen, wie die Widder, bérant. Chodzi jak owieczka, a tryka jak baran. *Ein 196. Hns. Al. 6.* (ucha wola). Kozielec trykszał ow. *czke. Dudz.* 64. Trykać się albo tryksać się, jak czynią barany, gdy się rogana tłuką. *Mq. z.* (Vind. fe terkati i rogana, bol zhelam sabetati, skuyarjati; *Carn.* ritam; *Bosn.* rogaborittise). Tryksają się głowami barany. *Comp. M-1 596.* Swowolnie się tryksały kozły *Hor.* 2, 29. — §. *Impr.* Słonie wierzgać i trykać jeły. *Pol. Arg.* 650. TRYKLIWY, a, e; (*Boh.* trkawy; *Vind.* terkazh, terokazhen, ritaj; *Carn.* ritast, seborit; *jęst.* Kozielec trykliwi, którzy się radzi trykają *Mq. z.* TRYKS, u, m., TRYKSNIENIE, ia, n., udzielenie rogani, *Vind.* terk, terkanje, vkupolorenje, ein Hörnersteß, Steß mit Hörnern. Baran od tryksów rogi utracił *Tr.* — §. *Trinsl.* Sturmenie, jeder Steß, Stöß. Gdy go skrótnie napominała, Miasto przeprosi tryksy *collaborata Jull. Es.* 244. TRYKACZ, a, m., baran; *Carn.* terkazh, ein Widder, Stößwider, Steßwider. Trykacze Hiszpańskie zdolne do trzody *Lau. Warsz.*
- Pochalcz. strykać, strzybać, pstrzykać, strzylawka; tyskać, mygyskać; stak, stek, ostek, staczę, store; cf. trzeszczę, trzaskać, cf. sturkać.*
- TRYL, *ob.* Tról. TRYSADŁ, *ob.* Trznadł.
- TRYNA, y, ż., [*ob.* Trzyn 1]; otociny, odpłki, opłki, żelitank. Wziąć font tryny żelaznej z pod pilnika albo świda, gdzie rury kręcą *Forz. Śl.* 255. Półfunta tryn żelaznych z pod pilnika. *ib.* 97.
- TRYNGIELT, u, m., pieniądze na pwo, na wódkę, lokajowi etc. darowane, cf. poczesno; *Croat.* aldomás, Tringjelt. Tryngielt mu dał, aby go za pracę czym kontentował. *Chełm. Pr.* 17. Nosząc od nich do niego, od niego do nich, kopereczaki miłosne, ze samych tryngieltów magłem się spanoszyć. *Teat.* 11, 46. Na miejscu tryngieltu batogi oberwał. *Teat.* 11, 145.
- TRYNITARZ, a, m., zakonnik ś. trojcy od wykupienia chrześcian z niewol pogańskiej, ein Trinitarier, ein Mönch, *ob.* Trójczak.
- TRYNK, TRYNKOWAĆ, *ob.* Tynk, Tynkować.
- TRYNKA, i, ż., w kartach, trzy tuzy, drei Dämler in der Karte. Grał Zygmunt w karty z senatory dwiema, A choć trzeciego króla w garści nie ma, Każe na trynkę. *Pol. Jow.* 117, (cf. krepa, tuz) — *Tr. fig.* Potrójne szczęście, trzechfach Glück. W sądzie ławor, a we grze potkała się trynka, To cię trzeba mieć białej kokoszy za synka. *Kchow. Fr.* 128. Wszelkie szczęście w tej trynce zwykło się zawierać, Dobrze się rodzić, dobrze żyć, dobrze umierać. *Kchow. Fr.* 158. *Pol. Syl.* 295.
- TRYP, *ob.* Trybta, *ob.* Turmalin. TRYPA, TRYPER, cho-

roba lubieżna, rznączka, rzeżączka. *Krup.* 2, 146. *et* 124. *Perz. Cyr.* 2, 69. *der Tripper.*

TRIPELA, TRYPLA, i, ż., *terra tripolitana*, piasek drobny z gliną pomieszany, spiekły i stwardniały, koloru różnego; zażywa się do polerowania szkła, kruszców, kamieni; najprzedniejszy z Trypoli. *Kluk. Kop.* 1, 254. *der Tripel.* eine feine Erde; *Carn.* skolta; *Ross.* трепель.

TRYPLIKOWAĆ *co*, *ob.* Troić.

TRYSKA, i, ż., linka, którą się żagiel od dołu ze szrodka podkasuje, aby mógł sternik widzieć przed sobą. *Magier. Mskr.* ein Tau, den Segel von unten auf zu schützen. TRYSKAĆ *med. niedok.* wytryskiwać; *Ross.* буровить, забуровить, иррifen, иррiuben. Wody pod rzutem kotwy pienia się tryskają. *Przyb. Luz.* 14. To wymawiając tryskał mi z oczu ogień. *Stas. Num.* 1, 84.

TRYSZAK, a, m, TRYSZACZEK, czka, m., *dem.*, gra w karty, das Treischaf, ein Kartenpiel. Po wieczery poszliśmy w tryszaczka. *Teat.* 28, 91. Tryszak czyli tryszak. *Mon.* 76, 727. Do modlitwy ani jej popędzisz, a chapaneczka, trysetka, tryszaczek, kwindecz, weintein, onzedmi, hyle z gachami, m w dzień, ni w noc się nie przykrzy dobrodzieje. *Teat.* 24, b, 7.

TRYT, *ob.* Tret.

TRYTEF, tła, m., droga sypana na łęgach, trzesawicach; *X. Kam. Germ.* die Triff, der Treibweg. W traktach dla handlujących wyznaczonych, gdzieby mostów, trytfów lub grobel potrzeba wymagała... *A. Zamej.* 2, 55.

TRYUMF, u, m., TRYUMFEK, fku, m., *demin.*, z *Laec.* §. 1) zwycięzka pompa, *der Triumph*; *Sorab.* 1. triumph; *Vind.* flaunu vpełanje, vefelni obhod, hopkanje, flaunu vefelje; *Rag.* slavnodobitje, slavnarados, slavnovesseglje; *Ross.* триумфъ, торжество, торжествование; *Eecl.* побѣдноє; — obrządek uroczysty, wjazd solenny wodza w Rzymie po zwyciężonych nieprzyjaciolach. *Kras. Zb.* 2, 554. Obchodzi wesoły tryumf, pieśń zwyciężna spiewaj. *Uw. Uw.* 594. Czymś tryumf. *Sk. Dz.* 57. Tryumfy z 'siasid niezwykłych. *Groch. W.* 585. Zyskowniejsza między bracia zgoda, niżeli krwawe nad nimi tryumfy. *Nar. Hst.* 2, 402. Gdzie zwycięstwo bez pracy, tam tryumf bez chwały. *N. Pam.* 6, 214. Mały tryumfek. *Zabl. Roz.* 90. Szkoda trąbić tryumfu przed wygraną. *Pot. Zac.* 27. Nie nóc tryumfu przed bitwą. *Jabl. Ez.* 78. (nie mów hop, aż przeskoczysz). — §. 2) Tryumf, miano psa gończego. *Kyd.* Name eines Stäuberhundes. TRYUMFANT, TRYUMFATOR, TRYUMFALNIK, a, m., tryumfujący, ze zwycięstwem uroczyście się wracający, *der Triumphirer*; *Sorab.* 1. triumphuar; *Vind.* triumphirarvez; *Rag.* slavodobitnik, proslavnik; *Ross.* побѣдоносецъ; *Eecl.* ликовственикъ, ликующій, веселящийся, торжествующій. Tryumfator wielki. *Jabl. Ez.* 218. Tryumfalnie Rzymsey w zamek wjeżdżali Capitolum zwany, gdzie bogom dawali dzięki. *Chodk. Kost.* 62. O Jezuu, o całego świata trymfancie! *Pot. Zac.* 106. TRYUMFATORKA, i, ż., die Triumphirende. Twoja nad nami dobroć jest tryumfatorka. *Teat.* 44, 15. TRYUMFALNY, TRYUMFOWNY, TRYUMFOWY, TRYUMFENY, a, e, TRY-

UMFALNIE *adv.*, do tryumfu należący, *Triumph*; *Sorab.* 1. triumphiszki; *Vind.* flaunovefelni, triumfni; *Rag.* slavodobitni; *Ross.* триумфальный, торжественный, побѣдноносный; *Eecl.* добропобѣдный, любопразднственный. Tryumfalny wieniec. *Warg. Wal.* 60. Szata tryumfowa. *ib.* 109. Nieraz August wracając z wojennej wyprawy Krył się przed tryumfami okrzykami sławy. *Tom. Rol.* 40. Tryumfowne wojsko. *Krom.* 618. Tryumfalnie chce być spalonym. *Teat.* 18, e, 40. TRYUMFOWAĆ *cz. niedok.*, tryumf odprawiać, wracać się uroczyście zwycięcą albo ze zwycięstwem; triumphiren, einen Triumph halten; *Sorab.* 1. triumphhuu; *Vind.* triumphirari; *Eecl.* триумфую, триумствую; *Ross.* надъ кѣмъ возторжествовать, красоваться, сликовествовать. — *Pr. et tr.* Nie strzelał z dział, nie tryumfował obyczajem świata tego. *Rej. Post. D d d 5.* Ońaż to wdzięka Grecka, co świat tryumfuje, Mójże to syn Herkules! *Bards. Trag.* 55. Madrością zwykła tryumfować. *Boh. Kom.* 4, 167. TRYUMWIRAT, *ob.* Trójwładztwo, trójmęska godność.

*TRZA, *ob.* Trzeba.

TRZĄŚĆ, trząśł, trzęśł, trzęsie, trzesę *cz. niedok.*, Trząśnąć *jednł.*, Trząsać *contin.*; *Boh.* trāst, trēsū, trāstī, trāsl, (trausyti potrzasać, sypać); *Slov.* trāst, trasem; *Sorab.* 1. trāszu, czafež, prožam, (truschu spargo); *Sorab.* 2. tšehēčž, tšeheszł, tšehēszu; *Carn.* trēsti, trēst, trēsem, (trēsiti sternere, trōsem spargo); *Vind.* trēsti, trēfem, trēfal, stresti, potrefluvati, (Vind. trōsit, sternere); *Croat.* trezti, treszem, treszti, drieszam, kaszam, kassem, kaszati; *Dal.* truszam; *Rag.* trēsti; *Bosn.* trēsti, drimati; *Ross.* трясети, трясутъ, тряну, трясутъ, натрусить, трушу, мотать, мотнуть, (cf. мотать); (cf. *Græc.* τρέω, τρέσω; *Lat.* tremo); trząś co, abe czym, potrzasać, zatrząsać; *jdütteln, rütteln, benteln*; *Boh.* klātiti, klātjm, klatjwam. Gorączka piecze, febra trzęsie. *Pot. Jow.* 21, *Rag.* trēsęgljaviza; *Eecl.* трасакн-ца; febra, (*ob.* Trzesawica, trząśca). Grozi Jedza, trzesąc na lbie brzydkimi jaszczury. *Zab.* 5, 399. *Nar.* Trząsać głową, odkiwać, nieprzyzwalając. *Cn. Th.* 598. den šepf *jdütteln, benteln*; *Boh.* mrdam; *Rag.* trēsati ghlavom. Co za nkontentowanie widzieć go trząścego nogami. *Teat.* 54, 95. (mit den Beinen zappeln, t. j. wisic na szubienicy). Trząsący *Ross.* тряскій. Trząś owoc, otrząsać, *Obst* *jdütteln*. Gdy owoc trzęsa, słomy pod drzewa naściela, aby się nie flukły. *Haur. Sk.* 70. Gruszki trzęśli. *Teat.* 29, 150; lubászki. *Dzwon. A 2.* Na pował leżały Trupy, jak robaczywe kiedy obleciały Jabłka, za trzaśnieniem różg, jak żoładz obity. *Zebr. Uw.* 179. — *Fig.* Strach wielkooki Upadł na nie gwałtownie, trzesąc oba boki. *Misk. Ryt* 22. Pojazd, wóz, kolaska, karetka trzęsie, *der Wagen stößt. Tr.* (*Sorab.* 2. žtumpotaseh, tumpotaseh, cf. tupać). — Trząś, przetrząsać, przerzucac przezierając, rewidując; *Ross.* шарить, genau durchsuchen, residiren, viftiren, durchbenteln. U rogatek Wiedeńskich rewidowano mi i trzesiono bez miłosierdzia. *Kras. Doś.* 95; dumoki nasze zwartowali, patrząc, jeśli towarów jakich nie wieziemy. *Warg. Radz.* 61. Kazał jej zawołać i trząś ją; znaleziono przy niej list bar-

dzo podejrzany. *Teat.* 5, 122. Trząść każą rzezy, skrzy-
nie i tłumoki. *Jabl. Ez.* D 5. Trząść piemiędzi, trzo-
sem i brząknąć, mit Geld flappern, flimpern. Darino się
piemi do kraju Cytery. Jeśli nie trząściem złotkiem i
talery. *Zab.* 9, 95, (cf. darmo nie, brząkać tu trzeba).
— *Fig. tr.* Żarty trząść z pobożenia, *irridere pia vota.*
Żebr. Ow. 8. Żarty stroić, *Edw.* trreiben. — Trząść czyli,
gwałtownie poruszać co, wzruszać, wzburzać, *phys. et*
moral.; etwas heftig erschüttern, gewaltiam bewegen. Wziął
Samson słopy domu, jeden prawą, drugi lewą ręką, a
trząsnawszy moeno słupami, obalił dom wszystkiek. *Sk.*
Żyw. 2, 5. Przez chciwość wiele krwi niewinnej wyle-
wają i trzęsą światem. *Sekl.* 87. Ow Rajzet, rycerz
zawołany, Co niegdyś całym zdawał się trząść światem.
Kras. Mysz. 46. Naród Polski przyszedł do tak oplaka-
nego stanu, który niegdyś trząsał północą. *Pam.* 85, 4,
717. Interesami całej Europy podług swojego uroszcze-
nia udzielnie trząsa. *Mon.* 71, 211. Reginka, mego oj-
ca zuchwała mistrzyni Trzesie domem, za nos go wo-
dzi, co chce czyni. *Zabl. Zab.* 9. Rzeź ta jawnie się
stała, teraz słuchajcie, co się wiec w domach trzęsie.
Modr. Baz. 121 co w domach broją, wie mummulariůch
eā in den Hāufern jugelt. — *Similiter.* Trząść kogo, ni-
szczyć, gubić go; einen vernichten, ins Verderben stürzen.
Trzasłem przez cie pasterza i trzode jego, trzasłem ora-
cza i woły, trzasłem księdza i tyrana. *Budn. Jer.* 51, 25.
(pokruszyłem. *Bibl. Gd.*). — *Transl.* Trząść co na my-
śli, rozbiierać, układać, snować, knuć; im Edfilde ūb-
ren, in Gedanken jähmichen, einen Plan reinnen, entwerfen.
Niektórzy panowie niecheln wiele rzezy nowych u sie-
bie na myśli trzęśli. *Modr. Baz.* 135. — *Alter.* Trząść
nowiny, wieści, trząść o czym, tarkać; von etwas mün-
feln, ein dumpfes Gerūcht verbreiten. Z menawieśi rzezy
szkaluje, nowiny trzęsie. *Krom.* 480. Pod czas nieby-
tności Bolesława, buntownicy zdradę wywierają, trzęsąc
wieści, że krom ich wiadomości następcę wyznaczył.
Krom. 280. Nie wszystko prawda, co ludzie trzęsą. *Cn.*
Ad. 666. To co trzęsiono około tej dziewczki, plotki
były. *P. Kcha.* *Orl.* 1, 261. Miedzy mnichy o nim
trząść się poczęło, jak gdyby był heretyk. *Sk. Dz.* 281.
(gruchnąć). Obejrz się na mój wzrost, Jupiter na nie-
bie Nie ma nad mię, boć wy tam trzęściecie u siebie
Coś za króla Jowisza; *vos narrare sceleris.* *Zebr. Ow.* 542.
Nie wiesz o niczym, chęć to ode mnie usłyszeć, czym
się prawie całe miasto trzęsie. *Teat.* 50, b, 14. TRZĄŚĆ
się *rec. et pass.* drzyć, jütern, beben, erbeben; *Sorab.* 2,
sze tsehěcz; *Sorab.* 4. treschu szo, tżepotam, (cf. trze-
piotać się); *Rag.* trěstise; *Vind.* setresti, potresti, tre-
petatti. — *Phys. et mor.* Plakali wszyscy, trzęły się
serca na tak ciężką sprawę. *Zab.* 15, 270. Trzęsący się,
drzący *Boh.* trěsawy. Trzęsie się jak osika. *Sorab.* 2,
woń sze tsehězo, ako wozina, ako wozinowi list. Nie-
chaj się ziemia wzruszy, trzęsąc się z górami. *Bardz.*
Trag. 505. TRZĘSIENIE, daś Edfütteln, Rütteln; trzę-
sienie, trzęsienie się, drżenie, daś Jütern; *Boh.* trěsla-
wice, trěslawé ruce; *Vind.* trefš, potrefš, trefenje, tre-
šhenje, trefje, strefš, strefhenje, trepetanje; *Carn.* tres;

Rag. trěsgna; *Slav.* trěshnja; *Bosn.* tresena, tresenje;
Ross. трясение, тряска; *Ecel.* трясць. Trzesienie ziemi,
drżenie ziemi, daś Edfütteln; *Boh.* zemětřesení; *Slav.*
trāsawica, trās-eni zeme, zemětřaseni; *Sorab.* 1. zrem-
rzeno; *Carn.* potrěš; *Vind.* tref, trefš, potrefš, potref-
lek semle; *Croat.* potrěš zemlje; *Ross.* землетрясение.
Za Kazimierza trzesienie ziemi przypađło, co tak rzezy
rzadka w Polsce, że ilekroć przytrafia się, zawsze to
sobie ludzie za wielki cud biorą. *Krom.* 84. Wzrusze-
nie albo trzesienie ziemi. *Otw. Ow.* 250. TRZĄSCA, y,
ż.; *Rag.* trěsgljavica; *Ecel.* трясавица; zimnica, febra,
paroxismus. *Macz.* [Abowiem trzesienie trząsa z zimna
pochodzi. *Sienn. Lek. dōs.* 242. — 2]. daś falte fieber
die Fiebfälle, ob. Trzęsawka, trzęsawica.

Pochodz. trzęsawica, trzęsawisko, trzęsawier, trzęsła,
trzęsianka, trzęsido, trzęsiogon, trzęsiśtrzyńka, trzęski;
dotrząsać, natrząsać, otrząsać, potrząsać, przetrząsać,
przytrząsać, roztrząsać, utrząsać, wstrząsać; wstręć, wy-
trząsać, zatrząsać.

TRZASK! (*ta exi cum puncto notato. Cn. Th.* 1158) *par-*
ticula sonum crepantem exprimens, ut hul. plusk, klask,
pok, płaq! fraq! ruq! No dalej, trzask, pask, chluć!
Teat. 51, 81 — TRZASK, u, m. (*nomen, a pleno et*
absque puncto. Cn. Th. 1158); *Boh.* trěskot, trěsk,
prask, praskot, (trěsky, plesky); *Slav.* trěsk, trěskot;
Sorab. 1. rjěszk, rjěszkot, rěskot *vehemens fragor ar-*
borum, fragor fulminis, praszsk soun fligelli aurigalis,
(trěski plotki nugrě); *Carn.* trěsk fulmen, ob. Trzaskawica;
Vind. trěsk, trěsk tontru, fulmen; *Croat.* trěszk ful-
men, telum coeli, treszka, praszsk, ropot streptus; *Dil.*
rogobor, karsnya; *Hung.* ropogas, harsanas; *Rag.* trjěš
fulmen, trěska, bukka, ūrnebes, xāmor, rōgobor, tre-
pēt, karsogna; *Bosn.* trěsko, bukka, talabukka, (trjěsk,
trisak; *Slav.* trisak fulmen; *Ross.* трескъ, трескотня,
трещина, трещинка, шленовъ; trzaskanie, trzszczemie,
cf. trusk, trzusk; daś Rařfel, Črařfel, Krařfen. Gdy
przyłożył ogień do prochu ruśmownego, będąc trzask.
Zinn. Post. 225. Pzięde drzwiami nogami szasich, aby
oeknał, na urząd on trzask czyniać, aby nie od budzą-
cych ale od szumiących oeknał. *1 Leop. Jld.* 14, 9
Nie slychać chrobotania i trzasku w porcie. *Polk. Sen.*
list. 127. Co się osoby mój tyczy, twardziej mie miesza
hałas, niżeli trzask jaki i chrobotanie. *Pólk. Sen. list.*
2, 5. trzask, buk, hałas; *Vim.* Poltern, Čřřřie. Czy
to warto było tyle hałasu i trzasku. *Teat.* 15, 54. U
złego robotnika siła trzasku, roboty mało. *Fređr. Ad.* 59.
Przed trzaskiem do lasa nie iść. *Rys Ad.* 55. — Z trza-
skiem, s trzaskiem, z strzaskiem; hueznie, z hukiem;
frachend, mit llagōtium poltern. Tyber ciemnomgłysty z
trzaskiem do morza wpada. *Otw. Ow.* 577. — Na-
gle, szybko, nieopowiednie, jak z bieża, jak z procy;
Slav. iz nebruha; *Gall.* brusquement, plōghē, ūlennig.
Pojmānca przyprowadził przed króla swojego, aby go
z trzaskiem osądził, jak śpiega zradnego. *Papn. Kol. P.*
2 b. Bardzo prędko, trzaskiem, pośpiesznie, *celeriter.*
Macz. Wyprawił się Bolesław s trzaskiem nad nadzie-
ję Pomorza. *Biel.* 69. Bez wieści z trzaskiem na obóz

jego gwałtownym ludem uderzono. *Gorn. Sen.* 451. Gdyby rękoinia umarł, tedy nie zaraz z trzaskiem sukcesorowie jego mają być przymuszeni do zapłacenia. *Chetm. Pr.* 145. Co im kazano, z trzaskiem wykonali. *Budn. Ezdr.* 6, 15. S trzaskiem przyjdzie niedza leniwcze, nagle start będziesz. *Budn. Prov.* 6, 15. TRZASKA, DRZAZGA, i. ž., 'DRZAŻBZE, a. n., collect., TRZASZCZKA, TRZASECZKA, DRZAZECZKA dem.; *Boh.* trjska, trjštka, osečka; *Slav.* traud, (cf. trād, cf. trud); *Sorab.* 1. tzeška, čiescha; *Carn.* treska, tērska, pesdir; *Vind.* trieska, tšpan, trieskiza, leberifzh; *Croat.* trészka, trészehje, tresche, truba; *Bosn.* trisetiça, trisetje, triskotine; *Rag.* trisetiza, triskotina, zjepottina, sekordiglja; *Ross.* дразгъ śmieci, wyrzut, дресца zdruzgotane kamyki, еолокъ, еолочекъ, осколокъ, отколокъ (cf. klóé), отщепокъ, ощепокъ, ощепочекъ, шепанъ (cf. szepać), запоза, шпереш, шперешекъ, (cf. wiór); — 1) kawałek odszerepięnego drzewa, der Hölzspan, Splitter. Drzewa w trzaski skruszywszy, do szabel się rzucili. *Warg. Cz.* D 5. Zjątrzony niedźwiedz wszystko w drzazgi rozmiata. *Wid. Dan.* 5. (kruszy). Wziąć kawał tego drzewa, i na drobniuchne je pokrajać drzazeczki. *Haur. Ek.* 165. Małą trzazszkę darował mu krzyża ś. *Sk. Dz.* 559. Trzaski albo ostrużyny buksbaumowe. *Cresc.* 475. Nie miej za deba liehe jego trzaski. *Jabl. Ez.* 157. Trzaskę burza wyrwała jednemu dyłowi. *Zbil. Dr. E.* 2. Popioł z drzazdza winnego. *Urząd.* 407. Gdzie drwa rąbią, tam trzaski leca. *Ld., (ob. Wiory).* Pies śmielszy na swych śmieciach, trzaski same biją w domu. *Pot. Arg.* 478. Trzask pełn, abo poszczepany, potrzaskany, *assulosus.* *Cn. Th.* 1158. isplitteridŭ, voll Splitter. Bodajbyś był na tysiąc drobnych trzask pierwej połamał nogę! *Ossol. Str.* 7. Trzaska w ciało wpadła, tarń, goździ etc. Srogą lwowi drzazgę z łapy skaleczonęj wyjmuję. *Jabl. Ez.* 215. Drzazeczki sobie zakłóć *Ross.* занозить. — *Allegor.* Coż widzisz trzazszkę w oku brata, a tramu w oku własnym nie widzisz? Jak możesz rzec: bracie, daj ci wyrzucę trzazszkę z oka twego, a... *Sk. Kaz.* 275. Widzisz trzazszkę w oku brata. *Schl. Math.* 7. (proszek. *ib.* 27; pazdziorko. 1 *Leop. Math.* 7, 2. trzazszkę. 5 *Leop. ib.*) — 2) *Herald.* Trzaska, herb; w polu niebieskim księżyc rogami do góry złoty i dwie główne otłuczone z krzyżami i rękojeściami. *Kurop.* 5, 52, ein Wappen. TRZASKAWICA, y. ž., trzask, trzaskanie, grzmot, piorun; *Frähen,* *Snallen,* *Donnerfnall,* *Donner,* *Donnertrahl;* *Slav.* strala, (ob. Strzała); *Sorab.* 1. rjeszk, rjeszkot; *Carn.* tresk; *Vind.* tresk, treisk, grum, grumska strela, germanje; *Croat.* trészsk, trezk, ztrēla, (treszkavieza *fulminatio,* treszkävecz *fulminator,* f. treszkavka; treszkonosni *fulminifer,* treszkov *fulmineus;* *Bosn.* trisák, trjesk, strela koja s nebba padda, magna; *Rag.* trjeskaviza *fulminatio,* trjeskalaz *fulminator;* *Slav.* trisak; *Eecl.* треска, громъ съ молнією, тресновеніе перуна. Gruchnęły wiatry, trzaskawice, błyskawice, ziemi trzesienia. *Birk. Dom.* 16. Widział pioruny i trzaskawice wypuszczone. *Sk. Dz.* 499. Gromy, trzaskawice padały na świat. *Żurn. Post.*... *Rej. Apoc.* 97. °Strzaskawice. *Petr. Pol.* 64.

Niebo od chmur zezerniało; zaczyn gęste a straszne trzaskawice powstały, a piorun uderzył ogromnie na wóz Jagiełła. *Stryjk.* 517. Świata nie widać, że wszech stron się błyska, z gromów straszliwe idą trzaskawice. *P. Kchan. Jer.* 194. Jako wieg pracowity oracz wylekniorny W niepogodę, piorunem srogim ogłuszony, Kiedy już trzaskawica i on grom ustawa... *P. Kchan. Orl.* 1, 25. — *Allegor.* Iż się zachmurzał bardzo grzech twój około niego, iście się pewnej trzaskawice a pewnego gradu nadziejaj około siebie. *Rej. Post. S* s 6. — *Aliter:* Oblieże ich pełne gniewu a trzaskawicy. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 54. hałasu, wrzawy, wrzasku; *Zeñen, Oetöfe.* — 2. Wasze pólhaki, wasze trzaskawice. *Groch. W.* 414. trzaskające strzelby, *Snallbüchsen.* TRZASKLIWY, a, e, — *ie adv.;* *Rag.* treskovit; *Ross.* трескучиі; *Boh.* praskawý; pełen trzasku, *frähen;* *Croat.* treszkov *fulmineus;* *Sorab.* 1. treskowné, treskoyité *nugax,* *Subst.* tréskawecz, treskař. Trzaskliwy piorun woła boską ogłasza szeroko. *Przyb. Ab.* 265. TRZASNAĆ, TRZUSNAĆ, trzasnął et trzasł, trzaśnie, trzasnę *med. jedul,* Trzaskać, Trzaskać *cont.;* *Boh.* trjškati, tršknauti, prškati, pršknauti, prškowati; *Carn.* trëshem, trësheti, trësham, lopütam; *Vind.* pokat, luskat; *Croat.* trzškati, pršzkam; *Rag.* trjesnuti, trjeskovatti; *Bosn.* treskati, trisnuti, s nebba striliti; (*Dal.* trškati *blaterare*); *Ross.* трескать, хлопнуть, хлопать (cf. klapać), шлепнуть, шлепать, (ц-трескаться pekać się); *Eecl.* трощу; *Græc.* (ζοίω, ob. Trzeszczyć, cf. *Germ.* trogen); trzask wydawać, głośno trzeszczyć; *fnallen,* *frähen.* Kasztany w prysku trzaskające. *Teat.* 15, c, 85. Ni trzusnąwszy pióry, wypadł; *volat nullis strepitus facientibus alis.* *Zebr. Ow.* 288, (ob. Trusk, trzusk, cf. trzpiot, trzpiotnąć). Najbliższa szermanna nikogo nie budzi, po drzewach list nie trzaśnie; *immutae silent frondes.* *Zebr. Ow.* 166. (nie szeleści). Jak się zażrę, trzaśnie mi aż za uchem. *Zabl. Anf.* 94. Trzaska, piorun trzaska, piorun bije *Croat.* trezka. Słowa idą mu z ust, jako piorun trzasnął. *Rej. Zw.* 84 b. (piorunujące słowa). Wołanie wielkie i grzmot wszczął się, że wszech stron, trzaskanie dział, bębnie nie, tak iż jeden drugiego słyszeć nie mógł. *Baz. Sk.* 668, (*Ross.* хлопотня, cf. kłopot). Tak się dmiesz, że ledwie napuszona skóra nie trzaśnie. *Hor. Sat.* 215. (z trzaskiem pęknie). Omal mi łeb z myśli nie trzaśnie. *Zabl. Z. S.* 24. Stał z gofą głową na trzaskającym mrozie. *Mon.* 67, 24). — Trzasnąć, piardnąć z trzaskiem, cf. skrzypnąć, cincu *fnallen laffen.* Litwinowi się przytrafiło, że trzasł eludzina w izbie, co aż słyszeć było. *Opal. Sat.* 150. Dalej kot trzaśnie, niżli mysz skoczy. *Rys. Ad.* 12. — 2. *Activ.* Trzaskać czym, womit ein Oetöfe, Gefraße machē, flatjßen, *fnallen.* Stary furman rad słyszy, kiedy ktoś biecem trzaska. *Rys. Ad.* 64. *Bardz. Trag.* 484. Gdy owo woźnica biecem w powietrze uderzy, głośno trzaśnie, i potężny grzmot z onego uderzenia słyszymy. *Sak. Probl.* 61. Wychodząc z hałasem, trzasnął drzwiami. *Węg. Marm.* 4, 121. er warf die Thüre zu. Jakoś nos tam wścibił, ta drzwi trzasła...

Teat. 45. c, 108. *Wyb.* Cicho wychodź, żeby trząśnięciem drzwi go nie obudzić. *Teat.* 10. b, 84. — Trzaskać co, trzaskać co, z trzaskiem rozbić, grzmotnąć, zerwać. Darmo cię zbroi karaceny łuska, Bo mięka rozkosz i bułaty trzaska. *Mon.* 71, 897. Trzaskać kogo, z trzaskiem uderzyć, bić; mit Octöfe jöblagen, jödmettern. Jakże mię w papę trzaska. *Teat.* 51, 59. W twarz pięściami trzaska, Szaty na sobie drapie, w piersi ciężko praska. *Żebr. Ow.* 289. Niech piorun trząśnie takiego gapia! *ib.* 56. b, 26. Bodajby was piorun mogło zagasać i przygoda cię kretym biczem trzasnąć. *Chrośc. Job.* 81. — *Aliiter:* Trzaskać na kogo, gromić kogo, fukać. *Cn. Th.* 219. auf ciuen wetttern, fluchen.

Pochodz. *natrzaskać*, *potrzaskać*, *przetrzaskać*, *roztrzaskać*, *potrzask*; *trzeszczyć*; *wytrzeszczyć*.

TRZASNAĆ, *ob.* Trząsać.

TRZCINA, TRCIA, i, ż, TRCINISKO, a, n.; *Boh.* třítj, třitniště, třitnowina, třest, třitina, (trs = łuszczyca); *Slov.* třitnowina, třítj; *Sorab.* 1. ezimina; *Sorab.* 2. schulp; *Carn.* terst, terstje, terstovina, rokufje, (cf. rokić); *Vind.* terst, tarst, terstina, terstovina, terstinje, terstikovina, steblo, (*ob.* Żdziełło); (*Vind. et Carn.* Terst = Tryest, miasto); *Croat.* terszt, terztische, terstikovina, (Terszt); *Hung.* Tergeszt = Tryest; *Bosn.* tarst, tríst, terst, tristića, tristića, tarstsete, terstsete, trístsete, (Terst, Trjest, grad = Tryest miasto); *Dal.* tarsat, moszur; *Rug.* tarst, tarstje, tarsetizza, tarstise, tarstenik, tarstenizza; *Ross.* тростникъ, тростничекъ; (*Elym.* cf. store, sterczyć); miejsce czyli bagno trzeina zarosłe, ein Rebrflaß, Rebrflumpf, Eßflumpf. Treina, trzeina, szuwarów i sennych makówek pełne. *Min. Ausz.* 49. Miasto ciała Syryngi błotne trzeicie otrzymał, calmos palustris. *Żebr. Ow.* 24. — *Transl.* Wielka liczba sterczących rzeczy, eine große Menge aufrecht stehender Dinge. Treina strzał rozkrzewiona z krwi mojej. *Min. Ausz.* 54; (*scjes telorami*). Ludzi, jak trzeina ze wszech stron. *Pol. Arg.* 244. TRZCIANKA, TRCIANKA, TRCIONKA, i, ż, rurkowata bylina, rurkowate ździebło; ein Salin, Rebrflöhen. *Cn. Th.* 1152. TRCIANKA, i, ż, rurka trzeina, n. p. cukrowej, der röhrige Schaft, 3. B. des Zuckerrebrs. Trzeianki wytłaczają, z których idzie miód, a z tego cukier waza. *Urzed.* 459. Trzeianki nierówne woskiem ociegnione. *Żebr. Ow.* 24; *disparis calami* i t. p. TRZCINA, TRCINA, y, ż, TRZCINKA, TRZCINECZKA, i, ż, *dom*; *Boh.* třitina, třitina, třest; *Slov.* třitina; *Morav.* palach, (cf. paluch, cf. palcat, palczati); *Sorab.* 1. težina, ezina; *Sorab.* 2. težina, buschak, buschar, kastwej; *Carn.* obil (cf. biel), cen; *Vind.* ziu, (cf. cewka); *Croat.* tersztika, terszt; *Ross.* трость, тростина, тростинка, тросточка, тростинь, тростинчикъ, очереть камышь; *Ecl.* тростка, стьбло, стьбелце, стьблне (*ob.* Żdziełło), лучница; *arunio*, Rebr, Eßflj; rośnie po stawach, zdatna do okrywania prostych dachów, w pokojach do sufitów gipsowych. *Kluk. Rosl.* 2, 265. Trzeina błotoloba, *palustris*. *Żebr. Ow.* 88. Wodna trzeina w wielkiej suszy. Skoro leda wiatr wionie, zarazem się skraszy. *Pieśn. Kat.*

164. Bać się trzeba trzeinie, gdy wiatr dąb wywinie. *Cn. Ad.* 8. Jeżeliśmy trzeina słaba, przywiezoiemy się do mocnego debu. *Sk. Kaz.* 14. b. Trzeina cukrowa. *Bohr.* 254. Zuckerrebr. Tak się było bezpiecznie na nim wespierać, jak na trzeinie, która, gdy się złamie, rękę podziurawi. *Birk. Zbar. D.* Trzeina wonna, *ob.* rajska trawa. Ołmienni ludzie lada za wiatrem jako trzeina się tam i sam poruchują. *Dambr.* 569. — Trzeina łuskowa, z niej łuski pod miotaniem trzeiny Hiszpańskiej. *Kluk. Dykr.* 1, 55. iwanische Rebre, Rebrstede. Po żołniersku z trzeina, na znak unterofficersstwa. *Teat.* 24. c, 100. Ni trzeinie jeździć, jak dzieci. *Kmit. Spyt.* Stredemjerd reiten. Na trzeinie by na koniu jeździł Sokrat między swymi chłopięty. *Warg. Wal.* 278. — *Allud.* Figurka gdyby trzeinka, i kształtna i prosta. *Teat.* 10. 5, (cf. świeca, świeczka). — 2. Trzcinka w cewce dla obracania, trzonka, das Eßflöhröhrden in der Weberwüle. *Cn. Th.* 1152. bylina czeza, ździebło; ein beher Schin, ein Rebrflöhen. *Tr.* TRZCINIANY, a, e; *Boh.* třitnowaty; *Sorab.* 1. ezinaně; *Dal.* tarsztsehv; *Ross.* тростяниа; ze trzeiny, von Rebr, Eßflj, Rebr =. Poszycie trzeiniane. *Cn. Th.* 1152. Trzeiniane pieszczalki. *Qu. Qu.* 456. *Zab.* 10, 58. *Ross.* TRZCINIASTY, a, e, do trzeiny podobny. *Cn. Th.* 1152, rebartig, idüfartig. TRZCINISKO, a, n., a) [miejsce trzeina zarosłe, ein Eßflumpf 2], *ob.* Treia. — b) *Contem.* Trzeina paskulna, káñdies Rebr. Grube trzeinisko błoto zapchało. *Erzst.* 128. TRZCINISTY, a, e, — o *adverb.*, pełen trzeiny. *Cn. Th.* 1152. voll Rebr und Eßflj; *Sorab.* 1. ezinozót; *Croat.* tersztikonozni; *Ecl.* тростяниа TRZCINNIK, a, m., TRZCINNICZEK, *czka, m., dom*; *Ross.* тростянка, очертянка; trznak, *enboriza s kocniakus*; wróbel trzeiny, ptaszek nie wielki, żagle się równający. *Kluk. Zw.* 2, 512. der Rebrammer, Rebrverting. Ptaszka trzeiniczek, *nozzicilla saluaria*, ptaszek mały, z kształtu ptaszkom podobny, utrzymuje się w trzeinach. *Kluk. Zw.* 2, 511. die Rebrfelle, Rebrmeie. TRZCINIY, a, e, do trzeiny należący, Rebr =; *Vind.* tersen; *Slov.* třitěny, třitěny; *Rug.* tarstni, tarsten; *Croat.* tersatin, terstikow; *Ross.* тростинковий, камышевый; *Ecl.* тростянь, тростяни. Pierzysko trzeinne, o' Pierzysko. Związze trzeinne. *Polmod.* 71. w trzeinie przebywające, iud im Eßflöhe aufhaltend. Wróbel trzeiny, *ob.* Trzeinik. — *Tr.* 3. Głowiek trzeiny, chwilejący się rozma em wiaz. *Zinn. Post.* 5. b, 759. wafend wie ein Rebr. No tego trzeiniego czeześcia, słanego wosła tu szukał ten swięty pędzi. *Wiśn.* 555. TRZCINOWAĆ *cf. contin.*; n. p. n. a. d. rza, trzeina rabinaj i drótem nawiezywać na serię lub sufit. *Magier.* *Mshr.* rebren, berebren. Trzeinowanie ściana trzeinowana, das Rebrwerk. Kuchnia rzucić gips na ścianę, grzymis lub trzeinowanie. *Magier.* *Mshr.* TRZCINOWY, a, e, od trzeiny, Rebr, von Rebre. Trzeinowym kijem nie nie nabije. *Petr. Pol.* 550. słabym, kucnym TRZCIONKA, *ob.* Trzeianka.

TRZĘBA, *contr.* TRZA; *imperson.*; *Boh.* trěba, (tielas nawet); *Slov.* trebas, tremas (= chlebaż); *Srab.* 1. treba, (trěbas = podobno, może), djrbu, djrbum oportet me, dčibi szo, hodzi szo oportet, mufti, cf. mus; *Srab.* 2.

derbu, tröba, (tropa potrzeba, konieczność); *Carn.* treba je; *Vind.* trebu, potrebnu; *Croat.* trebe; *Rag.* trjebaje, trjebovati; *Bosn.* trebovati, tribovati; *Slav.* valja; *Eecl.* трѣбѣ есть, потрібно есть, (trebnyj potreboj, trebovanie potrebowanie, trebuj potrebuje); *Ross.* должно (cf. dłużno), достоинъ (cf. dostojno), (trebovatij potrebować, żadać, wytrebovati, potrebovati żadać); *Eecl.* потребляю *oboleo*, *depravo*; потребовательный *abusivus*); potrzeba jest, potrzebno jest; es ist nöthig, man hat von nöthen, (cf. *Gerin.* darben, bedürfen, dütjen; *Goth.* tharban, thaurban; *Svec.* trafwa; *Anglos.* thearfian; cf. *nostr.* dobry). Dziś, gdy częstuje, albo daje chleba, Pytaj się pierwej, czego panie trzeba? *Bratk. B 3 b.* Pokazuje się, gdy nie trzeba, gdy trzeba, nie widać go. *Cn. Ad.* 885. Trzeba mi cię trochę na słówko, *paucis te volo.* *Cn. Th.* 1158. Ani ja mam złota, ani tobie trzeba. *Prot. Jul. A 2 b.* (potrzebne). Ładna i grzeszna, trzeba, żebyś ją poznał. *Teot.* 19. c, 62. (życze ci, warta). Zdobić społeczeństwo nie jest dosyć, trza nad to dobroci. *Zab.* 9, 115. *Zabl.* Kiedyś zdrow, wody zażyje i chleba, O jakoż wielu rzeczy mi nie trzeba. *Pol. Syl.* 27. Ej nie trzebać, mówi doktor, a nadstawia rączki. *Pot. Arg.* 552. Nie wiele mu trzeba, przestaje na leda czym, skromny w życiu. *Cn. Th.* 557. — 2. Trzeba, tak wypada, tak wypadło, müßjen. Trzeba, żebyś jutro u mnie jadł obiad, mam goś tuezną. *Teat.* 50. c, 25. du muß morgen bey mir essen. Zaw-ze wprzód biegła suozka przed panią, trzeba było być wszędzie bestyjce. *Zab.* 9, 275. upierała się być wszędzie, fie müste allenthalben mit hingeben. Jednę tylko żonę miałem, i tej trzeba umrzeć. *Teat.* 26. d, 5. zdarzyło się, że umarła, und auch die müste sterben. Tej kobiecie trzeba się we mnie zakochać. *Teat.* 50, 56. trafiło się, że się zakochała, zufällig wurde sie in mich verliebt. *Observ. in vulgari narratione* trzeba saepenumero superflue usurpatur, semper vero significat eventus alius. — 3. Aliquando trzeba *omissum subintelligendum*. Myśli sobie, mieć tam być, by najtrudniej było. *Rej. Wis.* 177. Trojańskie miasta w popioły obrócił, i teraz się bać, aby czego złego Moe nie zrobiła boska gniewliwego. *Bardz. Troj.* 574. Drzeć mu się przez skały, Kto chce na górze pięknej stanąć chwaly. *Nar. Dz.* 1, 65. trzeba, potrzeba, wypada, muß.

Poehodz. *potrzeba, potrzebny, potrzebnosc, potrzebować, wypotrzebować; Trzebnica.*

TRZEBIĆ, *TEREBIĆ *niedok.*, utrzebić *dok.*; (*Carn.* trebiti *purgare*; *Vind.* triebiti, istriebiti, potriebiti = chędożyć, sprzątać; *Croat.* trébitim *expurgo, perpurgo, secerno*, raztreblyjajem *segrego, sejungo*; *trebhenye* = wybrakowanie; *Rag.* trjébiti, otrjébiti *purgare triticum, herbas*, raztrjébiti *complanare, raztarbúsciti exenterare*; *Bosn.* tribiti *purgare, rastribiti sejungere, rastribusciti exenterare*; *Ross.* терѣбитъ, терѣблю тарага, гваѣ, патерѣбитъ, патерѣблывать патаргаѣ, оттерѣбитъ, оттерѣблываю odtargnaѣ, odczesać len, отребитъ, отреблять okrczesać drzewo, macićę winą, ociosać, протерѣбитъ, протерѣблывать przerywać rośliny, plewić, потерѣбитъ, потерѣблывать potargaѣ, перетерѣбитъ, перетерѣблывать przeskubaѣ,

потребить, потреблять *pustoszyć, wytępić, wygładzić, rasterebitъ, rastereblivati rozdrapać*); trzebić, w ogólności czyścić, przeczyszczać, chędożyć, reingien. Drzewa z sęków obcinać, pasenkować, trzebić, szlucować. *X. Kam.* Ptaki rozpuszczają skrzydła, dziobami pióra układają i trzebią się. *Boh. Dyab.* 3, 169. Krokodylowi w pysk otwarty, gdy śpi, robak ten wlatuje, zęby z mięsa terebi, czyści. *Chmiel.* 1, 610. — §. Czyścić samca, wałaszyć; *castrare, verschneiden, wallachen*; *Sorab.* 1. wutřebu, muzkofež wurëžu; *Sorab.* 2. chroselisch, kschoschisch; *Vind.* resati, kopiti, skopiti, ismoshiti, (cf. skopić); *Croat.* kopim, zkopiti, zkáplyam, izkoplyujem; *Dal.* skopiti; *Bosn.* sekopiti, usekopiti, ustroititi, (cf. stroić); *Ross.* исказить, искажаю, холостить, охолостить, холосту; *Eecl.* искажить, искажаю. Pojmawszy go przez zdrade, utrzebili. *Krom.* 85, (cf. trzewa). Konie waśniwe, gdy je utrzebi, spokojniejsze bywają. *Cresc.* 524. Wziąwszy brzytwę, utrzebili go, i był rzezany i zaraz złeczony, i odtąd od pokusy wolny. *Sk. Zyw.* 2, 407. Byli ludzie, co się utrzebili dla królestwa niebieskiego. *W. Post. W.* 5, 414. *Birk. Kaz. Ob. B 4.* Słudzy trzebieni albo uwałaszeni. *Kosz. Lor.* 68. (trzebieńcy, rzezańcy). Julian sługi trzebione z pałacu wygnął. *ib.* 107 b. *ib.* 59. (eunuchów). — 2. Pszenicę trzebić miotłą. *Zab.* 9, 25. *Koss.* czyścić, przerabiasć, przewiewać, opałać, (cf. *Lat.* tribulum, tribulare); *Boh.* třibiti, daš Oetreibde reingien, umarbeiten. Sami apostołowie byli nie raz przewiewani a trzebieni od szatana. *Gil. Post.* 188. Statek, cierpliwość, wiara, Gdy nieszczęście dogara, Nie we wszystkich jednaki, Kto wnijdzie na przetaki; Ludzi śmiertelnych bóg trzebi rzeszotem, Tych mieć chce plewą, chwastem i odmiotem, Innych przestawszy sitem Pszenicą albo żytem. *Chrośc. Job.* 5. TRZEBIĆIEL, a, m., który trzebi, czyściciel, der Reingier; (*Vind.* striebnik = sprzątać). TRZEBIENIEC, ũca, *TRZEBIEN, ia, m., *TRZEBIENIK, a, m, rzezaniec, kastrat, cin Verschüttter; *Boh.* klešćenec, (cf. kleszczyć); *Sorab.* 1. třebernik; *Vind.* skoplenik, skoplen zlılovek, resanik, kopun, kapun; *Croat.* zkoplyeneč; *Dal.* hadum; *Bosn.* sekopač, usekopgljen, hadum; *Rag.* hadum, usekopgljenuak; *Ross.* скопецъ; *Eecl.* холостецъ, клѣсникъ. Narses eunuch abo trzebieniec, hetman Justyniana. *Stryjk.* 45. Tenże nam będzie trzebieni nieuczeñwy Za królewskiego panowal potomka, Walemy męża ešęgo i ziomka. *Pot. Syl.* 101. Jako trzebienieć, brody nie miał. *Sk. Dz.* 824. Ktoby się trzebieniecem uczynił, między księżą być nie może. *Sk. Dz.* 115. et 814. W niebie przyjmą koronę ci trzebieniecy albo rzezańcy, którzy sami się rzezali dla królestwa niebieskiego, nie ciało, lecz pożądlivości wyrzezając. *Galat. Alf.* 525. Julian sługi trzebione z pałacu wygnął, że mu nie była potrzeba trzebників, gdy mu już żona była umarła. *Kosz. Lor.* 107 b. — (*Eecl.* трѣбникъ; *Ross.* потребникъ rytuał, agenda cerkiewna; *Eecl.* потребникъ gatunek ciasta, трѣбл ofiara; pełnienie cerkiewnego obrzadku, n. p. chrztu, трѣбникъ bałwochwalnia, bożyszeze, чиститель [cultor 2], kapłan, чистительство kapłaństwo, cf. trzewa). TRZEBIEŻ, a, m., czy-

szezenie, n. p. gruntu, karczowanie, czyszczenie gruntu, karczowisko: das Reimigen des Erdbodens, das Roden, Aushreden, ein Rodedag. Dobra z lasami, trzebiezem, wygonami etc. *Ostr. Pr. Cyp.* 2, 452. Jazygowie do uprawy roli przywykli, oczyszcili nowo swoje siedlisko przez trzebieże puszczy, i w polisty a żyzny kraj zamienili. *Nar. Hst.* 2, 326. Jeżyńka rośnie w zarosłach i na trzebieżach. *Jundz.* 271.

TRZEBNICA, y, ż. Trzbnia, miasto Szląskie w powiecie Oleśnickim z opactwem bogatym. *Dykc. Geogr.* 455. Gdy pytał Henryk xiemi Petrucci, trzeba - li czego więcej do klasztoru, odpowiedziała z Niemiecka: trzeba nie, a zład miasto Trzebnicą przewano. *Biel.* 117. [cf. trzebieć 2]. *TRZEBNY, a, e, TRZEBNIE *adverb.*; *Lecl.* ТРѢБНЫ; potrzebny, niezbędny. Żono biesiad nietrzebnych abyś zamuchała. *Pap. Przek. B b.* Trzebień rak a usza, t. j. słuchać a czynić, a nie próżno mówić. *Eraz. Joz. E 3.* potrzeba.

TRZEBULA, TRYBULA, TREBULKA, i, ż.; *Boh.* třebule, kerbljk; (*Sorab.* 2. Trübule miasto w Łuzacyi; *Carn.* krebuleza; *Vind.* krabuliza; *Croat.* kerfuliciza; *Hung.* turboliza; *Ross.* кербуль, петрушка дикая, Венеринъ гробень; rodzaj rośliny. *scandix*, kerbel, znajduje się w ogrodach, ma zapach anyżowy. *Kluk. Dykc.* 5, 57; należy do ogrodowin, których się i ziele i liście zażywają. *Kluk. Rośl.* 1, 248. *Cresc.* 246.

TRZEĆ, tarł, trze, trę *cz. niedok.*, Terać *contin.*; *Boh.* tru, třiti, třel; *Slov.* triti, tru, utjram, třeradlo, třelee raszpla); *Sorab.* 3. tresch; *Sorab.* 1. truwam, (truwadné rasilis); *Carn.* třeti, terl. tãrem, tãrem, aram, reshãm, ribam; *Vind.* třeti, terem, brifati, brifhem, ribat; *Croat.* třeti, terem, teriszem, tirati (*ob.* Terać, tyrać), ribati, ribam, glodati, glodyem, (cf. głodać, głodzie); *Hung.* töröm, töröslöm, törlöm, teürni, törö; *Croat.* szteritel = scieracz); *Dal.* rakachem; *Rag.* tarti, trëm, tarem, tjërti, (targliv, pitãrni sestilis); *Basn.* tertu, trëttu, protrëttu, terlçati, (trięce = otręby); *Slov.* třetu; *Ross.* треть, тры, трение, (терять, потерять страені, *ob.* Terać; терпугъ pilnik, торный гладки, utarty, o drodze; cf. tor, torować); *Ecl.* трѣти, трыю, (промъ, котораго члмъ употребяют); (*Lat.* tero; *Græc.* τείρω, τρίβω; *Chald.* et *Syr.* תרע tera, dirnit, סתר sethor, destruit; *Arab.* تارر taar, percussit fuste); ocierać, ocierać, reiben. Osiel tarł bok po piasku to lewy, to prawy. *Zab.* 14, 285. Trą się ptaki w piasku, volutantur avis in pulvere. *Cn. Th.* 4222. Trą mu brzuch, jak szkapie na rupie. *Rej. Zw. O b.* Trzeć sobie oko swędzące *Ross.* кунтъ, куншъ. Wrzodów tarcieciem nie leczą. *Zab.* 7, 162. Tarcie bieg ciał zastanawia. *Os. Fiz.* 56 die Reibung, daß Reiben. Przeszkodę w biegu, tarcieciem nazywamy. *Hab. Mech.* 259. *Jak. Mat.* 4, 559 Ciało jedno o drugie tarte, zagrzewa się. *Zool.* 12. Trzewik mię trze. *Cn. Th.* 1152, gniececie. uciska, uwiera; reiben, wund reiben. drücken. — *Medic.* Tarcie, fruxya; die Reibung, die friction. Bierze się multan, grzeje się nad węglami rozżarzonemi, i trze się ciało. *Krup.* 5, 589. Kosztowne tarcie zębów. *Sienn.* 516. prosek do tarcia, ein Reibepulver, Zahnpulver. —

Tarty gościniec, utarty, torowany, ein glatter gebabnter ebner Weg. Oto masz świeżą drogę a tarty gościniec do meba. *Rej. Post. B 5* — Trzeć len, konopie, magdlic, *Boh.* drhnauti, dirl, drhnu; *Sorab.* 2. tartisch; *Vind.* třeti, terem, den žladš oder hanj brečen. Sposób mielenia czyli tarcia konopi na tarheach. *Jak. Art.* 5, 219. — Trzeć zboże, opud veteres, e. gr. Julavos, Romanos, mlócié zlože, daß Getreide drücken. (bey den Alten. tritulare. Nie zawiązesz gęby wódowi traceniu na kopowisku zboże twoje. *W Deut.* 25, 4. Wóz młócający ma zęby trące. *W Jes.* 41, 15. — 2. Trzeć piłą drwa, żelazo; ägen, fällen. *Cn. Th.* 1152 Młynarz ma tramow przyczynić, kiedy jest trzeć, gdy czas tego aby obecnie tarł. *Haur. Ek.* 41. — 2. *Fig.* Kto chce, niech pysznych palców trze prog. *Zab.* 1, 111. Nar. wycierać, wydeptać; abreiben, abritzen, abtügen. Syrach poranie się ruda nsm, i drzwi mężów rozłamanych progę nogami naszena trzeć. *Smotr. Apol.* 4 — *Fig. trans.* Jużby tjemnica to nie była, coby się tarło o uszy pospolitego człowieka. *Hrbst. Art.* 54, (cf. tarkać co czym). — 2. Trzeć co drobno, rozcierać; klein reiben, zerreiben, (*ob.* Zetizeć dok). Malarz trze farby i pędze gotuje. *Jak. Tel.* 515. — 2. Trą się ryby, ikrzy się, die fische laiden; *Sorab.* 2. schtrischowasch, zerknusch, nerknusch; *Cyn.* derstäm; *Slov.* riba se mërsti; *Ross.* uprıtca, o sledzi-ch napoetovat. Ikrę w pewnych czasach wypuszczoną ryby samce mleczem upładniają, i to zowny tarcieciem się ryb. *Zool.* 174, *Carn.* löstönje, daß fischen, fischlaiden. Tarcie jest to ów czas, kiedy ryby ikrę wypuszczają. *Kluk. Zw.* 5, 159. Tarcie ryb w różnych miesiącach swoich. *Haur. Sk.* 440. — 2. Trzeć na co, nacierać na co, napierać się, gomic na co; auf etwas dringen, darauf hufchen, darauf ringen, juchen, radten. Niektórzy na to tarcie, aby przeciw jacyciwłakom esto postąpił. *Biol.* 670. Na sejmie niektórzy tarcie na to, aby rug między sobą uczynili. *Biel.* 544. Trzeć stoisz nade mną. Ozy mi zasypujesz, tiesz na zwadę ze mną! *Pap. Kol. 2 b.* Trzeć się z kim, walczyć z kim, mit einem kampfren, juchen. O j-ko pożądaný zawód, gdzie syn z ojcem trzeć się będą, kto przed kim ma dobitniejszta wygrać? *Gorn. Sen.* 218.

Pochodź dotrzeć, docierać, natrzeć, nacierać, naderać, natret, natarczywy, natarczywość, ocierac, otrzeć, otręt, obetrzeć; (Obotritae, gens aeters). Frenzel u. Westphalen Monum. 2, 2415 [tu nie należy, Eym bodry 2]; odierać, odtrzeć, potrzeć, pocierać, przetrzeć, przecierać, prześcierać, przetrzeć, przycierać, rozpościerać, rozpostarcie, rozcierać, roztrzeć, scierać, zetrzeć, scierka, scieraw, utrzeć, ucierać, utarska, ucierać, uctrzeć; uator; wycierać, wprzeć, zacierać, zatrzeć; tarcia, tarclica, tartisko, cierlica, tarka, tartak, tracz, trociny; tyr, tór, tyroć, styrać; — 2. cf. etiam truce, tawic, cf. trocha. **TRZECH**, *ob.* Trzy. **TRZECHSETNY**, a, e, Num. ord., der Dreyhundertste; *Slov.* tristu; *Rag.* tristótü, tristótü, (cf. trójsetny). **TRZECHTYSIĘCZNY**, a, e, Num. ord., der Dreytausendste; *Boh.* třitýsícý; **TRZECI**, ia, ie, Num. ord.; *Boh.* et *Slov.* třeti; *Sorab.* 2. tscheshu; *Sorab.* 1. tze-

czy, zeeži; *Carn.* tretji, tretje; *Vind.* tretji, tretki; *Croat.* tretji; *Bosn.* trecehi; *Rag.* trecehi; *Slav.* trechi; *Ross.* трети, третій; *Goth.* thridja; *Serbo.* dritta, dritto; *Ottfried.* thritta; *Anglos.* dridda; *Niederl.* drüdde; *Holl.* derde, dryde; *Angl.* third; *Wallis.* thryttid; *Svec.* tredje; *Isl.* thridie; *Graec.* τριτος; *Lat.* tertius; po drugim następujący; *Germ.* der Dritte. Z złe nabytego ledwie się trzeci dziedzie radować będzie. *Kosz. Lor.* 151. (złe nabyte, prędko odbyte). Dzień trzeci i gości i ryby brzydzi *Pot. Arg.* 175. Gdy trzeci raz kome zęby zrucają, nowe nastające zowią zęby trzeciej trawy, gdyż w ten czas koń trzyletni bywa. *Gresc.* 514. Trzeci raz, potrzebie, *Vind.* tretkätz; *Ross.* третично, третичною, третие. Trzecia część czego, *ob.* Trójka czego, trzecizna; *Rag.* trechina; *Croat.* tretina; *Ross.* третина, (третиним) rozdłity trzeciego dnia po śmierci zesłego; *Rag.* trecehja *terza, una delle ore canoniche* (tercy). Co trzeci dzień, (*ob.* przez dzień, przecedni). Dziś trzeci dzień *Ross.* третегодний przedwczorajszy, третьогодний, *vulg.* третьегодний przedwczoraj, onegdaj, ongi. (*Slav.* tretosłowka, tretopredzelná słowka przedostatnia sylaba, trzecia od końca). Trzecia, *seul:* godzina, trzy lhr. O trzeciej przyjdę. Już trzecia była. TRZECIACZKA, i, ż., gorączka trzeciodniowa. *Spicz.* 55. *Sienn.* 581, et 40. *Perz.* Lek. 45, tercyana; *Sorob.* I czeťzohdneysła; *Rag.* groznizza, daš dretatägige fieber. TRZECIAK, a, m, *Astrol.* Czasem się oddala księżyc przez trzecią część nieba, a to zwiemy aspekt trzeciak. *Sienn.* 125. der dritte Planet. Słońce z Marssem trzeciakiem na się poglądają, albo słońce w szóstaku. *Syr.* 116. *Men.* 67, 141. Miesiące w trzeciaku ognistym, t. j. w skopie albo we lwie. *Syr.* 155. (*Vina.* tretnik = marzec; *Croat.* tretjak *trimus, tertiarus*; *Bosn.* trećjak *trivnus*; *Rag.* treták = trzecia kwadra siężycowa, trechják *trienois, trechják, trechjorodni trecheli* sijn = trzeciorodny, *tertio genitus*). TRZCIAKOWAĆ *cz. niedok.*, po trzeci kroć czynić, *tertiare. Macz.*; *Croat.* tretim, sum drittem male wiederholen. Trzeciakowanie, *tertium. Macz.* TRZECIEGODNIOWY, TRZECIODNIOWY, a, e, co trzeci dzień przypadający. *Monist.* 1, 249 n. p. Trzeciodniowa gorączka, *ob.* Trzeciazka, dretatägig, den dritten Tag zehällig. Poniątka za umarłe albo pomniki trzeciodniowe, dziewięciodniowe czynny, także czterdziestodniowe i rokowe. *Smotr. April.* 147. w trzeci dzień po śmierci. *Ross.* третична. TRZECIODZIENNY, n. p. Na znak trzeciodziennego z grobu powstania pańskiego. *Pim. Kam.* 110. — 2. Trzydniowy, dretatägig, drei Tage alt. Nie trzeciodniowy szatan, ale dawny i zastarzały. *Zarn. Post.* 245 b. nie dzisiejszy, nie wczorajszy. — TRZECIOSTOPNIOWY, a, e, n. p. Trzeciostopniowa świąta, sześciogranna, *cubica, die Cubiczahl. Ustz. Alg.* 2, 9. TRZECIOTYDNIOWY n. p. targ, *trivindium. Urs. Gr.* 129. Dreiwöchenmarkt. TRZECINA, y, ż. trzecia część włoki, ma 10 morgów. *Łesk.* der dritte Theil einer Maße. TRZECIZNA, y, ż., trójka, jedna trzecia część, ein Drittel. Do tych pieniędzy dwie drugie trzecizny przyłożyła Rzpłta *Dynar. Grad.* 295 *Tertium*, trzecizna, *Macz.* — Dzierżmie dóbr za oddaniem trzeciej części pożytków,

Verpachtung gegen den dritten Theil der Früchte. Włoka pusta, która dano z trzecizny albo kopczyzny orać... *Vol. Leg.* 5, 50. Jedni chcą trzecizny, drudzy czwarcizny. *Czack. Pr.* 2, 6. *Pam.* 85, 2, 69. *Szezerb. Sax.* 156.

TRZEMCHA, y, ż.; *Ross.* черемуха; (*cf.* czeremcha), *phillyrea. Ursin.*, Harricgel, Mundholz. Trzemcha, *porraceus. Macz.* TRZEMUCHA, leśny czosnek, *tulbus. Macz.*; *Ross.* черемуха, черемуха; *allium ursinum, Bärentau.* TRZEMDŁEA, y, ż., ziele, polej Włoski, dyptan łalszywy, *pseudodictamnium. Ursin. Syr.* 108. *Sienn.* 52. falscher Diptam.

TRZEPAC, trzepał, trzepie, trzepię *cz. niedok.*, strzepać, wytrzepać *dok*; *Boh.* třepati, potřepati, třepati *relaxere*, třepenj *fimbria*; *Carn.* třepām *extendo, aequo lota*; *Rag.* třepati nogami = tupać; (*Rag.* strepljetti, třepitjm *tremo, ob. Trzpiotac*); *Ross.* трепать, треплю, потрпать; (*cf. Lat.* strepere; *cf. Graec.* τρέπω *verto*); přetem uderzyć, głośno bić; *Carn.* guliti, gulóm, flopfen, ausflopfen mit einem Steffen. Wytzep' suknie. *Tr.* — Trzepać kogo, bić go, ewieżyć go, chłostać, merskać, obkładać; einen jählagen, peitiden, durchflopfen, anspriegen. W podszwy wnet trzepia korbaczem. *Paszk. Dz.* 50. Już się dziś z ciebie nasłiano i grzbiet strzepano. *Past. Fid.* 151. Nie wziął nieprzyjaciół góry, owszem dobrze strzepali mu skóry. *Białob. Odm.* 26. Bez winy go zła fortuna trzepie. *Pot. Arg.* 27. (chłosta, przesładuje). — Trzepać, klaskać, klaskając uderzyć; flutend idjagen, flutend. Raczto ciała strzepawszy dłońmi Wskoczył w głąb wody. *Otw. Ow.* 155. Płac ducha i nowej nadziei, trzepia skrzelałmi pod wodą *Napu Twrd. Daj.* 2. — 2. Trzepać, klepać, brząkać; happen, lärmen. Młyn wietrzny, chociaż nie ma co młóć, trzepie. *Zab.* 15, 249. — *Assimil.* Chlopea przez siedm lat bawią samą gramatyką, którą jako papuga trzepie bez rozumu. *Opal. Sat.* 65. klekocze, paple; plappern, heridnarnern. Jaka taka rozgadawszy się mocno, trzepie, bluzga, co jej tylko wpadnie na język. *M n.* 74, 141. Trzepie to, jak pacierz. *M n.* 76, 805. TRZEPACZKA, i, ż., narzędzie od trzepania, ein Werkzeug zum Sitzen. Poden; (*Ross.* трепанка, трепанно *eißen*; *Carn.* třepávark *tules lotricum, kijanka*). Trzepaczka u intrologatora jest drewniana, do roztrzepywania sznurków do okładki u książki. *Hugier. Mstr.* Trzepaczka na muchy, ogarka, ein Miegenwedel. Kiedy zlej żony muchy nierychło ominą, Zażyj trzepaczki na nią, od tej muchy giną. *Zool. M.* 172. *Niewiesk.* Trzepaczka arlekińska, ieszczeotka; eine Pritjade, Britische. *Ern.* 842. Arlekin kuligowy z trzepiezką. *Test.* 15, 61. *Wyb.* TRZEPIOTAC, *ob.* Trzpiotac. TRZEPIETARZ, a, m., 1) arlekin z trzepiezką, der Britischeifer, Hanawurjt. *Tr.* Trzepietarz wytrzepa chłonea. *Ern.* 842. — 2) Trzpietarz, *ob.* Trzpiot, Trzepigroch

TRZESAWICA, TRZESAWA, y, ż., TRZESAWISKO, a, n.; *Ross.* трясина, ручевина (*ob.* Rędzina), зыбь, w Syboryi тундра; — §. 1) ziemia trzęsąca się, bagnista, gdzie nogi zapadają. *Dudz.* 44. Trzesawica, Ingowisko, tonące a trzęsące miejsce. *Macz.* die Quebte (Wdlg.),

der Mojr, kumpfiger Boden. Na trzęsawicach bywają różne krzaki, a zawsze wystawiają gęste pagórki, między którymi w dołkach woda stoi. *Kluk. Kop.* 4, 89, (cf. kaluża). Stał Szaehmet na górze suchej, a metral w koło były trzęsawice; nasi rzucą się z trzaskiem do meli, a o trzęsawicy nie wiedzieli; na którą gdy przyszedł, powięzli i z kołmi. *Biel.* 315. Wielka liczba naszych w przepaściach ponurzona, w trzęsawach grób znalazła. *Nar. Hst.* 5, 555. Holenderski kraj na trzęsawiskach założony. *Leszcz. Gl.* 120. — *Fig.* Fundamenta nie na chwiejącym się trzęsawisku zakładajcie, ale na opoczystej skale. *Leszcz. Gl.* 5 — *Aliter:* Przez takie szczęścia trzęsawice. *Grach. W.* 298. trzęsienia, obroty szczęścia, koleje, manöverley Wendungen des Glücks. — 2) Trzęsawica, choroba, trzęsienie, drżenie członków; *Ross.* трясуна, даś Zittern in den Gliedern. *Cn. Th.* 1159. *Rag* tresęgljavis; *Ecel.* трасилица febra, ob. Trząsca). [Abowiem trzęsienie trząsca z zimna pochodzi; ale trzęsienie trzęsawice z zemdlenia żył pięt, które żyły Łacinnicy *nerros* rzekają. *Sienn. Lek. doś.* 112. nerwowa gorączka, *Nerrenfieber.* — 3) Trzęsawica, drżenie, *Schäuer* 2]. Bedzie strach i drżenie wielkie na ziemi, i wzdrgną się ci, którzy ujrzą gniew on, a trzęsawica je popadnie. *1 Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 56. Przypadł strach i trzęsawica na wszystkich lud. *1 Leop.* 1 *Mach.* 7, 18 (strach i bojaźń. *5 Leop.*). — 4) Trzęsawica, TRZĘSAWKA, trzęsidło, cine Zitternadel. Tu przyzejeja kwiatek, tam trzęsawka, owdzie błyszczadła. *Mon.* 65, 610. TRZĘSAWICZNY, TRZĘSAWISTY, a, e, pełen trzęsawisk, trzęsący się nad wodą; meßig, kumpfig, *licss.* *Syber.* тундрный; (*Ecel.* трасавицый febrzysty). Zgnilizna bywała pochodzi z trzęsawistych i nizinnych pastwisk. *Wolszt.* 126. Trupy w one przepaść trzęsawiczną prawie na samo dno wdeptano. *Gwagn.* 555. TRZĘSAWIEC, wea, m., *gymnotus electricus*, ryba znaczną moc elektryczną mająca; któkolwiek jej się dotyka, nałzywiej czuje strząszenie. *Kluk. Zw.* 5, 91. der Zitteraal, cf. drzewik. (*Dal.* trząsalacz *succusorius*). TRZĘSBA, y, ż., trzesienie, daś *Schütteln*, *Zittern*, *Beben*. Co mor, gól albo ogniowe przypadki lub ziemna trzęsba poiknęła obrokiem. *Chrośc. Luk.* 220. — (TRZĘŚĆ, ob. Trzęś). — TRZĘSE, ob. Trząś. TRZĘSIANKA, i, ż., n. p. W niedostaku siana daje się wółom wiązka trzęsianki, z żytniej pszennej i jęczmiennej słomy. *Kluk. Zw.* 1, 218. mierzwianka do potrząsania, *Schüttelröh.* TRZESIDŁO, a, m., TRZESIDŁKO, dem., 1) trzęsące się, drżące i błyszczące piekszydła, n. p. na głowach damskich; *Glinder*, *Zitter*, *Zitternadel*. Te kwiatki, te kosztowne fraszki, te trzęsidła, Niech mi się godzi spytać, na kogo są sidła? *Zabl. Fir.* 51. Te ich trześienia, te pudry, te muchy, te trzęsidła, na błaznów sidła. *Pot. Syl.* 51. *Tward. Pasq.* 48. Wymyślne mody, Paryskie fryzury, Co pióra dadzą, co trzęsidła, kity? Takież koń z fioków może mieć zaszczyty. *Mon.* 75, 111. — 2) *Botan.* Trzęsidło, *tremella*, rodzaj krytopłciowy, tu należy Gnojnica, Judaszowe ucho etc. *Kluk. Dykc.* 3, 120. TRZESZENIE, ob. Trząś. TRZESIOGON, a, m., TRZESIOGÓNEK, nka, m., dem.; *Boh.*

trāsoritka, fitotrāsak, *Star.* trāsoritka, trāsoritka; *Great.* treszorepka, paszuitlicheza; *Ross.* трасоритка, трасоритка, (cf. grzegółka); *motacilla*, die Baßfüßler. Rodzaj trzęsiogonów do rzędu woblęgo należy. *Zool.* 229, cf. pokrzywka, piegża, piuszek, słowik, królek, popek. TRZESIONY, ob. Trząś. TRZESISKRYNKA, i, m., złodziej, uezamieszek; cin *Beutelnäcker*, *Stützenräuber*, *Dieb*. Tu legł niedy pawowoj od choragaj; cina *Mysterij* trzesiskrynka *Kocher. Fr.* 147. TRZESKI, a, e, trzęsący, *Schütteln*, *tremellid*. Trzeski rydwan. *Nar. Dz.* 2, 72. TRZESKA, TRZESTKA, ob. Treska, Trestka, sub Trzęś 2. TRZESKTAG, ob. Treskać. TRZESNIA, CZEBSNIA, i, ż.; *Boh.* trěšně, strěšně, trěšňový ström, *S. r.* trěšně, cěřěšně; *Sorab.* 1 trěšnia; *Carn.* zbesna, zbeslna; *Vind.* zhrělnja, zhrělnja, zhrělnju diev, zhrělnja; *Great.* chresnyja, chresnyja, chresnyja, kriselyja; *Dal.* czisna, cěřisnyja; *Hung.* tseresnyje, tseresnyje, cheresnyje; *Rag.* trisegna, krisegja; *Bosn.* srisegna, srisegna, crisegna, krisegja; *Star.* trishnja, trishnjovo děro; *Ross.* чрепина; *Ecel.* upemna; *Sbrd.* stric; *Holl.* karse; *Dan. et Scer.* kiselbør; *Anglos.* cyrise; *Gal.* cerise; *Lat.* ceregia; *Angl.* cherry; *Lat. med.* ciriezas, *Epur.* chierassy, kjerassy; *Lat.* cerasum; *Græc.* zřęszoz; *Pers.* keras; *Ger.* die Striche; a *Cerasinte*, *Pont.* cavitato; *Polstun.* wišnia, die Weidböl. Trześnia w południowej stronie kraju naszego drako rośnie w miernej wielkości, owce niesisty, soczysty, okrągły, w półszódku nasionną pestkę mający; drzewo czerwone daje się przednie polerować. *Kluk. R. s.* 2, 46. Trześnie są osobliwy rodaj wišni. *Kluk. I. s.* 1, 15. *Kew.* 3, 65. Trześnie ziemne, wisienki, *chamaecerasus*. *Ursin.* Zwergtridder. (*Boh.* chrupawka gatunek trześni większych, *Peljtřidder*; *Rag.* *crustaviza cerasan duracium*, cf. sklan-ku). TRZESNIOWY, a, e, od trześni, stridder; (*Boh.* trěšňový; *Star.* trěšňový, cěřěšňový; *Vind.* zhrělnjow, zhrělnen; *Great.* chresnyje). Trzesniowy ogród, *Rag.* kjerseiset; *Great.* chresnyisckje *cerasetum*. TRZESZCZKI, -ów, plur., kostki małe drobne w stawie ręk, nóg, *sesamides*. *Urs.*, *ossa minuti*, *quorum sonus auditur in tensione* *Cn. Th.* 1159, die Gelenkweine, *Glück* fette TRZESZCZEC, -a, -y, trzeszczy med. niedok; *Boh.* třěštět, praskati, (trěštiti, zřěštiti *vertubare mentem*, trěštiti se *furere*, trěštěti szaleć, zřěštěněc szale-niec); *Star.* treskan; *Vind.* brasketati (ob. Brzask), sterkat (ob. Sterk), krešpetati, (cf. chrościć; *Great.* zteszkävam; polszkuje; *Bosn.* tris-tati *fulgurare*, (ob. Trzaskać, trzaskawica); *Ross.* трескуть, трещать, протрещать; *Ecel.* rpeny; (cf. *Græc.* *ρῆζω*; *Ger.* *trēgen*); — tarkot wylawać, maftern, wrafcła, raffelt. Ogień smolne po rudach i butach trzeszczące. *Kulig. Her.* 514. Dębowe drzewa trzeszcza. *Tor.* *Szl.* 45. Ogień tylko coś trzeszczy przy twardej wątrobie. *Bardz. Frag.* 519. et 529. Z wielkim trzeszczeniem ogień zaraz z różg suchych wzniecony. *A. Kahan.* 197. Trzeszcząca szruba przykre gdy skrzypy wyłaje, Ze ją tyka mój ucisk, bolejąc wyznaje. *Tol. Sawt.* 100. Liny galerne trzeszcząc, od wiatru tarkocą. *Otw. Ow.* 452. Trzeszczą liny u ma-

sztu, rwie żagle wiatr szybki. *Pot. Pocz.* 87. Gdy się dom obalić ma a trzeszczy, prędzej z niego uciekają. *Sk. Dz.* 574. Pod prałatem krzesło trzeszczy. *Psalm.* 85. Złamane drzewa trzeszcza, tu koń zdycha, Rycerz od koni podeptany wzdycha. *P. Kchan. Jer.* 491. Z ciężciwy lekko spuszczonej, wolne chlustanie, z słabego nabiecia ruśnicy, lekkie i małe bywa trzeszczenie. *Sak. Probl.* 65. — *Fig.* A mnie aż głowa trzeszczy, co o was radzę. *Mon.* 67, 148. Jedwie nie pęknie, der stopf möchte mir bersten. Aż mi w głowie trzeszczy, gdy sobie myślę, co to z tego wyniknie. *Teat.* 29, 61. Od jej gdańkania w głowie mi trzeszczy, i w uszach gorąco. *Teat.* 42. d, d. Te sprawę tak zamatwali, że mi aż łeb trzeszczał. *ib.* 45. c, 8. *Wyb.* — *Aliter:* Trzeszczeli nie dawno na książki mądre o skutecznym rad sposobie. *Mon.* 65, 558. wrzeszczeli, krzyczeli; *chreyen, lärmen.* Niech tu nikt na to nie trzeszczy, jakobym ja królów równał z bogiem *Mon.* 75, 585. — *Aliter:* Osieł wilka ujrzawszy ucieka, szpetnie wrzeszczał, a posładkiem trzeszczał. *Kosz. Lor.* 91. (popuszczał, popiardował). — *Prov.* Słuchajże mnie, wszakżem ci nie trzeszczał w łazni. *Rys. Ad.* 64. grzečním się zachował.

Pochodz. sub *Trzask.*

TRZEWIK, a, m., TRZEWICZEK, czka, m., dem.; *Boh.* strěwje, strěwječk, trěwie, strěwije; *Slov.* strěwice; *Sorab.* 1. czriy, cziri, czriwik, czirwik, stupen, (cf. stopień); *Sorab.* 2. zrej, zrew, zrewik; *Carn.* zhevl, «ab intestinis animalium s. chordis, quibus sôleas in superiori parte pedis veteres Slavi colligabant»; (*Carn.* zhevlar «szewe, (trzewicznik); *Vind.* zhrieul, zheul, zhreul, (zhrieular, zheular, fluhhtar «szewe; zhreularski blapez «szewczyk»); *Dal.* czrev, chrevlya, posstol, (ob. Postoły); *Hung.* saru, sarustka; *Rag.* zrevglja, postól; *Bosn.* crevglje, crevglje, postol, posto, postoliech, (crevgliar, postolar «szewe); *Croat.* chrevlya, czipelis, czepeliss, czepelish, czipelish, czepelissecz, zipelshi, (cf. czipiel «goleń, cf. cow), sholen, postol; *Slav.* cipele, cipelle; (*Ross.* черевичъ, черевичекъ kolnocy trzewik, z wysokiemi abzacami, башмакъ, cf. baczmag); [*Eecl.* чрѣвнѣ 2]; — §. 4) gatunek lżejszego obuwia, der *Šub.* Widziałem trzewik: na jej nogach z paletkami. *Teat.* 24. b, 55. Trzewiczki nie z kordybanu, ani z atlasu, lecz szczerozłote ci daje. *Groch. W.* 569. Trzewik chłopski, kurpie, *Carn.* opanka; *Rag.* opának, (cf. opiąć). Drewniany trzewik chłopski *Vind.* zokla. Trzewik futrzany wierzchny, berlaez *Ross.* кенъра. Wyższa skóra trzewika przyszuwa, nadpląt *Vind.* zhreulen glava, nadplät, verboufs. Trzewik stary, zdarty, pochodzony *Boh.* škarpál, (cf. skarpetki); *Ross.* отопокъ, отопочекъ. Obuć w trzewiki, bejshben; *Vind.* obzhrenlati, pozhreulati, nazhreulati, perzhreulati, zhreule obuti. Szczołka od trzewików; *Vind.* fhzhlet sa zhrieule, zhreulna fhlet, die *Šub.* bürfte. Chińskie damy bardzo szeszupłych używają trzewików. *Zab.* 7, 555. Tak chodzi, żeby trzewiczki jej każdy mógł widzieć. *Mon.* 65, 606. Rzemień od trzewików *Ross.* ключа. Jan nie sądził się godnym, pann i rzemyka u trzewika rozwiązać. *Biał. Post.* 56. Nie go-

dzieneś mu i trzewików zzuć albo utrzcć. *Cn. Th.* 596. Wielka noga ciasny trzewik poczuje. *Cn. Ad.* 648. Trzewik na nodze większy krok myli, a zaś ciasny gniecie. *Mon.* 68, 155. (*Slov.* Nę trefuge sa každá obuw na každú nohu; nie przypada). Trzewik mój nowy, gładki, a wszakże żaden nie czuje, gdzie mię ciśnie, jedno ja sam. *Eraz. Jez. X* 2. (*Ry. Prov.* Zalüdu ti je širok svjet, kad ti je zrevglja úska; *Croat.* zaludu ti je širok szvét, kad ti je chrevlya uzka; darino, że ci świat szeroki, kiedy ei trzewik ciasny). I z trzewika za zdrowie ludzia piją radzi. *Pot. Zac.* 188. Pijaniec nalewają sobie w szkopee i trzewiki. *Gil. Post.* 194. Cheesz, żeby się wróciły owe czasy, kiedy publicznie za zdrowie twej bogini z trzewiczka wypijano *Teat.* 22. c, 51. Wzieli jej trzewiczek, i nim jej zdrowie spełniali. *Teat.* 40, 44. *Teat.* 45. c, 165. *Wyb.* *Curcura*, ten, który żonę miłuje, albo jej za trzewik zastępuje, bywa mówiono. *Macz.* Trzewik, pantofel, broń kobieca: n. p. Ejże, jak sięgnę trzewika. *Teat.* 45. b, 151. *Wyb.* Gorzej niż wszystko szkodzi ei miłości bogini, Bo ei nie da wyjść z pod trzewika. *Chrośc. Ow.* 115. (niewolnikiem—eś podwiki). — Dworzaniin w łasee u pana, jest kotem na ledzie, a jeszeze w orzechowych trzewiczkach. *Birk. Kaz. Ob.* L 2 b. (w skorupach orzechowych na łapkach, śliśko stoi). — 2) *Botan.* Trzewik, *Cypripedium*, rodzaj rośliny; gatunek jeden jest trzewik trzewiczek. *Kluk Dykc.* 4, 178. *Jundz.* 445. ein Fäuzengeschlecht, Frauenfuß; *Ross.* кукушкины сапожки, башмаки. TRZEWICZNY, TRZEWIKOWY, a, e, do trzewika należący, *Šub.*; *Sorab.* 1. czriyaté; *Vind.* zhreulni, zhreularski; *Bosn.* crevgljarski; *Ross.* башмашный, черевичный. Trzewiczne *Subst. neutr.*, pieniądze na trzewiki. *Šub.*geld. Co sołtan, pojmuje żonę, daje jej, nie zowią oprawą, ale pakmelek, jakoby trzewiczne *Kłok. Turk.* 188.

TRZEWO, TRZEWÓ, a, n; (*Boh.* strěwo, strěwko; *Slov.* cřewo, cřewa, strěwa, osrli, (cf. osierdzie); (*Slov.* strěwo «kiszka do jedzenia»); *Sorab.* 2. cřowo, cřrowa, żywotné drób, cřřewa, kutwo, (cf. kulot); *Sorab.* 2. zrowo; *Carn.* zhevu, zhevęza, (cf. trebuh, trebushnëk *ablomen*); *Vind.* zhrevu, zhrieve, zhrieuje, zhrieava, drob, (cf. drób), (cf. *Vind.* zhrevu, zrevu, trebuh, tribuh «brzuch»); *Croat.* chřevo, chřeva, vtroba, utroba, vtroba, (cf. wtroba; cf. trebuh «brzuch»); *Bosn.* crjevo, crivo, crjeva, utroba, (trebuh, tribuh, tarbuk *venter*, 2) trebuh, utroba *intestina*); *Rag.* crjeva *viscera*; *Slav.* ereva, drób, (tërbu «żołądek»); *Ross.* черева, чрево brzuch; żywot macierzyński; [*Eecl.* чрѣво 2], (cf. трѣва oliara; pełnienie eerkiwněj lunkeyi, n. p. chrztu, трѣвнѣц bożyszeze, ołtarz, трѣвнѣцъ; *Ross.* потребникъ agenda, rytał; (*Eecl.* потребникъ gatunek ciasta); cf. [*Goth.* hrëif 2]; *Gall.* hreve; *Ital.* cireggie; *Hebr.* כרר ke-rew, viscera); kiszka, ein Darm. Trzewa *plur.*, kiszki, żołądek, tustość, plugastwo, błony, *intestina*, wnętrza, daś Eingeweide, Gedärme. *Syr.* 27, (cf. sprawa zajęcza, cf. trzebić). Strzewa dychające z wnętrzości bydłceej Przegląda z dziwem kapłan. *A. Kchan.* 89. Wieszczący z trzew, wrózek trzewowy, *Carn.* zhevagłędz; *Ross.* чре-

воводшебникъ, чревобасникъ, баспочренный. Wieszezenie z trzew, *Ross.* чревополшебство. Głowę barana i z nogami jego i strzewy zjeć. *W. Exod.* 12. 9. Ba w Wiedniu lub Paryżu zostawiwszy trzowa, Próżne w trumnach tułowy woź do Krakowa *Pol. Pocz.* 128. Splanelmologia, nauka o trzewach. *Krup.* 2, 4. *Kirch.* 20. TRZEWECZKO *dem.*, Naprawowała baby, aby tak urzynały trzeweczka, jakoby dziecko żywe nie zostało. *Sk. Dz.* 257. (powrozek pepkowy, pepowins). TRZEWOWY, TRZEWNY, a, e, STRZEWOWY, STRZEWNY; *Boh.* střevný; *Sorab.* czrowacze, czrowne; *Ross.* тревунный, утробный, (*ob.* Wtrobny); kiszkowy, Darm. Garniec trzewowy, flakowy, do drobek bydlecych, *olla ceteris. Cn. Th.* 186. Topf zum Medjeden. Dna trzewna. *Sienn.* 159. *Vind.* zbrewna ludza, derhaviza, skernema, zbrewna grisha, die Darmgüdt. Gierpiący dnę trzewną; *Vind.* zbrewoboun, darmgüdtig. Żyły strzewowe, *venae iliaca.* *Krup.* 3, 76. Arterya trzewne. *Krup.* 3, 41. Kiszka najdłuższa lub strzewna *leon*, od kości strzewnej tak nazwana. *Krup.* 2, 59.

TRZEJ, *ob.* Trzy.

TRZEŹWY, a, e, TRZEŹWO *adverb.*; *Boh.* střizvy, střizhly; *Sorab.* 1. trozhé; *Carn.* trisl, tresliv, tresn, streisju; *Vind.* triesen, stresen, tresliu, triesek, tresbig; *Croat.* trézen; *Hag.* trjeezan; *Bosn.* trizan; *Ross.* трезвень, трезвый, трезвь, трезвенный, (*cf.* rzewy); [*Eccl.* трезвь *sobrius* 2]; wstrzymujący się od pijanych rzeczy, nie pijany; nüchtern, nicht trunfen. Trzeźwiem być, jest nie nie pić, czymby się zagrzał człowiek. *Petr. Hor.* 1 D 2 b. Zawszy mamy trzeźwiemi być, w mierności pić. *Kanc. Gd.* 226. Po trzeźwiu, na trzeźwo, (*cf.* na czczo); bey nüchternem Nuthe, nüchtern. Jak wiele po pijanu broja, czego się na trzeźwo wstydza. *Pilch. Sen. list.* 2, 366. Najpoczeiwszy człowiek to po pijanu uczyni, czego najłostliwszy nie odważyłby się po trzeźwiu pomyśleć. *Mon.* 68, 96. *Stor.* čo střizliwi na srdei má, to sa opilému na gaziku wipukně. Takich przypadków wiele się traha, nie tylko po pijanu, ale też po trzeźwiu. *Petr. Ek.* 79. O czym człowiek po trzeźwiu ani pomyśli, to wszystko upiwszy się popelni. *J. Kehan. Dz.* 196. TRZEŹWIĆ kogo *cz. niedok.*, roztrzeźwić *dok.*, roztrzeźwiać, utrzeźwiać, pijanego znowu k sobie przyprowadzić; *Croat.* trézvin; (*Vind.* triesiti + umiarkować), einen Betrunkenen nüchtern machen. Nagle niebezpieczeństwo często pijanego trzeźwi. *Tr.* — Omdlałego utrzeźwiać, orzeźwiać; einen Ohnmächtigen wieder zu sich bringen, ermuntern. Królowa wołała, żeby ją jak najprędzej trzeźwić; rzucali się wszyscy, lecz nie tak predko do trzeźwi się mogli. *Niemc. Król.* 2, 143. Jako ciało chlebem bywa posilane, a wino roztrzeźwia serce, taki też ciało Krystusowe utrzeźwia duszę smętną. *Baz. Hst.* 66. TRZEŹWIEĆ *neutr. niedok.*, roztrzeźwić *dok.*, trzeźwić się po pijaństwie, zbywać zarazy głowy z pijaństwa. *Cn. Th.* 1160; *Ross.* трезвиться, трезвько, nüchtern werden. Z omdlałości k sobie przychodzić, von einer Ohnmacht wieder zu sich kommen. TRZEŹWOŚĆ, *sci, ż.*; *Boh.* střizwost, střizhlywost; *Carn.* treslivost, treslost; *Vind.* tries-

nost, tresvust, triesbost, stresnost, treslivost, trieskost; *Croat.* tréznost; *Bosn.* triznost; *Hag.* trjéznós; *Ross.* трезвость; wstrzemieźliwość od pijaństwa, die Nüchternheit. Trzeźwość cnota świątująca się do miarkowania wina albo picia jakiegokolwiek, którym się upoić może. *Petr. Ek.* 56. W trzeźwości się kochał żędnej rzeczy nie pił, któraby upoić mogła. *Sk. Żyw.* 1, 250. Czasem i trzeźwość kochający, dla kompani pozwala sobie więcej trunku. *Mon.* 67, 95. *Rev. Post. E. e. e.* 4. Obchodzimy dzień narodzenia pańskiego z czujnościami, (*observe. Plural*), i nocnem do zborn schadzka. *Gd. Kanc. B b 2 b.*

TRZMIĆ *mod. niedok.*, utrznić *dok.*; *Boh.* stnati; tkwie, stwreć; berber ragen, emper jeben. Nie darino wielkie skrzydła trznią na twoim grzbiecie. Dlaczego ich jednak nosisz, powiedz, proszę cię. *Zamor. Stel.* 516. Kiedy co w ranie uwięzione czyli utrżnię, że tego wyłobyć nie można, bezpiecznie. *Petr. Cyr.* 1, 67.

1. TRZMIEL, a, m., [CZMIEL 2], *apis terrestris*; *Hag.* starmégl; *Vind.* ropenza, roparniza, nayratniza, die Hummel, Erdbiene, Jeldbiene; gatunek pszczoł kosmatych, w lataniu brzęczących; mieszczą w ziemi w małej gromadce; wosk i miód podlejszego gatunku. *Zool.* 128 (*distiq. trad.* truteń). Trzmiel bojazhwy. *Sokotr. Lam.* 25. 2. TRZMIEL, TRZMIEL, a, m., TRZMIELINA, TRZMIELINA, y, ż., *evonymus*, gemeiner Zwindelbaum, Pfaffenbels, Pfaffenbütlein; *Boh.* brsten; *Ross.* веревкарь; kizow mierniej wielkości, kwiatki na kształt parasolków, z których rodzi się mały owoc rogaty ezerwony, na kształt księżego biretu. *Kluk. Rosl.* 2, 59. *Cresc.* 170. *Syr.* 557. TRZMIELOWY, a, e, Zwindel; *Boh.* bislenowy. Dzewo trzmielowe jest twarde, bladeżółte, do drobnych robot tokarskich zdadne. Szewcy najwięcej wypotrzedują na ówieczki; węgiel z niego upalony dobry do zaozezenia. *Kluk. Rosl.* 2, 59.

TRZNAĆ *cz. jedntl.*, popuścić, strzyknąć z stoła, raptem pojeżdżać, einen dinnen und Heinen Schwib jahren lassen. Na to dziać: Nie wielka rzecz, miła Pani, że trznę w łóżku... *Pol. Jow.* 2, 17.

TRZNADL, TRZNADEL, a, m.; *Boh.* strnad, strnadek; *Slov.* štrnádk, štrnádel; *Sorab.* 2. tschnarl, schnarl, knadź; *Sorab.* 1. sknadź; *Carn.* sternad; *Vind.* sternad; *Croat.* zernadka; *Slav.* stěrnadica; *Ross.* попорожникъ (podróznik), просишка (prosiżka), нещанка (*cf.* psasek), моара, (*cf.* wywielga); *emberiza flava Klein*; ptaszek wielkości wróbla, koloru żółtawego. *Zool.* 220, der Wolfammer. Sternale zrolone. *Haur. Sk.* 287. Trznadle strzykały. *Banial. J 5 b.*

TRZODA, y, ż., TRZODKA, i, ż., *demini.*, trzoda ówiec etc., toż co stado, mówiąc o bydłe; *Ross.* стаппа; eine Heerde Schafvieh u. f. w.; (*Boh.* tjída klasa, *cf.* rzęd; *Sorab.* 1. cžróda + kupa); *Sorab.* 2. ředowina, (*cf.* rzęd); *Carn.* zředa, kardedu, *obsol.* zředa; *Vind.* zbreda, kardedu; *Croat.* chredo, ehreda, jata, (*cf.* jata); *Hung.* tsorda, serég, (*cf.* szereg); *Dal.* staddo, kerdelo; *Slav.* siepasha, (*cf.* spasz); *Ross.* череда; *Eccl.* чредл [*grec.* 2],

rzęd, szereg, kolej, чередоваться z kolei łożować się; (Ecl. *УРДА ВЪ СЛУЖЕНИИ*, очередь *diarium*); cf. Lat. *coors*, *cohors*, *caterva*; cf. Germ. *Heerde*, *Eshaar*; cf. Chald. *ܩܘܪܐܘܢ caravana*, *turma*). Trzoda owiec; Boh. braw. (cf. baran). Zostawił wielkie bogactwa, i czeladzi dostatek, i majetności w stadach wołów, w trzodach owiec bardzo wiele. 1 *Leop. Jud.* 8, 7. Tysiąc trzód i tyleż stad w paszach mu chadzało. *Otw. Ow.* 170. Na rosistą łakę chciał odchodzić z trzodka. *Przyb. Ab.* 99. Trzodka młodociana. *Grach. W.* 59. Kościół jest trzoda owiec, których pan Chrystus pasterzem. *Kucz. Kat.* 1, 180. W zgodzie będzie mieszkać kania z gołębiami i trzody lwów żółtawych nie będą się bały. *Lib. Hor.* 122 trzody owiec, die *Schafherden*, die *Schafe*. *Atlas apud oecouomos*: Trzoda, *ζῆρ ἐξοχη*: trzoda świni, *swinie*; *Croat. kerdelo*, (cf. kiernoz), *Schwaine*, *cine Heerde* *Zauc*; *Boh. černý dobytek*, wepłowný dobytek. — *Fig. tr.* Nie nowina mi bywała całe trzody nieprzyjaciół gromić. *Boh. Kom.* 4, 199. Widzicie sami siły moje, i dziatki, a kiedyż ta trzoda Wnuków mi i pociechy po nich doda. *Ustrz. Troi.* 142. TRZODNY, a, e, stadny. *Macz.*, *Croat. chredni*; *Hung. tsordai*; (Ecl. *чредный*, *очередный* kolejny, na którego kolej); *Heerde*: Baran trzodny. *Sienn.* 270. Przy owcach wódz trzodny, *dux gregis*. *Zebr. Ow.* 170. Pastuch trzodny, *Croat. chredar*; *Hung. tsordapasztor*.

*TRZOGŁOWY, ob. Trójgłowy.

TRZON, u, m., TRZÓNEK, uka, m., dem.; Boh. střenka, nasadka (cf. nasad), nasadiště, toporo, toporko, topisko, (s. Topor, toporzysko); *Slov. pčisko*, ručka (cf. rączka), rukowět, (cf. rekojęsé); *Carn. toparishe*, *toporishaze*, *elze*, *helze*. (ob. Jelca); *Sorab. 1.* cžronki, dżeržel (cf. dżerzak), tżmadwo, rucżnicza; *Sorab. 2.* zronki, schalki; *Vind. rozliža*, *rug*, *helze*, *topar*, *toparische*, *dershalu*; *Croat. toparishe*, *dersalo*, *ruehiza*, *balanzja*; *Rag. korize*; *Bosn. korice*, *drisgjak*, *rucija*; *Ross. держалка*, *дужка*, *стабель*, (cf. ździebło); — §. 1) rekojęsé narzędzia, der *Stiel an einem Instrumente*, der *Griff*. Trzonki u dół, nożów, świrdrów, bywają brzo-zowe, klonowe. *Kluk. Rosl.* 2, 166. Trzonek u sierpa, siekacza. *Cn. Th.* 1160. Mała łopatka złota, z trzonkiem konchowym. *Pam.* 85, 1, 156. — *Hist. nat.* Czym u drzewnych roślin jest pień, tym jest u białów trzon. *Kluk. Dyke.* 1, 26. der *Stiel*, auf dem ein *Wiß* wadit. — §. Trzon, ognisko, na którym się ogień pali. *Ryd. der Heerd in der Stube*. Korzeń ten z jajem na trzonie upieczony, daje jeść choremu. *Sienn.* 48. — §. Trzony, TRZONOWE zęby. *Boh. třenowni zubové*, tēmennj, stolička; (*disting. trnowý cierniowy*); *Sorab. 1.* cžronoweze, cžronoweze; *Carn. kotshnek*; *Vind. kotnik*, *koteslnik*, (cf. kątny); *Croat. kozhnik*; *Slav. kŭtnij zub*; *Ecl. чреновныи зубы*, *череновые*; *molares*, die *Wasserschäbne*, w samych kątach szerek osadzone, szerokie, pieńkowate. *Zool.* 24, *Kirch.* 105. *Wejch.* 56. — *Fig.* Sam czas nad moim dziełem wiecznotrwałym połamie swe trzony. *Hor.* 2, 199. *Nar.* — §. 2) Trzonek, ptak, *larus cinereus major*, eine Art von *Wasserbüßern*. *Tr.*

*TRZONOG, ob. Trzynog. *TRZOPASZCZEKI, ob. Trójpaszeczki.

TRZOP, a, m.; Boh. střep; *Ross. черепъ*; *Ecl. χρεπις*; skorupa, der *Scherben*. Bóg ich jako swoje trzopy z gliny Garnarcz, tak ich pokruszył w proch i odrobiny. *Pot. Zac.* 115. Glinęś stworzył z niego jednym tylko słowem, Pojrzyj na trzop stłuczony grzechem Adamowym. *Pot. Zac.* 76.

TRZOS, a, u, m., TRZÓSEK, ska, m., dem.; *Ross. чересъ*; *Ecl. χρεσληνις*; (cf. Germ. *iroßen*); worek na kształt pasa, do opasania się pieniedzi, Boh. nabříšek, (nabruszek; *Slov. opasek*, (cf. opaska); die *Geldfasc*, der *Geldgurt*, *Geldgürtel*. Poszedł na wędrowkę, opasany sporym trzosem. *Pot. Jow.* 164. W drogę weźcie laskę tylko, ani mantyki, ani ehleba, ani w trzos miedzi. *Sekl. Marc.* 6. Mieszkając na wsi dukatami ponabijaj trzoski. *Zab.* 11, 188. (ładunki). Chłubi się dumny, najeżony trzosem, Śmie gardzić temi, co trzosów nie mają. *Kras. List.* 2, 145. majątek, bogactwo, pieniądze; *Geld*, *Reichtum*, *Vermögen*. Więcej niż głowa z ręką, dokazują trzosy. *Pot. Arg.* 598, (cf. złota szwajca, złoty orzeł). Nie masz równości, kiedy nie równy trzos z trzosem. *Jag. Gr. B* 2 b. Zaleca mu się, a trzoska w zanadru maca, jakoby go wyłudzić. *Rej. Zw.* 95 b. *Rej. Wiz.* 168 b. *TRZOSŁA plur.; *Ecl. χρεσα*; *łędźwie*, *uda*, die *Studen*. Uderzył nań, odwróciwszy oszczep, i przełłł go przez trzosła. 5 *Leop. 2 Reg.* 2, 25. Przebili go w trzosła. 1 *Leop. 2 Reg.* 4, 6. *TRZOSŁO, a, n.; *Buris*, krój, trzosło. *Urs. Gr.* 104. das *Flugstern*. Zbogaciwszy się, pogardził dłużnemi trzosy. *Pot. Poc.* 556. Kto wprzód osadził na wolności osła, niż do lemieszu wprzeżony i trzosła? *Chrośc. Job.* 155. Oracz gada o plęgu z trzosłem, o lemieszu... *Rej. Zw.* 6 b.

TRZOWA, ob. Trzewo, Trzewa. TRZPIATAĆ, ob. Trzpiotać. TRZPIEN, ia, m., śpień, kołec u sprzączki, der *Dorn im ciner Schmale*. Trzpienie do sprzączek wycinają z blachy stęplami. *Os. Hud.* 560. *Kpes. Gr.* 1, p. 27. *Condilus*, trzpień, oścień, kłykieć, guzik. *Perz. Cyr.* 1, 149. 1 TRZPIOT, u, m., trzpiotanie, trzpanie, klaskanie, szelst, szmer; das *Klatichen*, *Sloffen*, *Schlagen*, 3. B. mit den *Flügeln*, das *Geräusch*; *Carn. trepet tremor*; *Vind. trepetanje*, *trefenje*, *trefs* + trześienie; (*Croat. trepetanje* + drżenie, drgotanie); *Croat. strđpot*, *ropot* *strepitus*; *Itag. trepet tremor*, *palpitatio*; *Bosn. trepet horror*, *palpitatio*; *Ross. трепотъ* drżenie. Samiec, kiedy przylata do teskniającej zgrai *Alié odmiana, alié trzpiot wesoły wstaje. *Gaw. Siel.* 584. — 2. TRZPIOT, a, m., TRZPIOTEK, tka, m, dem., *personif.* trzpiotarz, trzpie co mu slina przyniesie, lekkomyślny, lekki człeczek, wietrznik, ein *leichtfinniger Schwärzer*; (*Vind. trep*, *tröpast*, *trepez*, *trepei* + blazgon, firecyk, głupiec). Pstrągłowy trzpiot. *Zab.* 6, 8. Ja sama mówiąc prawdę, trzpiotów słucham rada, Jest się zawsze dowiedzieć czegoś, gdy kto gada. *Zab. Fir.* 24. Słyszał tę bajeczkę od jakiego trzpiota. *Boh. Kom.* 5, 6. Z takim pędem po ulicach latali, jak trzpiotowie. t. j. petimetrowie w Paryżu czynia. *Mon.* 68, 596. Ta panienska, wióże trzpiotek. *Teat.*

24, 141. Kto miledzić nie umie, słusznie go zowią 'trzepiegrochem. *Pot. Arg.* 426. (trziptem). TRZPIOTAC, TRZEPİOTAC, TRZEPOTAC *es. niedok.*, trzepioce, trzepoee *praes.*, trziptota, trzepiotta, trzepota, 'Trzpiatae *contin.*, Trzepiotnać *jednł.*; (*Boh.* třepetati se, třepetám se, třepám se *trepidare*, *palpitare*; *Sorab.* l. cze-petam, czepecu, rezepecu, tze-petam, tze-potam *trepido*, *palpito*, *tremo*; *Carn.* trepetati *trepidare*, trepletí *instigare*; *Vind.* trepetati, trepetal, trepèzhem, trepetam, strepetati, obtrepetati, potrepetati, drgotać, drżyć, zadrzyć; *Croat.* trepèchem, trepètati *trepidare*, ropèchem *strepo*; *Bosn.* trepetati, darchjati od stracha *trepidare*, trepetati, teptiti *palpitare*; *Rag.* trepetati, trepjetti, strepjetti, treptijm *palpitare*, *tremere*; *Ross.* трепетать - drżyć); skrzydłami trzepać, ulatywać klaskając, klepiąc skrzydłami; *Croat.* perbèchem; *Ross.* перпенырца, mit den Flügelu schlagen, flattern, flattern. Szczygiel trzpiotał skrzydłami, i mocniej nad zwyczaj wypiewywał. *Węg. Marm.* 1, 257. Ty trzepiecesz skrzydełkami. *Past. Fid.* 151. W sidłach, które ptaszuk fortelny rozmiotł, Zozumiawszy po sobie ptak, że się umotał, Trzepioce. *Zebr. Ow.* 269. Ptaszka, gdy trzepioce nsiłują z lepu się otrząść, wszystkimi w nią igna piórami. *Pdch. Sen. gn.* 520. W rycielu ptak prawy trzpiotał; *insonuit penis.* *Zebr. Ow.* 555. Ptaka trzpiotanie. *Chodk. Kost.* 52. (trziptnienie). Koło Prometeusza trzepioce wrona, klując go. *Petr. Hor.* 2, R 2, (ob). (Wronotrzipt). Ptaszę, kiedy się już bezpiecznie rozlatł, To już i po wysokich drzewach sobie trziptota. *Rej. Zw.* 7. Czarek ledwo usłyszą pobudkę łaskotną, Zdumia się i ku górze nagle skrzydły trzpiotną. *Przyb. Milt.* 17. — *Similiter*: Wyciągnął rybę na susze, i ją trzepiotać przed nogami. *Leop. Tob.* 6, 5. Mniema, iż piórny władca, gdy pióro za czapką trzpiota. *Dar. Lot.* 15. szmerze, szelesci, rauscht. — *De aliis rebus*: Chłop znaczny na koniu, kiedy rękawy około niego trzpiotają. *Rej. Zw.* 58. Włosy mają być nie zbyt długie, nie mają po ramionach trzpiotać. *Eraz. Ob. A.* (ulatywać szeszeszać). Widzi zmierzwione włosy, po szyi trzepioce; *inornatos pendere.* *Zebr. Ow.* 17. Srebrny pontal na czele misternie przywity wstęga, na niejże trzpiotał. *Zebr. Ow.* 246. — Trzpiotać się, rzuceć się; *sich herum werfen*, *herum schüt-teln*, *beuteln*. Członkami wszystkimi miodać się, po skrawianej trzepioce ziemi. *Otw. Ow.* 144. — 2. Trzepiotać, drżyć, trząść się; *heben*, *zittern*, *jappeln*. Niebezpieczeństwa dalekiego mało się boimy, ale gdy blizkie, to już drżymy, trzepiecemy od strachu. *Gorn. Wł. G b.* — 3. *Transit.* Trzepotać co, z trzpiotem obracać, mit *Geräusch herum treiben*. Moc igraszek dziecinnych, tym wieczne burezą w ustach młynki, Tym z kijów wiatr trzepoee jaskrawe płacinki. *Zab.* 9, 575. *Ejssym.* — *Transl.* Trzpiotać, klekotać, lekomyślnie paplać, trzepać, trzy po trzy; *Carn.* berbrâm, plappern, leidtjunnig schwa-gen, berschwa-gen. Trzpiotacie, by szpaey na wsparze. *Rej. Zw.* 66. Trzepotać modlitwy. *Tr.* — 4. Trzepiotać się *recipr.*, trzpiota lekomyślnego z siebie czynić, niestatecznością i wietrznością narabiać; *windbeutel*, *herum flattern*, *den*

Stuger machen. Jeżeli dawne wieki chciały nas mieć statecznymi, dziś nawet starym trzpiotać się godzi. *Teat.* 22, 59. Trzpiota się i dawnie stron. *Teat.* 24, 71. Be-dziesz tańczyć, hasać, trzpiotać się. *Teat.* 55, d, 17. Blizsza już grobu, wiekiem swym sędziwym Przystań się trzpiotać między dziewczętami. *Hor.* 2, 109. *Min (claudere inter virgines)*. Ja miłość młodą przymiewała Nolta, że się jak koza koło mego trzpiota. *ib.* 110. — Trzpiotać *med. absolute*: Nie k temu oczy wzięchamy z natury, By je powieka srom tłoczył ponury, Me abyśmy tam i sam trzpiotali, I w to bronę przystojność wglada-li. *Zab.* 10, 591. *Zabl.* (*ironie*). "TRZPIOTOPIÓRY n. p. pieszczot, Zefir łaskotawy. *Zab.* 40, 56. *Koss.* piórami trzpiotający, skokhwy, lecht flattern. TRZPIOTOWATY, a, e, — o *adv.*, TRZPIOTLIWY, a, e, — *ie. adv.*, TRZPIOTOWSKI, a, ie, na kształt trzpiota, wietrzny, lekki; *Vind.* norzhoviten, noroviten, flatterbaht, windig, snigerich; (*Sorab.* l. tze-potaté, tze-potaczné drzaey; *Bosn.* treptiv *tremulus*; *Rag.* treptiv; *Croat.* treptiviy *trepidas*; *Ross.* трепетливый, drzaey; *Ecol.* некрепетлив *intrepide*). Trzpiotowaty urazi cię, względu nie mając. *Mon.* 67, 48. Ucho ciekawe, przy języku trzpiotowym, jest dla roz-tropnych straszdyło, które z daleki mająja. *ib.* 70, 589. Pirek z usmiechem trzpiotowskim. *Zabl. Tw.* 18. Wypada z pokoju po trzpiotowsku. *Teat.* 24, c, 57. Córka jego, trochę trzpiotowata. *Nieme. Król.* 4, 55. Min trzpiotowatych wynalazek i gorsząca zaletę przypisać trzeba w łeb postrzelonymi świstakom. *Teat.* 6, 6 et 22, 102. TRZPIOTOWSTWO, TRZPIOTALSTWO, TBZPIOTOWACTWO, a, n, TRZPIOTOWATOŚĆ, ści, 2; (*Vind.* tre-pzhlivost) płochość, bojaźliwość); świstactwo, lekkość, wiercipiętostwo, wietrzność; *Vind.* norzhovitnost, flatterbahtigkeit, windiges, leidtjunniges Weien, Snigerey, Schwagbahtigkeit. Jakże to przykre są trzpiotowstwa tych miodych ludzi! *Teat.* 27, b, 97. Wolalbym daleko stateczność, niż trzpiotowstwa tych postrzelonych mózgow. *Teat.* 27, b, 97. Wiele gadają, nie nie mówią; rozumieją, że wszystkich bawi ich trzpiotowstwo, opowiadanie historyek, co nikogo nie interesują, obmowa drugich a chwalenie się w każdej okoliczności, popisywanie się z swoją młodością. *Teat.* 27, b, 97. Przez różne trzpiotowactwa i okazywanie swoich dziwnych humo-rów, są społeczności naprzykrzeni. *Mon.* 71, 551. Trzpiotowstwa wstydzi się Francuz doskonały. *Kras. P. l.* 2, 251. Trzpiotowateś zawsze u starych w pomiewiee. *Zab.* 14, 66. Umieć niezynie różnicę między nauką, połorem a trzpiotalstwem. *Teat.* 19, 12. TRZTACZKA [i, 2, drystaczka, rozwolnienie; *Durdjfall* 2]; n. p. Na pieszce woda, a na jeznie trztaczka. *Rys. Ad.* 15. TRZTEĆ, żywe srebro. *ob.* Rteć. TRZTYKAĆ, *ob.* Przytkać. "TRZUNĄĆ *nijkak. jednł.*, [*russk.* trunuty - tracić, *cf. Ross.* трунуть - dotknąć]; n. p. Raną srogą zwątlonemu, w brzuch miecz ostry wtłoczył; Trzunął w tym, i jelita na ziemię potoczył. *Zebr. Ow.* 506; *proslut*, ranął, er fiel bin. TRZUSK, *ob.* Trusk, Trzask. TRZUSNAĆ, TRZUSKAĆ, *ob.* Trzasnać, Trzaskać.

*TRZUST, a, m., n. p. Ścisnawszy wół dusi Antea samego, Nógę zapłócił, do trzusta szturmując nędznego. *Bardz. Luk. 67.?*

TRZY, m. *ur.* TRZEJ; *G.* trzech, (cf. troje); *Num. card.*; (*Boh.* tři, tré; *Slav.* tri; *Sorab.* 2. tsci; *Sorob.* 1. tzi, tzo, zi, zio; *Carn.* triji, tri, tri; *Vind.* trye, try, triji; *Croat.* tri; *Bosn.* tri; *Slav. et Rag.* tri; *Ross.* три; *Tart.* tria; *Isl.* thryr; *Svee.* tre; *Isidor.* thrie; *Outfried.* thri, dria; *Niederl.* drie; *Goth.* thrin, thrins; *Anglos.* drie, dreo; *Holl.* dry, drie; *Angl.* three; *Ital.* tri; *Wallis.* tri; *Lat.* tres, tria; *Galk.* trois; *Graec.* τρεῖς, τρία; *Persic.* thre, thri; *Sanscr.* [tri 2], trajam); — trzy, jednym więcej nad dwa, *Germ. drej.* Trzej noszą trzy żelazne grotty. *Miask. Rył. 88.* Trzej o jednym oszczerpie *Cn. Ad. 1179.* (na jednym zagonie siedzą). Nas było trzy sióstr, to nas nazwali trzy Gracye. *Teat. 10, 62.* Trzy rzeczy w szlacheckiem mieście naganne: dwór wyższy niżli kościół, karczma okazalsza niżli ratusz, psiarnia budowniejsza niżli szpital. *Rys. Ad. 66.* Na raz zjedzą, coby mogli na trzy razy mieć. *Sehl. 111.* Widziałem ludzi, którzy zjadali za dwóch, ledwie nie za trzech. *Syrl. Skł. 265.* Trzech królów święto, zjawienia, epifanii, t. j. owych magów, którym objawione było przyjście zbawiciela. *Cer. 1, 197.* szezodry dzień, drej Sönige, daß Drej = Sönigefest; trzykrólskie roki. *Vol. Leg 7, 491;* trzechkrólska rata. *Sejm: Grodz. 2, 74.* Trzykrólewska święcona woda ma moc do całego roku. *Gil. Post. 244.* — Na zawodniku siedząc, czeka, kiedy rzeka trzy, żeby poskoczył *fiorn. Sen. 110.* (po trzeciej; abo: raz, dwa, trzy). — Trzy, *immensit.*, (cf. *Gallie.* três = prze = arey -, cf. *Ross.* n. p. *treblajennyj tres-heureux*, cf. po trzy kroć szczęśliwy; cf. *Eecl.* *треокаянный* przebiegły). Leczba trzy podług nich jest zebranie całej natury. *Boh. Dyab. 2, 256,* cf. *omne trinum perfectum;* cf. *Ross.* бoгъ любитъ тройцу, безъ тройцы домъ не строится, въ тройцѣ бoгъ почитаетъ, (cf. trójca), alle guten Dinge müßen drej seyn. — W istności bóstwa trzy osoby, trójca przenaświetsza. *Karnk. Kat. 15 Kłok. Tark. 166.* Nietylko wielkim bogu nazwać, ale po trzykroć wielkim. *Sk. Dz. 755.* — Skacze nędznik z dyablem pospołu gdzieś na trzy skoki. *Rej. Posi. H h h 5.* Na trzy zbyty. *Zab. 6, 162.* niezmiernie przesadzając, gar sebr übermäßig, (ob. Zbyt, Zbytek). — *Confusion.* Trzy po trzy plecie. *Teat. 55. c, 50.* Wyb. troje mewidy; ni w pięć, ni w dziewięć a nieprzerwanie wciąż; durch einander in einem fort, in den Tag hinein. Natrefny przedź wskóra, choć trzy po trzy plecie. *Teat. 46. b, 56.* Zwyczajnie paplocze trzy po trzy, a sama siebie nie rozumie. *Teat. 55. c, 55.* Nie z łaskąbys odszedł od króla, gdybys plół dwie po trzy; a u pana boga mmemasz, abys leda jak sobie łaskę miał zjednać? *Hrbst. Nauk. 65 b.* (pięte w dziewięcie, quid pro quo). Prawią trzy po trzy czasem, aż złość człeka bierze. *Mon. 70, 105.* Bzdurzysz trzy po trzy. *Teat. 28. b, 10.* Acz z przyrodzenia miałby wymowę, przecię iż się onej między ludźmi nie przyłożył używać, nieraz potknie się, ustanie, zmyli, splecie, tak iż gdy co będzie mówić, jakoby trzy po trzy bajął. *Glicz. Wych. K 7.* Nie

przykrzy się Waści trzy po trzy gadać, choć wszystkie słowa mimo uszu moich puszczam. *Teat. 5, 96.* Drwi trzy po trzy, jak w zachwyceniu. *Obr. 42.* Drwi trzy po trzy, conceptów cudzych zażywając. *Opal. Sat. 188. Rys. Ad. 65.* — *Parvus numerus:* I trzech groszy nie ma. *Mon. 65, 91.* Powiem wszystko w trzech słowach. *Teat. 28, 54.* I trzech zliczyć nie umie. *Cn. Ad. 274. Teat. 27, 95.* Jakoby trzech zliczyć nie umiał. *Cn. Ad. 1262.* (wrzкомо nie umie). Nie wiedział, gdzie trzy; nie wiedział co rzec, nie był przy sobie. *Cn. Th. er mußte weder auß, noch ein.* Niewiem gdzie trzy, *aqua mihi haeret,* tu źle a tam gorzej. *Cn. Ad. 5.* (ani mię tam, ani mię sam). Nie wiedząc gdzie trzy, zdycha, z lecem nie rozumie, Jak go podać lub przybrać, koni krzeie nie umie *Facton. Zebr. Ow. 55;* (*quid agat ignarus.*) — 5°. Trzy drewna = szubienica, der Galgen. Złodziej osądzony za swą na trzy drewna kradzież. *Kulig. Her. 280. ct 45.* — 2. *Arith.* Reguła trzech, gatunek proporey, w której z trzech wyrazów znajomych szukamy czwartego nieznanego. *Geom. 1, 165. Łęsk. 2, 84.* die Regel de tri; trójlicz. *Tr.; Ross.* тройное правило, золотое правило. — 2. *Herald.* Trzy buławy, herb; pas rycerski, na nim trzy litie; do pasa dwie buławy u góry przypięte, jedna zaś pod pasem. *Kurop. 5, 52.* Trzy gwiazdy, herb; księżyc rogami do góry a trzy gwiazdy nad nim. *Kurop. 5, 55.* Trzy kawki, *ib.* Trzy korony, *ib.*, verchiedene Wappen. TRZY —, *in compositis saepenumero mutatur in* Trój-, *quod conferendum;* n. p. TRZYBARWISTY, *ob.* Trójbarwisty. TRZYĆWIERCIOWY, a, e, *odrantalis. Cn. Th. 1160,* *dreypiertelig.* Trzyćwierciomurołomny. *Jak. Art. 1, 212,* *Dreypiertelcartaunen.* TRZYCZEŚCIOWY, *trientalis. Cn. Th. 1160.* TRZYCZESTNY, *trifidus. Marc., Ross.* троечастный; *Eecl.* *тричастный,* *dreypfältig.* TRZYDNIÓWKA, i, z, trzydniowy przeciąg czasu, *triduum;* *dreypfältige Zeit;* *Rag.* tridni. Po trzydniówce oczekiwania. *Nar. Ist. 7, 254.* *Ross.* триднубоуаръ trzy dni bawić. *TRZYDROŻE, a, n, trzech dróg rozstanie, *trivium. Marc.; Croat.* *troypútje;* *Eecl.* *тpeпyrie,* dopora na три стопоны раздѣляющаяся; rozstajnia potrójna, potrójne rozdroże, *dreypfältige Wegeſcheide,* (ob. Trójdrożny). Hekules na trójdrodze. *Chodk. Kost. 25.* TRZYDNIOWY, TRZYDZIENNY, a, e, — *ie adverb.,* trzy dni trwający, lub co trzeci dzień przypadający, *dreypfältig;* *Boh.* *tridennj,* *tridjennj;* *Sorab.* 1. *tzdneyski;* *Vind.* *tridanski,* *triden;* *Croat.* *tretođnevni,* *trehdnevov;* *Ross.* *тридневный.* TRZYDZIEŚCI, *G.* trzydziestu, *Num. card;* *Boh.* *trideet,* *trideaterý;* *Slav.* *tricaf;* *Sorab.* 1. *tziezetzi,* *zizeczy;* *Sorab.* 2. *tsehzafca,* *Carn.* *tridését;* *Vind.* *tridefet,* *trideisti,* *terdeisti;* *Croat.* *trideset;* *Bosn.* *trideset,* *tries,* *tridesti;* *Rag.* *trideset;* *tridesti;* *Slav.* *trideset;* *Ross.* *тридцать,* *тридцать;* trzy razy dziesięć, *dreifßig.* Po trzech dziesiąt lat. *Budn. 4 Ezdr. 10, 46.* (po trzydziestu lat). Było tam około trzech dziesiąt mężów. *Radz. 1 Sam. 9, 22.* (około trzydziestu). Trzydzieści kroć, trzydziestokrotnie, *Vind.* *tridefetkrat,* *terdeistubarti;* *Ross.* *тридцатью;* *Eecl.* *тридцатькратъ,* *тридцатьюбо.* *тридцатьжды.* Trzydziestokrotny, *ob.* Trzydziesiąty. TRZYDZIESTKA, i, z, jedna trzy-

dziesta część czego; *Vind.* tridefetnizh, tridefetn diel; *Rag.* tridesetniza; (*Croat.* harmieza *tricesima*, harmiezar *tricesimator*), ein Dreyßigstel. Cheae mówić 7₃₁, mówię siedm trzydziestek. *Jah. Mat.* 1, 60. et 1, 55. TRZYDZIESTNICA, y, ż., *tricesima*, nabożeństwo trzydziestego dnia miesiąca odbywać się zwykle. *X. Jusz.*, die gottebüchliche Jeverlidfeit am dreyßigsten Monatstage. TRZYDZIESTNY, a, e; *Sorab.* 1. ticzeteré; potrzydzestny, trzydzieści zamykający, dreyßig enthaltend, *tricenarius*. *Cn. Th.* 1160. (*Subst. Boh.* trideatnyk; *Boh.* trideaterý; *Vind.* tridefetforten. Jedno ziarno przyniosło trzydziestny, a drugie sześćdziesiąty owoc. 1 *Leop. Marc.* 4, 8. (trzydziestokrotny. 5 *Leop.*). TRZYDZIESTODZIENNY, a, e, — ie *adverb.*; *Boh.* tridecydenj; dni trzydziestu, dreyßigtagig. TRZYDZIESTOLETNI, ia, ie; (*Boh.* trideylety; *Vind.* tridefetheten, terdeistlieten; trzydzieści lat mający, trwający, dreyßigjäbrig. TRZYDZIESTY, a, e, *Nuon. ord.*; *Boh.* trideaty; *Slov.* tricáti; *Sorab.* 1. ticzetó, ziczety, tizstoterné; *Sorab.* 2. tseluzast; *Carn.* tridesete; *Vind.* tridefetm, terdeistni; *Croat.* tridesetni, tridesetzi; *Slav.* trideseti; *Rag.* trideseti, - a, - o; *Ross.* тридесятый, тридцатый; po dwudziestym dziewiątym następujący, der Dreyßigste. Pożytek trzydziesty. *Sk. Zyr.* 1, 527. (*potius* trzydziestny, trzydziestokrotny, dreyßigtagig). TRZYFUNTOWY; *Sorab.* 1. troyhupuntak; *Vind.* trifunten, trihbrast; *Ross.* трехфунтовый; dreyßündig. TRZYGARCOWY, dreygarfig, drey Garneß enthaltend, (*ob.* Garniee). *TRZYGLÓW, *ob.* Trójglów. TRZYGDZIENNY, dreyßündig. TRZYGRAN, *ob.* Trójgran. — TRZYGRÓSZÓWKA, i, ż., pieniąż, potrójny grosz wartający, ein Dreygroßchenstück; trójgrosznik. *X. Kam.* Moneta miedziana, trzygroszówki, groszówki, półgroszówki, szelagi. *Vol. Leg.* 7, 451. TRZYGRÓSZOWY, a, e, n. p. Trzygroszowa wina. *Sekl.* 19. za trzy grosze stojąca, tyle wynosząca, drey Großchen betragend. TRZYJĘZYCZNY, tridzjnguis. *Cn. Th.* 1161, dreyßjngig; *Sorab.* 1. tizyazekaté; *Bosn.* trojezicnj; *Rag.* trojezicni; *Ecol.* трезязычный; *Ross.* трехязычный. TRZYKŁYKTY, *tricondytus*. *Cn. Th.* 1161, dreygelenfig (im Finger); *Vind.* trikosten. TRZYKORCOWY, a, e; *Sorab.* 1. tizkoreczná; trzech korców, dreykhorffelig. TRZYKROĆ, TRZYKROTNE, po trzy razy, dreymal; *Vind.* trikrat, tribarti; *Ross.* трикраты, троекратно, трижды; *Ecol.* тринри TRZYKROTNY, a, e; *Vind.* trikraten, tribarten; *dreymalig*. Trzykrotna ilość, *trinomium*. *Ustrz. Alg.* 7. TRZYKSZTAŁTNY, *ob.* Trójkształtny. TRZYKWARTOWY, a, e, n. p. Trzykwartowa miara, *choeniz*. *Cn. Th.* 1161, drey Quart baltend. Flaszę trzykwartową. *Torz. Skł.* 105. Dreyquartflaßchen. *TRZYKWART Subst., człowiek pewny mógł razem trzy kwarty wypić, i dlatego go trzykwartym zwano. *Kosz. Lor.* 117 b, Dreyquartfüßer. TRZYKWATERKOWE Baszki. *Torz. Skł.* 105. o trzech kwaterkach, von drey Quartierchen. *TRZYŁBY, *ob.* Trójłbisty. TRZYLECIE, ia, n., *triennium*, Zeit von drey Jahren; *Bosn.* trogocje; *Ecol.* трилѣtie; *Verb.* трилѣтвую, трилѣтвовати, по третiemu году быть; *Graec.* τριετίας, tertium annum ago. TRZYLETNI, ia, ie; *Boh.* tříletý; *Sorab.* 1. tizletné, tizletużki,

zi letni; *Sorab.* 2. tselletni; *Slov.* troročni, troročni; *Vind.* trilielen, tri léta star; *Croat.* troćak, f troćjaha, (*ob.* Trzeciak); *Rag.* trojetni, trechjak; *Bosn.* trechjak; *Ross.* трехлѣтний, трилѣтний; trzy lata mający, trwający, co trzeci rok przypadający, dreyjäbrig. Troletne więzienie. *Petr. Ek. ded.* Cichea trzeoletna i Farau trzeoletna. *Budn. Genes.* 15, 9 TRZYLISTNIK, a, m., *strygium*, rodzaj rośliny. *kluk Dyke* 5, 52, storczyk; *Rag.* trípárstaz; *Vind.* zepetez, Stendelwur; *Anab.* fraut. *Syr.* 762. TRZYLISTNY, TROJLISTNY, *trifolius* *Syr.* 702, dreyblättrig. TRZYŁOKCOWY, *trichobolis*, dreyellig. *Cn. Th.* 1161, *Boh.* tříloketaj; *Croat.* troylakten; *Ecol.* трилѣктный. Miesi się człowiek wyniosły i dumny. W kilku tam deskach trzyloketowej tramay. *Mon.* 70, 598.

Pochodz. *ob.* Tróć etc. (v. quae sequuntur post Trzymać), *ob.* Trzeć

TRZYMAC *cz. contin.*, TRZYMYWAĆ *czestl.*; *Boh.* držeti; *Vind.* der-shati; *Hung.* tartom; *Ross.* держать; — 2. 1) trzymać co w rękę, dzierżec; etwas halten mit einer Hand, fest halten. *pr. et impr.* Aristoteles, gdy się spać gotował, tedy zwykł był w ręce trzymać kulę żelazną nad miednicą. *Sk. Piobl.* 229. Trzymaj, coś uchwyci. *Cn. Ad.* 945. Nie już ten trzyma, kto co wskok ułapi. *Zab.* 15, 248. Od smrochu trzymał się za boki. *Kras. Boy.* 115. Trzymam co słabo, za ogon. *Cn. Ad.* 1179. Trzymaj mocno, żeby nie upadło; *Ross.* держи крепче Trzymać kogo za rękę *Ross.* держать кого за руку. Trzymać wilka za uszy, (*ob.* Wilk, cf. złapałem Tatarzyna, a on mię sie uny). Dwóch się trzymają mocno za czupryny. *Jabl. Ez.* 4. (tańcują się). Do chrztu trzymać, zur Taufe halten. Mój sąsiad trzymał ją z moją siostrą (do chrztu). *Teut.* 45, e, 79. *Wylb.* — *Aliter quam manibus*: Przypatruje jej się, i trzyma w niej oczy. *P. Khan. Ort.* 1, 6. wlepa, er heftet die Augen auf sie, hält die Augen auf sie gebietet. Póki go widzieć mogła, oczy w nim trzymała. Potym na same tylko już żagle patrzyła. *Pap. Ripr.* 23. Głowę prosto trzymać. *Ld.* — *Sic etiam reciproce*: Trzymać się, *quoad statum corporis*, prosto, pięknie; *idonee* Stellungem machen, sich in einer *idoneen* Poßtur halten, sich eine *idonee* Stellung geben, sich *idonee* tragen halten. Ludzie kzywonodzy nigdy krzepko i mocno na nogach trzymać się nie mogą. *Mon.* 69, 1064. Tancmistrz uczył ich, jak z gracyą chodzić, trzymać się, obrócić. *Teut.* 24, 82. *Cart.* Skutek nauki tanczej, dobre trzymanie się. *Kras. Pod.* 1, 291. gute Haltung, Stellung des Körpers. Kształt dobrego się trzymania i noszenia w ubiorach. *Niqł.* 125. Sposób trzymania się przystojnego, czyli to w chodzie, czyli w spacerunku, oznacza osobę uciwłą i dobrze wychowaną. *Mon.* 72, 498; *oppos.* niezgrabność chodu i trzymania się . . . *ib.* 72, 588. Układ, postępowanie, trzymanie się aktora, nie mogą być też same w tragedyi, co w komedyi; komedyja i tragedia mają każda właściwe sobie gesta. *N. Pam.* 2, 225. — 2. Trzymać, zatrzymywać, nie puścić, przytrzymywać; halten, fest halten, nicht lassen. Trzymać kogo, żeby nie upadł. *Cn. Th.* 1162; żeby nie uciekł. *Ld.* Gdy Dejotara wielu na konia wsadziło, żeby się jeszcze na

nim mógł starzec trzymać, zwykliśmy się dziwować. *Siem. Cyc.* 378. Tego psa trzymaj na łańcuchu *Ross. держи собаку на цепи, на привязи.* Patrz, wiele jest rzeczy, które mnie w kościele moim słuszenie trzymają: trzyma mnie poważność jego, trzyma świętość. . . . *W. Post. Ma.* 484. Trzymać kogo w kluzie, więzić go. *Cn. Th.* 1162. Na morzu go wiatry trzymają przeciwne. *Groch. W.* 2. A jeszcze go lichy trzyma, on tu widzę nocować będzie! *Teat.* 55. e, 8. Jeszcze ich tu czarci trzymają! *ib.* 55. e, 48. hat sie denn der Hefer noch hier! Pod czas im bogomyślność i snu zabraniała, która je całe noce bez spania trzymała. *Groch. W.* 302. (nie dopuściła im spać). Dawaliśmy plac Turkom do potrzeby; ale cały dzień trzymała ich rada. *Jabl. Buk. N* 2. (bawiła, zabawiała, zajmowała, trudniła ich). Jak przyjechał, febra go ruszyła, która go dni 17 trzymała. *Gwagn.* 78. Mówimy: inamy febrę, a ta nas ma raczej; przeto należałoby się wspanać mówić: febra nas trzyma; a tak podobnym sposobem: bogaetwa trzymają lub w szpony wzięły łakomych. *Pilch. Sen. list.* 4, 147. Był ten człowiek przez 57 lat w chorobie trzymany. *Sekl. Joan.* 5. Dowiedziawszy się Jezus, iż człowieka tego już od dawnego czasu choroba trzyma, rzecze mu: chcesz być zdrow? *Sekl. Joan.* 5. Poruszeniem tej wody zostawał zdrow, którakolwiek choroba był trzymany. *ib.* Ból srogi, Od głowy ciało jego trzymał aż do nogi. *Jabl. Tel.* 208. — *Similiter:* Długo cię ten bład trzymał. *Jabl. Tel.* 184. Długo się ciebie nie puścił, długo w nim zostawałeś, er hielt dich lange gefesselt. Mahometa łakomstwo się bardzo trzymało. *Bas. Sk.* 341. — Trzymam się gdzie, nie wychodzę. *Cn. Th.* 1162. sich inne halten, nicht ansetzen. — Trzymać się czego, nie puścić się czego, przytrzymywać się; sich an etwas anhalten, sich voran halten. *pr. et tr.* Trzyma się, jak pijany płota. *Cn. Ad.* 1179. *Kłok. Turk.* 34. (nieodstępnie się przywizywać). Persowie trzymają się nauki Halego. *Star. Dw.* 56. (nieodstępnie są do niej przywiązani). Trzymać się czyjej strony *Ross. держаться твердо чьей стороны, не отставать отъ чего либо.* Żadnego dzieła stale się trzymać nie zwykł. *Ust. Konst.* 2, 219. (nie trwał przy żadnym, nie wytrwał). Bożkowi Seimi (Litwini) kokosze bijali, prosząc, aby się ich sładzy trzymali. *Styjk.* 144. (aby im wiernymi zostali). Żarty się ciebie trzymają. *Teat.* 56. e, 105. (nie opuszczają cię, ustawicznie całyś w żartach). Z dawna się to trzyma białych głów, że siwych nie lubią. *Budn. Apoph.* 87. (mają to do siebie). Coś na nas niewinnych włożył, twegoż kościoła trzyma się jawnie. *Zygr. Pap.* 315. *Falib. T.* es hielt ihm an. — *Simil.* Baję, jedna rzecz drugiej się nie trzyma. *Kras. Pod.* 2, 255. nie klei się, nie wiąże się, związku nie ma, trzy po trzy, pięte w dziewiąte; es hält nicht zusammen, hat keinen Zusammenhang. — *Absque Genit.* Teraz jesteś na wszystkie przypadki ostrzeżonym, trzymaj się. *Teat.* 1, 56. nie ustępuj, wależ mężnie; nie dawaj się, trwaj, poczynaj sobie mężnie, halte dich, gib nicht nach. — *Sic etiam active:* Trzymać kogo, serca dodawać. *Cn. Ad.* 1162. einen beim Muthe erhalten. — Trzymać, wstrzymywać, ha-

mować; jurist halten, hemmen. Trzymać się od gniewu. *Cn. Th.* 1162. Język trzymać za zębami. *Teat.* 10. b, 44. (nie paplać). Konia krótko trzymać, (*oppos.* puścić mu), ein Pferd kurz halten. — *Inde transl.* Pospólstwo dwoma eugłami trzymać, i za sumnienie, wiecznego, i za rekę, doczesnego karania postrachem. *Kłok. Turk.* 125. Trzeba tę panienkę krótko trzymać. *Teat.* 7, 51. *Pilch. Sall.* 266. Umiał go trzymać, i mądrą radą prostować. *Sk. Dz.* 575. Trzymać kogo na wodzy, mieć w karności. *Cn. Th.* 1162. Trzymać żonkę w ryzie. *Teat.* 55, 11. — *Simil.* Ostrze kogo trzymać, jęfarj halten. Pod biczem go trzymać nie przestaje. *Przyb. Milt.* 46. — *Simil.* Trzymać piersi ciepło, (*cf.* chować), warm halten. Wierz mi, trzymaj się ciepło w łóżku. *Teat.* 20, 109. Trzymać zawsze głowę, nogi i żołądek ciepło. *Mon.* 70, 228. — 2. Trzymać na sobie, sobą wstrzymywać, hamować, odpierać; mit seiner Person aufhalten, abwehren. Druzdy to Koklesowie, którzy wielkość pogańską na sobie trzymali. *Pap. Gn.* 209. Napał król tak potężnie nieprzyjaciół, że trzymając ich na szabli, dał tym czasem sposobność skrzydlowym do uszykowania się. *Nar. Ill.* 2, 379. (sobą odpierał). — *Similiter:* Deukalion do Pirry: nas dwoje człowieczy rod (po potopie) na sobie trzymamy. *Otw. Ow.* 22. (na nas dwojgu tylko polega, zawisł, żeby nie wyginał). Trzymać na sobie dźwigać, nosić; tragen, auf sich haben. O nim historia siła mówić musi, gdy czasu swego siła na sobie trzymał. *Gorn. Dw.* 516. (miał wiek na swojej głowie). Zakwitnęła ta winna macieja, nie jednym rodzajem kwiecia, ale wizerunek wszystkich kwiatów na sobie trzymała. *Birk. Krz. Kaw.* 51. (jawnie przedstawiała). Do głębszych nauk przyjsć nie mogli u Pytagoresa, ażby nieluzenie przez pięć lat na sobie trzymali. *Lat. Kom. A.* 2 b. wytrzymali, znosili, wytrwali, anshalten. — *Similiter:* Trzymać czoło, pierwszeństwo, prym mieć: utrzymywać się w pierwszeństwie, den Vorrang haben, behaupten. Między pismami Seneki dwoje trzymają listy. *Pilch. Sen. list. pr.* — 2. Trzymać, zachowywać, utrzymywać; aufbewahren, behalten, bewahren, verwahren. Nie mamy gniewu długo trzymać przeciwko nieprzyjacielowi. *Pap. Kol P b.* Groß hegen. Człowiek długo trzyma gniew w sobie. *Sienn.* 428. My takowy upor dziś własnie trzymamy, Gdy się o co na kogo rozniewamy, Już na oczy do śmierci niechaj nie przychodzi. *Pap. Kol. P b.* Trzymać tajemnicę, chować, nie wydawać. *Cn. Th.* 1162. Nie można się już odkryć; owszem teraz dopiero stan mój trzeba mieć w trzymaniu. *Pot. Arg.* 26. w zamiezeniu, w utajeniu, w sekrecie; im Verborgenen, geheim, verheimlichen. — *Aliter:* Te ceremonie kościelne, które pod kościołem Rzymskim trzymają, z żydowskich zwyczajów są z wielkiej części wzięte. *Sekl.* 107. obserwują, zachowują, strzegą, beobachten. Trzymać się, zachowywać się, utrzymywać się, zostać się, trwać, potwać; sich erhalten, bleiben. Nigdy się rząd nie trzyma długo nielaskawy. *Bardz. Trag.* 455. Numidya, póki się zgadzała z krainami sąsiedzkimi, trzymała się przy wolności, ale potem, gdy się wszczęła niezgoda, była podobita od Arabów. *Boter.* 251. Panów swoich surowością,

w rządzie się dobrym trzymali. *Star. Hyc.* 26. Subtelna rumianość brały piersi bite, Równie jako jagody winne, gdy się grono Jeszcze nie doszłe, trzymać poczyna czerwono. *Otw. Otw.* 125. (czerviemieje). Rozkosz i swawola zwyczajnie przy wielkich dostatkach trzymają się. *Karp.* 4, 58. (wieszają się, gnieżdżą się, płużą). W pamięci się nie trzyma rzecz dopiero wszczęta, i o sobie sam starzec nawet nie pamięta. *Zab.* 8, 588. (wypada z pamięci). — 2. Trzymać, posiadać, dzierżyć, mieć w dzierżeniu; *besigen, haben, halten.* Ej po coś, rzekną, tyle jeden zakon trzyma! *Zab.* 12, 256. Lepsze jedno już trzymane, niżli dwoje spodziewane. *Jak. Baj.* 150. (lepiej mam, jak będę miał, lepsza chwala bogu, niż da pan bóg). Wieś aręda trzyma. *Teat.* 26, b, 85. w dzierżawie, zur Pacht haben, halten. Trzymam pańską karczmę. *Teat.* 54, c, B 2. dzierżawie. — Na siebie trzymać, nie puścić w aręde; nicht verpachten, selbst besigen, verwalten, z. B. ein Gut. — 2. Trzymać w sobie, mieścić w sobie, brać w się, obejmować; in sich halten, in sich enthalten, halten. U tej szynkarki miara sprawiedliwsza, nie taka jak u drugich, co to ledwie półkwarty buteleczka trzyma, a za kwartową przedają. *Teat.* 22, b, 406. — 2. *De variis negotiis:* Trzymać szkołę, straż etc.; Schule halten, Wache halten. Wygnany Dionizy trzymał szkołę w Koryncie, i zjadł miał wyżywienie. *Budn. Apopht.* 105. Ojciec Bartłomiej na zamku na ten czas kaznodziejski stołek trzymał. *Falib. II* 5. er hielt die Predigten, hatte die Kanzel über sich. Warte mu trzymać kazano nad nami. *Birk. Podz.* 9. — 2. *Impensis sustinere:* Trzymać, utrzymywać kosztem; unterhalten, halten, Kosten verwendend. Próżność wzbudza do trzymania wielkiej sług liczby. *Zab.* 16, 12. Co to za zbytek, trzymać darmostojów, wierzepieków, kręciwasów, darmojedów, moczymordów! *Mon.* 71, 485. Po coś cię cudzych rzeczy ten stan w ozy kole. Czy ich odziewasz, czyli trzymasz na twym stole? *ib.* (czy ich żywisz, karmisz?) Muzęj mój nauczyciel dla dzwactw różnych trzymany być nie mógł. *Mon.* 74, 229. (trzeba było go odprawić, oddalić). Ja go przez 6 miesięcy trzymałam na swoim koszeie u perukarza. *Teat.* 1, 125. ich habe ihn lernen lassen. Ja go moim kosztem za granicą trzymałam. *Teat.* 55, c, 15. ich habe ihn in der Fremde unterhalten, habe ihn reisen lassen. Ociec jeśli syna chce mieć gospodarzem, doma przy sobie niechaj go trzyma a bawi. *Glicz. Wych.* L 1. — *Similiter:* Wielkie zjady swym nakładem na siebie trzymał. *Petr. Ek. ded.* — 2. Trzymać słowo, obietnicę, wiarę, umowę, chować, dotrzymywać, stać w słowie; sein Wort. Versprechen u. s. w. halten. Uczaj, że wiara albo słowo poprzysiężone heretykom, nie ma się trzymać. *Zygr. Pap.* 124. Trzyma słowo przyrzeczone Wszem narodom uczynione. *Ryb. Ps.* 207. Kto swym przyjaciółom wierności nie chowa, jakoż ją nieprzyjacielowi trzymać ma! *Ezop.* 75. — § Trzymać kogo na słowie, na rzeczy, na obietnicach, przewlekać jego nadzieje; einen mit Worten und Hoffnungen einhalten, mit Versprechungen herum ziehen. Białe głowy trzymają na słowie sflugi swe, że ani łaski znaczną, ani mielaski widoméj pokazać nie chcą. *Gorn. Dw.* 509. Tatarowie,

iż i od Moskiewskiego, i od króla Polskiego upominki brał, obudwu też na rzeczy trzymali. *Gwagn.* 615. (uwodzili). Tej choroby wszysey lekarze, wiele obiecując i długo na obietnicach trzymając, złeczyć nie mogli. *Sk. Żyw.* 1, 451. — *Aliter:* Trzymać kogo słowy, bawić rozmową. *Cu. Th.* 1161. aufhalten, verweilen. Trzymać słuchacze, *attentos tenere animos. ib.* 1162. gefasst halten. — § Trzymać na jaką kartę; stawić albo grać wierz na nią, auf eine Karte halten, immer darauf setzen, spielen. Niezsześliwy gracz na wszystkie karty trzyma, azaliż jedna faworytka dopisze. *Teat.* 10, 51. — § Trzymać co w jakiej cenie, in einem gewissen Preise halten. Oj co za kome! jak drago je trzymał? *Teat.* 15, c, 75. od czego nie dał? nie być hielt er sie? — *Similiter:* Trzymać co skąpo, nie używać, nie przedawać, zatrzymawać na drogi czas. *Cu. Th.* 1162 mit etwas sparjam zurück halten. nicht heraus rücken, es fest halten, theuer bieten. — 2. *Sentendo, credendo, judicando:* Trzymać, mniemac, rozumieć, sądzić, dzierżyć, utrzymywać; *Vind.* sa tu der schati, meinen, meynen, urtheilen, halten, eine gute oder schlechte Meinung haben. Wielki głupiec, co się sam za mądrego trzyma. *Hor. Sat.* 211. Im więcej w kim godności, tym mniej o sobie trzyma. *Opal. Sat.* 116, *Eccl.* неумудривую, много о собѣ думая, высокоумствую. O nim dobrze trzymałam, ale mnie czas nauczył. *Teat.* 10, 100. Licho trzyma o jej sercu. *Teat.* 11, 47. Zbyt wiele o sobie trzymać, nie jest znać ludzi i siebie samego. *Mon.* 65, 110. Zle trzymasz o nim, bo go nie znasz dobrze. *Teat.* 15, 6. Nauczysz się lepiej trzymać o poczciwych ludziach. *ib.* 9, 20. Sił buziałość i zdanie dziwne cię uwiodło, że o twych ziomkach wszystkich trzymasz nazbyt podło. *Mon.* 70, 156. Tezeusz starał się, aby nie był w podejrzeniu ród jego, a o nim na wszystkich dobrze trzymano. *Glicz. Wych.* B 5 b. Statecznie mi pomożecie; chybałyście się już od swoich przodków wyrodzili; czego ja o was nie trzymam. *Biel.* 57. (nie obawiam się). Saduceuszowie nie nie trzymają o zmarłych wstaniu, o duszy, o aniołach. *Sk. Żyw.* 1, 411. nie wierzą w to, za me nie mają, nie halten nichts davon. Wielu teologów trzyma, iż w czysen niemasz ognia. *Boh. Dyab.* 5, 95. — *Similiter:* Doktor na katedrze theses trzymający, się mów od dysputatorów przeciwko sobie usłyszcy. *Birk. Gr. Kon.* 55. (broniący, utrzymujący, defendujący). — 2. Trzymać za kim, trzymać z kim, stać przy kim zdaniem, obstawać; es mit einem halten, seiner Meinung seyn, ihm beypflichten, bestimmen. Ujrzą wnet oczyma swemi, że pan trzyma za dobremi. *J. Kehan. Ps.* 16. Trzymać dłużej z ludźmi takiego gatunku, było to na niechęć powszechną wystawić się. *Ust. Konst.* 1, 158, (ef. nakładać z kim). Trzymać się czyjego zdania. *Ross.* придерживаться чьего мнѣнія. — *Similiter:* Trzymać na kogo; kreskować nań, pisać się na niego, galić na niego; einem seine Stimme geben, auf ihn halten. Mieczysław na państwo obrną, acz Mał Polacy na Kazimierza trzymali. *Pap. Ryc.* — *Oppos.* Trzymać przeciw komu, gegen einen auftreten. Wybacz miły Zenonie, że trzymam przeciwnie twemu zdaniu. *Zab.* 14, 145. —

§. Trzymać co pod kluczem *Ross.* держать что за замкомъ, беречь въ заперти. — §. Trzymać pióro w jakim zgromadzeniu *Ross.* быть писмоводителемъ въ какомъ обществѣ — §. Trzymać miasto w obleżeniu *Ross.* держать городъ въ осаדѣ, осаждать. — §. 2) *Verb. med.* Trzymać, nie łamać się, nie puścić; halten, nicht brechen, fest bleiben. Goźdz ten trzyma; ta tarcica trzyma. *Tr.* Lód na Wisle trzyma. *Ld.* TRZYMACZ, a, m., ten, który co trzyma, der Halter, der etwas hält. *Tr.* TRZYMAŁO, a, n., narzędzie do trzymania, ein Werkzeug zum Halten. Trzymało do powiek pod czas operacyi. *Czerw.* 55. — Trzymało w drukarni, w którym manuskrypt, der Zensafel.

Pochodz. *trzymować*; *dotrzymać*, *natrzymać*, *otrzymać*, *potrzymać*, *przetrzymać*, *przytrzymać*, *utrzymać*, *wytrzymać*, *wytrzymalność*, *zatrzymać*, *strzynać*, *wstrzymać*, *wstrzymieźliwość*, *wstrzymieźliwość*, *wstrzymalność*.

TRZYMIARÓWY, a, e, trzech miar; *Ross.* трехмѣрный, von drei Maß. TRZYMIĘSIECZNY, a, e, — ie *adverb.*, dreymonatlich, kwartalny, Vierteljährig; *Boh.* tříměsíčný; *Slov.* tříměsíčný; *Sorab.* 1. tříměsaczki; *Vind.* trimefezhen, fhtertezhuoheten, kvatern; *Ross.* тримѣсячный, трехмѣсячный. Trzymiesięczna pszenica jara, która we trzy miesiące do dojrzałości przychodzi. *Syr.* 928. Czas trzymiesięczny, kwartał *Eecl.* тримѣсячье, время трехмѣсячье. TRZYMIŁNY, a, e, trzy mile mający. *Cn. Th.* 1162, dreymeilig.

TRZYMONAW, a, m., TRZYMONAWEK, wka, m., *dem.*, remoro; ryba, mająca na głowie kołce poprzecznie wiele rzędami osadzone, któremu zwykła się czepiać okretów; gdy wiele ich się przyczepi, wstrzymują pośpiech żegluga. *Zool.* 179. der Schiffhalter, Sanger, ein Seehahn; *Carn.* ekina; *Ross.* прилипаю, держипади.

*TRZYNY, yn, z, ziarna niecałe, (*Elym.* trzeć), odjemne, zgonny, [ehmoła; *Epreustaub* 2], *Epreuförner*, (cf. zezynki). Żyto moczzone ze trzynami albo plewkami, koniom dawane, czyni je tuste. *Syr.* 915, [ob. Tryna 4].

TRZYNADEL, ptak, ob. Trznadl.

TRZYNAŚCIE, G. trzynastu; *Num. card.*; *Boh.* třinaet; *Slov.* trinácte, trináf; *Sorab.* 1. zinače; *Sorab.* 2. tshinaf-ežo; *Vind.* trinaist, trinaist; *Croat.* trinajt, trinajst; *Slav.* trinaest; *Rag.* trinaest; *Besn.* trinaeste, trinadeste, trinapesti; *Ross.* тринадцать, тридцать; trzy nad dzie sięć, dreyzehn. *Trojenaście. 1 *Leop. Num.* 29, 15. Trzy naściekroć, *Vind.* trinaistbarti, trinaistkrat; *Eecl.* тринадцать крять, тридцатияжды. TRZYNAŚCIORO, rga, n., trzynaście sztuk czego, mianowicie różnej płci, dreyzehn Stück, besonders verschiednen Geschlechts; *Slav.* trojenastero. TRZYNAŚCIORY, a, e, TRZYNAŚCIORAKI, a, ie, — o *adv.*, trzynastu różnych gatunków, dreyzehnley; *Boh.* trináctery. TRZYNAŚTOLETNI, ia, ie, lat trzy naście mający, dreyzehenjährig; *Boh.* trináctiletý. Trzynastoletni chłopiec. *Chod. Gesn.* 257. TRZYNASTY, a, e; *Boh.* třinaety; *Slov.* trinásti; *Sorab.* 2. tshinasti; *Sorab.* 1. zinatý; *Vind.* trinaisten, trinaisti; *Croat.* trinaysiti; *Rag.* trinaesti, trinadeesti; *Slav.* trinaesti; *Ross.* тринадцатый, тринадцатый; *Num. ordin.*; po dwunastym następujący, der Dreyzehnte. U stołu rachuje, czy nie-

masz trzynastego; skoro jest, już stracił apetyt. *Mon.* 65, 127. *Żarn. Post.* 2, 295 b. Trzeciego nastego roku. *Budn. Genes.* 14, 4. TRZYNOCNY, a, e, trinocialis, dreynächtig, *Cn. Th.* 1163; *Sorab.* 1. tzinocné. Trzynocny czas, trinocium. *Cn. Syn.* 896. TRZYNOG, u, m., TRZYNOŻEK, żka, m. *dem.*, dryfus, der Dreyfuß; *Boh.* třinůžka, třinožnj; *Slov.* třinožnj; *Sorab.* 1. trébus, tzinohaté kotow; *Carn.* trinoga, kósiza; *Vind.* trinog, trinogauniz, troinogaliza, trinoga, tripelh, tribof, drifuf, (trinogatinik = tygiel, rynka; trinog = męczyciel, kat); *Croat.* troynog, trojnok; *Rag.* trinogh, trinogh, tronogh; *Besn.* trinoga, sagjak; *Slav.* sackak, (trinoga, randlika = rynka); *Ross.* треногъ, треножникъ; *Eecl.* tarauy, (cf. sagan). Trzenog. *Urs. Gr.* 175. Trzynog. *Mon.* 73, 591. Jak z trzynogu Delfickiego, dawał o wszystkim swoje wyroki. *Mon.* 67, 495. Co najśladziej zebrawszy śmie tany W spore pod wieczór nalała trzynogi. *Tward. Daf.* 44. TRZYNOGI, TRÓJNOGI, a, ie, TRONOGI, TRZYNOŻNY, a, e; *Boh.* třinohý, trenohy; *Sorab.* 1. tzinoháté; *Carn.* trinog; *Vind.* trinogen, trinogast, (trinogni = męczeński); o trzech nogach, dreyfüßig. Trójnogi starzec w parze w czwornogum dzieciciem Czolga się oplakany na ziemi przygiciem. *Zab.* 8, 595. *Koryt.* Trójnożne Delfu stoły. *Mon.* 71, 156. Z garnca tronogiego abo na dynarze stojącego, chwytają pokarmu. *Eraz. Ob. F.* TRZYNOŻYĆ kogo cz. *niedok.*, strzynożyc dok., strzynożyc, strzenożyc, sternożyc; *Ross.* треножить; trzy nogi kępować n. p. koniowi, dem Pferde drei Füße foppeln, fig. zwiazać, pętać, fesseln. Ledwie że ziemi dopadł, ledwie się położył. A już Tatarzyn węzłem ni raka ztrzynożył. *Pot. Jow.* 52. Skoro trzech męprzyciało żołnierz jeden hoży Bolesławow w pogoni arkanem strynoży 1 królowi przywiedzie... *Pot. Pocz.* 504. TRZYOCZNY, a, e, dreynächtig, n. p. *Triophthalmos*, drogi kamień trzyoczny, t. j. trzy oka reprezentujący. *Chmiel.* 1, 661. TRZYPALCOWY, TRÓJPALCZASTY, a, e, tripollicaris. *Cn. Th.* 1165; dreypfingerig, dreypzig, dreypfällig, dreypfinger dít; *Eecl.* трехперстный TRZYPASZCZEKI, ob. Tróppaszczeki. TRZYPIEDZISTY, trium palmarum, *Græc.* τριποδαιος; *Vind.* tripeden, treh pedi, dreypspanig, *Cn. Th.* 1465. TRZYPIENIEŻNY, a, e, triobolaris, dreypellerig, für dreyp Heller; cf. trójpieniażek, trójhalerz. TRZYPIĘTRY n. p. dom tristega. *Cn. Th.* 1165; *Vind.* tripodem, triskladen; *Eecl.* трехповный, dreypfüßig, j. B. ein Haus mit dreyp Stöcken. TRZYRADŁA, herb; radła trzy od pług końcami do góry. *Kurp.* 5, 56. et 55, ein Wappen. TRZYRAŻNY, ob. Trójrążny. TRZYROGI, TRZYROGATY, ob. Trójrugi. TRZYSACZNY, trinodis e. g. clara, o trzech sękach abo rogach. *Cn. Th.* 1165, dreypnorrig. *Cn. Syn.* 896; *Sorab.* 1. tšizukožité. TRZYSĄZNIOWY, a, e, n. p. Trzysążniowa laska. *Mon.* 67, 212, dreypflasterig. Postanowić, wiele poddany lasek trzysążniowych w szersz i wzdłuż wyrwać powinien. *Mon.* 67, 212. TRZYSOWITY, n. p. Trzysowitowa chustka. *Syr.* 1291, w troje złożona, dreyfach. TRZYSTA, G. trzechset; *Num. card.*; *Boh.* třista; *Sorab.* 2. tshi huderte, zi sta; *Vind.* tristu; *Slav.* trista; *Ross.* триста; trzy razy sto, dreyhundert. Niech cie

trzysta katów weźmie. *Teat.* 45. c. 37. *Wyb.* Jak u trzystu dyabłów możesz to mówić? *Teat.* 22, 24. Leonidas z trzema sty oparł się piętnastu tysiącom. *Zab.* 6, 385. Kapitan nad trzema sty konnych. *Warg. Wal.* 254. TRZYSTOPNY, na trzy stopy długi, szeroki *Cn. Th.* 1163, dreyfußig, dreyfüßig. TRZYSTOLETNY n. p. Nestor. *Hor.* 1, 226, trójwieczny; *Vind.* tristulieten, dreyhundertjäbrig. I Nestor swego Antylocha Nie zawasz starzec trzystoletni szlachta. *Mon.* 70, 212. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie rokujesz, Kłoto dzisiaj może cię przetrwać. *Toł. Saut.* 62. TRZYSTRUNNY, a, e, o trzech strunach, dreystrigig; *Vind.* tristranski, tristranen. TRZYSZCZEPNY, na trzy części się szczepający, dzielący, trzyczęstny, trifidus. *Macz.*, dreyßaltig. TRZYTUŁNY n. p. basza, z trzema ogonami końskimi czyli chorągiewami. *Kłok. Turk.* 61, trójbuncuczny, Bajda von drey Reißweifen. TRZYWDAR, herb; trzy krzyże w jeden się anuła w środku tarczy schodzące, na lewej gwiazdy trzy. *Kurop.* 3, 55, ein Wappen. TRZYWŁOSY, tripilis, dreybürg. *Cn. Th.* 1165. TRZYWZORNY, tridix, trójnitny, dreydrätzig. Włód. TRZYŻEBATY, ob. Trójżęby. TRZYZIARNISTY, tricoccus. *Cn. Th.* 1163, dreydrätzig.

T U.

TU *adv. loci*; *Boh.* tu, zde, ted, tady, tudy, t (cf. tedy); *Slov.* tu, tuto, ted, zde; *Sorab.* 1. tu, tude, tuhde, tudy; *Sorab.* 2. tu, tud, tuder, tudr, tuh hew, tuh szém, hew, how, hów, hüwko, hüwkor, (cf. haiw); *Carn.* tudi, tukaj, tukej, letu, letukej, lèsém, lesim, sém, semkej, (cf. sam!) *Vind.* teystu, tukai, to, tosc, tukaišem, tufem, tofem, femkar, tafem, leto, fem, stufam, od fod; *Croat.* szém, amo, ovamo (cf. owo), szimo, ovde (ob. Owdzie), (tote, totu : tam); *Slav.* ovidi, evo, (tu, tude : tam); *Hung.* itt; *Bag.* tuj, töt, tamo, onamo, öndi, ovamo, simmo; *Bosn.* toti, tutu, tütü to mjesto, ovde, ovidi; *Ecl.* тудъ, тудъ, сядъ, сено, тудъ tam тудъ tamtędy; *Ross.* сюда, сюда, здѣсь, (туда tamtędy, тутъ : tam, кто тутъ kto tam?); cf. *Græc.* ἐνθα. — tu, *quietis* : na tym miejscu, hier. Żle tu na We Pana, dwunastu ludzi szukają go. *Teat.* 25. b. 41. Już ja odchodzę, nie masz tu co robić. *Teat.* 27. b. 96. Czegoż tu chcą ci ludzie? *ib.* 52. c. 42. Tu, tu : tu : tam; *Slav.* ovidi öndi; *Ecl.* сено u oramo. hier, fert. Tu płacz, ścisł, nędza, ubóstwo i głody, A tu igrzyska, pompy, festy, gody. *Chrośe. Fars.* 485. Tu słyhać, że lew ryczy rozniewany, Tu niedzwiedz mruczy, tu wilk srogły wyje, Tu morze lunczy gęstemi balwany, Tu woda skały niepożyte bije. *P. Kehan. Jer.* 556. Tu stoi, a indziej swe broi. *Cn. Ad.* 1181. Hajwo abo oto hajno : tu abo tam. *Sekl. Luc.* 47. Tu i owdzie, miejscami. *Cn. Th.* 1163. hier und dort. Tu sęk, ob. Sek. Tuś mi : złapałem cię, trafiłem na cię przecie; habe dich, bist du hier. A tuś mi pijaku. *Teat.* 54. b. 12. A tuś zdrajco! *ib.* 3, 54. Skoza do siebie z wozów, bronii w ręku mając, Tuś mi, a tuś mi, z obu stron pokrzykiwając. *Simon. Siel.* 42; (*distig.* Tuż, qu. v.). — §. Tu cum

motu ad locum. — TUTA, TUTAJ, na to miejsce, hier. Wziąwszy to wszystko, przyniosłem to do pana mego tuta. *Budn.* 2 Sam. 4, 10. Aż tu; *Slav.* dovle, (cf. *Slav.* dovle : aż tam). Tu mierzy, a indziej uderzy. *Cn. Ad.* 1157. Tak długo chodził, to tu, to owo tu, Aż hetmańskiego trafił do namiotu. *P. Kehan. Jer.* 505. (tam i samo) — §. Tu *temporis*, dopiero w ten czas, hier, jezt, mm. Tu się pokaż, tu się popisuj; teraz się pokazuj. *Cn. Ad.* 1180. (na złym razie się pokaż).

Pochadz, tuż, tudzież, tutejszy, tuteczny; cf. tedy, ząd, tubylec.

TUBA, y, ż, żywcem kłociński, cf. traba. Trompette. *Tuba cuspidata, tuba nocturna*, głosy pewne w organach. *Magier. Msk.* TUBALNY, a, e, — ie *adv.* grzmiołowy, grzmięcy, krzykliwy, ogromny co do głosu; trancend, donnernd, lärmend. Tubalne kotły już ucichły. *Pot. Jow.* 51. Krzykliwe traby, tubalne kotły. *Pot. Arg.* 155. Tubalne Erytrejskie dzwono. *Tward. Daf.* 7. Przez wiatry szumią tu zima Tubalny jakiś bas trzyma. *Dar. Lot.* 3, 20. Tymyfy tubalne. *Pot. Spl.* 146. Przywiedli na niego żwawego i tubalnego głosu ministra, który miasto dysputacyi wołaniem załumać chciał słowa prawdy. *Sk. Żyw.* 1, 262. Nisowa córa w raur tubalny tożym kamyczkiem brząkała; *resonantia saxa.* *Żebr. Ow.* 188. dzwiczne, odgłos dające.

TUBEROZA, y, ż. *polyanthes Lun.*, Germ die Tuberoie, kwiaty ma pospolicie białe, czasem czerwone. *Kluk. Dyke.* 2, 209. *Kluk. Rosl.* 1, 174.

TUBYLEC, lea, m; *Ross.* тучемь, ein Einheimischer. Gryfowie nie byli indygenami czyli tubylecami, ale przychodni do nas z Syrbu. *Nar. Hist.* 3, 217. Synowie przychodniów będą u was jak tubylecy. *Budn. Ezech.* 47, 22. W karczmie przychodniom niech wolno będzie przebywać, nie tubylecom abo obywatelom. *Modrz. Bez.* 145. Oglądanie przez wiary godnych komisarzy tubyleców. *Stat. Lit.* 20, (ob. Turadak, Ządradak).

TUCHOLA, i, ż, miasto Pruskie w Pomiereli. *Dyke. Geogr.* 140; *Germ.* Tancheln, eine Stadt in Westpreußen. TUCHÓW, a, m, miasto w Krakowskim. *Dyke. Geogr.* 3, 140. eine Stadt im Strafandien.

TUCYA, y, ż, miedziane żuźle. *Dudz.* 64, *Germ.* Zinn; (*Pers.* tutia), eine Art Zinnkalf.

TUCZ, y, ż, tuk; *Boh. et Slov.* tuk; *Sorab.* 1. tuk (smalec), toweż; *Vind.* tuzhia, toustina; *Croat.* tuseha; *Ross.* тучъ; tłustość, (cf. *Germ.* Fett), die Fettigkeit, das Fett, die Fettigkeit. Tucz, t. j. śpił wołowy. *Wiel. Kuch.* 451. Wilk do psa: jak piękna tucz masz, brytanie. *Jak. Bay.* 12. — §. Tucz, karm tuczająca; die Mästung, mähtende Nahrung, Maß. *Sagina.* tucz, abo tucz, którą tuczą. *Macz.* Im nieszczęście żyzną paszą i tuczają było. *Pilch. Sall.* 66. TUCZA, y, ż; *Ross.* туча, тучка; burza, chmura; eine dicke Gewitterwolke. Gewitter. Jak groźny obłok, co ulewę nosi. A pełen grzmotu i straszliwej tuczy... *Kras. Woj. Ch.* 55. Jak chmury, co tuczają zawarły, Na gór wierzchołkach, gdy się w Tatrach wsparły, Obwieszają straszliwemi trzaski. *Kras. Woj. Ch.* 105. TUCZEĆ, ezea, m. łopata u zwierzęcia, (cf.

udziec), daß Schütterlein eines Thieres. Kiedy psu tuczeć abo łopata schnie... *Ostror. Mysl.* 26. Gdy od drugiego konia, albo z jakiego innego przypadku zabije się koń w tuczeć, bardzo to bywa chromota szkodliwa. *Hipp.* 125. *Końsk. Lek.* 55. TUCZNIEĆ *nijk. niedok.*, utucznieć *dok.*, tyć, tucznym czyli tłustym się stawać, tucścić, jeść warden; (*Boh.* tučněti; *Ross.* тучить, добръть, cf. wydobrzeć). — *Fig.* Dusza, która dobrozreczy, utucznieje, a kto kogo upaja, i sam także upojon będzie. 5 *Leop. Prov.* 11, 26. (utyje. 1 *Leop.*). TUCZNOŚĆ, ści, ź; (*Boh.* et *Slov.* tučnost; *Sorab.* 1. tucznośež; *Ross.* тучность, жирность, (cf. źer); *Ecc.* многотлості, гучность, толстота тѣла; (*Rabb.* דגשן dasznoth, pin-guendo); tucz, tucie, otyłość; die jeistigkeit, fett. Cię pło wewnętrzne tych rzeczy, których człowiek pożywa ku tuczności swojej. *Biał. Post.* 121. Rzepa solona mniej ciała tuczności, niżli świeża daje. *Syr.* 1043. Kapusta, kiedy ją przewarzysz, ma moc wysuszającą, bardzo mało tuczności daje. *Spicz.* 24. — 2. Świeży gwoździak poznasz, gdy go ściśniesz, a on puści z siebie tuczność, t. j. wilgoć własną. *Spicz.* 40. Tłustą soczystość. TUCZNY, a, e, — ie *adv.*; (*Boh.* tučný; *Slov.* tučni, tučný; *Sorab.* 2. tuzni; *Sorab.* 1. tuczny, tuczne; *Carn.* ma-sne, (cf. mašć, cf. mięsny); *Vind.* reditliu, rediten, tezhav, redijozhen, (touzhenik + wól); (*Rig.* utovgliv saginabilis + utuczny); (*Ross.* жирный (cf. źer), тучный; *Ecc.* мочочный; tłusty, karmny; jeist, fett. Trzeba, żebyś jutro u mnie jadł obiad, mam goś tuczny. *Teat.* 30. c, 25; (*Boh.* tučnice + kiszka tłusta). — *Activ.* Tuczny, tucz; y, posilny; mäffend, jeist maffen. Siermierz tucznych używali potraw dla nabrania sił i ogromu ciała. *Pileh. Sen. list.* 1, 112. — *Fig. tr.* Nie lituj soku z tucznej jagody, Nie jutro takie mieć będziemy gody. *Nar. Dz.* 1, 124. Zły miesiąc nazbyt tuczny, gdy po nim rok pości. *Kras. List.* 2, 151. Bolesława nietuczne łakomstwo okazało królowi Czeskiemu do opanowania Szląska poddało. *Krom.* 524. (*Ross.* тучнакъ szpekstzyn. Средастем, kamień Gustawy). TUCZYBRZUCH, a, m., żarłok. *Krom.* 184, cf. pasibrzech, ein Bauchmäster, dem der Bauch sein Gott ist. Chyba u ciebie, i tobie podobnych tuczylbrzuchów, którzy zawsze jak rosomaki obetkawszy się, i jak bacy opiwszy się, idą spać, jest niepodobna, przez czytanie sześciu psalmów ni charkać ani kaszleć. *Pim. Kam.* 558. TUCZYĆ *cz. niedok.*, utuczyc *dok.*, karmić do tłustości; (*Boh.* krmiti; *Sorab.* 2. tlufčizsch, klufčizsch, karmisch, (ob. Karmić); *Carn.* porédem; *Vind.* pitati, tiplat, (cf. pica, picować); *Croat.* tuztiti, tovim; *Bosn.* touiti, gojiti (cf. goić), utout, prituliti, usgiriti, tustiti, mrisiti; *Rag.* tovitti, utovitti; *Ross.* утучить, утучать; *Ecc.* прeutучивати, ботю, jeist maffen, fett maffen, mäffen. Kury jak prędko utuczyc. *Sleszk. Ped.* 551. Żydzi do dni 12 dobrze zawsze utuczają goś. *Haur. Sk.* 125. Z ich ofiar swe brzuchy tuczyl. *Groch. W.* 17. Posila ten pokarm, tuczcy do sytości. *Wad. Dan.* 14. Kto się rad uczy, ciała nie tuczcy. *Cn. Ad.* 598; (plenus venter, non studet lubenter). Pańskie oko konia tuczcy. *Boh. Kom.* 4, 297. Gdy je-

dnego pytano, któraby rzecz najwięcej tuczyla konia, odpowiedział, oko pańskie; drugiego gdy pytano, jaki-by gnój na rolę najlepszy był, odpowiedział, stopy pańskie; oba dali znać, że obecność pańska wiele waży ku dobrej sprawie. *Kosz. Lor.* 58. Będzie tuczyl żywot swój obfitościami stada mego. *Rej. Post.* X x 5. Jak ciało ludzkie nieumiarkowanym tuczeniem, tak ziemia zbytecznym zafuszczeniem, traci dzielność w zbytku. *Teat.* 26. c, 122. Do utuczenia + utuczny; *Rag.* utovgliv saginabilis. Manna miała w sobie smaki i tuczenie (wszystkich potraw, na które kto pomyślił. *Sk. Kaz.* 281. (tuczność, posilność; die Kraft, Stärkung, Staßhaftigkeit; *Croat.* utovlěnye sagina). — *Fig. tr.* Skanderbeg już się rozmaitym łupem natkał, a prawie utuczyl. *Baz. Sk.* 524. (zbogacił). Nadzieją go tuczyl. *Krom.* 560. Nadzieją karmi, ale nadzieja nie tuczcy. *Min. Rył.* 5, 235. Kłamiwa przysięga nie tuczcy. *Suszye. Piesn.* 5, G 2 b. Szczęście gniew tuczcy. *Pileh. Sen. gn.* 225. Ja gniew mój przewyciężam, anim się nauczył Tęj sztuki, żebym wieczny upor w piersiach tuczyl. *Dmoch. Il.* 2, 195. (chował). Jowisz w chytrej naprzód pogodzie przyszłe tuczcy gniewy. *Zab.* 12, 251. (zasila, gotuje). Kleskami ład utuczyl, rzeki krwią rozpoił, Zbójca w szkarłat odziany, Filipowe plemię. *Nar. Dz.* 1, 159. TUCZYCIEL, a, m., który tuczcy, der Mäster; *Bosn.* utovitegl, krimak, (ob. Karmiciel); *Croat.* utovitel.

TUDA, [adverb. z *russk.*, tędy 2]; *Ross.* туда; tamtędy, dort-hin. Prawi mi siuda ni tuda, Jak mu chmiel nadmie, gra głowa, jak duda. *Bratk. H* 2 b. ni w pięć, ni w dzie-wieć, weder gehauen noch geflohen.

TUDZIEŻ *adv.*; (*Boh.* tudíž; *Carn.* tudi; *Vind.* tudi, ja she, enakehnu, taku, na to visho, rauna taku; (*Dal.* tudye confestim, ob. Tuż); *Slav.* takójer; *Bosn.* toglijer, takog-ljer; *Croat.* takaj, tohkaj, tulikaisse); — a) tuż de loco et de tempore blizko, bliziutko, zaraz, natychmiast; glicy, dabej, hart an, ganz nahe, glicy, foglicy. Kto u ciebie będzie co robił, tudzież mu zapłać, a płaca najemnika twego żadnym sposobem niechaj u ciebie nie zostanie. 1 *Leop. Tob.* 4, 15. Swarno z Litwą zabieży naszym, i tudzież od naszych się położy. *Biel.* 153. Nowinę przyniesiono, nieprzyjacieli już są tudzież. *Warg. Cz.* 129. Apolo, jak za piękną łanią Duży Molosus, tudzież tudzież za nią. *Tward. Daf.* 78. (w też tropy). Jezus przemówił do ślepego: przejrzyj! i tudzież przejrzał. *Biał. Post.* 298. natychmiast, foglicy. Rozumieli, że miasta tudzież dostana. *Warg. Cz.* 152. — b) Tudzież, conjunges + i przy tym, także, nad to, prócz tego; inglicy, wie auch; k temu. *Now. Czar.*; *Januszowski in primo significato vult scribi tudzież, in altero tudzież.*

TUF! *ob.* Taf tuf!

TUJ! (cf. ton!), słowo komenderującego, ein Kommandier-wert. Batalion ognia na miejscu! batalion, tuj, cel, pal! *Kaw. Nar.* 285.

TUK, u, m.; (*Boh.* et *Slov.* tuk, (*Boh.* tukowina trón); *Sorab.* 1. et 2. tuk; (*Rag.* tük, sükaz + indyk, tukka + indyczka); *Ross.* тукъ, жиръ, (cf. źer); (cf. *Čerm.* diß; *Dan.* tyck,

Svec. tjock; *Angl.* thick; *Isl.* þicke, cf. tyć, tyje); tustość, tuste; daš žett, daš žette. Wnętrza jego obrośły tukiem, a kości bywają odwilżone śpikiem. *1 Leop. Job. 24, 25. 1 Leop. 1 Reg. 2, 13.* Tuk w kości, śpik, der Marf in den Knochen. Każdego zwierzęcia tuk z kości zagrzewa i odmiękcza. *Sienn. 275.* Tuk w kości. *Ryb. Ps. 222.* Dawać psom kości stłuczone, bo smak ich tuku jadowitość w nich czyni. *Cresc. 569.* Zawsze jako w tuku opływają. *Weresz. Kij. 34,* (cf. opływa jak pączek w masle). *Prov. Panna* jako panna, ale rzepa w samym tuku. *Rys. Ad. 58?*

TUŁ, u, m.; *Boh.* taul, taulec; *Carn.* tol, tul, (tolovaj); rozbojnik [z *tureck. Men. 1, 921. — 2*]; *Vind.* tulz, stoz strelni, strelotok, noszniza sa strele, lanier; *Bosn.* tulica, terkese; *Rag.* tul, tüliza, tarkac; *Ecel.* тупля, колчанъ; (*Ross.* тудля, тудейка głowa kapelusznia, ob. Tulic); kolezan, der Köcher, (cf. taflaj). Nagotowali zastrzały w tule swym, aby ustrzelali w tajemności ludzi dobrych, *pharetra. Wróbl. 21, 1 Leop. Ps. 40, 2,* (w sądaku swoim. *5 Leop.*). *Ecel.* тулоносецъ; *Gracc.* qacq-тросонос, Köcherträger, 'tułonosz, (ob. Tuleja).

TUŁAC się *rec. niedok.* błakać się; *Boh.* taulati se, eykanowati se, (cf. eycanie); *Slov.* tulať, taulam se, (roztlugi se *dispalor*); *Carn.* klatiti, klatem, potepam se; *Vind.* se potiepat, fliterzat, störzat, klotiti se, plahiti, potepati; *Croat.* klatimsze, szkitamsze; *Dal.* szkitamsze; *Bosn.* skitatisse; *Ross.* скитаться, скитаюсь, шататься, понататься, бродить, збродить (cf. brodzić), выбродить, выраживать, лытать, пролытать, прорыскать, закататься, слоняться, слонность, берин ирен, sich herumtreiben. Jak błędny tułaćbyś się musiał! *Ref. Post. S s 2.* Tułamy się jako ślepi po omylnych drogach a błędnych gościeńcach świata tego. *Ref. Post. B b 6 b 6.* Tułał się, jako szarańcza. *Budu. Ps. 109, 25.* Tułał się na wygnaniu Kamil i Cyncero, powrócili do ojczyzny na ramionach współziomków. *Ossol. Mow. 79.* Łodzia na morzu bez żeglarza tam i sam się tułając zatoniła. *Cresc. 570.* Mukać się. Czyż może dusza od ciała odłączona, na tym świecie tułać się? *Zygr. Pap. 142.* Tułanie i bieganie od miejsca do miejsca. *Zygr. Gon. 294, Croat.* zderkavanie; *Boh.* taulka, taulanj, ob. Tułactwo, wólczeza. **TUŁACKI**, a, ie, **TUŁAWY**, a, e, **TUŁACKO** *adv.*; *Boh.* taulawj; *Slov.* tuławý; *Vind.* klotezhen, potepuhen, okulmotliu, okulplethu; *Ross.* бродящий; tułajacy się, do tułacza, tułactwa należący; herumirend, herumtreibend. Dokądże rozpuszczasz się na rozkoszy, córko tuława? *1 Leop. Jer. 51, 22.* (tułaczko. *5 Leop.*). Naród, który na północy tułacko żyje. *Bardz. Trag. 568.* Zawsze tułacką dom wożąc ulieq. *ib. 155.* **TUŁACTWO**, a, n., tułanie się, błakanie się, das herumiren; *Ross.* броджение, бродьба, бродня, (cf. brodzić); *Croat.* zderkavanye; *Boh.* taulka, taulanj. — §. *Collect.* Tułactwo-tułaey, ob. Tułacz, Tułak. **TUŁACZ**, **TUŁAK**, a, m, **TUŁKA**, i, m., *commiser.* **TUŁACZYNA**, **TUŁANNA**, y, m., błakacz; *Boh.* tulák, tēkaun, potlaučka; *Slov.* tulák; *Hung.* tévelygő; *Sorab. 4.* po kraju czabaczeń; *Carn.* shtekla-zhar, potepin, potepinz, potepuh, blankon; *Vind.* po-

tepuh, vaidazh, sterz, fliterz, störzar, flitörzar, potie-pavuz, okulplestovez, okultepnik, mrazhnik, motavil-nik; *Croat.* tepčez, szkitavecz (cf. Seyta), klates, preszkochiplot, (cf. powsinoga); *Bosn.* skitas, koji se skita; *Dal.* szkitalacz; *Rag.* vukac, skitac, skitalaz; *Ross.* бродяга, шагуны; *Ecel.* проводник, лотыта, еснята, кто по миру ходитъ, ein herumirreder, herumirrer, herumtreiber. Tułacz, nie wiedzieć zkąd. *Teat. 18, 76.* Wygnaniec i tułacz. *Teat. 45. d, 87.* *Wyb.* Tułak. *Pol. Arg. 49.* Gdzież ten jest, któryby ogarnął srotkę błędnego, albo tułaka opatrzył w nędzy jego? *Ref. Zw. 190.* Tułak i wygnaniec od wszystkich wzgardzony. *Otw. Ow. 448.* *Vagus*, tułka, który się tu i owdzie tuła. *Macz.* Kain będzie tułakiem i biegunem na ziemi. *Ragz. Genes. 4, 12.* *Budu. ib.* Kain był tułaniną po świecie. *Gil. Post. 64.* Błakał się po całym państwie, jako tułaczyna. *Bardz. Trag. 502. — §. Astronom.* Tułacz, kometta, gwiazda błakająca się. *Klec. Zdan. 74.* der Kommet, Wandelstern. — §. *Venat.* Tułacz, miano psa gończego. *Ryd.* Name eines Stänberfundees. — §. *Monet.* Tułaczce, orty Szlaskie. *Star. Vol. B 5 b.* Krajczary, greszle, pietaki, tułaczce, trojaki. *Dow. A 2,* eine schlechte schlechte Schwedemünze. **TUŁACZKA**, i, z.; *Boh.* tulačka, tulakina; *Slov.* tulačka; *Rag.* vukacizza, skitacizza, smuzka; *Bosn.* skitacica; która się tuła, błaka, die herumirenderin. Chciałabys, abym z mój córki nocną uczyniła tułaczke. *Teat. 50 b, 51.* Dekadże *władam rozpuszczasz się na rozkosze tułaczko? *5 Leop. Jer. 51, 22.* (córko tuława. *1 Leop.*). Czyż to ostatnia kara na muchy wygnane? Dalsze nędznym tułaczkom bywają zadane. *Tol. Saut. 25.*

TUŁAMPAS, ob. Tolumbas **TULBANT**, **TURBAN**, ob. Zwoj. **TULCZYĆ** *cz. contin.* n. p. Wdarto się w ziemskie wnętrzości, gdzie cokolwiek ścisła, i w Stygowej chłodni tułczyła, kopią skarby. *Zebr. Ow. 5;* *Stygisque ad-moverat umbris?* cf. duleżyć.

TULIA, **TULIA**, ii, z.; *Boh.* tuleg; grot u spisy; (*Ross.* тудка, втулка, втулочка szpunt, тудля, тудейка, głowa w kapeluszu lub w czapce). Troje czynią kopią, drzewce, grot, tuleja, Drzewce wiara, grot miłość, tuleja nadzieja. *Pol. Poez. 127.* Wraził w *krzań smoka po tuleja drzewce. *ib. 147.* Za każdym razem trzykroć wyrzucił kopią, Raz ją chwycił a grotu, drugi pod tulią. *Banial. M 4 b. — §.* Wyjnie strzałę z tuleje i wypuścił ją. *Budu Job. 20, 25.* z kolezana, auß dem Köcher, (ob. Tuł). — **(TULEJEK**, jka, m, Tulejek mówią za lejek, n. p. Mularz ma tulejek z papieru na penzelku, gdy robi na sulicie, aby mu kolor nie ściekał na rękę. *Magier. Mskr.* — **TULIĆ** *cz. niedok.* utulić, *utohé dok.; (*Ca. n.* tuliti, tülém *ejulare*, tolaşiti *pacare*; *Vind.* tolaşiti, tolaşim *pacare*, tuliti, mukati ryecež jak wól; *Bosn.* tołiti hortari, suadere, utoliti *consolatori*; *Ross.* тулить prostować, prosto wyginać, тулиться согать się, ustąpić, сутулиться zgarbić się, (тудля, тудейка głowa kapelusznia, тудка, втулка, втулочка szpunt; *Ecel.* утулюся, крьюся укrywам się); **(TULIĆ** *Cn. Th. 1164. et 1145;* *Ross.* толить, утолить, утишаю); płaczącego

mile przyeiskając koić, den Weinenden sanft an sich drücken und beruhigen, stillen, schweigen. Tulić dziecię. *Tr.* Utul go, niech tak nie kwili. *Groch. W.* 557. Tulaczy, kojący, zaspokajający; *Ross.* утoлняий; *Subst.* утoлитель, / утoлительница. — *Transl.* Szczęśliwe źródło, które zemdlonego pana utuliło pragnienie. *Pociej.* 527. ugasiło, den Durst löschten. — §. Tulić eo gdzie, chronić, chować; verbergen, bergen, in Sicherheit bringen. Po krzewinach tają się zajęczkowie czuli. A jarząbek pod skrzydła głowę swoją tuli. *Kras. Oś. II* 5. Z bojaźni pies ogon pod się tuli. *Rej. Wiz.* 15 b. TULIĆ się, uspokajać się w płaczu, płacz hamować; sich beruhigen, zu weinen aufhören, sich befähigen. Utul się, mech ten smutek serca ei nie rani, eherj twoje żale cofnąc do Szażności granie. *Teat.* 44. d. 15. Czarne jest oblicze moje, bo się nigdy od serdecznego bolu i krwawego płaczu utulić nie może. *Smotr. Lam. pr.* Mleko matki jest dawecku zdrowsze, przeto też rycielj się nim utoli. *Spies.* 184. W domu kiedy dziatki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się rozkwidą, i wnet się utulić mogą. *Damb.* 590. Serce im nigdy się nie utoli. *J. Koban. Dz.* 124. Da ei taka chłoste, iż się już nigdy utulić nie będziesz mógł w narzekaniu swoim. *Rej. Post. K k k* 5. — Neutulony, neutulny, nie dający się utulić, nieakojny; nicht zu befähigen, nicht zu stillen, unstillbar; Neutulenie, neutulenie *adv.*, *Ross. et Eccl.* неутoлняий. Płakała neutulonemi łzami. *W. Tob.* 10. 4. Umarła z neutulonym żalem ojca. *Gaz. Nar.* 1, 228. Neutulona w żalu po śmierci męża. *Weg. Marm.* 1. 19. W płaczu neutulnym. *Zab.* 9, 254. *Ejssym.* Mord twój okrutny płaczu neutulnego godny. *M. H. Gd.* 21. Żal neutulny. *Zab.* 15, 592. Płacze neutulnie jego strać. *Zab.* 14, 182. *Sk.* Neutulnie narzeka. *Poesn. Kat.* 115. — §. Tulić się gdzie, przytulać się, chroniąc się, przyeiskując się; sich wo aufnehmen, sich wohin reitieren, seine Zuflucht nehmen. Kurczeta tula się pod kwoka. *Pot. Arg.* 144. Karp' się skrycie po wodzie utuli, A głowę na dno chytrotajny wmuł. *Bielow. Myśl.* F 2 b. Nie gardź wym przywiązaniem, pod twój dach się tuli. *Teat.* 46, 51. (ucieka się). Odtąd, jako w pieniądzech ludzie smak poczuli, Cnota i przystojność do kąta się tuli. *Star. Ref.* 95. *Filch. Sen. list.* 4, 99. Patrząc na swoje grzechy, musimy się uniażać a tulażyć przed bogiem. *Gd. Post.* 128 b.

Pochodz. utulić, potulić, potulny, przytulić, stulić, utulić, zatulić.

TULICH, a, m.; (*Boh.* tulich; *Carn.* toldi, toli; *Vind.* doll, tollh, bodalze, kratek mezh; mezhuzh; *Sorab.* 1. toheli; *Croat.* toli; *B. sa.* tulrech, cf. *Lat.* telum, *absol.* dolo; *Graec.* δόλω; *Svec.* dolk); puinał, *Germ.* der Delf. Nie biją płazą, ale ostrym koncerzem, kończystym tulichem. *Star. Vol. C b.* Książę upiwszy się, dworzaniina tolichem zabił. *Gorn. Dz.* 145.

TULIPAN, TULIPANT, a, m. kwiat, *tulipa* Linn., *Germ.* die Tulpe, Tulipane; (*Carn. et Vind.* tulpa; *Croat.* tulipana, tulipa, lala; *Hag.* lala; *Slav.* tulipan; *Bosn.* lala, kulose; *Ross.* тyльпанъ, тюльпанъ; *Turc.* tulban; zawój,

turban). Tulipany w odmianach kolorów, nawet i czarnych niezkrezone. *Kluk. Rosl.* 1, 257. Nie tulipanty, nie w piękności swojej Bez żyznych kropli i ochłody mojej (jutrzenki). *Tward. Daf.* 2. — §. *Blandiend.* Dobry dzień, me kochanie, szalirku, tulipanku, najwonnniejszy goździczku. *Teat.* 11, 10, cf. rybko. TULIPANOWY, a, e, od tulipanu, Tulipanen; *Ross.* тyльпаній.

TULEKA, *ob.* Tułak.

TULÓW, TULUB', TOŁUB', TOŁOB', TULOB', TULUP', TOŁW', ia, m., (cf. *Vind.* telub, telubez; nożowy tylec; cf. *Germ.* Zölpel; *Svec.* tolp, tylp); samo ciało bez głowy, rak, nóg, cf. boeh; der Dumpf, ohne Kopf, Arme. Betne; *Vind.* trupli (cf. trup), telefni penj; *Croat.* truplo; *Bosn.* trup, tjelo bez glave; *Hag.* trup, truppina; *Ross.* тyловине, *obs.* старъ, cf. seregno); *truncus.* Wejch. *Anat.* 16. Kazał mu rece obieć, głowę uciąć, tołób' pospółstwo spałło. *Sk. Dz.* 649. Tułów' albo ciało bez głowy s. Dionizjusza wstało, i głowę swą wzięwszy, nosło je dwie mile. *Sk. Zyw.* 2, 240. Gdym go chciał odryć, kiedy go podjęto, Tułów' był tylko, a głowę ucieto. *P. Kaban. Jer.* 212 Tołub' Żółkiewskiego tu jest pochowany. *Pot. Jow.* 82, (cf. zwłoki, ciało). Tułup'. *Pot. Arg.* 676. Nie znajduje się w koniach żółé zebrała w jeden mecherzyk, jeno też żółé rozszła po wszystkim tołubie, panuje w tych zwierzętach. *Sak. Probl.* 206. po całym ciełe — §. Tułub'; *Ross.* тyдуль; kożuch, futro całkowite; ein Schafpelz, Schafpelz; gauszer Velpelz. Tołw piersi, kaban, kabat. *Urs. ber.* 182. TULUBOWY, a, e, od tołubia, Dumpf; *Ross.* тyловинный. TULOWITY, TULOWITOSĆ, *ob.* Tyłowity.

TULUMBAS, *ob.* Tołumbas.

TUM, u, m., kopuła kościelna; *Vind.* tum, tumilbtu, tumilthe, *Germ.* der Dom, die Kuppel. Kościół w Kielcach Gedeon zmurować dał z kwadratu, i pół tumu założył. *Biel.* 400. — §. Tum, kościół katedralny; eine Kathedralkirche, Domkirche; *Vind.* ustanovljena zrkou; *Ross.* соборъ. (cf. sobor, zbor). Tum abo kościół Gnieźnieński. *Arom.* 87. W Kalszu u s. Pawła dziś kolegiatę panay Maryi zowią pół tumu. *Biel. Św.* 489 b.

TUMAN, u, m.; *Ross.* туманъ, mgła; w Tureckim: dym. *Chart. Mskr.*, ołok gęsty kurzowy powstającej, eine dicke Staubwolke; (*Ross.* tymannai mglisty). Za kopytem wstające tumany *Saszye. Poesn.* 5, 34. Postrzeżł tuman prochu i pyłu naprzeciw siebie, a hezna zbójców grama napadła ich. *Kras. List.* 2, 14. Już zwoją stacza bitwę, mężnych sił dobywa, I kurz go nieprzejrzany tumanem zakrywa. *Szym. S. W.* 7. Czarny ciężki tuman nad ziemią się toczy. Zamił boskie i dachy wyniesione mrocy. *Bardz. Triq.* 548. — *Fig.* Tumany puszczać: przesadzać nad prawdę. *Chart. Mskr.* einem blauen Dampf machen, Wind machen, die Wahrheit übertreiben. Tuman komu w oczy puścić, mgłę w oczy puścić, oczy zamylać, (*ob.* Mgła). TUMANIĆ komu oczy, einem die Augen verblenden, ihm Staub in die Augen streuen. Moskwa kazała ministrowi swemu tumanieć oczy Polakom. *Kur. Pet.* 280. (*Ross.* туманитья nieco zasepić się, pochmurzyć się). TUMULT [u, m., z łac., tumultus; wrzawa, zgiełk, nie-

- spokój; *Getümmel*, [Umrufe 2]. *Pot. Arg* 80. *Tward. Wł.* 179. *Lib. Hor.* 115. rozruch, zamieszanie, hałas, tertes. Kłopoty, albo właśnie tumulty, gdy poddani powstają przeciwko swojej zwierzchności. *Gil. Post.* 175 b.
- TUNCZYK**, a, m., ryba morska. *Krup.* 5, 75; *thynnus Linn.*; *Ital.* tonno; *Germ.* der Thunfisch. *Boema* bahnik et blatnik, quasi Bagnik et Blotnik vocant, quod nomen aliquibus tantum quadrat. *Ln. Th.* 1164; *Boh.* Blatojk, bahnjik; *Carn.* tuna; *Croat.* tuna, (polanda, tynya jednoga leta); *Rag. et Bosn.* trup, (cf. trup); *Ross.* тунакъ, тунецъ. Tunczyk ryba jest smaku bardzo przyjemnego; tego jest odoru, którego miód przesyty; w głowie samej ma odor tymu t. j. dzieciolnika zioła. *Chmiel.* 1, 655. Tam na morzu ryby wielkie tonny bardzo się zagęszczają, schodząc się tam na żołądz, która pada w morze z pobliskich debów. *Boter.* 4. **TUNINA**, y, ż., mięso tunczyków; *Carn.* tunina, žličij ven Thunfisch. Od beczki tuniny po groszy 12. *Vol. Leg.* 5, 60
- TUNET**, u, m., miasto Afrykańskie, stolica Barbary. *Dyke Geogr.* 5, 141, Tunis in Africa. **TUNETANSKI**, a, ie, ven Tunis. Pokój między Hiszpanią i Rzpłtą Tuncjańską. *Gaz. Nar.* 1, 271.
- TUNA**, y, ż., **TUNKA**, i, ż., *dem.*; *Boh.* tuna, tunka; beczka, beczulka, faska; z *Niem.* die Tonne, das Tonnchen. Bywają też wiecizy okrągłe, jak tuna albo achiel. *Cresc.* 645. Zabijając co w tunki albo w beczulki. *Sienn.* 594. Mając czyste naczynie lub jaką tunkę, lub pewną Węgierską beczkę albo antał. *Haur. Sz.* 215.
- TUPAC**, ob. Терапé.
- TUPEŃ**, u, m., z *Franc.*, pewny sposób zbierania włosów na głowie, das Toupée. Po krótkiej nauce zacząłem szyniony i tupety retapować po Warszawie. *Teat.* 24, 95. **Czart.** TUPEJKA, TOPEJKA, i, ż., z *Franc.* toupette; u lutnika flaszeczka podługowata dla cukiernika do soków, esencji, wódek pachnących. *Magier. Mskr.*
- TUR**, a, m; *Boh.* tur taurus, Auroch; *Slov. ur.* Hung. jáhor; *Sorab.* 1. dźwi wóhw; *Vind.* turin; *Croat.* divj vol; *Ross. et Eccl.* тюръ, торъ, taurus Bison, (cf. obsol. *Germ.* thor magnus, inde taurus; *Gall.* taureau, ob. *Adig.* sub voce Auroch; *Lat.* urus; *Græc.* όρνος; der Büen. Wiefant, Auroch. Zagraniczni na to się zgadzają, że się u nas w Podojskich i Buskich puszczech zmagłuje; ja się o tym dowiedzieć nie mogłem; wiem tylko o nazwisku czegoś na Rusi imiętanego podobnego iurowi. *Konk. Zw.* 1, 550, (cf. zubr). Centaury nie innego nie są, tylko zubry, urami od Cezara, turami od gmitu w Litwie zwane. *Czack. Pr.* 2, 259. Jak turowie potrzebują nieprzyjaciela porażem swoim. *Roj. Post. C e a 1* Tur jęczał, zając wrzeszczał. *Baalal. J 2 b.* — $\frac{1}{2}$. *Transl.* Mięso pustnego tura dzieci się strachają. *Fiedr. Ad.* 57. bo-ba, Auroch Thurecht. — $\frac{1}{2}$. Każdemu się tak pownie zda, iż co zaczęnie wszystko przetrwa, Mięma człowiecza natura, iż tak zawždy skakać tura. *Roj. Zw.* 256 b. Gdyby im (Turkom) zaskoczyli, gdzie ich zwykła dziura, Skończyły tam niejedne w morze Ponskie tura. *Stryjk. Turk.* 4. id. Weresz. *Pob. C 5 b*, cf. psiego.
- TURBACYA**, yi, ż., [z *lae.* 2], poruszenie, niepokojenie,

- die Bemrübigung. Od szatana różne podmiety i turbacye ponosił. *Sk. Żyw.* 2, 455.
- TURBAN**, ob. Zawój. **TURBIT** ziele; *Carn.* terbishje, ob. Odmieniakwiat, Sosnka.
- TURBATOR**, a, m., [z *lae.* 2], p. ruszyenel, klóciel, der Baumrübiger. Zgody braterskiej turbatorów nienwidział. *Sk. Żyw.* 2, 46. **TURBOWAĆ** kogo cz. niedok, starbować dok., niepokój czynić, niepokoić, trwożyć, morderować, treskać; bemrübigen, bedürigen, beidwern. Zehyście zniech politykę, tolyście nanie nie turbowali i plotek nie robili. *Boh. Kom.* 5, 245. Poganie Pruscy królów Polskich wielkimi i trudnemi wojnami turbowali. *Sa. Żyw.* 1, 251. Zgalek ani grzmił żaden nie starlował jego modlitwy. *Wys. Ljn.* 192. Odrzucał wszelką żądę, którąby mogła pokój; reu pego turbować. *Wł. A 5j.* 225. O występki wy nie tulujecie i dalszą szaszycie przegrożką. *Kubj. Her.* 75. **TURBOWAĆ** się reu, trwożyć się, poruszać się; rüb bemrübigen, ängstigen. Musze się turbować, gdy myślę o sprawie mojej. *Teat.* 9, 59. Nie turbuj się We Panu, już to moja praca. *Teat.* 8, 116. Co o to, to nie turbuj się. *Teat.* 50 b, 86. bądź spokojnym, śpij na to d. bize, mach się głowa o to nie zaboh.
- TURCZYĆ** cz. niedok., poturczyć dok., i sumanien, Mahometanem czynić, emen jinn Türken oder Muhametaner machen. Turczyć się, przystać na wiarę Mahometniańską, ein Menegat werden. Gdy się chrześcijanin turczy, z pompa przez miasto go prowadzą. *Warg. Rad.* 166 *Psch. Dz.* 85. Chcił bisermanim, aby duszami opłacili zdrowie swoje, aby się turczyli. *Luk. Kaz. Ob. E C.* **TURCZYŃ**, a, m., **TUREK**, aka, m., biserman, der Türke; **TURCZYŃEK**, aka, m., *dem.*; *Boh.* Turck, 2 jępó; *Slov.* Turck, *dem.* Turck; *Sorab.* 1. st 2. Turka; *Carn.* et *Vind.* Turk; *Croat.* Turčin; *Hung.* Türök; *Slov.* Turcsin; *Rag.* Turcin; *Ross.* Турокъ, Арапанитъ; *Eccl.* Турчанитъ, Арапанитъ; *Turc.* Türk. Gdy u nas jaki ucisk kto ponosi, zaraz mówi: wolilym pod Turczyńnem być. *Klok. Turk. pracf.* Zachok państw, potop świata, Turczyo. *Psalm.* 45. Jakiś Turczynek mlody zaprosił nas do swojej galery. *Boh. Kom.* 1, 157. — $\frac{1}{2}$ Turczyń, gatunek służącego, ein Türkfürer Bediente, (cf. kozak, Murzyo, Szwajcar). Mamy lokajów czterech, hajduków dwóch, haufia, murzyina, strzelec, pajuka, turczyina. *Teat.* 26, b, 41. — $\frac{1}{2}$ Turek, koń Turecki, ein Türkfürer Pferd. W stajni turek ogłoskany Jest, i sekul fabowany, Jest i żalzenie Świctne na sejenie. *Mon.* 75 454. **TURKI**, G. Turek plur.; **TURCZA**, yi, ż., Tureckie państwo; *Boh.* Turky; *Carn.* Turzhya; *Vind.* Turska deshela, Turzhnia, Turzhia, Tursku, *Slov.* Turska; *Ross.* Турецкая земля, Турция; *Eccl.* Турекое царство; *Turc.* Etrak; *Germ.* die Türkey, Turcya Europejska, Turcya Azyatyska, Afrykańska. *Wyru. Geogr.* 255. W Turcyi albo w Turczych stolica jest Stambul. *Dyke. Geogr.* 5, 145. **TURCZYŃKA**, **TURKINIA**, i, ż., **TURKINI** *Us Gr.* 182, z Turek rodowita; *Boh.* Turkyne; *Slov.* Turkinia; *Sorab.* 1. Turkowska; *Vind.* Turkinja; *Croat.* Turkinja; *Rag.* Turkigna; *Ross.* Турчанка, Арапанка, cine Türfinn. Co była

- chrześcijańską, teraz Turkinią. *Janusz. Lig. B 2 b. Star. Dw. 15. Kłok. Turk. 151.* — 2. Turkinia, klacz Turecka. *Hipp. 519. eine Türkiſche Stutte.* — 3. Turkinia, pewny ubiór kobiecej, eine gewiſſe Damenkleidung. TURECKI, TURSKI, a, ie, TURCZY, a, e; *Boh. Turecký; Sorab. 1. Turkowski; Carn. Turshke; Vind. Turski; Croat. Turszki; Hung. Töröki; Rag. Turski; Slav. Tureski; Ross. Турецкий, Türkiſch. Państwo Tureckie. Wyrw. Geogr. 255. Wartogłóstwa Tureczego dywanu. Zab. 11, 44. Zabł. Turecki koń, Turecka kawa. Boh. Kom. 4, 281. Turecka pszenica, frumentum Turcicum, Zea Mays; Ross. Чапанное пшено; Türkiſcher Weizen, Türkiſch Korn; Ruś zowie kokoryca; podobna Indyjskiemu zbożu. *Kłuk. Rośl. 5, 145. Kłuk. Dyke. 5. Boter. 78.* Fasoli pnący się po tykach jak chmiel, nasi Polacy zowią bobem albo grochem Tureckim. *Syr. 1055. Cesarz Turski. Czach. Tr. H 2. Turski andżar za pasem. Pot. Jow. 50.* Goły jak Turecki święty. *Teat. 5. b, 15.* Czysty Turecki derwisz. *ib. 55. d, 7.* Dawna a podobno Turska powieść: ryba woda, chleb trawa, mięso wsiemu hołowa. *Sak. Probl. 151.* Po Turecku n. p. mówi: Tureckim językiem, Türkiſch, in Türkiſcher Sprache. Po Turecku ubrany, w Tureckie suknie, Türkiſch gekleidet. Tej damie bardzo jest pięknie po Turecku. *Niemc. Król. 5, 122.* Po Turecku rządzi. *Jabl. Ez. 8.* despotycznie, auf gut Türkiſch, auf Türkiſche Manier, *ob. Kłok. Turk. 2.* TURECZYŻNA, y, ż., collect., cokolwiek jest Tureckiego, Tureckie towary, obyczaje, język; etwaß Türkiſches, Türkiſche Waare, Gebräuche, Sprache *ic. Boh. turčina; (Slov. Turestwo Mahometanizm).* — 3. Tureczyżna, Turcya, Turki, państwo Tureckie, die Türkey. *TURKOGRECKI, a, ie, n. p. A czemuż król Polski ma pozwolić w swém państwie Turkogreckiemu patryarsze bractwa fundować? *Sak. Sob. pr. (t. j. Greekiego wyznania pod Turkiem).* *TURKOGRECJA, yi, ż., n. p. Nie znalazł w Turkogrecyi prawdziwej wiary. *Sak. Sob. B 4 b.* *TURKOGRECZYN, a, m, n. p. Patryarcha Carogrodzki Turkogreczyn. *Sak. Sob. pr.* TURKAWKA, *ob. Trukawka.* 1. TURKOT, a, m., gatunek gołębi z obrosłymi nogami, die Trommeltaube. Na złość prawom natury sprzęgać pstrego rysia z łanią, Czy płodnego turkota z cudzołożną kanią. *Zab. 8, 225.* — 2. TURKOT, u, m., zgiełk, grzmot, wrzawa, tartas; Getöse, Lärm, Getöse. Pobieglisny do grodu turkotem. *Teat. 43. c, 51.* (z trzaskiem). TURKOTAC, turkocce med. niedok., trzaskać, grzmotać; Getöse machen, lärmen. Turkotanie karet słysze. *Teat. 28. b, 58.* turkot.*
- TURKUS, a, m; *Ital. turchese, der Türkiſ; Hebr. tarchiseh; Ross. бирюза;* klejnot nieprzeźroczysty koloru błękitnego; jest zkamieniałym zębem jakiegoś zwierzęcia. *Kłuk. Kop. 2, 51.*
- TURLEJ, n. p. Smakuję w krasnym szmelcu, eo go Zefir sieje Po łąkach i po brzegach, nad dworskie turleje. *Nar. 2, 7. Nar. Danoć po mnie dosyć, wzięłeś czegoś nie miał, z czego zawsze turleje a hałasy wielkie. Glicz. Wych. Q 1 b.* Dawid iż syna swego Absalona z młodu nie przyglądał, miał też z nim wiele turlei. *ib. F 7 b, ob. Turnieje, cf. firleje.*
1. TURMA, y, ż., wieża na więzienie obrócona, *Germ. der Thurm, Gefängnißthurm, daß Gefängniß; Notker. turre; Anglos. tor; Angl. tower, tor; Svec. torn; Isl. turn; Irl. tor; Gall. tour; Bretag. twr; Lat. turris; Graec. τῦρος; Hebr. תורח tirah, palatium, arx; Syr. tur; Sorab. 1. turm, torm, dem. tormik, (tormoyité wieżysty); Sorab. 2. thorm; Carn. turn; Vind. turen, turn; Croat. turen; Dal. turan; Hung. torony; Rag. tóran, tórnieh; Slav. thoran; Ross. тюрьма, (тюрежникъ wieżyciel). Słowa turma i więzienie jedno miały znaczenie. *Czack. Pr. 207.* Wszedł kniaz do turm, to jest, do wież, w których więźnie siedzieli. *Gwagn. 548.* Car oskarżonych do srogich katowni, które tam turmami zowią, rozesłać kazał. *Gwagn. 554.* Niektórych zwadzców do turmy posadzono. *Gorn. Dz. 46.* Więzienie w turmie. *Vol. Leg. 7, 555.* Turmy abo ciemnice. *Sk. Dz. 205.* Na pół żywego kazał do turmy wrzucić. *Sk. Dz. 171.* Idźcie do turmy, kędyś inszych wypchał. *Zab. 15, 277.* Do turmy go prowadzili. *Mon. 67, 582.* Do turmy, do turmy hultaju! *Teat. 18. b, 79.* — *Fig.* Piekielna turma, winnym za grzechy złośliwe słuszną kara. *Bardz. Trag. 65.* Dusza będzie sobie żyła, zbywszy turmy ciała. *Bardz. Luk. 40.* — 2. *TURMA, [y, ż., z wołosk. turmē = trzoda 2], n. p. Jakób stada swoje rozdzielił na trzy turmy, gdy ich miał przez rzekę przeprować. *Biel. Hist. 14, (Łac. turmae, iufce).**
- TURMALIN, u, m., albo tryp, Alſchentrefter, kamień półprzeźroczysty koloru ciemnobrunatnego; miernie rozpalony i w popioł włożony, jedną stroną popieł do siebie przyciąga, a druga odrzuca. *Kłuk. Kop. 2, 47.*
- TURNIEJA, i, ż., TURNIEJ, ju, m., TURNIEJE plur.; *Boh. turnag, turney, tursko; Vind. turnir, tarja, turjanje, vitesna jigra, turniranje, turnirstvu; — rycerska gonitwa lub walka; Germ. daß Turnier, (obsoł. Turney; Gall. tournoy; Ital. torneo; Lat. med. torneamentum; Angl. tournament, turney, Svec. torney, (cf. Svec. torna; Isl. turna = walczyć). Gonitwa, turniej, szermowanie i inne krotokhwele, które potrzebują siły, jeno się młodym ludziom zniżdżają. *Gorn. Dw. 591.* Bywają na dworze turnieje piesze, turnieje konne; bywają szermowania, bywają gonitwy. *Gorn. Dw. 51.* — 3. *Transl.* Turnieje, burdy, walki, zamieszania, niepokoje, obroty, *ob. Turleje, firleje; Streit, Unruhen, Vermirrung, Händel.* Do tego ich turnieju niepotrzebnego przywiedli, że z Rzymiany zadarli. *Warg. Ces. 44.* Między mury wyciekające, mieli zawsze turnieje i żalby gotowe. *Tward. Wł. 41.* Wnętrzne turnieje i zawasńnienia. *Gwagn. 185.* Roztyrki i turnieje. *Krom. 782; motus.* Między nawalną bijących się turnieją wpadł. *Leszcz. Class. 54.* Radził Zygmunta Izabeli, aby się nie na Budzyniu zawierała, gdyż się około niego turnieju spodziewa. *Biel. 526, (cf. taniec).* O zacność między sobą przez lat wiele turnieje wiedli. *Warg. Ces. 19.* Bogowie, coż się ze mną pomieszonym dzieje, Jakież w sereu stworzonym powstają turnieje! *Min. Ryt. 1, 249.* Europa cała się chwieje, Państwa spólnym pojedynkiem Takie stroją turnieje. *Bal. Sen. 69.* Ociec gniewny narzeka, że z miłości gierki pan syn stroi turnieje. *Zab. 10, 540.* Izyek firleje, dziwy broi; Albernheiten begehen, dumme Streiche*

maßen. TURNIEJOWAĆ *cz. niedok.*, turnieje odbywać; *Vind.* turnirati, viteshno jigro dopernahlati; *Germ.* turnieren. *Deceursorium*, plac potykania i turniejowania. *Maz.* TURNOWAĆ *cz. niedok.*, (*Lat. med.*), koleja kreskować, reiß herum stimmen, nach der Reihe seine Stimme geben. Turnował posłowie z kolei województw, po którym wotowaniu było wotów 94 na przyjęcie projektu, a zaś wotów 69 przeciw. *Dyar. Grod.* 420. O te propozycya turnować się potrzeba było. *Gaz. Nar.* 2, 34. TURNUS, TURN (*Lat. med.*), kołowanie głosując, kolej kreszek; daß herumstimmen, daß Stimmengeben nach der Reihe rund um und um. Uformowana została od łaski propozycya ad turnum. *Dyar. Grod.* 420. (marszałek sejmowy podał propozycya turnowania). Pochwalał projekt; więc turnus przewagi. *Zab.* 46, 61. — W turn *adverb.*, koleja, jeden po drugim, (*cf. Gall.* tour, tourner); nach einander, rund um und um. W turn z bogi częstuj ludzi Ganimedzie. *Mon.* 71, 74.

TUROBIN, a, m., miasto w Bełskim. *Dyke. Geogr.* 5, 144. eine Stadt in Galizien. TUROBINSKI, a, ie, *cum allusione ad*: tu robiony krajowy, swojski. (einheimisch, inländisch). Lepszy przewoźny Tokaj, niż domowy Turobiński cienkusz. *Zabł. Zab.* 2, pr. Każdego Turobińskiego sukna na łokci kilkanaście pociągnie. *Grod. Dis. E* 5. TURODAK, ztańrodak, *indigena*. *Otw. Ow.* 587. *Eecl.* турський, турецький; tubylec, turodowiec. *Tr.* ein Zungeberner, Zumländer, *ob.* Urodzenie. *Adject.* TURODNY: *Eecl.* турецький, n. p. Turodnego boga ołtarz, *indigenae dei*. *Żebr. Ow.* 447.

*TURSKI, *ob.* Turecki. TURSKI, *nomen proprium*, n. p. Pewny by Turski z ogary, a Szufnarowski z karaśmi. *Rys. Ad.* 54, *cf.* zarobił jak Zabłocki na mydle.

TURYBULARZ, *ob.* Kadzielnica. 1 *Leop. Levit.* 16, 12.

TURYNGIA, ii, ż., landgrabstwo w Saxonii górnej. *Wyrw. Geogr.* 206; die Landgrafschaft Thüringen. *adj.* Turyngski.

TURZY, a, e, do tura należący, Bizon, Wicjant; *Boh.* turowý; *Ross.* турпий. *Ład. H. N.* 44. Turza trawa, turrom bardzo smakowita pasza, *arundo calanogrostis*. *Syr.* 1508. daß Rohrgraß. TURZYCA, y, ż., *carex*, rodzaj właściwej trawy. *Kluk. Dyke.* 1, 105. *Ross.* осока, Нічбграß, Schilfgras. — Ż. Turzyca, myśliwski wyraz, sierć zajęcza. *Skrbk.* Häschenhaar, Häschenfell.

TUŚ, *ob.* Tu, a tuś mi.

1. TUSZ, u, m., 1. TUSZA, y, ż., chiński atrament. *Łesk.* 100, die Tusche. W Chinie paląc olej rzodkiewowy, kopcę zbierają, z którego robią tuszę potrzebną rysującym. *Kluk. Rosl.* 5, 349. Tusz sprzedaje się w laskach gramiastych. *Zabor. Geom.* 267. — 2. TUSZ, u, m., tuzin; ein Duzend. Tu całe much tusze leża. *Karp.* 1, 98. — (2. TUSZA, [y, ż., ciełistość, Belchtheit, Corpulenz] Z nóg do głowy tenże sam, tej samej urody, Tegoż wzrostu, tej tuszy. *Zabł. Amf.* 45. Ta tusza Apetyt mi dziwnie wzrusza. *Jak. Baj.* 71). — TUSZOWAĆ *cz. niedok.*, tuszem rysować, malować, powlekać; tuschen, mit Tusche malen. — Ż. Farbę tuszować, sycić, die Farbe mit einer andern verfehen. Różaną farbę tuszować lakiem, feryować blajcielem. *Haur. Sk.* 364. Na rajzgiel minią tuszować,

złotem feryować; może go i cynobrem w tuszowaniu ozdobić. *ib.* 367.

TUSZYĆ *med. niedok.*; *Boh.* tušiti; (*S'ar.* tušim forte; *Ross.* тушить, гасить, тушить); przeczuwać że się stame, ahnden, voraus wittern. Mądry nie ma tak mówić: nie tuszylem, nie spodziewałem się, nie padło to na myśl moje. *Gorn. Dz.* 118. Tuszyc sobie dobrze, spodziewać się. *Ross.* благоумествовать; *Eecl.* благоумествую; *Gracc.* erwürgen, beßen. Tuszyc sobie pozyskać przedko łaskę pańską. *Pap. Kol S* 2. Tuszyc komu dobrze, nadzieję mu czynić, serca mu dodawać; *Vind.* pofertzhit, ferze stornit, sagvilhit; *Croat.* obatrivujem; *Ross.* бодрить, ободрить, охрабрить (*cf.* chrobry), отраживать, отважить (*cf.* odważyc), обнадежить, обнадеживать, (*cf.* nadzieja); einem Hoffnung machen, Mutß machen, ihm mit einer Hoffnung sämeideln. Jeden drugiemu tuszyc do śmiałości. *Białob. Odm.* 55. Marynarz jeśli z ochotną twarzą a postawą do masztu się miece, wszystkim dobrze tuszyc. *Riej. Zw.* 96 b. Zbigniew tuszyc Henrykowi, iż od pierwszego wjechania do Polski, przystać mieli do niego wszystkie Polaacy. *Biel.* 74. Ten nasz dobrothly pan tuszyc każdemu wiernemu robotnikowi w winicy swojej. *Riej. Post.* K 6. Każdy duchownym mu być, i wielkim kaznodzieją tuszyc. *Sk. Żyw.* 1, 517. Tuszyc mi serce, serce mi dyktuje, przeczuwam, mein Herz sagt mir's voraus. Tuszyc komu złe, albo o czym złym, przestrzegać go, przepowiadać mu; einem nichts Gutes verpreden, ihm seine gute Hoffnung machen, ihm nichts Gutes prophezeien. W tej wielkiej niemocy już mu lekarze o pewnej śmierci tuszyci. *Sk. Żyw.* 2, 28.

Poehodz. otucha, potucha, potuszyc.

*TUSZYSTY, a, e, — o *adverb.*, tuczny, tyłowity, jeść. Tuszystą dziewczkę zwą wspaniałą i dorodną. *Zab.* 9, 55. *Zabł.*

*TUTA, TUTAJ, *ob.* Tu. TUTE CZNY, TUTEJSZY, a, e; *Boh.* zdejsj; *Slov.* zdejsi; *Vind.* tukaini, tega kraja; *Ross.* тыромный, аѣнный; *Eecl.* тыромный; z tego tu miejsca, bieżą. Tuteezni doktorowie. *Pot. Arg.* 677. Biskup tuteczny. *Groch. W.* 425. W mój kraj tuteczny Każdemu przychodniowi przystęp jest bezpieczny. *Otw. Ow.* 445. (*cf.* swojski, naszymec, turodak, tubylec). Tutejszokrajowy. *Gal. Cyp.* 1, 19. TUTKI [*adverb.*, z *rusk.*, tu, bier 2]. Ni me tutki, ni me siutki. *Rys. Ad.* 47. ani mię tam, ani mię sam; [ani ja tu, ani tam; ich bin weder hier, noch dort 2].

*TUTNAR, *ob.* Lunar, Lonher.

TUTUŃ, *ob.* Tytuń.

TUWALNIA, i, TUWALIA, TOWALIA, ii, ż., ein breites Handtuch. Ręczniki szerokie, iż do nas ze Włoch przyniesiono, zaraz też i przewisko ich z niemi przyszło, bo je towaghami zowiemy, Towaglia Włoskie słowo, już u nas za Polskie ujdzie. *Gorn. Dw. FG b Coll.* toilette; *Hisp.* toualla; *Angl.* towel; *Lat. med.* toallia, toalia, toilha, toaglia, toacula, tobalea, tobale, toella, togilla, tuabola, tualla, euullia; *Niederd.* Dweble; *Obrd.* Zwebel; *Obersächs.* Queble. Weronika przenajświętszą twarz pańską tuwalnią otarła. *Warg. Radz.* Przykleknąwszy ni-

zko na kolana, Otarła cienką tuwalnią twarz jego. *Odym. Św. 2, H k 2 b.* Magdalena ły na pańskie nogi obłite wylewając, Miasto tuwalni włosami ścierała. *ib. V 4 b.* — Osobliwie tuwalnią się zowie, ręcznik ten, który trzymają dla przystępujących do najś. ciała i krwi Jezusowej. *Gorn. Dn. 49, not.,* daß Communicantentuch; *Boh. ołtarńjk; Bosn. otarnik.* — 2. Obrus, daß Tischtucl. Wnet białogłowy stół tuwalnią okryły *Tward. Pasq. 10* Tuwalie z dziwnymi wzory. *Rej. Zw. 59.*

TUZ, a, m.; *Boh. tauš; Sorab. 2. tusz; Vind. lvinja,* (cf. świnią); *Ross. тузь*; w Niemieckich kartach, *Gern. daß Daus.* o dwóch okach najwyższa karta, toż co as w Francuskich; na kostce także ta strona, na której 2 oka, z Francuzkiego *Deux, juwey Augen, in der Karte und im Würfelspiele.* Co głowa, to rozum; słowa, wyjęte z tuza czerniennego. *Teat. 56 c, 19.* Tuz na kostkach, *binio; Graec. δύα; Gn. Th. 1165. Prov. Na co ruszać tuza, co można szóstką zabić. Fredr. Ad. 105; (quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura).* Trzy tuzy, pewna wygrana, niepochybne zwycięstwo; *gerwiffer Sieg, gewiffer Triumpf.* By też miał leniwy i trzy tuzy. Pewnie wygra na grzbiecie guzy. *Rej. Zw. 254* Głupi każe bezbezpiecznie, jako na trzy tuzy. Na szczęście, mając skutek wszelkich swych zamysłów. *Za niepochybny. Opal. Sat. 22.* Niechaj poganin jak chce się nabazy. Niech na trzy tuzy każe, wiem nie wskóra. *Jak. Buk. D — Synecd.* Nie do nauki, ale do karczemnych kullów i tuzów sposobi się. *Smotr. Lam. 25* do kart, do szulerstwa, kosterstwa. — *Aliter:* Tuzy, niebezpieczeństwo, zły raz, guzy; *GeFabr. Norb.* Na ostateczne odważył się tuzy. *Chrośc. Fars. 511.* Wojsk tych morderstwa, zaboje i tuzy, komuż z was dotąd nie są ogłoszone! *Chrośc. Fars. 11.* Anton, widząc że się senat już zakrwauił, poszedł w swą, przez co od pewnej zguby się wybawił, bo choć skazany nie był na te tuzy, W tłumieci jednak nie uszedłby śmierci. *Chrośc. Fars. 2.* Poszedł z nim w tuzy; za łby. *N. Kar. Ma tuza i dzwónki na łbie. Tr.* (pełen guzów, cf. tuzować kogo). — 2. Tuzem jeździć; parą konimi, mit einem Paar Pferden fahren. Ociec twój tuzem jeździł lub parą koników, A tyś widzę nasprzągał poszossnych woźników. *Kehow. Fr. 95.* Już teraz tuzem jeździć i kwatrem i dryja. Tylko owym należy, co żebracko żyją. *K'on. Wor. 55.*

TUŻ *adverb.,* tudzież, bei respectu et temporis, blizinko, w też tropy, natychmiast; *Croat. i-zkör* (cf. skoro), poläg, (cf. podle); *Bosn. tu-lje, tutako, gleich hier, nicht dabei, auf dem Tische, auf der Erde nach, zugleich, den Augenblick.* Tuż przed nim albo za nim. *P. Kehan. Orł. 1, 85.* Śmierć tuż za starościea. *Prot. Cont. C 5.* Śmierć tuż stała u samego okrętu. *Zbil. Dr. 5.* Tuż u Krakowa dom zmurował. *Gorn. Dn. 1.* Jarzmo to już tuż nad szyjami waszemi wisało. *Stryjk. 516.* Sądziłem, iż tuż z biezem jedza za mną goni. *Szym. Ś. W. 55.* Z góry wieże dość odległe wydają nam się tuż przy sobie. *Rog. Doś. 5, 412.* Po kanclerzach podkanclerze tuż zaraz miejsce biorą. *Nies. 1, 260.* Bunt tuż tuż wybuchnąć mający, zatomowanym został. *Kur. Pet. 559.* tylko co wybuchnąć miał, tylko co nie wybuchnął, die Verführung sollte eben

ausbrechen. Oto już tuż są dni ucisków. *1 Leop. 4 Esdr. 16, 75.*

TUZIN, a, u, m., TUZINEK, nka, m., dem; *Boh. tučet; Sorab. 2. duzent; Carn. tuzat; Vind. dvanaisteru, dvanaisteriza, dvanaistvu, dvanaistik, tuzat; Ross. дюжина; Svec. dussin; Dan. dusin; Gall. douzaine; Ital. dozina; Hisp. dozena; Angl. dosen; Lat. med. dozena, duzena, cf. duodecim; Germ. ein Duzend, (in Südb. ein Zwölfter).* Tuzin ma w sobie sztuk dwanaście. *Solsk. Geom. 5, 156. Gorn. Sen 45.* Tuzin, tacher, wiardunk, *analogiam quandam ad assim habent. Gn. Th. 58.* Tuzinami; *Vind. po dvanaisterah, dvanaisternu, po tuzatach, duzendweife, zu Duzenden.* Wszak to teraz tuzinami w jednym domu na meżów czeka. *Teat. 9. b, 9, cf. kopami, mendlami, mnogo tego.* Za każdym moim przycięciem, tuzinami z rąk moich pioruny wypadały. *Boh. Kom. 4, 210.* całe pęki, gromadnie. — 2. Tuzinek, gatunek średniego sukna, eine Mittelgattung von Tuch. *Tr.* Od postawu tuzinków zH. 2. *Vol. Leg. 6, 155.* Przedtym tuzinek w zmie, szalon zaś a najwięcej szarszedron w lecie, zwyczajnym był odzieniem tego nowomódnego mospana. *Mon. 74, 566.* Mąż jak czeladniczyko z pod choru i kruchty z tuzinku i z niepozoru pocieszenie wygląda; a jejność jako wojewodzina cel trzyma przed ołtarzem. *Mon. 69, 587.* TUZINOWY, TUZINKOWY, a, e, od tuzinu, Duzend; *Ross. дюжинный.* Tuzinkowe łachmany. *Zab. 8, 527. Łycz. z podłego sukna, von schlechtem Tuche.*

TUZOWAĆ *cz. niedok.,* wytuzować *dok.,* wybić pięściami, mit Faustten schlagen; *transl.* tego wyłajac, wyburzac, derb ausbelden, (cf. tuzy na głowie). Biskupów o tę szaloną chudę ku panowaniu tuzują. *Baz. Hst 185.*

*TUZYĆ, *ob. Tażyć.*

T W.

TWARDNIEĆ, TWARDZIEĆ *neutr. niedok.,* Twardnąć *jednlt.,* stwardnieć, stwardzić, stwardnać, *dok.,* *stwardziwać *contin.; Boh. twrdnauti, stwrdnauti; Slov. twrdnu; Croat. tvrđem, otverdujem; Hung. meg-keményedem, keményedni, (cf. kamienieć); Bosn. turriditise, curristitise; Ross. твердѣть, жестѣть, ожестѣть, пожестѣть, жествуть, пожесткнуть, ядриться, оядрѣть, неядрѣть, (cf. jędrnieć); Eccl. жесточаю; twardym się stać, n. p. kamienieć, krzemienieć, drętwieć, tarnać; hart werden, steif werden, verhärten, phys. et mor.* W sam marmur już serce twardzieje. *Past. Fid 245.* Bez deszczów ziemia twardnieje jak żelazo. *Kanc. Gd. 255.* Paznogiec zsiadają się i twardziwiają. *Sak. Probl. 111.* Jakób święty od poklonów miał kolana i czoło stwardziało. *Pim. Kam. 267.* Położnicom, gdzieby z zbytniego mleka piersi twardnęły... *Syr. 521.* Od zimna wszystkim ręce pomarzły, wszystkich ciała stwardziały, a prawie otrętwiały *Baz. Sk. 59.* Grubsze części pozostałe skleją się, twardnieją, i zasklepiają gąsienice. *Boh. Prog. 2, 255.* Dachowy kamień nie różni się od stwardłej gliny. *Stas. Buff. 144.* Konie z młodości robią bokami, sucha ślina krwawemi twardnie wędzidłami. *Bardz. Luk. 70.* Człowiek stwardniały i niespożyty na wszystkie obelgi. *Pilch.*

Sen. gn. 289. Żydzi coraz twardziel. *Sk. Dz.* 588. TWARDO, *adv. Adj.* twardy; *Boh.* twrdl; *Sorab.* 2. twardo, twarže; *Slav.* tvrdo; *Bosn.* turrido, gurristo; *Ross.* твердо; nie miętkko, bart, niht meid. Ugotuj ją na twardo *Kruml.* 140. Reszta grubych brzdów w kotle przegotować do twarda. *Torz. Skl.* 291. (aż stwardnieją). — *Fig. tr.* Twardo, mocno, potężnie; bart, starf. *fejt.* Zasnął twardo. *Zab.* 11, 242. *Szym.* Odeignął do inszego zamku; ale i tam twardo wszystko nadał i murzem i ludem. *Biel.* 492. mocno obronne, *fejt* verteidigt. Nieprzyjaciel na wszystkie strony ucisnął twardo Smoleńsk. *Tward. Wl.* 244. ścisłe, er idles es enge ein, be drängte es bart. Tak twardo trzymają, co im w ręce wpadnie, że dotąd i lokcia ziemi nie utracili. *Klob. Turk.* 42. krzepko, mocno, *fejt* haltu. Wiatr popędliwy nawet i wysokie wieże i twardo szczeplione dęby wywał. *Bzow. Roż.* 95. Twardo szczwany, już w miejscu siedzi zajae. *Tward. Wl.* 44. ostro, gorąco; bafig; biğig; ge- heßt. Twardo z nią postąpił *Teat.* 8, 109. ostro, surowo, niełagodnie; bart, raub verfabren. W pierwastkowym kościele post święty twardo chrześciance pośleli. *Pim. Kam.* 87. Niemało swoich ustów wynajdowali, a ludowi na chowanie twardo podawali *Żarn Post.* 5, 755 b. bardzo ostro, serwo; jdarj, *fejt* ernstlich. — Twardo co idzie, oporem, nieładko, nie smarownie, jak po grudzie; eß geht bart, idwer verwärt. — $\frac{1}{2}$ Twardo w noe poraniłem się; *de multa nocte surrexi.* *Marz.* Do Alexandra W. młoda białogłowa już twardo w noe była przywieziona. *Kosz. Lr.* 65 b. TWARDOGŁAZY, a, e, n. p. Twardogłaze maroury. *Ow. Ow.* 276. bartfienig, steinbart. TWARDOGĘBY, a, e, geby twarđj, ob. Twardousty, twardopyski, bartmülig; *Boh.* twrdohubý. TWARDOGŁOWY, a, e, głowy twarđj, niepojętny, lub też uparty, bartföyfig, starföyfig; *Boh.* twrdohlawý, *Subst.* twrdohlawec, twrdohel; *Vind.* terdoglau, terdoglaven, terdoglau, terdoglavazh; *Bosn.* tvardoglav, (tvardoglaviti; upierae się); *Hag.* tvardoglav, (tvardoglaviti inobedire, pertinacem esse); *Croat.* tvrdoglav; *Slav.* tvrdoglav. TWARDOGŁÓWSTWO, a, n.; *Vind.* terdoglaunst; *Croat.* tvrdoglavnoszt; *Rag.* tvardoglavstvo; *Bosn.* tvardoglavstvo, neposluh. TWARDOKUTY, a, e, n. p. Twardokute blachy. *Pot. Arg.* 696. bart gejdlagen, *fejt* gejdmet det. TWARDOOSTRY, a, e, n. p. Twardoostra stal siekiery *Kanc. Gd.* 177. *Zab.* 10, 46. *Koss.*, bart und jdarj. TWARDOSĆ, *sci, ž.*; *Boh.* et *Slov.* twrdost; *Sorab.* 4. twrdolež; *Carn.* terdnust, terdoba; *Vind.* terdust, terdnost, terdoba, terdova, tardoba, (terdust, terdovitnost; skepstwo, terdnost, oistroba; ostrosć, surowość, terdoba; potrzeba, ucisk, bieda); *Croat.* tvrdozt, tvrdoeha, tvrdina, okornoszt; *Croat.* tvrdooszt; *stalość*); *Hung.* keménység, (et skamizłość); *Bosn.* tvardina, tvrdina I, durities, 2. munimentum, ob. Twardzizna, ob. Twierdza; *Rag.* tvardos, tvardost, tvardoeehj, tvardina, evarstos; *Ross.* твердость, жесткость, жесткость, жестокость, крепость, крутость; nie miętkkość, *propr. et impr.*, die Härte. Lekarstwo, którym rozpędzisz krę i twardość z żołądka. *Sienn.* 205. Wiedząc,

ż na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerskie się zasadza, nie zażywają potraw smakowitych. *Star. Ryg.* 57. (na zabartowaniu, na hartowności) Twardość ku nauce, *indociles.* *Marz.* twarda głowa, ein barter Kopf zum Lernen. Trudno było zamku mocą dostać, dla twardości z przyrodzenia miejsca *Strajk.* 118. dla mocności, tegości, *geitigfeit.* TWARDOST, *herb;* serce szachowane w polu czerwonym; już go nie używają, znąc że familij nie stało. *Kurop.* 5, 55, ein Warren. TWARDOSCIASY, a, e, ociętny, niepowolny, *ceruosis.* *Marz.*, bart, niht nadgieblig. TWARDOSERCY, a, e z twardzi-ly, nieużyty, kamień, bartberzig; *Vind.* terdofezzen, terdofezzen, terdega ferza; *Ross.* жестокосердий, крѣпкій, крѣпокъ; *Ecl.* тѣжкосердѣ. *Subst.* *Vind.* terdofezzenost; *Ross.* жестокосердие; *Ecl.* тѣжкосердіе TWARDOSKORUPY n. p. żółw. *Tr.* bartbältig. TWARDOSKORY, *divicorius.* *Cu. Th.* 1165. bartbältig; *Vind.* terdokoyast; *Croat.* tvrdočosen, (*Subst.* tvrdočosnost); *Rag.* tvardokorn durae fellis (ob. Koża), tvardokorn duricorius, (ob. Kora); *Ecl.* жестококожиі TWARDOSZYJ, TWARDOSZYNY; *Boh.* twrdosigný, twrdohrlatý; *Slov.* twrdosigný; *Carn.* terdouraten; *Vind.* terdouraten, terdovratnik, tvoje glave zhlavek; *Croat.* tvrdovrat; *Rag.* tvardovrat; *Ecl.* твердоталимый, жестокоталый; tvardoustny, ociętny, *obstipes.* *Marz.* bartbältig, geitbältig, unfeigiam. *Subst.* Twardoszyjność; *Boh.* twrdosnost; *Vind.* terdovratnost. TWARDOTRAWY, a, e, n. p. Twardotrawi strusiowie, *Bielaw.* 2 najtwardsze rzeczy trawace, jreinaerdmend. TWARDOUCHÉ skały. *Zimer. Slov.* 284. gluche, nieuproszone; bartefrig, bartbörtig, raub, unerbittlich. TWARDOUSCIEC, twarde usta dostawać, bartmülig werden, n. p. Twardouscieje koń *Hyp.* 61. Hypograt ztwardousiał. *P. Kichau. Orl.* 1, 195. TWARDOUSCISĆ, *sci, ž.*, *šarmüligheit.* n. p. Na twardoustość lekarstwo. *Końsk. Lek.* 61. TWARDOUSTY, a, e, n. p. Twardousty koń; nie rodzi się koń takim, ale nieumiejetna reka takim go czyni. *Klub. Zw.* 1, 185. *Gres.* 684. et 522 bartmülig; *Boh.* et *Slov.* twrdoustý; *Vind.* terdovusten, teshkobersduh; *Rag.* tvardoust; *Croat.* tvrdovust, vusztotverd; *Ecl.* твердустый; *Ross.* крѣпкоголовый. — *Tr. p.* Potrzeba twardego wędzadła na tę twardoustą szkape tego upornego człowieczego przyrodzenia *Rěj. Post.* T 15. Twardouste żądł naszych wyskoki. *Kanc. Gd.* 500. niepolamowane. TWARDOWLUSY, *hircipilus.* *Cu. Th.* 1165, bartbártig; *Ecl.* твердоловый. TWARDOZIEMNY, a, e, n. p. Twardozienne skały. *Bielaw. E. b.* barterdig, bartfeinig; *Ecl.* жестокоземный. TWARDY, a, e; *Boh.* twrdý; *Slov.* twrdí, twrdý; *Sorab.* 4. twrdé, twerdy; *Sorab.* 2. twardi; *Carn.* terd, terdn, terdan, tershe, *obsol.* tard; *Vind.* terd, terdu, terdoben, terdoviten; *Croat.* tvrd, chvrszt, evarst, tvrden; *Slav.* tvrd; (*Hung.* kamény, et skamenyly, ob. Kamień); *Rag.* tvard, evarst, evarst, temerut. *B. sa.* tvard, evarst, nemek, cuersti, curristi, oturridnut; *Ross.* твердый, тверденекъ, твердехонекъ, жесткий, жестковатый, крутый, врать; et *Lat.* solidus, durus; et *Germ.* derb; *Isl.* hardur; *Dan.* haard; *Sec.* hardt; *An-*

głos. heard; Goth. hardus; cf. Graec. *καρτερός*); Germ. hart, nicht weich. Wszelkie ciało, które mierną siłą znacznie ścisnione być może, nazywa się miękkim; które zaś tak znacznie się nie ściska, twardym. *Hub. Mech.* 250. Gdy części jakiego ciała tak z sobą spojone, że trzeba znacznej siły zażyć na rozdzielenie ich, w ten czas to ciało nazywamy twardym, gruntownym i stałym. *Boq. Doś.* 1, 65. Tygłe te gdy z ognia wyszły, były tak twarde, że o stal bite ognia dawały. *Torz. Skł.* 85. Nieco twardy, 'twardowały; *Ross. твердоватый, Subst. твердоватость.* Drzewa dzieli się na twarde i miękkie. *Jak. Art.* 3, 152; do twardych należą dąb, brzość, trzmiel, orzech, jarzab', obrostnica, grabina i płonka. *ib.* — *Prov.* Na twarde drzewo, twardej potrzeba siekiery. *Fredr. Ad.* 49. klin klinem wybić, auf einen gruben ist gebört ein großer keil. Trzeba mu czym twardym przeorać grzbiel. *Haur. Sk.* 48. twardym kijem, batem; mit etwas Harten, mit einem harten mittel, tüchtigen Stöß durchprügeln. Niedobrze kiedy sternik czym twardym nie dogląda upornego flisa. *Haur. Ek.* 175. Twardy grunt, gęsty, nie gębezasty, niepulehny, nierzepiasty, ein harter, schwerer Boden. Rola bardzo twarda być musi, na której stop robotników nie poznać. *Fur. Uw. G. b.* Twarda rola strudziła wół starego, a pracy na niej nieznac. *Sk. Kaz. przedm.* — Włos twardy. *Zab.* 14, 247. *Szym.*, (cf. szorstki, szcześciwy, tegi, barcieś, steifeś Haar). Twardy munsztuk, ostry; ein bartheś, scharfeś Gebiß. Kłaseć twarde kryg a twarde wędziłło na tę twardoustą szkapę. *Rej. Post. T t 5.* Miłosć enoty, toć to jest najtwardszy munsztuk białym głowom. *Gorn. Dw.* 271. — Zboże twarde do młóczy, nie wyluskne. *Cn. Th.* 1165. hart zu dreifden. — §. *Transl.* Twardy, nieczuły; unempfindlich, hart. Gdy koń twardej geby, Mocno mu żelazem załamują zęby. *Rej. Wis.* 29 b. *Moraln.* Twardy, nie użyty, neuproszony, nieludzki, uporny, srogie, surowy; hart, unbeweglich, unerbittlich, unerfüllbarlich. Serce jego nad dyament twardsze. *Past. Fid.* 234. Lubo slucha, twardszym jest nad skały, Zostając w enocie swojej stały. *Lib. Hor.* 71. Twardszym nad nakowalnią był i nad krzemienie. *Kulig. Her.* 55. Jest to dusza twarda i nieużyta. *Teat.* 18, 109. Na to wszystko twardy jak skała. *Teat.* 29. e. 5. Teraz tak ludzie twardzi, jak kamień, nieczym ich nie poruszysz. *Teat.* 22, 106. To człowiek twardy, nieprzełamany, dla zbytku enoty. *ib.* 49. b. 29. (Kato). Widzieli, zem twarda na prośby. *P. Kehan. Orł.* 1, 258. Nie była chętniejsza temu niż owemu, Jednako się twardą stawiała każdemu. *P. Kehan. Orł.* 1, 354. Im dawniejsi w błędzie, tym twardsi byli. *Sk. Dz.* 740. (Vind. terdoveren, terdovernik, mozhnoveren = mocno-wierny). Miękkie kobiczy krzyki boleści wydawały, Mężczyzny chociaż twardsze tam były wylewały. *Przyb. Luz.* 156. nie tak prędkie do płaczu, härter zum Weinen. Onby miał kogo miekzyć, a samby miał być twardy komu. *Gorn. Sen.* 460. Ten twardy postepok gniewa mię. *Teat.* 55. b. 9. srogie, nieludzki, ein bartheś Verfahren. Dał król twardą a ciężką odpowiedź wszemu ludu. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 12, 15. (odpowiedział ludowi srodze. 3

Leop.). Nie zaraz do twardych słów. *Cn. Ad.* 729. do niełagodnych, przykrych, fukliwych Iajaan, unfreundliche, harte, rauhe Reden. — *Quo ad disciplinam:* Twardy, ostry, surowy, ścisły, karny; streng, genau, hart. Za dawnyci królów uczeiwość na dworze taka była, jak w twardym jakim klasztorze. *Gorn. Dw.* 77. Tatarzy są twardzi Mahometanie. *Kłok. Turk.* 72. zabiei. — §. Twardy sen, nieprzebudzony, ein harter, fester Schlaf. Sen zapomniał, spanie twarde, letarg. *Sienn. Rej.* Nieprzebudzony człowiek, albo sen twardy, nieprzerwany. *Cn. Th.* — §. Twardy na trudy, wytrzymały; ausdauernd, hart gegen Strapagen. *Ld.* — §. Twarda ziemia, stała ziemia, tego ziemia, nie wyspa, daß feste Land. Floty po ziemi twardej, lądowe wojska po morzu prowadzić. *Mon.* 71, 210. — §. Twarde miejsce, twardy zamek = obronny, mocny, niedobyty; fest, nicht leicht einzunehmen, befestigt, wohl verwallt, (ob. Twierdza). Kraj ten ma w sobie miasta i zamki twarde. *Gwagn.* 449. Munitissima arx, czyście obrony, twardy zamek, twarde, obronne miejsce. *Mącz.* Długo zamek szturmowali, lecz mu nie uczynili, bo w twardym miejscu leżał. *Gwagn.* 59. *Biel. Św.* 175 b. Twarde i niedobyte zamki. *Nag. Cyr.* 52. Troja jest to miejsce z przyrodzenia dosyć twarde i mocne. *Baz. Sk.* 25. Ja się oglądam tylko na twarde położenie miejsca, i na żołnierze, którymi Amurat te miasteczka osadził. *Baz. Sk.* 56. Tys baszą Dawidową, tak mocną i twardą, Co i szturmom najszerszym stoisz zawsze hardą. *Miask. Rył.* 25. — §. Twardy, trudny, ciężki; schwer, hart, nicht leicht anzuführen. Twarda tobie rzecz przeciwko niepodobienstwu wspanie się obracać. *Rej. Post. B b 2.* Obmowcom i zazdrościwym twarda jest i cierpką enota. *Birk. Chodk.* 20. Miejsce twarde ku dobyteciu. *Biel.* 65. Miał czynić z twardym nieprzyjacielem. *Rej. Post. M m m 5.* z niespożytym, ein schwerer Feind, der niht leicht zu besiegen ist. Jesliby on, który płacił, mianować nie chciał, aa jaki to dług płaci, tedy z prawa przyjdzie wytrącić to, eo dano, z twardszej albo cięższej sumy. *Szczerb. Sar.* 89. (z większego, znaczniejszego długu). Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote albo tuste; ale to są lata żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieladajako pożyć, już tu wszystko jak z kamienia kował. *Podw. Wróż.* 24. Twardy orzech, sek, twarda kostka, *vide sub Substantivis.* — Wiersz twardy i nieskładny szedł mu jak z kamienia. *Hor. Sat.* 141. nieładki, niepłynny, niedźwiczny, niesmakowny. — §. Twardego rezumu, co nie łatwo pojmuje, czego ucza, *indecilis.* *Mącz.* von hartem Kopfe, ungelehrig. Twarda głowa, aliter mocna, tega, uparta głowa, ein tüchtig-ger Kopf, ein Kopf, der was aushält, ein Starrkopf. Ta jego praca, to było staranie, Nad którym twarda pracowała głowa. *Zab.* 14, 258. *Szym.* (Ross. твердодушный stały, твердодумие stałość). Im kot starszy, tym ogon twardszy; im kozioł starszy, tym róg twardszy; *Sorab.* 1. starschi kosol, twardszi roh; *Sorab.* 2. starschi kofol, tarzaischi rog, ob. Stary, starszy. — §. Twarde pieniądze, talery. *Cost. Gor.* 56. bartheś Geld, harte Zähler, (oppos. drobne pieniądze). Półtwardego, sc.

talara. *Tr.*, ein halber Thaler, (cf. luty). — ½ Wody twarde, w których się myłło nie rozpuszcza. *Klak Kop.* 1, 116. ein hartes Wasser. Wody studzienne i źródlane twarde mi zowiemy. *Hub. Wst.* 120. — ½ *Med.* Puls twardy, ein harter Puls. Puls zły jest, który jest prędki, twardy, niewolny, nierówny. *Krup.* 5, 486. Puls twardziutki masz, to jest, że nie jest ze wszystkim twardy. *Teol.* 55, 84. **TWARDZIC** cz. *niedok.* stwardzić, stwardzić *dok.*; *Boh.* twrditi, (cf. twierdzić); *Slav.* tvrdjm; *Carn.* terditi, sterditi, sterdem, sterdim; *Vind.* terditi, vterditi, oterditi; *Croat.* tvrdo chinim; *Hung.* keményitem, (cf. kaniemé); *Bosn.* tvarditi, utvarditi, ocvarsnuti; *Rag.* utvarditi; *Ross.* жестить, жестицу, (твердить, твержу); твержу наущезь się na pamięć; powtórzyć ezesto); stwardzić, indurare *Macz.* bart maßen, härten. Strzały twardzić hartem. *Zab.* 16, 510. (hartować). Dzieci, jak się urodzą, do rzek przynaszamy, a lodem i wodami ich ciała stwardzamy. *A. Kehan.* 260. Pępek dziecięcia trzeba olejem pomazać, bo on skórę twardzi, i broni przeciw tym rzeczom, któreby miały subtelnosc ciała urazić. *Spicz.* 184. Twardzić się *recipi.*, twardnieć, twardzić, bart merden. Koról roślina miękka pod wodami zgina się, a owiana powietrzem na wierzchu się twardzi. *Przyb. Luz.* 57. Mieszkańcy tego kraju na wojny się twardzą. *ib.* 516. jic härten ſich ab. Ten się utwardza jak stal. *Przyb. Mill.* 515. **TWARDZINA, TWARDZINA**, y, ż., cokolwiek twardego, twardy grunt; *Carn.* terdina, harter Boden, etwas hartes. Na twardzynie jak orać. *Haur. Sk.* 145. Krzemienską ziemię wybierać, aż do samej gruntowej twardziny; bo czasem się trafi twarda ziemia, a pod nią będzie miękka. *Haur. Ek.* 5. Zbiegłszy twardzynie, w piasku pozanie się mordować; *densum litus.* *Zebr. Ow.* 15. Twardziny na nogach, rękach, kolanaach, martwaki, modzele, odciski, nagmotki, narostki. *Dyke. Med.* 4, 458. harte Haut, Beule, Verkärtung.

Pochodz. *twierdzić, twierdza; potwierdzić, podtwierdzić, utwierdzić, zatwierdzić.*

TWAROG, u, m.; *Boh.* twaroh, twaroch, swaroch, twarůžek, twarozina, homolka, (ob. Gomolka); *Sorab.* 2. twarosehk; *Sorab.* 1. twarow, (ob. Tworzyć); *Vind.* vkupstehenu mlieku, odstaniki od vunshtega mlieka; *Croat.* prevarki; *Bosn.* tvarog; *Rag.* zamliz, ūrda; *Dal.* szirischeye, (cf. zerysko); *Eecl.* сырные, сыетившееся *млько, тварогъ*; *Ross.* тварогъ, тварогъ; *Germ.* der Quarg, Käsequarg, Streichkäse; (P re u ß. die Glemfe). Po zebranej z mleka śmietanie zostaje się twarog, część zgęstwiła, i serwatka wodna. Oddzieliwszy tedy serwatkę, z twarogu robią sery. *Klak Zw.* 1, 227. Twarog, ser świeży, w garku ogrzany i wyciśnięty, na piroggi lub do eiast się bierze. *Wiel. Kuch.* 451. Na sery nie zbyt bardzo podbierać śmietany, aby twarog nie był jałowy, bo gdy ser tłusty, każdemu do smaku przypadnie. *Haur. Ek.* 129. — *Prov.* Ustap' gównu twarogowi. *Hys. Ad.* 69, cf. *Germ.* Quarf, łajno. **TWAROZEK**, żka, m., dem. — ½. Twarozek, który się twarogiem rad karmi, *fistellus.* *Macz.* ein Käseanargeffer, der gern Quarg

ißt. **TWAROGOWY, TWAROŻNY**, a, e, od twarogu, z twarogu, Quargkäse; *Boh.* twarogowý, twarozný; *Ross.* тварожный Ciasto twarogowe *Ross.* тварожникъ, тварожничекъ, ватрушка, (тварожиться, оттварожусь, грачоловачице).

TWARZ, y, ż.; *Boh.* twář, (pretwijnk praestigator, pretwarzeti se rožne miny robiť); *Slav.* twář, obličje, (twaro-t superficies, swrěn každé wčej); *Hung.* arza, ortza, áhrázat; *Sorab.* 1. wobližžo, (ob. Oblicze, lice); *Sorab.* 2. nagléd (ob. Nzglądać), twarz budowniczy, (cf. tworzyć, twórca); *Carn.* obras (cf. obraz; stwar; twór, stworzenie); *Vind.* obras, pogled, nagled, obližho, (stvar, stvarje; stworzenie); *Croat.* obráz, lice obličje, obličje; *Slav.* obráz, obliesje; *Rag.* obraz, oblije, sljeje, lize, slikka, (cf. śliczoj); *Ross.* лице, видъ, пожа, рожица; *Eecl.* лице, рожа; — ½. 1) strona głowy przednia, w której czoło, oczy, nos, gęła; u człowieka twarz i oblicze, u bestyi twarz. *Cn. Th.* 116. das Angesicht, das Gesicht bey Menschen und Thieren. Głowa ludzka dzieli się na część włosami pokrytą, i na twarz. *Perz. Cyr.* 1, 17. Uważaj chorego, na twarz czy blade, czy żółty, czy rumiany, czy czarny? *Perz. Lek.* 77. Na wielbłądzie wspak go posadzili, twarzą do ogona. *Zygr. Ep.* 94. mit dem Gesicht nach hinten zu. W twarz wiatr, słońce, *adversus sol*; w twarz się lijać wzięte rany, *adversa vulnere.* *Cn. Th.* 1218. toppes, w tył. Twarz na ziemi; *Eecl.* лице, шип, шипомъ, шичкомъ, (cf. nice, cf. lice). Obróć się, niech ci w twarz patrzę. *Teat.* 56, b, 45. w oczy, ins Gesicht, in die Augen sehen. W twarz cię całuje, a z tyłu sztych kładzie. *Kulig Har.* 240. W twarz mu się przeciwil *Zygr. Pap.* 255. (w brew). Nie śmiał twarz podnieść zwyciężony do brodziejstwy. *Gorn. Sen.* 14. oczu podnieść, das Gesicht anheben, die Augen anfdlagen. Twarz w twarz. *Vind. Post.* 81. Twarz w twarz wyłożył; słowo w słowo. *Boh.* Dyab. 58. — *Translat.* Przed twarzą brzojny, która przybiegała aż do oblicza sieni brzojnej wewnętrznej, pięćdziesiąt łokci wymierzył 1 *Leop. Ezech.* 40, 15. (przed przodkiem brzojny. 5 *Leop.*; cf. front, czoło). — Twarzy kształt, fizjonomia; *Ross.* обличье, обликъ, die Pfyfenemie, das Gesicht, die Gesichtssüge. Z nich był jeden starszy, drugi młodszy twarzą, W nim linie, Ulissa podobieństwo żarzą. *Jabl. Tel.* 5. Kobięcój twarży *Ross.* женобразный. Ja go nie znam z twarży, ale z listów aż nadto. *Boh. Kom.* 1, 22. jch ferne ihu nicht von Gesicht. Aż pewny z twarży tylko znajomy wypada: Łap za rękę, jak się masz mój śliczny? powiada. *Zab.* 10, 547. *Kyck.* Bardzo miły z twarży. *Teat.* 55 c, 59. Wiele już tu ładnych kobietek w twarży sobie intraty założyły. *Teat.* 22, 100, (ob. Twarzyerka). Mówił świę-

ty do lwa; przystojniej. abyś mi ty ustąpił, bom ja jest twarzą bożą uczczony. *Sk. Żyw.* 2, 595. (na wizerunek boży stworzony). — Kapelusz etc. do twarzy. *Zab.* 12, 74. stosujący się do kształtu twarzy, zgadzający się z twarzą, zidobiący ją; naś dem Gessicht ein Hut n. f. w., der zu dem Gessicht gut steht, gut paßt. Całe nie do twarzy była ubrana. *Teat.* 19, c, 54. Wola być modnie, choć nie do twarzy ubrane, niżeli do twarzy a odstępować mody. *Kraj. Pod.* 107. Kapelusz ten poważną mu dawał postać, i służył do twarzy. *Zab.* 12, 60. Zrzędzić, to nawet starym nie do twarzy. *Teat.* 19, 62. Drugiemu sama nawet wada może być do twarzy. *Zab.* 12, 266. *Dudz.* — Twarz, postanowienie oblicza, według myśli, afektów, prawdziwe albo zmyślone; *Vind.* namseluk, die Miene, die man macht, daß Gessicht. Twarz ja-no wynurzy, co się w sercu bory; twarz umysłu zwierciadło, wyda wnet, co tam padło. *Cn. Ad.* 1181. (oko do serca okno, sumnienie z twarzy poznać). Twarz nie zawsze umysłu odkrywa. *P. Kehan. Jer.* 116. Widział Jakub, iż Laban nie pokazywał mu takiej twarzy jako pierwszej *Rad.* *Genes.* 51, 2. Gdyć co dają, przypatrz się twarzy dającego. *Bardz. Trag.* 511. Od żony nabechtany, niechętną twarz siostrze pokazywał. *Sk. Dz.* 424. Nie cheiej twarzy kwaśnej pokazywać. *Prot. Jul.* 29. Piękność jest twarz przyjemna, luba, wesola, a która pragnie przystojności; a szkaradłość zaś twarz ponura, przykra, smutna, mierziona, a która cheiwa jest na nieprzystojność. *Gorn. Dw.* L156. Twarz uśmiechliwa *Vind.* narashuk. Twarz niechętna *Vind.* pomerdik. Twarz płacziwa *Vind.* nakorpizh. Twarz wesolą obłudę pokrywa. *Tward. Wł.* 76. Zawsze wesola fortuny twarz znała. *Worg. Wal.* 46. (życziwą ją sobie miała). — 2. Który przyjmuje a poznawa twarz na sadzie, nie-dobrze czyni, bo takowy i za kes chleba opuszcza prawde. 1 *Leop. Prov.* 28, 21. (względ na osobę). — 2) Twarz; *Ross.* тварь; twór, stworzenie; daß Gessicht, die Creatur. *Nor. inveni nisi in formula:* niema twarz nierozumne stworzenie (cf. nieumny, bezumny); *Vind.* nemu shivinzhe; *Croat.* nemo sivinehe, ein unvernünftiges Gessicht. Boskie i ludzkie prawa wywróciwszy, jak by-dle, jak twarz niema żyje. *Gorn. Dz.* 80. Dłużej kruk żyw, niż człowiek, a to niema twarz. *Rej. Zw.* 157 b. I bestye, i nieme twarze, i drzewa i ziemia nas potępi. *Sk. Kaz.* 258. et 51. *Gorn. Wł. T 4.* TWARZAĆ, ob. Tworzyć. TWARZNOŚĆ, ści, ż.; *Boh.* tvařnost; *posset etiam dici,* tworność od tworzenia, różna tworność, różny kształt natury, postaci, twarzy, *species animalium, genus, forma.* *Cn. Th.* 1166. Art, Species, Gattung, Geschlecht. TWARZOBRAKOWNIK, a, m., heemiernik. *Burl. A 2.* obłudnik, ein Heuchler, Scheinheiliger; (*Boh.* přetvařník *praestigiator*). TWARZYCZKA, i, ż., demin. *Nom.* twarz; *Rag.* obrázaz; *Croat.* obrazecz, obrážecz, obrazich; *Hung.* ábrázatotska; *Ross.* личко, личко, daß Gesichtchen. *Lib. Hor.* 114. Zdrowie i pociecha moja Tak wdzięczna twarzyeczka twoja. *Groch. W.* 544. *Teat.* 45. c. 119. Wyk. TWARZYSKO, a, n., szpetna twarz; *Ross.* личище, образина, ein häßliches Gesicht, ein Fraßengesicht;

klapstra. *Brud. Ost. B b, vulg.* D b d. Gefráß, Gefricß. TWIERDZA, y, ż.; *Boh.* twrz, tvrze, hrad, twrzka; *Sorab.* 1. zakit, zakitano, krutizna, wokrutizenstwo; *Carn.* sagraja, (cf. zagroda); *Vind.* obranstvu, branihtvu, voiskni gradizh, gradishtvize, (cf. obrona, cf. grad); *Croat.* grád, tvërgya, kula, branische; *Dal.* tuargya; *Slav.* grád; *Bosn.* tvardina, tvrridina, tvrrighja, tvrrighjava, tvardisete, grád, kola; *Dal.* grad; *Hung.* vaar, (cf. warowny); *Rag.* tvarghja, tvardisete, tvardja, *vulg.* kùla; *Ross.* твердыня, крѣпость (cf. krzepkość), крѣпь, кремль; *Ecccl.* тврѣдь; твержа, фортеца, тврѣдль, вышерадъ (cf. Wyższegrad), краерадъ, етражине, (cf. strażnica); miejsce obronne, kasztel, baszta, zamek obronny, część fortecy; ein befestigter Ort, ein Castell, eine Bastey, ein festes Schloß, ein Theil von einer Festung. Wielkie Łuki sławną były forteca, do której dwanaście twierdz na około wystawionych przystępu bronilo. *Boh. Zamoj.* 109. Podszau-cowawszy się pod najwyższą twierdzę, która fortecę od wojska naszego zasłaniała, wysłano ku tej twierdzy jednego piechura. *ib.* 112. Dobył każdego zamczku ich, i odzierzał każdą twierdzę ich. 5 *Leop. Jud.* 2, 12. (każdą ogrodę ich. 4 *Leop.*). Henryk nad Prądnikiem zbudował twierdzę jedną, a drugą u Medzyboża; Konrad cheąc mu zburzyć oną twierdzę, przyciągnął do niej. *Biel.* 129. Wiele twierdz (twierdz) z miejsca swego siła zbudła. *Czech. Tr. H 2.* Twierzyca Assur. *Jer. Zbr.* 2, 107. — §. Fig. tr. Twierdza, szczyt, ochrona, pu-klery; Schanz, Schirm, Burg. Twierdzo Polski i wielki zaszczycie! *Zab.* 13, 17. Przykład królów jest twierdza prawa. *Dyar. Grod.* 555. twierdzeniem prawa, Befräftigung, Befähigung, Befestigung. Dekreta sądów asesorskich teje maja być wagi i twierdzy, co i dekreta sejmowe. *Vol. Leg.* 7, 78. tej mocy, Kraft, Gemüth. Co mi za twierdza tego, który wszystko twierdzi, od tego którego twierdzi? *Bzow. Roz.* 64. jakaż powaga. — 2. Twierdza niebieska, twierdza na niebie, utwierdzenie, ob. Twierdzić. TWIERDZIĆ, TWIERDZIĆ cz. niedok., ztwierdzić, utwierdzić dok.; *Boh.* tvrđiti, tvrđim (cf. twardzić), utvrđiti, utvrzovati, tužiti (cf. tężyc), pewniti, zpewniti (cf. upewnić), gistiti, (cf. iścić); *Slov.* stvrđiti, stvrđim, tvrđim, gistim; *Carn.* terđiti; *Vind.* terdit, terditi; *Croat.* tvrđiti, tvrđim, utvergývam, utverditi, ochversztujem, temelina; *Bosn.* tvarditi, utvarditi, utemeghti, ovarsnuti; *Dal.* potvarditi; *Rag.* tvarditi, utvarditi, utvardivati, pokrjēpiti (cf. pokrzepić), uzjānti; *Ross.* твердить, (твердить, твержу, твержду, utверждать potwierdzić, прикрѣпить, прикрѣплять, закрѣпить, (cf. pokrzepić); *Ecccl.* твердо, вжлвити, уси-лить; UTWIERDZAĆ co *contin.*, robotą, ręką, obronniejszym (twardym) czynić, umocić; befestigen, fest machen. Zamek ten teraz starosta wałem twierdzi. *Vol. Leg.* 3, 509. Najwięcej twierdził tam, kedy snadniejsze przystępy być rozumiał. *P. Kehan. Orł.* 1, 422. Cerkwi dwie i ludźmi i armatą dużo utwierdzone. *Tward. Wł.* 116. Ziemi okrąg wodą obtoczony Staął w pośrodku, mocą tą stwierdzony. *Suszye. Pieśn.* 1 B b. Twierdzenie,

przymocowanie *Ross.* скрѣпа. — *Fig.* Utwardzać, umacniać, ukrzepiać, posilać, gruntować; *stärken, gründen, Kraft geben, starker machen.* Owies naprawia i utwardza rola. *Havr. Sk.* 52. W piecu garncarskim garniec się utwardza. *Hrbst. Nauk. P. b.* (utwardza się, twardnieje). Prawda i cnota państwa i królestwa twierdzą a nie gubią. *Birk. Sk. B.* 3. Bóg łaskawy ustawicznie cieszy a twierdzi w tobie miłą nadzieję twoją. *Rej. Post. X. a. 1.* Utwierdzić kogo w intencji jakiej. *Teat. 8. c.* 54. Bóg utwardza, cieszy, ustarcza duchem swoim. *Gil. Post. i.* 275 b. Ten co drugiego cieszy i twierdzi, ma być potężniejszym nad tego, którego twierdzi. *Bzow. Roz.* 64, (cf. namowami obstarłować i potwierdzić. 1 *Leop. 5 Mach. 1.*). Mamy miłość spólną między sobą zachować, jeden drugiemu powolność skazując, utwierdzeńszy młodszemu wyrozumiewając, nie wszystkiego do nich widząc. *Zarn. Post. 5.* 699 b. Ja sama utwierdziłam ją w tym błędzie. *Teat. 58.* 124. Dziecię rosło i utwierdzało się w duchu mądrości. *Biał. Post. 126.* Utwierdzenie; *Ross.* подкрѣпа, прикрѣпа, die Begründung. Twierdzić jako umowę etc., potwierdzać, bekräftigen, bekräftigen. Traktaty Chocińskie twierdził, co najbliżej przystąpiwszy do pakt Solimana. *Birk. Zbar. D.* 2. Utwierdź umowę moją z wami. 5 *Leop. Levit. 26.* 9. (ugwieszczę. 1 *Leop.*). Pokój i przyjaźń utwierdzić. *Warg. Cez. 4.* — Gwiazdy utwierdzone. *Fur. F.* 5 b. stałe, *oppos.* planety, die fixsterne. Utwierdzający, potwierdzający *Ross.* утвердительный. Przysięga potwierdzająca, gdy twierdzimy, tak jest, albo było. *Karnik. Kat. 511.* Twierdzić, za pewne powiadać. *Cn. Th.* 1166. utrzymywać, behaupten. Wiele śmiesznych dowodów przywodzą, z których drudzy, rozumiejąc to już być rzeczą pewną, biorą to przed się, a nie obawiają się tego też ćwierdzić. *Gliez. Wych. G.* 7. Rzymianie chcą się Grekom obmówić z przodka swego Roimulusa, którego oni mieli za bękartą, ćwierdzili to 'mienie, żeby miał być mieć ojca Marsa. *ib. B. 5 b. Sekl. 7.* Iż ezarei umierają, twierdzą rabini z talmuda. *Bach. Ep. 57.* Twierdzić upornie co, jest głupiego; Zda mi się, tak jest mowa mądrego. *Cn. Ad. 1183.* — *Math.* ilości twierdzące, *positivae.* *Jak. Math. 2.* 6. (bejahende, affirmative; *oppos.* przeczące). Twierdzenie *Subst., theorem.* *Geom. 1.* 15. — *Miter:* Twierdzenie, utwierdzenie, twierdza niebieska; *Slov.* obloha; *Sorab.* 1. firmament, krutżizna; *Carn.* terdnüst; *Croat.* krepčina, tverdnina, tverdina; *Rag.* krepčina, utvardjenstvo, tverdina; *Slav.* tvrdina; *Ecccl.* твердыя; firmament, das Firmament. Niech będzie utwierdzenie między wodami. *W. Genes. 1.* 6, (not. 'croziag, wszystko to spatum od ziemi aż do nieba', rozpostarcie. *Bibl. Gd.*, die Veste zwischen den Wassern. *Entth.*). Niechaj się stanie utwierdzenie między wodami, a niechaj dzieli wody od wód; uczynił tedy bóg utwierdzenie, i oddzielił wody, które były pod utwierdzeniem, od onych, które były nad utwierdzeniem: nazwał tedy bóg utwierdzenie niebo. 1 *Leop. Genes. 1.* (niechaj się stanie twierdza . . . uczynił bóg twierdzą, i oddzielił wody, które były pod twierdzą, od onych, które były nad twierdzą; nazwał bóg twierdzą niebem. 3 *Leop.*). Niechaj się stana

światła na utwierdzeniu nieba, aby świeciły na utwierdzeniu nieba, a oświecały ziemię. 1 *Leop. Genes. 1.* (na twierdzy nieba. 5 *Leop.*). TWIERDZICIEL, a, m., affirmator. *Cn. Th.* 1166, *Rag.* tvarditegl, utvarditegl; der Behaupter, Behaber; UTWIERDZICIEL, *Cn. Th.* 1209, der Befestiger. TWIERDZOWY, a, c, od twierdzy *stępfung*; *Ross.* тврѣщій, cf. forteczny. TWÓJ, twój, *contr.* twa; twoje, *contr.* two; *Boh.* tvůj; *Slov.* tvóg, tvůg; *Sorab.* 1. tvoji; *Sorab.* 2. twój; *Carn.* tvaj; *Vind.* tvor; *Croat.* tvoj, tvoy; *Hung.* tied, tied; *Slav.* tvój; *Bosn.* tvój; *Rag.* tvój; *Ross.* твои; *E. cl.* τῶν, τῶνικῶν; *Dor.* τῶς; *Lat.* tuus; *Isl.* thinn; *Sec.* d. n; *Holl.* dien; *Gall.* ton; *Angl.* thine; *Anglos.* dine, thine; *Goth.* theitis; *German.* dein; *pronom. possessivum secundae personae, (ob. Ty).* Zulen czas nie jest twój, tylko ten co mnie. *Pot. Jow.* 56. Twoje szczęście, moje szczęście; twoja dola, moja dola. *Teat. 19. b.* 69. (wszystko wspólne). Nie twoje to, co szczęście twom uczyniło. *Min. Ryt. 4.* 152. Ja posłał moją śle przed tobą, który umi cię twoje drogi przed tobą. *Furner.* 54. (który ci drogi umiecie. Bieżysz na twą zgubę. *Teat. 17. c.* 84. (na własną zgubę) Twym ci orężem porabie. *Cn. Ad. 1182.* Twoje to sztuki, wynysły; tyś tego sprawca, tyś tego nawarzał. *Cn. Ad. 1185.* Niech ci tam kaci wezmą i z twoją miłością. *Teat. 55. b.* 7. (z tak szaloną miłością). Twój, *ellipt. se.* przyjaciel, der Deinige. Twój nakomiec cały chęcia i umysłem. *Stem. Cyr.* 526. (tobie oddany). Twoje *ellipt. subst.*, das Deinige. Co mego, to twoje. *Teat. 27. c.* 67. (obadwa z jedyną kieszeni żyją). Moje i twoje, *eccl. m. d. n.* Nieszczęśliwe te słowa owa: moje a twoje. Mieszają świat i bracia przywodzą w zahoje. *Pot. Pocz.* 579. Kłopot o moje i twoje. *Gil. Post. 282.* TWOJSKI, a, ie; *Ecccl.* твоицки; do ciebie należący, ciebie się tyczący, za toba, przy tobie będący; *dein, deinig, dich angehend; ihr dich beizühmt.* Po twych plecach, twojski. *Cn. Th.* 455. Nie twojskie to rzeczy; nie twoje to dzieło. *Cn. Ad.* 682. (cf. jegojski, naski, waski). Po twojsku, *tuatum.* *Cn. Th.* 720. twoim trybem, po twojemu, nach deiner Art.

TWOR, UTWOR, u, m.; *Boh.* tvor, (stwuira, stwůrka fabrykat, rękodzieło; *Sorab.* 2. stworba budowla); *Carn.* stvar; *Vind.* stvar, stvarje, kreatura; *Croat.* tvor, delo, čin; (z tvar, sztvár = rzecz, res; *Dal.* szatvar res); *Rag.* stvor, stvorenje *res creata*, stvór factum, stvor lineamentum, forma (cf. tworzydło), utvór sculptura, stvaar, sa-tvar res, tvor, tvorba *operatio*, tvor, djello, porod = skutek, tvorni = skuteczny, tvornos = skuteczność; *Slav.* stvár res, (utvora = potwora, straszliwy); *Bosn.* stvar res, negotium, stvarca, mala stvar *recola*, stvorra, stvor velika i teseka *moles, machina*, stvor, djello *opus*; *Ross.* творъ, животное (cf. żywocina), (творы skrzydła drzwi, cf. swora, zewrzeć, cf. zatwór, otwór; cf. *Lat.* obturamentum; *utvarъ* sprzęt, ozdoby, ornaty), (ob. niema (twarzi); to eo stworzono, stworzenie, das Geschöpf. Cześć Zoroaster boga w najpiękniejszym jego utworze, w słońcu. *Stas. Num.* 2, 117. Natura, ta pani, co tworzy, W jakie chee wdzięki mili i piękni w kolory. *Teat.* 45, 28. *Wyb.*

Tworze prochu, tak przeciw młdłej istocie twojej Niebo wywiera gniewy i potęgę zbroi. *Przyb. Luz.* 51. Boże, jak cię powinniśmy kochać, jeżeli Sylwia, twór twój, warta kochania! *Zab.* 15, 178. Niech wdzięczna dusza mirry zapaszyste kadzi, że jej z innymi tworzy śmierć nie głodzi. *Zab.* 9, 48. *Zabl.* — § *Collect.* Twór, wszystkie stworzenia, *stworzonosć; alles Geschaffene, die Schöpfung. Cały twór cicho, wszędy smutne eienie... *Zab.* 12, 409. *Kosz.* — §. *Actio*: Utwor, utworzenie; das Schaffen, Erschaffen, die Schöpfung. Kruche ludzkiego utworu dzieło. *Przyb. Mill.* 77. Naród nagle wzbijający się do utworu dobrego rzadu. *Gas. Nar.* 1, 210. — §. Utwor, utworzenie ciała, temperamentum. *Perz. Cyr.* 1, 185. budowała ciała, der Körperbau. Przechylny paraliżu mogą też być z utworu czyli z budowli ciała. *Perz. Lek.* 152. Podobne utwory czyli temperamenta. *Ross.* подобострастие; podobnego temperamentu, utworu, подобострастный. TWÓRCA, y, m., TWÓRZEC, rea, m., TWORZYCIEL, a, m.; *Boh.* twórca, twůrec, stwóríteł; *Slov.* tworec; (*Sorab.* 1. twaricz, twariczę; *Sorab.* 2. twarz budowniczy; *Bosn.* tvoritegl, koji tuori, koji cini effector); *Rag.* tvóraz, tvoritegl; *Ross.* творитель, творец; stwórzyciel, stwórea, der Schöpfer. Bóg wszystko stworzył, zład go twórea wyznajmy. *Kanc. Gd.* 185. Bóg tworzec ziemie i uczyniciel jej. *Budn. Jes.* 45, 48. Biada prawującemu się z twórcem swym. *Budn. Jes.* 45, 9. Stwórzyciel świata, non tvorzyciel. *Cn. Th.* 1167. Zaleukus był sprawiedliwym tvorzycielem praw. *Kosz. Lor.* 65 b, cf. prawodawca; cf. *Eecl.* книготворецъ, творецъ писарз, autor, *niegotwórea. *TWÓRCORYM, a, m., rymotwórea, ein Dichter. Wdzieczny nam jest twój rym, dziwny twórcorymie! *Nag. Wirg.* 502. et 525. TWÓRCZY, a, e, od twórey, stwórzycielski, tworzący, produkujący, płodzący; Schöpfer, Schöpferisch, schaffend; *Ross.* творческий; *Eecl.* творческий. Gdzie niemasz bezpieczeństwa majątku, tam niemasz twórego przemysłu, tam sztuki są w kolébee. *N. Pam.* 1, 46. TWORZYNI, i, ż., która tworzy, die Schöpferin; *Bosn.* tvoriteglia; *Ross.* творительница. Prawa twórczyni Cerera. *N. Pam.* 8, 550. prawodawczyni, Gesetzgeberin. Ziemię uważają za źródło i tworzenia wszelkich bogactw. *ib.* 22, 100. Dobrego wychowania twórczynie Sevigné, Riceoboni, Beaumont, Genlis i t. d. *ib.* 12, 575. autorki, uczycielki. TWORNOŚĆ, ab. Twarznosć. TWORZYĆ *cs. niedok.*, utworzyć *dok.*, utwarzać *dok.*; *Boh.* tvoriti, stvoriti; (*Sorab.* 1. twaricz, twariu aedifico; cf. *Hebr.* יָבַד, struxit; *Sorab.* 1. twareno, twareniczko budowanie; *Sorab.* 2. twarisch budować, tworisch zakładać; *Carn.* sturim * robie; *Vind.* storim * czynię; *Bosn.* satvoriti, *ciniti agere, *ingenerare; *Dal.* tvoriti); *Rag.* tvoritti, stvárati, satvarati, satvoritti, (tvoritti laborare, tvoritti, potvoritti calumniari, potwarzyć cf. potwarz, tvoriteglni faciendus, tvorni, tvorecchi, cinecchi efficaci); (*Ross.* творить, творю * czynię, działam, płodzę, 2. creare; творить известъ важногого, творить хлѣбъ ciasto rozczynić, творительный drugi przypadek deklinacyi, Genitivus), стропть, стрюю, устропть, устрюять, устрювать, (cf. *stroić

struere); *Eecl.* дѣлати, дѣю, дѣлати, творити * działać, творити память wziankę czynić, твориться udawać, cf. twarz); stwarzać, stworzyć; schaffen, aus nichts hervor bringen. Wszysey na świecie tej ziemi mieszkańcy Z jednego ojea równo utworzeni, Z teje bryły ulepieni. *Zab.* 15, 525. *Jik.* Tworzenie, ob. Stworzenie. — Cuda czynię, których nie tworono po wszej ziemi. *Budn. Exod.* 34, 10. (których nigdy nie czyniono). — *Fig.* Uchwycmy się tego sposobu, który nam miłość utworzy. *Teal.* 6, 60. (wynajdzie, poda). Przełożony musi prawa tworzyć, urzędy rozdawać. *Kosz. Lor.* 16 b. prawodawca być, Gesetzgeber jeyn. Wiersz tworzyć. *Mon.* 75, 277, (cf. rymotwórea). — §. Tworzyć, kształcić, formować: eine Gestalt oder Form geben, formiren. Hutarz dzieciom skło w rozmaite kształty utwarza. *Pileh. Sen. list.* 5, 72. Tworzyć sery. *Tr. Tel.* 257, *Sorab.* 1. tworicz mleko, (twarow twarog), skłje pressen. Masło w jednake garnce we wszystkich folwarkach mają kłasc, i sery jednake tworzyć. *Haur. Ek.* 79. Serów Holenderskich trybem tworzenie. *ib.* 178. Świeżego tworzenia serów krowich nad zwyczaj się objadłszy, frebry nabył. *Krom.* 472. Podejmował ją pasterz masłem młodym i serem tworzonem dorodnym. *Tward. Pasq.* 58. Sér tworzony po gr. 2 przedawać mają. *Vol. Leg.* 5, 415. Co rano i przez dzień wydoja, to z tego w nocy séra *twarzają (*contin.*). *Otw. Wirg.* 456. — §. *Similiter*: Słowo czyli słówka tworzyć, formować, sadzić, szrubować, die Worte auf Schrauben setzen, (*disting.* słowa stworzyć). Klo słowa tworząc, usta sznuruje, ten co złego uczyni. *Kosz. Lor.* 44 b, (cf. cedzić). Postawą i twarzą łagodną miodowe albo jedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sereem co być może najgorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 b. TWORZYDŁO, a, m., mieszek, w którym séry wyciskają. *Dudz.* 65. Tworzydło, forma drewniana do tworzenia serów okrągłych lub okrągławych; a worek do wyciskania serów podługowatych; zład sér workowy, i sér tworzony. *X. Kam.*; *Boh.* tvoridlo; *Rag.* tvorillo, stvor; *Dal.* tvorillo; *Croat.* tvorilo; *Ross.* творило, (1. skrzynia, wapienna), дяло, cf. lejek; die Kälteform, der Käsenapf. Młeczko trzeba powoli z serwatki wyciskać w tworzydłach. *Haur. Sk.* 65. *Haur. Ek.* 58. et 59. Tworzydło czyli doniezka do ciasta *Ross.* коровайникъ. — §. *Aliter*: Forma, kształt; die Form, Gestalt. Głos odpowiada ducha wolnego tworzydłu. *Przyb. Mill.* 249. TWORZYDŁOWY n. p. sér. *Vol. Leg.* 2, 1704. w tworzydłe wyciśnięty, gepreßter Käse; *Ross.* творильный. TWORZYDKO, a, n., czarka mała, ein kleines Schälchen. Włożyc farbę w muszelkę albo w jakie tworzydło kościane. *Haur. Sk.* 359.

Pochodz. twarz, twarzyczka; cudotwórea, cudotworczy, cudotworzny; potwora: potzwara; potwarz, potwarea, potwarzyć, przetworzyć, stwarzyć, stwarzać, stwarzenie, stwórzyciel, utwor, utworzyć, niestworzny, wytwor, wytworny, wytworność.

TY.

TY, *Gen.* eiebie, *Dat.* ci, tobie, *Acc.* cię, eiebie; *Instr.* z tobą, *Loc.* w tobie; *Plur.* Wy, Was, *qu. v.*; *Boh.* ty; *Slov.*

ti, ty; *Sorab.* 1. ty, té, twoyoho, tēbi, tēbè, *vel* cze, z tobu; *Sorab.* 2. tū; *Carn.* ti; *Vind.* ti, tebe; *Croat.* ti, tebe, te, tebi; *Hung.* tē; *Rag.* tuj, tebbe; *Bosn. et Slav.* ti; *Ross. et Eccl.* ТЫ, ТЕБЕ, ТЕБѢ; *Bor. et Acol.* zē; *Graec.* σὶ; *Lat.* tu, tibi, te; *Pers.* tu; *Ind.* tuam; *Gall.* toi, te; *Bretag.* te; *Wallis.* ti; *Isl.* thu; *Svec., Dan., Holl. et Sar. Inf.* du; *Angl.* thou; *Anglos.* thu; *Ōttijr.* du, þu; *Goth.* thu; *Germ.* du; *Hebr.* אַתָּה, אַתָּה, אַתָּה (ob. Twój). Prawieśmy stracili używanie tego słowa: ty; mówiąc do jednego, jak gdyby się do wielu mówiło: Wasz Mośé, *Wac Pan. Modrz. Paz.* 256, (ob. Tykać 2). Nie ciebie to szantują. *Cn. Ad.* 561. (sukni się kłaniają, nie tobie). Nie ciebie się boje, nie tyś mi straszny, ale kto inszy. *Cn. Ad.* 562. Tyżés to, na którego wszędzie narzekają. *Bals. Niedz.* 1, 9. Dośé głupi z ciebie uczeń. *Węj. Marm.* 1, 51. Zgrzeszyłem mój panie, zgrzeszyłem. *Budn. Manass.* (zgrzeszyłem ci, lub przećiw tobie). Masz tobie! *Teat.* 56. c, 49. dobrze ci tak! da baśś! eš išt dir šfon rešt!

TYBINKI, ob. Tabinki, Tebinki.

TYĆ, tyć, tyje *med. niedok.*, utyc, styć, potyc *dok.*; *Boh.* týti, tygi, tuēněti; *Slov.* tustnauti; (*Sorab.* 1. tēyu proficio); *Carn.* debelim; *Bosn.* usgiritise (cf. žer), opriti-liti, (cf. ciało); *Croat.* debeleti; *Ross.* тыти, утыти, тучиѣтъ, потолсѣтъ, утолсѣтъ, утылый, добрътъ (cf. wydobrzeć), жирѣтъ, пожирѣтъ (cf. żar, cf. żreć), ботѣтъ, разботѣтъ; *Eccl.* утучиѣти, оутыти, утываю; (cf. *Germ.* diß; *nostr.* tuk; cf. *Niederf.* dijen nabrmie-wać, cf. *Germ.* gedeben); : ciała nabierać, diß werden, fett werden, zunehmen. Gołabieta ku przedawaniu dostatecznie karmić, aby utyli i piene były. *Crese.* 587. Jesz, pijesz, tyjesz w sadło, jak wieprz w karmniku. *Pot. Pocz.* 422. Wilk leżac nie tyje. *Rej. Post.* S s 4. Tak zażywał paszy lojnie, że się spaśł i ztył. *Jabl. Ez.* 159. Kureczeta tyja, kiedy matka chudnie. *W. Post.* W. 5, 76. Jam ciebie nie mógł poznać, takeś mi zgrubiał i ztył. *Teat.* 20, 41. Potyli i słuścieci. *W. Jer.* 5, 28. O jakieście utyli i rozgrubieł! *Smotr. Lam.* 11. Przez posły wilk nie tyje. *Teat.* 22 b, 41. — *Fig. transl.* Nierychło taki utyje, który z cudzej ręki żyje. *Cn. Ad.* 609. Na tych gwałtach nie bardzo tyja, ani ich bóg bardzo fortuni. *Biel.* 266. *Cum potentiōri non litiges*, bo na tym nie utyjesz. *Rys. Ad.* 28. (nie wygrasz, nie wskórasz). Byliśmy tu, byli, ale nie utyli, i wy tu będziecie, a nie utyjecie. *Rys. Ad.* 5, (cf. porosnąć w pierze). Na tej sprawie nie utyjesz, ni z niej poeiechy zażyjesz. *Otw. Ow.* 585. Rzecz szalona nadzieja się karmić, gdyż nia nikt nie utyje. *Ezop.* 54, cf. nadzieja karmi, lecz nie tuczy.

Pochodz. *dotyc, otyć, otyłość, otyły, roztyć; tucz, tucza, tuczeć, tuczność, tuczny, tuczyć, tuk; tyłowity, tułowity, tułów; zatyc, zatyły.*

*TYCHWA, [y, ź., tyńf, rodzaj pieniądzy, ob. Tymf 2], n. p. Bierzecie przykład z Judasza, co bierzecie lichwy, Zbiieracie z ukrzywdzeniem ludzkim grosze, tychwy. *Pot. Zac.* 74.

TYĆKI, TYĆKO, ob. Tyłki, Tyle.

TYCZ, y, ź., TYK, u, m., TYKA, i, ź. *Boh.* tyč, tyčka; *Sorab.* 1. tēcška; *Sorab.* 2. tēka, tēcška; *Vind.* natizh (z czasz); *Carn.* tek; *Hung.* tőke; *Bosn.* takglja, cjakglja, prtkā; (*Croat.* tik, tikeze - w podł, obok); *Rag.* takglja, tackglja, priteiza, prtkā; *Ross.* тычина, тычишка; pal albo drzewko jakie, po którym się pnie chmiel, wino, korbas. *Cn. Th.* 1167. ein Weinstraub, Rebenstraub, Rebensteden, Stab, Stäbchen. Tyki do chmielu bywają sosnowe, osowe; tyki do grochu luszczowe. *Kluk. Res.* 2, 166. *Ross.* тычишка. Nie dźwignie się chmiel bez tyki ku górze. *Żegl. Ad.* (z Łusk). Dobrze chmielowi, gdy się trzyma tyki, Nie tego ziółka rzecz czynić praktyki. *Białob. Odm.* 11. tpilnij kopyta szewcew. Winna macieć pnie się niełoga po ziemi, kiedy swej tyczki nie ma. *Opal. Sat.* 108. *Tward.* Wl. 15. Rószeczka się winna tyki ima. *Groch.* W. 542. Na tyczkach wspierała Lwiatki, co om daly. *Przyb. Ab.* 56. Wiąz wspierający winną macieć ma sto tycza (*obs neutr.* tyczoj). *Cn. Th.* 1166: ulmus maritus. — ½. Tycz, laska, żerdź, palec; ein Stab, eine Stange. Kowice, póki tyczek nie rozstawi z sieziami, charty wiąże. *Bardz. Luk.* 65, (cf. socha). Jako kogo trafunek uzbrodł, maczugi albo kopie, inni ostre tycze dzierzeli. *Pilch. Sall.* 108. TYCZE się. ob. Tknąć, tknie się. TYCZNY, a, e, na tycz, na drażki dobry; zu Rebsteden, Stäben tauglich. Palnik, tyczna wyka, przeto rzeczona ta chróscina, że tyki z niej i pale dla podpierańia łatorośi winnych czynią. *anagyris.* *Syr.* 791. Baumbeben, Bebenbaum, Stimboben. — ½. Tyczny, przy tyczkach rosnący; Stäbel, zu Rebstäben wachsend. Groch tyczny, konnica, jazda, *oppos.* piechotka. TYCZYĆ *cz. niedok.*, tyczkami podpierać; *Boh.* tičiti; *Rag.* tarkglitti; *Bosn.* prikoliti vinograd, cjakgljati; *Ross.* тыкать, пѣбелу, пѣбелу, mit Rebsteden jügen. Tyczenie lnu dzieje się rzędami. *Przed.* 21. Nietyczny len w Niderlandzie ledwie przez połowę tyczonego taxowany. *Przed.* 21.

TYDZIEŃ, *Gen.* tygodnia, tydnia, tygodnia, tego dnia, m., *Boh.* tyden, tēhoden, teyden, tyhoden; *Slov.* tēden, tēden; *Sorab.* 1. tydžen, tēdžen; *Sorab.* 2. tizen; *Carn.* tedn; *Vind.* teden; *Slyr.* keden; *Croat.* tjeden, tyeden, plur. tjedne; *Bosn.* sedmina, nedglja dānā; *Rag.* nedglja, (ob. Niedziela); *Slav.* nedlja; *Ross.* недѣля, недѣлька; (*Eccl.* недѣля [hebdomas, dies dominica 2] w cerkiewnych księgach день воскресной великаное; *pospolite* седмница); (*Etym.* ten - dzień). Przeciąg siedmiu dni tygodniem nazwano. *Hub. Wst.* 281. *Kal.* 59, m 5. die Woche. Tygodniów w roku jest 52 i dzień jeden. *Solsk. Geom.* 5, 18. Uroczystość tygodniów u żydów po żniwie. 1 *Leop. Erod.* 54, 22. W pierwszym tygodniu w post. *Szczerb. Sar.* 545. Po tydniu. *Brak D.* 2. (*contr.* po tygodniu). Żeby się w tym tydniu modlitwa pańska nie odprawowała, sprośnię się mylisz. *Pim. Kam.* 225. Tydzie. *Jabl. Ez. D.* (tygodnie, niedziele). Tydzie tam całe mieszkał. *P. Kchan. Orl.* 1, 550. Szpitale tydnia każdego nawiedzał. *Warg. Wal.* 6. Dwakroć się poszczę do tego dnia. *Rej. Post.* L 1 3 b. Paszczam dwakroć w sobbotę, t. j. do tygodnia, albo w tydzień; 1 jako też my

niedziela miasto tegodnia mianujemy, gdy mowiem dwie niedzieli, trzy niedziela. *Sekl. Luc.* 131. do tygodnia, co tydzień dwa kroć, zjwemal die Woche. Pod winą siedzenia jednego tegodnia w wieży. *Herb. Stat.* 25. et 105. Przyszłego tygodnia; *Boh.* šnedělek, šneděle, (cf. z niedzieli, po niedzieli). Wielki tydzień, *Boh.* pašigowy teyden; *Slov.* swati, anebí veliki tidea; *Vind.* sveta nedela; *Croat.* veliki tjeden; *Slav.* velika nedilja; *Ross.* великая седмица, страстная, седмица спасительныхъ страстей, die Charwoche, ob. Tygodniowy, Tydniowy.

TYGIEL, gla, m., **TYGLIK**, a, m., **TYGIELEK**, lka, m., dem., rynka, z *Niem.* der Tiegel; *Isl.* deigul; *Svec.* digel; *Ital.* tegame, tegamino; *Sorab.* 2. tiggel, tigel; *Vind.* varivnek (cf. warzye), restopnica, (cf. roztopie); *Vind.* tegel, nogat, lonz, trinogatnik (cf. trójnog), latviza, torilo, vatiza, spulhauna kosiza, restopniza, varivnik, spulh; *Croat.* prasilnica, (cf. prażye); *Hung.* rantó, (cf. rynek); *Ross.* ложечница, ложечница. W kuchni tygle albo tynki bywają miedziane wybielane, w których smażye lub co rozpuścić możesz. *Wiel. Kuch.* 451. Tygiel albo tyglik złotniczy, krużyk, panew, test, do rozpuszczania złota. *Cn. Th.* 1167. der Schmelztiegel, der Tiegel. Tygiel, naczynie gliniane, jako dojnica, w którym kompozycya z różnych metalów czyści się, gotuje, i w szkła obraca. *Torz. Škl.* 57. Tygle są naczynia na największy impet ognia wystawione, w których materya sklana surowa się topi, w szkło obraca, i z nich wyrabia. *Torz. Škl.* 62. Tygle do topienia najlepsze, które roztopiony ołów przez kilka godzin wytrzymują. *Kruml.* 41. Monete w tygiel wrzuwszy, przetapiać. *Gest. Gor.* 29. Zmieszawszy to dobrze wsypać w tygielek. *Torz. Škl.* 164. Do topienia metalów służą różne tygielki gliniane. *Kluk. Kop.* 2, 142. Tygiel na srebro a piecok na złoto, a Jehowa doświadcza serc. *Bvdn. Prov.* 17, 5. — 2. Miejsce w piecu, gdzie ruda topnieje, zowią tygłem. *Os. Bud.* 226. der Tiegel im Schmelzofen. — 2. Tygiel w prasie drukarskiej, mosiężny lub drewniany, pod który podjeżdża z wózkiem forma. *Magier. Mskr.* der Tiegel ist der Buchdruckerpresse. **TYGLOWY**, **TYGLANY**, a, e, od tygla, do tygla należący, Tiegel =. Tablica z gliny tyglanej *Torz. Škl.* 48.

TYGODNIOWY, **TYDNIOWY**, a, e, **TYGODNIOWIE**, **TYGODNIOWO** adverb; *Boh.* tyhodný, tyhodenný; *Carn.* teidnėske; *Ross.* седмичный, поседмично, понедělно; niedzielny, co tydzień czyli co niedziela przypadający, lub tydzień trwający; wechennitů, Wochen =. Pismo tygodniowe. *Mon.* 69, 409 eine Wochenchrift. Zapłata tygodniowa. *Mon.* 67, 159 Wochenlohn. Tygodniowy urząd *Warg. Radz.* 145. Rozmawiamy z nauki dawanej tygodniowie. *Niadz.* 117. co tydzień, raz na tydzień.

TYGR, **TYGRYS**, a, m, **TYGRA**, **TYGRZYCA**, **TYGBYSICA**, y, ž., z *Greckolac.*; *German.* der Tiger, das Tigerthier; *Slov.* tigris; *Hung.* tigris; *Sorab.* 1. tigricza; *Carn.* tekir; *Vind.* tekir, tigar, rifs, (cf. ryś); *Croat.* risz, (risz piknjav panther); *Dal.* triga; *Slav.* ris, (risopas = ostrowidz); *Ross.* тигръ; ze wszystkich zwierząt drapieżnych najokrutniejszy; na sierci bładożółtawej ma plamy czarne

podłużne czyli pręgi od grzbietu ku brzuchowi idące. *Zool.* 515. Tygrys nie kuny, lecz tygryse rodzi. *Zbil. Dr.* h 1. Tygrys z prążkami Groźnym rozjuchem w ślepiach błysnął przed nami. *Przyb. Ab.* 47. Dejanira wściekła podobna kotnej tygrze pod Armeńska skała. *Bardz. Trag.* 447. Szczęna tygrzyca. *Bardz. Luk.* 81. Tygrzyce w puszczy dzikie cie chowały. *Tward. Daf.* 45. kulig. *Her.* 52. Nieugłaskany tygrysie. *Teat.* 17, 84. Nad tygrysa okrutniejszy. *Teat.* 42. D A. Ah tygryścio! *ib.* 12, b, 72. **TYGRYSI**, a, ie, do tygra należący, Tiger =; (*Sorab.* 1. tigrowé; *Croat.* riszov; *Ross.* тигровый. Skóra tygryścia, (*Vind.* tigarjova, rilova, tekirna kosha; *Croat.* riszovina). Serce tygryśie. *Teat.* 55, b, 116. **TYGRZE**, ecia, n., młody pług tygrzycy, das Junge des Tigerthiers. Tygrzyca, gdy widzi, że łowiec zabiera tygrzeta... *Stas. Num.* 1, 177.

TYGUR, a, u, m. Żürich, wielkie miasto Szwajcarskie i kanton tegoż imienia. *Dykc. Geogr.* 5, 217. Wiara od Zwinglusza w Tygurze wymyślona. *Zygr. Gon.* B 2. **TYGURZANIN**, a, m, z Tyguru obywatel, a mianowicie sekty Zwinglusza; ein Zürcher, ein Zwinglianer. Nie Tygurzanie sami, a daleko mniej Zwinglusz, lecz strona przeciwną wojną na Tugurzany wprzód natarła. *Zygr. Pap.* 265.

TYJE, ob. Tyć.

1. **TYK**, **TYKA**, ob. Tycz, Tycza 2. **TYK**, **TYKT**, u, m., przytyk, przycinek, przymówka; Etichelrede, Stieb, Etich in Wörten; (*Boh.* tůčka dotknięcie). Weale rozumiałem, że to do mnie tyk, jak mówią. *Mon.* 75, 587. Zoilowie swoje przystosowania, choć przez siłę naciągane, zwykli komusić na tykta dawać. *ib.* 71, 588. **TYK TAK**, wyraża bicie perpendykułu lub pulsnu, dyk dyk! den Perpendicelschlag oder Pulschschlag ausjüdrücken. *Tr.* — 1. **TYKAĆ**, ob. Tknać.

2. **TYKAĆ** komu cz. niedok; *Boh.* tykati; *Carn.* tikam; *Vind.* tykam, tikati, (cf. ongavim = waszcziam, cf. on); *Ross.* тыкать; secundae personae pronomine uti, colloquens cum aliquo, einem dufen. Proszę mnie nie traktować tykaniem. *Boh. Kom.* 1, 559. Proszę mnie maezěj kwalifikować, a nie tykać, bo jestem szlachcicem. *ib.* 4, 559. *Slov.* Prw si mi dwogil, wikal, a us mi tikasz; antea tibi fui quantivis, nunc nullius pretii.

TYKALNOŚĆ, ści, ž., możność czyh snadność być tykanym lub naruszonym, die Verührbarkeit, Anrührbarkeit. *Oppos.*: Nietykalność, n p. osoby królewskiej. *Gaz. Nar.* 1, 257. nienaruszoność, Unverlegbarkeit. *Czack. Pr.* 1, 185. *ib.* 2, 79 **TYKALNY**, a, e, — ie adverb, mogący być tykanym, naruszonym; *Bosn.* teghnutiv, seto se mosge tigtati; *Rag.* teghnutiv, piprav, (ob. Dotykalny); berührbar, verlegbar. *Negativ* Nietykalny, której się jak świętej rzeczy tknać nie godzi, sacrosanctus. *Cn. Th.* 555. unberührbar, unverleglich. **TYKWA**, y, ž., **TYKWIA**, i, ž., (*Cn. Th.* 1167); (*Boh.* tykew, (tykwice kolokwintyda); *Slov.* tykew, tékwice; *Carn.* tiqua, plotniza, (cf. plót); *Vind.* tikva, titkva, buzha, plotniza; *Hung.* teok, tök; *Croat.* tikva, titkva, tukvanya, tukvica, valjanka, bucha; *Slav.* tikva; *Bosn.* tikua, tiqua, tiquica, tiquina,

velika tiqva; *Rag.* tiqva, tiqva; *Ross.* тыква, тыковникъ, тыквеникъ; gorzianka; (cf. *Dal.* zucca); eine Art Kürbis; *cucurbita lagenaria*, Glajhenfürbiß, gatunek bani; owoc jego ma wielorakie odmiany, na kształt dzbana, łaszki, lewary, trąby. *Klch. Dyke.* 1, 169 — §. Tykwa, kubek, naczynie do napoju; ein Becher, ein Trinfgefäß. Wypiswy dwie lub trzy tykwy tego gorzkiego napoju, zrzucił. *Boh. Dyab.* 512 — §. *Väter:* W tykwy z kum pójść, za tby chodzie; mit einander raufen, sich an die Köpfe friegen. Czytajac to dzkie pismo, boję się, żeby history wiawszy dusze, albo nie skakały po arkuszu, albo ze mną w tykwy poszły. *Nag. Cje. praef. Mon.* 75, 205. TYKWIANY, TYKWOWY, a, e, od tykwi, Kürbis; *Rag.* idqueni; *Ross.* тыквовый, тыквениый. Tykwowy handlarz (*Rag.* tiqvar). Tykwianij formy, (*Croat.* tikvaszt; *Carn.* tiqvast). Tykwowy zagon, (*Croat.* tikvasche; *Carn.* tiqvishie; *Boh.* tykwisté. TYKWIĆ cz. *niedok.*, n p. Nie gebe, ale serce, nie dlonia, lecz nowym sposobem tym pógębkiem tykwic Chrystusowym *Pot. Zaw.* 52?

TYŁ, u, m.; *Bsh.* tyl, teyl, zála; *Moran.* tyló; (*Slov.* til *cervix*; *Sorab.* 1. tylo, *Sorab.* 2. til, tillo *čerk*); *Vind.* sad, sadi, sadei; *Ross.* тыль; zad, in *communi*, zadnia strona, zadnia część; der Hintertheil, der Rücken; (*oppos.* przód, przodek). Tylna część lub tyl głowy, occiput. *Kirch.* 5; zatyłek, potylica. *Urs. Gr.* 180; *Sorab.* 1. lwowné zadk, téwo; *Ecl.* задъ главы, затылокъ, приозговница, задняя часть головы; (*Ross.* задокъ, задника, *idstug.* zadek); der Hinterkopf. Bomu tyl, ndermaeh, das Hinterhaus. Nakazala mi, żebym się tu znajdował w tyłach jej domu. *Teat.* 55, 26. Tyl człowieka, grzbiot, der Rücken. Rzutnie to rumki Tyl nie jednemu pomahają błotem. *Jabl. Buk.* G 5 b Tyl u sukni, kamizelki, der Rücken in einem Kleidungsstücke. Piótno na łysz do tyłu kamizelki. *Teat.* 29. e, 76. Tyl w szyku, tylna straż, das Hintertreffen. Tyl wziąć nieprzyjacielowi. *Jabl. Tel.* 251. dem Feinde den Rücken nehmen. Tyl podawać, obrazać, pokazować; uciekać, den Rücken wenden, die Flucht ergreifen, Reißaus nehmen; (*ob.* Czł, na czel ustąpić). Przyzna każdy, żeście tył podali, żeście pierwsi z Ematskich pól poncekali. *Bardz. Luk.* 157. *Chmiel.* 1, 85. Rzymianom serca przybywało, a Galowie tył podali. *Warg. Cez.* 195. Tak on się potkał, że ci co wygrali Podawszy tyły, znowu uciekali. *P. Kehan. Jer.* 295. Chcąc się ratować ucieczką, natychmiast sromotnie tył podał. *Ustrz. Kruc.* 2, 257. Ze biżano przeciw mu, nie czekając lekliwie tyły obrócił. *P. Kehan. Orł.* 1, 105. Fa-meś sprobował, Jako są bitni, jako natarczywi, I nie raześ im tył swój ukazował. *P. Kehan. Jer.* 264. Grecy uchodzili, tyły podawając przed Hektorem *Bardz. Tray.* 254. Kto tył podaje, tego gonią. *Esop.* 109. Nie męska rzecz podawać zły fortunie tyły. *Bardz. Tray.* 550. (ustępować, ulegać jej). — *Cum praeposit.* W tył ranniony, w tyle rane wziął. *Cu. Th.* 1219. in dem Rücken, hinten, von hinten; *Vind.* sad, sadi, sadei, od sadei, to sadi, tam sadi, od sadja; *Croat.* natrag; *Slav.* otrágu; *Ross.* назад (cf. nazad), вепять. Za jego enotą sława tudzież w tyle była. *Orzech. Tar.* 20. tuż za nią, dißt

hinterher. Już w tyle siebie wszystkie zdrady zostawiamy. *Ołow. Ow.* 377. Żołnierze obracają się prawą w tył. *Teat.* 52. b, 154. rechts um. Na słowo komendanta w tył biorą armatę i w tył ją cofają. *Jak. Art.* 1, 409. Są inne ugrody w tył pokójów. *Star. Daw.* 27. W tył go szczy pali. *Talib.* P 5 zaocone, im Rücken, Hinterrück. Widziłem na tył zkrępowane dlonie, Co się wahaścią cichąną zaszczycały *Hor.* 2, 50. Hinterrück, an den Rücken gebunden. Udzielałeś bogu cizze i uline, abys mnie rozgniewał, porzuciłeś mnie w tył *Gen. Kuz. A a 5 b.* (odrzu. też ze sobą). — Niechże karyolke zdoła, chłopiec ma stać w tyle. *Teat.* 19. b, 67. za karyolką, er fell hinten an stehen. Z tyłu, von hinten; *Carn.* od-sád, odsadej, ratu-ska, (*Appl.* arüblingó, cf. żyć); *Vind.* od sadja, od sadi, od sadeshegea, odsadi; *Cu. Th.* zála, oizala; *Slav.* s' tragu; *Ross.* заду, позаду, задомъ; *Ecl.* задъ, позаду. Z strachem ją przywał, Zaboł mu się, by go kto za łeb z tyłu chwycił. *Rej. Wz.* 26. b. et 59. Nosił to z tyłu za nim. *Sehl. Luc.* 25. er rug es ihm von hinten nach. On me tylko z przodu, ale z tyłu głowy ma oczy. *Teat.* 22. d, D. Kiedy raz człowiekowi czas ubieży dany, Zadnym kształtem nie może być z tyłu pojmany *Kalij. Her.* 127. (okazyja z tyłu Łysa). W oczy mu się rzkomo kłaniają, a z tyłu za nim plują. *Rej. Zw.* 96. Mężny z tyłu nie bup. *Cu. Ad.* 484. (zdrady nie używa). Tyłem, rückwärts. Postą nazad tyłem z przed sułtanu odwołają, me obracając się. *Klch. Turk.* 107. Tyłem wypuścić, udezkiem zbyc, nie-pocześnie odprawić. *Cu. Ad.* 1185. jar Hinterrückere hinaus laffen, abfertigen, ūb vom Halbe schaffen. TYLCZAK a, m, choroba końska, nosaczna; eine Krantheit der Pferde, der Hög. Tr. Rozpalonym żelazem obrysować z miosse, gdzie koń tylczak cierpi. *Haw. Ek.* 155. TYLCZYK, a, m., pewny ptaszek *Siew.* 519. ein gewisser kleiner Vogel.

TYŁE, TYŁO, a et u, u, subst. et adv., tak wiele, o lezbie mówiąc, tak wiele, tak duże, o wielkości mówiąc, tak bardzo, tak mocno, o stopniu usilności mówiąc; je viel, je groß, je febr, je stark; *Boh.* tolik, vulg. tolj, toleg; *Slov.* tolik; *Sorab.* 2. telke, (cf. tyłki); *Carn.* tolkaja, tolku, (cf. tyłko); *Vind.* telkai, teliku, telku, tolhku, tolku, taku velku; *Croat.* taliko; *Dal.* tolko; *Bsn.* tołcci, tolko; *Rag.* toliko; *Slav.* toliko, onoliko; *Ross.* только, стоъль, столько, толь, стель; *Ecl.* яликъ, яважды, яликожды, тольня. Osoba tvoja przy tak szczupłej sile. Może za drugie rachować się tyle. *Jabl. Buk.* U 5 b. alterum tantum, než cím mal je viel. Tyle dwa, tyle trzy. *Sk. Dz.* 59. Za każdym oraniem przyczynia się plenności, tak iż dla pierwszego orania tyle zboża wschodzi, ale bywa posiano, dla wtórego tyle dwójce, za trzecim tyle troje, za czwartym tyle czworo. *Cresc.* 89. zweimal je viel u. j. w. Tyle kroć, toliet. *Cu. Th.* 1167. *Slov.* tolikokrat, tolikoraz; *Ecl.* толико-кратно, толикогубо, толикожды, толикоори; tak często, je viel mal. Odpór ich d' tyła (*Genit.*) mi stał się szkodliwym, iż ledwie w pół roku swego dokazałem. *Niż.* 87. do tylu rzeczy, spraw, zu vielen Dingen hinterlich. Mniemali, że on niema tylo mowy, Ani dowci-

pu do słusznój wymowy. *Jabl. Ez. A 4.* (niedosyć mo- wy do tego). Komisya edukacyjna tyle starowna około wykształcenia dusz waszych i enała, tyle troskliwa, by... *Zab. 16, 165.* tak bardzo, tak usilnie; *fo febr, fo fiarf, fo.* Tyle *in correlatione cum:* ile; *Rag.* toliko, koliko, wie viel — *fo viel.* Szczęśliwy, komu bóg łaskawy z mię- ba Dał tyle, ile do życia mu trzeba. *Hor. 2, 117. Min.* Ile głów, tyle rozumów. *Kras. Mysz. 71.* Ile włosów na głowie, tyle utrapienia. *Gemm. 117.* — Ile tyle, ileż ty też; ilekolwiek, małoli, wieloli; *Rag.* koliko toliko, cš fey viel oder wenig. Dosyć mi na tym, że mam takich ile tyle, którym być użyteczny mogę. *Mon. 71, 503.* Z tego listu nadziei ile tyle chwyce. *Pot. Arg. 830.* (ja- ko tako). Wszakże, ile tyle żył, który rzeczy wielkie żyjąc czynił, dosyć żył, przetrwa wieki wszelkie. *Gaw. Siel. 27.* A nade wszystko uważać to sobie, że ileż ty też żywasz, leżąc w grobie. *Bratk. R 2.* — Ani tyle, *et cum intensiv,* ani TYĆKO, tylko, TYLÉCZKO, TYLU- CZKO; bynajmniej, wcale nie, ani najmniejszej rzeczy, ańd niht *fo viel.* Bodaj, że mię ci a ci, jeśli tyćko wziętem. *Zab. 9, 522. Łyczk.* I tyłka nie dam. *Cn. Th. 227.* Nieładź mi i tyłeczka złota; wołę go mieć w kieszeni, niżeli na sukni. *Teat. 11, 91.* Dziś spytaj się chłopca w szkołach prosto, niezawile, Rozumie Horacego, pozwu ani tyle. *Nieme. P. P. 24.* Powiedz mi, jeśli sie za tylko przedał wioskę? Odpowiedziała: tak, za tylko. *Budn. Act. 5, 9.* (za nie więcej, za tyle jeno). Tyłeczko, *tantulum, tantillum. Cn. Th. 1168, Bag.* ovo- lichno, marwiejak. — *Cum. enclit.* — ż, ty też, tyż; rów- nanie wiele, eben *fo viel, eben fo febr;* *Boh.* tohkež; *Croat.* tolikay; *Ross.* толикожды, толькожь, столькоже, столько же. Ma ty też tam powagi, co i u dworu. *Boh. Kom. 4, 73.* Chećcie tak zrobić, jak mówię, dobrze; a nie, tyż drugie. *Teat. 52, 35.* Mnóstwo wielkie znajduje się lekarstw, tyż między niemi różniących je skuteczności zachodzi, tyż podobnie ostrożności w przepisywaniu oyczyże lekarzowi zachować potrzeba. *Perz. Cyr. 1, 8.*

TYLEC, *lea, m.;* *Bosn.* teludje od nosgja; *Ross.* absol. тьлье; tylec noża, szabli, brzytwy, *opp.* ostrze. *Dudz. 65.* der Rücken eines scheidenden Werkzeugs, z. B. der Messerrücken; (*oppos.* brzu-zoc). Zostaw kraj latorośli ze skó- rą na wzraz tyła nożowego. *Crese 126.* Sama na ty- lee noża nie odstąpiła od łożka. *Pot. Arg. 677.* ańd niht einen Messerrücken breit.

TYLEDWÓJNY, a, e, jeszcze raz tyle, drugie tyle wyno- szacy, doppelt *fo viel. Tr.*

***TYLEK,** *ika, m., zadek, posticulum. Macz.* der Hintere, (*ob.* Zatyłek), daš Hintere, z. B. Hinterhaus.

TYLELICZNE poddanych grono. *Zab. 4, 364. Sap.,* tak li- czne, *fo zahlreich.* **TYLESETNY, TYLOSEFNY,** a, e. — *ie adv.,* hundertfältig, hundred mal *fo viel, fo viel hundert. Tr.* Nie mierzyłby tylosetnych mil miejsca, choć jest dobry geometra. *Mon. 69, 79.* **TYLETROJNY,** a, e. — *adv.,* dreymal *fo viel. Tr., etc.* **TYLI, TYLKI,** a, ie, tyle wynoszący, tak wielki, tak mały, tej wielkości; *fo groß, fo klein, von der (domonstr.) Größe;* *Boh.* tolikerý; *Sorab.* 1. tak wulkj, tak wulkuzki, taykühley drebužku;

(*Sorab.* 2. telke tyle); *Vind.* telkain, telikuffhen, telk, taku velik; *Croat.* tolik, toliki, ovulik, ovulichni; *Dal.* ovohichni; *Bosn.* toliçoi, tolikni; *Rag.* toliki; *Ross.* то- ликий, толикъ; *Eecl.* ѿлики, селики, селики; *Svee.* thy- lik, tolik, toeken; *Goth.* tholik; *Graec.* τήλικος; *Lat.* tal- lis, *cl. Germ.* solcher. Ktoby tyliam sprostał ciezarom! *quis tantae pondera molis sustineat!* *Zebr. Ow. 575.* tak wielkim, ciężkim, licznym; *fo großem, fo vielen, fo schwe- ren Lasten.* Nie tyli dom mój u boga, aby umowę wie- czną uczynić miał ze mną. *1 Leop. 2 Reg. 23, 5.* (nie tyle znaczący, wartający, ważący). Oto! tylikiem będąc, jużesziny się koehah. *Teat. 11, 40.* Jeszcze ot! tylikiem będą, a już tańczyć, skakać i spiewać będą umieli. *Teat. 11, 25;* **TYCKI, TYLICZKI, tantulus, tantillus, in- tensiv.** tak bardzo mały; *Rag.* ovohichni, marvieni, *fo febr klein, fo klein wenig.* *Cn. Th. 1168.* Z tak urodziwej Ninfy stała się tyłuczka. Z tak okazałej panny ptaszyna małuczka. *Tol. Saut. 108;* **TYLUCHNY, TYLUSIENKI,** ma- luczki, *tantulus. Macz.* — §. Tyłki, tyłkiż; równie wiel- ki, równie mały; gładki gróś, gładki fein, von eben der Größe. Dał Harpag dziecię do zagubienia pasterzowi, a w ten czas pasterzowi własne dziecię tyłkie umarło. *Biel. Św. 22.* Teraz tyłka druga sumę oddać mają, ja- ką pierwszy raz płacili. *Vol. Leg. 5, 421.* Na Spiską ziemię zapisał się cesarz Zygmunt pod takimi zakładami, iż jeśliby sam na ten czas nie wrócił, tedy tyłką sumę przepasać miał, i jeśliby na drugi czas, tedy tyłką drugą, jeśli na trzeci, tedy tyłką trzecią. *Biel. 271.* Jeśli pierwszego roku nie wróci, tyłką sumę przepadnie, w tó- rego roku takie dwie, trzeciego takie trzy. *Biel. Św. 255 b, ob.* Ryczalt, Ruffberginš, Rabrjinš. — Tyli, ili; równie taki: *fo groß, wie, fo — wie.* Z szeroko rozpa- dłej ziemi wypadł nagle Achilles tyli, ili gdy był żyw, zwykł bywać. *Otw. Ow. 526.* — Ili tyli, ilikolwiek, il- kokolwiek, *quantuslibet, jakikolwiek;* *fo groß, fo klein wie immer, gładki wiel wie groß, klein etc.* Ja acz ili tyli stanem, rozumem niższy od Lucyla, przecież... *Zab. 10, 356. Łyczk.* Ztego obrada da tyła była; *aliquis malo fuit usus in illo. Zebr. Ow. 57.* **TYLKO, TYLO adv.,** 1) nie więcej, jedno, jeno: nur bloš, niht mehr; *Boh.* toliko; *Slav. len, lentoliko, toliko* (*cf.* li-), wělii, (*cf.* wcale); *Sorab.* 1. jeno, yacz, jeno; *Carn.* samuzh, le, tolku, tolkajn; Tyle, *qu. v.:* *Vind.* ko, le, ko tu, famu (*cf.* samo), lamuzh; *Croat.* szamo, leprav, tuli- ko, liszor, konchema, barem, bár; *Bosn.* toliko, istom, samo; *Rag.* isetom, samo; *Ross.* только, тоьмо; *Eecl.* тоиго. Tyłko czterzy taey są na świecie. *Czach. Tr. 15.* Sabeliusz uczył, iż tyło jest jedna persona w bóstwie. *Sk. Kaz. 326.* Na czas tyło ten powiat dla niego upro- sił. *Kosz. Cyc. B.* nie na zawsze, nur ańj einige Zeit. Tyłko ukazał, rozłakomł. *Cn. Ad. 1184.* Jego tyłko brzuch a głowa była, rękę i nóg mało znać. *Groch. W. 579.* więcej nie, nihtš mehr alš. Tyłko mię tu cień. *Cn. Ad. 1184.* Nie umiał, jedno tyłko po Polsku. *Pasz. Dz. 25. pleonastice:* nie więcej, tyłko; nihtš meiter, alš bloš... Turcy nie umieją o chrześcianach tyłko urażliwie mówić. *Kłok. Turk. 112.* nie inaczej, jeno...

Nie tylko słowem, ale i przykładem ich uczył. *Sk. Żyw.* 42, (*Croat. néle*, nieszamo: nie samym gołym słowem). Tylko też to dla We Pana uczynię. *Teat.* 15, 64. jedynie, bloś, ciniżig und allein für sie. Tylko to dla zabawienia kompanii mówilo się. *Mon.* 140. (nie w innym celu). Nie tylkoś to ty gubisz papiery, oto i mnie się zdarzyło... *Zabł. Roz.* 182. (ty nie sam jeden, niidt allein du, niidt du allein verlierst...). Tylko też złości tej Grecy się jeszcze nie ważyli. *Bard. Trag.* 215. tej jeunej tylko jeszcze nie, nur noch tacie ciniżige. *Com. enditico*: Tylkoż to to! to wielka bagatela! *Teat.* 17. c, 45. (jeżeli nie więcj!). — *Conditional*. Ale się boje, jeśli tylko żyje, aby życie gdzie nie wiodł w nędzy. *Teat.* 42. d, D. weferu er nur noch lebt. Trzykroć porzwała, trzy kroc obwróciła Oazy, aby nań tylko nie patrzyła. *P. Kehan. Jer.* 565. Kiedyż zaczniemy? R. Jak tylko najprędzej będziemy mogli. *Teat.* 14, 95. skoro jeno, jobald wird nur werden können. — *Alleg.*: Jak to łaskaw na cie! R. Zupełnie, i jak tylko! *Teat.* 45. c, 87. Wyb. i jak jeszcze! und wie noch, ganz außerordentlich! — *Admonit.* O! tylko nie bądź tak gorący! *Teat.* 25. c, 27. (ciej nur niidt jo hitig). Tylkobyś nie był dzieckiem. *Teat.* 24. c, 80. — Co tylko, tylko co: skoro jeno, jo bald nur als. Co się tylko ruszy, zaraz go mają na oku. *Tr.* Już tylko co: prawie już, już już, beynabe jeben. Już tylko co pomysła nadzieja wzrastała, tylko com widzieć miała dołą mu odmienna. *Az zostałam straconą znów w przepaść bezdonna.* *Tael.* 41. d, 61. Chłopczyk oświadcza, że co tylko nie władze pana. *Zab.* 5, 192. co moment ma przyjść, każdego momentu się go spodziewa; den Augenblick, jeglich. — Tylko co żywy: ledwie żywy jeszcze. faum noch lebendig. Jam jeden sam między trupami żyw leżał, i to tylko też co żywy. Tak mi był odjął zmysł mrok nieczytelny. *P. Kehan. Jer.* 204. — Tylko nie, tylko co nie, *lautum nun*, ledwie nie, o mały włos nie, mało nie; jaft, beynabe um ein Haar. Zastał ją, że się tylko nie zabiła. Już się do piersi z strażką zanosila. *P. Kehan. Jer.* 562. Patrzcie, jak się dasa, Grozi, ręce zaciera, tylko co nie kasa. *Kras. W.* 59. Jego Rzym tylko co nie do niebios wyniósł. *Warg. Wal.* 504. — 2°) Tylko, tycko, *ob. Tyle*. TYLKORY, a, e, tak rozliczny, aho tyle części mający, *tantipulus, totiplex. Gn. Th.* 1168. jo wielartig, jo stiefad. TYLKOSĆ, *sci, z.*, też wielkość lub małość, jednakowość; *gleichbe Größe oder Kleinheit, Gleichheit, Gleichheit*. Bkroć jednej sprawy wiele instrumentów bywa, potrzeba aby się tylkośią zgadzały. *Smotr. Lam.* 61.

TYLNY, a, e, zadni; *Vind.* sadnji, osadnji, finter, finter. Tylna część głowy, *tyl*, zatyłek, *occiput. Perz. Cyr.* 1, 18. der Hinterkopf. Wypuścił go tylnymi drzwiami. *Warg. Wal.* 215. er ließ ihn zur Hintertüre hinaus. Pobiegł po mnie do tylnego gabinetu. *Teat.* 22, 15, (*cf. indermach*). Tylna straż, *Vind.* sadnji vlek, sadnja turma, sadnihodshina; *Sla.* straxnja, straxa, (*ob. Straż*). Miej oko na tylne koła odmiennego szczęścia. *Opal. Sat.* 24. oglądaj się w *tyl*, die Hinterräder.

*TYLO, *ob. Tyle*, *ob. Tylko*.

*TYŁOGONIEC, *ńca, m.*, który tyłem za kim goni, *der Nachjager, Nachjeger. Kimt. Spyl. B.* 4.

TYŁOWITOŚĆ, TYŁOWITOŚĆ, TYŁOWISKOŚĆ, TYŁOWISTOŚĆ, *sci, z.*; *Boh.* telnatost; (*Ltyu. endit.*: *cf. tyé, tyj*); *niechstoś, otyłość, tu-sza, tu-z; die Heimgkeit, Heimgkeit.* Zbytma tyłowitoś, i tustosość ciała, jest czczarem. *Syr.* 564. Gerdzono takim; ktoży się o tyłowitoś obżarstwem swym przyczynił. *Kosz. Lw.* 120. TYŁOWITY, TYŁOWITY, TYŁOWITY, TYŁOWISTY a, e; *Boh.* telnaty; *czelsty tusty, otyły; jebr, jett, bid.* Tyłsty i tyłowity. *Pod. Arg.* 2, 245. Czarzykowie nadmorscy są wysocy, mierznie tyłowicy. *Wym. Geogr.* 174. *Onesus*, objedziony, tusty, tyłowity, ssadły *Magr.* Tyłowity. *Syr.* 448. Rzymianie ludziom obżartym, tustym a tyłowitym kome odgrywali, że się tak wielkiem obciążeniem ciała, ku temu, co na komu czynić przydo, zgodzić nie mogli. *Kosz. Lw.* 120.

TYŁUCZKI, *ob. Tyli*. TYŁUCZKO, *ob. Tyle*.

TYŁY, *Tr.*, *ob. Otyły, tyłowity*.

TYM, *ob. Ten* ta to. TYM, TYMIAN, TYMIANEK ziele, *ob. Dzizielina*.

TYMBLAK, *ob. Temblak*.

TYM CZASEM, *ob. pod Ten* w tym; *Slov. medzani; Sarab.* 1. beztem: *Vind.* ta zhaft, med tem, naefama, i zhaftam, v friednem zhaft, v dofriednem; *Č. ob. med-tetotoga, inderfen, milderweife.* — 2. Tym czasem: TYMCZASOWO, TYMCZASOWIE *adv.* dočasno, do czasu, einweilen. TYMCZASOWY, a, e, doczasny, na czas, einweiligt; *Vind.* isojednashni. *Subst.* TYMCZASOWOŚĆ, *cf. dočasność*.

TYMOSZ, a, m, imię męskie, Tymoteusz, Timotheus. *Teat.* 42, *ob. Tyszo*.

TYNF, TYNF, a, m., TYNFIK, a, m., dem, pieniąż polski srebrny 18 gr. wartujący, od imięcza *Tynfi* za Jana Kazimierza, nazwany. *Leugn. Hist.* 274. ein rehnlicher Tynpf, 6 Silbergrößen; (*cf. Ross.* полина, поливиникъ polrubla). Tynpf Toruńczonin, rządząc w r. 1662 mennicą Rzpltej w Poznaniu, wybił złotówki od jego imienia tynpfami zwane; 60 na lejo grzywnę miało być wybijanych, a 50 z mieszanej srebra z miedzią grzywny. *Č. ob. Pr.* 1. 161. Tynf Proski zł 4. gr. 2. *Pam.* 85, 1, 61. Redukcyja tynfów bakami zwanych, nastajala przez Wessla podskarbnego r. 1762. *Č. ob. Pr.* 162. Koreami stare tynfy mierzy. *Teat.* 45. c, 18. Wyb. Nigdy nie szedł do swojej kwatery. Zeby nie przyniósł tynfy i talery. *Jabl. Ez.* 165. Tynfami skrzynie ładował. *Mon.* 71, 405. Kilka tynfików. *Boh. Kom.* 1, 171. Żołdu czekać muszą żołnierze z wielką stratą, Tynfy nie wiedzieć gdzie się zawieruszają. Co krwi wylanej miały być zapłata. *Jabl. Buk. M* 2 b.

TYNGOWAĆ, *Tr.*, *ob. Ingować*.

TYNK, TRYNK, u, m., farba do pokoszczenia czyli powlekania drzewa, ścian, murów etc.; *Germ.* die Tünche; *Boh.* obmjtka; *Vind.* mauz, lika; *Carn.* mavz, frajh; *Ross.* помазка. Tynk, z Niemieckiego, toż samo, co wyprawa ściany wapnem. *Magier. Mskr.* Jakim tynkiem powlece drzewo, aby się z trudnością od ognia zapalało.

Świłk. *Bud.* 229. Innym tynkiem potynkować dom. 1 *Leop. Levit.* 14, 42. Piękność względem ciała jest to, co tynk gładki względem starego budynku, którego pokrywa wady. *Zab.* 5, 125. *Prov.* Znać, jak krete na tynku. *Cn. Al.* 1561. (jak krete na gipsie, jak wagi na czeluściach). TYNKARZ, a, m, co tynkuje ściany. *Włd.* *Carn.* fraihar; *Vind.* fraihar, fraihavez. der Tüncker. Tynkarz. *caementarius.* *Mennisk.* *Turc.* 1, 106, cf. pobielacz. TYNKOWAĆ, TRYNKOWAĆ *cz. niedok.* potynkować, utynkować *dok.*; *Germ.* tünchen, übertünchen, cf. *Lat.* tingerē; *Boh.* ohlēm, ohlšovati; *Vind.* tinhuovati, likati, fraihati; *Carn.* frajham; *Ross.* подмазать. U mularza wyprawić ścianę, znaaczy wapnem narzucić ścianę i zatrzeć; co nazywają także tynkować. *Magier.* Mskr. Potynkować dom. 1 *Leop. Levit.* 14, 42. *ib.* *Amos.* 7, 8. Serece roztropnością podparte, jest jako tynkowanie wapienne, którym ściany narównywają. *Ital.* *Syr.* 22, 20, (*Carn.* fraj); *Vind.* lizhenati, likanje, tinhu obmasanje; tynk, Tünchen. — *Faj. tr.* Tynkują twarze swoje, biela hea swe *W. Post.* *W.* 2, 226. malują, różują. TYNKUR, y, ż, rozciek wysokokowy zalabowany. *Kruml.* 161; *Vind.* popariki, traunu spotili; *Ross.* мастиці, тіне Tinctur. Tynktura słoesowa. *Krup.* 5, 75.

TYR, TER, u, m; (*Etyrn.* trzeć, cierać; *Carn.* tir tica; *Besn.* terk. *trik curuso*) przytyk, przyciełek, szczypek, uszczypek, sznupka; *Stidclrede, Stidclwort, Zdumyredē, Śieb, Stidcler.* Opaczne tłumaczenie spraw, częste tyry, przymówki, i inne przykrości wyrządzone mu, do ostatniej go rozpaczy przytrowadzić mogą. *Mon.* 75, 428. J. dni niewiele mówią, ale się zaraz pęcią rozpawiają; inni zaraz sznupkami, tyrami i zlorzeczniśtwy docierają. *Ital.* *Sen.* gn. 120. Poznał tyr, i dyskurs zawarł. *Pot.* *Syl.* 491. Pełne uszczypków niosąc zniowagi i tery Na Meleandra, były te papiery. *Pot.* *Arg.* 185. Tyr słyszy w każdym prawie słowie, którym go szczypie, gani i dotyka *Chrosc.* *Fars.* 72. Nie nie było tak mecznośnie obłożonym, jak owe tyry i urągami głośnie nieprzyjał. *Turc.* *W. D.* 71. Mierzą cie sutyry, Nazwisko pokazuje, że w nich są tyry. *Kelom.* *Fr.* 68. Drażnił je, grubych tyrów przyczyniając, *rometa.* *Zebr.* *Ow.* 565. Grubych mi nadał tyrów. *ib.* 524. TYRAC, TĒRAC *cz. niedok.*, styrać, utyrać, *czk.*; *B. b.* tetrati, cf. tarzać się; używaniem nadszczepiać, nadwalać, nadwierać; abtragen, abtunpfen. (*Carn.* tiram *czk.* abduco, pe'lo, tirjam erigo, tuam = męczyć, terkam = klepić; *Vind.* tarati = trąpić; *Croat.* tiram pe'lo, *persequor*, iztiram, iztirati *expellere*, ztirati, ztiravam *propello*, ztiravec *depu'sor*, tinasze, gamsze *cutilio*; *Slav.* tirati = pedzić; *Bosn.* stirati *steruere*, tarati jednoga, koji biesgi *insequi*, *expellere*, *dispellere*, *propellere*; *Ross.* терять, потерять *postradac*, tepanie strata, zguba). Nie zubiwszy, ale dobrze styrawszy brzo, poddał się. *Wara.* *Wal.* 82. Szata używaniem się tēra *Gorn.* *Sen.* 57. Rzadko zdrowie odzyskał, kto go raz utyrał. *Pot.* *Arg.* 743. — § Gubić, tracić, utracić, postić, uć; *verlieren*, cinkfißen. Coż na te hałastre strzły tērasz? *perdis* *Zebr.* *Ow.* 515. Wenus swa kwapliwością enego Adonisa utyrała. *Simon.* *Siel.* 65.

Cieżka utęrać koehante; *crudele suos abdicere amores.* *Zebr.* *Ow.* 21. Tęga ja i wy z zalem utęrałi; *quem non aequa mihi vobisque negarunt fata.* *ib.* 518. — Tęrać się, tarzać się, włóczyć się, tuc się, kąty pocierać; *jich herum stoßen, herumreiben.* Co się tego marnotractwa po Krakowie, Poznaniu, Lwowie tęrało! *Falib.* *E.* 2. Przez dziewięć miesięcy cały się tęrała, *erravit.* *Zebr.* *Ow.* 258. — § Tyrać majątek, trwonić, przemarnować; *durcfüringen, verzenden, verdrwenden, vertun.* Jesliby maż majetność swą utęrał, albo się zadłużył... *Szczerb.* *Sax.* 467. Wymyślone stołowe utraty, ktorými ludzie młodzi tęrają majetność. *Gorn.* *Sen.* 29. Styrawszy marnotractwem ojezyste zbiory. *Nic.* *Tac.* 5, 15. Garnie do skarbu, aby tym bardziej bez miary mógł tyrać. *Zygr.* *Pap.* 529. Dossy siła tyra na niepotrzebne lęki. *Pot.* *Syl.* 49. Tyra ostatnie na kartach halerz; *Hor.* 2, 156. *Kniaż.* Własność swoje styrawszy, ludzkich dóbr łaknēh. *Krom.* 426; *suus bonis profusus*) Krótko to trwało, bo gdy styra marnie Wszystko, wrot nędza zewszad go ogarnie. *Mon.* *Hyt.* 5, 285. To co skąpa cęra ręka zgarnie, Syn marnotrawny straci, styra marnie. *ib.* 5, 528. — Tyrać czas, truć czas, trawić czas, Zeit *verdrwenden.* Czasu darmo nie tyraj. *Herbst.* *Nauk.* *C. b.* Tyra czas tanecznik, tyra i kartownik. *ib.* *P.* 2. Marnie czasu tyranie. *ib.* *G.* 5 *b.* Czasu nieco szturmując i dobywając styrał. *Warg.* *Cez.* 227. Aby dni cały na grubym próżniactwie nie tyrał. *Nar.* *Tac.* 2, 246. Ludajako się lato styrało. *Warg.* *Cez.* 105. Dostałam przyjaciela, w którym uciechy nie mam, Ani wesela, Z którym ja młode lata Ach tyram! *Zimor.* *Rox.* 540. Będę widział najszlachetniejszy wiek styranym! *Teat.* 48, 61. Najpiękniejsze lata wieku swojego styrawszy... *ib.* 48, 124.

TYRAN, a, m., TYRANEK, nka, m., *dem.*, z *Greek.* panujący bez słuszności, bez prawa, nieokreślenie nał goddanym wydziającym. *Gil.* *Post.* 112 *b.* *Gorn.* *Dw.* 556, *B. b.* tyran; *Sarab.* 1. tēran; *Sarab.* 2 tyran; *Carn.* tyrano, sionek; *Vind.* tiran, tynik, tlnik (cf. silnik), trianhi; *Bosn.* tran, samosilnik, okrutnik, posilnik, usionik; *Itag.* ussionik, samosilnik, ussilnik, silnik; *Ross.* тиранъ, der Tyrann; *generalus* okrutnik, der Wütbrüder, der Graufame, der Tyrann. Niemasz mierzeńszego w uszu, u wszęca ludzi sromotniejszego przezwiska, nad tyrana, albo po Polsku nad okrutnika. *Koss.* *Lor.* 127 *b.* Wprzód tygysa ulagodzię, niż dzięki serece srogiego tyrana *Bardz.* *Tag.* 558. U enotliwego wszyszyk dobry; u tyrana każy zdrajca. *Zab.* 8, 261. Tyran nawet w zapalezywości swojej sadi się być sprawiedliwym. *Weg.* *Marm.* 1, 155. Male tyrankowie po mafu wzrastają. *Mon.* 68, 556. TYRANKA, i, ż. okrutnica, die Tyrannin. Chęć i bojażń sa dwie tyranki sereca ludzkiego. *Mon.* 67, 548. TYRANIA, ii, ż., TYRANSTWO, a, n.; *Boh.* tyranstw; *Sarab.* 1. tēranstwo; *Vind.* famofilnost, nevfinitnost; *Bosn.* posilnost; *Itag.* samo-silje, samosilnos; *Ross.* тиранство; *Eccē.* пачинице, пачинство, томительство; prawofomstwo, nie porządne używanie jakiegokolwiek najwyższej władzy. *Wyrw.* *Geogr.* 115. Każda monarchia, nie mająca szlachty, jest szczerę tyranstwo. *Kłok.* *Turk.* 87.

Królestwo, gdy kto go zażywa dla rozkoszy, takie się tyranstwem nazywa. *Jabl. Tel.* 262, *ob.* Okrucieństwo.

TYRANIC, TYRANIZOWAĆ *cz. modok.*, tyrańsko traktować, tyrannifiren, tyraniifh bebanteln; *Rag.* samosilhti; *Ross.* тиранить, тиранствовать; *Ecl.* мучительствовать Nie w Jeruzalem, ale w Betlehem Herod tyraniuje, i krew miewinną przelewa. *Dambr.* 567. Nieprzyjaciela, po zwyciężeniu jeszcze tyranic, jest nieczemnością *Stas. Num.* 4, 152. Od samobójstwa odwiedli mu ręce By zmarł przez większe tyraniizowanie. *Chrośc. Luk.* 269. TYRANNY, a, e, TYRANSKI, a, ie, TYRANSKIE, TYRANŃSKO *adverb.*, do tyrańa należący, tyranom właściwy, tyraniifh; *Boh.* tyránský; *Sorab.* 2. tyranski; *Sorab.* 1. tēranski; *Vind.* tiranski, nevmlen, nemiluserden; *Rag.* samosilni; *Bosn.* posilni, (*disting.* posilny); *Ross.* тиранскии. Urzędnik prawami nie określony, w krótee może się stać tyranym nad równym sobie. *Min. Obs.* 187. Pałac, tyrański pałac, za który się trzymz. *Pot. Jow.* 50. Ujechał martwej dziewczki ciało Okrutną rana przebite tyrańskie. *P. Kchan. Jer.* 519. Tyrańsko nad rozumem wolnym przewodził. *Trzyb. Mlt.* 584. Czemuż przejrzenie nas dzieł od siebie Srogie, i miłość tyrańsko krepuje! *Past. Fid.* 149. TYRANOBÓJCA, y, m. *Pileh. Sen. gn.* 250, tyrannicide, der Tyrannenmörder; *Sorab.* 1. tērana zamordować. TYRANOBÓJSTWO, a, n, tyrannicidium. *Cn. Th.* 1169, der Tyrannenmord.

1. TYRAS, rzeka, *ob.* Niester. 2. TYRAS, a, m., *Germ.* der Tiras; (*z Franc.* tirer), sieć do przyładania przepiórek, kurapatw, bekasów etc. *Tr.*, ein Zugjarn. — §. Miano, które psom dają, ein Name der Hunde.

TYRKOTAĆ, *ob.* Tarkotać.

TYRLARZ, a, m., cieśla od combrowania podkopów, w górnictwie, der Stollenzimmermann in den Bergwerken. *Tr.* TYRLICZ, a, m., ziele, krzyżownik, *Centi-ina minor.* *Syr.* 646, Kreuzwurz, Genzian, Kreuzgenzian.

TYROL, u, m., prowincya Austryacka, Tyrol; *Slav.* Tiról. *Dyke. Geogr.* 5, 120. TYROLCZYK, a, n., obywatel z Tyrolu; *Slav.* Tirólaec, ein Tiroler. Tyrolczykowie są przemyślni i waleczni żołnierze. *Dyke. Geogr.* 5, 121. *W rodz. żeńsk.* TYROLKA, i, die Tirolerin. *Adject.* TYBOLSKI, a, ie, Tiroler.

TYRYAKA, *ob.* Dryakiew.

TYSIĄC, a, m., *Num. card.*; (*Boh.* tisíc; *Slav.* tisíc; *Sorab.* 1. taufent, tawzent, dziesiąć stów; *Sorab.* 2. taufent, towfint; *Carn.* tisuzh, tisíc, tavshent, jasar, dōset stu; *Vind.* taufhent, defet stue, jeser, jeser; *Croat.* tiszuče, tesuzhja, jezzero; *Hung.* ezer; *Dal.* biliad, biliada, tiszuče; *Bosn.* tissuchja, biljad, hgljad; (*z Greek.* χιλιάς), (jezero 40,000); *Rag.* tissuchja; *Slav.* hiljadah; *Ross.* тысяча); *Germ.* taufend; (*Svec.* tusend; *Angl.* thousand; *Anglos.* dusend; *Ditfrid.* thusont; *Lat.* vulg des-cent-decies centum; *Isl.* thushundrad; *Goth.* thunsund, tigus hund, talhuns hund). Dziesiąć razy sto, nazywa się tysiącem. *Jak. Mat.* 4, 5. *Lesk.* 2, 4. Nerxes gdy przeciwko Grekom wojnę podniósł, siedmiokroć sto tysiąć (tysięcy), królestwa swego ludu zbrojnego miał; a trzykroć sto tysiąć (tysięcy), znowu zkładinął. *Kosz.*

Lor. 50. Tysiąć tysięcy służył mi, i po dziesiąć kroć sto tysięcy przed nim stali. *Sz. Kuz.* 6. miłony, taufent mal taufent. Dwa tysiąca. *Apez Gr.* 2, p. 159. — *Immensit.* Najmniej z tysiąć razy to powtaizada. *Teat.* 55. d, 14. Witajże po tysiąć razy. *Teat.* 59, 21. tysiąć kroć, tysiąckrotnie; *Vind.* taufhentbart, joserkrat; *Ecl.* тисенкратно. Gdy ją zobaczy, chociażby miał miłych tysięcy w głowie, opuści je dla niej. *Teat.* 9 b, 55. Tysiącami takich hezyć możemy. *Gorn. Du.* 259. *Ross.* по тысяцам. — *De pecunia.* Tysiąć, TYSIĄCZEK, rzka, m. Coż pomaga tysiąć, któreś schował, gdy ich nie używasz! *Sk. kaz.* 224. Przedyłm tysiącami brząkał, dziś w bibliote chodzą. *Teat.* 7. d, 19. Czart, Nie każdy, który kroćmi przed słubem sławi swoje dochody, tysiąćmi je po słubie hezy. *Teat.* 17, 15. Z czasem i statkiem zebrał się tysiączek; strzegłem dobiżę pierwszego tysiączka, przybył i drugi. *Kras. Pod.* 2, 111. Zebrał kłka tysiączków. *Zib.* 15, 205. *Teat.* 24, b, 41. TYSIĄCNOG, a, m., *scelopendra*, rodzaj owadów szkodliwych podobnego. *Kuk. Zic.* 1, 157. Taufendfüß, eine Art Stellerwürmer. TYSIĄCOCZYTYBY n, p, wlk. pocielowy. *Smotr. Apol.* 14. tysiącznymi sposobami chytzacy. TYSIĄCOLETNI, a, ie; *Vind.* jesterleeten; taufendjährig. TYSIĄCZNICTWO, a, n, urząd tysiącznika, das Amt eines Taufendmanns; *Rag.* tisucnichsetvo; *Ecl.* тисенначальство, тисенначальство; (*Ross.* тисенное генералство) TYSIĄCZNIK, a, m., liczba tysiąć majara, *chilius.* *Cn. Th.* 1169. (*ob.* Čmo), eine Zahl von Taufend, das Taufend. — §. Tysiącznik, eo ma tysiąć żołnierzy pod sobą, *chilarchus.* *Boh.* tisícnik; *Rag.* tucchnik, tisucchnok; *Bosn.* tissucchnok; *Les.* тисенщикъ, (тысячковой генерал), тисенначальникъ, (2. bogacz, tysiąć hezacy); *Ecl.* тисенникъ, der Taufendmann, der über Taufend geleget ist. Mojczek postawił nad Izraelcm tysiączniki, setniki, pięćdziesiątniki, i dziesiątniki, którzyby każdego czasu lud sądzali. *Galat. Af.* 91. Maximus tysiącznik był chrześcianinem. *Sk. Dz.* 152. Tysiącznikiem jestem. *Ecl.* тисенначальникомъ, *Gra e.* zhućzó. — §. *Theology.* Niektórzy mimemali, że przysłał królestwo Chyrystosowe przez tysiąć lat trwał mało, a ztąd tysiącznikami ich zwano. *W. Post. W.* 2, 550. *Galat. Af.* 524. *Ross.* тысячникъ, тисенчанинъ; *Cathastae.* *Reper.* die das taufendjährige Reich Christi bebaupteten. — §. *Botan.* Tysiącznik, ziele, *m. l. f. sim.* s *Thaee vor communis herbis multis.* *ob.* Krwawnik ziele. Taufendblatt; *Rag.* kuznirp. TYSIĄCZNOBARIWY, a, e, *Num. ord.*; *Boh.* tisícý, tisycerý, tisýenasobný; *Sorab.* 1. taufenty, tawzenski; *Sorab.* 2. taufenti; *Carn.* tisuzhe; *Vind.* taufenti, taufentni, jeserni, defetstani, jesterstani, jesterbarten, jesteroverstni, taufentformast; *Croat.* jezerni; *Rag.* tisucchni; *Bosn.* tissucchni; *Slav.* jedan od hiljadé; *Ross.* тысячный; tysiąć zanyk-jacy, taufend erhaltend, taufendblat. W tysiącznym byłem strachu. *Teat.* 50, 75. Dziesiąć tysiącznej intryty szlachecowi, trzeba się dziesiąć razy odkłonić, panu stu albo dwu kroć stu tysiącznemu. *Kras. Pod.* 2, 169. — §. Tysiączny w hezbie, w rzędzie, der Taufendfüß. Tysiączna z mego przykładu

nauczy się nie wierzyć słutom. *Teat.* 56. c, 105. Tyśiącznej prawdy nie bywa w wróżkach gwiazdarskich. *Birk. Kow. Mat. B 2.* (ledwie tyśiączny raz się prawdziwa).

TYSZA, y, ż, [z węgier. 2]. *Tibiscus*, rzeka w Węgrzech. *Wyw. Geogr.* 21, [Cisa 2]. die Theiße; *Boh.* Tisa; *Croat.* Tisza, (tisza; *Lat.* taxus - cis, cisowe drzewo). [Troim wojskiem ciągnął do Węgier, a nad Cisą przybyło do nich czwarte wojsko. *Bibl. Hr.* 56, ob. Trój 2]

TYSZARNIA i, ż., n. p. Tyszarnia kamienna, góry kamienne, *lapidina. Volek.* 459, der Steinbrud, cf. ciosać, ciosowy kamień, cf. teszarz.

TYSZKO, a, m., dem., miema Tymosz, fleiner Timothens. *Jabl. Her.*

TYTEL, tla, m., abbreviata, n. p. Pismo tytlami pisane. *Dudz.* 65. ein abgekürztes Schriftstücken, eine Abbréviation; Abkürzung; *Ross.* титло, сокращенность, словотитла; *Ecl.* екороннѣ [skoropis 2]. Tytlami piszący *Ecl.* знаменосецъ. Tytlami *Ross.* сокращенно. **TYTUL**, u, m, **TYTULIK**, a, m, zdrobn., z *Lec.* wyraz dostojność czyje oznaczający, der Titel, Ehrenittel; *Boh.* nazew, nazváň, (cf. nazwisko); *Vind.* titel, jmenik, najimenik, pojimenstvu, griesinga; *Ross.* титул, заглавіе; *Ecl.* предзнаменованіе, надписъ, заглавіе. Tytuł albo nazwisko człowieka. *Selin.* 5, 69. Na kopertach tytuły przyjmują nie przywoite sobie i udzielają wzajemnie. *Mon.* 65, 505. Jesé najpiękniejszy tytuł bez intraty nie da. *Pot. Pocz.* 450. Próżne tytuły bez zysku. *Simoa. Siel.* 85. Tytuł próżny, Gdy ezezo w szkatule, Kiedy kto dłuży, Co po tytule! *Kras. List.* 2, 51. Titel ohne Mittel. Tytuł bez rzeczy, wiecha bez piwa. *Cn. Ad.* 1184. Tytuł wielki, doehód mały. *J. Kchan. Fr.* 5. Gotowi do ostatniej straty wysilié swój rozum, byle tylko jaki tytułik pozyskaé mogli. *Mon.* 75, 684. *Slov.* Title su traski sveta. — *Latius:* Tytuł, predykat, epitet; Titel, Beswort, Zusatz. Tytuł najlepszy być pocziwym. *Zab.* 15, 564. Poeta być, tytuł nieszczęśliwy. *Past. Fid.* 264. Królowa, matka, żona, wszystkie te mie gnebią tytuły. *Teat.* 47. c, 50. Obrazy przodków z ich tytułami w przedniejszej stronie domu Rzymianie kładli. *Warg. Wal.* 182. Richard był nazwany od synodu katolikiem; napisu tego (tytułu) potomki jego zaniechali. *Sk. Dz.* 106. Tytuł, przyczyna albo napis zdanego na śmierć, *elogium. Cn. Th.* 1169. Wisła tak wielu rzék połączwszy tytuły, Zbóżem Bałtyckie ładuje gonduly. *Pot. Syl.* 51. miiona, Namen. Zbudował ołtarz Mojżesz, i dwanaście tytułów według pokoleń. *W. Exod.* 24, 4. (dwanaście słupów. *Bibl. Gd.*, napisów). — *Per excellent* Tytuł księgi, książki i dzieła napis, der Titel eines Buchs. *Cn. Th.* 1169, *Vind* predpisan list, nadpisnik, napisni list. — *Fig.* Tytuł, pozór, barwa, pretext; Schein, Titel, Name, Verwand. Ten jurgielt, co Turkom za szable płacimy, nie inszego nie jest, jeno ślicznym tytułem pokryte poddaństwo. *Star.*

Pob. B 2. — *§. Aliter:* Tytuł srebra etc., próba na nim wybita, die Probe auf dem Silber. Do poznania wewnętrznej wartości pieniędzy, uważać trzeba wagę i tytuł. *Łesk.* 2, 85. Tytuł pieniądza ze złota jest z 20, 21, 22, i t. d. karatów. *ib.* 86. **TYTULARNY**, **TYTUŁOWY**, a, e, tytuł mający, Titular; *Vind.* jimenski; *Ross.* титулярный, заглавный. *Cn. Th.* 1169, Titular. Tytularny, ale nie realny urzędnik. *Tr.* Tytułowy konsyliarz. *ib.* Tytułowa sułtanowi podległość Algieru. *N. Pam.* 12, 289. — Tytułowy *Subst.*, od którego tytuł ma kościół. *Cn. Th.* 1169. *tutelaris*, der Schutzpatron, von dem eine Kirche den Namen hat. **TYTULARZ**, a, m., księga zawierająca naukę tytułowania, das Titelbuch, Titularbuch. *Tr.* **TYTUŁAT**, a, m., któremu tytuł jaki należy się, der einen Charakter oder Titel, Rang hat. Bedzie tytuł wszystkich tytułatów, jakoby sto osob. *Star. Dw.* 71. **TYTUŁODAWCA**, y, m., który tytuły rozdaje, der Titelaußtheiler. Papież najwyższy królów tytułodawca. *Swad.* 1, 42. **TYTUŁOWAĆ** cz. *niedok.*, tytuł dawać; *Vind.* perstoinu jimenovati, dostoinu pojimenovati, titulirati; *Ross.* титуловать, einen Titel geben, tituliren. Czemu się tytułujesz starościec? czemu Tym puszysz, co losowi winieś samemu! *Zabl. Fir.* 44. Czemu tytułujesz mię piekna, a w oczach szpetna znajdujesz! *Past. Fid.* 82. Nie służy wam należycie ten tytuł, abyście się świętej wiary wyznawcami być tytułowali; odpadliście rzezy, odpadliście przeto zaraz i tytuła. *Smotr. Nap.* 19. Wino słabe tytułują stolowym. *Haur. Ek.* 101. chrzezą, przechrzeiwają. **TYTUŃ**, **TUTUŃ**, **TIUTUŃ**, **TIUTIUŃ**, ia, m.; *Turc.* tütün. *Czart. Mskr.*; *Boh.* kurlawy tabak, kaurlawy tabak; *Rag.* duhaan, vulg. tutüm; *Slav.* duhan; *Ross.* тютюнъ, курительный табакъ, панушный табакъ; der Blätter-Tabak, Rauchtobak. Tytuń powszechnie do tabaki i kurzenia w Jalkach używany. *Kluk. Rosl.* 5, 558. Palé tiutuń. *Teat.* 52 b, 65, (*Vind.* tobaki kaditi, tobakati, tobak piti; *Slav.* pushiti duhan). Człowiek może zbytecznie tiutuń kurzyć, tabaki zażywać, tak że mu się od tego wstrzymać i odłożyć nie podobna. *Mon.* 69, 176. Nie czuje wonności tutunia, który sułtan Turecki ciągnie, niechby zaś pod nos zakurzył, wnet uczułym. *Boh. Dyab.* 59. Miły tintuniu, gdy ja twą parę Widzę nękającą bez zwrotu, Wystawiam sobie prawdziwą miarę Życia mojego obrotu. *Zab.* 4, 501. **TYTUNIARZ**, a, m., co lubi tytuń palić, ein Tabakraucher, ein Raucher. *Ld.*; *Vind.* tobakapiuz, tobakavez, tobakni kaduz; *Ross.* куритель. **TYTUNIOUY**, a, e, do tytunia należący, Rauchtobak's. Tytuniowa enema. *Czerw.* 9. Tytuniowy worek, (ob. Kapeiuk). Tytuniowa machina do ciągnięcia dymu przez wodę *Ross.* калянъ. Wiązka listów tytuniowych *Ross.* пануша.

TYWUŃ, **TYWON**, ob. Ciwun. **TYZANA**, ob. Ptyzana. **TYŻBIER**, ob. Tasbir.

DOMÓWIENIE.

W niniejszym, przedostatnim tomie słownika znajdzie uważny czytelnik liczne i wdierające różnice od wydania dawniejszego. Jedne z nich wzięte z rękopisów Lindego, zawierają sprostowania które uznał za potrzebne sam autor, i jako od niego pochodzące włączone są przez nas do tekstu dawniejszego, bez żadnych ostrzeżeń. Znachodzą się pod głoską **T.** mianowicie przy wyrazach: tehuąc, trwać, tuza itd. Inne znowu pochodzące od nas, w nawiasach umieszczone. Przechodzą one znacznie ilością swoją te, któreśmy w dawniejszych tomach porobili. W wielu miejscach uznaliśmy za rzecz potrzebną wyrazy znaczeniem różne, a przypadkowo przez autora pomieszane rozdzielić; inne, rozdzielone przez niego, złączyć; wszakże musieliśmy się ile możności ograniczać w tej mierze, a przyszedł słownikarz polski znaleźć zapewne jeszcze nie jedno w tym nawet tomie, potrzebujące takiejże lub podobnej zmiany. Poprawki nasze są przy wyrazach następujących: rabice, rachemberg, raclanistez, racki, radosta, radzić, rakusy, ranga, rasa, ratuszny, rdza, rechoł, reż, róg, rohatyn, rohatyniec, rostryha, rószezka, równia, równy, rozolan, roxolanka, rozbójca, rozbrechnąć, rozdziera, rozegnać, rozgovor, rozkaz, rozkosz, rozkruszyć, rozkrzewić, rozoki, rozpęchać, rozprzezać, rozroić, rozsada, roztryha, roztarehać, roztarzenie, rozwieńczyć, rozżedz, rubel, rumelec, rumyehł, rulgiser, rybnik, rydz, ryło, ryż, ryza, 2 rzap, rzecz, rzeżofać, rzetelność, rzeżatek, rzeżewie, sączek, sad, sadowina, sądownictwo, safandula, sagan, sajan, sałacha, sałamacha, samoistwo, 2 samojedy, samopał, samura, sandał, sandomierz, sapierz, sąsiad, sawa, sehopić, ściana, ście, 1 ściegno, 2 ściegno, ścieżka, szekocki, 2 sędziak, sekret, sekretarz, sen, sepet, serb, serbski, serce, serdak, seremski, sergiel, serpeczyzna, serpanka, setny, stół, siabr, siac, siatka, siejoch, sieradz, sierak, sierpanka, sierpsczyzna, siewruk, sieża, siódmy, sióło, siostra, siraczany, skalisko, skalisty, skapy, skarb, skieła, skik, skło, skorzeń, skot, skowronek, skowyczeć, skródlic, skroń, skrowiszcze, skrzesz, sławkow, sieża, słoń, słońce, słowak, słowosiewca, słóz, służący, smard, smerda, śmierć, smoktać, smoła, śnieg, sobaka, sobek, sobota, sobotnik, soda, sól, solochwalca, soprznąć, sowa, 2 spar, sparznać, spierać się, spiskać, spitymierz, 1 spleczyć, spodziac, spokojny, sprawota, sprośnik, sprych, sprychnie, sprzezać się, sprzeczenie się, srebro, srog, srom, sromiężliwy, srież, śrzezny, śrzon, stadnina, stągiew, stajnia, stałość, stament, stan, stareńki, starenny, stark, staw, stebnik, ster, stóg, stojak, stokroć, stołpowy, strach, strafić, strastny, strengiel, stronny, strożyny, strum, strzemie, strzyżów, studnia, stwarzanie, stychar, styczeń, styg, suchoreż, sukno, sulica, sumnienie, surma, suspica, susza, swacha, swantopolk, swantybor, szwarzadź, szwaczka, świaszczenik, światcy, światło, światodzierzec, świętość, świątynia, świepiet, świetlica, świętogórski, 1 świta, swoboda, sy, syberya, syc, syn, syrojeżka, syrokos, syrta, sz, szabeltas, szach, szajny, szałamach, szarafan, szarak, szarańczowy, szargant, szata, sza-

ter, szczebrzech, szczekacz, szczenie, szczodrość, szczodry, szczupać, szczurowice, szczytać, szewc, szewluch, szkardasztwo, szkoda, szkrofuł, szlacharz, szład, szlak, szlajak, szlokada, szłyk, szmaga, szodzel, szołodusza, szołtysi, 2 szor, 5 szor, szparki, szparkość, szredzki, sztembnówka, szturm, sztyber, szumny, szustnana, szutnić, szuwar, 2 szwab, szydło, szyfrucht, szyja, szynwaga, szyp, szypik, szysz, tabun, 1 taca, tajszka, takiew, tałafajstwo, tam, tantoniec, taras, targ, targowisko, tarnośliwa, tarnów, taśma, tatarski, tatry, tażyć, tezywo, teatr, w teez, tedy, tegi, tejs, telbuch, telepać, tenar, tenda, tepać, teper, terlica, teść, tleć, tło, tłoka, tof, tołokno, tołpa, tołtka, toniec, topić, tor, tosieńka, trakt, traktywa, trawić, 1 treść, 2 treść, tret, troja, trop, troska, truć, trud, trudzić, trunąć, trup, truta, truźelnik, trybus, trybut, tryna, trzaseca, trzebica, trzeinisko, trzeć, trzesawica, trzewik, trzewo, trzeźwy, 1 trzmiel, trzoda, trztaczka, trzumać, trzy, trzynny, tuda, tuł, tumult, turbaeya, turbator, tyehwa, tydzień, tysza, tytel.

Pospiech z jakimeśmy tom pierwszy tego słownika do druku oddawali, był powodem że nie jedno w nim uszło naszej bacności, co przy dłuższem zastanowieniu się objaśnione, sprostowane lub uzupełnione być mogło. Teraz gdy oto wydawnictwo całe zbliża się ku końcowi, sądzimy, że nie będzie od rzeczy dodać do owego tomu jeszcze niektóre sprostowania. Najstosowniej może byłoby dać je w końcu tomu ostatniego, przy sprawozdaniu z całego wydawnictwa; gdy atoli tom ostatni, który właśnie teraz w druk idzie, już i tak za nadto wielki jest swoją objętością, i ledwie w przeciągu dwóch lat będzie ukończony, dajemy więc przy tym tonie ów dodatek.

Lwów dnia 30 września 1859.

AUGUST BIEŁOWSKI.

POPRAWKI I UZUPEŁNIENIA DO TOMU I.

Str. 1	przedziałka 2	wiersz 53	po słowie <i>Wappen</i> , dodaj: [Długosz <i>Insign. seu Clenod. Rękop. Oss.</i> 16. str. 6. mówi: Hebedank. Tractaturam albam tria cornua habentem, in modum stellae in campo rubeo defert. Genus polonicum, cujus primus parens Szkubek, ob fortitudinem et robur corporis, dum sutor esset, et Almanum forensem arietasset in terram, tali insigni donatus est. Viri in eo ad aliena ambienda prou. Inaczej opowiadają późniejsi heraldycy początek tego herbu. Linde zdanie ich przytaczając pomylił się mówiąc: «Skarbek Henrykowi» zamiast: Henryk Skarbkowi. 1].
» 7	» 1	» 2	<i>Ture.</i> , dodaj: [agha: frater. <i>Men.</i> I, 612; jen-yçeri aghasi: dux <i>Janissariorum seu praetoriani militis. ib.</i> 410 — 2].
» 15	» 2	» 53	Almuzya, ii, ż., dodaj: [z <i>średn. łac.</i> <i>almucium: amictus</i> , quo canonici caput humerosque tuebant. <i>Du Cange</i> I, 525 — 2].
» 14	» 1	» 51	Olsacki, a, ie, dodaj: [holsztyński, od Olzaeyi, Holsaten, dziś rzeczony Holsztyn; <i>ŃolŃitŃin</i> , n. p. <i>Dntwonie (Drowine)</i> , que nunc <i>Ńolsatia dicitur. Dąbrowk. ad Kadł.</i> 82, zresztą są tu dwa zupełnie różniące się wyrazy. 2].
» 17	» 2	» 58	Androny, ów, l. mn. dodaj: [z <i>średn. łac.</i> <i>androna; compitum, locus publicus, ubi viri inuicem confabulabantur. Du Cange</i> I, 429 — 2].
» 28	» 2	» 17	Arkan, u, m., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>orghana: restis. Men.</i> I, 4475 — 2].
» 29	» 2	» 57	Arszyn, a, m., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>arsin: ulna. Men.</i> I, 1779 — 2].
» 45	» 1	» 49	Badawija, ii, l. dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>badawi, bedowi at: equus praestans et egregius. Men.</i> I, 474 — 2].
» 45	» 2	» 26	Bagaż, u, m, dodaj: [z <i>franc.</i> <i>bagage</i> 2].
» 46	» 2	» 46	Bakar, u, m., dodaj: [z <i>średn. łac.</i> <i>baeccharium: vas uinarium. Du Cange.</i> I, 904 — 2].
» 47	» 1	» 44	Balaban, a, m., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>balaban: ingens. Men.</i> I, 805, cf. <i>lat.</i> <i>belba</i> 2].
» 48	» 1	» 41	Bałchan, u, m, dodaj: [BAŁKAN 2], BAŁKANY, ów, plur., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>bal-kan: mons. Men.</i> I, 1076, nazwa terazniejsza gór Hemu 2].
» 49	» 2	» 57	Bałwan, a, m., dodaj: [z <i>cell.</i> <i>peulwan</i> 2].
» 51	» 1	» 52	Ban, a, m., dodaj: [z <i>starobułg.</i> <i>bajan, boean</i> 2].
» 53	» 1	» 25	§. 6. dodaj: [Bania, z <i>węgiersk.</i> <i>banya: kopalnia, ein Bergwerk; żupa solna, eine Salz-fiederei</i> 2].
» 55	» 1	» 20	Bański, a, ie, dodaj: [od bani, do bani należący; kopalniany; żupny; <i>Surrel, Bergwerk, Salzjud</i> 2].
» »	» 1	» 45	овънъ, dodaj: [tureck. <i>bera: aries. Men.</i> I, 85 — 2].
» 57	» 1	» 15	Barbaryje yk, a, m., dodaj: [właściwie Berberyjczyk, mieszkaniec północno zachodniej Afryki, ein Berber, Barbareife; z resztą są tu dwa zupełnie różniące się wyrazy 2].
» »	» 2	» 52	Bard, a, m., dodaj: [twórcą i piewcą pieśni bohaterkich u Celtów 2].
» 58	» 1	» 10	Bargiel, a, m., dodaj: [czesk. <i>brhel; niem.</i> <i>Galber, vulg. Bierfeler; oriolus galbula</i> 2].
» 60	» 1	» 11	Lat. farba, dodaj: [takiego wyrazu nie ma w łacinie 2].
» 61	» 2	» 6	zam. [Targowisko... łacyenda 5], połóż: [nazwa wsi, ein Dorfname. Przymówka <i>Kochanowskich</i> była: Na Baryczy ryb nie zheży, A Sycyna da nam wina, I Czarny-las wyżywi nas. <i>Krasick. Ródow. J. Kochanowsk. w Dodat. tygod. do Gazet. lwowsk.</i> VII, 91 — 2].
» 65	» 2	» 4	Bastram, u, m., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>pastyrma: caro infumata. Men.</i> I, 155 — 2].
» 64	» 2	» 52	Bawet, u, m., dodaj: [z <i>franc.</i> <i>bavette</i> 2].
» 65	» 2	» 49	Bawolet, u, m., dodaj: [z <i>franc.</i> <i>bavolet</i> 2].
» 109	» 2	» 12	Bik, a, m., dodaj: [z <i>tureck.</i> <i>bika: iners. Men.</i> I, 790 — 2].
» 112	» 1	» 59	zam: [woda... miera 1], połóż: [jakiś rodzaj drzew owocowych, porówn. <i>niem.</i> <i>Butterbirn</i> 1].
» 117	» 2	» 11	Bławatek, tka, m., zdrb., dodaj: [cf. <i>franc.</i> <i>bluet</i> 2].
» 128	» 2	» 21	Bluda, y, ż., dodaj: [got. <i>biuds; cerk.</i> <i>блюдо: patina</i> 2].

S .	150	przedziałka	1	wiersz	15	Bliktry, ów, liczb. mn., <i>dodaj</i> : [cf. <i>niem.</i> <i>Glitter</i> 2].
„	155	„	1	„	9	Bochenek, nka, <i>m.</i> , <i>zdrb.</i> , <i>dodaj</i> : [<i>frg.</i> <i>βέζος</i> = chleb; porówn. <i>niem.</i> <i>backen</i> = piec 2].
„	158	„	2	„	28	Bogaja, i, <i>ż.</i> , <i>dodaj</i> : [myłka druku, <i>zam.</i> <i>bogata</i> 2].
„	142	„	1	„	23	Bojar, a, <i>m.</i> , <i>dodaj</i> : [z <i>starobólg.</i> <i>bolias</i> , <i>bulias</i> = <i>magnas</i> ; <i>awar.</i> <i>beled</i> = <i>proceres</i> ; <i>cerk.</i> <i>бѣль, боларникъ</i> 2].
„	146	„	2	„	44	Bomol, u, <i>m.</i> , <i>dodaj</i> : [wino reńskie z Bomelu w Geldryi 2].
„	147	„	2	„	41	Borg, u, <i>m.</i> , <i>dodaj</i> : [porówn. <i>tureck.</i> <i>borg</i> = <i>credium</i> . <i>Men.</i> I, 299 — 2].
„	148	„	2	„	45	Borsuk, a, <i>m.</i> , <i>dodaj</i> : [z <i>tureck.</i> <i>borsuk</i> , <i>porsuk</i> = <i>taxus</i> . <i>Men.</i> I, 1651 — 2].
„	178	„	1	„	5	Brusznica, y, <i>ż.</i> , <i>dodaj</i> : [<i>Ross.</i> <i>брусница</i> ; <i>Lith.</i> <i>bruknès</i> ; <i>Συμφερε, vaccinium uliginosum</i> 2].
„	195	„	2	„	22	Bugaj, Buhaj, <i>dodaj</i> : [ja, <i>m.</i> , z <i>tureck.</i> <i>bugha</i> = <i>taurus</i> . <i>Men.</i> I, 1651 — 2].
„	196	„	1	„	46	Bułat, u, <i>m.</i> , <i>dodaj</i> : [z <i>tureck.</i> <i>puład</i> = <i>ferrum Damascenum durum</i> . <i>Men.</i> I, 565 — 2].
„	199	„	2	„	15	Bureczka, i, <i>zdrb.</i> , <i>dodaj</i> : [z <i>tureck.</i> <i>burkae</i> = <i>rica</i> . <i>Men.</i> I, 1485 — 2].
„	219	„	2	„	49	capu, <i>dodaj</i> : [<i>tureck.</i> <i>şafi</i> 2].
„	229	„	1	„	21	Ceregiele, ów, liczb. mn., <i>dodaj</i> : [‘ <i>CERGIELE</i> 2]. 2 [Kulezyki; <i>ross.</i> <i>серги</i> ; porówn. <i>tureck.</i> <i>serha</i> , <i>serghug</i> = <i>plumae, pilei ornamentum</i> . <i>Men.</i> I, 1509 — 2].
„	„	„	2	„	48	Cerkiewka, i, <i>ż.</i> , <i>zdrb.</i> , <i>dodaj</i> : [z <i>łac.</i> <i>circus</i> ; <i>karp.</i> i <i>wołosk.</i> <i>carok</i> = ogrodzenie; <i>staropolsk.</i> <i>cerky</i> (<i>Cod. dipl. Pomer.</i> 1170, ed. Hasselbach): <i>cerk.</i> <i>црѣкы</i> 2].
„	257	„	2	„	10	Chorągiew, i, <i>ż.</i> , <i>zdrb.</i> , <i>dodaj</i> : [porówn. <i>średn. łac.</i> <i>carrociūm, carrochium</i> 2].
„	359	„	1	„	46	Cymbury, liczb. mn. <i>dodaj</i> : [Czymbury, z <i>tureck.</i> <i>čember</i> = <i>zona</i> . <i>Men.</i> I, 1804 — 2].
„	„	„	2	„	4	Cyn, u, <i>m.</i> , <i>dodaj</i> : [z <i>łac.</i> <i>cinnus</i> = mieszanina różnych rzeczy, <i>cin</i> <i>Μίσημαίδη</i> . Cynów wszelakich, gdzie jest dębina, tam kołów, słupów, gdzie sośnina, tam żerdzi, dylów, więc też i dREW do palenia, łuczywa na komin nawozić. <i>Zaw. Memor.</i> A — 2].
„	544	„	2	„	57	zam: [Czahor. . . . <i>Kaniowsk.</i> 2], <i>położ</i> : [z <i>tureck.</i> <i>čair</i> = <i>pratum</i> . <i>Men.</i> I, 1555 — 2].
„	„	„	2	„	41	Czajka, i, <i>ż.</i> , <i>dodaj</i> : [porówn. <i>tureck.</i> <i>şajka</i> = <i>navis major</i> . <i>Men.</i> I, 1122 — 2].
Str.	359	„	2	„	57	zam: [gacie obszerne 4], <i>położ</i> : [z <i>tureck.</i> <i>čiakčir, čiaechšir</i> = <i>femorale, femoralia</i> . <i>Men.</i> I, 561 — 2].
„	425	„	2	„	9	*deliunak, <i>dodaj</i> : [<i>tureck.</i> <i>deli</i> = <i>audax</i> . <i>Men.</i> I, 101 — 2].
„	460	„	2	„	11-12	Dożonąć, dożenie, dożonę, <i>jedn.</i> <i>popraw</i> : [dożenie, dożonę <i>f.</i> , a Dożonąć mylnie urobiony <i>infinit. zam.</i> <i>Dognać.</i> 2].
„	486	„	2	„	5	Dona, y, <i>ż.</i> , <i>dodaj</i> : [<i>czesk.</i> <i>teneto</i> ; <i>cerkw.</i> <i>тѣсто, тоното</i> 2].
„	557	„	2	„	56	Drojki, a, <i>ie</i> , <i>dodaj</i> : [<i>staroczesk.</i> <i>dryè</i> = nieprzyjemna słodycz 2].
„	551	„	2	„	19	douve, <i>dodaj</i> : [<i>got.</i> <i>diubs</i> = <i>profundus, cavus</i> ; <i>szwedz.</i> <i>djup</i> głębia; <i>litew.</i> <i>dohbis carus</i> ; cf. <i>dubas</i> 2].
„	565	„	1	„	11	Dutepasy <i>dodaj</i> : [ów, <i>plur.</i> , ucieczka, <i>Шуфт</i> , z <i>franc.</i> <i>outré passe</i> . Skoro gruchnęły gwałtem onym Jasy, Z Skinderbaszą ostatek poszło w dutepasy. <i>Pot. Wojn. choc.</i> 79 — 2].
„	664	„	2	„	28	Forgocze y, <i>ż.</i> , <i>dodaj</i> : [powróż, Warkocz <i>qu. v.</i> , <i>cin</i> <i>Band</i> 2].
„	676	„	1	„	5	Fryza y, <i>ż.</i> , <i>dodaj</i> : [cyga, wartałka, Fryga <i>qu. v.</i> , <i>cin</i> <i>šreitel</i> 2].

Zaczęto drukować dnia 25. sierpnia 1858.; Ukończono dnia 10. października 1859.

Pod zarządem **Wojciecha Manieckiego** uprzyw. dzierżawcy drukarni,

składali: **Wawrzyniec Pałuski,**

— **Wojciech Sosnowski.**

Odciskał na prasie pospiesznej: **Teodor Krzyżanowski.**

D A L S Z Y C I A G

spisu osób które nabyły ten słownik.

W kancelaryi Zakładu:

	<i>Liczb. egz.</i>		<i>Liczb. egz.</i>
Batowski Alexander	1	Lekszycki Józef	1
Fuk Franciszek	1	X. Lekszycki Izidor	1
Godebski Józef, major wojsk Belgijskich	11	Łęczyński, właściciel dóbr	1
Jerzmanowski Józef	14	X. Malinowski Franciszek	1
Kunicki Dyonizy Julian	1	Mierzyński, nauczyciel gimnazjum Maryi Magdaleny	1
Plebański Dr. w Wrocławiu	1	Popłuski Antoni, bibliotekarz	1
Skalkowski Józef, adwokat krajowy w Złoczowie	1	Ropelewski	1
Sochański Edward	1	Rose, kupiec	1
X. Tałasiewicz, rektor OO. Bernardynów w Przeworsku	1	Sempołowski, właściciel dóbr	1
Wolf xięgarz z Petersburga	16	Sypniewski Felix, właściciel dóbr	1
Zarański Stanisław	1	Taczanowski Julian, właściciel dóbr	1
Zawadzki Nikodem	1	X. Tyc, dziekan	1
		Wilden, urzędnik Towarzystwa Ziemstwa	1
W xięgarni Konst. Żupańskiego w Poznaniu.		Wituski, nauczyciel gimnazjum Maryi Magdaleny	1
	<i>Liczb. egz.</i>	Wolfram, nauczyciel gimnazjalny	1
Biblioteka nauczycielska szkoły realnej w Poznaniu	1		
X. Barzyński	1	U Stanisława Przyłęckiego,	
Xiążę Adam Czartoryski	1	<i>Sekretarza Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie.</i>	
Cecylia hrabianka Działyńska	1		
Jagielski malarz i redaktor Dziennika polskiego	1		<i>Liczb. egz.</i>
Kamiński i spółka, xięgarz	1	Cybulski Adam, obojga praw doktor	1
		Lityński Wenanty z Litwinowa	1

0

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
6625
L5
1854
t.5

Linde, Samuel Bogumił
Słownik języka polskiego

